

6-a-2-3

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34

6-a-2-3

TABLE

3
95

No 9
22-37

6-2-3

6-2-3

Del Coll. de la Comp. de Jhu de Granada. B. 12

IOAN. MARTINEZ R. 2250

D E .

RIPALDA,

è Societate IESV,

Olim in Academia Salmanticensi Professoris Primarii,

Nunc in supremo Senatu Inquisitionis Generalis

Fidei Cenforis,

ADVERSUS ARTICVLOS

Olim à Pio V, & GREGORIO XIII,

& novissimè ab VRBANO VIII P.P.

DAMNATOS,

LIBRI DV O,

AD DISPV TATIONES

DE ENTE SVPERNATVRALI

APPENDIX,

ET

TOMVS III.

COLONIE AGRIPPINE,

Apud CORNELIVM AB EGMOND T,

& Socios. M DC XLVIII.

Excellentissimo Principi
D. LUDOVICO DE HARO

Duci - Comiti de Olivares ,

PHILIPPO IV

A CONSILIIS SECRETIS,

Primoque ipsius Administro.

EXCELLENTISSIME PRINCEPS,

Quod Avunculo tuo debebam, Tibi reddo munus, dicam gratitudinis, an obsequii mei? utrumque do successori & hæredi virtutum ingentium & meritorum; quorum enumeratione non fatigabo legentium oculos, & imprimis Tuos; quibus uti pronum est demitti in alienam miseriam, ita attolli in gloriam & felicitatem propriam infertum, imò odiosum est. Sed habet nimirum vera virtus hoc sibi proprium, honores fugere, & simul consequi; humanæ causa gratiæ nihil facere, & gratiosa tamen esse omnia, quæ facit; denique singulari quodam inter homines commercio, quasi mediam omnium, placere summis, nec infimis displicere. Sic simul & suo Soli, & nostro solo, arridet Luna, media utrique, & pariter gratiosa. Suo Te lumine ac singulari consuetudine Rex Philippus illustrat, & conspicuum facit; nec ullus tamen aut majorum Tibi invidet, aut minorum indignatur magis, quam Lunæ minora vel sidera, vel animalia, ad cujus felicissimum humanissimumque sidus adeo nulla diffugiunt, ut subleventur universa. Hæc nimirum est illa generosæ virtutis Tuæ indoles, & in Te collata tuo merito, & ab avorum tuorum claro sanguine derivata. Bellicosæ & Nobilissimis * Cantabris imperitavere olim Majores tui: ab his Iacobus Lopefius†, & Ioannes Alphonfus de Haro, qui viri! quantam suis quisque Regibus Ioanni II, Henrico IV, in bellis probavere virtutem! Hic Galecianus Ferdinandi Regis copiis summo cum imperio præfectus, inter Granatenses tumultus, & circumfusa pericula adeo sui potens, & vincendi certus, ut etiam tum, id quod sæpe faciebat, negarit scire se quid esset timor. nec stupor ille mentis indomita, sed indoles generosæ fuit; quæ summæ junctæ prudentiæ Alexandro

* Alphonfus de Haro in suo Nobil. p. 2 lib. 10. c. 28.
† Pet. Hieronymus de Aponte in suo Lucif. de Nobil.

dro VI Pontifici, ad quem à suo Rege Legatus accesserat, admirationi; imo etiam venerationi, fuit, dignaque visa quam vivificæ Crucis parte sanctissima, illa, quæ in templo oppidi del Campo religiosè colitur manus beatissimæ honorarint. Nec horum plurimumque majorum tuorum nobilitatem, tantam, domi militiæque sic exercitam, damnosa, quod in humanis fieri affolet, dies imminuit, imò

Virtus parentis, major avis, tulit

Te fortiorem, mox daturum.

Progeniem generosorem.

Hoc ut augurer Philippi IV Regis nostri & Domini tui propensus in te animus facit, in cujus tu, quantumvis lucidissimi quasi solis conspectu positus, lucis nihilominus, &, quod uni datum Lucifero, five Illi tu matutinus seu vespertinus affistas nobilitatem prodis tuam. Sic age atque ab illo fonte lucis Regiæ splendorem ac virtutem copiosam accipe, quam in omnem catholici regni partem, hoc est totum, qua late patet, Orbem Oceanumque derives, tuo, imò Regis optimi per Te, diffuso in subditos imperio, sospitandum. Ita voveo, auctoremque hujus voti Deum rogo, ut ejusdem sponsor, imo ut executor esse velit. Cujus tu voti & augurii mei, cum hoc à me Theologicum pignus accipies, non vivo solùm mihi, sed & mortuo patrocinabere.

FACVL-

F A C V L T A S

R^{di} Pis Provincialis Societatis Iesu in Castellana Provincia.

Ego Petrus de Mendoza, Provincialis Societatis Iesu in Provincia Castellana, potestate ad id mihi facta à Reverendo admodum P. N. Carolo de Sangro Nostro Vicario Generali facultatem facio; ut Tomus inscriptus, Adversus doctrinam Michaëlis Baii, à tribus Pontificibus Ecclesiæ proscriptam, Appendix ad disputationes de Ente supernaturali, à P. Joanne Martinez de Ripalda, nostræ Societatis Theologo, conscriptus, & ejusdem Societatis gravium, doctorumque hominum judicio approbatus, typis mandetur. In quorum fidem has litteras manu nostra subscriptas & sigillo nostro munitas dedimus. Segovia, 18 Augusti, anno 1645.

Petrus de Mendoza.

C E N S V R A

Trium Censurum & Qualificatorum sanctæ Inquisitionis Generalis.

Dignissimum prælo judico opus insigne R. P. Ioannis de Ripalda è Societate Iesu, Censoris & Qualificatoris hujus Generalis Inquisitionis, adversus propositiones Michaëlis Baii, à tribus Pontificibus condemnatas. Quapropter imprimi poterit, ut, dissipata ita errorum nebula, Catholica veritas magis illucescat. Matriti, 1 Januarii, 1645.

*Lucas Guadingus, fidei Censor,
Primarius Professor Theologiæ in
Academia Salmanticensi.*

Pro defendenda denuo Catholica fide venit in tempore liber R. P. Ioannis de Ripalda è Societate Iesu, Ministri sacri Tribunalis, contra Michaëlis Baii errores radicitus extirpandos. Liber sane dignus summæ doctrinæ & eruditionis auctore. Dat. Matriti, 4 Ianuarii, 1645.

*Augustinus de Castro, fidei Censor,
Regius Ecclesiastes.*

Laudabile opus R. P. Ioannis de Ripalda è Societate Iesu religiosi, adversus assertiones damnatas Michaëlis Baii, mandari typis oportet, pro obsequio sanctæ Matris Ecclesiæ, cui sapientissimus auctor in sancto officio Censor & Qualificator servivit. Dat. Matriti, 8 Ianuarii, 1645.

*Gonsalus de Castilla, fidei Censor,
Regius Concionator.*

A D
L E C T O R E M.

LN, amice Lector, liberamus fidem, quam anno 1634, cum primas disputationes de Ente supernaturali in lucem edidimus, semel, & iterum obligavimus. Quippe Disputationes illae de Ente supernaturali, quas duobus praeviis voluminibus elucubravimus, ad munus susceptum omnino complendum hoc opus desiderabant; nam in earum comprobationem, & lucem saepius produximus propositiones Baii ab Ecclesia proscriptas, quod major pars earum in dona supernaturalia obscuranda, viresque naturae ad illa obtinenda, interdum nimis extollendas, interdum nimis deprimendas intendat. Itaque veram earum assertionum expositionem menti Pontificum, & ipsius Baii conformem, non mediocrem lucem donis supernaturalibus, nostrisque assertis allaturam, judicavimus. Praeterea hoc saeculo frequens est, & contentiosa Theologis Scholasticis de his propositionibus controversia, parumque constans apud Scriptores Theologos de vero ipsarum sensu sententia; à quo plura pendent, graviaque Theologiae Scholasticae dogmata, quae differentibus de Gratia, & Libero arbitrio, de Meritis, & Iustificatione, de Peccatis, & Poenitentia, aliisque similibus quotidie in disputationem veniunt. Quapropter gravem, scholisque catholicis pretiosam naturarum operam duximus, quisquis in hanc elucubrationem animum, & studium adverterit.

In id operis nos praeter aliis studium contulimus, quia, cum haec scribimus, in nostra potestate, & praeter manibus, ac oculis habemus Opuscula originalia Baii impressa Lovanii, ex quibus excerptae fuere propositiones ab Ecclesia damnatae, & in Bullam Pontificam translatae; ideoque promptius nobis, quam aliis fuit ex totius doctrinae contextu verum earum sensum elicere, veramque Pontificam, & falsam Baii doctrinam asserere. Scilicet P. Petrus de Arrubal in Romano Collegio Theologiam professus, ex legato Cardinalis Toleti, cui tota causa Baii à Gregorio XIII demandata fuit, ea opera ad suum usum obtinuit, & Roma secum Salmanticam allata, ubi postremum egit diem, Professoribus Salmanticensibus legavit. Nos igitur Salmanticae Theologiam profecti in ea opera forte incidimus, & obtentae à supremo Hispaniarum Inquisitore facultate, eorum lectione ad Theologicas disputationes, & nunc ad praesens opus elaborandum usi continuo sumus. P. Ludovicus de Torres in tract. peculiari contra errores Michaelis Baii, quem opusculis de gratia inseruit, totus est in commendando nobis expositionem P. Gabrielis Vasquez, quod ille singulariter praeter alios Auctoris scripta Romae viderit, verosque errorum ipsius sensus ex antecedentium, ac consequentium nexu collegerit. Tamen cum P. Vasquez nec omnia asserta Baii à Pontificibus proscripta, sed aliqua dumtaxat, quae ad gratiae necessitatem attinent, examinaverit, nec cum ea Compluti in examen vocavit, praesentia scripta habuerit, quae Romae voluit, superstes nobis eadem nunc scripta volventibus studium reliquit, quo huic rei uberrime, & firmiter insisteremus.

Itaque eo laborem nostrum dirigemus, ut asserta Baii vero, & proprio sensu ab assertoribus intento revelemus, & Catholica dogmata vera, & inconcussa stabiliamus, fundamentaque, quibus ipse Baius, & recentiores ejus Sectatores illa confirmare, & ista diruere conantur, penitus demoliamur. Quia vero propositiones Baii absque ullo ordine, & nexu in Bullam translatae sunt, ratio doctrinae compulit, ut eas sibi nexas, & in octo capita divisas cogeremus, ut singula capita singulis libris comprehensa in examen vocaremus. Quorum primum est de Gratia Angelorum, & primi hominis. Secundum de libero arbitrio, & ejus viribus. Tertium de Meritis operum. Quartum de Peccatis actionum. Quintum de Peccato

Peccato originis. Sextum de Charitate, & impletione legis. Septimum de Iustificatione, & Sacramentorum effectu. Octavum de Solutione poenae temporalis.

Putabam, haec omnia sub uno me volumine complecti potuisse. Sed eo praeter meam opinionem excreverunt nova Baianorum scripta in defensionem Baii, ut omnia, quae ad depellendas tenebras, quas veritati offuderunt, necessaria visa sunt, capere unum volumen non suffecerit. Ideo omnia in duos tomos distribuemus. Quorum hic primus fundamenta complectitur, & demolitur, super qua tota machina Baianae doctrinae construitur, nempe vires impares naturae, & gratiae, quae hominem in utroque statu naturae integre, atque lapsa necessario sectantur.

I N D E X
Librorum, Disputationum, & Sectionum, quæ in hoc
volumine continentur.

P R O O E M I V M.

Totius operis subjectum.

D I S P U T A T I O I.

Doctrina Baii ab Ecclesia damnata.

- B**ulla Pii V, & Gregorii XIII, ac novissimè
 Vibani VIII.
- Sect. I.** Momentum Bullæ.
II. Stabilitur auctoritas Bullæ adversus sinistras, &
 temerarias expositiones Baianorum.
III. Notationes ad Bullam.
IV. An omnes propositiones in Bulla comprehensæ
 noventur propter doctrinam, an aliqua pro-
 pter solam contrariam sententiæ censuram?
v. An propositiones inurentes censuram Theologi-
 cam doctrinæ probabilis cadant sub censuram
 Theologicam, & damnationem Ecclesiæ?
VI. Diluuntur argumenta contra præcedentem do-
 ctrinam.
VII. Quenam sint censuræ Theologicæ, quibus Ecclē-
 sia proferbit propositiones Baii, & alias dam-
 nabiles?
VIII. Explicatur censuræ contenta in Bulla.
IX. Explicatur aliæ censuræ, & conferuntur cum
 contentis in Bulla.
X. Doctrinæ in Bulla damnatæ assertor; scripta, in
 quibus eam asseruit; & Bullæ promulgatio
 Lovanii.
XI. Octo capita errorum Michaëlis Baii, & opuscu-
 lorum loca, in quibus reperiuntur.

D I S P U T A T I O II.

Doctrina Baii à recentibus Baianis in lucem
revocata.

- Sect. I.** Quibus consentiant Baiani Michaëli Baio.
II. Superiora asserta Baianorum sunt ab Ecclesia
 damnata.
III. Baiani in superioribus assertis severiorem censa-
 ram merentur, quam Baius.

D I S P U T A T I O III.

Damnabilis doctrina Baianorum in consequen-
tiam, & defensionem Baii asserta.

- Sect. I.** Quæ Baiani asserunt de natura integra.
II. Quæ Baiani asserunt de natura lapsa.
III. Quæ asserunt Baiani de gratia auxiliante post la-
 psam.
IV. Quæ asserunt Baiani de virtutum actibus.

L I B E R P R I M V S.

Adversus Baium, & Baianos.

De gratia Angelorum, & primi hominis.

D I S P U T A T I O IV.

Sensus propositionum Baii de gratia Angelo-
rum, & primi hominis.

- Sect. I.** Propositiones undecim Baii de gratia Angelo-
 rum, & primi hominis.
II. Sensus primarum quatuor propositionum.
III. Sensus quatuor sequentium propositionum.
IV. Sensus trium propositionum restantium.
v. Corollaria ex dictis.

D I S P U T A T I O V.

Quæ dona recte dicantur gratia, & super-
naturalia?

- Sect. I.** Quibus donis conveniat usurpatio gratiæ?
II. Quæ ratio gratuita necessaria est ad Theologi-
 cam usurpationem gratiæ?
III. An meritis, & gloriæ naturæ integræ conveniat
 usurpatio gratiæ?
IV. Ostenditur ratione Theologica, merita naturæ
 integræ esse Theologicè gratiam.
v. Argumenta Baii, & Baianorum contra præce-
 dentem doctrinam.
VI. Vindicatur Suarez ab impostura Baianorum.
VII. An usurpatio doni supernaturalis conveniat do-
 nis naturæ integræ?

D I S P U T A T I O VI.

An merita natura integræ indigeant auxilio
gratiæ Theologicæ?

- Sect. I.** Baii, & Baianorum sententia.
II. Sancitur necessitas gratiæ auxiliantis Theologi-
 cæ ad merita naturæ integræ.
III. Necessitas gratiæ Theologicæ ad merita naturæ
 integræ probatur ex sacris litteris.
IV. Idem probatur ex Concilio Arausicano, & Au-
 gustino.
v. Idem ex aliis Patribus probatur.
VI. Stabilitur rationibus Theologicis.
VII. Argumenta Baii, & Baianorum.

D I S P U T A T I O VII.

Quale sit auxilium gratiæ ad merita natura
integræ necessarium?

- Sect. I.** Præmittitur, tale auxilium non esse solam habi-
 tuale, sed etiam actuale.
II. Baianorum sententia de auxilio actuale.
III. Primum assertum superioris sententiæ rejicitur.
IV. Refellitur secundum assertum superioris sententiæ.
v. Uterior refutatio præcedentis asserti.
VI. Tertium assertum Baianorum repellitur.
VII. Uterior impugnatio præcedentis asserti.
VIII. Quartum assertum Baianorum refutatur.
IX. Roboratur impugnatio præcedens, & vindicatur
 Lessius ab impostura Baianorum.
X. Quintum Baianorum assertum revincitur.
XI. Uterior improbatio præteriti asserti.
XII. Fundamentum Baianorum, & necessarium discrimen
 inter auxilia naturæ integræ, atque lapsæ.
XIII. Rejicitur fundamentum Baianorum, & discrimen
 essentiale necessarium inter auxilium natu-
 ræ integræ, atque lapsæ.
XIV. Discrimen necessarium inter auxilia utriusque
 naturæ non est quale à Baianis asseritur.
XV. Quale sit inter auxilia utriusque nature discrimen?
XVI. Elevatur fundamentum Baianorum propositum
 sect. 12.

D I S P U T A T I O VIII.

An dona sanctitatis primo homini innocenti
concessa eo debeantur naturali constitutioni
ipsius, ut sine illis in statu puræ naturæ non
potuerit creari?

- Sect. I.** Aliquibus præmissis controversia proponitur.
II. Dona in genere Adamo concessa, & post pecca-
 rum deperdita, primæ ipsius conditioni fuerunt
 indebita, & gratuita.

III. In

I N D E X L I B R O R V M, D I S P U T A T I O N V M, E T S E C T.

- III.** In specie dona justitiæ salutaris non erant debita
 primo homini.
IV. Solvuntur duo argumenta Michaëlis Baii pro
 donis justitiæ salutaris, connaturalibus, & de-
 bitis naturæ innocenti.
v. Alia duo Michaëlis Baii argumenta diluuntur.
VI. Baianorum argumenta pro eadem Michaëlis Baii
 doctrina.
VII. Enervantur, quæ accumulunt Baiani contra finem
 purè naturalem hominis in confirmationem
 argumentorum præcedentium.
VIII. Explicatur celebre argumentum Baianorum, ex
 injustitia Dei negantis homini innocenti bea-
 titudinem cælestem confectum.
IX. Enervantur argumenta Baianorum, quæ ex do-
 ctrina Augustini probant adoptionem, & san-
 ctificationem debent naturæ innocenti.
X. Quibus probent Baiani non posse hominem con-
 di sine charitate, seu dilectione infusa Dei.
XI. Notantur principia erronea, & contradictoria,
 quibus nititur præcedens probatio Baiano-
 rum, & vera, firmaque quibus diluenda est.
XII. Perstringitur solutio eorum, quæ à Baianis obje-
 cta sunt sect. 10.
XIII. Amor naturalis Dei, atque justitiæ asseritur pos-
 sibilis in statu innocentie potestate antecedenti
 naturæ ex sanctione Pontificum contra
 Baium.
XIV. Assertum præcedens arguitur ex sacris litteris.
XV. Sacra testimonia illustrantur pro eodem asserto.
XVI. Eadem possibilitas ostenditur ex phrasi *sicut oportet*,
 qua utuntur Concilia, & Patres.
XVII. Amor naturalis Dei, atque justitiæ potestate an-
 tecedenti naturæ possibilis ex scriptis Patrum.
XVIII. Locupletius argumentum ex scriptis Patrum.
XIX. Idem argumentum confirmat Augustinus.
XX. Idem confirmant Augustini Discipuli Fulgentius
 & Prosper.
XXI. Amor naturalis Dei, atque justitiæ creaturæ ra-
 tionali possibilis conficitur ex libertate ipsius
 naturali.
XXII. Idem arguitur ex notionè Dei, atque justitiæ natu-
 rali.
XXIII. Eiusdem asserti probatio ex fine creationis natu-
 rali.
XXIV. Aliud ejusdem rei argumentum ex lege naturali
 præcipiente, & consulente amorem Dei, at-
 que justitiæ.
XXV. Idem probatur ex ipsa potestate naturali peccandi,
 quæ non potest esse determinata ad solum
 peccatum.
XXVI. Concluditur probatio ex elevatione naturæ per
 gratiam, & alius.
XXVII. Diluuntur, quæ Baiani objiciunt contra amorem
 Dei, atque justitiæ naturalem, & non merito-
 rium vitæ æternæ.

D I S P U T A T I O IX.

An virtus subjiciens appetitum rationi fuerit
naturalis, & debita natura rationali, ut si-
ne illa creari innocens non potuerit?

- Sect. I.** Appetitus sensitivi rebellio contra rationem na-
 turalis est naturæ innocenti, & ejus obedientia
 in Adamo fuit indebita, & gratuita.
II. Refelluntur aliqua argumenta pro obedientia ap-
 petitus naturali, & debita homini ante pecca-
 tum.
III. Proponuntur argumenta Augustini confligentis
 cum Iuliano Pelagiano pro conditione natu-
 rali hominis immuni à rebellionè appetitus.
IV. Conflictus Augustini cum Iuliano alius profusus
 est ab eo, quo Baiani cum assertoribus puræ
 naturæ confligunt.
v. Explicatur malitia concupiscentiæ asserta ab Au-
 gustino contra Iulianum.
VI. Diluuntur argumenta Baianorum proposita,
 sect. 3.
VII. Præterita confirmat doctrina Augustini asseren-
 tis; *quomodo dissentit recti, & ignorantia veri est*

*sent hominis primordia naturalia, non esse culpam-
 dum Deum, sed potius laudandum; & à respon-
 sione Baianorum vindicatur.*

D I S P U T A T I O X.

An immunitas ab ignorantia, cui post peccatum
nascimur obnoxii, fuerit naturalis, & de-
bita innocenti homini?

- Sect. I.** Baianorum sententia proponitur.
II. Expenduntur Baianorum argumenta pro scientia
 juris naturalis homini innocenti debita.
III. Probatur contra Baianos ignorantiam invincibili-
 lem juris naturalis excusare hominem à culpa.
IV. Uterior probatio ejusdem rei.
v. Argumenta Baianorum pro ignorantia invincibili-
 si culpante hominem refelluntur.
VI. Expenduntur varia testimonia Augustini pro im-
 putabili ignorantia invincibilis peccato.
VII. Scientia juris naturalis non est debita naturæ in-
 nocenti.

D I S P U T A T I O XI.

An immunitas à morte corporea naturalis fuerit
& debita natura humanæ innocenti?

- Sect. I.** Præmittuntur nonnulla.
II. Potuit creari à Deo innocens homo obnoxius
 morti etiam nullo interveniente peccato.
III. Dissolvuntur Baianorum argumenta pro immor-
 talitate debita naturæ innocenti.

D I S P U T A T I O XII.

An immunitas à cæteris malis corporeis, quibus
post peccatum affligimur, naturalis sit; &
debita natura innocenti?

- Sect. I.** Potest homo condi à Deo miseris corporeis sub-
 jectus nullo præcedenti peccato.
II. Idem probatur ex doctrina Patrum.
III. Idem illustratur ex doctrina Augustini.
IV. Vindicantur argumenta præcedentia à solutione
 Baianorum.
v. Confirmatur præterita ex doctrina Augustini lib. 3.
 de lib. arb.
VI. Proponuntur, & refelluntur argumenta Baiano-
 rum contra miserias homini naturales ex or-
 dine universitatis, & vi legis æternæ confecta.
VII. Baianorum argumenta ex vi divine providentiæ.
VIII. Eorum argumenta ex vi divine justitiæ.
IX. Baianorum argumenta ex vi clementiæ divine.
X. Argumenta ex vi luminis naturalis.
XI. Postremum genus argumentorum ex connexio-
 ne poenarum cum culpa; ubi an possit pecca-
 tum impunitum manere.
XII. Refelluntur Baianorum argumenta contra im-
 punitatem æternam possibilem peccati.
XIII. An justus, & beatus possit divinitus æternis poe-
 nis addici?

L I B E R S E C V N D V S.

Adversus Baium, & Baianos.

De libero hominis arbitrio, & ejus viribus
post peccatum.

D I S P U T A T I O XIII.

Subjectum hujus libri, & sensus undecim pro-
positionum Michaëlis Baii de libero arbitrio,
& ejus viribus post peccatum.

- Sect. I.** Undecim propositiones Michaëlis Baii de subje-
 cto hujus libri.

II. Sensus

- II. Sensus primarum trium propositionum.
- III. Sensus aliarum trium propositionum sequentium.
- IV. Sensus propositionum restantium.
- V. Confirmatur præteritarum propositionum sensus, & proponuntur, quæ in hoc libro circa illas sunt differenda.

DISPUTATIO XIV.

An libertas meriti, & demeriti capax, sit potestas indifferens necessitati antecedenti opposita? an opposita soli violentiæ?

- Secl. I. Quid voce libertatis, necessitatis, & coactionis, seu violentiæ significetur.
- II. Proponitur controversia, & sententiarum discordia.
- III. Baianorum sententia damnata est ab Ecclesia non solum in Baio, sed etiam in Wiclepho, Luthe-ro, & Calvino.
- IV. Refelluntur discrimina, quibus Baiani se à Calvino fecerunt.
- V. Quibus Baiani à Prædeterminatoribus diffideant in concilianda libertate cum gratia.
- VI. Rejicitur Baianorum sententia ex Patribus distinctis spontaneum, & voluntarium à libero.
- VII. Improbatur eadem sententia ex Patribus, Augustino, Prospero, Fulgentio, Bernardo, Anselmo, Hugone, & Richardo, opposentibus necessitatem libertati.
- VIII. Idem probatur ex utroque Cyrillo, Alexandrino, & Hierosolymitano, Chrysostomo, Ambrosio, Hieronymo, Basilio, Nysseno, Nazianzeno, Clemente Alexandrino, & Hilario.
- IX. Concluditur probatio ex Dionysio, Tertulliano, Origene, Cypriano, Eusebio, Arnobio, Lactantio, Theodoro, Theophylacto, & aliis.
- X. Patres Ecclesia, ubi coactionem libertati contrariam significant, necessitatem antecedentem à libertate arcent.
- XI. Præcedens assertum illustratur ulterius.
- XII. Ratione probatur familiaris Patribus usurpatio motus coacti, & violenti pro necessario, spontaneique, & voluntarii pro libero necessitate antecedenti soluto.
- XIII. Phrasis, qua Augustinus crebro asserit, actum liberum esse in potestate voluntatis, excludit necessitatem à libertate, & indifferentiam ei adscribit.
- XIV. Phrasis superior Augustiniana confirmatur ex aliis Patribus.
- XV. Eadem phrasis nostræ doctrinæ conformis ex sacris litteris illustratur.
- XVI. Princeps assertum probatur, quia necessitas, & determinatio antecedens repugnat electioni arbitrii.
- XVII. Idem probatur, quia repugnat consilio, & deliberationi.
- XVIII. Idem arguitur, quia repugnat arbitrii dominio, & sui juris potestati.
- XIX. Idem conficitur, quia necessitas, & determinatio antecedens repugnat morali bonitati, & malitiæ actionum arbitrii.
- XX. Idem conficitur, quia tollit meritum, & demeritum, laudem, & vituperium actionum arbitrii.
- XXI. Idem ostenditur, quia evanescent leges, exhortationes, preces, & gratiæ.
- XXII. Recapitulantur rationes Theologicæ ex præteritis confectæ, eisque adjiciuntur alia.
- XXIII. Sanctus Thomas docet, necessitatem libertati esse contrariam.
- XXIV. Idem docent Magister, Albertus, Alexander, Alfiodorensis, Gandavensis, Guillelmus, & Parisiensis.
- XXV. Etiam libertati necessitatem opponunt Waldensis, Durandus, Vdalricus, Dionysius Carthusianus, & Cisterciensis, Abulensis, Belvacensis, Antoninus, & Hervæus.
- XXVI. Idem confirmant Capreolus, Cajetanus, Ferrara, Holcor, Conradus, Deza, Raynerius, Vi-guerius, & ceteri Thomista.

- XXVII. Eadem sententiæ subscribunt Scotista, & Nominales.
- XXIX. Idem confirmant nostræ ætatis Scriptores.

DISPUTATIO XV.

Præcedentis appendix; An ad libertatem necessaria sit indifferencia potestatis ad extrema opposita?

- Secl. I. Ex sacris litteris arguitur potestas indifferens ad libertatem necessaria.
- II. Idem præcipue probatur ex sacris testimoniis, quæ operationem nostræ potestati relinquunt sub conditione nostræ voluntatis.
- III. Eadem indifferencia necessitatis antecedentis expers conficitur ex Conciliis Ecclesiæ.
- IV. Prænotantur nonnulla ad probationem ex Patribus Ecclesiæ futuram.
- V. Ex primo, & secundo sæculo Ecclesiæ testimonia Patrum pro indifferencia potestatis ad libertatem necessaria.
- VI. Ex tertio sæculo Patres ejusdem veritatis testes.
- VII. Ex quarto sæculo Patres ejusdem doctrinæ assertores.
- VIII. Ex sæculo quinto, in quo Pelagiani vigerunt, testimonia Patrum.
- IX. Patres, qui post Augustini, & Pelagianorum sæculum indifferenciam potestatis libertati arbitrii adscribunt.
- X. Rationes Theologicæ pro indifferencia potestatis ad libertatem necessaria.
- XI. Ratio Philosophica, & naturalis; quia potentia libera vendicat potestatem se determinandi.
- XII. Alia ratio philosophica ex definitione potentie liberæ: *Quæ possit omnibus requisitis potest agere, & non agere.*
- XIII. Fulcitur ratione argumentum præcedens.
- XIV. Primores Scholasticorum constanter docent, indifferenciam potestatis esse libertatis propriam.
- XV. Pro eadem indifferencia Thomistarum suffragia.
- XVI. Scotistarum, & Nominalium suffragia.
- XVII. Cæterorum Theologorum etiam Lovaniensium pro indifferencia libertatis testimonia.

DISPUTATIO XVI.

An ad præterita cavenda Baianis sit aliqua evasio, quæ non præcludatur?

- Secl. I. Præcluditur evasio prima de indifferencia quidditativa radicali, & remota.
- II. Præcluditur secunda evasio Baianorum de sensu composito, atque diviso.
- III. Præcluditur alia evasio de indifferencia primæ conditionis.
- IV. Proponitur, & expenditur evasio de necessitate consequenti; & quæ sit necessitas antecedens, & consequens ex Anselmo, Clemente Alexandrino, & Boëtio definitur.
- V. Eadem doctrina de necessitate antecedenti, & consequenti ex Augustino probatur.
- VI. Idem probatur ex aliis Patribus.
- VII. Idem ostenditur ex Theologorum doctrina, præsertim sancti Thomæ.
- VIII. Præcluditur tandem evasio Baianorum proposita sect. 4. de necessitate consona libertati.
- IX. Postrema evasio Baianorum præcluditur de necessitate determinante arbitrium, non solum ad substantiam actus, sed etiam ad modum libertatis.

DISPUTATIO XVII.

An Baianis pro sua de libertate soli coactionis contraria sententia argumentum sit aliquis momenti?

- Secl. I. Argumentum ex libertate Dei.
- II. Argumentum ex libertate Christi.
- III. Aliud argumentum ex libertate beatorum.

LIBRORVM, DISPVTATIONVM, ET SECTIONVM.

- IV. Argumentum ex libertate, qua diligimus beatitudinem.
- V. Argumentum à priori, quia actus voluntatis eo ipso, quod sit voluntarius, est in potestate voluntatis, & liber.
- VI. Rursus arguitur, quia nulla est arbitrii voluntas, quæ eo ipso, quod voluntas est, non sit libera.
- VII. Arguitur ex necessitate determinationis amica libertati & solius coactionis inimica.
- VIII. Arguitur ad hominem ex principiis Scholasticorum.
- IX. Obijciuntur nobis Patres Ecclesiæ usque ad tempora Augustini.
- X. Obijciuntur Patres post Augustinum.
- XI. Concluditur obiectio Patrum.
- XII. Obijciuntur prisca Scholastica.
- XIII. Explicatio prisca Theologorum.
- XIV. Clausula totius controversiæ.

DISPUTATIO XVIII.

An homo post peccatum contraxerit necessitatem peccandi, seclusa gratia Dei?

- Secl. I. Explicatur controversia, & Baii, Baianorumque sententia.
- II. Sententia contraria stabilitur, & ex sanctionibus Pontificum contra Baium editis probatur.
- III. Alia probatio ex sanctione Tridentina de libero arbitrio non extincto contra Calvinum.
- IV. Idem probatur ex doctrina Augustini.
- V. Roboratur ulterius præcedens probatio.
- VI. Probatio ex doctrina aliorum Patrum.
- VII. In eadem probationem plura testimonia Patrum.
- VIII. Rationes Theologicæ pro eadem doctrina.
- IX. Baianorum argumentis solvendis præmittuntur nonnulla.
- X. Michaëlis Baii, & Baianorum argumenta.
- XI. Alia Baianorum argumenta.

DISPUTATIO XIX.

An homini lapsa ad sit potestas naturalis antecedens ad agendum quidpiam moraliter bonum absque auxilio gratiæ?

- Secl. I. Statuitur sententia contra Baium definita ab Ecclesia.
- II. Sententia contra Baium definita probatur ex sacris litteris, & Conciliis.
- III. Recolluntur testimonia Patrum superius producta, quæ eandem probationem faciunt.
- IV. In eadem probationem veniunt rationes Theologicæ confectæ pro viribus naturalibus hominis innocentis sufficientibus ad bonum.
- V. Idem probant rationes Theologicæ confectæ pro facultate naturali hominis lapsi sufficienti ad non peccandum, & plures alia.
- VI. Baii, & Baianorum argumenta referuntur, & repelluntur.
- VII. Alia Baianorum argumenta obijciuntur, & explicantur.
- VIII. Gratia ad actus bonos necessaria non est entitate supernaturalis, & pertinens ad fidem, & charitatem Theologicam.
- IX. Differentia actuum salutarium, & non salutarium explicatur.

DISPUTATIO XX.

An infideles possint quidpiam boni moraliter agere? An eorum opera necessario sint peccata?

- Secl. I. Baii, & Baianorum sententia est ab Ecclesia proscripta, & solis hæreticis nostri temporis probata.
- II. Sententiæ Baianæ contradicunt sacre litteræ.
- III. Ad eandem probationem expenditur illud Pauli Rom. 2. *Genes, quæ legem non habent, naturaliter, quæ legis sunt, faciunt.*

- IV. Sententia Baiana refutatur ex doctrina Patrum.
- V. Improbatur etiam ex doctrina Augustini.
- VI. Ulterior improbatio sententiæ Baianæ ex doctrina Augustini.
- VII. Etiam discipuli Augustini Fulgentius, Prosper, & Orosius refragantur Baianis.
- VIII. Rationes Theologicæ contra necessitatem peccandi infidelium.
- IX. Obijciuntur, & diluuntur argumentum à Baianis confectum ex fide necessaria ad omne opus moraliter bonum.
- X. Virgetur argumentum præcedens, & quænam sit fides, ex qua bona opera salutaria procedunt, exponitur.
- XI. Aliud Baianorum argumentum ex fine, in quem opera bona referri debent.
- XII. Obijciuntur, & explicantur Ambrosius, Hieronymus, Prosper, & Fulgentius.

DISPUTATIO XXI.

An dilectio Dei entitate naturalis sola facultate antecedenti naturæ sit possibilis natura lapsæ?

- Secl. I. Baiana sententia explicatur, & à Pontificibus Ecclesiæ proscripta præmittitur.
- II. Ex sacris litteris, & Conciliis ostenditur possibilis facultate antecedenti naturæ amor naturalis Dei.
- III. Amor naturalis Dei ex doctrina Augustini.
- IV. Idem arguitur ex doctrina discipulorum Augustini, & aliorum Patrum.
- V. Amor Dei naturalis probatur rationibus Theologicis.
- VI. Obijciuntur Baianorum argumenta.
- VII. Objecta explicantur.
- VIII. Complutensium, & Salmanticensium placita, & argumenta expenduntur.
- IX. Quonam differant amor Dei entitate naturalis, & supernaturalis?

DISPUTATIO XXII.

An præter charitatem, & amorem Dei sint alia virtutes, & affectus moraliter boni specie differentes?

- Secl. I. Baianorum pronuntiata in questione præsentis, eorumque proscriptio.
- II. Improbatur sententia Baiana, quod amor concupiscentiæ Dei, & retributionem intendens esse possit virtuosus.
- III. Expediuntur Baianorum objecta contra amorem concupiscentiæ Dei, & mercenarium virtuosum.
- IV. Item improbat Baiana sententia, quia timor peccatorum servilis potest esse virtuosus ex sacris litteris, & Conciliis.
- V. Eiusdem argumenti probatio ex Augustino.
- VI. Eiusdem veritatis probatio ex aliis Patribus.
- VII. Eiusdem veritatis probationes Theologicæ.
- VIII. Duo Baianorum argumenta contra timorem servilem virtuosum refelluntur.
- IX. Diluuntur alia Baianorum argumenta contra præcedentem doctrinam.
- X. Refutatur Baiana sententia, quia attritio non elicit ex charitate confertur cum sacramento gratiam.
- XI. Baianorum impetus adversus nostram præcedentem probationem franguntur.
- XII. Eadem sententia refellitur, quia affectus per se antecedens assensum fidei est virtuosus, & non elicitus à charitate.
- XIII. Etiam refellitur, quia sunt veræ virtutes morales à charitate distinctæ.
- XIV. Argumentum præcedens auctoritate munitur, præsertim Augustini.
- XV. Pro eodem argumento auctoritas aliorum Patrum.
- XVI. Explicatur primum, & princeps argumentum, quo

INDEX LIBRORVM, DISPVATIONVM, ET SECT.

- quo Baius, & Baiani virtutes morales cum charitate recipiant.
 xvii. Alia Baianorum objecta repelluntur.
 xviii. Concluditur Baianorum objectio, atque solutio.
 xix. Conficitur, *charitatem* apud Augustinum usurpanti affectionem bonam cujuscumque virtutis infusam à Deo.

DISPVATIO XXIII.

An imbecillitas naturæ lapsæ reddiderit hominem incapacem auxilii gratiæ puræ sufficientis?

- Sect. I. Exponitur controversia, & Baianorum sententia cum assertis illi nexis, Prædeterminatarumque latum à Baianis discrimen.
 II. Baiani in questione præsentis per omnia consentiunt hæreticis nostri temporis.
 III. Auxilium gratiæ puræ sufficientis in statu naturæ lapsæ ex sacris litteris conficitur.
 IV. Vltior ejusdem gratiæ probatio ex sacris litteris.
 V. Concluditur gratiæ puræ sufficientis probatio ex sacris litteris.
 VI. Gratiæ puræ sufficientis ex Conciliis, & Pontificibus Ecclesiæ.
 VII. Gratiæ puræ sufficientis ab Augustino asserta.
 VIII. Asserta etiam à discipulis Augustini.
 IX. Etiam asserta à cæteris Patribus.
 X. Vberior assertio Patrum.
 XI. Gratiæ sufficientis arguitur ex possibilitate præceptorum.
 XII. Vindicatur præcedens argumentum à solutionibus Baianorum.
 XIII. Vindicatur etiam ab objectionibus ipsorum.
 XIV. Gratiæ puræ sufficientis arguitur ex gratiæ sufficienti nunquam deserente justos, etiam labentes.
 XV. Eadem gratiæ arguitur ex potestate superandi tentationes succumbentibus communi.
 XVI. Arguitur etiam ex spe Theologica, & timore filiali præcitis etiam communi.
 XVII. Gratiæ puræ sufficientis probatur ex voluntate divina salvandi omnes homines etiam reprobos.
 XVIII. Elevantur, quæ respondent, & objiciunt Baiani ad præcedens argumentum.

- xix. Eiusdem gratiæ argumentum ex morte, & redemptione Christi reprobis etiam communi.
 xx. Confirmatur præcedens argumentum ex oratione, & voluntate Christi desiderante omnibus hominibus, etiam præcitis, salutem.
 XXI. Refelluntur solutiones, & objectiones Baianorum ad præcedens argumentum.
 XXII. Eandem gratiam arguunt auxilia sufficientia obduratis, & excæcatis provisa.
 XXIII. Expediuntur, quæ Baiani objiciunt argumento præcedenti.
 XXIV. Postrema gratiæ puræ sufficientis probatio ex variis Theologicis rationibus.
 XXV. Proponuntur, & explicantur Baianorum argumenta.
 XXVI. Expediuntur alia Baianorum argumenta.
 XXVII. Diluuntur argumenta confecta ex lege Judæis lata absque gratiæ sufficienti.

DISPVATIO XXIV.

An infirmitas naturæ lapsæ vendicat gratiam efficacem, essentiali discrimine differentem à gratiæ efficaci naturæ sanæ?

- Sect. I. Baiana sententia constituens essentielle discrimen.
 II. Impudè potest Baiana sententia, & essentialis differentia gratiarum utriusque naturæ impugnari in violatis legibus prohibentibus controversiam de gratiæ efficaci.
 III. Nullum est discrimen essentielle inter gratias efficaces utriusque naturæ ex sacris litteris.
 IV. Idem rursus probatur ex sacris litteris.
 V. Discrimen nullum est ex Conciliis, & Pontificibus Ecclesiæ.
 VI. Nullum discrimen ex Augustino.
 VII. Discrimen est nullum ex discipulis Augustini.
 VIII. Eiusmodi discrimen est nullum ex cæteris Patribus.
 IX. Improbatur discrimen ex rationibus Theologicis.
 X. Exploditur discrimen specificum auxiliorum gratiæ à Baianis assertum.
 XI. Discrimina auxiliorum naturæ integræ, & lapsæ.
 XII. Baiana argumenta objiciuntur, & diluuntur.

P R O O E M I V M

totius operis subjectum.

Ante omnia proponimus totius operis subjectum, scilicet doctrinam Michaelis Baii, & Baianorum; in quam examinandam nostrarum disputationum cursum dirigimus.

D I S P V T A T I O I.

Doctrina Baii ab Ecclesia damnata.

Præcipuus nostri laboris scopus est doctrinam Baii quam Pontifices Ecclesiæ proscriperunt exponere. Cui exponendæ à Bulla contra ipsam edita initium damus.

Bulla PII V, & GREGORII XIII, ac novissimè VRBANI VIII, Contra propositiones cujusdam Doctoris.

REGORIVS Episcopus Servus Servorum Dei ad futuram rei memoriam. Provisiois nostræ debet provenire subsidio, Vt ea, quæ à prædecessoribus nostris emanarunt, suadente maximè fidei Catholice conservatione, ubicunque

I. Nec Angeli, nec primi hominis adhuc integræ merita, rectè vocantur gratia.

II. Sicut opus malum ex natura sua est mortis æternæ meritum, sic bonum opus ex natura sua est vitæ æternæ meritum.

III. Et bonis Angelis, & primo homini, si in statu illo permansissent usque ad ultimum vitæ, felicitas esset merces, & non gratia.

IV. Vita æterna homini integro, & Angelo promissa fuit intuitu bonorum operum, & bona opera ex lege naturæ ad illam consequendam per se sufficientiunt.

V. In promissione facta Angelo & primo homini, continetur naturalis justitiæ constitutio, qua pro bonis operibus, sine alio respectu, vitæ æternæ justis promittitur.

VI. Naturali lege constitutum fuit homini, ut si in obedientia perseveraret, ad eam vitam pertransiret, in qua mori non posset.

VII. Primi hominis integræ merita fuerunt primæ creationis munera, sed juxta modum loquendi scripturæ sacræ non rectè vocantur gratiæ; quo fit ut tantum merita, non etiam gratiæ debeant nuncupari.

VIII. In redemptis per gratiam Christi nullum inveniri potest bonum meritum, quod non sit gratis indigno collatum.

IX. Dona concessa homini integro & Angelo, forsitan non improbanda ratione possunt dici gratiæ, sed quia secundum usum scripturæ nomine gratiæ tantum ea munera intelliguntur, quæ per Iesum male

ipsis opus est, producantur. Quare nos tenorem litterarum feli. rec. Pii Papæ V prædecessoris nostri in ejus Registro repertum describere & præsentibus annotari fecimus, qui talis est:

Pius Episcopus Servus Servorum Dei ad futuram rei memoriam. Ex omnibus afflictionibus quæ in hoc loco à Domino constituti tam luctuoso tempore sustinemus, ille animum nostrum præcipuè excruciat dolor, quod Religio Christiana, tantis jam pridem turbibus agitata, novis quotidie propositis opinionibus constiteretur, Christi que populus antiqui hostis suggestionibus dissectus in alios, atque alios errores passim & promiscuè deferatur. Quamvis verò ad nos attinet totis viribus conamur, ut illi simulatque prosiliunt, penitus opprimantur: magno etenim maxime afficimur, quod plerique spectate alioquin prohibitis, & doctrinæ, in variis sententiis offensionis, & periculi plenas, cum verbo, tum scriptis prorumpunt, deque eis etiam in Scholis invicem controversantur, cujusmodi sunt sequentes.

PROOE-

merentibus, & indignis conferuntur, ideo neq. merita, nec merces, que illis redditur, gratia dici debet.

X. Solutionem pœnæ temporalis, quæ peccato dimisso sepe manet, & corporis resurrectionem, propriè non nisi meritis Christi adscribendam esse.

XI. Quod pœnè & iustè in hac vita mortali usque in finem converfati vitam consequimur æternam, id non propriè gratiæ Dei, sed ordinationi naturali statim initio creationis constitutæ iusto Dei iudicio deputandum est; nec in hac retributione bonorum ad Christi meritum respicitur, sed tantum ad primam institutionem generis humani, in qua lege naturali institutum est, ut iusto Dei iudicio obedientiæ mandatorum vita æterna reddatur.

XII. Pelagii sententia est: Opus bonum citra gratiam adoptionis factum non est Regni celestis meritum.

XIII. Opera bona à filiis adoptionis facta non accipiunt rationem meriti ex eo, quod sunt per spiritum adoptionis inhabitantem corda filiorum Dei, sed tantum ex eo, quod sunt conformia legi, quodque per ea præstatur obedientia legi.

XIV. Opera bona iustorum non accipiunt in die iudicii extremi ampliorem mercedem, quam iusto Dei iudicio mererentur accipere.

XV. Dicit rationem meriti non consistere in eo, quod qui bene operatur habeat gratiam, & inhabitantem spiritum sanctum, sed in eo solum quod obediit divini legi: quam sententiam sepius repetit, & multis rationibus probat fere toto libro.

XVI. In eodem libro sepius repetit, Quod non est vera legis obedientia, quæ fit sine charitate.

XVII. Dicit sentire cum Pelagio, qui dicunt esse necessarium ad rationem meriti, ut homo per gratiam adoptionis sublevetur ad statum Deificum.

XVIII. Dicit, opera Catechumenorum, ut fidem, & pœnitentiam ante remissionem peccatorum factam, esse vite æternæ merita, quam vitam non consequentur catechumeni, nisi prius precedentium delictorum impedimenta tollantur.

XIX. Videtur insinuare quod opera iustitiæ, & temperantiæ quæ Christus fecit, ex dignitate personæ operantis non traxerint majorem valorem.

XX. Nullum est peccatum ex natura sua veniale, sed omne peccatum meretur pœnam æternam.

XXI. Humana natura sublevisio & exaltatio in consortium Divinæ nature, debita fuit integritati primæ conditionis, & proinde naturalis dicenda est, & non supernaturalis.

XXII. Cum Pelagio sentiunt, qui textum Apostoli ad Rom. 2. Gentes quæ legem non habent naturaliter, quæ legis sunt, faciunt, intelligunt de gentibus Fidei gratiam non habentibus.

XXIII. Absurda est eorum sententia, qui dicunt hominem ab initio dono quodam supernaturali & gratuito supra conditionem nature fuisse exaltatum, ut Fide, Spe, Charitate Deum supernaturaliter coleret.

XXIV. A vanis, & otiosis hominibus secundum insipientiam Philosophorum excogitata est sententia, Hominem ab initio sic constitutum, ut per dona nature superaddita, fuerit largitate conditoris sublevis, & in Dei filium adoptatus.

XXV. Et ad Pelagianismum rejicienda est illa sententia; Omnia opera infidelium sunt peccata, & Philosophorum virtutes sunt vitia.

XXVI. Integritas primæ creationis non fuit indubitata humane nature exaltatio, sed naturalis ejus conditio; quam sententiam repetit, & probat per plura capitula.

XXVII. Liberum arbitrium sine gratiæ Dei adjutorio non nisi ad peccandum valet.

XXVIII. Pelagianus est error dicere, quod liberum arbitrium valet ad ullum peccatum vitandum.

XXIX. Non solum fures ii sunt & latrones, qui Christum viam & ostium veritatis & vite negant, sed etiam quicumque aliunde, quam per Christum in viam iustitiæ, hoc est, ad aliquam iustitiam conscendi posse dicunt.

XXX. Aut tentationi ulli sine gratiæ ipsius adjutorio resistere hominem posse, sic ut in eam non inducatur, aut ab ea superetur.

XXXI. Caritas perfecta, & sincera, quæ est ex corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta tam in Catechumenis, quam in pœnitentibus potest esse sine remissione peccatorum.

XXXII. Caritas illa quæ est plenitudo legis, non est semper conjuncta cum remissione peccatorum.

XXXIII. Catechumenus iustè, rectè & sanctè vivit, & mandata Dei observat, ac legem implet per charitatem, ante obtentam remissionem peccatorum, quæ in Baptismi lavacro demum percipitur.

XXXIV. Distinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet, quo Deus amatur ut Autor nature, & gratuiti, quo Deus amatur ut Benefactor, vana est, & commentitia, & ad illudendum sacris literis, & plurimis veterum testimoniis excogitata.

XXXV. Omne quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum est.

XXXVI. Amor naturalis qui ex viribus nature exoritur, ex sola Philosophia per elationem presumptionis humane cum injuria crucis Christi defenditur à nonnullis Doctoribus.

XXXVII. Cum Pelagio sentiit, qui bonum ali-quod naturale, hoc est, quod ex natura solis viribus ortum ducit, agnoscit.

XXXVIII. Omnis amor creature rationalis, aut vitiosa est cupiditas, quæ mundus diligitur, quæ à Ioanne prohibetur, aut laudabilis illa charitas, quæ per spiritum sanctum in corde diffusa Deus amatur.

XXXIX. Quod voluntariè fit, etiam si necessitate fiat, libere tamen fit.

XL. In omnibus suis actibus peccator servit Dominanti cupiditati.

XLI. Is

XLI. Is libertatis modus, qui est à necessitate, sub libertatis nomine non reperitur in scripturis, sed solum nomen libertatis à peccato.

XLII. Iustitia, quæ iustificatur per fidem impius, consistit formaliter in obedientia mandatorum, quæ est operum iustitia, non autem in gratia aliqua anime infusa, quæ adoptatur homo in Filium Dei, & secundum interiorem hominem renovatur, ac divina nature consors efficitur, ut sic per spiritum sanctum renovatus deinceps bene vivere, & Dei mandatis obedire possit.

XLIII. In hominibus pœnitentibus ante sacramentum absolutionis, & in catechumenis ante Baptismum, est vera iustificatio, separata tamen à remissione peccatorum.

XLIV. Operibus plerisque, quæ à fidelibus fiunt, ut mandatis Dei pareant, cuiusmodi sunt obedire parentibus, depositum reddere, ab homicidio, à furto, à fornicatione abstinere, iustificatur quidem homines, quia sunt legis obedientiæ, & vera legis iustitiæ, non tamen eis obtinent incrementa virtutum.

XLV. Sacrificium Missæ non alia ratione est sacrificium, quam generalis illa, quæ omne opus, quod fit, ut sancta societate Deo homo inhereat.

XLVI. Ad rationem & definitionem peccati non pertinet voluntarium, nec definitionis questiō est, sed cause originis, utrum omne peccatum debeat esse voluntarium?

XLVII. Unde peccatum originis vere habet rationem peccati sine ulla relatione ac respectu ad voluntatem, à qua originem habuit.

XLVIII. Peccatum originis est habituali parvuli voluntate voluntarium, & habitualiter dominatur parvulo eo, quo non gerit contrarium voluntatis arbitrium.

XLIX. Et ex habituali voluntate dominante fit, ut parvulus decedens sine regenerationis sacramento, quando usum rationis consequutus erat, actualiter Deum odio habeat, Deum blasphemet & legi Dei repugnet.

L. Prava desideria, quibus ratio non consentit, & quæ homo invitus patitur, sunt prohibita præcepto, Non concupisces.

LI. Concupiscentia, sive lex membrorum & prava ejus desideria, quæ inviti sentiunt homines, sunt vera legis inobediencia.

LII. Omne scelus ejus est conditionis, ut suum autorem, & omnes posteros eo modo inspicere possit, quo inscit prima transgressio.

LIII. Quantum est ex vi transgressionis, tantum meritorum malorum à generante contrahunt qui cum minoribus nascuntur vitiiis, quam qui cum majoribus.

LIV. Definitiva hæc sententia; Deum homini nihil impossibile præcepisse, falso tribuitur Augustino, cum Pelagii sit.

LV. Deus non potuisset ab initio talem creare hominem, qualis nunc nascitur.

LVI. In peccato duo sunt, actus & reatus: transiente autem actu, nihil manet nisi reatus sive obligatio ad pœnam.

LVII. Unde in sacramento Baptismi, aut sacerdotis absolutione propriè reatus peccati duntaxat tollitur, & ministerium sacerdotum solum liberat à reatu.

LVIII. Peccator pœnitens non vivificatur ministerio sacerdotis absolventis, sed à solo Deo, qui pœnitentiam suggerens, & inspirans vivificat eum, & resuscitat, ministerio autem sacerdotis solus reatus tollitur.

LIX. Quando per elemosynas, aliæque pietatis opera Deo satisfacimus pro pœnis temporalibus, non dignum pretium Deo pro peccatis nostris offerimus, sicut quidam errantes autumant: nam alioquin essemus saltem aliqua ex parte redemptores; sed aliquid facimus, cuius intuitu Christi satisfactio nobis applicatur & communicatur.

LX. Per pœniones Sanctorum in Indulgentiis communicatas non propriè redimuntur nostra delicta, sed per communionem charitatis nobis eorum pœniones impartiuntur, ut digni simus, qui pretio sanguinis Christi à pœnis pro peccatis debitis liberemur.

LXI. Celebris illa Doctorum distinctio, Divina legis mandata bisariam impleri: altero modo quantum ad præceptorum operum substantiam tantum; alterum quantum ad certum quemdam modum, videlicet secundum quem valeant operantem perducere ad Regnum æternum, hoc est, ad modum meritorum, commentitia est, & explorenda.

LXII. Illa quoque distinctio, quæ opus dicitur bisariam bonum, vel quia ex objecto & omnibus circumstantiis rectum est, & bonum, quod moraliter bonum appellari consuevit, vel quia est meritum Regni æterni, eo quod fit à vivo Christi membro per spiritum charitatis, rejicienda putatur.

LXIII. Similiter & illa distinctio duplicis iustitiæ: alterius, quæ fit per spiritum charitatis inhabitantem: alterius, quæ fit ex inspiratione quidem spiritus sancti cor ad pœnitentiam excitantis, sed nondum cor inhabitantis & in eo charitatem diffundentis, quæ divina legis iustificatio impleatur, odiosissima, & pertinacissima rejicitur.

LXIV. Denique & illa distinctio duplicis vivificationis, alterius quæ vivificatur peccator, dum ei pœnitentia, & vita novæ propositum & inchoatio per Dei gratiam inspiratur: alterius quæ vivificatur, qui vere iustificatur & palmes vitæ in vite Christo efficitur, commentitia iudicatur, & scripturis minime congruens.

LXV. Non nisi Pelagiano errore admitti potest usus aliquis liberi arbitrii bonus, sive non malus, & gratiæ Christi injuriam facit, qui ita sentit & docet.

LXVI. Sola violentia repugnat libertati hominis naturali.

LXVII. Homo peccat etiam damnabiliter in eo, quod necessario facit.

A 2

LXVIII. In-

LXVII. Infidelitas pure negativa in his, quibus Christus non est predicatus, peccatum est.

LXIX. Iustificatio impij fit formaliter per obedientiam legis, non autem per occultam communicationem & inspirationem gratiæ, quæ per eam iustificatos facit implere legem.

LXX. Homo existens in peccato mortali, si ve in reatu æternæ damnationis potest habere veram charitatem, & charitas etiam perfecta potest consistere cum reatu æternæ damnationis.

LXXI. Per contritionem etiam cum charitate perfecta & cum voto suscipiendi sacramentum conjugium, non remittitur crimen extra casum necessitatis, aut martyrii, sine actuali susceptione sacramenti.

LXXII. Omnes omnino iustorum afflictiones sunt ultiones peccatorum ipsorum, unde Tob & Martyres, quæ passi sunt, propter sua peccata passi sunt.

LXXIII. Nemo præter Christum est absque peccato originali, hinc Beata Virgo mortua est propter peccatum ex Adam contractum, omnesque eius afflictiones in hac vita, sicut & aliorum iustorum, fuerunt ultiones peccati actualis, vel originalis.

LXXIV. Concupiscentia in renatis, relapsis in peccatum mortale, in quibus jam dominatur, peccatum est, sicut & alii habitus pravi.

LXXV. Motus pravi concupiscentiæ sunt pro statu hominis vitiosi, prohibiti præcepto, Non concupisces: unde homo eos sentiens & non consentiens transgreditur præceptum, Non concupisces, quamvis transgressio peccatum non deputetur.

LXXVI. Quandiu aliquid concupiscentiæ carnalis in diligente est, non facit peccatum; Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.

LXXVII. Satisfactiones laboriosæ Iustificationum non valent expiare de condigno penam temporalem restantem post culpam condonatam.

LXXVIII. Immortalitas primæ hominis non erat gratiæ beneficium, sed naturalis conditio.

LXXIX. Falsa est Doctorum sententia, primum hominem potuisse à Deo creari & institui sine iustitia naturali.

LXXX. Quas quidem sententias stricto coram nobis examine ponderatas, quanquam nonnulla aliquo pacto sustineri possent, in rigore, & proprio verborum sensu ab assertoribus intento, hereticas, erroneas, suspectas, temerarias, scandalosas, & in piis aures offensionem immitentes respectivè, ac quæcumque super iis verbo scriptoque emissa, presentium auctoritate damnamus, circumscribimus, & abolemus, deque eisdem, & similibus post hac quocumque pacto loquendi, scribendi, & disputandi facultatem quibuscumque interdicens. Qui secus fecerint, ipsos omnibus dignitatibus, gradibus, honoribus, beneficiis, & officiis perpetuo privamus, ac etiam inhabiles ad quæcumque decernimus, vinculo quoque anathematis eo ipso innodamus, à quo nullus Romano Pontifice inferior valeat ipsos, excepto mortis articulo,

liberare. Ceterum ut jam commoti his de rebus tumultus, & contracta odia facilius comprimi possint, simulque animarum saluti plenius consulatur, Dilecto filio nostro Antonio tituli S. Bartholomei in insula Presbytero Cardinali Granvelano nuncupato, per Apostolica scripta mandamus, ut ipse quid ad perpetuam declarationem sententiarum & scripturarum abolitionem, quid ad arcendam huiusmodi prologia & disputationes, quid denique ad unionem & pacem cum communi omnium & Ecclesiæ Catholice satisfactione componendum factò opus sit, in primis diligenter expendat. Deinde in iis omnibus, quæ pro communi salute, tranquillitate, & honore optimum judicaverit, salva semper Ecclesiæ prædictæ unitate, etiam per alium seu alios fide, doctrina & religione præstantes oculus exequatur, faciatque, quidquid decreverit, in violatè ab omnibus observari. Contradictores quoslibet per censuras & pœnas prædictas, cæteraque juris & facti remedia opportuna appellatione postposita compescendo: invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis. Non obstantibus quod forsitan aliquibus ab Apostolica sit sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem: & quibuslibet aliis privilegiis, exemptionibus, indulgentiis & litteris Apostolicis specialibus, vel generalibus quorumcumque tenorem existant, per quæ presentibus non expressa, vel totaliter non inserta effectus presentium impediri valeat quomodolibet, vel differri, & de quibus quorumque totis tenoribus de verbo ad verbum habendus sit in nostris litteris mentio specialis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre damnationis, circumscriptio- nis, abolitionis, interdicti, decreti, mandati, privationis, & innodationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se noverit incursum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo quingentesimo sexagesimo septimo, Kal. Octobris. Pontificatus nostri anno secundo. Ceterum volumus, ut eandem litterarum tenori hic inserto illa ipsa omnino fides adhibeatur ubicumque, & quodcumque, si ve in iudicio, si ve alibi ille fuerit exhibitus, vel ostensus, sicut illius originalibus litteris prædictis adhiberetur, si ipsa exhiberentur, vel ostenderentur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se noverit incursum. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ 1579. quarto Kal. Febr. Pontificatus nostri anno octavo.

SECTIO I.

SECTIO I.

MOMENTVM BULLÆ.

Quanti habenda sit Bulla præcedens, & doctrina, quam complectitur, plura suadent. Primò auctoritas trium Pontificum, qui in eandem definiendam conveniunt. Secundò strictum examen, quo ipsi referunt, omnes, & singulas propositiones se coram ponderatas esse: *Quas quidem sententias stricto coram nobis examine ponderatas, & abolemus.* Tertio gravissima pœna, qua ferit quoslibet quomodolibet tuentes eiusmodi asserta, scilicet Anathemate, Inhabilitate ad quæcumque officia, & beneficia, Privatione omnium Dignitatum, Graduum, Honorum, Beneficiorum, & Officiorum perpetua. Quartò ingens utilitas dogmatum, quæ in Bulla continentur, spectantia ad prima capita Theologiæ, & Fidei de Gratia & Libero arbitrio, de Meritis & Iustificatione, de Sacramentis, Peccatis & aliis. Demum illustrium scriptorum concursus, qui eam venerati sunt, & in eam explicandam, & tuendam studium contulerunt ad plura theologica dogmata illustranda, & confirmanda: Cardinalis Bellarminus, Vazquez, Suarez, Azor, Torres, Valencia, Becanus, Salas, Taneruz, Meracius, Alvarez, Lorca, Mascarenas, & plures alii, qui post editam Bullam de rebus in ea contentis differuerunt. Hac momentum faciunt ad ejus auctoritatem humanam.

Altior illam commendat auctoritas, scilicet divina, quæ ejus sanctionibus proculdubio præfuit. Nam eas ediderunt Pontifices tanquam iudices causarum fidei, potestate, qua funguntur in Ecclesia ad definienda dogmata catholica, & veram, ac sanam doctrinam fidelibus proponendam; qua communi scholasticorum iudicio divina, & à Christo tradita, nullique proinde erroris obnoxia, potestas censetur. Id suadent verba ipsius Bullæ. Nam Gregorius XIII sic incipit: *Provisionis nostræ debet provenire subsidio, ut ea quæ à Prædecessoribus nostris emanarunt, suadente maxime fidei Catholice conservatione, ubicumque ipsis opus est producantur.* Vbi illa adnotatio suadente maxime fidei Catholice conservatione, satis significat, Bullam edi ex potestate conservativa fidei. Addit Pius V: *Ille animum nostrum præcipue excruciat dolor quod Religio Christiana tantis jam pridem turbibus agitata novis quotidie opinionibus conflitetur, Christianique populus antiqui hostis suggestionibus disiectus, in alios atque alios errores passim, & promiscuè deferatur.* Urbanus VIII sic Bullam orditur: *Sedulo meditamus, ut quæ ad fidei Catholice conservationem à Prædecessoribus nostris providè statuta, & ordinata sunt, firmiter perpetuo observentur, & cum opus sit, nostre auctoritatis munimine confirmentur.* Quæ verba manifestè indicant condemnationem propositionum Baii ortam esse ex providentia tuendi Religionem Catholicam, quæ Pontificibus tanquam iudicibus causarum fidei incumbit, & pristinis hæreticorum turbibus, quibus Ecclesia turbata fuit, remedia disposuit. Quare eas propositiones non feriunt Pontifices solum, ut oppositas paci fidelium ex potestate directiva morum, & charitatis inter ipsos conservativa, ut plerumque solent, sed ut nocivas integritati fidei, ex potestate

definiendi, atque tuendi sana dogmata Religionis Christianæ.

Confirmatur: Pontifices Ecclesiæ non solum prohibent, sed etiam expresse damnant propositiones Baii, ut constat ex illis verbis: *Quas quidem sententias stricto coram nobis examine ponderatas, &c. damnamus, circumscribimus, & abolemus.* Cum autem Pontifices non solum prohibent, sed etiam damnant aliquas propositiones doctrinales, utuntur potestate definitiva pertinente ad dogmata fidei, quæ falli non potest. Aliud enim est prohibere doctrinam, aliud illam damnare. Nam interdum plura prohibent doceri ab scriptoribus fidelibus, non propter falsitatem compertam doctrinæ nocivam fidei, sed propter scandala & jurgia nociva charitati, & paci, quæ inter fideles plerumque disputationibus publicis excitari solent, sic prohibita est, & non damnata hucusque doctrina de Conceptione Deiparæ in peccato originali, & olim prohibita fuit, & non damnata disputatio de efficacia auxiliorum gratiæ. Cæterum cum Pontifices non solum prohibent, sed etiam damnant aliquam doctrinam, eo ipso illam pronuntiant falsam, & nocivam fidei; quod cum illis non incumbat ex alio officio, quæ tuendi integram veritatem fidei, eam damnationem & sententiam ferre credendum est ex potestate à Christo tradita definiendi & declarandi ea, quæ attinent ad fidem, vel proxime illi accedunt, in ejusque conservationem, vel integritatem conferunt. Igitur cum Pius V & Gregorius XIII, Michaelis Baii propositiones aperte damnent, circumscribant & aboleant, credendum proculdubio est, id pronuntiasse ex potestate à Deo tradita, & suo muneri propria decernendi Catholica, & sana asserta doctrinæ, & à falsis & nocivis fidei discernendi, cui falsum subesse non potest.

SECTIO II.

Stabilitur Auctoritas Bullæ adversus sinistras, & temerarias expositiones Baianorum.

Hinc deprehenditur, quam vanè, ac temerè Bulla exponatur à Baianis. Primò enim significant, in ea non esse propositiones Baii in perpetuum, sed ad tempus dumtaxat proscriptas: eoque pacto intelligenda verba: *Ad futuram rei memoriam,* & non ut plerique recentiores Bullam vitiantur, *Ad perpetuam rei memoriam:* scilicet quia non perpetuo, sed pro tempore tantum voluerunt Pontifices eas propositiones cohiberi. Secundò eas non esse damnatas, & falsas pronuntiatas, sed tantum prohibitas propter offensionem Theologorum, & scandalum, quod eis sua novitate fecerunt, parum in lectione Augustini versatis, quemadmodum sententia de Conceptione in peccato originali est solum prohibita, & non damnata: ideoque eas notari in piis aures offensionem immitteres: nec enim voluit Pontifex omnes propositiones esse hæreticas, & erroneas, sed respectivè, ut habetur in Bulla, quia plures earum tantum offensivæ fuerunt. Tertio nonnullas esse, quæ in proprio, & rigoro-

goroso verborum sensu ab assertoribus intento, sustineri possunt, & in eo non fuisse à Pontificibus proscriptas. Quia illa verba Bullæ: *Quamquam nonnulla aliquo pacto sustineri possent* negant commatis (,) interpunctione dirimi à sequentibus in rigore, & proprio verborum sensu ab assertoribus intento hereticas, erroneas, &c. damnamus; ideòq; illa ad præcedentia referri, Pontificesque voluisse, sententias illas in rigore, & proprio verborum sensu sustineri posse, non vero in eo damnari. Ad quod afferendum nos provocant ad Bullam originariam, & testes oculatos, qui eam viderunt, in qua nulla commatis interpunctio, & verborum præcedentium divisio invenitur: provocant etiam ad chartas quasdam antiquas Lovanii repertas, quæ Bullam exhibent non tantum sine illa commatis interpunctione, sed etiam addita parenthesi, aut transpositis quibusdam verbis mutata: in quibusdam enim sic legitur: *Quas quidem sententias stricto coram nobis examine ponderatas (quamquam earum nonnulla aliquo pacto sustineri possint in rigore & proprio verborum sensu ab assertoribus intento) hereticas &c. damnamus*: in aliis vero sic: *quamquam earum nonnulla aliquo pacto in rigore & proprio verborum sensu ab assertoribus intento sustineri possint*. Ex quo colligunt verba illa Bullæ, olim cum edita illa primum fuit, sic fuisse Lovanii intellecta, ut ab ipsis jam intelliguntur: quo tempore non dubitant, quin verus germanusque eorum sensus Academia Lovanienfis fuerit probe notus.

v. Ad quas expositiones nituntur Baiani unico fundamento, scilicet multas propositiones earum, quæ in Bulla continentur, fuisse ab Augustino traditas tanquam indubitatas; at propositiones Augustinianas in materia de Gratia nec perpetuo prohiberi, nec unquam damnari in rigore, & proprio verborum sensu potuisse. Consequenter proferunt: *Multæ propositiones in Bulla damnatae sunt ab Augustino tradita tanquam indubitatae*. Item cum eorum quidam sibi objecisset: *Quid ergo ad propositionem, quam proscriptit Apostolica sedes?* Respondet: *Hæreo fateor. Sed quid ad doctrinam Augustini clarissimam constantissimamque?* Indicans planè, doctrinam à sede Apostolica proscriptam nihil differre à doctrina Augustini.

vi. Verum hæc Bullæ expositio vana, & temeraria est contra communem omnium Doctorum Catholicorum sensum, & excogitata videtur ad restituendum in integrum doctrinam Baii, & enervandum prorsus sententiam, & definitionem Pontificum Ecclesiæ. Quia si expositio vera est, & admittatur à Theologis, nulla erit in Bulla propositio, quæ impunè non possit defendi eisdem prorsus fundamentis, quibus Baiani plures earum tuentur. Nam si ad tempus tantum, & non perpetuò prohibentur, si in rigore non damnantur, & in proprio verborum sensu sustineri possunt; Quæ erit Bullæ propositio, quam Theologus sustinere non possit, cum nullam determinatè significet Pontifex perpetuò proscriptam, & in proprio verborum sensu damnatam? Quare

vii. Affero primò, Verba illa: *Ad futuram rei memoriam* intelligenda sunt, *Ad perpetuam*. Primò quia Pontifices Ecclesiæ non solum prohiberunt, sed etiam damnarunt omnes propositiones Baii, ut assertione sequenti statuemus. Cum autem Pontifices aliquam doctrinam damnant, non ad tempus tantum; sed in perpetuum solent ei silentium indicere. Tum quia damnatio pronuntiat falsitatem doctrinæ nocivam fidei, quæ nullo tempore in Ec-

clesia admitti debet. Tum quia ubi nulla determinata temporis distantia definitur, omnis in futurum duratio comprehensa intelligi debet, cum fidelibus nulla detur facultas eam præscribendi; & maxima inde confusio, & occasio fallendi præberetur. Sin, assignet mihi Baianus, quo tempore duraverit prohibitio hujus Bullæ? Cur post duodecim annos jam à Pio V propositionibus Baii damnatis Gregorius XIII subisse voluerit ejus damnationem discipulos Baii, qui illius sententiæ non acquieverunt? Cur Baianis recentibus potius suo tempore, quam prædecessoribus Theologis in suo licitum fuerit hæc propositiones tueri? Secundò quia Pius V in sua Bulla Cardinali Granvelano mandat, ut expendat *Quid ad perpetuam dictarum sententiarum, & scripturarum abolitionem fieri oporteat*. Cum autem Gregorius XIII conformis fuerit menti sui Prædecessoris Pii V, ut palam testatur initio Bullæ, intelligendum proculdubio est, ejus quoque sanctionem perpetuam esse voluisse. Tertio quia sic intellexit Facultas Theologica Lovanienfis, quæ ad perpetuam rei memoriam sanctum voluit, ut studiosè omnes prædictos articulos in Bulla damnatos in graduum susceptione abjurare & Magistris, Professoresque omnes, ab eis docendis, defendendis, afferendisque abstinere, & diversam, atque oppositam doctrinam irradere jubeantur. Cui constitutioni omnes ad unum facultatis Doctores manu propria tunc subscripserunt; eaque est ad perpetuam rei memoriam etiam in publica instrumenta & codicillos relata. Quæ etiam hodie apud illos viget & jurejurando constringit. Quare hujus religionis violatores sunt plures Baiani, qui in ea Academia ad gradum Doctoratus eo præmissio juramento fuerunt promoti. Quarto quia sic loquuntur in Bulla Pontifices: *deque eisdem & similibus posthac quocumque pacto loquendi, scribendi & disputandi facultatem quibuscumque interdiciamus*. Hic autem loquendi & interdiciendi modus omne deinceps futurum & perpetuum tempus comprehendit. Demum controversiam hanc decidit Urbanus VIII Pontifex, quando Bullam hanc renovans adversus quosdam Baianæ doctrinæ resuscitatores, pro *Ad futuram rei memoriam* præfixit ad perpetuam, confirmationique suæ hæc verba inseruit: *hæc perpetuò valitura constitutione ejusdem Pii & Gregorii Prædecessorum constitutiones, &c. perpetuò confirmamus*.

viii. Affero secundò omnes propositiones in Bulla contentæ non solum sunt prohibitæ, sed etiam damnatæ. Id constat: tum ex communi Ecclesiæ & Doctorum Catholicorum acceptione; tum ex verbis illis Bullæ: *Quas quidem sententias stricto coram nobis examine ponderatas &c. damnamus, circumscribimus, & abolemus*. Quæ verba ad omnes Baii sententias referenda esse, temerarius est, qui neget. Nam propositiones, & sententiæ doctrinales Pontificum & Conciliorum indefinitæ æquivalent universalibus. Et quidem si harum aliquæ propositiones possent à damnatione excludi, nulla esset in Bulla, quæ non posset ab ea liberari, cum Bulla nullam determinatè præ aliis damnatam definiat. Quo differunt hæc sententiæ ab opinione Conceptionis Deiparæ in peccato originali; nam de hac hucusque non pronuntiavit Ecclesia esse damnatam, sicut de sententiis Michaelis Baii pronuntiavit.

ix. Nec favet Baianis, aliquas in eis notari solum pietatis offensivas. Nam bifariam potest aliqua propositio esse offensiva pietatis. Primò per se, & ab intrinseco, quia contradicit veræ pietati, & religioni, quam instruit, & dirigit fides, & catholica doctri-

doctrina. Secundò per accidens, & ab extrinseco, quia contradicit pietati, quam interdum dirigit; & regulat error, & ignorantia. Propositio primo modo offensiva pietatis, digna est censura Theologica, & falsitatem nocivam fidei continet, ideòque ab Ecclesia damnabilis est, sicut propositio temeraria, scandalosa & suspecta in fide. Secus est propositio pietatis offensiva secundo modo. Propositiones autem, quas Bulla censet *in pias aures offensionem imminutentes*, intelligi debent offensivæ pietatis primo modo, & non secundo. Tum quia ea Pontificum censura vere est Theologica, sicut cæteræ censuræ sunt Theologicae: Censura autem Theologica solum in propositiones primo modo offensivas pietatis cadere potest, nam plures propositiones catholicæ, & à Conciliis & Patribus Ecclesiæ traditæ secundo modo, scilicet ex errore, & ignorantia fidelium offensivæ pietatis esse possunt. Tum quia cum propositiones solum prohibentur propter communem pacem, & charitatem fidelium, & non propter falsitatem & malitiam doctrinæ, declarantur à Pontificibus prohiberi propter eam causam, & non propter offensionem pietatis, & Religionis, ut factum fuit in prohibitione opinionis de Conceptione Deiparæ in peccato originali, & de efficacia auxiliorum gratiæ.

x. Affero tertio. Nulla propositio Baii in rigore, & proprio verborum sensu ab assertoribus intento sustineri potest, sed omnes in rigoroso, & proprio sensu damnantur in Bulla. Primò quia apud me extat Bulla originaria Gregorii XIII impressa Romæ, anno 1579, 4 Februarii tradita Patri Petro de Arrubala Cardinali Toletio, qui ex commissione Gregorii XIII conclavit causam Michaelis Baii, & primum Bullam vulgavit, in qua manifestum, & genuinum est comma (,) dividens verba illa Bullæ *aliquo pacto sustineri possunt*, à sequentibus in rigore & proprio verborum sensu ab assertoribus intento, eoque rigorem & proprium verborum sensum referens ad verba *damnamus, abolemus, & circumscribimus*. Quare mirari non desino auidam Baianorum, qui fallere volunt in re, in qua aperta falsitatis, & fallaciæ convinci possunt.

xi. Secundò quia expositio Baianorum contradicit tenori Bullæ, & menti Pontificum. Tenori quidem Bullæ, quia illa verba: *Quamquam nonnulla aliquo pacto sustineri possent*, per illa adversativa, *aliquo pacto*, opponi debent sequentibus: *in rigore, & proprio verborum sensu*, cum alia non sint, quibus illa adversativa verba opponantur. Menti quidem Pontificum; quia si in rigore, & proprio verborum sensu ab assertoribus intento aliquæ sententiæ Baii sustineri possent, immeritò eas Pontifex damnasset, quia nulla fere est propositio Catholica, quæ in sensu improprio, & ab assertoribus extorto damnabilis non sit. Quare ea ratione non solum *aliquo pacto*, sed omni prorsus modo sententiæ Baii sustineri possent, cum omnes propositiones, quas absolute, & omni prorsus modo in Ecclesia sustinere licet, solum in rigore, & proprio verborum sensu ab assertoribus intento, non autem etiam in extorto, & improprio sustinendæ sint. Tertio deniq; quia hujusmodi expositione nulla esset propositio Baii, quam non liceret impunè defendere cum nulla in Bulla definitur determinatè, quæ in rigore, & proprio verborum sensu sustineri non possit. Et quoniam de interpunctione nobis hæc est cum Baianis, à qua sensus verborum horum totus dependet: quamvis & Bullæ Gregorianæ autoritate, cujus extant etiamnum exemplaria, & ipso

tenore verbisque Bullæ jam satis sint convicti: opere pretium tamen visum fuit, hujus commatis historiam, ut è Belgio eam accipi, hic ab ovo recensere. Exemplar Bullæ quod Roma primum missum fuit ad Michaëlem Baium, manu scriptum erat, nullasque, ut mos est Curie Romanæ cum aliquid manu describitur, habebat interpunctionum notas. Vnde occasionem sumpsit Baius in suum commodum sic verba Bullæ interpretandi, ut sententiæ damnatæ aliquæ in rigore & proprio verborum sensu dicerentur veræ: quem magistri sui sensum ut clarius exprimerent ejus discipuli, à quibus Lovanii tum passim Bulla ista describatur, sic eam verbis transpositis aut addita parenthesi corruerunt, ut chartæ illæ antiquæ ad quas à Baianis provocamur offendunt. Cum vero non ex illo manuscripto, sed ex alio Romæ autoritate Pontificia excusò exemplari eandem Bullam legissent Suarez, Vasquez, Possévinus, alique scriptores, in quo manifestum erat comma post verba ista *sustineri possent*, cum eo etiam Bullam in suos commentarios transferunt. Quod indigne ferens Jacobus Lanfonius Doctor Lovanienfis Baii primum discipulus, deinde Collega, anno 1618 in scholis publicis cum vehementi querela exclamavit: adulteratam esse Bullam Pontificis ab iis qui comma illud adiecerunt, eo quod in originali Bulla quam tenebat manu (tenebat autem illam ipsam manu scriptam missam ad Baium, in qua nulla erat distinctionis nota) nullum ejus vestigium cerneretur. Quod qua fide factum sit non discutio: nam si tota Bulla nullam habebat interpunctionem, cur arguendi erant, qui inter cæteras etiam hanc quam sensus manifeste requirebat apposuissent? Hæc est illa originalis Bulla quam proferunt contra nos Baiani, & ex qua comma istud subreptitium esse clamant. Sed jam, spero, desinent id jactare cum rei veritatem Apostolicæ sedis autoritas declaravit. Cum enim Bullam hanc Pii & Gregorii confirmaret Urbanus VIII, eamque suæ Constitutioni totam infereret, factum est casu ut comma illud tanti momenti à typographo omitteretur: quod cum in exemplaribus in Belgio, deinde & Colonia excusis fuisset restitutum, hinc orta contentione Baii fautores totam Urbani VIII Bullam in controversiam vocaverunt, Romamque nomine Academia Lovanienfis ea de re Commissarios ad S. Sedem miserunt, qui cum quererentur Constitutionem suæ Sanctitatis fuisse vitiatam, ejusdem Pontificis Urbani & Officii S. Inquisitionis jussu ex archivo Congregationis S. Officii & ex Matrice actorum, quæ in eodem archivo conservantur exemplar præfatæ Bullæ Pii V, Gregorii XIII & Urbani VIII transcriptum, diligentissimè collatum, atque ita impressum Commissariis Lovanienfis in manus consignatum fuit, cum mandato Apostolico, ut eidem exemplari sic consignato fides adhiberetur, in quo comma illud adeò disputatum suo loco est restitutum, adeò ut dubitari hæc in re de mente Pontificis jam amplius non possit. Quod si ad originalem Bullam liber respicere: testatus est Eminentissimus Card. De Lugo 2 Octob. 1644, vidisse se primum autographum originale Bullæ Pii V, non in regesto, in quo à scriptoribus Apostolicis Bullæ describuntur, in quo nullæ solent interpunctiones apponi, sed in ipsomet autographo illius Cardinalis, qui jussu ejusdem Pii Bullam concepit & extendit secundum mentem Pontificis, & inspexisse diligenter, quomodo se haberent interpunctiones in contextu ipsius censuræ, ac deprehendisse, quod post illa verba *quamquam nonnulla earum aliquo*

aliquo pacto sustineri possint, ante illa alia quæ immediate sequuntur in vigore & proprio verborum sensu, interpositum erat comma, seu virgula disjunctiva eorumdem verborum.

xix. Ratio, in qua ad præteritas expositiones nititur Baianus, gravissima temeritatis est, & injuriosa Pontificibus Ecclesiæ, Augustino; & Theologis nostri sæculi, enervativa sanctionum doctrinalium Ecclesiæ, fidelibus scandalosa, & hæreticis maxime favens. Injuriosa est Pontificibus Ecclesiæ; nam Ecclesiæ Pontifices, sæpius tradiderunt doctrinam Augustini in iis, quæ attinent ad gratiam (qualia sunt ea, de quibus differit) esse omnino veram, & certam & omnibus Catholicis venerandam. Si autem essent in Bulla damnatae multæ propositiones ab Augustino traditæ tanquam indubitatae, ut vult Baianus, contradicerent sibi Pontifices Ecclesiæ, & falsitatis arguerentur, vel in eo quod commendant veram & sanam Augustini doctrinam, vel in eo quod eam tanquam falsam & nocivam damnant: quo vana redderetur auctoritas sanctionum doctrinalium Ecclesiæ, & hæreticis præberetur occasio eas contemnendi & irridendi. Insuper est injuriosa ipsi Augustino, quia ejus doctrinæ imponit notam, & infamiam, quam nunc subit doctrina Baii, scilicet eam esse ab Ecclesia damnatam. Demum est injuriosa Theologis nostri sæculi, quia eos notat doctrinæ Augustinianæ ignorantes, & in lectione Patrum Ecclesiæ parum versatos, & Pontifices Ecclesiæ inducentes ad definitiones doctrinalium, quæ à vero aberrant. Quibus omnibus quis non videat omnibus fidelibus scandalum parari, & hæreticis licentiam dari contradicendi sanctionibus Ecclesiasticis, & simul argumentum eas enervandi?

xxi. Quo autem fundamento sibi Baianus persuadeat, propositiones Baii esse Augustinianæ, & quam debile illud sit, in examine earum videbimus. Nunc tibi notum sit, eodem prætextu jam olim Baium contendisse se tueri, cum primum eas propositiones Pius V damnavit, ut habetur ex Apologia ejus manuscripta, nec tamen obtinuisse, quin post annos duodecim, & strictum totius doctrinæ examen secundæ Gregorii XIII damnationi, & demum novissimæ nunc Urbani VIII tertiæ succumberet.

xxv. Quidam Lovanienfes Baii Patroni thesibus publicis questi sunt, quod nostræ Societatis Theologi Baium infamaverint auctoritate hujus Bullæ, utque Baium tueantur, eam elevare contendunt dicentes à Pio V fuisse acribus sollicitationibus extortam, eumque in ea edenda importunitati cessisse. Sed æquius nos querimus, quod pluris æstiment Catholici Theologi auctoritatem Baii, quam Pontificum Ecclesiæ. In eos enim irreverentissimi sunt, qui audent scribere, Bullam doctrinalem, potestate suprema judicandi de vera & sana doctrina à Pontificibus editam, importunis esse sollicitationibus extortam. Nulli sanè catholico licet sentire, Pontifices contra hæreses, errores, & alias ejus generis sententias censuram pronuntiantes, importunitati cedere, sed earum definitiones ab Spiritu sancti inspiratione prodire; non hominum sollicitationibus extorqueri. Pontifices quidem aliud significant, cum proferunt in Bulla: *quas sententias scripto coram nobis examine ponderatè damnamus*, &c. Quin & Michael Bajus in suis ad Cardinalem Simonetam literis scribit, iudicium sub Pio IV inchoatum sub Pio V diu pendisse. Cujus sententia demum à Gregorio XIII post annos duodecim fuit confirmata petente ipsa Facultate Theologica Lovanienfi

(cujus ea maxima gloria est) ut constat ex Facultatis Theologicæ Lovanienfis responsione, ad litteras P. Provincialis N. & P. Leonardi Lessii, quæ in nostro Collegio Lovanienfi asseruntur, & sic habet: *Ad petitionem Facultatis Theologicæ Lovanienfis per R. P. Franciscum de Toledo procuratam, ut ad Pii V Bullam etiam accederet Gregoriana, &c.*

SECTIO III.

Notationes ad Bullam.

xv. Primò nota hanc Bullam primum à Pontificibus editam esse absque ordine, & numero propositionum, quas damnant, ut constat ex primis ejus exemplaribus impressis Romæ, anno ab Incarnatione 1579, 4 Februarii, quorum unum penes nos est, in quo articuli omnes sine numeris proponuntur. Deinde tamén à Theologis transcripta fuit adjectis numeris, ut eo possent commodius citari scorsim propositiones, quas in disputationem adducerent. Quia verò à nonnullis eadem propositio hypothetica, & composita dividitur in plures, ideò in aliquibus exemplaribus major, in aliis vero minor propositionum numerus, & consequenter in eis referendis nonnulla varietas, & confusio apud scriptores reperitur. Exemplaria autem Bullæ, quæ nos vidimus, alia feruntur scorsim impressa Romæ, alia in Hispania adjecta commentariis P. Vazquez ad Epistolam Pauli, alia operibus Petri de Lorca in 1. 2. fine; alia Suarii tom. 1. de gratia Proleg. 6. c. 2. alia opusculis de gratia Ludovici de Torres tract. contra errores Baii.

xvi. Nota secundò, plures in Bulla esse propositiones numeris disjunctas, quæ eandem prorsus doctrinam, eundemque errorem continent, quarum plura exempla dabimus decursu hujus operis; cæterum distinctas numerari, quia non uno, & eodem modo, sed multiplici, ac diverso, & interdum cum aliqua additione sententiam proponunt.

xvii. Tertio nota, Bullam à scriptoribus Theologicis transcriptam esse cum aliqua varietate verborum. v. g. apud P. Vazquez, & P. Torres prop. 15. sic fertur: *Operabona iustorum non accipiunt in die iudicii ampliore mercedem, quam justo Dei iudicio mereantur accipere*. At apud P. Suarez, & nostrum exemplar, loco verbi *mereantur*, habetur *mererentur*. Item prop. 30 apud Lorcam sic proponitur: *Non solum iures hi sunt & latrones, qui Christum viam, & ostium veritatis, & vitam negant, sed etiam quicumque Sc. dicunt tentationi universaliter sine gratia ipsius adiutorio resistere posse*: apud alios vero non *tentationi universaliter*, sed *tentationi ulli* reperitur. Quia in re nostrum exemplar omnium correctissimum esto: tum quia conformius litteris originalibus Pontificum, cum ex Bulla primum edita Romæ, quæ apud nos extat, fideliter transumpta sit; tum quia conformius scriptis Michaëlis Baii, cum quibus est collata.

xviii. Nota quartò, aliquas propositiones Bullæ non reperiri in opusculis Michaëlis Baii. Propterea tamén fortasse non esse relegandas à mente, & asserunt ipsius: quia Pontifici non solæ exhibita fuerunt sententiæ, quæ erant ex Baii libellis impressis excerptæ, sed quædam etiam viva tantum voce asserunt, aut discipulis in schola dictatæ. Igitur illæ, quas scripta publica non continent, possunt intelligi, aut verbo traditæ in disputationibus scholarum, aut in manuscriptis privatis discipulorum.

xi. Nota

xi. Nota quintò, nonnullas propositiones continere plures partes, de quibus dubitari potest, an illæ quoad omnes partes, an quoad unam tantum, & quænam illa sit; à Pontificibus damnentur? v. g. prop. 35. *Distinctio illa duplicis amoris naturalis, videlicet quod Deus amatur ut Autor naturæ, & gratiæ, quo Deus amatur ut Beatorum, vana est, & commentitia*. In qua dubium esse potest, an rejiciat hanc distinctionem, quod neget amorem naturalem Dei, an quod neget gratium, an quod utrumque? Item est propositio 74. *Nemo præter Christum est absque peccato originali, hinc Beata Virgo mortua est propter peccatum ex Adam contractum, omnesque ejus afflictiones in hac vita, sicut & aliorum iustorum fuerunt ultionem peccati ætialis, vel originalis*. In qua dubitabile est, an à Pontificibus notetur, quod B. Virginem comprehendat sub peccato originali, an quod ejus omnes afflictiones asserat ultiones, & penas peccati? Eiusmodi sunt aliæ plures propositiones, de quibus decernemus progressu.

xx. Nota sextò, censuram Pontificiam harum propositionum esse quoad singulas asseriones indeterminatam & ambiguum; ideoque ex speciali ipsarum materia applicandam à Theologis aliquam notam earum, quibus illas Pontifices ferunt. Sex enim in genere censuras ferunt contra asseriones Baii, quas pronuntiant esse *hæreticas, erroneas, suspectas, temerarias, scandalosas, & in pias aures offensionem immitentes*. At non cadunt omnes in singulas asseriones, sed cum proportionem accommoda; Ideo enim additur *respective*. Etenim Apostolica sedes non tam fuit studiosa, ut singulis proprius, & specialis gradus censura definiretur, quam ut omnes in genere aliqua censura notarentur, & ab scholis catholicis relegarentur, in potestatem omnes interdicens. Quo etiam modo interdixit Leo X. articulos Lutheri, in sua Bulla, & concilium Constantiense articulos Wiclephi, & Hussi Sess. 8. & 15. Quam autem censuram unaquæque propositio Baii determinatè mereatur, pronuntiamus, cum de singulis agemus.

xxi. Nota septimò, nullam propositionem contentarum in Bulla excipi ab aliqua censura, & proscriptio Ecclesiæ. Tum quia aliàs anfa cuique daretur, quam volet, excipiendi, & plures quoque earum damnatas, & pernitiosas sententias impune defendendi. Tum quia maturo consilio Pontificum damnantium doctrinam Baii dignum, & æquum non esset, in tanta multitudinem sententiarum aliquas involvere, quæ non essent damnationis capaces, cum omnes consilio in Bulla relatas, & ex scriptis Baii excerptas intelligi debeat, ut illæ omnes Pontificum damnationi succumbere intelligantur. Demum quia illa post omnes propositas sententias immediatè subjuncta, & damnationem ferens relatio: *Quas quidem sententias, &c.* & illa alia univèrsalis: *quæcumque super his verbo, scriptoque emissa* omnes univèrsim propositiones prius in Bulla memoratas sine exceptione comprehenditur.

xxii. Denique nota, quasdam propositiones Baii continere non solum doctrinam, sed etiam contrariæ sententiæ censuram; quasdam esse solam contentinentes doctrinam. v. g. propositio 29. *Pelagianus est error dicere, quod liberum arbitrium valeat ad nullum peccatum vitandum*: cuiusmodi sunt aliæ plures. sine censura autem propositio 21. *Nullum est peccatum ex natura sua veniale, sed omne peccatum meretur penam æternam*: qualis est major pars earum. Igitur dubitationi subjacet; an omnes propositiones con-

tinentes censuram damnentur à Pontificibus, etiam propter doctrinam; an aliqua solum propter censuram? De quo licet in specie decernendum sit, cum de singulis sermo venerit; libet tamen nunc in genere rem definire, doctrinamque omnibus communem, & necessariam præmittere, ne eadem ad singulas repetamus.

SECTIO IV.

An omnes propositiones in Bulla comprehensæ notentur propter doctrinam, an aliqua propter solam contrariam sententiæ censuram?

xxiii. Itaque in propositionibus Baii damnantibus aliquam doctrinam distinguimus doctrinam à censura; nam licet ipsa Baii censura lata quadam ratione doctrina ipsius sit; strictè tamen, ac propriè doctrina propositionis doctrina est, quæ à Baii per censuram rejicitur; doctrina autem Baii consequenter assertio est doctrinæ ab ipso rejectæ contradicens. Ergo de hac doctrina queritur; An Pontifices propter illam, an solum propter censuram, qua oppositam infamat, eiusmodi propositiones interdiciant? Nam eiusmodi propositiones plures referuntur in Bulla, quæ continentes censuram, non solum propter censuram, sed etiam propter doctrinam damnabiles sunt, & re ipsa damnantur à Pontificibus: v. g. prop. 13. *Pelagii sententia est: opus bonum circa gratiam adoptionis factum non est reatum celestis meritorum*: ejusque qualitatis sunt propositio 18, 24, 25, 55, & aliæ plures. Igitur controversia est; An omnes continentes censuram sint eiusmodi? An aliqua solam propter censuram, & non propter doctrinam à Pontificibus proscriptantur?

xxiv. Sententiæ affirmanti solum propter immodicas censuras, quibus sententiæ probabiles infamantur; non verò propter doctrinam plures asseriones, in Bulla interdici, assentiunt Suarez tom. 1. de Grat. prolegom. 6. c. 2. n. 14. Turrianus 1. p. selectarum cent. 3. dub. 6. & disp. 31. dub. 59. & in opusc. de Grat. tr. speciali de hac materia frequenter Vazquez 1. 2. d. 190. c. 18. referens pro eadem sententia Toletum à se consultum Romæ.

xxv. Moventur, quia non est verisimile à Pontificibus proscribi probabiles, & receptas gravium, & priscorum Theologorum opiniones, quæ nunc apud Catholicos scholasticos frequentes, & communes sunt. At doctrina plurium eiusmodi propositionum probabilis, & recepta nunc est apud graves Theologos antiquos, & modernos. Nam in prop. 23 docet Baius, sinistram esse expositionem Pauli ad Rom. 2. de gentibus nondum ad fidem conversis, quæ etiam est Augustini pluribus in locis. In 28 liberum arbitrium sine gratia Dei non nisi ad peccandum valere; quæ doctrina etiam est Concilii Arausiacani can. 22. Augustini, & Prosperii frequenter. In 29 liberum arbitrium non valere ad aliquod peccatum vitandum: In 30 hominem nulli tentationi posse resistere sine adiutorio gratiæ divinæ: in 30, 35, 36, 37 & 61 nullum opus bonum morale posse fieri viribus naturæ sine gratia. Quarum & similiarum propositionum doctrina nunc etiam post hanc Bullam in scholis Theologorum frequens, & communis est.

xxvi. Con-

xxv. Confirmatur, quia ex se temerarium, scandalosum, & poena dignum est inurere censuram Theologicam opinionibus probabilibus, quæ nullam censuram merentur: quare in Ecclesia moris est infames ejusmodi notas adversus receptas Theologorum opiniones interdicere, ut arguimus sect. seq. ergo pari consilio, ac merito credendum est, plures ejusmodi propositiones interdictas Baio.

xxvi. Parti neganti favent alii: Quorum iudicium, & ego probo. Primò quia post relatas in Bulla omnes propositiones Baïi immediate subditur: *Quas quidem sententias stricto coram nobis examine ponderatas, quamquam nonnullæ aliquo pacto sustineri possent, in rigore, & proprio verborum sensu ab assertoribus intento, hæreticas, erroneas, &c. damnamus, circumscriptimus & abolemus.* Vbi duo expendo. Alterum, in illa præcedentium sententiarum relatione: *Quas quidem sententias*, nullam excipi, sed omnes comprehendendi, ut notavimus n. 12. Alterum, sententiarum nomine doctrinam intelligi: tum quia id sonat communi sensu *sententia* propositionis: tum quia de majori parte propositionum doctrina intelligenda est; par autem non est, de aliis propositionibus doctrinam, de aliis solum censuram excepta doctrinâ interpretari, eoque damnationem Pontificiam confundi.

xxvii. Secundò quia Pontificibus etiam occurrit, aliquas propositionum Baïi in Bulla comprehensas, & damnatas, (utique illas, quas sententia contraria recenset,) aliquo pacto, & sensu esse probabiles, & sustineri posse, ut indicant illa verba: *quamquam nonnullæ aliquo pacto sustineri possent.* Tamen reddentes rationem, quare eas nihilominus circumscriptant, & aboleant, non reddunt Pontifices Auctoritatem, atque censuram; sed quia *in rigore & proprio verborum sensu ab assertoribus intento, hæreticas, erroneas, suspectas, &c.* censent, ergo non propter censuram, sed propter doctrinam, quam proprius, & rigorosus sensus verborum continet, omnes propositiones damnant. Quandoquidem etiam illæ, quæ aliquo pacto sustineri possent, censentur damnabiles, si proprius, & rigorosus verborum sensus ab assertoribus intentus in illis consideretur; si enim illæ solum propter censuram essent damnabiles, sanè revocarent Pontifices rationem eas damnandi in assertoris auctoritatem, atque censuram, non autem in proprium verborum sensum ab assertore intentum. Confirmatur; Nonnullæ propositiones earum, quæ videntur probabiles, & aliquo pacto sustineri possunt, nullam continent censuram. Ergo propositiones, quæ videntur probabiles, & aliquo pacto sustineri possunt, non damnantur propter censuram, sed propter earum doctrinam in sensu proprio verborum ab assertoribus intento. Ejusmodi est 28. *Liberum arbitrium sine gratiæ Dei adjutorio non nisi ad peccandum valet.* Item 39, 74, & alia.

xxix. Tertio; si aliquæ propositiones continent censuram intelligerentur interdictæ solum ratione censuræ, & non ratione doctrinæ, non esset ratio, quare aliæ ejusdem conditionis propter doctrinam, & non propter solum censuram interdictæ censerentur: siquidem eodem fundamento, qui vellet, tueri posset in eis, sicut in aliis, solum censuram notam, non autem doctrinam esse prohibitam. At certum omnino est, plures propositiones Baïi inurentes censuram prohiberi etiam ratione doctrinæ, ut notavimus n. 14. ergo omnes ratione doctrinæ censeri debent prohibita.

xxx. Quarto denique quia licet Pontifices Ecclesiæ interdum prohibeant propositiones infamativas doctrinæ probabilis, & communiter receptæ propter censuram Theologicam ei impostam, tanquam oppositam charitati, & paci fidelium, potestate quidem directiva morum; cæterum potestate definitiva veræ, & sanæ doctrinæ, & veluti iudices causarum fidei nusquam prohibent ejusmodi notas, tanquam contrarias integritati religionis, & fidei, & censura Theologica dignas. At omnes propositiones contentas in hac Bulla prohibent Pontifices potestate definitiva veræ, & sanæ doctrinæ, veluti iudices causarum fidei, tanquam contrarias integritati Religionis, & fidei, dignasque censura Theologica. ergo eas non prohibent solum ratione censuræ, qua doctrina probabilis inuratur. Consequentia est optima, major elucidabitur sect. seq. minor constat ex n. 2. Confirmatur: Pontifices sententias Baïi non solum prohibent, sed etiam damnant, ut præmissimus n. 8. At censuras sententiæ probabilis non solent damnare, sed solum prohibere, quemadmodum prohibuerunt, & non damnarunt censuras opinionum de efficacia gratiæ, & opinionis piæ de concepta Dei para sine peccato. Quippe damnatio est declaratio, & pronuntiatio falsitatis sententiæ; quare propositioni damnatæ non solum exterius, sed etiam interius tenemur dissentire: prohibitio verò non est declaratio falsitatis sententiæ, sed interdum obligationis cohibendi illam propter vitanda mala paci, & bono fidelium nociva, quæ vel ex sententia, vel ex censura nascuntur, quare propositioni solum prohibita, & non damnata licet interdum interius assensum dare.

xxxi. Ad rationem contrariæ sententiæ propositam n. 16. nego doctrinam propositionum Baïi, quæ in ea objiciuntur, esse communiter receptam, & probabilem in sensu proprio verborum intento à Baio, quem exponemus progressu, cum singularum disputatio venerit. Ad confirmationem constabit ex sect. seq. in qua assumptum decernimus.

SECTIO V.

An propositiones inurentes censuram Theologicam doctrinæ probabilis cadant sub censuram Theologicam, & damnationem Ecclesiæ?

xxxii. **B**isariam possunt censuræ opinionum probabilium à Pontificibus Ecclesiæ prohiberi. Primò quia sunt contrariæ charitati, & paci fidelium, qui inique ferunt, suam doctrinam ejusmodi censuris ferri, notisque fidei infamari; eoque iudiciorum dissensio in animorum, voluntatumque dissensionem vertitur, & pluribus calumniis, atque tumultibus inter doctos fideles cum insipientium scandalo via paratur; sicut enim alia infamiæ, & scandali genera à Pontificibus, ut supremis morum Christianorum Rectoribus prohibentur; sic potest & hoc perniciosum, invidiosumque calumniandi genus coerceri. Secundò quia sunt contrariæ integritati, & indemnitati religionis, & fidei, sive proximè, sive remotè, quod viam sternant ad eam, aut ejus fundamenta, sive principia, quibus nititur, evertendam, aut elevandam; quemadmodum interdicuntur doctrinæ censura Theologica dignæ. Est autem inter utramque prohibitionem discrimen. Tum quia prior spectat

ad

ad potestatem ordinariam directivam morum, quæ aliis, quam Pontificibus supremis in suos subditos convenit: posterior spectat ad potestatem directivam doctrinæ Catholicæ, definitivamque rerum pertinentium ad fidem, quæ solis Pontificibus, aut ejus delegatis Quæstoribus fidei competit. Tum quia prior suos violatores quamvis contumaces sola nota inobedientiæ afficit; posterior verò etiam nota male, atque periculosa doctrinæ, suspitioneque fidei. Veruit Pontifex, ne ullus Theologus censuris carperet doctrinam de auxiliis, sive Iesuiticam, sive Dominicanam; fuerunt nihilominus plures, qui non paruerunt; hi quidem rei solius obedienciæ, non autem fidei habiti sunt.

xxxiii. Igitur non est controversia; An possit Ecclesia prohibere censuras doctrinæ probabilis potestate directiva morum, tanquam contrarias charitati, & paci fidelium: nam cum ejusmodi censuræ sapienter excitent inter Theologos ingentes rixas, atque discordias, expedit interdum pro bono charitatis, & pacis, præceptis, & pœnis severis coercere; qua ratione sunt prohibita re ipsa censuræ contra doctrinam de efficacia auxiliorum, sive intrinseca, sive extrinseca, nec non contra doctrinam de immaculata Virginis conceptione, & alias plures. Sed eo tantum vertitur disputatio, an tanquam contrariæ præceptis divinis fidei, integritati que religionis, & Catholicæ doctrinæ, interdicti queant potestate ordinaria solius Pontificis propria, iudicij; causarum fidei.

xxxiv. Recens quidam scriptor, cujus nonnullæ propositiones suo iudicio probabiles, ad fidei tribunalia delatae sunt, in eisque merito à fidei Quæstoribus abolita, quod ingens doctissimorum censurarum numerus ejus opinionibus censuram Theologicam inuisset, tuctur mordicus, ejusmodi censuras esse ab Ecclesia damnabiles, & nota Theologica dignas; jureque à fidei Quæstoribus, nec non Pontificibus Ecclesiæ, tanquam fidei integritati contrarias castigandas. Qui sibi afficit Patronum Melchiorem Canum lib. 12. de locis c. 11. illis verbis: *Quomodo omnibus in rebus asseverandi temeritas, pronuntiandi que audacia turpis est quidem, sed in his, que ad Ecclesiæ doctrinam attinent, est periculosa, vel maxime. Habet enim contempcionem superbam Ecclesiasticæ regulæ: quam contempcionem nisi fidei iudices coercerent, & compriment, dici non potest quantum discriminis omnis Ecclesiæ doctrina sit habitura. Quæ igitur non inconsulta oratione modo, sed ut verbis utar gravioribus, confidenti audacia, insolentia proterva, exultatione impudenti, jactatione superba, non contra fidem dico, sed contra Ecclesiasticæ modestiæ regulam asseruntur, ea Theologi in presenti temeraria censent, atque inter errorum gradus constitunt, & locant; qui quoniam hæresum appendices sunt, à fidei iudicibus sunt animadvertendi.*

xxxv. Ego iudicium hujus Recentioris singulare puto, patrocinioque Cani destitutum. Nam temeritas, in quam superioribus verbis Canus invehitur, non est ea, quæ unius, aut plurium doctorum iudicio contradicit, etiam si illud censuris carpat (quatum ibi non meminit) sed ea solum, quæ in iis, quæ aperte non adversantur fidei, communi tamen Ecclesiæ consensio repugnat: *Vt B. Virginem* (subdit superioribus Canus) *non esse in celos cum corpore assumptam, quod licet fidei minime adversum sit, sed quia communi Ecclesiæ consensio repugnat, petulantem temeritate dicere. Item in Baptismo non infundi parvulis informantem gratiam, & virtutem, Item Angelum*

non esse simul cum mundo corpore creatum, aut ipsum etiam non esse incorporeum. Quibus alia hujusmodi exempla adjungit, quæ liquidò declarant, temeritatem præceptis fidei repugnantem, quam comprimi, & coerceri à iudicibus fidei æquum est, solum esse eam, quæ, aut quidquam pronuntiat contra communem Ecclesiæ consensum, etiam in iis, quæ non sunt ab ipsa definita, aut à communibus fidei, & Ecclesiæ regulis, absque gravi fundamento discedit. Quod quam sit remotum à re præfenti, quis non videat?

xxxvi. Addo, hunc Recentiorum in hac sua opinione reum esse censuræ Theologicæ. Nam Theologicæ censuræ reum facit eum, qui subicit tali censuræ opinionem probabilem. At ipse in hac sua opinione subicit censuræ Theologicæ plura iudicia probabilia Theologorum. Nam subiecta est opinionibus Theologorum censura Theologica alicujus doctrinæ, sicut ipsa doctrina, cum frequens sit Theologorum dissensio in censura, quam aliquæ doctrinæ merentur aliis affirmantibus, aliis negantibus doctrinam esse censura Theologica dignam. At hic Recentior subicit censuræ Theologicæ tum opinionem probabilem plurium doctissimorum censorum, qui ipsius doctrinam censuris Theologicis notarunt, tum alias plures Theologorum, qui in scriptis Theologicis iudicia sibi contradicentia frequentibus censuris respuant, ut cernere est in iis, quæ congesti P. Turrianus select. disput. cent. 1. & 2. & aliis communiter. Ergo sic Recentior subicit censuræ Theologicæ plura iudicia probabilia Theologorum.

xxxvii. Vnde arguo primò, contra hujus Recentioris opinionem ex communi Theologorum consensu. Nam cum frequentissimæ fuerint in controversiis scholasticis hujusmodi censuræ, plenaque sint Theologorum scripta notis erroris, & temeritatis illatis in aliorum plurium, eorumque gravium Doctorum iudicia, qui sua auctoritate, & fundamentis non contemnendis illa probabilia reddunt, nullus adhuc Theologus ejusmodi censuras, aut notas sola ratione censuræ ad iudicium Ecclesiæ detulit, censoresque aut notatores, ob hanc solum rationem, aut suspectos in fide, aut violatores præceptorum, & regularum fidei censuit; nisi ubi aliquod speciale decretum Ecclesiæ, aut iudicium fidei interpositum est. Quis neget probabilem esse doctrinam de efficacia gratiæ auxiliantis, tum Iesuiticam, tum Dominicanam? Item quis ignoret, Iesuiticam à Dominicanis Pelagianismi, & Dominicanam à Iesuitis Calvinismi insinulatam fuisse, priusquam controversia ad sedem Apostolicam deferretur? Nihilominus nullus Theologus tunc, neque Dominicanos, neque Iesuitas ratione ejus censuræ, aut suspectos in fide, aut violatores præceptorum fidei iudicavit. Item quamvis utriusque data sit à sede Apostolica suam defendendi sententiam facultas; Censores tamen præteritos nulli pœnæ subiecit; quamvis item deinceps futuros decreverit puniendos, id tamen decretum, non tam ratione fidei, quam ratione charitatis, & pacis editum est. Similiter probabilis est sententia, quæ tuctur, actum charitatis esse justificantem: tamen plures scriptores eam censuris ferunt, quin propterea notam ullam Theologicam incurrant. Idem esto iudicium de doctrina Conceptionis immaculatæ B. Virginis, antequam ejus iudicium sibi advocaret Ecclesia, & communis Ecclesiæ consensus in eam incumberet; de aliisque pluribus doctrinis, quæ priusquam in scholas inveherentur,

tur,

tur, plures censuras Theologicas sustinuerunt. xxxviii. Dices: ejusmodi censores non fuisse judicatos reos alicujus poenae, aut notae Theologicae, quia non judicabant probabilem doctrinam, quam Theologicè notabant, quamvis re ipsa esset probabilis. Bene ergo eadem ratione nullus censor doctrinae re ipsa probabilis, erit reus poenae, & notae Theologicae; quia nullus judicat probabilem doctrinam, quam censet improbabilem, temerariam, erroneam, aut haereticam. Saltem nullum est argumentum judicandi aliud potius de uno, quam de alio.

xxxix. Secundò arguo: si censura doctrinae, quae illam non mereatur, esset damnabilis ab Ecclesia, eo ipso quod Iudices fidei declararent aliquam doctrinam sibi delatam, esse immunem à censura, tenerentur damnare censuram delatoris de illa: si quidem talis censura damnabilis est, & fidei praecipis contraria. At Iudices fidei indemnem relinquunt censuram ejus, qui velut temerariam, aut erroneam deserit doctrinam, quam declarant immunem à censura, ut quotidie cernimus. Ergo censura doctrinae immunis à censura, non est ab Ecclesia damnabilis, tanquam contraria praecipis fidei.

xl. Tertio Patres Concilii Constantiensis inusserunt notam, & censuram Theologicam doctrinae, quae continuum asserit componi ex folis indivisibilibus; quamvis haec doctrina immunis sit à censura Theologica, tum quia est probabilis, & in scholis Catholicis communiter defenditur, tum quia est purè philosophica, & speculativa, nulla ratione pertinens ad Catholicam religionem, vel morum doctrinam: Quare Martinus V eam censuram approbare noluit. Tamen nullus audebit dicere, eos Patres, ex tot Provinciis, tot Academiis, tot Ordinibus in conventu Constantiensi congregatos, incurrisse notam aliquam Theologicam, aut damnabiles fuisse ab Ecclesia tanquam reos praecipitum fidei. Ergo censura doctrinae, quae illam non meretur, non est damnabilis ab Ecclesia, nec contraria regulis fidei. Major constat ex actis Concilii Constantiensis. Minor omnibus Theologis indubitata est. Consequentia est legitima.

xli. Quarto denique. Censura doctrinae probabilis, potest esse probabilis, sicut ipsa doctrina, cui affigitur censura. ergo potest excusari à censura, & damnatione Ecclesiae. Nam per se doctrina ab ea excusatur, quia probabilis est. ergo si censura suffragatur eadem probabilitas, quae doctrinae, eodem quoque titulo erit excusabilis censura, quo doctrina. Antecedens facile probatur. Censura quae colligitur ex discursu probabilis est probabilis. At censura doctrinae probabilis potest colligi ex discursu probabilis: nam doctrina, quae traditur ab uno, vel pluribus viris doctis, & fundatur principiis apparentibus, aut veris probabilibus potest ostendi probabiliter contradicere alicui testimonio sacro, aut concilio, aut communi Ecclesiae consensu, aut doctrinae ab omnibus Theologis acceptae, aut bonis moribus fidelium; cujus prompta sunt innumera exempla in Theologia. ergo censura doctrinae probabilis potest esse probabilis.

xlii. Confirmatur. Censura prudens, & utilis integritati religionis, & fidei, non est damnabilis ab Ecclesia tanquam nociva religionis, & fidei. Censura doctrinae probabilis plerumque est prudens, & conferens ad integritatem religionis, & fidei. ergo non est damnabilis ab Ecclesia tanquam

nociva ipsius. Major, & consequentia constant. Minor probatur. & quidem plerumque est prudens: nam ut prudens sit, sufficit, eam probabiliter ferri, & profuturam sperari, ut vel incaute doctrinae nocivae autores eam moderentur, aut retrahant, vel alii ab ejus assensu retrahantur. Item conferre potest ad integritatem religionis, & fidei: quia plerumque contingit, doctrinam momentis auctoritatis, & rationis probabilem contradicere re ipsa, sive proximè, sive remotè, aut facris testimoniis, aut conciliorum decretis, aut Patrum consensui, aut doctrinae morum, quamvis haec contradictio non sit omnino aperta; ideoque si talis doctrina inter Catholicos serpat, & convalescat, ledere possit puritatem religionis, & fidei: Censura autem à viris sapientibus ei affixa plurimum confert, ut ejus assensum fideles cohibeant, & Pontifices Ecclesiae momenta ipsius examinent, errorefque, pericula, seu damna dogmatum Catholicorum detegant, & de veritate omnibus amplectenda decernant. Quas sane censuras, si viri docti praetermississent, plerumque Ecclesia salubria haec dogmata consequuta non fuisset; si specie probabilitatis eas cohibuissent, plures in Ecclesia errores convalescissent. Quare plures Catholicorum opinionum primum probabiles discursu temporum ab ecclesia prohibita sunt, & improbabiles, temerariae & erroneae censae. Quippe facilis est humano ingenio, etiam virorum Catholicorum, & sapientium deceptio, & incauta interdum doctrinae innovatio, nativaeque in semel assertis tuendis tenacitas, & constantia: quas vincere necesse est objectis periculis, & censuris illorum. ergo in genere non est damnabilis censura doctrinae judicatae, & toleratae probabilis.

SECTIO VI.

Diluuntur argumenta contra praecedentem doctrinam.

xliii. **P**rimò arguit Recentior oppositae doctrinae assertor. Deut. 4. ait Dominus: *Non adderis ad verbum quod vobis loquor, nec aufereris ex eo.* Item Apoc. ult. *Si quis appoverit ad verba haec, apponet Deus super eum plagas scriptas in libro hoc.* Quibus Deus damnat additionem scripturis factam, sicut diminutionem earum. At qui asserit esse de fide id, quod revera non est de fide, addit scripturis verba Dei, quae non sunt Dei verba. ergo damnabilis est ejusmodi assertio. Confirmatur; qui dimittit, seu negat verba Dei, quae revera sunt Dei verba, contradicit fidei: ergo etiam qui addit, seu asserit verba Dei, quae non sunt Dei verba. Nam eodem modo prohibet Deus additionem, quo diminutionem, seu ablationem.

xliiv. Respondeo. Primò non est sermo in eis locis de verbis Dei credendis, quae pertinent ad fidem; sed de verbis, seu praecipis Dei observandis, quae pertinent ad obedientiam, quibus solis prohibet Deus additionem, & diminutionem fieri. Nam Deut. 4. verbis superius objectis immediatè subdit: *Custodite mandata Domini Dei vestri, quae ego praecipio vobis:* quibus etiam praemisit proximè: *Andè praecipia, quae ego doceo te:* & in praecipitorum Dei obedientiam totus ejus capitis sermo convertitur. Secundo, esto de verbis credendis sermo sit, additionem interdicit contradicentem scriptis; non verò praetermittentem scripta. Tertio prohibet additio-

ditionem tenerè, & sine fundamento scripturarum, & Conciliorum factam; non verò factam cum probabili, & idoneo fundamento, quod etiam ad censuram opinionis probabilis adesse potest.

xlv. Ad confirmationem respondeo. est discrimen inter additionem, & negationem verborum Dei ad ferendam censuram, seu damnationis sententiam. Nam qui negat verba Dei verè existentia, contradicit positivè fidei affirmanti existentiam illorum: qui verò addit verba non existentia, nullatenus contradicit fidei, cujus non est negare esse alia verba Dei ab iis, quae de facto credit existere. Item negare verba Dei verè existentia est contra obsequium debitum loquutioni divinae: credere verò alia verba, quae non sunt existentia, non est contra ejusmodi obsequium, sed illud potius extendit, & auget. sicut qui reluctatur praecipis veris superioris, detrahit auctoritati ipsius: qui verò obedit praecipis solum apparentibus, & putatis, quae revera non sunt, non modo non detrahit, sed potius deserit plurimum auctoritati superioris. Praeterea non est damnabilis, qui negat verba Dei verè existentia, cum ea non sunt fidelibus nota, nec ab Ecclesia proposita: plura enim impunè negata fuerunt antiquitus à Theologis putantibus probabiliter non esse revelata à Deo, quae postea Ecclesia declaravit revelata. ergo similiter non erit damnationi obnoxius, qui probabiliter asserit revelata, quae revera revelata non sunt, dum id Ecclesia non decernit.

xlvii. Secundò arguit. In litteris Apostolicis Sixti IV, allegatis à Francisco Diago lib. 1. Annali. Aragon. c. 33. & ab Alfonso Fernandio in concer. praedictae. edit. Salmaticensis pag. 227. & seq. Inbetur à sancta Sede, ut Inquisitores Apostolici severè puniant Theologos nonnullos, qui censura Theologica carpebant opinionem probabilem, quam continent versiculi illi in gloriam Deiparae ab Ecclesia admitti: *Peccatores non abhorres, sine quibus nunquam fores digna tanto filio.* Verba Pontificis sunt: *Cum duplex sit opinio Catholicorum Doctorum circa causas praecipuas incarnationis verbi divini; Altera, quod si Adam non peccasset, Dei Filius humanam carnem non assumpsisset. Altera, quod etiam si non fuisset humana natura in primo parente lapsa, adhuc Dei filius carnem assumpsisset: & opinio utraque pietatis fidei, auctoritatibus, & rationibus subsistat: cumque priori opinioni versus illi imitantur; dicimus, quidquid contra dictos versus attentatum fuit, temerarium, praesumptuosum, & poena dignum praesumptum fuisse, tanquam contra opinionem à Doctoribus Catholicis positam.* Igitur de mente sedis Apostolicae est, ut ab Inquisitoribus veluti temerarii, praesumptuosi, & poena digni castigentur, qui damnant propositiones probabiles à Doctoribus Catholicis toleratas.

xlviii. Respondeo. Pontifex non damnat praedictos Theologos temeritatis, quod reprehenderit opinionem probabilem de adventu Christi dependenti à peccato Adami; sed quod reprehenderit usum in Ecclesia acceptum praedictos versiculos decantandi in illa opinione innixum. Nam ad temeritatem sufficit contradicere communi Ecclesiae, & fidelium consensui. At quamvis communis Ecclesiae, & fidelium consensus non probaverit adventum Christi dependentem à peccato; ceterum probavit pietatem & laudem Deiparae in eis versibus contentam; quoniam ad pietatem, & laudem Deiparae sine temeritate, & honestè ab omni-

bus fidelibus decantandam sufficit probabilitas ejus opinionis, siquidem ad honestatem, & prudentiam agendi non requiritur evidentia, sed sufficit probabilitas honestatis objecti. sic temerè culparet Ecclesiam celebrantem festum Conceptionis Deiparae innixam opinioni probabili immunitatis ipsius à peccato, quamvis ejusmodi opinioni dissentiret; item qui reprehenderet Pontificem statuto obligantem ad id, quod probabiliter tantum honestum, & licitum est, quamvis sit probabile jure naturali, aut divino esse illicitum: quia ad aequitatem, & prudentiam imperandi non est exigenda evidentia, sed sufficit probabilitas honestatis objecti. Secundò duplex est genus opinionum probabilium; aliud earum, quae solum ex principiis intrinsicis sunt probabiles, quin earum probabilitas assequuta sit positivum, & communem omnium Theologorum, & Academicarum Ecclesiae assensum; aliud earum, quae non solum ex principiis intrinsicis, sed etiam ex communi, & positivo omnium Theologorum, & Academicarum Ecclesiae assensu probabilitatem sibi asciscunt: quippe licet omnes eis opinionibus non assentiant, positivè tamen apud omnes Doctores probabiles, & Catholicæ judicantur; cujusmodi est opinio de Verbi incarnatione dependente à peccato. Inter utramque probabilitatem est maxima distantia, nam qui priorem damnat, non contradicit unanimi, & positivo consensui Ecclesiae, secus verò qui damnat posteriorem: quare hujus posterioris probabilitatis damnatio erit temeraria, & praesumptuosa, quamvis illius prioris non sit. Igitur quia ad posteriorem probabilitatem spectat opinio de Verbo incarnato dependente à peccato, ideo jure censuit Pontifex temerarios, & praesumptuosos, poenaeque dignos eos, qui eam Theologicis notis infamabant. Tamen ejusmodi non sunt omnes opiniones probabiles, praesertim novae, & recèntes, quas Recentior, cum quo pugnamus, in lucem edit, & Inquisitio Romana, & Hispanica interdixit.

xlviiii. Tertio objicit Concilium Constantiense, sess. 19. pag. 895. juxta editionem Coloniensem; in quo Hieronymus de Praga coactus fuit abjurare censuram Theologicam, quam inusserat cuidam propositioni probabili in materia universalium; & quoad hanc partem abjuratio censuræ fuit approbata à Martino V. Igitur ex mente universalis Ecclesiae materia est abjuratio censuræ doctrinae probabilis.

Respondeo. Hieronymus de Praga censuit naturam genericam, & specificam esse universalem à parte rei, & unam in homine, & equo, in Augustino, & Ambrosio, sicut natura divina in tribus suppositis est una: in cujus rei declarationem utebatur figura triangulari referente Trinitatem, quam *Scutum fidei* nominabat. Insuper addebat, aut addere imputabatur, non posse Trinitatem personarum in una natura divina veram credi, quin vera sit unitas realis naturae specificae, & genericae, in omnibus suppositis ejusdem generis, & speciei. Igitur in Concilio Constantiensi sess. 19. abjuravit, veritatem Trinitatis divinae nexam esse cum veritate hujus opinionis Philosophicae, ab eaque fidem Trinitatis pendere: nec quicquam amplius in re philosophica abjuravit. Itaque falsum est abjurasse censuram Theologicam inusitam propositioni philosophicae, sed dependentiam Trinitatis divinae, & fidei ipsius ab opinione philosophica communi iudicio erronea, propter periculum, cui fides Trinitatis ta-

li positione, & dependentia objiciebatur. Præterea esto: abjuratio Pragæ caderet in censuram Theologicam, qua suam de unitate reali naturæ specificæ & genericæ crederet esse de fide; malè inde arguitur, omnem censuram opinionis probabilis esse abjurabilem. Quia ea opinio Pragensis, quæ naturæ creatæ tribuit unitatem, quam naturæ divinæ sola ratione infinitatis superantis captum humanum fides, ac Theologia tribuit, tantum abest, ut censeatur probabilis, ut à plerisque notetur temeraria, & erronea. Et quidem Patres Constantienses solum rationem censuræ in materia opinabili non potuisse arbitrari abjurabilem, constat ex n. 31.

XLIX. Quartò suam assertionem, & præcedens argumentum illustrat. In eodem Concilio Constantiensi, editionis Colon. pag. 890. Fideales post censuram unanimem quatuor Academicarum, & plurimum Cardinalium, Episcoporum, & Theologorum accusaverunt Joannem Hussium, quia articulos quosdam purè philosophicos per censuram Theologicam infamaverat, veluti erroneos: talis est articulus de compositione continui permanentis, & successivi ex punctis dumtaxat, & instantibus. ergo gravissima nota debetur ei, qui opiniones à censura alienas afficit censura Theologica.

Respondeo. Joannes Hussius non fuit accusatus propter censuram inusitam opinionibus philosophicis, nec talis accusatio invenitur in Concilio Constantiensi. Articulus de compositione continui ex folis indivisibilibus tam procul abest, ut infamegur ab Hussio, ut ei assentiat, & tora Synodus dissentiat. Refertur quidem is articulus inter propositiones Hussii cum censura erroris in Philosophia. Verum ea censura non est Hussii, sed ejus, qui acta Concilii transcripsit, in margine eam opinionem erroris notans; quæ censura postea inter articulos Hussii ab impressoribus in corpus articuli errore fuit transumpta; quemadmodum ibidem etiam inter propositiones Hussii in corpore articuli refertur censura erroris apposita dominio rerum sine gratia justificante, quæ tamen proculdubio non est Hussii, cum unus ex præcipuis erroribus hujus hæretici fuerit negare dominium rerum in peccato existentibus, ut constat ex erroribus ipsius collectis, & damnatis à Concilio, & Martino V. Præterea is articulus de compositione continui solum censetur *error in Philosophia*. Censura autem *erroris in Philosophia*, non est Theologica, sed Philosophica, sicut materiam ex natura rei esse sine forma, est error Philosophicus, sed non Theologicus. At propter censuram erroris purè Philosophici, & non Theologici, quis erit censura fidei virga feriendus? Denique ea Fiscalium accusatio non obtinuit approbationem, & sententiam Pontificis. Esto autem à Patribus Concilii admessa fuerit, nihil refert, cum ipsimet Theologicè ferirent opinionem de compositione continui, revera probabilem, & alienam à Theologica censura, ut arguebatur n. 31.

L. Quintò Augustinus lib. 5. Confess. & 1. de Gen. ad litt. docet gravissimum damnum inferri catholice religioni, cum doctrinæ purè Philosophicæ, & extraneæ religioni prædicantur pertinere ad pietatem. Quod refert S. Thomas opusc. 1. in prolog. ait: *Multum nocent talia, quæ ad pietatis doctrinam non spectant, asserere, vel negare quasi pertinentia ad sacram doctrinam*. Rationemque reddit, quia sapientibus hujus mundi contemnendi doctrinam fidei, occasio præbetur. ergo tanquam nociva religioni in-

terdici debet censura Theologica opinionis non pertinentis ad illam.

Respondeo. Augustinus, & Thomas non docent nocivum religioni, doctrinas purè Philosophicas tradere, tanquam pertinentes ad fidem, sed tanquam pertinentes ad pietatem, & religionem conferentem in salutem, & beatitudinem æternam, eaque ratione fidelibus salutare & necessaria, quemadmodum sacra doctrina Theologiæ, & fidei, salubris, & necessaria est. Distingunt enim inter sapientiam mundanam, & profanam, & sapientiam sacram, & Christianam; illam, quæ contemplatur naturam ætrorum, syderum motus, & alia id genus, quæ in salutem, & vitam æternam necessaria, & conferentia non sunt; istam, quæ Deum, divinalque perfectiones, opera misericordiæ, justitiæ, & omnipotentia ipsius, virtutum bonitatem, vitiorum malitiam & alia ejusmodi considerat, quæ pietatem, & religionem Christianam instrunt, & in salutem, & beatitudinem æternam conducunt. Vultur insuper sapientiam sacram, & Christianam profana & mundana salubriorem, & pretiosior esse, quia ad pietatem, & religionem nos promovet. Itaque nocere nobis docent, si profana, & mundana etiam prædicetur ad pietatem pertinens, quia sacræ, & Christianæ sapientiæ propria excellentia demitur, eoque sapientibus mundi, Philosophisque gentilibus, qui nos sapientia mundana excellunt, occasio datur spernendi sacram & Christianam doctrinam, quæ rerum naturalium, & temporalium notione à mundana, & profana vincitur. Hic autem scopus ab scopo argumenti longissime distat. Cum eo enim rectè componitur, doctrinam probabilem de justitia stricta Dei, de actu charitatis formaliter sanctificante, de malitiæ peccati gravitate infinita, & aliis ad pietatem pertinentibus, asserere pertinentem ad fidem, quia hæc assertio probabilis etiam ad pietatē pertinet, & movet, & à sapientia profana, & mundana longissime differt.

LI. Postremò arguit quia Pius V. & Gregorius XIII damnarunt plures propositiones Baii solum propter censuram, & non propter doctrinam.

Respondeo. Id est, de quo nunc contendimus, & in partem negantem incubuimus sect. præced. Præterea ubi propositiones Baii damnentur propter censuram, ejus generis illæ censeri debent, quæ communi Ecclesiæ, & Academicarum Catholicarum assensu positivam probabilitatem obtinuerint, quam ferire damnativum temeritatis num. 38. quia ejusmodi probabilitatem negare, & notare, est contra communem Ecclesiæ, & Catholicorum Doctorum consensionem sentire.

SECTIO VII.

Quanam sint censura Theologica, quibus Ecclesia prohibet propositiones Baii, & alias damnabiles?

LI I. **S** Ex gradus, seu species censuræ continentur in Bulla, quippe sententias Baii respectivè damnat *hæreticas, erroneas, suspectas, temerarias, scandalosas, & in pias aures offensionem immitentes*. Quarum discrimen expedit declarare, ut suam cuique sententiæ affigamus censuram, cum de singulis propositionibus sermo fuerit. His similes sunt censuræ, quibus Martinus V in Concilio Constantiensi sect. 8. proscripsit articulos Wiclephi his verbis: *Quibus examinatis articulis fuit repertum* (prout

(prout in veritate est) aliquos, & plures ex ipsis fuisse, & esse novit hæreticos; alios non Catholicos, sed erroneos; alios scandalosos, & blasphemos; quosdam primum aurium offensivos; nonnullos eorum temerarios, & sediciosos. Nec absimilis est sententia, qua Leo X articulos Lutheri abolevit in Bulla contra Lutherum ibi: *Præfatos omnes, & singulos articulos, seu errores, tanquam (ut præmittitur) respectivè hæreticos, aut scandalosos, aut falsos, aut primum aurium offensivos, vel simplicium mentium seductivos, & veritati Catholicæ obviantes damnamus, reprobamus, atque omnino rejicimus*. His adjunge quatuor alias notas, quibus Theologi censent malam aliquam doctrinam; primam *sapientis hæresim*, quæ invenitur in cap. *Accusatus* de Hæret. in 6. secundam *proxima hæresis*; tertiam *errori proxima*; quartam *improbabilis*: quæ in scriptis Theologorum frequentes sunt.

LI II. De his censuris differunt ex professo scriptores. Antoninus 2. p. tit. 12. c. 5. Turri cremata in summa de Ecclesia lib. 4. p. 2. c. 8. & seqq. Castro lib. 1. de justa hæreticorum punitione c. 3. & seqq. Penna in directorio 2. p. Commentario 26. & 27. q. 2. & 3. Sylvester verbo *Hæresis* q. 1. Canon lib. 12. de locis c. 8. Albertinus in tit. de agnoscenda assertionem fidei q. 6. & seqq. Cajetan. 22. quæst. 11. ar. 1. Bannez ar. 2. Lorea disp. 40. Torres disp. 55. dub. 5. Suarez de fide disp. 19. sect. 2. Coninch. disp. 18. dub. 8. Moura opusc. 1. de Incant. sect. 3. cap. 2. Malderus 2. 2. quæst. 11. ar. 1. memb. 5. Hurtadus de Mendocça de fide disp. 81. Granadus controversia 1. de fide disp. 4. Aragon 2. 2. quæst. 11. art. 2. Palao tom. 1. tract. 4. disp. 3. punc. 1. Quippe censurarum Theologicarum notitia utilis, & necessaria est quæstoribus, & censoribus fidei, aliisque Theologis ad propositiones damnabiles, sive censendas, sive rejiciendas.

LI V. At dissentiens est scriptorum judicium in earum explicatione; dissentio tamen majori ex parte ad voces, quam ad res ipsas refertur. Nam, cum non constet, quid in particulari, & determinatè eis notis significaverint Ecclesiæ Pontifices, sed solum in genere malam qualitatem doctrinæ, voluntarium Theologis fuit, pro diversâ qualitate doctrinæ diversam ei notâ ex præscriptis ab Ecclesia definire. In re quidem id solum Theologo competit, ut re ipsa varios, & inæquales malæ; & fidei nocivæ doctrinæ gradus, seu species morales distinguat, eosque diversis, & inæqualibus ab Ecclesia præscriptis censuris declaret. Quod nos primum præstabimus de censuris comprehensis in nostra Bulla; deinde de aliis. Prius autem expedit declarare in genere quid, & quæ sit censura Theologica?

LI V. *Censura*, est nota malæ doctrinæ, seu pronuntiatio malæ qualitatis ipsius. *Theologica* autem est, cum mala qualitas est nociva fidei, sive quia illam destruit, sive quia evertit principia, & fundamenta extrinseca, quibus fides fulcitur: cum enim Theologiæ munus sit fidem tueri, ad eam quoque pertinet doctrinas lædentes fidem notare, & ferire. Ex præceptis divinis fidei tenemur ejusmodi doctrinas cavere, quia tenemur tueri integram fidem Catholicam, & omnia illi adversantia respicere. Id autem quod unusquisque sibi cavere debet, in aliis damnare, & punire debent qui ex officio deputati sunt in Ecclesia ad fidem integram, & incolumem servandam, ut summus Pontifex, Episcopi, & Quæstiones fidei. Vnde eo ipso quod aliqua doctrina mereatur censuram Theologicam, incumbit ex officio Quæstoribus fidei illam prohibere. At non è contra eo ipso quod aliqua doctrina à Quæstoribus

fidei, & ab Ecclesia prohibetur, ea doctrina Theologicè damnabilis est, seu notam Theologicam incurrit: nam plerumque Ecclesia interdicit doctrinas infamativas proximorum, quæ soli paci, & charitati communi nocent, interdum alias, quarum disputatio excitat inter fideles scandala, & rixas, quamvis fidem incolumem relinquunt, & ejus legis observantia, transgressionisque punitio ex speciali Pontificis decreto committitur Quæstoribus fidei; sic interdixit publicis & privatis sermonibus doctrinam de conceptione Deiparæ in peccato & scriptis publicis doctrinam de efficacia auxiliorum gratiæ. Tamen hæc prohibitio, & violationis per Quæstiones fidei punitio non reddit doctrinam Theologicè damnabilem. Quia non cohibentur hæ doctrinæ propter nocumentum fidei, sed pacis, & charitatis Christianæ, ut exposuimus n. 31. doctrina autem non est Theologicè damnabilis, nisi quia fidei nociva est.

LI VI. Hinc non est subjecta censura Theologicæ temeritas contra receptam Philosophorum, & Theologorum sententiam in rebus purè philosophicis, & à materia fidei remotis; quia hæc temeritas non est nociva fidei. Dixi *in rebus purè philosophicis*, quia aliqua sunt philosophica aded Theologicis annexa, ut in eis errari non possit, quin consequenter in Theologicis erretur, & in his temeritas est censura Theologica subjecta, quia est nociva fidei. sic arbitror esse Theologicè damnabilem opinionem temerariam, quæ tueretur nullum corpus completum, etiam humanum, esse compositum ex duabus partibus actu distinctis, & intrinsicè unitis, ut his temporibus asserere ausi sunt Recentiores malè Philosophi, & pessimè Theologi; quia per evidentem illusionem colliguntur ex ea doctrina plurimi errores in materia fidei, ut pereunte homine nullam partem ejus, quæ eadem prius esset, in homine superesse, immortalem animum non esse, nec purè spiritualem, à corpore distinctum, & alia ejus generis, quæ doctrinæ fidei contradicunt.

LI VII. Rursus non est censura Theologica pronuntiare aliquam sententiam falsam, etiam in materia Theologica, ut esse in Deo justitiam strictam, actum charitatis esse formaliter sanctificantem; quia censura Theologica exprimit qualitatem doctrinæ nocivam fidei; per censuram tamen falsitatis non exprimitur tale nocumentum. secus esset si falsitas caderet supra censuram Theologicam, v.g. cum dissertur an aliqua sententia sit erronea, & Theologi in oppositas opiniones dividuntur, & censeatur falsa opinio negans talem sententiam esse erroneam; tunc enim hæc falsitas esset censura Theologica pronuntians erroneam sententiam, de cujus qualitate dissertur, quia idem est asserere falsam opinionem negantem talem sententiam esse erroneam, ac re ipsa illam erroneam pronuntiare. Cæterum adhuc hæc censura falsitatis non esset Theologica, comparatione opinionis negantis ejusmodi sententiam esse erroneam, quia licet talis sententia judicaretur nociva fidei, opinio tamen probabilis eam liberans ab ejus nocuenti censura nociva non est.

LI VIII. Oppones Leonem X in Bulla contra Lutherum inter alias censuras Theologicas, quibus circumscribit articulos Lutheri, proferre eos esse *falsos*. Respondeo. Pontifex potest abolere aliquando doctrinam solo titulo falsitatis; quia eo ipso talis doctrina redditur censura Theologica subjecta, scilicet opposita judicio Ecclesiæ, quæ in definienda vera doctrina in rebus ad mores, & religionem pertinens

tinentibus falli non potest. Quare sententia falsitatis doctrinæ lata à Pontifice in sensu composito, & in actu exercito, est censura Theologica, quia constituit opinionem censuram falsam, nocivam fidei, & oppositam auctoritati Ecclesiæ. Quod procul abest à censura falsitatis lata ab aliis, qui ea auctoritate constituti sunt. Deinde declaratio falsitatis articulorum Lutheri, facta à Leone X potest asseri censura Theologica, quia ea jungenda est cum ultima comprehendente omnes præcedentes, quæ eos pronuntiat *veritati Catholica obviantes*, & conjunctione (&) cæteris omnibus annectitur, cum cæteræ disjunctione (*vel*) opponantur, ut cernes in clausula Bullæ relata n. 51.

LIX. Demum post latam ab Ecclesia aliquam censuram Theologicam doctrinæ, sive *temerariæ* sive *scandalosæ*, sive *improbabilis*; talis doctrina deinceps redditur hæretica, aut erronea, quia redditur opposita iudicio infallibili Ecclesiæ. Nam ut bene advertit Suarez supra sect. 2. censura Theologica supponit in proferente iudicium falsitatis, & addit gradum malitiæ, & qualitatis nocivæ fidei. Ergo Ecclesia censens aliquam doctrinam esse temerariam, scandalosam, aut improbabilem, censet quoque esse falsam; atque ad eam qui eam docet tanquam veram, contradicit iudicio Ecclesiæ. Verum quidem est, posse sententiam esse temerariam & improbabilem, & simul esse veram. Tamen in iudicio prudenti sic sentente doctrinam, non est vera, seu tali iudicio vera non censetur; sed potius falsa. Cum autem iudicium Ecclesiæ sit infallibile, doctrina sic censæ ab Ecclesia, re ipsa erit, & censenda est falsa. Quod alienum est ab eiusmodi censuris Theologicis latis à Theologis, quamvis re ipsa censuræ temeritatis, & improbalitatis prudentes, & veræ sint, quia cum vera temeritate, & improbabilitate potest abesse falsitas, quando ea temeritas, & improbabilitas non iudicatur iudicio infallibili.

LX. At notare est, propositionem inducere posse censuram Theologicam, tum ex animo, & iudicio, aliisque circumstantiis proferentis; tum secundum se ex objecto, quod affirmat, vel negat. Nunc autem differimus de censuris, quibus digna est propositio secundum se; seorsum à circumstantiis proferentis. Hac ratione plures propositiones, quæ censura Theologica notabiles non sunt prolatae ab uno, notabiles sunt prolatae ab alio, quia ex circumstantiis proferentis diversus censetur propositio sensus, ut hæc propositio: *Pater major est Filio*, in ore Ariani iudicatur hæretica, & in ore Catholici, Catholica, similiter hæc: *Fides iustificat*, in Lutheranorum censetur contraria fidei; in Catholico verò, fidei conformis. Item eadem propositio ab eodem expressa in oratione; aut concione exornatoria, non debet Theologicè notari, & in disputatione Theologica notari potest, quia in disputatione Theologica debet censeretur prolata in proprio, & rigoroso sensu verborum, qui solus in disputationibus Theologicis admittitur; in oratione verò exornatoria iudicari potest, & debet prolata in sensu accommodatitio; & improprio, qui in eiusmodi oratione frequens est, ut *Christus fuit peccator* in sermone scholastico potest Theologicè notari, quia proprius, & rigorosus sensus est hæreticus, in concione verò moralis potest tolerari, quia sensus improprius, & accommodatitius, in quo peccator quoad habitum, & apparentiam intelligi potest, locum habet. Quo plures propositiones concionatoribus permittuntur, quæ scholasticis permitti non debent. Ad quas censuras ex circumstantiis iudicandas regulæ communes

deficiunt, & à prudentia censoris, & iudicis dependent, quia notitia individuorum, de quibus non est scientia, necessaria est. Quin ex animo proferentis assertio vera, & Catholica potest esse hæretica; ut si quis falsò putans, aliquam veritatem esse damnatam ab Ecclesia, nihilominus illam assereret veram, quia proferret eiusmodi propositionem ex animo pertinaci contra fidem, scripturis sacris, & Ecclesiæ debitam.

SECTIO VIII.

Explicatur censura contenta in Bulla.

LXI. Sex censuras continet nostra Bulla adversus sententias Baii. Prima est, eas esse *hæreticas*. Secunda, esse *erroneas*. Tertia, *suspectas*. Quarta, *scandalosas*. Quinta, *temerarias*. Sexta, *in pias aures offensionem imminutentes*. De quibus censuris tria ponenda sunt; alterum, esse diversas scilicet, diversam doctrinæ qualitatem, & malitiam significantes; alterum, esse inæquales, scilicet alteram altera esse graviolem; Tertium esse Theologicas, scilicet aliquo pacto doctrinam nocivam fidei notantes. Tum quia sic accipiuntur hæc censurae communiter. Tum quia id significant Pontifices illa adjectione *respective*: demum quia censuræ Pontificum intelligi debent Theologicè. Apud Theologos autem hæc censuræ diversæ, inæquales, & Theologicæ sunt.

LXII. Prima est esse *hæreticas*. Cajetanus, & Canus arbitrantur, propositionem hæreticam esse, quæ opponitur fidei cum pertinacia, eaque seclusa hæreticam non esse. Ceteri omnes Theologi illis dissentiunt. Et merito; nam potest esse propositio hæretica absque pertinacia. Tum quia pertinacia non pertinet ad qualitatem propositionis secundum se, sed ad qualitatem proferentis; Censura autem *hæretica* propositionis imponitur à Pontificibus Ecclesiæ, & communiter à Theologis soli doctrinæ secundum se, & non doctori, quem post talem censuram impunitum relinquunt (ut reliquerunt Baium) si in doctrina tuenda contumax non sit. Tum quia propositio secundum se, seorsum à pertinacia continet gradum oppositionis cum fide supremum, & proprium, à cæteris distinctum, quem sibi vendicet, & significet, ut mox constabit.

LXIII. Propterea alii communiter hæreticam propositionem definiunt, quæ repugnat objecto fidei, seu doctrinæ revelatæ. Res tamen majori indiget explicatione. Nam potest propositio repugnare objecto fidei, & doctrinæ revelatæ, quin iure censetur hæretica: scilicet cum aliquis dissentit doctrinæ in scripturis contentæ, quæ tamen non est ab Ecclesia declarata: ut dari virtutes infusas, antequam Ecclesia eam veritatem declararet: nam antea revera ea doctrina erat revelata, & in scripturis contenta, proptereaque re ipsa objectum fidei. Item si quis dissentiat objecto privatim alicui personæ revelato, quod tractatu de fide cum pluribus Theologis docuimus esse objectum fidei divinæ, tamen is dissensus hæreticus non est.

LXIV. Ideò alii addunt, propositionem hæreticam esse, quæ contra dicit objecto revelato, cui tenemur assentire per fidem. Adhuc res lucem desiderat. Nam propositio erronea, sive suspecta, & sapiens hæresim, & nondum hæretica dissentit doctrinæ revelatæ, cui per fidem tenemur assentire. Nam tenemur assentire per fidem objecto, quod communi

munis consensu fidelium censetur revelatum, & in scripturis contentum, quamvis sensus scripturarum expressus non sit, nec ab Ecclesia definitus, siquidem communi fidelium consensu sufficienter proponitur, ut prudenter credatur revelatum, & temerè discreditur. Tamen assertio dissentiens tali objecto, non est hæretica, quamvis revera objectum revelatum sit, ut constat ex declaratione Ecclesiæ, & ante declarationem adire obligatio non dissentendi, sed assentiendi tali objecto, ut exponemus progressu, ergo non sufficit ad propositionem hæreticam dissentire objecto re ipsa revelato, cui per fidem tenemur assentire.

LXV. Rectius ergo hæretica propositio definitur, quæ dissentit veritati Catholicæ. Quippe veritas Catholica censetur, quæ re ipsa est revelata à Deo, & summa Ecclesiæ auctoritate credenda proposita; qualis est ea, quæ constat ex sensu expresso scripturarum, aut ex definitione Conciliorum, & Pontificum, aut ex traditione recepta Ecclesiæ. Propositio enim hæretica est illa, quæ accedente pertinacia reddit proferentem hæreticum. Hæreticus autem non est, nisi qui dissentit veritati Catholicæ iam explicatæ. Ad eam revocatur propositio dissentiens definitioni talis objecti; nam revelato definito, revelatur quoque definitio, ut revelata humanitate Christi, revelatur ejus rationalitas; quare esset propositio hæretica, quæ negaret Christum esse rationalem. Item eodem referatur veritas evidenti illatione deducta ex duplici propositione de fide, nam revelata connexion duorum extremorum cum tertio, revelatur eorumdem connexio inter se; quia enim veritas Catholica est, Adamum fuisse primum hominem, item eum peccasse, Catholica veritas erit, primum hominem peccasse. Nec refert, assensum ea illatione deductum non esse elicatum à fide, de quo varia sunt Theologorum iudicia. Nam propositio formalis potest non esse elicitæ à fide, & propositio objectiva esse veritas Catholica, & de fide, ut si propositio expressè definita ab Ecclesia deprehendatur ex aliis propositionibus definitis, & de fide, ut autem propositio formalis sit hæretica, sufficit contradicere propositioni objectivæ, quæ sit Catholica, & de fide.

LXVI. Secunda censura est, sententias Baii esse *erroneas*. Error interdum sumitur philosophicè pro actu falso, quia is errat ab scopo veritatis, in quem intellectus intendit. Interdum Theologicè pro assertione quovis modo nociva fidei, comprehendente hæreticam & alias assertiones damnabiles: quæ ratione dicimus *errores Baii* propositiones damnatas ipsius, sive hæreticas, sive suspectas, sive temerarias; & Leo X in Bulla contra Lutherum asserta ipsius variis censuris notata vocat universim *errores* ibi: *Præfatos omnes articulos, seu errores, &c. damnamus*. Pressius accipitur error Theologicè prout distinguitur ab hæresi, & erronea propositio prout ab hæretica distinguitur, & notam continet hæresi proximam, & inferiorem: quæ ratione nunc in explicationem adducimus.

LXVII. Igitur consequenter Cajetanus, & Canus volunt propositionem erroneam esse, quæ directè repugnat fidei absque pertinacia, eaque existente esse hæreticam. At ex num. 61. constat, definitionem non esse admittendam, & erroneam propositionem non esse ab hæretica distinguendam ex qualitate subiecti, sed ex qualitate objecti, & secundum se.

LXVIII. Cæteris erroneam propositionem ab hæretica distinguit, quod erronea contradicit veritati demonstrabili ex ratione naturali; hæretica verò doctrinæ indemonstrabili, & assequibili ex sola fide; si autem veritas, simul ex fide, & ratione naturali, assequibilis est, propositio erit simul hæretica, & erronea. Hæc exposito merito ab omnibus rejicitur. Tum quia propositio erronea Theologicè accepta est damnabilis censura Theologica. Contradicens autem soli rationi naturali, & non fidei, non est damnabilis censura Theologica. Tum quia nunc erronea propositio sumitur, prout ab hæretica distinguitur, & sub inferiori nota continetur. Quæ autem simul hæretica, & erronea est, ab hæretica non distinguitur, nec sub inferiori nota continetur: qui enim errat contra fidem in iis, quæ rationi naturali sunt conformia, deformius, & gravius peccat, quam qui errat in iis, quæ sola fide assequibilia sunt.

LXIX. Ceteri Theologi communiter erroneam propositionem definiunt, quæ opponitur conclusioni Theologicæ, verum cum conclusio Theologica multiplex sit, alii erroneam propositionem volunt esse oppositam cuilibet Theologicæ conclusioni, etiam deductæ ex duplici præmissa de fide. Alii deductas solum ex altera de fide, & altera naturali evidenti, quæcumque illa sit. Alii verò soli deductæ ex naturali evidenti de prædicato, quod est extrinsecum subiecto, & non essentielle, & intrinsecum. Moventur omnes, quia harum propositionum oppositio cum fide, cum sit mediata, minor est oppositione propositionis hæreticæ, quæ immediata est; ex ea quæ cogitur dissentiens negare propositionem de fide, ex qua colligitur, cum evidentem naturalem infirmitatem non possit.

LXX. Ego in primis reor, non esse erroneam, sed hæreticam propositionem quæ opposita est conclusioni Theologicæ illatæ ex duplici præmissa de fide, & ex altera de fide, & altera naturali evidenti, de prædicato quod est intrinsecum, & essenziale subiecto, ut præmissimus n. 64. Nam re ipsa est veritas Catholica, & revelata à Deo, quæ ex his præmissis colligitur: quia revelato definito, revelatur definitio, & revelata connexion extremorum cum tertio, revelatur connexio eorumdem inter se. Nec refert, oppositionem eiusmodi propositionis cum fide esse minorem oppositione propositionis, quæ immediate contradicit veritati Catholicæ, & de fide. Nam licet Logica, & Metaphysica consideratione minor sit; tamen non est minor consideratione moralis, quia re ipsa tale objectum est de fide, & seclusa ignorantia, qui ei dissentiret, esset hæreticus, & tanquam hæreticus damnandus, & puniendus. Gradus autem censuræ Theologicæ æstimandi sunt consideratione moralis, quia excogitati sunt ad faciendam æstimationem moralem malitiæ, & qualitatis doctrinæ.

LXXI. Deinde propositio contradicens conclusioni Theologicæ, deductæ ex altera de fide, & altera naturali de prædicato extrinsecum, non est erronea, quod cogatur quis per evidentem consequentiam negare propositionem de fide. Nam potest tali conclusioni contradicere, salva doctrina fidei, si enim quis neget, corpus Christi esse affectum quantitate, & humanitatem Christi passione risibilitatis à se distincta, arbitratus eas passiones miraculosè impeditas, quod humanitati Christi nihil prodesse, sanè is negans, corpus Christi esse quantum, & humanitatem risivam, non cogatur negare humanitatem Christi, quæ est de fide, & ex qua quantitas, & risi-

libilitas Theologicè colliguntur; nam is supposita, & credita humanitate dissentit eis affectionibus. Quare ex alio capite censenda est erronea talis propositio, quod jam explicamus.

LXXII. Erit igitur erronea assertio, quæ dissentit veritati, quæ re ipsa non est definita de fide; communi tamen consensu fidelium habetur contenta in sacris scripturis, aut in conciliis, aut in traditione Apostolica. Hac ratione puto, propositionem contradicentem conclusioni Theologicæ, illatæ ex altera de fide, & altera naturali de prædicato, quod est extrinsecum subjecto, esse erroneam, quia prædicatum propositionis de fide, communi sensu fidelium creditur contineri in scripturis, aut conciliis cum sua integritate naturali, ad quam pertinet passio naturaliter consequens, quæ propositione erronea negatur. Itaque hæc propositio *Christus non est visus*, aut *quantus*, ideo est erronea, quia in hac propositione de fide, *Christus est homo*, licet non sit expressè definita, & revelata passio risibilitatis, & quantitatis; creditur tamen communi interpretatione Catholicorum contineri, quia sensus communiter receptus est esse hominem humanitate naturaliter integra, & completa, licet is sensus non sit ab Ecclesiâ declaratus.

LXXIII. Etenim sicut prima autoritas conciliatur doctrinæ ex divinis testimoniis ab Ecclesiâ propositis, secunda verò illi proxima ex eisdem testimoniis propositis unanimi consensu Patrum, & Doctorum Catholicorum: Ita prima nota, & macula doctrinæ incurritur ex oppositione cum divinis testimoniis ab Ecclesiâ propositis; secunda verò illi immediata ex oppositione cum eisdem testimoniis propositis unanimi Patrum, & Doctorum Catholicorum consensu. sic Tridentinum Sess. 4. decreto de usu Sacrorum librorum, decernit: *Vi nemo in rebus fidei, & morum ad adificationem doctrinæ Christianæ pertinentium, sacram Scripturam contra eum sensum, quem tenuit, & tenet sancta mater Ecclesia, cuius est judicare de vero sensu, & interpretatione Scripturarum sanctarum, aut etiam contra unanimem consensum Patrum interpretari audeat; etiamsi huiusmodi interpretationes nullo unquam tempore in lucem etendæ forent. Qui contra venerint per Ordinarios declarentur, & poenis à jure statutis puniantur.* Vbi dicas: damnat interpretationes scripturarum; alteram contra sensum Ecclesiæ; alteram contra unanimem consensum Patrum, & Doctorum Ecclesiæ. Igitur similiter duplex est doctrina proximè nociva fidei, & Theologicè damnabilis; altera opposita veritati, quam continent divina testimonia juxta sensum Ecclesiæ; altera opposita veritati, quam eadem continent, juxta sensum unanimem Patrum & Doctorum Catholicorum. Quo autem pacto doctrina erronea à suspecta differat, mox exponemus.

LXXIV. Tertia censura est, sententias Bali esse suspectas. Conveniunt Theologi, doctrinam suspectam esse, quæ generat prudentem suspensionem, vel animi hæretici, vel hæreticæ doctrinæ. Prætereo suspensionem animi hæretici, quæ ex circumstantiis personæ dependet, & ad proferentis qualitatem pertinet, & interdum etiam in doctrina secundum se non suspecta, & inferioris notæ inveniri potest. Nunc solum dissero de suspensione doctrinæ hæreticæ, quam propositio secundum se spectata inducit. Eam explicat Puente Hurtado esse, quæ duos ferens sensus, alterum proprium, & alterum improprium; in sensu proprio hæretica est, & in sensu improprio vera. Non acquiesco: Nam nulla fere est doctrina hære-

tica, quæ in sensu improprio vera esse non possit, & hæretica non censetur solum improprio sensu. Etenim ad omnem censuram Theologicam doctrinæ considerandus est proprius verborum sensus ab assertore intentus, & in eo solum doctrina judicanda est. Quare nostra Bulla ad damnationem, & censuram doctrinæ Baii præmittit eas *in rigore & proprio verborum sensu ab assertoribus intento hæreticæ, erroneæ, &c. damnari.*

LXXV. Verosimilius est, doctrinam suspectam à Pontificibus Ecclesiæ censi, quæ opponitur doctrinæ sacræ, quæ morali certitudine in sensu unanimi scripturarum, & traditionum Apostolicarum, quem Patres, & Doctores Ecclesiæ tradiderunt, continetur. Cum enim *suspecta* doctrina collocetur post *erroneam*, inferioris notæ est, quam erronea, illique proxima. Quare sicut erronea adverlatur manifestè unanimi consensu Patrum, & Doctorum Ecclesiæ, scripturas, & traditiones sacras interpretantium; ita suspecta adeo, maxima probabilitate, eidem sensui repugnat, ut ad moralem ejus repugnantiam certitudinè sufficiat. Itaque erronea, & suspecta doctrina contradicit sensui divini testimonii à Patribus, & Doctoribus Catholicis tradito, & nondum ab Ecclesiâ declarato, & definito; cum hoc tamen discrimine, ut erronea manifestè, & evidenter tali sensui contradicat; suspecta verò morali certitudine, eaque maxima probabilitate, quæ reddat improbabilem, & temerarium dissentium, non solum doctrinæ, sed etiam sensus unanimis Catholicorum Doctorum, & Patrum Ecclesiæ sacra testimonia interpretantium. Quo etiam refero doctrinam, quæ ex principiis fidei morali certitudine, & non evidenti illatione colligitur. A quo non dissentiant Suarez, Palao, Moura, & alii supra.

LXXVI. Quarta censura est, sententias Baii esse scandalosas. Communis hujus censuræ explicatio est, eam convenire doctrinæ, quæ in morali instructione fidei parat proximo ruinam, malitiamque hæreticæ, erroneæ, & suspectæ doctrinæ non attingit. Quænam autem ea sit, & quo deficiat à superioribus notis vix explicatur. Ego cenfeo scandalosam assertionem esse quæ in individuo, & praxi damnat bonos fidelium mores, praxique consuetudines à Prælatibus Ecclesiæ permissas, & communi instructione fidei introductas: ut si quis damnet frequentem Sacramentorum usum, sumptus in festivitibus Ecclesiæ factos, poenitentiam conjugatorum, & similia. Non quidem in genere, aut in specie, quia sub ea communi ratione ejusmodi assertiones vix possunt à doctrina hæretica, aut erronea, aut suspecta liberari; sed in individuo, & in praxi, quod in praxi, & in individuo fingant pericula vitiorum. Nam eo pacto notas superiores non contrahunt; adverfantur tamen communi fidelium dictamini, & consuetudini, quæ ad servandam incolumem doctrinam moralem fidei in genere latam veneranda est, & non elevanda.

LXXVII. Quinta censura est esse temerarias. Assertio physicè temeraria est, quæ imprudenter fertur. Theologicè verò temeraria est, quæ absque gravi fundamento in materia Theologica contradicit unanimi consensui Theologorum, aut Patrum: ut si quis in rebus, de quibus præsi Doctores, & Patres differuerunt, dissentiat levi ratione à communi eorum consensu. Differt hæc censura ab erronea, & suspecta, quod erronea, & suspecta respicit doctrinam immediatè contentam in sacris testimoniis, juxta sensum unanimem Doctorum & Patrum Ecclesiæ, quæ etiam ab eis solis proposita venera-

SECTIO IX.

Explicatur alia censura, & conferuntur cum contentis in Bulla.

LXXX. Præter censuras contentas in Bulla, recensuimus n. 51. alias plures in Concilio Constantensi, & Bulla Leonis X. contra Lutherum repertas, Theologicæque frequentes: Scilicet propositiones *proximas hæresi, sapientes hæresim, proximos errori; male sonantes, simplicium mentium seductivas, blasphemias, seditiosas, & improbabiles.* Quas expedit declarare, & cum præteritis nostræ Bullæ conferre.

LXXXI. Id autem præmittò, necesse non esse has censuras sic explicare, ut à præteritis distinguantur, diversamque ab eis qualitatem doctrinæ denotent, cum nullibi tradantur ab omnibus illis diversæ. Quare ad superiores poterunt revocari, vel tanquam species, vel tanquam proprietates illarum.

LXXXII. Igitur *proxima hæresi* propositio dicitur, quæ cum verè hæretica non sit, proximè ad illam accedit. Ideò eam ab erronea non distinguo; quia erronea hæreticæ proxima est. Similiter *errori proxima erit*, quia cum erronea non sit, parum ab illa distat, ideoque à propositione *suspecta* non differt, quia suspecta proximè ad erroneam accedit. *Sapientis hæresim* dicitur, quæ ab hæretica differens præferat saporem, & similitudinem hæreticæ, juxta illud Persii: *Sapimus Paruos.* Hanc cum erronea, & suspecta confuso juxta gradum majoris, vel minoris similitudinis, & convenientiæ cum hæretica; quia utraque contradicit doctrinæ, unanimi sensu Patrum, & Doctorum Ecclesiæ in sacris testimoniis contentæ, ut exposuimus sect. præterita.

LXXXIII. *Male sonans* enuntiatio rectè à plebisque exponitur; quæ duos ferens sensus proprios; alterum damnabilem, alterum verum, & Catholicum, frequentius in damnabili sumitur, & absque explanatione, & ejus exclusione profertur; si enim explicetur, & sensus damnabilis excludatur, tollitur malus sonus, & sensus propositionis, quia ex defectu explanationis, & frequenti, ac familiari sensu damnabili, malè sonare dicitur. Quare hæc censura referri potest ad omnes gradus censuræ explicatos juxta sensum damnabilem, quem propositio sonat; interdum enim is erit hæreticus, interdum erroneus, interdum scandalosus, &c.

LXXXIV. *Simplicium mentium seductiva* assertio est, quæ sub specie, & velo pietatis, & sanæ doctrinæ seducit simplices animos, & à sana, & pura doctrina eos avertit. Quod contingit frequenter per excessum extollendi aliquam virtutem, aut perfectionem Dei, aut Christi, aut Deiparæ & Sanctorum; quia animi simplices hac simulatione, & specie pietatis facile capiuntur. Potest etiam hæc censura cum cæteris collocari juxta qualitatem doctrinæ; qua simplices animi seducuntur, quippe possunt seduci doctrina hæretica, erronea, & suspecta.

LXXXV. *Blasphemia* dicitur, quæ est Deo; aut Sanctis injuriosa, negans perfectiones, aut tribuens imperfectiones, sive phycas, sive morales, alienas ab eis, quas fides, & sana doctrina docet. Quare hæc censura erit species, aut hæreticæ, aut erroneæ; aut suspectæ propositionis, juxta qualitatem doctrinæ, cui blasphemias propositio contradicit.

LXXXVI. *Seditiosa* est, quæ avertit fidelium animos

nerabilior est, quam ab eisdem proposita in rebus humano discursui, & argumento subjectis, in quibus solis veritatis Theologica temeritas. Itaque temeritas non contradicit communi scripturarum sensui, sed communi Doctorum consensui in rebus, quæ ex humana ratiocinatione, & illatione facta ex principiis naturalibus, & fidei dependent. Dixi *absque gravi fundamento*; nam ut à communi consensu prudenter discedatur, non sufficit qualecumque probabile argumentum, sed ingens, & grave, quod argumentis, & autoritati contrariæ sententiæ pravalere possit; ut si priores Theologi in aliqua sanctione Ecclesiastica, aut historia innixi sunt; temporis vero decursu, aut talis sanctio sit abrogata, aut historia falsa reperta, aut denuò aliæ sanctiones, & historia Ecclesiastica, novissimè contrariæ parti favent, poterit quis à prioribus Theologis absque temeritate dissentire. Item si priores Theologi rem ex professo non differuerunt, sed transcursum tradiderunt, posteriores autem eam ex professo expendentis sacris testimoniis, Patrum scriptis & Theologicis rationibus suam sententiam fulciant, poterunt à temeritate vindicari, quia hæc fundamenta prudenter possunt prevalere asserto priorum Theologorum transcursum solum tradito. Hæc censura est verè Theologica, quia in rebus Theologicis, & fidei plurimum autoritati defertur, ideoque in conciliis ad fidei dogmata definienda, atque tuenda Doctores, & Patres consuluntur. Hæc de temeritate positiva contradicente unanimi consensui Theologorum, & Patrum vera sunt: De privativa verò, quæ ei non contradicit, & absque sufficienti fundamento quidquam decernit, dicemus n. 86. cum de assertionem improbabili sermo fuerit.

LXXXVII. Sexta, & postrema nostræ Bullæ censura est, sententias Baianas esse *in piis aures offensivum immitentes*. Puente Hurtado propositiones piis aures offendentes vult esse, quæ verbis obscenis, aut ridiculis explicant ea, quæ sunt Christii, aut Sanctorum propria, etiamsi veritatis conformia, quia contemptum pariunt, ea scurrilum more agentes. Non assentior; quia hæc non est censura doctrinæ, sed verborum; non est damnatio propositionum, sed terminorum, non est improbatio assertionis, sed loquutionis. Censura autem Theologica non damnat terminos, & verba, sed doctrinam, & asserta, infalitateque quam supponit, notat nocumentum doctrinæ ad pietatem pertinentis.

LXXXVIII. Quare asserta pietatis offensiva, ut à præteritis distantia, arbitror esse, quæ repugnant communi fidelium existimationi, in quam ex pietate doctrinæ fidei conformi inducti sunt. Pleraque enim fideles ex pietate religiosa credunt de rebus fidei, quæ nec scripturæ, nec concilia, nec Patres, & Theologi docuerunt, dogmatibus tamen ab eis traditis consentanea sunt; ut de Christo Domino, Deipara, Apostolis, & Sanctis Ecclesiæ, de statu Beatorum, & similibus. Quare veram, & religiosam pietatem eis exhibitam offendunt contradicentes assertiones; ut si quis Deiparæ negaret frequentem usum orationis, aut alterius pietatis, & Apostolis frequentes aliquas imperfectiones tribueret, & aliis Sanctis graves aliquas culpas ab omni historia Ecclesiastica, & communi eorum æstimatione alienas. Etiam hæc censura Theologicis annumeratur, quia doctrina fidei fovetur communi pietate, & existimatione fidelium.

animos ab obedientia debita Ecclesiæ, Pontifici, Conciliis, & Prælati in credendo rebus fidei ab eis propositis. Itaque non est feditiosa propositio, quod removeat fideles ab obedientia legum præstantia in agendo, sed in assentiendo, & captivando intellectum in rebus de fide propositis; cujusmodi erant propositiones Lutheri quas Leo X. *Seditiosus* declaravit, & damnavit. Nam avocare animos ab observantia legum, non tam repugnat fidei, quam obedientiæ, nisi fiat damnando leges universales Ecclesiæ, tanquam iniquas, aut negando potestatem ferendi illas. Quod licet frequentius sit opus doctrinæ Ecclesiæ, potest interdum doctrinæ erroneæ, suspectæ, & scandalosæ convenire, si de aliqua legum specie, & non genere assertio sit.

LXXXVI. *Improbabilis* demum est, quæ levi fundamento decernit quidquam in rebus Theologicis, & fidei, de quibus alii non decreverunt. Quæ privatim temeraria dicitur, quod aliis non contradicens, temerè, & imprudenter sententiam pronuntiet. Puente Hurtado censet hanc non esse censuram Theologicam, quia nullum affert nocumentum doctrinæ Catholicæ. Suarez melius distinguit, non esse Theologicè damnabilem propositionem improbabilem, cum nulla ratione à legibus, aut principiis communibus fidei discedit; cæterum esse damnabilem, si temerè ab eis recedat, titulo specialis privilegii, aut dispensationis divinæ. Vt si quis afferat ex privilegio speciali aliquem Sanctum fuisse liberum à peccato originali, aut sibi factam revelationem de iudicii die futuro post annum. Huiusmodi enim asserta non tolerantur ab Ecclesia, nec expedit tolerari, quod pluribus absurdis & scandalis obnoxia sunt. Verum hoc genus temeritatis, non est purè privativum, cum aliqua ratione credatur communibus legibus, & principiis Catholicis oppositum. Quare ut Theologicè damnetur, revocandum est ad aliquam speciem censurarum, quas exposuimus.

SECTIO X.

Doctrina in Bulla damnata assertor; scripta, in quibus eam asseruit; & Bullæ promulgatio Lovanii.

LXXXVII. **A**ssertor doctrinæ in Bulla damnatæ fuit Michaël Baius, seu de Baii, Doctor Lovaniensis, facrarum litterarum, atque Theologiæ Professor Regius, Decanus Ecclesiæ S. Petri Lovanii, qui tum temporis nomen usurpabat Cancellarii, & conservator privilegiorum Academiæ; vir vel ipso testimonio Pontificum, spectatæ probitatis, atque doctrinæ, communi Lovaniensium æstimatione nemini secundus, & humili suæ doctrinæ post sententiam Pontificum retractatione iure inter sapientissimos primus. Qui opusculis prælo datis, & quotidianis prælectionibus, & disputationibus præcedentem doctrinam asseruit, eamque non levi in speciem eruditione sacrarum litterarum, & sanctorum Patrum præsertim Augustini fundavit.

LXXXIX. Doctrinæ novitas scandalum peperit pluribus Theologiæ Professoribus, qui iudicium rei ad Pium V Pontificem Maximum detulerunt. Pius verò stricto examine præmisso contra asserta Baii sententiam tulit, & Bullam privatam ea damnantem, promulgari fecit Lovanii, in Schola Theolo-

gorum anno 1570, mensè Novembris per Vicarium Archiepiscopi Mechlinien. & per Universitatis Notarium. Cum autem hinc aliqua in Academia turbatio exorta esset, & adhuc post eorum dogmatum damnationem aliquæ reliquæ durare intelligerentur; Gregorius XIII Bullam Pii V renovavit, & universæ Ecclesiæ, publicam, & communem edidit anno 1579, ad eamque Lovanii promulgandam, Baiumque revincendum, & Academiam turbatam sedandam, Doctorem nostrum Franciscum Toletum, postea Romanæ Ecclesiæ Cardinalem misit. Igitur Toleti studio, atque industria factum fuit, ut Michaël Baius prædictos articulos publicè, sed submissè retractaret, Academiaque legem sanciret, ut Theologi, qui ad gradus Doctoratus promoverentur, prius juramento sponderent, numquam se ejusmodi articulos defensuros, sed potius facturos, ut omnia quæ à Pio, & Gregorio in hac Bulla præcipiuntur, fervarentur. Quo universa tempestas sedata fuit, & Academia Lovaniensis perpetuò illustris, atque Catholica ab his errorum segmentis purgata.

xc. Opuscula Baii, quæ universam fere, quam Bulla damnat, doctrinam continent, & penes nos extant sub uno Volumine impressa Lovanii apud Ioannem Bogardum, sub Bibliis aureis, pars anno 1565, pars anno 1566 sunt, quæ sequuntur:

De Meritis operum, Lib. **II**.
De prima hominis iustitia, Lib. **I**.
De virtutibus impiorum, Lib. **II**.
Tractatus de Sacramentis in genere.
Tractatus de forma Baptismi.
De libero hominis arbitrio, Lib. **I**.
De charitate, iustitia & justificatione, Lib. **III**.
De Sacrificio, Lib. **I**.
De peccato originis, Lib. **I**.
Tractatus de indulgentiis.
Tractatus de oratione pro defunctis.

SECTIO XI.

Octo Capita errorum Michaëlis Baii, & opusculorum loca, in quibus reperiuntur.

xcI. **O**mnes errores Michaëlis Baii notati in Bulla ad octo capita revocantur. Primum est de gratia Angelorum, & primi hominis ante peccatum. Secundum de libero arbitrio, & ejus viribus post peccatum. Tertium de meritis operum. Quartum de peccatis actualibus. Quintum de peccato originali. Sextum de charitate, & impletione legis. Septimum de justificatione, & Sacramentorum effectu. Octavum de satisfactione, & solutione poenæ temporalis. Igitur quoniam sine ordine, & nexu articuli in Bulla collocantur, & multi in eamdem sententiam conveniunt, nos singulos ad sua capita revocabimus, & ut ordo Bullæ dignoscatur, eum numerum, quo in superiori copia recensentur, singulis adscribemus.

xcII. **CAP. I.** De gratia Angelorum, & primi hominis.

1 *Nec Angeli, nec primi hominis adhuc integri merita rectè vocantur gratia*. lib. **I**. De meritis operum cap. 4.

3 *Bonis Angelis, primo homini, si in suo statu permansisset felicitas esset merces, & non gratia*. Ibidem.

7 *Primi hominis integri merita, fuerunt prima crea-*

creationis munera, sed juxta modum loquendi sacrae scripture, non rectè vocantur gratia, quo sit ut tantum merita, & non gratia debeant nuncupari. Ibidem.

9. *Dona concessa homini integro, & Angelis forsitan non improbanda ratione possent dici gratia, sed quia secundum usum sacrae scripture nomine gratia tantum ea munera intelliguntur, quæ per lesum malo merentibus, & indignis conferuntur: Ideo neque merita, neque merces, quæ illis redditur, gratia dici debent*. Ibidem.

21. *Humana natura sublimatio, etiam in consortium divinae naturæ, debita fuit integritati primæ conditionis, ac proinde naturalis dicenda est, non supernaturalis, lib. de primi hominis iustitia cap. 4. & 5.*

23. *Absurda est eorum sententia, qui dicunt, hominem ab initio quodam supernaturali, & gratuito dono super naturæ suæ conditionem fuisse exaltatum, ut fide, spe, & charitate Deum supernaturaliter coleret*. eodem lib. c. 7.

24. *A vanis, & otiosis hominibus secundum insipientiam Philosophorum excogitata est sententia, hominem ab initio sic constitutum, ut per dona naturæ superaddita fuerit largitione conditoris sublimatus, & in Dei filium adoptatus; & ad Pelagianismum rejicienda est illa sententia*. eodem lib. c. 7. & 8.

26. *Integritas primæ conditionis non fuit in debita naturæ humanæ exaltatio, sed naturalis ejus conditio*. eodem lib. c. 4.

55. *Deus non potuisset ab initio creare talem hominem, qualis nunc nascitur*.

78. *Immortalitas primi hominis non erat gratiæ beneficium, sed naturalis ejus conditio*.

79. *Falsa est Doctorum sententia, primum hominem potuisse à Deo creari, & institui sine iustitia naturali*. Hi tres supremi articuli non habentur in ejus libris.

xcIII. **CAP. II.** De libero arbitrio, & ejus viribus.

39. *Quod voluntariè sit, etiam si necessariò fiat, liberè tamen sit*. de lib. arb. c. 7.

41. *Is libertatis modus, qui est à necessitate sub libertatis nomine non reperitur in scripturis, sed nomen libertatis à peccato*. Ibidem.

66. *Sola violentia repugnat libertati naturali*. Ibid.

22. *Cum Pelagio sentiunt, qui testimonium Apostoli ad Rom. 2. Gentis, quæ legem non habent, naturaliter quæ legis sunt, faciunt, intelligunt de gentibus fidei gratiam non habentibus*. lib. de prima hominis iustitia, cap. 5.

27. *Libertum arbitrium sine gratiæ Dei adjutorio, non nisi ad peccandum valet*. lib. 2. de virtut. impiorum, cap. 8.

28. *Pelagianus est error dicere, quod liberum arbitrium valet ad nullum peccatum vitandum*. Ibidem.

29. *Non solum fures hi sunt, & latrones, qui Christum viam, & ostium vitæ, & veritatis negant, sed etiam quicumque aliunde, quam per Christum in viam iustitiæ, hoc est, ad aliquam iustitiam ascendi posse dicunt*. lib. 2. de virtutibus impiorum, c. 9.

30. *Similes hi sunt, qui dicunt, tentationi nulli sine gratiæ Christi adjutorio hominem posse resistere, sic ut in eam non inducatur, aut ab ea superetur*. Ibidem.

36. *Amor naturalis, qui ex viribus naturæ exoritur, ex sola Philosophia per elationem præsumptionis humanæ, cum injuria crucis Christi, defenditur à nonnullis Doctoribus*. lib. de charit. c. 5.

37. *Cum Pelagio sentit, qui bonum aliquod naturale, hoc est, quod ex naturæ solis viribus ortum dicit, agnoscit*. Ibidem.

65. *Non nisi Pelagiano errore admitti potest usus aliquis boni liberi arbitrii, sive non malus, & gratia Dei injuriam facit, qui ita sentit, & docet*. Non habetur in ejus lib.

xcIV. **CAP. III.** De Meritis operum.

2. *Sicut opus malum ex sua natura est mortis æternæ meritorium, sic opus bonum ex sua natura est vitæ æternæ meritorium*. lib. 2. de meritis operum, c. 2.

4. *Vita æterna homini integro, & Angelo promissa fuit intuitu bonorum operum, & bona opera ex lege naturæ, per se sufficiunt ad illam consequendam*. lib. 1. de meritis operum, cap. 2.

5. *In promissione facta Angelo, & primo homini, continetur naturalis iustitiæ constitutio, qua pro bonis operibus sine aliquo respectu vitæ æternæ iustis promittitur*. Ibidem.

6. *Naturali lege constitutum fuit homini, ut si in obedientia perseveraret, ad eam vitam perveniret, in qua mori non posset*. Ibidem.

11. *Quod pie, & iuste in hac vita mortali conversati usque in finem vitam consequuntur æternam, ad non proprie gratiæ Dei, sed ordinationi naturali, statim initio creationis constitutæ iusto Dei iudicio deputandum est; nec in hac retributione bonorum ad Christi meritum respicitur, sed tantum ad primam institutionem humani generis, in qua lege naturali constitutum est, ut iusto Dei iudicio obedientiæ mandatorum vita æterna reddatur*. lib. 2. de meritis operum.

12. *Pelagii sententia est, opus bonum citra gratiam adoptionis factum, non esse regni Cælestis meritorium*. eodem lib. c. 4. in titulo.

13. *Opera bona à filiis facta non accipiunt rationem meriti, ex eo quod fiant per spiritum adoptionis habitantem corda filiorum Dei, sed tantum ex eo quod sunt conformia legi, quodque per ea præstatur obedientia legi*. eodem lib. c. 7.

15. *Ratio meriti non consistit in eo, quod, qui bene operatur, habeat gratiam, & inhabitantem Spiritum sanctum, sed in eo solum, quod obedit divinæ legi*. eodem lib. c. 1. & seqq.

17. *Cum Pelagio sentit, qui dicit ad rationem meriti esse necessarium, ut homo per gratiam adoptionis sublegetur ad statum Deificum*. eodem lib. c. 4.

18. *Opera Catechumenorum; ut fides, & penitentia, ante peccatorum remissionem facta, sunt vitæ æternæ merita, quam vitam non consequuntur, nisi prius præcedentium delictorum impedimenta tollantur*. eodem lib. cap. 6.

19. *Opera iustitiæ, & temperantiæ, quæ Christus fecit, ex dignitate personæ operantis non traxerunt majorem valorem*. Ibidem c. 7.

14. *Opera bona iustorum non accipiunt in die iudicii extremi amplio remercedem, quam iusto Dei iudicio mereverunt accipere*. lib. 2. de meritis operum, c. 9.

1. *Celebris illa distinctio Doctorum, divina legis mandata bifariam impleri: altero modo quantum ad præceptorum operum substantiam tantum; altero quantum ad certum quemdam modum, videlicet secundum quem valeant operantem perducere ad regnum æternum, hoc est, ad modum meritorium, commentitia est*. lib. 2. de meritis operum, c. 1.

15. *Illaque quoque distinctio, qua dicitur opus bifariam bonum, vel quia ex objecto, & omnibus circumstantiis est rectum, & bonum, quod moraliter bonum appellari consuevit, vel quia est meritorium regni æterni, eo quod sit à vivo Christi membro per Spiritum charitatis rejicienda præstat*. eodem lib. c. 6.

6. *In*

6. In redemptis per gratiam Christi nullum inveniri potest bonum meritum, quod non sit gratis indigno collatum. lib. I. de meritis operum, c. 4.

xcv. CAP. IV. De peccatis actionum.

46. Ad rationem, & definitionem peccati non pertinet voluntarium, nec definitionis questio est, sed cause, & originis, utrum omne peccatum debeat esse voluntarium. lib. de peccato originis, c. 7.

20. Nullum est peccatum ex sua natura veniale, sed omne peccatum meretur poenam aeternam. lib. 2. de meritis operum, c. 8.

25. Omnia opera infidelium sunt peccata, & Philosophorum virtutes sunt vitia. lib. 2. de virtutibus impiorum, c. 5. & 6.

35. Omne quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum est. Non habetur in ejus libris, nec eam Autor agnovit.

40. In omnibus actibus suis peccator servit dominanti cupiditati. Non habetur in ejus libris, nec Autor eam agnovit.

67. Homo peccat etiam damnabiliter in eo, quod necessario facit. Non habetur in ejus libris.

68. Infidelitas pure negativa in iis, quibus Christus non est predicatus, peccatum est. Nec ista propositio habetur in libris illius.

50. Prava desideria, quibus ratio non consentit, & quae homo invitus patitur, sunt prohibita praecepto Non concupisces. lib. de peccato originis, c. 11. 15. & 16.

51. Concupiscentia, sive lex membrorum, & prava desideria, quae inviti sentiunt homines, sunt verae legis inobedientiae. Ibidem.

74. Concupiscentia in renatis relapsis in peccatum mortale, in quibus jam dominatur, peccatum est, sicut & alii habitus pravi. Non habetur in ejus libris.

75. Motus pravi concupiscentiae sunt pro statu hominis vitiatum prohibiti praecepto Non concupisces. Unde homo eos sentiens, & non consentiens transgreditur praeceptum Non concupisces, quamvis transgressio in peccatum non deperit. lib. de peccato originis, c. 11. 15. & 16.

56. In peccato duo sunt, actus, & reatus: transiente autem actu nihil manet nisi reatus, sive obligatio ad poenam. lib. de oratione pro defunctis.

xcvi. CAP. V. De peccato originis.

47. Peccatum originis verè habet rationem peccati sine ulla relatione, aut respectu ad voluntatem, à qua originem habet. Ibidem.

48. Peccatum originis est habitualiter parvuli voluntate voluntarium, & habitualiter dominatur parvulo, eo quod non gerit contrarium voluntatis arbitrium. eodem lib. cap. 7. & 10.

49. Ex habituali voluntate dominante fit, ut parvulus decedens sine regenerationis sacramento quando usum rationis consequutus erat, actualiter Deum odio habeat, Deum blasphemet, & legi Dei repugnet. Ibidem.

52. Omne scelus ejus est conditionis, ut suum autorem, & omnes posteros eo modo insicere possit, quo insicere prima transgressio. lib. de peccato originis, c. 13.

53. Quantum est ex vi transgressionis, tantum meritorum malorum à generante contrahunt, qui cum minoribus nascuntur vitis, quam qui cum majoribus. eodem lib. c. 6.

73. Nemo prater Christum est sine peccato originis; hinc B. virgo mortua est propter peccatum ex Adam contractum; omnesque ejus afflictiones in hac vita, sicut aliorum justorum, fuerunt ultiones peccati actualis, vel originis. Non habetur in ejus libris.

72. Omnes omnino afflictiones justorum, sunt ultiones peccatorum ipsorum. unde & Iob; & Martyres quae passi sunt, propter sua peccata passi sunt. Hi duo postremi articuli non habentur in ejus libris.

xcvii. CAP. VI. De charitate & impletione legis.

34. Distinctio illa duplicis amoris: naturalis videlicet, quo Deus amatur ut Autor natura; & grati, quo Deus amatur ut Beatificator,vana est & commentitia, & ad illudendum Sacris litteris, & plurimis veterum testimonis excogitata. lib. de charit. c. 4.

38. Omnis amor creaturae rationalis, aut vitiosa est cupiditas, quae mundus diligitur, quae à Joanne prohibetur, aut laudabilis illa charitas, quae per Spiritum sanctum in corde diffusa Deus amatur. eodem lib. c. 6.

31. Charitas perfecta, & sincera, quae est ex corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, tam in catechumenis, quam in poenitentibus potest esse sine remissione peccatorum. eodem lib. c. 7.

32. Charitas illa, quae est plenitudo legis, non est semper conjuncta cum remissione peccatorum. ibidem.

33. Catechumenus recte, & sanctè vivit, & mandata Dei observat, ac legem implet per charitatem, ante obtentam remissionem peccatorum, quae in Baptismi lavacro demum percipitur. ibidem.

70. Homo existens in peccato mortali, sive in reatu aeternae damnationis potest habere veram charitatem, & charitas etiam perfecta potest consistere cum reatu aeternae damnationis. ibidem.

71. Per contritionem etiam cum charitate perfecta, & cum voto suscipiendi sacramentum conjunctam, non remittitur crimen extra casum necessitatis, aut martyris sine actuali susceptione sacramenti.

16. Non est vera obedientia legis, quae fit sine charitate. lib. 2. de meritis operum, c. 1.

61. Celebris illa Doctorum distinctio, divinae legis mandata bifariam impleri: altero modo quantum ad praeceptorum operum substantiam tantum, altero quantum ad certum quemdam modum, videlicet secundum quem valeant operantem perducere ad regnum aeternum, hoc est, ad modum meritorum; commentitia est, & explodenda. lib. 2. de meritis operum, c. 1.

54. Definitiva haec sententia, Deum homini nihil praecepisse impossibile, falso tribuitur Augustino, cum Pelagii sit. lib. de pecc. orig. c. 12.

76. Quando aliquis concupiscentiae carnalis in diligente est, non facit praeceptum: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.

xcviii. CAP. VIII. De justificatione, & Sacramentorum effectu.

42. Injustitia, quae justificatur per fidem impius, consistit formaliter in obedientia mandatorum, quae est operum justitia, non autem in gratia aliqua animae infusa, quae adoptatur homo in filium Dei, & secundum hominem interiolem renovatur, ac divinae naturae consortis efficiatur, ut sic per Spiritum sanctum renovatus deinceps bene vivere, & mandatis Dei obedire possit. lib. de justitia, c. 5.

69. Injustificatio impij fit formaliter per legis obedientiam, non autem per occultam communicationem, & inspirationem gratiae, quae per eam justificatos faciat implere legem. ibidem.

43. In hominibus poenitentibus ante sacramentum absolutionis, & in catechumenis ante Baptismum est vera justificatio; separata tamen à remissione peccatorum. lib. de justitia, c. 7.

44. Operibus plerisque, quae à fidelibus fiunt, ut mandatis Dei pareant; enjuncti sunt obedire parentibus, depositum reddere, ab homicidio, à furto, à fornicatione abstinere; justificantur quidem homines, quia sunt legis obedientiae, & verae legis justitiae, non tamen in obtinent incrementa virtutum. eodem lib. c. 5.

63. Illa distinctio duplicis justitiae; alterius quae fit per spiritum charitatis inhabitantem, alterius quae fit ex inspiratione quidem Spiritus sancti, cor ad poenitentiam excitantis, sed nondum cor inhabitantis, & in eo charitatem diffundentis, quae divinae legis justificatio impletur, odiosissima rejicitur. lib. de charitate, c. 7. quantum ad sensum.

64. Illa etiam distinctio duplicis vivificationis; alterius, quae vivificatur peccator, dum ei poenitentia, & vitae novae propositum, & inchoatio per Dei gratiam inspiratur; alterius, quae vivificatur, qui verè justificatur, & palme vitae in vite Christo efficiatur, commentitia judicatur, & scripturis minime congruens. Non habetur in ejus libris.

57. In sacramento Baptismi, & sacerdotis absolutione proprie reatus peccati dimittitur, & ministerium sacerdotum solum liberat à reatu poenae. lib. de oratione pro defunctis.

58. Peccator poenitens non vivificatur ministerio sacerdotis absolventis, sed à solo Deo, qui poenitentiam suggerens, & inspirans vivificat eum, & resuscitat; ministerium autem sacerdotis solum reatus tollitur. ibidem.

xcix. CAP. VIII. De solutione poenae temporalis.

10. Solutio poenae temporalis, quae peccato dimisso saepe remanet, & corporis resurrectione, proprie non nisi meritis Christi adscribenda est. lib. de meritis operum, c. 4.

59. Quando per elemosinas, aliaque pietatis opera Deo satisfacimus pro poenis temporalibus, non dignum

pretium Deo pro peccatis nostris offerimus, sicut quidam errantes autumant: nam alioquin essemus saltem aliqua ex parte redemptores; sed aliquid facimus, cujus intuitu Christi satisfactio nobis applicatur, & communicatur. lib. de indulg. c. 8.

60. Per passiones Sanctorum in indulgentiis communicatas, non proprie redimuntur nostra delicta, sed per communionem charitatis nobis eorum passiones imperantur, ut digni simus, qui pretio sanguinis Christi à poenis pro peccatis debitis liberemur. ibidem.

77. Satisfactiones laboriosae justificarum, non valent expiare de condigno poenam temporalem restantem post culpam condonatum. ibidem.

72. Omnes omnino justorum afflictiones sunt ultiones peccatorum ipsorum, unde Iob; & Martyres quae passi sunt, propter sua peccata passi sunt. Non habetur in ejus libris.

45. Sacrificium Missae non alia ratione est sacrificium, quam generalis illa, quae omne opus quod fit, ut sancta societate Deo homo inhaereat. lib. de Sacrificio, c. 2.

c. Ex quibus deprehendes, verum esse, quod notavimus n. 17. nonnullas esse in Bulla propositiones damnatas, quae non habentur in ejus libris; propterea tamen forte non esse ab ejus mente, & doctrina relegandas. Nam plures admonuimus in ejus opusculis non reperiri. Ceterum cum ad Pontificem delatae fuerint, non solum propositiones typis datae, sed etiam in quotidianis praedicationibus, & disputationibus assertae, ideò Pontifex omnes in Bulla comprehendit, notans traditas, tum verbo, tum scriptis, deque eis etiam in scholis controversari. Quare illas, quas Baii opuscula non continent, verosimile est, ab eo pronuntiatas, & defensas in praedicationibus, & disputationibus Academicis. Quod ed mihi credibile est, quia sententiae in ejus opusculis non reprobatae, aliis in eis ex professo traditis maxime contentientes & annexae sunt.

DISPUTATIO III.

Doctrina Baii à Baianis in lucem revocata.

Penitus extincta credebatur in Ecclesia doctrina Baii à duobus Pontificibus proscripta, ab ipso Baio publicè retractata, à Lovaniensibus Doctoribus abjurata, à Quaestoribus fidei interdicta, ab omnibus scholis Catholicis relegata, & vel ipso Baiana nomine in omnibus scriptis, & disputationibus Theologicis damnata: Donec his diebus à Recentibus Theologis denuò visa est in lucem publicam restituta, & (quod deplorandum magis est; jureque jam à pluribus Catholicis deploratum) superstitè aliquorum virorum illustrium patrocinio fulta. Id quidem factum praefens disputatio probabit, improbabique.

SECTIO I.

Quibus in assertionibus consentiant Recentibus Baiani Michaël Baio?

Recentes quosdam Theologos in assertis plurimis, eisque nequissimis consentire Baio, caecus est, qui non videat. Argumento sint frivolae, & temerariae evasiones disputat. praeterit. sect. secunda, relatae, quibus se, & Baium ab Ecclesiae proscriptione vindicare contendunt. Si enim à Baio dissentirent, quorsum multas propositiones in Bulla damnatas ab Augustino traditas tanquam

indubitatas assererent? Quorsum omnes ad tempus tantum prohibitas, non perpetuò abolitas proderent? Quorsum plures in rigore, & proprio verborum sensu sustineri posse vicerentur? Argumento item sint Libelli publicè ab eis editi, in quibus Baiana doctrina cum sua confessionem à plerisque objectam, negare non ausi, ausi quidem sunt scribere, Bullam damnantem sententias Baii fuisse tum à Pio V acerbis sollicitationibus extortam, tum à nostris deinde vitiatam. Quo enim alio has notas in Bullam Pontificum fingunt, nisi ad se lavandos à macula foedatam Baium, damnationem Bullae, cui pariter utraque doctrina succumbit, elevando. Manifestius omnibus argumentum fit consensio maxima sententiarum horum Theologorum, & Baii, quas hinc in

de collectas, & variis libellis, & manuscriptis traditas, & vulgatas, in lucem tibi producimus.

I I. Nam docent cum Baio proposit. 1. In Angelis, neque merita, neque perseverantiam esse specialia Dei dona; Item meritum hominis integri, & Angelorum non reputari gratiam. Cum Baio proposit. 3. Angelis vitam æternam non esse gratiam, sed mercedem meriti, quæ soli homini lapsæ facta est post peccatum gratia. Cum Baio proposit. 6. beatitudinem supernaturalem non posse à creatura rationali innocente separari sine iniustitia, ideoque claræ Dei visionem non posse creaturæ innocenti negari. Cum Baio proposit. 11. & 12. ex ordinatione, & constitutione naturali rationalis naturæ non posse regnum cælorum, & claræ visionis beatitudinem puræ, & innocenti creaturæ negari. Cum ipso proposit. 22. gratiam adoptionis divinæ deberi omni creaturæ rationali innocenti, & nihil ipsa connaturalius esse innocenti imagini Dei cum capacitate Dei naturaliter conditæ, ideoque non posse naturam rationalem sine tali dono gratiæ institui, neque ideo ipsi sine culpa subtrahi.

I I I. Docent juxta proposit. 23. Pelagiani doctrinam esse, illud Apostoli Rom. 2. *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter, quæ legi sunt, faciunt*, intelligi de gentibus fidem non habentibus, & in eo fundari, quod possint fieri opera naturæ moraliter bona. Iuxta proposit. 24. non posse creaturam rationalem sine casto amore Dei condi, quo castè inhærere Creatori suo possit, ejusque facultatem non fuisse ex dono supernaturali gratuito supra conditionem naturæ collato, sed ex naturali constitutione ipsius. Iuxta proposit. 25. statum animi sine charitate, sine sapientia conditi, non posse in Deum referri, ut per dona naturæ superaddita fuerit animus ab initio largitate conditionis in charitatem, & salutarem sapientiam sublimatus, & in Dei filium adoptatus. Iuxta proposit. 26. omnia opera infidelium esse peccata, & Philosophorum virtutes esse vitia; insaniamque, errorem, & impietatem esse contrariam scripturis, & fidei, quod infidelium sit ulla vera virtus, vel opera sine peccato.

I V. Afferunt juxta proposit. 27. integritatem primæ creationis non fuisse indebitam naturæ humanæ exaltationem, sed naturalem ejus conditionem. Iuxta proposit. 28. Pelagianum esse errorem, quod liberum arbitrium valet ad ullum peccatum vitandum; & ita periisse libertatem abstinenti à peccato, ut nec in ullo quidem opere possit homo sine gratiæ Dei adjutorio omni peccati culpam effugere, quia ita inducta est peccandi necessitas, ut in omni actu, quo legem sibi videtur servare, reus alicujus peccati teneatur. Iuxta proposit. 30. perspicuum esse, nullam omnino legem ante gratiam, & fidem, nisi solius rei temporalis cupiditate servari; nullam tentationem, aut cupiditatem sine peccato oppugnari, seu vinci. Nullum omnino esse cum tentatione conflictum ante gratiam, multo magis nullam esse de tentatione victoriam, nisi talem, qua peccatum peccato superetur: sæpiusque eam esse voluntatis infirmitatem, quæ non potest tentationes superare, nec adesse gratiam, qua superentur, nec spiritum orationis, quo vires impetrentur, scilicet quoties homo tentationi succumbit.

V. Addunt juxta proposit. 34. distinctionem duplicis dilectionis Dei, aut justitiæ, quarum altera sit naturalis, altera supernaturalis, commentitiam esse, sine ullo fundamento Scripturarum, Conciliorum,

& Patrum ab Scholasticis excogitatum, & tanquam Pelagianam hæresim proscribendam. Iuxta proposit. 36. amorem naturalem Dei, aut justitiæ ex sola Philosophia humana esse excogitatum sine ullo vestigio doctrinæ Augustini, aut alicujus antiqui Patris, aut Concilii. Iuxta proposit. 38. non dari medium inter charitatem, & culpabilem cupiditatem; quia si non est dilectio Dei, jam erit culpabilis cupiditas. Nam omnis amor creaturæ est improba cupiditas; hoc ipso autem, quo retorquetur in Deum, est laudabilis charitas. Iuxta proposit. 39. necessitatem voluntariam, qua simpliciter necesse est aliquid fieri, non repugnare libertati, sed ex hoc ipso, quo volitio est, liberam esse, contradictionisque absurditatem esse, volitionem esse posse, quæ tamen libera non sit.

V I. Nectunt juxta proposit. 46. solius primi hominis peccatum voluntarium fuisse; cæterorum peccata, sive actualia, sive originalia peccata esse, solum quia ex origine illius liberæ, & propriè dictæ voluntatis nata, & profecta sunt; motumque voluntatis, quo servitur concupiscentiæ, nec liberam voluntatem, imo nec voluntatem esse. Iuxta proposit. 50. per præceptum, *Non concupisces*, ipsos motus concupiscentiæ prohiberi, ideoque illud præceptum solum in cælo esse complendum. Iuxta proposit. 51. prava concupiscentiæ desideria, quæ inviti sentiunt homines, esse veram ejus legis inobedientiam. Iuxta proposit. 54. esse quædam homini præcepta imputabilia ad culpam secundum statum, & vires, in quibus constitutus est, impossibilia, nec adesse gratiam, qua præcepta illa implere sufficimus. Itaque erroris damnandam hanc sententiam: *Adscribimus iniquitatem justo, pro crudelitatem, dum Deum impossibile aliquid præcepisse conquerimur*. Et hanc: *Nec impossibile aliquid voluit imperare, qui justus est, nec damnaturus hominem fuit pro eo, quod vitare non potuit, qui pius est*.

V I I. Ad hæc juxta proposit. 55. Deum non potuisse talem ab initio creare hominem, qualis nunc nascitur. Iuxta proposit. 64. dolorem peccati propter gehennæ metum, seu attritionem excludere non posse omnem peccandi voluntatem; neque esse dispositionem sufficientem ad justificationem in Sacramento obtinendam, quia impossibile est, ut ille non peccet, qui solo pœnæ timore non peccat. Iuxta proposit. 56. in peccato periisse libertatem arbitrii ad faciendum bonum, ut ante gratiam nec unam quidem legem moralis honestatis possit implere, nec unum opus ejus perficere absque peccato. Iuxta proposit. 66. solam coactionem repugnare libertati, solamque promentis, cogentisque necessitatis violentiam repugnare libero. Iuxta proposit. 67. libertatem arbitrii in peccando cum peccandi necessitate consistere. Iuxta proposit. 68. solam absentiam fidei sufficere, ut omnia opera infidelium vera sint peccata.

V I I I. Demum juxta proposit. 72. omnes omnino justorum afflictiones esse ultiones peccatorum ipsorum, ut ex ipsis terminis crudelitatem, & iniustitiam spiret, innocentem animam nulli peccato obnoxiam miseris status præsentis subicere, aut qualicumque malo torquere. Iuxta proposit. 73. impossibile esse, miseriam à Deo infligi sine culpa præcedente, & ex miseris puræ naturæ cogi ad diversas impietates, ad blasphemiam in Deum, ad Manichæismum. Iuxta proposit. 75. motus pravos concupiscentiæ esse pro statu hominis viciati prohibito.

bitos præcepto, *Non concupisces*; unde hominem eos sentientem, & non consentientem transgredi tale præceptum, quamvis transgressio non deputetur in culpam.

I X. His adjungi poterant alia recentium Theologorum asserta Baio conformia. Sufficiunt tamen superiora ad inhærentem ipsorum cum Baio confessionem persuadendam. Conveniunt enim in præcipuis cardinibus, in quibus tota fere Baii doctrina volvitur. Qui ex dictis duo sunt. Alter nimium effereas naturam rationalem integram, & absque peccato, eique debita, & connaturalia asserens gratiæ dona, quibus re ipsa primum condita fuit. Alter nimium deprimens naturam cum peccato lapsam, eique adimens omnem libertatem, & potestatem antecedentem ad bonum etiam naturale volendum, & agendum, & solam peccandi necessitatem relinquens. In quibus Baii recentis cum Baio consentiunt, & quibus omnia fere Baii asserta nectuntur.

SECTIO II.

Superiora asserta recentium Baiianorum sunt ab Ecclesia damnata.

X. **H**inc colligitur, plurima recentium Theologorum asserta esse cum Baianis ab Ecclesia damnata. Nam asserta Baii sunt ab Ecclesia proscripita. Eis consentiunt plurima asserta recentium Theologorum. Ergo plurima asserta horum Theologorum sunt ab Ecclesia proscripita.

X I. Duplici via Ecclesiæ proscriptionem effugere tentant. Altera est negando se in omnibus, quæ ipsis adscribimus, consentire Baio, ut de proposit. 25. 27. 37. contendunt. Verum cum hac via se in omnibus assertis à damnatione Ecclesiæ vindicare non possint, sed in aliquibus tantum, alia eis adeunda fuit. Præsertim cum in eis etiam quæ recensuimus, Baio conformes esse, apertissimum sit, ut ostendimus lib. seq. examinantens sensum earum propositionum. Igitur altera via comprehendens omnia asserta communis est Baio. Scilicet neque se, neque Baium ab Ecclesia damnatum. Tum quia Bulla non pronuntiavit falsas sententias Baii, sed pro tempore tantum, seu tantisper vetuit defendi propter offensionem, & scandalum Theologorum. Tum quia in rigore, & proprio verborum sensu nonnullas Bullæ propositiones *sustineri posse* Pontifices ipsi declararunt. Ex quibus proculdubio esse debent propositiones sibi cum Baio communes; quia hæc sunt *ab Augustino tradita, tanquam indubitata*.

X I I. Hac via malè se, & Baium tueri hos Theologos, constat ex disp. præf. sect. 2. Vbi sinistras, & temerarias has esse interpretationes Bullæ, probatum reliquimus. Nunc repeto, hac ratione non solum hæc, sed cætera etiam omnia Baii asserta impunè posse defendi, cum Bulla nulla determinatè definitur præ aliis perpetuè abolenda, & in rigore, & proprio verborum sensu improbanda. Unde apparet, quam perniciofa sit hæc evasio.

X I I I. Addo: esto nonnullæ propositiones in rigore & proprio verborum sensu ab assertoribus intento sustineri possint; plurimæ tamen sunt, quæ in rigore, & proprio verborum sensu sustineri nequeunt, & tanquam hæreticæ, erroneæ, suspectæ, & temerariæ condemnantur, cum ex octoginta fere

sententiis nonnullæ tantum excipiantur. Si qua autem earum pars in proprio verborum sensu sustineri non potest, & hæretica, aut erronea, aut suspecta, aut temeraria censenda est, quænam æquius quam ea, in qua Baio consentiunt Baiani? In qua naturæ rationali asserunt debita dona supernaturalia gratiæ, in quibus primum condita fuit? In qua necessitas agendi libera à sola coactione componitur cum potestate demerendi, atque merendi? In qua obligatio præceptorum Dei ad impossibilia extenditur? In qua nulla miseria absque culpa possibilis creaturæ rationali conceditur? In qua per peccatum demta omnis libertas naturalis non solum consequens, sed etiam antecedens ad omne bonum adfruitur? aliaque similia Scholasticis Theologis horribilia, & à communibus Theologiæ dogmatibus exorbitantia, tanquam dogmata Catholica ab Augustino contra Pelagianos tradita pronuntiantur? Si enim hæc exceptionem censuræ, & damnationis ferunt, quæ erunt inter asserta Baii, quæ illam jurè incurrant? Item si exceptionem, & electionem propositionum, quæ in rigore & proprio verborum sensu sustineri possunt, in nullius Theologi arbitrio Pontifices reliquerant, ut quos & quo velint modo ipsi exponant, quo jure recens Baianista hoc sibi arbitrium, & facultatem arrogavit?

X I V. Rursum esto solum propter offensionem, & scandala Theologorum, & non propter falsitatem doctrinæ venerint eas defendi, idque sub anathemate omnibus quocumque pacto de iis loquendi, scribendi, & disputandi facultatem interdicentes, qua facultate ea non solum disserunt, sed prolixis scriptis, & argumentis asserunt, & sanciant? Certum enim eis non fuit, abesse nunc offensionem, & scandala Theologorum, quæ ad eam legem justè, sanctèque ferendam Pontifices compulerunt; sed oppositum potius ipsis præsentissimum fuit, cum ea ratione sua scripta, cum typis dabantur, voluerint esse omnibus occulta, ne scandalo, & offensione aliorum prohiberentur, & luce publica privarentur. Etenim si propositiones istæ jam olim à Baio assertæ offensionem, & scandalum Theologis pepererunt, cur modo post rigidam earum prohibitionem, atque exinde magis receptam in Scholis doctrinam iis contrariam, earum resuscitata defensio non multò etiam gravius Theologos nunc, quam olim offendet, & turbet?

X V. Huic objectioni tacitè occurrunt Baiani, scilicet eas olim Theologis offensivas, & scandalosas fuisse, & à Pontificibus prohibitas: tum quia à Baio fuerunt cum acerbis doctrinæ contrariæ censuris assertæ; tum quia perspicuis Augustini testimoniis, quæ illis favent, destitutæ. At à se promi eadem, tum modestas, & mites, tum omnino exploratas, & armis veritatis, & Augustinianis munitas. Hæc tamen vana sunt. Primò namque omnia asserta Baii, quibus recentia sunt conformia, non sunt cum censura doctrinæ contrariæ tradita, ut ea recolenti constabit. Plura potius quæ Baius sincerè, & absque censura repulit, Baiani gravibus, & acerbis censuris carpunt. Baius proposit. 26. sic habet: *Omnia opera infidelium sunt peccata, & Philosophorum virtutes sunt vitia*. Baiani verò: *Nuge, delirium, insaniam, error, impietas contraria Christianorum sensui, scripturis, & fidei, quod infidelium sit ulla vera virtus, vel opera sine peccato*. Baius proposit. 27: *Omnes justorum afflictiones in hac vita fuerunt ultiones peccatorum ipsorum*. Baiani verò: *Ex ipsis terminis crudelitatem*

tatem & injustitiam spirat innocentem animam nulli peccato obnoxiam ad miseriam status presentis condemnare. Item: *Ex miseris puræ naturæ cogimur ad diversis impietates, ad blasphemiam in Deum, ad Manicheismum.* En blandum Baianorum sermonem mitiorem, quam Baii, propter quem eorum potius asserta tolerari debent, quam Baii. His alia plura sunt similia. Sincereque fateor, nulla aut in viro Catholico, aut in hæretico legi scripta, quæ aculeis, injuriis, & acrimoniis horum Theologorum sint paria: id, quod ex ipsorum scriptis, & libellis innocescet, si velis ingentem injuriarum, & calumniarum molem explorare, & congerere jactarum in Doctores Scholasticos, & frequentes eorum doctrinas. Nulla enim in eis stabilitur sententia tanquam probabilis sed tanquam dogmatica, & Catholica, nec contraria repellitur tanquam falsa, sed tanquam Pelagiana, & Semipelagiana ab Augustino deserta. Quis igitur æquo, & patienti animo legat recentia hæc asserta Baio conformia, esse luce publica nunc, quam olim, Baiana digniora, non obstante nunc interdictione sedis Apostolicæ, quod assertores recentes mitius, & modestius ea, quam Baius proponant? Baiumque interdictum propter acrimoniam censendi contrarias sententias pronuntiant, seque vendant immunes eorumdem dogmatum Doctores propter modestiam, & sinceritatem ea proponendi, atque docendi?

xvi. Secunda item excusatio levissima est. Tum quia etiam Baius omnia sua pronuntiata frequentibus testimoniiis Augustini, & eidem profusus, quibus Baiani (pauculis exceptis) confirmat, ut lib. seq. revelabimus, eodemque prætextu se coram Pontifice tueri olim contendit Baius conficiens Apologiam manuscriptam, quam in suæ doctrinæ defensionem pluribus aliis ab eis, quæ publica opuscula continent, Augustini assertis exornavit. Nihilominus non obtinuit, ut præmissis stricto eorum omnium examine secundæ, & tertiæ damnationi non succumberet. Nec quod ex scriptis conicere potui, Baius inferior fuit Baianis, sed superior, tum eruditione, tum ingenio, roboreque Scholastico, atque Theologico, quo Augustini mens, veraque doctrina erat coram supremo Ecclesiæ iudice explicanda, & eruenda. Tum quia quamvis humiliter, & modestè crediderint Baiani in suis scriptis veritatem ex Ecclesiasticis monumentis erutam suis cardinibus nitam, suo ornatu vestitam, suis armis, quibus à Patribus est defensa munitam, in publicum prodire, ut si quis aliud privata hallucinatione senserit, ipsius robori, lucique veritatis colla submittat; tenebantur tamen, siquidem ei doctrinæ à sede Apostolica lux publica interdicta erat, & omnes Theologorum ordines, omnes Catholicæ Scholæ legi parebant, eandem sedem prius adire, ut ei constaret, à Baianis nunc veritatem promi non fragilem, sed robustam, non obscuram, sed lucidam, depulsis tenebris, quibus eam per tot sæcula (ut ipsi censent) Theologorum ignorantia prefferat, facultatemque edendi in lucem omnibus interdictam Baianis recentibus tanquam unus ignorantia Theologorum triumphatoribus, veritatisque per ipsos captivæ vindicibus concederet. Cum id autem factum non sit, omnes quidem Theologi, qui se Ecclesiæ decreto, & anathemate obstrictos credunt, tenentur nunc Baianos hos saltem inobedientia, & anathematis reos accusare, & sedes Apostolica, si de re pronuntiare voluerit, condemnare. Denique falsa, inanis, rebus

vacua, solisque verbis æreis plena est jactantia Baianorum. Non enim est veritas eorum scriptis explorata, sed obscurata, non est suis armis munita, sed exarmata, totaque eorum doctrina non est ab Augustino asserta, sed penitus deserta. Quod profusus ex professo discutimus.

SECTIO III.

Recentes Baiani in superioribus assertis severiorem censuram merentur, quam Baius.

xvii. **R**ursus deprehenditur, in superioribus assertis edendis, Baianos recentes gravius deliquisse, quam Baium, acrioribusque censuris succubuisse. Deliquerunt quidem gravius. Nam inprimis Baiani violaverunt obedientiam Ecclesiæ interdicens ejusmodi scripta debitam; quo poena Anathematis, Privationis, Inhabilitatis, & omnes in Bulla contentas incurrerunt. Violaverunt religionem juramenti, quoad gradum Doctoratus Lovaniensis promoti de non tuendis assertis in Bulla circumscriptis se obstrinxerunt. Violaverunt præcepta fidei, quibus tenebantur non solum hæretica, sed alia quævis fidei integritati, & incolumitati nociva, Theologicæque damnabilia, certius jam damnata cohibere asserta, ut præced. Disp. n. 51. observavimus. Violaverunt pacis fœdera, quæ Bulla Lovanii sancivit, & his assertis rupta tempore Baii Baiani noverunt, & modo quoque rumpenda prænoverunt. Baius autem immunis fuit ab his notis. Nam Ecclesiæ sententiæ se submisit, & post ejus decretum suam doctrinam silentio preffit, nulloque prius juramento de oppositis sententiis ruendis se obstrinxit, nec sibi quidquam præ aliis Theologis arrogavit. Hæc tamen prætereo, quæ ad personam potius, quam ad doctrinam attinent, & nostri iudicii non sunt.

xviii. Dissimulare autem non libet, eadem asserta in Baiano graviorem censuram mereri, quam in Baio. Primo quia ex circumstantiis, in quibus à Baianis edita sunt, contrahunt supremum censuræ gradum, quo edita à Baio caruerunt. Scilicet prodeunt in lucem contra sedis Apostolicæ damnationem; contra Quæsitorem fidei prohibitionem, contra Catholicarum omnium Scholarum consensum, & stabilitam omnium Theologorum censuram. Quæ cum primum Baius edidit, non adierant.

xix. Secundò, quia post sedis Apostolicæ sententiam incurrunt omnia notam doctrinæ erroneæ, quam ante illam non subierunt. Nam erronea sunt asserta, quæ veram pronuntiant doctrinam, quam sedes Apostolica judicavit falsam. At ejusmodi sunt asserta Baianorum recentium. Ergo omnia eorum asserta consentientia Baio sunt erronea. Consequentia est legitima. Major est vera, & recepta communiter Theologica, traditaque ab omnibus, qui docent, sedem Apostolicam in definiendis rebus ad mores, & doctrinam pertinentibus, errare non posse etiam sine Concilio generali, & oppositum esse errorem. Ita S. Thomas 2. 2. q. 1. art. 10. q. 11. art. 2. & de potentia q. 10. art. 4. ad 13. & quod lib. 9. art. ult. & lib. 4. contra Gentes c. 26. Alensis 3. p. q. 4. memb. 5. ad 1. Albertus, Richardus, Paludanus, Durandus, & alii in 4. dist. 24. Vualdens: lib. 2. Doctrinalis c. 47. & 48. Gratianus, & Canonistæ, c. in *Canonicis Scripturis*, dist. 19. & dist.

dist. 20. Turrecrem. lib. 2. summæ c. 109. Driedo lib. 4. de Ecclesiasticis dogmatibus c. 3. p. 3. Cajetanus de potestate Papæ, & Conciliorum c. 9. Ectius lib. 1. de Primatu Petri c. 18. Hofius lib. 1. contra Brensum, Bellarminus lib. 4. de Pontific. c. 3. Valentia 2. 2. q. 1. punct. 7. §. 41. Bannes q. 1. art. 10. dub. 2. Petrus Sotus in Apologia c. 83. & seqq. Canus lib. 6. de locis, c. 7. Torres 2. 2. disp. 16. dub. 1. Tannerus disp. 1. q. 4. n. 246. & communiter interpretes S. Thomæ in 2. 2.

xx. Minor propositio ex præterita disp. constat. Nam n. 2. & 3. ostendimus, censuras Bullæ fuisse contra Baium latas à Pontificibus Ecclesiæ, non tanquam à privatis Doctoribus, sed tanquam à Iudicibus causarum fidei, & Pastoribus universa-

libus Ecclesiæ. Rursus n. 58. præmissimus, censuram Theologicam supponere in censore iudicium falsitatis doctrinæ, quam censet, eamque pronuntiare falsam. Ergo asserta Baii Theologicè notata, & damnata à sede Apostolica traduntur, & pronuntiantur Ecclesiæ iudicio falsa. Ergo Baiani post talem censuram tuentur vera esse dogmata, quæ sedes Apostolica censet falsa, atque adeò post ejusmodi censuram à sede Apostolica latam asserta Baianorum erunt erronea. Quam censuram qualitatem non incurrerunt eadem asserta à Baio edita, cum ea non præcesserit Ecclesiæ iudicium. Consequenter acriori censuræ, & damnationi Theologicæ subjacent assertiones Baianorum, quam Baii.

DISPUTATIO III.

Damnabilis doctrina Baianorum in consequentiam, & defensionem Baii asserta.

Doctrinam jam damnatam recentium Theologorum Baio communem præmissimus. Nunc damnabilem seorsim à Baio assertam proponimus. Seorsim verò à Baio asserta dicitur, licet doctrinæ Baianæ annexa, & consentanea sit, & in ejus defensionem à Baianis appendix prodita, quia expressè non fuit à Baio tradita. Damnabilis autem notatur, quia censuris Theologicis, Ecclesiæque proscriptioe digna à nobis censetur. Quod tamen in hac disputatione non ostenditur, sed tanquam subjectum nostri operis plinium disputationum discursu suo loco demonstrandum præmittitur. Quia verò ejusmodi doctrina multiplex est, in varias sectiones distribuitur.

SECTIO I.

Quæ Baiani asserunt de natura integræ.

Asserunt primò, hominem, & Angelum in statu innocentie potuisse perficere omnia opera meritoria fidei, charitatis, & virtutum, quæ naturæ lapsæ sunt supernaturalia, per vires naturales liberi arbitrii in creatione datas, quin ea donaret gratia Dei; eo sensu, quo Pelagius assererat sufficere ad illa agenda libertatem, & facultatem naturalem; quasi Pelagii sententiam in statu naturæ integræ vera fuerit, & solum damnata, & falsa in statu naturæ lapsæ. Ita differentes de Gratia primi hominis, & Angeli. Quæ omnia de operibus non modo meritoriis, sed etiam supernaturalibus perspicuè tradunt, reprehendentes distinctionem Theologorum de operibus naturalibus, quæ per vires naturæ fieri poterant, & de supernaturalibus, quæ non poterant sine auxilio gratiæ ea donantur.

ii. Asserunt secundò, similiter potuisse hominem, & Angelum in eo statu per naturales vires arbitrii in justitia perseverare sine gratia illam donante eodem sensu, quo Pelagius id docebat de natura lapsæ. Ita agentes de gratia primi hominis. Quod non solum de potestate sufficienti, sed etiam efficaci volunt intelligi, & hanc distinctionem vocant *illusionem*.

iii. Asserunt tertio, adiutorium Dei in eo statu ad merita vitæ æternæ, & perseverantiam in justitia non habuisse in illa principem causalitatem præ arbitrio creato, ut ea opera, discretioque operantis meritorie à non operante, consequentif-

que gloriam à non consequente, non adiutorio Dei; sed arbitrio adscribantur, ideoque negant eum Baio, ea merita, & perseverantiam in gratia esse specialia Dei adjuvantis munera, sive dona. Ita in scriptis de gratia primi hominis.

iv. Asserunt quarto, adiutorium Dei ad opera meritoria, & supernaturalia eo solum esse verè, & propriissimè gratiam, quamvis primæ hominis, & Angeli creationi debitum sit, quia ipsa creatio est gratiosa, & adiutorium non est debitum ante voluntatem creandi, sed post illam: quemadmodum est gratia homini vivere, sentire, & intelligere. Quoniam gratia non excludit debitum connaturalitatis Physicum, sed operum tantum morale. Unde concludunt, adiutoria connaturaliter debita naturæ primæ condita esse propriissimè gratiam, quia non sunt debita operibus, quæ naturæ creationem præcederent, ut eo conficiantur, adiutoria necessaria ad merita vitæ æternæ esse propriissimè gratiam, quamvis debita primæ hominis creationi, quia præcedenti alicui operi indebita sunt.

SECTIO II.

Quæ Baiani asserunt de natura lapsæ.

Primò decernunt, peccatum originale cum libidine concupiscentiæ ex natura rei in Posteros transfundi, tanquam verum, & naturalem ejus effectum, & non moralem ab aliqua Dei lege, seu pacto, aut decreto pendentem, taleque pactum ad propagationem peccati necessarium esse fictitium. Ita scribentes de statu naturæ lapsæ.

vi. Secundò decernunt, peccatum originale primi non solum poena damni, sed etiam poena sensus,

sus, ideòque parvulos decedentes sine Baptismo ignibus Inferni torqueri.

vii. Decernunt tertio, ignorantiam invincibilem juris naturalis, quæ est pœna peccati originalis, non excusare hominem à peccato, secus verò ignorantiam juris positivi tam divini, quam humani.

viii. Decernunt quarto, post hominis lapsum non esse in Deo ullam voluntatem generalem, qua velit quantum est ex se, omnes homines salvos fieri, & omnibus remedia ad salutem sufficientia providere, sed solos Prædestinatos voluisse salvare, eisque solis remedia ad salutem sufficientia, & efficacia simul disponere. Ita sæpius repetitis, & inculcatis assertis.

ix. Quintò decernunt, Christum non esse pro omnibus lapsi mortuum, sed pro his tantum, qui salvantur: Idemdem nec pro reproborum salute magis, quam pro salute Dæmonum orasse.

SECTIO III.

Quæ afferunt Baiani de gratia auxiliante post lapsum.

x. Docent primò, nullum esse post lapsum auxilium gratiæ sufficiens, quod efficax non sit. Vnde eos omnes, qui præcepta violant, & tentationibus succumbunt, destitutos afferunt viribus sufficientibus gratiæ, quibus præcepta implere, & tentationes superare possint. Quod non solum de infidelibus, non solum de Iudæis, sed etiam de Christianis, tam peccatoribus, quam iustis constantissimè verum pronuntiant.

xi. Docent secundò, nullam esse gratiam post lapsum, cui intrinsicè spectata voluntas possit resistere, cuius usus ita sit in arbitrio voluntatis, ut illa utatur, aut non utatur, ut illam sequatur, aut non sequatur, ut illi consentiat, aut dissentiat, si voluerit. Sed hoc ipso, quod detur gratia, simul usus ejus, & influxus detur, sicut hoc ipso, quod adest iustitia, fit animus iustus.

xii. Tertio consequenter docent, gratiam non relinquere arbitrio libertatem indifferentiæ ad bonum, oppositam necessitati, sed tantum coactioni, & violentiæ; atque aded arbitrium in via præventum auxilio gratiæ esse æquè determinatum ad bonum, ac in patria præventum visione Dei est determinatum ad ejus amorem, nec alia ratione liberum. In cujus comprobationem totis viribus contendunt, indifferentiam ad extrema opposita non esse de conceptu libertatis.

xiii. Quarto docent, gratiam non provocare, allicere, & cooperari voluntati. Verba enim Baianorum sunt: *Pelagiana phrasæ sunt, gratiam provocare, allicere, cooperari voluntati.*

xiv. Quintò docent, arbitrium nullam laudis partem in bono opere habere, sed totam in gratiam, & Deum referendam esse. Sic enim scribunt: *Laudem boni operis, bonaque voluntatis partiri cum Deo, impium esse, ex eo patet, quod post lapsum hominis tota laus bonæ voluntatis, atque operis in solam gratiam referenda sit.*

xv. Docent sextò, gratiam Christi solummodo ad charitatis actum, quo Deum diligimus, esse necessariam. Ita verbis disertis proponunt: *Gratia Christi tantummodo ad diligendum Deum necessaria est.* Rursus: *Sola gratia, qua diffunditur charitas in cordi-*

bis nostris, est gratia, qua Deum operatur in nobis velle, & operari, & præceptorum omnium impletionem. Quibus neclunt: *Videamus nihil aliud per gratiam agi, quam ut charitas Dei seminetur, & crescat. Nam gratia adjuvantis unicum officium est, ut Deum charitate diligamus.*

xvi. Siquis autem scire voluerit, quam sententiam sectentur Baiani de auxilio gratiæ efficaci quoad ejus constitutionem, & essentiam; an Iesuiticam, an Dominicanam? Respondeo, neutram sectari, sed ab utraque longissimè distare. Quippe hi autores non uno, & pari modo constituunt efficaciam gratiæ in statu naturæ integræ, atque lapsæ. Dominici autem, & Iesuitæ pariter in utroque statu de gratiæ efficacia sentiunt. Deinde licet in statu naturæ integræ auxilium gratiæ admittant cum Iesuitis, secundum se indifferens, & compossibile cum dissensu, atque aded extrinsecè efficax, & non prædeterminans voluntatem eisdem prorsus argumentis ducti, quibus Iesuitæ in omni statu auxilium gratiæ efficax intrinsicè prædeterminans, & incompossibile cum dissensu rejiciunt. Cæterum neque illud afferunt, gratiam à beneficio creationis distinctam, seu illi superadditam, nec principem in merita causalitatem habens præ arbitrio creato, faciensque ut arbitrium operetur, & discretio operantis à non operante illi adscribatur, sed arbitrio adjuto per gratiam. Quæ tanquam Pelagiana Iesuitæ, & Dominici detestantur, objicientibus ea Dominicanis tanquam absurda contra sententiam Iesuitarum, & Iesuitis ea pernegantibus, quod verè esse Pelagiana cum Dominicanis sentiunt. Rursus quamvis in statu naturæ lapsæ auxilium gratiæ intrinsicè efficax, & incompossibile cum dissensu juxta Dominicanorum sententiam tueantur; illud tamen neque physicam qualitatè à delectatione voluntatis distinctam, neque ex subordinatione causæ secundæ ad primam dependens, qua similis motio ad omnes actus creaturæ naturalis extendatur, neque aliis conditionibus Physicæ prædeterminationis Dominicanæ affectum, ut non ad posse, & actum primum arbitrii pertineat, sed ad solum operari, & actum secundum defendunt; quodque omnium pessimum est, adversarium illud fatetur libertati voluntatis à necessitate solutæ, & solum libertati consonum excludenti coactionem, & violentiam, nec non repugnans auxilio sufficienti eorum, qui non operantur, & efficaci auxilio destituti sunt. Quæ omnia utriusque factionis Theologi tanquam Calviniana averantur, objicientibus ea Iesuitis contra Physicè prædeterminantium doctrinam, & ea Dominicanis denegantibus suæ sententiæ consuetaria, quod Calviniana dogmata complectantur. Quare non immeritò dixerim; Baianos doctrinam Calvinianam, & Pelagianam simul de auxilio efficaci gratiæ complecti: Quippe in statu naturæ integræ gratiam admittunt extrinsecè efficacem cum omnibus absurdis, & Pelagianis sequelis, quæ sententiæ Iesuitarum objiciuntur, & à Iesuitis repelluntur; in statu verò naturæ lapsæ gratiam intrinsicè efficacem amplectuntur cum omnibus absurdis, & Calvinianis sequelis, quæ in sententiam Dominicanorum torquentur, & à Dominicanis refelluntur. Vnde jure utriusque Scholæ Theologi in sententiam hanc conspirare debent. De quo vide disp. 7. sect. 2. disp. 14. sect. 5. & disp. 24. sect. 2.

SECTIO

SECTIO IV.

Quæ afferunt Baiani de virtutum actibus.

xvii. Prima, & radicalis assertio est, nullum esse virtutis actum, qui non sit Dei propter se amor, seu qui non sit charitatis actus. Ita plurimis, & repetitis assertis. Quorum insolentiam sic aggrediuntur: *Non parvi momenti doctrina incipit elucescere, virtutem creaturæ rationalis non esse prorsus aliam, quam amorem Dei. Quæ quidem doctrina Philosophiæ moralis Aristotelicæ scilicet dilectione versatur, & illa rationem virtutis trahit.* Vnde colligunt: *Non datur medium inter charitatem, & culpabilem cupiditatem; charitatem, inquam, qua Deus gratis, & propter se, sive super omnia, sive nondum super omnia diligitur.* Eodem redeunt: *Bona voluntas nulla est alia, nisi charitas.*

xviii. Secunda assertio superiori consentiens est, virtutes non aliter esse diversas, quam diversitate, & multiplicitate actuum charitatis, eoque omnes virtutes tam Theologicas, quam morales, quæ communiter traduntur diversæ, non esse alias, quam diversos charitatis actus, seu diversos amores Dei. Ita per plura capita. In quibus inductione per omnes virtutes facta assertum probant.

xix. Tertia assertio consequenter est, amorem concupiscentiæ à charitatis amore distinctum, quo Deum ut bonum nostrum diligimus, non esse virtuosum, sed vitiosum. Baianorum enim pronuntiatum est: *Concupiscentia respectu Dei amor vitiosus est.* Item istud: *Spem Christianam deprimunt, qui eam subtrahunt charitati: & quodam sinceritatis adulterio puritatem divinæ, & gratiæ charitatis in concupiscentia amorem, aut in mercenaria cupiditatis fœditatem vertunt.* Nec non illud: *Abfit, ut Christianus propter retributionem operetur, ipsum Deum mercedem tanquam sibi utilem expectando.*

xx. Quarta assertio est, amorem virtutis propter se non esse honestum, sed turpem, & vitiosum, quia ipsa bonitas virtutis est quid creatum, & ejus amor est amor creaturæ, & non Dei. Sic enim afferunt: *Virtutem propter se ipsam appetere, vitiosa superbia est.* Item: *Officium virtutis ut bonum se non potest esse finis virtutis.* Rursus intrepide: *Scholastici, asse-*

renes licitum esse operari ex intentione virtutis, Stoicisimum resuscitant.

xxi. Quinta etiam consequens assertio est, delectationem peccati ortam ex timore pœnæ, & non ex amore Dei non esse virtuosam, sed vitiosam, quia non avertit animum à peccato, sed potius convertit ad illud: ideoque peccare, qui peccatum pœnæ formidine detestantur. Ita his perspicue: *Impossibile est, ut ille, qui in peccandi proposito constitutus est, sola pœnæ formidine ita mutet voluntatem, peccatumque detestetur, ut non peccet.* Aliis consentientibus: *Propositum bene vivendi ex timore pœnarum concipi, principis Augustini solidissimis, ex quibus Pelagiana hæresis expugnata est, directè refragatur.*

xxii. Assertio sexta præteritæ consentanea est, dolorem de peccato conceptum ex timore gehennæ, aut ex odio turpitudinis peccati, & non ex amore Dei, nulla ratione disponere hominem ad justificationem cum Sacramento Pœnitentiæ confitequendam. Id accipe verbis ipsorum: *Admiratio dignum est, quod nonnulli docent, dolorem, quo quis de peccatis ex timore pœnarum infernalium dolet, eaque detestatur, sufficientem esse dispositionem ad justificationem in Sacramento Pœnitentiæ recipiendum; dolor enim iste ad justitiam acquirendam proportionem non habet: nam quod illi dicunt, attritionem hujusmodi in se continere voluntatem omnia peccata relinquendi, & falsum est, & impossibile; & quamvis verum esset, non tamen hujusmodi dolor dispositio ad justificationem esse posset.* quibus subdunt: *Sententia prædicta in mera hallucinatione fundata est.*

xxiii. Assertio septima superioribus etiam annexa est, nullum esse virtutis actum, qui sit naturalis, & solis naturæ viribus possibilis tam in natura lapsa, quam integra, seu pura, sed omnem prorsus actum virtutis esse supernaturalem, atque aded esse vanam frequentem distinctionem actuum in naturales, & supernaturales, solum ab Scholasticis excoGITATAM absque ullo fundamento Conciliorum, & Patrum Ecclesiæ. Quod licet à Baio assertum fuerit de actu amoris Dei proposit. 34. & 36. de cæteris tamen omnibus virtutum actibus solum est à Baianis expressum, præsertim in utroque statu naturæ. Quippe Baiani nullum agnoscunt virtutis actum, qui non sit amor Dei. At in eorum doctrina amor Dei in nullo statu est naturalis, & solis naturæ viribus possibilis. Ergo nec ullus virtutis actus est naturalis, & solis naturæ viribus possibilis. Quod etiam Baio esse consentaneum, trademus disp. 15.

LIBER PRIMVS

Adversus Baium, & Baianos.

DE

GRATIA ANGELORVM,
ET PRIMI HOMINIS.

Ex octo capitibus, ad quæ disp. 1. sect. 11. totam Michaëlis Baii doctrinam revocavimus, primum continet gratiam Angelorum, & primi hominis, seu statum naturæ integræ, in quo Angeli, & primus homo conditi sunt. De quo primus hic liber differet eo ordine, quem in omnibus sequentibus servabimus. Ut primò sensum propositionum Baii, deinde falsitatem earum aperiatur. Pro quo accuratè recolendæ sunt, & præ oculis habendæ propositiones Baii ad singula capita pertinentes, quas disput. 1. sect. 11. præmisimus. Doctrinam autem Baianorum consentientem Baio, prout ordo disputationum exegerit, suis locis exponemus, & una cum Baiana refellemus.

DISPUTATIO IV.

Sensus propositionum Baii de Gratia Angelorum, & primi hominis.

Vndecim propositiones ad gratiam Angelorum, & primi hominis pertinentes decerpimus ex Bulla, & disp. 1. sect. 11. in primo capite collocavimus. Quas iterum repetemus, ut promptè lectori sint, & quærendi molestiam exculemus.

SECTIO I.

Propositiones undecim Baii de Gratia Angelorum, & primi hominis.

Prima hujus capituli, & Bullæ etiam est: *Nec Angeli, nec primi hominis adhuc integri merita rectè vocantur gratia.*

Secunda capituli, & tertia Bullæ: *Bonis Angelis & primo homini, si in suo statu permansissent, factitas esset merces & non gratia.*

Tertia capituli, & septima Bullæ: *Primi hominis integri merita fuerunt prima creationis munera; sed juxta modum loquendi Sacra scriptura non rectè vocantur gratia: quo fit, ut tantum merita & non gratia debeant nuncupari.*

Quarta capituli, & nona Bullæ: *Dona concessa homini integro & Angelis, forsitan non improbanda ratione*

possent dici gratia, sed quia secundum usum sacra scriptura, nomine gratia tantum ea munera intelliguntur, quæ per Iesum male merentibus, & indignis conferuntur; Ideo neque merita, neque merces quæ illis redduntur, gratia dici debent.

Quinta capituli, & vigesima prima Bullæ: *Humana naturæ sublimatio, etiam in consortium divinæ naturæ, debita fuit integritati primæ conditionis, ac prout de naturali dicenda est, non supernaturalis.*

Sexta capituli, & vigesima tertia Bullæ: *Absurda est eorum sententia, qui dicunt, hominem ab initio quoddam supernaturali, & gratuito dono super naturæ suæ conditionem fuisse exaltatum, ut fide, spe, & charitate Deum supernaturaliter coleret.*

Septima capituli, & vigesima quarta Bullæ: *A vanis, & otiosis hominibus, secundum insipientiam Philosophorum excogitata est sententia, hominem ab initio sic constitutum, ut per dona naturæ superaddita fuerit largitione Conditoris sublimatus, & in Dei filium adaptatus; & ad Pelagianismum rejicienda est illa sententia.*

Octava

Octava capituli, & vigesima sexta Bullæ: *Integritas primæ conditionis non fuit debita naturæ humana exaltatio, sed naturalis ejus conditio.*

Nona capituli, & quinquagesima quinta Bullæ: *Deus non potuisset ab initio creare talem hominem qualis nunc nascitur.*

Decima capituli, & septuagesima octava Bullæ: *Immortalitas primi hominis non erat gratia beneficium, sed naturalis ejus conditio.*

Vndecima capituli, & septuagesima nona Bullæ: *Falsa est Doctorum sententia, primum hominem potuisse à Deo creari, & insituri, sine justitia naturali.*

SECTIO II.

Sensus primarum quatuor propositionum.

Primæ quatuor propositiones eundem sensum ferunt, sive eodem sensu nexæ sunt. & ab Autore eidem doctrinæ contententes, in eodem capite traduntur, lib. 1. de meritis operum c. 4. Quarum is nexus, & paraphrasis est. Angeli & hominis integri merita, *Gratiæ* propriè dictæ usurpationem non obtinent; consequenter, nec eam meretur gloria eis meritis respondens. Nam quamvis merita larga significatione possint sibi gratiæ, seu doni gratuiti vocabulum usurpare, quatenus prima hominis & Angeli creatio beneficium est gratuitum, cui auxilia necessaria ad merendum & obtinendum propter illa gloriam annexa sunt: tamen quia secundum usum sacra scriptura, *gratiæ* nomen non datur donis ad naturæ creationem pertinentibus, sed naturæ jam creatæ indebitis, idè nisi interveniat peccatum, quo homo & Angelus eis donis reddantur indigni, non erunt ea dona propriè dicenda *gratiæ*, quia nec propriè erunt naturæ creationi indebita.

II. Itaque Baius constituit discrimen inter merita & præmium naturæ integræ, & naturæ lapsæ in ratione gratiæ, quia illud constituit in ratione doni primæ creationi indebiti, illudque revocat in peccatum; nempe quia censet, primæ creationi annexa connaturaliter esse auxilia, quibus perficiuntur merita, & simul gloria, quæ meritis tanquam merces naturali lege debetur; peccato verò interveniente hoc debitum cessat, sive hæc connexio solvitur, quia peccator ea dona demereatur, & ratione peccati dona, quæ primæ creationi debita erant, fiunt indebita. Nec credendum est, Baium negaturum fore propriè gratiam beneficium primæ creationi indebitum, etiam si nullum interveniat peccatum, nam ipsum nomen gratiæ præ se fert donum gratuito collatum. Igitur ubi donum in se immediate naturæ gratuito collatum sit, & non mediâtè in ipsa donatione naturæ, non potest negari propriè gratia. Quare eatenus dona concessa naturæ integræ voluit ad rationem gratiæ desiderare peccatum, & ut male merentibus reddantur, quia supponebat ea alias debita esse naturali constitutioni hominis, & Angelis, nec aliter sine peccato poterant esse primæ creationi indebita.

III. Hinc omnibus constantissimum est, in Bulla in primis asseri rectam esse usurpationem gratiæ, meritis, & præmio naturæ integræ accommodatam, sicut est rectè accommodata meritis, & præmio naturæ lapsæ. Dubium autem Theologis est; an præter loquendi modum doctrina etiam aliqua in his propositionibus damnata sit? scilicet merita naturæ

integræ non fieri auxilio gratiæ, sed solis viribus naturæ? Affirmant, eam doctrinam contineri, & damnari Vasquez 1. 2. disp. 195. c. 4. & disp. 214. c. ult. Torres in opusculis de gratia tract. contra Baium cap. & §. 1. Negant eam doctrinam damnari, sed solam loquutionem, & usurpationem gratiæ alii, quos sine nomine refert Torres supra: quod Baius eximius, imò nimius fuerit exaltator necessitatis gratiæ, ut indicant plures ejus propositiones, quas lib. sequenti dabimus, & expendemus.

IV. Ego quidem censo, Baium credidisse, merita naturæ integræ fieri viribus naturæ, & non auxilio gratiæ superaddito exigentiæ naturæ in sensu, quo Theologi auxilium gratiæ, ab auxilio naturæ distinguunt, sed in sensu, quo Pelagius auxilium gratiæ, cum auxilio naturæ confudit. Quia Baius æquè fuit ante peccatum nimius exaltator naturæ, ac post peccatum nimius fuit ejusdem depressor; crediditque auxilia necessaria ad meritum vitæ æternæ fuisse debita primæ creationi naturæ, & inter dona naturalia computanda. Auxilia autem debita creationi naturæ, & inter dona naturalia computata, non sunt auxilia gratiæ Theologica, sed Pelagiana.

V. Moveor, quia ex sequentibus hujus capituli propositionibus constat, eum asseruisse debita naturæ bona sanctitatis & justitiæ, charitatis, & fidei, conferentia in vitam æternam. Eis autem donis annexa sunt auxilia ad merendum necessaria. Item quia promissionem gloriæ meritis naturæ integræ factam refert ad legem naturalem, & constitutionem naturæ. Si autem auxilia meritorum non essent naturalia, & annexa naturæ, nec promissio gloriæ eis meritis facta esset naturalis, & annexa naturæ; sicut talis non est promissio facta meritis naturæ lapsæ, quamvis merita etiam naturæ lapsæ connaturaliter vendicent præmium gloriæ, & plurium Theologorum judicio, absque novo favore distincto à favore & beneficio meritorum. Rursus argumento sit, quod Baiani Michaëlis Baii discipuli expressè hanc doctrinam tuerentur, ut constat ex disp. 3. assert. 1.

VI. Restat; an hæc doctrina in prænumeratis propositionibus contineatur? Credo contineri, & in eis ab Ecclesia damnari. Tum quia aliæ non sunt, in quibus contineatur, & damnatur, cum revera ea doctrina sit Baiana, atque damnabilis. Tum quia in eis propositionibus Baius meritis naturæ integræ, nullam adscribit gratiæ rationem, nisi creationis gratiam, nec aliam ab eis supposita creatione doni indebiti, seu gratiæ rationem excludit, nisi provenientem ex peccato. Quo satis indicat, in eis propositionibus nullam aliam eis meritis rationem gratiæ tribuere, & eam excludere, quam secluso peccato tribuunt Theologi auxiliis & meritis supernaturalibus conferentibus in salutem ob dignitatem, & excellentiam eorum donorum superantem omnia jura, & exigentiam naturæ. Idem clarè deprehenditur ex toto contextu lib. 1. de Meritis operum, à cap. 3. ad 9. in quibus idem supponit, & nullam aliam in eis meritis gratiæ rationem agnoscit, præsertim cap. 4. cum de hac re, & gratia naturæ integræ ex professo differat.

VII. In his Baio consentiunt Baiani, ut constat ex disput. 2. n. 2. & 3. Nec ab eo dissentiant quod merita naturæ integræ tuerentur esse rectè gratiam, ut constat ex disput. 3. sect. 1. assert. 4. Nam re & voce Baio conformes sunt. Re quidem; quia eo Baius ea merita negat gratiam propriè dictam, quia auxilia quibus fiunt, sunt debita primæ

constitutioni naturæ. Id autem Baiani non negant, sed constanter tuentur, ut vidimus disp. 3. & progressu videbimus. Voce autem; quia licet ea merita vocent rectissime gratiam, tamen negant *specialem gratiam*, quia non sunt gratia à beneficio creationis distincta. Ecclesia autem eis meritis non solum tribuit usurpationem gratiæ, sed etiam specialis gratiæ à beneficio creationis distinctæ; Imo usurpatione Ecclesiæ gratia indistincta à beneficio creationis, non est Theologicè gratia, sed tantum Philosophicè. In quo turpius & insipientius errant Baiani quam Baius; nam vocem gratiæ Theologicè, & Ecclesiasticè dictæ, donis naturalibus, seu creationi debitibus tribuere, Pelagianicum est, & Catholicæ doctrinæ adversum, ut suo loco ostendemus.

x. Addo Baianos alio titulo merita naturæ integræ negare strictè gratiam, quo Baius non negavit, & in quo etiam Baiani damnabiles sunt. Scilicet quia docent auxilia, quibus sunt merita naturæ integræ non esse ejus conditionis, & efficaciam, cujus sunt auxilia naturæ lapsæ, per quæ Deus propriè merita donare, seu dare dici possit. Nam cum apta sint robori & integritati naturæ, eoque ex se indifferentia ad non agendum, & non determinantia voluntatem ad merita, non sunt causæ principes meritum, quibus ea jure possint adscribi, sed arbitrio auxilia determinanti; atque adeo neque Deo tantquam donanti possunt merita tribui, nec inter dona Dei verè numerari, quemadmodum Deus non donat peccata, quod tribuat principia indifferentia ad peccandum. Cum autem gratia propriè dicta sit donum Dei, merita naturæ integræ non erunt propriè gratia. In quo imprimis Baiani sibi conscienties non sunt. Nam ubi supra tuerentur, amorem Dei, & alia merita naturæ integræ esse propriissime gratiam; Nunc autem negant esse propriissime Dei donum. Deinde hæc doctrina ferenda non est, cum sit Scripturis, Patribus, & omnibus Theologis adversa, & solis Pelagianis consentanea, ut evincemus disp. 5. Quare hæc ratione Baiani non evitant damnationem Ecclesiæ in Bulla contentam, sed novam incurrunt.

SECTIO III.

Sensus quatuor sequentium propositionum.

x. Sequentes propositiones continent impossibilitatem puræ naturæ, quam prolixè nimis persuadere nitantur Baiani. Baius verò lib. de prima hominis justitia, à cap. 4. brevissime perstringit. Quatuor propositiones proximè tribuunt primæ hominis conditioni, naturalem & debitam, negantque supernaturalem, & indebitam participationem Deitatis, justitiam, seu sanctitatem, adoptionem Dei & integritatem cum omnibus donis, quæ juxta factas litteras, & Ecclesiæ Patres, communiterque Theologos hominem in sua prima conditione adornarunt. Nam cap. 1. 2. & 3. docet, ex scripturis & Patribus, cum omnibus fere Theologis hominem creatum fuisse *rectum*, seu integrum, *ad similitudinem Dei*, seu divinæ naturæ conformem, quo filius adoptivus Dei, justus ac sanctus, Deumque fide, spe, & charitate colens conditus est. A capite verò 4. sancti, ea charismata, seu dona fuisse necessariò annexa, atque debita naturæ, eoque non supernaturalia, sed naturalia primæ hominis conditioni fuisse, ac dici debere.

x i. Quare non possum non mirari Ludovicum

de Torres tract. contra Baium cap. 1. §. 2. assertuisse, Baium in eis propositionibus negare Adamum fuisse creatum in sanctitate, & gratia, ideoque in Bulla damnari. Nam nihil est constantius, quam Baium oppositum sentire atque docere. Tum quia prop. 21. asserit, humanæ naturæ sublimationem in consortium Deitatis, & prop. 26. integritatem primæ conditionis, fuisse homini primum condito naturalem, & debitam: per quam integritatem, & participationem Deitatis intelligit sanctitatem, & gratiam, quam universim omnes Theologi intelligunt. Id autem, quod homini debitum, & conaturale est, non est credibile negavisse Adamo primum condito. Tum quia id assumit Baius probandum ex professo lib. 1. de prima hominis justitia cap. 1. ex scripturis, & Patribus: Cujus capitis clausula est: *Ex quibus omnibus manifestissime patet, omnibus veteribus Patribus non tantum visum esse primum hominem conditum esse plenum sanctificatione spiritus; sed etiam multos id firma fide credidisse.* Quare ex Bulla contra Baium colligi non potest, damnatum esse assertum de Adamo non creato in sanctitate, & gratia.

x i i. Nec obstat damnari propositionem 23. *Abfurda est eorum sententia, qui dicunt, hominem ab initio quodam supernaturali, & gratuito dono supernaturæ suæ conditionem fuisse exaltatum, ut fide, spe & charitate Deum supernaturaliter coleret.* Item propositionem 24. *A vanis & otiosis hominibus secundum insipientiam Philosophorum excogitata est sententia, hominem sic constitutum, ut per dona naturæ superaddita fuerit largitate Conditoris sublimatus & in Dei filium adoptatus.* Quoniam hæc propositiones non proscribuntur in Bulla, quod negent Adamum in sanctitate & justitia creatum, sed, quod negent eam sanctitatem, & justitiam esse dona, naturæ indebita, & supernaturalia, gratuitoque collata à Deo. Quod adversus sanctum Thomam, & cæteros scholasticos docet Baius ex professo cap. 4; ut manifestum fecimus disp. 22. de ente supernat. sect. 1. & 5. & progressu iterum innotescet.

x i i i. Dubium autem esse potest primò; An Baius gratiam sanctificantem, & reliqua sanctitatis, & justitiæ dona concesserit ab ipsa hominis natura distincta? an eadem identificata, & indistincta? Tum quia proposit. 24. negat *per dona naturæ superaddita fuisse hominem in Dei filium adoptatum.* Tum quia si homini naturalis, & debita est sanctitas & justitia actualis, non est ratio, cur ea sit donum ab ipsa natura distinctum, siquidem ipsa natura secundum se vendicans sibi officia sanctitatis & justitiæ absque dono à se distincto poterat esse habitualiter supermanenter sancta, & justa.

x i v. Respondeo. Baius justitiam, & sanctitatem habituales primi hominis asseruit à natura realiter distinctam, quemadmodum Theologi communiter adstruunt, in quo ab eorum sententia non recessit. Id supponit in omnibus capitibus, in quibus de prima hominis justitia differit. Evidentique argumentum est doctrina, quam tradit cap. 11. & ult. in quo contra naturalem conditionem justitiæ, quam precedentibus stabilivit, sic objicit: *Sed prædictis objicitur: Naturalis qualitas dicitur, quæ ex naturæ principii oritur, sed nemo dixerit, Adæ justitiam, quæ tantæ excellentiæ fuit, ut eum divinæ naturæ consortem faceret, ex anima ejus, & corpore naturaliter tanquam ex efficiente causa exortam. Igitur non est illi dicenda fuisse naturalis, quasi ex naturæ viribus orta, sed supernaturalis,*

naturalis, & divino munere data. Cui objectioni sic respondet: *Responso: naturale non causa, aut origo suæ comparationi dicitur, sed rei, cui sic inest, ut ad naturalem ejus integritatem pertineat, sitque ejus absentia malum, sive ex ejus principii, tanquam efficientibus causis oritur, sive aliunde accedat; sicut manifeste patet de visu, auditu, sanitatē corporis, aliisque qualitatibus ad hominis integritatem necessariis; quas quibusdam natura non consulit, sed Christi gratia reparavit, & nemo supernaturales vocat aut naturales esse negat, sed eorum dumtaxat generationes. Quapropter, sive ex naturæ principii orta fuerit primi hominis justitia, sive à Deo immediate illi collata, adhuc tamen illi naturalis fuit, quia sic ad ejus integritatem pertinebat, ut sine ea non possit salva consistere, miseriæque carere.* Si autem justitia, quam Baius asserit primo homini naturalem, esset prima natura, neque eam assereret qualitatem, neque opus illi esset ad solutionem superioris argumenti ista doctrina. Prompta enim erat responsio, ideo naturalem esse, quia ipsi naturæ identificata est. Igitur quia supponit à natura esse distinctam, & à solo Deo, illi tanquam subjecto, collatam, opus fuit ad conditionem qualitatis naturalis tuendam adstruere, qualitatem naturalem posse à solo Deo ortum habere, dummodo ad integritatem & complementum conaturale naturæ pertineat.

x v. Rursus id fuadent alia ejusdem Baii testimonia, quibus pronuntiat, justitiam fuisse homini à Deo collatam, & peccato deperditam. Nam homini non conferitur à Deo id, quod secum identificatum est, nec id manente homine deperditur. sic cap. 6. *Cum itaque conferretur justitiam, de qua disserimus, sic primo homini in sua creatione fuisse collatam, ut & in illo esset, & in omnes ejus posteriores generationes transiret, cum ceteris animi ejus, corporisque dotibus; eo modo, quo peccatum originis transiret: mirum est, quomodo quisquam dubitare queat, an sit homini naturale, quod tam evidenti comprobatione probatur, ad primam ejus nativitatem pertinere.* En justitiam asserit à Deo collatam in homine esse, ut in posteriores transeat, sicut peccatum, & omnes animi, & corporis dotes. Quæ soli dono, & qualitati distinctæ à natura hominis convenire possunt. Item cap. 8. *Ex scripturis Sacris discimus, nos in Adam justitiam accepisse, jusque Dei iudicio in prima ejus transgressionem perdidisse.* Capite verò 10. *In ista semel peccato perditâ, per Christum nobis misericorditer redditur.*

x v i. Quare dona naturæ superaddita, quæ ad hominis adoptionem negat proposit. 24. non sunt dona à natura distincta, sed dona supernaturalia, ut argunt verba sequentia: *Largitate conditoris sublimatus, & cætera, quæ aliæ propositiones, & totus capituli contextus exhibent.* Neque refert, à Baio sentiri, naturam rationalem se ipsa vendicare sibi justitiam actualem, ut ipsa natura sentiat justitia habitualis. Nam materia vendicat officia quantitatis, quin ipsa sit quantitas, & aqua effectus frigiditatis, quin ipsa sit frigiditas. sic igitur consideravit Baius naturam vendicare officia justitiæ, quin esset ipsa justitia. Quippe hæc in natura obnoxia peccato amiffibilis est, & eo ipso distincta à natura.

x v i i. Dubitabis secundo: an his propositionibus non solum damnentur, justitiam esse naturæ debitam, sed etiam esse naturalem, ita ut vox, & qualitas supernaturalitatis, in his donis ab Ecclesia definiatur? Respondeo. Hic definitur *supernaturalitas* justitiæ, & donorum conferentium in vitam æternam, de quibus differit Baius, non solum quoad

rem, sed etiam quoad usurpationem, & vocem. Tum quia in proposit. 21. proscribitur non solum prima ejus pars: *Humana natura sublimatio in consortium divinæ naturæ debita fuit integritati primæ conditionis; sed etiam secunda; Ac proinde naturalis dicenda est, non supernaturalis.* Tum quia in proposit. 23. *(Abfurda est eorum sententia qui dicunt hominem ab initio quodam supernaturali, & gratuito dono, super naturæ suæ conditionem fuisse exaltatum, ut fide, spe, & charitate Deum supernaturaliter coleret.)* Nihil superest definiendum, nisi supernaturalitas donorum, quæ bis in ea repetitur. Demum quia præcipua Baii contentio est à cap. 4. ad 11. adstruere naturalitatem, & excludere supernaturalitatem justitiæ, & integritatis primæ conditionis, non solum quoad rem, sed etiam quoad vocem; in ejusque comprobationem assumit justitiam, & integritatem esse naturæ debitam. Quare postquam re ipsa supernaturalitatem excludit cap. 4. incipit cap. 5. exponere, *Quid naturale, sive secundum naturam dicitur?* & cap. 9. *Quibus rebus attribui debeat appellatio supernaturalis?* & cap. 10. *Qua ratione nunc dicatur justitia donum homini supernaturale?*

x v i i i. Tertio dubitabis; qua ratione Baius explicet supernaturalitatem? & justitiam primæ conditioni naturalem nunc esse post peccatum supernaturalem? Respondeo. *Supernaturale* ab eo dicitur, quod est supra debitum naturæ; *naturale* verò quod illi debitum est. Quia igitur in prima conditione censet homini debitam integritatem, & justitiam, nunc verò post peccatum indebitam; ideo in prima conditione eam asserit naturalem; nunc verò supernaturalem. Quia tamen natura simpliciter, & absolute usurpanda est ex prima ejus conditione, seu nativitate, qua à Deo oritur secundum suam exigentiam, non verò ex contingenti, & accidentaria conditione peccati, qua nunc à Parentibus nascitur, ideo simpliciter, & absolute, justitia, & integritas est, & dicitur *naturalis* homini, *supernaturalis* verò secundum quid, scilicet homini in peccatum lapsa.

x i x. Quarto dubitabis; Quid Baius intelligat per integritatem, quam proposit. 26. asserit naturæ debitam? Respondeo. Intelligit præter gratiam sanctificantem, & virtutum dona, quæ anterioribus propositionibus primæ conditioni debita asseruit, obedientiam concupiscentiæ imperio voluntatis, & rationis. Nam cap. 3. quaerit: *In quibus consistat primæ rectitudinis integritas?* Respondet autem: *Consistebat primæ rectitudinis integritas, quam initio homini datam credimus, non tantum in hoc, quod mente per integram legis notitiam, & voluntate per plenam obedientiam suo creatori adhereret; sed etiam in eo quod inferiores animæ partes superioribus, & omnia corporis membra voluntatis imperio ad nutum serviebant.* Quare debitam etiam voluit homini subjectionem partis concupiscentis superiori voluntatis, & rationis parti.

xx. Planus jam est sensus quatuor propositionum, quem explicandum assumpsimus. In prima enim docet Baius, justitiam habituales, per quam primus homo fuit confors divinæ naturæ, fuisse illi debitam, & naturalem, & non indebitam & supernaturalem. In secunda fuisse naturalia, & debita, & non supernaturalia & indebita dona fidei, spei, & charitatis, & consequenter dona reliquarum virtutum etiam infusarum, & à solo Deo dimanantium, ut de justitia sanctificante asseruit. In tertia; non

non fuisse supernaturalem, & indebitam filiationem adoptivam Dei. In quarta denique, fuisse naturalem, & debitam integritatem naturæ, seu obedientiam concupiscentiæ imperio voluntatis & rationis. Quare Bulla Pontificum damnans istas propositiones, sancit, esse supernaturales, & indebitas, etiam primæ hominis conditioni gratiam sanctificantem, dona virtutum, adoptionem Dei, & subjectionem partis inferioris animi superiori ejusdem parti.

xxi. Si autem roges, quid Baius intelligat per adoptionem Dei, quam proponit. 24. asserit primæ conditioni naturalem, & ad Pelagianismum rejicit? Respondeo. Est jus naturale in felicitatem æternam visionis Dei, in quam censet, suapte natura hominem destinari, & ejus esse capacem, & hæredem, non solum ratione sanctitatis superadditæ, sed etiam ratione constitutionis naturalis seorsim ab omni gratia, & largitate Dei, ita ut pueri sine peccato, & Baptismo decedentes in statu innocentia ea connaturaliter potirentur, & non solum felicitate naturali, qua Pelagiani negantes peccatum originale dicebant, eos post mortem potiri. Quippe volebant Pelagiani, pueros natos sine peccato, & ante Baptismum decedentes neque damnari, neque visione beata frui, in quam per Baptismi gratiam superadditam naturæ adoptabantur, sed in medio quodam statu constitui felicitatis naturalis, quam creatura rationalis suapte natura secluso merito exposcit. Sic Baius refert supra cap. 8. ex Augustino lib. 2. contra dictas epistolas Pelagianorum cap. 6. & lib. 4. c. 2. Igitur in hanc Pelagianorum sententiam rejicit eam, quæ negat jus in felicitatem æternam, quam justii nunc consequuntur, esse naturale, & indigere gratia Dei indebita naturæ.

xxii. Omnibus harum propositionum assertis consentiunt Baiani, ut constat ex disp. 2. Quamvis autem re cum Baio conveniant; differunt voce, & modo loquendi ab illo; quia licet hæc dona, naturæ debita cum Baio adstruant, ea tamen *supernaturalia* usurpant. Quo autem merito, & consequentia id tueantur progressu examinabimus.

SECTIO IV.

Sensus trium propositionum restantium.

xxiii. **E**X undecim propositionibus, quas de statu naturæ integræ Angelorum & primi hominis, sect. 1. collegimus, restant explicandæ tres postremæ, quas in scriptis Baii non reperimus. Quare credendum est, eas à Baio constanter assertas, aut in lectionibus, aut in disputationibus publicis, ut notavimus disp. 1. n. 17. Quod de his propositionibus facile creditur est, quia sunt maximè consentaneæ tum superioribus assertis, tum ipsius scriptis. Ut enim naturæ innocenti debita pronuntiavit tot gratiæ dona, quæ proximè recensuimus, incredibile non est, debitas quoque pronuntiasse immortalitatem, libertatem à miseriis, & justitiam naturalem, quas tres istæ propositiones complectuntur. Item quia lib. 1. de prima hominis justitia cap. 7. ex eo arguit superiora dona fuisse primæ conditioni debita, quia in pœnam peccati eis privatus fuit, & pœna non potuit infligi, nisi privatione bonorum naturalium: *Quia pœna, ait, non in ablacione doni supernaturalis, sed in privatione bonorum naturalium consistit.* Mors autem, & miseriæ, quibus nunquam homo obnoxius nascitur, pœnæ peccati fue-

runt. Atque adeo immortalitas, & miseriarum immunitas consequenter homini sine peccato condito naturales, & debite concedi debent.

xxiv. Igitur prima harum trium propositionum est 54. Bullæ: *Deus non potuisset ab initio creare talem hominem, qualis nunc nascitur.* Scilicet obnoxium miseriis, quibus nunc subiectus est, tam in animo, quam in corpore, ut ignorantia, oblivioni, hebetudini, morbo, anxietati famis, & sitis, aliisque molestiis, quas homo per peccatum contraxit: nam cum pœnæ peccati sint, homo carens peccato eis quoque carere debet; alias Deus injustus esset animam innocentem his malis affligendo, sic hanc propositionem tuentur Baiani, ut constat ex disp. 2; ipsamque sibi objicientes ab Ecclesia proscriptam, hæere se fatentur, quin assequantur, quod respondeant, nisi eam ab Augustino constantissimè traditam, & Pontifices eam propositionem proscribentes, id assequutos non fuisse; idedque eam non propter falsitatem doctrinæ, sed propter scandalum, quod sua novitate Theologis, & Ecclesiæ peperit, interdixisse.

xxv. Secunda est 78. Bullæ: *Immortalitas primi hominis non erat gratiæ beneficium, sed naturalis ejus conditio.* Scilicet ea, quæ primo homini in statu innocentia à Theologis tribuitur, sive ea ab externa protectione Dei, sive ab interna qualitate, sive à ministerio arboris vitæ conveniret. Itaque ejusmodi immortalitatem non in beneficium, & largitatem specialem Dei, sed in naturalem hominis innocentis conditionem & constitutionem refert Baius. Idemque tuentur Baiani, ut constat ex disp. 2.

xxvi. Tertia proponit. est 79. Bullæ: *Falsa est doctorum sententia, primum hominem potuisse à Deo creari, & institui sine justitia naturali.* Credet aliquis, sensum hujus propositionis esse, non potuisse à Deo creari hominem in primo instanti peccantem; quia solum peccatum potest justitiam hominis naturalem impedire. Id tamen difficile persuasum est; cum frequens, & celebris sit Theologis, præsertim Thomistis sententia negans possibile tam primo homini, quam Angelis in primo creationis instanti peccatum: quam sententiam à Pontificibus abolitam, non est credendum. Quare crediderim, sensum esse, aut non potuisse creari hominem cum justitia etiam conferente in vitam æternam, quin ea esset homini naturalis, ut sect. præced. assertum à Baio reliquimus, aut non posse creari sine dono, sive habituali, sive actuali à natura distincto, quod eum positivè justum, & sanctum etiam in ordine ad legem naturalem constitueret. Quod facile assereret, qui eum non posse creari sine justitia positiva in ordine ad leges supernaturales contendebat. Id quod etiam contendunt Baiani, ut constat ex disp. 2.

SECTIO V.

Corollaria ex dictis.

xxvii. **E**X superioribus satis manifestè deprehenditur contra Baianos possibilitas puræ naturæ, quam ipsi acerbis invektivis & censuris insectantur. Nam seclusis donis, quæ superiorum proscriptio propositionum statuit naturæ primum conditæ gratiola, & negabilia à Deo, necessum est, eam puram, seu in statu puritatis relinqui, quippe sine providentia eam conferente in felicitatem æternam fruendi Deo, donisque per-

perducentibus ad illam, & secluso peccato cum omnibus molestiis & miseriis, quas nunc experitur natura lapsa. Qui status est proprius puræ naturæ, & alienus ab eo, quem Baius & Baiani homini primum condito necessarium & à Deo innegabilem contendunt. Quod inductione facta per dona gratiosa, & supernaturalia naturæ primum conditæ ab Ecclesia definita constabit.

xxviii. Primò namque Bulla superiores propositiones damnans sancit merita vitæ æternæ in statu naturæ integræ verè esse, & propriè dici gratiam superadditam primæ creationi naturæ, & consequenter etiam auxilia, quibus ea fiunt, & gloriam, quam ea promerentur. Secundò indebitam esse, & supernaturalem rectissime dici homini primum condito participationem Deitatis per gratiam sanctificantem. Tertio supernaturalia, & indebita eidem fuisse dona fidei, spei & charitatis conferentia in

vitam æternam. Quartò etiam fuisse gratuitam, & supernaturalem adoptionem filiationis Dei cum jure ad hæreditatem gloriæ. Quintò gratiosam & indebitam esse integritatem naturæ, & obedientiam motuum concupiscentiæ imperio voluntatis & rationis. Sextò libertatem à miseriis præsentis vitæ. Septimò immortalitatem. Octavò denique justitiam naturalem. Atque adeo hæc omnia bona potuisse à Deo primo homini denegari, & consequenter in statu puræ naturæ relinqui.

xxix. Quamvis autem Doctori Catholico sufficiebat definitio Pontificum contenta in Bulla ad hæc dogmata sibi persuadenda; cæterum quia cernimus, Doctores Catholicos, Baium, & Baianos ei non cessasse, sed adhuc refragari, & opposita tenacissimè tueri, opus est, ea fundamentis Theologicis stabilire, & ab adversantibus argumentis vindicare, quod sequentibus disputationibus præstabitur.

DISPUTATIO V.

Quæ dona rectè dicantur gratia, & supernaturalia?

Disputationem ordimur de voce, quia Bulla proponit. 1. vocem *gratiæ* meritis naturæ integræ, & proponit. 21. vocem doni *supernaturalis* participationi Deitatis per gratiam accomodat, & contra Baium definit. Quas voces quia nostris disputationibus frequentes erunt, expedit prius declarare, atque stabilire.

SECTIO I.

Quibus donis conveniat usurpatio gratiæ?

Gratia à gratis dando dicta est, & ideo est propriè gratuita donatio, ut notavit Isidorus lib. 7. Etymolog. c. 3. & significavit Aristot. lib. 7. Rhetoricor. c. 7. sumitur interdum activè pro affectu donante. Sic Sapient. 4. *Gratia Dei, & misericordia in Sanctos ejus.* Et Hebræor. 4. *Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ ejus.* Nec non Sapient. 16. *Propter hoc & tunc in omnia transfigurata omnium navici gratiæ tuæ deserviebant:* scilicet dilectioni, & providentiæ gratiosæ Dei. Quo sensu sanctus Thomas 1. 2. q. 110. ar. 1. intelligit illud Ephes. 1. *Prædestinavit nos in adoptionem filiorum in laudem gloriæ gratiæ suæ;* id est, prædestinationis suæ. In eadem significatione usurpat gratiam, 3. p. q. 2. ar. 10. & q. 6. ar. 6. & Bonavent. in 2. dist. 27. dub. 1. Durand. in 3. dist. 2. q. 3. & Ricard. dist. 13. ar. 2. q. 1.

11. Interdum, & frequentius sumitur passivè pro dono gratis dato. Unde est illud Augustini tract. 3. in Ioan. *Quid est gratia? Gratis data. Quid est gratia? donata, non reddita.* & serm. 61. de verb. Dom. *Ideo gratia, quia gratis datur.* Itaque gratia in propria sua significatione vendicat tum dari, seu donum esse, tum rationem gratuiti excludentem debitum. Quam proprietatem supponit Apostolus c. 4. *Ei, qui operatur, merces non deputatur secundum gratiam, sed secundum debitum.* Et cap. 11. *Si autem gratia, jam non ex operibus, alioquin gratia, jam non est gratia.* Unde quo donum minus habet gratuiti, minus habet gratiæ, & quo beneficium minus propriè est datum, seu donum, minus propriè gratia est. In

hac secunda, & passiva significatione gratiæ sermo nobis est de gratia.

111. Quare duo ad gratiæ usurpationem veniunt explicanda. Alterum, quæ dona sub ea comprehendantur? Alterum, quæ ratio gratuiti necessaria sit ad gratiam? Nam sub donis comprehendi possunt creatio naturæ, & beneficia naturæ jam creatæ indebita; Rursus ex his beneficiis alia, quæ ad ordinem naturæ, alia quæ ad ordinem supernaturalem pertineant. Sub ratione verò gratuiti potest excludi tum debitum morale operum, tum debitum physicum connaturalitatis, & exigentiæ rerum, quibus sit gratia; Item debitum morale oppositum gratiæ potest esse aut meriti condigni, aut congrui, aut impetrationis, aut dispositionis. Denique hæc possunt decerni, aut Philosophicè spectata præcisè ratione beneficii gratuiti; aut Theologicè spectata ratione gratiæ secundum usum scripturarum, & usurpationem Conciliorum, & Patrum, cum adversus Hæreticos explicant, & definiunt dogmata gratiæ.

11v. Inter dona gratiæ lata significatione censetur creatio ipsa naturæ, quia ipsa beneficium est hominis, & Angeli, & aliunde gratuitum, excludens omne debitum antecedens tam physicum, quam morale. Sic Augustinus epist. 95. ad Innocent. cum Patribus Concilii Millevitani ait: *Quadam non improbanda ratione dici gratiam, qua creati sumus.* Hieronymus epist. 139. ad Cyprianum Col. 3. *Gratiæ Dei esse, quod creatus est, & illius misericordia quod subsistit, & vivit.* Anselmus lib. de Concord. Prædest. c. 3. *Omnis creatura gratiâ existit, quoniam gratis facta est.* Bernardus tract. de Gratia & lib. arb. Col. 5. *Liberum arbitrium ut esset, creans gratia fecit.* Nec dissentiant Scholastici Doctores simul admonentes prædictam acceptionem gratiæ esse nimis latam, & impropriam. Ita Alexander 3. p. 9.

p. q. 69. memb. 1. ar. 1. & q. 73. memb. 2. Albertus 2. p. q. 90. memb. 1. Bonavent. lib. 2. sentent. dist. 4. ar. 1. q. 2. Ricardus ibidem ar. 2. q. 2. Gabriel q. 1. ar. 1. Egidius in 2. dist. 16. q. 2. ar. 2. supponitque sanctus Thomas 1. 2. q. 110. ar. 1. incorp. naturalia beneficia vocans *gratiam*. Probatque Suarez tom. 1. de Gratia Proleg. 3. c. 2.

v. Sub eadem usurpatione gratiæ comprehenduntur etiam omnia bona creationi naturæ annexa, & debita; nam ea una cum ipsa natura donantur; qui enim dat formam, dat consequentia ad formam. Ita *liberum arbitrium* consequens hominis creationem dixit ad *Dei gratiam pertinere* Augustinus lib. de spiritu & litera c. 35. & Bernardus supra: *Liberum arbitrium ut esset creans gratia fecit*. Beda quoque q. 13. variat. *Bona vis naturæ ad se cognoscendum gratia appellari potest*. Quamvis hæc bona ipsi naturæ annexa sint. Item Patres Milevitani non improbanda ratione dixerunt gratiam legem, & doctrinam, quas Pelagius sub nomine gratiæ comprehendit. Qua ratione etiam in ordine supernaturali gloria meritis debita *gratia* dicitur, quia merita in radice gratiæ fundantur.

v i. Strictius tamen, & magis propriè dicuntur *gratia* beneficia naturæ, quæ debita illi non sunt; Deum enim etiam ut Autorem naturæ beneficia indebita naturæ largiri posse probavimus de ente supernaturali disp. ult. sect. 27. Quoniam hæc beneficia supponunt naturam, & debitum illius excludunt; quod aliis donis naturæ annexis non competit. Qua autem ratione ea ad ordinem gratiæ, & supernaturalem non pertineant, ibidem exposuimus.

v i i. Proprièssimè tamen, & strictissimè appellatur *gratia* donum supponens naturam, & debitum illius excludens, & aliunde pertinens ad nostram sanctitatem, & salutem supernaturalem. Eiusmodi enim dona antonomastice *gratia* dicuntur, quia non solum physicum quam morale naturæ excedunt, sed etiam omnem ejus ordinem transcendentem, cum natura ea non solum non vendicet existentia, verum nec possibilita, ut exposuimus de ente supernaturali disp. 5. & 32. Hanc gratiam potissimum commendat Apostolus, Concilia, Patres Ecclesiæ, atque Theologi, cum ordinem gratiæ, & naturæ distinguunt, & adversus Pelagianos gratiam necessariam ad salutem definiunt.

v i i i. Quæstio nunc est, An etiam creationis beneficium sit propriè *gratia*, non solum Philosophicè, sed etiam Theologicè, juxta phrasim scripturarum, Conciliorum, & Patrum? Communis Theologorum consensus est, gratiam non esse Theologicè, sed Philosophicè tantum, atque adeò impropria, & lata significatione tantum esse gratiam. Ita relati n. 4. Quibus consentit Baius quoad usurpationem vocis; nam merita, & dona sanctitatis conferentia in vitam æternam in statu naturæ integræ noluit appellare gratiam, quia ea censuit annexa dono creationis, quæ secundum usum scripturarum, & Patrum non veniunt sub appellationem gratiæ. In quo cum Baio nulla est nobis concertatio.

ix. Est autem cum Baianis, qui, ut constat ex disp. 3. sect. 4. contendunt, creationem naturæ rectissimè etiam juxta phrasim Theologicam dici *gratiam*, ut eo pacto tueantur *gratiam* dona supernaturalia sanctitatis conferentia in salutem æternam, quamvis naturæ integræ debita sint. Primò quia Paulus ad rationem gratiæ solum excludit opera, quibus donum debeatur, ut constat ex n. 2. atque

adeò eo ipso quod donum non sit ex operibus, etiam juxta phrasim Pauli erit gratia. Secundò quia Augustinus, & alii Patres beneficium creationis usurpant gratiam, ut constat ex n. 4. Igitur phrasi Patrum creatio est dicenda gratia. Tertiò quia ex legibus civilibus l. 1. ff. de donat. & lumine rationis rectè dicitur *gratuita* quævis donatio liberalis, & non debita. Phrasis autem scripturarum & Patrum consona est juri positivo, & naturali. Sic arguunt Baianistæ.

x. Erronea tamen est ista sententia, & ad tuendam erroneam dogmata obruta. Cum primum incidi in assumptum Baianorum de impossibilitate naturæ puræ, & probari vidi, quod amor sanctificans, & hominem promovens ad salutem esset connaturalis, & debitus naturæ rationali, veritus sui jure Anti-Pelagianis Baianis Pelagianismum, & amorem salutarem ex folis viribus naturæ absque gratia elicatum; cum verò propius ad rem accedens cum amore supernaturali, & ex gratia elicatum predicari, & supponi ab eis sæpius legi, suspicio pupugit, eas voces ad rem dissimulandam, & ejus invidiam declinandam intrusas; cum autem tandem vocum significatio revelata fuit, & tota gratia ad creationis naturæ gratiam devoluta, jam tum res, tum voces doctrinam omnino Pelagianam redoluerunt, mihi que plausi, quod mea non me fecerit opinio, & quasi vulpecula extra latibulum deprehensa exclamavi cum Augustino lib. de nat. & grat. c. 51. *Expressa est sententia, quæ latebat, non est quemadmodum possit abscondi: ideo Dei gratiæ tribuit non peccandi possibilitatem, quia ejus natura Deus autor est, cui possibilitatem non peccandi inseparabiliter instam dicit*. En Pelagius gratiam admittit, quæ esset indistincta à creationis gratia, qua voluit offensivam Catholicorum evitare. Tamen non obtinuit, quin adhuc tanquam hostis acerrimus gratiæ proderetur. Quare Augustinus serm. 11. de verb. Apostoli c. 7. de Pelagianis scribit: *Disputantes ergo contra gratiam pro libero arbitrio fecerunt auribus piis, & Catholicis offensionem, ceperunt horreri, ceperunt ut certa pernicies evitari, cepit de illis dici quod contra gratiam disputarent; & invenerunt ad relevandam istam invidiam tale commentum. Non, inquit, contra gratiam Dei disputo. Vnde probes? eo ipso, inquit, non contra gratiam Dei disputo, quod liberum arbitrium defendo. Videte acumen, sed vitrem; quasi lucet vanitatis, sed frangitur veritate. Quod commentum interpretantes Pelagiani adjungunt: quia hominem Deus creavit, & liberum donavit arbitrium quidquid homo potest de libero arbitrio, cuius gratia debetur, nisi ejus, qui eum condidit cum libero arbitrio? Cernis gratiam prædicari naturam, commentum esse vanum, ad veram gratiam tuendam. Addit in lib. de gratia & lib. arb. audaciam Pelagianorum fuisse tale commentum: *Et hoc Pelagiani ausi sunt dicere gratiam esse naturam, in qua sic creati sumus, ut habeamus mentem rationalem*. Itaque conditionis gratiæ crimen non relevat, qui gratiam à gratuita naturæ creatione non distinguit. Ideoque Pelagium tanquam gratiæ proditorem, sub hac dissimulatione accusant Patres Concilii Carthaginensis cum Augustino epist. 90. 95. 106. 252. lib. de gestis Pelagii c. 23. & alibi sæpius.*

x i. Vnde arguitur sententia Baianorum. Pelagius admittit creationis gratiam. Tamen à Conciliis, & Patribus Ecclesiæ accusatur tanquam hostis, & proditor veræ gratiæ, quam sacra eloquia continent, & commendant. Ergo creationis gratia non est

est vera, & Theologica gratia, quam Concilia, & Patres Ecclesiæ agnoscunt, & sacra eloquia continent, & commendant. Confirmatur: Patres Concilii Milevitani cum Augustino epist. 95. ad Innocent. scribunt, licet natura, & liberum arbitrium non improbanda ratione possit appellari gratia, eam tamen gratiam non esse, quæ in sacris eloquiis, & Evangelicis, Apostolicisque literis invenitur relata, & epist. 105. *Abjiciatur à Christianorum cordibus ista fallacia. Nam omnino non istam gratiam commendat Apostolus, qua creati sumus, ut homines essemus; sed qua justificati sumus, ut homines justii essemus*. Igitur gratia creationis non est gratia, quam Paulus primus, & præcipuus gratiæ prædicator commendat, & sacra eloquia, Apostolicaque scripta continent. Iterum confirmatur; nam sacra literæ, Concilia, & Patres gratiam commendant, & prædicant contra sufficientiam, & debitum naturæ rationalis, & liberi arbitrii, ut eam supra naturam extollant, ne homines suis viribus fidant, & in seipsis gloriantur. Id autem naturæ, & ejus creationi convenire non potest.

x i i. Accedit Philosophica ratio; quia ad gratiæ proprietatem pertinet non solum ratio gratuiti, sed etiam ratio doni, seu boni dati, & accepti. Quamvis autem creationi naturæ conveniat ratio propria gratuiti, etiam ea, quæ phrasi Ecclesiastica, & Theologica verè gratuita est, cum excludat omnne debitum antecessens tam physicum, quam morale; cæterum ei non convenit proprietatem doni, seu boni dati, & accepti. Nam hæc ratio ad suam proprietatem vendicat, ut distinguatur, & supponatur suppositum, seu subjectum, cui bonum detur, & quod illud accipiat. at creatio naturæ non supponit existentem naturam, cui beneficium creationis donetur, ergo deficit à proprietate gratiæ, quo deficit à proprietate doni, seu boni dati, & accepti, quod phrasi Theologica, & Ecclesiastica sub nomine gratiæ comprehenditur; esto non deficiat à proprietate rationis gratuiti, quam sacra eloquia, & Theologi cum Patribus & Conciliis Ecclesiæ ad veram gratiam requirunt.

x i i i. Hinc evanescunt argumenta Baianorum, quæ solum evincunt creationi naturæ competere veram, & propriam rationem gratuiti, quam phrasi Theologica ad gratiam desiderat, quia cum omni proprietate, gratuita, & liberalis est, cum nullum debitum, neque operum, neque exigentiæ, aut connaturalitatis physicæ supponat. Secus verò ei competere cum omni proprietate rationem doni, cum ab ipsa natura non distinguatur, nec ipsam supponat, & superet, prout phrasi Theologica gratia distinguitur à natura, & illam supponit, & superat.

SECTIO II.

Qua ratio gratuiti necessaria est ad Theologicam usurpationem gratiæ?

x i v. **E**X dictis colligitur, gratiam Theologicè sumptam esse omnino distinctam in ratione favoris, & gratiæ, à gratia creationis, atque naturæ. Quæritur autem, in quo specialis is favor, & gratiæ ratio consistat? Cum autem favori, & gratiæ opponatur debitum, juxta illud Apostoli Rom. 4. *Merceres non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum*; ad id explicandum examinanda est, quæ ratio debiti excludatur

in natura per gratiam Theologicè acceptam? Quò enim magis decrevit debitum, crevit magis gratia: quare sanctus Thomas 1. 2. q. 111. ar. 1. ad 1. bona supernaturalia censet plus habere gratiæ, quam beneficia naturalia, imò simpliciter, & absolute esse, & dici gratiam, quia sunt minus debita, quam naturalia; & 2. 2. q. 106. ar. 2. eandem gratiam supernaturalem respectu peccatoris esse majus donum in ratione gratiæ, quam respectu justii, quia peccatori est minus debita, quam justo.

x v. Indubitatum est primò, non opponi gratiæ Theologicæ debitum, quod primò, & adæquatè oritur ab ipso conferente donum v. g. ex ejus promissione, & fidelitate; quia ipsa gratia potest esse promissa, & ex fidelitate talis promissionis debita; nec tale debitum dona supernaturalia, quantumvis gratiosa rejiciunt; promissa enim fuit unio hypostatica, gratia auxilians, & sanctificans, quæ inducunt rationem perfectissimam gratiæ. Quò ad voco illustre Anselmi testimonium lib. 2. *Cui Deus homo cap. 5. Est necessitas, quæ benefacienti gratiam aufert, aut minuit, & est necessitas, quæ major ex beneficio gratiæ debetur. Cum enim aliquis ea necessitate, cui subjacet, invitus benefacit, aut nulla, aut minor ei gratia debetur. Dum verò ipsa se sponte necessitate benefacienti subdit, nec invitum eam sustinet, tunc utique beneficium gratiam meretur majorem. Non enim hæc est dicenda necessitas, sed gratia, quæ nullo cogente illam suscipit, aut servat, sed gratis*. quod ipse exemplis promissionis, ac voti optimè exponit. itaque debitum contradicens gratiæ oriri debet ab eo, cui donum confertur.

x v i. Indubitatum etiam est secundò, destrueretur gratiam debitum, quod ex merito condignò, & justo ejus, cui donum confertur, emanat. Eò enim præcipue respicit illud Pauli Rom. 4. *Ei, qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum*; & illud cap. 11. *Si autem gratia jam non ex operibus, alioquin gratia jam non est gratia*. Item frequens argumentum Conciliorum, & Patrum contra Pelagianos, & Semi-Pelagianos confectum ad probandum, gratiam non dari ex meritis, quia alias destrueretur omnino gratia, cum gratis donum non detur. Nec obstat, gloriam, quæ meritis condignis redditur, vocari gratiam Rom. 1. *Gratia Dei una æterna*. Quia non sic appellatur gloria, quod in se sit gratia, sed in radice meritum, quæ per gratiam fiunt, seu extrinseca denominatione gratiæ à gratia meritum derivata. Sic Augustinus epist. 105. *Ipsa vita æterna, quæ precedentibus meritis redditur, quia merita, quibus redditur, non in nobis parata sunt per nostram sufficientiam, sed in nobis facta sunt per gratiam, etiam ipsa gratia non imputatur, non ob aliud, nisi quia gratis datur: nec ideo quia meritis non datur, sed quia data sunt, & ipsa merita, quibus datur*.

x v i i. Tertio meo, & communi nunc Theologorum judicio indubitatum est, gratiam Theologicè acceptam excludere qualecumque debitum morale operum naturæ, cui dispensatur donum, sive illud sit meriti congrui, sive impetrationis, sive dispositionis moralis, vel quid simile. Quamvis enim Philosophicè re considerata, possit componi ratio generica gratiæ cum tali conditione debiti; cæterum Theologica gratia phrasi communi Patrum, & Conciliorum, illud etiam qualecumque sit, omnino respuit. Quia gratia tot præconiis liberalitatis, & misericordiæ divinæ commendata à Paulo, & in sacris eloquiis contenta, arguit purissimam, & perfectissimam.

fectissimam rationem gratiæ. Hæc autem purissima, & perfectissima ratio gratiæ excludit omne, qualecumque sit, debitum naturæ, cui donum confertur. Quia ratione ex Conciliis, & Patribus copiosè ostendimus à disp. 16. ad 20. de ente supernaturali, dona supernaturalia esse supra meritum congruum, dispositionem moralem, & impetrationem naturæ, & eruditè illustrat Ruiz de Providentia tract. 3. à disp. 14. ad 24.

xv i i. Nunc ad rem nostram duo in examen vocamus. Alterum cum Baianis; An gratia Theologica excludat debitum physicum connaturalitatis, & exigentiæ naturæ, cui donum confertur, ut ratione talis debiti auferri non possit? Docent enim amorem salutarem Dei, & alia sanctitatis dona deberi connaturaliter naturæ innocenti, quin possit à Deo condi sine illis, & nihilominus esse Theologicè gratiam, quia gratia non respicit debitum physicum naturæ, sed operum dumtaxat morale. Alterum cum Baio; An Theologica gratia vendicat indignitatem positivam personæ, seu moralem resistentiæ peccati, quo fiat dono per gratiam, conferendo indigna? Indicat enim prop. 9. secundum phrasim scripturarum non rectè vocari gratiam donum, quod malè merentibus, & indignis non datur.

x i x. Baianorum loquutio in Scholis Catholicis inaudita est, gratiam esse Theologicam, & naturæ connaturalem, & debitam.

Primò, quia gratia Theologica est gratia specialis, & distincta à gratia creationis naturæ, ut constat ex sectione præterita. at non potest esse gratia specialis, & distincta à gratia creationis id, quod creationi naturæ annexum, & debitum est; quia quod negari non potest, gratia non est.

Secundò, quia idèò opera præcedentia destruant gratiam, quia inducunt debitum, ut indicavit Paulus dicens: *Ei, qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum.* At debitum physicum strictius debitum est, quam morale; nam morali debito operum non solum congruo, sed etiam condigno potest Deus non satisfacere, & negare donum absque ulla vi facta creaturæ, ubi nulla præcessit promissio, seu pactio, quia cum homo sit servus Dei, & Deus supremus Dominus ipsius, potest hominis opera exigere, titulo Domini absque ulla solutione præmii, ut ea exigit Dominus creatus à servo. Debito autem physico non potest Deus negare id, quod naturæ debetur, absque vi facta creaturæ; ut si animo negaret arbitrium, corpori quantitatem, igni calorem, ergo debitum physicum non minus contradicit favori, & gratiæ speciali Dei, quam morale. Explicatur; jus acquisitum ratione originis à tali parente, vel ex tali familia, etiam si illud non fundetur in operibus, sed in sanguine, & natura ipsius, destruit gratiam eorum, sive honorum, sive bonorum, quæ ex justitia tali juri debentur, ea solum ratione, quia negari non possunt, & debita sunt. at debitum physicum est jus quoddam naturale inducens obligationem, ut ei tribuantur, quæ connaturaliter vendicant. ergo quamvis morale non sit fundatum in opere, opponitur favori, & gratiæ speciali eorum, quæ ipsius titulo tribuuntur.

xx. Tertiò, quia gratia Theologica est supernaturalis, admittentibus ipsis Baianis. Supernaturale autem esse non potest, quod est naturæ debitum, & connaturale, ut progressu videbimus.

Quartò gratia Theologica, de qua Scriptura,

Concilia, & Patres differunt, est donum, pro quo gratias debemus, orationes fundimus, & in nostra vi naturali, gloriari absque vitio præsumptionis non possumus, ut ostendunt argumenta omnia, quæ pro tali gratia contendunt sacri Scriptores, Concilia, & Patres. Id autem, quod naturæ debitum est, & negari non potest, non est donum, pro quo preces fundimus, gratias speciales debemus, & in virtute naturæ absque vitio præsumptionis gloriari non possumus. Ergo tale donum non est Theologicè gratia. Confirmatur: Patres Ecclesiæ distinguunt, & opponunt hæc duo, naturam habere donum de suo, & habere ex gratia. At quod naturæ physicè debetur, & innegabile est, de suo natura habet, ergo non ex gratia, prout gratia à Patribus accipitur. Item distinguunt inter hæc duo, agere opus bonum ex viribus naturæ, & agere auxilio gratiæ. at auxilium naturæ debitum, & connaturale pertinet ad vires naturæ, & naturale est. ergo non est Theologicè gratia. Quare Pelagius à Conciliis, & Patribus pronuntiatur inimicus gratiæ Theologicæ, quam sacra eloquia continent. Tamen Pelagius admittebat auxilia naturæ debita, & connaturalia gratiæ creationis. igitur nulla ratione Theologicè admittenda est gratia donum, quod naturæ physicè annexum, & debitum est.

xx i. Arguit Baianus. Primò ad hominem, quia auxilium sufficiens ad opera salutaria est verè, & Theologicè gratia. Tamen auxilium sufficiens est omnibus hominibus debitum, nec ulli à Deo negatur, nec negari potest, ut plures scriptores testantur. Resp. Auxilium sufficiens ad opera salutaria, est quidem Theologicè gratia, sed non distincta, & specialis à gratia elevationis, & ordinationis naturæ ad finem supernaturalem, quia tali elevationi, & ordinationi naturæ rationalis ad finem supernaturalem debitum est medium sufficiens ad illum consequendum. Tamen quia talis ordinatio, & elevatio debita est naturæ rationali jam conditæ, & existenti, eique à Deo jure negari potest, idèò absolutè est Theologicè gratia; atque adèò est Theologicè gratia, solum qua ratione est indebita, & non specialis, & distincta gratia, qua ratione est debita. Nec redarguere est, etiam à Baianis asseri dona salutaria esse debita solum ex suppositione ordinationis naturæ rationalis ad finem supernaturalem, & non ante illam. Nam in ejus sententia talis ordinatio naturæ ad finem supernaturalem debita est naturæ, & innegabilis à Deo, necessarioque conjuncta cum ipsa naturæ creatione, & voluntate creandi, quin ab ea se jungi queat. At in nostra, & in omnium Scholasticorum sententia, talis ordinatio naturæ ad finem supernaturalem, ejusque suppositio, non est naturæ debita, neque innegabilis à Deo. Atque adèò in nostra sententia est gratia specialis, & distincta à gratia creationis, prout vendicat gratia Theologica, secus vero in sententia Baiana.

xx i i. Secundò arguit, quia plura opera gratiæ debentur connaturaliter attributis divinis, ut liberalitati, misericordiæ & charitati Dei, ergo debitum connaturalitatis rectè componitur cum gratia. Respondeo. Primò non repugnat gratiæ debitum, quod oritur ab ipso conferente donum, ut dicebamus n. 15. sed quod oritur ab eo cui donum confertur. Quod autem Deus suis attributis debet, oritur à conferente, & non ab accipiente donum. Secundò ea opera, quæ Deus attributis debet, non sunt ita debita, ut negare non possit, cum omnia

omnia opera ad extra sint Deo libera, & in eo quod Deo liberum non est, nullam gratiam, & favorem confert. Præstat quidem gratiam condendo hominem, quia poterat non condere, non verò eum condendo propter seipsum, & in ordine ad finem bonum, & non malum; quia in eo Deus liber non est, & aliter hominem condere non poterat. Debita igitur suis attributis dicuntur opera externa, vel quia sunt debita decretis liberis, quæ ex speciali communis fonte, & bonitate promanarunt, scilicet misericordiæ, justitiæ, liberalitatis, aut aliorum; vel quia uni attributo potius, quam alteri conformia sunt, aut unum potius, quam alterum decet; sicut remissio peccati decet misericordiam potius, quam justitiam, & illi æquior, & conformior est, proptereaque illi Deus aliqua ratione opus istud misericordiæ debet potius, quam justitiæ. Nec redargutio Baianorum contra Bellarminum facta momenti est, scilicet id, quod Deum decet, aut Deo æquum est ex aliquo ipsius attributo, negari à Deo non posse, quia Deus nihil indecens, aut non æquum operari potest. Nam potest aliquod opus decere Deum, & æquum esse alicui attributo divino, quin ejus negatio sit indecens, & iniqua. Tum quia alias nulla opera externa essent Deo libera, & innegabilia, cum omnia sint æquitati, & decentiæ divinæ conformia. Tum à priori, quia ut indecens, & iniqua sit Deo negatio alicujus operis, debet esse difformis omni attributo, & virtuti divinæ. Potest autem negatio conformari cum aliquo attributo, & virtute Dei, quamvis oppositum extremum non conformetur illi; ut remissio peccati conformatur misericordiæ, & vindicta justitiæ. Id quod etiam in usu creaturarum virtutum cernimus, quarum plures actiones æquæ, & decentes sunt homini, cum non sint indecentes, & iniquæ omissiones earum.

xx i i i. Tertiò objicit à priori, quia gratia solum excludit opera præcedentia, quibus donum debetur. Paulus enim, & Augustinus sæpius arguentes pro gratia ei solum opponunt opera, quibus reddatur debita; nam eo ipso quod donum operibus debitum non sit, collatio fit liberalis, & gratuita, ergo non requiritur ulterius exclusio exigentiæ, & connaturalitatis physicæ ad veram, & Theologicam rationem gratiæ. Respondeo. Primò Paulus, & Augustinus, ceterique Ecclesiæ Patres, gratiæ Theologicæ non solum opponunt opera, sed etiam naturam, tanquam extremum, cui gratia fit extranea, & ad cujus suppellectilem non pertineat, ut arguebamus n. 20. Secundò operibus opponunt gratiam, quatenus exigentiæ naturæ opponitur gratiæ. Nam gratia non destruitur per quævis opera, scilicet supernaturalia, & auxilio prævenienti gratiæ elicitæ, sed per opera naturalia elicitæ auxilio pertinenti ad suppellectilem naturæ. Tale autem est auxilium, quod ejus exigentiæ debetur, & connaturale est. Atque adèò tandem gratia destruitur per debitum, & exigentiæ physicam naturæ, illique opponitur. Demum Paulus, & Augustinus in testimoniis, quæ congerit Baianus, & aliis pluribus, solum prædicant, merita antecedentia obflare gratiæ, & per illa gratiam destrui; non verò negant, aliunde etiam destrui posse. Nec silentium est negandi argumentum, quia eorum scopus tantum erat excludere opera salutaria antecedentia gratiam, & persuadere illam nostris operibus non esse subiectam, sed potius opera esse pendentia à gratia divina, illamque necessariò supponentia. Rationes autem, quibus id per-

suadent, excludunt omne debitum, etiam connaturalitatis, & exigentiæ physicæ, scilicet, quia alias gratia absolutè redderetur debita, & eam haberet homo de suo, & de illa posset in sua, & nativa virtute gloriari, & aliæ similes, quas attigimus n. 20.

xx i v. In controversia cum Baio sequenda est communis Theologorum sententia, quam Pontificum Bulla confirmavit, præscribens propositionem nonam. Primò quia de fide est certum, unionem hypostaticam fuisse Theologicè gratiam, factam humanitati, imò exemplar altissimum totius gratiæ Theologicæ, ut testatur sæpius Augustinus de prædestinatione Sanctorum cap. 15. lib. de bono perseverantiæ c. ult. de correptione & gratia c. 11. lib. 13. de Trinit. c. 17. in Enchir. c. 36. lib. 2. de peccatorum meritis & remissione c. 17. & Fulgentius de Incarnat. & gratia c. 20. & alii plerique Patres. tamen unio hypostatica data non fuit naturæ malè merenti, cum nullum illam præcesserit peccatum humanitatis Christi. Secundò donum perseverantiæ est gratia specialis distincta à gratia justificationis, ut omnes Scholastici timentur cum Trident. sess. 6. can. 22. tamen prout est specialis gratia distincta à gratia justificationis, non confertur indigno per demeritum positivum, & peccatum, sed homini jam justificato. Tertiò ad rationem gratiæ Theologicæ sufficit esse donum distinctum à natura, & illi indebitum omni jure tam physico, quam morali. Potest autem donum à natura distingui, & esse indebitum naturæ omni jure tam physico, quam morali, quamvis natura non resistat positivè per demeritum, & peccatum; scilicet propter altam excellentiam doni, in quam natura nullo proprio jure asurgere possit; qualia esse omnia dona supernaturalia ostendimus lib. 1. de ente supernaturali, & de donis salutaribus integræ naturæ confirmabimus decursu. ergo ad gratiam Theologicam necessariam non est indignitas positiva subiecti.

xx v. Nec Baianus in sua opinationis assensum quidquam adducit quod solutionem desideret. Eam tamen conficit ex eo, quod donum, quæ in sacris Scripturis dicuntur gratia, ut sanctitatis, & gloriæ dona, sunt debita naturæ innocenti; ea autem absque peccato indebita esse non possunt. Verum hoc principium esse erroneum, & infirmum, futuræ disputationis monstrabunt. Deinde ut nuper dicebamus, possunt ea dona esse indebita naturæ aliunde, quam ex peccato. Quare crediderim, Baianum catechizans solum desiderare ad gratiam Theologicam indignitatem positivam peccati, quatenus ad eam desiderat exclusionem debiti naturæ. In quo quidem non erravit, sicut Baianus, sed in ejus debiti exclusionem, ex solo titulo peccati, ut notabamus disp. præcedenti n. 3.

SECTIO III.

An meritis naturæ integræ conveniat usurpatio gratiæ?

xx v i. **P**Onimus, merita naturæ lapsæ esse verè, & propriè donum, & gratiam Dei. Quod satis illustravimus disp. 103. sect. 4. de ente supernaturali. Docet Augustinus, dum vitam æternam meritis redditam, idèò *gratiam* appellari censet, quia merita, quibus redditur, gratia sunt. Ita de gratia & lib. arb. c. 6. *Quomodo gratia est vita æterna, cum gratia non pro operibus reddatur.*

datur, sed gratis datur? *Ista questio nullo modo mihi videtur posse dissolvi, nisi intelligatur, & ipsa opera bona, quibus æterna redditur vita, ad Dei gratiam pertinere.* Similiter Epist. 105. *Vita æterna gratia nuncupatur; nec ideo quia meritis non datur, sed quia data sunt & ipsa merita, quibus datur.* Repetit de correptione & gratia c. 13. & alibi sæpius. Eoque sensu tract. 3. in Ioan. exponit illud Ioannis 1. *Gratiam pro gratia scilicet gloriam, quæ est gratia, quia pro meritis datur, quæ sunt etiam gratia.* Colligiturque ex sacris literis merita vitæ æternæ testantibus esse donum Dei. Sic Ioan. 6. vers. 65. *Dixi vobis quia nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à Patre meo.* Lucæ 8. *Vobis datum est nosse mysterium verbi Dei.* Ephes. 2. *Gratia salvi estis per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est.* Quæ testimonia Patres intelligunt de fide actuali, & meritoria gratis à Deo credentibus donata. Similia de charitate actuali exponunt, ut illud Apostoli: *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis.* De omnibus meritis dixit Augustinus in Enchirid. c. 7. Deum, cum merita nostra præmiat, remunerare munera sua. Vnde apud præcos Scholasticos in proverbium abierunt illa carmina, quæ refert Guilielmus Parisiens. 1. p. tract. de meritis:

*Quidquid habes meriti præventrix gratia donat,
Nil Deus in nobis præter sua dona coronat.*

xxvii. Cæterum id negant de meritis naturæ integræ Baius, & Baiani, ut vidimus sect. 2. Baius, quia non sunt munera naturæ malè merenti donata, prout ad gratiam Theologicam desiderari arbitrat: Baiani verò, quia ea merita non sunt propriè donata; nam licet sint elicita auxilio gratiæ, non tamen auxilio dante, sive donante merita, quo sunt merita naturæ lapsæ. Hoc enim constituunt discrimen inter auxilium naturæ integræ, atque lapsæ. Quod auxilium naturæ integræ ex se fit indifferens ad agendum, & non agendum meritum, ideoque non potest dare arbitrio meritum, sed arbitrium illud sibi donat, seu acquirit, si velit, quin egeat aliò donante; cum enim nō determinetur ad meritum per auxilium, sed à se, ideo nec meritum accipit ab auxilio, sed à sua determinatione, cui, & non auxilio illud debet; quocirca etiam meritum non adscribitur auxilio, sed arbitrio, ab eoque, & non ab auxilio prima differentia, & discretio merentis à non merente sumitur. Auxilium verò naturæ lapsæ non est ex se indifferens, sed intrinsecè determinatum, & determinans arbitrium ad meritum, ideoque etiam donans arbitrio meritum. Cum autem gratia strictè sumpta sit donum Dei, conficitur, meritum naturæ integræ non esse Theologicè gratiam, sicut est meritum naturæ lapsæ. Quod confirmant, quia Deus non dicitur dare peccata, quamvis det omnia auxilia necessaria ad illa, quia ea auxilia sunt ex se indifferencia ad non peccandum, & determinatio provenit ab arbitrio creato. Ergo ubi auxilium gratiæ est indifferens, & dependens à determinatione arbitrii, sicut in statu naturæ integræ, meritum ab eo procedens non erit datum à Deo, neque proprie donum, aut gratia Dei.

xxviii. Hæc sententia tanquam abolita ab Ecclesia in Bulla superiori prop. 1. omnino deferenda est, & amplectenda contraria. Nec se vindicant Baiani à damnatione Bullæ, quod respondeant, à se merita naturæ integræ solum negari gratiam specialem Dei, seu specialia dona, non verò absolute gratiam, & donum Dei. Nam si ea usurpent ablo-

lutè gratiam, & donum Dei, quia pertinent ad primam creationis gratiam ut ibidem indicant: eo quidem sensu etiam Baius merita, & dona naturæ integræ admittebat gratiam Dei, ut constat ex prop. 9. Tamen ejus sententia fuit proscripta, quia non admittebat gratiam specialem à gratia creationis distinctam, quæ sola Theologicè gratia est. Item eo sensu etiam Pelagius admittebat gratiam; quia tamen specialem negabat à gratia creationis distinctam, damnatus fuit ab Ecclesia. Si verò Baiani merita naturæ integræ negant esse specialem gratiam, quia non sunt dona collata naturæ malè merenti, cujus indignitas auget specialem gratiæ favorem, ut ibidem intnuant. Etiam in hoc sensu à Baio ab Ecclesia proscripto non discrepant; quia, ut constat ex prop. 9. etiam Baius eo sensu merita primi hominis, & Angelorum à ratione gratiæ exclusit. Denique si specialitatem gratiæ revocant in specialem modum auxilii divini, quo natura lapsa præ integra juvatur à Deo, quia scilicet tale auxilium est donans meriti, non verò auxilium naturæ integræ, ut ex professo contendunt. Eo sane sensu re ipsa negant merita naturæ integræ esse absolute gratiam, quia absolute negant esse dona Dei, siquidem absolute non sunt donata à Deo, sive auxilio merita donante elicita. Quare Baianorum sententia nulla ratione cavet Ecclesiæ censuram.

xxix. Primum igitur probatur Ecclesiæ doctrina ex sacris literis, quæ merita naturæ lapsæ suadent esse verè, & propriè dona, & gratiam Dei, & pariter merita naturæ integræ complectuntur. Nam merita naturæ lapsæ asseruntur à Patribus gratia Dei, & donata à Deo, Deoque referuntur gratis à nobis accepta ex illo Corint. 4. *Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?* Quod de meritis, quæ nos tanquam dona specialia Dei accipimus intelligunt Patres. Hoc autem testimonium etiam comprehendit opera meritoria Angelorum, & primi hominis. Ergo ex eo testimonio etiam conficitur, eorum merita esse verè accepta, & verè dona, & gratiam Dei. Minor, quæ sola indiget probatione, ostenditur ex Anselmo lib. de casu Diab. c. 1. Cujus titulus est: *Quod etiam ad Angelos dicatur: quid habes, quod non accepisti?* Finis verò: *Vide si non solum homini, sed & Angelo potest dici, quia non habet, quod non accepit.* Aggreditur c. 2. *Constat ergo quia ille Angelus, qui stetit in veritate, sicut ideo perseveravit, quia perseverantiam habuit; ita ideo perseverantiam habuit, quia accepit, & ideo accepit, quia Deus dedit.* Igitur non minus de Angelis, quam de hominibus lapsis verum est, accepta à Deo habere bona merita, & perseverantiam in gratia.

xxx. Idem evincitur ex illo Rom. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Ex quo Ecclesiæ Patres arguunt, amorem actualem Dei esse nobis diffusum, & donatum à Deo. Augustinus de spiritu & litera c. 32. & 33. Serm. 44. de Verb. Euangel. & Serm. 81. de Verb. Apostoli: Prosper sent. 295. Fulgentius de incarnat. & gratia c. 18. Quod testimonium rursus ad Angelos quoque pertinere perspicue testatur Augustinus lib. 12. de civit. Dei c. 9. *Constitutum est igitur cum debita laude creatoris, non ad solos sanctos homines pertinere, verum etiam de sanctis Angelis posse dici, quod charitas Dei diffusa sit in eis per Spiritum sanctum qui datus est eis.* Fatendum est igitur, amorem Dei, Angelis quoque per Spiritum sanctum fuisse diffu-

diffusum, & datum. Meminit hujus testimonii Baianus; quia verò suæ opinionioni contradicere præfensit, illud distorsit in sensum gratiæ & charitatis habitualis, & non actualis. De actuali tamen Augustino esse sermonem indubitabile est. Nam ea sententia fuit conclusio ex anterioribus confecta. Anteriora autem nihil præter actualem Dei amorem continent: *Bonam voluntatem quis fecerat, nisi ille, qui eos cum bona voluntate, id est, cum amore casto, quo illi adhaerent, creavit, simul in eis & condens naturam, & largiens gratiam? unde sine bona voluntate, hoc est, Dei amore, nunquam sanctos Angelos fuisse credendum est.* Vbi planus est amoris actualis sermo; cum enim bis bonæ voluntatis meminerit, continuo expositionem, hoc est, amoris Dei adjecit, ut per bonam voluntatem, actualem Dei amorem se intelligere significaret, eoque statueret, Angelos initio simul cum natura accepisse à Deo castum amorem, quo Deo adhaerent. Quem amorem intelligo, gratiam, quam Deus condens Angelis largitus est. Mox enim discretionem bonorum Angelorum in amore persistentium à malis, qui à Dei amore defecerunt, refert, aut quia hi minore accepervunt amoris divini gratiam, quam illi qui perseveraverunt, aut quia illi amplius adjuvi ad beatitudinis plenitudinem pervenerunt, hoc est, majori præventi auxilio amorem Dei præ aliis usque ad beatitudinis adeptionem retinuerunt. Ex quibus Augustinus colligit superiorem conclusionem: *Constitutum est igitur, &c.* En satis manifestum, tum Augustino esse sermonem de actuali charitate, & amore Dei, tum eum amorem fateri donatum à Deo, & esse eam gratiam, quam Deus initio Angelis largitus est, & Angeli à Deo acceperunt.

xxxi. Secundò probatur ex Patribus Ecclesiæ, qui naturæ integræ merita, & perseverantiam eodem modo, quo merita naturæ lapsæ in gratiam divinam illa donantem referunt, Angelosque & primum hominem ea accepta à Deo, non suis viribus parta habuisse pronuntiant. Augustinus, & Anselmus rem superioribus testimoniis liquidò confirmant. Quibus adde quod Augustinus scribit lib. 3. de lib. arb. c. 16. *Creaturam debere Deo ut rectè vivat. si accepit & liberam voluntatem, & sufficientissimam potestatem.* Vbi omnem creaturam etiam Angelicam comprehendit, à Deoque acceptam habere rectam vitam, & bonam voluntatem testatur similiter conc. 2. in Plal. 70. *Angeli tibi debent, quod justè vivunt, tibi debent, quod beate vivunt. Potestatem tuam, & justitiam tuam usquequo? usque in altissima quæ fecisti magna. Ne putes hominem solum pertinere ad gratiam Dei, quid est Angelus, si deserat, qui creavit? Quibus satis exprimit, debitum esse Deo, ab eoque acceptum quod Angeli justè vivant, atque adeò justa, & sancta eorum opera esse divina munera, & ejus gratiæ dona. Idem rursus confirmat Anselmus de casu diabol. cap. 13. de Angelo differens: *Dicamus ergo, Deum illi dare primam beatitudinis voluntatem, & videamus, an idcirco quia accepit aliquam voluntatem, jam se possit ipse movere ad volendum aliud, quam quod accepit velle.* En acceptam Deo refert bonam Angelii voluntatem. Consonat Damascenus in dialogo contra Manichæos inter princ. & med. de Angelis dicens: *Semper à Deo tum ut sint, tum ut vitalem, & intellectualem in modum moveantur accipiunt.* Expendede accipiunt. Non aliter lib. 2. hdei cap. 3. *Sanctificationem ex spiritu sancto sors à sua substantia proveniente habent.* Sermo illi est de sanctificatione actuali per opera sanctitatis. Bernardus sermone 22. in*

cant. col. 3. *Qui erexit hominem lapsum, dedit stanti Angelo, ne laberetur, sic illum de captivitate eruens, sicut hunc à captivitate defendens.* Vbi observa, perseverantiam Angelo fuisse à Deo datam, sicut datur à Deo homini libertas à captivitate peccati. utraque igitur pariter gratia est, & Dei donum.

SECTIO IV.

Ostenditur ratione Theologica, merita naturæ integræ esse Theologicè gratiam.

xxxii. Tertio stabilitur ratione Theologica. Merita primi hominis, & Angelorum fuerunt elicita auxilio supernaturali, & indebito gratiæ, & non viribus naturalibus, seu naturæ debitis, sicut merita hominis lapsi. At hoc sufficit, ut merita naturæ integræ sint verè, & propriè gratia Dei. Ergo revera fuerunt propriè gratia Dei. Consequentia est legitima. Major constabit disp. sequenti. Minor probatur; quia apud sacros Scriptores, & Ecclesiæ Patres idem sunt opera meritoria naturæ lapsæ fieri auxilio supernaturali gratiæ, & non solis viribus naturæ, ac ea esse dona Dei, data à Deo, non ex se, sed à Deo accepta, & alia ejusmodi, propter quæ merita naturæ lapsæ dicuntur Theologicè gratia. Nam eo ipso quod opus non habeat creatura à se, sed principaliter à Deo gratis elevante creaturam, & conferente virtutem ad illud agendum, rursusque excitante, movente, & impellente ejus arbitrium, ut ope divina, & gratuita utatur ad salutem, sufficit, ut tale opus sit verè donum Dei, à Deoque acceptum. Vbi enim potissima operatio, & causalitas est aliena, & gratiosa nobis, bonum per eam consequutum verè donatum dicitur, quamvis nostra etiam minus principalis causalitas intervenerit. Plura enim beneficia homines aliis accepta referunt, & tanquam aliorum dona grantantur, quamvis proprio etiam labore parta sint, solum quia alieno, & gratuito auxilio, & favore obtinuerunt. Ergo sufficit merita naturæ integræ elicita fuisse auxilio supernaturali, & indebito gratiæ principatum in eorum adeptione tenente, ut verè dicantur dona Dei, & munera accepta ab eo.

xxxiii. Quare testimonia sacra Scripturæ, quæ significant merita naturæ lapsæ esse dona Dei exponunt Ecclesiæ Patres adversus Pelagianos idem esse, ac elicita auxilio gratiæ. Ejusmodi sunt 1. Corinth. 4. *Quid habes quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Id est, communi interpretatione Patrum, quasi tuis viribus, & non alienis, & gratiosis meritum, quod habes, perfeceris. Rom. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis: id est, ideo diffusa, & data charitas actualis, quia per Spiritum sanctum nobis extraneum, & gratuitum & non per humanum est elicita.* Ephes. 4. *Gratia salvi estis per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est.* Idem significatur esse donum, ac non esse ex nobis. Similiter è contra ex testimoniis, quæ exprimiunt merita naturæ lapsæ fieri viribus supernaturalibus gratiæ, colligunt Patres, ea donari à Deo, quia esse elicita viribus gratiæ divinæ, & esse donum, seu gratiam Dei non distinguunt. Ejusmodi sunt ad Philip. 2. *Deus est qui operatur in nobis velle & perficere.* Rom. 9. *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.* Ad Ephes. *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi*

quasi ex nobis; sed sufficientia nostra ex Deo est; & alia plura, quæ Patres proferunt ad statuendam necessitatem gratiæ divinæ, & simul donationem operum, & meritum naturæ lapsæ, alteram ab altera individuum ostendentes. Quod Patrum testimonia confirmabunt.

xxxiv. Gratiæ causalitatem cum donatione operum nexam frequenter tradit Augustinus. Inprimis lib. 1. Retract. c. 23. exponens epist. ad Rom. c. 6. *Credere, & operari inter Dei munera reperitur; & utrumque ipsius est, quia ipse præparat voluntatem.* Expende rationem, quare Dei munus est fides, & operatio, quia Deus per suam gratiam, voluntatem præparat. Item ferm. 94. de tempore: *Sed voluntas (inquis) mea bona est. Fateor tua; sed ipsa à quo data, à quo excitata?* En data est voluntas bona, quia excitatur à Deo. Rursus lib. de gratia Christi c. 13. *Si autem data est, non dicitur iustitia nostra, sed Dei, quia sic fit nostra, ut sit nobis ex Deo.* Repetit iustitiam operum esse datam, quia nobis ex Deo est. Præterea de prædestinatione Sanctorum cap. 11. *Ideo hæc & nobis præcipiuntur, & dona Dei esse monstrantur, ut intelligatur, quod & nos ea faciamus, & Deus faciat, ut illa faciamus.* Itaque quia nos facimus, bona opera præcipiuntur, & quia Deus per suam gratiam facit, ut faciamus, ideo dona Deesse monstrantur. Item de spiritu & litera cap. 2. *Cogitare debes, quamvis ad hominem id agere pertineat, hoc quoque munus esse divinum; Deus est enim qui operatur, ait Apostolus, & velle, & operari pro bona voluntate.* Quamvis interveniat hominis operatio, opus ejus est munus divinum, quia Deus auxilio suæ gratiæ illum etiam operatur. Denique de bono perseverantiæ c. 14. *Profectio neque de perseverantissima obedientia glorandum est. Neque ita nostra tanquam nobis non sit desuper donata dicenda est. Ipsa igitur Dei donum est.* Infert perseverantiam esse donum Dei, quia nos gloriari non possumus eam nostris viribus, & non de super datis acquisitam. Alia innumera adduci possent, quæ præterimus, ne multitudine lectorem fatigemus.

xxxv. Augustino ad stipulatur Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 9. *Hoc in Deo facimus, quod Deo in nobis faciente datur nobis ut faciamus.* Observa, Deo in nobis faciente dari nobis opus, quod facimus. Præmiserat c. 8. *Dat ergo Deus cor novum, ut in justificationibus ejus ambulemus, quod pertinet ad bonæ voluntatis initium. Dat etiam, ut iudicia ejus observemus, & faciamus, quod pertinet ad bonæ operationis effectum.* Datum asserit bonæ voluntatis initium, & bonæ operationis effectum, quia juxta Ezechielem, Deus facit per suam gratiam, ut faciamus. Expressius epist. 6. ad Theodorum de convers. c. 6. *Ne depuere viribus tuis, quod sæculi facultates contempnis, quod desiderio Regni cælestis accenderis, quod viam mandatorum Dei currere delectaris. Hæc enim omnia nullatenus haberes, nisi à Deo munere gratuita donationis acciperes.* Ergo quia bona opera viribus propriis deputanda non sunt, munere gratuita donationis à Deo accepta referri debent.

xxxvi. Consonat Chrysostomus Hom. 12. 1 Corinth. 4. col. 2. *Num ipse per te rectè operatus es? Non sane, sed accepisti. Non tuum id munus est.* Colligit, munus esse acceptum à Deo bonum opus, quia non per nostras vires illum agimus. Similiter ibidem: *Non merita tua hæc sunt, sed Dei gratia; quamvis fidem adducas, à vocatione eam accepisti.* Accepta sunt merita & gratia Dei, quia prævenit vocatio di-

vina. Rursus Homil. 6. epist. 2 Corinth. 3. col. 3. *Totum Deo tribuo, acceptumque fero; nam sufficientia nostra ex Deo est.* Sat igitur est, sufficientiam boni operis esse à Deo per gratiam, ut totum opus Deo tribuamus acceptum.

xxxvii. Similiter alii Patres. Anselmus lib. de concord. prædest. cum lib. arb. c. 3. *Quod prædicantes mittantur, gratia est. Quapropter prædicatio gratia est, quia gratia est, quod descendit ex gratia.* Quid aptius toti rei dixeris? Ideo prædicatio est gratia, quia gratia est quod descendit ex gratia. Item ad Ephes. 2. ad illa verba: *Gratia estis salvati per fidem, & hoc non ex vobis, &c.* sic habet: *Dei donum est ipsa fides, & non parvum, sed purè donum Dei, quia non ex operibus vestris, id est, non est ibi admixtio operum, ut ne quis gloriatur.* Vbi quis gloriari non potest suis tantum operibus, seu viribus obtinuisse fidem, Dei purè donum eam agnoscere debet. Iisdem lib. 7. etym. c. 3. *Spiritus sanctus in nobis id agit, ut in Deo maneamus, & ipse in nobis.* Vnde & in donis Dei nihil majus est charitate. Quia Spiritus sanctus agit, ideo charitatis actus inter Dei dona numeratur. Gregorius Hom. 9. in Ezechielem. *Præveniente ergo gratia, & bona voluntate subsequente, hoc, quod omnipotentis Dei donum est, fit meritum nostrum.* Solum quia prævenit gratia, & bona voluntas subsequitur, meritum nostrum fit Dei donum.

xxxviii. Eandem mentem sectantur scholastici. Magister in 2. dist. 27. cap. *quæ ipsa docet bonam voluntatem esse donum Dei, & hominis meritum; idque probat quia ex gratia, quæ prævenit, & sanat arbitrium hominis, & ex libero arbitrio procreatur in homine omnis bonus affectus.* Eandem rationem, & illationem habet D. Thomas 1. 2. q. 111. ar. 2. ad 2. *Tota operatio pertinet ad gratiam, quia motus liberi arbitrii non est causa gratiæ, sed effectus.* Nos aliud non contendimus, quam sufficere interventionem gratiæ causantis bonam operationem, ut ea reputetur donum, & gratia Dei.

xxxix. Claudimus probationem cum testimoniis Concilii Trident. & Arauscani. Tridentinum enim sess. 6. cap. 16. sic habet: *Ab sit ut Christianus homo in seipso vel confidat, vel gloriatur, & non in Domino: cujus tanta est erga omnes homines bonitas, ut eorum velit esse merita, quæ sunt ipsius dona.* Sunt igitur merita dona Dei, quia homo non potest ad illa habenda suis viribus confidere, nec in se, sed in auxilio divino gloriari. Arauscanum autem can. 9. *Divini muneris est, cum & recta cogitamus, & pedes nostros à falsitate, & iniustitia continemus. Quoties enim bona agimus, Deus in nobis, atque nobiscum, ut operemur, operatur.* Rationem, propter quam divini muneris est recta cogitatio, & operatio, reddit, quia Deus in nobis, & nobiscum operatur. Quare laudatum esse debet, eo ipso quod opus meritorium sit elicatum auxilio supernaturali gratiæ divinæ, & non solis viribus naturæ debitum, meritum esse donum, & gratiam Dei. Igitur cum Baiani admittant merita naturæ integræ fieri auxilio supernaturali gratiæ, & non viribus naturæ, quod disp. sequenti firmum stabiliemus, consequens est, ut ea sint propriè donata à Deo, & gratia Dei.

xli. Occurret Baianus, donationem, & gratiam meriti, rectè inferri ex auxilio supernaturali naturæ lapsæ, ut inferunt Ecclesiæ Patres, non verò ex auxilio naturæ integræ, quia auxilium naturæ lapsæ, cum sit determinans arbitrium ad meritum, & intrinsecè connexum cum illo, est quoque donans ipsius

ipsius meriti; auxilium verò naturæ integræ, cum sit ex se indifferens, & separabile à merito, non potest donare meritum.

Sed contra. Primò quia hæc differentia auxiliorum gratiæ in statu naturæ integræ atque lapsæ aliena est à mente Patrum, & à veritate rei, ut evincemus disp. 7. & 24. Nunc sufficiat testimonium Fulgentii lib. 2. ad Thrasymundum c. 3. *Non alia gratia stantem Angelum à ruina potuit custodire, nisi illa, quæ lapsum hominem post ruinam potuit reparare. Vna est in utroque gratia operata, in hoc ut surgeret, in illo, ne caderet; in illo ne vulneraretur, in isto, ut sanaretur. Ab hoc infirmitatem repulit: illum infirmari non sinit. Illius esca, istius medicina.* En non alia, sed una, & eadem gratia naturæ stanti, & lapsæ, sanæ, & ægrotae communis, & salutares cujusque effectus operata.

xlii. Secundò: Anselmus, & Augustinus expressè differunt de gratia naturæ integræ. Anselmus n. 29. perseverantiam Angelorum acceptam refert, & donatam à Deo, ex illo 1 Corinth. 4. *Quid habes quod non accepisti, &c.* Augustinus verò n. 30. amorem Dei asserit gratiam Angelis initio concessam. Tertiò reliqui Patres superioribus adducti, licet de meritis naturæ lapsæ loquantur, rationem tamen illa prædicandi dona, & munera divina præcisè referunt in eam necessitatem gratiæ, quam Pelagius negabat, communem naturæ integræ, ex eoque solum colligunt meritorum donationem, quia illa ex nobis non habemus, sed ex Deo, quia de illis in propriis viribus gloriari non possumus, quia excitatione, & præparatione gratuita Dei indigemus, quia sufficientia nostra ex Deo est, & aliis similibus rationibus, quæ communes sunt etiam integræ naturæ, ut testimonia recolenti fiet manifestum. Eo enim ipso quod natura integra mereri apud Deum non possit absque auxilio supernaturali sibi indebito, & gratuito, non solum efficiente meritum, sed etiam excitante, & movente arbitrium, ut illud operetur, verum est, naturam integram non à se illud habere, non posse de suis viribus gloriari, sufficientiam esse Dei, & non suam, indigereque vocatione, & præparatione divina sibi indebita, & gratiosa, sicut naturam lapsam. ergo non amplius requiritur, rationatione Patrum, ut ea merita computentur inter gratias, & dona divina.

xliii. Denique æstimatione morali frequent. Concurfus indifferens antecedens, & eventu frustrabilis ex defectu alterius concursus liberi sufficit, ut illi referatur beneficium, & donum acceptum. Duci enim solum dirigenti exercitum tribuitur victoria, ab eoque data reputatur, quamvis directio pendeat ab actione militum defectibili; mors à servo illata censetur facta, & data à Domino jubente illam, quamvis jussio non determinet servum; redemptio à captivitate refertur accepta ab eo, qui famulum misit ad captivum suis sumptibus liberandum, quamvis ex famuli inobedientia frustrari possit eventus; beneficium gratificamur precibus illud impetranti, quamvis impetratio precum possit à consequitione dividi. ergo quamvis concursus antecedens gratiæ divinæ in natura integra sit indifferens, & separabilis ab effectu meriti, poterit in illum referri meritum tanquam beneficium, & donum. Quia longè major est concursus gratiæ in meritum, quam reliqui morales concursus proximè enumerati, cum ille proximius, & fortius dirigat, moveat, exciet, & impellat arbitrium huma-

num, quam alii: & rursus illud elevet, roboret, & sufficiens constituat ad meritum agendum; demumque cum arbitrio simul agat, & efficiat meritum.

xliiii. Confirmatur. Sacræ scripturæ, & Patres referunt in merita Christi omnia dona salutaria hominum, ejusque dona, & beneficia clamant, pro illisque Christo debitores nos sumus & gratias agimus. Tamen Christi merita secundum se non obligarunt voluntatem divinam ad illa præstanda, sed seclusa promissione divina poterant illa existere, quin nobis dona salutaria præberentur. ergo concursus indifferens tribui potest donum acceptum. Illustratur exemplo luminis, quo Baianus ad suæ sententiæ probationem utitur, & Fulgentius nostram confirmat. Nam epist. 6. ad Theodor. de convers. c. 6. ubi præmiserat de meritis verba relata n. 35. *Hæc enim omnia nullatenus haberes, nisi à Deo munere gratuita donationis acciperes,* subdit: *Nam & oculus sic factus est, ut lumen videre possit; sed videre non potest, nisi se illi lumen infuderit. Quod ergo videt oculus, beneficium est luminis.* Considera, oculum videre, beneficium luminis (cum quo Fulgentius auxilium gratiæ comparat) eo censere, solum quia sine illustratione luminis videre non potest, quamvis lumen non determinet oculum ad videndum, cum possint præsentem lumine oculi claudi, & lumen non videri.

xliiii. Demum confirmatur; quia auxilium potest donare meritum arbitrio, quamvis arbitrium possit dividere meritum ab auxilio, nam donatio pendet ab acceptatione libera donatarii, quæ potest deficere existente actione donandi, & pro solo arbitrio donatarii frustrari donatio. Quod in humanis manifestum est; liber enim mihi donatus potest definere esse meus, & donum meum ex solo defectu acceptationis meæ, & ea accedente fieri meus, quin donatoris gratia determinet acceptationem meam. Ergo ut gratia divina sit donans meriti, opus non est, ut ea determinet acceptationem arbitrii, sed potest cum ea componi defectus donationis ex defectu acceptationis liberæ arbitrii creati. Id significant plura testimonia Patrum. Prosper lib. 2. de vocat. gent. c. 26. *Quod à multis refutatur opitulatio Dei, ipsorum est nequitia: quod autem à multis recipitur, & gratia est divina, & voluntatis humane;* ubi receptio gratiæ, & opitulationis divinæ, nostræ voluntatis est, quia refutari potest. Damascenus in Dialogo contra Manichæos circa med. *Deus omnibus bona fundit: qui vult, accipit.* Deo tribuit dare, & arbitrio pro libertate accipere. Expressius Arnobius lib. 2. adversus gent. post med. *Vis sumere quod offertur, atque in tuos usus convertere? Consulueris tu tibi. Aspernavis, contempnis, despicias? Te muneris commoditate privaveris. Nulli Deus necessitatem offert.* Deus igitur munus offert relicta arbitrio potestate sumendi, & non sumendi. Hugo Victorinus in annotationibus ad Dionysium de cælesti Hierarchia c. 9. lib. 9. post med. *Sicut in nostra potestate non est, ut divina illuminationis donum nobis offeratur, ita non nisi in nostra potestate est, ut oblatum suscipiatur.* Nota, donum gratiæ postquam oblatum est, in nostra potestate esse, ut suscipiatur, vel non suscipiatur, hoc est, ut illi suffragetur, aut refragetur arbitrium. Vnde subdit: *Nam aliquando cum volumus, offertur, sed non suscipitur, nisi cum volumus.* Ergo munus oblatum pro velle, aut nolle nostro, suscipitur, aut respicitur. Ideò Augustinus de spiritu & litera c. 33. *Voluntatem credendi noluit,*

ita esse purè Dei donum, ut non sit etiam opus arbitrii liberè recipientis illud: *Si autem dixerimus huiusmodi voluntatem non esse nisi donum Dei; merendum est, ne infideles non immeritò, sed iuste excusari videantur, idèò non credidisse, quod dare illis Deus istam voluit voluntatem.* Igitur ut excusatio sit vana, dicendum est, Deum illis quantum est ex se cum auxilio gratiæ voluntatem dedisse, sed illos pro suo arbitrio noluisse recipere. Itaque potest meritum esse donatum, & acceptum à Deo, quamvis auxilium donans possit arbitrio non recipiente frustrari.

SECTIO V.

Argumenta Baii, & Baiavorum contra præcedentem doctrinam.

XLV. Objicit Baius lib. I. de meritis operum c. 3. Augustinum de corrept. & gratia c. 11. sic afferentem de vita æterna meritis primi hominis, & Angelì respondente: *Quo futura erat & homini, sicut facta est Angelis, merces meriti. Nunc autem per peccatum perditò bono merito in eis, qui liberantur, factum est donum gratiæ, quæ merces meriti futura erat.* Expendit vitam æternam nunc hominibus lapsis esse gratiam, & Adamo perseveranti futuram solum mercedem, & non gratiam, non alia ratione, nisi quia nunc per peccatum perditò bono merito, non potest esse meritum, quin sit gratiæ donum, tunc autem permanente in finem bono merito absque peccato, non esset meritum donum gratiæ, sicut modo est. Eodem argumento, & testimonio utuntur Baiani differentes de gratia primi hominis.

XLVI. Respondeo. Quod Augustinus afferat vitam æternam ante peccatum esse Angelis, & fore homini mercedem, non negat fore quoque gratiam in radice meritorum, sicut modo est post peccatum. Nam etiam post peccatum vita æterna est merces afferente Augustino epist. 105. ad Sixtum: *Sicut merito peccati tanquam stipendium redditur mors; ita merito iustitiæ tanquam stipendium vita æterna.* Tamen propterea non negavit esse post lapsum gratiam Theologicam, ut ipsi adversarii fatentur. Itaque beatitudinem æternam post Adæ peccatum duplici ex causa voluit factam esse donum gratiæ, quæ futura erat non peccante Adamo merces meriti. Prima, quia modo consequentibus vitam æternam major moraliter gratia exhibetur, quam ante peccatum exhiberetur Adamo: Tum quia post Adæ peccatum, homo factus est positivè indignus quocumque dono gratiæ, quo non erat positivè indignus in statu innocentie. Major autem benignitas, & gratia Dei est conferre donum indebitum homini positivè indigno, quam non digno, sic istam majorem gratiam explicat Augustinus in Enchir. c. 106. cum ait: *Sed post illam ruinam major est misericordia Dei, quando & ipsam liberum arbitrium liberum est à servitute, cui dominatur cum morte peccatum.* Tum quia post Adæ peccatum ad consequendum vitam æternam vincenda est concupiscentia repugnans meritis, quæ ante peccatum non erat. Ad vincendam autem istam repugnantiam, majores Physicè vires gratiæ necessariae sunt, sic exponit Augustinus de correptione & grat. c. 11. conferens cum primo homine lapsos post peccatum: *Ille non opus habet eo adiutorio, quod implorant isti, cum dicunt; video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis mee, quoniam in*

eis caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem: atque tali certamine laborantes, ac periclitantes dari sibi pugnandi, vincendique virtutem per Christi gratiam possunt. Ille verò nulla tali rixa à seipso adversus seipsum tentatus, atque turbatus in illo beatitudinis loco sua secum pace fruebatur. Secunda causa, quare major nunc sit gratia, ea est, quia post peccatum ad adipiscendum beatitudinem æternam opus est homini redemptione à peccato: quæ redemptio absque virtute hominis Dei generi humano repugnat. Virtus autem redemptiva hominis Dei propria, major est Physicè, quam ea quæ Adamo ad obtinendam felicitatem æternam erat necessaria. Ita exponit Augustinus de corrept. & grat. c. 11. ibi: *Nunc potentiori gratia indigent isti: & quæ potentior, quam Dei unigenitus filius æqualis Patri pro eis homo factus, & sine ullo vel originali, vel proprio peccato ab hominibus peccatoribus crucifixus?* En quare post Adæ peccatum peculiari ratione vita æterna dicatur facta donum gratiæ, quæ ante peccatum primis hominibus futura erat merces meriti.

XLVII. Secundò arguunt Baiani ex eodem Augustino lib. de correptione & gratia. Nam cap. 12. differens de perseverantia liberi arbitrii in bono sic loquitur: *Habens virtutem liberi arbitrii, quamvis non de futuro adiutorio Dei, sine quo non posset perseverare si vellet, non tamen tali quo in illo Deus operaretur, ut vellet.* Vbi apertissimè pronuntiat Augustinus, non habuisse Adamum tale adiutorium, quo Deus operaretur velle perseverantiam, hoc est, quo ei perseverantiam donaret, cum hæc non nisi volendo donari, & haberi possit. Cujus rationem subjicit: *Fortissimo quippe dimisit, atque permisit facere quod vellet; infirmis servavit, ut ipso donante, invictissimè quod bonum est, vellet, & hoc desereret invictissimè nolent.* Scilicet, idèò Adamum accipere non debuisset perseverantiæ donum, sicut lapsos post peccatum, quia non erat opus, ut tanto Dei adiutorio, ac dono voluntas illa sanissima, atque fortissima munitur, cum tales haberet vires voluntatis, ut perseverare, & non perseverare, in ejus relinqueretur arbitrio, hoc est, ut alterutrum sua libimet libertate donaret Adamus, Deo non donante, sed adjuvante solum. Quod paulò superius sic expressit: *Ut ergo non acciperet hoc donum Dei, id est, in bono perseverantiam primus homo, sed perseverare, vel non perseverare, in ejus relinqueretur arbitrio, tales vires habebat ejus voluntas, quæ sine ullo fuerat instigata peccato, & nihil ex seipso concupiscentialiter resistebat, ut dignè tantæ bonitati, & bene vivendi facilitati perseverandi committeretur arbitrium.* Quali diceret; magnitudo potestatis in causa fuit, ut non acciperet perseverantiam, cum ipsa sibi eam facile donare posset. Quare consequenter de meritibus primi hominis sic loquitur: *Vnde autem non gloriatur, caro coram ipso, nisi de meritis suis? Quæ quidem potuit habere, sed perdidit; & per quod habere potuit, per hoc perdidit, hoc est, per liberum arbitrium: propter quod non restat liberandis, nisi gratia liberantis.* Ecce disertis verbis asserit, Adamum per liberum arbitrium habere potuisse se merita, lapsos autem, non per liberum arbitrium, sed per gratiam Redemptoris. Quæ differentia apertissimè denotat, Adamo non potuisse merita esse donata, sicut lapsis donata sunt, cum Adamus ea per liberum arbitrium habere potuerit, lapsi verò non nisi per gratiam: nam licet etiam Adamus adiutorio Dei eguerit ad habenda merita, non tamen tali, quod ei merita donaret, quali egent justi post lapsum. Quæ ratione etiam meritum Adamo *summa* vocat, & alibi

humanum, quia per liberum arbitrium sibi metipsum tribuere poterat, cæteri verò non nisi per gratiæ largientis donum.

XLVIII. Respondeo. Mens Augustini in his testimoniis non est, merita Adamo non fuisse accepta, & donata à Deo; sed tantum non fuisse ea speciali ratione gratiæ donata, & accepta, quæ merita lapsi hominis accepta, & donata sunt, ut n. 4. 6. exponemus; scilicet quia homo lapsus specialiori gratiæ dono indiget ad habendum merita. Cujus specialitas in tria capita revocatur; primò in positivam indignitatem subiecti; secundò in gratiam incarnationis Dei necessariam ad hominis redemptionem, & liberationem à peccato; tertio in naturalem ipsius infirmitatem, quæ fortiori etiam intrinsecè auxilio indiget, ut reipsa, & efficaciter merita perficiat, & perseveret in iustitia, majoribus concupiscentiæ tentationibus, & hostibus resistens, quibus caruit Adamus, quin opus sit efficacia intrinseca auxilii connexa cum meritis, sed virtute solum enervante vires tentationis, & facilitate contra earum impulsum officia virtutum, aut roborante imbecillitatem humanam ad victoriam. Nam etiam Angelis in Adversariorum sententia auxilio intrinsecè efficaci caruerunt: tamen eis amor conditoris meritorius vitæ æternæ donatus fuit, & acceptus à Deo, ut vidimus n. 30. ex ipso Augustino. Quod etiam in eodem libro de correptione & gratia c. 11. expressè statuit his verbis: *Tunc ergo dederat homini Deus bonam voluntatem; in illa quippe eum fecerat rectum. Dederat adiutorium, sine quo in ea non posset perseverare, si vellet; ut autem vellet, in ejus libero reliquit arbitrio.* Vbi bonam voluntatem, in qua cum adiutorio Dei permanere posset, si vellet, datam à Deo, sicut ipsum adiutorium apertissimè asserit: quæ voluntas proculdubio ea fuit dilectio Dei meritoria & libera, in qua primum Adamus conditus fuit rectus, & iustus.

XLIX. Itaque in statu naturæ integræ, atque lapsæ concurrunt pariter ad meritum auxilium gratiæ, & liberum arbitrium, meritumque habetur per utrumque. Nam sicut in statu naturæ integræ datum fuit auxilium, quo homo perseveraret, si vellet, ita etiam in statu naturæ lapsæ, in quo etiam perseverantia relinquitur in libero arbitrio, sicut in statu innocentie; cum ea libera, & meritoria sit. Item sicut in statu naturæ lapsæ habetur meritum per gratiam, ita etiam in statu naturæ integræ, cum etiam in eo statu solum arbitrium absque auxilio gratiæ meritum perficere nequeat. In his igitur conditionibus nullum est discrimen inter utrumque statum, nec illud in eis assignat Augustinus, nam in statu naturæ integræ tribuens meritum libero arbitrio, non excludit gratiam, nec in statu naturæ lapsæ tribuens illud gratiæ Salvatoris excludit liberum arbitrium. Discrimen in eo solum constituit, quod in statu naturæ integræ auxilium gratiæ collatum Adamo non fuit efficax ad perseverandum, sicut est plerisque in statu naturæ lapsæ; idèòque tali auxilio Deus reipsa non operatus fuit perseverantiam, seu velle perseverare, sicut in statu naturæ lapsæ. Si autem reipsa perseveraret, seu perseverare vellet Adamus, sicut perseverarunt, & voluerunt perseverare Angelis beatitudinem adepti, Deus in eo, sicut in Angelis operaretur & velle: nam auxilio Dei nihil defuit, ut illud operaretur in Adamo, nisi concursus liberi arbitrii, qui erat necessarius ad illud, cum auxilium gratiæ collatum Adamo ex se moveret, & excitaret

arbitrium ad volendum, vimque contineret, & arbitrio præstaret ad ejusmodi opus agendum. Quare nullo pacto loquutiones Augustinianæ in argumento objectæ quidquam evincunt, ut merita naturæ lapsæ potius, quam integræ censentur donata à Deo, aut merita naturæ integræ potius, quam lapsæ, excludant donationem specialem, & gratiosam Dei dependentem à consensu, & acceptatione libera voluntatis. Nec momenti est consideratio, quæ merita Adamo ipsius narret Augustinus; Nam idem sæpius usurpat de meritis lapsi hominis, & ea phrasis inter Ecclesiæ Patres frequentissima est, cum differunt de meritis naturæ lapsæ, ut expendimus disp. 30. sect. 10. de ente supernaturali.

L. Confirmatur tota doctrina. Præcipua vis argumenti nititur in ea loquutione, quæ Augustinus auxilium gratiæ ad perseverandum concessum Adamo docet constituisse perseverantiam in ejus libero arbitrio, & dependentem à conditione, si vellet. At idem competit auxilio gratiæ concessio ad perseverandum, & merendum hominibus lapsis. Ergo perseverantia, & merita Adamo non debent esse minus donata à Deo, quam hominis lapsi. Minor probatur ex Tridentino sess. 6. n. 13. sic statuente: *In Dei auxilio firmissimam spem collocare, & reponere omnes debent. Deus enim nisi ipsi illius gratiæ defuerint, sicut cepit opus bonum, ita perficiet operans velle, & perficere.* Cernis divinæ operationis per auxilium gratiæ promissionem subijci illi conditioni ex parte hominum, nisi ipsi illius gratiæ defuerint. Item ex Leone serm. 8. de jejunio decimi mensis c. 3. *Si hoc, quod Deus vult, volumus, ab illo accipiet infirmitas nostra virtutem, à quo ipsam accepimus voluntatem. Deus est enim, sicut ait Apostolus, qui operatur in nobis.* Expende conditionem, si volumus non obtinere, ut à Deo bonam accipiamus voluntatem, & Deus in nobis operetur velle, & perficere. Etiam ex Chrysostomo serm. 8. in Philipenses 2. *Si voluerimus, nostram operabitur voluntatem.* Notat conditionem. Ac subdit: *Et promptitudinem nobis dabit, & operandi efficaciam. Quando enim voluerimus, voluntatem nostram adauget.* Vox quando, sensum continet conditionalem. Igitur dependentia auxilii Adamo concessi à conditione liberi arbitrii si vellet, non arguit exclusionem specialis donationis divinæ, ut illius perseverantia, potius quam nostra, relegatur à donis specialibus gratiæ. Vide plura ex professo de hac re disp. 15. sect. 2.

SECTIO VI.

Vindicatur Suarez ab impostura Baiavorum.

LI. Cum ad hæc ventum sit dissimulare non licet quod Baiani imponunt Suariorum, scilicet in re præsentis objectionem Pelagii tanquam doctrinam ab Augustino traditam accepisse. Referunt enim, Suarium lib. 10. de gratia c. 9. n. 6. Ut probaret perseverantiam in Adamo fore donum speciale Dei, ulum esse iis Augustini de primo homine loquentis verbis, quæ sunt lib. de correptione, & gratia c. 10. *Non habuit perseverantiam, & si non habuit, non utique accepit.* Vbi ait Suarez, supposuisse Augustinum, non potuisse perseverantiam habere, nisi acceptam à Deo per efficacis gratiæ donum. At hæc verba non sunt Augustini decernentis, sed arguentis; & objicientis nomine Pelagii adversus perseverantiam naturæ lapsæ, quam Augustinus

stinus præmiserat esse donum speciale Dei contra Pelagii doctrinam. ergo abusus est Suarez objectione Pelagii tanquam assertione Augustini.

L I I. Etenim postquam Augustinus præteritis capitibus ostenderit contra Pelagium, perseverantiam naturæ lapsæ esse donum speciale Dei, & gratiam acceptam à Deo, in hoc capite decimo movet quæstionem de perseverantia naturæ integræ in Adamo, an ea etiam sit accepta, & donata à Deo? rationemque dubitandi proponit; quia Adamus re ipsa non perseveravit, & non perseverando peccavit. Si autem perseverantia esset donum acceptum à Deo, ubi re ipsa non perseveravit, non utique perseverantiam accepit, atque adeo non perseverando non peccavit, quia negatio perseverantiæ, non Adamo, qui perseverantiam non accepit, sed Deo, qui eam non donavit, tribuenda videtur, cum ante negationem talis doni, nullum Adami peccatum, nec actuale, nec originale præcesserit. Ex quo colligunt Baiani, verba, quibus utitur Suarez, non esse Augustini tanquam decernentis, sed tanquam objicientis, & arguentis. Cui argumento rursus respondet Augustinus, negando perseverantiam in Adamo debere esse acceptam à Deo, ejusque rationem reddit, quia Adamo tribuit vires integras liberi arbitrii, quibus ipse sibi posset, etiam non donante Deo, perseverantiam obtinere. Sic enim respondet: *Quapropter saluberrimè consistemur, quod rectissimè credimus, Deum sic ordinasse Angelorum, & hominum vitam, ut in ea prius ostenderet, quid posset eorum liberum arbitrium: deinde quid posset suæ gratiæ beneficium, & justitiæ iudicium.* Quibus verbis quasi digito volunt Augustinum ostendere, fontem diversitatis gratiæ, qua Adamus, & homo lapsus præventus est à Deo, scilicet quia Adamus integris erat viribus auxilio indifferente gratiæ non donante perseverantiam, sed eam libero arbitrio relinquente; homo lapsus verò quia infirmus est, & concupiscentiæ impulsibus obnoxius, auxilio determinante, & consequenter perseverantiam donante. Quam rursus proferunt esse ad eò genuinam Augustini mentem in materia gratiæ, ut qui eam assequuti non sunt, passim in errores inciderint, & in Augustini doctrina intelligenda lapsus hallucinati, ut Suarius hallucinatus fuit.

L I I I. Hæc calumniis plena sunt, & à vero longè aberrant, Suariumque, & Augustinum imposturis infamant. Suarium, quia ei imponunt objectionem Pelagianam, tanquam Augustini doctrinam amplexum esse: Augustinum verò, quia imponunt perseverantiam naturæ integræ non esse gratiam, & donum Dei, contra doctrinam Ecclesiæ damnantis Baium, ut ex superioribus constat. Vtrumque probatur. Nam licet certum sit, & vel pueris notum, Augustinum in eo loco munus gerere arguentis, & non decernentis, tamen manifestè supponit in ipsa dubitandi ratione, perseverantiam naturæ integræ esse donum acceptum à Deo, ut dixit Suarez *supponens non posse illam habere, nisi acceptam à Deo.* Id constat ex duplici ratione. Prima est, quia sic quæstionem primum aggreditur: *Quæritur à nobis quantum atinet ad hoc donum Dei, quod est in bono perseverare usque in finem, quid de ipso primo homine sentiamus, qui certe sine ullo vitio factus est rectus.* Vbi aperte supponit, hoc, quod est in bono perseverare usque in finem, etiam in primo homine esse donum Dei. Secunda est, quia eo supposito, sic continuo quæstionem movet: *Sed illud magis querendum, operantisque tractandum est, quomodo respondeamus eis, qui*

dicunt, eum peccasse, & desertorem boni fuisse. Non ergo habuit in illo bono perseverantiam, & si non habuit, non utique accepit. Quomodo enim & accepisset perseverantiam & non perseverasset? Porro si propterea non habuit, quia non accepit, quid ipse non perseverando peccavit, qui perseverantiam non accepit? Nec enim dici potest, ideo non accepisse, quia non est discretus à massa perditionis gratia largitate: nondum quippe erat illa in genere humano perditionis massa antequam peccasset. Planè etiam hic perseverantiam Adami supponit accipiendam à Deo donante illam. Tum quia quæstionem istam proponit operosam, & difficilem, & præmiserat esse *non contemnendam, sed in adiutorio Domini aggrediendam, atque solvendam.* Si autem non supponeret, perseverantiam esse donum accipiendum à Deo, nullius operæ, & difficultatis esset quæstio proposita, cum tota difficultas, cur Adamus non perseverando peccaverit, revocetur in qualitatem perseverantiæ accipiendæ à Deo, scilicet quia inde deducitur, ideo non perseverasse, quia Deus perseverantiam non donavit, cujus negationis Deus causa fuit, sicut est causa donationis perseverantiæ. Tum quia frivola, & frustranea esset in ratione dubitandi toties repetita inculcatio perseverantiæ non acceptæ, si non esset perseverantia accipienda. præsertim cum in responsione objectionis post toties inculcatam acceptionem perseverantiæ nullum faciendum esset nec factum sit verbum, quod perseverantiam in Adamo non esse donum acceptum significaret, & id negando facilis, & prompta esset totius dubitationis, & objectionis solutio. Tota igitur quæstio, & dubitandi ratio nititur in qualitate perseverantiæ Adami, quæ esse donum accipiendum à Deo, quam Augustinus supponit.

L I V. Argumentum autem dissolvit, quia licet perseverantia sit donum accipiendum à Deo, & gratia largitionis divinæ, acceptio tamen ipsius est arbitrio creato libera, & ab ejus consensu dependens, in ejusque defectu, sive dissensu libero potest esse peccatum. Quia tamen pendet consensus arbitrii creati ab auxilio efficaci gratiæ, & medio illo constitutus est in potestate divina, ut re ipsa existat, proptereaque dubitationi obnoxium est, cur Deus non donaverit Adamo auxilium efficax ad perseverandum, & medio illo perseverantiam actualem, cum facile posset, sed permiserit ejus peccatum cum solo auxilio sufficienti, præsertim nullo præcedente peccato, quod tale auxilium efficax demeretur? Respondet, ideo eo providentiæ genere usum fuisse, quia expediebat, ut prius ostenderet, quid posset liberum arbitrium operans absque auxilio gratiæ, scilicet peccatum. Deinde quid posset beneficium gratiæ, justitiæque iudicium, scilicet perseverantiam post lapsum in prædestinatis, & damnationem æternam in reprobis, donante Deo auxilium efficax gratiæ prædestinatis, & illud subtrahente reprobis. Hæc est mens genuina Augustini manifesta in ejus responsione, quam truncatam, & non integram tradiderunt Baiani: *Quapropter saluberrimè consistemur, quod rectissimè credimus, Deum, Dominumque rerum omnium, qui creavit omnia bona valde, & mala ex bonis exortura esse præscivit, & scivit, magis ad suam omnipotentissimam bonitatem pertinere etiam de malis benefacere, quam mala esse non sinere: sic ordinasse Angelorum, & hominum vitam, ut in ea prius ostenderet quid posset eorum liberum arbitrium, deinde quid posset suæ gratiæ beneficium, justitiæque iudicium.* Vbi primum expendas, quæso, nullum extare verbum, quo

quo neget Augustinus, perseverantiam Adami esse donum accipiendum à Deo. Deinde nullum, quo indiget diversitatem gratiæ, qua Adamus ante peccatum, & post peccatum ad perseverandum præventus fuit, scilicet ante peccatum indifferens, & post peccatum determinans, quam Baiani contendunt, & unicam totius doctrinæ Augustinianæ de gratia basim debuccinant.

L V. Nam quod Augustinus ait, Deum prius voluisse ostendere, quid posset liberum arbitrium, deinde quid posset gratiæ beneficium, non designat discrimen inter posse arbitrii ad perseverandum cum auxilio concesso post peccatum, ut Baiani intelligunt; volentes in primo posse magnitudinem potestatis arbitrii ad perseverandum, & in secundo efficaciam, & potestatem gratiæ significare. Tum quia Augustinus ibi pari sermone differit de Angelis, ac de hominibus, ut manifestant illa ejus verba: *Sic ordinasse Angelorum, & hominum vitam, ut in ea prius ostenderet, quid posset eorum liberum arbitrium, deinde quid posset suæ gratiæ beneficium, justitiæque iudicium: quare liberum eorum arbitrium, non solum ad homines, sed etiam ad Angelos referendum est; ideoque mox aggreditur determinatè sermone de casu, & perseverantia Angelorum.* Tamen etiam Baianorum opinione Angeli perseverantes non steterunt auxilio gratiæ prædeterminante, nec alio, quam eo, quod cadentibus concessum fuit, nec his post peccatum aliud efficacius ad perseverandum fuit provisorium. Ergo ibi non constituit diversitatem gratiæ auxiliantis ad perseverandum ante peccatum, & post peccatum. Tum quia ex ipso contextu, & filo sermonis constat, prius illud posse arbitrii, quod Deus ostendere voluit, non ad arbitrii excellentiam, sed depressionem potius Augustinum retulisse, scilicet, quod arbitrium ex se, ad perseverandum in bono non valeat absque speciali auxilio Dei, etiam infirmitate ulla non tangatur, cum auxilio autem divino perseveret etiam infirmitatibus obnoxium, siquidem Adamus subtrahente Deo auxilio efficaci gratiæ nullo tentationum internarum impulsu tactus miserè lapsus fuit, & plures nunc iusti, & etiam ipse Adamus post peccatum læviente concupiscentia, perseverantiam consequuti sunt. Ideò enim præmiserat Augustinus Deum *præscivisse peccatorum, & simul bonorum, quæ ex illis exortura sunt, peccata permittere, quia magis ad suam omnipotentissimam bonitatem pertinet etiam de malis benefacere, quam mala esse non sinere: scilicet ut rectam, & probatam ostenderet providentiam, qua sic ordinavit Angelorum, & hominum vitam, ut in ea prius voluerit ostendere quid posset eorum arbitrium auxilio efficaci gratiæ destitutum, nempe peccatum, quod in Adamo, & Angelis permisit. Nam illud prius, quod hominum, & Angelorum perseverantiam præcessit, non ad ostensionem potestatis ad perseverandum, sed infirmitatis potius argumentum contulit. Hæc cum Augustini mente, & totius capitis contextu magis nexa sunt, quam ea, quæ Baiani machinantur; atque adeò Baiani potius, quam Suarez, & alii Theologi in eorum intelligentia hallucinantur.*

L V I. Hanc Augustini mentem præclare confirmat Anselmus Augustini discipulus de re, & argumento præsentis lib. de casu diaboli cap. 2. & 3. differens. Præmiserat enim initio capitis secundi, *non minus Angelo quam homini convenire, ideo perseverantiam habuisse, quia accepit, & ideo accepisse, quia Deus dedit.* Quo supposito arguit in quo fuerit culpa An-

geli, qui non perseveravit, quia perseverantiam non accepit, seu quia Deus non dedit. *Ille qui in veritate non stetit, ideo non habuit perseverantiam, quia non accepit, & ideo non accepit, quia Deus non dedit. Si ergo potes, volo ut ostendas mihi culpam ejus, cum ideo non perseveravit, quia ille non dedit, quo non dante nihil habere potuit.* Quod rursus urget: *Quia si bono Angelo datio est causa acceptionis, puto, non dationem esse malo Angelo causam non acceptionis.* En Anselmus evidentissimè supponit perseverantiam in bono Angelo fuisse acceptam, & donatam à Deo, & ex eo dogmate quæstionem, & rationem dubitandi de peccato mali Angeli eandem prorsus cum Augustino movet. Cui quæstioni, & dubitandi rationi satisfacit cap. 3. sequenti, respondens, ideo malum Angelum non perseverantem peccasse, quia ejus culpa fuit perseverantiam non accepisse, nam acceptio perseverantiæ ab ejus libertate pendeat, & ejus arbitrio libera fuit, quod exemplo sic explicat: *Si ego porrigo tibi aliquid, & tu accipis, non ideo do, quia accipis, sed ideo accipis, quia do, & est datio causa acceptionis. Quid si ipsum porrigo alii, & non accipit: illene ideo non accipit, quia non do? Potius videtur, quia ideo non do, quia ille non accipit.* Cum autem rursus argumento insistat, non deficere voluntatem liberam accipiendi, nisi quia Deus talem voluntatem non donat, siquidem etiam ea voluntas debet esse accepta à Deo: respondet, causam non esse, quia Deus, quantum est ex se, non donat, sed quia arbitrium, quod ad accipiendum liberè concurrat, pro sua libertate non vult. Ac tandem concludit: *Ita ergo dicit, quia diabolus qui accepit velle, & posse perseverare, ideo non accepit, nec perseveravit, quia non perseverare voluit.* Cernis, Anselmum pro virili tueri, perseverantiam in Angelo esse acceptam à Deo, & una cum Augustino moventem quæstionem, & dubitationem de culpa Angeli non perseverantis, solutionem totam revocare in libertatem arbitrii, & non in gratiæ qualitatem diversam ejus qui perseveravit ab eo, qui à perseverando destitit. Quid ergo Baiani de Pelagianismo succlamatis Suario? Infimulate quoque Pelagianismi Anselmum.

L V I I. Claudio. Si Augustinus non supponit, perseverantiam naturæ integræ esse donum acceptum à Deo, nulla est sibi in re præsentis disputatio cum Pelagio, nec Pelagii nomine potuit objectionem argumenti conficere. Nam Pelagius totis viribus contendeat, perseverantiam naturæ integræ non esse donum Dei, & gratiam acceptam à Deo. Ideò igitur Pelagius in ea quæstione arguit, & Augustinus Pelagio satisfacit, quia supponebat, perseverantiam naturæ integræ esse donum Dei, sicut perseverantiam naturæ lapsæ. Nam argumentum objicitur ab absurdo, quod sequeretur ex perseverantia naturæ integræ accepta à Deo, scilicet contra scripturas sacras Adamum deserendo Deum, & non perseverando non peccasse, quia causa non perseverandi fuisset Deus, perseverantiam non donans. Si autem perseverantia naturæ integræ non erat donanda à Deo, nulla esset Pelagio occasio, hoc argumentum objicendi Augustino, cum Augustinus consentiret Pelagio, perseverantiam naturæ integræ non esse gratiam acceptam à Deo. Ut quid igitur in hanc disputationem tanquam adversarius adduceretur ab Augustino Pelagius, si ambo in eandem doctrinam convenirent? En Baiani, ut Suarium prædicent in doctrina Augustini hallucinatum, Augustinum faciunt Pelagianum, scilicet negantem, & non supponentem, perseverantiam esse donum acceptam à Deo. Quod

Quod Pelagianum esse Catholici omnes scriptores uno ore proclamant, & disputatione sequenti fulcimus.

SECTIO VII.

An usurpatio doni supernaturalis conveniat donis naturæ integræ?

LVI II. **B**aius negavit dona justitiæ conferentia in salutem æternam concessa Angelis, & primo homini, verè esse, ac dici *supernaturalia*, ut constat ex proposit. 21. 23. & 24. Id ex professo sancit lib. 1. de prima hominis justitia c. 9. quod sic aggreditur: *Sed & illud intuemur, quibus in rebus ponenda sit supernaturalis appellatio, ut etiam ex hac parte eluceat, quatenus hæc nuncupatio primæ hominis justitiæ possit attribui.* Vbi postquam ex Augustino exposuit primum effectus supernaturales, deinde naturales, quæstionem movet: *Quæro igitur in utris numeranda sit primi hominis justitia? quam sic decernit: Ego sane non nisi in posterioribus his effectibus eam ponendam esse sentio; eique asserto adeo tenaciter adhæret, ut oppositum censet errorem ex peccato Adami inductum in genus humanum: De quare etiam non video, quis unquam dubitare potuisset; si Adam in sua integritate permanens, huic subtili distinctioni naturalium à supernaturalibus in primo homine, imò aperto errori peccando occasionem non dedisset.*

LVI I. Id probat; quia dona justitiæ salutaria in vitam æternam, erant debita naturæ integræ hominum, & Angelorum, ut præcedentibus capitibus de creverat. Ea autem, quæ naturæ debita sunt, nequeunt esse, nec dici verè supernaturalia. Item à priori; quia ex Augustino lib. 9. de Genesi ad litteram eo differunt effectus supernaturales, & naturales, quod supernaturales mirabiliter secundum rationes, & causas in Deo absconditas rarissimè, & cum omnium admiratione fiunt; naturales verò secundum causas rebus creatis inditas regulariter, & modo quotidiano, ac usu manifesto generantur. At ejusmodi esset justitia salutaria, si homo non peccasset; siquidem una cum nativitate omnibus hominibus regulariter inesset, adeoque facile, & naturale esset homini colere Deum, ac agros. Ergo justitia salutaria, & reliqua dona ad Deum colendum primo homini concessa non essent, nec dici deberent *supernaturalia*, sed naturalia.

LVI. Cæterum cap. 10. sequenti statuit, nunc post Adæ lapsum eandem justitiam esse, ac verè dici *supernaturalem*, quia ratione peccati naturæ humanæ indebita est, & solum ex dispensatione gratiosa Dei nobis redditur. Atque adeo non esse supernaturalem quoad substantiam, sed tantum quoad modum, quemadmodum restitutio visus supernaturalis est solum quoad modum, quia secundum se debetur homini, & malo hominis deperditis virtute supernaturali reparatur: *Ad pristinam justitiam esse reparatum, est gratia fidelium eo modo, quo sanitas corporis gratia est, cum neque viribus naturæ, neque opera medici reparari potest, sed sola creatoris beneficentia redditur: non quod res sit supernaturalis, aut naturali hominis integritati superaddita, sicut prophetia, gratia sanctorum, & alia multa, quibus sine malo cavemus; sed quod ipse efficiendi modus, atque ratio secundum naturam operandi consuetudinem in rebus creatis non invenitur.*

LVI I. Id probat; quia justitia in natura lapsa comparatur sanitati deperditæ, & supernaturaliter, & ex

gratia Dei reparatæ, quæ secundum entitatem naturalis est, & quoad modum, seu recuperationem supernaturalis. Quod illustrat ex Fulgentio de Incarnat. & gratia c. 22. sic asserente: *Natura humana sanari potest, sed illius gratia sanitatis accipit donum, ex quo creationis sumpsit initium. Nam si homo naturaliter sanari nullatenus posset, ad sanandum eum celestis medicus non venisset.* Vbi differit de sanitate animæ per justitiam sanctificantem, quam asserit naturalem creationis initio, & gratiosam, & supernaturalem post morbum peccati, & indigentiam medici celestis.

LVI I. Identidem censet de beatitudine æterna, scilicet eam esse naturalem naturæ integræ, & supernaturalem lapsæ, quia naturæ integræ in justitia perseveranti debita est, & post lapsum peccati indebita, ut ex aliis propositionibus Baii decursu constabit. Nec obest, eam beatitudinem lumine gloriæ infuso, à solo Deo esse assequibilem. nam ipsemet Baius c. 11. differens de justitia decernit, eam esse naturalem, quamvis infusam à solo Deo, & non esse contra accidentium naturalium conceptum emanationem à solo Deo, ut vidimus disp. præterita n. 14. videlicet quia potest emanare à solo Deo, & deberi exigentiæ naturæ. Id autem, quod exigentiæ naturæ debitum est, & connaturale, non potest esse supernaturale, sed absolute naturale. Hæc sunt de mente Baii quoad usurpationem doni naturalis, & supernaturalis.

LVI I. Baiani verò recentes justitiæ dona vult esse naturalia, & supernaturalia simul naturæ innocenti. Naturalia quidem, quia sunt debita, & conformia exigentiæ, & appetitui innato naturæ. Supernaturalia verò, quia haberi non possunt solis viribus naturæ absque auxilio gratiæ Dei. Ea enim, quæ superant naturæ facultatem, & indigent viribus gratiæ, non possunt esse omnino naturalia, sed supernaturalia. Quod non solum post lapsum naturæ, & quoad modum reparationis, sed etiam in statu naturæ integræ, & quoad entitatem donorum intelligunt, quia ea est eorum donorum excellentia, ut activitas naturæ sola absque auxilio gratiæ non sufficiat ad obtinendum illa. Idque non solum de habitibus, sed etiam de actibus justitiæ, fidei, spei & charitatis, aliisque virtutum operibus salutaribus definiunt. In quo re quidem ipsa Baiani non differunt à Baio, sed sola voce. nam id, quod re ipsa intelligunt Baiani per dona supernaturalia, scilicet dona infusa à solo Deo, non inficiatur Baius, nec Baiani inficiantur, quod re ipsa per dona naturalia, scilicet debita, & conformia exigentiæ naturæ intelligit Baius. Itaque sola vocis usurpatio differens est.

LVI I. Assero primò contra Baium. Dona justitiæ salutaria in vitam æternam concessa naturæ integræ, verè esse, atque dici debere *supernaturalia*. Ita communis Theologorum sententia. Sanciturque primò ex Bulla Pontificum proscribente propositionem 21. Baii, quæ negat justitiam, per quam homo participat naturam divinam, verè esse, atque dici debere *supernaturalem*. Secundò, quia ea dona ejus excellentiæ sunt, ut nulla ratione debeantur naturæ, etiam innocenti; sed possunt ei à Deo absque injuria negari, ut stabilimus disp. 8. Dona autem ejusmodi excellentiæ non possunt esse naturalia; Nec Baius supernaturalia negat, nisi quia naturæ innocenti debita sunt. Tertio quia, ut exposuimus disp. 4. sect. 3. de ente supernaturali, connexio quidditativa cum gratia sanctificante, est conceptus proprius, & essentialis doni supernaturalis. Dona autem justitiæ

justitiæ salutaria in vitam æternam connexa sunt cum gratia sanctificante.

LVI I. Huc advoco aliqua testimonia Patrum. Cyrillus Alexand. in Ioan. c. 9. de Adamo differens: *Participatione luminis splendet super naturam suam glorificans Dei gratia, & variis donorum ornamentis ascendens.* Cernis, gratiam evellere hominem super naturam suam, quibus adjungit: *Misericors enim Dominus est, qui creaturam parvam, atque abjectam secundum naturam magnam, atque mirabilem suam efficit bonitate.* Ergo homo secundum naturam abjectus, & vilis; sublimis redditur gratia sanctificante Dei, atque adeo ea gratia non est secundum naturam, seu naturalis homini. Consequenter c. 14. *Qui fide Christi in adoptionem filiorum vocati sunt, humilitatem naturæ suæ deposuerunt, & honorantis Christi gratia, quasi splendida induit purpura ad supernaturalem dignitatem ascendunt.* Vbi humilitas naturæ deponitur adoptione filiorum, & per Christi gratiam, quasi per splendidam purpuram, ad supernaturalem dignitatem ascendit. Igitur adoptio filiorum Dei, & gratia, supernaturalis est humilitati naturæ. Rursus c. 15. *Creatura cum serva sit, nisi solum, & voluntate Patris, ad supernaturalia, vocatur; scilicet dona, & opera salutaria in vitam æternam.* Dionysius Areopagita de divinis nominibus c. 4. p. 4. de Dæmonibus differens: *Nec Angelica munera his tributa, aliquando permutata, sed integra sunt, penitusque conspicua.* Quæ verba exponens Marsilius Ficinus in comment. sic habet: *Sicut nocturnus aer dicitur tenebrosus, non quia vel rem novam subeat, vel naturam amittat suam, sed quia deest ei solis lumen; sic animus, ac Dæmon malus cognominatur, non propterea quod vel naturale quidquam perdat, vel suscipiat alienum, sed quia deficit à beneficio Dei munere.* Vnde solenne Scholasticis Theologis est, naturalia in Dæmonibus, Dionysio docente, mansisse integra. At non permanserunt justitiæ dona, ergo ea inter Angelica munera naturalia referri non debent. Basiliius lib. de Spiritu sancto c. 16. *Sanctificatio non est absque spiritu: non enim natura sanctæ sunt caelorum virtutes; sed juxta proportionem eminentiæ inter ipsas sanctificationis mensuras à Spiritu sancto habent.* Si Angelis non inest sanctitas à natura, sed ex dono gratuito Spiritus sancti, non erit eis naturalis, sed supernaturalis. Chrysostronus Hom. 15. in Genesim de primis Parentibus agens: *Gloria, quæ superne veniat, vestiti erant.* In justitia primis Parentibus non ex naturæ principii, sed supernis, ac supra naturæ conditionem accessit.

LVI I. Assero secundo contra Baium. Dona justitiæ naturalia, & debita naturæ integræ, non sunt supernaturalia naturæ lapsæ. Nam ut donum sit absolute supernaturale, non sufficit esse indebitum ratione peccati. At dona justitiæ debita naturæ integræ solum ratione peccati sunt indebita naturæ lapsæ. Etenim sanitas corporea non est supernaturalis homini lapsæ, quamvis ratione peccati sit indebita, sicut sanitas spiritualis animæ, cum homo ratione peccati mercatur utraque privari. Igitur cum utraque ante peccatum sit homini debita, & naturalis, & post peccatum utraque sit indebita; cur spiritualis erit supernaturalis, & non erit supernaturalis corporea? aut cur erit naturalis corporea, & spiritualis non erit naturalis, siquidem par est utriusque ratio.

LVI I. Rursus ea ratione naturalis asseritur justitia ante peccatum, quia est conformis exigentiæ,

& appetitui innato hominis expetentis felicitatem æternam, & consequenter media, & munera conferentia ad illam. At post peccatum manet in homine eadem exigentia, & appetitus innatus felicitatis æternæ, qui erat ante peccatum: tum quia appetitus non distinguitur à natura hominis: tum quia experientia, quæ ducuntur assertores hujus inclinationis innatæ ad felicitatem æternam, existit eadem post peccatum. Ergo aut justitia ante peccatum non erit naturalis homini, aut etiam erit naturalis post peccatum: aut ante peccatum non erat exigentia, & appetitus innatus felicitatis æternæ, aut erit post peccatum similiter.

LVI I. Nec satisfaciunt Baius si dicat, justitiam post lapsum non posse adquiri solis viribus naturæ absque auxilio gratiæ; cum opera justitiæ fieri nequeant à natura lapsa sine viribus gratiæ. Tum quia argumentum probat, etiam naturæ lapsæ deberi auxilia, quibus fiant opera justitiæ. Nam perseverat in illa appetitus innatus felicitatis æternæ, cui debentur media necessaria ad consequendum illam, & cujus ratione naturæ integræ asseritur à Baio debita justitia cum donis conferentibus in felicitatem æternam. Tum quia, esto, auxilia efficacia ad opera justitiæ sint gratiosa, & indebita naturæ lapsæ; auxilia tamen sufficientia indebita non sunt, cum post lapsum non sit omnino extincta libertas, & potestas antecedens voluntatis ad agendum opera justitiæ, ad quam pertinent auxilia sufficientia ad agendum illa. de quo fusè inferius. At ut opera justitiæ, supernaturalia non sint, sat est, auxilia sufficientia ad agendum illa deberi nature lapsæ; nam eo ipso in ejus potestate naturali, & debita continentur.

LVI I. Quæ in suam sententiam adducit Baius n. 59. non premunt. Primum enim argumentum diluitur, negando justitiæ dona salutaria in vitam æternam deberi naturæ; de quo erit disceptatio 8. Secundum verò, negando ea fieri à Deo secundum rationes, & causas rebus creatis ingenas, cum fiant à Deo supra omnem exigentiam, & debitum naturæ. Nec obest, ea non fieri mirabili, & extraordinaria providentia Dei; quia nec modo post lapsum naturæ, cum supernaturalia asseruntur à Baio, eo genere providentiæ fiunt. Aliud enim est opus fieri miraculosè, aliud supernaturaliter. Potest opus esse supernaturale, & non esse miraculosum: Ut enim opus supernaturale sit, sufficit non contineri in potestate, & exigentiæ naturæ; ut autem sit miraculosum ulterius requiritur, ut sit mirabile, & rarum supra cursum providentiæ ordinariæ etiam supernaturalis paratum. Itaque justitiæ dona, & opera in statu naturæ integræ essent supernaturalia, quamvis non essent miraculosa, sicut sunt in statu naturæ lapsæ, in quo ea supernaturaliter absque miraculo fiunt. Augustinus autem lib. de Genesi ad litteram, non tam opera supernaturalia, quam miraculosa definit, ut constat ex ipsa definitione, & exemplis, quæ adducit, sicut lignum aridum repente florescere, & petram fluentem aquam ministrare.

LVI I. Quod assert n. 61. ad suadendam supernaturalitatem justitiæ post lapsum non urget. Justitia enim non comparatur sanitati naturali, & debita in prima conditione naturæ, sed supernaturali; & indebita. Nec testimonium Fulgentii momenti est. Nam si quid probat, maxime justitiam etiam post lapsum esse naturalem, quia Fulgentius de sanitate differit, quæ agræ naturæ necessaria est post peccatum. Etenim illud: *Si homo naturaliter sanari nullatenus*

mus posset, ad sanandum eum celestis medicus non venisset, intelligendum est de sanitate, quæ medico indiget, & supponit ægritudinem naturæ, & necessitatem redemptionis Christi inductam per peccatum. Itaque omnibus, etiam Baio, illud naturaliter, exponendum est. Reque vera non aliud Fulgentium significare credo, quam facultatem innatam remotam credendi, sperandi, & diligendi Deum, quæ competit naturæ rationali, quia rationalis est, præ aliis naturis non rationalibus, licet non absolutam, sed conditionatam, de qua differuimus disp. 30. de ente supernaturali sect. 7. & disp. 33. sectione 1. & sequentibus, Præmiserat enim Fulgentius: *Nam utique naturaliter homini si posse credere in conditione primi hominis datum non esset, nunquam peccatum de infidelitate contraheret, neque ulli naturæ credendi facultas inista est, quam rationalem non fecit Deus.* Vbi ideò ait datum esse homini posse naturaliter credere, quia ea facultas credendi, nulli naturæ nisi rationali inista est.

LXXI. Affero tertio contra Baianos. Iustitiæ dona, & opera salutaria non sunt quoad substantiam naturalia, & supernaturalia simul, sed supernaturalia solum, etiam in statu naturæ integræ. Ita communis Theologorum sententia, qui ea dona, & opera solum supernaturalia usurpant, & à naturalibus omnino distinguunt, & naturalia, & supernaturalia quoad substantiam in ordine, & genere diverso, atque opposito collocant. Afferunt probatur primò: quia si qua ratione ea iustitiæ dona, & opera essent naturalia, maximè qua utuntur Baiani, quia sunt naturæ integræ debita. At non esse debita, sed indebita definiunt Pontifices contra Baium prop. 21. & ex professo sancimus disp. 8.

LXXII. Secundò quia ea dona, & opera, factentibus ipsis Baianis, ejus excellentiæ sunt, ut super te entitate, & excellentia vendicent auxilia gratiæ, & vires superantes naturam. Id autem non potest convenire donis, & operibus naturalibus. Nam dona, & opera naturalia contineri debent in facultate, & viribus naturæ. Nec satisfaciunt, si respondeant, posse naturalia esse, quamvis non contineantur in activitate, & virtute naturæ, quia continentur in ejus exigentia, & inclinatione innata, ratione cujus debeantur naturæ facta virtute divina. Nam si naturæ inesset exigentia, & propensio innata, quæ talia dona, & opera redderet sibi debita; ea essent omnino naturalia, & non supernaturalia, quia etiam esset debita virtus activa illorum, sive intrinseca, sive extrinseca, quia non potest esse debitus finis, quin debeantur media necessaria ad illum. Quare vires, quibus ea fierent, non essent gratiosæ, & supernaturales, sed omnino naturales, cum essent naturæ debita. Nec alia ratione species impressæ necessariæ ad cognoscendum Deum sunt Angelo, & homini integro naturales, nisi quia sunt debita intellectui Angelico, & ad ejus naturalem integritatem, & conditionem spectant, quamvis communi Theologorum sententia non fluant à natura Angelica, sed immitantur à solo Deo. Item animus rationalis non est entitate supernaturalis, sed naturalis, quamvis à solo Deo producatur; quia producit ad exigentiam corporis dispositi ad ejus informationem. Quare ipsi Baiani, cum explicant gratiam factam naturæ integræ in auxilio præstito ad opera iustitiæ, eam re ipsa non distinguunt à gratia naturali, sive à gratia creationis naturæ, ut vidimus sect. 2 & 3.

LXXIII. Tertio quia implicantia involvunt eadem dona entitate naturalia, & supernaturalia volunt. Nam communi usurpatione supernaturalia quoad substantiam ab entitate naturalibus dividuntur, & supernaturalitas entitativa naturalitati opponitur; significat enim peculiarem aliquam perfectionem, & excellentiam, qua supernaturalia supra naturalia efferuntur, & in quam naturalia non ascendant: quam perfectionem exposuimus nos disp. 4 & 5. de ente supernaturali. Vnde in genere sic arguo. Aut donum participat ejusmodi perfectionem, & excellentiam, aut non? si participat, erit super-naturale, & non entitate naturale. si non participat, erit naturale, & non super-naturale quoad entitatem. Nam eadem entitas non potest simul participare, & non participare perfectionem, & excellentiam supernaturalitatis substantialis constitutivam. In specie verò juxta nostra principia jacta disp. 4 & 5. de supernaturalitate argumentum conficio. supernaturalitas absoluta constituitur connexionem quidditivam cum gratia justificante; relativa verò relatione exsuperantiæ supra omnem exigentiam, & ordinem transcendentem naturæ. At eadem entitas non potest esse simul connexa, & non connexa quidditivè cum gratia justificante, nec simul superare, & non superare omnem exigentiam, & ordinem transcendentem naturæ. ergo non potest eadem entitas simul esse naturalis, & supernaturalis quoad substantiam.

LXXIV. Quod enim volunt Baiani, posse eandem entitatem superare virtutem activam naturæ, & eo esse supernaturalem, & non superare exigentiam, & inclinationem innatam naturæ, & eo esse naturalem, evicimus falsitatis disp. 5. de ente supernaturali. Nam animus rationalis, & species impressæ immittæ à solo Deo naturæ Angelicæ inter entitatem naturalia computantur, quamvis excedant vires activas naturæ, quia non excedunt exigentiam, & ordinem transcendentem ipsius. Deus enim etiam ut Autor naturæ, solus operari potest, & actione creativa uti, qua naturalis virtus naturæ uti non potest.

LXXV. Ex quibus colliges duo. Alterum, consequentius Baium, quam Baianos usurpasse naturalitatem donorum iustitiæ, quæ naturæ integræ concessa sunt. Cum enim ab omnibus illis afferantur debita naturæ, & ad ejus naturalem conditionem pertinentia, consequentius erat, ea naturalia, quam supernaturalia usurpare. Alterum, usurpationem vocis *doni supernaturalis* afferant à Baianis improbam fuisse, & ab ipso Baio improbatam. siquidem potest componi rem emanare à solo Deo, & naturalem esse, ut vidimus, & probat Baius ex professo lib. citato c. 11.

LXXVI. Probatio Baianorum nulla est. Inprimis non probant, iustitiæ dona esse intrinsecè supernaturalia, quod fiant viribus gratiæ eo sensu, quo ipsi earum gratiam intelligunt, scilicet indistinctam à gratia creationis naturæ: quia eo gratiæ genere, etiam opera naturalia fieri possunt. Nec probant, ea dona esse intrinsecè naturalia, quod conformia sint, & debita inclinationi innatæ naturæ. Nam in ea dona nullam esse posse inclinationem innatam naturæ ostendimus ex professo disp. 9. de ente supernaturali; nec ideò debita esse posse naturæ ostendimus disp. 8. Vbi satisfacimus testimoniis Augustini, quæ Baiani in suæ sententiæ probationem objiciunt.

DISP.

DISPUTATIO VI.

An merita naturæ integræ indigeant auxilio gratiæ Theologicæ?

Differuimus de voce gratiæ, nunc de re differendum est; quia sanctio Pontificum in Bulla contra Baium utramque complectitur, & definit.

SECTIO I.

Baii, & Baianorum sententia.

Nomine auxilii gratiæ intelligimus donum juvenis naturam ad agendum actus salutes in vitam æternam novo favore, & gratia Dei distincta à gratia creationis concessum à Deo; quod Concilia & Patres Ecclesiæ, cum differunt de necessitate gratiæ contra Pelagium, necessariam statuunt ad merendum vitam æternam, & opus quodlibet salutare agendum. Itaque ab hac disp. removemus opera bona moralia (si quæ sunt) quæ in vitam æternam conferentia non sunt, & ea tantummodò opera comprehendimus, quæ in vitam æternam sunt salutaria. Item relegamus creationis gratiam, quam necessariam esse ad bene moraliter agendum, nulli unquam dubitatum fuit, nec à Pelagio negatum. Quare gratiam auxiliantem inquirimus novo favore Dei superadditam creationis gratiæ; quam solum Theologicè usurpari gratiam statuumus disp. præterita sect. 1. & 2.

I. Igitur Baius magnus necessitatis gratiæ exaltator post lapsum peccati, depressor illius fuit ante peccatum, afferens merita naturæ integræ tam in homine, quam in Angelo non indigere auxilio gratiæ, sed ea facta fuisse solis viribus naturæ integræ. Constat ejus mens ex prop. 1. & iis, quæ præmisi-mus disp. 4.

III. Baiani verò, ut se tuerentur à damnatione Bullæ, vocibus accesserunt Catholicæ doctrinæ, rebus ab illa discedentes. Quippe pronuntiant, merita vitæ æternæ ab homine, & Angelo ante peccatum fieri auxilio gratiæ. Cum autem gratiam ejus auxilii explicant, proferunt indistinctam à gratia creationis, & cum ea omnino connexam, eique prorsus debitam. In quo re ipsa à mente Baii non differunt.

IV. Quam mentem, quamvis satis in eorum scriptis manifestam, pleraque argumenta evincunt. Primò quia mordicus tuentur impossibilem esse statum puræ naturæ, in quo homo, aut Angelus creetur absque facultate proxima credendi Deo, sperandi, & diligendi Deum actibus conferentibus in vitam æternam, imò absque actuali dilectione Dei justificante, & merente sollicitatem æternam, quia ea facultas proxima pertinet ad naturalem, & debitam integritatem, & conditionem naturæ rationalis, at ea facultas proxima complectitur essentialiter auxilia interna necessaria ad actus salutes fidei, spei, & charitatis. Secundò quia docent, eos actus, qui à natura lapsa fiunt auxilio gratiæ, fieri à natura integra viribus liberi arbitrii supponentes doctrinam esse singularem, & Scholasticis inauditam, & novam. Si autem admitterent auxilium gratiæ novo

favore Dei superadditum gratiæ creationis ad eos actus necessariam, non esset, quare vererentur novitatem doctrinæ, & se adversus Scholasticos tuerentur, cum ea doctrina communis, & frequens Scholasticis sit. Tertio quia eo sensu volunt, actus salutes credendi, sperandi & diligendi Deum fieri facultate naturali liberi arbitrii in statu naturæ integræ, quo Pelagius eos fieri in statu naturæ lapsæ voluit, sola facultate naturali arbitrii absque auxilio gratiæ: nam plures probationes ex Augustino conficiunt, veram fore doctrinam Pelagii excludentem necessitatem gratiæ auxiliantis superadditæ creationi naturæ, si natura lapsa non fuisset in originale peccatum, & cum illo ægritudinem, & virium debilitatem non contraxisset. Quarto denique, quia objicientes sibi, qua ratione componatur, dilectionem Dei justificantem, & meritoriam vitæ æternæ esse debitam, & connaturalem naturæ integræ, & aliunde auxilio gratiæ elicitam, cum idem donum debitum, & gratiosum esse repugnet; totam gratiam revocant in solum gratiam antecedentem creationis, & illam negant fieri ex suppositione creationis naturæ, debitumque physicum non repugnare gratiæ, sed solum debitum morale operum antecedentium, ut retulimus, & rejecimus anteriori disputatione n. 19. & seqq.

V. Itaque Baiani prædicantes necessariam gratiam ad merita vitæ æternæ non discrepant re ipsa à Baio gratiam necessariam negante. Nam ejusmodi gratiam Baius non negat, nec negare potest. Tum quia primo rationis lumine notum est, creationem naturæ esse gratiosam, & antecedentem omne debitum morale ab operibus ipsius naturæ profectum. Tum quia eam gratiam expressè fatetur Baius, ut constat ex propositione 9. Bullæ, & lib. 1. de meritis operum c. 4. *Quæcumque Angelis, aut hominibus in sua creatione nullis precedentibus meritis donata sunt, non improbanda ratione possent dici gratiæ munera, sicut profectur Augustinus episcopus. 95.* Quare Baiani subdole loquuntur, & mentem Baii vocibus Catholicis dissimulant. Quam detegere operæpretium est; ne incaute auditores, aut lectores in doctrinam Baii damnatam ab Ecclesia re ipsa impingant; ut eam detegere curarunt Ecclesiæ Patres in Pelagio voce gratiæ pro gratia creationis utente, & nos animadvertimus disp. antecedenti n. 10.

VI. Porro Baius, & Baiani gratiam Theologicam superadditam naturæ, non solum negant necessariam ad actus salutes, & meritorios fidei, spei, & charitatis in natura integra, sed etiam ad perseverantem eorum usum, & in iustitia perseverantiam obtinendam, ut homo, & Angelus diuturna duratione viatores adipisci possent facilitatem æternam per merita tanquam mercedem, & coronam absque accessione novæ gratiæ superadditæ creationi naturæ. Quod expressius, quam Baius adstruit, consequenter Baiani negantes perseverantiam esse do-

num speciale Dei in natura integra, illudque deberi, & adscribi auxilio gratiæ divinæ, sed arbitrio creato; ut progressu ostendemus.

V I I. Huic doctrinæ consentiunt hæretici nostri temporis. Lutherus in commentario ad cap. 3. Genesis agens de originali iustitia ita claudit: *Quare statimamus, iustitiam non fuisse quoddam donum, quod ab extra accederet, separatum à natura hominis, sed fuisse verè naturalem; ut natura Adæ esset diligere Deum, credere Deo, agnoscere Deum. Hæc iam naturalia fuere in Adamo, quam naturale est quod oculi lumen recipiunt.* Vbi fidem, & dilectionem Dei Adæ naturæ, & non gratiæ adscribit, omninoque naturales actus asserit. Eiusdem mentis fuit Calvinus lib. 1. institutionum c. 15. §. 8. describens primi hominis conditionem absque ulla memoria gratiæ divinæ, & supernaturalium donorum, ut totam peccati iacturam in amissionem, & læsionem facultatis, & libertatis naturalis arbitrii referret. Dolus enim frequens hæreticorum est ad deprimendam, temerandamque libertatem arbitrii post peccatum, efferre vires illius ante peccatum.

V I I I. Prætereo huic sententiæ à fortiori subscribere Pelagianos. Cum enim lapsæ naturæ tribuant vires sufficientes ad merendum gloriam, & perseverandum in gratia absque auxilio superaddito Dei, à fortiori illas tribuent naturæ integræ. Imo cum illorum etiam sententia sit, naturam humanam non esse infectam peccato originali, nullam propter peccatum originale discriminis rationem inter Adamum; & ejus posteros ad necessitatem gratiæ adfruendam asserere possunt.

V I I I I. Cæterum Semi-Pelagiani ab hac sententia discrepant, quatenus sententia Baiana nullam gratiam, neque inchoantem, neque perficientem merita, & perseverantiam necessariam agnoscit; Semi-Pelagiana verò illam ad perficienda merita, & perseverantiam in iustitia necessariam admittebant, quamvis ad ea opera inchoanda arbitrium suis viribus naturalibus sufficiens profitebantur, eo modo in natura integra, quo in lapsa. Quare pariter inter errores Massiliensium recenset Hilarius in epist. ad Augustinum præcedere arbitrium gratiam ad perfectionem meriti, & perseverantiæ in natura integra, ac in lapsa. Nam cum scripserit Colum. 2. post medium: *Quod autem dicit Sanctitas sua, neminem perseverare nisi perseverandi virtute percepta; hæc tenus accipiunt Massilienses, ut quibus datur, inerti licet, præcedenti tamen proprio arbitrio tribuatur.* Continuo subdit: *Vnde in hoc solo volunt à primo homine omnium distare naturam, ut illum integris viribus voluntatis juvaret gratia volentem, sine qua perseverare non poterat, &c.* Observa, Massilienses agnovisse in primo homine necessitatem gratiæ ad perseverandum; sed in eo errasse quod ejus voluntatem præcedere putabant, ut auxilio gratiæ juvaretur, id enim significant illa verba *ut illum juvaret gratia volentem.*

SECTIO II.

Sanctitur necessitas gratiæ auxiliantis Theologicæ ad merita naturæ integræ.

X. Catholica jam, & ab Ecclesia in Bulla contra Baium definita sententia est, merita naturæ integræ indigere auxilio gratiæ Theologicæ superaddito naturæ, sicut eo indiget

natura lapsa. Sub meritis naturæ integræ comprehendendo; tum actus fidei, spei, & charitatis antecedentes justificationem, quibus scilicet Adamus, & Angeli se præpararunt ad iustitiam obtinendam juxta communem Theologorum sententiam; tum actus justificationem subsequentes, quibus gloriam promeruerunt; tum perseverantiam in gratia, qua merita coronarunt. Quibus omnibus operibus negant Baius, & Baiani necessarium auxilium gratiæ Theologicæ novo favore Dei superadditum naturæ. Hoc assertum sanximus disp. 111. sect. 6 & 7. de ente supernaturali. Nunc autem paulo fufius exponendum est.

X I. Ita fert communis Scholasticorum sententia, tam Priscorum cum Magistro, quam Recentiorum cum sancto Thoma. Magister in 2. dist. 19. sic de Adamo ante peccatum proponit: *Vtrum homo ante peccatum egerit gratia operante, & cooperante?* Respondet: *Ad quod breviter dicimus, quia non cooperante tantum, sed etiam operante gratia indigebat. Egebat itaque homo ea, non ut liberaret voluntatem suam, quæ peccati serva non fuerat, sed ut præpararet ad volendum efficaciter bonum, quod per se non poterat. non enim poterat bonum mereri sine gratia, ut Augustinus in Enchiridio evidenter tradit.* Expende contra Baianos, gloriantes se Augustini doctrinam tueri, oppositum, testante Magistro, evidenter ab Augustino tradi. Moxque ex Augustino colligit: *Non enim habebat quo pedem movere posset sine gratiæ operantis, & cooperantis auxilio.* In quo ei consentiunt Bonaventura in eadem distinct. 29. ar. 1. q. 2. Egidius q. 1. ar. 1. Richardus ar. 1. q. 2. ad 4. Gregorius q. unica ar. 1. concl. 2 & 3. & dist. 28. q. 1. ar. 1. & ar. 3. ad 12. cum aliis ejusdem Interpretibus.

X I I. Expressius sanctus Thomas 1. 2. q. 109. ar. 2. in corp. *Virtute gratuita superaddita virtuti nature indiget homo in statu nature integræ, quantum ad operandum, & volendum bonum supernaturale, quibus annectit: Vterius autem in utroque statu indiget homo auxilio divino, ut ab ipso moveatur ad bene agendum.* Rursus ad 1. ait: *Oportet quod finaliter deveniatur ad hoc, quod liberum arbitrium hominis moveatur ab aliquo exteriori principio, quod est supra mentem humanam, scilicet à Deo: unde mens hominis etiam sani non ita habet dominium sui actus, quin indigeat moveri à Deo.*

X I I I. Idem statuit de actibus salutaribus Angelorum in via 1. p. q. 62. ar. 2. *Vnde nulla creatura rationalis potest habere motum voluntatis ordinatum ad illam beatitudinem; nisi mota à supernaturali agente, & hoc dicimus auxilium gratiæ. & ideo dicendum est, quod Angelus in illam beatitudinem voluntate converti non potuit, nisi per auxilium gratiæ.* Assentiunt D. Thomæ expositores in hunc locum, & præteritum; hisque temporibus hæc veritas tanquam dogma Theologicum in omnibus Scholis Catholicis defenditur. Quod supponunt Theologi Colonenses in Enchirid. Christianæ institutionis titulo de sacramento Pœnitentiæ cap. Sed interim, ubi habetur: *Quod Deus constituerit hominem talem, qui gratia creatoris sibi desuper collata potuisset, nisi libera suæ voluntatis arbitrio male fuisset usus, legi Dei perfectè obedire, ac satisfacere.*

SECTIO

SECTIO III.

Necessitas gratiæ Theologicæ ad merita naturæ integræ probatur ex sacris litteris.

X I V. Prima asserti probatio conficitur ex sacris testimoniis. Inprimis ex illo Ezech.

15. *Quid fiet de ligno vitis? etiam cum esset integrum, non erat aptum ad opus: quanto magis cum illud ignis devoraverit, & combusserit, nihil ex eo fiet operis.* Vbi quamvis historico sensu cives Hierosolymitanos intelligat Hieronymus, sensu spirituali intelligitur natura humana, ac si diceretur: si natura humana etiam integra ex se non erat apta, atque sufficiens sua sola virtute bonum opus efficere absque influxu vitis, sive auxilio gratiæ divinæ, quomodo illud agere potest, cum corrupta, & extenuata est peccato? Hic sensus colligitur ex illo loco Ioan. 15. *Sicut palmas non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos, nisi in me manseritis. Qui manet in me, & ego in eo; hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere.* Vbi communis interpretatione Patrum, palmas, significat naturam humanam, vitis Christum & fructus opera salutaria, quæ absque virtute derivata per Christum fieri ab homine nequeunt. In eumque scopum contra Pelagianos, & Semi-Pelagianos utuntur eo testimonio Augustinus lib. de natura & gratia c. 32. lib. de gratia Christi c. 29. tract. 81. in Ioan. lib. 2. contra duas epist. Pelagianorum c. 8. & alibi sæpe; Concil. Arausic. can. 7. Leo I. ser. 8. de Epiphani. c. 2. Prosper ad Demetriadem post med. Epistolæ. Gregorius lib. 33. Moral. cap. 20. & alii Patres. Igitur, utrobique tam apud Ezechielem, quam apud Ioannem, lignum significat hominem, qui ex se, etiam si integer sit, nullum actum salutarem, & frugiferum in vitam æternam ferre potest, nisi accedente virtute vitis divina.

X V. Secundo ex illo Rom. 5. *Charitas Dei diffusæ est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Argumentum sic conficio. Hoc testimonio voluit Paulus actum salutarem charitatis non fieri virtute naturali arbitrii, sed infusa Spiritus sancti per auxilium gratiæ divinæ, quod negavit Pelagius. At hoc testimonium non solum complectitur actum charitatis salutarem elicitum à natura lapsa, sed etiam ab integra, ergo actus charitatis salutaris elicitus à natura integra fieri debet virtute infusa, & natura superaddita Spiritus sancti per auxilium gratiæ, quod negavit Pelagius. Consequentia est optima. Major propositio manifesta est ex Patribus, qui eo testimonio utuntur contra Pelagium, ut evincant, dilectionem salutarem Dei haberi non posse absque auxilio gratiæ Theologicæ superaddito naturæ; Augustinus, Prosper, & Fulgentius relati superiori disputat. n. 30. Minor propositio evidentissima est ex Augustino lib. 12. de civit. Dei c. 9. probante ex eo testimonio, dilectionem Angelicam Dei, in via fuisse infusam à Deo, ut ex instituto ostendimus anteriori disp. n. 30. Dilectio autem Angelica Dei non erat elicta à natura corrupta, sed integra.

X V I. Tertiò ex illo Corint. 4. *Quid habes quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* sic autem arguo. Hoc testimonio respuit Paulus opera salutaria, quæ non sunt accepta à Deo, sive non elicta auxilio gratiæ; hoc enim testimonio probant Ecclesiæ Patres frequenter necessitatem gratiæ Theologicæ ad opera salutaria contra Pela-

gium, & Massilienses, ut Patres Concilii Arausiaci 2. can. 6. & 25. Gelasius Papa epist. 7. ad Episcop. Augustinus de Prædestin. Sanct. c. 5. lib. 1. ad Simplic. q. 2. in Enchir. c. 31. 32. 97. 98. & 99. de spiritu & litera cap. 30. & seq. de peccat. merit. & remiss. cap. 17. 18. & 19. epist. 143. ad Lulian. epist. 106. & ubicumque gratiæ necessitatem expendit: imo hoc præcipue testimonio convictum se fuisse ad deserendum Semi-Pelagianorum errorem, statetur lib. 1. de Prædestin. sanct. c. 3. similiter Prosper adversus collat. c. 15. 29. & 30. ad capita Gallor. dub. 4. & lib. 1. de vocat. Gent. cap. 25. Fulgentius de Incarnat. & Grat. cap. 18. & 20. lib. 1. ad Monim. c. 15. Basilius Homil. 22. de humilit. circa medium, & alii Patres passim. Rursus hoc testimonium non solum comprehendit opera naturæ lapsæ, sed etiam stantis, & integræ, scilicet naturæ Angelicæ, ut Anselmus evidenter tradit lib. de casu diaboli c. 1. cuius argumentum præfigitur: *Quod etiam ad Angelos dicatur, quid habes quod non accepisti?* De quo nobis sermo fuit disp. præced. n. 29. Igitur hoc testimonio respuit Paulus opera salutaria auxilio gratiæ Theologicæ non elicta. Illatio ista innegabilis est.

SECTIO IV.

Idem probatur ex Concilio Arausiano, & Augustino.

X V I I. Secunda probatio sumitur ex Concilio Arausiano contra Pelagium coacto. quod can. 19. decernit: *Natura humana etiam si in illa integritate, in qua est condita, permaneret, nullo modo se ipsam creatore suo non adjuvante servaret. Vnde cum sine gratia Dei salutem non possit custodire, quam accepit; quomodo sine Dei gratia poterit reparare quod perdidit?* Hic sancit contra Pelagium Concilium necessarium Adamo etiam integro auxilium gratiæ ad perseverandum in iustitia, quale desideratur in homine lapsa ad illam recuperandum, imò ex necessitate illius, quasi ex notiori colligit necessitatem hujus, ergo illius generis gratia, quæ est necessaria naturæ lapsæ, ad reparationem salutis, necessaria erat naturæ integræ ad ejus conservationem, & custodiam; atque adeo debebat esse gratia Theologica, & supernaturalis novo favore superaddita naturæ. Nam si solum sit naturalis, & gratiæ creationis necessariò annexa, atque debita, non erit Theologica, neque asserto Pelagiano adversa, cum Pelagius solum gratiam supernaturalem novo favore naturæ superadditam negaverit, ut vidimus disp. superiori sect. 1. & 2.

X V I I I. Rursus arguitur ex eodem Concilio can. 25. ad probandum non solum perseverantiam, sed etiam actus fidei, spei & charitatis, non posse fieri à natura integra sine auxilio gratiæ. Sic enim de fide asserit: *Illam præclaram fidem, quam in Patriarcharum laudem prædicat Apostolus, non per bonum nature quod prius in Adam datum fuerat, sed per gratiam Dei credimus fuisse collatam.* Vbi naturæ bonum, quod prius in Adam datum fuit à Deo, intelligendum est bonum integræ naturæ, quia illud solum tum prius, tum in solo Adam datum fuit; nam seclusa integritate nunc etiam in reliquis hominibus bona naturalia dantur à Deo. Deinde illa explicatio boni naturæ, scilicet, *quod prius in Adam datum fuit,* non fuit frustra addita à Concilio, sed consulto, ut gratiam auxilii divini necessariam ad fidem significaret superiori-

rem natura rationali, non solum corrupta, sed etiam integra. Cujus ea ratio fuit, ut gratiæ necessitatem contra Pelagianos statueret independentem à transfusione peccati originalis, quam Pelagiani negabant, & eos non solum negando transfusionem peccati originalis, & asserendo homines nunc nasci cum bono naturæ, quod prius in Adam datum fuit; sed etiam rursus necessitatem gratiæ ad opera salutaria negando, errasse contra fidem, ostenderet. Quare Patres Arausiaci, tanquam fidei dogma credunt, fidem etiam in Adamo per gratiam Dei, & non per naturæ bonum fuisse collatam, ut significat verbum *credimus*.

xx. Tertia probatio eruitur ex mente Augustini, quam exprimentur plura testimonia. Dilectionem charitatis, qua Angeli in via adhæserunt Deo, fuisse donum speciale Dei ex gratia ipsius profectum, Augustini testimonio ostendimus præterita disp. n. 30. Præterea Angelos *debere Deo*, quod iustè vivant, ab eoque acceptam habere bonam voluntatem (quo loquendi modo significare solet Augustinus auxilium gratiæ) vidimus ibidem n. 31. Rursus Augustinum supponere perseverantiam Adami, si daretur, fore donum acceptum à Deo, expendimus anteriori disp. n. 93. & seqq.

xx. Ad hæc Augustinus in Enchirid. c. 106. de natura humana ante peccatum scribit: *Sine gratia nec tunc nullum meritum esse potuisset; quia etsi peccatum in solo arbitrio erat constitutum, non tamen iustitiæ habenda, vel retinenda sufficiebat liberum arbitrium, nisi participatione immutabilis boni divinum adiutorium præberetur.* paucisque interjectis addit: *Sic homo in paradiso ad se occidendum relinquendo iustitiæ idoneus erat per voluntatem; ut autem ab eo reverteretur vita iustitiæ, parum erat velle, nisi ille, qui eum fecerat, adjuvaret.* Quibus manifestè tradit, nullum in natura integra meritum sine auxilio gratiæ esse potuisse, nec iustitiæ habendæ, aut retinendæ sufficere liberum arbitrium absque adiutorio gratioso Dei. Quod etiam perspicuè decernit lib. de corrept. & gratia cap. 11. *Nec ipsum ergo Deus esse voluit sine sua gratia, quem reliquit in ejus libero arbitrio; quoniam liberum arbitrium ad malum sufficit; ad bonum autem parum est, nisi adjuvaretur ab omnipotente bono. Quod adiutorium si homo ille per liberum non deseruisset arbitrium, semper esset bonus, sed deseruit, & desertus est. Tale quippe erat adiutorium quod desereret cum vellet, & in quo permaneret si vellet. Hæc est prima gratia, quæ data est primo Adamo.* En Deus etiam Adamo gratiam providit ad agendum bonum, & perseverandum in illo, quia sine adiutorio gratiæ non sufficiebat ad bonum. Quibus subdit: *Dederat adiutorium, sine quo in ea non posset permanere si vellet, ut autem vellet, in ejus libero reliquit arbitrio. Posset ergo permanere, si vellet, quia dederat adiutorium, per quod posset, & sine quo non posset perseveranter tenere, quod vellet.* quam gratiæ indigentiam ad perseverandum sæpius in eo capite inculcat. Rursus lib. 13. de civit. c. 13. *Posteaquam præcepti transgressio facta est gratia deserente divina de corporum suorum nuditate confusi sunt.* Similiter lib. 11. Genes. c. 31. *Mox ut præceptum transgressi sunt intrinsecus gratia deserente, &c.* Quibus liquidò constat, primis parentibus ad implendum præceptum gratiam adfuisse divinam, eamque fuisse necessariam.

SECTIO V.

Idem ex aliis Patribus probatur.

xxi. Augustino consentiunt alii Patres, ex quorum consensu quarta probatio componitur. Producam imprimis eos, qui componentes naturam integram cum lapsu, auxilium gratiæ absque discrimine cum pari necessitate utriusque commune pronuntiant. Fulgentius lib. de Incarn. & Grat. c. 16. *Quomodo de possibilitate solim liberi arbitrii si non prævenitur gratia Dei, quantumcumque sibi bonæ voluntatis, & operis exordium repro-mittit, quæ nec sana potuit Dei servare mandatum? Ac si diceret; quomodo poterit natura nunc infirma quidquam salutare bonæ voluntatis, aut operis sine auxilio gratiæ obtinere, si id non potuit, cum erat sana? Qua arguendi ratione usus fuit Ezechiel supra n. 17. & Concilium Arausicanum n. 18. Consentienter, & pulchrè Fulgentius lib. 2. ad Thrasymundum c. 3. *Ipsa igitur etiam homini reparando fuit necessaria, quia non alia stantem Angelum à ruina potuit custodire, nisi illa quæ lapsum hominem post ruinam potuit reparare, una est in utroque gratia operata; in hoc ut surgeret, in illo ne caderet; in illo ne vulneraretur, in isto ut sanaretur. Ab hoc infirmitatem repulit, illum infirmum non sinit. Illius est, istius medicina.* Expende paritatem, & collationem gratiæ angelicæ cum humana, & rationem, ob quam ea ad reparationem hominis est necessaria, scilicet quia eadem ad innocentiam, & custodiam Angeli necessaria est.*

xxi. Bernardus similiter serm. 1. de Annunciat. prope initium: *De bonis operibus certum omnino est, quod nemo hæc habet à se ipso. Nam si stare non potuit humana natura adhuc integra; quanto minus poterit per seipsam resurgere jam corrupta? Vbi eandem gratiam desiderat ad opera salutaria naturæ integræ, atque lapsæ, cum necessitate naturæ lapsæ arguat tanquam omnino certam ex necessitate naturæ integræ, consequenter serm. 22. in cant. col. 3. *Qui erexit hominem lapsum, dedit stanti Angelo, ne laberetur, sic illum de captivitate eruens, sicut istum à captivitate defendens; & hac ratione fuit æque utriusque redemptio, solvens illum, & servans istum.* Refert pariter in Deum auxiliantem, & quod homo lapsus, resurgat à peccato, & quod Angelus stans non labatur. Non aliter Gregorius Hom. 14. in Ezech. *Unigeniti Patris, qui sursum est firmitas Angelorum, ipse deorsum factus est redemptio hominum; illis fortitudo ne cadant, nobis adiutorium ut surgamus post casum.* Itaque sicut nos divinæ gratiæ debemus vires, quibus surgimus post casum, ita Angeli fortitudinem, qua non cadunt. His consonant quæ tradit in 1 Reg. c. 2. illud Cantici: *Nec enim est alius extra te*, sic exponens: *subauditur sanctus.* Continuoque necit: *Extra eum sanctus aliquis esset, si absque dono unigeniti, sanctificationis spiritum habere potuisset, sed quis hoc asserere audeat de hominibus, quod de Angelis nequaquam constat? Scriptum quippe est: Verbo Domini cæli firmati sunt, & spiritus oris eius omnis virtus eorum.* Ergo Angeli, sicut homines, absque dono unigeniti sanctificationem habere, & absque Dei virtute bonum agere, in eoque firmari nequeunt. paucisque interpositis: *Si ergo etiam Angeli sanctificati creduntur in Filio: multò magis de hominibus creditur, quia extra eum sanctificationis gratiam invenire non possunt.* Igitur homines creduntur, non nisi per gratiam Dei opera sanctitatis*

per-

SECTIO VI.

Stabilitur rationibus Theologicis.

xxiv. Postrema probatio petitur ex rationibus Theologicis: quarum prima fit. Pelagius negavit, posteros Adæ nasci peccato originali infectos, atque aded afferuit, viribus naturalibus nasci æquè integros, & potentes ad bonum, ac Adamum ante peccatum, cum ex peccato Adamo nullum vulnus, aut ægritudinem contraxerint. Ecclesia autem damnat Pelagium, non solum quod posteros Adæ peccatum originale negaverit, sed etiam quod eos afferuerit nasci viribus naturalibus absque auxilio gratiæ potentes ad actus salutares, & meritorios vitæ æternæ, eumque in utroque errasse contra fidem definit. Ergo definit, naturam rationalem etiam non vulneratam peccato, esse impotentem solis viribus naturalibus absque auxilio gratiæ ad actus salutares, & meritorios vitæ æternæ. Nam si natura nullo infecta peccato posset absque auxilio gratiæ opera salutaria, & meritoria perficere, solum errasset Pelagius negando, Adæ posteros nasci peccato originali immunes, non verò negando, auxilium gratiæ posteros Adæ necessariam ad illa: siquidem, per te, hominibus peccato immunibus necessariam non est auxilium gratiæ. At Ecclesia declarat, Pelagium in utroque errasse, & utrumque errorem anathematizat, alterum ab altero distinguens, ergo natura immunis peccato indiget auxilio gratiæ ad opera salutaria, & meritoria perficienda. Confirmatur: Ecclesiæ Patres, & Concilium Arausicanum, cum statuunt contra Pelagium necessitatem gratiæ ad salutares actus, indiscriminatim docent eam naturæ integræ, atque lapsæ esse communem, imò arguunt, gratiam esse necessariam naturæ lapsæ, quia integræ necessaria fuit, ergo æquè certum definiunt, auxilium, gratiæ naturæ integræ, atque lapsæ ad actus salutares esse necessariam.

xxv. Secunda ratio est. Gratia Theologica est necessaria ad salutariter, & meritorie operandum, non solum consequenter, sed etiam antecedenter, non solum ut facile, sed etiam ut absolute, & simpliciter possit natura operari, ut ex doctrina Ecclesiæ definita contra Pelagium illustravimus tom. 2. de Ente supernaturali disp. 105. sect. 6. Si autem natura rationalis posset ante peccatum absque auxilio gratiæ solis viribus naturalibus salutariter, & meritorie operari, gratia Theologica post peccatum non esset necessaria ad posse simpliciter, & absolute antecedens, sed ad posse tantum facile, & consequens. Primò, quia post peccatum mansisse integras vires naturales hominis, & Angeli docet expressè Dionysius Areopagita expensus disp. præterita n. 65. & tumentur omnes Theologi cum Magistro in 2. dist. 33. lit. M. & sancto Thoma 1. 2. q. 85. art. 1. & lib. 4. contra Gentes cap. 52. ubi asserit, hanc doctrinam esse de fide. Secundò quia natura post peccatum solum contraxit denuo concupiscentiam inclinantem in objectum turpe, & averentem consequenter arbitrium ab objecto honesto, eoque; inducta est difficultas operandi honestè. Concupiscentia autem inclinans in affectus turpes, & reddens difficiles actus honestos ante peccatum viribus naturalibus possibiles, non tollit potestatem antecedentem agendi illos: quemadmodum in natura lapsa tentatio gravis superveniens honestè, & salutariter operanti,

E 4 non

non aufert potestatem antecedentem, sed solum augeat difficultatem salutariter operandi. Tertio quia post peccatum manet natura cum eisdem principiis naturalibus, cum quibus erat potens ante peccatum ad amandum honestum, scilicet cum voluntate, & intellectu, & noticia naturali boni, & mali, assistente concursu generali Dei; nec apparet principium naturale antecedens peccatum, quod supervenienti peccato destruat. Nam cætera principia, quæ ad salutariter operandum considerari possunt, ut habitus infusus, & auxilia gratiæ, actualis intrinsecè supernaturalia non pertinent ad principia naturalia, sed ad beneficia gratiæ, nec ad eos actus necessaria sunt, quos natura suis tantum viribus elicere potest.

xxxv. Explicatur; In eo instanti, in quo Adamus transgressus est præceptum potens illud salutariter implere, manet natura, cum omnibus principiis necessariis ad illud implendum, cum eisque compositum peccatum; nam peccatum non potuit destrui principia necessaria ad libertatem implendi præceptum, siquidem ea libertas necessaria fuit, ut transgressio præcepti esset peccatum; si autem ea principia erant naturalia, & debita naturæ, & non gratiosa, potuerunt post peccatum permanere, sicut cum peccato in eodem instanti simul commorata sunt. ergo sicut natura in eo instanti, in quo peccavit Adamus cum solis principiis naturalibus fuit potens salutariter operari, poterat similiter cum eisdem post peccatum permanentibus absque auxilio superaddito gratiæ salutariter operari.

xxxvi. Dices cum Baio: eadem principia post peccatum manere quidem posse; at non debita, & naturalia, sed gratiosa, & supernaturalia, quia ratione peccati demerentis illa potuerunt iuste denegari à Deo. sed contra sic arguo. Notitia legis, & honestatis objecti comparata ex instructione humana sufficit ante peccatum ad impletionem salutarem præcepti, siquidem ad eam sufficiunt naturalia principia. At talis notitia potest comparari post peccatum absque gratia Theologica definita contra Pelagium, ut sæpius objicit Augustinus, præter notitiam legis, quæ admittebatur à Pelagio gratiosa, desiderans aliam gratiam internam ab Spiritu sancto infusam. ergo principia naturalia sufficientia ante peccatum ad impletionem præcepti possunt permanere post peccatum absque gratia Theologica definita contra Pelagium. Rursus post peccatum manet absque gratia Theologica potestas peccandi, & transgrediendi præceptum. At ea potestas permanere non potest absque potestate adimplendi; nam ad peccandum transgressione præcepti requiritur libertas adimplendi; peccare enim non potest homo, in eo quod evitare non potest. Demus itaque hominem innocentem primo peccare odio Dei, & in eo odio aliquandiu perseverare. Tunc non solum in primo instanti, sed etiam in sequentibus peccaret tali odio. Ergo non solum in primo instanti, sed etiam in sequentibus permanerent principia, quibus posset adimplere præceptum prohibens odium Dei; atque adeo post peccatum, possunt absque gratia Theologica permanere principia adimplendi legem, quibus ante peccatum eam poterat adimplere. Demum quia permanentia principiorum naturalium, etiam si gratiosa sit, non sufficit, ut per ea infirmitas, & imbecillitas naturæ roboretur, & vires adquirat ad opera, ad quæ suis viribus impotens est, sicut de natura adjuncta per gratiam loquuntur Concilia, & Patres Ecclesiæ. Tum quia ea infirmitas est Physica, & non

moralis. Demeritum autem non inducit infirmitatem Physicam; quia Physicè non est infirmus ad videndum, qui perseverat oculis sanis post peccatum, quod demeretur, ut quis oculis privatus sit; nec infirmior est ad eliciendum contritionem peccator, qui plura commisit peccata, quam qui unum tantum commisit, si æquali gratia præveniantur à Deo, quamvis prior magis demeratur talem gratiam, quam posterior. Tum quia infirmitas naturæ est in genere causæ efficientis, in eoque indiget roborari. Principia autem naturalia antecedentia peccatum, quibus post peccatum homo meretur privari, non concurrunt in genere causæ efficientis; nam ea alia esse non possunt, quam cogitationes, & affectiones honestæ, quæ in amorem naturalem honesti non conferunt concursum efficientem, sed formalem, siquidem præter illas nullum aliud principium requiritur, quam voluntas, & intellectus, quæ non censentur inter principia gratiæ, sed naturæ.

xxxvii. Dices secundo cum Baianis: post peccatum ad omnem honestum amorem requiri peculiare auxilium Dei ab eis distinctum, quæ ante peccatum ad amandum honestum desiderantur, scilicet quod resistentiam concupiscentiæ peccato supervenientem vincat, & roborat voluntatem ad ejus impetum infringendum; nam alias voluntas relicta suis viribus necessariò succumbit oppugnationi libidinis, quin adversus eam possit prævalere. Hæc solutio nititur duplici principio erroneo. Alterum, concupiscentiam necessitare voluntatem ad amandum objectum turpe: alterum, cum ea necessitate posse voluntatem peccare; de quibus copiosa erit disputatio lib. 2. Nunc resellitur primò; quia concupiscentia solum inducit inclinationem ad objectum delectabile, qualem communi sententia inducit habitus vitiosus. At cum inclinatione ad objectum delectabile potest esse potestas antecedens ad amandum objectum honestum cum principiis antecedentibus peccatum, sicut potest esse eadem potestas post introductionem habitus vitiosi, cum eisdem principiis, quæ illam antecedunt, & sicut superveniente gravi tentatione arbitrium implere præceptum cum eisdem principiis, cum quibus poterat levi tentatione pulsatum. Quippe inclinatio ad objectum delectabile solum affert difficultatem ad amorem honestum, non autem impossibilitatem antecedentem, & Physicam, qualem supponit gratia Theologica in natura lapsa. Secundo, quia ad superandam concupiscentiam sufficit affectio, & delectatio objecti honesti, quam Deus potest intendere, & augere in natura lapsa absque novo augmento virtutis Physicæ naturæ, quam gratia Theologica augeat. Nam in natura integra potest esse affectio naturalis honesti inefficax, & simplex, quæ capax est intentionis, & augmenti. Demus igitur, affectionem objecti delectabilis inductam ex concupiscentia esse ut quatuor potest affectio naturalis objecti honesti intendi ut octo. Tunc major est delectatio, & inclinatio voluntatis ad objectum honestum, quam ad objectum turpe, solo augmento affectionis naturalis antecedentis peccatum. At cum majori inclinatione, & affectione voluntatis ad objectum honestum poterit facile prævalere voluntas adversus inclinationem, & affectionem objecti delectabilis absque augmento virium antecedentium peccatum. ergo ratione concupiscentiæ supervenientis peccato, non requiritur in natura lapsa auxilium alterius generis ab eo, quod ante peccatum præcessit, nec quod illi vires

Phy-

Physicas, & efficientes addat ad amandum honestum.

xxxix. Dices tertio etiam cum Baianis: actus salutares naturæ integræ fieri necessariò virtutibus infusis naturæ innocenti debitis, & eas peccato supervenienti auferri; atque adeo non posse actus salutares fieri in natura lapsa cum eisdem principiis, cum quibus fiunt in natura integra absque nova, & ingenti gratia Dei: quia ejusmodi virtutes, quamvis sint debita naturæ innocenti, sunt ei superaddita & à solo Deo infusa, ideoque supernaturalia. Imo addunt, adeo esse ad actus salutares necessarias, ut nullus sit possibilis amor honestus naturalis. & non salutaris, quique viribus solis naturæ absque virtutibus infusis in lucem edri possit. Hæc solutio contradicentia implicat. Primò virtutes infusæ esse debitas naturæ, & aliunde supernaturales, ut expendimus disp. præterita n. 71. & seq. Secundo virtutes supernaturales esse necessarias ad merita naturæ integræ, & aliunde posse naturam integram suis viribus elicere actus meritorios absque auxilio gratiæ requisito in natura lapsa contra Pelagium, ut retulimus de Baianis sect. 1. nam Pelagius solis viribus naturæ sic meritum tribuit, ut virtutes infusæ simpliciter necessarias ad illud excluderet. Tertio: naturam creatam à Deo rationalem, & impotentem elicere amorem honesti naturalem, & non supernaturalem. nam naturali naturæ non potest non esse possibilis amor naturalis honesti absque auxilio virtutum infusarum, ut progressu ex professo discutimus.

xxx. Tertia ratio Theologica est. Actus salutares, & meritorii, sunt intrinsecè supernaturales, gratiaque Theologica ad eos necessaria debet esse supernaturalis intrinsecè, ut examinavimus tom. 1. de ente supernaturali disp. 44. & uberius tom. 2. disp. 104. Si autem posset natura integra solis viribus naturalibus absque auxilio gratiæ elicere actus salutares, & meritorios, hujusmodi actus, & gratia necessaria ad illos non essent intrinsecè supernaturales. Nam absolute continerentur in virtute nativa naturæ. Actus autem, qui in sola nativa virtute naturæ continentur, non possunt esse intrinsecè supernaturales. Explicatur; actus intrinsecè naturales, & intrinsecè supernaturales differunt intrinsecè plusquam genere; nam supernaturalitas intrinseca est excellentia quidditativa actus continens sub se plures specificas differentias. At si actus salutaris posset fieri à natura innocenti absque auxilio gratiæ, actus intrinsecè naturalis, & intrinsecè supernaturalis non differrent intrinsecè. Nam actus charitatis salutaris, & meritorius vitæ æternæ elicitus à natura integra esset intrinsecè naturalis; siquidem fieret sola virtute naturæ, absque auxilio gratiæ intrinsecè supernaturali: actus verò charitatis meritorius vitæ æternæ elicitus à natura lapsa est intrinsecè supernaturalis, ut supponimus. Actus autem charitatis meritorius vitæ æternæ elicitus à natura integra non differt specie ab actu charitatis meritorio elicito à natura lapsa: tum quia eodem modo loquuntur sacri Scriptores, & Patres de utroque actu: tum quia eos comparat Baianus sanitati amissa, & recuperata, quæ sunt ejusdem speciei: Item quia iustitia habitualis utriusque status, non est speciei diversæ. ergo actus intrinsecè naturalis, & supernaturalis essent ejusdem speciei intrinsecè. Confirmatur; actus charitatis elicitus à natura lapsa pendet essentialiter ab habitu, & auxilio gratiæ actualis intrinsecè supernaturalibus. ergo etiam actus charitatis elicitus à natura integra. Tum

quia uterque est ejusdem speciei; actus autem ejusdem speciei non possunt exigere essentialiter principia adeò diversa. Tum quia actus salutares naturæ lapsæ, non sunt excellentiores actibus salutaribus naturæ integræ. Essent autem excellentiores, si essent intrinsecè supernaturales, & exigentes excellentiora principia. Denique quia alias in natura lapsa, esset salutaris, & meritorius actus dilectionis Dei elicitus absque concursu habitus, & auxilii actualis intrinsecè supernaturalis. Nam etiam in natura lapsa est possibilis ejusmodi dilectio, ut lib. sequenti ostendemus. Ea autem esset ejusdem perfectionis, & meriti cum dilectione Dei elicita à natura integra absque habitu, & auxilio gratiæ actualis intrinsecè supernaturalibus.

xxxii. Postrema ratio Theologica est. Visio beata non potest haberi elicita à natura integra solis viribus naturalibus absque lumine gloriæ supernaturali elevante, & confortante intellectum ad videndum Deum. ergo nec actus meritorii talis visionis possunt fieri solis viribus naturæ absque auxilio gratiæ elevante, & roborante naturam. Antecedens certum de fide docent communiter Theologi cum sancto Thoma 1. p. q. 12. ar. 5. ex concilio Vienneensi relato in Clementina *Ad nostrum de Hæret.* Consequentia probatur. Tum quia eadem est ratio de merito, atque præmio naturæ integræ, cum in sententia Bani præmium etiam debitum sit lege naturali Dei post meritum. Tum quia medium, & finis ad eundem ordinem spectant. Merita autem sunt media, & visio beata finis. Demum quia Ecclesiæ Patres, & sacri Scriptores eodem modo loquuntur de visione beata, ac de dilectione Dei in patria, eaque ratione incertum est, & inter Theologos controversum, an beatitudo nostra in visione Dei, an in ejus amore collocanda sit?

SECTIO VII.

Argumenta Bani & Baianorum proponuntur, & diluuntur.

xxxiii. Arguit Baianus. Naturæ integræ debetur iustitia salutaris conferens in vitam æternam. ergo etiam debentur principia necessaria ad actus conferentes in vitam æternam, statui iustitiæ proprios, & connaturales. Principia autem debita naturæ, non sunt auxilia gratiæ, sed pertinent ad vires, & suppellectilem naturæ. ergo auxilia gratiæ superaddita, & indebita naturæ, non sunt necessaria ad actus salutares naturæ integræ. Hic discursus legitimus est. Cæterum peccat in principio, & antecedente, cui nititur. Itaque nego, iustitiam salutarem esse debitam naturæ integræ; de quo erit disputatio sequens.

xxxiiii. Arguunt secundo Baiani. Augustinus pluribus in locis asserit, Adamum per liberum arbitrium stare potuisse, & Angelos per liberum arbitrium stetisse, referens in liberum arbitrium, & non in gratiam Dei perseverantiam: quo loquendi modo non utitur differens de homine lapsò post peccatum. ergo censet, primum hominem, & Angelos non eguisse ad perseverandum eo speciali auxilio gratiæ superaddito naturæ, quo indiget homo lapsus. Respondeo. Augustinus sic tribuit perseverantiam Adami, & Angelorum libero arbitrio, ut non excludat auxilium gratiæ superadditum naturæ.

turæ. Quia nullibi expresse illud negavit necessarium, & multis in locis, quæ superius adduximus, illud necessarium asseruit. Itaque per liberum arbitrium hominem, & Angelum stare potuisse docuit, quia supponebat arbitrium auxilio divinæ gratiæ preventum, & volebat una cum illo in libera arbitrii potestate sitam esse perseverantiam.

xxxiv. Nec Augustino inusitata fuit hæc loquendi forma de homine lapsò, nec ab ejus mente aliena nostra explicatio. Nam lib. 1. Retractat. c. 9. ex variis suis operibus colligit plures propositiones, quibus asseruit nostram voluntatem pro sua libertate posse libere virtutem, aut vitium amplecti, in voluntate meritum esse, ipsum velle honestè vivere esse habere quod voluit. Deinde autem sic addit: *Hic, atque hujusmodi verbis meis, quia gratia Dei commemorata non est, de qua tunc non agebatur, putant Pelagianæ, vel putare possunt, suam nos tenuisse sententiam, sed frustra hoc putant. Voluntas quippe est, quæ peccatur, & rectè vivitur, quod his verbis egimus.* Igitur his, & similibus loquutionibus non est mentis Augustini, gratiam auxiliantem excludere, sed in merito vitæ æternæ libertatis nostræ admonere. Quod etiam respondendum est ad similes phrasas, quibus utuntur Basilus Hom. 9. *Quod Deus non sit Autor malorum* Leo I. epist. 93. ad Turibium c. 6. Petrus Diaconus lib. de Incarnat. & gratia cap. 6. Autor Hypognoft. lib. 3. & alii Patres.

xxv. Tertio arguunt ex discrimine, quod interesse docet Augustinus inter naturam integram, atque lapsam ad perseverandum in bono. Quippe lib. de bono perseverantiæ c. 7. de perseverantia sic pronuntiat: *Non est hoc omnino in viribus liberi arbitrii, quales nunc sunt; fuerat in homine antequam caderet, quæ tamen libertas voluntatis in illius primæ conditionis præstantia quantum valuerit, apparuit in Angelis, qui diabolo cum suis cadente in veritate steterunt.* continuoque subjicit: *Post casum autem hominis non nisi ad gratiam suam Deus voluit pertinere, ut homo non recedat ab eo.* Quibus expresse sancit, gratiam, quæ homini lapsò necessaria est, ut perseveret in bono, & non recedat à Deo, non fuisse ante culpam necessariam Adamo, similiter lib. 3. Hypognoft. circa principium: *Neminem posse per liberum arbitrium implere quod velit, rectè dicimus, nisi protoplastum solum potuisse, cum voluntas liberi arbitrii fuisset sana ei ante culpam.* Si enim velit Augustinus, id posse liberum arbitrium præventum gratia, non rectè dicitur solum protoplastum id posse per liberum arbitrium, cum etiam idem possit homo lapsus suffultus auxilio gratiæ. Voluit igitur Augustinus id potuisse protoplastum etiam absque auxilio gratiæ.

xxvi. Respondeo. Cum Augustinus aliis in locis perspicue docuerit, gratiam auxiliantem Dei necessariam fuisse Adamo ad perseverandum in bono, ut constat ex n. 19 & 20, non potest in his testimoniis mens ejus esse, gratiam Theologicam superadditam naturæ non fuisse Adamo ante peccatum ad perseverandum necessariam: sed solum necessariam non fuisse ad posse simpliciter perseverare gratiam specialem ab ea distinctam, quæ primæ ejus integritati, statuique, in quo conditus fuit, ex lege Dei annexa erat. Itaque gratia potest comparari, aut cum natura secundum se seorsim ab statu elevationis supernaturalis sibi indebito, in quo primum condita fuit, aut cum natura complectente eum statum. Cum Augustinus vendicat gratiam ad perseverandum necessariam, confert illam cum natura se-

cundum se seorsim ab statu supernaturali, & sibi indebito primæ creationis: quo pacto nos in hac distributione gratiam cum natura conferimus. Cum verò gratiam necessariam negat confert illam cum natura complectente statum supernaturalem elevationis, in quo primum instituta fuit, quia sola gratia tali statui debita absque alia nova, & speciali gratia sufficiens erat Adamo, ut perseverare posset. Cæterum quia status naturæ lapsæ, est status damnationis, & peccati, excludens positivè suo demerito, & indignitate gratiam, ejus conditio, & creatio solas complectitur vires naturæ, & non gratiæ, atque adeò natura lapsa, non solum secundum se, sed etiam ratione status, in quo creatur, speciali titulo indiget ad perseverandum, & benè, ac salutariter agendum auxilio gratiæ præ natura integra. Ac tandem istud solum discrimen, & non aliud inter utramque naturam intendit explicare Augustinus, peculiaremque rationem gratiæ, quæ adest in auxilio naturæ lapsæ ratione status peccati, in quo nascitur. De quo vide quæ adduximus disp. præterita n. 46.

xxvii. Respondeo secundò. Augustinus non differtur absolute necessariam gratiam naturæ integræ, sed gratiam talem, & tantam, qualis, & quanta naturæ lapsæ est necessaria. Tum quia natura integra non indiget redemptione per Christum, quæ maxima gratia est, & naturæ lapsæ necessaria. Tum quia non eget auxilio frangente impetum concupiscentiæ, & aliorum plurium hostium renouentium animum ab officio virtutum, quod naturæ lapsæ ad assequendum justitiam, & perseverandum in ea necessario opus est, & entitate, ac efficacia intrinseca potentiæ, & majus esse debet, quam auxilium naturæ integræ necessarium, & sufficiens. Vtrumque discrimen perspicue tradit Augustinus lib. de corrept. & grat. c. 11. Conferens Adamum in statu innocentie cum homine lapsò, ut expendimus superiori disp. n. 46.

xxviii. Quarto obijciunt illud Augustini lib. de corrept. & grat. c. 11. De primo homine sic scribens: *Ut bonum reciperet, gratia non egebat, quia nondum perdididerat.* Ergo dum peccato non perditur bonum meritum, non est necessaria gratia ad illud. Respondeo ex dictis. Primò non est necessaria gratia, quæ fit indignis, & demerentibus gratiam, qualis fit post peccatum major. tamen est necessaria gratia, quæ fieri potest, & solet non dignis, & non merentibus illam. Secundò non est necessaria gratia nova ab statu gratuito elevationis distincta. tamen est necessaria gratia statui elevationis annexa. Nec urget, continud addere Augustinum: *Ut autem in eo permaneret, egebat adjutorio gratiæ; cum etiam adjutorium ad permanendum in bono necessarium non sit gratia nova, & specialis ab statu elevationis distincta.* Nam differit ibi Augustinus de auxilio perseverantiæ efficaci, & non solum sufficienti. Auxilium autem efficax ad perseverandum etiam in natura integra est gratia specialis, & nova, ut cum plerisque Theologis docuimus tom. 2. de ente supernaturali disp. 111. sect. 6. & seq.

xxix. Quintò arguunt. Doctrina Augustini est, si homo non caderet, & nasceretur nunc, qualis primum conditus fuit, & ante peccatum extitit, veram fore sententiam Pelagii de adjutorio gratiæ. At sententia Pelagii fuit, homini ad merendum non esse necessariam gratiam, ergo homini ante casum non

non erat gratia ad merendum necessaria. Minor, & consequentia probatione non egent. Majorem probant. Nam cum dixisset Pelagius: *Ipsam non peccandi possibilitatem non tam esse in arbitrii potestate, quam in naturæ necessitate;* Respondet Augustinus lib. de nat. & grat. c. 51. *Si iste, qui hunc librum scripsit, de illa hominis naturæ loqueretur, quæ primo inculpata, & salva condita est, ut cum qui acciperetur hoc dicitur.* Quod paulò ante similitudine declaraverat. Cum enim præmisisset Pelagius; *Possibilitatem non peccandi, velimus, nolimus, insitam esse naturæ;* Respondet: *De homine sanis pedibus tolerabiliter dici potest, velit, nolit, habet ambulandi possibilitatem; contrafractis vero, si velit non habet: vitiosa est natura, de qua loquitur.* Quasi diceret; propter vitium jam contractum claudicat natura, & possibilitate naturali non peccandi; quam sana, & integra habuit, destituta est.

xl. Item cum Pelagius contenderet, naturam nunc posse justè vivere, & legem implere sine peccato, sicut potuit in Adamo ante peccatum, respondet Augustinus eodem lib. de nat. & grat. c. 3. *Natura hominis primitus inculpata, & sine ullo vitio creata est. Natura verò ista hominis, qua unusquisque ex Adam nascitur, jam medico indiget, quia sana non est.* Apertissime indicans, eum, qui naturam tuetur sanam, omnino cogi, tollere Christi gratiam, tanquam nullo modo ad impletionem justitiæ necessariam. Quare cap. 43. disertis verbis pronuntiat: *Verum est, quod ait (Pelagius) quod Deus tam bonus, quam justus talem hominem fecerit, qui peccati malo carere sufficeret.* Atque adeò, justè vivere, & legem implere posset. Rationemque subjicit: *Quis enim cum nescit sanum, & inculpabilem factum, & libero arbitrio, atque ad justè vivendum potestate libera constitutum? sed nunc de illo agitur, qui gravibus faucibus, confosusque vulneribus est.* Ergo totus conflictus Augustini cum Pelagio de necessitate gratiæ non comprehendit naturam sanam, sed infirmam, sententiamque Pelagii veram supponit in statu integritatis. Quod etiam repetit Augustinus ser. 2. de Verbis Apostoli.

xli. Consequenter ejus discipulus Prosper de Ingratis c. 42. etiam peccati remissionem per liberi arbitrii vires absque auxilio gratiæ obtineri potuisse docet, si natura, ut facta primum est, post peccatum illæsa persistisset:

Nam si nunc etiam illæsus vigor ille maneret, In quo insons natura fuit; sua quemque voluntas Conciliare Deo, pœnaque absolvere posset: Ne quicquam Christus mortem moriendo piaret: Peccatum, & mundi sanguis non tolletur agni: Nec genus humanum generari rursus egeret Conditione nova: quoniam sapientia sana, Sana fides, sanum arbitrium, mens libera morbo Vitam agerent dignam summorum principatu.

Scilicet quia per illæsas arbitrii vires, tametsi peccasset, potuisset, sicut ante, credere, diligere, & peccati penitere, & ita remissionem adipisci sine ulla medicina gratiæ Christi, quæ ad eos actus esset necessaria.

xlii. Respondeo. Hæc obiectio mihi argumento est, Baianos eandem, quas Pelagianos, vires tribuere naturæ secundum se seculo peccato ad merendum vitam æternam; eandemque gratiam Dei, quam Pelagius exclusit necessariam, scilicet à gratia creationis naturali distinctam, naturalique conditioni naturæ superadditam, eos excludere ad merendum necessariam. Itaque ante peccatum nihilo dif-

fert Baiana à Pelagianâ doctrina. Siquidem volunt, ante peccatum veram esse Pelagianam doctrinam de viribus naturæ sine gratia Dei sufficientibus ad merendum. Sed ablit à viris catholicis tam erronea sententia, & ab Augustino, Pelagianorum gladio, tanta infamia, quantam ejus menti Baiani affingunt. Constant enim est, ut vidimus, gratiam etiam in statu innocentie cum prædicasse ad merendum necessariam, & Augustini phrasî gratiam significare donum à gratia naturali creationis distinctum, naturalique conditioni naturæ superadditum.

xliiii. Quare ex præteritis dicendum est, aliud esse, requiri gratiam simpliciter, quæ sonat beneficium à beneficio creationis naturalis distinctum; aliud gratiam requiri distinctam ab statu supernaturali elevationis, in quo natura rationalis de facto condita est. Item aliud gratiam esse necessariam; aliud esse necessariam gratiam resistentem: etiam aliud desiderari gratiam sanantem. Natura sana ante peccatum, & post peccatum infirma, convenit in necessitate gratiæ superadditæ naturali conditioni, & creationi naturæ. Tribus tamen differt natura infirma post peccatum à natura sana; quoad necessitatem gratiæ. Primò quod auxilium necessarium naturæ lapsæ ad merendum non solum est distincta gratia à gratia creationis, sed etiam ab statu, in quo natura nunc creatur, quippe qui auget rationem gratiæ, & novam misericordiæ rationem in ejus collationem inducit, quod sit statu peccati, & damnationis positivè indignus gratia, & resistens collationi ipsius; ejusdem enim beneficii collatio est major gratia facta positivè indigno, & demerenti, quam facta non demerenti, nec indigno positivè. At verò idem auxilium in statu innocentie non est gratia nova ab statu, in quo natura condita est, moraliter distincta, quod sit status supernaturalis elevationis in finem gloriæ, cui debentur auxilia ad merendum; illam absque positiva indignitate illorum. Secundò in statu naturæ lapsæ requiritur gratia concupiscentiæ resistens, quæ in statu innocentie reipsa necessaria non erat, quod abesset motus inordinati appetitus avocantes hominem ab usu virtutum. Tertio in statu naturæ lapsæ requiritur gratia sanans, quæ complectitur redemptionem Christi, auxilia pœnitentiæ, & remissionem peccati, quæ non indigebat natura sana.

xliiii. Igitur Augustinus comparans naturam sanam cum infirma non excludit à sana necessariam gratiam à creatione distinctam, sed distinctam ab statu, in quo primum condita est. Item gratiam resistentem concupiscentiæ, & gratiam sanantem, quas naturæ infirmæ necessarias proficitur. Nec abs re contra Pelagium. Nam Pelagius contra Augustinum, & Ecclesiam negabat primò, Adamum conditum fuisse in statu supernaturali sanctitatis, & gratiæ: quare Augustinus auxilium, quod interdum docet à gratia naturali creationis distinctum negat ab statu supernaturali elevationis distinctum. Secundò negabat conditum fuisse motibus concupiscentie immunem, sed illis, sicut posteros, obnoxium: quare Augustinus gratiam resistentem concupiscentiæ negat Adamo necessariam, quia, sicut posteri, rebellionis appetitus subjectus non fuit. Tertio negabat peccatum originale inficiens naturam posterorum, atque adeò medici, & redemptoris necessitatem: Quare ut per omnia Pelagio reluctetur Augustinus, gratiam sanantem morbum naturæ, & resistentem imbecillitatem ipsius posteris Adami necessariam proficitur.

XLV. Itaque testimonia objecta n. 39. & 40. ex lib. de nat. & grat. promptum est explicare. Primum ex cap. 51. non cedit Pelagio afferenti ipsam non peccandi possibilitatem in necessitate esse naturæ secundum se consideratæ. Nam ante verba nobis objecta opponit Pelagio Augustinus: *Vbi est inseparabilis possibilitas, ei accidere non potest voluntatis infirmitas, vel potius voluntatis adjacentia, & perfectionis indigentia. Si ergo ita est, unde venit: velle adjacet, perficere autem bonum non adjacet?* Quibus probat, necessariam esse gratiam resistentem motibus concupiscentiæ, qui retardant perfectionem boni voliti. Cum ergo immediate nequit: *Si enim iste, &c. significans naturæ primo conditæ sanæ talem gratiam non esse necessariam, ubi notas, absolute etiam de natura sana non acceptari dictum Pelagii, sed utcumque, scilicet quia licet non egeret gratia victrice concupiscentiæ, nec gratia ab statu supernaturali, in quo primum condita est, separabili; indigeret tamen gratia separabili ab ipsa creatione, & conditione naturæ. Consequenter c. 53. mox addit: Quando istis (Pelagianis) rectissime dicitur; quare sine adjutorio gratiæ Dei dicitis hominem posse esse sine peccato? Non tunc de illa gratia quaestio est, qua homo est conditus, sed de ista, qua fit salvus per Iesum Christum Dominum nostrum, pro qua fideles orant; Ne nos inferas in tentationem, sed libera nos à malo.* Quæ gratia proculdubio est concupiscentiæ, & aliis tentationum impulsibus resistiva. ergo gratia, quæ naturæ sanæ, atque salvæ primum conditæ negatur ab Augustino ad possibilitatem non peccandi necessaria, auxilium est gratiæ concupiscentiæ, & tentationibus resistens.

XLVI. Item ea gratia est sanativa naturæ, qua sana natura egere non poterat. nam verbis objectis immediate subdit: *quamquam inseparabilem habere possibilitatem, id est, ut ita dicam, inamissibilem non debuit illa natura dici, quæ vitari posset, & medicum quaerere.* Quasi diceret; natura sana utcumque dici potest habere possibilitatem non peccandi, quam non habet infirma, sed non inamissibilem, cum possit vitari, & medico, medicinaque gratiæ sanantis egere, qua non eget dum sana est. Quod etiam expressit post similitudinem præmissam, & nobis objectam continuo subdens: *vitari potest, medicum implorat: sal-*

vum me fac Domine; clamat; sana animam meam: clamat. Quid intercludit has voces, ut defendendo quasi præsentem possibilitatem, futuram impediat sanitatem? Ergo possibilitas, quam tribuit naturæ sanæ præ infirma, solam excludit gratiam sanantem.

XLVII. Id clarius exhibent testimonia objecta n. 40. Nam quod ex c. 3. opponitur, eo differentem naturam primitus creatam à natura lapsa proponit, quod lapsa præ illa medico indiget, scilicet redemptione Christi ad expiationem peccati originalis necessariam, quæ, ut præmissimus, gratia est specialis naturæ lapsæ. Quod pertinent, quæ mox subiungit: *Vitium, quod curatione opus habet, non ab inculpabili Artifice contractum est, sed ex originali peccato, quod commissum est libero arbitrio. Si enim jam sumus nova creatura in Christo, tamen eramus natura filii iræ, sicut & ceteri: Deus autem, qui dives est in misericordia, propter multam dilectionem, qua dilexit nos, & cum essemus mortui delictis, convivificavit nos Christo, cuius gratia sumus salvi facti. Hæc igitur Christi, &c.* Igitur gratia, qua non eguit natura sana, non est alia, quam Christi gratia, in ejus redemptione sanante morbum originalis peccati constituta.

XLVIII. Idem tamen quod ex c. 43. de promptum est. præmiserat enim: *Melius itaque Dei causa agitur, cum & creator, & salvator agnoscitur, quam cum defensa velut sana, inægrisque viribus creatura, opitulatio salvatoris inanitur.* Eo itaque tendit Augustinus, ut auxilium salvatoris, & redemptoris, quod Adamo ante peccatum necessarium non fuit, nobis post peccatum necessarium persuadeat. Subjunctaque testimonio objecto, in quo ad hominem illum Evangelii, qui incidit in latrones, & semivivus relictus fuit, Augustinus alludit: *Qui etiam si in stabulo est, adhuc curatur.* ergo sufficientia ad curandum malum, quam primo homini concessit, solam gratiam salvantem, & sanantem excludit. Quod totus capituli contextus satis declarat, & ipsius etiam testimonii verba præ se ferunt, eo solum primum hominem à lapsu distinguunt, quod primus sanus, & inculpatus creatus est, lapsus verò infirmus, & vulneribus saucius, confosusque est; quæ solam medicinam gratiæ sanantis in hoc præ illo necessariam efficiunt.

DISPUTATIO VII.

Quale sit auxilium gratiæ ad merita naturæ integræ necessarium?

Cum viderimus, naturam integram sine auxilio gratiæ nullum meritum vitæ æternæ habere posse; videndum nunc est, quale sit ejusmodi auxilium? Quam disputationem non instituimus cum Baio, qui tale auxilium negat, sed cum solis Baianis, qui voce tenus auxilium ad merita naturæ integræ necessarium, ipsique naturæ secundum se debitum admittentes esse gratiam, rursus de qualitate illius fuscè differunt, assertaque promunt omnino exotica, & à communibus Theologiæ dogmatibus diffidentia.

SECTIO I.

Præmittitur tale auxilium non esse solum habituale, sed etiam actuale.

I.

Vm supponamus, admittentibus etiam Baianis, Adamum in statu innocentiae præditum fuisse iustitiae habituali infusa, & consequenter habitibus infusis fidei, spei, & charitatis, qui gratiam habitualement sectantur, supponendum quoque est, actus earum virtutum post infusam gratiam elicitos ab Adamo processisse ex concursu habituum. Nam eorum munus est juvare voluntatem suo concursu ad eos actus eliciendos: quemadmodum in homine iustificato post lapsum juvant voluntatem creatam ad similes actus. Itaque controversia superest de auxilio gratiæ actualis; an scilicet præter habitus infusos aliud auxilium supernaturale gratiæ necessarium, quod voluntatem excitet, moveat aut modo aliquo applicet ad agendum, ideoque actualis motio, excitatio & applicatio sit voluntatis ad actum; sicut in homine lapsio præter habitus infusos ejusmodi gratia actualis desideratur? Qua de re copiosè differimus tom. 2. de ente supernaturali disp. 111. sect. 6. & seqq.

111. Communi Theologorum suffragio receptum est, gratiam ad merita naturæ integræ necessariam non solum esse habitualement, sed etiam actualem, excitantem, & moventem arbitrium ad operandum, sicut ad merita naturæ lapsæ desideratur in homine iustificato post infusionem habituum. Ita S. Thomas, & Magister cum aliis, quos recensuimus disp. præterita sect. 2. item alii plurimi eorum, quos adduximus tom. 2. de ente supernaturali disp. 106. & 111. sect. 6. docentes, universim absque discrimine gratiam actualem esse necessariam ad actus iuliores præsentibus habitibus infusis etiam in statu innocentiae.

111. Primum probatur ex concilio Araucano 2. can. 19. *Natura humana, etiamsi in illa integritate, in qua est condita permaneret, nullo modo seipsam creatore suo non adjuvante servaret: unde cum sine gratia Dei salutem non possit custodire quam accepit: quomodo sine Dei gratia poterit reparare quod perdidit?* Hic agere Patres Araucanos de gratia actuali Adamo necessaria duo suadent. Alterum, quia post integritatem, & iustitiam, in qua Adamus conditus fuit, hanc gratiam desiderant, quæ post primæ suppositionem non potest esse habitualis, sed actualis. Alterum, quia ab ea gratia fit argumentum ad gratiam,

quæ naturæ lapsæ ad salutis reparationem necessaria est. Hæc autem gratia etiam est actualis. Quibus adde, in hoc Canone definiti necessitatem gratiæ contra Pelagium. Præcipua autem controversia cum illo fuit de necessitate gratiæ actualis.

111. Secundo probatur ex Augustino. Tum quia lib. de corrept. & gratia c. 11. conferens Adamum in statu innocentiae iustificatum cum iustificatione naturæ lapsæ decernit utrique ad bene operandum, & perseverandum necessariam esse gratiam, sed disparatam, ut ipse ait. Disparitatem autem constituit in disparitate status, propter quam Adamus facillimè, & nullo impediendo hoste poterat operari bonum, iusti vero post lapsum difficilimè, & impetu concupiscentiæ, & aliorum hostium resistentem; ideoque hi potentiori auxilio gratiæ, quam Adamus indigebant ad bonum prosequendum, & perseverandum in illo. At hæc disparitas non cadit in gratiam habitualement, quæ in utroque statu par esse potest, & efficacitatis æqualis. ergo illam constituit in gratia actuali utrisque necessaria, & dispari. Tum quia ut vidimus superiori disp. n. 20. docet Augustinus; primos Parentes transgressos fuisse præceptum Dei *Gratia deserente divina.* At non deserente gratia habituali, quæ non deserit hominem, nisi prius deseratur per peccatum ab ipso. ergo deserente gratia actuali, non quidem sufficienti, sed efficaci. Demum quia Augustinus definit necessitatem gratiæ ad meritum, & perseverantiam naturæ integræ contra Pelagium negantem illam. Pelagus verò negabat necessitatem gratiæ actualis; & Augustinus illam propugnabat. ergo definit in statu naturæ integræ necessitatem gratiæ actualis.

111. Tertiò probatur ex aliis Patribus Ecclesiæ quos adduximus præcedenti disp. sect. 4. Primumque ex Fulgentio, Bernardo, & Gregorio colligentibus necessitatem gratiæ in statu naturæ lapsæ ex ejus necessitate in statu naturæ integræ. At hæc necessitas ad merita naturæ lapsæ est gratiæ actualis. ergo etiam ad merita naturæ integræ. Præsertim quia Fulgentius in utroque statu expressit necessitatem gratiæ prævenientis & operantis, quæ sunt qualitates actualis gratiæ; & in secundo testimonio omnimodam unitatem, & paritatem assignat inter utriusque status gratiam ad operandum necessariam. Quæ paritas & unitas nulla esset, si in statu naturæ integræ sola gratia habitualis; in statu verò naturæ lapsæ, gratia actualis operaretur meritum. Deinde ex aliis Patribus productis ibidem n. 23. qui de gratia præsertim actuali intelligi debent. Anselmus enim gratiam, quam Angeli ad sanctificationem participant *Illuminationem* appellat, Basilus *Spiritus Dei*, quo subtracto pereunt Angelorum choræ.

reæ. Similiter Athanasius, Abbas Cellensis *operantem gratiam*. Quæ proprietates soli gratiæ actuali adaptari solent.

v i. Quartò, hæc veritas stabilitur Theologicis rationibus, quas expendimus superiori disputatione sect. 5. Prima; quia Ecclesia definit necessariam gratiam, quam Pelagius negavit. Pelagius autem negavit necessariam gratiam in utroque statu, non solum habitualement, sed præcipuè actualem. Secunda; quia gratia actualis ad actus salutaris naturæ lapsæ definitur necessaria, non solum ut facile, sed etiam ut simpliciter, & absolute, non solum ut consequenti, sed etiam ut antecedenti potestate fieri valeant. At si in statu naturæ integræ non esset necessaria actualis, non esset in statu naturæ lapsæ necessaria ad simpliciter, & antecedens posse, sed solum ad facile & consequens, cum ex peccato, & concupiscentia supervenienti sola difficultas operandi cum principiis naturæ integræ contingeret homini. Tertia; quia non est major supernaturalitas intrinseca actu naturæ lapsæ, quam actu naturæ integræ. Effet autem major, si plura principia intrinsecè supernaturalia vendicarent actus salutaris naturæ lapsæ, quam naturæ integræ. At plura principia intrinsecè supernaturalia vendicarent actus naturæ lapsæ, quam naturæ integræ, si illi desiderarent gratiam actualem, quam isti non desiderant, siquidem gratia actualis à Patribus sancita contra Pelagium intrinsecè supernaturalis fuit, ut ibidem præmissimus. Quarta à priori; & efficax; quia actus salutaris naturæ integræ, supponunt per se cogitationem, & affectionem simplicem boni infusam à Deo, & supernaturalem, sicut actus salutaris naturæ lapsæ. Nam voluntas non potest amore profectui bonum absque prævia notione, & affectione simplici, ut ex professo ostendimus tom. 2. de ente supernaturali disp. 103., sect. 1. Aliunde notio, & affectio boni per se requisita, & prævia ad amorem intrinsecè supernaturalem & infusum debet esse intrinsecè supernaturalis, & infusa, ut docuimus de ente supernaturali disp. 40. sect. 7. & disp. 105. At cogitatio, & affectio boni per se infusa, & intrinsecè supernaturalis, præviaque necessario ad meritum, locum habet inter gratias actuales, ut copiosè exposuimus tom. 2. de ente supernaturali disp. 102 & 103.

v i i. Nihilominus non desunt Theologi, qui desiderantes præter concursum habituum infusorum gratiam etiam actualem ad actus salutaris naturæ lapsæ excludunt eam necessariam ad actus salutaris naturæ integræ. Ita relati ab Alvarez de auxiliis disp. 106. n. 1. Quibus consentire videtur Bellarminus tom. 3. lib. de gratia primi hominis cap. 4. ubi distinguens gratiam habitus, & gratiam motiois, & excitationis actualis inducentis arbitrium ad operandum honestè, negat in statu naturæ integræ necessariam auxilium gratiæ posterioris generis excitans, & suadens interius voluntatem.

v i i i. Moventur primò autoritate Augustini. Nam de corrept. & gratia c. 11. loquens de Adamo ait: *Ille non opus habebat eo adjutorio, quod implorant isti (homines lapsi) cum dicunt: video aliam legem in membris meis*, &c. Scilicet quia Adamus non indigebat adjutorio gratiæ actualis, quo indigent homines post lapsum ratione concupiscentiæ resistentis operationibus honestis. Item quia lib. de bono perseverantiæ c. 7. & lib. 3. Hypognot. relegat à primo homine necessitatem gratiæ, quam

ejus posteris tribuit, ut arguunt testimonia objecta præcedenti disp. n. 35. At hæc gratia non potest esse alia, quam actualis, nam habituales utrique statui communis est. Secundò ratione corruptionis naturæ lapsæ. Nam cum hæc secum adduxerit infirmitatem virium, & resistentiam concupiscentiæ ad profectuum honestum, qua carebat natura integra, indiget speciali titulo natura corrupta juvari amplius, seu pluribus auxiliis, quam natura integra. Hoc autem amplius, & uberius auxilium, non potest esse aliud, quam auxilium gratiæ actualis, excitans, & movens arbitrium ad agendum, quod opus non erat homini integro. ergo homo integer non indiget auxilio gratiæ actualis, quo indiget homo lapsus.

x. Hæc momenti non sunt. Primò Augustinus solummodo docet, aliam esse gratiam naturæ lapsæ à gratia naturæ integræ. Discrimen autem utriusque gratiæ non refert in qualitatem gratiæ habituales, & actualis, sed in duas alias proprietates gratiæ actualis naturæ lapsæ. Altera est, gratiam actualem naturæ lapsæ debere esse resistivam concupiscentiæ, qualis non est gratia naturæ integræ; ideoque potentior, ut efficax sit, quam est necessaria naturæ integræ gratia. Altera, gratiam naturæ lapsæ in ratione beneficii, & gratiæ esse specialior, & majorem, quam est gratia naturæ integræ, propter indignitatem, & demeritum gratiæ, quod ratione peccati ab Adamo contracti nativitas ipsius supponit. Quas discriminis rationes exposuimus præterita disp. sect. ult. Secundò infirmitas naturæ lapsæ, & resistentia concupiscentiæ, solum arguit naturam lapsam, ut impetum concupiscentiæ & suggestionum internarum frangat, indigere robustiori auxilio gratiæ actualis præ natura integra, non verò naturam integram nullam omnino actualem gratiam desiderare, ut ex Augustino arguebamus n. 4. Quemadmodum in natura lapsa homo graviter tentatus indiget potentiori auxilio gratiæ actualis, quam homo nulla, aut levi tentatione pulsatus, ut efficaciter tentationi resistat, quamvis ut ad resistendum sufficiens sit, utrique statui, seu conditioni par gratia valere possit, ut alibi exponemus.

SECTIO II.

Baianorum sententia.

x. Baiani admittunt, auxilium actuale ad merita naturæ integræ necessarium, sed ipsi naturæ secundum se debitum, eoque voce tenus gratiam, quod sic exponunt. Primò asserunt, ejusmodi auxilium esse longe differens ab auxilio naturæ lapsæ, scilicet esse auxilium *sine quo non*, non autem auxilium *quo* voluntas operatur, etiam si re ipsa ejusmodi auxilio Adamus crediderit Deo, speraverit, & dilexerit Deum, & Angeli rursus perseveraverint in bono. Quippe quia non est auxilium prædeterminans indifferentiam voluntatis, sed eam in sua indifferentia relinquens, consequenti voluntatis determinationi subiectum, ab eaque, ut operetur, dependens. Secundò tale auxilium non esse causam principalem meriti, cui meritum jure possit adscribi, sed eam causalitatem exercere arbitrium adjutum auxilio; ideoque meritum non esse æquè principaliter donum, & opus Dei, ac est donum, & opus arbitrii, sed magis principaliter arbitrii, quam Dei. Tertiò discretionem merentis à non merente,

per-

perseverantis à non perseverante, non esse à Deo, seu ab eo auxilio, sed ab arbitrio determinante auxilium. Quartò auxilium expectare actionem arbitrii, ut agat. Denique in ejusmodi auxilium, & meritum cum eo elicatum non venire testimonia sacra, quæ Patres Ecclesiæ pro gratia auxiliante Dei adversus Pelagium contendunt, ut Rom. 5. *Non est voluntis neque currentis, sed Dei miserentis*. 1 Cor. 4. *Quis est qui te discernit? Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?* Ad Philip. 2. *Deus est qui operatur velle, & perficere*, & alia similia. Quæ de solo auxilio naturæ lapsæ intrinsecè efficaci volunt intelligi.

x i. Auxilium autem naturæ lapsæ volunt primò esse prædeterminans voluntatem creatam, nullamque in actu primo indifferentiam relinquens, connexionem intrinsecè cum consensu, & impossibile cum dissensu. Secundò nullam cum eo auxilio libertatem indifferentiæ voluntati creato relinqui, sed solum libertatem à coactione, & violentia. Tertiò in natura lapsa nullum dari auxilium præter auxilium prædeterminans, atque adeò eis, qui non operantur, nullum provideri à Deo auxilium gratiæ sufficiens, quia illud inutile, & maximè perniciosum esset. Quartò, ejusmodi auxilium prædeterminans non esse qualitatem mortuum, sed vitalem, scilicet dilectionem efficacem honesti infusam à Deo. Deum non esse commune omnibus operationibus voluntatis creato, etiam indifferentibus, & moraliter malis, quia ejusmodi prædeterminatione, ex diametro repugnat doctrinæ Augustini, & sacras Scripturas obcurat, & enervat.

x i i. Vbi in limine maximè prænotandum est, longum, latumque discrimen, quo hæc sententia distat à communi sententia tam Iesuitica, quam Dominicana, ut fas nobis sit contra illam pugnare, & errorum pericula, quæ dissimulat, revelare. Licet enim prohibitum ab Ecclesia sit, typis scripta dare, quæ differant de materia auxiliorum, quæ Romæ coram Pontifice Clemente VIII, & Paulo V publicis disputationibus discussa fuit à familia Dominicana, & Iesuitica; affirmante altera auxilium efficax gratiæ in utroque statu naturæ, tam lapsæ, quam integræ esse qualitatem physicè prædeterminantem, & altera eam in utroque statu negante: interdictum tamen non est de aliis auxiliorum efficacium generibus, quæ cum periculo fidei in scholis Catholicis invehi possunt disputare, ut de auxiliis Calvinisticis, & Lutheranis; præcipuum enim Theologorum munus est, fidem Catholicam ab his errorum segmentis fartam, rectam tueri, venenæque dissimulata doctrinæ fidelibus advertere. Quamvis autem hæc Baianorum opinio in fronte appareat in statu naturæ integræ consentire cum doctrina Societatis, & in statu naturæ lapsæ cum Thomistarum doctrinæ, eoque ejus impugnationem sub interdicto Ecclesiæ comprehendere, quod non possit ea ferri, quin alterutra sententiarum, aut Iesuitica, aut Dominicana ictum patiarur: cæterum si res serid, & attentè consideretur, constabit evidenter, quanta sit hujus novi dogmatis distantia à reliquis opinionibus, quas hucusque Scholæ Catholicæ tanquam probabiles sustinuerunt, & Sedes Apostolica publicis earum disputationibus permittit. Quod quia plerique assequuti non sunt, credunt, disputationem, quam nos cum Baianis aggredimur, non esse ab Ecclesia permissam. Nobis autem opus positum omnino persuasum est evidenti luce cer-

nentibus novitatem periculosam doctrinæ Baianæ à cæteris hucusque in Theologia frequentibus longo intervallo distentem. vide disp. 24. sect. 2.

x i i i. Quamquam enim conveniat cum Theologorum Societatis sententia in asserendo, auxilium naturæ integræ non determinare arbitrium ad agendum, sed illud indifferens relinquere, nulla ratione sibi intrinseca connexionem cum consensu, & impossibile cum dissensu; tamen pluribus, eisque maximi momenti rationibus ab ea distentit. Primò quod nostri Theologi unanimi consensu docent, auxilium gratiæ pariter in statu naturæ lapsæ servare libertatem indifferentiæ arbitrii, & pariter in statu naturæ integræ, ac lapsæ cum tali indifferentia eam gratiam non solum esse auxilium *sine quo non*, sed etiam auxilium *quo*, ubi arbitrium cum auxilio operatur, & ex sufficienti efficax redditur. Secundò Deum non solum meritorum naturæ lapsæ, sed etiam naturæ integræ medio auxilio gratiæ esse causam principalem, imò & principalior, quam arbitrium, Deoque ea merita principaliter adscribenda tanquam dona, & opera peculiaria Dei. Tertiò Deum medio auxilio gratiæ etiam in statu naturæ integræ discernere merentem à non merente, perseverantem à non perseverante, & prædeterminatum à reprobo, discretionemque istam potius à Deo, quam ab arbitrio creato proficisci. Quartò gratiam, ut operetur, non expectare actionem arbitrii, sed prævenire excitando, & movendo arbitrium ut agat, arbitrioque agente una, & simul cum eo in meritum concurrere. Quintò etiam in statu naturæ integræ vera esse testimonia sacra pro gratia Dei à Patribus Ecclesiæ contra Pelagium contenta, atque adeò meritum non esse volentis, neque currentis, sed Dei miserentis, non posse hominem in bono merito, quasi non acceperit à Deo, gloriaris; Deum operari in nobis velle, & perficere; nec solum facere meritum, sed etiam facere ut nos faciamus. Quæ omnia Baiani negant, & falsissima pronuntiant.

x i v. Cum enim Theologi Dominicani nostris objiciunt omnia, quæ Baiani admittunt, esse constanter nostræ sententiæ, tanquam Theologica absurda, & Pelagiana, constanter nostri supponunt absurda & Pelagiana esse, & eorum eam nostra sententia consequentiam negant, totosque nervos in ejus connexionis solutione contendunt. Itaque Baiani auxilium intrinsecè indifferens in statu naturæ integræ promunt, admissis omnibus sequelis absurdis, & Pelagianis, quæ contra illud ab assertoribus physice prædeterminationis objiciuntur. Quorum consequentiam assertio, non est Societatis sententia, quamvis ex illa contendant inferri, sicut non est sententia assertorum physice prædeterminationis per eam adimi arbitrio libertatem, quamvis nostri Theologi id ex physica prædeterminatione, tanquam Calvinianum contendant inferri, quia id meritò negant, & in ejus connexionis solutione totum studium conferant.

x v. Idemdem licet Baianorum sententia conveniat cum opinione Dominicanorum in assertione auxilii intrinsecè efficaci, & connexi cum consensu, impossibilitateque cum dissensu, ideoque prædeterminantis arbitrium in statu naturæ lapsæ; cæterum pluribus maximæ considerationis assertis longissime distat. Primò enim Theologi Dominicani constanter docent, auxilium naturæ integræ in eis, qui cum eo operantur, non solum esse *sine quo non*, sed

sed etiam auxilium quo, sicut est auxilium naturæ lapsæ, & æquè prædeterminans, ac illud, & omnia opposito asserto consequentia, quæ Baiani de auxilio naturæ integræ promunt, esse absurda Theologica, & Pelagiana. Secundo in natura lapsæ auxilium prædeterminans non pertinere ex parte actus primi ad posse simpliciter voluntatis, sed ex parte actus secundi ad actualiter operari, & in eis, qui re ipsa operantur, dari aliud auxilium præveniens, & excitans, quod ad posse, & actum primum voluntatis pertineat. Secundo tale auxilium prædeterminans relinquere voluntatem cum libertate indifferentiæ in actu primo, non solum à coactione, & violentia, sed etiam à necessitate solutam. Quarto in eis, qui non operantur, dari auxilium gratiæ sufficientis & non prædeterminans. Quinto major pars eorum tueretur, tale auxilium non esse actum vitalem intellectus, & voluntatis, sive imperium intellectus, sive dilectionem efficacem voluntatis, sed qualitatem mortuam, sive nature transeuntem. Item sexto eam qualitatem, & prædeterminationem, non solum ad bonos, sed etiam ad malos actus, quoad materiale illorum, imo ad universos causarum creatorum effectus esse necessariam, sive ratione indifferentiæ voluntatis, quæ non à se, sed ab alio primo principio ad omnem actum determinari debet, sive ratione subordinationis causæ secundæ ad primam, quæ absque motione, & concursu prævio causæ primæ exire nequit in opus. Quæ omnia pernegant Baiani tanquam Augustinianæ doctrinæ, & sacris litteris adversantia, vanisque Aristotelicæ Philosophiæ principii innixa.

xvi. Consulatur scriptores utriusque Scholæ, & Baianorum scripta, & manifestè compertum erit, verissimum esse discrimen, quod proposuimus sententiæ Baianæ, à sententiâ tam Dominicana, quam Iesuitica; Baianamque esse constatum quoddam figmentum ex utraque sententiâ cum omnibus absurdis sequelis, quæ adversus utramque ab adversariis oppositæ factionis opponuntur, & à suis autoribus negantur, & contento studio liberantur; atque ad Baianos utramque complecti non qualiter à suis autoribus asseritur, sed qualiter ab utriusque adversariis, ut opposita ab omnibus Catholicis deseratur, absurda, & erronea, persuaderi contenditur. Quare hæc sententiâ non solum habet hostes, sed censes etiam acerrimos utriusque Scholæ scriptores, sive utriusque sententiæ assertores, nullaque ratione foveri, sive potest decreto Pontificum Clementis VIII, & Pauli V, quod solum pro sedanda contentione mutua familiæ Prædicatorum, & Societatis editum fuit, & his temporibus anno 1625 à sanctissimo D. N. Urbano renovatum. Nunc ergo de qualitate auxilii naturæ integræ erit cum Baianis concertatio; in libro sequenti verò de qualitate auxilii naturæ lapsæ.

SECTIO III.

Primum assertum superioris sententiæ rejicitur.

xvii. **H**æc Baianorum sententiâ, in Scholis Catholicis nova, & inaudita est, nullumque pro se Patronum Scholasticum habet. eam censent Pelagianam scriptores Dominicani, & Iesuitici. Dominicani quidem, dum obijciunt tanquam consequentia Pelagiana contra auxilium intrinsicè indifferens dogmata, quæ nunc

Baiani amplectuntur, & probant; Iesuitici verò, dum eorum consequentiam negant, supponentes ea Pelagiana esse, & Theologica absurda, & que tuto admitti, & defendi non possunt in nullo statu naturæ. Vtrique enim scriptores inter statum naturæ integræ, & statum naturæ lapsæ nullum quoad gratiæ auxiliantis qualitatem, de qua mutuo contendunt, discrimen faciunt. Quos hac in re, atque horum dogmatum censura cæteri Scholastici sequuntur.

xviii. In primis falsum est, nullum esse in natura integra auxilium quo, sed auxilium tantum sine quo non: quod est primum Baianorum assertum. Nam in natura integra fuerunt plura auxilia re ipsa efficacia, quibus homines, & Angeli rectè operati sunt, cum Angeli auxilio Dei perseverantes fuerint, & homines quoque auxilio divino actus fidei, spei, & charitatis salutares ante lapsum elicerint. At auxilium efficax, quo re ipsa actus salutaris elicitur, & perseverantia obtinetur, est auxilium quo, & non solum auxilium sine quo non. Nam hæc differentia, & usurpatio divini auxilii desumpta est solum ex Augustino de corrept. & gratia c. 11 & 12. differente de perseverantia Adami, & asserente, eum habuisse auxilium sine quo non posset perseverare, non verò auxilium quo re ipsa perseveraret, taleque auxilium postponente auxilio naturæ lapsæ pluribus iustis ad perseverandum collato, quia pluribus non solum dispositum est auxilium, quo perseverare possent, & sine quo perseverare non possent, sed etiam quo re ipsa perseverantes sint, cum re ipsa perseverantiam fuerint consequuti. Hæc autem doctrina auxilium quo, non distinguit ab auxilio efficaci, nec auxilium sine quo non ab auxilio pure sufficienti: quare si Adamus re ipsa perseverasset auxilio collato à Deo, non meminisset Augustinus huius discriminis auxiliorum, sicut ejus non meminit differens de Angelis, qui re ipsa perseverantes fuerunt nec de hominibus, & Angelis non perseverantibus quoad opera fidei, & charitatis, quæ auxilio divino perfecterunt. ergo in statu naturæ integræ provideri à Deo potest auxilium quo, & non solum sine quo non.

xix. Respondent Baiani, auxilium quo apud Augustinum non esse, quo voluntas re ipsa operatur, sed tale, quo operatio ipsa donetur, & quo voluntas inducatur ad operandum, faciente Deo, ut ipsa velit, & operetur. At auxilium naturæ integræ non esse ejusmodi: tum quia voluntas creata determinat auxilium Dei ad operandum, facitque ut ipsum operetur: tum quia habitus (quamvis re ipsa voluntas cum eo operetur, quod indifferens sit ad non operandum) non inducit voluntatem ad operandum, nec facit, ut voluntas velit, & operetur, nec ulla ratione ab eo operatio donatur. Assumptum verò probant ex Augustino supra cap. 12. *Primo itaque homini datum est adiutorium perseverantiæ, non quo fieret, ut perseveraret, sed sine quo per liberum arbitrium perseverare non posset. Nunc verò Sanctis in regnum Dei per gratiam prædestinatis, non tantum tale adiutorium perseverantiæ datur, sed tale, ut eis perseverantia ipsa donetur; non solum ut sine isto dono perseverantes esse non possint, verum etiam ut per hoc donum non nisi perseverantes sint.* Præmiserat item c. 11. *Tanto amplius datur per Jesum Christum Dominum nostrum quibus sic dare Deo placuit, ut non solum adsit, sine quo permanere non possumus, etiamsi velimus, verum etiam tantum, ac tale sit, ut velimus. est quippe in nobis per hanc Dei gratiam, non solum posse quod volumus, verum etiam velle*

velle quod possumus. Quibus satis exprimit Augustinus duo requiri ad auxilium quo: alterum, ut meritum donetur: alterum, ut voluntatem inducat ad agendum, faciatque ut velit, & agat.

xx. Sed frustra. Nam in primis auxilio gratiæ merita naturæ integræ donari à Deo, manifestum evicimus ex Augustino, & aliis Patribus disp. 5. sect. 3 & 4. Deinde auxilium gratiæ, quamvis intrinsicè efficax non sit, nec cum voluntatis consensu connexum inducere nos posse ad agendum, & facere, ut faciamus, ostendimus tom. 1. de ente supernaturali disp. 30. sect. 27. Tum quia præcepta, & suasionem hominum verè inducunt alios, quibus præcipiunt, & suadent ad agendum, eaque propter præcipientibus, & suadentibus adscribuntur aliorum actiones, & ad laudem, & vituperium, ad præmium, & poenam imputantur. Tamen præcepta, & suasionem externam hominum non connectuntur intrinsicè cum aliorum actionibus, sive bonis, sive malis. Tum quia ad actionem liberam non potest induci voluntas, nisi concurrente consensu libero ipsius, qui possit adesse, & abesse cum quovis antecedenti principio actionis; atque aded principium inducens, & faciens ut voluntas liberè velit, & operetur, non potest aded determinare actionem, ut ea non pendeat etiam à determinatione ipsius voluntatis. At si principium inducens sit intrinsicè connexum cum actione, nullus datur locus consensui libero, & determinationi activæ arbitrii, ut satis multis nostri scriptores demonstrant. ergo auxilium intrinsicè indifferens, potest inducere voluntatem ad volendum, & agendum, & facere, ut velit, & agat, atque aded accedente consensu voluntatis esse auxilium quo, & non solum sine quo non.

xxi. Explicatur à priori. Principium faciens, ut arbitrium liberè velit, & operetur, non vindicat connexionem intrinsicam cum actione libera arbitrii, sed solum inclinationem, seu propensionem, & motionem ad illam. at auxilium naturæ integræ fert secum propensionem, & motionem arbitrii ad rectè agendum, quia cogitatio, & affectio simplex honesta præveniens necessariò mentem excitat, movet, & inclinat arbitrium ad agendum. ergo auxilium naturæ integræ, quamvis non sit intrinsicè connexum cum actione arbitrii, potest facere, ut arbitrium liberè velit, & faciat. Probatur assumptum ex ipsa essentia libertatis, cujus proprium est, sic moveri à Deo ad agendum, ut ipsa ex se ipsa agat, & per se ipsam ultimo moveatur, & determinetur. Quam sic explicat D. Thomas 1. 2. q. 108. ar. 1, ad 2. *Liber est, qui sua causa est secundum Philosophum. Ille ergo liberè aliquid agit, qui ex se ipso agit. Quod autem homo agit ex habitu sua natura convenienti, ex se ipso agit, quia habitus inclinat ad modum nature. Quia igitur gratia Spiritus sancti est, sicut interior habitus nobis infusus, inclinans nos ad rectè operandum, facit nos liberè operari ea, quæ conveniunt gratiæ, & vitare ea, quæ gratiæ repugnant.* Expende rationem causalem, propter quam gratia interior facit, ut liberè operemur ea, quæ conveniunt gratiæ, scilicet quia inclinat nos ad agendum. Item exemplum habitus, quo utitur, nam habitus inclinatio non determinat physicè voluntatem, nec cum actione voluntatis connectitur. Demum solum inclinationem gratiæ desiderare, ut ea ratione homo sit liber in agendo, & ex seipso moveatur, & agat, suæque actionis, & determinationis causa sit.

xxii. Sic explicant Ecclesiæ Patres illud Eze-

chielis 11. *Spiritum novum tribuam in visceribus eorum, & dabo eis cor carneum, ut in præceptis meis ambulent, & iudicia mea custodiant, faciantque ea: scilicet, ego faciam, ut faciatis, dando vobis gratiam, & spiritum, quo vestrum cor lapideum, & rebelle fiat blandum, & molle, hoc est, propensum ad opera pietatis, & præcepti. Sic Theodoretus ad ea verba: *Spiritum novum vocavit animam ad honesta impetum, cum enim ad contraria propensi ferrentur, mutationem in melius novum spiritum appellavit. Quomodo cum dixisset alterum cor, non nature mutationem significavit, sed mentis in melius propensionem.* Itaque sola propensione in melius, solumque impetu animæ ad agendum honesta datur à Deo novus spiritus, novumque cor quo facit, ut homines in operibus salutaribus justitiæ ambulent, sicut passionum propensio, & impetus facit, ut ab eis avertantur. Item Theodoretus c. 36. Ezechielis. *Quia verbis, & operibus, & infinita adhibitis miraculis, non illis tantum, sed etiam omnibus gentibus, ut ad pietatem accederent, persuasit, non coegit; se, ait, dedisse animis ad meliora propensionem.* Ergo sola persuasio, & animæ propensio, quæ per Dei verba, opera, & miracula hominibus inditur, sufficit ut vera sint Ezechielis testimonia, quibus Patres Ecclesiæ, & omnes Theologi tribuimus gratiæ divinæ spiritum facientem, ut præcepta Dei faciamus, & in ejus justificationibus ambulemus, quin major alia vis, & connexio intrinsicè gratiæ cum voluntatis consensu requiratur. Vbi notare est, Theodoretum, & Theophilactum solum gratiæ propensionem interpretari spiritum novum, & cor novum, ut everisionem libertatis arbitrii præcaverent. Præmiserat enim Theodoretus: *His non liberi arbitrii everisionem declaravit, sed futurum ab ipso auxilium.* Theophilactus verò; *Illud, dabo, nequaquam liberam lædit voluntatem.* Nimirum quia si gratiæ facienti ut faciamus amplius darent, everisionem illi, & læsionem libertatis tribuerent. Igitur gratia faciens, ut liberè faciamus, sola propensione, & inclinatione ad rectè agendum id munus exequitur.*

xxiii. Illustratur exemplis. Homines verè dicuntur facere, ut amici aliis benefaciant, & aliorum inimicitiam deponant, quamvis nihil operentur, quod cum amicorum actione intrinsicè connexum sit, solum quia eos inclinant, & afficiunt ad ea opera. Item Deus fecit, ut Christus mortem pro hominibus subiret, Christi que voluntatem moriendi, non solum ejus humanitati, sed etiam divinitati, & Deo Patri debemus. Tamen in Baianorum sententiâ Christi voluntas non fuit præventa auxilio intrinsicè efficaci, & prædeterminante, sed indifferenti, cum in Christo non fuerit natura corrupta, sed integra. ergo Deus faciens ut faciamus, non indiget ejusmodi auxilio. Rursus demon suis suggestionibus, & concupiscentia suis motibus faciunt, & operantur, ut consentiamus in peccatum, tamen nec demonis suggestiones, nec concupiscentiæ motus intrinsicè connectuntur cum voluntatis consensu. siquidem cum eis possumus auxilio gratiæ componere dissensum. ergo similiter motus gratiæ possunt facere, ut eis consentiamus absque vi intrinsicè impossibili cum dissensu. Augustinus enim lib. 1. contra duas epistolas Pelagianorum c. 19. voluit, hominem gratia Dei in bonum opus excitari, sicut diaboli suggestionibus incitatur in malum, sic Pelagium redarguens: *cur enim non dixisti hominem Dei gratia in bonum opus excitari, sicut dixisti in malum diaboli suggestionibus incitari?* Faciunt igitur demon-

nis suggestiones ut operemur, malum, sicut motus gratiæ, ut operemur bonum.

xxiv. Quod assumptum in sacris litteris per-
vium est Ephel. 2. *Princip potestatis aeris hujus ope-*
ratur in filios diffidentie. 2 Theffal. 2. *Cujus est ad-*
ventus secundum operationem sathana, in omni virtute,
& in omni seductione iniquitatis vis qui pereunt. Qui-
bus constat, sicut datur gratia Dei operans, ita etiam
dari motionem, seu malitiam Dæmonis operantem.
De concupiscentia Jacobi 1. *Vnusquisque tentatur, à*
concupiscentia sua abstractus, & illectus, ut concupiscen-
tia, cum conceperit, parit peccatum. Quasi concupi-
scentia suis motibus & illecebris velut semine pa-
rens sit peccati? Item Rom. 7. *Passiones peccatorum*
operantur in membris nostris, ut fructificarent morti.
Dignius consideratione est quod subdit: *Iam non ego*
operor illud, sed quod habitat in me peccatum. scilicet
concupiscentia: Cujus motibus tantum defert Apo-
stolus, ut ejus causalitatem præferat causalitati ipsius
arbitrii, solum quia motus concupiscentiæ præve-
niunt arbitrii consensum, & faciunt, ut arbitrium il-
lum præstet. Quis posse dubitet motionem ab arbi-
trio frustrabilem posse facere, ut arbitrium liberè
consentiat, & velit?

xxv. Nec urget, habitum non facere ut facia-
mus, quod Baiani supponunt n. 19. Tum quia D.
Thomas adductus n. 21. oppositum censet, quia in-
clinat in opus bonum. Tum quia gratia actualis præ
habitu infuso habet excitare, & movere, allicere, &
impellere arbitrium, ut consensum præstet. Quod
necessarium est, ut aliquod principium internum faci-
at, ut nos faciamus. Nec item urget, arbitrium
facere, ut auxilium naturæ integræ operetur, siqui-
dem illud, cum indifferens sit, determinat ad ope-
randum. Nam componitur auxilium facere, ut ope-
retur arbitrium causalitate formali antecedenti, ex-
citando, & movendo arbitrium ad operandum, &
arbitrium facere, ut auxilium operetur causalitate
comitanti efficienti determinando pro sua libertate
auxilium. Tum quia, ut vidimus, etiam motus con-
cupiscentiæ, & Dæmonis suggestiones operantur
peccatum, sive faciunt ut arbitrium operetur indu-
cendo, & inclinando arbitrium ad illud: tamen ar-
bitrium pro sua libertate facit, ut tales motus suum
effectum consequantur determinando actionem
peccati, siquidem Baianorum opinione arbitrium
nullo Dei concursu ad actum peccati prædetermi-
natur. Tum quia etiam Baianorum opinione auxi-
lium naturæ lapsæ facit, ut rectè operemur: tamen
etiam arbitrium facit, ut tale auxilium fructus saluta-
res rectæ operationis edat, afferente Hieronymo lib.
2. in Marthæum, cum elucida parabolam sinapis.
Noster animus suscipiens granum prædicationis, & fovens
semenem humore fidei facit in agro sui peccatoris pullulare.
Vides, voluntatem facere, ut homo edat fructus sa-
lutares in vitam æternam. His diutius, quam fas ali-
cui videbitur, insisti, quia video, Baianos his loqui-
tionibus insistere, ut auxilium naturæ integræ, quia
intrinsicè indifferens est, negent auxilium quo, &
eiusdem excellentiæ, atque virtutis cum auxilio na-
turæ lapsæ, & auxilium naturæ lapsæ intrinsicè effi-
cax, & impossibile cum libertate à necessitate
pronuntiant, testimoniaque sacra gratiam Dei auxi-
liantem complectentia ab statu naturæ integræ re-
legent.

SECTIO IV.

Refellitur secundum assertum superioris sententiæ.

xxvi. Secundum assertum sententiæ Baiano-
rum erat, auxilium naturæ integræ non
esse tale, cui meritum jure possit ad-
scribi, causamque meriti esse minus principalem,
quam arbitrium. Quod non solum de auxilio actuali,
sed etiam habituali, atque aded etiam de ipso Deo
volunt intelligi. Hæc assertio dissentit à communi
scholarum Catholicarum doctrina, & ab ipsis Baia-
nis traditur tanquam singularis, & peregrina. licet
enim frequens controversia sit, an arbitrium adjutum
gratia sit causa principalis, an solum instrumentalis
meriti? Nullus tamen scholasticorum negavit, Deum
esse principem autorem meriti, potiorumque præ
arbitrio causalitatem in meritum conferre. Ita sup-
ponunt Magister in 2. dist. 27. §. Cum ergo, Bona-
ventura dist. 26. ar. unico. q. 6. D. Thomas. ar. 5.
ad 3. quem refert, & sequitur Conradus 1.2. q. 111.
ar. 2. Egidius in 2. dist. 26. q. 2. ar. 1. & dist. 28.
q. 1. ar. 3. Argentina dist. 28. q. 1. ar. 2. Gregor.
q. 1. ar. 3. ad 12. Capreolus ibidem. Ruardus ar. 7.
pag. 16. 17. & 30. Item Medina 1. 2. q. 3. ar. 2.
dub. 1. ad 1. Machin. 1. p. disp. 16. sect. 3. concl.
1; Ex nostra Societate constanter Pater Suarez 1.
tom. ad 3. partem disp. 31. sect. 6. solut. 4. argu-
menti, & lib. 3. de auxiliis cap. 15. n. 20. disp. 30.
met. sect. 11. n. 46. & lib. 2. de attributis negativis
cap. 10. n. 14. & novissimè tom. 3. de gratia lib. 6.
c. 6. & 7. Pater Albertinus tom. 1. q. 6. Theolo-
gica ex 2. principio philosophico n. 5. Pater Arru-
bal 1. p. disput. 19. n. 3. Pater Fasolus 1. p. q. 12.
ar. 5. n. 27. Pater Granadus 1. p. tract. de visione
Dei disput. 6. n. 22. Qui omnes Baianorum senten-
tiam supponunt, non solum falsam, sed etiam erro-
neam, & Pelagianam, quibus ego consentio.

xxvii. Primò quia hæc sententia demeritis,
& auxilio naturæ lapsæ, jure censetur erronea & Pe-
lagiana, quia Patres, & Concilia Ecclesiæ una cum
necessitate gratiæ definiunt contra Pelagium prima-
tum, & principalitatem causalitatis divinæ per gra-
tiam, ergò idem de meritis, & auxilio naturæ inte-
græ censendum est. Antecedens admittunt Baiani.
Consequentiæ probatur, quia Patres, & Concilia do-
ctrinam de necessitate, & causalitate gratiæ tradunt
sine discrimine communem naturæ integræ, atque
lapsæ. Tum quia Pelagius eam sine discrimine ne-
gavit, imò corruptionem naturæ per peccatum non
agnovit, ut arguebamus disp. præterita n. 24. Tum
quia Concilium Araucanicum, & Patres parem faci-
unt utrique statui doctrinam, imò ex statu naturæ
integræ ad statum naturæ lapsæ illam arguunt, ut ex-
pendebamus disp. præcedenti n. 21. Confirmatur:
Baiani non audent negare necessitatem gratiæ in sta-
tu naturæ integræ propter dogmata Conciliorum,
& Patrum asserta contra Pelagium. At hæc dogma-
ta pariter adstruunt necessitatem, & principalitatem
causalitatis divinæ per gratiam in merita vitæ æter-
næ nullo facto discrimine, ergo audendum illis non
erat detrudere primatum, & principalitatem usali-
tatis divinæ per gratiam, eodem namque fundamen-
to poterant contra necessitatem gratiæ audere.

xxviii. Secundò merita naturæ integræ, sunt
vere, & propriè dona accepta à Deo. Dona autem
donanti potius, quam accipienti tribuenda sunt. ergo

ergo merita naturæ integræ Deo potius donanti, quam
arbitrio accipienti sunt tribuenda. Minor, & con-
sequentiæ negari non possunt, nec à Baianis negantur,
cum ideo ipsi merita naturæ integræ dona Dei
specialia negent. Majorem autem constantem ex sa-
crist litteris, & Patribus, Theologicisque rationibus
præmissimus disp. 5. sect. 3. & seqq.

xxix. Tertiò: illi causæ potius adscribendus
est effectus, quæ potiorum causalitatem confert in
illum. At Deus per gratiam potiorum causalitatem,
quam arbitrium, confert in merita naturæ integræ.
ergo Deo potius, quam arbitrio, adscribendum est
naturæ integræ meritum. Major, & consequentiæ
probatione non egent. Minor probatur; quia arbi-
trium unicam tantum causalitatem efficientem tri-
buit in meritum. Deus autem plures, tum per sei-
psum immediatè, tum per habitum infusum, tum
per gratiam actualem probabili plurimorum opinio-
ne. Deinde hæc causalitates confert Deus principa-
liori titulo, atque virtute, quam arbitrium, scilicet
tanquam causa elevans infirmitatem arbitrii ad actus
intrinsicè supernaturales, & arbitrium tanquam cau-
sa elcvata à Deo; Deus, & gratia virtute nativa, &
connexa in eodem ordine cum effectu, arbitrium
virtute tantum obedientiali, & inferioris ordinis, &
connexionis; Deus tanquam causa subordinans, &
arbitrium tanquam subordinata Deo; Deus tan-
quam prima, & tribuens totam suam virtutem arbi-
trio, arbitrium tanquam causa secunda totam suam
virtutem accipiens à Deo. Insuper Deus præter cau-
salitatem efficientem confert etiam formalem in-
trinsicam per gratiam actualem prævenientem arbi-
trium, movendo, excitando & inclinando arbitrium
ad operandum, quod arbitrium non præstat compa-
ratione Dei. At quis neget, hæc omnia munia, quæ
Deus exercet ad meritum naturæ integræ, sicut ad
meritum naturæ lapsæ sufficere ad potiorum, & prin-
cipaliorum causalitatem Dei præ arbitrio creato? ergo
Deo potius, & principalior causalitas in meri-
tum naturæ integræ deferenda est.

xxx. Illustratur, & confirmatur assumptum præ-
cedentis argumenti. Si conferamus arbitrium cum
Deo, arbitrium concurrat ad meritum supernaturale
tanquam instrumentum Dei, non verò Deus tan-
quam instrumentum arbitrii, ergo Deus in eo con-
cursu principalior causa est, quam arbitrium. conse-
quentia est bona, nam potior est causa principalis,
quam instrumentalis. Antecedens probò ex doctrina
Patrum. Prosper lib. 2. de vocatione gentium
cap. 26. asserit voluntatem præparari à Deo ut rece-
pericem, & famulam donorum suorum. Quod enim in-
ter causas morales famulantem inter Phylcas instru-
mentalem intelligimus. Item epist. ad Demetria-
dem col. ult. *Implet Spiritus sanctus organum suum,*
& tanquam sicut chordarum tangit digitus Dei corda San-
ctorum. En Sanctorum corda organa, seu instrumeta
Spiritus sancti vocantur, in quæ Spiritus divinus
virtutem, ac motum influit. Hugo Victorinus lib. 1.
de Sacramentis p. 6. c. 17. *Bona voluntas instrumen-*
tum est, Spiritus sanctus est artifex. Quid expressius?

xxxi. Accedit Bernardus tract. de lib. arbit.
col. antepenul. *At condenda merita dignatur sibi Deus*
adhibere creaturarum ministeria. Causæ enim instru-
mentalis est ministerium, & famulatum præbere
principalis: item ejus est causam esse, per quam prin-
cipalis operetur. Vnde colligit Bernardus ibidem:
Quid ergo si non Pauli, sed Dei loquentis in Paulo, vel
operantis per Paulum, & verba sum, & opera? paulo-

que superius: *Ibi Deus homini benigne merita consti-*
tuat, ubi per ipsum, & cum ipso boni aliquid operari di-
gnanter instituit. Ut autem cerneret suam hanc do-
ctrinam naturæ integræ, atque lapsæ, quippe Ange-
lo, atque homini esse communem, anterioribus co-
lumnis præmiserat: *Per quos, & cum quibus operatur*
Deus, boni sunt, vel Angeli, vel homines, qui, quod vult
Deus, agunt pariter, & volunt. Qui enim bono, quod
opere complent, voluntate consentiunt, opus omnino, quod
per eos Deus explicat, ipsis communicat. In primis
Deus hominibus, & Angelis bona opera communi-
cat, sive donat: deinde per eos, quæ vult opera, per-
ficit, tanquam per instrumenta, quæ suo imperio
obediunt; nam instrumenti proprium est id esse,
per quod agit causa principalis, quia ipsius virtutis
actionem exercet. Aliter enim comparatur inter
se duo ignes in unam combustionem convenientes,
quin neuter comburat per alium, quam duæ aliæ
causæ, quarum una tum per se immediatè, tum me-
diatè per aliam, & non è contra in opus incumbit:
sane quia priores causæ, tanquam duo agentia dispa-
rata, posteriores verò tanquam causa principalis, &
instrumentalis in agendum conveniunt.

xxxii. In rem veniunt Patres, qui prædicant,
voluntatem Christi Domini fuisse organum, & in-
strumentum divinitatis, non solum ad patranda mi-
racula, verum etiam ad eliciendas liberas volitiones
tolerandi passionem, & assumendum lætitiæ, vel tri-
stitiæ, cum opus erat. Nam voluntas Christi Do-
mini non pertinet ad statum naturæ corruptæ, sed
integræ, liberique, & absque necessitate passiones
humanas ferebat præventa auxiliis gratiæ divinæ, eo-
demque modo illas ferret, & divinitati serviret,
quamvis visione beata destituta esset. Igitur Dama-
scenus lib. 3. de Fide cap. 15. sic habet: *Non enim*
quemadmodum per carnem divinitas verbi operabatur,
hinc etiam in modum per divinitatem ejus caro patiebatur:
nam caro divinitatis organum erat. Per carnem
humanitatem intelligit, quam asserit fuisse organum
divinitatis ad tolerandum passionem, atque aded di-
vinitas per humanitatem, & non humanitas per di-
vinitatem operabatur, & patiebatur. Quibus post
pauca subdit: *Agit utraque in ipso natura, cum alter-*
utrumque communicatione: Verbo quidem operante ea, quæ
sunt verbi propter auctoritatem, & potestatem divinitatis,
quæcumque sunt præcipua, & regia; corpore verò ab-
solvente quæcumque sunt corporis munia, ad voluntatem
Verbi, quod ipsi coïnitur, cuius & factum est proprium.
Non enim à seipso ad naturales passiones alacritatem ope-
rabatur, nec ipsam ex tristibus occasionem & refutatio-
nem, aut ea, quæ extrinsecus accidunt, passus est. Sed
movebatur secundum obsequium naturæ verbo volente,
& permittente secundum dispensationem patri ipsam, &
agere propria. Quibus perspicuè tribuit verbo, & di-
vinitate auctoritatem, & principalitatem operandi;
corpori verò, & humanitati famulatum, & ministere-
rium instrumenti, non solum ad agenda miraculosa,
& regia, sed etiam ad liberè, & voluntariè assumen-
da naturalia, & humana, tam alacria, quam tristitia.
Quibus consonat Augustinus Psal. 56. *Psalterium,*
& Citharam intelligens carnem, seu humanitatem
Christi; quoniam per illam ceu instrumentum mira-
cula, & passiones liberas operata est divinitas: *Do-*
minus duo genera factorum operatus est, miracula, &
passiones. Miracula, desuper fuerunt; Passiones de infer-
riori fuerunt. Illa, quæ fecit miracula, divina erant, sed
per carnem fecit. Caro ergo divina operans Psalterium
est, caro humana patiens Cithara est. Sicut igitur Ci-
thara

thara est instrumentum Citharædi, ita caro Christi fuit instrumentum Dei, ad gratos passionis sonos edendos.

xxxviii. Roboratur superior probatio. Miracula externa Christi Domini referunt Patres in divinitatem tanquam in causam principalem, quamvis humanitas physico concursu illa patretur, ut fert probabilis plurimum Theologorum opinio. ergo etiam opera interna libera. Tum quia Patres eodem modo conferunt cum divinitate opera interna passionis, ac opera externa miraculorum. Tum quia actus interni patiendi non erant minus supernaturales, quam actiones miraculosæ, cum harum plures solum quoad modum, illæ autem quoad substantiam fuerint supernaturales: aliunde verò potestas patranda miracula æque indifferens concessa sit humanitati, arbitrioque, & determinationi ipsius subiecta, ac potestas eliciendi actiones internas, quæ indifferentia Baianis fundamentum est detrahendi Deo principem causalitatem in opera naturæ integræ. Insuper ex illo Hebr. 9. *Qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo.* Vbi postremum totius vitæ Christi opus, & nostræ reparationis sacrificium desert Apostolus non tam humanitatis arbitrio, quam gratiæ Spiritus sancti illud moventi, ut interpretatur S. Thomas his verbis: *Ponit Apostolus causam, quare Christus sanguinem suum fudit, quia hæc fuit Spiritus sanctus, cujus motu, & instinctu, scilicet charitate Dei, & proximi hoc fecit; Esaiæ 59. Cum venerit quasi fluvius violentus, quem Spiritus Domini cogit.* Rursum Christus Dominus actionem liberam docendi homines refert in Patrem potius, quam in suam humanitatem, ut constat ex illo Ioannis 7. *Doctrina mea non est mea, sed ejus, qui misit me:* Cujus rationem reddit: *quia ego à me ipso non loquor.* Tamen actio docendi erat Christo libera, & ipsius liberæ determinationi subiecta, sicut actiones naturæ integræ. Ergo actiones naturæ integræ referri possunt in Deum, tanquam in autorem magis principalem, quam creaturam.

xxxix. Igitur cum actiones humanitatis Christi fuerint actiones naturæ integerrimæ, & hæc præcipuum autorem habuerint Deum, cui præ humanitate adscribuntur, quod humanitas tanquam ministra, & causa instrumentalis divinitatis eas operata sit, nulla esse potest ratio demendi Deo causalitatem magis principalem in opera libera supernaturalia hominis integri, & Angelorum, cum ad ea etiam Deus tanquam causa principalis, & voluntas creata tanquam instrumentalis mutuo comparandæ sint. Cujus ratio à priori est; quia causa instrumentalis censetur illa, quæ operatur per virtutem acceptam ab alia, eodem genere concurrente cum ipsa ut exposuimus lib. 2. Physic. & disput. 31. sect. 2. de ente supernaturali. At voluntas creata operatur actus supernaturales per virtutem acceptam à Deo, eodem genere causæ efficientis concurrente cum ipsa. Relege, quæ in eadem disp. sect. 3. adduximus ad probandum in genere arbitrium creatum, ut efficiens actus supernaturales esse instrumentum Dei, quia vim eandem habent, comparatione naturæ integræ. Neque obstat, plures Theologos, quos ibidem recensuimus sect. 1. probabilis opinione tueri, voluntatem creatam etiam ad actus supernaturales esse causam principalem. Quia nullus asseruit, Deum non esse æquæ, ac magis principalem, quam arbitrium creatum, et si quæ causa illarum instrumentalis alterius censenda est, eam non esse Deum, sed voluntatem creatam.

SECTIO V.

Uterior refutatio præcedentis asserti.

xxxv. **V**T principatus Dei, & gratiæ divinæ in merita naturæ integræ, quem Baiani audacter, & superbe negant, firmus, & stabilis cordibus Catholicorum infideat, superioribus probationibus adjungendæ sunt, quæ ex facris litteris, & Patrum scriptis, Conciliorumque sanctionibus favere illi possunt, ne detrahamus Deo gloriam, quam ex meritis Angelorum, & primorum Parentum sibi jure vendicat, & immeritò Baianus negat, adscribens arbitrio creato, & non Deo præclaras omnes naturæ integræ actiones, præferentique causalitatem voluntatis creatæ, causalitati Dei, & gratiæ divinæ.

xxxvi. Ex facris litteris favet illud Eccles. 24. *In omni populo, & in omni gente primatum habui, & omnium excellentium, & humilium corda virtute calcavi.* Nam hic gloriatur divina Sapiencia de primatu, quo in omni creaturarum rationalium collectione sibi subijcit corda, omnium non solum natura humilium, sed etiam excellentium, libera omnium arbitria, quo voluerit convergens. Quare Paulinus epist. 27. col. 4. docet proprium Dei facinus gloriosum esse in liberas aliorum actiones dominari, & eas sibi proprias præ ipsis operantibus asciscere: *Per electas animas semetipsum immitit, ut in omni gente primatum teneat.* At vana, & inanis esset hæc laus, & gloriatio divina, si primatum, & principatum non haberet in corda, sive arbitria Angelorum, & primorum parentum, qui perfectione, & statu naturæ reliquas omnes creaturas excellent, cum nobilior creaturarum pars à primatu, & Dominio Dei esset exempta. Quo spectat quod præmiserat de se Sapiencia: *Ego in altissimis habitavi, & gyrum cæli circumivi sola,* ut ejus imperium & dominatio complecteretur Angelicas creaturas, quæ in altissimis conditæ sunt, & habitant: Item quod subijcit: *Ego Sapiencia sicut aqueductus exivi de paradiso,* ut significaret suam potestatem in paradiso cum primis parentibus exercuisse, & gratiæ suæ fluentis illos irrigasse: atque adeo primatum suum in cælos, & paradysum in Angelos, & primos parentes porrexisset. Ergo credendum est, Deum virtute gratiæ primatum habere in libera naturæ integræ, Angelorum, & hominum obsequia, sibi que ea tanquam propria opera asciscere posse.

xxxvii. Item illud Jacobi 1. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum, desursum est descendens à Patre luminum.* Ex quo testimonio colligit Bernardus de gratia & lib. arbit. differens indiscriminatum de hominibus & Angelis, ut notavimus n. 31. merita liberi arbitrii adscribenda Deo præ arbitrio creato: *Non libero arbitrio à se, sed desursum potius à Patre luminum descendere merita utentur.* Expende potius à Patre luminum, quam à libero arbitrio merita descendere. Aliquibusque in confirmationem adductis subjungit: *Dei sunt proculdubio munerera, tam nostra opera, quam ejus præmia: & qui fecit se debitorem in illis, fecit nos promeriores ex his.* Ad quæ tamen condenda merita dignatur sibi adhibere creaturarum ministeria. Deo adscribit tanquam munera ab ipso donata, non solum præmia, sed etiam merita, eaque adeo Dei propria opera censet, ut creaturis solum ministerium, & Deo dignationem

nem in eo disponendo, & adjungendo tribuat. xxxviii. Ad hæc accedunt alia testimonia, quæ merita naturæ lapsæ in Deum potius, quam in arbitrium creatum revocanda, nostræ fidei persuadent, ut illud Rom. 5. *Non est volentis, neque currentis, sed Dei miserentis.* 1 Corinth. 4. *Quid habes quod non accepisti? si autem accepisti quid gloriaris quasi non accepisti? Philip. 2. Deus est qui operatur in vobis velle, & perficere,* & alia similia. Ex quibus Ecclesiæ Patres evincunt, merita nostra in Deum tanquam in potiore, & principaliorem causam referenda esse, ut gratias pro illis tanquam pro muneribus à Deo acceptis reddamus, & vanam nostrarum virium præsumptionem comprimamus. at hæc testimonia etiam complectuntur merita naturæ integræ, ut progressu ostendemus. ergo etiam merita integræ naturæ in Deum tanquam in potiore, & principaliorem causam revocanda sunt.

xxxix. Ex Concilio Sennonense in præfat. col. 2. Veritatem istam expressè decernit concludens: *In omnibus operibus efficiendis liberum arbitrium operatur & gratia: primò tamen, & principalis gratia.* quibus post pauca subjungit: *Qui primatum boni operis libero arbitrio adscribit, non gratiæ, Pelagianus censendus est.* En manifestè censet Pelagianos, nostros adversarios, qui primatum, & principalitatem causæ adimunt gratiæ, & tribuunt arbitrio. Ut enim Sennonensis doctrina de necessitate gratiæ comprehendit statum naturæ integræ, proculdubio etiam doctrina de primatu, & principalitate ejusdem eum statum comprehendit, cum pariter utramque, scilicet necessitatem, & principalitatem decernat, nec ratio sit definitionem necessitatis, & non principalitatis ad statum naturæ integræ extendendi. Concilium Valentinianum Tertium anno 855. sub Lorbario Imperatore c. 2. *Fideliter tenemus, & placet tenere, Deum bonos præcisse omnino per gratiam suam bonos futuros.* Observa, omnino per gratiam, utique tanquam per causam principalem arbitrio, cum arbitrium omnino excludi non possit à bonitate morali. Quod adeo certum significat Concilium, ut id tanquam de fide credat, tenereque placeat. At etiam Angelos, & primos Parentes in statu naturæ integræ bonos futuros præcivit Deus, ergo per gratiam tanquam per causam omnino principalem, arbitrioque creato principalem. Concilio necesse Conventum Episcoporum Aphrotrum ad Zosimum Papam suam de auxilio gratiæ sententiam promouent: *Nec nostrum desse sentimus arbitrium, & in bonis quibusque voluntatis humana singulis motibus magis illius valere non dubitamus auxiliium.* Postrema verba adeo necessarium Dei auxiliium significant, ut illud magis, quam arbitrium in singulis motibus prævaleat.

xli. Ex Patribus Ecclesiæ plurimi idem obsequant. Relege quos adduximus disp. præterita sect. 4. tribuentes manifestè gratiæ Dei Angelorum perseverantiam, & merita. Fulgentius pari modo adscribit gratiæ divinæ reparationem hominis, & custodiam Angeli à ruina. Bernardus æquè asserit utrique (homini, & Angeli) fuit redemptio, solvens illum, & servans istum. Gregorius: *Sursum est firmitas Angelorum, deorsum redemptio hominum, illis fortitudo ne cadant, vobis adiutorium ut surgamus post lapsum.* Item Angelis accommodat illud *Verbo Domini cæli firmati sunt, & Spiritu oris ejus omnis virtus eorum.* Colligens inde dono unigeniti, & spiritui Dei totam eorum sanctificationem tribuendam, sic

ut hominum sanctificatio tribuitur. In quorum Patrum testimonio duo considera: alterum, paritatem gratiæ ante lapsum, & post lapsum: alterum, ante lapsum gratiæ adscribere perseverantiam, & firmitatem Angelorum, nulla mentione facta arbitrii. Quippe quia gratia potissima, & principalis causa fuit perseverantiæ, & sanctitatis Angelorum, in quam ea revocari debet, sicut reparatio & sanctitas hominum. Recole testimonia.

xlii. Quibus rursus adjuge ex Chryostomo ad Rom. 11. serm. 19. *Potior pars gratiæ sit, non tamen totum.* Baianus econtra; potior pars arbitrii sit, & non gratiæ. ex Hieronymo lib. 4. in Hieremiam c. 18. *Ita libertas arbitrii reservanda est, ut in omnibus excelsat gratia largitoria.* Baianus, ut reseruet libertatem integram naturæ detrahit excellentiam gratiæ. Prosper lib. 2. de vocatione gentium c. 10. *Totius meriti principalis causa est gratia.* Quod asserit ut gratiæ, & non arbitrio deputetur principaliter meritum. Dionysius de divinis nominibus c. 4. inter plurima operum genera, quæ Deo adscribi debent, annumerat: *Stationes omnes & motus, qui sunt mentium, qui sunt animarum;* scilicet Angelorum & hominum. rationemque subdit; *quia Deus statio omnibus est, & motus, quod est super omnem stationem, & omnem motum collocans unumquoque, & movens ad divinum motum.* Vbi in Deum manifestè refert perseverantiam, & motum Angelorum & hominum tendentem in Deum, adeo ut Deum appellet ipsam eorum stationem, & motum.

xliii. Demum id colligitur ex doctrina Augustini serm. 94. de tempore: *Sed voluntas (inquas) mea bona est. Fateor tua, sed ipsa à quo data, à quo excitata?* Itaque quamvis bona merita tribuantur arbitrio, præcipue tamen Deo illa donanti tribuenda sunt, eo ipso quod arbitrium illa non eliciat, nisi excitatum, & præventum gratia divina, qua etiam arbitrium naturæ integræ præventum & excitatum fuit. similiter in Enchirid. c. 32. Ideo verè dictum censet; *Non est volentis neque currentis, sed Dei miserentis,* quoniam preparatur voluntas à Domino: *Quomodo non volentis, neque currentis sed miserentis est Dei; nisi quia & ipsa voluntas sicut scriptum est, à Deo preparatur.* paucisque interpositis: *Porro si nullus Christianus dicere audebit, non miserentis est Dei, sed volentis est hominis; ne Apostolo apertissime contradicatur; restat, ut propere a reitè dictum intelligatur, non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei, ut totum Deo detur, qui hominis voluntatem bonam & preparat adjuvandam, & adjuvat preparatam.* Quæ confirmat & repetit lib. 1. ad Simplician. q. 2. En Augustinus ex Apostolo arguit, bonum meritum non esse æquè hominis ac Dei, idque hominem Christianum absque hæretica audacia verbis Apostoli contradicente negare non posse; solum quia Deus preparat voluntatem adjuvandam, & adjuvat preparatam. At Deus etiam auxilio suæ gratiæ preparat voluntatem bonam hominis integri, & adjuvat preparatam, ut præmissum tota disp. præcedenti, & Baiani negare non audent, ne se Pelagianos & Augustinianæ doctrinæ de gratia temeratores profiteantur. ergo nulli Christiano audent licebit negare Dei potius, quam arbitrii creati esse bonum meritum naturæ integræ. Plenæ sunt paginæ scriptorum Augustini contra Pelagium hujusmodi testimoniis. Quare audacia maxima Baianorum est oppositum asserere.

SECTIO VI.

Tertium assertum Baianorum repellitur.

XLIII. Tertium Baianorum assertum est, Deum auxilio suæ gratiæ in statu naturæ integræ non discernere merentem à non merente, perseverantem à non perseverante, nec prædestinatum à reprobo; sed discretionem libero arbitrio adjuto gratia, & non gratiæ, aut Deo tribuendam: atque aded in eo statu non esse verum illud Apostolicum 1 Cor. 4. *Quis est qui te discernit? Quid habes quod non accepisti? Quid gloriaris quasi non acceperis?* Quod non solum de discretionem in actu secundo facta per actus salutare arbitrii; sed etiam de discretionem in actu primo, tam intrinseca per auxilia gratiæ, quam extrinseca per benevolentiam specialem, & prædestinationem antecedentem Dei volunt intelligi, quia nihil est antecedens, quo Deus in statu naturæ integræ unum alteri præferat, & inæqualem faciat; meritum autem subsequens, quod eam inæqualitatem formaliter constituit, non est donum acceptum à Deo, nec principaliter ab eo profectum præ arbitrio creato. Addunt id non solum de facto, sed etiam de possibili repugnare: quia in statu naturæ integræ repugnat auxilium gratiæ præveniens, quod arbitrium determinet, & non determinetur ab arbitrio.

XLIV. Etiam hoc assertum censent Pelagianum utriusque Scholæ Dominicanæ, & Iesuiticæ Theologi, & cæteri omnes, qui eos sequuntur. Nam Dominicani tanquam Pelagianum objiciunt nostræ sententiæ de auxilio efficaci gratiæ intrinsece indifferenti, quod foret ex ea, Deum non discernere benè operantem à non operante, nec prædestinatum à reprobo. Iesuitici vero consequens Pelagianum esse admittentes, negant constanter consequentiam. Quare utriusque discretionem in actu secundo Deo tribuunt, quia Deo tanquam longè principaliori causæ adscribunt meritum formaliter discernens unum ab alio. Discretionem verò in actu primo in Deum referunt, quia Dominicani auxilium præveniens physicè inæquale, Iesuitici verò moraliter, & in ratione beneficii inæquale adstruunt. Itaque omnes execrandum dogma putant aliud asserere; quidquid sit, an rectè, & consentienter suis principiis tueantur.

XLV. Primò improbatum Baianorum assertio. Testimonium Apostoli; *Quis est qui te discernit? Quid habes quod non accepisti?* comprehendit non solum homines lapsos, sed etiam Angelos, & Adamum in statu naturæ integræ. At hoc testimonium adscribit Deo præ arbitrio creato discretionem rectè operantis à non operante, ergo etiam in statu naturæ integræ discretio rectè operantis à non operante, Deo adscribenda est. Minor, & consequentia manifestæ sunt, & à Baianis admittuntur. Major ex præterita disput. probamus. Nam Angelis quoque dictum esse: *Quid habes quod non accepisti?* manifestè docet Anselmus lib. de casu Diaboli c. 1. ut monstravimus disp. 5. n. 29. Rursus idem de Adamo verum esse supponit Augustinus lib. de corrept. & grat. c. 10. Vbi postquam ex eo testimonio præmiserat, perseverantiam esse donum acceptum à Deo, aggreditur exponere quomodo id verum esse possit in Adamo non perseverante, nec perseveran-

tiam accipiente, supponens ex eo testimonio perseverantiam non aliter, quam acceptam à Deo habere potuisse, ut ibidem manifestum reliquimus n. 53. & seqq. Confirmatur: ex eo testimonio Pauli arguunt Concilia, & Patres Ecclesiæ contra Pelagium bona merita auxilio gratiæ esse elicita, & dona à Deo accepta, in eisque tanquam propria virtute partis nullum nisi vanè, & superbè gloriari posse, ut præmissimus disp. præf. n. 16. At doctrina Ecclesiastica de gratia auxiliante Dei, communis est meritis naturæ integræ, quæ propterea non audent Baiani negare auxilio gratiæ necessario elicita, ergo Concilia, & Patres Ecclesiæ commune esse meritis naturæ integræ supponunt dogma Apostolicum in eo testimonio contentum.

XLVI. Secunda probatio ex præteritis conficitur. Merita naturæ integræ adscribenda sunt Deo præ arbitrio creato, ut constat ex sect. præced. ergo Deo etiam adscribenda est discretio merentis à non merente. Nam meritum in genere causæ formalis discernit merentem à non merente, sicut albedo inbum à non albo. Causæ autem principali efficienti formam, cui adscribitur productio & existentia formæ, adscribitur quoque effectus formalis ipsius, sicut effectus formalis albi adscribitur tanquam efficienti principio principali albedinis, ergo cum discretio, & differentia merentis à non merente sit effectus formalis meriti, & meritum adscribitur principaliter Deo, discretio quoque, & differentia Deo principaliter adscribenda est. Explicatur, & confirmatur: liberum arbitrium est causâ efficiens discriminis, quo peccator discernitur à justo, juxta illud Iudæ Apostoli de Hæreticis: *Hi sum, qui segregant semetipsos*, id est, exponente sancto Thoma, *separant semetipsos per Hæreses, & schismata*; quia liberum arbitrium est causâ principalis efficiens peccatorum, quæ formaliter discernunt peccatores à justis, ergo similiter Deus principaliter efficiens merita naturæ integræ, erit causâ principalis discriminis merentis à non merente.

XLVII. Tertia probatio fit etiam ex dictis. Merita naturæ integræ sunt dona specialiter accepta à Deo, in Deumque tanquam donatorem revocantur, ut sancimus disp. 5. sect. 3. & seqq. ex facris litteris, & testimoniis Patrum, fundamentisque rationis, ergo in Deum revocanda est discretio, & inæqualitas constituta per merita. Nam in donatorem revocatur inæqualitas, & discretio facta per dona; ideoque Baiani consequenter negant, Deum esse donatorem meritorum & perseverantiæ naturæ integræ.

XLVIII. Quarta ex Augustino, qui lib. 12. de civit. c. 9. differens de discrimine Angelorum, quorum alii aliis persistentibus in amore Dei defecerunt ab illo, ita loquitur: *Aut minorem acceperunt amoris divini gratiam, quam illi, qui in eadem persistent: aut si utique boni æqualiter creati sunt, istis mala voluntate cadentibus, illi amplius adjuti ad illam beatitudinis plenitudinem pervenerunt. Constitendum est igitur, etiam de sanctis Angelis posse dici, quod charitas Dei diffusa sit in eis per Spiritum sanctum.* Vbi totam discretionem perseverantium Angelorum à non perseverantibus refundit in Deum, scilicet, aut quia perseverantes majorem ab eo acceperunt amoris divini gratiam, aut quia amplius ab eo adjuvi sunt. Vnde quia Deo deferenda est discretio perseverantium à non perseverantibus etiam inter Angelos, colligit Augustinus, Deo etiam deferendam charitatem,

tatem, per quam discreti sunt, tanquam diffusam, & donatam illis per Spiritum sanctum, ut significat illatio illa: *Constitendum est igitur.* Rursus lib. de corrept. & gratia cap. 10. proponit quætionem, utrum perseverantia Adami foret donum acceptum à Deo, consequenterque referenda in Deum discretio consequens illam? cui respondet eodem modo loquens de Angelorum, ac de lapsorum hominum perseverantia, scilicet *Deum sic ordinasse Angelorum, & hominum vitam, ut in ea prius ostenderet quid posset eorum liberum arbitrium, deinde quid posset suæ gratiæ beneficium.* Vtique quid posset eorum liberum arbitrium in peccato dæmonum, & primorum parentum, & quid posset suæ gratiæ beneficium in perseverantia lapsorum hominum, & Angelorum non labentium. At in perseverantia lapsorum hominum offendit Deus suæ gratiæ beneficium discernens perseverantes à non perseverantibus, ergo etiam in perseverantia Angelorum, siquidem omnino parem constituit Augustinus ordinationem, & providentiam vitæ Angelorum, & hominum.

XLIX. Confirmatur ex iis quæ scribit ad illud Ecclesiastici 33. *Quare dies diem superat, & annus annum a sole? A Domini scientia separati sum; factus sole, & præceptum custodiens per Dei sapientiam dividuntur, & immutavit tempora, & dies festos ipsorum, & ex ipsis exaltavit, & magnificavit Deus.* Quia analogia dierum, & annorum intelligi putat Augustinus lib. 1. ad Simplicianum q. 2. versus finem discretionem justorum à peccatoribus, & prædestinatorum à reprobis factam ex dispositione divina, ut interpretantur plures expositores cum nostro Cornelio, sicut enim dies diem superat, cum alius alio sit lucidior, placidior, salubrior, fertilior, imò etiam festivior, & sanctior, quamvis ex parte ipsorum nulla sit ratio discriminis, uniusque, & idem sol omnium sit causa; quia Deus sua providentia disponit cursum solis, & suis legibus decernit festivitatem & sanctitatem dierum; ita ex hominibus, & Angelis alius alium superat meritis, sanctitate, & beatitudine æterna, quamvis ex parte ipsorum naturæ nulla eos ratio, seu causâ discernat, quia Deus sua providentia, & auxiliorum gratiæ dispositione eos dividit, & inæquales facit. At hoc testimonium doctrinam continet Angelis, & hominibus communem, ut significat quod mox subditur: *Contra malum bonum est, & contra mortem vita; sic & contra virum justum peccator.* & sic in *tuere in omnia opera Altissimi. Duo, & duo, unum contra unum.* Vbi discretionem unius ab alio, & antithesim unius contra alium docemur intueri in omnibus operibus Domini factam dispositione divina. Vtique (ait Augustinus supra,) *ut ex deteriorum comparatione emineant, proficiantque meliora, quæ tanquam per gratiam meliora sunt.* Quare ex hoc testimonio explicat Augustinus lib. 11. de Civit. c. 18. Antitheta universitatem creaturarum ornare ea etiam Angelis, & hominibus accomodans. *Ne enim Deus ullum non dico Angelorum, sed vel hominum crearet, quem malum futurum esse præcisset, nisi pariter nosset, quibus eos bonorum usus commodaret, atque ita ordinem sæculorum, tanquam pulcherrimum carmen, etiam ex quibusdam quasi antithetis honestaret.* pauloque post: *Sicut ergo contraria contrariis opposita sermone pulchritudinem reddunt, ita quadam non verborum, sed verum eloquentia contrariorum oppositio sæculi pulchritudo componitur. Apertissime hoc positum est in libro Ecclesiastico hoc modo: contra malum bonum est, & contra mortem vita; sic contra piuum peccator, & sic in-*

tuere in omnia opera Altissimi: bina, & bina, unum contra unum. Itaque, docente Augustino, omnes rerum divisiones, & antitheta, etiam justorum & peccatorum, prædestinatorum, & reproborum, tam in Angelis, quam in hominibus, in Dei providentiam referenda sunt, ut ex oppositione, & divisione eorum, justis præ peccatoribus, prædestinati præ reprobis, Angelique perseverantes præ cadentibus magis elucescant per gratiam divinam ab aliis deterioribus discreti, ut ad Simplicianum exposuit Augustinus.

SECTIO VII.

Uterior impugnatio præcedentis asserti.

L. Quinta probatio à priori conficitur. In statu naturæ integræ homines, & Angeli merentes, & perseverantes discernuntur à non merentibus, & non perseverantibus; tum per actuale meritum, & perseverantiam in actu secundo, tum per auxilia gratiæ in actu primo. At Deus est causâ principalis meritorum actualium, & auxiliorum gratiæ discernentium, ergo est causâ principalis totius discretionis naturæ integræ. Consequentia est optima. Minor quoad auxilia gratiæ à Baianis conceditur, & negari non potest, cum solus Deus auxiliorum gratiæ largitor sit: quoad merita verò actualia superioribus satis ostendimus, Deum esse principem causam eorum. Major de discretionem actuali, & in actu secundo per meritum & perseverantiæ actus manifesta est. De discretionem per auxilia gratiæ præveniente perseverantiam, & merita est difficultas, quod possit unus mereri, & perseverare præ alio absque ulla inæqualitate physica, & intrinseca auxiliorum gratiæ. Tamen quia ad discretionem beneficii, & gratiæ sufficit inæqualitas moralis & ea necessariò intervenit, cum unus reipsa meretur, & perseverat præ alio, fatendum est, ante absolutam existentiam meriti & perseverantiæ præcedere discretionem factam à Deo.

LX. Nam idem quoad entitatem physicam donum potest esse majus, & minus beneficium, majorisque, & minoris pretii ex variis circumstantiis, in quibus confertur, scilicet magis æstimabile si profuturum, minus si non profuturum est, & tale futurum à largitore prævidetur. Etenim magis æstimatur eadem numerum quantitas, cum ad captivitatē redemptionem, & ex ejus intentione conceditur, quam cum conceditur ad ludum, seu negotiationem, in qua nullum speratur lucrum, sed potius prævidetur damnum: quare ex solo damno emergenti, & lucro cessanti inæquali, quamvis contingenti, & defectibili mutatio eorundem bonorum, etiam juxta leges justitiæ, inæqualem parit fructum & lucrum supra sortem principalem. At auxilia gratiæ etiam in statu naturæ integræ sunt dona gratis concessa à Deo, & eis, qui prævidentur meritori, & perseveraturi, magis profutura, & moraliter magis proficua, quam aliis, qui non meritori, & perseveraturi præciantur, etiam si physicè, & quoad entitatem intrinsecam omnibus æqualia sint; siquidem maximum lucrum, & emolumentum hominis, & Angeli est meritum vitæ æternæ, & perseverantia cum gloria infallibiliter futura, quæ ex largitione auxiliorum gratiæ præsentiantur certo obventura, ergo largitio eorum antecedens actualem & absolutam existentiam meritorum perseverantiæ, & gloriæ in eo, cui aded

aded profutura sunt, majus, & ingentius beneficium est, quam in alio, cui non sunt profutura. Confirmatur ad hominem: Bajani docent, auxilium sufficiens, quod videtur à Deo non fortitum effectum, non esse homini proficuum, sed nocivum, quamvis ab eo non proficatur nocumentum, sed ab arbitrio resistente illi: quare non ab intrinseco, sed ab extrinseco eventu detrahatur auxilio ratio beneficii, ergo potiori titulo augebitur major ratio beneficii ab eventu extrinseco emolumentum procedentis ab ipso; siquidem magis cum auxilio connectitur emolumentum ab ipso profectum, quam nocumentum non solum non profectum ab ipso, sed etiam oppositum motioni, & inclinationi ipsius.

L I I. Respondent. majorem estimationem moralem auxilii efficacis, & congrui præauxilio incongruo, & inefficaci non esse referendam in Deum, sed in arbitrium creatum; quia tota inæqualitas moralis provenit à consensu conditionato arbitrii, qui in statu conditionato nullam supponit inæqualitatem, sed omnimodam æqualitatem, & in eo statu arbitrio potius, quam auxilio futurus adscribitur. In primis jam superioribus ostendimus, actum meritum Deo potius, quam arbitrio adscribendum, tam in statu absoluto, quam conditionato. Deinde probamus, existentiam absolutam congruitatis & efficaciam auxilii à solo Deo proficisci, tanquam à principio absolute donanti, quamvis non constituatur intrinsece ab ipso. Nam congruitas, & efficacia absolute existens auxilii desumpta ex consensu conditionato antecedit existentiam absolutam consensuum. Prout autem antecedit absolutam existentiam consensuum arbitrii, non existit absolute ex aliqua actione, seu usu absoluto ipsius arbitrii; si enim ab usu, & actione absolute arbitrii penderet, prior esset usus absolutus libertatis arbitrii, quam existentia absolute congruitatis, & efficaciam auxilii: ergo auxilium gratiæ prout efficax, & congruum à solo Deo existit, & donatur arbitrio, cum præter arbitrium non restet aliud principium, à quo donetur auxilium quæ efficax, & congruum est. Minor, & consequentia constant. Major probatur, quia prius est arbitrium consensuum auxilio, si detur, quam auxilium absolute dari, & arbitrium consentire; valet enim consequentia: *arbitrium absolute consentit auxilio, ergo verum est arbitrium consensuum auxilio, si detur*; tamen consequentia non valet: *arbitrium consentit auxilio, si detur: ergo absolute datur auxilium, & arbitrium consentit*: quare veritas conditionata consensuum est independentis à veritate absolute, secus verò absolute à conditionata. Igitur cum congruitas, & efficacia absolute existens auxilii solum complectatur entitatem intrinsecam auxilii, & eventum conditionatum, & ambo antecedant absolutum consensuum arbitrii, tota efficacia, & congruitas auxilii absolute existens antecedit existentiam absolutam consensuum arbitrii. At non donata ab arbitrio, ergo donata à solo Deo.

L I I I. Dices, repugnare congruitatem & efficaciam essentialiter constitutam ex consensu conditionato, & non absolute, intelligi existentem absolute, quin intelligatur absolute existens consensuum arbitrii, qui eam constituit: nam absoluta existentia compositi continet absolutam existentiam partium, sicut absoluta existentia hominis existentiam absolutam corporis, & animæ. Contra sic arguo, ut apprehendatur existens absolute congruitas auxilii, sufficit apprehendi absolute existens connectio absolute existentis

auxilii cum consensu conditionato, quamvis consensuum conditionatus non apprehendatur absolute. nam eo ipso apprehenditur existens absolute connectio auxilii cum consensu absolute; quæ, & non aliud est efficacia auxilii; si enim apprehendo arbitrium consensuum si detur auxilium, & rursus auxilium absolute dari, infallibile est, arbitrium absolute consensuum. At potest apprehendi existens absolute connectio auxilii cum consensu conditionato priusquam apprehendatur absolute existens consensuum absolute. ergo potest apprehendi existens absolute existens consensuum absolute, & existentia absolute auxilii, & existentia conditionata consensuum; nam existente absolute auxilio, & consensu sub conditione auxilii, existit absolute compositum ex utroque, quale requiritur ad inferendum absolute consensuum arbitrii. ergo ut apprehendatur existens absolute connectio auxilii cum consensu conditionato, qua conditionatus est, non requiritur existentia absolute consensuum, sed sufficit existentia absolute auxilii, & existentia conditionata consensuum; nam existente absolute auxilio, & consensu sub conditione auxilii, existit absolute compositum ex utroque, quale requiritur ad inferendum absolute consensuum arbitrii. ergo ut apprehendatur existens absolute connectio auxilii cum consensu conditionato, qua conditionatus est, non requiritur apprehendi absolute existens consensuum arbitrii.

L I V. Explicatur. Propositio conditionata enuntians Petrum convertendum, si vocetur à Deo, est absolute vera, & propositio de præterito enuntians Petrum peccavisse, est vera de præterito, quamvis veritas formalis non sit intrinseca, & essentialis propositioni, sed coalescat partim ex representatione intrinseca judicii interni, partim ex reali existentia objecti, sicut efficacia non est intrinseca, & essentialis auxilio, & coalescit partim ex entitate auxilii, partim ex consensu conditionato arbitrii. Tamea objectum propositionis conditionate, non est existens absolute, nec objectum propositionis de præterito, est existens de præterito, ergo similiter potest esse, & apprehendi absolute existens efficacia auxilii, antequam apprehendatur, & re ipsa sit absolute existens consensuum arbitrii: Item sicut veritas formalis propositionis conditionate, & de præterito producit à solo intellectu, quamvis non producat objectum, ita etiam efficacia auxilii producit, & donatur absolute à solo Deo, priusquam absolute producat, & donetur consensuum arbitrii. Rursus voluntas est causa difformitatis cum lege, quæ convenit actioni prohibita comedendi carnes die Veneris, quamvis ea difformitas non sit adæquate intrinseca actioni, nec à voluntate delinquentis producat, sed lex eam actionem prohibens, & difformitatem actionis constituens, ergo à Deo similiter potest produci, & donari ante consensuum absolute efficaciam auxilii constituta ex ipso consensu sub conditione futuro, quamvis non donetur, nec producat à Deo pro eo priori consensuum. Ratio universalis est; quia ut producat, & existat ab aliqua causa compositum, non est opus, ut ab ea producantur, & existant omnes partes talis compositi, sed sufficit ab ea existere, & produci eam partem, aut compositionem, quæ ultimo ad compositum necessaria est, & reliquis suppositis essentialiter cum composito connectitur, sicut homo producit ab homine, quamvis ab eo non producantur corpus, & anima, sed sola unio, & causa creata facit, ut creatura coexistat Deo, & ab eo cognoscatur producta, quamvis nec Deus, nec cognitio divina à creatura producantur, quia producit ea pars compositi coexistentis, & cogniti, quæ cum eo composito necessario connectitur.

At

At supposita veritate conditionata consensuum sub auxilio gratiæ, existentia absolute auxilii connectitur cum efficacia ipsius ante absolutum consensuum, ergo à Deo infundente, & donante existentiam absolute auxilii infunditur, & donatur efficacia auxilii. Atque adeo in Deum refundenda est inæqualitas, & discretio merentis à non merente, constituta per talem efficaciam, ante omnem actionem, & consensuum absolute arbitrii.

L V. Objicies, inde fieri etiam refundendam in Deum inæqualitatem, & discretionem peccantis à non peccante; atque adeo etiam peccatum, quia in Deum referri debet inefficacia antecedens auxilii desumpta ex dissensu conditionato arbitrii; siquidem auxilii inefficacia antecedit dissensum arbitrii, sicut efficacia consensuum, & prout antecedit inefficacia dissensuum non potest absolute existere ab arbitrio absolute dissensu, sicut nec efficacia ab absolute consensuum prout illum antecedit; atque aded ea inefficacia antecedens, & inæqualitas constituta per ipsam erit existens à solo Deo, & consequenter peccatum, cum quo talis inefficacia connectitur. Respondeo. Quamvis referatur in Deum existentia absolute auxilii inefficaci, & inefficacia ipsius, non debet in eum referri dissensus peccaminosus arbitrii, sicut in eum referatur consensuum meritorius, quod in eum referatur existentia absolute efficaciam auxilii. Ratio discriminis est. Tum quia auxilium efficax gratiæ positive concurrat ad consensuum movendo, & excitando arbitrium, illique cooperando ad consensuum: auxilium verò inefficax non concurrat positive ad dissensuum ipsius, cum ex se potius avertat arbitrium à dissensu, quam ad illum incitet, & moveat. Tum quia auxilium efficax conferatur à Deo ex affectu, & intentione consensuum: auxilium verò inefficax non conferatur ex affectu, & intentione dissensuum, sed potius consensuum. Ut autem in Deum conferentem auxilium inefficax, & inefficaciam antecedentem ipsius referretur dissensus, sicut referatur consensuum, opus erat, ut auxilium conferret positive aliquem concursum in dissensuum, sicut efficax in consensuum, & auxilium conferretur à Deo ex affectu, & intentione dissensuum, sicut auxilium efficax ex affectu, & intentione consensuum. Quare Deus non est causa discretionis positive, sed tantum negativæ peccantis à non peccante, sicut est causa discretionis positive merentis à non merente; quia inefficacia antecedens auxilii gratiæ non discernit positive conducentia in peccatum, sicut efficacia antecedens in meritum. Sicut igitur non est inconveniens, Deum esse causam permittendi peccatum, & derelinquendi peccatorem; ita nec tribuendi peccatori auxilium inefficax, cum inefficacia antecedenti ipsius: quia permissio peccati, & derelictio peccatoris comprehendit essentialiter inefficaciam auxilii.

L V I. Urgebis. Deus est causa cogitationis, & affectionis simplicis boni delectabilis, quæ positive movet, & incitat arbitrium ad consensuum prohibitorium ipsius; nam isti motus sunt necessarii arbitrio anteverentes libertatem ipsius. Rursus isti motus sunt efficaces ad consensuum prohibitorium ante absolutam existentiam consensuum. ergo Deus, in quem revocatur existentia absolute efficaciam antecedens eorum motuum, erit causa consensuum prohibiti, & discretionis positive consentientis objecto prohibito à dissentiente eidem. Respondeo. Non est constans omnibus Theologis, Deum esse causam mo-

tuum incitantium arbitrium ad peccatum, sicut nec esse habitus vitiosi causam. esto eorum causa sit, excludendus tamen est Deus à causalitate peccati ex eis principiis, ex quibus excluditur concursus generalis Dei. Quare sicut concursus generalis non constituit Deum causam peccati, nec actus pravi, quia is concursus paratur à Deo indifferens ad actum probum ex intentione, & affectu vitandi cum libertate arbitrii actum pravum, & exercendi actum probum: ita nec eorum motuum dispositio reddit Deum causam peccati, nec actus pravi, quia ea ex se indifferens est, & providetur à Deo ex affectu, & intentione dissensuum liberi eorum, vitandique cum majori victoria & merito arbitrii peccatum. Item sicut Deus moraliter non est causa positiva, sed permissiva tantum actus peccati, quamvis physica, & positiva actione concurrat in illum: ita nec inæqualitas, & discretio antecedens consensuum arbitrii constituta per efficaciam eorum motuum erit moraliter positiva, sed permissiva tantum comparatione Dei, quamvis tales motus positiva, & physica motione incitent arbitrium ad consensuum peccati, quia Deus eos non sinit ex aliqua intentione etiam inefficaci consensuum, sed potius dissensuum. Qua de re uberius alibi. Nunc contra Baianos adverto, in eorum sententia potius, quam in nostra Deum fore per eos motus causam discretionis antecedentis peccatum; quia in eorum sententia sic disponuntur tales motus in eis qui peccant, ut sit connectio omnino antecedens eorum cum peccato, siquidem docent Baiani, eis, qui re ipsa peccant, nullum provideri auxilium gratiæ sufficiens, & necessarium ad dissentendum, atque adeo ex negatione talis auxilii proveniente à Deo manere arbitrium antecedenter determinatum ad consentiendum, etiam independentem à consensuum libero conditionato arbitrii: quæ determinatio antecedens à nobis prorsus respuitur. De quo etiam alibi.

L V I I. Ex dictis rursus conficitur discretio antecedens facta à Deo, non solum per auxilia specialia, sed etiam per amorem specialem. Nam Deus providens auxilium congruum merenti, & perseveranti prævidet congruitatem ipsius, & illud largitur quia congruum est volens congruitatem & affectus, sive affectus congruitate, quam homini, vel Angelo donat. At hic amor peculiaris est, & major, quam is, quo Deus providet auxilium sufficiens, & incongruum, quod prævidet non fortitum effectum. ergo Deus discernit amore benevolentiam specialis merentem, & perseverantem à non merenti, & non perseveranti, etiam in statu naturæ integræ. Consequitio est legitima. Minor per se nota. Nam Deus non amat congruitatem auxilii non merenti & non perseveranti, sive illud non tribuit, quia congruum est, & affectus, seu affectus congruitate ipsius, sicut amat, & tribuit merenti, & perseveranti, siquidem re ipsa non prævidet congruum, & voluntas divina non potest affici in bonitatem auxilii sibi ignotam. Major probatur: quia congruitas auxilii prævisa à Deo priusquam prævisa, vere est amabilis: tum quia conducit ad consequendum finem, quem Deus intendit: tum quia nullus est hominum, & Angelorum, qui data optione eligendi inter auxilium congruum, & incongruum, non estimaret, & amaret potius congruum, quam incongruum. Vbi autem congruitas amabilis est Deo, & exequitio conceditur creaturæ ex intentione bene operandi, & consequendi vitam æternam, non est quare cre-

G

datur,

datur non esse reipsa volita, & amata à Deo: tum quia Deus nullum largitur bonum creaturæ non volens, præsertim supernaturale, & conferens in vitam æternam: tum quia ea ratione commendatur magis amor specialis Dei erga prædestinatos præ reprobis, quem significant sacræ litteræ, & testimonia Patrum.

LVI. Ut id explicem, adverte ex tractatu de Prædestinatione Dei, bifariam posse Deum conferre auxilium congruum, quia congruum ex amore speciali creaturæ, scilicet affectu efficaci, & præfinitivo consensu, & affectu speciali inefficaci intrinsecè, & efficaci extrinsecè, atque aded non præfinitivo consensu. Vtrumque credo possibilem providentiæ naturæ integræ, sicut providentiæ naturæ lapsæ, credereque debent Baiani, qui præfinitione divina efficaci etiam omnino antecedenti consensum non solum absolutum, sed etiam conditionatum credunt illam relinqui libertatem sufficientem ad meritum, & consequentem coronæ gloriæ, & in statu naturæ lapsæ eam providentiam erga omnes prædestinatos reipsa intervenire tumentur. Quare crediderim, reipsa specialem Dei amorem in statu naturæ integræ, non solum fuisse inefficacem, sed etiam intrinsecè efficacem præcurrentem essentialiter scientia conditionata consensu. Nam omnia fere argumenta, quæ eam providentiam suadent in statu naturæ lapsæ, militant etiam in statu naturæ integræ, & nullum est fundamentum prædestinationem Angelorum ab hominum prædestinatione tanto discrimine discernendi. Item consequenter statuendum est, prædestinationem Angelorum ad gratiam, & gloriam fuisse ante prævisa merita, quod Baiani negant, quia hominum lapsorum prædestinatio non solum ad gratiam, sed etiam ad gloriam, mea, & Baianorum opinio intrinsecè efficacem ante prævisa absolutè merita, facta est. Atque aded tandem prædestinatus à reprobis discernitur, tum meritis, tum auxiliis gratiæ, tum amore speciali meritum, & auxiliorum, tum speciali electione, & intentione efficaci finis gloriæ. Quæ notavi tanquam superioribus consentientia, & omnino Baianorum assertis dissentientia, probationem eorum in aliud opus referens. Quod autem Baiani in re, de qua differimus, addunt, impossibile esse in statu naturæ integræ discretionem merentis, & perseverantis à non merente, & non perseverantis fieri à Deo, & non à solo libero arbitrio adjuncto gratia Dei, acriori impugnatione dignum est, quam dabimus sect. 14.

LVI. Postremam refutationem exhibet illa increpatione Pauli: *Quid gloriaris, quasi non acceperis?* Nam si homines, & Angeli in statu naturæ integræ se discernent, & non Deus, possent in eo statu in seipsis gloriari, & non in Deo de discretionem, qua aliis præferrentur, totam gloriam sibi arrogantes, & negantes illam Deo, & omnem profus gratiarum actionem; nam Deo non potest dari gloria de opere non perfecto ab ipso, nec fieri gratiarum actio pro dono ab ipso non accepto: discretio autem meritum & gloriæ in sententia Baianorum non esset facta, nec accepta à Deo, sed à libero arbitrio creato. At impium, & blasphemum videtur asserere, nullam debere Deo gloriam, nullam gratiarum actionem, sed totam sibi: Angelos beatos, quod Dæmonibus prælati fuerint, quod aliis cadentibus ipsi perstiterint, quod aliis contra Dei gloriam insurgentibus ipsi victoriam ab eorum superbia reportaverint, quod aliis ad infernum detrufis

ipsi fuerint æternam beatitudinem adepti; nec de his omnibus posse in Domino gloriari.

LX. Basilius in regulis brevioribus interrogat. 247. quærit: *Quæ est gloriatio in Domino?* respondet: *Gloriatio in Domino est quæcumque quis rectè facta sua non sibi adscribit, sed Domino, ac dicit: omnia possum in eo, qui me confortat.* Angeli non possunt, ex Baianorum opinione, superiora omnia Domino adscribere, sed sibi. ergo in Domino gloriari non possunt. Beda lib. variar. q. 9. de Angelis, superbia Dæmonum, qua à Deo discesserunt, refert in affectum, quo de suis operibus principem gloriam sibi potius, quam Deo requisierunt: *Malus, inquit, inde Diabolus, quia non quæ Dei, sed quæ sua sunt, requisivit. Nulla autem major iniquitas, quam non in Deum, sed in se velle quemquam gloriari.* Si autem Angelus non potest sua rectè facta opera in Deum referre, nec eorum gloriam Deo adscribere, nec ea à Deo accepta credere, quomodo poterit in Deo potius, quam in se gloriari? quomodo increpari *Quid gloriaris quasi non acceperis?* Apocal. 4. *Seniores ante sedentem in throno mittebant coronas suas ante thronum dicentes: Dignus es Domine Deus nosse accipere gloriam, & honorem, & virtutem, quia tu creasti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata sunt.* Quod exponens Gregorius lib. 22. Mor. c. 5. scribit: *Coronas namque suas ante thronum Domini mittere, est certaminum suorum victorias non sibi tribuere, sed aut horum, ut ad illum referant gloriam laudis, à quo se sciunt vires accepisse certaminis.* Angeli sedent ante thronum coronati propter victoriam à Dæmonibus partam, & non possunt Deo gloriam, & honorem canere, coronasque suas ante thronum abjicere: siquidem non possunt suas victorias, & certamina Deo tribuere, gloriamque, & laudem eorum Deo potius, quam sibi arrogare. Quo quid vanius, & superbius doceri potest?

LXI. Ad hæc: Gregorius Nazianzenus in 1. Apologet. col. 8. docet, hominem cum libertatis indifferentia creatum, quia ad Dei gloriam pertinebat, ut ejus operum gloria non esset tota Dei, sed etiam aliqua ex parte ipsius hominis, donata tamen à Deo, & principe parte sibi reservata: *Singularis, & eximia Dei bonitatis argumentum est, facere, ut nostra quoque aliqua ex parte sit virtus, neque natura nobis inferatur, sed voluntate animæque proposito excolatur, arbitriique libertate parem in utramque partem motum habente.* Non negabunt Baiani, arbitrium parem in utramque partem motum habens homini convenire in statu naturæ integræ. Tunc autem sentit Nazianzenus, gloriam, & laudem eximiam divinæ bonitatis, & liberalitatis conciliare, quod virtus aliqua ex parte nostra sit, & non sit omnino divina, manifestè significans potiorum saltem partem magis esse divinam, quam humanam. Consequenter idem Nazianzenus orat. de Christi nativitate circa med. agens de hominis creatione ait: *Hunc arbitrii libertate donatum, ut bonum non minus illius esset, qui elegisset, quam ejus, qui semina præbisset, in paradiso collocat. Talem enim esse conveniebat eum, qui primum esset creatus.* Quam Nazianzeni mentem utrobique commentans Nicetas scribit: *Tam excellentes, & eximia sunt Dei erga genus humanum benignitas, ut virtutem, non beneficio tantum suo hominibus contingere voluerit, verum etiam effecerit, ut ad eam adipiscendam ipsi quoque partes suas adjungat. Atque ita rerum præclarè gestarum laus non tota Dei sit, sed etiam hominum.* Itaque Dei beneficio virtus contingit homi-

homini, etiam primum creato, sed non aded, ut ipse quoque suas partes non adjungat; rerum ab eo præclarè gestarum laus & gloria Deo deferenda est, sed non aded tota, ut aliqua etiam pars homini pro usu suæ libertatis impendo non referretur. Quasi diceret: quavis princeps, & major pars operis, & gloriæ Dei sit, aliqua tamen licet minor ipsius hominis est, eaque beneficio Dei homini contingens. Vbi igitur Patres partes hominis etiam integri agunt, non audent potiores, & majores Deo negare. Qua igitur ratione omnis Deo gloria, atque laus operum naturæ integræ detrahetur?

LXII. Deum præterita confirmo ex gloria eximia, quam humanitas Christi, natura quidem integerrima suis præclaris operibus Deo peperit, & sacræ litteræ frequenter clamant, & Ecclesiæ Patres ubique prædicant. Ita Joannis 8. *Si ego glorifico me ipsum, gloria mea nihil est. cap. 14. Hoc faciam, ut glorificetur Pater in filio. Psal. 20. Magna est gloria ejus in salutari tuo. Psal. 29. Confidisti sacrum meum, & circumdedit me lætitia, ut cantet tibi gloria mea, & non compungar: Domine Deus meus in æternum confitebor tibi.* aliique in locis, quæ Patres, & interpretes exponunt de Christo, qua homine, & de præclara illa gloria, quam media Christi humanitate Deus sibi acquisivit. Igitur si præcipua gloria facinorum Christi Deo potius, quam ejus humanitati canenda est, si Christi humanitati non licet in se sola gloriari, sed in Deo; cur licebit hominibus, & Angelis in statu naturæ integræ non solum potiorum gloriæ, & laudis partem, verum etiam totam sibi adscribere, & eam demere? impia sanè hæc sunt, & blasphema dogmata.

SECTIO VIII.

Quartum assertum Baianorum refutatur.

LXIII. Quartum pronuntiatum erat, Deum, & gratiam in statu naturæ integræ expectare arbitrium creatum ad operandum, prioremque esse operationem arbitrii, quam Dei, & gratiæ: quia auxilium suapte natura indifferens datum est arbitrio, ut operetur, si velit; atque aded prius est arbitrium velle, quam auxilium gratiæ operari. item auxilium pendet à determinatione arbitrii, non verò arbitrium à determinatione auxilii; arbitrium facit, ut auxilium operetur, non verò auxilium, ut operetur arbitrium: quæ arguunt arbitrium prius esse, quam auxilium in operando. Consequenter censent Baiani, eos, qui in statu naturæ lapsæ tumentur auxilium efficacem gratiæ esse suapte natura indifferens, & non determinans arbitrium, sicut in statu naturæ integræ, teneri admittere, auxilium gratiæ expectare voluntatem creatam operatione priorem; atque aded eos incautè in Semi-Pelagianorum errorem incidere, qui inchoationem, & inchoationem operis salutaris tribuebant arbitrio prævenienti gratiam.

LXIV. Hoc pronuntiatum manifestè sapit Massilianisimum, consentibus omnibus Theologis Scholæ Iesuiticæ, & Dominicanæ, dum utrique negant tanquam Semi-Pelagianum in utroque statu naturæ tam lapsæ, quam integræ voluntatem creatam operatione priorem expectari à Deo, & auxilio gratiæ: quidquid sit, an iteratur, vel non ex indifferentia auxilii. Quod hoc argumento evinco. error Semi-Pelagianus est, Deum, & gratiam expectare ad

operandum voluntatem creatam operatione priorem. Hic error damnatur ab Ecclesia pro omni statu naturæ tam lapsæ, quam integræ. ergo error Semi-Pelagianus est ab Ecclesia damnatus, Deum, & gratiam in statu naturæ integræ expectare ad operandum voluntatem creatam operatione priorem. Consequenter est optima.

LXV. Minor probatur. Ecclesia eadem universalitate damnat errorem Pelagii afferentis gratiam non esse necessariam; nec ad initium, nec ad perfectionem operis, quia damnat errorem Semi-Pelagianorum afferentium, gratiam non esse necessariam ad initium, & inchoationem operis, quamvis necessaria sit ad ejus perfectionem, de quo nullus dubitavit; nec ulla dubitandi ratio est. Necessitas gratiæ adversus Pelagium definitur ab Ecclesia communis utrique statui naturæ, ut constat ex tota disputatione præterita. ergo etiam necessitas gratiæ ad initium, & inchoationem operis definitur ab Ecclesia communis utrique statui naturæ, tam lapsæ, quam integræ. At necessitas gratiæ ad initium, & inchoationem operis excludit voluntatem creatam operatione priorem, quam gratiam: tum quia Ecclesia, cum stabilit necessitatem gratiæ ad initium, & inchoationem operis docet, Deum, & gratiam non expectare voluntatem creatam operatione priorem, tum quia operatio voluntatis creatæ antecedens operationem gratiæ initiaret, & inchoaret opus absque prævenienti gratia, quia gratia non potest prævenire operationem priorem operatione gratiæ, atque aded ad eam operationem non potest esse gratia præveniens necessaria causa. ergo Semi-Pelagianus damnatur ab Ecclesia pro omni statu naturæ tam lapsæ, quam integræ.

LXVI. Confirmatur: si quis assereret, arbitrium creatum in statu naturæ integræ incipere, & perficere opus absque auxilio gratiæ, Pelagianisimè argueretur, testimoniumque Conciliorum, & Patrum adversus Pelagium productis revinceretur. ergo qui asserunt, in statu naturæ integræ, arbitrium incipere opus salutare absque auxilio gratiæ prævenienti, Semi-Pelagianisimè arguendi sunt, eisdemque Conciliorum, & Patrum testimoniis, quibus Massiliensibus revincendi. Nam testimonia Conciliorum, & Patrum eodem modo adversus Semi-Pelagianos, quo adversus Pelagianos, lata sunt, nulloque facto discrimine inter utrumque statum naturæ; nec arbitrio incipienti potius, quam perficienti opus salutare favent. Quare eisdem solutionibus sese possent tueri, qui in statu naturæ integræ perfectionem operis arbitrio absque gratia tribueret, quibus is, qui tribueret inchoationem. Nam si velit, testimonia Conciliorum, & Patrum pro incipiendo opere solum intelligenda in statu naturæ lapsæ, quia in eo concupiscentia viget, & facultas benè operandi perit: eodem modo velle potest, etiam pro opere perficendo solum in eo statu Conciliorum, & Patrum testimonia intelligenda.

LXVII. Major nunc probanda est, scilicet errorem Semi-Pelagianum esse, gratiam expectare voluntatem creatam operatione priorem. Baiani eam negare consequenter non possunt. Arguunt enim, assertores auxilii intrinsecè indifferentis in statu naturæ lapsæ incidere in Semi-Pelagianisimum, quia auxilium suapte natura indifferens, non potest non expectare operationem arbitrii priorem, idque Semi-Pelagianum est. ab Ecclesia damnatum. ergo si damnatio Ecclesiæ comprehendit utrumque

statu naturæ, etiam erit Semi-Pelagianum, idem in statu naturæ integræ asserere. Rursus id confirmant manifesta Conciliorum, & Patrum testimonia, sufficiat pro re nunc omnibus constante Araucanum Concilium 11. canone 4. *Si quis voluntatem nostram Deum expectare conentit, resistit Spiritui sancto, &c.* Item can. 6. *Qui humilitatis, aut obedientie humane subjungit gratiæ adiutorium, resistit Apostolo, &c.* Expectare enim, & subungere, significat adiutorium gratiæ esse posterius operatione arbitrii. Item Senonense Concilium in præfatione col. 2. sine: *Qui primatum boni operis libero arbitrio adscribit, non gratiæ, Pelagianus censendus est.* Vbi non est sermo solum de primatu principaltatis, sed etiam prioritatis. Rursus Gelasius Papa epist. 7. *Quis audeat dicere, Christianos aliquid habere boni sine gratia, quando magister gentium clamat cuncta in se bona concludens: Gratia Dei sum id quod sum? ut ostenderet, quia donum gratiæ non ipse præcesserit, sed fuerit subsequens, atque monstraret cooperatorem se esse gratiæ subsequendo.* Nota Paulum ostendisse, se non præcessisse, sed potius subsequutum fuisse gratiam. Quæ phrasî Gregorius Hom. 9. in Ezechielem: *Præveniente gratia, & bona voluntate subsequente, hoc, quod omnipotentis Dei donum est, fit meritum nostrum.* Quod bene Paulus brevi sententia explicat dicens: *Plus omnibus laboravi. Ac si diceres, in bono opere laboravi, non ego, sed & ego. In hoc enim quod solo Domini dono præventus sum, non ego: in eo autem quod Domini voluntate sequutus sum, & ego.* In re clara prætereo copiosum testimoniorum legerem Augustini, Prosperii, Fulgentii, & aliorum Patrum, quæ possent produci.

LXVIII. Dicent primò Baiani, arbitrium non operari prius, quam conferatur gratia, sed prius, quam gratia operetur, quia collatio gratiæ non est pendens ab operatione arbitrii, sed sola ejus operatio post gratiam gratis collatam: Semi-Pelagianos autem velle, arbitrii operationem antecedere non solum operationem, sed etiam infusionem gratiæ, cum voluerint, gratiam propter merita dari. In primis eadem solutione poterant à Semi-Pelagianismo excusare eos, qui in statu naturæ lapsæ negant auxilium gratiæ intrinsecè efficax, & determinans arbitrium. Nam sicut in statu naturæ integræ ex indifferentia auxilii non colligitur operatio arbitrii antecedens infusionem gratiæ, sed ejus operationem, quæ antecessio per vos absq; Semi-Pelagianismo asseritur: Ita nec in statu naturæ lapsæ rectè colligitur antecessio arbitrii, quam Semi-Pelagiani contendunt. Deinde superiora testimonia manifestè excludunt operationem arbitrii præcedentem, non solum infusionem, sed etiam operationem gratiæ, cum voluntatem in omni bona operatione subsequentem potius, quam antecedentem adstruant. Præterea quia Ecclesia non solum definit contra Semi-Pelagianos gratiam dari propter meritum operationis arbitrii, sed etiam operationem aliquam salutarem arbitrii esse, quæ non procedat à gratia. operatio autem arbitrii antecedens operationem gratiæ esset salutaris inchoatio operis gratiæ, quin procederet à gratia, nam gratia non operante, nulla operatio procedit ab illa. Demum quia Bernardus perspicue docet, operationem arbitrii, & gratiæ realiter esse simultaneam, & eandem: Vbi autem operationis simultas, & idemtas realis est, non potest esse realis ejus prioritas. Audi tract. de libero arbitrio col. penult. de gratia asserentem:

Sic autem ista cum libero arbitrio operatur, ut tantum illud in primo præveniat, in cæteris comiteretur: Ad hoc nique præveniens, ut etiam sibi deinceps cooperetur. Ita tamen quod à sola gratia ceptum est, pariter ab utroque perficitur, ut mixtum, non singillatim, simul, non vicissim per singulos profectus operatur. Non partim gratia, partim liberum arbitrium, sed totum singula opere indiviso peragunt. Totum quidem hoc, & totum illa: sed ut totum in illo, sic totum ex illa. Expende arbitrium, & gratiam simul & opere indiviso agere, ut simultaneam, & indivisionem, seu idemtitatem realem operationis utriusque deprehendas.

LXIX. Dicent secundò, prioritatem operationis arbitrii in statu naturæ integræ non esse realem, sed tantum rationis, quia operatio arbitrii sola ratione, & virtualiter ab operatione gratiæ distinguitur: de qua prioritate non fuit contentio Semi-Pelagianorum cum Augustino & cæteris Patribus Ecclesiæ. Non desinam insistere consequentiæ Baianorum. Arguunt Baiani, auxilium gratiæ intrinsecè indifferens naturæ lapsæ, cum non determinet arbitrium, sed potius determinetur ab illo ad operandum, necessario expectare operationem arbitrii, atque ad eod gratiæ operationem esse posteriorem operatione arbitrii, & consequenter ejus gratiæ asserentes esse Semi-Pelagianos. Nunc igitur quæro; an ex indifferentia auxilii arguant prioritatem realem, an solum rationis inter operationem arbitrii, & gratiæ? si realem? etiam in statu naturæ integræ eadem prioritas realis ex indifferentia auxilii arguenda est, atque adeò Semi-Pelagiana sententia. si rationis tantum prioritas? similiter in statu naturæ lapsæ ex indifferentia auxilii, sola rationis prioritas conficietur. cum autem hæc prioritas absq; Semi-Pelagianismo asseratur Baianorum opinione in statu naturæ integræ, quia de illa non fuit dissertatio Ecclesiæ cum Semi-Pelagianis, etiam in statu naturæ lapsæ eadem rationis prioritas confecta ex indifferentia auxilii asseri poterit absq; ullo Semi-Pelagianismo periculo. Quid igitur contra auxilium intrinsecè indifferens naturæ lapsæ buccinant Baiani? Fortius nos Semi-Pelagianismo objicimus auxilio indifferenti naturæ integræ à Baianis asserito. Per vos ex indifferentia auxilii colligitur expectatio, & posterioritas realis operationis gratiæ ab Ecclesia contra Semi-Pelagianos damnata. Per vos in statu naturæ integræ datur solum auxilium indifferens. ergo in statu naturæ integræ datur realis expectatio, & posterioritas operationis gratiæ ab Ecclesia damnata. Consequentia est legitima. Major, & minor sunt Baianorum asserita.

LXX. Deinde operatio specifica, & atoma arbitrii non est prior etiam ratione nostra, operatione specifica, & atoma gratiæ. Primò quia non datur ordo prioris, & posterioris, nisi inter extrema distincta, ut est per se notum. Actio specifica, & atoma arbitrii non est distincta, etiam ratione ab actione specifica, & atoma gratiæ. ergo inter actionem arbitrii, & gratiæ non datur prioris, & posterioris ordo. Minor probatur; quia ratio specifica, & atoma actionis arbitrii, complectitur supernaturalitatem, & ratio specifica, & atoma actionis gratiæ vitalitatem, & voluntarietatem. At supernaturalitas actionis arbitrii non potest præcindi ab influxu gratiæ, nec vitalitas, & voluntarietas actionis gratiæ ab influxu arbitrii. ergo ratio specifica, & atoma actionis arbitrii, nequit ratione præcindi ab actione specifica & atoma actionis gratiæ.

gratiæ. Secundò quia esto ratione distinguantur hæc duæ actiones, ut altera sit prior, quam altera, etiam ratione requiritur, ut posterior apprehendatur dependens à priori, & prior independens à posteriori: nam, ut exposuimus lib. 2. physicorum, prioritas à quo vendicat dependentiam posterioris, & independentiam prioris, extremaque mutuo pendentia absolute sunt simultanea, & comitantia. At actio arbitrii non apprehenditur cum fundamento independens ab actione gratiæ, nec actio gratiæ ab actione arbitrii. ergo neutra apprehenditur prior, nec posterior, sed ambæ simultaneæ, & comitantes.

LXXI. Dicès; ad prioritatem actionis arbitrii sufficere dependentiam actionis gratiæ ab illa, juxta illud Aristotelis in Postprædicam, cap. 11. *Aliorum quod est causa quovis modo, ut alterum sit, prius natura non incongrue dici potest: cujus exemplum adhibet in oratione, quæ vera, vel falsa dicitur ab objecto, & eo posterior est, quamvis verè non pendat ab illo, sed aliquo modo, scilicet quoad veritatem, & falsitatem. sed contra. Nam ea ratione etiam actio gratiæ erit prior actione arbitrii; quia actio arbitrii aliquo modo pendet ab actione gratiæ, siquidem sine actione gratiæ non possit fluere ab arbitrio. Deinde Aristoteles asserens sufficere, ut alterum sit prius altero, esse aliquo modo causam, non significat solam dependentiam unius extremi absq; independentiam alterius constituere ordinem prioris, & posterioris; nam causa est independens ab effectu, & objectum ab oratione.*

LXXII. Objicies. Non valet consequentia; Arbitrium concurrat: ergo concurrat gratia: valet autem: concurrat gratia: ergo concurrat arbitrium. ergo prior est concursus arbitrii, quam concursus gratiæ. Respondeo. Hoc argumentum non probat prioritatem inter concursum specificum arbitrii, & gratiæ, sed inter concursum genericum arbitrii, & specificum gratiæ: nam à concursu specifico arbitrii, scilicet eo, quem præstat in actum supernaturalem & salutarem, valet consequentia ad concursum gratiæ. Deinde non probat prioritatem rationis à quo, de qua differimus, sed prioritatem consequentiæ. Demum idem probat in statu naturæ lapsæ.

LXXIII. Iterum objicies. Testimonia adducta n. 67. probant concursum arbitrii esse posteriorem concursu gratiæ, cum asserant voluntatem subsequi gratiam. ergo concursus arbitrii, & gratiæ non sunt simultanei. Respondeo. Ea testimonia non significant voluntatis operationem subsequi operationem gratiæ, sed solum subsequi ipsam gratiam; quia respectu voluntatis operatio est effectus gratiæ. Nec aliud voluerunt Patres docere, per voluntatem subsequentem auxilium gratiæ, nam eam simul asserunt cooperationem gratiæ; cooperatio autem simultatem denotat.

LXXIV. Demum contra Baianos duo pronuntio. Alterum, si operatio arbitrii asserenda est ratione prior operatione gratiæ ob dependentiam concursus gratiæ à concursu arbitrii, potiore, & majorem prioritatem adscribendam operationi gratiæ, quam operationi arbitrii. Nam potior, & major est dependentia arbitrii à gratia, quam gratiæ ab arbitrio, cum sit gratia causa principalior, arbitrioque tribuat virtutem, qua operatur, & non solum cum illo efficiat opus, sed etiam illud prævio concursu formali excitet, & moveat ad præstandum

fuum concursum, ut exposuimus sect. 4. & 5. Quare expectatio, & posterioritas operationis gratiæ cum sola prioritate operationis arbitrii, à Baianis asserita, etiam si solius rationis sit, continet implicitè Massilianismum, quia fundatur in primatu principaltatis, quem Baiani adscribunt arbitrio in merito naturæ integræ.

LXXV. Alterum est, eam rationis prioritatem, quæ actioni arbitrii tribuitur in statu naturæ integræ, tribuendam quoque in statu naturæ lapsæ. Nam fundamentum ejus prioritatis in utroque statu idem est. Nam etiam in statu naturæ lapsæ arbitrium concurrat immediate in actum salutarem, & concursus gratiæ divinæ pendet à concursu arbitrii. Fundamentum autem ejus prioritatis in statu naturæ integræ est dependentia gratiæ à concursu arbitrii. Ita Basilium Hom. 10. in examer. *Et similitudine insigniamur Dei, nobis relinquitur, & à nostro pendet liberæ voluntatis arbitrio.* Gregorius Nilenus lib. de Beatitud. tit. 5. ad quintam Beatitudinem: *Accipiendi quod desideratur, & invenienda quod queritur, & introducendi quod cupimus, penes nos potestas est, & à nostro pendet arbitrio, cum volumus.* Olympiodorus in Ecclesiastem c. 3. *Spiritualis navitas, & interitus pendet a nobis, opus enim est cum divina operatione, & gratia, nostra quoque electione.* Theophilactus Rom. 9. in 17: *Non volentis, &c. Nostra voluntate indiget Dominus ad nostram salutem: quemadmodum artifex opus habet materiae, & cooperatorem.* Hæc Patres proferunt de homine jam lapsò, eisque satis expriment dependentiam Dei, & gratiæ divinæ à concursu arbitrii, quæ prioritatis concursus arbitrii fundamentum est.

LXXVI. Item sicut in statu naturæ integræ vera est causalis, gratiam operari, quia vult arbitrium, ita etiam est vera in statu naturæ lapsæ. Argumentum autem prioritatis concursus arbitrii in statu naturæ integræ, sumunt Baiani ex veritate prædictæ causalis. Assumptum frequens est in scriptis Patrum. Augustinus de Prædestinat. Sanctor. c. 6. admittit veram hanc propositionem: *Illi homines, quia voluerunt, crediderunt; illi, quia noluerunt, non crediderunt.* Fulgentius epist. 6. ad Theodorum c. 7. sine, & c. 8. inquit. *Et ad Deum veniamus currimus, & ideo currimus, quia currere volumus.* Irenæus lib. 4. adversus Hæreses c. 9. *Homo liber in arbitrio factus, ipsi sibi causa est; ut aliquando quidem frumentum, aliquando autem palea fiat.* Demum aliis prætermisiss Concilium Valentinianum tertium c. 5. decernit: *Alios salvari æterna salute, quia per gratiam Dei in redemptione sua fideliter permanent: alios, quia noluerunt permanere, redemptionisque gratiam, potius irritam facere, quam servare elegerunt, ad perceptionem æternæ beatitudinis nullo modo pervenire.* Vbi secunda causalis explicatio est primæ, ut sensus sit, quia voluerunt permanere. In his locis Patres differunt de homine lapsò. ergo etiam in statu naturæ lapsæ vera est causalis, ideo gratiam operari salutem hominis, quia vult homo. Ratioque est, quia voluntas humana, etiam lapsa concurrat immediate, & liberè ad actum salutarem, ab eoque concursu immediato pendet salutis actus. Quod solum explicat prædicta causalis.

LXXVII. Contra hanc causalem in statu naturæ lapsæ objicies, in controversia Augustini, & Prosperii cum Semi-Pelagianis referri inter eorum errores, ideo gratiam adjuvare arbitrium, quia arbitrium voluit. Augustinus enim epist. 107. ad Vitalem proponit controversiam: *Verum ideo nobis gratia datur, quia volumus; an per ipsam Deus hoc etiam efficiat, ut volumus*

velimus. Item ex lib. 3. Hypognost. inter errores recenset; *Quia ego prior volui, Deus voluit.* Prosper Epist. ad Augustinum prope finem reliquit Pelagianæ hæresis id tribuit: *Divina voluntas impiæ voluntas humana præfertur; ut ideo quis adjuvetur, quia voluit: non ideo quia adjuvetur, veli.* Item prope medium: *Quia prævaricator ideo dicitur non obediisse, quia noluit, fidelis quoque non dubitetur ob hoc devotus fuisse, quia voluit.* Ergo prædicta causalis saltem in statu naturæ lapsæ admitti non debet.

LXXVII. Respondeo. Discrimen latissimum est inter nostram, & Semi-Pelagianam causalem objectionem. Primum ex parte causæ significatæ per utramque. Nam causâ nostræ propositionis est volitio arbitrii realiter indistincta à volitione, quæ procedit à gratia, & sola ratione prior; causâ verò propositionis Semi-Pelagianæ est volitio arbitrii realiter antecedens gratiam, & distincta à volitione procedenti ab illa, atque aded solis naturæ viribus elicita, cuique absque influxu reali gratiæ initium operis salutaris tribuens. Secundo ex parte effectus; nam effectus nostræ causalis non est collatio gratiæ, sed ejus partialis actio, non est volitio divina, sed ejus operatio; non est adjutorium Dei in actu primo, sed in actu secundo, & exercitio; effectus verò causalis Semi-Pelagianæ, est gratiæ collatio, & non sola actio; est divina nostræ salutis volitio, & non sola operatio; est adjutorium Dei in actu primo, & non solus actus secundus, & exercitium actus primi. Tertio ex parte reciprocationis; nam à nobis ita asseritur vera hæc causalis: *Ided operatur gratia, quia vult arbitrium; ut etiam simul vera sit reciprocè ista: ided vult arbitrium, quia cum illo operatur gratia.* Semi-Pelagiani autem non admittebant reciprocationem, scilicet ided velle arbitrium, quia ad illud velle adjuvabatur à gratia. Hæc discrimina in ipso contextu epistolæ Augustini ad Vitalem, & epistolæ Prosperi ad Augustinum prompta sunt. Nunc sufficiat celebratissimum ipsorum dogma fuisse, initium salutis haberi posse solis viribus naturæ, & gratiam non ad inceptionem, sed solum profectum, & augmentum esse necessariam; ideoque per merita naturæ obtineri posse. Item hoc dogma in utroque statu naturæ esse erroneum, & ab Ecclesia damnatum, ut sæpius proposuimus. Nam huic dogmati contentiens erat propositio causalis ab ipsis asserita ex parte arbitrii, & negata ex parte gratiæ, & ab Augustino, & Prospero oppugnata. Causalis autem huic dogmati contentiens non versatur inter actiones partiales arbitrii, & gratiæ, ad idem opus realiter identificatas, & sola ratione distinctas, sed inter volitionem arbitrii realiter, & natura antecedentem, & concessionem gratiæ ad actus arbitrii ab ea antecedenti volitione distinctos; nec reciproca esse potest, sed ex parte tantum arbitrii admittenda.

LXXXIX. Rursus obijciunt Baiani. In statu naturæ lapsæ non est verum, ided operari gratiam, quia determinat arbitrium, nec quia arbitrium facit, ut operetur. At id in statu naturæ integræ verum est. Item in statu naturæ lapsæ verum est; ided velle arbitrium, quia determinatur à gratia; quod tamen in statu naturæ integræ non est verum, ergo aliqua prioritas actionis arbitrii admittenda est in statu naturæ integræ, quæ non est admittenda in statu naturæ lapsæ. Antecedens probant, quia auxilium in primo statu naturæ erat indifferens; in secundo verò intrinsicè determinans arbitrium. Respondeo. Antecedens est falsum, quia in utroque statu auxilium est intrinsicè indifferens. Deinde esto sit verum, quod

Baiani volunt, non conficitur prioritas aliqua specialis actionis arbitrii comparatione actionis gratiæ in statu naturæ integræ, quæ non sit in statu naturæ lapsæ, sed prioritas tantum specialis ipsius arbitrii secundum se; nec in statu naturæ lapsæ colligitur peculiaris aliqua prioritas actionis gratiæ, præ actione arbitrii, sed peculiaris tantum prioritas ipsius gratiæ secundum se. Nam inter actiones arbitrii, & gratiæ in utroque statu nullum est discrimen, sed solum inter ipsam gratiam, & arbitrium secundum se. Actio enim arbitrii in neutro statu determinat actionem gratiæ, nec actio gratiæ actionem specificam & atomam arbitrii, quia non determinatur, nisi quod est indifferens, & indeterminatum; neutra autem actio specifica, & atoma est indifferens, & indeterminata. Itaque in statu naturæ integræ sola gratia secundum se determinatur, & arbitrium secundum se determinat, & in statu naturæ lapsæ e contra, determinat gratia secundum se, & arbitrium determinatur. Atque aded discrimen prioritatis in utroque statu solis convenit principis, non verò actioibus, sicut eis solis convenit discrimen virtutis, & connexionis antecedentis.

SECTIO IX.

Roboratur impugnatio præcedens, & vindicatur Lessius ab impostura Baianorum.

LXXX. **V**T præterita lucem, & robur accipiant, quaeritur: an absque Semi-Pelagianismo admitti possit in statu naturæ lapsæ gratiam expectare actionem arbitrii? Affirmavit Lessius de auxiliis cap. 4. n. 16. Baiani verò eum Semi-Pelagianismo infumularunt, quod gratia expectans operationem arbitrii Semi-Pelagianorum propria sit, ejuque asserit Cassianus Semi-Pelagianus collat. 13. c. 13. dicens: *Ita semper gratia Dei nostro in bonam partem cooperatur arbitrio, ut nonnumquam etiam ab eo quosdam conatus bonæ voluntatis, vel exigat, vel expectet.* Quare Augustinus epist. 107. ad Vitalem contra Semi-Pelagianos scribit: *Quomodo Deus expectat voluntates hominum, ut præveniant eum, quibus dei gratiam, &c.* Item Africanus secundum can. 4. decernit: *Si quis voluntatem nostram Deum expectare contendit, resistit ipsi Spiritui sancto, &c.* Idem docet Fulgentius lib. de Incarnat. & Gratia cap. 30. Ratioque est, quia gratia non potest expectare operationem salutarem arbitrii, quin operatio salutaris arbitrii præcedat gratiam. Operatio autem salutaris præcedens gratiam à solis Semi-Pelagianis asseritur, ut initium, & inchoationem salutis libero adscribant arbitrio, & non gratiæ. Hæc Baiani, ut Lessium parallelè cum Semi-Pelagianis componant.

LXXXI. Quam immeritò id fecerint, & quo potius merito ipsi Semi-Pelagianis annumerandi sint, manifestè nunc ex præteritis evincam hoc argumento. Qui gratiam sic expectare actionem arbitrii asserunt, sive in statu naturæ lapsæ, sive in statu naturæ integræ, ut actio arbitrii non simultanea, sed prævia sit realiter ad actionem gratiæ, Semi-Pelagianis annumerandi sunt. Id asserunt Baiani in statu naturæ integræ, & negat Lessius in utroque statu naturæ. Ergo Baiani, & non Lessius Semi-Pelagianis annumerandi sunt. Consequentia legitima est. Major sancita superius n. 67. & seqq. Minor de Lessio negante expectationem gratiæ cum prioritate actionis

actionis arbitrii probatur ex verbis manifestis ipsius supra: *Hinc tamen non sequitur creaturae determinationem esse priorem naturæ, quam sit concursus Dei, quia non omnis conditio requisita ut aliquid fiat, est illo prior natura; datur enim conditio concomitans, quæ est simul natura, sic materia, ut suam causalitatem ad effectum conferat, expectat, ut agens formam imprimat; & tamen non prius naturæ agens formam imprimit, quam materia illam sustinet. Simili modo etiam Deus, ut suum concursum conferat, expectat concursum liberi arbitrii, non tamen est prior natura, quam concursus Dei. Idem cervitur in concursu habitus, & apprehensionis objecti cum voluntate. Eadem repetit c. 10. n. 11. & 12. & alibi sæpe. Quibus manifestè excludit prioritatem actionis arbitrii, & tunc expectatorem gratiæ cum similitate arbitrii. Semi-Pelagianos autem sic asserere, gratiam naturæ integræ expectare actionem arbitrii, ut eam priorem tueantur actione gratiæ, eo sensu quo hæc prioritas in statu naturæ lapsæ ad Semi-Pelagianismo revocatur, vidimus n. 63. & 67. & seqq. & argumentum manifestum est ipsa impugnatione Lessii, qua supponunt, auxilium indifferens, & expectans actionem arbitrii (quale ab ipsis admittitur in statu naturæ integræ, & à Lessio in utroque statu naturæ) subsequi realiter actionem arbitrii: alias enim non possent Lessium in statu naturæ lapsæ Semi-Pelagianismo accusare.*

LXXXI. Restat ut exponamus, & probemus, gratiam etiam in statu naturæ lapsæ posse expectare actionem arbitrii, quin actio arbitrii natura sit prior actione gratiæ, sed concomitans, & simultanea cum illa. Primum quia possumus expectare alium tanquam comitem, & socium, & non tanquam præcedentem, & antecessorem viæ; ad expectationem enim non est opus, ut is, qui expectatur, præcurrat in viâ, ad quam incundam desideratur, sed sufficit, ut expectans præveniat ejus adventum, & una cum illo simul peragat iter. Quare verè dicitur (ut arguebat Lessius) materia expectare formam ad constitutionem compositi, & habitus vitiosus actionem arbitrii ad actum peccati, quamvis unio materiæ cum forma non sit posteriori unioni formæ cum materia, nec actio habitus vitiosus actione arbitrii. ergo similiter poterit gratia expectare actionem, & determinationem arbitrii, quamvis ejus actio posteriori natura non sit, sed simultanea cum actione arbitrii. Secundò quia Ecclesiæ Patres docent, Deum, & gratiam expectare arbitrium ad opus salutarem agendum etiam in statu naturæ lapsæ, absque ullo prioritate à Semi-Pelagianis asserat periculo.

LXXXII. Quod futura testimonia abundè probant. Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi 1. *Liberalis namque Deus, & pronus ad beneficentiam; expectat tamen cujuslibet propriam voluntatem.* Basiliius de Spiritu sancto c. 16. *Nunc Spiritus sanctus aliquo pacto videtur adesse semel consignatis expectans, ut ad salutem convertantur.* Chrysologus serm. 167. *Dominus quod non venit adhuc, quod adhuc expectat, nos sibi redire desiderat, non perire.* Diadocus de perfectione spirituali c. 89. *Hoc quod est ad similitudinem Dei, non statim largitur, sed expectat potius, ut illud nobis adiutoribus operetur.* Id exemplis illustrant primarius expectationis Semi-Pelagianæ impugnator Prosper, & Ambrosius. Ille lib. 2. de Vocat. gentium c. 8. *Quamvis enim omnia bona dona sint Dei, à Deo tamen quadam etiam non petita tribuuntur, ut per ipsa, que accepta sunt, ea, que nondum sunt donata, quaerantur: semen quippe quod jacitur in terram, non ob hoc se-*

ritur, ut ipsum solum maneat; sed ut fructum afferendo, multiplex, atque numerosum sit. Qui quidem profectus ab illo est, qui dat incrementum, sed terra vivens, & de gratia jam imbre fecunda, habet quod ab ipsa expectatur ad id, quod accepit, augendum. Deus effundit auxilia gratiæ, sicut agricola grana, expectatque profectus operum ab arbitrio, cui ea inserit, sicut agricola fructus seminis jacit in terram, in qua ferit. Ambrosius verò lib. 7. in Lucam explicat exemplo, & parabola ficulneæ, à qua Dominus expectavit fructum, & quia eum non tulit, iussit succidi: *Apta synagoga arboris istius comparatio est, quia sicut ista arbor foliis redundans fluentibus spem possessoris sui cassa speratorum proventuum expectatione destituit: ita etiam in synagoga, dum Doctores ejus operibus infecunda, verbis tamen velut foliis redundantibus gloriantur, inanis umbra legis exuberat, spes autem falsa expectati proventus populi vota credentis illudit.* Comparat synagogam ficulneæ, à qua Deus post uberem auxiliorum copiam, in culturam ejus effusam, fructum fidei, & operum salutarium expectavit, & nullum reddens succifca fuit. Vide plurima alia disp. 23. sec. 3. & seqq.

LXXXIV. En Ecclesiæ Patres utuntur eadem expectandi phrasi, qua utitur Lessius, tamen Semi-Pelagianis adscribi non possunt, quia non creduntur hominem operantem expectari à Deo velle tanquam præcedentem, & præcursorem viæ, sed tanquam comitem, & simultaneum cooperatorem, ergo nec Lessius absque injuria Semi-Pelagianis adscribitur. Præsertim cum Lessius, ut vidimus, satis expresserit, à se eam phrasin usurpari, seclusa omni prioritate actionis arbitrii, in qua sola totus Semi-Pelagianismus consistit. Quare Baiani à nobis merito inter Semi-Pelagianos censentur, quia auxilium gratiæ expectare actionem arbitrii sic intelligunt, ut arbitrii actio natura sit prior actione gratiæ, non solum ratione, sed etiam realiter, quia non potest aliter auxilium indifferens ad operandum determinari ab arbitrio, ut ipsi contra Lessium arguant. Quo Lessius manet vindicatus à Semi-Pelagianismo, & Baiani ejusdem convicti.

LXXXV. Prompta etiam nunc est explicatio Africanici, Augustini, & aliorum, qui n. 80. objecti sunt contra Lessium. Nam expectationem arbitrii excludunt eo sensu, quo à Semi-Pelagianis asserita fuit. At à Lessio non fuit eo sensu asserita. Semi-Pelagiani volebant, Deum expectare conatus arbitrii, tum tanquam prævios ad gratiam, ac proinde præstitos solis viribus naturæ, tum ad collationem, & non solum ad operationem gratiæ, quia ipsam gratiam propter conatus arbitrii dari censebant. At Lessius gratiam omnino gratis datam censet, & expectare cooperationem arbitrii, tanquam actionem partialem concomitantem, & simultaneam cum actione gratiæ, realiterque procedentem à gratia. Sola igitur carpenti libido potest Lessium cum Semi-Pelagianis componere.

LXXXVI. Desiderabis, qua ratione possit arbitrium uti auxilio indifferenti, & illud ad agendum determinare, quin præcedat arbitrii determinatio? Id exposuimus ex professo tom. 2. de ente supernaturali disp. 125. sect. 4. ubi determinationem arbitrii potius, quam gratiæ absque ulla prævia actione tribuimus propter duplicem concursum ad ejusmodi determinationem necessarium, quo gaudet arbitrium in meritum, & caret auxilium gratiæ; alterum efficientem communem auxilio, & ab ejus concursu individuum, & indistinctum; alterum formalem ar-

bitrio proprium desumptum ex libertate in actu primo, qua concursum efficientem cohibere potest. Quemadmodum arbitrium utitur habitibus, & eos ad agendum determinat per actionem ab ipsis habitibus procedentem, quod eam sic exerat, ut pro sua libertate cohibere possit. De quo iterum sect. seq.

S E C T I O X.

Quintum Baianorum assertum revincitur.

LXXXVI. **Q**uintum, & postremum eorum assertum singulare erat, auxilium naturæ integræ non comprehendit sub testimonio sacris, quæ Patres Ecclesiæ pro auxilio gratiæ ad actus salutare necessario contra Pelagium objiciunt, ut I Corinth. 4. *Quis est qui te discernit? quid habes quod non accepisti? Quid gloriaris quasi non accepisti?* Rom. 9. *Non est volentis, neque currentis, sed Dei misericordis.* Philip. 2. *Deum est qui operatur in nobis velle, & perficere.* Ezechielis cap. 11, & 36. *Ego faciam, ut faciatis:* & alia plurima scriptis Patrum frequentia.

LXXXVII. Hoc etiam dogma paradoxum, & temerarium est contra communem Patrum, & Scholasticorum sensum, qui eis testimonio evincunt necessitatem gratiæ ad salutariter operandum communem naturæ integræ, quam ipsi Baiani negare non audent. Unde sic arguo. Ecclesiæ Patres docent contra Pelagium gratiam ad salutare actus necessariam, non solum naturæ lapsæ, sed etiam integræ, quin Baiani, alias audacissimi, ausi sunt eam etiam in statu naturæ integræ negare. At tota doctrina Patrum de necessitate gratiæ in sacris litteris fundata est, ut eorum scripta demonstrant, & res ipsa comprobant, quia pro dono gratiæ supernaturali, nullum argumentum ex aliis principiis, quam revelatis petunt contra Pelagium contendere poterant, cum principia naturalia illud testari nequeant, ergo docent, auxilium gratiæ ad actus salutare etiam naturæ integræ necessarium ex principiis revelatis & sacris. At nulla alia ea sunt Patribus frequentiora, & promptiora, quam proximè enumerata, & eis similia, ergo Ecclesiæ Patres sub eis testimonio comprehendunt auxilium gratiæ ad actus salutare naturæ integræ necessarium. Id quod simul de omnibus probavimus, seorsum de singulis probandum est. Tamen quia molestum esset omnia singulatim percurrere, expendemus nunc solum unum præced. producta: tum quia ea sunt magis Patribus familiaria: tum quia sunt superioribus assertis Baianorum magis adversa.

LXXXIX. Igitur illud I Corinth. 4. *Quis est qui te discernit?* &c. complecti etiam auxilia, & opera naturæ integræ exploratum manet ex sect. 6 & 7, ubi ex professo discussimus ex hoc testimonio Pauli, & pluribus Ecclesiæ Patribus, discretionem bonorum operum etiam in statu naturæ integræ auxilio gratiæ fieri primariò à Deo.

XC. Quæ confirmantur ex Augustino de prædestinat. Sanct. c. 5, ad finem. ubi observat illa verba: *Illæ itaque naturæ, in qua nobis data est possibilitas habendi fidem, non discernit ab homine hominem; ipsa verò fides discernit ab infideli fidelem. Ac per hoc quisquis audeat dicere; Habeo ex me ipso fidem, profecto contradicit huic apertissimè veritati: Quis enim te discernit? Non quia credere, vel non credere non est in arbitrio voluntatis humana, sed in electis præparatur voluntas à Domino.* Itaque ubi quis non potest dicere: *Habeo*

ex me ipso fidem; in quo voluntas præparatur à Domino, verum est, discretionem comprehendam in eo Pauli: *Quis est qui te discernit?* tribuendam potissimum Deo. At id totum verum est in statu naturæ integræ, in quo homo, & Angelus non habent ex seipsis absque auxilio gratiæ actum fidei, nec ullum alium salutare actum, sed præparante Deo voluntatem ipsorum, ut Baiani admittunt, ergo etiam in eo statu verum est, *Quis est qui te discernit?* Rationem indicat Augustinus, quia fides ipsa actualis, & opus ipsum salutare est donum discernens. Deus autem est causa principalis talis operis & doni, atque aded etiam ipsius discretionis. Rursus de spiritu & littera c. 33. quæstionem proponit: *Utrum voluntas illa, qua credimus, etiam ipsa donum Dei sit, an ex illo naturaliter in sito libero adhibeat arbitrio? si enim dixerimus illum non esse donum Dei, metuentium est, ne contradicamus Apostolo increpanti, & dicenti: Quid enim habes quod non accepisti?* Igitur opus salutare, quod non habetur ex solo libero arbitrio nobis naturaliter in sito, sed auxilio gratiæ divinæ, verè est donum Dei, comprehensum à Paulo, cum increpat: *Quid enim habes quod non accepisti?* At ejusmodi sunt opera salutaria naturæ integræ, ergo ea etiam comprehenduntur sub prædicto testimonio Pauli.

XCI. Secundò: si qua ratione auxilia gratiæ, & opera salutaria naturæ integræ excluderentur ab eo testimonio Pauli, maxime quia in eo continetur discretio facta à solo Deo, & non à libero arbitrio: discretio autem naturæ integræ facta est à libero arbitrio. Ita arguunt Baiani. At discretio in eo testimonio contenta admittit etiam discretionem factam à libero arbitrio cum auxilio gratiæ divinæ, ergo etiam discretio naturæ integræ, quamvis fiat à libero arbitrio, continetur in eo testimonio Pauli. Minor probatur, quia etiam in statu naturæ lapsæ, in quo verum admittitur ejusmodi testimonium, discretio operantis à non operante tribuitur libero arbitrio, & non soli auxilio gratiæ. Constat ex ipso scopo Pauli. Nam de ea discretionem differit, de qua vanam hominis laudem, & gloriationem comprimit; ea autem est operatio salutaris, quam sibi homo vanè tribuere poterat propter concursum, quem in eam præstat. At causa proxima efficiens hujus discretionis in statu naturæ lapsæ, non est solus Deus, sed etiam arbitrium: nam causa efficiens discretionis, est causa efficiens formæ discernentis, scilicet operationis salutaris: causa verò proxima efficiens operationis discernentis, non est solus Deus, sed etiam arbitrium, ut copiosè ostendimus tom. 1, de ente supernaturali disp. 30. quamvis Deus absolute discernere proponatur, gloriatioque vana arbitrii de tali discretionem prohibeatur, quia Deus est causa magis principalis talis discretionis, arbitrioque tribuens vires se discernendi, proptereaque arbitrium suis viribus discretionem arrogare non possit, ergo componitur discretio facta à Deo principaliter, quæ à Paulo intenditur, cum discretionem simul facta ab arbitrio.

XCI. Idem ex aliis sacræ paginæ testimoniis probatur. Nam idem Paulus in eadem epist. c. 15. sese prædicat, & gloriatur ab aliis Apostolis discretum: *Abundantius omnibus laboravi:* quia tamen eam discretionem non solus, sed cum gratia principaliter agente obtinuit, addidit: *Non ego autem, sed gratia Dei mecum.* Satis credens fieri suæ de gratia discernente doctrinæ, si se auxilio gratiæ cooperatorem discretionis, & collaboratorem adjungeret: Id à discre-

discretionem facta in statu naturæ integræ alienum non est: in quo etiam Angelus potest seipsum cum Paulo prædicare à demonibus discretum, & gloriosius, quam illos operatum, non autem solum, sed simul cum gratia divina, ergo discretio naturæ integræ clauditur sub doctrina Pauli.

XCI. Item Esdræ 1. cap. 6. dicitur: *Filii Israël se separaverunt à coinquinatione gentium, ut quaererent Dominum Deum Israël.* & lib. 2. cap. 10. *Se separaverunt de populo terrarum ad legem Dei.* Qui autem seipso separant ab infidelibus, seipso discernunt ab illis, similiter Isaiæ 52. & 2 Corinth. 6. præscribitur fidelibus; *exite de medio eorum, & separamini, dicit Dominus:* ergo fideles cum gratia Dei possunt seipso separare atque discernere ab infidelibus. Nec mirum, nam homo cum gratia Dei emundat se 2 Timoth. 2. *castificat se* I Ioan. 3. *justificat se.* Psal. 72. ergo etiam discernit se ab immundo, à non casto, & à non iusto, atque aded componitur arbitrium se discernere, & simul Deum.

XCI. Demum probatur ex Augustino, & sancto Thoma: Nam Augustinus expendit hoc testimonium de prædestinat. Sanctior. c. 4 & 5. lib. 1. ad Simplic. q. 2. in Enchir. c. 31. 32. 97. 98 & 99. de spiritu & littera à cap. 30. de peccatorum meritis & remissione à cap. 17. & epist. 106. & 143. At in his omnibus locis solum contendit contra Pelagium, & Semi-Pelagianos discretionem operantis, nec quoad perfectionem, nec quoad initium operis haberi solis viribus arbitrii, ergo ubi discretio admittatur haberi viribus gratiæ, quamvis gratia sit indifferens, & eis adjungatur concursus partialis arbitrii, quo à Pelagio, & Semi-Pelagianis omnino disceditur, fatiscit cum Augustino doctrinæ Pauli, similiter explicat S. Thomas 3. p. q. 19. ar. 3. *Hoc dicitur aliquis habere per seipsum, cuius est sibi aliquo modo causa. Prima autem causa omnium bonorum nostrorum per auctoritatem est Deus, & per hunc modum, nulla creatura habet aliquid boni per seipsum secundum illud I Corinth. 4. Quis enim te discernit? Quid habes quod non accepisti? Potest tamen secundario aliquis esse causa sibi alicuius boni, habendi, in quantum scilicet in hoc ipso Deo cooperatur.* Itaque secundum prædictum testimonium Pauli, potest aliquis seipsum discernere, & à seipso bonum habere, dum id in confortio Dei principaliter discernentis, & operantis bonum admittatur, ergo ea ratione in statu naturæ integræ, admitti potest, & debet.

XCV. Objiciunt Baiani. Cum auxilio indifferenti non discernit Deus bene operantem à non operante. Auxilium naturæ integræ est indifferens, ergo auxilio naturæ integræ non discernit Deus bene operantem à non operante. Majorem probant. Discernere operantem à non operante, est facere inæqualem operantem non operanti; nam inter omnino æquales nulla existit discretio. Auxilio intrinsecè indifferenti non facit Deus inæqualem operantem non operanti: nam auxilium indifferens non operantis potest esse omnino æquale auxilio indifferenti bene operantis, ergo cum auxilio indifferenti non discernit Deus operantem à non operante. Illustratur ex Augustino de prædest. Sanct. c. 5. *Numquid per hæc dona, quæ omnibus communia sunt hominibus, discernuntur homines ab hominibus? dixit enim Apostolus: Quis enim te discernit?* En Augustinus negat hominem ab homine discerni per dona utrique communia, & æqualia. Quare subjungit; *Et quia posset dicere homo inflatus discernit me iustitia*

mea, fides mea, talibus occurrentibus cogitationibus bonus Doctor addidit: Quid autem habes, quod non accepisti? à quo nisi ab illo, qui te discernit ab alio, cui non donavit, quod donavit tibi? ergo ut Deus discernat unum ab alio, donare debet uni auxilium speciale, quod alteri donatum non sit.

XCVI. Respondeo. Duplex est causa discretionis; alia formalis, scilicet forma, per quam operans redditur inæqualis non operanti: alia efficiens, scilicet agens, quod efficit talem formam inæqualem. Igitur causa formalis discretionis, & inæqualitatis, de qua Paulus loquitur, est operatio actualis, per quam operans est formaliter inæqualis non operanti; causa verò efficiens magis principalis est auxilium supernaturale Dei, & minus principalis arbitrium. Quia autem Deus auxilium donat, & vires agendi, arbitrio, idè Deus princeps discretor prædicatur à Paulo. Itaque auxilium operantis potest esse æquale auxilio non operantis, & esse causa discretionis, non formalis; sed efficiens, non adæquata; sed inadæquata; magis principalis in confortio arbitrii, minus principaliter se discernentis: quod à mente Pauli non esse alienum ostendunt superiores probationes.

XCVII. Ad Augustinum respondeo. Solum contendit causam formalem discretionis; de qua differit Paulus, non esse ipsam naturam rationalem, nec dona naturalia antecedentia operationem salutarem, & omnibus hominibus communia, quæ Pelagianis vocabant gratiam acceptam à Deo; sed esse ipsam operationem salutarem, quam donum Dei, & gratiam nobis à Deo per auxilium supernaturale, donatam pertinaciter negabant. Quare subdit: *Sit ergo gratia naturæ attributa, quæ sumus animantia rationalia, discernimurque à pecoribus; si etiam gratia naturæ attributa, quæ in ipsis hominibus ingenio discernuntur à tardis, ac si quid ejusmodi est; sed non ille, quem coercerat Apostolus adversus pecus inflabat; nec adversus alterum hominem de aliquo naturali movere, sed aliquod bonum, quod pertinet ad vitam bonam, sibi non Deo tribuens inflabatur, quando audire meruit: quis enim te discernit? Licet enim sit naturæ fidem posse habere, numquid & habere.* ergo discretio, de qua Paulo sermo est, non provenit adæquatè à Deo, sed inadæquatè in confortio arbitrii; cum fiat per operationem bonam, tanquam per causam formalem, quæ immediatè procedit etiam ab arbitrio; tanquam à causa partiali, ut sancimus disp. 30. de ente supernaturali, & donatur à Deo etiam in statu naturæ integræ, ut præmisimus disp. 5, sect. 3. & seqq. atque aded quam homo; aut Angelus non sibi soli; ut volebat Pelagius, sed auxilio supernaturali gratiæ principaliter referat acceptam.

XCVIII. Hanc solutionem impugnant. Quia non potest esse discretio, seu inæqualitas in actu secundo per actualem operationem, quin etiam sit inæqualitas, & discretio in actu primo per auxilium gratiæ: nam à causis omnino æqualibus, non possunt effectus inæquales prodire. Quod confirmant, quia si ex parte gratiæ datur omnimoda æqualitas, tota inæqualitas in actu secundo, non erit ex gratia, sed ex solo arbitrio determinante gratiam.

XCI. Respondeo. A causis omnino æqualibus necessario agentibus nequeunt prodire effectus inæquales, possunt tamen à causis æqualibus agentibus libere: nam in potestate æquali agentis liberi est, altero non operante, alterum libere operari, &

à non operante discerni. Quod egregie in rem præsentem tradidit Basilus ad illud Psalmi 6. *Mendaces filii hominum in stateris*; sic agens: *Quæ ad insinuendam vitam eligenda veniunt, per liberum arbitrium discernimus, quod & stateram nominavit, quia momentum æquale ad utramlibet potest capere.* En per liberum arbitrium discernimus opera pietatis infituentia vitam ab operibus impietatis; quia liberum arbitrium, *statera* dicitur, quod existens ad utramlibet partem æquale, potest, in quam libuerit, inclinare. Manifestum est in eo, qui se discernit per actuale peccatum à non peccante: nam ejus inæqualitatis causa non est Deus, nec ali-quod auxilium Dei, sed solum arbitrium, quod utriusque in actu primo æquale est, ut Baiani admittunt.

c. Sed urgent. Si gratia est causa solum partialis operationis bonæ, & ejus determinatio non provenit formaliter à gratia, sed ab arbitrio, jam discretio formaliter, quæ fit per determinationem agendi, non provenit à gratia tanquam à causa principali, sed ab arbitrio. Nam sicut gratiæ non respondet formaliter vitalitas operationis, sed supernaturalitas, quia ipsa non est principium vitale, sed solum supernaturalis; ita determinatio formaliter non respondet gratiæ, quia gratia non est principium ad agendum determinans, sed soli arbitrio determinanti gratiam; atque adeo discretio, quæ in determinatione actionis consistit, respondebit formaliter arbitrio. ergo licet gratia sit causa partialis principalis supernaturalitatis actus, tamen non erit causa principalis determinationis, & discretionis, sicut neque est principalis causa vitalitatis.

c. r. Respondeo. In actu supernaturali est duplex vitalitas, & determinatio ad agendum; altera generica communis actibus naturalibus, altera specifica actus supernaturalis propria: Transeat quod generica respondeat formaliter arbitrio, seorsim ab auxilio supernaturali, nego specificam formaliter respondere soli arbitrio; sed individui arbitrio & principio supernaturali, quia neque vitalitas specifica à supernaturalitate specifica, neque supernaturalitas specifica, à specifica vitalitate actus supernaturalis potest præcindi, de quo ex professo disp. 30. de ente supern. sect. 6. Porro determinatio specifica arbitrii ad actum supernaturalem non refertur in principium supernaturale, ut in causam determinantem; sed tanquam in causam efficientem talis determinationis; sicut neque vitalitas specifica refertur in principium supernaturale, ut in causam viventem; sed in causam vitalitatis efficientem; neque enim idem est determinare, ac determinationem efficere, sicut neque est idem vivere, & efficere actum vitalem; habitus enim efficit determinationem vitalem voluntatis; tamen neque vivit, neque determinat voluntatem.

c. r. i. Quod ego sic explico. sicut causa vitalis constituitur duplici concursu, altero efficienti, qui communis est principio supernaturali; altero materiali, qui proprius est potentæ vitalis, quippe causa vitalis est immanenter activa; ita causa determinans actionem liberam constituitur duplici concursu, altero efficienti, qui provenit à virtute agendi, & communis est principio supernaturali, altero formali extrinseco, qui præbetur à virtute non agendi, & proprius est voluntatis. Quippe causa determinans

actionis liberæ est, quæ ita agit ab intrinseco effectu, ut possit ab intrinseco non agere eundem; licet autem posse agere actum supernaturalem habeat arbitrium ab auxilio supernaturali, posse tamen eum non agere, & cohibere, non habet directè ab auxilio, sed à seipso. Igitur cum posse non agere requiratur ad determinationem agendi liberæ, & non tanquam principium efficiens actionis, quæ potest necessaria remanere eadem sine potestate non agendi, erit necessarium tale posse tanquam principium formale extrinsecum actionis. Explicatur ulterius. Communis Theologorum sententia docet, actionem esse formaliter liberam per denominationem extrinsecam ab indifferentia voluntatis. At actionem esse liberam est prorsus idem, ac eandem esse determinationem ab intrinseco libertatis. ergo actionem esse determinationem ab intrinseco libertatis erit extrinsecum actioni per concursum formalem, seu denominationem proveniente à potestate non agendi voluntatis. Vnde sicut negare principio supernaturali esse causam viventem, non est adimere principio supernaturali aliquem primatum in genere causæ efficientis, sed materialis, cujus causalitas præter efficientem necessaria est ad vivendum; ita negare principio supernaturali esse causam determinantem, non est negare primatum in genere causæ efficientis, sed formalis, quia talis causalitas formalis præter efficientem necessaria est ad determinandum actionem liberam.

c. r. i. Rursus urgent. Paulus ait: *Quid habes quod non accepisti?* ac si diceret; non est aliquid, nec partiale, nihil prorsus est quod non sit acceptum à Deo. ergo excludit causalitatem, & discretionem etiam partialem arbitrii. Confirmatur: Addit Paulus: *Quid gloriaris quasi non accepisti?* At si arbitrium esset causa proxima partialis ejus discretionis posset aliqua ratione de sua parte gloriari, quod se discreverit ab alio, & quod fecerit, ut ipsius gratia sortita sit effectum, quem non est sortita gratia alterius. ergo discretio asserta à Paulo adæquatè referenda est in solum Deum.

c. r. v. Respondeo. Totum, quod est in actu supernaturali, nulla excepta parte ipsius est à Deo per gratiam, non totalitate, ut ajunt, causæ, sed totalitate effectus, cum in eundem etiam arbitrium partialem conferat actionem, aut etiam totum est à Deo totalitate causæ dantis, principaliterque agentis, non totalitate causæ activæ recipientis, & minus principaliter agentis, quippe solus Deus confert actionem magis præcipuam, & solus per gratiam prævenientem movet arbitrium, ut suam quoque minus præcipuam causalitatem præbeat, & divinam acceptet: quare ait Tridentinum Sess. 6. can. 5. arbitrium non recipere mortuo modo, sed vitali, & libero cooperante gratiæ Dei opera supernaturalia pietatis. Quod pertinet S. Thomas superius sic Paulum exponens, ut arbitrium habeat à Deo totum opus tanquam à principiæ agente, non verò excludente actionem secundariam arbitrii. eodemque spectant, quæ copiosè congestimus disp. 30. de ente supern. sect. 10. ad ostendendum ex doctrina Patrum opus bonum ita esse Dei, ut simul etiam sit arbitrii nostri. Sed in rem præsentem præ omnibus Augustinus de spiritu & littera c. 33. Vbi postquam explicuit Dei solius esse vocare: addit: *Consentire autem vocationi, vel ab ea dissentire, propriæ voluntatis est, quæ res non solum non infirmat, quod dictum est: Quid*

Quid habes quod non accepisti? verumetiam confirmat. Accipere quippe, & habere anima non potest dona, de quibus hoc audit, nisi consentiendo, ac per hoc accipere, & habere utique accipientis, & habentis est. Itaque quia Deus prævenit sua vocatione arbitrium, dicitur dare opus pietatis, quia verò post acceptam vocationem in nostra potestate est illi consentire, vel dissentire utique componendo assensum, vel dissentium cum illa (aliter enim non dissentit voluntas) idèd arbitrium dicitur accipere.

c. v. Ad confirmationem respondeo. Bifariam potest homo gloriari de opere bono: Primò tanquam elicto gloriari sibi debitis, & propriis, primariam, & principalem gloriam sibi arrogando. Secundò tanquam elicto partialiter viribus gratiæ divinæ sibi indebitis, & alienis primariam gloriam Deo, secundariam verò sibi tanquam Deo cooperanti deferendo. Prima gloriatio reprehenditur à Paulo. Secunda conceditur. Vnde Augustinus epist. 106. edisserens illud, *Quid gloriaris, &c.* ait: *Hoc nique totum non ideo, ut homo non gloriatur, sed ut qui gloriatur, in Domino gloriatur, quia opera ex gratia, non ex operibus gratia.* En concedit Paulus gloriari de operibus bonis, prohibens solum gloriari de illis, quasi non procedentibus ex gratia, sed quasi ex ipsis gratia procedat. Idèd acutè observat Bernardus sermon. de verb. Apostoli: *Non ait Apostolus: Si autem accepisti, quid gloriaris? sed, quid gloriaris, inquit, quasi non accepisti? ut non prohibeat, sed doceat gloriari.* Itaque Apostolus non omnino prohibet tibi gloriari de operibus, sed gloriari solum quasi non habueris illa auxilio gratiæ. Nam de illis ut elictis à nobis Deo principaliter agenti cooperantibus licitum esse gloriari, supponunt Augustinus, & Bernardus. Propterea docet Paulus 2 Corinth. 12. *Si voluero gloriari, non ero insipient, veritatem enim dicam.* Imò reipsa gloriatur 1 Corinth. 15. ibi: *Abundantius omnibus laboravi.* Item 2 ad Timoth. 9. *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, &c.* Ratioque est, quia cum homo benè operatur, non solum Deus, sed etiam homo dignus est laude, & honore, & gloria, juxta illud Rom. 2. *Gloria & honor omni operanti bonum;* & 1 Corinth. 4. *Laus erit unicuique à Deo.* Ergo potest homo licitè gloriari, Deo quidem primario, sibi verò secundario gloriam tribuens.

c. v. i. Iam firmum consistit, posse cum æqualitate auxiliorum esse discretionem, & inæqualitatem, de qua Paulus vetat gloriari, quasi non accepta à Deo, quia ea non spectat ad actum primum libertatis, sed ad actum secundum principaliter relatum in Deum absque exclusione omnimoda arbitrii partialiter, licet minus principaliter agentis: quod ab statu naturæ integræ alienum non est. Huic solutioni addo secundam ad argumentum objectum n. 95. Auxilia gratiæ, etiam in statu naturæ integræ, & in actu primo considerata, prout absolute procedunt à Deo, & præcedunt usum absolutum libertatis possunt discernere operantem à non operante: quia licet physicè quoad entitatem inæqualia non sint, tamen sunt inæqualia moraliter quoad rationem gratiæ, & beneficij specialis independentem ab exercitio absoluto libertatis. Id ostendimus sect. 7. probantes discretionem naturæ integræ factam à solo Deo.

c. v. i. Secundum testimonium, quod Baiani excludunt ab operibus & auxiliis naturæ integræ, est illud Rom. 9. *Non est volentis neque currentis, sed Dei miserentis.* Verum hoc etiam in statu naturæ integræ

locum habere, facile ex dictis conficitur. Primò quia cum Patres Ecclesiæ arguunt necessitatem gratiæ ad actus salutares comprehendunt utrumque statum naturæ, ut sæpius diximus, & Baiani non negant. Patres Ecclesiæ arguunt ex hoc testimonio necessitatem gratiæ ad omnes salutares actus, ergo hoc testimonium comprehendit auxilia gratiæ, & actus salutares naturæ integræ. Minor facile constabit legenti scripta Patrum. sufficiat Augustinum eo testimonio usum fuisse contra Pelagium lib. de gestis Pelagii c. 15. & seqq. in Enchir. c. 32. lib. de bono perseverantiæ c. 19. lib. 1. ad Simplicianum q. 2. & aliis in locis frequenter.

c. v. i. i. Secundò quia nulla est ratio excipienti statum naturæ integræ à doctrina hujus testimonij, ut percurrentes Baianorum rationes conficimus. Prima est, quia in statu naturæ integræ liberum arbitrium confert partialem, & immediatum concursum in actus salutares, quem excludit Paulus in hoc testimonio, totum salutarem actum tribuens auxilio gratiæ. Secunda, quia esto admittat Paulus partialem concursum arbitrii potiore & magis principalem adscribit Deo: at in statu naturæ integræ potior, & principalior concursus non adscribitur gratiæ, sed arbitrio. Tertia, quia Paulus docet opera salutaria esse donata à Deo: opera autem naturæ integræ donata non sunt, nec accepta à Deo. Has rationes præteritæ nostræ disputationes infrungunt. Primam, quia tom. 1. de ente supernat. disp. 30. ex professo statimus liberum arbitrium, etiam in statu naturæ lapsæ, in quo loquitur Paulus, concursum partialem, & immediatum in actus salutares conferre: & sect. 22. ejusmodi testimonium talem concursum non excludere. Secundam verò quia in hac disp. sect. 4 & 5. Deo potiore, & principaliore concursum, etiam in actus salutares naturæ integræ tribuendum stabilivimus. Tertiam denique, quia disp. 5. sect. 3. & seqq. exposuimus, merita naturæ integræ esse dona specialia gratiæ accepta à Deo. Nulla igitur extat ratio, ob quam ab hoc testimonio excludantur auxilia, & opera naturæ integræ.

c. i. x. Tertio quia expositio testimonij, in qua nituntur Baiani, Calviniana est; volunt enim idèd ab statu naturæ integræ excludendum ejusmodi testimonium, quia in eo totum opus salutare adscribitur soli Deo, & non arbitrio, quamvis operetur cum Deo: In statu autem naturæ integræ opus salutare adscribitur soli arbitrio, & non Deo, quamvis Deus operetur cum arbitrio. Contentienter Calvinus instituit. lib. 9. cap. 29. apud Stapleton in antidoto ad Rom. 9; *Verè hic locum habet illud Pauli: Non est volentis neque currentis, &c. non quomodo id vulgo accipiunt, qui inter Dei gratiam, hominisque voluntatem, ac cursum partiumur.* Exponunt enim desiderium hominis, ac conatum nihil per se quidem habere momenti, nisi Dei gratia prosperentur, sed cum adjuvantur, illius benedictione habere suas quoque partes in comparanda salute contendunt. *Quorum cavillum Augustini verbis refelleve, quam meis malo. si enim nihil aliud voluit Apostolus, nisi non esse solius volentis, aut currentis, nisi ad sit misericors Dominus; retorquere è converso licet, non solum esse misericordiam nisi ad sit voluntas, & cursum; quod si aperte impium est, non dubitemus, Apostolum omniam misericordiam Domini donare, nostris autem voluntatibus, aut studiis nihil relinquere.* Itaque Calvinianum assertum est, totum opus salutare soli misericordiam divinam tribuere, & nihil arbitrio, sicut est Pelagianum totum

totum tribuere soli arbitrio, & nihil gratiæ. ergo Baiani, qui in statu naturæ lapsæ totum adscribunt soli gratiæ, & in statu naturæ integræ soli arbitrio totum, Calvinum, & Pelagium amico fœdere conjungunt.

cx. Tertium testimonium est Ezechielis 11, & 36, ubi phrasim illam: *faciam ut faciatis*: rejiciunt ab statu naturæ integræ, quia auxilium indifferens illius status non facit ut nos faciamus, sed nos facimus, ut faciat auxilium. Cateram etiam auxilio indifferenti eam phrasim verè convenire in utroque statu naturæ tam integræ, quam lapsæ præmissimus n. 21. & seqq. & tom. 1. disp. 30. sect. 27.

cx i. Pro cujus phrasim explicatione adverte duplicem esse sensum ipsius. Alter est exprimens præviā causalitatem inducentem moraliter, aut physicè arbitrium in consensum, quemadmodum ego meo consilio facio, ut amicus frequenter studium litterarum. Alter exprimens causalitatem ultimo determinantem consensum, sicut nostra voluntas est causa ut avertatur à Deo, quamvis tentatione impellatur in consensum peccati. Igitur priori sensu in utroque statu Deus est causa adæquata faciens, ut faciamus opera salutis, & arbitrium nulla ratione est causa faciens, ut Deus nobiscum faciat. Nam Deus solus prævia motione morali inducit voluntatem in consensum; voluntas verò nulla motione prævia Deum inducit ad agendum. In sensu verò posteriori, etiam voluntas adjuncta auxilio gratiæ facit, ut faciamus opera salutis, quia ipsa cum gratia est causa immediata partialis actionis salutaris. Ipsamque virtute gratiæ determinans modo, quo exposuimus superius. sic Ecclesiastici 3. *Facite, ut salvi sitis.* 3 Reg. 8. *Facies, ut des unicuique secundum omnes vias suas.* Item Hieronymus 2. in Matth. elucidans parabolam synapis. *Noster animus suscipiens granum prædicationis, & fovens sementem humore fidei, facit in agro sui peccatoris pululare.* Itaque Ezechielis testimonium solum exprimitur primus sensus, non vero secundus, nisi secundus accipiatur ea significatione, quæ denotet principalem actionem ex parte Dei. De quo plura fusè disp. 30. sect. 27. de ente supernat.

SECTIO XI.

Uterior improbatio præteriti asserti.

cx i. **P**æteritis neco alia testimonia sacra Patribus, & Theologis contra Pelagianos familiaria, quæ etiam relegant Baiani ab statu naturæ integræ, quod ea impulsium gratiæ aded efficacem, & vehementem contineant, ut adimat libertatis indifferentiam, propriam naturæ integræ, necessitati, sed non coactioni contrariam, & ab statu naturæ lapsæ auxilio gratiæ præventæ omnino alienam. Ad quæ testimonia etiam naturæ integræ aptanda duo in genere argumenta juyant. Alterum, eis testimoniis usus fuisse Augustinum, & alios Patres ad probandum contra Pelagium necessitatem gratiæ naturæ integræ communem. Alterum, gratiæ eis testimoniis expressæ, motionem, & impulsium referri ab Augustino, & Patribus in illustrationes, & affectiones simplices Spiritus sancti moraliter tantum moventes, & Physicam arbitrii indifferentiam, & potestatem ad eis discerniendum innatam relinquentes, ut progressu illustrabimus.

cx i i. Igitur quartum testimonium est illud

Philippensium 2. *Deus est, qui operatur in nobis velle, & perficere pro bona voluntate.* Quod non derogare indifferentiæ arbitrii, quam Baiani in statu naturæ integræ profitentur; probo primum ex ipso contextu doctrinæ Pauli. Præmiserat enim immediatè: *Cum timore, & tremore vestram salutem operamini, Deus est enim, qui operatur, &c.* si autem auxilium esset antecedenti necessitate determinans, vanus esset timor, & tremor operandi salutem. Nam objectum timoris est malum imminens, & contingens. Imminens autem, & contingens esse non posset cum eo auxilio gratiæ malum salutis contrarium. Nam ejus contingentia non poterat evenire nec ex defectu gratiæ; nec assistente gratia ex defectu arbitrii. Non ex defectu gratiæ: tum quia Deus auxilio gratiæ ad salutem necessario nullum hominem præsertim fidelem destituit: tum quia si destitueret, nulla homini reprobo culpa esset salutem non assequi, cum nullus culpabilis sit in eo non assequendo, quod non potest deficientibus auxiliis necessariis ad posse, quæ in sententia Baianorum reprobis deficiunt. Nec evenire poterat assistente auxilio gratiæ ex defectu arbitrii: nam si auxilium est necessitate connexum cum operatione salutis, & consensu arbitrii, non potest existente auxilio deficere consensu arbitrii, & operatio salutis.

cx i i i. Secundò, quia doctrina ejus testimonii generalis est auxilio gratiæ re ipsa operanti, & etiam non operanti salutem ex defectu cooperationis arbitrii atque aded auxilium in eo testimonio contentum, non absolutè, sed sub conditione consensu arbitrii, non efficaciam omnino intrinsicam, sed partim extrinsecam operatur salutem. Auxilium autem ejus conditionis, intrinsicè indifferens est quale Baiani prædicant auxilium naturæ integræ. Assumptum probo ex Tridentino sess. 6. c. 13. dicente: *In Dei auxilio firmissimam spem collocare, & reponere omnes debent. Deus enim nisi ipsi illius gratiæ defuerint, sicut cepit opus bonum, ita perficet operans velle, & perficere; verumtamen qui se existimant stare, videant ne cadant, & cum timore, ac tremore salutem suam operentur.* En interprete Tridentino, exhortatio Pauli ad Philippenses dirigitur ad omnes fideles, qui obstricti sunt præcepto collocandæ spei in Deo, & promissio divinæ operationis pendet ab illa conditione cooperationis arbitrii, nisi ipsi illius gratiæ defuerint.

cx i v. Eandem conditionem subintellexit Leo ferm. 8. de jejuniis decimj mensis cap. 3. *Si hoc quod Deus vult, volumus, ab illo accipiet infirmitas nostra virtutem, à quo ipsam accepimus voluntatem.* Deus est enim, sicut ait Apostolus, qui operatur in nobis. Ergo Apostolus intelligit, Deum operari in nobis velle, & perficere sub ea conditione, si nos volumus. Similiter Chrysostomus ferm. 8. Philip. 2. *si voluerimus, tunc operabitur voluntatem.* Expende conditionem in verbis Apostoli subintellectam, quam rursus explicat subdens; *Promptitudinem nobis dat, & operandi efficaciam; quando enim voluerimus, voluntatem nostram adauget.* Vox quando, conditionalem sensum exprimit, ac si diceret Chrysostomus, si Deo in nobis operante voluerimus, Deus nostram voluntatem adauget.

cx v. Tertio, quia tota vis Dei, & auxilii operantis in nobis velle, & perficere refertur ab Augustino in suasionem, illuminationem, & vocationem internam Spiritus sancti, moraliter tantum moventem & cum indifferentia arbitrii composibilem. Ita de Prædestin. & gratia cap. 11. *Hoc est, quod dicit*

Apostolus

Apostolus: quoniam ab ipso habemus velle, & perficere pro bona voluntate. Ab ipso enim habemus velle, quia vocat, & illuminat. Ab ipso habemus perficere, quoniam ad nos pertinet conari bona, quæ & velle donavit. Considera & velle, & perficere ad nostros conatus pertinere, & rationem propter quam ab ipso habemus velle, esse quia vocat, & illuminat. Rursus lib. de spiritu & littera c. 33 & 34. prædicta verba Apostoli expendens: *His ergo modis quando Deus agit cum anima, ut credat (nec enim credere potest, si nulla sit suasio, vel vocatio, cui credat) profecto & ipsum velle credere Deus operatur in homine: consentire verò vocationi Dei, vel ab illa dissentire, propria voluntatis est.* Itaque Deus operatur velle in homine, suasionem, & vocationem, ideoque consentire, vel dissentire propriæ voluntatis est, quia cum ea suasionem, & vocationem componitur indifferentia libera voluntatis. similiter 83. quæstionum q. 68. *Quoniam nec velle quisquam potest, nisi admonitus, & vocatus efficitur, ut etiam ipsum velle Deus operetur in nobis.* Nota ideo Deum velle ipsum operari in nobis, quoniam nec velle quisquam potest, nisi admonitus, & vocatus. Eandem rationem reddit lib. 1. ad Simplician. q. 2. in Enchirid. c. 32. lib. 2. de peccatorum meritis & remissione cap. 18. ferm. 94. de tempore. Consonat Hieronymus ad eadem verba Philippens. 2. *Velle operatur suadendo, & bona promittendo.*

cx v i. Insuper quintum testimonium, quod Baiani remouent ab integritate naturæ est illud Rom. 8. *Quicumque Spiritu Dei aguntur ii sunt filii Dei.* Quia auxilio indifferenti non aguntur homines, sed anteedenter determinantur. Nam agi à Deo est necessitate antecedenti determinari ad agendum, & non solum moraliter moveri. Ait enim Augustinus c. 3. de gestis Pelagii: *Proculdubio plus est agi, quam regi; qui enim regitur, aliquid agit, qui vero agitur agere aliquid ipse vix intelligitur, & tamen tantum præstat voluntatis nostris gratia salutaris, ut non dubitet Apostolus dicere: Quotquot Spiritu Dei aguntur, &c.* A quo desumplit Prosper sent. 310. & Glossa ordinaria ad illud aguntur: *non quod nihil per se, sed quod ut vix aliquid agant, impetu gratiæ impelluntur.* En plus est agi, quam regi, ac per consequens plusquam moraliter solum per affectionem, & illustrationem moveri, quia sic impelluntur filii Dei impetu gratiæ, ut vix aliquid agant. ergo is impetus gratiæ non est moraliter solum regens, & movens, sed antecedenti necessitate determinans, quo quidem prius determinantur, & impelluntur ut agant, & ideo vix agere, sed agi potius dicuntur.

cx v i i. Nihilominus Angelum, & hominem, non solum lapsum, sed etiam integrum juxta phrasim Apostoli Spiritu Dei agi, multis mihi persuadeo. Primò quia ut Angelus, aut homo agatur Spiritu Dei, sufficit eum moraliter impelli, seu moveri inspiratione, illustratione, seu affectione, & delectatione interna Spiritus sancti: cujus motionis capax est natura integra. sic Afri Episcopi rescribentes ad Zosimum Papam: *Ve boni aliquid agant, paternis inspirationibus suorum ipse tangit corda fidelium: quotquot enim Spiritu Dei aguntur, ii filii sunt Dei.* Considera, homines, ut agant, agi à Deo solis inspirationibus paternis. Idem tradit Augustinus de verbis Apostoli ferm. 13. post medium ibi: *Spiritu Dei aguntur, sed Spiritu exhortante, illuminante, adjuvante.* Item lib. de gestis Pelagii cap. 3. *Spiritus sapientiæ, non viribus propriæ voluntatis reguntur, & aguntur filii Dei.* At Spiritus sapientiæ, Spiritus exhortantis &

illuminans, non est antecedenti necessitate determinans, etiam adversantium iudicio. Item de correptione & gratia cap. 2. *Aguntur cum dilectione, delectatione, & iustitia suavitate.* Dilectio autem, delectatio, suavitasque iustitiæ non est omnimodo antecedens determinatio, sed moralis motio. Ideò Chrysostomus Rom. 8. Hom. 14. colum. 2. *Illud aguntur vertit Spiritu Dei ducuntur, juxta illud Lucæ 4. Agebatur Iesus à Spiritu in desertum.* Quod Matth. 4. significatur: *Ductus est Iesus in desertum à Spiritu.* Manu duci autem non est antecedenti necessitate determinari, sed moraliter tantum moveri.

cx v i i i. Secundò quia homo Spiritu Dei non agit omnino, & simpliciter, sed quòdammodo, & secundum quid, ut docet S. Thomas. si autem antecedenti necessitate determinaretur ad agendum, ut volunt Baiani, non solum quòdammodo, & secundum quid, sed omnino, & simpliciter ageretur à Spiritu sancto. Audi sanctum Thomam 4. contra gentes c. 22. exponentem præcedens testimonium: *A Spiritu sancto filii Dei aguntur quòdammodo, non sicut servi, sed sicut liberi, cum enim liberi sint, qui sui causa est, illud liberè agimus, quod ex nobis ipsis agimus.* Expende hominem à Spiritu sancto non agi simpliciter, sed quòdammodo, hoc est, secundum quid: Item sic agi à Deo, ut non omnino à Deo, sed etiam à seipso agat, & determinetur ad agendum. Quod egregiè docet Ferrariensis Præceptorum exponens §. *Ad hujus evidentiam; in hunc modum: Quando actio alicui ab altero determinatur ita, quod ipsum agat præcisè secundum inclinationem sibi ab altero ad unum determinatam, sic dicitur simpliciter agi, sicut bruta dicuntur agi. si autem actio non determinatur sibi ab altero, sed sic quidem moveatur, sive inclinetur ab altero ad agendum, quod tamen in potestate sua sit agere, & non agere, sive agere hoc modo, aut illo tale dicitur agi, non simpliciter, sed secundum quid, quia non determinatur ab extrinseco ad unum, sed ipsum se determinat, sed tamen aliquantisper inclinatur ad agendum ab extrinseco. Quia ergo sic Spiritus sanctus nos ad agendum inclinatur, quod tamen operamur ex proprio arbitrio, & inquam habentes in nostra potestate sequi, aut non sequi Spiritus sancti inclinationem, & motionem, ideo dicimur ab ipso agi, non simpliciter, sed secundum quid.* ergo quia Spiritus sanctus non determinat actionem hominis ad unum, sed homo à seipso determinatur, ideo non agit simpliciter hominem: agit tamen secundum quid, quia eum aliquantisper inclinatur ad agendum, ita ut in ejus potestate sit deserere talem inclinationem. Quod explicuit S. Thomas dicens; voluntatem liberam esse sui causam, & ex seipsa agentem, scilicet quia causa est, seipsam à se, & non ab alio agente extrinseco determinans ad agendum. Quare Chrysostomus Hom. 14. ad Rom. 8. Spiritum Dei, quo filii Dei aguntur; exposuit talem esse, ut accipi possit ab homine, quin homo fiat filius Dei, quia ipse non se finit eo Spiritu duci, componitque eum spiritum cum vita aliena à filio Dei: *Atque ideo non dixit Apostolus, ait Chrysostomus, quicumque Spiritum acceperunt, sed quicumque Spiritu ducuntur, hoc est, quicumque omnem vitam eo Spiritu vivunt ii sunt filii Dei.* ergo potest homo spiritum Dei accipere, & eo Spiritu non duci, atque aded talis spiritus non est intrinsicè connexus cum vita filiorum Dei.

cx i x. Tertio spiritum Dei, quo agitur homo; interpretari possumus determinationem antecedentem insulam, & donatam à Deo, non tamen homini

necessariam, & indeliberatam, sed liberam, & ipsius arbitrio subjectam, scilicet affectum liberum efficacem charitatis, proprium filiorum Dei, quo iusti aguntur, & efficaciter determinantur ad impletionem præceptorum, & universa pietatis officia: quem actum inter auxilia gratiæ intrinsecè efficacia, & pertinentia ad spiritum Dei referri posse, exposuimus tom. 2. de ente super. disp. 103. sect. 4. etenim eum spiritum, quo aguntur filii Dei, mox significat Paulus esse hunc charitatis amorem, continuo subdens: *Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed spiritum filiorum Dei, in quo clamamus Abba Pater.* Igitur sicut spiritus servitutis est timor, ita spiritus filiorum Dei est amor, quo Deum advocamus Patrem. Consequenter subjicit: *Quoniam diligentes Deum omnia cooperantur in bonum.* Concluditque rursus: *Quis ergo nos separabit à charitate Christi, tribulatio an angustia,* &c. Quibus disertissime ostendit Apostolus, eum spiritum filiorum Dei esse ardentem, & efficacem charitatis dilectionem, nunc in via nobis liberam, & meritariam. Plurimi se offerebant Patres, qui hanc cogitationem firmarent, sed eos dimitto, ne lectorem multitudine fatigem. Ratio tamen sit; quia agi spiritu Dei docet Paulus esse signum filiorum Dei. Antecedenti, & necessaria determinatione moveri, non est signum proprium filiorum Dei, siquidem per te omnes homines ad rectè agendum ea determinatione moveantur: spiritus verò dilectionis efficacis Dei nobis liberæ proprius est filiorum Dei, ergo spiritus filiorum Dei, de quo Paulus disserit, non est antecedens, & necessaria determinatio, sed efficax, & libera charitatis dilectio.

cxx. Quarto expositionem, qua Paulus Baiani nolunt admittere, loquentem de homine in statu naturæ integræ, ex eo demum rejicimus, quia Calviniana est. In ea enim Calvinus nititur ad probandum sic hominem agi spiritu gratiæ, ut agat absque potestate libera non agendi. Id referunt Stapletonius ad superius testimonium Pauli, & Camerarius de lib. arb. c. 10. ergo expositio spiritus Dei sic agens hominem, ut antecedenti determinatione, & necessitate impellatur ad agendum absque potestate indifferenti ad non agendum, omnino respicienda est.

cxxi. Iam satis constat ad argumentum objectionum n. 116. Divino spiritu aguntur filii Dei ut vix aliquid agant, quia sic Deus prævenit arbitrium per vires gratiæ, sic movet per illustrationem, & affectionem Spiritus sancti, ut spiritus divinus præcipuas, ac potiores partes obtineat in opere nostræ salutis, adeoque exiguas arbitrio relinquat, ut fere nullæ reputentur. Ita Afri Episcopi ad Zosimum Papam: *Præ boni aliquid agant paternis inspirationibus suorum ipse tangit corda fidelium: quotquot enim spiritu Dei aguntur, ii filii sunt Dei, ut nec nostrum deesse sentiamus arbitrium, & in bonis quibusque voluntatis humane singulis moribus magis illius valere non dubitemus auxilium.* ergo homines ut agant, aguntur à Deo solis inspirationibus paternis, & idè aguntur, quia in bonis motibus magis valet auxilium Dei, quam nostrum arbitrium. Quod etiam in statu naturæ integræ verum esse, ostendimus sect. 4 & 5.

cxxii. Ad probationem ex Augustino respondeo. Plus est agi spiritu Dei, quam regi sola facultate naturæ; nam qui agitur spiritu Dei, debet illi majorem, ac principalem actionem sui operis, qui verò regitur solis viribus naturæ potiorum a-

ctionem habet à se. Augustinus igitur solum comparat agi à Deo cum regi à seipso solis viribus naturæ, non verò cum regi à Deo spiritu sapientiæ Dei, spiritu exhortante, spiritu illuminante, spiritu adjuvante. Nam eodem cap. 3. præmiserat hanc propositionem Pelagii: *Homines voluntate propria sine Deo reguntur:* quam continuo rejicit ex Paulo: *Quod absit à nobis, nam proculdubio plus est agi, quam regi,* &c. & post alia: *Spiritu sapientiæ, non viribus propria voluntatis reguntur, & aguntur filii Dei.* Vbi satis exprimit, idem esse agi, & regi spiritu Dei, quamvis non sit idem agi spiritu Dei, & regi viribus propriæ voluntatis: audi Augustinum supra serm. 13. de verbis Apostoli: *Nisi ille regat, cadis, nisi regat, jaces, quomodo ergo spiritu tuo, cum audias Apostolum dicentem: qui aguntur spiritu Dei, hi filii sunt Dei. Tute vis agere, à teipso vis agi ad actiones carnis mortificandas.* Iam cernis clarè apud Augustinum, idem esse regi spiritu Dei, & agi, solumque velle cum Paulo, hominem non agi, seu regi ad actiones carnis mortificandas spiritu humano, sed divino. Explicatur ulterius. Bisariam potest homo regi ab alio. Primò sola ostensione bonitatis, quin ad eam sectandam tribuantur illi vires, sed supponantur, sicut regitur ab alio homine. Secundò præstitis viribus ab alio ad sectandam bonitatem ostensam. Priori modo volebat Pelagius hominem regi à Deo; Augustinus vero regi posteriori modo, cumque modum exprimi à Paulo dicente, filios Dei agi spiritu divino, atque adeò plus esse agi, quam merè regi.

cxxiii. Accedat sextum testimonium Joannis 6. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater traxerit eum.* Quod ab auxilio indifferenti naturæ integræ rejiciunt Baiani. Quia plus est trahi, quam duci. Duci autem est moraliter moveri, ergo trahi erit antecedenti necessitati determinari. Major probatur. Tum ex proprietate verbi *trahendi*, quod significat impulsum efficacem ab extrinsecò impressum. Tum ex Augustino lib. 1. contra duas epist. Pelagii cap. 19. sic testimonium expendente: *Non enim ait, duxerit, ut illis aliquo modo intelligamus præcedere voluntatem. Quis trahitur, si jam volebat?* ergo trahi non est duci, sed efficaciac præcedente consensum voluntatis in agendum impelli. Confirmatur: si Deus non determinat voluntatem per gratiam, sed voluntas determinat Deum ad agendum, jam nos non trahimur à Deo, sed potius Deum, & gratiam trahimus ad agendum. Quis autem dicat Deum, & gratiam trahi à voluntate potius, quam voluntatem à Deo, ergo Deus per gratiam trahentem determinat voluntatem.

cxxiv. Cæterum etiam in statu naturæ integræ hominem trahi, quamvis auxilium non sit intrinsecè, & antecedenti necessitate determinans multa suadent. Primò quia hæc tractio Patris asseritur à Christo necessaria, ut possit homo venire ad Christum: *Nemo potest venire ad me nisi Pater traxerit eum.* Ideoque Augustinus, & alii Patres, atque Concilia Ecclesiæ utuntur hoc testimonio ad statuendum contra Pelagium necessitatem gratiæ ad posse simpliciter venire in Christum: gratia autem intrinsecè efficax, & determinans non est necessaria ad posse simpliciter, cum absolute possint venire in Christum, etiam qui reipsa non veniunt, seu qui non determinantur à Deo efficaciter, ut veniant. De quo plura decursu.

cxxv. Secundò quia motio trahentis potest

componi cum defectu veniendi in Christum. Nam Ioan. 12. dicitur: *Si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum.* Tamen adhuc post Christum in crucem, & gloriam Patris exaltatum, post auxilia per ipsum hominibus disposita, multi venire reculant. Item Osæ 11 dicitur: *In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis.* Postea tamen subditur: *Noluerunt converti.* Rursus Damones, & pravi homines dicuntur trahere alios in peccatum; quorum tamen tractio non significat antecedentem determinationem dissensui repugnantem. sic Apoc. 12. de Dracone referente Luciferum alios Angelos provocantem in Deum: *Cauda ejus traheret tertiam partem stellarum celi.* & Proverb. 17. *Mulier extranea, quæ verba sua dulcia facit, blanditiis prostravit illum, statim eum sequitur ignorans, quod ad vincula stultus trahatur.* Optimè igitur Senonense Concilium Can. 15. observat: *Nec tale est hujusmodi Dei trahentis auxilium, cui resisti non possit,* ubi tractio resistere significat dissensum cum illa componere, ut ponderabimus disp. 14. sect. 4 & 5.

cxxvi. Tertio quia Patres exponentes modum, quo homines trahuntur in Deum, referunt tractiois vim in motiones morales. Augustinus 2. contra litteras Petiliani cap. 84. ait hominem trahi legum coercitionibus. Tract. 26. in Ioan. *Voluptate, delectatione, amore.* De verbis Apostoli serm. 2. *Suavitate, & desiderio.* Prosper contra Collatorem: *Illuminatione, delectatione, suavitateque justitiæ.* c. 14. *Contemplatione elementorum, cognitione divinatorum operum, timore, lætitia, desiderio, delectatione, & affectibus animæ.* Petrus Diaconus de Incarnatione & gratia cap. 6. *Suavitate Spiritus sancti.* Chrysostomus Hom. 45. in Ioan. *Doctrina.* Cyrillus Alexandrinus 4. in Ioan. c. 5. *Monitionibus, & consiliis.* cap. 6. *Monitione, doctrina, revelatione ineffabiliter facta.* c. 7. *Disciplina, & persuasione.* D. Bernardus serm. 21. in cant. *Mimis, & flagellis, internis consolationibus, & inspirationibus.* Gregorius cant. 1. *Internorum dulcedine, dilectione, & amore.* S. Thomas Ioan. 6. lect. 5. vers. 3. q. 1. exponit hominem trahi multipliciter revelatione interna veritatis, persuasione, operatione miraculorum, blanditiis, admirabili delectatione, & amore veritatis. D. Bonaventura Ioan. 6. Divina revelatione, doctrina sacra eruditione, dilectionis divini infusione, calice consolatione, præmiis promissione. Similia alii Patres, quin ullus, aut leviter aliam determinationem infinuaverit, sed omnes solas affectiones, & illustrationes dumtaxat, quibus nostri Theologi totam vim motivam gratiæ tribuunt compossibilem cum dissensu, ergo tractio Patris Ioan. 6. non significat antecedentem, & necessitatem determinationem.

cxxvii. Itaque argumentum objectum n. 123. diluitur, negando tractationem Patris esse plusquam moralem, cum dissensu voluntatis compossibilem. Ad probationem ex proprietate verbi respondeo. *Trahere*, ibi significat impulsum gratiæ extrinsecus à Deo impressum contra internas concupiscentias naturæ, sed non aliter, quam moraliter solum perducunt homines in actus, quibus tendunt in Deum. Ad Augustinum respondeo. Illic solum contendit contra Pelagium voluntatem antecedentem fidei haberi auxilio gratiæ, nullaque ratione elicitam viribus naturæ impetrare fidem. Præmiserat enim questionem: *Vtrum jam volenti credere pro meritis bonæ voluntatis hoc datur; an potius ut credat, ipsa voluntas desuper excitatur?* Ad explicandum autem

voluntatem credendi præveniri à Deo gratia excitante, annotat, non dici à Christo Ioan. 6. *Nisi Pater duxerit, sed traxerit:* quia proprietate sermonis homines ducuntur, ut agant, etiam quod prius volebant; trahuntur verò, ut velint, quod prius nolabant, seu verbis Augustini: *ut volentes ex nolentibus fiant.* Trahi enim significat vim aliquam antecedenti nolitioni illatam.

cxxviii. Ad confirmationem respondeo. Deus propriè non trahitur ab homine, quia *trahere* significat per motionem aliquam, seu impulsum antecedentem ab extrinsecò impressum movere; homo autem nullam motionem, seu impulsum antecedentem etiam moralem imprimit Deo, sicut Deus imprimit homini. Quin interdum etiam gratia dicitur trahi ab homine, ut ad illa verba Psal. 118. *Attraxi spiritum,* observat Theodoretus dicens: *Mentis alacritas spiritus gratiam attrahit.* Augustinus: *Spiritus attrahendum est.* eodem modo Hieron. & Ambr. in eum versum, & Gregorius 18. in Job. cap. 27.

cxxix. Demum tractio ista Patris potest intelligi de auxilio gratiæ intrinsecè efficaci, quod explicuimus de ente supern. d. 103. sect. 4. per affectum supernaturalem intrinsecè efficacem determinantem ad fidem, & alios virtutum actus. Nam, ut ait Augustinus lib. 1. contra duas epist. Pelagii cap. 19. *Venire ad me.* Ioan. 6. *intelligitur credere in me.* Nullus autem potest credere in Christum voluntate naturali, sed supernaturali data à Deo per gratiam prævenientem ut Augustinus ibi exprimit. Propterea Prosper 2. de vocatione gentium c. 27. docet, eos, qui non credunt, omnino non trahi, nec venire, quia deficit voluntas efficax credendi. *Qui in cordibus credendorum hoc agit, ut crederent, quia hoc efficit, ut velint: Non enim esset unde traherentur, si sequaces voluntate non essent, quoniam qui non credunt, nec trahuntur omnino, nec veniunt.* ergo omnimoda tractio constituitur voluntate efficaci, & libera credendi, siquidem non esset quo traherentur, si primam vocationem non sequeretur voluntas efficax credendi.

cxxx. Tandem exterminant Baiani ab statu naturæ integræ illud etiam Ioan. 6. *Omnis qui audit à Patre, & didicit venit ad me.* Nam si vocatio Patris non est intrinsecè efficax, & determinans, non veniret ad Christum omnis qui audit à Patre, cum plures reipsa discedant à Christo vocati à Patre, cum vocatione intrinsecè indifferenti, ergo agit Christus de vocatione intrinsecè efficaci, & determinanti, & non indifferenti, qualis est vocatio naturæ integræ.

cxxxi. Tamen etiam hoc testimonium venire in statum naturæ integræ, & vocationem intrinsecè indifferentem probo. Quia Christus non ait: *Omnis qui audit à Patre, venit,* sed *qui audit, & didicit:* quia licet audiamus vocationem Patris sine consensu voluntatis, tamen sine eo consensu non discimus; quem consensum post auditam vocem Patris negare possumus. Itaque ad efficaciam veniendi præter vocationem Patris adjungit Christus necessariam liberam obedientiam voluntatis. Clarissimè S. Thomas Ioan. 6. lect. 5. *Duo ponit. unum scilicet, quod pertinet ad donum Dei, cum dicit: Audit, scilicet Deo revelante. Aliud, quod pertinet ad liberum arbitrium, cum dicit: & didicit, scilicet per assensum: & ista duo necessaria sunt in omni doctrina fidei. Omnis qui audit à Patre docente, & manifestante; & didicit*

præbendo assensum, venit ad me; venit, inquam, per cognitionem veritatis, per amoris affectum. Quid manifestius? similiter Theophilactus: *Erunt omnes docti à Deo, videlicet omnes qui voluerint; non enim sufficit audire, sed oportet audire, & discere.* ergo præter vocationem auditam à Patre requiritur consensus voluntatis, ut reipsa quis veniat in Christum. Confirmatur ex illo Ephel. 4. *Vos autem non didicistis, si tamen audistis.* ergo audire à Patre non habet connexionem cum discere. Iterum confirmatur; quia vox Patris, quam audiunt venientes in Christum, interprete sancto Thoma supra, est revelatio, & manifestatio Patris, cognitio veritatis, & amoris affectus, & interprete Augustino lib. 1. de gratia Christi cap. 13. est suavitas iustitiæ, & delectatio charitatis. Hæc autem voces non sunt intrinsecè determinantes, sed moraliter tantum moventes.

SECTIO XII.

Propositur Fundamentum Baianorum & necessarium discrimen inter auxilia naturæ integræ atque lapsæ.

CXXXI. AD præterita asserta adfructuanda nituntur Baiani unico fundamento; scilicet necessarium esse discrimen essentialè inter auxilia naturæ integræ, atque lapsæ ad actus salutare eliciendos. Hoc autem discrimen aliud non esse, nec esse posse, quam omne auxilium naturæ integræ ex se, & intrinsecè tantum esse sufficiens, tribuens solum potestatem agendi, non vero intrinsecè efficax, tribuens insuper actionem; omne auxilium vero naturæ lapsæ ex se, & intrinsecè esse efficax, tribuens non solum posse, sed etiam velle, & agere, quia connectitur intrinsecè cum consensu voluntatis, & repugnat componi cum dissensu: atque aded omne auxilium naturæ integræ esse intrinsecè indifferens, & compossibile cum dissensu; auxilium vero naturæ lapsæ esse intrinsecè determinans voluntatis ad consensum, & incompossibile cum dissensu.

CXXXII. Necessitatem discriminis probant; quia natura integræ est sana, & robusta ad agendum; lapsa verò infirma, & invalida. Dispar autem auxilium est necessarium naturæ sanæ; & robustæ ab auxilio ægræ, & imbecillius: plus enim potest ex se, minusque indiget iuvari natura sana, quam infirma, majusque, ac fortius auxilium Dei supplere debet virium defectum, & infirmitatem naturæ lapsæ. Qualitatem vero discriminis probant: quia ad integritatem, & sanitatem libertatis pertinet, ut ejus arbitrio relinquatur actio, & cum sola sufficientia possit se, & alia comprincipia determinare ad agendum; ad ejus verò infirmitatem, & imbecillitatem, ut non solum posse, sed etiam velle, & agere, non sola sufficientia, sed etiam actio tribuatur ab auxilio divino. Nam si natura lapsa posset cum sola sufficientia seipsam determinare ad agendum, quin auxilio Dei determinaretur, non esset virtute dispar infirmitas naturæ valetudini, & integritati ejusdem, & si natura integræ egeret, tum sufficientia, tum determinatione ab auxilio Dei, non esset dispar valetudo, & integritas naturæ infirmitati; & imbecillitati ejusdem. Igitur naturæ integræ solum est necessarium auxilium ex se sufficiens, & non efficax, indifferens, & non determinans; lapsæ verò ex se

efficax, atque determinans, & non solum sufficiens, & indifferens.

CXXXIII. Confirmant: quia in statu naturæ integræ nulli erant concupiscentiæ motus captivantes voluntatem in peccatum, quales sunt in statu naturæ lapsæ, atque aded in illo statu non erat necessaria gratia liberans voluntatem ab ista captivitate, quæ in hoc statu necessaria est. Gratia autem in hoc statu liberans voluntatem à captivitate, & necessitate peccandi debet esse ejus efficacitæ, ut eam necessitatem vincat, quæ victoria haberi non potest absque gratia æquè determinante, & necessitante voluntatem ad bonum. Cum autem in statu naturæ integræ talis victoria necessaria non sit, nec gratia necessaria est determinans, & necessitans voluntatem ad bonum, sed omnino indifferens, & ex se tantum sufficiens, quia voluntas sana, & integræ à captivitate, & necessitate peccandi libera, & expedita potest se ipsam cum sola sufficientia pro arbitrio, ad quam voluerit partem, determinare. ergo in tam dispari statu naturæ necessaria est disparitas gratiæ auxiliantis in antecedenti determinatione, & indifferencia constituta.

CXXXIV. Illustrant ex Augustino. Discrimen quidem necessarium in genere ex lib. de correptione & gratia c. 11. *Quid ergo? Adam non habuit Dei gratiam? Imo vero habuit magnam; sed disparem.* ergo dispar fuit gratia Adami gratiæ hominis lapsi. Quod rursus expressit post pauca: *Ille non opus habebat eo adjutorio, quod implorant isti, cum dicunt; video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quoniam in eis cavo concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, atque in tali certamine laborantes, ac perichitantes dati sibi pugnandi, vincendique virtutem per Christi gratiam poscunt.* Ille verò nulla tali rixa à seipso aduersus seipsum tentatus, atque turbatus, in illo beatus indidinis loco sua secum pace fruatur. Quibus significat, tum differentiam utriusque gratiæ, tum radicem, & rationem illius. Continuoque colligit. *Proinde est non interim lactiore nunc, verumtamen potentiore gratia indigent isti.* itaque pro concupiscentia nunc captivante hominem lapsum in legem peccati, potentior nunc, & efficacior gratia necessaria est, quam Adamo in statu innocentie fuit necessaria.

CXXXV. Qualitatem verò specificam differentiam gratiarum multis ex eodem libro testimoniis suadent. In eodem cap. 11. *Tale quippe erat adjutorium, quod desereret, cum vellet, & in quo permaneret si vellet, non quo fieret, ut vellet.* Hæc est prima gratia, quæ data est primo Adam; sed hæc potentior est in secundo Adam. *Prima est enim qua fit, ut habeat homo iustitiam si velit. Secunda ergo plus potest, quia etiam fit, ut velit, & tantum velit, tantoque ardore diligit, ut carnis voluntatem contraria concupiscentem voluntate spiritus vincat.* Expende, primam Adami gratiam talem fuisse, quam desereret cum vellet, & cum qua operaretur si vellet, non qua fieret, ut vellet, atque aded fuisse ex se indifferentem, & subiectam determinationi liberæ arbitrii: secundam verò ex se potentiolem esse, & intrinsecè plus posse, quia ex se facit, ut arbitrium velit, eaque efficacitæ, ut impetum concupiscentiæ vincat, ideoque ex se, & intrinsecè esse efficacem, & cum velle voluntatis connexam. Deinde nonnullis interpositis subjungit: *Tanto amplius datur per Iesum Christum Dominum nostrum quibus id dare Deo placuit, ut non solum adsit, sine quo permanere non possumus, etiamsi velimus, verum-*

verumtamen tantum, ac tale sit, ut velimus, quod non fuit in primo Adam: unum enim horum in illo fuit, alterum non fuit. Scilicet quia adjutorium Adami tantum præstabat posse, cum vellet; adjutorium verò lapsi hominibus per Christum donatum ex se tantum, ac tale est, ut præstet etiam ipsum velle, non sub conditione determinationis arbitrii, sicut auxilium Adami, sed absolute ipsam conditionem, & determinationem efficaciter inferens.

CXXXVI. Idem cap. 12. sancit sic aggrediens: *Itemque ipsa adjutoria distinguenda sunt. Aliud est adjutorium sine quo aliquid non fit, & aliud est adjutorium quo aliquid fit. Nam sine alimentis non possumus vivere, nec tamen cum assuerint alimenta, eis fit, ut vivat qui mori voluerit. ergo adjutorium alimentorum est sine quo non fit, non quo fit, ut vivamus. At verò beatitudo, quam non habet homo, cum data fuerit, continuo fit beatus. Adjutorium est enim non solum sine quo non fit, verumtamen quo fit, propter quod datur. Quapropter hoc adjutorium, & quo fit est, & sine quo non fit.* En duplex genus auxiliorum ab Augustino distinguitur: alterum sine quo non, quod ex se tantum confert posse, & ab actu pro arbitrio voluntatis divisibile est, sicut alimentum à vita actuali, si voluntas eo uti non velit: alterum quo, quod non solum confert posse, sed etiam ipsum actum, ab eoque intrinsecè indivisibile est, sicut beatitudo ab actu beandi, qui non potest non adesse, etiamsi voluntas nolit, semel præstita beatitudine. Hoc discrimen genericum auxiliorum statuit in specie auxiliorum naturæ integræ, atque lapsæ, subijciens: *Primo itaque homini, qui in eo bono, quo factum fuerat relictus, acceperat posse non peccare, posse non mori, posse ipsum bonum non deserere: datum est adjutorium perseverantiae, non quo fieret ut perseveraret, sed sine quo per liberum arbitrium perseverare non posset. Nunc verò Sanctis in regnum Dei, per gratiam Dei prædestinatis, non tantum tale adjutorium perseverantiae datur, sed tale, ut eis perseverantia ipsa donetur, non solum ut sine isto dono perseverantes esse non possint, verumtamen, ut per hoc donum non nisi perseverantes sint.* Ergo auxilium primi hominis solum erat primi generis, & sine quo non, quod non faceret, nec donaret perseverare, sed solum posse; auxilium verò hominis lapsi est secundi generis, & quo, tale scilicet ex se, quod non solum potestatem, sed etiam actualem perseverantiam donet, quin cum eo aliud, quam perseverare possit contingere; atque aded ex se intrinsecè, non nisi efficacitæ sit, sive, ut ait Augustinus, *tale adjutorium, ut per hoc donum iusti non nisi perseverantes sint.*

CXXXVII. Quare ad finem capitis concludit: *Subventum est ergo infirmitati voluntatis humane, ut divina gratia indeclinabiliter, & inseparabiliter ageretur; & ideo quamvis infirma non deficeret, neque adversitate aliqua vinceretur. Ita factum est, ut voluntas hominis invalida, & imbecilla in bono adhuc parvo perseveraret per virtutem Dei, cum & voluntas primi hominis fortis, & sana in bono ampliore non perseveraverit, habens virtutem liberi arbitrii, quamvis non de futuro adjutorio, sine quo non posset perseverare si vellet, non tamen tali, quo in illo Deus operaretur, ut vellet.* Si gratia, qua infirmitati voluntatis humane subventum est, agit hominem indeclinabiliter, & inseparabiliter, ut quamvis infirma, & invalida non deficiat, neque adversitate aliqua vincatur, conficitur proculdubio gratiam ex se efficacem esse, & ab effectu inseparabilem; si verò talis fuit, quæ primo homini donata est, ut quamvis sine illo non posset perseverare, tamen cum illo Deus non operaretur ut vellet, ex se quidem solum

sufficiens, & non efficax fuit. Quod confirmat ratio, quam Augustinus immediate subnequit: *Fortissimo quippe dimisit, atque permisit facere, quod vellet: infirmis servavit, ut ipso donante invictissime, quod bonum est, vellet, nec hoc deserere invictissime nollet.* Igitur quia Adamus in statu innocentie fortissimus fuit, dimisit ejus arbitrio determinationem agendi; homini verò lapsi, quia infirmus erat, eam gratiam specialem, & præcellentem servavit, qua invictissime bonum vellet, & malum invictissime nollet. Gratia autem arbitrii determinationi relicta ex se solum est sufficiens; gratia verò invictissime operans, ut homo velit, intrinsecè est efficax.

CXXXVIII. Si autem dicatur, hoc discrimen inter auxilia naturæ integræ, atque lapsæ non esse ipsis auxiliis omnino, & adæquatè intrinsecum, sed partim extrinsecum ab eventu consensu, & cooperationis arbitrii profectum, quod deficiente auxilium Adamo ad perseverandum collatum solum sufficiens, & solum sine quo non, & non auxilium quo, & efficacitæ fuit; eo verò consensu nunc existente in statu naturæ lapsæ auxilium est quo, & efficax, operans, & faciens velle, indeclinabile, & invictissimum: Rejicitur primo, quia Augustinus utrumque auxilium componens expressè asserit, auxilium naturæ lapsæ esse potentius, ex se plus posse, virtutemque esse Dei subvenientem infirmitati naturæ lapsæ. At hæc manifestè significant discrimen quo ad entitatem, & virtutem intrinsecam auxilii: auxilium enim, quod ex solo consensu voluntatis efficacitæ est, & extrinsecè differens ab inefficaci, potentius non est; nec ex se plus potest, nec magis subvenit imbecillitati naturæ, quam inefficax paris perfectionis, & virtutis intrinsecè cum efficacitæ. Secundo, quia discrimen auxilii lapsæ naturæ ab auxilio naturæ integræ revocat Augustinus in tentationes, & adversitates avertentes voluntatem à sequendo honesto, quæ necessario in natura lapsa vincendæ sunt, & in natura integræ non vigeant. At hæc causa vindicat discrimen auxilii antecedens, & non subsequens consensum, intrinsecum auxilio, & non extrinsecum, quia tentationum, & adversitatum obstacula antecedentia sunt, & ut auxilio superentur, desiderat virtutem, & efficaciam ipsi auxilio intrinsecam, quæ eis resistat, & voluntatem in consensum honesti inducat.

CXL. Porro auxilium naturæ lapsæ intrinsecè efficax, & ad posse, & actu operari spectans, nolunt Baiani, esse qualitatem Physicè, & mortuo modo prædeterminantem, sicut Dominicani, sed vitalem naturæ rationalis actum, qui non fit intellectus, sed voluntatis, scilicet amorem, & delectationem efficacem iustitiæ, à charitate insula profectum, & ab Spiritu sancto absque humana libertate immiffum, quod pluribus Augustini testimoniis persuadere contendunt. Quare remouent à gratia auxiliante naturæ lapsæ omnem illustrationem etiam supernaturalem, omnem affectionem simplicem, & inefficacem, qui cum meritorio voluntatis consensu intrinsecè connexus non est, & voluntatem non determinat ad agendum; solum autem amorem efficacem iustitiæ à charitate profectum unice agnoscunt auxilium naturæ lapsæ, & non alterius virtutis affectum, quia nullam præter charitatem virtutem admittunt, ut præmissimus disp. 3. n. 17.

CXLI. Hinc consequenter profitentur, nullum in natura lapsa esse auxilium sufficiens, quod efficax non sit; quia auxilium ex se non efficax, & non determinans voluntatem ad operandum, nullatenus potest

teffe utile naturæ lapsæ, sed nocivum, sicut alimenta hominis sani, non sunt utilia, sed nociva infirmo: nam voluntas cum ejusmodi auxilio nullatenus operari potest, siquidem natura infirma, neque se, neque auxilium determinare potest ad agendum. Si autem auxilio sufficienti aliud antecedens intrinsecè efficacax, & determinans superaddatur necessarium, supervacaneum erit sufficiens, intrinsecè non efficacax, siquidem per tale auxilium superadditum antecedens, & efficacax, tum constituitur voluntas sufficiens, & potens in actu primo, tum determinatur, & inducitur in actu secundo.

CXLII. Quare palam fatentur, nullum reprobum habuisse auxilia sufficientia ad salutem, nec Deum illos velle salvos fieri: Item peccatorem destitui à Deo auxiliis sufficientibus ad sui justificationem, & justos, qui gratiam peccato deperdunt, carere auxiliis sufficientibus ad non peccandum. Atque adeò tandem homines obligari præcepta implere impossibilia. Nam cum in natura lapsa nullum adfit auxilium sufficiens, quod intrinsecè efficacax non sit, & reprobis, ac peccatoribus transgredientibus præcepta, certum sit, non adesse auxilium efficacax, consequens necessarium est, ut eis neque auxilium adfit sufficiens. Quæ omnia his temporibus in scholis Catholicorum inaudita, & monstruosa sunt.

CXLIII. Eidem principio nexa pronuntiant omnia asserta, quæ superioribus de auxilio naturæ integræ examinavimus, & carpsimus. Quod enim auxilium naturæ integræ ex se sit tantum sufficiens, & non efficacax, indifferens, & non determinans, sed determinatum ab arbitrio, colligunt, tale auxilium non esse quo juxta phrasim Augustinianam, sed sine quo non: tale non esse causam principalem, cui meritum possit adscribi; ab illo non esse discretionem merentis à non merente, ad spectare actionem arbitrii priorem; testimonia denique sacre Scripturæ, quæ continent gratiam auxiliantem contra Pelagium ab Ecclesia decretam, de tali auxilio naturæ integræ, nullam continere doctrinam. Quia dogmata his opposita, quæ de auxilio naturæ lapsæ verissima sunt, fundantur in debilitate naturæ lapsæ, efficaciacque intrinseca gratiæ divinæ, supplete illam, quam in natura integra opus non erat supplere; ideoque quod nunc in natura lapsa soli gratiæ divinæ adscribitur, tunc in natura integræ arbitrio adjuto per gratiam, & non ipsi gratiæ debebat adscribi.

CXLIV. Quapropter operæ pretium erit expendere fundamentum hujus discriminis essentialis, & necessarii inter auxilia naturæ integræ, atque lapsæ à Baianis asserti, ut funditus evertantur Baianorum asserta de auxilio naturæ integræ superioribus præmissa. Reliqua, quæ de auxilio naturæ lapsæ adstruunt, suo loco lib. sequenti rejiciemus.

SECTIO XIII.

Rejicitur fundamentum Baianorum, & discrimen essentialiale necessarium inter auxilia naturæ integræ, atque lapsæ.

CXLV. **A** sfero primò. Necessarium non est discrimen essentialiale inter auxilia naturæ integræ, atque lapsæ. Ita Theologi utriusque scholæ, tam Iesuiticæ, quam Dominicæ, & omnes Scholastici; qui eodem modo de gratia auxiliante utriusque status, nullo asserto discrimine essentiali differuerunt. Primò quia talis discriminis

Autores fuerunt Hæretici hujus temporis, ut viam pararent interitui libertatis naturæ lapsæ. Ita Calvinus in Antidoto contra Trident. sess. 6. sub init. *In eo hallucinantur, quod nullum observant inter regenerationis gratiam, quæ nunc miserie nostræ subvenit, & primam, quæ Adæ data fuerat discrimen, quod desereret cum velleret, &c.* Item lib. 2. Instit. c. 3. §. 10. *Talem fuisse hominis adhuc stantis conditionem concedimus, ut potuerit in alteram partem inclinare; sed cum suo exemplo docuerit, quam miserum sit liberum arbitrium, nisi Deus in nobis & velit, & possit, quid fiet nobis si ad eum modulum suam gratiam nobis imperitur?* Idem habet Lutherus in Genesim cap. 2. Itaque Calvinus, & Lutherus in homine stante, & integro agnoscunt discrimen ab homine lapsò, & infirmo quo ad gratiam auxiliantem, ut integer indifferens ad utramque partem, lapsus verò determinantem, & necessitantem ad unam tantum partem gratiam obtineat.

CXLVI. Secundò quia Ecclesiæ Patres auxilium utriusque status parificant. Fulgentius lib. 2. ad Thrasimundum cap. 3: *Non alia gratia stantem Angelum à ruina potuit custodire, nisi illa, quæ lapsum hominem post ruinam potuit reparare. Una est in utroque gratia operata, in hoc ut surgeret, in illo ne caderet; in illo ne vulneraretur, in isto ut sanaretur. Ab hoc infirmitatem repulit, illum infirmari non sinit, illius esca, istius medicina.* En una, & eadem gratia est in utroque statu operata; non alia stantem Angelum potuit à ruina custodire, nisi illa, quæ hominem post ruinam potuit reparare; eadem ab homine infirmitatem repulit, & Angelum infirmari non tulit, sanique esca, & infirmi medicina est. Eodem respexit Bernardus serm. 22. in cant. col. 3. *Qui erexit hominem lapsum, dedit stanti Angelo, ne laberetur, sic illum de captivitate eruens, sicut istum à captivitate defendens, & hac ratione fuit æquè utriusque redemptio, solvens illum, & servans istum.* Expende voces sic & æquè, quæ utriusque gratiæ paritatem, & æqualitatem significant; quam gratiam Bernardus per Christum intelligit. Non aliter Gregorius Hom. 14. in Ezechiel. *Vnigenitus Patris, qui sursum est firmitas Angelorum, ipse deorsum factus est redemptio hominum, illis fortitudo ne cadant; nobis adiutorium ut surgamus post casum.* Idem igitur adiutorium Angelis est firmitas, & fortitudo, ne cadant, & nobis redemptio ut surgamus post casum. ergo necessarium non est discrimen essentialiale inter auxilia naturæ integræ, atque lapsæ, tantaque inæqualitas, quanta à Baianis necessaria excogitata est.

CXLVII. Tertio quia actus salutares sunt intrinsecè supernaturales, ut fuisse ostendimus de ente super. disp. 44. & 105. Ad actus autem intrinsecè supernaturales æquè impotens, & imbecilla est natura integra, ac lapsa, & lapsa æquè potens, ac integra: nam utraque ex se, & suis viribus non valet illos efficere, nec ullo ordine transcendentem in eos refertur, & utraque sub conditione divini auxilii elevantis naturalem, & absolutam impotentiam, & cum auxilio divino ipsis assistenti potens est illos elicere, ergo ratione discriminis naturalis, non est necessarium discrimen supernaturale auxilii. Explicatur: libertas naturalis hominis integri seorsim ab auxilio intrinsecè supernaturali impotens est agere actus intrinsecè supernaturales; elevabilis tamen est cum auxilio supernaturali, ut ea naturalis libertas, & indifferentia ad actus bonos & malos naturales, fiat supernaturalis, & indifferentia ad actus bonos intrinsecè supernaturales. Natura lapsa retinet libertatem, & indifferen-

ferentiam naturalem ad actus bonos naturales, ut lib. sequenti stabiliemus: quia si post peccatum extingueretur libertas naturalis ad actus bonos naturales præceptos, nulla remaneret libertas, & potestas antecedens naturalis ad peccandum, quæ vendicat essentialiter facultatem antecedentem ad implendum præcepta. Libertas autem, & indifferentia naturalis ad actus bonos naturales relicta post peccatum, æquè elevabilis est per auxilium supernaturale ad actus bonos supernaturales, ac est libertas, & indifferentia naturæ integræ, cum ex parte naturæ lapsæ supponatur idem fundamentum elevationis, quod est ex parte naturæ integræ, scilicet naturalis libertas, & indifferentia ad actus naturales bonos; ex parte verò auxilii supernaturalis æqua est potestas ad elevandum libertatem, & indifferentiam naturalem utriusque status. ergo in statu naturæ lapsæ potest adesse auxilium supernaturale relinquens libertatem, & indifferentiam ad actus malos, & bonos supernaturales, quæ reperitur in statu naturæ integræ, quin necessarium sit in statu naturæ lapsæ auxilium tribuens posse esse determinans voluntatis.

CXLVIII. Dicit Baianus juxta sua principia, in statu naturæ lapsæ regnare concupiscentiam necessitantem naturam ad peccandum, & sequendum solum bonum delectabile; ut autem hæc necessitas, & resistentia superetur, necessarium esse, auxilium supernaturale, quod tribuat posse, determinare, & necessitare antecedenter ad amorem honesti. sed contra. Primò quia omnino falsa, & chimerica est necessitas antecedens concupiscentiæ ad peccandum, ut lib. sequenti evincemus. Secundò quia ut ea necessitas superetur, non est necessarium auxilium supernaturale antecedenter determinans voluntatis. sufficit enim accedere potestatem indifferentem ad amorem honesti; nam ea necessitas nascitur ex potestate amandi bonum delectabile, & simul impotentia amandi bonum honestum. Accedente autem potestate amandi bonum honestum potestati amandi bonum delectabile, tollitur ea impotentia inducens necessitatem peccandi, & relinquitur indifferentia ad bonum honestum, & delectabile simul. ergo determinatio, & necessitas amandi bonum delectabile ratione concupiscentiæ inducta, tolli potest absque auxilio determinante cum solo auxilio indifferente. Tertio quia naturæ lapsæ potest Deus infundere tantam delectationem, & affectionem circa bonum honestum, quantam concupiscentia excitat, & movet circa bonum delectabile; cum ea autem delectatione, & affectione boni honesti immissa à Deo manet voluntas æquè indifferens, & propensa ad bonum honestum, ac est ad bonum delectabile absque auxilio determinante. ergo sicut natura lapsa in eo æquilibrium, & æquali inclinationis momento potest se ipsam determinare ad bonum delectabile, & natura integra ad bonum honestum, absque ulla determinatione antecedenti Dei, ut mordicus tuentur Baiani; ita poterit sese determinare cum auxilio supernaturali tribuente posse ad amorem honesti, etiam post lapsum peccati, non obstante concupiscentia inclinante ad amorem boni delectabilis. Quippe hæc inclinatione concupiscentiæ non fert secum amorem efficacem boni delectabilis, sed tantum inefficacem; nam si amorem efficacem ferret, nullo auxilio posset Deus cum ea inclinatione inducere voluntatem in amorem efficacem honesti; siquidem impossibile est componi in voluntate amorem efficacem objectorum contradicentium. sub æquali autem amore, &

delectatione utriusque boni æqualis est ad utrumque inclinatio voluntatis, & cum auxilio supernaturali indifferenti elevante naturam ad amandum honestum superaddito viribus naturalibus æqualis est potestas ad utriusque amorem, quin prævaleat inclinatio, & potestas ad bonum delectabile inclinationi, & potestati ad bonum honestum.

CXLIX. Dices, naturam lapsam esse infirmam adhuc sub ea inclinatione, & potestate ad bonum honestum, ideoque adhuc sub illa egere determinatione Dei. sed contra. Tota infirmitas naturæ lapsæ consistit in inclinatione ad bonum delectabile per concupiscentiam contracta, & in amissione auxiliorum antecedentium peccatum. Amisio auxiliorum gratiæ sanatur, & reparatur per collationem aliorum auxiliorum similium, & æqualium; inclinatio verò ad bonum delectabile per inclinationem ad bonum honestum mediis illustrationibus, & affectionibus honestis supernaturalibus immisissam ab Spiritu sancto. ergo tota infirmitas naturæ lapsæ sanari, & reparari potest absque auxilio intrinsecè determinante.

CL. Nec urget, si addas, naturam in sua integritate, & sanitate non solum propendisse in honestum, sed etiam caruisse possessione concupiscentiæ in turpe, qua non caret natura lapsa etiam sub inclinatione infusa à Deo ad bonum honestum. Nam inclinatio voluntatis ad unum objectum, non tollit potestatem amandi absque determinatione antecedenti aliud cum ipso impossibile, in quod æqualiter inclinat; potest enim natura lapsa æqualiter inclinare in duo objecta turpia simul impossibile, quæ simul ipsi proponantur, & eligere unum præ alio absque determinatione antecedenti Dei; Baiani enim admittunt necessarium non esse antecedentem determinationem Dei ad amandum turpe: item naturæ integræ poterant simul proponi duo objecta honesta simul impossibile, & infusa à Deo delectatione, & affectione honesta, æqualiter in utrumque inclinare, quin ad electionem, & determinationem unius præ alio necessaria fuerit antecedens determinatio Dei. etiam poterat homo integer sine se moveri actu appetitus naturalis in objectum prohibitum, & cum ea motione simul componere delectationem ipsius elicita à voluntate, auxilio solum indifferenti, sicut Christus Dominus permittit horrorem mortis præceptæ, & cum eo simul conjunxit ejus efficacem amorem absque auxilio antecedenter determinante, siquidem in Christo Domino, sicut in primo homine natura rationalis sana fuit, & integra. ergo similiter poterit natura lapsa æqualiter propensa in bonum honestum, & delectabile componere cum propensione concupiscentiæ amorem honesti absque antecedenti determinatione Dei, quin ad ejus electionem, & determinationem ab ipsa voluntate profectam necessaria sit carentia inclinationis in objectum oppositum. Ratio à priori est, quam nuper attigimus, quia immissa à Deo delectatione honesti, quæ sit æqualis delectationi objecti turpis, & superadditis auxiliis efficientibus supernaturalibus; tametsi indifferens, æqualis competit voluntati inclinationi, & potestas ad amorem honesti, ac ad amorem objecti turpis. ergo sicut potest absque determinatione antecedenti Dei sese determinare ad amorem turpem, & resistere inclinationi honestæ; ita poterit sese determinare ad amorem honestum, & resistere inclinationi turpi.

CLI. Quartò assertum probatur; quia concupiscentia distinguens naturam lapsam ab integra, &

totum discrimen auxiliorum inducens, non vendicat eorum essentiale discrimen, sed tantum intensivum, & individuale. Nam concupiscentia superveniens integritati naturæ, non inducit impossibilitatem, sed solam difficultatem agendi cum principiis naturæ integræ: tum quia ejus inclinatio ad peccatum non est intrinsecè efficax, & connexa cum peccato, ut arguebamus n. 148. tum quia, ut lib. sequenti fulciemus, concupiscentia naturæ lapsæ non tollit libertatem naturalem operandi honestè cum viribus naturæ rationali debitæ. Sola autem difficultas agendi non vendicat discrimen essentiale, & specificum auxiliorum gratiæ; tum quia difficultas supponit possibilitatem actionis; aliud enim est actionem esse impossibilem, aliud difficilem; actio enim impossibilis, nec cum difficultate fieri potest, si impossibilitas sit Physica, & antecedens, de qua nunc agimus: tum quia sicut intensio habitus vitiosi auget difficultatem operandi, ita intensio auxiliorum gratiæ illam superat, & tollit, & sicut pro majori intentione tentationis, major est difficultas agendi opus honestum, ita pro majori intentione illustrationum, & affectionum gratiæ, major est facilitas. ergo sufficit solam discrimen intensivum, sive illud graduale, sive entitativum sit, quod progressu exponemus, quin ad essentiale, & specificum accedat, ut superetur discrimen facultatis naturæ lapsæ à facultate naturæ integræ.

SECTIO XIV.

Discrimen necessarium inter auxilia utriusque naturæ non est quale à Baianis asseritur.

CLII. **A**Sfero secundò. Esto necessarium sit discrimen essentiale inter auxilia naturæ integræ, atque lapsæ; non est necessarium tale, quale à Baianis adstruitur. Primò quia si natura lapsa potest meritorie operari cum auxilio intrinsecè efficaci, & determinante, etiam poterit natura integra, atque aded non erit necessarium, ut natura integra cum solo auxilio indifferenti operetur. Nam sicut Deus infundit naturæ lapsæ amorem necessarium efficacem justitiæ, quo eam determinat ad agendum omnia opera salutaria justitiæ, ita potest eundem amorem efficacem, & necessarium infundere naturæ integræ, eoque ipsam inducere ad agendum similia opera cum merito vitæ æternæ, si quidem ejus amoris capax est natura integra, sicut lapsa, & Deus æquè potens ad movendum utramque, meritumque æquè compossibile cum antecedenti determinatione utriusque.

CLIII. Dices: divinitus quidem id fieri posse, sed non connaturaliter integritati, & sanitati naturæ, quæ vendicat majorem libertatem, & indifferentiam agendi, quam ejusdem infirmitas; sicut enim cibus connaturalis homini infirmo, non est connaturalis homini sano, ita auxilium connaturale homini integro, non est connaturale homini lapsò, sed contra. Cum eo auxilio supernaturali determinante componitur tota libertas necessaria ad meritum. Deus autem non tenetur conferre auxilia supernaturalia, nisi ex suppositione elevandi naturam ad meritum vitæ æternæ, & ex fine merendi illam; auxilia enim supernaturalia non sunt connaturalia naturæ secundum se, sed ex suppositione intentionis meritorum, quæ potest Deus pro arbitrio decernere, ut fiant modo, quo ipsi libuerit. At cum auxilio deter-

minante possunt merita supernaturalia componi, & Deus potest decernere, ut ea fiant cum ejusmodi auxilio ex consilio, & intentione subdendi sibi arbitrium humanum, & vertendi illud pro suo arbitrio, in quam partem libuerit, quod aptius per auxilium determinans, quam per indifferens consequetur. ergo absque ulla vi facta integritati naturæ, potest Deus infundere illi auxilium intrinsecè determinans. Itaque connaturalitas arbitrii agentis merita supernaturalia, non est pensanda ex alio principio, quam ex gratuito beneplacito Dei. Beneplacitum autem Dei potest esse, ut fiant merita cum auxilio intrinsecè determinante. Atque aded quamvis possit natura integra cum auxilio indifferenti mereri, non est necessarium, ut auxilium determinans à statu integritatis naturæ relegetur. Quemadmodum licet homo sanus possit vesci aliis cibis, qui infirmo nocivi essent, simul tamen ali potest cibis delicatis hominis infirmi, quin ipsi nocivi sint, sed ad alimentum, & voluptatem aptissimi. Item plures sunt cibi, qui simul esca, & medicina esse possunt, aliisque ad alendum, aliis verò ad sanandum deserviunt.

CLIV. Secundò quia natura lapsa contrahit difficultatem operandi. si autem auxilium necessarium ad posse esset intrinsecè efficax, & determinans, nulla ipsi inesset operandi difficultas. Nam vel adest, vel abest auxilium necessarium ad posse? Si adest, & illud intrinsecè efficax, & determinans est, necessitas erit operandi. Vbi autem est operandi necessitas, nulla potest esse difficultas, quæ remoretur actionem. si auxilium necessarium abest, impossibilis erit operatio, quia hæc esse non potest absque auxiliis necessariis ad posse. Vbi autem est impossibilitas, non existit difficultas, quæ possibilitatem supponit.

CLV. Tertio quia concupiscentia discernens naturam lapsam ab integra, non necessitat naturam rationalem ad peccandum, nec ad amandum objectum turpe, ut lib. sequenti stabiliemus. ergo ut natura lapsa possit amare honestum, non est necessarium ad posse auxilium necessitans, & determinans: quia vis impulsiva concupiscentiæ poterit æquari, & superari per vim impulsivam gratiæ absque efficaciam intrinsecam necessitante, & determinante voluntatem, ut arguebamus superius.

CLVI. Quartò denique manifestum stabilitur assertum nostrum ex absurdis, quæ nexa sunt discrimini qualitatis auxiliorum naturæ integræ, atque lapsæ à Baianis assertæ. Absurda qualitatis auxiliorum naturæ integræ satis patefecimus hujus disputationis discursu. Absurda qualitatis auxiliorum naturæ lapsæ expendimus lib. sequenti. Nunc sufficiat ab ipsis Baianis consequentia censerè, & asseri: tum naturæ lapsæ honestè operanti nullam adesse libertatem oppositam necessitati, sed oppositam soli coactioni, & violentiæ: tum eam non operantem honestè carere semper auxiliis sufficientibus ad posse honestum: tum consequenter obligari præceptis divinis ad impossibilia: aliaque hujusmodi, quæ nullus Theologus Catholicus est, qui non censeat erronea, & hæretica.

CLVII. His accedunt, quæ singulariter rejiciunt auxilium intrinsecè determinans in solo amore efficaci charitatis constitutum. Plura dedimus disp. 103. sect. 4. de ente supernæ. contra sententiam Albeldæ constituentis auxilium efficax necessarium ad actu operari, & non ad posse, in affectu efficaci, sive charitatis, sive religionis, sive alterius virtutis consistente. Nunc contra necessitatem solius actus char-

ritatis

ritatis efficaci obijcio. Primò præter charitatem plures alias esse virtutes, quarum affectus efficaces idem munus, quod charitatis affectus obire possunt: licet enim id Baiani negent, quam temerè, & erroneè id asserant, suo inferius loco demonstrabimus. Secundò amorem efficacem Dei in via necessarium, & non liberum fieri, quale auxilium excitans, & præveniens esse debet: cum enim is amor ex sola fide dirigi possit, non apparet, qua ratione ad eum eliciendum necessitetur voluntas, nec quare actus, ad quem gratia movet, & adjuvat voluntatem, potius meritorius sit, quam is charitatis actus præveniens, & munus gratiæ auxiliantis gerens? Quod rursum confirmo: quia is charitatis actus supponit assensum obscurum fidei pendentem à prævia determinatione honesta voluntatis. De qua determinatione voluntatis præcedente eum assensum fidei dirigentem talis amoris charitatis, quæro; an ex charitatis amore, an ex alio auxilio gratiæ procedat? si ex charitatis amore; abibo in infinitum. si ex alio auxilio gratiæ; conficiam manifestè, aliud præter amorem efficacem charitatis auxilium admitendum assensum in natura lapsa. Tertio obijcio, nullum virtutis actum fieri posse à peccatore, quin ad justificationem accedat; quia nullus ab eo fieri potest absque efficaci charitatis amore: cum efficaci autem charitatis amore non potest abesse justificatio peccatoris. De quo alibi plura.

SECTIO XV.

Quale sit inter auxilia utriusque naturæ discrimen?

CLVIII. **A**Sfero tertio. Nulla est necessaria inæqualitas, & differentia entitativa, & intrinseca inter auxilia naturæ integræ, atque lapsæ sufficientia, & tribuentia posse; secus vero inter auxilia efficaciam, & tribuentia actu operari. Itaque eisdem quoad entitativum auxiliis, quibus natura integra operari potest, natura quoque lapsa potest sufficienter operari; regulariter tamen non operabitur, nisi virtus major etiam entitativa, & intrinseca eis accedat, sive per intentionem majorem, sive per majorem perfectionem individualement, intentioni gradualiter æquivalentem, qua aut elevetur, aut superetur difficultas agendi ex concupiscentia inclinante ad bonum delectabile proveniens.

CLIX. Vbi nota, quamvis auxiliis efficacibus naturæ lapsæ necessaria sit major virtus intrinseca, quam auxiliis necessariis sufficientibus ejusdem naturæ, & efficacibus naturæ integræ; cæterum necessariam non esse efficaciam intrinsecam, & connexionem cum voluntatis consensu. Aliud enim est, nunquam naturam lapsam reipsa operaturam cum auxiliis naturæ integræ, quæ ad illius posse, & operari necessaria sunt, nisi crescat eorum virtus intrinseca; aliud, eam virtutem intrinsecam esse efficacem intrinsecè, & cum operatione connexionem accedat, quia cum virtute remissa auxilii non prævidetur aliquando operaturam voluntas, nisi ea intendatur, & crescat; intensio autem auxilii ex se indifferens non fit accessione graduum intrinsecè

determinantium. Tanta enim potest esse remissio illustrationis, & affectionis honestæ, & tanta vivacitas, & intensio cogitationis, & affectionis turpis, media concupiscentia interna, aut tentatione aliqua externa, ut in eo concursu nunquam voluntas amatura sit honestum, quamvis absolute possit, propter ingentem difficultatem, & moralem impossibilitatem agendi; operatura tamen prævidetur, si talis illustratio, & affectio honesta intendatur intra eandem speciem gradibus intensiois ex indifferens, & compossibilibus cum dissensu, quales sunt gradus illustrationis, & affectionis remissæ; difficultas enim, & moralis impossibilitas operationis honestæ, sicut nascitur ex remissione auxilii, ita elevari, & superari potest multitudine, ac intensioe ejusdem per gradus æquales, quia per eas crescit motio, & impulsus voluntatis ad honestum.

CLX. Rursum nota; quamvis major ea virtus intrinseca antecedens sit operationem actualem, necessitatem ejus non esse antecedentem, sed consequentem, quia est necessitas proveniens ab ipso eventu futuro, & non independentem ab illo; licet enim eventus operationis possit esse sine tali, & tanta virtute auxilii, reipsa tamen non erit propter difficultatem, & moralem impossibilitatem eventus. Hac ratione plura antecedentia effectum sunt necessaria ad illum necessitate solum consequenti, & non antecedenti. Sic ad obtinendam meritis dignitatem, necessarius dicitur favor specialis ministrorum Regis, quamvis sine speciali eorum favore poterat solis meritis dignitas obtineri, quia reipsa sine illo non obtineretur; item amentia necessaria dicitur, ut quis seipsum interficiat, aut in puteum projiciat, quamvis sine illa possibilis sit, & libera homini, talis interfectio, & projectio, quia hominatiois compos, nisi ejus impos fiat, revera tale quidpiam non aggreditur. Igitur similiter major virtus intrinseca auxiliorum gratiæ necessaria prævidetur à nobis in natura lapsa ad actu operari, & ut efficaciam obtineant, quia licet absque illa cum solis auxiliis naturæ integræ possit homo lapsus honestè operari, re ipsa tamen non operabitur, propter impedimenta specialia retardantia operationem honestam, quæ in natura lapsa superanda sunt, & ingentem difficultatem, & moralem impossibilitatem operandi inducunt. Quemadmodum in eadem natura lapsa majus quoad entitativum, & virtutem auxilium necessarium censetur ad opus bonum cum gravi tentatione, quam sine illa agendum, quia licet cum eodem auxilio possit absolute opus in utroque eventu fieri; reipsa tamen non fiet, nisi majus quoad virtutem auxilium in eventu gravis tentationis accedat.

CLXI. Prior pars asserti, scilicet eisdem quoad entitativum auxiliis posse potestate antecedenti naturam lapsam, atque integram honestè operari, facile ex dictis conficitur. Nam, ut præmissimus assert. 1. nulla in genere differentia, & inæqualitas essentialis, & specificæ necessaria est inter auxilia sufficientia utriusque naturæ, & ut assert. 2. statimus, necessaria non est specialis differentia à Baianis asserta. Differentia autem, & inæqualitas individualis necessaria esse non potest, quia eadem quoad speciem, & individuationem principia possunt utriusque statui esse communia, sicut iidem etiam quoad individuationem virtutum actus possunt esse communes. At eadem quoad speciem, & individuationem principia eosdem sæper parere possunt effectus. Quod sic

fic explicio. Demus, Adamo fuisse præceptum actum charitatis per quatuor instantia continuum, & in primo præventum auxiliis indifferentibus illum om fuisse, & deperditam iustitiam originali contraxisse eorum concupiscentiam, quin auxilia supernaturalia primi instantis deperderit. Tunc in secundo etiam instanti eis auxiliis poterat actum charitatis elicere, quia concupiscentia superveniens non reddit impossibile, sed tantum difficilem operationem honestam, quemadmodum nunc in natura lapsa gravis superveniens tentatio: cum difficultate autem manet absoluta, & antecedens potestas agendi, quare in eo etiam secundo instanti omittens actum præceptum peccaret. ergo eadem omnino auxilia in natura integra, atque lapsa possunt tribuere posse antecedens ad actum salutarem. Confirmatur: quia si actus præceptus esset naturalis, & libertas naturalis peccato non extinguitur, ut lib. sequenti monstrabimus; debebat tunc cum eisdem auxiliis naturalibus manere antecedens, & absoluta potestas agendi naturalem virtutis actum.

CLXI. Posterior asserti pars probatur; quia in statu naturæ integræ virtutum actus erant faciles nulla urgente tentatione, nec impedimento remorante actiones honestas; in natura lapsa verò sunt difficiles ob graves tentationes internas, & externas, tum ex concupiscentia, tum ex Dæmone, & mundi illecebris contingentes, & inducentes hominem ad peccandum. Ut autem re ipsa operetur homo cum difficultate, & hostium copia impediente, major quoad entitatem virtus necessaria est; nam licet possit re ipsa operari cum ea difficultate, & scire impossibilitate morali, regulare tamen est, eum non operari, & hostibus cedere, nisi fortioribus auxiliis præmuniatur, commune enim, & regulare est, voluntatem amare, quod ipsi vivacius proponitur, & naturali ipsius inclinationi, & vehementiori affectioni conformius est. quare etiam nunc in natura lapsa ad victoriam gravis tentationis re ipsa obtinendam majus, quoad virtutem intrinsicam, auxilium necessitate consequenti desideratur. De quo plura tom. 2. de ente supernat. disp. 114. sect. 18. & 20.

CLXII. Porro major hæc virtus intrinseca necessaria non differens essentialiter, & specie à virtute auxiliorum naturæ integræ multipliciter potest contingere. Auxilia enim gratiæ in utroque statu sunt illustrationes, & affectiones honestæ; earum autem virtus motiva, & impulsiva voluntatis ad honestum multiplex est. Primum earum virtus, & motio augeri potest per intentionem gradualem, cujus capaces sunt, quo enim intensiores sunt, magis impellunt, & movent arbitrium ad honestum, magisque elevat motionem concupiscentiæ, & hostium ad turpe. Secundò per multitudinem etiam disjunctam, & mutuo non unitam; plures enim suasiones, & affectiones simul moventes, & impellentes ad idem opus, majus conficiunt momentum, magisque inducunt voluntatem ad illud agendum, quam unica tantum, quia simul unitæ eidem subiecto animæ æquivalent intensiori motioni, etiam inter se unitæ non sint, sicut plures amicorum suasiones, & preces efficaciores sunt, quam unius tantum suasio, & deprecatio ad persuadendum amicum. Quæ multitudo interdum potest esse ejusdem speciei, interdum plurium specierum differentium; simul enim possunt componi, tum illustrationes, & affectiones numero tantum distinctæ, tum specie differentes,

sicut possunt simul existere actus deliberati voluntatis. Tertiò, in eadem multitudine, & intentione gradualem potest esse major, & fortior auxilii motio per individuaalem perfectionem majorem illustrationis, & affectionis: nam intra eandem speciem, & in eadem intentione qualitatis potest esse inæqualitas perfectionis, ut in Metaphysica exponemus; quare in eadem intentione potest una illustratio, & affectio magis movere, quam alia, quia vivacior honestatis representatio est, majorque inclinatio ad illam. Igitur quocumque modo augeatur motio, & virtus intrinseca auxiliorum naturæ lapsæ supra virtutem necessariam auxiliorum naturæ integræ, poterit natura lapsa re ipsa operari, sicut integra, & suorum auxiliorum efficaciam obtinere.

CLXIII. Duo tandem monuerim. Alterum, licet differentia essentialis necessaria non sit inter auxilia naturæ integræ, atque lapsæ, eam tamen intervenire posse, ut exposuimus tom. 2. de ente supernat. disp. 111. sect. 6. nam in natura lapsa moveri potest voluntas ad resistendum concupiscentiæ ex illustratione, & affectione ipsius resistentiæ, quæ honesta est, ex qua illustratione, & affectione moveri non potest natura integra, quæ eam resistentiam non patitur. Alterum, licet regulariter ad efficaciam auxiliorum naturæ lapsæ major virtus intrinseca, quam auxiliorum naturæ integræ necessaria sit, interdum tamen necessariam non esse. Quia plures sunt actus, quibus concupiscentia parum, aut nihil resistit, nec tentatio obstat externa, vel quia ingenitæ naturæ inclinationi conformes sunt, ut alere filios, diligere parentes, solvere debitum conjugii, tueri vitam incolumem, & subvenire necessitati famis, & sitis nocivæ, vel quia bonum delectabile oppositum, aut non proponitur, sed aliud bonum honestum oppositum, aut adeò remissè, ut nulla vix sit difficultas superandi. Tota autem necessitas fortioris virtutis auxiliorum naturæ lapsæ revocatur in resistentiam concupiscentiæ, & difficultatem superandam operando honestè. Quare hæc doctrina locum non habet in diuturna perseverantia iustitiæ, quia ad illam obtinendam plures, & graves difficultates, & tentationes lapsis hominibus occurrunt.

SECTIO XVI.

Elevatur fundamentum Baianorum, propositum sectione 12.

CLXIV. **I**am promptum est fundamentum à Baianis objectum sect. 12. omnino elevare. Nam si de actibus intrinsecè supernaturalibus sermo sit, æquè infirma est natura integra secundum se considerata, ac natura lapsa; considerata verò cum auxiliis supernaturalibus etiam indifferentibus, æquè potens est natura lapsa, ac integra, ut arguebamus n. 147. atque adeò naturæ infirmitas, & lanitas nullum vendicant essentialia auxiliorum intrinsecè supernaturalium discrimen. si verò de actibus intrinsecè naturalibus differamus, natura lapsa ex se cum principis sibi debitis, potestate quidem antecedenti æquè potens est, ac natura integra, quia libertas naturalis indifferens ad actus moraliter bonos, & malos cum peccato extincta non est, ut lib. sequenti demonstrabimus; secus verò potestate consequenti propter difficultatem, & moralem impossibilitatem agendi cum solis auxiliis necessariis naturæ integræ ex se promptæ,

ptæ, & facilis ad sequendum honestum. Ad hanc tamen infirmitatem consequentem, quæ in sola honestè agendi difficultate consistit, non est necessaria differentia essentialis auxiliorum gratiæ, præsertim ea, quæ à Baianis contenditur, sed sufficit differentia accidentalis, & individualis in augmento virtutis, sive intensivo, sive extensivo constituta, quam assert. 3. exposuimus. Nec urget confirmatum ex captivitate concupiscentiæ objecta n. 134. Nam, ut præmissimus sect. præcedenti, & lib. sequenti statuimus, hæc captivitas, & necessitas non est antecedens, tollens posse, sed consequens tantum, tollens actualiter operari propter resistentiam concupiscentiæ, & difficultatem victoriæ. Quæ omnia ex doctrina sectionis præteritæ, prompta, & plana sunt, & omnino e-nervant quicquid ex ratione Baiani petunt.

CLXV. Ad Augustinum consequenter respondeo. Non est mens Augustini lib. de correptione & gratia cap. 10. & sequentibus constituere discrimen essentialis, & specificum inter auxilia naturæ integræ, atque lapsæ, quod Baiani contendunt; sed tantum auxilium efficacæ perseverantiæ in natura lapsa vendicare majorem, & fortiolem virtutem agendi, quam in natura integra, ut motibus contrariis concupiscentiæ, & aliis impedimentis honestæ actionis cum efficaciam, & actuali victoriæ prævaleat; quod à nobis facile admittitur, & absque Baianorum discrimine ex præteritis componitur. Baiani enim univèrsim ad omnes salutes actus tale discrimen essentialis desiderant; Augustinus verò non ad omnes, sed solum ad perseverantiæ actum differentiam auxilii significat, ut eum legenti constantissimum erit. Item Baiani tale discrimen non solum inter auxilia efficaciam tribuentia actu operari, sed etiam inter sufficientia tribuentia posse constituunt; Augustinus verò inter auxilia solum efficaciam, quia solum componit auxilium Adamo ad perseverandum collatum cum auxilio efficaci, quo justus in natura lapsa re ipsa perseverant, & huic soli specialem virtutem intrinsecam ad superanda impedimenta naturæ lapsæ cum eventu perseverantiæ adscribit. Major autem hæc virtus intrinseca necessaria componitur absque efficaciam, & connexionem intrinsecam auxilii cum eventu perseverantiæ, ut exposuimus num. 158. Quæ absque negotio tibi persuadebis, si sincerè totum eorum capitulum contextum, & singula testimonia à n. 135. ad n. 138. à Baianis objecta expendas.

CLXVI. In primis testimoniis n. 135. ex cap. 11. productis ultro damus disparitatem gratiæ auxiliantis Adamicæ, & nostræ, quam in genere Baiani contendunt. Addimus tamen, eam ab Augustino non solum in potentiore virtute auxilii naturæ lapsæ superante resistentiam concupiscentiæ, qua Adamus non eguit, sed etiam in efficaciam redemptionis necessaria soli naturæ lapsæ collocari. Primam disparitatem evincit primum testimonium, secundam continet secundum. Vbi enim Augustinus posuit: *Præinde est non interim latere nunc, verum tamen potentiore gratia indigent isti*; continuo nullis interjectis verbis subjicit: *Et quæ potentior, quam Dei unigenitus Filius æqualis Patri pro eis homo factus?* ergo potentior gratia, qua nunc indigent lapsi, fuit ex mente Augustini unigenitus Patris pro eis homo, & redemptor factus. Eadem mente disparitatem gratiæ exponens præmiserat initio: *Ille (Adamus) in illis bonis Christi morte non eguit: istos à reatu illius agni sanguis absolvit.* Igitur ejus gratiæ disparitas ab Augustino constituta, non est revocanda in solam potentiolem virtu-

tem intrinsecam auxilii, sed etiam in extrinsecam redemptionem Christi, quæ lapsis hominibus præ Adamo innocenti necessaria fuit.

CLXVII. Rursus addimus, eam disparitatem non doceri ab Augustino inter omne auxilium Adamicum, & omne nostrum, ut Baiani volunt, sed inter auxilium perseverantiæ Adamo innocenti collatum, & auxilium perseverantiæ collatum lapsis prædestinatis, qui gratia Christi à damnatione liberantur; atque adeò solum inter auxilium, quod in Adamo inefficax fuit, & illud nostrum, quod in lapsis hominibus efficaciam est, & specialem difficultatem, omniumque maximam, propter quam specialem quoque virtutem intrinsecam vendicat, superare debet. At præter hæc auxilia plura sunt, quæ in Adamo efficaciam fuerunt, & plura in nobis inefficacia sunt, & vitio voluntatis effectu frustrata, ut ea, quæ reprobis, ut salvi fieri possint, & peccatoribus, ut Dei præcepta possint implere, tribuuntur; his enim auxilia sufficientia non adesse, doctrina Catholica ferre non potest: item in nobis plura efficaciam sunt, quæ luctam, & certamen non patiuntur, ut ad alendum filios, tuendum vitam, & alia ejus generis honesta opera à Deo provisã. Quare ex Augustiniana disparitate non conficitur, omne nostrum auxilium à virtute intrinseca antecedenti tribuentique posse ab omni Adamico differre. Assumptum ostendit, quod immediatè post assertam utriusque gratiæ disparitatem in ejus comprobationem subjungit: *Ille in bonis erat; Sancti vero, ad quos pertinet liberationis hæc gratia, in malis sunt.* Vtique gratia liberationis à damnatione utriusque liberantur. Item totus contextus duorum capitulum, quæ in ejus disparitatis explicationem incumbunt. Quare caput 13. sic oritur: *Hæc de his loquor, qui prædestinati sunt in regnum Dei.*

CLXVIII. Operosior est expositio eorum, quæ ad qualitatem specificam discriminis essentialis auxiliorum, scilicet ex se indifferentium in natura integra, & intrinsecè determinantium in natura lapsa, non solum quæ actu operari, sed etiam quæ posse tribuunt, stabiliendam producuntur. Ad testimonia ex n. 136. respondeo. Primum etiam in natura lapsa sunt plura auxilia, quibus operamur si velimus, & cum volumus, sicut auxilium Adami fuit, constat enim ex num. 113 & 114. Deum nobis etiam lapsis gratiam conferre operatricem sub conditione *si voluerimus.* Quare ex iis testimoniis non conficitur, omnia auxilia naturæ lapsæ esse intrinsecè determinantia, sed plura potius esse intrinsecè indifferentia, sicut auxilium Adami. Secundò nec de aliquo naturæ lapsæ auxilio id colligitur; quia Augustinus solum docet nobis dari auxilium, quod facit, ut velimus. At etiam auxilio intrinsecè indifferenti, & libera voluntatis cooperatione determinato convenit, quod faciat ut velimus, & agamus, ut n. 21. & seq. ostendimus. Nec obstat, hanc conditionem referri ab Augustino in majorem nostri auxilii præ Adamico potentiam, & virtutem, quia in eam talis conditio revocari potest, quin virtus, & potentia intrinseca auxilii sit adæquata ratio ejus conditionis, sed tantum partialis, & magis principalis, scilicet quia major auxilii virtus maximi momenti est, & plurimum confert, ut re ipsa velit, & operetur voluntas, non volitura, nec operatura, si talis virtus auxilio non inesset, quamvis intrinsecè efficaciam, & cum voluntatis consensu connexa non sit, ut notavimus n. 158.

CLXXX. Quæ n. 137. proposita sunt ex cap. 12. similiter diluuntur. Eis enim solum voluit Augustinus docere discrimen auxilii sufficientis naturæ integræ ab efficaci naturæ lapsæ, illud sine quo non, istud verò auxilium quo usurpans, quia illud solum donavit sufficientiam, & posse operari; istud verò rursus donat operationem actualem, quia eo fit, ut voluntas operetur. Quod discrimen licet Augustinus refundat in aliquam vim, & excellentiam intrinsecam nostri auxilii præ auxilio Adami, adæquata tamen ejus discriminis ratio potest rursus exigere consensum extrinsecum arbitrii, in quem ea vis, & præcellentia intrinseca nostri auxilii plurimum confert, ut nuper dicebamus. Etenim in Deum donare nobis meritum, quamvis auxilium intrinsecè indifferens sit, illustravimus multis superius, quia ad eam donationem, & effectum nostra etiam acceptatio libera, & consensio necessaria est: quemadmodum Rex donat mihi dignitatem, quam liberè accepto, potens non acceptare, & gratiam confert, qua fit, ut ego dignitatem possideam, quam non confert alteri eam non acceptanti, licet illam obtulerit. Quod in auxilio divinæ gratiæ magis elucet, quia præter auxilium præveniens confert illi, qui re ipsa operatur, auxilium concomitans, quod re ipsa non cogit, licet obtulerit, non operanti. Quare Angelis, qui re ipsa perseverarunt, auxilium providit, non solum sine quo non, sed etiam quo, quia divino auxilio perseverantiam acceperunt, factumque fuit, ut perseverarent, sicut exposuimus disp. præ. Neque obstat, exposuisse auxilium quo per beatitudinem tribuentem effectum beandi independentem à nostro consensu. Quia exemplorum similitudo, non est semper adæquata, si enim omnino adæquata esset, etiam conficeretur, per auxilium quo tolli libertatem, & meritum, sicut tollitur per beatitudinē, quod dogmatibus fidei contradicit.

CLXXX. Item respondeo. Augustino in eis testimoniis non est sermo de gratia perseverantiæ in via, sed de gratia perseverantiæ in patria, qua non solum non deserimus justitiam, sed etiam deserere non possumus, ut ea ratione exponeret plenè discrimen primæ gratiæ Adami collatæ à gratia Christi meritis lapsis hominibus concessa; quippe ea non solum est, qua viatores prædestinati retineant justitiam absque peccato, sed etiam ea, qua iidem beati non possunt peccare, nec justitiam deserere, quia ea ad complementum, & perfectionem perseverantiæ spectat. De qua gratia patriæ nostra controversia non est, sed tantum de gratia viæ: illam enim esse intrinsecè efficacem, & cum perseverantia connexam, nullus non fatetur, imo tollere potestatem antecedentem, & libertatem peccandi, & deserendi justitiam, omnes communiter tuentur. Hæc mens ex filo, quo textitur Augustinianus sermo, non leviter infertur. Nam ante objecta testimonia, quæ initium cap. 12. exhibet, præmiserat Augustinus in fine capituli præcedentis: *Quid erit autem liberius libero arbitrio, cum non poterit servire peccato, quæ futura erat & homini, sicut facta est, & Angelis sanctis merces meriti?* En sermo de mercede gloriæ tollente potestatem serviendi peccato, quam primus homo, si non peccasset, adipisceretur, sicut Angeli sancti adepti sunt. Quibus mox subjungit: *Quapropter bona ista, quid inter se differant, diligenter, & vigilanter intueendum est. posse non peccare, & non posse peccare; bonum posse non deserere, & bonum non posse deserere.* Paucisque interjectis concludit: *Prima ergo libertas voluntatis erat posse non peccare: novissima erit multo major non posse peccare. Prima erat perseverantiæ pote-*

stas bonum posse non deserere: novissima erit felicitas, perseverantiæ bonum non posse deserere. Quis hic neget, Augustinum differere de felicitate perseverantiæ, qua beati in patria non possunt justitiam deserere? His igitur finiens c. 11. aggreditur continuo sic c. 12: *Numquid quia erunt bona novissima potiora, atque meliora, ideo fuerunt illa prima, vel nulla, vel parva? Itaque ipsa adjutoria distinguenda sunt. Aliud est adjutorium sine quo aliquid non fit, aliud est adjutorium, quo aliquid fit, &c.* Cernis, primum testimonium oppositum n. 137. necesse ab Augustino continenti filo cum gratia perseverantiæ in patria; ideoque non abs re ejus testimonii doctrinam exponendam de tali gratia patriæ, non autem viæ. Cujus etiam argumentum sit quod beatitudinem ipsam explicat Augustinus esse auxilium quo, de quo in eo differit. consequenter de eodem dono etiam secundum testimonium exponendum est, quia Augustinus illud conjungit cum primo, & tanquam consequens illius reddit. Argumentoque sint postrema ejus testimonii verba: *Tale, ut per donum non nisi perseverantes sint;* quæ significant donum tollens potestatem, & libertatem non perseverandi beatitudinis propriam.

CLXXXI. Denique ad postrema testimonia num. 138. respondeo. *Indeclinabilitas, inseparabilitas, & invincibilitas,* quam Deus præstat naturæ lapsæ perseveranti in justitia per auxilium gratiæ subveniens infirmitati voluntatis humanæ, non est omnino antecedens, sed partim antecedens, & partim consequens, scilicet partim proveniens ex majori fortitudine, & virtute intrinseca auxiliorum naturæ lapsæ, præ auxiliis naturæ integræ, quam sect. anteriori asserit. 3. præmissimus, partim ex consensu libero voluntatis, qui sub eis præcellentibus auxiliis re ipsa futurus est, & non esset futurus, si eis non præmuniretur talis infirmitas, sed solis auxiliis naturæ integræ necessariis relinqueretur. Nam infirmitas voluntatis humanæ peccato contracta, non est antecedens, sed consequens, alioquin periret omnino libertas ad bonum amplectendum, & peccandi potestas, ut sæpius præmonuimus, & lib. sequenti probabimus. ergo virtus, & fortitudo auxiliorum subveniens huic infirmitati, non debet esse antecedens, sed sufficit consequens. Item quia plures sunt in natura lapsæ, qui re ipsa non perseverant, cum possent perseverare, & suo vitio, & non defectu potestatis antecedentis à perseverantia desistunt. si autem auxilium tribuens posse antecedens ad perseverandum esset intrinsecè indeclinabile, & invincibile, à perseverantiaque inseparabile, nullus posset potestate antecedenti perseverare, qui re ipsa non perseveraret. ergo potestas antecedens perseverandi in natura lapsa, non vindicat indeclinabilitatem, & invincibilitatem, à perseverantiaque inseparabilitatem, auxiliis adæquate intrinsecam.

CLXXXI. Aliter his, & cæteris superioribus testimoniis respondeo. Auxilium perseverantiæ naturæ lapsæ præ natura integra, est intrinsecè efficax, & determinans voluntatem; verumtamen non est omnino præveniens, & à consensu libero voluntatis independens, sed affectus efficacis deliberatus voluntatis ex gratia antecedenti, & indifferenti procedens, quo voluntas præmunita, tentationibus resistit, & impetu adversitatum à justitia removementium invincibilis redditur. Quippe hic liber, & efficacis voluntatis affectus donatur à Deo, etiam si solo auxilio gratiæ indifferenti præveniatur voluntas, & inter auxilia divinæ gratiæ à sanctis Patribus connumerata-

meratur, ut illustravimus disp. 103. sect. 4. de ente supern. & disp. 5. præterita sect. 3. & seqq. ergo perseverantia ab eo affectu libero voluntatis procedens referri debet in auxilium speciale intrinsecè efficax naturæ lapsæ præ integra; siquidem Deus tale donum non contulit naturæ integræ, sicut lapsæ, quæ Deo illud acceptum refert, & ab illo totam suam firmitatem, & invincibilitatem adversus concupiscentiæ motus, & tentationes Diaboli, terroresque mundi desumit.

CLXXXII. Hanc interpretationem elicio ex verbis proximè antecedentibus, quibus Augustinus postremis testimoniis prævit: *Eis non solum dat adjutorium, quale primo homini dedit, sine quo non possit perseverare si velit: sed in eis etiam operatur & velle, ut quoniam non perseverabunt, nisi possint, & velint, perseverandi eis possibilitas, & voluntas divina gratia largitate donetur.* Itaque, quoniam non perseverabunt nisi & possint, & velint, scilicet nisi hæc duo jungantur, & posse antecedens, & velle consequens, ideo eis & perseverandi possibilitas, & perseverantiæ voluntas divinæ gratiæ largitate donatur, & in hanc voluntatem, seu affectum liberum perseverantiæ refertur speciale auxilium lapsorum perseverantium, præ illo, quod Deus primo homini dedit. Quare immediate necit: *Tantum quippe Spiritu sancto accenditur voluntas eorum, ut ideo possint quia sic volunt.* ergo ideo possunt perseverare nunc iusti præ Adamo, quia Spiritu sancto accendente voluntatem eorum efficaciter perseverare volunt, in taleque velle revocandum est auxilium speciale eorum. Quod in eodem capite circa med. differens de gratia, qua Martyres perseverarunt, præsignificaverat: *Ille Adam, & terrente nullo, & insuper contra Dei terrentis imperium libero usus arbitrio non stetit in tanta felicitate, in tanta non peccandi facilitate. Isti autem non dico terrene mundo, sed sævient, ne starent, steterunt in fide. Unde hoc, nisi donante illo, à quo acceperunt spiritum non timoris, quo perseverantibus cederent, sed virtutis, & charitatis, quo cuncta minantia, cuncta invitantia, cuncta cruciantia superarent.* Quibus Augustinus spiritui, & amoris charitatis donato à Deo, quo Martyres erant accensi, adscribit victoriam perseverantiæ eorum adversus minas, & cruciatus Tyrannorum.

CLXXXIV. Itaque tota disparitas, quam cap. 11 & 12. de corrept. & gratia adstruit Augustinus inter gratiam lapsis prædestinatis, & Adamo innocenti ad perseverandum collatam, revocari potest in velle liberum, & efficacem, sive formale, sive virtuale perseverantiæ, quod Deus lapsis hominibus, & non Adamo donavit, sicut discrimen gratiæ Angelorum stantium, & cadentium in tale velle, Baianorum opinione, potest revocari. Nam tale velle est verè donum, & auxilium gratiæ. Tale autem lapsis hominibus donat, & non Adamo. Quare auxilium speciale naturæ lapsæ, quo fit, ut ipsa perseverare velit, differens ab auxilio naturæ integræ, quo solum potuit perseverare si vellet, non vero fecit Deus ut vellet, intelligi optime potest esse ex mente Augustini ipsa voluntas, seu volitio libera, & efficacis perseverandi; quia per ipsam donatam à Deo, facit Deus efficaciter, ut homo perseverare velit, & juvat efficaciter, ut re ipsa perseveret.

CLXXXV. Nec obstat, cum affectum efficacem, & liberum perseverantiæ non distingui ab ipso vel-

le, auxilium autem distingui ab effectu, ad quem voluntati auxiliatur. Tum quia is affectus liber, & efficacis non asseritur auxilium Dei ad velle, sed ad actum perseverare arbitrii, qui ab eo affectu distinguitur. Nam perseverantia complectitur omissionem peccati, & adimplentionem omnium præceptorum. Omisso autem omni peccati, & adimpletio integra præceptorum ab affectu efficaci perseverantiæ distinguitur. Tum quia phrasi Augustini, causa formalis dicitur auxilium Dei ad effectum formalem, quem præstat, ut beatitudo ad effectum beandi. volitio autem efficacis est causa formalis effectus volendi. Ita cap. 12. de correptione exponens adjutorium quo proprium naturæ lapsæ distinctum ab adjutorio sine quo non naturæ integræ: *At verò beatitudo, quam non habet homo, cum data fuerit, continuo fit beatus. Adjutorium est enim, non solum sine quo non fit, verumtamen quo fit, propter quod datur. Quapropter hoc adjutorium, & quo fit est, & sine quo non fit, quia si data fuerit homini beatitudo, continuo fit beatus; & si data nunquam fuerit, nunquam erit.* ergo similiter censeri ab Augustino potest auxilium quo arbitrium velit perseverare volitio ipsa libera perseverandi; quia si ea data fuerit homini, continuo fit liberè volens: sicut enim volitio est causa formalis effectus volendi, ita beatitudo effectus beandi, & sicut beatitudo est donum Dei, ita volitio meritoria perseverandi, etiam si auxilio antecedenti omnino indifferenti fiat, ut præteritis fancivimus.

CLXXXVI. Dicit Baianus, hoc auxilium speciale naturæ lapsæ, quod in amore efficaci justitiæ, & perseverantiæ consistit, nihilo differre ab eo auxilio, quod ipse contendit, cum ejus sententia sit, auxilium naturæ lapsæ esse efficacem charitatis amorem, infusum, & donatum à Deo. Verum longè distantissima est nostra sententia. Admitto quidem expositionem doctrinæ Augustinianæ in lib. de corrept. & grat. de auxilio speciali naturæ lapsæ, quod sit velle efficacis perseverantiæ, & justitiæ donatum à Deo. Dissensio tamen à Baianis in multis. Primò, quia tale velle absolutum, & efficacis à me asseritur omnino liberum, & ex libera ipsius arbitrii determinatione cum auxilio gratiæ ex se indifferenti procedens, quia ea etiam ratione donum Dei, & auxilium gratiæ ad perseverandum tuemur: Baiani verò tale velle omnino necessarium, & non liberum, primòque determinans voluntatem, & non ab ejus determinatione libera profectum tuentur. Secundò, quia nos in tale velle efficacis non revocamus omne auxilium naturæ lapsæ, tum quia ante ipsum præcedit auxilium gratiæ, quo talis affectus efficacis fiat, tum quia in eis etiam, qui re ipsa non perseverant, auxilium gratiæ ad perseverandum sufficientem admittimus, quod necessario differens est à voluntate efficaci perseverandi: Baiani verò nullum aliud præter tale velle auxilium in statu naturæ lapsæ agnoscunt, etiam sufficiens, & tribuens posse voluntati. Tertiò, quia nos non solum velle efficacis charitatis, sed etiam ipsi, & religionis, aliarumque virtutum, quod vel ad perseverandum, vel aliud pietatis opus agendum juvat, inter auxilia divinæ gratiæ numeramus. Baiani verò solum efficacem charitatis amorem auxilium naturæ lapsæ volunt. In qua dissensione, pro qua sententia stet veritas, & nostræ fidei doctrina, alibi expendendum est, & facile concies ex præmissis n. 156.

DISPUTATIO VIII.

An dona justitiæ primo homini innocenti concessa eo debeantur naturali constitutioni ipsius, ut sine illis in statu puræ naturæ non potuerit creari?

Hæc disputatio Baio, & Baianis prima est. In eam Baio integrum librum *De prima hominis justitia*, & Baiani proluxa scripta contendunt. Nos omnia eorum asserta in unam hanc disputationem cogemus. Ideo brevis hæc, licet cæteris fusior, habenda est.

SECTIO I.

Aliquibus præmissis controversia proponitur.

Ria breviter præmittenda sunt. Alterum, naturam in prima sua conditione non fuisse creatam, qualis nunc nascitur, pronam ad malum, infirmam ad bonum, & ignorantem; sed rectam, in bonumque robustam, sapientem, absque difficultate, & propensione in turpia, quam modo assidue experitur. Ita communis Patrum consensus cap. 1. Genes. præcipue ad illud *Creavit Deus hominem ad imaginem & similitudinem suam*. Vbi ad imaginem Dei secundum dona naturalia, videlicet mentem, voluntatem, memoriam, ac liberum arbitrium; ad similitudinem verò factum esse hominem secundum dona gratuita sanctitatis, justitiæ, ac omnis rectitudinis, arbitrantur Origenes, Basilius, Ambrosius, Nyssenus, Eucherius, Victorinus, Theodoretus, & Rupertus, relati à nostro Pererio lib. 4. in Genes. ad verba superiora §. *Multorum est*. Item communis Theologorum suffragium cum sancto Thoma 1. p. q. 63. & Magistro in 2. dist. 16. supponitque Araucanicum 2. can. 19. ibi: *Natura humana, etiam si in illa integritate, in qua condita est, permaneret, nullo modo seipsam creatore non adjuvante servaret: unde cum sine gratia Dei, salutem non possit custodire, quam accepit, quomodo sine Dei gratia poterit reparare, quod perdidit?* Audis, naturam integram, & justam à Deo conditam; & sine gratia Dei neque tunc servari, neque modo reparari posse. Rursum habet Augustinus lib. 14. de civitate Dei c. 17. *Sicut scriptum est, nudi erant, & non confundebantur; non quod eis sua nuditas esset incognita, sed turpis nuditas nondum erat; quia nondum libido membra illa præter arbitrium commovebat, nondum ad hominis inobedientiam redarguendam sua inobedientia caro quodammodo testimonium perhibebat*. Itaque primi nostri parentes solum post peccatum rebellionem carnis experti sunt. Idem cap. 19. *Motus appetitus ante peccatum in Paradiso vitiosi non erant. Non enim contra rectam voluntatem ad aliquid movebantur, unde necesse esset, eos ratione tanquam frenis regentibus abstinere*. Quippe solo rationis imperio frænari poterant, facileque parebant, ut ipsemet Augustinus tradit lib. de corrept. & gratia cap. 10 & 11. *Lege copiosam illorum felicitatis descriptionem apud Prosperum lib. 2. de vita contemplativa cap. 18. inter alia: Quis sufficienter enumeret quæ, & quanta bona illi abstinentiæ contemptus acquerit? quod intellectualis mentis dignitate donatus imaginem sui creatoris accepit: quod soli*

Deo subiectus, omnia visibilia sibi subiecta conspexit. Non inquietabat molesta sollicitudo quietum, non fatigabat labor anxius otiosum, non somnus opprimebat invictum, non amittendæ vitæ timor angebat de immortalitate securum. Habebat facilem victum, corpus ex omni parte sanum, tranquillum motum, cor mundum, ignarus penalis mali, expers peccati, capax Dei. Quid eo felicium, cui erat orbis subiectus, nullus infestus, liber animus, & visibilis Deus? Quis jam dicat, hominem creatum, qualis nunc nascitur, infelix, & miser, stimulis carnis agitatus, & acri pugnae partis lentientis cum rationali subiectus.

Alterum præmitto, rectitudinem, & justitiam, in qua homo primum creatus est, non solum fuisse eam; quæ in finem naturalem conducirer, sed etiam quæ in æternam felicitatem promoveret, nimirum gratiam sanctificantem, & adoprantem hominis in filium Dei; & hæreditatem æternam. Id manifestè indicant divinæ litteræ; cum prædicant nos per Christum renovari ad eam justitiam, in qua initio conditi sumus. Apostolus ad Ephesios 4. *Renovamini spiritu mentis vestrae, & induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia, & sanctitate veritatis*. Etenim qui renovari videtur, supponitur aliquando novus; quod si renovatio consistit in eo, ut induamus hominem Christo similem, creatum secundum Deum in justitia, & sanctitate veritatis; fuit igitur aliquando homo, sicut in prima creatione editus secundum Deum in justitia, & sanctitate veritatis. similia habet Paulus ad Colof. 3. & ad Corinth. 4. supponit apertè illud dogma Trident. sess. 6. in decreto de peccato originali, ibi: *Si quis non constituitur, primum hominem Adam, cum mandatum Dei in Paradiso fuisse transgressus, statim sanctitatem, & justitiam, in qua constitutus fuerat, amisisse, anathema sit*. Et post pauca: *Si quis Adæ prævaricationem sibi soli, & non ejus propagini asserit nocuisse, & acceptam à Deo sanctitatem, & justitiam, quam perdidit, sibi soli, & non nobis etiam eum perdidisse, anathema sit*. Igitur Adam initio fuit ante peccatum justus, ac sanctus; ea quidem justitia, ac sanctitate, quam Tridentinum supponit, nobis per Christum conferri, ut in æternam felicitatem perducamur. Innumera confirmant testimonia Patrum. August. lib. de correptione & gratia cap. 11. *Quid ergo? Adam non habuit Dei gratiam? Imo verò habuit magnam*. Et post alia: *Neque ipsum Deum esse voluit sine sua gratia, quem reliquit in ejus libero arbitrio*. Cyrillus adversus Anthropomorphitas cap. 1. differens de prima hominis conditione: *Cum verò non tantum ratione præditum esse oporteret; sed etiam sancti Spiritus participem, ut illustriores in se haberet divinæ naturæ characteres, insufflavit ipsi Spiritum vitæ. Hic autem est spiritus, qui per filium rationali crea-*

Disp. VIII. Dona sanctitatis homini innocenti indebita.

turæ est suppeditatus; qui quidem ipsam transformat in formam, hoc est, divinam. Quod argumentum uberi & eleganti calamo prosequitur cap. 3 & 4. Item lib. 2. in Ioannem cap. 3. Irenæus lib. 3. contra hæreses cap. 37. sic inducens loquentem Adamum: *Quoniam eam, quam habuit à Spiritu sanctitatis stolam, amisit per inobedientiam, &c.* Cyprianus serm. 3. de bono patientiæ: *Adam contra præceptum celestis cibi letalis impatiens in mortem cecidit, nec acceptam divinam gratiam patientia custode servavit*. Eadem tradunt Ambrosius lib. 6. exameron cap. 7. & lib. 7. in Lucam cap. 48. Basilius Hom. in Psalm. 48. ad illud: *Homo cum in bonare esset, &c.* Leo Papa serm. 1. de jejuniis decimi mensis. Gregorius lib. 5. epist. 4. & lib. 6. epist. 31. Chrysostr. hom. 16. in Genesim. Nazianzenus in oratione de Pascha.

Tertiò præmitto, puram naturam uno verbo eam dici, quæ nihil habet debito, & exigentia naturæ superadditum, sive bonum, sive malum. Itaque illa est, quæ nec peccato subjacet, nec poenæ peccati; nec ullum obtinet naturam superans gratiosum donum. In quo Baiani cum omnibus Scholasticis conveniunt. Item conveniunt, statum puræ naturæ medium esse inter statum, in quo Adamus reipsum conditus fuit, & eum, in quo homo lapsus nascitur; nam à primo differt per dona Adamo concessa, à secundo verò per originale peccatum, & poenas peccato annexas, quibus nunc subjacet homo.

Quamquam revera inconsequenter Baiani, statum primi hominis, negent, esse puræ naturæ statum, si rigori definitionis standum est, & opinioni, quæ ipsi tuerentur, dona Adamo concessa eo fuisse ipsi debita, ut sine illis creari non potuerit. Nam status puræ naturæ ab ipsis etiam definitur, in quo natura nullum obtinet gratiosum, & indebitum donum, & nulli peccato subjacet; nec poenæ peccati. At talis fuit status, in quo primum Adamus conditus fuit; siquidem in eo nullus peccati, nec poenæ ipsius reus fuit, nec dona ulla obtinuit, quæ ipsi innocenti non fuerint debita, quandoquidem Baiani arbitrantur, sine omnibus illis non potuisse à Deo creati, ergo revera in statu pure naturæ conditus fuit. Cæterum quia communi omnium Scholasticorum consensu ea dona gratiosa, & indebita fuerunt Adamo, sine quibus potuit à Deo etiam innocens relinqui; idè status puræ naturæ reipsum creditur esse is, in quo natura absque peccato eis donis existit privata.

Porro triplex est bonorum genus, quæ Adamo à Deo tributa fuerunt; & in controversiam venire possunt; an sine peccato negari ei potuerint? Primum eorum, quæ ad justitiam pertinent conferentem in beatitudinem æternam, ad quæ spectant elevatio, & ordinatio naturæ in opera supernaturalia, & beatitudinem supernaturalem æternam, gratia habitualis sanctificans, virtutes infusæ Theologicæ, & morales, actus ipsarum meritorii, & ipsa beatitudo æterna. Alterum eorum, quæ ad frændam rebellionem appetitus, & in obedientia rationis continentiam data fuerunt, sive in unam qualitatem, sive in plures, sive in providentiam extrinsecam Dei revocentur. Tertium genus est eorum, quæ immunitatem ab omni miseria naturæ complectuntur; scilicet morte, ignorantia, errore, morbo, & cæteris miseriis, quibus nunc homo lapsus obnoxius est, & non fuit subiectus ante peccatum Adamus. Itaque de omnibus his donis contendimus,

an eo fuerint indebita Adamo secundum naturalem ipsius conditionem, & providentiam considerato, ut sine illis à Deo conditi non potuerint?

Igitur Baio, & Baiani tenacissimè tuerentur, ea omnia ad eam naturæ innocenti deberi, ut Deus negare ea non potuerit, ideoque omnia ad hominis naturalem conditionem pertinere. Consequenter asserunt, chimericam esse distinctionem duplicis generis bonorum, & actuum, qua communiter Scholastici utuntur, eorum scilicet, quæ ad justitiam, & felicitatem naturalem pertinent, & eorum, quæ pertinent ad justitiam, & felicitatem supernaturalem; quia omnes virtutum actus in statu innocentie ex principiis naturæ debitis sunt, & idè omnes usurpatione Baii sunt naturales; & omnes in beatitudinem supernaturalem diriguntur, & idè omnes supernaturales sunt usurpatione Baianorum, de voce solum contententium cum Baio, ut notavimus disp. 5. sect. 7.

Mens Baii aperta est ex propositione 22. 27. 56. 79. damnatis in Bulla, & ex iis, quæ nunc subjungimus. Baio enim lib. 1. de prima hominis justitia cap. 4. cui titulus est: *Quod prima creationis integritas non fuerit indebita naturæ humanæ exaltatio, sed naturalis ejus conditio*. initio sic habet: *Forstian plerique non difficulter adducentur, ut veterum testimonis adherentes à communi recentiorum opinione discedant, sententes, hominem sic initio conditum esse rectum, ut justitia, pietate, & cæteris Spiritu sancti charismatibus repletus fuerit. Cæterum quod hæc fuerit naturalis ejus conditio, cujus semper necessario sit absentia malum, & non potius indebita quadam humane naturæ exaltatio, unde cap. 6. cui est titulus: Quod vera justitia fuerit primo homini naturalis, sic aggreditur: Cuius itaque consistit, justitiam sic primo homini in sua creatione fuisse collatam, ut & in illo esset, & in omnes ejus posteriores generationes transfret cum cæteris animi ejus, corporisque doribus eo modo, quo peccatum originis cum suis effectibus transiret, mirum est quomodo quisque dubitare queat; an sit homini naturale, quod tam evidenti ratione comprobatur ad primam ejus naturam debere pertinere*. Et in medio capitis postquam præmisit illud Augustini de spiritu & littera cap. 27. *Hoc agit spiritus gratia, ut imaginem Dei, in qua naturaliter facti sumus, infundat in nobis*, sic expendit. *Audi quod ait; nos in imagine Dei, quæ spiritu Dei instauratur, non supernaturaliter, sed naturaliter esse factos, & facile intelliges, primæ creationis imaginem, non supernaturalem, & indebitam fuisse humane naturæ dignitatem, sed potius naturalem hominis sanitatem, ad integritatem ejus pertinentem. Nam quemadmodum sanitas corporis primarum est proportio qualitatum, quæ quando contra naturam vitatur, statim nascitur infirmitas, sic naturalis animæ sanitas legitima est omnium partium ejus obedientia. Itaque animæ sanitas, ac sanctitas, per quam spiritu gratia in Dei imaginem transformamur, naturalis nobis est, sicut sanitas corporis, & contra naturam humanam, quod aliquo peccato corrumpatur.*

Atque ad eam cap. 10. deprehendit, sanitatem animæ, quæ ex collectione justitiæ, charitatis, fidei, ac aliarum virtutum salutarium coalescit; jam per peccatum amissam indigere gratia Dei, ut reparetur, sicut ea indiget salus corporis; restitutio nemque esse solum supernaturalem quoad modum, sicut est corporeæ salutis restitutio. *Tamen habere fidem, habere charitatem, & ad pristinam justitiam esse reparatum; est gratia fidelium, eo modo quo sanitas*

corporis gratia est, cum neque viribus naturæ, neque opera medici reparari potest; sed sola creatoris beneficentia redditur, non quod res sit supernaturalis, aut naturali hominis integritati superaddita; sed quod ipse efficiendi modus, atque ratio secundum naturam operandi virtutem in rebus creatis non inveniatur. En nullo discriminat iustitiam primi hominis ab ipsius sanitate corporea, ut ea naturalis, aut supernaturalis habeatur. Consequenter voluit lib. 1. de meritis operum cap. 2. *Angelus in sua creatione lege naturali à Deo constitutum fuisse, ut si per liberum arbitrium, quod acciperent rectum, in data sibi iustitia persisterent, huius perseverantiæ merito tanta beatitudinis plenitudinem acciperent, ut deinceps cadere non possent.* Et infra; *promissionem æternæ felicitatis homini, & Angelo factam ad legem naturæ pertinere, ideoque beatitudinem æternam non gratiam, sed mercedem illis perseverantibus fore: quin & ad illam consequendam opera ex lege naturæ per se sufficere.* Quamquam modo amissa post peccatum iure quidem gratiæ nomen, & rationem fortitatur, operaque ad illam adipiscendam auxilio gratiæ indigeant; quia per peccatum omni dono factus est homo indignus.

x. Hæc modestè Baius. Eadem apertius, & tenacius, & in eam immodestiam effusi, profitentur Baiani, ut furere, & insanire videantur, statum puræ naturæ passim figmentum, & chimæram proclamantes, eisque assertores Pelagii discipulos, Manichæorum, & Athæorum suffragatores, Calvinii fautores, & doctrinæ Augustinianæ corruptores, divinæ iustitiæ, & providentiæ inverfores, & qui in varias hæreses, & blasphemias incidere necessario coguntur; quin ullum sit injuriæ, & notæ scholasticæ genus, quo doctrinam contrariam, & ejus auctores, sanctum Thomam, Scotum, Nominales, & omnes Catholicos scholasticos temerè non carpant.

x. Hanc doctrinam haussisse videntur ex Lutero, & Calvino, eorumque discipulis. Nam Lutherus in commentaria ad cap. 3. Genesis agens de originali iustitia ita claudit: *Quære statimur, iustitiam non fuisse quoddam donum, quod ab extra accederet, separatam à natura hominis, sed fuisse verè naturalem, ut natura Adæ esset diligere Deum, credere Deo, agnoscere Deum.* Hæc tam naturalia fuerunt in Adamo, quam naturale est quod oculi lumen recipiunt. Et infra. *Porro hæc probant, originalem iustitiam esse de natura hominis.* Ea autem per peccatum amissa non mansisse integra naturalia, ut scholastici delirant. Rursus ibidem: *Dicunt (Papistæ) non solum in hominis natura, sed etiam in diabolo naturalia mansisse integra; hoc palam falsum est.* eadem docet Calvinus lib. 1. Instit. cap. 15. §. 1. & lib. 2. cap. 1. §. 6. Item ejus discipulus Chamierus cap. 1. n. 10. ubi cum præmississet sententiam Bellarmini, & Catholicorum de natura hominis sic ait: *Ex quibus quis non concludat, à Deo creatum esse hominem naturâ morbidum, & languidum, atque habere carnem, cum qua luctari perpetuo opus esset; quod si à Manichæis nihil habet, unde esse potest?* Idem tom. 3. lib. 10. cap. 17. n. 3. *Per creationem non habetur concupiscentia, alioqui Deus esset auctor mali.*

x i. Contra: omnes scholastici Catholici statum puræ naturæ possibilem docent, donaque primo homini in sua creatione concessa non fuisse naturam ipsius naturalia, & debita; sed eo indebita, & supernaturalia, ut sine illis à Deo potuerit creari. Ita sanctus Thomas 1. p. q. 95. ar. 1. differens de rectitudine, cum qua conditus fuit Adam: *Manife-*

stum est quod illa subjectione corporis ad animam, & inferiorum virium ad rationem non erat naturalis, alioqui post peccatum mansisset, cum etiam in Demoniis data naturalia post peccatum permanferint. & infra: *Ex quo datur intelligi, si deserente gratia soluta est obedientia carnis ad animam, quod per gratiam in anima existentem inferiora ei subdebantur.* Ex quo loco aperte discimus, hominem suæ conditioni relicto habiturum fuisse rebellionem carnis cum spiritu, eisque obedientiam in primo homine non ad debitam, & naturalem ipsius constitutionem, sed ad gratiam, & donum supernaturale pertinuisse. Identidem sanctus Thomas q. 4. de malo ar. 1. *Est autem considerandum, inquit, quod primo homini in sua institutione datum fuerat divinitus quoddam supernaturale donum, scilicet originalis iustitia, per quam ratio subdebatur Deo, & inferiores vires rationi, & corpus animæ.* Rursus ibidem ad 14. *Carentia divinæ visionis dupliciter competit alicui: uno modo sic, quod non habeat in se unde possit ad divinam visionem pervenire, & sic carentia divinæ visionis competeret ei ut in solis naturalibus esset absque peccato; sic enim carentia divinæ visionis non esset poena, sed effectus consequens omnem naturam creatam.* En potest homo in puris naturalibus constitui, quin ex se possit ad divinam visionem pervenire, & quin ejus carentia sit peccati poena, sed defectus naturæ.

x i i. Item in 2. dist. 31. q. 1. ar. 1. *Deus humana naturæ in sui principio supra conditionem suorum principiorum contulerat, ut esset in ratione rectitudo quædam originalis iustitia, quam sine aliqua resistentiâ imprimere posset inferioribus viribus, quia hoc gratis collatum fuerat, ideo iuste per ingratiitudinem inobedienciæ subtrahitur est. unde factum est, ut primo homine peccante naturâ humana, quæ in ipso erat, sibi ipsi relinqueretur, ut consisteret secundum conditionem suorum principiorum.* Similia præmiserat dist. 30. q. 1. *Facta de ordinatione à sine per peccatum, relicta est homo tantum in illis bonis, quæ enim ex naturalibus principis consequuntur. Isti defectus possunt dupliciter ad naturam humanam comparari, vel ad eam, ut in principis suis naturalibus consideratur, & sic proculdubio non sunt poenæ ejus, sed naturales defectus, ergo homo ex naturalibus principis, seu ex sua naturali constitutione non habet ea bona, quæ perdidit per peccatum, siquidem post peccatum relicta sunt cum bonis, quæ ipsum ex naturalibus principis, naturalique ipsius constitutione consequuntur.* Item 4. contra gentes cap. 52. *Secundum doctrinam fidei primus homo taliter fuit institutus, quod quandiu ratio hominis Deo esset subiecta, & inferiores vires ei sine impedimento deservirent, & corpus ab ejus subiectione impedire non posset, Deo per suam gratiam supplente, quod ad hoc perficiendum natura minus habebat.* Itaque secundum fidei doctrinam natura ex se absque beneficio gratuito divinæ gratiæ non ferebat subiectionem virium inferiorum rationi. Denique de immortalitate differens in 2. dist. 19. sic habet: *Ex suis naturalibus esse incorruptibile, atque perpetuum non competebat homini, cum habuerit corpus ex contrariis compositum. Hinc primo homini supra conditionem suæ naturæ concessum est, ut anima ejus communicaret corpori esse perpetuum supra corporis talis naturam.* Censet igitur immortalitatem, & perpetuitatem vitæ primo homini in statu innocentie concessam, non competere illi ex suis principis naturalibus, sed supra naturalem ipsius constitutionem gratiolam, & indebitam fuisse.

XIII. San-

x i i i. Sanctum Thomam sequuntur cæteri Scholastici. Scotus Scotistarum Princeps in 2. dist. 28. q. un. *Potuit aliquis esse in puris naturalibus tam sine gratia, quam culpa.* Quid expressius? Ita dist. 29. q. 1. *Rebellio esset in homine existente in puris naturalibus, quia naturale est unicuique appetitus ferri in suum appetibile. Igitur cum appetitus sensibilis existens in puris naturalibus habeat proprium appetibile, & delectabile, summè haberet tendere in illud, quantum est ex se, & illud tendere impediret actum rationis; quia adhuc essent istæ potentie in eadem essentia, sicut modo.* En teste subtili Doctore rebellio appetitus contra rationem est homini naturalis, & in puris naturalibus constituto conveniret. Ex quibus concludit, iustitiam originalem, quæ in statu innocentie rebellionem istam frænaret, esse donum indebitum, & supernaturale homini; *Dici ergo potest, quod si originalis iustitia habuit illum effectum, scilicet facere perfectam tranquillitatem in anima quantum ad omnes potentias, ita quod natura inferior non inclinaretur contra iudicium superioris, aut si inclinaretur; posset tamen à superiori ordinari sine difficultate, cum hoc non habuerit potentia facta in puris naturalibus, necesse est, ipsam ponere donum supernaturale.* Quare ad primum argumentum sic habet: *Neutrū istorum (nempe obedientia appetitus, & immortalitas) ex puris naturalibus potest haberi. Comprobatur, quia opposita istorum sunt poenæ. Dico, quod non; sed conditiones naturales, sicut non est poena bovi mori, sed naturale, & quod appetitus ejus feratur in suum delectabile.* Vbi rebellionem appetitus, & mortem censet homini innocenti, & in puris naturalibus constituto naturales, quin poenæ peccati sint: Scoto unanimi consensu assentiunt omnes ejus discipuli.

x i v. Nominales quoque omnes suffragantur Gabrieli, & Okamo scholæ ipsorum Proceribus. Gabriel ex mente Okami in 2. dist. 30. quæst. 1. art. 2. concl. 1. *Ad salvandum in primo parente tranquillitatem potentiarum necesse est ponere donum voluntati superadditum, quia rebellio virium inferior voluntati recta est naturalis, id est, sequitur principia naturæ.* Consequenter addit concl. 2. *Qualitas inducens tranquillitatem in potentias non est donum aliquod naturale.* Unde claudit concl. 3. *Iustitia originalis est supernaturale donum Dei infusum voluntati parentis primi, quia facit tranquillitatem in potentias.* Quibus manifestò statuit, rebellionem appetitus esse homini innocenti naturalem, & ejus obedientiam indebitam, & supernaturalem. Quare cum art. 3. dub. 4. argum. 2. objecisset, rebellionem appetitus, & mortem corporis non posse esse poenam homini carenti culpa, respondet: *Mors, & rebellio in statu innocentie, si addita non fuisset iustitia originalis, non fuissent poenæ, sed conditiones naturæ; sicut & nunc mors brutorum, ut eorum infirmitas, aut corruptio non sunt poenæ.* Vbi supponit, posse hominem sine iustitia originali creari rebellem rationi, & mortalem absque culpa & poena. Consequenter ad 3. *Adam si fuit creatus in puris naturalibus, in instanti creationis caruit originali iustitia absque culpa originali, quia iustitia originalis non fuit sibi debita in instanti creationis.* Nil expressius pro communis Scholasticorum, quam sancimus, doctrina.

x v. Iam desiderare non erat alia Scholasticorum suffragia ad credendum, omnes uno ore fateri, veram esse sententiam, quæ docet possibilem statum puræ naturæ destitutum triplici donorum genere, quæ in statu innocentie Adamo concessa sunt, & recensimus n. 5. cum liquido confiteri, ejus sententiæ fuisse Principes trium scholarum inter Catho-

licos celebrium, Thomisticæ, Scoticæ, & Nominalium, quos discipuli ipsorum hac in re nunquam deseruerunt. Tamen ut constet, quam unum sit hac in re omnium Scholasticorum iudicium, libet in medium aliquos eorum proferre, qui tanquam dogmæ Theologicæ supponunt possibilem puræ naturæ statum, docentque dona Adamo ante peccatum collata, & post peccatum deperdita, fuisse primæ ipsius conditioni indebita, & gratiosa.

x v i. Ex Thomisticis Capreolus in 2. distin. 30. q. 1. art. 1. Cajetanus 1. 2. q. 85. art. 3. ad secundum dubium & q. 109. art. 2. Ferraricnsis in Commentariis lib. 4. contra Gentes c. 52. Conradus & Barthol. Medina 1. 2. q. 85. art. 3 & 6. Quorum postremus addit hanc esse communem omnium Theologorum sententiam. similiter Durandus in 2. dist. 20. q. 5. & dist. 30. q. 1. Marfilii in 2. q. 18 & 19. Porro veteribus subscribunt nostri sæculi Theologi. Driedo lib. 1. de gratia & lib. arb. cap. 3. par. 4. fine. Ruardus Tapper art. 2. contra Calvinum prop. 2 & 3. Vega lib. 2. in Trident. c. 11. Sotus lib. 1. de natura & gratia c. 11. Albertus Pighius contro. 1. Binsfeldius sect. 1. de statu innocentie mure. 6. con. 5. Pelanus tract. 12. de peccato originali, Pererius 5. in Genesim disp. de iustitia originali q. 1. Bellarminus de gratia primi hominis c. 5 & 6. Pater Molina de opere sex dierum disp. 27. & in concordia disp. 3 & 4. Pater Torres tractatu contra errores Baii c. 1. §. 2. nu. 6. Pater Valentia 1. 2. disp. 6. q. 15. p. 1. Pater Salas 1. 2. tom. 2. tract. 13. disp. 13. sect. 1. Pater Becanus 1. p. de opere sex dierum c. 3. Pater Suarez prolog. 4. de gratia c. 5. & lib. 3. de opere sex dierum c. 20. n. 43. Addo, nec unus Theologus reperitur qui oppositum asseruerit, & Baianis consenserit.

x v i i. Nunc considerâ, an risum, an iram mereantur Baiani, qui non unum, aut alterum Theologum, sed omnes Theologiæ Scholasticæ Primores, Sanctum Thomam, Scotum, Gabrielem, Okamum, & cæteros omnes tam veteres, quam recentes scriptores, Pelagianismi, Manichæismi, Atheismi, Calvinismi, & multiplicis in Dei bonitatem, & iustitiam blasphemie infimulare audent. Rectius eorum Sententiam Torres supra erroncam, aut hæreticam pronuntiat, & hæreticorum propriam refert Bellarminus. Nullus saltem erit Theologus, qui eam à nota temeritatis excuset.

SECTIO II.

Dona iustitiæ in genere Adamo collata, & post peccatum deperdita, primæ ipsius conditioni fuerunt indebita, & gratiosa.

x v i i i. **N**ostra, & Catholica sententia primum probabitur in genere de donis Adamo ante peccatum concessis, & per peccatum amissis: Deinde in specie de singulis donorum generibus. Ad ea dona sine discrimine statuenda naturali hominis constitutioni indebita, & gratiosa primum argumentum exhibent facræ litteræ. Psalm. 8. sic prima hominis creatio describitur: *Quid est homo, quia memor es ejus; aut filius hominis, quia visitas eum? minuiisti eum paulominus ab Angelis, gloria & honore coronasti eum, & constitisti eum super opera manuum tuarum.* quasi diceret David; Quæ est hominis præstantia ut tam larga misericordia, & locupletati donatione visitares eum, evenien-

do illum per tuam gratiam ad æqualitatem cum Angelis, quibus per naturam inæqualis erat. Ideo dona illa, quibus homo sic elatus est, gloriam, & honorem vocat, quia gloria, & honor bona sunt extrinsecus, ac deforis advenientia. Igitur supra omne meritum, & conditionem naturæ hominis dona, quibus initio creatus fuit, concessit Deus, ac per consequens non illi naturalia, ac debita, sed indebita, ac supernaturalia fuerunt. Item Ecclesiastici 17. *Deus creavit hominem de terra, & secundum se vestivit illum virtute.* Creatio de terra refertur ad vilitatem naturæ; indumentum virtutis secundum Deum ad superposita dona gratiæ, quæ facile detrahi poterant, ut post peccatum detracta sunt. De quo lege Bedam, Hugonem, & nostrum Octavianum, ad hunc locum. Quò etiam spectat parabola de eo, qui incidit in latrones Lucæ 10. Primum enim despoliaverunt eum; deinde plagis impositis abierunt semivivo relicto. Vbi iacturam donorum supernaturalium, quam homo, peccando sibi, & nobis fecit, intelligunt communi consensu Patres Ambrosius, Basilius, Theophilactus, Beda apud Catenam S. Thomæ: Item Augustinus lib. 1. quæst. Euang. q. 19. & Bernardus sermo. 1. de Annunciat. unde etiam ortum est commune Theologorum proloquium, hominem per peccatum spoliatum, gratuitis, & in naturalibus vulneratum, quia gratuita, & indebita dona per peccatum amisit. Ita Theologi cum Magistro in 2. dist. 33. lit. M. & S. Thoma 1. 2. q. 85. art. 1. ut expendimus disp. 5. n. 12. de ente supernaturali.

xx. Secundum argumentum sumitur ex Bulla Pii V & Gregorii XIII. quæ damnavit propositionem 27. *Integritas primæ conditionis non fuit indebita naturæ exaltatio, sed naturalis ejus conditio:* quæ desumpta est ex lib. Michaelis Baii *De prima hominis iustitia* cap. 4. Vbi Baius per integritatem primi hominis intelligit collectionem donorum, quæ Adamo in statu innocentie tributa sunt, ut animadvertimus disp. 4. n. 19. Ea igitur non fuit primæ ejus conditionis debita, sed indebita, & gratiosa, atque adeo potuit à Deo negari. Item propositionem 56. *Deus non potuisset ab initio creare talem hominem, qualis nunc nascitur.* In qua Baius noluit, hominem non potuisse ab initio creari à Deo peccatorem, qualis nunc nascitur, ut exponere voluit Baiani. Nam eo sensu non erat propositio damnabilis, cum impune tueantur plures Theologi Scholasticæ Proceres, nec hominem, nec Angelum potuisse in primo suæ creationis instanti peccare. Sensus igitur est, non potuisse à Deo creari privatum donis gratiæ sanctificantis, rebellem rationi, & morti, cæterisque miseriis obnoxium, qualis nunc nascitur. Igitur damnabile censent Pontifices, non posse hominem à Deo primum creari sine collectione donorum, quæ in statu innocentie disposita fuerunt Adamo.

xxi. Tertium argumentum conficitur ex variis Ecclesiæ Patrum testimoniis, quæ ejusmodi dona negant homini naturalia, & ad naturæ suppellectilem pertinentia: nam dona naturæ debita, sine quibus creari natura non potest, inter naturalia essent computanda. Id primum colligitur ex Dionysio Areopagita de divinis nominibus cap. 4. p. 4: sic de malis Angelis scribente: *Nec Angelica munera his tributa aliquando permittata, sed integra sunt, penitusque conspicua.* Quæ verba edisserens Marsilius Fichinus in comment. ait: *Sicut nocturnus aer dicitur tenebrosus, non quia vel rem novam subeat, vel naturam amittat suam, sed quia deest ei solis lumen; sic animus, ac demon*

malus cognominatur, non propterea quod vel naturale quidquam perdat, vel suscipiat alienum, sed quia deficit à beneficio Dei munere: Vnde solemne Scholasticis Theologis est, naturalia in dæmonibus, Dionysio docente, mansisse integra. At idem proculdubio de homine quoque persuaderi debet. Igitur si naturalia in Angelo, & homine post lapsum integra superfuerunt, liquidoque constat, collectionem donorum, in qua creati sunt, eis post lapsum non fuisse superstitem, manifestè colligitur illam eis non fuisse naturalem, sed supernaturalem, & indebitam. Cui tamen non repugnat quod communiter Theologi docent, naturam humanam per Adæ peccatum vulneratam, & corruptam esse. Nam eadem humana, & Angelica natura, si referatur ad eum statum, in quo puris naturalibus relicta crearetur, integra dici debet, & in hoc sensu integra dicitur à Dionysio, & Theologis; si vero statum illum consideremus in quem reipia beneficio conditoris evecta fuit, verè vulnerata, & corrupta dicenda est, quia per peccatum detracta fuit illi integritas, & salus etiam in ordine ad naturalia opera, quæ prius gaudebat.

xxii. Deinde ex Patribus, qui prima illa munera gratiosa, & supra naturæ exigentiam donata primis hominibus prædicant. Chryostomus hom. 15. in Genesim de primis parentibus sic habet: *Gloria, quæ supernè venerat, vestiti erant.* Gloria significat abundantiam honorum, qua primi parentes in primo innocentie statu fruebantur, quæ non ex naturæ principii, sed ex superna Dei liberalitate supra naturæ conditionem illis accessit. Cyrillus lib. 1. in Ioannem cap. 9. de Adamo differens: *Participatione luminis splendens super naturam suam glorificantis Dei gratia, & variis donorum ornamentis ascendens.* Expende varia donorum ornamenta Adami fuisse gratiam Dei supra naturam hominis ascendentem. Et post alia: *Misericors enim verè Dominus est, qui creaturam parvam, atque abjectam secundum naturam, magnam, atque mirabilem sua efficit bonitate.* Magnitudinem, & mirabilem donorum splendorem, quibus Adamus ornatus erat, in Dei bonitatem, & largitatem, & non in vilitatem, & parvitatem naturæ refert, ut supra naturæ debitum concessa significet. Ambrosius lib. de Paradiso c. 14. *Quid est Adam; ubi es? Non interrogatio est, sed increpatio. De quibus (inquit) bonis, de qua beatitudine, de qua gratia, in quam miseriam recidisti? Effert felicitatem Adami, & eam in gratiam Dei ipsi indebitam, & non in naturam revocat.*

xxiii. Anselmus lib. de peccato originali cap. 12. de Adamo, sic fatetur: *Quoniam in tantæ gratiæ altitudine positus, quæ bona sibi, & aliis servanda acceperat, sponte deseruit, idcirco, &c.* Bona sibi, & posteris servanda, non de suppellectile naturæ, sed de ingenti gratiæ, & largitatis divinæ altitudine accepit. Ergo juxta mentem Patrum ea munera inter gratiosa, & indebita Adamo, ipsiusque naturæ negabilia referenda sunt. Demum Prosper lib. 2. de vita contemplativa cap. 18. *Si primus homo voluisset se in illa Paradisi beatitudine custodire, ut à fructu unius interdita arboris jejunasset, nec statum illum tantæ felicitatis amitteret, nec eum voluntaria salutaria præcepti transgressio necessitati corruptionis ac mortalitatis addiceret: ut tanta beneficia Dei sui, quæ in naturæ suæ conditionis acceperat, aut corrumpere peccato corruptus, aut perderet. Quis enim sufficienter enumeret quæ, & quanta bona illi abstinentiæ contemptus ademovit?* Bona naturæ debita, nec beneficia sunt, nec in tantam felicitatem, quan-

quantam Prosper significat in primo innocentie statu, evellere hominem possunt.

xxiiii. Quartum argumentum ex rationibus Theologicis conficitur. Prima est. Bona, de quibus differimus fuerunt deperdita per peccatum. At bona naturæ debita non deperduntur peccato. Nam gravius est peccatum actuale personale, quam originale peccatum, ideoque etiam acerbius punitur à Deo. Tamen per actuale peccatum non deperdimus bona naturæ debita, scilicet visum, aut alium sensum, sive externum, sive internum. Ergo si ea bona essent adeò debita naturæ innocenti secundum se, ac sunt debita naturæ rationali sensus, non magis amitterentur illa per peccatum, quam sensus. Nam si spectemus debitum morale peccati, æquè homo mereatur ratione peccati privari beneficio vitæ, & sensuum, ac reliquis bonis. Si autem solum attendatur debitum physicum naturæ in exigentia physica, & appetitu innato ipsius constitutum, æqualis est in natura post peccatum, ac erat ante peccatum. Nam exigentia physica, & appetitus innatus naturæ non tollitur per peccatum, cum ab entitate ipsius naturæ non distinguatur.

xxv. Vnde nihil refert, si dicas, bona primi parentis peccato deperdita esse moralia, qualia non sunt, quæ nunc retinemus cum peccatis actualibus personalibus. Nam si superflua relicta est post illud peccatum eadem exigentia, & appetitio naturalis, quæ erat ante peccatum ad ea bona, eodem nunc titulo illa conservanda erant, quo nunc alia conservantur, cum ex parte naturæ eadem sit ad omnia concedenda exigentia, & ex parte peccati eadem ad omnia perdena dignitas meriti. Item quia immortalitas per illud peccatum amissa inter moralia bona locum non habet. Præterea quia habitus acquisiti virtutum, magis censentur morales, quam plura bona status innocentie deperdita per peccatum. Tamen peccato intemperantiæ non amittuntur habitus acquisiti cæterarum virtutum moralium, scilicet justitiæ, misericordiæ, & aliarum, ut vidimus disput. 131. sect. 1 & 7. de ente supernaturali. Demum intellectus, & voluntas sunt principia moralia, sicut fides, & charitas. Tamen peccator non privatur eis facultatibus, quamvis mereatur peccatum.

xxvi. Secunda. Possibilia sunt dona quæ excellent naturalem hominis conditionem seorsim à peccato: Nec enim alliganda est manus Domini, ut non possit perficere, & elevare naturam rationalem ultra naturalem, ac debitam ipsius constitutionem. At si quæ sunt hujusmodi conditionis possibilia, non est, quare negemus talia esse dona primo homini in statu innocentie collata. Nam ea, præterquam quòd se ipsis apparent naturali hominis ingenio superiora, eis offeruntur laudibus à Patribus Ecclesiæ, ut in unicam Dei largitatem, ac gratiam referantur, & composita cum vilitate naturæ humanæ, tanquam gratiosa, & altissima munera prædicentur. Ergo absque obstinatione non potest negari ejusmodi dona esse homini secundum sua naturalia prorsus indebita.

xxvii. Tertia. Ea dona non sunt debita naturæ rationali secundum se ratione juris moralis procedentis ex opere aliquo meritorio, cum omne opus meritorium antecedat, & seorsim ab illo concessa sint. Nec ratione juris physici in exigentia physica, aut inclinatione innata constituti. Nam alias natura violenta esset post peccatum eis donis privata, sicut esset violenta, si privaretur ratione peccati intelle-

ctu, & voluntate, & omnimodæ stoliditati damnaretur: nam peccato non tollitur inclinatio innata naturæ ab ejus entitate indistincta; inclinatione autem persistente violentum est illi quidquid contra eam patitur. At quis censeat, naturam rationalem nunc esse violentam donis innocentie privatam, qualis esset facultatibus naturalibus, sive intellectivis, sive sensitivis destituta? Neque enim æquum esset, ea bona non restitui naturæ, ubi per justificationem restituitur in immunitatem à peccato, quòd naturam eis bonis spoliaverat; siquidem extat contra illam jus morale peccati ad ea deneganda, & persistat pro illa jus physicum exigentie naturalis ad ea concedenda. Igitur nullo jure, nec morali, nec physico prima status innocentie munera debita erant naturæ secundum se.

SECTIO III.

In specie dona justitiæ salutariis non erant debita primo homini.

xxviii. Inter munera Adami collata, prima sunt sanctitatis, & justitiæ dona, cæteris omnibus longè superiora. Quare ubi in genere aliqua illorum indebita sunt naturæ, ut sect. præterita ostendimus, à fortiori erunt indebita justitiæ, & sanctitatis salutariis dona. Ad quæ revocantur gratia habitualis sanctificans, charitas, fides, & cæteræ virtutes infusæ justitiam habituales sectantes, auxilia actualia, & actus meritorii cum præmio gloriæ æternæ, in quam destinantur, ut notavimus num. 5. Nam omnia hæc dona cum gratia & justitia sanctificante nexa sunt, ejusque conditionem ferunt. Igitur hæc dona primæ hominis creationi annexa non fuisse, sed ab ea fuisse separabilia, nunc in specie probandum est.

xxix. Primumque arguo ex sacris litteris. Et ex illo Rom. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Ex quo Concilia, & Patres contra Pelagianos arguunt, charitatem tam habitalem quam actualem esse donum gratiæ à creatione naturæ distinctum, & separabile. Quòd testimonium pertinere etiam ad statum naturæ integræ, scilicet Angelicæ, immunis à peccato, perspicue testatur Augustinus lib. 12. de civitate Dei cap. 9. *Confitemur est igitur cum debita laude creatoris, non ad solos sanctos homines pertinere, verum etiam de sanctis Angelis posse dici, quòd charitas Dei diffusa sit in eis, per Spiritum sanctum, qui datus est eis.* Ergo charitas, quæ inter dona sanctitatis princeps est, & cætera sibi annectit, beneficium est gratiæ, indebitum naturæ integræ, & ab ejus creatione divisibile.

xxx. Item ex illo Corinth. 4. *Quid habes, quòd non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris quasi non accepisti?* Quòd testimonium etiam Concilia, & Patres frequenter promunt contra Pelagianos ad persuadendum inter meritum principia esse necessaria auxilia gratiæ naturæ indebita, sive habitualia, sive actualia. At id quoque statum innocentie commune esse, manifesto docet Anselmus lib. de casu Diaboli cap. 1. cujus titulus est: *Quòd etiam ad Angelos dicatur: Quid habes quòd non accepisti?* ut fuis ostendimus disp. 5. n. 29. Ergo non solum de lapsis hominibus, verum etiam de Angelis stantibus, verum est, sanctitatis, & justitiæ principia accepta, & donata

donata esse à Deo per gratiam à creatione naturæ distinctam.

xxx. Nec prætereundum hic illud 2. Pet. 1. *Quomodo omnia nobis divinæ virtutis suæ, quæ ad vitam, & pietatem donata sunt per cognitionem ejus, qui vocavit nos; per quem maxima, & pretiosa nobis promissa donavit, ut per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ.* Vbi planè sermo est de donis sanctitatis, & justitiæ, quæ ad opera vitæ, & pietatis salutaris donantur, & hominum reddunt naturæ divinæ consortem, ut communis est Scholasticorum, & Patrum interpretatio, & à nobis fusè exposita disp. ult. de Ente supernaturali sect. 7 & 8. Quæ dona naturæ indebita, & gratuita significat Petrus, dum ea prædicat donata, & promissa à Deo, quasi natura ex se ferre illa non possit, sed ex donatione, & promissione divina solum habere; dum item ea extollit propria divinæ virtutis opera, maximaque, & pretiosa munera, & Deitatis participatione digna, quia vilis naturæ conditio suo apte genio, in tantam altitudinem adfurgere nequit. Eam autem commendat Petrus non solum compositam cum homine, qua lapsus, sed etiam secundum se sejunctum à lapsu: tum quia maxima, & pretiosa promissa Dei significant per autonomiam justitiæ, & sanctitatis dona, quod prima Dei promissa hominibus facta ea sunt, ut omnes obediente Adamo nascerentur in justitia, & sanctitate: tum quia si ea dona homini secundum se essent connaturalia, & debita, exigua esset commendatio eorum, cum solum ratione peccati, & non ratione excellentiæ donorum superarent conditionem humanam.

xxx. Secundo arguo ex Bulla Pii V. & Gregorii XIII. prohibente plures propositiones Michaelis Baii continentes doctrinam oppositam. Ac imprimis propositionem 22. *Humane naturæ sublimatio, & exaltatio in consortium divinæ naturæ debita fuit integritati primæ conditionis, ac proinde naturalis dicenda est, non supernaturalis.* Quæ decerpta est ex lib. 1. de prima hominis justitia c. 4 & 5. Item propositionem 24. *Ab absurda est eorum sententia, qui dicunt, hominem ab initio quodam supernaturali, & gratuito dono super naturæ suæ conditionem fuisse exaltatum, ut fide, spe, & charitate Deum supernaturaliter coleret.* quæ ex cap. 7. ejusdem libri deprompta est, consequenter propositionem 25. *A vanis, & otiosis hominibus secundum insipientiam Philosophorum excogitata est sententia, hominem ab initio sic constitutum, ut per dona naturæ superaddita fuerit largitate conditoris sublimatus, & in Dei filium adoptatus.* quæ desumpta est ex eodem lib. cap. 7 & 8. His consentiunt alia ejusdem Autoris, & Bullæ propositiones, quarum sensus non est, negare hominem in primo suæ creationis instanti fuisse donis justitiæ, & sanctitatis ornatum, ut arbitratur Torres tractatu contra Baium c. 1. §. 2. sed ea dona asserere primæ hominis conditioni naturalia, & debita, ut illustravimus disp. 4. num. 11 & 12. Igitur jam dubitare non licet, dona sanctitatis, & justitiæ his propositionibus comprehensa, fuisse primi hominis constitutioni gratuita, indebita, & supernaturalia.

xxx. Tertiò arguo ex testimoniis Patrum: Imprimis ex iis, quæ justitiæ dona Angelis ante lapsum gratuita, & indebita exprimunt, naturaliaque eis, atque debita respondent. Quæ enim Angelis indebita, & gratuita sunt, potiori jure erunt hominibus indebita, atque gratuita. Basilus lib. de Spiritu sancto cap. 16. *Non enim natura sanctæ sunt calorum vir-*

tutes, sed juxta proportionem eminentiæ inter ipsas sanctificationis mensuras à Spiritu sancto habent. Non igitur à natura, sed ex gratuito Spiritus sancti dono sanctitas Angelis inest. Et infra: *Sanctificatio, quæ est extra substantiam Angelorum, perfectionem illis adjungit per communicationem Spiritus.* Expende sanctitatem extra substantiam. Similiter Didymus lib. 1. de Spiritu sancto propè initium: *Spiritus sanctus non solum sejunctus à se hominibus, sed ex singulis quibusque Angelis inhabitator assistit: Et ut homines sanctificans alterius, quam sint homines, est naturæ: sic & alias creaturas sanctificans alius ab earum est substantia. Quoniam omnis creatura non ex sua substantia, sed ex communicatione alterius sanctitatis sancta perficitur.* Si autem Angelis esset debita, & connaturalis sanctitas, sane illis ex sua substantia, & à se sanctitas conveniret.

xxx. Similiter Damascenus lib. 2. cap. 3. *Angeli omnes sanctitatem aliunde, quam à sua natura, nimirum Spiritu sancto habent.* A natura autem haberent sanctitatem, sicut intellectum, & voluntatem, si natura eorum eam vendicaret. Isidorus lib. 1. de sum. bono cap. 10. *Natura Angelorum mutabilis, sed facit eos incorruptos charitas sempiterna: Gratia dicimus, non natura incorruptibiles Angelos.* Quia charitas Angelos facit impeccabiles in patria, ideo per gratiam, & non per naturam sanctitas inamissibilis illorum gratuita, & non naturalis est. Petrus Cellerensis l. 1. mysticæ exposit. de diabolo fatus: *Rupto fœdere societatis Angelicæ in altum se tendens venas gratiæ in se rupit.* Ergo gratiæ erant, & non naturæ sanctitatis venæ. Hieronymus in cap. 3. Olee: *Dæmones nihil antiqua gratia possidentes arida sunt.* Prima, & antiqua sanctitatis dona amissa peccato gratuita erant dæmonibus. Augustinus lib. 12. de civit. Dei c. 9. de Deo infundente Angelis charitatem, cum primum eos creavit: *Deus condens naturam & largiens gratiam.* Vbi apertissime discernit naturam à gratia, charitatemque agnoscit ex largitate conditoris absque debito concessam.

xxx. Deinde ex testimoniis, quæ dona justitiæ Adamo ante peccatum collata gratuita, & supra debitum, & conditionem naturæ pronuntiant. Bernardus serm. 1. de Annuntiatione scribit, Adamum peccando amisisse ornamenta virtutum, & similitudinem cum Deo, non autem imaginem Dei: *Quia illa non erat assumpta, sed insita, atque ipsi impressa naturæ.* Ergo supponit reliqua virtutum, ac sanctitatis dona, per quæ ferebat similitudinem cum Deo, non fuisse insita naturæ, sed assuta extrinsecus ex beneficio Dei. Quo sensu declarat Rupertus imaginem Dei in primo homine ad dona naturalia inamissibilia, similitudinem verò ad dona gratuita amissibilia pertinere. Ita lib. 2. de Trinitate cap. 3. *Duplici honore præcellit hominis conditio, dum dicitur; ad imaginem, & similitudinem nostram. Ad imaginem videlicet, ut sit rationalis: ad similitudinem nostram, ut rectus sit. Et quando justitiam. Horum altero, scilicet rationalitate carere non potest; alterum, id est, divinæ rectitudinis, vel justitiæ similitudinem, nisi per gratiam assequi non potest.* Itaque sine rationalitate, quæ refert imaginem Dei primus homo condi non potest; secus verò sine rectitudine justitiæ, quæ fert similitudinem cum Deo, quia eam non per naturam, nec aliunde quam per gratiam assequi potest.

xxx. Ambrosius l. 6. exameron c. 7. *Illi anima à Deo pingitur, quæ habet in se virtutum gratiam venientem, splendoremque pietatis. Illi anima bene picta est, in qua est splendor gloriæ, & paternæ imagis substantiæ secundum*

secundum hanc imaginem, quæ resurgit, pictura pretiosa est Adam ante peccatum. Quis non videat, hanc picturam pretiosam Adami ante peccatum referri ab Ambrosio in gratiam, & beneficium Dei? Item lib. 7. in Lucam cap. 10. explicans de Adamo parabolum de homine, qui incidit in latrones qui despoliaverunt eum semivivo relicto; exponit latrones: *Angelos tenebarum, qui despoliant, quæ accepimus in dumentis gratiæ spiritualis.* Dona igitur justitiæ indumenta sunt naturæ superposita, & ex gratia Dei ornantia Adamum. Cyprianus lib. de bono patientiæ circa finem: *Adam contra celeste præceptum cibi lethalis impatiens in mortem cecidit, nec acceptam divinitus gratiam patientia custode servavit.* Expende; sanctitatem Adami peccato amissam prædicari gratiam, divinitusque acceptam. Chrysostomus hom. 16. in Genesim scribit, hominem in paradiso propter peccatum fuisse à gratia Dei abalienatum, & supernæ gratiæ amictu nudatum. Sanctitatem vocat gratiam Dei, & supernam, amictumque naturæ Adami superpositum. Damascenus lib. 2. de fide cap. 12. *Creavit Deus hominem spiritum, simul & carnem, spiritum videlicet ob gratiam.* Resulcit igitur in spiritu Adami eximita gratia Dei.

xxx. Augustinus contra Maximum lib. 3. c. 15. *Homo ad Dei similitudinem factus non est verus filius, & ideo sit gratia filius, quia non est natura.* ergo filiatio adoptiva per dona sanctitatis conveniens Adamo, non erat conditio naturæ, sed beneficium gratiæ. Item lib. 13. de civitate cap. 3. *Postquam præcepti transgressio facta est gratia deserente divina, de corporum suorum nuditate confusi sunt primi Parentes.* Similiter lib. 11. de Genesi cap. 31. lib. 4. in Iulianum cap. ult. lib. de corrept. & gratia cap. 11. & alibi sæpè gratiam repetit Adamo factam, quæ, phrasi Augustini, beneficium significat indebitum naturæ, & à creatione separabile, similiter ejus discipulus Prosper respons. ad 8. object. Gallorum differens de justitiæ donis: *Neque hæc dona ita ex Deo esse opinemur, ut quia ipsi naturæ nostræ autor est per conditionem, jam hæc contulisse videatur. Quia dedit quidem ab initio hanc homini facultatem, sed omnes eam in illo amisimus, in quo omnes peccavimus.* Cernis clarissime, dona justitiæ non esse Adamo collata per conditionem naturæ, nec à Deo qua autore ipsius, sed ex gratuita largitate disposita.

xxx. Eodem veniunt Patres, qui præconiis extollunt altitudinem, in quam justitiæ dona extulerunt Adamum, ut commendent largam munificentiam Dei, & eximia beneficia Adamo indebita, quibus eum sibi ad obedientiam, & amorem sui devinxit. Anastasius Synaita lib. 10. in exameron Adamum ante transgressionem vocat *Totum lucidum, Deiformem, & imaginem quamdam Deo similem.* Damascenus lib. 2. de fide cap. 12. *Omni virtutum genere coordinatum; Angelum alterum.* similiter Nazianzenus oratione 42. à quo Damascenus mutuavit, & addit: *Et quod mysterii extremum est, animi ad Deum uniti, & propensione divinitatem consequens.* Cyrillus lib. 2. in Ioan. cap. 3. refert Adamum ad imaginem divinam sigillatim Deumque illi characterem suum impressisse. Adversus Antropomorphitas cap. 1. *Sancti Spiritus participem, ut illustriores in se haberet divinæ naturæ characteres, qui ipsam transformant in formam, hoc est, divinam.* Quod argumentum uberi, & eleganti calamo prosequitur cap. 4. Chrysostomus hom. 19. Dæmonem refert invidentem Adamo quoniam videbat hominem formatum in summo

esse honore. Similia plura alii Patres. Quæ vana essent ad commendandam largitatem Dei, & efferendam excellentiam, in quam per dona justitiæ à Deo concessa elevatus est Adamus, si cæ hominis conditioni connaturalia, & debita forent, nec posset sine illis condi.

xxx. Arguo nunc 4°. ex rationibus Theologicis; primaque conficitur. Adamus per dona justitiæ ad eam dignitatem evectus est, ut esset Deiformis, filius Dei, confors divinitatis, in ipsamque transformatus formam divinam, ut ex Patribus proximè dicebamus, diximusque uberius disputat. ult. de ente supernaturali sect. 6 & 7. At Theologicè asseri non potest, tantam dignitatem esse homini naturalem, ac debitam; quid enim efferretur homo per id, quod suæ conditioni naturale, ac debitum est? ergo. Quocirca Augustinus 3. contra Maximum ait: *Ideo homo fit gratia filius, quia non est natura.* Et Cyrillus in Ioannem cap. 8. *Alia naturæ ratio, alia adoptionis, alia veri filii, alia adoptivi.* Illa igitur filiatio, ac Deificatio, non erat naturalis, sed supernaturalis, & indebita.

xxx. Confirmatur. Possibilia sunt dona, quæ naturalem primi hominis conditionem excellent. Quis enim alliget manum Domini, ut non possit perficere naturam rationalem ultra naturalem, ac debitam ipsius constitutionem? At ex possibilibus donis, quis neget, talia esse, quæ hominem reddunt filium Dei, Deiformem, divinitatis participem, hæredem felicitatis æternæ, potentemque actiones pietatis obire, altissima conditione dignas: siquidem ejusmodi dona eximiis præconiis commendant Patres Ecclesiæ, prædicantque propria divinæ virtutis, & largitatis munera supremamque hominis dignitatem attingentia, ergo justitiæ dona concessa Adamo excellentur debitum, & conditionem naturalem ipsius.

xl. Secunda ratio Theologica fit. Facultas agendi actus salutaris, & meritorios vitæ æternæ non erat naturalis, & debita primo homini, sed indebita, & gratuita, vendicans auxilia gratiæ Theologicæ à creatione naturæ distincta, ergo justitiæ dona erant ipsi indebita, & gratuita. Antecedens ex sacris litteris, Conciliis, & Patribus Ecclesiæ, rationibusque Theologicis sancivimus disp. 6. Consequentia est legitima. Nam justitiæ dona vendicant suapte natura facultatem agendi actus salutaris, & meritorios vitæ æternæ, cum complectantur justitiam habitualement, quæ est radix virtutum, & actionum salutarium, & felicitatem æternam, quæ est finis in quam ejusmodi opera diriguntur.

xl. Tertia. dona justitiæ salutaria, sunt per se infusa, & entitate supernaturalia, si quæ sunt ejus conditionis possibilia, ut confors est omnium Theologorum sententia, quorum major pars tuetur, id pertinere ad fidem, ut ostendimus disp. 120. & constat ex disp. 4. de ente supernaturali statuente supernaturalitatem entitativam in connexionem cum gratia sanctificante. At dona per se infusa, & entitate supernaturalia nequeunt esse debita, & connaturalia naturæ, ut illustravimus disp. 3. de ente supernaturali. Quid enim entitate naturalius, quam quod naturæ connaturale, & debitum est? ergo justitiæ dona concessa Adamo non erant ipsi debita, & connaturalia.

xl. Quarta. Nulla existit nunc substantia entitatis supernaturalis, & major pars Theologorum negat, esse possibilem, ut fusè dedimus disp.

23. de ente supernaturali. At si salutaria iustitiæ dona essent debita, & connaturalia primo homini, existeret nunc substantia entitate supernaturalis, de cuius possibilitate certant universi Theologi nostri seculi. Nam talis substantia seclusa contentione de voce non est alia, quam substantia, cui debita, & connaturalis est gratia sanctificans, aut visio beata; atque adeo re ipsa existeret nunc substantia entitate supernaturalis, & ejus conditionis esset natura Angelica, & humana ante peccatum, si ei essent debita, & connaturalia iustitiæ salutaris dona. ergo ejusmodi dona nequeunt Theologicè admitti naturæ debita, & connaturalia.

SECTIO IV.

Solvuntur duo argumenta Michaëlis Baii pro donis iustitiæ salutaris connaturalibus, & debitis naturæ innocentis.

XLIII. Michaël Baius, ut suadeat iustitiæ salutaris dona fuisse debita, & connaturalia Adamo ante peccatum, sic arguit primò ex sacris litteris lib. 1. de prima hominis iustitia cap. 6. *Apostolus ad Rom. 2. docet, quod gentes, quæ ad Christi fidem conversæ per veram iustitiam ad primæ suæ creationis imaginem reformantur, non supernaturaliter, sed naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt. Quam expositionem laicè prosequitur Augustinus, de spiritu & littera cap. 26. tandem in initio cap. 27. Nec moveat, inquit, quod naturaliter dicit, eos, quæ legis sunt, facere, non spiritum Dei, non fide: hoc enim agit spiritus gratiæ, ut imaginem Dei, in qua naturaliter facti sumus, instaurat in nobis. unde sic colligit Baius: Ergo cum nos in imagine Dei, quæ spiritum Dei instauratur, non supernaturaliter, sed naturaliter simus facti primæ creationis imago, non supernaturalis, & indebita fuit humanæ naturæ dignitas.*

XLIV. Respondeo primò. Illud testimonium Pauli Rom. 2. non solum de gentibus ad fidem conversis, sed etiam de iis, qui à fide remoti sunt, & nondum per veram iustitiam primæ creationis imaginem reformarunt, intelligi solet à Patribus Ecclesiæ, ut probavimus disp. 20. sect. 12. de ente supernaturali, & uberius elucidabimus disp. sec. Neque obest, Augustinum probabiliorē habere expositionem de gentibus jam fidelibus, quia priorem de gentibus nondum fidelibus non improbam, sed probam fatetur ipse, ut ibidem notavimus, & vidimus sect. 13. Præterea illud naturaliter apud Paulum, & Augustinum positum sinistrè explicatur à Baio prout dono supernaturali opponitur, idem sit apud Paulum, quod gentes, quæ legem non habent, non supernaturaliter, quæ legis sunt, facere, & apud Augustinum nos non supernaturaliter factos esse in imagine Dei.

XLV. Etenim duas alias explanationes admittit, quæ dona supernaturalia & indebita non excludunt. Prior, ut naturaliter idem sit quod sine lege, & instructione scripta; de qua tunc diserebat Paulus, & accepimus nos disp. 20. sect. 12. de ente supernaturali. Posterior, ut idem sit, quod non contranaturaliter, sed conformiter ad naturam; quippe dona, & opera supernaturalia naturam in suo esse perficiunt, luminique naturali consentanea sunt; in quam acceptionem Paulum, & Augustinum in eis locis adduximus nos disp. 1. sect. 2. de ente supernaturali. At ea, quæ sine lege, & instructione scri-

pta fiunt, & naturali rationis lumini conformia sunt, rectè possunt fieri ex gratia, & dono supernaturali. Quare Augustinus post verba in argumento objecta immediate subiungit: *Vitium quippe contra naturam est, quod utique sanatur gratia; proinde naturaliter homines, quæ legis sunt, faciunt. Qui enim hoc non faciunt, vitiose faciunt. Quo vitio lex Dei est deleta de cordibus, ac per hoc vitio sanata cum illic scribitur, sumus, quæ legis sunt, naturaliter: non quod per naturam negata sit gratia, sed potius per gratiam reparata natura.* Itaque rectè cohæret, fieri legis opera naturaliter, & simul per auxilium supernaturale gratiæ, quia gratia opera edit conformia naturæ intelligenti, illiusque lumini naturali, cui vitium adversatur.

XLVI. Vnde addo tertio; imaginem Dei, in qua homines naturaliter, & non supernaturaliter conditos docuit Augustinus, non esse imaginem, quam homo refert secundum dona sanctificantia, sed secundum dona naturalia facultatis rationalis, quæ verè per peccatum vitiantur, cum peccatum ipsi naturæ rationali etiam secundum se, seclusis donis gratiæ repugnet: gratia autem per sua opera intelligenti hominis facultati consentanea talem imaginem naturalem reformet. Ducor: tum quia ut dicebamus n. 1. & **II. imago Dei**, ad quam homo primus conditus est, solum refert Deum quoad dona naturalia, mentem scilicet, voluntatem, ac liberum arbitrium: *similitudo* verò quoad dona supernaturalia, & gratuita. Tum quia ipse Augustinus ibidem docet, talem imaginem non esse omnino deletam in gentibus etiam infidelibus, & aversis à Deo per peccatum, quia aliqua opera bona legis naturalis peragunt conformia rationi. Igitur non rectè deprehendit Michaël Baius ex Pauli testimonio, & interpretatione Augustini dona sanctificantia esse primæ hominis creationi naturalia.

XLVII. Objicit secundo Baius lib. 1. de prima hominis iustitia cap. 4. plura Augustini testimonia. Ac primum ex libris de civitate Dei. Nam considerans ex lib. Enchirid. cap. 11. *Quod nihil aliud esset malum, quam naturalium privatio bonorum.* lib. 11. c. 9. de civitate ait: *Mali enim nulla natura est, sed amissio boni: mali nomen accepit.* Idem lib. 22. c. 1. *Nam sicut cæcitas oculi vitium est, & idem ipsum indicat ad lumen videndum oculum esse creatum, ac per hoc ipso vitio suo excellentius ostenditur cæcitas membrorum capax luminis (non enim alia causa esset vitium ejus cavere lumine) Ita etiam natura, quæ fruetur Deo optimam se institutam docet, etiam ipso vitio, quæ ideò misera est, quia non fruitur Deo, non enim vitium esset recedere à Deo, inquit lib. 11. c. 17. Nisi naturæ cuius id vitium est potius competere esse cum Deo. Cujus enim rectè vituperatur vitium, & proculdubio natura laudatur, ait lib. 12. cap. 1. Nam recta vitii vituperatio est, quod illo dehonatur natura laudabilis.* Vnde sic arguit Baius; *Sicut ergo cum vitium oculorum dicitur cæcitas, id ostenditur, quod ad naturam oculorum pertinet visus, ita cum vitium creaturæ Angelicæ, & rationalis dicitur, quod non adhaeret Deo; hinc apertissime declaratur, ejus naturæ, ut Deo adhaereat, convenire.* Itaque quia naturæ intellectualis vitium, ac malum fuit, bonis sanctificantibus, quæ potiebatur, destituit, optimè colligitur, ea bona homini secundum suam naturam convenire, sicut ideò est vitium oculorum cæcitas, quia ipsorum naturæ est ad videndum expediri.

XLVIII. Secundo arguit lib. 1. de meritis ope-

rum cap. 3. ex Augustino de correptione cap. 11. asserente: *Quid erit liberius libero arbitrio, quando non poterit servare peccato? quæ futura erat; & homini sicut facta est Angelis merces meriti. Nunc autem per peccatum perdit bono merito in his, qui liberantur, factum est donum gratiæ, quæ merces meriti futura erat.* Quod idem scribit in Enchiridion c. 106. Nam si æterna beatitudo, iustitiæ originali adjuncta non esset Angelis, nec primis hominibus donum gratiæ, sed merces meriti, & ratione peccati munus gratiæ factum est, quod sola merces in statu innocentæ futura erat. Igitur iustitia originalis ante peccatum non pertinebat ad dona gratiæ, sed ad debitam conditionem naturæ.

XLIX. Tertio ex eodem Augustino lib. 3. de lib. arbit. cap. 18. sic statuerit: *Approbare falsa pro veris ut erret in vitiis, & resistente, atque torquentis dolore carnalis vinculi non posse a libidinosis operibus temperare, non est natura instituti hominis, sed pænæ damna-ri.* Ergo naturalis hominis institutio exigebat rectitudinem, qua ante peccatum potiebatur.

L. Hæc testimonia explanationem desiderant. Ad ea, quæ ex libris de civitate Dei adducta sunt, respondeo primò. Privatio iustitiæ originalis, & reliquorum donorum gratiæ dicitur vitium naturæ, vitiumque esse naturalis privatio donorum; quia ea dona quamquam indebita, & supernaturalia, bona naturalia dici possunt dupliciter. Tum prout naturale opponitur contranaturali, quia ea dona perficiunt in suo esse naturam, non destrunt, sicut vitium è contra corrumpere dicitur naturam, non perficere: quam acceptionem confirmavimus disp. 1. sect. 2. de ente supernaturali. Tum prout naturale opponitur omnino extraneo, cujus capax non est natura, etiam per vires indebitas; aliter enim est supra naturam hominis videre Deum, aliter supra naturam lapidis, cum naturæ lapidis etiam per vires supernaturales viderè repugnet, quod naturæ hominis non repugnat. Igitur id, cuius natura capax est, prout ab eo distinguitur, cuius est, etiam per elevationem omnino incapax, rectè dicitur aliquando naturale. Quia quidem ratione idem Augustinus de prædest. sanct. cap. 5. dixit, *posse habere fidem, & christianitatem naturæ esse hominum*, quia ea potestas naturæ brutorum non est, ut explicavimus disp. 8. sect. 5. de Ente supernaturali; quod adverte de natura lapsa docuisse Augustinum, cui nostri adversarii jam fatentur, talia munera dona esse supernaturalia, & indebita. Et quidem in prima creatione non potuisse ab Augustino accipi naturalia, seu naturæ convenientia ea usurpatione, quæ supernaturalia, & gratuita excludat, disertis verbis docet Augustinus in superiori lib. 12. cap. 9. cum sic de Angelis loquitur: *Et istam (bonam voluntatem) quis fecerat nisi ille, qui eos cum bona voluntate, id est, cum casto amore, quo illi adherent creavit: simul in eis condens naturam, & largiens gratiam? & post alia: Considerandum est igitur cum debita laude creatoris non ad solos sanctos homines pertinere, verum etiam de sanctis Angelis posse dici, quod charitas Dei diffusa sit in eis per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Quibus manifestissime distinguitur in Angelis naturam à charitate, quam gratiam appellat, & non per creationem, sed per infusionem Spiritus sancti diffusam, qualiter hominibus lapsis diffundi scribitur, proptereaque indebita, & supernaturalis colligitur. Ad hæc iustitia originalis, & reliqua dona gratiæ possunt dici ea ratione naturalia; si ve naturæ rationali convenientia, quia opera edunt

dictamini naturali conformia, & munia obeunt regulis naturalibus consentanea; ut ad primum argumentum dicebamus.

LI. Ad secundum testimonium Augustini ex lib. de correptione & gratia, & Enchir. respondeo. Etiam in natura lapsa docet Augustinus, vitam æternam esse stipendium, & mercedem. Ita in epist. 105. ad Sixtum: *Sicut merito peccati tanquam stipendium redditur mors; ita merito iustitiæ tanquam stipendium vita æterna.* Tamen non negavit propterea gratiam, post lapsum naturæ, ut adversariis in confesso est. Ergo similiter non negavit vitam æternam fore gratiam ante lapsum naturæ, quod asseruerit mercedem. Et quidem gratiam ante Adæ peccatum apertissime fatetur Augustinus eisdem in locis lib. de corrept. & gratia cap. 11. ibi: *Neque ipsum Deus esse voluit suæ gratiæ suæ, quia liberum arbitrium ad malum sufficit, ad bonum autem parum est, nisi adiuvetur ab omnipotenti bono.* Item Enchir. cap. 106. ibi: *Sine gratia nec tunc ullum meritum esse potuisset.* Igitur Augustinus non excludit gratiam ante Adæ peccatum. Itaque beatitudinem æternam post Adæ peccatum; ait, factam esse donum gratiæ, quæ futura erat merces meriti, duplici ex causa. Prima, quia modo consequentibus vitam æternam major moraliter gratia exhibetur, quam Adamo exhibita fuit. Secunda, quia etiam physicè majores vires necessariae sunt ad consequentem vitam æternam post peccatum; quam ante peccatum. Quas causas ad rem præsentem exposuimus ex Divo Augustino disp. 5. sect. 5.

LII. Vnde ad tertium testimonium ex lib. de lib. arb. prompta solutio est. Comparabat Augustinus naturam, qualis de facto creata est, & largitate sui conditoris evedta, non qualis juxta ipsius naturalem conditionem esse potuit. Nam in eodem libro cap. 20, 22, & 24. statuit potuisse hominem creati, qualis nunc nascitur, etiam nullum peccatum præcessisset. Item si ignorantia, & difficultas rectè agendi essent hominis primordia naturalia, non potuisset reprehendi, sed laudari creatorem. De quo ex professo disp. 9. sect. 7. Ex quibus lucem accipiet alia Augustini testimonia, quæ nobis possunt opponi.

SECTIO V.

Alia duo Michaëlis Baii argumenta diluuntur.

LIII. **I**am tertium argumentum Baii ex aliorum Patrum mente producamus. Illud conficit dicto lib. 1. de prima hominis iustitia c. 6. Etenim Prosper contra Cassianum ait: *Primum hominem tale accepisse liberum arbitrium, ut si auxiliante Dominum non desereret, posset in nobis, quæ naturaliter acceperat, perseverare.* Et Leo primus serm. 1. de jejunio: *Si fideliter creationis nostræ intelligamus exordium, inquit, inveniemus hominem ad imaginem Dei conditum, & hanc esse naturalem nostri generis dignitatem, si in nobis quasi in quodam speculo divina benignitatis forma resplendeat.* Adde illud ejusdem ex serm. 13. de Passione Domini: *Libertatem itaque innocentia naturalis, quam primorum parentum prævaricatione perdidimus, nulla per se sanctorum præcedentium merita receperunt.* Similiter Fulgentius de incarnat. & gratia c. 23. *Potest igitur Deo donante homo in Deum naturaliter credere. Contra naturam quippe hominis est, quod in Deum non credit.* Id quod repetit cap. 24 & 25. Igitur sanctorum Patrum doctrina consonat asserere, sanctitatem, & iustitiam, fidem;

fidem, & charitatem, aliaque dona in statu innocentie primis hominibus disposita, fuisse eisdem naturalia.

LIV. Respondeo. Ecclesie Patres primam hominis sanctitatem, innocentiam, ac dignitatem *naturalem* vocant: non quia non sit gratuita, & supernaturalis, ut ex ipsorum testimoniis adductis sect. 3. manifestum est. Sed primo, quia ab initio conditionis sit cum ipsa natura tributa, & per modum naturæ cum posterorum nativitate propaganda, ut explicuimus disp. 1. sect. 1 & 2. de Ente supernaturali. Rursus, quia contranaturalis non est, sicut est malitia peccati, sed perficiens naturam, actionesque edens ipsi naturæ consentaneas, ut notabamus ad primum argumentum. Insuper quia non est adeo extranea naturæ rationali, ut præ aliis, quæ rationales non sunt, non ferat ipsa aliquam capacitatem tanti doni, ut dicebamus n. 50.

Lv. Quartum argumentum cogitur ex duplici ratione Theologica. Prima à priori, quam assert cap. 8. quia homo naturaliter ad hoc conditus est, ut soli Deo serviens, postea beatitudinem æternam possideat. Ergo dona conferentia in eum finem; hominis conditioni sunt naturalia. Antecedens probatur, quia beatitudo æterna est finis homini naturalis, cum in eum homo naturali desiderio feratur, & extra eum nullibi quiescat. Item quia nulla est ratio in scripturis sacris alterius beatitudinis naturalis, in quam homo possit esse naturaliter conditus, ut testatur Augustinus lib. 1. de peccatorum meritis c. 26. dicens: *Nullum esse locum medium, ut non possit esse nisi cum diabolo, qui non est cum Christo. Nam* (sicut sæpe repetit contra Iulianum) *quomodo Deus iustus nulli obnoxiam peccato imaginem suam privari vita possit æterna? Vnde Christus volens auferre de cordibus male credentium istam nefariam medietatem, definitam promulgit sententiam, ubi ait: Qui non est mecum, contra me est.* Igitur extra visionem æternam Dei non est locus naturalis hominis beatitudini, in quam à suo conditore naturaliter dirigatur.

LVI. Secunda à posteriori, quam profert cap. 7. Quia retributio poenarum, quas Genes. 3. prima transgressio luit, complectitur privationem bonorum naturalium, non ablationem supernaturalium, videlicet quod serpens super peccus suum graditur, & mulier in doloribus parit, & terra in operè viri maledicatur, ut tribulos pariat, & vir in sudore vultus sui vescatur pane suo; quæ poenæ in privatione bonorum naturalium consistunt. Ergo reliqua bona, quorum privatione homo castigatus fuit, erant eisdem naturalia.

Lvii. Absque negotio respondeo. Ad primam rationem nego antecedens; de quo differui, primamque ejus probationem explicui disp. 9. sect. 1. de ente supernaturali. Nimirum posse desiderium naturale affici in id, quod supra vires, & consequentiam naturæ existit, ideoque supernaturale sit, solique principis naturæ impossibile ut fusc ostendi ibidem disp. 14. sect. 2 & 3. de ente supernaturali. Nunc addo, felicitatem æternam non solum naturæ innocentis, sed etiam vitiatæ fore connaturalem, & debitam contra Baium, quia etiam natura vitiatæ eo desiderio fertur in illam, ut expendimus sect. sequenti contra Baianos. Ad secundam probationem mala collectio est ex silentio sacrorum scripturarum non esse aliam naturalem hominis felicitatem, quam æternam fruitionem Dei. Nam sacri scriptores ejus solum felicitatis meminerunt, in quam de facto na-

tura rationalis destinata est; non verò ejus, quæ alias seclusa elevatione, & providentia supernaturali nunc existenti naturæ rationali conveniret. De factò autem non est præscripta alia felicitas, nisi quæ in Dei possessione consistit; quam tamen homini indebitam, & supernaturalem esse, iidem sacri scriptores significant, ut indicavimus disp. 5. sect. 2. de ente supernaturali, & ex professo vidimus agentes de supernaturalitate visionis beatæ disputat. 44. sect. 5. ibidem.

Lviii. Ad rationem secundam; omnia bona, quibus homo ratione culpæ destitutus fuit, non recensentur Genes. 3. atque adeo licet illa naturalia fuerint, possunt alia esse supernaturalia, & indebita, videlicet ea, quæ ad hominis sanctitatem, ac felicitatem supernaturalem pertinebant, quorum ibi mentio non est, & de quibus nostra disputatio conclusit, esse gratuita, & supernaturalia. Neque bene colligitur, hominem solis fuisse spoliatum naturalibus, quod aliqua naturalia in poenam peccati detracta sunt; quoniam potuit simul bonis naturalibus, ac supernaturalibus, & indebitis in supplicium privari. Quin plura eorum, quæ in argumento referuntur, non videntur naturalia, ac debita, sed indebita, ac supernaturalia; ut parere mulierem sine dolore, serpentem erectis manibus incedere, terram sine cultura fructificare, & alia id genus, quæ divina maledictio homini peccanti interdixit. Porro *hæc indebita, & supernaturalia* dixi; non quoad substantiam, sed saltem quoad modum, quia effectus sunt, qui entitate sua in virtute causarum naturalium continentur, quamvis non quoad eum modum, quo superius proponuntur. Ut hinc supernaturalia quoad substantiam colligantur illa dona, videlicet sanctificancia, quæ effectus habent quidditative promoventes in felicitatem æternam, & gratiæ iustificanti connexos supra omnia auxilia, quæ agentia naturalia conferre possunt; ut ex alibi dictis nunc ponimus. Quippe ea sola asserimus fuisse primo homini ante peccatum entitate supernaturalia, quæ sentimus esse hominibus lapsis supernaturalia quoad substantiam. Ac post hominem lapsum sola sanctificancia, non ea, quæ nuper ex Genes. 3. referebamus, iudicamus quoad substantiam supernaturalia, atque indebita.

SECTIO VI.

Baianorum argumenta pro eadem Michaëlis Baii doctrina.

Lix. Baiani Michaëlis Baii vestigiis insistentes, ejus argumenta inculcant cum aliis, quæ ex Augustini testimoniis confingunt. Quod ut constet arguunt primo, Homo appetitu naturali desiderat suam beatitudinem, quod pluribus Augustini testimoniis muniunt. Beatitudo autem hominis in sola adeptione summi boni, scilicet Dei visione, aut dilectione, statuta est, ut omnibus est in confesso. At ad providentiam, & conditionem naturalem hominis spectat, quidquid objectum est naturalis appetitus humani; frustra enim à Deo ut auctore naturæ esset inditus, nisi à Deo satiari, & ab homine posset obtineri. ergo possessio Dei, quæ in ejus clara visione, aut charitatis dilectione consistit pertinet ad ordinem, & supellectilem naturæ. confirmant: Nullus est hominum, qui desiderio naturali non appetat à miseria liberari, quam libertatem

sola

sola beatitudine adipisci potest. ergo ad hominis constitutionem naturalem pertinet immunitas à miseria, cui nunc subjacet per adeptionem beatitudinis.

Lx. In primis argumentum retorqueo. Baiani credunt, naturæ peccato vitiatæ non deberi naturaliter beatitudinem, nec ad ejus naturalem constitutionem, & providentiam pertinere potestatem consequendi illam. Tamen natura vitiatæ etiam post peccatum, retinet eundem appetitum beatitudinis, & desiderium libertatis à miseria, quod naturæ infidet innocenti. ergo non solum naturæ innocentis, sed etiam vitiatæ, erit naturalis, & debita potestas consequendi beatitudinem. Majorem, & consequentiam, scripta adversariorum probant. Minorem omnia Augustini testimonia, quæ ipsimet producant ad infamam beatitudinis, & immunitatis à miseria appetitionem comprobant, quam planè in eis homini lapsò post peccatum Augustinus adscribit.

Lxi. Nec satisfaciunt, si dicant, hominem per peccatum deperdere jus ad beatitudinem, quam expeti, atque adeo homini lapsò illam non deberi. Nam duplex debitum considerare est: alterum morale per meritum bonorum operum, alterum physicum per exigentiam, & connaturalitatem physicam. Prius deperditur per peccatum, nec de illo nunc disputatio est. Posterius cum peccato componitur, & de illo solum contendimus. Nam debitum donorum justitiæ antecedit omnia opera naturæ rationalis, & seorsim ab illis asseritur à Baianis in ipsius naturæ inclinatione & appetitione naturali, sive innata, sive elicitæ in felicitatem æternam constitutum. Adhæc eadem perseverat post peccatum, sicut inclinatio, & appetitio naturalis habendi visum, & reliquos sensus cum facultatibus intellectivis, & sensitivis internis, quæ debentur naturæ rationali etiam post peccatum ex suppositione quod à Deo edatur in lucem. ergo eadem ratione debita erunt dona justitiæ, cum etiam post peccatum persistat inclinatio, & appetitio naturalis in felicitatem æternam, in quam consequendam necessaria sunt ea dona.

Lxii. Quare in utroque statu naturæ par argumento solutio danda est. Igitur respondeo. Appetitus naturalis innatus nullus est etiam naturæ integre in felicitatem æternam, & dona justitiæ conferentia in illam, quia intrinsecè supernaturalia sunt & nullam cum eis etiam possibili connexionem entitativam habet, ut ex professo vidimus disp. 9. de ente supernaturali. Appetitus autem naturalis elicitus in utroque statu potest convenire naturæ, etiam si felicitas æterna, & dona justitiæ conferentia in illam non subdantur viribus debitis naturæ, nec providentiæ naturali Dei. Quia ad eum affectum naturalem sufficit ea omnia dona esse possibile viribus indebitis naturæ, & ex providentia supernaturali & indebita Dei: quia sic apprehensa cognitione naturali probabili possunt ab homine expeti, & desiderari naturaliter, ut illustravimus ex professo disp. 14. de ente supernaturali: ubi etiam omnibus, quæ à Baianis, & aliis opponuntur, abunde satisfacimus, quin plura nunc pro Baianorum argumento deliterentur. unde confirmationi argumenti liquida est responsio. Eodem enim modo potest, aut non potest natura expetere immunitatem à miseria ex solis donis supernaturalibus profectam, quo

beatitudinem supernaturalem potest, aut non potest expetere.

Lxiii. Arguunt secundo. Non potest Deus creare hominem nisi propter aliquem finem ultimum. Nullus autem est finis ultimus, in quo homo quiescat, nisi Deus visus. ergo Deus non potest non creare hominem propter sui visionem, & hominis beatitudinem. ergo nec potest non dare illi media necessaria ad eum finem; vana enim esset intentio finis absque dispositione mediorum conferentium in illum. Hæc media sunt dona justitiæ. ergo non potest Deus creare hominem sine donis justitiæ, & potestate consequendi illa.

Lxiv. Etiam hoc argumentum retorqueo. Deus etiam post peccatum non potest creare hominem, nisi propter aliquem ultimum finem, sicut non potest ante peccatum; eadem enim est Deo ratio intendendi finem. At etiam post peccatum nullus est ultimus finis, in quo homo quiescere possit, nisi Deus visus. ergo etiam post peccatum tenetur Deus creare hominem, propter sui visionem, & hominis beatitudinem, & consequenter conferre illi media necessaria ad illam; atque adeo potestatem consequendi dona justitiæ in eam beatitudinem conferentia. Quod Baius, & Baiani omnino pernegant.

Lxv. Itaque respondeo. Deus necessario operatur omnia propter se ipsum, tanquam propter ultimum finem suæ intentionis, quia in omnibus suis operibus intendit, & consequitur suam gloriam; atque adeo solum propter se glorificandum, non autem propter se videndum à creatura tenetur illam producere, quia in creatura irrationali incapaci videndi Deum, non potest eum finem intendere, quamvis non possit non eam creare propter seipsum tanquam propter ultimum finem. Quamvis autem Deus visus sit ultimus finis appetitionis elicite creaturæ rationalis, quia ea extra Deum quietari non potest: cæterum non est finis ultimus appetitionis & inclinationis innatæ, quia ut posuimus ex disp. 9. de ente supernaturali, natura rationalis caret appetitu innato visionis supernaturalis Dei, quod eam propriis viribus adipisci non possit, nec cum ea etiam possibili connexa sit. Deus tamen non tenetur creare naturam rationalem propter ultimum finem suæ appetitionis elicite, quia ejus consequitio principis creaturæ debitis impossibilis est; sed sufficit eam creare propter ultimum finem ejus appetitionis innatæ; quia solam illam tenetur satiari tanquam auctor naturæ, dum causæ secundæ Dei providentiam non impediunt, quia sola ejus finis consequitio principis naturæ debitis possibilis est. Nec enim Deus tenetur creaturæ rationali intendere, id quod non tenetur dare. Dare autem non tenetur visionem sui supernaturalem, etiam si creaturam rationalem producat; & immunem à peccato conservet, imo etiam si creaturæ obsequia exhibeat naturalia, & principis sibi debitis possibile, quia ea in ejus finis consequitio non conferunt, ut contra Palagianos universa credit Ecclesia, docent Theologi, Patres, & Concilia. Quare celebris est in Scholis Catholicorum distinctio duplicis finis ultimi creaturæ rationalis. Alter est naturalis, quem principis naturæ obtinere potest. Alter supernaturalis quem non potest absque principis indebitis, & supernaturalibus gratiæ. Quiniam autem sit finis ultimus naturalis creaturæ rationalis; non est præsentis instituti disserere.

K

SECTIO

SECTIO VII.

Encroantur, quæ accumulanti Baiani contra finem purè naturalem hominis in confirmationem argumentorum præcedentium.

LXVI. **V**T præcedentium argumentorum impetus irrefragabilis fiat, nullumque alium finem, in quem adipiscendum Deus hominem condit, præter supernaturalem sui visionem, & beatitudinem iustis in scripturis sacris promissam esse possibilem, omnino conficiant, totos nervos contendunt Baiani in impugnationem finis naturalis solis naturæ viribus possibilis, quem puræ hominis naturæ possibilem præstitimus, cumque aliis, aliisque arcticibus quatunt. Sed quam vano conatu, cæcoque, & ignorantis omnis Philosophiæ, atque Theologiæ impetu, nunc videbimus.

LXVII. Primò obijciunt. Ad beatitudinem naturalem hominis, pertinet dilectio summi boni. At dilectio summi boni impossibilis est puræ naturæ, cum omnes ipsius vires excedat, auxiliumque vendicet gratiæ, alienum à pura natura. Quæ duo principia ingenti copia testimoniorum Augustini muniant. ergo impossibilis est puræ naturæ beatitudo, in quam à Deo dirigatur.

LXVIII. Respondeo. Dilectio Dei necessaria est ad beatitudinem naturalem hominis. Cæterum dilectio naturalis Dei possibilis est puræ naturæ, & in ejus viribus, atque potestate antecedenti continetur, ut progressu stabiliemus, & Augustini testimonis satisfaciemus. Deinde auxilium gratiæ ad dilectionem Dei naturalem necessarium non est alienum ab statu puræ naturæ. Nam auxilium gratiæ intrinsecè naturale, ejusdemque ordinis, imò & speciei cum cogitationibus, & affectionibus honestis debitis naturæ valet, non solum sufficienter, sed etiam efficaciter hominem in Dei dilectionem inducere, ut sæpius notavimus, & inferius statuemus. Auxilia autem intrinsecè naturalia, quamvis gratiosa possunt ad statum puræ naturæ pertinere, cum Deus ut Autor naturæ possit plura beneficia largiri, ut monstravimus disp. ult. de ente supernaturali sect. 27. Itaque sola dona, & auxilia gratiosa intrinsecè supernaturalia ab statu puræ naturæ relegantur. Quæ, in quo discrepent ab intrinsecè naturalibus, sæpius nostris disputationibus de ente supernaturali exposuimus; quia verò hæc discretio à Baianis parum Theologis, & Scholasticis ignoratur, idèd in hæc, & alia asserta exotica incurrunt. Quid, quid ipsi Baiani profitentur, auxilium ad dilectionem Dei necessarium deberi naturæ rationali. Quid autem naturalius homini, & naturæ ipsius proximius, quam quod ipsi debitum est, & sine quo à Deo condi repugnat? De quo inferius.

LXIX. Secundò: Philosophi gentiles assequuti fuerunt, beatitudinem hominis statutam esse in Dei contemplatione, atque visione, eamque esse viribus naturæ impossibilem, & absque gratiæ diviniæ adjutorio inaccessibilem. Quod D. Augustinus de Platonicis docuit lib. 9. de civit. Dei c. 23. lib. 10. à cap. 1. & 2. & 29. lib. 14. de Trinit. c. 9. & 19. eandemque hæc in re Philosophiam ethnicam fuisse cum doctrina Christiana testatus est. At finis, & beatitudo naturalis hominis pertinens ad puram naturam censeri illa debet, quam naturæ ra-

tionalis propriam lumen naturale rationis assequitur. ergo præter Dei visionem viribus naturæ impossibilem nulla est hominis beatitudo naturalis.

LXX. Respondeo. Beatitudo naturalis, quam puræ naturæ propriam agnoscimus, non est illa, quam Platonicis in Dei contemplatione, atque visione vires naturæ superante constantiam ductu naturali rationis agnoverunt. Nam ductu naturali rationis possunt cognosci possibilem dona supernaturalia extrahentia hominem ab statu puræ naturæ, præsertim supernaturalis beatitudo in visione Dei constituta, nec non unio hypostatica; plurium quidem Theologorum judicio evidenter, meo tamen solum probabiliter, ut fatiatissimè dedimus de ente supernaturali disp. 8. Itaque non est idem beatitudo naturalis, quod beatitudo naturali luce rationis cognoscibilis, siquidem supernaturalis esse potest, & luce rationis naturali cognosci. Quod contra Baianos evidenter convincitur. Primò, quia ipsimet asserunt, ethnicos Philosophos beatitudinem hominis collocasse in dono visionis Dei excedente facultatem naturæ. Iterum fatentur, donum supernaturale, & ab statu puræ naturæ alienum, non aliud esse, quam excedens facultatem naturæ, indigens auxilio gratiæ. ergo luce Philosophiæ naturalis assequimur dona, quæ non sunt purè naturalia, sed supernaturalia, & puræ naturæ extranea. Secundò, quia ipsorum judicio remissio peccati, & amicitie reintegratio non est debita, nec connaturalis homini post peccatum: tamen luce rationis naturali possumus assequi, Deum esse misericordem veniæ largitorem, & plures ethnici id de Deo testati sunt.

LXXI. Ergo beatitudo naturalis puræ naturæ propria ea solum dicenda est, quæ intra bona viribus naturæ assequibilia summum continet bonum, summamque cum Deo, summo verè bono adhesionem, & conjunctionem, sive ea in Dei amicitia naturali, sive in contemplatione abstractiva Dei, sive in ejusdem dilectione, sive in his omnibus donis, (quæ naturalia esse, & viribus naturæ, & à Deo ut Autore naturæ possibilem, nunc supponimus) collocetur, de quo non differimus. Quia tamen inter hæc dona naturalia nullum est, quod hominis appetitum omnino explere possit, omnemque miseriam profusus removeat, idèd duo consecutaria sunt. Alterum, beatitudinem naturalem non esse perfectam, sed imperfectam beatitudinem, statusque imperfecti puræ naturæ propriam. quidquid sit, an merito, an immerito *beatitudo*, usurpanda sit; de quo erit controversia de voce. Alterum, cum perfecta hominis beatitudo in Dei visione intuitiva consistens supernaturalis sit, & viribus naturæ debitis impossibilem, Deum ex sola conditione naturæ non teneri hominem in beatitudinem perfectam, sed imperfectam dirigere, quia sola imperfecta, non verò perfecta viribus ipsi debitis est possibilem. At quia Platonicis apud Augustinum, de perfecta hominis beatitudine, quæ omnem hominis appetitum satiare, omnemque miseriam depellere valet, sermo institutus fuit, alia est beatitudo, de qua ipsi, ab ea, de qua assertores puræ naturæ differunt.

LXXII. Tertiò sic opponunt. Ad beatitudinem spectat non mori, non falli, non perturbari; nam beata non est creatura rationalis, nisi sit sine defectu, sciat sine deceptione, & pacata vivat sine perturbatione: omnis enim defectio, deceptio, & perturbatio sunt miseriæ naturæ, & earum immu-

nitatem appetit naturaliter creatura. At extra visionem supernaturalem Dei, & dona sanctitatis ipsam obnoxia est humana natura defectio, deceptioni, & perturbationi; nam suapte natura subiecta est pugne qualitatum contrariarum, quæ mutua actione, & repensione tandem mortem hominis inducit, ignorantie plurium veritatum, quæ saltem collectivè ejus captum excedunt, rebellionique concupiscentiæ, quæ suis moribus contradicentibus spiritui animi perturbat. Quod non solum in hac vita verum est, sed etiam post resumptum corpus seclusa providentia supernaturalis puræ naturæ extranea; nam eadem prorurs rationes pro naturali utriusque status conditione militant, cum semper suis tantum viribus, suæque naturali conditioni homo relinquatur. Ergo extra visionem supernaturalem Dei chymærica est beatitudo purè naturalis, in quam creatura rationalis dirigatur.

LXXIII. Respondeo. In primis hæc ratio non destruit puritatem naturæ Angelicæ; nam Angelica natura expers est defectio, cum sit immortalis; deceptionis, cum à veritatibus naturalibus assequendis aberrare non possit; item perturbationis, cum rebellionis concupiscentiæ subiecta non sit. Deinde non oppugnat beatitudinem naturalem animæ rationalis, separatæ, scilicet hominem creati, ut in statu separationis ejus anima beatitudine naturali fruatur, sicut modo fruatur beatitudine supernaturali. Nam animus humanus à corpore se junctus immortalis est, & per species inditas à Deo, sicut Angelus, objecta naturalia quidditative intelligit, & à motibus concupiscentiæ liber est.

LXXIV. Si autem urgeant, animum separatam appetere unionem cum corpore, & hac unione privatum violentum esse; beatum autem esse non posse animum violentum. Negari potest appetitus naturalis animæ separatæ ad corporis resurrectionem, ut plerique Philosophi negant. Innatus quidem, quia resumptio est naturaliter impossibilem, & innatus appetitus non fertur in bonum naturaliter impossibilem. Elicitus vero, quia melior est animo status separationis, quam conjunctionis cum corpore, siquidem in illo statu perfectius intelligit vera, scilicet per species quidditativas inditas à Deo, & liberius, honestiusque appetit bona, scilicet absque rebellionem, & pugna concupiscentiæ pellentis amorem in turpia. Deinde esto appetitus innatus concedatur animo separato, sufficit removeat elicitum, ut removeatur simpliciter violentia. Nam simpliciter violentum non est, quod est conforme appetitui principali naturæ, quamvis minus principali repugnet. In creatura autem rationali magis principalis est appetitus elicitus, rationi conformis, quam innatus. Quare non est violentus simpliciter homini motus vitalis sursum ex libera ipsius voluntate procedens, quamvis nativa corporis gravitas reluctetur, quia perfectior hominis pars cum motum amplectitur. Item violenta non est privatio boni naturalis, quæ altiori bono incompossibili cum illo compenatur, sicut non est violenta naturæ humanæ Christi Domini carentia subsistentia naturalis, quia compenatur ejus defectus per aliam longè superiorem cum illa incompossibilem, scilicet Divinam. Ad defectus compositionis in animo separato satis, abundeque compenatur bonis facultatis intellectivæ, & volitivæ animi convenientioribus, quæ jam proposuimus. Ad hæc; beatitudo naturalis non est omnino perfecta, sed imperfecta. Beatitudo autem imperfecta cum aliqua na-

turæ violentia potest consistere; siquidem nunc consistit beatitudo perfecta animorum à corpore disjunctorum.

LXXV. Si vero rursus insistant, beatitudinem solius animæ, non esse beatitudinem totius hominis, nec hominis simpliciter, cum anima non sit totus homo, nec simpliciter homo; at totum hominem condi à Deo, ut aliquam ipse secundum se totum beatitudinem consequatur, quæ ejus compositioni ex animo, & corpore repugnat, ut argumentum objectum videtur conficere. Respondeo. Potest Deus ut autor naturæ creare totum hominem, ut solus animus, vel homo solum secundum animum beatus fiat. Nam hominem secundum se totum, & qua compositum ex corpore, & animo beatum fieri, impossibile est, ut tuo argumento contendis. At referri à Deo homo non potest in beatitudinem impossibilem. Possibilis autem est beatitudo naturalis hominis secundum animum à corpore separatam, in quo miseriæ tuo argumento objectæ beatitudinem non oppugnant. Ergo potest homo creati à Deo in beatitudinem naturalem animæ separatæ. Confirmatur; homo non potest esse naturaliter beatus in corpore primum ab anima sumpto, nec post mortem resumpto; nam prima corporis sumptio pertinet ad statum agonis, & meriti, & non felicitatis, & præmii; resumptio vero ab Autore naturæ fieri repugnat. Ergo non potest homo juxta leges naturæ condi, ut beatus sit in corpore, sed solum in animo, utique separatam, in quo talis beatitudo possibilis est.

LXXVI. Nec obstat, totum hominem mereri etiam ministerio corporis. Nam totus homo meretur ratione solius animæ juxta communiorum sententiam, quia totum meritum in solo affectu interno animæ, non vero in actione externa residet. Quamvis autem actio externa corporea augeat meritum, ut verius puto juxta ea, quæ statui tom. 1. de ente supernaturali, opus non est, ut præmium respondeat in eadem corporis parte, quæ concurrat ad meritum, sed in principe parte hominis, quæ corpori dominatur, & corpore tanquam ministro uritur, qualis est animus; labores enim manuum remunerari solent inter homines muneribus, honoribus, & dignitatibus, quæ nullam manibus felicitatem, aut voluptatem acquirunt. Item à Deo in die judicii plures corporis partes, quæ merito gloriæ iustorum ministrarunt, in seipsis irremuneratæ manebunt. Nam omnes in vita successivo cremento, & decremento corporis acquiritas, & deperditas tunc ab animo resumi, ut gloria potiantur corporea, impossibile erit, cum omnes illæ valeant duo, & tria corpora æqualis magnitudinis cum corpore Christi, cui omnia corpora gloriosa iustorum conformanda sunt, simul, & collectivè unitæ conficere; atque adeo magna pars earum absque unione cum animo, cui ad meritum deservierunt, & consequenter absque gloria ei respondente, relinquenda est.

LXXVII. Si quis verò adhuc contendat, leges naturæ bene institutæ ferre non posse, ut corpus suo præmio careat. Non erit abs re consequenter dicere, ad Deum etiam ut remuneratorem, & vindicem naturæ, sive ad providentiam etiam naturalem remunerativam bonorum operum, & vindicativam malorum pertinere resurrectionem corporum, ut corpora non virtute Physica naturæ, nec à Deo ut conditore, sed virtute naturæ morali, & à Deo ut naturæ remuneratore, & vindice resurgant; siquidem Deus juxta naturæ leges debet bona opera felicitate

rependere, & mala supplicis punire, eademque naturæ leges præscribunt, ut præmium, & poena non solum animo, sed etiam corpori deputetur; quod absque corporis resurrectione fieri non potest. Similiter dici potest, integritatem naturæ cum perfectione facultatis intellectivæ, & volitivæ pertinere ad statum remunerationis, & ad munus Dei remuneratoris illam largiri, quin leges naturales excedat; quia juxta naturæ leges tali statui debetur perfectio integra naturalis, & felicitas, quæ ex bonis naturalibus cumulari potest. At ex bonis naturalibus potest cumulari ea felicitas, & perfectio, quæ hominem ex corpore, & animo compositum Deo contemplatione, & dilectione naturali adhaerentem, ac mortis, deceptionis, & perturbationis expertem constituat.

LXXVI I I. Etenim possibilis est contemplatio, & dilectio naturalis Dei; possibilia item sunt auxilia naturalia efficacia per cogitationes, & affectiones honestas naturales, quæ hominem semper in honesto continent; Rursus species naturales quidditati-væ independentes à Phantasmatibus, scilicet animo separato à corpore inditæ à Deo, quæ omnem deceptionem naturalem removeant: Insuper habitus entitate naturales, sive voluntati, sive appetitui, sive utrique inhærentes, quæ appetitum rationi subiciant, in quos plerique naturæ integritatem in statu innocentia revocarunt; aut saltem providentia, & assistentia extrinseca Dei, quæ motus appetitus rebelles spiritui cohibeat, in quam alii subjectionem ejus in Adam retulerunt. Demum aut eadem extrinseca providentia Dei, aut efa naturalis, quæ hominis interitum fuget, ut de Adamo plures afferunt.

LXXVII X. Itaque perfectiones, quæ primæ conditioni naturæ etiam innocentis essent supernaturales, & miraculosæ quoad modum, possunt esse con-naturales statui, & providentiæ morali remunerationis; quia leges naturales præscribunt, ut Deus in eo statu plura bona naturalia homini provideat, quam ea, quæ ex sola naturæ conditione ferre potest, & plura possit homo ex morali exigentia, & jure meritorum adipisci, quam ea, quæ ei solum ex physica exigentia, & jure naturali creationis debentur, scilicet quæ beatitudinem, & felicitatem naturalem ex cumulo naturalium bonorum coalescentem constituere, & complere possint. Quemadmodum Baianorum confessione connaturalis est illi statui, atque providentiæ visio intuitiva Dei; quæ primæ creationi naturæ innocentis esset miraculosæ, & supernaturalis, & omnium Theologorum judicio, etiam si talis natura in statum supernaturalem elevata edatur in lucem. Quare consequentia facta ab statu naturali primæ institutionis ad statum remunerationis etiam naturalem nulla est.

SECTIO VIII.

Explicatur celebre argumentum Baianorum ex injuria Dei negantis homini innocenti beatitudinem caelestem concessam.

LXXX. **Q**uarto sic arguunt satis sibi placentes, & plaudentes, quasi parva victoria contra scholasticos omnes triumphent. Dogma Pelagianorum fuit, parvulos nasci sine peccato, & vitio, sicut Adam, eorundem professione, primum conditus fuit, atque adeo in statu

puræ naturæ, in quo Scholastici purum hominem considerant: consequenter baptismum non eis prodesse ad remissionem peccati, sed ad adoptionem Dei, & adeptionem regni caelorum, & beatitudinis supernaturalis: rursus consequenter parvulos non baptizatos absque ullo præcedenti peccato æternum exulare regno caelesti, & beatitudine supernaturali, alioque genere vitæ, & felicitatis naturalis potiri. Augustinus autem hoc dogma repetita damnatione proscrit, eo crebro argumento utens, quod Deus non posset tot parvulos innocentes, veras imagines Dei, absque injuria regno caelesti, & beatitudine supernaturali privare sine culpa. Ergo ubi homo supponitur innocens absque culpa, injustus erit Deus, si cum ad regnum caelorum, & beatitudinem supernaturalem non admitat, aliam præter visionem Dei, & vitam æternam in scripturis promissam, de qua Augustinus disserit, felicitatem disponens. Alias non bene argueret ex hypothese Pelagiana parvulorum innocentium injuriam apertam Dei, siquidem absque injuria potest creaturæ rationali innocenti regnum caeleste, & visio Dei prorsus negari. Hanc injuriam inculcat Augustinus lib. 1. contra Julian. c. 3. & 7. lib. 3. cap. 12. lib. 5. c. 11. lib. 6. c. 4. lib. 1. ad Bonif. c. 12. lib. 2. c. 4. lib. 1. de peccat. mer. c. 30. lib. 3. c. 3. serm. 14. de verb. Apost. c. 3 & 4. lib. 1 & 2. operis imperf. fol. 22. 72. & 325.

LXXXI. Si autem respondeas, Augustinum arguere ex hypothese naturæ nunc elevatae in finem supernaturalem regni caelestis, & visionis Dei. Insurgunt Baiani, & objiciunt. Primum, nullibi Augustinum ejus hypothese meminisse. Secundum, Augustinum arguere injuriam Dei ex hypothese, & dogmate Pelagianorum. At Pelagianos non supponere naturam parvulorum elevatam, sed puram. Tertium, Augustinum interdum provocare Pelagianos, ut serm. scripturis sola ratione agentes defendant justitiam, qua Deus subtrahat parvulis innocentibus gloriam caelestem, & supernaturalem. si autem supponeret naturam elevatam, scripturas à disputatione secludere non potuisset. Ita ser. 14. de verb. Apostoli, c. 5. 6. & 7.

LXXXII. His adjungunt causam injuritiæ, scilicet Deus non potest juste creaturam rationalem æternæ miseriæ addicere absque culpa. At homo regno caelesti, & visione supernaturali Dei æternum privatus æternæ miseriæ esset addictus. Nam aut ex-peteret eam beatitudinem, aut non? si non ex-peteret, esset miseria ipsa perversitas. si ex-peteret, & non haberet, esset miseria ipsa privatio. Ita arguit Augustinus serm. 14. de verbis Apost. c. 6.

LXXXIII. Machina tamen hujus argumenti facile ruit, quia ejus architecti aperte fallunt, aut falluntur in pluribus. Inprimis falsum est, quod repetitis vocibus clamant, Pelagianos fuisse inventores puritatis naturæ, à quibus in scholis Catholicas inventa est, cum hoc solum discrimine, quod Pelagiani ejus statum existentem Scholastici verò possibilem adstruunt. Nam statum puræ naturæ, quem Scholastici possibilem tuerentur, non est solum is, in quo natura creatur sine peccato, & gratia; sed etiam sine elevatione, & ordinatione ad illam; nam elevatio, & ordinatio ad gratiam, & gloriam supernaturalem est beneficium indebitum naturæ secundum se, & eam constituit in statu superante debitum, & exigentiam ipsius, cum capacitate proxima consequendi dona puris naturalibus superiora, Quare omnes Scholastici

stici negant, Adamum in puris naturalibus conditum fuisse, quamvis plures nolint, cum accepisse in primo creationis instanti gratiam justificantem, ideoque velint, aliquandiu ante justificationem, & peccatum fuisse sine gratia & peccato; quia ab initio in gratiam, & gloriam supernaturalem consequendam destinatus fuit, & capax eam consequendi, & se præparandi ad illam constitutus. At Pelagiani, parvulos, quos sine peccato, & gratia natos profitebantur, asserere beatitudinem consequendam ad regnum caelorum medio beatitudine consequendum, eosque talis regni, sicut Baptismatis capaces nasci, siquidem re ipsa baptizatos adoptionem Regni, & è vitæ cum baptismo decedentes ipsum regnum adipisci fatebantur, & eis, qui re ipsa ad baptismum non pervenerunt, nec à promissione regni, nec à participio meritorum Christi, sub baptismi conditione excludebant. Ergo re vera non constitutebant eos actu in eo statu puræ naturæ, in quo de possibili Scholastici constituantur. Vide plura num. 109. ubi plenius argumento Baianorum occurrit.

LXXXIV. Deinde etiam est omnino falsum, Augustinum arguere injuriam à Deo inferri parvulis innocentibus non baptizatis, & à regno caelorum exclusis ex sola hypothese puræ naturæ, seu innocentia naturalis. Quod ex duobus manifestum evinco. Primum, quia incredibile prorsus est, Pelagianos altius sensitse de gratia, & excellentia beatitudinis supernaturalis, & regni caelorum, quam Augustinum, cum illi fuerint aperti debellatores gratiæ, quæ in dispositione talis beatitudinis relucet, & exaltatores eximii facultatis, & dignitatis naturæ ad comparandam illam. Augustinus verò contra acerrimus propugnator, & commendator ejus gratiæ, & naturæ virtutum depressor. Altius autem sentirent Pelagiani, quam Augustinus, de gratia talis beatitudinis, si eam puræ naturæ à Deo debitam predicaret, ut absque injuria negari à Deo non posset; siquidem Pelagiani, fatentibus ipsis Baianis, eam adeo cessam supra naturam tuebantur, ut absque virtute baptismi, & meritorum Christi nulla ratione deberi naturæ, & sine injuria negari posse à Deo propugnabant. Quis autem, nisi Baianus, Augustiniana doctrinæ adulator, hanc injuriam posset Augustino inferre? Secundum, quia nullibi Augustinus contra Pelagianos arguens probationem adducit, qua eis suadeat, naturæ puræ seorsim à meritis Christi, & promissione supernaturali Dei beatitudinem visionis Dei eo deberi, ut injustus esset Deus, si eam negaret. Si autem ex sola suppositione puræ naturæ eam injuriam argueret, aliquam ad id probandum probationem adduceret, siquidem oppositum supponebatur à Pelagianis, & alias peteret manifestum principium, & argueret ridiculè, certam supponens conclusionem probandam, & in disputationem vocatam.

LXXXV. Quare ex alio Antecedenti, seu ex alia hypothese, quam puræ naturæ eam injuriam parvulis innocentibus à Deo inferendam, ab Augustino deprehendi, credendum est. Duo sunt alia principia, ex quibus ea consequentia evidenter colligitur, Augustino frequentia. Alterum à Pelagianis asserti, naturam suapte conditione eo esse capacem, & dignam beatitudinis caelestis, ut hac solis meritis naturalibus elicitis absque gratia tanquam corona, & mercede debeat, injustusque sit Deus, si eis neget. Etenim juxta hanc doctrinam, & hypothese, consequenter asserendum est, innocentia naturali parvulorum absque alio dono, & merito supernaturali caelestem beatitudinem tanquam hereditatem deberi; quemadmodum juxta doctrinam Catholicam soli innocentia supernaturali per gratiam supernaturalem insulam constituta redditur tanquam hereditas beatitudo, quæ meritis supernaturalibus tanquam præmium decernitur: siquidem ut concedatur tanquam hereditas, merita non desiderantur, sed sola dignitas, & innocentia naturæ. Igitur ideo erit injustitia Dei negare parvulis beatitudinem caelestem in doctrina Pelagianorum, tum quia in illa parvuli nascuntur, & decedunt innocentes, tum etiam quia in illa dignitas, & innocentia naturalis potest vendicare jus ad hereditatem caelestem, sicut merita purè naturalia ad caelestem coronam. At hoc secundum negatur ab Scholasticis Catholicis, assertoribus puræ naturæ tanquam hereticum. Ergo injuria Dei, quæ ab Augustino objicitur Pelagianis, non potest merito obijci Catholicis.

LXXXVI. Alterum principium in re proposita, Augustino præsentissimum id est, quod ab omnibus Catholicis tanquam religiosum colitur, scilicet beatitudinè caelestem ex promissione Dei, & meritis Christi omnibus hominibus deberi, nisi obliterit peccatum, sive actuale, sive originale, quia ex parte solius Dei nulli subtrahitur, & omnibus à Deo solum ut iudicè per condemnationem, & promissionem negatur, quin dare sit medium juxta presentis providentiæ dispositionem inter meritum beatitudinis caelestis, sive proprium, sive alienum Christi, & demeritum ejusdem, sive proprium, sive alienum Adams, quale medium à Pelagianis assererebatur in beatitudine, & vitæ æterna naturali, aut si jus etiam supernaturali extra regnum caelorum, & beatitudinem caelestem in scripturis promissam, absque ullo peccato, & demerito hominum. Ex hoc namque principio evidenter colligitur, si homo innocens sit, & absque peccato, non posse ei absque injuria subtrahi beatitudinem caelestem sibi à Deo promissam, & meritam à Christo.

LXXXVII. Sic ab Augustino argui in re præsentis adeo manifestum est, ut solus cavillator Baianus in dubium vertere potuerit. Plura, & præcipua Augustini testimonia, ex quibus suum argumentum conficiunt, Baiani promunt ex serm. 14. de verbis Apostoli, quia totus sermo est de baptismo, & beatitudine parvulorum contra Pelagianos. In eo igitur, ubi exposuisset initio sententiam Pelagianorum, parvulos sine peccato natos, & sine baptismo defunctos non intrare regnum Dei, sed aliud genus vitæ æternæ, & salutis fortiri, sic aggreditur proponere: *Prævidete fratres, ne forte hinc consentire nobis debeas, quisquis ad regnum Dei non pertinet, cum ad damnationem sine dubio pertinere.* scilicet eo ipso quod quis non admittatur ad regnum Dei, à Deo tanquam iudice damnandum ut reum, quia non est ullum inter adoptionem regni, & damnationem medium; cum autem damnatio creaturæ innocentis iusta esse non possit, repugnantia à Pelagianis doceri. Quod continuo sic probat: *Venturus est Dominus, & iudicabitur de vivis, & mortuis, ut Evangelium loquitur, duas partes facturum est, dexteram, & sinistram. Illam regnum nominat, hanc cum Diabolo damnationem. Nullus reliquus est medius locus, ubi ponere queat infantes. De vivis, & mortuis iudicabitur, alii erunt ad dexteram, alii ad sinistram; non novi aliud. Qui inducis medium, recede de medio.* Itaque Deus non solum adultos, sed etiam infantes iudicabit, & tanquam iudex omnibus præscribet locum, sive beatitudinis, sive poenæ, in quo erunt. Nullus autem is erit, nisi aut dextera, ad

quam regnum, aut sinistra, ad quam damnatio pertinet, quin medius sit locus, in quo infantes nec remunerationis, nec damnationis capaces existant. Igitur qui in regnum non destinantur, iuxta Dei iudicis damnatione puniuntur. Quare sic concludit: *Si ergo dextera erit, & sinistra; & nullum medium locum in Evangelio novimus, ecce in dextera regnum celorum est: qui ibi non est, in sinistra est.* Quid erit in sinistra? utique damnatio, & nulla salus; & vita æterna, quam Pelagiani extra regnum Dei infantibus adscribunt, siquidem eis, qui in sinistra sunt, sententiam pronuntiat: *Ita in ignem æternum.*

LXXVIIII. Rursus ut omnino constet, exclusos à regno non posse, nisi damnationis reos existere, neminemque posse tale exilium nisi iuxta punitione subire, expendit mox Augustinus, iuxta punitionem, & damnationem etiam perditorum, & scelestissimorum hominum à D. Paulo non per ignem æternum, sed per exclusionem à regno significari: *Nam Paulus Apostolus cum terret homines, non parvulos non baptizatos, sed scelestos, facinorosos, contaminatos, perditos: non eos terret, quod erunt in igne sempiterno, quo sine dubio ibunt, si non corriguntur, sed tantum terret, quia in regno non erunt: ut cum viderint, se perdere spem regni, non viderent esse consequens nisi penam ignis æterni.* In excluso regno non remanet, arguente Augustino, nisi damnatio pœnæ, quia nullum superest medium. In cuius probationem adducit ex I Corinth. 6. *Nolite, inquit Paulus, errare, neque fornicatores, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebrios, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt.* Quod sic pendit: *Non dixit, illi, & illi, tales, & tales igne æterno torquebuntur; sed regnum Dei non possidebunt.* Subvertita enim dextera, non remanebit nisi sinistra. Ex quo concludit, parvulos, qui à dextera, & regno Dei, quod omnibus hominibus per baptismum, & merita Christi disponitur, excluduntur, necessaria, & immediata confectione ad sinistram, & damnationem pertinere, quia salus, & vita media, quæ sine meritis Christi parvulis non baptizatis à Pelagianis assignatur, chimerica nunc est. *Non enim est aliud nomen sub celo nisi Christi, in quo oportet salvos fieri omnes, pusillos cum magnis, & sine hoc nomine proculdubio nec salvi erunt, quæ sine Christo promittitur parvulis.* En Augustinum totum in medium excludendum intentum.

LXXXIX. Quo mens Augustini collimat? ut ex hoc principio arguat, parvulos non baptizatos, si absque omni culpa sunt, non posse iusto iudicio Dei ad sinistram, & damnationem positus accumulari, sed ad dexteram possessoribus regni; quia alia non est statio media, & iustus iudex non potest innocentem damnare, nec regnum omnibus non habentibus obicem peccati propter merita Christi promissum, & paratum, absque culpa negare, nisi violando iustitiæ leges. Hinc clamores nobis obiectos subiungit: *Quare patrimonium regni abripis innocenti? Quæ est ista iustitia? dic quare. Quid offendit parvulus non baptizatus, nullam habens culpam, nec suam, nec de parente contractam? Quid offendit, dic mihi, ut non ineret in regnum celorum, ut separaretur à sorte Sanctorum? si nulla est, defendo iustitiam Dei.* Etenim si ultra innocentiam parvulorum non supponeret promissionem regni innocentibus factam, & ejus exclusionem iuxta leges præsentis providentiæ in scripturis latas, absque damnatione, & culpa, & à Deo nisi ut iudice fieri non posse, prompta erat Pelagianis responsio, &

ratio, quare parvuli non baptizati, etiam si innocentes, non admittantur ad regnum Dei absque violatione iustitiæ, scilicet quia sola innocentia naturalis non valet inducere jus ad donum supernaturale, & mere gratiosum, quale est, confessione Augustini, regnum celorum in Dei visione constitutum, nisi accedant merita supernaturalia, sive propria, quæ in parvulo esse non possunt, sive Christi, quæ applicantur per sacramentum baptismi, & in non baptizato operari non possunt.

xc. Id etiam persuadent alia scripturæ testimonia, quæ in idem argumentum ibidem adducit. Præteritis enim necit: *Deinde ipse Dominus, non audistis, quid dixerit Ioan. 3. Qui credit in eum non judicatur; qui autem non crediderit, jam judicatus est. & hic queris medium homo de medio, & disputas, nec attendis. Quid est; jam judicatus est? Damnatus est. Nam iudicium pro damnatione pœnæque poni nobis: scripturæ restes sunt.* En argumentum Augustini. Parvuli non baptizati inter infideles, & non credentes computantur, (sicut baptizati inter credentes, & fideles,) quia sacramentum fidei non susceperunt. At non credentes in sacris litteris damnati sunt, quia inter non credere, & damnari, nullum est medium. Ergo parvuli non baptizati inter damnatos sunt computandi. Innocentes autem damnari à nullo iudice possunt absque violatione iustitiæ. ergo aut parvuli non baptizati innocentes non sunt, aut damnari exclusione regni non possunt absque violatione iustitiæ. Quod rursus continuo confirmat, & explicat ex alio loco Ioan. 5. *Qui credit in Filium, habet vitam æternam, qui autem non credit, non habet vitam, sed ira Dei manet super eum.* Nam sic expendit: *Vbi ponis parvulos baptizatos? Profeculo in numero credentium. Nam ideo consuetudine Ecclesiæ antiqua, canonica, fundatissima parvuli baptizati fideles vocantur. ergo ideo habent vitam æternam, quia qui credit in filium, habet vitam æternam. Noli eis sine ista fide, & sine sacramento fidei promittere vitam æternam. Qui autem non credit, non habet vitam æternam, sed ira Dei manet super eum.* Ex duobus rejicit statum vitæ æternæ Pelagianum, medium inter statum damnationis, & regni; altero, quia soli credenti promittitur vita æterna; altero, quia non credenti sola manet ira Dei. Nam inde manifesto colligitur, parvulum non baptizatum, qui non est de numero credentium, sed non credentium, nulla felicitate æterna potiri; & iræ Dei perpetuo subjacere, atque à Deo vitam æternam aut ex merito fidei dari, aut ex merito iræ divinæ negari. Si autem innocens est, nullo merito iræ, atque adeo nec iuxta Dei vindicatione detrahi potest.

xcI. Eisdem argumentis, & testimoniis utitur Augustinus in hunc scopum lib. 3. de peccat. mer. c. 3. & addit illud Mar. 16. *Qui non crediderit, condemnabitur*, inde colligitur, parvulum non baptizatum iniuste damnari in sententia Pelagii: Siquidem sine peccato nascitur, & sine baptismi non credentibus annueratur, qui ex hoc testimonio condemnantur, atque adeo iniuste sine peccato damnantur. Eisdem utitur lib. 6. contra Julian. c. 12. & aliis in locis, quæ ob vitandam molestiam non repeto. Itaque Augustinus arguens iniustitiam Dei negantis regnum celorum parvulis innocentibus semper supponit, illud à Deo solum ut iudice, & ex condemnatione, & odio, iuxta leges præsentis providentiæ negari. Quia ratione certum est, absque injuria retrahi non posse parvulis, qui supponuntur innocentes,

xcII. Eodem

xcIII. Eodem veniunt testimonia, quæ hanc iniustitiam Deo adscribunt punienti; nam punire, & pœnam imponere iuste non potest innocenti. Sic testimonia, quæ ipsi objiciunt Baiani lib. 1. contra Iul. cap. 7. *Quæro qua causa innocens imago Dei vitæ privatione puniatur?* lib. 3. contra Iul. cap. 12. *Quare nihil mali merentes tot in parvulis imagines Dei privantur regno, & tam luctuoso puniuntur exilio?* lib. 5. cap. 11. *Cogitare non vultis, quia illos damnatione puniatis alienando à vita Dei, & à regno Dei tot imagines Dei.* Item lib. 1. ad Bonif. c. 22. *Quærite, cur compellantur non baptizati secundæ mortis subire supplicium judicante illo, qui neminem damnat immeritum?* Ergo supponit, exclusionem regni nunc non posse à Deo nisi ut iudice, & damnante, & nisi ut pœnam, & supplicium decerni. Quia inter privationem regni, & damnationem, seu punitionem nullum est medium, & ab una ad aliam est necessaria, & infallibilis consequentia, ut arguit lib. 2. ad Bonif. c. 4. *Quis autem negabit id esse consequens, ut motum habeant, qui non habent vitam? unde ergo in infantibus ista miserabilis pœna, si nulla originalis est culpa?* Iterum prius: *Quomodo ergo non accipientes æternam vitam utique consequenter æternæ morte damnantur, si nullum trahunt originale peccatum?* En ipsa Augustini testimonia à Baianis in nos contorta evidentissimè continent, exclusionem Regni, seu vitæ æternæ cum punitione, & damnatione esse connexam, & non posse parvulos privari Regno à Deo, nisi puniendo, atque damnando. utique quia nullum est medium, ut superioribus scripturæ testimoniis probavit Augustinus.

xcIV. Vnde alia testimonia, quæ hanc punitionem, & damnationem non expriment, explicanda sunt, Deum tanquam iudicantem, & punientem non posse absque iniustitia parvulos innocentes à Regno celorum deturbare. Tum quia eam mentem exprefram ferunt superiora testimonia, & alia plura, & dum eam non excludunt cætera, iuxta illam exponenda sunt. Tum quia si ei principio non inniteretur Augustinus, frustra Pelagianis iniustitiam objiceret, nam facile poterant respondere ex doctrina Catholica Augustiniana, Deum non irrogare injuriam negando, quod non debet, & purè gratia est, pendens à libito suæ voluntatis: Visionem autem Dei esse donum gratiæ, & adeo excellens, & supernaturale, ut purè naturæ jus, atque debitum excellat altiori ratione, quam cætera dona conferentia in illam. Ergo ut arguatur injuria in ejus negatione, supponi debet, sic esse dispositam, & promissam omnibus, ut aliter quam punitione, & damnatione, iudicioque culpæ negari non possit, ut ex sacris litteris Augustinum supponere, atque probare, satis demonstratum est: quod rursus ex seq. seq. contabit.

xcV. Hinc nulla est consequentia facta à Baianis ab injuria parvulorum innocentium nunc exclusionem à Regno Dei, quam Augustinus inculcat, ad injuriam purè naturæ in statu, quem Scholastici considerant possibilem. Nam ea injuria in hoc statu præsentis colligitur ex principiis, quæ in illo non adessent, scilicet ex eo quod nunc omnibus hominibus sic est disposita, & promissa possessio Regni, ut nulli nisi merito culpæ per punitionem, & damnationem à Deo iudice denegetur exclusio medio statu felicitatis naturalis. At tunc in eo statu possibili purè naturæ non adesset hæc promissio, nec providentiæ dispositio, sed alia, scilicet ea tantum, quæ merito naturali tam physico; quam morali naturæ à Deo ut

Autore naturali deberetur, qua ratione non potest homo quamvis innocens sit, jure contendere, ut sibi visio supernaturalis Dei dispenseetur, quia sicut merita naturalia ex doctrina fidei nequeunt sibi illam tanquam præmiū arrogare, ita nec pura innocentia naturalis tanquam hæreditatem vendicare, nisi velint Baiani Pelagianismum profiteri, & alius de merito innocentia naturalis, & abjectius de donis gratiæ, & excellentia ac supernaturalitate visionis Dei, quam Pelagianos sentire, ut revera profitentur, & sentiunt in hoc dogmate, quod tuncur ex sinistra doctrinæ Augustiniane intelligentia.

xcVI. Prodeat nunc ingens argumentum ex ser. 14. de verbis Apostoli. cap. 5 & 6. quod Baiani celebrant, & promunt ad probandum, Augustinum etiam seclusis scripturæ attestacionibus, quæ elevationem naturæ, & præsentis providentiæ ordinem continent, sola agentem ratione provocare Pelagianos, ut tueantur iustitiam Dei parvulis innocentibus non baptizatis regnum celorum negantis, atque adeo innocentia naturali, stando rationi, regnum celorum deberi: *Quoniam vos aliquando contra evidentissimam auctoritatem ratio humana delectat, proferte ipsam regulam rationis vestræ, & asserite, quantis viribus volueritis, unde devincatur ille, qui parvulis propter merita innocentia dare voluerit etiam non baptizatis, non solum vitam æternam, sed etiam regnum celorum. Iustum vincite.* Rursus urget cap. 6. *Dico contra istum adversarium, qui parvulis non baptizatis misericordia, & iustitia major, quam tu, dare vult non solum vitam æternam, sed etiam regnum celorum. Responde, si potes; sed rationem asser, hac enim te gloriari delectat.* Quibus Pelagianum quasi victum insultat ratione humana negare non posse parvulis innocentibus non baptizatis non solum vitam æternam, sed nec regnum celorum. Ergo seclusis scripturis, & ordine præsentis providentiæ soli stando rationi dandum est innocentia naturæ celorum regnum.

xcVII. Tantum abest, ut hoc argumentum Baianis faveat, ut nostram potius sententiam confirmet, eamque prorsus catholicam, & oppositam solius Pelagii propriam conficiat. Quippe solus Pelagius poterat, & tenebatur dare manus rationi humanæ; quæ seclusis scripturis contendit, regnum celorum merito innocentia naturali deberi; nam ut ipse ea solum ductus ratione meritis operum naturalibus præmiū supernaturale regni cælestis adscribit, ita tenebatur consequenter etiam sine baptismi merito innocentia naturalis patrimonium regni cælestis adoptare. Itaque scopus Augustini est, eum, qui vellet, parvulis innocentibus non baptizatis non solum vitam æternam (quam volebat Pelagius) sed etiam regnum celorum, (quod renuebat) dispensari; rejecta quidem attestacione scripturarum, si principiis Pelagianis standum est, nulla posse ratione naturali falsitatis convinci, atque adeo inconsequenter Pelagium eis interdiceret regnum celorum, statumque felicitatis medium inter regnum, & damnationem definire. Nam si auctoritas divina conficitur, præmiserat proximè, parvulos non pertinentes ad dexteram, & regnum, necessariò ad sinistram, & damnationem pertinere, in qua nulla est æterna felicitas, aut vita. si vero sola ratio naturalis audiat, qua Pelagius ad sua dogmata stabilienda frequenter utitur, ea quidem iuxta Pelagianam doctrinam non prohibet merito innocentia naturalis hæreditatem regni. Ergo Augustinus ad hominem solum arguit, & non ex sua, sed ex aliena sententia assumptum

argumenti objicit, non suam, sed alienam personam inducens, quæ non soli Pelagio, sed ipsi Augustino adversarius sit; ut tandem argumento victus Pelagius, seclusa ratione naturali, soli divinæ autoritati nitatur, ad excludendum parvulos non baptizatos à regno, & consequenter etiam ad eos constituendum in sinistra Christi, & statu damnationis, atque peccati.

xcviii. Hæc mens ad eum est aperta, ut solis Baianis legentibus semper Augustinum sinistris oculis, & nunquam dextris oculi potuerit. Etenim postquam ex scripturis superioribus statum medium parvulorum proscriptis, sic quæstionem, & argumentum aggreditur cap. 5. *Deinde quærimus ab eis: Si aliquis dicat, parvulos merito innocentia, sicut dicitis, non solum habituros salutem, & vitam æternam, sed & regnum Dei: unde apud vos definitum, certumque est, sine baptismo regnum Dei non habituros? Istum quomodo superabitis? quoniam vos aliquando contra evidenterissimam auctoritatem ratio humana delectat, proferte ipsam regulam rationis vestrae.* &c. Expende illud si aliquis dicat, quod denotat, non ex sua, sed ex alterius suppositæ personæ sententia arguere. Item illud, merito innocentia, sicut dicitis; nec non & illud, unde apud vos definitum, certumque est; quæ significant ad hominem, & ex suis dictis, atque principiis argumentum proponere, quasi diceret: Apud catholicos, qui merito naturali regnum cælorum non tribuunt, id promptum est, apud vos verò explicatu impossibile. Consequenter addit: *Istum quomodo superabitis?* Alii possunt; vos non potestis. Nam si contemptis scripturis proferatis ipsam regulam rationis vestrae, (expende rationis vestra) hoc est, principia rationis humanæ, quibus dogmata vestra tributentia merito naturæ possessionem regni nituntur, vincere adversarium non valentis.

xcviiii. Ideo rursus urget: *Istum vincite. Ego sine præjudicio partes hujus parumper suscipio, & dicam, quod ipse non sentio, sed admoceo vos, ut acriorem adversarium videatis. Ecce existit nescio quis, & dicit; parvulus non habens ullum omnino peccatum, habebit, & regnum cælorum, & vitam æternam. Respondete, vincite hominem, resistentem vobis, qui aliter dividit, &c.* En palam proponit Augustinus, se non sentire, quod adversarius iste, sive ipse nomine adversarii arguit; *Ego sine præjudicio, scilicet veritatis, partes hujus parumper suscipio, & dicam, quod ipse non sentio, nempe parvulum non baptizatum, si innocens est, adepturum regnum cælorum, quod est hujus suppositi adversarii argumentum, & assertum.* Ergo id palam proficitur, esse à veritate, & sua mente alienum. induit tamen ejus adversarii argumentis personam, quia ad hominem juxta Pelagianam principia auctoritatem sacram contemptentia argumentum convincit.

xcix. Quare inducens tandem Pelagium sua ratione victum; & sacra auctoritate munitum sic alloquitur: *Tandem venisti. Non ergo quia tu ratiocinarius, sed quia Dominus dixit. Laudo hoc plane, quia sanctorum est: sicut homo non invenisti rationem, fugis ad auctoritatem. Approbo, prorsus, approbo. Bene facis, non invenis quid respondeas, ad auctoritatem fuge. Non ibi te persequor, non inde te expello, imo fugientem recipio, & amplector. Profer ergo auctoritatem, stemus in ea simul contra communem inimicum.* En duo satis aperta. Alterum, adversarium arguentem, parvulis innocentibus, non baptizatis non solum vitam æternam, sed etiam regnum cælorum jure concedendum, non solum à Pelagio, sed etiam ab ipso Augu-

stino dissentire, siquidem eum communem amorum inimicum vocat, & ut simul ambo ei resistant, Pelagium convocat Augustinus. Alterum, totum Augustini scopum in hoc adversario armando, & objiciendo non fuisse alium, quam ut Pelagius rejecta ratione humana soli innixus auctoritati divinæ Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei,* parvulis non baptizatis interdicat regnum cælorum; ac tandem ob eandem auctoritatem, quam satis apertam præmisserat, etiam statum medium felicitatis, & vitæ æternæ prohibeat, eos in sinistram Dei, & statum damnationis rejiciat, quia ex solis scripturis serentibus leges providentiæ divinæ præsentis potest is medius status impugnari. Itaque Augustinus concludens subdit: *Ideo, inquit, parvulo non baptizato polliceri regnum Dei non possum contra Domini sententiam apertam, Nisi quis, &c. Vide tamen propter illa, quæ supra diximus, ne forte non invenias vitam æternam præter regnum Dei. Multum enim aperta sunt dicta de duabus illis partibus, dextera, & sinistra, ubi nullum in medio dedit locum sine regno. Quid apertius? videat nunc Baianus, quis sententiam Augustino, quis Pelagio consonantiorrem sectetur?*

c. Ex his gradum facio ad rationem Baianorum propositam n. 82. qua ex Augustino serm. 14. de verbis Apost. conficiunt, non posse creaturæ innocenti negari regnum Dei; scilicet quia non potest non esse misera creatura rationalis exclusa à regno, sive expetat, sive non expetat regnum; Deus autem non potest creaturam rationalem sine peccato damnare miseriæ. Nam Augustinus non asserit ex propria sententia, privationem regni creaturæ rationali, sive expetenti, sive non expetenti regnum esse miseriæ, sed ex sententia ejus adversarii sibi, & Pelagianis communis, quem inducit arguentem ad hominem contra Pelagianum. Nam ejus arguentis verba sunt, quæ Baiani in probationem adducunt: *Si amatur patria, magna pœna: si autem non amatur patria, pejor est cordis pœna. si non desiderat, pœna est de pervertitate: si autem desiderat, pœna est de fraudata charitate.* Continuo autem subnectit: *Dic contra istum adversarium, qui parvulis non baptizatis misericordia, & justitia majora, quam tu, dare vult non solum vitam æternam, sed etiam cælorum regnum. Responde si potes; sed rationem affer, hac enim te gloriosi delectat.* At hunc adversarium ab Augustino dissentire, & ad hominem juxta Pelagianam asserta arguari, præteritis evicimus. Et quidem nunc verè. Nam miseria est creaturæ rationalis ad eum potiundi illius. At solum in sententia Pelagianorum, non autem catholicorum ad eum creaturæ rationali merito innocentia naturalis jus, & facultas naturalis adeundi hæreditatem gloriæ. Si verò natura creaturæ sua facultate, & conditione non valet ad tantam felicitatem asurgere, nec ad illam elevatur à Deo, qualis est conditio puræ naturæ, non est pœnalis miseria talis privatio; quemadmodum non est ejusmodi miseria privatio unionis hypostaticæ, quamvis maxima felicitas sit ejus possessio.

ci. Præterea esto ejusmodi privatio regni sit miseria, potest Deus illi subjicere creaturam sine peccato. Quia est miseria naturalis, annexa conditioni nativæ creaturæ, sicut mors bruto, & indigentia cibi materialis homini. Miseriæ autem naturales, quæ annexæ sunt nativæ conditioni creaturæ, possunt à Deo non caveri creaturæ sine peccato, quia non

non induunt rationem supplicii, & pœnæ, sed imperfectionis naturalis creaturæ, cum Deus pati eam creaturam non finat titulo morali culpæ, sed titulo naturali imperfectionis, quod scilicet creaturæ perfectio tanta non sit, ut ea possit, aut valeat excludere. De quo superior exit explicatio progressu.

SECTIO IX.

Enervantur argumenta Baianorum, quæ ex doctrina Augustini probant, adoptionem, & sanctificationem debere naturæ innocenti.

ci. Simili argumento ex Augustini doctrina probant Baiani, condi non posse hominem innocentem, quin Deus eum sanctificet, & adoptet in filium. Nam Augustinus contra Pelagianos arguens perspicue docet, parvulos, si immunes à peccato nascuntur, eo ipso etiam si baptizati non sint, non posse sine adoptione, & sanctificatione decedere. De adoptione debita eorum innocentia plura dedit li. 1. operis imperfecti. Inprimis fol. 29. Julianum Pelagianum sic urget: *Dic, qua justitia ille parvulus adoptatur in baptismo, ille sine hac adoptione moriatur? cur non sit ambobus honor illi communis, aut ab isto honore alienatio, cum sit ambobus seu bona, seu mala causa communis? non dicit; quia nec Dei gratiam, nec Dei justitiam homo magis Pelagianus, quam Christianus non sapit.* Hoc est, homo Pelagianus non potest Dei justitiam tueri negantis adoptionem parvulo, quem tuetur innocentem nasci, nam eo ipso quod innocens est, debet eum Deus in filium adoptare, ne sit injustus.

ci. Clarius fol. 34. *Dic, si potes, cur ambos adoptare noluerit, qui certe ambos ad imaginem suam condidit? An ita justus est, ut non sit omnipotens? si voluit, & non potuit, ubi certe nullus eorum noluit, nec impedimentum potestatis divina referatur ad meritum voluntatis humane, sic certe nulli eorum dicere potest; volui, & nolui.* Ergo non potest Deus non adoptare ambos parvulos innocentes, nisi aut ex defectu potestatis, aut ex defectu justitiæ; quia nullo in ambobus obstante peccato, ambobus debetur adoptio. Quibus subnectit: *Si non condemnat Deus, nisi spreverit; dic utrum spernat suam imaginem nisi spreverit. Quod si non audeas; dic, unde spernat eos, quos parvulos non adoptat, in quibus eum spreverit non invenies, nisi eos invenias in Adam.* Itaque ubi parvuli sine peccato sint, non possunt à Deo deteri absque adoptione filiorum.

civ. Explicatius, & plenius fol. 59. *Cur ergo cetera multis negat Deus parvulis, qui sine hac gratia in illa ætate moriuntur? cur, inquit, non eis datur illuminatio spiritualis, adoptio filiorum Dei, municipatus Hierusalem cælestis, sanctificatio, atque in Christi membra translatio, & possessio regni cælorum? Hæcine tot munera tam necessaria tot imaginibus suis nullus secundum vos habentibus peccatum negaret Deus, penes quem summa potestas est, cum hoc beneficium non à se prohibeat voluntas contraria parvulorum? Non igitur hanc gratiam Dei omnipotentis æquitas negaret innumerabilibus parvulis, si mali nihil in ejus occulto judicio mererentur.* Ergo Dei æquitas ferre non potest, ut parvulo innocenti negetur adoptio cum cæteris muneribus ipsam sectantibus, quia ejus innocentia debita est. Similia lib. 2. ad Bonif. c. 7.

cv. De sanctificatione, & justificatione debita immunitati à peccato objiciunt Baiani testimonia Augustini, quæ expriment, sola peccata inter Deum, & hominem separare, & hominem à justitia, & sanctitate dividere. Ex eo enim necessario sequitur, secluso peccato homini sanctitatem, & justitiam inefficere. Ita lib. 1. de peccat. mer. & remis. cap. 20. ubi de parvulis immunibus à peccato, quemadmodum Pelagiani sentiebant, inquit: *Perscietur in illo lumine veritatis, quod incommutabiliter manens in æternum justificatos præsentia creatoris illuminat. Peccata enim sola separant inter homines, & Deum.* Similiter de spir. & lit. cap. 25. lib. de fide contra Manich. cap. 44.

cv. Eodem veniunt, quæ Augustinus Pelagianis objicit, frustrancum esse baptismum, si parvuli nascuntur sine peccato, scilicet, quia immunitate à peccato obtinebunt sanctificationem, quam per baptismum adipisci possunt. Sic lib. 3. de peccat. mer. & remis. cap. ult. *Id agit illa disputatio contra cujus novitatem antiqua veritate nitendum est, ut infantes omnino superfluo baptizari videantur.* Scilicet disputatio Pelagianorum negantium originale peccatum, tollit omnino necessitatem baptismi. Quam quia Pelagianis ausi non erant negare, ne spiritus hominum obruerentur, ut ait Augustinus serm. 14. de verbis Apost. cap. 17. eos provocat, ut se prodant, & simulationem exuant. Ita lib. 2. oper. imp. fol. 383. *Vbi est libertas, & fortitudo animi vestri? Quare timetis dicere, quod credere non timetis, parvulos in Christo baptizari non oportere, quos peccatum, cui moriuntur, dicitur non haberi? Rursus fol. 384. Cur non aperte dicitis, parvulos baptizari non debere? Vtique, quia innocentia puræ eorum annexa est salus, & vita spiritualis, quam baptismus potest conferre. Quare fol. 386. eis exprobrat: *Vi quid cum eis ad baptismum vivificationis, & salvatoris simulatione damnabili curritis, quos vivos, sanosque laudando vivificari, sanarique non vultis? En, teste Augustino, vivi, sanique laudentur vitæ, & sanitate supernaturali, quam confert baptismus, qui innocentes à Pelagianis prædicantur. & quidem si innocentia puræ naturæ non esset annexa sanctitas baptismalis, illegitime argueret Augustinus frustrancum baptismum contra Pelagianos assertores ejus innocentia, & puritatis, siquidem prompta erat eis responsio, baptismum ultra innocentiam prodesse posse ad justitiam, & sanctitatem, quanti continet, pueris conferendam.**

cvii. Si autem his omnibus respondeas, Augustinum arguere ex suppositione naturæ elevatæ, in qua nullum est medium inter peccatum, & sanctitatem, adoptionemque filiorum Dei. Rident Baiani responsionem; quia Augustino erat scitissimum à Pelagianis oppositum supponi, scilicet pueros in statu puræ naturæ nasci. Insulsum autem argueret Augustinus supponendo principium, petendovè id, quod ipsi erat probandum.

cviii. Sed ut ab hoc ultimo incipiam totius objectionis solutionem, argumentum retorqueo: etiam erat Augustino exploratum, à Pelagianis supponi, non esse necessario annexam, & debitam innocentia parvulorum adoptionem; & sanctitatem baptismalem; siquidem tuebantur, baptismum esse necessarium parvulis, ut per illum obtinerent adoptionem, & sanctitatem, quam ex se non ferebat naturalis innocentia, in qua nascebantur, testantè ipso Augustino lib. de peccat. orig. cap. 5. & lib. 3. cont. Julian. cap. 3. Nam si eorum confessione erat necessarius baptismus ad aliquem effectum præstandum;

dum, qui non esset sine baptismo, & is effectus erat adoptio; & sanctitas, qua reddebantur parvuli filii adoptivi Dei, & supernaturaliter sancti, planissime profitebantur, eum effectum parvulos sine baptismo cum sola innocentia naturali sortiri non posse. Ergo non nisi insulse argueret Augustinus, parvulis injuriam irrogari etiam non baptizatis, negando adoptionem, & baptismum fore superfluum ex eo principio, cui tu vis Augustinum inniti, nempe quia puræ innocentia debetur adoptio, eidemque sanctitas supernaturalis secluso quovis alio annexa est. siquidem oppositum supponebatur à Pelagianis, & falsum esse aliunde erat ab Augustino probandum, quod Baiani ab Augustino probatum non promunt, sed tantum volunt ab eo suppositum, & virtute asserunt.

cx. Ego in primis reor, Augustinum arguere ex suppositione naturæ elevatae, & hanc suppositionem nullibi à Pelagianis negatam. Quod enim Baiani objiciunt, à Pelagianis asseri expresse lib. 1. oper. imp. fol. 254. Parvulos nasci cum innocentia naturali; & qq. vet. & nov. Testament. p. 1. q. 8. cum simplicitate naturali; lib. 6. contra Jul. c. 17. ut sine virtute, ita & sine vitio; & l. de pecc. orig. cap. 13. ante actionem propriæ voluntatis id solum in eis esse, quod Deus condidit: frivolum est. Quia hæc possunt componi cum statu naturæ elevatae opposito statui naturæ puræ. Quod quia Baiani non intellexerunt, passim hallucinati sunt.

cx. Ut natura sit elevata ad donum aliquod supernaturale, sive ut in statu elevationis sit, non est opus, ut actu eo dono fruatur. Iustus enim viator, imò & reprobis elevatus est ad beatitudinem supernaturalem, qua caret; peccator est elevatus ad gratiam justificantem, qua privatur; Adamus ab omnibus catholicis asseritur conditus in statu naturæ elevatae, quamvis plures, & graves scholastici opinati sint, non fuisse ei una cum creatione gratiam concessam, sed aliquandiu post illam ante peccatum. Sufficit enim ad statum naturæ elevatae, ut condatur natura destinata à Deo, ad donum supernaturale consequendum, seu ex intentione, & promissione talis doni, & cum capacitate, & mediis sufficientibus ad illud, quin stet per Deum, sed per creaturas, ut illud non obtineat. Quare status puræ naturæ oppositus huic elevationi, scholasticorum definitione, is asseritur, qui non solum excludit possessionem domini, sed directionem, & promissionem divinam illius, mediaque sufficientia, & omnem prorsus capacitatem proximam naturæ ad illud obtinendum.

cx. At Pelagiani solum profitebantur, parvulos nasci sine actuali vitio, & possessione doni supernaturalis gratiæ, & gloriæ cum sola innocentia naturali. Cæterum eos condi à Deo in adoptionem, & gratiam supernaturalem, beatitudinemque cælestem obtinendam, & ex ea intentione omnibus providisse baptismum, & ejus capaces omnes nasci, nullibi dissentur, sed constanter adstruunt. ergo revera Pelagiani non statum puræ naturæ, sed elevatae admittunt. Quin; nulla est differentia inter Catholicos, & Pelagianos in hac re, nisi quod Catholicorum fide parvuli nascuntur in statu naturæ lapsæ, Pelagianorum verò hæresi sine lapsu naturæ; cetera vero deinceps quoad intentionem Dei; media, & capacitatem consequendi adoptionem, gratiam, & beatitudinem cælestem utrisque communia sunt. Nihilominus parvuli, confessione Catholicorum, non solum eduntur in statu naturæ lapsæ, sed etiam in

statu naturæ elevatae, nunc enim natura humana non solum lapsa, sed etiam elevata est. Ergo si lapsus naturæ non adimit parvulis statum elevationis, minus adimet innocentia naturalis, cum cætera paria sint. Status quidem puritatis naturæ excludit tum lapsum, tum elevationem naturæ, & excluditur per utrumlibet: quare status præfens naturæ humanæ apud catholicos opponitur statui puritatis, tum quia lapsa est, tum quia est elevata. At Pelagiani non contradicebant Catholicis quoad conditionem elevatae, sed quoad conditionem lapsæ naturæ. Da enim, eos admisisse peccatum originale, nulla esset Augustino, & cæteris Patribus cum Pelagianis quoad infantes controversia. Ergo Pelagiani statum puræ naturæ, quem non adimebant in parvulis conditione lapsus, adimebant conditione elevationis, sicut Catholicis, siquidem quoad elevationem par erat omnium confessio; esto id non adeo consequenter assererent, de quo alibi. En Baiani ignorant terminos naturæ puræ, & elevatae assertos ab Scholasticis; quos impugnant.

cx. Rursum persuasissimum mihi est, omnibusque catholicis esse debet, & absque injuria Augustini, ingentique doctrinæ Augustinianæ calumnia oppositum sentiri non potest, nulla ratione Augustinum arguere adoptionem, & sanctitatem baptismalem parvulis debere ex sola suppositione puræ naturæ suo juri naturali, conditionique relictae, sed ex legibus providentiæ supernaturalis nunc super additis naturæ, & ab statu, & providentia puræ naturæ alienis, quibus Deus fancivit, omnes homines in adoptionem, & sanctitatem supernaturalem efferre, ubi peccatum aliquod sive actuale, sive originale non prohibuerit, & neminem consequenter ab eo honore, atque munere excludere, nisi ex merito justitiæ vindicativæ, judicioque, & damnatione alicujus culpæ. Itaque id solum verum, certissimumque est, optimè nunc colligi adoptionem, sanctitatemque supernaturalem parvuli, & cujusvis adulti ex innocentia ipsius, quia de facto adoptio, & sanctitas supernaturalis innocentia annexa est; quod solum Augustini testimonia à Baianis, objecta consiciunt. Cæterum falsissimum est, hanc collectionem, & connexionem oriri, ab Augustinoque fundari in jure, aut conditione naturali puritatis, & innocentia naturæ, quæ talem adoptionem, & sanctitatem exposcit, & non in elevatione, & providentia supernaturali præfenti Dei, quæ rem ita disposuit, ut omnibus quantum est ex parte Dei salus esset provisiva, neminique esset interdicta. Quod Baianis probandum erat & non probant.

cx. Id manifestum evinco. Primò, quia si Augustinus ex natura rei, seclusis legibus providentiæ supernaturalis, Deo voluntariis, & naturali hominis conditioni superadditis, annekeret innocentia naturali adoptionem, & sanctitatem supernaturalem, ut Baiani contendunt, altius de gratia talis adoptionis, & sanctitatis, viliusque de merito innocentiae subjiceret debitum Augustinus ejusmodi donum, quod Pelagiani supra jus, & meritum naturæ prorsus indebitum, & soli baptismo, meritisque Christi Domini annexum efferrent. Monstruum autem est cogitare, Augustinum, Pelagianismi flagellum, unicum gratiæ divinæ contra Pelagianos Patronum, ubi cum Pelagianis consigit, plus tribuere juri, & merito naturali, plulque detrahere gratiæ inde-

indebitæ donorum supernaturalium Dei; quam Pelagianos, gratiæ divinæ detractatores, & meriti naturalis celebratores. Quis hanc injuriam doctrinæ Augustinianæ inureret, nisi Baianis, qui assuctus est ex ignorantia scholasticæ Theologiæ tot errores, quod Ecclesia in Bulla Pii V & Gregorii XIII proscripsit, post eorum damnationem, & censuram tanto Doctore pertinaciter asserere?

cx. Secundo quia tali Augustini mente periret absolute gratia, & supernaturalitas donorum, quæ parvulis in baptismo conferuntur, & primis parentibus in primævia sua conditione collata sunt, quæ Baiani cum Catholicis omnibus non audent dona gratiæ, & supernaturalia absolute negare, quamquam eis non rem, sed vocem tantum gratiæ, & supernaturalitatis tribuant, ut expendimus disp. 5. sect. 1 & 7. Qua enim ratione erit gratiosum homini, quod est necessitate debitum naturali ipsius conditioni? Quomodo supernaturale, quod est naturæ ejusdem omnino connaturale? Hæc, sicut alia portenta capiunt Baiani, & Augustino adscribunt. Omnes Catholicis supponentes, nulli substantiæ rationali creatæ, sive humanæ, sive Angelicæ debere adoptionem, & sanctitatem supernaturalem quærunt; an divina saltem virtute aliqua substantia creabilis sit, cui ea debeatur? Tota fere Scholasticorum cohors in partem negantem incubuit, quia ex talis substantiæ possibilitate periret ratio supernaturalitatis, periret ratio adoptionis, periret ratio gratiæ in munere, quod nobis nunc baptismate confertur: De quo vide, quæ nos fatiatissimè scripsimus disp. 23. de ente supernaturali. En Baiani non solum possibilem talem substantiam rationalem, sed etiam nunc existentem, Angelicam, & humanam: non solum existentem, sed impossibilem divinitus aliam, cui talis adoptio, & sanctitas non debeatur, tanquam profiterentur, quin gratiæ, & supernaturalitatis adoptionis, & sanctitatis salutaris quidquam detrahi arbitrentur! sed qui non componant hæc extrema, qui dogmata Pelagiana cum Augustinianis componunt? At ab illis quæro; cur hominem, & Angelum, imò omnem creaturam rationalem non prædicant substantiam supernaturalem; siquidem omnium Scholasticorum phrasi, atque definitione substantia supernaturalis ea accipitur, cui debita sunt, & connaturalia accidentia supernaturalia, præsertim omnium suprema, adoptio, sanctitas, charitas, nec non beatitudo supernaturalis? sed quid quæro de rebus Theologicis ab iis, qui cas non solum penitus ignorant, verum ignorantiam earum profitentur? cæterum quæro; cur eas ignorantes impugnant? Anne ut eam, qua gloriantur, ignorantiam prodant?

cx. Tertio quia similem consequitionem ex innocentia ad cælestem beatitudinem parvulis non baptizatis largiendam præterita sectione factam non probavit Augustinus ex naturali connexionem rerum, sed ex solis legibus, & testimoniis divinis sacræ scripturæ excludentibus medium inter unum, & alterum extremum; ubi personam id ex sola naturali ratione arguentem inducens, eam sibi adversariam, & dissentientem professus est, ut cernes à n. 86. ad 100. At eadem est ratio de consequitione ab innocentia parvulorum ad eorundem adoptionem, & sanctitatem facta, siquidem adoptio, & sanctitas baptismalis cum cælesti beatitudine connectitur. Ergo hac consequitio in scriptis Augustini non innitur naturali connexionem rerum, sed solis legibus, & decretis

providentiæ supernaturalis Dei excludentibus medium inter unum, & alterum extremum, nempe inter adoptionem, seu sanctitatem, & peccatum.

cx. Quarto quia ipsa testimonia Augustini à Baianis objecta n. 102. & seqq. ut omnibus parvulis innocentibus etiam non baptizatis communis sit adoptio, & sanctitas baptismalis, eam expriment rationem, quia *ambobus eadem causa est communis; quia cum impedimentum potestatis divinæ non referatur ad meritum voluntatis humanæ, certe nulli eorum dicere potest, volui, & nolui; quia non condemnat Deus nisi spiritum, & in parvulis eum spiritum non invenies, nisi eos invenies in Adam; quia hoc beneficium non à se prohibet voluntas contraria parvulorum; Idemque quia peccata sola separant inter homines, & Deum.* Idem igitur ex mente Augustini parvulus innocens adoptandus, & sanctificandus est à Deo, quia ubi nullum est impedimentum, nulla desertio, nulla prohibitio, nulla culpa voluntatis humanæ, Deus nulli denegat, sed omnibus continuo adoptionis, & sanctitatis gratiam largitur. At hanc providentiam, & dispositionem rerum esse naturalem, & debitam puræ naturæ, nulli significat Augustinus, nec opus erat ad scopum controversiæ cum Pelagio suscipere. Nam etiam si providentia supernaturalis sit, & indebita naturæ, colligitur ex illa, hominem innocentem, & non meritentem Deo futurum esse sanctum, & filium adoptionis Dei, nec non eum, qui filius, & sanctus non est, nocentem, seu peccatorem esse. Etenim defectum sanctitatis, & adoptionis divinæ in homine non posse nunc aliunde, quam ex humana culpa provenire; idem credimus catholici, & Augustinus credidit, quia sacra eloquia clamant, Deum ex se eo optare omnium salutem, & sanctitatem, ut nisi humana impediant peccata, nulli Deus deficiet, nec tantum beneficium denegabit. Providentia autem præfens de salute, & sanctitate hominum, & quæ in sacris eloquiis continetur, non est purè naturalis, & debita homini, sed supernaturalis; & indebita. In ea enim commendant sacri scriptores, & Ecclesiæ Patres erga homines eximium, & liberalem amorem Dei. Quæ autem liberalitas, & amoris largitas in eo disponendo, quod nobis debitum, & inevitabile est?

SECTIO X.

Quibus probent Baiani non posse hominem condi sine charitate, seu dilectione infusa Dei?

cx. Ultra donum sanctitatis, & adoptionis debere naturæ charitatem, seu dilectionem infusam Dei, & sine illa hominem creari non posse, satis multis, mirisque persuadere contendunt Baiani. Brevi omnia complectar prætermittens verbatim Augustini testimoniis, quæ molesta repetitione ad vanæ ostentationis pompam potius, quam ad probationis vim suffarantant adversarii; tum quia ea pervia sunt in scriptis Scholasticorum agentium de auxilio gratiæ ad dilectionem Dei, & justitiæ necessario; tum quia eorum doctrina partim danda, partim breviter explicanda est, quin interprete, sed solo relatore iudiceant.

cx. Primò itaque arguunt. Non potest homo condi sine aliquo amore; voluntas enim quin amet, esse non potest. At hic amor si Dei non est, sed creaturæ, erit moraliter malus. quia amare creaturam prætermisso creatore est moraliter malum,

cum sit contra præscriptum rationis, & Dei: atque adeo non erit puræ naturæ amor. Ergo homo innocens conditi non potest sine amore Dei. Rursum, ordo naturalis præscribit, ut homo condatur in statu, in quo aut diligit, aut possit diligere principium, à quo proficitur, & finem, in quem ultimo dirigitur, qui est Deus. Ergo conditi debet aut actu diligens, aut saltem potens diligere Deum. Nunc sic. Dilectio Dei est donum supernaturale, quia est charitas infusa per Spiritum sanctum toties commendata in sacris scripturis, & ab Augustino celebrata, opus proprium gratiæ divinæ, & alienum à facultate naturæ. Ergo conditi homo non potest sine dilectione supernaturali Dei, aut facultate supernaturali ad illam.

cxix. Secundò. Non potest homo creari in statu, in quo non possit amare veritatem, & rectitudinem virtutis; id enim postulat voluntas rationalis: nam quo pacto rationalis est voluntas, quæ non potest sequi ductum rationis? At is amor est supernaturalis, & Dei. Supernaturalis, quia amor rectitudinis, & veritatis moralis haberi non potest solis viribus naturæ sine auxilio gratiæ ex Augustino lib. 1. retract. cap. 9. & lib. 2. de lib. arb. cap. 19. Est amor Dei, quia virtutis rectitudo, & veritas est solus Deus ex Augustino lib. 2. de lib. arb. cap. 10. & seqq. Ergo homo creari non potest, nisi in statu, in quo ei sit possibilis, & promptus amor supernaturalis Dei.

cx. Tertio. Homo institui non potest, nisi potens diligere iustitiam. At dilectio iustitiæ ex doctrina Augustini est supernaturalis, & amor Dei, est supernaturalis, quia haberi non potest sine auxilio charitatis, & gratiæ ex ferm. 15. de verbis Apostol. c. 6, 7, & 9. & ferm. 17. lib. de spir. & litt. c. 10, 14, 29, 30, 32, 35. lib. de nat. & grat. c. 57. lib. 1. ad Bonif. c. 10. lib. 2. cap. 9. & lib. 2. de corrept. & grat. c. 2. est item amor Dei, quia iustitia, qua eo amore diligitur, est Deus ex lib. 3. confel. c. 7. ferm. 17. de verb. Apost. c. 3. epist. 144. & 222. lib. de catechif. rud. c. ult. Tract. 100. in Ioan. ferm. 15. de verb. Apost. c. 7. Item lib. 18. de Trin. c. 6 & 9. tract. 35. in Ioan. ser. 44. de divers. c. 6.

cxxi. Hinc delirio simile censent, quod Pater Vasquez r. 2. d. 190. n. 78. & d. 192. c. 2. & alii Scholastici sentiunt, *charitatem*, ex qua docente Augustino amor iustitiæ proficitur, non esse amorem Dei, actum virtutis Theologicæ, sed affectum honestatis moralis cuiuslibet virtutis. Tum quia si iustitia, quæ eo amore diligitur, est Deus, amor iustitiæ, erit amor Dei, virtutis Theologicæ actus. Tum quia si charitas infusa per spiritum sanctum, non est actus virtutis Theologicæ; nullibi in Augustino, & sacris literis firmum erit testimonium de qualitate, & excellentia amoris Dei, cum nullibi aliò, quam *charitatis* nomine pronuntietur.

cxxi. Quartò denique arguunt. Privatio charitatis apud Augustinum est vitium naturæ, atque adeo contra naturam ex lib. 11. de civit. c. 17. lib. 12. cap. 1. lib. 22. c. 1. de lib. arb. c. 13. sent. 139. apud Prosperum. At si charitas non esset debita naturæ rationali, non esset vitium naturæ charitate carere, sicut ejus vitium non est carere unione hypostatica, & donis gratiæ gratis datæ, quæ naturæ debita sunt: cur enim vitiet, & deturpet naturam defectus eorum, quæ sibi extranea sunt, & non debentur? Ergo charitas erit debita rationali naturæ.

cxxi. Si autem his omnibus respondeas, duplicem esse charitatem, seu amorem Dei, atque iustitiæ: alterum naturalem, qui continetur viribus naturæ, & cuius facultas debetur naturæ; alterum supernaturalem, qui solis viribus gratiæ fieri potest, & naturæ indebitus est. Exprobrant hanc distinctionem tanquam chymericam, & fictitiam, à solis Scholasticis absque fundamento doctrinæ scripturarum, Conciliorum, & Patrum præsertim Augustini ad Philosophica commenta tuenda excogitatam, & ex doctrina Pelagianorum hausitam. Vnde eam interdum rident, interdum lugent scholis Catholicorum intrusam, & frequentem. Itaque omnem suam cogitationem intendunt in explodendum possibilem amorem naturalem Dei, atque iustitiæ, qui solis viribus naturæ, absque auxilio gratiæ, non solum potestate consequente, & efficaci; sed etiam antecedente, & sufficienti haberi possit, & in solum amorem iustitiæ, & Dei supernaturalem, viribus gratiæ elicium in omni statu naturæ possibilem confirmandum.

cxxiv. Prima eorum probatio est; quia Augustinus Pelagianis objicientibus, Gentiles, qui omnis gratiæ expertes sunt, plures virtutum actus eliciunt, ut probarent, absque auxilio gratiæ elici posse, non respondet distinguendo virtutum actus naturales, & supernaturales; sed absolute negando veras in eis fuisse virtutes, ut constat ex lib. de Gest. Pelagii cap. 14. lib. 1. de Nupt. c. 3. lib. 4. contra Julian. c. 3. & alii. Credibile autem non est, non occurrisset Augustino solutionem distinguendi actus virtutum naturales, & supernaturales, qua facilius argumento satisfecisset; præsertim cum Pelagiani de solis actibus naturalibus differerent, nullos alios admitrentes supernaturales, & elicitos viribus gratiæ.

Secunda; quia lib. de spir. & litt. cap. 15. & de nat. & grat. cap. 57. docet, sine Spiritu gratiæ, & charitatis non posse aliud dominari, nisi peccatum. Si autem esset possibilis amor Dei naturalis elicium viribus naturæ sine Spiritu gratiæ, & charitatis, aliud, quam peccatum, posset sine tali spiritu dominari.

cxv. Tertia; quia Augustinus epist. 144. amorem iustitiæ, & Dei elicium ex gratia opponit formidini turpi poenæ, quasi non possit anima quidquam amare, nisi aut honestè ex gratia, aut turpiter ex timore poenæ. At si posset sine gratia amare iustitiam, & Deum, præter amorem elicium ex gratia, & timorem poenæ posset esse amor naturalis Dei ab utroque affectu differens.

Quarta; quia lib. de spir. & litt. c. 14. & lib. 1. ad Bonif. cap. 10. perspicue tradit, non posse diligi iustitiam, nisi ex dono gratiæ. At posset, si Deus, & iustitia diligi posset amore naturali ex solis viribus naturæ; quemadmodum quia motus lapidis sursum asseritur non esse nisi à principio extrinseco, rectè colligitur impossibilis aliquis motus lapidis sursum, qui sit à principio intrinseco.

cxvi. Quinta; quia Augustinus lib. de corrept. & grat. c. 2. remittit ad experientiam, ut cum senseris, te diligere cum delectatione iustitiam, non dubites, esse gratiæ donum. Si vero posset iustitia diligi affectu, & delectatione puræ naturali absque gratiæ dono, posses dubitare, & vereri, non esse gratiæ donum dilectionem, & delectationem iustitiæ, quam experiris.

Sexta; quia amor Dei est purus, & castus, quo Deus

Deus gratis absque spe lucri diligitur. At hæc puritas amoris omnino gratiosa, viribus naturæ impossibilis est, ex Augustino conc. 11. in Psal. 118. ser. 3. in Appen. lib. 5. contra Iul. c. 3.

cxvii. Septima; quia contententibus Pelagianis possibilem amorem Dei purè naturalem solis viribus, & ductu naturæ conceptum, negat Augustinus assumptum, referens in gratiam Dei amorem ex sola notitia creaturarum absque fide Christi elicium lib. de grat. & lib. arb. c. 18. & lib. de nat. & grat. c. 2. Si autem posset haberi amor Dei purè naturalis, eum daret Augustinus possibilem, præsertim cum ex solo ductu creaturarum visibilium absque fide Christi concipitur.

Octava, & postrema; quia amor Dei purè naturalis, maximè is esse debet, quem Ethnici Philosophi, primi assertores puræ naturæ absque fide Christi, & rerum supernaturalium notitia possibilem agnoverunt. At is etiam confessione ipsorum erat ex gratia Dei, atque adeo supernaturalis, testante Augustino lib. 8. de civit. c. 5 & 9. lib. 11. c. 25. lib. 4. in Julian. c. 3. & initio lib. 1. qq. Acad. & lib. 1. de legibus, Ergo amor Dei purè naturalis, & absque auxilio gratiæ elicium chymericus est.

cxviii. Si verò his occurras, hæc intelligi vera de amore Dei elicito, sicut oportet qualis est amor supernaturalis: præter cum tamen esse possibilem alium, qui non elicitur sicut oportet, qualis est amor naturalis. Insurgunt adversarii, & clamant ex doctrina Augustini, eo ipso quod Deus propter se solum, & gratis, amat, fieri amorem Dei, sicut oportet, quum aliud desideret ex Tract. 91. in Ioan. ferm. 19. de verb. Apost. c. 10. ser. 234. de divers. c. 3. in Enchirid. c. 121. contra ferm. Arian. c. 25. Omnis autem amor Dei honestus, & moraliter bonus elicitur propter Deum solum, & purè gratis. Ergo omnis elicium sicut oportet, & supernaturalis. Proinde etiam hæc distinctio erit chymericæ, & vana; quod universum de omni virtutis actu, & moraliter bono asserunt, docentque proinde, Pelagianos non errasse tribuendo meritum operi bono naturali viribus solis naturæ elicito, ex suppositione quod elicium bonum; sed solum tribuendo naturæ vires sufficientes ad agendum aliquod opus bonum, quia tale opus, qualecunque sit, non potest non esse meritum, & elicium sicut oportet.

cxix. Itaque explodunt Baiani duas species amoris Dei, & omnis honestatis moralis diversas, & unam tantum in omni statu naturæ etiam ante peccatum possibilem arbitrantur, quæ sit supernaturalis quoad substantiam, & ex viribus gratiæ possibilis, cum tamen amorem Dei sic entitate supernaturalem adstruunt, ut simul etiam idem specie, & numero naturalis sit. Est quidem supernaturalis, quia solæ vires naturæ ad eum elicendum non sufficiunt, & vires gratiæ naturalibus superadditæ necessariae sunt. Est item naturalis bifariam. Tum quia is amor præscribitur lege, & dictamine naturali etiam seclusa fide, quia Ethnici Philosophi expertes fidei infusæ Deum amandum, & colendum super omnia luce naturali agnoverunt. Tum quia natura appetitu naturali, & innato inclinatur in illum, etiam si suis viribus superiorem, & impossibilem; quemadmodum plures Theologi docent inclinare in visionem Dei, quamvis supernaturalem, & solis viribus gratiæ possibilem. eadem enim est ratio de amore Dei; quia vel est beatitudo animæ, sicut visio, vel est beatitudinis complementum, & individuus comes.

cx. Si autem ab eis quaeras, quo pacto sit entitate supernaturalis, & ex solis viribus gratiæ possibile amor, qui ab eis celebratur debitus naturæ, aut saltem cuius facultas naturæ debita asseritur? Respondent, id optimè componi. Tum quia Læsius, Bellarminus, Suarius, & Vasquius, alique Scholastici docent, auxilia sufficientia ad amandum, credendum, & sperandum prout oportet esse dona gratiæ, supernaturaliaque, & nihilominus esse hominibus debita. Tum quia debitum ex conditione, & institutione naturæ non opponitur gratiæ, & supernaturalitati doni; sed solum debitum ex merito operum. At amor Dei, seu facultas ad illum non debetur homini ex merito operum, sed ex sola conditione, & institutione naturæ. Quæ etiam ratione superiores Theologi explicant gratiam, & supernaturalitatem auxiliorum sufficientium, quæ debentur homini, quia solum debentur ex suppositione naturæ institutæ; & elevatæ in finem supernaturalem, in quem, Baianorum opinione, natura suaapte conditione ordinata est.

SECTIO XI.

Notantur principia erronea, & contradicentia, quibus nititur præcedens probatio Baianorum; & vera, firmaque, quibus diluenda est.

cxxi. **V**T appareat, in quæ portenta profliant Baiani, ut sua peregrina dogmata tueantur, & communem omnium Scholarum catholicarum doctrinam deserant; breviter ob oculos lectori proponam errores, & contradictiones manifestas, quibus doctrinam Augustinianam implicant, & sua argumenta firmant; nec non vera, certa que principia, quibus tota eorum machina diruitur. Quæ facile sibi persuadebit homo verè Theologus, atque Catholicus, qui non velit omnes Catholicos Scriptores, quod quod à Magistro sententiarum ad hæc usque tempora de gratia, & virtutibus disceruerunt, ausu temerario contemnere, & hæretico spiritu Pontificibus Ecclesiæ Baianam doctrinam præscribentibus refragari. Quos omnes iudicis appello, ut de re nunc proposita decertant.

cxxi. Primus error est, Nullum creatæ bonitatis amorem, sed unicum, ac solum amorem Dei esse virtutis, & moraliter bonum actum, omnemque creaturæ amorem propter creatam honestatem, & iustitiam esse malum. Ita Baiani ad primum, secundum, & tertium argumentum. Prescribunt illum Pontifices Ecclesiæ in Bulla contra Baium ad ejus propositionem 39. *Omnis amor creaturæ rationalis aut vitiosa est cupiditas, qua mundus diligitur, quæ à Ioanne prohibetur, aut laudabilis illa charitas, quæ per Spiritum sanctum in corde diffusa, Deus amatur.* Quo etiam spectat propositio 17. *Non est vera obedientia legis, quæ sit sine charitate.* De quo nos ex instituto infra disp. 22.

cxxi. Secundus est error, Vanam, & commentitiam esse distinctionem amoris Dei in naturalem, & supernaturalem; quia nullus est possibilis amor Dei, qui non sit supernaturalis. Ita Baiani ex professo n. 123. & seqq. Prescribunt item hanc propositionem Ecclesiæ Pontifices in eadem Bulla ad propositionem 35. ut expendimus sect. 13. quip-

peca est: *Distinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet, quo Deus amatur ut Autor naturæ; & gratuiti, quo Deus amatur ut beatorum, vana est; & commentitia, & ad illudendum sacris litteris, & plurimis veterum testimoniiis excogitata.* Consonat propositio 37. ibidem interdicta.

CXXXIV. Error tertius; Naturam rationalem nullum suis viribus, & auxiliis connaturalibus absque beneficio gratiæ virtutis actum, amoremve iustitiæ moraliter bonum agere posse, nec potestate consequenti, & efficaci, nec antecedenti, & sufficienti tam in statu lapsus, quam ante illum. Ita Baiani ad secundum, & tertium argumentum. Quam doctrinam damnant Pontifices in Bulla contra Baiam prop. 28. *Liberum arbitrium sine gratiæ Dei adiutorio non nisi ad peccandum valet.* Prop. 38. *Cum Pelagio sentiunt, qui boni aliquid naturalis, vel quod ex naturæ solis viribus ortum ducit agnoscit.* Item prop. 29, 30, 31, & 66. ut conficiemus progressu.

CXXXV. Error quartus; Vanam esse distinctionem operis boni, in aliud, quod fit sicut oportet, & meritorium est, & aliud, quod non fit sicut oportet, & non est meritorium; quia nullum est moraliter bonum, quod non fiat sicut oportet & non sit meritorium; quare Pelagiani non errarunt adscribendo meritum operibus naturalibus ex suppositione, quod admiserint moraliter bona; sed solum tribuendo solis viribus naturæ opus, quod esset moraliter bonum. Ita Baiani num. 128. Quam doctrinam damnatam continet eadem Pontificum Bulla contra Baiam. Cujus propositio 16. est. *Illaque quoque distinctio, qua dicitur opus bifariam bonum, vel quia ex objecto, & omnibus circumstantiis est rectum, & bonum, quod moraliter bonum consuevit appellari: vel quia est meritorium regni æterni, rejicienda putatur.* Item propositio 62. *Celebris illa distinctio Doctorum, divinæ legis mandata bifariam impleri, altero modo quantum ad præceptorum operum substantiam tantum; altero quantum ad certum quemdam modum, videlicet secundum quem valeant operantem perducere ad regnum; hoc est, ad modum meritorium, commentitia est.*

CXXXVI. En proscripta ab Ecclesia quatuor principia, quibus præcedens nititur Bajanorum probatio. Adeamus nunc alia, quæ sibi contradictoria sunt, & verbis illudunt catholicæ, & Augustinianæ doctrinæ; ut Pelagianam solis vocibus detestentur, rebus verò ante statum peccati totis animis amplectantur.

CXXXVII. Prima contradictio est, Amorem Dei ante peccatum elici viribus debitis naturæ, quin aliqua vires indebitæ necessariæ sint, & simul elici viribus gratiæ. Quippe docent, naturam condi non posse sine facultate integra, & completa diligendi Deum, & expressè fatentur, proinde eam omnino naturæ deberi. Aliunde ad Dei amorem necessaria esse ea gratiæ auxilia, quæ Augustinus contra Pelagianos necessaria contendit; in idque probandum ingentem testimoniorum cumulum ex omnibus Augustini contra Pelagianos scriptis coarcevant. Si enim vires omnes necessariae ad amorem Dei sunt debite naturæ, quo pacto sunt naturæ gratiosæ, cum vel ipso lumine naturæ debitum, & gratia opponantur? Qua alia ratione Scholastici catholici negant ad Dei amorem non salutarem necessaria vires gratiæ, nisi quia negant necessaria vires indebitas naturæ? Estne apud illos auxilium gratiæ, quod necessarium negant, aliud, quam auxilium indebitum? vos Baiani excluditis necessariam auxilium indebitum.

Ergo re ipsa idem profusus, quod Scholastici, quos impugnat, gratiæ auxilium necessarium excluditis. Item hæretici Pelagiani non alio sensu ad amorem Dei salutarem rejiciunt necessarium auxilium gratiæ, quam auxilium, quod naturæ non debeat, quod vos etiam respicitis. Ergo re ipsa non est alia vestra, quam Pelagiana sententia, vide fusus asserta d. 5. sec. 1.

CXXXVIII. Etenim vires sufficientes ad amorem Dei necessariae non debent operibus naturæ, sed ante opera præberi; eas item creationi gratiosæ naturæ annecti, in quod à vobis tota earum virium gratia refertur, etiam Pelagiani ad amorem salutarem; & Scholastici ad non salutarem amorem adesse profitentur. Ergo eadem, qua vos acceptione, re ipsa vires gratiæ necessariae pronuntiant. Cum eo tamen discrimine, quod longe ambos à vobis dividit; vobisque eos in gratia Dei prædicanda præfert, quod Pelagiani ultra gratiam creationis, & operum ad Dei amorem salutarem admittunt necessariam, & creationi indebitam gratiam novam ordinationem divinæ ad beatitudinem cælestem, quam gratiam superadditam vos negatis, talem ordinationem Dei contententes debent creationi naturæ. Item Scholastici catholici ultra creationem, & ordinationem gratiosam ad beatitudinem cælestem admittunt ad Dei amorem salutarem, & supernaturalem à non salutari, & naturali differentem, auxilia gratiæ indebita naturæ necessaria. Ergo majorem Scholastici, nec non hæretici Pelagiani, quam Baiani, divinæ gratiæ rationem in amore Dei, merito regni cælestis profitentur. Itaque Baiani gratiam, quam verbis prædicant, rebus assertis contradicunt, & sola voce doctrinam Augustinianam gratiæ propugnatricem professi, re quidem veram Pelagianam debellatricem gratiæ, nec non aliam gratiæ infensorem celebrant. O egregii vindicatores Augustinianæ doctrinæ de gratia contra Pelagianos asserta, qui Pelagianos hostes gratiæ cum Augustino ejusdem propugnatores componitis, & Augustino solas voces, Pelagianis verò rem ipsam conceditis, Pelagianosque Augustino superiores in gratia Dei prædicanda fertis! Hæc monstra sola Baiana mens parere potuisset.

CXXXIX. Altera contradictio est, amorem Dei esse simul entitate supernaturalem, & naturalem. Supernaturalem, quia viribus gratiæ; naturalem, quia viribus debitis dicuntur, & exigentiæ naturæ elicitur. Quis hæc componat? Actus entitatis supernaturales, definitione omnium Theologorum, apud quos solos hæc vox, & species actuum agnita, & distincta est, censentur ii, qui superant vires debitas naturæ, ac proinde ea gratiæ usurpatione, viribus eliciuntur gratiæ, qua vires gratiæ vires indebitas naturæ sonant: qui enim actus viribus debitis, & connaturalibus naturæ sunt, qua ratione supra naturam, seu supra naturales erunt, & non potius juxta naturam, & naturales? vide quæ scribimus disp. 5. sect. 7. & tom. 1. de ente supernat. d. 5. sect. 2. Igitur ratio, qua amor Dei assertitur naturalis, destruit supernaturalitatem entitativam ejusdem, & qua supernaturalis, naturalitatem profusus evertit. Implicat enim ad eundem actum tum solas vires debitas naturæ, tum vires etiam indebitas esse profusus necessariae.

CXL. Vnde tantum abest, Baianos relegere amorem Dei naturalem, ut re ipsa solum naturalem possibilem; supernaturalem verò impossibilem adstruant.

struant. Siquidem re ipsa consensu omnium Theologorum actus naturalis definitur, qui intra solas vires debitas naturæ continetur, nec eas vires gratiæ desiderat, quæ indebitæ naturæ sint. At Baiani solum agnoscunt possibilem amorem Dei etiam salutarem, qui intra solas vires debitas naturæ continetur, & eas excludit vires gratiæ, quæ naturæ indebitæ sunt, licet assertant necessaria vires gratiæ in ea lata usurpatione gratiæ, qua vires etiam naturæ, vires gratiæ dici queunt, scilicet quia gratiæ creationis necantur, & ante opera naturæ præbentur. Ergo re ipsa solum agnoscunt possibilem amorem Dei naturalem, & supernaturalem profusus excludunt. Scholastici verò sic admittunt amorem Dei naturalem non salutarem, et simul cum eo adstruant salutarem verè supernaturalem; quia illum tuentur solis viribus naturæ indebitis partum.

CXLI. Hinc etiam longissimè distant Baiani à Theologis, quos sibi asciscunt patronos, scilicet Scotum, & S. Thomam assertentes, naturam rationalem inclinare in beatitudinem supernaturalem, atque adeo etiam in salutarem amorem Dei, ut eum amorem conficiant naturalem; Item Bellarminum, Suarezium, Lessium, & Vasquium statuantes, auxilia sufficientia ad salutem esse verè gratiam, & simul esse debita naturæ ordinata in finem supernaturalem, ut eo componant vires gratiæ cum debito naturæ. Nam esto Scotus, & S. Thomas concedant naturæ rationali innatum appetitum in visionem, & amorem Dei supernaturalem (quod ego alienum reor à mente S. Thomæ, ut videre est apud Thomistas à me relatos tom. 1. de ente supernaturali d. 9. n. 11.) nullibi tamen assertunt, vires ad eos actus necessariae naturæ deberi, sicut ex professio tuentur Baiani, sed profusus oppositum; quare assertores appetitus innati in donum supernaturale suam probationem contendunt in componendum eum appetitum cum impossibilitate rei viribus debitis naturæ, suadendumque, inclinare naturam posse in bonum solis alienis viribus, & sibi non debitis assequibile, quidquid sit, an assequantur, nec ne, ut cernis de ente supernat. d. 9. sect. 1. Quare hi Theologi rectè possunt visionis Dei supernaturalitatem absque contradictione ulla tueri, quia supponunt, ei convenire omnia, quæ ad supernaturalitatem vendicantur, scilicet fieri viribus profusus indebitis naturæ, eisque gratiæ viribus, quæ debitum naturale conditionis humanæ excludunt. Baiani verò ultra appetitum innatum naturæ in Dei visionem, & amorem contendunt, vires omnes ad eos actus necessariae co naturæ deberi, ut sine illis repugnet naturam condi.

CXLII. Rursus nec favent Baianis Theologi docentes auxilia sufficientia gratiæ supernaturalis hominibus deberi, quia non eo, quo Baiani, sensu loquuntur. Quippe Baiani ea auxilia deberi profitentur naturæ rationali ex sola ipsius creatione, seclusa nova gratia à gratia creationis distincta, atque dividua. Scholastici verò id profusus negant, & ea auxilia debita docent ex suppositione elevationis naturæ in finem supernaturalem vitæ æternæ, & eam suppositionem, seu elevationem esse novam gratiam naturæ creatæ superadditam, & à gratia creationis distinctam, & separabilem. Quare poterat Scholasticorum consensu creari natura, quin elevaretur in eum finem supernaturalem, nec media providerentur ad illum assequendum. In Baianorum verò doctrina, implicat natura rationalis condita, & non elevata, seu ordinata in eum finem. Quemadmo-

dum naturæ rationali non debetur absolute visio beata, & impeccabilitas in primo creationis instanti, quamvis ex suppositione elevationis in visionem beatificam debeantur, quia absolute ea suppositio, & elevatio indebita est, & à creatione naturæ separabilis. At qui Bellarminum, Suarezium, Lessium, & Vasquium, ceterosque omnes Scholasticos in hoc sensu loquentes, cum auxilia sufficientia gratiæ supernaturalis debita naturæ pronuntiant, adeo legeribus eorum scripta manifestum est, ut otiosum, & molestum sit, testimonia eorum in medium producere. Relege quæ scripsimus disp. 5. sect. 2.

CXLI. Tertia contradictio est, Philosophos antiquos censere primos assertores puræ naturæ, & simul ex doctrina, & testimoniiis ipsorum probare impossibilitatem puræ naturæ. Nam si antiqui Philosophi re ipsa docent, non posse hominem conditi sine amore Dei elicitu viribus gratiæ, quomodo re ipsa statuerunt ipsi puram naturam; cum pura natura ea sit, qua excludit amorem Dei viribus gratiæ elicitu? Censet eos re ipsa exclusisse definitionem puræ naturæ, & ab eis re ipsa assertum definitum? Ideo tu negas impossibilem puram naturam, quia renuis admittere naturam condi posse sine amore Dei. Idem tuo judicio renuerunt præci Philosophi. Ergo re ipsa judicare debebas negavisse possibilitatem puræ naturæ. Verum quia mens tua assuetæ est capere duo sibi contradictoria, mirum non est, eadem in captu Philosophorum, quos tu laudas, simul composuisse.

CXLIV. Quarta sit contradictio, probare impossibilitatem puræ naturæ ex debito amoris Dei, & impossibilitate dividendi illum à natura. Nam pura natura definitur, quæ creatur absque ullo vitio, & beneficio ipsi superaddito; atque adeo natura non extrahitur à sua puritate per ea, quæ sibi debita, & annexa sunt, & ab ipsius creatione indivisa. Ergo tantum abest, ut debitum, & divisio amoris Dei à natura destruat puritatem ipsius, ut potius adstruat ipsam.

CXLV. Iam apparet qualis sit Baianorum probatio, quæ tot erroribus, & principiis sibi contradictoriis innixa est. Quo etiam jure Augustinum sibi advocat patronum, qui doctrinam ab Ecclesia damnatam, & contradictionibus implicatam unicum sui asserti fundamentum jaciunt, illam Augustinianam profitentes. Quo item merito Scholasticos omnes spernant ac morderant, qui tot jure moribus, & opprobriis omnium Catholicorum, maxime Theologorum, atque sapientium obnoxii sunt.

CXLVI. Ergo sancta, & inconcussa tenenda, & colenda sunt opposita principia, quibus tota Baiana probatio vilescit, & corrui. Primò præter amorem Dei plures alios esse virtutis actus, & amores creatæ bonitatis, & honestatis moraliter honestos, ac bonos. Secundò præter amorem Dei supernaturalem possibilem quoque esse amorem Dei naturalem potestate naturæ antecedenti maxime in statu innocentie. Tertiò naturam rationalem suis viribus, & facultate antecedenti absque auxilio gratiæ posse plures virtutum actus elicere, & plus quam ad peccandum valere. Quartò consequenter possibilem esse actus moraliter bonos, qui non sunt vitæ æternæ, & donorum supernaturalium meritorii.

CXLVII. Quintò auxilium debitum naturæ esse non posse auxilium gratiæ Theologicæ à Patribus contra Pelagianos contentum. Sextò actum entitativè supernaturalem esse. Septimò ethnicos Philo-

ſophos non poſſe cenſeri primos aſſertores puræ naturæ, ſi aſſertores ſunt impoſſibilitatis dividendi amorem Dei elicitum viribus gratiæ à conditione naturæ juxta Baianorum doctrinam, Octavo denique impoſſibilitatem dividendi amorem Dei à natura non deſtruire, ſed adſtruire puritatem naturæ, ſi rectè ejus definitioni ſtandum eſt.

SECTIO XII.

Perſtringitur ſolutio eorum, quæ à Baianis objecta ſunt ſect. 10.

CXLIX. In primis ea argumenta non improbant poſſibilitatem puræ naturæ in ſtatu pueritiæ, in quo natura poſſet condi abſque peccato. In hoc enim quæ implicatio? At in eo ſtatu non eſſet debitus, nec poſſibilis amor Dei, quia ſtatu pueritiæ eſt imoſ rationis. Ergo ex debito, & poſſibilitate amoris Dei, quo omnia argumenta diriguntur, non evertitur univerſim poſſibilitas puræ naturæ. Baiani enim tenaciter clamant, Pelagianos eſſe aſſertores puræ naturæ, quia tuentur, pueros abſque peccato, & amore ullo juſtitie naſci: Poterat homo creari puer à Deo abſque peccato, impoſſeque rationis, & amoris moralis. Ergo in ſtatu puræ naturæ. Nec reſert, creari non poſſe, niſi directum in amorem Dei extra pueritiam eliciendum. Quia Baianorum opinione relatio creaturæ in donum ſupernaturale non extrahit ipſam ab ſtatu puræ naturæ. Siquidem Pelagiani etiam pueros naſci volent relatos in vitam æternam ipſis ſupernaturalem. Tamen ea relatio non admittitur ſufficiens, ut pueri innocentes exuant puritatem naturæ.

CXLIX. Deinde ad primum argumentum reſpondeo. Poterat homo condi diligens creaturam, & non Deum abſque peccato, quia dilectio creaturæ poſſet non eſſe moraliter mala, etiamſi propter creatam bonitatem diligatur, cum plures ſint bonitates creatæ propter ſe diligibiles, juxta præſcriptum rationis, & legi divinæ conformes, ducentes in Deum, & non avertentes noſtram voluntatem à Deo, quin actu ſint relata, ſed referibiles in Deum, ut ſuo loco ex inſtituto oſtendimus. Præterea poſſibilis eſt poſſibilitate antecedenti ſaltem in ſtatu innocentie amor naturalis Dei ſolis viribus naturæ abſque auxilio gratiæ, ut progreſſu fulciemus. Nec reſert, amorem Dei abſque discrimine ab Auguſtino prædicari charitatem inſuſam per Spiritum ſanctum, donumque proprium gratiæ divinæ. Quia perpetuo diſſerit de amore Dei ſalutari, & meritoſo, qui ſupernaturalis eſt. Nec abs re, ſi vera ſunt, quæ fuſè dedimus diſputatione 20. de ente ſupernaturali; ſcilicet juxta legem providentiæ præſentis, amorem naturalem nunc eſſe indiviſum à ſupernaturali, neceſſarioque cum illo conjunctum, quin in poteſtate libera noſtræ voluntatis ſit alterum ab altero dividere, quare licet phyſicè uterque amor ſit duplex actus, moraliter tamen eſt unus, ideoque ſemper Dei amor nunc elicitur ex viribus gratiæ, quia ſemper nunc ſupernaturalis, & meritoſus editur ex lege divina, quamvis alio providentiæ genere edi poſſit naturalis tantum, & non meritoſus. De quo recole fuſè ſcripta ſuperiori diſputatione.

CL. Ad ſecundum reſpondeo. Poſſet eſſe amor veritatis, & rectitudinis, moraliter bonus, quin ſit amor Dei; quia licet prima veritas, & rectitudo ſit Deus, (quod Auguſtinus contendit) veritas tamen,

& rectitudo participata poſſet eſſe creata, & ejus amor moraliter rectus, & bonus: de quo fuſè ſuo loco. Deinde amor veritatis, & rectitudinis poſſet eſſe naturalis, & non ſupernaturalis ſolis viribus naturæ abſque auxilio gratiæ, ſaltem in ſtatu innocentie, & poteſtate antecedente arbitrii; ut fanciimus progreſſu. Quare neceſſitas gratiæ ad amorem rectitudinis, & veritatis ab Auguſtino aſſerta, intelligenda eſt de amore ſupernaturali, & meritoſo, vel etiam univerſim de omni rectitudinis amore, non ex natura rei, ſed ex lege divinæ providentiæ nunc aſſertis, quia fancivit, ut amor rectitudinis naturalis nunc eliceretur indiviſus à ſupernaturali, prævenientibus ſemper, & inſertis continuo auxiliis ſupernaturalibus ad amorem ſupernaturalem, cum ad ſunt naturalia ad amorem rectitudinis naturalem, ut nuper dicebamus ad primum argumentum ex diſp. 20. de ente ſupernaturali.

CLII. Ad tertium ſimiliter reſpondeo. Primò poſſibilis eſt poſſibilitate antecedenti, ſaltem in ſtatu innocentie amor juſtitie, qui non ſit amor Dei. Licet enim prima juſtitia ſit Deus, præter illam tamen datur juſtitia participata, atque creata, cujus amor fit moraliter juſtus, & bonus. Neque Auguſtinus negat juſtitiam creatam, quamvis prædicet, & adſtruat incretam. De quo copioſè ſuo loco diſſeremus, ubi fatiſfaciemus ad teſtimonia Auguſtini, quæ amorem juſtitie à charitate elicitum pronuntiant. Secundò amor juſtitie poſſet eſſe naturalis ſola facultate naturæ abſque auxilio gratiæ, quia talis amor eſt conformis dictaminum, & legi naturæ: de quo diſſeret diſputationis progreſſus. Vnde Auguſtini teſtimonia revocantia cum amore in auxilium gratiæ exponenda ſunt eodem modo, quo præterita.

CLIII. Ad quartum reſpondeo. Privatio charitatis dicitur vitium naturæ, & contra naturam dupliciter. Primò, quia non poſſet homo privari de facto charitate inſuſa, quin ſimul privetur charitate, ſeu amore naturali Dei, ſi quidem charitas, & amor naturalis Dei ex lege providentiæ præſentis divinæ eſt indiviſus à charitate inſuſa, & amore ſupernaturali, ut ſæpius præterimus. Secundò, quia de facto amor ſupernaturalis Dei eſt nobis præceptus, cum de facto addit elevatio, & facultas ad illum eliciendum per auxilia gratiæ, & ſimul obligatio diligendi Deum totis viribus, quibus de facto valemus eum diligere. Transgreſſio autem cujuſcumque præcepti etiam ſupernaturalis eſt contra naturam, quia lex naturæ prohibet violare omne præceptum Dei nobis poſſibile, docetque cavere omnem offenſam divinam. Vnde charitas de facto debetur naturæ, non abſolutè, ſed ex ſuppoſitione elevationis, & legis ſupernaturalis nunc aſſertis; quæ tamen alio genere providentiæ in ſtatu puræ naturæ poterat abeſſe, & conſequenter etiam debitum charitatis ſupernaturalis, & inſuſa.

CLIII. Reſtat nunc reſpondere ad ea, quæ à Baianis excogitata ſunt tum contra diſtinctionem amoris Dei in naturalem, & ſupernaturalem; tum contra diſtinctionem amoris, & actus moraliter boni in ſalutarem, & non ſalutarem, ſeu meritoſum, & non meritoſum; vel elicitum ſicut oportet ad vitam æternam, & juſtificationem conſequentiam; & non ſicut oportet ad eum finem. Verum eorum ſolutio ſuum locum habet ſectio 27, poſtquam ſtatueſmus poſſibilem amorem naturalem in ſtatu innocentie, quem evertere contendunt Baiani. Nunc ſatis ſit perſtrinxiffe ſolutionem, qua omnia eorum argumen-

gumenta evaneſcunt ſuppoſita talis amoris poſſibilitate.

SECTIO XIII.

Amor naturalis Dei, atque juſtitie aſſertur poſſibilis in ſtatu innocentie, poteſtate antecedenti natura, ex ſanctione Pontificum contra Baium.

CLIV. Itaque Baiani contendunt impoſſibilem amorem Dei, atque honeſtatis naturalem, non ſolum in ſtatu naturæ lapſæ, ſed etiam innocentie. Quod aſſertum adeò paradoxum eſt, ut numquam in alicujus hominis mentem, ſive Catholicorum, ſive hæreticorum incidit. Nec in eorum cogitationem incidit, ſi aut lumen rationis omnino expeditum, aut fidei lumen humanis non habuiſſent cogitationibus, & affectionibus turbatum, aut levis ſaltem ſacræ Theologiæ lux eis aſſuſiſſet.

CLV. Pro quo ſtatuendo præmittere oportet diſputationis ſubjectum. In primis amor naturalis, quem omnes Scholaſtici admittunt, & Baiani deſtantur, eſt amor, qui continetur in facultate naturæ, ſeu ſolis viribus naturæ fieri poſſet abſque auxilio gratiæ, vires autem, & facultas naturæ, phraſi Theologica, & Catholica, non ſolum complectuntur virtutem nativam, & idemficatam voluntati humanæ; ſed etiam omnia comprincipia, ſive intrinſeca, ſive extrinſeca ipſi connaturaliter annexa, & debita, qualia ſunt concurſus generalis Dei, cogitationes, & affectiones honeſtæ, & ſi quæ alia ſunt ad amorem Dei neceſſaria. Quare auxilium ſpeciale gratiæ, quod negatur neceſſarium, non debet inter ejuſmodi comprincipia voluntatis humanæ, creationi ipſius naturaliter annexa, & debita computari; ſed principium altiſſe eſſe debet, quod hominis conditioni indebitum ſit, & à gratia creationis ſeparabile beneficium. Alioquin auxilium gratiæ Theologicæ inter principia naturalia referretur, & cum gratia Pelagiana à Patribus rejecta, confunderetur, ut ſæpius notavimus ſuperioribus.

CLVI. Deinde iſe amor poſſibilis aſſertur nunc poſſibilitate antecedenti in ſtatu innocentie; quidquid ſit de poſſibilitate conſequenti. Scilicet naturalia, atque debita eſſe homini principia, quæ tribuant ſufficientiam ad Dei amorem, atque juſtitie eliciendum; eſto ejuſmodi non ſint principia, quæ continent efficaciam, & connexionem cum illo. Solumne enim Theologiſ eſt, in facultate arbitrii ſufficientiam ab efficaciâ eſſe ſeparabilem, quia plura poſſet operari arbitrium, quæ actu non operetur, & pluribus interdum indiget, ut actu operetur, quam ut poſſit operari. Poſſet enim communibus auxiliis cavere omnia peccata venialia, & perſeverare in gratia abſque mortali quoad ſufficientiam, & poteſtatem antecedentem; nunquam tamen reiſa cavebit omnia peccata venialia, & perſeverabit abſque mortali, quin adſit ſpeciale auxilium à communibus diſtinctum, quia reiſa difficultas facti non ſuperabitur abſque peculiari influxu alterius auxilii. Etenim plures actiones ſunt poſſibiles, & ſimul adeò difficiles, ut ratione difficultatis raro, aut nunquam contingant, niſi urgente cauſa aliqua ſpeciali, & rara, ut omnes cives Matritenſes inegra die ſilere, aut nullum facere verbum otioſum. Itaque non diſſerimus cum iis Scholaſticis, qui voluerunt, auxilium efficax ad amorem Dei etiam in ſtatu innocentie eſſe ſpeciale gratiam, ideoque non poſſe hominem etiam

in ſtatu innocentie poteſtate conſequenti diligere Deum abſque ſpeciali auxilio gratiæ, quamvis poſſit poteſtate antecedenti, & ſufficienti; de quo poſſet eſſe probabilis, & tolerabilis controverſia. Sed cum Baianis, qui non ſolum ſolum efficaciam, ſed etiam ſufficientiam negant ſolis viribus naturæ, & referunt illam in auxilium gratiæ, neceſſitate etiam antecedenti ad eum amorem in ſtatu innocentie omnino neceſſarium.

CLVII. Ideoque non eſt diſputatio de poteſtate naturæ lapſæ, quam etiam Baiani ratione peccati adimunt voluntati creatæ, & Baius quoque ademit; ſed de antecedenti facultate naturæ ante peccatum, ſecluſo vulnere, & damno quocumque, quod natura per peccatum contraxerit. Aliter enim in uno, atque in alio ſtatu plerique opinati ſunt. Ita Michaël Baius, qui ante peccatum nullum Dei amorem, nec alium virtutis actum agnovit ſupernaturalem, ſed naturalem; poſt peccatum verò nullum cenſuit naturalem, ſed ſupernaturalem, quia putavit per peccatum extinctam libertatem, & poteſtatem antecedentem ad bonum. Quod diſcrimen etiam Baiani agnovērunt, cum in ſtatu naturæ lapſæ eam poteſtatem, & libertatem viribus naturæ negant ex peculiari conditione, & titulo talis naturæ. De quo erit diſputatio, cum de viribus naturæ lapſæ diſſeramus. Nunc enim ſolum diſſerimus de poteſtate, & viribus naturæ innocentie ante lapſum peccati.

CLIX. Aſſertum noſtrum primò ſancitur ex Bulla Pontificum edita contra Michaëlem Baium; in qua damnatur propoſitio 34. *Diſtinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet, quo Deus amatur ut auctor naturæ; & gratuiti, quo Deus amatur, ut beatorum, vana eſt & commentitia.* Baius enim inſequebatur hanc diſtinctionem Theologi� frequentem, quia ſentiebat in ſtatu naturæ lapſæ Deum etiam ut auctorem naturæ non poſſe diligere dilectione naturali, ſed ſolum dilectione gratuita, & ſupernaturali, elicitam ex gratia, etiam quoad poteſtatem antecedentem. Quare Pontifices Eccleſiæ proſcribentes hanc doctrinam ſtatuerunt, etiam in natura lapſa poſſibilem poteſtate antecedenti amorem Dei, non ſolum ſupernaturalem, & gratuitum, ſed etiam naturalem. Ergo à fortiori id definiunt in ſtatu naturæ innocentie, in quo ſatentibus etiam Baianis cum Michaële Baio non eſt minor facultas naturæ, quam in ſtatu naturæ lapſæ.

CLIX. P. Ludovicus de Torres opuſc. 13. dub. 6. n. 5. & opuſc. 15. dub. 7. n. 9. cenſet, Baium improbare diſtinctionem duplicis amoris Dei, quod neget ſupernaturalem, & ex gratia amorem Dei, ut beatorum, quia conditioni hominis putabat debere, & connaturalem eſſe charitatem, atque adeò ſanctione Pontificum ſolum defini poſſibilem amorem ſupernaturalem, non verò naturalem, quia Baii propoſitiones proſcribuntur ſolum in ſenſu ab ejus auctoribus intento. Baiani tamen hoc ſuffragium contemnent, qui probe norunt, aliam fuiſſe mentem Baii, eumque non tam amorem ſupernaturalem Dei Beatorum, quam amorem naturalem Dei creatoris in ſtatu naturæ lapſæ, in quo contra Scholaſticos diſſerit, negaviſſe.

CLIX. Primò rejicitur Torres; quia in eadem Bulla damnatur propoſitio 37. *Amor naturalis Dei, qui ex viribus naturæ excoritur, ex ſola Philoſophia per elationem præſumptionis humanæ cum injuria crucis Chriſti defenditur à nonnullis Doctores.* In qua planiſſimè omnem proſus excludit amorem Dei naturalem,

ralem, & ex viribus naturæ exortum, & omnem contendit esse supernaturalem, & ex viribus gratiæ merito crucis Christi comparatæ elicium. Quo etiam veniunt omnes propositiones, quæ respuunt illum opus bonum purè naturale, & sine auxilio gratiæ profectum; de quibus lib. seq. erit disputatio. A fortiori enim id de amore Dei naturali, inter omnia opera bona moralia perfectissimo, negare censendus est.

CLXI. Secundò ea propositio 34. excerpta est ex lib. de charitate c. 4. in quo illa habetur. Titulus autem huic capiti præfixus is est: *Quod non tantum dilectio Dei tanquam beatificatoris, sed etiam tanquam creatoris nobis ex Deo sit.* Quo satis exprimit Baius, argumentum ejus capitis non esse, dilectionem Dei tanquam beatificatoris esse ex Deo, seu ex viribus gratiæ, & supernaturalem, cum id supponat; sed potius ex Deo esse, & viribus gratiæ, atque ad eò supernaturalem dilectionem etiam Dei, tanquam creatotis; quam naturalem, seu ex viribus naturæ possibilem Scholastici communiter credunt. Quare omnes ejus probationes ibi eo solùm contendunt, ut probent, hunc, non illum Dei amorem, ex viribus gratiæ fieri supernaturalem, conficiunturque ex testimoniis Augustini, quibus Baiani probant, eum esse impossibilem ex viribus naturæ, & naturalem. Vnde prima sic concludit: *Igitur sine autoris sui participatione, & munere non potest homo suum creatorem diligere, sed id à Deo debet accipere.* Postrema vero: *Ergo certum juxta Augustinum, amorem creatoris non minus diffundi per spiritum Sanctum in cordibus nostris, atque in scripturis Sacris charitatem nuncupari, quam amorem beatificatoris.* Quod fusius expresserat cap. 3. præcedenti. Atque ita ut ejus mens absque ulla dubietatis nebula innotesceret, sic caput quartum exorditur: *Ex quibus manifestum evadit, quam vana sit eorum distinctio, qui sine ulla traditione contendunt, duplicem esse Dei dilectionem; alteram, qua Deum tanquam futuræ beatitudinis largiorem diligimus, quæ per Spiritum sanctum diffundatur in cordibus nostris, & charitas nuncupatur; alteram verò, qua Deum tanquam creatorem amamus, quæ ortum ducat ex libero hominis arbitrio. Si quidem voluntas humana sine autoris sui participatione non valet nisi ad cogitanda, & desideranda carnalia, & secularia, & humana, sicut prædictis testimoniis ostensum est.* Ergo idèò traditur vana ea distinctio duplicis amoris, quia in ea comprehenditur dilectio Dei creatoris, quæ ortum ducat ex libero arbitrio, cum liberum arbitrium ex se non valet diligere Deum, sed sola carnalia, atque humana. Quæ Baii mens ab iis solùm ignorari potest, qui ejus scripta ignorant, nec dubia esset Ludovico de Torres, si ea ad ejus manus pervenissent. Manifestumq; argumentum est, Baianos, sectatores Baii in eo nunc sensu eam distinctionem explodere. Nec refert, illius charitatem humanæ conditioni docuisse naturalem. Quia, ut sæpius notavimus supra, Baius eo altius depresso arbitrium post peccatum, quo altius ante peccatum in prima sui conditione extulit illud.

CLXI. P. Vasquez 1. 2. disp. 195. c. 4. magis favet Baianis, censens eam propositionem, 34. non damnari à Pontificibus propter doctrinam, sed propter censuram, qua ferit contrariam inter scholasticos Doctores communem. Verum hæc solutio præoccupata jam est à nobis disp. 1. sect. 4. ubi in genere ostendimus, omnes Baii propositiones in Bulla contentas propter doctrinam fuisse profcriptas. Præterea etiam damnatur hæc propositio 39. *Omnis*

amor creaturæ rationalis aut vitiosa est cupiditas, qua mundus diligitur, aut laudabilis illa charitas, qua per Spiritum sanctum in corde diffusa Deus amatur. In hac autem continetur absque censura doctrina, de qua contendimus, scilicet non esse amorem Dei, nisi supernaturalem, seu charitatem infusam per Spiritum sanctum. Rursus propositiones Baii, quæ negant possibile aliqd opus bonum ex viribus naturæ absque gratia, profcribuntur à Pontificibus Ecclesiæ propter doctrinam, & non propter solam censuram, ut statuimus lib. seq. In eis autem continetur doctrina de impossibilitate amoris naturalis Dei, & omnis affectus moraliter boni.

CLXII. Nec obstat, plurium Doctorum scholasticorum esse sententiam, nec Dei amorem, nec ullum alium moraliter bonum fieri posse ex solis viribus naturæ absque auxilio gratiæ. Nam longum est discrimen inter hanc, & Baianam sententiam. Quippe Baius differit de potestate antecedenti, & quoad sufficientiam. Scholastici verò de potestate consequenti, & solam quoad efficaciam. Item Baius auxilium gratiæ desiderat intrinsecè supernaturale; Scholastici verò intrinsecè naturale, & solùm supernaturale quoad modum. Nam Baius putat per peccatum omnino extinctam virtutem, & potestatem agendi bonum, etiam naturalem, Scholastici verò non extinctam sed enervatam, & debilitatam solùm. De quo latius lib. seq.

SECTIO XIV.

Assertum præcedens arguitur ex sacris litteris.

CLXIV. **S**ecundò probo ex sacro textu. Paulus Rom. 1. *Revelatur enim ira Dei de caelo super omnem impietatem hominum eorum, qui veritatem Dei in injustitia detinent, quia quod notum est Dei, manifestum est in illis. Deus enim illis manifestavit; invisibilia enim ipsius à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, semper æterna quoque ejus virtus, & divinitas; ita ut sint inexcusabiles.* Apostolus hic reum facit, & inexcusabilem omnem hominem, qui Deum verum non colit, & amat. Rationemque reddit, quia ex ipsis visibilibus creaturis nota est, & manifesta ejus veritas, bonitas, virtus, atque divinitas, quæ super omnia coli, & amari digna est. At Deus ex notionem communi creaturarum visibilium proponitur colendus, & amandus solo amore naturali; quia talis notio communis, naturalis, & acquisita est, non supernaturalis, & infusa, qualis requiritur ad amorem supernaturalem, & infusum. Ergo Deus verè amabilis est amore naturali ex solo ductu naturæ profecto.

CLXV. Quo respicit Ambrosius sic Pauli testimonium expendens: *Sicut enim, inquit, in illo qui credit, justitia Dei revelatur, ita in eo, qui non credit, impietas, & injustitia revelatur.* Ex ipsa enim califabrica iratus illi videtur Deus, idcirco enim tam pulchra astra condidit, ut ex his quantus, & quam admirabilis est creator eorum possit agnosci, & solus adorari. *Per naturalem ergo legem reum facit genus humanum. Potuerunt enim id per legem naturæ apprehendere, fabrica mundi testificante, Autorem solum Deum diligendum, quod Moyses litteris tradidit. Sed impij facti non colendo creatorem, & injustitia in eis apparet, dum videntes dissimulant à veritate, non facientes unum Deum; quia quod notum est Dei, manifestum est in illis.* En sola lex naturalis, solaque naturalis notitia ex conspectu fabricæ

fabricæ cælestis parta, reum facit genus humanum, dum non adorat, & diligit solum Deum creatorem cæli, & terræ, quia ex sola lege naturali, naturalique notionem creatoris tenetur eum solum adorare, atque diligere, ita ut infideles, atque Gentiles, qui alios Deos venerantur, & amant, injustitiæ, & impietatis rei sint, & iræ divinæ, atque supplicio obnoxii. Lex autem, & notitia naturalis sola, seclusis legibus, & notionibus supernaturalibus, non potest obligare ad amorem, & cultum Dei, nisi naturalem; nam supernaturalis cultus, & amor necessario dirigitur lege, & notione supernaturali.

CLXVI. Confirmatur. Baiani profitentur, auxilia supernaturalia gratiæ non distribui infidelibus, atque Gentilibus, quibus lux Evangelica non affuit; atque ad eò eis non est possibilem proximè amor, & cultus supernaturalis Dei, qui sine auxilio supernaturali gratiæ fieri non potest. Tamen ex testimonio Pauli eis possibilem est proximè aliquis cultus, & amor veri Dei. Ergo possibile est naturalis, cum præter cultum, & amorem supernaturalem solus restet possibilem naturalis. Minor probatur. Paulus enim impietatis, & injustitiæ accusat, iræque, atque vindictæ divinæ addicit omnes homines, non solùm fideles, sed etiam infideles, atque Gentiles, quod cultu, & amore non prosequantur verum Deum, quem ex visibilibus creaturis notione manifesta assequuntur. Ita Ambrosius proximè adductus, Athanasius in disp. contra Arium habita in Concilio Nicæno col. 5. Enchiridion Colon. de sacram. Panit. fol. 92. p. 1. & omnis interpretum consensus, testibus Iustiniano, & Cornelio in hoc testimonio Pauli. Tum quia ratio Apostoli communis est infidelibus, atque Gentilibus, scilicet quia ex creaturis innotescit omnibus divinitas, & bonitas creatoris. Tum quia scopus ejus erat persuadere doctrinam Evangelii Græcis, & Barbaris debitam esse, quod omnibus prior ejus notitia, quæ ad Dei veri cultum, & dilectionem spectat, luce naturæ indita sit. At si infidelibus, atque Gentilibus non esset possibile proximè aliquis cultus, & amor Dei, non essent impietatis, & injustitiæ; iræ, atque vindictæ divinæ rei, quod eum cultum, & amorem desererent, quia nullus esset reus culpæ, neque poenæ ob desertum opus sibi impossibile. Ergo talis cultus, & amor Gentilibus, & infidelibus possibile est. Non supernaturalis, ut ipsimet Baiani tuentur. Ergo naturalis.

CLXVII. Nec refert, nos disp. 20. de ente supernat. sect. 13. & seqq. Auxilia gratiæ probasse Gentilibus communia, & in eo Pauli testimonio comprehensa. Nam hoc argumentum torquetur ad hominem ex doctrina Baianorum opposita detestante auxilia gratiæ Gentilibus communia. Præterea quia nostra doctrina in ea disputatione 20. non excludit auxilia naturalia ad amorem Dei naturalem, sed potius supponit, nam tota eo incumbit, ut probet auxilia gratiæ ad amorem Dei, & cujusvis honestatis supernaturalem inferi, & annecti ex lege Dei auxiliis naturalibus ad Dei amorem, & alterius honestatis naturalem, & idcirco remotis à fide gratiæ auxilia ad amorem supernaturalem provideri, quia naturalia ad naturalem providentur, ideoque in eo testimonio Pauli supernaturalia contineri, quia continentur naturalia. Ergo nec ea disputatio, nec ea Pauli expositio præfenti argumento adversatur.

CLXVIII. Alterum sacre pagine testimonium est Rom. 2. *Cum gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legi sunt, faciunt, ejusmodi legem non ha-*

bentes, ipsi sibi sunt lex, testimonium reddente illis conscientia ipsorum. Rogo Baianum cum Christo: *Quod est primum mandatum in lege?* Respondet sane: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* Imò aliud non esse in tota lege; cum nullam sit virtutis opus moraliter bonum (Baiatorum opinazione) quod lege possit præscribi, nisi charitatis opus sit. Ergo si ea, quæ legi sunt, naturaliter fieri possunt, dilectio Dei naturaliter fieri poterit, ac per consequens esse poterit naturalis.

CLXIX. Urgeo contra Baianos, Apud ipsos testatissimum est, Gentes infideles, sicut carent fide, carere quoque auxiliis supernaturalibus gratiæ. Tamen Paulus testatur, omnes Gentes, non solùm fideles, sed etiam infideles naturaliter ea, quæ legi sunt, facere. Ergo sine auxilio supernaturali gratiæ dilectionem Dei, & alia virtutis opera sub lege comprehensa edunt, aut saltem possunt edere naturalia. Consequentia est legitima, cum sine auxilio supernaturali gratiæ nullum fieri possit opus, quod supernaturale sit. Major est Baianis dogmatica. Minor, (quæ continet superius testimonium Pauli comprehendere Gentes etiam infideles,) videtur definita à Pontificibus Ecclesiæ damnantibus propositionem 23. Baii: *Cum Pelagio sentiunt, qui textum Apostoli Rom. 2. Gentes, quæ legem non habent, naturaliter quæ legi sunt, faciunt; intelligunt de Gentibus fidem non habentibus.* Idque sic intelligendum de Gentibus etiam infidelibus evidentissimum facit Suarez lib. 1. de gratia cap. 8. n. 20. adductis verbatim Ecclesiæ magnis Patribus Chrysostomo, Ambrosio, Hieronymo, Augustino, Origene, Cypriano, Theophylacto, Tertulliano, & Eumenio; illustribusque interpretibus Stapletonio, Pererio, Soto, Cajetano, & Catherino. Quibus adjungi potest Cyrillus Alexandrinus lib. 3. contra Iulianum post medium, Anselmus, S. Thomas, Lyranus, Iustinianus, & alii in eum locum. Quare merito censuit Suarez supra, excessisse eruditorum modernum, qui afferuit, præter unum Cassianum Semi-Pelagianorum Principem neminem hoc Pauli testimonium de Gentibus infidelibus, sed jam fidelibus intellexisse. Quidquid reclamet Torres opus. 2. dub. 3. ægrè ferens hanc Suarri censuram; sed ejus argumentis nullatenus satisfaciens. De quo uberior erit disputatio cum Baianis lib. seq. cum venerit explicatio superioris propositionis disp. 20. sect. 3.

CLXX. Non me later, Augustinum de spiritu & litt. c. 26 & 27. & lib. 4. contra Iulianum cap. 4. Fulgentium de Incarn. & grat. c. 25. Prosperum contra Collat. c. 22. Bedam, Anselmum, S. Thomam, & alios sic illud naturaliter in superiori testimonio interpretari, ut non excludant auxilium gratiæ, sed naturæ facultatem intelligant, alii sanata, alii reparata, alii adjutam per gratiam: quod & nos etiam probavimus de ente supernat. disp. 20. n. 60. & in hac disp. n. 44. & 45. Cæterum ea expositio præfenti scopo non adversatur. Nam lex naturalis bifariam potest impleri, tum per actus virtutum supernaturales & meritorios vitæ æternæ, tum per actus virtutum naturales, & non meritorios præmii supernaturalis. Per actus supernaturales, & meritorios servatur lex naturalis à natura adjuta per gratiam: per actus verò naturales, & non meritorios præmii supernaturalis potest servari absque adjutorio supernaturali gratiæ, præsertim potestate antecedenti, & in statu innocentie. Igitur cum Patres exponunt sic impleri legem naturaliter, ut etiam ad-

juvet gratia supernaturalis, loquuntur de impletione supernaturali, & conferente in vitam æternam, de qua etiam loqui Paulum ostendimus nos disp. 20. de ente supernat. n. 60.

CLXXI. At nunc addimus, etiam comprehendit à Paulo observantiam legis naturalem, & ejusmodi expositionem, quæ ad rem præsentem attinet, non excludi, aut improbari à Patribus. Tum quia Ecclesiæ Patres, & interpretes volunt, complecti Paulum Gentes etiam infideles, ut præmissimus. Tamen Gentes infideles ex doctrina Baianorum, & plurimum Catholicorum participes non sunt auxiliorum supernaturalium gratiæ. Itaque sicut testimonium Pauli interdum exponitur de Gentibus ad fidem conversis, interdum de Gentibus etiam remotis à fide: sic potest interdum de observantia legis supernaturali, interdum etiam de naturali explicari. Tum quia idem in ejusmodi testimonio vox *naturaliter* non sumitur solitariè, & ut sonat, absque consortio gratiæ, quia dum natura sequitur ductum legis, & luminis naturalis, conatumque confert ad ejus præscripta sectanda, non finitur à Deo, ut eos generosos conatus edat steriles in vitam æternam, quales ederet, si non præveniretur auxiliis supernaturalibus gratiæ, & idem eis auxiliis prævenitur, ut eos eliciat salutares, & in vitam æternam conferentes: qua ratione exposuimus disp. 20. de ente supernat. Facienti quod in se est, Deum non denegare gratiam, quia semper præcurrit gratia eum, qui quantum est ex se, conatur in amorem honesti, etiam ex directione, & illustratione naturali, quod ei continuo inferatur supernaturalis, quia is amor salutaris, & supernaturalis edatur. At hæc ratio manifestè supponit, posse naturam ex solo lumine naturali sectari honestatem lege naturali præscriptam, quia alias natura frustra dirigeretur, & conaretur in illam, ineptumque subjectum esset inferendæ directionis, & illustrationis supernaturalis, ad eliciendum amorem honestatis supernaturalis conatibus, quos ex directione naturali confert in amorem naturalem.

CLXXII. Illustratur. Illud *naturaliter* vertit Anselmus *naturali ratione suadente*; S. Thomas *lege naturali ostendente quid sit agendum*; Augustinus lib. 2. de serm. Domini in monte c. 15. *per legem naturalem in cordibus hominum scriptam*; Cyrillus Alexandrinus lib. 3. con. Iul. *per insitas instructiones naturæ*. Quibus consonat communis interpretum consensus. At non potest ratio naturalis suadere, nec lex interna naturalis diligere, nec insita instructio naturæ movere ad affectus supernaturales, nisi movendo, dirigendo, & suadendo ad affectus naturales sui ordinis proprios, naturæque possibiles: alias frustra esset suasio, directio, & motio naturæ ad actiones sibi impossibiles. Ergo possibiles sunt affectus naturales circa ea, quæ sunt legis moralis præscriptæ; quorum primus est dilectio Dei.

SECTIO XV.

Sacra testimonia illustrantur pro eodem asserto.

CLXXIII. Illud id conficitur ex sacris testimoniis, quæ hominis creationem exprimunt. Cum enim ejusmodi naturæ significant conditum, quæ suapte facultate possit honesta sectari, & fugere turpia cum libertate naturali ad utrumque indifferenti. Quo advoco illud Genes. 1. *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram*; & præsit *pisces maris, & volatilibus cæli, & bestis, universæque terræ*. Item Ecclesiast. 17. *Deus creavit de terra hominem, & secundum imaginem suam fecit illum; & secundum se vestivit eum virtute; & dedit illi potestatem eorum, quæ sunt super terram*. Ex quibus sic arguo. Homo creatus est ad imaginem Dei secundum perfectionem naturæ seorsum à gratia. Hæc perfectio naturæ ferens in homine imaginem Dei est naturalis libertas arbitrii potens sua facultate indifferenti amare bonum, & fugere malum. Ergo homini competit ex sua creatione, & natura facultas naturalis ad amorem boni, & odium mali. Postrema propositio est legitima. Prior, & posterior probandæ sunt.

CLXXIV. Prior est communis Patrum, & Interpretum sacræ Scripturæ teste Suarez de opere sex dierum lib. 2. c. 8. n. 24. Pererio in Genes. Bellarmino de Grat. primi hom. cap. 5. & aliis pluribus ad hunc textum. Ita Scholastici cum Magistro in 2. dist. 26. & cum S. Thoma 1. p. q. 93. art. 3. Ita etiam Ambrosius lib. de dignit. conditionis humanæ c. 2. & 3. lib. 6. Chrysof. hom. 9. in Genes. Basiliius hom. 10. Gregorius Nyffen. Homil. de creat. hominis, Theodoret. q. 20. in Genes. Ireteus lib. 5. contra Hæres. c. 6. Hieronymus in id Ezechiel. 28. *In signaculum similitudinis*, Gregorius lib. 9. moral. c. 27. alias 36. Damascen. lib. 2. c. 12. Zeno Veronenis tom. 2. Bibliot. ser. 2. & 4. Thaulerus ser. 2. de Trinit. Bernard. ser. 1. de Annunt. & alii relati ab interpretibus recentibus, & à nobis inferius referendi.

CLXXV. Sufficit Baianis Augustinus lib. 12. de Trinit. c. 7. *Ad imaginem Dei naturam ipsam humanam factam dicit, quæ sexum utrumque complectitur*. Expressius ser. 27. de verbis Apost. c. 2. *Habemus aliquid amplius, quam bestia, in mentem, rationem, consilium, quod non habent bestia, in eo facti sumus ad imaginem Dei. Denique ubi scriptura narrat, quod facti sumus, ibi subjungit, ut nos peccatis non solum anteponat, sed etiam præponat*. Vnde ratio expositionis desumitur. Nam Moyses hominem proponit ad Dei imaginem conditum, ut naturalem ejus excellentiam supra cæteras creaturas præmittens merito eis præferre suadeat. Ergo homo secundum perfectionem naturæ obtinet imaginem Dei rationem. Quod ulterius arguit Augustinus lib. 12. de Trinit. c. 7. ex illo Apostoli ad Colos. 3. *Induite novum hominem, qui renovatur in agnitionem secundum imaginem ejus, qui creavit illum*. Nam homo renovatur per fidem, & gratiam. Quando autem renovatur, non fit imago Dei, sed perficitur secundum imaginem Dei. Ergo ante gratiam supponitur imago Dei per naturam.

CLXXVI. Posterior propositio adscribens hanc imaginis rationem, homini naturalem, liberæ facultati amandi honestum, constantior est, & probatu facilior. Nam hæc ratio imaginis exprimit excellentiam propriam hominis supra reliquas creaturas corporeas, quæ illarum dominium sibi asciscat. At nulla est perfectio naturalis magis propria hominis, qua cæteras creaturas corporeas antecellat, & earum dominium sibi asciscat, quam libertas sectandi honestum; nam libertas sectandi turpia, nec inter hominis excellentias locum meretur, nec imperio digna est, nec imaginem Dei ferre potest. Ergo libertas naturalis ad sectandum honesta est perfectio naturalis ferens in homine imaginem Dei.

CLXXVII. Patrum testimonia pro hac re luce solis clariora, & frequentiora sunt. Bernardus lib. medit. de humanæ conditionis cognitione c. 1. *Non propterea ejus imago est, quia sui meminit mens, sed quæ intelligit, ac diligit; sed quia potest meminisse, intelligere, ac diligere, à quo facta est*. Tract. de grat. & lib. arb. post med. *Puro autem in his tribus libertatibus ipsam, ad quam conditi sumus, conditoris imaginem, & similitudinem contineri. Et imaginem quidem in libertate arbitrii*. Serm. 81. in Cant. prope med. *Non minus similem verbo animam facit arbitrii libertas. ex hac nempe inest illi inter bonum, & malum, nec non inter vitam, & mortem, & cognitio iudicii, & optio eligendi*. Quid luculentius, ut credas, hominem ideò imaginem Dei à Moyse proponi, quia liber est ad diligendum Deum, & eligendum bonum?

CLXXIX. Damascenus lib. 2. fidei cap. 12. *Id ad imaginem, intellectualem ostendit, & liberæ voluntatis, arbitriique potestatem*. Ita etiam lib. de prima institut. cap. 10. & toto fere libro, cui titulus est: *Quomodo ad imaginem Dei facti sumus*. Hieronymus Epist. 146. circa finem: *Solus Deus est, in quem peccatum non cadit. Cætera cum sint liberi arbitrii, juxta quod homo ad imaginem, & similitudinem factus est, in utramque partem possunt suam flexere voluntatem, scilicet ad bonum, & malum*.

CLXXX. Irenæus lib. 4. adversus Hæres. c. 9. *Homo rationabilis, & secundum hoc similis Deo, liber in arbitrio factus, & suæ potestatis, ipse sibi causa est, ut aliquando quidem simoniam, aliquando autem pœnia fiat*. Et cap. 72. in medio: *In nobis est facere, & non facere, atque liberæ sententiæ est homo, sicut liberæ sententiæ est Deus, ad cuius similitudinem factus est*. Macharius Senior tom. 2. Bibliot. hom. 15. prope med. *In vera formatus es ad imaginem Dei propterea quod, quemadmodum Deus sui juris est, & quod vult facit, &c.* Vnde colligit: *Itaque si velit quisquam, obtemperat Deo, sequiturque vitam, ac desiderata vincit: mens enim ejusmodi potest obfirmata ratione coercere vitiorum imperius, & obscura desideria. Quia imago Dei tibi naturaliter impressa est, tui juris es, sicut Deus, ut Deo obtemperes, & secteris justitiam, & obfirmata ratione naturali imperius vitiorum cohibeas.*

CLXXXI. Theodoretus q. 20. in Genes. *Quæ in homine est facultas cognoscendi, judicandi, benemerendi, agendi, quæ justa sunt, fortitudinis, & ut semel dicam, omnia boni effectrix facta est à Deo ad imaginem, Nyffenus orat. Catechet. c. 5. Oportebat omnino nostræ naturæ constructionem, ut per vim sibi insitam cognosceret id, quod est supremum, & teneretur desiderio divinæ æternitatis. Hac voce multa complectente, uno verbo ostendit liber de mundi origine, dicens, factum esse hominem ad Dei imaginem. Ergo facultas insita agendi, quæ justa sunt, & omnis boni effectrix, juxta Theodoretum, cognoscendique, & diligendi suprema, & æterna Dei juxta Nissenum præsertim in homine imaginem Dei. Confirmat Nissenus orat. de dormientibus post med. & lib. de officio hominis c. 4. 5 & 16.*

CLXXXII. Ejusdem mentis sunt Cyrillus Hierosol. Catechesi 4. de statu hominis, Basiliius examer. hom. 10. & in hom. *Quod Deus non sit auctor malorum*. Richardus Victor. de statu interior. homin. p. 1. tr. 1. c. 3. Rupertus in Genes. c. 1. Elias Cretenensis in apologet. seu orat. 1. prope med. Ambrosius lib. 6. examer. c. 8. S. Thomas 1. p. q. 93. ar. 5 & 9. & de Verit. q. 24. art. 2. & plurimi alii.

CLXXXIII. Non me later, hanc imaginem Dei excellentiam in homine alios interdum sensus admittere, tum apud alios, tum etiam apud eosdem Patres, ut non per illam perfectio naturalis, sed supernaturalis per gratiam comparata, & ex perfectionibus naturalibus non facultas libera, sed solium intellectiva, aut immortalitas animæ, aut potestas dominativa aliorum exprimat. Nobis tamen sufficit ad rem susceptam, superiorem quoque sensum à Patribus communiter admitti, & à nullo omnino explodi. supponit enim manifestè, ab eis constanter sentiri, homini secundum naturam convenire facultatem liberam sectandi honestum, diligendique Deum, & omne rationis bonum, & id contineri sub sacris testimoniis Dei. Nam si ejus sententiæ non essent, prædictum sensum à sacris eloquiis prolius excluderent, tanquam à veritate alienum.

CLXXXIV. Accedit testimonium Eccles. 15. *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui. Adjecit mandata, & præcepta sua. si volueris mandata servare, conservabunt te, & in perpetuum fidem placitum servare. Apposuit tibi aquam, & ignem: ad quod volueris porrige manum tuam. Ante hominem vita, & mors, bonum, & malum: quod placuerit ei, dabitur illi*. Ex quo argumentum promptum, & peremptorium est. In hoc testimonio continetur libertas hominis ad bonum, non solium supernaturalis, sed etiam naturalis, conveniens ei ex sola creatione, propriaque natura, seorsum à gratia superaddita conditioni naturæ. At non potest homini competere libertas naturalis ad bonum absque naturali potestate agendi illud. Ergo ex hoc testimonio competit homini potestas naturalis agendi bonum seorsum à gratia superaddita natura. Consequentia est optima. Præmissa principia certissima.

CLXXXV. Primum duo complectitur, & in eo testimonio contineri libertatem homini naturalem, & libertatem ad bonum. Contineri in eo naturalem homini libertatem, adeò omnibus persuasum est, ut nec libertatis naturalis hostes Calvinus, & Lutherus id audeant negare, asserentes, eo quidem testimonio exprimi naturalem homini libertatem, constituto tamen in statu innocentia, in quo nunc cum Baianis confligimus, non verò in statu naturæ lapsæ, in quo postea confligemus, & cum Calvino, & Lutero confligunt Bellarminus lib. 5. de grat. & lib. arb. à cap. 24. & Suarez tom. 1. de grat. proleg. 4. à c. 7. Id ex eo testimonio probavit Palestina Synodus cum Augustino lib. de gestis Pelagii c. 3. Cyrillus Alexand. lib. 5. in Ioan. c. 5. S. Thomas de malo q. 5. art. unic. in *Sed contra*; probantque omnes, qui contra Manichæos, & alios hæreticos hominem naturam liberam contendunt. Quare Augustinus lib. de grat. & lib. arb. c. 2. hoc testimonium producit triumphum canit: *Eccè apertissime videmus expressum liberum humanæ voluntatis arbitrium*. Rursus in eo testimonio, aut libertatem ad bonum, aut nullam exprimi libertatem, apertissimum est. Nam inter extrema libertatis recententur præcepta, atque mandata servanda, ignis, & aqua, vita & mors, bonum & malum; inter quæ optio datur, atque consilium.

CLXXXVI. Secundum principium, scilicet libertatem naturalem non posse consistere absque naturali potestate, lumine naturali notum est, & illustrabimus ex scriptis Patrum sect. 21. libertas enim est facultas, seu potestas ad agendum, & ea nobis libera censemus, quæ in nostra agere potestate sentimus; impossibilia enim nobis, quis arbitrio, & libertati nostræ subjecit? Ergo libertas naturalis ad bonum

erit naturalis facultas agendi illud. Quod rursus ex singulis testimoniis verbis eruere promptum est. Percurramus illa.

CLXXXVI. In primis reliquit illum in manu consilii sui. Præpositio in potestatem agendi significat, ut quando dicimus: Quod in nobis est, agemus, id est, quod in nostra est potestate. Sic Damascenus lib. 2. de fide c. 26. *In nobis sunt ea, quorum sumus liberam adepti potestatem, & facere, & non facere.* Item Aristoteles lib. 3. Ethic. c. 5. Nemesius, seu Nissenus de nat. hominis c. 32 & 40. S. Thomas lib. 2. sent. dist. 38. q. un. art. 4. & plures alii. Clarius id exprimit præpositio in manu, in manu enim alicujus rem esse, idem est, quod esse in ejus potestate. Psal. 30. *In manibus tuis sortes meæ.* Ecclesiast. 33. *Quasi iurum in manu signati.* Job. 1. *Ecce in manu tua est.* Quod Didymus exposuit: *Nempe illius potestati rem omnem permisit.* scilicet Sathanæ, cui data fuit potestas in corpus, & facultates Iob. Quare recte Autor Hypognost. apud Augustinum lib. 3. prope init. *Quid est autem reliquit illum in manu consilii sui; nisi dimisit illum in possibilitate liberi arbitrii sui: in manu enim possibilitas intelligitur?* Quid aptius ad rem?

CLXXXVII. Rursum consilii sui. Omnes Philosophi, & Patres docent, consilium esse de iis, quæ nostræ potestati subduntur. Aristoteles lib. 3. Ethic. c. 3. *Consilium est de his rebus agendis, quæ in nostra sunt potestate.* Nissenus, seu Nemesius de natura hominis c. 34. *De his nos consulamus, quæ in nostra sunt potestate.* Quare S. Thomas 1. 2. q. 14. art. 3. probat, quod refert ex Gregorio Nissenensi lib. 5. Philosophiæ c. 5. *Consilium de his, quæ sunt in nobis, & per nos fieri possunt.* Vnde optimè inferit 1. 2. q. 44. art. 3. Cum Aristotele Rethor. 2. c. 5. & Ethic. 3. c. 3. Consilium esse non posse de re nobis impossibili, nec non de veritate q. 24. art. 1. & de malo q. 6. art. un. Quem sequuntur Albertus, Carthusianus, Bonaventura, & Ægidius in 2. dist. 25. & communiter omnes Scholastici.

CLXXXVIII. Adjecit mandata, & præcepta sua. Mandata, & præcepta hic communi expositione complectuntur etiam exhortationes, atque consilia. Hæc autem secum ferre potestatem agendi ea, quæ nobis præcipiuntur, aut suadentur, lumen rationis nisi obsecatum errorum nebulis dubitare non sinit. De quo fusa erit progressu contra Baianos disput. Sufficiat nunc Tertullianus lib. 2. adversus Marcionem cap. 5. probans hominem esse suæ potestatis: *Non enim poneretur lex ei, qui non haberet obsequium debitum in sua potestate.* Et Clemens Alexand. lib. 7. Stromat. circa med. *Præcepta homo accepit, ut ex se moveri posset ad utrum velit ex iis, quæ sunt eligenda.*

CLXXXIX. Si volueris mandata servare, conservabunt te. Condicio nostro arbitrio, & voluntati apposita clarissimè exprimit potestatem servandi præcepta, ut arguit Augustinus de grat. & lib. arb. cap. 15. Nam arbitrio, & voluntati nostræ sub conditione proponi non possunt, quæ extra ejus sunt potestatem, aut ei impossibilia sunt. Quare condicio ex natura rei impossibilis contractui apposita ab eo, qui novit impossibilitatem conditionis, jure naturæ reddit irritum contractum. Ratio est: *Quia in eare, quæ ex duorum, pluriumve consensu agitur, omnium voluntas spectatur: quorum proculdubio in hujusmodi actu talis cogitatio est, ut nihil agi existiment, appposita ea condi-*

sione, quam sciant esse impossibile. Verba sunt in l. impossibilis. 7. ff. de verb obligat. & §. impossibilis. Infit. de inutil. stipulat. & l. non solum 30. ff. de action. & obligat. Confirmat Clemens Alexand. lib. 1. Stromat. in med. *Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comederis, in nobis scum esse arguens, & eligere, & declinare.* Nec non Epiphanius hæc. 16. post med. *Omnibus manifestum est, clarum, ac minime ambiguum, quod liberum arbitrium exhibuit nobis Deus per seipsum loquutus: Si volueritis, & nolueritis. Quare circa hominem est, bona operari, aut malas res appetere.*

CXC. Ad quod volueris porrigere manum. His verbis datur optio, atque electio libera porrigendi manum ad ignem, vel aquam, bonum vel malum. Optio autem, & electio eorum conceditur, quæ in nostra potestate relinquuntur. Sic Nemesius, five Nissenus lib. de natura hominis à c. 33. præsertim verò cap. 37. *Optio rerum agendarum posita est in nostra potestate.* Damascenus lib. 2. de fide c. 26. *Est autem operæ pretium cognoscere, electionem agendorum semper in nostra potestate esse.* Aristoteles Ethic. 3. c. 2 & 5. infert, virtutum, & vitiorum actus in nostra esse potestate, quia ex nostra electione pendent. S. Thomas 1. 2. q. 13. art. 4. electionem semper esse eorum, quæ per nos aguntur. Vnde art. 5. electionem esse non posse rerum impossibilium. Similiter q. 6. de malo art. un. & de verit. q. 24. art. 1. & 1. p. q. 82. art. 1 ad 3. Item Antoninus 1. p. tit. 4. cap. 7. §. 1. Ferrara. 1. contra gent. c. 88. Capreolus in 1. dist. 1. q. 2. art. 1. con. 3 & 4. & in 2. dist. 24. q. un. art. 3. Durandus, Ægidius, & Richardus in 2. dist. 25. & passim Scholastici.

CXCI. Ante hominem vita, & mors, bonum, & malum. Ex quibus verbis Tertullianus lib. de Monogamia potestatem ad utrumque sic arguit: *Possente, si velis, ostendit, quia arbitrio suo utrumque proposuit.* Methodius lib. de resurrect. contra Origenem apud Epiphanius hæresi 64. *Hæc ipsi veluti potestatem habenti dicta sunt.* Iustinus Apolog. 2. pro Christianis: *Relictum esse in hominum potestate, ut pro arbitrio suo possint homines turpia fugere, & honesta scitari, didicimus a sancto prophetico spiritu, quo afflatus Moyses narrat, Deum sic loquutum recens à se facto homini: Ecce ante faciem tuam, bonum, & malum, tu bonum eligito.* Prætereo rationem optionis, & electionis præcedentem. Adde deliberationis rationem, quæ nobis datur his verbis. Nam teste Eusebio de præparat. Euangel. lib. 6. cap. 7. *Solummodo de iis, quæ agere possumus, deliberare solemus.* Aristotele verò Rethor. 1. c. 4. *Ad hoc usque deliberamus, quousque possumus, an non possumus, agere, invenerimus.* Rationem reddiderat: *Quia consiliarius non consulit de omnibus rebus, sed de iis, quæ possunt fieri, & non fieri, & quorum origo, & causa in nobis est.* Quem sequuntur S. Thomas 1. 2. q. 6. art. 2. ad 3. q. 6. de malo art. un. Richardus, & Bonaventura in 2. dist. 25. & communiter Scholastici.

CXCII. Iam liquidò constat, prædictum testimonium Ecclesiastici 15. singulis verbis continere potestatem hominis ad bonum. Atq; adeò cum hæc potestas pertineat ad naturalem hominis libertatem, ut præmissimus, ineffe homini naturalem potestatem ad bonum. Alia testimonia sacra paginæ prætermittito, ut aliis jam argumentis pugnemus.

SECTIO XVI.

Eadem possibilitas ostenditur ex phrasi sicut oportet, qua utuntur Concilia, & Patres.

CXCIII. Tertia sit probatio ex Conciliis Ecclesiæ. Quæ dum definiunt gratiam necessariam ad diligendum Deum, penitendum peccati, & credendum Deo, non absque consilio, sed notanter adjungunt prout oportet ad salutem, aut ad vitam æternam, aut ad justificationem. Quippe significant posse Deum diligi, penitenter peccati, Deoque credi, quin ejusmodi actus ad justificationem, ad salutem, aut ad vitam æternam conferentes sint, ideoque non ad illos, sed ad eos, qui conferentes sunt, gratiam desiderari. Alias frustra esset talis notatio, atque additio, si quidem nullus esse potest dilectionis, penitentia, aut fidei actus, qui non sit salutaris, & eo ipso quo dilectio Dei sit, penitentia peccati, aut fides Dei, necessario elicatur prout oportet ad salutem, & vitam æternam. Igitur supponunt Concilia Ecclesiæ possibiles esse alios hujusmodi actus naturales, qui ad salutem non conferant, nec auxilium supernaturale gratiæ requirant.

CXCIV. Ita Arausicanum secundum can. 6. *Si quis non divinitus, ut credamus, velimus, & sicut oportet agere valeamus per infusionem, & inspirationem S. Spiritus in nobis fieri constitetur, resistit Apostolo dicenti; Quid habes, quod non accepisti? Item can. 7. *Si quis per naturam vigorem bonum aliquod, quod ad salutem pertinet vitam æternam cogitare, aut eligere posse confirmat absque illuminatione, & inspiratione Spiritus sancti, heretico fallitur spiritus.* Similiter notat can. 25. *Nullus diligere Deum sicut oportet, aut credere in Deum, aut operari propter Deum, quod bonum est, potest, nisi gratia eum, aut misericordia divina prævenierit.* Eodemque modo Patres Concilii Africani apud Prosperum in respons. ad c. 8. Gallor. Tridentinum sess. 6. can. 3. *Si quis dixerit, sine præveniente Spiritu sancti inspiratione, atque ejus adjutorio hominem credere, sperare, diligere aut penitere posse, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, anathema sit.* Præmisserat autem can. 1. *Si quis dixerit, hominem suis operibus, quæ vel per humanæ naturæ vires, vel per legis doctrinam fiant, absque divina per Iesum Christum gratia posse justificari coram Deo, anathema sit.* Supponens quidem, ea opera per humanæ naturæ vires possibilia, negansque solum ad justificationem conferentia. Rursum Augustinum cap. 5. *Homines nondum adjuti gratia Dei ea, quæ sunt spiritus, & ad salutem conferunt, non agnoscere, nedum appetere queunt.* Quo etiam modo frequenter loquutos Patres Augustinum, Prosperum & Fulgentium, qui adversus Pelagianos in aciem prodierunt, mox videbimus.*

CXCV. Confirmatur. Phrasæ Theologicæ, quæ inveniuntur in definitionibus Conciliorum, eo sensu intelligendæ sunt, quo communiter accipiuntur à Theologis, qui Conciliis interfuerunt, & Consiliiarii sunt. At hæc phrasæ prout oportet, sic accipiuntur à Theologis agentibus de necessitate gratiæ ad bene moraliter agendum, ut denotent, & supponant possibiles actus moraliter bonos naturales, qui non fiunt sicut oportet, nec gratiam requirunt, & à quibus actus salutaris, qui gratiam vendicant, discernantur. Ergo Concilia Ecclesiæ supponunt possibi-

les actus dilectionis Dei, & alios moraliter bonos naturales.

CXCVI. Dices: Plures Theologi arbitrantur, dilectionem Dei fieri non posse absque gratia, etiam naturalem. Ergo ea phrasæ apud Theologos omnes non denotat possibilem Dei amorem sola facultate naturæ. Respondeo. Primò Concilia Ecclesiæ definiunt necessitatem gratiæ ad potestatem antecedentem dilectionis Dei salutaris in vitam æternam, quia damnant doctrinam Pelagianam, quæ ad talem potestatem antecedentem negabat necessariam Dei gratiam, ut ostendimus de ente supernaturali disp. 105. sect. 6. atque adeò supponunt, potestate antecedenti possibilem actus non salutaris absque gratia. At Theologi requirentes gratiam ad dilectionem naturalem Dei, necessitatem gratiæ adstruunt solum consequentem, & non antecedentem, scilicet efficaciam auxilii, non verò sufficientiam esse gratiam Dei. Secundò gratia, quam vendicant Concilia ad actus salutaris, est intrinsicè supernaturalis, ut fuscè monstravimus ea disp. 105. per totam, & Baiani factentur. Gratia verò, quam Theologi desiderant ad dilectionem naturalem Dei, est intrinsicè naturalis, quia eam gratiam referunt in cogitationes, & affectiones congruas naturales; inter auxilia enim naturalia plura possunt dispensari à Deo gratiosè ut Autore naturæ citra exigentiam causarum naturalium, ut vidimus de ente supernat. disp. ult. sect. 27. & disp. 114. sect. 20.

CXCVII. Illustratur factum argumentum. Aut ea phrasæ prout oportet Conciliis frequens arguit supernaturalitatem intrinsicam actuum salutarium, aut non? Si arguit eorum actuum supernaturalitatem intrinsicam, ut volunt plerique Theologi, idèò maxime est, quia arguit differentiam entitativam eorum ab alia specie, & differentia actuum, quæ non sit salutaris, nec vendicant vires gratiæ, atque adeò supponit horum actuum non salutarium differentiam, atque speciem, à qua salutaris actus per eam phrasam discernunt Concilia. Si non arguit actuum salutarium supernaturalitatem intrinsicam, nullum extat argumentum, actus intrinsicè supernaturales adstruendi, nam potissimum conficitur ex necessitate gratiæ ad actus, qui salutaris, & prout oportet eliciuntur. Vnde non solum actus non salutaris, sed etiam salutaris manebunt intrinsicè naturales, & ad potestatem antecedentem puræ naturæ pertinentes, prout vendicat conditio actuum intrinsicè naturalium.

CXCIX. Quarta probatio construitur ex testimonio Patrum. Inprimis illorum, qui phrasæ Conciliorum, quam nuper expendimus utuntur; præsertim arguentes contra Pelagianos, quorum Baiani censent esse doctrinam nostram. Ita Fulgentius lib. de Incarnat. & Grat. c. 21. *Nullus est, qui naturaliter possit aliquid boni velle, quod pertinet ad vitam æternam.* Ergo bonum est, quod possit naturaliter velle, non pertinet ad vitam æternam. Sic notant, & accipiunt Theologi phrasem istam, quam ex scriptis Patrum prompserunt. Invenies etiam apud Autorem libri de Ecclesiasticis dogmat. qui inter opera Augustini habetur, & alterius Scriptoris scilicet Gennadii esse censetur. ubi c. 44. *Si quis dixerit per naturam vigorem bonum aliquod, quod ad salutem pertinet vitam æternam cogitare ut expedit, aut eligere posse, absque illuminatione, aut inspiratione Spiritus sancti, heretico fallitur spiritus.*

CXCIX. Prosper lib. de ingratis frequenter cap. 20. canit:

Nomo

*Perpicuum est quantum damnatos confoveatis,
Dum cuique ad vire capienda exordia vitæ
Naturam, affectum fidei conferre doceris?*

Veram vitam intelligit æternam, aut eam, quæ confert ad illam, ad quam solam damnat affectus naturales bonos conferre. Item. c. 39.

Cum damnatis sapiunt, damnataque proponunt, cum dicunt:

*Nec solum ad vitæ præsentis commoda solers
Sufficere ingenium, quo se tueatur, & ornet:
Sed summis etiam mentem aptam percipiendis,
Æternisque bonis, sponte ad caelestia ferri.*

Itaque damnatorum Pelagianorum non est, suapte ingenio, & sponte posse naturam bonis operibus sefo tueri, & ornare, commodaque, seu præmia temporalia, aut naturalia promereri, dum ea negentur ad summa, æterna, caelestiaque bona percipienda esse idonea, ejusmodique bona sine gratiæ auxilio nec percipi, nec promereri posse, fateamur. Similiter c. 41. recensens plura, de quibus natura gloriari potest sua virtute partis, ut

Quod legibus urbes

Instituit, moresque ferros ratione recedit.

quasi ansam dedisset Pelagianis consentiendi, cavet tale iudicium claudens:

*Quæ licet ex primo naturæ habeantur honore,
Non tamen ad veram possunt perducere vitam.*

Igitur natura sua virtute parere potest opera moraliter bona, quippe primo naturæ innocentis honore digna, & legibus, rationeque conformia, quæ tamen nequeunt ad veram perducere vitam, & idcirco auxilium gratiæ non exigunt, nec supernaturalia sunt.

c.c. Præluxit Discipulis Augustinus, & quam vidimus mentem, notationemque iniecit. Nam lib. de grat. Christi c. 27. scribit: *Gratiam Dei sic confiteatur, qui vult veraciter confiteri, ut omnino nihil boni sine illa, quod ad pietatem pertinet, veramque iustitiam, fieri posse non dubitet.* Nota, non exclusisse omne bonum sine gratia absolutè, & absque adjectione illa, quod ad pietatem pertinet, veramque iustitiam, scilicet Christianam, conferentem in vitam æternam; quasi diceret, ad alia opera bona, quæ homo agere potest ex directione naturalis rationis, & ad pietatem, veramque iustitiam perducendam ad vitam æternam non atinent, gratiam Dei non contendi ab ipso necessariam. Similiter lib. de Prædest. Sanctor. c. 2.

Quod ergo pertinet ad religionem, atque pietatem, de qua loquitur Apostolus: Non sumus sufficientes cogitare aliquid, quasi ex nobis ipsis, sed sufficientia nostra ex Deo est, profecto non sumus idonei. Itaque Augustinus cum Apostolo sola negat sufficientiæ naturæ opera, quæ pertinent ad religionem, pietatemque Christianam, salutaria scilicet in vitam æternam, non verò illa, quæ sunt religione, pietateque fidei Christianæ ex dictamine naturali rationis à Gentili fieri poterant. Pariter lib. de bono persever. c. 16. *Quod attinet ad pietatis viam, verumque Dei cultum non sumus sufficientes cogitare aliquid quasi ex nobis.* Expende quod attinet, quasi limiter bona, ad quæ sufficientia naturæ neganda est. Demum, ne omnia persequar, lib. de grat. & lib. arb. cap. 17. *Sine illo vel operante, ut velimus, vel cooperante cum volumus, ad bona pietatis opera nihil valeamus.* Sat erat asserere, nihil valere nos sine Deo ab bona opera, si nulla sunt possibilita sine gratia. Adjunxit verò pietatis, ut intelligeremus, esse alia opera bona, quæ pietatis non sunt, hoc est, ut ipse exposuit superioribus, ad verum Dei cultum, &

religionem Christianam pertinentia, sed honestatis, & iustitiæ naturalis, quæ ex solo naturæ lumine absque fide, & illustratione infusa à quocumque homine etiam Gentili fieri possunt.

c.c.i. Phrasim limitantis opera bona, ad quæ gratia necessaria est, observationem claudit Cælestinus Papa, qui Epist. 1. cap. 12. epilogus colligans Romanorum Pontificum sententiam de necessitate gratiæ sic habet: *Omnium bonorum affectuum, atque virtutum, quibus ab initio fidei ad Deum tenditur, Deum faciamur auctorem, & non dubitemus, ab ipsius gratia omnia hominis merita proveniri.* Duobus restringit opera bona, ad quæ ex mente Romanorum Pontificum desideratur gratia, & quia ducunt hominem ad Deum possidendum, & quia meritoria sunt. At opera naturalia nec meritoria, nec ducentia ad Deum afferuntur à Theologis.

c.c.i.i. En Concilia, Patres, & Pontifices Ecclesiæ, cum definiunt contra Pelagium, & Massilienses necessitatem gratiæ ad opera bona, adstant constanter, & consulto qualiter eorum esse debere pertinentem ad salutem, & vitam æternam, eoquæ significant possibilem aliam operum conditionem inutilem ad cum finem, ad quæ gratia non est necessaria. Quod non sine fundamento ab eis adjectum est. Nam & Petrus 2. 1. n. 7. primus id notavit: *Quomodo omnia nobis divina virtutis suæ, quæ ad vitam, & pietatem donata sunt per cognitionem ejus, qui vocavit nos, &c.* Divinæ virtutis auxilia donata asserit ad vitam, & pietatem ferentem in felicitatem æternam, & non ad opera inutilia ad illam, licet virtuosâ, & bona. Significat expositio Prosperi contra collat. cap. 29. *Nunquid virtutum semina, quæ naturaliter habebamus inserta, opitulatione sua excitavit in nobis? Sed ait 2 Petr. 1. Qui nunc omnia nobis, quæ ad vitam æternam, & pietatem donavit.* Excludit testimonio Petri ab opitulatione, & auxilio gratiæ virtutes naturales, & eas solas, quæ ad vitam conferunt æternam, refert ad illam.

c.c.i.i.i. Has probationes ridet Baiani, dicentes, phrasim *sicut oportet* non aliud denotare, quam opera, ad quæ exigitur gratia, esse debere omni ex parte bona, quia plura sunt bona, quæ non sunt bene, & sicut agenda sunt, id est, ex intentione charitatis referente illa in Deum, & propter Deum gratis dilectum, sed vel ex affectu commodi temporalis, vel ex timore pœnæ, vel ex amore mercedis æternæ. Igitur ea loquutione volunt Concilia, & Patres gratiam non solum ad opera bona, sed etiam bene, & rectè, seu *sicut oportet* facta concurrere. Quod ex Augustino ajunt luce meridiana clarius innotescere. Nam in Enchirid. ad Laur. cap. 121. sic habet: *Quod ita fit vel timore pœnæ, vel aliqua intentione carnali, ut non referatur ad charitatem, nondum fit, quemadmodum fieri oportet, quamvis fieri videatur.* Quibus mox subjungit: *Quæcumque ergo mandat Deus, tunc rectè fiunt, cum referuntur ad diligendum Deum, & proximum propter Deum.* Vbi declarat, fieri quemadmodum oportet non esse aliud, quam fieri ex gratuita dilectione charitatis, & non ex timore, aut aliqua intentione carnali. Unde exponit fieri quemadmodum oportet per hoc, quod est rectè fieri. Item lib. contra serm. Arian. c. 25. *Non ergo sumus per nos ipsos quid oremus sicut oportet, sed ipse spiritus interpellat, ad est, interpellare nos facit, quæ sunt secundum Deum. Quod nisi faciat, non oramus, nisi secundum istum mundum.* Quibus phrasim *sicut oportet* ex Apostolo primitus haustam explicat cum ipso per illa

illa verba *secundum Deum*, hoc est, ex dilectione charitatis referente, quæ oramus in Deum. Unde adjicit, cum non oramus sicut oportet, seu secundum Deum, nos orare *secundum mundum*, hoc est, ex dilectione mundi. Ergo agere sicut oportet non aliud significat, quam agere ex dilectione charitatis, & non solum bene, sed etiam omni ex parte bene.

c.c.iv. Addunt, cum phrasim non posse distinguere actus bonos supernaturales à naturalibus, nec salutare, & meritorios à non salutaribus, & non meritoriis. Tum quia si actus bonos supernaturales à naturalibus distingueret, cum definirer Concilia, & Patres Ecclesiæ, gratiam esse necessariam ad diligendum Deum sicut oportet, nihil aliud asferrent, quam gratiam esse necessariam ad dilectionem supernaturalem Dei, & non ad naturalem. Talis autem definitio esset frivola atque ridicula, cum nunquam dubitatum sit in Ecclesia etiam à Pelagianis, ad actus supernaturales, utique superantes vires naturæ, auxilium gratiæ requiri. Tum quia Augustinus, & cæteri Patres differentes cum Pelagio hoc ipso solum, quod actus sunt boni, desiderant gratiam ad illos, & ex eo solum colligunt, esse meritorios, errorisque arguunt Pelagium, non quod adscriberet meritum actibus bonis etiam naturalibus, sed quod ullum actum asfereret bonum, & non supernaturalem, seu non elicitum ex viribus gratiæ. In quod suadendum multa congerunt Baiani, quæ alterius sunt loci proponere, atque discutere.

c.c.v. Baianorum rîus insipientiæ est, levitatîsque cum temeritate conjunctæ. Inprimis responso duos repetit errores, quos notavimus sect. 11. Alterum, gratiam ad nullum præter charitatis actum defini ab Ecclesia necessariam, quia nullus alius est omnino bonus, & virtuosus. Alterum, ex suppositione quod actus naturalis, & sine auxilio gratiæ elicitus admittatur bonus, impunè, & sine errore eum admitti meritorium. Quod amplius desideres ad robur, & victoriam argumenti, quam eo cogere respondentem, ut in duos abeat errores?

c.c.vi. Deinde solutio est frigida, & vana. Nam probatio nostra non conficitur ex voce sola *sicut oportet* sistendo in ea, sed prout utuntur Concilia, & Patres addendo *ad vitam æternam, aut ad justificationem, aut ad salutem, aut ad bona æterna percipienda, aut ad veram iustitiam, ut continentur testimonia Araucani, Tridentini: Moguntini, Fulgentii, Prosperi, Gennadii, & Augustini, quæ produximus.* Quippe ea additio arguit bonitatem operum vendicantium gratiam, non esse qualemcumque, sed specialem, & ab aliorum similibus bonitate differentem, quæ scilicet suapte conditione ferat utilitatem ad vitam consequendam æternam, connexionemque transcendentem cum gratia justificante, qua supernaturalitas entitativa constituitur, ut exposuimus disp. 3. de ente supernat. Itaque admittimus phrasim *sicut oportet* interdum posse significare ea, quæ conferunt bonitatem operi, & sic ab Augustino interdum usurpari; negamus tamen sic perpetuo accipi, præsertim cum adjectione *ad vitam æternam, & salutem*, quia ea supponit operis bonitatem, & qualitatem exprimit bonitatis, conferentem in salutem, à bonitate alterius qualitatis eam distinguendo.

c.c.vii. Præterea ea additio apponitur ipsi dilectioni Dei, & operationi elicite propter Deum, ut ex Arauciano, & Tridentino constat. At diligere Deum, & operari propter Deum, *sicut oportet*, non de-

notat solum relationem in Deum, cum ea relatio imbibita exprimat in sola dilectione Dei, & operatione elicita propter Deum. Ergo ea additio *sicut oportet* apposita dilectioni Dei, & operationi factæ propter Deum, significat esse posse dilectionem Dei, & operationem factam propter Deum, quæ non fit sicut oportet ad salutem, & vitam æternam, utique quia naturalis est.

c.c.viii. Rursus non solum opera bona externa, sed etiam affectus bonos internos notant Patres, & Concilia fieri debere, *sicut oportet*, ut gratia sit necessaria; tum quia opera bona absolutè, ad quæ Concilia, & Patres gratiam definiunt necessariam, comprehendunt affectus internos, qui primariò, & immediatè sunt boni, & gratiæ concursum terminant, & non actiones solas externas, quæ secundariò, & mediatè bonæ sunt, gratiæque causalitatem terminant interventu affectus interni imperantis illas; tum quia id expressit Cælestinus Papa ibi *omnium bonorum affectuum*, Prosperus ibi *affectum fidei*, Fulgentius ibi *aliquid boni velle*, nec non Araucianum, Tridentinum, & Moguntinum ibi *diligere, sperare, pariter, & velle*; quæ ad internos affectus bonos gratiam exprimit necessariam. At licet opera bona externa possint fieri non bene, sed male; quia ex affectu interno possunt vitari, & omnino destitui sine bono, cæterum affectus interni boni nequeunt non fieri bene ex defectu finis boni, nam eorum bonitas sumitur ex fine intrinseco, quem necessario, & intrinsecè respiciunt, qui respectus intrinsecus in bonum finem affectui interno bono deficere non potest, cum sit ipsi essentialis. Quamvis autem possit ei superaddi relatio extrinseca in finem malum, de quo est inter Theologos controversia, tamen ea relatio extrinseca non admittit affectui interno bonitatem intrinsecam, nec intrinsecum respectum ad finem bonum, ut copiosè disserimus de ente supernat. disp. 50. Vide aliam expositionem Augustino adhibitam sect. 17. n. 338.

c.c.ix. Nec premitur duæ rationes adductæ n. 204. Prima, quia phrasim *sicut oportet* non exprimit supernaturalitatem, sed arguit. Exprimit tantum meritum, & utilitatem actus in salutem, & vitam æternam. Quia verò à Conciliis, & Patribus definitur necessaria gratia ad actus bonos ejus qualitatis, conferentes in vitam æternam, inde ex hac gratiæ necessitate arguitur supernaturalitas eorum actuum. Quia tamen hæc gratiæ necessitas adjungitur notanter actibus non solum bonis, sed etiam salutaribus per phrasim *sicut oportet*, arguitur ex illa, præter actus bonos salutare esse alios non salutare bonos, siquidem phrasim ad eorum discrimen adjicitur, nec otiosa, & superflua ea adjectio, & notatio toties repetita censetur. Itaque supernaturalitas ex gratiæ necessitate, discretio verò ab aliis actibus bonis ex tali phrasim deprehenditur, quin neutra immediatè definitione Conciliorum, & Patrum exprimat, sed arguatur. Sicut Baianorum opinione phrasim *sicut oportet* exprimit bonitatem perfectam actus, & bonitas actus perfecta, quamvis conjuncta necessario cum supernaturalitate non exprimitur, sed arguitur ex illa. Quare sicut à Baianis asseritur, gratiam ab Ecclesia requiri ad actus bonos, necessario supernaturales, non quia supernaturales sunt, sed quia sunt boni; ita à nobis ad actus salutare, necessario supernaturales, non quia supernaturales, sed quia salutare sunt. Pelagiani autem non solum actus bonos, sed etiam salutare tuebantur naturales, & abs-

que gratia elicitos. Atque adeo Patrum, & Conciliorum sanctiones dirimunt rem cum Pelagianis controversam. Controversiam autem Ecclesiæ cum illis non fuisse, quod affererent actus bonos naturales, sed quod eos affererent salutaris, colligitur ex superiori phrasi, & uberius à nobis discutietur, secundaque ratio à Baianis objecta evanescet progressu.

SECTIO XVII.

Amor naturalis Dei, atque iustitia potestate antecedenti naturæ possibilis ex scriptis Patrum.

PLura adduximus in expositionem sacrorum testimoniorum, & contestationem Conciliorum; plurima adducemus in confirmationem Theologicarum rationum. Seorsim nunc alia proponemus, in varias sectiones pro multitudine distributa. Augustinum, & eius Discipulos, quibus Baiani gloriantur, in ultimum locum referabimus; cæteros prius ordine temporum producemus.

CCXI. Agmen ducat Clemens lib. 7. constit. Apost. cap. 34. *Abraham enim progenitorem nostrum viam veritatis ex ipsa naturæ facultate capessentem, cum ei appareret, tanquam dux deduxisti, eumque, quid tandem esset hoc saculum, docuisti, ac fidem ejus antegressa est cognitio, cognitioni vero consequens fuit fides; fidem autem insequuta passio.* En Abraham ex ipsa naturæ facultate, & ante fidem strictam ductus à Deo cognitione naturali rationis viam veritatis capessivit, & sæculum sprevit. Amor autem veritatis, atque iustitiæ ex ipsa naturæ facultate, & lumine naturali rationis ante fidem strictam conceptus naturalis est, & non entitate supernaturalis. Quia tamen eis conatibus ductus à Deo Abraham proponitur ad fidem strictam credendus est ei amor naturali comes individuus fuisse amor supernaturalis, disponens Abrahamum ad fidem supernaturalem, infertis à Deo cogitationibus supernaturalibus honestis, quæ naturalibus adjunctæ Abrahami conatus salutaris, & non omnino steriles ederent in vitam æternam, ut latè exposuimus de ente supernat. disp. 20. ne Clementem erroris Pelagiani infimulemus, ut ibidem notavimus n. 69.

CCXII. Nec longè abest Iræneus lib. 4. adversus Hæres. c. 72. *Omnnes homines ejusdem sunt naturæ potentes retinere, & operari bonum; & potentes rursus amittere id, & non facere.* Vbi refert in naturam hominis potestatem operandi bonum, & ideò omnibus hominibus communem pronuntiat, cum gratia, Baianorum opinione, omnibus hominibus communis non sit. Quam potestatem homini naturalem toto eo capite confirmat, & ex libertate hominibus naturali promittit, ideoque capiti hunc titulum præfixit: *Ostentio quod homo natura liber sit, & suæ potestatis ad hoc quod possit eligere bona, vel contraria.* Quam consequentem legitimam esse, ex professo monstrabimus sect. 21.

CCXIII. Tertullianus eadem mente favet lib. adversus Marcionem c. 6. *Vi ergo bonum jam summi haberet homo mancipatum sibi à Deo, de institutione adscripta est illi quasi libri pendens emancipati à Deo boni libertas, & potestas arbitrii.* En bonum ex institutione naturæ pertinet ad propriam suppellectilem hominis, quia ut illud habeat, adscripta est homini ex institutione naturali libertas. Consequentem cap. 7.

Si enim semel homini permiserat arbitrii libertatem, & potestatem, & digne permiserat, utique fruendas eas ex ipsa institutionis auctoritate permiserat. Fruendas autem in ipso Deo est secundum ipsum Deum, id est, in bonum, quis enim adversus se permitteret aliquid? quantum verò in homine est secundum moris libertatis ipsius. Expende, ex ipsa institutionis auctoritate, seu virtute concessisse homini Deum potestatem libertatis fruendam secundum Deum, seu in bonum. Quod esse manifestè non potuit, nisi ex ipsa institutione naturæ obtineret virtutem agendi secundum Deum, & bonum. Virtus autem ex ipsa naturæ institutione conveniens naturalis est. Manifestius lib. contra Iudæos: *Ante legem Moysi scriptam in tabulis lapideis, legem comendo fuisse non scriptam, quæ naturaliter intelligebatur, & à Patribus custodiebatur. Nam unde Noë iustus inventus, nisi naturalis illum legis iustitia præcedebat? Itaque ante legem scriptam lex naturalis, sicut intelligebatur ab omnibus naturaliter, hoc est, lumine naturali, absque instructione scripta, ita à Patribus custodiebatur naturaliter, hoc est, affectu naturali, utique sequuto naturalem notionem, quo Patres iustitiam naturalem retinebant. Propterea verò non negat Patribus antiquis Tertullianus iustitiam supernaturalem, cum supernaturalem naturali annexa sit, ut sapius monuimus, sed solum non exprimit, quia ad suum scopum, & tempus non attingebat. Quo etiam modo loquitur Iulianus in dial. cum Triphone inter princip. & med.*

CCXIV. Accedit Eusebius lib. 6. de Præparat. Euang. c. 5. *Unicuique naturali animæ liberum arbitrium à natura inest. Bonum ergo est id ad eligenda bona creatum. Ideo quando male agit, non est natura culpanda, cum sit electionis depravata, non naturæ opus. Cum enim virtus ad eligenda bona inest, si ea non elegit, sed sponte melioribus spretis mala imitatus sequitur, quis potest eum dicere morbi sui causam non fuisse, præsertim cum insitam legem volens contempserit? Duo decernit, & inesse à natura virtutem electivam boni morales, & spretivam mali, & eo solum sine Autorem naturæ condere animam rationalem cum libero arbitrio, ut spretis malis eligat bona, ideoque peccatum non esse opus naturæ, nec Autoris ipsius. Hæc autem quis componat cum impotentia naturali eligendi bona, & contemnendi mala? Item Macharius senior Hom. 15. prope med. *Vides quam versatilem sit ipsa natura, & quod ad vitium propensa sit, & etiam ad bonum, & honestum, & secundum utramque proprietatem, ad quas voluerit actiones, apta est inclinare. Capax est igitur natura tum boni, tum mali. Propensio, aptitudo, & capacitas naturalis ad bonum honestum oppositum malo nequit esse sine facultate naturali prosequendi illud.**

CCXV. Athanasius in vita Antonii col. 8. *Virtus, quæ in nobis est, mentem tantum requirit humanam. Cui enim dubium est, quia naturalis animæ puritas, si nulla fuerit sordibus polluta, fons sit, & origo omnium virtutum? ergo est in nobis virtus moralis, & puritas naturalis, quæ mentem tantum requirit humanam, quia ipsa ex se, seclusa sordibus peccati, fons est, & origo omnium virtutum. Quare orat. contra idola prope init. *Vires suas occupat mens, itque ad eas, quas commenta est volucribus, abutitur, ideo quod libera sit, & sui arbitrii. Potest enim ut ad bona se inclinare, ita bona quoque avertere.* Adscribit menti humanæ titulo libertatis naturalis vires proprias, quibus bona æquè fectetur, ac averteretur, & cum voluerit, abutatur. Consentienter negat vires naturales arbitrii humani solum*

solum ad peccandum valere. Ita Tract. de Christi adventu adversus Apollinarium ante med. affirmantem, à natura humana vitari non posse peccatum: *Sed dicite mihi, si non peccare ex violentia sit; anne ergo peccare secundum naturam fiet? Quod si ita est, stantivitis, conditorem (quod blasphemum est) peccati esse episcopum. Ergo certum est, in non peccando naturam adesse.* At non adesse natura in non peccando, seu non peccare non esset secundum naturam, si vires naturales ipsius non conferrent ad non peccandum, sed solum ad peccandum.

CCXVI. Basilii in regul. disp. interrog. 2. prope init. tanquam certum supponit, *ad omnia nos, quæ descripta nobis à Deo præcepta sunt consequenda, naturales etiam ab ipso facultates accepisse.* Inter præcepta autem sunt amor Dei, & plures actus moraliter boni. Vires inditæ nobis sunt facultates naturales, seu vires, quibus eos actus exequamur. Item Hom. 9. *Quod Deus non sit Autor malorum inter med. & fin. lic differt: Unde iniquus est homo? Ex ipsius libera voluntate. Unde malus Diabolus? ex eadem penitus causa. Habebat enim, & ipse liberam vitam, & insitam sibi potestatem aut Deum sequendi, aut à bono discedendi.* Audis insitam potestatem Deum sequendi. Insita autem creaturæ rationali potestas naturalis est. Non aliter Hom. 9. in Examer. ante med. *Sunt apud nos ipsæ virtutes secundum naturam; ad quas habendas affinitas animæ, non ex humana doctrina, sed ex ipsa natura nobis inesse videtur.* Quid constantius pro virtutibus animæ naturalibus? Rursus l. 3. contra Eunonii. versus med. *Intellectualis creatura natura utitur libera, ut ad utrumlibet possit inclinari, ad electionem scilicet boni, & pejoris. Itaque homo sua natura utitur, libertateque naturali ad electionem boni, & desertionem mali, quia fuisse natura, facultateque naturali ad utrumlibet indifferens est, & inclinari potest. Quod magis exprimit Isaiæ 7. ad illa verba, *Vi scias reprobare malum, & eligere bonum, dicens: Nostræ quidem naturæ inclinatio ad utramque peræquè propendit; & quidem plerumque ad id, quod malum est, deflectit; subinde autem & ad id devolvit, quod bonum est, cum contingit in statum; nunc quidem anima se demittente ad suscipiendas perturbaciones affectionum, nunc autem ex diverso eadem à malo se avocat, & converit ad id, quod melius est.* Pende stateram naturæ æquè propensam ad bonum, & malum, suopteque pondere nunc in malum, nunc in bonum sese moventem.*

CCXVII. Nazianzenus orat. 31. vers. fin. *At in rationem tibi insitam movens, ac virtutis igniculum per arbitrii libertatem excuscitans, reipsum excuscitasti, radicem excidisti, vitii instrumenta depulisti, tantum tibi virtutis habitum comparasti, ut jam ad vitium ferri propemodum nequeas.* Nota quæ possis per vires naturæ, scilicet per insitam tibi rationem, & per arbitrii libertatem. Nam licet his adjungantur affectus supernaturales elicit per gratiam, comitantur etiam naturales excitati per rationem naturalem, & facultatem naturalem arbitrii, assistentibus cogitationibus naturalibus insitæ rationi à supernaturalibus affectibus individui. Quare orat. 19. in laudem Patris mortui col. 4. commendat, ante fidem ex sola institutione naturæ virtutes ejus morales naturales, prudentiam, temperantiam, ac præcipue iustitiam usque adeò incorruptam, ut quovis in magnis Reipublica muneribus administrationibusque versatus, ne renuncio quidem facultates suas auferat. Quod etiam de aliis permultis à fidei illustratione remotis præmiserat: *Quemadmodum ex nostris plerique nobiscum non sunt, quos scili-*

cet à communi corpore flagitiosa vitæ ratio separat: sic contra permulti exterorum à nobis sunt, qui cum in mirum fidem moribus anteverunt, ac solo Christiani nomine carent, cum rem ipsam habeant; quo in numero meus quoque Pater erat, ramus quidem alienus, cæterum morum honestate ad nos propendens. Quæ pro virtutibus naturalibus veriora sunt in opinione Baianorum negantium ante fidem auxilia supernaturalia gratiæ. Rationem reddidit ipse orat. 4. prope init. commentatore Elia Cretensi: *Esenim ob arbitrii libertatem sic quidem conditi sumus, ut virtutis, & vitii capaces existamus.* Scilicet quia sola naturalis libertas arbitrii fert secum facultatem, & vires ad virtutem, & vitium.

CCXVIII. Nyssenens orat. Catechet. c. 5. *Oportebat omnino nostræ naturæ constructionem, ut per vim sibi insitam cognosceret id, quod est supremum, & teneretur desiderio divinæ eternitatis.* Refert in ipsam constructionem naturæ, & in vim insitam ipsi naturæ notionem Dei, & desiderium eternitatis. Ideo Homil. 8. in Ecclesiast. in med. *Omnis animæ motus ad bonum est conditus ab eo, qui fabricatus est naturam.* Motus in bonum adscribit naturæ, & Deo ut Autori naturali. Item orat. 2. in cant. ante med. *Naturæ rationis participi gratiam largitus est eam, quæ sui juris esset; ut quantum in nobis est, locum haberet id, quod bonum est.* Ut quantum in nobis est locum habeat bonum, non aliam gratiam desiderat in natura participante rationis, quam libertatem naturalem, quæ homo sui juris est, pertinentem ad creationis gratiam; Planius lib. de Beatitudinibus in Beatitud. 5. ante med. 15. *Qui juxta sui imaginem hominem fecit, omnium bonorum materiam, atque subsidia in natura sui operis deposuit, ut nullares bona, atque honesta extrinsecus in nos se ingerat, & insinuet, sed in potestate nostræ sit, ut habeamus, quod velimus tanquam ex cælis quædam pennyaria, ex natura bonum promerentes.* En Deus condens hominem subsidia omnium bonorum in natura ipsius deposuit, ut omnis virtutis, atque honestatis bona ad intrinsecam ipsius facultatem, & propriam naturæ suppellectilem pertinerent, & ex ipsa natura, tanquam ex nostra peni bonum promeremus. Quid ergo magis homini naturale, quam virtutis, & honestatis bonum? quibus Nyssenens subdit: *Ex his libera, plena, summaque potestas, quam in natura Dominus naturæ fabricatus est, aperte demonstratur; propterea quod omnia sive bona, sive mala sint, ex nostra libera voluntate dependent.* Igitur plena, & summa potestas ad bona, atque mala agenda ad naturam pertinet, & à Deo ut Autore naturæ concessa est.

CCXIX. Nemesius Episcopus Emisenus adjungitur Nysseno, sub cuius nomine citari solent libri Philosophiæ, qui verè non sunt, nisi Nemesii. Hic igitur lib. de nat. hom. c. 40. alias l. 7. Philosophiæ c. 2. supponit, in facultate, seu potestate naturali hominis esse virtutis opus, quia de illo naturaliter potest consultare. *Consultatio autem est rerum, quæ in nostra potestate sunt, & peræquè in utramque partem contingunt, ut moveri, & non moveri, mentiri, & non mentiri, & quacumque ejusmodi sunt, ut in his vitii, & virtutis opera insunt.* Idem colligit c. 41. ex vi eligendi nobis insita, & naturali: *Quia omnis vis eligendæ oppositorum est: una enim, eademque facultas est, & mentendi, & verum dicendi; & una eademque facultas temperatæ, & intemperatæ vivendi.* Quis enim eligat inter ea, quæ non sunt in ejus potestate? Itaque si viribus naturæ possumus eligere mendacium præ veritate, intemperantiam præ temperantiam, eidem natu-

ræ viribus possumus quoque veritatem & temperantiam eligere, quia vis eligendi oppositorum est, & una, eademque facultas est æquæ ad utrumque extremum potens.

SECTION XIX.

Locupletius argumentum ex scriptis Patrum.

CCXX. Hieronymus ad illud Galat. 1. *Vi revelaret solum suum in me* sic habet: *Perfpicuum sit, natura omnibus Dei inesse virtutem, & habere in se semina sapientiæ, & justitiæ, reliquarumque virtutum. Unde multi absque fide, & Evangelio Christi, vel sapienter faciunt aliqua, vel sancti, ut parentibus obsequantur, &c. Unde de his infidelibus colligit; Magis judicio obnoxios fieri eo quod habentes in se principia virtutum, & Dei semina, non credant in eo, sine quo esse non possunt.* Si autem vires naturæ solum ad peccandum valent, & ad nullum virtutis, & justitiæ opus sufficerent, quomodo teste Hieronymo perfpicuum esset, semina justitiæ, omniumque virtutum natura omnibus inesse? Quomodo infideles ex sola notitia infita naturæ sapienter, sancteque pleraque operari? Eosque ex his, qui iniquæ agunt, iudicio Dei obnoxios fieri, quod principia, & semina virtutum naturæ infita non coluerint? Planissime absque facultate naturali antecedenti ad bene agendum hæc vera non sunt. Quibus adde quæ ad Demetriadem scribit: *Adultos Philosophorum audivimus, & legimus, & vidimus, ipsos castos, patientes, benignos, modestos, liberales, abstinentes, justitiæ amatores non minus, quam sapientiæ.* Scilicet ex sola institutione naturæ, præsertim Baianorum opinione, qui eis Philosophis auxilia gratiæ negant. Et quidem de veris virtutibus agere ostendit vox qua pronuntiatum claudit justitiæ amatores, non minus quam sapientiæ, & constabit, cum de virtutibus Gentilium sermo sit.

CCXXI. Chrysostomus 1 Corinth. 9. Hom. 22. in morali: *Qui vult bonus fieri, ei nihil est impedimento, nisi ex pessimorum numero antea fuerit. Atque etiam ad nobis opportunius accidit, quod secundum naturam est nobis virtus, præter naturam malitia, non aliter, quam bona, & adversa valetudo.* Quomodo secundum naturam est virtus, si naturalis non est, sed supra naturam? Præter naturam malitia, si ejus inclinatio, & facultas solum ad peccandum valet? sicut bona valetudo conformis naturæ virtus, si vires ad illam consequendam deficient? quomodo pessimis, & infidelibus nihil est impedimento, ut boni fiant, si gratia eis non adest, & naturæ vires non sufficiunt, ut boni sint? Quod enim majus impedimentum, quam impotentia?

CCXXII. Cyrillus Alexandrinus adversus Antropomorphitas Epist. ad Calosyrium frequens, & manifestus testis est cap. 1. *Creator homini omnis boni desiderium, simul & notitiam naturaliter indidit.* Desiderium boni naturaliter inditum à Deo ut Auctore naturæ quis neget naturale? Probat: *Nascitur enim animal naturaliter ad bonum aptitudine præditum.* Si aptitudo ad bonum naturalis est, & hæc absque virtute activa, & electiva boni consistere non potest, nonne talis virtus naturalis erit? Item c. 5. *Capax est hominis constitutio, aut potius natura, & bonitatis, & justitiæ, eorumque instum sibi habet desiderium.* En hominis natura ex sui constitutione capax bonitatis, atque justitiæ, instumque ferens desiderium boni,

Quod probat ex Paulo Rom. 2. *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter, &c. intelligens de Gentibus infidelibus. Clarius c. 10. Factus est initio ad ipsius imaginem homo, naturaque aptitudinem habuit ad amplectendum omne bonum, virtutemque colendam, atque exercendam.* Virtus naturæ conformis, naturalique aptitudine, & facultate exercita, & culta non erit naturalis? Eadem habet de lapsu hominis pag. mihi 89. Eiusdem mentis est lib. 3. contra Julian. circa finem ex superiori Pauli Rom. 2. testimonio probans, Gentium, etiam infidelium, sufficientiam naturalem nexam legi naturali: *Gentium quippe Deus est, & per infitas leges bene demonstratur, quas omnium cordibus insculpsit opifex.* Leges infitæ, seu naturales, quas opifex, seu Autor naturæ cordibus omnium insculpsit, argumento sunt, Gentibus non deesse vires sufficientes ad colendum bonum. paucisque interjectis colligit: *Iam si quid est Iudæorum dumtaxat, & non etiam gentium fuit Deus ut conditor, quomodo legem non habentes sibi ipsi sunt lex? Infitis ad hoc instructionibus pervenientes; natura enim per se ipsam discendo, factore annuente recipit omni boni scientiam.* Non solum Iudæi legis, & fidei illustratione præventi, sed etiam Gentes, quibus ea lux non affulsi, possunt operari bonum, quia natura per se ipsum discit, & per infitas instructiones pervenit ad operatricem omni boni scientiam.

CCXXIII. Theodoretus lib. 5. in Epit. Decret. cap. 10. *Non est fabricatus Deus naturam, quæ nihil quidem posset boni facere, solum autem virtutem præter suam sententiam invita pariat.* Si autem vires naturæ non sufficerent ad quidquam boni agendum, & solum ad peccandum valeret, fabricatus Deus esset naturam, quæ nihil boni ex se, sed solum vitium parere posset. Cassiodorus de amicit. 5. *Quod charitas est sabbatum, agens de præcepto dilectionis Dei: Potest quidem aliquis excusare, quod vigilare, jejunare, aut laborare idoneus non sit (scilicet quia vires naturales deficere possunt) sed nullus excusare se potest, quod amare non possit.* Possit autem se excusare, si ad Deum amandum vires sufficientes deficerent, præsertim Gentiles, quibus etiam supernaturales, Baianorum opinione, deficient.

CCXXIV. Gregorius lib. 29. mor. c. 15, alias 21. illud Job. 38. *De cuius utero egressa est glacies, & gelu de celo quis genuit?* sic explicat: *Cum enim de Abraham natus est Caiphaz, quid aliud nisi gelu de celo processit? Quod tamen gelu idcirco Dominus genuisse se dicit, quia Iudæos, quos naturaliter ipse bonos condidit, iusto iudicio per eorum malitiam frigidos à se exire permisit. Dominus enim auctor est naturæ, non culpæ. Genuit ergo creando naturaliter, quos permisit vivere tolerando patienter.* Iudæos nativitate peccatores naturaliter bonos pronuntiat, quia in creatione contulit naturam virtute naturali bonam.

CCXXV. Damascenus de duabus Christi voluntatibus ante med. *Homo, quia rationis particeps est, rationem ducem in appetendo sequitur. Est igitur voluntas naturalis quedam appetitio, rationi, sensusque consentanea, quæ solum naturalibus accommodatur. Natura autem voluntates sunt primæ, ut Dei legibus pareamus: Natura enim homo Dei servus est, eique subiectus. Quid disertius? Non solum afferit, sed probat, quod contendimus, scilicet affectus legi, & rationi conformes esse naturales, tum quia natura rationalis rationem ducem habet, tum quia homo natura servus est Dei, ejusque legibus subiectus. Idem colligit ex libertate naturali in dialogo contra Manichæos*

chaos post med. *Arbitrii libertate præditum idcirco eum condidit, quia quidquid ratione nititur, sui juris sit necesse est. Quorsum enim ratione nititur, si ad bonum libertate caret?* Itaque quia rationalis est homo, debet esse liber, & potens edere affectus rationi conformes, & moraliter bonos, nec rationis usus absque hac facultate potest concedi. Ibidem pag. 6. *Si viribus illis, quæ à Deo animæ tribuæ sunt, ad ea utamur, ob quæ eas accepimus, bonum est.* Agit de viribus naturalibus, ut exempla, quibus confirmat, demonstrant. Quibus subjungit: *Cupiditas, & ira, & actio, & virtus operatrix, atque etiam ante hæc omninatio, non mala sunt, sed bona, si ad eum finem, ob quem accepimus, hoc est, iuxta Dei, qui ea dedit, legem, ea adhibeamus.* Expende, virtutem operatricem, utriusque naturalem, liquidem cætera cupiditas, ira, & ratio naturales sunt, ad bonum concessam, atque aded non solum mali, sed etiam boni activam esse. Nec aliter contra Manichæos concluderet volentes suapte genio malam, ut evincemus progressu. Aperitissime lib. 3. de fide c. 14. *Naturales sunt virtutes, & naturaliter, & æquæ in omnibus insunt, est non omnes æquæ operemur ea, quæ sunt naturæ: nam ex eo, quod secundum naturam in id, quod præter naturam, per transgressionem lapsi sumus.* Quis jam dubitet, non solum ex Philosophorum, sed etiam ex Patrum doctrina virtutes dari naturales? easque, seu vires earum naturaliter, & æquæ omnibus inesse, & cum bona agimus, ea, quæ sunt naturæ, & secundum naturam, operari?

CCXXVI. Guido Carthusianus lib. de medit. c. 19. *Quæ est ergo naturalis animæ pulchritudo? Devotam esse erga Deum. Et quantum? ex toto corde, & ex tota anima, & ex totis viribus. Naturali verò pulchritudine, ac perfectione prævari, nulli rei non potest non esse damnosum. Quid expresse pro amore Dei efficaci naturali? Laurentius Iustinianus in ser. 5. Luca prope ivit. *Cordis nostri habitaculum sponis horum esse prohibetur. Naturaliter quidem fecundus est, & ad suscipiendum sponsum idoneus. Tanquam ab opifice summo conditus pene semper naturaliter tendit ad bonum. Quare ratione naturaliter bonis operibus fecundum, & benè semper naturaliter tendens in bonum cor, naturali fecunditate carens ad bonum aliquem affectum gratum sponso concipiendum? Vincentius Lirinensis lib. de antiquit. Catholicæ fidei inter med. & fin. hæresim à Simone Mago usque ad Priscillianum derivatam sic pendit: *Auctorem malorum, id est, sceleros ausus est dicere creatorem Deum, quippe quem adserit, talem hominis manibus ipsum suis creasse naturam, quæ proprio quodam motu, & necessaria cuiusdam voluntatis impulsu nihil aliud possit, nihil aliud velit, nisi peccare.* Quis non cernat, naturam rationalem suis viribus impotentem elicere actum bonum, & solum ad peccandum sufficientem, proprio motu, atque impulsu nihil posse, nisi peccare, esseque talem, qualem Simonis sententiæ adscribit Vincentius?**

CCXXVII. S. Thomas assertum nostrum tanquam dogma Theologicum ubique supponit, multis distinguens virtutes naturales, & acquiritas à supernaturales, & infusis. Quod naturalis disponit ad naturam humanam qua rationalem; supernaturalis verò ad naturam participatam divinam 1. 2. q. 110. art. 3. corp. 2. 2. q. 23. art. 7. corp. Supernaturalis est multo sufficientior, Deoque nos magis coniungens, quam naturalis in 1. d. 24. q. 2. art. 1. ad 4. Supernaturalis augetur per actionem solius Dei;

naturalis verò per nostram 1. 21. q. 2. art. 1. ad 1 in 1. d. 17. q. 2. art. 3. corp. de virt. q. 1. art. 11. Naturalis congruit lumini rationis naturali; supernaturalis lumini gratiæ 1. 2. q. 110. art. 3. corp. Supernaturalis non auferit contrariam dispositionem, nec difficultatem operandi, sicut naturalis 1. 2. q. 65. art. 3. ad 2. 3. p. q. 89. art. 1. corp. in 4. d. 14. q. 2. art. 2. de virt. q. 1. art. 10. ad 14. & 15. Supernaturalis destruitur per unum solum peccatum grave, non verò naturalis 1. 2. q. 63. art. 2. ad 2. q. 65. art. 3. corp. q. 71. art. 4. corp. q. 73. art. 1. ad 2. 2. q. 24. art. 9 & 10. corp. Naturalis ducit ad felicitatem humanam, & naturalem; supernaturalis ad supernaturalem, & cælestem, in 3. d. 33. q. 1. art. 2. quest. 4. de virt. q. 1. art. 9. q. 5. art. 4. Supernaturalis potest mereri sine naturali; non verò naturalis sine supernaturali. de virt. q. 1. art. 10. Finis virtutis supernaturalis est beatitudo supernaturalis; qualis non est finis virtutis acquiratæ, sed naturalis 1. 2. q. 63. art. 4. corp. in 3. d. 33. q. 1. art. 2. quest. 4. & art. 4. Denique naturalis minuitur per cessationem actus, secus verò supernaturalis 2. 2. q. 24. art. 10. in 1. d. 17. q. 2. art. 5. corp. Testimonia verbatim non retero, quia pervia sunt, & molestiam afferrent.

CCXXVIII. Sufficiant quæ 1. 2. q. 109. tradit art. 2. in corp. *In statu naturæ integræ quantum ad sufficientiam operativæ virtutis poterat homo per sua naturalia velle, & operari bonum suæ naturæ proportionatum, quale est bonum virtutis acquiratæ.* Expende per sua naturalia. Item art. 3. corp. *Homo in statu naturæ integræ poterat operari virtute suæ naturæ bonum, quod est sibi connaturale absque superadditione gratiæ domi. Audis virtute suæ naturæ, & absque superadditione gratiæ domi. Ex quo colligit: *Et idcirco dicendum est, quod homo in statu naturæ integræ non indigebat dono gratiæ superadditæ naturalibus bonis ad diligendum Deum naturaliter super omnia. En dilectionem Dei super omnia naturalem. Rursum art. 5. corp. *Sine gratia homo non potest mereri vitam æternam; potest tamen facere bona perducuntia ad bonum aliquod homini connaturale. Quid plura desideres?***

CCXXIX. Angelico doctori annuera Seraphicum Bonaventuram in 2. dist. 28. art. 3. q. 3. *Homini liberum arbitrium in puris naturalibus constitutum cum generali Dei influxu, tamen si difficultat, potest tamen facere opus bonum morale, quod non disponat ad gratiam, nec ad gloriam.* Item subtilem Scotum in 3. d. 37. q. 1. *Ex puris naturalibus potest quæcumque voluntas saltem in statu naturæ instituta diligere Deum super omnia. Nec non Nominalium Principem Gabriellem cum Ochamo in 2. dist. 28. con. 1. *Liberrimum hominis arbitrium ex suis naturalibus sine gratia elicere potest actum moraliter bonum.**

SECTION XIX.

Idem argumentum confirmat Augustinus.

CCXXX. **B**Aiani totum suæ sententiæ prædium in scriptis Augustini contra Pelagianos collocant, in quibus passim nihil boni ex solis viribus arbitrii absque auxilio gratiæ ortum agnoscit. quo exultant, & clamant, Scholasticorum sententiam ex solis Philosophiæ principis haustam esse. Sed hac in re, ut sæpe in aliis solent, hallucinati sunt. Inprimis, quia Augustinus lib. 2. de bono persever. à c. 17. ad 19. Epist. 106. ad

Bonifacium col. 11 & 12. lib. de Prædest. Sanctor. c. 14. & toto lib. de gestis Pelagii lib. 1 & 2. adversus Julianum, lib. de grat. Christi à c. 43. & lib. de nat. & grat. à c. 61. ad c. 65. proficitur, suam in omnibus doctrinam esse aliorum Patrum sententiæ conformem, & nihilo ab eorum mente distanrem. At vidimus, alios Patres nostræ doctrinæ consentire. Deinde quia Augustinus in scriptis contra Pelagianos solum differit de operibus bonis conferentibus in vitam æternam, quæ Pelagiani solis viribus naturæ absque auxilio gratiæ adscribebant, eoque totum studium, & cogitationem contendit, ut necessitatem gratiæ, & naturæ infirmitatem, atque insufficientiam ad ejusmodi opera confirmet. Cum igitur procul ab ejus disputatione, & scopo fuerit, naturæ vires ad opera bona inutilia in vitam æternam, de quibus nunc differimus, declarare, præferim supponens, ut vidimus disp. 20. de ente supernaturali. utilia ab inutilibus nunc ex lege Dei esse individua, & unico naturæ conatui necessario annexa, mirum non est, in eis contra Pelagianos scriptis facultatem naturæ ad opera bona solius præmii temporalis, & naturalis meritoria silentio dissimulasse, totumque sermonem in solam necessitatem gratiæ ad opera bona meritoria præmii supernaturalis, & æterni, de quibus erat controversia, contendisse.

ccxxxii. Nihilominus in aliis operibus, nec non etiam interdum in eis, quibus Pelagianos confutavit, facultatem naturæ ad sectandum honestum expressit, ut verè nunc Baianis arguentibus pro sua sententia ex scriptis de gratia contra Pelagium respondere possit, quod olim respondit Pelagianis arguentibus pro sua ex scriptis de libero arbitrio contra Manichæos: scilicet falso putare se suam tenuisse sententiam, quod in eis scriptis facultatis naturæ ad aliquem amorem honesti non meminisset, scilicet quia non de illa ibi, sed de gratiæ necessitate stabilienda incumbere labor. Cum enim objecissent Pelagiani in lib. de lib. arbit. silentio præteruisse necessitatem gratiæ ad meritum vitæ æternæ; lib. 1. Retract. c. 9. occurrit: *In his, atque hujusmodi verbis meis, quia gratia Dei commemorata non est, de qua tunc non agebatur, putant Pelagianis, suam nos tenuisse sententiam. sed frustra hoc putant.* Nota rationem, quia tunc non agebatur de gratia statuenda, sed libera facultate arbitrii. Cui subjungit alias duas; scilicet, quia tunc Pelagiani nondum eruperant, sed Manichæi, contra quos in eis libris scribebat; & quia nihilominus non omnino de gratia reticuit, sed ejus interdum meminit. Non aliter nunc Baianis occurreret Augustinus, falso existimasse, se suæ adhæsisse sententiæ, quod in libris de gratia potestatem naturalem arbitrii totis viribus deprefferit, nimirum, quia tunc non agebatur de facultate naturali, sed de gratia celebranda; & quia tunc non extiterant Baiani, qui naturam plus æquo deprimerent, sed Pelagiani, qui plus justo eam efferrent; nec non etiam quia non omnino vires naturæ evacuavit, sed interdum eas ad bonum naturale sufficientes afferuit, ut jam videbimus.

ccxxxiii. Ergo Augustinus nostræ, & communis Scholasticorum sententiæ assertor fuit. Inprimis quia Augustinus infidelibus, qui, opinione Baianorum, gratiæ supernaturalis expertes sunt, aliqua tribuit opera moraliter bona, aut proculdubio facultatem sufficientem agendi illa, ut suo loco monstrabimus disp. 22. Deinde quia ipsimet Baiani docent, dilectionem Dei eo sensu naturalem doceri ab Au-

gustino, quo fit ex lege, ratione, & ordine naturali præscripta. Amor autem ex lege, ratione, & ordine naturali præscriptus non potest non contineri intra vires sufficientes naturæ, ut arguimus sect. 22. & seqq. Præterea, quia Augustiniana sunt omnia principia Theologica, ex quibus evidenterprehenditur facultas naturalis colendi virtutem, & benè moraliter agendi, ut progressu cernes, cum rationes Theologicas conficiamus.

ccxxxiiii. Rursus lib. 3. de lib. arb. c. 22. sic habet: *Profectum in studiis optimis, atque pietate, quorum facultas ei non negata est, si propria voluntate neglexerit, justè in graviores, quæ pœnalis est, ignorantiam, difficultatemque præcipitur.* Facultatem autem naturæ concessam ad proficiendum in studiis optimis virtutis, naturalem esse, ratio subjuncta demonstrat: *Non enim quod naturaliter nescit, & naturaliter non potest, hoc animæ deputatur in reatum; sed quod scire non studuit, & quod dignam facilitati comparandæ ad rectè faciendum operam non dedit.* Itaque non deputaretur animæ in reatum neglectus studiorum virtutis, si naturaliter ea, aut scientia, aut amore prosequi non potest, quocirca naturalis ad ea facultas concessa est. Quod exemplo sic probat: *Loqui enim non nosse, atque non posse, infanti naturale est: quæ difficultas, ignorantiamque sermonis non modo inculpabilis, sed etiam humanis affectibus blanda, & grata est.* Igitur cum defertio virtutis non sit inculpabilis homini, non erit ei impotentia, sed potentia colendi virtutem naturalem.

ccxxxv. Insuper bonitatem, & perfectionem virtutum, cui vitia opponuntur, seu qua vitia privant, censet Augustinus pertinere ad integritatem naturæ, imo esse ipsam integritatem naturæ. Ita eodem lib. 3. de lib. arbit. cap. 14. *Quia vitium adversatur naturæ, & tantum additur malitiæ vitiorum, quantum naturarum integritati minuitur. Cum ergo vituperas vitium, id profecto laudas, cujus integritatem desideras. Cujus autem, nisi naturæ integritatem? Quod ergo perfectioni naturæ doesse perspexeris, id vocas vitium, satis tibi eam placere conestans, quam vituperatione imperfectionis ejus velles esse perfectam.* Perfectionem naturæ, quam vitia minuunt, quis non sciat, esse bonitatem virtutum, cui opponuntur vitia, siquidem perfectio substantialis naturæ non minuitur? Bonitas ergo virtutum, integritas naturæ est. Naturæ vero integritas naturalis est. Ea autem integritas, quæ ab ipsa natura originem ducit, qualis est bonitas, & perfectio moralis virtutum, virtute nativa naturæ perficitur. Adde, eo ab Augustino bonitatem virtutum proponi integritatem naturæ, ut probet contra Manichæos, quos ibi insequitur, nullam naturam rationalem esse suapte conditione vitiosam, & malam, hoc est, serentem sua activitate sola vitia, atque peccata, ut Manichæi putabant. Id autem non probaret, nisi eam virtutum bonitatem, nativæ fecunditati naturæ tribueret. Igitur censet Augustinus, naturam rationalem suapte fecunditatem naturali ferre posse bonitatem virtutum, quam vitia minuere necesse est, ut natura vitiosa, & nociva sint.

ccxxxvi. Eodem pertinet illud ex lib. 1. contra adversarium legis & Prophetar. c. 5. *Ipsa quoque vitia testimonium perhibent bonitati naturarum. Quod enim malum est per vitium, profecto bonum est per naturam. Vitium quippe contra naturam est, quia naturæ nocet, nec noceret, nisi bonum ejus minueret. Non est ergo malum, nisi privatio boni. Si nocent mala, bonum minuunt; & si amplius nocent, habent adhuc bonum, quod*

quod minuunt. Itaque anima non potest esse mala per vitium, nisi bona sit per naturam. Est autem moraliter mala per vitium. Ergo est moraliter bona per naturam. At moraliter bona per naturam esse non potest, nisi vires naturales, quæ in malitiam influunt, valeant quocumque morale naturæ bonitatem conferre. Nam bonitas, & integritas naturalis, quam vitia minuunt, qua naturam rationalem privant, & quam naturæ propriae testantur, moralis est, & exigens activitatem ipsius, ut naturalem ejus bonitatem commendent.

ccxxxvii. Quod de virtute in genere docuit, pronuntiat quoque in specie de ipsa dilectione Dei. Ita sent. 139. apud Prosp. ex lib. 11. de Civitat. c. 17. *Non itaque esset vitium recedere à Deo, nisi naturæ, cujus hoc vitium est, potius competeret esse cum Deo.* Quid autem est naturæ competere esse per dilectionem cum Deo, nisi hoc ei esse naturale? Qua autem ratione dilectio vendicans procedere activitate naturæ potest esse naturæ rationali naturalis, nisi eidem talis activitas sit naturalis? Quod exemplo oculo-rum, & aurium magis expressit lib. 12. de Civit. c. 1. *Sicut cum vitium oculorum dicitur cæcitas, id ostendit, quod ad naturam oculorum pertinet visus: & cum vitium aurium dicitur surditas, ad eorum naturam pertinere monstratur auditus: Ita cum vitium creaturæ angelicæ dicitur, quod non adhaeret Deo, hinc aperte declaratur, ejus naturæ, ut Deo adhaereat, convenire.* Similiter lib. 22. c. 1. Cæcitas oculis vitiosa, & surditas vitiosa auribus offendunt, eis esse naturalem, & congenitam vim audiendi, atque videndi. Ergo recessus à Deo vitiosus creaturæ rationali testatur, vim adhaerendi per amorem Deo esse eidem congenitam, & naturalem.

ccxxxviii. Ut autem appareat, quam consona sit menti Augustini consequentia nostra, & virtutum bona esse homini naturalia, tene sequentia. Arguens contra Manichæos ex vitio, & corruptione naturæ bonitatem ipsius, sic rem concludit con. Epist. Fundam. c. 35. *Videre jam facile est, nihil nocere corruptionem, nisi quod labæ facit naturalem statum, & ideo eam non esse naturam, sed contra naturam.* Igitur cum vitium minuere, aut corrumpere bonum naturæ docet, intelligit labefacere statum naturalem bonitatis moralis, qua vitium privat. Idè in Enchirid. ad Laurent. c. 11. *Quid est autem aliud, quod malum dicitur, nisi privatio boni? Nam sicut corporibus animalium nihil est aliud morbis, & vulneribus affici, quam sanitas privari: ita & animarum quæcumque sunt vitia, naturalium sunt privationes bonorum.* Bona autem, quibus animos vitia privant, sunt perfectiones morales virtutum. Ergo virtutes sunt animis naturales, sicut sanitas corporibus naturalis est. Consequenter lib. 4. contra Iul. c. 3. *Humana substantia vitia quoque ipsa bonitatis perhibent testimonium naturalis.* Scilicet bonitatis moralis, cujus privatione, & diminutione nocent naturæ, ut ratio subjecta significat: *Quid enim aliud in vitio rectè displicet, nisi quia detrahatur, vel minuit, quod in natura placet?* Detrahit autem, vel minuit bonitatem moralem virtutis. Ergo ea bonitas testimonio vitiorum naturalis est substantiæ humane. Bonitas autem moralis complectens essentialiter actionem procedentem à substantia rationali non potest esse naturalis ipsi, nisi ipsa actio eidem naturalis sit. Quis autem eo despiat, ut credat, actionem esse naturalem principio, & vim ejus activam non esse naturalem? Adeo Baiani affectant ignorantiam Philosophiæ, ut id illis vereri possimus, ne credant.

ccxxxix. His nocte de spiritu & litt. c. 27. alias 28. quod de Iudæis scribit: *Ipsi homines erant, & vis illa naturæ inerat eis, qua legitimum aliquid animæ rationalis & sentit & facit.* En homo qua homo, & rationalis per vim naturæ aliquid legitimum facit, quale non est peccatum, sed opus moraliter bonum, legibusque naturæ conforme. Adde ex lib. de Patientia c. 26. *Si quis non habens charitatem in aliquo schismate constitutus, nec Christum neget, patitur tribulationes, angustias, famem, &c. nullo modo ista culpanda sunt, imo verò, & hæc laudanda patientia est.* Ad hominem argumentum sit. Per Baianos in schismatico negante unum ex articulis fidei non est gratia supernaturalis, præsertim ad assensum aliorum. Tamen affectus alios tuendi, & pro eorum defensione patiendi est laudabilis, & bonus, testimonio Augustini. Ergo erit bonus naturaliter, & absque concursu gratiæ.

ccccx. Adhæc lib. de duabus animab. c. 14. animam ex se bonam, & nullam ex se malam contra Manichæos sic arguit: *Vi eorum verbis utar; si animam tenbrarum peccati panitet, non est de substantia summi mali: si animam lucis, non est de substantia summi boni. Penitendi enim affectio illa quæ prodiit, male fecisse penitentem, & benefacere potuisse restatur. Quomodo igitur nihil ex me mali est, si ego peperam feci? Aut quomodo me rectè panitet, si ego non feci? Audi partem alteram: Quomodo ex me nihil boni est, cui bona voluntas inest? Aut quomodo me rectè panitet, si non inest? Manichæi eo sensu animam natura malam tuebantur, quo ex se, id est, suis viribus nihil boni, sed semper ex se non aliud, quam quidquam mali agere posset. Id autem improbat Augustinus, quia omnis anima ex se saltem bonum penitendi affectum edere potest. Ergo anima suis viribus quidquam boni agere potest. Alias nihil contra Manichæos concluderet, qui necessitatem peccandi soli naturali animæ constitutioni, & facultati tribuebant, eidemque soli potestatem bene agendi adimebant, & non supernaturali; id enim sufficiebat, ut anima suapte natura esset mala, sicut equus suapte natura esset malus, si non posset facultate naturali moveri, quamvis posset miraculose, & supernaturali. Quare continuo Augustinus concludit: *Quomobrem animarum illa duo generi, unum, ex quo nihil mali, alterum, ex quo nihil boni sit, discere, atque docere, jam desinant. Quod si faciant, Manichæi esse utique jam desinent: nam tota illa secta ista bicipiti, vel potius præcipiti animarum varietate fulcitur.* Quis autem neget, bicipitem istam animarum varietatem salvam relinquere, ubi altera suis viribus naturalibus solum bonum, altera suis naturalibus viribus solum malum possit amplecti?*

cccci. Item in dialogo contra Manichæos inter init. & medium. *Si viribus illis, quæ à Deo animæ donatae sunt, ad ea utamur, ob quæ eas accepimus; bonum est.* Loquitur autem de viribus naturalibus, ut exempla, quibus id explicat, ostendunt. Idem repetit post medium, & explicat: *Exempli gratia partem eam animi, in qua cupiditas sua est, nempe voluntatem, nobis idcirco dedit, ut ipsum, qui solus est, concupiscamus.* Ergo vires naturales animæ, & voluntas suapte facultate potest amore prosequi Deum, & bonum oppositum malo. Quis enim credat ad amorem boni, & Dei datas esse, & ad cum amorem elicientium insufficientes esse? In Enchiridio cap. 15. *Ex bona hominis natura oriri potest, & bona voluntas, & mala.* Refert in potestatem naturæ utramque

Voluntatem possibilem tam bonam, quam malam. **CCXLII.** Nec prætereundum testimonium ex lib. 3. Hypognost. paulò post init. *Esse fatemur liberum hominis arbitrium omnibus hominibus, habens quidem iudicium rationis, non per quod sit idoneum, quæ ad Deum pertinent, sine Deo aut inchoare, aut cerè peragere; sed tantum in operibus vitæ præsentis tam bonis, quam malis. Bonis dico, quæ de bono naturæ oriuntur, id est, velle laborare in agro, velle habere amicum, uxorem velle ducere, artem discere diversarum rerum bonarum, velle quidquid ad præsentem vitam pertinet. Quæ omnia non sine gubernaculo divino subsistunt, imò ex ipso, & per ipsum sunt, & esse ceperunt. Vbi duo genera operum bonorum distinguit; alterum eorum, quæ pertinent ad Deum, & vitam æternam, & idcirco gratiam auxiliantem desiderant; alterum eorum, quæ pertinent ad præsentem vitam, & solo auxilio naturæ cum generali concursu, & gubernaculo Dei perfici possunt.*

CCXLIII. Respondent Baiani, Augustinum adscribere naturæ opera solum materialiter bona, non verò formaliter, hoc est, quæ sunt bona ex materia, non verò ex motivo, & sine honestatis, quo fieri debent, sed perperam. Primum quia ea opera usurpat absolute bona. Non sunt autem absolute bona, quæ ex fine, & motivo bona non sunt. Præsertim quia eam bonitatem non tribuit solis objectis, sed etiam volitionibus, quibus ea appetuntur, cum ea opera bona recenseat non solum laborare in agro, sed etiam velle, non solum uxorem ducere, sed etiam velle. At licet objecta externa ex sola materia dici queant absolute bona, quia ex se finem, & motivum intrinsicè non ferunt; volitiones tamen internæ absolute bonæ non sunt nisi ex fine, & motivo, quod intrinsicè respiciunt, sint bonæ. Secundò quia ex sola materia etiam opera, quæ ad finem supernaturalem instituta sunt, ut velle baptizari, velle credere, velle colere exterius Deum, poterat adscribere naturæ, cum ea etiam ex fine pravo vitari queant. Ergo sicut ea usurpat formaliter bona, ita etiam illa, quæ suapte conditione naturales fines non transiunt. Tertio quia ea opera significat iudicio rationis dirigi, habens quidem iudicium rationis, non per quod, &c. Opera autem iudicio rationis conformia, non solum ex materia, sed etiam ex fine, & motivo honesto bona sunt. Quarto denique quia Deum asserit autorem eorum operum, non solum externorum, sed etiam affectuum internorum. At si affectus interni ex fine, & motivo intrinsicè essent moraliter mali, non esset Deus Autor ipsorum; sicut Autor non est affectuum, quibus vult homo idolum colere, inebriari, & luxuriose vivere, de quibus pronuntiat: *Sed ista non sunt à Deo, imò male desiderata maculant vitam, quæ est à Deo.* Ergo priora, quæ à Deo sunt, bene desiderata supponit, & non maculant vitam, quæ à Deo est. Similis ratio conficitur, quia ea velle ait, *de bono naturæ oriri.* Velle autem objectum bonum ex fine intrinsicè malo, de bono naturæ rationalis oriri non potest, sed de malo.

CCXLIV. His nocte quod lib. I. de peccat. mer. & remiss. cap. 22. adducit, ut probet, gratiam fidei sine meritis dari: *Vnde enim sit, ut homo ab ineunte pueritia modestior, temperantior, & magna parte libidinum victor, qui oderit avaritiam, luxuriam detestetur, atque ad virtutes ceteras proveclior consurgat, & tamen eo loco sit, ubi ei prædicari gratia Christiana non possit? Alim autem libidinis deditus, flagitiosus, & facinoribus coopertus, ita gubernetur, ut audiat, credat,*

baptizetur, &c. Vbi duo isti tam diversa merita contraxerunt, non dico, ut iste credat, ille non credat, quod est propria voluntatis; sed ut iste audiat, ille non audiat; hoc enim non est in hominis potestate. Ad hominem sic arguo. Ante gratiam fidei, fatentibus, & clamantibus Baianis, nullum est auxilium supernaturale gratiæ. Tamen sunt ante eam gratiam opera moraliter bona. Ergo elicitæ solis viribus naturæ sine auxilio supernaturæ gratiæ. Minor ex superiori testimonio probatur. Nam in eo, qui nondum audivit Evangelium, agnoscit modestiam, temperantiam, cæterarumque virtutes ex odio avaritiæ, luxuriæ, cæterorumque vitiorum partas, quod denotat virtutes, non solum materialiter, sed etiam formaliter ex motivo honestatis acquisitas. Quippe scopus Augustini erat, gratiam fidei bonis meritis humanis, & naturalibus non annecti; probatio verò, quia ei, in quo bona merita naturalia præcedebant, non dabatur, cum sæpe detur ei, in quo mala merita præcedunt. Si autem ea opera non essent formaliter bona, probatio ex antithesi, & contrarietate operum, & meritum confecta prorsus esset nulla.

CCXLV. Nec improbanda collectio est, quæ fit ex testimonio Epist. 130. ante med. *Xenocrates Polemonem, ut scribitis, & nos ex illius litteris recordamur, de fruge temperantiæ disputando, non solum ebriosum, verum etiam tunc ebriam ad mores alios repente convertit. Quamquam ergo ille, sicut prudenter, & veraciter intellexistis, non Deo fuerit acquisitus, sed tantum à dominatu luxuriæ liberatus; tamen ne id ipsum quod melius in eo factum est, humano operi tribuerim, sed divino. Ipsius namque corporis, quod est infimum nostrum, si quæ bona sunt, sicut forma, & vires, & salus, & si quid ejusmodi est, non sunt nisi ex Deo creatore, & perfectore naturæ. Quanto magis animi bona donare, nullus alius potest? Quid enim superbium, vel ingratis cogitare potest humana recordia, si putaverit, cum carne pulchrum faciat Deus hominem, animo castum ab homine fieri? Hoc in libro sapientiæ sic scriptum est: Cum scirem, quia nemo potest esse continens, nisi Deus det. Ex quibus continuo colligit: *Polemo ergo si ex luxurioso continens factus ita sciret, cuius esset hoc donum, & eum abjectis superstitionibus gentium piè coleret, non solum continens, sed etiam veraciter sapiens, & salubriter religiosus existeret, quod ei non tantum ad præsentem vitam honestatem, verum & ad futuræ immortalitatem valeret.**

CCXLVI. In quo testimonio duo ad rem præsentem expendenda sunt. Alterum, ea bona opera Polemonis fuisse non solum materialiter, sed etiam formaliter bona. Tum quia Augustinus ea usurpat animi dona, atque bona, qualia non sunt opera solum materialiter bona, & ex fine intrinsicè mala. Tum quia ea refert in Deum, in quem opera formaliter mala referenda non sunt; eoquæ adducit testimonium Sapient. 8. quod omnium expositione, continentiam complectitur formaliter virtuosam, & bonam datam à Deo. Rursum quia ait valere ad honestatem vitæ, ad quam valere non possunt opera continentiarum, quæ non ex honestate ipsa continentiarum, sed ex fine pravo fiunt. Item quia ad ea significatur Polemo conversus, seu motus ex disputatione, quæ non pravus aliquis finis, sed honestas ipsa continentiarum à Xenocrate proposita fuit. Demum manifestius, quia si Polemo integrè converteretur in Deum, eumque piè coleret, valeret ad immortalitatem vitæ futuræ, ad quam sola opera formaliter bona valere possunt.

CCXLVI. AL-

CCXLVII. Alterum, ea opera non fuisse supernaturalia, & elicitæ auxilio supernaturæ gratiæ, sed pure naturalia, ex solo concursu generali Dei edita. Primum ad hominem, quia Baiani negant auxilia gratiæ omnibus hominibus, qui extra fidem sunt, extra quam erat Polemo gentilis. Secundò quia eam continentiam refert in Deum ut creatorem, & perfectorem naturæ, in quem vires, pulchritudo, & cætera corporis bona referuntur. Opera autem supernaturalia non referuntur in Autorem naturæ cum corporis bonis, sed in datorem gratiæ cum donis excellentibus naturam. Tertio quia eam ad solam honestatem vitæ præsentis valere pronuntiat, & non ad immortalitatem futuræ, ad quam valent saltem remotè supernaturalia. Nec refert, valituram, si Deum piè coleret, & Polemo in Dei gratiam restitueretur. Quia id de ipsa continentia habituali, quæ post gratiam opera ederet supernaturalia, & non de operibus ante gratiam elicitis intelligendum est. Aut etiam de operibus continentiarum naturalibus conjunctis cum supernaturalibus, à quibus naturalia individua sunt, ut fusè ostendimus disp. 20. de ente supernat. & ex hoc testim. confirmavimus.

SECTIO XX.

Idem confirmant Augustini discipuli Fulgentius, & Prosper.

CCXLVIII. Rem, & mentem Augustini fulciant testimonia Fulgentii, & Prosperi. sic Fulgentius de fide ad Petrum c. 3. *Deus diligendi, ac cognoscendi se, non nisi Angelis, & hominibus indidit facultatem. Quibus propter arbitrii libertatem, quæ maxime debuit intellectuali creaturæ conferri, ita cognoscendi, ac diligendi se facultatem, voluntatemque donavit, ut eam unusquisque, & habere possit, & perdere. Eodem modo tradit concessam à Deo diligendi se, quo se cognoscendi potestatem. At potestas cognoscendi Deum competit solis viribus naturæ. Ergo, & potestas diligendi Deum. Item asseritur tradita propter arbitrii libertatem, quæ esse non potest, qualis intellectuali creaturæ debetur absque potestate cognoscendi, & diligendi Deum. Arbitrii autem libertas inter facultates naturales, & vires naturæ intellectualis numeratur.*

CCXLIX. Præterea de Incarnat. & grat. cap. 25. docet ante fidem opera moraliter bona, quæ non sunt apud Deum æternæ gloriæ mercede digna. Probatur enim; quod etiam illi, qui fidei gratiam non recipiunt, illa, quæ ad honestatem morum, & vitæ societatem pertinent, naturali quadam lege servant. Reprobat autem eis operibus aliquos eorum justificatos esse; quemadmodum Abraham Rom. 4. solum ex fide, & non ex operibus legis sive naturalis, sive scriptæ, etiam moraliter bonis, justificatus asseritur, quia sola opera ex gratia elicitæ ad justificationem conferre possunt.

CCXLX. Item c. 26. *Quomodo hi (scilicet qui sine gratia fidei, & charitate Deum cognoverunt) potuerunt iusti esse apud Deum, qui sic in suis moribus, atque operibus bonitatis aliquid servant, ut hoc ad finem Christianæ fidei, charitati quæ non referant? Quibus aliqua quidem bona, quæ ad societatis humane pertinent, acquiritatem, incisse possunt, sed quia sine charitate Dei sunt, prodesse non possunt.* En ante gratiam fidei admittit aliqua opera bona, in quibus nihil ad bona-

tem, sed solum ad justificationem, & meritum vitæ æternæ desiderat, siquidem adjuncta charitate, & justificatione profutura supponit.

CCLI. Rursum cap. 27. distinguit justitiam legis à justitia fidei, quia illa erat humana, seu naturalis; hæc verò supernaturalis, & divina. Quippe de illa ait: *Potest esse naturaliter, & in corde Iudæorum, & in corde Gentilium, quæ tamen sine fide Christi non justificat sectatores suos. Hæc utique fuit in Paulo, quando fuit incredulus secundum emulationem persequens Ecclesiam Dei, & secundum justitiam, quæ ex lege est, conversus sine querela. Cernis justitiam legis naturalem in corde Iudæorum, atque Gentilium, inutilem ad justificandum sine fide, sine qua per te nulla potest justitia esse supernaturalis, & ex auxilio gratiæ. Quod iterum colligit ex Paulo ad Phillip. 3. *Quis non his verbis Apostolicis videat, justitiam, quæ ex lege est, esse ab homine, justitiam vero, quæ est ex fide non esse, nisi ex Deo? Id est, illam solis viribus humanis, istam verò non sive viribus divinis comparari. Et infra: Quid ergo prodesset Paulo, sine cognitione Christi illam, quæ in lege factorum est, servare justitiam? Cum justitiam usurpat, & cum fide Christi profuturam, perspicuè significat, non malam, sed moraliter fuisse bonam. Itaque claudit: *Illuminationis gratiam per spiritum fidei propterea largitur; ut quod Deo placitum est, fides per charitatem operetur. Quæ quædam in homine non est, quidquid sine lege fidei per legem naturalem scriptum remansit in homine, operam nullatenus salvat, quia neminem Deus sine fide justificat, nec potest operanti salutem acquirere, quia sine fide impossibile est placere Deo. Nemo ergo naturali legi conetur assignare legem, quam Deus non condendo naturam, sed donando gratiam in corde Gentium scribit. Hæc est enim lex, non qua homo societatis humane vinculum etiam sine fide custodit, &c.* Opera soli legi naturali conformia sine fide Christi supponit, & ad salutem inutilia prædicat, non quia mala, sed quia sine fide Christi, & auxilio gratiæ elicitæ, Ergo supponit bona. nam si mala essent, non esset necessarius tam cautus, & repetitus recurus ad absentiam fidei, & gratiæ Christianæ, ut eorum vanitatem ad salutem crederemus.**

CCLI. Accedit Prosper, qui contra collat. c. 4. *Humana ingenia etiam si corporeæ voluptati non turpiter serviant, & cupiditates suas justitia, atque honestatis legibus temperent, nihil supra mercedem gloriæ temporalis acquirunt, & cum præsentem vitam decenter exornent, & terrena tamen beatitudinis præmium non habent, quia rectas actiones, & bona studia non ad ejus laudem, atque honorem referunt, à quo acceperunt, ut in ipsa animalis discretionem sublimius saperent, & excellentius cæteris nitescerent. Hic supponit opera bona naturalia: Bona quidem, quia rectas actiones, & bona studia, justitiæ & honestatis legibus conformia, digna laude, accepta Deo, in Deumque referabilia pronuntiat. Naturalia verò, quia solius gloriæ temporalis præmio digna, solamque vitam præsentem, & naturalem decentiam, humanoque ingenio edita prædicat.*

CCLII. Idem lib. 2. de vocat. Gent. c. 9. *Ad considerationem revertamur differentiarum, quibus divina gratia opera, ac dona variata sunt. Cui secretissima voluntate noluerit in omnibus temporibus super omnes generationes, aut super omnes homines æquales donorum suorum esse mensuras. Siquidem aliter eos juverit, quod ad cognoscendum se cæli, & terræ testimoniis conveniebat. Aliter illos, quibus non solum elementorum famulatu, sed etiam doctrinæ legis, & Prophetarum oraculis, miraculorum signis, & Angelorum cooperationibus consulebat: & multo*

multo magis aliter misericordiam suam universis hominibus declaraverit, quando filius Dei factus est filius hominis. En homines sunt, quos Deus juvat ad opera suæ gratiæ (utique bona) per solam gratiam naturæ, seu solius creationis, nempe per cogitationes, quas elementa ministrant, atque ad eam ad opera naturalia.

CCLIII. Item c. 12. *Quamvis secundum naturam sit homini, ut bone sit voluntatis; vitium tamen, quod per malam voluntatem irruit in naturam, non naturæ superatur virtute, sed gratiæ.* Ergo homini naturalis est, & secundum naturam conveniens voluntas bona opposita vitio, ideoque naturæ virtute possibilis, quamvis vitium mala voluntate contractum sola virtute gratiæ superabile sit.

CCLIV. Subscribit Augustino sent. 139. *In creatura, quæ arbitrio suo peccat, prior est natura, quam vitium; quod ita contra naturam est, ut non possit nisi nocere naturæ. Non itaque esset vitium recedere à Deo, nisi natura, cujus hoc vitium est, potius competeret esse cum Deo.* Itaque naturæ rationalis est, hoc est, naturale esse per dilectionem cum Deo; ideoque vitium est naturæ, recedere per malam voluntatem à Deo, quia nocet naturæ privando illam bonitatem naturali adherendi per bonam voluntatem Deo. Eodem respicit sententia 160. *Est natura, in qua nullum malum est, vel etiam nullum malum esse potest. Esse autem natura, in qua nullum bonum sit, non potest.* Fert natura rationalis in genere nullum malum culpæ contrahere, imò etiam illi repugnare, qualis est divina. Ferre autem ejus naturalis conditio non potest bono virtutis contradicere, seu tale bonum sibi impossibile habere.

CCLV. Cecinit epigram. 81.

*Quamvis multa homini post vulnera prima supersint
Quæ vitam hanc faciunt laudis habere decus;*

*Si tamen ingenio claro, & probitatis amori
Fons desit fidei,*

Cunctarum frugum marcescit inutile germen.

Expende sine fide, atque ad eam per te sine auxilio supernaturali gratiæ opera digna laude, atque decora, & ex amore probitatis profecta, inutilia tamen ad salutem, quia purè naturalia. Recenset c. 41. de ingratis plura, de quibus natura gloriari potest, sua virtute partis. Inter illa:

quod legibus urbes

Instituit, moresque feros ratione recidit.

Claudique potest alia:

Quæ licet ex primo naturæ habeantur honore;

Non tamen ad veram possunt perducere vitam.

Scilicet quamvis ea moraliter bona sint, quippe legibus, rationique consentanea, primumque naturæ honorem sapientia, quia tamen supernaturalia non sunt, ad veram nequeunt perducere vitam.

CCLVI. Rationem reddidit lib. contra Collat. c. 26. *Naturæ quippe humane, cujus creator Deus, etiam post prævaricationem manet substantia, forma, vita, sensus, & ratio, cæteraque corporis, atque animi bona, quæ etiam malis, vitiosisque non desunt; sed non in illis veri boni perceptio est, quæ mortalem vitam honestare possunt, æternam autem conferre non possunt.* Quia etiam post prævaricationem manent animi bona naturalia, viresque naturales, quibus natura opera edat honesta, rationique naturali conformia: quæ tamen à veri boni perceptione deficiunt, quia solam vitam naturalem, & temporalem honestant, supernaturalem autem, & æternam non conferunt.

SECTIO XXI.

Amor naturalis Dei, atque justitiæ creaturæ rationali possibilis conficitur ex libertate ipsius naturæ.

CCLVII. **Q**uinta probatio promittitur ex libertate naturali propria creaturæ rationalis, quæ esse debet indifferens ad bonum, & non ad solum malum. Nam homini, qua homo est, secluso peccato, & beneficio gratiæ, superaddito naturæ ex sua constitutione, atque natura competit libertas. Ita faciunt Concilia, & Patres, qui contra Manichæos, & alios Hæreticos hominem natura liberum decernunt. Id probant argumenta, quæ ex lege, laude, præmio, atque supplicio conficiunt, quandoquidem homo, qua homo suapte natura legis, laudis, præmii, atque supplicii capax est. Id etiam suadet potissima differentia, qua homo à bestis differt, ex qua potest suis viribus actus humanos elicere, qui definitione Philosophorum, & Theologorum, sunt actus liberi. Item judicium rationis indifferens homini proprium, & naturale, quod facultatem liberam, & indifferentem exposcit.

CCLVIII. At hæc libertas homini, qua homo est, conveniens, non est ad solum malum, sed etiam ad bonum. Tum quia rationes desumptæ ex laude, & præmio, iudicio rationis indifferenti, & legi naturali non solum prohibente, sed etiam præcipiente, aut nullam libertatem homini naturalem, aut eam etiam ad bonum conficiunt, ut manifestum est. Tum quia hominem rationalem esse, quæ est essentialis differentia hominis, vendicat posse dirigi ratione, agereque actus rationi conformes. Atque ad eam aut rationalitas hominis, quam seclat libertas, aut nullius libertatis, aut indifferentis ad bonum argumentum est. Vide quæ scripsimus disp. 23. sect. 10. de ente supernat. probantes impossibilem naturam rationalem determinatam suapte conditione ad turpia, & impotem amare honesta. Item quæ contra Calvinum, & Lutherum scribunt Controversiæ statuentes post peccatum non esse extinctam libertatem ad bonum, quia homini essentialis est, & ipsimet Hæretici eam ante peccatum homini naturalem fatentur.

CCLIX. Ergo homini qua homo est, ex sua constitutione, atque natura secluso peccato, & beneficio superaddito creationi naturæ convenit libertas ad bonum. Hæc consequentia præcedentibus nexa est. Rursus homini ex sua natura, atque constitutione nequit convenire libertas ad bonum, quin eidem ex sua constitutione, atque natura conveniat potestas agendi bonum. Nam libertas est facultas ad agendum ex lumine ipso rationis, & consensu omnium Philosophorum, & Theologorum, necnon ex principiis fidei; ut illustravimus copiosè sect. 15. exponentes testimonium Ecclesiast. 15. hominis libertatem faciens. Ergo homini ex sua constitutione, atque natura, secluso peccato, & beneficio superaddito creationi competit vis, seu potestas agendi bonum. Totus hic discursus legitimus est, & planè convincens.

CCLX. In ejus confirmationem, & lucem veniunt plura testimonia Patrum. Augustinus lib. 3. Hypognost. col. 3. *Arbitrium ab arbitrando rationalis consideratione, vel discernendo quid eligat, quidve recus-*

set, puto, quod nomen accipit: vel ideo liberum arbitrium dictum, quia in sua positum sit potestate, habens agendi quod velit possibilitatem. In primis liberum arbitrium est homini naturale, cum sit rationali considerationi annexum. Deinde continet potestatem, & possibilitatem agendi, quod velit. Rursus agendi bonum, cum bonum rationali consideratione proponatur discernendum, & eligendum, sicut malum recusandum. Item lib. de vera relig. c. 5. *Nec hoc dubitandum video, habere animas liberum voluntatis arbitrium.* Probat continuo: *Tales enim servos suos meliores esse Deus judicavit, si ei servirent liberè; quod nullo modo potest fieri, si non voluntate, sed necessitate servirent.* Ergo libero arbitrio ad eam conjuncta est potestas ab obsequio Dei, ut argumentum liberi arbitrii sit libertas potestas Deo servendi. Similiter arguit lib. 83. qq. q. 2. *Melior homo est, qui voluntate, quam qui necessitate bonus est. Voluntatis igitur libera danda homini fuit.* Eo igitur homo liber est, ut bonus esse possit. Non aliter q. 4. & de bono perseverantiæ cap. 11. scr. 47. de tempore.

CCLXI. Hieronymus lib. 3. contra Pelagianos post med. *Hoc est, quod tibi à principio dixeram, in nostra esse positum potestate, vel peccare, vel non peccare, & vel ad bonum, vel ad malum extendere manum, ut liberum servetur arbitrium; sed hoc pro modo, & tempore fragilitati humane.* En non servatur liberum hominis arbitrium, etiam in natura fragili absque potestate non peccandi, & extendendi manum ad bonum. Item epist. 147. ad Damasum col. 3. *Dedit eis liberum arbitrium, dedit mentis propria libertatem, & ut viveret unusquisque, non ex imperio Dei, sed obsequio suo, id est, non ex necessitate, sed ex voluntate, ut virtus haberet locum, & à cæteris animantibus distaretur.* Ergo liberum arbitrium, quo homo naturaliter distat à cæteris animantibus, vendicat, ut virtus locum habeat, præditurque sit facultate ad illam habendam. Epist. 150. ad Heldibiam q. 10. *Deus equali cunctos sorte generavit, & dedit arbitrii libertatem, ut faciat unusquisque quod vult sive bonum, sive malum.* Ad sortem creationis cunctis hominibus æqualem pertinet libertas, seu potestas faciendi pro arbitrio sive bonum, sive malum.

CCLXII. Tertullianus lib. 2. adversus Marcionem c. 6. *Tota ergo libertas arbitrii in utramque partem concessa est homini, ut sui dominus constanter occurreret, & bono sponte servando, & malo sponte vitando.* Nulla libertas competit homini, quæ in utramque partem non sit, sive bonum, sive malum. Probat argumentis libertatis homini naturalis: *Neque boni, neque mali merces jure pensaretur ei, qui aut bonus, aut malus necessitate fuisset inventus, non voluntate. In hoc, & lex constituta est, non excludens, sed probans libertatem de obsequio sponte præstando, vel transgressione sponte committenda. Ita in utrumque exitum libertas patuit arbitrii.* Non est admittente hominem liberum absque potestate ad bonum, idque suadent merces, & lex bonis operibus constituta, quæ naturalem homini libertatem conficiunt.

CCLXIII. Euthymius in c. 15. exponens parabolum de filio prodigo: *Quin etiam substantia partem, quæ sibi obveniebat, petivit, hoc est, liberum arbitrium, quod ei ex natura debebatur.* Cernis liberum arbitrium ab homine peti tanquam partem suæ sub-

stantiæ, & suppellectilis naturalis sibi ex natura debitam. Quale autem hoc sit, mox declarat: quafi diceret: *Nolo urgeat me serviendi necessitas, liberum enim est mihi arbitrium. Si volo, modestus sum; si nolo, cogi nequeo. Pater ergo candidè imperiit: vult enim Dominus, ut voluntariè sibi serviat.* Ergo libertas homini naturalis, atque debita, serviendi Deo est facultas. vide quæ ex Theophilacto in eandem parabolum adducemus sect. seq.

CCLXIV. Hugo Victorinus l. 1. de Sacram. c. 21. definit libertatem naturalem: *Libertas est habitus voluntatis, quæ movetur ad utrumque;* bonum scilicet & malum. Clarius, & rectius Damascenus, seu Autor Historiæ Barlaam c. 15. post med. *Arbitrii libertas est anima ratione utens voluntas sine ullo impedimento ad id, quod vult, sive ad virtutem, sive ad vitium incitata, atque à summo illo Architecto ita effecta.* Ecce libertas ex creatione homini inflata mobilis est ad virtutem, & vitium: Rationem tradidit dialogo contra Manichæos circa finem: *Quia quidquid ratione utitur, sui juris sit necesse est. Quorum enim ratione utitur, si arbitrii libertate careat? Nam quod vi, vel natura necessitate sit, virtutis nomen haudquaquam obinet.* Ex ratione naturali colligit libertatem tum necessariam, & naturalem homini, tum virtuti capeffendæ idoneam.

CCLXV. Basilius lib. 3. contra Eunom. circa med. de creatura intellectuali prodiit: *Natura utitur libera, ut ad utrumlibet possit inclinari, ad electionem scilicet boni, & peioris.* Nequit natura intellectualis esse libera, quin possit ad electionem boni inclinari. Expressit Elias Cretenensis in comment. Nazianzeni orat. 4. prope init. *Etenim ob arbitrii libertatem si quidem conditi sumus, ut virtutis, & vitii capaces existamus.* Ex sola conditione naturæ obtigit libertas, virtutis, & vitii capax.

CCLXVI. Iustinus in Apol. 2. pro Christianis post med. *Nisi libero arbitrio genus humanum, & res turpes fugere potest, & pulchras, ac bonas sequi; extra causam, culpamque est eorum, quæ quoquo modo aguntur. Sed ipsum libero arbitrio, liberaque voluntate, & velle facere, & peccare docemus.* Docet Gentiles de libero arbitrio naturali, in idque refert, posse bonas res sequi, & rectè facere. Vide Fulgentium sect. præced. scribentem, ob arbitrii libertatem Angelis, & hominibus inditam potestatem diligendi suum Autorem.

CCLXVII. Pluribus Patrum testimoniis accumulandis superfedeo, quia lectoris tædio parcere volo. Nulla sanè doctrina Patribus frequentior, constantiorque est, quam homini natura libertatem inesse, eamque ab bonum, & malum, virtutem, & vitium æquè porrigi; nec in ullius Patrum, Theologorum aut Philosophorum calamum, nec mentem incidit libertas, naturæ rationali propria, & naturalis, quæ suapte facultate ad solum malum potens sit. Addiderim, nec Hæreticorum. Manichæi enim æquè ad malum, ac ad bonum libertatem negabant; Calvinus, & Lutherus æquè ad utrumque ante peccatum homini naturalem profitebantur, & post peccatum æquè diffitebantur ad utrumque, quia ratio ipsa naturalis convincit, natura non posse homini solam ad malum libertatem inesse. Soli Baiani in hæc deliria profilierunt.

SECTIO XXII.

Idem arguitur ex notione Dei, atque iustitiæ naturali.

CCLXXIX. Sexta probatio nititur in rationalitate hominis. Homo enim qua rationalis est, vires vendicat naturalibus, quibus ductum rationis naturalis sequatur. Actiones autem rationi conformes, moraliter bonæ sunt. Assumptum probo. Tum quia ratio naturalis præscribens actiones honestas, est lex quædam indita homini à natura, & Deo, ut Autore naturali, ad rectam suorum operum, & affectuum directionem. Lex autem dirigens supponit posibles actiones, quas moderatur; impossibile enim directio repugnat, atque aded etiam supponit vires, quibus eiusmodi actiones exequibiles sint: de quo sect. 24. Tum quia homo qua rationalis est, assequitur bonum honestum naturæ rationali conveniens, illudque naturali ratione proponit voluntati amandum præ turpi. Natura autem intellectiva debet esse volitiva boni sibi tanquam convenientis, & amabilis propositi, ut concors est omnium Theologorum sententia.

CCLXXIX. Probant Theologi cum Magistro in 1. dist. 27. & S. Thoma 1. p. q. 19. art. 1. Deum esse volitivum, quia intellectivus est. Idemque de Angelo, & homine arguunt Philosophi atque Theologi. Ut hæc probatio firma consistat differunt Theologi; an sit possibilis natura intellectiva, quæ non sit volitiva boni, quod percipit? Negant omnes, talem naturam possibilem; quia chymærica ex terminis apparet substantia, quæ possit percipere bonum sibi conveniens, cui suapte natura repugnet in illud affici, aut inclinatione ferri. Sicut enim chymærica est substantia non cognoscitiva, quæ appetitu innato, seu naturali non feratur in bonum sibi conveniens, & sensitiva, quæ appetitu sensitivo elicito non moveatur in bonum sibi delectabile; ita & rationalis, quæ appetitu elicito rationali nequeat affici in bonum rationis sibi conveniens, atque honestum. In cuius rei confirmationem, plura scripsimus nos tract. de voluntate Dei disp. 1. scribuntque Didacus Ruiz de voluntate disp. 1. sect. 1. Erice. 1. p. disp. 11. sect. 3; & recentes Interpretes S. Thomæ in 1. p. q. 19. art. 1. En quod omnes Theologi chymæricum, & divinitus impossibile decernunt, Baiani actu existens profitentur; scilicet naturam humanam, & angelicam facultate naturali potentem percipere bonum sibi conveniens, & impotentem naturali facultate ejus amorem, seu appetitum elicere. Addunt pronuntiatum monstruosius; impossibile esse substantiam intellectivam creatam, quæ suis viribus apprehendens bonum sibi consentaneum, valeat suis viribus ad ejus amorem moveri. Quamvis enim dubitatum fuit, an sit possibilis substantia intellectiva boni, non volitiva ipsius; nulli tamen Theologo, aut Philosopho dubitatio occurrit, an possibilis fuerit ex se intellectiva, & volitiva boni? Quia omnibus possibilem, & actu existentem esse, indubitatum fuit. Baiani verò, ut à communi omnium sapientium atque hominum opinione exorbitent, & errent, talem substantiam non solum revocant in dubium, sed prorsus impossibilem, tanquam dogma indubitatum pronuntiant; siquidem omnia eorum argumenta non solum de substantia intellectiva humana, & angelica; sed etiam de omni alia

possibili probant, non posse sua naturali facultate amare honestatem, & justitiam, quam sua naturali facultate, naturalique notione assequuntur sibi consonam, amabilem, & amandam. Quidquid autem de amore naturali honestatis, & justitiæ conficit discursus argumenti, pariter conficit de amore naturali Dei, siquidem bonitas Dei ratione naturali proponitur diligibilis, & diligenda.

CCLXXX. Fulcitur, & illustratur nostrum argumentum testimonio Patrum. Audi Anselmum in Monol. c. 65. *Rationali nature non est aliud esse rationalem, quam posse discernere justum à non justo, bonum à non bono, majus bonum à minus bono. Hoc autem posse omnino inutile est illi, & supervacuum, nisi quod discernat, amet, vel reprobet secundum veram discretionis iudicium.* En satis expressum, hominem qua rationalem, & discernentem justum, & bonum à non justo & non bono, suapte natura posse amare justum, & bonum, reprobareque non justum, & non bonum secundum veram discretionis iudicium, aliterque rationalitatem, & discretionem fore supervacuum, & inutilem hominis naturæ.

CCLXXXI. Luculenus Damascenus de duabus Christi voluntatibus ante med. *Homo qua rationis particeps est, rationem ducem in appetendo sequitur. Est igitur voluntas naturalis quædam appetitio rationi, sensusque consentanea, quæ solum naturalibus accommodatur. Natura autem voluntates sunt primum, ut Dei legibus pareamus; natura enim homo Dei servus est. Quid uberior sermo noster aptus toti rei dixerit? Quia homo rationis est particeps, ductum rationis in appetendo sequi potest, & debet, & ideo naturalis est homini voluntas rationi consentanea, qualis est voluntas parendi Deo, cum naturalis ratio assequatur hominem esse natura servum Dei, debereque obsequia Deo.*

CCLXXXI. Rursus idem Damascenus lib. 2. de fide c. 3. *Est ergo natura Angeli rationalis, & intellectualis, & libera potestate facta; veritabilis secundum propositum. Nam omne creatum veritabile, & rationale potestate liberum. Intellectualis igitur natura, ut rationalis, potestate libera est; ut creatura veritabilis potestatem habens manendi, & proficiendi in bono, & in deterius prolabendi. Ergo natura Angeli, quia creatura rationalis est, potestate libera gaudet ad bonum, & malum; nempe quia rationalis potestate libera ad bonum sicut Deus; quia creata verò etiam ad malum. Consequenter lib. 3. c. 4. de Christo sic arguit: Quia duas naturas habet voluntarias, quippe qui rationalis (nam omne rationale voluntarium, & libera potestatis) voluntates duas, id est, naturales, quibus possit velle, vires, in ipso dicimus. Voluntarius enim ipse est secundum utramque naturam; nam quæ à natura nobis inest, talem ipse voluntariam virtutem sumpsit. Quia Christus secundum duas naturas rationalis est, secundum utramque vires naturales habet, quibus velle possit, non solum divinas, sed etiam humanas, quæ nobis à natura insunt. At non ad malum, cum Christus exers fuerit omnis peccati. Ergo ad bonum. Ergo natura humana Christi, quia rationalis est, vires naturales obtinuit, ad volendum bonum, & hæc nobis à natura insunt. Alias nulla esset ratiocinatio Damasceni. Vide quæ ex eodem adduximus sect. præterita probante libertatem ad bonum naturalem ex usu naturali rationis.*

CCLXXXII. Theophilactus Luc. 15. exponens parabolam de prodigo filio: *Rationale, ad quod subsequitur liberum arbitrium, substantia est hominis*

SECTIO XXIII.

Ejusdem asserti probatio ex sine creationis naturali.

CCLXXXVI. Septima probatio contenditur ex sine naturali creationis naturæ intellectualis. Deus, ut Autor naturæ condidit hominem, & Angelum in sui amorem, & usum virtutum, ac bonorum operum, tanquam in finem naturalem, & debitum creaturæ rationali. At in eum finem naturalem condere Autor naturæ non posset, nisi eis inessent vires naturales sufficientes ad eum assequendum. Ergo homini, & Angelo insunt vires sufficientes naturales ad amorem Dei, & usum virtutum, ac bonorum operum. Illario optima est.

CCLXXXIX. Minor propositio est innegabilis. Nam Deus intendere non potest finem sibi impossibilem. Si autem creaturæ rationali deficerent vires naturales sufficientes ad amorem Dei, & usum virtutum, is finis esset impossibilis Deo ut Autori naturæ; nam media supernaturalia non providentur à Deo ut Autore naturali, sed supernaturali. Quod enim Baiani indicant; Deum ut Autorem naturalem esse individuum quoad munera à Deo ut Autore supernaturali, perversio est, atque confusio utriusque muneris, & ordinis naturalis, & supernaturalis contra omnem, & constantem Theologiam; manifesta que ignorantia doctrinæ necessariæ ad explicandam dogmata catholica contra Pelagianorum scholam. Nam ea, quæ sunt annexa creationi naturæ, pertinent ad Deum, ut Autorem naturalem; quæ verò supra annexionem naturæ sunt, & titulo creationis naturæ à Deo provideri nequeunt, ad Deum spectant ut Autorem supernaturalem. vel ergo vires sufficientes ad Dei amorem, atque justitiæ annexæ sunt creationi naturæ, vel non? Si ei annectuntur, naturales sunt, & pertinent ad Autorem naturæ; si nexum naturæ excellent supernaturales sunt, & in Autorem gratiæ, & supernaturalem referuntur. Eoque sensu Patres Ecclesiæ negant, merita vitæ æternæ fieri viribus naturæ; nam fieri viribus nexis naturæ, creationique debitæ, Pelagianis solemne erat.

CCLXXXIX. Iam major propositio probanda est: Deus ut Autor naturæ in aliquem finem, seu usum creare debet voluntatem rationalem creatam, hominemque, & Angelum qua rationales sunt, sicut solem, ut præsit diei, & lunam, ut præsit nocti, & cæteras creaturas ad opera, & munia specifica suis viribus, & facultatibus accommodata. At ut Autor naturæ non condidit creaturam rationalem, ut eliciat affectus vitiosos, & turpes, quos Deus odit, & prohibet, ut indubitatum Catholicis est, nec ut affectus supernaturales honestos eliciat, qui sunt extra spheram Dei ut Autoris naturalis, & in Deum ut Autorem supernaturalem revocantur. Ergo condidit, ut affectus eliciat naturales honestos. Nam alii non superflunt, in quos creaturam rationalem dirigat, ut Autor naturæ. Indifferentes enim, aut in individuo repugnant, aut indigni prorsus sunt, qui primam, & principem Autoris intentionem ferant in creatione rationalis naturæ.

CCLXXX. Explicatur, & confirmatur. Deus ut Autor naturæ tenetur velle, ut creatura non pervertat ordinem naturæ, nec abutatur ratione naturali, quem ei ducem, & directricem suarum actionum inferuit. Saltem id potest velle tanquam Autor, & reor

omne autem rationale liberi arbitrii est. Dat igitur nobis Deus rationem, ut ea utamur tanquam nostra substantia. Dat autem omnibus ex æquo; omnes enim ex æquo rationales sunt, & æque liberum arbitrium habent. At alii utimur hac libertate secundum rationem: alii autem dilapidamus bonum divinum. Et simpliciter omnia, quæ dedit nobis dominus, substantia nostra censi potest, ut cælum, & terra, & in summo creaturæ omnes. Itaque ille omnia hæc ex æquo permisit liberè ingredi. Nullum enim cogit, ut sibi servietur, nam fecit nos rationales, & liberos. Hic discursus nihilo differt à nostro, nam ex rationalitate colligit libertatem naturalem tanquam propriam substantiam homini debitam cum potestate illa utendi secundum rationem, atque aded etiam serviendi Deo.

CCLXXXIV. Eidem consonat Athanasius tract. de definit. Col. 3. *Quidquid intelligit, constat, quod etiam voluntate ducatur. A quo sumpsit S. Thomas in 1. dist. 45. q. 1. in corp. In omni natura, ubi invenitur cognitio, invenitur voluntas, & delectatio. Ex his constat, potestati intelligendi annecti potestatem naturalem volendi, utique bonum, quod intelligitur; atque aded rationalitatem assequenti bonum rationis, & honestum, nexam esse naturalem potestatem illud amandi.*

CCLXXXV. Claudat Fulgentius, qui eodem discursu conficit amorem naturalem Dei. Scilicet ad Monimum c. 18. *Creatura rationali alia beatitudo nec potuit, nec potest esse, nec poterit, nisi ut agnoscens à quo non solum facta est, sed etiam rationalis est facta, majorem dilectionem exhibeat bono creatori, quam sibi. Nec enim inesse potest nullatenus ratio, nisi ei posset inesse Creatoris dilectio. Ut exhibere possit Creatori dilectionem creatura rationalis, quæ in hac vita præter amorem Dei aliam sui beatitudinem adipisci non potest, nihil aliud desiderat, quam notionem Creatoris per naturalem rationem, quia naturali nexu ei conjungitur dilectio Creatoris possibilis, siquidem nullatenus inesse posset ratio, nisi ei posset inesse creatoris dilectio.*

CCLXXXVI. Quo præoccupatur solutio, quæ à Baianis adhiberi posset nostro argumento: Scilicet posse quidem hominem, qua rationalem amare bonum rationis honestum, facultate naturali, eum tamen amorem non esse moraliter bonum, licet moveatur ex honestate creata, quia ad moralem bonitatem actus opus est moveri ex bonitate divina, in eamque amore referri, quod sine auxilio gratiæ fieri non potest. Tum quia argumentum confectum etiam evincit naturæ inesse vires sufficientes (quidquid sit de efficacibus, quæ nostram disputationem non sollicitant) ad amorem Dei; siquidem etiam facultas rationalis assequitur bonitatem divinam, sicut honestatem creatam, quæ in eo in ejus amorem primario dirigitur, naturalisque refertur, ut docet Fulgentius. Tum quia licet ad meritum controversia sit, an requiratur relatio actus in Deum, ad bonitatem tamen moralem actus controversiam Theologis, & Philosophis est, eam non requiri, sed sufficere motionem ex honestate creata; quod enim Baiani volunt, præter charitatem Dei nullam esse virtutem, & amorem cujusvis honestatis creatæ propter ipsam esse vitiosum, delirium est, & error Theologicus, ut suo loco videbimus disp. 22.

etor naturæ. Quis enim credat de Deo ut Autore, & Governatore naturæ, quod nefas esset credere de Conditoribus, & Governatoribus humano Reipublicæ rationalis. At peccata sunt pervertio naturæ rationalis, & abusus naturalis rationis. Ergo Deus qua Autor naturæ tenetur velle, aut saltem potest, ut peccata caveantur. Ergo etiam ut opera moraliter honesta fiant. Tum quia peccata omissionis contra legem affirmantem caveri, est bona opera præcepta fieri. Tum quia conditorem, & rectorem naturæ rationalis æquè decet amor æquitatis rationi, & legibus naturalibus conformis, ac odium iniquitatis est conformis, providentiaque tali amori consentanea.

cclxxxii. Iterum confirmatur, & explicatur. Deus qua Autor naturæ tenetur exhibere, seu parare concursum generalem ad agendum voluntati Angelicæ, & humanæ. Hic concursus non paratur ad solos actus prava. Ergo etiam paratur ad probos. At ad probos parari non potest, quin hi ferant præ illis intentionem Dei. Ergo actus probi cadunt sub intentionem Dei qua Autor naturæ est. Ad solos actus prava non parari concursum generalem Dei, ut est Autor naturæ, ex eo deprehenditur, quod alias Deus esset Autor peccati, cum decretum parans talem concursum non posset aliud opus nostræ voluntatis intendere, quam pravum, nexumque esset necessario cum usu pravo libertatis, ut arguimus sect. 25. Præterea quia talis concursus debet parari indifferens, ut admittunt Baiani in statu naturæ innocentis, in quo nostra disputatio decurrit. Indifferens autem perpetuo parari non potest ad solos actus prava. Nam potest sæpe contingere, ut voluntati non proponantur duo extrema opposita prava, sed alterum pravum, & alterum probum, v. g. Deus, aut creatura diligenda, præcepti adimpletio, aut violatio.

cclxxxiii. Muniamus argumentum testimoniis sacrae paginæ, & sanctorum Patrum. Deut. 30. *Considera, quod hodie proposuerim in conspectu tuo vitam, & bonum; & contrario mortem, & malum, ut diligas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus, & custodias mandata illius.* En finis tribuendi libertatem naturalem, quam his verbis contineri, constat ex sect. 15. proponitur esse dilectio Dei, & in viis ejus progressio. Quod manifestè expressit B. Methodius apud Epiphanium hæresi 64. pag. 3. sic legens: *Ecco ante faciem tuam posui vitam, & mortem, ut eligas vitam: bonum, & malum, ut eligas bonum.* Contulit igitur Deus seu Autor naturæ judicium rationis indifferens, proponens vitam, & mortem eo fine, ut homo solam eligeret vitam; proponens malum, & bonum eo fine, ut bonum eligeret, & desereret malum. Additque sermo divinus: *Testes invoco hodie calum, & terram, quod proposuerim vobis vitam, & mortem, benedictionem, & maledictionem. Elige ergo vitam, ut & tu vivas, & diligas Dominum Deum tuum, & obedias voci illius.* Expende illationem, quæ satis indicat, finem proponentis medio judicio rationis naturali vitam, & mortem, fuisse solam electionem vitæ, dilectionem Dei, & obedientiam vocis divinæ.

cclxxxiiii. Præclara sunt testimonia Patrum. Tertullianus lib. 2. contra Marcionem c. 8. *Neque enim ad vivendum solummodo produxerit hominem, & non ad rectè vivendum, in respectu scilicet Dei, legisque ejus.* Quid clarius? Nyssenus hom. 8. in Ecclesiast. *Omnis animæ motus ad bonum est conditus ab eo, qui fabricatus est naturam.* Observa in Deum qua

fabricatorem naturæ hanc boni intentionem refundere. Vide alia ejusdem sect. 17. Chryostomus Hom. 23. in Genesi. *Vidisti miram industriam Domini, & misericordiam, quomodo omnia facit, & trahit, ut eos, qui ab se conditi sunt, ineffabilibus bonis daret. Et propterea liberum arbitrium datum est, & in natura, conscientiaque nostra reposita scientia boni, & mali.* Cernis propterea liberum arbitrium, scientiamque boni, & mali naturalem homini à se condito Deum dare, ut bonis daret operibus, atque præmiis.

cclxxxv. Eusebius lib. 6. de Præpar. Evangel. c. 5. *Vnicuique rationali animæ liberum arbitrium à natura inest. Bonum ergo est id ad eligenda bona creatum.* Quia inest à natura liberum arbitrium, colligit ad eligenda bona creatum. Cyrillus Alexandrinus lib. 8. contra Iulian. *Ut nos quoque ad quodvis bonum sponte incederemus consilio, & non coactè, vivere super terram hominem permittit Deus.* Audis vitam homini destinatam, ut ad bonum incederet. Damascenus Dialogo contra Manichæos pag. antepenult. *Voluntas libertas hand mala est, si ut nobis, & ad quem usum data est, ea utamur.* Ad usum igitur bonum ab Autore naturæ libertas data est. Eodem veniunt, quæ ex eodem adduximus sect. 18.

cclxxxvi. Iustinus in Dialogo cum Tryphone prope finem: *Dei cum veller homines, & Angelos obsequentes habere, visum est ei facere hos libera potestatis ad bene agendum.* Fecit homines Deus liberos, ut bene agerent, & sibi obsequentes essent. Lactantius lib. 7. de præmio c. 6. *Posuit hominem inter utrumque (bonum scilicet, & malum) medium, ut haberet licentiam boni, & mali sequendi.* Inter utrumque medium posuit Deus hominem ut Autor naturæ. Ergo ut naturæ Autor voluit, ut homo facultatem haberet sequendi boni, sicut mali. Item lib. divin. instit. c. 15. ipsos naturales animi affectus homini inscripsit Deum docet ad virtutis culturam: *Deus itaque cum hominem primum fingeret, mirabili providentia ingeneravit ei prius istas animi commotiones, ut posset capere virtutem, sicut terra culturam.*

cclxxxvii. Bernardus tract. de grat. & lib. arb. ipsam potestatem peccandi ob solam gloriam, & coronam non peccandi concessam adstruit: *Datum homini posse peccare, non ut proinde peccaret, sed ut gloriosior inde appareret, si non peccaret, cum peccare posset.* Quibus post pauca subdit: *Neque tamen fuit culpa dantis, sed abutentis, qui ipsam videlicet facultatem convertit in usum peccandi, quam acceperat ad gloriam non peccandi.*

cclxxxviii. Clemens Alexandrinus lib. 7. Stromat. pag. 3. *Ad universi salutem ab eo, qui est universorum Dominus, omnia sunt ordinata, & universè, & sigillatim. Est ergo officium justitiæ salutaris unumquodque semper deducere ad id, quod est melius.* Sigillatim omnia Autor universitatis creatæ ordinavit ad salutem universi, & idè jure unumquodque mediis naturalibus ejus providentia perduxit ad melius; & homines, & Angelos credemus in sua creatione non ordinatos in bonum, mediaque, providentiæ naturali Conditoris defuisse ad eos deducendos in assequutionem illius?

cclxxxix. Anselmus in Monol. cap. 66. egregie: *Nihil aptius, quam rationalem creaturam ad hoc esse factam, ut summam essentiam amet supra omnia bona, sicut ipsa est summum bonum; imò ut nihil amet, nisi illam, aut propter illam.* Nullus finis aptior, & naturalior creationi animæ rationalis esse potest, quam amor

amor Dei, & creaturarum amor propter Deum. Augustinus finem imponat lib. 3. de lib. arb. c. 1. *Cui tribuendum est, si quid per voluntatem male facio, nisi mihi? Cumenim bonus Deus me fecerit, neque bene aliquid faciam, nisi per voluntatem: ad hoc potius datam esse, satis apparet.* Idè mihi, & non Deo tribuendum, quod male facio, quia cum Deus me condens bonus sit, & voluntas mea instrumentum sit bonitatis, non potuit Deus voluntatem fabricari, nisi ad fabricam bonitatis, atque adèd meo abufui deputandum est, quod malitia deserviat.

cclxxxix. Argumentum confirmo. Reliqua homine inferiora creavit naturæ Autor, ut hominem excitaret ad laudem, & amorem sui Autoris. Ergo is finis potius intentus fuit in ipsa creatione hominis. Antecedens traditur Ecclesiast. 17. ubi enumeratis beneficiis creationis naturalibus subditur: *Posuit oculum suum super corda illorum, ostendere illis magnalia operum suorum. ut nomen sanctificationis collaudent; & gloriantur in mirabilibus ejus, ut magnalia enarrant operum ejus.* Itaque oculis hominum magnalia operum suorum, quæ in mundi constructione, & naturali ejus cursu, & providentia elucet, eo objecit Deus, ut Autoris nomen collaudent, ejusque sapientiam, potestatem, & beneficentiam, amore, & gratiarum actione prosequantur.

cclxxx. Quem finem scitè celebrat Prosper lib. 2. de vocat. Gent. c. 4. *Calum quippe, ac terra, & mare, omni que creatura, quæ videtur, atque intelligi potest, ad hanc præcipuè disposita est humani generis utilitatem, ut naturæ rationalis de contemplatione tot specierum, de experimentis tot bonorum, de percipione tot munerum ad cultum, & dilectionem sui imbueretur Autoris.* Itaque finis præcipuus condendi cælum, & terram, & reliquas creaturas corporeas non est utilitas hominis temporalis, & corporea, sed spiritalis, & honesta, quæ de cultu, & dilectione Autoris naturæ, quam omnia creata provocant, percipitur. Clausula capituli est: *Calum ergo, cunctaque cælestia, mare, & terra, omniaque, quæ in eis sunt, consono speciei suæ, ordinationisque consentans protestabantur gloriam Dei, & prædicatione perpetua maiestatem sui loquebantur Autoris: & tamen maximus numerus hominum, qui vias voluntatis ambulare permittitur, non intellexit, & odor vitæ, qui spirabat ad vitam, factus est ei odor mortis ad mortem, ut etiam in illis visibilibus testimoniis discerneret, quod littera occideret.* Dolet, quod Gentes naturali providentiæ relicte hanc vitæ utilitatem, in quam cuncta cælestia, atque terrestria ab Autore naturæ disposita sunt, lethali abufui perdidierint.

cclxxxi. Dices cum Baianis, Deum qua Autorem naturæ intendere quidem tanquam finem proximum creationis naturæ rationalis dilectionem Dei, atque omnis honestatis, & justitiæ; cæterum eam dilectionem non esse naturalem, sed supernaturalem, eo sensu, quo non solis viribus naturæ, sed gratiæ fieri queat. Quemadmodum enim creatura rationalis inclinat naturaliter in visionem Dei, & beatitudinem supernaturalem, quamvis excedat vires naturæ, ut docent plerique Theologi cum Scotto, & S. Thoma, quorum alii propterea eam beatitudinem finem ultimum hominis naturalem, alii naturalem, & supernaturalem simul variis significationibus appellant: ita dilectio Dei, atque justitiæ supernaturalis, & excedens vires naturæ potest esse finis intentionis Dei, etiam qua Autoris naturalis, quia creatura rationalis inclinatione innata, & Autor naturæ intentione elicitæ ferri potest in opera conferen-

tia in finem ultimum supernaturalem, quamvis superent facultatem naturæ, sicut fertur in finem ultimum eam superantem.

cclxxxi. Hæc solutio præoccupata jam est probatione minoris propositionis. Nam Deus qua Autor naturæ velle non potest, nisi ea, quæ nexa sunt, & debita naturæ. At media, & finis supernaturalis non sunt nexa, nec debita naturæ; nihil enim magis naturale, quam quod naturæ annectitur, atque debetur. Confirmatur; quia si Deus ut Autor naturæ posset velle finem, & media supernaturalia, confunderetur Deus qua Autor naturæ cum Deo qua Autore supernaturali, nullaque ratione utrumque munus posset distingui contra omnem bonam necessariam Theologiam. Nec urget instantia inclinationis naturæ in beatitudinem supernaturalem. Tum quia à vero alienum est, naturam innata inclinatione in eam ferri, sicut & S. Thomam ejus assertorem esse, ut copiosè differimus tom. 1. de ente supernat. disp. 9. Tum quia intentio elicitæ finis ducitur cognitione possibilitatis illius virtute mediorum, qua duci non potest Deus qua Autor naturæ intendens amorem Dei, atque justitiæ, si vires naturæ, quas solas attendere, & disponere potest qua naturæ Autor, potest ad assequendum illum. At inclinatio innata non ducitur cognitione possibilitatis boni sibi convenientis, sed sola convenientia boni, etiam si naturæ impossibile sit, dum sit possibile Autori supernaturali, ut sentiunt, qui talem inclinationem tuentur. Denique quia assertores talis inclinationis nolunt deberi naturæ bonum, in quod inclinat, sed inclinare posse ajunt in bonum, & finem sibi indebitum, qualem esse beatitudinem supernaturalem ingenuè, & catholicè profitentur. At finis dilectionis Dei, atque justitiæ probatur à nobis debitus creationi naturæ, quin is negari à Deo creaturæ rationali potuerit juxta leges providentiæ naturalis.

SECTIO XXIV.

Aliud ejusdem rei argumentum ex lege naturalis præcipiente, & consulente amorem Dei, atque justitiæ.

cclxxxii. **O**ctava probatio est hujusmodi. Lex naturalis præcipit, & consilium dicit diligere Deum præ creatura, & justitiam præ iniquitate; quare secluso omni beneficio superaddito creationi naturæ, delinqueret homo, negans Deo amorem, & illum tribuens creaturæ, nec non deserens æquitatem, & iniquitatem amplectens. Ergo secluso omni beneficio superaddito creationi naturæ insunt homini vires sufficientes ad amorem Dei, atque justitiæ. Antecedens nullus rationis naturalis particeps negare potest, nec Baiani lumini naturali sæpius obsistentes illud negant. Consequentia ex eo principio etiam naturali nota est, quod natura, aut lex naturalis non potest præcipere, nec consulere opera impossibilia. Impossibilia autem præcipere, atque consulere, si secluso omni beneficio gratiæ superaddito creationi naturæ componeretur præceptum, & consilium amoris Dei, atque justitiæ cum defectu virium sufficientium ad illum.

cclxxxiii. Huic tamen consequentiæ bifariam ex suis dogmatibus Baiani occurrent. Primò posse urgere præcepta, atque consilia de operibus homini

impossibilibus; quod Baianis cum suo Baio familia-
re est. Secundò licet sola opera possibilis cadant sub
consilium, atque præceptum, posse naturalia præce-
pta, atq; consilia obligare ad opera, quæ solis viribus
naturæ impossibilia sunt, dum ea sint possibilis viribus
supernaturalibus gratiæ. Prima solutio temeraria,
erronea, atque blasphemæ est, examen vendicans spa-
tiosum, quod lib. seq. suum locum habebit disp. 23.
sect. 11 & 12. secunda nunc deturbanda est.

CCXCIV. Quam facta dederit argumenti proba-
tio. Nam seclulo omni beneficio gratiæ, superad-
dito creationi naturæ, non sunt possibilis opera su-
pernaturalia, cum ea opera absque beneficio gratiæ
superaddito creationi naturæ fieri nequeant, opera
enim possibilis viribus naturæ absque beneficio gra-
tiæ auxiliantis superaddito creationi naturæ natura-
lissima sunt, & solas vires naturales, quippe naturæ
nexas, atque debitas vendicantia. Tamen etiam se-
cluso omni beneficio gratiæ superaddito creationi
naturæ præcipit, & consiliit, lex, & ratio naturalis
amorem Dei, atque iustitiæ. Ergo is amor cadens sub
legem, & rationem naturalem non est supernatura-
lis, viribus gratiæ possibilis, sed naturalis, & possi-
bilis viribus naturæ. Consequentiâ est manifesta.
Nam in sensu composito exclusionis gratiæ superad-
ditæ naturæ non restat possibilis alius amor, quem
præscribat lex, & ratio naturalis, nisi possibilis vi-
ribus naturæ, & naturalis, siquidem cum exclusione
gratiæ amor supernaturalis componi repugnat.

CCXCVI. Rationem autem, & legem natura-
lem præscribere amorem Dei, atque iustitiæ etiam
secluso omni beneficio gratiæ superaddito naturæ,
probo. Nam hæc lex, atque obligatio absoluta est,
& ex sola naturæ suppositione resultat, naturæ enim
insita est, & una cum natura rationali nascitur. Gra-
tia autem superaddita naturæ, non resultat ex sola
suppositione naturæ, nec illi insita, & adnata est,
nam si naturæ annexeretur necessario, non esset
gratia superaddita naturæ, sed in gratiam creationis
naturæ referretur. Confirmatur; etiam in illis, qui
ignorant ordinem supernaturalem, quales sunt Gën-
tiles; viget lex, & ratio naturalis obligans ad amo-
rem Dei, atque iustitiæ. At in eis lex, & ratio natu-
ralis non potest præscribere hunc amorem possibi-
lem viribus, & auxiliis ordinis supernaturalis. Nam
ratio naturalis noscere debet amorem, quem dicitur
eliendum. Quem autem ignorat, noscere, & di-
ctare non potest.

CCXCVII. Nec obstat, aliquos Philosopho-
rum Gentilium agnovisse possibilis amorem Dei
virtute auxiliis supernaturalis, & ratione naturali ve-
nire posse in notionem ordinis supernaturalis, sal-
tem probabilem, ut assertum reliquimus de ente su-
pernat. disp. 11. Primò quia dictamen rationis natu-
ralis de diligendo Deum, atque iustitiâ est evi-
dens. Norio autem auxiliis, & ordinis supernatura-
lis, quam assequi potest ratio naturalis, non est evi-
dens, sed solum probabilis, ut in ea disp. 11. con-
clusimus. At dictamen evidens absolutum niti non
potest principio solum probabilis. Secundò quia
ejusmodi lex, atque dictamen rationis non solum in-
venitur in eis, qui ordinem supernaturalem asse-
quuntur, sed etiam in eis, qui eum ignorant, imò in
eis, qui cum necessarium ad amorem Dei, atque ius-
titiæ positivè excludunt, quorum sunt omnes Scho-
lastici Doctores, quos Baiani oppugnant. Cum igno-
rantia autem auxiliis, & ordinis supernaturalis, imò
cum iudicio contradicente positivè necessitati illius,

non potest esse lex dictans amorem pendantem ne-
cessario ab auxilio, & ordine supernaturali.

CCXCIX. Addo; quamvis ratio naturalis af-
sequi valeat possibile donum supernaturale; cæterum
actu existens, sæpe nec probabiliter assequitur, quia
pendet existentia à merito libito Dei, cuius libiti ar-
gumenta non extant. Vt autem obliget lex naturalis
ad amorè Dei non sufficit auxilium supernaturale su-
peradditum dono creationis esse possibile, sed neces-
sario requiritur esse actu existens, quia sine actuali ex-
istentia auxiliis, & principii necessariis ad Dei amorem
non potest esse voluntati possibilis talis amor. Explicat-
ur: donum supernaturale superadditum debito
naturæ negari à Deo potest, nam donum innegabile
naturæ, debitum illi est, & inter beneficia superad-
dita naturæ computari non debet. Demus igitur,
Deum decrevisse negare naturæ dona, & auxiliis su-
pernaturalia ipsi indebita. Adhuc in eo casu lex natu-
ralis dictaret Deum diligendum, & obligaret ad
Dei amorem. Ergo hæc lex, & obligatio independens
est ab auxilio supernaturali Dei superaddito natu-
ræ. Atque adeò etiam possibilis amoris Dei ab
eo auxilio independens est; siquidem, ut nunc sup-
ponimus, ea lex ad amorem impossibilem obligare
non potest; obligaret autem ad amorem impossi-
bilem absente auxilio supernaturali Dei, si amor lege
præscriptus, ab eo auxilio necessario penderet.

SECTIO XXV.

*Idem probatur ex ipsa potestate naturali peccandi,
quæ non potest esse determinata ad solum
peccatum.*

CCXCIX. **N**ona probatio sumitur ex vi natu-
rali peccandi, quæ naturæ inest
independens ab auxilio superna-
turali Dei. Nam si ea sola inest naturæ absque natu-
rali facultate bene agendi, contra doctrinam Pa-
trum, & omnem bonam Theologiam plura seque-
rentur absurda. Primò naturam ex se ad peccandum
esse determinatam, atque necessitate adstrictam,
cum ex se, suaque facultate nihil possit, nisi peccare.
Secundò Deum esse Autorem peccati. Tertiò vol-
untatem creatam non fore ream peccati.

CCC. Prima sequela constat; quia natura ratio-
nalis impotens viribus suæ libertatis quidquam age-
re bonum, non posset aliud agere, quam malum, cum
in usu morali libertatis inter bonum, & malum non
sit medium, præsertim cum urget præceptum, & in-
sententia Baianorum volentium, ad malitiam suffice-
re defectum bonitatis, & intentionis charitatis. Ejus
absurditas, & oppositio cum doctrina Patrum ex
ipsorum testimoniis innotescat. Præterea damna-
tam esse à Pio V & Gregor. XIII, propositionem
28. Michaëlis Baii: *Liberum arbitrium sine gratiæ Dei
adjuvò non nisi ad peccandum valet.* De qua rursus
erit sermo lib. seq. Blasphemam, & schismaticam
propositionem censet Ennodius Ticinensis ad Con-
stantium apud Turrianum pro Epistolis Pontificum
lib. 4. prope finem: *Inventus est homo, qui servos
Christi sub hac occasione crebratet, assertens de arbitrii li-
bertate, homini in unam tantum partem quæ deterior est,
eligendi datam esse licentiam. O schismaticam propo-
sitionem, quæ juxta Apocalypsim scriptas habet in fronte
blasphemias. Quæ ista libertas est, si valet, edisserat, ubi
hoc solum datur velle, quod puniat? Aut quare electio-
nem nominet, ubi unam tantum partem asserit esse con-
cessam?*

cessam? Audis schismaticam propositionem, secum
ferentem blasphemiam, homini in unam tantum par-
tem, & eam deteriorem, scilicet ad solum peccan-
dum, datam esse naturalem facultatem.

CCCI. Hieronymus in fidem catholicam refert
oppositum, & consequenter ad hæresim sequelam.
Ita tom. 9. epist. 17. ad Damasum de explanatione
fidei circa finem: *Liberum sic consistimus arbitrium, ut
dicamus tam illos errare, qui cum Manichæo dicunt, ho-
minem peccatum evitare non posse, quam illos, qui cum
Ioviniano asserunt, hominem peccare non posse; uterque
enim tollit arbitrii libertatem. Nos vero dicimus, homi-
nem semper peccare, & non peccare posse, ut semper li-
beri consistamus esse arbitrii. Hæc fides est, Beatissime
Papa, quam in Ecclesia Catholica didicimus.* Si autem
homo suis viribus nihil posset nisi peccare, sanè nul-
lo usu suæ libertatis peccatum ex se evitare posset;
nec libertas naturalis sic esset ab Autore naturæ con-
cessa, ut posset sua facultate non peccare.

CCCII. Augustinus contra Manichæos id læ-
pius clamat. Ita lib. de duabus animab. c. 12. *Peccati
rei teneri quemquam, quia non fecit, quod facere
non potuit, summa iniquitas est, & insania. Quam-
obrem illæ animæ quidquid faciunt, si natura, non vo-
luntate faciunt, ad est, si libero ad faciendum, & non fa-
ciendum motu animi carent, si denique his abstinendi ab
opere potestas nulla conceditur, peccato earum tenere non
possumus.* Summam iniquitatem, & insaniam pronun-
tiant, animam naturam peccare, ut volebant Mani-
chæi, id est, nulla alia virtute sibi naturali præditam,
quam ad peccandum, afferere. Item lib. de nat. &
grat. c. 66. *Quod autem ex vitiis naturæ, non ex con-
ditione naturæ sit quaedam peccandi necessitas, audiat ho-
mo, &c.* Excludit ex conditione naturæ omnem pec-
candi necessitatem, & in sola vitia libertatis, qualem
qualem, scilicet moralem, peccandi necessitatem re-
vocat. Rursus lib. 3. de lib. arb. cap. 5. hominum
querelas, quæ Manichæis favebant, sic comprimit:
*Non clament, non succenseant; quia neque ipsi deò coi-
git peccare, quia fecit, quibus potestatem, utrum vellent,
dedit.* Deus homines, quia fecit, non adiegit ad pec-
candum, quia potestas cum creatione ipsi concessa
non ad peccandum solum, sed ad non peccandum,
& rectè agendum sufficiens est.

CCCIII. Hilarius in Psalm. 68. ad illa verba:
*Quia propter te suscipi opprobrium idem confirmat
dicens: In naturis quidem hominum non inest necessitas
aliqua peccati, sed ex appetitu voluntatis peccati usus ar-
ripiuntur.* Non potest à natura hominis necessitas esse
peccati, sed à vitio peccandi, quia natura ex se non
est ad solum peccandum determinata. Non aliter
Cyrillus Hierosolym. catechesi 4. tit. de statu homi-
nis ante med. *Neque enim ex generationis natura pec-
cas, neque propter animam fornicaris.* Itaque natura,
aut anima ex se non fert peccatum, quia ex se potest
non peccare, & rectè agere. Ibidem expendit illa
verba: *Non est aliquis ordo animarum, quæ ex natura
sua peccent; neque est ullus ordo animarum, quæ ex na-
tura sua iuste agant.* Sicut nullæ sunt animæ, quæ na-
tura solam ferant potestatem iuste agendi absque
potestate peccandi, ita nec quæ solam ferant pote-
statem peccandi absque potestate rectè agendi.

CCCIIV. Sexta Synodus Constantinop. Aët. 8.
post med. refert, ac probat illud Athanasii testimo-
nium: *Quando Adam in principio formavit Deus,
numquid congenitum ei dedit peccatum? Quid ergo jam
opus erat mandati? Quomodo ergo eum condemnavit
peccantem? Quod autem opus magis congenitum*

hominis, quam peccatum, si propria, & congenita fa-
cultate non potest aliud, quam peccatum peragere? Id
quoque sumpsit ex Athanasio Damasceno lib. de
duabus Christi voluntatibus Col. 10. *Deum hominem,
cum sinxisset, ejusmodi fecit, qui, ut Beato Athanasio
placet, & natura peccare non posset, & sua esset voluntas
habuit, tam ea, quæ rationis est particeps, quam ea, quæ
experis est, natura peccare non potest.* Natura peccare
hominem, idem est, ac habere à natura potestatem
determinatam ad peccandum, & non indifferentem
ad non peccandum, & bene agendum. Id igitur nec
primus homo, nec ulla creatura rationis particeps
natura habere potest. Rectè id de Athanasio refer-
tur, qui Tract. de salutari adventu adversus Apoli-
narium scribit: *Accidentaria, & supervenientia est na-
tura peccandi necessitas. Ergo certum est in non peccando
naturam adesse.* Certum aut, à natura non peccare
potius, quam peccare venire, congenitamque pec-
candi necessitatem abesse. Quare tanquam absurdum
præmiserat: *Anne ergo peccatum secundum naturam
fiet, si non peccare violentum est? Quippe arbitrabatur
Hæreticus, naturam humanam in Christo non posse
absque violentia carere peccato, quia natura ex se
adesit peccandi necessitas.*

CCCV. Dices, ideò patres excluderè à naturâ
determinationem, necessitatemque peccandi, quia
licet natura ex se nullam habeat facultatem, nisi pec-
candi, tamen ex se non impedit, ut ex gratiâ obti-
neat facultatem non peccandi, & rectè operandi,
cum qua tollitur peccandi necessitas, & determina-
tio, & quia de facto adesit gratia tribuens hanc po-
testatem, ideò reipsa homo natura non peccat, nec
naturæ inest peccandi necessitas. Sed contra. Vt
naturæ conveniat peccandi necessitas, sufficit, ei ex
sua conditione solam convenire peccandi facultatem
absque facultate non peccandi, & rectè agendi, quia
ad libertatem, cui necessitas opponitur, requiritur
potestas ad utramque contradictionis partem. Nec
refert, naturam non obesse, ut ei supernaturaliter
adlit potestas ad partem oppositam. Nam si ea po-
testas ex natura non est, jam ex natura solum habet
peccare, non verò non peccare; quod requirunt Pa-
tres, ut homo natura non peccet, & natura sit liber
ad peccandum. Sic homo necessitate moritur, &
cum iudicio determinato unius tantum partis, & non
indifferenti ad utramque contradictionis partem, ne-
cessitate operatur, quia principia solum ad sunt de-
terminata ad mortem, & ad unius tantum partis ex-
ercitium, quamvis supernaturaliter possint eis adjun-
gi principia sufficientia ad præservationem mortis,
& operationem oppositam. Nec item refert, de fa-
cto adesse gratiam ad non peccandum, & rectè ope-
randum. Nam id non tollit, ex natura hominem so-
lum habere peccatum, necessitatemque peccandi, si-
quidem non peccare, & rectè agere non ex natura,
sed ex gratia solum adesit. Præterea Patrum testimo-
nia indefinita sunt, & communia univèrsæ naturæ
humanæ, & omnibus hominibus. At in sententia
Baianorum plures sunt nationes hominum, quæ à
gratia Dei auxiliante alieniffimæ sunt. Ad hæc: Gra-
tia superaddita, & indebita naturæ negari à Deo pos-
set. Negetur; hominibus suæ tantum potestati, &
supellectili naturæ relicti. Tunc natura, & neces-
sitate peccabant ex sola conditione naturæ, quod
doctrinæ Patrum adversatur.

CCCVI. Dices, Baianos non tollere à natura
potestatem non peccandi, sed rectè agendi, sed fal-
siss.

leris. Tum quia eo ipso quod abſtinentia libera peccati non fit moraliter bona, & ex motivo honeſto, moraliter mala eſt in ſententia Baianorum, qui actus negant indifferentes in individuo, & ad malitiam cujuſlibet exercitii voluntatis non amplius deſiderant, quam defectum intentionis, charitatis, & relationis in Deum. Tum quia in lege affirmativa naturali præcipiente amorem Dei, ſeu religionis cultum, ſeu poenitentiam peccati, non peccare contra illam eſt recte agere; nam dum non fit amor Dei, nec poenitentia, aut religionis actus moraliter bonus, qui lege naturali præcipitur, non vitatur peccatum, nec lex adimpletur.

cccxi. Secunda ſequela eſt, ex peccandi neceſſitate hominibus naturali Deum fore Autorem peccati. Perſpicue docent Ecceſiæ Patres. Athanaſius Tract. de ſalutari adventu paulo ante med. adverſus Apollinarium, qui putabat humanæ naturæ in eſſe neceſſitatem peccandi, ſic arguit: *Anne ergo peccatum ſecundum naturam ſci? Quod ſi ita eſt, ſtatueritis naturæ conditorem (quod blaſphemum eſt) peccati eſſe opificem. Quid expreſſius? Nec obſcurius Cyrillus Hieroſolymit. Catecheſi 2. inſit. Peccavit autem, non ex neceſſitudine naturæ vitium ſuſcipiens: quo ſi peccati occaſio rurſum in opificem retorquetur: ſed bonus creatus, propria voluntate factus eſt diabolus.* Si ex neceſſitudine naturæ peccaret Angelus, in opificem retorqueretur peccatum.

cccxi. Hieronymus in Ecceſiaſtem c. 7. ad finem: *Ne videretur comminum hominum damnare naturam, & Deum Autorem mali facere, dum talium conditor eſt, qui malum vitare non poſſunt, arguit præcavit, & ait, bonos nos à Deo creatos.* Ergo Deum Autorem mali faciunt, qui hominem talem ſuis viribus, & naturæ conditione à Deo creatum fingunt, qui ex ſe, ſuapteque facultate malum vitare non poſſit. Vincentius Lyrenen. pro catholica fidei antiquitate poſt med. hæreſim à Simone Mago uſque ad Prifcillianum derivatam ſic reſert: *Autorem malorum, id eſt, ſcelerum, auſus eſt dicere creatorem Deum, quippe quem adſeruit talem hominum manibus ipſum ſuis creaſſe naturam, quæ proprio quodam motu, & neceſſitate cujuſdam neceſſitatis in pulſu nihil aliud poſſit, nihil aliud velit, niſi peccare.* Eos hæreticos Deum Autorem ſclerum dicere cenſet, dum aſſerunt, Deum talem creaſſe hominum naturam, quæ ſuis viribus nihil poſſit, niſi peccare.

cccxi. Id à fortiori arguunt Ecceſiæ Patres, qui in Deum referunt peccata, ſi ſtellæ neceſſitatem peccandi inſtaunt, quia Deus earum Autor eſt; nam Deus etiam eſt Autor naturæ rationalis eam ſecum neceſſitatem ferentis. Sic Auguſtinus lib. 4. Confeſ. c. 3. alloquens Deum: *Bonum eſt non ad licentiam peccandi abuti miſericordia tua, ſed meminſſe Domine vocis: Ecce ſanus factus eſ. jam noli peccare, ne tibi deterius aliquid contingat. Quam totam illi ſalubritatem interficere conantur, cum dicunt: De caelo tibi eſt inevitabilis cauſa peccandi, & Venus hoc fecit, aut Saturnus, aut Mars: Scilicet ut homo ſine culpa fit; culpandus ſit autem caeli, aut ſyderum Creator, & Ordinator.* Si caelum, aut ſydera cauſæ ſunt inevitabiles peccandi, Creator eorum culpandus eſt. Ergo pariter ſi natura ex ſe cauſat inevitabiliter ſemper peccatum.

cccxi. Pulchrè Baſilius in Examer. Hom. 6. *Malefica ſtella, ſux ipſarum malignitatis cauſas in ſummum tranſcribunt factorem. Nam ſi natura ſtellis competit maleficium, ipſe ſane creator effector erit malignitatis.* Eadem illatio fit à Cyrillo Alexand. lib. 5. in Ioan. c. 5.

Sed & aliud longe gravius ſequitur incommodum, Deum ſcilicet, optimum rerum Autorem merito inſanandum eſſe, qui caelum fecerit omnium malorum, quæ ab hominibus perpetrantur. Cum enim furta, & homicidia merito damnantur, jure & illud damnandum eſt, unde tanta mala ad homines dimanant, ſcilicet caelum. Quare valentiori ratione Deus accuſabitur, qui caelo indiderit vim illam impulſivam hominum ad mala. Hic diſcuſſus non eſt alius à noſtro, ſcilicet Deum fore cauſam peccandi, qui naturæ indiderit vim determinatam ad peccandum.

cccxi. Sequelæ ratio ea eſt; quia in Autorem cauſæ reſertur effectus neceſſario connexus cum cauſa, ſicut in Deum reſertur lux ſolis, & calor ignis, non ſolum quod in eos effectus concurſum immediatum præſtet, ſed etiam quod eos creaverit natura, & neceſſitate determinatos ad calefaciendum, & lucendum. Adde, Bajanos ſentire, Deum non poſſe prædeterminare ad actum peccati, quia prædeterminatio connexa cum peccato, cujus Deus Autor eſt, Deum redderet cauſam peccati. Ergo etiam natura connexa cum peccato, quam Deus creat, eum conſtitueret Autorem peccati. Natura quidem potius, quam prædeterminatio prout à ſuis aſſertoribus defenditur; nam in eorum ſententia prædeterminatio non inſluit in actum qua malum, ſed qua ens; natura vero rationalis in actum qua malum concurrat. Item prædeterminatio relinquit liberam voluntatem, quia non pertinet ad poſſe, ſed ad actum operari, compoſibilique eſt cum poteſtate antecedenti ad extremum oppoſitum; natura verò antecedenter impotens, & inſufficiens rectè operari fert ſecum neceſſitatem peccandi.

cccxi. Dices; Prædeterminatio reddit inevitabilem actum ſingularem peccati, ad quem voluntatem determinat, & ſecum incompoſibilem omiſſionem illius. At natura, prout à Baianis adſtruitur, poteſt evitare in ſingulari, & etiam in ſpecie peccatum per alium actum peccati ipſi oppoſitum, quia non eſt determinata in ſingulari, ſicut Phyſica prædeterminatio. Quod etiam reſponderi poteſt ad teſtimonia Patrum, ſcilicet Patres Deum arguere Autorem peccati ex neceſſitate peccandi in ſingulari, non verò in communi. Sed vana eſt ſolutio. Nam ut Deus ſit Autor, & cauſa peccandi ſufficit, naturam ſic eſſe conditam, *ut proprio motu nihil poſſit, niſi peccare,* ſicut de Simone Mago, Prifcilliano, & aliis hæreticis facientibus Deum Autorem peccati retulit ſuperius Vincentius Lyrenenſis. Quo ſenſu etiam loquuntur Patres arguentes Deum Autorem peccati ex neceſſitate naturali peccandi; nam conſigentes cum hæreticis ex ea neceſſitate arguere cenſendi ſunt Patres, quam hæretici naturæ tribuebant. Hæretici autem, cum quibus Patres conſigebant, ſolam neceſſitatem peccandi in communi tribuebant naturæ, nempe neceſſitatem, qua nihil poſſit natura, niſi peccare; quin omnino poſſit vitare peccatum, ut de Simone, Prifcilliano, & aliis reſert Vincentius, de Apollinario Athanaſius, & de Manichæis Auguſtinus.

cccxi. Etenim eo ipſo natura prout à Deo creata connexa neceſſario eſt cum aliquo peccato, quamvis determinatè cum iſto, vel cum illo connexa non ſit. Quemadmodum charitas habitualis eſt cauſa diligendi Deum, fides credendi Deo, lumen gloriæ cauſa videndi Deum, quamvis hi habitus non ſint connexi cum actu determinato diligendi, credendi, atque videndi, ſed plures, & varii poſſint ab

eis

eis oriri, quia ex ſe eas ſolum vires ferunt, quæ nulum poſſunt actum elicere, niſi diligendi Deum. Confirmatur; Non ſolum eſt abſurdum referre in Deum peccatum ſecundum individuum, & ſpecificam rationem perjurii, ſed etiam ſecundum rationem genericam malitiæ, atque peccati. At ut in Deum tanquam Autorem reſertatur peccatum ſecundum rationem genericam malitiæ, atque peccati, ſufficit, naturam prout conditam à Deo connexam eſſe cum ea ratione genericam malitiæ, atque peccati; quam aliquid poſſit agere, niſi peccare. Ergo non elevat ſolutio abſurditatem ſequelæ.

cccxiv. Repetet Baianus conclusionem, naturam abſolute non eſſe connexam cum peccato, quia condi non poteſt abſque gratia ſupernaturali, qua poſſit vitare peccatum, & Deum diligere. Sed petit manifefto principium. Ideò aſſerit, non poſſe naturam condi ſine gratia ſupernaturali neceſſaria ad diligendum Deum, & rectè operandum, quia ſuis viribus non poteſt Deum diligere, nec rectè operari, nullo genere dilectionis, aut operationis rectæ, etiam naturalis, & ſterilis in finem ſupernaturalem. At noſtrum argumentum probat id poſſe, quia alias ex ſua conditione ſcluſa gratia eſſet determinata, & neceſſitata ad peccandum, cum nihil poſſit niſi peccare, & conſequenter Deus qua autor naturæ eſſet peccatorum Autor. Præſertim cum probatum jam ſit, gratiam ſupernaturalem, eo ipſo quod gratia Theologica ſit, & ſupernaturalis, eſſe à naturæ creatione ſeparabilem; quia alias ex doctrina Conciliorum, & Patrum diſſerentium cum Pelagio non eſſet gratia Theologica, & ſupernaturalis, quam Patres contra Pelagium contendunt, ſed gratia creationis, & naturalis, quam nuſquam negavit Pelagius. Separatur igitur hæc gratia à natura, & ecce Deus planiſſimè relinquitur Autor peccati.

cccxi. Inſiſtet forſan quiſpiam, ex defectu poteſtatis naturalis rectè operandi non bene colligi Deum eſſe Autorem peccati, quia ſolum colligitur neceſſitas, & determinatio naturæ ad actus turpes, & non bonos, quæ non inducit neceſſitatem peccandi; quia ad peccandum requiritur libertas ad actus inæquales, & determinatio voluntatis ad deteriore, & turpiorem partem. Poſſet autem voluntas impotens rectè operari ex actibus inæqualiter turpibus minus turpem eligere relictæ turpiori, atque ad eò non peccare, nec connexa eſſe cum peccato. Admitto quidem, per accidens ex ignorantia invincibili poſſe caſum occurrere, in quo voluntas eligit actum intrinſecè turpem, quin peccet, quia poteſtas reliqua ſolum erat ad actum turpiorem. Per ſe tamen voluntas eligens actum intrinſecè turpem, volenſque objectum prohibitum ſemper cenſetur peccare, & id ex communi hominum conceptione, Patrumque doctrina ſupponunt Baiani; imò addunt, ſolum defectum relationis in Deum, ſufficere ad malitiam moralem actus. In qua ſuppoſitione docent, voluntatem ſuis viribus abſque auxilio gratiæ non poſſe, niſi peccare. At argumentum ſuppoſita conditione naturæ per ſe, & Baianorum doctrina torquetur. Ergo non eſt ſolutio ad rem.

cccxv. Tertia ſequela, quæ colligit, hominem impotem rectè operari, & neceſſitate operantum actum malum non peccare, ex eo facile conſicitur; quod libertas oppoſita neceſſitati neceſſaria eſt ad peccandum, ut plaribus argumentis ſtabilimus diſp. 14. & 15. contra Baianos. Ad hominem confirmatur, & explicatur probatio. Docent Baia-

ni, naturam ſuis viribus non poſſe diligere Deum, nec ullum opus in Deum referre. Item ſolum defectum relationis in Deum inſicere malitia opus humanum. Voluntas impotens diligere Deum eſt impotens vitare hunc defectum. Ergo etiam impotens vitare malitiam operis. At voluntas nequit peccare in eo, quod vitare non poteſt. Ergo ſuis relicta viribus peccare non poterit.

cccxvi. Illuſtro ſuffragiis Patrum, præſertim Auguſtini, qui adverſus Manichæos, Prifcillianiſtas, & Apollinariſtas, aſſerentes, naturam ex ſe neceſſitate peccare, ſimiliter arguunt. Auguſtinus adverſus Manichæos lib. 3. de libero arb. c. 16. ſic arguitur: *Si hoc debet quiſque, quod accepit, & ſic homo factus eſt, ut neceſſario peccet. Cum ergo peccat, quod debet facit, & ideo non peccat. Quod ſi ſcelus eſt dicere; Neminem natura ſua cogit, ut peccet. Quid argutius, & ad rem aptius? Tritum illud ex c. 18. Quis enim peccat in eo, quod nullo modo cavere poteſt? Peccatur autem. Ergo cavere poteſt. Item illud ex lib. de duabus animabus c. 12. Peccati rem teneri quemquam, quia non fecit, quod facere non poſuit, ſumma iniquitatis eſt, & inſania.*

cccxvii. Iuſtinus Apol. 2. pro Chriſtianis poſt med. *Niſi homines arbitratu ſuo poſſunt turpia ſuagere, honeſta ſectari, extra culpam erunt, quidquid agant.* Homines culpam non poſſunt, in eo quod agunt, niſi poſſint turpia fugere, & honeſta ſectari. Damalcenus dialogo contra Manichæos circa med. *Quis anima, quæ tyrannide oppreſſa eſt, poterit, quin peccet? At proinde culpa non erit.* Scribit contra animam naturam malam, qualis proculdubio eſt, quæ natura abſque gratia non poteſt agere, niſi malum. Optatus Milevitanus contra Parmenianum lib. 7. inſit. *Quidquid neceſſitas peccat, non poteſt magnis viribus aſcendi: Voluntas habet penam, neceſſitas veniam.* Bernardus Tract. de lib. arb. col. 2. *Quod ſui liberum non eſt agnoſcitur; quo pacto ei vel bonum, vel malum impuſtatur. Excusit nempe utrumque neceſſitas.* Athanaſius ſupra arguit, ſi congenitum eſſet Adamo peccatum, non potuiſſe eum à Deo condemnari. Alii Patres ad eò multa in reſcribunt, ut juſtum volumen excederet, qui omnia eorum teſtimonia congereret.

cccxviii. Si autem dicas, hæc intelligi de neceſſitate peccandi in ſingulari, quando peccatum in ſingulari commiſſum vitari non poteſt; non vero de neceſſitate peccandi in communi, quæ ſola convenit naturæ, non valenti agere niſi peccatum, quia peccatum in ſingulari poteſt vitare per aliud peccatum ipſi oppoſitum; præſertim ſi ex duobus oppoſitis eligat gravius. Contra eſt. Primò quia Ecceſiæ Patres diſſerunt contra Manichæos, & alios hæreticos, qui animam adſtruebant ſuapte natura malam abſque determinatione ad unum ſingulare peccatum, ſed indifferentem ad omne genus peccati. Nempe quia non peccare per aliud peccatum non eſt vitare peccatum, ſicut reſistere uni tentationi cedendo alteri, phraſi Patrum, non eſt vincere, ſed ſuccumbere.

cccxi. Præterea peccata contra legem affirmantem commiſſa etiam in ſingulari vitari non poſſunt, quia vitari nequeunt, quin actus boni præcepti ſiant, quorum omiſſio eſt in ſingulari peccatum; omiſſio autem neceſſaria eſt, ſi vires non adſunt ſufficientes ad omiſſum actum. Item vitari impoſſibile eſt ea, quæ ſunt amore objecti indifferentis, aut boni; quia eorum malitia conſiſtit in defectu relationis in Deum, qui cavere non poteſt ab eo, qui non po-

test diligere Deum. Rursus cum esset indifferens ad duo objecta turpia sibi opposita; si essent æqualiter mala, neutrum eligendo peccaret; quia adesset necessitas eligendi gradum malitiæ utrique communem, quin eum vitare posset. Si verò inæqualiter essent mala, non peccaret amando minus malum, siquidem eum malitiæ gradum vitare non posset. Si verò amaret majus malum scilicet ut *sex*, non peccaret qua amans objectum malum, & eo gradu malitiæ, qui alteri extremo communis est, scilicet ut *quatuor*, quandoquidem talis malitiæ amorem vitare non poterat, esto peccaret quo ad excessum malitiæ superantem aliud extremum, quem vitare poterat. Quin & forsân quoad eum excessum non peccaret, quia potestas eligendi minus malum non erat ad eligendum quia minus, seu ex affectu vitandi majus, qui bonus erat, & tali naturæ impossibilis. Quidquid autem de hoc sit, sufficiunt cæteri casus frequentes, ut absurditas sequelæ, maxima, & notissima sit.

SECTIO XXVI.

Concluditur probatio ex elevatione naturæ per gratiam, & aliis.

CCCCXI. Baianorum sententia, quamvis satis præcedentibus argumentis labefactata est, aliis tamen adhuc arrietibus est quatienda. Ipsa elevatio naturæ per gratiam ad actus moraliter bonos non leve contra illam argumentum est. Nam si voluntas non potest per affectus sibi naturales elicitos facultate naturæ moveri ex honestate, & iustitia tanquam ex objecto formaliter, non poterit ex illa moveri (prout ad affectum moraliter bonum requiritur, & sufficit) per affectus supernaturales elicitos ex gratia. At potest per affectus supernaturales moveri ex æquitate, & honestate objecti. Ergo etiam per affectus naturales. Atque adeo poterunt affectus naturales esse moraliter boni; affectus enim moraliter bonus est, qui liberè appetit honestum propter honestatem, & æquitatem ipsius. Minor, & consequentia probatione non egent. Major probatur ex communi, & trita Theologorum doctrina; quod nec voluntas, nec alia potentia rationalis potest divinitus extrahi, seu elevari ad objectum formale sibi extraneum, & non connaturale, seu non contentum sub objecto formali sibi connaturali.

CCCCXII. Ex quo principio non potest visus corporeus divinitus elevari ad videndum Deum, nec aliud objectum spirituale, nec intellectus ad amandum, nec voluntas ad intelligendum; quia visus sub ratione coloris, intellectus sub ratione veri, & non boni, voluntas sub ratione boni, & non veri in suum connaturale fertur objectum; & nec Deus sub colore, nec verum sub bono, nec bonum sub vero comprehenditur. Quod principium à priori, & à posteriori copiosè illustravimus Tract. de visione Dei. Igitur si voluntas rationalis per affectus naturales non potest quidquam appetere formaliter, quia honestum, sed quia delectabile, non poterit quidquam qua honestum etiam per affectus supernaturales appetere. Nam honestas, & delectabilitas sunt objecta formalia longè diversa, & ab objecto formali connaturali transferretur elevatione ad aliud ab ipso distantissimum. Confirmatur: Appetitus sensitivus, qui fertur in sua objecta naturalia, quia

delectabilia, non potest divinitus elevari, ut per petitiones supernaturales expetat, quia honesta, quamvis plura eorum in mediocritate sunt honesta, ut cibus moderatus, usus matrimonii temperatus, & alia hujusmodi, quia honestas non est objectum formale naturale appetitus, scilicet quæ moveat appetitionem aliquam sensitivam naturalem. Ergo nec elevari poterat voluntas rationalis, nisi possit per affectus naturales, ex honestate objectiva formaliter moveri.

CCCCXIII. Dices, ut voluntas rationalis possit moveri formaliter ex honestate objecti, sufficere, quod per affectum naturalem possit amare objecta honesta, licet non quia honesta; sicut intellectus elevatur ad cognoscendum immediatè, & in seipso Deum movente veritate objectiva Dei, quamvis non possit per naturalem cognitionem immediatè, & in seipso movente veritate Dei, & non veritate creaturarum Deum cognoscere. Argumentum probat, non sufficere; quia etiam appetitus potest expetere objecta delectabilia honesta, legi, & rationi conformia; tamen ea quia honesta, seu honestate movente appetere non potest. Item potest intellectus ferri in objecta bona, & voluntas in vera: tamen nec intellectus in bona, quia bona, seu sub ratione boni, nec voluntas in vera, quia vera, seu sub ratione veri ferri potest. Quare Tract. de visione Dei, ut intellectus creatus in Deum immediatè cognoscendum offerri possit, & commune dogma Theologorum integrum, & verum consistere, exposui, plures de Deo notiones immediatas naturales haberi tum apprehensivas, tum etiam judicativas, quas præfenti disputationi non subjicio, sed suppono, ne ab incepto cursu, & opere suscepto divertamur.

CCCCXIV. Adde, affectus voluntatis simplices, & inefficaces naturales, bonitatis moralis incapaces, posse ex honestate, & iustitia objectiva formaliter moveri, quamvis efficaces, & absoluti naturales non possunt; illudque sufficere, ut honestas, & iustitia objectiva sit motivum connaturale voluntatis, & voluntas possit per gratiam ad affectus absolutos, & efficaces honestos elevari. Sed non satisfaciet. Nam si affectus simplices, & inefficaces naturales possunt ex honestate objecti formaliter moveri, etiam poterunt absoluti, & efficaces. Neque enim suasibile est, naturam rationalem suis viribus affici posse circa honestum, quia honestum, & cum illud naturale sit, naturali cognitione propositum, humanique arbitrii executioni subjectum, & possibile, amore absoluto, & efficaci illud quia honestum prosequi non posse. Tum quia affectus simplex honestatis moveret, & alliecit voluntates ad absolutum, & efficacem amorem. Nequit autem natura ex affectu sibi naturali ad amorem sibi impossibilem incitari, & urgeri. Tum quia natura eos affectus simplices præparat voluntati ad amorem absolutum, & efficacem, sicut apprehensionem simplicem intellectui ad assensum, seu iudicium. At nequeunt esse apprehensiones simplices naturales sive evidentes, sive probabiles identitatis prædicati cum subjecto, quia possit esse assensus naturalis ejusdem. Ergo nec affectus simplices honestatis naturales, quin esse possint naturales quoque affectus absoluti, & efficaces.

CCCCXV. Aliud argumentum exhibet conditio naturæ rationalis. Quippe quæ à Deo deplorata, & misera suapte conditione esse non potest, ut ex sua natura sit in statu damnationis, & poenæ, vitamque temporalem accipiat in æternum moritura, æternisque cruciatibus mancipata, eique vivere, & esse po-

sius

tius sit supplicium, & malum, quam beneficium, & bonum juxta illud; *Bonum esse, si natum non fuisset homo ille*. At hunc miseriam, & damnationis statum proculdubio natura, & nativitate contrahet homo, & Angelus, si suæ conditioni, & providentiæ naturali relinquatur à Deo. Nam suis viribus, & naturali providentiæ relictus, Baianorum opinione, nihil potest, nisi peccare. Peccato autem irremisso annexa est æterna miseria, atque damnatio. Ergo suis viribus, & providentiæ naturali relictus poterit homo bene moraliter operari.

CCCCXVI. Objicies, idem colligi ex communi Theologorum opinione. Nam ut homo diligit Deum, totam legem observet, diu sine peccato vivat, gravesque frequenter occurrentes tentationes superet, necessaria est gratia Dei, & solæ vires naturales nequeunt obtinere. Ergo homo solis viribus naturæ relictus, & auxilio gratiæ destitutus non poterit vitare æternam damnationem, & poenam. Objectio ista, fateor, mole sua plures Scholasticorum premit. Ego illam elevat disp. seq. an. 36. ubi copiosior de illa sermo est. Est manifestum inter Baianorum, & Theologorum opinionem discrimen. Primum quia Baiani gratiam requirunt ad eorum operum sufficientiam, & antecedentem potestatem, & non ad solam efficaciam, Theologi verò ad solam efficaciam, & consequentem potestatem, & non ad sufficientiam, & potestatem antecedentem. Quare Theologi potestate antecedenti, & sufficienti sentiunt posse solas vires naturæ absque gratia vitare æternam damnationem, & poenam. Secundò Baiani hanc gratiam necessariam volunt esse supernaturalem; Theologi verò naturalem. Tertio ex mea opinione addo, in pura natura, seu in statu naturæ innocentis posse ea opera fieri etiam quoad efficaciam absque gratia facta toti naturæ specificæ, licet fieri nequeant absque gratia facta individuo naturæ ea operanti. Quarto posse fieri etiam absque gratia facta individuo, si individuum homo uti voluerit auxiliis primo collatis facilem reddentibus virtutis usum, vide dicenda fusius disp. seq. an. 36.

CCCCXVII. Postremum argumentum consistit ex portentis, quæ ex sententia Baianorum profiliunt. Primum, creaturam rationalem esse suapte natura omnium creaturarum ignobilissimam, turpissimam, & miserissimam. Nam reliquæ creaturæ possunt suapte natura ad quidpiam boni sibi, & universo convenientis deservire; creatura rationalis verò suapte natura non posset quidpiam, nisi ad sui perniciem, & totius naturæ perversionem ministrare. Siquidem peccatum perniciosum est peccantis, & totius naturæ perversio. Reliquæ creaturæ in suo munere obeundo laudabiles sunt; rationalis in eo, quod ipsius natura obire potest, vituperabilis. Reliquæ amorem sui conditoris, & complacentiam, quod videat *valde bonas* ferre possunt; rationalis odium, & displicentiam, quod suapte natura sit mala. Reliquæ aliquam felicitatem in possessione boni consequuntur; rationalis nullam, sed summam miseriam, qualis est peccatum. Appetitus bestiarum eo sælicior voluntate naturali, quod ille inclinans in solum bonum delectabile, sicut ista, in suas voluptates, & delectationes fertur absque peccato, poena, & vituperatione digno; ista verò omnem honestatem detretans, & in sola delectabilia, sicut bestialis appetitus, inhians, intenderet, & obtineret illa cum peccato, æterno supplicio, & vituperio obnoxia.

CCCCXVIII. Secundo creaturam rationalem

suapte natura nudam fore servitute conditoris. Nam conditor jure domini Creatoris non posset exigere, nec creatura rationalis exhibere aliquod obsequium ipsi gratum. Nam suapte natura nihil potest, nisi peccatum, quod Dei obsequium non est, sed offensiva, & inobediencia ipsius. At nec Deus qua conditor exigere, nec creatura qua condita exhibere potest obsequium sibi impossibile.

CCCCXIX. Tertio, creaturam rationalem peccantem adversus Deum, & iræ, atque punitioni æternæ ipsius subjectam non posse notionem tanti mali ad poenitentiam moveri, quia ea poenitentia ex malitia, & turpitudine peccati concepta moraliter bona est. Quod Augustino lib. de duabus animabus cap. 14. adversus Manichæos arguenti monstruosum, & impossibile visum est. Quarto, Deum qua Autorem naturæ non posse in actiones creaturæ rationalis alio genere providentiæ, quam permissivæ solum intendere, siquidem actus peccati alterius providentiæ incapaces sunt. Addo, nec Deum qua naturæ Autorem posse se in creaturam rationalem qua rationalem, & liberam misericordem, & beneficium exhibere. Quandoquidem eam nec in suum finem promovere, nec à peccato committendo præcavere, nec à commisso liberare, beneficiis naturalibus poterit; nam hæc omnia interventu actionum honestarum creaturæ rationalis ex natura rei fieri debent. His plura alia portenta junget facile, qui consideret; quæ sola mens Baianorum capere, & devorare poterit.

SECTIO XXVII.

Diluuntur, quæ Baiani objiciunt contra amorem Dei, atque iustitiæ naturalem, & non meritariam vitam æternam.

CCCCXX. **E**X scriptis à sect. 13. usque ad 27. præsentem facile deprehendes, quam temerè Baius, & ipsius sectarii asseruerint, impossibilem esse amorem naturalem Dei, atque iustitiæ, ideoque distinctionem talis amoris in naturalem, & supernaturalem esse fictitiam, ab Scholasticis vanè, & sine fundamento excogitatum, & ex sola ethnica Philosophia hautam, cum jam factis constiterit, naturalem Dei, atque iustitiæ amorem esse possibilem, & consequenter, eam distinctionem ex sacris litteris, Conciliorum sanctionibus, Patrum scriptis, & Theologicis principiis esse depromptam. Tamen ut ea rursus firma consistat ab objectionibus Baianorum, quas sect. 10. an. 124. proposuimus, relegereque nunc oportebit, vindicanda nobis est.

CCCCXXI. Pro quo facilius obtinendo prompta, & præ oculis habenda est doctrina, quam nos fatiatissimè firmavimus to. 1. de entis supern. disp. 20. ex sacris testimoniis, Patrum suffragiis, Theologicisque rationibus, & rursus tom. 2. disp. 114. sect. 13; & seqq. confirmavimus, scilicet, quamvis virtutum actus, & amor Dei, naturales, & solis viribus naturæ sint possibilem, tamen de facto ex lege Dei elevantis naturam per gratiam eos non fieri divisos ab actibus supernaturalibus, cum solo auxilio gratiæ Theologicæ possibilem, sed hos illis esse adeo individue conjunctos, ut moraliter possint merito pro uno, & eodem opere computari, & ita à Patribus censeri; quod nulla nobis adit libertas naturales à supernaturalibus dividendi. Quippe quia Deus, liberalis

heralis gratiæ auxiliantis provisor disposuit, gratiam nobis sic promptam, & continuam adesse, ut perpetuo cogitationibus, & affectionibus honestis naturalibus excitatis concursu causarum secundarum, & providentia naturali Dei inserantur, & jungantur circa eadem objecta cogitationes, & affectiones supernaturales gratiæ à Deo ex providentia supernaturali nobis infusæ, quibus voluntas creata præventra, cum præstat conatum in virtutis actum, sive misericordiam, sive religionis elicendum, non solum naturalem ex cogitationibus, & affectionibus honestis naturalibus, sed etiam supernaturalem ex supernaturalibus eliciat; siquidem nec ex defectu gratiæ, (cum ea adsit) nec ex defectu concursus arbitrii, (cum hic à voluntate concurrente in actum naturalem cohiberi, sicut nec discerni, aut dividi, non possit) una tunc cum actu virtutis naturali deficere potest supernaturalis. Quod genus providentiæ non solum Christianis, sed etiam gentilibus esse commune, in eadem disp. à sect. 12. ostendimus.

cccxxxix. Igitur ad primam objectionem respondeo. Augustinus, Pelagianis objicientibus Gentiles elicere plures virtutum actus, idem non occurrat admittendo naturales, & steriles in vitam æternam, & negando supernaturales, & salutare; quia naturales etiam in Gentilibus à supernaturalibus individuè sunt, cum adsit etiam Gentilibus gratia Dei ad bene moraliter agendum, ut præmissimus. Quare esto Augustinus negaverit eis inesse veras virtutes, id non ex defectu virium, & potestate antecedenti, & sufficienti, ad rectè agendum, sed ex defectu potestatis consequentis, & efficaciam auxiliorum veritus est admittere, quod scilicet eorum mens affueta amare temporalia, & delectabilia, opera quoque honesta, quæ agebant, non propter honestatem, & finem rectum, prout ad virtutem opus erat, sed propter commoda temporalia gerebant. Præterea verum non est, Augustinum relegavisse à Gentilibus omnem virtutis actum, sed plures in eis laudabiles, & moraliter bonos agnovisse, ut lib. seq. copiosis ipsius testimoniis deprehendemus, ubi exponemus, quænam fuerint veræ virtutes, quas in locis objectis à Baianis negavisse videtur. vide disp. 20.

cccxxxix. Ad secundam respondeo. Idem Augustinus docet, sine spiritu gratiæ, & charitatis non posse aliud dominari, nisi peccatum; quia de facto ex lege, & providentia supernaturali Dei non potest dividi amor Dei, atque justitiæ viribus naturæ possibilis, ab amore Dei, atque justitiæ supernaturali, & possibili viribus gratiæ, quod individua unione auxilia supernaturalia auxiliis naturalibus, & supernaturales actus naturalibus virtutum actibus continuo jungantur; atque adeo quod voluntas creata operatur, quando non operatur spiritu gratiæ, non potest esse opus virtutis etiam naturale, cum hoc etiam spiritui, & operi gratiæ conjunctum sit, sed solum peccatum. Similiter ad tertiam respondeo. Idem amor Dei, atque justitiæ, elicito ex gratia opponit Augustinus turpem, & temporalem formidinem peenæ, quia voluntas creata re ipsa, quando non amat Deum, atque justitiam ex gratia, nihil nisi turpiter, & temporaliter amat, siquidem honestus amor naturalis sive Dei, sive justitiæ seorsim, & divisus à supernaturali fieri non potest, sed supernaturalis cum naturali simul, & individuè perficitur, & gratiæ concursus per se divisibilis à concursu solius naturæ, de facto ex lege providentiæ, & elevationis supernaturalis ab eo indivisibilis est.

cccxxxiv. Ad quartam objectionem respondeo. Tradit Augustinus, non posse diligi justitiam sine dono gratiæ: tum quia differit cum Pelagianis volentibus dilectionem salutarem justitiæ fieri solis viribus naturæ absque auxilio gratiæ; salutaris autem dilectio justitiæ sine auxilio gratiæ fieri repugnat, cum supernaturalis sit, secus verò dilectio naturalis, quæ non est salutaris: tum quia absolute nulla gratiæ dilectio nunc sine auxilio gratiæ haberi potest, quia nunc dilectio naturalis nequit haberi sine supernaturali ob unionem individua, & moralem identitatem utriusque; cum igitur supernaturalis, & salutaris dilectio gratiam desideret ex natura rei, etiam naturalis, & non salutaris dilectio eandem desiderabit ex lege Dei. Nec juvat exemplum motus lapidis sursum, qui à principio extrinseco esse non potest. Quia ratio non est solum quia à principio extrinseco movetur, sed etiam quia nulla adest ratio nec à priori, nec à posteriori, qua suadeatur virtus lapidi intrinseca inesse ad se movendum sursum. At quamvis voluntas creata moveatur ad dilectionem justitiæ ex gratia, adfunt plures rationes, quæ suadeant, etiam ex viribus sibi naturalibus ad dilectionem justitiæ posse moveri; quas fatis multas, & illustres præmissimus. Similiter ad quintam respondeo. Qui senserit diligere cum delectatione justitiam, non dubitet, esse gratiæ donum. Quia de facto ea experientia haberi non potest absque gratiæ dono, cum certum sit, tunc adesse dilectionem supernaturalem, & salutarem, quæ à naturali non se jungitur.

cccxxxv. Ad sextam respondeo. Amor castus, & purus Dei absque spe lucri gratiosus asseritur ab Augustino solis viribus naturæ absque auxilio gratiæ impossibilis, quia adeo generosus affectus ex lege Dei nunquam elicitor non salutaris, sed salutaris in vitam æternam, hoc est, naturalis solum, & non supernaturalis, cum unio individua affectus supernaturalis cum naturali in amore puro Dei potius, quam in aliis adesse constans esse debeat. Cum autem amor salutaris, & supernaturalis solis viribus naturæ haberi non possit, absolute Dei amor absque auxilio gratiæ fieri repugnat. Ad septimam eadem est solutio. Idem amor Dei etiam ductu creaturarum conceptus ex gratiæ auxilio perficitur, quia nunquam amor Dei salutaris, & supernaturalis dividitur. Quippe amor Dei supernaturalis etiam ex sola bonitate naturali Dei qua Autoris naturæ per creaturas manifesta moveri potest; nam ut tom. 1. de ente supernat. disp. 45. sect. 2 & 3. docui in genere de omnibus actibus supernaturalibus, & Tract. de charit. in specie de actibus charitatis infusæ, potest actus supernaturalis objectum formale, & motivum habere solum naturale, & charitatis actus objectum formale habere Deum non solum qua Autorem supernaturalem, sed etiam qua naturalem, licet principium vendicet Deum qua supernaturalem, & non qua naturalem.

cccxxxvi. Ad postremam respondeo. Baiani in ea duas contradictiones implicant. Altera est, ethnicos Philosophos assertores fuisse puræ naturæ de facto existentis, & simul assertores dilectionis Dei nunc elicite ex gratia Dei, & supernaturalis, per quam status evertitur puræ naturæ. Altera, ethnicos Philosophos experes fuisse gratiæ, & aliunde participes, aut saltem capaces dilectionis Dei, quæ elicitor per gratiam. Ex quibus Baiani sua argumenta involvant. Itaque dicito. Primò, ethnicos Philo-

sophos non agnovisse gratiam Dei in potestate sufficienti naturæ ad dilectionem Dei, sed tantum inefficaci, & actuali ipsa dilectione, quemadmodum Theologi frequenter docent: atque adeo insufficienti non sunt vires sufficientes naturæ absque auxilio gratiæ ad amandum Deum, nec gratiam vendicant ad posse amare, sed ad actu amandum. Secundo, eam gratiam non fuisse supernaturalem, sed naturalem, quæ in gratiam creationis, & providentiæ naturalis potest referri, & non extrahit amorem Dei ab ordine naturali, in quo collocant Theologi amorem Dei naturalem, quam specie à supernaturali distinguunt.

cccxxxvii. Idem constat ex dictis, quam immerito excanduerint Baiani adversus dilectionem Dei, atque justitiæ non salutarem, & non meritoriam vitæ æternæ, communemque Theologorum distinctionem, qua actus moraliter boni in salutare, & non salutare sterile, seu in meritorios, & non meritorios doni supernaturalis dividuntur; asserentes hanc distinctionem, sicut præteritam, esse commentitiam, & absque fundamento ullo scholæ Catholicorum intrusam, cum nullus sit, esse possit, actus moraliter bonus, qui non sit salutaris, & meritorius vitæ æternæ, nec Augustinus adversus Pelagianos gratiam ad meritum, sed ad bonitatem actus solum contenderit, supponens quidem verum cum Pelagianis, meritum supernaturale cui-cunque bonitati morali esse connexum.

cccxxxviii. Et enim ex præteritis omnibus constans est, possibile esse actus moraliter bonos ex solis viribus naturæ absque necessitate gratiæ supernaturalis. Aliunde sanctum est ex Conciliorum, & Patrum frequenti doctrina auxilium gratiæ esse necessarium ad actum salutarem, & meritorium. Ergo

constans esse debet plures esse possibile actus moraliter bonos non salutare, nec meritorios. Consequentia est legitima. Major superioribus fulcitur. Minor à solis Pelagianis negata. Præterea sect. 16. per totam expendimus, Concilia, & Patres Ecclesiæ frequenter, & notanter usos fuisse phrasin *sicut oportet ad salutem, & vitam æternam*, ut actus salutare vendicantes gratiam à non salutaribus, & naturalibus distinguere. Ergo non vana, sed fundata est talis distinctio. Quod autem Baiani addunt, actus naturales, si boni sint, meritorios fore vitæ æternæ, nec Pelagianos errasse in adscribendo merito actibus naturalibus bonis, sed in adscribenda bonitate morali actibus non elicitis ex gratia, castigatio opus est, quam suo loco decernemus.

cccxxxix. Nunc ad ea, quæ ex Augustino opponunt adversus hanc distinctionem sect. 10. n. 128. dicito, eo ipso quod Deus gratis, & propter se diligatur, dilectionem quidem fieri sicut oportet, ut sit bona, non verò ut sit meritoria vitæ æternæ; nec Augustinum in eis locis meritum, sed bonitatem dilectionis respicere. Vide testimonia Augustini, & quæ nos ad rem præsentem scripsimus sect. 16. an. 207. Nisi hic etiam velis superiori doctrina uti, scilicet rectè doceri, eo ipso quod Deus gratis, & propter se ametur amorem fieri etiam *sicut oportet* ad meritum, quia fieri talis amor non potest nunc ex lege Dei, quin interveniat amor supernaturalis individuus ab amore naturali, atque adeo salutaris, & meritorius vitæ æternæ. Itaque per se, & alio providentiæ genere fieri poterat dilectio Dei propter ipsum Deum, quin fieret *sicut oportet* ad salutem, nempe naturalis, & ex sola facultate naturæ; secus vero juxta leges providentiæ supernaturalis nunc præsentis, quas Augustinus supponit.

DISPUTATIO IX.

An virtus subjiciens appetitum rationi fuerit naturalis, & debita naturæ rationali, ut sine illa creari innocens non potuerit?

Vidimus, Baium, & Baianos obedientiam appetitus sensitivi imperio voluntatis rationalis eo debitam asserere naturali conditioni hominis, ut nec Adamus, nec alius homo innocens, & rebellis per appetitum rationi potuerit à Deo condi. Contra verò omnes Scholasticos oppositum sentire, & rebellionem homini connaturalem, obedientiam indebitam, & gratiosam asserere, ut homo institui potuerit innocens, & simul appetitus rationi repugnans. Nunc communis Scholasticorum doctrina fulcienda est.

SECTIO I.

Appetitus sensitivi rebellio contra rationem naturalem est naturæ innocenti, & ejus obedientia in Adamo fuit indebita, & gratiosa.

Pono ex disp. 1. de ente supernaturali sect. 2. & ex supradictis n. 46 & 50. naturalem multifariam sumi posse. In re præsentis triplicem ejus usurpationem distinguo. Vnam in qua naturale dicitur quidquid una cum nativitate convenit naturæ juxta illud Pauli Rom. 5. *Etiam natura filii iræ*, id est nativitate. Alteram, in qua naturale accipitur pro dono naturæ conformi, & naturam perficientem in ordine ad munia, & officia naturæ; quemadmodum

accipiendum est in illo Pauli Rom. 2. *Gentes que legem non habent, naturaliter que legis sunt faciunt*, id est, conformiter ad naturam & præscripta rationis naturalis ut exposuimus n. 45. etiam si ex dono gratiæ ea faciant, ut significat Augustinus ibidem adductus. Tertiam, in qua naturale usurpatur pro eo quod ex principiis naturæ oritur, & ipsi naturæ debitum est; quemadmodum sensus dicuntur facultates hominis naturales.

1. Pono secundò, obedientiam appetitus fuisse naturalem Adamo in prima, & secunda acceptione; quia illi inerat ex nativitate, & perficiebat animam in ordine ad functiones, & officia naturæ, scilicet ad implendam legem naturalem, & agenda virtutum naturalium opera. Atque adeo solam controversiam relinquere, an in tertia acceptione naturalis sit? An scilicet sit ex principiis naturæ profecta, ipsi-

ipſique neceſſario debita, an indebita, & gratuita, ut ſine tali obedientia condi à Deo poterit ?

i i i. Pono tertio: noſtram controverſiam abſtrahere ab ea, quam Scholaſtici non ſine maxima diſſenſione examinant de radice & principio hujus obedientiæ; an ea conſiſtat in externa protectione, & providentia Dei, an in aliqua qualitate interna, eaque inhærente voluntati, an inhærente appetitui, an utrique; item in una harum facultate ea ſit unica, an multiplex? & alia id genus, quæ ad conſtitutionem hujus obedientiæ pertinent. Nam ſive in hoc, ſive in illo conſtituatur, ſolum à nobis cum Baio, & Baianis diſſeritur, num eo debita & connaturalis fuerit Adamo, ut ſine illa creari à Deo nequiverit?

i v. Igitur cum omnium Scholaſticorum ſuffragio, quod ſect. i. manifeſtum reliquimus, aſſerimus, indebitam & gratioſam fuiſſe, & ſine illa à Deo condi potuiſſe. Primumque probo ex propoſitionibus damnatis in Bulla Pii V & Gregorii XIII. Prima eſt propoſitio 26. *Integritas primæ conditionis non fuit indebita naturæ humanæ exalatio, ſed naturalis ejus conditio;* ſub qua integritate comprehendit Baius obedientiam appetitus. Nam lib. i. de prima hominis juſtitia cap. 3. quaerit: *In quibus conſiſtat primæ rectitudinis integritas?* Reſponder autem: *Conſiſtebat primæ rectitudinis integritas, quam initio homini datam credimus, non tantum in hoc quod mente per integram legis notitiam, & voluntate per plenam obedientiam ſuo creatori adhaerebat: ſed etiam in eo quod inferiores animæ partes ſuperioribus voluntatis imperio ad nutum ſerviebant.* Ergo ſubjectio appetitus inferioris ſuperiori voluntatis imperio aſſeritur à Baio debita fuiſſe primo homini, & naturalis ejus conditio & à Pontificibus Eccleſiæ talis doctrina proſcribitur. Secunda eſt propoſitio 55. *Deus non potuiſſet ab initio creare talem hominem, qualis nunc naſcitur,* ſcilicet rebellem per appetitum imperio rationis, & aliis miſeriis obnoxium, quas per peccatum contraxit. Tertia eſt 29. *Falſa eſt Doctorum ſententia: Primum hominem potuiſſe à Deo creari ſine juſtitia naturali.* Id eſt ſine juſtitia originali frenante appetitum, & ſubjecto rationi, ut non ſiniſtrè exponit Suarez tom. i. de Gratia proleg. 4. c. 2. n. 7. Nam per juſtitiæ naturalem non potuit intelligere immunitatem à peccato, ſine qua communis eſt Doctorum ſententia, hominem creari non poſſe, & nunc in ſcholis Catholicis impunè docetur. Atque aded intelligi debet juſtitia, quæ confert homini rectitudinem naturalem, qualis eſt originalis prout compoſcens motus inordinatos appetitus, pellentes animam in objecta prohibita legibus naturæ. Igitur damnabile eſt, & à Pontificibus damnatum, non poſſe hominem innocentem creari ſine obedientia partium inferiorum imperio ſuperiorum.

v. Secundò probo ex Patribus Eccleſiæ. Auguſtinus lib. i. Retract. cap. 9. *Ignorantia & difficultas etiamſi eſſent hominis primordia naturalia, nec ſic culpandus Deus, ſed laudandus eſſet.* Quod etiam approbat lib. 3. de lib. arb. c. 20. & de dono perfeverantiæ cap. 12. *Vbi difficultas accipienda eſt, quæ nunc homini competit ad bene moraliter agendum ex concupiſcentiæ motibus profecta; hominis verò primordia naturalia ea quæ à Deo primum conditus habuit.* Ergo cum laude creatoris poteſt homo naſci cum difficultate agendi bene moraliter ex luſta cum ratione proveniente. In cujus teſtimonii confirmationem vide, quæ ſcribimus ſect. 7. Item lib. 4. contra Iulianum cap. ult. *Quid eſt gaſtato cibo prohibito*

nuditas indicata, niſi peccato nudatum, quod gratia contegebat? Gratia quippe Dei magna ibi erat, ubi terrenum, & animale corpus beſtialium libidinem non habebat. Qui ergo veſtitus gratia, non habebat in ſuo corpore quod puderet, ſpoliatuſ gratia ſenſit quod operire deberet. Scilicet expertus eſt motus inordinatos libidinis, quos ante peccatum, non ex conditione naturæ, ſed ex maximo beneficio gratiæ non ſentiebat. In magnam igitur gratiam Dei, & non in naturalem primi hominis conſtitutionem beſtialis libidinis obedientia in animali corpore revocanda eſt. Item lib. 13. de Civit. c. 13. *Postquam præcepti tranſgreſſio facta eſt, gratia deſerente divina, de ſuorum corporum nuditate conſuſi ſum.* Conſuſio poſt peccatum orta eſt ex motibus inordinatis appetitus, quos ante peccatum non experiebantur, & ſola gratia compoſcebat. Similiter lib. 11. de Geſeſi cap. 31. & alibi ſæpe.

v i. Ejuſdem mentis ſuit Proſper lib. 2. de vita contemplativa c. 18. *Quis ſufficienter enumeret, quæ, & quanta bona primo homini abſtinentiæ contemptu ademerit? Non inquirerat moleſta ſolicitudo quæritur, non fatigabat labor anxius otioſum. Habebat tranquilum motum, cor mundum, ignarus penalium malis, expertus peccati. Quid eo felicior, cui erat orbis ſubjectum, nullus inſeſtus, & liber animus?* En inter ingentia beneficia Dei enumerat libertatem animi, & quietem, omnis pugnae internæ expertem, quam obedientia concupiſcentiæ conferebat. Chryſoſtomus hom. 19. ad pop. Antioch. circa finem: *Concupiſcentiæ radix habet à natura principium, concupiſcere enim naturale.* Ergo ex naturæ principiis ſecluſo peccato inefſet concupiſcentia, familia alii Patres.

v i i. Tertio probo rationibus Theologicis. Prima: ſecluſo peccato, & providentia ſupernaturali Dei, pars ſentiens animæ neceſſitate ferretur in bona delectabilia ſibi convenientia, & diſconvenientia rationi; in quo conſiſtit rebellio appetitus contra rationem. Ergo rebellio appetitus omnino naturalis eſt homini, & ex naturæ principiis profecta. Antecedens probatur; quia non eſt in poteſtate hominis, ut non occurrant ea objecta ſenſibus externis, nec percipientibus ea externis ſenſibus in ejus poteſtate eſt, ut ea non percipiat ſenſus internus; nec ea percipiente ſenſu interno, in ejus eſt poteſtate ut ea non appetat appetitus ſenſitivus. Nam in omnibus hiſ actionibus natura eſt principium neceſſarium, & non liberum. Ergo neceſſitate ferretur appetitus ſenſitivus in objecta delectabilia ſibi convenientia, & diſconvenientia rationi.

v i i i. Confirmatur: Appetitus ſenſitivus ſuaſte natura fert ſecum vim appetitivam objectorum delectabilium, quæ ſibi propoſuerit convenientia ſenſus internus; atque aded etiam objectorum diſconvenientium rationi, quæ ſenſus internus poteſt proponere, delectabilia & convenientia appetitui. Ergo percipiente ſenſu interno ante peccatum objecta delectabilia diſconvenientia rationi, appetitus ex ſua natura appetet illa. Nam principium neceſſarium poſitis requiſitis ad agendum, non poteſt non operari. Appetitus autem, ut appetat aliquod objectum ſibi proportionatum, ſolam deſiderat apprehenſionem illius. Antecedens probatur. Primo quia ſi appetitus ſenſitivus ante peccatum careret virtute nativa appetendi objecta delectabilia diſconvenientia rationi, non poſſet poſt peccatum appetere illa abſque elevatione Dei ſupernaturali conferente illi virtutem, ſiquidem eorum appetitio in ſua propria, & nativa virtute non continebatur; atque aded

nunc

nunc egeremus virtute ſupernaturali Dei elevante facultatem naturalem animæ, ad ejuſmodi objecta appetenda. Quod inſanus eſſet, qui crederet. Secundò quia potentia appetitiva ſequitur ductum potentiam cognoviſcitiæ, in ejuſque objecta ferri poteſt amore, vel fuga. Cum autem objecta delectabilia propoſita ſibi convenientia, fugere non poſſit, neceſſarium erit, ut ea poſſit proſequi amore.

i x. Secunda ratio à priori. Voluntas non poteſt ſuaſte natura ſubdere ſibi appetitum ſenſitivum in ſuis motibus inordinatis, niſi aut eos impediendo ne ſurgant, aut poſtquam ſurrexerint extinguendo, aut etiam perſiſtentes ſopiendo, ne animum pulſent, & inclinent in turpia per delectationem ſuperiorem honeſtatis contrariæ. At nullo ex hiſ modis poteſt ex ſua natura eos motus compoſcere. Non poteſt primo modo, ſcilicet impediendo, ne excitentur: tum quia præveniunt omnem affectum voluntatis, cum apprehenſio ſenſitiva objectorum delectabilium eos motus excitans voluntatem præveniit: tum quia non poteſt impedire occuſum objectorum delectabilium, & eis occurrentibus non poteſt eorum, & ſentuum externorum, & internorum actionem neceſſario inducentem eos motus continere. Nec poteſt ſecundo modo, ſcilicet extinguendo motus jam excitatos, appetitum cohibere. Nam eos extinguere nequit, niſi nolendo, ut perſeuerent. Nolito autem eos depellere non poteſt, niſi ſubtrahendo aliqueo concuſum, quem contraria volitio exhibeat. At nullum concuſum exhibet in eos motus voluntatis amor. Ergo nolito nullius efficaciam erit ad eos motus extinguendos. Quod explicari poteſt ex motibus potentiam loco motivæ ſubjectis imperio voluntatis, quos voluntas continere poteſt per nolitionem, quia eorum volitio ad eos motus neceſſaria eſt; nec non ex motibus potentiam nutritivæ, quos nequit reprimere voluntas nolens, quia ab ejus volitione independentes ſunt. Item quia adſunt omnia principia inducentia eos motus, quæ ſicut prævaluerunt ad eos excitandos, prævalebunt etiam ad eos conſervandos. Nec etiam tercio modo ſcilicet ſopiendo jam perſiſtentes, poteſt voluntas eos motus enervare. Nam ubi perſiſtentes ſunt, non poſſiunt non voluntatem movere, & inclinare in ſua objecta, cum ea motio, & inclinatio ſit effectus formalis eorum motuum. Cum ea autem motione & inclinatione non poteſt non ſtare rebellio, & pugna appetitus contra voluntatem rationalem, quia ſtatit inclinatio, & motio animæ contraria rationi. Nec obſtat ſuperior delectatio honeſtatis; quia ea non tollet rebellionem, & pugnam, ſed ad ſummum conferet victoriam. Quemadmodum nunc ſuperior delectatio gratiæ inſuſe per Chriſtum, ut ſæpe docet Auguſtinus, non aufert luſtam, & pugnam appetitus, ſed ſolum confert victoriam. Præterea quia exiſtente motione, & inclinatione animæ intenſa in bonum delectabile, non eſt in ejus poteſtate libera ſuperiorem honeſtatis delectationem, & affectionem ſimplicem concipere. Quia, ut vidimus diſp. 103. ſect. 6. de ente ſupernaturali, ejuſmodi affectiones honeſtæ, non ſunt ſubditæ libertati voluntatis.

x. Tertia ratio etiam à priori: Voluntas non poteſt cohibere eos motus virtute naturali ſibi idemificata, quia etiam poſt peccatum ea virtute polle-ret, cum omnis virtus naturalis idemificata voluntati etiam poſt peccatum perſiſtat, ſiquidem ipſa voluntas in ſua entitate deſtructa non eſt. Item non po-

teſt eos motus frænare per qualitatem, ſeu facultatem naturalem ſuperadditam ſibi inſinſecam; nam ea eſt veluti potentia & facultas naturalis animæ, non ad unam tantum ſpeciem adſtriſta, ſed ad multiplex genus motuum porrecta. Atque aded maneret poſt peccatum; nam anima per peccatum nulla potentia, & facultate naturali privata eſt. Præterea eos reprimere non poteſt per virtutem naturalem ſibi extrinſecam, ſcilicet aſſiſtentiam Dei negantis concuſum ad eos motus; quia hoc genus providentiæ non eſt naturale, & debitum creaturis, cum ſit contra munus, & officium creatoris providentis concuſum generalem omnibus cauſis ſecundis paratis cum cæteris requiſitis ad agendum.

x i. Quarta ratio à poſteriori. Poſt peccatum ex natura rei exiſtit univerſalis rebellio appetitus. Ergo etiam ante peccatum exiſteret. Nam ex natura rei peccatum unius ſpeciei, ſcilicet intemperantiæ, quale fuit Adamo, non poteſt inducere inclinationem univerſalem ad omnia objecta delectabilia turpia, ſed ad ſpeciem objectorum intemperantiæ. Nam ſi ex natura rei quodcumque peccatum ſeque-retur talis inclinatio univerſalis, etiam modo, quocumque peccato, augetur inclinatio appetitus ad omne genus objecti delectabilis, ſiquidem ſua natura, & virtuti relictum eſt. Hoc autem eſt contra experientiam. Ergo non eſt natura peccati inducere inclinationem univerſalem ad omne genus objecti delectabilis. Nec obſtat peccatum Adæ fuiſſe originale, & peccatum naturæ. Quia illud peccatum in Adamo actuale, & personale fuit, ejuſdemque omnino efficaciam, ac eſſet in Eva, & Adamo non peccante in poſteris ipſius. Originale autem, & peccatum naturæ dicitur extrinſecè, quia una cum origine, & nativitate à tota natura contrahitur. Igitur rebellio univerſalis, non eſt contracta poſt peccatum ex nativa, & directa virtute peccati, ſed indirecta ſolum removenſe donum juſtiæ originaliſ frænantis motus inordinatos appetitus.

x i i. Confirmatur ex doctrina Auguſtini revocantis rebellionem appetitus in natura lapſa, in ſolam remotionem gratiæ, & non in virtutem nativam peccati. Ergo ſecluſa gratia detrahente rebellionem, neceſſario illa inefſet naturæ, & de facto peccatum illam induxit ſolum removenſe gratiam prohibentem. Sic Auguſtinus lib. 11. de Geſeſi c. 31. *Moſ ut præceptum tranſgreſſi ſunt, intrinſecus gratia deſerente omnino nudati in ſua membra oculos iniecerunt.* Similiter lib. 13. de Civitate cap. 13. *Gratia deſerente divina de corporum ſuorum nuditate conſuſi ſunt.* Et lib. contra Iulianum cap. ult. *Qui veſtitus gratia non habebat in ſuo corpore quod puderet, ſpoliatuſ gratia ſenſit, quod operire deberet.* Præmiſerat cap. 13. *Inobedientia libidinis adverſus hominis inobedientiam, quam in ligno amiſit, Deo deſerente ſurrexit.* Audis libidinem, conſuſionem, pudorem, ſolo Deo, & gratia deſerente, ſpoliatumque ſola gratia nec aliud agente peccato, quam remotionem gratiæ, hominem contraxiſſe. Vnde ſumpta eſt communis D. Thomæ, & Scholaſticorum doctrina, peccatum induxiſſe rebellionem concupiſcentiæ ſolum indirectè, removenſe gratiam prohibentem illius. Ergo remota gratia, etiamſi nullum eſſet peccatum, ſurrexiſſet libido, & exiſtiſſet rebellio concupiſcentiæ.

x i i i. Quinta ratio. Si qua ratione, ſecluſo peccato, non eſſet naturalis homini concupiſcentia & rebellio appetitus, maxime quia Deus eſt autor

pecca-

peccatorum quæ ex concupiscentia orientur. Hac enim unica ratione Theologica arguunt contra nostram sententiam adversarii. At Deus non esset autor peccatorum, quamvis esset homini naturalis concupiscentia. Ergo potest concupiscentia, secluso peccato admitti homini naturalis. Assumptum probatur. Primum ex Augustino superius relato: *Ignorantia, & difficultas, etiam si essent hominis primordia naturalia, nec sic culpandus Deus, sed laudandus esset.* Secundò, quia adhuc post eos concupiscentiæ motus liberum est voluntati consentire, aut dissentire illis; peccatum autem, non sensus, sed consensu fit. Tertio, quia modò post Adæ peccatum consentire eis motibus peccatum est distinctum à peccato Adæ, quare & poena sensus castigantur delinquentes: Item Deus creans naturam sic rebellem non est causa ejus peculiaris iniquitatis, qua delinquit hominis voluntas, ergo simili ratione posset contingere pugna ista ante peccatum, quin voluntas necessario adigeretur ad peccandum, & Deus esset peccatorum autor.

xiv. Dices: Deus non esset peccatorum autor per concursum immediatum præstitum in actum peccati, per quem modo autor peccati non est, sed per concursum mediatum præstitum in concupiscentiam, cujus tunc esset autor, & modo non est, quia modo ea non habet ortum à Deo, sed à peccato Adæ. Sed contra. Modo peccatum Adæ non est causa physica concupiscentiæ, sed solum moralis; eum modo physicè non existat; quod enim volunt Baiani ex peccato Adæ derivari in posteros occultam qualitatem malignam, quæ causet physicè concupiscentiam, insanum est, & refutabimus lib. sequenti: atque adeò Deus solus est modo causa physica concupiscentiæ creando naturam, quam illa seclatur. At etiam ante peccatum Deus solum esset causa physica concupiscentiæ per creationem naturæ, & non moralis per intentionem directam ipsius, quia illam solum produceret, quod esset necessario sectaria naturæ, intendens, ut ejus inclinatio non prævaleret, sed potius ad victoriam, & meritum altius naturæ deserviret, sicut modo intendit, ergo Deus tunc non esset potius autor peccati, quam modo.

xv. Confirmatur, & explicatur. Faber conficiens ferrum non est autor rubiginis, nec animal generans prolem suapte conditione mortalem autor est mortis naturalis ipsius, quia rubigo ferro, & mors proli contingit præter intentionem causæ ex nativa conditione effectus obnoxia tali defectui. Ergo pariter Deus non erit autor concupiscentiæ creans naturam obnoxiam tali defectui, quia ea ex propria conditione naturæ, & non ex directa intentione causæ existit. Iterum explicatur, & confirmatur. Ea imperfectio effectus imputatur causæ, quæ à causa evitabilis est, scilicet quia effectus est capax perfectionis contrariæ, & ex imperfectione causæ, seu causalitatis contingit effectui; non verò ea, quæ inevitabilis est à causalitate causæ, quia effectus suapte natura fert nativam talem imperfectionem. Non enim potest verti vitio, & imperfectioni causæ, quod homo edatur imperfectior Angelo, & leo mortalis, quia tales imperfectiones sequuntur naturam effectus, & à causa inevitabiles sunt; scilicet quia altior non est naturalis conditio effectus, ut has imperfectiones prohibeat. Nec autor naturæ tenetur rebus creatis præstantiora conferre, quam fert limitata ipsius natura; vertitur tamen imperfectioni causæ,

scilicet parenti fabricanti, quod proles edatur fabricans, quia proles capax est sanitatis, & ex imperfectione, & febre parentis non editur sanus. Ergo si natura rationalis suapte conditione ferat esse in delectabilia pronam, & ea pronitas ex natura rei est inseparabilis ab illa, non potest verti vitio, & dedecori auctoris naturæ, quod illam edat obnoxiam concupiscentiæ, quia suapte natura seclusa providentia supernaturali, non est capax altioris perfectionis.

xvi. Præterea, esto Deus sit autor concupiscentiæ, ut plerique volunt, quia concupiscentia non est peccatum, nec moraliter mala, adhuc Deus non esset autor peccati. Quia Deus sic est autor concupiscentiæ inclinantis in turpia, ut concursus præstitus concupiscentiæ sit debitus Deo, pertinentque ad munus necessarium auctoris naturæ, & simul sit autor inclinationis in honesta per cogitationem, & affectionem honestatis, dictamenque rationis prohibens turpia, intendatque directè actionem honestam, & non turpem, victoriamque partis rationalis, & non concupiscentiæ; nam adhuc voluntas manet libera, & indifferens ad utrumque extremum honestatis, & turpitudinis amplectendum. Deus autem non potest censerī autor amoris turpis potius, quam amoris honesti per concursum sibi debitum indifferentem ad utrumque inclinantem, & paratum, intendentemque & suadentem amorem honestum potius, quam turpem: quia in eo concursus sic indifferenti ad turpia præstando Deus excusabilis est ex munere causæ primæ, & voluntas non est excusabilis in eo determinando ad turpia potius, quam honesta, contra intentionem, & suasionem Dei. Ergo sola voluntas creata, & non Deus erit autor amoris turpis.

xvii. Sexta, & postrema ratio. Deus suscitavit plures mortuorum, liberos à peccato originali, rebellioni concupiscentiæ subjectos. Si autem conditio propria naturæ immunis à peccato ferret immunitatem à concupiscentia, alienum à Deo esset, miraculis uti post delectum peccatum ad naturam sic obnoxiam edendam in lucem, sicut esset alienum à Deo in tua sententia ante peccatum. Nam ea concupiscentia non habet originem ex peccato, cum mortuus suscitatus, à peccato imminis sit, v. g. Lazarus, nec Adæ peccatum induxerit mortem animæ renatis per miraculum, sed natis per generationem posterorum. Ergo natura rationalis fert secum concupiscentiam, decentissimeque potest Deus homini immuni à peccato eandem, quam homini lapsò, rebellionem permittere.

SECTIO II.

Refelluntur aliqua argumenta pro obedientia appetitus naturali, & debita primo homini ante peccatum.

xix. Primum arguitur ex sacris litteris Nam I Ioan. 2. dicitur: *Omne, quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ, quæ non est ex Patre, sed ex mundo.* At si ante peccatum esset homini naturalis concupiscentia, illa non esset ex mundo peccante, sed ex Patre creante. Item Rom. 7. *Nunc autem jam non ego operor illud (scilicet quod odi malum) sed quod habitat in me peccatum. Scio enim, quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum.* Peccatum

tum habitans in carne, & operans malum absque consensu Pauli censetur, communi interpretatione, concupiscentia. At peccatum non potest esse naturale naturæ rationali. Tum quia potior ejus pars est rationalis, cui adversarium est peccatum, ut subdit Paulus: *Condelector legi Dei secundum interierem hominem; video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis.* Tum quia Deus conferens homini concupiscentiam, conferret illi peccatum. Sic Michaël Baius lib. de prima hominis iustitia cap. 3. In quorum confirmationem adducit plura Augustini testimonia, quæ concupiscentiæ adscribunt iniquitatem, malitiam, peccatum & contrarietatem cum Deo, & lege divina.

xx. Ad testimonium Joannis responderi posset, in eo non negari concupiscentiam esse à Patre, sed solum superbiam vitæ; quia illud: *quæ non est ex Patre, sed ex mundo,* ad solum videtur referri superbiam, cujus proximè meminerat; nam si complecteretur etiam concupiscentiam carnis, & concupiscentiam oculorum, quas à superbia vitæ distinguit, non uteretur loquutione singulari, sed plurali, scilicet *quæ non sunt ex Patre.*

xxi. Cæterum quia communi interpretatione ea negatio accommodatur etiam concupiscentiæ, aliter respondeo. Ioannes non loquitur de concupiscentia prout à nobis differitur. Quippe sermo illi est de concupiscentia carnis, & oculorum deliberata, & comprehendente liberum voluntatis consensum, desiderio scilicet, & amore libero voluptatis carnalis, & vanitatis mundanæ: qua ratione concupiscentia non est à Deo, cum sit verè, & propriè peccatum. At nobis est disputatio de concupiscentia indeliberata, & prævertente consensum liberum voluntatis, de motibus scilicet appetitus sensitivi necessitate pulsantibus animum ante voluntatis consensum, & consequentibus necessario appetitivam naturam. Probat manifestè contextus: nam proximè præmiserat Ioannes: *Nolite diligere mundum. si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo.* Differit igitur de dilectione mundi contraria charitati, proximèque subdit: *Mundus transiit, & concupiscentia ejus. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum.* At non transit inclinatio concupiscentiæ, sed consensus, nec manet in æternum affectus charitatis illi contrarius, nisi deliberatus, & efficax, faciensque voluntatem Patris. Quare Augustinus in Psalm. 81. sic exponit: *Non habendo concupiscentiam mundi, non vos subjugabit, nec desiderium carnis, nec desiderium oculorum, nec ambitio sæculi; facitis locum caritati venientis, ut diligatis Deum, quia si fuerit ibi dilectio mundi, non ibi erit dilectio Dei, ut quo modo Deus est æternus; sic & vos maneat in æternum.* Itaque hortatur depone concupiscentiam liberam, seu dilectionem carnalem, & mundanam contrariam charitati, & peccatoris propriam; concupiscentia autem nostræ disputationis, non est charitati contraria, nec propria peccatoris, sed justis communis.

xxii. Secundò: concupiscentia etiam indeliberata, non est à Deo, sed à mundo, quia de facto non extitisset, nisi intervenisset peccatum, & re ipsa existit contra intentionem Dei statuentis hominem servare immunem à concupiscentia, cum primum eum condidit, solumque hominis peccatum concupiscentiam in totam naturam invexit: quemadmodum mors peccatoris non dicitur esse à Deo, sed à peccato, quia in poenam peccati de facto statuta est,

& non interveniente peccato non intervenisset. Tertio denique, concupiscentia indeliberata etiam in statu naturæ puræ non esset à Deo, scilicet per se intendente, sed solum consequenter, & ratione defectuosæ naturæ, ut secl. præterita exposuimus.

xxiii. Ad testimonium Pauli respondeo. Nulibi licet Paulum interpretari, concupiscentiam appellare peccatum, quia verè, & propriè peccatum sit; sed quia ex peccato est, & ad peccatum inclinatur, ut decernit Tridentinum sess. 5. decreto de peccato originali: *Hanc concupiscentiam, quam aliquando Apostolus peccatum appellat, sancta Synodus declarat, Ecclesiam Catholicam nunquam intellexisse peccatum appellari, quod verè, & propriè in renatis peccatum sit, sed quia ex peccato est, & ad peccatum inclinatur. Si quis autem contrarium senserit, anathema sit.* Itaque Catholicè sentiri non potest, concupiscentiam esse verè, & propriè peccatum. Duoque desiderantur, ut etiam improprie appelleretur peccatum, & eam ex peccato esse, & ad peccatum inclinare. Quare cum in statu puræ naturæ ex peccato non esset, sed ex naturæ conditione, nec improprie tunc peccatum, sicut modo usurpatione Pauli, appellari posset.

xxiv. Ratio discriminis est, quia concupiscentia ex peccato proveniens constituit hominem ex se in statu damnationis, scilicet indignum omni beneficio gratiæ efficacis, tam naturalis, quam supernaturalis, quo possit vitare peccatum, in quod concupiscentia inclinatur, adeoque infallibiliter connexa est concupiscentia cum peccato, ut peccatum dici possit. Concupiscentia verò ex pura naturæ conditione contingens, non constitueret hominem in eo damnationis statu infallibiliter cum peccato connexum, quia capax esset, cui Deus beneficium gratiæ efficacis, saltem naturalis, quo peccatum vitaret, largiretur; nam etiam in statu puræ naturæ poterat Deus beneficiis naturalibus hominem subvenire, & inter alia potissime auxiliis efficacibus gratiæ naturalis. Quin probatissimum mihi est, Deum in eo statu teneri aliquibus hominibus ea auxilia impertiri, quæ licet non essent his, aut illis in individuo debita, tamen debita essent toti naturæ, non solum ad unum, aut alium præceptum implendum, sed etiam ad totam legem servandam, ut status puræ naturæ ab statu naturæ damnatæ discernatur, & intentio præcipua auctoris naturæ in tota specie humana non evanescat omnino, sed in aliquibus suum finem consequatur, ut alibi latius expono.

xxv. Secundò respondeo. *Peccatum*, quod in Paulo operatur malum, eo loci non significat concupiscentiam indeliberatam prævenientem liberam voluntatis consensum, sed deliberatam cum libero voluntatis consensu ab ipsa concupiscentia dividuo: atque ita potest concupiscentia esse naturalis, & necessaria puræ naturæ, quin peccatum illi naturale, & necessarium sit. Nam communis est interpretatio; Paulum eo loci non suam propriam iustitiam, sed alienam peccatoris personam inducere, in quo concupiscentiæ accidit frequens voluntatis consensus, licet ipsa concupiscentia instigante inductus. Ita Origenes, & Chrysostomus in eum locum, Basiliius in re. brevi. resp. 16. Ambrosius lib. 2. de Abrahami c. 16. Theodoretus l. 3. de Iacob & vita beata c. 4. lib. de Isaac & anima c. 12. Hieronymus in Danielém & epist. 141. ad Algas q. 8. nec non Augustinus l. 1. contra secundam epist. Pelagianorum c. 10. lib. 6. contra Iulianum c. 10. & Cassianus collat. 22.

xxvi. Si autem personam iusti inducat Paulus,

peccatum, denotabit consensum non plene, sed semiplene deliberatum, etiam à concupiscentia dividuum, & cum iustitia, & sanctitate componibilem. Frequentia enim sunt etiam iustis venialia peccata, quæ pulsantibus animum motibus inordinatis appetitus, ex surreptione, & consensu semiplene deliberato irrepunt, juxta illud 1 Joannis 1. *In multis offendimus omnes. & si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.*

xxv. Si verò opponas, Paulum ibi proferre, se non operari illud: *nunc autem jam non ego operor illud*: si autem liber voluntatis consensus illud operaretur, jam Paulus ipse esset illius mali operator. Respondeo: Paulus negat, se operari illud, quia non omnino volens, sed aliqua ratione nolens operatur malum, siquidem præmiserat, se agere quod odit malum. Posteaque subjungit: *Si autem quod nolo, illud facio: jam non ego operor illud.* Itaque colligit se non operari malum, cui consentit, quia nolens præstat consensum, scilicet per displicentiam malitiam, sive inditam à natura, sive infusam à Deo.

xxvi. Hinc lucem accipiunt testimonia Augustini in genere objecta à Michaële Baio, concupiscentiam peccatum, iniquitatem, malam & contrariam Deo infamantia, quia eodem, quo Paulus sensu Augustinus loquutus est. Tum scilicet concupiscentiam non vocari verè, & propriè peccatum, sed impropriè, quia ex peccato est, & ad peccatum inclinatur. Tum eam usurpationem non cadere in concupiscentiam indeliberatam, prout est naturalis homini, sed deliberatam per consensum voluntatis, prout est illi libera. In specie testimonia Augustini producemus, & explanabimus; ubi contra Baïum, & Baianos, nostrique sæculi hæreticos statuerimus concupiscentiam præcurrentem liberum voluntatis consensum, non esse verè, & propriè peccatum, nec à Deo lege sua prohibitum.

xxvii. Arguitur secundo ex Tridentino sess. 5; Decreto de peccato originali docente, hominem per originale peccatum incurrisse potestatem diaboli, & secundum corpus & animam in deterius immutatam esse: scilicet, quia rebellionem appetitus induxit. Tamen homo ante peccatum in statu puræ naturæ, non esset sub potestate diaboli, nec deterius secundum corpus, & animam, quam fuit in statu innocentie, aut esset suæ naturæ relictus.

xxviii. Respondeo. Homo ratione peccati originalis incurrit potestatem diaboli, etiam seclusa concupiscentia, quia peccatum ipsum in ejus servitutem iniecit, quippe privavit hominem jure protectionis divinæ, qua ab externo diaboli impetu liberaretur; quo jure ante peccatum privatus non esset. Item secundum corpus & animam, in deterius commutatus est. Scilicet in deterius quam erat re ipsa ante peccatum, quia rebellionem appetitus, & mortem, innumeratque alias misérias, à quibus erat immunis in statu innocentie quoad corpus, per peccatum contraxit, & spoliatus quoad animam fuit donis intrinsicis iustitiæ originalis, & gratiæ, indignusque positivè redditus omnis beneficii tam naturalis, quam supernaturalis, donabilis à Deo, poenitque ab ipso infligendis subiectus. Unde etiam in deterius, quam esset in statu puræ naturæ commutatus fuit; quia in eo non contraheret odium inimicitie divinæ, nec indignitatem positivam beneficiorum Dei, nec positivam dignitatem poenarum.

xxx. Arguitur tertio. Quamvis concupiscentia verè, & propriè peccatum non sit, non possit

Deus excusari Autor peccati consequentis concupiscentiam, quia una cum illa tantum impetum indidisset in peccatum, ut ab homine in statu puræ naturæ superari non posset, connexisque omnino esset is status cum peccato, siquidem relictus homo suis viribus, secluso beneficio gratiæ, quod ab statu puræ naturæ alienum est, non posset vitare peccatum, cum communis Scholasticorum sententia doceat, Ecclesiæque, & Augustini doctrina sit, hominem non posse suis solis viribus absque auxilio gratiæ totam legem implere, nec tentationes, saltem graves, quales in eo statu concupiscentia excitaret, superare, imo nec ullum bonum opus morale perficere.

xxxi. Confirmatur: Deus existit Autor specialis boni operis moralis per auxilia interna gratiæ, suadentia, & moventia voluntatem in illud agendum, etiam si relinquatur voluntas indifferens ad non agendum. At major esset tum suasio, & instigatio concupiscentiæ ad pellendam voluntatem in peccatum, quam modo est motio, & suasio gratiæ ad bonum opus morale. Ergo existeret Deus per concupiscentiam autor peccati, non obstante indifferentia voluntatis ad illud omittendum, sicut modo est Autor boni operis per auxilia gratiæ.

xxxii. Respondeo. In statu puræ naturæ concupiscentia esset in homine cum potestate antecedenti vitandi peccatum, atque adeo impetus concupiscentiæ connexionem antecedenti non induceret peccatum, sed is posset absolute ab homine superari. Tum quia si potestate vitandi peccatum destitutus esset, careret libertate necessaria ad peccandum, quæ vindicat potestatem non peccandi. Tum quia naturæ rationali debita est potestas, & auxilium sufficiens ad sectandum honestum, & implendum præcepta naturalia, quæ ipsam obligant. Qua de re superior erit sermo progressu.

xxxiii. Hinc volunt plerique, communem Augustini, & reliquorum Patrum doctrinam de necessitate gratiæ ad implendum totam legem, & superandum motus concupiscentiæ, præsertim graves, intelligendam esse de sola potestate consequenti, & efficaci, non verò de antecedenti, & sufficienti. Verum non rectè id sentiri, & exponi, multis evicimus tom. 2. de ente supernaturali disp. 105. sect. 6. & disp. 114. sect. 5. Quare Dei gratia necessaria admittenda est ad potestatem antecedentem eorum actuum, de quibus Patres differuerunt. Quippe de ea impletionem legis, & victoria tentationum differuerunt, quæ esset meritoria, & salutaris in vitam æternam, quam Pelagiani solis viribus arbitrii possibilem contendebant, non verò de ea, quæ meritoria, & salutaris non esset in vitam æternam, qualis non esset, quæ à nobis in statu puræ naturæ potestati antecedenti ipsius absque auxilio gratiæ Theologicæ adscribitur. Nam ut copiosè exposuimus tom. 1. de ente supernaturali disp. 44. sect. 7. & tom. 2. disp. 105. sect. 2. & seq. omnis actus salutaris est intrinsicè supernaturalis, & auxilia gratiæ, quæ ad salutariter agendum exquisierunt Patres, & Concilia contra Pelagium, non fuerunt entitate naturalia. Ad actus autem intrinsicè supernaturales necessitate antecedenti requiritur gratia; & gratia entitate supernaturalis desiderari nequit, nisi ad actus, ad quos potestas antecedens naturæ insufficientis est. At præter actus intrinsicè supernaturales admittendi sunt possibile actus alterius generis intrinsicè naturales, quibus præcepta naturalia impleri, & tentationes ipsorum observantia obstantes superari queant, &

vires

vires naturæ puræ absque novo auxilio gratiæ sufficiant, ut progressu statuemus.

xxxiv. Ad hæc; status puræ naturæ non excludit beneficia gratiosa naturalia, ac proinde nec auxilia gratiæ, quæ à Deo ut Autore beneficio naturæ dispensari possunt, & propria non sunt status gratiæ sanctificantis, & elevationis supernaturalis naturæ in finem supernaturalem vitæ æternæ, ut statui-mus disp. ult. de ente supernaturali sect. 27. & alibi sæpe. At auxilia gratiosa naturalia possunt contra impetum concupiscentiæ prævalere reddendo facilem totius legis obedientiam, tentationumque etiam gravium victoriam, sive extensionem, sive multiplicationem cogitationum, & affectionum honestarum naturalium superiori, quam à causis naturalibus potest excitari, qualiter possunt cogitationes, & affectiones supernaturales prævalere ad virtutum actus supernaturales agendos, ut exposuimus disp. 114. sect. 20. de ente supernaturali.

xxxv. Ad confirmationem respondeo. Multiplex est discrimen inter concupiscentiæ, & auxiliorum gratiæ impulsum humanæ voluntati impressum, ut impulsus auxiliorum gratiæ Deum constituat Autorem morale boni operis, & impulsus concupiscentiæ non constituat eundem morale Autorem operis mali. Primum concursus concupiscentiæ redditur à Deo ex munere causæ primæ debito naturæ, scilicet quia debet Deus creare naturam cum proprietatibus ipsi annexis, inter quas est concupiscentia. Concursus verò auxiliorum gratiæ non redditur ex tali munere, & debito causæ primæ, sed supra debitum, & exigentiam naturæ dispensatur. Aliter autem imputatur opus concurrenti ex debito, quam sine debito; aliter enim mihi tribuitur occisio facta à Petro, si ei exhibeam gladium ipsius Petri, quem debeo; aliter si exhibeam meum, quem non debeo; & aliter submersio navis nauclero, qui potest, & tenetur vitare; & aliter ei, qui vitare illam non tenetur. Secundò Deus auxilia gratiæ largitur ex intentione boni operis, in quod voluntatem humanam impellunt. Concupiscentia verò non confert ex intentione operis mali, ad quod eandem instigat. Tertio sic homo motibus concupiscentiæ tangitur, ut simul Deus legibus externis, & suasionibus internis sollicitetur, ut eis reluctetur. Sic verò auxiliis gratiæ pulsatur homo, ut Deus nullis suasionibus, nec internis, nec externis dissensum, sed consensum potius procuret.

xxxvi. Arguitur quartò pro Baio. Si Deus ante peccatum inderet concupiscentiam hominibus, totum genus humanum suapte natura, & conditione esset destinatum æternæ damnationi; imò nulla esset inter puram naturam, & damnatam differentia. Nam licet potestate antecedenti, & physica posset homo absque peccato gravi è vita decedere, tamen potestate morali, & consequenti non posset, infallibilique esset, omnes homines decessuros in peccato, & æternis cruciatibus mancipandos; qualis est conditio naturæ damnatæ; quæ potest physicè, non verò moraliter vitare peccatum. Communis enim Theologia docet, hominem non posse diu vivere sine peccato, nec totam legem implere destitutum auxilio gratiæ, cujus esset expertus pura natura.

xxxvii. Respondeo. Inprimis magna esset differentia inter puram naturam, & damnatam. Prima; quia pura natura posset potestate etiam morali plura opera bona moralia perficere, pluraque præcepta naturalia implere, scilicet ea, quibus graves

tentationes non obstarent, quia ad ea agenda necessaria non est gratia auxilians etiam philosophica, ut vidimus de ente supernaturali disp. 114. sect. 13. Natura autem damnata nequit ea potestate ullum præceptum implere, nec ullum opus bonum perficere. Secunda; quia pura natura ex se non est incapax auxiliorum naturalium efficacium, quibus re ipsa totam legem observet, cum eorum indigna non sit, nulloque peccato eis resistat; natura verò damnata eorum incapax est, cum sit positivè indigna eorum, & suo peccato eis resistat. Tertia; natura damnata alio, quam concupiscentiæ impetu, eoque vehementiori ducitur ad sectandum turpe, nempe ex desperatione salutis, ex odio intestino Dei, ex obstinata sui status conditione; quocirca auxilia efficaciam, quæ in natura damnata sortitura sunt effectum boni operis, debent esse ex se miraculosa, & supra omnem providentiam ordinariam dispensabilia, ut sua efficacitate intrinseca possint prævalere magnitudini impetus oppositi. Natura verò pura nullo alio, quam concupiscentiæ impulsu movetur in turpe, ideoque ejus auxilia efficaciam gratiæ, ut consensum voluntatis fortiantur, tantam energiam intrinsecam non desiderant, à Deoque ut Autore naturæ citra miraculum dispensari possunt.

xxxviii. Deinde respondeo. Pura natura, etiam secluso beneficio gratiæ, non esset ex se tota in ruinam itura, & æternæ damnationi mancipanda. Quod bifariam explico. Primum, quia auxilia efficaciam ad diu vivendum sine peccato, & totam legem implendam necessaria, licet indebita sint individuis hominum determinatè, & in particulari; debita tamen sunt toti speciei in aliquibus individuis indeterminatè. A priori quidem; quia recta providentia unius speciei videtur exigere, ut aliqua ejus individua finem consequantur, in quem diriguntur, mediaque ad ejus adeptionem efficaciam obtineant, si intra ejus ordinem, & dispositionem continentur, monstroque providentia esset, quæ toti speciei penitus subtraheret talia media. At media efficaciam ad vitam diuturnam à peccato immunem, & totius legis obedientiam consequendam necessaria, sunt dispensabilia à Deo ut Autore naturæ, & intra ordinem naturalem continentur, cum possint naturales cogitationes, & affectiones honestæ eum effectum sortiri, ut sæpius monuimus.

xxxix. A posteriori verò; quia si toti speciei deficerent media efficaciam beatitudinis naturalis consequendæ, & æternæ damnationis vitandæ, infallibilique esset omnibus hominibus de futura, nulla esset hominibus spes salutis, sed omnes desperarent illam adipisci, cum spes nitatur in judicio eventus, non solum physicè, sed etiam moraliter possibilis, & aliquando futuri. At leges morales providentiæ vendicant, ut detur locus spei præmii, sicut timori poenæ. Ergo ex legibus providentiæ morales debita essent aliquibus individuis speciei humanæ auxilia efficaciam ad totam legem implendam, & vitam diuturnam sine peccato agendam.

xl. Secundò quia licet homini puro secundum se non deberentur auxilia efficaciam ad totius legis observantiam, ei tamen ut benè moraliter agenti, & singularia aliqua præcepta adimplenti deberi possunt auxilia, quæ in morali ejus potestate cætera opera constituent. At plura opera bona moralia agere potest, & plura singularia præcepta se junctim occurrentia adimplere intra ordinem naturæ sine auxilio gratiæ, ut constat ex disp. 114. de ente supernaturali.

rali. Ergo daretur locus saluti hominis in statu puræ naturæ, quin esset infallibilis mors, & damnatio ipsius: Atque adeo non solum physica, sed etiam moralis potestas vitandæ damnationis æternæ competeret, cum in ejus potestate morali essent ea opera agere, per quæ cætera ejus potestati morali relinquenterentur, dispositis à Deo auxiliis uberioribus, quam communis causarum secundarum concursus ferret, hominisque damnati absque eis auxiliis vitio deputandum esset, quod eis caruerit.

XLII. Urgebis. Plures hominum, qui opera moralia, & præcepta adimpleri facilia absque auxilio gratiæ exequerentur, decederent cum peccato, & damnarentur, sicut modo contingit in statu naturæ reparatæ, in quo abundantior est copia auxiliorum gratiæ. Ergo eis operibus non esset annexa collectio auxiliorum efficacium ad totius legis observantiam necessaria. Nam cum auxiliis efficacibus nulla esset legis violatio, atque damnatio. Respondeo. Operibus elicitis communi cogitationum, & affectionum honestarum concursu absque gratia speciali Dei supra debitum naturæ disposita non annexeretur copia auxiliorum efficacium ad cætera totius vitæ opera, & præcepta perficienda; sed auxilium ejus perfectionis entitativæ, quod redderet possibilem, non solum physicè, sed etiam moraliter, hoc est, facilem adimpletionem sequentis præcepti, etiam si occurrat gravis tentatio, quale nunc in statu naturæ reparatæ disponitur, & exposuimus disp. 114. sect. 20. de ente supernaturali. Cum eo tamen auxilio posset homo præceptum violare. Si violaret, quamvis deinde relinqueretur communi cursui providentiæ naturalis, & aliis peccatis implicitus damnaretur, non esset constituta salus supra ejus potestatem moralem, siquidem potuit morali potestate violationem primam vitare, & plures eam vitabunt. Si cum eo auxilio præceptum adimpleret, provideretur similiter ad supervenientis præcepti obedientiam auxilium ejusdem conditionis, quin ad reliqua illud deficeret, nisi ob culpam, & violationem præcepti antecedentem, qua non interveniente, consequeretur salutem, & beatitudinem naturalem. Quia tamen illud provideretur à Deo titulo honorum operum antecedentium, aut antecedentis innocentie, non computatur inter auxilia gratiæ etiam naturalis quoad suam entitatem. Posset tamen quoad efficaciam gratiosum esse, si illud Deus largiretur efficax; quia poterat aliud providere, quod præcepti adimpletionem constitueret facilem, & moraliter possibilem, quin esset efficax, sed inefficax. Itaque debita solum asseritur moralis potestas salutis, non autem efficacia auxilii, impetu primo concupiscentiæ, aut tentationis urgente, etiam si auxilium necessarium sit entitate perfectius, quam illud, quod communis causarum secundarum concursus excitare potest.

SECTIO III.

Proponuntur argumenta Augustini confiscentis cum Iuliano Pelagiano pro conditione naturali hominis immuni à rebellionem appetitus.

XLIII. **H**Is accedunt aliqua testimonia Augustini, quæ adeo expressa volunt adversarii pro sua sententia, ut non vereantur, omnes Scholasticos Pelagianismi, & Machæismi accusare. Id arguunt ex pugna, quam iniit

Augustinus cum Iuliano Pelagiano. Volunt enim, confiscentum Augustini cum Iuliano fuisse eundem cum eo, quo ipsi cum assertoribus puræ naturæ confiscent. Quippe Iulianus nunc existentem asseruit statum puræ naturæ cum motibus inordinatis concupiscentiæ homini naturalibus absque peccato, & iustitia originali præcedenti. Augustinus verò eum statum nunc existentem ex parte concupiscentiæ improbat eis argumentis, quæ pari efficacia possibilem quoque explodunt.

XLIII. Primum enim est; quia motus concupiscentiæ sunt mali, quos Iulianus bonos esse naturaliter contendebat. Nulla autem operatio mala potest esse naturæ rationali naturalis, & consentanea, ut ultro fatebatur Iulianus. Sic Augustinus lib. 3. contra Iulianum c. 13, 14, & 21. lib. 4. c. 2. lib. 5. c. 7. lib. 6. c. 17. lib. 2. de nupt. c. 9, 13, & 19. lib. 2. oper. imperf. fol. 101, & 329. & aliis in locis. At hæc ratio æquè possibilitatem, & existentiam concupiscentiæ homini absque peccato naturalis evertit.

XLIV. Secundum est; quia concupiscentia carnis non est à Deo, cum adverteretur spiritui. Si autem ad naturalem hominis constitutionem pertineret, esset à Deo. Sic Augustinus lib. 3. contra Iulian. cap. 23. lib. 4. cap. 13. lib. 5. c. 7. & ult. At quis non consideret, concupiscentiam etiam in statu possibili puritatis, sicut in existenti, quem adstruebat Iulianus, fore adversariam spiritui, & à Deo.

XLV. Tertium; Concupiscentiæ motus, & actus sunt desideria peccandi. Desideria autem peccandi non possunt innata, & naturalia esse homini; nam licitum est quod naturaliter libet; desideria verò peccandi licita esse non possunt. Ita Augustinus lib. 2. contra Iulian. c. 5. lib. 3. c. 20. lib. 4. c. 2, & 14. lib. 5. c. 7. lib. 6. c. 15 & 16. lib. 1. oper. imperf. fol. 102 & 159. At in statu quoque possibili eadem desideria peccandi essent innata, & connaturalia concupiscentiæ, & homini, sicut modo sunt.

XLVI. Quartum; Non est licitum motibus concupiscentiæ consentire. Si autem ejusmodi motus essent homini naturales, prout à Deo conditus est, licitum esset eis motibus consentire. Quod argumentum idem probat de pura natura possibili. Sic arguit Augustinus lib. 4. contra Iulian. c. 14, 16 & 26. lib. 5. c. 7. lib. 2. oper. imperf. fol. 443.

XLVII. Quintum; Matrimonium institutum est in remedium libidinis, & concupiscentiæ; atque adeo concupiscentia, & libido est morbus naturæ rationalis. Morbus autem non potest esse naturalis homini, cum cæteris animantibus sanitas connaturalis sit. Ita lib. 1. de nupt. c. 8. lib. 2. contra Iulian. c. 7. lib. 3. c. 15 & 25. lib. 4. c. 2. Quod etiam urget circa statum puræ naturæ possibilem, siquidem in eo etiam liceret Matrimonium, & in remedium incontinentiæ institueretur.

XLVIII. Sextum; Pudor est individuus comes libidinis, ideoque membra genitalia, in quibus ejus calor præcæteris prodit, verenda, pudendaque & sunt, & ex ipso naturæ instinctu dicuntur. Nihil autem homini absque peccato connaturale potest esse ipsi pudendum, atque verendum. Sic Augustinus lib. 1. ad Bonif. c. 16 & 17. lib. de pecc. orig. c. 34. ser. 31. de verbis domini c. 1. lib. 2. de nupt. c. 9. lib. 3. cont. Iul. c. 10. lib. 4. c. 15 & 16. lib. 5. c. 2. At hic pudor etiam comitaretur motus libidinis in statu possibili puræ naturæ, quem examinamus.

XLIX. Septi-

XLIX. Septimum; Impossibile est, ordinem postulare naturalem, ut animus repugnet sibi, & quidem ut pars ejus inferior superiori non solum repugnet, sed etiam dominetur. Si autem concupiscentia spiritui repugnans pertineret ad hominis constitutionem naturalem, animus ordine naturali sibi repugnaret, & pars inferior superiori dominaretur. Colligitur ex iis, quæ docet lib. 2. contra Iul. c. 8. lib. 1. de doct. Christ. c. 24. lib. de fide. & symbolo. c. 10. lib. 2. de peccat. mer. c. 22.

L. Octavum denique; quia Augustinus probat peccatum originale inficiens totam naturam humanam nobis inesse ex concupiscentia captivante nos in legem peccati, quia tantum malum, quantum est omnium in nobis peccatorum feminarium aliunde, quam ex peccato, toti generi humano inesse non potest. Sic lib. 6. contra Iul. c. 15, 19, 21 & 22. Imò peccatum originale in ipso concupiscentiæ malo collocat Augustinus, ut ex professo contendunt adversarii. Ergo non potest homini ex naturali ipsius conditione seculo peccato convenire.

SECTIO IV.

Confiscentus Augustini cum Iuliano alius prorsus est ab eo, quo Baiani cum assertoribus puræ naturæ confiscent.

LI. **V**T præterita argumenta explicentur, præmittendum est, controversiam Augustini cum Iuliano Pelagiano de carnis concupiscentia, atque libidine initam, distare longissimè ab ea, qua nos, & Baiani dividimur. Princeps confiscentus Augustini cum Pelagio fuit de peccato originali, quod Iulianus contra Augustini, & totius Ecclesiæ doctrinam negabat in posteris Adæ transfundi. Ut hunc debellaret errorem inter alia argumenta illud primum Augustinus conficit ex innumeris malis assilgentibus posteros Adæ, tam parvulos, quam adultos, quæ nisi in poenam, & vindictam peccati originalis naturæ rationali ex providentia, qua Deus primum instituit naturam, eorum malorum expertem, evenire non poterant. Inter hæc mala pœnalitatem maximum omnium objecit libidinem, & concupiscentiam carnis, rebellem spiritui atque rationi, quam omnes experimur. Nam cum natura primum condita in Adamo, ab eo malo immunis fuerit, quippe quæ in ea felicitate, & pace interna creata fuit, ut omnes appetitus sensitivi motus, rationis, & arbitrii imperio obsequentes experta sit, non potuit concupiscentiæ rebellionis, quæ in se mala est, & omnium malorum origo, posterorum naturæ subjacere, nisi propter aliquod peccatum universæ naturæ commune. Sic arguit passim in libris, quos contra Iulianum exaravit.

LI. Iulianus verò, ut se ab hoc argumento expedit, constanter negavit, Adamum in Paradiso expertem fuisse rebellionis concupiscentiæ, affirmans concupiscentiam rebellem spiritui non esse malam homini, sed bonam, atque laudabilem, & tanquam munus naturæ rationalis homini concessam, quia ejus motibus prævenientibus imperium, & dictamen rationis uti potest homo bene, & honestè, sicut sensibus, & cibus, cum in usum honestum, atque laudabilem vitæ, & matrimonii ordinati sunt, quamvis vitio voluntatis eis interdum abutatur homo, sicut aliis rebus bonis abutitur; atque adeo posteris Adami concupiscentiam carnis relu-

stantem spiritui non potuisse convenire in poenam, & vindictam peccati, quia naturæ bonum non est materia vindicationis, sed malum. Hinc principi controversiæ de peccato originali accessit inter Augustinum, & Iulianum controversia de bonitate, & malitia concupiscentiæ carnis, affirmante Augustino eam esse homini malam, & posteris Adami in vindictam peccati permissam, negante verò Iuliano, & asserente esse bonam, & à poena peccati prorsus alienam. Ita pluribus in locis adversus Iulianum. Præcipuè lib. 3. contra Iul. c. 21. In hac controversia de bene utendo isto, utrum bono, an malo (concupiscentia) tota inter nos causa versatur. Item lib. 5. cap. 7. Cum igitur libidinem, & naturalem esse, & vincit posse ambodiamus, utrum bonum vincamus, an malum, ipsa inter nos vertitur quaestio. Similiter lib. 4. c. 18. Proinde tota controversia non remansit, si tamen remansit aliqua, nisi utrum in eis, qui continentiam Deo voverunt, bonum sit ista, de qua disputamus concupiscentia carnis, an malum? Quam quaestionem frequenter movet, & persequitur in omnibus libris, qui contra Iulianum lucubrations confecti sunt.

LIII. Præstat autem maxime exponere, in quo bonitas concupiscentiæ à Iuliano, & malitia ab Augustino constituta est? Concupiscentia quidem non eo sensu ab Augustino dicitur mala, quod moraliter mala sit, & peccatum, nec eo à Iuliano bona, quod sit moraliter bona, & meritoria. Perspicuè tradit Augustinus lib. 1. de nupt. c. 23. Nam ipsa quidem concupiscentia non est peccatum in regeneratis, quando illi ad illicita opera non consentitur. Quo autem sensu ab Apostolo Rom. 7. peccatum dicitur mox exponit: Sic autem vocatur peccatum, quia peccato facta est, cum jam in regeneratis non sit ipsa peccatum, sicut vocatur lingua loquutio, quam facit lingua. Itemque sic vocatur peccatum, quia peccatum, si vincit, facit; sicut vocatur frigus pigrum, non quod à pigris fiat, sed quod pigros faciat. Quemadmodum Tridentinum sess. 5. can. 5. declarat, concupiscentiam, quam aliquando Apostolus peccatum appellat, Ecclesiam Catholicam nunquam intellexisse peccatum appellari, quod verè, & proprie in renatis peccatum sit, sed quia ex peccato est, & ad peccatum inclinatur. Consequenter Iulianus Augustino contrarius, non est intelligendus, concupiscentiam appellare bonam, quod moraliter bona sit, & meritum secum ferat.

LIV. Ergo ea ratione usurpatur ab Augustino mala, quod eam cum bono spiritu contrarietatem adducat, ut in poenam, & vindictam peccati possit infligi, eamque ad rectè operandum difficultatem inducat, ut ejus immunitas beneficium Dei singulare sit, dignumque felicitate hominis in Paradiso conditi. Iulianus verò eo pacto bonam censuit, ut minus sit divinum, ex amore hominis concessum, omninoque alienum ab effectu vindicandi, & puniendi peccatum; quod scilicet motus concupiscentiæ prævenientes rationem possint deservire ad usum honestum vitæ, & Matrimonii, quemadmodum sensus, & cibi, quibus interdum malitia hominis abutitur in peccatum.

LV. Constat ex lib. 5. contra Iulianum cap. 7. *Tactas mea interea dicta esse contraria, quia dixi inobedientiam carnis, quæ in carne concupiscente adversus spiritum apparet, diabolico vulnere contigisse. Et rursus, quia dixi, hanc legem peccati repugnantem legi mentis à Deo illatam propter violationem, & ideo poenam esse peccati.* En oppugnare contendit Iulianus asserita Augustini tuentis inobedientiam concupiscentiæ poenam fuisse,

& vindictam peccati, quod interdum eam à diabolo, interdum à Deo asserat inflictam: *Quasi fieri non possit* (ait ibidem Augustinus) *ut unum, atque idem malum, & diaboli iniquitate, & Dei æquitate peccantibus ingeratur*. Similiter præmiserat cap. 4. *Calumnias quod dixerim inobediens homini peenam inobedientiam sui corporis reddidit*. Insuper lib. 6. c. 10. *Sanè dicendo, concupiscentiam non usquequaque animo esse rebellem, proculdubio confiteris rebellem, & supplicium non fateris, quod adversum teipsum bellum geris?* Arguit Iulianum, quod neget concupiscentiæ rebellionem fuisse supplicium peccati. Itaque totum incumbit Augustinus probando concupiscentiam rebellem spiritui eo genere esse malam, ut per eam Deus castigaverit peccatum. Quod clarius expressit lib. 2. de nupt. c. 9. *Illud nos pudet, quod puduit primos illos homines, quando pudenda texerunt*. Illa est pœna peccati, illa plaga, vestigiumque peccati, illecebra, fomesque peccati, illa lex in membris repugnans legi mentis; illa ex nobis ipsi adversus nos ipsos inobediencia justissimo recitum inobedientibus reddita, hujus nos merito pudet. Nam si hoc non esset, quid à nobis esset ingratius, si in membris nostris, non de vitio, vel de pœna nostra, sed de Dei confunderemur operibus? Ex pudore libidinis probat, illam esse peenam, & plagam peccati, & non Dei beneficium, & opus.

LVI. Contra Iulianum asseverat, à supplicio alienam, & eatenus bonam, ut eam Deus primis hominibus concesserit tanquam munus, & beneficium felicitate Paradisi dignum. Sic Augustinum arguit Iulianus lib. 4. adversus ipsum c. 13. *Si in fructu ligni illius (scilicet Paradisi) hæc fuit libido, à Deo facta esse monstratur, & per hoc quoque bona ipsa esse defenditur*. Hinc lib. 2. de nupt. c. 9. revocat Iulianus in benedictionem divinum concupiscentiæ voluptatem: *Voluptas ergo ista, quam tu diabolicam vis videri, jam in supra dictis conjugibus habebatur, quæ ut in institutione bona, ita etiam benedictione permansit*. Consequente c. 10. *Adstrue jam hoc, si poteris, ad opus Diaboli pertinere, quod Deum vides conferre pro munere*. repetit. c. 12. *Ista corporum commixtio cum calore, cum voluptate, cum semine à Deo facta, & pro suo modo laudabilis approbatur, quæ aliquando amplum efficitur munus piorum*. Vides, libidinem adstrui à Iuliano ex institutione divina fuisse munus, beneficium, & benedictionem naturæ humane. Item Dei donum lib. 3. contra Iul. c. 23. *Ne verò repugnaret tibi agenti, quod donatur, & amatur à Patre, si esset à Patre*. Rursum beneficium lib. 4. c. 13. *Absit enim, ut Deus de ligno bono cuicumque arati illorum hominum, quocumque tempore beneficium tale conferret, ut haberet in membris adversarium, contra quem pudicitia dimicaret*. Quo sensu lib. 4. contra Iul. c. 2. pronuntiat: *Hujus itaque appetitus genus, & species ad conditoris operam pertinent*. Item lib. 1. ad Bonif. c. 15. *Motum genitalium à Deo diximus institutum*. Scilicet ex Dei beneficentia, & amica intentione profectum. Quare motum concupiscentiæ malitiam solum in eorum abusu agnoscit, qualis est in abusu plurium rerum, quæ nobis bonæ sunt, & tanquam munera concessæ. Sic exponit Augustinus lib. 3. contra Iulianum c. 20. *Atque ita vis, intelligamus, libidinem bonam, sed homines, quia ea male utuntur esse culpabiles, sicut bona est natura panis, & vini, quamvis ea male utendo peccetur*. Quod sæpius refricat aliis in locis. Sufficiat quod objicit lib. 4. contra Iul. c. 14. *Nec vinum ebrietas, nec cibum condemnet crapula, nec concupiscentiam infamet obscenitas*. Quia concupiscentia solo abusu ob-

scenitatis potest esse mala, sicut vinum ebrietatis, & cibus crapulæ abusu.

LVI I. Secundò eo Augustinus libidinem prædicat malam, ut vituperabilis sit; Iulianus verò eo bonam, ut sit laudabilis. Ita lib. 3. contra Iul. c. 20. *Inter duos adversarios constitutus in magnis coarctatis angustiis, & me vis vincere per eloquentiam, & libidinem per continentiam, sed pugnando adversus eam confiteris malum, laudando eam, deseris veritatis bonum*. Sed ego te vinco, & expugnatorem, & laudatorem malis, constituens te ante Iudicem non alium, sed teipsum. Vis enim vincere concupiscentiam expugnatoem ejus, me verò laude ejus. Sed ego respondeo; ut vincatur qui laudat, judicet qui pugnat. Si enim malum est, cur laudat? Si bonum est, cur expugnat? Clarissimè contendit Augustinus concupiscentiæ motus non esse laudabiles, si quidem adversus eos pugnare opus est. Ut autem constaret, hanc fuisse præcipuam controversiæ causam cum Iuliano, mox velut re confecta subnectit: *Causa itaque nostra finita est: quantumlibet enim laudes concupiscentiam carnis, quam dñi pugnas adversus eam, cernis. Hinc perfringit impudentiam laudis istius lib. 2. de nupt. c. 7. Inter tot nomina, bonorum, rerum, libidinem, vel concupiscentiam iste non nominat. Tacet, quia pudet: & mira, si dici potest, pudoris impudentia; quod nominare pudet, laudare non pudet*. Vnde lib. 2. contra Iul. cap. 3. Iulianum, & ejus sectatores vocat *impudentissimos laudatores*, hortaturque: *Noli malum false laudis addere huic malo*. Item lib. 3. c. 14. *Ista audet coram Magistro in celo sedente recitare libidinis laudes*. Ex quibus liquido constat, Augustinum eo repudiare libidinem bonam, ut merito ejus carnales motus vituperabiles fuerint potius, quam laudabiles Iuliano.

LVI I I. Tertid aded bonam carnis libidinem censuit Iulianus, ut nobis amabilem profiteatur; Augustinus verò eo malam, ut odibilem arbitretur. Nam omne bonum amabile est, malum verò odibile illi, cui bonum est, aut malum. Ergo si Iulianus libidinem censet bonum hominis, & Augustinus malum, alius amore, alius odio dignam sentiat, necesse est. Quare Augustinus lib. 5. contr. Iul. c. 5. hanc libidinis dilectionem ex mente Iuliani supponit: *Sed ecce non vobis, cum de libidinis absentia, presentiave contendimus, nec dilectionem, quam debere vos ei videmus, offendimus; saltem ipsam subdite voluntatis imperio in illo felicitatis loco*. Hinc Iuliani sectatores amicos libidinis appellat: *Quomodo casti esse non possunt inimici libidinis, si casti esse possunt, & ejus amici?* quasi diceret: *Quomodo non erunt casti Catholici, qui libidinem odierunt, si casti esse possunt Pelagiani, qui libidinem amant*. Ita lib. 2. oper. imperf. fol. 443. *Militibus Christi, à quibus debellatur, odiosa est. Soli Iuliano amabilis*.

LVI I I. De cujus amore id veritus est Augustinus in eodem loco, ut succenseat Iulianus, licitum esse cedere, & consentire motibus concupiscentiæ, quo facilius tueri posset hominem sine gratia Dei vivere posse absque peccato, ut celebris est Iuliani, & Pelagianorum sententia. Quod sic exprimit: *Quam (concupiscentiam) tu cum bonam naturaliter dicis, astutus illi semper consentiendum esse decernis, ne renisi improbo repugnetur naturali bono*. Ita quippe potest facillimè vera esse etiam illa vestra sententia, qua dicitis, hominem sine peccato esse, si velit. Non est enim quomodo faciat, quod non licet, quando licet quidquid libet, quia bonum est, quod naturaliter libet. Expende astute decernis, & intellige, consequens istud objicere Iuliano tan-

tanquam occulta mente ab ipso probatum, quamvis per astutiam non aperto ore concessum, ne à plebe catholica lapidaretur, & ejus sententia sibilaretur. Nec se Augustinus injustitiæ reum in hac susceptione accusat, quod tot, tantaque sint Iuliano libidinis laudes, ut absque temeritate id de Iuliani mente credi liceat; quamvis in fine se contineat dicens: *Eorum, qua non videmus in vobis, nec audivimus ex vobis, nolimus esse iudices. Nihil nostra interest, quid in occulto agant aperi libidinis laudatores*. Pungit semper suspicito de occulto Iuliani consensu. Eo respicit illa dubitatio castitatis Iuliani objecta lib. 2. oper. imperf. fol. 250. *Quam structuram vocas, ibi ruina est, quæ te ita prestat, ut cogeret laudare, quod expugnas, si tamen est in te qualicumque castitas, quæ te facit expugnare, quod laudas*. Ideò non ferium, sed solum expugnatorem libidinis veretur Iulianum lib. 3. c. 12. *Fortasse ergo eam laudare te fingis, si pugnare non fingis. Nam quomodo fideliter simul agas duo ista, non video, ut & laudes velut amicam, & expugnes velut inimicam. Vnum eorum credimus, sed elige, quod credamus. Si ex animo pugnas, non ex animo laudas. Si autem simpliciter agis in præconio, colludas in prælio*. Revertit omnino credere, Iulianum laudatorem libidinis, ferium esse expugnatorem illius.

LVI I I. Illud certum, aded bonam tradidisse Iulianum libidinem, ut non solum licitum, sed etiam bonum sentiret conjugibus concubitum propter voluptatem illius. Quo respicit illa fundatissima Augustini regula lib. 4. contra Iul. c. 2. *Faciat boni aliquid per libidinem, quamvis nihil faciat propter illam*. Item c. 3. *Si libidinis voluptas vicerit, & propter seipsam, non propter filios propagandos fieri aliquid extorserit, voluptas veniale peccatum sit propter nuptias Christianas*. Et rursus lib. 5. c. 12. *Si autem de libidine quærum etiam de concumbendo voluptatem, venialiter male. Et cap. ult. Voluptatis causa, non proliis, uti libidine facit concubitum culpabilem, sed in conjugio veniale. Quare lib. 2. c. 7. Iuliano objicit: Tibi autem libido, non nisi propter uxorem, videtur esse culpabilis. Quid ergo de Ambrosio judicabis, qui intemperantem in conjugio, adulterum quemdam appellat uxoris?* Scilicet quia aperte docebat Iulianus, concubitum conjugum etiam solius voluptatis causa non esse culpabilem, & ei licere, quidquid voluptati liberet. Quo ibidem in eum vehementissimè insurgit: *Tunc melius neprius honoras, in quibus libidini licentiosissimum spatium tribuisti; ne fortassis offensa defensionem tibi alium provideret?* Quod etiam adversus Iulianum ingeminat lib. 5. c. 9. *Quamvis tu, quod minus Apostolus, ne in morbo desiderii suum vas quisque possideat, non de conjugio, sed de fornicatione accipiendum putaveris, atque ita temperantiae totam honestatem de concubitu conjugum abstuleris, ut nemo tibi videatur in morbo desacerii suum vas possidere quantumcumque libidine in uxoris genitalibus potuerit insanire. Si enim ullum tibi tenendum existimares modum, potuisti, & illic concupiscentia reprehendere excessum, eumque ab Apostolo significatum morbum desiderii. Itaque ex Apostolo probat, cum conjugie voluptatis causa concumbere esse libidinis excessum, & intemperantiam, honestate temperantiæ frenandum. Ideò mox claudit: *Apostolum audiatur Christiana conjugia, non te, qui vis in eis, quam defendis nunquam fieri concupiscentiam, sed quotiescumque se commoverit, satiare avidam, regnare securam*. Ita sentiebat Iulianus in laudem bonitatis concupiscentiæ, quam Augustinus prædicabat malam, quia adversariam temperantiæ, & spiritui bono etiam in usu conjugali,*

LVI I I. Ex his omnibus liquido constat, quantum distet controversia Augustini cum Iuliano à nostra cum Baianis controversia. Nam in primis nos, & omnes assertores puræ naturæ cum Augustino tuemur contra Iulianum, libidinem menti rebellem non eo esse bonam, ut sit beneficium, quod Deus contulerit primis parentibus in felicitate Paradisi constitutis, sed eos beneficio divino fuisse omnis libidinis expertes. Secundò constanter asserimus, eo esse malam, ut iusta ultione Dei vindicta fuerit, & pœna peccati posteris Adæ. Tertid negamus, eam esse amabilem homini; odioque potius, quam amore dignam sentimus. Quartò non esse laudabilem, sed vituperabilem. Quintò fide catholica credimus, nulla ratione licere consentire libidini, nec ullis motibus ipsius. Denique pronuntiamus, nec bonum, nec licitum esse etiam conjugibus propter voluptatem libidinis concumbere. Itaque bonitas concupiscentiæ carnis, quam Augustinus contra Iulianum oppugnat, à nobis, assertoribusque puræ naturæ omnino respuitur, malitia verò adstruitur, siquidem omnia in ejus commendationem à Iuliano assera detestatur, & omnia in ejus vituperium ab Augustino pronuntiatia complectimur. In quo igitur nostra controversia convenit cum ea, quæ Augustino cum Iuliano inita fuit? Hæc enim, ut præmissimus, tota fuit de bonitate, & malitia libidinis, in eaque omnia; quæ Augustinus de malitia sentit, asserimus, & omnia, quæ Iulianus de bonitate censet, deserimus. Num autem assertioni puræ naturæ consequentia sunt, mox videbimus. Aliud enim est, assera nostra Iulianis consentire; aliud contendere ex illis ista per consequentiam deduci. Baiani autem ea non solum tanquam consequenter asserenda, sed rursus jam constanter à nobis assera cum statu puræ naturæ proponunt.

LVI I I. Ergo non solum contendimus, libidinem, quidquid sit de ejus bonitate, aut malitia, esse naturalem, & debitam non solum peccato, sed etiam conditioni naturæ, tanquam proprietatem illi annexam, licet ea imperfectio sit, & defectus bonitatis naturæ; quemadmodum plures imperfectiones sectantur naturam defectuosam creatam; ut esse peccabilem, fatigabilem, & mortalem, impotentemque suis viribus videre Deum, & quidpiam boni salutari peragere. De quo nulla Augustino cum Iuliano disputatio fuit. Vbi enim Iulianus consentiret Augustino, libidinem ex beneficio Dei exulasse à Paradiso, & extra Paradisum in vindictam peccati posteris Adæ fuisse permissam, eamque malam nobis potius, quam bonam existisse, quamvis tenuisset secluso peccato, & beneficio Dei eam esse homini naturalem, & congenitam, nulla esset Augustino cum Iuliano contentio. Idem idem nulla nobiscum est, qui idem nunc asserimus, & rem sic à Deo dispositam præsentia providentia sentimus, aliterque alio genere providentiæ disponendam.

LVI I I. Quinimo Augustinus in puncto nostræ controversiæ aperte videtur consentire Iuliano lib. 5. c. 7. dicens: *Cum igitur libidinem, & naturalem esse, & vinci posse ambo dicamus, utrum bonum vincamus, an malum, ipsa inter nos vertitur questio*. En Augustinus concedit Iuliano, libidinem esse homini naturalem, eo sane modo, quo à Iuliano asserbatur naturalis, scilicet secluso peccato ex sola ipsa constitutione naturæ; totaque quæstio revocatur in solam bonitatem, & malitiam libidinis. Ideò motus concupiscentiæ, homini ingentis, sæpius fatetur Augustinus

stinus in controversia cum Iuliano. Motus autem congenitus naturæ ille est, qui ex ipsâ naturæ constitutione, secluso quovis accidente contingenter inherenti, naturæ convenit. Ita lib. 5. contra Iulian. c. 10. *Quod vos dicitis, Christiana doctrina non dicit, hominem sufficere ingenitis sibi motibus dare leges.* Scilicet motibus concupiscentiæ, de quibus est ibi sermo. paulo inferius: *Fateri igitur, ingenitos esse homini motus malos, contra quos castitas dimicet.*

SECTIO V.

Explicatur malitia concupiscentiæ asserta ab Augustino contra Iulianum.

LXIV. **A**T quæres; qua ratione concupiscentia naturalis sit homini mala? Respondeo. Concupiscentia bifariam potest accipi, tum pro appetitu sensitivo, seu potentia appetendi, tum pro motu, seu actu ipsius appetitus. Concupiscentia accepta pro appetitu sensitivo non contenditur ab Augustino mala, sed accepta pro motu, & actu ipsius. Nam appetitus sensitivus ante peccatum, & post peccatum idem est. Ante peccatum autem non erat malus, nec ex peccato profectus, nec Baiani hanc concupiscentiam, seu appetitum sensitivum negant homini naturalem, cum pertineat ad constitutionem naturalem partis sentientis humanæ. Motus autem appetitus, qui per concupiscentiam significatur, malus nunc dicitur ab Augustino, quia rebellis est spiritui bono, & ad malum, scilicet peccatum, inclinatur, ut ex Augustino, & Tridentino exposuimus n. 53. quemadmodum habitus vitiosi censentur mali, quamvis non sint peccata, quia inclinant ad peccatum; nam ea inclinatio est quædam inchoatio peccati, & soli peccato patrando directè servire potest. Qua ratione differunt motus appetitus sensitivi rebelles rationi à cæteris rebus naturalibus v. g. sensibus, & cibis, ut mali præ illis habeantur. Tum quia aliæ res non movent, & instigant per se ad peccatum, sicut hi motus. Tum quia alia conferre possunt ad usum bonum, ideoque & ferre amorem honestum. Motus autem rebelles spiritui, dum existentes sunt, solum peccato servire possunt, & idcirco amoris, & consensus alicujus honesti capaces non sunt. Hæc discrimina significavit Augustinus. Primum lib. 5. contra Iulian. cap. 10. *Quis enim malum esse peccatum dixerit? & tamen peccatum malum quidem spiritus concupiscit, sed ipsa contra bonum spiritum non concupiscit, quod libido facit, atque ideo, & qui hoc esse malum negat, peccat.* Secundum verò lib. 3. c. 14. *Nullum ergo malum est, cui consentiendo peccatur.* Item lib. 4. c. 2. *Ideo sine dubitatione malum est, quia ei (concupiscentiæ) non consentire, bonum est.*

LXV. Itaque concupiscentia, quin libera, & moralis sit, præ aliis rebus naturalibus mala dicitur ab Augustino, quia præ omnibus aliis nititur privare nos bonitate morali virtutum resistendo bono spiritui illarum, quia præ aliis nos inducit in peccatum desiderio, seu appetitu peccati. Qua de re plena sunt perspicuis testimoniis Augustini volumina contra Iulianum conscripta. Ex multis pauca seligam. In primis lib. 5. c. 7. *Sed quacumque te verses; quacumque te jactes, quacumque undecumque colligas, infles, spargas, contra quod concupiscit spiritus bonus, non est bonum.* Item lib. 4. c. 12. *Quam velut bonum, cum defendat error tuus, nescio quemadmodum adversus illum,*

quemadmodum adversus malum concupiscat spiritus tuus? Ergo ideo mala libido est, quia spiritui repugnat. Rursus c. 14. *Concupiscentiam nemo potest bonam dicere, nisi cuius adversus eam non amat concupiscere spiritus.* Item lib. 5. c. 6. *Cur resistitur, nisi ne impleat desideria mala? Quomodo igitur bona est? Quare concupiscentiam in brutis docet non esse malam, quia in eis non repugnat spiritui bono.* Ita lib. 2. operis imperf. 230. *Hoc in pecoribus ideo non est malum, quia non eis caro concupiscit adversus spiritum.* Et lib. 4. contra Iul. c. 5. *Hæc autem libido ideo malum non est in belluis, quoniam non repugnat rationi, qua cavent.* Quod uberius, & accuratius explicat cap. 14. *Ideo in pecoribus malum non est concupiscentia, quia non adversus spiritum concupiscit, sed eorum potius oblectat spiritum.* In ejusque causæ expositionem plura ibidem adducit. En malitiam concupiscentiæ ex pugna cum spiritu bono.

LXVI. Accipe illam ex provocatione ad malum, desiderando malum. Ita lib. 1. operis imperf. fol. 102. *Ergo in Paradiso ante maleficiam venena serpenti, ante corruptam sermone sacrilego voluntatem, illiciti cibi libido jam fuit? & quod intolerabilis dicitur, ad malum provocabat, & mala non fuit? Ergo intolerabile est, libidinem provocantem ad malum dicere non esse malum.* Item fol. 159. *Concupiscentiam putas esse laudandam; quasi malum non sit res, qua impellit in malum.* Vides, motum pellentem in malum desiderio mali, etiam in concupiscentia, præveniente rationem non posse non esse malum ex solo impulsu ad malum. Id exponit lib. 4. adversus Iul. c. 2. *Cur non potius malum vocetur, quod fateri esse frenandum? Cur queso frenandum, nisi ne nocent? Nisi ne ad illicita, quæ desiderat, relaxetur? Et utique desiderium mali malum est, etiamsi ei non consentiatur.* Quibus inferius subjicit: *Hoc ergo malum, quod non dicitur esse bonum, nisi adversus omnem veritatis tubam obsurdue ris, ut clames bonum esse concupiscere malum, quod non inter furiosos dicere audebis.* Quod argumentum lib. 6. c. 15. acerrimè premit: *Quis autem ita sit imprudens, atque impudens, ita procaax, pertinax, pervericax, ita postremo insanus, & demens, qui cum peccata mala esse fateatur, neget esse malum concupiscentiam peccatorum, etiamsi adversus eam concupiscere spiritus peccata concipere, ac parere non sinatur? Igitur impudentia, procacitas, insania, & dementia est, negare actus libidinis concupiscentes malum, & peccatum non esse malos, etiamsi eis non accedat libertatis consensus, cum ex appetitione mali provocetur ad peccatum. Quod cum absque libertate singulare, & proprium sit concupiscentiæ, absolum non est, propriam, & singularem illi præ aliis libertatis expertibus malitiam adscribere. Quæ absque libertate moralis habenda & dicenda non est. Atque ideo naturalis potius est dicenda; quamquam aliqua ratione ad moralem pertineat, quod impellat, & instiget ad illam.*

LXVII. Num autem omnes in genere appetitus sensitivi motus naturales prævenientes usum rationis eatenus mali sint, difficultas esse potest. Nam Augustinus de solis motibus inordinatis, & adversariis spiritui pronuntiare videtur. Sunt autem plerique motus ordinati, & qui in objecta licita, & non prohibita afficiuntur, ut in cibum temperatum, & vitæ necessarium, & in usum matrimonii honestum, in quibus non viget rebellio, & oppositio cum ratione, nec inclinatio ad malum. Adhuc tamen in eis nunc malitia est aliqua à cæteris rebus extranea propter

pter majorem affinitatem cum peccato; quam Augustinus contra Iulianum ex his motibus ad omnem genus motuum concupiscentiæ argumentem agnovisse videtur, & in duo capita revocasse. Primum, quia omnes motus inclinant ad objectum delectabile etiam licitum propter ipsam delectationem diligendum; diligere autem objectum delectabile etiam licitum propter ipsam delectationem sensitivam non est honestum, sed turpe, (quidquid aliter senserit Basilius de Matrimonio lib. 1. cap. ult.) ut Augustinus arguit contra Iulianum supra n. 60. Secundum, quia inclinant ad excessum objecti illiciti; proximè quidem, quando illud occurrit, propinquè vero, quando non occurrit. Nam si objectum temperatum, & licitum sunt quatuor partes objecti delectabilis, excessus verò intemperatus, & illicitus sunt sex partes illius, sanè motus inclinant ad quatuor partes objecti, non quia licitæ, sed quia delectabiles sunt, componunt intrinsicè inclinationem ad sex, sicut quantitas quatuor partium componit quantitatem sex, nam inclinatio ad duas tantum partes, quæ superadduntur quatuor partibus, non est magis inordinata, quam inclinatio ad quatuor seorsum sumpta, sed conjunctam cum alia. ergo inclinatio ad quatuor constituit malitiam, quæ inest inclinationi ad sex. Addo, eam inesse, etiam quando non adest objectum delectabile ut sex, quia anima affecta ea inclinatione ut quatuor concitatur ad appetendum amplius objectum ut sex, ut progressu exponemus. Quare Augustinus lib. 5. contra Iul. c. 9. illud Apostoli: *Ne in morbo desiderii vas suum quisque possideat,* de conjugibus intelligit contra Iulianum, ex eo probans ad morbum, & malitiam concupiscentiæ pertinere, etiam desideria concumbendi conjugum, quia appetitus solius voluptatis causa desiderat, & ejus motus ex se ad excessum, & intemperantiam concitantur, ut vidimus n. 60.

LXVIII. Celebris enim, & frequens disputatio fuit Augustini cum Iuliano de malo concupiscentiæ conjugalis. Volebat enim Iulianus concupiscentiam carnis sic in omnibus hominibus esse bonam, ut ad alteri peccarent, quia bono concupiscentiæ utebantur male, conjuges verò absque peccato concumberent, quia bono concupiscentiæ utebantur benè. Vnde celebre est pronuntium ejus lib. 2. de nupt. c. 19. *Concupiscentiæ naturalis, qui modum tenet, bono bene utitur.* Augustinus verò contendeat, concupiscentiam carnis etiam in conjugatis esse malam, id eoque adulteros reos esse peccati, quia malo utebantur malè, conjuges verò à reatu peccati liberari, quia malo concupiscentiæ utebantur benè; quocirca motus concupiscentiæ conjugalis etiam in concubitu licito censeri malos; bonosque solum esse affectus rationales conjugum, qui eis benè utuntur, & limites transgredi non sinunt. Ita lib. 3. contra Iul. c. 20. *Excessum libidinis reprehensibilem dicitis; quasi in ejus moderatione, cum ea benè utitur conjugatus, equus ipse, qui malus est, & non potius sit ejus auriga laudandus.* Item lib. 4. c. 2. *Non attendis conjugum conventionem ideo bonum esse laudabile, quia in eo limes præfigitur licitis malo concupiscendi.* Cum autem dixisset Iulianus, conjugatos bono libidinis benè uti, mox in illum insurgit: *Profecto mentiris, aut falleris, nec enim dicitur es, in conjugibus bonum esse libidinem, in sanctis autem, vel virginibus, vel continentibus malum.* quod latius continuo exequitur constanter proponens malam necessario futuram esse concupiscentiam in conjugatis, si talis esse in virginibus constiterit.

Sic arguit lib. 3. c. 7. *Carnalis concupiscentia laudabilis continentia virtute frenatur, quam fructibus imponitur neptiarum. Tam magnum est enim malum ejus, ut eo non uti, quam benè uti, sit melius.* Ex quibus liquidissimè apparet, motus concupiscentiæ etiam in objectum licitum, quales sunt in conjugibus ad nuptialem concubitum, non esse bonos, sed malos. Nempe quia concupiscentia illud appetit solius voluptatis causa; quia delectabile est, & non quia licitum; eoque impetu movetur, ut ei obistere opus sit, ne limites licitos excedat.

LXIX. Dices, hac ratione etiam eos motus ante peccatum fuisse malos, siquidem afficiebantur in objectum temperatum, & licitum, quia delectabile, & non quia temperatum, & licitum. Respondeo, Mali non erant ante peccatum in Paradiso, quia non præveniebant rationem temperantem, & subjiciebantur imperio voluntatis, & rationis temperanti, quin possent contra illud excedere, & concitare; atque aded omnes erant conditionis temperatæ, & obediens rationi, sive intrinsicè, sive extrinsicè. Quare nunc ad malitiam eorum motuum concitatur etiam conditio inobediens præveniens rationem, & illi renitens, nam propter eam nunc post peccatum potius, quam ante peccatum in Paradiso mali pronuntiantur ab Augustino. Quamvis enim motus concupiscentiæ in objectum licitum, v. g. in concubitum conjugum, & cibum vitæ necessarium, non adversetur nunc spiritui bono ex parte rei concupitæ, adversatur tamen tum ex parte motivi, & causæ, tum ex parte modi concupiscendi. Ex parte motivi, & causæ, quia non appetit objectum licitum, quia licitum, sed solius voluptatis causa, quia delectabile. Quod malum est, cum absque freno, & obedientia, temperante animo movetur. Quare Augustinus lib. 4. c. 8. de conjugum concupiscentia tradit: *Quæ concupiscentia malum non esset, si sola generandi causa ad licitum concubitum moveretur.* Quia verò voluptatis causa movetur, ideo mala est, ut ex ipso Augustino audivimus n. 60. Ex parte modi, quia effrenis, & ferox fertur in objectum. Qui modus bifariam exponitur. Primò, quia eo impetu concitatur, ut omnem rationis obedientiam deponat, quin cum ratio continere possit, quando objectum licitum ex voto, aut præcepto, ex tempore, aut loco reddatur illicitum. In quod morbum, seu malitiam libidinis in conjugatis refert Augustinus lib. 2. de nupt. cap. 33. *Libido non moveat membra, nisi quando volumus, & non est morbus, nec de illa erubescet etiam licitus, & honestus conjugatorum concubitus.* Secundò, quia ex se nullam fert moderationem, ut non transgrediatur limites præcepti, sed potius excitat, & pellit ad excessum prohibitum, quoniam afficit animam in voluptatem communem excessivè illicito, indifferentem ex se ad licitum, & illicitum. Sic Augustinus li. 4. cont. Iul. c. 1. *Ejus impetus non sua sponte moderatus est. A nullo namque illicito se abstinere, si membra ejus desiderio inserviant. Ac per hoc ejus modus, non in ipso, cujus inquietus est motus, sed in refrenante, ac benè utente laudatur.* Cap. 2. vero cum dixisset insrenem esse motum concupiscentiæ, paulo post attexit: *Pudicitia conjugalis inbianem concupiscentiam sive de illicito, sive licito percipere voluptatem, frenat ab illicito, permittit ad licitum, hoc est, bonum; non tamen ejus, sed benè utentis bonum est. Quod autem ipsa concupiscentia facit, sive ad licitum, sive ad illicitum indifferenter ardere, utique malum est.* Quid exprefusius? Hisque multo post subdit: *Solis ergo libidinis excessibus accusatur, sed ille, à quo non refrenatur.*

Nam ipsa libido per se ipsam rectissime omnino suis ipsis motibus accusatur, quibus ne excedat, obstat. En malitia libidinis appetentis concubitus conjugalem, quia ejus impetus sine modo concitatur, & indifferenter ad licitum, & illicitum ardeat, & in excessu pellit.

LXX. Vnde discas contra Basilium supra, cur malus sit etiam moraliter in conjugibus affectus liber concumbendi solius delectationis sine intrinsicè movente. Nam is affectus voluptatis ardesceret indifferenter ad licitum, & illicitum, cum ex se ex-peteret concubitus, etiam si ex voto, aut præcepto redderetur illicitus, siquidem non movetur ex honestate, aut licentia objecti, sed solum ex voluptate, quæ eadem perseverat, etiam si concubitus illicitus fiat. Malum enim est, sic affici circa aliquod objectum, ut illud indifferenter expetatur, sive licitum sit, sive illicitum, præsertim ex motivo pellicente voluntate ad illud amore prosequendum quamvis illicitum sit, qualis est delectatio carnalis. Confirmatur, quia, ut constat ex doctrina Augustini, motus concupiscentiæ in concubitus conjugalem est malus quia solius voluptatis causa fertur in illum, & sola libertas illi desideratur, ut moraliter malus sit. Ergo affectus liber voluntatis rationalis, qui ex sola carnali delectatione movetur in concubitus conjugalem, erit moraliter malus, cum ei non deficiat libertas moralis, quæ ad malitiam moralem concupiscentiæ conjugalis desideratur. Quæ de re vide Thomam Sanchez de matrim. lib. 9. disp. 11. n. 4. ubi refert pro nostra sententia ingentem Theologorum luris peritorum copiam.

LXXI. Oppones, eum affectum ex specie sua esse indifferentem. Nam objectum secundum speciem indifferentem, proprium actuum secundum speciem indifferentem, non est aliud, quam delectatio reperta in objectis licitis, & indifferentibus. Confirmatur; quia talis affectus non est malus ex objecto, cum objectum sit licitum, ergo ex objecto, & secundum speciem ab objecto desumptam, erit indifferens. Respondeo. Objectum formale actuum secundum speciem indifferentem non est sola delectatio carnalis sicut in ipsa carnali delectatione, siquidem ex Augustino talis delectatio non est expetibilis propter se, nam quamvis ea in objecto licito reperitur, affectus non movetur etiam partialiter ex conditione liciti, sed ex sola voluptate carnali, ad objectum illicitum communi, & voluntatem pertrahenti ad illud appetendum quamvis illicitum. Atque adeo illud objectum formale adscribendum est actibus secundum speciem indifferentibus ab objecto honesto differens. Quodnam autem illud sit, explicandum est 1. 2. tract. de bonitate, & malitia humanorum actuum. Crediderim, illud esse convenientiam objecti cum natura hominis, qua viventi, vegetanti, aut sentienti secundum esse physicum, sicut honestas motiva bonorum actuum est convenientia objecti cum natura hominis, qua rationali secundum esse morale; & malitia objectiva est, disconvenientia illi opposita. De quo non est instituti præsentis differere. Ad confirmationem respondeo. Quamvis talis affectus non sit malus ex objecto materiali; malus tamen est, ex objecto formali, quia licet non sit prohibita, & illicita delectatio carnalis conjugum, prohibita tamen, & illicitum esse illam expetere propter se, tanquam propter finem intrinsicè affectus, & actus concumbendi.

LXXII. Vergebis, cum affectum liberum in sta-

tu innocentiae ante peccatum non fore moraliter malum, quamvis ferretur indifferens ad licitum, & illicitum, siquidem motus appetitus sensitivi in illo statu non erant mali, quamvis ex sola delectatione moverentur, sicut moventur post peccatum. Ergo nec modo post peccatum affectus voluntatis liber concumbendi solius voluptatis causa erit moraliter malus. Respondeo. Etiam in statu innocentiae ante peccatum esset illicitus, & malus moraliter affectus liber concumbendi ex solius delectationis fine, propter eandem rationem. Motus autem appetitus sensitivi non essent mali, quamvis ex sola delectatione moverentur, nisi ex malitia extrinseca affectus liberi illos intemperant, eoque essent boni, si affectus liber voluntatis eos inlicitum esset bonus. Discrimen est, quia malitia motuum appetitus est differens à malitia affectus liberi; nam illa est solum naturalis, & non moralis, quatenus est nociva animæ, privando honestate virtutum, cui adversetur, & inducendo in peccatum, in quod inclinat, etiam invito animo; hæc vero est moralis, ipsi affectui intrinsicè, & immediata, & non desumpta ab effectu aliquo malo, quem inducat, sicut illa; sed à fine homini rationali prohibito, quem intendit. At in statu innocentiae ante peccatum motus appetitus sensitivi non erant homini nocivi, cum essent obediens rationi, & non adversarentur spiritui bono, nec ad peccatum animam invitam perducerent. Affectus vero rationalis finem sibi prohibendum intenderet.

LXXIII. Ex dictis jam colligitur, concupiscentiam rebellem rationi etiam in statu puræ naturæ fore malam, sicut modo est post peccatum. Nam licet tunc non esset concupiscentia orta ex peccato, sicut modo est; ceterum esset adversaria spiritui bono, & impulsiva animæ in peccatum, sicut modo est, siquidem non esset subiecta imperio rationis, cum ei non fuerit naturalis obedientia in Paradiso, sed ex beneficio Dei, ut tota hac disputatione tendimus. Nec refert, ab Augustino, & Tridentino modo post peccatum dici malam, & cum apostolo peccatum, quia ex peccato orta est. Quoniam præter istam causam addunt aliam sufficientem, ut ea censetur mala scilicet, quia ad peccatum inclinat, & adversatur spiritui bono, quæ ad comprobendam malitiam concupiscentiæ celebratur ab Augustino contra Iulianum, & in eo statu puritatis etiam vigeret.

LXXIV. Nunc jam quaeres; quo pacto possit esse naturalis animo concupiscentia mala, ex principiis intrinsicis naturæ orta; siquidem nec natura, nec author naturæ potest edere opus suum vitiosum, & malum? Respondeo. Hæc malitia concupiscentiæ non est moralis, quæ à Deo, & natura aliena est; sed naturalis, & physica ob nocumentum, quod naturæ afferre potest cum consensu nostri arbitrii, in quem impellit. Hoc autem genus malitiæ potest à Deo inesse naturæ, non ex intentione nocuenti, sed ex intentione plurium bonorum, quæ ex tali conditione nociva evenire possunt. Siquidem simul cum tali concupiscentia contulit Deus animo potestatem vitandi peccata, & nocumenta, quæ concupiscentia homini afferre potest, nec non vires victrices illius ad adquirendas, & augendas virtutes cum superiori merito, & gloria, quam si pugna concupiscentiæ non adest; puræ namque naturæ debitam esse facultatem, & vires ad vincendam concupiscentiam, & virtutes adquirendas, & augendas naturales, cumulatissime ostendimus disputatione præcedenti. Etenim pro jactura boni naturalis, quod adest

adesset ex obedientia concupiscentiæ, sit ei ab Authore naturæ compensatio per victoriam ipsius, majusque meritum, & præmium, quod ei responderet.

LXXV. Quæ ratione Deum laudandum potius, quam culpandum pronuntiat Augustinus lib. 3. de lib. arb. c. 20 & 22. & lib. 1. Retract. c. 9. & lib. de bono persever. c. 12. quamvis ignorantia, & difficultas rectè agendi ex concupiscentia rebeli proveniens primordia essent naturalia, &c. Nam lib. 3. de lib. arb. c. 19. querelis hominum, quæ ex tali difficultate naturali oritur, sic occurrit: Rectè fortasse quererentur, si erroris, & libidinis nullus hominum victor existeret. Cum vero ubique sit præsens, qui multis modis per creaturam sibi Domino servientem, aversam vocet, doceat credentem, consolat sperantem, diligentem exhortetur, conantem adjuvet, &c. Itaque ubi simul cum difficultate concupiscentiæ conferat Deus potestatem, & auxilia ad illam superandam, nulla potest esse justa hominum querela, nec talis dispositio naturalis potest esse aliena à providentia Dei. Consequenter cap. 20. talimodo opponit potestatem operandi bonum, & plura bona, quæ ex illo manare possunt dicens: Dedit enim ille, & facultatem bene operandi in laboriosis officiis. Scilicet contra difficultatem, quæ auget laborem. Et paulo ante dixerat talem ignorantiam, ac difficultatem naturalem eo dari à Deo: Et corpus castigando per virtutes, & ordinatissimæ, atque legitime servituri subiacendo, homines comparant ordinis, atque tempore opportuno celestis incorruptionis locum. Quibus necit sequentium compensationem bonorum: Non enim mediocria bona sunt, non solum quod anima est, qua natura jam omne corpus præcedit, sed etiam quod facultatem habet, ut adjuvante creatore se ipsam excolat, ut pio studio possit omnes acquirere, & capere virtutes; per quas, & à difficultate cruciante, & ab ignorantia cæcitate liberetur. En bona, quibus abundè compensatur tale malum. Quæ uberius proponit c. 22. Ignorantia vero, & difficultas, si naturalis est, inde incipit anima proficere, & ad cognitionem, & requiem donec in ea perficiatur vita beata promoveri. Rursus infra subiit: Sic etiam, & nunc si ignorantia veri, & difficultas recti, naturalis est homini, unde incipiat in sapientia, quicquidque beatitudinem surgere, nullus hanc ex initio naturali rectè arguit. Sed si proficere noluerit, aut à profectu retrosum relabi noluerit, jure, meritoque penas luet. Creator vero ejus ubique laudatur, vel quod eam ab ipsi exordiis ad summi boni capacitatem inchoaverit, vel quod ejus profectum adjuvet, vel quod impleat proficientem, atque perficiat. Quibus mox adjungit, Deum idem animæ difficultate, cæcitateque naturaliter laboranti tale exordium tribuisse, ut studendo, ac proficendo ad frugem sapientiæ, justitiæque perveniat; tantumque illi præstitisse boni, ut in ejus etiam potestate poneret, si vellent, ad beatitudinem tendere. Ex quibus aperte conficitur, malum concupiscentiæ, & difficultatis bene agendi posse homini esse naturale simul cum facultate rectè operandi, & comparandi bona virtutum illi contraria, nec tale genus providentiæ esse alienum Deo.

LXXVI. Nec refert, quod Baiani possunt opponere, Augustinum in eis locis, & in hac hypothese difficultatis, & ignorantia naturalis non supponere statum puræ naturæ, sed elevatæ, siquidem tribuit animo fidem, justitiam, & opera bona auxilio gratiæ elicitæ, & conferentia in beatitudinem æternam. Nam licet id verum sit, Augustini tamen doctrina assumptum nostrum evincit suppositis iis, quæ disputatione superiori præmisimus de potestate naturali

superandi difficultatem concupiscentiæ, & comparandi virtutes naturales, quæ secluso statu elevationis supernaturali statui puræ naturæ convenire possunt. Nam quemadmodum arguit Augustinus, concupiscentiam esse posse naturalem homini simul cum statu elevationis supernaturali, quia in eo statu conferat Deus potestatem subjugandi concupiscentiam cum profectu, & incremento virtutum, atque justitiæ supernaturali, adeptioneque beatitudinis æternæ: Ita pari ratione nos quoque arguimus, in statu puræ naturæ posse concupiscentiam pertinere ad primordium naturale hominis absque injuria naturæ, & iniqua providentia Dei, quia etiam in eo statu tale malum potest compensari per plura, & ingentia bona, quamvis non accedant ad eorum altitudinem, quæ in statu elevationis supernaturali possunt convenire, siquidem etiam in eo statu absque merito supernaturali, & conferenti in beatitudinem supernaturalem, possunt vitari nocumenta peccatorum, in quæ concupiscentia impellit, & acquiri incrementa virtutum naturalium, quibus homo adipiscatur justitiam, & felicitatem naturalem. Ratio enim nostra eadem est cum Augustiniana, ejusdemque prorsus efficaciam cum illa.

LXXVII. In confirmationem accedit potestas naturalis peccandi. Hæc enim potestas homini naturalis, non pertinet ad hominis bonitatem, & perfectionem naturalem, sed potius ad imperfectionem, & malitiam naturalem, quare eam à natura perfectissima Dei relegamus. Tamen omnes Theologi, & Patres Ecclesiæ ex principiis naturæ perfectam admittunt absque ulla injuria naturæ, & sinistra providentia Dei, quia simul cum potestate peccandi tribuit Deus naturalem potestatem non peccandi, (sine qua repugnaret potestas peccandi, sicut libertas ad peccandum necessaria) & ex tali potestate peccandi accrescit homini major gloria, majusque meritum in cavendo peccatum, ut optime exposuit Bernardus tract. de grat. & lib. arb. potestatem peccandi ob solam gloriam, & coronam non peccandi concessam adtribuens, & eo excusans Deum, hominis potentis peccare conditorem: Datum homini posse peccare, non ut proinde peccaret, sed ut gloriosior inde appareret, si non peccaret, cum peccare posset. Quibus post pauca subdit: Neque tamen fuit culpa dantis, sed abstantis, qui ipsam, videlicet facultatem convertit in usum peccandi, quam acceperat ad gloriam non peccandi. Quæ ratione Scholastici communiter docent, potentiam peccandi, licet homini bona non sit, esse à Deo, quia individua est à potentia non peccandi, & bene agendi propter indifferentiam libertatis naturalis necessariam ad peccandum. Ita Albertus part. 2. in fine. Magister in 2. dist. 44. ubi Divus Thomas q. 1. art. 1. Divus Bonavent. art. 1. q. 1. Egidius q. 1. art. 1. Richardus art. 1. q. 2. Durandus q. 1. Scotus, Gabriel, Aureolus, Carthusianus, & alii interpretes Magistri unanimiter.

LXXVIII. Item idem confirmant mors, & morbi, aliaque plura mala homini naturalia, quæ secluso peccato, & beneficio speciali Dei ex solis principiis naturæ homini contingerent, ut disputatione sequenti ostendemus contra Baianos id negantes. Verum id negare non possunt in brutis, quibus mors, & morbus secluso peccato naturales sunt, & omnibus rebus sublunariis corruptiones, quod coalescant ex qualitatibus contrariis, quarum pugne annexus est interitus. Sicut ergo hæc mala possunt esse aliis rebus naturalia, ita & naturalis esse potest homini.

homini secluso peccato pugna appetitus sensitivi cum spiritu, quamvis homini mala, & nociva sit. Quippe homo suapte natura componitur ex spiritu, & carne parteque intelligente, atque sentiente, quarum affectiones necessario sunt contrariæ, siquidem objecta propria illarum; nempe bonum honestum, & rationis, & bonum delectabile, & sensus contraria sunt.

LXXXIX. Nec ordo naturalis poscit, quod volunt Baiani, ut affectiones partis sentientis subdantur imperio partis intelligentis quoad sensum, sed sufficit ei subditas esse quoad consensum, & executionem operis, quod concupiscunt. Nam licet præveniant rationem quoad sensum, ubi consensus maneat spiritui liber, & potestas illas coercendi, ne absque ipsius arbitrio, & consensu exeant in opus, obtineantque quod appetunt, satis superque est, ut pars inferior non dominetur superiori. Id autem iuxta Scholasticorum sententiam sancitam superiori disputatione convenit homini ex sola conditione naturæ, cum ex illa habeat vires sufficientes ad non consentiendum concupiscentiæ, & coercendum imperum illius. Cujus rei evidens argumentum est, quod ex doctrina fidei admittunt ipsi Baiani, nempe modo post peccatum per gratiam Christi concupiscentiam non dominari spiritui, sed spiritum dominari concupiscentiæ, quamvis modo gratia Christi non tribuat imperium in motus concupiscentiæ quoad sensum, ne scilicet præveniant ejus impulsus arbitrium rationis, solum quia tribuit gratia imperium salutare quo ad consensum, ut cum merito vitæ æternæ opere compleantur officia virtutum eis impulsibus contraria. Ergo ut spiritus dominetur carni, opus non est obedientia affectionum carnalium quoad sensum sed sufficit, quoad consensum, & opus, qualis absque merito vitæ æternæ venire potest puræ naturæ per naturalem facultatem non peccandi, & bene agendi, præterita disputatione stabilitam.

LXXX. Duo adverte. Alterum, concupiscentiam carnis posse admitti cum Augustino simpliciter malam, quamvis admittatur bona secundum quid, scilicet conveniens parti sentienti hominis. Tamen quia ea est ignobilior hominis pars, & libido parti rationali nobiliori disconveniens est, idè absolute, & simpliciter concupiscentia rebellis rationi habenda est mala. Quemadmodum projectio mercium in mare, & motus vitalis hominis sursum, non sunt actiones violentæ simpliciter, sed secundum quid, & absolute voluntariæ, quia sunt conformes præcipuæ, & nobiliori inclinationi hominis, scilicet affectui rationali absolute, & efficaci voluntatis, à quo proficiuntur, licet contrariæ sint inclinationi minus præcipuæ, scilicet velletati inefficaci retinendi merces, & gravitati corporeæ impellenti deorsum. Alterum, concupiscentiam rebellem nunc esse malam malitia speciali, qua mala non esset in statu puræ naturæ, scilicet malitia poenæ, & vindictæ peccati, ob quam nunc privat bono debito obedientiæ, quod naturæ competeret, si non præcessisset peccatum, sicut primis parentibus competebar ante peccatum. Quam malitiæ rationem contendit Augustinus adversus Iulianum, quamvis seorsim ab illa credat, & probet, concupiscentiam malam ex pugna cum spiritu, & inclinatione in malum; in qua malitia fundatur altera malitia poenæ, quia ut Deus vindicaret peccatum malo concupiscentiæ rebellis spiritui supponere debebat malum esse homini, concupiscentiam

spiritui rebellem experiri, bonumque, & melius illi fuisse sicut in Paradiso obedientem, ut tradit Augustinus lib. 3. de libero arb. c. 20. *Nam cum ad ignorantiam, difficultatemque pervenerit anima peccatrix, idè poena rectè dicitur, quia melior ante hanc poenam fuit.*

SECTIO VI.

Diluuntur argumenta Baianorum proposita sectione III.

LXXXI. Ex præteritis promptum est, argumenta objecta sect. 3. diluere. In primis enim à veritate alienum omnino est, contentionem Augustini cum Iuliano fuisse de conditione concupiscentiæ naturali, quam Augustinus contenderet expugnare, & Iulianus adstruere, ut ex instituto exposuimus sect. 4. Siquidem etiam si Augustinus admitteret Iuliano concupiscentiam rebellem spiritui esse homini naturalem, & secluso peccato ex principiis intrinsecis naturæ convenientem, sicut nos admittimus, superesset Augustino maxima, & longa controversia contra asserta Iuliani; nam cum eo componitur, de facto hominem in Paradiso ex beneficio Dei non fuisse conditum cum rebellionem concupiscentiæ, quod esset tantum malum felicitate illius status indignum; illam tamen posteros Adæ experiri in poenam, & vindictam peccati originalis, quia tanta est ejus experientia miseria, tantorumque malorum origo, ut iusto iudicio possit Deus per eam vindicare peccatum. Quæ omnia inficiebatur Iulianus, & persuadebat Augustinus, & nos cum illo universaque Ecclesia credimus, & supponimus ad nostram cum Baianis controversiam. De quo satis sect. 4.

LXXXII. Deinde ad singula argumenta respondeo. Ad primum. Motus concupiscentiæ rebelles rationi admitto cum Augustino naturaliter malos, & non moraliter etiam secluso peccato in statu puræ naturæ; nunc item post peccatum speciali poenæ malitia malos, quia privant obedientiæ bono, quod ex providentia, & beneficio supernaturali Dei homini inesset, si non peccasset. Quod solum evincunt testimonia Augustini contra Iulianum. Item consequenter admitto, iuxta præsentem providentiam Dei, de prima hominis conditione non posse homini naturales esse, & consentaneas operationes concupiscentiæ etiam solum naturaliter malas, quia iuxta præsentem providentiam homini supernaturalem status primæ conditionis illius erat immunis ab omni miseria, & malo concupiscentiæ, atque aded iuxta illam non posse hominem absque vindicta peccati vexare. Cæterum secluso beneficio in alio rerum statu, & serie providentiæ posse homini esse naturales absque ulla injuria naturæ, & sinistra providentia Dei, ut sectione præcedenti à num. 74. statuimus. Quibus nihil adversum continent testimonia Augustini.

LXXXIII. Ad secundum respondeo. Concupiscentia rebellis rationi non est à Deo ex primaria intentione ipsius, sed ex intentione secundaria: Tum quia primaria intentio Dei fuit condere hominem absque rebellionem concupiscentiæ cum appetitu sentiente obediente rationi, & solum ratione peccati; quo homo Deo inobediens fuit, inflicta est homini inobediencia concupiscentiæ, & suæ conditioni permissa; qua ratione nec mors naturalis homini dicitur

esse à Deo, quia Deus condidit hominem immortalem, & solum peccatum introduxit mortem in genus humanum: Tum quia secluso statu providentiæ supernaturalis etiam in statu puræ naturæ intentio directa Dei in conditione hominis non ferretur in concupiscentiam nocivam, & malam homini, sed in ejus rationalem naturam, quæ esset bona, & grata Deo, & solum, quia pars sensitiva hominis erat nexa cum affectione nociva, & imperfecta concupiscentiæ, in ejus creationem intenderet, nam cum concupiscentia sit mala, non potest ferre directum amorem, & beneficentiam Dei. Quare secundo respondeo. Concupiscentia non est à Deo tanquam munus, & donum, beneficiumque naturæ humanæ, sed modo iuxta præsentem providentiam tanquam poena, & supplicium peccati; in statu verò puræ naturæ tanquam imperfectio naturalis annexa compositioni, & constitutioni illius. Iulianus autem asserbat, concupiscentiam rebellem spiritui, & esse à Deo ex prima intentione, qua hominem condidit, & non ex secunda, qua castigavit peccatum; & esse à Deo tanquam munus, & donum, beneficiumque naturæ, ut vidimus num. 56. Augustinus verò in testimonio objectis per omnia sancivit oppositum, quin derogaret quidquam statui puræ naturæ, sicut non derogamus nos in hisce, quæ contra Iulianum adstruimus.

LXXXIV. Ad tertium respondeo. Augustinus in argumento contra Iulianum, quod citata testimonia continent, solum probat actus concupiscentiæ, cum sint desideria peccandi, non esse naturaliter bonos, ut tuebatur Iulianus, sed naturaliter malos, eoque alienos ab statu felicitatis, in quo primum homo conditus est, & proprios statui poenæ, atque vindictæ, in quo hominem nunc esse arguebat Augustinus. Nec de alio possibili rerum statu, de quo nos cum Baianis differimus, quidquam asseruit. Cum autem colligit ex dictis Iuliani, desideria peccandi fore licita, consequentiam non inducit ex eo, quod opinione Iuliani motus concupiscentiæ sint homini naturales, de quo, ut sect. 4. præmissimus, non erat inter eos controversia; sed ex eo, quod iudicio Iuliani tales actus sint boni. Quare nec docet licitum, quidquid naturaliter licet asserto universaliter, sed prout à Iuliano asserbatur libitum, scilicet libidine bona; licitum enim est, quidquid bona libidine naturaliter licet. At nos etiam concedimus, desideria peccandi, quæ parit concupiscentia esse naturaliter mala, & nociva homini, & prorsus aliena à prima hominis conditione, quamvis in alio rerum statu, & providentiæ genere possint esse homini innata.

LXXXV. Ad quartum similiter respondeo. Augustinus colligit, bonum, & licitum fore consentire libidini, si libido non esset mala, sed bona, atque laudabilis, ut proclamatur Iulianus; nos verò deestatur. At id non colligit, fore licitum, & bonum ex eo, quod libido mala esset naturalis, ut recolenti testimonio Augustini constabit; in omnibus enim arguit ex bonitate libidinis consensum licitum ipsius. Ita lib. 5. c. 7. *Quam tu bonam cum naturaliter dicitis, astute illi consentiendum esse decernis.* Præmisserat autem: *Nec times, ne tibi potius admoneas esse decendum, quod ad flagitia concites homines, ne resistant concupiscentiæ, quam sicut bonum naturale defendis.* Item lib. 4. c. 26. *Quid mali faceret, qui bona concupiscentiæ consentiret?* Similiter c. 14. & aliis in locis perspicue intendens bonitatem consensum ex bonitate concupiscentiæ deducere.

LXXXVI. Ad quintum respondeo. Augustinus in eo objectus concupiscentiam bifariam docet esse morbum, & in ejus remedium matrimonium esse institutum. Tum quia nunc privat sanitate obedientiæ, qua homo in prima sua conditione fruebatur. Tum quia nociva est salutis, quam exercitio virtutis potest acquirere, siquidem illi resistit. Matrimonium autem non est institutum in remedium morbi concupiscentiæ primo accepti, quia etiam conjugati concupiscentiam experiuntur rebellem, sed accepti secundo modo, quia licitum reddit concubitum, in quem concupiscentia inclinat, divertitque ejus motus, ne ad illicitos concubitus hominem pertrahant, ut tradit lib. 4. contra Iul. c. 2. *Hoc autem remedium est, (matrimonium) non ut sit concupiscentia, si non est, sed ut non rapiat ad illicita, cuius motus insipiens est.* Quo Augustinus conficit contra Iulianum, & concupiscentiam esse malam etiam in conjugatis, & ejus rebellionem fuisse poenam peccati meritis primæ sanitatis privationem. Igitur in statu puræ naturæ concupiscentia non esset morbus, quia privaret sanitatem homini debita, siquidem non deberetur ei obedientia motuum carnalium; licet admitti possit morbus, quia retardaret sanitatem virtutum illi resistendo; quod non est aliud, quam esse naturaliter malam, & nocivam salutis. At ut vidimus sect. præced. affectiones naturaliter malæ, & nocivæ possunt esse connaturales homini, quia compositus est duabus partibus affectione contrariis, quamvis cætera animantia, quia carent parte rationali, molestia quoque, & nocimento concupiscentiæ sibi naturali careant. Eoque solum videtur Augustinus referre naturalem homini malitiam, & rebellionem concupiscentiæ, cum ea ratione in brutis docet esse bonam, quia cum rationis expertia sint, non potest in eam rebellare contra rationem, sicut in hominibus ratione, & sensu constantibus necessarium est, ut vidimus num. 65.

LXXXVII. Ad sextum respondeo. Admitto, pudorem naturalem esse argumentum malitiæ, & turpitudinis naturalis concupiscentiæ, ut Augustinus contra Iulianum contendit. Cæterum cum quidpiam homini naturale possit esse naturaliter malum, & turpe, ut sect. præterita stabilivimus, poterit etiam illud esse pudendum, secluso quidem statu præsentis providentiæ, quo Deus hominem condidit ab omni affectione pudenda, & turpi liberum; secus verò in statu puræ naturæ, in quo disputamus. Quare licet primis hominibus necessaria fuerit ad pudorem libidinis malitia moralis peccati, quia Deus decrevit eos in statu innocentie frui obedientia, & quiete appetitus sensitivi; hominibus tamen ex providentia purè naturali conditis sufficeret sola naturalis turpitude, & malitia ipsius libidinis absque præcedenti peccato. Etenim hic pudor communis est, etiam Gentilibus, qui nullum præcedens peccatum originale naturæ agnoverunt, ut ipsi Baiani moment. Ergo pudor non est de malitia morali, sed de turpitudine tantum naturali, quæ in carnis rebellionem contra spiritum carne superiorem consistit. Doctrina enim Augustini est, pudorem naturalem libidinis excitari ex sola inobediencia carnis, & partis inferioris hominis contra spiritum, & partem superiorem; confunditur enim homo, ut pars ejus inferior contra superiorem prævaleat, quocirca ubi membra ad solum arbitrium voluntatis, & non solum appetitus sensitivi moverentur, nullus pudor seclaretur motum publicum illorum. Ergo si in pura

natura absque peccato ineffe potest homini hæc inobedientia, & rebellio partis inferioris sentientis contra partem superiorem rationalem poterit absque peccato pudere naturaliter hominem carnalis libidinis. Ita docet lib. 1. de nupt. c. 5. *Memborum motum ideo indecentem, quia inobedientem, cum illi primi hominis in sua carne sensissent.* Expende ideo indecentem, quia inobedientem, ut sola inobedientia ad pudorem, & indecentiam sufficiat. Item lib. 4. contra Iul. c. 13. *Non erat decens, ut puderes, quando membra movebat voluntatis imperium, non caro concupiscens contra spiritum.* Ergo ideo solum verecundari debet homo, quod caro contra imperium spiritus moveatur. Quare docet ideo in motibus animæ spiritui contrariis non esse eum pudorem, qui in motibus carnis existit, quia in illis animus sibi ipsi, in his vero inferiori carni cedit. Ita lib. 14. de civitat. c. 23. *Verumtamen hæc libido, de qua nunc disserimus, eo magis evanescentia existit; quod animus in ea nec sibi efficaciter imperat, ut omnino non libeat: nec omni modo corpori, ut pudenda membra voluntas potius, quam libido commoveat. Quod si ita esset, pudenda non essent. Nunc vero pudet animum resisti sibi à corpore, quod ei natura inferiore subiectum. In aliis quippe affectionibus, cum sibi resistit, ideo minus pudet; quia cum à seipso vincitur, ipse se vincit, est inordinatè, atque vitiose: Quia ex his partibus, quæ rationi subijci debent, tamen à partibus suis, ac per hoc à seipso vincitur.* Et mox iterum: *Animus tamen pudet, cum sibi animus ex vitiosis suis partibus non obtemperat, quam cum ei corpus, quod alterum ab illo, atque infra illum est, & cuius sine illo natura non vivit, volenti, jubentique non cedit.* Ergo secluso peccato, in pura natura adesset pudor ex sola resistentia carnis contra partem superiorem spiritus.

LXXXIX. Nec refert, quod Baiani ex lib. 4. contra Iul. c. 16. repetitis clamoribus inculcant, si homo non de peccato, atque vindicta peccati puderet libidinis, irreligiosum, Deoque ingratum, atque blasphemum fore, si de Dei confunderetur operibus. Nam supponit Augustinus, statum præsentis providentiæ, in quo absque præcedenti peccato non potest esse pudor concupiscentiæ, sententiamque Iuliani, quæ à libidine rebelli abesse tuetur omnem malitiam, & turpitudinem etiam naturalem, eamque opus Dei eximè bonum, atque laudabile, ingenisque donum, & beneficium naturæ præconiis extollit. De talibus enim operibus Dei hominem confundi irreligiosum verè, Deoque ingratum est, quia converteret in confusionem, & pudorem amorem, & laudes, gratitudinemque, quas Deo deberet.

LXXXIX. Ad septimum respondeo. Quamvis ordo, præsentis providentiæ Dei in prima hominis conditione præstitutus vendicet, ut pars inferior hominis per omnia subijciatur superiori, & omnes motus sensitivos imperium rationale moderetur; cæterum is ordo non est naturalis, & intrinsecus, sed supernaturalis, & extrinsecus. Nam ad ordinem naturalem sufficit, ut pars superior dominetur inferiori, & non inferior superiori. Dominatur autem inferior superiori, quamvis inferior rebellet contra superiorem, quoad solum sensum, ubi superior retinet dominium consensu, atque operis. At retinere potest in statu puræ naturæ cum potestate libera coercendi concupiscentiam, & contra illam benè moraliter agendi, ut exposuimus n. 79.

xc. Ad octavum, & postremum respondeo. Ex concupiscentia rebelli rectè nunc arguit Augustinus

originale peccatum, quia juxta præsentem providentiam Dei non poterat esse concupiscentiæ rebellio absque præcedenti peccato, cum homo conditus sit rebellionis expers. Nec verum est, ab Augustino doceri peccatum originale esse ipsam concupiscentiam rebellem, ut alibi ex professo trademus, & Baianorum argumentis satisfaciemus. Saltem concupiscentia non potest esse originale peccatum, nisi ut voluntaria nobis voluntario capitis. At in pura natura concupiscentia non esset nobis voluntaria, sed nobis necessario inesset ex principiis intrinsecis naturæ profecta. Ergo quamvis doceretur ab Augustino, concupiscentiam esse nunc originale peccatum, nihil obesset, ut in pura natura nobis absque peccato inesset. De quo uberius alibi.

SECTIO VII.

Præterita confirmatur doctrina Augustini afferentis: quamvis difficultas recti, & ignorantia veri essent hominis primordia naturalia, non esse culpandum Deum, sed potius laudandum; & à responsione Baianorum vindicatur.

xc i. Præterita confirmantur ex doctrina, quam tradit Augustinus l. 1. retract. c. 9. *Quam miseriam (difficultatè recti, & ignorantiam veri, ex concupiscentia provenientem) Pelagiani nolunt ex justa damnatione descendere, negantes originale peccatum. Quamvis ignorantia, & difficultas etiam essent hominis primordia naturalia, nec sic culpandus Deus, sed laudandus esset, sicut in eodem lib. 3. (de libero arbitrio) disputavimus.* Nam difficultatis nomine intelligit concupiscentiam, ex quo rectè operandi difficultas nascitur. Hanc autem asserit Augustinus posse absque damnatione peccati homini convenire, & ad ejus primordia naturalia pertinere cum laude conditoris, & extra omnem culpam ipsius. Ergo quamvis de facto concupiscentia ad damnationem peccati originalis attineat, possit alio genere providentiæ absque vindicta peccati, cum laudabili providentiæ Dei ex principiis naturæ proficisci, & inter primordia naturalia numerari. Idem repetit lib. de bono persever. c. 12. *Quo ruunt omnia argumenta Baianorum sect. 3. confecta; nam omnia eo diriguntur, ut Augustinus ex concupiscentia arguat præcedens peccatum, non solum in statu providentiæ præsentis, sed etiam in omni possibili, aut Dei culpam, & iniquam providentiam in conditione hominis. Quamvis autem hanc Augustini doctrinam objecerim in probationem nostræ sententiæ num. 5. iterum objicio in debellationem argumentorum factionis contrariæ, ut eam simul vindicem à solutione, qua Baiani hoc præsidium Augustini nobis adimunt, & hanc ejus doctrinam in nos contorqueant.*

xc i i. Respondent enim, hypothefim Augustini, qua ponit ignorantiam, & concupiscentiam esse primordia hominis naturalia, longissimè distare ab eo statu puræ naturæ, quem nos adstruimus, & probare contendimus. Quod ex duobus capitibus capitaliter puræ naturæ repugnantibus ostendi asserunt. Primum est; quia status puræ naturæ essentialiter postulat, ut in eo nihil omnino gratiæ sit, nulla fides supernaturalis, nulla charitas, nulla ad salutes actus, & virtutes elevatio, & felicitatis æternæ expectatio. Hypothefis verò Augustini in eo statu, quo ignorantia,

ac difficultas essent primordia naturalia hominis, universa ista supponit. Nam ut Deum inculpabilem, & laudabilem eo genere providentiæ persuadear, tota ejus probatio incumbit in manifestandum bona moralia supernaturalia, quæ una cum ea difficultate, ex fide, spe, & charitate hominis in beatitudinem supernaturalem promoventia elicere potest, ut arguunt adversarii ex testimonio Augustini, quæ ex lib. 3. de lib. arb. c. 19, 20, & 22. adduximus num. 75. in quibus proculdubio difficultatem concupiscentiæ compensari à Deo proponit supernaturalibus, & salutaribus bonis, quæ ad statum supernaturalem pertinent.

xc i i i. Secundum est, quia Augustinus in illa hypothefi supponit præcessisse peccatum, quod eam difficultatem promoveret. Status autem puræ naturæ, excludit peccatum, ex quo talis difficultas in vindictam infligatur. Assumptum verò probant, quia hypothefis, in qua Augustinus loquitur lib. retract. est eadem cum ea, quam ponit lib. 3. de lib. arb. in quem retract. lib. refertur. At lib. 3. de lib. arb. hypothefis proponitur præcedente peccato. Nam illa totius origo disputationis istius fuit, quod cum punitionem esse primum hominem ignorantia, difficultate, & mortalitate constitisset, quæstio moveretur, cur proles ejus cum iisdem mysteriis nasceretur? quam proponit c. 19. Id autem explicat cap. seq. posse contingere absque culpa, & cum laude Creatoris. Quod defendit secundum quatuor modos incarnationis animarum, qui cogitari possunt. Ut videlicet anima prolis ex anima parentis propagetur; secundum ut in corpore jam corrupto nova creetur; tertio, ut ante creata ad illud mittatur à Deo; quarto denique ut eo ipsa sponte labatur. At in omnibus illis quatuor modis supponitur corpus parentis, & consequenter corpus prolis, quod inde generatione ducitur, & ab anima prolis uno ex illis quatuor modis animandum est, primi parentis iniquitate esse violatum, qua tam sibi, quam proli penam ignorantia, difficultatis, ac mortalitatis accefferit. Sed hæc est inter quatuor illos modos differentia, quod in primo, in quo anima prolis ab anima patris propagatur, contrahit una cum penam concupiscentiæ culpam parentis, in cæteris verò solum contrahit penam parentis absque culpa ipsius. Quod sufficit, ut excludatur status puræ naturæ, qui ordinem solius constitutionis naturæ polcit, & ordinem excludit peccati quoad culpam, & penam. Primordia autem naturalia dicuntur ignorantia & difficultas, cum pœnales sunt, quia absque culpa animæ patientis pœnam contrahuntur. Ita Baiani.

xc i v. Hæc tamen ad speciem potius, quam ad rem cogitata sunt. Nos enim non contendimus superiori testimonio Augustini probare integrum statum puræ naturæ, sed eam solum partem, de qua nunc disputamus, scilicet concupiscentiam homini naturalem, & absque præcedenti peccato convenientem. Id autem ex testimonio Augustini manifestè evincitur, siquidem docet, posse eam absque culpa, & cum laude creatoris ad primordia hominis naturalia pertinere, etiam si nullum præcedat originale peccatum, nullaque hominis damnatio, ut Pelagiani putabant. Nam cum præmississet, *eam nolle miseriam Pelagianos ex justa damnatione descendere, negantes originale peccatum*, continuò contra Manichæos volentes culpam ex concupiscentia natam in Deum referendam, addidit, quamvis ignorantia, & difficultas essent hominis primordia naturalia,

non esse culpandam, sed potius laudandam, ut contra eosdem Manichæos lib. 3. de lib. arb. ostendit; eo quidem usus argumento, quia simul cum concupiscentia, & difficultate rectè operandi hominibus naturali contulit potestatem superandi concupiscentiam, & acquirendi, augendique virtutes, & beatitudinem supernaturalem promerendi: nam cum ea facultate, etiam si homini esset naturalis difficultas rectè operandi, peccata subsequenter hominis non essent à Deo, sed à libero arbitrio, (quod erat totius disputationis scopus) siquidem erat in potestate libera hominis peccata cohibere, & omnem virtutem exercere, Deo intendente, & conferente potestatem, & auxilia ad illam.

xc v. Nec refert, potestatem, & auxilia supponere Augustinum ad statum supernaturalem pertinentiam. Nam cum eis etiam supponit, concupiscentiam, & difficultatem operandi ad statum homini naturalem, & non ad damnationem peccati pertinere, eoque supposito docet, & probat, justam, & ordinatissimam Dei providentiam consistere, quin in Deum revocentur peccata hominis, sed potius virtutes. Quare cum maneat superiori disputatione stabilitum ex doctrina ipsius Augustini, & reliquorum Patrum, sacris scripturis, & conciliis, rationibusque Theologicis, homini etiam ex sua conditione naturali convenire potestatem cavendi peccata, & exercendi virtutem naturalem contra impetum concupiscentiæ, relinquunt manifestè probatum, etiam in statu integro puræ naturæ posse concupiscentiam extra culpam creatoris, & cum laude ipsius esse homini naturalem. Augustinus verò hanc potestatem cohibendi concupiscentiam, & virtutes comparandi supposuit supernaturalem, cum lib. 3. de lib. arb. contra Manichæos disputavit, quia ad relegandum culpam à Deo, aut eam adscribendum soli libero arbitrio, quod erat disputationis argumentum, nihil referebat, eam potestatem esse naturalem, & cum supernaturali, quæ de facto adest homini, & Deum, principalem causam constituit boni agendi, & mali cavendi, voluit dirimere quaestionem, & quia potiora bona sunt supernaturalia naturalibus, ea malo concupiscentiæ opponere. Quibus prima Baianorum solutio penitus evanescit.

xc v i. Nec secunda constantior est. In primis enim, quamvis daremus, Augustinum lib. 3. de lib. arb. supponere hypothefim cum præcedenti peccato originali, negari potest idem supponere in sua hypothefi lib. 1. retract. c. 9. Nam in hoc ultimo loco expressè continet hypothefim concupiscentiam pertinere ad primordia hominis naturalia, & eam non descendere ex damnatione peccati, ut volebant Pelagiani negantes originale peccatum, in quorum etiam sententia contendit Augustinus erroneam esse Manichæorum doctrinam referentium in Deum, & non in liberum arbitrium peccata, quæ ex concupiscentia oriuntur; quia etiam si concupiscentia absque ulla præcedenti peccato ex sola constitutione naturali homini inest naturalis, Deus non est culpandus, sed potius laudandus, si quidem vires, & auxilia tribuit, quibus possit homo concupiscentiam in officio continere, & omnem virtutem colere. At lib. 3. de lib. arb. nec expressit concupiscentiam ad primordia hominis naturalia pertinere, nec cum Pelagianis excludit ex justa damnatione descendere. Itaque esto sit verum, quod Baiani contendunt lib. 3. de lib. arb. hypothefim concupiscentiæ fieri cum præcedenti peccato, hypothefis tamen facta lib. 1. retract.

Retract. c. 9, absque præcedenti peccato intelligenda est. Nec juvat, Augustinum in lib. Retract. probationem remittere ad lib. 3. de lib. arb. Quoniam probatio, quæ eo remittitur, solum est de non culpando Deo, sed potius laudando in hominis conditione cum difficultate rectè operandi, quam ibi fusè persequitur, & conficit ex potestate concupiscentiæ contraria rectè operandi, & concupiscentiam frenandi. At hæc probatio manifestè concludit, Deum non esse culpandum; sed potius laudandum, sive peccata non in Deum, sed in liberum arbitrium referenda, etiam si concupiscentia absque præcedenti peccato originali hominem afficiat, siquidem etiam sub ea hypothesi in potestate hominis constituitur abstinentia peccati, & cultura virtutum.

xcvii. Deinde etiam in lib. 3. de lib. arbitrii hypothese Augustini abstrahere à præcedenti peccato, & contra Manichæos Deum tueri inculpabilem, & laudabilem in hominis conditione cum ignorantia, & difficultate rectè agendi, non solum ex suppositione catholica peccati originalis, sed etiam ex suppositione Pelagianâ negante originale peccatum, & concupiscentiam esse supplicium peccati, interpres manifestus est ipse Augustinus lib. de bono persever. c. 12. Nam ibi manifestissimè docet causam contra Manichæos susceptam à se defendi lib. 3. de lib. arb. tam in sententia negante, quam in sententia affirmante originale peccatum, sicut in utraque sententia à se defenditur necessitas gratiæ, & ejus independentia à libero arbitrio, quamvis re ipsa de facto cum Ecclesia Catholica tueatur originale parvulorum peccatum, quin propterea jure objici possit à se illud negari. Audi Augustinum sic exponentem se ipsum: *Sicut autem nunc, ut ostenderem gratiam Dei non secundum merita nostra dari, secundum nostrumque sensum hoc defendere malui: & secundum nostrum sensum, qui obstrictos originali peccato parvulos dicimus; & secundum Pelagianorum sensum, qui originale negant esse peccatum: Ita & in 3. lib. de lib. arbitrii, secundum utrumque sensum restitui Manichæis, sive supplicia, sive primordia naturæ sint ignorantia, & difficultas, sine quibus nullus hominum nascitur.* En sole ipso clarius testatur Augustinus in lib. 3. de lib. arb. Manichæis afferentibus peccata ex ignorantia, & difficultate naturæ orta in Deum, & non in liberum arbitrium revocanda, restitisse in utraque sententia, tam in ea, quæ cum Catholicis admittit originale peccatum, & consequenter ignorantiam, & difficultatem rectè operandi, esse supplicia peccati, quam in ea, quæ cum Pelagianis negat originale peccatum, & consequenter ignorantiam, & difficultatem esse hominis primordia naturalia ex sola naturæ constitutione insita, ut Pelagiani arbitrabantur. Rationem mox reddit, quia, ut impugnaretur error Manichæorum refundentium in commixtionem naturæ bonæ, & malæ, atque aded in ejus conditorem Deum, & non in liberum arbitrium creatum peccata hominum, nihil referebat supponere originale peccatum, & concupiscentiam esse vindictam illius, poterat disputatio obtinere rem, & argumentum convincere: *Quia contra quos mea dirigebatur intentio, sic mihi visi sunt refellendi, ut sive peccata esset peccati originalis in parvulis, quod veritas habet, sive non esset, quod nonnulli errantes opinantur, nullo modo tamen, quam Manichæorum error inducit, duarum naturarum, boni scilicet, & mali permixtio crederetur.* Itaque etiam in hypothese, in qua nulla pœna peccati originalis parvulos afficiat, intentio fuit Augustini in lib. 3. de

lib. arb. Manichæorum errorem debellare, & Deum laudandum potius, quam culpandum conditorem hominis cum ignorantia, & difficultate agendi demonstrare. Quod cæcus est, qui non videat; ipse Augustino interprete, manifestum.

xcix. Nec defunt testimonia, quæ confirmant in ipso libro 3. de lib. arb. Nam cap. 19. eam proponit quæstionem, seu murmurationem Manichæorum, qua Deum criminantur: *Hic occurrit illa quæstio, quam inter se murmurantes homines rodere consueverunt, qui quodlibet aliud in peccando, quam se accusare parati sunt. Dicunt enim, si Adam, & Eva peccaverunt, quid nos miseri fecimus, ut cum ignorantia cæcitate, & difficultate cruciatibus nasceremur? & primo erraremus nescientes, quid nobis esset faciendum: deinde ubi nobis inciperent aperiri præcepta justitiæ, vellemus ea facere, & renitente carnalis concupiscentia nescio qua necessitate, non valeremus?* Huic autem quæstioni, seu murmurationi, cum promptum esset respondere, iusta Dei æquitate nos eis miseriis obnoxios nasci, vel quia contraximus culpam parentum, vel quia iusta parentum peccantium pœna fuit, ut eorum quoque filii felicitate ipsorum privemur; abstinet ab ea responsione, & illam tradit: *Quibus breviter respondetur, ut quiescant, & adversus Deum murmurare desistant. Rectè enim fortasse quererentur, si erroris, & libidinis nullus hominum visor existeret. Cum verò ubique sit præsens, qui multis modis per creaturam sibi Domino servientem aversum vocet, doceat credentem, conantem adjuvet: non tibi deputatur ad culpam, quod involuitur ignoras, sed quod negligis querere quod ignoras; neque illud, quod vulnerata membra non colligis, sed quod volentem sanare contemnis. Ista tua propria peccata sunt.* Quibus liquido apparet, Augustinum in hac quæstione, ut Deum tueatur inculpabilem, & solum hominem culpabilem in eis peccatis, quæ ignorantia, & libidini neantur, omnino abstrahere ab originali peccato, & pœna ipsius, & seorsim ab ejus suppositione, seu hypothese quæstionem dirimere, siquidem ratio, qua utitur, seorsim ab ea hypothese, rotam vim retinet, scilicet quia homo potestate, & auxiliis præditus est, quibus errorem, & libidinem superare possit, & ejus culpæ deputari, quod ab errore, & libidine superetur.

xcix. Quare licet c. 20. rursus exponens quæstionem supponat interdum peccatum originale, aut pœnam ipsius, ut Baiani volunt, talis suppositio accipienda est purè materialis, & non formalis, ad explicationem quæstionis, hoc est, ea conditio non supponitur, quia conferat ad illam, sed quia de facto re ipsa invenitur. Quoniam Augustinus non conficit ex illa rationem dirimendæ quæstionis, sed ex alio principio, quod seorsim ab illa convincit. Præterquam quod etiam in eo capite separat ab statu quæstionis conditionem peccati, & pœnæ ipsius. Nam in secundo modo incarnationis animæ, quo nova anima in unoquoque nascentium corpore creatur à Deo, his verbis conditorem animæ cum ignorantia, & difficultate rectè agendi à culpa liberat, & animam conditori suo gratiarum debitricem expendit: *Non enim mediocria bona sunt, non solum quod anima est, qua natura jam omne corpus præcedit, sed etiam quod facultatem habet, ut adjuvante creatore seipsam excolat, & pio studio possit omnes acquirere, & capere virtutes; per quas, & a difficultate cruciante, & ab ignorantia cæcitate liberetur. Quod si ita est, non erit nascentibus animis ignorantia, & difficultas supplicium peccati, sed proficiendi admonitio, & perfectionis exordium.*

dium. Audis, ignorantiam, & difficultatem non esse opus, ut nascentibus animis sit supplicium peccati, ubi adest facultas animæ ad se ipsam excolendam, & pio studio omnes acquirendas virtutes, quibus difficultatem, & ignorantiam superare possit. Nec obest, quod objiciunt Baiani, Augustinum sic eum modum proponere: *Si autem singularem sunt in unoquoque nascentium, non est perversum, imo convenientissimum, & ordinatissimum apparatus, ut malum meritum prioris, natura sequentis sit: quibus supponere videtur, peccatum parentis esse prolis peccatum.* Nam alius est prorlus Augustini sensus, simul enim addit: *& bonum meritum sequentis, natura prioris sit.* Tamen non eo significat, meritum filii esse parentis meritum, sed esse conforme primæ parentis nativitati, qua ante peccatum apud Deum merebatur. Ergo nec per hoc quod *malum meritum prioris natura sequentis sit*, exprimit demeritum parentis fieri demeritum filii, sed filium nasci cum ignorantia, & difficultate, in quam parenti suum peccatum adduxit, quamvis in filio talis miseria non sit pœna, sicut in Patre, sed natura. Quod ipsi Baiani fateri tenentur, qui volunt in hoc secundo modo animam prolis non contrahere culpam parentis. Nam verba objectionis Augustini, aut nihil probant, aut probant transfusionem culpæ in animam prolis.

c. Similiter in tertio modo sic proponit: *Vnde illa ignorantia, & difficultas consequitur, quod in primo homini supplicium mortalitatis fuit ad animi expendantem miseriam: in istis autem (animabus scilicet missis in corpore à Deo) janna ministerii ad reparandam corporis incorruptionem.* Itaq; supponit inter animam primæ parentis, & animas posterorum hoc discrimen,

quod ignorantia, & difficultas supplicium sit illius, non verò posterorum, sed ministerium, officiumque excolendæ virtutis. Nec refert, quod mox addit: *Nam hoc quoque modo non dicuntur ista peccata, nisi quia caro de propagine veniens peccatoris venientibus ad se animis hanc ignorantiam, & difficultatem facit, quæ neque his, neque creatori tanquam culpanda tribuatur.* Nam hæc non exprimunt, ignorantiam, & difficultatem esse animabus posterorum pœnam peccati propriè, sed improprie. quatenus in parente pœna fuit peccati, & caro ab illa propagata suæ conditioni relicta eam difficultatem gignit seorsim à peccato parentis difficultatem transfundente, sed solum impediende per peccatum beneficium facilitatis supernaturale. Addo, quamvis eis verbis denotaretur in anima prolis difficultas rectè agendi pœna peccati, ea suppositio esset purè materialis, & non formalis ad rem liberandi Deum à culpa, Nam ratio mox adjecta: *Dedit enim ille, & facultatem bene operandi in laboriosis officiis, & viam fidei in oblivionis cæcitate;* seorsim ab ea conditione assumptum concludit, ut jam expendimus. Itaque Augustinus in hoc capite 20. hypothese solum retinet, quam quæstio proposita capite 19. præmiserat, scilicet solum Adam, & Evæ peccatum, justamque eorum punitionem per ignorantiam, & difficultatem agendi, quarum ante peccatum erant expertes, abstrahens omnino à transfusione peccati originalis, & pœnæ ipsius in posteros, à qua etiam abstrahit quæstio, & murmuratio Manichæorum. Quibus firmum nobis relinquatur Augustini præsidium, quod ex lib. 1. Retract. cap. 9. advocavimus.

DISPUTATIO X.

An immunitas ab ignorantia, cui post peccatum nascimur obnoxii, fuerit naturalis, & debita innocenti homini?

Sicut rebellionem concupiscentiæ; ita & ignorantia cæcitate, qua post peccatum laboramus, volunt Baiani cum Michaële Bajo, aded esse pœnam peccati, ut sine peccato præcedenti non possit homo illam contrahere, atque aded nec possit innocens conditi Deo ignorantia, & errori obnoxios. In ejus probationem ea adducunt Baiani, quæ suam ipsorum ignorantiam Theologicam, & Philosophicam satis produnt; quam etiam prodet disputatio nostra.

SECTIO I.

Baianorum sententia proponitur.

Remittitur, omnibus Catholicis certum, posteros Adæ per originale peccatum inter alias miseras contraxisse vulnus ignorantia. Ita omnes Theologi cum Augustino lib. 1. Retract. c. 9. lib. 22. de civit. c. 22. in Enchirid. c. 26. de nat. & grat. c. 7. lib. 3. de lib. arb. cap. 18 & 19. lib. 6. contra Iul. c. 16. lib. 2. de Bapt. parvul. c. 4. lib. 1. de peccat. merit. c. 36 & 37. & lib. 2. c. 29. & D. Thoma 1. 2. q. 85. art. 3. & q. 109. art. 2. ad 3. Quam ignorantiam omnes supponunt non esse purè negativam, & solum nescientiæ, sed positivam, & erroneam. Pluribus enim nunc homines erroribus obnoxii nascuntur, quam in felici innocentia statu

nascerentur, nam vulnus peccati non solum voluntatem, nec solum appetitum sensitivum, sed etiam mentem, & intellectum sanitate privavit, plurimamque luce, quæ in ea felicitate innocentia illustraretur, in qua intellectus, sicut alia potentia hominis illustrioribus, quam nunc donis erat ormandus.

11. Cum autem hæc ignorantia alia sit juris naturalis, alia juris divini, alia juris positivi humani, & alia facti, ut communiter distinguunt Theologi, præmittimus, consentientibus Baianis, scientiam juris divini, & à fortiori juris humani, & factorum, non aded esse debitam, & connaturalem homini, ut nequiverit absque peccato sine tali scientia creati, atque idcirco potuerit cum ignorantia ipsi opposita. Id probant Baiani, quia lex positiva Dei ab ipsius libera voluntate pendet, quæ tot, ac tales leges, ac eo tempore, & loco, aut occasione ferre potest, quom absconditæ ipsius providentiæ, & consilio visum fuerit; & idcirco ejus scientia neque humanæ, neque

que Angelicæ naturæ connaturalis esse potest; sed sicut ejus legislatio, ita & ejus revelatio à Dei libertate pendet. Quod à fortiori probat de lege positiva humana, & factis hominum, quæ ab eorum arbitrio dependent, & variis rerum occuribus, & finibus variari possunt. Itaque apud Baianos difficultas sola relinquatur de ignorantia, & scientia juris naturalis. Supponunt enim, posse homines errare, & plerumque impingere circa ea, quæ juris naturalis sunt, ut frequenter etiam Scholastici Theologi sentiunt. Nam licet pleraque sint de jure naturali, per se, & immediatè nota, plurima tamen sunt, quæ à primis principis longissimè distant, & sine multiplici discursu innotescere non possunt, etiam si tandem evidentia fiant; plurima item, quæ sola opinione obtineri possunt. In quibus omnibus interjici possunt plurimi errores, aut ex defectu discursus legitimi, aut ex defectu principiorum evidentium.

III. Afferunt igitur, aded connaturalem, & debitam esse homini juris naturalis notitiam, ut sine illa cum ejus ignorantia non possit homo innocens à Deo institui, atque aded solum peccatum posse ejusmodi ignorantiam inducere; proptereaque semper esse necessarium poenalem. Unde illud notandum discrimen constituunt inter ignorantiam juris naturalis, & cæteras ignorantias, quod ignorantia juris naturalis, etiam si invincibilis sit post lapsum, non excusat à culpa ea, quæ contra legem naturalem ex ipsa procedunt; cætera verò, cum invincibiles sunt, purgant à peccato operantem in eis, quæ ex ipsis nascuntur: quia illa est poena peccati, ex qua homo commodum reportare non debet, hæc verò poenæ non sunt, atque aded possunt operantem excusare. De quo differemus, postquam expendemus princeps assertum.

SECTIO II.

Expenduntur Baianorum argumenta pro scientia juris naturalis homini innocenti debita.

IV. PRIMò arguunt. Natura humana, hoc ipso quod rationis particeps est, & ad Deum ultimum finem ordinata, necesse est, ei talem cognitionem naturaliter inferi, qua eum, ut naturalem finem suum possit agnoscere, omniaque scire, quæ ad vitam cum tali honestate tranfgendam, qualis humanæ naturæ congruit, necessaria sunt, casque leges sibi innotescere, quas secum fert ipsa natura, & homo ex ipsa naturæ conditione servare tenetur. Hæc autem notitia complectitur scientiam juris naturalis, cui ea omnia annexa sunt. Ergo scientia juris naturalis connaturalis, & debita est naturæ humanæ, ideoque sine ipsa cum ignorantia juris naturalis condici non potest.

V. Respondeo. Eriam in sententia Baianorum homo suapte natura ordinatus est in finem supernaturalem visionis beatæ, Deumque, qua supernaturalem obtinendum, ideoque ei debentur habitus infusi fidei, spei, & charitatis, nec non auxilia gratiæ conferentia in eum finem. Tamen in eorum sententia non debetur inferi à Deo notitia legum divinarum, quæ cum fine supernaturali connexæ sunt, quales sunt credendi mysterium Trinitatis, incarnationis, & remunerationis æternæ, sperandique Deum, ut largiorem numerum supernaturalium, & colendi eum aliquo religionis, & sacrificiorum cultu. Ergo similiter non erit debitum naturæ rationali inferi

immediatè à Deo notitiam legum naturalium. Itaque sicut Deus ex elevatione naturæ in finem supernaturalem non adstringitur ad infundendam per se immediatè notionem legum supernaturalium, sed ad providendum media sufficientia per ministerium creaturarum, & instructionem scriptam, & vocalem hominum, quibus tales leges paulatim innotescant: ita ex institutione naturæ, necesse non est, ut Deus per se immediatè inferat hominibus cognitionem omnium legum naturalium, sed sufficit providere media, quibus partim, proprio unius cujusque lumine, partim aliorum hominum instructione, & labore, prout naturali hominum ingenio possibile est, manifestæ fiant; siquidem hoc pacto sufficienti providentia instrui potest rationalis creatura, ut vitam honestam degat, qualis ejus conditioni congruit. Quia tamen hoc genus providentiæ secum patitur pro limitata virtute humani ingenii, ut aliqui interjiciantur errores, vel quia plures veritates naturales etiam practicæ evidentes non sunt, vel quia non sunt absque longo discursu assequibiles, ided absque peccato possunt homini contingere errores circa jura naturalia, sicut possunt circa jura divina.

VI. Id genus providentiæ confirmat illuminatio Angelorum, quæ communi Theologorum iudicio non est facta omnibus Angelis immediatè à Deo, sed inferioribus per superiores, quamvis omnes à Deo immediatè conditi sint, & in finem supernaturalem destinati, quia consentanea divinæ providentiæ conditio est, ut non agat per se immediatè, quæ ministerio causarum secundarum agere potest. Item in illo felici innocentis statu, in quo primi parentes à Deo immediatè scientiis naturalibus instructi sunt, ut aliorum hominum essent Rectores atque Magistri, nolunt Theologi, eorum posteros immediatè à Deo illustrandos esse, sed media instructione, atque doctrina parentum, ut videre est apud Pererium in Genesim l. 7. disp. de scientia Adæ q. 5. & Lorcum de grat. disp. 15. cum D. Thoma 1. p. q. 101. art. 1. & Hug. 1. de Sacram. p. 6. c. 3. & aliis. Ergo à fortiori id posse asserti in statu puræ naturæ, quem nos tuemur, cum is status non fuisset tot beneficiis, & privilegiis naturæ, quot fuit status innocentis præmunitus. In ejusdem providentiæ confirmatio nem venit, si vera est, illa sententia, quam docent S. Thomas 3. p. q. 9. art. 4. & q. 12. art. 2. Cajetanus q. 9. art. 4. Capreolus in 3. dist. 14. q. unica. art. 10. con. 2. Major ibidem q. 15. Marsilius q. 10. art. 2. part. 4. q. 5. Valquez t. 1. in 3. part. disp. 55. c. 2. & Meratius de Incarnat. disp. 30. sect. 1. Christum Dominum non accepisse in primo instanti suæ conceptionis per infusionem à Deo scientias naturales, quæ per se ministerio sensuum, & laboris discursu ab hominibus comparantur, sed eas, sicut alios homines, decursu temporis per propriam operationem acquisivisse, quia in ætate infantili non debuit, ut perfectus vir ea scientia uti, qua cæteri homines non utuntur, nisi per conversionem ad phantasmata, & proprio labore acquisita. Ergo potiori ratione non erat omnibus hominibus in prima ætate infundenda scientia juris naturalis, per se dependens ab speciebus phantasmatum, sed ministerio sensuum, & creaturarum relinquenda.

VII. Arguunt secundò. Error, quo in jure naturali fallimur, est grave admodum creaturæ rationalis malum; ut testatur Augustinus in Enchirid. c. 19. *Ipsè per se ipsum error, aut magnum in re magna, aut parum in re parva, semper est malum. Quis enim,*

nisi errans, malum neget approbare falsa pro veris, aut habere incerta pro certis, vel certa pro incertis? Error autem in jure naturæ sine dubio est malum in remagna. At tantum malum non potest à Deo creante naturam, sed tantummodo à culpa illam vitiantem proficisci, quia opera ejus ab eo non procedunt vitiosa, & mala. Ergo talis error ex sola culpa potest originem ducere, & non ex ipsa conditione naturæ. Siquidem in ejus conditorem tantum malum esset refundendum.

VIII. Respondeo. Hoc argumentum non solum probat necessarium esse poenalem errorem juris naturalis, sed etiam juris divini, & humani, atque factorum. Nam ex sententia Augustini omnis error est malum naturæ rationalis: *Quis enim, nisi errans, malum neget approbare falsa pro veris,* &c. Deinde aliud est à Deo immediatè, & ex primaria intentione proficisci malum physicum naturæ, qualis est error; aliud à Deo immediatè produci creaturam tali malo obnoxiam. Plures Theologi docent, etiam immediatè posse à Deo solo infundi errorem, quia solum malum morale, & non physicum repugnat bonitati divinæ; de quo nunc non decerno. Possè autem à Deo creari hominem absque peccato obnoxium malis naturæ physicis, quæ non per se, & ex primaria intentione Dei, sed ex causarum secundarum concursu contingunt, ut mors, & morbus & alia id genus, decernam disp. seq. in qua & Baianorum argumentum, & nostra solutio majorem explicationem habebunt.

IX. Tertio arguunt. Augustinus ex ignorantia parvulorum arguit originale peccatum. Ergo talis ignorantia per se nexa est cum peccato, & non potest aliunde, quam à peccato manare. Nam si posset, non esset legitima argumentatio Augustini. Assumptum probant ex lib. 3. de lib. arb. c. 18. ubi contra Manichæos negantes originale peccatum sic arguit: *Nunc autem homo non est bonus, nec habet in potestate, ut bonus sit, sive non videndo qualis esse debeat, sive videndo, & non valendo esse, qualem debere esse se videt: poenam istam esse, quis dubitet? omnis autem poena, si justa est, peccati poena est: si autem injusta est poena, quoniam poenam esse nemo ambigit, injusto aliquo dominante imposta est.* En quanta fiducia asserat Augustinus, poenam esse ignorantiam, qua homo non habet in potestate, ut bonus sit, non videndo qualis esse debeat. Vnde mox concludit: *Relinquitur ergo, ut hæc justa poena de damnatione hominis veniat.* Rationeque continuò confirmat: *Nam sunt revera omni peccanti anime duo ista poenalia, ignorantia, & difficultas. sed approbare falsa pro veris, ut erret involutus, & resistente dolore carnalis vinculi non posse à libidinosis operibus temperare, non est natura instituti hominis, sed poena damnati.* Ergo ex ignorantia arguit Augustinus poenam, & damnationem peccati. Similiter arguit contra Pelagianos ex ignorantia parvulorum peccatum originale ipsorum lib. 1. de peccat. merit. cap. 36. *In illas igitur ignorantie densissimas tenebras, ubi anima infantis recentis ab utero, utique anima hominis, utique anima rationalis, non solum indocta, verum etiam indoctus jacet, quare, aut quando, aut unde contrusa est, si natura est hominis sic incipere, & non jam vitiosa est ista natura?* Quibus ex tenebris ignorantia parvulorum deprehendit, vitiatam esse peccato naturam ipsorum. Argumentum confirmant, quia Verbum inter alias miseras naturæ humanæ, quas assumpsit, non assumpsit ignorantiam, & errorem. Si autem error esset de conditione naturæ, & non poena pec-

cati posset à Verbo assumi eum natura humana. x. Respondeo. Etiam hoc argumentum probat, non solum ignorantiam juris naturalis, sed etiam omnem aliam quamcumque esse necessarium poenam peccati, & alienam à conditione naturæ innocentis, nam de omni prorsus ignorantia poenam convincit. Testimonium enim contra Manichæos objectum inter ignorantias non distinguit, sed omnem ignorantiam indiscriminatim complectitur, ut significanti illa verba: *Approbare falsa pro veris, ut erret involutus, non est natura instituti hominis, sed poena damnati.* Item densissimæ illæ tenebræ parvulorum, objectæ contra Pelagianos comprehendunt ignorantiam juris divini. Expenderat enim Augustinus cum eis tenebris parvulos, dum baptizantur, *ipsis sacramentis obstrictis.* Etiam confirmatio argumenti excludit à verbo incarnato omnem prorsus errorem, tam speculativum, quam practicum. Ergo aut nihil probat argumentum, aut probat omnem prorsus scientiam homini ex sua conditione naturali debentem.

XI. Deinde respondeo. Augustinus non arguit peccatum ex ignorantia in omni rerum statu, & providentiæ genere, sed solum in præsentia, in quo speciali beneficio Dei status innocentis esset ab omni erroris, præsertim involuntarii malo præservatus, non solum circa jus naturale, sed etiam circa omnem veritatem, tam speculativam, quam practicam; ut exponunt Suarez lib. 3. de opere sex dierum c. 9. & 10. Molina disp. 25. Pererius lib. 5. in Genesim q. 5. & alii cum D. Thoma 1. p. q. 94. art. 4. & q. 18. de verit. art. 6. & in 2. d. 23. q. 2. art. 3. & Bonaventura ibid. & Durando quæst. 3. ideoque poena peccati fuit, ut eo beneficio privaremur. Cæterum quia illud erat gratuitum, & non debitum, potuit Deus naturam condere sine illo obnoxiam erroribus, qui limitato naturæ ingenio, & luminis annexi sunt, ut inferius ostendemus. Et quidem non ex natura rei, sed speciali Dei providentia nunc præsentia Augustinum arguere, prodit argumentum contra Pelagianos confectum, quippe probat, parvulos recentem natos non potuisse absque peccato, tot ignorantie tenebris involvi, atque aded juxta Augustini sententiam, (de qua dubitant Theologi relati n. 6. quia in ea Augustinus etiam dubitabundus fuit, ut mox indicavit c. 38.) parvulos recentem natos in statu innocentie scientiarum notitia imbuendos, & rationis usu maturandos. At non posse aliter naturam humanam creati, quam in eo infantili statu scientiis illustratam alienum prorsus à ratione est. Item quia ibidem Augustinus c. 36. ipsam infirmitatem membrorum infantiliu poenam peccati significat iis verbis: *Quamquam etiam ipsa tanta corporis infirmitas nescio quid, quantum arbitror, poenale demonstrat;* scilicet quia in statu innocentie recentem nati robusti, & habiles ad motum, & laborem crearentur, ut mox indicat c. 38. Tamen potuit natura absque peccato institui cum infirmitate membrorum in prima nativitate, quin in ea juvenile robur deberetur. Ad confirmationem respondeo. Ideò verbum cum aliis miseris naturæ humanæ non assumpsit errorem, quia eos solum defectus naturæ assumpsit, qui prodesse poterant ad munus redemptionis. At error nihil proderat ad tale munus, ut exponunt Theologi cum S. Thoma 1. p. q. 14. Quod etiam Baiani respondere tenentur, cum Verbum assumpsit mortem, & cruciatum, quamvis in eorum sententia necessarium sint poenæ peccati, & Christiatis à peccato immunis fuit, quia suscepit munus satisfaciendi

ciendi pro culpa, & poena hominis. Errorem autem poenalem sicut mortem non assumpsit, quia muneri redemptoris non congruebat, sicut mors, & cruciatus.

x i i. Quarto demum arguunt. Ignorantia invincibilis juris naturalis non excusat à culpa ea, quæ contra legem naturalem ex ipsa procedunt. Ergo talis ignorantia non potest esse connaturalis homini. Nam si connaturalis esset, refundere in Deum naturæ conditorem peccata ex tali ignorantia profecta: Antecedens multis probant, quæ expendemus sect. seq. Confirmant argumentum; quia licet opera legibus naturalibus contraria, ex invincibili juris naturalis ignorantia procedentia non essent formaliter peccata in statu puræ naturæ, negari non potest, fore turpissima, atque foedissima, absurdissimumque esse, ut ea, quæ nunc in isto præfenti statu peccata esse naturæ repugnantia, Christiana nos doctrina docet, ea sola Dei condentis; & ita quodammodo ea perpetrantis, vel perpetrare facientis majestate purgemus; tota enim talium actuum foeditas rediret in Deum, hoc ipso, quo naturam cum illis tenebris ignorantia, quas exhaurire non potest, conditam, & naturaliter condendam esse decernamus. Ex qua solùm foeditate Augustinus lib. 3. de lib. arb. cap. 18. sola ratione naturali ductus adversus Manichæos negantes originale peccatum pronuntiat, hominem non posse esse bonum, qui cum tali ignorantia actionum turpium origine procreatur dicens: *Si autem homo, qui nunc nascitur cum ista ignorantia bonus esset, aliter esset. Nunc autem, quia ita est, non est bonus, nec habet in potestate, ut bonus sit, sive non videndo qualis esse debeat, sive videndo, & non valendo esse qualem debere esse videt.* Vbi confidenter ex pura ratione pronuntiat contra Manichæos, quibus commentitium erat originale peccatum, hominem cum tanta ignorantia naturæ non posse esse bonum, solùm propter caliginis istius altitudinem.

x i i i. Respondeo. Antecedens est falsissimum & erroneum, non posse, scilicet, ignorantiam invincibilem juris naturalis excusare hominem à culpa; de quo sectione sequenti. Deinde esto in statu naturæ damnatæ talis ignorantia non purgaret à culpa, purgaret utique in statu puræ naturæ, quia in eo non esset poena peccati, sicut per vos, Baiani, ignorantia invincibilis juris divini, atque factorum purgat nunc à culpa, quia non est poena peccati. Id verò, quod in confirmationem adducitur de turpitudine, & foeditate actionum legi naturali contradicentium in Deum referenda, adversus ipsos Baianos retorqueo. Nam etiam possunt procedere actiones materialiter iniquæ, & turpes ex ignorantia juris divini, atque factorum; quæ tamen Baianorum opinione potest adesse absque præcedenti culpa hominis. Tum quia ex ignorantia incarnationis, & Eucharistia potest vituperari homo Deus tanquam ignorans, mendax, & peccator, & conculcari hostia consecrata, in qua continetur divinitas incarnata; quæ sunt materialiter actiones nefariæ, atque foedissimæ. Tum quia ex ignorantia facti possunt ducere originem eadem actiones, legi naturali repugnantes, quæ possunt ex ignorantia juris naturalis, ut accedere ad non suam, credendo esse suam, & occidere hominem putando esse feram, quamvis nulla sit ignorantia juris naturalis, sed adfit judicium dictans esse illicitum occidere hominem, & accedere ad mulierem alienam. Tunc igitur quæro; an ejusmodi actiones referantur in Deum tanquam Authorem,

vel non? si tales actus refundi possunt in Deum absque ulla absurditate, sanè etiam poterunt aliæ, quæ ex ignorantia invincibili juris naturalis proficiscantur. Si Deus in eis actibus non est Author, & causa, eos perpetrari faciens; nec erit in aliis propter eandem omnino rationem. Quod autem dicendum sit, non decerno, ne implicetur, & ab scopo divertatur disputatio. Sufficiat cogere Baianos ad difficultatis ab ipsis objectæ solutionem.

x i v. Plerique Theologi volunt, nullum esse absurdum ejusmodi actiones in Deum referre, quia omnis eorum malitia, & turpitudine sumitur à libertate voluntatis creatæ, quæ cum ignorantia invincibili adesse non potest. Imò afferunt, posse Deum actum odii Dei se solo producere. Ita Bassolis, Gregorius, Major, Almainus, Richardus, Ochamus, Gabriel, Olshot, Petrus de Aliaco, Maironius, Capreolus, Conradus, Cajetanus, Dela, Valencia & Angelus relati à Didaco Ruiz de voluntate Dei disp. 41. sect. 1. n. 6. Alii id negantes afferunt, idè non deputandas Deo ejusmodi actiones, quia non contingunt ex primaria intentione, & determinatione Dei, sed ex vario causarum secundarum concursu, cui Deus ex munere causæ primæ tenetur assistere. Deus enim non intendit errorem creaturæ rationalis, nec oppositionem etiam materialem cum lege naturali, cum ejus præcipua intentio, & creaturæ rationalis destinatio sit, ut intellectus attingat verum, & voluntas bonum rationi consonum; quia tamen limitata virtus naturæ creatæ, & variis objectorum occursum non valet proponere intellectui semper ea; quæ re ipsa vera sunt; nec voluntati ea; quæ sunt revera honesta, contingit, ut intellectus interdum à vero; & voluntas ab honesto declinent, concurrente Deo ad eos actus solum, quia causæ secundæ ad eos determinant, volenteque, ut potius ad oppositos determinarent, ad quos ipse non determinat causas secundas, ne illarum jura violentur, & leges naturales continuo dispensentur. Ita Ruiz cum pluribus supra sect. 2. n. 12. Quodnam autem ex his assertis verius sit, & an aliud melius nodum explicet, non est præsentis instituti examinare.

x v. Ad illud verò, quod ex Augustino lib. 3. de lib. arb. c. 18. opponitur, respondeo. Inprimis Augustino ibi non est tantum sermo de ignorantia juris naturalis, sed de omni alia etiam, qua approbamus falsa pro veris, & erramus inviti, sive speculativè, sive practicè, ut constat ex n. 10. Deinde si quid probat, maximè ignorantiam invincibilem impedire bonitatem moralem hominis, & eum reum facere malitiæ, & culpæ. Quod quam falsum sit, jam aggredimur explicare.

SECTIO III.

Probat contra Baianos, ignorantiam invincibilem juris naturalis excusare hominem à culpa.

x v i. **V**T Baianorum doctrina radicitus evellatur, hoc assertum firmandum est, siquidem in opposito suam sententiam stabiliunt Baiani. Adeoque tenaciter ei adherent, eaque certitudine pronuntiant, ignorantiam invincibilem juris naturalis non excusare hominem à peccato, licet ab eo excuset ignorantia invincibilis factorum, & juris divini, atque humani, ut quamvis fateantur ingenuè, suæ sententiæ contradicere, tum auctoritatem omnium Theologorum, tum rationem ipsam natu-

naturalem, non licere asserant ab ea recedere, quia pro ea stat aperta Augustini doctrina, & catholica totius Ecclesiæ fides, cui omnis auctoritas humana, & naturalis ratio cedere debet.

x v i i. Ut autem intelligas Baianorum mentem, & lucem haurias ad mentem Augustini in iis, quæ à Baianis objiciuntur, explicandam, nonnulla præmitto. Primò peccatum interdum usurpari, quod est tantum materialiter, & non formaliter peccatum, quia licet opponatur legi, non imputatur ad culpam, nec in homine justificato gratiam destruit, quare non proprie, sed improprie usurpationem habet peccati: qua ratione ab Scholasticis etiam dicuntur materialia peccata, quæ ex ignorantia invincibili juris naturalis contra legem naturalem sunt commissa; & à Baianis sic possunt appellari, quæ ex ignorantia invincibili factorum, & juris divini, atque humani contra leges divinas, atque humanas perpetrantur. Imò interdum etiam ipsa poena peccati peccatum dicitur, quamvis nullam ejus cruciatus imputabilitatem, & culpam contineat, ut dicitur de Christo quod *peccata nostra ipse pertulit*; id est, peccatorum poenas. Cæterum Baiani non hac impropria ratione, sed propriissima, & formali, qua actiones imputentur ad novam culpam, & novam poenam, gratiamque justificantem destruant in justo, volunt peccata esse, quæ cum ignorantia invincibili juris naturalis aguntur.

x i x. Præmitto secundò, ignorantia etiam invincibilis peccata interdum imputari ad culpam, nam ignorantia peccata dicuntur, non solum ea, quæ ab ignorante facta sunt; sed etiam ea, quæ postquam sunt scienter commissa, in ignorantiam, & oblivionem veniunt; de quibus David clamât: *Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me.* Igitur Baiani non solum ea, quæ cum ignorantia comitante, seu subsequente, sed etiam, quæ cum ignorantia antecedente, & ab ignorante primò fiunt; imputabilia ad culpam tuentur.

x i x. Præmitto tertio, posse quædam ex ignorantia invincibili procedere cum imputabilitate ad culpam, scilicet, quia cum ea ignorantia antecedenti, quæ causa est operandi contra legem naturalem, adest sufficiens notitia prohibitionis objecti. Verum quia non adest adequata scientia gravitatis malitiæ, & malorum, quæ ex illa manare possunt, & bonorum, quæ cum obedientia legis conjuncta sunt, cum qua scientia homo re ipsa cohiberet peccatum, idè illud ex ignorantia dici potest profectum, & ea ratione exponunt plerique illud Aristotelicum, & jam Theologicum proverbium *Omnia peccans est ignorans*, & exponi possunt plura testimonia Augustini, quæ nostro asserto objiciunt Baiani. Qui tamen peccata imputabilia ad culpam ex ignorantia invincibili profecta, non ea ratione accipiunt, sed qua proficiscuntur ex ignorantia adæquata prohibitionis objecti, & errante circa ipsius honestatem, & licentiam, ita ut penitus occultetur ejus turpitudine, atque malitia.

xx. Hac igitur ratione assertio nostra contradicit Baianis, tueturque, ignorantiam juris naturalis purgare hominem à peccato, sicut ipsorum consensu purgat ignorantia facti, & juris divini, atque humani, quando insuperabilis est. Quod esse omnibus Theologis dogmaticum nemine dissentiente cum S. Thoma 1. 2. q. 6. art. 8. & q. 76. art. 2. nullus est novitus Theologus, qui ignoret, & ipsi Baiani non dissentunt. Quare saltem à temeritatis nota excusari non possunt; nec non etiam erroris, cum con-

sequenter tuentur, leges naturales ad impossibilia obligare, & homines non facere, quando eis obedire impossibile est, nam impossibile est velle, quod invincibiliter ignoratur. Quod erroris notam mereri decernemus disp. 23. ex quo primum pro nostra sententia argumentum conficitur.

xx i. Deinde ea probatur, quia Hæretici nostri temporis eam tanquam totius Ecclesiæ doctrinam vellicant. Lutherus in Genesim c. 12. *Scholastici invincibilem ignorantiam dixerunt excusabilem, id est, peccatum prorsus tollat. Hoc si statuerimus verum esse, sequetur, etiam sine Christo homines salvari, si faciant quod in se est. Tanta cecitas est in Papæ Scholis, & Ecclesiis.* Vbinam ergo est in tota Ecclesia Baianorum doctrina Lutheranae consentiens, si in omnibus Papæ scholis & Ecclesiis ea non invenitur, sed contraria. Idem Lutherus ibidem: *Falsa est ista celebris Scholasticorum sententia de ignorantia invincibili excusante. Quisquis invincibilem ignorantiam, excusationem mereri statuit, invertit Scripturam sanctam, & tollit à mundo Christum justitiæ solem.* Eisdem aculeis pungit celebrem Scholasticorum sententiam, quibus puniunt Baiani. Non aliter Calvinus lib. 2. Instit. c. 2. §. 25. *Eorum est repudianda opinio, qui consultam malitiam, & pravitatem in omnibus peccatis invertevere tradunt: nimium enim experimur, quoties labamur cum bona nostra intentione.* Malitia non consultata, & bonæ intentionis lapsus proculdubio ex ignorantia invincibili proficiscitur. Catholici autem sunt, quos in hac opinione repudiat. Videant Baiani, quibus accedant, dum à Catholicis Scholasticis recedunt.

xx i i. Præterea ex doctrina Augustini arguitur. Inprimis ex illo lib. 3. de lib. arb. cap. 20. & Retract. 1. cap. 9. *Ignorantia, & difficultas, etiam si essent hominis primordia naturalia, nec sic culpandus Deus, sed laudandus esset.* Idè quippe non esset Deus culpandus, quia nullum ex ignorantia naturali esset hominis peccatum, quod posset in Deum refundi, cujus oppositum arguunt Baiani. Clarius & toti rei aptius lib. 3. de lib. arb. c. 19. *Illud quod ignorans quisque non recte facit, & quod recte volens facere non potest, idè dicuntur peccata; quia de peccato illo libera voluntatis (primi hominis) originem ducunt.* Nam sicut linguam dicimus, non solum membrum, quod movemus in ore, dum loquimur, sed etiam illud, quod hujus membri motum consequitur, id est, formam, tenoremque verborum, secundum quem modum dicitur alia lingua Græca, alia Latina; sic non solum peccatum illud dicimus, quod proprie vocatur peccatum, libera enim voluntate, & ab sciente committitur; sed etiam quod jam de hujus supplicio consequatur, necesse est. Quibus exfertissimè tradit, nullum esse proprie peccatum, quod non ab sciente committitur, illa verò, quæ ignorantia peccata dicuntur, non esse proprie, sed improprie peccata, solum quia de poena peccati veniunt, quemadmodum non est proprie lingua, sed improprie, & analogicè locutio, quæ formatur à lingua; atque adèd nec imputabilia sunt ad culpam. Quæ diligenter observa, ut innumera Augustini testimonia à Baianis in hanc rem coarctata facile possis illustrare. Quo etiam venit illud, quod repetit ibidem, & lib. de nat. grat. c. 67. Retract. 1. cap. 9. *Non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras, sed quod negligis quaerere, quod ignoras.* Ergo ignorantia invincibilis, quæ nobis invitus contingit, non est deputabilis ad culpam. Quod exemplo exposuit eodem lib. 3. de lib. arb. c. 22. *Non enim, quod naturaliter nescit, & naturaliter non potest, hoc animæ deputatur*

datur in reatum: sed quod scire non studuit, & quod dignam facilitati comparandæ ad recte faciendum operam non dedit. Loqui enim non posse, atque non posse, infanti naturale est: quæ ignorantia, difficultasque sermonis non modo inculpabilis, sed etiam humanis affectibus blanda, & grata est. Tamen Augustinus eam parvulorum ignorantiam poenam esse peccati significat lib. 1. de peccat. merit. c. 36. ut vidimus n. 9. Ergo ignorantia naturalis, quamvis sit poena peccati, non potest animæ ad reatum culpæ deputari.

xxiii. Demum id arguit Augustinus eodem lib. cap. 18. ex potestate cavendi peccatum, quæ ad ejus imputabilitatem, & culpam necessaria est, & cum ignorantia invincibili consistere non potest: Si laboriosum est omnia mandare memoria, hoc brevissimum sene. Quæcumque ista causa est voluntatis, si non ei potest resisti, sine peccato ei ceditur. Si autem potest, non ei cadatur, & non peccabitur. An forte fallit incautum? ergo caveat ne fallatur. An tanta fallacia est, ut cavere omnino non possit? Si ita est, nulla peccata sunt. Quis enim peccat in eo, quod nullo modo cavere potest? En tanquam dogmaticum proponit Augustinus, quando causâ operis est aliquis error, seu fallacia, quæ nullo modo cavere potest, nullum in eo opere esse peccatum; rationemque reddit, quia nullum potest esse peccatum absque potestate illud cavendi. Cum autem huic suæ doctrinæ objecisset ignorantia peccata, continuo subjungens: Et tamen etiam per ignorantiam facta quædam improbantur, &c. & in eorum objectione totum caput complevisset, ad ejus objectionis explicationem tradidit doctrinam, quam ex cap. 19. seq. expendemus, scilicet ea ignorantia peccata non esse propriè, sed impropiè peccata, solum nempe, quia poena sunt primæ damnationis, atque peccati; quemadmodum etiam sic peccatum usurpari concupiscentiam, exposuerunt ipse Augustinus, & Tridentinum disp. præf. n. 53. quia à peccato est, & ad peccatum inclinat.

xxiv. His necesse frequentem in Augustino doctrinam, qua peccatum definitur voluntarium, & nullum esse posse peccatum, nisi voluntarium sit: nam voluntaria esse non potest malitia invincibiliter ignorata. Ita lib. de relig. c. 14. Uque adeo peccatum voluntarium malum est, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium. Similia lib. de duab. animab. c. 11. & lib. 3. de lib. arb. c. 17 & 18. Qua ratione utitur S. Thomas, ut ignorantia invincibilis excuset operantem à peccato. Scilicet 1. 2. q. 76. art. 3. Ignorantia, quæ est causa actus, quia causat involuntarium, de se habet quod excuset à peccato, eo quod voluntarium est de ratione peccati. Similiter q. 6. art. 8. ergo Augustinus conformis doctrinæ D. Thomæ, mentii quoque ejus excusanti ignorantem à peccato contentiens est.

xxv. In hujus argumenti explicationem, quod Baianis fatentibus, ingentem difficultatem ingerit, totis viribus incumbunt; in eamque tandem solutionem veniunt, qua asserunt ab Augustino non doceri voluntarium esse peccatum, nisi quod à prima voluntate innocenti committitur; cætera verò post illa commissa involuntaria esse posse. Nam Augustinus distinguit inter duplex peccatum; aliud, quod est purè peccatum; & aliud, quod est peccatum, & simul poena peccati; traditque purè peccatum, quale est primum post innocentiam statum commissum, debere esse voluntarium; secus verò peccata, quæ simul sunt poenæ peccati, qualia sunt ex ignorantia in statu naturæ lapsæ perpetrata. Id promunt ex lib. 1. Re-

tract. c. 13. Potest videri falsa hæc definitio; (scilicet, quæ peccatum voluntarium esse docetur) sed si diligenter discutatur, invenietur esse verissima. Peccatum quippe illud cogitandum est, quod tantummodo peccatum est, non quod est etiam poena peccati, sicut superius ostendi, cum quædam commemorarem ex lib. 3. de lib. arb. In illo verò lib. 3. de lib. arb. quem ipsemet citat, cum instantissimè docuisset, non esse peccatum, si propter ignorantiam cavere nullo modo potest, statim similiter explicat, se hoc de ignorantia naturæ nondum vitiatæ, sed prorsus sanæ, liberæque intelligere. Nam si ignorantia non ex natura, prout à Deo instituta est, fluat, sed velut peccati poena hominibus sit inflata, peccata, quæ ex illa consequuntur, vera peccata sunt; etsi homo fallente ignorantia cavere ea non possit. Statim enim peccata opponit ignorantia, quæ cum verè peccata sint, cavere tamen non possunt: Et tamen etiam per ignorantiam facta quædam improbantur, & corrigenda judicantur, sicut in divinis auctoritatibus legimus, &c. Ut autem laqueum solveret, & præcedenti doctrinæ non repugnare declararet mox adjecit: Sed hæc omnia hominum sunt ex illa moris damnatione venientium. Quid hoc, sublimissime Doctor, ad explicandam propositam objectionem? Audi: Nam si non est ista poena hominis, sed naturæ nulla ista peccata sunt. Nempe quia si ignorantia incavibilis ad naturam pertinet, & non ad poenam peccati; nullas sunt peccata, secus verò, si ignorantia poenalis est, & idcirco per ignorantiam facta in sacris litteris tanquam peccata improbantur. Quibus apertè, & disertè, ajunt Baiani, componi Augustini doctrinam de peccato voluntario, & peccato ignoranter commisso. Concluduntque: Si hæc lector non capit, id fidei facile est, tribuamusque arcana, tremendis judiciis Dei, ne contra res in antiqua Ecclesia certas argutis humanis disputando, non scientes veritatem capiamus, sed ignorantia poenam auferamus.

xxvi. Hæc quidem, quæ à Baianis proponuntur, non capio, quia fallacis veritatem occultant: mentem Augustini capio, quia illam suis scriptis prodit apertam: Scilicet peccatum, quod est propriè peccatum, quod peccatum tantummodo, & simpliciter dicitur, esse propriè voluntarium, peccatum, quod est impropiè peccatum, & secundum quid, & cum addito poena peccati, involuntarium esse posse. Quod satis exprimit in ipso testimonio objecto ex lib. 1. Retract. c. 13. Primò quia ratio, propter quam definitio peccati voluntarii traditur verissima, continetur in illis verbis: Peccatum quippe illud intelligendum est, quod tantummodo peccatum est, non quod est etiam poena peccati. Quorum sensus est, quippe peccatum absolutè, & simpliciter dictum est, quod definitur voluntarium, non quod est impropiè, & analogicè peccatum, quale est, quod peccati usurpationem habet, quia est poena peccati. Secundò quia continuo addit: Quamvis, & illa, quæ immeritò non voluntaria peccata dicuntur, quia vel à nescientibus, vel à coactis perpetrantur, non omnino possunt sine voluntate committi, quoniam, & ille qui peccat ignorans, voluntariè utique peccat, quod cum faciendum non sit, putat esse faciendum. Vbi expendit illa quæ immeritò non voluntaria peccata dicuntur, ut intelligas ab Augustino censeri immeritò dici peccata, quæ voluntaria non sunt, quia non sunt propriè peccata, quæ sunt involuntaria. In eis item, quia usurpationem peccati retinent, rationem aliquam voluntarii invenire, quam mox explicat in peccatis ignorantia, & concupiscentiæ, & originali peccato, quæ peccata, & simul

& simul poenæ peccati dicuntur. Ac tandem concludit: Non itaque falsum est, quod dixi, usque adeo peccatum voluntarium malum est, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium.

xxvii. Tertiò quia in eo lib. 3. de lib. arbit. quem citat, id apertissimè docuit. Tum quia cum sancit c. 17. nullo modo esse peccata, quæ sunt tanta nos fallente ignorantia, ut cavere non possit, manifestus est sermo de peccato naturæ lapsæ, & non integræ; nam in statu naturæ integræ nulla potuit esse ignorantia tanta. Mirorque, Baianos nunc Augustinum intelligere de ignorantia naturali, & in hypothesi naturæ sanæ, & innocentis; cum in eo capite ignorantiam, & difficultatem rectè operandi eodem sermone complectatur, & cum Augustinus eodem lib. Retract. c. 9. citat hunc librum tertium de lib. arb. ad tuendum Deum inculpabilem in primordio naturali difficultatis, & concupiscentiæ, enixè contendant Baiani, hypothese non esse naturæ integræ, sed vitiatæ, ut vidimus disp. præterita sect. 7. En Baiani non possunt sua asserta tueri, quin sibi contradicant, & Augustinum sibi contradicentem proponant. Tum etiam, quia peccata ignorantia, quæ mox præcedenti doctrinæ opposuit, & ex damnatione prima venire adjecit, tandem ad solutionem objectionis exposuit, non esse propriè, sed impropiè peccata. Nam cum eo cap. 18. ignorantia peccata statuisse esse peccata, quia ignorantia pertinet ad poenam peccati primorum parentum, mox aggreditur caput sequens 19. cum ea quæstione: Si Adam, & Eva peccaverunt, quid nos miseri fecimus, ut cum ignorantia cecitate nasceremur? Id est, cur nobis ignorantia peccata deputanda sunt ad culpam, quod Adam, & Eva peccaverunt nulla in eis interveniente propria voluntate. Ut verò hanc quæstionem diluat, & ejus difficultati satisfaciatur, & de ignorantia peccatis murmurantes quiescant, respondet: Non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras, sed quod negligis querere, quod ignoras. Ista propria tua peccata sunt. Quasi diceret ignorantia invincibilis, & involuntaria peccata, non esse propriè peccata, sed peccata solum ignorantia vincibilis, & voluntaria, quia hæc solum, & non illa ad culpam imputantur. Quare propria peccata accipienda sunt, ut distinguuntur ab impropiis. Quod mox exponit addens: Nam illud quod ignorans quisque non rectè facit, & quod rectè volens facere non potest, ideo dicuntur peccata; quia de peccato illo libera voluntatis (primi hominis) originem ducunt. Nam sicut linguam dicimus, non solum membrum, quod movemus in ore, dum loquimur, sed etiam illud, quod hujus membri motum consequitur, id est, formam, tenoremque verborum, secundum quem modum dicitur alia lingua Græca, alia Latina; sic non solum peccatum illud dicimus, quod propriè vocatur peccatum, libera enim voluntate, & absente committitur: sed etiam quod jam de hujus supplicio consequatur, necesse est. Nonne cernitis Baiani dirutam totam machinam solutionis à vobis constructam, vel ipsis testimoniis, quibus eam construxistis? Quid potuit apertius Baianorum, vel ignorantiam, vel fallaciam demonstrare? En ignorantia peccata, quæ poena peccati sunt, non sunt propriè peccata, quæ libera voluntate, & absente committuntur, sed impropiè, & analogicè, quia de peccato veniunt, sicut loquitur lingua non est propriè lingua, sed analogicè, & impropiè.

xxviii. Hinc quod Augustinus tradit eo c. 18. nulla esse peccata ignorantia, si ignorantia à natura,

prout à Deo instituta est, fluat, non est sic accipiendum, ut propriè peccata sint, quæ ab ignorantia poenali oriuntur. Sed peccata ignorantia purè naturalis nullo modo, nec propriè, nec impropiè, seu analogicè fore peccata, quia de peccato non veniunt; quæ verò ex ignorantia poenali sequuntur, saltem analogicè, & impropiè esse peccata per denominationem à peccato proprio, quod eam poenam induxit. Quibus mens Augustini perspicua, & sibi conformis, & constans ostenditur, quin ad arcana sacramenta fidei cogamur recurrere, ut eis, quæ ab omnibus catholicis scholis tanquam certa docentur, contradicamus. Nec hæc rationis Philosophicæ atque Dialecticæ argutia sunt, sed aperta mentis Augustinianæ, & veritatis testimonia, & argumenta; quæ si Baiani non capiunt, ignorantibus sunt; si verò capiunt, & suis assertis insistunt, omnino fallaces.

xxix. Quibus in eorum solutionis falsitatem, seu fallaciam plura alia accedunt. Primum quidem, quia ridiculum videtur, totam Augustini doctrinam, quam lib. 3. de lib. arb. per tot capita, & argumenta contra Manichæos sancit de peccato voluntario, & sola voluntate & libertate nostra commisso, & non ex institutione necessaria naturæ, seu ex commixtione mali, ut Manichæi volebant, ad unum tantum peccatum, quod fuit primum nostrorum parentum, extendi, & non ad alia universa; cum ea doctrina universalis, & dogmatica tradatur. Deinde, quia in ea solutione fundatur pestilens error Hæreticorum nostri temporis, quibus Baiani subscribunt, de libertate non necessaria ad peccandum, quem lib. seq. refellemus, & graves nostri temporis Scriptores contra Hæreticos refellunt. Demum, quia rationes, quibus utitur Augustinus ad probandum peccatum debere esse voluntarium, & liberum, communes sunt omni peccato, quod propriè peccatum est, nempe desumptæ ex vituperabilitate, imputabilitate ad culpam, & poenam, communique hominum consensu, & aliis hujusmodi, ut per se manifestum est.

SECTIO IV.

Uterior probatio ejusdem rei.

xxx. Idem, quod Augustinus, docuerunt alii Patres. Chrysostrus Homil. 15. ad Roma. Nemo unquam ignoranter peccavit: vides quomodo innumera sequerentur absurda, nisi dicta competentis religione legeremus? si enim ignoranter peccaverunt, indigni utique erant, qui poenâ darent. Ergo absque innumeris absurdis dari non possunt ignorantia vincibilis peccata, & inter alia maximum illud est, quod invincibiliter ignorantes poenas luant. Item serm. 12. de concupiscent. Si ignores, quæ sciri nequeunt, aut cognosci, culpa vacabis, non verò si te cognita facilia lateant, extrema supplicia feres. En ut culpa vaces, sufficit impossibilitas sciendi, aut cognoscendi ea, quæ ad extrema supplicia ferent, si ignorentur, cum adest facultas cognoscendi. Præterea Homilia 44. in Matthæum: Nec potest eis esse excusatio condemnationis ignorantia veritatis, quibus fuit inveniendi facultas, si fuisset querendi voluntas. Vbi exceptio firmat regulam in contrarium, excusationem quidem condemnationis esse posse ignorantiam veritatis, quibus non adest illam assequendi facultas, etiam si non desit voluntas.

xxxv. Bernardus Epistola 77. *Quod ergo omnino sciri non potest, si non audiat, quo pacto queso exigi debet, & antequam audiat?* Itaque exigi non potest, quod sciri non potest, & cum ad scientiam necessaria est auditio, non potest esse ante auditio-nem exactio. Subditque: *Excusari poterant, si non audissent. Vbi enim non est lex, nec prævaricatio. Cum verò dissimulari non valet auditus, profecto inexcusabilis est, & contemptus. Multa profecto scienda nesciuntur, aut scienda incuvia, aut discendi desidia, aut verecundia inquirendi. Et quidem ignorantia non habet excusationem.* En sola ignorantia vincibilis ex nostra voluntate orta inexcusabilis est; secus verò invincibilis, quia cum ea nec potest esse prævaricatio legis, nec contemptus. Quæ ratio complectitur ignorantiam etiam juris naturalis, quamvis Bernardo sermo sit de ignorantia juris divini, & legis Evangelicæ.

xxxvi. Rursus id ostenditur ex absurdis, quæ ex opinione Baianorum sequuntur. In primis enim fieret, parvulos peccare, cum sacramento baptismi obstitunt, cum resistunt, & irascuntur parentibus, cum salutem, & vitæ noxia appetunt, & aliis insunt, quæ in adultis imputantur ad culpam. Quod esse per absurdum, ignorantissimus est, qui neget, & ignorantiam, ac cæcitatē arguit Augustinus lib. 2. de peccat. merit. & remis. c. 36. Pelagianos nonnullos, qui confinxerunt sacramentum baptismi parvulis non ad remissionem peccati originalis, quod ex primo parente contraxerunt, sed ad propria delenda peccata, quæ sua voluntate committunt, ministrari. Nam in parvulis ejusmodi actiones excusari non possunt aliunde, quam ex ignorantia invincibili, qua fiunt. Tamen illa ignorantia in parvulis, Baianorum opinio, nec non Augustini, quam vidimus num. 9 & 11. pœnalis est. Ergo ignorantia invincibilis, etiam pœnalis, excusat à culpa. Item fieret, opera à phræneticis, & amentibus, nec non ab ebriis commissa fore culpabilia; quia solus defectus rationis, & scientiæ ea excusare potest, & is defectus pœna peccati est, inter alias naturæ humanæ miseras contracta. Rursus peccarent dormientes, cum se polluunt, & ob ignorantiam pœnalem effectum somni futurum vigilantes non præferunt, ut caverent. Nam is etiam effectus ex sola ignorantia involuntaria excusari potest, & hæc potest esse pœnalis. Quod verius est, si vera sit sententia eorum, qui volunt, in statu innocentie aut nullum fore somnum, aut cum somno vigilem fore rationis usum: nam in ea opinione rationis torpor, & inadvertentia dormientium esset nunc pœna, & malum peccati. Demum daretur perplexitas, ut necessario peccares utramvis contradictionis partem elegeris, quoties putas bonum invincibiliter, quod est legi naturali contrarium. Nam peccabis, si hoc egeris, quia est contrarium legi naturali, & tua ignorantia non excusaris: item peccabis, si non egeris, quia operaris contra propriam conscientiam distantem, id bonum agendum; quod enim contra conscientiam est, non potest non esse peccatum, cum sit amor voluntarius iniquitatis propositæ.

xxxvii. Præterea ad hominem arguitur. Baiani docent, ignorantiam juris divini, atque humani, nec non factorum, cum insuperabilis est, purgare hominem à culpa. Ergo etiam purgat ignorantia insuperabilis juris naturalis. Consequentia probatur. Tum quia etiam ignorantia fallens juris divini, atque humani, nec non factorum est pœna peccati, ut progressu ostendemus, cum omnis error involunta-

rius sit malum naturæ intellectualis, à quo in statu innocentie esset immunis. Tum quia omnia fere testimonia Augustini, quæ Baiani congerunt ad probandum, ignorantiam invincibilem esse pœnam peccati, complectuntur etiam ignorantiam juris divini, atque humani, ut expendimus sect. 2. nec non ea, quæ objiciunt ad culpandum hominem invincibiliter ignorantem, ut expendimus sect. seq.

xxxviii. Præterea plures sunt materiæ juris naturalis, in quibus veritas practica non est comperta, & evidens, sed opinionibus subiecta; & in eis, qui operatur juxta opinionem probabiliorē, peccare non potest, ut concors est sapientium sententia, siquidem operatur prudenter, & prudens operatio non potest esse culpabilis. Tamen potest contingere, ut opinio probabilior sit erronea, & falsa; plura enim falsa sunt probabiliora veris. Ergo error invincibilis veritatis practicæ naturalis, potest excusare à peccato. Tum enim adest error intellectualis, & ignorantia veritatis pertinentis ad jus naturale abque peccato ejus, qui opere juri vero naturali contradicit circa restitutionem faciendam, aut non faciendam, subveniendum proximo, aut non subveniendum. Demus enim, elegisse opinionem contrariam minus probabilem, quæ vera est, & vero juri naturali conformis; tunc sanè operans non delinqueret, quia nec contra jus naturale, nec contra propriam conscientiam operatur. Quis autem dicat peccare, qui sequitur opinionem probabiliorē, & non peccare, qui sequitur minus probabilem? Ergo impossibilitas assequendi veritatem practicam naturalem excusat cum errore, & ignorantia illius operantem.

xxxix. Ad hæc: Peccare non potest homo in opere externo, quando affectus imperans internus refundit suam bonitatem in opus externum. At potest esse affectus imperans internus moraliter bonus, cum opus externum est oppositum legi naturali, quia ignorantia invincibilis fallitur homo credens ineffe operi externo bonitatem moralem, & ex ea sibi proposita moveri potest ad imperandum tale opus, ut si credat licitum esse mentiri ad tuendam famam proximi, aut furari ad ejus sublevandam miseriam. Ergo ignorantia invincibilis, potest purgare hominem à culpa. Nam plus est conferre posse bonitatem moralem, quam malitiam moralem auferre. Confirmatur; cum ignorantia invincibili juris naturalis, & opere actuali externo contradicente tali juri potest esse amor Dei super omnia imperans tale opus, quia putatur bonum, & conferens in salutem proximi & gloriam Dei, v. g. furari ad sublevationem miseriæ alienæ; quid enim posset impedire, tunc amore Dei super omnia? Tamen cum amore Dei super omnia non potest esse actuale peccatum, cum is amor constituat hominem in actuali justitia, & amicitia Dei. Ergo ignorantia invincibilis juris naturalis excusat hominem à peccato.

xl. Demum quia nulla lex potest obligare, nisi innotescat operanti; dum enim occulta illi est, reputatur quasi non esset, idcirco promulgatione indiget. At lex naturalis, dum invincibiliter ignoratur, occulta est, & quasi non esset comparatione ignorantis illam. Ergo non potest ignorantem obligare. Qua ratione per vos non obligaret, si ignorantia esset purè naturalis, & non pœnalis. At quod sit pœnalis, non potest novam obligationem inducere, siquidem non constituit ejus adimpletionem magis in potestate ignorantis, quam si esset purè naturalis, potestate, inquam, distincta ab ea, qua potuit

tuit cohiberi peccatum, cujus pœna est. Nec ad clausulam probationis contemnenda est communis omnium, & per se nota ratio. Scilicet ignorantia invincibilis tollit potestatem liberam operandi juxta legem, quia non potest voluntas velle conformari legi, quam penitus ignorat, nihil enim voluit, quin præcognitum. At peccatum esse non potest, si verè peccatum est imputabile ad culpam, & dignum nova pœna, absque libera potestate cavendi illud. Ergo ignorantia invincibilis tollit veram rationem culpæ, & dignitatis ad novam pœnam. Baiani quidem negant minorem propositionem, asserentes, posse in statu naturæ lapsæ esse novam culpam, & novam dignitatem ad pœnam absque libertate, seu potestate cavendi illam. Verum quam erronea, imò & hæretica sit hæc sententia, non est hujus loci examinare. Eam in examen, & censuram adducemus disp. 14 & 15.

SECTIO V.

Argumenta Baianorum pro ignorantia invincibili culpante hominem reselluntur.

xlvi. Opponunt primò. Inter multa dogmata, quæ adversus Pelagium anathematizavit Synodus Palæstina, unum est: *Quod oblitio, & ignorantia non subjacent peccato, quoniam non eventus secundum voluntatem, sed secundum necessitatem: ut videtur Augustinus lib. de gestis Pelagii cap. ult.* Vbi doctrina Pelagii aperta est de ignorantia invincibili, quæ sola eventus secundum necessitatem, & non secundum voluntatem. Damnatur autem à Concilio, eam non subjacere peccato. Ergo ignorantia invincibilis peccato subijcienda est. Quo exultant Baiani, & clamant, suam sententiam tanquam dogma fidei ab antiquis Ecclesiæ Patribus traditam.

xlvii. Respondeo. In primis hoc argumento etiam probatur, ignorantiam invincibilem juris divini, atque humani, nec non factorum, sicut oblivionem omnium sine discrimine esse causam peccati, siquidem propositio Pelagii nullum inter eas ignorantias discrimen constituit, & cui mens, atque ratio omni ignorantie invincibili tribuit æqualiter excusationem peccati, scilicet quia non eventus secundum voluntatem, sed secundum necessitatem. Deinde sensus propositionis Pelagianæ, quem Patres Palæstini damnant, & Augustinus in eo capite cum aliis ejusdem Pelagii hæreticam pronuntiat, non est, quem Baiani confingunt, ignorantiam, scilicet invincibilem esse causam peccati, sed potius esse peccati originalis effectum; id enim potius sonat *subjacere peccato*, quam peccatum inducere. Celebris enim in scriptis Augustini est error Pelagii negans homines ratione peccati originalis contraxisse ignorantiam, sed eam hominibus ex necessitate, & conditione naturæ evenire, quia Augustinus ex tenebris ignorantie, quibus homines involuntariè involuntur, arguebat originale peccatum, ut testes sunt ipsi Baiani sect. 2. Cum igitur in eis, quæ Augustinus contra Pelagianos scripsit, frequens sit hujus erroris mentio, & impugnatio, & cum sensum capiant verba concilii Palæstini nobis objecta ex mente Pelagii, fallacia Baianorum est, ea detorquere ad alium sensum, quem omnes Scholæ Catholicæ omnino verum, & certum timentur. Præsertim quia ea Pelagii propositio refertur à Palæstinis Patribus inter alios Pelagii erro-

res de peccato originali, errori à nobis expposito consentaneos, ut quod peccatum Adæ ipsum solum læserit, non genus humanum. Quod infantes nuper nati in illo statu sint, in quo Adam fuit ante prævaricationem, & alios hujusmodi.

xlviii. Secundò objiciunt ex doctrina Augustini. Excæcatio, quæ est pœna peccatorum actualium, non excusat à culpa, quæ illam consequuntur contra legem Dei. Ergo nec excusat ignorantia invincibilis, quæ est pœna peccati originalis. Nam etiam excæcatio reddit impossibilem scientiam salutarem veritatis practicæ, ut explicat Augustinus de nat. & grat. c. 52. *Cæcus, puto, quod velit videre, sed non potest: si autem vult, & non potest, inest voluntas, sed amissa est possibilitas.* Nihilominus ea cæcitas, qua peccator plechitur, aliorum peccatorum origo est, ut præmiserat Augustinus in eodem lib. c. 22. *Nec cogitat, prævaricationem legis, quem dignè lux deserat veritatis, qua desertus utique sit cæcus, & plus necesse est offendere, & cadendo vexetur, vexatusque non surgat.* Cum ergo necesse sit, ut qui divino judicio excæcatus est plus offendat, & cadendo vexetur; cur non & ipsius peccata propter cæcitatē jam invincibilem excusemus à nova culpa si ignorantia invincibilis excusat? Vtraque enim quædam cæcitas est, utraque humana potestate insuperabilis, utraque divina potestate, & gratia superabilis.

xl. Respondeo. Excæcatio non tollit potestatem antecedentem peccandi, nec scientiam veritatis practicæ sufficientem ad peccandum, sed eam tantum illuminationem, seu lucem veritatis, quæ ad efficaciam divinorum auxiliorum necessaria prævidetur à Deo, & qua potens peccator cavere peccatum, re ipsa caveret. Itaque impossibilitas videndi, quæ cæcitati adscribitur ab Augustino, non est videndi oppositionem cum lege Dei suis operibus conjunctam, sed videndi, vel tantam eorum gravitatem, vel tantam divinæ obedientiæ bonitatem, delectationem, & utilitatem, quæ re ipsa arceret hominem à consensu peccati. Item necessitas cadendi, & plus offendendi excæcationi annexa, antecedens non est, sed consequens, dependensque ab ipso voluntatis consensu, qui propter difficultatem consentiendi, & defectum specialium auxiliorum Dei prævidetur defuturus.

xli. Nec insolens est in sacris litteris, & Ecclesiæ Patribus phrasim impossibilitatis, & necessitatis, denotans in obduratis, & excæcatis corde solam impossibilitatem, & necessitatem consequentem, ortam ex difficultate consentiendi divinæ vocationi, quam ipsa peccatoris nequitia parit. Ita Sapient. 19. *Et quos rogantes projecerant, eos tanquam fugitivos persequerantur. Ducebat enim eos ad hunc finem digna necessitas.* Effrenatus Ægyptiorum impetus ad Dei populum persequendum etiam inter undas maris appellatur necessitas, quoniam ab illo difficillimè continere seipsum poterant, quamvis absolute possent. Digna autem dicitur, quia aliarum culparum digna fuit pœna. Audi Bonaventuram in Commentario ejusdem loci: *Poterant panitere, & sic pœnam illam vitare, dicendum: Poterant, sed noluerunt; unde necessitas illis erat consequens voluntatem, non antecedens; vel non poterant complere per se, nec petere volebant Dei auxilium.* Quo venit Augustinus lib. de nat. & grat. c. 66. *Quod autem ex viris naturæ sit quædam peccandi necessitas, audiat homo, atque ut eadem necessitas non sit, discat Deo dicere: De necessitatibus meis eduo me: quia & in hujusmodi oratione certamen*

est adversus ventatorem, de ipsa contra nos necessitate pugnantem: ac per hoc opitulante gratia, & mala necessitas removebitur, & libertas plena tribuetur. Statimque cap. seq. ait: *Quis peccat in eo quod cavere nullo modo potest? Peccatur autem. Cavere igitur potest.* Agit ergo Augustinus de necessitate secundum quid, & non absoluta, & idcirco appellat: *Quaedam peccandi necessitas*, scilicet, quæ contraria est plenæ libertati, quam homo quantumvis sceleratus habet per gratiam, ut explicat in fine testimonii.

XLII. Optimè Bernardus serm. 81. in cant. *Nescio quò pravo, & miro modo ipsa sibi voluntas, peccato quidem in deterius mutata, necessitatem faciat, ut necessitas, cum voluntaria sit, excusare non valeat voluntatem, neque voluntas, cum sit illicita, excludere necessitatem.* Audis necessitatem voluntariam. Quibus subdit: *Ita anima miro quodam modo, ac male libera necessitate, & ancilla tenetur, & libera: ancilla propter necessitatem, libera propter voluntatem: & quod magis mirum, magisque miserum est, eo rea, quo libera, eoque ancilla, quo rea, ac per hoc eo ancilla, quo libera.* Quibus Bernardus disertè componit necessitatem cum libertate, significatque necessitatem non esse antecedentem, & absolutam, sed consequentem, & ex suppositione; qualis est libertas, quam mox explicat esse absolutam, & antecedentem vitandi peccata dicens: *Malo non caret merito, tam is, qui potuit non facere mala, & fecit, quam qui potuit facere bona, & non fecit.* Ergo cum ea necessitate adest potestas non faciendi mala, & faciendi bona.

XLIII. Innumera sunt testimonia pro impossibilitate consequenti. Celeberrimum est, & ad rem aptissimum illud Ioan. 12. *Prophetea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias: Excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum, ut non videant oculis, & non intelligant corde, & convertantur, & sanent eos.* Quod de Iudæis excæcatis dictum est, & August. tr. 53. in Ioan. sic exponit: *Quare autem non poterant? si à me queratur, cito respondeo: quia volebant: malam quippe eorum voluntatem prævidit Deus, & per Prophetam prænuñciavit.* Consequenter inferius subdit: *Hinc illi non poterant credere, non quia homines mutari in melius non possunt; sed quamdiu talia sapiunt, non possunt credere.* Hinc excæcantur, hinc indurantur, quia negando divinum adiutorium, non adiuvantur. Auxilio scilicet illustrationis efficaci, nam sufficienti adjutos fuisse, satis exprimit, dicens, potuisse in melius mutari, & absolute credere, si vellent lucem, quam præ oculis habebant, admittere. Quia verò sua nequitia non admittebant, idè cæci erant. Quare illa cæcitas non tam erat impossibilitatis, quam voluntatis. Sic etiam exponit hunc locum Chrysostomus in Ioan. Hom. 67. Theophilactus, & alii Patres. Similiter explicat Augustinus tract. 47 in Ioan. illud Ioan. 8. *Quare loquelam meam non cognovistis? Quia non potestis audire sermonem meum.* Ait enim: *Ideo audire non poterant, quia corrigi credendo volebant.*

XLIV. His ad rem præsentem illustrandam componuntur duo testimonia Christi domini de Iudæis: aliud: *Cæci sunt, & duces cæcorum:* aliud Ioan. 9. *Si cæci essetis, non haberetis peccatum: nunc autem dicitis, quia videmus: peccatum ergo vestrum manet.* Quorum priori eos arguit cæcos, & duces cæcorum, adscribens eis mentis cæcitatē, & excæcationem: posteriori verò, ut eos infidelitatis accuset, excusat cæcitatē, nam si cæci essent, in fidelitate non peccarent. Itaque excæcatio, qua Iudæi peccarunt non credendo, non excluderat potestatem credendi, &

videndi lucem necessariam ad credendum, quam præ oculis habebant, sed voluntatem aperienti oculos, & admittendi illam: nam teste Christo Domino, si omnino cæci essent, & non vidissent lucem, nullum peccatum haberent. Ergo illa cæcitas non erat cum invincibili, & plena ignorantia veritatis conjuncta.

XLV. Rem etiam confirmat excæcatio, & induratio Pharaonis. Nam etiam post illam fuisse in eo potestatem obediendi Deo, & cognoscendi præcepta Dei, & eorum violationis malitiam suadet sacri textus, & Augustini doctrina. Induratum enim, & excæcatum esse cor Pharaonis legimus Exod. 7. Nihilominus seq. cap. 8. præcepta & comminationes augentur: *Hæc Dominus: Dimitte populum meum, ut sacrificet mihi. Si autem nolueris, ecce percussiam.* Rursus cap. 9. *Dimitte populum meum. Quod si adhuc renuis, & retines eum, ecce manus mea, &c.* Item cap. 10. *Videte quæ non vis subjici mihi? Dimitte populum meum, ut sacrificet mihi. Sin autem respicis, & non vis dimittere eum, ecce ego inducam, &c.* Quibus satis expressa est possibilitas obediendi Deo, & notitia præceptorum Dei, qua Pharaon præditus erat. Tum quia tanta præceptorum reperit non poterat fieri absque potestate obediendi, & manifestatione voluntatis divinæ. Tum quia eorum propositio fiebat cum ea conditione, si volueris, & comminatione flagellorum, quæ liquido exprimit in ejus voluntate itam esse obedientiam, & notam inobedientiæ malitiam.

XLVI. Id disertè testatur Augustinus de Prædest. & grat. c. 14. Nam in genere præmisit: *Nec ii, qui indurati, atque damnati sunt, excusationem culpe ex hoc habere se credant, quod nullam, qua converterentur, sint misericordiam consequuti.* Vbi nota non dixisse, *qua possent converti, sed qua converterentur*, ut actualem conversionem denotaret illis fuisse absolute possibilem. Paucisque interjectis de Pharaone subdit: *Nunquid non potuit, sicut flagellis cadens expulit populum, ita miraculis credens, Deum tantæ virtutis agnoscere?* En Pharaon potuit miraculis credere, & Deum tantæ virtutis agnoscere. Quare cap. 15. seq. probat eum potuisse mutari, & non necessitate, sed libero contra Deum arbitrio pugnavisse. Rursus lib. de grat. & lib. arb. c. 23. ita præcavit à contraria sententia: *Nec ideo asseratis à Pharaone liberum arbitrium, quia multis in locis dicit Dominus: Ego indurabo cor Pharaonis. Non enim propterea ipse Pharaon non ingravit cor suum, dicente scriptura: Et ingravit Pharaon cor suum, & noluit dimittere populum: ac per hoc, & Deus induravit per justum iudicium, & Pharaon per liberum arbitrium.* Expende illa verba Exodi: *Ingravit, & in isto tempore cor suum*, quibus manifestè ostenditur, etiam postquam induraverat ad priora miracula, & flagella, fuisse liberum, ut non seipsum induraret ad posteriora; ideoque rectè colligit Augustinus, etiam tunc per liberum arbitrium obdurasse seipsum.

XLVII. Confirmat idem Augustinus serm. 88. de tempore observans: *Quoties Pharaonem Dei plaga percussit, afflictus penituit. At ubi ei remissio divina indulgentiam dedit, iterum se in superbiam elatus erexit.* Quod rursus repetit: *Quoties flagella remota sunt, contra Deum se obduratus erexit, quoties verò afflictus est, humiliter supplicavit.* En manifestum, habuisse Pharaonem potestatem sufficientem penitendi, & humiliter supplicandi etiam urgentibus flagellis in ipso suæ obdurationis, & excæcationis medio; ideoque remit-

remittentibus illis, non ob defectum potestatis, sed ob liberam suæ voluntatis malitiam recruduisse duritiam, ut mox expendit: *Quam rem, etiam ipse Pharaone consentiente, evidenter agnoscimus. Sic enim ipse cum castigaretur, iustitia compellente professus est: Dominus iustus, ego autem, & populus meus impius. Quæ ergo conscientia Christianus Deum injustum esse conqueritur? Nam & in tantum non eum Deus irrevocabiliter obduravit, ut post decem plagas populum Dei non solum dimitteret, sed etiam exire compelleret. Quod enim decem plagas percussus fecisse legitur, post primam castigationem implere potuisse cognoscitur.* Ergo ex mente Augustini, illo etiam tempore, quo Pharaonis cor induratum, & excæcatum erat, & plagæ urgebant, potuit obedire, & iustitiam Dei agnoscere etiam post primam castigationem, sicut obedivit, & agnovit post decimam.

XLIX. Itaque excæcatio, & obduratio in argumento objecta componitur cum potestate, & notitia veritatis practicæ sufficientem ad obediendum Deo, & peccatum cavendum. Rursus annotare non desinat inepitissimè, aut fallacissimè adduci à Baianis Augustinum de nat. & grat. c. 52. proponentem cæcum volentem videre cum amissa possibilitate videndi ad probandum, penam excæcationis inflictam propter actualia peccata tollere potestatem videndi, & idcirco ignorantiam invincibilem inferre. Nam Augustinus ibi non disserit de cæcitate, quæ excæcatis, & obduratis est poena peccatorum actualium, sed de illa cæcitate, quæ omnibus hominibus ratione peccati originalis inflicta est, & impotentiam denotat viribus solis naturæ quidquam salutariter cognoscendi, sed videndi, ablatamque potestatem videndi per gratiam, qua ante peccatum natura gaudebat. Sermo enim erat contra insitam, & naturalem possibilitatem non peccandi, & rectè vivendi, quam naturæ inseparabilem adstruebat Pelagius, & ex cæcitate, quam natura contraxit, impugnat objiciens: *Inseparabilem habere possibilitatem, id est, ut ita dicam, inamissibilem, non debuit illa natura dici, quæ vitari posset, & medicum querere qui cæci oculos sanaret, & videndi possibilitatem restitueret, quæ fuerat amissa per cæcitatē, quoniam cæcum puto, quod velis videre, sed non potest, &c.* Cum cæcitate autem naturali componitur visus supernaturalis per gratiam, qualis convenit iustis, & pluribus peccatoribus nondum obduratis, & excæcatis. Item componitur cum privatione lucis supernaturalis efficacis, quæ est poena excæcationis, qua graves interdum peccantur peccatores, ut superiora evincunt, & copiosius illustrabunt scribenda disp. 23. sect. 22 & 23.

XLIX. Demum ad levitatem objecti argumenti demonstrandum annotare libet, illud non solum probare ignorantiam invincibilem juris naturalis, sed nec juris divini ignorantiam excusare à peccato. Nam excæcatio, quæ est poena peccatorum actualium antecedentium, & aliorum subsequentiū origo non solum contingit circa leges naturales, sed etiam circa divinas. Imo insigniores excæcationes, quas continent sacra litteræ, scilicet Iudaicæ, & Pharaonicæ in leges divinas impegunt, Iudæi scilicet renitentes divinitati Christi, Pharaon verò præceptis Dei de dimittendo populo Ægyptiorum; quæ non erant de lege naturali, sed positiva divina. Ineptè igitur argumentum adducitur ad solam juris naturalis ignorantiam probandum originem peccati.

L. Tertio arguunt. Inter Augustinum, & Pelagium ea inter alias fervet disputatio; utrum homo

solis viribus naturæ possit vivere sine peccato, si velit? Ajebat Pelagius, negabat Augustinus, eo ductus argumento, quod ignorantia peccata, utique invincibilis, homo vitare non possit, etiam si velit: nam huiusmodi ignorantia, sola Dei gratia magnis precibus impetranda, fugari potest. Ita lib. de nat. & grat. c. 17. & idè ait: *Tractat etiam iste (Pelagius) de peccatis ignorantia, dum tamen omnia potius dispuleret, quam ut oret, & dicat: Da mihi intellectum, ut discam mandata tua. Aliud est enim non curasse scire, quæ negligentia peccata etiam per sacrificia quædam legis videbantur expiari: aliud intelligere velle, nec posse, & facere contra legem, non intelligendo quid fieri velit.* Vbi Augustinus distinguit duplicem ignorantiam, aliam ex hominis negligentia, aliam ex impotentia ortam; & ex utroque capite asserit peccata contingere agente homine contra legem Dei, cum non intelligit, nec potest, etiam si velit: adversus illam opus esse diligentia, adversus hanc precibus impetrantibus divinam sapientiam.

LI. Ex quo ortæ sunt gravissimæ illæ Pelagianorum querimonie apud Hieronymum lib. 2. adversus Pelag. *Videris hominum accusare naturam, ac per hoc invidiam referre in Deum, qui tales homines condidit, ut oblivione, & ignorantia peccato cavere non possint. Vbi autem auferitur possibilitas, auferitur & vitium.* Vnde & Dei iustitiam, qui imputaret ea, quæ cavere non poterant, redarguendo clamabant: *Rogo, quæ est ista iustitia, ut in peccato teneat erroris, cuius reatum non habet conscientia? Nescio me peccasse, & ejus rei, quam nescio, poenas luo. Et qui plus faciam, si sponte peccavero? Quæ sane querelæ nullo possunt adversus Dei iustitiam colore retorqueri, ubi voluntas negligentia reatum habet; atque adeo in peccata ignorantia invincibilis torquentur.* Quapropter Hieronymus ad voluntatis inertiam non fugit, sed potius ad profunditatem iudiciorum Dei, ut eis reponat: *A me sententia, & dispositionis Dei causas requiris? Respondet stulta interrogationi tua liber sapientia: Altiora te ne quaesieris.* Quæ responsio esset ineptissima, stultissimaque Pelagianorum querimonie, si de ignorantia, cujus voluntas causam, & culpam dedit, controversia verteretur. Ergo Augustino, & Hieronymo eadem cum Pelagianis controversia fuit, quæ Baianis nunc nobiscum est de ignorantia invincibili peccantis.

LI I. Respondeo. Etiam hoc argumentum probat hominem peccare ex ignorantia invincibili legis divinæ, atque humanæ, nec non factorum. Tum quia difficilior fugata est ignorantia legis divinæ, atque humanæ, nec non factorum, quam ignorantia legis naturalis, frequentiusque ex illa, quam ex ista homines operantur, & illius peccata potius, quam istius, arguunt impossibile, hominem vivere sine peccato ignorantia. Tum quia Augustinus, & Hieronymus in locis citatis expressè differunt de ignorantia legis divinæ. Augustinus quidem, dum ignorantiam invincibilem pellendam proponit ea oratione Davidica: *Da mihi intellectum, ut discam mandata tua.* Hæc enim mandata Dei sunt leges divinæ, quæ in sacro eloquio continentur, & ad quæ intelligenda sapientia divina imploratur. Hieronymus verò, quia ignorantia peccata probat ex hostis, quæ in lege veteri pro ignorantia peccatis jubebantur offerri propter commissæ contra ipsas leges cæremoniales Iudaicas, ut legenti Hieronymum manifestum fiet, & mox expendemus; leges autem cæremoniales Iudaicarum non pertinebant ad jus naturale, sed divinum.

LIII. Deinde respondeo. Augustinus objectus de nat. & grat. c. 17. non arguit ex ignorantia peccatis impossibilitatem vivendi sine peccato; sed assertum Pelagii de ignorantia vincibilis peccatis expendit eorum ab asserto possibilitatis vivendi sine peccato, & illud aggreditur explicare tanquam omnino diversum, ut indicant illa verba: *Trahat etiam iste, ut omnia dispartet.* In eo verò testimonio non continetur peccatum formale, & proprium ignorantia vincibilis, sed materiale, & improprium. Solum enim exprimit, hominem interdum facere contra legem Dei non intelligendo illam, quod non est formaliter, & verè peccare, sed materialiter, & improprie, quod nos non negamus, & ex ipso Augustino superius ostendimus, & rursus ostendimus seq.

LIV. Majus negotium fecerit Hieronymus. Cuius mens ea est. Præmiserat lib. 1. ex Pelagianis, hominem posse facile vitare peccata etiam levia, & quæ sola cogitatione committuntur. His opponit plura fieri peccata per ignorantiam, errorem, & inadvertentiam etiam à iustis, quæ aut omnino impossibile est vitare, quia ignorantia, & error est invincibilis, & inadvertentia plena aut saltem difficile, quia inadvertentia, & scientia est semiplena cum certum sit, non posse ab homine sufficienter discerni, an sufficienti, an insufficienti scientia, & advertentia contra legem, operetur homo: ideoque ab Ecclesia orari pro ignorantia peccatis, & in lege veteri hostias offerri, & penas infligi pro illis, si forte scientia, & advertentia, sufficiens adfuit ad peccatum saltem leve. Quod significat objiciens: *Neque illius sententia recordaris: Delicta quis intelligit? ab oculis meis munda me Domine: cum Ecclesia etiam ea, quæ per ignorantiam delinquimus, delicta esse fateatur: in tantum ut hostias pro errore jubeat offerri; Pontifex, qui pro cuncto populo deprecatur, ante pro se offerat victimas, qui cerè nunquam pro aliis juberetur offerre, nisi justus ipse esset, nec rursus pro se, si peccato careat ignorantia.* In cujus comprobationem mox subdit: *Vnde & Job offert hostias pro filiis suis, ne forte per ignorantiam in cogitatione peccaverint. Et qui ligna cædit, si securi, ac ferro fugiente de ligno homo fuerit occisus, pergere jubetur ad urbem fugitivorum, & tandem ibi esse, quamdiu sacerdos maximus moriatur, id est, redimatur sanguine Salvatoris.* Quo advocat plura alia exempla, percurrrens longa scripturarum spatia, in quibus hostias, & penæ assignantur pro ignorantia, & inadvertentia peccatis, quia vix est possibile hominibus dignoscere, an ea vincibilis, an invincibilis fuerit, nec non consequenter, an irreperit aliqua culpa saltem levis, vel non? Quod ad evincendam difficultatem vitandi omnia peccata etiam levia, manifestum argumentum est.

LV. Pelagiani verò, cum premerentur argumento, volebant eludere scripturas præscribentes hostias pro peccatis ignorantia, eo torquent eas quæstiones, quas Baiani querimonias appellant: *Rogo quæ est ista iustitia, ut in peccato teneat erroris, &c.* Quæ non adversus ignorantia vincibilis peccata, quæ certo non admittebat Hieronymus, sed directè adversus leges scripturarum, ex quibus Hieronymus arguebat difficultatem vitandi omnia peccata etiam levia, dirigebantur. Ideo eis responderit Hieronymus, non esse querendas causas dispositionis, & legis divinæ, sed silentio venerandas, scilicet quia Pelagiani iustitiam earum legum in controversiam vocabant. Itaque Hieronymus nunquam constanter fatetur, in eis peccatis intervenire ignorantiam certo invinci-

bilem, sed abstrahens ab utraque ignorantia, si vincibilis, si invincibilis, hostias docet à Deo pro eis peccatis juberi offerri, si forte vincibilis intercessit, quia difficilis erat discretio. Et quidem non posse à Hieronymo id constanter supponi, demonstrat Augustinus in argumento objectus, qui asserit, eas hostias consuetas offerri ad expianda negligentia peccata eis verbis: *Quæ negligentia peccata etiam per sacrificia quædam legis videbantur expiari.* Propterea cum Pelagianus quæreret, an possent caveri, vel non, ea peccata? Hieronymus eum arguit calliditatis, quia suum argumentum ex scripturis confectum ab ignorantia vincibilis, & invincibilis abstraherat: *Callide quidem argumentaris, sed non intelligis argumentationem tuam contra sacras scripturas facere, quæ volunt etiam ignorantiam habere peccatum.* Scilicet si ignorantia possit caveri, si non, offerendam esse hostiam pro peccato. Consequenter etiam abstrahit Hieronymus à peccato formali, & materiali ignorantia, quia licet materialiter fiat opus contra legem, difficile, & vix possibile est, discernere, an ei insit formalis malitia?

LVI. Quare cum libro secundo objicit Pelagianus: *His cunctis testimoniis videris hominum accusare naturam, &c.* Respondet Hieronymus: *Sape dixi, te non intelligere conatus meos, nec considerare quid argumenteris, sed quid Deus jussit.* Pro oblivione, errore, & ignorantia, quasi pro peccato offeruntur sacrificia, si hoc male juxta te, si bene juxta me. Deus præcepit: memm est observare quod jussit, tuum Dei jussu reprehendere. En conatus Hieronymi non sunt ostendere cum ignorantia etiam invincibili, & impossibilitate cavendi illam, (si certo confiterit, aut supponatur) adesse formale peccatum; sed solum pro ignorantia peccatis, si vincibilis, si invincibilis, nullo facto discrimine unius ab alia, quia difficile, aut fere impossibile est, penas, & hostias à Deo suis legibus præscribi. Quocirca Pelagianum interdum cavillationis, interdum ignorantia accusat, cum ei objicit; hominem formaliter peccare in eo, quod vitare non potest, quasi id ipse docuisset, non intelligens mentem suam, & sacras scripturas condemnans. Imò ei exprobrat earum inobedientiam verbis superioribus, & infra iterum post alia subdens: *Jacobus Apostolus scribit: Si judicas legem, non es factor legis, sed judex. Ille judicat legem, qui dicit, aliquid non jussit præceptum, & ignorantiam non habere peccatum: & frustra offerri victimas pro errore, quod peccatum non habet conscientiam, neque enim in lege ratio queritur, sed auctoritas.* Quibus exprimens Pelagiani mentem, & verba, ut ei satisfaciatur, ad auctoritatem scripturarum recurrit, non quia velit persuadere ignorantia vincibilis errata esse peccata formalia, ut putarunt Baiani, sed rectè à Deo præcipi, ut pro ignorantia peccatis sine discrimine penæ legales, & sacrificia statuantur.

SECTIO VI.

Expenduntur varia testimonia Augustini pro impunitabili ignorantia invincibilis peccato.

LVII. **D**Emum opponunt ingentem copiam testimoniorum Augustini, quæ absque ullo nexu, & ordine tanquam arenam sine calcæ coacervant. Tamen ne multitudo lectori molestiam faciat, seligenda sunt pauca, quæ majorem vim faciunt, & quorum explicatio aliorum solutio-

tionem dabit. Prætereo plurima, quæ solum continent, hominem per ignorantiam peccare. Tum quia ea non expriment ignorantiam invincibilem. Tum quia accipienda non sunt de proprio, & formaliter peccato, sed de materiali tantum, & improprie, de quo non est disputatio. In quibus tamen prætereunda non est annotatio roties repetita à nobis in superioribus argumentis, scilicet ea aequè probare peccare hominem per ignorantiam juris divini, atque humani, ac per ignorantiam juris naturalis, cum Augustinus in eis generaliter, & indiscriminatim loquatur.

LIX. Ne tamen voluntaria appareat explicatio horum testimoniorum Augustini de peccato ignorantia invincibilis materiali solum, & improprie recolenda sunt ejus verba, quæ ex lib. 3. de lib. arb. c. 19. & lib. 1. Retract. cap. 13. expendimus n. 22. & n. 26. & seq. Quibus manifestò exprimit, ignorantia involuntaria peccata, tum improprie, tum immerito dici absolutè peccata. Quæ Augustini mens ex aliis nunc arguenda est, ut solutio à nobis pluribus Augustini testimoniis tradita, aliisque tradenda constantior sit. Eam arguit discrimen, quod agnoscit inter commissa per ignorantiam, & cum scientia. Nam in primis eum, qui cum ignorantia invincibili operatur contra legem, licet peccatorem, renuit admittere, esse prævaricatorem legis. Qua loquendi forma videtur excludere ab eo formale malitiam peccati, & solum materiale tribuere. Ita sèrm. 4. de verbis Apost. c. 5. *Qui fuit antea nescius malorum suorum, factus est doctus, & pejus est vultus: Cæpit esse non solum peccator, sed etiam prævaricator. Peccator enim, & antea erat, sed antequam legem audiret, peccatorem se esse nesciebat.* Similiter in Enchirid. c. 81. *Sciens, videntesque peccatum; jam non solum peccatores, quod evamur etiam, cum per ignorantiam peccabamus, verum etiam legis prævaricatores, cum id non facimus, quod faciendum jam esse novimus.* Ignorantem legis, & agentem contra illam vocat solum peccatorem, non verò prævaricatorem, quia illi materialiter solum, & non formaliter opponitur, sicut opponitur, qui legem novit. Idem significat apertius lib. 1. Retract. c. 15. Vbi cum proposuisset, qua ratione omne peccatum voluntarium sit, siquidem etiam cum ignorantia peccamus, quæ voluntarium tollit, sic explicat, ut peccatum ignorantia etiam sit voluntarium ea ratione, qua est peccatum, scilicet materialiter, & non formaliter, quia est voluntaria materia operis, quamvis non sit voluntaria forma malitia, & ideo peccamus sola voluntate facti, & non voluntate peccati: *Qui nesciens peccavit, non incongruenter volens peccasse dici potest, quamvis & ipse quod nesciens fecit, volens tamen fecit: ita nec ipsius esse potuit sine voluntate peccatum. Quia voluit ergo fecit, & si non quia voluit peccavit, nesciens peccatum esse quod fecit: ita nec tale peccatum sine voluntate esse potuit, sed voluntate facti, non voluntate peccati.* Non potuit subtilius Scholasticus Theologus distinguere materiale peccati à formali malitia, & componere voluntatem facti cum nolitione peccati, si voluntarium materialis peccati, cum involuntario formalis malitia.

LIX. Nihilominus objiciunt primò Baiani ex epist. 105. *Humana superbia tanquam presumens de viribus liberi arbitrii, excusatam se putat, quando ignorantia, non voluntatis est quod peccat.* Ergo etiam quando cum ignorantia, & non cum voluntate peccamus, non excusamur à peccato. Quod apertius confirmat concludens: *Ac per hoc inexcusabilis est,*

(omnis peccator) *vel reatu originis, vel additamento etiam propriae voluntatis, si qui novit, si qui ignorat, si qui judicat, si qui non judicat: quia & ipsa ignorantia, in eis qui intelligere noluerunt, sine dubitatione peccatum est; in eis autem, qui non potuerunt, pena peccati. Ergo in utrisque non est justa excusatio, sed justa damnatio.* En renuit admittere excusationem ignorantia vincibilis ad damnationem peccati.

LX. Respondeo. Augustinus in primis sine discrimine, & universaliter comprehendit omne ignorantia peccatum: atque ad eò aut hoc argumentum etiam concludit ignorantiam juris divini, atque humani, & etiam factorum non excusare peccata; aut nihil probat de sola ignorantia juris naturalis. Deinde nota discrimen, quo loquitur de nolentibus scire, & non valentibus; nempe illorum ignorantiam sine dubitatione esse peccatum, horum verò penam solum peccati. Quo significat ignorantiam invincibilem non esse proprie, sed improprie peccatum per solum denominationem à peccato primi parentis, quod illam induxit, ut ex verbis ipsius Augustini exposuimus n. 22 & 26. cum sequent. Itaque excusatio, quam ignorantia invincibilis negat, non est à culpa, sed à pena; quæ etiam pertinet ad damnationem peccati originalis, siquidem ratione illius penæ ignorantia nobis inflicta est. Quare solum contendit, ignorantiam non reddere naturam immunem à damnatione penæ, quamvis reddat immunem à damnatione culpæ.

LXI. Secundò objiciunt ex lib. 1. Oper. imperf. f. 155. & seq. *Qui autem nesciunt, ipsam boni appetendi, malique vitandi ignorantiam, patiuntur peccandi necessitatem. Necessè est enim ut peccet qui nesciendo quid facere debeat, quid non debeat facere, facit.* Ecce apertissimè assertam peccandi necessitatem, quæ ex ignorantia invincibilis proficitur. Ne verò quis forrasse suspicaretur, Augustinum de peccatis improprie dictis loqui, subdit: *De quo genere malorum Deus rogatur, ubi dicitur: Delicta juvenutis, & ignorantia mea ne meminervis. Quod genus delictorum, si non imputaret Deus justus, non ea sibi dimittere posset homo fidelis.* Peccatum enim quod à Deo imputatur ad culpam, & dimitti potest, vere peccatum est. Cum qua vera ratione peccati, necessitatem peccandi ex ignorantia jungit f. 159. *Necessè est, ut peccet, à quo ignoratur iustitia: Nunquid ideo, cum iustitiam cognoverit, non sunt ei remittenda peccata, quæ ignorantia necessitate commisit? Non est igitur impunitatis securitas in necessitate peccandi: sed ut non obset ista necessitas, donat ille, cui dicitur: De necessitatibus meis erue me.* En cum necessitate ignorantia, & peccati peccata sunt remissione delenda, penamque plectenda absque impunitatis securitate, quæ solis peccatis proprie dictis conveniunt.

LXII. Respondeo. Nec in hoc argumento invenitur discrimen ignorantia juris naturalis ab ignorantia juris positivi, & factorum, ut hæc potius, quam illa excuset à peccato, aut illa potius, quam hæc necessitatem inducat peccandi, cum utraque fuerit invincibilis. Deinde nullo ex capite potest convenire homini necessitas peccandi antecedens; sed consequens, ac dependens à libero arbitrio; & ex difficultate cohibendi peccatum proveniens, ut ex professo discutiemus disput. 18. & præmissimus seq. præterita ad secundum argumentum ex sacris litteris, & Ecclesie Patribus, præsertim Augustino. Quare talis necessitas debet esse superabilis, & consequenter ignorantia, quæ illam pariat, aliquo pacto

voluntaria, & vincibilis, de qua non est controversia. Rursum licet necessitas peccandi antecedens conveniat homini solis viribus naturæ considerato, potest libertas non peccandi convenire ex gratia, quæ semper adest, & ideo ab ea libertate proficisci, ut peccata sint verè, & propria peccata, punitioni, & remissioni subiecta. Augustinus autem loquitur de necessitate peccandi, quam homo habet relictus soli facultati naturæ absque gratia; cæterum non excludit potestatem non peccandi per gratiam. Quare cum ignorantia naturali potest conjungi illustratio, & scientia supernaturalis reddens homini potestatem salutarem, & meritoriam non peccandi: nam licet ratione peccati originalis homo contrahat ignorantiam, & cæcitate, qua non valeat quidquam, sive bonum, sive malum salutariter cogitare, quia omnis scientia salutaria ex gratia est, cuius defectus ab Augustino, & Patribus ignorantia, & cæcitas dicitur; tamen ex meritibus Christi adest semper homini etiam peccanti cogitatio, & scientia salutaria sufficiens ad non peccandum, quamvis non adsit scientia, & cogitatio efficax tanta, quanta prævidetur à Deo necessaria, ut re ipsa non peccet, & ob eius defectum semper ignorantia peccat, ut ex ipso Augustino inferius exponemus. Demum si hæc necessitas, & ignorantia est antecedens, & omnino plena, peccata ex illo profecta accipienda sunt improprie peccata, vel ut Augustinus loquitur, non solum peccata, sed poenæ peccati, ideoque punitionis divinæ materia, nec non etiam remissionis; quia Deus non solum remittit culpam, sed etiam poenam, & utriusque remissionem precibus impetramus.

LXIII. Tertio arguunt ex lib. de grat. & lib. arb. c. 3. *Sed & illa ignorantia, quæ non est eorum, qui scire volunt, sed eorum qui tanquam simpliciter nesciunt, neminem sic excusat, ut sempiterno igne non ardeat, si propterea non credidit, quia non audivit omnino quid crederet: sed fortassis, ut minus ardeat. Non enim sine causa dicitur est: Effunde iram tuam in gentes, quæ te non noverunt.* Vbi sub simplici nescientia comprehendit ignorantiam, quæ voluntatis culpa caret. De qua tamen pronuntiat neminem sic excusare, ut sempiterno igne non ardeat; quod homo subire non potest absque proprie dicto peccato.

LXIV. Respondeo. Baiani etiam tenentur argumentum solvere, qui volunt ignorantiam legis Evangelicæ excusare à peccato. Nam Augustinus planè differit de ignorantia eorum, qui non potuerunt credere Evangelio, quia non potuerunt audire, & de illa fide, ad quam necessarius est auditus. Quare sic accipiendus est Augustinus, ut velit, etiam gentes, quæ legem Evangelicam non audierunt, & omnino ejus ignorantes sunt, perituras, & igne sempiterno arsuras, non propter peccata infidelitatis purè negativæ, quæ ex ignorantia invincibili legis Evangelicæ contingunt, sed propter peccata, quæ perpetrant contra legem naturalem, quam noverunt. Minus autem arsuras ait, quam eos, qui audiverunt, & credere noluerunt, vel quia carent peccato infidelitatis positivæ, quo alii obstricti sunt, vel quia peccata etiam contra legem naturalem commissa minus in eis, quam in aliis graviora sunt, quia nec tot beneficiis, nec tot illustrationibus, quot alii fuerunt præventi.

LXV. Quarto arguunt ex lib. 2. de peccat. merit. & remif. c. 17. *Nolum homines facere, quod justum est, sive quia latet, an justum sit, sive quia non delectat. Tanto enim quidque vehementius volumus, quanto certius, quam bonum sit, novimus, eoque delectamur ar-*

dentius. Ignorantia igitur, & infirmitas vitia sunt, quæ impediunt voluntatem, ne moveatur ad faciendum opus bonum, vel ab opere malo abstinendum. Vi autem innovescat, quod latebat, & suave fiat, quod non delectabat, gratia Dei est, quæ hominum adjuvat voluntates. Quibus refert ad ignorantiam, & infirmitatem omnia voluntatis peccata, & ad gratiam Dei omnem scientiam necessariam ad non peccandum. Quam inter dum subtrahere Deum, ut experimento peccati humana superbia deprimatur, mox subdit: *Ideo quisque nostrum bonum opus suscipere, agere, implere, nunc scit, nunc nescit, nunc delectatur, ut noverit, non sua facultatis, sed divini muneris esse, vel quod scit, vel quod delectatur, & sic ab elationis vanitate sanetur.* Ergo cum subtractione scientiæ necessariæ ad non peccandum, atque adeo cum ignorantia invincibili, componitur peccatum, quod elationis vanitatem sanet.

LXVI. Respondeo. Hoc argumentum non est ad rem. Tum quia Augustinus non refert peccata ad ignorantiam, sed solum boni operis defectum. Tum quia etiam bona opera conformia legi divinæ atque humanæ comprehenduntur in hac Augustini doctrina; atque adeo etiam ignorantia earum legum erit radix delinquendi contra illas eodem modo, quo ignorantia legis naturalis absque ullo discrimine, cum nullum faciant Augustini verba, atque doctrina. Præterea quia Augustino sermo tantum est de operibus salutaribus, & de scientia per gratiam necessaria ad illa, ut eo gratiæ Dei tribuat illustrationes supernaturales ad ejusmodi opera necessaria: cum earum defectu potest adesse scientia naturalis sufficiens ad peccandum. Demum neque differit de scientia supernaturali sufficienti, sed solum efficaci, scilicet, ea, qua non solum potest hominum opus efficere, sed etiam re ipsa efficit, quæ interdum vindicat majorem justitiæ notitiam, quam ea quæ ad solam sufficientiam necessaria est, & ideo, quia tanta non est, quanta ad efficaciam requiritur, deficiunt opera bona salutaria, & humanæ elationis superbia deprimuntur. Et quidem de ea ignorantia, seu subtractione scientiæ accipi debere Augustini doctrinam, quæ cum possibilitate, & sufficientia componitur, constat ex libro de spiritu, & littera c. 35. Vbi summis viribus differens eandem doctrinam asserit: *Ecce quemadmodum sine exemplo est in hominibus perfecta justitia, & tamen impossibilis non est. Fieret enim, si tanta voluntas adhiberetur, quanta sufficit tantæ rei. Esset autem tanta, si & nihil eorum, quæ pertinent ad justitiam nos lateret, & ea sic delectarent animum. Quod ut non sit, non ad impossibilitatem, sed ad iudicium Dei pertinet.* Expende illa verba, & tamen impossibilis non est, nec non illa non ad impossibilitatem, sed ad iudicium Dei pertinet, quæ significant cum defectu scientiæ, qua esset in homine perfecta justitia, adesse scientiam, qua esset possibilis. Asserit verò eam scientiam efficacem non defuturam, si nihil eorum, quæ ad justitiam pertinent, nos lateret, quia non operari hominem justè, semper oritur ex defectu aliquarum illustrationum, & notionum, seu affectionum, quas Deus prævidet efficaces futuras. Ideoque etiam omnis non operans justè potest dici ignorans, sicut omnis peccans ignorans dicitur, quia sicut peccatum contingit ex desiderio alicujus scientiæ efficaci, ita etiam defectus operum justitiæ.

LXVII. Postremò arguunt. Concupiscendi peccatum notum fuit hominibus per legem scriptam, & latam à Deo: *Non concupisces.* quare ante legem erat ejus malitia hominibus prorsus ignota. Tamen

ante legem peccabant homines concupiscendo prohibita, quamvis gravior peccent post legem: cujus malitia non solum erat materialis, sed etiam formalis, quia concupiscentes damnabantur. Ergo ignorantia invincibilis juris naturalis non excusat à peccato etiam formali. Ita Augustinus serm. 4. de verb. Apost. c. 5. *Procedit lex Dei, & dicit: Non concupisces. Ille homo, qui putabat magnum bonum esse, magnamque felicitatem existimabat, ea, quæ postit, sua concupiscentia non negare, & sequi, quæ trahit, audit: Non concupisces, & cognoscit esse peccatum. Deus dixit, homo audivit, Deo credidit, peccatum suum vidit, quod bonum putabat, malum esse cognovit. Voluit frenare concupiscentiam, non ire post eam, strinxit, conatus est. Qui fuit antea nescius malorum suorum, factus est doctus, & pejus est vitiosus: cepit esse non solum peccator, sed etiam pravivator. Peccator enim, & antea erat, sed antequam legem audiret, peccatorem se esse nesciebat.* Et tamen propter illa ignorantia suæ peccata, in quibus se esse peccatorem nesciebat, etiam damnandum esse testatur: *Si damnandus erat peccator, quam sperem habet pravivator?* Confirmatur ex lib. 1. ad Bonif. c. 9. Nam cum allegasset illud Apostoli: *Sine lege peccatum mortuum est;* sic explicans subjungit: *Non intelligamus nisi tanquam non sit, latet, non apparet, penitus ignoratur, tanquam in nescio quibus ignorantia tenebris sit sepultum.* Ergo peccatum concupiscendi verè erat ante ejus notionem, quamvis hominibus non appareret, & ideo in eorum conscientia esset quasi sepultum. Similiter exponit illud Roman. 7. *Peccatum non cognovi nisi per legem: nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: Non concupisces.* Scilicet peccatum verè esse, quamvis eum lateret. Ita lib. Exposit. in Epist. ad Rom. n. 38. & lib. 83. quæst. q. 66. & in Enchirid. c. 81.

LXVIII. Respondeo. Hoc solum argumentum probat, ignorantiam juris naturalis non purgare hominem à peccato, quia lex non concupiscendi pertinet ad legem naturalem. Cæterum etiam probat purgare à peccato ignorantiam juris divini, nam hæc lex etiam pertinet ad legem divinam, & Augustinus in testimonio objecto eam legem non considerat, qua naturalem, sed qua divinam hominibus datam in tabulis Moisaicis: ideoque expendit: *Deus dixit, homo audivit, Deo credidit, peccatum suum vidit.* Itaque scientia, quæ hominem reddit pravivatores, non est legis naturalis, sed divinæ, quia solum per illam novit legem esse divinam. Quare pravivationis gravitatem mox arguit ex autoritate divina talis legem ferente, quam post legis notitiam obicitibus ruptis violavit: *Vide quid rupit, Non concupisces. Non homo dixit, Deus dixit, creator dixit, judex æternus dixit, non quicumque dixit.* Ergo eam legem solum qua Dei, & non qua naturæ est, Augustinus expendit.

LXIX. Propterea crediderim, Augustinum ante notitiam ejus legis divinæ hominem proponere peccatorem, & damnandum, quia non supponit ignorantiam legis naturalis, contra quam peccaret, ut exponit Anselmus per omnia Augustiniana in expositione Epist. ad Rom. quam ubi supra Augustinus versabat. Nam postquam Augustini verbis, & sententiis explicuerat, quando sine lege Paulus concupiscentiam nesciebat, & peccatum mortuum erat, & per legem revixerat, & pravivatio facta erat, subjungit: *Hæc diximus, legem, quæ per Moysen data est, intelligentes. Est autem, & naturalis lex, quæ in corde scripta omnes continet nationes, & nullus hominum*

est, nisi qui adhuc expertus est rationis, qui hanc nesciat legem. Quis enim ignoret, homicidium, adulterium, furtum, & omnem concupiscentiam esse malam? Ergo legem, quam Paulus ignorabat, sine qua peccatum latebat, intelligit Anselmus cum Augustino de lege divina, non verò de naturali lege: præsertim si Paulus loquatur personam agens totius generis humani, & de concupiscentia tanquam de generali peccato, siquidem in omnibus hominibus ignorantia talis legis naturalis generaliter nec supponi, nec credi debet. Rationem reddit divus Thomas lect. 2. in cap. 7. ad Romanos, quia per legem naturalem solum innotescbat peccatum esse contra rationem naturalem; per legem verò divinam innotuit esse rursus injuriam, & offensam Dei. Illa enim verba: *Peccatum non cognovi, nisi per legem:* sic explicat: *Dicendum est ergo quod sine lege peccatum quidem cognoscebatur, secundum quod habet rationem inhonesti, id est, contra rationem existens: non autem, secundum quod importat offensam divinam, quia per legem divinitus datam manifestatur homini, quod Deo displicent peccata humana in hoc, quod ea prohibet, & mandat puniri.* Ad illa verò verba: *Concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret;* Non concupisces sic habet: *Est ergo intelligendum, sicut supra diximus, quod peccatum non cognoscitur nisi per legem, quantum ad reatum poenæ, & offensam Dei. Ideo autem hoc probat per concupiscentiam, quia concupiscentia prava communitur se habet ad omnia peccata. Unde Glossa dicit, & Augustinus: Hic elegit Apostolus quod est generale peccatum, scilicet concupiscentiam.* Vbi divus Thomas non solum exponit, ignorantiam non fuisse malitiæ peccati contra legem naturalem, sed offensæ divinæ contra legem positivam Dei, quia de concupiscentia loquitur Paulus tanquam de generali peccato, & omnis prorsus peccati qua oppositi lege naturali ignorantia non erat, sed etiam addit, Augustinum, & Glossam sic intelligere. Ergo Augustinus scribens, hominem peccatorem, & nondum pravivatores, quia nesciunt legis divinæ, condemnandum esse, sic exponendus est, ut damnationem subeat propter peccata contra legem naturalem, quam noverat, commissa, licet contra legem divinam, quam ignorabat, non deliquerit, proptereaque, nec pravivatoris extiterit, nec pravivatoris poena plethendus sit.

LXX. Vnde ad confirmationem respondeo. Ante legem peccatum mortuum dicitur à Paulo, & ab Augustino sub tenebris ignorantia sepultum, cum re vera extiterit, quia re vera solum existebat malitia contra legem naturalem hominibus notam, quæ ad usurpationem peccati sufficiebat, & ignorabatur ejus oppositio cum lege divina, quæ cum lata non esset, erat prorsus ignota. Atque adeo ignorantia invincibilis, quæ tunc erat, excusabat ab speciali malitia offensæ divinæ, quæ ex oppositione cum lege divina contrahitur, & malitia peccati, quæ re vera inerat hominibus, non ex ignorantia, sed ex scientia legis naturalis procedebat. Nam cum nomen peccati intelligat Augustinus cum Paulo sine discrimine omne peccatum ante legem commissum, & omne peccatum antecedens legem credi non possit ex ignorantia juris naturalis ab omnibus fuisse commissum, peccatum quidem ante legem mortuum intelligi debet sub tenebris solius ignorantia legis divinæ positivæ sepultum. Quo concluditur, vanum esse argumentum objectum ad evincendum ignorantiam invincibilem legis naturalis non purgare hominem à peccato, siquidem totus Augustini sermo

fermo cum Paulo est de sola ignorantia legis divinæ.

LXXI. Tandemque ex hujus, & omnium argumentorum solutione, quæ à Baianis confecta sunt, manifestissime deprehenditur, tum ignorantiam invincibilem excusare à peccato, tum nullum eorum probare ignorantiam juris naturalis potius, quam juris divini ad inficiendum hominem conferre, quandoquidem nullum eorum, ut vidimus, alteram ab altera ignorantia discriminat. Ut hinc cernas, quam futilibus fundamentis nitantur Baiani ad sua dogmata contra firmam omnium Scholasticorum sententiam vulganda, & tanquam certa de fide ausu temerario prodenda.

SECTIO VII.

Scientia juris naturalis non est debita naturæ innocentis.

LXXII. **H**ic est præcipuus scopus, in quem tota disputatio dirigitur. Iam facile cum comprehendemus, expeditis omnibus, quæ nostro asserto obesse poterant. Pro quo plenius statuendo præmittitur, duplicem ab Scholasticis distingui scientiam practicam juris naturalis; alteram salutarem, & idem supernaturalem, quæ confert ad agenda opera meritoria vitæ æternæ, rectitudini, & legi naturali conformia; alteram purè naturalem, & inutilem ad ejusmodi opera salutaria, licet utilem ad virtutum actus purè naturales & steriles in vitam æternam, quos possibiles esse, disputatio præterita præluxit. Igitur nostra, & Scholasticorum doctrina est, neutram scientiam juris naturalis deberi in natura innocenti; sed naturam posse condi cum ejus ignorantia, & errore. Baiani verò utramque deberi contendunt, sicut deberi virtutes meritorias profitentur; imò nullam, nisi salutarem scientiam esse possibilem, sicut nullus virtutis actus, nisi salutaris possibilis est.

LXXIII. Assero primò. Scientia practica juris naturalis ad actus nunc salutes, & meritorios conferens, & necessaria non potest absque errore Theologico afferri debita naturæ innocentis ex naturali conditione ipsius. Nam absque errore Theologico non potest doceri deberi naturæ ex propria conditione ipsius, & secluso beneficio creationi superaddito auxilia gratiæ Theologicæ ad opera meritoria, & supernaturalia ex doctrina catholica contra Pelagium requisita: nam si essent debita, jam non essent Theologicæ gratia live gratuita, & supernaturalia, ut superioribus præmissimus. At inter ejusmodi auxilia gratiæ computantur cogitationes, & illustrationes necessariae ad affectus virtutum meritorios vitæ æternæ. Ergo error Theologicus erit, deberi naturæ ex sua conditione omnem scientiam practicam conferentem, & necessariam ad affectus virtutum salutes, & meritorios vitæ æternæ. Probatur minor, quæ sola probationem desiderat. Tum ex illo 2 Corinth. 3. *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis; sed sufficientia nostra ex Deo est*: item ex illo Sap. 9. *Da mihi sedium tuarum assidricem sapientiam, quæ mecum sit, & mecum laboret*. Quæ testimonia frequenter inculcant Patres confligentes cum Pelagio ad adstruendam necessitatem gratiæ, & ea scientiam, cogitationemque operatricem affectuum salutarium continere, indubitabile est. Tum ex locupletis segete testimoniorum, quæ in hujus rei probationem ex Conciliis, & Pa-

tribus Ecclesiæ collegimus tom. 2. de ente supernat. tota disp. 102. ut quod Concilium Arafricanum can. 7. ex Augustino docet: *Per naturæ vigorem nos nihil boni cogitare, ut expedit, posse absque illuminatione Spiritus sancti*: Et Can. 9. *Divini esse muneris cum, & rectè cogitamus, & pedes nostros à falsitate, & injustitia tenemus*: ut quod Concilium Carthaginense definit; *Virumque Dei donum esse, & scire quod facere debeamus, & diligere, ut faciamus*: quod Prosper cap. 8. Gallorum, & cap. 10. contra Collatorem tradit, juxta id quod etiam sæpissime Augustinus præformaverat, sancitum ab Africanis Præsulibus fuisse: *Gratiam Dei non solum ad cognoscendam, sed etiam ad faciendam justitiam per actus singulos adjuvare, ita ut sine illa nihil verè, sanctæque pietatis cogitare, dicere, agere valeamus*: ut quod Fulgentius lib. de Incarnat. & grat. c. 12. statuit: *Per gratiam Christi cogitationis sanctæ amissam recipi facultatem*. Quæ, & plura alia manifestè evincunt, ad gratiam, & munus Dei pertinere omnem sanctam cogitationem, illustrationem, & scientiam ad opera pietatis salutaria conducentem.

LXXIV. Respondet Bajus juxta suam doctrinam; hæc solum in natura lapsa esse vera, non verò in natura innocenti, & integra. Verum necessitatem gratiæ ad opera salutaria sancitam esse à Conciliis, & Patribus Ecclesiæ contra Pelagium seorsum à peccato originali in utroque statu naturæ, tam integræ, quam lapsæ, præmissimus disp. 5. sect. 3. Ergo cum ad eam gratiam pertineat cogitatio, & scientia salutaris, ea proculdubio in utroque statu gratuita, & indebita credenda est.

LXXV. Respondent Baiani; hæc non probare cogitationem, & scientiam salutarem esse gratiam, sed effectum gratiæ, quasi ipsa sancta cogitatio, & scientia, de qua Concilia, & Patres loquuntur, sit prima gratia, & radix boni operis, & alia ipsam non præcedat: nam hæc testimonia non exprimunt eam esse gratiam, sed ad illam cogitationem, & scientiam gratiam requiri, quæ sit ejus principium, & radix. Frivola, & vana responsio. Tum quia effectus gratiæ vere est donum Dei, & gratia eo sensu, quo debitum naturæ excludat; nam id, quod vendicat gratiam Dei, non potest esse debitum, & ea necessitate annexum naturæ, ut sine illo creari nequiverit; alioqui non esset gratia creationi naturæ superaddita, ut sæpius munivimus. Tum quia ipsi Baiani profitentur, auxilia gratiæ inter actus vitales intellectus, & voluntatis numerari. Prior autem est actus intellectus, quam voluntatis, atque adeò prima gratia ad intellectum pertinere debet. At is actus intellectus præluens voluntati ad amorem objecti debet esse aliqua cogitatio, seu cognitio honestatis. Ergo prima gratia cogitationi, & scientiæ honestatis annueranda est. Ergo cum in materia juris naturalis plures sint affectus, & actiones salutes, plures quoque erunt cogitationes, & notitiæ supernaturales, & gratiæ, atque adeò etiam creationi naturæ indebitæ.

LXXVI. Confirmatur: ipsa merita vitæ æternæ, etiam in statu innocentis sunt verè gratia, & donum Dei, ex disp. 5. sect. 3 & 4. Ergo à fortiori erunt verè gratia, & donum Dei, cogitationes, & illustrationes necessario præcurrentes illa. Nam merita eatenus inter gratias, & dona Dei computantur, quatenus eorum principia à Deo disposita, gratuita sunt. Item ea merita debent esse supernaturalia, ut ipsi Baiani ultro fatentur, & nos ostendimus tom. 1. de ente

de ente supernat. disp. 4. At notiones necessariae ad effectus supernaturales, debent esse supernaturales, ut illustravimus ibidem. Notiones autem supernaturales superant exigentiam, & debitum naturæ, ut ostendimus tom. 1. de ente supernat. disputat. 4. Quid enim magis naturale, quam quod naturæ debitum, & necessitate annexum est? Ergo notiones antecedentes merita supernaturalia indebitæ sunt creationi naturæ, & consequenter separabiles ab illa.

LXXVII. Assero secundò. Neque scientia naturalis juris naturæ eo est debita homini innocenti, ut absque illa cum ignorantia, & multiplici ipsius errore creari non potuerit. Primum id probo ex illo Augustini testimonio de peccato. merit. & remiss. lib. 2. c. 17. *Nolunt homines facere quod justum est, sive quia lateat, an justum sit, sive quia non delectat. Tanto enim quidque vehementius volumus, quanto certius, quam bonum sit, novimus; eoque delectamur ardentius. Ignorantia igitur, & infirmitas vitia sunt, quæ impediant voluntatem, ne moveatur ad faciendum opus bonum, vel ab opere malo abstinendum. Vi autem immotescat, quod latebat, & suave fiat, quod non delectabat, gratia Dei est, quæ hominem adjuvat voluntates. Quo Baiani supra n. 65. probabant, omnia peccata procedere ex ignorantia juris naturalis, & infirmitate voluntatis humanæ, quæ plus interdum delectatur bono turpi, quam honesto; & nos exponebamus, saltem ea, quæ contra jus naturale delinquimus, ex defectu alicujus scientiæ, & notitiæ efficacis proficisci. Etenim etiam homo innocens suis viribus, & conditioni naturæ relictus posset peccare contra leges naturales, aut saltem plura virtutum opera illis conformia prætermittere. Tunc autem etiam esset verum, quod Augustinus docet, nolle homines facere quod justum est ex defectu tantæ scientiæ honestatis objecti, quanta prævidetur à Deo fore efficax, si adesset, ut justitiam vellet; sicut esset verum, ex defectu delectationis justitiæ non prosequi amorem justum. Nam etiam in eo statu non deficerent Deo cogitationes, & affectiones justitiæ efficaces, quibus, si vellet, posset efficaciter & infallibiliter inducere voluntatem humanam in amorem justitiæ. Ergo etiam tunc deficeret homini aliqua scientia naturalis justitiæ, Nam si ea non deficeret, amore saltem naturali voluntas prosequeretur justum, & non omnino illud prætermitteret. Confirmatur ex communi illo Philosophorum, & Theologorum proloquio: *Omnis peccans, est ignorans*; quod de ignorantia antecedenti communiter exponitur, & etiam in eo statu verum esset juxta veriore eam explicationem, & sensum, quod scilicet peccatum committitur, quia deficit aliqua notitia, & scientia efficacis honestatis, & malitiæ. Ergo si peccatum esset in materia juris naturalis, procederet ex aliqua ignorantia justitiæ, aut injustitiæ naturalis.*

LXXVIII. Secundò probo; quia homo suapte conditione, & natura secluso beneficio Dei nihil intelligit, nisi dependenter à phantasmatibus, atque adeo species intellectuales, quibus intellectus objecta percipit, ministrantur à sensibus. At cum solis speciebus ministratis à sensibus potest ex natura rei adesse ignorantia juris naturalis; quia ejusmodi species acquiruntur successivè, & non simul, & prima, & tenera ætate deficere necesse est plures earum, quæ ad notionem totius juris naturalis necessariae sunt, cum desint experimenta, & principia, quibus omnes veritates practicas, & morales assequi possit: quare interdum nescius, interdum errans ob de-

fectum legitimi discursus, qui absque principiis fieri nequit, necessitate naturæ invenitur. Ergo ex natura rei obnoxius erit ignorantia, & errori. Nunc enim non aliunde nobis ignorantia, & error contingit, nisi ex defectu specierum dependentium à sensibus, & maxima distantia plurium veritatum ab illis, quæ ad sui evidentiam intellectum pluribus principiis instructum, & perspicacem, & vigilem ejus discursum requirunt. Ergo cum etiam ante peccatum homo suæ naturæ relictus eundem intelligendi modum haberet, etiam tunc adesset eadem, quæ nunc est, ignorantia, & erroris origo. Nam hic modus intelligendi naturalis est homini, & cum dependentia animæ à corpore annexus, & per peccatum hac in re conditio ejus naturalis immutata non est. Quis enim poenalem censuit esse, & non homini connaturalem dependentiam intelligendi ab speculatione phantasmatum, cum omnes Philosophi, qui nullum agnoverunt originale peccatum, eam animo immerso materiam insitam doceant?

LXXIX. Si autem velint Baiani, quod non expriment, homini innocenti deberi species juris naturalis à phantasmatibus independentes, & primo conceptionis instanti infusas à Deo, ut ab hoc se argumento expediant, nullo prorsus id fundamento contentent; cum de scientia naturali plerique graves Theologi, quos allegavimus num. 6. nolint eam Christo Domino ante ministerium sensuum tribuere, & qui eam ab instanti conceptionis inditam ipsi volunt, id præternaturale, & miraculosum fatentur, quamvis Christus Dominus ab omni peccato fuerit immunis. Item alii ibidem allegati, & communiter Theologi tradunt, Adamo non peccante ejus posteros innocentes non fore ab instanti conceptionis scientiis naturalibus illustrandos à Deo, sed eruditione parentum successivè instruendos, etiam si de facto status innocentis innumeris beneficiis præternaturalibus fuerit cumulatus. Quanto igitur distantius id credendum est ab statu, in quo homo supponitur conditus cum solis viribus, & affectionibus sibi debitis, & connaturalibus?

LXXX. Præterea ejusmodi species juris naturalis, aut sunt independentes à ministerio sensuum per accidens, aut per se? si solum per accidens independentes sunt, & per se dependentes, non erit naturalis, sed præternaturalis earum una cum animi creatione infusio; siquidem per se, & suapte natura vendicant ministerio sensuum acquiri, & dependenter ab eorum experientia operari. Per se autem independentes esse nequeunt: Tum quia essent quidditativæ, & sine discursu repræsentativæ objectorum moralium, quæ ex natura rei alienæ sunt ab animo suapte natura discursivo, & rationali: tum quia animus, dum unitus est corpori, sicut ab eo dependet in essendo, ita & in operando. Earum autem specierum operatio à phantasmatibus independens nulla ex parte à corpore dependeret, siquidem cum spiritualis sit, nullis eget immediatè dispositionibus corporis, sed mediis solum phantasmatibus, quæ ab eis dependent. Rursus monstruosum conderetur naturalis status animæ in utero materno, cum in eo supponeretur animus capax cognoscendi quidditativè omnia objecta moralia, & omnino fatuus, & incapax percipiendi naturalia, & alia quævis objecta, cum nullæ aliorum species inditæ illi sint. Item natura notificans infanti leges naturales in eo statu, in quo illas nec violare, nec adimplere potest. Qui enim potest in utero materno parentes venerari, Deum

Deum colere, jurare, furari, fornicari, & alia id genus, quæ leges naturales præcipiunt & prohibent? Inditas autem eas species afferere tempore, quo puer ad usum rationis perveniat, & non prius, frigidum est, cum usus rationis successivè, nunc in una materia, nunc in alia pueris accedat, & interjici necesse sit tempus, in quo possit ignorantia, & error circa objecta moralia contingere, antequam integer, & validus sit rationis usus.

LXXXI. Tertio probo; quia plures sunt veritates practicæ ad legem naturalem pertinentes, quæ evidenter assequi non possunt, sed solum probabiliter, quia prima principia moralia intellectui per se nota ad earum evidentiam non sufficiunt, ut discursu facto per omnia scripta moralia opinionum varietate referta cuicumque constabit. Morales enim veritates, circumstantiarum, & materierum varietate infinitæ sunt, & earum omnium scientiam quidditativam omnibus hominibus deberi, cum nulla rerum naturalium notitia debita sit, nullus etiam Baianus facile sibi persuadere poterit. At in materiis inevidentibus, & solum probabilibus poterunt homines errare. Nam earum assensus pendet ab imperio, & electione libera voluntatis, & unus huic parti, & alius illi contrariæ poterit pro arbitrio determinare intellectus assensum, & inter duo extrema contradictoria necessum est unum esse verum, & aliud falsum. Quamvis enim possint homines de sola probabilitate rerum judicare, quæ vera semper, & evidens est, si res ipsa extrema probabilis sunt, poterunt etiam judicare de veritate, aut falsitate ipsorum seorsim à probabilitate, quia in eorum potestate constitutus est directus eorum assensus, aut dissensus, cum adsint principia sufficientia ad utrumque. Sicut ergo in rebus credibilibus fide humana aut divina, fatentur Baiani, posse homines ex natura rei ante peccatum decipi, judicantes non solum de credibilitate, sed etiam de veritate, aut falsitate factorum, & testimoniorum, & legum, sive hominum, sive Dei: ita etiam poterunt in rebus probabilibus, non solum de probabilitate earum, sed etiam de veritate, aut falsitate judicium ferre. si verò in statu innocentia, prout de facto à Deo institutus fuit, nullus est admittendus error etiam in materiis credibilibus, & probabilibus, aliisve, quarum assensus, aut dissensus voluntarius est, de quo dissentiant Theologi, consentiant tamen omnes, ad errorem in eis cavendum, specialem, & naturæ indebitam providentiam, & protectionem Dei requiri. Ergo ea seclusa poterit in illis ex natura rei irrepere deceptio, & error.

LXXXII. Quarto probo à paritate ignorantia juris divini, atque humani, nec non factorum, & rerum naturalium, quam inesse posse homini ante peccatum ultro fatentur Baiani. Nam contra ignorantiam harum rerum urgent omnes rationes, quibus Baiani arguunt contra ignorantiam juris naturalis, ut manifestum evicimus retorquentes contra ipsos omnia argumenta nobis objecta. Testimonia enim Augustini nullum inter has ignorantias discrimen faciunt. Quod autem ignorantia juris naturalis sit malum naturæ intellectualis, & hominem ferat in plures actiones turpes, atque aded etiam Deum, & alia id genus, etiam militat contra reliquas ignorantias. Quandoquidem etiam sit naturæ rationalis malum, juris divini, atque humani, nec non factorum, & rerum naturalium error, & is plerumque inducat hominem in actiones intrinsecè turpes, ut vidimus n. 8 & 13. De quo, & aliis recolere dicta sect. 2. & seq. nec non testimonium Augustini ex lib. 1. Retract.

c. 9. quod ex professo expendimus disp. præterit. sect. 7. *Si ignorantia, & difficultas essent hominis primordia naturalia, nec Deum culpandum esset, sed potius laudandum.* Vbi in hypothesi status questionis præsentis Deum vindicat à vituperio authoris peccati, quod Baiani cum Manichæis Deo adscribunt, ut fuscè exposuimus ibidem.

LXXXIII. Nec momenti sunt rationes, quibus has ignorantias discriminant. Primam à priori hauttam, ex eo quod homo qua rationalis tenetur vitam instituire legibus naturæ rationalis conformem, refellimus num. 7. & seq. Secundam à posteriori confectam, quod ignorantia juris naturalis sit poena peccati, non item aliæ, nullo fundamento firmant, & Augustini testimonia falsitatis arguunt, cum mentis cæcitatam, & tenebras, ignorantiamque, in qua homo nunc nascitur, pœnalem sine discrimine appellat, ut superiora satis declarant, aliaque innumera, quæ ad fatietatem adduci possent. Sufficiet illud ex lib. 3. de lib. arb. c. 18. *Nam approbare falsa pro veris, & incerta pro certis, ut error in virtute, non est natura institui hominis, sed damnati.* Quod proculdubio omnem ignorantiam, & errorem complectitur, & in hominis damnationem refundit. Item illud ex lib. de nat. & grat. c. 40. *Vel hinc saltem constat esse miserabiles tenebras in animo humano, qui scit quemadmodum debeat leonem domare; & nescit quemadmodum vivere. An hoc, ut sciat, sufficit ei liberum arbitrium, lexque naturalis? Hac est sapientia verbi, qua evacuatur crux Christi.* Vti tenebras miserabiles peccati docet superari non posse per solam scientiam legis naturalis, sed ad earum illustrationem, altiore alicuiam scientiam, quam Christus doceat, requiri.

LXXXIV. Nobis favet aperta ratio. Nam humana natura in primo innocentia statu non solum illustrata fuit scientia juris naturalis, sed etiam juris divini, & omnium rerum naturalium perfecta notitia, quin ulla in re pro eo statu potuerit error contingere, cum immunis fuerit ei felicissimus status ab omni malo intellectuali, sicut fuit immunis ab omnibus malis corporeis, ut cum D. Thoma, & Bonaventura, cæterisque Scholasticis tradit Suarez lib. 3. de statu innocentia c. 9 & 10. Tante autem scientiæ & felicitatis spoliatio in natura humana ratione solius peccati facta est. Ergo quæcumque ignorantia, & error ab eo statu alienus, pœnalis nunc est. Primorum hominum scientiam exprimit sapiens Eccles. 17. *Disciplina intellectus replevit illos, creavit illis scientiam spiritus, sensu implevit corda illorum ostendere illis magnalia operum suorum, ut nomen sanctificationis collanderent, & gloriari in mirabilibus illius, ut magnalia enarrent operum ejus.* Vbi scientiam moralem juris naturalis per notitiam boni, & mali, juris divini verò per scientiam spiritus, rerum naturalium notitiam per ostensionem magnalium, & operum Dei significat. Hasque omnes scientias tanquam beneficia creationi hominis superaddita sine discrimine refert, ut æque moralis scientia, ac cæteræ, gratuita & indebita homini credatur. Quod etiam docuit Moses Barcepha lib. de Parad. 2. p. c. 7. *Comparavit Deus Adam mentis sensum, ut procreare, atque expululare faceret omnis generis probas cogitationes, meditationesque tam de rebus, quæ videntur sensu percipi possunt, quam illis, quæ sensum effugiunt.* En altissimam prædicat Adam sapientiam, eamque non solum moralis juris naturalis cogitationes, sed etiam rerum sensu perceptibilium, & imperceptibilium notiones ferentem, & non à se, sed à Deo sine discrimine pro beneficio comparatam, seu inditam.

DISPV.

DISPUTATIO XI.

An immunitas à morte corporea, naturalis fuerit, & debita naturæ humanæ innocenti?

Hucusque animi dotes, quibus in statu innocentia primis parentes decorati fuerunt, naturæ humanæ etiam innocenti indebitas, à Deoque negabiles iustitiam. In hac, & futurâ disputatione felicitates corporeas eisdem dispositas, ac indebitas, sine quibus homo innocens suæ conditionis relictus condi potest, expendemus. Primumque corporis immortalitatem, quam Baiani cum Baio innocentia humanæ debitam, & innegabilem à Deo, tenaciter contendunt.

SECTIO I.

Præmittuntur nonnulla.

I. Nprimis præmitto, hominem de facto, sic conditum, ut secluso peccato immortalis existeret, solummodo peccatum in eum mortem invexisse. Quod aded certum est, ut oppositum non possit

abique hæresi defendi, & mirabile fit, virum Catholicum Franciscum Garasium in summa Theolog. lib. 3. p. 700. scripsisse, mortem corporis etiam sine peccati merito venturam Adamo. Hanc fuisse Pelagii hæresim inter alias refert Augustinus Epist. 105. & lib. de Hæres. 8. 8. Certa tamen, & Catholica veritas docetur à Paulo Rom. 5. *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors.* Et cap. 8. *Corpus mortuum est, propter peccatum.* In quem locum Augustinus lib. 1. de peccat. merit. cap. 4. *Corpus mortuum est, non propter fragilitatem terræ, quod de terra pulvere factum est; sed propter peccatum. Quid amplius querimus? Quibus satis exprimit Paulus secluso peccato hominem non moriturum. Quare Sapien. 1. significatur, primam originem mortis non esse naturæ authorem: Deus mortem non fecit. Sed culpæ progenitorem cap. 2. Deus creavit hominem inextinguibilem; invidia autem Diaboli mors introivit in orbem terrarum.* Scilicet, quia ex prima institutione Dei homo permaneret immunis à morte, si Diabolus non introduxisset primorum parentum peccatum.

II. Quippe Deus Genes. 2. comminatus fuerat homini: *Quocumque die comederis ex eo, morte morieris.* Atque aded si non comedisset, non experiret mortem. Nec audienda est expositio Pelagii de sola morte animæ. Tum quia illam explodunt omnes Ecclesiæ Patres, & sacræ Scripturæ Interpretes in eum locum. Tum quia executio illius sententiæ, & comminationis fuit illud Genes. 3. *In sudore vultus tui vesceris pane tuo, donec reverteris in terram, de qua sumptus es, quia pulvis es, & in pulverem reverteris.* Quod de sola morte corporea intelligi potest, ut testatur Augustinus lib. 1. de pecc. mer. c. 2. eum locum allegans: *Quomodo nisi de morte corporis intelligi possit ignoro.* Item lib. 13. de Trinit. cap. 12. *Adors corporis tibi prænnuntiata est; quia nec ipsam fuerat experiturus, si permanisset, ut factus est, relictus. Quod vero viventi ait: Terra es, ostendit totum hominem in dertius comminatum.* Constantius, & clarius cap. 15. *Constat inter Christianos veraciter catholicam tenentes fidem, etiam ipsam nobis corporis mortem, non lege naturæ, quæ nullam mortem homini Deus fecit, sed merito in-*

stitam esse peccati: *Quoniam peccatum vindicans Deus dixit homini, in quo tunc omnes eramus: Terra es, & in terram ibis.* Ergo non intercedente peccato mors corporea aliena esset ab homine.

III. Scripturis inhærentia Concilia Pelagii hæresim unanimiter condemnarunt. Ita Synodus Palæstina apud Augustin. lib. de gest. Pelag. c. 3. objiciens Pelagio, quod ipse cum Cælestio docuisset: *Adam mortalem factum; qui sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset.* Quam propositionem anathemate percussit. De quo concilii iudicio sic Augustinus: *Vnde sic consequens, ut quisquis sequitur illum Episcopalis auctoritatem iudicii, hæc tenere debeat, quæ semper tenet catholica Ecclesia: Adam nisi peccasset, non fuisse moriturum.* Vnde Concilium Carthaginense Can. 1. *Quicumque dicit, Adam primum hominem mortalem factum, ita ut, sive peccaret, sive non peccaret, moreretur in corpore, non peccati merito, sed necessitate naturæ, anathema sit.* Item Concilium Arausianum secundum Can. 2. *Si quis mortem tantum corporis, quæ poena peccati est, non autem peccatum, quod mors est anima, per unum hominem in omne genus humanum transisse testatur; iniustitiam Deo dabit, contradicens Apostolo dicenti: Per peccatum mors.* Demum Tridentinum Sess. 5. Can. 1. *Siquis non constituit, primum hominem incurrisse per offensam prævaricationis mortem, quam antea illi Deus comminatus fuerat, anathema sit.*

IV. Eandem veritatem docuerunt constanter Ecclesiæ Patres. Augustinus innumeris in locis, præfertim lib. 6. Genes. ad litt. c. 22. & seq. & lib. 1. de peccat. merit. c. 2. & seq. & lib. de Nupt. c. 5. & lib. 6. contra Iul. c. 4. & lib. 13. de Civit. c. 3. & 23. & lib. 14. cap. 26. & Prosper lib. 1. de promiss. & prædest. c. 2. & lib. 2. de vita contemplativa c. 19. & alibi sæpe contra Pelagium. Fulgentius lib. de fide ad Petrum c. 15. & de Incarnat. & grat. c. 12 & 14. & Petrus Diaconus de Incarnat. & grat. cap. 6. & Cyrillus Alexandrinus lib. 1. in Ioan. c. 15. Chrysostomus Hom. 17. in Genes. & reliqui Patres, & expositores Genes. 2 & 3. & super citata loca Pauli. Quorum omnium doctrinam sequuti sunt omnes Theologi cum Magistro in 2. dist. 19. & D. Thomas ibidem, & 1. p. q. 97. Eamque de fide esse testantur Castro verbo *Adam hæres. 4. Angles. 2. dist. 19. q. Viñica diffic. 3. & diffic. 5. con. 2. & omnes alii ibidem, Marsil. 2. q. 12. Valent. 1. p. disp. 7. q. 4. pun. 1. Zumel. ibi. q. 97. a. 1. q. un. Molina de opere 6. dierum disp. 28. Bellarmin. lib. de grat. primi homin. c. 8. & alii: Quod etiam Baiani cum Baio profitentur.*

V. Vnde primus homo sic conditus est, ut in secluso peccato existeret mortaliter, in sensu diviso verò immortalis, quia si peccaret, necessitate

R more=

moretur, si verò non peccaret, permaneret immunis à morte. Num autem hæc conditio absolutè dicenda sit mortalitas, aut immortalitas? Quæstio est de voce. Nonnulli, Adamum creatum esse absolutè mortalem, volunt, quia absolutè poterat peccare, & cum peccato mortem incurrere: alii verò immortalem, quia poterat non peccare, & mortem vitare: alii partim mortalem, partim immortalem, quia poterat in utroque statu mortalitatis, & immortalitatis constitui, Baiani cum Augustino lib. 6. de Genes. ad litt. c. 25. immortalem pronuntiant, duplicem immortalitatem distinguunt, aliam, qua homo potest non mori; aliam, qua non potest mori. Illam dicunt fuisse propriam Beatorum esse post resurrectionem corpoream. Quem loquendi modum imitantur etiam Scholastici, Adamum in statu innocentie immortallem afferentes. Et quidem in sensu composito innocentie non solum erat potens non mori, sed etiam impotens mori, siquidem impossibile illi erat conjungere cum innocentia mortem. Igitur presentis controversie subjectum est; an hæc immortalitas eo fuerit gratiosa, & indebita Adamo innocenti, ut creari potuerit à Deo obnoxius morti, etiam si non peccaret, aut in sensu composito innocentie?

v i. Præmitto itaque; secundo, Baianos cum Baio sentire eam immortalitatem sic esse innocentie annexam, & debitam, ut homo non potuerit condi obnoxius morti, nisi intercedente peccato, atque adeò eam non fuisse Adamo beneficium gratie, sed naturalem conditionem. Ita docet Baius proposit. 79. in Bulla Pontif. *Immortalitas primi hominis non erat gratie beneficium, sed naturalis ejus conditio.* Quod verum esse, multis persuadere conantur Baiani.

v i i. Præmitto verò tertio, oppositum constanter doceri ab omnibus Scholasticis afferentibus, eam immortalitatem etiam innocentie Adami, in qua conditus fuit, esse gratiosam, & indebitam, & idcirco eam potuisse Deum ab hominis conditione dividere, sic eum condendo, ut quamvis innocens permaneret, obnoxius morti existeret nullo intervenienti peccato. Ita communiter Scholastici cum Magistro in 2. dist. 29. & cum S. Thoma ibidem & x. p. q. 79. Idque adeò certum plerique tradunt, ut oppositum erroneum pronuntiant, præsertim post Ecclesie, & Pontificum proscriptionem. Quod verum esse, nostra disputatio conficiet.

SECTIO II.

Potuit creari à Deo innocens homo, obnoxius morti, etiam nullo intervenienti peccato.

v i i i. Prima probatio conficitur; quia à Pontificibus Ecclesie damnatur ea Baui propositio 79. *Immortalitas primi hominis non erat gratie beneficium, sed naturalis ejus conditio.* Quo immortalitas primorum parentum, quæ soli innocentie erat annexa, excluditur à naturali conditione ipsorum, & inter beneficia gratie creationi naturæ innocentis superaddita numeratur. Potest autem Deus homini innocenti negare beneficium ipsi gratuitum, & à naturali conditione ipsius alienum. Quod enim gratiosum est, & supra naturalem conditionem hominis negabile est; nam si innegabile esset, nec gratiosum, nec conditioni naturali hominis extraneum censeri posset.

x. Secunda probatio ex manifesta Augustini

doctrina, cui soli Baiani inhaerent, conficitur. Augustinus enim idem, quod Ecclesie Pontifices in sua Bulla, manifestè docet. Nam lib. 6. de Genes. ad litt. c. 25. sic habet: *Aliud est non posse mori, aliud posse non mori, secundum quem modum primus creatus est homo immortalis, quod ei præstabitur de ligno vitæ, non de conditione naturæ.* Baius immortalitatem præstari homini afferit de conditione naturæ: Augustinus verò id negat, & in dispositionem præternaturalem ligni vitæ eam refert. Ergo non in conditionem naturæ sed in beneficium gratie immortalitas primi hominis referenda est. Quare mox concludit: *Mortalis ergo erat conditione corporis animalis, immortalis autem beneficium conditoris.* En in Augustino apertæ propositiones contradicentes Baianis. Similiter lib. 13. de Civit. c. 20. *Qui status (immortalitatis) eis de ligno vitæ, quod in medio Paradisi cum arbore vitæ simul erat, mirabili Dei gratia præstabitur.* Itaque ex gratia Dei, eaque mirabili immortalitas primorum parentum fovebatur, & ad eam conferendam providentia illa specialis necessaria fuit, statuendi in medio Paradisi lignum vitæ, quod naturali hominum corruptibilitati subveniret.

x. Exemplis assertum nostrum explicat lib. 1. de peccat. merit. cap. 3. *Si Deus Israelitarum vestimentis, & calcamentis præstitit, quod per tot annos non sunt obruta, quid mirum, si obedienti homini ejusdem potentia præstaretur, ut animale, & mortale habens corpus haberet in eo quemdam statum, quo sine defectu, esset annosus tempore, quo Deus vellet, à mortalitate ad immortalitatem sine media morte venturus? Sicut enim hæc ipsa caro, quam nunc habemus, non idèd non est vulnerabilis, quia non est necesse, ut vulneretur: sic illa non idèd non fuit mortalis, quia non erat necesse, ut moretur. Talem puto habuisse adinam adhuc in corpore animalis, atque mortali etiam illis, qui sine morte huc translati sunt, fuisse concessam. Nec enim Henoc, & Helias per tam longam ætatem senectute marceverunt.* En comparat statum immortalitatis primorum parentum cum incorruptibilitate vestium, & calcæorum, quam spatio quadraginta annorum absque detrimento retinuerunt Israelitæ, non quidem ex natura rei, sed beneficio Dei, & miraculosa potentia, atque providentia ipsius. Item cum Henoc, & Helias immunitate à morte, quæ per tot sæcula divina gratia conservatur. Rursus bis, terve afferit, corpus primi hominis, etiam in statu innocentie, fuisse mortale; sine quia suapte conditione erat obnoxium morti. Demum illud ea ratione fuisse mortale, tamen non moriturum, quia caro nostra vulnerabilis est, quamvis non sit vulneranda, scilicet, quia ejus conditio naturalis erat capax mortis, sicut carnis nostræ conditio capax est vulneris. Similia habet cap. 4.

x i. Tertio probo ex aliis Patribus. Apertissime Damascenus in dialogo contra Manichæos versus finem: *Quamquam enim ea corporis omnis composita natura est, ut dissolvatur aliquando, & intereat; tamen quamdiu Adamus cum Deo per contemplationem conjunctus erat, in ipso vitam habebat, qua mortalis illius caro supra naturæ leges vivificaretur. Postquam verò ab ea conjunctione, quæ ei cum vita, hæc est, cum Deo erat, abscessit, ab ea quoque, quæ supra naturam erat, incorruptibilitate, ad eam, quæ naturæ consentanea est, compositi dissolutionem, hoc est, ad mortem venit.* Clarissime exprimit, corruptibilitatem, naturæ Adami etiam in statu innocentie fuisse consentaneam, & in eo etiam supra naturæ leges incorruptionem fuisse dispositam. Quod autem beneficium supra naturæ leges

leges incorruptionem fuisse dispositam. Quod autem beneficium supra naturæ leges dispositum fuit, potuit à Deo negari, quin aliquid de conditione naturæ consentanea detraheret. Similiter Cyrillus 1 in Ioan. c. 15. *Rationale animal homo à Deo productus, quia natura sua incorruptibilis, atque perpetuus esse non poterat, spiritum vitæ signatus, immortalitatis bonum super naturam suam consequutus est.* Audis, hominem suapte natura incorruptibilitatem ferre non posse, ideoque ex beneficio Dei illam supra naturam in statu innocentie consequutum fuisse. Cum igitur corruptibilis in statu innocentie crearetur, nihil de natura hominis immutaretur. Anselmus illud Rom. 8. *Corpus mortuum est propter peccatum*, sic exponit Augustini verba mutuatus: *Mortuum est non propter fragilitatem terrenam, quia de terræ pulvere factum est, sed propter peccatum. Non dico mortale, sed mortuum. Nam antequam immutaretur in illam incorruptionem, quæ in sanctorum resurrectione promittitur, poterat esse mortale, quamvis non moriturum, sicut hoc nostrum potest esse ægrotabile, quamvis non ægrotaturum. Cujus enim caro est, quæ non ægrotare possit, etiamsi aliquo casu prius, quam ægrotet, occumbat? Sic & illud corpus primi hominis jam erat mortale, & antequam peccasset.* Itaque etiam ante peccatum corpus Adami sola fragilitate terrena erat mortale, five obnoxium morti, sicut caro nostra nunc obnoxia est ægrotationi, quamvis non esset moriturum tunc propter fragilitatem corporis, sed mentis, quia sic dispositum fuit à Deo, & idèd opus erat notari à Paulo, corpus quidem mortuum fuisse propter peccatum, sed non mortale factum. Plura alia cæteri Patres.

x i i. Quarta probatio nititur Theologicis rationibus. Quarum prima sit; quia immunitas à morte præter pendens à merito obedientie, & tanquam premium ejus disposita fuit. At meriti premium esse non potest id, quod ex natura rei secluso merito ex sola conditione naturæ debetur merenti, ut ex professo sancivi tom. 2. de ente supernat. disp. 85. Secunda sit; quia virgo beata subiecta fuit morti, quin alicujus fuerit rea peccati, nec alieni peccati pœnas luendas suscepit, munusve fidei justioris, aut redemptoris, sicut Christus, nobiscum impleverit. Ergo potest mors contingere, quin pœna sit peccati.

x i i i. Tertio; quia non potest vindicare immunitatem à morte ex natura rei ea natura, quæ ex sua conditione vindicat principia necessitate naturali inducentia mortem. Ejusmodi autem est natura humana, quæ suapte conditione componitur corpore, quod alterabile est à principii extrinsecis illativis mortis, & ab intrinseco subjectum passioni continuæ, & reactioni cibi, & potus diminuenti naturalem ejus constitutionem, ducentique illam in senectutem, & interitum, nisi miraculosa providentia Dei illi subveniat. Quamvis enim possit esse cibus aliquis tantæ virtutis naturalis, quanta sufficiat ad reparandum, quod mutua actione, & repassione perditur, ut de ligno vitæ plerique arbitrantur; id tamen constitutioni naturæ sic debitum non est, ut eam non possit Deus absque tali cibo condere. Quamvis item is cibus necessario provideatur ab authore naturæ, tamen ejus sumptio, & usus libero arbitrio hominis subijcitur, & non tenetur necessitate Deus auxilia semper efficacia ad eum sumendum largiri. Hoc enim providentiæ genus annexum esse necessario constitutioni naturæ, fictitium est. Ergo ex natura rei etiam absque

peccato poterat hominis interitus contingere. x i v. Unde quarta ratio, & præcedentis confirmatio cruitur. Nam de facto libertas à morte sic primis parentibus provisa fuit, ut ea penderet ab usu ligni vitæ, & de illo non edentes morentur. At ligni vitæ constitutio non erat debita creationi naturæ; quis enim credat non posse hominem absque Paradiso creari, eamque ligni vitæ dispositionem non fuisse supra debitum naturæ, & beneficium speciale Dei? Ergo libertas à morte non erat homini in statu innocentie naturalis, & debita. Assumptum constat ex Patribus Ecclesie, præsertim Augustino. Qui lib. 14. de Civit. c. 23. sic habet: *Lignum vitæ aderat, ne hominem senectute dissolveret.* Adiditque: *Quamdiu in creatoris lege duravit, dignus fuit edere de arbore vitæ, ut mori non posset. Nec enim corpus tale erat, ut dissolvi esset impossibile, sed fructus arboris vitæ corruptionem corporis inhibebat.* Ergo absque arbore vitæ corruptio corporis non inhiberetur, cum ejus constitutio esset dissolubilis, meritumque obedientie necessarium fuit, ut homo fieret dignus de tali arbore edendi. Rursus lib. 3. de Civit. c. 23. *Corpus ejus, quod cibo, & potu egere, ligno vitæ à mortis necessitate prohibebatur, atque juvenutis flore tenebatur.* Expende mortis necessitatem, si eam non prohiberet lignum vitæ. Eadem passim reperies apud alios Patres, qui providentiam constituendi lignum vitæ ad arcendum hominis mortem tanquam beneficium speciale, & divini amoris argumentum celebrant.

SECTIO III.

Dissolvuntur Baianorum argumenta pro immortalitate debita naturæ innocenti.

xv. Primum est. Concilium Arausicanum 2. can. 2. adductum n. 3. afferit, *injustitiam Deo dare*, qui putat, Adamum moriturum fuisse, quamvis non peccasset. Ergo immortalitas erat debita ex justitia naturæ experti culpæ. alioqui sicut nulla est injustitia, si moriantur cætera animalia, quia mors est illis naturalis, ita nulla esset injustitia, quod moretur homo, si illi etiam naturalis esset. Respondeo. Idèd esset injustitia mortem infligere homini innocenti, quia de facto lata est lex à Deo de non infligenda morte, nisi in pœnati peccati. Pœna enim injustè infligitur innocenti. Itaque hæc injustitia non fundatur in jure naturali hominis innocentis ad immortalitatem vitæ, sed in gratuita promissione Dei de illa conferenda homini non peccanti, quæ tribuit jus justitiæ, five strictæ, five latæ, ut durante conditione innocentie stet Deus promissis, & non violet immunitatem à morte innocentie promissam.

xv i. Secundum est. Augustinus lib. 13. de Civit. c. 15. pronuntiat: *Constat inter Christianos veraciter catholicam tenentes fidem, etiam ipsam nobis corporis mortem non lege naturæ, sed merito infligendam esse peccati.* Ergo solo merito peccati, & non lege naturæ potest homini mors infligi. Respondeo. Augustini mens ea est, ut quamvis lege sola naturæ possit homini mors contingere secluso etiam peccato, tamen de facto non ex lege naturæ, sed solo merito peccati eam contigisse; quia Deus leges naturales dispensans stabilivit, ut homo permaneret immunis à morte, dum ejus peccatum non demereretur talis immunitatis beneficium; atque adeò solo demerito

peccati, & non lege naturæ, cui Deus stare noluit, libertas à morte adempta est.

XVII. Tertium. Honorius, ac Theodosius Imperatores in edicto, quo proscripserunt Pelagianos mortis assertores sine peccato, Deum, crudelitatis reum ab eis fieri conqueruntur, quod hominem à Deo sine ulla culpa sua in mortem corporis, vi sola conditionis naturæ, præcipitatum esse, decernerent. Verba sunt apud Baronium anno 418. *Hi* (Pelagius, Celestiusque) *parenti cunctarum rerum Deo, præcipueque semper majestati, & ter Omnipotenti ultra omne principium transenti, tam trucem inclementiam servæ voluntatis assignant, ut cum formandi mundi opificem curam sumeret, qualitatemque hominis struendi profunda spiritus conceptione libraret, fundari muneris fidei anteferet exordium, & mortem præmitteret nascituro, non hanc insidiis vetiti fluxisse peccati, sed exegisse penitus legem immutabilis constituti.* Quibus verbis statum puræ naturæ velut à Deo juxta sensum Pelagianorum statim in mundi initio conditum quasi digito notant, & inclementis crudelitatis exhorrent. Ergo absque servæ voluntatis inclementia non potest à Deo condi homo innocens nullo intercedente peccato destinatus in mortem. Respondeo. Deo describitur crudelitas ab Imperatoribus mortem infligenti hominibus innocentibus, sicut ab Araucanicis Patribus injustitia, scilicet supposita lege de facto lata à Deo de non subjiciendo homine mortalitatis miseræ, nisi in vindictam peccati: ea enim supposita crudelitas est, hominem innocentem tanquam reum diro mortis, & aliarum mortalitatis miseriarum supplicio, castigare, & affligere. Ergo quia mors de facto decreta est à Deo infligi ex solo animo puniendi peccatum, & affligendi peccatorem, idem inclementiæ crudelis fingitur à Pelagianis Deus, qui secluso peccato hominem innocentem morti, mortalitatisque miseris addiceret.

XVIII. Quartum est. Homo componitur intrinsecè animo immortalis. Ergo suapte natura vendicat vitam immortalem, dum illam non demeretur per peccatum. Respondeo. Animus est immortalis

quoad suam substantiam, & functiones spirituales intelligendi, & volendi independentes à corpore, & quoad hanc vitam subire mortem non potest, etiam suæ conditioni relictus. Cæterum quoad functiones, & vitam corpoream, quæ à corporeis dispositionibus dependet, mortalis est, quia tales dispositiones suapte conditione sunt ex multiplici causa tam intrinseca quam extrinseca defectui, & corruptioni obnoxia.

XIX. Postremum. Homo innata inclinatione expetit beatitudinem. Beatitudo autem pugnat cum morte, cum suapte conditione debeat esse æterna, ut multis Augustini testimoniis comprobant Baiani. Ergo naturalis hominis inclinatio vendicat æternitatem, & immunitatem à morte. Atque adeo illa debetur homini, dum peccatum non cogit, naturalia ipsius jura violare. Respondeo. Huic argumento satisfecimus disp. 8. sect. 6 & 7. Scilicet homo innata inclinatione solum fertur in beatitudinem naturali Dei providentia possibilem. At naturali providentia Dei non est possibile beatitudo in corpore primum sumpto ab anima, quia suapte conditione obnoxium est morti, & pluribus aliis miseris à beatitudine alienis. Atque adeo innata hominis inclinatio solum ferri potest in beatitudinem extra corpus assequendam, & in animo separato possidendam, in quo beatitudo expers est mortis, & æterna. Si verò contendas, etiam in corpore deberi homini beatitudinem; ea solum in corpore reassumpto collocanda est, quia reassumptio pertinet ad providentiam moralem, & remunerativam Dei etiam naturalem; minime verò in corpore primum sumpto, quia prima corporis sumptio spectat ad tempus meriti, & viæ, quod secum patitur mortalitatis miserias, beatitudini extraneas, quibus viam parare, & merita augere potest ad beatitudinem æternam etiam naturalem. Nam beatitudinem supernaturalem esse extra innatam inclinationem hominis, quamvis non sit extra elicitam etiam naturalem, ibidem præmissimus. Vide in ea disput. à n. 74. ad 80.

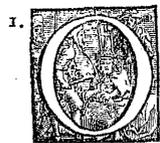
DISPUTATIO XII.

An immunitas à cæteris malis corporeis, quibus post peccatum affligimur, naturalis sit, & debita naturæ innocenti?

Ut de statu innocentæ, puræque naturæ absolvamus, hæc sola restat disputatio. In qua Baiani plures paginas complent, proluxè vindicantes duo hac de re asserta Baii, quæ solum peccatum morbi, doloris, famis, sitis, egestatis, & cujusvis molestiæ corporeæ originem esse posse, & nullatenus conditionem naturæ, contendunt.

SECTIO I.

Potesit homo condi à Deo miseris corporeis subjectus nullo præcedenti peccato.

I. Ppositum tuetur Baius proposit. 59. *Deus non potuisset ab initio creare valem hominem, qualis nunc nascitur.* Scilicet obnoxius molestiis, & miseris corporeis, quibus nunc affligitur, quia earum origo non potest esse alia, quam culpa, ut exponunt Baiani, Cui propositioni consonat. 73. *Omnes omni-*

no justorum afflictiones sunt ultiones peccatorum ipsorum. Unde Job, & Martyres, quæ passi sunt, propter sua peccata passi sunt. Nimirum quia nullis malis possunt homines innocentes affligi, sed peccatum omnem afflictionem præcedat, necesse est. Quam doctrinam ea tenacitate Baiani veram, certamque volunt, ut oppositam, omnium Scholasticorum, & Catholicorum sententiam, Pelagianismi, Manichæismi, Athæismi, blasphemias, & impietatis in Deum, quod eum sinisterum Rectorem, injustum, & crudelem faciat, aliisque hujusmodi aculeatis censuris infundent.

II. Nihilominus certò vera, & Catholica doctrina est, quam omnes Catholici Theologi profi-

Disp. XII. Naturalis homini innocenti mala corporea.

rentur, immunitatem à miseris corporis, qua primi parentes in statu innocentæ potiti sunt, gratuitam Deo, & illis indebitam fuisse, ut absque tali immunitate à malis corporeis condi à Deo alio genere providentiæ, potuissent. Cujus rei prima probatio, & omni viro Catholico convincens est proscriptio duarum superiorum propositionum Michaëlis Baii à sede Apostolica facta, & tribus Ecclesiæ Pontificibus repetita. In quarum prima damnatur, non potuisse hominem condi subiectum miseris corporeis, qualis nunc nascitur: in secunda verò damnatur fundamentum talis doctrinæ, scilicet hominis afflictionem non posse sine merito peccati contingere.

III. Quæ probatio eo constantior est, quo Baiani ingenuè fateantur, suam ab Ecclesiæ doctrinam esse proscriptam, & nihil aliud, quod respondeant, inveniant, quam suam sententiam esse omnino Augustinianam, quam ipsa Ecclesiæ veneratur, & celebrat, atque adeo Bullas contra Baium, absque examine doctrinæ Augustinianæ editas, quod Theologi Scholastici ejus prorsus ignorantes fuerint. Quæ an sanæ fidei responsio sit, judicent viri Catholici. Tum quia sedi Apostolicæ tribuit sibi contradicentia docere, nimirum Augustini doctrinam in omnibus, quæ de gratia Dei contra Pelagianos scripsit, esse tenendam, & doctrinam Baii per omnia Augustinianam esse respuendam. Tum in iis, quæ inter Augustinum, & Pontifices Ecclesiæ contradicentia sunt, præferendam esse doctrinam, quæ confiterit esse Augustini, ei doctrinæ, quæ confiterit esse sedis Apostolicæ; erroremque potius Ecclesiæ judicanti, & definenti, vel ob defectum examinis, vel ob defectum scientiæ irrepisse, quam in eum incidisse Augustinum. Tanta est Baianorum religio, atque modestia. Quid nunc dicent, cum etiam post examinata, & visa ipsorum scripta Urbani Papa VIII Baii doctrinam tertio damnaverit? Num etiam nunc ea, quæ ab ipsis in Augustino inventa, & ponderata sunt, fuerunt in Ecclesiæ à Theologis ignorata? Deponant jam Ecclesiæ judicio proterviam, aut palam Ecclesiæ adversarios se prodant.

IV. Secunda probatio ex præcedenti disputatione conficitur. Potuit à Deo creari homo innocens, obnoxius morti corporeæ. Ergo etiam obnoxius cæteris malis corporeis. Antecedens constat ex disputatione præterita. Consequentia probatur. Tum quia mors est omnium malorum terribilissimum, & miserissimum, ut ipsi Baiani prædicant. Ergo si potest homo sine merito peccati mortem corpoream subire, à fortiori poterit cæteras miserias leviores. Tum quia ex natura rei mors corporeæ non potest contingere absque morbo, dolore, siti, intemperie humorum, aliove genere afflictionis, & molestiæ, quæ mortem præcedat, & inducat.

V. Tertio probo, Virgo Beata fuit obnoxia miseris corporeis, quin ullum suum contraxerit peccatum, nec ullo debito luendi pœnas peccati alieni se obligaverit. Ergo possunt mala corporea sine merito peccati innocentem affligere, ideoque poterit homo creari à Deo afflictionibus corporeis subiectus nullo præcedenti peccato. Quæ enim causæ vindicant Deum ab injustitia, & crudelitate permittentem, beatam Virginem malè pati, quin malè egerit, vindicare eum possunt sinentem, alium quemvis hominem innocentem affligi.

VI. Quarto. Potest homo condi à Deo cum rebellionem concupiscentiæ, ut constat ex disp. 9. Ergo à fortiori cum cæteris malis corporeis. Tum quia

nullum est malum secluso peccato, quod rebellionem concupiscentiæ par esse possit; nam cæteris malis possumus consentire, eaque expetere ad exercitiationem justitiæ, cum positivè possint ad illam conferre: concupiscentiæ verò consentire non possumus, nec ejus motus expetere, cum virtutis bono contradicentes sint. Tum quia nulla est major afflictio, & cruciatio, quam concupiscentiæ, quam Apostolus vocat *stimulum carnis*, & *Angelum sathanae, qui nos colaphizat*; nullus morbus, qui vires animi magis debilitet, à quo natura lapsa præcipitè dicitur ægra, & infirma: nulla pugna, & molestia magis continua, magisque vexans: nulla miseria magis felicitati, & tranquillitati nostræ contraria, pro qua Apostolus Rom. 7. ingeminat illas gemebundi querimonias: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Confirmatur; quia ut ibidem cum Augustino ostendimus n. 75. & lect. 7. quamvis concupiscentia, & ignorantia essent hominis primordia naturalia, & pœnæ non essent peccati, Deus non esset vituperandus, sed potius laudandus, quia præstitit Deus potestatem ad superandam concupiscentiam, & ex illius malo elicanda plura virtutis bona. Ergo longe minus vituperandus est Deus, altiusque laudandus, quod absque merito peccati, cæteris malis corporeis, dolore, morbo, siti, fame, & aliis prematur homo; siquidem hæc mala aptius, quam concupiscentia conferre possunt ad humilitatis, patientiæ, charitatis, spei, omnique justitiæ exercitiationem, & profectum.

VII. Vnde quintò rem à priori probo. Magnos, & utilissimos fructus, naturæ rationali consentaneos, miseriarum perpeffio parere potest; sive ut homo exerceatur in omni genere justitiæ, humilitatis, charitatis, patientiæ, & spei; sive ut per malorum tolerantiam majoris felicitatis præmiū consequatur. Hæc enim bona tam magna sunt, ut merito contemni debeat quidquid justus penaliū molestiarum sine sua culpa patiat. Nam pro jactura honorum naturalium, sive corporis, sive animi, sive fortunarum, fit ei compensatio longe majoris boni. Ergo sine Dei injustitia talibus molestiis affligi potest homo ad promovendam propriam ejus utilitatem. Non enim quisquam sanæ mentis dixerit, injustè affligi hominem, cui quis obolum tollens, aureum redderet, vel cutem leviter premendo, valetudinem graviter læsam restitueret, vel tantillum contristando, summum gaudium, vel animi sapientiam largiretur. Ex qua regula miseriam fratrum Iosephi, Augustinus expendit, quos ille magna cum eorum perturbatione, quamdiu voluit, tenuit, & quanta voluit morâ protraxit. Docet enim quæst. 145. in Genes. *Quod non eos utique fecerit calamitosos, quando tanta etiam ipsorum futura lætitia exitum cogitabat, & totum hoc, quod agebat, ut eorum gaudium differretur, ob hoc agebat, ut eadem dilatione cummlaretur.* Itaque quia non erant condignæ passionis ejus temporis ad futuram exultationem, quam postea fratre cognito percepturi erant, idem absque injuria fratres aliquamdiu contristavit. Simili igitur modo, quia condignæ non sunt afflictiones corporeæ tum ad virtutum bona, tum ad felicitatis præmia, quæ ex illis percipi possunt, Deus absque ulla injustitia, & crudelitate premere potest hominem molestiis corporeis, etiam nullum præcesserit peccatum. Confirmatur. Iustus potest sibi expetere molestias corporeas etiam in statu innocentæ ad patientiæ, & humilitatis exercitiationem, charitatisque, & fidei

professionem. Ergo etiam Deus potest illas disponere iusto propter eundem finem. Nam finis, qui potest honestare affectum iusti in miseriarum expectatione, & sollicitatione, poterit etiam honestare affectum Dei, quin ullam creaturæ irroget injuriam, nec suæ sanctitati contradicat. Quo discursu obviam itur omnibus fere argumentis, quæ Baiani ex Augustini testimoniis contra nostram doctrinam torquent.

v i i i. Respondent primò, hos virtutum fructus non posse hominem in statu puræ naturæ consequi, quia in eo absque auxilio gratiæ vires esse non possunt ad ullum virtutis fructum elicendum. Inprimis sãt nobis est, ut mala corporea necessario poenalia non sint, & culpam præcedant, eorumque immunitas non sit debita conditioni naturæ, quod in statu elevationis possit Deus hominem innocentem condere miseris corporeis obnoxium. Rursus falsa redditur ea Baii propositio, quæ contendit, etiam nunc nullam afflictionem esse posse, quam iustus non patiat propter peccata; siquidem nunc iusti non sunt in statu puræ naturæ, sed elevatæ, in quo jam admittunt Baiani posse affligi iustos absque merito peccati propter fructus iustitiæ, & gloriæ percipientes. Præterea, ut expendemus progressu, argumenta Baianorum etiam in statu præsentis naturæ elevatæ probant non posse hominem absque iniustitia Dei malè pati, quin malè egerit. Demum posse hominem etiam in statu puræ naturæ fructus virtutum edere naturales absque auxilio gratiæ conferentes in beatitudinem naturalem, qui possint esse sufficiens compensatio pro iactura commodi temporalis, & corporei, cumulata ostendimus disp. 8. à sect. 13. ad 27.

ix. Respondent secundò, nostrum argumentum solum probare, iustum esse posse perfectionem miseriarum, quibus cruciantur homines adulti, qui eos fructus iustitiæ, rationis, & arbitrii usù elicere possunt, non verò parvulos, qui nullum virtutis, & iustitiæ actum exercere possunt, & in statu naturæ, quem contendimus, eis molestis affligerentur. Etiam hæc solutio debilis, & limitata est ad Michaëlis Baïi, & Baianorum assumptum. Tum quia Baïus etiam adultis negat molestiæ corporeæ afflictionem, quæ non sit propter peccatum, & primos homines in ætate adulta conditos potuisse eis esse molestis obnoxios. Tum quia Baianorum argumenta sine discrimine contendunt, hominem absque peccato esse non posse miserum, & sive parvulum, sive adultum non posse, absque iniustitia, & crudelitate Dei, innocentem affligi. Demum quia, ut progressu ostendimus, possunt esse etiam in parvulis plures alii honesti fructus, & fines, ob quos Deus eos sinat perpeti absque iniustitia, quamvis innocentes sint, sicut potest sinere adultos ob iustitiæ, & gloriæ fructus comparandos.

x. Sextò etiam à priori. Natura hominis suapte conditione est sensitiva, & corporea, obnoxiaque externis impressionibus, & alterationibus agentium naturalium, & liberorum, sicut reliquæ naturæ corporeæ obnoxia sunt. At impressiones, & alterationes externæ necessario inferunt sensibus molestiam, nam interdum nimio frigore, aut calore affligi necesse est, & moderatam sanitatis temperiem dissolvi, interdum egestate tristari ob inopiam fructuum terræ, interdum casu, aut consilio ab alio homine, aut bruto percuti, interdum ob ignorantiam rerum naturalium cibus nocivis vesci, qui dolorem,

& ægritudinem generent, interdum aliis pluribus causis sibi violentis turbari. Unde aliæ naturæ sensitivæ, & corporeæ ex aliorum agentium concursu maxima, & frequentia patiuntur mala sibi violenta usque ad eorum corruptionem, & interitum. Quod enim providentia naturalis Dei vindicat, ut cætera agentia, sive naturalia, sive libera applicata homini in eum non agant, & divinitus ab actione cohibeantur, & si egerint, sensus hominis objecta sibi apposita non experiantur, ridiculum est. Id enim absque miraculo, & supernaturali protectione Dei cogitari non potest. Ergo natura humana, quantumvis innocens sit, suapte conditione subiecta est impressionibus violentis, & molestis, sicut aliæ naturæ subiectæ sunt. Eadem enim necessitas naturalis urget omnem naturam corpoream tot agentium sibi contradicentium concursu cinctam.

xi. Postremo: quia Ecclesiæ Patres celebrantes felicitàtem status innocentiae inter beneficia primis parentibus disposita, & eorum conditioni superaddita numerant immunitatem à molestiis corporeis, quibus nunc vexamur. Prosper lib. 2. de vita contempl. c. 18. *tanta beneficia Dei sui, quæ in naturæ suæ conditione acceperat, recensens scribit: Quis sufficiens enumeret, quæ, & quanta bona illi abstinentiæ contemptus ademerit? Non inquietabat molestia solitudo quietum: non fatigabat labor anxius ociosum: non somnus opprimebat invidium: non amittenda vitæ timor angebat de immortalitate securum. Habebat faciem victum, corpus ex omni parte sanum, tranquillum motum, cor mundum, ignavus poenalis mali, habitator Paradisi, expert peccati, capax Dei. Postremo quid eo felicis fuit, cui erat orbis subiectus, nullus infestus, liber animus, & visibilis Deus?* Omnia verba sonant beneficium superadditum naturæ. Item illa ex cap. 9. *Malum illi non dicendo, sed experiendo sentire cœperunt, ut ex ipsa miseria sua sentirent quantum beatitudinem perdidissent.* Similia, & illustriora alii Patres, qui de hominis prima conditione scribunt, & una cum ejus felicitàte, non solum animæ, sed etiam corporis, beneficia divinæ gratiæ, & largitis expendunt, & extollunt. Nam inter ea miseriarum poenaliū tormentum hominem in experientiam referunt, & celebrant, eam non hominis viribus, sed divinis beneficiis, & gratiosis muneribus tribuentes.

SECTIO II.

Idem probatur ex doctrina Patrum.

xii. **P**lurima tradunt Ecclesiæ Patres, quæ ad nostram sententiam confirmandam, & Baianam expugnandã conferre possunt. Primo quidem ex sacris litteris distinguunt duo malorum genera: alterum eorum, quæ simpliciter mala sunt, quia sunt Dei legibus, & ipsi naturæ rationali dissentanea, qualia sunt peccata, & ided nec Deo volente, nec causante fieri possunt: alterum eorum, quæ non sunt absolute mala, sed tantùm secundum quid, quia nec Dei legibus, nec rationali naturæ, sed solis sensibus contraria sunt, qualia dicuntur mala, tristitia, molesta, & injocunda, ut morbus, dolor, & alia id genus, quæ ad exercitationem iustitiæ, & virtutum profectum, & præmii argumentum maximè conducunt, & ided à Deo ea infrente, & intendente proficisci possunt, nullo eum cogente, aut movente peccato, sed solo sine utilitate humanæ, & gloriæ divinæ. Etenim si modo Deus potest nobis hæc

Disp. XII. Naturalia homini innocenti mala corporea.

hæc mala disponere absque ullo respectu peccati, quia absolute nobis, & gloriæ divinæ sunt utilia, & bona, quin ullam nobis irroget injuriam, nec ulli providentiæ, & suorum attributorum perfectioni contradicat, manifesto deprehenditur, etiam in eò statu, in quo nullum præcesserit peccatum, posse Deum ex eodem motivo, & sine, leorsimque à vindicta peccati, absque ulla absurditate eadem nobis mala, sive incommoda temporalia providere. Nam etiam in eò statu eosdem parere possunt fructus iustitiæ, & felicitàtis æternæ, quos nunc pariunt, & eadem, qua nunc honestate possunt à Deo sive permitti, sive intendi.

xiii. Ita intelligunt Ecclesiæ Patres ea sacre pagine testimonia, quæ exprimunt à Deo esse mala, molestiam, & tristitiam inferentia, ut illud Ecclesiast. 11. *Bona, & mala, vita, & mors, paupertas, & honestas à Deo sunt: & Job. 1. Dominus dedit, Dominus abstulit; sicut Domino placuit ita factum est.* Præsertim illud Isaiæ 45. *Ego Dominus, & non alter, faciens pacem, & creans malum.* Amos 3. *Si erit malum in Civitate, quod Dominus non fecit.* Michæ 1. *Descendit malum à Domino in portam Hierusalem.* Aliaque similia Hierem. 32. Threnor. 3. Ionæ. 3. & aliis in locis. Hæc enim licet interdum sic exponantur à Patribus, ut ejusmodi mala sint à Deo vindicante peccatum, plerumque tamen exponuntur, à Deo esse absque respectu peccati propter solam exercitationem iustitiæ, & utilitatem humanam, ad quam maximè conferunt, & ided potius bona, quam mala reipsa sunt, quamvis aliter nobis appareant, & æstimentur.

xiv. Ita Damascenus lib. 4. fidei cap. 20. post medium: *Cum dicit scriptura, Deum creare mala, & non esse in Civitate malum, quod non faciat Dominus, non est malum causam Deum esse, ostendit; sed quia anceps est nomen mali, duo significans. Nam quandoque natura malum ostendit, quod quidem virtuti contrarium est, & divina voluntati. Quandoque quod ad sensum nostrum malum, & laboriosum, ut tribulationes, & inductiones, hæc enim existimatione mala sunt, cum dolores existant: re autem vera bona: nam conversionis, & salutis intelligentibus cause sunt, & has per Deum fieri, dicit scriptura.* In mala laboriosa, & dolorosa existimatione tantùm, & ad sensum mala sunt, re autem vere bona, quia nostræ salutis cause sunt, & ided à Deo fieri, scriptura pronuntiat. Eadem repetit dialogo contra Manichæos inter princip. & med. *Malum illud propriè est, & appellatur, quod adversus creatoris legem perpetratur, impropiè autem, ac nostro more, quod ad sensum nostrum grave, ac molestum est. Quod quidem licet in præsens dolores afferat, tamen postea salutis, ac sempiternæ lætitiæ fructus edit.* Ergo mala solum molesta, & dolorifera, impropiè mala sunt, propriè verò bona, cum salutis, ac sempiternæ lætitiæ fructus edant, & idcirco iuste à Deo nobis intendi, & inferri possunt.

xv. Eadem mente Basiliius Hom. 9. *Quod Deus non sit author malorum, sic expendit: Malum igitur aliquod est secundum nostrum sensum, aliud natura ipsa. Malum itaque natura ex nobis oritur, iniustitia, lascivia. Rursus malum dicimus, quod vixit, durumque sit sensibus nostris; ut corporis morbum, plagas, egestatem, ignobilitatem, quorum quodlibet à sapientissimo, & optimo domino ad utilitatem inducitur.* Itaque tristitia, duraque mala solum secundum sensum mala sunt, & à Deo optimo ad utilitatem nostram possunt induci. Consequenter ibidem de illis agens sic proponit:

Vnum quidem hoc habere in mentibus nostris præsumptum oportet, quod cum simus boni Dei opificium, & ab illo consensimus, omnia circa nos, tam modica, quam magna dispensante; nihil nobis accidat illo non volente: & quod nihil eorum, quæ nobis accidunt, malum sit, aut tale, ut melius illo aliquid excogitare queamus. Ut cogitemus labores, qui nobis accidunt, nec nobis absolute malos esse, nec evenire nobis Deo non volente, & utilitatem nostram intendente.

xvi. Totam Basilii sententiam complectitur Anastasius Nicænus Basilii Homiliam inferens suis quaestionibus in scripturis Col. antepenult. *Quod propriè malum est, nempe peccatum, quod quidem maxime dignum est mali appellatione, ex libero nostro arbitrio dictum est, cum in nostra potestate sit situm, vel à vitio abstinere, vel esse malos. Ex cæteris autem alia quidem obijciuntur tanquam certamina ad ostendendam animi magnitudinem. Alia autem tanquam medicina peccatorum. Aliquod aliud genus terribilium, quæ à iusto Dei judicio inferuntur, ad reddendos modestiores eos, qui sunt proclives ad peccatum.* Cernis, solum peccatum dignum esse propriè appellatione mali; cætera autem potius mereri appellationem boni, cum à Deo disponantur ad nostræ salutis profectum, alia ad medicinam peccatorum, quæ jam commissa sunt, alia ad cavendum ea, quæ non sunt commissa, alia ad ostendendam, & exercendam animi magnitudinem, & patientiam; atque adeo ea omnia non contingere ex solo sine vindicandi peccatum.

xvii. Hieronymus lib. 4. in Ieremiam illa verba c. 18. *Ecce ego frango contra vos malum, sic exponit: Non quod per se malum sit, sed quod patientibus malum esse videatur.* Audis afflictionis malum in se quidem malum non esse, sed solum patientibus apparere, propter iustitiæ, & salutis bona, quæ nobis promovet. Similiter lib. 12. in Isaiam ad illa verba c. 45. *Ego Dominus creans malum, sic scribit: Confundatur hæresis, quæ malorum arbitratur conditorem Deum, cum hic malum non contrarium bono, sed pro afflictione ponatur, & bello; secundum illud, quod in Evangelio scriptum est; sufficit dici malitia sua.* Ergo Deus, qui non est author mali, virtutis bono contrarii, potest esse author mali affligentis, & molesti, quia virtuti non contrariatur, sed illi adquirendæ potius prodest. Rursus in Amos 3. *Malum, quod Dominus facit in civitate, non contrarium est virtuti, sed afflictio, & cruciatus. Quod non per se malum est, sed malum videtur iis esse, qui sustinent.* Deus igitur facere potest afflictionem, & cruciatum, quia non est malum per se, sed solum apprensus, cum non contrarietur virtuti, sed illi potius amicum sit.

xviii. Chrysostomus Hom. 8. in cap. 14. ad Timoth. in Mor. col. 2. *Hæc sciens, quemnam sint bona, quæ mala, quæ media, discit: ut putabonum virtus, nequitia malum, media verò divitiæ, paupertas, vita, mors. Cum ista didiceris, adde, quod ided premuntur iusti, ut coronentur: peccatores verò, ut poenas exolvant.* Nota, mortem, & cruciatum non inter mala, sed inter media, & indifferentia referri, addique, ea iustis à Deo decerni, ut coronam gloriæ augeant, peccatoribus verò, ut poenas luan; atque adeo omnibus hominibus ea non parari in vindictam peccati. Hanc cogitationem hausit ex Chrysostomo Theodoretus in Epitome divinor. decret lib. 5. c. 12. de Providentia inter princip. & med. *Oportet dividi, ac distingui, quemnam à providentiæ clavibus & gubernaculis pendeant, & quæ rationantis animæ facultati attributa sint, & quemnam quidem natura mala, quemnam verò*

æquivoce appellantur, ut qua non sint; sed mala esse existimantur. Rerum itaque humanarum natura quidem bona sunt, prudentia, temperantia, justitia. Mala autem imprudentia, imperantia, injustitia. Divitiæ autem, & paupertas, servitus, & dominium, sanitas, & morbus, & aliæ vitæ humane prosperitates, & adversitates sunt cujusdam mediæ sortis, & conditionis. Ea adversitates sicut prosperitates, morbus sicut sanitas, servitus sicut dominium, paupertas sicut divitiæ relegantur à malis per se, & inter mediâ, quæ cadunt sub dispositionem divinæ providentiæ, computantur.

xx. His adjungi possent alia ex aliis Patribus, qui afflictiones, & molestias corporeas sola existimatione malas scribunt, quia solis sensibus, & non virtuti adversantur, sed illi consentaneæ sunt, ideoque à Deo in utilitatem nostram dirigi possunt. Ita Gregorius lib. 3. Mor. c. 7. ad illa verba Iob. 2. *Si bona accepimus de manu Domini, mala quare non sustineamus?* Anselmus lib. de concor. præscientiæ, & prædestinationis cum libert. c. 1. Nazianzenus orat. 16. de pauperum amore inter med. & fin. Theodoretus lib. 6. de curandis Græcorum affect. juxta med. Aeneas Gazæus in Theophrasto circa med. Paulinus Epist. 36. de providentia. Cyprianus ad Demetrianum. Gaudentius Brixienfis in præfat. Chrysostomus orat. 4. de Provid. & plures alii. Quorum omnium testimonia referre molestum esset.

xxi. Quibus possunt annumerari plures, qui docent, & hortantur fideles, ut pro tribulationibus hujus vitæ gratias retribuunt Deo. Nam gratiæ non referuntur nisi pro bonis, & beneficiis acceptis. ergo tribulationes, & molestias corporeas beneficia divina reputantur à Patribus, quod nostram salutem, & justitiam promoveant, coronamque gloriæ augeant. Vt ex his omnibus deprehendas, quo merito nos Pelagianos accuset Baiani, quod molestias corporeas inter bona potius, quam inter mala computemus, quia Pelagiani ea opinione negabant, eas esse non pœnas peccati; quasi novum sit hæreticis, ex vera doctrina pestilentia dogmata colligere, & Pelagiani erroris sit quidquid Pelagiani verum sunt arbitrati. In hac igitur opinione malorum temporalium hominem afflictionem à doctrina Patrum non discesserunt, quamvis aberraverint ab ea, & catholica veritate inde colligentes, misérias corporeas nullatenus esse in hoc statu pœnas originalis peccati. Nam qua ratione patientibus molestæ sunt, in vindictam peccati possunt decerni, præsertim in eo ordine providentiæ, in quo homines secluso peccato ab eis miseriis essent immunes; qua verò conferunt in exercitationem justitiæ, & incrementum fælicitatis æternæ, possunt seorsim à peccato, tum à nobis, tum etiam à Deo æquissime expectari. Ideoque Patres docent, eas interdum ceu pœnas, interdum ceu bona nobis salutaria absque peccati respectu nobis à Deo dispensari. Erraverunt itaque Pelagiani, qui nunquam eas pœnales esse voluerunt: erravit item Baianus, qui semper & necessario voluit esse pœnales. Nobis autem sufficit, eas seorsim à conditione pœnæ posse disponi, ut nullo præcedenti peccato in statu puræ naturæ absque præjudicio divinæ providentiæ, atque justitiæ possint admitti.

xxii. Secundò arguitur; quia frequens est in Patrum scriptis quæstio, cur justis laboribus, & ærumnis affligantur, & interdum præ sceleratis hominibus, qui voluptatibus, & bonis temporalibus hujus vitæ præ justis abundant? Causa autem hujus rei

ea à Patribus celebratur, quæ etiam in statu innocentie hoc genus providentiæ justum, & laudabile redderet. Scilicet quia eorum malorum perpessio, & coronam justorum, & gloriam ipsius Dei maximè auget, & quia justis sic probantur, & suæ erga Deum dilectionis, nec non patientiæ, & magnitudinis animi argumentum exhibent, & quia ad omnem virtutis ulum, rerumque temporalium contemptum, præcipuè verò humilitatis augmentum excoluntur. Quamvis enim eorum tolerantie etiam ad purganda frequentia peccata intersit, & interdum eo sine justorum afflictionem à Deo disponi prædicent Ecclesiæ Patres; cæterum is finis non est unicus, & adequatus, quem à Deo intendi præscribunt, sed multiplex alius ad hujus generis providentiæ sufficiens. Ergo verum non est, tum omnes sanctorum afflictiones de facto propter solam vindictam peccatorum disponi, tum non posse eas absque peccato præcedenti contingere, ut Baiani cum Baio credant.

xxiii. Ita ex Patribus Clemens Romanus lib. 8. recognit. non procul à princip. Nazianzenus orat. 16. de pauperum amore inter med. & fin. Theodoretus lib. 6. de curandis Græcorum affect. juxta med. Aeneas Gazæus in Theophrasto circa med. Paulinus Epist. 36. de providentia. Cyprianus ad Demetrianum. Gaudentius Brixienfis in præfat. Chrysostomus orat. 4. de Provid. & plures alii. Quorum omnium testimonia referre molestum esset.

xxiiii. Sufficiat Dionysius lib. de divinis nomin. c. 8. pronuntians: *Ad justitiam, & æquitatem Dei pertinere pati sanctos viros, sine auxilio à malis affligi, atque justitiæ magis proprium esse non mollire, & destruere optimorum animositate materialium donationibus.* Cyrillus Hierosolymitanus Catech. 8. *Quos dilexit, cum his sic permittit Diabolum luctari, ut vincentes coronentur; & facta victoria, major quidem victus à minore confundatur, homines autem magnifice probentur, cum eum, qui aliquando fuerat Archangelus, vincunt.* Et Catech. 18. col. 2. *Injusti autem Dei arguis? Verum nihil mireris dilationem, damnationem omnium, qui certat; postea quam absolvit certamen, coronatur, aut contumelia afficitur. Sic & Deus durante adhuc in hoc mundo certamine, hætenus justis ex parte auxiliatur, deinceps autem unicuique perfectum præmium reddit.* Origenes Homil. 13. in cap. 22. Numeror: *Ob hoc neque Diabolum removit à principatu sæculi hujus, quia adhuc opus est opera ejus ad perfectionem eorum, qui coronandi sunt, ad exercitia certaminum, ad victorias Beatorum.* Inter quos fines, & causas etiam locum habet dominium ipsius Dei, qui uti potest suis creaturis, prout voluerit, & quibus liberit malis subijcere, ut scribit Macarius Senior Ægyptius Hom. 15. prope med. *Deus sui juris est, & quod vult, facit, ita ut si visum sit ei per potentiam suam mittere possit justos in gehennam, peccatores autem in regnum celorum: licet hoc minimè velit, nec ei gratum sit.* Quod à Recentioribus assertum, frementes Baiani horrendam blasphemiam pronuntiant.

xxv. Tertium argumentum exhibet celebris illa Patrum probatio pro immortalitate animæ ex eo confecta, quod justis in hoc sæculo plurimis, & gravissimis vexantur laboribus, & miseriis, cum sceleratissimi peccatores omnibus rebus secundis gaudeant; nam ad justitiam Dei pertinet, ut labores justorum pro justitia tolerati præmii rependantur extra hanc vitam passibilem, cum in ea nullum eis visum sit præmium. Quod argumentum subministravit

stravit Paulus 1 Corinth. 15. *Si in hac vita tantum sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus.* Iob cap. 21. David Psal. 72. Hieremias c. 12. & Habacuc c. 1 & 2. Si autem omnes justorum afflictiones, & cruciatus essent effectus justitiæ vindictivæ Dei punientis eorum peccata, nulla esset arguendi vis, præsertim contra Ethnicos, & infideles, quibus Patres animæ immortalitatem persuadent: nam perpessio pœnarum, quæ pro peccatis luuntur, non fundat naturale jus ad præmium, nec injustitiæ genus esset, illud negare patientibus, siquidem tenebantur illas pro suis peccatis sustinere. Ergo manifestè supponunt Patres, molestias hujus sæculi ferre justos ultra vindictam peccatorum, atque adeo posse justos cruciatus hujus vitæ vexari, quin causa vexationis sit peccatum.

xxvi. Eo argumento utitur Clemens Romanus lib. 3. Recognit. prope med. *Cum certum sit, Deum justum esse, necessarium, & consequens est, aliud esse sæculum, in quo quisque pro meritis recipiens, justitiam Dei probet. paucique interpositis: Hoc ipsum, quod in præfenti vita non redditur unicuique pro actibus suis, fidem indubitablem facit scientibus Deum esse justum, quod judicium erit. Expende quare necessarium, & consequens est, & fidem indubitablem facit, quod erit aliud sæculum, & judicium, scilicet, quia Deus justus est, & in hoc sæculo non redditur justis hominibus, quod eorum labores ultra suorum peccatorum vindictam merentur.*

xxvii. Accedit Hilarius lib. 1. de Trinit. inter princip. & med. *Suberat omnibus hu naturalis adhuc sensus, ut pietatis professionem spes aliqua incorruptæ beatitudinis aletet: quam sancta de Deo opinio, & boni mores, quodam victricis justitiæ stipendio emerentur. Nec enim fructus aliquis esset bene de Deo opinari, cum omnem sensum mors perimeret. & occasu quidam naturæ deficientis aboleret. Porro autem non esse hoc dignum Deo, ratio ipsa suadebat: deduxit eum in hanc participem consilii, prudentiæque vitam, hominem, sub defectione vivendi, & æternitatis moriendi. Naturalis ergo sensus, & ratio ipsa alit spem aliquam futuræ beatitudinis post hoc sæculum, justitiæ Dei innixam, quod in hac vita professores pietatis non obtineant justa stipendia suis laboribus, & tribulationibus debita. Fufus hoc argumentum premit Chrysostomus tom. 3. orat. 4. de provident. ubi eo usque progreditur, ut audeat scribere: *Si nihil est post hanc vitam, neque Deus est. Sin Deus est, justus est, quod si justus sit, pro dignitate retribuet unicuique.* Similiter lib. 1. de providentia circa finem, & Hom. 8. in cap. 3. Epistolæ 2 ad Timoth. in Mor. Nazianzenus Iambico 1. adversus invidos, & Iambico 2. de providentia. Consonat Plato in dial. de animæ immortalit. Cicero lib. 1. Tusculan. & alii Philosophi, quorum plurima congerit Eugubinus lib. 9. de perenni philosophia per multa capita.*

xxviii. Quartò demum argumentor; quia Ecclesiæ Patres passim tradunt Deum permittere peccata propter bona, quæ Deus elicere potest ex ipsis peccatis tum peccanti, tum aliis hominibus convenientia, quin ea permissio sit effectus justitiæ vindictantis priora peccata, ut constat in prima permissio peccati, quam nullum præcessit peccatum. Ergo rectius poterit permittere cruciatus, & afflictiones corporeas nullo præcedenti peccato propter familia bona, quæ ex his malis etiam colligere potest. Contra hanc vitam passibilem, cum in ea nullum eis visum sit præmium. Quod argumentum subministravit

mala, quam peccata. Tum quia comparatione Dei peccata sunt detestabiliora. Antecedens est certum; quia permissio peccati est effectus divinæ providentiæ potentis, & nolentis impedire peccata. Divinæ autem providentiæ nihil disponit etiam permittens malum, quin intendat aliquod bonum; imo maxima ejus laus, & commendatio est ex ipsis malis plurima bona deducere.

xxix. Testatur Dionysius de divinis nominibus. c. 4. inquirens enim: *Quomodo exstante providentia mala sunt omnino? Respondet: Quia etiam iis, qui mali evadunt, ad eorum, vel aliorum privatum, aut communem usum providentia benignè utitur.* Clarius Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromat. *Est igitur maximum divinæ providentiæ argumentum, non sine, ut vitium, quod ex voluntaria defectione ortum est, inconducibile maneat, & inutile, sed nec sit omnino noxium: divina enim sapientiæ, & virtutis, & potentia est officium, non solum bona facere, sed illud quoque maximè, ut id, quod per malos aliquos excogitatum est, ad bonum aliquem finem, & utilem deducat.* Chrysológus serm. 97. qui est 2. de parabola zizaniorum post med. *Quare hoc cum videres, Domine, permisti? Quia timere frandes non potest, cui nihil potest deperire: & quia majus est reparare perditam, quam illa servare: simul quia oportet zizania esse, ut qui probati sunt, manifesti fiant.* Leo Primus serm. de Ascensione c. 1. *Quam habitationem, humana infirmitate nutantem, nequaquam permisisset spiritus veritatis, predicatorum suorum in esse peccatoribus; nisi illa trepida sollicitudo, & curiosa cumulatatio nostræ fidei fundamenta jecisset.* Quibus satis exprimunt Patres, Deum permittere peccata, & propter propriam peccantium, & propter aliorum utilitatem.

xxx. Accedit Damascenus lib. 2. fidei c. 29. *Aliquando sunt quippiam absurdum fieri, ut per operationem, quæ absurda videntur, magnum aliquod, & admirabile dirigat, & operetur: ut per crucem salutem hominum.* Et infra: *Permittitur & quis quandoque in turpem incidere actionem ad emendationem deterioris affectus: verbi causa: quis est elatus in virtutibus, & rectè factis suis; hunc sinit Deus in adulterium prolabi, ut per casum, in cognitionem propriæ infirmitatis veniens, humiliatus consueatur Domino.* Quin etiam istud opus Deo honorificum, sapientissimamque providentia dignum voluit Petrus apud Clementem lib. 1. Recogn. pag. 7. ea usus ratione: *Meliori sententia certum habens, quod dispensatione boni Dei etiam quod contrarium videatur, veritatur in melius.* Item Irenæus lib. 4. adversus Hæreses c. 72. claudens illis verbis: *Præsumptio Deo omnia ad hominis perfectionem, uti, & bonitas ostendatur, & justitia perficiatur.*

xxxi. Multas utilitates, quas Deus ex malitia colligit, enumerat Theodoretus lib. 6. de provid. proprius ad med. quam ad finem testimonio Plotini Philosophi, & Rom. 9 ad illud: *Deus volens ostendere iram.* Chrysostomus 1. de provident. col. antepenult. & Hom. 36. in Matth. prope init. Prosper ex Augustino in commentario Psal. 110. ad illum vers. *Magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates ejus:* & ad excerpta Genuensium defendens eandem sententiam Augustini ex lib. de prædestin. Sanctorum cap. 16. Basiliius hom. 9. *Quod Deus non sit auctor malorum,* inter princip. & med. & homilia in Psal. 28. ad illud: *Dominus sabbath mandavit genti bellicosæ.* Cyrillus Hierosol. Catech. 8. de provident. circa med. Fulgentius lib. 1. ad Monim. c. 26. prope initium & sequen. c. 27. initio Gregorius lib.

lib. 6. Moral. c. 12. initio & lib. 33. c. 10 & 13. & lib. 34. c. 4. prope med. & c. 6. Æneas Gazæus in Theophrasto multo propius ad med. quam ad princ. Leo Magnus ferm. 2. de Epiphania. Bernardus tract. de grat. & lib. arbit. inter med. & fin. & ferm. 17. in Cantica inter med. & fin. Beda Roman. 11. ad illud secundum Euang. inimici propter vos, transcribens Augustini verba lib. de prædest. Sanctorum c. 16. Anselmus lib. 1. Cur Deus homo. cap. 15. in med. & in elucidat. prope med.

xxxii. Roboratur præcedens argumentum. Deus permisit justos affligi, & vexari à peccatoribus propter justorum profectum. Ergo à fortiori poterit ejus providentia disponere cruciatus, & afflictiones justorum propter solum profectum eorum. Nam si justorum profectio & exercitatio tantum bonum censetur à Deo, ut ejus providentiæ æquum sit illud intendere, & adipisci, etiam interveniente alio peccato, sufficit etiam tanta perfectionis bonitas, ut Deus illam procuret solis intervenientibus malis corporeis secluso omni peccato. Magis enim revocare debet Deum ab eo bono intendendo, & procurando interventio peccati, quam interventio cruciatus, & afflictionis excludentis peccatum. Antecedens tradit Basilii Homil. 9. Quod Deus non sit auctor malorum. prope finem: Sapiens, & providentissimus rerum humanarum dispensator Deus nititur ad nostram exercitacionem malignitate aliorum; quemadmodum Medicus viperæ veneno ad salutarem medicamentorum preparationem. Ergo ad nostram exercitacionem dirigit Deus malignitatem peccatorum, qui nos affligit. Bernardus ferm. 17. in Cantica. Incundum judicium, ut superbus ille humilium malleator eisdem ipsis neficiens fabricet coronas perpetuas impugnanando omnes, & omnibus succumbendo. En Dæmonis impugnatione, atque vexatio jucundo judicio Dei permittitur ad humilium coronas fabricandas. Non aliter Anselmus in elucidario prope med. Quærens enim: Quomodo diabolus servit Deo? Respondet: Quia gloriosus Princeps despexit esse in palatio; fecit eum Deus laboriosum fabrum in hoc mundo, ut coactus rotis viribus serviat, qui vacare Deo fruendo volebat; unde dicitur: Faciam tibi eum servum sempiternum. Cujus fabri caminus, & afflictio, & tribulatio, folles, & mallei, &c. Itaque Deus fervire facit Dæmonem in officio fabri constructis homini, malleis tribulationum & afflictionum, coronam gloriæ.

SECTIO III.

Idem illustratur ex doctrina Augustini.

xxxiii. **Q**uia unica Baianorum pro suo asserto probatio est, illud esse doctrinæ Augustini consentaneum, & oppositum ab ea distare, videndum est, assertum nostrum esse dogmatibus Augustinianis conforme. Ac in primis Deum absque ullo vituperio suæ bonitatis, & creaturæ injuria posse homini primordia naturalia providere obnoxia afflictionibus corporeis, manifestè deprehenditur ex disp. 9. n. 75. & sect. 7. ubi Augustinianum ostendimus, Deum non esse vituperandum, sed laudandum, quod hominis primordia naturalia sint ignorantia, & operandi difficultas ex rebellione concupiscentiæ proveniens. Tum quia graviora sunt hæc mala, quam afflictiones corporeæ. Tum quia eadem ratio, qua Augustinus excusat à vituperio, & injuria Deum conditorem naturæ igno-

rantis, & rebellis spiritui, excusat pariter Deum conditorem naturæ miseris corporeis subjectæ, ut arguebamus n. 6.

xxxiiii. Deinde lib. sent. asserit expressè, afflictiones sanctorum non ad vindictam, & damnationem peccatorum, sed ad exercitacionem, & probationem justitiæ pertinere, eosque Dei providentiæ fines adscribit, quos sine peccato præcedente in statu innocentia habere potuisset absque justitiæ, & clementiæ dispendio. Ita sent. 275. Labor piorum, exercitatio est, non damnatio. Nec enim conturbari debemus, cum aliquis sanctus, gravia, & indigna perpetitur, si oblitus non sumus, quæ perulerit justus justorum, sanctusque sanctorum, cujus passio omnes superat passiones, quia cum auctore universitatis nulla cujusquam est comparatio creaturæ. Itaque sicut Christus sine peccato passus est, ita etiam sancti possunt innocentes pati sine ulla damnatione peccati ob solam exercitacionem justitiæ. Similiter sent. 97. Adherens Deo, etsi quadam dura, atque adversa patiatur, non relinquitur, sed probatur. Ergo justus passio ad justitiæ probationem dirigitur. Rursum sent. 99. Tolerentur presentia mala, donec veniat beatitudo promissa: sustineantur à fidelibus infideles, & inter hororum frumenta zizaniorum avulsio differatur: quantumlibet scviant impii, melior est etiam, in hoc tempore causa justorum, qui quanto acrius impetuntur, tanto gloriosius coronantur. En meliorem reputat patientium statum, quam sævientium, quia eorum passiones vertuntur in coronam gloriæ, Deus quippe finit sævire in justos, quia quo acrior est sævitia, eo est altior justorum corona.

xxxv. Præterea sent. 158. Inimici Ecclesie quolibet modo errore censentur, vel malitia depraventur, si accipiant corporaliter potestatem affligendi, exercent ejus patientiam: si tantummodo male sentiendo adversantur, exercent ejus sapientiam: Et ut etiam inimici diligantur, exercent ejus benevolentiam, quia Deus his, qui eum diligunt, omnia cooperatur in bonum. Cernis persecutiones, & afflictiones Ecclesie disponi ad exercitacionem patientiæ, fidei, & charitatis, seorsim à vindicta peccati. Sent. 186. Non queratur homo, quando in his, quæ justè habet, patitur aliquas adversitates: per amaritudinem enim inferiorum docetur amare meliora, ne viator tendens ad patriam stabulum pro domo diligit. Quamvis nulla sit culpa, non est justa patientis querela, quia patientiæ exercitacione eruditur ad contemptum temporalium, & amorem æternorum.

xxxvi. Eodem spectat sent. 213. Profectus fidelium sine tentatione non evenit, nec sibi quisquam innotescit, nisi probationis examine: nec coronabitur, nisi qui vicerit: nec vincet, nisi qui certaverit: nec certabit, nisi inimicum habens, & tentationi resistens. Hortatur ad certamina laborum proposito profectu, & probatione justitiæ, victoriæque, & coronæ gloriæ, quæ laboriosam pugnam consequuntur, & propter quæ sola seclusa vindicta peccati justum initur certamen. Sent. 231. Quando Deus permittit, aut facit, ut aliqua tribulatione vexemur, tunc misericors est, quia excitans fidem, & differens in opere non auxilium negat, sed desiderium movet. Ergo tribulatio vexans non est effectus justitiæ, sed misericordiæ Dei, atque aded non ut puniat peccata, sed ut beneficia largiatur, eam justis decernit. Quæ beneficia longè superiora passionibus hujus vitæ expendit Augustinus cum Paulo sent. 270. Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad superventuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Scviant, & frenat mundus, increpet linguis, coruscet armis, quidquid fecerit, quantum erit, ad illud quod acceptu-

accepturi sumus? Appendo quod patior contra id, quod spero: hoc quidem sentio, illud spero; & tamen incomparabiliter majus est, quod speratur, quam quod asseritur. Quidquid est quod contra Christi nomen scvitur, si potest vinci, tolerabile est: si non potest, proficit premio citius consequendo: & fidelis sine temporalis mali transiit in perceptionem æterni boni. Quis jam Deum afflictorem justorum, injustitiæ reum accuset, cum tot, tantaque bona pro afflictionibus hujus vitæ superabundanter recipiat?

xxxvii. Similibus sententiis plenæ sunt Epistolæ Augustini hortantis fideles, ut tribulationes hujus vitæ, non tanquam mala, sed potius bona, nec tanquam peccatorum pœna, sed meritorum premia, virtutumque, & gloriæ incrementa amplectantur. Epist. 87. Quid ergo non misericorditer præstatur hominibus à Domino Deo, à quo etiam tribulatio beneficium est? Ergo non est opus justitiæ, sed potius beneficium misericordiæ divinæ, quod tribulationibus affligamur. Epist. 133. Omnes autem nos Dominus consolatur, qui & hæc temporalia mala prædixit, & post hæc bona æterna promisit. Nec debet, cum præliatur, infringi, qui vult post prælium coronari, vires illo subministrante certantibus, qui præparat ineffabilia dona victoribus. Nulla debet esse tristitia malorum, ubi tanta, & tam justa debet esse consolatio honorum. Epist. 156. Rectè facis mala hujus mundi tolerabilia ducere spe futuri. sic enim usu quodam bono convectantur in bonum, dum non augent nostram concupiscentiam, sed exercent patientiam, de qua re Apostolus ait: Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Omnia, inquit. Non solum ergo illa, quæ appetuntur in suavia, verum etiam illa, quæ ut molesta vitantur, quando alia sic sumimus, ne capiamur, alia sic ferimus, ne frangamur, & secundum præcepta divina in omnibus gratias agimus ei, de quo dicitur: Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo; & bonum est mihi quoniam humiliasti me, ut discam justificationes tuas. Neque enim revererit, si fallacis prosperitatis semper hic tranquillitas arderet, anima humana portum illum veræ, certæque securitatis appeteret. Sanè qui afflictiones hujus sæculi beneficia censet, pro quibus gratias debeamus Deo, non eas reputat mala, sed bona, dignaque, quæ secluso peccato & à nobis, & à Deo sanctissime desiderentur.

xxxviii. Hac cogitatione tanta est in tribulationibus lætitia justorum, ut nihil eos pati Augustinus pronuntiet lib. de Agone Christ. c. 7. Nec enim nos moveat, quod in hac vita secundum carnem, quam portant justè, multa gravia, & aspera tolerant: nihil enim mali patiuntur, quia jam possunt dicere, quod ille vir spiritualis exultat, & prædicat Apostolus Paulus dicens; Gloriamur in tribulationibus, scientes quoniam tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio verò spem, spes autem non confundit: quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. si ergo in hac vita, ubi tanta tormenta sunt, possunt boni, & justi viri, cum talia patiuntur, non solum æquo animo tolerare, sed etiam charitate in Deo gloriarì: quid cogitandum est de illa vita, &c. Quanam igitur est crudelitas, quamam injustitia Dei limentis justos, & innocentes dura, & aspera pati; quando eos tanta perfundit lætitia, ut nihil pati videantur, tantam ex passione segetem bonorum colligit, ut omnia hujus sæculi tormenta minimo illorum premio condigna non sint?

xxxix. Solus Atheus, qui animæ immor-

talitatem, & vitam futuram negat, nullaque alia bona, quam sensibilia in pretio habet, potest Deum injustitiæ, & crudelitatis accusare, quod hominem innocentem cruciatibus, & miseris corporeis subjiciat. Audi Augustinum lib. 83. quæst. q. 82. Multi murmurantes sub disciplina Dei quæstionem movent, cum vident, justos sæpe graves molestias secundum hanc vitam pati: quasi propterea nihil eis proficit, quod Deo servant, quia vel communes labores, atque indifferenter damnorum, & contumeliarum, cæterorumque omnium, quæ mala mortales putant, vel etiam cæteris ampliores patiuntur propter justitiam. En murmuratio, & querimonia contra providentiam, & justitiam Dei, quod innocentes mala patiantur, & interdum acerbiora, quam peccatores. Quibus respondetur, quia si vita ista sola esset hominum, aut nihil prædesse, aut etiam nocere justam vitam, non usquequaque absurde videretur. Itaque censet Augustinus, objectionem istam solum fieri posse ab iis, qui aliam vitam futuram non credunt, in quam patientia innocentium prodesse possit. Idcirco concludit: Ideoque ille potest dicere injustè ista fieri, qui solam vitam mortalem, quam nunc agimus, esse existimans, quæ divinitus prædicta sunt futura, non credit. Ergo solus hæreticus non credens immortalitatem animæ, & beatitudinem futuram, potest arguere injustitiæ Deum, quod innocentes malis temporalibus affligat, quia ubi creditur tanta bonorum immortalium compensatio futura, temporalibus afflictionibus respondens, nulla potest occurrere injustitiæ dubitatio. Huic necit aliam responsionem: Quamquam non deservit, qui justitiæ suavitatem, & internum ejus gaudium, cum corporalibus omnibus laboribus, & molestiis, quas genus humanum pro conditione suæ mortalitatis patitur, cum omnibus etiam, quæ propter ipsam justitiam in eos, qui justè vivunt, injuriosissime cogitantur, ita compensarent, ut si quæstrata spe futura vitæ jucundius, & lætius præ amore veritatis torquerentur, quam luxuriosi præ cupiditate ebrietatis epalemur. Potest igitur Deus absque injustitiæ labe etiam seclusa beatitudine futura miseris mortalitatis, & aliis ex hominum malitia excogitatis justos innocentes subijcere, quia solus fructus justitiæ, gaudiumque bonæ conscientie possunt ad æqualitatem compensare omnes temporales labores, cum hæc bona in justis statuta pensæ, illis malis præponderent, præ illisque justa æstimatione eligibilia sint. His testimoniis finem imponat quod exhibet Augustinus lib. 3. de lib. arb. c. 9. circa finem: Si enim bonum, & magnum aliquem virum hortante honestatis officio videamus ignibus quantum ad corpus attineri concremari, non hoc vocamus pœnam peccati, sed fortitudinis, & patientiæ documentum. Ergo cruciatus corporeus non est semper argumentum pœnæ peccati, sed fortitudinis, & patientiæ documentum.

xl. Ad hæc accedit illa doctrina Patrum, ex qua sect. præf. n. 27. & seq. arguebamus; quæ Augustino frequens, & familiaris est: scilicet Deum permittere peccata absque ullo dispendio justitiæ, & rectæ providentiæ propter bona, quæ vel peccantibus, vel aliis hominibus, vel ipsi Deo parere possunt. Nam æquius poterit finire afflictiones justorum, quæ non sunt simpliciter mala, & contraria virtuti, & divinæ voluntati propter similes utilitates ex eis futuras, etiam si nullum eas præcedat peccatum, sicut nullum præcedit primas permissiones peccatorum. Quod fundamentum Augustinus ut firmissimum statuit in Enchiridio, c. 11. Nec etiam Deus

Deus cum summè beatus sit, ullo modo sinevè mali aliquid esse in operibus suis, nisi usque adeò esset omnipotens, & bonus, ut bene faceret etiam de malo. similia scribit etiam c. 96. & c. 100. sine. Nec sinevè bonus mala fieri, nisi omnipotens etiam de malo facere posset bene. Quam sententiam eisdem verbis ex Augustino recipiunt Anselmus lib. de voluntate Dei post medium. Hugo victor in summa sentent. tract. 1. c. 13. longe post med.

x l. Quod clarius expressit c. 27. istius providentiæ motivum dicens esse majus bonum: *Melius enim judicavit de malis bona facere, quam mala nulla esse permittere.* Proptereaque lib. 11. de civit. c. 18. initio: *Nec enim Deus, ullum, non dico Angelorum, sed nec hominum crearet, quem malum futurum esse præcisisset, nisi pariter nosset, quibus eos honorum usibus commodaret, atque ita ordinem seculorum tanquam pulcherrimum carmen etiam ex quibusdam quasi antiteribus honestaret.* Quibus similia scribit lib. 3. de Genesi ad litteram c. ult. En laudabilis est providentia Dei miscens mala turpia bonis honestis. Ergo à fortiori erit laudabilis miscens mala tristitia dulcibus bonis. Nam sicut potest ex illorum commixtione plura bona colligere, ita potest ex istorum commixtione deducere. Aliunde autem derestabiliora sunt, & magis contraria divinæ voluntati mala peccati, quam afflictionis, & tristitiæ mala.

x l i. Confirmatur: quia Deus non solum permittit aliqua peccata propter bona illis annexa, sed etiam illa, quibus scelerati peccatores affligunt justos, propter utilitates ipsis afflictionibus adjunctas. Ergo potiori jure nullo interveniente peccato poterit ipsas afflictiones providere propter fructus ipsis annexos. Antecedens constat ex lib. de prædest. Sanct. c. 16. ubi illa verba Romanorum. 11. *Secundum Evangelium quidem inimici propter vos, sic exponit: Quid est secundum Evangelium inimici propter vos, nisi quod eorum inimicitia, qua occiderunt Christum, in Evangelio sine dubitatione profecit? Et hoc ostendit, ex Dei dispositione venisse, qui bene uti novit etiam malis, non ut ei profint vasa iræ: sed ut ipsis eis bene utente, profint vasis misericordie.* Ergo Deus utitur inimicis hominis justis, tanquam instrumento, ut ei profint inimicitia, & tribulationes, quibus ab illis vexatur. Quin imò eis tribuit potestatem vexandi, ut profectum ipsius justis operetur, ut tradit idem Augustinus in Psal. 73. illa verba. *Posuerunt signa sua signa, & non cognoverunt, sic exponens: Quid non cognoverunt? Quia non haberes in me potestatem, nisi tibi data esset desuper. Non cognoverunt, quia non ipsis honor delatus est, ut affligerent, ut caperent, vel everterent civitatem: sed impietas eorum tanquam securis Dei facta est, facti sunt instrumentum Dei.* Vides itaque impios factos instrumentum Dei, & ab eo accipere potestatem affligendi. Ergo potest esse à Deo justorum afflictio propter uberes fructus justitiæ, & gloriæ, quos ex afflictione deprehendere possunt. Nam si ad eos consequendos non cohibet Deum impietas affligentium, sed potius eam disponit in eum finem, sanè quando nullum intercedit peccatum, promptius quidem tribulationes disponet, ut eundem finem obtineat.

S E C T I O I V.

Vindicantur argumenta præcedentia à solutione Bajanorum.

x l i i. Argumenta ex doctrina Patrum, & Augustini confecta enervare possunt Bajani ca solutione, quam attigimus n. 9. scilicet ea quidem concludere, posse Deum absque peccato præcedenti subicere cruciatibus corporeis homines jam adultos, quia libertatis, & rationis usum possunt ex eis cum auxilio divinæ gratiæ plura emolumenta capere tam justitiæ præsentis, quam gloriæ futuræ: nullius tamen roboris esse, ut absque injustitiæ, & inclementiæ labe queat Deus affligere parvulos infantes omnino innocentes, qui eorum fructuum percipiendorum incapaces sunt, ob rationis, & libertatis defectum. Quo respicere videtur Augustinus lib. 3. contra Iul. c. 3. quando scribit: *Quæ utique mala sub justo, & omnipotenti Deo non irrogarentur ejus imagini, quibus malis in virtute exerceri infans ætas non potest dici, si nulla ex parentibus mala merita iraberentur.* & lib. 6. c. 21. *Vos autem negantes originale peccatum, profecto aut cogimini dicere Deum, vel invalidum, vel injustum, sub cuius potestate imago ejus in parvulis sine ullo, vel proprio, vel originali peccati merito tantis affligitur malis; non enim per hæc exercetur virtus, quod rectè de bonis hominibus majoribus dicitur, in quibus rationis est usus.* Et ex profecto ad Hieronymum scribens Epist. 28. *Deus bonus est, Deus justus est, Deus omnipotens est: hoc dubitare omnino dementis est. Tantarum ergo malorum, quæ sunt in parvulis, causa justa dicatur. Nempe cum majores ista patiuntur, solemus dicere, aut sicut in Job merita examinari, aut sicut in Herode peccata puniri. De parvulis autem quid respondeamus edisserere, si panis tantis nulla in eis sunt punienda peccata. Nam utique nulla est in illis ætatibus examinanda justitia.* Quibus satis apertè Augustinus ætatem adultam, & infantilem distinguit, & in ætate infantili injustas reputat afflictiones, quas in adultâ probat justas nullo intercedente peccato. Homines autem in ætate infantili nascuntur. Ergo nullo intercedente peccato nasci non possunt miseris corporeis obnoxii.

x l i i i. Superiora argumenta, fateor, directè, & immediatè non comprehendunt hominem justè patientem in ætate infantili, sed adulta, in qua illi ad exercitationem justitiæ, & meritum gloriæ prodesse possunt. sufficit tamen nobis in ea assumptum evincere. Primò quidem, quia Michaël Badius expresse negat etiam adultos affligi posse justè, nisi vindicetur peccatum. Secundò quia Bajanorum argumenta contendunt, nullam prorsus hominis afflictionem etiam in adultâ ætate esse posse justam, nisi peccatum præcedat, ut decursu videbimus. Tertio quia ex jure affligendi adultos innocentes deprehenditur jus affligendi innocentes parvulos, ut jam deprehendimus.

x l i v. Dividenda tamen est præsens providentia Dei ab ea, quam in hac disputatione contendimus, prorsus quidem à providentia de facto existenti distantem. De facto quidem juxta leges à Deo latas non possunt parvuli innocentes miseris corporeis sine injustitia subjacere, quia Deus promittit generi humano, à miseris corporeis immune conservare, dum immune à peccato conservaretur, qua felicitate in statu innocentæ primi Parentes ante peccatum potiti

potiti sunt: quare Deus suæ promissioni, & juri hominum ex illa parte contradiceret, ubi parvulum innocentem afflictionibus corporeis torqueret. Sub qua hypothesi arguit Augustinus contra Julianum Pelagianum ex miseris infantilis ætatis colligens originale peccatum. Alia tamen consideranda est providentia in statu, in quo nostra instituitur disputatio. scilicet ea, in qua nulla intervenit gratiosa aliqua promissio Dei, nec beneficii largitio indebita, & superaddita naturali hominis creationi, & conditioni. In ea igitur posse infantes absque injustitia Dei, etiam innocentis, molestiis corporeis nasci subiectos, colligitur ex superiori doctrina Patrum. Nam ex illa constat, Deum posse velle hominibus hæc mala, quæ simpliciter bona sunt, ubi adsit aliquis finis, seu utilitas ipsi parenti, aut universæ speciei conveniens; nam ex hac utilitate, & sine acquiratur Deo jus permittendi, & disponendi ejusmodi mala. Plures autem esse possunt utilitates, & fines, qui talem permissionem, & dispositionem divinam etiam in parvulis honestare possunt.

x l v. Primus finis est uberrimus fructus justitiæ, quem homines in adultâ ætate ex his molestiis haurire possunt. Nam ex natura rei, & juxta connaturalem providentiam natura humana, ejusdem passibilis, aut impassibilis conditionis est in ætate infantili, & adultâ; eisdem enim sensibus, eisdem qualitatibus, eodem corpore, eisdemque elementis continuo componitur, eisdemque extrinsecis agentibus, & impressionibus cingitur. Atque adeò ex natura rei, & juxta providentiam connaturalem non potest in ætate adultâ natura humana esse passibilis, nisi etiam in ætate infantili passibilis sit. At per te potest Deus justissimè in ætate adultâ hominis passibilitatem disponere propter justitiæ fructus passionibus annexos. Ergo etiam poterit eandem disponere in ætate infantili, tanquam necessariam ex natura rei ad passibilitatem adultam. Siquidem altera sine altera naturali serie providentiæ esse non potest. Molestia enim esset natura in ætate infantili impassibilis, & passibilis in adultâ. Nec obstaret, eos fructus non posse percipi in eis, qui ante adultam ætatem decedunt. Quia id contingeret pro accidens, & extra primariam intentionem Dei propter causarum secundarum occursum, quæ infantis interitum vendicarent, & præoccuparent primariam finem Dei. Quemadmodum sæpe contingit etiam nunc in variis eventibus providentiæ divinæ. Ad quam sufficit, ut tota species fruatur bono, quod ipsa intendit, licet aliqua ejus individua ad illud non perveniat, quæ aliorum miseris æquo jure subjacere possunt propter commune universalitatis, & totius speciei bonum.

x l v i. Alius finis esse potest utilitas objectiva ipsius patientis, & aliorum hominum, quibus humanæ miseræ consideratio prodesse potest. Nam licet in ipsâ ætate infantili miseriarum perpessio non prosit ipsi patienti; cæterum ea prodesse potest, & prodest objectivè tam ipsi, quam aliis, qui considerant imbecillitatem, & miseriam naturalem humanam; nam ex tali consideratione elevationem animi frangunt, & ad humilitatem moventur. Quis enim neget miserias, quibus homo recens natus involvitur, superbiam comprimere, & humilitatem fovere? Quare frequenter nos Patres hortantur eas considerare, & ipsi considerant, ut inde plures justitiæ affectus præsertim humilitatis concipiantur. Itaque etiam ipsa infantilis passibilitas confert ad perfectio-

nem, & honestatem generis humani, quam Dei providentia honestissimè, & justissimè intendere potuit.

x l v i i. Tertius finis esse potest expletio muneris causæ primæ, rectæque ordinatio, & pulchritudo providentiæ dispensantis omnia in pondere, & mensura, prout solum ferunt rerum naturæ: qualis est finis, quo Deus disponit violentas impressiones, quas aliæ naturæ corporeæ præsertim sentientis brutorum patiuntur. Nam sicut aliæ suapte conditione passibiles sunt ab aliis agentibus extrinsecis, valentibus alterare, & violentare naturalem ipsarum conditionem; ita natura humana suæ conditioni relicta sensitiva est, & passibilis ab aliis extrinsecis agentibus, quæ possunt naturali suâ activitate, & interdum libera violentas homini qualitates inferre, per quas ipsius sensus molestiam, & dolorem patiuntur. Et enim Deus ex munere causæ primæ tenetur sinere causas secundas operari juxta ipsarum virtutem, atque naturam, quin eas ad agendum applicatas, & ultimo dispositas cohibere possit, ex eoque contingunt rebus corporeis diminutiones, & corruptiones, & sentientibus animalibus afflictiones, & molestiæ, quia causæ secundæ, quibus cinguntur, & subiectæ sunt, non possunt plerumque operari, quin eis vim inferant. Eadem autem est ratio, ut natura humana ab eisdem vim, & molestiam patiatur. Ergo æquissimè poterit Deus eam homini in ætate infantili, sicut aliis animantibus, permittere.

x l v i i i. Quo pertinet doctrina, qua Augustinus diluit quæstionem, cur Deus sinat creaturas à se productas ab aliis sic pati, ut eis adimant perfectiorem, & vitam, quam ipse dedit, incorruptionemque adducant? Quippe quia ad pulchritudinem universi convenit varietas creaturarum, quarum aliæ aliis imperfectiores, & infirmiores sint, aliarumque valentiorum activitati subiectæ decedant, & aliæ succedant, eaque actione, & passione continuâ, & necessaria rerum vicissitudo pulchritudinem consticiat. Quærit enim in lib. contra Epistolam fundam. cap. 40. *Cur ergo quod naturæ Deus dedit, tollit corruptio? Quæstioni autem respondet: Non tollit, nisi ubi permittit Deus: ubi autem permittit, ubi ordinatissimum; & justissimum judicis pro rerum gradibus, & pro meritis animarum. Nam & species vocis amissa præterit, silentio perimitur: & tamen sermo noster ex præcuntium verborum decessione ac successione peragitur, & moderatis silentiorum intervallis decenter, suaviterque distinguitur: ita se se habet etiam temporalium naturarum infima pulchritudo, ut vtrum transitu peragatur, & distinguitur morte nascentium. Cujus pulchritudinis ordinem, & modos si posset capere sensus noster atque memoria, ita nobis placeret, ut defectus, quibus distinguitur, nec corruptiones vocare audeamus.* Continuoque concludit: *Non ergo in hac pulchritudine queramus, quod non accepit: quæ id est infima est, quia quod querimus, non accepit: & in eo quod accepit, laudemus Deum; qui tantum speciei bonum etiam huic quamvis infima dedit.* Itaque Deus permittit creaturas ab aliis usque ad corruptionem pati, quia id justissimum, & ordinatissimum, pro rerum gradibus judicis, nempe quia variæ sunt, atque contrariæ naturæ rerum, aliæque aliis perfectiores, atque fortiores, & continua vicissitudine mirabilem pulchritudinem constituunt, sicut voces decedentes, & subsequentes consonum sermonem & constantem formant. Simili igitur ratione justissimè, atque ordinatissimè permittere potest, ut ætas infantilis patiatur, quia ejus infirmitas subiecta est contrariis impressio-

libus agentium naturalium, quas impedire imbecillitas humana non potest, & ejus possibilitas sicut aliorum animantium cum impassibilitate corporum caelestium ad pulchritudinem universitatis maximè confert. Itaque non est querendum, cur ea ætas impassibilitatem non accipit à Deo; siquidem imperfecta est, & ejus imperfectio ad ornatum, & contentum spectat.

XLIX. Eodem respicit illa quæstio, quam excitat lib. 3. de libero arb. c. 9. *Si dixerit, non erat tam difficile, aut laboriosum omnipotenti Deo, ut omnia quæcumque fecit, sic haberent ordinem suum, ut nulla creatura usque ad miseriam perveniret. Non enim hoc aut omnipotens non potuit, aut bonus invidit.* Sic enim satisfaciunt: *Respondendo ordinem creaturarum à summa usque ad infimam gradibus justis ita decurrere, ut ille invideat, qui dixerit, ista non esset: invideat etiam ille, qui dixerit, jam illa est, & tanta est, ut adjici ei non oporteat, quia perfecta est. Qui ergo dicit, etiam ista talis esset, aut perfecta superiori vult addere, & erit immoderatus, & injustus, aut istam vult interimere, & erit malus, atque invidus. Qui autem dixerit, ista non esset, nihilominus erit malus, & invidus, cum eam non vult esse, qua inferiorem laudare adhuc cogitur.* En Deus non præcavit creaturarum miseras, diminutiones, & corruptiones, quia ordo creaturarum gradibus justis decurrens id exposcit, siquidem inæqualitas perfectionis earum aliter consistere nequit. Si enim imperfecta, & obscura stella, ut mox arguit Augustinus, accederet ad perfectionem, & claritatem solis, desineret esse stella, & multiplicaretur sol, eoque inverteretur pulcherrimus ordo caelestis, qui varietate, & inæqualitate luminum ordinatissimè constat. Similiter si hæc inferiora corpora non possent alia ab aliis pati, turbaretur ordo divinæ providentiæ, qui in mutua actione, & repassione rerum sublunarium mirabiliter elucet. Ad eandem igitur causam revocari potest hominum etiam infantium absque ullo peccato passibilitas, quia eorum natura passibilis potest, sicut aliorum corporum, & animantium pulcherrimum universitatis ordinem constituere.

L. Demum Deo non deesse justas, & rationi consentaneas causas, quibus posset infantes etiam innocentes cruciatibus corporeis obnoxios relinquere, eodem argumento ostenditur, quo superioribus usi sumus, ut adulti etiam innocentes eisdem obnoxii sint. Nam Deus justissimè providit, ut infantes nascerentur obnoxii peccato nulla eorum intercedente propria voluntate, & culpa. Ergo etiam providere potuit, ut absque ullo peccato tam proprio, quam alieno subicerentur afflictionibus corporeis. Nam longe majus malum est peccatum, quam afflictio corporea. Ergo si ad permissionem peccati parvulorum absque interventu propriæ voluntatis eorum adfuit Deo causa justissima, abesse ejus sapientiæ, atque providentiæ non potest ad permissionem afflictionis corporeæ à peccato divisæ. Si enim justæ quærelæ sint, cur Deus sinat infantes innocentes affligi? justæ quoque à fortiori quærelæ erunt, cur sinat infantes nulla eorum intercedente voluntate in fici peccato, cum id justissimè, atque facillimè posset cavere? Eligibilior enim esset naturæ humanæ status, in quo nullo intervenienti peccato malis corporeis cruciaretur, quam is, in quo peccati malo etiam absque cruciatu corporeo subjaceret. Vidimus ex doctrina Patrum in eo maximè elucere divinam providentiam, sapientiam, & omnipotentiam, quod nullum

permittat peccatum singulare hominis, quin ex illo aliquid bonum eliciat. Ergo credendum non est, permisisse generale totius naturæ peccatum inficiens omnes homines recenter natos, quin maximum inde bonum consequatur. Si igitur derogat providentiæ, sapientiæ, & omnipotentæ Dei ex tanto malo culpæ non colligere maximum aliquid bonum; quis non credat etiam eorumdem attributorum perfectioni derogare, non posse bonum aliquid colligere ex malis corporeis infantium innocentium, siquidem hæc mala comparata cum peccato fere mala non sunt, sed maxima bona.

LII. Quamvis autem hæc bona sint, consultius est relinquere sapientiæ, & scientiæ Dei, quam cogitatione nostra indagare. In operibus enim providentiæ divinæ id certum fideliter credimus, Deo non deesse ad eorum dispositionem honestissimos fines; occultum autem, quinam illi sint? Deus enim eos ad nostræ humilitatis exercitationem læpius occultavit, ut expendit Augustinus lib. 11. de Civitat. cap. 22. scribens: *Nos admonet divina providentia, non res insipienter vituperare, sed utilitatem rerum diligenter inquirere: & ubi nostrum ingenium, vel infirmitas deficit, ita credere occulta, sicut erant quedam, qua vix potuimus invenire: quia & ipsa utilitatis occultatio, aut humilitatis exercitatio est, aut elationis attritio.* Quo etiam advoco Chrysostomum lib. 1. de provid. inter med. & fin. sic monentem: *Hoc enim solum nobis persuadere debemus, omnia nobis utiliter à Deo inferri, non jam modum inquirentes, neque hujus ignoracionem graviter, vel cum mœnore ferentes.* Damascenumq; lib. 2. de fide cap. 29. sic hortantem: *Decet igitur nos, omnia mirari, laudare, & absque scrutatione acceptare, quæ sunt providentiæ opera, tametsi appareant multis injusta.* Similia lib. 1. c. 1. & dialogo contra Manichæos frequenter. Nazianzenus orat. 16. de Pauperum amore n. 43 & 45. Cyrillus lib. 3. contra Iul. inter princip. & med. Methodius serm. de Resurrectione in Collectan. ad Rom. c. 9. & alii Patres.

LIII. Sufficit igitur nobis, deprehendere ex permissione peccati parvulorum justam esse posse permissionem cruciatuum ipsorum, Deoque non defutura bona, quæ ex hac permissione, sicut ex illa posset colligere, quamvis nobis eo manifesta non sint, ut omnino satisfaciant. Quæ autem pro captu nostro investigari possunt, tria illa sunt, quæ superioribus expendimus. Quibus adde quartum, quod pleriq; tradunt, movisse Deum ad transferendū voluntates parvulorum in voluntatem Adami, ut Adamo peccante illi peccarent, nempe ostensionem dominii, quo Deus uti potest in voluntates parvulorum. Eadem enim elucere potest in eorumdem innocentium afflictione. Et quidem si Deus suo dominio utitur ad permissionem peccati, & in ea permissione conducibile bonū est ostensio talis dominii: æquiori sane jure poterit eodem uti dominio ad afflictionis parvulorum permissionem, & in tali permissione finem justum respicere ostensionem talis dominii. Et quidem si Macarius senior Hom. 15. scribit: *Deum sui juris esse, & quod vult, facit, ita ut si visum sit ei, per potentiam suam mittere possit justos in gehennam: Quis neget eidem juri, & dominio Dei posse, si velit, parvulos innocentes miseris corporeis temporalibus naturæ imbecilli ipsorum consentaneis submittere.* Nam potest pro suo dominio eos ad nihilum redigere. Ergo etiam malis temporalibus corporeis subjicere. Majus enim malum ipsorum est annihilatio, quam temporalis afflictio. De quo plura scēt. ultima.

SECTIO

SECTIO V.

Confirmantur præterita ex doctrina Augustini lib. 3. de libero arbitrio.

LIII. **V**T omnino constet, doctrinam nostram esse per omnia Augustinianam, videndum est, quid Augustinus doceat ad eam, quam nunc de parvulorum innocentium cruciatibus agimus, quæstionem. Quam moventibus Manichæis sic aggreditur lib. 3. de libero arb. cap. 23. *Hinc autem disputationi objici ab imperitiis solet quedam calumnia de moribus parvulorum, & de quibusdam cruciatibus corporis, quibus eos sæpe videmus affligi. Duo objiciunt Manichæi, & mortem, & cruciatum parvulorum, & notat, eos in objectione imperitos. De morte infantili sic opponunt: Dicunt enim, quid opus erat, ut nasceretur, qui antequam iniret nullum vitæ meritum, excessit à vita? Aut qualis in futuro judicio deputabitur, cui neque inter justos locus est, quoniam nihil rectè fecit; neque inter malos, quoniam nihil peccavit? De cruciatibus verò sic arguunt: De cruciatibus autem corporis, quibus affliguntur parvuli, quorum per ætatem nulla peccata sunt, si anima, quibus animantur, non prius quam ipsi homines esse ceperunt, major querela, & quasi misericors deponi solet, cum dicitur: Quid mali fecerunt, ut ista paterentur?*

LIV. Ad primam de morte infantium quæstionem sic Augustinus responderet: *Quibus responderetur; Ad universitatis complexum, & totius creaturæ, vel per locos, vel per tempora ordinatissimam connexionem, non posse superfluo creati qualemcumque hominem, ubi solum arboris nullum superfluo crearetur. Sed sane superfluo querere de meritis ejus, qui nihil meruerit. Non enim merendum est, ne vita esse potuerit media quadam inter rectè factum, atque peccatum: & sententia judicis media esse non possit inter præmium, atque supplicium. Secundæ verò de cruciatibus parvulorum quæstioni sic satisfaciunt continuo subnectens: Quasi possit esse innocentiæ meritum, antequam quisquam aliquid nocere possit. Cum autem boni aliquid operatur Deus in emendatione majorum, cum parvulorum suorum, qui eis chari sunt, doloribus, ac moribus flagellantur: cur ista non fiant, quando cum transferunt pro non factis erant, in quibus facta sunt: propter quos autem facta sunt, aut meliores erunt, si temporalibus incommodis emendati, rectius elegerint vivere: aut excusationem in futuro judicii supplicio non habebunt, si vite hujus angoribus ad æternam vitam desiderium convertere noluerint? Quis autem novit, quid parvulis, de quorum cruciatibus duritia majorum contunditur, aut exercetur fides, aut misericordia probatur. Quis ergo novit, quid ipsis parvulis in secreto judiciorum suorum bonæ compensationis reservet Deus? Quoniam quamquam nihil rectè fecerint, tamen nec peccantes aliquid, ista perpepsi sunt. Non enim frustra etiam infantes illos, qui cum Dominus Iesus Christus necandus ab Herode quæretur, occisi sunt, in honorem Martyrum receptos, commendat Ecclesia. Hæc ad parvulorum cruciatibus.*

LIV. Quia verò parvulorum dolores & labores nonnullam instantiam habere poterant in laboribus, & doloribus cæterorum animantium, proponit præoccupantem Manichæorum hæc de re sententiam: *Quamquam isti calumniosi, & talium quæstionum non studiosissimè examinatores, sed loquacissimè ventilatores, etiam de pecorum doloribus, & laboribus solent minus eruditorum sollicitare fidem, cum dicunt: Quid etiam pecora, vel meruerunt mali, ut tanta patiantur incommo-*

da: vel sperant boni, quia tantis exercentur incommodis? Quibus sic occurrit: Sed hæc dicunt, vel sentiunt, quia inquisitissime de rebus existimant, qui cum summum bonum, quod & quantum sit aspicere nequeant, talia volunt esse omnia, quale putant esse summum bonum: præter enim summa corpora, quæ caelestia sunt, minusque corruptioni subjacent, summum bonum cogitare non possunt: ideoque inordinatissimè flagitant, ut nec mortem, nec ullam corruptionem patiantur corpora bestiarum, quasi non sint mortalia, cum sint infima: aut ideo mala sint, quia sunt caelestia meliora. Rursus verò dolorem bestiarum à vituperio creatoris sic liberat: Dolor autem, quem bestie sentiunt, animarum etiam bestialium vim quamdam, in suo genere mirabilem, laudabilemque commendat. Hoc ipso enim satis apparet in regendis, animandisque suis corporibus, quam sint appetentes vitæ. Quid est enim aliud dolor, nisi quidam sensus divisionis, vel corruptionis impatiens? unde luce clarius apparet, quam sit illa anima in sui corporis universitate avisa unitatis, & tenax, quæ nec libenter, nec indifferenter, sed potius remittenter, & reluctanter intenditur in eam passionem corporis sui, per quam ejus unitatem, atque integritatem labefactari moleste accipit. Non ergo apparet quantum inferioribus creaturis animalibus esset appetitus unitatis, nisi dolore bestiarum. Ex quibus pro rationalibus infantium animis sic concludit: Inque ipsis rationalibus animis omnis appetitus recognitionis, quæ illa natura lætatur, & ad unitatem refert omne, quod percipit, & in errore nihil fugit aliud, quam incomprehensibile ambiguitate confundi. Omne autem ambiguum unde molestum est, nisi quia certam non habet unitatem? Ex quo apparet omnia, sive cum offendunt, vel offenduntur, sive cum delectant, vel delectantur, unitatem insinuare, atque prædicare creatoris.

LVI. Hæc omnia simul proposita volui, ut ex omnium contextu manifestum sit, Augustinum, quæstionem de cruciatibus parvulorum, in eo statu discutere, in quo nostra instituitur disputatio, videlicet in quo parvuli innocentes sint, & nullo peccato etiam originali infecti. Nam in eo movent quæstionem Manichæi nullum agnoscentes originale peccatum, & in ea suppositione arguunt providentiam Dei. Augustinus autem suppositionem factam omittens, eis satisfacere conatur. Quare nullam de peccato parvulorum propositionem miscet, nec eorum cruciatibus in vindictam peccati revocat. Quod manifestius confirmat, quod ad objectionem factam contra parvulorum mortem responderet: *Non enim metuendum est, ne vita esse potuerit media quadam inter rectè factum, atque peccatum; & sententia judicis media esse non possit inter præmium, atque supplicium.* Vbi disertè supponit, parvulorum statum in hypothese quæstionis esse medium inter rectè factum, atq; peccatum, ideoque in judicio Dei posse parvulos decedentes in eo statu collocari, qui medius sit inter præmium, atque supplicium, neque inter justos, neque inter peccatores absque remuneratione, & damnatione. Quod frustra Augustinus proponeret, si argumentum Manichæorum dilueret supponendo, & non præmittendo originale peccatum, quandoquidem prompta erat responsio, parvulos morte præventos ad damnationem pertinere, & inter peccatores locum habere. Præterea de cruciatibus differens, qui omnibus parvulis etiam non baptizatis communes sunt, illud subdubitavit: *Quis ergo novit, quid ipsis parvulis in secreto judiciorum suorum bonæ compensationis reservet Deus? Quoniam quamquam nihil rectè fecerint, tamen nec peccantes aliquid, ista perpe-*

si sunt. Si autem non excluderet statum originalis peccati, dubitare fas non erat de eo, quod Deus parvulis non baptizatis in secreto iudiciorum suorum bonæ compensationis reservaret; nec rationem reddere quia nec peccantes aliquid, ista perpessi sunt; siquidem parvulis peccato originali infectis manifestum erat, nihil bonæ compensationis à Deo reservari posse, & tanquam peccatoribus laborum passiones disponi, compensationi prorsus inutiles.

LVI. Hinc apertissimum est, Augustinum sentire etiam in casu, in quo parvuli nascerentur sine peccato, eisdem, quibus nunc, cruciatibus torqueri posse absque ullo divinæ providentiæ dispendio; siquidem etiam in hypothesi innocentiae parvulorum justos tueretur Augustinus eorum cruciatus, & calumniatores providentiæ divinæ imperitos notat Manichæos, qui iniustitiæ arguunt Deum, ejusmodi cruciatus sinentem. Ad quod stabiliendum multas rationes conficit, quas ex præmissis testimoniis deducere promptum est. Prima est, quia cum natura humana parvulorum suapte conditione cruciabilis sit, non est eorum innocentia sufficiens titulus impediendi cruciatus, quia non est innocentia meriti, sed necessitatis; quare sicut eorum ætas non potest mereri poenam, ita nec mereri potest præmium. Effet autem maximum talis innocentiae beneficium, & præmium immunitas à doloribus, quos naturaliter fert infantilis imbecillitas, atque natura. Secunda est, quia licet ejusmodi cruciatus non profint ipsis infantibus, prodesse possunt eorum parentibus, & propinquis, qui una cum illis affliguntur, & afflictione patientiam exercent, & admonentur fragilitatis naturæ, atque vitæ humanæ, ut contemnentes illam, vitam diligant æternam, omnis doloris, & interitus expertem.

LVI. Tertia est, quia forsitan afflictiones etiam ipsis infantibus innocentibus prodesse, quoniam ex beneficentia Dei sperari posset, ut pro afflictis, & cruciatis innocentia aliquid post mortem eis compensaret, ut compensasse credimus pueris ab Herode occisis. Quarta, quia sicut laudabilis est providentia Dei subdens pecora pluribus incommodis, & doloribus temporalibus, quin ea peccato aliquo meruerint; ita posset esse laudabilis, subdens eisdem miseris parvulis innocentes. Quippe dolor, quo cruciatus ferunt, commendat maximè naturam unitatis, & integritatis amantem, & divisioni renitentem. Hæc autem naturalis, & laudabilis perfectio eodem modo in natura rationali, atque in irrationali elucere potest. En sufficientes causæ, quibus iusta, atque laudabilis esse possit divina providentia relinquens parvulos innocentes cruciatibus affligi; & quod præstantius nobis est, perspicua, & aperta mens Augustini per omnia nostræ doctrinæ consentiens, ut miranda sit Baianorum temeritas, quæ illam Augustinianæ doctrinæ ex diametro contradicentem infamare ausa est.

LVI. Id magis mirandum, quod in hæc incidere Baiani, & nihil, quo ab eis se expedire potuerint, aliud invenerint, quam fateri, hæc esse suæ doctrinæ contraria, cæterum Augustinum juvenem ea incantans contra Manichæos fudisse, & jam senem adversus Pelagianos puræ naturæ architectos dimicantem emendasse, ipsummetque hallucinationem suam, & infirmitatem doctrinæ præcedentis animadvertisse, & eam ex levissima suspitione potius, quam ex opinione, quasi somniantem tradidisse, ut satis probat illa vacillantis animi phrasis; *Quis novit, quid par-*

vulis in secreto iudiciorum suorum bonæ compensationis reservet Deus? Præquam gradum promoveamus, nota ingenue lector, immodestiam, ne dicam, furorem, seu rabiem Baianorum in eos, qui suis dogmatibus contradicunt, cum nec ipsi Augustino, quem unicè Magistrum, & doctorem prædicant, professione colunt, ubi eis quoquo modo repugnat, parere velint. Quis enim non modo Catholicorum, sed etiam Hæreticorum eo audaciæ progressus est, ut scripserit, Augustinum docendo incautum, impugnano Hæreticos infirmum, levissimum, hallucinatoremque, & somniantem fuisse?

LX. Quid eos ad tantam licentiam, seu proacacitatem impulit? Ipsamet ingenua Augustini confessio, ajunt. Aperta hæc fallacia, aut ignorantia crassa est. Augustini confessionem probant. Nam Epist. 28. ad Hieronymum scribens, ad poenas parvulorum venit, proponitque: *Demonstrandum est utique, quomodo ista sine ulla sua mala causa iuste patiantur?* Nempe in illa sententia, quæ singulas animas à Deo recentes condi, & corporibus infundi statuit, quin animæ filiorum ex parentibus peccatum trahant, quam adversus Manichæos disputans in lib. 3. de lib. arb. ad eandem quæstionem supposuerat. Igitur disquirens, utrum illa solutio, quam tunc desiderat, sufficiens esset, sic præmittit: *Ego quidem de penis parvulorum, quas in hac vita patiuntur, dixi aliquid in libris illis de libero arbitrio, quod quale sit, & cur mihi in ista, quam in manibus habemus quæstione, non sufficiat, intinabo, & eum de tertio libro locum deceptum his litteris inseram.* Vbi inprimis supponit, sibi non sufficere ad tuendam in parvulorum innocentium poenis justitiam Dei, quidquid contra Manichæos in libris de libero arbitrio pro cruciatibus naturaliter sine ullo peccato contingentibus scripserat. Itaque decepto toto illo testimonio, quod n. 54. proposuimus, & in Epistola illam translato, subjicit, se aliam ex quatuor de animarum incarnatione sententiis eligere nunc velle, nempe quæ animam proli à parente peccatum trahere decernit, quia ad defendendam justitiam præcedens illa, huic opposita sufficiens non est. Sic enim ait: *Nunc verò unam volo, si possum, ratione recta eligere ex omnibus, & propterea huius ipsius, de qua nunc agimus (quæ animam creari novam, & à paterno peccato innocentem tueretur) defensionem in his, quæ commemoravi de illo libro verbis meis, attentius intueus, validam, firmamque non video.* Ecce perspicuis verbis profitetur, defensionem, quam sub illa sententia tunc adhibuerat ad justitiam ostendendam, qua animæ parvulorum tot cruciatibus etiam in hac vita plecterentur, non esse validam, neque firmam.

LXI. Inprimis pende, esto hæc conficiant, revocasse Augustinum, quidquid de poenis parvulorum in lib. 3. de lib. arb. scripserat, an ea satis sint, ut Augustinum ea hallucinatum, & levissime suspicantem, ac somniantem scripserit pronuntient Baiani, quo eorum immoderatam censendi, & carpendi libidinem cognoscas. Deinde hæc omnia inania, & fallacia sunt. Nam certum est, Augustinum etiam senem approbare quæcumque juvenis in lib. 3. de lib. arb. contra Manichæos de parvulis scripsit, præsertim de Deo à culpa, & iniustitia liberando, etiam si afflictiones parvulorum, sicut ignorantia, & difficultas essent homini naturales, & absque peccato in hærentes. Primò, quia id approbavit lib. de bono persever. quem senex exaravit, cap. 12. sic commemorans: *Sicut autem nunc, ut ostenderem gratiam Dei,*

non

non secundum merita nostra dari, secundum utrumque sensum hoc defendere malui, & secundum nostram scilicet, qui obstrictos originali peccato parvulos dicimus, & secundum Pelagianorum, qui originale negant esse peccatum, nec tamen ideo mihi est ambigendum habere parvulos, quid eis dimittat, qui saluum facit populum suum à peccatis eorum: ita & in tertio libro de lib. arb. secundum utrumque sensum restitit Manichæis, sive supplicia, sive primordia sint ignorantia & difficultas, sine quibus nullus hominum nascitur: & tamen unum eorum teneo. Ecce manifestè profiteretur Augustinus, quamvis verum sit, & fide Catholica credendum originale parvulorum peccatum, se tamen in lib. 3. de lib. arb. invictissimè restitisse Manichæis, in iis, quæ cum illis de parvulis disseruit, abstrahentem tam à sententia affirmante, quam negante originale peccatum, sicut contra Pelagianos differit statuens gratiam Dei non dari secundum merita, sive vera sit, sive falsa sententia asserens parvulos trahere à parentibus originale peccatum. Ergo etiam senex in ea persistit sententia, quæ tueretur, omnia, quæ contra Manichæos in lib. 3. de lib. arb. de parvulis sancivit, firma consistere, etiam si negetur originale peccatum. At unum illorum fuit causam dare cruciatibus parvulorum absque iniustitia, & vituperio Dei. Ergo etiam in senecta tenuit, eam dari posse seclusa fide originalis peccati. Rationem ibidem tradit: *Nam contra quas mea dirigebatur intentio, sic mihi visi sunt referendi, ut sive poena esset peccati originalis in parvulis, quod veritas habet, sive non esset, quod nonnulli errantes opinantur, nullo modo tamen, quam Manichæorum error inducit, duarum naturarum, boni scilicet, & mali permixtio crederetur.* Scilicet quia in utraque sententia, sive asserente, sive respente originale peccatum, Manichæorum error de permixtione duarum naturarum boni scilicet, & mali refelli poterat, & quidquid consequenter ab illis asserbatur, qualis erat causa cruciatuum parvulorum innocentium, quam in eam permixtionem naturarum revocare volebant.

LXII. Secundò, quia si asserta in lib. 3. de lib. arb. alicubi emendanda ab Augustino erant, maximè in libris Retract. At in eis libris nulla est eorum correctio, sed potius approbatio. Nam lib. 1. c. 9. sic habet: *Quamvis ignorantia, & difficultas essent hominis primordia naturalia, nec sic culpandus Deus, sed laudandus esset, sicut in eodem 3. lib. disputavimus.* En hic probam censet doctrinam in libris de libero arbitrio assertam de ignorantia, & concupiscentia naturalibus, & absque peccato homini convenientibus, ejusque probationem refert tanquam validam, & firmam in librum 3. de lib. arb. ubi una cum disputatione de parvulorum cruciatibus homini naturalibus differuit de ignorantia, & concupiscentia eorumdem, omnes miserias naturæ humanæ complectens. Ergo in hoc etiam Retractationum libro validam, & firmam tradit disputationem, & probationem de poenis naturalibus parvulorum confectam in lib. 3. de lib. arb. In ea autem disputatione objicitur à Manichæis calumnia contra providentiam, & justitiam Dei, & ab Augustino refellitur, Deique potius laudandus, quam vituperandus asseritur. Ergo in poenis parvulorum innocentium perpetuo sentit Augustinus, Deum esse innocentem, & à vitio, & vituperio alienum.

LXIII. Nec refert, Augustinum in eo libro contra Manichæos contendere, Deum esse inculpabilem, & à peccatis hominum remotissimum, etiam

si ignorantia, & difficultas sint homini naturales. Nam etiam simul niteretur ostendere, Dei providentiam esse ab omni calumnia, & iniustitia alienam in creatione hominum malis naturæ absque peccato subjacentium. Quoniam Manichæi, ut conficerent suam duarum naturarum boni, & mali commixtionem, & in eam omnia naturalia mala, quæ parvuli patiuntur, revocarent, calumniabantur providentiam Dei, & iniustitiæ arguebant, quod parvulos innocentes malis naturalibus ignorantiae, & concupiscentiæ, nec non afflictionibus corporeis subjiceret; quia absque ea commixtione putabant non posse ea mala hominibus obvenire. Augustinum verò in ea disputatione contendere absque tali commixtione posse cum innocentia hominis componi miserias naturales, constat ex testimonio citato n. 61. ex lib. de bono persever. c. 12. Quod etiam c. 11. expresserat dicens: *Quamvis ergo in lib. 3. de lib. arb. ita de parvulis disputaverim, ut etiam si verum esset, quod dicunt Pelagiani, ignorantiam, & difficultatem, sine quibus nullus homo nascitur, primordia non supplicia esse naturæ, vincerentur tamen Manichæi, qui volunt duas boni scilicet, & mali coæternas esse naturas; Nunquid ideo fides in dubium vocanda, vel de se vendenda est, quam contra ipsos Pelagianos Catholica defendit Ecclesia, quæ asserit originale esse peccatum?* Ecce scriptus Augustini est, cum adversus Manichæos disputat, sive vera sit, sive falsa sententia de peccato originali parvulorum, posse absque commixtione duarum naturarum hominem miseris naturalibus subjacere. Cæterum adversus Pelagianos differens censet, non omitendum originale peccatum, quia præcipua cum illis disputatio erat de ipso originali peccato, illudque parvulos contrahere ex miseris ipsis naturæ juxta præsentem providentiam deprehendebat.

LXIV. Itaque ratio, ob quam cum Pelagianis confligens non abstrahit ab omnibus quatuor de incarnatione animæ sententiis, à quibus dimicans cum Manichæis abstraxit, ea est, quia Pelagianorum error non ferebat, peccatum originale prætermittere, siquidem tota cum eis conflictatio de peccato originali fuit, præsertim in ea Epist. 28. quæ nobis objicitur. Sic enim Augustinus suam Hieronymo quæstionem proponit: *Quæro, ubi contraxerit anima reatum, quo trahatur in condemnationem, etiam infantis morte præventi, sicut per sacramentum, quo etiam parvuli baptizantur, Christi gratia non subvenit? Non enim es ex illis, qui modo novo quadam garrive coeperunt, dicentes nullum reatum esse ex Adam tractum, qui per Baptismum in infante solvatur.* Aliisque in eadem rem interpositis iterum quæstionem movet: *Doce ergo, quæso, quod doceam, doce quod teneam, & dic mihi: si anima singulatim in singulis nascentibus sunt, ubi in parvulis peccent, ut indigeant in sacramento Christi remissione peccati, peccantes in Adam, ex quo caro est propagata peccati.* Cernis, totam disputationem ab Augustino moveri de originali peccato parvulorum, supposita una ex quatuor de incarnatione animæ sententia, quæ singulas animas à Deo novas condi, & corporibus infundi decernit. In hac igitur disputatione cum Pelagianis inita ægrè potuit Augustinus peccatum originale præterire, sicut cum Manichæis differens præterivit. Quare Augustinus nulla ratione credendus est, in hac Epistola correxisse quidquid in libris de lib. arb. cum Manichæis confligens de miseris parvulorum scripsit, quod in ea sententiæ de originali peccato in-

hæreat, cui non adhæsit in libris de lib. arb. siquidem utrobique non idem finis, nec eadem disputationis intentio fuit.

LXV. Quod manifestum confirmo ex his, quæ testimonio nobis objecto subnequit: *Sicut enim paulo ante commemoravi, quæcumque illarum de anima incarnatione quatuor opinionum vera esset, inculpam substantiam creatoris, & a nostrorum peccatorum societate remorsissimam nitebar ostendere. Et idò quæcumque illarum veritate posset convinci, & repudiari, ad curam intentionis meæ, quam tunc habebam, non pertinebat: quandoquidem cunctis diligentiore disputatione discussis, quæcumque illarum recte vinceret cæteras, me securissimo fieret, quando etiam secundum omnes id, quod agebam, invidiam persisterem demonstrabam.* Quibus etiam hic disertissime approbat, rectè se in ea disputatione vicisse Manichæos, & demonstrasse quidquid probandum assumpserat in quacumque quatuor illarum opinionum, atque aded etiam in illo, quæ animas novas, & innocentes à Deo creati statuit. Quæ igitur ratione nunc emendare creditur Augustinus, quod à se tunc invicta ratione demonstratum, apertè profitetur?

LXVI. At obijcitur, continuo subungere, se unam ex illis quatuor opinionem nunc contra Pelagianos eligere velle, quippe illam, quæ adfruit animas filiorum peccatum à Parentibus trahere, quia defensionem in eis, quæ commemoravit de illo libro verbis attentius intuens, validam, firmamque non videt. Sed nihil refert. Tum quia hujus disputationis cum Pelagianis subjectum distans prorsus erat à subjecto illius disputationis, quam cum Manichæis conferuit. Nam, ut vidimus, in id præcipuè dirigebatur ejus cum Pelagianis intentio, ut exponeret, & statueret originale parvulorum peccatum ex parentum generatione contractum. In hac autem disputatione non poterat ex opposita sententia quidquam validè confirmare. Cum Manichæis autem alius fuit disputationis scopus, nempe Deum esse nostrorum peccatorum expertem, & naturam humanam esse à commixtione boni, & mali alienam. Quem convincere poterat, etiam si ultro daret, animas à Deo conditas nullo infici originali peccato. Tum etiam quia ex verbis, quæ ex lib. 3. de lib. arb. retulit, non repellit omnem defensionem cruciatuum, quos parvuli patiuntur, sed eam tantum, quæ ex eorum compensatione à Deo post hanc vitam reservata defumitur, quod ea defensione uti contra Pelagianos non poterat, siquidem parvulos non baptizatos ad damnationem pertinere ratione originalis peccati contendeat. Præter eam autem defensionem alias tunc exhibuit, ut expendimus n. 56.

LXVII. Ratio ab Augustino immediatè subjuncta, ut eam defensionem validam, firmamque non videat, satis demonstrat. Quæ est hujusmodi: *Nam velut firmamentum ejus illud est, quod ibi dixi: Quis autem novit, quid parvulus in secreto judiciorum suorum bonæ compensationis reservet Deus? sed hoc non immerito dici video de his, qui vel pro Christi nomine tale aliquid etiam nescientes patiuntur, vel sacramento Christi jam imbuti sunt. Nunc autem cum ista questio non possit absolvi, nisi etiam de his parvulis respondeatur, qui post gravissimos cruciatus sine sacramento Christianæ societatis exprant, quæ circa eos compensatio cogitanda est, quibus insuper, & damnatio præparata est?* Itaque solam illam defensionem ex lib. 3. de lib. arb. rejicit, quæ cruciatus parvulorum in compensationem futuram Dei revocavit, quia tunc non erat

questio de parvulorum damnatione ratione peccati originalis futura, etiam eorum, qui absque Baptismi sacramento decedunt, ut mox expendit subjiciens: *Non tamen de damnatione eorum parvulorum, qui sine Baptismo ex hac vita emigrant, tunc aliquid dicendum putavi, quia non quod nunc agitur, agebatur.* scilicet de peccato, quod ex parentibus trahunt. Quare licet in hac cum Pelagianis disputatione contemnat ea, quæ parvuli patiuntur, similiter tamen contemnere originale eorum peccatum, nefas judicat subdens: *sed ut omittamus, & contemnamus ea, quæ brevi tempore patiuntur, numquid similiter contemnere possumus, quod per unum hominem mors, & per unum hominem resurrectio mortuorum?* Ergo totius Augustini labor in hac cum Pelagianis controversia præcipuè dirigitur in faciendum originale parvulorum peccatum, atque aded in eam de incarnatione animarum eligendam sententiam, quæ huic peccato non repugnet; à quo longè aberat labor cum Manichæis susceptus. Mirum autem non est, ad conclusiones diversas assumi principia diversa, & quod uni probandæ inutile est, alteri convincendæ prodesse. Quare tandem non est censendus corrigere Augustinus cum Pelagianis disputans, quæ dimicans cum Manichæis asseruit; sed ea principia, quibus ad convincendos Manichæos usus est, repudiare utilia ad Pelagianos refutandos. Itaque firma, & rata consistunt ea omnia quæ in probationem nostræ sententiæ ex libro. 3. de lib. arb. pronulimus n. 53. & seq.

LXXIX. Nec refert, in dissertatione ejus Epistolæ cum Pelagianis inita, ad tuendam justitiam Dei in pœnis parvulorum recurrere Augustinum ad originale peccatum, imò originale peccatum ex ipsis pœnis arguere, quasi Deus injustus sit, si parvulos innocentes cruciatibus corporeis affligat. Quoniam tota Augustini concertatio cum Pelagianis teritur juxta sacræ scripturæ, & providentiæ supernaturalis nunc præsentis sanctitas leges, quæ totam de originali peccato dispositionem, atque doctrinam continent, & à Pelagianis accipiuntur, & colantur. At juxta illas certa fide credendum est, non posse parvulos justè cruciatibus corporeis torqueri absque præcedenti peccato, quia primo homini, & in eo posteris promissio à Deo facta fuit de non subjicendis parvulis tot miseriarum cumulo, nisi peccato primi parentis infecti nascerentur, ut præmissimus n. 44. Cum Manichæis autem ab eis legibus abstinent, & quia Manichæi sacræ scripturas præsertim veteris testamenti non admittebant, & quia ad eos refellendos ejusmodi leges, & scripturæ necessariæ non erant. Quam rationem indicavit Augustinus lib. 1. retract. c. 9. præsentem disputationem seorsim à peccato originali, sicut in lib. 3. de lib. arb. cum Manichæis dirimens, & verbis n. 62. adductis adjiciens: *Quæ disceptatio contra Manichæos habenda est, qui non accipiunt scripturas sanctas, in quibus originale peccatum narratur. Contra Pelagianos autem hoc defendendum est, quod utraque scriptura commendat, quam se accipere profitentur.* Itaque in hac controversia contra Manichæos usus Augustinus non est scripturis, & legibus pro originali peccato latis, quia eas non accipiunt: contra Pelagianos autem eis inhæret, quia eas accipere profitentur. Ergo juxta illas solum cum Pelagianis injustas censet parvulorum innocentium pœnas, quas illis seclusis cum Manichæis justas defendit.

S E-

SECTIO VI.

Proponuntur, & refelluntur argumenta Bajavorum contra miseras homini naturales ex ordine universitatis, & vi legis æternæ confecta.

LXXIX. Postquam demonstratum jam est, posse hominem absque peccato miseris corporeis cruciari, expendenda sunt argumenta, quibus Bajani oppositum tanquam dogma Augustinianum, & catholicum adstruere nituntur. Ut autem Bajavorum inconsequentiam, & inanitatem teneas, adverte, eos cum Augustino tandem admisisse miseras corporeas soli repugnare innocentie parvulorum, non verò adultorum, ut vidimus n. 9. & 42. cæterum argumenta eorum probare tales miseras etiam cum adultorum innocentia pugnare. Conficiunt omnia ex testimoniis Augustini, multitudine potius obruentibus lectorem, quam pondere convincentibus rem. Ex quibus ea tantum promemus, quæ majoris momenti sunt, ut eorum explicatio cæteris aliis in eandem rem cumulatis præluceat.

LXX. Primò obijcitur, contra ordinem universitatis, & legem æternam Dei esse, ut misera peccata præcedat. Nam lib. 3. de lib. arb. c. 9. sic tradit Augustinus: *Si peccatis animarum detractis miseria perseverat, aut etiam peccata præcedit, rectè deformari dicitur ordo, atque administratio universitatis.* Ecce ordinem universitatis deformatum, si misera peccata præcederit. Porro hic ordo non est alius, quam lex æternæ Dei, contra quam esse miseriam sine peccato præcedenti profiteretur Augustinus lib. 1. de lib. arb. c. 6. dicens: *Lex, quæ summa ratio nominatur, cui semper obtemperandum est, per quam mali miseriam, boni beatam vitam mereantur, quæ denique sit, ut non possit aliquando injustum esse, ut mali misere, boni autem beati sint.* Si lege æternæ injustum esse non potest, ut boni beati sint, profecto justum esse non potest, ut sint miseri.

LXXI. In hac necessaria connexionem miseriæ cum peccato nititur argumentatio, quæ Augustinus ex pura ratione naturali cum Pelagianis, Manichæis, & infidelibus disputans ex hoc ipso quod miseria qualiscunque in creatura rationali reperitur, mox peccatum necessario antecessisse, concludit. Hinc in Psalm. 38. *Vide me in malis, video me in pœna, & apud te non video iniquitatem. si ergo ego in pœna sum, & apud te iniquitas non est: nome restat, ut pro iniquitate erudias hominem?* Quod idem est, ac si diceret, impossibile est, ut ego in pœna sim, nisi iniquitas mea commoverit. Quæ ratione lib. 7. confess. c. 3. causam pœnarum colligit esse culpam: *Quod in vitis facerem, pati me potius, quam facere videbam, & id non culpam, sed pœnam esse judicabam, quæ me non injustè plecti, te justum cogitans cito fatebar.* Itaque ex passione deprehendebat pœnam, quæ justè plecteretur culpa.

LXXII. Inprimis respondeo. Huic argumentum tenentur satisfacere etiam Bajani. Nam ipsi fatentur, miseras corporeas non arguere peccatum adultorum, sed parvulorum, quia possunt adulti laboribus corporeis vexari, quamvis justis, & innocentes sint, propter exercitationem justitiæ, & incrementum gloriæ. Hoc autem argumentum pro-

bat, miseras etiam adultorum non posse cum eorum innocentia componi, siquidem concludit, nullum esse posse miserum, quin præcesserit peccatum, omnemque miseriam hominum cum antecedenti peccato esse connexam. Deinde ad hujus, & aliorum argumentorum solutionem nota, multiplicem esse miseriam. Alia est miseria simpliciter, quæ beatitudini simpliciter opponitur, sive ei, quæ in hac vita per conjunctionem, & adhesionem cum Deo, medio vinculo charitatis haberi potest, sive ei, quæ in alia per possessionem summi boni, media visione intuitiva Dei; & hæc est miseria, & malitia ipsius peccati. Alia est miseria secundum quid, quæ cum felicitate simpliciter potest componi, ad eamque habendam, & augendam conferre, quales sunt labores, & cruciatus corporei, qui propterea à Patribus Ecclesiæ inter bona simpliciter numerantur, ut vidimus n. 14. & seq. Rursum alia est miseria naturalis, alia pœnalis. Miseria naturalis est malum, quod naturæ ex ipsius imperfectione naturali, vel ex concursu naturali aliorum agentium contingit; qualis est brutis mors, ægritudo corporis. Pœnalis est, quæ nobis ratione peccati præcedentis inhæret. Item miseria pœnalis alia est necessaria, quæ ab ipso peccato seungi non potest, ut privatio gratiæ, inimicitia cum Deo, remorsus conscientiæ, inclinatio ad peccandum, & alia hujusmodi, quæ sive propriè, sive impropiè inter peccati pœnas computantur, & miseriæ propriè sunt homini ratione peccati inhærentes. Alia est contingens, quæ à peccato divisibilis est, & solo arbitrio judicis vindicantis peccatum afficit peccatorem, quales sunt cruciatus inferni, & in hac vita plures ætumnæ à Deo in vindictam peccatorum dispositæ.

LXXIII. Nota secundo, controversiam nostram cum Bajanis non esse de miseria simpliciter opposita felicitati simpliciter; quia cum ea indistincta sit ab ipsa malitia peccati, indubitatum est, talem miseriam absque peccato esse non posse. Item contentionem nostram non esse de miseriis necessario annexis peccato, quia certum est, eas non posse hominem experiri, quin peccatum præcedat, siquidem necessario sunt effectus peccati. Rursum extrinsecus controversiam esse, miseras pœnales, quæ pœnales sunt, sive necessario, sive contingenter sequantur peccatum, non posse hominem torquere, quin præcesserit peccatum, quia omnis punitio, & pœna; alicujus peccati pœna est, ut Augustinus testatur lib. 3. de lib. arb. c. 18. *omnis pœna, si justa est, peccati pœna est, & supplicium nominatur.* Itaque nostra disceptatio solum contendit, an cruciatus corporei ex eis miseriis sint, quæ inter naturales recensentur, & inter eas pœnales, quæ contingentes sunt, & à peccato divisibiles? Quod objecta Augustini testimonia non dirimunt, cum de miseria solum in genere, & non in specie de corporeis cruciatibus, & malis sermonem contineant.

LXXIV. Igitur respondeo. Primum Augustini testimonium ex lib. 3. de lib. arb. c. 9. quod exprimit, miseriam, quæ peccata præcedit, deformare ordinem universitatis, de sola miseria pœnali differit, & non de cruciatibus corporeis, de quibus nos differimus. Præmisserat enim Augustinus: *Si etiam differencias animarum cogites, in quibus hoc quoque invenies, ut miseriam, quam doles, ad id quoque valere cognoscas, universitatis perfectioni, nec illæ desint animæ, quæ misere fieri debuerunt, quia peccatrices animæ esse voluerunt.* En anima misera dicitur ad per-

S 4

fectio-

fectionem universitatis pertinere, quia animæ peccatrici debetur miseria, qua plectatur. Item subiungit: *Turpi affectioni peccati propterea pœnalis adhibetur, ut ordinet eam, ubi talis esse, non turpe sit, & decori universitatis congruere cogat, ut peccati dedecus emendat pœna peccati.* De illa igitur sola miseria loquitur, quæ pœnalis est, & nisi in pœnam, & emendationem peccati non existeret, quia talis miseria subsequens peccatum ad universitatis decorem, antecedeas verò ad ejus deformitatem confert. Num autem ejusmodi sint afflictiones corporeæ, nullum est in Augustini testimonio verbum. Imo oppositum conficiunt verba, quæ paucis interjectis subdit: *Si enim bonum, & magnum aliquem virum hortante honestatis officio, videamus, igitur quantum ad corpus atque tenet concremari, non hoc vocamus pœnam peccati, sed fortitudinis, & patientiæ documentum, eumque magis diligimus, cum fœdissima corruptio corporea membra ejus absumat, quam si nihil hujusmodi pateretur. Miramur quippe, animi naturam mutabilitate corporis non mutari. At verò crudelissimi lavonis membra cum tali supplicio confici aspiciamus, approbamus ordinem legum. Ornant ergo ambo illa tormenta, sed ille merito virtutis, iste peccati.* Ecce virum proponit bonum cruciatibus corporeis afflictum, quin ejus perpeffio decorem universitatis dehonestet, quia in ea non est pœna peccati, sed documentum fortitudinis, & patientiæ; simulque scelestum hominem ejusdem cruciatibus oppressum, in quo pœna peccati pulchritudinem universitatis ornat. Atque ad eò cruciatus corporeos inter eas miseras non computat, quæ pœnales necessario sunt, & à peccato præcedenti dividi nequeunt.

LXXV. Secundum testimonium ex lib. I. de lib. arb. c. 6. solum evincit, justum perpetuo esse, ut mali sint miseri, & boni beati, & nunquam injustum. Ex quo non sequitur, injustum fore, ut boni afflictionibus corporeis crucientur; quia hæc afflictiones non sunt simpliciter, sed secundum quid miseriæ, quandoquidem componuntur cum beatitudine simpliciter hujus vitæ, quæ in dilectione Dei sita est, & ad eam nec non ad beatitudinem æternam maxime conferunt. Quis enim miserum absolutè dicat eum, qui pro Dei nomine, & ex vera ipsius charitate, sive martyrium, sive alios voluntarios cruciatus perpetuit? Justitiæ enim, & beatitudini iustorum solum opponitur miseria peccati, aut pœnalis miseria annexa peccato, non vero miseria naturalis, aut voluntaria, quæ justitiam exercet, & beatitudinem auget.

LXXVI. Cætera testimonia ex pœna concludunt culpam, vel quia pœna formaliter accipitur pro supplicio peccati, vel quia materialiter tantum accepta, conclusio, & illatio culpæ non est physica, seu logica, quæ connexionem inevitabilem vendicat, sed moralis, & mysticæ humilitatis propria, quæ ex sola contingentiâ, & possibilitate rei fieri potest; quia humilitas inclinatur ad persuadendum justis, omnes molestias involuntarias, & necessarias, in vindictam alicujus peccati, sive manifesti sive occulti sibi disponi à Deo. Quod licet fas sit credere humilibus, potest tamen contingere, ut fallantur, & Deus eos cruciatus provideat propter solam exercitationem justitiæ, & incrementum gloriæ absque ullius vindictæ peccati. Itaque Augustini discursus suam ex afflictione culpam colligens, in ejus humilitatem, & non in connexionem necessariam culpæ cum tali afflictione referendus est.

SECTIO VII.

Bajanorum argumenta ex vi divinæ providentiæ.

LXXVII. **R** versus divinam providentiam lædi, si homo absque culpa temporalium afflictionum jugo probationibus, ex Augustini doctrina contextis; quibus, ajunt, rem istam adversus Gentiles, Manichæos Pelagianos, & ignorantem catholicos differentem Augustinum manifestissimè consecisse. Igitur cum Platonis de causâ miseriæ quorundam Angelorum differens, quos ipsi bonos quidem, tamen miseros esse fateri cogebantur, sub Dei providentiâ nullam aliam esse, nisi malitiam, sic concludit lib. 9. de civit. c. 13. *Porro quia providentiâ summi Dei, sicut etiam ipsi faterentur, non fortuita temeritate regitur mundus, nunquam esset istorum æterna miseria, nisi esset magna malitia.* Ecce Deo mundum gubernante, nec Dæmones miseros esse posse adversus Platonis discernit, nisi malitia magna præcesserit; quia divinæ providentiæ repugnat, ut quisquam absque culpa miser sit.

LXXVIII. In primis rogo Baianos; an hoc argumentum concludat, divinæ providentiæ contradicere, homines adultos fieri miseris obnoxios absque ipsorum culpa? Nam si id non evincit argumentum, tenentur ipsi respondere, siquidem hi Dæmones non parvulis hominibus, sed æquiori ratione adultis libertate, & ratione utentibus pares sunt. si vero id etiam de adultis conficit, qua consequentia Baiani ab hac disputatione, & sua assertione excludunt adultos, & in eam solos infantes venire profitentur? Igitur aut hoc argumentum nullius roboris est, aut nulla est doctrinæ Baianæ consequentia. Deinde respondeo. Augustinus non deprehendit, malitiam ex miseria temporalis Dæmonum, de qua nos differimus, sed ex miseria æterna, de qua nos quoque nunc sentimus, providentiam Dei lædi, si cuiquam, sive homini, sive Angelo disponatur absque culpa. Nam id eò juxta providentiam ordinariam, & connaturalem reipublicæ rationalis justum asserimus, hominem innocentem miseris opprimi, quia talis oppressio potest procedere ad meritum felicitatis æternæ. Si autem miseria, & infelicitas æterna est, non potest ejus æternitas ad consequentiam felicitatis, & beatitudinis conferre, siquidem miseria non potest cum felicitate, & beatitudine componi. Quare in ejus testimonii commentarium Ludov. Vives sic habet: *Hic verò injustissimus esset, si innocentem æterno mœrore sineceret afflicti. Nam ad tempus affligi bonum hominem etiam ex benignitate est, ut sit cur copiosius donent, & beatior tanto fiat, quanto plura est perpeffus adversa, propter sempiternam beatitudinem.* Itaque perpeffio æterna iustorum potest esse contra providentiam Dei, quamvis temporalis non sit, quia temporalis potest ad æternam beatitudinem conferre.

LXXIX. Secundò objiciunt; quia Augustinus de causâ mali cum Manichæis ex pura ratione naturali differens ex eadem divinæ providentiæ consideratione sic colligit lib. I. de lib. arb. c. 1. *Quamobrem si nemo injuste pœnas luit, quod necesse est credamus, quandoquidem divina providentiâ hoc universum regi credimus, illius primi generis malorum (id est culpæ) nullo modo, hujus autem secundi auctor est Deus.* Nempe illius

illius mali, quo dicitur aliquid pati. Ergo divinæ providentiæ contrarium est, ut malum patiamur pœnæ, quin præcedat malum culpæ, ut ibidem latius expressit. Item lib. 3. cap. 18. cum difficultatem rectè agendi magnum creaturæ rationalis malum dixisset, & ejus voluntati contrarium, sicut pœna solet, nullo modo sine peccato talem pœnam ei accedere potuisse, ea ratione probat: *Pœnam istam esse quis dubitet? omnis autem pœna, si justa est, peccati pœna est, & supplicium nominatur: si autem injusta est pœna, quoniam pœnam esse nemo ambigit, injusto aliquo dominante, homini imposta est. Porro quia de omnipotentia Dei, & justitiâ dubitare dementis est, justa hæc pœna est, & pro peccato aliquo penditur. Non enim quisquam injustus dominator, aut surripere hominem potuit velut ignorante Deo, aut extorquere invito tanquam invalidiori, vel terrendo, vel confliendo, ut hominem injusta pœna cruciaret. Quibus Augustinus ostendit, cum attributis divinæ providentiæ, omnipotentia scilicet, scientia, atque justitiâ componi non posse, ut absque peccato pœnæ istæ in humanum genus irreferret. Cum ergo nihil superesset, quod responderi posset, sic claudit: *Relinquitur ergo, ut hæc justa pœna, de damnatione hominis veniat.**

LXXX. Etiam hoc argumentum inconsequentiam Baianorum probat; quia non solum parvulos, sed etiam adultos comprehendit, non posse pœnis ullis affligi, nisi reos alicujus peccati, siquidem adultorum pœnæ sunt, quæ in argumento objiciuntur. Ergo respondeo. Augustinus clarissimè in eis locis pœnam accipit formaliter, prout est supplicium, & vindicta culpæ. Quia ratione indubitatum est, pœnam esse non posse absque culpa, & providentiam vindicantem Dei lædi, si innocens puniatur. Augustinus de pœna formalis utrobique loqui, manifestum est. In primo quidem testimonio: tum quia pœnas luere non congruit civis patienti, sed delinquenti: tum quia Augustinus præmiserat: *Si Deum justum fateremur, ut bona præmia, ita supplicia malis tribuit; quæ utique supplicia patientibus mala sunt. Quamobrem si nemo injuste pœnas luit, &c.* Ergo de pœnis differit, quæ supplicia sunt. Supplicia autem non sunt quævis mala, sed quæ in vindictam peccati infliguntur, sicut præmia ea tantum bona sunt, quæ in remunerationem meritorum rependuntur.

LXXXI. In secundo testimonio cæcus est, qui non videat, de ea tantum pœna fermonem esse, quæ correlativa est culpæ, cum ipse Augustinus id exprimat dicens: *Omnis autem pœna, si justa est, peccati pœna est, & supplicium nominatur.* Nec difficultatem, & ignorantiam, de quibus ibi differit, colligit esse formaliter pœnam, præcisè quia sunt naturæ mala, sed quia homini persistenti in justitiâ primò accepta convenire non poterant, atque adeò quia mala sunt ratione peccati inhærentia. Sic enim præmittens ea, quæ ex ignorantia, & concupiscentiâ fiunt, scribit: *Hæc omnia hominum sunt ex illa novis damnatione venientium: nam si non est ista pœna hominis, sed natura, nulla ista peccata sunt. Si enim non receditur ab eo modo, quo naturaliter factum est, ea quæ debet facit, cum hæc facit. Si autem bonus homo esset, aliter esset: nunc autem quia ita est, non est bonus, nec habet in potestate, ut bonus sit, sive non videndo qualis esse debeat, sive videndo, & non valendo esse qualem debere esse se videt: pœnam istam esse quis dubitet?* En concludit, ignorantiam, & difficultatem esse pœnam peccati, quia si homo non recederet peccando ab eo bono, in quo primum conditus est, non esset talis, qualis nunc est, ignorans, &

non valens ea agere, quæ justitiæ congruunt. Testimonioque objecto interposito subdit: *Illæ est enim peccati pœna justissima, ut amittat unusquisque bonum, quo bene uti noluit, cum sine ulla posset difficultate si vellet: & qui rectè facere cum posset, noluit, amittat posse cum velit.* Itaque hæc mala pœnalia esse decernit, non solum quia mala sunt, sed quia à Deo justo iudice in vindictam peccati sunt decreta.

LXXXII. Tertio cum Pelagianis confligens ex divinæ providentiæ, & attributorum ejus consideratione arguit, non posse tot miseris affligi homines, nisi peccata promeruerint. Sic contra Julianum lib. 1. oper. imperf. fol. 50. *Nisi forte tibi in hæc questione laboranti Deus justus quidem, sed infirmus quodammodo subvenire poterit, qui suis imaginibus, ne innocentes gravi jugo miseriæ premerentur subvenire non potuit; ut eum dicas, voluisse quidem, quia justus est, sed non potuisse, quia omnipotens non est. Atque ita de his angustiis exeat, ut fidei caput perdat. Deus igitur tuus in tot, & tantis malis, quæ parvuli patiuntur, aut justitiam, aut omnipotentiam, aut ipsam curam rerum humanarum est perditurus. Quolibet autem istorum dixeris, vide, quid egeris.* Ergo absque dispendio omnipotentia, justitiæ, aut providentiæ Dei non possunt parvuli innocentes, tot, ac tanta mala pati. Similiter lib. 4. contra Iul. c. ult. postquam recensuit mala, quibus homines à prima nativitate usque ad obitum obnoxii sunt, & Philosophorum opiniononem explodit arbitrantium, ea ob aliqua scelera in vita superiore ab animabus separatis perpetrata contingere, concludit: *Quid igitur restat, nisi ut causa istorum malorum sit, aut iniquitas, aut omnipotentia Dei, aut pœna primi, veterisque peccati? sed quia nec injustus, nec impotens est Deus, restat, quod non vis, sed cogereis confiteri, quod grave jugum super filios Adam à die exitus usque in diem sepulture non fuisset, nisi delicti originalis meritum præcessisset.* En adigit Julianum, ut fateatur, Deum, aut impotentem, aut injustum esse, si homines absque merito originalis peccati in statu quodam puræ naturæ tam grave miseriarum jugum subeant.

LXXXIII. Respondeo Augustinus arguit contra Pelagianos, violari providentiam, justitiam, aut omnipotentiam Dei, si homines premantur miseriarum jugo absque peccato, insistentibus legibus providentiæ supernaturalis præsentis, quibus Deus mala corporea à prima hominis institutione ablegavit, & ablegata decrevit, donec ea peccato aliquo mereremur. His enim legibus suppositis non possunt homines ea mala subire innocentes, absque violatione divinæ providentiæ, omnipotentia, aut justitiæ, quia sic ea in gentis humanæ absque præcedenti peccato irrepere non possunt, nisi deficientè Dei providentiâ, omnipotentia, aut justitiâ.

LXXXIV. In ea quidem hypothesi Augustinum arguere fateri debent ipsi Baiani; quia argumentum Augustini complectitur mala, quæ homines patiuntur, non solum in ætate infantili, sed etiam adulta, quippe grave jugum super filios Adam impostum à die exitus usque in diem sepulture, ut postremum testimonium refert. Baiani autem ingenuè fatentur, & docent, cruciatus in ætate adulta affligentes hominem non esse argumentum peccati præcedentis, quia in ea ætate possunt absque præcedenti peccato cruciatibus affligi. Præterea id ostendimus uberius progressu. Nunc sufficiat id indicasse Augustinum ad postremum testimonium præmittendo: *Non aliquid diabolus, quod ad naturam hominis pertinet*

net, condidit, sed quod Deus bene condiderat, peccati persuasione violavit. Ita ut illo vulnere, quo factum est per duorum hominum liberum arbitrium totum genus claudicaret humanum. Ecce circumstat sensus tuos miseria generis humani. En supponit hominem à Deo bene conditum absque tali miseria, & idèd in diabolium persuadentem peccatum primorum parentum, cam in ejus posteros intrusam, refert.

LXXXIV. Quartò omnes Catholicos instruens docet, nullo modo posse malorum causam, quibus homo innocens opprimitur, Deo tribui sine læsione potestatis, vel justitiæ, vel providentiæ ejus. Ita ferm. 139. de temp. cap. 3. *Malorum omnium nostrorum causa peccatum est. Non enim sine causa homines mala ista patiuntur. Iustus est Deus, omnipotens est Deus, nullo modo ista pateremur, si non mereveremur.* Item lib. 83. quæst. q. 24. cum mundum regi providentia, & non casu constituisset, subdit: *Deus quovis homine optimo, atque iustissimo longe melior, & justior est. Iustus autem regens, & gubernans, nullam penam cuiquam sine merito infligi, nullum præmium immerito dari. Meritum autem pœnæ peccatum, & meritum præmii rectè factum.* Vberius quæst. 82. cum enim eorum prolulisset querimoniam, qui bonos affligi, moleste ferunt, & varias variorum causas percurrisset, veniens ad eos, qui Deo sic ordinante id fieri posse putant, sic eos profligat: *Si verò propterea gravia pati justos sineret, quia contra ordinem rerum à se dispositum nollet venire, nec ipse justus esset, non quia dispositionem suam servare non vult, sed quia ita disposuit ipsum ordinem rerum, ut immeritis pœnis justis affligantur.* Ergo Dei providentia non potest, talem rerum ordinem constituit, ut immeritis pœnis justis affligatur. Itaque concludit, non alia ex causa, nisi ex peccato, & reliquis ejus hoc contingere, vel ut ipse loquitur, *de ipso morbo nondum sanato, vel de adjutorio medicina.*

LXXXV. Hoc argumentum etiam torquet Baianos. Nam etiam mala, quæ adulti patiuntur, refert in solum peccatum, quin aliunde venire queant. Baiani tamen ea mala aliunde, quam ex peccato contingere posse credunt, & asserunt. Ergo ad primum testimonium respondeo. In eo Augustinus docet solum, quod fides proficitur, & nos tenemus, de facto quidem omnium nostrarum calamitatum causam fuisse peccatum ex primo parente contractum, quo absente illæ quoque calamitates abfuisent. Sic enim præfatur: *Habet modo caro nostra has necessitates, vel calamitates. Et hoc unde? causa peccatum est, in quo peccavimus, & omnes ad corruptionem nati sumus.* Expende vocem modo, ut intelligas ex sola providentiæ serie modo existentis causam nostrarum calamitatum fuisse peccatum. Huic autem providentiæ non adversatur, potuisse aliam esse, in qua sine peccato calamitates existerent.

LXXXVI. Secundum testimonium, ubi citatur, non invenio. Respondeo tamen. Deus justus, & providus, sicut dicitur, nullam pœnam immerito infligere, ita ut nullum præmium immerito dare. Sicut igitur præmium ibi non accipitur materialiter quodvis bonum (nam plura Deus largitur bona non merentibus,) sed in remunerationem meritorum concessum, ita pœna non accipitur materialiter quodvis malum, sed in vindictam peccati dispositum. Quod ratio subjuncta magis declarat; *quia meritum pœnæ est peccatum, sicut meritum præmii rectè factum.* Nostra autem doctrina non est, pœnam formaliter qua pœnam posse innocentibus infligi, sicut esse non potest, præmium qua præmium male à gentibus provi-

deri; sed mala, quæ pœnæ esse possunt, posse à Deo sine peccato præcedenti permitti, quin eis puniri peccatum opus sit, sicut bona, quæ præmium esse possunt interdum absque merito præcedenti gratiæ à Deo donantur.

LXXXVII. Ad tertium respondeo. Augustinus in ea quæstione 82. pro nobis est. Nam ut constat ex n. 38. perspicuè in ea docet, posse à Deo justos affligi absque injustitia, tum propter utilitatem gloriæ futuræ, tum propter præsentem lætitiæ, quam ipsa justitiæ exercitatio parit. Re ipsa tamen modo concludit, justorum afflictionem ex peccato nasci, non solum præcedenti, sed etiam futuro, scilicet eos torqueri, non solum quia peccaverunt, sed interdum etiam ne peccent; quod significat dicens afflictiones venire, *vel de morbo nondum sanato, vel de adjutorio medicina.* At etiam in statu puræ naturæ poterat innocens cruciari ex causa præcavendi peccatum, sicut modo cruciatur. Nec hanc causam affligendi justos tradit Augustinus tanquam certam, sed tanquam probabiliorum. Sic enim proponit: *Quibus pro tempore susceptæ quæstionis breviter constitutus, quia & esse Deum, & justum, atque omnipotentem esse, perniciosissima iniquitatis est dubitare: nulla causa probabilior occurrit, cur justis homines laborem plerumque in hac vita, nisi quia hoc eis expedit.* Scilicet, vel ut peccatum jam contractum emendaret, vel ut nondum contractum præcavcant, sicut mox exponit. Vbi nota duo: alterum, eam causam solum ut probabilior rem dari: alterum, eam non semper, sed plerumque tantum intervenire, ut justis torqueantur, quia potest interdum adesse alia causa eis expediens seorsim à peccato scilicet, vel exercitatio justitiæ præsens, vel nova accessio gloriæ futuræ, quam ipse præmiserat.

LXXXVIII. Nec verba ex ea quæst. 82. objecta fatigant. Nam ea Augustinus ad hominem torquet adversus eos, qui Deum injustum putant, si Deus ipse per se immediatè, & directè justis dolores, & labores decernat, & ea solum ratione ab injustitia excusari posse arbitrantur, quia ea mala contingunt ex ipso cursu, & ordine rerum, à se disposito, cui contravenire non licet. His enim objicit Augustinus, hanc rationem non purgare Deum ab injustitia, quia si Deus esset injustus immediatè, & directè affligens justos, injustus quoque esset, si ex ordine rerum à se disposito affligerentur, quia talis ordo rerum ab ipso constitutus est, ut immeritis pœnis justis affligantur, eoque in ipsum Deum torquenda esset afflictio justorum. Nam si injustitia est immeritas pœnas justis immediatè disponere, etiam erit injustitia, eisdem pœnis medio ordine rerum constituto à Deo justos vexare. Atque adèd aliam quærit Augustinus rationem liberandi ab injustitia in afflictione justorum Deum, quæ, etiam si Deus ipse ejus afflictionis autor sit, excusare valeat.

SECTIO VIII.

Eorum argumenta ex vi divinæ justitiæ.

LXXXIX. Fortissima omnium tela, & sua opinione victricia torquent Baiani ex justitia Dei, quam violari, si homines absque peccato cruciarentur, constantissimam, & sanctissimam Augustini doctrinam adversus Pelagianos passim asserunt buccinantur. Nam Iulianus celeberrimum naturæ puræ, miseriarumque purè naturalium assertorem ita retundit ex consideratione justitiæ

justitiæ Dei lib. 2. c. 10. *Deus autem justus, si tanta parvulis mala, quanta nunc dicere non sufficio, nihil peccati trahentibus irrogaret, magis appareret injustus.* Item lib. 6. c. 5. *Contra Ecclesiæ viscera satis acutis telis tibi videris armatus; de justitia Dei contra justitiam Dei colligens argumenta. Tunc enim est Dei vera justitia, si grave jugum super filios Adam non est injustum. Quomodo autem non est injustum jugum grave, si nullum est in parvulis malum, propter quod juste jugo premantur gravi? Hoc autem jugum grave miseriarum omnium pondus comprehendit, quo genus humanum in hac æternna mortalitatis atteritur à primis fletibus nascentium, usque ad extremos gemitus morientium. Eandem injustitiam objicit Iuliano neganti originale peccatum, quod tantorum malorum causa sit lib. 1. oper. imperf. fol. 6. 26, 27, 63, 65, 66, & 109, & lib. 2. fol. 345, 348, 307, 327, & 285.*

xc. Hoc argumentum confirmant discurrendo singula mala, quæ homines nunc patiuntur. Inprimis enim Augustinus lib. 3. contra Iul. c. 5. negat, posse hominem justè absque peccato à Dæmone vexari. Item c. 6. monstruositatem corporis absque injustitia innocentibus infligi, Rursus lib. 2. oper. imperf. fol. 220. tarditatem ingenii docet non posse absque injustitiæ labe innocentibus inesse. Rursus lib. 3. contra Iul. c. 4. nec posse sine peccati iniquitate fatuitatem naturalem contingere. Quare ex justitiæ divinæ una cum ejus omnipotentia consideratione generalissimè de omnibus omnino malis concludit lib. 3. contra Iul. c. 9. *Si nullum esset peccati contagium, profecto nulli malo parvuli obstricti, nihil mali, vel in corpore, vel in anima sub tanta justis Dei potestate paterentur.*

xc i. Si autem his respondeas, Augustinum loqui ex suppositione præsentis status, quo homo in felicitate miseriarum experte collocatus fuit. Afferunt, nihil absurdum, nihil stultius, ac delirius posse responderi. Primo quia scholastici assertores puræ naturæ docent, etiam Adamo solo peccante, & ex paradisi felicitate in mortalitatis miserias delabente, sine ulla iniquitate posteros eodem miseriarum jugo potuisse premi. Secundò quia Iulianus, totaque secta Pelagiana velut anchoram sacram tuebatur, quod Adam sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset, & quod posteri cum omnibus mortalitatis miseris nascerentur in eo statu, in quo Adam ante prævaricationem fuit. Credendum autem non est, Augustinum adèd stolidum fuisse, ut ante certamen supponeret falsas, convictasque doctrinas capitales, quibus tota erroris moles, quam suis argumentis evertere contendit, nitetur, manifestum, ut ajunt, supponentem principium.

xcii. Tertio quia Augustinum non supposuisse, sed per justitiæ divinæ evidentiam convicisse falsam hypothefim Pelagianam de statu primæ conditionis naturæ, plurima scriptorum suorum testimonia patefaciunt. Quale est illud ex lib. de peccato orig. c. 13. *Respondere, quo merito tanta innocentia, nonnunquam cæca, nonnunquam surda nascatur: quod vitium etiam ipsam impedit fidem.* Paucis que interjectis: *Iam vero quis ferat, quod ad ipsum spectat animum, imaginem Dei innocentia, sicut asseris, dote locupletem, factam nasci, si nulla ex parentibus mala merita in parvulos transeunt?* Rursus lib. 1. oper. imperf. fol. 42. *Quis non videat, si habent parvuli, qualem prædicat innocentiam, in gravi jugo eorum, Dei non esse justitiam? Porro quia in jugo gravi eorum divina justitia*

est, non est in eis talis, qualem prædicat, innocentia. Postremo fol. 50. tam invicta Augustino visa est pugna inter innocentiam, & miserias, ut pronuntiet, ex isto laqueo sine violatè divinitatis impietate, blasphemique exiri non posse, ut fert testimonium productum n. 81. Perspicuum igitur est, Augustinum hypothefim puræ naturæ ex ipsa nuda, puraque Dei justitia, ex solaque pugna inter miserias, & innocentiam intercedente subvertere.

xc i i. His tamen non obstantibus vera, & solida est solutio, quam tot opprobriis, & irrisionibus impetunt Baiani. Credendum enim non est, Augustinum alio ex capite objicere injustitiam Dei in afflictione parvulorum, quam ex legibus providentiæ nunc præsentis, quibus Deus decrevit, naturam humanam primum condere miseriarum expertem, & eam in sua prima felicitate conservare sub ea conditione, qua primi parentes non peccarent, & eorum peccatum in posteros non transfret, ideoque filios Adam non aliter, quam in vindictam peccati miseris, quas nunc patiuntur, obnoxios nascituros. Tum quia, ut ex doctrina ipsius Augustini præmissimus, possunt homines absque peccato miseris affligi sine ulla injustitia Dei. Quod etiam ipsi Baiani de adultis hominibus admittunt. Argumenta autem ex injustitia Dei objecta non solum comprehendunt miserias parvulorum, sed etiam adultorum, siquidem insunt pleraque eorum gravi miseriarum jugo, quod super filios Adam impositum est à primis fletibus nascentium usque ad postremos gemitus morientium; quod jugum absque dubio etiam complectitur labores, & dolores, quibus adulti cruciantur. Quare ab ipsis Baianis etiam ea diluenda sunt. Tum quia his argumentis solum utitur Augustinus adversus Pelagianos, & non adversus Manichæos, ea scilicet ratione, quia Pelagiani admittebant scripturas, in quibus leges providentiæ nunc præsentis continentur, & eas Manichæi respuebant, ut ipsemet Augustinus animadvertit lib. 1. retract. c. 9. & ipsius testimonio notavimus nos n. 68. In cujus confirmationem etiam notare est, Augustinum omnia hæc argumenta eis sacræ paginæ, & patrum Patrum testimonio munire, quæ peccati originalis seriem, & dispositionem continent.

xc i v. Præterea quia si Augustini argumentum insisteret soli innocentia, & justitiæ Dei, nullum malum, quod parvuli patiuntur, excepisset ab ea injustitia. At ab ea excipit aliqua mala, quæ scriptura significat, non esse disposita parvulis propter peccatum, sed propter gloriam Dei. Ergo generalis injustitiæ assertio Augustiniana innititur scripturis, & non puræ justitiæ Dei. Minor constat ex his, quæ habet lib. 3. contra Iul. c. 6. *Deus enim, qui est animarum, ipse est etiam corporum conditor, qui utique humane in ipsa conditione naturæ vitia non infligit immerita. Neque enim de innumerabilibus parvulis, qui & in animo, & in corpore cum tanta vitiorum varietate nascuntur, hoc dici potest, quod Dominus ait Ioan. 9. de illo qui cæcus est natus, non propter peccatum ipsius, vel parentum id esse factum, sed ut manifestarentur opera Dei in illo.* Vbi cæcitatem ejus, quem Christus Ioan. 9. ad visum restituit, immisiam significat solum, ut manifestaretur gloria Dei reparantis vitiosam ejus naturam, & non ut vindicaretur aliquod peccatum, sive proprium, sive alienum, quia scriptura facta tale cæcitatatis malum excipit à communi serie cæterorum, quæ parvuli patiuntur.

xcv. Nec objectiones n. 90 & 91. à Baianis in hæc

hanc solutionem excogitata nos premunt. Prima quidem, quia Scholastici assertores puræ naturæ nulla ratione admittunt juxta leges providentiæ nunc præsentis, etiam Adamo solo peccante, & à primæ conditionis felicitate delabente potuisse ejus posteros eisdem, quibus nunc subjacent miseris, torqueri: quidquid sit in alio providentiæ ordine possibile. Nam omnes tanquam dogma fidei credunt, cum legibus providentiæ præsentis componi non potuisse, ut parvuli grave miseriarum jugum, quo nunc premuntur, subirent, si Adamus non peccaret, aut ejus peccatum non transiret in posteros, quia de facto juxta fidem catholicam tenent, ea solum de causa genus humanum tot, ac tantis miseris vexari, quia originalis peccati reatus contraxit, eoque non contracto de facto ab omni miseriarum cumulo liberum futurum. Quare aut Baiani Scholasticos non intelligunt, aut fallaciter eis errorem imponunt.

x c v i. Secunda objectio prima fronte præfert vim. Elevatur tamen facile, si totus argumentorum contextus teneatur. Principium quidem non petit arguens, quamvis absurda objiciat ex hypothese sibi probanda, quando in ea suppositione non sistit, sed eam aliis argumentis inuit. At Augustinus suam hypothese, ex qua Dei injustitiam arguit, plurimis sacræ scripturæ, & sanctorum Patrum testimoniis fulcit, ut videre est in omnibus suis scriptis contra Iulianum. Injustitiam enim parvulis innocentibus, & afflictis irrogatam opponit Pelagianis insistentem primæ naturæ conditioni ab eis afflictionibus immuni, eamque immunitatem sæpius inculcat, & multis probat, ut se à petitione principii expediat. Quod, ut constet, ea testimonia expendenda sunt, quibus contra Pelagianos pronuntiat, parvulos malis, quibus nunc premuntur, non affligendos, nisi primorum parentum præcessisset peccatum, ideoque injuste ea mala parvulis infligi, si nullum in eis admittatur peccatum. Item ea testimonia, quæ produnt, Adamum conditum fuisse in ea felicitate, quæ omnis miseris corporeæ expertis esset, ut in solam vindictam peccati ea felicitate juxta providentiam nunc præsentem creantur, parvuli privari, & consequenter injuste miseris corporeis cruciari, si nullum eis insit peccatum.

x c v i i. Eo respiciunt testimonia, quæ disputatione præcedenti n. 1 & 2 protulimus ostendentes, ex sacris eloquiis convincere Augustinum, mortem, quæ omnium malorum maximum est, & cui cætera corporea mala annexa sunt, non contracturum hominem, nisi peccatum causa fuisset. Omnes enim probationes in eam rem confectæ ab Augustino velut in radice firmant, omnes mortalitatis ærumnas à Deo solum, ut iudice in damnationem, & punitionem peccati, si legibus à se conditis stare velit, hominibus posse decerni. Quorsum hæc? Sane ut ex hoc antecedenti conficeret, Deum suis tandem decretis injustum fore, si mortem, mortalitatisque comites molestias innocentibus statuerit.

x c i x. Rursus eodem veniunt, quæ ex præcis Patribus contra Iulianum veniunt, ut sanctas, cæteras etiam præter mortem miserias, non ex prima conditione naturæ, sed ex primo parentum peccato originem ducere. Huc advocat lib. 1. contra Iul. divinum Gregorium ajentem: *Necesse est enim nos perperam hanc, & necessariam vicissitudinem, ut sicut ex bonis ad tristitia devoluti sumus, ita ex tristibus ad meliora vaperemur. Vbi enim abundavit peccatum, superabundavit gratia; ut quos gustus ligni veriti condemnata-*

vit, Christi crux gratia largiore justificet. In solum refert peccatum, quod mala tristitia patiamur. Item Basilium: *Nunc quidem corruptibile esse corpus, & aggravare animam, sed nec tale primitus conditum, atque in Paradiso constitutum.* Rursus Chrysothomum ex sacro textu decernentem: *Ante peccatum omnes beatias homini fuisse subjectas, quod autem nunc hominibus nocent, pœnam primi esse peccati. Nondum enim erat timor, sed quia peccatum ingressum est, ablata sunt ea, quæ honoris erant.*

x c i x. Præterea lib. 2. objicit Iuliano sententiam Ambrosii: *Ecce fundit eloquentia lucidum, ac perspicuum lumen Ambrosium. Manifestissime dicit, Apostolum ideo dixisse; Quis me liberabit de corpore mortis hujus, quia omnes sub peccato nascimur. Aperissime dicit, quod dissensio carnis, & animæ per prævaricationem primi hominis in naturam se vertit, & caro non sit, qualis fuit, cum inhabitanda Paradisi secreta suscepit, antequam esset veneno serpentis pestiferi infecta.* Cernis testimoniis Ambrosii, & Apostoli probari ab Augustino, ex peccato venisse nobis jugum grave molestiæ corporeæ, & dissensionis concupiscentiæ, sub quo gemimus, quia status primi felicitatis ante peccatum ab eo erat immunitas. Item de eodem Ambrosio refert: *In hac autem vita humanam justitiam, in quadam malitia, belloque constituit, non solum adversus æmulas æreas potestates, sed adversus ipsas nostras cupiditates, per quas, & illi exteriores inimici nos dejecerit, vel penetrare molimur. Et hoc bello, & ipsam carnem adversariam gravem dicit, cujus utique natura, sicut primitus condita est, nobiscum concordissima permaneret, nisi primi hominis prævaricatione vitata, suo nobiscum langore constingeret.* En ex Ambrosio persuadet, bella interna, & externa, quibus affligimur, defutura, si caro nostra non esset peccato vitata, & sicut primum condita est, permaneret. Demum ex sententia Cypriani, Hilarii, Gregorii, aliorumque Patrum, de malis, quibus homo vexatur, scribit: *Non est hoc malum materies Dei creatis, sed vitium Diaboli eandem materiam vitiantis. Deus autem justus, si tanta parvulis mala, quanta nunc dicere non sufficio, nihil peccati trahentibus irrogaret, magis apparet injustus.* Ecce injustitiam irrogandi parvulis innocentibus mala fundat in immunitate eorum, quam ex prima conditione nacti sunt, & ex vulnere Diaboli perdidit, & eam immunitatem probat ex autoritate tantorum Patrum id contestantium.

c. Ideo, ubi Augustinus objicit Pelagianis parvulorum mala, & injustitiam Dei, illic appellat ad primam conditionem naturæ omnis mali corporei expertem. Quod discurrendo aliqua testimonia, quæ nobis Baiani opponunt, manifestum fiet. Nam lib. 3. contra Iul. c. 6. cum dixisset: *Malum verò si nullum ex origine traherent, nunquam cum vitio corporalibus nascerentur.* Rationem continuo reddit: *Deus enim, qui est animarum, ipse est etiam corporum conditor, qui utique humane in ipsa conditione naturæ vitia non insuper immittit.* scilicet quia Deus naturæ innocenti statutis legibus primæ conditionis nullum vitium corporeum infligeret. Quare mox Deum ab injustitia excusat, & in superbiam primi hominis dispositionem eorum malorum revocat: *Nonnullis etiam parvulis jam renatis accidit hujusmodi mala. Absit ut dicamus indignè: sed hinc potius intelligamus hujus seculi dispositionem propter initium superbie hominis, per quo apostatavit à Deo, diversis malis hominum peragi in jugo gravi super filios Adam, à die exitus de ventre matris eorum, usque in diem sepulture.*

Itaque

Itaque ideo non indignè, sive injustè corporea parvulis contingunt mala, quia ea ex prima conditione non contrahunt. Similiter lib. 4. cap. 16. conclusit: *Quid igitur restat, nisi ut causa istorum malorum sit aut iniquitas Dei, aut pœna primi, veterisque peccati.* Rationem autem præmiserat: *Diabolus, quod Deus bene condiderat, peccati persuasionem violavit, ita ut illo vulnere quod factum est per duorum hominum arbitrium, totum genus claudicaret humanum.* Ecce circumstat sensus tuos miseria generis humani. Nempe ideo malorum causa, aut ex injustitia Dei, aut pœna peccati, quia prima hominis conditio ea mala non ferebat, & sola primorum parentum prævaricatione in genus humanum illata sunt. Non aliter lib. 6. cap. 9. ubi cum ex Manichæis retulisset illas voces: *Cum sit justus, & omnipotens Deus, unde ista mala patitur imago ejus in parvulis?* Eis satisfacit subdens: *Hos catholica redarguit veritas constans originale peccatum, per quod laboriose miseria destinata est propago mortalium. Non autem ita esset, si humana natura per liberum arbitrium, in quo statu primum condita est, persistisset.* Quasi diceret; Deus quidem esset injustus, si natura humana tot mala pateretur sine peccato, quoniam natura in prima suæ conditionis innocentia persistens eis malis non esset obnoxia. Ergo ex prima conditione naturæ, & legibus ei annexis arguit injustitiam Dei in cruciatibus naturæ humanæ.

c x. Itaque discursus Augustini est. Parvuli ex prima conditione, & legibus ipsi annexis, non possunt innocentes affligi absque injustitia Dei. Per te Iuliane innocentes sunt, & plurimis affliguntur miseris. Ergo eorum afflictio injusta est. Eodem facit alius, quo interdum utitur. Parvuli ex prima sua conditione sunt omnis corporei mali expertes, siquidem natura humana primum condita est ab omni malo corporeo libera. Nunc autem certimus parvulos plurimis malis cruciari. Ergo aut aliquod peccatum contraxerunt, quod primam naturæ conditionem vitavit, & eam à prima felicitate in tot miserias deiecit, aut Deus in eorum afflictione injustus est, qui legibus primæ conditionis absque hominis culpa non stetit. Vtraque consequentia legitima est, & innixa primæ vocat naturæ, ad quam, ut vidimus, toties provocat adversarium, ut suam assertionem concludat. Nec refert, eam primæ conditionis felicitatem ab adversario negari, ut credatur, discursui adesse petitionem principii. Tum quia principium petitur ab arguente, quando idem per idem probatur. Probatio autem facta non est ejusmodi; quia non est idem negare parvulis originale peccatum, & negare primo homini felicitatem suæ conditionis malis corporeis extraneam, siquidem poterat ea felicitas primæ conditionis à Iuliano admitti, & adhuc negari originale peccatum, in quod solum evincendum contendunt scripta Augustini contra Iulianum. Quamvis item Iulianus talem felicitatem negaverit, Augustinus tamen in eis scriptis contra Iulianum singulis argumentis, & paginis repetens negatum à Iuliano originale peccatum vix proponit felicitatem primæ conditionis negatam. Quod argumento est, Iulianum huic asserto innixum non fuisse ad originale peccatum negandum, aut ei non adhæsisse ea tenacitate, qua dogmati respicienti originale peccatum adhæsit. Tum quia principium petitur, quando antecedens probatur per consequens, in eoque sistitur. At Augustinus felicitatem primæ conditionis non sic probat, nec in ea afferenda sistit, siquidem ad eam persuadendam utitur testimoniis Patrum, & sacræ

Scripturæ, quæ eam felicitatem proponunt, & naturæ humanæ mala ei contraria in solum peccatum revocant.

c i i. Iam momenti nullius est objectio 3. proposita n. 9. Nam Augustinus ad objiciendam injustitiam Dei affligentis parvulos innocentes non insistit soli innocentia parvulorum, sed etiam primæ conditionis providentiæ, qua natura primum condita ab omni affligenti malo erat immunitas, ut demonstratum jam est. Nec refert, in singulis testimoniis Augustinum ejus primæ conditionis non meminisse. Sufficit enim in plurimis ei insistere, ut in omnibus credamus, ex tali suppositione arguere; cum enim mens Augustini una semper fuerit, credendum de illa est, eisdem semper principiis inniti, quamvis eadem non semper expresserit.

SECTIO IX.

Baianorum argumenta ex vi clementie divinæ.

c i i i. **Q**uemadmodum ex scriptis Augustini contra Pelagianos arguunt Baiani injustitiam Dei immittentis homini mala corporea absque peccato; ita ex scriptis contra Manichæos objiciunt crudelitatem à divina clementia alienam. Illi namque malorum poenatum, quibus hic affligimur, originem indagantes eam reddebant in gentem tenebrarum, velut in naturam mali. Dicebant enim naturam boni, hoc est, Deum, quia gens tenebrarum, & natura mali sibi, regniisque suis imminerebat, ut temperaret illam misisse animas bonas, & innocentes velut partes substantiæ suæ, quæ genti tenebrarum, & corpori mixtæ miserias mortalitatis paterentur, donec carcere liberatæ revolarent in beatitudinem; quæ verò non fuissent liberatæ, in fine mundi æternis afficerentur pœnis. In quo figmento quamvis multi errores lateant, ille tamen ad rem præsentem spectat, quo animas innocentes ad hujus vitæ miserias missas esse decernunt, earumque nonnullas itidem sine culpa tandem in fine damnari. Quem Augustinus expugnat eo fundamento nixus, quod Deus esset crudelis, si bonas animas, hoc est, nos sine ullo merito in tantas miserias præcipitasset.

c i v. Sic arguit contra Fortunatum disp. 1. *Si Deus nihil pati potuit, quia inviolabilis est, crudeliter huc nos misit, ut ista patiamur.* inferiusque inducit animam, sic conquerentem in Deum: *Quomodo non es crudelis, qui me pati voluisti pro his regnis, quibus nihil noceri poterat ab illa gente tenebrarum.* item disp. 2. *Cui noceri nihil poterat, crudelis voluntas fuit mittendi animam ad tantas miserias.* rursus li. 22. c. 22. contra Faustum exclamat: *Immanissimam crudelitatem!* denique in Plal. 140. de eadem re differens: *Si ergo talis Deus, crudelis, quia sine causa huc vos misit; cui nihil noceri poterat, quare vos misit?* & inferius subdit: *Si idcirco non fecit, crudelitate fecit.* Vides quoties crudelitatem exprobrat Manichæis, quod bonas animas ad hujus vitæ miserias patendas sine ulla culpa destina-verit. Quod etiam contra Scholasticos puræ naturæ assertores concludit, qui animas innocentes ad eandem vitæ miserias mitti posse contendunt.

c v. Respondeo. Nec dissimulandum nunc est, hoc argumentum in ipsos etiam torqueri Baianos, qui docent homines adultos addici posse à Deo sine ullo suo merito miseris corporeis. Nam Augustinus impietatis non arguit Manichæos ex solis cruciatibus parvulorum, sed etiam adultorum, scilicet eo

T

priti-

principio generali comprehendenti etiam adultos, motus, quod nimiam crudelitatem spiret, innocentem hominem ad tantas misérias, quantas præsens naturæ status implicat, condemnare. Præterea plures sunt causæ, cur Manichæorum sententia impietatis arguatur ab Augustino, quæ à nostrâ sententia longissimè recedunt. Prima est, quia Manichæi inter misérias, ad quas Deus adegit animas innocentes, numerabant principem peccatum, quod Deo cogente, & necessitante animæ incurrebant. Nulla enim major impietas, & crudelitas excogitari potest, quam innocentem animam velle, imo & cogere, ut peccatis subjaceat. Secunda, quia Manichæi eas animas fingebant destinatas ad misérias non solum usque in finem vitæ duraturas, sed etiam æternas. Tertia, quia causam eas præcipitandi in tot misérias, non revocabant in utilitatem ipsarum, aut gloriam Dei, sed in vanam quandam cautionem mali imminenti Deo ex gente tenebrarum, quæ Deo nocere non poterat, atque aded Deus ea solum ut misérias paterentur, mittebat. Crudelitatis autem genus est, velle innocentem affligere, nullum intendendo bonum, sed solum afflictionis malum. Hæc autem asserta à nostrâ sententia distantiissima sunt, quæ nec Deum constituit cogentem homines ad peccatum, nec destinantem ad æternas misérias, nec item ad temporalcs absque intentione alicujus boni.

CVI. Pervia illa sunt in scriptis Augustini contra Manichæos, etiam iis, quæ nobis obijciuntur. Primam impietatis causam continent disp. 1. contra Fortunatum ante med. illæ animæ conquerentis voces, nobis objectis præmissæ: *Cur mihi imputas vulnera, quæ suscepi? Quare me coris ad penitentiam, cum tu sis causa vulnerum meorum, cum tu scias, quæ passa sum, gentem tenebrarum in me fecisse te autore, qui violare non poterat, & tamen volens cavere regnis tuis, quibus nihil noceri possit, me in misérias præcipitasti.* Audis inter misérias, in quas Deus præcipitavit animam, obijci Deo vulnera peccati. Quibus continuo necit anima: *Si rectè ergo pars tua ego sum, quæ de visceribus tuis processit, si de regno tuo, & de ore tuo in hac gente tenebrarum aliquid pati non debui, ut me incorrupta illa subjiceretur, si pars eram Domini: nunc autem cum illa temperari non possit nisi mea corruptione, quomodo aut pars tua decor, aut tu inviolabilis manes, aut non es crudelis, qui me pati voluisti pro his regnis, quibus nihil noceri poterat ab illa gente tenebrarum?* Itaque exprobratio crudelitatis innititur corruptioni animæ, quam communionem peccatorum ex gente tenebrarum patitur.

CVII. Expressiora illa sunt ex lib. 22. c. 22. contra Faustum: *Nunc autem quis ferat reprehendi à vobis Deum irascentem suis, alienisque peccantibus, cum Deus, quem fingitis, membra sua, quæ coactus cogit ire in fauces peccati, postea damnet in globo?* Cernis, Manichæos Deum fingere coegisse animam in fauces peccati. Cerne frequentia: *Multo melius esset hominum millia ob nullam, vel levem culpam temporali morte interficere, quam membra sua, id est, membra Dei, substantiam Dei, & plane Deum, & in peccati voragine tradere, & penæ sempiternæ colligatione damnare.* En quia pietas esset, hominum millia pro vitanda vel levi culpa, interimere, arguit impietatis Manichæorum Deum, qui, ut suis regnis caveret, animas, quas fingunt partes, & membra Dei, tradidit in voraginem peccati, & damnationem æternam. Pende idem crudelitatis genus ex his, quæ præmisserat: *Quanto melius exortam sibi novam lucem ad fugandus*

tenebras miratus laudaret, quam irruentes sibi veteres tenebras, nisi sua luce contenebrata, evitare non possent. Infelix si perturbatus: crudelis, si securus hoc fecit. Melius enim certe à se fatiam lucem videret, & miraretur bonam, quam à se genitam faceret malam: quæ sic ab eo repulit tenebras inimicas, ut ei fieret inimica. Lucem accipe animam bonam missam ingentem tenebrarum. Ergo crudelem arguit Deum mittentem, quia ex bona, & amica illam fecit inimicam, & malam, atque aded in eam miseriam projecit, quæ effect talis inimicitia, & malitiæ causa, scilicet peccatum.

CIX. Secunda crudelitatis causa, ex æternitate misèriarum hausita constat ex superiori testimonio, quo de Manichæis refert Deum membra sua in peccati voragine tradere, & penæ sempiternæ colligatione damnare. Rursum quia in eodem lib. 22. contra Faustum cap. 22. circa finem clamorem immaniissimæ crudelitatis nobis objectum ex his excitat: *Restat, ut dicatis, etiam illas animas æternæ colligatione damnandas, non voluntate, sed necessitate inimicæ luminis sancto exiisse. O immaniissimam crudelitatem!* Itaque immaniissima crudelitas adscribitur damnationi animæ in colligationem æternam. Præterea lib. 21. cap. 16. sic errorem Manichæi proponit: *Numquid Hyletam horrendo globo in æternum sua viscera affligere? Dicit enim Manichæus in Epistola fundamenti, ideò dignas illas animas fieri tali supplicio, quo abradere se à priori lucida sua natura posse sunt, & inimicæ luminis sancto extriterunt, cum eas in illum errorem, ut inimica luci lux fieret ipse miserit. Si invititas, injustus ut cogeret: si volentes, ingratus ut damnaret: quæ se futuras inimicæ originis suas, si præscire potuerunt, & ante bellum rimove cruciata, & in bello expiabiliter maculata, & post bellum in æternum damnata, nunquam beata.* En fatis expressam iniquitatem, quia Manichæorum Deus animas in æternum affligeret, & post bellum in æternum damnaret, nunquam bearet.

CX. Tertia vero causa immanitatis colligitur, quia Manichæi referebant, Deum animas bonas destinasse ad misérias, quas mixtæ genti tenebrarum patiuntur, ne mala evenirent, quæ sibi, & regnis suis imminebant. Cum vero gens tenebrarum Deo omnipotenti, & incorruptibili nocere non posset, arguit Augustinus, eam non potuisse esse causam damnandi animas in eas misérias, ideoque solam fuisse afflictionem ipsarum, & non aliquod ipsarum bonum, aut Dei, cum illud Manichæi non proferant. Ideò Augustinus excipit causam à Manichæis propositam, & urget eos, ut aliam reddant, & quia in eorum sententia nulla est, colligit, eam dispositionem ex immaniissimo fuisse crudelitatis affectu profectam. Expende repetitas instantias Fortunato factas ab Augustino disp. 2. contra Fortunatum circa finem: *Tu dignare mihi breviter ad unum, quod interrogo, respondere: Noceri Deo non poterat, an poterat? Non poterat noceri. Quare ergo huc nos misit secundum vestram fidem?* Iterum quia Fortunatus quæstioni non satisfacit, sic urget: *Tu responde, cui noceri non poterat, quare huc nos misit?* Tertiò post pauca: *Hanc causam abs te quero, si Deo noceri non poterat, quare huc nos misit?* Tandem quia nulla reddebatur, concludit: *Cui noceri nihil poterat, crudelis voluntas fuerat mittendi animam ad tamis misérias.* Itaque crudelitas nobis objecta colligitur ab Augustino ex eo, quod causa addicendi animas tantis misèriis non erat illa, quam Manichæis error proponebat, ut Deus sibi caveret, quia Deo noceri non poterat, & alia causa utilitatis, aut honestatis secundum eorum fidem non aderat, atque

atque aded supererat solus crudelitatis affectus, solum misèriarum cruciatum intendens. Eodemquæ respiciunt illæ animæ patientis querimoniam propositæ n. 105. *Quomodo aut tu inviolabilis manes, aut non es crudelis, qui me pati voluisti pro his regnis, quibus nihil noceri poterat ab illa gente tenebrarum?* Nam ex solo affectu me affligendi voluisti me pati, siquidem nec tibi, nec tuis regnis lædente poterat gens tenebrarum, in quam temperandam me misisti, nec alia tibi causa mittendi me in hæc ærumnas esse potuit.

SECTIO X.

Argumenta ex vi luminis naturalis.

CX. **T**Am manifestum, & tam profundè naturali humanæ mentis judicio insculptum volunt Baiani, ex misèriis naturæ rationalis peccatum necessario præcedens argui, ut omne hominum genus naturali lumine rationis id conceperint. Prima ejus rei probatio sumitur, quia Augustinus in libris de Civitate Dei, qui ad redarguendos homines fidei expertes conscripti sunt, ex solis pœnis, atque misèriis velut per se manifestum colligit, humanam vitam pro peccato aliquo esse damnatam. Ita lib. 22. cap. 22. *Quod ad primam originem pertinet, omnium mortalium progeniem fuisse damnatam, hæc ipsa vita, si vitæ dicenda est, tot, & tantis malis plena testatur.* Quorum cum luculentum Catalogum tenuisset, idem cap. 23. concludit, Radicesque perstringens efficaciam talis probationis cap. 24. non fidem profert, non elevationem supernaturalem, aut aliquid hujusmodi, quod Paganis inauditum est, sed nudè justitiam Dei administrantis creaturam rationalem: *Hujus tantæ naturæ conditor, cum sit utique Deus verus, & summus, ipso cuncta, quæ fecit, administrante, & summam potestatem, summamque habente justitiam, nunquam profecto in hæc misérias decidisset, nisi nimis grande peccatum in homine primo, de quo ceteri exorti sunt, præcessisset.* Hæc ratiocinatio ad concludendos homines infideles lumine fidei, & scripturarum destitutos facta est ab Augustino. Ergo ex vi sola rationis naturalis deprehenditur, non posse justitiam, & providentiam Dei integram esse cum misèriis naturæ rationalis omnino innocentis.

CXI. Respondeo. Hæc probatio etiam conficit, ex misèriis, quas patiuntur adulti, argui præcedens ipsorum peccatum, siquidem catalogus, quem tenuit Augustinus misèriarum naturæ humanæ, præcipuè complectitur eas, quæ adultorum sunt propriæ, ut lægenti constabit. At oppositum docent Baiani asserentes posse adultos absque peccato cruciari. Deinde etiam probat, lumine naturali constare originale peccatum ex peccato primi parentis in posteros derivatum, totamque providentiæ seriem naturæ integræ, atque laplæ, siquidem Augustinus illam in eis locis credendam proponit, & ex misèriis naturæ humanæ colligit. Quis autem asserat, solo naturæ lumine absque fidei, & scripturarum doctrina primi parentis statum, atque peccatum, ejusque transfusionem in posteros, hominibus innotescere potuisse? Rursum etiam eadem naturali luce, salvatoris gratiam, per quam à peccato, & ejus pœnis liberamur, manifesto deprehendi, una cum incarnatione Dei, & prædestinationis, atque reprobationis mysterio: quandoquidem Augustinus in eis capiti-

bus allegatis simul cum peccato profert remedia, & providentiam ipsius. Hæc tamen supernaturalia mysteria, quis credat persuaderi posse absque revelatione Dei, & fide supernaturali. Itaque sicut hæc ibi, & alia plurima ad nostram fidem pertinentia alibi in eis libris de Civitate Dei credenda promittit Augustinus ex sola scripturarum divinarum doctrina, & juxta leges providentiæ supernaturalis nunc præsentis, quorum catalogum prætermitto, quia sapientibus in Augustini lectione versatis facile constabit: ita crediderim, Augustinum damnationem, & peccatum naturæ ex misèriis ipsius deprehendere juxta leges providentiæ supernaturalis nunc præsentis, & divinarum scripturarum eloquia. Nam libri de Civitate Dei non solum ad convincendos infideles, sed etiam confirmandos fideles exarati sunt, & infideles instruant non solum confutando ratione naturali errores ipsorum, sed etiam eis confutatis veritatem nostræ religionis, & providentiæ supernaturalis ex eruditione scripturarum persuadendo; nam scripta nostra optimè persuadentur vera, demonstrando falsa scripta gentilium.

CXII. Secunda probatio. Nulla fuit gens, non solum Catholica, sed etiam Pagana, quæ ductu solius luminis naturalis non dubitaverit, cur Deus in hac vita tot laboribus opprimat justos? Hujus enim quæstionis plena sunt volumina fidelium, & infidelium. At celebris ista quæstio, & dubitatio omnibus gentibus occurrere non poterat, nisi luminis naturæ insculptum esset, justitiæ, & providentiæ divinæ repugnare, ut homines innocentes absque merito tantis malis premantur; omnibus enim notum est, dominium Dei, quo suis creaturis uti potest prout libuerit, & in ejus dominii potestate non quieverunt, ut dubitationem deponerent. Ergo lumine naturali notum est, non posse innocentem cruciatus affligi absque læsione justitiæ, & providentiæ divinæ.

CXIII. Decernant Baiani; an hoc argumentum expugnet etiam ipsorum doctrinam, quæ admittit, homines adultos absque merito peccati posse laboribus, & ærumnis hujus vitæ subjacere? Quandoquidem mala, quibus opprimuntur adulti, hanc præcipuè dubitationem, & quæstionem inter omnes gentes moverunt. Itaque respondeo. Ratio naturalis etiam excitaverit propositam quæstionem, ea tamen non decrevit, sed ignorantia potius naturali superiorem conclusionem. Quoniam hominum sapientissimi, & luce naturali, & infusa illustratissimi, quales sunt Ecclesiæ Patres, & Theologiæ Scholasticæ Principes, oppositum decreverunt, ut ex ipsorum scriptis manifestum est contestantibus, justos nunc affligi, ut præsentem justitiam exercent, & futuram coronam novis incrementis augeant, quod opus sit, eorum afflictionem in vindictam peccati referri, ut nostrâ argumenta ex ratione naturali, & Theologica, doctrinaque Patrum confecta manifestum evincunt.

CXIV. Tertia probatio. Augustinus adversus Pelagianos arguens, ubi ex scripturis persuadere illis non potest originale peccatum, ad rationem naturalem appellat, & ex ea colligit, aut Deum injustum in cruciatus naturæ humanæ innocentis admittendum, aut admittendam veram commixtionem naturæ bonæ, & malæ à Manichæis assertam, & à Pelagianis explosam, in quam Manichæi naturæ humanæ misèrias revocabant. Illationem injustitiæ divinæ ab Augustino factam continent testimonia producta

sect. 8. Illationem sententiæ Manichæorum objicit lib. 6. contra Iul. c. 21. ubi excluso originali peccato, & dispendio justitiæ, & omnipotentia divina nil aliud Pelagianis restare, in quod naturæ mala referant, nisi commixtionem boni, & mali Manichæam, contendit concludens: *Quia Deum, vel impotentem, vel iniquum dicere non potestis, Manichæi contra vos errorem suum nefarium de duarum inter se inimicarum substantiarum permixtione firmabunt.* Idem spirant illa ex lib. 5. c. ult. verba: *No dicere cum Manichæis cogaris, alienæ mali naturæ nobis inesse commixtionem, nostrum potius originale consistere languorem.* Idem contendit c. 7. & lib. 6. c. 22. lib. 1. oper. imperf. fol. 55, 96, 124. & lib. 2. fol. 316. & 459.

c xv. Respondeo, Manichæi non solum parvulorum, sed etiam adultorum miseras reducebant in commixtionem naturæ malæ. Baiani tamen adultorum miseras, & labores secluso etiam peccato, & dispendio justitiæ, & providentiæ divinæ nolunt in eam commixtionem refundere. Præterea vidimus ex professo sect. 8. illationem justitiæ divinæ ex miseris naturæ innocentis ab Augustino confectam non inniti legibus naturæ, sed providentiæ supernaturalis nunc præsentis. Idem consequenter sentiendum est de illatione commixtionis naturæ malæ secluso justitiæ divinæ damno confecta. Nam ex eisdem principiis utraque illatio contra Pelagianos ab Augustino contenditur, priusque in Dei injustitiam, deinde ea seclusa in commixtionem Manichæam torquetur, quia supposito primæ conditionis statu ab omni miseria libero sequens posterorum infelicitas juxta dispositionem providentiæ supernaturalis non potest aliunde, quam ex peccato proficisci, aut eo secluso ex injustitia Dei, aut hac etiam femota ex malitia aliqua innata naturæ.

c xv i. Quarta. Ipsi quoque Pelagiani quantumvis afflictiones naturæ Deo, nativæque ipsius conditioni adscriberent, cum tam sobriè justitiæ divinæ puritatem attenderent, ipsa victi veritatis, & rationis naturalis evidentiâ, ut divinam justitiam integram tuerentur, mala ista, quibus atterimur, etiam mala, & miseras esse negaverunt, parvulorumque etiam felices esse dixerunt. Clamante Augustino lib. 2. oper. imperf. fol. 323. *6 dementiam singularem! Hoc disputare est, an insanire? Cum miseria se natos esse parvuli stendo testantur, & felices eos dices?* Ergo tanta est evidentiâ luminis naturalis negantis, posse innocentem miseriam, aut malo à Deo iusto addici, ut Pelagiani in absurdissimum errorem, ipsumque communem sensum impingere maluerint, quam tanto luminis contradicere.

c xv i i. Respondeo. Pelagiani afflictiones corporeas eo sensu negaverunt esse miseras, & mala naturæ humanæ, quo esse nunc possent pœnæ, seu supplicia peccati; quia homini aded naturales profitebantur, ut nunquam in ea extiterit felicitate, quæ eas excluderet. Itaque negabant esse miseras, & mala contraria felicitati, quam homo juxta præsentem providentiâ potuerit adipisci. Hac autem ratione error manifestus erat afflictiones corporeas negare miseras, & mala naturæ humanæ. Præterea esto communi sensu eas afflictiones putaverint non esse miseras, & mala hominis, non eo convincitur, evidentiâ veritatis naturalis relegantis ab homine innocenti miseras, & mala, sed ut Augustinus eis exprobrat, ipsorum dementiam, & in-

saniam ad id asserendum coegisse. Nam assequuti non fuerunt, eas afflictiones, etiam miseras, & mala naturæ, potuisse absque peccato, & læsione divinæ justitiæ in alio rerum statu homini inesse, secus vero nunc in eo, in quo re ipsa homo conditus est, & in quo solum Augustinus injustitiam divinam objiciebat. Recolendum nihilominus est, quod sæpius observavimus, afflictiones corporeas non esse mala, & miseras simpliciter, sed tantum secundum quid; siquidem prodesse possunt ad possessionem summi boni, & felicitatem simpliciter, & interdum cum ea componi, ideoque ab Ecclesiæ Patribus eas nunc inter bona, nunc inter media numerari, ut vidimus sect. 2. A quo non absonat mens Christi Domini Math. 5. repetens beatos, & felices eos, qui persecutionem patiuntur, eos, qui lugent, eos, quibus homines maledicunt, ac tandem eos, qui laboribus hujus vitæ premuntur.

c x i i x. Postrema probatio est; quia universa Paganorum Philosophia rationi naturali nixa, ipsi succumbens rerum evidentiâ, fieri non posse judicavit, ut tanta mala sine peccato rationalis natura pateretur. Quare in varios errores iverunt Gentiles Philosophi, ut eis malis originem darent. Alii enim, quos refert Augustinus lib. 4. contra Iul. c. 12, 15. & ult. causam eorum malorum esse dixerunt facinora superioris vitæ, quæ animæ ante unionem cum corpore tot mortalitatis ærumnis subiecto egerunt. Alii cum Trismegisto c. 14. & Stoicis, quos refert Tertullianus lib. contra Hermog. malorum causam in ipsam materiam, ex qua homo compactus est, transtulerunt. Alii Dæmonem accusaverunt cum Pythagora apud Eusebium lib. 14. de Præparat. Alii ut Cerdon, Marcion, & similes pestes apud Irenæum lib. 1. c. 21. Tertullianum contra Marcionem, & Origenem in dialogo de ortu mali, duos Deos confinxerunt, alium bonum, & justum, alium malum, & injustum, à quo sine culpa homines affligerentur. Alii, ut Manichæi, in commixtionem naturæ bonæ, & malæ humanas miseras refuderunt. Denique non desuerunt, qui cum Symmacho libro octavo, ipsum Deum unum, & verum injustitiæ culpaverunt. Quia cum veritate luminis naturalis componi posse, persuadere sibi non valuerunt, ut Deus verus unus, & justus homines innocentes tot, tantique cruciatibus oppresserit.

c x i x. Respondeo. Nec ista probatio doctrinæ Baianorum cohæret; quia hæc probatio cruciatibus etiam adultorum absque peccato præcedenti Deo adscribi non posse concludit, siquidem præfati errores omne genus miseriarum naturæ humanæ in quavis ejus ætate complectuntur. Præterea non fuit evidentiâ veritatis, & luminis naturalis, sed humanæ mentis cæcitas, & dementia, quæ hos Philosophos in istos compulit errores. Siquidem in aliam veram causam, quæ non esset peccatum superioris vitæ, nec materies, nec Dæmon, nec malus genius, nec commixtio naturæ malæ, nec denique injustitia Dei, afflictiones naturæ humanæ revocare potuerunt, videlicet in eam, in quam Ecclesiæ Patres, & universi Theologi Catholicis, ut à nobis illustratum est, refuderunt. Itaque Philosophis paganis oppono Ecclesiæ Patres, & universos Theologos scholasticos, qui luci naturali, & divinæ insistentes docuerunt, posse naturam rationalem suæ conditioni relictam absque præcedenti peccato, malis, quibus nunc cruciamur, subjacere.

Ea

En Baiani otores Philosophiæ, illam solum amant, quæ erroribus plena est, & omnium Catholicorum doctrinæ contradicit.

S E C T I O X I.

Postremum genus argumentorum ex connexionem pœnarum cum culpa. Vbi an possit peccatum impunitum manere?

c x x. Tandem objicitur nobis primum, ac præcipuum sententiæ Baianæ fundamentum; scilicet non posse peccatum impunitum manere, nec hominem malè agere, quin malè patriatur. Quod in Augustini doctrina aded sancitum volunt, ut oppositum in ea non modo paradoxum, sed monstruosum sit. Unde consecrarium volunt, nec hominem malè pati posse, quin malè prius egerit, pœnasque, seu miseras subire, quin prius peccaverit. Ea enim connexio est culpæ cum pœna, quæ est necessario pœnæ cum culpa.

c x x i. Prius tamen, quam de Antecedenti decernam, censeo consequentiam esse nullam. Adverto autem, pœnam non accipiendam formaliter, prout est supplicium, & vindicta peccati, sed materialiter, prout est malum naturæ disconveniens; nam ut sæpius notavimus, sub hac solum ratione controversia nostra procedit. Igitur potest culpa esse necessario connexa cum aliquo malo, quod vindicet culpam, quamvis tale malum connexum cum culpa non sit; sicut potest esse meritum connexum necessario cum aliquo bono, quod sit remuneratio meriti, quamvis tale bonum connexum necessario non sit cum aliquo merito, sed possit à Deo gratiosè ex liberalitate, & benigna misericordia donari. Itaque sicut justitia remunerativa vindicare videtur, ut merito condigno rependatur præmium, & contra eam justitiam esse, ut benemerens irremuneratus maneat, quamvis munus, quod in remunerationem disponitur, possit aliunde, gratis, & liberaliter dari à Deo, quin justitiæ, aut alteri perfectioni divinæ talis largitio contradicat: ita justitia vindicativa potest exigere, ut culpæ necessario respondeat supplicium, eique justitiæ repugnet, culpam impunitam relinquere, quamvis malum, quod in punitionem, & supplicium culpæ decernitur, possit aliunde, ex alia causa à Deo disponi, quin justitiæ vindicativæ, aut alteri perfectioni divinæ talis dispositio opponatur. Scilicet quia tale malum potest homini, Deoque prodesse in alium finem, quam in punitionem, & correctionem peccati, nempe in exercitationem justitiæ, & meritum gloriæ, sive ipsi patienti, sive aliis, prout superioribus exposuimus. Quod Baiani negare non possunt, cum sentiant adultorum peccata necessario inducere afflictionem aliquam vindicantem illa, nihilominus tamen posse adultis qualvis afflictiones immitti à Deo, quin in vindictam peccati contingant.

c x x i i. Quamvis tamen hæc solutio sufficiens sit, ut ad rem non pertineant omnia, quæ in probationem Antecedentis accumulavit Baiani, libet nunc veritatem ejus principii paucis expendere, & argumentum objectum negando etiam Antecedens diluere. Itaque assero, posse peccatum fieri, quin à Deo puniatur. Præmitto autem duplex genus pœnæ in disputationem venire posse. Alterum proprium, quod est eorum malorum, quæ non sunt effectus physici peccati, & à Deo procedunt tan-

quam à causa prima, sed morales, materiæque sunt propria, & objectum justitiæ vindicativæ Dei, & à Deo ut giudice ex odio peccati, & æquitate talis justitiæ decernuntur, qualia sunt mala, quæ pro peccato originali in hac vita, cruciatulque corporei, qui in purgatorio pro venialibus, & in inferno pro lætalibus culpis definiuntur. Alterum improprium, eorum scilicet, malorum, quæ sunt effectus Physici peccati, sive formales, sive efficientes, & à Deo ut à causa prima impediri non possunt ex eisdem legibus providentiæ communis, ex quibus aliarum causarum effectus non impediuntur, quales sunt tortura conscientia, timor pœnæ, privatio gratiæ, desertio Dei, & miseria ipsa peccati, quæ inter pœnas peccati interdum ab Augustino numerantur, & effectus sunt Physici, sive formales, sive efficientes ipsius. Hæc quidem mala non esse propriè, sed impropriè pœnas peccati, sicut impropriè sunt præmia meriti bona Physicè, & necessario, seorsim à justitia remunerativa annexa merito, sancimus ex professo disp. 85. de ente supernaturali. Porro scriptores, quos in hac assertione mordent, & provocant Baiani, nos vero nunc vindicamus, & sequimur, non de hoc pœnarum genere, sed de illo tantum pronuntiarunt, posse Deum peccatum impunitum relinquere, scilicet *posse absoluta sua potentia peccatorem non punire aeterno supplicio*; quod est assertum Vasquez, 1. p. disp. 104. c. 4. n. 38. quod tanquam portentum, & errorem miserandum proponunt Baiani.

c x x i i i. Item præmitto, juxta providentiâ ordinariam non posse Deum etiam proprio pœnarum genere impunitam relinquere culpam, sicut non potest meritum irremuneratum relinquere. Tum quia ex sacris litteris, & doctrina Patrum constat, Deum nunc tulisse leges de puniendo peccato, quod ab ipso homine per penitentiam punitum non fuerit. Ad providentiâ ordinariam pertinet ea rerum dispositio, quæ conformis est legibus communibus nunc sancitis à Deo. Tum quia ordinata ipsa rerum moralium administratio vindicat ejusmodi leges, quibus supplicia peccatis, & præmia meritis decernantur; ideoque ipso lumine naturali rationis arguitur immortalitas animæ ex eo quod in hac vita plura peccata impunita manent, & naturalis ordo rerum non patitur, ut Deus justus iudex, & vindex facinora contra Rempublicam perseverent. Quare assertio nostra cum Vasquez, & aliis de sola potestate absoluta Dei sancitur.

c x x i v. Quam primum probo, quia Deus potest negare meritis præmia ipsis condigna. Ergo etiam peccatis condigna supplicia. Consequentia videtur bona. Quia Deus ex se prior est ad remunerandum merita, quam ad vindicandum peccata; nam remuneratio meritorum pluribus, quam vindicatio peccatorum, attributis Dei conformis est, nempe ejus bonitati, liberalitati, misericordiæ, atque justitiæ, quæ omnes perfectiones Deum impellunt ad rependendum munera pro meritis, non verò ad sumendam vindictam pro peccatis, sed sola vindicativa justitia. Aliunde sicut æquitas justitiæ vindicativæ postulat, ut peccantes pœnas condignas lauant, ita æquitas justitiæ remunerativæ vendicat, ut benè merentes condigna præmia recipiant. Quare Augustinus lib. 1. de lib. arb. c. 6. nobis à Baianis objectus ad eandem legis æternæ æquitatem, & eundem providentiæ ordinem refert præmia meritis, & supplicia peccatis rependere. Au-

recedens igitur probo. Quia de facto merita Christi Domini fuerunt condigna altioribus præmiis, quam ea, quæ ipsa eis concessa sunt, quamvis enim eis concederet Pater prædestinationem omnium hominum, non superaret valorem meritorum Christi. Quippe hic erat infinitus, & præmio infinito dignus. Reipsa tamen dona infinita in eorum remunerationem disposita non sunt.

cxxv. Item potuit Deus seclusa sua promissione obsequiis iustorum negare coronam gloriæ, quin eis irrogaret injuriam. Nam Deus poterat illa absque mercede exigere jure dominii, quo creatura rationalis Deo servire tenetur. Servus enim debet Domino obsequia, quæ sibi liberant, etiam si nullam pro eis mercedem spondeat. Creatura autem rationalis arctiori servitute obligata est Deo, quam homo servus homini Domino obligatus est. Quare Bernardus serm. 1. in Annun. sub initium optimè in rem præsertim scripsit: *Nec enim talia sunt hominum merita, ut propterea vita æterna debeatur ex jure, aut Deum injuriam aliquam faceret, nisi eam donaret. Quid manifestius? Rationemque non contemnendam subdit: Nam omnia dona Dei sunt, & ita homo magis propter ipsa Deo debitor est, quam Deus homini. Igitur quamvis Deus meritis hominis non superadderet præmium, magis homo Deo, quam Deus homini debitor existeret, atque adeo Deus nullo jure deberet aliam mercedem. Eadem mente Theophilactus illud Lucae 17. *Nunquid gratiam habet servo illi? sic ponderat: Servo necessitas incumbit, ut faciat mandata Domini, nec ut bonum opus sibi illud adscribere debet. Quippe si non operabitur, dignus est multis plagis: Cum autem operatus fuerit, contentus sit, quod plagas effugerit. Proinde non oportet de hoc precium, vel honorem necessario querere. Ergo servo concedenda necessario non est merces pro mandatis domini adimpletis, quia jure servitutis necessitas ei incumbit opere implendi illa. Quod rursum confirmat ex illo 1. Corinth. 9. *Nam etsi evangelizaverit non est mihi gloria, necessitas enim mihi incumbit. Væ enim mihi est, si non evangelizaverit. Sic enim exponit, ut pro opere evangelizandi non debeatur necessario gloria, quia ea necessitas, & obligatio incumbit, ut si non evangelizaverit, debeat jure castigari. Quare adjungit: Non quod debeat ei aliquid Dominus, imo servus debet Domino suo, ut faciat omnia ejus mandata. Nullam igitur Dominus irrogavit injuriam, etiam si servo obedienti aliquid in præmium non præstiterit.***

cxxvi. Ratione Theologica rem explico. Deus non debet meritis iustorum mercedem gloriæ ex jure, quod ipsa merita seclusa promissione Dei inducant ad præmium, sed ex gratuita, & liberali promissione antecedenti Dei. At promissio gratuita, & liberalis Dei potuit potestate absoluta non adesse, quia Deo voluntaria, & libera fuit, creaturæque rationali omnino indebita. Ergo potestate absoluta Dei poterat adesse merita iustorum, quin Deus esset necessario obligatus ad reddendam mercedem gloriæ. Assumptum innegabile est in doctrina Augustini. Ita in Psalm. 83. circa finem: *Debitorem Dominus ipse fecit se, non accipiendo, sed promittendo. Non ei dicitur: Redde quod accepisti, sed Redde quod promissisti. Ergo non ex acceptis alienis, sed ex promissis suis solum debitor est Deus. Item serm. 16. de verb. Apost. col. 1. *In his, quæ jam habemus, laudamus Deum largiorem: in his quæ non habemus, teneamus debitorem: debitor enim factus est, non aliquid a nobis accipiendo, sed quod ei placuit,**

*promittendo. paucisque interjectis: Possumus exigere Dominum nostrum: Redde quod promissisti, quia fecimus, quod jussisti. En solum possumus exigere præmium, quia nobis illud promissum, & non quia a nobis quidquam accepit. Similia serm. 151. de temp. post med. *Laudemus Dominum, quia ejus fidelia promissa retinemus, ut jam debitorem exigamus? Promissor Deus debitor factus est bonitate sua, non prærogantia nostra. Quid ei debemus, ut eum debitorem teneamus? Cernis gratuitam promissionem Dei, cui nos debitores sumus, & ex qua sola propter suam bonitatem debitor nobis factus est.**

cxxvii. Ejusdem sententiæ sunt alii Patres. Chrysostomus tom. 1. Hom. de Nomine Abraham post med. *Is, qui laboravit, necessario coronas, & præmia consequitur. Nam spes non prædesinit, quia Dei est promissio: & dona promissa sequuntur ejus naturam, qui promissit. Ecce tota necessitas, qua laborans præmia consequitur, in Dei promissione revocatur. Fulgentius in præfat. lib. ad Monim. post med. *Ille auctor est debiti, qui auctor est doni. Nam & seipsum sua largitate dignatus est facere debitorem. Non quia indigens ab aliquo accepit, sed quoniam abundans largiter tribuit. Pende largitatem, & dignationem, qua debitor præmii factus est. Gregorius Hom. 37. in Euang. *Eum, cui ipse debitor fuerat, ex promissione cepti habere debitorem.***

cxxviii. Omnium disertissimè Bernardus lib. 1. de Grat. & lib. arb. prope finem illud. 2. ad Timoth. 1. *Cerrus sum quia potens est depositum meum servare, ad rem sic expendit: Dei promissum, suum appellat depositum: & quia creditur promittenti, fidenti promissum repetit. Promissum quidem ex misericordia, sed jam ex justitia persolvendum. Est ergo, quam Paulus expectat, corona justitiæ: sed justitiæ Dei, non suæ. Iustum quippe est, ut reddat, quod debet. Debet autem, quod pollicens est. Et hæc justitia, de qua præsumit Apostolus, promissio Dei: ne si hanc contemnens suam velit statuere, justitiæ Dei non sit subiectus. Totum debitum refert in pollicitationem Dei, & in eam justitiam, qua Deus sibi met, & non homini debet adimplere promissa. Claudat Ambrosius in cap. 2. Commenta. ad Rom. circa med. *Idè autem justitiæ Dei dicta est, quæ videtur esse misericordia, quia de promissione originem habet, & cum promissum Dei reddatur, justitiæ Dei dicitur. Itaque justitiæ Dei reddens præmium misericordia dici potest, quia tota obligatio reddendi ex misericordia promittente ducit originem.**

cxxix. Hæc causa fuit, cur etiam Ecclesiæ Patres redditionem coronæ gloriæ revocent in gratiam Dei, imo gratiam appellent, quia tota connexio meritorum cum illa, gratiosa est ex liberali, & indebita promissione Dei, quæ potuit non adesse, & qua deficiente potuit meritis corona negari. Sic Basilius Hom. in Psalm. 144. col. penult. illud: *Convertere anima mea in requiem tuam: Exponens: Manet requies sempiterna illos, qui in hac vita legitime certaverunt, non tanquam debitum operibus redditum, sed ob munificentissimam Dei gratiam, in quo speraverunt exhibita. En laborantibus requies gloriæ non est debita, sed ex gratia munificentissima exhibita. Item Augustini discipulus Prosper. lib. 1. de vocat. Gent. c. 17. inter med. & fin. *Non labori prærium solvens, sed divitiis bonitatis suæ in eos, quos sine operibus elegit effundens: ut etiam hi, qui in multo labore sudarunt, nec amplius, quam novissimi acceperunt, intelligant donum se gratiæ, non operum accepisse mercedem.**

dem. Ergo post labores, & sudores gloria reddita donum gratiæ potius, quam merces debita computanda est. Accedit alius Augustini discipulus Fulgentius lib. 1. ad Monim. c. 10. *De plenitudine ejus nos omnes accepimus gratiam pro gratia, scilicet gratiam glorificationis æternæ, pro gratia justificationis indebitæ, ut gratia justificationis omne meritum malum deleat indebito beneficio, & meritum bonum jure confirmet auxilio: cui gratia glorificationis justæ reddatur in premio. Adhuc post justificationis gratiam, & meritum, nova, & distincta gratia est glorificatio. Nec refert, hos Patres cum Augustino interdum gratiam gloriæ referre in solum meritorum gratiam. Quia hæc gratia, quæ mediata est, non excludit aliam immediatam post merita exhibitam, quam Ecclesiæ Patres satis exponunt. Vtrumque principium superioribus propositum, nempe gloriam meritis redditam, solum ex promissione esse debitam, ideoque tanquam gratiam promissam, complectitur Tridentinum sess. 6. c. 16. definiens: *Iustus propositam esse vitam æternam tanquam gratiam filius per Christum Iesum promissam, & tanquam mercedem ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus, & meritis reddendam fideliter. Ergo vita æterna iustorum meritis ex liberali Dei promissione redditur, & idè tanquam gratia promittitur.**

cxxx. Ex his omnibus manifestum deprehenditur, juxta Augustini, & aliorum Patrum doctrinam potuisse Deum potestate sua à legibus ordinariis absoluta merita iustorum præmio gloriæ irremunerata relinquere, siquidem solis meritis seorsum à promissione Dei debita non est, & promissio libera sicut gratiosa deficere potuit, novaque gratia meritis superaddita negari. Vnde consequens etiam est, eadem potestate absoluta Dei potuisse peccata supplicio æterno impunita relinquere. Siquidem Ecclesiæ Patres ad eandem providentiæ necessitatem, & legem revocant merita præmiis remunerare, & peccata supplicii punire. Id quod etiam non diffidentur Baiani. Imo major Deo est necessitas remunerandi merita, quam vindicandi peccata, quia par est in præmiorum & suppliciorum administratione justitiæ, & providentiæ ratio, & impar, ac major ad largiendam munera inclinatio, ut jam expendimus.

cxxxi. Assertum secundò probo. Deus condonat peccatoribus plures penas peccatis ipsorum condignas. Ergo condonare potest omnem penam. Antecedens est concursus Theologorum sententia asserentium, Deum damnatos citra condignum punire plures ex debitis penas relaxando. Ita Magister in quarto dist. 46. c. 1. & ult. Albertus. 1. p. q. 80. mem. 2. art. 4. par. 2. ad 12. Alexander. 1. p. quæst. 36. membro 3. Bonaventura in 4. dist. 46. art. 2. quæst. 2. Richardus ibidem. quæst. 3. Paludanus quæst. 1. art. 3. concl. 3. & 4. Scotus q. 4. art. 4. Durandus q. 3. art. 2. Argentinus q. un. art. 4. Carthusianus q. 3. §. Præterea, & omnes scriptores recentes, & interpretes sancti Thomæ 1. p. q. 21. art. 4. ad 1. Quod sumunt ex Augustino in Enchirid. c. 112 & 113. Eique accedit Basilius in Psalm. 114. illud: *Misericors Dominus, & justus, exponens: cum judicat, commensuratum quoque nostræ infirmitati iudicium infert, benignitas erga nos affectu potius, quam æqui compensatione nos plectens. Ergo etiam in punitione peccati miscet benignitatem cum justitia, & nunquam nos æqui compensatione plectitur. Præterea peccato Adami meruimus condignè, ut nulla nobis subveniret redem-*

ptio, & peccatis personalibus mereretur, ut nullà fiat eorum remissio, nec auxilia provideantur, quibus ad justitiam restituamur. Tamen Deus harum poenarum condigno merito non stetit, mittens humano generi in peccatum lapsò redemptorem, & quotidie reparans peccantibus justitiam amissam.

cxxxii. Consequentia videtur bona. Quia necessitas plectendi peccatum non potest Deo aliunde incumbere, nisi ex æquitate justitiæ vindicativæ. Ex hac autem æquitate pariter incumbere necessitas decernendi poenam meritis æqualem, ac inæqualem. Nam æqualitas justitiæ non servatur per inæqualitatem poenæ. Explicatur: Ea ratione relaxatio alicujus poenæ condignæ non derogat justitiæ vindicativæ Dei, & cum ejus perfectione componitur, quia quod de rigore justitiæ vindicativæ detrahitur, ad benignitatis, & misericordie divinæ incrementum accedit, quod etiam pertinet ad justitiam legalem Dei, qua Deus juxta præscripta suarum virtutum operatur. Quare pulchrè dixit Anselmus in Profolog. c. 10. Deum sic alloquens: *Iustus es, quia facis quod decet te summe bonum. Sic itaque sine repugnantiâ juste punis, & juste parcis. Itaque justus est parcens, & puniens, & idè munus parcendi non repugnat muneri puniendi, quia utrumque Deo justum, & æquum est; nam sicut punire decet virtutem divinam vindicativam, ita parcere virtutem misericordie, & benignitatis divinam.*

cxxxiii. In quod confirmandum præmittenda non sunt ea, quibus præcedenti conclusioni præluxit: *Cum punis malos, justum est, quia illorum meritis convenit; cum vero parcis malis, justum est, non quia illorum meritis, sed quia bonitatis tuæ cōducens est. Nam parcendo malis, ita justus es, secundum te, & non secundum nos: sicut misericors es secundum nos, & non secundum te, quoniam salvando nos, quos juste perdes, sicut misericors es, non quia tu sentias affectum, sed quia nos sentimus effectum: ita justus es, non quia nobis reddas debitum, sed quia facis, quod decet te summe bonum. Vnde c. 11. sequenti optimè concludit: Sic ergo nascitur de justitia tua misericordia tua, quia justum est, sic esse bonum, ut & parcendo sis bonus: & hoc forsitan est, cur summe justus potest velle bona malis. Ergo tantum abest, ut justitia opponatur misericordie, ut potius de justitia misericordia veniat, quia prima justitia Dei est illa legalis, qua Deus operatur prout decet suam bonitatem, quamvis non operetur prout nostris peccatis debet; misericordia autem relevans penas peccatis debitas decet maxime bonitatem Dei, & quod justitiæ vindicanti adimitur, miserenti justitiæ additur. Quare sicut Deus justè potest velle peccatoribus bona, quæ non merentur, ita potest justè, mala, qua merentur, non velle. Itaque tandem poterit omnem poenam peccatis debitam cohibere eodem misericordie, & benignitatis titulo, quo potest cohibere aliquas penas, siquidem potest justè benignitas, & misericordia Dei æqualitati justitiæ vindicantis detrahere.*

cxxxiv. Tertio probo. Deus potest velle peccatori remissionem culpæ, & poenæ. Ergo velle potest absque remissione culpæ relevationem omnis poenæ. Consequentia probatur, quia majus beneficium est remissio culpæ, & poenæ, quam sola totius poenæ relaxatio. Antecedens est certum in justificatione peccatoris, in qua intervenit culpæ, & poenæ æternæ remissio. Nec refert si dicas, poenam à Deo infligendam suppleri per poenitentiam, qua ipse peccator sua punire peccata. Tum quia pecca-

tum originale absque poenitentia præcedenti deletur. Tum quia licet ex natura rei talis poenitentia necessaria sit, tamen de potentia absoluta potest peccatum absque poenitentia deleri, non solum per gratiam habitualement, ut ferè omnes Theologi admittunt, sed etiam per condonationem extrinsecam Dei, ut tom. 2. de ente supernat. disp. ult. sect. 24. discussimus. Præterea quia si iustitiæ vindicativæ Dei satisfieri potest per levem poenitentiam poenam, etiam poterit per supplicia temporalia inflicta à Deo absque æterna poena cruciatus inferni. Si autem dicas, repugnantiam impunitatis peccati consistere in eo, quod manens culpa in peccatore non puniatur, & cum culpa remittitur, non manere. Contra est; quia dum existeret culpa, merebatur, ut nec poena, nec culpa ipsa remitteretur à Deo. Nihilominus Deus tali merito ex misericordia non stetit. Ergo manente culpa poterit non stare merito poenæ. Nam major misericordia est demerenti remissionem culpæ, & poenæ utramque remittere, quam irremissa culpa solum condonare poenam.

cxxxv. Denique probò. Punio peccati est actio libera Deo, siquidem est actio creata, & omnis creata actio Deo libera est. Ergo est in potestate Dei illam prætermittere. Nam libertas absoluta vendicat potestatem agendi, & non agendi. Nec juvat, negare, punitionem esse liberam ex suppositione peccati. Nam eo pacto non esset immediate libera, sed tantum mediata in ipsa libera permissione peccati, atque aded tota libertas potius esset in creatura potente peccare, & non peccare; quam in ipso Deo, qui peccante creatura non potest non punire. Præterea quia ex suppositione peccati nec Deus cogitur ad decernendam punitionem ex malitia ipsius peccati, nec ex honestate, & iustitia ipsius punitionis. Aliud autem non est, quod Deum cogat ad puniendum peccatum. Ex malitia non cogitur ad puniendum; quia malitia plus movet ad non remittendam, quam ad castigandam offensam. Tamen Deus ex malitia peccati non cogitur ad non remittendam offensam. Ergo nec ad illam castigandam. Nec cogitur ex honestate punitionis. Tum quia hæc honestas est creata, & nulla creata bonitas cogit voluntatem Dei. Tum quia eadem honestas punitionis, quæ in cruciatibus æternis, relucet etiam in irremissione culpæ, & immisione plurium poenarum, quas Deus condonat. Ergo sicut Deus ex honestate punitionis, & iustitiæ, non cogitur ad infligendum istas poenas, ita nec ad infligendas illas.

SECTIO XII.

Refelluntur Baianorum argumenta contra impunitatem æternam possibilem peccati.

cxxxvi. Objiciunt primo testimonia Augustini, quæ significant, peccatum à Deo impunitum relinqui non posse. Ita illud in Psalm. 44. *Peccatum puniturus est, quia virga directionis est virga regni ipsius, sed non potest, ut non puniat peccatum. Punendum est peccatum; si puniendum non esset, nec peccatum esset. Convertere ad puniendum peccata tua, quia impunita esse peccata non possunt.* Item illud in Psalm. 58. *Iniquitas omnis parva, magnave sit, puniatur necesse est. Non potest impunitum relinqui peccatum, quia verum est; non miserere omnium sperantium iniquitatem.* Similia lib. 8. de Genes. ad litter. c. 14.

cxxxvii. Respondeo. Vidimus disp. 10. sect. 5. frequens esse apud sacros scriptores, & Ecclesiæ Patres, præsertim Augustinum, impossibile usurpari, quod tantum difficile est, & ex sola impotentia consequenti, & non antecedenti non potest existere. Deinde ut peccatum non possit impunitum manere, sufficit non posse non puniri potestate ordinaria, & connaturali ordini rerum, & legibus nunc conditis à Deo consentanea. Credendus enim non est Augustinus cum populo, & fidelibus loqui de potestate absoluta, & extraordinaria, quæ ad rem non pertinebat, cum sufficeret impotentia naturalis, & ex decretis liberis orta ad incutiendum fidelibus timorem iustitiæ vindicativæ Dei, & persuadendam necessariam nunc poenitentiam, quæ iudicis vindictam præveniat, & excuset; quo diriguntur testimonia Augustini, ut satis expriment illa verba: *Convertere ad puniendum peccata tua, quia impunita esse peccata non possunt.* Præterea hæc testimonia non continent necessitatem puniendi peccatum supplicio æterno, sed aliquo supplicio, sive temporali, sive æterno, siquidem ea necessitas vitari potest per vindictam voluntariam temporalem poenitentiam.

cxxxviii. Secundò opponunt Augustini testimonia, quæ arguunt, Deum fore injustum, si peccata non castiget. Quale est illud in Psalm. 42. *Peccare voluisti, & laborare noluisti, ut parum tibi esse voluisses, à quo in te vindicari noluisses.* Item illud in Psalm. 80. *Et erunt impuniti peccatores? Absit. Non sibi tantum de Dei misericordia blandiantur, ut sibi etiam iniustitiam ejus polliceantur.* Nec non in ferm. ad populum ferm. in die muner. *Si peccatum impunitum remaneat, injustum est. Ergo sine dubitatione puniendum.* Similia lib. de 12. chord. c. 8. & lib. 1. de Civit. c. 4. *At iniustitia Deo repugnat etiam de potentia absoluta. Ergo nulla potentia etiam absoluta potest Deus peccatum impunitum relinquere.*

cxxxix. Respondeo. Etiam 1. Ioan. 1. dicitur: *Si confiteamur peccata nostra, fidelis est, & iustus, ut remittat nobis peccata nostra.* Vbi significatur, fore Deum injustum, si contentibus non remittat peccata. Tamen misericordia est, & beneficium gratiæ divinæ confessioni humanæ remissionem peccatorum adjungere: quare seclusa promissione Dei potuit cum confessione irremissum peccatum relinqui. Item Heb. 6. *Non enim injustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri.* Quod communi Patrum, & Theologorum interpretatione indicat, Deum esse injustum, si operibus justorum præmia non reddat. Tamen absolute seorsum à promissione Dei poterat absque iniustitia non reddere, ut vidimus n. 124. & seq. Itaque Deus injustus dicitur fore ex sola obligatione violata, quam sibi imponunt sua libera decreta. Obligatio autem ex solis suis decretis liberis incumbens Deo potest absolute deficere, siquidem sibi voluntaria, & libera est. Ergo etiam potest deficere absolute iniustitia in extremo illis opposito. Igitur nunc Deus non puniens peccatum ideo solum esset injustus, quia violaret obligationem sibi impositam, ex lege, & decreto libero vindicandi peccata, quod absolute potuit non esse. Præterea eis testimoniis non exprimitur iniustitia Dei non punientis peccata supplicio æterno; siquidem ea caveri potest per supplicium temporale poenitentiam, quod Augustinus persuadere contendit.

cxl. Tertiò objiciunt testimonia, quæ necessitatem puniendi peccata referunt in ipsam legem naturalem,

naturalem, & æternam omnino immutabilem Dei, contra quam ageret non puniens peccata, & contra quam Deus non magis, quam contra seipsum agere potest. Id conficit discursus Augustini lib. 1. de lib. arb. c. 6. Definiente enim ibi Augustino: *Lex æterna est illa, qua iustum est, ut omnia sint ordinatissima.* Hæc non minus est stabilis quam ipse Deus: *neque enim, ut idem subjungit, ulla vis, ullus casus, ulla rerum labe, unquam effecerit, ut iustum non sit, omnia esse ordinatissima.* Porro ordinatissimum est, ut iustis beatitudo, & peccantibus poena debeatur: *Lex enim æterna, & summa ratio, cui semper obtemperandum, est illa, per quam mali miseriam, boni beatam vitam mereantur.* Ergo impossibile est, ut peccata non solum in totam æternitatem, sed vel ad unum momentum impunita permanent. Confirmatur ratio adducta ex lib. 26. contra Faustum c. 3. *Sed nec ipse homo contra naturam quicquam facit, nisi cum peccat, qui tamen supplicio redigitur ad naturam.* Ad naturalem quippe iustitiam ordinem pertinet, ut aut peccata non fiant, aut impunita esse non valeant: *quodlibet horum sit, naturalis ordo servatur, si non ab anima, certe à Deo.* Ergo contra ordinem naturalem erit impunitas peccati, atque aded impossibilis Deo: siquidem per eam impunitatem perleveraret homo oppositus ordini naturæ, quin per supplicium reduceretur ad illum.

cxli. Respondeo. Impunitas peccati esset contra legem æternam liberam Deo de facto ordinatissime latam, non vero contra legem æternam naturalem, & necessariam; lex enim æterna etiam potest esse libera, & voluntaria, nam etiam decreta libera Dei sunt æterna. Nec oppositum probant objecta ex lib. 1. de lib. arb. Nam potest esse ordinatissimum, ut peccata puniantur, quin ulla sit possibilis causa, quæ id injustum, & inordinatum reddat, & simul esse ordinatissimum oppositum, si Deus illud liberè decreverit. Nam Deus potest esse liber ad volendum ordinatissime extrema contradictoria, ut ad incarnandum, & non incarnandum, prædestinandum Iudam, & non prædestinandum. Licet enim Deus ordinatissime voluerit incarnari ad redimendum genus humanum, & nulla ex causa id inordinatum, & iniquum esse possit, potuit tamen absolute non incarnari, etsi id ordinatissime vellet. Item Deus ordinatissime voluit non prædestinare Iudam, quin ulla causa possit id inordinatum, & injustum efficere: nihilominus potuit absolute Iudam ordinatissime prædestinare, sicut prædestinavit ordinatissime plures homines scelestissimos. Nam ut aliqua actio ordinatissima sit, sufficit eam esse conformem bonitati divinæ, & alicui virtuti, seu attributo ipsius: potest autem una actio esse conformis iustitiæ divinæ, & alia ipsi opposita conformis misericordiam, ut docuit Anselmus adductus n. 131 & 132. Nec item contradicunt objecta ex lib. 26. contra Faustum. Nam quamvis peccatum sit contra ordinem naturæ, & per supplicium redigatur ad eum ordinem, potest Deus ad eum ordinem non redigere, quin agat contra ordinem naturæ. Sicut enim Deus non agit contra ordinem naturæ permittens peccatum tali ordini contrarium, quod impedire potuit; ita nec opponitur ordini naturæ illud inordinatum relinquiendi; quia sicut illa permissio ordinata est, & honesta, quia conformatur iustitiæ divinæ, aut dominio auxiliorum efficacium gratiæ; ita hæc impunitio relinquentis inordinationem peccati potest esse ordinata, & honesta, quia conformatur divinæ misericordiam.

cxlii. Item respondeo. Ea testimonia non concludunt necessariam punitionem æternam, de qua differimus, sed aliquam solum temporalem. Rursus solum probant, fore contra ordinem rectæ providentiæ Dei omnia in genere peccata impunita finire, non vero unum, aut alterum ex illis. Potest enim esse necessitas, ut impunita non sinantur omnia peccata cum potestate relinquendi aliqua impunita, quoniam potest esse necessaria providentiæ morali Reipublicæ rationalis lex generalis punienti peccata, cum potestate dispensandi in aliquo casu; quem admodum in humanis conceditur Principi potestas, qua de plenitudine potestatis, ut ajunt, condonet delinquentibus aliquas poenas, quamvis iniqua esset lex, & potestas omnes condonans. Demum non affequir, qua ratione velint Baiani, ut nec ad unum momentum peccatum impunitum esse non possit, siquidem seclusa poena, & miseria identificata ipsi culpæ, de qua controversia non est, diu expectat Deus in hac vita impunitos peccatores ad poenitentiam, quin interdum ullis malis eos castiget, sed beneficiis potius provocet ad conversionem, distimulans peccata hominum, ut sacræ litteræ, & Ecclesiæ Patres frequenter testantur.

cxliiii. Quarrò expendunt testimonia Augustini, quæ inter poenas, & miseras peccati numerant ipsam infelicitatem peccati, inimicitiam cum Deo, desertionem Dei, cruciatum conscientiam, & inquietudinem animi. Quæ mala necessitate annexuntur peccato, & ab eo divelli non possunt. Respondeo. Hæc testimonia ad rem non sunt contra eos, quos Baiani in hac controversia infectantur. Nam illi non differunt de hoc improprio poenarum genere, sed de illo, quod materia, & objectum est iustitiæ vindicativæ Dei, ut notavimus, & exposuimus n. 121. Quippe illi, ut ibidem vidimus, de solo supplicio cruciatus æterni pronuntiarunt, peccatorem potestate absoluta Dei posse non puniri; nec de malis, quæ identificata sunt ipsi peccato, aut effectus sunt Physici, & necessarii, sive formales, sive efficientes ipsius, controversia esse potest.

cxliv. Si autem quis his Baianorum argumentis addat, Deum eo ipso, quod supplicio æterno non plectat peccatum, condonare necessario illud, atque aded peccatum non manere impunitum, quia aboletur culpa per condonationem poenæ. Respondeo. Condonatio culpæ non consistit in condonatione poenæ, sed potest existere offensam non condonata, quamvis condonetur poena, ut exposuimus disp. ult. de ente supernat. sect. 23. & disp. 91. sect. 3 & 4. Deinde aliud est condonare, & remittere poenam; aliud illam relaxare, aut relevare. Prius est tollere reatum, & dignitatem ad poenam; posterius relicto reatu, & dignitate poenæ illam executioni non dare. Quamvis condonatio culpæ sit eadem cum condonatione poenæ; tamen eadem esse non potest cum sola poenæ relaxatione seu relevatione.

cxlv. Item si alius objiciat, irremissionem æternam culpæ esse poenam propriam peccati, & à iustitia vindicativa Dei inflictam, & peccatum in æternum manens absque ea poena esse non posse. Rursus privationem beatitudinis etiam esse ejus generis poenam, & eam peccato fore coæternam. Ad primum respondeo. Hæc disputatio supponit peccatum irremissum in æternum, & ex suppositione talis irremissionis de aliis poenis contendit, de illisque solis Baiani disputationem movent, & nos cum illis, & contra illos de illis solis confligimus. Ad secundum respon-

respondeo. Aut peccatum potest esse divinitus cum visione beata Dei, aut non potest? si potest cum illa componi; poterit divinitus tali privatione non puniri. Si non potest; ea privatio non erit propriè, sed impropriè pœna ex suppositione culpæ in æternum irremissæ, sed effectus formalis Physicus, & secundarius ipsius; quemadmodum alia mala, quæ impropriè pœnas asseruimus, ut ex professo sancivimus disp. 85. de ente supernat.

SECTIO XIII

An iustus, & beatus possit divinitus æternis pœnis addici?

CXLVI. **H**anc quæstionem, principi disputationis nostræ appendicem movent Baiani, ut nullum non moveant lapidem, quo Scholasticos Theologos feriant, & ad invidiam provocent. Quippe referunt, aliquos eorum eo licentiæ, atque dementiæ progressus fuisse, ut scripserint, non solum innocentem hominem ad cruciatum, & misérias temporales, sed etiam æternas, imo & beatum ad cruciatum, & misérias æternas divinitus mancipari posse. Quo nihil horribilius, nihil immanius, nihil à doctrina Augustini, & omnium hominum, non solum Catholicorum, sed etiam Gentilium, & Hæreticorum mente alienius dici posse, occurrunt. Nullus enim, ajunt, sive Catholicorum, sive Hæreticorum, seu Gentilium tantum nefas Deo adscribere ausus fuit. Itaque hoc assertum non solum tanquam paradoxum, sed etiam velut portentum, & prodigium libidinis opinandi, delirio simile carpunt.

CXLVII. Vbiq; Baiani suam ignorantiam produnt, & cum Theologiam nunquam didicerint, in Theologicas propositiones Scholasticis frequentes velut in somnia incidunt. Nolo immorari in recensendis Scriptoribus, qui docent, posse justos potestate absoluta Dei cruciatibus æternis torqueri; nam Baiani, qui universos Scholasticos asserentes possibilem statum puræ naturæ, in quo homo innocens miseriis mortalitatis temporalibus subiaceat, irrident, & spernunt, Pelagianismique, Manichæismi, & Athesismi insimulant, nullam eorum auctoritatem verebuntur. Ex Patribus Ecclesiæ produco Marcum Hæremitam seniore Homil. 15. id expressè attestantem: *Deus sui juris est, & quod vult, facit, ita ut si visum sit ei, per potentiam suam mittere possit justos in gehennam, peccatores autem in regnum celorum: licet hoc minime velit, nec ei gratum sit.* En factis aperta superior Scholasticorum doctrina, eidem dominii divini fundamento nixa, cui Scholastici, Baianis referentibus, innituntur. Quodque magis mirandum est, simul profert peccatores posse in regnum celorum, & beatitudinem admitti. Quidquid autem de hoc fir, illud præteritis consequens verum sentio, & Scholasticis, in quos Baiani invehuntur, assentior.

CXLIX. Primum id probō. Potest Deus justum hominem in æternum conservare, omnibus, quas nunc patitur, miseriis obnoxium. Ergo etiam poterit cruciatibus æternis addicere. Antecedens ex præteritis constat. Nam ut Deus justum premar miseriis temporalibus, causa sufficiens est, ipsa exercitatio justitiæ, & argumentum habitualis amicitiae, & gratiæ Dei, quæ ipsi justo ingenti pretio æstimabilis est, & Deo maxime gloriola; etiam si nulla ei fiat accessio gloriæ futuræ, qua quidem justum divinitus abs-

que injuria privari posse à num. 124. ex doctrina Augustini, & Patrum, demonstravimus. At hæc causa etiam ad perfectionem æternam earumdem miseriarum adesse potest decernente Deo, ut labores perpetui hujus vitæ hominis justis charitatem, fidem, patientiam, fortitudinem, humilitatem, & alias plures virtutes exercent, unaque gratiam & amicitiam habitualement, puram, & ab omni lucro gloriæ futuræ alienam augeant. Quod enim per spatium centum annorum contingens est, quid vetat per æternitatem contingere?

CXLIX. Confirmatur; quia Deus potestate absoluta valet justum in nihilum redigere; nam ejus animi immortalitas, & incorruptibilitas subdita est dominio Dei, & liberæ conservationi omnipotentiae ipsius, ad cuius dominii, & liberæ conservationis proprietatem pertinet posse cohibere concursum conservativum creature. Quod aded verum sentiunt Theologi, etiam de ipsis substantiis Angelicis, ut oppositum erroneum pronuntiant. Videantur Suarez lib. 1. de Angelis c. 9. n. 5. censens esse de fide, omnem creaturam posse interire potestate absoluta Dei, & Vasquez 1. p. disp. 182. n. 7. & Tannerus 1. p. disp. 5. q. 1. n. 15. asserentes, oppositum erroris notam mereri, ut ibidem probant. Majus autem proculdubio malum est hominis, & animi justis penitus annihilari, quam æternam vitam habere Deo, strictissimo amicitiae, & charitatis vinculo, quotidie majori, & felicitiori conjunctam, quamvis afflictionibus, quibus nunc cruciamur, subjectam. Quis enim justus rerum æstimator hoc præ illo non eligat, si optionis, & electionis detur potestas? Iterum confirmatur: justus ex affectu charitatis altissimo potest honestissime expetere passiones hujus vitæ perpetuas absque lucro gloriæ, ut suam erga Deum charitatem exercent, & continuis, & novis accessionibus accendat, & augeat. Ergo etiam Deus id poterit honestissime expetere & decernere justo. Nam quod justus sibi, potest Deus justo, honestissime velle.

CL. Consequentiæ de cruciatibus Inferni probatur. Quia simul cum illis potest Deus componere ardentem charitatis affectum, qui in eorum exercentur passione cum aliis virtutum fructibus nuper recensitis, nec non novis incrementis gratiam, & charitatem habitualement intendere, siquidem solum ex lege libera Dei, & non ex rerum natura terminus merendi præfigitur temporalis, ut sancivimus disp. 77. de ente supernat. At hæc exercitatio, & nova, ac continua charitatis, & justitiæ accessio, est sufficiens causa honestandi cruciatum gehennæ, sicut est honestandi cruciatum hujus vitæ. Nam sufficiens compensatio eorum cruciatuum fit per bona supernaturalia ipsis adjuncta, siquidem hæc sunt in ratione boni magis bona, magisque eligibilia, quam sunt cruciatum in ratione mali mala. Tum quia illa sunt simpliciter, & absolute bona, hæc vero secundum quid tantum mala, ut ex Patribus præmissis num. 13. & seq. ideoque justus hæc patiens, non absolute miser, sed felix, & beatus esset habendus juxta Christi Domini æstimationem Matth. 15. *Beatos ore pleno prædicantis, qui propter justitiam patiuntur.* Tum quia ne amittantur illa bona, admittenda potius sunt hæc mala, ut vera, & Catholica sententia docet.

CL I. In consequentiæ confirmationem veniunt duæ pro Antecedenti conformationes factæ. Prima; quia majus, & eligibilius bonum est justo hæc perpe-

peteti mala cum accessione bonorum, quæ propolimus, quam in nihilum redigi. At potest Deus sua absoluta potestate absque injuria justum in nihilum redigere. Ergo etiam cruciatibus gehennæ subdicere. Secunda, quia ex ardenti affectu charitatis in Deum potest justus cruciatum non solum temporales, sed etiam æternos expetere. Ergo etiam Deus poterit eos justo decernere, ut tantum erga se amorem experiatur, & tantam, quantam ipse meretur, ex servi sui obsequio gloriæ acquirat.

CL II. Quod rursus confirmo, & illustro. Quia plures viri sanctissimi ex affectu charitatis in proximam optarunt æterna gloria privari, & manente charitate pœnas æternas subire, si tanta ipsorum passio, vel offensam Dei cavere, vel salutem proximi obtinere mereatur. Ejusmodi fuit charitatis ardor, quo Paulus Rom. 9. juramento testatur: *Optabam enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis.* Quod Anselmus sic exponit: *Optabam perire, ut illi salvarentur.* Sanctus Thomas vero: *Optabam, si fieri posset, anathema esse, id est, separatus à gloria, vel simpliciter, vel ad tempus propter honorem Christi, qui est ex conversione Judæorum.* Advocatque Chrysostrum lib. de compunctione cordis sic scribentem: *Ita totam ejus mentem devicit amor, ut etiam id, quod præ ceteris omnibus amabilius erat esse cum Christo, rursus id ipsum, quia ita placeret Christo, contemneret: sed & celorum regna, quod videbatur laborum esse remunerationis pro Christo, nihilominus cedere patereatur.* Itaque pro salute Judæorum optabat Paulus perire, separari à gloria, non solum ad tempus, sed etiam in æternum, & celorum regna, totamque laborum remunerationem perdere, atque aded æternam pœnam damni, nec non & sensus subire. Talis item erat affectus Moysis Exodi 32. quo Deum deprecatus est pro populo: *Aut dimitte eis hanc noxam, aut si non vis, dele me de libro tuo.* Quæ verba Interpretes eodem sensu, & affectu charitatis prolata à Moysè, quo superiora à Paulo communiter accipiunt.

CL III. Ad hæc: Plures credunt, tantum fuisse dolorem passionum Christi, ut cum doloribus gehennæ jure contendere possit, juxta illud: *Dolores inferni circumdederunt me.* Charitas autem, quæ Christum compulit, ut ad tempus cruciatum gehennæ pateretur, jure movere potest justum, ut eisdem pro Christo in æternum patiat. Nam æterna puri hominis passio compensare ad æqualitatem non potest temporalem Dei hominis passionem; tanti enim pretii est Dei hominis charitas, patiens cruciatum inferni pro nobis, ut nulla possit diuturnitas doloris nostri ad momenta ejus pervenire. Si ergo amor amore rependendus est, quis condemnet justum, qui pro amore Christi ferente pœnas inferni cupiat eandem in æternum experiri? En satis justam causam patiendi cruciatum æternos, quin patienti illa irrogetur injuria.

CL IV. Secundò probō rem assertam ex eodem fundamento, quo ejus assertores, & Marcus Heremita superius illam tuerent, nempe ex altissimo dominio Dei. Nam Deus jure domini potest vindicare, & justus servitutis jure tenetur præstare obsequia, quæ Deo liberint, imo si velit, potest absque injuria creaturam perdere, & ad nihil reducere. At inter hæc obsequia potest esse passio cruciatum æterni. Ergo Deus poterit illam vindicare, & creaturam præstare absque ulla injuria. Major, & consequenti probatio non eget. Minor probatur; quia ad obsequium Dei pertinet quæcumque virtutis

obedientia; nullus enim est virtutis actus, qui Deo gloriam conciliare non possit. At in passione cruciatum æterni relucere potest ingens plurium virtutum obedientia, nempe charitatis, fortitudinis, patientiæ, humilitatis, fidei, & aliarum. Nam si ad gloriam Dei conferre potest, & ejus voluntati gratus est actus Charitatis ferens afflictiones gehennæ per unum diem, etiam erit ferens per duos, & his transactis per alios usque in infinitum. Ergo titulo domini poterit eum charitatis actum injungere justo absque injuria ipsius. Nam hi actus, unus post alium successive potestate physica possibile sunt, siquidem nullus alteri contradicit. Ut autem potestate morali sint possibile, sufficit, eos omnes constitutos esse sub dominio Dei, quod Deo tribuit jus pro suo libito petendi illos. Nam si Deus illos vendicans irrogaret injuriam, nulla ratione esset dominus illorum, siquidem, eis uti non posset absque injuria alterius.

CL V. Nec satisfacit, quod in hac re scribunt Baiani, scilicet ad perfectissimum dominium Dei sufficere, quod possit hominem non solum beneficiis ditare, quod cuilibet in externis licet, sed etiam legibus suis regere, beneficientem remunerare, peccantem coercere, atque punire, quæ Deo competunt jure creationis, & seclusa creatione non convenirent. Itaque justum cruciatibus affligere non esse dominii, sed tyrannidis actum, quia dominium solum dat potestatem domino utendi rebus suis in quemvis usum lege non vetitum. Lex autem æterna ipsius Dei, quæ est vera æquitas, atque justitia, nullo pacto finit, ut creaturam sine ulla culpa faciat miseria, & immanibus tormentis attritam. Quod millies repetunt, nulla addita probatione, sed phrasium garrula multiplicatione.

CL VI. Ignorant enim, duplex esse perfectissimum dominium Dei: alterum jurisdictionis, quod tribuit potestatem ferendi leges, remunerandi, & puniendi, etiam in eos, qui jure creationis ad dominium non pertinent, quale convenit Principibus creatis in suos subditos, & conveniret etiam Deo in homines, quamvis non esset eorum creator, ratione summæ sapientiæ, justitiæ, & providentiæ, & supra omnes substantias intellectuales excellentiæ: alterum dominium proprietatis, quod tribuit potestatem utendi re pro libito absque injuria alterius, ita ut nullus possit queri de vi, & injuria illata, quod dominus illam destruat, aut in alium quemvis sibi voluntarium usum destinat, quale est dominium sui libri, & pallii in unoquoque hominum. Ad quod dominium non pertinet leges condere, nec præmia bonis, nec supplicia malis decernere. Quippe hoc dominium directè est in rem, sive animatam, sive inanimatam, sive rationalem, sive irrationalem: Illud vero in solam personam, & creaturam rationalem. Igitur nostra probatio non est ex dominio jurisdictionis, sed ex dominio proprietatis consecuta. Quia ex tali dominio Deus utens creatura rationali, & omnibus actibus ipsius pro suo libito nullam alteri infert injuriam; nam sive actionem, sive passionem creaturæ prohibeat, sive ab illa petat, id totum jure tanquam dominus vendicat, quia totum est suum. Sin dicant Baiani, an injuriam irrogabit, si annihilare velit? An hoc jus perdat, & annihilandi rem, etiam creaturam rationalem, pertineat ad potestatem regendi, remunerandi, & puniendi creaturam? Nam pro sola culpa posse ad interitum, & annihilationem condemnare, non est dominii proprietatis, sed jurisdictionis, quali Principes

cipes creati poena mortis delinquentes plectere possunt. Itaque Baiani contemnunt argumenta, quæ non intelligunt, & ignorant principia Theologica, quibus præcedens argumentum innititur.

CLVII. Dicit fortasse quispiam, nostro argumento non concludi posse justum ad cruciatus gehennæ mancipari. Nam inter illos numeratur impatientia, & rabies, qua eos damnati patiuntur: at nos patientem supponimus justum absque hac impatientia, & rabie, quæ oritur ex odio intestino Dei, sed non ad rem. Tum quia hæc disputatio initur cum Baianis, qui de solis cruciatibus corporeis agunt, & ea promunt, quæ recensimus n. 145. Tum quia ea impatientia, & rabies in damnatis aut est peccatum, aut effectus necessarii peccati. Subiectum autem præsentis controversiæ est æternitas cruciatuum gehennæ composita cum innocentia absque ullo merito culpæ. Nam cum illo merito cruciatus innocentia non erunt æterni, sed temporales, siquidem prima eorum passio cum tali merito, & peccato conjungitur. Temporales autem cruciatus, etiamsi acerbissimi sint, posse justo infligi cum potestate ferendi illos ex charitate Dei, & cum patientiæ fructu, superioribus præmisimus. Rursum Deum posse permittere impatientiæ peccatum, nec Baiani negant, nec Theologicè negari potest.

CLVIII. Vnde præteritum argumentum ulterius confirmo. Major enim creature rationalis miseria est ipsum peccatum perpetuo manens, quam cruciatus æternus absque peccato. Deus autem ex dominio auxiliorum gratiæ potest justo negare auxilia efficacia ad conservandam justitiam, & peccatum perpetuum permittere, quin illud impediatur potens impedire. Ergo æquiori jure poterit ex eodem dominio permittere justo cruciatum æternum, nempe tribuens Dæmoni potestatem cruciandi, & non impediens, justo vero conferens auxilia efficacia ad conservandam, & augendam in eis cruciatibus cum patientia, & charitate gratiam. Quis enim erit justus, qui proposito sibi duplici ordine providentiæ divinæ, altero, in quo continetur infallibilis permissio peccati, & perpetua ejus irremissio, altero, in quo continetur perpetua cruciatuum afflictio cum conservatione justitiæ, & continua ejus intensio per charitatis, & aliarum virtutum actus, non eligat prius hunc secundum ordinem, quam illum primum. At ille primus disponitur justo absque injuria Dei, quia est Dominus auxiliorum gratiæ, quæ potest largiri, prout voluerit. Ergo à fortiori poterit secundus disponi absque injuria Dei, quia est Dominus actuum charitatis, & patientiæ, quibus justus perferat cruciatus æternos à Dæmone inflictos.

CLIX. Contra hanc sententiam contendunt primo Baiani testimonia, quibus Augustinus contra Pelagianos arguens profert, non posse parvulos innocentes absque injuria Dei regno caelesti privari. Verum quam levis sit hæc probatio, vidimus disp. 8. sect. 8. ubi ea testimonia expendimus, & elevavimus. Quibus accumulata ea, quæ n. 124. & seq. ex doctrina Patrum adduximus ad probandum, non solum innocentibus, verum etiam de condigno meritis posse à Deo absque injuria vitam æternam negari, seclusis legibus providentiæ præsentis.

CLX. Secundò producant ingentem multitudinem propositionum Augustini; quarum aliæ continent, non posse Deum justè parvulos innocentes condemnare; aliæ Deum fore injustum, si condemnent; aliæ repetunt, non posse in genere innocen-

tem justè ullis cruciatibus affligi. Sed hæc omnia ex præteritis diruta sunt. Quippe omnia pronuntiat Augustinus juxta providentiam ordinariam Dei, & leges liberas nunc stabilitas à Deo, ut sæpius monuimus, & probavimus. Nec enim opus erat Augustino in alio providentiæ ordine, & potestatis absolutæ usu adversus Pelagianos differere. Nos autem providentiam præsentem, & leges ordinarias sacræ scripturæ secludimus, & in alio rerum statu alias eis contrarias possibiles contendimus. Recolantur superiora sæpius asserta.

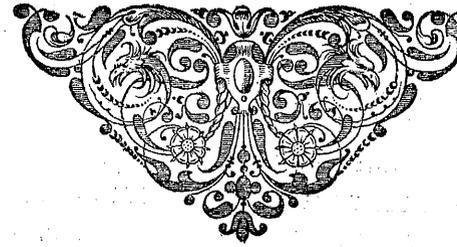
CLXI. Num autem idem, quod de justo, de beato quoque possit sentiri, scilicet beatum posse æternis gehennæ cruciatibus vexari? Ex præteritis dirimendum est. Et quidem Marcus Heremita adductus n. 146. id absolute videtur sentire, siquidem peccatores ad regnum caelorum, & visionem Dei admitti posse ratione juris, & domini divini testatur. Nec immerito. Nam si beatus mancipetur cruciatibus æternis in sensu diviso beatitudini, & sensu composito justitiæ idem prorsus de beato, quod de justo sentiendum est; quia poterat Deus visionem beatam solum temporariam conferre, & justitiam æternam post illam cum æternis cruciatibus componere. Si verò in sensu composito beatitudinis afflictio æterna gehennæ possibilis proponatur, probationes præteritæ sententiam affirmantem videntur concludere. Nam in sensu composito beatitudinis essentialis Christus Dominus pertulit suæ tormenta passionis, quæ nonnulli credunt pariter fuisse acerbissimæ, atque doloris cum passione gehennæ. Quod autem in Christo Domino per tempus aliquod compositum fuit, poterit in puro homine per æternitatem componi absque injuria Dei; nam argumenta superius confecta æquè de beato, ac de justo evincunt.

CLXII. Confirmatur, quia ex disp. 99. & ult. sect. 14. & seq. de ente supernat. constat, posse divinitus visionem beatam cum peccato habituali componi. Ergo à fortiori poterit cum poenis æternis corporeis. Tum quia peccatum magis opponitur beatitudini, quam cruciatus corporeus, cum peccatum sit miseria simpliciter, imò & summa, quæ potest inesse creaturæ rationali; cruciatus vero corporeus sit miseria tantum secundum quid: quare homo videns Deum cum peccato non erit absolute beatus, sed miser; cum cruciatu vero corporeo etiam acerbissimo erit simpliciter beatus. Tum quia peccato sunt debita poenæ corporeæ, siquidem etiam cum visione beata homo non erit absolute justus, & amicus Dei, sed injustus, & inimicus, ut ibidem exposuimus.

CLXIII. En satis demonstratum est, cruciatus corporeos non esse ejus generis mala, quæ nequeant ex natura rei cum innocentia conjungi, nec immunitatem ab eis eo esse debitam, & connaturalem creationi naturæ rationalis, ut in statu innocentia non fuerit beneficium ipsi superadditum, & seclusa lege Dei ab hominis creatione separabile. Quo tandem pro coronide totius disputationis concluditur, possibilem fuisse statum puræ naturæ, in quo homo innocens conditus sit sine donis, quæ de facto in statu innocentia Deus contulit primis hominibus, scilicet sine justitia, sine meritis, sine virtutibus conferentibus ad vitam æternam, imò sine elevatione, & ordinatione ad illam; nec non sine obedientia appetitus sensitivi imperio rationis, & sine immunitate ab errore, à morte corporea, & reliquis malis, & misere.

& miseriis corporeis, quibus nunc nascimur obnoxii. Siquidem ex sanctione Pontificum, ex sacris litteris, ex scriptis Patrum, & Theologicis rationibus manifestum reliquimus, ea omnia fuisse primo homini beneficia supernaturalia, & gratuita; nec Augustini doctrinam assertis nostris esse contrariam, sed maxime conformem, & amicam: vanaque esse omnia fundamenta, quibus Baiani cum Michaële

Baio oppositum temerè contra universam Scholarum Catholicarum constantem sententiam, & erronee contra gratiam primo homini factam, & ex sacris litteris à Patribus assertam docuerunt. Videamus nunc, an quæ de homine in peccato lapsi pronuntiant, veriora sint, & probatiora his, quæ de homine integro, & innocenti pronuntiantur.

LIBER SECVNDVS

Adversus Baium, & Baianos.

D E

LIBERO HOMINIS ARBITRIO,
ET EIVS VIRIBVS POST PECCATVM.

Præter ea, quæ Michaël Baius, & ejus sectarii de statu naturæ innocentis contra communia Theologorum dogmata fuderunt, plurima alia de statu naturæ lapsæ non abfimili temeritate, & licentia effutiverunt. Quorum mens ea fuit, ut naturam lapsam quoad vires naturales tantum deprimerent, quantum eam innocentem, & integram quoad easdem extulerunt, & quod innocentiam statui naturale adscripserunt, statui peccati prorsus adimerent. Eorum asserta in Bulla Pontificum proscripta, & absque ordine, & nexu composita, claritatis, & ordinis, nostrarumque disputationum gratia reduximus ad certa capita disp. 1. sect. ult. quorum secundum complectitur propositiones, quæ erunt hujus secundi nostri libri subjectum.

DISPUTATIO XIII.

Subjectum hujus libri, & sensus undecim propositionum Michaëlis Baii de libero arbitrio, & ejus viribus post peccatum.

In hac disputatione solum proponimus subjectum, in quod elaborandum totus hic liber incumbet, præmittentes, & exponentes verum, & germanum, à Michaële Baiō intentum, earum propositionum sensum, quæ de libero arbitrio, & ejus viribus post lapsum in Bulla continentur, & ex ejus opusculis excerptæ sunt.

SECTIO I.

Undecim propositiones Michaëlis Baii de subjecto hujus libri.

Prima est 40 Bullæ: *Quod voluntariè fit, etiam si necessario fiat, liberè tamen fit.*

Secunda est 42 Bullæ: *Is libertatis modus, qui est à necessitate sub libertatis nomine non reperitur in scripturis, sed nomen libertatis à peccato.*

Tertia est 67 Bullæ: *Sola violentia repugnat libertati naturali.*

Quarta est 23 Bullæ: *Cum Pelagio sentiunt, qui testimonium Apostoli ad Rom. 2. Gentis, quæ legem non habent, naturaliter quæ legis sunt, faciunt,*

intelligunt de Gentibus fidei gratiam non habentibus.

Quinta est 28 Bullæ: *Liberrimum arbitrium sine gratiæ Dei adjutorio non nisi ad peccandum valet.*

Sexta est 29 Bullæ: *Pelagianus est error dicere, quod liberum arbitrium valet ad illum peccatum vitandum.*

Septima est 30 Bullæ: *Non solum fures hi sunt, & latrones, qui Christum viam, & ostium vitæ & veritatis negant; sed etiam quicumque aliunde quam per Christum in viam justitiæ, hoc est, ad aliquam justitiam consequendi posse dicunt.*

Octava est 31 Bullæ: *Similes his sunt, qui dicunt, tentationi ulli sine gratiæ Christi adjutorio hominem posse resistere, sic ut in eam non inducatur, aut ab ea superetur.*

Nona est 37 Bullæ: *Amor naturalis, qui ex viribus naturæ exoritur ex sola Philosophia per elationem præsumptionis humane cum injuria crucis Christi defenditur à nonnullis Doctoribus.*

Decima

Decima est 38 Bullæ: *Cum Pelagio sentiunt, qui boni aliquid naturalis, id est, quod ex naturæ solis viribus oritur ducit, agnoscit.*

Undecima est 66 Bullæ: *Non nisi Pelagiano errore admitti potest usus aliquis boni liberi arbitrii, sive non malus, & gratiæ Dei injuriam facit, qui ita sentit, & docet.*

SECTIO II.

Sensus primarum trium propositionum.

Didacus Ruyz de Montoya tom. de scient. disp. 45. sect. 3. n. 18. subalubitat, has propositiones contineri in Bulla Pontificum edita contra Baium, quia à se in ea non reperiuntur. Sed miror eruditissimum virum de eo dubitasse, cum nulla sit exarata Bulla, in qua non extant. Causa forsitan fuit, quia ejusmodi propositiones in eo ordine numeri non reperit, in quo ab eo referuntur. Etenim ut notavi disp. 1. n. 15. prima Bulla Pontificum sine numeris propositiones coegit, & sequentes Bullæ autoritate privata aliquorum Doctorum cum numeris exaratas in divisione, & numero earum variarunt, ideoque propositio, quæ in una Bulla extat quadagesima, in alia est trigesima octava.

111. Baiani per omnia subscribentes doctrinæ harum propositionum, ut caverent aliqua via censuram illius, & eis sensum confingerent voluntarium, vulgarent, eas propositiones non inveniri in aliquo opusculo eorum, quæ à Michaële Baiō typis mandata sunt, sibi que non constare, an in privatis aliquibus scriptis, aut publicis disputationibus ab Autore sint assertæ. In primis tamen notavimus disp. 1. n. 17. propositiones in Bulla proscriptas habendas esse ejusdem Autoris, quamvis in ejus opusculis excusis non reperiantur, quia ipsa Bulla monuit, eas ab Autore traditas non solum in publicis scriptis, sed etiam in privatis disputationibus, & dictatis.

11v. Præterea eas ego invenio in opusculo, de lib. arb. c. 7. Vbi postquam præcedentibus capitibus distinxerat, & exposuerat duplicem libertatem, aliam à necessitate, aliam à servitute peccati, & utramque veram esse libertatem præmiserat ad meritum, & demeritum sufficientem, aggreditur explicare ad libertatem à servitute, quæ vera libertas est, & sola sub hoc nomine in sacris litteris contenta, impertinentem esse libertatem à necessitate, sufficereque eam, quæ à coactione, & violentia libertas est. Sic enim initio proponit: *Hinc libertatis modo* (scilicet à servitute, quæ vera, & propria libertas est) *impertinens est, utrum hoc quod liberè fieri dicitur, etiam possit non fieri. Quia voluntas juxta hunc modum ob id dumtaxat libera dicitur, quia neque invita quoque trahitur, neque sub aliqua hostili potestate sponte captiva teneatur: sed promptè, & liberè id quod debet, facit, & cui subesse debet, libens obsequitur.* Vbi veram libertatem admittit cum necessitate agendi, dum voluntas non trahatur invita, nec sub aliqua hostili captivitate teneatur. Quod continuo cum Baianis docet, doctrinam esse Augustini, libertatemque à necessitate solum fuisse propriam status innocentie: *Hinc Augustinus Enchirid. c. 105. Sic oportebat hominem prius fieri, ut bene velle posset, & male; nec gratis, si bene, nec impune, si male. Postea vero sic erit, ut male velle non possit, nec idè libero carebit arbitrio. Multo quippe liberius erit arbitrium, quod omnino non poterit servire peccato. Neque enim cul-*

panda est voluntas, aut voluntas non est, aut libera dicenda non est, qua beati esse sic volumus ut esse miseri non solum volumus, sed nequaquam prorsus velle possumus. Quo testimonio utuntur Baiani, ut statuatur extra statum innocentie libertatem veram cum necessitate conjunctam, dum à coactione libera sit. Quibus subdit Baius: *Quæ voluntatis libertas sola sub hoc nomine in Scripturis sanctis invenitur, ut apud Joannem c. 8. Si vos filium liberaveritis, verè liberi eritis. Ea vero libertas voluntatis, quæ necessitati opponitur, non sub hoc nomine, sed alio quodam sermonis genere in Scripturis sacris expressa reperitur.* Quæ est secunda propositio ex tribus, quas nunc exponendas suscipimus. Itaque mentiti sunt Baiani negantes eas propositiones à Michaële Baiō in aliquo suorum opusculorum tradi.

v. Earum quidem sensus est, veram, & propriam libertatem posse cum necessitate operandi componi, solamque excludere coactionem, & violentiam, ideoque omnem actionem spontaneam, & voluntariam quamvis necessitate fiat, & non possit non fieri, esse verè, & propriè liberam, nec libertatis nomine in sacris litteris libertatem à necessitate significari. Quod etiam Baiani constantissimè profitentur, & sufficientimè munire contendunt ex doctrina Augustini, & præcorum Patrum, ac Theologorum, quorum eam esse sententiam indubitabile tradunt. Quare has propositiones ea solum de causa damnatas volunt à Pontifice, quamvis earum doctrina vera sit, quia viam sternunt ad aliam, Baianorum opinione, falsam, & à Michaële Baiō assertam proposit. 70 & 71. quæ Baius motus concupiscentiæ verè liberos, & lege prohibitos pronuntiat. Quod qua ratione, & consequentia componant Baiani cum doctrina harum propositionum, in progressu exponemus. Nunc proscribendi has propositiones causa admittenda Baianis non est. Quia si doctrina earum vera est, non est credibile, propositiones ab Ecclesia damnari, quod Baius doctrina ipsarum ad falsa dogmata statuenda abutatur; plurima enim hereticorum dogmata damnantur ab Ecclesia, quin propterea damnentur principia vera, ex quibus Hæretici suos errores fallaciter colligunt, & arguunt. Potest enim esse Antecedens verum, & Catholicum, & Consequens esse erroneum, & Hæreticum, ut frequens est in hæreticorum scriptis. Itaque ipsa doctrina propositionum, & non solus earum abusus in Bulla Pontificum proscribitur. Præterea verum non est, Baium admittere liberos concupiscentiæ motus, sed solum prohibitos, & imputabiles, quod cum necessitate, & absque libertate compossibile esse ipsi Baiani tuerentur. Motus quidem concupiscentiæ non sunt liberi à servitute peccati, neque à necessitate juxta doctrinam Baii. Aliam autem Baius libertatem non agnoscit.

vi. Merito tamen dubitabis; cur has propositiones proseripserint Pontifices, cum plerique Theologi præsertim ex Scotticorum schola eas tradiderint, docentes amorem beatificum necessarium absolutè esse liberum, nec non processionem Spiritus sancti necessarium esse liberam, quia sunt actus spontanei, & voluntarii ab omni coactione, & violentia liberi? Aliique Theologi eis diffidentibus quæstionem doceant esse de solo nomine, & non de re; quales diffidentibus, inter Theologos frequentes, Pontifices raro dirimere solent? Respondeo. Merito nostra Bulla eas propositiones, & doctrinam in eis contentam interdicit, quia earum sensus est, libertatem ad imputabilitatem meriti, & demeriti

sufficientem non excludere necessitatem, sed solam violentiam, & coercionem. Ea enim mens Autoris colligitur ex propoſit. 63. ſeq. *Homo peccat etiam damnablem in eo quod necessario facit.* Quo ſenſu Theologi Catholici non tradunt eſſe liberaſ actiones neceſſarias, & inevitabiles, ſed potius ſupponunt oppoſitum, ad libertatem meriti, & demeriti capacem, neceſſariam eſſe poteſtatem à neceſſitate agendi liberam. Quia vero hæc mens in eorum ſcriptis expreſſa eſt, idè eis Theologis non interdixit propoſitiones Baianis ſimiles, quas in ſenſu Baianis contradicentem conſtat eſſe prolatas. Quare etiam aſſerta Baianorum de hac re interdixit proriſus credenda ſunt, quia Baiani totis viribus contendunt, ſolam à coactione libertatem neceſſitati operandi conjunctam in ſtatu naturæ lapſæ ad peccatum, & bonum opus morale, meritum, & demeritum ſufficere.

v i i. Nec recurſus Baianis eſt, Baium eam libertatem aſſeruiſſe in genere, etiam prout comprehendit libertatem ſtatuſ innocentie, in quo ipſi ad meritum, & demeritum vindicant neceſſariam libertatem non ſolùm violentie, ſed etiam neceſſitati oppoſitam. Nam maniſeſtè Baius de libertate naturæ lapſæ loquitur, ſiquidem in ſtatu innocentie cum Auguſtino ſupra adducto ab ipſo, primis hominibus libertatem à neceſſitate convenientem, & neceſſariam eſſe docuit: *Sic oportebat hominem prius fieri, ut bene velle poſſet, & male.* Item quia in eo ſtatu aſſerit libertatem à neceſſitate non requiri ad veram libertatem, in quo ſacræ litteræ expriment in eſſe homini libertatem à ſervitute peccati per merita Chriſti, ut illud Ioannis 8. *Si filius vos liberaverit, verè liberi eritis.* Nam ea ratione docet veram libertatem non excludere neceſſitatem, quia cum libertate à ſervitute peccati, quæ vera libertas eſt, & ſola nomine libertatis in ſacris litteris exprimitur, componitur neceſſitas. At libertas à ſervitute peccati in ſacris litteris expreſſa ſolùm convenit in ſtatu naturæ lapſæ.

v i i i. Dubitabis ſecundò; an Michaël Baius negaverit libertatem à neceſſitate contineri in ſacris litteris? ſunt enim qui ſic intelligunt ſecundam ejus propoſitionem: *Is libertatis modus, qui eſt à neceſſitate, ſub libertatis nomine non reperitur in ſcripturis, ſed nomen libertatis à peccato; ut credant, negatum à Baio, libertatem à neceſſitate ex ſacris litteris conſtare.* Reſpondeo, Baius expreſſè docet, libertatem à neceſſitate eſſe in ſacris litteris aſſertam, ſolumque negat eam nomine *libertatis* in ſacris litteris exprimi, ſed ſolam libertatem à peccato. Nam opusculo de lib. arb. c. 7. id diſertè teſtatur: *Ea vero libertas voluntatis, qua neceſſitati opponitur, non ſub hoc nomine, ſed alio quodam ſermonis genere in ſcripturis ſacris expreſſa reperitur.* Tenet libertatem neceſſitati oppoſitam in ſcripturis ſacris expreſſam reperiri, licet non ſub hoc nomine, ſed alio. Idque probat: *Vi cum de homine recens condito dicitur Eccleſ. 15. quod Deus reliquit illum in manu conſilii ſui, maniſeſte ſignificatur, quod Deus illi voluntatem dederit, qua & mandata Dei facere poſſet, & omittere. Similiter, ubi de homine juſto dicitur, Eccleſ. 31. quod potuit transgredi, & non eſt transgreſſus, maniſeſte datur intelligi, nimirumque in ejus poteſtate fuiſſe, nempe transgredi, & non transgredi.* Vnde mox concludit: *Ideo licet hic libertatis modus in ſcripturis ſacris non inveniatur hoc nomine expreſſus: non tamen propterea negandum eſt, aut contemnendum: ſed potius adverſus Hæreticoſ religioſè ſuſcipiendus, & defendendus, ne ſub prætextu externi nominis rem eam ne-*

gemus, quam ſine impietate etiam ſub quocumque nomine negare non poſſumus. Itaque ſolam vocem, & non rem libertatis à neceſſitate Baius ſacris ſcripturis negat. Pontifices igitur volunt, non ſolùm rem, ſed etiam vocem in ſacris litteris expreſſam admittendam, ſæpeque nomine *libertatis* ſacras litteras libertatem neceſſitati oppoſitam ſignificare.

i x. Dubitabis tertio; an Baius in ſtatu naturæ lapſæ admiferit libertatem à neceſſitate moralem, quam admittit in ſtatu innocentie? Reſpondeo. Voluntati auxilio gratiæ deſtitutæ, & ſolis viribus naturæ relicte negavit eam libertatem moralem, quia docuit naturam humanam poſt peccatum manuſſe ſubjectam neceſſitati peccandi, & impotem cavere peccatum, & bonum quidpiam etiam naturale agere abſque auxilio gratiæ, ut propoſitiones relatae ſect. 1. & explicandæ ſequentibus ſatis demonſtrant. Cæterum admittit, voluntatem auxilio gratiæ ſuffultam etiam poſt lapſum eſſe à neceſſitate liberam, quia per gratiam reſtituta eſt in libertatem agendi moraliter, quam perdidit. Id colligo: tum quia eam à neceſſitate libertatem contra Hæreticoſ admittendam eſſe pronuntiat, ut præmiſimus; Hæretici vero noſtri temporis eam negant ſolùm poſt lapſum, ut in progrefſu videbimus: tum quia eam aſſerit contineri in eo teſtimonio Eccleſ. 31. quod de homine juſto dicitur, *quod potuit transgredi, & non eſt transgreſſus; & hoc teſtimonium complectitur juſtum etiam in ſtatu naturæ lapſæ, ut ex cap. 7. de lib. arb. nuper retulimus. Expreſſius id ſanxit cap. 4. exponens libertatem à neceſſitate. Nam cum eam Deo, & Angelis adſcripiſſet, de hominibus ſic ſtatuit: *Homines quoque in hac vita hoc modo in rebus plurimis libera voluntate, quia aut boni ſunt, & Deo juvante bonum præ malo, ſeu præ alio bono eligunt: aut ſi ſibi reliquis Deo ſervire non poſſunt, attamen in vite iſtius bonis appetendis, & malis eligendis ſunt liberi: bonis inquam, quæ de bonis nature oriuntur, ut velle laborare in agro, velle manducare, & libere.* Quibus mox conjungit: *Poſſunt tamen mali homines ex hoc etiam dici liberi, quod cum propria voluntate malum faciunt, Deo tamen juvante bonum amplecti poſſunt: Id quod de Dæmonibus dici non poteſt, quia ad bene volendum nullum eis ſperare poteſt divinum auxilium.* neſcitque continuo: *Hæc libertas vulgo à neceſſitate dicitur, quia videlicet neceſſitati opponitur.* Ergo etiam in hac vita, & ſtatu naturæ lapſæ, boni, & mali homines præventi auxilio gratiæ ex mente hujus Autoris libertate neceſſitati oppoſita potiuntur.*

x. Baiani vero in eo diſceſſerunt à Baio. Nam illi in ſtatu naturæ lapſæ nullam agnoſcunt moralem libertatem neceſſitati oppoſitam etiam ſub auxilio gratiæ conſtitutam, ſive cum homines benè, ſive cum malè operantur. Nam malè operantibus negant auxilium ſufficiens gratiæ, quo aut peccatum cavere, aut benè operari queant. Benè operantibus vero tale gratiæ auxilium neceſſarium proſitentur, quo neceſſitas inducitur, & ſola libertas violentie contraria relinquitur, nulla ſuperſite poteſtate antecedenti ad cohibendam actionem bonam, ut conſtat ex diſp. 2. & amplius conſtat inferius. Baius vero nihil de qualitate gratiæ auxiliantis naturam lapſam expreſſit, ſed maniſeſtum ſuppoſuit, auxilium gratiæ tale eſſe, cum quo tam benè, quam malè operantes retinere poſſunt libertatem neceſſitati oppoſitam. Itaque in eo, in quo à Baio diſſentiunt, miſerius Baiani, quam Baius in errorem lapſi ſunt, ut ſequentes diſputationes evincunt.

SECTION

SECTION III.

Senſus aliarum trium propoſitionum ſequentium.

x i. Tres præteritæ propoſitiones conditionem libertatis humanæ poſt peccatum relictam aſſerunt, ſequentes definiunt vires poſt peccatum ſuperſtites naturæ. Quarum prima tendere videtur ad excludendum ſuffragium, quod ex Apoſt. ad Rom. 2. peti poſſet pro viribus naturalibus ſufficientibus abſque auxilio gratiæ ad implendum legem naturalem; quia plures Theologi ex illo *Genes, quæ legem non habent, naturaliter quæ legiſ ſunt, faciunt;* arguunt non eſſe neceſſariam gratiam ad obſervantiam legis naturalis, ſiquidem *Genes gratia deſtitutæ* ex Apoſtolo illam naturaliter obſervant. Baius vero huic argumentum occurrens pronuntiat, teſtimonium Pauli, non de Gentibus infidelibus, ſed fidelibus accipiendum, & aliam de infidelibus expoſitionem eſſe finiſtram, & Pelagianorum propriam, qui volebant poſſe arbitrium ſine auxilio gratiæ legem implere. Aut excludit, infidelium opera eſſe poſſe moraliter bona, & non mala, atque peccata, ut ipſe Baius contendit propoſit. 26: nempe quia eo teſtimonio utuntur plerique Theologi, ut infidelibus etiam adſcribant aliqua opera moraliter bona. Quo ſenſu Baiani relati diſp. 2. Pauli expoſitionem Pelagianam, & ab Eccleſiæ Catholice veritate diſſonantem produunt. Itaque communis ſenſus propoſitionis ſic fertur, ut voluerint Pontifices, ex eo Pauli teſtimonio rectè argui, opera legi naturali conformia fieri poſſe ſola facultate naturæ abſque auxilio gratiæ; aut itrem infidelibus plura in eſſe opera moraliter bona, & non eſſe omnia eorum opera moraliter mala, atque peccata.

x i i. Duo tamen contra hunc præſentis propoſitionis ſenſum difficultatem ingerunt. Alterum eſt, plures Eccleſiæ Patres præſertim Auguſtinum eum Apoſtoli locum intellexiſſe de ſolis gentibus fidelibus, ut ipſorum teſtimoniis oſtendit Vaſquez 12. diſp. 190. cap. 15. imo eam eſſe communiorum Patrum expoſitionem tradit diſp. 195. cap. 4. in fine, & frequentem ſaltem eſſe docet Suarez tom. 1. de Grat. Prolog. 6. c. 2. n. 14. Alterum, communem eſſe Theologorum ſententiam Pontificibus Eccleſiæ non ignotam, nullum opus moraliter bonum poſſe fieri ſolis viribus naturæ abſque auxilio gratiæ, eamque etiam poſt damnationem doctrinæ Baianæ eſſe frequentem, & impune ab Scholaſticis Catholicis defendi. Credibile autem non eſt, Pontifices interdixiſſe ſententiam tantæ probabilitatis conſenſu in ſcholis Catholicis ſuſceptam, & nunc etiam continuo deſenſam. Quare Vaſquez ſupra diſp. 190. c. 18. n. 178. Suarez item ſupra, Torres tract. contra Baium c. 15. n. 1. & plures alii Theologi, nec non ipſi Baiani adducentes teſtimonia Suarii, & Vaſquii aſſerunt, hanc propoſitionem, non eſſe damnatam propter ejus doctrinam, ſed propter acrimoniam cenſuræ, qua eam Pelagianam damnat.

x i i i. Ego vero huic interpretationi non acquieſco, inſiſtens perpetuo omnes propoſitiones Baii propter doctrinam, & non propter cenſuram eſſe ab Eccleſia proſcriptas, ut præmiſi diſp. 1. ſect. 4. Baianis quidem hæc interpretatio admittenda non eſt, cum ipſi non ſolùm relatam Theologorum ſententiam contemnant, ſed etiam Pelagianam, & à Catholice doctrinæ veritate aberrantem, & Augu-

ſtinianæ in gratiæ deſenſionem perpetuo aſſertæ ex diametro contradicentem, acerbius, quam Baius, paſſim pronuntiant. Item quia doctrina, quam in ea propoſitione contineri credunt Baiani, de operibus infidelium nulla exceptione ſemper inalis, & peccatis, ab ipſis conſtanter deſenſa damnatur in Bulla propoſit. 26. tradita abſque cenſura: *Omnia opera infidelium ſunt peccata, & Philoſophorum virtutes ſunt vitia.* Vbi ea doctrina continetur abſque ulla cenſura. quod etiam Suario, & Vaſquio, aliisque Theologis objicio. Nam doctrina de imbecillitate naturæ ad agendum quidpiam moraliter bonum abſque auxilio gratiæ, & ſola facultate naturali ad peccandum traditur propoſit. 28. *Libetum arbitrium ſine gratiæ Dei adjutorio non niſi ad peccandum valet;* ut mox exponemus. Tamen in ea propoſitione nulla fertur acerbitas cenſuræ. Ergo alia difficultati obſjectæ ſolutio adhibenda eſt, aliſque prædictæ propoſitionis ſenſus inveſtigandus.

x i v. Ego inprimis difficultati obſjectæ juxta prædictum expoſitionem hujus propoſitionis ſenſum ſatiſfaciam, deinde verum, & Autoris menti germanum ſenſum aperiam. Igitur ad primum reſpondeo. Quamvis plures Eccleſiæ Patres præſertim Auguſtinus, eam Pauli ad Roman. 2. expoſitionem ſequuti fuerint, qua Paulus de ſolis gentibus ad fidem converſis intelligatur; tamen nullus eorum ita ei adhæſit, ut aliam de gentibus infidelibus expoſitionem, quam plurimis Eccleſiæ Patribus, & ſacræ ſcripturæ Interpretibus eſſe frequentem præmiſimus diſp. 8. n. 168. & ſeq. & amplius conſtat diſp. 20. cum de operibus infidelium diſcremus, omnino falſam, & improbablem & hæreticam cenſuerit; ſed plures eorum, inter quos eſt Auguſtinus, interdum admiferint. Baius vero ita eam interpretationem de ſolis gentibus fidelibus amplectitur, ut aliam tanquam proriſus improbableem, erroneam, & Pelagianam explodat; hac in re à Patribus Eccleſiæ diſſentiens. Itaque Pontifices Eccleſiæ non eo damnant eam propoſitionem, quia Baius priorem de gentibus fidelibus expoſitionem ſequitur, ſed quia interdicit Catholicis ſcriptoſibus poſtiorum, Eccleſiæ Patribus, & interpretibus frequentem, ut eo detur facultas utendi illa, cum ad dogmata Theologica, vel comprobanda, vel illuſtranda opus fuerit.

x v. Ad ſecundum reſpondeo. Baius aded imbecillum, & infirmam proſitetur naturam humanam ad obſervantiam legis naturalis, & quævis opera moraliter bona poſt peccatum relictam, ut nec ſufficientiam, ne poteſtatem antecedentem naturali hominis libertati abſque auxilio gratiæ relinquat, ideoque gratiam ad quodvis bonum opus morale neceſſitate antecedenti, & non ſolùm conſequenti deſideret, ut in progrefſu videbimus. Scholaſti Doctores vero ejuſmodi gratiam auxiliantem ad obedientiam legis naturalis, & virtutum naturalium opera neceſſitate ſolùm conſequenti, ad efficaciam, & non ad ſufficientiam agendi deſiderant, poteſtatem antecedentem, & ſufficientem libertatis naturalis propriam ſolis naturæ viribus, & auxiliis debitis abſque gratia per Chriſtum naturæ etiam lapſæ adſcribentes, ut ingennè farentur principes ejus ſententiæ patroni Vaſquez 1. 2. diſp. 189. num. 117 & 174. & Meratius tract. de Grat. diſp. 1. ſect. 15. nu. 8. & ſeq. Ideò Pontifices abſque præjudicio communis Scholaſticorum ſententiæ de neceſſitate conſequenti gratiæ ad bona opera moralia damnare potuerunt doctrinam Baii de neceſſitate antecedenti. Quod quam merito

merito damnabile sit, abunde constat ex disp. 8. à sect. 13. ad 27. ubi ex sacris litteris, Conciliorum sanctionibus, Patrum scriptis, præsertim Augustini, & Discipulorum ejus, Theologicisque rationibus, hanc sufficientiam, & potestatem antecedentem naturalem, sanctam, ratamque reliquimus, & inferius etiam roborabimus. Unde immerito plerique Theologi contra communem Vasquii, & aliorum Theologorum sententiam de necessitate gratiæ ad bona opera moralia utuntur propositionibus Baii in Bulla Pontificum damnatis, liquidem alio sensu Baius, & alio Scholastici Theologi talem gratiam requirunt. De quo sæpius, & uberius ad propositiones sequentes.

xvii. Nihilominus sensus præsentis propositionis mea opinione hic non est, qui communiter circumfertur. Verosimilior est, quem Baius voluit, & tuentur, nempe infidelibus nulla esse, nec esse posse opera, quæ peccata non sint. Quod etiam ii Theologi negant, qui gratiam auxiliantem ad bene moraliter agendum requirunt, ut videbimus differentes de operibus infidelium. Etenim ea Baii propositio decerpta est ex lib. de i. hominis justit. c. 6. ubi sic habet: *Sunt tamen qui cum Pelagio existimant, jam dictum Apostoli testimonium de iis gentibus debere intelligi, quæ a gratia Christiana prorsus alienæ, ex primæ imaginis reliquiis ad similitudinem bonorum operum quædam laudabilia, proprio judicio, faciebant.* Vbi disertè proponit sensum prædicti testimonii de bonis, & laudabilibus operibus Gentilium à fide christiana alienorum, quem mox his explodit: *Sed hunc sensum non recipit Fulgentius de Incarnat. Domini c. 25. Nec immerito; quia impii, quibus nihil est mundum, sed inquinatæ sunt eorum mens, & conscientia, non naturaliter, sed vitiosè, simulatè, & mendaciter, quæ legis sunt, faciunt.* Itaque illud naturaliter quæ legis sunt, faciunt in prædicto Pauli testimonio significat Baius ab adversariis, quos rejicit, non sic accipi, ut ex solis viribus naturæ, sed conformiter ad naturam, & ejus præscriptum, quæ legis sunt facere, & idè eum sensum à se improbari, quia impii ea non naturaliter, sed vitiosè faciunt, quia nullum opus agunt, quod immundum non sit, & ex intentione depravatum. Quare voci naturaliter non opponit Baius supernaturaliter, sed vitiosè, simulatè, & mendaciter. Vnde doctrina juxta mentem Autoris in ea propositione damnata eadem videtur esse cum doctrina proscripta proposit. 26. *Omnia opera infidelium sunt peccata, & Philosophorum virtutes sunt vitia.* De cujus proscriptio merito dicemus disp. 20.

xviii. Sed adhuc probatior, & menti Autoris consonantior sensus est, justitiam salutarem conferentem in vitam æternam eo esse debitam, & naturalem primæ hominis conditioni ante peccatum, ut opera justitiæ, quæ renovant primam Dei imaginem deperditam per peccatum, revocent hominem ad primam illam dignitatem hominis conditioni naturalem, & debitam; idque significare Paulum ad Rom. 2. cum de convertis ad fidem ait naturaliter quæ legis sunt faciunt: id est juxta naturalem, & primæ conditioni debitam dignitatem, & justitiam. Quare doctrina hujus assertionis non est alia ab ea, quam præcedenti disp. 4. sect. 3. tradidimus, & disp. 8. copiosè discussimus. Nam ut nuper vidimus, ejusmodi assertio extracta est ex lib. 1. de prima hominis just. c. 6. in quo Baius totus incumbit in probationem doctrinæ propositæ ex præ-

dicto testimonio Pauli ad Rom. 2. Titulus enim captus is es: *Quod vera justitia fuerit primo homini naturalis.* Cum autem de tali justitia præmississet: *Mirum est quomodo quisquam dubitare queat; an sit homini naturale, quod evidenti ratione comprobatur ad primam ejus naturam debere, pertinere:* idque cum probasset testimonii Prosperi, & Leonis primi, mox subdit: *Quibus plane consonat Apostolus ad Rom. 2. docens, quod gentes, quæ ad Christi fidem conversæ per veram justitiam ad primæ suæ creationis imaginem reformantur, non supernaturaliter, sed naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt. Quam expositionem late prosequitur Augustinus libro de spiritu, & littera, c. 26. & 27.* Cernis eo adduci à Baio testimonium Pauli, ut probet, gentes ad Christi fidem conversas non supernaturaliter, sed naturaliter ea, quæ legis sunt, facere, quia vera justitia, per quam ad primæ creationis imaginem reformantur, homini est debita, & naturalis.

xix. Cum vero protulisset verbatim expositionem Augustini subjicit: *Audi nos in imagine Dei, quæ spiritu Dei insaturatur, non supernaturaliter, sed naturaliter esse factos, & facile intelliges, primæ creationis imaginem, non supernaturalem, & indebitam fuisse humanæ naturæ dignitatem: sed potius naturalem hominis sanitatem, ad integritatem ejus pertinentem.* Quis jam dubitet, non esse aliam hujus Autoris mentem, quam testimonio Pauli ostendere, primam Dei imaginem, veramque justitiam ad primam hominis constitutionem, & integritatem pertinere, sicut sanitas corporis pertinet ad naturalem ejus conditionem, ut mox exponit. Quare rediens ad Paulum subdit: *Vnde etiam dixit Apostolus eos, qui spiritu gratiæ renovati divinæ legi obediunt, non supernaturaliter, sed naturaliter quæ legis sunt facere: quia nihil tam est homini naturale, quam mente legi Dei servire, & inferioribus animi partibus, ipsique corporis membris menti Deo servienti obedire.* Tandemque pronuntiat esse Pelagianum, si testimonium Pauli de gentibus infidelibus accipiatur, ut vidimus n. 16.

xx. Dubitabile autem est, cur ea expositio Pelagiana in hoc sensu tradatur à Baio, cum Pelagius etiam veram justitiam docuerit naturalem, non solum naturæ integræ, sed etiam lapsæ; imo utriusque status discrimen negaverit, negans originale peccatum, & necessitatem gratiæ? Respondeo. Idè eam expositionem Pelagianam censet, quia sua, & Augustini expositione duo comprobavit; alterum, veram justitiam esse primæ conditioni naturalem; alterum, post peccatum hominem per gratiam reformari, & restaurari ad primam illam naturalem dignitatem. Pelagius vero tribuens infidelibus alienis à gratia veram justitiam negat hanc renovationem, & restaurationem primæ dignitatis naturalis per gratiam; tum quia negat gratiam sic reformantem, & restaurantem; tum quia negat originale peccatum, quod eam restaurandi, & reformandi necessitatem induxit. En tandem quam merito propositio ista Baii non solum ratione censuræ, sed etiam ratione doctrinæ damnabilis sit.

xxi. Altera propositio est: *liberum arbitrium sine gratiæ Dei adjutorio non nisi ad peccandum valet.* Quam sic explicant Suarez 1. p. lib. 2. de Prædest. c. 16. n. 27. & lib. 1. de grat. c. 23. n. 15. & plures alii Theologi, ut eam Pontifices damnent, quia continet, hominem sine auxilio gratiæ non posse peccatum vitare, nec opus aliquod bonum morale perficere. Quare hoc testimonio utuntur ad repellendam

lendam sententiam Vasquez, & aliorum Theologorum desiderantium gratiam auxiliantem Dei ad bonum quidpiam morale agendum.

xxii. Vasquez vero 1. 2. disp. 190. n. 180. & seq. quem sequuntur Torres tract. contra Baium c. 3. § 1. & Meratius tract. de Grat. disp. 1. sect. 4. & 14. objectioni respondent, ex sua sententia non sequi arbitrium sine auxilio gratiæ non nisi ad peccandum valere: nam possibile sunt ipsius opinione opera indifferentia in individuo, quæ sine auxilio gratiæ fieri possunt. Deinde expositionem prædictam repellit, quia ex ea fieret damnari etiam Concilium Arausicanum. 2. can. 22. & Augustinum pluribus in locis (quæ videri possunt apud nostram disputationem 20. n. 25. de ente supernat.) cum identidem doceant, arbitrium sine auxilio gratiæ nihil agere posse, nisi peccatum, & mendacium. Tertio tandem asserit, Baium in ea propositione damnari, quia auxilium gratiæ, quod ad non peccandum, & bene moraliter agendum desiderat, constituit in auxilio gratiæ sanctificante, nempe in dilectione Dei elicita per charitatem. Nam eam propositionem habet lib. 2. de justitia, & virtutibus impiorum c. 9. & hunc sensum expressit apertè eodem lib. c. 4. & 5. At Vasquez, & ejus sectatores non vindicant necessarium tale auxilium ad bonum opus morale. Aditque Torres supra, hanc explicationem Patris Vasquez, & alias Baii ab ipso traditas præferendas esse aliis, quas Suarez, & alii Doctores Hispani Baio tradunt, quia Vasquez, cum esset Romæ, ejus Autoris opera legit, alii vero ea non viderunt, sed in sola Bulla propositiones Baii, ex ejus operibus excerptas legerunt.

xxiii. Inprimis non assentior Suarior, & aliis Theologis, qui hanc propositionem contra sententiam Vasquez objiciunt. Tum quia credibile mihi non est, Pontifices Ecclesiæ damnare voluisse sententiam in Scholis Catholicorum frequentem sibi non ignotam. Tum quia Vasquez auxilium gratiæ ad bonum opus morale asserit necessarium, sola necessitate consequenti, & non antecedenti, ad solam efficaciam, & non ad sufficientiam, & potestatem antecedentem agendi, ut notavimus n. 15. Baius verò auxilium gratiæ ad non peccandum, & bene moraliter agendum docet necessarium necessitate antecedenti, & ad sufficientiam, & potestatem antecedentem agendi, & non ad solam efficaciam, ut sect. seq. probabimus. Præterea quia Baius reipsa admittit sine auxilio gratiæ possibile ea opera naturalia, quæ Suarez & Vasquez censent moraliter bona, ut exponemus in decursu.

xxiiii. Deinde à Vasquez discedo. Quo ad primum; quia ita se vindicat ab objectione libi facta, ut concludat, definita esse in hac propositione opera indifferentia in individuo. Nam Pontifices proscriptores prædictam propositionem definiunt; arbitrium posse agere sine auxilio gratiæ opus morale, quod non sit peccatum. Hoc non est bonum, cum ad illud ex sententia Vasquez requiratur auxilium gratiæ. Ergo definiunt posse agere opus morale indifferens. Persuaderi autem quis potest, à Pontificibus definiti sententiam contrariam doctrinæ, quam ipse Vasquez admittit esse Augustini, & sancti Thomæ, totiusque Thomistarum Scholæ. Quoad secundum; quia doctrina concilii Arausicani, & Augustini statuentium, hominem sine gratia nullum opus agere posse, nisi peccatum, & mendacium; alia est à doctrina Baii contenta in hac pro-

positione, etiam si auxilium gratiæ in utraque non sit sanctificans, ut possit doctrina Baii proscribi, quia proscriptio comprehendat doctrinam Arausicani, & Augustini, sicut exposuimus nos disp. 20. sect. 6. de ente supernat. Quippe doctrina Augustini, & Arausicani vera est, etiam si arbitrium solis viribus naturæ absque auxilio gratiæ ad aliquod bonum opus morale valeat, quia ex lege Dei opera bona naturalia non possunt à supernaturalibus indigentibus auxilio gratiæ separari, ut copiosè stabilivimus in ea disp. 20. Baius verò differit de arbitrio juxta propriam ipsius naturam, & vires sibi ex facultate propria comperentes; seorsim à providentia, & lege extrinseca Dei nunc assistenti. Igitur Arausicanum, & Augustinus volunt, naturam de suo non habere, nisi peccatum, & mendacium, quia suis viribus arbitrium jam elevatum non relinquitur, nisi ad peccandum, quoniam ad quidquam bene moraliter agendum semper præmunitur subsidiis supernaturalibus gratiæ. Cum hoc autem rectè componitur, quod Baius negare censetur, scilicet posse ex natura rei elicere suis viribus sine gratia Theologica actus naturales virtutum moralium solitariè, ac seorsim ab actibus supernaturalibus, & conditione meriti, & impetrationis, quæ juxta præsentem providentiam ab eorum actu exercitio minime dividuntur. Potuit itaque damnari Lovanienfis, quod ita depresserit vires naturales arbitrii, ut post peccatum ex natura rei, solas illi reliquerit ad peccandum.

xxv. Quoad tertium, expositio Patris Vasquez non aridet, quamvis Romæ legerit opera Autoris; quia ego quoque in Hispania, cum hæc scribo, eadem apud me, & præ oculis habeo, ut sæpius monui, & alia mihi videtur esse mens illius in hac propositione, quam examinamus. Nam eam propositionem habet libro de lib. arb. c. 10 & 11. & lib. 2. de virtutibus impiorum c. 8. & non c. 9. ut citatur à Patre Vasquez. Nullibi autem differit de qualitate, aut specie auxilii gratiæ, quod ad non peccandum, vel bonum agendum necessarium est, sed solum de potestate, & viribus arbitrii sibi derelicti, de operibusque, quæ sua sola virtute naturali edere potest, decernens ea alia non esse, nisi peccata. Quare ejus doctrinæ contradiceret, qui bona aliqua opera virtute naturali fieri posse tueretur, & omnino consentiret, qui auxilium gratiæ, qualecumque illud sit, necessarium assereret. Ergo non damnatur propositio propter speciem, & qualitatem auxilii gratiæ, sed propter arbitrii suis viribus relicti insufficientiam, & auxilii gratiæ, qualecumque illud sit, necessitatem ad cavendum peccatum, & bonum quidpiam agendum asseritam. Nec refert lib. 2. de virtut. imp. c. 5. docuisse sine dilectione Dei nullum fieri opus moraliter bonum; nam eam dilectionem ibi non desiderat ad virtutem agendi, sed ad qualitatem, & bonitatem operis necessariam, ut mox exponemus. Quare lib. de lib. arb. c. 10 & 11. ubi etiam ad non peccandum, & bonum quidpiam agendum auxilium gratiæ desiderat, nequam talis dilectionis meminit. Quamvis item alibi eam dilectionem censet esse auxilium gratiæ ad bonum agendum, & non peccandum necessarium, à quo ego non dissentio, propterea tamen non erat damnabilis propositio excludens possibile bona opera sine auxilio gratiæ, si revera sine auxilio gratiæ possibile non sunt. Nam aliud est necessarium esse auxilium gratiæ in genere, de quo tantum prædicta propositio decernit, aliud tale auxilium in specie esse necessarium. Nec damna-

mus in Calvini doctrina, quod ad bona opera auxili-
um gratiæ requiratur, sed quod requiratur auxilium
necessitans, & adimens libertatem. Nec in doctrina
Baii damnantur Pontifices alias plures proposi-
tiones exprimentes ad fidem, & spem, & omne me-
ritum gratiæ, five condignum, five congruum, auxi-
lium gratiæ requiri, licet non requiratur dilectio
præcedens Dei, quod in doctrina Baii est auxilium
gratiæ; quia in eis propositionibus solum exprimi-
tur in genere necessitas vera, & non in specie quali-
tas falsæ auxili gratiæ.

xxv. His rejectis duplex expositio assertionis
superioris Baii præferenda est. Prima sit, ejus do-
ctrinam ideo damnari, quia negat arbitrio sufficientiam,
& potestatem antecedentem, & non solum
consequentem, & efficacem ad aliquod opus, quod
non sit peccatum. Quam doctrinam distare à com-
muni Theologorum sententia, qui gratiam prædi-
cant necessariam ad bona opera moralia etiam ordi-
nis naturalis, & merito esse damnabilem, præmi-
simus n. 15. Nam ejus doctrinæ professores expres-
sè testantur, auxilium gratiæ sola necessitate conse-
quenti, & non antecedenti ad ejusmodi opera vendi-
care, quia potestatem antecedentem, & sufficientem
ad illa viribus arbitrii negare, esset omnino liberta-
tem naturalem post peccatum non solum infirmam,
& imbecilem, sed extinctam prorsus asserere.

xxvi. Secunda est, ideo damnari, quia opera
virtutum naturalium, quæ communis sententia
Theologorum proficitur moraliter bona, & in vi-
tam æternam sterilia, ideoque sine auxilio gratiæ
possibilia, Baius docet, esse moraliter mala, atque
peccata, ut quamvis ea impiis, & infidelibus alienis
à gratia possibilia concedantur, veræ adhuc virtu-
tes, & opera moraliter bona negentur, & nulla
alia, nisi peccata, sine auxilio gratiæ possibilia re-
linquantur. Is enim est præcipuus scopus totius il-
lius libri de virtutibus Impiorum, & ea potissimum
ratio, virtutes, & bona opera moralia ab eis rele-
gandi, quia licet possint velle, & agere plura virtu-
tum officia propter honestatem creatam ipsorum,
ea tamen, dum ex dilectione Dei non procedunt,
nec virtuosâ, nec moraliter bona, sed mala moraliter,
& peccata censenda sunt. Itaque admittit, in-
fideles posse appetere, & agere virtutem propter
se ipsam absque auxilio gratiæ, docet tamen amo-
rem virtutis propter ipsam non esse veram virtutem,
sed vitiosam, ubi ex dilectione actuali Dei non exer-
ceatur. Quare re ipsa sine auxilio gratiæ concedit
possibilia ea opera, quæ Valquez, & Suarez, alique
universi Theologi supponunt moraliter bona, sed
ea censet à vera ratione virtutis, & bonitate morali
prorsus aliena, ideoque arbitrium potens sine auxi-
lio gratiæ ea velle & agere, non extrahi à potestate,
quæ solum ad peccandum valcat.

xxvii. Id manifestum evincit discursus, &
contextus ejus libri. Nam c. 1. proponit: *An defen-
denda sint virtutes descriptæ à Philosophis?* scilicet
virtutes morales acquisitæ, de quibus Philosophi
cum Aristotele, & Theologi cum divo Thoma
differunt. sic enim aggreditur: *Me etiam movere,
quod à divo Thoma, & aliis quibusdam recentioribus,
non ea tantum virtus defenditur, & explicatur quam
Deus per Christum in nobis operatur, sanctificans nos
per omnia ut ad unius veri Dei cultum revocans: sed
etiam illæ virtutes, quas Stoici, & Peripatetici non dico
præstiterunt; sed quas in libris suis præceperunt, tem-
perantiam dico, liberalitatem, justitiam & reliquas vir-*

tutes in Ethicis ab Aristotele descriptas. Vbi totius
dissertationis subjectum proponit, an admittendæ
sint virtutes, quæ à divo Thoma & Aristotele in
suis scriptis, virtutes defenduntur, & explicantur?
Cum autem c. 2. præmississet aliam esse quæstionem
de officiis virtutum, aliam de ipsis virtutibus, quæ
præter officia vendicant etiam debitos fines, quibus
distinguantur à vitiis: cap. 3. vero, Gentiles sua
honestatis officia in varios fines retulisse, alios ad
voluptatem, alios ad honores, alios ad divitias,
alios denique ad ipsas virtutes, quas postremas
Aristoteles, & divus Thomas veræ virtutis pro-
fessores putant: hunc titulum præfigit capiti 4.
*Quod honestatis officia cum in Deum non referuntur,
non sint virtutes, sed vitia.* Utque apertius constaret,
quid contenderet, sic promovet gradum: *Cæterum
quia sententia hæc paucioribus placet, subtilisque Stoico-
rum, & Peripateticorum virtutibus, quæ propter se
experantur, simul uliro corrumpit: ideo præsentis institutio
satis fore putamus, (quantum Deus adjoverit) osten-
dere, virtutes eas, quæ ab Aristotele describuntur, id est,
virtutum officia, quæ non ob aliud, sed propter semet-
ipsa experantur, non recte à peccato vindicari, virtutes-
que non esse, sed virtutum simulationes, & vitia virtu-
tes imitantia.* Hic sanxit, & aperuit suam senten-
tiam, quam ipsemet fateatur, esse singularem, virtu-
tes morales, quæ officia honestatis expetunt pro-
pter creatam bonitatem, & honestatem ipsorum,
& non propter incretam Dei, non esse veras virtu-
tes, sed vitia virtutes imitantia. Ad quod firmius
statuendum rejicit communem distinctionem virtu-
tum, quam asserit absque fundamento communiter
ferri; earum nempe, quæ Deum fructuose, & earum,
quæ Deum steriliter colunt.

xxix. In cujus ulteriorem probationem titu-
lus capitis 5 est: *Quod virtutes impiorum, quæ in
Deum non referuntur, non ideo ab Augustino negan-
tur esse veræ, quia non salvant, sed quia vitia sunt, &
damnant.* Deinde sic incipit: *Verum forsitan tacitus
animo respondes, prædictas virtutes ob id ab Augusti-
no non dici veras, quia steriles sunt, & ad regnum ce-
lorum consequendum inutiles: non autem quia vitia
sunt, & peccata digna supplicio.* Ideo totus incumbit
probando, Augustinum ideo virtutes, quæ propter
honestatem virtutum quidpiam expetunt, non solum
non esse steriles in vitam æternam, sed etiam
esse vitiosas, & malas. Quod rursus probat c. 6.
quia sunt superflue, cum non referantur in Deum,
nec tanquam in finem intrinsecum, nec tanquam in
auxiliatorem specialem extrinsecum per gratiam.
Item c. 7. quia ejusmodi virtutes possunt haberi
absque meritis Christi salvatoris; nullus tamen à vi-
tio incontinentiæ, & injustitiæ ad virtutem justitiæ,
& continentiæ, & reliquas converti potest absque
merito, & auxilio Christi.

xxx. Tandem id confirmat cap. 8. in quo
nostra traditur propositio, quia arbitrium sine ad-
jutorio Dei non nisi ad peccandum valet; si autem
hæc virtutes steriles in vitam æternam, & sine auxilio
Dei possibiles veræ essent virtutes, & non vitia, va-
leret arbitrium sine auxilio Dei ad opera quæ non
essent peccata. Quippe titulus ejus capitis hic est:
*Quod liberum arbitrium sine Dei adjutorio non nisi ad
peccandum valet.* Cum autem clausisset cap. 7. his
Augustini verbis ex serm. 13. de verbis Apost. *Agis
illo non adjuvante libera voluntate, sed male, cum di-
co tibi, sine adjutorio Dei nihil agis, nihil boni dico, nam
ad male agendum habes sine adjutorio Dei liberam vo-*

luntatem.

luntatem: initium capitis sequentis in eorum verbo-
rum, & nostræ propositionis, quam in titulo præfi-
xit expositionem sic habet: *Non ait Augustinus ad
bene agendum moraliter, & steriliter habes sine adjutorio
Dei liberam voluntatem (sicut docet Philosophia) sed ad
male agendum, inquit, nempe ut & falsas impiorum vir-
tutes e medio tolleret, & illud simul in animis fidelium
confirmaret, quod alibi sapius inculcat, ac repetit, libe-
rum arbitrium sibi derelictum, non nisi ad peccandum va-
lere, & tanto citius propinquare iniquitati, quanto acrius
intenditur actioni.* Cujus rei probationem concludit
dicens: *Igitur Pelagianorum vox est, potestatem volun-
tatis aliquantulum ad non peccandum valere, quod sine
dubio dicunt, qui virtutes steriles illi tribuunt.* Ex qui-
bus omnibus luce meridiana clarius relinquuntur,
mentem Autoris in hac propositione aliam non esse,
quam negare veras virtutes, & moraliter bonas eas,
quas Philosophia moralis cum Aristotele & S. Tho-
ma inter virtutes, & moraliter bona recenset, quæ
scilicet honestatis officia expetunt propter se, & non
propter Deum, easque inter vitia, & peccata collo-
care. Itaque non distitetur Baius, fieri posse sine au-
xilio Dei ea opera, quæ communiter Theologi mor-
aliter bona censent, & veræ virtutis actus putant,
sed eis sine auxilio gratiæ admittis, nullum opus mor-
aliter bonum sine auxilio gratiæ possibile arbitrio
concedi, quia ejusmodi opera, seu actus inter vitia,
& peccata potius, quam inter veras virtutes & actio-
nes moraliter bonas computari debent.

xxx. A quo non absont Baianorum doctrina
relata disp. 2. & disp. 3. & copiosius disp. 8. n. 119.
& sequentibus, ubi ex hoc principio arguunt, nihil
boni moralis, & veræ virtutis esse possibile arbitrio
etiam in statu puræ naturæ sine auxilio gratiæ, quia
nullus est veræ virtutis, atque justitiæ amor, qui non
sit elicitus ex charitate, & non moveatur ex bonita-
te increata Dei: talis autem amor sine auxilio gra-
tiæ possibilis non est. En quantum distat verus hu-
jus propositionis sensus ab eo, quem prima fronte
præ se fert, & communiter illi tradunt Scholastici.
Item quam singularem doctrinam contineat, meri-
toque damnabilem.

xxxi. Sequens propositio est 29 Bullæ: *Pela-
gianus est error, dicere quod liberum arbitrium valcat ad
nullum peccatum vitandum.* Quæ jure ab omnibus in-
telligitur de peccato vitando sine alio peccato; nam
unum peccatum vitari posse per aliud sine auxilio
gratiæ per se manifestum est, & à Baio sapius tra-
ditum. Decerpta est hæc propositio ex c. 8. lib. 2.
de Iust. & virtut. Impiorum, ex quo præcedens ex-
cerpta est, ut constare potest ex adductis n. 29. Vn-
de huic propositioni, sicut præcedenti duplex sensus
merito damnabilis adhiberi potest. Alius negans po-
testatem sufficientem, & antecedentem viribus na-
turalibus arbitrii, non solum ad opus bonum agen-
dum, sed etiam ad malum vitandum, quo necessitas
quædam antecedens peccandi inducitur. Alius negans,
eos actus, qui communiter virtutum moralium
censentur, esse verè virtuosos, & moraliter bonos.
Etenim probat eos tales non esse, quia alias posset
arbitrium per illos sine auxilio gratiæ vitare pecca-
tum. Sic enim arguit c. 9. *Secundò obijcimus, id, quod
Augustinus sub nomine fidelium supra tam constanter as-
serit: sine adjutorio gratiæ ad non peccandum nihil vale-
re voluntatis arbitrium, quia si sine illo gratiæ adjutorio
sic posset singulos ejus motus per morales actus temperantia
comprimere, ut nullum omnino peccatum pateret, sine
dubio, si non ad bene, & meritorie vivendum, certe ad*

*non peccandum plurimum valeret: Id quod tamen inve-
nitur sententiæ fidelium prorsus contrarium.* Quid ad
cum sensum exprimendum disertius?

xxxii. Hinc non est admittenda expositio eo-
rum, qui volunt, hanc propositionem non profcri-
bi ratione doctrinæ, sed ratione censuræ; cum satis
constiterit, ejus doctrinam esse damnabilem. Item
rejicienda est eorum explicatio, qui credunt, defi-
nire Pontifices posse arbitrium sine auxilio gratiæ
tentationi urgenti in peccatum resistere contra sen-
tentiam aliquorum Theologorum: tum quia id est
incredibile, Pontifices Ecclesiæ voluisse: tum quia
duplex sensus propositionis expositus salvat indem-
nem sententiam Theologorum de necessitate conse-
quenti gratiæ ad non peccandum, & tentationi resi-
stendum. Rursus deferenda est interpretatio Val-
quez, & Torres, qui docent, propositionem istam
damnari, quia desiderat auxilium gratiæ sanctificans,
nempe dilectionem Dei: tum quia in ea nulla est au-
xilii gratiæ assertio, sed solius infirmitatis arbitrii: tum
quia Autoris mens in eo libro ab eo auxilio as-
ferendo longè aberat, & dilectionem Dei non ad
auxilium infirmitatis arbitrii, sed ad bonitatem, &
qualitatem operis necessariam contendebat, ut præ-
missimus n. 24.

SECTIO IV.

Sensus propositionum restantium.

xxxiii. Præcedentibus nexa est septima pro-
positio hujus libri, & 30 Bullæ: *Non
solum fures hi sunt, & latrones, qui
Christum viam, & ostium vitæ, & veritatis negant, sed
etiam quicumque aliunde quam per Christum in vitam
justitiæ, hoc est, ad aliquam justitiam conscendi posse di-
cunt.* Quam communiter intelligunt Scholastici de
necessitate gratiæ asserta à Baio non solum ad justiti-
am supernaturalem, sed etiam ad naturalem virtu-
tum moralium propriam. Quare qui eam necessita-
tem negant, hanc etiam propositionem cum cæteris
præcedentibus opponunt adversus eam asserentes;
& qui eam necessitatem tuerunt, suam sententiam
vindictam à proseriptione Bullæ, dicentes, hanc pro-
positionem non propter doctrinam, sed propter im-
modestiam censuræ profcribi.

xxxiv. Ego vero consentienter ad superiorum
propositionum sensum aliter hanc propositionem
explico. Primò quidem, non solum censuram, sed
etiam doctrinam ejus interdici; quia necessitas gra-
tiæ, non solum consequens, & quoad efficaciam,
sicut à Doctoribus Scholasticis, sed antecedens, &
quoad sufficientiam asseritur à Baio. Secundo ab eo
eam necessitatem asseri, quia nulla vera justitia, &
virtutis bonitas admittitur, quæ in amore alicujus
honestatis creatæ propter se ipsam, sed in solius bo-
nitatis incretæ amore consistat, omnemque creatæ
honestatis, atque justitiæ amorem etiam propter
ipsam esse injustitiam, atque peccatum. Nam hæc
propositio habetur verbatim in eo libro secundo de
Justitia, & virtutibus impiorum cap. 9. & tanquam
præcedentium propositionum collectio sic propo-
nitur: *Ex quo ulterius sequitur, quod non hi soli fures
sunt & latrones, &c.* Itaque sicut superiores propo-
sitiones eo tendunt, ut excludant à vera virtute, & bo-
nitate morali, atque justitia amorem honestatis, &
justitiæ creatæ propter ipsam, quem Philosophi mor-
ales cum Aristotele & S. Thoma, communique Scho-
Scho-

Scholasticorum suffragio verè virtuosum, & moraliter bonum agnoscunt; ita hæc etiam rejicit veram justitiam etiam naturalem eam, quæ in dilectione justitiæ, & bonitatis increata sita non sit. Cum enim hæc dilectio gratiam Christi desideret, & ab impiis, & infidelibus remota sit, idèd concludit Baius, infidelibus alienis à gratia veram justitiam, atque virtutem inesse non posse. Igitur tantum abest, ut Baius vendicat gratiam Christi ad amorem honestatis, & justitiæ creatæ propter ipsam, & solis viribus naturæ possibilem neget, ut eum potius supponat absque auxilio gratiæ fieri, & idèd injustitiæ opus, & peccatum esse contendat. Quod ejus discipuli Baiani constantissimè, & fufissimè stabilire nituntur.

xxxv. Octava propositio hujus libri, & 31 Bullæ est: *Similes hi sunt, qui dicunt, tentationi illi sine gratia Christi adjutorio hominem posse resistere, sic ut in eam non inducatur, aut ab ea superetur. Quam propositionem plures recentiores indivisam à præcedenti tradunt. Nos verò ab ea dividimus, quia licet sententia præcedenti consentanea sit, tamen est prorsus distincta, & ab Scholasticis tanquam distincta discutitur; imò plures eorum tuentur, fieri posse aliquod opus justitiæ naturalis, & moraliter bonum absque auxilio gratiæ, negantes posse absque auxilio gratiæ tentationi etiam levi resisti. Ergo communis ejus interpretatio est, nullam tentationem etiam levem posse solis viribus arbitrii superari. Propterea ejus damnationem objiciunt plerique Scholastici contra sententiam frequentem, quæ gratiam vendicat necessariam ad cujusvis tentationis victoriam. Quibus occurrit Pater Vasquez princeps ejus sententiæ patronus 1. 2. disp. 190. c. 18. constanter asserens, hanc propositionem nulla ratione propter doctrinam damnari, sed propter acrimoniam, & scandalum censuræ. In cujus expositionis probationem adducit, ejus doctrinæ assertorem fuisse Bellarminum, qui Lovanii aderat eo tempore, quo contentiones contra Baium inter Doctores ejus scholæ exortæ fuerunt, & Romæ, cum Bulla contra Baium edita, & confirmata fuit; nihilominus tamen contra suam opinionem quidquam ex hac Bulla sibi non objicit, sciens optimè eam ad hoc nihil roboris habere. Aditque, Cardinalem Toletum, qui autoritate Apostolica Gregorii XIII Lovanium missus est ad componendas lites Theologorum, & Bullam eis intemandam, in eadem fuisse sententia, & ipsum à se consultum de sensu prædicto hujus propositionis, eum probasse, propriaque manu subscripsisse.*

xxxvi. Sed facilius poterat Vasquez ab his angustis liberari. Primo dicens, à se gratiam afferri necessariam ad vincendam omnem tentationem, necessitate solùm consequenti, & quoad sufficientiam. Sic enim Baius negat libero arbitrio potestatem superandi tentationem lib. de lib. arb. cap. 10 & 11. Secundò dicens, se tueri victoriam veram, & cum justitiæ fructu obtineri posse per actus temperantiæ, justitiæ, & similes comprimentes concupiscentiæ motus propter honestatem creatam, quia ad veras virtutes morales referuntur; Baium verò eorum actuum victoriam negare veram, & ad opus justitiæ pertinentem, quia ejusmodi actus non sunt verè virtuosii & moraliter boni, sed vitiosii, & mali, & solus charitatis actus potest cum proventu, & fructu justitiæ tentationem superare, ut sect. præced. vidimus, & idèd ad ejusmodi victoriam auxilium gratiæ requirere, Nam præsens propositio cum præ-

cedenti, & cæteris superioribus deprompta est ex lib. 2. de Iustitia, & Virt. Imp. cap. 9. In eo autem confirmat Baius præcedentium capitulum, quam vidimus, doctrinam de simulata virtutis ratione, & vera malitia, quæ actibus nostrarum moralium virtutum inest. Cum enim præmississet ex Augustino, Cypriano, Chrysostomo, Cælestino Pontifice, nec non ex oratione Dominica, & Paulo 1 Corinth. 10. non posse arbitrium absque auxilio gratiæ ad non peccandum, & ulli tentationi renitendum valere, ut constaret, totam tendere probationem ad conficiendum morales actus temperantiæ, & continentiæ, qui veræ charitatis non sunt, & ex mente Baii absque auxilio gratiæ fiunt, non pertinere ad veram virtutem, atque justitiam, sed potius ad injustitiam, & peccatum, sic colligit: *Ex quibus omnibus talis ratiocinatio conficitur. Fides Christiana postulat, ut fateamur nos sine divino adjutorio nullam omnino tentationem posse sustinere, quin peccemus. Sed is, qui per moralem actum temperantiæ, aut continentiæ illicita carnis desideria comprimit, tentationem aliquam sustinet, à qua non vincitur. Igitur fides Christiana postulat, ut fateamur, id sine divino adjutorio non posse præstari, quin peccemus.* Quibus continuo necit duas propositiones præcedentes. Itaque idem est hujus propositionis, qui cæterarum præcedentium sensus, doctrinam continens ab omnium Scholasticorum sententia alienam, meritoque damnabilem.

xxxvii. Unde hæc propositio damnari credenda est ratione doctrinæ, & non ratione solius censuræ, nec ejus doctrina ea credenda est, quæ sententiæ Patris Vasquez consentiat. Mirorque, Patrem Vasquez, qui hujus Autoris opera perlegit, aliter hanc propositionem exposuisse, quam illam 28 Bullæ: *Libero arbitrio sine gratia Dei adjutorio non nisi ad peccandum valet.* Nam utraque propositio ex eodem capite excerpta est, & in eisdem doctrinæ confirmationem adducitur à Baio. Altera autem scilicet 28 creditur à Vasquez damnari propter doctrinam, & non propter censuram, quam non continet. Ergo altera etiam, de qua differimus, non propter censuram, sed propter doctrinam credenda erat damnari. Præsertim cum in hanc etiam venire posset expositio de auxilio gratiæ sanctificanti tradita propositioni 28. quam de mente ipsius præmissimus n. 21. credibilique est, Bellarminum, cum de victoria tentationum, & operibus moraliter bonis differuit, prætermisisse objectionem hujus propositionis, quia censuit, doctrinam ejus esse ab ea disputatione alienam, quam quia credit, propositionem solùm propter censuram fuisse proscriptam, quia si doctrinam sentiret eandem, jure poterat credere, plures Theologos ratione hujus propositionis ab Ecclesia damnatæ ad opinionem contrariam permovendos. De Cardinali Toletum non desunt, qui dubiam fidem præstent relatis à Vasquio. Ego ea credo. Reor tamen, vel Cardinalem Toletum cum à Vasquio consultus fuit, non habuisse prompta, quæ legit de Baio, vel explicationem Vasqui solùm tanquam probabilem approbasse, ejusque probalitati potius, quam veritati subscripsisse.

xxxviii. Nona propositio est 37 Bullæ: *Amor naturalis, qui ex viribus naturæ exoritur, ex sola Philosophia per elationem præsumptionis humana cum injuria crucis Christi defenditur à nonnullis Doctoribus.* Pater Vasquez 1. 2. disp. 195. n. 30. asserit, hanc propositionem intelligi debere de quovis virtutis affectu moraliter bono, & non de amore Dei super omnia;

omnia; ideoque perstringi in Bulla ratione immoderata censuræ; nam si de amore Dei loqueretur Baius, nec ratione censuræ esset perstringenda, quia nunc censuræ notam meretur sententia, quæ amorem Dei super omnia naturalem viribus naturæ absque auxilio gratiæ possibilem adscribit. Quem sequitur Pater Torres Tractatu contra Baium c. 5. n. 9. qui addit n. 10. damnari etiam ratione doctrinæ, quia Baius existimabat, omnem amorem objecti honesti, etiam charitatis non esset, sanctificare animam.

xxxix. Nunc credo, Vasquium, cum disputationes de Gratia scriberet, non habuisse præ manibus opera Baii, nec quæ Romæ in eis legerat, in Hispania memoria tenuisse. Nam opera Baii legenti indubitabile est, in ea propositione esse Baio sermonem de dilectione Dei, & non de amore honesto cujusvis objecti creati. Quia ea propositio nullibi in scriptis Baii invenitur, nisi in lib. 1. de charit. & just. c. 5. In eo autem capite manifestè differit de amore naturali Dei, quem ab Scholasticis sine fundamento scripturarum, Conciliorum, & Patrum, nec non & Philosophiæ naturalis traditum, & excogitatum contendit. Nam capite præcedenti exploserat distinctionem duplicis amoris Dei, videlicet gratuiti, & supernaturalis, quo Deus, ut beatorificator, & naturalis, quo Deus ut creator diligitur, ostendens amorem Dei, etiam ut creatoris esse supernaturalem, & gratuitum. Ut autem id altius firmaret c. 5. sic proponit: *Quod experientia Philosophia nihil eis patrocinetur, qui aliquam Dei dilectionem soli tribuunt libero hominis arbitrio.* Vbi labefacit experientiam, cui inniti potest Philosophia, ut amorem Dei, quem sentimus, non habeamus naturalem, sed supernaturalem; siquidem experientia adversariis etiam fatentibus non valet discernere, an amor sit naturalis, an supernaturalis, & aliunde facere scripturæ, & Concilia supernaturalem esse tradunt, ut in dubio experientiæ supernaturalem esse credamus. Sic enim ait: *Dum nos Deum diligere fecerimus, etiam juxta eorum placita, semper dubitare possumus, utrum id ex Spiritu sancto proveniat, sicut Scriptura sacra testatur dicens: Charitas diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis, sicut sine ulla hesitatione agnoscat, qui non Spiritum hujus mundi acceperunt, sed Spiritum, qui ex Deo est, ut sciant, quæ à Deo donata sunt: an verò ex solo libero arbitrio, sicut juxta mundi hujus sapientiam, sub nomine Philosophiæ nostræ elationi persuadet humana præsumptio, præsertim eis conjecturis, quæ in hoc propendent, ut crucis Christi doctrinam subvertant.* En doctrinam, & verba hujus propositionis, & satis manifestum, in ea esse Baio sermonem de solo Dei amore.

xl. Quod apertius constat ex capite sequenti, in quo statuit omnem amorem creaturæ rationalis, aut vitiosam esse cupiditatem, qua mundus diligitur, aut laudabilem charitatem, qua Deus amatur; ex quo excerpta est propositio 39 Bullæ: *Omnis amor creaturæ rationalis, aut vitiosus est cupiditas, qua mundus diligitur, quæ à Joanne prohibetur, aut laudabilis illa charitas, quæ per Spiritum sanctum in corde diffusa Deus amatur.* Quo Baius rejicit amorem laudabilem, & moraliter bonum, qui charitatis non sit, & Deum non prosequatur, & vitiosæ cupiditati annumerat, omnem amorem objecti creati etiam honesti, quem Theologi virtutibus moralibus adscribunt. Quod, ut vidimus sect. præced. ex professo sancivit lib. 2. de justit. & virtut. imp. per totum. Ergo perpe-

ram intelligitur hæc propositio de alio amore virtuoso, & honesto, qui charitatis non sit, & dilectio Dei. Nec ferendum est, perstringi à Pontificibus jure non posse censuram propositionis intellectæ de amore Dei, si aliæ propositiones Baii, & hæc etiam intellectæ de amore virtutum moralium, merito ratione solius censuræ à Pontificibus perstringuntur. Nam immerito infamatur censuris Theologicis illa sententia, quæ in Scholis Catholicis communis est, & cui subscribunt plures, & graves Theologi, Cajetanus, Sotus, Canus, Enriquis, Scotus, Gabriel, Aliacus, Almainus, Antonius, Andreas Durandus, Marsilius, Argentinas, Alfisdorensis, Adam, & alii, quos refert Suarez lib. 1. de Grat. c. 32. & plures recentiores cum Molina, quem nos exposuimus, & sequuti sumus disp. 114. sect. 16. de ente supernat.

xli. Propterea recentiores accipiunt hanc propositionem communiter de amore naturali Dei. Et qui affirmant, eum fieri posse in statu naturæ lapsæ absque auxilio gratiæ, arguunt ex illa suam sententiam; qui verò negant, respondent eam propositionem ratione solius censuræ, & non doctrinæ in Bulla notari. Nos autem, ut præmissimus disp. 1. sect. 4. sentimus, omnes Baii propositiones ratione doctrinæ à Pontificibus perstringi. Cæterum, ut sæpius monuimus, credere non possumus; Pontifices voluisse doctrinas in Scholis Catholicis controversas, & frequentes interdiceri Baio; atque idcirco doctrinam ejus propositionis non esse eam, quam solemnius, & frequentius tuentur Theologi de necessitate gratiæ ad amorem etiam naturalem Dei, sed aliam, in qua utrius factionis Patroni conveniunt.

xlii. Idèd credo, doctrinam in hac propositione proscriptam non esse necessitatem gratiæ solùm consequentem, & quoad efficaciam ad dilectionem naturalem Dei, de qua sola necessitate differunt, & in contradicentes opiniones dividuntur Theologi, sed necessitatem gratiæ antecedentem, & quoad sufficientiam liberi arbitrii, de qua proculdubio differit Baius. Nam Theologi utriusque factionis supponunt possibilem dilectionem Dei entitate naturalem, atque ad eam contineri intra vires sufficientes, & potestatem antecedentem naturæ, quin ad eam opus sit aliquod principium, sive habituale, sive actuale, sive intrinsecum, sive extrinsecum entitate supernaturale; & rōta eorum discordia revocatur in gratiam auxilii efficacis, sive congrui, quod ratione difficultatis, & impotentiae moralis, & non Physicæ necessarium sit, ut re ipsa talis dilectio possibilis existat. Baius verò totus incumbit negando possibilem dilectionem Dei naturalem distinctam à dilectione supernaturali, contendens non esse duplicem dilectionis Dei differentiam, & speciem, alteram entitate naturalem, alteram entitate supernaturalem, quæ in sacris litteris, Conciliis Ecclesiæ, & Patrum scriptis seorsim à Philosophia continetur.

xliii. Itaque quæ Theologi communiter docent de actu charitatis Theologicæ quoad substantiam supernaturalem, ad quam negant arbitrio sufficientiam, & potestatem antecedentem absque habitu infuso, aut alio principio intrinsecè supernaturali, docet eadem Baius de omni dilectione Dei, Tum quia in eo libro 1. de charit. c. 4. & constat ex proposit 35. Bullæ, vanam, & commentitiam censet communem illam distinctionem duplicis amoris, naturalis,

naturalis, & supernaturalis à Theologis traditam. Tum quia c. 5. in quo prædicta propositio extat, contendit, nullam esse posse charitatem, seu dilectionem Dei acquisitam, quam Philosophia naturalis, aut aliqua experientia, sive ratio naturalis persuadere possit, solamque esse possibilem infusam per Spiritum sanctum, quam Scriptura sacra, Concilia Ecclesiæ, & scripta Patrum testantur. Demum quia cap. 6. ut constat ex proposit. 39. Bullæ tradit, præter vitiosam cupiditatem, nullum esse amorem laudabilem, nisi charitatis infusæ, quem sacræ scripturæ commendat. Amor autem Dei entitate naturalis plane esset laudabilis, & non vitiosus, nec per Spiritum sanctum infusus, & solus sacris Scripturis commendatus. In cuius mentis confirmationem maximum argumentum est apertissima mens, & doctrina Baianorum, qui amorem Dei entitate naturalem, & à supernaturali differentem ubique irident, & multis frequentibusque aculeis mordent, ut constat ex disp. 3. & disp. 8. n. 123. & sequentibus.

XLIV. Rursus decima nostri libri propositio, & 38 Bullæ est: *Cum Pelagio sentiant, qui boni aliquid naturalis, id est, quod ex naturæ solis viribus oritur ducit, agnoscit.* Hanc propositionem recentiores cum Patre Torres tract. contra Baium c. 3. & Patre Vasquez 1. 2. disp. 790. n. 173. & aliis sic intelligunt, ut Baius admittens possibilia bona aliqua opera naturalia, desideret ad ea agenda necessariam gratiam, & neget solis viribus arbitrii eorum existentiam, sicut ipsi docent: ideoque censent, hanc propositionem, sicut alias, à Pontificibus inuri ratione solius censuræ, & non doctrinæ. Quo etiam sensu accipiunt alii, qui sententiæ Patris Vasquez de necessitate gratiæ ad opera bona naturalia adversantur, & ideo in illa nituntur ad suam sententiam probandam, credentes, propositionem istam ratione doctrinæ in Bulla notari.

XLV. Nostrum de hac propositione iudicium idem est, quod de aliis similibus jam præteritis aperuimus. Primum quidem eam, & omnes in Bulla contentas ratione doctrinæ interdici. Secundò doctrinam in ea, & aliis similibus interdictam non esse illam, quæ de necessitate gratiæ ad bona opera moralia celebri, & frequenti Theologorum controversia in Scholis, & scriptis Catholicorum agitur, nobisque incredibile semper esse, Ecclesiæ de illa voluisse sententiam ferre; atque aded aliam esse doctrinam Baio singularem, & ab omnibus Scholasticis dissentientem.

XLVI. Itaque si bona opera moralia naturalia admittantur ex mente Baii possibilia, germanus sensus propositionis erit, negare Baium potestatem antecedentem, & sufficientem, & non solum consequentem, & efficacem viribus arbitrii ad illa peragenda, gratiamque necessitate antecedenti, & non solum consequenti asserere necessariam. Quod in controversia de necessitate gratiæ ad opera bona moralia naturalia utriusque partis Autores supponunt aperte falsum, ut sæpius monuimus, & ipsorum testimoniis notavimus. Quare immerito tam affirmantes, quam negantes necessitatem solum consequentem gratiæ efficacis ad eiusmodi opera in hac propositione implicantur, cum eis doctrina extra ipsorum controversiam sit, & necessitatem antecedentem gratiæ sufficientis contineat.

XLVII. Deinde arbitror, sententiam Baii in hac propositione non esse, negare vires naturales

arbitrii ad opera bona, quæ supponat naturalia, sed directè negare opera moraliter bona, quæ naturalia sint. Sicut enim in specie de dilectione Dei decrevit, non esse duplicem admittendam, aliam naturalem, & aliam supernaturalem, sed unicam tantum, & simplicem supernaturalem, fictitiamque esse ejusmodi distinctionem: ita in genere de omni virtutis actu, & opere moraliter bono decernit, nullum actum sive fidei, sive spei, sive alterius virtutis esse naturalem, sed omnem esse supernaturalem, distinctionemque virtutis acquisitæ, & infusæ, naturalis, & supernaturalis in genere rejiciendam, sicut in specie rejicienda est charitatis, & dilectionis Dei distinctio. Nam hæc propositio excerpta est ex lib. 1. de charitate & iustitia c. 5. ex quo præcedens est excerpta. In eo autem capite quamvis præcipuus scopus sit explodere charitatem, & dilectionem Dei acquisitam, & naturalem, & solam infusam, & supernaturalem statuere; doctrina tamen ejus capitis omnem virtutis actum indiscriminatim complectitur. Quare concludit: *Igitur sub prætextu Philosophiæ naturalis circa ea, quæ Dei sunt, nullus est agnoscendus fidei, spei, aut dilectionis motus, qui de libero consurgat arbitrio, sed quidquid in quocumque homine ejusmodi reperitur, juxta Scripturas sacras, absque ulla ambiguitate fatendum est, per Jesum Christum descendere à Patre luminum, à quo est omne datum optimum, & omne donum perfectum.* Quemadmodum ergo in eo capite excludit dilectionem Dei naturalem, quem Philosophia naturalis persuadet, & solam supernaturalem, quam Scripturæ sacræ commendat, agnoscit possibilem; ita etiam nullum spei, & fidei alteriusve virtutis moraliter bonum actum ex eodem fundamento, colligit possibilem, qui supernaturalis non sit, & à Patre luminum descendens, & in sacris Scripturis commendatus. Itaque simul contendit, aut præter dilectionem Dei nullum virtutis actum admittendum entitate supernaturalem, aut ejus speciem solum, & non entitatem naturalem admittendam.

XLIX. Quam mentem certam, & planam plura argumenta faciunt. Primum rationes, quas advocat ad eam differentiam charitatis, & dilectionis Dei improbandam, communes esse ad improbandam etiam aliarum virtutum naturalem, & supernaturalem differentiam, ut progressu videbimus. Secundò in eodem libro c. 6. nullum agnoscere medium inter amorem vitiosum, & infusum à Deo, Tertio, Baianos hujus autoris asseclas constanter tueri, nullum esse virtutis actum, qui entitate supernaturalis non sit, & commentitiam prædicare actuum virtutis naturalium, & supernaturalium differentiam, ut vidimus disp. 3. & disp. 8. n. 123. & seq.

XLIX. Undecima & postrema hujus libri, & 66 Bullæ est: *Non nisi Pelagiano errore admitti potest usus aliquis bonus liberi arbitrii, sive non malus, & gratiæ Dei injuriam facit, qui ita sentit, & docet. Hæc propositio non habetur expressa in ejus libris; continetur tamen in eis, quæ docet lib. de lib. arb. c. 11. quod sic incipit: Itaque liberum arbitrium sine Dei adjutorio, nec bonum aliquid facere, neque à mala declinare potest.* clauditque: *Patet igitur liberum hominis arbitrium, quale nunc est, ex semetipso bonum velle non posse; sed mala dumtaxat, & carnalia, quale est adulterium, aut ea bona, quæ ad utilitatem hujus temporalis vite pertinent.* Item in eis, quæ docet libro 2. de just. & virt. Imp. c. 8 & 9. nempe liberum arbitrium sine Dei adjutorio non nisi ad peccandum

candum valere, & oppositum esse dogma Pelagianum.

1. Cujus propositionis doctrina est, superioribus quidem consentiens, deficere arbitrio in peccatum lapsa vires sufficientes, & potestatem antecedentem ad aliquem usum libertatis bonum, sive non malum. Scilicet quia omnis usus libertatis, qui charitatis infusæ non sit, & actu non referatur in Deum, est vitiosus, & malus; ad eum vero actum charitatis impotens, & solum consequenti, sed etiam antecedenti. Quæ mens satis est aperta, & constans ex iis, quæ ad superiorum propositionum doctrinam, & sensum præmissum. Unde primo apprehenditur, hanc propositionem immerito adduci in eam controversiam, quæ inter Theologos de necessitate gratiæ ad bona opera moralia communiter circumfertur. Tum quia ea controversia non est de necessitate antecedenti, sed solum consequenti gratiæ. Tum quia ea non est de sola dilectione Dei, & charitatis actu, sed de actibus virtutum moralium à charitate differentium. Secundò apprehenditur, hanc propositionem non solum ratione censuræ, sed etiam singularis, & à communi Theologorum sententia exorbitantis doctrinæ posse merito damnari. Quibus occurritur communibus hujus propositionis expositionibus, quæ à Recentibus ei, sicut præcedenti, & aliis similibus adhiberi solent.

SECTIO V.

Confirmatur præteritarum propositionum sensus, & proponuntur, quæ in hoc libro circa illas sunt differenda.

1. Omnibus propositionibus, quæ de viribus liberi arbitrii post lapsum damnantur in Bulla, unus, & communis is sensus præstitus est, ut ratione doctrinæ omnes credantur proscriptæ; videlicet ad omnem usum liberi arbitrii moraliter bonum, sive non malum necessariam esse gratiam auxiliantem Dei necessitate antecedenti, & non solum consequenti, potestatemque ad illum naturalem negare, non solum consequentem, & efficacem, sed etiam antecedentem, & sufficientem: quo doctrinam Baii à communi, & celebri Theologorum controversia de necessitate gratiæ relegavimus. Ne autem arbitraria alicui videatur hæc expositio, expedit, ex principis doctrinæ Baianæ eam confirmare, & arguere.

1. Ea mens primò arguitur; quia Baius constanter negat, & Baiani tenacissime respuunt, virtutis actum moraliter bonum esse posse, qui entitate naturalis sit, tuncurque, distinctionem actuum naturalium, & supernaturalium absque fundamento scholis intrusam, ut superioribus vidimus. Si autem solis viribus naturæ daretur potestas antecedens, & sufficiens absque auxilio gratiæ ad aliquem actum moraliter bonum, necessario esset admittendus virtutis actus entitate naturalis specie differens ab actu supernaturali. Nam actus, qui continetur solis viribus naturæ, ad quem necessitate antecedenti non requiritur aliquid principium supernaturale, & indubitum nature, entitate naturalis est, & specie differens ab eo virtutis actu, qui necessitate antecedenti, auxilium gratiæ & habitum infusum desiderat, & in sola facultate, & principis naturæ non continetur, qualem nunc esse, Baius, & Baiani ultro fatentur.

1. Secundò arguitur; quia ad meritum conferens in salutem necessaria est gratia necessitate antecedenti, & arbitrium solis suis viribus impotens est impotentia antecedenti, ut ostendimus ex proposit. disp. 105. sect. 6 & 7. de ente supernat. At Baius, & Baiani negant actum moraliter bonum, qui non sit meritorius, & conferens in salutem, & delectantur actus moraliter bonos inutiles, & steriles in vitam æternam, ut vidimus n. 27 & 28. & distinctionem bonorum operum salutarium, & non salutarium, cum merito, & sine merito elicitorum vanam, & prorsus arbitrariam censent, ut constat ex proposit. 62 & 63. Ergo ad omne opus moraliter bonum necessitate antecedenti sentiunt necessariam esse gratiam, & impotentiam antecedenti esse impotentem arbitrium.

1. Tertio quia Baius lib. 2. de virt. imp. c. 7. docet gratiam ad omne opus bonum non esse necessariam ratione difficultatis, & impotentiam moralis, sed ratione imbecillitatis naturæ. Gratia autem sola necessitate consequenti necessaria ad agendum requiritur ratione solius difficultatis, & impotentiam moralis, & non physicæ, ut Theologis in confesso est. Quo argumento uti sumus disp. 105. sect. 6. de ente supernat. ad probandum, Augustinum, & Ecclesiæ Patres contra Pelagium gratiam necessitate antecedenti prædicare necessariam ad opera salutaria, & negare potestatem physicam, & antecedentem naturæ ad illa.

1. Quarto; quia Baius cogitur admittere libertatem capacem meriti, atque meriti cum necessitate agendi, oppositam soli violentiæ, in eis, qui auxiliis gratiæ destituti sunt, ut infideles ad legem implendum, & non peccandum. At si absque gratia admitteret potestatem physicam, & antecedentem ad ejusmodi usum libertatis, posset arbitrium facile tueri à necessitate liberum, ad non peccandum, & legem implendum potens; quia ad libertatem oppositam necessitati sufficit potestas physica; & antecedens indifferens ad utrumque extremum.

1. Demum quia ad omne genus operis moraliter boni contendit Baius esse insufficientem, & impotentem facultatem naturalem arbitrii ea impotentia, & insufficientia, qua Augustinus contendit contra Pelagium insufficientem, & impotentem esse ad opera salutaria: nam eisdem sacræ Scripturæ testimoniis, & rationibus Theologicis utitur Baius, quibus Augustinus contra Pelagium usus est. Frequentiaque illi sunt illa Joannis 15. verba: *Sine me nihil potestis facere*: & illa 2 Corinth. 3. *Non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* Et alia similia, quæ Augustinus, & alii Patres, Conciliaque Ecclesiæ contra Pelagium torquent; nec non Conciliorum, & Augustini testimonia, quibus unice Baius innititur. Impotentia autem, & insufficientia naturæ ad opera salutaria contenditur ab Augustino, & Patribus Ecclesiæ contra Pelagium esse prorsus antecedens, & physica, ut expendimus ea disp. 105. de ente supernat. Ergo eadem contenditur à Baio ad omne genus operis moraliter boni.

1. Vbi notare libet, Baium ad ejusmodi opera non adstruere necessitatem antecedentem gratiæ ex sola lege extrinseca Dei, ex qua nos eam adstruximus disp. 114. de ente supernat. quod virtutis naturalis actus, ex lege Dei, & providentia elevationis nunc præsentis, indivisi sunt ab actibus virtutis infusæ entitate supernaturalibus; sed ex natura

rei, & conditione infirmitatis naturalis contractæ per peccatum, ut ejus scripta satis demonstrant, & Baiani liquido tradunt. Nam si in eam solum legem talis necessitas referretur, doctrina Baii damnabilis non esset, quia damnabilis non est necessitas antecedens gratiæ ad actus entitate supernaturales virtutis infusæ, relinquens sufficientes arbitrio vires ad actus virtutis acquiratæ entitate naturales; qualis est communis Scholasticorum doctrina.

LIX. Nec prætereundus est alius prædictarum propositionum sensus, quo exposuimus, ab eo re ipsa non negari solis viribus naturæ possibiles eos actus, qui communiter censentur moraliter boni, & virtutis moralis acquiratæ, & efficiuntur circa objectum honestum creatum propter se, sed eos à Baio respui moraliter bonos, & veræ virtutis actus, solumque charitatis amorem, qui in bonitatem divinam afficitur, admitti verè virtuosum, & moraliter bonum; ideoque ad quidpiam boni moralis agendum auxilium gratiæ requirere, & arbitrio vires sufficientes, & potestatem antecedentem negare, quia ad amorem Dei talis gratia requiritur, & arbitrii sufficientia ab Augustino, Conciliis Ecclesiæ & sacra Scriptura negatur. Quod in eis propositionibus à Baio contenti manifestum fecimus n. 26. & seqq. Baianorumque scripta indubitabile persuadent.

DISPUTATIO XIV.

An libertas meriti, & demeriti capax, sit potestas indifferens necessitati antecedenti opposita? An opposita soli violentiæ?

Non est animus differere, quænam sit libertas essentialis arbitrio, qua creatura rationalis, & libera ab irrationali, & non libera distinguitur? Hac enim de re contra Manichæos, & alios Hæreticos plures Scriptores copiosè decertarunt, & gloriam cum palma reportarunt. Nec item, an ea homini in peccatum lapsa conveniat? Id enim Baiani, cum quibus confisimus, apertè supponunt. Sed an libertas, quæ ad meritum, & demeritum, laudem, & vituperium, bonitatem, & malitiam moralem, imputabilem arbitrio requiritur, necessitatem antecedentem agendi excludat, potestatemque indifferentem ad agendum, & non agendum vendicat? An solum excludat coactionem, atque violentiam? Quæ disputatio omnium, quæ suscepto nostro labori incumbunt, gravissima est. Ab ea enim pendet non solum Baianæ, sed etiam totius Calvinianæ doctrinæ de bellatio. Quippe doctrina Baiana de libertate arbitrii in peccatum lapsi soli violentiæ contraria, & necessitati agendi amica ad eodè Calvinianæ proxima, & consentiens est, ut dolendum maximè sit, eam tanto studio, atque labore his temporibus, à viris Catholicis adstrui, eisque Batavis, inter quos hæresis Calviniana viget solo prætextu libertatis Pelagianæ destruendæ, & Augustinianæ defendendæ, quo Calvinus & ejus Affectu suam doctrinam adstruxerunt, ut progressu ostendemus.

SECTIO I.

Quid voce libertatis, necessitatis, & coactionis, seu violentiæ significetur?

Libertatis vox æquivoca, seu analogica est. Alia namque est libertas à miseria, quæ appellatur libertas gloriæ; de qua Rom. 8. *Tunc, & ipsa creatura liberabitur à corruptione in libertatem gloriæ filiorum Dei.* Alia est libertas à servitute peccati, quæ appellatur libertas gratiæ; de qua Rom. 6. *Libertati à peccato servi facti estis justitiæ.* Tertia est liber-

LIX. Ex quibus, & ex iis, quæ sect. 2. ad tres primas de libero arbitrio propositiones præmissimus, colligenda sunt, quæ in hunc librum examinanda veniunt. Quorum primum est; an libertas meriti, & demeriti, laudis & vituperii, præcepti, & prohibitionis capax debeat esse indifferens ad duo extrema contradicentia, excludatque necessitatem, & determinationem antecedentem ad unum? An sufficiat ea libertas, quæ à violentia & coactione expedita sit? Consequenter; an post peccatum necessitas peccandi seclusa gratia sit inducta? Tertio; an ad opera justitiæ in genere perierit potestas antecedens naturæ post peccatum? Quarto; an in specie ea potestas admittenda sit ad aliquem Dei amorem naturalem? Demum an præter Dei amorem bonum, & verè virtuosius admittendus sit aliquis amor honestatis creatæ, qui charitatis actus non sit, & non afficiatur in bonitatem divinam?

LX. Quibus accedunt discutienda, quæ Baiani de auxilio gratiæ, quo Deus subvenit infirmitati naturæ lapsæ, prolixè, & contentiosè docent. Scilicet an eis, qui non operantur, provideatur auxilium sufficiens? An eis qui operantur addit necessitans? An illud auxilium charitatis actus sit, qui, & qualis? Aliaque similia, quæ de mente ipsorum retulimus disp. 3. sect. 3.

tas à necessitate operandi, quæ appellatur libertas naturæ; de qua 1 Corinth. 7. *Non habens necessitatem, sed potestatem habens suæ voluntatis.* Quas actiones plurimis sacræ Scripturæ testimoniis illustrat Bernardus tract. de Grat. & lib. arb. col. 3. & seq. & variis in locis attingit Augustinus, breviusque tradit Magister in 2. dist. 25. Qui addit quartam libertatem à coactione, & violentia, quæ dicitur libertas complacentiæ; quia Augustinus in Enchirid. c. 105. & lib. 20. c. 30. & lib. 22. cap. ult. de Civit. Deo, Angelis, & hominibus beatis libertatem tribuit arbitrii in eo, quod peccare non possint. Quam actionem sequuti sunt plures graves Scholastici, quos progressu videbimus.

XI. Priusquam

XI. Priusquam disputationem de re aggrediamur, de voce libertatis brevis ea quæstio dirimenda est, quam excitat propositio 42. Michaelis Baii, exposita disputatione præterita n. 8. an scilicet libertas à necessitate invenitur nomine libertatis in sacris litteris denotata? Quamvis enim fateatur Baius eam libertatem inveniri quoad rem in sacris litteris expressam, differtur tamen, nomine libertatis eam alicubi denotari.

XII. Pontifices Ecclesiæ in Bulla damnante eam propositionem decernunt, non solum in sacris litteris contineri libertatem à necessitate, sed etiam voce libertatis exprimi. Nolunt enim Hæreticis eam libertatem negantibus etiam quoad vocem favere, & Catholicis asserentibus eam suffragium detrahere, & ab usitata, propriaque vocis significatione libertatem necessitati contrariam excludere. Quare pro certo statuendum est, phrasi libertatis in sacra Scriptura plerumque intelligendam ejusmodi libertatem. Quamnam autem sacrarum litterarum testimonia ejusmodi voce talem libertatem expriment, non desumunt.

XIII. Ejusmodi sunt pleraque. Vt illud Psal. 93. *Deus ultionum liberè agit.* Licet enim varix sint ejus loci explanationes; tamen plurimi Patrum volunt in eo libertatem Dei necessitati contrariam in ulciscendo significari. Item illud 1 Corinth. 10. *Ut quid enim libertas mea judicatur ab aliena conscientia?* Quod de libertate necessitati opposita intelligit S. Thomas cum pluribus aliis interpretibus. Rursus Tobia 1. *Quoniam memor fuit Domini in toto corde suo, dedit illi Deus potestatem quocumque vellet ire, habens libertatem, quocumque facere voluisset.* Plane libertas faciendi, quæcumque homo velit, denotat potestatem à necessitate alienam. Quibus alia plurima adungi possent, quæ pro levitate quæstionis prætermittit, hæc enim ad vocis significationem sufficiunt.

XIV. Ad rem igitur accedentes, libertas à miseria, & à captivitate peccati extra nostram controversiam sunt. In eamque solum veniunt libertas à necessitate, & à coactione, seu violentia. Porro necessitatis voce intelligimus determinationem voluntatis ad unum cum impotentia determinandi se ad oppositum. Hæc autem necessitas est duplex; alia antecedens, alia consequens. Necessitas antecedens est, quæ oritur ex causa antecedenti omnem usum libertatis, & ideo inevitabilis est ipsi voluntati, qualis est necessitas beatorum ad amandum Deum, & Christi Domini ad non peccandum. Consequens verò est, quæ procedit ex ipso usu libertatis, & ideo per ipsum evitabilis est, qualis est necessitas, qua cum, qui sedet, dum sedet, necesse est sedere, quia eam necessitatem potest tollere non sedendo, siquidem sessio, quæ eam necessitatem inducit, constituta est in libera potestate sedentis. Itaque nostra controversia non est de necessitate consequenti usum libertatis, sed de antecedenti illum, & inevitabili per ipsum. Nam indubitabile est, libertatem meriti, & demeriti capacem componi posse cum necessitate consequenti, quam ipse libertatis usus inducit; usus namque libertatis non potest destruere libertatem, nec libertati inimicus est.

XV. Coactionis voce plerique, quos infra producemus, intelligunt omnem necessitatem antecedentem voluntatis. Nam cum inevitabilis sit, velit, nolit, necessario contingit, & voluntas ipsa beatorum cogi dicitur ad amandum Deum, quia ad ejus

amorem necessitatur. Quamvis lata significatione id voce coactionis denotari possit; verum stricta, & propria ea solum necessitas exprimitur, quæ contra appetitum elicito ipsius voluntatis, sive quæ nolente absolutè voluntate contingit, ut cum nolens ingredi domum compelleris illam ingredi. Coactio enim est species quadam violentiæ, seu est violentia illata creaturæ cognoscenti. Sicut igitur violentum est, quod fit à principio extrinseco passo renitente per impetum, seu appetitum internum, sive innatum, qualis convenit creaturis appetitus expertibus, sive per elicito, qualis convenit creaturis appetitus capacibus; ita coactio fieri propriè dicitur, cum renitente appetitu elicito vis ab extrinseco infertur.

XVI. Hinc omnis volitio absoluta, & efficax, coactionis simpliciter expers est, quia non potest volitio adesse contra absolutam arbitrii nolitionem; nam voluntas non potest absolutè velle, nolens, cum idem velle, & nolle absolutè impossibile sit. Quare amor, quo Deus seipsum, & beati Deum diligunt, propriè, & strictè coactus esse non potest, quamvis necessarius sit, quia non potest contra voluntatis absolutum amorem existere. Dixi, nullam volitionem absolutam posse simpliciter esse coactam, quia secundum quid coacta, & involuntaria esse potest, scilicet contra volitionem simplicem, & inefficacem, licet contra absolutam, & efficacem esse non possit. Nam qui absolutè, & efficaciter urgente tempestate projicit merces in mare, volens projicit, & simul nolens, volens quidem absolutè, & efficaciter, nolens vero ineffaciter, & simpliciter, & ideo secundum quid coactè. Igitur coactio, & violentia, cui libertas opponitur, & de qua controversia movetur, non est hæc imperfecta, & secundum quid, sed illa perfecta, & absoluta, quæ fit renitente nolitione absoluta, & ex se efficaci.

SECTIO II.

Proponitur controversia, & sententiarum discordia.

XVII. Igitur controversia est; an libertas meriti, & demeriti capax, possit cum necessitate antecedenti componi? An ei sufficiat sola violentiæ, & coactionis exclusio? Itaque disputatio non est, an potestas libera à coactione, & violentia, quamvis à necessitate antecedenti libera non sit, verè & propriè sit, vocetur libertas? Hæc enim quæstio de voce est, & non de re. Nam arbitrarium est, libertatem à sola violentia, & coactione appellare absolutè libertatem. Sed an ejusmodi libertas ad meritum, & demeritum, laudem, & vituperium, præceptum, & prohibitionem sufficiat? Plures enim Scholastici, quos in progressu referemus, volunt actiones voluntarias, licet nobis necessarias, verè, & propriè esse, & dici liberas, cæterum eas negant meritorias, aut demeritorias, vituperabiles, aut laudabiles.

XVIII. Baiani cum Baio tenacissimè timentur, actionem voluntariam, eo ipso quod non sit invita, & coacta, sed voluntaria, esse prorùs liberam ea libertate, quæ ad imputabilitatem meriti, aut demeriti necessaria est. Quo principio docent, in statu naturæ lapsæ homines peccare succumbentes tentationi, & concupiscentiæ consentientes, quamvis auxilio sufficienti gratiæ, quod necessarium est, destituti sint; imo omnes, qui peccant, carere auxilio sufficienti gratiæ ad

non peccandum, tanquam dogma Augustinianum defendunt. Item eos, qui bene operantur, & merentur apud Deum, eo auxilio efficaci gratiæ præveni à Deo, celebrant, ut necessitatem antecedentem inducat inevitabilem arbitrio, compossibilem tamen cum libertate meritoria, quia violenta, & coacta non est, sed spontanea & voluntaria, quæ ad meritum & demeritum fat est.

x. Id fatentur mirum, & paradoxum fore Scholasticis recentioribus; clamant tamen, & contendunt esse in scriptis præcorum Theologorum, & Ecclesiæ Patrum præsertim Augustini celebratissimum, & expressum, eoque trahunt ingentem copiam testimoniorum, quibus rem persuadere nituntur. Quare oppositam sententiam de libertate excludente necessitatem, & desiderante indifferentiam ad agendum, & non agendum exprobrant Pelagianam, quam Pelagianam contra Augustinum ad meritum, & demeritum necessariam contenderunt.

xi. Quippe definitio libertatis, quæ ea esse dicitur, quæ positis omnibus requisitis potest agere, & non agere, à solis Recentioribus, & Pelagianis arbitrario, & sine fundamento traditur. Nam Augustinus, & cæteri Patres libertatem solum definiunt esse, quæ actum in sua potestate constituit, & actum liberum, & in potestate voluntatis constitutum, reciprocum, & convertibiles esse creberrimè docent. Rursus Augustinus sæpius inculcat, eum actum in potestate nostræ voluntatis esse, quem facimus cum volumus, seu qui fit volentibus nobis. At omnis volitio, & amor fit, cum volumus, seu volentibus nobis. Nam voluntas velle non potest nolens, simul enim velle & nolle absolutè repugnat. Etenim suum actum vult per ipsum, sive in actu exercito, sive in actu signato: sicut enim unio, per quam ununtur extrema, per se ipsam ununtur extremis, & actio, per quam terminus procedit ab agente, per se ipsam ab eo procedit; ita volitio absoluta, & voluntaria est. Ergo omnis volitio, & amor, etiamsi necessitate fiat, erit liber, siquidem erit in potestate voluntatis, & fiet volente, & non renitente voluntate. Id confirmant ex libertate Dei, Beatorum, & Christi Domini, qui liberè diligunt Deum, & bona operantur cum necessitate diligendi Deum, & non peccandi, neque à bono opere desistendi. Item ex libertate damnatorum, qui peccant absque potestate non peccandi.

xii. Tamen libertatem non constituunt eandem in statu naturæ integræ, atque lapsæ, & reparatæ; quia potestatem volendi bonum, & malum in diversis statibus diversam esse contendunt. Nam in statu naturæ integræ poterat homo ex libero arbitrio sano, & integro bona, & mala velle, ideoque in eo libertas debebat esse indifferentis ad bonum, & malum, ad agendum, & non agendum. In statu vero naturæ lapsæ seclusa gratia sanante, & reparante naturam solum potest velle mala, & non bona, & idcirco libertas sicut volendi potestas non potest esse indifferentis ad bonum, & malum, sive ad peccatum, & non peccatum, sed necessitate determinata ad malum, necessitate inquam voluntaria, & spontanea, & non violenta, atque coacta. In statu autem reparationis, & sanitatis per gratiam libertas, sicut potestas volendi, est determinata ad bonum, & non indifferentis ad malum, ut subest auxilio gratiæ reparanti, atque sananti; quia tale auxilium determinatum est ad bonum, & determinare debet voluntatem infirmam ad illud, quandoquidem infirma, & ægra

voluntas non potest neque se, neque gratiam determinare ad bonum, sicut sana, & integra poterat, ideoque indiget, ut ab auxilio gratiæ necessitante determinetur. Hæc est quasi in tabella recitata tota mens Baianorum.

xiii. Hæc sententia ab omnibus Scholasticis nunc censetur erronea. Itaque omnes constanter docent, libertatem meriti, & demeriti capacem, non solum violentiæ, sed etiam necessitati antecedenti esse contrariam. Nam licet plerique ex Scotistarum schola actionem voluntariam, & liberam non distinguant, & ejus libertatem cum necessitate componant; eam tamen libertatem ingenuè fatentur non esse ad meritum, & demeritum sufficientem. Item quamvis alii ex schola Thomistarum libertatem tueantur integram cum physica prædeterminatione voluntatis; cæterum eam negant inducere necessitatem antecedentem, quia talis prædeterminatio non pertinet ad actum primum, & posse simpliciter arbitrii, sed ad actum secundum, & actualiter operari ejusdem. Baiani vero disertè docent, auxilio gratiæ in statu naturæ lapsæ non solum determinari, sed etiam antecederet necessitati arbitrii ad agendum, quia tale auxilium pertinet ad posse simpliciter, & ad sufficientiam arbitrii, cum nullum admittant auxilium gratiæ, quod tribuat sufficientiam absque efficacia, & determinatione arbitrii, & arbitrium se solo sine auxilio gratiæ neque simpliciter potens, neque sufficiens ad actum meritorum potest admitti. Imò sine auxilio sufficienti ad non peccandum, & resistendum tentationi volunt hominem peccare. De cujus sententiæ discrimine à prædeterminantium sententia vide fusius scripta disp. 7. sect. 2. Quare proposita sententia omnium Scholasticorum iudicio adversatur.

SECTIO III.

Baianorum sententia damnata est ab Ecclesia, non solum in Baio, sed etiam in Wiclepho, Lutero, & Calvino.

xiv. Primum, & irrefragabile argumentum contra Baianorum sententiam est, eam sæpius fuisse ab Ecclesia proscriptam. Primò eam proscriptit Pius V. deinde Gregorius XIII. denique Urbanus VIII. in Bullis, quas contra asserta Baii ediderunt. Quorum 39 & 66. perspicuè continent superiore sententiam, ut vidimus disp. præcedenti sect. 2. Vbi notare est, proscriptionem earum assertionum in solam doctrinam cadere posse, & non in censuram, cum absque censura pronuntient, tum *solum violentiam repugnare libertati hominis naturali*, tum *quod voluntariè sit, etiamsi necessitate fiat, liberè tamen fieri.*

xv. Secundò damnata ea est cum doctrina Wiclephi, quam Concilium Constantiense sect. 8. tanquam inimicam libertati anathemate percussit, quod omnia necessitate evenire docuerit. Tertio cum doctrina Lutheri: Quarto cum doctrina Calvini. Quos Concilium Tridentinum hostes libertatis humanæ declaravit, & anathematizavit. Tamen omnes hæretici docuerunt voluntatem esse liberam à coactione, & violentia. Ergo sola potestas à coactione, & violentia libera, si à necessitate etiam libera non est, non sufficit ad tuendam salvam, & integram libertatem merito, & demerito idoneam. Adde, hos hæreticos eidem fere argumentis, & Augustini testi-

testimoniis suam tueri sententiam, quibus Baiani suam tuentur, nimirum quia Deus, Beati, damnati, & Christus Dominus cum necessitate libertatem componunt.

xvi. De Wiclepho, & ejus sequacibus hæc sunt verba Waldensis lib. 1. doctrinalis fidei c. 23. *Wiclephista communiter respondent, quod Deus non necessitatur necessitate coactionis ad bonum, vel malum futurum: quia illa sola tollit arbitrii dignitatem, non autem alia necessitas præveniens absolutè futuritionem effectus.* Item c. 24. docet propositionem Wiclephitarum esse: *Non inviti peccavit, quia voluntate sua necessaria peccavit.* Imo c. 22. col. penult. ut Wiclephus ostendat libertatem non repugnare necessitati agendi, docet, eum uti exemplo Dei his verbis: *Deum non illiberratur quicquam facere, licet absolutè necessario illud fiat. Sicut non illiberratur, producere verbum, vel Spiritum sanctum, licet absolutè necessario illud agat.* Item c. 23. exemplo Angelorum confirmatorum in gratia dicens: *Est libertas in Angelis confirmatis, qui tamen ad hoc agendum, quod agunt, summa necessitate trahuntur.* En satis manifesta in Wiclepho Baianorum doctrina, nec non eorum probatio.

xvii. De Lutero non est res minus perspicua. Nam tomus 3. de servo arbitrio sic habet: *Sequitur necessario nos operari: necessario dico, non coactè, hoc est, homo cum vacat spiritu Dei, non quidem violentia velut vaptus oborto collo volens facit, sed sponte, & libenti voluntate facit.* Cernis, acerrimum libertatis humanæ hostem disertissimè admittere hominem spiritu Dei vacantem non coactum, non violentum, aut nolentem, sed spontanea, & libenti voluntate operari. Rursus ibidem progreditur: *Facimus volentes, & libentes pro natura voluntatis, quæ, si cogere, voluntas non esset; nam coactio potius est, ut sic dicam, noluntas.* Quare Bucerus libro de concordia doctrinæ explicat Lutherum, *quod solum libertatem à necessitate negaverit, sed libertatem à coactione concesserit.* Vide Bellarminum lib. 3. de Grat. & lib. arb. c. 4. Vnde nihilo differre, iudicabis, Baianorum sententiam à doctrina Lutheri.

xviii. Manifestissimè omnium Calvinus. Nam lib. 2. Inst. c. 2. § 7. sic ait: *Liberi ergo arbitrii hoc modo dicitur homo, non quia liberam habeat boni æque, ac mali electionem, sed quia male voluntate agit, non coactione. Optime id quidem.* Ergo solum libertatem indifferentiæ negat, & ingenuè fatetur libertatem à coactione, quam solum concedunt Baiani. Clarus, & severus lib. 2. adversus Pighium: *Si coactioni opponitur libertas; liberam esse arbitrium, & constanter assero, & pro hæretico habeo, quisquis secus sentiat; si hoc liberum vocetur, quia non cogatur, aut violenter trahatur externo motu, sed sponte agatur sua.* Audis quam disertè fateatur, & constanter asseveret Calvinus, arbitrium humanum esse liberum, si libertas soli coactioni opponitur, quandoquidem hæreticum habeat, qui secus sentiat. Vide Bellarminum lib. 6. de Grat. & lib. arb. c. 15. sent. 8. & Ruardum art. 7. p. 376. atque Camerarium de Grat. & lib. arb. c. 3. & iusius toto c. 6.

xix. Ut autem tibi constet Calvinum eidem fundamento innixum fuisse, cui induntur Baiani, audi ejus argumentum lib. 2. Inst. c. 3. § 5. *Si liberam Dei voluntatem non impedit, quod necesse est, illum bene agere; si diabolus, qui non nisi male agere potest, voluntate tamen peccat; quis hominem ideo minus voluntariè peccare dicit, quod sit peccandi necessitati obnoxius?* Itaque arguit, hominem peccare posse, quamvis sit

peccandi necessitati obnoxius, quia cum necessitate peccandi potest esse voluntarium peccatum, nam diabolus voluntate peccat, & Deus bene moraliter agit, quamvis diabolo necessitas malè agendi, & Deo bene agendi necessitas incumbat. A quo hausit suum argumentum discipulus Calvini Chamierus tom. 3. lib. 2. c. 4. n. 2. *Arbitrium Dei, Angelorum, diaboli, hominum glorificatorum, & damnatorum est liberum. At eorumdem arbitrium est liberum à necessitate interna. Ergo non semper arbitrium est liberum à necessitate interna.* Nihilò discrepat hæc probatio ab ea, qua Baiani crebro utuntur, ut per omnia Calviniani sint, non solum in re, quam asserunt, sed etiam in argumentis, quibus nobiscum confligunt.

xx. Conformès etiam Calvino sunt in testimoniis Augustini, & Scholasticorum præcorum, quæ ad suam evincendam sententiam producant, ut videre est apud Autores relatos n. 18. Inter alia expende apud Ruardum art. 7. p. 395. quæ scribit Calvinus contra Tridentinum ad sess. 6. c. 6. *Quid ergo, inquit, sibi vult Augustinus, cum de libertate voluntatis loquitur? Nempe, quod toties repetit, non cogi homines invitos Dei gratia, sed voluntarios cogi; ut sponte pereant, ac sequantur: ideo tamen quia eorum voluntas ex mala versa sit in bonum. Vnde illud; Nos ergo volumus, sed Deus in nobis operatur & velle.* En Calvinus suam sententiam contendit esse Augustinianam ex repetitis testimoniis, quæ Baiani accumulante, exprimentibus, homines Dei gratia non invitos, sed voluntarios ad salutem trahi. Item apud Bellarminum lib. 3. de lib. arb. c. 4. verba, quæ Calvinus lib. 1. Inst. c. 2. § 6. habet referens, & probans Magistrum sententiarum suæ esse opinionis: *Pronuntiat tamen Lombardus, non liberi arbitrii ideo non esse, quod ad bonum, & malum, vel agendum, vel cogitandum peræque polleamus, sed dumtaxat quod coactione soluti sumus.* Quia Magistrum sequuntur præfati Theologi ejus Interpretes, contendit Calvinus, eum suæ adherere sententiæ removeni à libertate necessariam indifferentiam arbitrii, & solum desideranti exclusionem coactionis, atque violentiæ. In quo conatu etiam Baiani Calvinum sequuntur. Ut cernas Baianos fugientes extremam Pelagianorum sententiam, & desidentes Theologorum Catholicorum mediam, in aliam bis temporibus pestilentiorum extremam, nempe Calvinianam, incidere. Vide ad totius rei evidentiâ plura Calvini, & aliorum Hæreticorum testimonia disp. 16. n. 32. & seq.

SECTIO IV.

Refelluntur discrimina, quibus Baiani se à Calvino fecerunt.

xxi. Respondent Baiani, non omnia, quæ Hæretici docent, esse hæretica. Mos enim solemnus omnium Hæreticorum est falsis vera miscere, & teste Augustino lib. 2. quæst. Euang. 40. *Nulla falsi doctrina est, quæ non aliqua vera intermiscet.* Quod si qua in re Calvinus cum Augustino, & antiquis Patribus sentit, non propter Calvinum Augustino, & cæteris Patribus indignandum, sed propter Augustinum, & alios Patres Calvinus potius gratulandum. Cujusmodi res est, libertatem constitui in potestate voluntatis à coactione libera, quamvis sit necessitati antecedenti obnoxia. Hanc responsum riderem, si dolor fineret, quo lamentari debemus, à viris opinione Catholicis inter Baravos, & Calvinianos hæc doceri.

doceri. Nempe Calvino gratulandum, quod cum Augustino, & aliis Patribus senserit in ea ipsa re, in qua ab Ecclesia anathemate percussus. Nam ab Ecclesia damnatur tanquam expugnator libertatis humanæ, quod asserat voluntatem humanam motam per gratiam obnoxiam esse necessitati antecedenti, & nulla ratione manere ad consentiendum, & dissentiendum indifferentem, nec ad libertatem istam indifferentiam requiri, sed solam consentiendi potestatem à coactione liberam. At hæc est ipsissima Baianorum doctrina, quam volunt veram falsis à Calvino misceri, & cum Augustino, & cæteris Patribus ab eo sentiri. Si enim, ut ajunt Baiani, nulla necessitas antecedens voluntatis formidanda est, nulla indifferentia consentiendi, & dissentendi desideranda, ut integra sit arbitrii nostri libertas, ubi arbitrium à coactione liberum sit: Calvinus autem dissentientem docet, arbitrium motum, & excitatum à gratia, liberum à coactione manere. Ergo cum necessitate antecedenti consentiendi inducta per gratiam, & sine indifferentia dissentendi ablata per ipsam, integra persistet arbitrii libertas, quin eam doctrina Calviniana expugnet.

xxi. Addunt, ut his occurrant Baiani, Calvinus assertum esse, arbitrium absolute non esse liberum, & arbitrium liberum rem esse de solo titulo. Quod ab ipsis, & ab Augustino negatur. Sed frustra. Nam Calvinus non docet absolute arbitrium non esse liberum, & liberum arbitrium esse rem de solo titulo, sed sub conditione, quod ad libertatem necessaria sit indifferentia dissentendi, & consentiendi sub auxilio gratiæ, nam si ad libertatem sufficit voluntas spontanea à coactione libera, ingenuè fatetur, arbitrium cum gratia manere liberum. Calvinus enim propositio est in Antidoto Trident. sess. 6. can. 5. *De verbo ne moveamus rixam; sed quia liberum arbitrium intelligunt eligendi facultatem, quæ sit in utramque partem libera, & soluta, titulum sine re esse; qui affirmant, Christum habent Autorem.* Ergo liberum arbitrium affirmat, titulum esse sine re in eorum solum sententia, qui ad illud vendicant facultatem indifferentem, & solutam in utramque partem; qua indifferentia seclusa, quæstionem censet solum superesse de voce. Item lib. 2. de libero arbitrio contra Pighium constanter asseverat, si libertas soli coactioni opponitur, & non necessitati antecedenti, arbitrium esse liberum: *Si coactioni opponitur libertas, liberum arbitrium esse, & fateor, & constanter assevero; ac pro hæretico habeo, quisquis scius sentiat.* At Baiani instantissimè docent, libertatem soli violentiæ, & coactioni esse contrariam, & ad illam non esse necessariam facultatem ad utramque partem boni, & mali, consensus, & dissensus indifferentem. Ergo re ipsa negant Baiani arbitrium liberum in eo sensu, in quo negat Calvinus, & Calvinus affirmat liberum in eo sensu, in quo affirmant Baiani. Præterea quamvis vocem liberi arbitrii delectaretur Calvinus, res tamen à Baianis significata per eam vocem, scilicet potestas necessitati antecedenti obnoxia, & ab omni coactione libera, perspicuè admittitur à Calvino. Ergo quamvis Baiani à Calvino voce dissentiant, re tamen ipsa Calvino consentiunt. Ecclesia autem non solum vocem, sed etiam rem libertatis definit Calvino contrariam. Ergo libertas definita ab Ecclesia Baianis quoque contraria est.

xxii. Insunt rursus Baiani, Calvinum negare opera bona constituta esse in potestate volun-

tatis. At ab ipsis oppositum doceri. Sed nec his à Calvino discedunt. Nam Baianorum inculcatissima doctrina est, actum virtutis esse in potestate voluntatis, non aliud esse, quam eum fieri, cum volumus, sive nobis volentibus, & non renitentibus, hoc est, ut ipsimet explicant, spontaneum, & voluntarium; ex qua doctrina contendunt libertatem posse cum necessitate antecedenti componi. At etiam Calvinus admittit, virtutis actum re ipsa fieri, cum volumus, sive voluntarium, & spontaneum, absque coactione, & violentia. Ergo re ipsa admittit, actum esse in potestate voluntatis in eo sensu, in quo admittunt Baiani. Calvinus autem virtutis actum in potestate voluntatis constitutum negat in alio sensu, in quo etiam negant Baiani. Nempe in potestate ad oppositam partem indifferenti, & à necessitate antecedenti libera, in quo sensu Catholici, cum quibus Calvinus disputat, intelligunt, actum esse in potestate voluntatis constitutum, & Baiani in eo aperte negant. Ergo hac in re Baiani à Calvino non discrepant, sed in sola acceptione vocum.

xxiv. Aliud discrimen tentant, scilicet Calvinum negare esse in homine boni, & mali electionem. Quam tamen ipsi libero arbitrio asserunt. Nunquam tamen istum argumenti evadunt. Nam eo sensu negat Calvinus, in homine esse boni, & mali electionem, quo negat, in eo esse potestatem ad bonum, & malum indifferentem, quia electio boni, & mali non potest fieri absque potestate ad bonum, & malum indifferentem. Ideoque num. 22. eligendi facultatem definit eam, *quæ sit in utramque partem libera, & soluta.* At etiam Baiani negant in homine lapsio, & peccante esse facultatem indifferentem ad non peccandum, quia destitutus est gratia ad non peccandum necessaria; item in homine legem implente adesse facultatem indifferentem ad non implendam legem; quia gratia necessitate antecedenti determinat ad impletionem legis. Quare totis viribus tuentur, indifferentiam ad utramque partem non esse ad libertatem necessariam, & necessitatem antecedentem posse amico fædere cum libertate conjungi. Ergo eo sensu quo Calvinus, negant Baiani, in nobis esse electionem boni, & mali. Rursus Calvinus admittit, re ipsa in nobis esse ejusmodi electionem in eo sensu, quo Baiani eam nobis asserunt, scilicet quia amor honesti & turpis fit à nobis, cum volumus, hoc est, ipsorum opinione, volentibus nobis, & non renitentibus, omnino spontaneus, & voluntarius, ut jam vidimus. Ergo nulla est quoad rem, sed quoad usurpationem vocum inter Calvinum, & Baianos discordia.

xxv. Demum, ut nullum, quo se vertant, latus deserant, ajunt, Calvinum docere gratiam ita movere hominem, ut non sit ei liberum resistere. Ipsos vero, ita movere, ut, quamvis infallibiliter homo convertatur, & opereatur, possit tamen motioni Dei resistere, & dissentire, si velit, ut Tridentinum definit. Potentia quippe dissentendi non repugnat actuali gratiæ motioni, & consensui, quamvis fieri nequeat, ut actualis dissensus cum actuali Dei motione jungatur. Sed voces hæc sunt, quibus nos eludere volunt. Nam Calvinus eo sensu docet, hominem motum, & excitatum per gratiam, non posse motioni gratiæ resistere, & dissentire, quo docet non posse dissensus voluntatis cum tali motione componere. At etiam Baiani docent, non posse hominem dissensus gratiæ cum actuali ejus motione componere. Ergo re ipsa eodem sensu, quo Calvinus,

vinus, negant posse motioni gratiæ resistere, & dissentire. Item eo sensu, quo Baiani volunt, hominem posse tali motioni resistere, & dissentire, scilicet in sensu diviso gratiæ, seu agendo oppositum ejus, ad quod gratia movet deficientem ipsa gratia, etiam Calvinus affirmat, resistere, atque dissentire posse: nam etiam præsentem gratiam admittit posse oppositum ejus, ad quod gratia movet, operari, quando motio gratiæ efficacis defuerit, siquidem admittit, hominem nunc actu operantem præsentem gratiam, non operaturum, si defuisset, & re ipsa postea non operari, sed peccare, quando talis gratia deficit. Quo tendunt illa Calvinus verba in antidoto ad Tridentinum sess. 6. can. 4. *Dissentiet quidem Deo hominis voluntas, quamdiu erit contraria; verum si in obedientiam composita fuerit, jam sublatum est dissentendi periculum. Atqui eam esse divinæ gratiæ efficacem Autor est Dominus.* En admittit dissensum in sensu diviso, scilicet *quandiu hominis voluntas erit contraria, & solum negat dissensum in sensu composito, nempe si in obedientiam composita fuerit, sublatum est dissentendi periculum.*

xxvi. Et quidem sensus, quo Calvinus negat, posse hominis voluntatem resistere, atque dissentire gratiæ, in ipsis, & Baianorum opinione, verus, & admittendus est. Nam re vera actu resistere, & dissentire gratiæ est actu componere dissensum cum gratia; nam qui dissensum à gratia dividit, seu qui non operatur bonum absente gratia efficaci, re quidem vera tali gratiæ non existenti, & absenti non dissentit, & resistit, sicut non resistit præcepto superioris, qui operatur præcepto superioris non existenti, nec dissentit doctrinæ Ecclesiæ, qui negat id, de quo Ecclesia sententiam non tulit. Ergo posse resistere, & dissentire gratiæ, est, posse dissensum cum gratia componere. At Baiani negant, posse voluntatem dissensum cum gratia componere. Ergo re ipsa negant, posse gratiæ dissentire, atque resistere. Explicatur, & confirmatur. Catholica, & fide credenda doctrina est; nullum hominum posse resistere voluntati efficaci Dei juxta illud Rom. 9. *Voluntati ejus quis resistet?* Et illud Esther: *Non est qui possit resistere tuæ voluntati, si decreveris salvare Israël.* Scilicet quia nullus potest componere cum efficaci decreto Dei oppositum ejus, quod Deus decrevit; nam in sensu diviso decreti Dei possunt homines oppositum agere. Ergo nullus etiam hominum potest resistere auxilio efficaci Dei, si non potest cum eo componere oppositum dissensum. Calvinus autem negat, voluntatem hominis posse resistere auxilio gratiæ in eo sensu, in quo omnes Catholici negant posse resistere voluntati efficaci Dei; quia negat posse cum eo auxilio conjungi dissensum, sicut omnes negant posse eum conjungi cum voluntate divina efficaci consensus, in quo Baiani Calvinus consentiunt. Ergo re ipsa Baianorum doctrina hac in parte à Calviniana non dissentit.

xxvii. Dicit forsitan quispiam; Baianos admittere, posse voluntatem conjungere dissensum cum auxilio gratiæ, solumque negare re ipsa conjungendum, quia infallibile est cum auxilio gratiæ conjungendum non esse. Id tamen Baianorum doctrinæ omnino repugnat. Nam ejus efficaciam intrinsecæ docent esse auxilium Dei, ut nulla potestate voluntatis possit illud cassum, irritum, & inefficax reddi. At si posset homo componere dissensum cum auxilio Dei, posset tale auxilium reddere cassum, inefficax, & irritum. Nam si actu componeret dis-

sensum cum auxilio, auxilium actu redderetur inefficax, irritum, & cassum. Ergo si potest componere, potest auxilium cassare, irritare, & inefficax reddere. Nam potestas componendi dissensum cum auxilio, est potestas cassandi, & irritandi illud, siquidem actualis compositio, cum qua comparatur ea potestas, est essentialiter irritatio, & cassatio auxilii. Ergo in Baianorum doctrina nulla est in homine potestas componendi dissensum cum auxilio. Præterea nulla est potestas antecedens ad conjungendum duo contradicentia: nam conjunctio duorum contradicentium impossibilis est, & non esset impossibilis, si ad eam conjunctionem daretur absoluta, & antecedens potestas. At in sententia Baianorum, compositio dissensus cum auxilio est duorum contradicentium conjunctio, nam dissensus contradicentis efficaciam auxilii, & efficaciam auxilii contradicentis dissensui. Ergo nulla est in homine potestas ad compositionem dissensus cum auxilio, si integra & vera tuenda est Baianorum doctrina.

xxix. Dicunt fortè alii; nostram argumentationem confectam ab actuali resistantia, & compositione dissensus cum auxilio non esse legitimam, quia fit à sensu diviso ad sensum compositum. Sed frustra. Repeto propositiones, ex quibus argumentatio conficitur. Hæc propositio *dissentire, & resistere gratiæ, est componere dissensum cum gratia*, manifestè continet sensum compositum. Item alia propositio; *posse dissentire, & resistere gratiæ, est posse id, quod est essentialiter dissentire, atque resistere*, etiam continet sensum compositum: nam in hac propositione posteriori posse voluntatis comparatur cum eodem dissentire, atque resistere, quod continet, & definit prior propositio, quæ per te reddit sensum compositum. Ergo hæc consequentia, *si homo potest dissentire, & resistere gratiæ, potest componere dissensum cum gratia*, erit confecta à sensu composito, & non à sensu diviso ad sensum compositum.

xxx. Ajunt, posse resistere, & dissentire gratiæ admittere sensum divisum, cum ipsam dissentire, & resistere semper contineat sensum compositum; quia actu dissentire componitur necessario cum motione præsentis gratiæ, posse vero dissentire comparatur cum motione gratiæ, sive præsentis, sive possibili. Quia verbum, *potest*, ampliat ante se, & post se terminos ad possibilium. Dabis veniam lector; in his minutiis immorari, cum eximios Theologos cernas, eis tueri serias, & graves definitiones Conciliorum. Ergo eos insequamur. Verbum, *Potest*, ampliat terminos ad esse possibile, relicta, & immutata essentia terminorum, ut in hac propositione: *Peccator potest esse justus*, extrema propositionis ampliantur ad esse possibile, retenta significatione essentiali terminorum. Sed essentia hujus termini, *dissentire atque resistere gratiæ* significat essentialiter componere dissensum cum gratia per te. Ergo in illa propositione Conciliorum *voluntas mota per gratiam potest dissentire, & resistere gratiæ*, per verbum, *Potest*, ampliat terminos *dissentire, atque resistere* ad esse possibile cum significatione composita actus contrarii cum gratia. Quid evidentius? Rursus Concilia non solum definiunt, voluntatem motam per gratiam posse resistere, & dissentire gratiæ possibili, sed etiam gratiæ actu præsentis; quippe gratiæ actu tangenti cor hominis, actu excitanti, moventi, & adjuvanti, ut loquitur Tridentinum. Ergo comparat potestatem dissentendi cum gratia actu præsentis. Alias verum esset, voluntatem non posse liberè

cooperari gratiæ præfenti, sicut neque posse dissentire, & resistere eidem præfenti, quandoquidem eidem gratiæ, cui voluntas potest cooperari, decernit Concilium posse quoque dissentire, atque resistere.

xxx. Explico argumentum, & animum advertite. *Gratiam adjuvantem irritare, & inefficacem reddere est componere dissentium cum gratia. Sed voluntas potest adjuvantem gratiam irritare, & inefficacem reddere. Ergo voluntas potest componere dissentium cum gratia.* Sane in hoc argumento consequentia à teipso conceditur optima, & à sensu composito ad sensum compositum deducta, & ideo à te negatur minor, quamvis in ea gratiam irritari, & inefficacem reddi significetur cum verbo *Potest*. Certe nulla alia ratione, nisi quia gratiam irritare, & inefficacem reddere, cum quo comparatur potestas voluntatis, continet essentialiter compositionem gratiæ cum dissentiu. Sed per te etiam gratiæ dissentire, atque resistere continet essentialiter compositionem gratiæ cum dissentiu. Ergo etiam consequentia confecta ex posse resistere erit ex sensu composito. Alias similiter poteris concedere illam minorem propositionem, *voluntas potest irritare, & inefficacem reddere gratiam; & negare consequentiam dicens, in minori propositione verbum Potest, ampliare terminos ad esse possibile.* Cæcus sum, si hæc non sunt luce meridiana clariora.

xxx i. Sed ne ullus scrupulus pungat, omnis nunc eruendus est. Addunt recentiores Baianorum in hac re defensores, eo differre propositionem modalem compositam, & divisam, quod in modali composita dictum subjicitur, & modus prædicatur, ut *prædestinatum damnari est impossibile*; in divisa vero modus interponitur dicto, ut *sedentem impossibile est currere*. Hinc deprehendunt, illam propositionem Concilii *voluntas mota per gratiam potest dissentire, & resistere gratiæ*, non continere modalem compositam, sed divisam, quia modus interponitur dicto. O quam premit argumentum, quod tantos viros ad tuendam tam altam Conciliorum sanctionem, & tam Ecclesiæ necessariam his temporibus doctrinam in hos arbitrarios Summulistarum impulit sensus. Itaque si Tridentinum definiisset: *Arbitrium motum, & excitatum divina gratia dissentire gratiæ, possibile est*; Baianorum doctrina esset damnata cum Calvino; integra vero mansit, quia interposito modo sic fuit definita: *arbitrium motum, & excitatum divina gratia potest dissentire gratiæ*. O Tridentini Patres quanto studio, atque solertia interposuistis modum possibilitatis dicto *dissentendi*. Sed vos provocho ad Patres Senonenses, qui non interposuerunt, sed postposuerunt modum dicto dicentes: *nec tale est Dei trahentis auxilium, cui resisti non possit*. Ac si dicerent; tale est Dei trahentis auxilium, cui resisti possibile est. At occurrent; Patres Senonenses modum possibilitatis non postposuisse dicto, significatum per nomen *possibile*, sed per verbum *Potest*; nam cum modus possibilitatis significatur per verbum admittit sensum divinum, quamvis interponatur, aut postponatur dicto; secus vero significatus per nomen. Laudanda profecto providentia Patrum non utentium nomine, sed verbo ad significandam possibilitatem resistendi, quia si uterentur nomine, damnarent sententiam Catholicam, & utentes verbo damnarunt sententiam hæreticam. Ecquis non videat hæc parum solida esse, omniaque arbitrio plena. Audeo dicere, & indigna, quæ ad tam severum examen, tantique momenti cautam adducantur.

xxx i i. Stet tamen veritas harum regularum. Plane illæ solum habent locum, quando dictum modi capax est admittere utrumque sensum tam divinum, quam compositum, ut admittunt exempla à recentioribus adducta; secus vero quando dictum ipsum continet determinatè sensum compositum, ut continet dictum definitionis Conciliorum. Quod sic demonstrat. Hæc propositiones modales: *Prædestinatus potest irritare suam prædestinationem; scientia divina potest falli; Homo motus per gratiam potest cassare & inefficacem reddere gratiam*: nulla ratione admittunt sensum divinum, sed compositum, quamvis interjiciatur modus dicto, & modus significetur per verbum; ideoque nullo vero sensu à te ipso admittuntur. Cujus ea est ratio quia *prædestinationem irritare, scientiam falli, gratiam cassare, & inefficacem reddere*, quæ sunt dicta earum propositionum, continent determinatè sensum compositum. At per te etiam in hac propositione modali Conciliorum, *voluntas mota per gratiam potest dissentire, & resistere gratiæ*, hoc dictum *dissentire, & resistere gratiæ*, continet sensum compositum, cum significet idem, quod componere dissentium cum gratia. Ergo quamvis in propositione modali Conciliorum interjiciatur modus dicto, & significetur per verbum, continetur determinatè sensus compositus.

xxx i i i. Totam impugnationem confirmo. Arbitrium creatum non potest resistere decreto efficaci Dei, ut nuper dicebamus. Tamen potest arbitrium in sensu diviso decreti Dei agere dissentium. Ergo posse resistere decreto Dei est posse componere dissentium cum illo. Ergo etiam posse resistere auxilio Dei erit posse componere dissentium cum illo. At posse resistere, quod à sacris litteris negatur arbitrio comparato cum decreto Dei, conceditur à Conciliis eidem comparato cum auxilio. Ergo sensus compositus dissentius, qui negatur arbitrio comparato cum decreto, conceditur eidem comparato cum auxilio. Alias sicut est verum, posse resistere auxilio, erit verum posse resistere efficaci decreto. Sicut igitur tuæ illæ ampliationes, & modalium regularum, non possunt facere veram hanc propositionem: *arbitrium potest resistere decreto efficaci Dei* teipso probante, evidentissimumque fatente; ita neque hanc *arbitrium potest resistere auxilio Dei*, nisi auxilio detur possibilis compositio dissentius, quæ ab omnibus negatur decreto. Aliam ergo meditari defensionem necesse est.

SECTIO V.

Quibus Baiani à Prædeterminatoribus discedant in concilianda libertate cum gratia.

xxx i v. Appellabis pro Baianis ad Thomistas assertores physicæ prædeterminationis, quibus Baiani profitentur consentire in adstruenda efficacia divinæ gratiæ; quos à doctrina Calviniana longe diffidere fas non est negare. Tamen negant dissentium posse componi cum auxilio efficaci gratiæ. Sed falluntur apertè, qui assertores physicæ prædeterminationis à Baianis non dividunt, & fallunt Baiani, volentes persuadere suam ab eorum sententia non esse diversam. Non differo nunc, an assertores physicæ prædeterminationis factis se vindicent ab objectione Calvinianæ, quia hæc disputatio non est nobis necessaria, nec ad præfens institutum pertinet. Assero, Baianos, quidquid fit

de Prædeterminatoribus, apertè consentire Calvino, & eis occlusas esse vias, per quas Prædeterminatores suam salvant doctrinam. Quod manifestum erit productis in lucem discriminibus, quibus eorum sententia ad rem præfentem à Baiana discedit.

xxx v. Primò enim Prædeterminatores volunt, potestatem dissentendi, & resistendi gratiæ non adscribi à Conciliis homini moto per gratiam efficacem, sed per gratiam sufficientem, sive hominem non posse resistere, & dissentire gratiæ efficaci, sed sufficienti. Distingunt enim duplex genus gratiæ actualis, alterum gratiæ sufficientis, quod tribuit posse voluntati, & adest homini non solum operanti, sed etiam non operanti: alterum gratiæ efficaciæ, quod tribuit actu operari, & facit ut voluntas cum gratia sufficienti, quam supponit, in operationem exeat. Primò gratiæ generi asserunt arbitrium dissentire, & resistere posse; non ita secundò. At Baiani hac se solutione tueri non possunt. Nam ipsi pervicacissimè aspernantur gratiam sufficientem, & nullam admittunt ab efficaci distinctam in statu naturæ lapsæ; ideoque negant, eos, qui non operantur, præveniri unquam auxilio sufficienti gratiæ, cui dissentiant, & eos, qui re ipsa operantur, alio moveri auxilio gratiæ, cui possint dissentire, atque resistere, quam intrinsicè efficaci. De quo progressu copiosa erit disputatio.

xxx v i. Secundò Baiani ingenuè admittunt per gratiam induci necessitatem antecedentem ad operandum, & eam non repugnare libertati, quia libertas soli repugnat coactioni, atque violentiæ. Prædeterminatores vero renuunt admittere induci per gratiam efficacem necessitatem antecedentem, sed solum consequentem, libertatique asserunt contrarium, non solum coactionem, sed etiam antecedentem necessitatem. Quippe potestas antecedens agendi bonum à Baianis solum asseritur constituta per gratiam intrinsicè efficaciem; & determinantem ad agendum inevitabili necessitate voluntatem. A Prædeterminatoribus vero asseritur constituta per gratiam sufficientem, & indifferentem ad non agendum seorsim à gratia intrinsicè efficaci, quæ non pertinet ad posse agere, sed ad actualem actionem, quia ejus munus, & effectus formalis non est reddere arbitrium potens, & sufficientem operari bonum, sed applicare, & facere, ut ejus potestas, & sufficientia reducatur ad actum. At necessitate antecedenti ad consentiendum seclusa, rectius possunt Prædeterminatores tueri potestatem liberam dissentendi gratiæ, quam Baiani, cum necessitas antecedens consentiendi potestatem dissentendi removeat, necessitas enim consentiendi dissuadet potestatem dissentendi; ubi enim potestas dissentendi est, non videtur esse consentiendi necessitas. Vt autem cernas, quam solemne Thomistis sit removeare à libertate necessitatem antecedentem, & cum sola coactionis exclusione libertatem salvari non posse, expende, quæ habet sanctus Thomas de malo quæst. 8. de Elect. art. un. *Opinio qua quidam dicunt, voluntatem hominis ex necessitate moveri ad eligendum, nec tamen coacti, est hæretica: tollit enim rationem meriti, ac demeriti, subvertit omnia principia Philosophiæ moralis. Sic enim ex necessitate movetur ad volendum, tollitur deliberatio, exhortatio, & præceptum, & laus, & vituperium.* Ergo Thomistæ cum sancto Thoma hæreticam censent necessitatem antecedentem libertatis, etiam si voluntas à coactione libera sit.

xxx v i i. Tertiò Thomistæ asserunt ad liber-

tatem desiderari indifferentiam ad agendum, & non agendum, & id esse de mente S. Thomæ, & omnium Scholasticorum, ut disertè docet Alvarez de Auxiliis disp. 116. Baiani vero occurrunt, Pelagianum esse ad libertatem indifferentiam agendi, & non agendi requiri. At quis non videat, Baianis hinc occlusam esse viam, quæ Thomistis patet, ut potestatem dissentendi gratiæ tueantur? Nam si ex Conciliorum doctrina ad tuendam libertatem cum gratia necessaria est potestas consentiendi, & dissentendi gratiæ, necessaria etiam erit indifferentia ad consentiendum, & dissentium, quæ à Baianis negatur, & à Thomistis asseritur.

xxx i i x. Demum ut constet Baianorum à Prædeterminatoribus discrimen, & mentiri Baianos, cum ad eorum doctrinam, & solutionem recurrunt de potestate dissentendi in sensu diviso, iustanda sunt, quæ Baiani pro concordia libertatis cum efficacia gratiæ scribunt. Cum enim retulissent, & probare simulassent Prædeterminatorum doctrinam, qua eam componunt, docentes, cum physica prædeterminatione ad unum stare potestatem ad oppositum in sensu diviso; quia ad libertatem non requiritur potentia simultatis, sed similitudo potentie ad extrema opposita, & physica prædeterminatio ad volendum solum. tollit simul cum illa esse non velle, non vero simul esse potestatem non volendi, eam doctrinam mox deserunt, & fronte rejecta tanquam Augustino invidiam, & ab ejus scriptis prorsus alienam contemnunt. *Quia si Augustini monumenta intrastremus universa (verba sunt Baianorum) quæ contra inimicos gratiæ Pelagianos exaravit, nusquam vestigium apparet ullum, ex quo colligas ea ratione, vel ab ipso defensam arbitrii libertatem, vel gratiam cum libero arbitrio esse conciliandam: Nempe ut arbitrium voluntatis ea ratione liberum sub gratia esse censet, quia semper per gratiam sua vult, & agit, ut simul possit nec velle, nec agere. Quod profecto incredibile, & impossibile est, si iste verus, atque genuinus est conciliandi modus. Sæpissimè namque, & acerbissimè Augustinus, & Ecclesia, quam tuebatur ab adversariis de destructa per gratiam libertate, criminati sunt, invidiosissimeque traducti. En respiciunt modum conciliandæ libertatis Thomistæ tanquam Augustino de re hac studiosissimè sæpius meditantibus ignotum, ideoque nec genuinum, nec verum.*

xxx i x. Objectis autem Pelagianorum criminationibus subjiciunt: *Ad quas calumnias desurgendas, non semel etiam totos ingenii nervos intendit, ostenditque, se liberum arbitrium defendere integerrimum, & modum libertatis explicat, & qua ratione cum Dei gratia sit conciliandum docet: nec tamen unquam, vel semel, nec ex professo tradit, nec per transennam insinuat, salvam earemus manere sub gratia libertatem ejus, quatenus actum volendi sic exserit, ut eum possit suspendendo continere. Quis ita respondeat, nisi vel malignissimus, vel ignarissimus, qui de cepis interrogatus de aliis loquatur? En ignarissimos, & malignissimos censet Prædeterminatores, & de cepis interrogatos, de aliis respondentes, qui pro concilianda libertate cum gratia recurrunt ad potentiam simultatis, & cum potestate volendi simul potestatem non volendi conjunctam docent, nunquamque Augustinum, nec semel eo conciliandi modo contra Pelagianos usum fuisse. Deinde rei probationem aggredientes sic præmittunt: *Sed ne temere istud pronunciasse videar, ex omnibus operibus, quæ adversus Pelagianos composuit, demonstrandum est, nunquam Augustinum respondendo**

Pelagianis, de violata per gratiam libertate conquerentibus, istum conciliandi modum retigisse, quod voluntas ita per gratiam velit, ut possit non velle. Quæ sæpius inculcant per plura capita. Quibus eum conciliandæ libertatis modum Augustinianum, & verum contendunt, quod gratia voluntarios, & spontaneos nos faciat velle, & nulla ratione invitos, & coactos, quia ad libertatem volendi non est necessaria potestas nolendi, aut non volendi, sed sola spontanea, & voluntaria arbitrii necessitas, & determinatio, coactionis, & violentiæ contraria, quæ sine potestate nolendi, seu non volendi, potestati volendi convenire potest.

XL. Itaque Thomistis Baiani contradicunt: tum in eo, quod Thomistæ ad libertatem volendi requirunt potestatem antecedentem nolendi, seu non volendi, qua ipsum velle arbitrium continere, seu cohibere possit: tum in eo, quod cum sola violentiæ, & coactionis remotione negant cum S. Thoma, incoolumem consistere libertatem. Vnde ut eo, à quo digressi sumus, revertamur; manifestissimè apparet, Baianos non posse tueri libertatem cum motione gratiæ, & à Calvino disensionem per dissentiendi, & resistendi gratiæ potestatem; verbisque fallere, dum ad eam cum Prædeterminatoribus recurrunt. Siquidem eum conciliandi modum constantissimè rejiciunt, & potestatem dissentiendi, & resistendi gratiæ inutilem prorsus ad libertatem pronuntiant. Si enim potestas dissentiendi simul cum potestate consentiendi ad libertatem esset necessaria, & ab Augustino asserta, jam esset omnino verum, & Augustinianum, libertatem integram consistere non posse nisi simul cum potestate volendi adesset nolendi, seu non volendi potestas; quod ipsi asserunt esse falsum, & Augustino prorsus ignotum. Nam potestas dissentiendi gratiæ, quæ nos movet ad velle, non potest esse absque potestate nolendi, seu non volendi id, ad quod gratia movet; gratia enim moventi ad velle non possumus dissentire, & resistere, nisi per oppositum non velle, seu nolle. Igitur aut Baiani cum Calvino negare debent ad libertatem esse necessariam potestatem dissentiendi, & resistendi gratiæ, & solam coactionis, & violentiæ exclusionem ad eam sufficere, aut vera, & Augustiniana concordia libertatis cum gratia admittenda ea est, quæ cum potestate volendi simul potestatem non volendi desiderat. At hoc ex instituto oppugnant Baiani. Ergo illud verum, & constans est, eos re ipsa non aliam libertatem, quam Calvinianam sentire.

XL I. Adde Thomistis ingentem irrogare injuriam Baianos sibi eos afflicentes patronos, & quotquot Thomistis adscribunt Baianorum sententiam in eis, quæ Baiani de efficacia gratiæ auxiliantis docent. Siquidem Baii sententia toties ab Ecclesia damnata est, & recentes Baiani in ejus defensionem produnt, quæ de libertate soli coactioni contraria, & de efficacia gratiæ tollente indifferentiam agendi, & de coactione arbitrii scribunt. Implicite enim significant, non posse aliter Prædeterminatorum sententiam defendi, nisi admittantur absurda, in quæ Baiani deveniunt, & quæ necessario consecutaria efficacia intrinsecæ gratiæ credunt, & tuentur. Quod iniquè laturos Prædeterminatores crediderim. Vide quæ latius disp. 7. sect. 2. & disp. 24. sect. 2. expendimus, ostendentes distantiam sententiæ Prædeterminantium à Baianorum sententia.

SECTIO VI.

Rejicitur Baianorum sententia ex Patribus dissentientibus spontaneum, & voluntarium à libero.

XL I I. Præcipua probatio contra Baianorum sententiam sumitur ex sacris litteris, Conciliis, & Patribus Ecclesiæ, Theologicis, & Philosophicis rationibus, quæ ad libertatem vendicant indifferentiam agendi, & non agendi à necessitate, & determinatione antecedenti solutam, quibus innixa Ecclesia Baianorum sententiam damnavit. Hanc tamen primam, & præcipuam probationem mittimus in disputationes sequentes, quia propriam, & singularem disputationem desiderat, & plus justo excreveret unica disputatio, si complecteretur simul omnia, quæ pro indifferentia ad libertatem necessaria conferre possunt. Quare in hac ea solum argumenta producemus, quæ ex distinctione actus spontanei, & voluntarii à libero, & ex oppositione necessitatis antecedentis cum libertate Patres Ecclesiæ, & Theologicæ, ac Philosophicæ rationes ministrant.

XL I I I. Igitur spontaneum à libero distinguit Gregorius Nissenus, sive Nemescius lib. de Animæ facult. c. 33. scribens: *Latius patere deprehendimus, quod sponte fit. Omnia enim electio sponte suscipitur, non etiam quicquid sponte suscipitur, electio est. Nam pueri, & bestię sponte quidem faciunt, non tamen eligentes. Et quacumque per iram non deliberatè facimus, sponte facimus, ex electione non item. Amicus etiam qui spiana nobis repente advenit, sponte quidem, quoniam gaudeamus; non tamen, ut qui elegerimus. Et qui præter expectationem thesaurum invenit, sponte lucrum, nec opinatum nactus est, non tamen ex electione. Itaque ex omnibus istis concluditur, non idem valere sponte factum, & electionem. Electionem intelligit Nissenus actionem liberam, ut exponit S. Thomas 1. 2. quæst. 6. art. 2. quia electio nec absque libertate, nec absque indifferentia ad duo extrema, inter quæ electio fiat, & quorum unum alteri præferatur, esse non potest. At electionem ab actione spontanea dividit. Ergo etiam actionem liberam.*

XL I V. Ejusdem sententiæ est Damascenus lib. 2. fidei c. 24. *Pueri, & belluæ spontaneè faciunt, sed non eligentes, & quæ per iram facimus, sed non secundum electionem. Aliisque exemplis productis concludit: Hæc siquidem omnia voluntaria ob voluntatem, quæ in ipsis est, non tamen secundum electionem, qui non sunt à consilio. Quibus manifestè distinguit spontaneum à libero, quod semper ex electione, & consilio fieri debet.*

XL V. Non aliter Anselmus in Dialogo de lib. arbit. cap. 5. ubi objicit discipulus: *Nomine simili ratione possumus dicere, voluntatem equi esse liberam, quia appetitus carnis non servit nisi volens? Cui Anselmus respondet: Non est hoc similiter. In equo namque non ipsa voluntas se subicit; sed subiecta semper necessitate appetitus carnis servit. In homine vero, quamvis ipsa voluntas recta est, neque servit, neque subiecta est, cui non debet; neque ab ipsa rectitudine ulla vi aliena avertitur, nisi ipsa, cui non debet, volens consentiat. Quem consensum non ex necessitate sicut equus, sed ex se aperte videtur habere. Vbi voluntatis nomen extendit ad quemcumque appetitum efficacem sponte, & sine coactione moventem, & discrimen inter spontaneum, & volun-*

Disp. XIV. Libertas opponitur necessitati, & non soli violentiæ. 251

voluntarium hominis, & equi in eo constituit, quod equus ex necessitate, homo vero liberè, & sine ulla necessitate movetur. Ergo aperte discriminat voluntarium, & spontaneum à libero in eo, quod illud cum necessitate, istud vero sine antecedenti necessitate fieri contingit.

XL V I. Quibus consentit Irenæus lib. 4. adversus Hæreses c. 72. Vbi multis probans hominis libertatem esse potestatem indifferentem ad agendum, & non agendum id arguit ab absurdis, quæ ex opposito deducuntur, quorum est unum, quod homines ultroneum haberent bonum, sed non secundum electionem. Ergo bonum ultroneum, quod est voluntarium, & spontaneum à bono secundum electionem, quod est liberum, aperte discernit; siquidem absque indifferentia, & cum necessitate, & determinatione agendi admittit manere bonum ultroneum, sed non secundum electionem, & liberum.

XL V I I. Hanc doctrinam, quæ Philosophica est, hauserunt Patres ab Aristotele pluribus in locis, præcipue Ethicorum 3. c. 2. *Electio utique voluntarium esse videtur. Non idem autem, sed in plus voluntarium. Volentario enim, & pueri, & omnia animalia communicant, electione autem non, & repentina voluntaria quidem dicimus, secundum electionem autem non. Quæ nihilo differunt ab eis, quæ ex Damasceno, Nissenso, & Anselmo nuper protulimus, & expolitore S. Thoma, lect. 5. significant, voluntarium, seu spontaneum (ut alii vertunt) latius patere, quam liberum, & in pluribus actionibus spontaneis, quæ necessitate fiunt, à libero dividi, quia electionis propria est libertas, ut ibidem docet Aristoteles, & explicat S. Thomas. Inde Aristoteles c. 5. ejusdem libri colligit, ad virtutem, & vitium non sufficere spontaneum, nisi adit electio, quia virtutes, & vitia fieri debent absque necessitate, quæ cum actione spontanea componitur; & potestatem indifferentem ad utramque partem, & à necessitate solutam desiderant. Quare concludit: *Nostri igitur in potestate ipso virtutes, & idemdem vitia collocantur. Quibus enim in rebus nostra in potestate situm est agere, in iis, & non agere; & in quibus agere, in iis est, & non agere. Quo etiam respicit lib. 1. Magn. moral. c. 18. scribens: sponte agimus multa, antequam consultemus. paucisque interpositis colligit: Non ergo spontaneum eligibile, sed eligibile spontaneum. Eligibile autem non est, nisi quod subiacet libertati voluntatis, cujus propria est electio.**

XL I X. Aristotelem, & Patres Ecclesiæ sectatur S. Thomas. Cujus inter plura testimonia ad rem præsentem dissimulandum non est illud de malo quæst. 6. art. un. quod superius attigimus. Sic enim initio proponit: *Quidam posuerunt, quod voluntas hominis ex necessitate movetur ad aliquod eligendum: neque tamen ponebant, quod voluntas cogeretur, non enim omne necessarium est violentum. En admittit actiones spontaneas, & voluntarias necessitati conjunctas, & proponit Baianorum sententiam cum ipsorum probatione. De ea autem opinione continuo sic cenat: *Hæc autem opinio est hæretica. Tollit enim rationem meriti, & demeriti in humanis actibus. Non enim videtur esse meritum, vel demeritum, quod aliquis sic ex necessitate agit, quod vitare non possit. Est etiam numeranda inter extraneas Philosophicæ opiniones, quia non solum contrariatur fidei, sed subvertit omnia principia Philosophicæ naturalis. Expende, opinionem Baianorum censeri à Divo Thoma hæreticam, momentumque ab eo fieri in eo, quod à Baianis sperni-**

tur, nempe per illam subverti omnia principia Philosophicæ moralis. Quibus subjicit notanda, & Baianis appositissima verba: *Ad hujusmodi autem positiones ponendas inauditi sunt aliqui homines partim propter proteritiam, partim propter aliquas rationes sophisticas, quas solvere non potuerunt, ut dicitur in 4. Metaphysicæ. Bene quidem, & verè. Sola enim Baianorum protervia, & sophistica illusio sustinere nunc potest sententiam toties ab Ecclesia damnatam, & Scholasticorum scriptis repulsam, inanibusque rationibus, & testimoniorum Augustini considerationibus, quas Calviniani objiciunt, & Baiani refellere non valent, aut non volunt, innixam.*

XL I X. Idem docet Angelicus Doctor 1. 2. quæst. 6. art. 2. distinguens voluntarium imperfectum; quod est spontaneum, à voluntario perfecto, quod est liberum. Vbi eum sequuntur Cajetanus, & Conradus, cæterique Thomistæ & omnes ejus Interpretes. Item quæst. 9. art. 4. & 6. & quæst. 13. art. 4. 5. & 6. de veritate. quæst. 24. art. 1. & 1. p. quæst. 82. art. 1. ad 3. & 1. contra Gentes c. 88. & quæst. 3. de malo art. 3. Eademque est omnium Scholasticorum doctrina, ut progressu ostendemus.

SECTIO VII.

Improbatur eadem sententia ex patribus Augustino, Prospero, Fulgentio, Bernardo, Anselmo, Hugone, & Richardo opponentibus necessitatem libertati.

L. Baianorum sententiæ contrariam suam mentem produunt Patres, dum necessitatem libertati contrariam, & libertatem à necessitate solutam esse docent. Quorum testimoniorum copia tanta est, ut unica lectio omnia non capiat, ideoque in plures ea distribuere opus sit. Quorum multitudini pareo, quia Baianorum, sive ignorantia, sive arrogancia tanta est, ut asserant, in scriptis veterum Patrum, quos ipsi viderint, ferè nullum inveniri, qui aliud libertati nocere attigerit, quam coactionem, & violentiam, cum frequentissima in eis sint, quæ libertatis ruinam ex antecedenti necessitate proponant, ut mox constabit: qui vero in coactionem, & violentiam libertatis damnum revocant, non aliud per coactionem, & vim intelligunt, quam necessitatem indifferentiæ naturali arbitrii inimicam, ut manifestum evincet, quæ subijciemus, & producemus à sect. 10.

L I. Primus sit Augustinus de Spiritu & lit. c. 31. ubi ex professo disputans, utrum fides sit in nostra potestate, seu libertate, post multa concludit: *Professo fides in potestate est. sed cum potestas datur, non necessitas imponitur, ut cum David Saulis occidendi potestatem accepisset, maluit parcere, quam ferire. Ergo potestas libera credendi excludit necessitatem oppositam indifferentiæ non credendi, sicut potestas occidendi Saulem in David relicta fuit soluta à necessitate occidendi, & indifferens ad non occidendum. Item lib. de nat. & grat. c. 65. probat cum Hieronymo: *Liberi arbitrii nos condidit Deus, neque ad virtutem, neque ad vitia necessitate trahimur: alioqui ubi necessitas, neque corona est: quis non agnoscat? quis non toto corde suscipiat? quis aliter conditam humanam negat esse naturam, sed in recto faciendo, ideo nullum est vinculum necessitatis, quia libertas est charitatis. En quoties removet necessitatem à libertate, quæ coronam meretur, & quam constanter doceat,**

eam nullo necessitatis vinculo adstrictam esse debere. Item lib. 5. de Civit. c. 10. scribit, *Stoicos in his causis, quas sub necessitate esse noluerunt, posuisse voluntates nostras, ne videlicet non essent liberae, si subderentur necessitati.* Quod Augustinus non improbat, sed plaudat. Ergo voluntas libera non est, quæ est necessitati subiecta.

L I I. Eadem certitudine necessitatem pugnare cum libertate tradit Augustinus lib. de vera relig. c. 15. *Nec hoc dubitandum video, habere animas liberum voluntatis arbitrium, tales enim servos suos meliores esse Deus iudicavit, si ei servirent liberaliter, quod nullo modo possit fieri, si non voluntate, sed necessitate servirent.* Expende citra omnem dubitationem asserere, Libertatem esse omnem necessitatis immunem, & idem eam hominibus datam, ut liberaliter Deo fervirent, potentes scilicet non fervire. Similiter lib. 83. quæst. q. 2. *Melior homo est, qui voluntate, quam qui necessitate bonus est. Voluntas igitur libera danda homini fuit.* Vt concluderet voluntatem liberam, necessitatem excludit. Servitus quidem voluntatis non poterat non esse voluntaria: poterat autem esse necessaria. Quia vero melior erat servitus libera ab omni necessitate soluta, quam voluntaria solum, idem hominem liberum, & necessitatis immunem constituit. Quippe eo pacto mereri, aut demereri homo potest apud Deum, & non potest, si necessitate ferviret. Quare lib. 3. de lib. arb. c. 1. *Si necessitate motus existit; culpabilis esse nullo pacto potest.* Similia quæst. 4. & de bono persever. c. 11. & de perfect. Iust. ratiocinatur. 2 & 3. sermo. 47. de temp.

L I I I. Eiusdem mentis est Prosper Augustini discipulus c. 6. Gall. *Prædestinationem Dei, sive ad bonum, sive ad malum in hominibus operari, ineptissime dicitur, ut ad utrumque homines quædam necessitas videatur impellere.* Vt indemnem tueatur libertatem cum prædestinatione Dei, ab ea removet necessitatem operandi. Nec refert rationem subnectere, cum in bono voluntas sit intelligenda de gratia; in malis autem voluntas intelligenda sine gratia: quam Baiani objiciunt, ut probent, Prosperum solum excludere coactionem, solumque voluntariam actionem ad libertatem desiderare. Nam ea voluntas, quam ad bona, & mala Prosper requirit, non solum à coactione, sed etiam à necessitate immunis asseritur. Galli enim, cum quibus confligit, non negabant in bonis, & malis operibus arbitrii intervenire voluntatem, seu amorem ipsius, & utraque arbitrium operari volens; sed solummodo prædestinatione relinqui indifferentem, & à necessitate solum ad oppositum agendum, ut suo loco expendemus.

L I V. Accedit alius Augustini discipulus Fulgentius de fide ad Petrum c. 25. *Firmissime tene, & nullatenus dubites, primos homines, id est, Adam, & mulierem ejus, bonos & rectos sine peccato creatos esse cum libero arbitrio; quo possent, si vellent, humili, & bona voluntate servire, atque obedire: quo arbitrio etiam possent, si vellent, propria voluntate peccare: eosque non necessitate, sed propria voluntate peccasse.* Cernis, ea ratione firmissime, & nulla dubitatione tenendum, primos homines cum libero arbitrio esse creatos, & sua libertate peccasse, quia necessitatis erant expertes, utique oppositæ indifferentiæ, & resistendi Deo, quam eis Fulgentius adscribit.

L V. Disertissime Bernardus Tract. de grat. & lib. arb. libertatem hominis ex professo declarans. Etenim col. 2. ait: *Est vero ratio data voluntati, ut instruat illum, non ut destruat. Destrueret autem, si*

*necessitatem ei nullam imponeret, quo minus libere pro arbitrio sese volverit, sive in malum consentiens appetitum, sive in bonum gratiam sequens. Ergo sine ullo vinculo necessitatis voluntas se potest volvere, ut sequatur gratiam, atque ut gratia dissentiens consentiat appetitui. Quid expressius pro libertate inimica necessitati, cum idem eam destrui necessitate doceat, quia libertas ad consensum, & dissensum volubilis, & indifferens est? Quod sæpius repetit toto sequenti contextu. Notanda præcipue, quæ subjicit: *Vbi quippe necessitas, non jam voluntas.* scilicet liberè consentiens. Item quæ inferit col. 3. docens, libertatem à necessitate magis congruere voluntati, quam alias libertates. quibus mox subjicit: *Cum triplex sit nobis proposita libertas, à peccato, à miseria, à necessitate: hanc ultimo loco postam contulit nobis in conditione naturæ, in primam restauramus à gratia, media nobis reservatur in patria.* Expende libertatem à necessitate esse naturæ hominis conditioni propriam.*

L V I. Subscribit Anselmus lib. de concord. prædest. cum lib. arb. c. 1. *Sola voluntas determinat ibi quid teneat; nec aliquid facit vis necessitatis, ubi operatur sola electio voluntatis. Aut cui non est deserendi rectitudinem voluntatis necessitas; palam est, quia non deest servandi potestas, seu libertas.* Ergo excludenda est necessitas, ubi adest sola voluntatis electio, & determinatio. Item ubi est servandi rectitudinem libertas, nulla est deserendi necessitas. Vt autem constet, quam libertati inimicam censet Anselmus necessitatem antecedentem, quam voluntas cavere non potest, expendat nulla alia ratione conciliare libertatem creatam cum præscientia, & prædestinatione divina, fideque supernaturali humana futurorum eventuum, qui ex earum suppositione necessarii sunt, nisi quia earum necessitas non est antecedens, & inevitabilis arbitrio, sed evitabilis, & consequens. Plane earum suppositio non facit, ut actus voluntatis humanæ futuri, non sint voluntarii, & spontanei; id enim citra dubium est. Si ergo nulla esset formidanda necessitas, ubi adest voluntaria, & spontanea voluntas, ut ajunt Baiani: sane nec dubitabilis erat discordia præscientiæ, & prædestinationis divinæ, fideique supernaturalis humanæ cum nostra libertate, nec opus erat Anselmo pro earum concordia ad necessitatem consequentem recurrere: siquidem actus voluntatis humanæ præscitos, prædestinatos & revelatos à Deo futuros, citra dubium est, etiam ex suppositione manere spontaneos, & voluntarios. Quia tamen dubitationi subiectum est, an maneant à necessitate liberi, quandoquidem ex earum suppositione non possunt non esse, idem Anselmo, & reliquis Patribus ingens opus & labor fuit, cum ea necessitate libertatem componere, quia necessitas libertati contraria est, nisi ea sit consequens, ut pro hac concordia contendit Anselmus.

L V I I. Sic tuetur lib. 2. cur Deus homo c. 18. liberum fuisse Christo mori; quamvis præcesserit prædictio divina, & fides supernaturalis humana omnino infallibilis de morte futura, qua supposita erat mors necessaria, & non poterat non esse. Ad ejus enim solutionem præmittit hanc necessitatis præcedentis, & consequentis definitionem: *Est namque necessitas præcedens, quæ causa est, ut sit res, & est necessitas sequens, quam res facit. Præcedens, & efficiens necessitas est calum vobis, quia necessarium est, ut volvetur; sequens vero, & quæ nihil efficit, est te ex necessitate loqui, quia loqueris.* Quibus præmissis sic colligit.

SECTIO VIII.

Idem probatur ex utroque Cyrillo, Alexandrino, & Hierosolymitano, Chrysostomo, Ambrosio, Hieronymo, Basilio, Niseno, Nazianzeno, Clemente Alexandrino, & Hilario.

L X I. Præcedentibus Patribus consentit uterque Cyrillus. Alexandrinus in Dialogo de adorat. Spirit. S. colum. 6. *Visum est rectum Deo permittere homini suam voluntatem gubernacula, & tribuere spontaneis motibus facere, quod placebat. Voluntaria enim, & non ex necessitate videre oportebat virtutem, neque ita in natura legibus instam, ut evadere non possit.* Vbi spontaneum, & voluntarium virtutis motum intelligit aperte liberum, sed ea necessitate solutum, quæ opponatur potestati excidendi ab illa, atque ad eum motum, qui possit ab arbitrio cohiberi movente se in vitium virtuti oppositum. Item lib. 8. contra Iul. sub finem: *Omnis rationalis, & mentalis creatura liberum habet motum ad faciendum quæcumque voluerit, & propensio in unoquoque à necessitate libera est.* Expende motum liberum debere esse à necessitate liberum. Consequenter paucis interjectis addit: *Si Deus ineffabili quadam, & divina virtute, & efficacia mutasset singulorum mentem ad bene agendum, & indidisset postea bonum, à quo ægerrime discedere posset, ultra non esset fructus mentis, neque res digna laude, sed necessitatis, & cupiditatis non voluntariæ.* Observa, si efficacia, & necessitas, cujus virtute homo ægerrime potest à bono discedere, adversatur libertati, & merito coronæ, & laudis, quanto magis ea, cujus virtute impossibile est discedere à bono.

L X I I. Hierosolymitanus vero Catechesi 4. de statu hominis: *Liberum arbitrium habet anima. Subjicit tibi Diabolus scortationis cogitationes. Si vis probas, si nolis improbas. Si enim ex necessitate scortaveris, cujus gratia Deus gehennam parasset? En necessitas opposita libero arbitrio, & merito poenæ, quia cum illo non stat potestas indifferens probandi, & improbandi suggestiones Diabolicas.* Item Catechesi 7. *Non enim ex necessitate, sed voluntate in sanctam adoptionem devenimus.* Expende necessitatem excludi à libertate, qua efficiuntur filii adoptivi Dei. Chrysostomus Hom. 6. in 2 ad Timoth. *Si quis ergo, (inquit Paulus) se ipsum emundare studeat, erit vas in honorem. Vides ut non necessitas sit, aureum esse, vel fictilem, sed nostræ tantummodo voluntatis? Vbi nempe, neque fictile vas aureum fieri poterit, neque hoc in illius naturam converti; at vero hic magna hujus mutationis, & emigrationis facultas volenti datur.* Vbi necessitas proponitur contraria facultati voluntatis, qua homo vas aureum, vel fictile fieri potest. Item tom. 3. Hom. 4. de laudibus Pauli: *Nullus vocationem istam necessitatem puer, siquidem potuit redire, unde discesserat.* Ecce rejicit à vocatione Pauli necessitatem, ut adstruat libertatem resistendi. Rursum in Genes. c. 4. Hom. 19. *Ergo quia liberi arbitrii esse nostram naturam fecit omnium Dominus; necessitatem utique non imponit, sed congruis remediis appositis totum in aegrotantis sententiam situm esse permittit.* Ergo cum necessitate non poterat manere natura libera.

L X I I I. Consignat Ambrosius, qui illud 2 Corinth. 12. *Dividit singulis prout vult,* explicat: *Pro libera voluntatis arbitrio, non pro necessitatis obsequio.* Vbi removet necessitatem, ut asserat libertatem.

ligit. *Quoniam hæc sequenti, & nihil efficienti necessitate vera fuit fides, vel Prophetia de Christo, quia ex voluntate, non necessitate mortuus erat: necesse fuit, ut sic esset; & si vis, omnium, quæ fecit, & quæ passus est, veram scire necessitatem, scio, omnia ex necessitate fuisse, quia ipse voluit. Voluntatem ergo ejus nulla præcessit necessitas. Quare si non fuerunt, nisi quia ipse voluit, si non voluisset, non fuissent; quia potestatem habuit ponendi animam suam, & iterum sumendi eam, sicut ipse dicit.* Ergo necessitas antecedens tollens indifferentiam, & potestatem ad oppositum contraria est libertati moriendi. Si enim contraria non esset, frustra Anselmus eam præcaveret in Christo, ut ejus libertatem tueretur.

L X I X. Simili ratione defendit inviolatam manere libertatem cum præscientia Dei lib. de concord. præcient. & prædest. cum lib. arb. c. 1. Rationem dubitandi proponit: *Videret quidem præscientia Dei, & liberum arbitrium repugnare: quoniam ea, quæ Deus præscit, necesse est esse futura, & quæ per liberum arbitrium fiunt, nulla necessitate proveniunt.* Cui non respondet negando necessitatem repugnare libero arbitrio, sed necessitatem præscientiæ esse antecedentem, cum præscientia non antecedit, sed supponat eventum præcicum eo modo, quo futurus est, atque ad eum liberum, sine necessitate futurum: *Non debes dicere, præscit me Deus peccatum, vel non peccatum, sed præscit me Deus peccatum sine necessitate, vel non peccatum: & ita sequitur, quia sive peccaveris, sive non peccaveris, utrumque sine necessitate erit: quia præscit Deus futurum esse sine necessitate hoc, quod erit. Vides igitur non esse impossibile, simul esse præscientiam Dei, per quam futura, quæ præscit, dicuntur esse ex necessitate, & libertatem arbitrii, per quam multa fiunt sine necessitate.* Itaque concludit, idem præscientiam non nocere libertati, quia necessitatem antecedentem non inducit, cum ejus objectum sit peccatum præcicum sine necessitate futurum. Firma igitur Anselmi mens est, necessitate antecedenti violari libertatem. Non aliter cap. 2. sequitur concordat cum libertate prædestinationem: *Pariter igitur quamvis necesse sit fieri, quæ prædestinantur: prædestinata enim non eveniunt ea necessitate, quæ præcedit rem, & facit, sed ea, quæ rem sequitur, sicut supra diximus. Nam non prædestinat Deus justum necessitate futurum. Non enim habet justitiam, quia eam non servat libera voluntate.* Ergo ex mente Anselmi removenda est præcedens necessitas, ut salva consistat libertas.

L X X. Suffragatur expressè Hugo. Victorinus in summa sent. tom. 3. tract. 3. c. 8. *Voluntas semper à necessitate libera est. Vbi enim necessitas, ibi non est libertas: ubi non est libertas, nec voluntas.* Quod in homine, Angelis, & Deo confirmat c. 9. seq. & repetit. lib. 1. de sacram. par. 5. 22. Hanc autem necessitatem esse eam, quæ opponitur indifferentiæ, manifestum conficiunt, quæ disp. seq. pro indifferentia ad libertatem necessaria ex ejus scriptis producemus.

L X X I. Eiusdem mentis est Richardus Victorinus de statu interioris hominis part. 1. tract. 1. cap. 13. *Libertatis est, quod consensus ejus extorqueri non potest. Potest etiam consentire, vel non consentire inspirationi divinæ, & similiter suggestioni diabolica. Virumque autem ex libertate, neutrum ex necessitate.* Igitur libertatis est operari sine ulla necessitate, quæ adimat potestatem indifferentem consentiendi inspirationi divinæ, & suggestioni diabolicæ.

Item lib. 2. de Cain & Abel c. 7. *Non habes in quo necessitatem magis, quam mentem tuam arguas; in te retorquetur iniquitas tua, tu princeps es illius.* Principatus propriæ voluntatis est libertas ad peccandum necessaria, quam significat semper esse necessitate solutam, & idem esse inexcusabilem. Rursus lib. 1. de vita beata c. 1. *Non servili ad obediendum constringimur necessitate; sed voluntate arbitria, sive ad virtutem propendimus, sive ad culpam inclinamur; & ideo nos aut liber affectus ad errorem trahit, aut voluntas revocat rationem secuta.* Quia libertatem significat indifferentem ad virtutem, & vitium, necessitatem ipsi oppositam vocat servilem, quia vinculum est ad usum tantum partem adstringens arbitrium. Hieronymus Epist. 147. de filio prodigo col. 3. *Dedit eis liberum arbitrium, dedit mentis propriæ libertatem, & ut viveret unusquisque, non ex imperio Dei, sed obsequio suo, id est, non ex necessitate, sed ex voluntate, ut virtus haberet locum, & à cæteris animalibus distaret, dum ad exemplum Dei permissum est nobis facere quod velimus.* Negat necessitatem obsequendi Deo, ut virtus habeat locum, libertasque faciendi quod velimus. Idem lib. 2. adversus Iovinianum col. 3. *Liberi arbitrii nos condidit Deus: nec ad virtutes, nec ad vitia necessitate trahimur; alioquin ubi necessitas, nec corona est.* Libertati, & coronæ adversariam asserit necessitatem.

LXIV. Basilus quoque assertor est in Homil. *Quod Deus non sit Autor malorum* longe post med. his verbis: *Unde autem omnino mali capax est? Quoniam libero facta est arbitrio, quod creaturæ rationis participi maxime conveniebat: soluta enim hæc omni necessitate est, & vitam in sua potestate constitutam ex Deo accipiens, propterea quod ad imaginem ejus creata est.* Vbi creatura asseritur liberi arbitrii, soluta est omni necessitate, & in sua potestate accipit constitutam vitam boni, & mali capacem, & ad utrumque indifferentem. Quare subdit: *Bonum quidem intelligit, potestatemque habet in boni contemplatione, & amore manendi, & à bono desectendi quandoque facultatem.* Ex qua asserita libertate de Adamo mox colligit: *Non ergo ex aliqua necessitate, sed suapte temeritate malus factus est.* Rursusque confirmat: *Virtus vero ex voluntate perficitur, non ex necessitate.* Constans perpetuo est, in amovenda necessitate ad statuendam libertatem.

LXV. Consonat Gregorius Nissenus lib. de O-pific. hominis c. 16. *Est in nobis libertas, quæ nulla necessitatis lege tenetur, nullius in natura dominatus iugo subiecta, sed quæ iudicio certo, & liberrimo, quod vult, eligit.* Considera liberrimam arbitrii electionem nullius prorsus necessitatis esse capacem. Item in oratione Catechetica c. 5. *Si enim vitæ humanæ præfset necessitas, ex ea parte falsa fuisset imago. Regnantis enim non regnans quemadmodum nominaretur imago?* Præfset autem humanæ vitæ necessitas dominio actionum contraria, si eas absque indifferentia ad oppositum exerceret. Similiter orat. 5. in Cantica: *Non per necessitatem, sed sponte, sed cogitationibus propriis cupiditatem ad bonum tuam adaugeto, necessitate nulla præcedente.* Virtus enim nullius imperium agnoscit. Ad virtutem spontaneum requirit, omnem necessitatem præcedentem excludens.

LXVI. Gregorius item Nazianzenus in Tragicomædia de Christo patiente: *Nec enim Deus necessitatem adducit, ut sis bonus, sed in electione, & sen-*

rentia tua id situm est. Opponit necessitatem electioni liberæ, quæ ad bonitatem moralem virtutis necessaria est. Quo advoco Eliam Cretensem in Commentar. ad orat. 4. circa finem: *Etenim ob arbitrii libertatem sic quidem conditi sumus, ut virtutis, & vitii capaces existamus: non tamen necessitate ad hoc, aut illud accedimus.* Rursus in orat. 3. adversus Iulianum §. *Postquam illud, longe post medium: Homo & in bono manere, ac proficere potest, divinæ gratiæ ope accedente; & item permittente Deo propter arbitrii libertatem à bono desectere, atque in malo esse. Neque enim virtutis nomen obtrudere potest, quod necessitate sit.* Utrobique necessitatem, indifferentiæ adversariam opponit libertati.

LXVII. Clemens Alexandrinus 2. Strom. pag. 2 & 3. doctrinam Basilicæ impugnat inferens eversionem libertatis ex necessitate antecedenti voluntatis divinæ: *Dicunt Basilidæi (verba sunt Clementis) ex consequentia supermundanæ electionis, consequuntur mundanæ totius naturæ fidem.* En suppositionem electionis divinæ antecedentem donum fidei asserunt à Basilideis. Unde sic colligit: *Voluntaria ergo, ac liberæ electionis non est fides, nec justam consequetur retributionem, qui non credidit, cuius culpa id non evenit, neque is, qui credidit, cum habeat præcedentem naturalem necessitatem, quæ orta est ab eo, qui potest omnia.* Expugnata ergo habenda est libertas, quando creditur antecedens necessitas, etiam si ea à Deo proveniat. Adde Clementem Romanum lib. Apostolic. constitut. lib. 6. c. 20. *Non imposuit necessitatem, sed potestati utpote liberæ permisit.* Cernis necessitatem abigi, ut adstruatur libertas?

LXVIII. His annuera Hilarius lib. 1. de Trinit. inter princip. & med. verba Ioannis 2. *Dedit eis potestatem filios Dei fieri,* sic exponentem: *Hinc mens noscitur esse filios Dei, non necessitatem esse, sed potestatem.* Quia propositio universi Dei munere, non natura generantium asseratur, sed voluntas præmii consequatur. Nota, istius potestatis munus propositum esse universis hominibus, ac proinde etiam iis, qui detrectant; filios Dei fieri, & inde collige non imponi antecedentem necessitatem iis, qui de facto volunt, & sunt filii Dei, ut eo pacto illæsa sit omnibus libertas. Item illud Psalm. 2. *Tunc loquetur ad eos in ira sua,* exponens: *Vnicuique nostrum libertatem vitæ, sensumque permisit, non necessitatem in alterutrum affigens.* Necessitas in unam tantum partem affigens, & non finens voluntatem in utramque exploditur, ut libertas suadeatur. Rationem subdit: *Quid honoris, ac præmii bonitatis necessitas mereretur, cum malos non esse, vis quædam nobis conferta non sineret? voluntati ergo permiffa bonitas est, ut esset nobis æternæ huius beatitudinis profectus, atque usus ex merito, non necessitas indiscreta per legem.* Scilicet abjicienda est necessitas in bonum affigens, & permittenda potestas indifferentis ad malum, ut honoris, ac præmii merito locus detur. Quare vis nobis conferta, non solum significat coactionem, sed etiam necessitatem indifferentiæ contrariam, arbitriumque ad unam tantum partem ligantem. Quam etiam deturbar ad libertatem, & demeritum peccati Hilarius illud Psalm. 78. *Quoniam propter te sustinui opprobrium, elucidans: Nec in naturis hominum inest necessitas aliqua peccati.* Omnis itaque necessitas abjicienda est, ut possit esse peccatum.

SECTIO IX.

Concluditur probatio ex Dionysio, Tertulliano, Origene, Cypriano, Eusebio, Arnobio, Lactantio, Theodoro, Theophylacto, & aliis.

LXIX. Puribus opus non erat, post tam densam testimoniorum grandinem, quam tot, tantorumque Patrum scripta ministrarunt. Adjiciemus tamen alia, ut omnibus constet, verius esse, quod nos, quam quod Baiani scribunt. Asserimus, nullum esse Patrum, si eorum monumenta attentè excutiantur, qui necessitatem indifferentiæ contrariam, libertati quoque contrariam non docuerit. Superioribus adijunge Dionysium Areopagitam de cælesti Hierarch. cap. 9. ubi eam rationem reddit, propter quam errores, & vitia populi Judaici non providentiæ divinæ, sed libero hominum arbitrio tribuenda sunt: *Nec enim vita nobis data est, cui vis illata sit, aut imposta necessitas.* Vbi non solum excluditur violenta coactio, sed etiam necessitas Judæos ligans ad unam tantum partem erroris & vitii, ut rectè observavit Hugo Victorinus in Commentario huius cap. 9.

LXX. Non est alia mens Tertulliani lib. 2. c. 6. ubi cum promississet: *Tota ergo libertas arbitrii in utramque partem concessa est homini, ut sui Dominus constanter occurreret & bono sponte servando, & malo sponte vitando:* subnectit: *Neque boni, neque mali merces iure pensaretur ei, qui aut bonus aut malus necessitate fuisset inventus.* In hoc lex constituta est, non excludens, sed probans libertatem de obsequio sponte præstando, vel transgressione sponte committenda. Ita in utramque exitum libertas patuit arbitrii. Quibus apertè libertati mercedis, & legis capaci adscribit indifferentiam ad utrumque extremum boni, & mali, & ei repugnantem proponit necessitatem, utique cum indifferentia incompossibilem. Quare bonum & malum spontaneum idem est apud Tertullianum, quod liberum, & indifferentis à necessitate solutum, ut sect. 11 & 12, expendimus. Unde constat, ab initio nascentis Ecclesiæ cum Dionysio, & Tertulliano cœpisse sententiam de libertate omni prorsus necessitati adversante.

LXXI. Eiusdem etiam suffragii fuit Origenes lib. 1. Periarth. c. 1. *Est & illud definitum in Ecclesiastica prædicatione, omnem animam rationabilem esse liberi arbitrii, & voluntatis.* Unde & consequens est intelligere, non nos necessitati esse subiectos. Quod ab Hæreticorum argumentis vindicatur lib. 3. c. 1. & lib. 2. contra Cellium contententibus, ex divina præscientia, & prædefinitione impediri libertatem, qua actiones præcitate, & præfinitæ nostræ voluntatis possint non esse. Unde nos necessitati subiectos non esse docet, quia expeditos censet esse debere à necessitate determinante, ut vere simus compotes libertatis.

LXXII. Suo item calculo accedit Cyprianus ferm. de Ablut. ped. illis verbis: *Proprio abutuntur arbitrio, & voluntate, non necessitate ducuntur.* Quam necessitatem esse indifferentiæ, adversariam explicat lib. 3. ad Quirin. c. 32. cui hunc titulum præfixit: *Credendi, vel non credendi libertatem in arbitrio positam.* Sic probat Eusebius lib. 6. c. 7. de Præparat. Evangel. *Consilium hominis esse frustrum, si homo necessario ageret, quæ agit.* Ad actionem liberam consilium quidem necessarium est, quod cum necessitate est frustraneum.

LXXIII. Arnobius lib. 2. adversus Gentes asserens hominis libertatem ait: *Nulli Deus infert necessitatem.* Nempe quia repugnat electioni vitæ prævæ, vel probæ, quam asserit esse libertatis propriam. Lactantius Arnobii discipulus id confirmat lib. 4. divinarum Institut. c. 24. *Qui ad præcepta vivendi amputare debet excusationum vias, ut respondat hominibus parendi necessitatem; & tamen libertatem relinquat, ut & præmium sit constitutum parentibus, quia poterant non parere, si vellent.* Ergo ut relinquatur libertas abigenda est parendi necessitas, quia ad libertatem, & meritum præmii necessaria est homini potestas non parendi, si velit. Consequenter lib. 2. c. 5. hac ratione probat, Astra non esse Deos: *Si Dii essent, huc, atque illuc passim sine ulla necessitate ferrentur, sicut & animantes in terra, quorum quia libera sunt voluntates, huc, atque illuc vagantur, ut libet, & quocumque mens duxerit, eo fertur.* Est ergo liberæ voluntatis proprium sine ulla necessitate ferri, & pro libito huc, atque illuc vagari absque determinatione ad unam partem. Rursus lib. 6. cap. 12. *Vbi ergo iustitia est, ubi ad faciendum necessitas vinculum nullum est.* Ergo iustitia, & virtus, ut libera, & meritoria sit, necessitatis vinculo soluta esse debet.

LXXIV. Eodem incubuit Theodoretus mens illa verba Psalm. 67. *Pluviam voluntariam,* sic interpretans: *Pluviam doctrinæ irrigationem vocat. Voluntariam autem appellavit ob liberum arbitrium: non enim ex necessitate irrigatur aliquis, sed doctrinæ acquiescens consequitur gratiam.* Idem voluntariam docet, quia liberam, & ideo liberam, quia necessitate solutam. Item lib. 5. de Provi. prope finem: *Neque Deus, cum sit optimus, ac iustissimus, ab iis poenas exigeret, qui ex lege vitam vivere adamarunt, si necessitate aliqua deliquissent.* Itaque ut homines pro delictis poenas luant, opus est, ut nulla præcedente necessitate delinquant. Rursus ad Rom. 8. illa verba, *Quos autem prædestinavit,* expendens: *Deus omnia procul videt ut Deum, non tamen huic quidem asserit necessitatem, ut virtutem exerceat, illi autem, ut vitam ex vitio influit.* Conciliat libertatem cum prædestinatione, removens necessitatem agendi tanquam libertati inimicam. Eadem est Theophylacti doctrina in cap. 4. Marci: *Liberi arbitrii sumus, & in nostra electione oportebit semen crescere, vel non.* Neque enim coacti, & necessario fructum asserimus, sed sponte, hoc est, à nobis ipsis. Quia liberi arbitrii sumus, in nostra electione constitutum est, quod semen verbi divini crescat, vel non, & ideo non est fructus salutis necessitate ferendus, sed libertate ad oppositum indifferenti. Quare ibi coactio sumitur pro necessitate determinante ad unam partem, & spontaneum pro libero ad utramque indifferenti, ut exponemus sect. 11 & 12.

LXXV. Quod complexus est Euthymius exponens parabolam prodigi ad cap. 15. Lucæ: *Quis etiam substantiæ partem, quæ sibi obveniebat, petiit, hoc est, liberum arbitrium, quod ei ex natura debebat, ac si diceret: Nolo urgeat me serviendi necessitas, liberum est enim mihi arbitrium.* Si volo, modestus sum; si nolo, cogi nequeo. Amovet à se serviendi necessitatem, quia liber est libertate indifferentiæ, cui necessitas adversatur. Vbi etiam necessitatem indifferentiæ oppositam voce coactionis significat, si nolo, cogi nequeo. Consentit Oecumenius ad illa verba Rom. 9. *Nihil quid dicit figmentum,* sic asserens: *At tu neque naturæ necessitate servus, sed sermone honestatus, arbitriique libertate, non cedis artificis voluntati, sed verbis contendis, ac resistis.* Ac si diceret: Quia nulli servus necessitati, liber-

bertate donaris, & ideò resistis. Ergo serviendi necessitas expugnat libertatem resistendi. Item ad Timoth. 2. *Si Deus vult, quare non fit, quod vult? Non fit, quia illi nolunt. Nihil enim ex necessitate facit in nobis Deus.* Ergo volente Deo possunt homines velle, & nolle, quia nulla eis necessitas volendi incumbit; nam si necessitas incumberet, non esset ejusmodi libertas.

LXXVI. Confirmat Zacharias Mytilenensis Episcopus tom. 4. Bibliothec. lib. de mundi creat. prope fin. afferens hominis libertatem: *Vult non necessitatibus subijci naturam nostram more brutorum, ut quocumque impulsus fuerit, trahatur.* Ut Deus hominem liberum conderet, opus fuit, nullis eum necessitatibus subijcere, non more brutorum duceretur, quæ licet motibus spontaneis ferantur in ea, quæ appetunt, necessitate tamen moventur. Item Optatus Milevitanus lib. 7. adversus Parmeniam, prope init. *Quidquid necessitas peccat, non potest magnis viribus accusari. Voluntas habet pœnam, necessitas veniam. Homicida scelus, dum nemo cogit, potest facere, & non facere. Adulterium macchus, dum nemo compellit, potest admittere, potest & non admittere: & cetera hujusmodi, in quibus liberum habetur arbitrium.* Ergo ea necessitas, & coactio, quæ tollit potestatem faciendi, & non faciendi, admittendi, & non admittendi peccatum, excusat peccatum, quia talis indifferentia, & potestas libertatis propria est.

LXXVII. Macarius senior Ægyptius tom. 2. Bibliothec. Hom. 15. illustre hujus veritatis exhibet testimonium: *Vides quam versatilis sit ipsa natura, & quod ad vitium propensa sit, & è diverso etiam ad bonum, & honestum, & secundum utramque proprietatem, ad quas voluerit actiones, apta est inclinare. Capax est igitur natura, tum boni, tum mali, aut divinæ gratiæ, aut adversariæ facultatis; nulli tamen necessitati subjacet.* Claudis libertatem arcendo ab illa necessitate, quæ adimat indifferentiam ad bonum, & malum. Rursus in eadem Hom. inter med. & fin. *Qui divinitate sunt inebriati, licet pleni sint, & adhaerant Spiritui sancto, non tamen ulla necessitate detinentur, sed libera potiuntur libertate, ut convertantur, & faciant quod libuerit in hoc seculo.* Non modo vulgares homines, sed etiam eximie sanctitatis viri libertate potiuntur, ut faciant, quod libuerit, & à virtute defleant, quia nulla necessitate detinentur. Ergo necessitas libertati contrariatur.

LXXVIII. Denique Marcus Eremita lib. de Bapt. inter med. & fin. *Quare tibi persuadent ille ipse primus homo, se non fuisse mutationis expertem, neque ad vitium particulariter convertibilem, neque necessitate naturæ, sed beneplacito voluntatis transgressum esse mandatum, quemadmodum ille parere poterat oppugnationi Satanae, habebat autem potestatem; sic & nos.* Ergo persuaderi debent Baiani, nostram, sicut primorum parentum libertatem, necessitate agendi esse expeditam, quia utraque non ad vitium solum, sed etiam ad virtutem convertibilis est.

LXXIX. Ex quibus omnibus facile deprehendes, quanta sit ignorantia, juxtaque arrogantia Baianorum, qui scribunt, nullum veterum Patrum per exclusionem necessitatis antecedentis, sed solius coactionis, & violentiæ libertatem arbitrii explicare, ut omnium Patrum scriptis consentaneum persuadent, libertatem cum necessitate antecedenti posse componi, & soli coactionis esse contrariam. Solis enim ignorantibus, & ab eis solis, qui ignorantissimi sunt, id potest proponi; cum

tot, tamque perspicua sint veterum Patrum testimonia, quæ libertati inimicam necessitatem antecedentem opponunt. Verosimilius, quamvis impudentius, scripserunt Magdeburgenses Hæretici Centuria 2. pag. 59. & Centuria 3. pag. 77. apud Feuardentium in Irenæum lib. 4. Patres Ecclesiæ in eis, quæ de libertate arbitrii docuerunt, sibi ipsis non constare. Quia in re Magistrum sequuntur. Calvinum apud Ruardum art. 7. pag. 371. sic de illis perulantissimè ajentem: *Veteres omnes Patres, excepto Augustino, sic in hac re, aut variant, aut vacillant, aut perplexè loquuntur, ut certi fere nihil ex eorum scriptis referre liceat.* Quippe quia Patres interdum solam necessitatem, interdum solam coactionem, & vim libertati contrariam videntur opponere. Quod, ut omnibus constet, non derogare unanimi, & ubique constanti Patrum doctrinæ, & prædicantur Baianorum, & Calvinistarum argumenta, ostendemus manifestè, Ecclesiæ Patres, ubi à libertate coactionem, & violentiam arcent, non aliud, quam necessitatem antecedentem indifferentiæ voluntatis ad utramque partem contrariam removere, ut hinc procul abigatur necessitas libertati amica.

SECTIO X.

Patres Ecclesiæ, ubi coactionem libertati contrariam significant, necessitatem antecedentem à libertate arcent.

LXXX. **F**requens est, fateor, in scriptis Patrum, libertatem arbitrio per exclusionem coactionis, & violentiæ afferere. Crebræ enim phrasæ sunt, hominem esse liberum, seu liberè operari virtutem, aut vitium, quia Deus eum non cogit, quia vim non infert, quia sua sponte & voluntate movetur, quia voluntarius, & spontaneus est hominis motus, & alia id genus. Quibus phrasibus paginas implent Baiani, ut evincant, solam vim, & coactionem, non vero necessitatem antecedentem violare libertatem arbitrii. Verum huic fundamento non fiderent, si mente contentionibus vitiosis purgata advertissent, Patres eis phrasibus non aliud, quam necessitatem antecedentem indifferentiæ arbitrii contrariam à libertate removere. Quod adnotavit Waldensis lib. 1. Doctrinalis fidei c. 28. & observarunt etiam alii sapientissimi, & eruditissimi viri nostri temporis; qui cum fuisset dicunt sanctorum Patrum mentem, ut vim, & coactionem accipiant pro qualibet necessitate indifferentiæ naturalis arbitrii contraria, etiam si voluntaria & spontanea sit. Id nos plura prætermittentes aliquibus productis testimoniis evincemus, & ratione deinde firmum faciemus.

LXXXI. Agmen ducat Augustinus. Quem motus voluntarios, & spontaneos perpetuo significare eos, qui in potestate voluntatis constituti sunt, ingenue fateantur, & ex professo probant Baiani. At motum in potestate voluntatis constitutum, phrasi Augustiniana, & propria requirere potestatem arbitrii indifferentem, & necessitate antecedenti expeditam, probabimus ex professo sect. 13. Deinde lib. 3. de lib. arb. c. 1. sic habet: *Motus, quo huc aut illuc voluntas convertitur, nisi esset voluntarius, atque in nostra potestate, neque laudandus, cum ad superiora, neque culpandus homo esset, cum ad inferiora detorquet quasi quemdam cardinem voluntatis.* Nota, motum voluntarium violento, & coactio contrarium

Disp. XIV. Libertas opponitur necessitati, & non soli violentiæ. 257

rium, eum ab Augustino vocari, quo voluntas huc, atque illuc convertitur, & quasi cardinem quemdam detorquet, & volvit. Eiusmodi autem motus non potest esse, qui vinculo necessitatis uni tantum parti adhaerescit, hic enim huc, atque illuc non vertitur, nec quasi cardo voluntatis volvitur, jam superiora, jam inferiora petens.

LXXXII. Item c. 2. præmittit: *Si volueris, conservabis mandata. Apponit tibi ignem & aquam, ad quodcumque volueris, extendere manum tuam; in conspectu hominis vita, & mors, & quodcumque placuerit, dabitur ei.* Vbi indifferentiam voluntatis ad bonum, & malum significari, videtur manifestum, & probabitur disp. sequenti. Igitur ex hoc Antecedenti sic colligit: *Nemo ergo Deum causatur in corde suo, sed quisquis sibi impunit, cum peccat, neque cum aliquid secundum Deum operatur, alienat illud à propria voluntate.* Alienari opus sive bonum, sive malum à propria voluntate, Baianorum confessione, est illud involuntarium, & non coactum esse. Ergo opus voluntarium, & non coactum, quod Augustinus colligit, est opus libertate indifferentiæ liberum. Rursus c. 5. hominum querelas sic comprimit: *Non clament, non succenseant, quia neque ipsos ideo cogit peccare, quia fecerit, quibus potestatem, utrum vellent, dedit.* Expende illud utrum vellent, quod denotat utramvis partem contradictionis, volendi scilicet, & non volendi, optioni datam esse à Deo, & consequenter potestatem ad utrumvis. Ideò igitur non cogit Deus, quia potestatem ad utrumvis dedit.

LXXXIII. Simili phrasi Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi 4. tit. de statu hominis: *Potest quidem Diabolus incitare: cogere autem præter voluntatem omnino non potest. Subijcit tibi scortationis cogitationes. Si vis, probas, si nobis improbas. Se enim ex necessitate scortaveris, cuius gratia Deus gehennam parasset? Duo consideris: alterum, ideò Diabolum non cogere, quia relinquitur potestas indifferens ad probandum, & improbandum cogitationes ab ipso subjectas: alterum, ideò non cogere, quia nulla imponitur necessitas scortandi.* Ergo coactionis voce significat necessitatem indifferentiæ voluntatis contrariam, hancque abigit, cum illam excludit.

LXXXIV. Consonat Cyrillus Alexandrinus lib. 8. contra Iul. sub finem: *Vt nos ad quodvis bonum sponte incederemus, consilio, non coactè vivere super terram hominem permisit Deus, & ita fuit ab initio. Arripuit enim suæ voluntatis habenas, & suorum iussuum momento in utraque fertur, in bonum, inquam, & in malum.* Pondera, ideò spontaneum, & non coactum relictum homini amorem boni, quia relictum est consilium, & arbitrium in utraque, bona scilicet & mala indifferens, præsertim ab initio, quando Baiani admittunt libertatem indifferentiæ omni necessitate antecedenti solutam. A quo non ablonat in Dialogo de adoratione Spiritus S. col. 6. *Videtur est rectum Deo conditori omnium, permittere illi suarum voluntatum gubernacula, & tribuere spontaneis motibus facere, quod placebat. Voluntaria enim, & non quasi ex necessitate videre oportebat virtutem, neque ita in natura legibus injunctam, ut excidere non possit.* Vbi motus spontaneos, & voluntarios virtutis opponit necessitati, quæ adimit potestatem excidendi ab illa. Similiter lib. 3. contra Iul. col. 3. *Voluntariis nutibus rationalis regitur creatura, ad hoc, quod rectè se habeat, vel malè, liberis ad opus prorumpens imperibus.* En imperpetu voluntarii sunt liberi, quibus homo rectè, vel malè se habet, indifferens ad utrumque extremum.

Repetit col. 4. *Humana mens potestatem sortita est, quæ faciendâ, vel non, permittitur voluntariis imperibus, ut dixi, ad quodlibet ire.* Videlicet voluntarios impetus esse eos, quibus potestatem faciendi, & non faciendi, humana mens ad quodlibet ire permittitur.

LXXXV. Non aliter Clemens Alexandrinus lib. 7. Stromat. fol. 149. *Nec vero invitum salvus erit is, qui sit salvus, non enim est inanimus, sed libero animi arbitrio contendet ad salutem. Quocirca præcepta homo accepit, ut ex se moveri, & incitari possit ad utrum velit ex his, quæ sunt eligenda.* Excludit invitum afferens libertatem indifferentem ad volendum, & non volendum, sive ad utrum velit, vel non. Consentit Clemens Romanus Epist. 3. de officio sacerdotis col. 4. *Si quis sane audiens sermonem veri Prophetae, velit recipere, aut nolit, & amplecti onus ejus (id est mandata vitæ) habet in sua potestate: liberi enim sumus arbitrii. Nam si hoc esset, ut videntes ea jam non haberet in potestate aliud facere, quam audierant; vis erat quædam natura, per quam liberum jam non esset, ad aliam migrare sententiam: aut si rursus exaudientibus nullus omnino reciperet, & hoc naturæ vis erat, quæ unum aliquid fieri cogeret, & alteri parti non daret locum. Nunc autem quia liberum est animo, in quam velit partem, declinare iudicium suum, & quam probaverit, eligere viam, constat evidenter, inesse hominibus arbitrii libertatem.* En vim, & coactionem fieri naturæ docet, si non adit libertas ad volendum, & nolendum recipere verbum Dei, ad faciendum, & non faciendum, quod auditur, ad declinandum, & eligendum partem, quam velit.

LXXXVI. Eodem sensu Athanasius Hom. de femente: *Cum ultroque sit hominum motus, & sui arbitrii mens, in re situm est, velisne, temetipsum lolium ferri? & pabulum brutorum, an potius in frumentum mutari.* Ultroque motum accipit liberum, & elicito à mente indifferenti ad contrarios motus. Item Epiphanius Hæresi 64. *Spontaneam ad utraque voluntatem Deus hominibus, perinde, ut Angelis consiliavit, ut aut obediens verbo essent, aut non obediens.* Audis spontaneam voluntatem ad utraque indifferentem, ad obediendum, & non obediendum. Rursus Origenes lib. 1. Periarch. c. 1. *Si nostri arbitrii sumus, instigare possunt fortasse aliqua virtutes ad peccatum, & alia juvare ad salutem; non tamen necessitate cogimur, vel agere rectè, vel malè.* Coactionem non distinguit à necessitate impediende indifferentiam ad peccatum, & salutem, actionem rectam, & malam.

LXXXVII. Hæc phrasi frequens, & acceptioni nostræ consona est apud Chrysostomum. Audi Hom. 46. in Ioannem: *Non enim vi & necessitate quadam Deus bonos facere consuevit, neque electio ejus violenta est, sed suaforia. Ut intelligas, inquit, non cogi vocatione, multos vocatos perire continget. Quam ob rem constat, in nostro esse arbitrio, an salvemur, an perdamur? Quid ad rem aptius? Vim & violentiam cum necessitate confundit, & utramque opponit potestati indifferenti, & expeditæ ad salutem, & mortem. Prætereo Hom. 5. de Conversione Pauli col. 3. *Quia nos vult Deus sponte effici bonos, non necessitate, atque violentia.* Attende violentiam spontaneo contrariam necessitatem dicere, paucisque interjectis: *Nos vero, qui semel dominatum nostri adepti sumus, non in cunctis Deo subditos esse nos patimur: quia si traheret invitos, eriperet ipse, quod comulit, id est, arbitrii potestatem.* Traktionem invitam significat contrariam dominio, & libertati indifferenti ad resisten-*

sistendum. Hom. 9. de laudibus Pauli : *Propterea dicitur; Nemo ad me venit, nisi Pater meus traxerit eum: Qui autem trahit, volentem trahit, humique jacentem, ac manum porrigentem. Et ut discas, quod nullum cogit. Nam si ipse vult, nos autem non volumus; ad nostram salutem nihil proficiunt ea, quæ aliqui efficacia sunt, non quia infirma sit ejus voluntas, sed quia cogere neminem vult.* Cernis, idem neminem cogi à Deo trahente, quia facultas relinquitur resistendi, & nolendi. In eadem Hom. cum præmississet, Deum homines relinquere absque vinculo necessitatis solutos ad sibi obediendum, & reluctandum, continuo subjungit : *Hoc igitur est quod dixi, nullum unquam vi, & necessitate à Deo adigi.* paucisque interpolitis : *Involuntarios enim, & resistentes, neque vi, neque necessitate cogit.* Ecce vim, & necessitatem, nec non coactionem pro eodem usurpare, & eas abjici ex indifferentia hominis ad resistendum Deo.

LXXXIX. Annota hic assertum Calvinii apud Ruardum art. 7. pag. 371. *Græci præ aliis, atque inter eos singulariter Chrysostromus, in extollenda humane voluntatis facultate modum exceperunt.* Vbi Calvinus fatetur sibi contrarium Chrysostromum in asserenda libertate excludente necessitatem antecedentem arbitrii. Tamen nullus est Patrum, qui crebrius, & constantius eam asserit per exclusionem coactionis, & violentiæ. Ergo frustra fidunt Baiani phrasibus Patrum, quæ ad libertatem statuendam coactionem, & violentiam excludunt, cum insolens non sit, sed frequens, coactionem, & violentiam intelligere necessitatem indifferentiæ oppositam, qua homo ad unam tantum partem affigitur.

SECTIO II.

Præcedens assertum illustratur alterius.

LXXXIX. **R**ursus in isto eidem asserto, quia Baiani totam suæ sententiæ probationem ex phrasibus Patrum coactionem, & violentiam libertati objicientibus construunt. Igitur Ambrosius lib. 6. in Lucam c. antepenult. eadem utitur locutione : *Non potes dicere, quia noluit, te bonum facere, ante quem posuisti bonum, & malum, ut non ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium. Malum enim refert inter eum, qui ex necessitate in vitis aliquid agit, & inter eum, qui ex voluntate, quod bonum est, eligit. si enim in vitis hoc ago, dispensatio mihi credita est: si volens, mercedem habeo: 1. Corinth. 9. Certe indifferentiam ad bonum, & malum, electionem voluntariam æque necessitati, & invitæ voluntati oppositam.*

xc. Tertulliano etiam locutio communis est. Sic enim lib. 2. adversus Marcionem c. 6. *Tota ergo libertas arbitrii in utramque partem concessa est homini, ut sui Dominus constanter occurreret, & bono sponte servando, & malo sponte vitando.* Bonum, & malum spontaneum significat proprium arbitrii in utramque partem liberi, & ab omni necessitate antecedenti expediti Expressus post pauca : *Neque boni, neque mali merces juve pensaretur ei, qui aut bonus, aut malus necessitate fuisset inventus, non voluntate. In hoc & lex constituta est probans libertatem de obsequio sponte præstando, vel transgressione sponte committenda. Ita in utramque exitum libertas patuit arbitrii.* Excludit necessitatem, quam opponit voluntati, & libertatem asserit ad utrumque solutam, quam cum spontaneo confundit.

xc i. Similiter Gregorius Nyssenus lib. de Opificio hominis c. 16. ubi cum præmississet libertatem, nulla necessitatis lege teneri, & liberrimæ electionis esse, subdit : *Est enim virtus suæ spontis, nullius imperio mancipata. Quod autem à necessitate quadam, violentiæve cogitur, virtuti consentaneum esse nequit.* Pariter orat. 5. in Cant. præfatus virtutem adaugeri necessitate nullis præcedente, ut vidimus n. 65. subnectit : *Virtus enim nullius imperium agnoscit, spontanea est, omni est à coactione libera.* Virtutem liberam utrobique spontaneam vocat, necessitatemque, violentiam, & coactionem usurpat. Idem tamen Optatus Milevitanus lib. 7. contra Parmen. *Homicida scelus dum nemo cogit, potest & facere, potest & non facere; adulterium moechus dum nemo compellit, potest admittere, potest & non admittere.* Sola remota coactione, & violentia sancit potestatem faciendi, & non faciendi, admittendi, & non admittendi. Præmiserat autem : *Quid quid necessitas peccat, non potest magnis viribus accusari. Voluntas habet poenam, necessitas veniam.* Ergo necessitatem à coactione non distinguit, & utramque dividit ab indifferentia voluntatis. Concinit Prudentius in Hamartigenia inter med. & fin. inducens Deum, sic cum Adamo loquentem :

*Non cogo, nec exigo per vim:
Sed moneo, injustum fugias, justumque sequaris.
Lux comes est justis. Comes est mors horrida iniqui.
Elige rem vitæ; tua virtus temet in ævum
Provehat; æternum tua damnet culpa vicissim;
Præstet ut alter utram permissa licentia fortem.*

Nota initio exclusisse coactionem, & vim, & sine conclusisse libertatem, & licentiam in alterutram fortem virtutis, & culpæ concessam. Quo accinit quod addit :

*Non fit sponte bonus, cui non est prompta potestas
Velle aliud, flexosque animi convertere sensus.*

En ad spontaneam bonitatem exigit promptam, & expeditam potestatem ad aliud volendum.

xc i i. Theophilactus in Joannem ad fin. cap. 6. *Ex illo etiam discimus, quod non coactè, & vi quadam meliores facere consueverit Deus, neque ejus electio cogat voluntatem nostram, cum sit mala, ut fiat bona, sed electio quidem sit à Deo, qui adhortatur nos ad bonum, & suam nobis impertit bonitatem; in mente autem nostra, & voluntate situm est salvari; & digne ad electionem ambulare, vel è diverso.* Inge postrema verba cum primis, & discas, remota coactione, & vi, electionem relinquit indifferentem ad salutarem, & contrariam, sive diversam viam. Item Lucæ 15. exponens parabolam prodigi : *Dat nobis Dominus rationem, ut ea liberè utamur tanquam nostra substantia. Dat autem omnibus ex æquo: omnes enim ex æquo rationales sunt; & aquè liberum habent arbitrium. At alii utimur hac libertate secundum rationem; alii autem dilapidamus bonum divinum. Nullum enim cogit non volentem, ut sibi serviat. Nam si voluisset nos cogi, non fecisset nos rationales, & liberi arbitrii.* Itaque quia dedit Deus omnibus libertatem indifferentem ut agent secundum rationem, & contra illam, idem neminem cogit. Vide aliud ejusdem testimonium n. 74. quo coactionem, & necessitatem confundit, & electionem spontaneam, & liberam ad opposita extrema. Item aliud Euthymii coactionem cum necessitate confundentis, & utramque potestati liberæ volendi, & nolendi opponentis.

xc i i i. Item Theodoretus ad Rom. 8. ad illa verba : *Quos autem prædestinavit, cum præmississet, Deum nemini asserre necessitatem ad virtutem, aut vitium,*

ut retulimus n. 74. continuo subjicit : *Si ipse enim ad utrumvis eorum vim asserit, non jure hunc quidem laudat, & coronat, in illum vero supplicium decernit. si autem justus quidem est Deus, ut justus certe est, adhortatur quidem ad ea, quæ bona, & honesta sunt, & prohibet contraria: laudat autem eos, qui, quæ bona sunt, faciunt; & punit eos, qui sua sponte vitium amplectuntur.* Quibus vim cum necessitate convertit, & spontaneum cum libero, asserens libertatem ad virtutem, & vitium indifferentem. Richardus Victorinus Tract. de interiori hominis p. 1. tract. 1, c. 3. *Liberum arbitrium alterius dominium non patitur, nec pati potest, quia violentiam inferre ei nec creatorum decet, nec creatura potest.* Per remotionem violentiæ explicat dominium necessitate solutum arbitrii, quod quidem necessitate excludere, & indifferentiam ad consensum, & dissensum importate, testatur supra n. 60. Vide etiam n. 66. Eliam Cretensem abigentem una cum violentia necessitatem à libertate virtutis & vitii capaci.

xc i v. Eodem faciunt verba Eusebii Cæsariensis de Præparat. Euang. c. 5. *In potestate libera est virtutis præmia sine vi aliqua eligere, cum possit contraria male.* Neque vim fieri potestati liberæ ad virtutem, quia potens est eligere male contrariam. Item Petrus Abbas Cellenfis lib. 1. mysticæ expositionis tabernaculi Mosaiici post med. *Productiles facti sunt Cherubim, non quia volentes averti, vel converti creati sunt, sed quia habiles ad volendum hoc, vel illud. Post creationem vero, quia productiles facti sunt, spontanea voluntate alii elegerunt bonum, alii malum.* Colligit electionem spontaneam boni, & mali Cherubicam ex præmissa libertate indifferenti, seu habili ad aversionem, & conversionem, spontaneum cum libero indifferenti, & necessitate soluto reciprocans. Similiter Beda lib. Variar. quæst. q. 13. *Arbitrium certe liberum fuit, quamdiu sua potestatis existit: ita ut nulla vi cogente quod vellet bonum, seu malum faceret.* Vim cogentem arceat à libero arbitrio, ut indifferens ad faciendum bonum, & malum persuadeat. Rursus in Epist. Jacobi c. 1. illa verba *nemo cum tentatur exponens: Nemo, cum rapinam, homicidium, vel cætera hujusmodi commiserit; dicat, quoniam Deo cogente necesse habuerit hæc patrare; ideoque nullatenus horum effectum declinare poterit.* Supponens quidem declinare potuisse peccata, que re ipsa commisit. Prius tamen necessitatem una cum coactione secrevit.

xc v. Demum vide n. 73. Laetantium remotionem à libertate necessitatem indifferentiæ contrariam, ut persuadeat non esse Deos, nec libertate præditos astra cælestia. Ex quo concludit : *Non est igitur astrarum motus voluntarius, sed necessarius, quia præstitus legibus, officisque deservit.* Significans motum voluntarium pro libero indifferenti, & oppositum illi necessarium. Item n. 76. Zachariam Mytilenensem Episcopum, qui ad virtutis opera necessitatem abigit impediens motus voluntatis contrarios, rationemque reddit : *Coactum enim bonum ipsi oratum non est, sed quod consilio, & delectu geritur.* Vbi coactum bonum idem, quod necessitati subiectum, usurpat, & adversarium objicit ei, quod cum indifferentia ad oppositam geritur. Quid plura? satis, superque hæc sunt ut manifestum relinquatur, vanum, & inane argumentum à Baianis fieri ad probandum necessitatem antecedentem cum libertate componi, & libertati solam vim, & coactionem esse contrariam, quod ex phrasibus Patrum vim, & coactionem libertati opponentibus confi-

ciunt. Quandoquidem familiare, & frequens illis est, per vim, & coactionem arbitrii intelligere necessitatem antecedentem, qua ejus indifferentia naturalis vincularur, determinaturve ad unam tantum partem, motumque voluntarium, & spontaneum pro libero, & necessitate soluto usurpare, ut superiora testimonia evidentissimum relinquunt.

SECTIO XII.

Ratione probatur familiaris Patribus usurpatio motus coacti, & violenti pro necessario; spontaneique, & voluntarii pro libero necessitate antecedenti soluto.

xc v i. **D**vas ad rem in ipsis Patrum testimoniis rationes huc usque expendimus. Alteram, quia vim, & coactionem comparant cum voluntate ad utramque partem indifferenti, ejusque indifferentiæ adversariam opponunt. Alteram, quia interdum vim, & coactionem una cum necessitate simul, & indiscriminatim proponunt libertati inimicam, interdum sola necessitate primum exclusa absque vi, & coactione, vim & coactionem deinde absque necessitate excludunt, alteram cum altera confundentes, & manifestè significantes, alteram ab altera indistinctam, & indivisam accipere.

xc v i i. His à posteriori duas alias rationes adjungit. Prima est, quia si per vim, & coactionem non arcerent Patres necessitatem indifferentiæ oppositam, sed solam actionem ab extrinseco impressam contra inclinationem insitam, aut elicitam naturæ, quæ actioni spontaneæ & voluntariæ in rigore physico opponitur, eodem modo concluderent, libertatem brutis, ac hominibus inesse. Nam bruta, sicut homines, absque vi, & coactione extrinseca per motus spontaneos feruntur in objecta suæ naturæ convenientia. Libertas autem homini à Patribus asserta per exclusionem coactionis, & violentiæ, brutis communis non est. Ergo per vim, & coactionem necessitatem intelligunt indifferentiæ contrariam, & remotione coactionis non solum continentur actionem ab intrinseco voluntati relinquere, sed etiam determinationem indifferentiæ, à se, & non ab alio.

xc v i x. Secunda est, quia eo Patres arbitrii libertatem sanciant, vim, & coactionem Dei negantes, ut eam componant cum præscientia, prædestinatione, & voluntate divina adversus eos, qui violatam arbitrantur ex eo, quod Deus actiones humanas præsciat, prædestinet, aut velit. At ut his occurrant, opus erat, coactionis, & violentiæ voce necessitatem antecedentem indifferenti potestati adversariam significare. Tum quia hæretici, qui à Deo præsciente, prædestinante, aut volente perditam libertatem autumant, id ex sola necessitate contingentiæ contraria arguunt, nempe quia præscita, prædestinata, & volita à Deo ea necessitate sunt futura, ut non possint non esse futura. Tum quia de actibus voluntatis nulli unquam dubium fuit, eo sensu esse voluntarios & spontaneos, & non violentos, & coactos, ut semper adsint volentibus nobis, & nunquam nolentibus, & resistentibus. Notissimum enim omnibus est, non posse voluntatem simul velle, & nolle, semperque velle dum vult. Quis enim hæreticorum negavit arbitrium peccare volens prohibita & rectè agere volens honesta? Aut præscientia, præ-

destinatione, & voluntate, qua Deus præcitat, prædestinat, aut vult hominem velle, sive bonum, sive malum, impediri, sive tolli à Deo id ipsum, quod præcitat, prædestinat, aut vult? Ergo coactio, & violentia non accipitur à Patribus adversaria potestati volendi, sed ita volendi, ut nolle, sive non velle, impossibile sit.

cxix. Demum ratio à priori est, quia vis & coactio non solum sit contra appetitum elicatum, sed etiam contra insitum, & innatum naturæ. Deus enim vim inferret igni, si eum perpetuo privaret actione naturali, in quam inclinat, & lapidi, si sursum elevans prohiberet moveri deorsum. At actiones voluntariæ, sive bonæ, sive malæ, licet esse nequeant contra appetitum elicatum voluntatis, quia voluntas non potest velle nolens, sive simul velle, & nolle; cæterum esse possunt contra insitum, & innatum ejus appetitum, si necessitate antecedenti fiant. Nam sicut est naturæ ignis determinatè comburere, & lapidis determinatè moveri deorsum; ita est naturæ arbitrii in bona creata indeterminatè, sive indifferenter ferri, cum potestate volendi, & nolendi, sive non volendi, & volendi hoc, aut illud bonum, & malum cum potestate soluta ab omni necessitate antecedenti determinanti ad unam tantum partem. Quoniam aliter stare non potest libertas propria illius, dominium, electio, & consultatio, potestatesque meritoria, & demeritoria, laudabilis, & vituperabilis, & aliæ hujusmodi conditiones arbitrio naturales, & propriæ, quibus ab aliis, libertatis expertibus discernitur, & libertatis argumenta sunt, ut progressu ostendemus. Id igitur supponentes Patres tanquam omnino certum, vim, & coactionem arbitrio inferri intelligunt, cum ei necessitas antecedens imponitur.

c. Confirmatur; quia arbitrium re ipsa volens determinatè bonum, aut determinatè malum non potest pati violentiam, & coactionem per ipsam actionem volendi? Ergo pati illam credunt Patres privatione indifferentiæ, sive potestatis expeditæ ad non volendum, sive volendum, quam secum affert necessitas antecedens volendi. Consequentia videtur necessaria; quia non apparet, qua alia in re arbitrium re ipsa volens, vim, & coactionem pati possit. Antecedens videtur manifestum. Nam actio volendi neque est contra appetitum elicatum, neque contra innatum arbitrii. Contra elicatum non est, quia arbitrium volens, non vult non velle, simul enim vellet, & nollet actionem volendi, quod impossibile est. Contra appetitum innatum vero esse non potest talis actio, quia in arbitrio supponitur virtus activa illius: virtus autem activa non resistit appetitui innato actionibus, quas continet, & in quas vim suam confert, ut lib. 2. physicorum exposuimus, & 1. 2. quæst. 6. exponunt omnes Theologi. At coactio, & violentia fieri non potest per actionem, quæ non est contra aliquam inclinationem naturæ, sive elicitam, sive innatam. Ergo arbitrium re ipsa volens pati violentiam, & coactionem non potest per actionem ipsam volendi. Restat igitur, ut eam credant Patres arbitrium pati necessitate volendi, aut privatione potestatis expeditæ, & indifferentis nolendi, seu non volendi.

cx. Explicatur. Vis, & coactio moralis, quæ per minas, & importunas preces inferuntur, non significatur eo nomine, quia adversatur voluntario, & spontaneo motui in sensu rigoroso, & Philosophico, in quo is motus à principio intrinseco vitalis, &

ex cognitione procedit, sed quia adversatur morali potestati indifferenti, & expeditæ ad oppositum, imponens moralem necessitatem, & determinationem antecedentem ad unam tantum partem, & impediens electionem, & determinationem ad oppositam ratione ingentis difficultatis, quam minas & preces importunæ ingerunt. Nam actus eorum, qui ex minis, & precibus importunis moventur, re ipsa voluntarii, & spontanei sunt in rigore, & sensu Philosophico, cum ab intrinseco vitales, & ex cognitione procedant: quia tamen contra exigentiam naturalem, qua arbitrium postulat, ut suæ electioni, & determinationi relinquatur, talis necessitas contrariatur, idèd violentiæ, & coacti censetur. Ergo violentiæ, & coactionis vox vulgaris, & usitata est, pro ut necessitati opponitur, & adimit indifferentiam, & potestatem expeditam ad oppositum, quam arbitrium jure naturali, & ex propria sua conditione vindicat. In ea igitur acceptione ea vox usurpata à Patribus credenda est, dum eam libertati arbitrii adversariam obijciunt.

cxii. Objicies. Deus sine ulla vi, & coactione seipsum diligit & Beati Deum, Angelique naturaliter seipsum, & omnes viatores per actus indeliberatos diligunt bonum in communi. Tamen nulli harum voluntatum conceditur potestas indifferens elicendi, & non elicendi prædictas dilectiones, sed necessitate determinatur ad illas. Ergo necessitas diligendi non est vis, & coactio arbitrii. Item à priori; quia, ut præmissimus sect. 6. actio voluntaria, & spontanea distinguitur à libera & indifferenti tanquam ratio superior ab inferiori, etiam juxta acceptiorem, & doctrinam Patrum, qui in brutis actiones spontaneas, & voluntarias admittunt absque ulla libertate, & indifferentia. Ergo ex negatione indifferentiæ ad utrumlibet, sive ex necessitate antecedenti determinante ad unum, non rectè colligitur violentia, & coactio.

cxiii. Respondeo. Non exigit arbitrium potestatem indifferentem circa omnia objecta. Idèd potest absque vi, & coactione diligere necessario objecta aliqua particularia. Vis enim, & coactio arbitrio per necessitatem illata debet esse contra appetitum insitum arbitrii, & naturalem ejus exigentiam, & conditionem, qualis ea est, qua vindicat bona particularia creata affectu deliberato diligere, indifferens ad oppositum. Quæ absque dispendio libertatis & conditionis innatæ arbitrii necessitatem admittunt, seu exigunt diligendi, talis necessitas non est contra inclinationem insitam, & exigentiam naturalem arbitrii, atque adeo nec ipsi violenta. Eiusmodi autem sunt objecta in argumento proposita. Nam quia Deus clarè visus est summum, & infinitum bonum beatificans hominem, & bonum in communi est motivum unicum, & adæquatum arbitrii, in quod intendens suam per omnem usum libertatem exercet, & bona particularia ut grata per affectus indeliberatos simplicis complacentiæ proximam, & expeditam libertatem ad affectus deliberatos complent, ut exposuimus disp. 103. sect. 2. de ente supernat. idèd ad ejusmodi peculiare dilectiones abesse potest indifferentia, & adesse necessitas absque vi & coactione arbitrii juxta naturalem, & congruam ejus conditionem. Cæterum abesse indifferentiam non potest circa dilectiones absolutas, & deliberatas bonorum creatorum in particulari; quia alias penitus abesset libertas, & nulla relinqueretur

retur merendi, & demerendi potestas, aliaque id genus, qua libertatis & indifferentiæ arbitrii testimonia, & argumenta sunt.

cxiv. Ad confirmationem respondeo. Ex remotione indifferentiæ ad utrumlibet non colligitur vis, & coactio arbitrii quoad omnes ejus actus in particulari, sed in genere quoad eos, qui objecta creata efficaciter, & deliberatè prosequuntur, quia eorum necessitas & determinatio antecedens est contra insitam, seu innatam inclinationem arbitrii, ut Patres id colligentes supponunt ex sacris litteris, & rationibus Theologicis, & Philosophicis, quas in ejus rei probationem subjiciemus. Aliter respondeo. Ex necessitate & remotione indifferentiæ arguitur à Patribus vis, & coactio moralis opposita voluntario, & spontaneo morali; non vero vis, & coactio physica opposita voluntario, & spontaneo physico. Quia Patres in sensu morali, & de actibus moralibus disserunt. In ea autem usurpatione, & sensu vis, & coactio arbitrii soli libertati, & indifferentiæ opponitur, & ab antecedenti necessitate individua, & indistincta est.

cxv. Ex quibus dices, cur ex remotione coactionis, & violentiæ arbitrii colligant Patres libertatem, & indifferentiam ad bonum, & malum, & ex negatione talis indifferentiæ, vim & coactionem arbitrii, cum arbitrium possit manere liberum absque indifferentia ad malum cum sola potestate indifferenti diligendi, & non diligendi bonum, sive diligendi hoc bonum præ illo. Scilicet quia supponunt Patres, quod revera est, nullam creaturam rationali conditam esse, quæ suapte natura impeccabilis sit, suaque perfectione malitiam excludat peccati, atque adeo facultatem naturalem inditam illi esse, non solum potentem amare bonum honestum, sed etiam bonum delectabile turpe, cum hoc etiam bonum sub ejus cognitionem, & motivum commune comprehendatur. Vnde etiam supponunt, indifferentiam, & libertatem expeditam arbitrii porrigi debere, si ejus naturali conditioni standum est, ad utrumque bonum, tam honestum, quam turpe. Ex quo rectè inferuntur: tum vim & coactionem futuram, si ejusmodi indifferentia tollatur, & necessitas, & determinatio ad unum tantum bonum imponatur: tum è contra ad futuram ejusmodi indifferentiam, & libertatem, si vis & coactio desit. Siquidem ex ea suppositione utrumque mutuo connexum est.

SECTIO XIII.

Phrasim, qua Augustinus crebro asserit, actum liberum esse in potestate voluntatis, excludit necessitatem à libertate, & indifferentiam ei adscribit.

cxvi. Omnia detorquent Baiani ad violentos sensus. Princeps suæ sententiæ argumentum conficiunt, quia Augustinus, & alii Patres ad libertatem non amplius desiderant, quam ut actus sit in potestate voluntatis, seu hominis; hac enim phrasim actum liberum crebro significant, & hæc duo, actum esse liberum, & esse in hominis potestate prorsus esse reciproca, sive convertibilia, produnt. At ut actus sit in potestate voluntatis, non requiritur indifferentia, & necessitatis exclusio. Sufficit enim esse voluntarium, & spontaneum, quamvis necessarius sit. Nam ex doctrina

Augustini is actus est in potestate voluntatis, qui ab ea fit volente, & non renitente, & nolente, sive qui fit à nobis, cum volumus. Ad hoc autem non requiritur remotio necessitatis, sed solius coactionis, & violentiæ, qua actus voluntarius, & spontaneus constituitur. Itaque ut huic argumento præcidantur vires, & machina in eo constructa penitus ruat, demonstrandum est, phrasim istam Patrum asserere arbitrio indifferentiam & abigere procul antecedentem necessitatem à libertate.

cxvii. Primus sit Augustinus, quem præ aliis nobis obijciunt. Ita lib. 1. retract. c. 22. *Nisi quisquam voluntatem mutaverit, bonum operari non potest. Quod in nostra potestate esse positum, Dominus docet, ubi ait: Aut facite arborem bonam, & fructum ejus bonum, aut facite arborem malam, & fructum ejus malum. In potestate quippe hominis est mutare in melius voluntatem.* Itaque in nostra potestate esse operari bonum, & voluntatem in melius mutare, non est aliud, quam potestatem indifferentem habere ad bonum, & malum, quam significat electio homini data, ut fiat arbor bona, vel mala, fructumque ferat bonum, aut malum. Quare in fine concludit: *Sic intelligendum est, quod dixi in nostra potestate esse, ut vel inferi bonitati Dei, vel excidi ejus severitate mereamur.* Ergo ubi in nostra potestate constituit Augustinus bonum, eam significat indifferentem ad malum.

cxviii. In horum explicationem vide, quæ scribit lib. 2. Actor. cum Felice Manichæo cap. 4. *Audi ergo de libero arbitrio primo ipsum Dominum, ubi duas arbores commemorat, audi dicentem, aut facite arborem bonam, & fructum ejus bonum, aut facite arborem malam, & fructum ejus malum. Cum ergo dicit, aut hoc facite, aut illud facite, potestatem indicat, non naturam. Nemo enim nisi Deus facere arborem potest; sed habet unusquisque in voluntate, aut eligere, quæ bona sunt, & esse arbor bona, aut eligere quæ mala, & esse arbor mala. quibus præmissis claudit: Hoc ergo Dominus dicens, aut facite illud, aut facite illud, ostendit esse in potestate, quod facerent.* Verba Christi Domini, interprete Augustino, significant potestatem liberi arbitrii indifferentem ad bonum, & malum. Rursus in nostra potestate esse operari bonum, assertore ipso Augustino, significat, bonum esse in ea potestate, quam continent verba Christi. Ergo ea phrasim significat esse in potestate indifferenti ad bonum, & malum, sive in voluntate, ut ipse etiam exponit, eligente bona præ malis, aut mala præ bonis.

cxix. Rursus Augustinus de spiritu & littera c. 31. disputans ex professo, utrum fides sit in nostra potestate, quæstionem dirimit dicens: *Hanc dicimus potestatem, ubi voluntati adjacet facultas faciendi. Vnde hoc quisque in potestate habere dicitur, quod, si vult, facit, si non vult, non facit.* Vnde conclusionem inferit: *Vide nunc utrum quisque credat, si voluerit, aut non credat, si voluerit? Quod si absurdum est; quid est enim credere nisi consentire, verum esse quod dicitur? Consensus autem utique volentis est; profecto fides in potestate est.* Docet ergo Augustinus, in potestate credendi includi indifferentem utriusque partis potestatem, credendi scilicet, & non credendi ab omni necessitate expeditam. Quare in fine capituli necessitatem excludit, indifferentiam confirmans: *Sed cum potestas datur, non necessitas imponitur, ut cum David Saulis occidendi potestatem accepisset, maluit parcere, quam ferire, ut habetur 1 Regum 24. illis verbis: Tradiderat se Dominus in manu mea. Vbi manifestè prodit, cum fides in potestate voluntatis ponitur, necessitatem exclu-*

excludi, ut exclusa fuit, cum Davidi potestas occidendi Saulem data fuit, & in manu ejus Saulis vita constituta, siquidem potens ferire Saulem, non occidit, sed perquirit.

c x. In rem conferunt, vel ipsa testimonia Augustini, quæ nobis objiciunt Baiani ex lib. 3. de lib. arb. in quo per plura capita conciliat nostram libertatem cum præscientia Dei, ea sæpius repetita ratione, quia actus præscitus manet in potestate voluntatis, sive voluntarius, siquidem præscitur à Deo voluntarius, & in potestate voluntatis futurus, cum nihil magis voluntarium, & in potestate voluntatis sit, quam ipsa voluntas, seu voluntatis actus. Quæ quidem nobis favere, duo persuadent. Primum, quia Augustinus ea phrasi contendit removere necessitatem, indifferentiæ contrariam, quam ex præscientia infallibili Dei sibi contra libertatem arbitrii creati objecerat, atque aded supponit eam necessitatem esse libertati arbitrii inimicam, & libertatem constanter asserendam indifferentem ad extrema opposita. Secundum, quia id interdum disertis verbis exprimit.

c x i. Primum probo. Nam cum c. 1. statuisset, motum, quo voluntas ad creata convertitur, & peccat, esse liberum, continuo sic incipit cap. 2. *Quæ cum ita sint, ineffabiliter me movet, quomodo fieri possit, ut & Deus præscius sit omnium futurorum, & nos nulla necessitate peccemus? Quisquis enim dixerit, aliter evenire posse aliquid, quam Deus ante præscivit, præscientiam Dei destrueret, insanissima impietate molitur.* paucisque interpositis objectionem claudit: *Quomodo est igitur voluntas libera, ubi tam inevitabilis apparet necessitas? Quod iterum repetit, & objicit c. 3. Certe enim hoc te movet, & hoc miraris, quomodo non sint contraria, & repugnantia, ut & Deus præscius sit omnium futurorum, & nos non necessitate, sed voluntate peccemus? Si enim præscius est Deus, inquis, peccatum esse hominem, necesse est, ut peccet. Si autem necesse est, non ergo est in peccando voluntatis arbitrium, sed potius inevitabilis & fixa necessitas. Id quod rursum inculcat cap. 3. Nondum video, quomodo sibi non adversentur hæc duo, præscientia Dei de peccatis nostris, & nostrum in peccando liberum arbitrium. Nam scire vellem, quomodo non sit necesse fieri, quæ Deus futura esse præscivit? Quibus dubitare non licet, contentionem totam Augustini esse vitare necessitatem antecedentem contingentiam, & indifferentiam ad oppositum contrariam, quippe necessitatem fixam, & inevitabilem, & qua aliter evenire non possit, quod Deus ante præscivit; quam Augustinus sibi objecerat assertæ libertati repugnantem. Id autem vitari cenfet inculcans, actum voluntatis præscitum manere semper in potestate voluntatis, & voluntarium, semperque fieri, cum volumus, quia sic præscitur futurus, quod solum continent Baianorum repetita testimonia ex hoc lib. 3. de libero arbitrio, nobis objecta. Ergo ea phrasi contendit voluntatis actum manere in potestate voluntatis indifferenti ad oppositum. Alias frustra eam inculcavit ad necessitatem præscientiæ excusandam.*

c x i i. Secundum constat; quia c. 1. statuens libertatem arbitrii docet; motum, quo voluntas peccat, & ad creata convertitur, esse motum voluntatis, & voluntarium, sicut est lapidis motus is, quo deorsum movetur: cum eo discrimine, quod lapis cohibere non potest suum motum, sicut potest suum cohibere voluntas: *Qui motus, si culpa deperditur, voluntarius est, & in potestate voluntatis: in eoque simi-*

*lis est illi motui, quo deorsum versus lapis fertur, quod sicut iste proprius est lapidis, sic ille animi. Verumtamen in eo dissimilis, quod in potestate non habet lapis cohibere motum, quo fertur, inferius; animus vero, dum non vult, non ita movetur, ut superioribus desertis inferiora diligeret: & ideo lapidi naturalis est ille motus, animæ vero ille voluntarius. Ergo motus voluntarius, & in potestate voluntatis constitutus is ab Augustino intelligitur, quem habet in potestate cohibere, cum vult; atque aded excludit necessitatem indifferentiæ contrariam. Unde colligit: *Propterea quid opus est querere, unde iste motus existat, cum eum non nisi animi, & voluntarium, atque in nostra positum potestate, & ob hoc culpabilem esse fateamur, ut eo motu improbo, atque cohibito voluntatem nostram ad fruendum sempiterno bono à lapsu temporalium convertamus.* Itaque ideo motus voluntatis ad temporalia bona culpabilem esse fateatur, quia ita voluntarius, & in potestate animi situs est, ut cum improbare, atque cohibere possit, & voluntatem ad bonum sempiternum convertere. quibus mox subdit: *Motus quo huc, atque illic voluntas convertitur, nisi esset voluntarius, atque in nostra positus potestate, neque laudandus cum ad superiora, neque culpandus homo esset, cum ad inferiora detorquet, quasi quemdam cardinem voluntatis.* En motus in potestate voluntatis constitutus is est, qui huc, atque illic, ad superiora, & inferiora quasi cardo voluntatis vertibilis est, atque aded indifferentens ad extrema opposita.*

c x i i i. His igitur ita constitutis in c. 1. quis dubitabit, cum Augustinus objectioni factæ ex necessitate præscientiæ respondet, ideo scilicet voluntatem manere liberam, quia ejus motus manet in potestate voluntatis, cum Deus præsciverit ita futurum, ea quidem phrasi intelligere Augustinum voluntatis actum manere in potestate indifferenti ad eum cohibendum, siquidem eam libertatem cap. 1. assertam indemnem cum præscientia perseverare contendit. Ea autem libertas asserta est c. 1. indifferentens ad continentium motum arbitrii, Quare c. 3. sic occurrit: *Attende quæso quanta cæcitate dicatur, si præscivit Deus futuram voluntatem meam, quoniam nihil aliter potest fieri, quam præscivi, necesse est, ut volum, quod ille præscivit: Si autem necesse est, non jam voluntate, sed necessitate id me velle fatendum est. O stultitiam singularem: Quomodo ergo non potest aliud fieri, quam præscivit Deus, si voluntas non erit, quam voluntatem futuram ille præsciverit? Voluntatem intelligit libertatem, & hanc necessitate solutam, siquidem illam necessitati opponit; item indifferentem, ut res aliter evenire possit, siquidem contendit, componi cum præscientia contingentiam, & possibilitatem aliter eveniendi, quia cum præscientia componitur objectum ab ipsa præscitum; præscita autem est voluntas, sive libertas, qua res, seu actus voluntatis aliter evenire potest. Ingens igitur cæcitas, singularisque stultitia est, teste Augustino, libertatem non esse necessitate solutam, & ad oppositum indifferentem, continuoque subjungit: *Omitto illud æque monstruosum, quod paulo ante dixi, eundem hominem dicere; necesse est, ut ita velim, qui necessitate superposita aufertur voluntatem. Si enim necesse est, ut velit, unde vult, cum voluntas non erit? Audis monstruosum esse, quod tu Baiano contendis, scilicet libertatem cum necessitate componi, quia necessitate superposita voluntas, sive libertas aufertur. Quibus præmissis ea subnectit Augustinus, quæ Baiani nobis mille insultantibus objiciunt: *Nec aliud quidquam est***

est in potestate, nisi quod volentibus adest. Voluntas igitur nostra nec voluntas esset, nisi esset in nostra potestate. Porro quia est in potestate, libera est nobis: Non enim est nobis liberum, quod in potestate non habemus; aut potest non esse, quod habemus. Ita sit, ut & Deum non negemus esse præscium omnium futurorum, & nos tamen velimus, quod volumus. Cum enim sit præscius voluntatis nostræ, cujus est præscius, ipsa erit. Voluntas ergo erit, quia voluntatis est præscius. Nec voluntas esse poterit, si in potestate non erit. Quæ cum præteritis composita manifestè evincunt, Augustinum differere de potestate ad oppositum indifferenti, & necessitatem excludenti, voluntatemque accipere libertatem, qua possumus habere, & non habere quod volumus, & quæ aufertur superposita necessitate, qua actus voluntatis præscitus aliter evenire non potest. Ex quibus relinquitur Augustinum nobis potius adesse, quam obesse, ubi à Baianis nobis dissentiens celebratur.

c x i v. Rem confirmo, & illustro. Phrasis, qua liberum in potestate voluntatis constitutum asseritur, derivata est in scripta Augustini, & cæterorum Patrum, quos rursus subjiciemus, ex scriptis Philosophi, qui ea crebro utitur ad libertatem voluntatis significandam. At apud Philosophum ea in potestate voluntatis esse dicuntur, quorum opposita simul in ejus potestate constituta sunt. Ergo proprius ejus phrasis sensus apud Augustinum, & Patres potestatem significat ad oppositum indifferentem. Sic enim Aristoteles lib. 3. Ethicor. c. 5. *Nostra igitur in potestate virtutes, & idem idem vitia collocantur. Quibus enim in rebus nostra in potestate situm est agere, in iis, & non agere; & in quibus non agere, in iis est agere. Cernis, non esse in nostra potestate agere, nisi in ea etiam sit, & non agere, & contra; ideoque virtutes, & vitia nobis libera in nostra potestate constituta esse, quia in eadem sunt eorum opposita ab omni necessitate soluta.*

c x v. Expende, quæ S. Thomas ibidem lect. 11. in Aristotelis expositionem adduxit: *Si operari est in nostra potestate, oportet etiam, quod non operari sit in nostra potestate: si enim non operari non esset in potestate nostra; impossibile esset nos non operari; ergo necesse esset, nos operari; & sic operari non esset ex nobis, sed ex necessitate. Et similiter dicit, quod in quibus rebus non operari est in potestate nostra, per consequens etiam operari sit in potestate nostra. Si enim operari non esset in potestate nostra; impossibile esset nos operari; & sic non operari, non esset ex nobis, sed ex necessitate. Sic ergo dicendum est, quod in quibuscumque rebus affirmatio est in nobis, & negatio, & converso. Quid ad rem nostram differens? Ergo ut in nostra potestate sit operari, oportet ut in eadem sit non operari, quia alias necessitate operemur, cum qua conciliari non potest libertas, in cuius potestate esse significatur operari. Videant nunc Baiani, quomodo velle possit esse in nostra potestate, si in ea situm non est, & non velle? Item quomodo necessitas volendi conjungi possit cum libertate?*

SECTIO XIV.

Phrasis superior Augustiniana confirmatur ex aliis Patribus.

c x v i. **R**ursus in eo sensu Augustinus eam loquutionem usurpare credendus est, in quo aliis Patribus est familiaris,

cum ejus doctrina hac in re ab eorum sententia non dissentiat. Porro alii Patres ea locutione significant potestatem ad oppositum indifferentem, & omni necessitate solutam. Sic Clemens Alexandrinus lib. 4. Stromat. inter med. & fin. *Id est in nostra potestate, cujus ex æquo sumus domini, & ejus, quod ei adversatur, ut philosophari, vel non, credere, aut non credere. Per hoc ergo quod sumus æque participes utriusque eorum, quæ inter se adversantur, invenitur fieri posse id, quod est in nostra potestate. Quin etiam præcepta sunt ejusmodi, ut à nobis possint fieri, & non fieri. Nihil potuit expressius promi. Ergo aliquid in nostra potestate esse dicitur, cum ex æquo id, quod ei adversatur, in nostra potestate est, & ubi extrema inter se adversantia æque in nostra potestate non sunt, neutrum eorum vere in nostra potestate est, & ideo præcepta in nostra sunt potestate, quia in ea est non solum ea fieri, sed etiam non fieri.*

c x v i i. Accedit Chrysostomus Hom. 22. in Genes. col. 2. *Nonne manifestum est, sua quemvis voluntate, vel malitiam, vel virtutem eligere? Nam nisi ita esset, neque illos puniri, neque istos virtutum retributiones accipere oportebat; verum quia in nostra voluntate totum post gratiam Dei relictum est, ideo & peccantibus supplicia proposita sunt, & bene operantibus retributiones. Expende illam causalem quia in nostra voluntate totum post gratiam Dei relictum est; scilicet quia opus gratiæ, quale est virtutem eligere, & malitiam cohibere, in nostra potestate relictum est, ideo in ea est constitutum, non solum virtutis, sed etiam malitiæ opus peragere, suppliciaque, aut retributiones mereri. Clarius Hom. 23. col. ult. *Si hoc non esset situm in voluntate nostra, neque in potestate mentis nostræ, neque Deus sui juris naturam nostram fecisset, oportebat, vel omnes malos esse, qui naturæ nostræ participes sunt, vel omnes bonos, & virtute præditos. Vbi in voluntate, & potestate nostra esse bonum, idem cenfet, ac in eadem esse malum, & ideo omnes homines esse indifferentes, ut boni vel mali sint, quia in eorum potestate situm est obedire Deo, & consequenter etiam ejus legibus relictari.**

c x i x. Item Hieronymus. Nam illa verba Iob 34. *Neque enim ultra in hominis potestate est, ut veniat ad Deum in iudicium, solita brevitate sic expoluit: Id est, si habuerit potestatem, ut veniat, potest habere, ut non veniat. Ergo potestas veniendi in iudicium est eadem cum potestate non veniendi. Quo respicit Irenæus lib. 4. adversus hæreses c. 9. *Homo liber in arbitrio factus, & sua potestatis, ipse sibi causa est, ut aliquando quidem frumentum, aliquando autem palea fiat. En hominem suæ potestatis esse, non est aliud, quam esse liberum, & indifferentem, ut bonus, vel malus sit.**

c x i x. Disertius Damascenus lib. 2. de fide c. 26. *Eorum, quæ sunt, quædam in nobis sunt. In nobis autem sunt ea, quorum sumus liberam adepti potestatem, & facere, & non facere. Audis ea in nobis, sive in nostra potestate esse, quæ potestate indifferenti possumus facere, & non facere. paucisque interjectis: *Proprie in nobis sunt omnia anima, de quibus consultamus. Consilium autem eorum est, quæ adæque suscipit, de quæ contingunt. Adæque vero contingens est, quod idem possumus, & ejus oppositum. Proprie in nostra potestate est, quod subjacet consilio, atque adeo, quod ita contingens est, ut ipsum possit fieri à nobis, & simul ejus oppositum. Quibus præmissis concludit: *Hæc ergo sunt, quæ in nobis sunt adæquate contingentia, ut moveri, & non moveri, quæ-***

piam cum concitatione agere, & non agere; appetere, quæ necessaria sunt, & non appetere; mentiri, & non mentiri; erogare, & non erogare; gaudere in quibus par est, & non gaudere, similiter & in quibus minimè decet, & quæcumque sunt ejusmodi, in quibus sunt virtutis, & vitii opera. En quodcumque ex relatis extremum sub consilium cadit, & in nobis, seu in nostra potestate est, quia æque est in illa ejus oppositum. Similiter in Dialogo contra Manichæos circa finem docet, virtutem in nostra potestate esse, quia nulla naturæ necessitate exercetur, & subdit: *Quod in potestate nostra situm est, nempe ut data bona conservemus, vel facimus, vel negligimus.* Vbi apertè supponit, data bona conservare in nostra potestate situm esse, quia adest potestas indifferens, vel ea faciendi, vel negligendi.

cxx. Gregorius Nyssenus orat. de Dormient, eo respicit, cum ait: *Homo sui potestate, & arbitrio honoratus fuit. At per necessitatem hominem ad aliquid traduci, ademptio dignitatis esset.* Nota necessitatem opponere potestati sui, ut sui potestas habeatur necessitati contraria. Aptius lib. de Beat. in 5. Beati- tud. In potestate nostra est, ut habeamus, quod velimus, tanquam ex colla, quadam penam ex natura bonum promentes. quibus post pauca subdit: *Ex his libera, plena, summaque potestas, quam in natura dominus naturæ fabricatus est, aperit demonstratur, propterea quod omnia sive bona, sive mala sunt, ex nostra libera voluntate dependent.* Ergo in nostra potestate est promere bonum, quia cum ea libera, & plena, summaque sit, ab ea pendent omnia, sive bona, sive mala, ad eamque pertinet indifferencia, & universalis facultas eligendi bona præ malis, aut è contra.

cxxi. Proximus ad rem Nemefius, qui sub nomine Gregorii Nysseni à plerisque refertur, in lib. de nat. hom. c. 40. alias lib. 7. philosophiæ c. 2. *Ea in nostra potestate sunt, quæ æque in utramque partem contingunt, ut moveri, & non moveri, mentiri, & non mentiri, dare, & non dare. Denique quæcumque ejusmodi sunt, ut in iis vitii, & virtutis opera insunt.* En ut aliqua actio in nostra potestate sit, requiritur, ut in utramque partem contingens sit, & opposita sit nobis possibilis, quia potestas libera æque in utramque partem indifferens est. De qua paulo inferius subjicit: *Nostri potestas est actionum ad virtutem, & vitium, electionum, & motuum, & quorum æque etiam opposita agere possumus.* Ecce potestas nostra, in qua sive virtus, sive vitium constituitur, æque est potens agere oppositum, atque aded indifferens. Consentienter c. 41. seq. *Omnis vis eligendi oppositorum est: una enim eademque facultas est, & mentendi, & verum dicendi: & una eademque facultas temperatæ, & intemperatæ vivendi.* Ergo vis, & potestas, in qua sita est electio unius partis, indivisa, & eadem est cum potestate alterius oppositæ.

cxxii. Basilii in Hom. *Quod Deus non sit autor malorum* de natura humana ait: *Soluta hæc est omni necessitate, & vitam in sua potestate constitutam ex Deo accipiens.* Vbi pro eodem usurpat necessitate solutam esse, & vitam in sua potestate constitutam habere. Eusebius de Preparat. Euang. lib. 6. c. 7. *Quæ in nostra potestate sunt, ea, sicut volumus, diligentia nostra disponuntur.* Scilicet vel ut fiant, vel ut non fiant. Ideoque subdit: *Meo potestatis est pugnare, & non pugnare.* En potestatem comparat indifferenter ad utrumque extremum. Hugo Cardinalis Ecclesiast. 15. illa verba. *Reliquit eum in manu consilii sui,* sic exponit: *In potestate, sive libertate arbitrii, ut*

posset peccare, & non peccare, si vellet. Itaque tunc aliquid in potestate arbitrii relinquitur, cum facultas indifferens ad utrumque extremum homini conceditur. Claudat Patrum agmen Prudentius in Hamartigenia contra Marcionem invecus, sic libertatis potestatem canens omni vinculo necessitatis solutam:

*Nescis stulte tuam vim libertatis ab ipso
Formatore datam? nescisque ab origine quantam
Sit concessa tibi famulo super orbe potestas?
Et super ingenio proprio, laxæque soluto
Iure potestatis, liceat cui velle, sequique
Quod placitum, nullique animum subungere vinclo?*

Potestas, in qua actiones nostræ voluntatis constituuntur, propria libertatis est, ut Baiani etiam fatentur. At hæc celebratur à Prudentio laxè soluta, cui velle licet, sequique, quod placitum fuerit voluntati, nulli vinculo necessitatis subjecta. Ergo non est ad unam tantum partem determinata, sed ad varias, & oppositas indifferens.

cxxiii. Quod aded certum, & constans est, ut Calvinus celebris assertor necessitatis arbitrii, & indifferentiæ libertatis hostis acererrimus, nullam phrasim suæ sententiæ magis contrariam censeat, quam eam, qua actiones voluntatis in potestate arbitrii asseruntur constitutæ, & qua arbitrium sui ipsius potestatem Græci Patres usurpant. Ita apud Ruardum art. 7. pag. 371. *Græci præ aliis, atque inter eos singulariter Chrysostronus, in extollenda humana voluntatis facultate modum excesserunt. Apud Latinos liberi arbitrii nomen semper extitit. Græci vero multo arrogantius usurparunt vocabulum, quod significat sui ipsius potestatem, ac si illa esset penes hominem.* En petulantia Calvinii, nimiam elationem arbitrii, & arrogantiam vocis, qua illud significant, Græcis Patribus exprobrat, quia liberum arbitrium sui ipsius potestatem usurpant, quasi penes hominem ea esset, & in ejus potestate situm agere; nam ea voce errorem Calvinianum de necessitate arbitrii, & expugnata indifferencia libertatis jugulant. Vt hinc tandem discas, Baianos omnia susque, deque vertere, cum ei phrasim, qua Patres, & Theologi contra hæreticos potestatem arbitrii necessitate solutam, & ad opposita indifferenter exprimitur, Baiani non solum alium, sed etiam contradicentem sensum tribuunt, limitantem, & determinantem dominium arbitrii ad unam tantum partem, permittentemque necessitatem cum libertate inesse, arbitrio amicam.

SECTIO XV.

Eadem phrasim nostræ doctrinæ conformis ex sacris litteris illustratur.

cxxiv. **R** Visus phrasim potestatis ad unam partem arbitrio libero concessæ, ex qua Baiani suam sententiam arguunt, in ejusdem expugnationem torquetur, & in doctrinæ nostræ probationem contenditur; quia etiam in sacris litteris talis potestas denotatur indifferens ad partem oppositam, & ab omni vinculo necessitatis libera. Ita illud Ioannis 1. *Dedit eis potestatem filios Dei fieri,* exponunt Patres, & Interpretes de potestate indifferenti, & soluta ab omni necessitate. Quia potestas, ut fiant filii Dei, concessa est à Christo non solum hominibus, qui re ipsa filii Dei facti sunt, sed etiam aliis, qui sua culpa, & ignavia eam filiationem non sunt adepti, ut iis de quibus in eodem capite dicitur: *In propria venit, & sui eum*

Disp. XIV. Libertas opponitur necessitati, & non soli violentiæ. 265

non receperunt. Ergo ea potestas concessa significatur indifferens ad utramque partem, nempe ut fiant, vel non fiant filii Dei.

cxxv. Id expendunt Patres, non dixisse Ioannem, Christum fecisse, eos fieri filios Dei, sed potestatem dedisse, ut fierent, quia non eis imposuit necessitatem determinantem ad filiationem Dei admittendam, sed optionem reliquit indifferenter, ut eam admitterent, vel respuerent. Sic Chrysostronus Hom. 9. in Ioannem. *Non dixit: Fecit eos filios Dei fieri: ut ostenderet multa nobis opus esse diligentia, ut adoptionis nobis impressam imaginem puram servemus, atque intactam. Præterea quod nemo hanc nobis potestatem asserere potestatem, nisi primum nobis ipsi abstulerimus.* Itaque hæc filiatio nostræ diligentia, & electioni relicta est, & voluntate nostra amissibilis, atque aded potestas ad eam acquirendam, seu conservandam, & simul amittendam indifferens. Chrysostronus pro more sequitur Theophilactus: *Cujus gratia non dixit, quod fecerit eos filios Dei, sed quod potestatem dederit eis filios Dei fieri? Audi, quia non sufficit ad custodiam puritatis baptizari, sed & multo studio est opus, ut imago adoptionis in filium Dei incontaminata servetur: Idcirco multi quidem in baptismo gratiam receperunt adoptionis, per ignaviam autem non fuerunt filii Dei usque in finem.* Ergo ideo non dicitur fecisse eos filios Dei, sed potestatem dedisse, ut eorum arbitrio relinqueretur facultas expedita tenendi, vel perdendi filiationis dignitatem, siquidem plures pro ignavia eam non assequuntur, & plures semel assequutam deperdunt.

cxxvi. Similiter Euthymius ad eum locum: *Non statim fecit eos Dei filios, ne per ignaviam perdant gratiam, sed dedit potestatem quo diligentiores reddantur.* Igitur ea potestas cum amissione talis gratiæ potestati componi. Item Basilii Ilaia 14. illa verba: *Semen reprobam, prepara filios* elucidans: *Ex suo ipsius proposito, & libera voluntate unusquisque esse potest semen sanctum, aut certe indoversum abire. Audi illud: Quicumque receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri.* En filiatio Dei relicta est in potestate uniuscujusque; quia in ea situm est, aut semen sanctum, aut reprobum fieri. Probat Hilarius lib. 1. de Trinitate prædicta Ioannis verba exponens: *Hinc mens noscitur, esse filios Dei, non necessitatem esse, sed potestatem. Quia proposito universis Dei munere non natura ingentium offeratur, sed voluntas præmium consequatur.* Quia munus filiationis Dei universis hominibus proponitur, & in eorum potestate relinquatur etiam eorum, qui illud detrectant, colligit Hilarius, non imponi necessitatem eis, qui re ipsa sunt filii Dei, sed indifferenciam, & optionem, ut fiant, vel non fiant, dari.

cxxvii. Hunc potestatis sensum esse Patrum Ecclesiæ, & catholicorum proprium, & oppositum hereticorum, testatur Calvinus apud Stapletonium in Antidoto ad Enang. Ioann. 1. v. 12. sic scribens: *Hoc loco præstat dignitatem vertere, ad refellendum Papiatarum commentum. Hunc enim locum pessime corrumpunt; quia intelligunt, optionem tantum nobis dari, siquidem hoc beneficio uti liberit, quia Evangelium non dicat, facere filios Dei, sed dare potestatem, ut fiant. Hic ergo colligunt, nobis gratiam hanc solum offerri; in arbitrio nostro esse ejus fruendæ, vel respiciendæ facultatem.* En Calviniani, ne voce & sensu potestatis juguletur error ipsorum, doctrinæ nostræ, & Catholicæ contrarius, vocem potestatem vertunt dignitatem, & nostram expositionem de potestate indifferenti, cui optio utriusque partis relinquatur, tanquam sibi adversantem, & Catholicis frequentem, & solemnem

explorent, & commentitiam, corruptamque calumniantur. Vt hinc cernant Baiani, an hac in parte Calviniani velint annumerari.

cxxix. Prædicto Ioannis testimonio adiunge alia, quæ in sacris litteris potestatem operandi significant indifferenter ad non operandum. Vt illud 1 Corinth. 7. *Non habens necessitatem, potestatem autem habens sua voluntatis.* Vbi potestas propriæ voluntatis exprimitur excludens necessitatem. Item Marci 13. *Dedit servis suis potestatem cujusque operis.* In quo dictio distributiva cujusque operis non solum contradictionis, sed etiam contrarietatis indifferenciam denotat. Rursus Ioan. 10. *Potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterum sumendi eam.* Quo significari libertatem indifferentiæ necessitate solutam, qua Christus mortem tulit, tradidit Anselmus adductus n. 57. & communiter Patres, & Theologi. Etiam illud Roman. 9. *Non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam?* Quod, interprete Augustino, & communi Patrum, & Theologorum turba, arguit libertatem indifferentiæ, qua Deus hominem potest prædestinare, aut reprobare, auxiliisque gratiæ instruere, aut destituere.

cxxx. Eadem indifferencia libertatis arguitur ex metaphora supremæ gladii potestatis, homini tanquam regi commissæ, ut pro suo arbitrio, quas voluerit passionem jugulet, vel fœcundi indulgentiæ vivere permittat; quæ continetur in illis verbis Proverb. 23. *Quando sederis, ut comedas cum principe, diligenter attende, quæ apposta sunt ante faciem tuam, & statue cultum in gutture tuo: si tamen habes in potestate animam tuam.* Supponitur hic, gladium esse insigne potestatis imponendi extremum mortis supplicium, vel indulgentiæ vitam; juxta illud Roman. 13. *Omnis anima potestati sublimioribus subdita sit: juncta ratione sequenti: Non enim sine causa gladium portat.* Igitur Salomon monet: Si habes in potestate animam tuam, tanquam compos rationis, & vir sanæ mentis, & non sicut puer, vel amens; exerce potestatem gladii jugulando gulam, & loquacitatem, aliosque vitiosos affectus, qui inter epulas, & convivantes excitari possunt, & nisi diligenter attendas, animam peccati macula fœcudabit. Ergo supponit per liberum rationis usum simul cum divina gratia conferri potestatem sublimem, nulli necessitati, & dominio alieno subjectam ad jugulandum vitia, & fovendum virtutes.

cxxx. Demum simili forma loquendi id exprimit Ecclesiasticus c. 15. *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui.* Quæ potestatem verba vertit Hugo Cardinalis: *Reliquit illum in potestate sui arbitrii.* nec dicitur: *Ut posset peccare, & non peccare, si vellet.* Persuadens hominem in manu, seu potestate sua relictum manere indifferenter ad peccandum, & non peccandum, omnisque necessitatis, & determinationis antecedentis expertem. Quod sequentia Ecclesiastici verba liquido declarant: *Apposuit tibi aquam, & ignem: ad quod volueris porrigere manum tuam. Ante hominem vita, & mors, bonum, & malum: quod placuerit ei dabitur illi.* His enim arbitrii indifferenciam omnis necessitatis immunem exprimi, ostendemus disp. seq. Ergo aliquid in manu, seu in potestate arbitrii relinqui, sive constitui non potest absque ejusmodi indifferencia.

cxxxii. In manu enim alicujus quidpiam esse, frequens est in sacris litteris, denotare potestatem ejusmodi indifferenter, ut Ecclesiastici 33. *Quasi*

lurum in manu ipsius plasare illud, & disponere: omnes via eius secundum dispositionem eius; sic homo in manu illius, qui se fecit. Vbi significatur potestas omni necessitate soluta qua Deus de homine disponere potest. Item Plal. 30. In manibus tuis sortes meæ. Iosue 4. In manu tua sumus: quod bonum tibi, & rectum videatur fac nobis. Aptius Iob. 1. Ecce universa quæ habet in manu tua sunt; tantum in cum ne extendas manum. Et cap. 2. Ecce in manu tua est, veruntamen animam illius serva. Quæ Didymus sic explicat: Nempe illius potestati rem omnem permisit. Vbi notanda sunt exceptiones, ut firmet regulam in contrarium. Prius enim res tantum externæ excepta Iobi persona, postea vero Iobi persona excepto animo relicta sunt in manu Satanæ. Quare animæ, quæ ab eius manu excepta fuit, nihil nocere potuit Satan, quia impediatur ab eo. Ergo in cætera, quæ in manu eius posita sunt, poterat absoluta, & illigata potestate lavire. Atque aded ad illa perdenda, vel servanda potestas expedita concessa est, sicut ad animam servandam potestas data fuit impedita, & ligata. Ergo in manu, & potestate quidpiam esse, denotat, eam esse omni impedimento, & determinatione expeditam.

cxxxix. Hanc igitur libertatis indifferentis, & omnino expeditæ conditionem continet phrasis illa Ecclesiastici in manu, sive in potestate arbitrii, aut consilii sui. Quare Anastasius Episcopus Nizenus in quæst. 16. scriptur. ait: Est in nostra potestate, & libero nostro arbitrio salus nostra, & interitum, ut scriptum est: Deus ab initio fecit hominem, & reliquit eum in manu consilii sui. En homo in manu arbitrii sui relictus exponitur relictus in potestate arbitrii ad salutem, & interitum indifferenti. Quo respicit expositio prædicti testimonii apud Augustinum lib. 3. Hypognoticon: Quid est autem; Reliquit illum in manu consilii sui, nisi dimisit illum in possibilitate liberi arbitrii sui: in manu enim possibilitas intelligitur. Sisto; quia præterita sufficiunt ad demonstrandum tantum abesse, ut phrasis superior possit Baianis favere, ut nulla sit, quæ magis eorum doctrinam labefaciat.

SECTIO XVI.

Princeps assertum probatur, quia necessitas, & determinatio antecedens repugnat electioni arbitrii.

cxxxix. Quamvis satis aperta sit Patrum doctrina in favorem nostræ sententiæ explodentis necessitatem, & determinationem antecedentem à libertate, ex illustribus testimoniis, quæ eorum monumenta ministrarunt, ut firmius id consistat, revocabimus ad aliqua capita argumenta, quæ ex aliis eorum principii omni veræ Philosophiæ morali, atque Theologiæ consentaneis confici possunt. Quorum id unum, & non contemnendum est, actionem liberam pertinere ad electionem arbitrii: electionem autem esse non posse cum necessitate, & determinatione antecedenti ad unum absque indifferentia ad extrema opposita, inter quæ fiat electio. Quod aded certum esse videtur, vel ex sola apprehensione terminorum, ut nullum ad id probandum adduci possit argumentum, quod rem magis perluadat, quam prima lux rationis, & ipsa veritatis rei propositio, atque conceptio. Duo enim principia videntur primo vera. Alterum, potestatem liberè operandi, esse potesta-

tem eligendi, & actionem liberam esse electionem: alterum, electionem non esse, nisi inter duo extrema in potestate eligentis constituta. Vtrumque simul, & seorsim probandum est.

cxxxix. Primò utrumque simul ex sacris literis arguitur. Nam ubi in eis libertas proponitur, optio & electio inter duas partes oppositas in potestate arbitrii collocatas significatur. Pro libertate celebris est locus Ecclesiast. 15. Apposuit tibi aquam, & ignem: ad quod volueris porrigere manum tuam. Ante hominem vita & mors, bonum, & malum: quod placuerit ei dabitur illi. Quibus datur libera optio, & electio inter aquam, & ignem, inter bonum, & malum cum potestate, & manu soluta, ut eam, ad quod voluerit, porrigat. Quod cum necessitate, & determinatione antecedenti, ad unam tantum partem absque potestate expedita eligendi aliam, si voluerit, omnino esse repugnat.

cxxxix. Vnde Chrysostomus serm. 2. de Provid. post med. sic arguit: Deus dicit, posuit ante te vitam, & mortem: ad quod volueris extendere manum tuam. Dæmon dicit: non est in te, quod extendas manum tuam, sed necessitate quadam, id agis. Videnturne tibi hæc sive digniora? En Dæmon necessitatem objicit electioni, tanquam repugnantem ipsi. Item Gaudentius serm. 13. de natali Domini eum locum exponens: Vult Dominus vere iustus iudex ut meriti proprii sibi sit causa unusquisque. Vult, & iustum pro sola iustitia pati: Vult, & iniquum, si in malitia perduraverit, reum mortis proprio arbitrio iudicari. Figuravit enim Dominus hominem, & posuit ante eum ignem & aquam, id est, refrigerium, & penam, remissionem, & supplicium, vitam, & mortem: dicens: Extende manum tuam, hoc est, opus tuum. In manu quippe opera demonstrantur. Quibus libertas significatur homini concessa cum potestate eligendi inter ignem, & aquam, vitam, & mortem, bonum, & malum, atque aded indifferenti ad meritum præmii, & supplicii.

cxxxix. Idem continent alia sacrarum litterarum testimonia, quæ optionem, electionemque utriusque partis datam esse homini ad ejus libertatem persuadendam testantur. Sic Iosue 24. Si autem malum vobis videtur, ut Domino servietis, optio vobis datur: eligite hodie quod placeat, cui potissimum servire debeatis: utrum diis, quibus servierunt Patres vestri. Vbi libertas colendi Deum continetur per electionem homini datam inter cultum verè Dei, & Idoli. Ut autem eam non ab alio determinante, & necessitatem imponente fieri, sed ab ipso homine necessitate soluto persuaderet, & eam quasi propriæ voluntatis factum propensius amarent, retinerentque constantius, contestatur eos Iosue: Testes vos estis, quia ipsi elegeritis vobis Dominum. Expēde emphasim illius pronomini ipsi, quo eis proponit, ipsoferet, & non alium sibi fuisse electionis suæ causam, determinationisque ad unam partem potius, quam aliam supposito auxilio Dei. Item est celebris illa contestatio Moyse Exod. 30. Testes invoco hodie celum, & terram, quod proposuerim vobis vitam, & bonum, benedictionem, & maledictionem. Eligo ergo vitam, ut tu vivas, & semen tuum. Quo testimonio Cyprianus lib. 3. ad Quirinum c. 52. probat, credentis, vel non credentis libertatem in arbitrio positam esse. Ergo libertas simul cum potestate eligendi conceditur, & electio semper inter duas partes in potestate arbitrii posita versatur. Quibus accedunt alia plura sacrarum litterarum testimonia, ut Danielis 13. Angustie mihi sunt uniusque, & quid eligam, ignoro. Eligit autem

Disp. XIV. Libertas opponitur necessitati, & non soli violentiæ. 267

tem dicens: Sed melius est mihi, absque opere incidere in manus vestras, quam peccare in conspectu Domini. Plalm. 83. Elegit abiectionem esse in domo Dei mei magis, quam habitare in tabernaculis peccatorum. Hebr. 11. Magis eligens affligi cum populo Dei, quam temporalis peccati habere iucunditatem: majores divitias aestimans thesauro Ægyptiorum improperium Christi. In quibus libertas, & electio simul, & indivisim proponitur ad duas partes oppositas indifferens.

cxxxix. Secundò ex sanctis Patribus arguitur libertas à potestate eligendi, & potestas eligendi ab indifferentia ad partes oppositas indivisa. Iustinus q. 8. ad Gentiles: Liberum arbitrium largitus est nobis Deus, nosque dominos facit præferendi, ac eligendi, quod nobis videatur ex eis, quæ cognoscuntur. Atque ut boni, aut mali simus, id non possit in cognitione eorum, quæ cognoscuntur, sed in electione eorum, quæ eliguntur. Liberum arbitrium cum potestate eligendi conjungit, & hanc cum indifferentia ad bonum, & malum nostræ electioni, & potestati subiectum. Item Nemesius, sive Gregorius Nyssenus lib. de nat. hominis cap. 41. Omnis vis eligendi oppositorum est: una enim, eademque facultas libera est, & mentiendi, & verum dicendi: & una eademque facultas est temperatæ, & intemperatæ vivendi. En vim eligendi ad opposita indifferentem & identificantem sibi in una libertate duas potestates agendi opera sibi contraria.

cxxxix. Aurea sunt ad rem verba Ennodii Ticinensis apud Turrianum lib. 4. pro Epist. Pontif. Invenitur est homo, qui servos Christi, sub hac occasione cribraret, asserens de arbitrii libertate, homini in unam tantum partem, quæ deterior est, eligendi datam esse licentiam. O schismaticam propositionem, quæ juxta Apocalypsim scriptas habet in fronte blasphemias! Quæ ista libertas est, si valet, edisserat, ubi hoc solum datur velle, quod punias? aut quare electionem nominet, ubi unam tantum partem asserit, fuisse concessam? Audis schismaticam esse propositionem, & fronte blasphemiam, quæ libertati negat facultatem, & licentiam eligendi inter duas partes oppositas, nec electionem nominari posse, quæ de una tantum potest. decernere. Quo iterum advoco illud Anselmi de concord. prædest. cum lib. arb. c. 1. Sola voluntas determinat ibi quid teneat; nec aliquid facit vis necessitatis, ubi operatur sola electio voluntatis. Disertè docet, necessitatem cum electione pugnare, & ided determinationem libertatis, solius esse voluntatis, auxilio Dei præventæ, quin alia antecedens determinatio, seu necessitas, quam ipsa voluntatis electio, interveniat. Item Bernardus serm. 81. in Cant. Inest illi inter bonum, & malum, nec non inter vitam, & mortem, inter lucem, & tenebras, & cognitio iudicii, & optio eligendi. Vnde & liberum nominatur arbitrium, quod licet versari in his pro arbitrio voluntatis. Ergo liberum arbitrium repugnat sine facultate eligendi inter opposita extrema, atque aded indifferenti ad illa.

cxxxix. Olympiodorus illa verba Ecclesiast. c. 1. Ecce omnia vanitas, & afflictio Spiritus, legit, electio Spiritus. Itaque exponit: Vanitas sunt: præter hoc enim, quod elabuntur, ac evanescent, etiam disponunt se homines ad supplicia post præsentem vitam futuram; quandoquidem nulla necessitate hæc faciunt, sed prævia electione, certoque consilio. Spiritum vero hoc loco animam intelligit rationalem, quæ liberi arbitrii potestate decorata est. Cum libertate necit facultatem eligendi, & ab electione removet necessitatem, & antecedentem determinationem, tanquam electioni repugnantem. Sic Prudentius in Hamartegia inter

med. & fin. canit libertatem homini concessam cum dominio eligendi alterutram partem virtutis, & culpæ.

Elige rem vitæ; tua virtus temet in ævum Provehat; æternum tua clamet culpa vicissim; Præstet, & alterutram permissa licentia sortem. Proponitur libertas esse eligendi facultas, & hæc esse licentia præstans alterutram sortem virtutis & culpæ arbitrio voluntatis. Rursus Hilarius illa verba Plal. 118. Quoniam mandata tua elegi, sic expendit: Aliis gloriam sæculi eligentibus, aliis venerationem elementorum, ac dæmonum capeffentibus, Sanctus iste mandata Dei elegit. Elegit autem non naturali necessitate, sed voluntate pietatis. Quia unicuique ad id quod voluit, via est proposita vivendi, & appetendi, atque agendi permissa libertas, & ob id, aut pena, aut præmio unuscuique afficietur electio. Quia unicuique data est agendi libertas, concessa quoque est electio meriti pœnæ, aut præmii, & ided remota ab eo est necessitas, & determinatio ad unam tantum viam vivendi.

cxl. Tertio seorsim probantur duo principia n. 133. proposita, ex quibus manifesta conficitur repugnancia libertatis cum necessitate, & determinatione antecedenti. Et quidem primum, nempe actionem liberam esse electionem, & potestatem liberam esse electivam, & potestatem liberè agendi esse facultatem eligendi supponunt Ecclesiæ Patres adducti cum Aristotele, & S. Thoma sect. 6. qui actionem liberam à pure spontanea, & non libera per electionem distinguunt. Item rursus Irenæus lib. 4. adversus hæreses c. 71. explicans libertatem homini, sicut angelis concessam: Deus posuit in homine potestatem electionis, quemadmodum & in Angelis. Vbi potestas electionis convertitur cum potestate libertatis. Item Nazianzenus orat. 38. de Christi nativitate, explicans hominis creationem: Hunc arbitrii libertate donatum, ut bonum non minus illius esset, qui elegisset, quam ejus, qui semina præbisset, in paradiso collocat. Itaque arbitrii libertate donavit Deus hominem, ut posset confortio Dei auxiliantis eligere bonum. In cujus loci commentario Nicetas observavit, Nazianzenum respexisse ad superius testimonium Ecclesiast. c. 15. & ait: Dimisit eum in manu consilii sui, hoc est, arbitrii libertate donavit, ut bonum, quod ab ipso præclarè gereretur, commune esset, & Dei, à quo capax boni creatus fuerat, & hominis, qui virtutem elegisset. Ergo libertas donari non potest, nec inextincta conservari, ut nunc post lapsum conservatur, absque potestate eligendi. Etiam Damascenus lib. 2. de fide c. 26. Est autem operæ prætinum cognoscere electionem agendum semper in nostra potestate esse. Eadem c. 27 & 29.

cxli. Confirmatur. Quia omnibus negatur vis eligendi, quibus negatur libertas, & quibus conceditur libertas, admittitur etiam eligendi facultas. Ergo eligendi facultas libertati annexa est. Belluæ enim, pueri, & amentes non admittuntur eligere; nec item qui per iram, aut aliam improvisam passionem absque pleno rationis iudicio moventur, quia libertatis usi destituti sunt. Secus vero qui libertatis compotes asseruntur, compotes quoque electionis sunt, ut qui boni aut mali meriti capaces existunt, quorum actiones, electiones etiam dicuntur, sive virtutis præ vitio, sive vitii præ virtute.

cxli. Secundum item principium probatur, nempe electionem esse non posse absque potestate ad opposita indifferenti, quia dari non potest, nisi inter duo extrema, quæ in nostra potestate constituta sint. Ea enim, quæ extra nostram potestatem sunt,

impossibilia sunt nobis. Electio autem impossibilium esse non potest. Ideò Aristoteles lib. 3. Ethicorum c. 2. & multis aliis in locis docet, electionem esse non posse, nisi eorum, quæ à nobis possunt fieri, & non fieri. Vnde c. 5. colligit, operationes virtutum & vitiorum esse in nostra potestate, quoniam proficiscuntur ex electione, subjungens generalem regulam, ut quas res situm est in nostra potestate agere, eandem situm etiam est in illa non agere, ut vidimus & elucidavimus cum S. Thoma n. 114, & 115. Item S. Thomas 1. 2. quæst. 13. art. 4. ait: *Homo non ex necessitate eligit, nam quod possibile est non esse, non necesse est esse. Est autem possibile non eligere, vel eligere.* Et lib. 1. contra gentes c. 88. rat. 3. *Electio semper fit per liberum arbitrium, & est respectu eorum, quæ non necessitate quis vult.* Eadem tradit quæst. 6. de malo art. unico. & de veritate quæst. 24. art. 1. & 1. p. q. 82. art. 1. ad 3. Quem sequuntur Antoninus 1. p. tit. 4. c. 7. § 1. Durandus in 2. distinct. 25. q. 1. Richardus ibidem art. 1. q. 1. Egidius in 2. dist. 24. p. 1. q. 1. art. 2 & dist. 25. art. 3 & 4. Capreolus in 1. dist. 1. q. 2. art. 1. conclus. 3 & 4. & art. 2 & 3. & lib. 2. dist. 24. art. 3. Ferrara 1. contra Gentes, c. 88. & omnes Theologi. Quorum una doctrina est, sub electionem cadere non posse, neque ea, quæ nobis impossibilia, neque ea, quæ nobis necessaria sunt. Cum igitur electio varietur inter duo extrema, utrumque debet esse nobis possibile, & neutrum nobis necessarium, atque adeò potestas ad electionem debet esse indifferens, & ab omni necessitate distans.

SECTIO XVII.

Idem probatur; quia repugnat consilio, & deliberationi.

PONO, actionem liberam esse ex consilio, & deliberatione profectam, aut saltem illi subjectam. Quare opera libera in sacris litteris consilia vocantur; ut 1. Corin. 4. *Manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit unicuique à Deo.* Psalm. 1. *Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum.* Proverb. 31. *Operata est consilio manuum suarum.* Quod rursum manifestabunt testimonia subjicienda Patrum. Similique usurpatione actiones liberæ apud Theologos, & Philosophos *deliberatae*, & non liberæ ex defectu sufficientis cognitionis *indelibetatae* dicuntur.

CXLIV. Igitur nunc contendimus, consilium, & deliberationem cadere non posse in actionem, quæ supponat necessitatem antecedentem, & determinationem ad unum, & profecta non sit à potestate expedita, & indifferenti ad opposita extrema. Id primum de consilio, deinde de deliberatione ostendimus. De consilio præclare Damascenus lib. 2. de fide c. 26. *Omnino ea, quæ sequitur laus, & vituperatio, & in quibus prævaricatio cadit, & lex, & propriè in nobis sunt omnia animæ, de quibus consultamus. Consilium autem eorum est, quæ adæque, susque, deque contingunt; adæque vero contingens est, quod idem possumus, & ejus oppositum.* Satis exprimit duo; tum actiones liberæ, sive laudabiles, sive vituperabiles esse consilio subjectas: tum consilium esse non posse de actione ad unam tantum partem determinata, & necessaria, sed in utramque indifferenti, quippe profecta ex potestate, quæ possit ipsam, & ejus oppositam decernere. Quo respicit illud c. 25. præmissum:

Ad quid utitur homo consilio, si nullius actionis dominus est? Quippe dominium est potestas utendi, & non utendi re prout libuerit. Item illud c. 27. subjunctum: Omnis qui consultat, ut electione agendorum in seipso, suæque potestate existente consultat, ut quod iudicio prælatum fuerit, eligat. Vbi electio, prælatio, & actio in nostra potestate existens significant indifferenciam ad partes oppositas, ut superioribus ostendimus.

CXLV. Disertius Nyssenus, sive Nemesius lib. 7. de philosophia c. 1. *Si nullius actionis ira est principium homo, ut in ipsius potestate sit, eam facere, aut non facere; ex superfluo habet unde consulat. Ad quid enim utitur consilio, nullius existens actionis Dominus?* En satis expressum, ad consultationem opus esse, ut in potestate hominis sit agere, & non agere. Rursum c. 2. *Consultatio est rerum contingentium peræque in utramque partem. Quod genus contingentium sic definitur, quod cum ipsum possumus, cum ejus oppositum. Huius optio penes nostram mentem est, & hæc actionis est principium. Eaque in nostra potestate sunt, quæ æque in utramque partem contingunt, & moveri, & non moveri, mentiri, & non mentiri, dare, & non dare. Quid manifestius? Ergo si potestas in unam tantum partem necessitate antecedenti determinata est, nullus datur consultationi locus. Præterea c. 3. *Omnis, qui consultat, quasi in ejus potestate existente electione, de operabilibus consultat, ut quod per consilium decernitur, eligat, & eligens faciat. Necesse est igitur, eum, qui consultat, dominum esse actionum; si enim non fuerit dominus actionum, ex superfluo consultat.* Itaque absque dominio, & potestate eligendi inter operabilia, quæ, ut præmissimus, vendicant facultatem indifferentem & necessitate solutam, consultatio esse non potest.*

CXLVI. Consentienter Eusebius de Præparat. Euang. lib. 6. c. 7. *Consilium hominis esset frustra, si homo necessario ageret, quæ agit.* Ergo necessitas agendi à consilio removenda est. Quibus consonat Cyrillus Alexandrinus lib. 8. contra Iul. indifferenciam ex consilio deducens: *Vi nos ad quodvis bonum sponte incederemus, consilio vivere super terram hominibus permisit Deus, & ita fuit ab initio. Arripuit enim suæ voluntatis habenas, & suorum justissimum momento in utraque fertur, in bonum, & in malum.* Quia ex consilio vivit homo, ideò suæ voluntatis dominus in utraque indifferens bonum, scilicet, & malum movetur. Vide Olympiodorum supra n. 139. opponentem necessitati consilium, & cum electione necessitatem.

CXLVII. Assertum nostrum quasi primum inter moralia principia docet Aristoteles variis in locis. Clarissimè lib. 6. Ethicor. c. 1. *Nemo de iis rebus consultat, quæ aliter se habere non possunt.* Et c. 2. *Nemo consultat, nisi de futuro contingenti.* lib. 3. c. 3. *Consilium est de iis rebus agendis, quæ in nostra sunt potestate.* At phrasi Aristotelica in nostra sunt potestate ea, quorum opposita etiam in ea sunt, ut vidimus n. 114. Rursum lib. 1. Rethoric. c. 4. *Consiliarius non consultat de omnibus rebus, sed de iis, quæ possunt fieri, & non fieri, & quorum origo, & causa in nobis est.* Quæ omnia aperte continent, ad consilium necessariam esse potestatem indifferentem agendi, & non agendi, & ei repugnare necessitatem, & determinationem antecedentem agendi.

CXLVIII. Aristoteli consentit S. Thomas 1. 2. quæst. 14. art. 3. & quæst. 44. art. 3. ad 3. & de veritate quæst. 24. art. 1. & de malo quæst. 6. art. unico. Cæterique Scholastici; Cartesianus cum

Alberto

Alberto in 2. dist. 25. quæst. 3. Bonaventura ibidem p. 2. quæst. 2. ad 2. Egidius art. 3. dub. litter. & dist. 24. quæst. 1. art. 2. & Capreolus in 1. dist. 1. quæst. 2. conclus. 9. alique Scholastici communiter. Quorum una doctrina est, consilium esse non posse de impossibilibus, aut necessitate futuris, sed de contingentibus, & in nostra potestate ad utramque partem constitutis.

CXLIX. Omnium item una est ratio; quia consultatio est inquisitio rationum, quæ ad electionem, & prælationem unius partis relicta alia conferre possunt. At vana, & frustranea est ejusmodi inquisitio, ubi una tantum pars est nobis possibilis, & necessitate futura. Nam si seorsim à nostra voluntate existit antecedens necessitas, & determinatio unius partis præ alia, quam evitare in nostra potestate non est, & alteram partem eligere; ad quid proderit consultatio, & examinatio rationum? Si quidem nulla prælatio, & determinatio partis futuræ ex ea consultatione, sed ex antecedenti necessitate, & determinatione proficiscenda est, & in hanc, & non in illam ea revocanda, Quemadmodum frustra, & illusoriè consulere quis alium in eo negotio, in quo ab ipso antecederet, & efficaciter decreta est pars sibi sequenda. Ergo consultatio vendicat, ut actio sibi subiecta nullam antecedentem necessitatem, & determinationem supponat.

CL. Eadem est deliberationis doctrina. Quam Aristoteles lib. 1. Rethoric. c. 4. docet: *Ad hoc usque deliberamus, quousque possumus ne, an non possumus agere, invocemus.* cujus rationem reddit: *Quia consiliarius non consultat de omnibus rebus, sed de iis, quæ possunt fieri, & non fieri.* Vbi eandem deliberationis, & consilii rationem esse supponit, & ad utramque indiscriminatim indifferenciam potestatis in consulente desiderat. Rursum lib. 5. Ethicorum c. 8. *Ea cum electione agimus, quæ antecessit deliberatio, ea sine electione, quæ non antecessit deliberatio.* Electionem autem vendicare potestatem indifferentem, & necessitatis, & determinationis antecedentis expertem, vidimus sect. præ. Aristotelem sequitur S. Thomas 1. 2. quæst. 1. art. 1. quæst. 6. art. unico. Item Bonaventura in 2. dist. 25. p. 2. art. unico, quæst. 2. Richardus ibidem art. 3. quæst. 2. alique Scholastici. quibus concinit Eusebius de Præparat. Euang. lib. 6. c. 7. *Solummodo de iis, quæ agere possumus, deliberare solemus.* Deliberamus autem de una re agenda præ alia. Ergo utraque debet esse in nostra potestate indifferenter constituta.

CLI. Quibus accedunt plura sacræ paginæ testimonia, in quibus homini deliberandum proponitur solum, quod inter extrema sibi opposita contingens est, relicta ipsi optione. & electione unius præ alio. Quod absque facultate ad utramque partem indifferenti consistere non potest. Sic lib. 2. Regum. c. 24. *Hæc dicit Dominus: trium tibi datur optio. Elige unum, quod volueris ex his, ut faciam tibi.* En electionem, & optionem in arbitrio politam. Post pauca vero: *Nunc ergo vide, & delibera, quem respondeam ei, qui me misit, sermonem.* En deliberationem de rebus electioni unius præ alia propositis. Rursum Deuterom. 11. *En propono in conspectu vestro hodie benedictionem, & maledictionem. Benedictionem, si obedieritis mandatis Domini Dei vestri, quæ ego hodie præcipio vobis; maledictionem, si non obedieritis mandatis Domini Dei vestri.* Similia repetentur Deuteronom. 31. *Considera, quod hodie proposuerim in conspectu tuo vitam, & bonum; & e contrario*

mortem, & malum. Quibus in locis homini proponitur deliberatio inter extremè sibi opposita, & ipsius potestati indifferenti commissa, cum electione alterutrius sibi relicta. Ergo deliberatio supponit potestatem ad utrumque expeditam, & nullatenus ad unum tantum determinatam, & adstrictam.

SECTIO XIX.

Idem arguitur; quia repugnat arbitrii dominio, & sui juris potestati.

CLII. Libertas arbitrii ab omnibus dicitur *dominium* sui, & actionum hominis, & homo *liber*, & *sui juris*, sui que, & actionis dominus reciprocantur. Nunc igitur conficiendum est, necessitatem, & determinationem antecedentem, & inevitabilem adversari dominio actionum, sui que juris potestati, atque adeò etiam libertati arbitrii. Quia dominium est potestas utendi, seu disponendi de re, prout libuerit: quare dominus rei potest uti, & non uti re, consumere, & conservare, dare, & non dare illam, & qui sic non potest disponere de re, non censetur dominus rei. Si autem voluntas ad unum tantum usum esset determinata, & non indifferens ad plures oppositos, non inesset ejusmodi potestas utendi, & disponendi de suis actionibus, prout libuerit. Sicut ei non inest dominium pecuniæ, cui non adest potestas indifferens ad usus contrarios dandi, & non dandi, consumendi in hac re, & in illa. Quare Ecclesiæ Patres adscribentes libertati dominium, una cum illo tribuunt indifferenciam necessitate expeditam ad usus, & dispositiones adversantes, ut sequentiâ testimonia evincunt.

CLIII. Sic Tertullianus lib. 2. adversus Marcionem c. 6. *Tota ergo libertas arbitrii in utramque partem concessa est homini, ut sui dominus constanter occurreret, & bono sponte servando, & malo sponte vitando.* Ergo homo non esset sui dominus, neque vere liber, nisi libertas in utramque partem boni, & mali esset concessa. Eodem respicit ibidem dicens: *Quale erit, ut totius mundi possidens homo, non in primis animi sui possessione regnaret, aliorum dominus, sui famulus. Quasi sibi famularetur, & non regnaret, si necessitate ageret; & non libertate in utramque partem indifferenti. Item Iustinus quæst. 8. ad Gentiles: *Liberum arbitrium largitus est nobis Deus, nosque dominos facit præferendi, ac eligendi, quod à nobis videtur ex his, quæ cognoscuntur. Atque ut boni & mali sumus, posuit in electione eorum, quæ eliguntur.* Libertatem cum dominio, & dominium cum potestate indifferenti eligendi bonum, & malum conjungit. Athanasius in orat. contra Idola: *Anima libera est, & sui juris; potest enim ut ad bona se inclinare, ita bona quoque adversari. Quæ cum sui jus, arbitriumque intuetur, sentit se in utramque partem corporeis membris uti posse, tum ad ea, quæ sunt, tum ad ea, quæ non sunt. Ea vero, quæ sunt, bona appello, ea, quæ non sunt, mala. Sui jus est sui dominium. Igitur quia anima sui dominium una cum libertate obtinet, potest se ad bona & mala inclinare, nec non in utramque partem de membris corporeis disponere.**

CLIV. Ambrosius lib. 1. Hexameron c. 8. *Illud cavenda, quæ ex nostra voluntate procedunt, delicta juvenis, & irracionales passiones corporis. Quorum ergo nos sumus domini, eorum principia extrinsecus non requiramus. Quod enim possumus non facere, si volumus;*

hujus electionem mali nobis potius debemus, quam aliis adscribere. En quia sumus domini delictorum, quæ committimus, possumus illa non facere, si volumus, & eorum electionem, & determinationem nobis, & non aliis adscribere debemus. Item lib. 1. de vita beata c. 1. *Non servili ad obediendum constringimur necessitate, sed voluntate arbitria, sive ad virtutem propendemus, sive ad culpam inclinamur: & ideo nos, aut liber affectus ad errorem trahit, aut voluntas revocat rationem sequuta.* Quia voluntas arbitria, seu domina est suarum actionum, servili necessitati non subicitur, sed soluta potestate pro suo arbitrio virtutem, & vitium indifferenter amplectitur.

CLV. Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi 4. tit. de statu hom. *Cognosce animam esse sui juris, seu voluntatis libera: hominem esse animal potestatem habens facere, quæ velit. Subjicit tibi Diabolus scortationis cogitationes? Si vis, probas, si nolis improbas. Si enim ex necessitate scortareris, cuius gratia Deus gehennam parasset? En anima, quæ sui juris est, nulla adstringitur necessitate, sed indifferenti potestate valet Diabolo, si vult, consentire, & resistere. Item in Orat. Catechetica c. 5. Si enim vitæ humanæ præesset necessitas, ex ea parte falsa fuisset imago Dei. Regnantis enim non regnans quemadmodum nominaretur imago? Censet hominem esse imaginem Dei, quia est suarum actionum dominus, & regnans, sicut Deus, & ideo asserit homini libere agenti præesse necessitatem non posse.*

CLVI. Clemens Alexandrinus lib. 4. Stromat. inter med. & fin. *Id est in nostra potestate, cuius ex æquo sumus domini, & ejus, quod ei adversatur, ut philosophari, vel non, credere, aut non credere. Ergo domini potestas ex æquo est indifferens ad extrema opposita.* Chrysostomus Hom. 5. de laudibus Pauli col. 3. *Nos vult Deus sponte effici bonos, non necessitate. Nos vero, qui semel dominatum nostri adepti sumus, non in cunctis Deo subditos esse nos patimur.* En dominatus nostri excludit necessitatem, & reddit potestatem solutam resistendi Deo volenti, nos esse bonos. Item Hom. 59. in Ioann. col. 3. *Christus etiam infidiis circumventus, sui juris erat moriendi, nec ne. Quia Christus sui juris erat, asseritur liber, & indifferens ad utramque partem moriendi, & non moriendi.*

CLVII. Gregorius Nyssenus lib. de Opific. hominis, c. 16. *Est in nobis libertas, quæ nulla necessitatis lego tenetur, nullius in natura dominatum iugo subiecta.* Itaque libertas suo dominio nec necessitatem, nec jugum alterius domini patitur. In quo Nyssenus orat. de dormientibus constituit imaginem Dei, quam homo refert: *Sui enim potestatem habere, & alterius dominatum obnoxium non esse, proprium divinæ beatitudinis est. At per necessitatem hominem ad aliquid trahit, ademptio dignitatis esset. Cum deitate namque comparanda res est propria sui potestas. Quia homo sui dominio, propriaque sui potestate gaudet, alterius dominatum, sive necessitati ab alio imposita non subicitur.* Rursus orat. Catechet. c. 30. *Qui in universitatem liberam habet potestatem propter summam in homines bonorem, dimisit etiam aliquid in nostra potestate, cuius unusquisque nostrum solus est dominus: hoc autem est liberi arbitrii libera electio, quæ subijci nequit, & sui juris est. Audis suæ potestatis dominum, & sui juris hominem non subijci necessitati, & determinationi antecedenti alterius. Ideo Nemesius, sive ipse Nyssenus relatus n. 145. cum præmiserit, consilium exigere potestatem eque in utram-*

que partem indifferenter, conclusit: *Necesso est igitur eum, qui consultat, dominum esse actionum; si enim non fuerit dominus actionum, ex superfluo consultat.* Significans dominium actionum potestati aequè in utramque partem indifferenti nexam esse.

CLIX. Damascenus similiter lib. 2. de fide c. 25. *Ad quid nititur homo consilio, si nullius actionis dominus est? Consilium autem esse de actionibus aequè in utramque partem contingentibus docet c. 26. seq. ut vidimus n. 144. Rursus c. 27. Dominans erit suarum actionum, potestatem habens refrenare appetitum, & illum sequi.* Ergo suarum actionum dominatio tribuit homini potestatem refrenandi, & sequendi appetitum. Anselmus de peccat. Orig. c. 4. *Deus nos, & potestatem, quæ in nobis est, subijci voluntati, ut ad imperium ejus nos possimus movere nos, & facere quod vult, imo illa movet nos velut instrumenta sua, & facit opera, quæ videmur facere: neque nos possumus illi per nos resistere: neque opera, quæ fecit, possunt non fieri. Domina, quam Deum nobis dedit, neque possumus, neque debemus resistere. Quando illi obedimus, Deo, qui hanc legem nobis dedit, obedimus.* Expende nostri, & actionem omnium dominam esse nostram liberam potestatem, & ideo omnem determinationem, & necessitatem, cui non valeamus resistere, ab illa sola provenire.

CLIX. Macarius senior Ægyptius Hom. 15. tom. 2. Bibliothecæ heniore asserit formatum esse ad imaginem, & similitudinem Dei, propterea quod quemadmodum Deus, sui juris est, & quod vult facit, unde infert: *Itaque si perire liceat, si velis blasphemare, venena conficere, aut hominem occidere, nemo tibi repugnare, aut prohibere potest. Si velit quisquam obtemperat Deo, sequiturque viam iustitiæ, ac desideria vincit: mens enim ejusmodi, quæ resistit, & reluctatur, potest obfirmatione coercere visorum impetus, & obscæna desideria.* Cernis, hominem sui juris esse non posse, quin soluta potestate gaudeat, ad opposita indifferenti. Similiter Ephrem Syrus ferm. de vita Relig. pag. 4. *Voluntas, cum sui juris sit, tanquam agricola quidam est, naturæ nostræ consuetudines pravas inserens, & bonas, sicut ipsa voluerit. In actu oculi voluntas nostra consuetudines malas radicibus evellit, & ut sibi libertum fuerit, virtutes bonas inserit.* Nota, cum sui juris sit, non posse voluntatem ad unam tantum partem adstringi, sed ad oppositas debere esse indifferenter, & solutam.

CLX. Philastrius hæresi 80. illa verba Genesis 4. *Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius,* sic expendit: *Dominaberis cogitationi tuæ malæ, ut cuiusque hominis arbitrio, & voluntate, aut projiciat de corde suo malam cogitationem immisissam à Diabolo, aut non projiciendo crimen incurvat perpetuum.* Ecce dominium hominis supra appetitum exponitur potestas indifferens projiciendi, & admittendi cogitationes carnis à Diabolo immittas. Oecumenius ad illa verba Rom. 9. *Numquid dicit figmentum,* ex Photio scribit: *Tu neque naturæ necessitate servus, non cedis artificis voluntati, sed resistis.* Indicans, servituti, & non domini esse, non posse etiam voluntatis artificii resistere. Huic dominio concinit Prudentius in Hamartigenia inter med. & fin.

*Quodcumque sequendum est,
Sub nostra ditione situm, passimque remissum
Alterutram calcare viam.*

In ditionem, & domini potestatem revocat facultatem alterutram calcandi viam. Quia domini potestate carens, libertate quoque careret, quia homo

in li-

in libertate sui dominium nanciscitur, ut ibidem concinit:

*Ac cum te dominum cunctis, quæcumque crearat,
Præficeret, Mundumque tuus servare jubere
Imperis, cumque arva, polum mare, flumina, ventos
Dederet, arbitrium de te tibi dedere avarus
Nollet, ut indigno, libertatemque negaret?
Quale erat, electus magni rex orbis ut esset,
Non ex ipse sui, sedatus honore?*

Claudat Augustinus lib. 1. de Genesi contra Manichæos c. 22. *Manifestum est, omnibus animalibus hominem ratione dominari: relicta tamen intelligit, etiam spiritualiter; ut omnes affectiones, & motus animi, quos habemus istis animalibus similes, subditos haberemus, & eorum dominaremur per temperantiam, & modestiam.* Vbi satis exprimit, dominium hominis in suos animales motus asciscere potestatem non solum eos sequendi, sed etiam sibi subdendi per temperantiam, & modestiam.

CLXI. Hanc indifferenciam necessitate solutam domini propriam disertius explicant Scholastici. Quorum primus, Princepsque est sanctus Thomas lib. 1. contra Gentes, c. 68. *Dominium, quod habet voluntas supra suos actus, per quod in ejus est potestate velle, vel non velle, excludit determinationem virtutis ad unum.* En dominium asfert secum potestatem indifferenter ad velle, & non velle, & excludit determinationem antecedentem ad unum. Rursus in 2. dist. 25. quæst. 1. art. 1. ad 3. *Determinatio actionis, & finis in potestate liberi arbitrii constituitur, unde remanet sibi dominium sui actus.* Ergo arbitrio deficeret dominium sui actus, si determinatio actionis non esset in ejus potestate constituta, sed ab alio antecedenter sibi esset imposita. Consentit S. Bonaventura in 2. distinct. 25. pag. 1. art. un. quæst. 1. *Voluntas in rationalibus non solum compescit manum exteriorem, vel pedem, sed etiam compescit seipsam, & refrenat, incipiens odire frequenter, quod prius diligebat, ex sui ipsius imperio, & dominio.* Qua igitur ratione potest intelligi dominium sui in voluntate, si soluta, & expedita non est, ut possit seipsam compescere, & laxare. Clarius ibidem quæst. 3. *Dominium potentie respectu actus est attendendum in hoc, quod potentia potest esse in actu, & cessare ab actu secundum suum imperium, & secundum proprium motum. Ad hoc autem, quod aliqua potentia hoc dominium habeat, necesse est, quod ipsa possit movere seipsam, & quod possit se super actum suum, & super se ipsam resistere: alioquin non possit actum refrenare; neque in actum exire, quando vellet.* Nil potuit esse manifestius. Ad dominium enim vendicacit expressè duo: tum indifferenciam potestatis ad actum, & cessationem ipsius: tum determinationem reflexam ejus indifferenciæ ab ipso dominio, & non aliunde profectam.

CLXII. Doctores Angelicum, & Seraphicum sequuntur ceteri Scholastici unanimi consensu. Præ omnibus rem exposuit Hervæus quodlib. 10. quæst. 9. verbis minime dissimulandis: *Habere dominium sui actus est habere sic in potestate suum actum, quod in potestate sua sit agere, vel non agere, hoc, vel, illud. Unde requiritur, quod principium etiam super illam indifferenciam ad agendum, & non agendum, ita quod illa indifferenciam, prout applicabilis est, ad actum sibi non subesser, non esset in potestate sua agere, vel non agere.* Ad dominium libertatis proprium non solum exposcit indifferenciam agendi, & non agendi, sed etiam dominium reflexum applicationis, seu determinationis talis indifferenciæ. Quod omnino repugnat, si necesse

fitas, seu determinatio aliqua inevitabilis, & independens à voluntate antecedit actionem arbitrii.

CLXIII. Nec obest arbitrii dominium subiectum esse dominio supremo Dei, qui potest, quocumque voluerit, vertere voluntatem humanam juxta illud Proverb. 21. *Cor Regis in manu Domini, quocumque voluerit, vertet illud.* Nam potest dominium creatum esse subiectum dominio divino, quin Deus necessitatem homini imponat, aut ejus indifferenciam antecedenter determinet. Tum quia etiam erat subiectum Deo dominium Angelorum, & primi hominis ante peccatum, & Deus poterat de eorum voluntate disponere quæcumque vellet. Tamen opus non erat Deo ejusmodi necessitate, & determinatione antecedenti, ut ipsimet Bajani fatentur. Tum quia Augustinus de corrept. & grat. c. 4. eam subjectionem proponit relicta arbitrio indifferencia ad utrumque extremum oppositum: *Sic velle, vel nolle, in volentis, aut nolentis est potestate, ut divinam voluntatem non impediatur, neque superet potestatem. De his enim, qui faciunt, quæ non vult, facit ipse quæ vult.* En prærogativa domini divini est, ut relicta homini potestate indifferenti ad velle, & nolle, nullaque imposita necessitate, & determinatione antecedenti, possit de humana voluntate facere, quod velit.

CLXIV. Quod rursus sic explicat: *Non est itaque dubitandum, voluntati Dei, qui in celo, & in terra omnia quæcumque voluit, fecit, & qui etiam illa, quæ futura sunt, fecit, humanas voluntates non posse resistere, quominus faciat ipse quod vult, quandoquidem etiam de ipsis hominum voluntatibus, quod vult, cum vult, facit. Nisi forte, ut ex multis aliqua commemorem, quando Deus voluit Sauli regnum dare, sic erat in potestate Israelitarum subdere se memorato viro, sive non subdere, quod utique in eorum erat positum voluntate, ut etiam Deo valeret resistere: qui tamen hoc non fecit, nisi per ipsorum hominum voluntates, sine dubio habens humanorum cordium, quo placeret, inclinandarum omnipotentissimam potestatem.* En ex eo commendat Augustinus potestatem dominatricem Dei supra hominum voluntates, ut eam componat cum potestate hominum indifferenti ad agendum oppositum, & quin eas ipse determinet, sed per ipsas hominum voluntates se ipsas determinantes consequatur Deus, quod de illis velit, atque adeo per auxilia indifferencia, & non determinantia, aut necessitatem in potentia voluntati creatæ. Quippe tot, tantaque sunt Deo indifferencia auxilia cogitationum, & affectionum, quibus arbitrium sic indifferens moraliter solum movere potest, ut nulla sit adeo rebellis voluntas, quam non prævideat, alicui illorum cessuram, & ex ea prævisione non possit efficaciter decernere, quod libuerit. De quo ex professo alibi sermo erit.

SECTIO XIX.

Idem conficitur, quia necessitas, & determinatio antecedens repugnat morali bonitati, & moralitæ actionum arbitrii.

CLXV. **A**D bonitatem moralem virtutis, & moralem malitiam peccati, libertatem requirit communis Patrum, & Theologorum, ac Philosophorum omnium doctrina, & Bajani non dissentunt. Hanc autem libertatem esse omni necessitate, & determinatione antecedenti solutam, & indifferenter ad partes oppositas, nunc contra Baianos statuendum est. Id docet

Augustinus lib. de duabus animab. c. 22. *Animi, si libero ad faciendum, & non faciendum motu animi careant, si denique his abstinendi ab opere suo potestas nulla conceditur, earum peccatum tenere non possumus.* Audis, intelligi non posse peccatum, ubi non est potestas ad faciendum, & non faciendum, & ab opere abstinendum indifferens, & libera. similiter lib. 2. Actor. cum Felice Manichæo c. 3. *Esse liberum arbitrium, & inde peccare quemquam, si velit; non peccare, si nolit, non solum in divinis scripturis, quas non intelligitis, sed etiam in verbis ipsius Manichæi probo.* Ergo libertas peccandi continet potestatem expeditam non peccandi, si homo velit. Rursus lib. 5. de Civit. c. 10. *Manifestum est, voluntates nostras, quibus recte, vel perperam vivitur, sub necessitate non esse.* Igitur abigenda necessitas est, ut prava vel proba sit nostra voluntas. Præterea lib. 3. de lib. arb. c. 18. *Quæcumque ista causa est voluntatis, si non ei potest resisti, sine peccato ei ceditur. Quis enim peccat in eo, quod nullo modo cavere potest? Peccatur autem. Ergo cavere potest.* Si autem præcedit determinatio, & necessitas omnino inevitabilis arbitrio, quam voluntas cavere non potest; nec ei resistere, nec opus ei annexum cavere potest. Ergo cum ea determinatione, & necessitate antecedenti peccatum esse non potest.

CLXVI. Hieronymus Epist. 147. ad Damasum col. 3. *Dedit eis mentis propria libertatem, & ut viveret unusquisque, non ex necessitate, sed ex voluntate, ut virtus haberet locum.* Ecce cum necessitate agendi non datur locus virtuti. Ambrosius Psalm. 40. ad illa verba: *Etenim homo pacis meæ, in quo speravi, sic scribit: Bene ait, speravi, quia homini dedit eligendi arbitrium, quid sequatur. Posui inquit, ante te bonum, & malum. Si malum elegeris, non natura delinquit, sed eligentis affectus.* Ergo ut affectus delinquat, debet adesse potestas indifferens eligendi inter opposita extrema. Iustinus in Apologia 2. pro Christianis: *Nisi libero arbitrio genus humanum, & res turpes fugere potest, & pulchras, ac bonas sequi; extra causam, culpamque est eorum, quæ quoquomodo aguntur. Sed ipsius libero arbitrio, liberaque voluntate, & recte facere, & peccare, docemus.* Nota, extra culpam esse, qui sequitur turpia, si eadem fugere non potest, & ideo nobis liberum arbitrium inesse, ut possimus potestate indifferenti recte facere, & peccare.

CLXVII. Gregorius Nyssenus lib. de opif. hom. c. 16. *Est in nobis libertas, quæ nulla necessitatis lege tenetur. Est enim virtus nullius imperio mancipata. Quod autem à necessitate quadam, violentiave cogitur, virtuti consentaneum esse nequit.* Necessitatem cum violentia, & coactione confundit, & utramque rejicit, ut virtuti locus sit. Similiter orat. 5. in Cantica: *Non per necessitatem, sed sponte cupiditatem ad bonum tuam adaugero, necessitate nulla procedente. Virtus enim nullius imperium agnoscit.* Scilicet determinans, & necessitans, quia bis necessitate excludit, ut vera virtus esse possit. Præterea in orat. Catechetica c. 31. *Dicunt, Deum posse, si velit, eos etiam, qui resistunt, necessitate compellendo atrahere ad suscipiendam prædicationem. Vbi est ergo in his liberum arbitrium? Vbi autem est virtus? En si Deus necessitate attrahit ad prædicationis consensum, nulla est libertas, nullaque virtus. quibus subdit: Si potestas ejus eligendi, quod suo arbitrio constituit, sita est in alio, necessario abolita est virtus.* Ergo virtus aboletur, si in Deo constituitur antecedens determinatio, & necessitas voluntatis, & non in ipsa voluntate eligente, & se determinante.

CLXVIII. Gregorius Nazianzenus orat. 3. adversus Iulianum §. *Postquam illud, dilucidè rem explicat: Homo, & in bono manere, ac proficere potest divina gratia ope accedente, & propter arbitrii libertatem à bono deflectere, atque in malo esse. Nec enim virtutis nomen obtinere potest, quod necessitate fiat.* Ecce virtutis nomen non meretur, quod necessitate fiat, atque aded ad illam necessaria est potestas manendi in bono, & ab eo deflectendi. Cui consonat ejus Interpretes Nicetas in orat. 40. Nazianzeni comment. penult. *In arbitrio nostro posita sunt, iram, libidinemque comprimere vel iisdem succumbere. Quarum igitur rerum arbitrium penes te est, harum causa exterius ne conquiras: verum hoc pro certo habeat, id, quod proprie malum est, à libera à bono aversione originem ducere.* Post assertam indifferentiam libertatis colligit pro certo, malum proprie esse non posse absque ejusmodi indifferentiæ libertate.

CLXIX. Epiphanius præclare Hæresi 24. *In eo quod omnis homo potest facere malum, & potest non facere, cum quidem fecerit, est malum.* Audis malum tunc solum esse, cum fit ab eo, qui indifferenter potest facere illud, & non facere. Lactantius lib. 6. Divinar. Instit. c. 12. *Ibi ergo iustitia est, ubi ad bene faciendum necessitatis vinculum nullum est.* Igitur ad exercendam iustitiam voluntas esse debet necessitatis vinculo soluta. Damascenus in dialogo contra Manichæos circa finem: *Quod naturæ necessitate sit, virtutis nomen haudquaquam obtinet.* Non solum virtutis essentia, sed nec vox cum necessitate potest consistere.

CLXX. Recole illud Optati Milevitani lib. 7. adversus Parmenian. *Quidquid necessitas peccat, non potest magnis viribus accusari. Voluntas habet poenam, necessitas veniam. Homicida scelus potest facere, potest & non facere: & cætera hujusmodi, in quibus liberum habetur arbitrium.* Vbi necessitate excusat peccatum, & ad illud indifferentiæ libertatem requirit. Item illud Zachariæ Mytilenensis Episcopi lib. de mundi creat. *Vult Deus non necessitatibus subjici naturam nostram, & honestum nostrum non esse naturæ nexum. Coactum enim bonum ipsi gratum non est: sed quod consilio, & delictu geritur.* Removet necessitatem à bono morali, & illud consilio, & electioni subjicit, quod sine indifferentia esse non posse, vidimus sect. 16. & 17. Vt bonum Deo gratum esse possit; ubi coactum bonum intelligit necessitati antecedenti obnoxium, ut præmissimus sect. 10. & seq. Claudat Prudentius lib. 2. adversus Symmachum sect. 3.

Imo nocens, quicumque volens, quod non licet, audet. Alterutrum quia velle suum est.

Ergo innocens habendus est quicumque illicita volens, dum alterutrum velle suum non est, sive dum in sua potestate non est alterutrum extremum indifferenter velle.

CLXXI. Nec refert, Bajanos explodere physicam prædeterminationem Dei ad peccatum, ut testimoniiis præcedentibus de peccato necessitatis experti satisfaciant. Tum quia manifestum est argumentum à malitia morali ad moralem bonitatem; scilicet si necessitas cum malitia morali esse non potest, nec cum morali bonitate esse posse; quia non requiritur ad bonitatem moralem minor libertas, quam ad malitiam. Tum quia Bajani, licet excludant physicam prædeterminationem Dei ad peccatum, admittunt cum necessitate antecedenti peccatum, & in eis, qui bonum invincibiliter ignorant, siquidem eorum opinione ignorantia invincibilis non excusat peccatum,

peccatum, & in eis, qui re ipsa peccant contra præceptum affirmativum, siquidem in eorum sententia desituti sunt auxilio gratiæ sufficienti, & necessario ad non peccandum.

CLXXII. His accedit ratio Theologica, quæ non agnoscit bonitatem, & malitiam moralem in pluribus actibus voluntariis, & spontaneis, eo solum titulo, quod necessitate fiunt. Scilicet amor necessarius, quo Deus se diligit, & quo Beati diligunt Deum, licet physicè bonus, & honestus sit, secus vero moraliter. Item non est moraliter malus affectus, qui per iram, aut aliam improvilam passionem excitatur absque sufficienti advertentia malitiæ. Nempe quia hi actus potestate indifferenti non fiunt, sed necessitate, quamvis voluntarii & spontanei sint. Similiter affectiones simplices boni, quas Deus in nobis, sine nobis operatur, moraliter bonæ, & virtuosæ non sunt; nec similiter moraliter malæ affectiones simplices mali, quas excitat, & operatur concupiscentia.

SECTIO XX.

Idem conficitur; quia tollit meritum, & demeritum, laudem, & vituperium actionum arbitrii.

CLXXIII. **B**onitatis moralis proprietates sunt laudabilitas, & meritum, malitiæ vero vituperabilitas, & demeritum. Ergo necessitas, & determinatio antecedens, inevitabilis arbitrio, non solum essentia, sed etiam proprietatibus bonitatis, & malitiæ moralis contradicit. Quod nunc ex doctrinâ Patrum sancendum est. Clemens Romanus lib. 3. Recognit. pag. 4. refert Petrum Apostolum cum Simone Maggo pro libero arbitrio sic differrentem: *Dic, quomodo Deus judicat secundum veritatem unumquemque pro actibus suis, si agere aliquid in potestate non habuit? Hoc si teneatur, corvulus sunt omnia: frustra erit studium sectandis meliora. Sed & iudices frustra legibus præsum, & puniunt eos, qui male agunt: non enim in sua potestate habuerunt, ut non peccarent.* Ergo ex mente Petri, teste Clemente, non possunt subire iudicium poenæ, qui necessitate peccant, absque potestate expedita, & indifferenti non peccandi. Item Dionysius Areopagita de divinis nominibus. c. 4. *Sed dicit quispiam, infirmitati supplicium non deberi.* Respondet autem: *Si non suppeteret potestas, rectè se haberet, honestaque esset oratio. Sin à bono potestas proficiscitur, quod dat, ut divina scripta tradunt, unicuique omnino ea, quæ illi accommodata sunt; laudanda non est status ex bono, atque bonis suis deflexio, depravatio, declinatio, & prolapsio.* En infirmitas excusaret supplicium, si non adesset data à Deo potestas cavendi peccatum, & manendi in bono: quia vero hæc semper peccantibus expedita, & prompta est, ideo eis supplicium debetur.

CLXXIV. Clarissimè Irenæus lib. 4. adversus Hæreses c. 71. cui titulum præfixit: *Ostenso, quod homo liber sit, & suæ potestatis, ad hoc, quod possit eligere bona, vel contraria; sic concludit: Qui operantur bonum, gloriam, & honorem percipiunt, quoniam operati sunt bonum, cum possent non operari illud. Si autem, qui illud non operantur, iudicium justum recipiant Dei, quoniam non operati sunt bonum, cum possent operari illud.* Hæc aded perpicua sunt, ut non indigeant commentatore, sed relatore, & attento, sinceroque lectore. Si quid manifestius, illud est, quod Iustinus pro-

dit in Apologia prima pro Christianis prope med. *Nulla enim laude quicquam esset dignum, nisi esset ad utrumlibet flexibile.* Quo etiam respicit in Apologia 2. post med. illud: *Neque ille remuneratione, aut laude dignus esset, si per ipsum bonum non eligeret.* Ergo laus & remuneratio bonè operantis tollitur, ubi potestas ad utrumlibet flexibilis admittitur, & in ea determinatio & electio actionis non finitur.

CLXXV. Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromat. fol. 65. *Nec laudes, nec vituperationes, nec honores, nec supplicia iusta sunt, si anima non habet liberam potestatem, & appetendi, & aggrediendi. Liberari enim à mala, & delectabili electione, & ante omnia non assentiri fallacibus phantasiis, situm est in nostra potestate.* Itaque laudes, & vituperationes, supplicia, & præmia tolluntur, si tollitur potestas libera non solum agendi, sed etiam non agendi. Similiter lib. 7. Stromat. pag. 3. *Lex hæc ab alio data est, ut qui velit, eligat virtutem; & qui elegisset, æternam vitam, & beatum præmium acciperet; qui autem vitio esset delectatus, concessit, ut versaretur cum eis, quos elegerat.* Inter virtutem & vitium datur electio, & potestas indifferens, ut eligens præmio, aut poena dignus sit.

CLXXVI. Tertullianus disertè lib. 2. adversus Marcionem c. 6. *Neque boni, neque mali merces jure pensaretur ei, qui aut bonus, aut malus necessitate fuisset inventus. Ita in utrumque exitum libertas patuit arbitrii.* Cernis, necessitatem excludi ad justam compensationem præmii pro bono, & poenæ pro malo, & ideo indifferentiam libertatis adstrui. Consentit Lactantius lib. 4. divinarum instit. c. 24. *Quoniam clemens est, & pius erga suos Deus, ut eos Filium misit, quos oderat, ne illis in perpetuum salutis viam clauderet, sed daret eis liberam facultatem sequendi Deum, ut præmium vitæ adspicerentur, si eum sequuti fuissent, & culpa sua mortis poenam incurrerent, si Regem suum repudiassent.* Manifesta in his est potestas indifferens sequendi, & repudiandi Deum, ut præmium sequentibus, & poena repudiantibus possit decerni. Id expressius ibidem: *Hominibus pavendi necessitatem non imponit, ut amputet excusationum vias, & libertatem relinquat, ut præmium sit constitutum parentibus, quia poterant non parere, si vellent.* Ecce excusatur supplicium malè operanti, si necessitas imponitur, & præmium bonè operanti, & præceptis parenti constituitur, si potestas libera ad non parendum indifferens conceditur.

CLXXVII. Hilarius Psalm. 118. illud: *Mandata tua elegi;* expendens: *Elegit autem non necessitate, sed voluntate pietatis, quia unicuique ad id, quod vult, via est proposita vivendi, & appetendi, atque agendi permiffa libertas, & ob id, aut poena, aut præmio unicuique afficitur electio.* Quia necessitate eligendi soluta est voluntas, & ejus electioni via vivendi, sive honesta, sive turpis proposita, ob id aut poena, aut præmio unicuique afficitur electio. Ergo ad præmium, & poenam rejicienda est necessitas, & indifferentia concedenda. Rursus id Psalm. 2. *Tunc loquetur ad eos in ira sua, exponens: Unicuique nostrum libertatem vitæ sensumque permiffit, non necessitatem in alterutrum afficiens.* Quid enim honoris, ac præmii bonitatis necessitas mereretur? Voluntati ergo permiffa bonitas est, ut esset nobis æterna hujus beatitudinis, atque usus ex merito, non necessitas indifferens per legem. Quid differrius, ut necessitas adimat bonitatis moralis meritum, & præmium?

CLXXVIII. Cyrillus Alexandrinus lib. 2. in Ioannem c. 54. ad illa verba: *Dilexerunt homines magis*

magis tenebras, quam lucem, sic habet: *Liberum arbitrium hominis his verbis ostendit, qui ad alterutrum secundum animi sui motum potest proficisci. Sic enim iuste laudem, si bene agimus, & contraria, si mala committimus, invenimus.* Ad laudem boni operis, & vituperium mali desiderat facultatem ad alterutrum indifferentem. Repeto illud superioribus præmissum ex lib. 8. contra Iulianum circa finem: *Si Deus ineffabili quadam, & divina virtute, & efficacia mutasset singulorum mentem ad bene agendum, & indidisset bonum, à quo ægerimè discedere posset, ultra non esset fructus mentis, sed necessitatis, nec res digna laude.* Vides, efficaciam, & virtutem Dei sic moventem arbitrium ad bene agendum, ut ab eo ægerimè discedere possit, auferre dignitatem laudis, quia bonum opus esset fructus necessitatis, & non libertatis.

CLXXIX. Eodem pertinet illud Cyrilli Hierosolymitani Catechesi 4. titu. de statu hominis sine: *Si enim ex necessitate scortareris, cuius gratia Deus gehennam parasset? quasi injusta esset gehennæ pœna, si necessitas scortanti adesset.* Aptissimè ad rem Epiphanius hæresi 16. *Propterea quod possit peccare, & non peccare, ab alio peccatorum supplicia sumantur, alius vero laudem referat relictæ factorum.* Expende causalem propterea, ut credas, neque pœnam, neque laudem habere locum, ubi deficit potestas indifferens peccandi, & non peccandi. Theodoretus lib. 5. de providentia propè finem: *Neque Deus, cum sit optimus, & iustissimus ab his pœnas exigeret, qui ex lege vitam vivere adamarunt, si necessitate aliqua deliquissent.* Ergo injustus est Deus pœnas exigens ab eis, qui necessitate delinquant. Consonant, quæ ad illud Rom. 8. *Quos autem prædestinavit, scribit: Deus omnia procul videt ut Deus; non tamen huic quidem affert necessitatem, ut virtutem exerceat; illi autem, ut vitam ex vitio instituat. Si ipse enim ad utrumvis eorum vim affert, non jure hunc quidem laudat, & coronat, in illum vero supplicium decernit.* Vim intelligit necessitatem, ut ex præcedentibus constat, & ex scriptis scet. 10. & seq. Ergo Deus afferens homini necessitatem non potest jure eum laudare, & coronare, pro opere bono, neque punire pro malo.

CLXXX. Hieronymus præclare lib. 2. adversus Iovinianum col. 3. *Liberi arbitrii nos candidis Deus; nec ad virtutes, nec ad vitia necessitate trahimur; alioquin ubi necessitas, nec corona est.* Ambigi ergo non potest, cum necessitate coronam esse non posse. Quo adduco illud Epistolæ 4. ad Demetriadem c. 7. *Velle, & nolle nostrum est: ipsum quoque, quod nostrum est, sine Dei miseratione nostrum non est. Tuum est eligere, si volueris in agone, atque certamine coronari.* Afferat potestatem indifferente ad velle, & nolle nobis subijcit electionem, ut in agone coronemur. Eiusdem mentis est Chrysothomus Hom. 22. in Genes. col. 2. *Nonne manifestum est, sua quemvis voluntate, vel malitiam, vel virtutem eligere? Nam nisi ita esset, & nature nostræ pravitatis insita esset, neque illos puniri, neque istos virtutum retributiones accipere oportebat. Verum quia in nostra voluntate totum post gratiam Dei relictum est, ideo & peccantibus supplicia proposita sunt, & bene operantibus, retributiones.* Itaque cum necessitate, & insita pravitare, aut bonitate absque indifferentia eligendi malitiam, vel virtutem non potest esse iusta punitio, nec retributio.

CLXXXI. Methodius Martyr apud Turrianum lib. 4. pro Epist. Pontif. c. 2. *Si factus esset homo tanquam unus eorum, qui necessitate serviunt Deo, non jam mercedem libera voluntate dignam reciperet.* Necessita-

tem tum à libera voluntate, tum à mercede digna alienam pronuntiat. quibus subjungit: *Cum Deus hominem hortatur, ut mandatis pareat, non videtur mihi privare eum potestate voluntatis, qua possit etiam non obedire mandatis. Quamobrem non vult dare præceptum, ut potestatem, quam dedit, auferat; sed ut melius aliquid donet, tanquam digno, qui majora adipiscatur, quia parvit Deo, cum aliqui potestatem haberet non parvendi.* En satis manifestum, Deum homini dedisse potestatem obediendi, & non obediendi suis mandatis omni antecedenti determinatione expeditam, ut ei tanquam digno aliquid posset donare. Demum Marcus Eremita lib. de Baptismo: *Cum sciat scriptura in nostra facultate positum esse, ut hæc agamus, nec ne; propterea non Satanam, neque peccatum Adæ, sed nos increpat.* Ut cernas, ideo nos increpationi, & punitio obnoxios existere, quia potestas agendi & non agendi indifferens concessa est. Quæ adde crebra, & repetita sunt apud Ecclesiæ Patres, ut integrum volumen conficerent, si omnia eorum testimonia in unum cogeremus.

CLXXXII. Nec scio, qua ratione de hac re dubitari possit. Quis enim vel sola prima rationis luce non sibi persuadeat, necessitate, & antecedenti determinatione omnino inevitabili quidpiam agentem neque pœnæ, neque remunerationis dignum existere? Immeritoque pœnas luere, aut præmia ferre eum, qui aliter operari non poterat? Nec jure reprehendi posse, nec laudari hominem, quod id operetur, quod in ejus potestate non erat omittere, aut non operari? Siquidem prompta, & iusta erat increpationis, & punitio excusatio, non potuisse cavere opus, ob quod arguitur; & punitur: nec jure possit exposcere præmium, aut de præmio non dispensato queri is, cui responderi potest, nullam ei deberi gratiam, nec remunerationem, siquidem non suæ electionis, & determinationis, sed divinæ à se inevitabilis opera sunt? Nec enim alia ratione pœnæ obnoxios non est infans, & amens irascens in parentem, nisi quia necessitate sibi inevitabili irascitur. Nec item in viro sanæ mentis castigabiles sunt indeliberatæ affectiones turpes, nec remunerabiles honestæ, quia in eas necessitate moventur. Eademque ratione amor beatificus Dei non est præmiabilis, quia beatis omnino necessarius, & inevitabilis est. Ergo necessitas, & determinatio antecedens inevitabilis arbitrio adimit operibus dignitatem præmii, & pœnæ.

SECTIO XXI.

Idem ostenditur, quia evanescent Leges, Exhortationes, Preces, & Gratia.

CLXXXIII. EX his omnibus arguunt Ecclesiæ Patres, Theologi, & Philosophi libertatem arbitrii; quia hominem non liberum nec leges obligare, nec exhortationes allicere, nec preces movere, nec gratiæ quidquam possunt rependere. Eadem autem mente ex his omnibus persuaderi libertatem necessitate solutam, & indifferentem, explodique determinationem, & necessitatem antecedentem inevitabilem arbitrio, indubitabile mihi est. Nam eorum ratio, aut nihil pro libertate conficit, aut plane convincit indifferentiam arbitrii omnis necessitatis, & determinationis antecedentis expertem. Si enim existit determinatio, & necessitas antecedens ad unam partem:

partem; quid proderit lex, aut exhortatio, aut deprecatio ad alium: quandoquidem in hominis potestate non est, eam antecedentem determinationem, & necessitatem deponere, nec ea semel posita, in ejus potestate est eam partem deserere, & oppositam admittere? Sane infans effus, si hominem vinculis ligatum, quæ solvere ipse non potest, aut præciperes, aut hortareris, ut te comitaretur euntem, aut gratias ei ageres, quod alios comitatus non sit, quamvis potestate remota præditus sit, qua solutis vinculis id exequi posset: quia essent inutiles, & irrioriæ ejusmodi præceptiones, & preces. Ergo etiam erunt, si fiant homini necessitate, & determinatione antecedenti, à qua se expedire non potest omnino impedito. Nec alia ratione Patres & Theologi libertatem vendicant, ut his externis motionibus detur locus, nisi quia aliter frustraneæ, & vanæ sunt.

CLXXXIV. Sic ex lege arguit indifferentiam arbitrii Athanasius lib. de humanit. verbi: *Animadvertens Deus arbitrium, delectumque hominis utroque vergere, mature gratiam, quam dederat, legis præsidio muniam voluit.* Expende illud utroque vergere, hoc est, in utramque partem. Ideo igitur homo communitur legibus, & præceptis, quia ad utramque partem solutus, & indifferens est. Item Chrysothomus Hom. 19. in Genes. c. 4. *Sciens Deus abscondita in profundo mentis, & arcana, hortatur, consulit, conaturque nostros malos reprimere, & necessitatem utique non imponit.* Quasi vana essent consilia, & frustraneæ exhortationes Dei, si necessitatem nobis imponeret.

CLXXXV. Methodius apud Turrianum lib. 4. pro Epist. Pontif. c. 2. post. med. *Habet potestatem, & mandatum accipit, & ut velit potestatem ad meliora convertere, hoc Deus admonet. Ut enim puerum potestatem aliqui habentem Pater ad descendendas disciplinas hortatur, declarans, ei hoc esse melius, non privat puerum potestate, quam habet, si non velit, sponte sua discere; sic cum Deus hominem hortatur, ut mandatis pareat, non videtur mihi privare eum potestate voluntatis, qua possit etiam non obedire mandatis.* Quibus satis prodit, mandata, exhortationes, & admonitiones Dei, ut homines sibi obediunt supponere, & non tollere indifferentiam voluntatis ad obediendum, & non obediendum, sicut supponunt, & non auferunt eandem potestatem indifferentiam ad incumbendum, & non incumbendum studio litterarum Parentis suasionem ad filium. Quo revoco Tertullianum lib. 2. adversus Marcionem c. 6. cum enim præmississet: *Neque boni neque mali merces jure pensatur ei, qui aut bonus, aut malus necessitate fuisse inventus: mox adjicit: In hoc & lex constituta est non excludens, sed probans libertatem de obsequio sponte præstando, vel transgressione sponte committenda. Ita in utrumque exitum libertas patuit arbitrii.* En lex probat libertatem in utrumque exitum obedientiæ, & inobedientiæ indifferentem. Item in exhortatione ad castitatem inquit: *Cum utrumque ex præceptis Dei didicerimus, quid velis, & quid nolis, jam nobis est voluntas eligendi alterum, sicut scriptum est: Ecce posui ante te bonum, & malum; gustasti enim de arbore agnitionis.* Ex Dei mandatis colligit facultatem ex duobus alterum eligendi:

CLXXXVI. Irenæus lib. 4. adversus hæreses c. 72. *Si igitur non in nobis esset facere hæc, aut non facere, quam causam habebat Apostolus Ephes. 3. & multo prius ipse Dominus, consilium dare, quædam quidem facere, à quibusdam vero abstinere.* Ergo evanescent vis consilii, si non adest potestas expedita faciendi, &

non faciendi bona consilio proposita. Clemens Alexandrinus lib. 7. Stromat. fol. 149. *Præcepta homo accipit, ut ex se moveri, & incitari possit ad utrum velit ex his, quæ sunt eligenda.* Nota indifferentiam ad utrumlibet ex præceptis collectam, & determinationem, & electionem homini ex se, & non ex alio habendam relictam.

CLXXXVII. Nazianzenus orat. 42. in Pascha: *Mandatum accepimus, ut eo servato gloriam assequeremur: non quod Deus id, quod futurum erat, ignoraret, sed quod arbitrii libertatem lege sanciret.* Quod Nicetas in comment. sic exponit: *Non quod ignoraret Deus fore, ut illud transgredieremur, sed ut arbitrii libertatem nobis quasi lata lege promulgaret.* Si mandatum Deus imposuit, ut eo servato gloriam assequeremur sciens fore, ut illud transgredieremur, sane libertas lege promulgata indifferens erat ad illud transgrediendum, & servandum. Rectè Moyles Barcephas Syrus Episcopus in commentar. de Paradiso p. 3. c. 2. t. 1. Biblioth. *Ad hoc data lege certior reddidit Deus, Adamum, & reliquos mortales ratione præditos se arbitrii libertate ipsos donasse, dum conderet; qua freti possent, vel observare, vel transgredere legem prescriptam.* Ecce lex nobis data à Deo certum reddit, omnes mortales præditos esse facultate expedita, & indifferenti observandi, & violandi legem. Rectius ad finem: *Leges nobis Deus cum liberis dedit, ut quod liberet, id ageremus. Nos vero pro sua quisque arbitrii libertate, erga leges, aut observando eas, aut frangendo nosmet gerimus.* Considera, leges dari nobis cum liberis non posse, nisi necessitate solutis, & ad eas observandas, aut frangendas expeditis, & indifferentibus.

CLXXXIX. Consignet Augustinus serm. 7. de verbis Apostoli illud Ephes. 3. *Peto, ne deficiatis in tribulationibus,* sic ponderans: *Si responderent, quid nos petis, quod in potestate non habemus: nunquid non viderentur sibi iustum reddidisse responsum? Et tamen Apostolus, nisi sciret, esse in eis voluntatis proprie confessionem, ubi & ipsi aliquid agerent, non diceret Peto. Et si diceret, Iubeo, nisi eos nosset, adhibere posse iustioni suæ voluntatem, sine causa hoc verbum de ore ejus procederet.* Supponit Augustinus, potuisse omittere Ephesios, quod petit Apostolus, & ex ejus petitione, & exhortatione colligit, etiam potuisse illud implere, atque ad eorum potestatem fuisse indifferentem ad omitterendum, & implendum, ut possent iustioni, seu admonitioni Apostoli consentire, & dissentire, quia alias frustra Apostolus admoneret, & jure Ephesii excusarentur. Eodem pertinent, quæ de consilio præmissimus scet. 17. nam eadem indifferentia, & major videtur necessaria, ut alienis, & externis, quam ut propriis, & internis consiliis, & admonitionibus locus detur. Item quæ dabimus disp. 23. probantes contra Baium, & Baianos Deum non posse impossibilia præcipere, aut prohibere.

CLXXXIX. His respondent Baiani, præcepta, consilia, & cæteras admonitiones externas supponere quidem potestatem ad utrumque indifferentem; at non parem, sed imparem, quia ad eis renitendum potestas est absoluta, siquidem ad eorum resistendum sola natura absque gratia suis viribus sufficiens est, & concupiscentia nunquam extincta semper valida, & efficax ad eum effectum; ad obediendum vero potestas est conditionata sub conditione gratiæ, siquidem potest homo eis obedientiam præstare, si adjuverit gratia. Quamvis autem in eis, qui non obediunt, præsens gratia non sit, consilia tamen, &

præcepta vana, & frustranea non esse, quia plurimos homini fructus afferunt. Primus est movere hominem ad obediendum, quando una cum præcepto, & consilio donatur à Deo gratia. Secundus, si non donetur, ostendere quid sibi agendum sit, ne in suis peccatis ignorantiam prætexat, nec sibi de peccato ignorantem commisso blandiatur. Tertius, comprimere superbiam hominis, cum experiatur se impotentem agere, quod debet; nec non punire originale peccatum, cum non possit non ejusmodi experimento homo torqueri. Quartus orare Deum, ut sibi auxilia gratiæ provideat. Quibus addunt alias plures utilitates hujus generis.

CXC. Hæc evasio, vel ex eo omnibus fidelibus detestabilis esse debet, quia fovet errorem Baianorum docentium, præcepta ad ea, quæ sunt absolute impossibilia, obligare; quem suo loco refellemus. Deinde quia testimonia Patrum manifestè supponunt potestatem indifferentem servandi, & violandi præcepta comparatione utriusque extremi esse absolutam, cum utramque æqualem sine discrimine homini inesse proponant. Et quidem si aliqua ex Patribus potestas colligenda est absoluta, maximè ea esse debet, quæ respicit adimplerem præcepti, cum præcepti obligatio, & vis in adimplerem, & non in violationem incumbat. Igitur si potestas violandi ex præcepto conficitur esse absoluta, à fortiori absoluta conficietur potestas adimplendi. Tertio quia præcepta, consilia, exhortationes, & alia ejusmodi eo primum, & potissimum diriguntur à Deo, ut homo opera bona eis proposita perficiat; quod exprimentur testimonia Patrum, & ipsa ratio naturalis suadet, quæ hæc mediâ in eum primum, & potissimum finem disponit. At si potestas agendi opera bona præcepto, consilio, & exhortatione proposita non esset absoluta, sed conditionata, ea quidem mediâ ad finem præcipuum, & primum vana prorsus, & inutilia essent. Nam absolute dirigerentur in finem consequendum, qui absolute non est homini possibilis, cum per te sine auxilio gratiæ, quo homo absolute caret, nullum bonum opus possibile sit. Quis enim non censet vanum, & irritum esse præceptum, & consilium iter agendi propositum homini, qui vinculis ligatus, & impeditus est, etiam si potestate conditionata præditus sit, qua, si vincula solvantur, iter agere potest. Quamvis enim ex eo præcepto, atque consilio tollatur excusatio ignorantiae, & ejus hominis superbia comprimatur, & torqueatur, aliæque ejusmodi utilitates à Baianis enumeratæ adsint; cæterum, ubi finis potissimus præcepti absolute homini impossibilis est, & in eum consequendum præceptum absolutum non confert, vanum, & superfluum omnino, contemnendumque judicatur ab omnibus prudentibus præceptum, sive consilium. Quod igitur homini cordato, & prudenti indignum prorsus est, adscribunt Baiani Deo. Quid si pro opere non impleto poenas exigeret, sane crudelitatis, & tyrannidis notam apud omnes incurreret. Sed de hoc alibi uberius, cum de obligatione præceptorum ad impossibilia differemus, ubi vanissimas ostendimus utilitates ejusmodi legum, & præceptorum à Baianis productas. Vide disp. 23. sect. 12.

SECTIO XXII.

Recapitulatur rationes Theologicae ex præteritis confectæ; eisque adjunguntur aliæ.

CXCI. **V**T colligamus, quæ sparsimus, reducenda sunt ad capita rationes Theologicae, quæ ex omnibus præteritis contrui possunt adversus sententiam, quæ libertatem celebrat necessitati, & determinationi antecedenti amicam, & soli coactioni, & violentiæ physiciæ inimicam, ut promptè tibi sint omnes impugnationes illius, cernasque, quot sint principia Theologica, Patribus frequentia, quibus ejusmodi doctrina adversatur, falsoque, & temere assertum credas, quod crebro gariunt Baiani, nostram sententiam solis Philosophis esse consonam, Patribus vero Ecclesiæ omnino dissonam, & contrariam. Cum videris, quam manifestè Patres prodant, & inculcent principia, ex quibus nostra argumenta confecimus, & necessitatem à libertate procul abigant, indifferentiamque necessitati, & determinationi antecedenti contrariam necessariam arbitrio pronuntient.

CXCII. Prima igitur est, quia hæc sententia damnata est à tribus Pontificibus Ecclesiæ. Secunda, quia ea nihilo differt à sententia Wiclephi, Lutheri, & Calvinii, quam Ecclesiæ Concilia anathemate ferierunt. Quæ constat ex sect. 3, 4, & 5. Tertia, quia potest esse actus spontaneus, & voluntarius, quin sit liber ex doctrina Patrum, ut in brutis, & hominibus ex improvisa passione agentibus cernitur. Ita sect. 6. Quarta, quia libertas à Patribus asserta repugnat directè necessitati, & determinationi antecedenti, ut constat ex sect. 7, 8, & 9. Quinta, quia actio libera excludit vim, & coactionem, non solum physicam, sed etiam moralem eo sensu, quo vis, & coactio moralis juxta mentem Patrum, & arbitrii naturam non est distincta à necessitate, & determinatione antecedenti indifferentiæ arbitrii contraria, ut ostendimus sect. 10, 11, & 12.

CXCIII. Sexta, quia actio libera debet esse constituta in potestate voluntatis, ut ipsi Baiani fatentur. Actio autem in potestate voluntatis constituta debet esse aliena à necessitate, & determinatione antecedenti arbitrii, & ex indifferentia ad oppositum profecta, ut probavimus sect. 13, 14, & 15. Septima, quia libertas arbitrii est potestas electiva. At ad electionem requiritur facultas à necessitate, & determinatione antecedenti soluta, ut evicimus sect. 16. Octava, quia actio libera est opus deliberationis, & consilii. At necessitas, & determinatio antecedens consilio, & deliberationi repugnat, ut cernere est sect. 17. Nona, quia libertas constituit actionem, & ipsam voluntatem sub dominio & jure arbitrii. At necessitas, & determinatio repugnat tali dominio, & juri, ut expendimus sect. 18. Decima, quia libertas constituit actiones morales arbitrii bonas, & malas. Bonitas autem, & malitia moralis actionum arbitrii excludit necessitatem, & determinationem antecedentem, ut sancivimus sect. 19.

CXCIV. Undecima, quia libertas confert actionibus arbitrii meritum, & demeritum, laudem, & vituperium. At cum necessitate, & determinatione antecedenti non possunt hæ proprietates componi, ut confecimus sect. 20. Duodecima, quia libertas constituit hominem subiectum legibus, & præceptis, exhortationibus, & consiliis, precibus, & gratiis.

Disp. XIV. Libertas opponitur necessitati, & non soli violentiæ. 277

tiis. At cum necessitate, & determinatione antecedenti arbitrii evanescit tota vis legum, & præceptorum, aliarumque omnium admonitionum externarum, ut expendimus sect. 21. Quæ omnia Patrum testimoniis manifestè munivimus & illustravimus. Hæc itaque sunt, quæ hucusque in probationem nostræ sententiæ, & impugnationem Baianæ protulimus, & ob oculos in unum collecta proponimus, ne Baianorum scripta incautum lectorem fallant crebris vocibus clamantia nostræ sententiæ universam Patrum doctrinam refragari.

CXCV. In quorum confirmationem alia ex principiis Theologicis adjicienda sunt. Primum, quia, Baianorum confessione, necessitas, & determinatio antecedens opponitur libertati primæ Adamo concessæ. At Patres Ecclesiæ eodem modo differunt de libertate posteriorum Adæ, quo de ipsius Adæ libertate, & ex illa ad istam frequenter arguant, ut expendenti Patrum scripta, & testimonia à nobis in hac disputatione producta, & in sequenti producenda manifestum fiet. Ergo etiam libertas filiorum Adæ, necessitati, & determinationi antecedenti opposita est.

CXCVI. Secundò, quia amor, quo Deus se diligit, & Spiritum sanctum spirat, & quo beati diligunt Deum, licet lata quadam usurpatione liber sit, qua scilicet à violentiæ, & coactione alienus est; tamen eo genere libertatis liber non est, quo sit capax præcepti, aut meriti, orationis, aut gratiarum actionis; quamvis perfectissimè voluntarius, & spontaneus sit, quia est omnimoda determinatione necessitarius. Quis enim, nisi fatuus oret Deum, ut spiret Spiritum sanctum, & pro eo spirato gratias agat, etiam si ea spiratio sit Deo spontanea, & voluntaria, & Spiritus sanctus sit donum omnium maximum, quæ à Deo hominibus donari possunt? Similiter etiam si per impossibile Deus esset capax consilii, & meriti, quis sentiat, posse Deo consili ejusmodi spirationem, aut Deum per eam mereri posse? Quod in beatis clarius cernitur, quibus nec consili, nec præcipi, nec gratiarum actio reddi, nec præmium reperi potest, quod Deum diligant, & creaturas Deo posthabeant. Quorum ea solum est ratio, summa necessitas, Ergo non sufficit spontaneitas, sive voluntarietas, quamvis perfectissima sit, cum necessitate, & determinatione antecedenti ad libertatem, de qua nos cum Baianis confligimus.

CXCVII. Tertio, quia velle cum volumus, sive ex suppositione quod volumus, est voluntarium, & spontaneum. Tamen non est ea libertate liberum, ut præcepti, consilii, meriti & laudis capax sit. Ridelicet enim est asserere, posse hominem præcepto obligari, aut consilio moveri, aut præmio remunerari, aut serio laudari, quod velit cum vult, seu ex suppositione, quod vult. Cujus non est alia ratio, nisi quia homo cum vult, sive ex suppositione quod vult, necesse est velle. Ergo necessitas contrariatur libertati, quæ ad præceptum, & consilium, meritum, & laudem, & alia hujusmodi necessaria est.

CXCIX. Quarto, quia non sunt nobis liberæ, nec meritoria, & laudabiles, nec præceptibiles, aut consultabiles affectiones simplices boni honesti, aut è contra demeritoria, & vituperabiles, & dissuadibiles affectiones simplices boni turpis, nobis sine nobis inhærentes, quævis sint voluntaria, & spontanea, quia nobis ex necessitate insunt. Ergo necessitas, & determinatio antecedens quamvis conjuncta sit cum voluntario, & spontaneo, perdit libertatem, de qua

contendimus. Nec refert, quod Baiani indicant, eas affectiones nobis involuntarias, & coactas esse posse, & interdum esse, quia etiam nobis nolentibus, & renitentibus contingunt. Tum quia id non obstat, ut ipsa libera sint, cum abest nolitio, & renitentia earum; siquidem tunc existunt omnino voluntaria, & spontanea, cum sint à principio intrinseco voluntatis ex cognitione objecti voliti per illas. Tum quia actio libera potest esse secundum quid involuntaria, & coacta, ut projectio mercium in mare, & contractus, aliæque actiones metu gravi imminenti mali extortæ; quia sunt præsentem eo affectu displicentiæ, & nolentis, quo ipsa non fierent, nisi aut metus, aut concupiscentia aut alius contrarius affectus urgeret. Ergo quod ejusmodi affectiones simplices contingant interdum displicentiibus nobis, & eo affectu nolentibus, ut si in nostra esset potestate, eas abjiceremus, non tollit voluntarium, & spontaneum simpliciter, & absolute ad libertatem sufficiens. Quod etiam in Deo frequenter prædicant Patres, qui hominis damnationem involuntariam, & coactam Deo celebrant, nec non concursum præstitum in peccatum, quamvis actio puniendi hominem, & cooperandi cum homine ad peccatum libera Deo sit.

CXX. Demum objicitur Baianis communis omnium præcorum & recentium Scholasticorum autoritas, qui constantissimè duo Baianis contraria dogmata indubitata docent; alterum, necessitatem opponi libertati; alterum, libertatem vindicare indifferentiam, & parem ad utrumque extremum oppositum potestatem. Primum in hac disputatione ipsorum testimoniis sancimus; secundum in disputationem sequentem reservamus. Ingens autem temeritas est, omnibus Catholicis Theologis, & Scriptoribus refragari, præsertim ea ratione, quæ Baiani eis reluctantur, credentes scilicet, & garrientes, nec alios Theologos præter ipsos in studium doctrinæ Augustinianæ, & aliorum Patrum incubuisse, nec ex eis, qui incubuerunt, alios præter ipsos Augustini, & aliorum Patrum mentem assequutos fuisse.

SECTIO XXIII.

Sanctus Thomas docet necessitatem libertati esse contrariam.

C. **N**ecessitatem libertati contrariari, ea certitudine docet præceptor Angelicus, ut oppositam sententiam hæreticam, & adversariam fidei, solique proterviæ, & sophisticis rationibus innixam pronuntiet, ut præclaris ipsis verbis protulimus n. 48. Quam doctoris Angelici mentem plura alia testimonia confirmant. Id testatur quæst. 6. de malo art. un. *Ad ostendendum, quod voluntas non ex necessitate movetur, oportet considerare motum voluntatis, & quantum ad exercitium actus, & quantum ad determinationem actus, qui est ex objecto. Quantum ergo ad exercitium actus primo quidem manifestum est, quod voluntas movetur à seipso: sicut enim movet alias potestas, ita & se ipsam movet. Vbi ad statuendam, & explicandam libertatem nostræ voluntatis excludit ejus motionem, quæ sit ex necessitate, & non à se. Quamvis autem moveatur à Deo, docet ad 3. motionem ejus non inducere necessitatem eis notandis verbis: *Deus movet quidem voluntatem immutabiliter propter efficaciam virtutis moventis, quæ discere non potest. Sed propter naturam voluntatis motæ,**

que indifferentes se habet ad diversa, non inducitur necessitas, sed manet libertas. Ergo ex mente S. Thomæ etiam motio, & efficacia virtutis divinæ non inducit necessitatem, ut involutam servet nostram libertatem.

cc i. Consonat in quodlib. 1. art. 7. ad 2. *Deus movet omnia secundum modum eorum, & idè divina motio à quibusdam participatur cum necessitate, à natura autem rationali cum libertate propter hoc, quod virtus rationalis se habeat ad opposita, & idè sic Deus movet mentem humanam ad bonum, quod tamen potest huic motioni resistere.* En libertatem opponit necessitati, & rationem reddit, quia libertas est indifferens ad opposita, & potens cuicumque motioni etiam divinæ resistere. Idem tamen 1. p. quæst. 19. art. 10. *Liberum arbitrium habemus respectu eorum, quæ non necessario volumus.* Vnde colligit: *Deus respectu illorum, quæ non ex necessitate vult, liberum arbitrium habet.* Ergo necessitas procul abigenda est à libertate, & ea, quæ necessitate volumus, libertate nec agimus, nec volumus.

cc i i. Rursus 1. 2. q. 10. art. 4. *Quia voluntas est principium non determinatum ad unum, sed indifferentes se habens ad multa, sic Deus eam movet, quod non ex necessitate ad unum determinat, sed manet ejus motus contingens, & non necessarius.* Quis nunc ambigat, motum liberum esse non posse necessarium, nec libertatem posse cum antecedenti necessitate, & determinatione ad unum conjungi? Quibus consentit lib. 1. contra Gentes c. 88. *Liberum arbitrium dicitur respectu eorum, quæ non necessitate, quis vult.* Itaque velle ex necessitate, & velle ex libero arbitrio repugnant.

cc i i i. Assertum probat lib. 3. contra Gentes c. 112. *Quod dominum sui actus habet, liberum est in agendo: liber enim est, qui sui causa est. Quod autem quadam necessitate ab alio agitur ad operandum, servituti subiectum est. Omnis autem alia creatura naturaliter servituti subiecta est. Sola vero natura intellectualis libera est.* En argumentum: Creatura quæ ab alio necessitate agitur, non est libera, quia non est domina sui actus. Creatura autem rationalis à solo Deo agitur, & movetur. Ergo ut libera & domina sui actus maneat, non debet necessitate agi, seu moveri ad operandum. Idè quæst. 22. de verit. art. 8. docet, nobis in via nullam formam, seu qualitatem imprimi, quæ ex necessitate inclinemur, seu moveamur ad bonum, ut incolumis sit libertas: *Aliquando forma superaddita non est usquequaque perfecta, sicut est in viatoribus; & tunc ex forma superaddita inclinatur voluntas, sed non ex necessitate.* Expende, non esse ex necessitate inclinationem, & motionem voluntati viatorum contingentem ex quacunque forma impressa à Deo.

cc i v. Propterea à motione & inclinatione impressa per gratiam rejicit necessitatem tanquam libertati adversantem. Sic 1. p. quæst. 62. art. 3. ad 2. *Omnis forma inclinatur suum subiectum secundum modum naturæ ejus, ut libere feratur in ea, quæ vult. Et idè inclinatio gratiæ non imponit necessitatem, sed habens gratiam, potest ea non uti, & peccare.* Animadvertite, hanc doctrinam esse communem omni formæ, & cuicumque gratiæ, per quam natura rationalis inclinatur, & movetur à Deo, quia omnibus eadem ratio communis est. Quapropter quælibet gratia, sive habitualis, sive actualis, ut moveat, & inclinet voluntatem secundum modum libertatis proprium, debet esse ejusmodi, ut necessitatem non imponat, & ea uti, & non uti possit voluntas. Hæc magis confirma-

bunt testimonia adducenda disput. sequenti pro indifferentia ad libertatem necessitaria. Quibus satis constabit, universam Thomistarum scholam nostræ sententiæ subscribere, & à Baianis longissimè distare, quidquid Baiani mentiantur Thomistas asciscentes sibi patronos.

SECTIO XXIV.

Idem docent Magister, Albertus, Alexander, Alifiodorensis, Gandavensis, Guillelmus, & Parisiensis.

ccv. **H**anc doctrinam didicit S. Thomas ex suo, & omnium Scholasticorum per antonomasiam Magistro. Qui in 2. dist. 25. c. 5. sic habet: *Liberum dicitur arbitrium, quia sine coactione, & necessitate valet eligere, quod ex ratione decrevit.* Non solum coactionem, sed etiam necessitatem removet, ut arbitrium liberum sit, sive ipsam necessitatem coactionem arbitrii intelligit juxta mentem Patrum, quam expendimus sect. 10. 11. & 12. Rursus c. 9. *A necessitate & ante peccatum, & post, æque liberum est arbitrium.* Sicut enim tunc cogi non poterat, ita neque modo. Ideoque voluntas merito apud Deum judicatur, quæ semper à necessitate libera est. Vbi necessitas, ibi non est libertas; ubi non libertas, nec voluntas, & idè neque meritum. Considera primò contra Baianos, arbitrium, & ante peccatum, & post illud æque liberum esse. Secundò idèdè nunc à necessitate esse liberum, quia tunc erat liberum à necessitate. Tertiò idèdè in utroque statu abesse necessitatem, quia abest coactio, quæ præsentem necessitate non potest arbitrio non adesse. Quartò denique, ubi necessitas est, neque libertatem neque meritum esse posse. Eadem repetit c. 13. Et in ult. ait: *Libertas à necessitate est per naturam.* Quasi periret libertas naturalis cum necessitate agendi. Quibus consonant scripta dist. 24. nec non dist. 5. ejusdem lib. 2.

ccvi. Subscribit Albertus 1. p. q. 67. membro 3. *Ea, quæ procedunt ex libero arbitrio, providentia subjacent. Sed est duplex providentia, scilicet providentia prædeterminans, & providentia præsternens causas essentielles, & proximas eorum, quæ fiunt: sicut est providentia necessariorum, in quibus nihil fit casu, vel contingenter. Et est providentia, quam vocat Damascenus, secundum concessionem, hoc est, quando inevitabilis nexus providentia necessitatem inevitabilitatis non imponit causis proximis.* Ergo ea, quæ procedunt ex libero arbitrio, non fiunt ex providentia prædeterminante, & necessitate imponente, sed ex providentia secundum concessionem, quæ libero arbitrio concedit ita agere, ut possit actionem vitare. Expende quæ habet 1. p. q. 63. membro 3. art. 2. 2. par. *Prædestinatio respectu causati non ponit necessitatem absolutam, sed necessitatem ordinis, sive consequentiæ. Sed hæc necessitas, quia dependet à futuro, quod futurum dependet à contingenti secundum causam meritoriam, & potentem operari in contrarium, & ponere obicem Spiritui sancto, & à quo prima causa non tollit modum sue causalitatis, ita ex illo impediri potest.* Vbi ad concordiam prædestinationis cum libertate negat à prædestinatione imponi arbitrio necessitatem absolutam, & antecedentem, & solam admittit consequentem, quæ provenit ab ipso arbitrio potente impedire necessitatem, & in contrarium operari. Ergo necessitas inevitabilis, & antecedens censetur ab Alberto contraria libertati.

ccv i i. Item

ccv i i. Item Alexander 1. p. q. 40. membro 4. ar. 3. eandem sententiam Damasceni exponens: *Voluntas beneplaciti est respectu bonorum dupliciter: aut cum prædeterminatione, ut eorum, quæ non sunt in potestate arbitrii, & hæc sunt alligata necessitati, aut sine prædeterminatione, & hoc modo est bonorum, quæ sunt in potestate arbitrii.* Vbi ab actibus liberis removet omnem necessitatem ex antecedenti prædeterminatione Dei contingentem. Consequenter concordat. 1. p. q. 23. membro 3. art. 4. præscientiam cum libertate, quia necessitas ex præscientia proveniens non est prædeterminans, sed consequens, & secundum quid: *Quod dicitur secundum causam superiorem immutabile, secundum quid dicitur, & idè secundum quid necesse est evenire. Nam illa causa superior non est determinata causa hujus.* Ergo si necessitaret, & prædeterminaret simpliciter, libertatem arbitrii violaret.

cc i x. Alifiodorensis etiam lib. 2. summæ tract. 11. quæst. 3. rejicit à libertate necessitatem inevitabilitatis. Idem fufius, & clarius Henricus à Gandavo docet quodlibeto 12. q. 26. Notanda, quæ scribit q. 27. *Licet possit impediri aliqua actio voluntatis, quia potuit aliquid fuisse factum, quo facto non fuisset, illa tamen dicenda est simpliciter esse ex necessitate, & non ex libero arbitrio, post quamstante sua causa proxima nullo modo posset per liberum arbitrium voluntati impediri.* Itaque actio, quæ positus causis proximis non potest impediri ab arbitrio, libera non est, quia est necessaria, atque aded necessitas actionis cum libertate nequit componi. Item Guillelmus Parisiensis 1. p. Tract. de vitiiis & peccat. 5. *De peccatis autem ex dominio arbitrii colligens nullam ei necessitatem ab ullo exteriori movente imponi posse.*

cc i x. Parisiensis Theologi cum Episcopo Stephano idem censent, dum libertati contrarios damnant errores sequentes. Primus est anno 1270. damnatus: *Voluntas hominis ex necessitate vult, vel eligit.* Secundus: *Liberum arbitrium necessitate movetur ab appetibili.* Tertius tit. de voluntate, sive libero arbitrio: *Voluntas hominis necessitatur per suam cognitionem.* Quartus: *Appetitus intellectuum cessantibus impedimentis necessario movetur ab appetibili.* Quintus: *Voluntas necessario prosequitur, quod firmiter creditum est à ratione, & quod non potest abstinere ab eo, quod ratio dicitur.* Hæc enim necessitatio, non est coactio, sed natura voluntatis. Qui omnes articuli tanquam erronei interduntur ab Academia Parisiensi ex censura omnium Theologorum, qui tunc erant sapientissimi, quia necessitas eis propositionibus asserpta derogat libertati arbitrii, alius enim titulus non est, ob quem in appetitu rationali potius, quam in irrationali, damnetur, nisi propria ejus libertas. Ergo necessitas ab eis omnibus censetur libertati contraria.

SECTIO XXV.

Etiam libertati necessitatem opponunt Waldensis, Durandus, Valdricus, Dionysius Carthusianus, & Cisterciensis, Abulensis, Belvacensis, Antoninus, & Hervæus.

ccx. **W**aldensis egregius libertatis contra Wiclephistas vindex lib. 1. doctrinalis fidei c. 25. præ cæteris antiquis Theologis nobis faver sic scribens: *Necessitas ergo procedens non parit arbitrii libertatem, & idè*

ipsa non convenit humanis affectibus. Periculose ergo (ut mihi videtur) quidam magni viri necessitatem istam præcedentem ponunt in humanis operibus, etiam, & quod sicut à voluntate Dei, maxime cum antiquis Ecclesia Patribus nihil consonans reperire possunt. Non solum necessitatem à liberis actionibus explodit; verum etiam asserit, oppositam doctrinam esse periculosam, & ab scriptis Patrum profus alienam. Item. c. 29. sic Deum alloquens: *Ad bonum te miseratione tua creatam voluntatem prevenire confiteor, ut trabas per gratiam, non per necessitatem astringas. Ita ut libera ipsi potestas permaneat te sequendi salvatorem, vel inseguendi judicem.* Quod in genere prius docuerat, nunc in specie de gratia trahente docet.

cc x i. Durandus idæpius testatur. Supponit quidem in primo dist. 47. q. 1. n. 9. *Actioes liberi arbitrii, cum non sint determinate ad unum, non sequuntur necessario liberum arbitrium etiam præsentem objecto, & excluso omni impedimento.* Clarius in. 2. dist. 24. p. 1. q. 2. n. 12. *Libertas arbitrii est, quæ quis potest in aliquem actum, vel ejus oppositum, contrariè, vel contradicitoriè, & sic libertas excludit non solum coactionem, sed omnem necessariam habitudinem.* Necessariam dico, necessitate absoluta. Quid manifestius? Rursus quæst. 3. n. 15. *Libertas arbitrii est facultas ad opposita absque necessaria determinatione ad alterum.* Ad libertatis definitionem, & essentiam revocat exclusionem necessitatis, & determinationis antecedentis.

cc x i i. Valdricus in sum. lib. 2. quem refert, sequitur Carthusianus in. 1. dist. 38. q. 2. ut conciliet libertatem cum Dei concursu, atque præscientia solam excludit necessitatem, probans eam non imponi libero arbitrio, his verbis: *Quia effectus existens in aliqua causa mediantibus causis secundis, sequitur proximarum conditionem causarum magis, quam prima cause: quia causalitas primæ cause attingit effectum mediantibus causis secundis, & proximis, quæ causalitatem illam recipiunt secundum suam modum naturæ: præscientia vero Dei in quantum præscientia, & non causa, nihil adjicit rei.* Idcirco ex ea res non est magis necessaria, quam si præscientia ipsa non esset. Totus discursus nil aliud conficit, quam ex concursu, & præscientia Dei nullam rei contingentem necessitatem evenire.

cc x i i i. Dionysius Carthusianus in. 1. dist. 39. q. 2. col. 3. cum S. Thoma sic asserit: *Principium, quod est voluntas, quanto vicinior est Deo, tanto à necessitate causarum naturalium magis est liberum. Idèdè ex sua conditione rectum ordinem potest tenere, tendendo in finem, & item deficere. Si autem inevitabiliter, aut indeviabiliter tenderet in finem per divinam providentiam, jam rolleretur ab ea conditio sua naturæ, ut S. Dionysius protestatur. Id circo à Deo est taliter instituta, ut possit deficere, & non deficere.* Satis exprimit indifferentiam à necessitate solutam ad libertatem esse necessariam. Rursus in 2. dist. 25. q. 2. etiam cum S. Thoma admittit veram hanc propositionem: *Quamvis Deus sua infinita virtute voluntatem creatam immuet, afficiat, & multipliciter imprimat in eandem, non tamen necessitat eam.* Ergo quamvis Deus multiplicet concursus, & motiones arbitrii, servanda est jure libertatis, voluntas à necessitate immunis.

cc x i v. Accedit Dionysius Cisterciensis in 2. dist. 25. q. 2. art. 2. præambulo 2. definiens: *Necessitas antecedens est causa activa, quæ postea cum omnibus præviè requisitis ad aliquem effectum producendum, & cum quibus effectus ille produciatur, non stat effectum illum non produci.* Vnde ad servandam illam

libertatem creatam concl. 5. colligit: *Divinum præ-
velle, seu præmotio divina ad hoc quod A. voluntas possit
producere B. actum, non est antecedens necessitas ad B. effe-
ctum ab A. producendum: quia stante tali motione, vel
prævolitione cum omnibus præviis ad B. stat, A. volun-
tatem non producere B. actum. Quibus duo manife-
sta sunt: alterum, libertatem creatam lædi quacun-
que necessitate antecedenti indifferentiæ potestatis
contraria, etiam si ex promotione, aut voluntate
divina proveniat, non esse novam, sed anti-
quam libertatis definitionem, quæ positis omnibus
requisitis ad agendum potest agere, & non agere. De
quo plura disp. seq. Ideo q. 3. art. 3. concl. 4. doc-
cet, nullum actum necessarium esse meritorium, aut
demeritorium: Nullus actus sic necessario productus,
ut in potestate producentis non sit, positus omnibus præviis
necessarius ipsum non producere; nullus, inquam, talis est
liber libertate requisita ad merendum, vel demerendum.
Quia nullus meretur, aut demeretur in eo, quod vitare
non potest. Consequenter in 1. dist. 46. q. 1. art. 1.
p. 2. proposit. 4. In quolibet actu merendi cum volun-
tate creata concurrat Deus, circa gradum necessitandi.
Patet, quia quilibet talis actus est liber libertate contra-
dictionis. Quibus non solum doctrinam, sed etiam
rationem nostram confirmat.*

c c x v. Abulensis in Math. c. 22. q. 229. *Præcipue
differt agens liberum à naturali quantum ad principium
agendi, quia agens liberum indeterminate est, sed ipsum
se determinat. Agens naturale non est indeterminate sed
determinate ad unum: & ideo agit necessitate naturali,
non potens se ipsum cohibere ab actione. Ergo necessitas,
& indifferentia ei opposita, sunt discrimina agentis
naturalis, & liberi. Quod etiam docet Vincentius
Belvacensis in speculo nat. tomo. 1. lib. 29. c. 65.
Item Antonius 1. p. tit. 4. c. 2. §. 3 & 4. nec non
§ 7 & 9. ubi de motione impressa à Deo decernit:
*Sic inclinatur voluntas ad aliquid volendum, non tamen
ex necessitate. Similiter Hervæus quodlibeto 1. q. 1.
art. 1. ad dub. 5. Causa sufficiente posita non potest esse
liberum necessario, contingit dupliciter. Nam in agentibus
naturalibus non habet agens in potestate sua repellere im-
pedimenta; sed in agente libero, occurrentia deliberatio-
ni, quæ distrabunt, & possunt impedire, possunt repelli
à tali agente. Iterum: Non tamen necessario impeditur,
quia habet in potestate sua repellere. Subjungitque,
privilegium esse causæ liberæ, ut ex illa quantumvis
sufficienti ad agendum non necessario sequatur effe-
ctus. Item ad dub. 7. expresse notat: *Ad effectum
liberum non est dare unam causam per se necessariam, &
determinatam. Videlicet nulla adest causa, ex qua
necessario sequatur determinatio. Quod satis con-
firmant notanda ejus verba producta n. 162.***

S E C T I O XXVI.

*Idem confirmant Capreolus, Cajetanus, Ferrara,
Holcot, Conradus, Beza, Raynerius, Viguierius,
& ceteri Thomistæ.*

c c x v i. **O**mnes item Thomistæ tam veteres,
quam recentes excludunt necessi-
tatem à libertate. Capreolus in 1.
dist. 1. q. 3. ad concl. 3. *Cum autem voluntas dica-
tur libera in quantum necessitatem non habet: libertas
voluntatis in tribus consideratur: scilicet quantum ad
actum, in quantum potest velle & non velle; & quan-
tum ab objectum, in quantum potest velle hoc, & ejus
oppositum: & quantum ad ordinem finis, in quantum*

*potest velle bonum, & malum. Expende voluntatem
solum esse liberam in quantum necessitatem non habet,
atque adeo libertatem adversari necessitati. Item ex
eo libertatem voluntatis comparari cum eis solis
ad quæ indifferentiam retinet. Ex quibus colligit:
Ex quibus patet, quod voluntas non necessario erit in
actu respectu alicujus objecti præsertim in via: sic quod
quolibet objecto proposito in potestate sua est nullum actum
habere respectu illius. Ergo ut libertas incolumis sit,
non potest actus ab illa necessario exire.*

c c x v i i. Rursus idem Capreolus in 1. dist. 38.
q. 1. art. 1. ad 1. argumentum Adami, admittit
damnationem Parisiensem ejus propositionis sub tit.
6. *Nihil evenit contingenter considerando omnes causas;
quia positus omnibus causis admittit etiam in volun-
tate necessitatem effectus, & ait: Illi articuli excom-
municant ponentes omnia evenire necessario absolute om-
nibus causis compensatis. Hoc autem non ponit sanctus
Thomas. Considera duo. Primò necessitatem re-
legendam à voluntate etiam positus omnibus causis
ad agendum requisitis. Secundò, id esse de mente
S. Thomæ. Quod confirmat in 5. dist. 6. q. un.
art. 3. ad argum. Scoti contra 4. conclusionem:
*Illud dicitur agens naturale, quod positus omnibus requi-
sitis ad agendum, & nullo existente impedimento, ut ip-
sum possit agere, necessario agit, neque est in ejus potesta-
te non agere: Illud vero agens dicitur liberum, quod eod-
dem modo omnibus positis ita ut possit agere, non necessa-
rio agit; sed in potestate ejus est, ut agat, & non agat.
Vis clarius Baianæ? Quis Recentiorum, in quos
tam sine modo debaccharis, tanta claritate suam ex-
pressit sententiam?**

c c x i x. Hanc doctrinam accomodat Ca-
preolus in 2. dist. 28. q. un. art. 3. ad 12. argum.
ad motionem, qua Deus præmoverit arbitrium: *In
qua motione voluntas non necessitatur, sed instrumentum
liberum existens, in cuius potestate est sequi motionem
agentis, juratur ita, ut agat, quæ non sic adjuncta nequa-
quam agere poterit. Quia voluntas libera existit,
abigit necessitatem ex præmovere divina prove-
nientem. En Thomistarum princeps tuæ refragator
necessitatis, & sententiæ.*

c c x i x. Refragatur etiam Cajetanus 1. p. q.
14. art. 23. § neque sustinendus est, differens de mo-
tione causæ primæ in secundam: *Quoniam prin-
cipium naturæ modificatur, quam impellat ad movendum, motio
illa jam modificata ad causam contingentem movebit se-
cundam ad movendum, non necessario, sed contingenter.*
Expende ultima verba, quæ removeant ex motione
Dei in causâ contingentem, & libera necessitatem
agendi. Item q. 82. toto art. 1 & 2. à libertate alic-
nam docet necessitatem volendi, & agendi tam quo-
ad exercitium, quam quoad specificationem secluso
bono in communi, quod quoad specificationem
amamus necessario, sed libere quoad exercitium.
Rursus 1. 2. q. 10. ad art. 4. asserit omnino certam,
atque sine controversia exploratam esse illam con-
clusionem S. Thomæ, quam præmissimus n. 202. sta-
tuentem libertati voluntatis repugnare necessitatem,
& determinationem ad unum, quia est indifferens
ad plura opposita.

c c x x. Subscribit Ferrara lib. 3. contra Gentes
c. 89. § ad omnia ista sic asserens: *Alio modo potest
intelligi habere perfecte in sua potestate effectum, quia
potest producere effectum, & non producere supposita pri-
ma causa, à qua dependet; & a nulla causa ad produ-
cendum, aut ad non producendum necessitatur. Et sic
conceditur, quod voluntas habet perfecte in sua potestate
volitio-*

*volitionem suam. Satis exprimit indifferentiam, &
relegat necessitatem. Vbi obiter nota ad assertum,
quod contra Baianos munivimus sect. 13. 14 & 15.
ut aliquid sit in potestate voluntatis, opus esse, ut in
eadem sit ejus oppositum, & procul absit omnis ne-
cessitas, & determinatio antecedens. His Thomistis
consentit Robertus Holcot ex sacra Prædicatorum
familia in l. q. 3. præsertim art. 2.*

c c x x i. Conradus 1. 2. q. 10. art. 4. §. 2.
comment. admittit illam propositionem S. Thomæ:
*Sic Deus voluntatem movet, quod non ex necessitate ad
unum determinat, sed remanet motus ejus contingens, &
non necessarius. notatque eam verificari posse etiam
de motione prima speciali præveniente. rationemque
reddit: Quia neque sic Deus movet viatores absolute
necessario ad bonum, neque sic, quin libere concurrant.
Ut cernas, etiam ex motione speciali gratiæ nullam
induci necessitatem. Ibidem q. 75. art. 1. ad 1.
Causa existente sufficiente, adhuc non sequitur effectus
ex necessitate, quando ipsa causa potest impedire seipsum,
ne effectus sequatur, eo quod motus est in ejus potestate,
& potest agere, & non agere. Adjunge Dezam in 1.
dist. 38. art. 4. ad 1. contra 2. conclus. Ex causa
contingente, quia non habet ordinem necessarium ad effe-
ctum suum; non sequitur effectus infallibiliter, etiam si
nunquam impediatur. Ideo in ea, etiam si agnoscat non
impedita, non potest cognosci effectus certitudinaliter, &
determinate. Quia deficit necessitas & determina-
tio antecedens ad unum determinatè exercitium,
non potest in causâ libera etiam cum omnibus re-
quisitis non impedita effectus determinatè cognosci.*

c c x x i. Raynerius in Pantheologia verbo
Præsentia c. 7. *Gratia divina non imponit necessita-
tem salutis, quia possum eam amittere. Victoria in re-
lect. de pervenient. ad usum rat. n. 5. proposit. 4.
Idem est habere liberum arbitrium, quod esse dominium
suarum actionum. Neque quis esset dominus suarum
actionum, si necessario, aut sequeretur consilium, aut non
posset sequi. Ita propositio est clara ex communi signifi-
catione, & acceptione verborum. En clarum & com-
muniter acceptum asserit dominium libertatis non
posse admittere necessitatem.*

c c x x i i. Viguierus c. 3. § 3. ver. 1. Ne-
gatur, quod positio concursus Dei ad actum voluntatis,
adeo voluntas non sit libera; nec quod voluntas ex neces-
sitate moveatur à Deo: quia Deus agentia libera libere,
& absque necessitate disponit. Item Dominicus
Soto lib. 1. de nat. & grat. c. 16. refutat antece-
dentem necessitatem causæ liberæ positus omnibus
requisitis ad operandum, ut expendimus disp. seq.
n. 115. Denique omnes recentes scriptores, qui
de physica prædeterminatione differunt, cum eis
à nostris scriptoribus objicitur physica prædetermi-
natione violari libertatem, quia inducitur neces-
sitas operandi libertati contraria, constanter negant
necessitatem physicæ prædeterminationis esse ante-
cedentem, & absolutam, & contendunt solum esse
consequentem, & secundum quid, quia admittit ante-
cedenti, & absoluta necessitate censent admittend-
um etiam interitum libertatis, ut eorum scripta le-
genti constabit, præsertim Alvarez de auxiliis disp.
22. 25. & aliis. Sufficit, hac in re apertam esse men-
tem sancti Thomæ nostræ doctrinæ faventem, ut vi-
dimus sect. 23. ut credatur, omnes Thomistæ eidem
adherere sententiæ.

S E C T I O XXVII.

*Eidem sententiæ subscribunt Scotista, &
Nominales.*

c c x x i v. **S**cotus in 1. dist. 1. quæst. 1 & 2. &
dist. 8. q. 4. & dist. 39. §. 3. tra-
dit, si Deus ex necessitate naturæ
ageret, nullam fore nostram libertatem, quia ejus
motio induceret necessitatem agendi: *Quia causa
movens in quantum mota, si necessario movetur, neces-
sario movet. Quilibet autem causa secunda movet in
quantum mota à prima causa. Ergo necessario mo-
veret, seu ageret, atque adeo non libere. Eum se-
quitur Ioannes de Bassolis in 1. dist. 10. q. un. art. 3.
Vbi licet necessitatem conciliat cum libertate, expli-
cat tamen, eam libertatem non esse capacem meriti,
& demeriti. Cum enim præmississet: *Necessitas, &
libertas non repugnat absolute loquendo: postea subjun-
git: Ad hoc, quod actus sit voluntarius culpabiliter,
oportet, quod agens possit ipsum cohibere: sed non ad
hoc, quod sit voluntarius simpliciter, vel universali-
ter. Quando ergo dicitur in argumento, quod nullus actus neces-
sarius est in potestate agentis, falsum est, scilicet, non in
potestate contradictionis. Sed tamen hoc dicitur esse in
potestate, quando non solum potest in actum, sed in oppo-
situm actus. Et talis potestas necessaria non est meritoria;
sed potestas contingentia. Igitur quamvis libertatis vo-
cem extendit ad actus necessarios voluntarios, &
non coactos, re tamen ipsa sentit, eam libertatem
non sufficere ad culpam, & meritum. Similiter dist.
40. q. un. art. 2. confirm. ult. concordat liberta-
tem cum divina præsentia; quia divina scientia de
parte negativa alicujus contingentis, ut quod Sortes non
curreret, non imponit illi partem necessitatem.**

c c x x v. Item Franciscus Mayronitis in 2. dist.
25. ubi sibi objicit: *Aut divina voluntate concurren-
te voluntas creata non potest non causare: & tunc neces-
sario causabit, non libere. Cui argumento sic respon-
det: Assistente voluntate divina potes non velle; quia
Deus assistit ratione causæ universalis, & ideo si vis agere,
agit: nempe Deus agit, si tu vis, ut agat. Itaque
negat necessitatem objectam, ut libertatem tunc agatur,
etiam ex assistentia divinæ voluntatis. Accedit Guil-
lelmus de Rubione in 2. dist. 24. q. 1. art. 2. *Gratia
existente in voluntate, potest voluntas ipsa eligere, non
conformiter, sed disformiter recto dictamini rationis. Nec
enim propter gratiam, inexistentem necessario conformi-
ter eligit, sed tantummodo per se ipsam: nec per conse-
quens ad hoc, quod electio recto dictamini necessario sit con-
formis, aliquid facit gratia divinalis: cum ipsa existente
possit esse disformis, alias nullus justus posset peccare mor-
taliter. Respondit necessitatem conformitatis inducendam
per gratiam, ne gratia temeret libertatem. Rursus
dist. 25. q. 1. art. 2. post med. *In beatis est usus li-
beri arbitrii, non respectu actus beatifici, qui non est in
potestate ipsorum; sed respectu omnium aliorum in eorum
potestate existentium ut videlicet possint ab eis in esse po-
ni, vel non poni. Similiter est dicendum de damnatis; non enim
respectu actus ad quem sequitur tristitia puni-
tiva, habent aliquam libertatem. Quamvis actus bea-
tifici, & punitivi sint voluntarii negat eis liberta-
tem, quia sunt necessario, quin possint non fieri.***

c c x x v i. Scotistis assentiunt Nominales. Sic
eorum Principes. Ioannes Bacchionius in 1. dist. 4.
art. 2. id approbat: *Licet promittas quodam sit volun-
tati ex causis superioribus; nulla tamen necessitate limi-*

ratur ad hanc partem magis, quam ad illam secundum sententiam Philosophi, & Catholicorum. Non solum ex Philosophica, sed etiam ex Catholica doctrina rejicit necessitatem limitantem arbitrium ad unum, etiam ex causis superioribus profectam. Item Ocham in. 1. dist. 38. q. un. init. *Voluntas libera est ad oppositos actus, & mediantibus illis actibus oppositis est libera ad opposita objecta, & ulterius ad oppositos effectus. Unde voluntas non agit necessario, sed contingenter, ita ut æque possit oppositum agere.* Inferiusque subdit: *Si ad determinationem voluntatis divinæ necessario sequitur determinatio voluntatis creatæ, jam voluntas creata non libere agit.*

ccxxv i. Ochamum sectatur per omnia Gabriel ipsius compilator. Sic lib. 1. dist. 10. q. 2. art. 3. *Liberior est voluntas confirmata in bono: non respectu illorum actuum, ad quos necessario determinatur, sed respectu aliorum actuum, quia minus impedita per servitatem peccati. Non ergo intendunt sancti, quod voluntas respectu illius actus, ad quem necessario se habet, libere operetur: sed quod voluntas beati sit libera simpliciter, & liberior, quam prius, ex eo, quia minus potest nunc impedi in executione multorum actuum a causis extrinsecis, quam in via. Vbi occurrit objectioni Bajanonum ex doctrina Augustini, & aliorum Patrum confectæ, quod asserant, liberius fore arbitrium in patria, quam in via, negans quidem eam libertatem comparatione actus, quem necessario elicit, licet voluntarius sit. Rursus dist. 38. q. un. notab. 6. *Omnibus æqualiter se habentibus voluntas sua propria libertate potest cessare ab actu, & in eo instanti, quo causat, contingenter causat, & non necessario.* Ibidem art. 1. dub. 1. *Ad hoc ut effectus contingenter producat, sufficit unam causam requisitam esse liberam. Posito ergo per impossibile, quod prima causa necessario ageret; quia tamen voluntas creata cum causa prima partialiter ad multos effectus concurrat; nihilominus propter ejus libertatem, cum libere, non necessario concurrat, potest poni, vel impedi in actu. Quibus diserte relegat necessitatem à voluntate libere concurrente, & illi indifferentiam expeditam adscribit.**

ccxxv i i. Ad rem aptius in 2. dist. 25. q. un. corol. 4. *Accipitur etiam libertas concorditer cum Philosophis, prout opponitur necessitati, non tantum coactionis, sed etiam immutabilitatis. Hæc dicitur libertas contingentia. Sic accipitur, quando est principium meriti, & demeriti. Nam per hæc, quæ vitare non possumus, nec meremur, nec demeremur.* Præmisserat libertatem etiam accipi, prout opponitur coactioni; explicat tamen, eam non esse, quæ ad meritum, & demeritum desideratur, sed eam, quæ necessitati etiam inevitabili adversaria est. Consequenter dist. 29. q. un. art. 2. dub. 2. decernit: *Gratia non necessitat hominem ad bonum: inclinatur autem; sed libertatem arbitrii non tollit. Ideo habens gratiam per liberum arbitrium moveri potest, & frequenter movetur præter gratiæ inclinationem, nihil considerans de eo, ad quod gratia inclinatur.* Ergo ut gratia quæcunque, sive habitualis, sive actualis libertatem non auferat, debet necessitatem non asserere.

ccxxix. Clarissimè etiam Gregorius in. 1. dist. 10. q. un. art. 2. concl. 1. *Illud dicitur agens naturale, quod postis omnibus requisitis ad agendum, & nullo existente impedimento, ita quod possit agere, necessario agit, neque est in ejus potestate non agere, agens vero illud dicitur liberum, quod eodem modo omnibus postis, ita ut possit agere, non necessario agit, sed in potestate ejus est, ut agat, & non agat. Quod confirmat ex Ari-*

stotele, Augustino, & Damasceno. Item ibidem in solutione argum. *Ad rationes dico, quod liberitas est conditio voluntatis, ut comparatur ad actum; non ad quemcumque, sed ad eum, quem potest habere, & non habere; & respectu actus utique sibi repugnat necessitas: licet non repugnet sibi respectu actus, quem habere necessario. Sed respectu illius non est libera.* quibus subdit: *Necessitas, & libertas non insunt principio perfectio respectu ejusdem. Vel proprius loquenda dico, quod principium perfectum non idcirco est non liberum respectu eorum, quorum est liberum, quia est necessarium principium eorum, quæ necessario producit: nec quia ipsum est necessarium respectu eorum, quæ producit necessario, ideo non est liberum respectu eorum, quæ producit libere.* Vis plura, ut credas non esse novam, sed primæcaram Theologorum doctrinam necessitatem etiam spontaneam, quæ convenit actibus voluntatis, repugnans hostiliter libertati?

ccxxx. Quibus annuera Adam in. 3. dist. 14. q. 3. dub. 3. *Alius articulus Parisiensis, dicit sic: falsum est, omnia esse præordinata à causa prima: quia sic omnia evenirent de necessitate, quod est error. Hæc quæro an Deus sit determinatus absolute, ad producendum A, quod sive ego velim producere A, sive non, A eveniet: vel solum sub hac conditione, si ego voluero producere A. Si primum: Igitur A fore, non subest libertas voluntati meæ. Si secundum: igitur non plus producit ille necessario, quam ego. Considera colligere libertatem nostræ voluntatis excludendo necessitatem inductam à voluntate divinæ.*

ccxxx i. Suffragatur Ioannes Major in 2. dist. 28. q. 1. post. 4. conclus. Corol. 2. *Licet auxiliium speciale prærequiratur ad actum moraliter bonum, libertas voluntatis, non necessitatur ab illa ope. Voluntas ergo potest non agere. Abigenda ergo est necessitas inducta per auxilium gratiæ. Eiusdem mentis est Almainus lib. 1. Moral. tract. 1. c. 1. Vbi cum definisset liberum sub nomine voluntarii: *Voluntariam est operatio, vel omisso ita existens in potestate agentis, quod omnibus prævisis postis, & requisitis ad illam est in potestate agentis, illam ponere, vel non ponere: ex adverso definit notab. 2. operationem naturalem: *Ille operatio dicitur in se simpliciter naturalis, & absolute, quæ sic se habet, quod omnibus causis postis ad eam producendam necessario requisitis ponitur de necessitate, neque est in potestate illarum causarum, vel alterius illarum, quin ponatur. quibus necit notab. 3. *Libertas est facultas, per quam ipsa potentia omnibus aliis postis prævisis necessario requisitis, habet in sua potestate agere, & non agere. Ex quibus manifestum colligitur, non esse liberum, sed naturalem actum, seu effectum, qui postis omnibus prævisis requisitis de necessitate ponitur. Claudat Nominalium agmen Petrus de Altiaco in. 1. q. 12. art. 3. prop. 4. Vbi ad conciliandam libertatem cum præcipientia Dei scribit: *Nec ipsa præcipientia asserit necessitatem in futuris contingentibus plus, quam postis inferri ipsa non postis. Ergo libertas esset perditæ, si necessitas fuisset illata.*****

SECTIO XXIIX.

Idem confirmant nostræ ætatis scriptores.

ccxxx i i. **N**ecessitatem indifferentiæ contrariam, libertati quoque contrariari tanquam dogma Catholicum tucitur quotquot in nostra ætate contra Lutherum, Calvinum, & eorum sectatores scripserunt.

Disp. XIV. Libertas opponitur necessitati, & non soli violentiæ. 283

Quorum omnia testimonia producere immensi esset operis, atque laboris. Aliqua nunc perscringemus, cætera lectoris studio, si libuerit, committentes, ut manifestum sibi fiat, hanc doctrinam non esse singularem solis societatis scriptoribus, ut Baianistæ persuadere tentant, sed omnibus universim Theologis communem, qui à nascente Theologia ad eam usque modo adultam de libertate differuerunt. Quam vestro sæculo constantius & impensius Theologi persuadent, quod videant Hæreticos nostri temporis, Baianæ huic doctrinæ nixos, merita, & demerita humana penitus abolere.

ccxxx i i. Ricardus Tapper art. 7. contra Lutherum à princip. usque ad finem rem perspicuè, atque copiosè tradit. Ex multis promo quartam propositionem: *Omnes gratiæ, quæ sunt nobis operandi principia, aut quibus dirigimur, & protegemur, & universæ, quæ præcedunt tempore, vel natura Dei operationem efficacem, esse possunt sine usu, & fructu, & in vanum à nobis accipi, ita ut eis postis possimus non credere, non converteri, nec bene operari, nec voluntati adducunt necessitatem. Quid toti rei aptius? Rursus pag. 309. proposit. 10. *Quod ex similitudine tractis, & interius in corde vocatis unus credit, & convertitur, & alius manet incredulus, nec convertitur, contingere potest ex sola arbitrii divinitus preparati libertate, nec aliter contingere potest, si similitudine sunt affecti, & vocantur, secundum quod apti sunt ad sequendum. Omnibus namque postis, quæ præcedunt, & requiruntur ad fidem, & conversionem, libera manet voluntas, nullaque inducitur necessitas se determinandi ad credendum, vel sequendum vocationem, nec ad oppositum. En Doctor Lovaniensis nihil inferior Michaële Bajo prodiens in aciem contra Lutherum ejus se armis doctrinæ munit, & confligit, quæ necessitatem à libertate repellit, & libero arbitrio quantumvis auxiliis gratiæ præcincto potestatem tribuit expeditam, & indifferentem ad eis consentiendum, & reluctandum. Idem docet Rosensis art. 36. contra Lutherum §. edisserere & seq.**

ccxxx i v. Ruardi vestigia sequitur Iudocus Tiletanus etiam Lovaniensis 1. p. Apologiæ pro Trident. contra Kemnitium circa less. 6. Trident. §. hæc cum ita sint scribens: *Romani in homine potestas, ex judicio rationis libera in suis actionibus: nec per peccatum est ei injecta in suis operationibus necessitas. Unde Concilium Tridentinum definit, hominem etiam in spiritalibus pietatis operationibus libertatem retinere: liberum arbitrium, inquit, à Deo motum, & excitatum cooperari Deo, assentiendi Deo excitanti, & vocanti: sic tamen ut possit dissentire, si velit. Excludit prius necessitatem, ut adstruat libertatem à Tridentino definitam, etiam in pietatis operibus, quæ auxilio gratiæ eliciuntur, ideoque libero arbitrio tribuit non solum potestatem voluntariam, qua ei auxilio cooperetur arbitrium, sed etiam indifferentem, & necessitate solutam, qua eidem dissentire possit, si velit.*

ccxxx v. Proximus sit Ioannes Wiggers 1. 2. q. 6. art. 1 & 2. n. 6. Lovaniensis etiam scriptor, & præclarus nostræ doctrinæ assertor: *Hæretici hujus temporis, ut Calvinus, Lutherus, & alii, non agnoscunt in nobis libertatem ullam, quæ opponatur necessitati in operando sed tantummodo quæ opponatur coactioni. Sed contra hos certa fide tenendum est, in homine, etiam post lapsum, supervesse naturalem facultatem liberam, quæ requirit in potentia quamdam indifferentiam ad agendum, & non agendum, postis jam omnibus ad actionem prærequisitis. Unde hi articuli à duobus Pontificibus sunt reprobat: *Quod voluntarie sit, etiam si necessitate fiat,**

libere tamen sit. Item: *Sola violentia repugnat libertati hominis naturali.* Cernant Baianistæ, Lovaniensium esse doctrinam, adeoque eis constantem, ut non veantur asserere Michaëlis Baii quamvis Lovaniensis Doctoris asserta esse fidei certæ contraria. Plures alios ex ea celebri Academia scriptores producemus disp. seq. facientes indifferentiam necessitati contrariam ad libertatem arbitrii necessariam.

ccxxx v i. Ioannes Cochleus lib. 1 & 2. de lib. arb. adversus Melancthonem ex professo refutat necessitatem tanquam dominio libertatis repugnantem, & indifferentiam utriusque partis fuisse probat non obstante prædestinatione, & operatione gratiæ, quibus nitetur Melancthon necessitatem inducere. Ex multis illud accipe lib. 1. test. 2. verba Dei ad Salomonem 3 Reg. 3. sic expendens: *Si non fuisset in potestate Salomonis postulare aliquid à Domino, & eligere ex pluribus, quod potissimum vellet, frustra dixisset ei Deus: Postula, quod vis, Non igitur necessario postulavit Salomon sapientiam. Probat potestatem liberam postulandi concludens, defuisse necessitatem. Rursus lib. 2. tex. 5. n. 1. *Non omnia eveniunt necessario, quia liberum arbitrium (quod nemo rationis compos negat) est causa humanorum actuum voluntaria, non naturalis, quæ ad unum determinatur, sed indifferens ad opposita. Negat necessitatem, ut adstruat indifferentiam ad opposita, & libertatem tueatur.**

ccxxx v i i. Castro verbo, libertas, Hæresi 1. probat indifferentiam necessitate solutam ad libertatem necessariam præsertim num. 30. *Cum ergo detur optio, convincitur, habere arbitrium, quo possit utramque partem velle; quoniam si ad alteram quævis illa sit; necessario flebitur, frustra illi datur optio. Pluraque continuo necit in eadem sententiam. Id supponit Michaële de Palacio in 2. dist. 25. disp. 1. in fine: *Quando Deus efficaciter movet, tunc liberum arbitrium necessario cooperatur. Nam hoc est efficaciter moveri; quod subsequatur cooperatio liberi arbitrii. At hæc necessitas est secundum quid, non simpliciter: quia illa cooperatio est necessaria sub instanti, sub quo est, quia omne, quod est, quando est, necesse est esse. At est libera simpliciter, quia poterat liberum arbitrium illam non præstare. Vbi duo observa: alterum, non aliam necessitatem admitti, nisi consequentem, quæ ab ipso arbitrio potest tolli, non præstante cooperationem motioni gratiæ; alterum, motionem gratiæ esse efficacem non aliud asseri, quam ei adungi cooperationem arbitrii; atque adeo efficaciam non adstrui antecedentem omnino, & intrinsecam, sed consequentem, & extrinsecam.**

ccxxx i x. Carthagenæ de Prædest. disc. 4. dub. 3. primum dicendi modum sic proponit: *Homo consideratus secundum se, & divisus à determinatione voluntatis divinæ est natura sua liberrimus: at vero compositus cum determinatione divinæ non remanet in eo potestas in oppositum ejus, quod Deus prædeterminat. Quamobrem licet simpliciter homo sit liber, ex suppositione tamen ei omnia inevitabiliter eveniunt. Hunc autem dicendi modum constanter mox refellit ea potissimum ratione: *Quia quis non fugiat concedere, de facto, & ex suppositione universa inevitabiliter obtingere? ac consequenter, sicut non est in mea libera potestate tollere suppositionem illam, ita non est in mea potestate facere oppositum ejus, quod ex prædicta suppositione necessario consequitur. Ergo ex suppositione, & ut res jam se habent, ego non sum liber. Quibus diserte explodit Baianonum sententiam, arguens ex ea, de facto absolute nostram perire libertatem.**

CCXXXIX. Stunica lib. 2. de vera relig. c. 4. col. 6. *In potestate voluntatis situm est ad utramque partem velle, & expetere. Quid enim auteretur, vim habere ad utramque partem, si alteram tantum partem appetere necesse esset.* Nulla ergo est appetendi necessitas, ubi adest libertas. Herrera tom. 2. disp. 38. q. 6. notab. 9. §. *Alii autem*, his etiam à prædeterminatione removet necessitatem, ut libertatem tueatur: *Nec ex tali prædeterminatione ponitur aliqua necessitas antecedens voluntati, ratione cuius non maneat potentia libera.* Christophorus à Capitefontium in opere de lib. arb. pag. 60. rat. 3. *Libertum arbitrium definitur potestas ad duo opposita: necessitas autem potestas ad unum solum. De libertate hominis in via constituti loquor. Is autem libertatem habere dicitur, qui potest, aut agere, aut non agere, amare vel, non; velle, aut nolle. Quis ergo dicit, aliquid ita se habere, ut ex duobus oppositis in unum solum valeat, essentialiter liberi arbitrii definitionem ei negat convenire.* Definitiones libertatis, & ne-

cessitatis mutuo sibi repugnantes tradit, docens necessitatem, ac determinationem antecedentem indifferentiæ solutæ contrariam, non posse cum libertate componi.

CCXL. Quibus annumerari possunt Alfonso Virvesius, Delphinus, Camerarius, Sonnius, Contarenius Cardinalis, Driedo, Stapletonius, Andreas Vega, Corduva, Horantius, & plures alii, non solum ex Scriptoribus hujus sæculi, sed etiam præcorum; quos adducemus disp. seq. manifestos assertores indifferentiæ necessitate solutæ ad libertatem moralem necessariæ. Ex quibus deprehendes, doctrinam Baianam ab Ecclesia proscriptam semper fuisse Theologis Catholicis inviam; immeritoque nunc à Baianistis contrariam, tanquam novam, & nostris Theologis singularem proponi, & morderi. Scio, ab eis plura Scholasticorum testimonia in suæ sententiæ autoritatem, & probationem proferri. Verum quam vana ea sint, ostendemus disp. 17.

DISPUTATIO XV.

Præcedenti appendix; An ad libertatem necessaria sit indifferentia potestatis ad extrema opposita?

Hæc disputatio præcedentis confirmatio est, quia indifferentia potestatis ad extrema opposita necessitati est contraria; atque adeo improbat necessitas cum libertate amica, ubi indifferentia ad libertatem necessaria probatur. Itaque Baiani simul indifferentiam potestatis ad extrema opposita requisitam ad libertatem impugnant, & necessitatem, ac determinationem antecedentem libertati concordem propugnant. Divisimus tamen probationes indifferentiæ à disputatione præterita, ne sua prolixitate tædium, & molestiam lectori facefferent. Prætermitti autem omnino fas non erat, ubi Baiani integros libros conficiunt, ut indifferentiam à libertate propulserit necessariam, & nostram doctrinam persuadeant Pelagianam. Quorum impetus frangere opus est, cum latis Theologicis argumentis, quæ communis, & Catholicæ doctrinæ veritatem, & fidem stabiliant.

SECTIO I.

Ex sacris litteris arguitur potestas indifferens ad libertatem necessariam.

Nihil est in sacris litteris expressius, quam hominem liberum esse non posse absque potestate indifferenti ad opposita extrema, sive agendi, & non agendi, sive agendi bene, & male. Ex innumeris testimoniis, quæ id manifestè continent, pauca seligam in scriptis Patrum frequentiora. Primum, & omnium clarissimum, & celeberrimum est Ecclesiasticus 15. *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui. Adjecit mandata, & præcepta sua. Si volueris mandata servare, conservabunt te. Apposuit tibi aquam, & ignem: ad quod volueris, porrige manum tuam. Ante hominem vita, & mors, bonum, & malum: quod placuerit ei, dabitur illi.* Augustinus lib. de grat. & lib. arb. c. 2. hoc testimonium producit ait: *Ecce apertissimè videmus expressum liberum humanæ voluntatis arbitrium.* Eoque utuntur frequenter Patres, & Theologi ad persuadendam libertatis indifferentiam necessitate solutam, qua voluntas se ipsam à se determinet, & moveat. Nunc sufficiat Antoninus 1. p. tit. 4. c. 2. §. 2. *Movetur voluntas ad actum suum à se ipsa. Cur enim sit domina sui actus, &*

ipsius sit velle, & non velle, quod non esset, si non haberet in potestate sua movere seipsum; sequitur, quod à se ipsa movetur. Unde dicitur Ecclesiasticus 15. Posuit Deus ante illum bonum, & malum, ad quod volueris, extendas manum tuam.

11. Hic sensus manifestus continetur non solum in toto, sed etiam in qualibet parte testimonii. Id ostendimus disp. 8. num. 183. & seq. confirmantque testimonia ex Patribus producta disp. præcedenti. Nam hominem relinqui *in manu*, seu in potestate sui arbitrii significare potestatem indifferentem, constat ex sect. 13, 14, & 15. Eandem arguere *consilium*, in cuius manu Deus hominem constituit, probavimus sect. 17. Rursus præcepta eandem indifferentiam vindicare, vidimus sect. 21. Item electionem, & optionem homini datam ejusdem indifferentiæ argumentum esse, evicimus sect. 16. Præterea dominium libertatis in eo testimonio expressum repugnare necessitati & determinationi antecedenti, expendimus sect. 18. Etiam bonitatem, & malitiam moralem actionum, adscriptam arbitrio excludere eandem necessitatem, & determinationem antecedentem, sancimus sect. 19. Postremo meritum adimpletionis præceptorum, cui adjungitur tanquam præmium conservatio ipsius hominis, esse non posse absque facultate ad opposita indifferenti, conficimus sect. 20.

111. Nec subterfugies argumenti vim, assertens,

rens, hoc testimonium referri solummodo ad primum Parentem in statu innocentie constitutum, in quo tu admittis libertatem fuisse indifferentem ad opposita extrema, & omni necessitate solutam. Primo, quia Ecclesiæ Patres communiter prædicta Ecclesiastici verba accommodant ad libertatem non solum Adami, sed etiam cæterorum hominum in statu naturæ lapsæ existentium arguendam, ut evincunt testimonia à nobis locis superioribus adducta, & in hac disputatione rursus adducenda. Secundo, quia Lutherus, & Calvinus, eorumque sequaces hac solutione utuntur, & omnes Theologi, qui cum eis confligunt, eos hac in re erroris insimulant, & impugnant, ut videre est apud Bellarminum lib. 5. de grat. & lib. arb. c. 24. & seq. & Suarium tom. 1. de grat. prolegom. 4. c. 7. & sequentibus.

11. Tertio quia præmiserat Ecclesiasticus: *Ne dicas per Deum abest: Item: Non dicas ille me implanavit.* In cuius blasphemie repullam Ecclesiasticus continuo arguit: *Quoniam Deus ab initio constituit hominem, & reliquit eum in manu consilii sui, &c.* Cujus argumenti vis nulla esset, si ageret de sola libertate concessa in statu innocentie. Nam inde non probaret, nos esse nostrorum criminum autores, & non Deum, (quod persuadere Ecclesiasticus contendit) nisi comprehenderet libertatem omnibus hominibus innatam. Quarto quia ea verba: *Si volueris mandata servare conservabunt te. Apposuit tibi ignem, & aquam; ad quod volueris, porrige manum tuam,* & sequentia dirigit Ecclesiasticus concionator ad præsentis homines, & futuros, qui possent sua exhortatione proficere, si vellent. Atque adeo quamvis primum in eo testimonio expressa sit libertas Adami, consequenter etiam ei annexa supponitur similis libertas posteris Adami communis.

11. Secundum testimonium sit Ecclesiasticus 31. *Qui potuit transgredi, & non est transgressus: Facere mala, & non fecit. Idco stabilita sunt bona illius in Domino, & elemosynas illius enarrabit omnis Ecclesia sanctorum.* Vbi Ecclesiæ Patres non intelligunt primum hominem, qui transgressus fuit præceptum, sed ejus posteros justos, qui potentes transgredi, & mala facere transgressi non sunt, & non fecerunt mala, sed potius bona, ideoque merito, & laude digni sunt. Item comprehenduntur peccatores, qui violant præcepta, & omittunt bona opera potentes præcepta non violare, & bona opera agere; ideoque supplicio, & vituperio obnoxii sunt. In eo autem testimonio manifesta est libertatis indifferentia: tum quia exprimitur potestas expedita ad oppositum ejus, quod agit arbitrium: tum quia meritum, & demeritum, laus, & vituperium convenire non potest homini necessitate operanti absque potestate ad oppositum indifferenti.

11. Quod ex hoc testimonio probat Bernardus tract. de lib. arb. confirmatque serm. 81. in cantica: *Omne, quod feceris bonum, malumve, quod quidem non facere liberum sit, merito ad meritum reputatur: & ut merito laudatur, non est tantum, qui potuit facere mala, & non fecit; sed & qui potuit non facere bona, & fecit, ita malo non caret merito tam is, qui potuit non facere mala, & fecit, quam qui potuit facere bona, & non fecit.* Itaque potestate indifferenti vinculo necessitatis expedita præditus admittendus est tam justus, qui libere non agit mala, sed bona, ut possit mala agere, & bona prætermittere, quam peccator, qui libere mala perpetrat, & bona desecit, ut possit mala fugere, & bona sectari: quia ali-

ter nullus præmio, aut pœna, laude, aut vituperio dignus existit.

11. Tertium sit illud Proverb. 28. *Aurum tuum, & argentum tuum confusa, & verbis tuis factio statera, & franos ori tuo reclusos.* Vbi duabus metaphoris statera, & frani significari volunt Patres potestatem indifferentem arbitrii, quæ sicut statera potest in utrumque extremum flecti, & tanquam rector, & dominus actionum potest illas frano, & haberi moderari, & ducere quo voluerit. Id exprimi stateræ symbolo ad illud Psalm. 61. *Mendaces filii hominum in statera,* exponit disertè Basilius: *Cuiuslibet nostrum statera quaedam est à conditore apparatus, per quam rerum naturam possis probe discernere. Posuit, inquit, ante faciem tuam vitam, & mortem, bonum, & malum, duas inter se contrarias naturas: has tu apud tuum tribunal, & iudicium examina, ac diligenter expende. paucisque interjectis: Que ad instituendam vitam eligenda veniunt, per liberum arbitrium discernimus, quod & stateram nominavit, quod momentum æquale ad utramlibet possit capere.* Quibus stateræ nomine non solum significatur æqualis arbitrii potestas, & indifferentia ad bonum, & malum, sed etiam talis, cui electio, & discretio boni à malo cum auxilio divinæ gratiæ possit adscribi; ut ostendimus disp. 7. n. 91. & seqq.

11. Quod etiam ad illa verba Isaie 7. *Vi scias reprobare malum, & eligere bonum,* ibidem Basilius tradit: *Et quoniam nostræ quidem nature inclinatio ad utraque peræque propendit, & quidem plerumque ad id, quod malum est, deflectit, subinde autem, & ad id devertit, quod bonum est, cum contingit in statera, nunc quidem anima se demittente ad suscipiendas perturbaciones affectionum, nunc autem ex diverso eadem à malo se avocet, & convertit ad id, quod melius est.* Si autem arbitrium necessitate, seu determinatione antecedenti esset ad unam partem determinatum, non esset momentum in utramque æquale, & tale, quod ipsum arbitrium se se posset demittere, & efferre, convertereque ad id, quod sibi libuerit. Sic etiam Tertullianus lib. 2. adversus Marcionem c. 6. *Vi ergo bonum jam suum haberet homo emancipatum sibi à Deo, de institutione adscripta est illi, quasi libripens emancipati à Deo boni libertas, & potestas arbitrii.* Si autem ad unum tantum esset necessitate, & determinatione antecedenti mancipata voluntas, non esset libripens emancipati à Deo boni potestas arbitrii, ut voluntas possit suum illud efficere, nec talis, qualis in prima institutione adscripta est homini.

11. Id etiam exprimit metaphora frani, & habenarum, quam complexus est Iacobus c. 3. *Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir: potest enim frano circumducere totum corpus. Si autem equis frena in ora mittimus ad consentiendum nobis, & omne corpus illorum circumferimus. Ecce, & naves cum magnæ sint & à ventis validis moventur, circumferuntur à modico gubernaculo, ubi impetus dirigentis voluerit.* Itaque viro perfecto ea facultas per Dei gratiam tribuitur, qua veluti fessor equum, ipse suum possit animum continere frano, & in unam vel alteram partem convertere, habenasque prout voluerit, reprimeret, vel laxare. Idemque sicut nauta clavum manu tenens possit inter undas præsentis sæculi in dexteram, vel in sinistram dirigere navem, atque ita moderari totum corpus, hoc est, totam suarum actionum collectionem, ubi liber, & solutus suæ voluntatis impetus voluerit. Quod convenire non potest arbitrio necessitate addito uni parti, quod in alteram flectere,

tere, & movere se non potest. Quo respicit Innocentius in Epist. 26. ad Concilium Milevitanum scribens: *Primum hominem ita libertas ipsa decepit, ut dum indulgentius frænis ejus utitur, in prævaricationem præsumptionis incidit.* Quæ verba Celestinus Primus inseruit Epist. 1. ad Episcopos Galliæ c. 7. & affert Prosper contra Collat. c. 9 & 10. & Petrus Diaconus lib. de Incarnat. & grat. c. 8. & Autor lib. de Ecclesiast. dogmat. c. 32. Libertas quidem primi hominis admittitur à Baianis prorsus indifferens, & necessitatem repellens. Ergo si ejus potestas frænis arbitrii subiecta eam indifferentiam arguit, eamdem quoque arguet in cæteris hominibus, quibus Iacobus testatur eamdem frænorum, & habendarum moderationem esse commissam.

x. Idem censet Cyrillus Alexandrinus in Ioann. lib. 9. c. 10. *Rationali creatura liberam potestatem creator largitus est, & suæ voluntatis habenas cuique commisit, ut in eo sit, quidquid præbaverit, eligere.* Cernis indifferentem potestatem nulli parti necessitate adstrictam per habenas voluntati commissas significari. Rationem reddit in Dialogo de adorat. Spiritus Sancti col. 6. *Nam visum est relictum Deo conditori omnium, permittit illi suarum voluntatum gubernacula, & tribuere spontaneis moribus facere, quod placebat. Voluntaria enim, & non quasi ex necessitate videre oportebat virtutem, neque ita in naturæ legibus insitiam, ut excidere non possit; id quod summæ omnium substantiæ, ac eminentiæ proprium fuerit.* Vbi gubernaculo motuum arbitrii tribuit potestatem indifferentem sequendi, & non sequendi virtutem ab omni antecedenti necessitate remotam. Rursus Damascenus lib. de duabus Christi volunt. in med. *Data est à Deo appetitio, quæ rationi parit, ac sui est arbitrii ut libere quasi fræno ducat omnem motum naturalem, eumque effectoris legi subijciat.* Vnde fuse probat potestatem indifferentem nobis concessam. Expende illa paucis interjectis subijuncta: *Ipsæ enim nostræ potestatis nos procreavit, ut tum ab ipso, tum à nobis præclaræ actiones oriantur: ut cum ea, quæ à natura data sunt nobis, integra servaverimus, ea, quæ naturam superant, consequamur: ne si iis naturæ præstatis, quæ accepimus, contra quam ratio præscribit, utamur, cum iis naturis, quæ rationis, & mentis expertes sunt, conferamur.* Quibus aperta continetur facultas indifferens nobis concessa, ut juxta, & contra rationem operemur.

SECTIO II.

Idem præcipue probatur ex sacris testimoniis, quæ operationem nostræ potestatis relinquunt sub conditione nostræ voluntatis.

x i. **I**N ejusdem rei probationem veniunt testimonia, quæ sub conditione nostræ voluntatis proponunt hominibus bona. Vt Math. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Ecclesiast. 15. *Si volueris mandata servare, conservabunt te.* Matth. 16. *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum.* Aliaque innumera similia. Quibus consonat communis Patrum, & Theologorum phrasis asserentium hominem posse, si velit, hoc, aut illud agere. Nam adjecta conditio voluntatis suspendit asserentem, denotans illius eventum esse contingentem, eo quod eum conferat in arbitrium alterius. Atque aded supponit, potestatem esse absolutam, & solutam omni necessitate, & determinatione antecedenti ad unam partem, habentemque in sua facultate actualiter pone-

re, vel non ponere conditionem propriæ voluntatis. Nam si prævio necessitatis inevitabilis vinculo ligata est voluntas ad unam partem, ita ut actualiter non possit alteram velle, jam ipsum velle non est conditio suspensa, contingens, & indifferens ad utramque partem, sed absolute adhærens immobiliter uni parti. Præterea quia ea conditio *si vis*, denotat nobis in esse absolutam potestatem volendi, & agendi ea, quæ nostræ voluntati subijciuntur. Testimonia autem sacrarum litterarum, & Ecclesiæ Patrum proponunt opera sub ea conditione, non solum re ipsa volentibus, & operantibus, sed etiam non volentibus, & non operantibus. Ergo ea conditio denotat omnibus adesse potestatem absolutam volendi, & operandi, etiam si re ipsa non vellent, nec operentur. Atque aded sic homines nolunt, & non operantur, ut potestate indifferenti præditi sint ad volendum, & operandum.

x i i. Vnde exploditur Bajanorum opinio asserentium, eam conditionem non denotare potestatem indifferentem, sed solum voluntariam, & spontaneam. Siquidem conditio voluntaria, & spontanea non absolute, sed conditionaliter suspensa suspendit asserentem absolutam conditionis, & eam contingentem, & indifferentem, ut re ipsa ponatur, & non ponatur, constituit. Item quia absolutam potestatem conditionis, & effectus ei annexi proponit omnibus hominibus etiam oppositum agentibus. Si vero respondeant, hominem posse quidem, si velit; cæterum non posse absolute velle, quia ejusmodi propositiones solum significant illationem conditionalem, quæ vera est, etiam si conditio non sit absolute possibilis, aut futura, ut verum est, lapidem fore hominem, si esset animal rationale. Notandum est, hanc solutionem prius fuisse ab Wiclepho excogitatam, ut defenderet, Deum, si vellet, posse facere plura, quam facit; cæterum non posse absolute velle, & ided absolute non posse alia facere, nisi quæ facit. Quam evasionem, ut erroneam referunt, & refutant Waldensis lib. 1. Doctrinalis fidei c. 15 & 16. Castro verbo, *futurum contingens*, paulo ante med. Bellarminus lib. 3. de grat. & lib. arb. c. 16. §. *At inopia.* Itaque sicut arguitur indifferentia Dei omni necessitate antecedenti soluta ad non faciendum ea, quæ facit, & ad faciendum ea, quæ non facit, quia sacra testimonia proponunt ea posse, si velit: ita similiter eadem indifferentia colligitur ex testimoniis sacrarum litterarum, & Patrum, quæ exprimunt, hominem pro sua libertate aliqua posse, si velit.

x i i i. Quod primum evincitur ex communi, & usitato sensu, quo vulgariter inter homines ejusmodi locutiones accipiuntur, cum dicitur, Regem posse, si velit, aliquem honorare, amicum, si velit, posse amico beneficium conferre. Quibus manifestè denotatur, esse in Rege, & amico potestatem absolutam volendi, & agendi ejusmodi opera. Ideoque similes asserentiones censentur falsæ, si earum subiectum absolute sit impotens ea efficaciter velle, aut agere. Confirmatur; hujusmodi propositiones sunt falsæ, & erroneæ: Deus, si velit, potest hominem fallere, præmia promissa negare, decretum suæ voluntatis mutare: Item Christus Dominus qua homo, si velit, potest peccare; Beatus, si velit, potest Deum odio habere; Infans, & amens, si velit, potest gratiam deperdere, & se ad illam præparare. Nam licet hæc omnia illatione legitima deducantur ex voluntate ea præstanti, nempe si eorum voluntas effi-

ficax adesset: nihilominus ejusmodi propositiones sunt blasphemæ & erroneæ, quia absolute talis voluntas non potest adesse. Quare propositio conditionalis, quæ quicquam asserit sub conditione voluntatis, supponit absolutam ejus potestatem, & eventum solum relinquit electioni arbitrii.

x i v. Secundo id probatur ex communi Patrum sensu quem exhibent illi orationi leprosi, Matth. 8. *Domine, si vis potes me mundare.* Quippe frustra contenderet, divinam misericordiam flectere, ut sanitatem restitueret, quam restituere potest, si velit, nisi supponeret, Christum posse absolute velle. Nam sine absoluta potestate volendi inanis esset potestas mundandi, si velit; proindeque frustra leprosus illam profitendo imploraret auxilium Christi, Ided Patres exponunt leprosum neque de potestate, neque de Christi voluntate dubitasse. Quod sic Chrysostomus Hom. 22. in Matth. col. 2. observat: *Non dixit, si oraveris Deum, sed si vis, potes me mundare: neque ait: Domine munda me: sed ipsi cuncta permittit, cuiusque potestati, & arbitrio committit restitutionem, omnemque potestatem in ipso esse attestatur.* quibus subdit: *Quod dixerat leprosus, & assensione prorsus, & operatione confirmat Christus; & adcirco non dixit: mundus esto, sed volo, mundus esto: ut non jam ultra illius opinionem, sed Domini voluntatem munus sequatur.* En oratio conditionalis leprosi attestatio est potestatis Christi.

x v. Vnde Beda ibidem: *De voluntate Domini non quasi incredulus dubitavit, sed quasi colluvionis suæ conscius non presumpsit.* Tam procul aberat dubitare de potestate volendi, ut non dubitaverit de ipsa voluntate, si conscius fuerit, sanitatem sibi expedire. Similiter Anselmus: *Voluntati Dei attribuit potestatem. De voluntate autem Domini non quasi incredulus pietatis dubitavit.* Consonat Hieronymus: *Qui voluntatem rogat, de virtute non dubitat.* Item sanctus Thomas: *Conferatur Christi potentiam cum dixit: Domine, si vis potes me mundare: Condidit de Dei misericordia, misericordem non oportet potestatem, sed solum indigentiam ei monstrare.*

x v i. Tertiò id probatur ex illo Math. 19. *Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia, quæ habes.* Ex quo Hieronymus colligit: *In potestate nostra est utrum velimus esse perfecti.* Expende vocem *utrum*, quæ denotat potestatem indifferentem ad utramque partem volendi, & non volendi. Item in Epist. 1. ad Demetriadem illud sic expendit: *Omni ætati, omnique personæ libertas arbitrii relicta est. Si vis, inquit, esse perfectus. Non cogo, non impero; sed propono palmam. Tuum est eligere, si volueris, in agone coronari.* Rursus lib. 2. adversus Iovinianum inter princip. & med. ponderant eundem locum: *Ne grave onus nolenti videretur imponere, in propria audientis voluntate dimisit, dicens, si vis.* Ergo etiam nolenti adscripsit potestatem volendi, dicens, *si vis.* Sic etiam Chrysostomus Hom. 8. de Penitentia post med. *Si vis perfectus esse, in tua situm est voluntate, Dominus eris consilii tui.* Itaque conditio *si vis* omni ætati, omnique personæ tribuit potestatem, & dominium volendi, & eligendi perfectionem.

x v i i. Quardè ex Patribus. Ambrosius lib. 1. Hexameron c. 8. præmittens: *In nobis est moderari studia, cohibere iracundiam,* subdit: *Quorum ergo nos sumus domini, horum principia extrinsecus non requiramus. Quod enim possumus non facere, si volumus, hujus electionem mali nobis potius debemus, quam aliis adscribere.* Præmiserat, absolute esse in nostra potestate cohibere passiones, deinde dominium, & indiffe-

rentiam ad oppositum exposuit per conditionem, *si volumus*; ideoque electionem mali nobis debere describere collegit, quia possumus illud absolute vitare. Paulinus Epist. 1. ad Apium: *Ostendit in raris, quod omnibus, si velint, prodest: sufficit enim universorum institutioni forma paucorum, quæ in utrumque proponitur, ut credentibus exemplo sit, in durantibus testimonio.* En omnibus prodesse possunt remedia salutis, si velint, quia aliquibus ea profunt, & omnibus etiam nolentibus, in utrumque, five indifferenter proposita sunt. Gregorius Hom. 11. in Ezechielem circa finem: *Quia reveris quis etiam spatio temporis accepto, noluit, per hoc mala sua ad reatum auget, per quod ea diluere potuit, si converis voluisset. Vnde scriptum est: Ignoras, quoniam benignitas Dei ad penitentiam te adducit.* Per conditionem, *si voluisset*, ostendit potestatem indifferentem, & expeditam penitendi, quam habet impœnitens.

x v i i i. Quo advoca plura Augustini testimonia sub hac conditione libertatem, & indifferentiam arbitrii exprimentia. Ita lib. 1. de lib. arb. c. 13. *Ex quo conficitur, ut quisquis rectè, honesteque vult vivere, si id se velle præ fugacibus rebus velit, assequatur tantam rem, tantam facilitatem, ut nihil aliud ei, quam ipsum velle, sit habere, quod voluit.* Proponit omnibus non solum potestatem, sed etiam facilitatem absolutam honestè vivendi etiam iis, qui turpiter vivunt, atque aded non adstrictam uni parti, sed indifferentem, ea quidem ratione, quia possunt, si volunt. Item lib. 3. c. 3. *Non possum sentire, aliud esse in potestate nostra, nisi quod cum volumus, facimus. Quapropter nihil tam in nostra potestate, quam nostra voluntas est.* Idem prorsus est in nostra esse potestate *cum volumus*, ac *si volumus*, ut annotabimus n. 20. Quia igitur omnibus promptum est velle, etiam iis, qui nolunt, ided testatur, omnibus adesse potestatem credendi, & bonum quidpiam operandi, supponens quidem auxilium gratiæ omnibus præsens, ut exponit lib. 1. Retract. c. 9. Rursus lib. de corrept. & grat. c. 7. probat eos, qui in accepta fide non perseverant, esse minus excusabiles, quam qui nunquam audierunt fidem: *Quoniam potest dici homini; in eo, quod audieras, & tenueras, perseverares, si velles: nullo modo autem dici potest; id quod non audieras, crederes, si velles.* Quia is, qui non audit mysteria fidei, non potest absolute credere, ided de illo vere non dicitur, quod crederet, si vellet, sicut de alio, qui fidem professus est. Ergo ea conditio voluntatis adjecta, & omnibus indiscriminatim proposita potestatem significat indifferentem, & necessitate solutam.

x i x. Baianistæ cum Baio profitentur, libertatem hominis in statu innocentie fuisse indifferentem, & solutam, quamvis in statu naturæ lapsæ ejus conditionis non sit. Tamen Augustinus ejus status libertatem explicat per hanc conditionem *si vellet*, sicut libertatem naturæ lapsæ. Ergo utraque æque soluta, & indifferens ab Augustino censetur. Sic lib. 3. de lib. arb. c. 18. *Id est pœna justissima, ut amittat unusquisque, quo bene uti noluit, cum sine ulla posset difficultate, si vellet.* Scilicet ante peccatum, quod ignorantie, & concupiscentiæ pœnæ, de quibus Augustinus differebat, castigant. Item lib. de corrept. & grat. c. 11. differens de Adamo: *Dederat adjutorium, sine quo non posset in ea justitia manere, si vellet, & per quod posset, si vellet. Vt autem hoc vellet in ejus misit arbitrio.* pauloque inferius: *Acceperat posse, si vellet.* Cum igitur Baiani his locutionibus Augustinianis innixi tenacissime tueantur, primam illam

illam libertatem etiam auxilio gratiæ munitam esse prorsus indifferentem, & omni antecedenti necessitate, & determinatione expeditam, consequenter etiam post lapsum eandem indifferentiam fateri debeat, siquidem ipse Augustinus, & alii Patres eisdem etiam locutionibus utantur ad libertatem naturæ lapsæ exprimendam.

xx. Ex his deprehendes, quam violento sensu Bajani testimonia Augustini, quæ definiunt, ea esse in nostra potestate quæ, si volumus, facimus, in suæ sententiæ probationem adducant, scilicet, ut actum voluntarium, solius coactionis expertem, quamvis necessitati antecedenti obnoxium, & absque potestatis indifferentia elicitum, plenissimè, & perfectissimè liberum tucantur; cum satis constiterit, ejusmodi locutiones apud sacros Scriptores, & Ecclesiæ Patres, nec non ipsum Augustinum, potestatis solutæ indifferentiam à necessitate antecedenti immunem apertissimè testari. Quibus annuera similia alia testimonia Augustini, quæ in eandem probationem contendunt, nempe exprimentia ea nobis esse libera, quæ, cum volumus, facimus. Nam in eis dictio cum æquivaleret conditionali, si volumus, ut Sapient. 12. *Subest tibi, cum volueris, posse.* Id est, si volueris, ut communis fert Interpretum expositio. Nam ibi vox cum non denotat circumstantiam temporis, sed conditionis ab existentia absoluta præscindens. Cujus sensus argumentum est, quod interdum dicens cum volumus, interdum si volumus, Augustinus libertatem exprimit, altera dictione pro altera utens. Item quia etiam ejusmodi locutiones dirigitur ad eos, qui re ipsa non volunt facere, ut eos arguat, eisque potestatem, ac facilitatem agendi demonstrat.

SECTIO III.

Eadem indifferentia necessitatis antecedentis expertis conscribitur ex conciliis Ecclesiæ.

xxi. Ecclesiæ Concilia, quæ contra Hæreticos libertatem arbitrii, etiam in statu naturæ lapsæ sanxerunt, eo solum incubuerunt, ut indifferentiam arbitrii necessitatis antecedentis immunem definirent. Ita Concilium Arausicum secundum can. 25. *Hoc secundum fidem Catholicam credimus, quod omnes baptizati, Christo auxiliante, & cooperante, quæ ad salutem pertinent, possunt, si fideliter laborare voluerint, adimplere.* Vbi nota duo: alterum, hic comprehendere omnes baptizatos, tam operantes, quam non operantes, quæ ad salutem pertinent, ideoque omnes etiam non operantes præditos esse potestate indifferenti ad salutariter operandum: alterum, dictionem illam conditionalem, si voluerint, denotare auxilium Christi etiam in eis, qui re ipsa operantur, non imponere necessitatem operandi, sed arbitrium relinquere solutum, & indifferentem ad non operandum, quia denotat, non habere auxilium connexionem absolutam cum operatione, sed conditionatam dumtaxat, dependentem ab eo, quod velit arbitrium, ideoque nolente arbitrio posse auxilium sine operatione manere. Si autem auxilium imponeret necessitatem, & determinationem ferret antecedentem, & independentem ab arbitrio, certe auxilium non operaretur cum dependentia ab ea conditione, si voluerit arbitrium: sed faceret absolutè, quod arbitrium vellet independentem ab ejus consensu. Quare non dicimus, de-

cretum efficax, & absolutum Dei fortiri effectum, si voluntas nostra velit; hoc enim est proprium decreti conditionati, & indifferentis ad oppositum. Ergo auxilium gratiæ non est necessitans, & antecedenter, ac inevitabiliter determinans. Quod confirmant præmissa sect. præced.

xxii. Deinde Concilium Colonien. r. p. 7. c. 32. *Quamquam nemo convertatur ad Dominum, nisi tractus per Patrem, attamen nemo excusationem prætexat, quod non trahatur: quod ille semper stet ad ostium pulsans, nimirum per internum, & externum verbum commovens, ut convertatur à via nostra pessima, & inclinans, &c.* Sic argumentor. Concilium differit de hominibus lapsis, nempe de iis, qui à peccato non convertuntur in Deum. Tamen manifestè supponit, eos adhuc tractos per gratiam, non converti: tum quia asserit, Deum eis adesse præsentem per gratiam internam, & externam pulsantem, & moventem in conversionem: tum quia docet, eos non posse excusationem prætexere, quod à Deo non trahantur; si autem re ipsa non adesset gratia trahens necessaria ad conversionem, jure posset excusationem prætexere, quod non trahantur, siquidem re ipsa non trahuntur, & destituuntur à Deo auxilio gratiæ necessario. Ergo tale est auxilium naturæ lapsæ, ut adhuc præsens relinquat arbitrium indifferentem, & necessitate solutum absque conversionis effectum.

xxiii. Validius arguitur ex Tridentino, & Senonensi. Tridentini verba sunt sess. 6. c. 5. *Ita ut tangente Deo cor hominis per Spiritu sancti illuminationem, neque homo ipse nihil omnino agat inspirationem illam recipiens, quippe qui illam abjicere potest, nec tamen sine gratia Dei movere se ad justitiam possit.* Item can. 4. *Si quis dixerit liberum hominis arbitrium à Deo motum, & excitatum nihil cooperari assentiendo Deo excitanti, atque vocanti, quo ad obtinendam justificationis gratiam se disponat, ac præparet nec posse dissentire, si velit Anathema sit.* Verba Concilii Senonensis in decreto 15. fidei: *Neque est tale Dei trahens auxilium, cui resisti non possit.* Vbi moneo, Concilium Senonense, licet generale non sit, ejus auctoritatem in Ecclesia tanti momenti esse, ut jure censeretur temerarius, qui ei auderet contradicere, ut ostendit Pater Suarez de gratia Proleg. 6. c. 5.

xxiv. Vnde sic arguo. Concilia non solum definiunt, arbitrium cooperari gratiæ Dei, & non omnino nihil agere, sed etiam posse illam abjicere, illique dissentire, atque resistere. At si ad libertatem sufficeret, actionem esse voluntariam, & necessarium non esset repellere necessitatem, & determinationem antecedentem, fierique cum potestate indifferenti ad oppositum, non esset opus ad libertatem faciendam definire, arbitrium posse motionem Dei abjicere, illique dissentire, atque resistere, sed sufficeret, decernere arbitrium illi cooperari, & cum illa coagere. Nam eo solum quod arbitrium actionem, & concursum conferret in actum, actus esset illi voluntarius, & spontaneus, etiamsi negaretur potestas abjiciendi gratiam, & illi dissentendi, atque resistendi. Ergo ad libertatem actus non solum requiritur exclusio coactionis, & violentiæ, sed etiam necessitatis, & determinationis antecedentis, quæ tollat indifferentiam ad oppositum. Explicatur amor Dei in beatis sic est voluntarius, & spontaneus, ut non possit beatus abjicere visionem beatam, nec illi dissentire, atque resistere. Ergo potestas abjiciendi gratiam, illique dissentendi, & resistendi definita à Conciliis

Conciliis ultra conditionem voluntarii actus vindicatur ad libertatem indifferentiam potestatis ad oppositum, & immunitatem ab omni necessitate, & determinatione antecedenti ad unum, magisque solutam potestatem, quam beatis inest ad amandum Deum.

xxv. Confirmatur: Hæ sanctiones editæ sunt ab his Conciliis contra Lutherum, & Calvinum asserentes cum gratia Dei libertatem componi non posse. At licet Lutherus negaverit arbitrium cooperari gratiæ, & cum illa coagere, asserens sese passivè, & velut inanime instrumentum se habere; Calvinus tamen hac in parte ab eo dissentit admittens cooperationem, & concursum arbitrii cum gratia; cæterum negavit, ultra ejusmodi actionem, & cooperationem amplius requiri ad opus salutis, atque adeo arbitrium posse ita cum gratia manere, ut nulla ei adsit indifferentia ad oppositum, & dissentendi, atque resistendi gratiæ potestas, cum antecedenti necessitate, & determinatione operans. Quare in definitione Tridentina distinguunt Theologi, qui cum his Hæreticis consignant, duo dogmata diversa; alterum contra Lutherum, nempe arbitrium quidquam agere cum auxilio gratiæ in opus salutis, quo illud sibi voluntarium, & spontaneum reddat; alterum contra Calvinum, nempe arbitrio adhuc moto, & excitato per gratiam superesse potestatem relucendi gratiæ, indifferentem ad oppositum ejus, quod agit cum gratia. Ergo Concilia contra Calvinum ultra conditionem voluntariam actus salutaris vindicant potestatem necessitate solutam, & indifferentem ad oppositum. Atque adeo definiunt, libertatem, quæ merito idonea sit, relegare omnem necessitatem, & determinationem antecedentem. Recole, quæ præmissimus disp. præ. n. 18. & seq. conferentes sententiam Calvinianam cum Baiana.

xxvi. Respondent Baiani; Calvinum non errasse, neque à Conciliis damnatum fuisse in Antecedenti, quod docuit, nempe cum auxilio gratiæ non esse indifferentiam necessitate solutam ad extrema opposita, sed in Consequenti, quod intulit, nempe libertatem perdi. Sed contra; quia Concilia Ecclesiæ non solum damnant, nullam esse libertatem in arbitrio moto per gratiam, sed etiam nullam esse in eo potestatem, quæ quidquam agat cum gratia, & illi cooperetur sic, ut gratiam abjicere, & illi dissentire, & resistere queat. Quare si quis juxta Baiana principia tueretur, arbitrium cum gratia manere liberum, quia illi cooperatur, & cum illa coagit actum salutarem, quo actus salutaris voluntarius, & spontaneus editur, prout sufficit ad libertatem: Cæterum non posse arbitrium gratiam abjicere, nec illi resistere, atque dissentire, sicut voluntas beati coagens cum gratia amorem Dei non potest talem gratiam abjicere, neque illi dissentire, atque resistere; sane is erraret contra sanctiones Conciliorum; siquidem in hac posteriori assertionem illis contradiceret, licet in priori consentiret. Contradictoria enim sunt posse, & non posse abjicere gratiam, illique dissentire, atque resistere. Ergo Concilia non solum definiunt consequens de libertate perditam, sed etiam Antecedens de potestate indifferenti arbitrii ad consensum, & dissentium, admissionem, & abjectionem, obedientiam, & resistantiam gratiæ, quam faciunt Concilia, ut libertatem arbitrii adversus Calvinum tucantur.

xxvii. Confirmatur; Calvinus nomine gratiæ perditæ libertatem non aliud in re significat, quam gratiam ita ex se efficacem, ut solummodo consensum faciat sibi voluntarium, faciens arbitrium

sibi cooperari, & concursum conferre, simulque eo necessarium, ut penes arbitrium non sit potestas indifferentens ad oppositum, nempe ad abjiciendum gratiam, illique dissentendum, & resistendum. Nam si Catholici concederent Calvino, gratiam adeo ex se efficacem, ut consensum redderet necessarium posita gratia, & tolleretur potestatem indifferentem abjiciendi illam, illique dissentendi, & resistendi, quamvis cum consensum relinqueret voluntarium, admittens cooperationem, & concursum arbitrii, quem admodum ab omnibus Theologis asseritur voluntarius, & necessarius amor beatificus; proculdubio Calvinus acquiesceret Catholicorum doctrinæ, cum aliud omnibus suis argumentis non contendat, ut evolventi catholicas controversias Theologorum contra Calvinum exploratum erit. At Concilia non solum damnant vocem libertatis perditæ Calvinianam, sed etiam rem significatam per illam. Ergo ipsa damnant gratiam, quæ solum relinquit consensum voluntarium, & non liberum à necessitate, opposita potestati indifferenti arbitrii. Iterum confirmatur; Concilia definiunt consonam libertati gratiam, quam negat Calvinus, & Catholicis adscribit tanquam contrariam suæ gratiæ. At gratia, quam negat Calvinus, & Catholicis adscribit tanquam contrariam suæ gratiæ, est illa, quæ non est ita ex se efficax, ut actum solum relinquat voluntarium, sed etiam à necessitate, opposita indifferentiæ solum, ut manifesto constat ex præmissis disp. præcedenti n. 18. & sequent. Ergo gratia consona libertati ejus efficacæ non est, ut actum reddat solum voluntarium, & adimat indifferentiam potestatis ad oppositum, quæ is à necessitate, & determinatione antecedenti solutus sit. Evaluationes, quæ huic probationi à Baianis excogitatae sunt, præcludemus disput. seq.

SECTIO IV.

Prænotantur nonnulla ad probationem ex Patribus Ecclesiæ futuram.

xxix. **N**Oto primò, Baianos prædicare, suam doctrinam eo semper fuisse Patribus Ecclesiæ, præsertim Augustino constantem, ut oppositam, quæ ad ejusmodi libertatem vindicat indifferentiam potestatis necessitati antecedenti contrariam, passim exprobrant novitatem Pelagianam, & solis Scriptoribus recentibus singularem. Quare nostra ex Patribus probatio non solum dirigitur ad veritatem rei faciendam, sed etiam ad purgandam sententiam Catholicorum ab hac calumnia.

xxx. Noto secundò, nostram sententiam rectè probari non esse novitatem Pelagianam, sed vetustam, & Augustinianam, ubi constiterit, consentientem esse constanti Patrum Ecclesiæ menti. Nam Augustinus suam contra Pelagianos doctrinam sæpius inculcat esse Patribus Ecclesiæ consonam, & in Ecclesia perveterem, Pelagianam vero singularem, & novam. Quod verum esse non potest, si nostra sententia Baianæ contraria à Patribus Ecclesiæ unanimi consensu semper fuisset recepta.

xxxi. Noto tertio; animum non esse, omnia Patrum testimonia pro indifferentia libertatis congerere, quod id esset molesti, & immensi laboris, & ea sola non modo ad unicam disputationem, sed etiam ad complendum integrum volumen sufficerent; sed illa tantum producere, quæ fat sint, ut evidens

omnibus fiat Baianorum deceptio, five fallacia, quæ nititur persuadere, suam contra indifferentiam libertatis doctrinam non esse in Ecclesia Catholica singularem, & novam, sed communi Patrum suffragio suffultam. Pro qua re plurima produximus, & expendimus ex Patrum scriptis testimonia disput. præter. excludentia à libertate necessitatem indifferentiæ potestatis contrariam, & vendicantia ad electionem, consilium, bonitatem, & malitiam moralem, meritum, & demeritum, laudem, & vituperium, legem, & exhortationem indifferentiam necessitate, & determinatione antecedenti solutam. Quare illa testimonia nunc prætermittenda sunt, & ea solum promenda, quæ prætermissa necessitate adjiciunt Patres ad indifferentiam libertatis asserendam.

xxxix. Noto quartò, Ecclesiæ Patres eisdem phrasibus, & propositionibus hac in re suam promere mentem, quibus Philosophi suam promunt, quin alia sint, nec expressiora Philosophorum, quam Patrum asserta. Itaque cum Baiani admittant, nostram doctrinam esse Philosophorum propriam, non debent eam Patribus alienam censere, cum plura argumenta, five testimonia non sint, eam Philosophis, quam Patribus adscribendi. Pleraque enim dogmata sunt, in quæ Ecclesiæ Patres cum Philosophis conspirant, quæ rationis lumini sunt consentanea; quorum unum, & præcipuum est hoc de libertate arbitrii assertum, & omnes Ecclesiæ Patres, qui de illa disseruerunt, illud tanquam rationis naturalis luci conforme statuerunt. Quare non mediocre consensus Patrum argumentum est, nostram de libertate doctrinam veram, & Baianam falsam, ex Philosophia, & ratione naturali persuaderi.

xxxix. Noto ultimo, ut aliquis ordo in proponendis testimoniis Patrum servetur, ea à nobis sæculorum ferie produci; tum ut ea saltem antiquitatis ordine necetamus; tum etiam ut omnibus innotescat, à primo nascentis Ecclesiæ exordio usque ad nostram ætatem per omnia Ecclesiæ sæcula inter Catholicos Scriptores nostram sententiam viguisse, & nullam aliam de conditione libertatis humanæ etiam post lapsus existimationem, nec à sanctis Patribus, nec à Theologis Scholasticis, qui eorum vestigia sunt sequuti, fuisse conceptam, quam eam, quæ libertatem arbitrii ad opposita indifferentem, & necessitate solutam arbitrat. In cuius confirmationem adjiciemus omnium Scholasticorum Doctorum suffragia, quæ sanctorum Patrum mentem, & constantem per omnem ætatem consensum Ecclesiæ confirmabunt, & complebunt.

SECTIO V.

Ex primo, & secundo seculo Ecclesiæ testimonia Patrum pro indifferentia potestatis ad libertatem necessariam.

xxxix. **E**X primo seculo primus sit testis Clemens Romanus, cuius præclara testimonia pro indifferentia libertatis asserenda, & necessitate, ac determinatione antecedenti repellenda produximus disp. præter. n. 67, 85, & 173. quibus adde ex lib. 1. Recognit. pag. 3. *Sit autem in vestra potestate, vel recipere, quæ adnuntiamus, vel spernere. Nos enim quod expedire novimus, tacere non possumus, quia nobis, si taceamus, damnatum est; vobis autem, si non recipiatis, pernicies. Quibus expressa est pro libertate humana potestas indif-*

ferens recipiendi; & spernendi Evangelium. quibus Clemens subdit: *Perferunt ad vos divina mandata, ita ut omnes, qui audiunt, sequi possent.* Tamen vix unus, aut alter sequutus est, referente ibidem ipso Clemente. Ergo qui audiebant, poterant sequi, & non sequi potestate indifferenti ad utrumque.

xxxix. Rursus lib. 3. pag. 4. cum Apostolo Petro sic definit: *Liberum arbitrium est sensus animi, habens virtutem, qua possit, ad quos velit actum, inclinari.* Vbi disertè libertas definitur potestas indifferens, quæ seipsam determinare, & inclinare potest ad actum, ad quem nondum erat inclinata, & determinata. Item eodem lib. 3. prope med. pronuntiat Petrus, *positum esse in auditorum potestate eligere, utrum malum.* Quod si omnes, qui audiunt, obedirent, natura magis esset necessitas, quæ omnes una ageret via. Expende illud *utrum malum*, quod aperte significat potestatem eligendi inter utrumque extremum. Item idem omnes, qui audiunt, non obedire, ut credatur libertas absque necessitate concessa. Nec obstat, liberos recognitionum Clementis dubia esse fidei. Nam licet Clementis non sint, æstimantur inter Catholicos esse docti, & eruditi Scriptoris; & quamvis vitiatum sint ab Hæreticis, nullus tamen Catholicus in hac libertatis doctrina vitium aliquod, aut corruptelam notavit, cum in ea tradat doctrinam sententiæ communi Patrum coherentem, ut eruditè probat Belarminus lib. 5. de grat. & lib. arb. c. 25. text. 3.

xxxv. Secundus testis sit Dionysius Areopagita. Cujus illustria testimonia habes disput. præced. n. 69 & 173. quibus adijunge ex lib. de Cælesti Hierarch. c. 9. *Respondendum est, errorem, quo alia nationes in eos, qui Dei non sunt, deslexerint, rectis Angelorum præfecturis non esse tribuendum, sed illis, qui proclivitate sua, de recta ad Deum ferente via, deslexerint amore sui, & contumacia.* Vbi eis nationibus, quæ verum Deum non colunt, tribuit potestatem expeditam, ut possint viam veritatis sectari, & eam deserre, proptereaque ipsorum culpæ, nempe contumaciæ, atque inordinato sui amori adscribit errorem, in quo versantur.

xxxvi. Tertius sit Ignatius Epist. 3. ad Magnefianos ante med. *Necesse est, ut unusquisque in loco, quem sibi de præteritis elegerit, in futuro esse præcipiatur. Fugiamus igitur mortem, & eligamus vitam.* Electio supponit potestatem indifferentem necessitate solutam, ut vidimus disp. super. sect. 16. Præsertim cum ea proponitur faciendâ inter vitam, & mortem, ut Ignatius proponit; respiciens ad locum Ecclesiast. 15. quem sect. 1. ostendimus continere indifferentiam potestatis ad partes oppositas. quibus subjicit: *Si quis igitur pius fuerit homo, Dei est: si vero impius exiterit, Diaboli est, non ex natura, sed ex sententia factus.* Alii vertunt postrema verba: *non id factum per naturam, sed per animi arbitrium.* Ergo quilibet potens est pius fieri, aut impius per animi arbitrium.

xxxvii. Ex secundo seculo quatuor assertores nostræ sententiæ occurrunt, Iustinus, Irenæus, Athenagoras, & Tatianus. Iustinus plura in probationem nostræ sententiæ dedit disp. præced. n. 137, 153, 166 & 174. quibus accedunt verba ex quæst. 9. ad Gentiles: *In nostra potestate est esse castos, aut scortatores. Ad agendum dedit nobis Deus vires: sed eas subiecit potestati propositi. Accepimus enim à Deo faciendi, & non faciendi potestatem.* Quibus aperte docet potestatem utriusque partis oppositæ ad libertatem pertinere.

xxxix. Irenæus videndus disp. præter. n. 46,

140, 174, & 186. disertè contestans libertatem omni necessitate, & determinatione antecedenti solutam, & ad extrema opposita indifferentem. Præcipuè legendus lib. 4. adversus Hæreses c. 71. cuius titulus est *Ostenso quod homo liber sit ad hoc, quod possit eligere bona, vel contraria.* Ex quo præcedenti disputatione plura testimonia decerpimus. Quibus annuera ex cap. 72. seq. *Omnes homines ejusdem sunt naturæ potentes retinere, & operari bonum, & potentes rursus amittere id, & non facere.* Vbi clarissimè sancit potestatem libertatis ad utramque partem indifferentem, & toto capite confirmat.

xxxix. Athenagoras eandem asserit in Apologia ad Imper. Antoninum: *Liberi arbitrii ipsi quoque (Angelis) in utramque partem voluntatem constituerat Deus, sicut & in hominibus liberam, & pravitatis, & virtutis deligenda potestatem cernere est.* Item Tatianus Assirius sectator Iustini martyris orat. contra Græcos col. 5. *Verbi potentia, cum secum prænosset, quid eveniturum esset, non ex necessitate, & fato, sed libero eligentium proposito, rerum futurarum exitus prædicebat.*

SECTIO VI.

Ex tertio seculo Patres ejusdem veritatis Testes.

xl. **H**unc ordinem ducat Tertullianus; cuius illustria asserta pro indifferentia libertatis prorsus expedita adduximus disp. anteriori n. 70, 90, 153, 176 & 185. quibus similia invenies lib. 4. contra Marcionem, & libro ad Scapulam & lib. de Monogamia, & in Apologetico c. 23 & 28. & in libro de Trinitate.

xl. Item Clemens Alexandrinus qui eandem veritatem consignavit præced. disp. n. 67, 85, 116, 156 & 175. quibus necesse lib. 2. Stromat. pag. 5. *In nostra potestate est parere, & non parere Deo vocanti.* Rursus in eodem libro prope med. *In nostra quidem certe est potestate ad nostram deduci disciplinam, & parere præceptis. Quoniam, nisi voluerimus, erimus participes iræ, & voluptati nos ipsos dedentes peccabimus.* Quæ non indigent commentario.

xl. Accedit Origenes relatus etiam disp. præced. n. 71 & 86. Præterea Hom. 4. in cantica: *Cum ergo constet, unamquamque animam, aut in parte Dei, aut in parte esse alterius cuiuslibet, quoniam quidem per arbitrii libertatem possibile est unumquemque ex parte alterius transire, vel ad partem Dei, si melius, ipso juvante, elegerit; vel si nequius, ad Demonum portionem.* Ergo unicuique animæ inest facultas libertatis indifferens ad oppositas, five Dei; five Dæmonis partes. Nec refert, Origenis scripta erroribus esse resperfa. Quia nullus Patrum, & scriptorum, qui eos diligentissimè notarunt, retulit inter eos doctrinam de indifferentia ad libertatem necessariam.

xl. Cyprianus quoque nostræ doctrinæ favet adductus disp. præter. n. 72. Item lib. 3. ad Quirinum c. 73. hunc ei titulum præfigens: *Credendum, vel non credendum libertatem in arbitrio positam.* Rursus lib. 1. Epist. 3. ad Cornelium inter princip. & med. *Dominus conversus ad Apostolos suos dixit: Nunquid & vos vultis ire? servans scilicet legem, qua homo libertati suæ relicta, & in arbitrio proprio constituitur, sibi met ipse vel mortem appetit, vel salutem.* En lex propria libertatis est, ut sibi met relinquatur indifferens electio inter vitam, & mortem.

xl. Quibus accumulata Arnobium adductum disp. præced. n. 73. Item Lactantium ejus discipulum n. 73, 95, 169, 176. Rursus Methodium n. 181 & 185. Præterea idem Methodius apud Epiphanium hæresi 64. sic quæstionem proponit: *Quomodo vero liberum arbitrium habere in hoc mundo apparet?* cui responder: *In nobis enim situm est credere, & non credere; in nobis rectè facere, & peccare; in nobis bene facere, & male facere.* Item post med. *Ego in medio mali, ac boni constitutus, velut libero arbitrio præditus, ut in me esset eligere, quod volo.* Ecce liberum arbitrium vendicat potestatem in medio duorum extremorum constitutam.

SECTIO VII.

Ex quarto seculo Patres ejusdem doctrinæ assertores.

xl. **H**ujus sæculi Patres constantius, & confirmius, quam alii in hanc confirmantem doctrinam conspirarunt. Quocernent Baiani inter Pelagianorum errores impudentissimè referri indifferentiam potestatis pro libertate necessariam, siquidem Pelagiana doctrina nova, & à communi Patrum exorbitans visa est, & talis cenferi non potuit doctrina, quæ à Patribus sæculo Pelagianorum proximioribus constanter tanquam dogmatica tradebatur. Sic Eusebius Cæsariensis de præparat. Euang. c. 5. *Nostris ipsorum consilio ad sequendum, aut fugiendum movemur.* inferiusque: *Dominus sibi ipsi animus est.* Item cap. 6. probat sententiam Euripidis dicentis: *Quemadmodum Lajus dare operam liberis, & non dare; sic ejus filium interficere, & non interficere poterat.* Scilicet ut libertatem componeret cum vaticinio de patricidio illius. Præterea c. 9. circa med. docet, *Indam, etiam si præciperetur, potuisse non parere.* Et infra: *Contingentia esse, quæ accidere, & non accidere possunt.* Insuper post med. *In delinquentibus converti, & non converti potestatem inesse.* Denique lib. de demonstrat. Euang. c. 1. *Animas hominum accepisse naturam solutam, ac liberam voluntatis, atque arbitrii, tam ad bonum, quam ad boni contrarium.* Quæ omnia pro indifferentia libertatis aded sunt manifesta, ut frustra expendantur. Quibus adde, quæ recensuimus disputatione superiori n. 72, 94, 122 & 146.

xl. Macharius Senior Hom. 15. tomo 2. Biblioth. ultra ea, quæ retulimus disp. præced. n. 77 & 159. sic contestatur: *Ejus est homo natura, ut etiam si in profundum vitiorum lapsus sit, ac peccato deserviat, ad id, quod bonum est, converti possit, & contra, Spiritui sancto devinctus, & rerum caelestium ebrietate correptus, ad id, quod malum est, converti potest.* Vbi in quocunque statu, five sanctitatis, five malitiæ tribuit homini indifferentem potestatem se convertendi, five à bono in malum, five à malo in bonum. Præterea Hom. 27. cum docuisset, *Apostolos non fuisse prohibitos à gratia, quo minus agerent, quæ gratia displicebant: nam boni, malique capax est natura nostra, & liberum habet arbitrium inclinandi quolibet:* rem magis explicans subdit: *Non tamen dicimus in illis infirmam fuisse gratiam, verum dicimus, gratiam vel ipsi spiritualibus perfectis permittere, ut habeant suas voluntates, ac facultatem agendi, qua libuerit, & quo voluerint, inclinandi. Ipsa quoque natura humana licet infirma, etiam si illi bonum in sit, facultatem habet versatilem.* Ex quibus constat, etiam in

natura infirma, & lapsa non esse gratiam infirmam, quæ relinquit arbitrio potestatem indifferentem ad oppositum, & permittit vim, qua se ipsum inclinare, & determinare valeat. Demum Hom. 27. *Versatilis est natura; ac si quis velit, evadit filius Dei: sin contra, filius perditionis; eo quod permaneat liberum arbitrium.*

XLVII. Athanasius in orat. contra Idola: *Anima libera est, & sui arbitrii. Potest enim ut ad bona se inclinare, ita bona quoque averfari.* Expende parem ad utrumque potestatem, qua se inclinare, & determinare æque potest ad bona sectanda, & averfanda. Expressiora dedimus disp. præf. n. 86. 153 & 164. Accedit Hilarius disertus ejusdem veritatis vindex disp. super. n. 68, 126, 139 & 177. Item Optatus Milevitanus productus ibidem n. 76 & 91. Rufus Cyrillus Hierosolymitanus, relatus n. 62. 155 & 179. Nec non Ephrem Syrus adductus n. 159.

XLVIII. Consentit Basilius expensus præced. disp. n. 64, 122 & 126. quibus adde lib. 3. contra Eunomium circa med. de intellectuali creatura sic pronuntians: *Natura utitur libera, ut ad utrumlibet possit inclinari, ad electionem scilicet boni, & pejoris.* Non obscurius Nazianzenus in Apologet. seu orat. 1. col. 8. *Singularis, & eximia Dei bonitatis argumentum est, nimirum facere, ut nostra quoque aliqua ex parte sit virtus, nec natura tantum nobis inferatur, sed voluntate etiam, animique proposito excolatur, arbitriisque libertate parem in utramque partem motum habente.* Notent Baiani arbitrii libertatem parem in utramque partem, & æquabilem potestatem, & indeterminationem. Vide plura disp. præf. n. 66, 168 & 187. Eisdem testibus accedit Epiphanius nostræ doctrinæ præclarus Patronus, ut probant testimonia producta disp. anteced. n. 86, 169 & 179.

XLIX. Ambrosius etiam est fautor, ut cernere est disp. præf. n. 63, 89, 154 & 166. Vltorius in Psalm. 118. ferm. 11. vers. 4. *Dominus veniens in hunc mundum subiecit animæ nostræ omnes contrarias potestates, ut fide sua, conversatione tua, & operibus conteratur. Si ergo non conteris adversarium, tua culpa est, qui permissa non uteris potestate. In nobis est igitur, ut aut subiciatur adversarius, aut resistet.* Unde concludit: *Possimus ergo in hac vita triumphum de adversariis habere perpetuum. At non perpetuo de adversariis triumphamus.* Ergo etiam dum vincimur, præditi sumus potestate ad vincendum indifferenti.

L. Hieronymus suffragatur, ut constat ex disput. superiori n. 63, 118, 166 & 180. Præterea lib. 3. contra Pelagianos post med. rem sic decernit: *Hoc est, quod tibi à principio dixeram, in nostra esse positum potestate, vel peccare, vel non peccare, & vel ad bonum, vel ad malum extendere manum, ut liberum servetur arbitrium: sed hoc pro modo, & tempore fragilitatis humanae.* Itaque fragilitas humana non demit potestatem indifferentem ad non peccandum, & ad bonum amandum, siquidem cum ea liberum manet arbitrium. Quam tuctur toto illo dialogo 3. non obstante divina Prædestinatione, & Præcipientia. Præcipue tamen ante med. illis verbis: *Tantæ bonitatis est, & ineffabilis clementiæ, ut eligat eum, quem interim bonum cernit, & scit malum futurum, dans ei potestatem conversionis, & penitentiæ.* En is, qui malus præcitur à Deo, una cum malitia potestatem habet penitentiæ. Manifestus Malachiæ 1. illa verba *Iacob dilexi, Esau autem odio habui, sic expendens: Fuit dilectionis Dei in se scire rationem, Dominusque respondit: Esau, & Iacob de una stirpe generatos, hoc est, vitia, atque virtutes ex uno cordis fonte procedere, dum ex arbitrii libertate in utram-*

que partem, ut volumus, declinamus. Igitur ea est arbitrii libertas, ut in utramque partem virtutis, & vitii possit, prout voluerit, inclinare, & determinare voluntatem.

LI. Identidem Isaïæ 57. illud *In partibus torrentis pars tua, sic ponderat: Hoc fecerunt propria voluntate, quia in nostro consistit arbitrio bonum, malumve eligere.* Præterea illud Galat. 5. *Perfusa vestra non est ex eo, qui vocavit, sic exponit: Galatas accusaverat, quare non obedierint veritati, ostendens, in eorum arbitrio positum, obedire, vel non obedire.* quibus subnequit: *Dei est vocare, hominum vel credere, vel non credere.* Quæ proferunt pro indifferentia expressiora, sive Pelagiani, sive scriptores Catholicos, quos Baianitæ insequuntur? Similiter in Epist. 150. ad Heldibiam q. 10. *Ostendis te liberi esse arbitrii, & facere quod vis, vel tacere, vel loqui. Deus aequali cunctos forte generavit, & dedit arbitrii libertatem, ut faciat unusquisque quod vult, sive bonum, sive malum.* quibus potuit clarius indifferentia potestatis libertati arbitrii adscribi? Deinde Isaïæ 1. ad illud: *Si volueritis, & audieritis me, bona terra comedetis, sic habet: Liberum servat arbitrium, ut in utramque partem non ex præiudicio Dei, sed ex meritis singulorum, vel pœna, vel præmiis sit.* Expende primò in utramque partem: secundò, non ex præiudicio Dei, vel ex præcedente necessitate, decreto, aut auxilio Dei inducta; ut indifferens potestas arbitrii omnino expedita credatur.

LII. Idem inculcat Epist. 146. *Solus Deus est, in quem peccatum non cadit: cetera cum sint liberi arbitrii, in utramque possunt suam flectere voluntatem.* Consonat, quæ ad illud Hieremiæ 26. *Si non audieritis me, ut ambuletis in lege mea, concludit: In nostra ergo positum est potestate, vel facere quid, vel non facere; ita animat ut quidquid boni operis volumus, appetimus, explemus, ad Dei gratiam referamus.* Itaque etiam cum gratia Dei adest potestas non faciendi opus referibile in gratiam. Quo advoco ex Epist. 17. de explanatione fidei ad Damasum, quæ habetur tom. 9. operum Hieronymi illustre illud testimonium: *Liberum sic consistemus arbitrium, ut dicamus, nos Dei semper indigere auxilio, & tam illos errare, qui cum Manichæo dicunt, hominem peccatum evitare non posse, quam illos, qui cum Ioviniano asserunt, hominem non posse peccare; uterque enim tollit arbitrii libertatem.* Nos vero dicimus, hominem semper, & peccare, & non peccare posse, ut semper nos liberi consisteamus esse arbitrii. Hæc fides est, Papa beatissime, quam in Ecclesia Catholica didicimus. Esto hoc testimonium Hieronymi non sit, ab omnibus tamen Catholicis scriptoribus tanquam dogmaticum recipitur. Ergo ad fidem pertinet, indifferentiam potestatis ad peccandum, & non peccandum etiam post lapsum ad libertatem arbitrii esse necessariam. Ex quibus liquido constat, temere à Baianis assertum, nostram sententiam esse Pelagianorum propriam, cum pro ea sit Patrum doctrina, præsertim eorum, qui cum Pelagianis in aciem prodierunt, quorum unus, & præcipuus præter Augustinum fuit Hieronymus.

LIII. Gregorius Nyssenus eidem doctrinæ constanter adhærit, ut evincunt allegata præced. disp. n. 65, 91, 120, 157 & 167. quibus accedunt, quæ ex Nemesio, qui Nyssenus à plerisque putatur, protulimus n. 47, 121, 137, 145 & 157. Quibus aded expressa est pro libertate arbitrii indifferentia ad utrumque, omnis necessitatis, & determinationis antecedentis expers, ut nullus fuerit, sive Philo-

sophus,

sophus, sive Pelagianus, sive recentior Catholicus, quibus Baianitæ nostram doctrinam tribuunt, qui disertius eam indifferentiam asseruerit ad libertatem arbitrii necessariam. confirmatque Nyssenus, sive Nemesius lib. de nat. hom. c. 35. probans ex professo de ratione libertatis esse, ut positis eisdem causis, in nobis sit aliquando appetere, aliquando refugere. Deinde c. 39. docens in nostra potestate situm esse virtutes, & vitia exercere, & non exercere, colligit: *Itaque in nobis situm est justus esse, aut injustus.* Vtique assilente etiam, & adjuvante providentia supernaturali Dei, de qua præsertim eis in locis differit.

LIV. Theophilus Alexandrinus, cujus Interpretes fuit Hieronymus, tom. 3. Bibliot. Epist. 3. Paschali col. 3. apertissime, & præfidenter subscribit: *Neque ambigunt, quin in utramque partem faciendi, vel non faciendi bona habeamus liberam facultatem.* Nota indifferentiam libertatis rem esse, de qua ambigi non potest. Item Iulius Firmicus tom. 4. Biblioth. lib. de erroribus profanar. relig. c. 29. *Liberum te Deus fecit; in manu tua est, ut aut vivas, aut pereas. Quid te per abrupta præcipitas? Brevis, sed perspicua nostræ sententiæ contestatio. Eodem plura, & præclara testimonia contulit Aurelius Prudentius disp. præced. n. 91, 122, 139, 160 & 170.*

LV. Item suffragatur Gaudentius Brixianus tract. 3. in Exodum, sive ferm. 3. de manducat. agni Paschalis post med. *Libertatem diximus arbitrii, quia voluerunt utique Iudæi facere, quod fecerunt; & utique, si voluissent, non fecissent.* Rursus tract. de Machabæis comparat libertatem, qua primi parentes violatam præceptum abstinentiæ cum libertate, qua Machabæi illud impleverunt: *Manducavit homo, quia voluit, mandatum non custodiit, quia noluit, morte multatur, quia mandatum servare potuit, & non studuit.* Igitur si unius arbutusculi fructus, temere à Protoplastis degustatus, mortem generi adquisivit humano; potuit, & Machabæis tunc sub lege positus internum parare mandati divini transgressio, quibus nunc honorem, & gloriam præcepti ejus custodiæ comparavit. Cum igitur Baiani profiteantur, libertatem Adami antecedentem peccatum fuisse prorsus indifferentem, eandem indifferentiam lateri debent post peccatum convenientem Machabæis, in quibus; teste Gaudentio, par libertas & indifferens facultas residebat. Eodem pertinet Philastrius, cujus egregium testimonium produximus disp. præced. n. 160.

LVI. Postremus hujus sæculi quarti testis sit Chrysofomus, cujus plurima, & non contemnenda testimonia præmiimus anteriori disp. n. 62, 87, 113, 125, 134, 135, 156, 180 & 184. Quibus atexte ex Hom. 37. in Matth. *Præfens vitam recte, quam contrariam tibi vivendi potestatem dat.* Ergo etiam in hac post lapsum vita adest nobis potestas indifferens recte, & iniuste vivendi. Deinde tom. 1. ferm. in verba Isaïæ 1. *Si volueritis, & audieritis me, bona terra comedetis, sic expendit: Si velle, aut nolle nostrum non esset, hoc est, si vivendi recte, an secus, libertas adempta nobis fuisset, ne bonus unquam caeleste munus dignè perciperet, nec malus supplicium competens inveniret, sed totum Deo deputaretur auctori, quia alios impingeret in contemptum; formaret alios in obsequium.* consequenter subdit optionem esse datam homini: *Ex quo, quod vult, eligit, & quod nolit, contemnat, ut iudicio hominis Dei iudicium celebretur.* Quibus satis aperta est indifferentia potestatis arbitrii. Similia docet Hom. 13 & 56. in Mattheum, & Ser. 11. ad Rom. 6. & Ser. 16. in eandem Epistolam, & Hom. 1. ad Timoth.

1. & Hom. 3. nec non Hom. 15. in caput 6. ejusdem Epistolæ.

LVII. Ne vero quis dicat, Chrysofomum ad semipelagianismum accedere, ultra ea, quæ adduximus tom. 1. de ente supernat. disp. 17. sect. 10 & 11. confidèret sequentia Hom. 9. de laudibus Pauli verba: *Videmus enim complures ad defensionem suæ ignavia prætextu tali uti, & si quando eos adhortamur, ut illuminentur, & ad meliorem vitam convertantur, atque ad alia id genus bona opera, respondere quasi cunctabundos, & resistentes: Si Deus volet, persuadebit mihi, & convertar. Quos non arguo, sed valde probò, quod ad voluntatem Dei confugiunt. Vellem autem, nos etiam nostra asserre, & tunc dicere: Si Deus voluerit. Nam si te ipsum somno, desidiaque tradideris, nequam in manus tuas obvenerit bona opera. Et alioqui si solam voluntatem Dei prætexas, nihil eorum, quibus opus habes, adipisceris unquam.* Quibus satis diarta est operatio divinæ voluntatis, & gratiæ ad opus salutare necessaria; ceterum, quia ea sola sufficiens non est, sed nostra quoque diligentia, & cooperatio accedere debet, & ea potestati arbitrii indifferenti subiecta est, & præfente gratia interdum subtrahitur, ideo opera salutaria nobis defunt, & auxilia divina nihil proficiunt.

SECTIO VIII.

Ex sæculo quinto, in quo Pelagiani vixerunt testimonia Patrum.

LIX. EX præteritis manifestum relinquitur, indifferentiam potestatis ad libertatem requisitam, quam in hoc sæculo Pelagiani etiam docuerunt, non fuisse in Ecclesia Dei inauditam, & novam, nec à communi scriptorum Catholicorum, & Patrum aberrantem; siquidem ad illa usque tempora, & frequentius, ac constantius sæculo 6. Pelagianis proximo scriptores Catholicos, & Patres in eandem indifferentiam ad libertatem asserendam convenerunt. Quibus etiam accedunt Patres, qui in eadem cum Pelagianis ætate scripserunt, imo ipsi, qui cum Pelagianis conflictati sunt. Quis autem nisi demens credat, errorem fuisse Pelagianis objectum indifferentiam potestatis ab iis Patribus, qui eandem indifferentiam contestantur.

LX. Primus, & pro omnibus unus sit Augustinus, Pelagianorum malleus, cujus illustria pro indifferentia libertatis testimonia contendimus disp. præced. n. 51, 52, 81, 82, 107, 108, usque ad 114. & 165 & 188. Præterea lib. 1. de lib. arb. c. 12. ubi ostenderat bonam voluntatem omnibus aliis bonis præferendam subdit: *In voluntate nostra esse constitutum, ut hoc vel suamur, vel careamus tanto, & tamen vero bono: quid enim tam in voluntate, quam ipsa voluntas sita est? En in voluntate sitam esse ipsam voluntatem bonam, est habere potestatem indifferentem fruendi, vel carendi tanto bono.* Rursus lib. de Prædest. Sanct. c. 15. *Non quia credere, vel non credere non est in arbitrio voluntatis humanae, sed in electis præparatur voluntas à Domino.* Ergo voluntas à Domino præparata habet in sua potestate, & arbitrio non solum credere, sed etiam non credere. Quam indifferentiam respicit illud ex Serm. 47. de Sanctis: *In potestate nostra posuit Deus, qualiter in die iudicii iudicemur.* Scilicet vel ut cum bonis ad gloriam, vel cum malis ad pœnam destinemur.

LXI. Idem Augustinus de Prædest. & grat. c. 9. B b 3 Ne

Ne homo in ultimam faciem desidia resolutus arduum virtutis iter, & quamvis adjuvante gratia Dei, non nisi labore gradiendum, inerti sibi crederet posse deferri, & nullius laboris industriam studio sui profectus adhiberet; ita inter se, atque homines Deus tempora, officiaque distribuens, ordinavit, ut vocatione ipsius, bonorum principia sumeremus, vocati autem, atque illuminati, vias mandatorum ejus boni ingenii intelligentia nosceremus, & eas libero vel eligeremus, vel relinqueremus arbitrio. Cernis, nos vocatos, & illuminatos à Deo per gratiam indifferentiam supponi, ut vias mandatorum libero, vel eligamus, vel relinquamus arbitrio.

LX I. Rursus lib. I. Retract. c. 10. exponens quod scripserat lib. I. de Genesi adversus Manichæos c. 3. *Ab amore visibilium rerum, & temporalium se ad Dei præcepta implenda convertere omnes homines possunt, si velint; non existiment novi Hæretici Pelagiani secundum eos esse dictum. Verum est enim omnino, omnes homines hoc posse, si velint, sed præparatur voluntas à Domino.* Itaque Augustinus non negat Pelagianis indifferentiam potestatis ad amanda temporalia, & implenda præcepta Dei, imo potius eam veram, sanctamque in omnibus hominibus supponit. Sed id solum ab eis contendit, hanc potestatis indifferentiam ex solis viribus arbitrii hominibus non inesse, sed ex præparatione divina, & auxilio gratiæ ad unum saltem eorum extremorum, scilicet ad salutarem impletionem præceptorum requirito. Similiter lib. de correptione & gratia. c. 1. *Liberum arbitrium, & ad malum, & ad bonum faciendum constituendum est nos habere, sed in malo faciendo liber est quisque justitiam, servusque peccati: in bono autem liber esse nullus potest, nisi fuerit liberatus ab eo, qui dixit: Si vos filius liberaverit, tunc verè liberi eritis.* Semper igitur ex mente Augustini constituendum est liberum arbitrium indifferentem, & solum ad faciendum bonum, & malum, cum eo solum discrimine, quod malum sine auxilio gratiæ per Christum, bonum vero non sine illo agere potest: ad utrumque tamen simultanea potestas est etiam cum auxilio gratiæ conjuncta.

LX II. Ad hæc lib. I. ad Simplicianum q. 2. *Noluit Esau, & non cucurrit, sed & si voluisset, cucurrisset, & ejus adjutorio pervenisset. Qui etiam velle, & currere vocando præstaret, nisi vocatione contempta reprobus fieret.* Vbi non volenti, neque currenti tribuit potestatem volendi, & currendi, & idè etiam vocationem ipsam contemnendi. Demum lib. 4. contra duas Epistolas Pelagianorum c. 6. refert, Pelagianos ad extollendum liberum arbitrium, & statuendam ejus potestatis indifferentiam solutam contra Manichæos solitos esse objicere illud Isaïæ I. *Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis.* Quibus Augustinus ultro concedit, rectè sentire, si illud intelligerent supposita gratia præveniente, & præparante voluntatem: *Si autem sic intelligerent, quod dictum est, Si volueritis, ut etiam ipsam bonam voluntatem Deum præparare consisterentur, tanquam Catholici uterentur hoc testimonio, & non solum hæresim veterem Manichæorum vincerent, sed novam Pelagianorum contererent.* Ergo ubi admittatur necessaria gratia præveniens, indifferentia potestatis arbitrii à Pelagianis asserta censetur ab Augustino Catholica, & novæ Pelagianorum Hæresi, sicut Manichæorum contraria.

LX III. Consequenter ibidem eis concedit, quod in eundem scopum obijciunt, reluctanti studium virtutis non immitti: *Reluctanti enim prius aditus divinæ vocationi ipsa Dei gratia procuratur, ac de-*

inde in illa jam non reluctante spiritus virtutis accenditur. Quibus admittit Augustinus, arbitrium sub eadem vocatione, & gratia prius resistere, & deinde eidem gratiæ obedire, atque adè potestatem indifferentem ad obediendum, & resistendum cum eadem gratia componere. Quæ testimonia aliis pluribus sparsis disp. præced. conjuncta sūt, superque sunt, ut manifestum evincatur, nunquam Augustinum cum Pelagianis confligentem indifferentiæ potestatis ad libertatem necessariæ restitisse, sed eam potius tanquam indubitam supposuisse; totumque conflictum eo solum convertisse, ut ea indifferentia non sine auxilio gratiæ, qua parte ad bonum salutare potens est, admitteretur. Quare tota controversia cessasset, si Pelagiani auxilium gratiæ, licet indifferens ad usus salutares arbitrii necessarium profecti fuissent. De quo plura alibi.

LX IV. Eiusdem sæculi est Cyrillus Alexandrinus, cujus aperta testimonia habes disp. præced. n. 61, 83, 84, 148 & 178. Vtlerius lib. 4. in Joannem c. 10. *Liberum homo animal est, & potest sive dextrum, sive sinistrum velit, iter (virum dico, aut vitium) eligere. Quid apertius pro indifferentia libertatis ad utramque partem? Item Theodoretus, cujus varias ejusdem indifferentiæ contestationes dedimus disp. præc. n. 74, 93 & 179. Præterea lib. 5. de provid. circa finem: *Est autem penes unam rationem vis, ac potestas agendarum rerum, ut iracundiam quidem contineat, cupiditatem vero impellat. Etenim cupiendi vis nimiam iracundiam sedit, rursusque iracundia castigat inexplebilem cupiditatis affectum. Hæc autem ipsa perfectissime transfiguratur, dum ratio habenas scientissime moderatur.* Vbi rationi tribuit moderamen passionum, & potestatem indifferentem eas continendi, atque solvendi. Deinde libro 6. inter med. & fin. refert ex Plotino, & probat illud: *Libera potestatis animalia, quæ moventur ex seipsis, modo in meliorem, modo in deteriore partem inclinare possunt. Quo diferta est indifferentia potestatis arbitrii ad partes oppositas.* Etiam Paulinus Epist. 8. ad Severum circa med. *Amovi bonum, & feci malum, cum aequè mihi liberum esset bonum facere. Quæ ergo misero mihi suppetet venia peccati? Vides facienti malum æquum inesse potestatem faciendi bonum.**

LX V. Hoc sæculum claudat Prosper Augustini discipulus, & Pelagianorum hostis acerrimus, cujus sunt verba, lib. 2. de vocat. Gent. c. 12. *Certissime noverimus, multis, qui jam judicio rationis utuntur, idè liberum esse discedere, ut non discessisse sit premium, & ut quod non potest, nisi cooperante spiritu Dei fieri, eorum meritis deputetur, quorum id potuit voluntate non fieri.* Ecce idè eorum meritis deputatur, quia potuit potestate indifferenti, & soluta eorum voluntate non fieri id ipsum, quod cooperante spiritu Dei factum est. Præterea in eodem lib. c. 28. *Deus ad obediendum sibi ipsum velle sic donat, ut etiam à perseverantibus illam mutabilitatem, quæ potest nolle, non auferat.* Cernis, Prosperum non aliter libertatem Prædestinatorum, & eorum, qui auxilio gratiæ præveniuntur, tueri, quam eis indifferentiam potestatis ad oppositum tribuendo. itaque mox subdit: *Alioqui nemo unquam fidelium recessisset à fide, neminem concupiscentia vinceret, neminem tristitia clideret, neminem iracundia debellarat, nullius charitas refrigeret, nullius patientia frangeretur, & collatam sibi gratiam nemo negligeret, sed quia possunt hæc fieri, & in consensum talium tentationum facilis nimium, proclivisque descensus est; nunquam debet in auribus fidelium vox illa Domini*

non

non sonare; Vigilate, & orate, ut non intratis in tentationem. Ergo idè vigilandum unicuique fidelium est, quia etiam dum credunt, dum benè operantur, dum gratiam divinam experiuntur, possunt illam contemnerè & à credendo, benè operando desistere, cum consentire tentationibus impellentibus in oppositum, & dissentire eidem gratiæ, cui prius consenserunt, facillimum sit, nobisque proclive.

LX VI. Idè prædictum caput 28. sic concludit: *Igitur sicut qui crediderunt, jurantur, ut in fide maneat; sic & qui non crediderunt, jurantur, ut credant. Et quemadmodum illi in sua habent potestate, ut exeant; ita isti in sua habent potestate, ut veniant.* Ergo Prosper neutiquam Pelagianis negat potestatem indifferentem ad oppositum ejus, quod arbitrium operatur, cum Pelagiani eam clarioribus verbis nullibi asseruerint, quam Prosper in his locis. Solum itaque contendit, potestatem ad bonum, quam indifferentia arbitrii complectitur, non convenire arbitrio absque gratia. Ideoque necessitatem à Pelagianis ex divina prædestinatione objectam constanter repellit; ut notare est in responsione ad cap. 6. Gallorem: *Prædestinationem Dei, sive ad bonum, sive ad malum in hominibus operari ineptissime dicitur, ut ad utrumque homines quædam necessitas videatur impellere: cum in bonis voluntas sit intelligenda de gratia; in malis autem voluntas intelligenda sine gratia.* Itaque necessitas à libero arbitrio repellenda est, & ineptissime obijcitur à Pelagianis defensori gratiæ Dei, si quidem ab eo etiam sub prædestinatione divina conceditur potestas indifferens ad bonum, & malum, cum eo tamen discrimine, quod ad bonum infir facultas ex auxilio gratiæ, ad malum vero ex sola facultate naturæ sine gratia.

SECTIO IX.

Patres, qui post Augustini, & Pelagianorum seculum, indifferentiam potestatis libertati arbitrii adscribunt.

LX VII. Primum suffragium ferat Fulgentius etiam Augustini discipulus, & Pelagianorum contritor. Qui relatus disputat. præc. n. 54. probat libertatem arbitrii in primis parentibus ex indifferentia potestatis. Deinde eandem in posteris admittit auxilio gratiæ præveniente ad bonum lib. de incarnat. & grat. cap. 22. *Pastor bonus venit quærere, & salvam facere ovem perditam, quæ à quærente prævenitur, ut quærat. Pastor autem eam frustra quæreret, si quærere ipsa Pastorem quærere non posset.* Quæ etiam de peccatoribus non quærentibus pastorem vera sunt; atque adè etiam tribuunt potestatem indifferentem quærendi. Rursus cap. 23. *Nec humanam naturam, usque adè Diabolus vitare potuit, ut disinceps non posset, quod amiserat, Deo rursus largiente recipere.* En vitium naturæ non auferat potestatem expeditam obtinendi bonum amissum, etiam iis, qui illud non consequuntur, quia Deo largiente gratiam, possunt illud restaurare. Item c. 24. cum gratiam comparavisset cum anima tribuente vitam carni, subjicit hoc utriusque discrimen: *Interest autem, ut caro nostra quantum vivificatur ab anima, non solum benè, sed etiam male operandi accipiat facultatem. Cum autem nos gratia vivificat, non nisi ad benè volendum, nec nisi ad benè operandum nobis adjutorium subministrat. Igitur facultas ab anima præstatur indifferens ad benè, & malè operandum,*

indigens tamen ad benè operandum auxilio gratiæ, quod ad sola opera bona, & non ad mala vires subministrat.

LX VIII. Boëtius lib. 5. de consolat. profa 6. *Fiunt proculdubio cuncta, quæ Deum esse futura præno-scit: sed eorum quædam de libero profectus arbitrio, quæ quamvis eveniant existendo tamen, propriam naturam non amittunt, quia prius quam fierent, etiam non evenire potuissent.* Ergo propria liberorum natura est, ut ita eveniant, ut evenire non possint, in quo contingentiæ & libertatis indifferentia consistit, quibus inferius subdit: *Proposuit in quidem tuum potes desistere.* Ex qua indifferentia probat cum præscientia Dei conciliari libertatem, quia eam præscientia non tollit.

LX IX. Gregorius lib. 33. Moral. cap. 20. alias 25. *Idcirco enim nequaquam celestis patriæ præmia æterna percipiunt, quia ea nunc, dum promoveri poterant, ex libero arbitrio contempserunt.* Item in Ezechielem Hom. 15. *Clypeus pro nostro munimine, ubicunque volumus, movemus. Clypeus vero in manu est, & defendit: quia virtus præcedente nos gratia, & in potestate est arbitrii, & à periculo protegit adversitatis.* Quæ doctrina omnibus hominibus, etiam non exercentibus virtutem, communis est, ideoque etiam eis concedenda est potestas arbitrii ad virtutem exercendam indifferentem.

LX X. Damascenus plurima, eaque illustra exaravit pro indifferentia arbitrii, ut constabit recolenti disp. præc. n. 44, 119, 140, 144, 158, 169. Ad hæc lib. 2. de fide cap. 27. *Homo rationalis cum sit, ducit magis naturam, quam ducatur; quapropter appetens, ubi quidpiam velit, potestatem habet refrenare appetitum, aut ipsum sequi. Et id manifestum, cum Angeli rationales sint, libera potestate, & arbitrio esse freros.* Non solum testatur pro libertate hominis indifferentiam potestatis etiam in natura lapsa, in qua appetitus indiget refrenari; sed eam probat ex libertate Angelorum, quam ipsi Baiani admittunt necessitate solutam, & prorsus indifferentem. Quibus consonant, quæ tradit in Dialogo contra Manichæos circa finem: *Ex rebus conditis omnes quidem illa, quæ rationis participes sunt, voluntatis respectu mutabiles sunt.* Vtique à bono in malum, & à malo in bonum; agebat enim de mutatione morali propria libertatis, & creaturæ rationalis. Rursus ibidem: *Cum ita conditi simus, ut arbitrii libertas nobis insit; in nostra potestate hoc situm est, ut vel nos ipsos sædissimis quibusque vitiis expurgemus, vel ipsam inquinemus.* Diferentissimum omnium testimonium est cap. 15. Historiæ Barlaam, si vere ea, ut fertur, Damasceni est: *Arbitrii libertas est animi ratione utentis voluntas sine ullo impedimento ad id, quod vult, hoc est, sive ad virtutem, sive ad vitium incitata, atque à summo illo Parente, & Architecto ita effecta. Rursum arbitrii libertas est intellectualis animæ pro suo arbitrio agitatio.* Si autem necessitate, & determinatione antecedenti esset adstricta ad unam partem, non esset omni impedimento soluta, & expedita ad utramque, tam virtutis, quam vitii.

LX XI. Beda ejusdem veritatis contestator est apud disput. præterit. num. 94. Vtlerius lib. variar. quæst. 13. docet hominem talem creatum fuisse à Deo, ut posset velle bonum, & non velle bonum. & agens de primo parente: *Arbitrium certe liberum fuit, ut quod vellet bonum, seu malum faceret.* Qua libertatis indifferentia primæ creationis constituta, sermonem promovet ad posteros Adami: *Ita Deum nobis bona sua promittit, ut tamen labore nostro adquirantur: quod si*

volverimus, ad laborem in omnibus, que bene agemus, nobis cooperabitur. Ergo etiam postea Adæ competit libertas cum indifferentia, quam ipse Adamus prima conditione nactus est.

LXXII. Marcus Eremita duobus testimoniis, quæ proposuimus disp. anteriori n. 78 & 181. alia adjicit non dissimulanda. Præsertim lib. de lege spirit. n. 56. *Occulte gratia nobis auxiliari non desinit. In nobis autem situm est, pro virili bonum facere, aut non facere.* Item lib. de Baptismo col. 2. ad interrogat. 1. *Habemus facultatem inclinandi, quo libuerit, sive ad bonum, sive ad malum.* rursus ad interrogat. 2. *Per baptismum à violentia servitute nos eripuit, evacuato per crucem peccato, statuitque præcepta libertatis, in quibus, ut permancamus, nec ne, libera nostræ concessit voluntati.* Nulla sunt, quæ clarius possint exprimere partem in utramque partem potestatem arbitrii.

LXXIII. Bernardus pluribus eandem asserit tract. de grat. & lib. arbit. quorum aliqua dedimus disp. sup. n. 55 & 138. Præterea serm. 81. in Cantica: *Liberum vocatur arbitrium, quod liceat adversari in his pro arbitrio voluntatis.* Inde homo ad promerendum potis: *omne enim quod feceris bonum, malumve, quod quidem non facere liberum sit, merito ad meritum deputatur.* Quibus subdit, ex hominibus plures esse, qui possunt agere bona, & non agunt, & plures etiam, qui non agunt mala, cum possint. Bernardo consentit Petrus Abbas Cellensis, cujus verba habes disp. præced. n. 94.

LXXIV. Anselmus quoque pro eadem re protulit egregia apud disp. præced. n. 45, 56, 57, 58, & 158. Præterea lib. de casu Diaboli c. 14. expendit divinæ providentiæ sapientissimam artem, qua sic temperavit amorem beatitudinis justè acquirendæ, ut nihilominus maneret possibilitas perdendæ, his verbis: *Necessè est, ut sic faciat Deus utramque voluntatem in illo convenire: & ut beatus esse velit, quatenus adita justitia, sic temperet voluntatem beatitudinis, ut refecerit voluntatis excessum, & excedendi non amputet potestatem: ut cum per hoc quod voluit beatus esse, modum possit excedere, per hoc, quod justè voluit, non voluit excedere.* Rursus lib. de concordia libertatis cum prædestinatione, & gratia circa finem sic habet: *Homo habet in bonis, quod mala non sunt, quia cum posset deserere justitiam, & mala facere, non deseruit, sed servavit per liberum arbitrium, dante, & subsequente gratia.* Observe, non deseruisse justitiam, cum esset indifferens, & potens illam deserere etiam auxilio gratiæ præventus. Item in Matth. c. 6. ad illa verba: *Fiat voluntas tua,* docet interdum contingere, *ut Deus per misericordiam velit de aliquo pravo, quod sit justus, & conferat illi gratiam suam, & tamen illi per liberum arbitrium contradicat, nec gratiæ Dei consentiat.* Ut autem crederes, eam potestatem resistendi convenire homini etiam comparatione gratiæ, quæ re ipsa efficax est, subdit: *In Paulo tamen videtur cogens voluntas Dei; sed non est: quia licet percussus, tamen voluntas erat libera, ut resisteret, si vellet.* Ecce auxiliis gratiæ ex absoluta, & prædestinante Dei voluntate provisus poterat Paulus, etiam cum obedivit, resistere. Deinde ad illa verba 2 ad Timoth. 2. *Et discedat ab iniquitate, sic pronuntiat: Liberum arbitrium dedit nobis Dominus, ut arbitrio propriæ voluntatis recedamus ab iniquitate, & simus ex illis, quos ipse novit suos esse: vel permancamus in iniquitate, & simus ex illis, quos novit, ad se non pertinere.* Nulla poterant in rem aptiora adduci.

LXXV. Autor libri de Ecclesiasticis dogmatibus

c. 21. de homine primum condito sic asserit: *Libertati arbitrii sui commissus est homo statim in prima conditione, ut sola vigilantia mentis amittente etiam in præcepti custodia perseveraret, si vellet in eo, quod creatus fuerat, permanere.* Ne autem hæc indifferentia libertatis soli statui innocentie crederetur concessa, mox eandem libertatem, & indifferentiam hominibus etiam lapsis adscribit: *Manet itaque ad querendam salutem arbitrii libertas, id est, rationalis voluntas, sed admonente prius Deo, & invitante ad salutem, ut vel eligat, vel sequatur, vel agat occasione salutis, hoc est, inspiratione Dei.* Itaque etiam post lapsum manet prima libertas, & indifferentia arbitrii ad opera salutis, si Deus præveniente sua gratia adjuvet voluntatem. Cui gratiæ acquiescere, vel resistere, mox subjicit potestati arbitrii: *Initium ergo salutis nostræ Deo miserante habemus: ut autem acquiescamus salutiferæ inspirationi, nostræ potestatis est.* Eodem refero illud ex lib. 3. col. 3 Hypognofticon apud Augustinum: *Arbitrium ab arbitrando, vel discernendo, quid eligat, quidve recuset, puto, quod nomen accepit: vel idèd liberum arbitrium dicitur, quia in sua positum sit potestate habens agendi, quod velit, possibilitatem.* Ecce libertas arbitrii non est, ubi non est duplex extremum nostræ potestati subiectum, alterum electione, alterum reculatione dignum.

LXXVI. Ennodius Ticinensis apud Turrianum lib. 4. pro Epist. Pontif. appositisimo testimonio, quod recensimus disp. prat. n. 138. doctrinam nostram confirmat, pronuntians schismaticam, & blasphemam propositionem, quæ libertati unam tantum partem concedit, & non duas inter se oppositas, inter quas fieri possit indifferenter electio. Quam indifferenciam convenire arbitrio etiam ex suppositione prævenientis gratiæ Dei continuo subiungit: *Nemo negat, nemo condemnat, quod autere gratiæ præstante, & ipse æquitaris callis hominibus aperitur, dux enim bonorum, & præcessor est gratia, quando calidus multiplici ad requiem incitatur hortatu.* Quando nobis dicitur: *venite filii, audite me.* Sed nisi talibus monitis, & voluntas nostra, quæ libera est, & labor præster obsequium; ad periculum, & gehennam, non imperio aliquo, sed sponte devolvimur. paucisque interjectis subnectit: *Ergo debemus gratiæ, quod vocamur: debemus gratiæ, quod occulis itineribus, nisi resistamus, sapor nobis vitalis infunditur.* Nostræ tamen electionis est, quod beneficia demonstrata sectamur. Quibus manifestè supponitur, una cum gratia superesse nobis facultatem liberam, qua possimus resistere, & obsequium non pæltare divinæ gratiæ.

LXXVII. Anastasius Nyssenus tom. 1. Bibliot. quæst. in script. col. antepen. *In potestate nostra situm, vel à vitio abstinere, vel malos esse.* Vide aliud testimonium ejusdem disp. prat. n. 132. Accedit Olympiodorus apud Comitolum in catena Græcorum Patrum in Iob illa verba c. 34. *Neque enim ultra in hominis potestate est, ut veniat ad Deum in iudicium, sic expendens: Hoc quidem tempore bonum, & malum in nostra est potestate, verum in eo quod sequitur ævo, ejus rei nobis erit crepta facultas.* Nec enim rei gerendæ optionem daturus est amplius. Ergo in sæculo præsentis competit facultas indifferens ad bonum, & malum, inter quæ possit electionem determinare, atque discernere. Vide alia disp. præced. n. 139. Item suffragatur Moses Barcephala Syrus Episcopus verbatim adductus disp. præced. num. 183. Rursus Zacharias Mythilencensis relatus præced. disp. num. 76 & 95. Deinde Theophilactus, cujus suffragia aperta sunt in eadem

eadem disp. n. 74 & 92. Nec non Euthymius, ut videre est ibidem n. 75 & 126. Quibus concordat Æccumenius ibidem productus n. 75 & 160.

LXXVIII. Hugo Victorinus eximius est nostræ sententiæ assertor. Præcipue in annotat. Epist. ad Rom. c. 9. *Promissio quandoque fiat cum eorum, ad quos sit, libera voluntate, & in proprio scilicet habeat arbitrio promissionem factam suscipere, vel respuere.* Aptius ad rem paulo inferius quæst. 2. *De duobus quaeritur equaliter in peccato jacentibus, quibus gratia Dei equaliter proponitur, & offertur: unde fit, quod alter ei consentiat, & ab altero respuitur? Solutio: utriusque data est gratia, qua potuit consentire; alterius tamen mens mota est, & consensit, quod de bono naturæ potuit, quia velle adiacebat ei: quod ante gratiam implere non potuit, per gratiam quidem excitata est, & surrexit. Alter cum posset, non consensit, sed gratiam oblatam sponte rejectit; ut apparet in solis radio, & in duobus in foveam lapsis. Qui oculos aperit, videt non sine solis claritate. Qui oculos claudit, non videt. Sic qui manum meam apprehendit, extrahitur à me de fovea; qui autem negligit, nec nititur cum auxilio sibi exhibitio, non exit.* Audis Baianæ? Hæc cum necessitate, & determinatione antecedenti cohærent? Absque indifferentia libertatis, & gratiæ divinæ consistunt?

LXXIX. Rursus in summa sententiarum tomo 3. tract. 3. c. 6. docet, *appetitur justè secundum voluntatem esse per quem homo promereri potest, sive bene retinendo, cum posset deserere, sive male deserendo, cum posset reinire.* Item notanda ratio, qua probat c. 9. libertatem arbitrii non esse cum præsentibus, sed cum futuris comparandam: *quia quod in præsentibus est, non est in potestate nostra, ut tunc sit, vel non sit: sed utrum in futuro ita se habeat, vel non, in potestate liberi arbitrii est, nec ad omnia futura se habet, sed ad ea tantum, quæ possunt fieri, & non fieri.* Atque lib. 1. eruditionis Theologicæ ex Miscellaneorum cap. 175. *Liberum arbitrium est habitus rationalis voluntatis, qua potest, vel adjuvante gratia, ad bonum, quod non habet, aut minus habet proficere, vel sinente gratia, à bono, quod vel habet, vel habere debet, per semetipsum deficere.*

LXXX. His consonant, quæ scribit lib. 9. in cap. 9. Dionysii de Cælesti Hierarchia: *Sicut in nostra potestate non est, ut divina illuminationis donum nobis offeratur; ita non nisi in nostra potestate est, ut oblatum suscipiatur.* Nam aliquando cum volumus, offertur, sed non suscipitur, nisi volumus. Et cum volumus quidem, à Deo volumus, quia donum Dei est voluntas bona. Cum autem volumus, à nobis, consequenter lib. 1. de Sacram. c. 21. *Libertas est habitus voluntatis, qua movetur ad utrumque.* Relege aliud ejusdem testimonium disp. præced. n. 59. Ex quibus cernes, nullum eorum, quos Baiani infectantur, docere expressius indifferentiam potestatis ad libertatem necessariam, quam Hugonem Victorinum.

LXXXI. Richardus Victorinus de statu interioris hominis p. 1. tract. 1. c. 3. *Arbitrium hominis, non idcirco liberum dicitur, quod promptum habet bonum, vel malum facere; sed quia libertatem habet bono, vel malo non consentire.* Vide alia ejus testimonia disp. prat. n. 60 & 93. Eisdem consentit Hugo Cardinalis illa verba Ecclesiast. 15. *Reliqui enim in manu consilii sui, ita exponens: In potestate, sive libertate arbitrii, ut possit peccare, & non peccare, si vellet.* quibus attestat: *Vnde beatus Petrus in itinerario suo sic definit: Libertas arbitrii est sensus animæ habens virtutem inclinandi se, ad quæ voluerit.*

LXXXII. Demum Laurentius Justinianus in

serm. sancti Lucæ: *Valeret enim sicut assensum præbere, ita gratia repugnare divina. Magna profecto liberi arbitrii virtus est, quæ salvis, seu propriæ damnationis efficitur causa; unde reprobationem ex se meretur, & laudem.* Da igitur operam tu, qui gratia celestis effectus es particeps, ne sepecat spiritus, obtenebrescat lumen. rursus lib. de contemptu Mundi c. 8. *Præstitit quippe Dominus liberam boni, vel mali eligendi facultatem, qua mediante mercedem justus, improbus autem merito condignum habeat de mali perpetracione supplicium.* deinde ibidem contra peccatorem invectus: *Pulsanti ad cordis ostium aperire noluit, seque vocantem sapientiam audire neglexit. Poterat equidem vocatus respondere, annuere, & obtemperare, fieretque justus.* Hæc non egent interprete, sed relato. Alia reservamus in disputationibus sequentes.

LXXXIII. Sufficiunt producta testimonia, ut Baianos jam pudeat, protulisse indifferentiam libertatis in statu naturæ lapsæ esse Patribus inauditam, desinantque garrire, novitatem esse à Pelagianis, & recentioribus Theologis assertam. Ex præteritis enim compertissimum est, nullam esse in scriptis Patrum veritatem magis constantem, magisque inculcatam doctrinam, quam ad libertatem arbitrii desiderari partem in utramque partem potestatem, omni necessitati antecedenti solutam. Etenim si rectè, & sincerè considerentur testimonia Patrum, quæ in hac, & præcedenti disputatione protulimus, nulla nec in Pelagianorum scriptis, nec in Recentiorum elucubrationibus inveniuntur pro indifferentia libertatis expressiora asserta, quam ea, quæ ex Patrum monumentis decerpimus. Solos itaque vulgares, & ignorantes homines possunt Baianistæ decipere, ut credant libertatem soli coactioni, non vero necessitati antecedenti contrariari. Quod firmius consistet, cum ea à repositionibus Baianorum vindicaverimus disp. seq.

SECTIO X.

Rationes Theologicæ pro indifferentia potestatis ad libertatem necessaria.

LXXXIV. **P**rima Theologica argumenta pro hac veritate produximus disp. præced. ex electione, ex consilio, ex bonitate, & malitia morali, ex merito & demerito, laudeque, & vituperio, ex legibus, & præceptis, aliisque ex capitibus confecta. Ut sancta tamen, & dogmatica amplius habeatur, aliis deinde rationibus tam Theologicis, quam Philosophicis munienda est. Primaque ratio Theologica est; quia is, qui violat præceptum in statu naturæ lapsæ, potest illud non violare, & qui præceptum adimplere, potest illud non adimplere. Ergo uterque præditus est potestate indifferenti, & expedita ad oppositum ejus, quod arbitrium operatur. Antecedens quoad priorem partem constabit disp. 23. ubi ostendemus, in statu naturæ lapsæ dari auxilia sufficientia carentia effectui, iis, qui re ipsa delinquent. Ratio enim, propter quam Baiani asserunt, eos necessitate peccare, & carere potestate indifferenti ad non peccandum, ea est, quia in statu naturæ lapsæ ad non peccandum necessarium est auxilium gratiæ, & in hoc statu nullum est auxilium gratiæ sufficientis effectui carens, sed omnia auxilia sunt intrinsecè efficacia, & cum effectui necessitate inevitabili connexa. Quo ad partem posteriorem probabimus disp. 24. ubi conficiemus auxilia

auxilia eorum, qui reipsa benè operantur, nullam necessitatem antecedentem imponere, nec ad discrimen naturæ sanæ, & infirmæ necessarium esse, auxilia gratiæ eo essentialiter differre, ut auxilia naturæ infirmæ removeant indifferentiam potestatis, quam patiuntur auxilia naturæ sanæ.

LXXXV. Confirmatur; quia licet ad actus intrinsecè supernaturales, ad quos auxilia Theologica gratiæ intrinsecè supernaturalia necessaria sunt, ejusmodi discrimen sit necessarium: cæterum ad actus intrinsecè naturales, quos esse possibiles vidimus disp. 8. à sect. 13. usque ad 27. & rursus confirmabimus disp. 19. ejusmodi differentia locum non habet, siquidem ad eos actus auxilia gratiæ Theologica necessaria non sunt, sed solæ vires naturales sufficient. Quare is qui violat præceptum; potest non violare absque necessitate gratiæ per vires naturæ, quibus exercere potest virtutum naturalium actus, violationi præcepti contrarios: item qui præceptum naturale adimpleret, potest illud non adimplere, cum necessarium non sit auxilium gratiæ necessitans, & determinans arbitrium ad illud adimplendum, sed sola sufficiat propositio indifferens objecti ex parte intellectus, & potestas naturalis ex se etiam indifferens ex parte voluntatis cum Dei concursu in actu primo etiam indifferenter parato. Si enim auxilium gratiæ Theologicæ necessarium esset ad actum, jam actus non esset entitate naturalis, sed supernaturalis, cum tale auxilium entitate supernaturale sit, & actus eo indigens non possit intra solas vires naturæ contineri, ut sæpius monuimus, & ostendimus in nostris disputationibus de ente supernaturali. Iterum confirmatur; quia natura rationalis in peccatum lapsa non incurrit necessitatem peccandi, ut ostendimus contra Baianos disp. 18. At eam necessitatem incurreret, si ad non peccandum indigeret auxilio gratiæ Theologicæ, quod demeretur per peccatum, cum possit citra injuriam à Deo naturæ rationali negari.

LXXXVI. Secunda ratio Theologica sit; quia Baianorum confessione libertas naturæ integræ est pari in utramque partem potestate indifferens. Ergo etiam libertas naturæ lapsæ. Probatur consequentia; quia ubi naturæ lapsæ reddatur eadem gratia, quæ naturæ integræ concessa est, manet eadem prorsus naturæ facultas, & restituitur sanitas virtutis deperdita. Nam manent eadem omnino principia, eademque prorsus vires in utroque statu absque ulla diminutione virium, quæ in primo statu competebant naturæ. Vires enim naturæ integræ non sunt aliæ, quam illæ, quæ tum ipsi naturæ, tum auxilio gratiæ identificatæ sunt. At ex viribus identificatis naturæ nihil imminutum est, cum ipsa natura in sua entitate imminuta non sit, sed eadem permanferit, cum eodem prorsus intellectu, eademque prorsus voluntate, eisdemque potentiis, quibus prius vivebat. Vbi item post lapsum reddantur eadem auxilia gratiæ, quæ ante illum disponebantur naturæ, jam vires gratiæ eadem omnino sunt absque ulla diminutione posterius, ac prius, cum illæ vires ab ipsis auxiliis gratiæ prorsus indistinctæ sint. Ergo cum eis auxiliis reparatur prior sanitas, & facultas benè moraliter agendi. Ac per consequens sicut illa prior erat indifferens in utramque partem, & potens se cum auxilio gratiæ determinare, ita erit & hæc posterior.

LXXXVII. Nec refert, quod Baiani sæpius inculcant, naturam nunc esse infirmam, & invalidam;

tunc autem fuisse sanam, & robustam. Nam hæc infirmitas tollitur, & sanitas prior restituitur, ubi restituitur prior gratia. Siquidem in amissione ejus gratiæ tota infirmitas, & virium debilitas consistit; nam arbitrii naturalia, nec perierunt, nec imminuta sunt, siquidem nihil entitatis naturalis, sive intellectus, sive voluntatis, sive substantiæ animæ deperditum est. Ergo per restitutionem prioris gratiæ reducitur natura ad primum sanitatis statum, & tota infirmitas depellitur, quin alia alterius generis, & conditionis auxilia necessaria sint. Vnde ad rem non est exemplum cibi, qui homini infirmo, & ægro nocivus esse solet, cum idem sano atque robusto salutarius sit. Nam præterquam quod plures sunt cibi utrique homini communes, & idonei; eorum differentia tunc solum necessaria est, quando infirmitas non est ablata, nec sanitas reparata. At aufertur infirmitas, & reparatur sanitas naturæ, ubi restituantur priora gratiæ auxilia, quorum sola amissio est virium priorum debilitatio, & infirmitatis contractio.

LXXXVIII. Dicunt Baiani, post lapsum naturæ contrahi rebellionem concupiscentiæ, quæ non depellitur per priorem gratiam, nec per illam superari potest, atque adeo fortiolem, & valentiolem gratiam desiderari. Sed frustra. Primò quia licet appetitus sensitivi rebellio pertineat ad infirmitatem naturæ, & vulnus peccati in statu præsentis providentiæ, essentialis tamen infirmitas naturæ lapsæ seorsim ab illa consideranda est. Tum quia etiam natura Angelica post peccatum mansit infirma, & quamvis non esset immediate sequuta ejus damnatio, infirmitati subjaceret ratione peccati. Tamen Angelica natura immunis est à rebellionem appetitus sensitivi. Tum quia etiam si homo crearetur donis justitiæ supernaturalis ornatus, & simul cum appetitu sensitivo rebelli, sicut constat ex libro præcedenti, creati potuisse; adhuc peccatum primorum parentum vulneraret naturam, & ad infirmitatem adduceret. Tamen in eo casu rebellio concupiscentiæ non esset inducta per peccatum. Ergo infirmitas, & vulneris infectio per peccatum inducta non est primario, & essentialiter in rebellionem appetitus sensitivi reducenda.

LXXXIX. Secundò quia rebellio appetitus sensitivi non reddit absolute impossibilem, sed solum difficilem operationem bonam auxilio prioris gratiæ possibilem, atque adeo non tollit potestatem physicam, & indifferentiam ad talem operationem; quia appetitus resistentia solum potest inducere novam difficultatem, & tollere facilitatem benè operandi priorem, solum enim potest movere & inclinare voluntatem ad bonum delectabile, non autem ejus consensum extorquere, cum possit dissensus voluntatis cum motione, & inclinatione appetitus componi, quemadmodum nunc reipsa componitur in eis, qui eam resistentiam vincunt. Confirmatur: quia appetitus rebellio non solum adversatur bonis operibus, sed etiam interdum malis; quippe motus concupiscentiæ in adulterium inclinans non solum resistit, ut omittatur adulterium ex affectu justitiæ, sed etiam, ut omittatur ex affectu vanæ gloriæ, aut alterius commodi temporalis. Quare is, qui in statu naturæ sanæ poterat adulterium facillimè vitare ex affectu commodi temporalis, quia nulla adversaria motio impellebat ad illud patrandum, jam post peccatum existente vehementi tentatione adulterandi non sine difficultate potest cohibere consensum, etiam ex motivo temporalis; adeo, ut interdum

etiam motivis temporalibus propositis ad arcendum hominem ab adulterio, non valeamus eum ab eo committendo dimovere. Tamen hæc difficultas, & resistentiæ appetitus contra affectum temporalem, & vitiosum repugnantem adulterio, non inducit necessitatem novi alicujus principii determinantis intrinsecè ad eum affectum, ergo nec tollit indifferentiam potestatis, nec inducit necessitatem novi principii intrinsecè determinantis ad affectum honestum, eidem adulterio repugnantem.

XC. Tertio, quia ut voluntas possit superare rebellionem appetitus opus non est auxilio gratiæ imponente necessitatem, & intrinsecè determinante ad ejus dissensum. Nam sufficit inclinationem gratiæ, sive per illustrationem intellectus, sive per affectionem voluntatis ad dissensum concupiscentiæ esse æqualem inclinationi voluntatis ad consensum; sic enim æque redditur voluntas potens, & facilis ad utramque partem, cum par sit ad utramque partem inclinatio, & appetitus pondus ad objectum delectabile compenctur pondere, & inclinatione gratiæ ad objectum honestum, cum hæc trahat voluntatem ad dissensum appetitus, quod illa retrahit, & movet ad consensum. Ergo ratione inclinationis novæ appetitus sensitivi necessaria non est ad ejus victoriam necessitas prædeterminans voluntatem ad illam. Nam per Baianos ad consensum appetitus existente inclinatione gratiæ non requiritur ulla prædeterminatio, qua voluntas possit prævalere illi, sed se ipsa potest ad illum sese determinare. Ergo existente etiam inclinatione appetitus poterit voluntas ex auxilio, & inclinatione gratiæ absque antecedenti determinatione, & necessitate sese determinans ad dissensum contra inclinationem appetitus prævalere.

XC I. Quarto denique, quia si ejusmodi gratia esset necessaria ad victoriam appetitus, tolleretur major, & minor difficultas dissentendi ex majori, & minori motione, & rebellionem appetitus contingens, imò omnis dissentendi tolleretur difficultas in eo, qui reipsa dissentit. Nam vel existit ejusmodi gratia, vel non? si existit; pari facilitate dissentit gravi, ac levi, pulsatus impetu concupiscentiæ, cum uterque necessitate determinetur ad dissensum ea connexionem intrinsecam gratiæ, ut cum illa consensus conjungi repugnet: imò nulla in utroque difficultas dissentendi apparet, cum nulla possit esse major facilitas dissentendi, quam necessitas ipsius dissensus, & impossibilitas consensus. Si vero non existit gratia; remotior est hæc difficultatis differentia, dissentendi facilitas, siquidem adest omnimoda impossibilitas; cum in sensu diviso gratiæ, Baianorum opinione, impossibilis sit victoria concupiscentiæ. Itaque neque in sensu composito, neque in sensu diviso gratiæ potest adesse, neque differentia difficultatis, neque ulla prorsus difficultas vincendi concupiscentiam. Quare tantum adest, ut difficultas inducta per concupiscentiam vindicet talem gratiæ conditionem, ut eam prorsus abroget, & gratiam ex se indifferentem, potestatemque arbitrii sese cum gratia determinantem desideret, sicut ante rebellionem concupiscentiæ per te desiderabat. Hæc nunc perstrinxisse sufficiat, donec uberius sit sermo, ubi ea liceat ex professo discutere.

XC II. Tertia ratio Theologica evertit unicum fundamentum Baianorum; scilicet præcipuam Augustini cum Pelagianis controversiam fuisse de indifferentia potestatis ad libertatem necessariam, affirmantibus Baianis contra gratiam Augustinianam, &

negante Augustino contra doctrinam Pelagianam. Primò, quia ut ex disputatione præfati & præfati latè constat, testatissimum Augustino fuit, libertatem arbitrii ad utrumque extremum indifferentem, & solutam esse. Secundò quia gratia Augustiniana contra Pelagianos asserta non solum est necessaria ad opera salutaria in statu naturæ lapsæ, sed etiam in statu naturæ integræ. At in statu naturæ integræ admittunt Baiani eam gratiam componi cum indifferentia libertatis. Ergo etiam in statu naturæ lapsæ. Tertio, quia ubi Pelagiani concederent indifferentiam libertatis non stare absque auxilio gratiæ, nulla fuisset Augustini cum illis contentio. Pelagiani enim non solum volebant, libertatem arbitrii vindicare indifferentiam potestatis necessitate solutam, sed etiam eam indifferentiam, & libertatem, qua parte complectitur potestatem ad bonum, & non malum, non indigere auxilio gratiæ, sed solis naturæ viribus haberi. Augustinus autem eis solum adversatur quoad hoc posterius assertum excludens necessitatem gratiæ, non verò quoad illud prius vendicans ad libertatem indifferentiam potestatis. Nam concessa necessitate gratiæ ad eam indifferentiam, sicut eam concedunt scriptores Catholici, non posset Augustinus Pelagianis objicere meritum naturale solis viribus naturæ elicatum, ut sæpius objicit. Ut enim meritum supernaturale sit, & supra vires naturæ, sufficit, opus fieri non posse sola facultate naturæ, & ad illud agendum necessarium esse aliquod principium supernaturale, etiam illud necessitans, & prædeterminans non sit: quemadmodum in statu naturæ integræ Baiani fatentur, merita vitæ æternæ esse supernaturalia contra Pelagianos, & non fieri solis viribus naturæ, quia necessarium est auxilium gratiæ, quod in eo statu Baiani concedunt non esse necessitans, & prædeterminans.

XC III. Confirmatur; Pelagiani admittebant ad facile posse necessariam gratiam Augustinianam, quam ad simpliciter posse negabant: item Semipelagiani eandem, quam ad inchoationem operis respuebant, ad operis perfectionem vindicabant, ut omnes scriptores Catholici, & ipsi etiam Baiani ex scriptis Augustini contestantur. Quare si Pelagiani assererent ad simpliciter posse necessariam eam gratiam, quam ad facile posse Augustino necessariam concedebant; item si Semipelagiani ad operis inchoationem desiderarent gratiam, quam ad ejus perfectionem tuebantur requisitam; nulla esset Augustini à Pelagianis, & Semipelagianis dissensio, cum omnes Augustini conatus eo contra Pelagianos contendant, ut suam gratiam ad simpliciter posse, & contra Semipelagianos ad operis etiam inchoationem necessariam fateantur. At si gratia Augustiniana ab eis intelligeretur ejus esse conditionis, ut indifferentiam necessitatis, & determinationis antecedentis expertem tolleretur, & ea ratione inimicam libertati conferent, nullatenus eam gratiam Pelagiani ad facile posse, nec Semipelagiani ad operis complementum admitterent absque dispendio libertatis, quam tueri contra Augustinum jactabant. Nam ejusmodi gratia, sive ad facile posse, sive ad perfectionem operis concederetur, jura libertatis violaret, & merita, quæ tuebantur, penitus aboleret; siquidem eorum existimatione ad libertatem arbitrii salva semper debebat esse indifferentia potestatis omni necessitate, & antecedenti determinatione carens. Hæc autem indifferentia penitus tolleretur per ejusmodi gratiam, sive ad facile agere, sive ad perficere me-

ritum concederetur. Quemadmodum omnes Catholicæ credunt, libertatem adeptam fore per gratiam Calvinianam, & scriptores, quos insequuntur Baiani, per gratiam ab ipsis assertam, etiam absque necessitate, & indigentia arbitrii tribuatur à Deo. Ergo gratia Augustiniana non est eis proposita ejusmodi conditionis, ut indifferentiæ potestatis antecedenti necessitate solutæ adversaria sit. De quo uberius alibi.

SECTIO XI.

Ratio Philosophica & naturalis: quia potentia libera vendicat potestatem se determinandi.

X C I V. **E**X ratione Philosophica sic arguo. Voluntas ratione libertatis vendicat potestatem sese determinandi ad agendum. At si non esset soluta potestate indifferens ad utramque partem, sed antecedenti aliqua necessitate, aut connexionem cum effectu sibi inevitabili esset determinata ad agendum, non posset ei convenire potestas sese determinandi. Ergo voluntas ratione libertatis est soluta potestate indifferens in utramque partem, omnemque necessitatem, & determinationem antecedentem respiciens. Consequenter est legitima. Præmissæ seorsum explicandæ, & fulciendæ sunt.

X C V. Majorem propositionem tradunt omnes Theologi, quidquid Baianitæ reclamant. In primis S. Thomas in 2. dist. 25. q. 1. art. 1. corp. *Quædam determinans sibi finem, & actum in finem; quædam vero non. In potestate eorum, qui habent intellectum constitutum est eligere hanc actionem, vel illam, & propter hoc in solis intellectibus liberum arbitrium invenitur; non autem in illis, quorum actiones non determinantur ab ipsis agentibus.* Et ad 3. *Determinatio actionis in potestate liberi arbitrii constituitur.* Item q. 3. de malo art. 3. ad 5. *Voluntas cum sit ad utrumlibet, per aliquid determinatur ad unum, scilicet per consilium rationis; neque oportet, hoc esse per aliquod agens extrinsecum.* Rursus q. 6. art. unico. *Quantum ad exercitium actus manifestum est, quod voluntas movetur à seipsa; sicut enim movet alias potentias, ita & seipsam movet.* Item 1. 2. q. art. 2. corp. *Ad hoc quod agens determinatum effectum producat, necesse est, quod determinetur ad aliquod certum; hæc autem determinatio in rationali natura per rationalem appetitum fit, qui dicitur voluntas.* Item q. 9. art. 3. ad 1. *Voluntas reducit seipsam de potentia in actum.*

X C V I. Angelico Præceptori assentiunt Discipuli. Capreolus in 2. dist. 24. art. 3. ad 6. arg. *Voluntas quantum est de sua natura, est ad opposita: ipsa tamen ratione sua libertatis se determinat ad id, quod vult, & ita non indiget alio determinante.* Eadem habet dist. 25. art. 3. col. 3 & 4. Item Conradus 1. 2. q. 1. art. 2. comment. 1 & 2. repetens, *homo se ipsum determinat ad finem.* Item q. 9. art. 6. Cajetanus ibidem sine: *Voluntas determinat se ad hoc, vel illud bonum.* Egidius Rom. in 2. dist. 25. q. 1. art. 3. dub. 2. via 2. *Voluntas potest se determinare.* Deza in 2. dist. 24. q. unica, art. 7. notab. 3. *Voluntas se ipsam determinat, cum posset ad volendum non se determinare.* Similiter Ferrara lib. 1. contra gentes cap. 23. & alii plures.

X C V I I. Alii Scholastici eidem asserto constantissimè adhærent. Omnium clarissimè, & frequentissimè Henricus de Gandavo quodlibeto 12. q. 26. *À se ipsa determinatur voluntas, se movet ad de-*

terminationem, se movet determinando se ad actum determinandi. Quodlib. 11. q. 7. *Sola voluntas libera est à nullo determinabilis, aut determinata, nisi à summo bono presentialiter intellectu. Hoc est à Deo clarè viso.* Item in sum. p. 2. art. 45. q. 3. *Voluntas libera dicitur, quia sui ipsius gratia movet, non quia ab alio determinatur, & hoc in genere cause moventis.* Richardus in 2. dist. 24. art. 1. q. 4. ad 3. *Ad volendum voluntas determinat se.* Abulenſis in Matth. c. 22. q. 229. prope med. *Agens liberum indeterminatum est, sed ipsum se determinat.* Baconius in 1. dist. 40. art. 2. à medio docens, *ea esse nobis libera, quæ sunt in potestate nostra quantum ad determinationem.* & paucis subiectis: *Imagino sic, quod Deo permittente, me agere indifferenter hanc partem contradiçtionis vel istam, & non determinante me magis ad hanc, quam ad illam, ego eligo alteram partem.* Gregorius in 2. dist. 37. q. unica art. 3. ad 8. arg. *Dico, Deum sequi determinationem voluntatis, quoniam ideo Deus agit illum actum, quia cum voluntas agit, & non ideo quia Deus agit, ideo voluntas agit.* Adam in 1. dist. 1. q. 6. art. 2. dub. 17. ad finem: *Voluntas omnibus concurrentibus informiter seipsam determinat ad volitionem, vel nolitionem.* Major in 2. dist. 25. q. 4. conclu. 4. *Voluntas vult A, quia ei placet, & sua libertate ad hoc se determinat, neque querendum est aliud ab ea, per quod se determinet.* Martilius in 2. q. 16. art. 4. præsertim ad 3. *Causa determinans ad hanc volitionem est sola voluntas sua libertate nunc acceptans, quod antea non voluit acceptare eis sibi existentibus impellentibus.* Eadem constantissimè tradunt alii fere omnes Theologi; tam antiqui, quam novi, paucis exceptis recentioribus. Ergo libertatis differentia exigit, ut non solum actio, sed etiam determinatio in potestate arbitrii constituitur.

X C I I X. Quod ratione etiam persuadetur. Quia indifferentia potentia liberæ alia est ab indifferentia potentia necessariæ. At si potentia libera non esset indifferens, ut seipsam determinaret, indifferentia potentia liberæ non esset alia ab indifferentia potentia necessariæ. Quippe potentia necessaria etiam est indifferens, ut determinetur ab alio: intellectus enim est indifferens ad assensum, & dissentium probabilem, & potentia loco motiva ad motum sursum, atque deorsum. At quia utraque determinatur ad hoc extremum potius, quam illud à voluntate, & non à se, nulla eorum est libera, sed necessaria. Ergo potentia liberæ est seipsam determinare. Confirmatur: Potentia liberæ est alia comprincipia indifferentia, ut habitum, ad agendum determinare. Ergo etiam seipsam determinare. Nam comprincipia ad agendum determinare non potest, nisi seipsam determinando, sine qua alia agere non possunt, & cujus dominio alia ad agendum subiecta sunt. Vnde Antecedens probatur: nam comprincipia subdita sunt in agendo potentia liberæ, cui dominium actionis adscribitur. Quare voluntas utitur habitibus, & reliquis comprincipiis, prout sibi libuerit, ut fert commune proloquium. Vti autem aliis principii ad agendum non est aliud, quam ea ad agendum applicare, ut definit S. Thomas 1. 2. q. 16. art. 1. Ergo potentia liberæ est comprincipia ad agendum applicare, seu determinare.

X C I X. Iam minor propositio superioris argumenti probanda est, scilicet non posse voluntatem seipsam ad agendum determinare, si antecedenti necessitate, & determinatione ad agendum determinatur. Nam voluntatem seipsam determinare non est aliud, quam indifferentiam antecedentem actione super-

supervenienti ad determinationem transferre. At si prius, quam voluntas agat, suaque libertate utatur, determinata est à Deo, non potest sua actione indifferentiam antecedentem, ad determinationem transferre, siquidem talis indifferentia jam antecedit ab alio, nempe à Deo ad determinationem translata. Ergo cum antecedenti necessitate, & determinatione Dei non componitur determinatio voluntatis à se. Explicatur: Voluntas beati non dicitur seipsam ad diligendum determinare, quia ante dilectionem Dei, supponitur per visionem beatam ad diligendum determinata: Similiter si habitus charitatis esset prædeterminans, aut necessitans, nullatenus voluntas se in via ad actum charitatis determinaret, quia actionem voluntatis præcederet determinatio habitus. Ergo voluntas se determinans excludit necessitatem, & determinationem antecedentem ab alio. Id quod etiam manifestè continent testimonia Theologorum adducta pro majori propositione, nisi finistre intelligantur.

C. Dices; ut voluntas seipsam determinet, indigere prædeterminari à Deo, quia determinatio voluntatis à se pendet essentialiter à determinatione antecedenti Dei, cui subordinatur: atque adeo Deus determinat nostram voluntatem in actu primo, ut ipsa voluntas se determinet in actu secundo. Sed contra. Repugnat esse in actu secundo determinationem arbitrii à se, si antecedit in actu primo determinatum ab alio. Nam, ut superius dicebamus, arbitrium ad plura indifferens determinari à se ad unum, non est aliud, quam seipsam ab ea indifferentia in determinationem transferre. Si autem prius quam adveniat actio arbitrii, jam ea indifferentia ab alio ad unum devincta est, non potest actioni arbitrii talis determinatio adscribi. Propterea enim Beato non tribuitur determinatio ad diligendum Deum, neque intellectui viatoris determinatio ad assensum fidei, neque potentia loco moventi determinatio ad motum sursum, quia præcedit in actu primo facta ad unum determinatio ab alio. Excludit igitur determinatio libera arbitrii à se determinationem in actu primo factam ab alio. Nam si cum determinatione in actu primo inducta ab alio cohæret determinatio in actu secundo à se, cur potentia necessaria non erit à se determinabilis, sicut libera? Explicatur: arbitrium determinari in actu secundo à se non est solum fieri ab ipso actum secundum; nam etiam potentia necessaria, & habitus efficit actum secundum, tamen neque potentia necessaria, neque habitus, aut voluntatem determinat ad agendum. Præterea igitur necessarium est, ut præcedat potentia omnino indeterminata, seu absque ulla determinatione in actu primo cum facultate cohibendi actum secundum; quod neque potentia necessaria, neque habitui commune est.

C I. Deinde voluntas ita determinat suam actionem, ut simul determinet actionem habitus, ut superius monuimus. At si determinat suam actionem antecedenti necessitate determinata à Deo, non erit major ratio, quare voluntas determinet habitum, quam habitus voluntatem; nam in contraria sententia, sicut est necessaria prædeterminatio Dei, ut voluntas applicetur ad agendum, ita etiam necessaria est, ut applicetur habitus; cum habitus eodem modo subordinatur Deo, ac subordinatur voluntas, & omnis alia causa secunda. At sicut voluntas prædeterminata à Deo trahit secum operationem voluntatis, ita habitus prædeterminatus trahit secum opera-

tionem voluntatis (modo eadem sit, modo diversa prædeterminatio utriusque, de quo inter adversarios non convenit.) Ergo nulla erit ratio, quare potius voluntas determinet habitum, quam habitus voluntatem ad exercitium agendi.

C I I. Confirmatur: Arbitrium non solum determinat habitum, sed etiam gratiam auxiliantem ad agendum. Ergo non determinatur à gratia auxiliante. Voluntas enim determinare non potest principium, à quo ipsa determinatur. Antecedens probatur. Arbitrium utitur pro suo libito gratia auxiliante, sicut utitur habitu infuso. Ergo determinat gratiam auxiliantem, sicut habitum. Nam, ut præmissimus ex S. Thoma, & omnibus Theologis constantissimum est, determinat voluntas comprincipia, quibus utitur ad agendum. Antecedens perspicue docet S. Thomas 1 Corinth. 15. lect. 1. illud Pauli: *Gratia Dei in me vacua non fuit*, sic exponens: *Ostendit Paulus, quomodo usus sit gratia ista, quia ad bonum; & ideo dicit, In me vacua non fuit, id est, otiosa, quia ea usus est ad id, ad quod data est sibi.* Item ad illud 2 Cor. 6. *Exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiamus*, sic habet: *Hortatur primo quod gratia Dei non utamur in vacuum. Secundo ostendit Paulus gratiam Dei eis esse collatam.* Præterea 1. p. q. 62. art. 3. ad 2. ibi: *Inclinatio gratia non imponit necessitatem, sed habens gratiam potest ea non uti, & peccare.* Item Concilium Senonense in Præfat. col. 2. ubi agens de gratia efficaci, quippe de ea, qua Lutherus censuit, adimi libertatem, & ea, qua Apostolus 1 Corinth. 15. abundantius cæteris laboravit, sic colligit: *Vnde etiam conficitur, Apostolum divinæ gratia, ut reliquos fideles, cooperatum fuisse, quos ipse cohabitavit, ne in vacuum gratiam Dei recipiant laborem eorum pronuntians, nequaquam fore vacuum, si sic gratia utantur, ut non frustra eam videantur suscepisse.* Ergo gratia datur arbitrio ad usum. Rursus Theophilactus ad illud Ioan. 6. *Nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à Patre meo*, sic docet: *Omnibus dat Deus, sed hoc quidam & sumunt bene, & utuntur eo, quod datur, & ostendunt Dei donum.* Igitur qui bene operantur, utuntur dono gratia auxiliantis. Et quidem, sicut gratia habitualis, datur arbitrio ad usum, cur etiam non dabitur ad usum gratia actualis? Nam habitus non datur ad usum arbitrii, quia infusio habitus sit in potestate arbitrii, sed quia in ejus libera potestate est, quod habitus operetur, vel non operetur. At etiam in libera potestate arbitrii est, quod operetur, vel non operetur gratia actualis. Ergo etiam gratia actualis datur ad usum arbitrii. Probatur minor: si non esset in libera potestate arbitrii, quod operetur, vel non operetur gratia actualis, non esset in ejus libera potestate, quod operetur, vel non operetur ipsa voluntas, aut habitus, siquidem voluntas, & habitus non possunt operari, aut non operari, nisi operante, aut non operante gratia actuali. At in libera potestate arbitrii est, quod operetur, vel non operetur ipsa voluntas, & habitus. Ergo in eisdem potestate est, quod operetur, vel non operetur gratia actualis.

C I I I. Denique à priori impugnatur solutio. Nam determinatio voluntatis creatæ à se, sit subordinata Deo, ut causæ primæ, non requiritur, quod pendeat à Deo, ut prædeterminante. Nam omnis concursus Dei, ut causæ primæ revocatur ad genus causæ efficiens, atque adeo sufficit, ut determinatio arbitrii pendeat à Deo, ut ab efficiente ipsam. At potest pendere à Deo, ut ab efficiente ipsam, quin Deus sit in actu primo determinans; nam etiam pen-

det ab habitu, ut ab efficiente, quia habitus sit determinans. Ergo dependentia nostræ determinationis à Deo non exigit prædeterminationem. Confirmatur; actio vitalis, & immanens etiam subordinatur Deo, ut causæ primæ. Tamen non pendet à Deo tanquam à principio vivente, & immanenter agente per ipsam. Ergo subordinatio actionis creatæ ad Deum non exigit dependentiam à Deo in actu primo agente eodem modo, quo agit causâ secunda; atque adeo poterit causâ secunda libera seipsam determinare, dependenter à Deo, quamvis Deus non sit in actu primo determinans, sed solum nostræ determinationis efficiens.

civ. Objicitur S. Thomas 1. p. q. 105. art. 4. ad 2 & 3. & alibi asserens, rectè componi voluntatem moveri à se, & simul ab alio. Ergo etiam determinari à se, & ab alio. Secundò quia si voluntas non pendeat à Deo, ut à prædeterminante, creata voluntas erit primum liberum, primumque determinans, quippe, quæ non supponit prius determinans. Confirmatur, quia voluntas creata operatur subdita potestati Dei, non vero è contra, quia habitus subditur arbitrio, & non è contra. Respondeo. Rectè componitur voluntatem moveri à se, & simul à Deo, si motio à Deo sit indifferens, & inefficax, & motio à se determinata, & efficacis; scilicet vero si morio à Deo sit determinata, & intrinsecè efficacis. Qua ratione etiam potest voluntas determinari à se, & simul à Deo, si determinatio à Deo sit solum quoad affectum inefficacem boni, & determinatio à se quoad affectum efficacem: item si determinatio à Deo solum sit quoad bonum in communi, & determinatio à se, quoad bonum particulare. Sic enim præcedit semper indifferens, à qua voluntas seipsam in determinationem traducat, scilicet vero si determinatio sit quoad affectum efficacem, & determinatum boni particularis, ut contententur adversarii. Igitur S. Thomas de priori tantum motione Dei indifferenti, & intrinsecè inefficaci locutus est, non de posteriori determinata, & efficaci, ut alibi ex professo ostendimus.

cv. Ad secundum respondeo. Voluntas se determinans absque antecedenti determinatione Dei non est absolute primum determinans, sed secundum quid. Nam absolute primum determinans est principium se determinans independentem ab alio, quod ipsi tribuat virtutem se determinandi, & cum ipso determinationem efficiat. At voluntas creata non se determinat independentem à Deo tribuente ipsi virtutem se determinandi, & efficiente cum ipsa actualement determinationem. Sic voluntas non est primum vivens, quamvis non supponat aliud, quod vivat per actionem sibi vitalem, quia virtutem vivendi habet acceptam à Deo, eamque exercet dependentem ab actione Dei. Erit igitur primum vivens secundum quid, hoc est, vivens per actionem immanentem creatam, quia non supponit aliud se, aut voluntatem ea ratione determinans. Hoc tamen non est absolute esse primum, sed potius ultimum, cum absolute supponat aliud primum principium largiens ipsi virtutem se determinandi, & efficiens cum ipsa actualement determinationem.

cxv. Recole in hujus difficultatis explicationem dicta in disp. 125. sect. 4. de ente supernaturali, ubi exposuimus, voluntatem se determinare ad amorem Dei, importare duplicem concursum; alterum efficientem à facultate agendi ab intrinseco; alterum formalem à facultate ab intrinseco non

agendi; sicut voluntatem vivere comprehendit duplicem concursum, alium efficientem, alium materiale. Quia sicut principium vivens est, quod immanenter operatur; ita principium se determinans est, quod agit amorem potens ab intrinseco cohibere illum, quo se ab indifferencia ad non amorem in determinationem amoris traducat. Voluntas igitur non est primum determinans primatu cause efficientis (quod absolute primum principium dicitur) quia non est causâ prima efficiens amoris; sed est primum determinans primatu causæ formalis, agens ab intrinseco amorem, & potens ab intrinseco cohibere amorem. Quoniam neque Deus, neque illum principium supernaturale creatum efficit amorem potens ab intrinseco cohibere amorem. At primatus causæ primæ, qui absolute est proprius Dei, est solus primatus causæ efficientis, non vero causæ materialis, aut formalis.

cxvi. Ad confirmationem respondeo. Voluntas operatur consensum liberum subdita Deo, & habitui infuso. Deus item, & habitus eundem operantur subditi voluntati. At non eodem modo: nam voluntas subditur necessario, tum Deo, tum habitui, ut efficientibus consensum, non tanquam determinantibus; quia eorum concursus in actu primo omnino paratur indifferens, & à voluntate determinabilis, quippe quæ sola ab intrinseco eum concursum exercet potens ab intrinseco non exercere. Unde Deus, & habitus subduntur voluntati, quoad determinationem agendi; habitus quidem necessarius, & ex sua natura; Deus vero liberè, & ex suo beneplacito, volente servare arbitrio creato jura libertatis, in ejusque potestate determinationem relinquere suæ actionis. Quod non derogat perfectioni Dei, sed maximè juvat, & conducit muneri causæ primæ.

SECTIO XII.

Alia ratio Philosophica ex definitione potentie liberæ; Quæ positus omnibus requisitis potest agere, & non agere.

cxviii. **E**X ratione naturali, & Philosophica aliud argumentum est hujusmodi. Potentia libera est, quæ positus omnibus requisitis ad agendum potest agere, & non agere. At potentia, quæ positus requisitis ad agendum non est indifferens, sed necessitate antecedenti determinata ad unum, non est eis positus potens agere, & non agere. Ergo ejusmodi potentia non est libera. Hoc argumentum sibi objiciunt Baiani, & nobis insultant, quod arguamus ex ea definitione libertatis, quam soli Pelagiani, & recentiores Theologi confixerunt, & nulli alii Theologi tradiderunt: idè argumenti negant majorem propositionem. Itaque nobis ostendendum est, eam esse communem Theologorum doctrinam, veræque rationi Theologicæ, & Philosophicæ iunxam.

cxix. In primis eam tradit Gregorius Nyssenus de Philosophia cap. 35. sive Nemesius lib. de nat. hom. refellens illud Philosophorum assertum, *Eisdem causis positus necesse est omnino eadem fieri: nec fieri potest, ut aliquando sic, aliquando aliter eveniat.* quod adversari libertati sic probat Nyssenus, sive Nemesius: *Quia esset liberum, si iisdem causis positus, in nobis esset aliquando appetere, aliquando refugere. At si necessario appetitus sequitur, certe etiam fati sunt, quæ appetitum sequuntur, & si à nobis sunt, & appetit, & judi-*

judicio. Expende duo: alterum, ut quidpiam liberum sit, opus esse, ut iisdem causis positus in nobis sit aliquando appetere, aliquando refugere: alterum, aliter id necessitate, & fato fieri, & non libertate, etiam si voluntariè, & sponte fiat, nempe ex appetitu, & judicio, voluntateque physicè concurrente, & appetente. Quam doctrinam rursus in eodem capite ea ratione probat, quoniam alias bestie libertate uterentur, cum non alio differant ab homine libero, quam quod illæ positus eisdem causis semper idem appetant, homo vero, & appetere, & refugere eisdem causis positus queat.

cx. Eisdem doctrinæ subscribunt Parisienses Magistri, qui anno 1226. cum Stephano Episcopo tanquam erroneam jamiarunt eam propositionem, quæ est quarta sub titulo de voluntate, & libero arbitrio: *Voluntate existente in tali dispositione, in qua nata est moveri, & movente sic dispositio, quod natum sit moveri, impossibile est, voluntatem non velle.* Ex quo Marfilus in 2. q. 16. art. 4. probat, voluntatem positus omnibus requisitis posse elicere, & suspendere suum actum, quia sine requisitis omnibus nata non est se movere. Item refertur in eodem titulo septima propositio: *Quod appetitus cessantibus impedimentis, necessario movetur ab appetibili; error est de intellectu.* At ubi non adsunt omnia requisita, non possunt omnia impedimenta cessare, cum defectus alicujus requisiti impedimentum sit ad operandum. Rursus tit. 6. de necessitate rerum §. 1. proscibitur hæc propositio. *Nihil evenit contingenter considerando hæc causas.* Unde consideratis omnibus causis admittendum est, voluntatem contingenter operari, atque adeo posse non operari. Idè Capreolus in 1. dist. 38. q. 1. art. 1. col. 7. respondens ad primum argumentum Adami sic exponit hos articulos: *Illi articuli excommunicant ponentes omnia evenire necessario absolute omnibus causis compensatis. Hoc autem non ponit S. Thomas.* Ergo omnibus causis compensatis ex mente Parisiensium, S. Thomæ, & Capreoli, non est necessarium, sed contingens, voluntatem operari.

cxv. Itaque etiam S. Thomas, teste Capreolo, sentit omnibus causis compensatis arbitrium contingenter operari, potens non operari. Quod confirmat de veritate q. 24. art. 2. ad 7. argumentum: *In potestate hominum est, ut eisdem rebus similiter representatis, sive sint præcepta, & prohibitiones, sive sint beneficia, & flagella, eligant, vel fugiant iudicio rationis. sed in brutis est iudicium naturale determinatum ad hoc, quod id, quod uno modo proponitur, vel occurrit eodem modo accipitur, vel fugiatur.* En docet Præceptor Angelicus, eo differre homines à brutis ratione libertatis, ut homines eisdem causis positus possint eligere, vel fugere, prout voluerint; bruta vero cum eisdem causis semper determinata sint ad unum.

cxvi. Præceptorem Angelicum sectantur Thomistæ. Clarissimè eorum princeps Capreolus in 1. dist. 6. q. un. art. 3. ad arg. Scoti contra 4. conclus. *Illud dicitur agens naturale, quod positus omnibus requisitis ad agendum, & nullo existente impedimento, quin ipsum possit agere, necessario agit, neque est in ejus potestate non agere. Illud vero agens dicitur liberum, quod eodem modo omnibus positus, ita ut possit agere, non necessario agit, sed in potestate ejus est, ut agat, & non agat.* Veruntamen S. Thomas aliter describit ista agentia naturaliter, & liberè, sed in idem redit. Ergo ubi agens liberum positus omnibus requisitis non est indifferens ad agendum, & non agendum, nullum est discrimen agentis liberi ab agente naturali, & necessario, non

solum ex sententia Capreoli, sed etiam S. Thomæ. Rursus Capreolus in 1. dist. 38. q. 1. art. 2. respondens ad argumenta Gregorii concedit illi hanc ejus propositionem: *Causa libera est, quæ positus omnibus requisitis ad agendum, & actionem præcedentibus potest agere, & potest non agere.*

cxvii. Accedit Deza in 1. dist. 34. art. 4. ad 3. Gregorii contra 4. concl. *Potentia libera est, quæ positus omnibus requisitis ad agendum potest agere, & non agere, sed non ex suppositione, quod agit.* Quo respicit ad 1. Durandi contra 2. concl. *Ex causa contingente, quia non habet ordinem necessarium ad effectum suum, non sequitur effectus infallibiliter, etiam si nunquam impediatur. Idè in ea, etiam si cognoscatur non impedita, vel quod non impediatur, non potest cognosci effectus certitudinaliter, & determinatè.* Nam causâ non impedita complectitur omnia requisita ad agendum, cum ex defectu alicujus requisiti non possit non ad agendum impedi.

cxviii. Hervæus quodlib. 1. q. 1. art. 1. ad dub. 5. *Causa sufficienti posita non ponit effectum necessario, contingit dupliciter: nam in agentibus naturaliter, non habet agens in potestate sua repellere impedimentum, sed in agente libero arbitrio, occurrentia pertractationis deliberationis, quæ distrabunt, & possunt impedire, possunt repelli à tali agente.* Etenim causâ non intelligitur sufficiens, nisi adsint omnia requisita ad agendum; sufficientia enim ad agendum esse non potest, ubi aliquid desideratur ad agendum necessarium. Similiter Conradus 1. 2. q. 75. art. 1. ad 1. *Causa existente sufficienti adhuc non sequitur effectus ex necessitate, quando ipsa causa potest impedire seipsam, ne effectus sequatur, eo quod motus est in ejus potestate, & potest agere, & non agere.* Et in art. 2. ad 2. in fine solutionis ait: *Posita causa sufficienti, & non impedita, ponitur effectus. Sed nulla est causa sufficienti, nisi voluntas, quæ non semper causat, neque necessario movetur à quocunque ad peccatum. Igitur non oportet, quod semper peccet, quia voluntas quamlibet causam per libertatem suam impedire potest.*

cxv. Ferrarientis lib. 1. contra gentes, c. 67. §. sed tamen, de effectu libero sic habet: *Potest aliquando causa esse disposita ad productionem effectus, & tamen ille effectus nunquam evenire.* Causâ enim ad productionem effectus disposita supponit præter virtutem causæ omnem dispositionem, & collectionem requisitorum ad illam. Sed omnium Thomistarum clarissimus assertor fuit Dominicus de Soto, cujus apud omnes Theologos, ac præsertim divi Thomæ discipulos semper fuit autoritas maxima. Ille igitur lib. 1. de nat. & grat. c. 16. sic libertatem definit: *Supponenda est definitio libertatis. Illa enim causâ libera est, quæ positus omnibus requisitis ad agendum potest agere, & non agere.* Audiant Baiani definitionem libertatis, quam solis Pelagianis, & recentioribus arrogant Thomistæ etiam, quos sibi advocant Patronos, esse communem.

cxvi. Præterea aliis etiam Theologis probata est. Henricus à Gandavo quodlibeto 12. q. 27. *Licet posset impediri aliqua actio voluntatis, quia potuit aliquid fuisse factum, quo facto non fuisset; illa tamen dicenda est simpliciter esse ex necessitate, & non ex libero arbitrio, postquam stante sua causâ proxima, nullo modo posset per liberum arbitrium voluntatis impediri.* Causâ proxima, prout distinguitur à remota, complectitur omnia requisita ad agendum. Ergo non est actio libertatis, quæ posita causâ proxima cum omnibus requisitis ad agendum non potest à voluntate impedi.

CXXVI. Scotus in 4. dist. 49. q. 6. dub. 1. §. Respondet potentia operativa, explicans, cuiusmodi esse debeat potestas ad opposita, quæ ad libertatem requiritur, sic scribit: *Potest simpliciter requirit, quod ex parte omnium aliorum concurrentium sit possibilitas, ut scilicet requisita possint concurrere, & impedimenta cessare. Sed ultra istam possibilitatem, potentia, vel magis possibilitas propinqua requirit, quod convenientia ad sint, & impedimenta cessent, ita ut nihil extrinsecum deficiat, ut operetur.* Ergo potestas ad opposita libertatis propria complectitur omnia requisita concurrentia ad agendum, & omnium impedimentorum cessationem, ita ut nihil à voluntate distinctum, & necessarium deficiat.

CXXIX. Suffragatur Ocham in 1. dist. 1. q. 6. docens voluntatem liberè frui, & operari: *Eo quod nullo variato ex parte sua, nec ex parte cuiuslibet alterius habet in potestate sua, ita non producere, sicut producere, & non frui, sicut frui. Itaque ex natura sua ad neutrum determinatur.* Igitur voluntas ex parte sua, & ex parte cuiuslibet alterius requisiti est æquè indifferens ad producendum, ac ad non producendum. Item dist. 38. q. un. §. *Ad formam ergo in eo dividit causam liberam à causa naturali: Quod potest voluntas creata cessare ab actu causandi, scilicet, se sola, quantumcumque nullum requisitorum desit. Et hoc est, & non aliud voluntatem contingere causare.*

CXXIX. Eidem doctrinæ insidit Ochami discipulus Gabriel in 1. dist. 1. q. 6. art. 1. notab. 2. & art. 3. *Libertas est potestas quædam, qua voluntas concurrentibus omnibus requisitis ad suum effectum habet, quod possit cum eis coagere, & ponere actum suum ad effectum, seu non ponere, sicut ei placuerit.* Similia dist. 28. q. un. art. 1. notab. 6 & 8. & concl. 3. Item in 2. dist. 25. q. un. init. *Potentia libera est, quæ omnibus ad productionem alicujus effectus requisitis eodem modo se habentibus nullo variato ex parte sui, vel alterius habet in potestate sua, ita non producere, sicut producere: ita quod ex natura sua ad neutrum determinatur.* Quid expressius?

CXX. Gregorius eidem adhæret in 1. dist. 10. q. un. art. 2. concl. 1. *Illud dicitur agens naturale, quod positis omnibus requisitis ad agendum, & nullo existente impedimento, ita quod possit agere, necessario agit, neque est in eius potestate non agere; agens vero illud dicitur liberum, quod eodem modo omnibus positis, ita ut possit agere, non necessario agit, sed in potestate ejus est, ut agat, & non agat.* Eadem repetit inferius ubi postquam statuerat agens naturale positis omnibus requisitis ad agendum non posse non agere, subdit: *Contra agens liberum positis omnibus requisitis ad agendum, sic quod ipsum possit agere, adhuc ex se nullo variato, neque ex parte sua, neque ex parte alterius, sed uniformiter omnibus remanentibus potest non agere, & ex hoc dicitur agere contingenter.*

CXXI. Item Marfilus in 2. q. 16. art. 2. concl. 4. *Libertas voluntatis pro statu viæ in hoc principaliter videtur existere, quia positis causis efficientibus ex parte objecti, & representationis ad ipsius acceptionem, voluntas potest ipsum non acceptare: item positis illis sufficientibus ad objecti refutationem ipsum potest non refutare.* paucisque interpositis: *Omnibus eisdem existentibus voluntas potest in actum, & potest in non ipsum.* Inter quæ Marfilium includere concursum Dei præmiserat concl. 2. dicens: *Deus dando libertatem voluntati consequenter ei dedit, ut quodcumque eligeret, cum ea ad illius electionem concurreret.* Item ibidem art. 6. ad 3. rat. princip. *Ideo libera vocatur voluntas, quia om-*

nibus eodem modo se habentibus potest in opposita.

CXXI. Etiam clarissime Major in 2. dist. 25. q. 1. *Libertatem arbitrii sic potest definire: Est potentia sic se habens, quod omnibus positis ad agendum, suapte natura potest agere, & non agere. Per hoc à causa naturali, & irrationali fecerunt, quæ non potest non agere omnibus prævisis positis ad hoc quod agat. Ignis passio applicato in sphaera agendi, & impedimento secluso non potest non urere. Cum autem §. contra hanc definitionem objiciat concursum divinum esse unum ex requisitis. Respondet nihilominus esse in potestate voluntatis non agere: *Quia Deus paratus est cum voluntate agere, & non agere ad nutum voluntatis.**

CXXII. Similiter Adam Goddam in 1. dist. 1. q. 6. art. 1. concl. 1. *Voluntas multos actus suos potest causare libere, & contingenter: quam sic intelligo, quod omnibus aliis concurrentibus, uniformiter se habentibus, tam objecto, quam cognitione prævia, potest adhuc voluntas libere velle, vel non velle, & libere actum suum causare vel non causare, quibus subdit rem probans: Respectu ejusdem objecti, & uniformiter ostensi potest voluntas habere diversis vicibus actus contrarios, scilicet, velle, & nolle, quos non posset producere idem agens, ceteris omnibus paribus, mere naturaliter actum, ex novo Metaphys. quia ageret simul contraria. Ut autem nulla sit dubitandi ratio ad finem questionis sic habet: *Posita voluntate, quæ nata est in hoc instanti ponere hunc effectum, cum omnibus requisitis prævisis ad hunc effectum, in potestate voluntatis est, non ponere hunc effectum in eodem instanti, & ita stat, quod in hoc instanti prius natura, quam poneretur ista causatio, vel volitio, posset voluntas non ponere eam.**

CXXIV. Accedit Dionysius Cisterciensis in 2. dist. 24. q. un. art. 1. concl. 5. *Arbitrium liberum secundum quid, idè dicitur sic liberum, quia positis omnibus extrinsecis ad suum agere requisitis, libere potest agere, vel non agere.* Porro liberum secundum quid, ut constat ex contextu, intelligit arbitrium creatum; quia solum arbitrium divinum vocat simpliciter liberum, quia illud solum habet in sua potestate omnia ad operandum requirita; arbitrium vero creatum illa in sua potestate non habet, sed tantum eis omnibus positis operari, aut non operari. Item dist. 25. q. 3. art. 3. concl. 4. docet, nullum actum esse meritorium, aut demeritorium, si ita sit productus, ut in potestate producentis non sit, positis omnibus prævisis necessariis ipsum non producere.

CXXV. Rursus Hieronymus ab Anselmo lib. 1. Moral. c. 6. documento 3. *Libertas contradictionis est, quæ positis omnibus causis sufficientibus ad actum suum, est potens nullum elicere actum, sive omnem suum actum suspendere. Et dico, quod causæ sufficientes sunt objecti notitia, & ipsa voluntas, incluso semper generali prima causæ concursu. Libertas contrarietatis est, quæ potens unum elicere actum potest pro tunc elicere contrarium.* Expende inter requisita ad agendum, quibus positis potest arbitrium non operari, complecti etiam concursum Dei.

CXXVI. Insuper Rupertus Holcot lib. 1. sent. q. 3. art. 2. *Ergo quantum ad quid rei istius termini, libertas voluntatis, dico quod est ipsa voluntas. Quantum vero ad quid nominis hujus termini libertas, secundum quod modo utimur ea, & secundum quod Philosophus utebatur, libertas est potestas quædam, qua voluntas concurrentibus omnibus causis requisitis ad suum effectum, habet quod possit cum eis coagere, & ponere actum suum in effectum, vel non ponere, sicut ei placuerit. Et hoc vocatur libertas contradictionis.* Item ibidem art. 9. ad

ad secundum: *Homo immediate antequam inciperet intelligere, concurrentibus omnibus requisitis ad intelligentiam, habuit in sua potestate incipere intelligere, & non intelligere.* Scilicet quando intellectio est homini libera.

CXXVII. Deinde Almainus lib. 1. Moral. c. 1. in princip. sub nomine voluntarii ita definit liberum: *Voluntarium est operatio, vel omisso, ita existens in potestate agentis, quod omnibus prævisis positis, & requisitis ad illam, est in potestate agentis illam ponere, vel non ponere, quemadmodum sunt volitiones.* & in eodem tract. 1. & c. 1. notab. 2. ait: *Ille operatio dicitur in se simpliciter naturalis, quæ sic se habet, quod omnibus causis positis ad eam producendam necessario requisitis, ponitur de necessitate, neque est in potestate illarum causarum, vel alterius illarum, quin ponatur.* & postea in notab. 3. ait: *Libertas est facultas, per quam ipsa potentia omnibus aliis positis prævisis necessario requisitis, habet in sua potestate agere, & non agere.* quibus præmiserat: *Omnibus aliis positis, & prævisis, quæ necessaria requiruntur, ut illa causa producat, adhuc est in potestate illius causæ non producere.*

CXXVIII. Præterea Guillelmus de Rubione 2. dist. 25. q. 2. art. 1. post mod. *Ideo contingenter, & libere arbitrium liberum dicitur producere suum actum, quia existens omnibus ad ejus productionem necessariis, ipse potest non fieri, vel suspendi: potest enim nulla sequi electio, distamine prævio existente. & per contrarium, idè ignis dicitur naturaliter, & necessario agere, quia positis omnibus necessariis ad ejus effectum, non potest non sequi effectus.*

CXXIX. Ex Lovaniensibus Ruardus Tapper art. 7. contra Lutherum proponit. 4. *Libertatem arbitrii est facultas, qua positis omnibus requisitis ad eligendum, & agendum possumus non eligere, & non agere.* quibus necit: *Omnes gratia, quæ sunt nobis operandi principia, esse possum sine usu, & fructu, & in vanum à nobis accipi: ita ut itis positis possumus non credere, non converti, non bene operari.* Item in eodem art. proponit. 10. *Omnibus namque positis, quæ præcedunt, & requiruntur ad fidem, & conversionem, libera manet voluntas, nullaque inducitur necessitas se determinandi, ad credendum, vel sequendum vocationem, nec ad oppositum.*

CXXX. Rursus ex Lovaniensibus accedunt duo Episcopi, Cunerus Episcopus Leoward, de lib. arb. c. 2. asserit, Doctores dicere: *Libertatem arbitrii esse facultatem, ut positis omnibus, quæ electionem, & actionem præcedunt, & ad eam prærequiruntur, possit seipsum ad eligendum & agendum sclectere, vel ab ipsa abstinere.* Item Malderus Episcopus Antverp. 1. 2. q. 13. art. 6. *Rectè liberum arbitrium creaturæ definitur: Potentiam quæ positis omnibus ad agendum prærequisitis, & eodem modo se habentibus, potest agere, & non agere. Ceterum in definitione nostra, liberum arbitrium posse opposita, hoc accipiendum est in sensu composito; nam in sensu diviso, etiam ignis potest non comburere.*

CXXXI. Claudat Stunica lib. 2. de vera relig. c. 5. fine: *Auxilium Dei numeratur in requisitis ad agendum: illo igitur posito, integrum est voluntati, ut agat, vel non agat. Sed qui ita definiunt, si intelligant, re jam adhibitis requisitis ad agendum, definitio est valde ridicula (nimirum ex suppositione, quod jam actualiter agant) si verò proxima potestate posita intelligantur, ita ut quoties mihi placuerit, nihil impediet, quo minus vel agam vel non agam, vera est definitio. His Theologus possent alii plures adjungi. Quos tamen præmittimus, ne lectorem nimia testimoniorum copia fatigemus,*

CXXXII. Huc usque enim proposita manifestè evincunt, Scriptores recentes, qui libertatem definiunt potestatem, quæ positis omnibus requisitis ad agendum potest agere, & non agere, in ea definitione tradenda omnino convenire cum Theologis antiquis, Thomistis, Scotistis, Nominalibus, & aliis, nec non Lovaniensium Primoribus, qui perspicuis verbis, nulla interpretatione indigentibus, cam definitionem tanquam indubitam, & communem tradiderunt. Quare temere, & insipienter præferunt Baiani, eam à solis Theologis recentibus confictam, & ex veteribus à solis traditam Pelagianis; cum id certissimum sit, & exploranti veterum scripta evidentissimum erit, nullum veterum Scholasticorum eam definitionem repudiare, & à solis Baianis, & paucis quibusdam Recentioribus negari.

SECTIO XIII.

Fulciunt ratione argumentum præcedens.

CXXXIII. Nec tantorum Theologorum autoritas ratione destituta est.

Omnes quidem ea utuntur. Si potentia libera positis omnibus requisitis ad agendum non posset non agere, nullum esset discrimen potentia libera à potentia naturali, & necessaria. Nam etiam potentia naturalis, & necessaria potest non agere deficiente aliquo requisito ad agendum. v. g. Humanitas Christi potest non diligere Deum deficiente unione hypostatica, & visione beata, & ignis potest non comburere deficiente applicatione ad passum. Ergo indifferentia, libertatis propria vendicat, ut positis omnibus requisitis ad agendum possit non agere. Quia ratione S. Thomas adductus n. 111. constituit discrimen libertatis inter potentiam appetitivam hominum, & brutorum, quia homines eisdem causis, & rebus similiter se habentibus possunt eligere, & fugere objectum; bruta vero eisdem causis positis determinata semper sunt ad unum.

CXXXIV. Huc refero differentiam, qua rationis expertia fecerit ab homine rationali Damascenus lib. 2. de fide, c. 27. *Rationis expertia non sunt liberi arbitrii potestate donata; nam ducuntur magis à natura, quam ducant. Quapropter non contradicunt, resistuntve naturali appetitui, sed simut, atque quicquam appetierint, impetu feruntur ad prosecutionem. Verum homo rationalis cum sit, ducit magis naturam, quam ducatur. Quapropter appetens, ubi quippiam velit, potestatem habet resistere appetitui, aut ipsum sequi. Quæ accipienda sunt positis omnibus requisitis ad prosecutionem appetitus; nam eis deficientibus etiam rationis expertia possunt non proficere id, quod appetitui conveniens est. Eodem etiam revoco dissimilitudinem, qua motum liberum, & voluntarium arbitrii dividit à motu lapidis deorsum Augustinus lib. 3. de lib. arbit. c. 1. *Ideoque similis est illi motui, quo deorsum versus lapis defertur, quod sicut iste proprius est lapidis, sic ille animi: Veruntamen in eo dissimilis, quod in potestate non habet lapis combere motum, quo fertur inferius: animus vero, dum non vult, non ita movetur, ut superioribus desertis inferiora diligit: & idè lapidi naturalis est ille motus, animo verò iste voluntarius.* Nulla quippe esset dissimilitudo utriusque motus, si facultas motiva non intelligeretur positis omnibus requisitis ad motum; ablato namque omni impedimento præsentis etiam lapis potest non moveri deorsum,*

cxxxv. Dicent forsân Baiani, eo differre potentiam naturalem à libera, quod libera non operatur à principio intrinseco, naturalis verò à principio extrinseco, scilicet ab extrinseco impedimento, vel defectu alicujus principii requisiti. Verum hinc instauratur, & roboratur argumentum. Nam potentia libera intelligitur posse non agere, non solum tanquam principium passivum, sed etiam tanquam activum, cui imputetur non agere. At si positus omnibus requisitis ad agendum, non posset non agere, sed solum posset non agere deficiente aliquo requisito ad agendum, tunc non agere, mere passivè conveniret potentia, & non tanquam principio activo, cui posset imputari non actio. Nam cum adest defectus antecedens alicujus requisiti ad agendum, tunc non agere adæquatè provenit ex defectu talis requisiti, *malum enim ex quocunque defectu*: quare non comburere ignem Babilonicum non processit ab igne, sed ex defectu concursus divini, ad comburendum. Ita non credere fide supernaturali in homine destituito auxiliis supernaturalibus, non imputaretur homini, sed Deo deneganti auxilia. Ergo potestas non agendi convenire debet potentia liberæ, non solum deficientibus, sed etiam præsentibus omnibus requisitis ad agendum.

cxxxvi. Imo deficiente aliquo requisito non potest ei inesse potestas non agendi. Quia tunc non agere procedere non potest ab intrinseca potestate arbitrii, sed ab extrinseco defectu requisiti, qui est sufficiens, & necessaria causa non agendi, siquidem talis defectus repugnat actioni, & necessitate inducit defectum agendi. Ideò non diligere Deum, cum dormis, non proficitur ab intrinseca potestate arbitrii, quia deficit advertentia, & cognitio necessaria ad diligendum, nec præsentè, & vigili tali cognitione esset à tuo arbitrio omisso dilectionis Dei, si deficeret habitus charitatis, aut aliud principium supernaturale necessarium ad talem dilectionem. Ergo ut non agere sit à principio intrinseco arbitrii, opus est, ut ei conveniat potestas non agendi præsentibus omnibus requisitis ad agendum. Tunc enim solum potest, non agere jure adscribi libertati arbitrii, & non alicui principio extrinseco impediendi actionem, aut tollenti aliquod requisitum ad illam. Itaque licet verum sit discrimen constitutum inter potentiam liberam, & naturalem, quod libera à principio intrinseco possit non agere, naturalis verò à principio solum extrinseco: potestas adhuc non agendi à principio intrinseco propria libertatis, non potest arbitrio convenire, nisi positus omnibus requisitis ad agendum possit non agere, quia aliquo eorum seposito non erit arbitrium, sed absentia talis requisiti causa non agendi. Cur enim arbitrio potius, quam igni, aut bruto tribuetur non agere, cum deficit aliquod requisitum ad agendum, si neutrum eorum positus ad agendum requisitis non potest non agere? Aut cur non agere ignem, aut brutum adscribitur defectui requisiti ad agendum, & non ei tribuetur non agere arbitrium, siquidem tanta necessitate defectus principii requisiti inducit defectum agendi in arbitrio, quanta in igne, aut bruto?

cxxxvii. Nec refert, arbitrium non agere stante judicio indifferenti ad non agendum, quod in bruto, & agente naturali non potest esse principium non agendi. Nam si cum judicio indifferenti deficit aliquod requisitum ad agendum, non est judicium

indifferens principium non agendi, sed defectus alicujus requisiti, cum quo non agere necessitate connectitur. Si enim stante judicio indifferenti negetur habitus charitatis cum omni alio principio supernaturali, aut concursus generalis Dei, sanè tunc non diligere Deum, non erit ex tali judicio, sed ex tali defectu. Nam tale judicium nullum concursum, aut motionem confert arbitrio, ut omittat amorem Dei, cum non sit in ejus potestate illum cohibere, sicut non est, illum elicere, ideoque nec arbitrio potest jure imputari, quod amorem Dei non eliciat, sed Deo neganti principia necessaria ad illum elicendum. Item si quis vincens catenis sit, quamvis judicio sit præditus indifferenti ad se movendum, quo si expeditus esset, posset se movere, & non movere: nihilominus eum tunc non se localiter movere, non provenit ab ejus arbitrio, neque judicio, sed ab impedimento, quo tenetur. Ergo frustra est judicium, cum deficit aliquod requisitum ad agendum, ut non agere sit à principio intrinseco. Addo, etiam bruta interdum apprehendere objecta contradicentia sibi convenientia, quin libere moveantur ad agendum. Cum enim bruto occurrunt fegetes recentes prati, quas appetit comedere, & ei simul admoventur calcaria, quibus ab eorum comestione divertitur, apprehendit simul delectationem cibi, & dolorem calcarium, convenientiamque cibi, & diversionis à cibo. Quia tamen brutum præditum non est potestate, se determinandi, & ei deficit virtus, qua resistat fræno, & calcaribus fessoris, ideo non comedere fegetes, non oritur à principio intrinseco bruti; sed ab extrinseco principio ipsum frænante, atque feriente. Sed de his plura disputatione sequenti, in qua expendemus uberius hanc evasionem, & alias de sensu composito, atque diviso, & similes Baianis frequentes.

cxxxviii. Confirmatur argumentum ex doctrina S. Thomæ 3. contra gentes c. 72. *In rebus inanimatis causarum contingencia ex imperfectione, & defectu est: secundum enim suam naturam sunt determinata ad unum effectum, quem semper consequuntur, nisi sit impedimentum; vel ex debilitate virtutis, vel ex aliquo exteriori agente, vel ex materia dispositione. Quod autem voluntas sit causa contingens ex ipsius perfectione provenit, quia non habet virtutem limitatam ad unum, sed habet in potestate producere hunc effectum, vel illum, propter quod est contingens ad utrumlibet.* Itaque rebus inanimatis, sicut homini convenit contingencia, seu indifferentia agendi, cum interdum agant, & interdum ab agendo desistant. Discrimen autem est, quod rebus inanimatis contingit non agere ex defectu virtutis, aut alicujus requisiti, aliove impedimento extrinseco, dispositioneve materiae; Homini vero ex perfectione virtutis, & non ex defectu illius, aut alicujus requisiti, impedimento extrinseco, indispotioneve materiae. Ergo hominis proprium est, prout à rebus inanimatis secernitur, ita non agere, ut etiam positus omnibus requisitis ad agendum, & sepositis omnibus impediendis, subiectoque disposito possit non agere. Nam si non agere solum competeret deficiente aliquo requisito ad agendum, jam contingenti à non agendi non competeret ex perfectione, & complemento virtutis, sed ex defectu potestatis, & alicujus requisiti ad agendum, sicut rebus inanimatis convenit.

SECTIO

Disp. XV. Libertas vindicat indifferentiam ad opposita.

SECTIO XIV.

Primores Scholasticorum constanter docent indifferentiam potestatis esse libertatis propriam.

cxxxix. **V**T nostra, & communis Scholasticorum sententia de indifferentia potestatis ad libertatem negant, afferentes esse iuter Theologos singularem, & novam, & à solis Pelagianis assertam; operæpretium est ostendere, quam temere, & aperte id mentiantur. Eo veniunt testimonia, quæ disputatione præcedenti à sect. 23. ad 28. ex Primoribus Theologorum produximus, ut necessitatem indifferentia contrariam, libertati quoque contrariari, statueremus. Item quæ in hac disputatione sect. 12. proposuimus, ut libertatis propriam sanciremus potestatem, quæ positus omnibus requisitis ad agendum potest agere, & non agere. Itaque nunc producenda restant, quæ absolute libertati indifferentiam adscribunt, quin remotionem necessitatis, & omnium requisitorum ad agendum suppositionem expriment. Quæ ad eò perspicua sunt apud Scriptores Theologos, ut nulla interpretatione indigeant. Quocirca sola relatione simplici arguemus.

cxl. Primus sit S. Thomas Theologorum Princeps, cujus eximia testimonia de limis locis superioribus. Præterea de veritate quæst. 24. art. 1. ad 14. *Non oportet quod mentes humanae sint determinate ad aliquos effectus, sed respectu multorum efficaciam habent, ratione cujus convenit eis libertas.* Item de potentia q. 2. art. 3. corp. *Voluntas, in quantum voluntas est, cum sit libera, ad utrumlibet se habet. Potest enim agere, & non agere; sic vel sic facere; velle, vel non velle. Et si respectu alicujus voluntas sit determinata, hoc non est in quantum voluntas, sed ex inclinatione naturali, quam habet ad aliquod, sicut ad finem ultimum, quem non potest non velle; sicut voluntas humana non potest non velle beatitudinem, neque potest velle miseriam.* En voluntas determinata ad volendum beatitudinem non est libera, quia non est indifferentis quamvis actus volendi sit spontaneus, & voluntarius. Rursus ibidem q. 9. art. 1. ad 3. *solæ substantiæ rationales habent dominium sui actus; itaque in ipsis est agere, & non agere.*

cxli. Deinde 1. p. q. 19. art. 10. ad 2. tuetur libertatem Dei, quamvis non possit velle malum culpæ, quia est indifferentis ad opposita, nempe, quia ad opposita se habet in quantum velle potest hoc esse, vel non esse. Sicut & nos non peccando possumus velle sedere, & non velle sedere. Quod etiam docet 1. contra gentes c. 88. & de veritate q. 24. art. 3. Insuper 1. p. q. 82. art. 1. ad 3. *Summa domini nostrorum actuum, secundum quod possumus hoc, vel illud eligere.* Præterea 1. 2. q. 9. art. 6. *Deus movet voluntatem hominis, sicut universalis motor ad universale objectum voluntatis, quod est bonum: sed homo per rationem se determinat ad volendum hoc, vel illud, quod est verè, vel apparens bonum.* Ibidem q. 15. art. 2. corp. *Proprie dicitur consentire sola rationalis natura, quæ habet in potestate sui appetitivum motum, & potest ipsum applicare, vel non applicare ad hoc, vel ad illud.* Similiter lib. 3. contra Gentes cap. 73. *Alia agentia secundum suam naturam sunt determinata ad unum; sed voluntatis virtus non est limitata ad unum, sed habet in potestate producere hunc effectum, vel illum, propter quod est contingens ad utrum-*

libet. Innumera alia prætereo, quia hæc cum aliis superioribus sufficiunt, ut evidens persuadatur mens S. Thomæ nostræ doctrinæ consentiens.

cxlii. Eandem confirmant vetustiores Theologi. Magister in 2. dist. 25. c. 1. *Libertas voluntatis, & rationis libera est ad utrumlibet, quia libere potest moveri ad hoc, vel ad illud.* Item c. 2. *Nec omnia futura sub potestate liberi arbitrii veniunt, sed ea tantum, quæ per liberum arbitrium possunt fieri, vel non fieri.* accedit Alexander 1. p. q. 26. membro 4. art. 3. *Deus dedit libero arbitrio, ut consentiat, vel non consentiat bono, & malo, si velit.* quibus consonat Albertus in 2. dist. 25. apud Carthulianum q. 1. hæc referentem: *Libertatem arbitrii non est, nisi de operabilibus per nos, quæ sunt in nobis, id est, in nostra potestate facere, & non facere, & quorum nos domini sumus, & causa.* Item 2. p. q. 91. membro 1. corp. *Bruta passionibus sensibilibus impelluntur, & aguntur ad operationem, & ideo non agunt, nisi acta: neque est in ipsis simpliciter agere & non agere; ideoque non habent dominium suarum actionum sed sola intellectualia.* Ibidem membro 4. art. 1. & 2. tuetur, esse optimam libertatis definitionem eam, quæ adscribitur Apostolo Petro in Itinerario Clementis disp. 2. contra Simonem Magum: *Libertatis potestas est sensus animæ habens virtutem, quæ se possit ad quos velit actus inclinare.*

cxliii. Accedit Enricus à Gandavo quodlib. 12. q. 26. *Voluntas in velle, vel nolle, non movetur ab alio, quam à se ipsa. A se ipsa determinatur, & se movet determinando se ad actum, quibus necit: Voluntas se ipsam, & secundum se ipsam actuat, & ducit de potentia ad actum, & causat in se ad actionem, excludendo omne agens, & movens differens secundum rem ab essentia animæ, quibus concordant, quæ habet quodlib. 3. q. 17. *Voluntas dicitur libera, quia indifferens ad diversa contraria sine omni determinatione restringente ipsam ad alterum illorum.* Expende universalem exclusionem determinationis antecedentis restringentis voluntatem ad unum. Quia de re habet plurima quodlib. 1. q. 16 & 17. & quodlib. 9. q. 5. & quodlib. 11. q. 6 & 7.*

cxliiii. Consentit Guillelmus Altrifiodorensis lib. 2. summæ tract. 11. q. 2. definiens arbitrium esse potentiam eligendi, seu consentiendi in alterum deliberatorum: id est, in alteram partem eorum, quæ per de liberationem intellectus examinata sunt. Hinc docet verè esse laudem illam Eccl. 31. *Qui potuit transgredi, & non est transgressus:* quia arbitrium liberum relinquatur indifferentis, & potens transgredi, & non transgredi præcepta Dei. Subscribit Bonaventura in 2. dist. 25. p. 1. art. un. q. 3. corp. *Dominium potentia respectu actus est attendendum in hoc quod potentia potest esse in actu, & cessare ab actu secundum suum impetum, & secundum proprium motum. Ad hoc autem, quod aliqua potentia hoc dominium habeat, necesse est quod ipsa possit movere se ipsam, & quod possit se super actum suum, & super se ipsam reflectere; alioquin non posset actum restringere; neque in actu exire, quando veller.* Quibus satis constat indifferentia propria libertatis, determinativa sui à se, excludens determinationem ab alio.

SECTIO XV.

Pro eadem indifferentia Thomistarum suffragia.

cxlv. **D**icipuli S. Thomæ ejusdem indifferentia ad libertatem necessariæ assertores sunt. S. Antoninus 1. p. tit. 4. c. 2. c. 4. §. 2.

§. 2. Ad libertatem arbitrii pertinet, ut actionem aliquam facere, vel non facere possit; & ita habere viam ad opposita, quia potest velle hoc, & non velle. Ibidem §. 9. Inmutatur voluntas à seipsa, cum modo vult unum, modo aliud. Vnde Augustinus: Nihil tam est in nostra potestate, quam voluntas ipsa. Expende in nostra potestate esse voluntatem juxta Augustinum, quia potestatis est indifferens ad volendum opposita.

CXLVI. Egidius Romanus in 2. dist. 25. q. 1. art. 3. dub. 1. litter. Quoties obiectum offertur sub una ratione boni, & alia mali, voluntas poterit illud velle sub ratione, qua bonum, & nolle sub ratione qua malum. Sic ergo voluntas potest se determinare, vel ut velit sequi legem Dei, præmittendo fornicationem, vel ut velit sequi bonum delectabile, præmittendo legem Dei. Quæ repetit art. 6. dub. 1. litter. Item Paludanus in 3. dist. 18. art. 3. Per liberam arbitrium intelligimus illud principium, per quod habemus dominium nostrorum actuum, non solum sicut communiter dicitur, quod omne agens dominatur suo passio: quia tunc omne agens esset liberum; quod falsum est: sed in potestate habentis tale principium est, exire in actum, vel non exire in actum aliquem, vel in ejus oppositum.

CXLVII. Capreolus in 1. dist. 1. q. 2. art. 1. concl. 5. cum S. Thoma 1. 2. q. 15. art. 2. Brutum animal appetit quædam, sed non applicat appetitivum motum ad aliquid. Sola natura rationalis habet in sua potestate motum appetitivum, & potest ipsum applicare, vel non applicare ad hoc, vel ad illud. Ibidem q. 3. probans concl. 3. cum S. Thoma de verit. q. 22. art. 6. Libertas voluntatis in tribus consideratur, scilicet quantum ad actum, in quantum potest velle, & non velle; & quantum ad obiectum, in quantum potest velle hoc, & velle illud, & ejus oppositum; & quantum ad ordinem finis, in quantum potest velle bonum, & malum. quibus Capreolus subdit: Quolibet obiecto proposito in potestate sua est, nullum actum habere respectu illius. Potest enim intellectum ad hujusmodi cognitione avertere, & per consequens in aliud divertendo super aliud obiectum ferri; Item in 1. dist. 38. art. 2. ad 1. contra 1. concl. Quantumcumque cognoscatur natura humana voluntatis, non tamen ex hoc scitur, an producat actum suum, vel non. Ipsa enim potest se impedire, ut ita loquar, quantumcumque sit, ad eliciendam volitionem inclinata, ne producat. Rursus Capreolus in 1. dist. 45. q. un. ad 4. contra 3. concl. Voluntas quantum ad exercitium actus, scilicet, ut velit, vel non velit determinatur à seipsa: & illud, quo se ad hoc determinat, est actus ejus determinatus. Sed quantum ad specificationem actus, scilicet, ut tendat in hoc, vel in illud, determinatur per intellectum ostendentem sibi suum obiectum. Adhuc Capreolus in 1. dist. 24. quæst. un. art. 3. inter med. & fin. ad quoddam 6. argument. Voluntas, quantum est de sua natura, est ad opposita. Ipsa tamen ratione suæ libertatis se determinat ad id, quod vult, & ita non indiget alio determinante. deinde in seq. dist. 25. q. un. art. 3. col. 3 & 4. Actus elicitus, & imperatus à voluntate contingenter, & inevitabiliter evenit, & producitur à causa de se indeterminata, quæ tamen potest seipsam determinare, scilicet à voluntate. Vide plura, & illustriora supra n. 110 & 112.

CXLIX. Deza in 2. dist. 24. q. un. artic. 3. notab. 3. & solut. ad 15. Quæ necessaria non sunt ad consequendum finem, & si sint utilia, non se habent ad movendum voluntatem determinatè, & necessario, sicut finis. Et ad ista volenda voluntas se ipsam determinat, cum possit, ad ea volenda, non se determinare, & illa non appetere. Idem confirmat fol. ad 16. & dist. 25. q.

un. art. 3. notab. 4. & art. 4. prope finem. Item Conradus 1. 2. q. 1. art. 2. Comment. 2. not. 3. Tunc homo agit actionem humanam liberam, quando ad eam habet absolute indifferentiam sic, quod potest eam agere, & non agere; & potest velle, & agere hoc, vel illud. Similia docet 1. 2. q. 6. art. 2. corp. & ad 2. Rursus 1. 2. q. 9. artic. 6. ad 3. refutat motionem impressam à Deo voluntati, ut se moveat ad agendum, subditque: Hac motione præsupposita, voluntas per innatam libertatem potest sub ista motione Dei se determinare ad hoc, vel illud bonum. Quod idem docuerat in eadem q. 9. art. 3. ad argum. in contrar. dicens: In potestate voluntatis, stante generali influentia, est se movere ad exercitium, vel non movere: neque ad hoc concurrat aliquid aliud activè completivo.

CXLI. Cajetanus 1. p. q. 22. art. 4. circa 1. Difficile non est, salvare naturam causæ liberæ cum prædicta infallibilitate divinæ providentiæ. Eo quia hujusmodi infallibilitas nihil dat, vel auferit causæ ad utrumlibet: sed cum ipsa stat, quod causâ habeat potentiam indifferentem ad illud infallibile, & ad ejus oppositum, & propter hoc divina providentia non admittit contingentiam à rebus. Præterea 1. p. quæst. 14. art. 2. ex profess. cum S. Thoma tradit, hanc esse propriam differentiam, qua libera causa distinguitur à naturali, quod libera non est determinata ad unum; sed est indeterminata ad utrumlibet, & sublatis omnibus impedimentis, est principium eorum effectuum, qui possunt sic, vel aliter esse. Rursus q. 83. art. 1. docet cum S. Thoma, libertatem esse indifferentiam, & indeterminationem ad opposita. Deinde 1. 2. quæst. 9. art. 4. in medio art. Non quandoque, sed semper cum voluntas movet se, utitur seipsa applicando se ad volendum, vel volendum. Item art. 6. fine: Voluntas per rationem determinat se ad hoc, vel illud bonum, verè, vel apparenter. Demum q. 10. ad art. 4. exploratam tradit illam S. Thomæ propositionem: Voluntas est actuum principium non determinatum ad unum; sed indifferenter se habens ad multa.

CL. Ferrariensis lib. 1. contra Gentes cap. 88. asserit, quidditatem libertatis consistere in indifferentia, & in determinatione ad utrumlibet, ut possit velle, & non velle. Rursus lib. 3. c. 89. §. Ad omnia ista. Voluntas potest producere effectum, & non producere supposita prima causa, à qua dependet. Et sic voluntas habet perfectè in sua potestate volitionem suam. Eandem indifferentiam adscribit libertati arbitrii lib. 4. contra Gentes, c. 22. §. Ad hujus evidentiam, docens nos spiritu Dei non agi simpliciter, sed quodammodo subdens: Si autem actio non determinatur sibi ab altero, sed sic quidem moveatur, sive inclinatur ab altero ad agendum, quod tamen in potestate sua sit agere, & non agere, sive agere hoc, aut illo modo: tale dicitur agi non simpliciter, sed secundum quid, quia non determinatur sibi actio ab extrinseco ad unum, sed ipsum se determinat: sed tamen aliquantulum inclinatur ad agendum ab extrinseco. Quia ergo sic Spiritus sanctus nos ad agendum inclinatur, quod liberè tamen operamur, & ex proprio arbitrio, tanquam habentes in nostra potestate sequi, aut non sequi Spiritus sancti inclinationem, & motionem; ideo dicimur ab ipso agi, non simpliciter, sed secundum quid. Quibus satis expressa est indifferentia libertatis etiam cum motione gratiæ conjuncta. Idem tamen præmiserat lib. 3. c. 159. Nullus est, qui à Deo non movetur ad bonum, & ad gratiæ præparationem juxta illud Apocol. 3. Ego sto ad ostium, & pulso. Sed quia divina providentia unumquodque secundum naturæ suæ conditionem gubernat, & movet; homo autem est liberi arbitrii,

SECTIO XVI.

Scotistarum, & Nominalium suffragia.

trii, potestque divinam motionem sequi, & non sequi: inde est, quod aliqui divinam motionem sequentes, se ad gratiam præparant, aliqui vero ipsam non sequentes, non se præparant. Quid plura desideres?

CLII. Rupertus Holchot in 1. quæ. 3. art. 3. & art. 8 & 9. q. 3. tuetur, stante eodem judicio rationis arbitrium posse velle, & non velle, & plerumque ab eo judicio discordare. quibus subscribit Reynerius in Panteolog. verbo liberum arbitrium c. 1. 2. & 8, 10, 11, 14, 15, & 26. nec non Dominicus de Soto lib. 1. de nat. & gra. c. 16. verbatim adductus supra n. 115. quibus notanda illa junge. Sunt inter Scholasticos, qui doceant, postò concursu Dei, non esse utrumque in potestate voluntatis, scilicet agere, & non agere. ob idque secundo ajunt, ejusmodi concursum non connumerari inter requisita ad agendum: imò dicunt (ut sua utamur voce) concomitari actionem ipsam, quam sententiam sic explodit: Quamvis illo concursus sit prærequisitus, nihilo fecimus, illo postò, tunc etiam est in facultate voluntatis, agere, & cessare. Alias nullus dabitur requisitorum numerus, quibus positus, voluntas possit agere, & non agere, atque adeò nec erit libera: nam ante divinum concursum non potest agere. & quando ille adest, ut isti ajunt, non potest non agere.

CLIII. Franciscus à Victoria Relect. de pervenient. ad usum rationis n. 15. propos. 4. Ad hoc quod homo sit dominus suarum actionum requiritur, ut habeat potestatem post deliberationem, eligendi, & relinquendi, quod sic deliberatum est. Ista propositio est clara ex communi significatione verborum. Nam is verè dominus dicitur ab omnibus, qui habet facultatem utendi re pro libito. Ita enim definiunt, & jurisconsulti, & Theologi. Et ista facultas non potest haberi sine facultate rationis, & voluntatis, quæ est liberum arbitrium. Demum Vigerius c. 3. §. 3. versu 1. Indeterminatio si ve libertas voluntatis potest considerari respectu trium, scilicet respectu obiecti, & actus, & ordinis in finem. Quoad obiectum in quantum potest velle hoc, vel illud, vel ejus oppositum, ut velle, & nolle positive: Et hæc libertas vocatur à Neotericis libertas contrarietatis. Quo ad actum, in quantum potest ponere actum, vel non ponere; velle, vel non velle negative, sive cessare ab actu, & hæc libertas dicitur à Neotericis, libertas contradictionis. Quoad ordinem vero finis, in quantum potest velle bonum, vel malum, sive apparatus bonum. Rursus versu 2. Deus agentia libera libere disponit. Experimur enim, nos esse indeterminatos circa multa, & bona, & mala, & posse conciliari, & deliberare, & ex duobus oppositis eligere, quod volumus, & uno solo obiecto oblato, posse accipere, vel respicere, vel suspendere actum.

CLIV. Ex quibus constat, Baianos à Thomistarum sententia distare in tradenda definitione, & conditione libertatis. Quippe Thomistæ constantissime tuentur, libertatem non posse cum necessitate antecedenti componi, & vindicare indifferentiam potestatis ad utrumque, demptaque potestate ad utrumque indifferenti adimi libertatem. Baiani vero, libertatem cum necessitate antecedenti conjungunt, & indifferentiam potestatis ad utrumque necessariam ad libertatem instanter explodunt, & abque potestate ad utrumque indifferenti voluntatem humanam mereri, & demereri posse, tuentur, nec ad hanc libertatem aliam conditionem desiderant, quam voluntariam, & spontaneam, qualis competit dilectioni necessariæ Dei. A quo Thomistæ procul recedunt. Vnde frustra Baiani in sui tutelam eos sibi advocant Patronos.

CLIV. **V**T evidens innotescat, in nostram sententiam convenire omnes Theologorum Scholas, præter Thomistarum, & Nominalium. Inprimis Scotus videtur hac in re ambiguus. Nam variis in locis circa processionem Spiritus sancti, & amorem beatificum videtur libertatem cum necessitate componere abque potestate indifferenti ad oppositum, ut in 1. dist. 10. q. 1. §. Aliter dico, & quodlib. 16. art. 2 & 3, & dist. 39. §. Tertia propositio, & §. viso de contingentia, & dist. 41. §. sed contra istud arguitur. Aliis vero in locis expressè docet indifferentiam potestatis esse ad libertatem necessariam, ut in 1. dist. 1. q. 4. & in 2. tota dist. 25. & dist. 37. q. un. §. Ad solutionem istorum, & in 4. dist. 49. q. 6. Verum Scoti discipuli præsertim Recentes hæc componunt, asserentes, Scotum libertatem large sumptam, & insufficientem ad meritum, & culpam convertere cum voluntario, & cum necessitate conjungere abque indifferentia potestatis; libertatem vero strictè sumptam, meriti, & demeriti capacem nunquam admittere abque indifferentia potestatis, ad eaque omnem necessitatem, & determinationem antecedentem rejicere.

CLV. Quod etiam expressit eximius Scotista Baffoles in 1. dist. 10. q. un. art. 3. ubi postquam præmiserat: Necessitas, & libertas non repugnant absolute loquendo respectu ejusdem actus, & obiecti: Nam est quædam necessitas principii agentis voluntatis. Et dico, quod ista necessitas quædam libertas est, imò summa libertas, & prima: nihilominus prope finem subdit: Ad hoc, quod actus sit voluntarius culpabiliter, oportet, quod agens possit ipsum cohibere: sed non ad hoc, quod sit voluntarius simpliciter, vel universaliter. Quando ergo dicitur in argumento, quod nullus actus necessarius sit in potestate agentis, falsum est, scilicet, non in potestate contradictionis. Sed tamen hoc dicatur esse in potestate, quia accipitur communiter esse in potestate, quando non solum potest in actum, sed in oppositum actus. Et talis potestas necessaria non est meritoria; sed potestas contingentia. Quibus satis exprimit, libertatem ad meritum, & culpam esse non posse abque potestate indifferenti ad oppositum, quamvis libertas extenso vocabulo quamlibet spontaneam volitionem comprehendat. Quibus consonat, quæ docet in 1. dist. 39. art. 1. & dist. 40. art. 2. & in 2. tota dist. 24 & 25. præsertim q. 2. art. 3. §. ex quo concludo, in quibus locis clarissime docet potestatem ad opposita indifferentem, quæ seipsam determinet, esse necessariam ad libertatem.

CLVI. Franciscus Maironius in 1. dist. 10. q. 1. diffic. 2. distinguit inter liberum, & liberum arbitrium; liberumque accipit pro voluntario, & spontaneo: liberum arbitrium vero pro voluntate ad opposita indifferenti dicens: Sed liberum arbitrium est præcisè circa illa: circa que voluntas potest aliter se habere, scilicet circa contingentia. Habere enim se ad opposita est conditio liberi arbitrii, ut addit supra libertatem. Item in 2. dist. 25. post med. Assistente voluntate divina potest voluntas creata non velle; quia Deus assistit in ratione causæ universalis, & ideo si vis agere, agit: nempe Deus agit, si tu vis, ut agat. Itaque eam voluntati creatæ indifferentiam tribuit quæ non

non solum se, sed etiam Deum ad agendum determinat.

CLVI I. Guillelmus de Rubione eidem adhare sententiæ constat ex testimonio ipsius producto supra n. 128. Rursus in 2. dist. 25. q. 1. art. 2. post med. *In beatis est usus liberi arbitrii non respectu actus beatifici: qui non est in potestate ipsorum; sed respectu omnium aliorum in eorum potestate existentium, ut videlicet possint ab eis in esse poni, vel non poni. Consimiliter est dicendum de damnatis; non enim respectu actus, ad quem sequitur tristitia punitiva, videntur habere aliquam libertatem, quia nec potestatem, seu activitatem, sed respectu omnium in eorum potestate existentium aliorum. Quæ ex diametro repugnant eis, quæ Baiani docent.*

CLVI X. Scotistis accedunt Nominales. Ioannes Bachonius in 1. dist. 4. art. 2. post med. *Deo permittente me agere indifferenter hanc partem contradictionis, vel istam, & non determinante me magis ad hanc, quam ad illam, ego eligo alteram partem.* Eadem habet art. 4. & in 2. dist. 26. q. un. art. 1. 3 & 4. Ocham. in 1. dist. 38. q. un. prope init. *Voluntas in quantum est actus primus, libera est ad oppositos actus, & mediantibus illis actibus oppositus, est libera ad opposita objecta, in quæ tendit, & ulterius ad oppositos effectus, quos producit.* Item post med. *voluntas creata cessare potest ab actu causandi, se sola, quantumcumque nullum prædictorum desit.* Gabriel in 2. dist. 37. art. 1. *Ad hoc determinat se divina voluntas dando voluntati creatæ libertatem, quod est dare ei facultatem elicendi, & non elicendi, & ad quemlibet actum, quem elicere voluerit, velle sibi coagere.* Vide Ochami, & Gabrielis testimonia illustriora supra n. 118 & 119.

CLVI X. Gregorius in 1. dist. 10. q. un. art. 2. concl. 1. cuius verba habes n. 120. Item in 2. dist. 25. q. un. præcipue ad 1. contra 2. concl. Sed peculiari notatione dignum est, quod asserit in 2. dist. 37. q. un. art. 3. ad 8. argum. *Ad hunc sensum dico, Deum sequi determinationem voluntatis, quoniam ideo Deus agit illum actum: quia cum voluntas agit: & non ideo, quia Deus agit ideo voluntas agit. Et ideo magis proprie dicitur Deus coagere voluntati in talem actum causandum, quam voluntas dicatur coagere Deo.* Vbi ejus indifferentiæ nostram voluntatem constituit, quæ determinet voluntatem divinam ad agendum, & non determinetur ab illa. Item Adam Goddam adductus n. 123. Rursus in 3. dist. 14. q. 3. dub. 3. *Quæro, an Deus sit determinatus absolute ad producendum A, quod sive ego velim producere A, sive non, A eveniet: vel solum sub hac conditione, si ego voluero producere A? si primum; igitur A fore, non subest liberæ voluntati meæ. si secundum; igitur non plus producit ille necessario, quam ego.* Hoc est, sicut ego non produco necessario, sed liberè, quia indifferens relinquor ad non producendum, ita & Deus.

CLVI X. Marfilus in 2. q. 16. art. 4. concl. 1. solut. ad 3. *Causa determinans ad hanc volitionem est sola voluntas, nunc acceptans, quod ante non voluit acceptare, eisdem existentibus impellentibus.* quod repetit ad 4. 5 & 7. Rursus ibidem col. penult. ad 4. princip. *Quamvis concursus divinus requiratur ad voluntatis liberam electionem; tamen quia statuit se Dominus cum libera voluntate concurrere, qualitercumque eligeret, & qualitercumque eligeret, ad electionis productionem: ideo adhuc manet liberæ voluntatis in sua potestate, ut eligat, sicut liber. Quia Dominus cum ea electione liberè producit.* Vide plura n. 121. Item Ioannes Major in 2. dist. 25. q. 1. ad 1. object.

Requiritur concursus Dei antequam voluntas concurret, sed Deus paratus est cum voluntate agere, & non agere ad nutum voluntatis. Item ad objectionem secundam: *Potest dici Dei concursus quodammodo dependere a nostra voluntate, cum est paratus coagere, vel non coagere, ad nostrum nutum.* Omnibus causis secundis positis ad actionem voluntas potest agere, & non agere. Rursus q. 3. prope fin. *Voluntas vult hoc objectum, quia & placet, & sua libertate ad hoc se determinat. Neque querendum est aliud ab ea, per quod se determinat, sed sicut calor naturaliter calefacit, ita voluntas liberè vult.* Vide alia n. 122. Itaque Marfilus, & Major tuncur, concursum Dei parari voluntati create indifferenter, ut ipsa suam, & Dei indifferentiam determinet.

CLVI X. Suffragantur etiam Petrus de Aliaco in 1. q. 11. art. 1. & q. 12. art. 3. propof. 4. cuius verba dedimus disp. præced. n. 231. Almainus tract. 1. moral. c. 1. notab. 3. cuius verba produximus supra n. 127. Andreas de Castronovo in 1. dist. 22. q. 2. & dist. 38. q. 1. præfertim ad 4 & 6. aliique plures ex Nominalium Schola. Ex quibus tandem conficitur, in omnibus Scholis Catholicis, scilicet Thomistica, Scotica, & Nominali communem, & indubitatam esse nostram sententiam, quæ ad libertatem meriti, & demeriti capacem requirit necessariam potestatem ad extrema opposita indifferenter, quæ seipsam ad agendum determinet; atque adeo Baianorum contrariam illis omnibus temere repugnare. Ac tandem, aut ignorantissimè, aut impudentissimè à Baianis assertum, Pelagianorum tantum, & recentium Scholasticorum esse doctrinam nostram. Quod ut amplius, & firmiter consistat, aliorum, qui restant, Scholasticorum pronuntiata promemus.

SECTIO XVII.

Cæterorum Theologorum, etiam Lovanienſium, pro indifferentia libertatis testimonia.

CLVII. Præter primos Theologos, nec non Thomistas, Scotistas, & Nominales, cæteri quoque Theologi nostram testantur veram, & indubitatam esse doctrinam. Durandus in 1. dist. 24. p. 1. q. 2. n. 12. *Libertas arbitrii est, quæ quis potest in aliquem actum, vel ejus oppositum contrarie, vel contradictorie.* Rursus n. 19. *Per liberum arbitrium intelligimus principium, per quod habemus dominium nostrorum actuum, sic quod in potestate habentis tale principium est exire in actum, vel non exire, & exire in aliquem actum, vel ejus oppositum.* Insuper n. 22. *Liberum arbitrium est potestas applicandi, vel non applicandi ea, quæ agunt intellectum, & volitionem.* Itaque liberi arbitrii est sic esse indifferens, ut ipsemet applicet, seu determinet se, & quodcumque aliud principium, sive creatum, sive increatum ad agendum. Consequenter q. 3. seq. n. 15. *Libertas arbitrii est facultas ad opposita absque necessaria determinatione ad alterum.*

CLVII I. Richardus in 1. dist. 1. art. 1. q. 1. corp. & ad 1 & 4. docet voluntatem sic esse indifferenter, ut ipsa actionem determinet. Similiter in 2. dist. 24. art. 1. q. 4. ad 3. *Ad volendum ea, quæ sunt ad finem, voluntas non solum movet se, sed etiam determinat se.* Similiter dist. 25. art. 2. q. 1. & art. 4. q. 1 & 2. Thomas ab Argentina in 2. dist. 25. q. un. art. 1. probat voluntatem propositis ab intellectu rationibus

bus mali & boni contrariis seipsam ad utrumque indifferentem determinare: *Voluntas potest pro sua libertate desistere ab actu, prout moveretur ab una istarum rationum.*

CLVII I. Dionysius Carthusianus in 1. dist. 39. q. 2. col. 3. *Voluntas à Deo est taliter instituta, & libera, ut possit desicere, & non desicere.* Item in 2. dist. 25. q. 2. cum S. Thoma concedit hanc propositionem: *Quantumcumque media presententur, ut bona, vel mala, potest liberum arbitrium adherere, & reſugere.* Item hanc præcedenti proximam: *In universis, quæ cadunt sub electione, libera manet voluntas, in hoc solum determinationem sortita, quod beatitudinem naturaliter appetit, non tamen determinatè in isto, aut illo objecto.* Similia Dionysius Cisterciensis in 2. dist. 25. q. 2. art. 2. præamb. 2. & concl. 5. Item dist. 37. q. un.

CLVII I. Hieronymus Hangeſto lib. 1. Moral. c. 1. *Voluntas suum elicit actum pure libere, hoc est, in intellectu posita objecti qualicumque notitia, manet voluntas libera, volitionem elicere, aut nolitionem, aut neutram.* Vide aliud egregium testimonium Hangeſti n. 125. Abulenſis in Matth. c. 22. q. 229. *Præcipue differt agens liberum à naturale, quia agens liberum indeterminate est, sed ipsum se determinat. Agens naturale non est indeterminate, sed determinatum ad unum.* Quibus subscribit Ioannes à Bononia in 2. dist. 25. q. un. concl. 3. & seq. & dist. 27. q. un. & Armanus lib. 16. de quæſt. Armenorum c. 5, 7, 11, 12 & 13, nec non c. 18 & 19. repetens, voluntatem divinam concurrendi ad actus liberos esse conditionatam, & indifferentem, & à voluntate creata determinabilem.

CLVII I. His accedunt ætatis nostræ Doctores, præsertim qui contra Lutherum, & Calvinum, & alios Hæreticos humanæ libertatis hostes in aciem prodierunt. Roffensis art. 36. contra Lutherum circa med. probat ex influxu generali Dei non violari libertatem, ut objecerat Lutherus: *Quia per hujusmodi influxum exercere voluntas actum suum potest, aut volendi, aut nolendi, quocumque liberit. Quis enim non competentissimum habet, se posse per influentiam illam generalem, cum voluerit, stare, vel sedere, flere, vel loqui?*

CLVII I. Ioannes Cochleus lib. 1. de lib. arb. adversus Melancthonem teste 1. illud Genes. 4. *Sub te erit appetitus tuus, sic expendit: Est igitur in potestate nostra affectus, appetitus, sive, aut concupiscentia peccati. Possumus ei obedire, & erit culpa nostra: possumus & resistere, atque etiam dominari illi, & erimus à peccato liberi.* Rursus lib. 2. impugnans textum. 5. n. 1. *Non omnia eveniunt necessario, quia liberum arbitrium (quod nemo rationis compos negat) est causa humanorum actuum voluntaria, non naturalis, quæ ad unum determinatur, sed indifferens ad opposita. Libere enim eligit ire in forum, vel non ire; cogitare hoc, aut illud; amare litteras, aut mulieres. Hanc libertatem non tollit divina providentia, aut prædestinatio, quia disponit omnia suaviter.*

CLVII I. Ioannes Echius in Enchirid. Locorum com. Loco 31. adversus Lutherum ad object. 11. *Afferimus tractum Patris per gratiam prævenientem, & cooperantem, sed acquiescere tractationi, & non indurari corda nostra, si vocem ejus audierimus, hoc est liberi arbitrii.* Clarus Castro verbo, gratia, Hæresi 1. col. 2. *Quarta Catholico assertio. Postquam Deus voluntatem nostram excitavit ad bonum, est in ipsa hominis voluntate hoc potestas, ut Deo monenti, & inspiranti consentiat, aut dissentiat.* Insuper col. 11, illud Ioannis 6.

Nisi Pater traxerit eum, sic exponit: Hic tractus non est aliud, quam vocatio quedam interna, & exhortatio, & monitio, quæ monet, & movet voluntatem nostram ad bene operandum. Huic autem vocati, & monitioni homo sepe resistit, inobediens existens. Itaque gratia trahenti ita possumus obedire, ut simul possumus resistere, & inobediens existere, neque ipsa sepe resistimus, & inobediens existimus. unde concludit: Faciemus ergo tractum Patris per gratiam prævenientem, quo secluso nostrum arbitrium moveri non potest, ad bonum operandum. Sed sic nos attrahens Deus in nostra nos dimittit libertate, ut acquiescamus illi vocanti, & monenti, aut obduremus corda nostra, cum ejus vocem audierimus. Et in hoc est nostra libertas ab bonum, ut postquam Deus monerit ad bonum, sit jam nobis liberum, declinare ad id, quod magis placuerit, sive bonum sive malum.

CLVII I. Andreas Vega lib. 2. in Trid. c. 15. *Qua parte liberi sumus, ita Deo in nostris operibus cooperamur, ut ubi, & desicere pro nostra libertate possumus: atque ideo omnia operum nostrorum vitia, & omnes defectus jure nobis debent, & nullatenus Deo imputari.* Notanda quæ scribit lib. 12. c. 23. *Cuperem hoc clarè, & distinctè tradi, perinde esse in nostra potestate omnia exercitia virtutum, ad quæ credimus necessariam esse specialem Dei gratiam: ac si solus generalis Dei concursus sufficeret, imò ac si non esset, nisi nostra sola voluntas ad ea omnia requisita. Quin perinde nostræ subesse potestati, & ea omnia, & ipsam consecutionem beatitudinis, etiam si Deus, neque prædestinaverit nos, neque præſervaverit nos, tanquam felicitatem habituros, ac si prædestinasset nos, & præſervasset ea omnia habituros. Tam potentem enim fecit propter suam summam sapientiam, & misericordiam, nostram voluntatem; & tam admirabiliter suam omnem concursum, & omnem suam scientiam, & prædestinationem, & voluntatem illius arbitrio subiecit, ut possit ipsa de se quidquid voluerit statuere; & per se censeri posse, quæ per unum ipsum specialiter adjutantem potest. Et ille ita scit, & voluit omnia futura contingentia, quæ nostro arbitrio subiecit, ut illius scientia, & voluntas, nihil nostræ præjudicent libertati.* Expende omnia auxilia gratiæ, & prædestinationis principia subijcere potestati voluntatis humanæ, & cam aded indifferenter cum illis omnibus pronuntiare, ac si sola sine illis esset actura. Quare lib. 6. c. 9. præmiserat: *Excitantis gratiæ adjutorium sepe propter libertatem nostram frustramus.* Quod cerne, an consentiat Baianis asserentibus omne auxilium gratiæ post lapsum sic esse efficacem, & determinans arbitrii, ut frustrari non possit.

CLVII I. Delphinus lib. 4. de lib. arb. p. 147. *Libertum arbitrium est voluntas, potens idoneo tempore, cum à superiore causa movetur, aut consentire, aut dissentire, potens etiam tum elicere, ac non elicere actum.* Rursus l. 2. prædest. respons. ad dub. 2. pag. 77. *Vellet Deus persuadere omnibus, illuminare omnes, salvos facere omnes, quantum in se est: verum ita regit homines, ut illi sponte, ac propria voluntate, præveniente gratia adjuta consentiant, quandoquidem eos tales condidit, & vult quidem, ut illi se ipsi ad alterutram partem contradictionis determinent. consequenter responsione ad 3. dub. p. 85. *Re vera salvos faceret omnes efficaciter, si divina illi vocatiioni minime dissentirent, Deoque ipsi non reluctarentur. Unde quod voluntas divina, & vocatio non sit efficacem, ipsa humana voluntas in causa est, quæ resistit. Quæ si vellet consentire, humiliarique sub potenti manu Dei, ut sine dubio potest, divino auxilio, & gratia divina præveniente adjuta, tum divina voluntas, & vocatio esset procul dubio efficacem.* Deinde lib. 5. de lust. §. Secundo p. 107:*

P. 207. Hac vocatione, seu præveniente gratia non ita pulsata, ut cogat nos: imo ne determinet quidem nos ad aliquid agendum, vel non agendum. Ex quibus satis constat indifferentia relicta voluntati creatæ etiam per gratiam, & voluntatem divinam, cum voluntas creata non determinetur ab illa, sed potius se, & illam determinet, & reddat efficacem.

CLXXI. Camerarius lib. 1. de grat. & lib. arb. c. 7. de Augustino sic scribit: Imo potius hoc aliud, existimavit, ut quo modo homo propria voluntate serpentis vocem audivit, eodem Dominum vocantem, ut resurgat, audiat. In manu consilii sui illum reliquit gratia assistente, reponentem, utrum oblata virtutem accipere, eaque bene uti, an ipsam excludere, velit. Item Stunica de vera relig. lib. 2. c. 4. col. 3. Cum igitur bona duo oblata sint homini, liberum est ei, atque solum, in quod voluerit animum inclinare. Rursus col. 6. Multa etiam loca scripturæ solutam nobis optionem esse significant eligendi, quod maluerimus. Prope finem proponit Lutheri objectionem: Non essent, inquit Lutherus, omnia in potestate Dei, si ex alterius voluntate ipse penderet, cui respondet: Si Deus illam actionem non suo, sed hominis arbitrio gubernari vult; erit ne contra ejus voluntatem, quod hominis arbitratu fiat? Sanè vero vult: quippe qui homines ita fingit, ut se arbitrio suo in rebus nonnullis gerendis regant. Vide Baianorum objectionem à Luthero factam, & ab Stunica solutam.

CLXXII. Corduba lib. 1. questionarii q. 55. dub. 8. Præ ordine naturæ determinatur divina voluntas à nostra voluntate, quam ipsa se determinet ad volendum, & concurrendum, cum nostra voluntate ad productionem talis actus. & dub. 9. prope init. Possumus actum elicere, & non elicere, & oppositum elicere, que dicitur libertas contradictionis, & contrarietatis. Secundo possumus istum actum, sic elicere, dirigere in tale, vel tale obiectum: & sic sumus etiam liberi quoad obiectum, quod rursus sic explicat dub. 10. Sic in proposito Deus nobiscum se habet. Nam in primo signo vult movere nostram voluntatem, & dare illi virtutem: & hoc ejus operatio prævia est. In secundo signo vult determinari temporaliter à nostra voluntate, & in hac determinatione voluntas nostra prævia est. In tertio signo simul Dei concursus, & nostra voluntatis operatio, & actus sunt, ut supra dictum est. Et idem est de concursu auxilii divini specialis ad opera gratiæ, vel supernaturalis, & ad diligendum Deum super omnia: ubi prædicta tria signa in ejus concursu cum nostra voluntate ponenda sunt, ut bene omnia intelligantur.

CLXXIII. Alfonso Virvesius Philippica 15. Scripturarum Sanctarum testimonia nobis tribuunt efficiendi operis boni libertatem, hoc est, potentiam operandi, cum adest gratia, & cessandi ab opere, etiam si maxime adfit: nec id tantum, verum & in contrarium retinendi, cum volumus. Expende indifferentiam potestatis in sensu composito cum gratia. Christophorus à Capitefontium de libero arb. rat. 3. p. 60. Is autem libertatem habere dicitur, qui potest aut agere, aut non agere, amare, vel non; velle, aut nolle. Qui ergo dicit, aliquid ita se habere, ut ex duobus oppositis in unum solum valeat, essentialem liberi arbitrii definitionem ei negat convenire. Accedit propius Franciscus Carthagenensis de prædest. discursu 4. dub. Dico primò, quod quoadcunque Deus ante determinationem voluntatis creata illam determinaret ad aliquem actum in particulari; respectu talis actus necessario, & non liberè operatur; nisi dicas in sensu diviso, quod est, ut paulo superius ostendimus, fictitium. Dico secundo, Deum optimum

Maximum non omnes actus liberos definitur, antequam videret causas secundas liberas seipsum determinare. quibus consonat quod discit. 8. dub. 1. concl. 3. tradit: Sic auxilia gratiæ offerri omnibus, ut possint admittere, si velint, aut respicere, si libuerit.

CLXXIV. Herrera tom. 2. disp. 38. q. 3. notab. 9. §. Aliam autem, ait: Omnis potentia que antecedenter ad suum actum agit per formam determinatam, non est libera: nam libertas fundatur in indifferentia activa ipsius potentie, vel est ipsa indifferentia. Felicianus Capitonius Catholicarum explicationum parte 2. explic. 73. n. 3. Itaque libera hominis voluntas, per gratiam ad bonum excitata, habet in sua facultate vocantem, monentem, trahentem Deo assentiri, vel non; illius præcepta facere, vel negligere. Præterea alios, ut Michaëlem de Palacios in 2. dist. 25. disp. 1. Catherinum opus. de prædest. ad Trid. Marcum Antonium Natæ lib. 9. de Deo, Horantium lib. 1. locor. Catholic. à c. 3. r. usque ad 56. Ferdinandum Martinez, Mascarenas tract. de auxiliis præsertim disp. 3. p. 5. Pessantium 1. p. q. 14. art. 13. disp. 3. Alfonso Curiel, lib. 1. controversia 7. art. 4. n. 9 & 10. Pennotum, & alios plurimos, qui nostro sæculo de libero arbitrio, & gratia scripserunt, & indifferentiam potestatis ad libertatem necessariam sanctam, & indubitam inter Catholicos veritatem tradiderunt; ut locum demus Scriptoribus Lovanienfibus, qui ejusdem doctrinæ apertissimi assertores fuerunt.

CLXXV. Igitur, ut Academia Lovanienfis purgetur à nota, & suspitione, in quam ex recentium Lovanienfium doctrinâ venire posset, producemus illustrium Scriptorum, & Prælatorum Ecclesiæ Lovanienfium suffragia, quæ veram & communem Theologorum omnium sententiam confirmant. Primus sit Adrianus VI. summus Pontifex quæst. quodlibetica 7. q. 1. in fine. Possumus nostro arbitrio, & bene, & male velle. Ut jacenti in puteo chorda porrigitur, qua se valeat liberare, sed quia laboris pigit, aut penam refugit, sine culpa non offerentium restem, in puteo perseverat.

CLXXVI. Triesio de redemptione generis humani tract. 4. c. 2. par. 5. Quomodo enim ex duobus jam æqualiter justis, contingit, alterum libero arbitrio à gratia desicere, consentiendo desideriis carnis suæ: alterum eodem libero arbitrio innixum Dei auxilio perseverari; sic ex duobus adhuc impiis, æqualiter indignis, æqualiter divinis instinctibus pulsatis, atque admonitis ad penitentiam, alterum non reluctari, alterum permanere in obstinatione suæ voluntatis. rursus ibidem tract. 5. c. 3. concl. 3. Illud in resolutione hujus questionis firmiter est statuerendum ex scripturis sacris, quod homo per acceptas à Deo vires, & virtutes, libero suo arbitrio potest facere multa, quæ non fecit; & multa potest non facere, quæ fecit. Atque idè quomodo firmissima fide tenendum est, & nullatenus dubitandum, Dei præscientiam de futuro Adæ lapsu non impedivisse liberum illius arbitrium, quo minus ipse poterat non facere, quod fecit; utpote non obedire serpenti, & non transgredi præceptum: ita & firmiter credendum est, unumquemque, jam gratiam Dei assequutum, multa posse, tum ex gratia, tum ex viribus liberi arbitrii facere, quæ non facit.

CLXXVII. Thomas Stapletonus Antidoto in Joannem c. 1. ad illa verba; Dedit eis potestatem filios Dei fieri, ex eis cum Augustino pro libertate indifferenti sic scribit: Tertio respondemus, mentiri Calvinum, cum ait, intelligere nos, optionem tantum nobis dari, si beneficio gratiæ uti libuerit. Dicimus enim cum

Evange-

Evangelista, potestatem, & facultatem nobis à Deo dari, qua volumus fieri filii Dei: ipsumque à Deo velle, & liberrimè velle, per hanc potestatem nobis conferri. Hanc dicimus potestatem (ait Augustinus loco citato) ubi voluntati adjacet facultas faciendi. Unde hoc quisque in potestate habere dicitur, quod si vult, facit, si non vult, non facit. Hæc ille; moxque probat, ipsum credere, seu fidem habere, & fieri filios Dei, in nostra potestate esse, quia hanc potestatem Deus nobis dedit, ut ex his Evangelistæ verbis probat. Potestatem ergo intelligimus, non optionem tantum, si volumus, sed efficacem, ut velimus. Quæ volendi efficaciam, volendi libertatem non tollit, sed statuit, non impellit, sed adjuvat. En libertas arbitrii vindicari non potest contra Calvinum, qui potestatem ejus indifferentem statuat. Idè multis explodit Stapletonus gratiam Calvinianam, ita ex se efficacem, & antecedenter determinantem arbitrii, ut adimat potestatem indifferentem ad oppositum, sicut alibi ostendimus. Vide disp. in c. 8. Joannis ad illa verba: Si filius vos liberaverit, verè liberi eritis. Et in cap. 15. ad illa verba: Sine me nihil potestis facere.

CLXXIX. Latomus adversus Erasmodum de merito pag. 175. Nos cum Deo operamur, liberè, & voluntariè tanquam actuum nostrorum domini, habentes in nostra potestate, agere vel non agere: eligimus enim quæ Deo placent, & quæ displicent repudiamus, sicut dicitur Ecclesiast. 31. Qui potuit transgredi, & non est transgressus. Joannes Zenæus de libertate Christiana lib. 1. c. 8. Homini liberum est, ab eo, quod vel bene creditur, vel bene vivunt, decedere, & non decessisse sit primum, & ut, quod non potest, nisi cooperante spiritu Dei fieri, eorum meritis deputetur, quorum id potuit voluntate non fieri. Idem c. 10. Illud Ecclesiast. de relicto homine in sui consilii manu, rectissime interpretabimur, etiam ad hominem lapsum pertinere: relicto enim & ipse est, in manu, seu potestate consilii sui, qui nimirum potest inuito secum consilio, pluribus propositis, quod vellet eligere, ac respicere, quod liberet. Nec per gratiam, peccatorum more, ad unum determinatur, ut cum gratia non minus liberè agat, atque si ad ea præstantia, satis magnæ ex natura vires suppeterent.

CLXXX. Guillelmus Estius lib. 2. dist. 24. §. 13. Nunc post lapsum homines ita agunt bene, vel male, ut possint non agere, & proinde retinent liberum arbitrium: non obstante eo, quod nihil agant bene sine gratia Dei. Joannes Wiggers 1. 2. q. 6. art. 1 & 2. n. 6. Hæretici hujus temporis, ut Calvinus, Lutherus, & alii, non agnoscunt in nobis libertatem ullam, quæ opponatur necessitati in operando; sed tantummodo, quæ opponatur coactioni. Sed contra hos certa fide tenendum est, in homine, etiam post lapsum, superesse naturalem facultatem liberam, quæ requirit in potentia quamdam indifferentiam ad agendum, & non agendum, postivè jam omnibus, ad actionem prærequisitis.

CLXXXI. Ruardus Tapper eadem expressè testatur testimoniis relatis n. 129. Quibus adde ex art. 7. contra Lutherum proposit. 10. pag. 309. Quod ex similiter tractis, & interius in corde vocatus unus credit, & convertitur, & alius manet incredulus, nec convertitur,

contingere potest ex sola arbitrii divinitus præparati libertate, nec aliter contingere potest, si similiter sunt affecti, & vocantur secundum, quod apti sunt ad sequendum. quibus subdit pag. 310. In omne enim materia, ita pietatis, & gratiarum, sicut morali, & civili, ad voluntatem pertinet se determinare ad unam, vel alteram partem. Et quamvis sub Dei determinatione; non tamen propterea minus liberè se determinat, quam si non concurreret, nec determinaret Deus.

CLXXXII. Confirmant quatuor Episcopi, & Doctores Lovanienfes. Quorum primus est Malderus Episcopus Antverpiensis, cujus verba produximus n. 130. Secundus Cunerus Episcopus Leonardus de lib. arb. c. 2. verbatim adductus ibidem, quibus addit: Quantumcumque ratio aliqua, vel suggestio, vel inspiratio nos ad consentiendum, & agendum inclinet, & moveat; experimur tamen in nobis, quod possumus acquiescere, vel non acquiescere. Tertius Guillelmus Lindanus Episcopus lib. 3. Panopliæ Evangelicæ c. 7. Homini post Adami lapsum, suum est reliquum arbitrium, quo aut agere potest, aut non agere, assentiri, aut dissentiri, atque adeo non assentiri.

CLXXXIII. Quartus & postremus est Franciscus Sonnius Episcopus Antverp. in demonst. tract. 12. de Consiliis c. 8. qui docens, omnes homines gaudere potestate, & auxilio Dei sufficienti ad salutem etiam eos, qui illam non conficiuntur, contra Dei auxilia sufficientia sic objicit: Si autem dona Dei sunt. Igitur non habet ea in sua potestate homo. & respondet: Valde indebitè, & præter artem colligis. Dona enim dici nequeunt, nisi ubi donata fuerint. Vbi autem donata sunt, jam uti illis, vel non uti, ejus, qui dono accepit, efficitur. An ob aliud, quam usum, & utilitatem donatarum dicitur dare munera? dicit Poëta.

Quo mihi divitiæ, si non conceditur uti?

Dicam & ego, (inquit Sonnius)

Quo Deus omnipotens, si non concesseris uti, Munera largiris?

Quare libertatem c. 26. sic definit: Quid enim libertas; nonne facultas agendi, quod velis, tuis insuper, teque ipso utendi ad tuam utilitatem, quomodo velis? Servitus autem, an aliud, quam non posse, quod velis?

CLXXXIV. Claudio præfidenter asserens nullo esse Scriptorem Catholicum, qui libertatem merito, & demerito idoneam, de qua nunc differimus, admittat integram absque potestate indifferenti ad oppositum, non solum coactioni, sed etiam necessitati antecedenti contraria, ut certum constabit disp. 17. ex iis quos Baiani sibi consentientes objiciunt. Unde tandem jam ridere est frequens & proclamatum Baianorum convitium, nostram sententiam, Receptorum tantum, & Pelagianorum esse propriam. Quandoquidem ex præteritis manifestum convincitur, à prima nascente Theologia ad hæc usque tempora omnium Scholarum Scriptores disertis, & testatissimis suffragiis nostram tanquam veram, communem, & indubitam semper, & ubique tradidisse doctrinam.

DISPUTATIO XVI.

An ad præterita cavenda Baianis fit aliqua evasio, quæ non præcludatur?

Argumenta Theologica, & Philosophica, testimoniaque sacrarum litterarum, Conciliorum, & Patrum, omniumque fere Theologorum, quæ duabus præcedentibus disputationibus expendimus, quamvis lumini naturali, & Theologico, scriptisque Patrum, & Theologorum pervia sint, Baiani tamen ea sibi non objiciunt, quia omnem rationem Theologicam, & Philosophicam, universamque Patrum doctrinam contemnunt, ubi unum Augustinum ad suos velandos errores trahere possunt. Interdum tamen aliquibus scrupulis punguntur, quos leviter objiciunt, & excutunt. Inter quos nonnulla ex præteritis attingunt, & obiter solvunt. Igitur ex iis, quæ ad ea expedienda perstringunt, promemus evasiones, quibus omnia à nobis objecta pro indifferentia libertatis necessitati contraria eludunt.

SECTIO I.

Præcluditur evasio prima de indifferentia quidditativa, radicali, & remota.

Ergo prima Baianorum evasio est; superiora argumenta, & testimonia solum convincere potestatem indifferentem arbitrii radicalem, & remotam, quæ ipsi arbitrio naturalis est: quippe eam nativam capacitatem virtutis, & vitii, qua arbitrium ad vitium, & virtutem conferre concursum potest, & utrumque sibi voluntarium, & spontaneum efficere; nempe ex se vim ad utrumque confert, & sine arbitrio agente, & volente neutrum potest existere. Sufficit enim hæc potestas radicalis, & remota ad utrumque; indifferentis, ut utrumque absolute posse dicatur: quemadmodum homo potest absolute videre, etiam si lux necessaria ad videndum abest, & homo absolute moveri, etiam si ligatus sit.

I I. Hæc solutio elusio est doctrinæ Theologorum, & Patrum. Primum, quia Ecclesie Patres, & Theologi eam indifferentiam ad libertatem desiderant, quæ necessitate antecedenti soluta sit, docentes ubi necessitas est, libertatem non esse, virtutis & malitiæ, meriti, & demeriti, laudis, & vituperii, electionis & consilii, obedientiæ, & inobediendiæ præceptorum, & admonitionum Dei capacitatem. At cum nativa, & radicali indifferentia conjungitur necessitas operandi, ut constat in beatis necessitate diligentibus Deum; ideoque Baiani cum indifferentia nativa, & radicali volunt arbitrium necessitati antecedenti obnoxium manere liberum ea libertate, quæ virtutis, & vitii, meriti, & demeriti, laudis, & vituperii, electionis, & consilii, obedientiæque, & inobediendiæ præceptorum, & admonitionum Dei capax sit. Ergo nostra argumenta, & Patrum, ac Theologorum testimonia majorem, quam nativam, & radicalem indifferentiam evincunt. Consequenter est optima, Major, & minor propositio manifestæ sunt ex tota disp. 14.

I I I. Secundo, quia Patres eam indifferentiam agendi, & non agendi vendicant ad libertatem, quam negabant Hæretici afferentes libertatem perdi ex providentia Dei, astris cælestibus, & aliis hujusmodi, nam adversus eos indifferentiam libertatis objiciebant, & stantebant. At Hæretici, contra quos Patres Ecclesie disserunt, non negabant potestatem nativam, & radicalem; cum ingenuè profiterentur,

voluntatem humanam interdum esse bonam, interdum malam, & ex hominibus alium salvari, alium dominari, voluntate quidem volente in uno peccatum, & nolente virtutem, & in alio volente virtutem, & nolente peccatum, atque adeo concursum ad volendum, & nolendum conferente, eoque virtutis, & vitii opera voluntaria, & spontanea sibi reddente.

I V. Tertio, quia ut vidimus disp. præced. sect. 12 & 13, ad libertatem ea potestas indifferentis necessaria est ex Patrum & Theologorum doctrina, naturalique ratione, quæ positis omnibus requisitis ad agendum, possit agere, & non agere. At potestas, quæ positis omnibus requisitis ad agendum potest agere, & non agere, non solum est indifferentis radicaliter, & remotè, sed etiam immediatè, & proximè. Ergo ad libertatem non sufficit sola indifferentia radicalis, & remota, sed etiam immediata, & proxima necessaria est.

V. Quarto; ex tota disp. præced. ea indifferentia requiritur ad libertatem, quæ seipsam determinet ad agendum. At indifferentia radicalis, & remota non est ejusmodi, cum possit arbitrium esse radicaliter, & remotè indifferentis, proximè autem non à se, sed ab alio adæquatè determinari, ut voluntas beati ab objecto determinatur ad diligendum Deum, & potentia loco motiva hominis potest ab impulsu extrinseco determinari ad motum, & à vinculis ad quietem, quamvis voluntas beati, & potentia loco motiva hominis retineant indifferentiam radicalem, & remotam. Confirmatur: Radicalis indifferentia ad actus oppositos etiam ea, quæ suo concursu tales actus reddat voluntarios, & spontaneos, competit agentibus naturalibus libertatis expertibus, & non se determinantibus, ut brutis, quæ possunt motus, & actus contrarios elicere, eosque sibi voluntarios, & spontaneos. Ergo indifferentia, libertatis propria, non est solum radicalis, & remota, sed etiam immediata, & proxima. De quo vide, quæ præmissimus disp. anteced. sect. 3.

V I. Quinto, quia Baiani libertatem admittunt absque indifferentia etiam radicali. Quippe tuentur, liberum esse Deo amare seipsum, & producere Spiritum sanctum, quia voluntaria, & spontanea est productio Spiritus sancti, & dilectio, qua Deus seipsum diligit. Tamen nulla est in Deo potestas etiam radicalis ad non producendum Spiritum sanctum, & ad non diligendum seipsum. Ergo aut ad libertatem non est necessaria aliqua indifferentia etiam radicalis, aut ad illam non sufficit voluntaria, & spon-

spontanea conditio actus coactioni contraria. Quorum utrumque est contra Baianorum asserta. Ut hinc cernas, eos sæpius se se huc, atque illuc vertentes contradicentia docere.

V I I. Sexto, quia Ecclesie Patres, & Theologi, non solum in genere tradunt indifferentiam arbitrii, sed etiam in specie pronuntiant, cum arbitrium libertatem exercet, & unum oppositorum extremum elegit, manere potens, & indifferentis aliud ei oppositum eligere, si velit, solumque electioni, & arbitrio voluntatis tribuunt, ut in hoc extremo potius, quam in alio indifferentia exerceatur, ut recolenti testimonia Patrum, ac Theologorum congesta duabus disputationibus præcedentibus fiet manifestum. Si autem ante usum libertatis præcedit aliqua determinatio, & necessitas eligendi unum extremum, verum quidem non est, libertatem in ipso usu, & exercitio arbitrii manere indifferentem, & sic eligentem unum extremum, ut possit eligere aliud, si velit; siquidem ejus electio, & determinatio, non ab ipso arbitrio, sed à principio antecedente necessitante, & determinante profecta est, & ab eo simul impeditur, ut non possit aliud extremum eligere. Confirmatur: quia sic velle vitium, ut possit arbitrium non velle, aut e contra virtutem, quod Patres & Theologi crebro inculcant, significat, arbitrium, cum ad usum libertatis accedit, pari ad utrumque facultate præditum esse. Par autem facultas non est, ubi ad unum extremum adest antecedente determinatio, & necessitas, ad aliud vero sola nativa, & radicalis facultas cum defectu plurium principiorum, quæ ad illud, sive agendum, sive volendum necessaria sunt, præsentiaque impediunt, & repugnantium alterius extremi consensui, ut in sententia Baianorum admittendum est, sive cum homo peccat, sive cum virtutem exercet, Ergo sola indifferentia radicalis neutquam salvat doctrinam Theologorum, & Patrum.

I I X. Septimo, aliter volunt Ecclesie Patres arbitrium hominis viatoris, cum bene agit, posse agere malè, quam potest malè agere humanitas Christi unioni hypostatica, & voluntas Beati visione beata ad bonum prædeterminata. Nam humanitas Christi, & voluntas Beati absolute impeccabiles sunt, & non liberi ad peccandum, homo viator vero, etiam cum bene agit, liber est, & non impotens ad peccandum. Tamen humanitas Christi, & voluntas Beati manet cum nativa, & radicali indifferentia, & potestate peccandi, quæ seclusa unione hypostatica, & visione beata possent in peccatum concursum conferre. Ergo indifferentia ad libertatem necessaria à Patribus, & Theologis asserta vendicat potestatem expeditam, & proximam, ab omni antecedenti necessitate, & determinatione alienam, & non solum radicalem, & nativam ad agendum oppositum ei, quod agit.

I X. Octavo à priori; quia Patres Ecclesie, & Theologi eam indifferentiam ad libertatem desiderant, quæ bonitati, & malitiæ morali, merito & demerito, laudi, & vituperio, electioni & consilio, obedientiæ, & inobediendiæ legum, & admonitionum Dei idonea sit. At sola indifferentia nativa, & radicalis cum determinatione, & necessitate antecedenti ad unam partem non est his effectibus idonea, ut manifestum reddunt, vel ipsa exempla à Baianis in solutionem proposita. Nam si quis in vincula conjectus sit, quamvis maneat nativa, & radicalis potestas se localiter movendi, nullus sanæ mentis

potest, cum reum censere irreligionis, aut crudelitatis, aut inobediendiæ, quod non adfuerit sacrificio Missæ, aut innocentem non defenderit, aut proximum à se distantem in miseria positum non sublevaverit; nec item eum religiosum, & misericordem, obedientemque laudare, remunerationeque dignum putare, quod Ecclesias cum aliis non devastaverit, nec proximis injurias irrogaverit, neque ejus electioni, aut consilio potest aliquid ex his extremis adscribere. Quia vincula necessitatem, & determinationem antecedentem ad unum extremum illi imponunt, quamvis potestatem nativam, & radicalem ad aliud relinquunt. Similiter si quis luce privatus sit, quamvis oculi sint plenissime sani, non potest modestus haberi, atque laudari, quod in tenebris non aspexerit mulierem, nec incautus & temerarius argui, quod non viderit hostem, aut aliud discrimen vitæ sibi objectum propter eandem rationem. Quare Augustinus testatur, oculum in absentia lucis absolute videre non posse. sic de nat. & grat. c. 26. *Oculus corporis etiam plenissime sanus, nisi candore lucis adjutus, non potest cernere.* Et lib. 2. de peccat. meritis c. 5. *Ut autem videat, adjuvatur à luce, nec oculus omnino, nisi illa adjuxerit, potest.* Quæ adducit Augustinus ad explicandam impotentiam absolutam naturæ destitutæ viribus gratiæ ad opus salutare agendum. Quibus consequenter adjungi possunt innumera ejusdem Augustini, & aliorum Patrum, conciliorumque Ecclesie adversus Pelagianos testimonia, quæ naturam destitutam auxilio gratiæ, qua per te destitutus est omnino, qui peccat, non posse absolute legem implere, & bonum opus salutare perficere. Ergo cum Patres id posse pronuntiant, intelligendi sunt de potestate proxima, & expedita ad id agendum, & non solum nativa, & remota.

X. Explicatur rursus, Indifferentia ad libertatem à Patribus asserta necessaria, ut non solum statuant arbitrio liberum extremum, quod re ipsa voluntariè, & spontaneè eligit, sed etiam extremum oppositum, quod deserit. At extremum oppositum, quod deserit, liberum arbitrio esse non potest, quod sola adsit potestas radicalis, & nativa, si desit proxima, & expedita potestas ad illud. Nam licet aliquo sensu verum sit, liberum esse Christo, & Beatis non peccare, quia id eis voluntarium, & spontaneum est: tamen nullo vero sensu dici potest, eis esse liberum peccare, quamvis voluntas nativa, & radicali potestate peccandi non careat, quia caret proxima, & expedita potestate cum omnibus principiis ad peccandum necessariis sufficienti. Quod enim absolute arbitrio impossibile est, non potest eidem esse liberum. Ergo cum Patres definiunt, indifferentiam ad utrumque extremum libertati necessariam, potestatem quidem ad utrumque proximam, expeditam, & sufficientem desiderant.

X I. Nonò etiam à priori. Patres, & Theologi ejus indifferentiæ docent esse arbitrium, quæ in ejus potestate constituat agere, & non agere bonum opus, & malum. At potestas quidditativa, & radicalis arbitrii non est ejusmodi. Nam in potestate arbitrii non est, ut ponatur, aut non ponatur gratia naturæ lapsæ, siquidem ea gratia à solo arbitrio divino independentè à creato confertur, & negatur. Supposita autem ea gratia, Baianorum opinione, non est in potestate arbitrii agere, & non agere bonum opus, quia ex suppositione gratiæ non potest non agere, cum ea supposito necessario, & essentialiter connectatur cum agere. Negata vero ea gratia, non

tia, non est in ejus potestate agere, cum ex suppositione ejus negationis, seu defectus, non possit arbitrium agere, quia absque gratia nulla est potestas agendi bonum opus. Ergo neutiquam datur arbitrio ea indifferentia, quæ in ejus potestate constituat agere, & non agere bonum opus. Similiter probatur de opere malo. Nam in potestate arbitrii non est existentia & absentia gratiæ necessaria ad non peccandum, & præceptum implendum. Si autem gratia supponatur existens, non est in ejus potestate peccare, & præceptum violare. Si vero supponatur absens, non est in ejus potestate præcepto obedire, & non peccare, siquidem necessaria est suppositio gratiæ ad obediendum præcepto, & non peccandum. Ergo nullatenus constituitur in potestate arbitrii peccare, & non peccare, sive agere, & non agere opus peccati.

x i r. Decimo item à priori. Repugnat quidditativa, & radicalis indifferentia ad opposita extrema, ubi repugnat indifferentia proxima, & formalis. At juxta Baianorum principia repugnat indifferentia proxima, & formalis. Ergo etiam quidditativa, & radicalis. Consequentia est optima. Minor traditur ab ipsis Baianis, qui ideò ad nostra argumenta, & testimonia Patrum, ac Theologorum diluenda recurrunt ad indifferentiam quidditativam, & radicalem, quia in statu naturæ lapsæ negant possibilem proximam, & formalem. Cur enim ad illam confugerent, si ista in statu naturæ lapsæ dari posset? Irem si ista naturæ lapsæ competeret sive præsentem, sive absentem gratia, cur nobiscum de indifferentia libertatis contenderent? Etenim proxima, & formalis indifferentia supra quidditativam, & radicalem addit omnia principia requisita ad agendum, quæ proximam, & formalem agendi potestatem constituunt. Eis autem positus indifferentia non datur, sed omnimoda determinatio, & necessitas agendi, ut Baiani fatentur. Ergo Baianorum principia non admittunt proximam, & formalem indifferentiam agendi.

x i i i. Major autem propositio videtur per se nota. Tum quia eo dicitur quidditativa, & radicalis, conditio alicujus potentia, quo est radix, & exigentia dispositionum, & principiorum constituentium in eo genere proximam, & formalem: sicut arbitrio convenit quidditativè, & radicaliter vitalitas, & voluntarietas, quia vendicat principia, & dispositiones, quibus posset proximè, & formaliter vivere, & velle, ideoque repugnante proxima, & formali vitalitate, & voluntarietate repugnaret quoque vitalitas, & voluntarietas radicalis. Tum quia à posteriori ea conditio colligitur quidditativa, & radicalis alicui principio, quam testantur frequentes, & continuæ ejus operationes. Ergo si operationes arbitrii in statu naturæ lapsæ perpetuo fiunt ex præcedenti necessitate, & determinatione potentia, sane radicalis, & quidditativa ejus conditio potius est agendi cum necessitate, & determinatione, quam agendi cum indeterminatione, & indifferentia. Nullo enim aliò argumento ducimur, ut brutis negemus quidditativam, & radicalem indifferentiam, determinationemque, & necessitatem etiam radicalem adscribamus, etiam si interdum agant, & interdum non agant, nisi quia omnes ejus actiones cum necessitate, & determinatione antecedenti procedunt.

x i v. Demum quia Ecclesiæ Patres, atque Theologi eandem potestatem agendi, & non agendi, sive benè, & malè operandi adscribunt homini

lapsò, quam homini integro, & Adamo ante peccatum, cum absque discrimine utrique libertatem, & indifferentiam agendi, & non agendi tribuant. At Baianorum opinione ea indifferentia in homine integro, & Adamo non est intelligenda solum quidditativa, & radicalis, sed etiam proxima, & formalis. Ergo etiam in homine lapsò. Si enim Adamo ad obediendum præcepto Dei negarentur auxilia gratiæ, adhuc in eo maneret quidditativa, & radicalis indifferentia, & libertas, sicut in homine lapsò auxiliis gratiæ ad implenda præcepta necessariis destituito. Tamen in eo casu non conveniret Adamo indifferentia, & libertas necessaria ad peccandum, ut disertè testatur Augustinus de corrept. & grat. c. 10. Ergo radicalis, & quidditativa indifferentia, & libertas non est illa, quam Patres, & Theologi ad meritum, & culpam adscribunt homini lapsò. Quod enim homini lapsò ea auxilia in penam peccati denegentur, ut Baiani volunt, Adamo vero ante peccatum ex solo arbitrio Dei, solum probat, homini lapsò adimi libertatem necessariam ad merendum, & peccandum in penam peccati, sicut Adamo adimeretur ex solo arbitrio Dei, siquidem denegatis utrique auxiliis necessariis gratiæ ad implendum præcepta, non maneret alius magis indifferens, & potens, quam alius, & ideò Adamus esset libertate necessaria destitutus, quia deficeret illi potestas, & indifferentia proxima ad illa implenda, atque violanda.

SECTIO II.

Præcluditur secunda evasio Baianorum de sensu composito, atque diviso.

x v. Secunda Baianorum evasio est, Ecclesiæ Patres, & Theologos asserere potestatem libertatis esse indifferentem in sensu diviso: ab ipsis verò Baianis negari indifferentem in sensu composito. Scilicet Ecclesiæ Patres, & Theologos tantum significare voluntatem etiam auxilio gratiæ præventam ad bonum opus agendum habere simul potestatem ad non agendum, & resistendum gratiæ, cum gratia non adfuerit; fecus vero ad conjungendum non agere, & resistere gratiæ cum ipsa gratia. Itaque sensus divisus non significat dividi gratiam à potestate dissentendi, & resistendi, sed ab actuali resistentia, & non actione; neque compositus significat solum conjunctionem gratiæ cum potestate resistendi, & non agendi, sed etiam cum actuali resistentia, & non actione. Nam, ut ex Prædeterminatistis referunt, sensus compositus, aut divisus non est, qui componit, aut dividit unam tantum formam comparatam subjecto, sed qui in eodem subjecto componit, aut dividit duas formas. Nam aliud est similtas, seu compositio potestatis ad duas formas oppositas, aliud potestas simultatis, seu compositionis ipsarum formarum. Itaque est in voluntate similtas, & compositio potestatis ad agendum, & non agendum bonum opus, sive ad consentiendum, & dissentendum gratiæ, atque adeò indifferentia ad utrumque in sensu diviso; non vero potestas simultatis, & compositionis ad simul consentiendum, & dissentendum gratiæ, seu ad componendum consentum, & dissentium. Sic homo prædestinatus habet potestatem amittendi salutem in sensu diviso, non verò in sensu composito, quia simul cum prædestinatione est homini potestas ad peccatum finale divisum à prædestinatione, seu deficiente prædestinatione,

natione, non vero ad conjungendum finale peccatum cum prædestinatione. Item paries albus potest esse niger in sensu diviso, quia deficiente albedine potest fieri niger, non vero in sensu composito, quia licet cum albedine habeat potestatem, seu capacitatem nigredinis, non tamen ad admittendum nigredinem, retenta albedine. Quo pacto prædeterminatistæ (ajunt Baiani) libertatis indifferentiam cum sua physica prædeterminatione componunt, & impunè tuentur.

x v i. Hæc solutio Baianis admittenda non est. Primò; quia ea ad speciem tantum, & cautelam suæ sententia utuntur, ut suæ doctrinæ patrocinium à Prædeterminatistarum doctrina, quam in suam trahere volunt, aspiciantur. Nam re quidem vera à Prædeterminatistis longissimè distant, ut expendimus disp. 7. sect. 17. & disp. 14. sect. 5. Etenim hujus solutionis doctrinam ad concordiam libertatis cum gratia Baiani serio contemnunt, & respuunt, & ab Augustiniana prorsus alienam prolixè profitentur, asserentes, nunquam Augustinum ad tuendam libertatem contra Pelagianos ejus doctrinæ meminisse, nec cum potestate agendi per gratiam admisisse simul potestatem non agendi conjunctam, ut notavimus, & ipsorum Baianorum verbis manifestavimus disp. 14. n. 38 & 39. Atque adeò idcirco ad tuendam libertatem constanter docent, sufficere solum agendi potestatem spontaneam, & voluntariam, absque potestate non agendi, eoque congerunt Augustini, & aliorum Patrum testimonia, exemplaque Dei, Beatorum, & Christi Domini libere diligentium bonitatem divinam, & benè moraliter agentium una cum necessitate diligendi Deum, & benè moraliter agendi absque potestate ad oppositum, ea solum ratione, quia eorum dilectionis, & actiones moraliter bonæ, voluntariæ, & spontaneæ sunt, & non coactæ, atque violentæ, solaque exclusio coactionis, & violentiæ etiam si adit necessitas antecedens, & absit potestas ad oppositum, sufficit ad veram libertatem à Patribus assertam in statu naturæ lapsæ statuendam. Itaque duas doctrinas volunt probabiles; alteram Thomisticam de similtate potestatis ad extrema opposita ad libertatem necessariam: alteram, quam ipsimet fatentur singularem, & Scholasticis inauditam, & mirandam de libertate, quæ excludat potestatem ad oppositum, & cum necessitate antecedenti conjungatur, ubi sola removeatur violentia, & coactio spontaneitati contraria. Quarum solutionum hæc posterior probabilior, & doctrinæ Augustinianæ omnino consentanea, atque germana à Baianis prædicatur. Igitur nostra disputatio prætermittit nunc doctrinam Thomisticam, quamvis eam non prober, sed improber, totaque solum incumbit in posteriorem Baianorum propriam à Thomistis dissentientem explodendam. Quare in ejus vindicationem non venit recursus ad Thomisticam principia, quæ Baiani in hac posteriori solutione omnino contemnunt, & Augustiniana negant, aliisque Patribus consentanea.

x v i i. Secundò, quia similtas potestatis ad utrumque extremum indifferens non potest admitti, nisi admittantur simultanea principia sufficientia ad utrumque extremum necessaria; nam absque principii sufficientibus ad actum, non datur potestas, & sufficientia ad illum. At à Baianis admittitur libertas, quin admittantur simultanea principia sufficientia necessaria ad utrumque extremum; quod à Prædeterminatistis negatur. Nam in eo, qui re ipsa de-

linquit contra præceptum tam affirmativum, quam negativum, volunt abesse gratiam sufficientem ad non peccandum, quia in statu naturæ lapsæ nulla est gratia possibilis, quæ intrinsecè efficax non sit: item docent, ignorantiam invincibilem præcepti non excusare à peccato, atque adeò adesse peccatum deficiente cognitione necessaria ad potestatem, & sufficientiam adimplendi præceptum. Ergo Baiani non possunt tueri indifferentiam libertatis cum similtate potentia ad utrumque extremum, quam Prædeterminatistæ tuentur.

x i i x. Tertio, quia eam indifferentiam vendicant Patres, & Concilia ad libertatem necessariam, quam Hæretici negabant. At Hæretici non negabant indifferentiam ad extremum oppositum in sensu diviso gratiæ, alteriusve conditionis, quæ eorum opinione perdebat libertatem. Admittebant enim, hominem benè agentem cum gratia, & assistentia voluntatis divinæ posse non agere benè in sensu diviso voluntatis, & gratiæ divinæ: nam ejusmodi divisio erat libera, & voluntaria Deo, & ea divisione facta poterat hic homo malè operari, sicut alius, in quo ea divisio facta est, malè operatur. Quod Hæretici, Lutherani, Calviniani, & Wiclephitæ ingenue fatentur, cum plures homines gratia destitutos delinquentes admittant. De quo vide disp. 14. n. 25. expressum testimonium Calvini. Adde Calvinum teste Bellarmino lib. 1. de grat. & libero arb. c. 11. & Ruaro art. 7. de libero arb. pag. 3 & seq. asserere hominem destitutum gratia tam procul abesse, ut possit converti in Deum, (quod tanquam Pelagianum Catholicis objicit) ut velit eum sine gratia in lapidem obdurescere. Item id in Catholicorum sententia displicere Calvino, quod cum gratia admittant posse componi dissentium, ut serunt verba ipsius lib. 2. Instit. c. 3. § 10. ubi reprehendens distinctionem Catholicorum de gratia operante, & cooperante sic habet de gratia cooperante: *In secundo membro ambiguitas me offendit, quæ pervertitur in interpretationem. Ideò enim putarunt nos secundæ Dei gratiæ cooperari, quod nostri juris sit, primam gratiam, vel respuendo irritam facere, vel obedire sequendo confirmare.* Sic refert Stapletonius lib. 4. de grat. & lib. arb. c. 7. Gratia enim irritari non potest, nisi dissentus componatur cum gratia. Ergo gratia Catholica eo censetur à Calvino contraria suæ gratiæ perenti libertatem, quod Catholica admittit compositionem cum dissentiu, quam negat Calviniana. Item significant illa, quæ ex eodem lib. 2. Instit. referunt Bellarminus, & Ruardus supra: *Voluntatem mover gratia, non ut multis antea sæculis traditum, & creditum est, ut postea electionis nostræ sit gratia obtemperare, aut refragari.* Quibus Catholicorum doctrinæ adscribit non utcumque nostræ electionis esse gratiæ obtemperare, & refragari, sed postea quam gratia voluntatem afficit, & movet: atque adeò in sensu composito cum gratia. Nam gratiæ refragari, postquam movet voluntatem, est componere resistentiam cum gratia præsupposita. Ergo quod Calvinus improbat in sententia Catholicorum non est posse non agere opus bonum in sensu diviso, sed solum in sensu composito.

x i x. Rursus quarto; quia ea ratione posset Christus Dominus, & Beatus admitti liber ad peccandum; quia habent potestatem peccandi in sensu diviso unionis hypostaticæ, & visionis beatæ. Adeest enim eis vis intrinsecè appetitiva boni delectabilis, quæ puris hominibus viatoribus convenit, & simul

cognitio indifferens boni, & mali; solumque obest impedimentum unionis hypostaticæ, & visionis beatæ impossibilis cum peccato, qualis etiam est Baianorum opinione omnis gratia actualis naturæ lapsæ etiam pertinens ad posse voluntatis. Secluso autem impedimento unionis hypostaticæ, & visionis beatæ eodem modo potest peccare voluntas Christi, & Beati, ac voluntas viatoris potest seclusa gratia. Ergo par est utriusque indifferentia. In quo etiam ad evasionem argumenti differentia est Prædeterminatarum à Baianis. Nam illi admittunt gratias actuales etiam in statu naturæ lapsæ pertinentes ad posse, quæ cum peccato possint componi, quas hi impossibiles detestantur.

xx. Præterea quintò; quia omnis actus primus potest componi cum actu secundo, cum actus secundus sit exercitium actus primi. At potentia libera est actus primus non solum ad agere, sed etiam ad non agere: idque volunt Concilia, Patres & Theologi, cum eam activè indifferentem ad agendum, & non agendum pronuntiant. Ergo potentia libera, qua libera, cum omnibus constituentibus actum primum libertatis potest componi non solum cum agere, sed etiam cum non agere. Itaque ad libertatem solum excluditur possibilis & necessaria compositio mutua utriusque exercitii, & actus secundi inter se, quia extrema sunt opposita inter se: non vero compositio utriusque extremi cum actu primo qua libero, & omnibus constituentibus actum primum. In quo etiam à Baianis Prædeterminatarum differunt. Nam Baiani gratiam impossibilem cum dissensu asserunt ad actum primum, & ad posse voluntatis pertinere; Prædeterminatarum vero docent suam physicam prædeterminationem non ad actum primum, & ad posse, sed solum ad actum secundum, & ad actualiter operari esse necessariam. Vnde hi componunt utrumque extremum cum actu primo, & posse voluntatis; illi vero utrumque impossibile cum illo teneantur.

xxi. Sextò, quia Ecclesiæ Patres, & Concilia eam indifferentiam tribuunt libertati, quæ possit resistere, & dissentire gratiæ, ut vidimus disp. 14. sect. 3. At potestas dissentendi, & resistendi gratiæ est potestas componendi dissensum, & resistentiam cum gratia, ut ex professo ostendimus n. 26. & seq. Item Ecclesiæ Patres ad statuendam libertatem arbitrii, simul cum gratia, & vocatione Dei frequenter docent, voluntatem posse vocationi Dei non respondere, non obedire, & illam non sequi. At non respondere vocationi Dei, nec illi obedire, nec illam sequi significat sensum compositum vocationis cum dissensu voluntatis: nam ut voluntas possit respondere, & obedire vocationi internæ, & illam sequi, necessarium est, ut vocatio præcedat, & supponatur ad consensum voluntatis, ut constat ex hominum vocatione, & admonitione externa. Confirmatur: cum Patres Ecclesiæ, atque Theologi docent, hominem auxilio gratiæ posse tentationi resistere, & motibus concupiscentiæ dissentire, suggestionibusque diabolicis non obedire, nec respondere, nec illas sequi, intelliguntur ab omnibus, eos loqui in sensu composito resistentiæ, atque dissensu cum tentatione, motibus concupiscentiæ, & suggestionibus diabolicis. Eaque ratione ad ejusmodi resistentiam, atque dissensum vendicant Theologi majores vires gratiæ, quam ad agendum virtutum actus nullis urgentibus tentationibus, & motibus concupiscentiæ, ac suggestionibus diabolicis. Si autem resistendi, & dissen-

tiendi potestas posset vero sensu accipi in sensu diviso, non essent necessariæ majores vires ad resistentiam, & dissensum earum motionum, quam ad eliciendum virtutis actum ab eis motionibus diviso, & dissentire. Ergo nec accipiendi sunt in sensu diviso, sed in sensu composito Patres Ecclesiæ, atque Theologi, cum prædicant, gratiæ, & vocationi Dei posse hominem suis viribus dissentire, atque resistere. Siquidem eadem est utrobique locutio, & sentiendi ratio. Qua in re etiam Prædeterminatarum à Baianis dissentiant. Nam illi admittunt posse arbitrium componere dissensum, & resistentiam cum gratia sufficienti tribuente arbitrio posse; hi vero id pertinacissimè negant, contententes in statu naturæ lapsæ nullam esse gratiam sufficientem tribuentem arbitrio posse, quæ non sit intrinsecè efficax, & necessitate cum consensu conjuncta.

xxii. Septimò, ut præmissimus disp. præced. sect. 12 & 13. ex Patrum, & Theologorum doctrina libertas definitur potestas, quæ positis omnibus requisitis ad agendum potest agere, & non agere. At ejusmodi potestas non est ad non agendum in sensu diviso, sed in sensu composito. Primò quia positis omnibus requisitis ad agendum, vero, & proprio sensu est idem, quod eis omnibus suppositis. Suppositis autem omnibus requisitis ad agendum non agere est conjungere defectum actionis cum illis. Ideò enim res creata ex suppositione, quod est, non potest non esse, quia talis suppositio communi, & vero sensu fert compositionem rei suppositæ cum existentia prædicati principalis sequentis. Confirmatur: quia si talis propositio non contineret sensum compositum, esset vera proprio verborum sensu hæc propositio: *Positis omnibus requisitis ad agendum possunt non esse posita ad agendum requisita.* Quia divisus ab existentia requisitis possunt illa non poni. Ejusmodi autem propositio vero, & proprio sensu apud Theologos, & Philosophos admitti non potest. Secundò, quia ea definitione explicant Theologi differentiam potentiæ liberæ à potentia naturali, & non libera. At si potentia libera positis requisitis ad agendum non posset non agere in sensu composito illorum, sed solum in sensu diviso, nulla esset differentia potentiæ liberæ à potentia naturali; nam etiam potentia naturalis positis requisitis ad agendum potest non agere in sensu diviso illorum. Vtramque propositionem manifestam faciunt, quæ diximus disputat. præc. sect. 12 & 13. Confirmatur: quia ea definitio exprimit, à potentia libera procedere posse non solum agere, sed etiam non agere. At non agere procedere non potest ab intrinseca potestate potentiæ liberæ, nisi componatur cum præviis requisitis ad agendum. Nam deficiente aliquo requisito non fluat non agere à potestate intrinseca potentiæ liberæ, sed ab extrinseco defectu requisiti ad agendum, qui est causa sufficiens, & necessaria non agendi, cum talis defectus repugnans actioni necessitate inducat non actionem, ut ibidem sect. 13. monstravimus.

xxiii. Octavò, Baiani eludere nos volunt hac distinctione sensus compositi, atque divisi contententes nobis persuadere suam tueri doctrinam communibus Theologorum principiis, cum ea ad rem eorum non veniant. Nam Baiani libertatem persuadere volunt, ubi nulla est indifferentia, & potestas non agendi etiam in sensu diviso, quia talis divisio impossibilis est, ut in amore, quo Deus seipsum diligit. Deus enim non potest non seipsum diligere etiam in

iam in sensu diviso, quia impossibilis est divisio aliqua, in qua se possit non diligere.

xxiv. Demum à priori. Impotentia dissentendi in sensu composito, quæ non potest vitari potestate absoluta nostræ voluntatis contraria est libertati. Talis est impotentia dissentendi in sensu composito Baianorum. Ergo est contraria libertati. Consequentia est bona. Minor probatur; quia voluntas nulla potestate subtrahere potest gratiam antecedentem impossibilem cum dissensu, quæ independentem ab ejus consensu conceditur, & negatur. Major probatur: quia impotentia dissentendi in sensu composito inevitabilis voluntati reddit absolute impossibilem voluntati dissensum in sensu diviso; quoniam non est possibilis voluntati dissensus diviso, nisi expediatur ab impotentia repugnante dissensui. At impotentia reddens impossibilem voluntati dissensum diviso est contraria libertati, siquidem juxta hanc solutionem necessaria est aliqua potestas dissentendi saltem in sensu diviso. Ergo, Explicatur: Ad libertatem requiritur, ut dissensus sit possibilis voluntati, aut proximè, aut remotè. At voluntati cum gratia Baiana non est possibilis dissensus proximè, aut remotè. Proximè; quia deficit remotio, seu divisio gratiæ collatæ ad consensum, repugnantis dissensui, quæ est antecedenter requisita ad dissensum. Remotè vero; quia deficit voluntati potestas obtinendi proximè requisita ad dissensum, nimirum divisionem gratiæ necessariæ ad consensum quæ necessaria est ad dissensum. Ergo voluntas cum gratia Baiana non manet libera.

xxv. Vergetur aliter. Dissensus non est possibilis voluntati componendo illam cum gratia necessaria ad consensum ut fareris; neque est possibilis dividendo ab illa gratia, quia non est in potestate voluntatis talis divisio. Quæ ergo ratione erit possibilis voluntati dissensus? Nam quod sit possibilis cum fiat divisio à Deo, non sufficit, ut sit voluntati possibilis, nisi ea divisio sit possibilis voluntati. Sicut vincetus carenis non est absolute liber ad ambulandum, quamvis possit ambulare, si ab alio catenæ solvantur, quia non potest ipse illas solvere, neque cum illis ambulationem conjungere. Vbi enim non est in mea potestate tollere impedimentum repugnans actui, quomodo potest esse in mea potestate actus impossibilis cum eo impedimento. Itaque impotentia dissentendi in sensu composito non est contraria libertati, quando talis impotentia est consequens exercitium libertatis, & potest vitari ab ipsa voluntate, qualis est impotentia dissentendi in sensu composito consensus, quæ à nobis admittitur cum omnibus Philoiophis, & Theologis: secus vero quando talis impotentia non est consequens exercitium libertatis, & caveri non potest ab ipsa voluntate, qualis est impotentia dissentendi in sensu composito gratiæ Baianæ. Quare abs re instatur ab adversariis nostrum argumentum in potentia dissentendi in sensu composito consensus, quæ à nobis conceditur.

xxvi. Confirmatur. Est aliqua impotentia non operandi in sensu composito contraria libertati, & est alia, quæ libertati consona est. Impotentia enim non adimplendi præcepta in sensu composito unionis hypostaticæ adimit libertatem peccandi humanitati Christi Domini; impotentia vero non adimplendi in sensu composito scientiæ divinæ illæsam servat libertatem puri hominis. Ratio vero, propter quam Ecclesiæ Patres, atque Theologi impotentiam non operandi in sensu composito scientiæ divinæ conci-

liant cum libertate, est, quia hæc impotentia est dependens à libertate creata, & evitabilis per illam, ut sect. 4. ostendimus; atque aded alia impotentia non operandi in sensu composito unionis hypostaticæ ideò libertati peccandi repugnat, quia compositio unionis hypostaticæ est independens à libertate Christi, & inevitabilis per illam. Sed ejusmodi est impotentia non operandi in sensu composito gratiæ Baianæ in statu naturæ lapsæ. Nam ea independentem à libertate arbitrii creatæ inevitabiliter pro solo arbitrio divino confertur, & negatur. Aliunde ex suppositione, quod confertur ad implenda præcepta, non possunt illa non impleri, & ex suppositione, quod negatur, impleri illa non possunt, ut repugnet, cum illius præsentia non impletionem, & cum absentia impletionem componi. Ergo impotentia sensus compositi ex gratia Baiana, & ex defectu illius contingens in statu naturæ lapsæ contraria est libertati.

xxvii. Denique à posteriori. Ecclesiæ Patres, atque Theologi eandem indifferentiam tribuunt Adamo ante peccatum, & ejus posteris post peccatum; pari enim modo loquendi asserunt, in utroque statu libertatem esse potestatem agendi bene, & male, sive agendi, & non agendi indifferentem. At libertas Adam ante peccatum, ut Baianis in confesso est, erat indifferens ad non agendum, & agendum in sensu composito omnium præcedentium actionum. Ergo etiam post peccatum indifferentia libertatis accipienda est in sensu composito: cum Patres Ecclesiæ, atque Theologi nullum discrimen indifferentiæ constituent. Confirmatur: Demus, Adamo negare Deum auxilium gratiæ ad implendum præceptum, sive illi infundere ferventem, & efficacem charitatem impossibilem cum dissensu arbitrii, quam infundit homini lapsus; quod saltem divinitus possibile esse, progressu ostendimus. Tunc Adamus destitutus auxilio gratiæ non esset liber ad implendum præceptum libertate, qua peccaret præceptum non adimplens; neque præventus auxilio charitatis intrinsecè efficacis libertate gauderet, qua mereretur apud Deum præceptum adimplens. Tamen Adamus tunc esset indifferens ad utrumque extremum in sensu diviso, eodem prorsus modo, quo nunc homo lapsus indifferens est. Ergo indifferentia ad utrumque extremum in sensu diviso non est modo ad libertatem sufficiens, sicut tunc sufficiens non esset. Quod enim ex hac, vel illa causa indifferentia, vel determinatio contingat, si semper indifferentia, vel determinatio eadem est, non potest variare conditionem, & naturam ipsius, sive consonam, sive dissonam libertati. Inter hominem autem lapsum, & integrum sub eadem auxiliorum dispositione constitutum, non est discrimen quoad indifferentiam, & determinationem agendi, sed solum quoad causam extrinsecam ejus providentiæ, scilicet quod in homine lapsus causa est peccatum antecedens Adam, in integro vero solum esset arbitrium extrinsecum Dei. De quo uberius alibi.

SECTIO III.

Præcluditur alia evasio de indifferentia primæ conditionis.

xxix. Tertia Baianorum evasio est, indifferentiam, quam sacra testimonia, & Conciliorum, ac Patrum Ecclesiæ, adscri-

adferunt arbitrio, solum esse eam, quam arbitrium obtinuit in prima sua conditione, & prout à Deo conditum fuit; quæ non solum erat ad agendum, & non agendum, bene operandum, & male, potens in sensu diviso, sed etiam in sensu composito auxiliorum gratiæ; quia in eo statu arbitrium integrum, & sanum poterat gratiam ad bene agendum determinare, quin indigeret auxiliis gratiæ intrinsicè efficacibus, quæ ipsum determinarent, & dissentium arbitrii cum ipsis impossibile redderent. At Baianos ejusmodi indifferentiam solum negare in statu naturæ lapsæ, in quo peccatum abstulit homini potestatem bene agendi, omni cum auxilio gratiæ spoliatus, & intulit concupiscentiam, hominem in servitutem peccati, & necessitatem peccandi inducens, eamque ad bene agendum imbecillitatem, quæ non valeret prioribus hominis integri auxiliis indifferentibus bona opera elicere, sed aliis efficacioribus indigeret, quæ ipsam ad agendum determinarent, & dissentium arbitrii repugnarent, ideoque nullam deinceps indifferentiam agendi permitterent, præter eam, quam natura rationalis in sua prima constitutione, & sanitate facta est. Idem Baiani cum ignorantia invincibili præcepti in statu naturæ lapsæ admittunt peccatum absque potestate adimplendi præceptum, quia ea ignorantia est pœna peccati originalis, quam prima libertate potuit homo cavere. Similiter docent, peccare eos, qui auxiliis gratiæ necessariis, & sufficientibus ad non peccandum destituti sunt, quia eis privantur in vindictam originalis peccati, quod primus homo vitare potuit. Itaque ad libertatem peccandi, & bene merendi nullam aliam indifferentiam admittunt, quam illam primam, in qua homo conditus fuit.

xxxix. Hæc evasio est omnino contraria doctrinæ fidei, Conciliorum, ac Patrum, & protus Lutherana, & Calviniana. Primò enim Lutherus, & Calvinus ab Ecclesia damnati tanquam libertatis humanæ temeratores admittebant indifferentiam libertatis in statu naturæ integræ, & eodem, quo Baiani fundamenti, eam in statu naturæ lapsæ una cum libertate negant. Etenim Calvinus apud Ruardum art. 7. p. 393. contra Tridentinos Patres sic arguit: *In eo falluntur, quod nullum observant inter regenerationis gratiam, quæ nunc miseris nostris subvenit, & primam, quæ Adæ data fuerat, discrimen. Quod diligenter Augustinus exponit: Per mediatorum, inquit, ex malis Deus facit deinceps in æternum bonos. Istam gratiam non habuit primus homo, quæ nunquam vellet esse malus: quippe erat adiutorium, quod desereret cum vellet, & in quo permaneret, si vellet, non quo fieret, ut vellet. Sed potentior est gratia in secundo Adam, quæ fit etiam, ut volumus.* Vbi duo expende: alterum, à Calvino ante peccatum admitti gratiam, quæ Adamum relinqueret indifferentem ad non peccandum: alterum, post peccatum eum ejusmodi gratiam negare eodem prorùs fundamento, & Augustini testimonio, quo Baiani ad eam negandam in statu naturæ lapsæ utuntur, ut Baianorum sententiam omnino Calvinianam, non solum quoad doctrinam, sed etiam quoad ejus fundamentum censeas. Rursus Calvinus lib. 1. Infit. c. 15. sic habet: *Poterat igitur Adam stare, si vellet, quando non nisi propria voluntate cecidit; sed quia in utramque partem flexibilis erat ejus voluntas, ideo tam facile prolapsus est.* Præterea lib. 2. Infit. c. 3. §. 10. *Talem fuisse hominis adhuc stantis conditionem concedimus, ut potuerit in alteram partem inclinare, sed quum suo exemplo docuerit, quam miserum sit liberum arbi-*

rium, nisi Deum in nobis, & velit, & possit, quid fiet nobis, si ad eum modulum suam gratiam nobis imperitur? Quibus manifestè concedit Calvinus, Adamo ante peccatum potestatem indifferentem standi, atque cadendi, sequè in alterutram partem flectendi, quam negat cum Baianis naturæ lapsæ tum auxilio gratiæ præventæ, tum etiam destitutæ.

xxx. Similiter Lutherus in Genesim cap. 3. *Adam fuit, ut sic dicam, medius. Angeli, ut nunc sunt, non possunt cadere; Adam autem potuit cadere; fuit enim in illo statu, in quo poterat fieri immortalis. Poterat enim ab ista innocentia puerili ruere in maledictionem, peccatum, & mortem, sicut accidit.* Eadem habet c. 2. Item toto libro de servo arbitrio. Quippe totam arbitrii necessitatem revocat in solam servitutem peccati, à qua Adamus in statu innocentie liber erat, ideoque Lutherus cum Calvino, & aliis Hæreticis liberum arbitrium solo peccato extinctum docent, quia extinguitur potestas indifferens agendi, & non agendi; qua arbitrium ante peccatum gaudebat. Ergo ante peccatum admittebant Hæretici indifferentiam agendi, & non agendi, quam Baiani tribuunt arbitrio.

xxxi. Vnde argumentum confirmo. Concilia Ecclesiæ damnant Hæreticos, qui admittentes libertatem ante peccatum, illam post peccatum extinctam docent. Sic Tridentinum sess. 6. can. 5. Araucanicum secundum can. 8. & Valentinum sub Luthario Imperatore c. 6. quam doctrinam sumunt ex Augustino lib. 1. contra duas Epistolas Pelagian. cap. 2. *Quis autem nostrum dicat, quod primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere?* repetit lib. 1. ad Bonif. cap. 2. *Quis nostrum dicit, quod primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere?* Qui autem post peccatum libertatem extinctam, & amissam esse docent, manifestè supponunt, eam ante peccatum viguisse, atque ad eod. post peccatum actiones arbitrii esse extrinsecè liberas prima illa libertate status innocentie, qua servitutem, & necessitatem agendi vitare poterat. Ergo ad libertatem, quam definiunt Concilia, & Ecclesiæ Patres, non sufficit prima status innocentie libertas. Ergo nec sufficit prima ejus status indifferentia. Tum quia Concilia, & Patres eodem modo de indifferentia, ac de libertate arbitrii definiunt. Tum quia Hæretici non aliud libertatem extinctam, quam potestatem indifferentem necessitati contrariam intelligunt, ut ipsorum verbis manifestum evicimus disp. 14. à num. 16. Quibus addenda nunc in confirmationem plura.

xxxii. Nam Calvinus apud Ruardum art. 7. pag. 367. ita delirat: *Censeo cavendas eas voces, quæ absurdum aliquid sonant, præsertim ubi perniciosè erratur. Quotus autem quisque est, qui dum assignari homini liberum arbitrium, audit, non statim concipit mentis sue, & voluntatis dominium, qui flectere se in utramvis partem possit?* Igitur Calvinus libertatem, quam rejicit, non aliam intelligit, quam potestatem indifferentem eligendi alterutram contradictionis partem. Quod manifestum constabit expendenti fragmenta Calvini, quæ habentur apud Ruardum art. 7. pag. 367, 370, 371 & 381. apud Camerarium toto lib. 1. de lib. arb.

xxxiii. Ut autem manifestius cernas, Calvinum libertati, quam negat, non opponere coactionem, sed solam necessitatem, notanda sunt, quæ Ruardus supra pag. 377. ex Calvino producit: *Voluntatem autem necessitate in malum trahi, vel duci,*

quam

quamvis libertate abdicata, offendit eos, qui inter necessitatem, & coactionem distinguere nesciunt. At, si quis interroget eos, an non Deus necessario bonus sit? An non diabolus necessario malus? Quid respondent? Sic enim connexa est Dei bonitas cum divinitate, ut non magis necessarium sit ipsum esse Deum, quam bonum. Diabolus autem per lapsum sic à boni communionem alienatus est, ut nihil, quam male agere possit. Quod si quis sacrilegus obganniat Deo parum laudis ex sua bonitate deberi, ad quam servandam cogatur, cui non erit prompta responsio, immensa ejus bonitate fieri, ne male agere possit, non violentia impulsione. Ergo si liberam Dei voluntatem in bene agendo non impedit, quod necesse est, illum bene agere; si diabolus, qui non nisi male agere potest, voluntate tamē peccat, quis hominem ideo minus voluntariè peccare dicit, quod sit peccandi necessitati obnoxius? Quibus satis exprimit Calvinus, à se non negari potestatem à coactione, sed à necessitate, & determinatione antecedenti liberam, admittique libertatem, quæ spontè, & voluntariè operetur; eodemque ad id asserendum fundamento duci, quo Baiani ducuntur, nempe ex bonitate divina, & malitia diabolica, quæ cum necessitate, & absque potestate ad oppositum indifferenti conceditur.

xxxiv. Eandem mentem exprimit Melancthon in locis Witembergæ impressis anno 1521. apud Ruardum art. 7. pag. 358. & apud Cochlearum lib. 2. de lib. arb. textu 3. *Est autem libertas, posse agere, & non agere, posse sic, aut aliter agere. Itaque in quaestione vocatur, sit ne libera voluntas? Responso. Quandoquidem omnia, quæ eveniunt necessario juxta divinam prædestinationem eveniunt, nulla est arbitrii nostri libertas.* Ergo libertas, quæ in quaestione vocatur, & negatur à Calvinianis, non est alia, quam potestas indifferens agendi, & non agendi necessitati contraria.

xxxv. Quamvis autem Lutherus negavit activitatem arbitrio in actus salutare, asserens, in eos mere passivè se habere, quo eis rationem voluntarii, & spontanei absulisse videtur: ceterum Lutherani id de mente Lutheri admittere nolunt, ejusque verba ad negandum solummodo influxum liberum, detorquent, ut Kemnitius in examine Tridentini in sess. 6. apud Bellarminum lib. 6. de grat. c. 9. & apud Thieranum 1. p. Apologia pro Tridentino contra Kemnitium fol. 185. Idem etiam Melancthon in locis communibus impressis anno 1536 & 1538. apud Ruardum art. 7. pag. 160. scribit: *Non probo deliramenta Manichæorum, qui prorsus nullam voluntati actionem tribuebant, ne quidem adjuvante Spiritu sancto, quasi nihil interset inter statum, & voluntatem.* Itaque Hæretici humanæ libertatis hostes concedunt arbitrio in actus salutare activitatem, quam Baiani sufficientem ad libertatem volunt, & solam ei negant indifferentiam ad oppositum. Vnde manifestum concluditur, apud Hæreticos libertatem post peccatum extinctam non esse aliam, quam indifferentiam potestatis, quam Baiani etiam post peccatum amissam negant, tum in eis, qui auxiliis gratiæ præventi bene operantur, tum in eis, qui eis destituti necessitate delinquant.

xxxvi. Secundò arguo. Gratia, qua peccator ad sui justificationem per Sacramenta, & extra illa per contritionem perfectam disponitur, est gratia propria naturæ lapsæ: nam integra, & innocens natura non indiget ad remissionem peccatorum, & justificationem disponi. At Concilia definiunt, arbitrium etiam motum, & excitatum per gratiam,

qua peccator ad remissionem peccatorum, & justificationem sive sacramentalem, sive extra sacramentalem disponitur, esse indifferens, & potens non solum consentire, sed etiam dissentire, atque resistere. Ergo Concilia Ecclesiæ indifferentiam tribuunt arbitrio etiam moto per gratiam naturæ lapsæ propriam. Major, & consequentia constant. Minor constabit de fide recolenti testimonia Conciliorum, quæ opposuimus sect. 3. Nam Araucanicum secundum differit de auxilio gratiæ concessio per merita Christi, quo baptizati cooperantur Deo, in eis, quæ pertinent ad salutem. Concilium Colonienfe vero de gratia, qua movemur ad conversionem in Deum. Rursus Tridentinum de gratia, qua arbitrium ad remissionem peccatorum, & justificationem disponitur, totusque sermo Tridentini in ea sess. 6. est de statu naturæ lapsæ à primo capite usque ad ultimum. Ergo Concilia Ecclesiæ tribuunt arbitrio potestatem dissentendi, & resistendi, indifferentiamque agendi, & non agendi etiam moto per gratiam, qua à peccato in Deum convertitur, & ad remissionem peccatorum, & justificationem disponitur.

xxxvii. Similiter Ecclesiæ Patres, dum arbitrio indifferentiam agendi, & non agendi, potestatem dissentendi, & resistendi gratiæ adscribunt, differunt de gratia, & vocatione, qua ab infidelitate ad fidem, à peccato, & amore terrenorum ad dilectionem Dei, & bonorum cælestium, ad pœnitentiam peccatorum, & renovationem vitæ excitamur, & movemur, ut evolventi monumenta Patrum, & relegendi testimonia à nobis in duabus præcedentibus disputationibus collecta indubitabile fiat. Ejusmodi autem gratia aliena est ab statu innocentie, & propria naturæ lapsæ. Ergo Ecclesiæ Patres non solum in statu innocentie, sed etiam in statu naturæ lapsæ cum gratia supponente peccatum prædicant arbitrium ad agendum, & non agendum indifferens.

xxxviii. Tertio arguo. Concilia, Patres, & Theologi definiunt libertatem potestatem indifferentem ad extrema opposita, sive ad libertatem statuendam indifferentiam arbitrii definiunt. Ergo ubi definiunt libertatem distinctam à libertate primæ conditionis, indifferentiam quoque distinctam ad indifferentiam primæ conditionis supponunt. Nam repugnat definitum esse distinctum, quin definitio sit distincta. At Baianorum etiam confessione ex doctrina Conciliorum, & Patrum, ac omnium Theologorum convenit naturæ lapsæ libertas distincta à libertate naturæ integræ. Ergo etiam indifferentiam agendi prorsus distincta. Nam eodem modo de libertate naturæ lapsæ juxta eorum doctrinam accipienda est distincta à libertate naturæ integræ, indifferentia etiam est accipienda distincta. Alias eodem sensu, & fundamento posset eorum doctrina de libertate naturæ integræ interpretari distincta à libertate naturæ integræ; quo eorumdem doctrina de indifferentia utriusque status exponitur.

xxxix. Quarto. Patres Ecclesiæ, atque Theologi ea ratione vendicant indifferentiam potestatis ad libertatem, ut electioni arbitrii adscribant bonitatem, & malitiam, meritum, & demeritum, quod humanis actionibus naturæ lapsæ inesse credimus. At sola prima Adami indifferentia conferre non potest bonitatem, & malitiam, meritum, & demeritum earum actionum. Ergo aliam ab ea distinctam indifferentiam desiderant. Consequentia est optima. Major ex testimoniis Patrum, & Theologorum manifesta.

nifesta. Minor probatur. Inprimis ea indifferentia non potest bonitatem, & meritum bonarum actionum conferre; quia electio primæ illius indifferentiæ non fuit ad bonum, sed ad malum. Electio autem facta ad malum conferre non potest bonitatem, & meritum actionis, atque aded bonitas, & meritum actionum naturæ lapsæ in aliam indifferentiæ electionem referenda est. Nec item confert malitiam, & demeritum actionum naturæ lapsæ. Tum quia malitia, & demeriti ratio harum actionum est adæquatè distincta à malitia, & demeriti ratione primæ illius electionis, ita ut nova supra illam malitia, & demeriti ratio in actionibus naturæ lapsæ, ut apud omnes Catholicos in confesso est, & absque dispendio fidei negari non potest. Nova autem, & adæquatè distincta malitiæ, & demeriti ratio convenire non potest humanis actionibus absque nova, & adæquatè distincta indifferentia, cum indifferentiæ libertas necessaria sit, & essentialis malitiæ, & demerito actionum. Quare actionibus externis non damus malitiæ, & demeriti rationem adæquatè distinctam à malitia & demerito affectuum internorum illas efficaciter imperantium, quia indifferentia & libertas actionum externarum non est distincta à libertate, & indifferentia affectuum internorum. Tum quia alias malitiæ, & demeriti ratio conveniret motibus concupiscentiæ, actionibus puerorum, amentium, atque dormientium, quæ materialiter legi naturæ repugnant. Nam ab illa prima Adami libertate, & indifferentia originem habent, & ab illa poterant caveri. Ergo sola illa prima libertatis indifferentia, quæ extitit in Adamo, non potest actionibus humanis naturæ lapsæ bonitatem, & malitiam, meritum, & demeritum in actiones humanas naturæ lapsæ derivare.

xl. Denique quia sacræ paginæ testimonia, quæ pro indifferentia libertatis Ecclesiæ Patres, & Theologi adducunt, quorum aliqua nos expendimus sect. 1. & 2. communi Ecclesiæ interpretatione accipiuntur de indifferentia, & libertate propria naturæ lapsæ, prout à natura integra distinguitur, ut sect. 1. ostendimus ad testimonium Ecclesiæ. 31. in quo hæc indifferentia expressior, & constantior continetur. Ergo juxta communem Ecclesiæ interpretationem sacrarum litterarum doctrina non fert indifferentiam libertatis naturæ lapsæ esse indistinctam ab indifferentia naturæ integræ. Ad hæc: frustra Baiani ad indifferentiam naturæ integræ recurrunt, ut libertatem cum aliqua potestatis indifferentia tueantur. Siquidem eorum argumenta omnem prorsus indifferentiam necessariam ad libertatem explodunt, & nullam, etiam illam primam necessariam evincunt, cum libertatem integram, & adæquatam tueantur in sola voluntaria, & spontanea actione, eamque propterea tribuant amori, quo Deus seipsum diligit, & dilectioni beatificæ Angelorum, & Christi Domini, aliisque actibus necessitate elicitis, qui nullam præcedentem indifferentiam sequuntur.

SECTIO IV.

Proponitur, & expenditur evasio de necessitate consequenti: & quæ sit necessitas antecedens, & consequens, ex Anselmo, Clemente Alexandrino, & Boetio desinitur.

xli. **Q**uæ Baianorum evasio est, Concilia, & Patres Ecclesiæ, cum necessitatem agendi indifferentiæ potestatis con-

trariam asserunt repugnare libertati, differere de necessitate omnino antecedenti, non vero de necessitate consequenti, sive comitanti ipsum arbitrium; Baianos vero de sola consequenti, sive comitanti docere consonam esse libertati. Necessitatem autem antecedentem libertati contrariam, & consequentem illi amicam, non uno modo ubique explicant. Nam cum de necessitate peccandi, quam arbitrio adscribunt tum ex concupiscentia dominante, tum ex ignorantia invincibili, & ex defectu gratiæ necessariæ ad peccandum, talem necessitatem docent consequentem, quia descendit ex voluntate Adami eligente peccatum, & ejusmodi poenas transfundente in posteros. Cum vero agunt de necessitate consequenti gratiæ, quam secum affert gratia salvatoris, naturæ lapsæ propria, bifariam illam exponunt, seu leniunt, ut libertati adversaria non sit. interdum enim ided eam antecedentem, & libertati inimicam negant, quia non est necessitas per modum naturæ, qua voluntas ab alio agatur, sed qua voluntas se se inevitabiliter agit, ac movet, quia cum plena rationis advertentia, indifferentique judicio tanquam voluntas rationalis, & non tanquam brutum irrationale ad agendum movetur. Interdum ea ratione eam necessitatem consequentem volunt, quia eam sibi injicit ipsa voluntas. Nam gratia propria naturæ lapsæ non est alia, quam dilectio efficax charitatis infusa à Deo, sive velle ipsum efficax voluntatis à charitate elicitum & à Deo inspiratum, quo suaviter, & delectabiliter voluntas operetur. Arque aded necessitas à gratia proveniens nascitur ab ipso efficaci, & delectabili voluntatis affectu. Unico verbo; necessitas coactionis voluntario contraria à Baianis censetur antecedens, & quævis necessitas voluntaria consequens.

xlii. Hæc evasio, quamvis fronte consentire videatur communibus Theologiæ principiis; re tamen ipsa ab eis longissimè recedit. Quæ frequens Baianorum astutia est, sibi communibus, & ultatis vocibus res singulares, & inauditas, & plerumque erroneas dissimulare. Frequens enim, & recepta Theologorum doctrina est, solam necessitatem antecedentem, non vero consequentem libertati opponi. Cum tamen ad examen venit necessitatis, quam Baiani antecedentem, & consequentem vocant, involvuntur plura à communibus Theologorum, etiam Prædeterminatarum doctrina distantia. Quare plura in hac evasioe notanda sunt, examine, & consideratione digna.

xliii. Primò nota ea, quæ ad consequentiam Baianorum attinent. Nam cum probant, libertatem soli coactioni, non vero necessitati contrariari, neutiquam formidant, quamcumque necessitatem etiam antecedentem præire actionem voluntariam, & spontaneam. Cum vero ad testimonia Theologorum, & Patrum opponentia necessitatem libertati respondent; necessitatem antecedentem verentur, & eam consequentem usurpant, & necessitatem, quam millies inevitabilem admittunt, tunc à voluntate injectam, & pendentem dicunt. Secundò, quia determinationem arbitrii non verentur admittere antecedentem; verentur vero antecedentem necessitatem, & non consequentem concedere. Cum eadem prorsus ratio sit de necessitate, ac de determinatione antecedenti. Nam eam determinationem antecedentem contendunt, quæ essentialiter, & necessario connectitur cum consensu arbitrii. Determinatio autem essentialiter, & necessario connectitur

connecta cum arbitrii consensu non potest non esse necessitas consentiendi. Quæ enim major necessitas, quam essentialis, & inevitabilis etiam divinitus, connectio cum consensu, repugnantiaque, & impossibilitas dissensus cum illa? Ergo ut determinatio asseritur antecedens, sic necessitas debet antecedens admitti. Tertio, quia juxta communem Theologorum doctrinam necessitas consequens ad unum extremum non tollit potestatem antecedentem ad aliud; nam cum impotentia antecedenti ad unum extremum contradictorium non potest non esse necessitas antecedens ad ejus oppositum; ubi enim res non potest non esse, necessario esse. Ergo si necessitas arbitrii in statu naturæ lapsæ conveniens peccanti, & bene operanti, solum est consequens, inconsequenter Baiani negant libertati potestatem antecedentem, quæ ad oppositum indifferens sit, sive indifferentiam antecedentem ad opposita extrema. Quam solam Theologi, quos ipsi insectantur, necessariam ad libertatem docent, cum hi clarissimè, & frequentissimè scribant, solam ab eis desiderari ad libertatem indifferentiam antecedentem, & non consequentem.

xliiv. Deinde considera ea, in quibus Baiani recedant quoad necessitatis antecedentis, & consequentis doctrinam à Prædeterminatistis, quibus se in illa adhærere jactitant. Nam primò prædeterminatistæ necessitatem antecedentem contrariam libertati fatentur eam, quæ nascitur ex ignorantia invincibili, & defectu gratiæ sufficientis necessariæ ad non peccandum. Baiani vero oppositum tenacissimè tinentur, volentes cum ignorantia invincibili, & absentia gratiæ sufficientis, & necessariæ ad non peccandum superesse libertatem sufficientem ad peccandum. Secundò illi necessitatem diligendi Deum ex visione beata profectam, antecedentem, & contrariam libertati volunt. Hi vero id renuunt, & oppositum tanquam fundamentum suæ sententiæ assumunt. Demum ubicunque actus voluntarius est, etiam si necessitas ad illum oriatur ex supposito, ut in Christo Domino, aut ex ipsa natura, ut in Deo, Baiani libertatem agnoscunt, & necessitatem antecedentem libertati contrariam dissentunt. Prædeterminatistæ vero, cum actione voluntaria necessitatem libertati inimicam fatentur, tam in Christo Domino, quam in Deo.

xlv. Igitur, ut huic evasioe, & doctrinæ Baianorum præcludatur via, statuendum est ex Patrum, & Theologorum doctrina, quænam sit necessitas antecedens, quæ libertati adversatur? Inprimisque hac in re magna est autoritas Anselmi, qui Scholastico studio necessitatem antecedentem, & subsequentem explicuit ad concordiam præscientiæ, & prædeterminationis diviniæ cum libertate arbitrii. Anselmus igitur lib. 2. cur Deus homo c. 18. sic utramque necessitatem definit: *Est namque necessitas præcedens, quæ causa est, ut sit res; & est necessitas consequentis, quam res facit. Præcedens, & efficiens necessitas est cælum volvi, quia necessarium est, ut volvatur: sequens vero, & quæ nihil efficit, est, te ex necessitate loqui, quia loqueris. Statim inter has duas necessitates statim hoc discrimen: Ubiunque est hæc præcedens, necessitas est, & sequens; non autem ubi sequens, ibi statim præcedens. Similiter lib. de concord. cum lib. arb. c. 1. col. 2. docet necessitatem sequentem congruam libertati, esse illam, quæ res, dum est, necesse est esse; item, quam facit voluntati libertas, quæ prius quam sit, eam curvere potest. Item, quæ descendit de libera voluntate,*

Qua doctrina explicat, præscientiam Dei non obstare libertati, nam res præsciuntur futura, quia futura sunt, & non sunt futura, quia præsciuntur à Deo. Pariter c. 2. prædeterminationem congruere libertati æquiparans quoad necessitatem sequentem, prædeterminationem cum præscientia: *quia præscita, & prædestinata non eveniunt, ea necessitate, quæ præcedit rem, & facit, sed ea, quæ rem sequitur.* Præterea col. post. med. docet, voluntatis arbitrium etiam urgente mortis periculo non necessitari ad opus; *quia sola voluntas determinat ibi, quid teneat, nec aliquid facit vis necessitatis, ubi operatur electio sola voluntatis.*

xlvii. Itaque juxta Anselmi doctrinam; necessitas præcedens libertati inimica, est quæ præcedit existentiam rei, quia est causa, ut illa sit; consequens vero, sive sequens est, quam res ipsa facit, intelligendo pro re operationem causæ secundæ, ut demonstrant exempla, quæ adducit, nempe Cælum volvi, & te loqui. Item necessitas amica libertati est, quam facit voluntatis libertas, potens eam cavere, prius quam sit, & qua res dum est, necesse est esse, & quæ descendit de libera voluntate, relinquendo soli voluntati determinationem & electionem. Hæc enim omnia profert superioribus Anselmus, ut libertatem antecedentem, & sequentem definiat. Ex quibus desumpta est eorum definitio, qui necessitatem antecedentem arbitrii explicant esse eam, quæ independens est ab ipsa libertate arbitrii, ideoque inevitabilis per illam, quia oritur ex causa antecedente omnem usum illius. Consequentem vero esse illam, quæ à libertate arbitrii dependet, & per illam vitari potest, quia supponit, & sequitur usum liberum ipsius.

xlviii. Quod insuper confirmat Anselmus in Elucidario circa med. ubi hanc questionem proponit: *Si Deus cuncta futura præscivit, & non potest falli ejus providentia, videtur, quod ex necessitate cuncta veniant?* cui ita responder: *Duae necessitates sunt, una naturalis, ut solem in oriente oriri, vel diem noctem sequi. Altera voluntaria, ut hominem ambulare, vel scribere. Quæ Deus vult, ut fiant, ut cælum, & terra, inevitabile est non evenire; sed per omnia necesse est contingere. Quæ autem fieri tantum permittit, ut homines per liberum arbitrium bonum, & malum facere, non est necesse evenire.* Quibus exprimit, necessitatem naturalem libertati contrariam esse eam, quæ à nobis inevitabilis est, quia à nostra voluntate non pendet; atque aded voluntariam, libertati consonam eam esse, quæ à nobis vitari potest, quia à nostro arbitrio dependet, nam licet etiam pendeat à voluntate divina, tamen Deus eam nostræ determinationi, & electioni finit, eoque Anselmus voce permittendi utitur. Quam voluntariæ necessitatis conditionem disertius exponit subdens: *Omnia, quæ futuri homines erant facturi, Deus futura præscivit, non tamen sua præscientia aliquam necessitatem intulit, ut fierent; sed potius ipsi necessitatem intulerunt, cum suam voluntatem explerent.* Vbi quæstioni propositæ satisfacit respondens, ided necessitatem præscientiæ non derogare nostræ libertati, quia ea nobis voluntaria est, hoc est, injecta à nostra libera voluntate, quia nos potius præscientiæ diviniæ necessitatem imponimus, ut actus nostros pronoscat, quam præscientia nobis necessitatem imponat, ut eos faciamus, atque aded ea necessitas à nobis potius incipit, atque dependet, quam à præscientia divina.

xlix. Eadem est mens Clementis Alexandrini

drini lib. 2. Stromat. pag. 2 & 3. ubi contra Basilidæos Hæreticos probat, fidem nostram non esse necessitate inevitabili profectam ex electione divina, quia alias electio fidei non esset nobis libera, & meritoria. Dicunt Basilidæi (verba sunt Clementis) ex consequentia supermundana electionis consequi mundanam totius naturæ fidem. En necessitatem antecedentem à Basilidæis assertam, quia ea ex divina electione, & non creata liberi arbitrii procedit. quam idem mox impugnat Clemens colligens: *Voluntaria ergo, ac libera electionis non est fides, nec justam consequetur retributionem, qui non credidit, cuius culpa id non evenit, neque is qui credidit, cum habeat precedentem naturalem necessitatem, quæ orta est ab eo, qui potest omnia.* Quasi diceret; nec fides eorum, qui credunt, esset nobis libera, & præmio, ac retributione digna, nec infidelitas eorum, qui non credunt esset culpabilis, si inevitabili necessitate, & à nostra electione independenti daretur, aut negaretur à Deo fides hominibus, quia neque existentia, neque absentia fidei esset in nostra potestate, valente eam recusare. Atque aded necessitas contraria libertati censenda est, quæ à nobis inevitabilis est; consona vero illi ea sola, quæ à nobis vitari potest.

XI I X. Quibus subdit: *Quod si nos tanquam in anima naturalibus operationibus veluti funibus trahamur, supervacuum est involuntarium, & appetitio, quæ ea præcedit.* Hoc est, si operationibus necessariis, & inevitabilibus (quas naturales vocat, prout distinguuntur à liberis,) movemur, sanè operationes nostræ non erunt voluntariæ, seu liberæ, atque aded nec ipsæ, nec earum appetitiones erunt utiles ad meritum, & salutem. continuoque subjungit: *Nec ego utique illud esse animal intelligo, cuius vim appetentis, quæ ab externa causa movetur, sortita est necessitas.* Animal intelligit creaturam anima rationali, & libera præditam, ut est frequens acceptio Græcorum. Talem igitur esse non posse creaturam asserit, si vim appetendi movendam accepit necessitas, quæ ab externa causa, scilicet Deo nascitur, ideoque libero arbitrio inevitabilis est, quia, ut necessitas illam servet libertatem, ea debet ab ipso libero arbitrio proficisci, ideoque ab ipso esse vitabilis. unde concludit: *Nos autem qui libera, & absoluta potestate eligere, & vitare à Domino datum esse hominibus, à scripturis accepimus, &c.* Itaque necessitate antecedenti, si inevitabili ab arbitrio opponit potestatem indifferentem, qua necessitatem omnem vitare potest, & quam voluerit partem eligere.

L. Accedit Boetius lib. 5. de Consolat. profa 6. *Duæ sunt necessitates; simplex una, veluti quod necesse est, omnes homines esse mortales; altera conditionis, ut si aliquem ambulare scias, cum ambulare necesse est. Quod enim quisque novit, id esse aliter, quam notum est, nequit; sed hæc conditio minime secum illam simplicem trahit. Hanc enim necessitatem non propria facit natura, sed conditionis adjectio: nulla enim necessitas cogit inducere voluntate gradientem, quæcumque enim tantum, cum graditur, incedere necessarium sit. Eodem igitur modo si quid providentia præsens videt, id esse necesse est, tametsi nullam habeat naturæ necessitatem. Vbi necessitatem simplicem, & absolutam supponit adversari libertati; necessitatem vero conditionis cum illa conciliari. Hanc autem esse illam, quæ ex ipsa arbitrii operatione procedit, qualis est necessitas se movendi, dum homo movetur; in quam revocat necessitatem ex providentia, & præscientia contingentem, quia ea supponit operationem nostram liberè futu-*

ram, & ab ejus suppositione oritur præscientia, cum qua necesse est hominem operari, ne falsa reddatur. Quod magis exprimit exemplum visionis nostræ, quod ad rem explicandam præmiserat: *Quid igitur postulas, ut necessaria fiant, quæ divino lumine lustrantur: cum nec homines quidem necessaria faciant esse, quæ videantur? Num enim quæ præsentia cernis, aliquam eis necessitatem tuus addit intuitus? Atqui si est divini, humanique præsentis digna collatio: uti vos vestro hoc temporario præsentis quædam videtis, ita ille omnia suo cernit æterno.* Itaque sicut necessitas visionis nostræ non est simplex, & absoluta, libertati inimica, sed conditionis, & consequens, libertati amica, quia supponit existentiam nostræ operationis, & ab arbitrio cavere potest: sic est necessitas præscientiæ, & providentiæ divinæ, & idem cum libertate nostrâ amicabile. Ac tandem necessitas libertati consona debet esse illa, quæ à nostra libertate dependet, & ab ea cavere potest.

SECTIO V.

Eadem doctrina de necessitate antecedenti, & consequenti ex Augustino probatur.

L I. **H**Æc doctrina consentanea est Augustini principiis. Quam primum colligo ex lib. 3. de lib. arb. c. 18. ubi summam complectens, quæ de libertate peccandi præmiserat, sic claudit: *Reminiscere superiorum, quæ à nobis tam multa de peccato, & voluntate libera dicta sunt. Sed si laboriosum est omnia mandare memoriæ, hoc brevissimum tene. Quæcumque ista causa est voluntatis, si non ei potest resisti, sine peccato ei ceditur. Si autem potest, non ei ceditur, & non peccabitur. An forte fallit incantum? Ergo caveat, ne fallatur. At tanta fallacia est, ut cavere omnino non possit? Si ita est, nulla peccata sunt. Quis enim peccat in eo, quod nullo modo cavere potest? En disertis verbis illa necessitas adimit libertatem peccandi, quæ cavere à voluntate non potest, illa vero secum libertatem componit, quæ potest à voluntate cavere. Duo enim ad tollendam peccandi libertatem sufficient, & requiruntur: alterum, causam esse voluntatis, seu volitionis turpis: alterum, ei causæ resisti non posse, seu non posse consentum negari, si eam effectu frustrari. Consequenter necessitas procedens ex causa irresistibili, & inevitabili erit antecedens, & nociva libertati, quæ vero procedit ex ipsa operatione, seu effectu arbitrii, ideoque vitabilis est, erit consona, & amica.*

L I I. Deinde eodem lib. 3. de lib. arb. cum cap. 1. præmisset, motum, quo voluntas ad creaturam convertitur, & peccat, esse liberum libertate indifferentiæ, qua ab arbitrio cohereri, & improbari potest, ut disertis ejus testimoniis ostendimus disp. 14. n. 112. continuo c. 2. sic objicit: *Quæcumque ita sint, ineffabiliter me movet, quomodo fieri possit, ut & Deus præscius sit omnium futurorum, & nos nulla necessitate peccemus? Quisquis enim dixerit, aliter evenire posse aliquid, quam Deus ante præcivit, præscientiam Dei destruere, insanissima impietate molitur.* paucique interpositis objectionem claudit: *Quomodo est igitur voluntas libera, ubi tam inevitabilis apparet necessitas?* En Augustinus manifestè supponit, libertati opponi non posse aliam necessitatem nisi eam, quæ inevitabilis nobis fit. quod iterum repetit, & objicit. c. 3. *Certe enim hoc te movet, & hoc miraris, quomodo non sint contraria, & repugnantia, ut & Deus præscius sit omnium futu-*

futurorum, & nos non necessitate, sed voluntate peccemus? Si enim præscius est Deus, inquis, peccatum esse hominem, necesse est, ut peccet. Si autem necesse est; non ergo est in peccando voluntatis arbitrium, sed potius inevitabilis, & fixa necessitas. Audis, libertati arbitrii ab Augustino solam necessitatem fixam, & inevitabilem objici. Ergo ex ejus mente alia necessitas non est libertati contraria, & cum illa libertas omnino deperditur.

L I I I. Videamus, quomodo objectionem diluat? Nempè negando ex præscientia Dei necessitatem antecedentem, & inevitabilem, quæ actus liberi præciti aliter evenire non possunt, arbitrio voluntatis imponi. Deinde id explicando, & confirmando tribus exemplis, quæ præscientiæ suppositionem, & necessitatem consequentem, quæ supponit usum nostræ libertatis, ostendunt. Ergo Augustinus sentit libertatem tueri non posse cum necessitate antecedenti, quæ inevitabilis sit, & cum sola consequenti, & evitabili, quæ usum libertatis supponit, illam rem inquit. Consequentia est optima. Antecedens constat quoad primum ex his, quæ habet c. 3. *Attende, quæso, quanta cecitate dicatur; si præcivit Deus futuram voluntatem meam, quoniam nihil aliter potest fieri, quam præcivit, necesse est, ut velim, quod ille præcivit. Si autem necesse est, non jam voluntate, sed necessitate id me velle fatendum est. O stultitiam singulararem! Quomodo ergo non potest aliud fieri, quam præcivit Deus, si voluntas non erit, quam voluntatem futuram ille præciverit? Quasi diceret, stultitiam singulararem esse, putare objecto præcivito necessitatem inevitabilem, quæ aliter esse non possit, ex præscientia evenire, quia objectum præcivito supponitur ad præscientiam liberum, atque aded sic futurum, ut aliter evenire possit, & objectum præciviæ debet esse tale, quale à Deo præcivitur. Ergo si præcivitur voluntas libera futura, ideoque indifferens, ut possit non esse, non potest ab ea talis indifferentia, & contingentia deficere, siquidem ea indifferentia, & contingentia supponitur, & præcivitur. Continuoque subdit: *Omnia illud æque monstruosum, quod paulo ante dixi, eundem hominem dicere, necesse est, ut ita velim, qui necessitate superposita auferre mihi voluntatem. Si enim necesse est, ut velim, unde vellet, cum voluntas non erit? Itaque monstruosum asserit, quia intrinsecè, & manifestè repugnat, voluntatem liberam præciviri, & eam necessitate inevitabili esse futuram; nam si præcivitur futura libera, supponitur ab inevitabili necessitate soluta, atque aded si necessitas inevitabilis superveniret, aliter esset futura, quam est à Deo præcivita. Voluntatis enim nomine utrobique libertatem indifferentem significat, & supponit. Ergo Augustinus necessitatem antecedentem, & inevitabilem negat, ut tueatur libertatem, quia præscientiam Dei usus libertatis tanquam ejus objectum præcedit.**

L I V. Quoad secundum, scilicet exempla, quibus rem confirmat, probatur. Primum enim objicit cap. 3. præscientiam, quæ Deus suam opera prævidet futura: *Nonne igitur caves, ne tibi dicatur, etiam ipsum, quæcumque futurum est, non voluntate, sed necessitate facturum, si omnia, quorum Deus præscius est, necessitate sunt, non voluntate?* Sicut igitur præscientia Dei supponit sua opera futura, quia ea non sunt ided futura, quia re ipsa independenter à præscientia futura decernit, eaque de causa non sunt necessitate inevitabili à Deo, & ejus libertati repugnante futura: sic de operibus voluntatis humanæ futuris cogitan-

dum est. Secundò rem explicat cap. 4. exemplo nostre visionis creatæ, quæ suum objectum supponit, & ided ei nullam antecedentem, & inevitabilem necessitatem imponit: *Si tu præcives, peccatum esse aliquem, non esset necesse, ut peccaret? Neque ipsa præscientia tua peccare eum cogit, quævis sine dubio peccaturus esset; non enim aliter futurum esse præcives: ita Deus neminem ad peccandum cogens, prævidet tamen eos, qui propria voluntate peccabunt.* Tertio ibidem id exponit exemplo memoriæ nostræ, quæ nulla eis injecta necessitate antecedenti, & inevitabili ea præterita supponit: *Sicut in memoria tua non cogit facta esse, quæ præterierunt; sic Deus præscientia sua non cogit faciendam, quæ futura sunt; & sicut te quædam, quæ fecisti, meministi, neque tamen, quæ meministi, omnia fecisti: ita Deus omnia, quorum ipse autor est, præcivit; neque tamen omnium, quæ præcivit ipse, autor est, quorum autem non est malus autor, justus est autor.*

L V. En comparat præscientiam Dei visioni, & memoriæ creatæ, quæ nullam suis objectis possunt inferre necessitatem antecedentem, & inevitabilem, quia ea ipsius visionem, & memoriam præcedunt. Totam igitur difficultatis objectæ solutionem revocat Augustinus in manifestandum, necessitatem præscientiæ non esse talem, quæ potestate antecedenti ab arbitrio creato cavere non potuerit, quia supponit liberum exercitium ipsius, quo deficiente deficeret scientia Dei, & tota necessitas ex ea contingens. Quo certum, ratumque sit, Augustinum necessitatem inevitabilem arbitrio, credere libertati repugnantem, & solam illam cum libertate conciliari posse, quæ ab arbitrio ipso potest rejici, quia ejus liberum usum supponit. Nec refert, Augustinum in postremis exemplis usum fuisse coactionis vocæ. In dubitatum enim est, per coactionem in eis solam intelligere necessitatem inevitabilem, quam in aliis præcedentibus, & toto eorum capitulo contextu abigere contendit, moremque usitatum esse Augustino, & aliis Patribus coactionis nomine solam intelligere necessitatem, indifferentiæ libertatis contrariam, ostendimus disp. 14. sect. 10, 11, & 12. Quod in re præsentis exploratus est. Tum quia Augustinus solam coactionem moralem oppositam necessitati inevitabili, quæ res aliter evenire non possunt, remove re contendit ab arbitrio, ut difficultas objectæ satis ostendit, & non coactionem physicam voluntario, & spontaneo physico adversantem, quæ sola libertati contraria à Baianis contenditur. Tum quia infallibilitas præscientiæ solùm poterat fundare dubitandi rationem contra libertatem indifferentem, quæ præcivita objecta aliter esse, aut absolute non esse non possunt, non vero contra voluntariam, & spontaneam conditionem eorum, quæ cum inevitabili necessitate essendi, & proculdubio cum præscientiæ infallibilitate potest conjungi.

L V I. Eandem doctrinam continet Augustinus lib. 5. de Civit. Dei c. 10. quidquid reclamant Baiani. Cum enim cap. præced. repulisset factorum, & astrorum inevitabilem necessitatem, tanquam libertati contrariam, & asseruisset infallibilitatem, & necessitatem divinæ præscientiæ illi consonam, & amicam, sic cap. 10. aggreditur: *Vnde nec illa necessitas formidanda est, quam formidando Stoici laboraverunt: causas rerum ita distinguere, ut quasdam subtraherent necessitati, quasdam subderent: atque in his, quas esse sub necessitate noluerunt, posuerunt etiam nostras voluntates, ne videlicet non essent liberae, si subderentur necessitati. Si enim necessitas nostra illa dicenda est, quæ non*

est in potestate, sed etiam si nolumus, efficit quod potest, sicut est necessitas mortis: manifestum est, voluntates nostras, quibus rectè, vel perperam vivitur, sub tali necessitate non esse. Multa enim facimus, quæ si nollemus, non utique faceremus. Quo primitus pertinet ipsum velle: nam si volumus, est, si nolumus, non est. Non enim vellemus, si nollemus. Quibus à libertate ad bonitatem, & malitiam moralem voluntatis necessaria removet necessitatem, quæ non est in nostra potestate. Necessitas autem, quæ in nostra potestate non est, ea solum dicenda est, quæ à nobis potestate arbitrii indifferenti vitari non potest, & qua actus voluntatis ita fit, ut potestate arbitrii antecedenti cohiberi non potest. Nam in nostra potestate necessitas esse non potest, quæ nulla potestate antecedenti à nostro arbitrio potest repelli; id enim juxta phrasim Augustini, & aliorum Patrum verè in nostra potestate esse dicitur, quod nostra antecedenti, & indifferenti potestate potest non esse, ut copiosè ostendimus disp. 14. sect. 13, 14 & 15.

LVI. Quare Augustinus superiori testimonio huic necessitati opponit potestatem indifferentem, qua velle nostrum ita est, ut possit non esse, sive qua voluntas ita vult, ut absolute possit non velle, seu nolle. Phrasim enim illa conditionalis, si volumus, est; si nolumus, non est, non solum significat assertionem conditionatam existentie actus, sed etiam absolutam potestatis indifferentis ad oppositum, quia denotat arbitrio esse potestatem absolutam, & indifferentem volendi, & non volendi, sive nolendi, qua possit, si velit, velle, & si nolit, nolle, nulla necessitate ad unum extremorum constrictam, ut ex professo monstravimus disp. 15. sect. 2. ex testimoniis sacrarum litterarum, & Patrum, Theologicaque ratione. Ergo ex doctrina Augustini omnis necessitas agendi, quæ potestate antecedenti arbitrii abigi non potest, inimica est libertati nostræ, quia est indifferentiæ antecedenti contraria.

LIX. Ut autem mens Augustini in hoc capite Baianis contraria penitus exponatur: exponendum est, quod subdit egregius Doctor, scilicet posse nihilominus necessitatem esse, quæ non auferat libertatem: Si autem illa definitur esse necessitas, secundum quam dicimus, necesse esse, ut sit aliquid, vel ita fiat, nescio cur eam timeamus, ne nobis libertatem auferat voluntatis. Neque enim, & vitam Dei, & præscientiam Dei sub necessitate ponimus. si dicamus, necesse esse Deum semper vivere, & cuncta præscire: sicut nec potestas ejus minuitur, cum dicitur, mori, falsèque non posse. Sic enim hoc non potest, ut potius si posset, minoris esset utique potestatis. Rectè quippe omnipotens dicitur: qui tamen mori, & falli non potest. Dicitur enim omnipotens sciendo, quod vult, non patiendo, quod non vult. Quod si ei accederet, nequaquam esset omnipotens. Unde propterea quadam non potest, quia omnipotens est. Sicut etiam cum dicimus, necesse est esse, ut cum volumus, libero velimus arbitrio: & verum proculdubio dicimus: & non ideo ipsum liberum arbitrium necessitati subjicimus, quæ adimere libertatem. Sunt igitur nostræ voluntates, & ipse faciunt, quidquid volendo facimus, quod non fieret, si nollemus.

LIX. His significat, necessitatem aliquam potestati indifferenti oppositam esse posse, quæ non auferat libertatem. Nam licet libertas, secum afferat indifferentiam, seu potestatem ad oppositum ejus, quod est; ea tamen solum extenditur ad actus proprios voluntatis, eosque absolute, & antecedenter, non vero ex suppositione, & consequenter ad eorum

existentiam cohibendos, seu non agendos; nam ejus perfectio non vendicat, ut porrigatur hæc indifferentia, sive potestas ad omnia, quæ insunt voluntati, sive volenti. Sicut enim non derogat perfectioni omnipotentis, eam non posse extendi ad fallendum, & mentendum, ideoque; est aliqua impotentia, quæ potius perficit, quam minuit omnipotentiam: ita non derogat perfectioni, & potestate indifferenti libertatis, eam non porrigi ad plura, quæ suapte perfectione vendicant necessario esse, & potestati arbitrii non subdi, quare Deus perfectissima libertate gaudet, quamvis necessitate vivat, & præciat objecta, quin ejus libertas comprehendat potestatem cohibendi vitam & præscientiam Dei. Item libertas creata manet undequaque perfecta, quamvis ejus indifferentia non complectatur potestatem non volendi ex suppositione, quod velit. Atque adeo est duplex necessitas, quæ non derogat libertati: altera naturalis essendi, quæ est antecedens, & inevitabilis arbitrio comparatione existentie eorum, quæ potestati ipsius subjecta non sunt: altera voluntaria, & consequens, quæ ab arbitrio caveri potest, quia competit ex suppositione consequenti usui arbitrii, quem potestate sua antecedenti cohibere potuit, ut necessario velle ex suppositione, quod volumus. Itaque comparatione suorum actuum nulla potest injici voluntati necessitas libertatis amica, nisi quæ consequens sit usum arbitrii, & potestate ipsius vitabilis, quamvis adesse possit necessitas inevitabilis comparatione aliorum, quia libertatis perfectio solum postulat indifferentiam potestatis ad extrema, per quæ ejus potestas exerceri potest.

LX. Unde consequenter concludit sapientissimus Doctor contra eos, qui cap. præc. ad tuendam libertatem arbitrii negaverunt præscientiam Dei, nostram libertatem conjungi posse cum præscientia Dei, quamvis ejus infallibilitas aliquam nostris actibus necessitatem adducat, quia ea necessitas est consequens usum arbitrii, & vitabilis, ut potestate antecedenti ipsius, quo tota doctrina hujus capitis dirigitur: *Vnde absit à nobis ejus negare præscientiam, ut liberos esse velimus, quo adjuvante sumus liberi, vel erimus. Proinde non frustra sunt leges, objurgationes, exhortationes, laudes, & vituperationes: quia & ipsas futuras esse præscivit. & valent plurimum quantum eas valiturus esse præscivit: & preces valent ad ea impetrandam, quæ se precantibus concessurum esse præscivit: & iusta præmia bonis factis, & peccatis supplicia constituta sunt. Neque enim ideo peccat homo, quia Deus illum peccaturum præscivit: imo ideo non dubitatur ipsum peccare, cum peccat, quia ille, cujus præscientia falli non potest, non fatum, non fortunam, non aliquid aliud, sed ipsum peccaturum esse præscivit, qui si nolit omnino, non peccat: sed si peccare noluerit, etiam hoc ille præscivit.* Itaque conficit, cum infallibili præscientia Dei de actibus nostræ voluntatis futuris rectè coherere libertatem arbitrii, quoniam illi non sunt futuri, quia præsciuntur à Deo, sed ideo potius præsciuntur à Deo, quia illi sunt futuri, ea quidem indifferentia, ut possent non esse futuri, & posset arbitrium facere, ut Deus eos præsciret non futuros, sicut modo facit, ut præciat futuros. Quocirca juxta mentem Augustini, ut necessitas aliqua nostrorum actuum indennem relinquat libertatem, ea debet talis esse, quæ pendeat ab usu ipso libertatis, & ab arbitrio ipso removeri possit. Nec refert, Augustini exemplum solum præscientiam peccatorum complecti. Quia exempla non debent comprehendere totum ambitum doctrinæ

doctrinæ universalis, & ut constat ex iis, quæ ad hanc præscientiam peccatorum præmittit, doctrina Augustini universalis est, & etiam opera bona futura complectitur, sicut leges, exhortationes, & laudes, precesque, & præmia bonis factis constituta.

LXI. Doctrinæ hujus capitis exponendæ diutius insitri, quam lectori forsitan placiturum esse, arguor; quia Baiani pro more doctrinam Augustini obicurrantes, eis tenebris caput istud offundunt, ut ejus priora testimonia in probationem suæ sententiæ convertant. Volunt enim, Augustinum duplicem distinguere necessitatem; aliam coactionis, quæ etiam nolente voluntate operatur effectum, & continetur in primo testimonio adducto n. 56. quam Augustinus asserit adversari libertati, quia adversatur voluntari, quippe voluntarium, & spontaneum esse non potest, quod nolente, & renitente voluntate existit, alias enim voluntas simul posset velle, & nolle, quod implicat: aliam necessitatem determinationis ad unum, etiam antecedentem, & inevitabilem, quam tradit secundo testimonio adducto n. 58. & testatur, libertatem non auferre. Loqui autem de necessitate determinationis ad unum etiam inevitabili duo persuadent. Alterum, quia rem probat ex necessitate vitæ, & scientiæ divinæ, quæ inevitabilis est, & ad unum determinata. Alterum quia id probat ex ipsa natura voluntatis, quæ quæcunque necessitate velit, non potest velle nolens, & coacta; nam ut ibidem proponit, *quod volendo facimus, non fieret, si nollemus.* Quare necessitas volendi non potest esse premens, & cogens voluntatem, nec quæ illi dominetur, qualis debet esse necessitas libertati contraria.

LXII. Hinc cernes, quanta sit Baianis eludendi veritatem solertia, & doctrinam Augustini ad violentos sensus detorquendi studium. Planus enim, & verus doctrinæ Augustinianæ in eo capite sensus est, quem exposuimus, & probavimus, nempe eas necessitates distinguere; alteram inevitabilem determinationis antecedentis ad volendum, & hanc esse libertati contrariam: alteram determinationis antecedentis ad essendum, vel agendum ea, quæ voluntatis non sunt, & hanc posse cum perfecta hominis, & Dei libertate componi, quia libertas non vendicat porrigi ad ea, quæ non sunt voluntatis opera, sicut nec omnipotentia ad ea, quæ non possunt esse divinæ voluntatis objecta: item alteram determinationis consequentis ad volendum, quæ etiam cum libertate conciliatur, quia libertas solum vendicat indifferentiam antecedentem ad voluntatis actus: ideoque cum necessitate præscientiæ divinæ concordem esse libertatem voluntatis humanæ, quia hæc necessitas non est antecedens, sed consequens usum arbitrii creati. Qui sensus coheret cum iis, quæ prius de necessitate ab astris, & fato inducta, voluntatis libertatem destruentem, & cum iis, quæ posterius de necessitate præscientiæ libertati consona docet, & cum aliis, quæ duabus præcedentibus disputationibus ex variis ejus scriptis produximus. Nihilominus Baiani sic Augustinum ad ea quæ ipsi volunt, ubique trahunt, ut non solum hunc nostrum, & communem Theologorum sensum ab eis testimoniis repellant, verum etiam in eis sensum contradicentem inveniunt, & fundent.

LXIII. Quorum expositionem tria argumenta explodunt. Primum; quia si omnis necessitas, quantumvis inevitabilis & antecedens determinationis ad volendum assereret Augustinus consonam li-

bertati, nulla ei superesset ratio improbandi ex damno libertatis sententiam eorum, qui ex fato, & astris volebant injici nobis necessitatem inevitabilem volendi determinatè unum. Nam illi nullibi asseruerunt, ita hominem necessitate velle, ut simul posset nolle, sive ut nolens, & renitens veller: quare coactio ejus sententiæ non erat renitentia voluntariæ contra positivam nolitionem voluntatis, sed renitentia naturalis, & innatè contra nativam potestatem, & inclinationem indifferentiæ naturalis arbitrii, quam exposuimus disp. 14. sect. 12. secundum quia si necessitas inevitabilis volendi determinata ad unum, judicio Augustini, consonaret libertati, frustra concluderet, præscientiam Dei de actibus nostræ voluntatis futuris conciliari cum libertate, quia talis præscientia supponit usum liberum futurum ipsorum, ut vidimus n. 60. siquidem posset cum illa conciliari, etiam si non supponeret, sed antecederet illum, quandoquidem voluntatis actus præciti à Deo, non possunt fieri nolentibus nobis, & præscientiæ antecessio non tolleretur ab illis rationem spontanei, & voluntarii, nec eam coactionem induceret, quæ nolitionem cum volitione componeret. Tertium, quia ubi Augustinus asserit, esse posse necessitatem inevitabilem absque dispendio libertatis, eam non adstruit quoad voluntatis actus, sed quoad vitam, & scientiam Dei, quæ sunt extra spheram voluntatis. Quo significat, ad voluntatis actus nullam admitti posse inevitabilem necessitatem consonam libertati, sed ad ea solum, quæ extra voluntatem sunt. Cum vero eam ad voluntatis actus admittit, non antecedentem, sed consequentem, & ex suppositione illam adstruit. Ergo nullum est in hac Augustini doctrina verbum, quod vestigium sit arguendi necessitatem determinationis antecedentis ad volendum concordare cum libertate arbitrii.

LXIV. Confirmatur, quia etiam necessitas vitæ, & scientiæ divinæ, quam cum libertate conciliat Augustinus, talis est, ut etiam si per impossibile Deus nollet vivere, aut intelligere, ut homini possibile est, adhuc non posset Deo deficere vita, nec scientia. Ergo eam necessitatem non conciliat cum libertate, quia excludit coactionem, & nolitionem, sed quia excludit solum indifferentiam, quæ non sit potestas ad voluntatis actus, virtutis, & vitii capaces. Quare necessitas, quæ etiam nolentibus nobis operatur effectum suum, communis est utrique necessitati in eo capite ab Augustino propositæ, tam ei, quæ asseritur libertati contraria, quam ei, quæ ipsi accommodata est. Quippe omnis necessitas inevitabilis à nostra voluntate, talis est, quæ etiam si nolimus, producat suum effectum; nam si nostra nolitione possemus illud impedire, inevitabilis non esset.

LXV. Itaque non refert, Augustinum necessitatem libertati adversariam definire eam, quæ quamvis nolimus, suum operatur effectum, ut ex eo arguatur, solum coactionem voluntario contrariam, & non necessitatem contrariam indifferentiæ violare libertatem. Nam eo modo loquendi solum significat, inevitabilem necessitatem esse directè libertati contrariam. Nam licet ea ad volendum sit, verum quidem est, eam, quamvis nolimus, suum effectum producere. Licet enim voluntas non possit simul velle, & nolle idem objectum; tamen quando adest causa necessitate inevitabili inducens velle, ita velle dicitur, ut quamvis nolit, non possit non velle; quia etiam si per impossibile nollet, non definiret velle, nam per eam suppositionem denotatur, non esse volitionem

itionem subiectam determinationi arbitrii, sed alteri causæ ipsam necessitanti, & inducenti ad velle. Item quia potest voluntas absolute velle objectum, & nolle esse causam necessitate inducentem, & determinantem ad velle, quod est necessitatem nolle; aliud enim est velle; aliud necessitas ad velle, sive velle cum necessitate. Igitur ea necessitas est contraria libertati, quæ nolente voluntate illam esse, adhuc perseverat inducens velle. Præterea potest esse in hoc instanti velle, & simul esse nolle durationem talis volitionis pro instanti sequenti, quo perseveranti impediatur existentia volitionis pro sequenti instanti. Quando autem necessitas volendi est inevitabilis, potest voluntas nolle durationem volitionis, quam experitur, quin impediatur necessitatis effectus, quia necessitate inevitabili volendi impeditur perseverantia, & efficacia talis volitionis. Denique potest esse velle in voluntate, & simul esse nolle absolute inefficax, ejus tamen efficacitatis conditionatæ, quæ destrueret ipsam velle, si relinqueretur soli determinationi arbitrii, & abesset necessitas antecedens alterius causæ, quemadmodum sunt in nobis necessarii affectus simplices objecti delectabilis excitati per concupiscentiam, etiam nolentibus nobis, non quidem efficaciter efficacia absoluta, sed vero conditionata, quare ipsa depelleret eos affectus, si in statu naturæ lapsæ, sicut in statu naturæ integræ, subderentur arbitrio. Itaque his omnibus modis potest esse necessitas volendi, quamvis nolimus, quando ea inevitabilis est. Atque adeo volendi necessitas juxta doctrinam Augustini erit contraria libertati, si ea inevitabilis est, & non est in nostra potestate constituta.

LXVI. Addunt Baiani, S. Thomam eodem, quo ipsos sensu, intellexisse doctrinam Augustini in hoc cap. 10. lib. 5. de Civitate Dei, in quo versatur. Nam quæst. 22. de verit. art. 2. ita resolutionem aggreditur: *Dicendum, quod sicut potest accipi ex verbis Augustini de Civitate Dei, duplex est necessitas. Necessitas scilicet coactionis, & hæc in volentem nullo modo cadere potest, & necessitas naturalis inclinationis, sicut dicimus, Deum de necessitate vivere.* Item cum argumento quarto objecisset sibi verba secundi testimonii propositi n. 58. sic respondet: *Ad quartum dicendum, quod Augustinus loquitur de necessitate naturali, quam à voluntate non excludimus respectu aliquorum, & hæc necessitas in divina voluntate invenitur, sicut in divino esse.* Rursus ad primum in contrarium ubi primum Augustini testimonium propositum n. 57. objectum fuit, respondet: *Quod autoritas illa est intelligenda de necessitate coactionis, quæ repugnat voluntati, non autem de necessitate naturalis conditionis, quæ secundum Augustinum quinto de Civitate Dei voluntati non repugnat.* Et mox ad 3. *Dicendum quod libertas secundum Augustinum opponitur necessitati coactionis, non autem naturalis inclinationis.* Et quæst. 10. de pot. art. 2. ad 5. *Ad quintum dicendum, quod naturalis necessitas, secundum quod voluntas aliquid ex necessitate velle dicitur, ut felicitatem, libertati voluntatis non repugnat, ut Augustinus docet in quinto de Civitate Dei. Libertas enim voluntatis, violentiæ, vel coactioni opponitur.* Ergo interprete S. Thoma Augustinus in hoc loco de Civitate Dei solam necessitatem coactionis censet libertati contrariam.

LXVII. Respondeo. Alia longè est mens, in quam S. Thomas Augustinum adducit, à Baianorum mente: Primum, quia S. Thomas nullibi docet libertatem, quæ componitur cum naturali necessitate, esse

illam strictam, quæ meriti, & demeriti capax est, sed largam, & extensam, quæ ab extrinseca coactione soluta est, & est incapax meriti, atque demeriti. Secundò, necessitas coactionis à divo Thoma intelligitur quæcumque necessitas ad volendum bonum aliquid particulare, & determinatum injecta, etiam si nulla renitatur nolitio opposita, quia ea necessitas non potest convenire voluntati ex sola naturali inclinatione ipsius, sed ab extrinseco ex causa superaddita voluntati, ideoque coacta censeri debet voluntas quæcumque necessitate, quæ ad volendum bonum particulare, & determinatum adigat voluntatem, quia ea contra naturalem voluntatis conditionem ex causa ipsi superaddita supervenit. Baiani vero libertatem, quam cum necessitate inevitabili conjungunt, volunt esse eam strictè sumptam, & moralem, quæ bonitatis, & malitiæ, meriti que atque demeriti capax est. Item necessitatem coactionis libertati contrariam solam eam sentiunt, quæ voluntati per nolitioem positivam renitenti injicitur; atque adeo talem non censent eam, quæ sive à Deo, sive ab alia causa arbitrio distincta ad volendum bonum particulare, & determinatum imponitur, quia necessitas ad volendum non potest nolenti imponi.

LXVIII. Quippe S. Thomas quæst. 22. de verit. ait. 5. quærit; an voluntas possit aliquid necessitate velle? decernit autem velle posse ex necessitate ea, in quæ naturali inclinatione fertur, ut beatitudinem, & bonum in communi: velle autem ex necessitate non posse ea, in quæ non fertur inclinatione naturali, & determinata, ut bona particularia, & determinata. Atque adeo necessitatem volendi bonum in communi non esse coactionem voluntatis, quia ea necessitas nascitur ex nativa, & intrinseca inclinatione voluntatis; coactio vero inferri debet à principio extrinseco voluntati superaddito. Cæterum necessitatem volendi bonum aliquid particulare, & determinatum non posse absque coactione voluntatis contingere, quia ea necessitas non potest non esse à principio voluntati superaddito, & extrinseco, siquidem naturali inclinationi voluntatis consentanea non est, sed potius dissentanea, cum voluntas suapte natura vendicat indifferentiam à necessitate solutam circa bona particularia, & determinata, sicut vendicat determinationem, & necessitatem circa beatitudinem, & bonum in communi.

LXIX. Ita art. 5. in corp. *Quod voluntas de necessitate vult, quasi naturali inclinatione in ipsum determinata, est finis ultimus, ut beatitudo, & ea, quæ in ipso includuntur.* Ad alia vero non de necessitate determinatur naturali inclinatione, sed propria dispositione absque necessitate. *Quamvis autem necessaria inclinatione ultimum suum velit voluntas, nullo tamen modo concedendum est, quod ad illud volendum cogatur.* *Violentum enim secundum Philosophum est, cujus principium est extra, nihil conferente vim passo.* quod disertius tradit art. 6. quærens: *Num voluntas de necessitate velit quicquid vult?* resolvit autem: *Respondeo dicendum, quod ex hoc aliquid dicitur esse necessarium, quod est immutabiliter determinatum ad unum.* *Unde cum voluntas indeterminate se habet respectu multorum, non habet respectu omnium necessitatem, sed respectu eorum tantum, ad quæ naturali inclinatione determinatur, ut dictum est.* deinde exponit, ea, ad quæ est voluntas indeterminate, & indifferens, esse bona particularia, & determinata, & tandem colligit: *Ex hoc sequitur indeterminate voluntatis, quæ bonum potest, vel malum appetere. Cum autem voluntas dicatur libe-*

ra in

ra in quantum necessitatem non habet, libertas voluntatis in tribus considerabitur, scilicet quantum ad actum, in quantum potest velle, vel non velle, & quantum ab objectum, in quantum potest velle hoc, vel illud, & ejus oppositum & quantum ad ordinem finis in quantum potest velle bonum, vel malum. Ex quibus conficitur, quamcumque necessitatem volendi bona particularia, & determinata contrariari libertati, & voluntatis coactionem esse contra naturalem ejus indifferentiæ inclinationem, quamvis volendi actus maneat voluntarius, & volitus, & nulla ratione nolitus, ideoque nulla addit coactio contra inclinationem elicitam, & nolitioem positivam voluntatis.

SECTIO VI.

Idem probatur ex aliis Patribus.

LXX. **I**dem sentiunt Ecclesiæ Patres, qui ut concordent libertatem arbitrii cum infallibilitate, & necessitate præscientiæ, & providentiæ divinæ, eam necessitatem revocant in ipsum usum liberi arbitrii, ab eoque pendere significant, & ab eodem esse vitabilem. Ita Damascenus in dialogo contra Manichæos col. antepenul. *Deum ea, quæ voluntarie à nobis futura sunt, hoc est, ea, quæ in voluntate nostra sita sunt, nimirum virtutem, ac virtutum præscientiam, ea demum præscit, quæ in arbitrio nostro minime consistunt, ac quidem vis Dei præscientiæ à nobis causam haudquaquam habet.* At vero, ut ea, quæ facturi sumus præsciat, à nobis proficiat. Nam si facturi non essemus, nec ipse quidem, quod futurum non esset, præsciret. Et quidem Dei præscientia vera, atque inviolabilis est: verum ipsa haudquaquam causa est, cur omnino fiat id, quod futurum est, quin potius, quia hoc, vel illud facturi sumus, ideoque præscit, quæ ipsi minime grata sunt. Nihil potuit esse disertius, & clarior.

LXXI. Similiter Eusebius de præparat. Euang. lib. 6. c. 6. explicans concordiam præscientiæ divinæ cum libertate creata: *Quemadmodum si qui temeritate hominis alicujus perspexerit, & quia ignorantem cum cognoverit, propter temeritatem ejus non dubitat periculosa eum, ac lubrica aggressurum invenire, in quibus lapsus miserè jacebit, non effecit hunc ipse temerarium homini lapsum; sic Deus, cum unicujusque voluntatem prævideat, hunc perperam, illum rectè aliturum, non ignorat.* Non ergo præcognitio futurorum causa, & post pauca: *Dicam, etiam si absurdum multis forsitan videatur, id, quod futurum est, causa est, ut Deus eventurum illud prævideat: non ergo ideo fit, quia præscitur, sed quia futurum erat, præscitur.* En concordia est præscientiæ divinæ cum libertate creata, quia præscientia non est causa actus liberi creati futuri, sed potius econtra actus liber creatus causa est præsciendi ipsum, quemadmodum prænotio creata non est causa eventus prænoti, sed potius eventus est prænotionis causa: ut intelligas necessitatem concordem libertati non posse ex causa antecedenti, & inevitabili profici. *ra in*

LXXII. Sic explicat eandem difficultatem contra Ethnicos Iustinus in lib. quæst. contra Gentiles, quæst. 58. *Nec est prænotio causa ejus, quod futurum erat; sed quod futurum erat, causa est prænotionis, non enim prænotionem sequitur res futura; sed rem futuram prænotio: nec ullo pacto, qui prænotat, causa est rei futuræ.* Itaque non Christus causa est proditiōis, sed proditiō causa est prænotionis Domini. *Ac de diabolo,*

lo, & de primo homine, eadem ratio est. Præterea Hieronymus Ezechiel. 2. illa verba: *Si forte, vel ipsi audiant, & si forte quiescant, sic expendit: Loquitur autem hæc Deus ambigenis affectu, ut liberum hominis monstrat arbitrium, ne præscientia futurorum mali, vel boni immutabile faciat, quod Deus futurum noverit: non enim quia ille futura cognoscit, necesse est, nos facere, quod ille præscivit; sed quod nos propria voluntate sumus facturi, ille novit futurum, quasi Deus.* Expende, & collige qua necessitate perdat, & qua integra salvetur libertas arbitrii.

LXXIII. Non aliter Chrysostomus Hom. 6. in Matth. c. 18. illud: *Necesse est, ut veniant scandala, sic exponens: Cum autem necessitatem sic dicat, non quia voluntas libertatem, potestatemque liberi arbitrii tollat, nec quia necessitati rerum humanam subiciat vitam, hoc dicit; sed quod omnino venturum est proavertat. rationem autem subjicit: Non enim quia futura scandala prædixit, ideoque veniunt; sed quoniam omnino ventura erant, ideoque prædixit: non enim fierent, si nolent ea excogitare nequam homines, atque perfidiosi, quod si ventura non fuissent, nec ipse futura prædixisset. Ventura vero erant, quia multi erant graviter agrotantes, qui voluerunt non agere maligne; & ipse quod futurum erat prædixit. Sed si illi curati fuissent, quispiam diceret, ac nemo esset, qui scandala faceret, nonne hic sermo falsitatis crimine teneretur? Certe si curari, sanarique omnes voluissent, non dixisset, necesse est scandala venire.* Ratio igitur, cur necessitas à Christo Domino asserta consonat libertati, ea est, quia talis necessitas non est causa antecedens, & inevitabilis operationis liberæ, sed suppositio illam consequens, & per ipsam evitabilis.

LXXIV. Eodem modo libertatem creatam cum necessitate divinæ præscientiæ, & providentiæ componunt cæteri Patres, qui in hanc quæstionem inciderunt. Athanasius Serm. de Pass. Dom. inter princip. & med. Cyrillus Alexandrinus lib. 9. in Joann. c. 10. & lib. 11. c. 21. Epiphanius lib. 1. Hæresi. 38. Leo Magnus serm. 16. de Pass. c. 2. Origenes contra Cellsum lib. 2. ante med. & lib. 7. in c. 8. ad Romanos, Beda libro Variar. quæst. 13. Gaudentius Brixienfis Episcopus de manducat. agni Paschalis sermo. 3. Hugo Victorinus lib. 1. de sacram. par. 2. c. 22. Gregorius lib. 20. Moral. c. 23. alias 24. Nemefius lib. de natura hominis c. 24. 5. 3. & plerique alii. Quorum testimonia non refero, qui à suis verbis discrepant ab aliis, quæ protulimus, eandemque omnino concordiam arbitrii cum præscientia, & providentia Dei rationem continent.

LXXV. Itaque ex doctrina Patrum constans, & certum sit, eam solam necessitatem esse consonam libertati, quæ ab arbitrio nostro dependet, & ab ipso removeri potest: omnemque illam esse dissonam; quæ ab arbitrio nostro independens est, & ab ipso repelli non potest. Nam eo ipso, quod ab arbitrio independens sit, & inevitabilis, inducensque illud ad volendum seu agendum, est antecedens; eoque ipso, quod ab arbitrio dependet, & vitari potest, est consequens usum arbitrii, cum prioritas, seu antecelsio ex independentia, posterioritas vero, seu consequutio ex dependentia arguatur à Philosophis, atque Theologis. Nam si cum necessitate antecedenti, & inevitabili posset conciliari libertas, frustra Ecclesiæ Patres necessitatem præscientiæ in usum liberi arbitrii revocarent, & ab eo cavere posse pronuntiarent, siquidem posset integra manere libertas, etiam-

fi antecedens, & inevitabilis esset præscientiæ necessitas. Nec ejus infallibilitas, qua præscita aliter evenire non possunt in sensu composito cum illa, posset ullam dubitationis rationem movere, siquidem indubitabile erat, volitionem, quæ præcitur futura, non posse cum nolitione componi, quod per Baianos ad libertatem arbitrii sufficit. Quare non tantum quæstionis solutio, sed etiam dubitandi ratio, quæ sumitur ex impossibilitate eventus contrarii in sensu composito cum præscientia divina, manifestum evincit, Ecclesiæ Patres necessitatem indifferentiæ & contingentiam contrariam, cum inevitabilis est, contrariam sentire libertati.

LXXVI. Unde obiter notabis contra aliquos recentiores Prædeterminatistas, ut necessitas violet libertatem, opus non esse, ut ea antecedens sit causalitatem, & libertatem causæ primæ, ab ipsaque sit inevitabilis, sed sufficere, ut antecedit causalitatem arbitrii creati, & ab ipso rejici non possit. Nam omnes Ecclesiæ Patres, quos in hac sectione, & duabus præcedentibus adduximus, differunt manifestè de necessitate injecta à Deo, & ad componendam cum illa libertatem creatam utuntur alii distinctione necessitatis præcedentis, & sequentis, & alii eis rationibus, quæ seclusis vocibus eandem doctrinam continent, necessitatemque in usum arbitrii creati refundunt. Si autem necessitas libertati creatæ inimica esse non posset, nisi antecederet voluntatem divinam, & ab ea non posset caveri, nulla contra libertatem creatam posset moveri quæstio ex necessitate injecta à Deo, cum nulli hominum in dubium venire possit, necessitatem à Deo injectam antecedere voluntatem divinam, & ab ea esse inevitabilem. Hæretici enim, atque Gentiles, contra quos Ecclesiæ Patres libertatem adstruunt, & cum præscientia, atque providentia Dei eam componunt, nolebant libertatem perdi ex suppositione antecedenti voluntatem divinam, sed ex illam consequenti, & evitabili per illam. Quare controversia Patrum cum Hæreticis, & Gentilibus solum esset de voce, & non de re; siquidem Hæretici, & Gentiles adstruebant omnem potestatem agendi, & non agendi, quam re ipsa asserunt adversarii, sufficere ad libertatem; quippe illi potestatem non agendi non adimunt arbitrio ex suppositione causæ secundæ, quæ repugnat libertati, sed ex suppositione causæ primæ, quæ cum libertate componitur. Totum igitur discrimen eo revocaretur, quod Hæretici vocant necessitatem simpliciter, quam Patres vocant libertatem. Sicut is, qui affereret Christum esse animal rationale, & negaret esse hominem, quia non habebat subsistentiam humanam; non discreparet à Catholicis, quoad rem, sed quoad modum loquendi. Ergo re ipsa suppositio antecedens consentum arbitrii, etiam si consequatur voluntatem divinam, repugnat libertati.

LXXVII. A priori ratio est, Nam quævis suppositio, quæ impedit, ut sit in mea potestate operari, & non operari, aufert libertatem, ut constat ex doctrina libertatis recepta ab omnibus Patribus, Philosophis, & Theologis, quos præteritis disputationibus advocavimus. Quid autem juvat suppositionem esse factam à causa prima, aut secunda, ut mihi sit liberum operari, si utraque suppositio eodem modo aufert mihi potestatem non operandi? Num si Deus me conjiciat in vincula, quæ ego rumpere non possim, ero liberior ad ambulandum, quam si in ea me conjiciat homo? Item quia aliud est actionem esse liberam causæ primæ, aliud esse liberam causæ

secundæ: calefactio enim præcedens à Deo, & ab igne libera est causæ primæ, non vero causæ secundæ. Quod autem necessitas agendi consequatur voluntatem causæ primæ, solum efficit actionem esse liberam causæ primæ, non vero causæ secundæ, cujus electionem antecedit, siquidem erit necessitas antecedens omne exercitium liberum causæ secundæ, quam causa secunda nulla potestate divertere potest, neque suppositionem tollendo, neque ea posita cohibendo actionem. Quomodo ergo erit in potestate libera causæ secundæ agere, & non agere, sicut requiritur, ut causæ secundæ liberum sit agere? Quia in re notanda sunt verba Waldensis lib. 1. doctrinæ fidei c. 25. n. 9. *Periculose igitur ut mihi videtur, quidam magni nominis viri necessitatem præcedentem ponunt in humanis operibus, etiam & quod sicut à voluntate Dei; maxime cum in antiquis Ecclesiæ Patribus nihil consonans reperire possint, ut conantur.*

LXXVIII. Item colliges, nihil favere Baianis quod ipsi annotant, & obijciunt, scilicet exempla, quæ Anselmus, Boëtius, & Augustinus adducunt ad explicandam necessitatem antecedentem contrariam libertati, non completi necessitatem injectam operationibus voluntariis, sed naturalibus, quales sunt cælum volvi, hominem mori, & alia hujusmodi. Nam cum Patres Ecclesiæ necessitatem antecedentem, & inevitabilem à præscientia, providentia, voluntateque divina arcent, ut nostram libertatem cum illis concilient, manifestè differunt de necessitate operationibus liberis injecta, cum de præscientia, providentia, & voluntate divina, quæ circa nostras operationes versatur, sermo, & disputatio illis sit. Si autem nulla necessitas operationibus voluntariis injecta formidanda esset ad integritatem libertatis salvandam, frustra laborarunt Patres explicando eam necessitatem esse consequentem, & evitabilem ab arbitrio, quandoquidem, etiam si antecedens, & inevitabilis esset, integra maneret libertas, cum maneret integra nostris actibus ratio voluntarii, & spontanei; promptaque, & facilis esset responsio difficultati occurrenti ex impossibilitate alterius eventus, asserendo eam contingentiam, & possibilitatem non requiri, quia absque illa possunt voluntatis nostræ actus esse voluntarii, atque spontanei. Neque refert, tradentes universalem doctrinam necessitatis libertati repugnantis exempla adduxisse in agentibus, & operationibus naturalibus. Nam ad rem explicandam usi sunt exemplis manifestioribus, in agentibus autem naturalibus necessitas agendi manifestior est. Ineptæque exempla proponerent in voluntate hominis, cum ejus libertatem, & à necessitate antecedenti immunitatem tueri volebant.

SECTIO VII.

Idem ostenditur ex Theologorum doctrina; præsertim S. Thomæ.

LXXIX. **V**T firma, rataque sit definitio necessitatis antecedentis violentis libertatem, quam ex Parrum doctrina tradidimus, videndum est, eam etiam fuisse ab omnibus præcis Theologis, præsertim Angelico Præceptore, receptam. In primis eam amplectitur Albertus 1. p. q. 61. membro 8. *Duplex est necessitas, ut dicit Anselmus: absoluta scilicet, quam vocat Anselmus antecedentem, quæ est ex causis proximis ad effectum ordinatis, sicut solem oriri cras, & decollatum interire.* Et

Est necessitas consequens rei positionem, sicut sedentem sedere, dum sedet; & te ambulare, si videro te ambulare. Et quod subjacet necessitati primæ, nullo modo concordat cum libero arbitrio. Consilium enim, ut dicit Aristoteles, quod proprius actus arbitrii est, non est nisi de operabilibus per nos, possibilibus aliter fieri. Sed ea, quæ subjacent secundæ necessitati, nihil prohibet concordare cum libero arbitrio, non secundum quod subjacent necessitati, sed secundum quod habent potentiam, ut aliter, & aliter fiant, sicut sæpius dictum est. Quid aptius, & expressius nos dixerimus?

LXXX. Pariter Alexander 1. p. q. 24. membro 5. *Secundum Anselmum de præscientia, & libero arbitrio est necessitas antecedens, quæ est secundum præordinatas causas rei, sicut solem oriri cras. Et est necessitas sequens rei positionem, ut cum dicitur te sedere, cum sedes, est necessarium. Quod ergo dicitur: quæ præsciuntur, de necessitate eveniunt; sic accipitur necessitas consequens rei positionem. Quod dicitur: quæ sunt à libero arbitrio, non de necessitate eveniunt; negatur necessitas antecedens. Potest ergo simul stare, quod sit in illo contingentia antecedens, & necessitas consequens. Necessitas ergo sequens rei positionem, non tollit contingentiam rei. Quid amplius desideres?*

LXXXI. Richardus in 1. dist. 39. art. un. quæst. 6. corp. *Secundum Anselmum in lib. de Concord. &c. duplex est necessitas. Una præcedens, quæ facit rem esse: & una sequens, quæ nihil cogit esse. Loquendo de prima necessitate, non est verum, quod omnia futura de necessitate eveniant; sed loquendo de necessitate secundæ, omnia futura de necessitate eveniunt, quia illa necessitas non plus dicit, nisi necessariam consequentiam eventus rei ad suam futuritatem; & Dei præscientiam. Certum enim est, quod ista consequentia est necessaria: Hoc est futurum; ergo eveniet. & hoc est necessarium; Deus præscit, quod hoc eveniet. Ergo eveniet. Sed quia possibile est, ut aliqua futura nunquam fuerint futura, ita possibile est, ut nunquam fuerint præscita. Vides præcis Theologos per omnia sequi vestigia Anselmi, quibus nos in explicatione, & definitione necessitatis antecedentis, & consequentis insitimus.*

LXXXII. Bonaventura in comment. ad c. 19. Sapientiæ, ad illa verba: *Ducebat enim eos ad hunc finem digna necessitas, ita objicit: Sed contra; quia poterant penitere, & sic penam illam evadere.* respondet autem: *Dicendum, quod poterant, sed nolebant. Unde necessitas illa erat consequens voluntatem, non antecedens. Vbi supponit, necessitatem consequentem esse illam, quam voluntas creata evadere potest, quia ab ejus nolitione dependet; antecedentem vero, quam eadem non potest evadere, quia ab ejus libertate independens est. Eodem attinent, quæ docet in 1. distinct. 38. art. 2. quæst. 1. ad 1. sub nomine necessitatis absolutæ, & respectivæ: Necessitas absoluta, quæ opponitur contingentia, dicitur necessitas consequentis: necessitas respectiva dicitur necessitas consequentia: & hac non opponitur contingentia. Nam aliquid contingens necessario sequitur, ut si ambulat, necessario sequitur, quod movetur. Dicendum ergo, quod in præscitio non est necessitas absoluta, sed solum consequentia. Vbi necessitatem consequentis & absolutam asserit opponi libertati, fecus vero respectivam, & consequentiam, quia hæc nascitur ex suppositione voluntati libera, & ab ipsa evitabili, fecus vero illa; ideoque præscientiam Dei cum libertate creata componi. Eandem doctrinam applicat voluntati efficaci Dei, ut eam cum nostra libertate concordet in dist. 47. art. 1. q. 1. corp. *Sed attendendum, quod**

est necessitas consequentia, & consequentis, sicut supra dictum est de præscientia, quia ipsa non habet necessitatem consequentis, sed consequentia. quibus mox subjungit: Sic in voluntate intelligendum est, quod voluntas Dei absoluta connotat eventum rei, & id est ibi necessitas consequentia, sed non consequentis, quia non mutat eventum rei: imo vult Deus, quod eveniat consequens contingens. En etiam necessitatem à voluntate divinâ efficaci immixtam renuit admittere absolutam, & antecedentem, sed respectivam, & consequentiam; pendentem à libertate creata, qualis est præscientiæ necessitas, ut integra maneat creata libertas.

LXXXIII. Henricus à Gandavo quodlib. 12. q. 27. docet, ut libera sit nobis actio voluntaria, non esse satis liberum fuisse nobis inducere causam, aut dispositionem ad illam; sed præterea opus esse, ut etiam illa præsupposita possit actionem voluntariam non elicere, aut impedire; alioqui non esse liberam, sed absolute necessariam. Nam ad primum ait: *Licet posset impediri actio voluntatis, quia potuit aliquid fuisse factum, quo factio non fuisset volitio, illa tamen dicenda est simpliciter ex necessitate, & non ex libero arbitrio, postquam stante sua causâ proxima, nullo modo posset per liberum arbitrium voluntatis impediri.*

LXXXIV. Dionysius Cisterciensis in 2. dist. 1. q. 2. art. 1. *Necessitas antecedens est causa activa, quæ posita cum omnibus prærequisitis ad producere effectum; non stat effectum non produci. subditque propolitionem primam: Si voluntas divina esset respectu omnium necessitas antecedens, nulla ad utrumlibet esset libertas arbitrii, quia tunc sic unum eveniret, ut ejus oppositum evenire non posset, & voluntas sic actum unum eliceret; quod ejus oppositum elicere minime posset. consequenter in 2. dist. 25. q. 2. art. 2. concl. 1. *Divina prævolitio non est necessitas antecedens, respectu cujuslibet actus voluntatis creatæ.**

LXXXV. Bernardus de Ganaco 3. p. summæ contra Pelagium c. 3. in 2. arg. princip. *Ille effectus dicitur produci necessario necessitate naturaliter procedente, qui est causatus à causa, quæ plenè posita, necessario sequitur illud causari. Et similiter causa necessaria necessitate naturaliter procedente dicitur causa activa, quæ posita cum omnibus suis dispositionibus naturaliter præviis, quibus causat suum causatum, necessario, & indefectibiliter sequitur illud causari. Quam definitionem, seu descriptionem subdit, ex Anselmo esse desumptam.*

LXXXVI. Capreolus cum hæc ex Bernardo de Ganaco retulisset, & probasset in 2. dist. 45. q. un. art. 2. respondens ad 2. arg. contra 2. p. concl. 5. ait: *Aliquid dicitur provenire necessario ab aliqua causâ necessitate naturaliter procedente, quando illa causa posita, & sufficienter disposita secundum omnem realem dispositionem positivam, & privativam, non est in potestate causæ, quin agat, & efficiat effectum. & paulo inferius respondens ad 3. princip. *Necessitas naturaliter antecedens est, quæ aliqua causa sic causat, quod non est in ejus potestate non causare, stantibus omnibus realibus dispositionibus, quæ sunt in ea in ordine ad effectum.**

LXXXVII. Eadem docent Agidius in 1. dist. 38. q. ult. ad 2. Carthusianus ibidem quæst. 2. post med. Argentinas in 1. dist. 40. art. 3. ad 8. Gregorius in 1. dist. 38. q. 2. art. 3. §. *In tertio sensu.* Holcot in 2. q. 2. art. 9. Alvarus Pelagius de Plainctu Ecclesiæ lib. 2. c. 8. & Vincentius Belvacensis tom. 1. lib. 29. c. 62 & 65. Ioannes Major in 1. dist. 38. q. 2. ad argum. 8 & 10. Adam in 3. dist. 14. q. 2. concl. 2, 6, & 7. Marfilus in 1. q. 40. per totam, & quæst. 41. in responsi. arg. Bassolis in 1. dist. 40. Et 4 q. 41.

q. un. art. 3. Nicolaus de Orbellis in 1. dist. 39. art. 2. & dist. 40. art. 2. & Gabriel in 1. dist. 38. q. un. art. 2 & 3. & plures alii afferentes, hanc doctrinam esse Anselmi, atque Boetii, Theologorumque communem.

LXXXIX. Quam etiam tradit S. Thomas sub nomine necessitatis absolutæ, & simpliciter, quæ est eadem cum necessitate antecedenti, libertati dissona, & necessitatis conditionatæ, & ex suppositione, quæ est eadem cum necessitate consequenti, consona libertati. Nam lib. 2. Phisicor. lect. 15. ait: *Necessitas, quæ dependet ex causis prioribus, est necessitas absoluta.* propositisque exemplis de causis materiali, & formali subdit: *Similiter quod habet necessitatem ex causa efficiente est necessarium absolute.* quibus mox subjicit: *Quod habet necessitatem ab eo, quod est posterius in esse, est necessarium ex conditione, vel suppositione.* At necessitas inducta ex causis prioribus est antecedens, & independens ab uni libertatis, atque ad eam inevitabilis per illum, cum omnis causa antecedat effectum, & ab eo independens sit. Necessitas autem inducta ab ipso effectu libertatis, qui est posterior, est consequens libertatem, & evitabilis per illam, cum omnis effectus posterior causa consequatur causam, & nulla præcedente necessitate possit ab ea, quæ libera est, impediri.

LXXXIX. Id confirmat lib. 2. contra Gentes c. 29. *Invenitur autem, & alius necessitatis modus in rerum natura, secundum quod aliquid dicitur necessarium absolute: quæ quidem necessitas dependet ex causis prioribus in esse, sicut ex principiis essentialibus, & ex causis efficientibus, sive moventibus.* Ne autem crederetur solum agere de causis naturalibus, & voluntatem excludere, subjungit: *Ea vero, quæ voluntate sunt, necessitatem habere non possunt, nisi ex sola finis suppositione.* Hoc est, nisi supposito amore efficaci finis. Quare ab eis, quæ libertate fiunt, excludit necessitatem, quæ ex causa efficiente, & formali, aliisque prioribus oritur.

XC. Consequenter ibidem c. 30. seq. exponens necessitatem ex causis prioribus ortam sic colligit: *Ex prædictis igitur patet, quod necessitas, quæ est ex causa agente, in quibusdam dependet ex dispositione agentis, & patientis. Si igitur talis dispositio, secundum quam de necessitate sequitur effectus, fuerit necessaria, & absoluta in agente, & patiente; erit necessitas absoluta in causa agente, sicut in iis, quæ agunt ex necessitate, & semper. Quænam autem sit talis dispositio agentis, & patientis inducens necessitatem absolutam, mox explicat à contrario negans, necessitatem esse absolutam, quæ à causa removeri potest, & subdens: *Si autem non fuerit absolute necessaria (videlicet dispositio agentis) sed possibilis removeri, non erit necessitas ex causa agente, nisi ex suppositione dispositionis utriusque debita ad agendum, videlicet, ex dispositione agentis, & patientis.* Itaque necessitas possibilis removeri non est absoluta, sed ex suppositione, ideoque absoluta est, quæ removeri non potest.*

XC I. Iuxta hæc principia exponit Angelicus Præceptor necessitatem contrariam libertati, & eam, quæ libertati amica est. Ita quæst. 6. de malo art. un. in corp. *Secundum Philosophum, qualis remissioque est; talis finis videtur ei, unde aliter movetur ad aliquid voluntas irati, & voluntas quieti, quia non idem est conveniens utrique. Sicut etiam aliter acceptatur cibum à sano, & ægro. Si ergo dispositio, per quam alicui videtur aliquid bonum, & conveniens, fuerit naturalis, & non subjacens voluntati ex necessitate naturali, volun-*

tas præcælit illud, sicut omnes homines naturaliter desiderant esse, vivere, & intelligere. Vbi naturaliter accipitur prout opponitur libero, ut notandum est sub juncta explicatio: *Non subjacens voluntati.* Item illa phrasim, *videtur bonum*, non significat iudicium intellectus, sed complacentiam voluntatis, ut communiter dicitur non videri bonum, quod voluntati non placet, quamvis intellectus iudicet esse bonum: nam agit ibi S. Thomas de voluntatis dispositione, & de peccato, quod ex passione procedit. Quando igitur dispositio talis est, ut non subjaceat arbitrio voluntatis, nec ab eo removeri potest, voluntas profequitur objectum ex necessitate, & absque libertate, sicut omnis homo beatitudinem, & vitam.

XC I I. Quod clarius explicat continuo subjiciens: *Si autem sit talis dispositio, quæ non sit naturalis, sed subjacens voluntati, puta cum aliquid disponitur per habitum, vel passionem ad hoc, quod sibi videatur aliquid, vel bonum, vel malum in hoc particulari; non ex necessitate movetur voluntas, quia poterit hanc dispositionem removere, ut sibi non videatur aliquid sic; ut scilicet, cum aliquis quietat in se iram, ut non iudicet de aliquo tanquam iratus.* Itaque ubi dispositio voluntatis inducens necessitatem, sive quoad exercitium, sive quoad specificationem, talis est, ut à voluntate removeri non possit, voluntas non movetur ab illa ex libertate, sed ex necessitate.

XC I I I. Propterea concordiam nostræ libertatis cum præcæntia divina revocat in necessitatem consequentem, quæ supponit operationem nostræ libertatis, & per illam removeri potest. Sic de verit. quæst. 2. art. 12. ad 2. *Contingens refertur ad divinam cognitionem, secundum quod ponitur esse in rerum natura; ex quo autem est, non potest non esse tunc, quando est: quia quod est, necesse est esse, quando est, ut in primo Perihermenis dicitur. Non tamen sequitur, quod simpliciter dicatur necessarium, nec quod scientia Dei fallatur; sicut & visus meus non fallitur, dum video Petrum sedere, quamvis hoc sit contingens.* Cernis, à divo Thoma, ut cum præcæntia Dei libertatem, & contingentiam actuum voluntatis create conciliet, non aliam præcæntiæ divinæ necessitatem tribuere, quam eam, qua res dum est, necesse est esse, & qua visio creata suum objectum supponit, ideoque necessitatem simpliciter excludere.

XC I V. Similiter continuo ad 3. respondet: *Contingens pro tanto dicitur necessarium esse, secundum quod est scitum à Deo, quia scitur ab eo, secundum quod est jam præsens, non secundum quod futurum est. Nec ex hoc aliquam necessitatem sortitur, ut possit dici, quod necessario eveniet. Eventus enim non est, nisi ejus, quod futurum est: quia id, quod jam est, non potest non evenire; sed verum est id evenisse, & hoc est necessarium.* Itaque non est alia necessitas eventus præcænti, quam ea, qua res ex suppositione, quod est, aliter evenire non potest. eadem habet in solut. ad. 7. & 1. p. q. 14. art. 13. ad 2. & in 1. dist. 38. q. un. art. 5. quod quæst. 16. de malo art. 7. ad 15. hoc illustrat exemplo: *Sicut se habet divina scientia ad futura contingentia, sic se habet oculus nostrus ad contingentia, quæ in præsens sunt. Unde sicut certissime videmus, sortem sedere, cum sedet; neque tamen propter hoc sequitur, quod sit simpliciter necessarium; ita etiam ex hoc quod Deus videt omnia, quæ eveniunt in seipsis, non tollitur contingentia rerum.* Eodem exemplo utitur de veritate q. 2. art. 12. & lib. 1. contra gentes c. 67. Ergo ut nostra libertas concilietur cum divina præcæntia, necessarium est, ut necessitas præcæntiæ divinæ conse-

consequatur nostram operationem liberam, ab eaque evitabilis sit, sicut necessitas nostræ visionis creatæ.

XC V. Qua in re Angelicum Præceptorem sequuntur ejus discipuli. Capreolus in 1. dist. 38. q. 1. art. 2. concl. 4 & 7. & dist. 40. art. 3. concl. 1. dicens: *Sicut visus meus nullam imponit necessitatem cursui sortis; ita neque divina præcæntiæ rei præcæntiæ: tamen sicut impossibile est; me videre sortem currere, & non ita esse, quod sortes currat, quia visus meus fertur super cursum illum, ut est in sua præcæntialitate: ita impossibile est, quod Deus aliquid præcæntiæ, & illud non eveniat.* Similiter Ferraricus lib. 1. contra Gentes c. 67. §. penul. *Sic necessarium est, quod Deus cognoscit, sicut necessarium est, scirem sedere, ex eo quod sedere videtur; & quod videtur sedere, necesse est sedere.* Eodem modo Deza in 1. dist. 38. q. 1. art. 3. notab. 2. & art. 4. ad arg. contra concl. 2. 4 & 5. Cajetanus 1. p. q. 14. art. 13. §. *Adverte hic, & §. Ad 2. probatio nem, & §. Ad evidentiam.* Si autem necessitas antecedens possit componi cum libertate, non erat, cur S. Thomas, & ejus discipuli ad concordiam præcæntiæ divinæ cum libertate creata illam negarent, & solum consequentem contenderent.

XC V I. Quare idem de necessitate conjuncta cum voluntate divina sentiendum est. Nam si necessitas absoluta, & præcedens proveniens à præcæntia obstaret libertati, à fortiori obstaret necessitas absoluta, & antecedens voluntatis divinæ, quæ efficacior est. Quare eam etiam in voluntate divina negat S. Thomas 1. p. q. 19. art. 8. Nam arg. 3. sic objicit: *Illud, quod habet necessitatem ex priori, est necessarium absolute: sicut animal mori est necessarium, quia est ex contrariis compositum. Sed res creata à Deo comparatur ad voluntatem divinam, sicut ad aliquid prius, à quo habet necessitatem, cum hæc conditionalis sit vera, si aliquid Deus vult, illud est: omnis autem conditionalis vera est necessaria. Sequitur ergo, quod omne, quod Deus vult, sit necessarium absolute.* cui argumento sic respondet: *Posteriora habent necessitatem à prioribus secundum modum priorum. Unde & ea quæ sunt à voluntate divina, talem necessitatem habent, qualem Deus vult ea habere, scilicet, vel absolutam, vel conditionalem tantum. Et sic non omnia sunt necessaria absolute.* Vbi negat, ex voluntate divina nobis imponi necessitatem absolutam, sed tantum conditionatam, ac dependentem à nostra libertate, sive absoluta, sive conditionata, per quam vitari possit.

XC V I I. Quod peripicuè testatur Cajetanus 1. p. q. 22. art. 4. ad 1. agens de infallibilitate providentiæ divinæ. De qua primò sic decernit: *Hujusmodi infallibilitas nihil dat, vel auferit causæ ad utrumlibet, sed cum ipsa stat, quod causæ habeat potentiam indifferentem ad illud infallibile, & ad ejus oppositum, & propter hoc divina providentia non adimat contingentiam à rebus.* Ergo ut divina providentia non adimat contingentiam, & libertatem ab actibus voluntatis creatæ, opus est, ut cum illa stet, sive componatur indifferentia ad utrumlibet, & omnis necessitas indifferentiæ contraria procul abigatur. Deinde ingenuus, & acutus doctor fatetur fluctuationem suæ mentis circa concordiam providentiæ divinæ cum evitabilitate actionis liberæ creatæ; nihilominus tamen docet, ut quacunquē difficultate postposita retineamus firmiter evitabilitatem actionis creatæ, etiam ut subest providentiæ efficaci divinæ, ne ab illa perditam demus libertatem creatam.

XC I X. Audi Cajetanum §. ultimo: *Oportet*

igitur, si quæstionis hujus veritas quietare debet intellectum nostrum, alterum duorum dicere, aut quod esse provifum non sequatur inevitabilitas, aut quod inevitabilitas eventus provisi non derogat evitabilitati eorumdem eventuum. Et hoc secundum propter rationem supra adductam, non capio, quomodo possit verificari. Liquet enim, quod non nisi secundum quid evitabilitas salvari apparet. Postea vero ut defendat ex divina providentia non sequi inevitabilitatem effectus, docet, ex passiva provisione eventus neque sequi evitabilitatem, neque inevitabilitatem, sed aliquid aliud nobis ignotum, & obsecrum. Tandem monet doctrinam Theologorum in hac re inchoandam esse ab ea veritate, quod omnia, quæ sub libero arbitrio nostro continentur, evitabilia à nobis sunt. Itaque ut eventus providentiæ divinæ maneat liber, requiritur, ut non solum à Deo, sed etiam à nobis, ut ante omnia Cajetanus observat. Si autem necessitas inducta à providentia esset inevitabilis, certum est, eventum esse non posse à nobis evitabilem. Ergo juxta doctrinam Thomisticam necessitas absoluta est inevitabilis, conditionata vero evitabilis. Itaque perpetuo in omnibus ad libertatem tuendam inevitabilis necessitas cavenda est.

XC I X. Ex quibus omnibus concluditur, juxta doctrinam Patrum Ecclesiæ, & Theologorum omnium etiam Thomistarum præcorum, necessitatem antecedentem & contrariam libertati esse eam, quæ à nostra libertate dependet, & ab ipsa vitari potest. Illa quidem independens, & inevitabilis à libertate verè est antecedens, quia causa est inducendi effectum independentem à nostra libertate; causa vero independens ab effectu omnino antecedit effectum. Hæc autem dependens, & evitabilis à nostra libertate verè est consequens, quia est quasi effectus ipsius libertatis; effectus vero consequitur causam, eaque posterior est. Rursus illa contrariatur libertati, quia ad libertatem requiritur, ut in nostra potestate sit non solum agere, sed etiam non agere, quo tendunt omnia testimonia Patrum, & Theologorum, quæ præteritis duabus disputationibus expendimus. Vbi autem necessitas agendi evitabilis est, non potest esse in nostra potestate non agere; siquidem non est in nostra potestate necessitatem inevitabilem depone; neque posita inevitabili necessitate est in nostra potestate actionem cohibere. secus est de necessitate consequenti, & evitabili; nam cum in nostra potestate sit necessitatem agendi arceri, in eadem quoque erit actionem ipsam impedire & non agere.

SECTIO IIX.

Præcluditur tandem evasio Baianorum proposita sect. 4. de necessitate consona libertati.

Promptum jam est occludere quartum Baianorum effugium, quod sect. 4. protulimus. Necessitas namque nostris actibus in statu naturæ lapsæ à Baianis asserta prorsus est antecedens, & inevitabilis à nobis. Nam eam ad peccandum admittunt, quæ ex ignorantia invincibili, & ex defectu gratiæ sufficientis, & necessitate ad non peccandum procedit. At hujusmodi necessitas prorsus antecedens, & inevitabilis à nobis est, cum in nostra potestate non sit adipisci cognitionem præcepti, quam removeret ignorantia invincibilis; neque gratiam sufficientem, & necessariam ad non peccandum, qua destituti sunt, qui re ipsa peccant; siquidem

siquidem ejus gratiæ collatio non à nostro, sed à solo Dei arbitrio dependet. Item ejusmodi est necessitas, quam secum fert ad bene agendum gratia Baiana in statu naturæ lapsæ provisa. Nam ea gratia est prorsus antecedens virtutis actum, & à nostra libertate independens, cum eam non possit arbitrium deponere. Ea autem posita non est in potestate arbitrii virtutis actum deferere. Ergo necessitas agendi injecta per gratiam est omnino inevitabilis ab arbitrio. Nam eam evitare non potest, nisi aut gratiam removendo, aut gratia posita removendo actionem. Neutro autem modo potest actionem vitare. Ergo actionis necessitas omnino inevitabilis est. Atque adeo etiam omnino antecedens, & contraria libertati, ut ex doctrina Patrum, & Theologorum præmissimus.

c i. Deinde sic arguo. Quando necessitas existentiae, & suppositionis causæ est omnino antecedens, & absoluta, etiam necessitas consequentis, seu consequentiæ effectus connexi essentialiter cum causâ est omnino antecedens, & absoluta. Sed necessitas existentiae, & suppositionis gratiæ Baianæ est omnino antecedens, & absoluta. Ergo etiam necessitas consequentiæ, seu consequentiæ operationis connexæ essentialiter cum gratia Baiana, est omnino antecedens, & absoluta. Consequentia est bona. Minor ex sententia adversariorum constat. Nam existentia, & suppositio pravæ gratiæ Baianæ est omnino independens à voluntate creata, & nulla potestate, sive antecedenti, sive consequenti impedibilis ab illa; alias in nostra potestate esset ad bonum prædeterminari, prædefiniri, & prædestinari à Deo, quod adversariis sacrilegum est. Major probatur. Ea ratione necessitas existentiae, & suppositionis causæ est omnino antecedens, quia non est impedibilis à voluntate. Sed etiam consequitio, seu consequentiæ effectus connexi essentialiter cum causâ non est impedibilis à voluntate, quia nulla potestate potest non esse talis consequitio, seu consequentiæ effectus supposita necessitate causæ. Ergo eadem ratione erit omnino antecedens, & absoluta consequentiæ necessitas. Atque adeo necessitas antecedens, & absoluta rectè definitur, quæ est causâ præcedens effectum independenter ab ipso effectu.

c i i. Confirmatur; repugnat ut operatio, quæ est extrinsecè necessaria necessitate omnino antecedenti, sit intrinsecè, & immediatè libera, sed operatio, quæ essentialiter consequitur necessitatem antecedentem, & absolutam causâ est extrinsecè necessaria necessitate antecedenti causæ. Ergo repugnat, ut in se, & intrinsecè sit libera. Consequentia est bona. Minor constat, quia sicut libertas causæ refunditur extrinsecè in libertatem effectus connexi essentialiter cum causâ, ita etiam refunditur necessitas; quare sicut operatio externa proveniens ab affectu necessario est extrinsecè libera, ita proveniens ab affectu libero est extrinsecè libera, ita proveniens ab affectu necessario est extrinsecè necessaria. Major probatur. Tum quia libertas, & necessitas sunt denominationes extrinsecæ actui, desumptæ à necessitate, & libertate connexionis causæ cum effectu. Tum quia repugnat, ut actio possit absolutè cohiberi à voluntate, & non possit absolutè cohiberi. Si autem extrinsecè est necessaria necessitate antecedenti causæ, non potest absolutè cohiberi. Nam si potest, non est necessaria. Si vero est libera, potest absolutè cohiberi. Ergo dum est extrinsecè necessaria, non potest immediatè esse libera. Tum etiam quia

alias actiones externæ possunt esse in se, & immediatè liberæ, dum sunt extrinsecè necessitate affectus imperantis necessariæ.

c i i i. Confirmatur ulterius. Existentiæ, & suppositio gratiæ Baianæ est necessaria in existendo, necessitate omnino antecedenti. Item eadem necessitate est necessaria compositio gratiæ Baianæ cum existentia actus, siquidem nulla potestate potest dividi gratia Baiana ab ea compositione. Ergo etiam existentia actus est necessaria, necessitate antecedenti. Nam compositio gratiæ Baianæ cum existentia actus complectitur essentialiter existentiam actus, sicut conjunctio actionis intermediæ cum existentia actus complectitur eandem. Ergo eadem necessitate, qua est necessaria compositio gratiæ Baianæ cum existentia actus, est necessaria existentia actus, sicut eadem necessitate, qua est necessaria actio intermedia, est necessaria existentia termini.

c i v. Dicent forsitan Baiani, existentiam actus esse necessariam, non solum quoad substantiam, sed etiam quoad libertatis modum necessitate antecedenti; qua existentia gratiæ, & ejus compositio cum actu necessaria est; quia gratia Baiana conjungitur necessario cum existentia actus, non solum quoad substantiam, sed etiam quoad libertatis modum. Atque adeo necessitatè voluntatem necessitate antecedenti, & inevitabili ad agendum actum cum modo libertatis. Hæc captu difficillima, ne dicam impossibilia sunt. Nam modus libertatis repugnat existentia, & substantiæ actus, quæ necessitate antecedenti necessaria est. At eo ipso, quod existentia gratiæ Baianæ, & ejus compositio est necessaria arbitrio necessitate antecedenti, existentia etiam, & substantia actus, eadem necessitate est arbitrio necessaria, ut ostendimus. Ergo repugnat substantiam, & existentiam actus esse necessariam necessitate antecedenti, quoad modum libertatis actus. Probatur major. Tum quia modus libertatis repugnat cum modo necessitatis. At eo ipso quo existentia actus est necessaria necessitate antecedenti convenit substantiæ actus modus necessitatis antecedentis. Tum quia modus libertatis est extrinsecus, & contingens substantiæ actus à potestate antecedenti, qua potest cohiberi talis substantia. At eo ipso, quod nulla potestate antecedenti potest cohiberi existentia gratiæ Baianæ, neque conjunctio gratiæ Baianæ cum substantia actus, nulla potestate antecedenti potest cohiberi existentia actus, ut ostendimus. Vbi nam erit ergo exercet voluntas modum libertatis in existentia actus? aut qua ratione convenit iste modus substantiæ actus aliunde necessariæ? De quo uberius scet. seq.

c v. Ex dictis etiam refelluntur speciales explanationes necessitatis antecedentis, & consequentis, quibus utuntur Baiani in sua quarta evasione. In primis exploditur necessitas consequens peccandi, quæ ex prima Adami libertate descendit. Nam ea consequitio non sufficit, ut homo lapsus peccet libertate distincta à libertate Adami, ne post peccatum libertatem propriam, & distinctam naturæ lapsæ prorsus extinctam, & amissam asseramus contra doctrinam sacrarum litterarum, conciliorum, & Patrum, quam præmissimus scet. 3. Sequela probatur; quia non potest voluntas hominis lapsi libertate distincta peccare, nisi prout distincta à libertate Adami excludat necessitatem antecedentem, & inevitabilem peccandi, siquidem, ut vidimus, ad libertatem necessariam est necessitatis antecedentis, & inevitabilis exclusio. Iuxta doctrinam autem Baianorum voluntas hominis lapsi, prout distincta à libertate Adami, non excludit necessitatem antecedentem, & inevitabilem peccandi, sed illi potius subjacet, & servit servitute contracta per Adami peccatum, ut progressu videbimus. Deinde ad eam explicationem rejiciendam veniunt omnia, quæ scet. 3. expendimus.

c v i. Secunda item explicatio rejicitur de necessitate antecedenti, quæ voluntatem inducit ad agendum per modum naturæ, & non per modum libertatis proprium, scilicet cum advertentia rationis, & judicio indifferenti. Primò quidem, quia voluntas agit per modum naturæ, & non per modum libertatis proprium, cum agit necessitate antecedenti, & inevitabili, siquidem ex doctrina Patrum, ac Theologorum ad liberratis modum excludenda est necessitas antecedens, & inevitabilis. At cum judicio indifferenti, & advertentia rationis manet per te necessitas agendi antecedens, & inevitabilis. Ergo manet modus agendi per modum naturæ, & non per modum libertatis. Confirmatur; ea ratione cum cognitione determinata ad solum bonum, & non indifferenti ad malum non est modus operandi liber, sed naturalis, quia cum ea cognitione non est in potestate voluntatis non amare bonum propter necessitatem inevitabilem amandi; nam si cum ea cognitione abesset ea necessitas, & adesset potestas expedita amandi, & non amandi bonum, sanè conjungeretur cum illa libertas. At etiam cum judicio indifferenti adesset necessitas inevitabilis amandi, & abesset potestas expedita non amandi. Ergo etiam cum illo judicio non erit modus operandi liber, sed naturalis. Rursus confirmatur ex S. Thoma de potentia quæst. 2. art. 3. corp. ubi negat voluntatem, in quantum voluntas est, seu ad modum voluntatis ferri in ea, quæ determinatè, & necessitate appetit, quamvis ea perfectè cognoscat, sed in quantum natura est, & per modum naturæ, sic enim ait: *Voluntas in quantum est voluntas, cum sit libera ad utrumlibet se habet. Potest enim agere, & non agere, sic, vel sic facere, velle, vel non velle; & si respectu alicujus voluntas sit determinata, hoc non est in quantum voluntas, sed ex inclinatione naturali, quam habet ad aliquid, sicut ad finem ultimum, quem non potest non velle: sicut voluntas humana non potest non velle beatitudinem, neque potest velle miseriam.*

c v i i. Secundo, quia necessitas agendi inducta per gratiam Calvinianam adimit libertatem. Tamen cum ea gratia componunt Hæretici. Calviniani advertentiam rationis, & judicium indifferentens. Nullibi enim in eorum scriptis invenitur assertum, eam gratiam tollere advertentiam rationis, & notitiam indifferentem mali, & boni: nec enim adeo stolidi sunt, ut homini bene operanti demant cognitionem mali, cum eam ei promptam, & præsentem esse ipsa experientia persuadeat, hominemque tentatione pulsatum ad malum, atque adeo advertentem ad illud, admittant, per gratiam victricem Dei agi, & moveri ad bonum. Ergo cum judicio indifferenti datur necessitas contraria libertati, solum quia ea inevitabilis est. Nec enim necessitas Calviniana alia ratione contrariatur libertati, nisi quia cum judicio indifferenti prorsus inevitabilis est, & subducit potestatem non operandi.

c i x. Tertiò probatur. Cum judicio indifferenti sufficienti ad libertatem contrarietatis potest non esse libertas contrarietatis, si ex alio capite dematur

potestas proxima ad aliquod extremum talis libertatis. Ergo etiam cum judicio indifferenti sufficienti ad libertatem contradictionis non erit libertas, si ex alio capite demitur potestas proxima ad aliquod extremum talis libertatis. Consequentia videtur bona. Antecedens probatur. Primò stante judicio sufficienti ad amandum Deum, & odio habendum potest Deus denegare habitum charitatis, & aliud quodvis auxilium supernaturale ad agendum actum charitatis, ut ex se constat. Tunc autem non esset homo liber ad agendum amorem charitatis, siquidem esset impotens ad illum. Ergo cum judicio sufficienti ad libertatem contrarietatis potest ex alio capite impediri talis libertas. Secundò Christus Dominus noverrat intemperantiam esse turpem, & conformem appetitui, sicut purus homo, qui ex vi talis notitiæ est liber ad amandum, & odio habendum intemperantiam. Tamen Christus Dominus non erat liber ad amandum intemperantiam, quia ex unione hypostatica erat impotens ad conjungendum peccatum cum illa. Ergo demum potest libertas contrarietatis cum judicio sufficienti ad illam. Nec satisfacies, si dicas, Christum Dominum non habuisse judicium indifferentens practicum intemperantiæ, sed solum speculativum, cum non posset judicare intemperantiam esse amabilem suæ voluntati, siquidem ratione unionis hypostaticæ erat sibi impossibilis talis amor. Tum quia, ut ostendi disp. 62. scet. 2. de ente supernat. non requiritur ad libertatem proximam amoris subiecti tale judicium practicum reflexum. Tum quia tale judicium etiam erit impossibile homini gratia Baiana prævento, cui impossibilis est amor contrarius objecti simul cum ea gratia, sicut est impossibilis Christo amor intemperantiæ simul cum unione hypostatica.

c i x. Quartò, affectiones simplices tam honestæ, quam turpes excitantur cum judicio indifferenti objecti. Tamen ejusmodi affectiones non fiunt à voluntate modo libero, sed naturali, quia eliciuntur necessitate omnino inevitabili. Ergo non sufficit judicium indifferentens, ut actus fiat modo libero, cum adesset necessitas inevitabilis agendi. Nec refert, quod Baiani dicunt, eos affectus esse violentos, quia ita excitantur, ut etiam nobis nolentibus existant. Tunc quia si modus agendi liber non est alius, quam agere cum judicio indifferenti, & hic modus agendi convenit eis affectibus, non potest non eis convenire modus agendi liber. Atque adeo, sicut Baiani cum necessitate inevitabili componunt modum agendi liberum, quia adesset judicium indifferentens, etiam debent cum violentia eorum affectuum eum modum componere propter eandem rationem. Tum quia licet interdum tales affectus existant nolentibus nobis, plerumque existunt nobis volentibus. Tunc tamen non sunt liberi, quamvis absit violentia, & adsit judicium indifferentens, quia necessitate inevitabili existunt. Quare si deficeret hæc necessitas, & ita fierent, ut possent à voluntate cohiberi, modus agendi eorum non esset naturalis, sed liber. Ergo sola necessitas inevitabilis obstat libertati eorum. Præterea, quia tales affectus non existunt nolentibus nobis efficaciter, sed ineffaciter, siquidem nostris nolitionibus non adesset efficacia eos repellens. At etiam cum affectu absoluto, & deliberato præsertim inevitabili à voluntate potest componi nolitio inefficax ipsius, ut contingit in eo, qui instante naufragio exitimare vitæ projecit merces in mare.

c x. Quintò, Ecclesiæ Patres, atque Theologi suppo-

supponunt advertentiam rationis, & indifferentem cognitionem boni, & mali, qua actus nostri liberi futuri virtutis, & vitii fiunt, cum Dei præscientiam, & providentiam cum nostra libertate conciliare contendunt; supponunt enim principia ad eos actus necessaria, & quæ re ipsa in tempore, & executione ad eos concurrunt, quorum unum est iudicium indifferens. Tamen adhuc ulterius quarunt eorum contingentiam, & libertatem componere cum præscientia, & providentia divina, ad eamque compositionem, & concordiam recurrunt in necessitatem consequentem, & inevitabilem, ut vidimus superioribus ipsorum testimoniis, quin aliquis eorum in iudicii indifferentiam eam concordiam revocaverit. Ergo manifestum est, ultra indifferentiam iudicii requirere Ecclesiæ Patres, atque Theologos potestatis arbitrii indifferentiam necessitate antecedenti, & inevitabili solutam.

cx i. Sextò etiam Ecclesiæ Patres, atque Theologi, quos disputatione præcedenti sect. 12. verbatim produximus, vendicant ad libertatem, ut possit omnibus requisitis ad agendum possit arbitrium agere, & non agere. At unum, & præcipuum ex requisitis ad agendum est iudicium indifferens. Ergo adhuc eo posito vendicant ulterius, ut arbitrium maneat necessitate antecedenti, & inevitabili solutum, potens agere, & non agere. Alias sicut cum iudicio indifferenti necessitas inevitabilis agendi aliunde proveniens indemnem relinquit libertatem, quia ex vi iudicii nulla inest determinatio, sed indifferentia: ita posset etiam cum iudicio determinato unius tantum partis integra consistere libertas, quia ex aliis principiis voluntas non est determinata, sed indifferens, nempe ex virtute nativa, & intrinseca ipsius voluntatis, & ex habitu charitatis, & aliis. Nam vel ad libertatem omnia principia requisita ad agendum debent exuere necessitatem, & determinationem antecedentem, & inevitabilem; & hoc pacto, quamvis ex iudicio non adveniat necessitas, & determinatio, sufficit, eam ex alio capite, aut principio adesse, ut desit absolutè libertas. Si vero non debent omnia principia necessitatem, & determinationem antecedentem, & inevitabilem excludere, sed sufficit unum eorum ex se esse indifferens, nulla potest esse ratio, quare ad libertatem non sufficit indifferentia intrinseca ipsius voluntatis, aut habitus cum necessitate, & determinatione iudicii, sicut sufficit indifferentia iudicii cum necessitate, & determinatione gratiæ, aut alterius principii?

cx i i. Denique disputant Theologi; an stante iudicio indifferenti possit necessitari voluntas? & alii affirmant, alii negant. Si stante eo iudicio non potest voluntas necessitari; nec poterit ei ea gratia à Deo provideri, quæ necessitatem antecedentem, & inevitabilem agendi injiciat, siquidem ea cum iudicio indifferenti necessitaret voluntatem. Si vero cum iudicio indifferenti potest necessitari voluntas, etiam poterit cum eo libertate privari. Nam indifferentia iudicii ex se pariter vendicat indifferentiam potestatis, ac libertatem agendi, eique non minus opponitur determinatio agendi contraria indifferentiæ, quam contraria libertati. Igitur cum iudicio indifferenti, aut neganda est possibilis necessitas, & determinatio antecedens, aut pariter concedenda libertatis, sicut indifferentiæ amissio.

cx i i i. Ex dictis etiam refutatur tertia Baianorum expositio de necessitate consequente inducta per gratiam; quæ est velle ipsam charitatis. Nam

esto Baianis concedatur gratiam naturæ lapsæ non esse aliam, quam charitatis actum absolutum, & efficacem, vim habent nostra argumenta ex doctrina Patrum, & Theologorum confecta. Quoniam aut ea gratia est nobis libera, & evitabilis à nobis, aut non? Si libera, & evitabilis à nobis non est, præcedit ipsam necessitas inevitabilis, qua voluntas eam gratiam, & charitatis actum eliciat. Necessitas autem inevitabilis, qua voluntas inducitur ad eam gratiam, seu charitatis actum eliciendum, non oritur ab ipso charitatis actu, seu gratia, sed à principiis ipsam antecedentibus; nam si principia omnia antecedentia eum charitatis actum, seu gratiam indifferentia sunt, non est, unde voluntas necessitate inevitabili determinetur, seu inducatur ad eum charitatis actum agendum. Aut igitur inter ea principia gratiæ, & actus charitatis datur alia gratia, quæ charitatis actus sit, aut non? Si primum; procedemus in infinitum, donec perveniamus in ea serie ad necessitatem, & determinationem inevitabilem, quæ non proveniat ex charitatis actu. Si secundum; ergo necessitas, & determinatio inevitabilis agendi non oritur ex ipso velle, & actu charitatis. Atque adeò ea necessitas erit antecedens, & non consequens actum charitatis, seu velle actuale ipsius voluntatis, & nihil proderit, gratiam Dei ad velle charitatis revocare; siquidem manet eadem necessitas antecedens, & inevitabilis agendi, quæ datur in alia constitutione gratiæ. Si vero talis gratia, & charitatis actus nobis liber, & evitabilis est, obtinuiamus, quod intendimus, scilicet voluntatem agere charitatis actum potestate indifferenti, qua ipsum cohibere potest eisque principiis indifferentibus, cum quibus potest componere non agere, nulla præcedente necessitate inevitabili agendi. Quod Baiani detestantur.

cx i v. Præterea si gratia in hoc, si in illo constituitur, ea nobis infunditur à Deo sine nobis liberè operantibus, nec valentibus pro arbitrio eam nobis advocare, aut eam à nobis avocare, atque adeò eius existentia nobis necessaria est necessitate inevitabili. Præterea gratia semel posita necessitate inevitabili existit consensus, quin in nostra potestate sit eum à gratia separare. Ergo consensus existit necessitate à nobis inevitabili necessarius. Siquidem eam evitare non possumus, nisi aut repellendo gratiam, aut gratia mansente repellendo consensus, quorum utrumque in sententia Baianorum nobis impossibile est. At ex doctrina Patrum Ecclesiæ, & Theologorum necessitas antecedens contraria libertati non est alia, quam necessitas à nobis inevitabilis, & à libertate arbitrii independens. Ergo si gratia in hoc, si in illo constituitur, non vitatur necessitas antecedens libertati contraria. Confirmatur: quamvis gratia sit velle charitatis absolutum, & efficax antecedit virtutis actum meritorum, cuius principium, & causa est. Aliunde existit necessarius, & ex suppositione, quod existit, agit ea conexione, & necessitate, quæ à nobis cavere non potest. Ergo necessitas existentia, & activitatis gratiæ antecedit actum virtutis meritorium. Atque adeò consequentio gratiæ non est libertatis, sed necessitatis consequentio, quia non consequitur voluntatem liberè, sed necessario agentem.

cx v. Deinde si ea gratia infunderetur Adamo ante peccatum, ut potuit, necessitas antecedenti orta ex gratia destrueret libertatem, quia inevitabili necessitate inferret consensus; proptereaque Baiani in eo statu gratiam asserunt ex se indifferentem, & impossibilem cum dissensu. Ergo etiam modo in statu naturæ

naturæ lapsæ eius gratiæ necessitas, & determinatio agendi libertati contraria est. Quia eadem nunc militat ratio destruendi libertatem, quæ tunc militaret; nempe necessitas inevitabilis agendi absque potestate libera non agendi. Præsertim cum Patres Ecclesiæ, atque Theologi nullibi tradant aliam libertatis definitionem pro statu naturæ lapsæ, & aliam pro statu naturæ integræ.

cx v i. Ex præmissis tandem exploditur postrema acceptio necessitatis antecedentis pro necessitate cogente; non quidem ea, quæ à Patribus communiter sic usurpatur, quia repugnat naturali inclinationi indifferentiæ nostri arbitrii, ut exposuimus, & fuisse probavimus disp. 14. sect. 10, 11 & 12. sed ea, quæ opponitur actioni voluntariæ, & spontaneæ, & contra positivam nolitionem voluntatis vim infert. Primò, quia Ecclesiæ Patres, atque Theologi distinguunt necessitatem antecedentem, & consequentem, sive necessitatem absolutam, & conditionatam, sive necessitatem naturalem, & voluntariam, necessitatemque consequentis & consequentiæ, asserentesque primam repugnare libertati, & secundam coherere cum illa, nullus eorum huius necessitatis cogentis meminerunt; sed necessitatem primam antecedentem expresserunt inveniri, dum cælum volvitur, nox diem sequitur, aliæque huiusmodi operationes sunt necessitate inevitabili, indifferentiæ potestatis contraria, in quibus nulla coactio intervenit contra positivam nolitionem voluntatis; secundam vero, cum intervenit necessitas pendens ab usu liberi arbitrii, qua scilicet homo necessario operatur ex suppositione, quod vult operari. Ergo supponunt necessitatem contrariam libertati esse eam, quæ indifferentiæ potestatis contraria est, & ab arbitrio inevitabilis. Quare Baiani contra doctrinam Scholasticorum, & Patrum ex suo cerebro definitionem istam necessitatis antecedentis, & consequentis configunt.

cx v i i. Secundò, quia Ecclesiæ Patres, atque Theologi supponentes actus nostræ voluntatis esse spontaneos, & voluntarios, quales manifestè supponunt, esse eos, qui præsciuntur, & providentur à Deo, quia supponunt, eos à voluntate, & ex cognitione fieri, & per eos voluntatem re ipsa velle, sive bonum, sive malum; adhuc ad salvandam libertatem ulterius quarunt modum, quo eorum actuum contingentia, & evitabilitas possit cum infallibilitate præscientiæ, & providentiæ divinæ componi. Ergo manifestè supponunt, ad integritatem libertatis humanæ præter conditionem voluntariam, & spontaneam eorum actuum requiri ulterius eorumdem contingentiam, & evitabilitatem ex virtute arbitrii. Alias nulla ex infallibilitate præscientiæ, & providentiæ divinæ contra eorum actuum libertatem urgeret difficultas, cum ea infallibilitas non opponatur voluntarietati, sed indifferentiæ, & contingentiæ solum actuum. Confirmatur: quia tandem ad hanc concordiam libertatis creatæ cum præscientiæ, & providentiæ divinæ confugiunt omnes in necessitatem consequentem compossibilem cum indifferentiæ potestatis antecedenti arbitrii, ut præterita satis manifestum relinquunt: nec ullus Theologorum, ac Patrum recurrit ad Baianorum rationem, nempe voluntarietatem, & spontaneitatem actuum voluntatis cum præscientiæ, & providentiæ divinæ coherere posse. Si autem ad libertatem non esset necessaria exclusio necessitatis inevitabilis, quæ indifferentiæ & contingentiæ actuum repugnat, vanis-

simè ad eiusmodi concordiam in eam rationem confugerent, & Baianam prætermitterent, cum hæc facilis persuasione, promptaque sit. Ergo supponunt manifestum, libertatem creatam componi non posse cum necessitate inevitabili, indifferentiæ antecedenti contraria, etiam si absit necessitas coactionis physicæ Baiana. Quare cum Patres Ecclesiæ, atque Theologi asserunt, voluntatem non cogi ex præscientiæ divina, solam excludunt coactionem moralem, quam secum fert individuum necessitas inevitabilis arbitrii, indifferentiæ nativæ ipsius contraria, non vero coactionem physicam, quam Baiani contendunt unicè contrariari libertati, ut ex frequenti Patrum acceptione ostendimus ubi supra, quia eam coactionem soli indifferentiæ naturali voluntatis opponunt.

cx i x. Tertio, quia eam necessitatem antecedentem contrariam libertati intelligunt Patres, atque Theologi, quam contra Hæreticos, & Ethnicos libertatis creatæ inimicos à nostris actibus removeere contendunt; nam contra illos differunt, & libertatem creatam asserunt. At nec Hæretici, nec Ethnici ex præscientiæ, aut providentiæ, aut gratiæ divinæ, aut ex fato, aut ex astris cælestibus volunt, eam nostris actibus necessitate injici, quæ ab eis rationem voluntarii, & spontanei auferat, sed solam necessitatem indifferentiæ contrariam. Ergo Ecclesiæ Patres, atque Theologi solam hanc necessitatem, & non illam Baianam ad tuendam libertatem repellunt. Major, & consequentia probatione non egent. Minor quoad Hæreticos evidentissima est ex testimoniis ipsorum productis disput. 14. sect. 3. & in hac disput. n. 32. & seqq. Quoad Ethnicos etiam res est clara, quia ipsi nullibi negarunt, voluntatem per suos actus virtutis, & vitii velle bonum, & malum, neque eos ab ipsa voluntate ex cognitione procedere, nec alicubi contenderunt, ex fato, seu astris cælestibus, aut ex præscientiæ, & providentiæ divinæ eos voluntati inesse contra positivam nolitionem ipsius, simulque posse per eos voluntatem velle, & nolle, in quo Baiana coactio consistit.

cx i x. Quarto, Ecclesiæ Patres, atque Theologi argentes necessitatem à libertate simul ad illam adstruendam asserunt arbitrio indifferentiam potestatis, & interdum in eisdem locis, in quibus necessitatem à libertate abigunt, quin nullus sit, qui simul cum exclusione necessitatis inevitabilis non asserat indifferentiam potestatis arbitrii, ut manifestum erit conferenti testimonia, quæ duæ præteritæ disputationes complectuntur. Ergo necessitas, quam Patres, atque Theologi adversariam libertati credunt, ea proculdubio est, quæ indifferentiæ potestatis contrariatur, & non ea sola, quæ voluntario, & spontaneo repugnat. Nam si ea necessitas non esset, quæ indifferentiæ potestatis contradicit, non erat cur Patres, atque Theologi ad libertatem adstruendam una necessitatem rejicerent, & indifferentiam potestatis assererent. Siquidem ad solam coactionis physicæ necessitatem abigendam non erat necessaria indifferentiæ potestatis assertio. Confirmatur; quia etiam ubi ad libertatem coactionem explodunt, indifferentiam potestatis adstruunt, ut expendimus disp. 14. sect. 10, 11 & 12. Ergo semper, & ubique libertatem concipiunt necessitate indifferentiæ potestatis contraria solutam, ideoque talem necessitatem naturali arbitrii constitutioni & inclinationi violentam, proptereaque coactionem ipsius.

cx x. Quinto, ipsi Baiani fatentur, ad libertatem esse

esse necessarium iudicium indifferens. Si autem sola cogens necessitas violaret libertatem, posset libertas consistere cum cognitione determinata unius tantum partis absque notione alterius. Nam necessitas amandi unam tantum partem orta ex cognitione determinata illius tantum partis non esset coactio physica voluntatis, siquidem amor objecti ex illa partus esset voluntarius, & spontaneus, omninoque repugnans cum nolitione positiva ipsius, in qua coactio à Baianis explicata consistit. Ergo non est sola necessitas cogens, quæ libertatem labefacit.

CXXI. Demum ad hominem arguo. Affectus simplices tam honesti, quam turpes, confessione Baianorum, non sunt liberi, quamvis interdum existant volentibus nobis. Ergo sufficit necessitas inevitabilis indifferentiæ potestatis contraria ad libertatis defectum. Nam affectus simplices sunt voluntarii, & in sensu composito, quo eos volumus, sunt repugnantes coactioni, & violentiæ. Tamen non sunt liberi, quia inevitabili necessitate fiunt. Ergo sola hæc inevitabilis necessitas indifferentiæ contraria eos spoliat libertate.

CXXII. Confirmatur. Ea ratione Baiani eos affectus simplices non admittunt liberos, quamvis voluntarios, & spontaneos, quia possunt existere, & interdum existunt renitentibus nobis. At etiam affectus absoluti, & deliberati, qui necessitate inevitabili fiunt, possunt existere renitentibus nobis. Ergo ejusmodi affectus nunquam erunt liberi. Minor probatur. Tum ad hominem. Nam, Baianorum opinione, ut voluntas creata possit reniti, seu resistere gratiæ divinæ opus non est, ut resistere actualis possit componi cum gratia, sed sufficit, ut dissensus voluntatis esse possit in sensu diviso gratiæ. Ergo etiam voluntas poterit reniti, & resistere affectui deliberato, & efficaci, quamvis nolitio absoluta ipsius nequeat componi cum ipso, sed sufficeret, posse illam esse in sensu diviso talis affectus. Hoc autem non repugnat. Ergo nec repugnat affectum absolutum, & efficacem existere renitente, & resistente voluntate. Explicatur in Baianorum sententia, in qua gratia est velle ipsum absolutum, & efficax charitatis. Iuxta Conciliorum doctrinam potest voluntas reniti, & resistere gratiæ. Ergo eodem modo poterit reniti, & resistere affectui absoluto, & efficaci voluntatis, qui est ipsa gratia. Secundò, quia licet voluntas non possit nolle affectum absolutum, & efficacem, quo re ipsa est volens; potest tamen nolle necessitatem inevitabilem volendi, quæ est separabilis ab ipso affectu voluntatis. Ergo quamvis volitio non sit violenta, potest esse violenta necessitas inevitabilis producendo illam. Ergo nulla est necessitas inevitabilis volendi, quæ capax non sit violentiæ, & existendi nolentibus nobis, quemadmodum possunt existere affectus simplices voluntatis.

SECTIO IX.

Postrema evasio Baianorum præcluditur de necessitate determinante arbitrium non solum ad substantiam actus, sed etiam ad modum libertatis.

CXXIII. Baiani nulli solutioni insistant, & omnes attingunt, & tentant. Quartum postrema est, ex doctrina Patrum eam solam determinationem, & necessitatem antecedentem obstat libertati, quæ voluntatem

moveret ad solam substantiam actus, non vero eam, quæ simul moveret ad substantiam actus, & modum libertatis ipsius, qualis est ea, quæ ab ipsis asseritur cum libertate compositibilis. Nam Deus non solum potest efficaciter velle, ut sit actus voluntatis, sed etiam, ut sit liber, siquidem velle potest efficaciter, ut sint hominum merita perducentia ad vitam æternam, quæ debent esse libera, & in sententia eorum, qui sentiunt, Deum eligere prædestinatum ad gloriam, ut coronam ante merita absolute prævisa, præfinitur efficaciter à Deo virtutum actus, quæ liberi & meritorii sunt, & præfinitio efficax Dei connectitur cum illis, non solum quoad substantiam, sed etiam quoad libertatis modum, qui necessarius est ad meritum. Ex hac igitur efficaci præfinitione actus potest decernere Deus media gratiæ intrinsecè efficacia, quæ similiter cum eis actibus connectantur, qua liberi, & meritorii, non solum quoad substantiam, sed etiam quoad libertatis modum. Eiusmodi autem est gratia efficax charitatis, quæ ab ipsis in statu naturæ lapsæ necessaria adstruitur.

CXXIV. Hæc solutio à Baianis ex Prædeterminatistis desumpta est. Verum doctrinæ Baianorum non quadrat. Primò, quia Baiani nolunt, posse Deum disponere auxilia gratiæ intrinsecè efficacia, & ferentia determinationem, & necessitatem antecedentem, indifferentiæ contrariam ad actus liberos naturæ integræ, sicut Prædeterminatistæ volunt. Superior autem doctrina æquè comprehendit actus liberos naturæ integræ, atque lapsæ. Nam efficacitas divinæ voluntatis, & dominium super arbitria creata, in quo ea fundatur, pariter extenditur ad actus naturæ integræ, atque lapsæ, atque adeò pariter potest efficaciter præfinitur actus liberos Christi Domini, Angelorum, & Adami ante peccatum, & posterorum Adæ actus post peccatum, & si illos non potest, nulla est ratio, qua hos præfinitur efficaciter possit. Aut igitur Deus præfinitur efficaciter actus liberos naturæ integræ non solum quoad substantiam, sed etiam quoad modum tenetur providere media, determinationi, & necessitate antecedenti, indifferentiæ contraria operantia, aut media solum indifferentiæ? Si tenetur, media solum indifferentiæ provide, ut servetur modus libertatis præfinitus; pariter tenebitur ea providere ad actus naturæ lapsæ, ut libertatis modus indemnis salvetur; nam eadem est ratio, ut determinatio, & necessitas indifferentiæ contraria impediatur libertatem naturæ integræ, atque lapsæ, sive ut ea necessitas, & determinatio conjungatur cum actibus liberis naturæ integræ, non solum quoad substantiam, sed etiam quoad modum, sicut conjungitur cum actibus naturæ lapsæ. Si vero tenetur Deus media prædeterminantia, & necessitantia, indifferentiæ arbitrii contraria disponere, nullum est inter utrunque statum naturæ discrimen. Cuius oppositum est primum, & celebratissimum omnium à Baianis statutum principium.

CXXV. Secundò, quia Prædeterminatistæ non componunt libertatis modum cum auxiliis gratiæ intrinsecè efficacibus, quæ pertinent ad posse simpliciter, sed cum iis, quæ pertinent ad actualiter operari. Baiani vero nullum auxilium gratiæ sufficiens, & pertinens ad posse agnoscunt, quod intrinsecè efficax non sit, ut sæpius monuimus, & inferius ex professo discutimus. Tertiò, quia Baiani volunt componere libertatis modum cum necessitate antecedenti indifferentiæ contrariæ, solaque exclusionem violentiæ. Prædeterminatistæ vero nolunt ad modum liber-

libertatis sufficere solam coactionis exclusionem cum necessitate antecedenti indifferentiæ contraria. Quare merito negant posse efficacitatem divinæ voluntatis obtinere, ut media visione beata liber sit amor Dei, cuius oppositum Baiani contendunt. Ergo Baianorum doctrina fronte solum, & vocibus solis Prædeterminatistis consentit, reque ipsa ab eis longissimè distat.

CXXVI. Ideò ad hanc Baianorum evasionem præcludendam sufficit instaurare argumenta contra libertatis modum ab eis assertum confecta. Nam quantumvis efficax, & infinita sit potestas divinæ voluntatis non valet contradicentia componere, ut hominem esse irracionalem, & volentem simul nolle idem objectum. Contradicentia autem sunt ex doctrina Theologorum, & Patrum actum esse liberum, & necessitate antecedente, & inevitabili indifferentiæ contraria elicitem, ut evincunt omnia argumenta duabus præcedentibus disputationibus fute contenta. Ergo efficacia divinæ voluntatis non valet præfinitur actus liberos quoad substantiam, & quoad modum libertatis per media, quæ ferant intrinsecam determinationem, & necessitatem inevitabilem indifferentiæ contrariam.

CXXVII. Præterea quia Ecclesiæ Patres, atque Theologi differunt de necessitate injecta à divina sapientia, & voluntate, cum ad libertatem conciliandam recurrunt in necessitatem solum consequentem, evitabilem ab arbitrio, & cum indifferentiâ antecedenti ipsius compositibilem, ut ostendunt ipsorum testimonia à nobis producta sect. 4. & seqq. Si autem inodus libertatis creata posset componi cum necessitate antecedenti, & inevitabili indifferentiæ contraria non erat eis opus ad ejusmodi necessitatem consequentem, & ab arbitrio evitabilem confugere. Ergo manifestè supponunt, sapientiam, & efficacitatem divinam non posse eum modum cum tali necessitate antecedenti componere.

CXXVIII. Rursus Hæretici hujus temporis contendunt ex efficacitate divinæ voluntatis, & necessitate indifferentiæ contraria per eam injecta deperdi libertatem creatam. Catholici vero, qui cum eis confligunt, contendunt libertatem cum ea efficacitate componere ex eo quod divina voluntas efficax disponit media infallibilia ad obtinendos nostros actus cum modo libertatis; libertatis autem modum eum esse, qui relinquat indifferentiâ arbitrii, & necessitatem arceat antecedentem tali indifferentiæ contrariam. Ergo non potest Ecclesia tueri libertatem contra Hæreticos hujus temporis, nisi efficacitas divinæ voluntatis ad actus liberos excludat ejusmodi necessitatem inevitabilem, & media disponat indifferentiæ arbitrii accommodata. Assumptum constat ex Stapletonio in Antidoto ad acta Apostolorum c. 2. ad illa verba: *Hunc definitio concilio, & præscientia Dei traditum*; ubi Calvinus sic refert Catholicorum sententiam: *Confusum regimen imaginantur, quasi Deus frenalaxaret creaturis, ut singula sequantur naturæ suæ ordinem. Hoc modo liberum arbitrium homini relinquere putant, quoniam ad liberam boni, & mali electionem disposita est ejus natura. Quæ Calvinus refert explicans, quo pacto cum definito consilio, & præscientia Dei concordent Catholici libertatem arbitrii, nempe relinquente Deo operari creaturas juxta naturæ suæ conditionem, & liberum arbitrium cum potestate indifferenti ad electionem boni, & mali, qui est modus proprius naturæ ipsorum. Ideò Melancthon in locis communibus excussis fides*

36 & 38. retractans scripta contra liberum arbitrium, sic ex adverso scribit: *Sicut Deus universam naturam condidit, ita etiam condidit hoc naturæ donum, seu modum agendi, videlicet libertatem: est autem libertas, ut dictum est, fons contingentiae in actionibus humanis. Ergo contingentia providet Deus ita, ut non tollat modum agendi indium naturæ.* En ut Melancthon adverberetur Calvino, cenferet eum cum Dei efficaci providentia modum libertatis conjungendum, qui nostrorum actuum contingentiam, & indifferentiâ integram conservet.

CXXIX. Ideò S. Thomas, ex quo hausta est præfinitio efficax actus quoad substantiam, & modum, docet, Deum non posse eum modum integrum servare arbitrio, nisi media & proximas causas disponat indifferentes, sive defectibiles, & contingentes. Ita 1. p. q. 19. art. 8. *Cum igitur voluntas divina sit efficacissima, non solum sequitur, quod sicut ea quæ Deus vult fieri, sed quod eo modo fiant, quo Deus vult ea fieri. Vult autem Deus quaedam fieri necessario, quaedam autem contingenter. Et ideò quibusdam effectibus aptavit causas necessarias, quæ deficere non possunt, ex quibus effectus necessario proveniunt: quibusdam autem aptavit causas contingentes, & defectibiles, ex quibus effectus contingenter eveniunt.* En cum Deus vult effectum fieri modo libero, eum fieri disponit modo contingenti, & per causas defectibiles, & contingentes. Qui autem fit cum necessitate inevitabili indifferentiæ, & contingentiae contraria, & per causas determinantes, & necessitates, indifferentiæ arbitrii contrarias, non fit modo contingenti, & per causas defectibiles, & contingentes.

CXXX. Similiter in quodlibeto 1. art. 7. ad 2. *Deus movet omnia secundum modum eorum, & ideò divina motio à quibusdam participatur cum necessitate; à natura autem rationali cum libertate propter hoc, quod virtus rationalis se habet ad opposita, & ideò sic Deus movet mentem humanam ad bonum, quod tamen potest huic motioni resistere.* Ergo cum Deus movet naturam rationalem secundum libertatis modum, sic eam moveret, ut maneat indifferens ad opposita, & ei motioni possit resistere. Si autem moveret determinando ad agendum cum necessitate inevitabili indifferentiæ contraria, non esset talis motio, cui posset arbitrium potestate indifferenti resistere.

CXXXI. Denique aliis prætermisiss; si quando Deus vult efficaciter nostros actus fieri quoad libertatis modum, maximè cum hominem prædestinat ad gloriam per merita consequendam. Tunc autem cerne, quomodo certitudo, & efficacitas divinæ prædestinationis eum libertatis modum disponat juxta doctrinam S. Thomæ q. 6. de verit. art. 3. corp. *In prædestinatione autem invenitur certitudo, respectu singularis finis; & tamen causa proxima, scilicet liberi arbitrii, non producit effectum illum, nisi contingenter.* & infra: *Ordo prædestinationis habet infallibilem certitudinem; neque tamen causa proxima salutis ordinatur ad eam necessario, sed contingenter, scilicet, liberum arbitrium, quod hoc modo potest considerari.* Itaque cum finis à Deo efficaciter intentus modo nobis libero obtinendus est, ut in prædestinatione, debet Deus causas proximas præparare contingentes, & defectibiles, ut liberum arbitrium contingenter, & non necessario necessitate contingentiae, & indifferentiæ contraria operetur. Quod rursus explicat rationem subdens: *Liberum enim arbitrium deficere potest à salute: tamen in eo, quem Deus prædestinat, tot illa adminicula præparat, quod vel non cadat, vel si cadat;*

dat, quod resurgat: sicut exhortationes, & suffragia orationum, donum gratiæ, & alia huiusmodi, quibus Deus administratur homini ad salutem. Si ergo consideremus salutem respectu causæ proximæ, scilicet, liberi arbitrii, non habet certitudinem, sed contingentiam; respectu autem causæ primæ, quæ est prædestinatio, habet certitudinem. Quibus satis exprimit, media proxima prædestinationis esse indifferentia ad salutem, & ejus defectum, siquidem ex eis prædestinatio certitudinem sortiri non potest, & ejus defectibilitatis sunt, ut multiplicari indigeant ad obtinendum effectum, aliaque aliorum inefficacitatem suppleant.

CXXXI I. His possent alia adjungi similia ex 1. p. q. 22. art. 2. ad 4. & art. 4. q. 23. art. 8. q. 83. art. 1. ad 3. & q. 116. art. 3. Item 1. 2. q. 10. art. 4. & lib. 3. contra Gentes c. 94. & de verit. q. 23. art. 5. & de malo q. 16. art. 7. ad 15. Sufficient præterita, & Angelici Præceptoris discipulos primarios eidem adhærere menti. Cajetanus 1. p. q. 22. art. 4. ad 1. notans quod prædestinationis infallibilitas nihil dat, vel auferit causæ ad utrumlibet, sed cum ipsa stat, quod causa habeat potentiam indifferentem ad illud infallibile, & ad ejus oppositum, & propter hoc divina providentia non admittit contingentiam à rebus. Insistens quæ semper firmiter tenendum, cum certitudine, & efficacitate divinæ prædestinationis componi evitabilitatem nostrorum actuum, & antecedentem indifferentiam arbitrii, ut videre est manifestum ex testimoniis ipsius n. 97. Item Ferrariensis lib. 3. contra gentes c. 89. §. Ad confirmationem expresse docens: *Voluntatem nostram supposita primæ causæ, à qua dependet, posse producere effectum, & non producere: & à nulla causâ necessariam ad producendum, vel ad non producendum.* Et hinc explicans, quomodo divina providentia sit prima radix contingentiam, & libertatis, nimirum, quatenus causam potentem deficiere ita determinat Deus, ut absolute deficere possit in producendo, & contingenter producat. Quibus similia docent Capreolus in 1. dist. 38. q. 1. art. 1. concl. 2. & art. 3. dist. 45. q. 1. art. 2. concl. 5. p. 2. Deza in 1. dist. 38. q. 1. art. 3. præsertim notab. 1 & 2. & dist. 45. q. un. art. 3. Conradus 1. 2. q. 10. art. 4. in comment. §. 2.

CXXXI I I. Ratio à priori est, quia efficacia divinæ voluntatis non potest mutare essentias rerum. At, ut vidimus ex duabus integris disp. præced. ad essentiam libertatis pertinet potestas indifferens arbitrii ad opposita extrema, & immunitas necessitatis inevitabilis, quæ tali indifferentiæ contraria sit. Ergo Deus non potest efficacitate suæ voluntatis, quantumvis infinita sit, & modum libertatis nostris actibus intendat, ut hæc libertas integra sit absque indifferentia potestatis, & cum necessitate inevitabili tali indifferentiæ contraria, ut Baiani contendunt.

CXXXI V. Qua autem ratione possit Deus efficaciter intendere nostris actibus modum libertatis, quin efficacitas divinæ voluntatis imponat necessitatem antecedentem, quæstio est, quæ his temporibus Theologos in varias sententias divisit. Alii, qui-

bus ego acquiesco, sentiunt, ejusmodi præfinitionem efficacem Dei supponere essentialem præfinitionem conditionatam eventus liberi futuri sub conditione mediorum indifferentium, & ex ea præfinitione sola disponere media proxima indifferentia, per quæ sola prævidit eventum infallibiliter futurum, & ita voluit obtineri per illa. Quo necessitas talis præfinitionis est consequens consensus liberum conditionatum, & pendens ab illo, etiam in esse absoluto, quia in esse absoluto est indifferentia proxima ad dissentium, & potestas proxima, ut non fuerit præfinitionis consensus, & præfinitio efficax Dei per ejusmodi media indifferentia. De quo fult tractatu de prædestinatione Dei. Alii volunt, Deum posse efficaciter præfinitio modum liberum nostrorum actuum, quia Deus potest complere actum primum, & posse absolutum, & sufficiens arbitrii per auxilia gratiæ sufficientia, & indifferentia ad consentium, & dissentium, eisque libertatem arbitrii conferre, deinde vero motione supervenienti, quæ non pertineat ad posse, & actum primum arbitrii, sed ad actum secundum, & ad actualiter operari ipsius, determinare arbitrium ad consentium. Quo cum indifferentia actus primi conciliant determinationem, & connectionem actus secundi. Ita Prædeterminatistæ, quidquid sit de veritate sententiæ, Alii vero neutri harum sententiarum acquiescunt, sed negant, Deum posse efficaciter præfinitio actus nostræ voluntatis, quoad modum libertatis, quia efficacia præfinitionis divinæ semper est necessitas antecedens, & inevitabilis, cum qua repugnat libertatis modus. Itaque omnes Theologorum sententiæ in hac quæstione certum, sanctumque supponunt, implicare modum libertatis cum necessitate antecedenti arbitrii, indifferentiæ potestatis contraria, atque aded cum eis auxiliis gratiæ intrinsecè efficacibus, & determinantibus, ac necessitantibus, quæ complent actum primum, & posse absolutum potestatis arbitrio, & solam coactionem excludunt, ut imaginantur Baiani.

CXXXV. Demum esto modus libertatis salvari integer possit cum gratia Baiana, sicut cum prædeterminante gratia: cæterum id implicat salvari cum ignorantia invincibili, & defectu gratiæ sufficientis, & necessariæ ad non peccandum, ut Baiani volunt, & Prædeterminatistæ detestantur. Nam ubi deficit cognitio, & gratia requisita ad non peccandum, & præceptum implendum, deficit omnino potestas. Deficiente autem potestate ad præceptum implendum, nulla potest esse libertas. De quo plura suo loco. Ergo non possunt Baiani omnino cavere finitras suspiciones libertatis everfæ, ab ipsis assertæ, atque concessæ. Quibus oclusæ manent omnes viæ, quibus Baiani evadere possint vim argumentorum, quæ ex sacris litteris, Conciliis, & Patribus, consensuque communi Theologorum, & ex rationibus Theologicis, atque Philosophicis contra ipsos contendimus. Videndum nunc, an eis argumenta favent, quæ suam sententiam, vel leviter persuadeant.

DISP.

DISPUTATIO XVII.

An Baianis pro sua de libertate soli coactioni contraria sententia argumentum sit alicujus momenti?

Miratus es, credo, asserta Baianorum, quæ de libertate, soli coactioni contraria, & compossibili cum necessitate inevitabili, contrariaque indifferentiæ arbitrii, superioribus protulimus. Miraberis forsitan magis argumenta, quibus innituntur. Ergo ut omnibus constet vanitas totius doctrinæ Baianæ, argumenta eorum nunc proponemus, atque expendemus.

SECTIO I.

Argumentum ex libertate Dei.

Rimò sic arguunt. Deus necessitate amat justitiam, & seipsum absque potestate indifferenti ad oppositum; quia Deus nulla potestate potest amorem sui, atque justitiæ deferere. Tamen Deus est liber amando justitiam, & seipsum. Ergo datur libertas cum necessitate inevitabili ad unum absque potestate indifferenti ad oppositum. Minorem, in qua est difficultas, volunt esse Augustini lib. 1. oper. imperf. contra Iul. f. 150. Vbi cum Iulianus urgeret: *Liberum non est, nisi quod duo potest velle, id est, bonum, & malum.* Augustinus sic arguit: *Liber ergo Deus non est, quia malum non potest velle; de quo etiam ipse dixisti, Deus esse, nisi justus, non potest. Siccine Deum laudas, ut ei auferas libertatem? An potius intelligere debes, esse quamdam beatam necessitatem, qua Deus injustus non potest esse.* Quibus libertatem asserit absque indifferentia contrarietatis. Rursum rejicit etiam indifferentiam contradictionis lib. de nat. & grat. c. 46. Nam cum objecisset Pelagius: *Voluntatis arbitrio privari quidquid naturali necessitate constringitur: refutat hoc Augustinus: Et hic nonnulla quæstio est. Perquam enim absurdum est, ut ideo dicamus non pertinere ad voluntatem nostram, quod beati esse volumus, quia id omnino nolle non possumus, nescio qua, & bona constrictione naturæ: nec dicere audemus, ideo Deum non volumus, sed necessitatem habere justitiæ, quia non potest velle peccare.* Vbi duobus exemplis docet, libertatem cum necessitate consistere: primò quidem ex amore beatitudinis, qui nobis naturalis, & necessarius est: secundò ex amore justitiæ, quem Deus habet omnino determinatum absque indifferentia contradictionis ad oppositum, cum nihil possit amare, quod justum non sit, nec suam intrinsecam justitiam non amare.

I I. In confirmationem proferunt alia testimonia Patrum, qui pronuntiant, Deum non esse necessitate bonum, sed voluntate, atque aded libertate, cum voluntas necessitati opposita, sit libertas. Ita Anselmus lib. 2. fidei c. 14. & Bernardus lib. de grat. & lib. arb. Item ex Scholasticis promunt illud S. Thomæ q. 10. de potentia art. 2. ad 5. *Deus sua voluntate liberè amat seipsum, licet de necessitate amet seipsum.* & illud Scoti quodlib. 16. *Voluntas divina necessario vult bonitatem suam, & tamen in volendo eam est libera.* Ergo cum necessitate determinationis, amabilis est libertas.

I I I. Respondeo. Inprimis hoc argumento

utuntur Hæretici nostri temporis, ut absque libertate indifferentiæ bonitatem, & malitiam moralem, cum necessitate indifferentiæ contraria conjungant. Repeto argumentum Calvinii lib. 2. Instit. c. 3. §. 5. superius productum, quod est apud Ruardum art. 7. pag. 377. *Voluntatem autem necessitate in malum trahi, vel duci, quamvis libertate abdicata, offendit eos, qui inter necessitatem, & coactionem distinguere nesciunt. At si quis interroget eos, an non Deus necessario bonus sit? An non Diabolus necessario malus? Quid respondent? sic enim connexa est Dei bonitas cum divinitate, ut non magis necessarium sit ipsum esse Deum, quam bonum. Diabolus autem per lapsum sic à boni communionem alienatus est, ut nihil, quam male agere possit. Quod si quis Sacrilagus obganniat, Deo parum laudis ex sua bonitate debere, ad quam servandam cogatur, cui non erit prompta responsio. Immensa ejus bonitate fieri, ne male agere possit, non violenta impulsione. Ergo si liberam Dei voluntatem in bene agendo non impedit, quod necesse est, illum bene agere, si Diabolus, qui non nisi male agere potest, voluntate tamen peccat; quis hominem ideo minus voluntariè peccare docet, quod sit peccandi necessitati obnoxius? Quo differt hoc argumentum à Baianico? Ab eodem Calvino haufit etiam idem argumentum ejus discipulus Chamierus tom. 3. lib. 2. c. 4. n. 2. *Arbitrium Dei, Angelorum, diaboli, hominum glorificatorum, & damnatorum est liberum. At eorundem arbitrium non est liberum à necessitate interna.* En Hæretici Calviniani idem, quod Baiani, eodemque prorsus fundamento, quo illi contendunt. Eis præluxit Wiclephus apud Waldensem lib. 1. doctrin. fidei c. 22. cujus hoc argumentum refert: *Deus non illiberratur quicquam facere, licet absolute necessario illud fiat. Sicut non illiberratur, producere Verbum, vel Spiritum sanctum, licet absolute necessario illud agat.* Vereor causam Baianorum esse eandem, cum idem prorsus patrociniū sit.*

I V. Deinde præterito argumento, & alijs sequentibus solvendis præmitto, quod initio hujus controversiæ disp. 14. n. 8. monuimus, nimirum in ea aliam esse quæstionem de voce, aliam de re. De voce quæstionem esse, an voluntas à coactione libera absolute sit dicenda libertas, quæ in partem affirmantem plures habet præcorum Theologorum, & Patrum Patronos, in quo ego non moror. Quæstionem autem de re esse, an ea sola libertas, quæ coactionem, & violentiam excludit, etiam cum necessitate inevitabili, contingentiam, & indifferentiam contraria conjungatur, capax sit meriti, atque demeriti, laudis, atque vituperii, consilii, exhortationis, gratitudinis, præcepti, & aliorum, quæ moralis libertatis propria sunt? Quare distinctionis gratia hanc libertatem interdum nuncupo *moralem*, illam vero

purè *physicam*, & consequenter necessitatem illi contrariam voco *coactionem moralem*, & huic contrariam *physicam*.

v. Item præmitto, nec à nobis, nec à Theologis, quos Baiani insequuntur, ullibi desiderari ad libertatem indifferentiam contrarietatis ad bonum, & malum, sed sola contradictionis indifferentia moralem libertatem constitui posse. Alia enim est libertas moralis in genere; alia in specie libertas creaturæ rationalis propria, & naturalis, & prout in via ad salutem consideratur secluso speciali aliquo privilegio, & miraculo Dei. Ad libertatem moralem in genere sufficit potestas agendi, & non agendi, operandi & non operandi bonum, peccandi, & non peccandi: nec nostris argumentis aliud contendimus, nec Baianorum adversarii aliud contenderunt. Ad libertatem vero in specie creaturæ rationalis propriam, & naturalem, & prout in via ad salutem consideratur, secluso speciali privilegio, & miraculo Dei, requiritur indifferentia contrarietatis ad bonum, & malum; quia ex nativâ defectibilitate habet posse peccare, & ex naturali perfectione rationalitatis posse amare bonum rationi conveniens præsertim adjuncta auxilio gratiæ, & nullo ex capite sive naturali, sive supernaturali affigitur in via ad solum bonum honestum amandum. Quare interdum Patres, & Theologi ejus libertatem definiunt indifferentem ad bonum, & malum, scilicet spectatam, quoad specificum conceptum status talis creaturæ, quamvis ex conceptu generico libertatis moralis communis Deo, Christo Domino, & Beatis ejusmodi indifferentia necessaria non sit.

vi. Hinc ad argumentum respondeo. Deus non amat seipsum, neque suam justitiam liberè libertate morali, de qua est controversia, sed sola libertate physica, de qua nulla est nobis contentio. Ad primum Augustini testimonium respondeo. Illud ad rem non est, cum à libertate morali solam arceat indifferentiam contrarietatis, quam nos nullibi ad illam desideramus. Secundò exemplis, quæ profert non removet à libertate indifferentiam contradictionis. Primò quidem, quia licet non possimus nolle beatitudinem, tamen possumus illam non velle in hac vita. Secundò vero, quia amorem justitiæ in Deo non afferit Augustinus necessarium necessitate opposita indifferentiæ contradictionis, sed solum contrarietatis, ut significant illa verba *quia non potest velle peccare*. Nam licet omnia decreta Dei necessitate sint justa, indifferentes tamen est ad plura decreta contradictoria, quæ sunt justa, sive enim velit incarnari, sive nolit, decretum est justum, similiter, sive velit punire, sive misereri velit; ut tradit Anselmus in Prologo. c. 10. *Cum punis malos, justum est, quia illorum meritis convenit; cum vero parcis malis, justum est, quia bonitati tuæ condecens est*. Et seq. c. 11. *Iustum igitur est secundum re, juste, & benigne Deum, & cum punis, & cum parcis*.

vii. Præterea Augustinus nonnullam questionem esse dixit, an voluntatis arbitrium necessitate possit esse constriatum? quod Pelagius opposuerat. Quia de voce quæstio fuit, etiam inter priscos Theologos, an voluntatis arbitrium cum necessitate conjungatur, licet liberum arbitrium necessitatis expers sit? Sententiæque affirmanti cum hac distinctione arbitrii, & liberi arbitrii adhæsit Mayronius relatus disp. 14. n. 155. Itaque Augustinus potuit admittere necessitatem cum voluntatis arbitrio, quamvis à libero arbitrio eam relegaverit. Demum esto etiam

liberum arbitrium cum necessitate admiserit; ea tamen libertas non est admittenda moralis, sed purè physica cum innumeris aliis in locis, quæ disp. 14. & 15. protulimus, differens de libertate morali indifferentiam potestatis necessariam ad illam vindicaverit.

ix. Vnde etiam ad cæteros Patres respondeo. Esto enim aliquam Dei libertatem cum necessitate conjunctam velint, cæterum ea libertas erit purè physica, & non moralis: nam ipsimet alibi testatissimè volunt ad libertatem moralem, indifferentem potestatem requiri. Vide egregia testimonia Anselmi disp. 14. n. 45, 56, 57 & 58. & disp. 15. n. 74. Damasceni testimonia disp. 14. n. 44, 119, 140, 144, 158, 169. & disp. 15. n. 70. Item Bernardi disp. 14. n. 55 & 138. & disp. 15. n. 73. Præterea non erit abs re interpretatio, hos Patres Deum eo natura, & necessitate bonum, & justum, ac simul liberum prædicare; quia licet Deo naturalis & necessaria sit bonitas, & justitia in omnibus, quæ decernit, & amat; manet tamen ad libertatem sufficiens indifferentia quoad extrema contradictoria, quia absque dispendio bonitatis, & justitiæ potest indifferentem contradicentia extrema velle, & non velle, ut ad Augustinum dicebamus.

x. Ad Scholasticos Doctores, S. Thomam, & Scotum respondeo. S. Thomas in questione de potentia neutiquam differit de libertate morali, sed tantum physica. Quam, licet ibi nomine libertatis usurpaverit, corripit eum loquendi modum in summa Theologica; & libro contra Gentes, ubi innumera sunt ejus testimonia pro indifferentia potestatis ad libertatem necessariam, quæ sparsa dedimus disp. 14 & 15. Scotò familiarior fuit loquutio amoris necessarii, & simul liberi, quamvis interdum amorem liberum velit necessitatis esse immunem. Hujus testimonia fronte contradicentia composuimus cum Scotistis disp. 15. n. 153. ut indifferentiam ad libertatem moralem vindicaverit, & determinationem, ac necessitatem antecedentem cum sola physica libertate conjunxerit.

SECTIO II.

Argumentum ex libertate Christi.

x. Nec dissimile præcedenti argumentum est, quod ex Christi Domini libertate objiciunt. Nam Christus Dominus erat necessitate inevitabili obstrictus ad non peccandum, tamen liberè non peccabat. Ergo consistit libertas ad extremum, ad quod inevitabili necessitate est determinata voluntas. Christum Dominum liberrimum in non peccando fuisse probant ex Augustino lib. de correptione & gratia. c. 11. *Neque enim merendum erat, ne isto ineffabili modo in unitatem personæ à verbo Dei natura humana suscepta, per liberum voluntatis peccaret arbitrium, cum ista susceptio talis esset, ut natura hominis à Deo ita suscepta nullum in se motum male voluntatis admitteret*. ubi Augustinus, Christum Dominum non peccare, libero ipsius adscribit arbitrio. similiter de prædest. Sanct. c. 15. *Numquid metuendum fuit ne accedente ætate homo ille libero peccaret arbitrio? An ideo in illo non libera voluntas erat, ac non tanto magis erat, quanto magis peccato servire non poterat? Expendunt Baiani, quod à voluntate tanquam à principio ex cognitione procedit, ut definiunt omnes Theologi 1. 2. q. 6. distinguentes inter esse volitum, & voluntarium, quod volitum esse potest, quin à voluntate procedat, voluntarium autem esse non potest, nisi*

tate faciendi bonum, sed de sola non faciendi malum. At licet ad libertatem faciendi bona adferret Christo indifferentia: cæterum ea non apparet ad libertatem non faciendi mala. Quare tota in non peccando libertas Christi Domini revocanda est in necessariam, & constantem ejus voluntatem amplectendi semper justitiam, & averfandi injustitiam, quæ Christo Domino spontanea, & naturalis semper fuit.

xi. Vnde colligunt, à doctrina Augustiniana longè recedere Scholasticos, qui ad conciliandam libertatem Christi cum necessitate adimplendi præceptum mortis recurrunt ad indifferentiam circumstantiarum, & voluntatum differentium, quibus ea præcepta poterat executioni mandare. Nam cum prompta fuerit Augustino hæc solutio, nullibi eam indicavit, sed in solam voluntariam, & immutabilem justitiæ, & æquitatis voluntatem totam libertatem refudit, ostendens, etiamsi Christo Domino omnes circumstantiæ, & voluntas determinata adimplendi præcepti fuissent à Patre inunctæ, adhuc in eo adimplendo, & peccato vitando liberrimum fore; quia potestas violandi præceptum tantum abest, ut libertati prodesset, ut potius obesset. Quare tota multitudo Theologorum quærentium indifferentiam ad hanc Christi libertatem statuendam, sub mole difficultatis fatigata, & suspiciens nihil aliud tot, tantisque conatibus agit, quam difficultatem hac via insolubilem esse fateri. Quod S. Thomas liquido tradidisse videtur in 2. dist. 18. art. 2 ad 5. de libero Christi arbitrio dicens: *Etiamsi esset determinatum ad unum numero, sicut ad diligendum Deum, quod non facere non potest; tamen ex hoc non amittit libertatem, aut rationem laudis, sive meriti, rationem reddit: Quia in illud non coactè, sed spontaneè tendit*.

xii. Respondeo. Hoc argumento utebatur Wiclephus libertatis humanæ hostis ad persuadendum homines necessitate antecedenti, & inevitabili adimplere præcepta. Sic refert Waldensis lib. 1. doctrinalis fidei c. 25. ubi cum præmisset: *Periculosè ut mihi videtur, quidam magni viri necessitatem istam præcedentem ponunt in humanis operibus, etiam & quod suat à voluntate Dei: paucis interjectis subdit: Quomodo isti non dicerent unacum Wiclepho, quod Christus subivit mortem necessitate, cui obviare ipse non potuit, quod est scandalum crucis inter gentes & Hæresis Christianis. Ideo autem quia spontaneitatem Christi perimeret, & veritatem illam Evangelicam: Potestatem habeo ponendi animam meam: Omnes fideles dicunt, eum non necessitate, sed sponte mortem subivisse: non necessitate, scilicet, precedente voluntate Dei, quæ cogeret libertatem. Vbi coactionem accipit Waldensis necessitatem antecedentem indifferentiæ contrariam, ut explicant illa verba, necessitate, cui obviare ipse non potuit, atque adeò, spontaneitatem Christi intelligit potestatem indifferentem moriendi, & non moriendi, ut ex toto contextu disputationis manifestum est.*

xiii. Deinde nego, Christo fuisse liberum non peccare, quia illi erat necessitate antecedenti, & inevitabili necessarium, quod ex superioribus libertati repugnaret. Addo, nec fuisse Christo voluntarium, seu voluntatis, & arbitrii opus, ut ad libertatem Baianam erat necessarium. Voluntarium enim est, quod à voluntate tanquam à principio ex cognitione procedit, ut definiunt omnes Theologi 1. 2. q. 6. distinguentes inter esse volitum, & voluntarium, quod volitum esse potest, quin à voluntate procedat, voluntarium autem esse non potest, nisi

voluntatis sit opus. At in Christo non peccare non procedebat à voluntate, sed ab unione hypostatica, & sanctitate infinita antecedente omne opus voluntatis, & seorsim ab omni voluntatis actione excludente peccatum. Quia infinita ejus sanctitas per se ipsam immediate repugnabat essentialiter peccato, ideoque erat causa omnino necessaria puritatis, & innocentie peccati. Vbi autem præcedit causa necessaria alicujus defectus, nihil operatur voluntas in illum, quia independenter ab omni concursu voluntatis talis effectus existit. Quis enim dicat, esse opus voluntatis, & propriè voluntarium, hominem non esse equum, Deum non esse mortalem? Ergo nec erit opus voluntatis, & propriè voluntarium, Deum non peccare, quia tam repugnat per suam sanctitatem antecedentem peccato, quam morti per suam immortalitatem.

xiv. Idèò Augustinus non peccare Christum, non revocat in arbitrium voluntatis, ut falso, & pro libito illi imponunt Baiani, sed in susceptionem naturæ humanæ à Deo, & in impotentiam peccandi inde ortam seorsim ab omni voluntatis affectu, & immutabili amore justitiæ. Nam in primo testimonio peccatum excludit ea ratione, *cum ista susceptio talis esset, ut natura hominis à Deo ita suscepta nullum in se motum male voluntatis admitteret*. Ergo talis susceptio causa est unica, cur metuendum non sit, voluntatem Christi ullum potuisse admittere peccatum. In secundo vero ea ratione, quia *tanto magis erat libera, quanto magis peccato servire non poterat*. Ergo impotentia peccandi causa erat nullum admittendi peccatum. At hæc impotentia, & illa susceptio Dei antecedeant omnem Christianæ voluntatis affectum. Ergo antecedenter ad omnem affectum voluntatis, & independenter ab illo erat in Christo causa removens peccatum. Quare etiam juxta Baiana principia defectus peccati in Christo non erat admittendus liber, quia non erat voluntarius, seu voluntatis opus. Verum à Baianis non est tanta consequentia petenda.

xv. Nihilominus Christus Dominus admittendus est liber in adimplendo mortis præcepto absque libertate non peccandi, ut inferius exponemus. Primum enim vindicare opus est Scholasticos Theologos à calumnia recedendi ab Augustiniana doctrina, qua eos infamant Baiani, quod indifferentiam inquirunt ad libertatem adimplendi mortis præceptum. Nam in ea tradenda accedunt doctrinæ ipsius Christi Joannis 10. *Ego pono animam meam, & iterum sumam eam. Nemo tollit eam à me, sed ego pono eam à meipso. Et potestatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo iterum sumendi eam. Hoc mandatum accipi à Patre meo*. Vbi cum Patris mandato conjungit potestatem indifferentem moriendi, & non moriendi, & mortem in suam libertatem, & electionem refert, ut mox ex Patribus Ecclesiæ exponemus. At ubi Theologi doctrinæ Christi accedunt, nefas est scribere, à doctrina Augustiniana recedere.

xvi. Misereque falluntur, qui se Augustinianos jactant, dum objiciunt, nullibi Augustinum, vel leviter indicasse potestatis indifferentiam in adimplitione hujus præcepti. Nam lib. 4. de Trinitate. c. 13. expendens prædictum testimonium Christi sic ait: *Non carnem deseruit invitum, sed quia voluit, quando voluit, quomodo voluit. Hinc ait: Potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterum sumendi eam*. Expende repetita, & inculcata toties verba quæ voluit, quando voluit, quomodo voluit, quæ significant

oppositum potuisse velle, ideoque non subiisse mortem invitam. Quod magis explicat subjiciens: *Necque enim jure cuiusquam potestatis exiit carne, sed ipse se exiit. Nam qui posset non mori, si nollet, proculdubio, quia voluit, mortuus est.* Audis, idèd Christum proculdubio quia voluit mortuum esse, quia posset non mori, si nollet. En disertissimè adscribit Augustinus Christo potestatem indifferentem non moriendi.

xv i i. Non minus disertè expressit tract. 119. in Ioannem illa verba consummatum est, sic expendens: *Tanquam ille, qui potestatem habebat ponendi animam suam, & iterum sumendi eam, peractis omnibus, quæ ut peragerentur, expectabat; inclinato capite, eradidit spiritum. Quis ita dormit, quando voluerit, sicut Iesus mortuus est, quando voluit? Quis ita vestem deponit, quando voluerit, sicut se carne exiit, quando voluit? Quis ita eum voluerit, abire, quomodo cum voluerit, obire? Potestatem ponendi animam suam, & sumendi eam comparat cum libertate, qua homo dormit, & vestem deponit, quando vult, & abire, cum voluerit, imo huic illam præferit. Ergo sicut hæc libertas in hominibus indifferens est, & hic loquendi modus proprio, & vero sensu indifferentiam ad oppositum significat; ita illa Christi Domini libertas, & moriendi, quando voluerit, & quomodo voluerit, facultas, eandem indifferentiam ad oppositum extremum non moriendi continet ab Augustino testatissimam. Ut credas crebris, & præfidentibus contestationibus Baianorum, qui cõmunibus Theologorum assertis refragantur dicentes, nullibi apud Augustinum tale quidpiam, vel leviter indicatum reperiri.*

x i i x. Nec mirum, hanc indifferentiam menti Augustini infedisse, cum cæteris Patribus familiaris sit. Eam testatur Chrysofomus ad Hebræos 12. Hom. 28. illa verba: *Proposito sibi gaudio sustinuit crucem confusione contempta*, sic exponens: *Hoc est, licebat illi, nihil pati, si voluisset. Erat igitur arbitrii illius, si voluisset, non venire ad crucem. Potestatem quippe habeo, inquit, ponere animam meam, & potestatem habeo iterum sumendi eam. Igitur qui nullam habuit necessitatem, ut crucifigeretur, crucifixus est propter nos.* Nota primò potestatem non patiendi crucem, tum ex illa phrasi si voluisset, quam significare indifferentiam ad oppositum, ostendimus ex professo disp. 15. sect. 2. tum quia omnem excludit necessitatem moriendi, cum nullam admittit, atque adèd etiam indifferentiæ contrariam. Nota secundò, hanc indifferentiam colligi à Chrysofomo ex prædicto testimonio Ioannis. Eandem docuit Hom. 59. col. 3. ad citatum Ioannis testimonium dicens: *Christus etiam insidiis circumventus, sui juris erat moriendi, necne.* Quibus verbis apertè denotat dominium ad utramque partem indifferens.

x i x. Id etiam perspicuè tradit ad Roman. 15. Hom. 27. col. 4. illa verba: *Etenim Christus non sibi placuit, sic ponderans: Poterat nulla ferre opprobria; poterat, quæ passus est, non pati; siquidem quæ sua erant spectare voluisset. Verum noluit; sed quod nostrum erat respiciens, quod suum neglexit.* Possè nulla ferre opprobria, & possè non pati, repugnat absque potestate indifferenti ad extremum passioni oppositum. Denique Hom. 84. in Ioan. 19. illud: *Sciens Iesus, quia jam omnia consummata sunt*, sic explicat: *Hoc est, quæ dispensata erant. Ubique demonstrare admittitur, novam hanc mortem fuisse; siquidem in potestate morientis erat, ne prius, quam ipse vellet, & omnia impleta essent, moveretur: idèd dicebat; potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterum sumendi eam.*

Ergo in potestate morientis erat non mori, nisi quando, & quomodo ipse voluisset.

xx. Rupertus lib. 6. in Ioan. in fine Dominum sic alloquitur: *Quare ergo ponis pro omnibus animam tuam, cum potestatem haberes etiam non ponendi? En supponit potestatem indifferentem ponendi, & non ponendi animam suam, quæ omnium Interpretum sensu est potestas moriendi, & non moriendi.* Cyrillus Alexandrinus lib. 6. in Ioan. c. 7. *Sicut à Iudæis detentus est, quando voluit, ita in cruce suspensus emisit spiritum, quando voluit. Neque confixiones clavorum, & dolores adegerunt tunc animam à corpore separari, quando est sejuncta. Nam si voluisset, longiori adhuc tempore eam in corpore detinisset. Itaque potestatem habuit Dominus ponendi animam suam: quia sua potestate & voluntate segregavit à carne.* Vbi satis expressa est indifferentia potestatis saltem ad temporis circumstantiam, & dilationem mortis. Chrylogus ferm. 40. de bono pastore: *Vita mori non poterat, nisi voluisset. datori animæ animam quis tollere potuisset, nisi volenti? dicente ipso: Potestatem habeo ponendi animam meam, &c.* Quo loquendi modo non solum significat voluisse Christum suam mortem, sed etiam itali-berè, ut potuisset nolle.

xx i. Eodem modo loquuntur alii Patres. Gregorius lib. 24. moral. cap. 2. Bernardus de grat. & lib. arb. col. 3. Origenes in Ioann. tract. 35. inter princip. & fin. Hieronymus Isaiæ 53. ad illud oblatum est, quia ipse voluit. Lira Ioann. 10. Theophilactus, & Hugo ad illud Hebræorum 12. *Proposito sibi gaudio sustinuit crucem confusione contempta.* Cyprianus ferm. de Passione Domini, Cyrillus Hierosolymitanus cath. 13. & plures alii. Prætereundus non est Anselmus libro *Cur Deus homo* cap. 18. Vbi præmittens definitionem necessitatis præcedentis, & sequentis, quam exposuimus disputatione præterita sect. 4. subdit: *Hac sequenti, & nihil efficienti necessitate, quoniam vera fuit fides, vel prophetia de Christo, qui ex voluntate, non necessitate moriturus erat, necesse fuit, ut sic esset. Hac necessitate voluit Christus, quæcumque voluit. Idèd enim necessitate fuerunt, quia futura erant, & post pauca: Et si vis omnium, quæ fecit, & quæ passus est, veram scire necessitatem; scito, omnia ex necessitate fuisse, quia ipse voluit: si non voluisset, non fuissent. Qui à voluntate Christi relegat omnem necessitatem antecedentem, & inevitabilem patiendi, atque moriendi, & solum illi adscribit necessitatem consequentem, & evitabilem ab ipso, proculdubio illi tribuit potestatem antecedentem ad cavendam passionem, & mortem indifferentem, ut constat ex præmissis de necessitate antecedenti, & consequenti disputatione superiori sect. 4. & seqq.*

xx i i. Ex quibus liquido constat, Scholasticos, qui ad explicandam libertatem Christi in adimplendo præcepto mortis aliquam potestatis indifferentiam conantur adstruere, non recedere, ut Baiani calumniantur, nec ab Augustini, nec à sacrarum litterarum, & communi cæterorum Patrum doctrina. Qua autem ratione id tueri possit, non est instituti præsentis, sed breviter perstringere modos, quibus id explicant Theologi. Alii volunt, Christum Dominum indifferentem fuisse, quoad totam substantiam præcepti, non solum internam, sed etiam externam potestate absoluta non moriendi. Quod variè defendunt Scholastici. Quidam id timentur, quia licet in sensu composito unionis hypostaticæ, atque præcepti fuerit impossibile non mori; possibile tamen fuit in sensu diviso, quod sufficit

ad

S E C T I O III.

Aliud argumentum ex libertate Beatorum.

xxv. **Q**uod est præcedentibus simile. Beatis est omnino necessarium necessitate antecedenti, & inevitabili, indifferentiæ contraria, non velle malum, live non peccare. Tamen id est eis liberum, Ergo componitur esse liberum, & esse necessitate inevitabili necessarium. Assumptum probant Augustini testimoniis sequentibus. Primò ex Enchirid. c. 105. *Sic enim oportebat prius hominem fieri, ut & bene velle posset, & male: nec gratis, si bene, nec impune, si male: postea vero sic erit, ut male velle non possit, nec idèd libero carebit arbitrio. Multo quippe liberius erit arbitrium, quod omnino non poterit servire peccato.* Secundò, ex libro de correptione & grat. c. 11. *Possit enim (Adam) perseverare etiam, si vellet, quod ut nollet, de libero descendit arbitrio, quod tunc ita liberum erat, ut bene velle posset, & male. Quid erit autem liberum libero arbitrio, quando non poterit servire peccato: quæ futura erat homini sicut facta est, & Angelis sanctis merces meriti? & paulo post: Prima ergo libertas voluntatis erat, posse non peccare, novissima erit multo major, non posse peccare, quod continuo verbis aliis eodem sensu exprimit: Prima erat perseverantiæ potestas, bonum posse non deserere; novissima erit felicitas perseverantiæ, bonum non posse deserere. Tertio, ex lib. 22. de Civit. Dei c. ult. *Nec idèd liberum arbitrium non habebunt, quia peccata eos delectare non poterunt. Magis quippe erit liberum à delectatione peccandi ad delectationem non peccandi indeclinabilem liberatum. Nam primum liberum arbitrium, quod homini datum est, quando primum creatus est relictus, potuit non peccare, sed potuit, & peccare: hoc autem novissimum eo potentius erit, quo peccare non poterit, quod rursus confirmat ex libero arbitrio ipsius Dei: Certè Deus ipse nunquid, quia peccare non potest, idèd liberum arbitrium habere negandus est?**

xxvi. In his illud expendunt Augustinum majorem, & nobiliorem libertatem Beatorum non revocare in indifferentiam amandi hoc, vel illud bonum honestum, non connexum cum summo bono, ut recentiores quidam Scholastici imaginantur; sed in eas rationes, quia arbitrium omnino non poterit servire peccato, quia non poterit bonum deserere, quia erit liberum à delectatione peccandi usque ad delectationem non peccandi indeclinabilem liberatum. Quibus rationibus, & phrasibus exprimit libertatem majorem consistere in ipso non posse peccare, nec posse bonum deserere, nec delectationem non peccandi declinare. Quamvis enim liberum arbitrium Adami compararet potens bene, & malè velle cum arbitrio Beatorum, potestatem tamen malè volendi non vult Augustinus partem esse libertatis, sed tantummodo potestatis bene volendi, quam in Adamo, & Beatis differentem in eo fuisse tradit, quod in Adamo esset adhuc mobilis, & infirma, in Beatis immobilis, robusta, & perpetua, & idcirco liberior. Nec alicubi Augustinus ad hanc Beatorum libertatem ejus indifferentiæ meminit, nec ullum in omnibus suis scriptis vestigium ejus reliquit.

xxv i i. Quare consequenter volunt, ab Augustino tradi liberam esse ipsam dilectionem Dei constantem, & immutabilem, qua adhærent summo bono, & illud deserere, & ab eo deficere non possunt.

ad indifferentiam libertatis. Alii rectius quia potuit obtinere à Patre dispensationem præcepti, & obtinere noluit. Alii verosimiliter; quia præceptum impossibile fuit à Patre dependente à voluntate filii, nempe quia filius voluit voluntate libera usque in finem vitæ perseveranti, qua deficienti cessaret præceptum, & integrum maneret filio non mori. Alii vero nullam admittunt indifferentiam ad cavendam omnino mortem, sed ad illam hoc, vel illo modo, cum his, vel illis circumstantiis, per hos, vel illos actus, aut charitatis, aut religionis, aut obedientiæ, aut fortitudinis, aut justitiæ acceptandam: Quia determinatè præceptum illi non fuit mortem hoc modo, hac circumstantia, & per hunc actum acceptare, cum id conferens non fuerit ad redemptionis nostræ finem, nec communi legum, & præceptorum dispositioni consonum. In has classes dividuntur, & revocantur omnes Scholastici Theologi, tam veteres, quam moderni; à quibus referendis abstineo, quia ad institutum nostrum non pertinet. Adverte tamen, Baianorum calumniam omnes comprehendere.

xxv i i. Notare item est Baianorum inconsequentiam. Nam in hoc argumento supponunt omnino certum, Christo Domino nullam convenire posse libertatis indifferentiam ad præcepta adimplenda, quia unio hypostatica adducit secum necessitatem inevitabilem illa adimplendi in sensu composito ipsius. Tamen ipsi volunt cum necessitate antecedenti, & inevitabili in sensu composito salvari posse libertatis indifferentiam, quando in sensu diviso possibile est extremum oppositum. Hac enim ratione componunt potestatem dissentendi gratiæ, quam definiunt Concilia, quamvis sit antecedens, & inevitabilis necessitas consentiendi cum gratia, quia in sensu diviso gratiæ possibile est dissentius. At etiam in sensu diviso præcepti, & unionis hypostaticæ possibile est humanitati Christi extremum oppositum præcepto. Ergo humanitati Christi convenit indifferentia ad libertatem sufficiens. Quare non erat opus recurrere ad libertatem solius coactionis expertem.

xxv i v. Restat solum ad divi Thomæ testimonium respondere. Quidquid sit, an id S. Thomas absolute, an sub dubio tantum asseruerit, ut plerique intelligunt, credo cum pluribus ejus Interpretibus id à divo Thoma revocatum fuisse pluribus in locis. Primò ubi ad libertatem Christi necessariam ad mortem desiderat indifferentiam ad plures actus, & bona, quæ deserere potest, ut quæst. 29. de veritate, art. 6. ad 1. *Licet anima Christi esset determinata ad unum secundum genus mortis, scilicet ad bonum, non tamen erat determinata ad unum simpliciter; poterat enim hoc, vel illud facere, & non facere, & idèd libertas in eo remanebat, quæ requiritur ad merendum.* Item 3. p. q. 18. art. 4. ad 3. *Voluntas Christi, licet sit determinata ad bonum, non tamen est determinata ad hoc, vel ad illud bonum.* Secundò, ubi distinguit voluntarium, & spontaneum à libero, cum eo in loco nobis objecto dilectionem Dei eo solum tradat liberam, quia spontanea est: quam divisionem ab Angelico Præceptore factam vidimus disp. 14. n. 48 & 49. ipsique adèd certam, ut oppositum opinantes hæresis insinulaverit. Tertio, ubi in genere ad libertatem moralem constantè indifferentiam requirit, ut persuadent copiosa testimonia ipsius à nobis producta disp. 14. sect. 23. & disp. 15. sect. 14. & alia per eas disputationes ipsarum. Quibus omnibus contradicit doctrina à Baianis objecta.

sunt. Nam peccare apud Augustinum non est aliud, quam à bono, hoc est, à Deo, seu Dei amore deficere, & consequenter non peccare, quod liberum Beatis asserit, erit in Dei amore stabilem, & immobilem permanere. Quare in lib. 22. de Civit. c. ult. verbis citatis continuo adjicit velut rationem: *Sic enim erit inmissibilis voluntas pietatis, & æquitatis, quomodo est felicitatis. Quæ voluntas inmissibilis pietatis, & æquitatis non est alia, quam ipsa dilectio charitatis. Quapropter subjungendo concludit: Erat ergo Civitas illius celestis, & una in omnibus, & inseparabilis in singulis voluntas libera, ab omni malo liberata, & impleta omni bono. Vbi omni ambiguitate remota dilectionem Dei omnibus Beatis communem, & inseparabilem tradit liberam, ut intelligeremus, totam libertatem, de qua superioribus sermo ipsi fuerat, refundi in libertatem ejus dilectionis. Quo pacto etiam lib. 3. de lib. arb. c. 12. eam liberam docet de Angelis loquens, quia neque viatores peccaverunt, neque Beati unquam peccabant: Et ratio quidem si certa conspicitur qua manifestum fiat, esse oportuisse creaturam, quæ nunquam peccaverit, nunquam peccatura sit, etiam illud eadem ratio renuntiat, à peccato illam libera voluntate abstinere, neque coactam non peccare, sed sponte. Quibus apertissime liberam voluntatem vocat eam ipsam charitatis voluntatem, qua Angeli beati perpetuo, & immobiliter abstinent à peccato. Ergo voluntas omnino necessaria, & inevitabilis in doctrina Augustini admittenda est perfectissime libera.*

xxxix. Quo argumento aded exultant Baiani, ut præfidenter concludant, paradoxum in Augustini doctrina inaudium esse, quod actus aliquis voluntatis propterea liber sit, quia ab illo desistere voluntas, & non agere potest; cum potius diametraliter e contrario, semper ab eo propterea libertas alicujus actus asseratur, quia voluntas eam agere potest. Ex quo fit, ut in illo accerrimo, diuturnoque consuetu, quo cum Pelagianis de gratia, & voluntatis libertate decertatum est, in nullis ejus libris, vel semel inveniri queat unus textus, vel vestigium opinionis istius, quod idcirco voluntas sub gratia, quæ facit eam facere, maneret libera, quia cessare potest; sed potius conspiciantur omnia, idcirco esse liberam, quia gratia voluntatem nihil agentem potentissime velle, & operari facit: usque adeo ut miraculi loco habendum esset, si in Augustini doctrina ostendi posset, voluntatem, quæ immobiliter, & perpetuo justitiam diligit, non esse in ista voluntate liberam. O quot cachinnis docti Theologi hæc ridebunt, si oculis non iratis legere queant! Ea protuli, ut Baianorum inanem jactantiam certant, & mirentur.

xxxix. Respondeo. Hoc argumento Wiclephus apud Waldensem lib. 1. doctrinalis fidei art. 1. c. 25. defendere tentabat suum errorem, absolutamque necessitatem cum libertate morali conjunctam: Quia est libertas in Angelis, qui tamen ad hoc agendum, quod agunt, summa necessitate trahuntur. Calvinus eodem utebatur argumento ad probandum, nostra opera posse esse moraliter bona cum necessitate inevitabili ea agendi absque potestate non agendi, ut refert Bellarminus lib. 5. de grat. & lib. arb. c. 14. §. Priorum. Idem etiam est argumentum Chamierii Calviniani productum n. 3. ex libertate Beatorum deprehendens, libertatem moralem posse cum summa necessitate conjungi.

xxx. Deinde respondeo. Beatis non est liberum non peccare libertate absoluta, & morali, de qua differimus, sed solum libertate, quæ dicitur à

servitute peccati, de qua præfens dissertatio non est, & ad rem non venit. Extra rem quidem est. Primum, quia pueris baptizatis nihil operantibus, & volentibus, convenit libertas à servitute peccati, cum verè per baptismum à servitute peccati redimantur; pueris tamen nihil volentibus, & operantibus non adest libertas absoluta, & moralis. Etenim libertas à servitute peccati non solum convenit dilectioni Dei, sed etiam gratiæ habituali sanctificantis, quæ emundat animam à peccato, & cum omni peccato impossibilis est seorsim ab omni operatione voluntatis, quæ necessaria est ad exercitium libertatis, de qua contendimus. Secundò quia libertas à servitute peccati non convenit peccatoribus adultis, neque cum actu peccant, neque cum ad justificationem disponuntur per actus, qui justificationem non consequuntur. Libertas autem, de qua certamus, locum habet in peccatoribus adultis, non solum quoad actus disponentes ad justificationem, sed etiam quoad actus peccati removeantes ab illa, qui etiam modo necessitate sunt, sive cum ignorantia invincibili, sive cum defectu gratiæ necessariæ ad non peccandum, Baianorum opinione liberi sunt, quia fiunt spontanei, & voluntarii.

xxxix. Quare Augustini testimonia ad rem non sunt. Etenim Augustino in eis solum sermo est de perfecta libertate à servitute peccati, quæ propria est Beatorum, & non sicut communis Adamo, neque damnatis necessitate adherentibus malo, de quibus verum esse non potest, quod non possunt ultra servire peccato, neque bonum deserere, & à delectatione peccandi usque ad delectationem non peccandi indeclinabilem liberatos esse, sed potius oppositum. Damnatis tamen convenit libertas à coactione, quam Baiani absolutam, & moralem esse contendunt, cum spontaneè, & voluntariè peccant. Ergo libertas, de qua in eis testimoniis Augustino sermo est, prorsus est extra rem, non solum nostræ contentiois, sed etiam Baianæ intentionis, siquidem ex eis non possunt Baiani damnatorum libertatem arguere, sed potius oppositum. Itaque unico verbo solutio est; Augustinum agere de libertate à sola servitute peccati, quæ ad rem non est, ut præmissimus.

xxxix. De hac libertate Augustino esse sermonem in eis locis interpret est ipse Michaël Baius, quem Baiani non contemnant. Nam lib. de lib. arb. cum præmississet duplicem esse libertatem, alteram à necessitate, alteram à servitute peccati, & assertum totius capituli: *Quod ad libertatem à servitute sit imperitiosum, utrum actio sit in volentis potestate? Vbi decernit, quod præmonimus, libertatem à servitute peccati esse impertinentem ad libertatem, de qua differimus, rationem mox reddit: Quia voluntas juxta modum libertatis à servitute, ob id duntaxat libera dicitur, quia sub aliqua hostili potestate captiva tenetur. moxque subdit: Hinc Augustinus in Enchirid. c. 105. Sic oportebat hominem prius fieri, ut bene velle posset, & male, &c. cumque integrum reddidisset testimonium primò nobis objectum, sic expendit: In eo, quod ait, hominem prius sic factum, ut bene velle posset, & male, prioris modi libertatem significat, videlicet à necessitate. Sed in eo quod subdit: quod nec libero carebit arbitrio, quando sic erit, ut male velle non possit: multo quippe liberius erit arbitrium, quod omnino non poterit servire peccato: ad posteriorem libertatis modum aspexit, videlicet à servitute peccati. En Michaël Baius luculentissime tradit duo;*

dit duo: alterum, Augustinum in eis testimoniis, in quibus libero arbitrio Beatorum majorem libertatem asserit, quam arbitrio Adamo, differere de libertate à servitute peccati, quia Adamus poterat subjici peccato, Beati vero peccato servire non possunt: alterum, hanc libertatem impertinentem esse ad eam, de qua nunc agimus, videlicet eam, qua actio in potestate arbitrii constituitur, num ea indifferens esse debeat, necne?

xxxix. Nec ut Augustini testimonia intelligantur de sola libertate à servitute peccati agere, alio indigent, quam attenda verborum ipsorum consideratione. Quid enim aliud sonant illa primi testimonii verba: *quod omnino non poterit servire peccato? item illa secundi: Quando non poterit servire peccato? nec non illa tertii: Magis quippe erit liberum à delectatione peccandi ad delectationem non peccandi indeclinabilem liberatum.* Quibus comparans Augustinus arbitrium Beatorum cum arbitrio Adamo, eo huic illud præferit quo magis liberum sit, quia magis à peccando est liberum, & minus servire potest peccato. Idem significant illa verba, quibus dilectio Beatorum libera prædicatur lib. 22. de Civit. c. ult. *Voluntas libera, ab omni malo liberata.* Nam eam illi voluntati libertatem adscribit, qua ab omni malo, sive peccato, liberata est.

xxxix. Rursus Augustinus suam mentem expressit, iis, quæ præteritis testimoniis subjungit. Nam in Enchirid. c. 106. repetens collationem factam capite præcedenti inter arbitrium Adamo, & Beatorum ait: *Sic homo in paradiso ad se occidendum relinquendo justitiam idoneus erat per voluntatem, ut autem ab eo teneretur vita justitiæ, parum erat velle, nisi ille, qui eum fecerat, adjuvaret. Sed post illam ruinam major est misericordia Dei, quando, & ipsum liberum arbitrium liberandum est à servitute, cui dominatur cum morte peccatum.* Expende majorem gratiam factam post ruinam Beatis esse majorem, & nobiliorem libertatem à servitute peccati. Item in lib. de correp. & grat. c. 11. illis verbis: *Quid erit autem liberum libero arbitrio, quando non poterit servire peccato, quæ futura erat, & homini, sicut facta est, & Angelis sanctis merces meriti? nullo interposito verbo continuo subdit: Nunc autem per peccatum perdit bono merito, in his, qui liberantur (à peccato) factum est donum gratiæ, quæ merces meriti futura erat.* En quia per peccatum homo servituti subiectus est, & per gratiam Dei sic ab ea liberatur, ut nulli possit servire peccato, ided crevit in homine post peccatum donum gratiæ, quod in beatitudine meritis ipsius disponitur. Rursus lib. 22. de Civitate Dei c. 30. verbis objectis subjicit: *Sed quia peccavit natura, cum peccare potuit, largiore gratia liberatur, ut ad eam perducatur libertatem, in qua peccare non possit.* Vbi satis exprimitur, majorem libertatem revocari in largiorem gratiam, qua post peccatum liberatur à servitute peccati, siquidem ante peccatum poterat subjici servituti peccati, nunc vero per gratiam Dei obtinuit, ita ab ea liberari, ut in eam redire non possit.

xxxix. Itaque major libertas non peccandi, quam Augustinus hominibus Beatis asserit, sola est libertas à servitute peccati, quæ non est illa, de qua contendimus, nempe moralis, quæ meriti, & demeriti capax est, & à Catholicis contra Hæreticos libertatis temeratores contenditur. Quod optimè advertit Michaël Baius lib. de lib. arb. c. 10. scribens: *Licet Doctores Catholicos adversus Hæreticos liberum arbitrium sapienter in eo intellexerint, quod possit omittere id,*

quod facit, hoc est, in eo quod in suis actionibus nulla sit necessitate constructum, sicut etiam intellexerunt Philosophi, qui posteriorem libertatis modum, qui nobis non nisi per Christum contingit, ignoraverunt: attamen Augustinus secutus Evangelium, etiam liberum arbitrium in eo intellexit, quod nullius extraneæ potestatis servituti esset obnoxium, sive in potestate haberet id, quod agit, omittere, sive non. Nam in Enchirid. c. 105. de correp. & grat. c. 11. de Civit. Dei lib. 22. c. ult. asserit, Liberum arbitrium tunc liberius fore, cum non poterit servire peccato: nempe liberius, quam sit in hac vita, ubi sic adhæret justitiæ, ut etiam possit servire iniquitati. Quod juxta priorem libertatis modum dici non potest, quia in futura vita diligendo justitiam nostrum arbitrium non erit priore modo liberum, sed solum posteriori. En vobis, Baiani, Antesignanus, & Magister vester Baius vos arguit, quod extra choram saltatis, & omnino extra rem adducitis superiora Augustini testimonia ad statuendam libertatem, de qua est nostra contentio, nempe eam, quam Catholici contra Hæreticos perditores libertatis contendunt, cum ingenè testetur, Augustinum eis in locis non eo sensu libertatem intelligere, quo Catholici confligentes cum Hæreticis libertatem intelligunt, quia Augustinus in eis de sola libertate à servitute peccati, Catholici vero de libertate indifferentiæ ad quidpiam agendum, vel omittendum differunt.

xxxix. Optimè quidem Baius, nam Hæretici negantes libertatem, ut Wiclephus, Lutherus, & Calvinus nullibi negant hanc libertatem à servitute peccati. Imò si hæc ad libertatem ab Ecclesia definitam sufficeret, gloriari ipsi poterant, sicut in hoc argumento vanè gloriantur Baiani, majorem illos, quam Catholicos libertatem asserere arbitrio per gratiam necessitantem ad bene operandum. Siquidem majorem à servitute peccati libertatem tribuit gratia, quæ semel posita non potest componi cum peccato, nec voluntatem sinit servire peccato, quam ea, quæ cum peccato compossibilis est, & voluntati permittit servitute peccati. Gratia autem ab Hæreticis asserita, & necessitans arbitrium ad implendum præceptum ejus conditionis est, ut nequeat componi cum peccato præceptum violandi, nec sinit voluntatem illud violare. Ergo majorem libertatem à servitute peccati adstruunt Hæretici, quam Catholici.

xxxix. Quod rursus sic arguo. Nam libertas, de qua cum Baianis contendimus, solum reperitur in actibus voluntatis, ut ipsimet fatentur. Libertas autem à servitute peccati, qua scilicet arbitrium nulli peccato servire potest, de qua Augustinus differit, convenit visioni beatæ seorsim à dilectione Dei. Nam licet dilectio, qua beati adherent Deo, libera sit hoc genere libertatis, quia ipsa immobilis, & perseverans reddit arbitrium impotens admittere peccatum; hæc tamen libertas non solum competit arbitrio ex dilectione Dei, sed etiam ex ipsa visione beatæ seorsim à dilectione. Nam, ut fert communis Theologorum sententia, beatitudo essentialis consistit in visione Dei, & ipsa sola seorsim à dilectione sufficit reddere arbitrium impeccabile. Ergo etiam liberum à servitute peccati, qua nequeat Deum deserere, & peccato servire. Quod ex ea suppositione divinitus possibili arguitur, & explicatur, qua scilicet Deus beato videnti suam essentialiam impediret dilectionem ipsius, concursum cohibens, qui ad eam elicendam necessarius est. Tunc enim homo videns Deum esset liber ab omni misericordiæ peccati

cati ratione beatitudinis essentialis, quæ secum miseriam ferre non potest, & non finiret seipsa immediatè voluntatem amare objectum Deo contrarium, sicut seipsa immediatè movet ad amandum ipsum Deum, & omne aliud quodcumque bonum cum ipso connexum, eoque solo esset voluntas impeccabilis, & repugnans servituti peccati. Ergo hæc libertas à servitute peccati Beatorum propria, non solum reperitur in actu voluntatis, sed etiam in actu intellectus, ac proinde hæc est omnino impertinens ad libertatem, de qua Baiani nobiscum concertant. Quibus satis, & abundè eorum argumentum ostensum est nullius esse momenti.

xxxix. Item colligitur, extra rem, & vanam prorsus esse jactantiam, qua Baiani ad hoc argumentum produunt, nihil esse in doctrina Augustini magis paradoxum, & miraculosum magis, quam si alicubi actum voluntatis doceat propterea esse liberum, quia potest voluntas illum cohibere, & oppositum agere. Siquidem, ut vidimus, testimonia, quæ nunc Baiani objiciunt, extra rem omnino sunt, & nec pro libertate, quam ipsi contendunt, nec contra indifferentiam libertatis, quam nos contendimus, quidquam efficiunt. Addo eam esse temerariam, & Augustino injuriosam. Temeraria est, quia totæ nostræ disputationes 14 & 15. plenè sunt testimoniis Augustini, quæ libertatem creatam ex indifferentia ad oppositum arguunt. Injuriosa item est Augustino, quia Concilia Ecclesiæ definiunt, actum nostræ voluntatis esse liberum, quia voluntas potest dissentire, atque resistere gratiæ moventi ad illum; Ecclesiæ Patres Græci, atque Latini uno ore, quia arbitrium potest oppositum eligere; Theologi universi à temporibus Magistris sententiarum ad sæculum præsens, quia voluntas potest illum non agere. Augustinus vero, afferentibus Baianis, diametraliter oppositum, quia voluntas potest agere, non vero quia potest non agere; quod etiam Calviniani volunt. Quis itaque patienti animo ferat, afferere paradoxam, & miraculosam esse in Augustino doctrinam, quæ conciliis Ecclesiæ, cæterisque Patribus, & universis Theologis frequens, & familiaris est, & in Schola solidè Calviniana est inaudita, & nova? Hæc sunt, quæ Baiani prædicant in commendationem Augustinianæ doctrinæ, quæ apud plebejos solum, & ineruditos homines bene audiri possunt.

SECTIO IV.

Argumentum ex libertate, qua diligimus beatitudinem.

xxxix. **R**ursus sic arguunt. Dilectio beatitudinis in patria est omnino necessaria, & inevitabilis. Tamen est libera. Ergo potest esse libera dilectio inevitabilis, & necessaria. Minorem probant ex Augustino de libero arb. c. 3. Nam ibi Augustinus arguit præscientiam Dei relinquere integram nostram libertatem ex eo, quod præscientia nostræ beatitudinis futuræ non tollit, quod beatitudo sit nobis spontanea, & voluntaria. Argumentum autem extra rem, & inefficax esset, si non supponeret delectationem beatitudinis in patria esse liberam, & ad libertatem sufficere, quod sit voluntaria, & spontanea. Assumptum probatur. Nam pluribus ad scopum disceptationis præmissis sic colligit: *Cum igitur præscius Deus sit futuræ beatitudinis tuæ, nec aliter aliquid fieri possit, quam ille*

præscivit, alioquin nulla præscientia est, non tamen ex eo cogimur sentire, quod absurdissimum est, & longè à veritate seclusum, non te volentem, beatum futurum. Sicut autem voluntatem beatitudinis, cum esse ceperis beatum, non tibi auferat præscientia Dei, quæ hodie de tua futura beatitudine certa est: sic etiam voluntas culpabilis, si qua in te futura est, non propterea voluntas non erit, quoniam Deus eam futuram esse præscivit. Vbi voluntatis nomine intelligit liberam. Tum quia sic intelligenda est voluntas præscita culpabilis, ergo etiam voluntas beatitudinis præscita, cum eodem modo de utraque loquatur. Tum quia ad conciliandam voluntatem liberam cum præscientia argumentum contendit. At ejus voluntatis libertatem solum colligit Augustinus, quia volens quisque, & non nolens beatus futurus est. Ergo ad libertatem sufficit voluntariness, cum ad beatitudinis amorem in patria indifferentia non sit.

xl. Nihil potuit à Baianis objici, quo magis ostenderent, quam extortis, & violentis sensibus Augustinum sua erronea asserta docentem continuo promant, quamque suis cogitationibus præoccupati eum ubique trahant, quo volunt. Nam ut ex professo ostendimus disp. 14. n. 110. & seq. & disp. 16. n. 52. & seqq. Augustinus in eo libro à c. 1. usque ad 4. totus incumbit asserendo ad libertatem necessariam esse indifferentiam, & potestatem cohibendi, & vitandi actum culpabilem, & necessitatem huic contingentia, & indifferentia contrariam auferre prorsus libertatem. Etenim capite 1. statuit, motum, quo voluntas ad creata convertitur culpabilem esse, quia in ejus potestate est cohibere eum motum, item quia eo motu improbat, atque cohibito possumus voluntatem nostram ad fruendum sempiterno bono à lapsa temporalium convertere. rursus quia is motus, quo huc atque illuc voluntas convertitur, est quasi quidam cardo voluntatis. Quibus tribus testimoniis assertam reliquit c. 1. indifferentiam potestatis necessariam ad motum culpabilem voluntatis.

xli. Quo sic constituto c. 2. seq. huic libertati, & indifferentia potestatis objicit præscientiam Dei, quia præscita à Deo necessitate eveniunt, & necessitas inevitabilis, qua res aliter evenire non possunt, contrariatur libertati: *Quomodo enim est voluntas libera, ubi inevitabilis apparet necessitas?* quod repetit c. 3. *Si autem necesse est, non ergo est in peccando voluntatis arbitrium, sed potius inevitabilis, & fixa necessitas.* Vtique necessitas contingentia, & evitabilitati contraria, qua res aliter evenire non possunt. Vbi ipsa dubitandi ratione supponit, necessitatem indifferentia, & contingentia contrariam, qua actus aliter evenire non potest, repugnare libertati. Vide hæc disp. 14. n. 110 & seqq.

xlii. Idcirco c. 3 & 4. objectionem diluit negando, ex præscientia advenire actui culpabili voluntatis præscito necessitatem, contingentia, & indifferentia contrariam, asserens esse *stultitiam singularem non posse aliud fieri, quam præscivit Deus*, quia Deus non solum præscivit voluntatem futuram, sed etiam ita futuram, ut potuerit cohiberi, & non esse futura. Ideoque mox censet monstruosum, & terminis implicans, Deum præscire voluntatem liberam futuram, & ita futuram, ut aliter evenire non possit, sive necessitate inevitabili contingentia, & indifferentia contraria futuram. Quod rursus explicat tribus exemplis, quæ omnium hominum iudicio, & lumine naturali nullam afferunt necessitatem inevitabilem, & antecedentem, sed consequentem, & evitabilem. Primum est præscientia, qua Deus suamet opera

opera videt futura; secundum visionis creatæ, qua homo alterius opera videt præsentia; tertium memoria creatæ, qua nostra, & aliorum opera recordamur præterita. Quæ licet ex suppositione, quod sint, non possint objecta non esse; tamen necessitatem non inducunt inevitabilem, quia supponunt ipsa objecta cum contingentia, & indifferentia ad oppositum pro sua differentia temporis existentia, atque adeo arbitrium potens eam consequentem necessitatem cavere. Vide expensa testimonia Augustini disp. 16. n. 52. & seqq.

xliii. Hæc cum ita sint, monstro simile est, Baianos nunc contendere Augustinum in ea ipsa disputatione probare libertatem posse componi cum necessitate inevitabili, indifferentia, & contingentia contraria. Nec testimonium objectum id probat, sed potius oppositum, nempe amorem beatitudinis esse liberum libertate indifferentia opposita necessitati antecedenti, & inevitabili determinationis. Primum, quia eum amorem comparat Augustinus cum amore temporalium culpabili, quem esse liberum libertate indifferentia, testatur reliquerat c. 1. & contra ejus indifferentiam totam suscipit disputationem de necessitate præscientia. Secundò, quia ab amore beatitudinis relegat Augustinus necessitatem inevitabilem, quam nostris actibus præcavere contendit ex præscientia divina. Hæc autem necessitas erat indifferentia potestatis contraria, ut ostendimus disp. 14. n. 110. & seq. & disp. 16. n. 52. & seqq. Quippe erat necessitas objecta ab Evodio cum omnibus illis, qui præscientiam, & providentiam Dei negant, ut libertatem creatam tueantur. Necessitas autem, quæ ab his objicitur, præcudubio est ea, quæ contingentia, & indifferentia nostrorum actuum repugnat, nimirum qua actus præsciti à Deo aliter evenire non possunt, ut constat ex cap. 2. Nullus enim unquam fuit, qui ex præscientia Dei contenderit fieri, ut voluntas velit nolens, sive ut velle, & nolere simul conjungantur, quæ est necessitas coactionis, quam solum excludit Baiana libertas. Tertio, quia verbis in argumento objectis immediatè subjungit Augustinus: *Attende enim quæso, quanta cæcitas dicatur, si præscivit Deus futuram voluntatem meam, quoniam nihil aliter potest fieri, quam præscivit, necesse est, ut velim, quod ille præscivit: si autem necesse est; non jam voluntate, sed necessitate id me velle fatendum est. O stultitiam singularem! Quomodo ergo non potest aliud fieri, quam præscivit Deus, si voluntas non erit, quam voluntatem futuram ille præsciverit?* Quibus liquido exprimit, voluntatem præscitam futuram, potuisse non esse futuram, quia præscita est libera futura, & non præsciretur libera, si non præsciretur aliter potuisse esse futuram; nomine enim voluntatis libertas intelligenda est, ipsa Baianorum confessio. Itaque necessitatem explodit, qua voluntas futura aliter evenire non potest, quæ est necessitas indifferentia contraria. Ergo voluntatem, seu dilectionem beatitudinis, de qua immediatè sermo præcesserat, censet Augustinus, esse talis necessitatis indifferentia contraria. Ergo voluntatem, seu dilectionem beatitudinis, de qua immediatè sermo præcesserat, censet Augustinus, esse talis necessitatis indifferentia contraria. Ergo voluntatem, seu dilectionem beatitudinis, de qua immediatè sermo præcesserat, censet Augustinus, esse talis necessitatis indifferentia contraria. Ergo voluntatem, seu dilectionem beatitudinis, de qua immediatè sermo præcesserat, censet Augustinus, esse talis necessitatis indifferentia contraria.

xliiii. Audio Baianos triumphos canere, qui nos cogunt negare amorem beatitudinis in patria esse necessitate inevitabili determinationis necessarium. Nec mirabor; quia parum Scholastici, atque Theologi nesciunt distinguere duplicem beatitudinis amorem etiam in patria. Alter est, qui procedit ex ipsa visione beata, & illam supponit; & hunc non negamus necessarium, & inevitabilem, quamvis non

defuerint Theologi, qui id negaverint. Alter est, qui non supponit visionem beatam tanquam principium, sed procedit ex lumine naturali, sive habituali, sive actuali, qualis nunc in via habetur tam naturalis, quam supernaturalis; & hunc asserimus non esse etiam in patria necessitate contradictionis necessarium, & inevitabilem, sed evitabilem, & liberum indifferentia libertate, sicut est in via; & de hac dilectione, seu amore beatitudinis fuisse Augustino sermonem. Itaque sicut communiter Theologi distinguunt in Christo Domino, & plerique etiam in Beatis, duplicem amorem Dei; alterum, qui cohiberi non potest, & idè meritorius non est, procedentem ex visione beata; alterum, qui cohiberi potuit, & idè meritorius fuit, procedentem ex scientia infusa, & abstractiva Dei: ita duplex beatitudinis amor distinguendus est; alter, qui non potest cohiberi, procedens ex visione beata, seu illam præsentem essentialiter supponens; alter, qui potest cohiberi; sive naturalis procedens ex naturali notionem, sive supernaturalis procedens ex dono scientia infusa, neutriquam supponens essentialiter beatitudinem, & visionem beatam, aut efficientem, aut posseam. Nam beatis adfunt principia sufficientia ad hunc secundum beatitudinis amorem, sicut ad primum, seorsum à visione beata, & non est, cur ab eo eliciendo impediantur à Deo. Sicut igitur amor Dei ex scientia non intuitiva, & quidditativa profectus liber est indifferentia libertate, etiam in Christo Domino, atque Beatis; ita liber esse potest eodem modo libertatis, amor beatitudinis, ex notionem ejus abstractiva profectus.

xlv. Augustino vero de hoc beatitudinis amore esse sermonem in ea disputatione, arguitur primò, quia alius beatitudinis amor non potest esse liber ea libertate, quam in ea disputatione contendit. Secundò, quia Evodius contra quem ad hominem arguit de hujusmodi amore beatitudinis loquitur, cum amorem beatitudinis proponat, quo nunc in via volumus esse beati, & esse non possumus: *Si enim mihi esset potestas, ut essem beatus, jam profecto essem: Volo enim etiam nunc, & non sum, quia non ego; sed ille me beatum facit.* Quod Augustinus approbat, & ex eo arguit, etiam tunc quando fuerit beatus, permanfurum eum amorem, atque adeo eum tunc volentem beatum futurum. Ergo de illo beatitudinis amore arguit, qui beatis cum viatoribus communis est, sive de illa specie, & qualitate amoris. Tertio, quia Augustinus in argumento sic proponit: *Sicut autem voluntatem beatitudinis, cum esse ceperis beatus, non tibi auferat præscientia Dei.* Ergo supponit voluntatem beatitudinis, de qua loquitur, non supponere, sed antecedere, sive natura, sive tempore ipsam beatitudinem. Tum quia cum proponit beatitudinem incipere, amorem illius non proponit incipientem, sed perseverantem. Ergo eum amorem cogitat, qui ante beatitudinem posseam afficiebatur in ipsam. Tum quia amor supponens beatitudinem non supponit ipsam incipientem, & in fieri, sed posseam, & perfectam in facto esse.

xlv. Respondeo secundò. Si nolis admittere unam cum beatitudine amorem beatitudinis non necessarium; teneris admittere amorem, de quo Augustinus disserit, esse eum, quo in via beatitudinem appetimus quoadusque illam possideamus, qui libertate indifferentia contradictionis liber est. Nec refert, Augustinum colligere ex eo amore, te non invitum, sed volentem beatum esse; quia amor præcedens

cedens beatitudinem potest ad id sufficere. Nam violenta, & coacta dicitur esse mors illi, qui ante illam mortem volebat illam, quamvis in ipso mortis instanti cesset nolitio, & adit mortis approbatio, atque volitio, quod tunc noverit, profuisse sibi mortem ad salutem æternam. Item Martyres dicuntur volentes, & non inviti subire mortem ab amore quo illam antequam sibi esset illata, appetierunt, etiam si in ipso mortis instanti dolore cruciatuum cessaverit mortis amor. Nec item refert, Augustinum asserere voluntatem beatitudinis esse cum caperis esse beatus. Nam ea loquutione non significat coexistentiam physicam talis voluntatis cum beatitudine, sed solum moralem. Nam inceptio beatitudinis non est dicenda in eo instanti, in quo est beatitudo, cum ea tota simul extiterit, sed in instanti immediate antecedenti, in quo verum est dicere; *nunc non est beatitudo, & immediatè post erit*. Ad quod sufficit amor beatitudinis perseverans usque ad ultimum instans extrinsecum ipsius beatitudinis.

XLVI. Demum respondeo, Augustinum non contendere amorem beatitudinis in patria esse liberum libertate morali, qua liber est amor culpabilis, sed ex eo suo argumento solum probare, præscientiam Dei non auferre ab amore culpabili libertatem indifferentiæ, qua aliter evenire potest, quia præscientia relinquit objectum cum ea conditione, cum qua illud prævidetur futurum, quin illam auferat, sicut beatitudinem futuram relinquit voluntariam, quin eam reddat invitam, & coactam. Cum igitur amor culpabilis sit objectum præscientiæ, qua liber est libertate indifferentiæ, per quam cohiberi potest & aliter evenire, quia prævidetur à Deo eo modo, quo culpabilis est, & non potest absque huiusmodi libertate esse culpabilis, ut cap. 1. tanquam subiectum totius disputationis præmiserat, rectè colligitur, eum amorem ex præscientia non deperdere libertatem, nec contrahere necessitatem suæ indifferentiæ libertati contrariam, sicut amor beatitudinis non deperdit voluntarietatem, nec contrahit coactionem necessariam. Itaque argumentum est à paritate non adæquata, & in alio genere libertatis, de quo non est contentio de re, sed solum de voce. Nec enim Augustinus expressit amorem beatitudinis esse moraliter liberum, & meriti capacem, sicut expressit esse amorem rerum temporalium, quem asserit culpabilem, & poena dignum.

XLIX. In confirmationem huius argumenti congerunt Baiani plura testimonia ex hoc c. 3. quibus Augustinus indicat, voluntatem, sive volitionem eo ipso, quod volitio est, esse liberam, & ad esse liberum non amplius requiri, quam velle. Sed ea nunc prætermitto, quia huiusmodi argumentum ex professo expendendum est sect. 5 & 6.

SECTIO V.

Argumentum à priori, quia actus voluntatis eo ipso, quod sit voluntarius, est in potestate voluntatis, & liber.

XLIX. **N**ulli argumento magis insistant Baiani, nulloque magis exultant, & insulant, quam sequenti; quod est huiusmodi. Actus est liber eo ipso, quod sit in potestate voluntatis. Sed omnis voluntatis actus absolutus, & efficax, eo ipso quod sit voluntarius, est in potestate voluntatis. Ergo eo ipso quod sit voluntarius,

est liber, quin ad libertatem actus aliud requiratur: ideoque superflua erit indifferentia superaddita, cum ea necessaria non sit, ut actus sit in potestate voluntatis constitutus. Itaque consequentia probatione non eget. Major probatur ex Augustino lib. 3. de lib. arb. c. 3. *Voluntas igitur nostra nec voluntas esset, nisi esset in nostra potestate. Porro quia est in potestate, libera est nobis. Non enim est nobis liberum, quod in potestate non habemus, aut potest non esse, quod habemus.* quibus subdit concludens: *Deum ita peccata præscire, ut maneat tamen nobis voluntas libera, atque in nostra potestate.* Pro eodem usurpans voluntatem liberam, & in nostra positam potestate. Qua phrasi aliis in locis utitur ad explicandam liberam voluntatem.

L. Minorem, in qua est difficultas, probant ex eodem lib. 3. de lib. arb. c. 3. ubi Evodio respondens ait: *Non enim posses aliud sentire, esse in potestate nostra, nisi quod cum volumus, facimus. Quapropter nihil tam in nostra potestate, quam ipsa voluntas est.* Ergo illud est in potestate nostra, quod cum volumus, facimus, sive quod fit volentibus nobis. Omnis autem voluntatis actus fit volentibus nobis, sive cum volumus, siquidem eum nolle non possumus. Ergo eo ipso quod voluntarius est, in nostra est potestate. quare mox subdit: *Dum autem volumus, si ipsa voluntas deest nobis, non utique volumus. Quod si fieri non potest, ut dum volumus, non velimus, adest utique voluntas volentibus: nec aliud quicquam est in potestate, nisi quod volentibus adest.* Quibus satis exprimit, eo ipso quod volumus, voluntatem esse in nostra potestate, quia volentibus deesse voluntas non potest, atque adeo nec potestas, in qua fit voluntas. Quod rursum confirmat lib. 3. contra Maxim. c. 14. *Hoc habemus in potestate, quod cum volumus, possumus. Præceptum vero id nobiscum agit, ut quod iam est in potestate, faciamus.* Ergo ut quidpiam in nostra potestate sit, non aliud requiritur, quam fieri cum volumus, sive volentibus nobis. Quod omni actui absolutè voluntatis commune est, cum omnis talis actus existat volente voluntate, quia si nollet, non esset. Nam ut Augustinus scribit lib. 5. de Civit. c. 10. de omni nostra voluntate, qua rectè, vel perperam vivimus: *Si volumus, est: si nolumus, non est, non enim vellemus, si nollemus.*

LII. Ab hoc numero excipiunt affectus simplices, & inefficaces, sive turpes, qui necessitate determinationis nobis insunt. Nam quamvis honestos impii, & turpes piè fugare velimus, neutiquam possumus; atque adeo existunt nolentibus nobis, & non cum volumus, siquidem cum illorum velle componitur nolle. Ideo solum eorum consensus, vel dissensus voluntatis, & omnis alius absolutus, & efficax sub regula, & definitione superiori comprehenditur, quia solum in hos ultimos, & determinatos voluntatis actus venit, fieri cum volumus, & non fieri, cum nolumus.

LIII. Hoc argumentum superioribus satis enervatum est. Ostendimus enim disp. 14. sect. 13, 14 & 15. ex professo inculentissimis testimoniis Augustini, & aliorum Patrum, nec non divi Thomæ, & Aristotelis, communi, & vero sensu, ut aliquid in nostra potestate esse dicatur, requiri indifferentiam ad oppositum, & phrasim Augustinianam, qua liberum definitur, quod est in nostra potestate, eo esse veram, quo significat, potestatem esse indifferentem ad oppositum. Quod illustravimus ex ipso lib. 3. de lib. arb. cap. 1, 2, 3. ex quo sua arma Baiani de-

pro-

promunt. Item ostendimus disp. 15. sect. 2. ex sacris litteris, & Patribus Ecclesiæ præsertim Augustino, illud verè dici fieri, cum volumus, sive si volumus (quod idem est, & indiscriminatim Augustinus usurpat) quod in nostra potestate ad oppositum indifferenti constitutum est, nec aliud posse vero, & proprio sensu intelligi, sed violento, & extorto. Quæ omnia, si recolere velis, planè intelliges, quam pro libito, atque cerebro Baiani Augustinum ad sua dogmata firmam adducant, & quogenio, sive ingenio veritatem sese prodentem obsecrent, & turbent. Quid enim hominibus familiaris, & usitatus, quam suam, vel alterius potestatem indifferentem his pluralibus significare, & indifferentem absque determinatione ad unam partem id posse, quod in sua potestate habere dicuntur, sive posse agere, cum voluerint, aut si voluerint? Quare nullus dixerit, bruta habere in sua potestate motus, quos ipsorum appetitus imperat, quamvis ita voluntarii sint, & spontanei, ut nequeant existere ipsis efficaciter renitentibus, cum appetitiones eos imperantes sint absolute, & efficaces. Quis item dixerit, communi, & vero sensu, Deum ita se amare, ut in sua habeat potestatem amorem, & amare, si voluerit? Quia mens, hoc loquendi modo frequenti, & communi non aliud concipit, nec scriptum invenit in monumentis Patrum, Theologorum, & Philosophorum, quam id posse cum potestate indifferenti ad oppositum.

LIII. Itaque concedo argumento, liberum esse, quod in nostra potestate constitutum est. Sed nego, quod est nostra potestate constitutum, solummodo esse voluntarium, sed etiam determinatione, & necessitate indifferentiæ contraria solutum, quia talis potestas non solum est physica, sed etiam moralis, atque adeo ad oppositum indifferens, qualis non reperitur in brutis absolute, & efficaciter imperantibus suos motus, ut fuisse statuimus disp. 14. sect. 13, 14 & 15. Nec testimonia Augustini in probationem objecta quidem efficiunt. Tum quia apud Augustinum, sacras litteras, & reliquos Patres, tunc aliquid facimus, cum volumus, aut si volumus, quando adest potestas indifferens ad oppositum, & nostræ electioni, & arbitrio determinatio faciendi relinquitur, ut expendimus ex professo disp. 15. sect. 2. Tum quia id in specie contendit Augustinus in eis locis, quæ argumento obijciuntur, ut ex instituto probavimus disp. 14. n. 110. & seq. & sect. præcedenti recolimus.

LIV. Nec probo Baianorum consequentiam excipientium ab hac sua doctrina affectus simplices, & inefficaces voluntatis, qui necessitate, & absque indifferentia fiunt. Nam etiam illi voluntarii sunt, & ab intrinseca potestate voluntatis procedunt, & sui etiam volitiones sunt, sicut affectus absoluti, & efficaces, possuntque fieri, & interdum fiunt nobis consentientibus, & volentibus, quin propterea liberi sunt, nec in se ipsis, ut admittunt Baiani, nec in affectu consentiente, atque volente. Nam ab eo affectu non procedunt magis, quam si alieni fuissent; affectus autem, & consensus nullum concursum conferens in alium actum, non reddit illum liberum, quemadmodum non est mihi liber affectus alterius, quamvis ego illum velim, atque desiderem, si ulterius nihil confero, ut alius velit. Nec refert, eos simplices affectus interdum excitari nobis nolentibus. Nam quando eis consentimus, nobis nolentibus non fiunt, nec in sensu composito talis consensus potest

adesse nolitio eorum. Tamen etiam tunc in sensu composito talis consensus non sunt liberi, quamvis sint voluntarii, & nobis volentibus elicit. Præterea quia nolitio eorum affectuum non est efficax, sed inefficax, cum non valeat eos deponere, nec ejus conditionis, quam Augustinus requirit lib. 5. de Civit. Deic. 10. dicens, *Si volumus, est, si nolumus, non est: non enim vellemus, si nollemus.* Nolitio autem inefficax etiam componitur cum volitione absoluta, & efficaci, præsertim si necessitate inevitabili sit elicit. Qui enim instante naufragio ex metu mortis projicit merces in mare, coactè, & invitè illas projicit contra nolitioem eas projiciendi, & volitionem conservandi; quæ licet inefficax reddatur à periculo, & necessitate imminente, ejus tamen efficacitæ est, ut illo absente esset efficax & re ipsa merces conservaret, sicut absente necessitate eliciendi affectus turpes, nolitio eorum eos impediret. Quod manifestius esset, si affectus absolutus, & consensus turpis necessitate inevitabili fiat. Tunc enim potest tali necessitati reniti voluntas, ut coacta censetur eliciens affectum turpem, quemadmodum damnatus coactus est, dum necessitate inevitabili acceptat cruciatus æternos; de quo plura sect. 7.

SECTIO VI.

Rursum arguitur, quia nulla est arbitrii voluntas, quæ eo ipso quod voluntas est, non sit libera.

LVI. **A**liter sic arguunt. Voluntas arbitrii (phrasi Scholasticorum volitio) non potest non esse libera eo ipso, quod sit arbitrii voluntas. At quamvis necessitate determinationis fiat, manet semper voluntas. Ergo etiam cum necessitate determinationis manet libera. Minor, & consequentia constant. Major indiget probatione suadet à Baianis ex doctrina Augustini lib. 3. de lib. arb. c. 3. sic statuentis: *Voluntas igitur nostra, nec voluntas esset, nisi esset in nostra potestate. Porro quia est in potestate, libera nobis est.* Vbi docet, voluntatem, sive volitionem esse non posse, quæ non sit in nostra potestate, nec libera. Vnde colligit, præscientiam non tollere libertatem volendi, quia non tollit voluntatem, repugnareque manere cum præscientia voluntatem, & non manere libertatem: *Ita sit, ut Deus non negemus esse præscium omnium futurorum, & non tamen velimus, quod volumus. Cum enim sit præscium voluntatis nostræ, cuius est præscius, ipsa erit. Voluntas ergo erit, quia voluntatis est præscius. Non igitur per ejus præscientiam mihi voluntas adimitur, quæ propterea mihi certior aderit, quia ille, cuius præscientia falli non potest, assuturam mihi esse præscivit.* Scopus totius disputationis erat, libertatem cum præscientia Dei conciliare, & non alio conciliat, quam ostendens, cum illa componi voluntatem, ideoque supponens, voluntatem esse indivisam à libertate. Quapropter quasi re eo confecta concludit subdens: *Ecco jam non nego ita necesse esse fieri quæcumque præscivit Deus, & ita cum peccata nostra præscire, ut maneat tamen nobis voluntas libera, atque in nostra potestate.* Scilicet quia manet cum præscientia voluntas, ut immediatè ante præmiserat.

LVI. Rursum in lib. de grat. & lib. arb. c. 15. generalissimè definit: *Semper est in nobis voluntas libera, sed non semper est bona.* Ergo libertas nunquam à libertate sejungitur. Ideo in eodem libro c. 2. eam etiam generalem regulam sancit: *Vbi ad ali-*

quid faciendum, vel non faciendum in divinis monitis opus voluntatis exigitur, satis liberum demonstratur arbitrium. Ergo ubi voluntas exigitur, libera demonstratur, quia non potest esse voluntas, & non esse libera. Consequenter lib. 2. de actis cum Felice c. 5. quia factus fuerat Manichæus, aliquos Dei legem servare noluisse, sic arguit: *Vides, in his verbis confirmatum esse etiam à nesciente quid loqueretur, liberum arbitrium. Qui enim servare legem non vult, in potestate ejus est, si velit. Non enim dixit, non potuerunt, sed noluerunt.* Vbi ex solo verbo *nolendi* libertatem arbitrii colligit. Denique lib. 5. de Civit. Dei c. 9. contendens adversus Iulium conciliare nostram libertatem cum præscientia Dei, potissimum adtruit: *Nos adversus istos sacrilegos ausus, atque impios, & Deum dicimus omnia scire, antequam fiant, & voluntate nos facere, quicquid à nobis, non nisi volentibus fieri, sentimus, & novimus.* Quod ibidem sæpius repetit. Itaque rem, libertatemque arbitrii confectam putat, ubi voluntatem cum præscientia componat.

LXIX. Hoc argumentum ex sono vocis potius, quam ex re confectum est. Voluntatem enim ab Augustino in eis locis non accipitur physicè, sed moraliter. Moraliter autem voluntas, libera est indifferentiæ libertate, ut omnia nostra argumenta convincunt. Etenim voluntas bifariam accipitur, & prout opponitur nolentati, seu nolitioni, & prout opponitur necessitati; quare Patres, & præsertim Augustinus, voluntate docent fieri, quod necessitate non fit, communique phrasi ipsorum, voluntarium, & liberum libertate indifferentiæ pro eodem usurpantur, sicut etiam omnis necessitas inevitabilis, indifferentiæ contraria, coactio, & violentia vocatur, ut ex professio ostendimus disp. 14. sect. 10, 11 & 12. quia morali semper consideratione, & sensu loquuntur. Nec sine fundamento. Quia sermo eis est de actibus voluntatis absolutis, & efficaciis hominis voluntatis actus absoluti, & efficaces hominis viatoris præsertim virtutis, & vitii capaces, liberi sunt libertate indifferentiæ, ut ex communi ipsorum Patrum, & Theologorum doctrina disp. 14 & 15. copiose demonstravimus.

LXX. Et quidem Augustinum lib. 3. de lib. arb. c. 3. eo sensu *voluntatem* accipere facile colliget, qui expenderit ea, quæ nos ibidem ab Augustino scripta expendimus disp. 14. n. 110. & seqq. & disp. 16. n. 52. & seqq. ostendentes, ibi Augustino sermonem esse à primo cap. usque ad 4. de voluntate culpabili, quæ ex doctrina ipsius ibidem cohiberi, & improbari, vitarique ab arbitrio potest, eaque consequenter necessitate, quæ evitabilitati, & indifferentiæ contraria est. Præterea quia voluntatem, de qua ibi differit, nunquam opponit nolentati, seu nolitioni, sed necessitati, quam Evodius, quo cum disputat, opposuerat. Sic enim subjectum disputationis proponit: *Hoc videlicet, nec conficiatur, times, ut aut Deus futurorum omnium præsciens impiè negetur, aut si hoc negare non possumus, fateamur non voluntate, sed necessitate peccari.* En voluntati, de qua disputat, necessitatem opponit. iterum: *Res ergo universas, quarum Deus est præsciens, non voluntate, sed necessitate fieri, putat.* rursus repetit: *Nomen igitur caves, ne tibi dicatur, etiam ipsum, quacunque facturus est, non voluntate, sed necessitate facturum, si omnia, quorum Deus præsciens est, necessitate sunt, non voluntate?* item addit: *Non ergo voluntate, sed necessitate in te fiet beatitudo tua, Deo faciente.* Cernis, per-

petuo voluntatem accipere necessitati oppositam. Necessitas autem, quam Evodius objicit præscientiæ, non est voluntas peccandi, sed inevitabilitas, qua homo non potest non peccare. Nam c. 2. ea difficultas contra præscientiam objecta fuit, ut ex præscientia conficiatur peccata præscita aliter evenire non posse, ne Deus falli posse censetur: *Ineffabiliter me movet, quomodo fieri possit, ut & Deus præsciens sit omnium futurorum, & nos nulla necessitate peccemus. Quisquis enim dixerit, aliter evenire posse aliquid, quam Deus ante præscivit, præscientiam Dei destruere insanissimè impietate molitur.* quibus subdit: *Quomodo enim est voluntas libera, ubi inevitabilis apparet necessitas?* repetit c. 3. *Non ergo est in peccando voluntatis arbitrium, sed potius inevitabilis, & fixa necessitas.* Nec in Evodii, aut alterius hominis mentem venit, ex præscientia Dei aliam necessitatem, quam inevitabilitatis, & determinationis antecedentis colligere, nam ex præscientia infallibili voluntatis nulla est, vel apparens ratio arguendi voluntatem, sive nolitionem oppositam, aut compositionem voluntatis cum nolitione.

LXXI. Ergo voluntas, de qua in eis testimoniis Augustino est sermo, voluntas est moralis, opposita necessitati inevitabilitatis, & voluntas, quæ vitari, & cohiberi potest ab arbitrio. Hanc voluntatem deprehendit Augustinus ex præscientia peccati, & ex ea optimè libertatem, quia voluntas, quæ cohiberi potest, libera est, & alia non potest esse voluntas culpabilis. Igitur si Deus præscit voluntatem culpabilem, voluntatem procedentem ab arbitrio indifferenti ad oppositum, aut neganda est præscientia Dei infallibilis, aut admittenda cum præscientia peccati voluntas libera, & indifferens ad oppositum, siquidem hac ut Augustinus præmiserat c. 10. ad peccatum necessaria est. Ex hac Augustini intelligentia lib. 3. de lib. arb. c. 3. intelliges aliorum testimoniorum explicationem, & sensum, quia eadem mente in aliis, sicut in his, & ubique loquitur.

LXXII. Vt id manifestius cernas, singula serotim expende. Nam ante illud lib. de grat. & lib. arb. c. 15. *Semper est in nobis voluntas libera, sed non semper est bona: immediate præmiserat: quare jubet, si ipse daturus est? quare dat, si homo facturus est, nisi quia dat, quod jubet, & adjuvat, ut faciat, cui jubet?* Ergo cum continuo jungit *semper est in nobis voluntas libera*, intelligendum est, liberam esse ad implenda præcepta, & de sola voluntate præceptis divinis subjecta sermonem esse. quod rursus confirmat subjungens: *Ad hoc enim valet, quod scriptum est Ecclesiast. 15. Si volueris, conservabis mandata.* At libertatem ad servanda mandata necessariam debere esse indifferentem ad oppositum, constat ex disp. 15. sect. 21. & eam præsertim contineri in eo testimonio Ecclesiastici citato ab Augustino, expendimus disp. 15. sect. 2. Vnde lucem accipit etiam testimonium c. 2. eisdem libri, cum expressè differat de opere voluntatis, quod ad monita divina exigitur, quod libertate indifferentiæ esse liberum, ibidem demonstravimus, & Augustinus in eo capite demonstrat, probans voluntatem necessariam ex testimonio Ecclesiastici: *Reliquit illum in manu consilii sui: si volueris, conservabis mandata: apponet tibi ignem, & aquam, ad quodcumque volueris extendere manum tuam. In conspectu vita, & mors, & quodcumque plaveris, dabitur tibi.* Quo testimonio sanciri indifferentiam arbitrii, vidimus disp. 15. sect. 2. Rursus ex verbis objectis colligit continuo Augustinus: *Nemo ergo Deum causatur in corde*

corde suo, sed sibi imputet quisque, cum peccat. Ergo de ea voluntate differit, quæ ab homine potestate indifferenti cohiberi potest. Nam si nulla esset indifferens potestas ad eam cohibendam, nec peccatum esse posse, nec posse illud homini imputari, stabilitivimus ex doctrina Augustini, & aliorum Patrum disp. 14. sect. 19.

LXXIII. Rursus testimonium ex lib. 2. de actis cum Felice c. 5. pro nobis est, & futiliter à Baianis pro sua adducitur sententia. Tum quia idem ex eo, quod noluerunt legem implere, colligit liberum arbitrium, quatenus ex eo colligit, in eorum potestate fuisse, si vellent, implere, dicente Augustino: *Qui enim servare legem non vult, in potestate ejus est, si velit.* Ergo nolle implere legem absque potestate volendi, atque implendi non arguit libertatem arbitrii. Tum quia ipse Augustinus expendit, non dixisse *non potuerunt, sed noluerunt*, ut libertatem arbitrii deprehendat, ostendens nolle tantummodo cum impotentia volendi, atque implendi ad libertatem non sufficere, ideoque ad illam requiri potestatem etiam ad oppositum indifferentem. Et quidem libertatem indifferentiæ ab Augustino in ea disputatione contendi, manifestat argumentum immediatè præcedens: *Audi ergo de libero arbitrio, primo ipsum Dominum dicentem: Aut facite arborem bonam, & fructum ejus bonum, aut facite arborem malam, & fructum ejus malum. Cum ergo dicit, aut hoc facite, aut illud facite, potestatem indicat, non naturam. Nemo enim nisi Deus facere arborem potest, sed habet unusquisque in voluntate, aut eligere, quæ bona sunt, & esse arbor bona, aut eligere, quæ mala, & esse arbor mala.* En Baiani vocibus tantum arguunt, & non rebus. Nam libertas potens eligere malum, & bonum, ferique arbor bona, & mala, proculdubio non est determinata ad unum, sed indifferens ad opposita. Item significant verba in explicationem, & ponderationem ab Augustino subjuncta: *Hoc certe, quod nolunt servare legem, non à gente tenebrarum coguntur: Si enim coguntur, non nolunt, sed non possunt. Hoc ergo, quod in eorum voluntate est, ut nolunt peccatum est, certe sine aliqua necessitate gentis tenebrarum.* Ergo ea nolitio arguit libertatem, quatenus arguit exclusionem necessitatem, & coactionem, moralem quidem, & non physicam, nempe coactionem tollentem potestatem, & indifferentiam; si enim coguntur, non nolunt, sed non possunt. Ergo non solam impediendam volitionem, sed potestatem.

LXXIV. Postremum testimonium ex lib. 5. de Civit. Dei c. 9. solummodo relinquunt ex dictis ad primum ex lib. 3. de lib. arb. c. 3. Nam subjectum doctrinæ utrobique est idem, & mens Augustini eadem, ut ipsimet Baiani fatentur. Voluntatem enim, quam adtruit cum præscientia Dei concordem, non est simplex, sed moralis, & quæ ab arbitrio caveri potest, nempe opposita necessitati, quam Iulius objecerat ex præscientia Dei. At hæc necessitas non erat conjungendi nolle cum velle, in quo coactio Baianorum consistit, sed ita determinans ad velle, ut velle esset inevitabile, & nolle impossibile, ideoque opposita indifferentiæ. Quo tendunt illa Iulii verba: *Quod si ita est, nihil est in nostra potestate: frustra leges dantur: frustra oburgationes, laudes, vituperationes, exhortationes adhibentur: neque nulla justitia, bonis præmia, & malis supplicia constituta sunt.* Leges enim, & præmia, atque supplicia, argumentum esse indifferentiæ potestatis, vidimus disp. 14. sect. 20 & 21. nec ullus hominum ea pro sola vo-

luntarietate absque omni indifferentia potestatis suadenda contendit.

SECTIO VII.

Arguitur ex necessitate determinationis, amicitia libertatis, & solius coactionis inimica.

LXXV. Voluntatem enim Baiani, Augustinum duas distinguere necessitates; alteram coactionis, alteram determinationis, & illam repugnare libertati, hanc vero cum illa componi. Quod primò conficiunt ex verbis de lib. 5. de Civit. Dei c. 10. quæ disp. præced. n. 56. & seqq. protulimus cum omnibus, quæ Baiani ad hoc argumentum considerant. Cæterum totam ejus capitis doctrinam nostræ sententiæ favere, & Baianæ adversari, omnesque Baianorum considerationes vanas, & arbitriarias esse, merasque hallucinationes, ibidem expendimus.

LXXVI. Deinde id probant ex lib. 3. de lib. arb. c. 3. Nam contra necessitatem coactionis tantquam libertati adversariam sic habet: *Attende quæso quantia cæcitate dicatur, si præscivit Deus futuram voluntatem meam, quoniam nihil aliter potest fieri, quam præscivit, necesse est, ut velim, quod ille præscivit; id est, cogor id velle, ut ex eo quod sequitur, liquet: Si autem necesse est, non jam voluntate, sed necessitate, id est coactum, id me velle, fatendum est.* Hoc erat argumentum oppugnantium libertatem arbitrii. Quod retundit Augustinus asserens contradictorium præscientiæ inferri in eo ex præscientia, quia videlicet, qui necessitate cogitur, non vult, sed potius resistit voluntate, cum tamen præscientia hominem velle supponat. Sic enim insurgit: *O stultitiam singularem! Quomodo ergo non potest aliud fieri, quam præscivit Deus, si voluntas non erit, quam voluntatem futuram esse præsciverit? Omitto illud æque monstruosum, quod paulo ante dixi, eundem hominem dicere, necesse est, ut ita velim, qui necessitate superposita, instar scilicet ponderis cogentis auferre nititur voluntatem. Si enim necesse est ut velis, unde vult, cum voluntas non erit? Nempe quia, qui cogitur, non vult. Hæc est necessitas coactionis omnem omnino adimens libertatem. De simplici necessitate indifferentiæ contraria, quæ libertatem non lædit, sed potius eam, hoc ipso quo voluntatem assertit, adtruit, sic Augustinus statuit: *Quod si non hoc modo dixerit, sed dixerit se, quia necesse est, ut velit, ipsam voluntatem in potestate non habere, occurreret ex eo, quod ipse dixisset, non habere nos potestatem, cum nobis, quod volumus, deest. Dum autem volumus, si ipsa voluntas deest nobis, non utique voluntas est. Voluntas itaque nostra, nec voluntas esset, nisi esset in nostra potestate. Porro quia est in potestate, libera est nobis.* Vbi manifestè profert libertatem volitionis cuiusque, etiam illius, quam nos habere necesse est; ea ratione, quia omnis volitio in potestate voluntatis est, cum velle non possimus, nisi cum volumus, & volitio volentibus prompta sit.*

LXXVII. Etiam hoc argumentum meris hallucinationibus, & arbitriis, atque extortis sensibus doctrinæ Augustinianæ innititur. Nam totius doctrinæ hujus capitis à Baianis adulteratam esse, quoties ab eis pro sua sententia inculcatur, constat ex fusè expensis disp. 14. n. 110. & seqq. & disp. 16. n. 52. & seqq. nec non ex præmissis in duabus præcedentibus sectionibus. Nihil enim constantius, & certius, quam Augustini conatus in eo loco esse, indifferentiam

tiam libertatis adstruere, & necessitatem indifferentiæ oppositam ex præscientia infallibili Dei objectam omnino destruere. Quare primum nego, Augustinum solam necessitatem coactionis à necessitate inevitabili determinationis distinctam ad libertatis incolumitatem excludere. Nec id vel leviter probant superiora testimonia.

LXXVI. In primis enim falsum est, ex præscientia Dei solam objici coactionis necessitatem, cum verba testimonii solam necessitatem sonent, & arbitrario sensu Baiani cogentem interponant. Quorsum enim hæc: *Si autem necesse est, non jam voluntate, sed necessitate id me velle fatendum est*; de tua necessitate cogente, & non de mea necessitate inevitabiliter determinante intelligenda sunt? Nam præter ea omnia, quæ superioribus præmissimus, favet huic meæ expositioni ratio, in qua argumentum nititur, *quoniam nihil aliter potest fieri, quam præscivit*, quæ necessitatem exprimit contingentiam, & indifferentiam contrariam, qua voluntas à Deo præscita non potest ab arbitrio cohiberi, & aliter evenire. Item quia nulla est, vel apparens ratio, ut ex præscientia voluntatis ea necessitas volendi arguatur, quæ volitionem cum nolitione jungat, in quam tota tua coactio refertur. Est autem apparens aliqua ratio, ut tollat indifferentiam, & contingentiam oppositi eventui, siquidem cum infallibili præscientia non potest eventus oppositus componi, potest autem ipsa præscita volitio rectè conjugari. Deinde ea, quibus argumentum retundit Augustinus, pro necessitate indifferentiæ contraria sunt. Quid enim aliud vult illud: *Quomodo ergo non potest aliud fieri, quam præscivit Deus?* Quod potestatem contendit ad oppositum eventum indifferentem. Item ratio continuo nexa: *Si voluntas non erit, quam voluntatem futuram esse præsciverit?* Cur enim ex impossibilitate alterius eventus, quam voluntatis præscitæ sequitur, non fore voluntatem præscitam, nisi quia voluntas præscita est eo genere libertatis libera, ut ejus libertas ad oppositum indifferentem sit. Rursum quo tendit ea quaestio: *Si enim necesse est, ut velit, unde vult, cum voluntas non erit?* Cur ex necessitate volendi non erit voluntas, nisi quia ut ipse Augustinus præmiserat, *necessitate superposita auferre nititur voluntatem*. Vtique liberam, & ad oppositum indifferentem.

LXXVII. Idem idem nego, ab Augustino admitti aliam necessitatem determinationis cum libertate compositam, præter consequentem, & inevitabilem ab arbitrio, qualis est necessitas præscientiæ divinæ juxta Augustini principia, ut ex doctrina istius capituli, & sequentis ostendimus disp. 16. sect. 5. Quod arguunt ipsa testimonia objecta. Tum quia cum necessitate præscientiæ conciliat Augustinus volitionem præscitam esse in potestate arbitrii, quod est idem, ac arbitrium cum illa componere potestatem indifferentem ad oppositum, & consequenter potestatem, qua possit non præsciri à Deo volitio futura, sed nolitio, aut volitionis omisio. Nam ut volitio sit in potestate arbitrii, indifferentiam ad oppositum requiri, confirmavimus disp. 14. sect. 13, 14 & 15. Tum quia, ut sæpius expendimus, explodit Augustinus eam necessitatem inevitabilem, & fixam, qua res præscitæ aliter evenire non possunt.

LXXVIII. Demum ad idem assumptum comprobandum suffarcinant plura testimonia, quibus Augustinus ad explicandam libertatem necessitatem opponit voluntati, dicens, Deum, & Christum aliqua facere, sive pati voluntate, non vero necessitate;

quo denotat, necessitatem contrariam libertati esse eam, quæ est voluntati contraria, sive qua res fit, etsi nolimus. Quod interdum clarissimis verbis exprimit, ut in Psalm. 103. ubi necessitatem moriendi libertati contrariam sic explicat: *Mori necesse est, & nemo vult. Nemo vult, quod necesse est. Nemo vult, quod erit, velit nolit. Dura necessitas nolle, quod non potest evitari.* Quibus satis expressa est coactionis necessitas. Item lib. 26. contra Faustum c. ult. docet, Christum non necessitate, sed voluntate subisse affectiones humanas, tristitiam, gaudium, esuriam, & sitim: *Nam homo plerumque etsi nolit, irascitur, etsi nolit, contristatur, etsi nolit, dormit, etsi nolit, esurit, ac sitit: Ille autem omnia ista fecit, quia voluit. Sic etiam nascuntur homines, atque patiuntur, non quia volunt, nec quod volunt: ille autem etiam ista, quia voluit.* Ergo necessitas voluntati, seu libertati opposita, est illa, qua aliquid fit, etsi nolis, quæ est coactionis necessitas. Similiter lib. 83. qq. q. 8. loquitur ad removendum à Christo necessitatem suscipiendi affectiones humanas. Quare interdum etiam ad asserendam libertatem excludit coactionem, quam mox explicat necessitatem. Sic lib. de actis cum Felice c. 5. *Hoc certe, quod nolunt servare legem, non à gente tenebrarum coguntur.* quod statim sic reddit: *Hoc ergo quod in eorum voluntate est, ut nolint, peccatum est certe sine aliqua necessitate usurparum.* Itaque coactionem necessitatem usurpat. Quod etiam advocant Patres Ecclesiæ disputantes contra Arianos, qui negabant, Patrem necessitate generare filium, quamvis assertio opposita nunc Theologis usitata sit, accipientibus necessitatem pro determinatione inevitabili generandi filium, nempe quia Pater non generat nolens, sive etsi nolit, coactè, atque invitè. Ergo necessitas libertati opposita communi Patrum, & Augustini usurpatione non est alia, quam coactio.

LXXIX. Respondeo. Necessitas, quam Augustinus ad asserendam libertatem opponit voluntati, est necessitas determinationis, indifferentiæ contraria. Quia voluntas, cui necessitas opponitur, est moralis, & libera. Huic enim voluntati necessitas determinationis, indifferentiæ contraria bifariam opponitur. Primum quia voluntas moralis, & libera, qua libera, & moralis complectitur indifferentiam ad oppositum; indifferentiæ autem ad oppositum adversatur necessitas determinationis ad unum. Secundum, quia talis necessitas, cum antecedens, & inevitabilis est, sic existit, ut quamvis nolimus existat; nam si nobis nolentibus non existeret, inevitabilis non esset. Vnde etiam voluntas, quæ tali necessitate inevitabili necessaria est, existit quamvis nolimus; non quia possumus nolle objectum, quod volumus, sed quia cum volumus, possumus nolle necessitatem, & determinationem inevitabilem volendi: aliud enim est objectum velle, aliud velle necessitatem, & determinationem antecedentem volendi, quæ ab amore objecti separabilis est. Sicut qui volunt dare eleemosynam, & nolunt eam dare ex præcepto, aut voto moraliter determinante, & necessitante tale opus. Vnde etiam volitio objecti existit, quamvis nolimus, nolitione non directa objecti, sed necessitatis, & determinationis antecedentis ad illud. Item quia licet absolutè non sit possibile nolle objectum, cum volumus, cum necessitas volendi inevitabilis est, sic volumus, ut si per impossibile nolle-mus, non desisteret à volendo voluntas, quia talis necessitas extrahit volitionem ab arbitrio valente ipsam cohibere, ut monebamus disp. præf. n. 65.

LXXX. Hinc

LXXXI. Hinc necessitas determinationis ad unum apud Ecclesiæ Patres, & Augustinum coactionis voce significatur, ut ex instituto ostendimus disp. 14. sect. 10, 11 & 12. Primum, quia talis necessitas est contra naturam indifferentiam arbitrii, & innatam inclinationem se expediendi ab omni necessitate antecedenti determinante ad unum, ut exposuimus disp. 14. sect. 12. Quare S. Thomas q. 22. de verit. art. 5 & 6. docet necessitatem volendi beatitudinem, & bonum in communi, non esse coactionem, quia est juxta inclinationem innatam ipsius; secus vero necessitatem volendi bona particularia, & determinata, quia hæc opponitur naturali inclinationi, qua vendicat indifferentiam ad illa. Ideò etiam Augustinus lib. 2. de Actis cum Felice c. 5. ex coactione non servandi legem non colligit vim factam volitioni, sed potestati: *Si enim coguntur, non nolunt, sed non possunt*, ut expendimus n. 61. Secundum, quia ea necessitas existit, quamvis nolimus, & facit necessitate velle, etsi nolimus modo proximè explicatos.

LXXXII. Vnde ad necessitatem contrariam libertati non requiritur ea actualis coactio, quæ resistat alicui affectui actuali voluntatis, sed quæ omnem contrarium affectum possit superare casu, quo existat. Nam mors est homini necessaria, & non libera, etiam si volita sit; nec non passiones animæ necessariæ sunt, & non liberæ, quamvis eis consentiamus. Scilicet quia ea necessitate existit, ut nulla maneat ad oppositum potestas indifferentis. In Christo autem ejusmodi affectiones fuerunt liberæ, quia in ejus potestate indifferenti erat eas vitare; quam indifferentiam ad oppositum significat ea causalis existentia ipsarum assertio, *quia voluit*. Nec refert, Patres dimicantes cum Arianis necessitatem accipere coactionem, quia ea necessitas non excludebatur ad asserendam libertatem, cum generatio Filii neque libera, neque voluntaria sit juxta Catholicam doctrinam, quidquid sit de processione Spiritus sancti, cum generatio non sit opus voluntatis divinæ, sed naturæ. Itaque in ea usurpatione necessitatis consentiebant Patres Arianis, quia vocibus non hærebant, sed solis rebus insistebant. Nostra igitur assertio est, necessitatem libertati oppositam semper fuisse à Patribus acceptam, tanquam indifferentiæ contrariam.

SECTIO VIII.

Arguitur ad hominem ex principiis Scholasticorum.

LXXXIII. **S**cilicet quia decreta Dei admittuntur libera, quamvis sint immutabilia, & sic existentia, ut semel habita neque mutari, neque cohiberi possint. Ergo componitur libertas cum existentia immutabili, & necessaria. Confirmatur, & explicatur, quia divina decreta sunt libera quoad totam durationem ipsorum, ita ut non solum ab æterno, sed etiam nunc, & hodie libera sint. Tamen eorum duratio est necessaria, & hodie non possunt ab existentia æternitatis deficere. Ergo rectè cohæret cum necessitate libertas.

LXXXIV. Neque refert asserere, eam necessitatem contingere ex suppositione primæ electionis, ac determinationis indifferentiæ ad oppositum. Tum quia id solum evincit, Deum fuisse liberum, non vero nunc esse liberum, cum nunc necessitate permaneat in illa electione, quam deserere, & retrahere non potest. Tum quia in Deo non est dare primam electionem, antequam non sit facta electio,

cum ab æterno absque ullo initio talis electio fuerit. Quod non enervat prioritas instantium rationis imaginaria, & conficta à nostro intellectu, in qua sola ea indifferentia assignatur ab Scholasticis. Quia libertas Deo competit realiter, & in reali instanti scorsim ab instantibus rationis imaginariis, & confictis ab intellectu creato.

LXXXV. Demum quia eo pacto etiam erit libera electio justitiæ facta à beatis. Quia sicut electio Dei semel facta est immobilis per naturam, ita beatorum electio est immobilis per gratiam. Major autem est necessitas existendi, si immobilitas est naturalis, quam si ea sit per solam gratiam. Præsertim si verum sit, quod in doctrina Augustini negari non posse videtur, scilicet angelos beatos eandem profusum dilectionem justitiæ, atque bonitatis divinæ conservare in patria perpetuam, & constantem, quam habuerunt in via; cum de bonis Angelis nunquam peccantibus scribat lib. 3. de lib. arb. c. 5. *Meliorum esse creaturam, quæ quamvis habeat liberam voluntatem, Deo tamen semper infixa nunquam peccaverit.* & paulo post: *Si te delectas creatura, quæ perseverantissima voluntate non peccat.* & iterum: *Habet illa sublimis (creatura) perpetuam beatitudinem suam, in perpetuum fruens creatore suo, quem perpetua tenenda justitiæ voluntate promeretur.* Ac deinde comparat creaturam, quam peccandi perpetua voluntas vult, & eam, quæ permanet in voluntate justitiæ. Quæ perpetuitas, & perseverantia voluntatis arguit idem idem, & permanentiam primæ illius dilectionis, qua divinæ justitiæ, & bonitati adhæserunt in via. Equum enim est, ut præmium opus sit, quod eidem fuit meritum, & in eo ipso gloriam, & remunerationem accipiant, in quo meritum, & agnom exercuerunt.

LXXXVI. Id, quod est consonum naturæ Angelicæ, quæ juxta doctrinam divi Thomæ q. 16. de malo art. 5. & sæpius alibi, decretis suis immobilis, & invariabilis est, quia ea tenacitate affigitur sive bono, sive malo, ut electionis semel factæ poenitere non possit. Quare etiam Angeli mali in eodem ipso perseverant amore sui post damnationem, quo in via se ipsos Deo prætererunt, & ab eo manant omnia peccata blasphemiarum, invidiarum, & odii, quæ in sua damnatione varia concipiunt, ea quidem necessitate affixi malo, ut nullum honestum bonum diligere queant. Sicut igitur Dæmonum libertas ad peccandum conjungitur cum inevitabili necessitate peccandi absque potestate non peccandi; cum hæc potestas nequeat absque auxilio gratiæ convenire, & omni gratia Dæmones indigni, & destituti sunt; ita poterit esse libertas bene moraliter agendi, atque merendi cum simili necessitate, & absque indifferenti potestate ad oppositum.

LXXXVII. Respondeo. Hoc argumentum conficiunt Hæretici nostri temporis ad negandum Deo libertatem decernendi creatam, quia nullum est assignabile instans, in quo poterit decernere oppositum ejus, quod decrevit absque dispendio immutabilitatis divinæ, ut refert Bellarminus tom. 3. lib. 3. de grat. & lib. arb. c. 15. vers. finem. Deinde respondeo. Secundum fidem catholicam negari Deo non potest ea libertas decernendi creatam, quæ indifferentem sit ad decernendum oppositum, videlicet, Deum ita decrevisse incarnationem Verbi, prædestinationem, & gratiam hominum, ut realiter potuerit non decernere illa, sed opposita extrema, quia secundum doctrinam sacrarum litterarum, ac Patrum hæc omnia fuerunt beneficia Deo gratuita, pro quibus

bus homines eximias debent gratias Deo, quia potuit ea non conferre. Quomodo autem hæc indifferentia & potestas oppositum decernendi concilietur cum immutabilitate divina, munus est Theologi catholici explicare, & defendere, & solius Hæretici difficultati succumbere, negando, aut, indifferentiam libertati divinæ, aut, immutabilitatem ejus infinitæ perfectioni, atque constantiæ. Quare si Baiani nesciunt utramque concordare, fatius eis erit, suam ignorantiam fateri, quam negare Deo potestatem ad decernendum oppositum ejus, quod decrevit, indifferentem.

LXXVII. Neque id difficilias est, quam determinationem indifferentiæ, quam Baiani admittunt in statu naturæ integræ, cum indifferentia antecedenti voluntatis creatæ componere. Sicut enim in Angelis, & Adamo in primo creationis instanti conjungitur indifferentia antecedens ad dilectionem Dei, & ejus oppositum, & simul actualis determinatio ad dilectionem Dei, quamvis ex suppositione dilectionis non possit objectum Deo oppositum diligere, ita in æternitatis instanti, quod unicum, & indivisibile est juxta Patrum doctrinam, recte coheret actuale decretum creandi mundum cum indifferentia antecedenti ad oppositum decretum. Quia sicut principia antecedentia dilectionis elicitæ ab arbitrio creato erant compossibilia cum dilectione opposita; ita natura divina antecedens decretum creandi mundum compossibilis est cum opposito decreto non creandi. Num autem hæc antecessio potestatis indifferentis composita cum determinatione sequenti, sit rationis, vel realis, prioritatis naturæ, vel originis, vel virtualis quæstio est de voce. De re quidem certum est, esse prioritatem independentiæ, quia arbitrium creatum est independens à dilectione ab ipso elicitæ, & dilectio est dependens ab arbitrio creato; similiter natura divina est independens à decreto creandi mundum, decretum vero suo modo est à natura divina dependens, quatenus esse non potest sine illa; cum hoc discrimine, quod arbitrium creatum realiter, natura vero divina solum virtualiter à suo decreto distinguitur.

LXXXI. Aliud item maximè considerabile discrimen est, quod decretum arbitrii creati existit, & mensuratur duratione successiva, & divisibili complectente partes durationis successivas, & distinctas. Decretum vero divinum existit, & mensuratur duratione æternitatis simultanea, & indivisibili excludente partes durationis successivas, & distinctas; quia æternitas est tota simul, & indivisibilis duratio, & quamvis coexistat durationi successivæ temporum, id obtinet simultanea, & indivisibili duratione, quemadmodum immensitas divina absque præsentia divisibili, & distanti coexistit in distans spaciis creaturarum divisibilibus, & distantibus: de quo copiosè egimus tractatu de scientia Dei. Hinc est, decretum creatum posse transire de libero in necessarium, & non liberum; quia in uno instanti potest fieri ab arbitrio indifferenti ad oppositum, quia in eo nullum est principium determinans ad illud, & in alio fieri ab arbitrio antecedenter determinato, & non indifferenti ad oppositum, quia adest novum principium antecedenter determinans ad illud, & impediens oppositum extremum. Nam in uno instanti dilectio arbitrii creati potest procedere ex sola fide relinquentem indifferentiam ad cohibendum eam dilectionem, & in alio procedere ex visione beata omnino determinante ad illam, & impediente po-

testatem cohibendi illam. Sicut divinitus poterat in uno instanti fieri ab humanitate subsistenti in proprio supposito, atque ad eundem indifferentem ad peccandum, & libera libertate contrarietatis, in alio vero fieri ab humanitate subsistenti in supposito divino absque libertate contrarietatis, & indifferentiæ ad peccandum. Quia varietas, & successio durationis temporalis patitur secum varietatem, & successione principiorum differentium, quorum aliud sit consonum, aliud dissonum indifferentiæ, & libertati arbitrii. Cæterum decretum divinum non potest de libero transire in necessarium, quia ejus duratio est indivisibilis, & tota simul, ejusque principia existunt simultanea, quin ea variare possit, & in uno instanti ab uno, & in alio ab alio procedere, quia ad hujusmodi transitum requiritur divisio, & successio durationis, & principiorum ipsius. Quare in decreto creato non est idem esse, & fuisse; in divino vero idem omnino est, quia eadem semper est duratio, & ubi semel est liberum, semper est liberum; in creato est durationis varietas, & successio, pro qua potest nunc esse necessarium, & non liberum, quod prius fuit liberum.

LXXXII. Ex dictis conficitur instans, in quo decretum divinum potuit non esse, aliud non esse querendum, quam instans æternitatis complectens simul omnia instantia successiva temporum absque ulla sui successione, & in eo considerandam esse indifferentiam conjunctam cum determinatione; quemadmodum in unico indivisibili instanti temporis consideratur indifferentia, & determinatio arbitrii, & decreti creati. Quare nunc est liberum decretum creandi mundum, quia tale decretum mensuratur per nunc æternitatis, quod idem, & simul est heri, & hodie, & in quo indifferentia voluntatis divinæ cum ipsius determinatione conjungitur, quin ulla sit differentia primæ electionis ab ejusdem perseverantia, sicut nulla est principiorum ejus varietas, & differentia. Non ita contingit in dilectione Dei elicitæ ab Angelo viatore, & conservata ab ipso comprehensore, etiam si eadem numero perseveraret, ut Baiani contendunt; quia duratio est diversa, & pro diversitate durationis variantur principia, quorum ratio in via arbitrium est indifferens ad oppositum, & in patria omnino determinatum, ideoque in via potest esse dilectio meritoria, & libera, quæ in patria non sit libera, nec meritoria. Idem idem potest ad cætera Baianorum objecta responderi, concedendo iis principia quæ supponunt, & negando eorum paritatem cum decreto divino ob disparitatem præmissam.

LXXXIII. Cæterum ut meum de his, quæ Baiani supponunt, judicium aperiam, ea prorsus judicio falsa. In primis enim censeo, dilectionem Dei in via esse omnino distinctam à dilectione Dei elicitæ in patria, etiam Angelica. Primò, quia dilectio patriæ movetur ex pluribus perfectionibus divinis explicitè cognitis, quam dilectio viæ, quia visio beata plures divinas perfectiones explicitè cognoscit, quam fides. In via enim movemur ad diligendum Deum ex una, vel altera perfectione, quam fides proponit, interdum omnipotentis, interdum misericordis, interdum justitiæ. In patria vero dilectio Beatorum in eas omnes, & alias plures in via explicitè ignotas, & tunc notas explicitè simul afficitur. Secundò, quia in via dilectio Dei non idemificatur gaudii, sicut in patria, ut exposuimus disp. 100. sect. 9. de ente supernat. Nec testimonia Augustini oppositum suadent. Nam ut Angeli dicantur perseverare cum beatitudine in amore justitiæ, quem habuerunt in via,

opus

opus non est, amore perseverare eundem physice, sed moraliter, sicut pater creatus dicitur perseverare semper in eodem amore filii, quamvis physice variet, & interruptat dilectionis affectus, quibus eum prosequitur, quia semper eis omnibus idem bonum filio convenientius diligitur. Quod etiam de amore, quo Dæmones seipsum diligunt, sentiri potest, quia non sunt eadem, sed varia, & distincta bona, quæ sibi in statu damnationis appetunt ab eis, quæ appetierunt in via.

LXXXIV. Item censeo, naturam Angelicam esse decretis mutabilem, posseque decernere in uno instanti oppositum ejus, quod prius in alio decrevit. Cujus argumentum non leve est, Angelos malos post dilectionem Dei, atque justitiæ elegisse peccatum, & in prima electione facta non stetit. De quo tract. de Angelis ex professo disseruimus, & mentem Angelici Præceptoris exposuimus. Ad rem illud certum, quamvis Angelus non possit sua retractare decreta, posse tamen libertate saltem contradictionis illa semel concepta deferere, & cohibere, quin teneatur perpetuo illa conservare. Sicut enim mutationis est capax, ita & capax est varietatis affectuum, virtus enim ipsius limitata est, & ratione limitationis potest in unum, aut duos voluntatis affectus totum suæ virtutis concursum conferre, & exhaurire, ita ut necesse sit eum deferere, & cohibere, ut ad alios affectus possit transire, & animum applicare. Item ratione perfectionis potest voluntatis vim, ad quæ voluerit, porrigere, & sicut potest nunc hæc, nunc illa objecta nolere, ita potest nunc hæc, nunc illa amare. Quod sufficit, ut libertas indifferentiæ Angelo in semel decretis conveniat; quia ad libertatem sufficit ita agere in hoc instanti, ut possit non agere in sequenti. Quo natura Angelica à divina discriminatur, ut à libertate Dei argui non possit ad Angelicam libertatem.

LXXXV. Demum censeo, damnatos præditos esse libertate indifferentiæ, non solum ad malum, sed etiam ad bonum, quia licet eis deficiat potestas moralis prosequendi amore bonum honestum ob ingentem difficultatem illud prosequendi, ob quam certum est, nunquam illud proficiunt; tamen eis non deficit potestas physica. Tum quia eis adest vis intrinseca voluntatis prosequitiva boni, & cognitio indifferens ipsius, nec non concursus Dei indifferens, qui sine miraculo eis principis negari non potest. Ad virtutem autem physicam prosequendi bonum honestum non amplius requiritur, quamvis intrinseca voluntatis, & cognitio indifferens intellectus cum concursu indifferenti Dei. Tum quia etiam damnatos obligant præcepta naturalia affirmativa, & re ipsa peccant transgredientes illa. Peccare autem non possent, si eis deficeret potestas antecedens physica adimplendum illa, quia absque potestate adimplendi præceptum, nullum est transgressionis peccatum. De quo egimus uberius tract. de Angelis explicantes poenas Dæmonum. Neque refert, damnatos destitutos esse auxilio gratiæ, quia ad potestatem physicam antecedentem agendi bona aliqua opera moralia naturalia, non est necessarium auxilium gratiæ, ut disp. 8. statuimus, & ulterius fancimus inferius. Hæc proposuerim, ut lector advertat, certa omnino non esse, quæ Baiani supponunt, & posse negari cum pluribus Scholasticis. Quamquam, si concedantur, nullius paritatis sunt ad libertatem divinam, ut jam exposuimus.

LXXXVI. Addiderim in consequentiam no-

stræ doctrinæ, si damnatis negetur potestas physica antecedens ad bonum, adhuc concedendam eis esse aliquam libertatem indifferentiæ ad majus, & minus malum, ut peccare possint in eis, quæ eligunt. Nam illud certum, ratumque esse debet, nullum esse peccatum absque indifferentiæ libertate. Imo non peccare, si cum indifferentia ad duos actus inaequaliter malos eligant minus malum relicto majori malo, ideoque ad peccandum, opus esse, majus malum eligere, quia cum determinatione, & necessitate eligendi duo mala, culpabilis non est, nec vituperabilis voluntas eligens minus malum, quoniam ad cavendam minorem malitiam non adest moralis libertas, ubi ea cavere non potest, nisi eligatur malitia major, in qua continetur minor, ut ex professo exposuimus disp. 74. de ente supernaturali.

SECTIO IX.

Objiciuntur nobis Patres Ecclesie usque ad tempora Augustini.

LXXXVII. Hæc usque Baiani suam sententiam arguerunt ex doctrina Augustini. Nunc eam muniant autoritate cæterorum Patrum. Quorum doctrinam eandem esse volunt cum doctrina Augustini. Quod & nos volumus, & ultro fatemur. Sed addunt, eam etiam esse eandem cum sua. Quod nos distitemur, & falsum esse, luculentissimis Patrum testimoniis ostendimus tota disp. 14 & 15. Nihilominus, ut lectori constet, quam vani, fallacesque sint Baianorum conatus, nolimus prætermittere ea, quæ ex Patribus Ecclesie nobis objiciunt. Primoque opponunt testimonia Patrum, qui à tempore Apostolorum ad Augustinum usque floruerunt. Hic sunt Dionysius Areopagita, Clemens Romanus, Irenæus, Tertullianus, Origenes, Hilarius, Epiphanius, Macarius, Basilus, Eusebius, Chrysostomus, Cyrillus Alexandrinus.

LXXXVIII. Testimonia verbatim non referam, quia tota vis eorum potest breviter revocari ad quatuor phrasas, quibus opus liberum explicant. Prima est, quia illud in nostra potestate habemus. Secunda, quia illud facimus, cum volumus, sive si volumus, sive quando volumus. Tertia est, quia illud agimus absque vi, & coactione, spontè, & non invitè. Quarta, quia agimus sine necessitate. Nam primò opus esse in nostra potestate, componitur cum necessitate determinationis juxta doctrinam Augustini, ut probat argumentum contextum sect. 5. Secundò opus fieri, cum volumus, sive si volumus, solum denotat, esse voluntarium, ut probant testimonia Augustini producta sect. 5 & 6. Tertio opus fieri sine vi, & coactione, nihil aliud excludit, quam coactionem, & vim contrariam voluntario, & spontaneo, ut ex se videtur manifestum. Quarto, quia necessitas opposita voluntati, & libertati sola est necessitas coactionis, non vero determinationis, ut supponunt ex testimoniis Augustini adductis sect. 7.

LXXXIX. Verum ex præteritis prompta est solutio, & ex ipsis testimoniis, quæ Baiani objiciunt, nostræ doctrinæ restauratio. Primò enim vidimus disp. 14. sect. 13, 14 & 15. juxta doctrinam Patrum, opus in nostra potestate esse non posse absque indifferentia libertatis. Et sect. 5. præsentis disputationis expendimus, testimonia, quæ Baiani in opposi-

tum

tum promunt, nihil evincere, & violenta esse. Secundo exposuimus disp. 15. sect. 2. opus tunc fieri, si volumus, aut, cum volumus, quando adest potestas indifferens ad oppositum, & non aliter. Nullius autem esse momenti, quæ in contrarium Baiani congerunt, ostendimus sect. 5 & 6. Tertio ex professo discussimus disp. 14. sect. 10, 11 & 12. juxta Patrum principia vim, & coactionem oppositam libertati non esse aliam, quam necessitatem indifferentiæ potestatis contrariam, & spontaneum ac voluntarium, cum libero reciprocum non esse aliud, quam opus à voluntate indifferenti ad oppositum elicatum. Quarto, quia tota disp. 14 & 15. ostensum est, ex doctrina Patrum, & Theologorum ad libertatem indifferentiam requiri, & solam necessitatem indifferentiæ contrariam ab eis ad libertatem afferendam arceri. Quæ autem Baiani ex adverso opponunt, diluimus sect. 7.

LXXXVI. Itaque concedimus, eos Patres asserere, quæ Baiani volunt; negamus tamen ex eis colligi, quæ ipsi docent, sed potius oppositum. Quod confirmant illustrata testimonia, quæ pro indifferentiæ potestatis ad libertatem necessaria hi Patres tradiderunt. Vide Dionysium Arcopagitam disp. 14. n. 69 & 173. & disp. 15. n. 35. Clementem Romanum disp. 14. n. 67, 85 & 173. & disp. 15. n. 33 & 34. Irenæum disp. 14. n. 46, 140 & 186. & disp. 15. n. 38. Tertullianum disp. 14. n. 70, 90, 153, 176, 185. Origenem disp. 14. n. 71 & 86. & disp. 15. n. 42. Hilariū disp. 14. n. 68, 126, 139, 177. Epiphaniū disp. 14. n. 86, 169 & 179. Macarium disp. 14. n. 77 & 159. & disp. 15. n. 46. Basilium disp. 14. n. 64, 122 & 126. & disp. 15. n. 48. Eusebium disp. 14. n. 72, 94, 122 & 146. & disp. 15. n. 45. Chrysostomum disp. 14. n. 62, 87, 113, 125, 134, 135, 156, 180 & 184. & disp. 15. n. 66 & 57. Cyrillum Alexandrinum disp. 14. n. 61, 83, 84, 148 & 78. & disp. 15. n. 64. ex quibus manifestam deprehendes mentem horum Patrum nostræ doctrinæ consonam, & Baianæ dissonam.

LXXXVII. Ad hæc notare est Baianorum cæcitatē, qui non viderunt in pluribus testimoniis eorum, quæ pro sua sententia produunt, expressam indifferentiam potestatis, quam oppugnant. Ajunt, Clementem Romanum epist. 3. scribere, nos esse liberi arbitrii, quia velle, & nolle habemus in potestate. Vbi non vident, potestatem ad opposita indifferentem contineri, cum vel ipsi cæcis patens sit, potestatem volendi, atque nolendi esse indifferentem ad oppositum. Vnde vis, & coactio libertati facta exponenda erat facta indifferentiæ potestatis. Item referunt, Tertullianum lib. 2. contra Marcionem asserere, libertatem arbitrii in utramque partem concessam, ut bono sponte servando, & malo sponte vitando sui dominus constanter occurreret. Quid expressius pro indifferentiæ arbitrii in utramque partem concessa? Ajunt, mox excludere necessitatem, adducunt: Nec boni, nec mali merces jure pensaverit ei, qui aut bonus, aut malus necessitate fuerit inventus, non voluntate. Ideo à libertate necessitas indifferentiæ contraria removenda est, quia ex præcedenti indifferentia non potest alia necessitas libertati contraria opponi. Nescio, qua fronte hæc nobis opponuntur. Similiter ex Hilario in Psalm. 2. prodant: Nam unicuique nostrum libertatem vite, sensusque permisit, non necessitatem in alterutrum assignens. Ergo libertas, in alterutrum est indifferens, in neutram partem necessitate affixa. Quid refert addere: ut unumquemque ex natura bo-

num, malumve lex cogeret? Non est manifestum, eam coactionem arceri, quæ indifferentiæ præcedenti adversatur?

LXXXVIII. Rursus ex Origene in proemio Periarcho inculcant: Si enim nostri arbitrii sumus, infigure fortasse possunt aliqua virtutes ad peccatum, & alia juvare ad salutem. Quid in his cernis præter indifferentiam ad virtutem, & vitium? quid prodest nequere? non tamen necessitate cogimur, vel agere rectè, vel malè? Si arbitrio indifferentia nociva est, cur non erit ipsi violenta necessitas tali indifferentiæ contraria? Si potestas determinata potest vim, & coactionem pati, nonne etiam poterit potestas indifferens, si contra innatam inclinationem indifferentiam privetur? promunt ex Macario Hom. 15. Qui divinitate inebriati sunt, nulla necessitate tenentur, sed libera potuntur potestate, ut convertantur, & faciant, quod voluerint in hoc seculo. Quis hæc necessitatem non intelligat oppositam potestati indifferenti sese convertendi, & agendi, quod voluerint, aut potestatem se convertendi, & agendi, quod voluerint, intelligat determinatam ad unam? & ex Hom. 27. Apostolos non prohibuit gratia, quo minus agerent, quæ vellent. Ergo eos gratia reliquit indifferentes ad oppositum. Id renunt Baiani, quia addit: Boni, malique capax est natura nostra, ac potestas adversaria exhortandi vim habet, non cogendi; in reliquo liberum habes arbitrium inclinandi, quo volueris. Quid inde? etiam his potestas indifferens ad bonum, & malum nativa arbitrio continetur. Quid obest, coactionem excludere. Excludit profecto eam, quæ admittit indifferentiam a arbitrio nativam.

xc. Præterea opponunt ex Chrysostomo, Hom. 62. ad pop. Antiochen. Dæmon dicit, non est in te situm porrigere manum, sed necessitate quadam, & vi hoc fit. Hoc pro nobis est. Alludit Chrysostomus ad illud Ecclesiast. 15. Apposuit tibi ignem, & aquam, bonum, & malum; ad quod volueris porrige manum. Quo indifferentiam arbitrii exprimi, vidimus disp. 15. sect. 1. Ergo libertas à Dæmone tibi negatur, quia indifferentia non conceditur. Ergo necessitas, & vis huic libertati opposita non est alia, quam indifferentia potestatis adversaria. Identidem ex ferm. 30. de diversis, tom. 5. Quoniam bona, atque mala in nostra Deus posuit potestate, electionis liberum donavit arbitrium, & nos invidios non retinet, sed volentes amplectitur. Priora verba nihil produnt, nisi indifferentiam libertatis: quare posteriora huic indifferentiæ adversaria accipienda non sunt, cum vis, & coactio etiam potestati indifferenti fieri possit? & ex ferm. 43. de laudibus Pauli. Nos vero, qui semel dominum nostri adepti sumus, non in cunctis Deo subditos esse nos patimur: qui si iraberet invidios, eriperet ipse, quod contulit, id est, arbitrii potestatem. Quæ potestas indifferens, & solutio, quam ea quæ domina sui est, & Deo vocanti resistit? Ergo vis, quæ arbitrii potestatem eriperet, ea esse debet, quæ interminat indifferentiam arbitrii. Hujusce generis sunt pleraque alia testimonia, quibus Baiani suam sententiam probant.

xcI. Itaque cæcutientibus oculis scripta Patrum legunt, & solius vocalis lectorem cludere volunt. Vbi enim Patres ad statuendam libertatem luculentissimè indifferentiam potestatis necessariam afferunt, quid eis juvat, etiam necessitatem, aut vim, sive coactionem abigere? Nonne est necessitas, & vis etiam indifferentiæ contraria? Potestas etiam naturali conditione, & inclinatione indifferens, violentiam

etiam non patitur, si ad unum tantum inevitabiliter adigatur, & sua naturali potestate privetur? Vbi autem hæc vis, & necessitas indifferentiæ contraria removeri à Patribus censenda est, nisi ubi ipsa potestatis indifferentia sancitur? Potestine indifferentia prius asserta cum determinatione, & necessitate ipsi contraria componi? Vana igitur, & ipsismet Baianis contradicentia sunt omnia, quæ in suæ sententiæ probationem contendunt.

SECTIO X.

Objiciuntur Patres post Augustinum.

xcII. Primum Prosper lib. 1. de vita contemplativa c. 3. de Angelis sic cum Augustino dicens: Divino, justoque judicio actum, ut, quæ sunt manendi voluntas, fieret permanenti voluntaria, felixque necessitas; ubi cum necessitate patriæ conjuncti liberam permanenti voluntatem, qualis fuit in via manendi voluntas. Item libro contra Collat. c. 19. sic definit liberum arbitrium: Liberum arbitrium est rei sibi placite spontaneus appetitus. Quæ definitio aliud non vendicat ad libertatem, nisi ut rem placitam sponte velit, aut appetat, nulla cuiusquam indifferentiæ habita ratione.

xcIII. Respondeo. Prosper nostræ sententiæ assertor est, ut vidimus disp. 14. n. 53. & disp. 15. n. 65 & 66. Nec objecta testimonia contradicunt. Primum quidem, quia voluntatem permanenti in patria cum necessitate conjunctam non asserit esse liberam, sed voluntariam. Nec refert, indicare, eam voluntatem esse eandem cum voluntate viæ. Tum quia potest eadem voluntas in via esse libera, & in patria esse necessaria, & non libera, quia in via procedit à principio indifferenti, præsertim voluntas Angelica, quam ipsi Baiani indifferentem ad oppositum fatentur, cum ejus natura fuerit integra; in patria vero procedere à principio determinato, & necessitate ad agendum. Sicut enim Baianorum opinione voluntas patriæ non est libera eo genere libertatis, quo est in via; ita in patria potest esse non libera absolute, quamvis in via libera non sit. Tum quia re vera non asserit, utriusque status voluntatem esse eandem physice, sed tantum moraliter, ut ad Augustinum dicebamus n. 80.

xcIV. Secundum item testimonium momenti non est. Nam frequens est Ecclesiæ Patribus, spontaneum appetitum usurpare eum, qui nulla præcedente necessitate indifferentiæ contraria ex sola voluntatis electione, atque determinatione elicitur, ut fuse expendimus disp. 14. sect. 10, 11 & 12. Quod de Prospero credibilius est juxta Baianorum principia. Nam differit de libertate arbitrii, quam primus homo habebat in statu naturæ integræ, quam Baiani docent, indifferentem fuisse ad opposita, eumque statum alterius libertatis non esse capacem. Sic enim Prosper eo in capite habet: Liberum ergo arbitrium, id est, rei sibi placite spontaneus appetitus, ubi usum bonorum, quæ acceperat, fastidivit, & vilescitibus sibi felicitatis suæ præsidis, insanam cupiditatem ad experientiam prævaricationis intendit, totam naturam hominis intemperantiæ suæ brevitate mædificat. Vbi indubitatum est de prima hominis libertate esse sermonem. quare de homine lapsio sic adjicit: Neque ullo modo idoneus est ad illud bonum eligendum, & concupiscendum, quo se sponte privavit. Quia non sicut potuit Deo non impellente corrumpere, ita potest Deo non erigente conti-

surgere. Expende, ideò primum hominem tanto bono sponte privatum, quia potuit ab eo non cadere; ut cernas, spontaneum motum accipi à Prospero eum, qui potestati indifferenti cohiberi potuit.

xcV. Secundò objicitur Fulgentius lib. de incarnat. & grat. c. 12. ubi sicut Augustinus sect. 3. eo perducendum esse docet liberum arbitrium per gratiam Christi, ut peccare deinceps omnino non possit, si non peccaverit, donec peccare potuisset. Nam Augustiniana phrasi adjicit: Primum homo accepit quidem gratiam, qua posset non peccare, si peccare noller, nondum tamen tantam acceperat gratiam, qua nec peccare vellet omnino, nec posset. Vbi verbis utitur Augustini, libertatem patriæ commendantis, eo solum vocis discrimine, quod loco vocabuli libertatem ponit gratiam. Idem tamen omnino utriusque sensus est.

xcVI. Respondeo. Fulgentius à nobis est, ut expendimus disp. 14. n. 54. & disp. 15. n. 67. obiectio autem facta ridicula est. Quia pro libertate patriæ testimonium adducitur, in quo nullum libertatis verbum est, & eo solum arguitur, esse, quia adest Beatis gratia impeccabilitatis, quasi idem sit gratia, & impeccabilitas, quod libertas, nec totum Fulgentii testimonium reddant omnia scripta Theologorum, quibus Baiani adversantur. Nec scio, quo pacto hæc Fulgentii verba Augustiniani citatis sect. 3. in rem præsentem conveniant? Nam Augustiniana totam vim suam continent, quia Beatus non potens peccare, ut ab omnibus admittitur, adhuc est liber. Fulgentiana vero solum eis consonant, quoad primam tantum partem, in qua nulla est difficultas, nempe Beatum peccare non posse: quoad secundam vero, in qua tota sita est difficultas, Fulgentio silentium est. Vnde ergo rem præsentem conficitis? Hæc vestra sunt argumenta Baiani? Sed esto, eis demus, quod volunt, Fulgentio eadem solutio, & explicatio, quæ Augustino, sect. 3. danda est.

xcVII. Efficacius est argumentum, quod pro nostra sententia ex eo ipso capite conficitur; nam in eo ubi liberi arbitrii meminit, & ab omni fidei, atque Christiano creditum esse, voluit, una cum ipso indifferentiam potestatis indubitabilem sancivit, quasi nullibi posset libertas arbitrii credi, seu admitti, potestate indifferenti non credita, neque admittenda, sic enim adstruit: Quisquis igitur Christiane religionis non vult inaniter, imò damnabiliter portare vocabulum, credat firmissimè, Deum nostrum primo homini, quem ad suam imaginem gratuita bonitate bonum fecit, cui facultatem quoque suæ cognitionis, ac dilectionis inderuit, non solum bonæ voluntatis donum, quin etiam ad habendam, custodiendamque justitiam, integrum, sanumque creasse libertatis arbitrium, ut facultas, atque motus indicæ libertatis, si juvantem se gratiam Dei non desereret, præmium vitæ æternæ tribueret Dei bonitas homini: si autem justitiam divinam contemnens à gratia excidisset, supplicia verberet justa peccatori. Ideo Deus donans homini bonam voluntatem, non illi negavit, sed concessit libertatem meriti, & præmii, demeritque, & supplicii capacem, quia ea facultas collata fuit, qua posset bonam voluntatem, justitiamque deserere. Quare Christus restituens homini ejusmodi libertatem, facultatem quoque indifferentem ad oppositum restituisset credendus est, & aliam esse non posse libertatem per gratiam.

xcVIII. Tertio opponitur venerabilis Beda in lib. var. quæst. de primi hominis libertate sic asserens: Videndum est, quæ libertas illius arbitrii fuerit? Arbitrium certe liberum fuit, quando suæ potestatis ex-

ritit, ita ut nulla vi cogente, nec Dei, nec diaboli, quod vellet bonum, seu malum faceret. A libertate arbitrii solam violentiæ necessitatem excludit. deinde sic pergit: *Venit Dominus nos pristino restituens gradui, reddens arbitrium patris mei liberum, sicut prius à vi extranea.* Christus Dominus eo nobis pristinam libertatem restituit, quo illam à vi extranea immunem restitavit. Consequenter movens quæstionem de concordia libertatis cum prædestinatione divina, solam illi opponit necessitatem violentiæ: *Si præordinat vitam bono, & mortem malo, videtur vim inferre libero arbitrio.* Vbi interitum libertatis à sola vi, & coactione formidat: *Nam si necesse est, hunc esse bonum, & illud malum; perit ergo liberum arbitrium, quod necessitate cogitur.* Ergo sola necessitate cogente arbitrium perit, unde colligit: *Non est culpandus ille, qui vellet nolit, peccat, neque laudandus, qui vellet nolit, bene agit, sed laus, & culpa soli cogenti est imputanda.* Ergo sola necessitas cogens, quæ velimus nolimus operatur suum effectum, tollit libertatis meritum, & culpam. Vt autem cum prædestinatione indemnem salvet libertatem, solam coactionem removet: *Sicut ergo prædestinatio ad mortem non cogit malos ut pereant, sic etiam prædestinatio ad vitam non cogit bonos, ut salventur.* Ergo à sola necessitate coactionis formidanda est ruina libertatis.

x c i x. Respondeo. Beda nostræ sententiæ affertor est, ut constat ex disp. 14. n. 94. & disp. 15. n. 71. Ideo vis, & coactio, quam Beda libertati opponit, non est alia, quam necessitas determinationis, contraria indifferentiæ potestatis; nam ut sæpius notavimus, mos est Patribus, talem necessitatem vim, & coactionem usurpare ex disp. 14. sect. 10, 11 & 12. ubi ejus acceptionis rationem dedimus. Cujus argumentum duplex exhibent ipsa testimonia objecta, quæ Baiani, vel cæci non viderunt, vel fallaces noluerunt. Alterum est, quia primam quæstionem movere de libertate in genere, sed in specie de libertate primi hominis ante peccatum, qualis in eo statu fuit: *Videndum est, quæ libertas illius arbitrii fuerit?* Igitur de libertate illius arbitrii, prout extitit ante peccatum, differit, & inde sermonem promovet ad libertatem, quam Christus restituit post peccatum. At Baianorum dogma est, libertatem illius primi status propriam esse indifferentem ad oppositum. Ergo vis, & coactio tali libertati opposita non est alia, quam necessitas opposita indifferentiæ potestatis. Quod expriment ipsa testimonii verba. Tum quia arbitrium suæ potestatis esse non potest, nisi indifferentis sit, & suam possit indifferentiam determinare, ut exposuimus disp. 14. sect. 13, 14 & 15. Tum quia eam vim, & coactionem arceat à libertate arbitrii, quæ non tollat potestatem eligendi, sive bonum, sive malum, prout homo voluerit, quæ ad opposita indifferentis est.

c. Alterum est, quia diluens objectionem factam ex præscientia Dei eam solam coactionem removet, quæ necessitatem determinationis antecedentem, & ab arbitrio inevitabilem inducat. Sic enim de malorum præscientia ait: *Coegit nos Deus, ut mali sibi videremur, ab æterno? Absit. Nam potius nos coegimus eum, ut nos malos videret.* Similiter de prædestinatione bonorum: *Cum Dominus bonos ad vitam prædestinavit, ita eos prædestinavit, ut ipsa sua prædestinatio meritis, & precibus nostris obtineatur.* Itaque quia nos coegimus Deum ad præscientiam malorum, & nostris actibus obtinimus prædestinationem bonorum, ideò integra nobis ex tali præscien-

tia, & prædestinatione libertas relinquitur. Atque adeo libertas ideò inviolata est, quia manet ad oppositum indifferentis potestas, quæ scilicet nos possumus talem præscientiam, & prædestinationem prohibere, sive divertere. Ergo coactio opposita non est alia, quam antecedens determinatio, & necessitas huic indifferentiæ contraria. Nec enim cum ait Beda, nos coegisse Deum ad præscientiam malorum, aliam coactionem voluit, quam determinationem consequentem arbitrii, qua divina præscientia determinatur à nobis, ut mala nostra videat, quod exemplo mox explicat: *Verbi gratia: Si video jacere aliquem, necesse est, ut ille jaceat, quem jacere video, aut falsum est, quod ego eum jacere video. Illa necessitas à jacente est, an à vidente? utique non à vidente inferitur necessitas, ut jaceat, sed ab ipso, qui se disposuit, ut jaceret.* Scilicet sicut ego videns alium jacere, non eum necessitate determino ad jacendum, sed indifferentem relinquo ad surgendum, & ille potius me determinat, ut eum jacentem videam, & non surgentem; sic de necessitate divinæ præscientiæ cogitandum est, eam scilicet esse solius determinationis, & potius à me, quam ab ipso Deo injectam, perditamque fore libertatem, si necessitas determinationis inevitabilis est, id est, quæ, ut ait Beda, sive velimus, sive nolimus ad agendum nos determinat.

c i. Quartò objicitur Damascenus per omnia consentiens Augustino. Quasi ab eo dissentiens nobis probetur, & majus argumentum nostræ doctrinæ consentiendi non sit, quod nulla in re ab Augustino discrepat. Suæ quoque sententiæ suffragari Damascenum, contendunt. Primò, quia liberum arbitrium nihil aliud esse docet, quam voluntatem cum lib. 3. fidei c. 14. dicat: *Arbitrii porro libertas nihil est aliud, quam voluntas.* Quam autem voluntatem liberum arbitrium censeat, ibidem explicat: *Enimvero cum voluntatem dicimus, non enim coactam, ac necessitate coactam, sed liberam dicimus.* Quo solam necessitatem cogentem libertati, & voluntati opponit. Secundò, quia docet, hominem hoc ipso esse liberum, quo rationalis est, lib. 2. fidei c. 27. *Arbitrii libertas rationi annexa sit, necesse est.* Aut enim rationis princeps homo non erit, aut si ratione præditus sit, penes eum quoque actionum arbitrium, & potestas futura est. Ergo quotiescumque homo utitur consideratione rationali, movetur libera. Confirmatur, quia non solum docet, hominem, quia rationalem esse liberum, sed etiam ejus motus, qua rationales esse liberos. ita lib. 2. fidei c. 22. Tertiò, quia liberum definit, esse quod est in nostra potestate, & id esse in nostra potestate, quod ultroneò, & sponte fit. Sic lib. 2. fidei c. 26. *Ea, quæ sunt, partim in nostra potestate sita sunt, partim minime sita. In nostra potestate sunt ea, quæ liberum est nobis facere, vel non facere.* quod sic explicat: *Hoc est, ea omnia, quæ ulro, vel sponte facimus. Nec enim ea sponte à nobis fieri dicerentur, si actio in arbitrio nostro minime posita esset.* Vbi liberum, & in potestate positum cum ultroneò, & spontaneo convertit.

c i i. Quartò, quia illi spontaneo expressè opponit coactum, & invitum lib. 2. fidei c. 24. *Quoniam id, quod sponte fit, in quadam actione positum est, id quoque, quod invito fieri censetur, in quadam etiam actione versetur, necesse est.* Vnde libertati sola opponitur vis, & coactio. Quintò, quia sicut coactum opponit spontaneo rationali, ita etiam opponit libero. Nam lib. 2. fidei c. 12. ait: *Nec enim virtutis nomen obtinere potest, quod quis per vim, atque invitum efficit.* Quo etiam advocat illud ex lib. 3. c. 14. *Enim-*

vero

vero cum voluntatem dicimus, non eam coactam, aut necessitate coactam, sed liberam dicimus. Vbi voluntatem liberam contradistinguit à voluntate coacta. Quibus ad oculum ostendi, gloriantur Baiani, si studium contentionis ab sit, Damascenum nihil aliud de libertate, quam ipsos docere, & oppositum sentire non posse, nisi ab eis, qui suis opinionibus, & sensibus quaquam ratione blandiuntur, & Ecclesiæ Patres obtorto collo in suas præoccupatas sententias trahunt.

c i i i. Respondeo. Solares radii clariores non sunt, quam Damasceni testimonia sunt nostræ sententiæ per omnia consentientia, ut cernere est disp. 14. num. 44, 119, 140, 144, 158, 169. & disp. 15. n. 70. Neque hæc claritas potuit aliis nebulis, quam Baianis obcurari, quarum densitas vel ipsum solem offendere potest. Vt autem hominum calliditatem tibi persuadeas, nota, quot ex unico tantum argumento probationes aggerent, ut multitudine fallant, verbisque, ac vocibus ad speciem argumenta multiplicent. Cum enim omnia ad id unum revocentur, scilicet voluntati liberæ solam à Damasceno opponi coactionem, & violentiam, liberumque, & spontaneum, ac voluntarium reciprocari; alterum argumentum conficiunt, quia voluntarium convertitur cum libero; alterum, quia cum illo convertitur spontaneum, alterum, quia libero opponitur coactum, & violentum; alterum, quia violento, & coacto opponitur liberum. Quæ omnia non alio tendunt, quam ut specie tantum nos eludant, cum non possunt rebus convincere.

c i v. Itaque respondeo. Vis, & coactio, quam Damascenus opponit libertati, non est alia, quam necessitas inevitabilis determinationis, opposita indifferentiæ potestatis, quippe vis est. & coactio moralis, & non physica opposita spontaneo, & voluntario morali, & non physico. Solum enim esse Patribus per coactionem, & vim necessitatem indifferentiæ contrariam significare, & per spontaneum, & voluntarium, etiam quod est liberum indifferentiæ libertate, constat ex disp. 14. sect. 10 & 11. rationemque expendimus sect. 12. quia ejusmodi necessitas inevitabiliter determinans violenta est indifferentiæ potestatis solutæ, quam ex sua conditione, & iuncta inclinatione vendicat voluntas in ordine ad objecta particularia, & determinata moralia, quorum amor virtus, & vitium, laus, & vituperium, præmium, & supplicium annexum est.

c v. Quod in Damasceno manifestius, quam in aliis Patribus ex eo est, quia præ aliis ipse potestatem indifferentem necessariam ad libertatem afferuit. Id constat ex testimonio nuper relatis. Igitur si ad libertatem indifferentiam necessaria est, nullius coactionis, & vis exclusio potest libertatem asserere, quæ non afferat indifferentiam potestatis. Atqui indifferentiam ad libertatem à Damasceno requiri præter testimonia memorata, vel in ipsis capitibus, quæ objiciuntur, expressum est. Primò quidem, lib. 3. fidei c. 14. probat ex professio. Christo Domino præter voluntatem divinam convenire etiam humanam, & hanc arguit ex libertate qua prout homo præditus est, quia arbitrii libertas non potest non esse voluntas: *secundum naturam adest rationali, & intellectiva vitæ arbitrii, & liberæ potestatis motus.* Atqui libera potestas nihil aliud est, nisi voluntas. Factum igitur verbum caro animata, & intellectiva, liberè potens factum est, & voluntarium. Vbi nota duo; alterum; ad hoc argumentum non requiri à Damasceno, ut omnis volun-

tas sit libertas, sed ut omnis libertas sit voluntas, quia non libertas ex voluntate, sed voluntas ex libertate colligitur, quo objectionem dilues; alterum, libertatem, ex qua voluntatem Christi deprehendit, esse indifferentiam. Tum quia motum ejus asserit, esse arbitrium; arbitrarius autem motus is est, qui à voluntate ex se pro arbitrio fieri, & contineri potest, amor enim necessarius Dei non est Deo, & beatis arbitrarius, licet voluntarius sit. Tum quia ea libertas est propria naturæ integræ, qualis Adamo ante peccatum fuit, quippe erat libertas Christi Domini, de quo Damascenus præmiserat cap. 13. *Habere omnia quæcumque Adam primus sola excepta peccantia. Habere etiam consentientem duabus naturis duas liberas voluntates naturales.* Libertas autem naturæ integræ, ipsa Baianorum repetita proclamatione, indifferentiam exposcit. Quare à libertate removet non solum voluntate coactam, sed etiam necessitate coactam; quia non solum coactio, sed etiam necessitas determinationis, quæ propriè constringens est potestatis ad unam tantum partem libertati contrariatur, vel quia ipsa determinationis necessitas coactio est voluntatis suapte inclinatione indifferentiam vendicantis.

c v i. Secunda probatio ex lib. 2. fidei c. 27. solum conficit, hominem qua rationalem esse liberum in objecta creata, in quæ rationis expertia libertate carent, & in ea solum, quoad affectus efficaces, & absolutos, & non quoad simplices, & inefficaces, quamvis etiam ex intellectuali, & rationali consideratione excitentur. Hanc autem libertatem esse indifferentiæ, indicant ipsa verba objecta, cum penes eam actionum arbitrium, & potestatem constituat; nam potestas arbitraria esse non potest quoad unam tantum actionem, sed quoad plures, inter quas fiat electio. Quare homini qua rationali mox tribuit consilium, & electionem agendorum, ut quoad iudicio prælatum fuerit, eligat, & cum elegerit, agat. continuoque adjicit: *Si autem hoc ex necessitate adest rationali, quod ex seipso, & liberè potest, non erit rationale; aut si certè erit, quod rationale est, dominans erit suarum actionum, & arbitrio liberum.* Vbi necessitatem determinationis ad unam partem excludit ab electione, & consilio, & consequenter etiam à libertate, & potestate rationali, adscribitque dominium agendi, & non agendi, prout liberè, quod absque indifferentia esse non potest, ut vidimus disputat. 14. sect. 18. Consequenter subdit differentiam inter hominem, & rationis expertiam, quod rationis expertia non contradicunt naturali appetitui, sed simul atque quippiam appetierunt, imperu feruntur ad prosecutionem. Verum homo, rationalis cum sit, ubi quippiam velit, potestatem habet refrenare appetitum, aut ipsum sequi. Quo homini qua rationali, & libero tribuit discretè potestatem indifferentem sequendi, & refrenandi appetitum, prout à libertatis, & rationis expertibus distinguitur. Idem confirmat c. 22. docens motus rationales dirigi ex consilio, quod inter opposita extrema versari vidimus disp. 14. sect. 17. & ibidem Damascenus tradit, dicens: *Consultat enim quispiam, si jurat rem aggredi, an non: deinde iudicat, quid melius?* Item ex electione proficisci, quam absque indifferentia esse non posse, ibidem ostendimus, sect. 16. & Damascenus sancit definiens: *Electio enim est, duorum propositorum hoc eligere, & retinere ante alterum.* Quod cum determinatione ad unam tantum partem fieri non posse, cæcus est, qui non cernat.

c v i i. Tertia probatio ex lib. 2. fidei c. 26. à solis potest cæcis, vel cavillatoribus Baianis opponi,

H h

cum

cum nulla sint recentium Scholasticorum scripta, in quibus disertior sit pro libertate indifferentia. Quid enim illa: *In nostra potestate sunt ea, quæ liberum est nobis facere, vel non facere?* Quibus potestas indifferens faciendi, vel non faciendi expressa est. Item illa in explicationem subjuncta: *Et omnino ea, quæ sequitur laus, aut vituperatio, & in quibus prævaricatio cadit, & lex; & proprie in nobis sunt omnia anima, de quibus consultamus. Consilium autem eorum est, quæ adæquè suffragane deque contingunt. Adæquè vero contingens est, quod eadem possunt, & ejus oppositum.* Quid enim pro indifferentia expressus? Vidimus enim disp. 14. sect. 17. indifferentiam ad consilium requiri, item sect. 20. ad vituperium, & laudem, & sect. 21. ad legem, & præceptum. Quod & superiora Damasceni verba satis exprimunt, cum ad consilium vendicet contingentiam eorum, quæ æquè possunt esse, atque non esse. rursus exempla adjecta: *Hæc ergo sunt, quæ in nobis sunt adæquè contingentia, ut moveri, & non moveri, quippiam agere, & non agere, appetere, & non appetere, mentiri, & non mentiri, erogare, & non erogare: & quæcumque sunt ejusmodi, in quibus sunt virtutis, & vitii opera. Horum enim arbitrii libertatem per se, liberamque potestatem adepti sumus.* Quibus potuit expressius tradi indifferentia potestatis ad libertatem necessariam? Quare ultronea, & spontanea, quæ cum liberis reciprocatur Damascenus, ea debent intelligi, quæ morali ultroneitate, & spontaneitate fiunt, ideoque cum indifferentia ad oppositum.

C X I X. A quo non dissentit c. 24. cum asserat, spontaneo annexam esse laudem, & vituperationem: *Spontaneum itaque omnino laus, aut vituperatio sequitur.* Laus enim & vituperatio solas sequitur actiones ad oppositum indifferentes, ut superius præmissimus. Item quia ibidem Damascenus duas species spontaneæ distinguit: alteram, quæ secundum electionem est; alteram, quæ est præter electionem; primatque tribuit actionibus liberis, secundam vero non liberis; quare spontaneum cum libero reciprocum intelligit, quod cum electione, & indifferentia ad duas partes contingit. Nam cum de prima spontaneæ specie toto capite differuisset, notat ad calcem ipsius. *Neque lateat, quod pueri, & beluæ spontaneè faciunt, sed non eligentes. Et quæcumque per iram facimus, non præconsculti, præmeditati que facimus, spontaneè quidem facimus, sed non secundum electionem, & amicus repente adest nobis quidem spontaneè, sed non eligentibus, & insperatè quis in thesaurum incidit, spontaneè quidem incidit, sed non eligens.* En spontaneum agnoscit absque electione, & libertate. Ergo spontaneum liberum cenfet cum indifferentia ad oppositum elicatum; nam electionem cum indifferentia ad extrema opposita fieri, constat ex Damasceni definitione præmissa n. 106. Ex quibus conficitur, vim spontaneo oppositam solum esse necessitatem indifferentiæ contrariam. Quod satis perspicue tradit cap. 12. ubi ante verba objecta sic fatetur de primo homine: *Fecit cum natura infantem, voluntate liberum. Infantem autem dico, non quod non esset peccati susceptivus, sed quod in eo, quod secundum naturam, peccare situm non esset, sed secundum voluntatis defectum: id est potestatem habet, & manendi, & proficiendi in bono divina cooperatur gratia, idem idem, & mutari ex bono, & in malum prolabi, Deo id permittente propter liberam ipsius potestatem. Nam virtus non est, quod violentia sit factum. Ecce violentiam opponit potestati indifferenti manendi, & proficiendi in bono, & sese mutandi ex bono in malum, quam Deus homini propter libertatem con-*

cessit. Quod ex eo confirmatur, quia differit de homine ante peccatum, cujus libertas, fatentibus Baianis, siue indifferentia esse non potuit. Quibus ad quartam, & quintam probationem habes, quid respondeas, & in favorem nostræ sententiæ Damascenorum Baianis objicias.

SECTIONO XI.

Concluditur objectio Patrum.

C X X. **R**ursus objicitur Anselmus. Docet enim, solum necessitatem coactionis, quæ nolentem premit, libertati repugnare. Ita lib. 2. *Cur Deus homo* c. 10. *Improprie dicitur necessitas, ubi nec coactio ulla est, nec prohibitio.* scilicet vis cogens nolentem, aut prohibens volentem. Quare c. 17. de Deo sic ait: *Nec dicimus, Deum necessitate facere aliquid, eo quod in illo sit ulla necessitas, sed quoniam est in alio, sicut dixi, impotentia quando dicitur non posse. Omnis quippe necessitas est, aut coactio, aut prohibitio, quæ duæ necessitates, & convertuntur invicem contrarie, sicut dixi, & impossibile. cujus doctrinæ fundamentum præmisit c. 10. dicens: Omnis potestas sequitur voluntatem. Cum enim dico, quia possum loqui, vel ambulare, subauditur, si volo. Si enim non subintelligitur voluntas, non est potestas, sed necessitas. Nam cum dico, quia nolens possum trahi, aut vinci, non est nec mea potestas, sed necessitas, & potestas alterius. Vbi non aliam agnoscit necessitatem, quam illam, quæ nolentem cogit, & premit.*

C X X I. Ex quo principio colligit, Angelos beatos nunc liberè servare justitiam, quia nulla cogente necessitate Deum diligunt. *Idcirco laudandus est Angelus de sua justitia, & non necessitate, sed libertate justus est, quia improprie dicitur necessitas, ubi nec coactio ulla est, nec prohibitio.* Secundò deprehendit, Deum liberè esse justum, & de justitia laudandum, quia voluntaria illi est necessitas justitiæ. Tertio Christum Dominum libertate, & non necessitate esse justum, quia voluntate, & libertate, & a se ipso justus est, & idcirco laudandus erit. Quare c. 16. de potestate Christi servandi vitam suam, docet esse liberam, quamvis nequiverit illam servare, quia non potuit mortem non velle: *Semper habuit potestatem servandi, quamvis nequiverit, velle servare, ut nunquam moveretur. Et quoniam hoc a se ipso habuit, ut scilicet velle non posset, non necessitate, sed libera potestate animam suam posuit.* Quibus nihil ad libertatem Christi desiderat, quam quod velle non potest, quia immutabiliter amat præceptum Patris. unde in fine: *Si ergo verè erat moriturus, quia hoc ipse sponte, & immutabiliter voluit, sequitur, illum non ob aliud non potuisse non mori, nisi quia immutabili voluntate voluit mori.* Vbi tota moriendi libertas, & servandi vitam potestas refertur in immutabilem voluntatem; quia ut c. 18. subdit; *non intervenit necessitas, ubi operatur voluntas.*

C X X I I. Denique ex eodem principio explicat lib. de libero arbit. cap. 2. libertatem Angelici casus: *Quia cum haberet arbitrii sui libertatem, non aliqua cogente, non aliqua necessitate, sed spontè peccavit.* Quod solum coactionis necessitatem à libertate removeret. Consequenter c. 5. ideo docet, hominem liberè deserere justitiam, quia non potest illam deserere invitatus, ac nolens: *Nemo illam deserit, nisi volendo. Si ergo invitatus dicitur nolens, nemo deserit illam invitatus. Ligari enim potest homo, & invitatus, quia nolens, potest torqueri invitatus, quia nolens potest occidi: velle autem non potest*

potest invitatus, quia non potest velle, nolens velle. Nam omnis volens ipsam suam velle vult. Vbi clarissimè prodit, non contradicere libertati necessitatem voluntariam, sed coactionis solum, quæ nolentem & invitum premit.

C X X I I I. Respondeo. Anselmus verè, quam tradimus, doctrinæ sectator est egregius, ut constat ex testimoniis ipsius expensis disp. 14. n. 45, 56, 57, 58 & 158. & disp. 15. n. 74. Nec objectio facta premit. Nam si Anselmi verba ut sonant, sumenda essent, probaret utique, etiam bruta carere necessitate, libertati contraria, quia nulla vi cogente, moverentur in objecta sibi consentanea. Itaque lib. 2. *Cur Deus homo*, c. 10. accipienda est necessitas comparata ad actiones suapte natura subjectas arbitrio. Coactio vero non solum prout opponitur voluntati, seu volitioni, sed etiam prout opponitur naturali indifferentiæ voluntatis. Nam si coactionem libertati contrariam solum intelligeret eam, quæ renititur volitioni, non revocaret Anselmus Anglicam libertatem servandi justitiam, propter quam Angeli beati laudabiles sunt, in eam indifferentiam, & potestatem deserendi justitiam, quam habuerunt in via, siquidem in patria etiam à coactione voluntatis immunes sunt. In eam autem indifferentiam libertatem Anglicam revocare, his exprimit: *Sic itaque cum Angelus potuit auferre sibi justitiam, & non abstulit: & facere se non esse justum, & non fuit, verè asseritur ipse, sibi dedisse justitiam, & seipsum justum fecisse. Hoc igitur modo habet à se justitiam, quia creatura eam aliter à se habere nequit, & idcirco laudandus est de sua justitia, & non necessitate, sed libertate justus est, quia improprie dicitur necessitas, ubi nec coactio ulla est, nec prohibitio.* En ad excludendam necessitatem, & coactionem libertati contrariam, quæ nobis ex Anselmo objicitur, præmittit indifferentiam, & potestatem auferendi sibi justitiam, quæ Angeli in via præditi fuerunt, & quæ sibi eam dedisse dicuntur, quia aliter eam à se obtinere non possunt, nisi quatenus eam possunt sibi impedire. Vnde voluntas, quam sequitur potestas libera, non est accipienda alia, nisi ea, quæ ad oppositum indifferens est, ut constat ex illa conditione, si volo, quæ utitur Anselmus, & exposuimus disp. 15. sect. 2.

C X X I I I I. Deus vero de sua justitia laudabilis est, quamvis illam deserere non possit, quia potest indifferentiter contradicentia velle voluntate justa, siue enim velit incarnare, siue non, siue parcere, siue punire, justus semper est, ut implet Anselmus explicat in Prologo c. 10: *Cum punis malos, justum est, quia illorum meritis convenit, cum vero parcis malis, justum est, quia bonitati tuæ condecens est.* & c. 11. sequenti: *Iustum igitur est secundum te justè, & benigne Deus, & cum punis, & cum parcis.* Itaque justitia, de qua Deum laudabilem prædicat Anselmus, non est habitualis, & innata illa bonitati divinæ, quæ in sui met amore collocata est, sed actualis illa, quæ in amore, & exercitio operum creatorum elucet, quæ cum immutabilitate, & necessitate generica complectitur indifferentiam ad opposita specificam, ut dicebamus n. 6. Idem tamen laudabilis Christi de sua justitia explicanda est, quamvis omnino non possit illam deserere; libertas autem moriendi cum impotentia servandi vitam sic est accipienda, ut impotentia non sit antecedens, sed consequens ipsam Christi voluntatem. Differit enim Anselmus de impotentia, quæ oritur ex prædicatione divina, & fide passionis Christi, quam discipulus objecerat Ansel-

mo. Hanc autem consequentem esse explicat lib. *Cur Deus homo*, c. 18. ut vidimus n. 21. & disp. 14. n. 57. consentienter vis, & coactio, quam opponit libertati Angelicæ, ut caderet à justitia, exponenda est de vi, & coactione morali, quæ fit non solum voluntati renitenti, sed etiam naturali inclinationi, & conditioni indifferentiæ, quam vendicat libertas arbitrii, præsertim Angelica, naturæ integræ propria, quam ipsi Baiani indifferentem esse fatentur. Similiter etiam accipienda est libertas, quæ homo non potest invitatus, & nolens justitiam deserere, ut ea vis complectatur necessitatem determinationis ad unum, oppositam indifferentiæ volendi contradictorium extremum, quia etiam ejusmodi necessitas cogit unam tantum partem velle, etiam si nolimus, ut exposuimus n. 69. & disp. 16. n. 65. Quo advoco frequentem Patrum usurpationem coactionis, & violentiæ pro necessitate determinante arbitrium ad unum, quam præmissimus disp. 14. sect. 10. 11 & 12.

C X X I V. Præterea opponitur Bernardus lib. de gratia, & libero arbitrio. Primò, quia nullam admittit necessitatem perimentem libertatis, nisi illam coactionis, & violentiæ, quæ opponitur voluntario, siue voluntati. Verba enim ejus sunt, & frequentia illa: *Vbi necessitas, jam non voluntas.* rursus: *Est vero quam magis ei congruere arbitror libertatem, quam dicere possumus à necessitate, eo quod necessarium voluntario contrarium esse videatur. Siquidem quod ex necessitate fit, non jam ex voluntate, & e converso similiter, adhuc inferius: Vtrobique voluntas, & ubique libertas, cedit quippe voluntati necessitas.* Quæ necessitas non potest intelligi solius determinationis, cum hæc etiam amori beatifico competat, quem Bernardus admittit liberum, quia voluntarium, & necessitatem odiosam libertati soli opponat libertati.

C X X V. Secundò quia voluntatem convertit cum libertate, & voluntarium cum libero, adeò ut libertas sit inamissibilis, & inseparabilis à voluntate: *Hic ergo talis consensus ob voluntatis inamissibilem libertatem, & rationis, quod semper secum portat, & ubique indeclinabile judicium, non incongruè dicitur, ut arbitrator, liberum arbitrium. Ipse liber sui propter voluntatem, ipse iudex sui propter rationem: neque enim ad liberum arbitrium, quantum in se est, pertinet, aut aliquando pertinuit, posse, vel sapere, sed tantum velle: nec potentem facit creaturam, nec sapientem, sed tantum volentem. Non ergo si potens, aut sapiens, sed tantum, si volens, esse desiderit, liberum arbitrium defuisse putanda erit. Vbi enim non est voluntas, nec libertas. quod ut magis adhuc explicaret, adjunxit: *Non dico, si velle bonum, sed si velle omnino creatura deserit, fatendum sine contradictione, non jam ex voluntate bonitas, sed ipsa ex toto voluntas perit, etiam liberum perire arbitrium in bonum & malum.* En velle voluntatis non potest non esse liberum, nec liberum esse definire potest, nisi velle perierit. adhuc expressius: *Vita, sensus, appetitus, memoria, ingenium, & si quæ talia sunt, eo ipso subjacent necessitati, quo non plane subdita sunt voluntati. Ipsum vero, quia impossibile est de se ipsa sibi non obedire, etiam impossibile est, sua privari libertate. Potest quidem mutari voluntas, sed non nisi in aliam voluntatem, ut nunquam amittat libertatem. Tam ergo non potest privari illa, quam nec se ipsa, si poterit homo aliquando, aut nihil omnino velle, aut velle aliquid, & non voluntate, poterit & cavere libertate. Quid disertius pro libertate inseparabili à voluntate? Quare consequenter docet, motum voluntatis hoc ipso, quo voluntatis, seu voluntarius**

luntarius est, esse liberum: *Quod ex voluntate fuit, jam non ex necessitate, sed voluntarium fuit. Si autem voluntarium, & liberum.* & inferius: *Vt nec salus nec damnatio ulla ratione sine præcedenti consensu voluntario possit haberi, ne qua forte ex parte præscripti videatur libertati arbitrii.* & alio in loco: *Ex eo potius liberum arbitrium dicitur, quod sive in bono, sive in malo æquè liberam facit voluntatem, cum nec bonus quisquam, nec item malus dici debeat, nisi volens.* & initio libri: *Vbi consensus, ibi voluntas. Porro ubi voluntas, ibi libertas. Ex hoc est, quod dici puto liberum arbitrium.* Vnde consensum voluntatis ita definit: *Est nutu voluntatis spontaneus.*

cxvi. Tertio, quia libertati solam violentiam, & coactionem opponit. Nam statim initio cum dixisset, consensum voluntarium nos à bestiis discernere, esseque liberum, rationem sic reddit: *Siquidem non cogitur, non extorquetur. Est quippe voluntatis, non necessitatis. Nec negat se, nec præbet cuiquam, nisi ex voluntate. Alioquin si compelli valet invitus, violentus est, non voluntarius. ubi autem voluntas non est, nec consensus. Non est enim consensus, nisi voluntarius.* quibus subdit: *Sola ergo voluntas, quoniam pro sui ingenta libertate, aut dissentire sibi, aut præter se in aliquo consentire, nulla vi, nulla cogitur necessitate, non immerito justam, vel injustam, beatitudinem, seu miseria dignam, ac capacem creaturam constituit.* Ecce ingenta libertas est nulla vi, nulla necessitate cogi. Quam coactionem, & vim sæpius inculcat contradicere libertati, quare contra totam suam præcedentem de libertate disputationem, velut contrarium objicit: *Quid ergo? Fortè dissoluta est tota superior assertio de libertate voluntatis; quia nimirum inventa est cogi potuisse voluntas, est planè. Sed si cogi ab alio potuit, quam à se ipsa. Quod si se ipsa cogit compulsa, & compellens, ubi amittere, ubi recipere visâ est, libertatem. Vim quippe quam ipsa sibi intulit, à se pertulit. Porro quod à se voluntas pertulit, ex voluntate fuit. Quod ex voluntate fuit, jam non ex necessitate, sed voluntarium. si autem voluntarium, & liberum.* Quibus sàtissimè declarat Bernardus, libertatem nulla alia perimi necessitate, nisi ea, quæ violentiæ, & coactionis sit.

cxvii. Quarto, quia perspicuè tradit libertatem à necessitate communem esse Deo, Angelis, & hominibus tam beatis, quam damnatis, quamvis interdum potestate ad oppositum indifferenti careant, ut significet, ei libertati, quam Bernardus cum natura congenitam docet, non contradicere determinationem agendi, sed solam coactionem, & vim: *Verum libertas à necessitate æquè, & indifferenter Deo, univèrsæque, tam male, quam bonæ rationali convenit creaturæ. Nec peccato, nec miseria amittitur, vel minuitur, nec major in justo est, quam in peccatore, nec plenior in Angelo, quam in homine, & paulo inferius: Manet ergo libertas voluntatis, ubi etiam sit captivitas mentis, tam plena quidem in malis, quam, & in bonis, sed in bonis ordinatior. Tam integra quoque pro suo modo in creatura, quam in creatore, sed in illo potentior.* & inferius eandem confirmans doctrinam: *Cæterum libertas arbitrii, (ut supra liquido apparuit,) cunctis pariter ratione utentibus convenit: non minor, quantum in se est, in malis, quam in bonis, tam plena in hoc sæculo, quam & in futuro.* & iterum multo post: *Cur ergo libertas arbitrii de ipso, quo condita est, statim aliquatenus non mutetur, sed æqualiter semper, quantum in se est, à cælis, terris, inferis possideatur, &c. quibus illud adjunge: Cæterum nec Deus caret libero arbitrio, nec diabolus, quoniam quod ille esse non potest esse malus, non infirma facit necessitas, sed firma*

in bono voluntas, & voluntaria firmitas: quodque is non valet in bonum respirare, non aliena facit violentia oppressio, sed sua ipsius in malo obstinata voluntas, ac voluntaria obstinatio. Quibus satis ostendit, libertatem cum voluntate adesse esse conjunctam, ut eis omnibus conveniat libertas, quibus competit voluntas, sive hæc cum indifferentia, sive cum determinatione velit, sive bonum, sive malum. Hæc omnia, quæ Bernardus tradit tractatu de gratia, & libero arbitrio, confirmat etiam in sermonibus super cantica, præsertim ferm. 8 r. ubi superioribus similia, & interdum eadem, verbisque eisdem docet.

cxix. Respondeo. Bernardus nostræ sententiæ contestator est disertus, ut perhibent testimonia prolata disp. 14. n. 55 & 138. & disp. 15. n. 73. Quod ut liquido constet, ipsos provoco Baianos ad eadem scripta, nec non & testimonia, quæ ipsi advocant in probationem suæ sententiæ. In eis enim testatissimum invenitur, libertatem absque indifferentia ad partes oppositas non consistere. Nam in sermone 8 r. super Cantica, quem morti proximus exaravit, & in quo omnia asserta de libertate in tractatu de gratia, & libero arbitrio recapitulari censent Baiani, sic libertatem describit: *Arbitrii libertas hæc planè divinum quiddam præfulgens in anima, tanquam gemma in auro. Ex hac nempe inest illi inter bonum quidem, & malum: nec non inter vitam, & mortem, sed & nihilominus inter lucem, & tenebras, & cognitio iudicii, & optio eligendi.* In libertatis creatæ propria est inter bonum, & malum, vitam, & mortem, lucem, & tenebras discretio, & electio. rursum de illa ait: *Inter ipsa censorius quidem arbitris is animæ oculus dijudicat, & discernit: sicut arbiter in discernendo, ita in eligendo liber. unde & liberum nominatur arbitrium, quod liceat versari in his pro arbitrio voluntatis.* Hæc sine indifferentia ad opposita qui fient? Vnde sic colligit: *Inde homo ad promovendum potis. Omne etenim quod feceris bonum, malumve: quod quidem non facere liberum sit: merito ad meritum reputatur. Et ut merito laudatur non is tantum, qui potuit facere mala, & non fecit, sed & qui potuit non facere bona, & fecit: ita malo non caret merito tam is, qui potuit non facere mala, & fecit, quam qui potuit facere bona, & non fecit. Vbi autem non est libertas, nec meritum.* Cernis, inde homini inesse moralem potestatem merendi, atque demerendi, quia ad opposita indifferens est, potensque facere, & non facere tam bona, quam mala.

cxix. Eadem tradit tractatu de gratia, & libero arbitrio. Nam inter medium, & finem de libertate homini concessa sic scribit: *Soli inter animalia datum est homini posse peccare ob prærogativam liberi arbitrii. Datum autem non ut perinde peccaret, sed ut gloriosior inde appareret, si non peccaret, cum peccare posset. Quid namque gloriosius ei esse poterat, quam si de ipso diceretur, quod scriptura perhibet, dicens: Quis est hic, & laudabimus eum? unde ita laudandus? fecit enim mirabilia in vita sua? que? qui potuit transgredi, & non est transgressus: facere mala, & non fecit.* En differentia, & prærogativa propria liberi arbitrii creati est indifferentia, ut per eam homo laudabilis sit, & mereatur, sive bonum agens, sive malum omittens. Quibus initio præmissis explicans, liberum arbitrium sic dirigit per rationem, ut possit agere juxta illam, & contra illam nulla necessitate impoluta destruentem potestatem indifferentem consentiendi, & dissentendi appetitui, & gratiæ divinæ: *Habet sanè quocumque se voluerit, semper rationem*

comitem,

comitem, & quodammodo pedissequam, non quod semper ex ratione, sed quod nunquam absque ratione moveatur: ita ut multa faciat per ipsam contra ipsam, hoc est, quasi per ejus ministerium, contra ejus consilium, sive iudicium. En libertas sic vendicat à ratione instrui, ut sinatur agere contra ipsam rationem, quia si necessitate determinaret ad unam partem, non instrueret, sed destrueret illam. Mox enim adjicit: *Est vero ratio data voluntati, ut instruat illam, non destruat. Destrueret autem si necessitatem ei ullam imponeret, quo minus liberè pro arbitrio sese volueret, sive in malum consentiens appetitui, aut nequam spiritui, sive ad bonum gratiam sequens. Si inquam horum quolibet prohibente ratione voluntas non posset, voluntas jam non esset. Vbi quippe necessitas, jam non voluntas.* Ergo destrueretur voluntas quippe moralis, & libera, si talis imponeretur necessitas, qua determinaretur ad malum, sive ad bonum, & non relinqueretur indifferens, & volubilis ad utrumlibet pro arbitrio eligendum. Ex quo conficitur, voluntatem, cui Bernardus opponit necessitatem, esse moralem, & indifferentem ad opposita, necessitatemque illi contrariam esse determinationis ad unum, indifferentiæ inimicam.

cxix. Quo sensu accipienda sunt testimonia subjuncta nobis objecta. Primum illud: *Potest quidem mutari voluntas, sed non nisi in aliam voluntatem, ut nunquam amittat libertatem. Tam ergo non potest privari illa, quam nec se ipsa. Si poterit homo aliquando, aut nihil omnino velle, aut velle aliquid, & non voluntate, poterit & cavere libertate voluntas.* Vbi voluntatis moralis asserit esse, posse in aliam voluntatem mutari, ideoque semper velle cum indifferentia ad oppositum, libertatemque co esse ab ipsa inseparabilem, quia inseparabilis est mutabilitas, & indifferentia ad aliam voluntatem. Item illud, quod ex præcedenti colligit: *Sola ergo voluntas, quam pro sui ingenta libertate, aut dissentire sibi, aut præter se in aliquo consentire, nulla vi, nulla cogitur necessitate, non immerito justam, vel injustam, beatitudinem, seu miseria dignam, ac capacem creaturam constituit: prout scilicet justitiam, injustitiamve consenserit.* Vbi voluntati pro ingenta libertate tribuitur potestas indifferens consentiendi, & dissentendi justitiæ, aut injustitiæ, ideoque immunitas necessitatis, & violentiæ, quæ talem indifferentiam prohibeat. Nec non illud: *Cum bonum volumus, bona est voluntas, cum malum, mala est voluntas. Vtrobique voluntas, & ubique libertas, cedit siquidem voluntati necessitas.* Ex hac ergo tantum libertate, qua liberum est voluntati se ipsam judicare, vel bonam, si bono, vel malam, si malo consenserit, quippe, quæ in neutro, nisi certè volendo, consentire se sentit, liberum arbitrium credimus nominari. Vbi cum libertate adscribit voluntati indifferentiam ad bonum, & malum. Denique, & illud: *Nunc igitur ex eo potius liberum arbitrium dicitur, quod sive in bono, sive in malo æquè facit liberam voluntatem, cum nec bonus quisquam, nec item malus dici debeat, aut esse valeat, nisi volens. Tali jam ratione non incongruè dicitur, ad bonum se, & ad malum habere æqualiter, quod utrobique videlicet par sit ei non quidem in electione facilitas, sed in voluntate libertas. Hac sane (ut dictum est) dignitatis prærogativa rationalem singulariter creaturam conditor insignivit, quod quemadmodum ipse sui juris erat, suæque ipsius voluntatis, non necessitate erat, quod bonus erat: ita & illa, quæ sui quodammodo juris in hac parte existeret, quatenus non nisi sua voluntate, aut mala fieret, & justè damnetur, aut bona maneret, & merito salvaretur. Nemo quippe salvatur invitus.* Expende, semper voluntatem, & libertatem

cum indifferentia conjungere, nempe eam, quæ ad salutem, & damnationem, meritum, & demeritum, bonitatem, & malitiam moralem confert, indeque ab ea remove re coactionem, & vim, ut vis, & coactio intelligatur ea moralis, quæ potestatem suapte natura solutam, & indifferentem ad duo extrema adigit contra nativam inclinationem, dæterminatque ad unum.

cxix. Quid plura desideres, ut tibi certo persuadcas, Bernardum nullam agnoscere absque indifferentia libertatem? Tam perspicua enim sunt ejus testimonia, ut sola Baianorum cæcitas non videre, ad solertia posset veritatem tam apertam eludere. Ex quibus prompta est explicatio eorum, quæ nobis objecta sunt. Ad primum quidem respondeo. Cum Bernardus necessitatem voluntati, & necessarium voluntario opponit, voluntatem, & voluntarium accipit pro morali, & capaci meriti, & demeriti, bonitatisque, & malitiæ, ut ex toto contextu evidentissimum est, ideoque voluntatem, & voluntarium ubique cum indifferentia conjungit. Consequenter necessitatem intelligit eam, quæ indifferentiæ contrariatur, & voluntatem determinat ad unum, ut superiora testimonia satis exprimit, cum una necessitatem relinquit à libertate, & voluntate, & indifferentiam pro illa adstruat. Ad secundum: ideo voluntatem cum libertate, & voluntarium cum libero reciprocatur, quia, ut præmissimus, voluntatem, & voluntarium usurpat sensu morali, & non physico, prout meriti, & demeriti capax est. Qua quidem ratione nos quoque ea reciproca, & convertibilia, nec non ab invicem individua fatemur. Cæterum distitemur, ea absque indifferentia alicubi à Bernardo admitti, cum toties pro libertate, & voluntate indifferentiam inculcet. Ad tertium: vis, & coactio voluntati, & libertati opposita accipiunt à Bernardo necessitas indifferentiæ contraria, cum sæpius ad eam vim, & coactionem removendam præmittat nativam indifferentiæ conditionem arbitrii, cui vis inferitur determinationem antecedenti indifferentiam prohibente: quo sensu solitos esse Patres vim, & coactionem usurpare, vidimus disp. 14. sect. 10, 11 & 12. Denique ad quartum: libertas communis asseritur Deo, Angelis, & hominibus tam in via, quam in termino una cum voluntate, quia omnes in utroque statu voluntatis moralis capaces sunt, qua plura exercent laude, & vituperio digna cum indifferentia ad oppositum, ut de omnibus in utroque statu superioribus exposuimus. Nam licet Deus, & Beati necessitate generica determinati sint ad bonum morale, non tamen necessitate specifica, cum plura agant, quæ possunt omittere præter dilectionem beatificam bonitatis divinæ, ad quam Bernardus singularitatem, & determinationem nullibi docet, voluntatem esse liberam. Pariter à contrario de damnatis, & Dæmonibus in ordine ad malum morale dicendum est, ut exposuimus, sect. 8.

cxix. Item adducitur Hugo de sancto Victore. Primum, quia docet, voluntatem ideo esse liberam, quia nulla vi, & necessitate movetur sive ad bonum, sive ad malum, significans, solam coactionem, & violentiam, & non determinationem antecedentem ad unum violare libertatem. Secundo, quia liberum cum voluntario, & spontaneo convertit, explicatque, ac definit per illud. Sed frustra. Nam Hugonem de sancto Victore apertum esse indifferentiæ pro libertate assertorem, ut nullus recentiorum scriptor disertus indifferentiam libertati necessariam asseruerit, manifestum comprobant testi-

Et h 3 monia

monia producta, disp. 14. n. 59. & disp. 15. n. 78, 79 & 80. Ex quibus deprehenditur, vim, & coactionem, quam remover à libertate, esse necessitatem determinationis, indifferentiæ contrariam pro more aliorum Patrum, quem probavimus disp. 14. sect. 10, 11 & 12. Ideoque una cum vi relegat etiam necessitatem, vel quia non sola vis, sed etiam necessitas determinationis ab ipsa differens ad libertatem adstruendam abigenda est, vel quia talis vis non est alia, quam inevitabilis determinatio, seu necessitas ad unum. Consentanei etiam spontaneum, & voluntarium, quod convertit cum libero, intelligit solum morale, & capax meriti, atque demeriti, quod præcitatæ testimoniis pronuntiat absque indifferenti potestate esse non posse.

CXXI I. Id quod promere est, vel ex ipsis testimoniis, quæ Baiani contendunt. Quid enim aliud conficit illud ex lib. 1. de sacramentis, parte 5. c. 20. *Voluntatis est libertas, quoniam potens erat per se moveri, ut ultra iret huc, vel illuc sine coactione, vel adjecta, vel directa?* Nam ea ratione voluntati libertatem adscribit, quia ex se potens est moveri huc, vel illuc cum indifferentia ad motus oppositos. Ideo coactio, quam remover à libertate, debet esse illa, quæ tali indifferentiæ contrarietur. quare concludit: *Propter hoc erat arbitrium liberum in illis, quoniam in illis erat voluntas potens moveri, & ferri suo appetitu in utrumque. Quid pro indifferentia ad libertatem necessaria dicitur? Idem tamen illud ex c. 21. Sed, & ipsa potestas, & habitus voluntatis est libertas, qua movetur ad utrumque, (scilicet bonum, & malum) liberum arbitrium dicitur voluntatis. Voluntarie autem moveri, & ferri spontaneo appetitu, hoc est, potestate eligere, & libertate iudicare; in quo constat liberum arbitrium. Et propter hoc facti sunt liberi arbitrii, ut voluntario appetitu moverentur, sed secundum electionem voluntatis & inclinationem desiderii sui sine coactione. Vbi expende, libertatem definiti habitatem, & potestatem, qua voluntas movetur ad utrumque, sive bonum, sive malum, quam, manifestum est, ad utrumque indifferentem esse. Item ad motum voluntarium, & spontaneum exigere potestatem electionis, quam esse non posse absque indifferentia ad plura extrema, inter quæ fiat electio, ostendimus disp. 14. sect. 16. unde coactio, quam conficit libertati contrariam, non potest alia intelligi, quam necessitas, & determinatio indifferentiæ solutæ repugnans. Consequenter c. 22. liberum arbitrium comparat ad futuros eventus, & non ad præcæntes, quia præcæntes aliter esse non possunt, cum determinatè supponantur esse; futuri vero contingentes, & indifferentes sunt ad non esse: *Liberum arbitrium spectat semper ad futuros eventus, & eos solum, qui in contingenti consistunt; futura quippe, quæ ex necessitate futura sunt, liberum arbitrium non consequuntur, sed constant immobiliter ad unum tantum, nec recipiunt utrumlibet contingentis. Si igitur liberum arbitrium erat tunc in illis, non quidem, ut tunc aliud essent, quam erant, sed potestatem, quam habebant in eo, quod erant, ut hoc esse desinerent, & aliud esse inciperent, quod non erant. Quid expressius? Vereor ne mea explicatio Hugonem obcuriorem reddat.**

CXXI V. Demum opponitur Richardus de sancto Victore, eisdem phrasibus ad explicandam libertatem urens. quibus Patres superiores. Primò enim arbitrii libertatem homini adscribit in prima sui conditione, quia nulla vi, aut potestate cogi potest. Secundò tradit, libertatem esse penitus immutabilem, & inseparabilem à voluntate. Tertio explicat, liber-

tatem posse componi cum infirmitate contracta per peccatum, quia potest deficere potestas, quin deficiat libertas, quia manet violentiæ, & coactionis immunitas. Quartò, quia reciprocos docet motus voluntarios, spontaneosque, & liberos. Verum Richardum nostræ esse sententiæ, persuadent testimonia adducta disp. 14. n. 60 & 93. & disp. 15. n. 81. Quibus hominem eo liberum docet, quo est ad opposita indifferentem. Vnde vis, & coactio libertati repugnans censenda est necessitas, seu determinatio indifferentiam prohibens pro more aliorum Patrum, quos allegavimus disp. 14. sect. 10, 11 & 12. Præsertim cum differat de primo homine ante peccatum, in quo statu ipsimet Baiani proclamant, indifferentiam esse libertatis propriam. Libertatem autem docet, annexam perpetuo voluntati; sed illi, quæ moralis est, & idonea ad merendum, & demerendum, & non alteri: cæterum ejusmodi voluntatem semper supponit indifferentem, sicut liberam. Componit vero libertatem cum infirmitate contracta per peccatum, quia licet deficiat potestas moralis ad agendum bonum, etiam naturale, & non peccandum, non deficit tamen potestas physica ad nonnulla facile, & alia difficile peragenda, quæ sufficit ad indifferentiam antecedentem, coactionis moralis, sive necessitatis determinantis expertem. Ipse enim explicat, infirmitatem solum tollere potestatem ad magna, & difficilia, quæ robustam exigunt facultatem, perficienda. Sic tractatu de statu interioris hominis c. 3. *Profecto aliud est, esse liberum, aliud est, esse robustum. Qui sanus, & robustus est, multa, & magna facere potest. item c. 30. Aliud est arbitrii potestas, aliud est arbitrii libertas. Aliud est enim magna posse, aliud est liberum esse. Si sanus, & robustus es, & multa, & magna facere potes: verum tamen si liber es, ad nihil cogi potes. Vbi potestatem arbitrii à libertate sejunctam intelligit facultatem robustam ad multa, & magna promptè, & facile peragenda. Quod mox amplius constabit. Denique motum voluntarium, & spontaneum reciprocum cum libero accipit moralem motum, qui potestatem vendicat indifferentem.*

CXXV. Quam indifferentiam, ut alia omittamus, vel ipsa testimonia à Baianis prolata persuadent. Sic illa ejus definitiva sententia tradita tractatu de statu interioris hominis c. 33. *Illud in potestate est, quod pro arbitrio voluntatis fieri, vel prætermitti potest. Vbi ad libertatem potestas requiritur faciendi, vel prætermittendi ad utrumque indifferentem. Quocirca violentia, quam mox excludit à libertate, debet esse hanc indifferentiam impediens. Item c. 13. explicans, libertatem posse cum infirmitate voluntatis conjungi: *Non autem arbitrium hominis idcirco liberum dicimus, quia promptum habeat bonum, vel malum facere, sed quia liberum habet, bono, vel malo non consentire. Vbi arbitrium pronuntiat liberum; quia indifferentem est, consentire bono, vel malo, quamvis deficiat promptitudo, & facilitas agendi. Quod clarius præmiserat, dicens: *Invito consensus extorqueri non potest. Potest enim consentire, vel non consentire inspirationi divinæ, similiter & suggestioni diaboli. Vtrumque quidem ex potestate, neminem oportet ex necessitate. Ideo homini invito non extorquetur consensus, quia semper manet indifferentem ad consentiendum, & non consentiendum, ut vim, & necessitatem perimentem libertatis eam intelligas, quæ huic indifferentiæ repugnat.***

CXXVI. Ex quibus tandem conficiet, eo Baianos hallucinatos esse, ut Ecclesiæ Patres erroneæ suæ sententiæ

sententiæ patronos asciscerent, quia vim, & coactionem nescierunt distinguere, & eam inferri posse, non solum contra inclinationem elicitam, sed etiam contra innatam, & naturalem arbitrii, qua vendicat, solum, & indifferentem relinqui circa bona creata, particularia, & determinata, iudicio indifferenti proposita, ut exposuimus disp. 14. sect. 12. & hac usurpatione accipi à Patribus, cum de libertate differunt; ut ibidem sect. 10 & 11. probavimus. Cum enim Patres vix unquam à libertate vim, & coactionem arceant, quin libertati indifferentiam adscribant, nulla ratione, nisi à cæcis hominibus potest intelligi, ejus solius coactionis exclusionem, & immunitatem libertatem constituisse, quæ necessitatem, & determinationem antecedentem, indifferentiæ inimicam secum admittat.

SECTIO XII.

Objiciuntur præsi Scholastici.

CXXVII. **P**ostremo in suum patrocinium advocat Baiani Primores Scholasticorum, Magistrum sententiarum, Alexandrum, Guillelmum Parisiensem, Altiisiodorensis, sanctum Thomam, Scotum, Bonaventuram, Gandavensem, Richardum, Argentinam, Carthusianum, Marsilium, & Gabrielem. Primò, quia ferè omnes cum Bernardo libertatem naturalem definiunt per immunitatem à coactione, intelligentes sola coactionis exclusionem voluntatem esse liberam. Secundo, quia plerique eorum liberum cum voluntario confundunt, & libertatem à voluntate individuum significant, ut Scotus, Argentinus, Carthusianus, & Marsilius. Tertio, quia libertatem cum necessitate determinante ad unum conjungunt. Nam alii, ut Magister, Guillelmus Parisiensis, Bonaventura, & Richardus, cum Augustino admittunt liberum arbitrium liberis fore in patria, quam in via, ubi nulli potest servire peccato. Alii vero, ut Alexander, Bonaventura, Richardus, Argentinus, & Marsilius, agentes de merito Christi Domini impotentis peccare, & necessitate operantis semper bene moraliter, asserunt, ad meritum non desiderari libertatem à necessitate inevitabilitatis, & immutabilitatis, sed coactionis, & violentiæ, qua voluntas Christi Domini immunis fuit. Alii denique, ut Alexander, sanctus Thomas, Scotus, Gandavensis, & Gabriel expressè tradunt, liberam esse processionem Spiritus sancti, dilectionem, qua Deus se diligit, nec non eam, qua beati diligunt Deum. Ex quibus sanctus Thomas, & Gabriel expriment, eam non solum esse liberam, sed etiam meriti capacem. Vnde scribunt Baiani, non sine stupore à se legi nonnullos recentiores, qui ut libertatem à necessitate determinante, sicut ipsi eam intelligunt, libero arbitrio adversus Calvinum vendicent, Magistrum sententiarum, & alios præcorum Theologorum pro se stare, suspicari, & proferre, audent: quasi opus esset armis tam adulterinis, ut Calvinus everteretur, & non falsitas, sed veritas errores destrueret deberet.

CXXVIII. Respondeo. Omnis Theologorum turba tam præca, quam nova in nostram conspirat sententiam, ut constat ex ipsorum clarissimis testimoniis productis disp. 14. sect. 23, 24, 25, 26, 27 & 28. & disp. 15. sect. 11, 12, 14, 15, 16 & 17. Quibus in locis plura adduximus pro indifferentia potestatis, & exclusionem necessitatis determinantis

ad libertatem necessaria, etiam Theologorum, qui nobis objiciuntur, egregia testimonia. Vide Magistrum disp. 14. n. 205. & disp. 15. n. 142. Alexandrum disp. 14. n. 207. & disp. 15. n. 142. Guillelmum Parisiensem disp. 14. n. 208. Altiisiodorensis disp. 14. n. 208. & disp. 15. n. 144. divum Thomam disp. 14. n. 48, 49, 191 & 200. usque ad 204. & disp. 15. n. 95, 111, 140 & 141. Scotum disp. 14. n. 224. & disp. 15. n. 117 & 153. Bonaventuram disp. 14. n. 161. & disp. 15. n. 144. Gandavensem disp. 14. n. 208. & disp. 15. n. 97, 116 & 143. Richardum disp. 15. n. 97 & 162. Argentinam disp. 15. n. 162. Carthusianum disp. 14. n. 213. & disp. 15. n. 163. Marsilium disp. 15. n. 97, 121 & 159. & Gabrielem disp. 14. n. 227. & disp. 15. n. 118, 119 & 157.

CXXX. Idem suffragium ferunt in eis locis, imo interdum in eisdem testimoniis quæ nobis objiciunt Baiani. In primis nos provocant ad mentem Magistrum in 2. dist. 25. ubi in limine id habet: *Peccat, & habitus voluntatis, & rationis, quam diximus esse liberum arbitrium, libera est ad utrumlibet, quia liberè potest moveri ad hoc, vel ad illud.* ubi indifferentia satis expressa est. Vnde *voluntarie moveri, & spontaneo appetitu ferri ad ea, quæ bona, vel mala iudicat, quod mox subjicit, & nobis objicitur, non destruit hanc indifferentiam, sed adstruit, quia voluntarium, & spontaneum accipit morale, & indifferentem ad bonum, & malum. Ideo continuo libertatem comparat ad futura contingentia, quæ aliter evenire possunt: *Liberum arbitrium ad præcæntes, vel ad præteritum non refertur, sed ad futura contingentia, quod magis exprimit subdens: *Nec tamen omnia futura sub potestate liberi arbitrii veniunt, sed ea tantum, quæ per liberum arbitrium possunt fieri, & non fieri.* quibus nequit: *In his tantum videtur esse liberum arbitrium, qui voluntatem mutare, & in contraria possunt desistere: in quorum videlicet potestate est eligere bonum, vel malum, & utrumlibet secundum electionem facere, vel dimittere.* Quibus non asseri indifferentiam potestatis, sed solum voluntarietatem, & spontaneitatem voluntatis, sive bonum velit, sive malum, ut volunt Baiani, ridiculum est, & ab eis solum, qui omnia Patrum, & Theologorum scripta in suas præoccupatas mentes violentis sensibus trahunt, dici potest, cum nec Philosophi, nec recentiores Theologi aliter indifferentiam pro libertate adstruant, quam desideranter potestatem ad utrumlibet flexibilem pro illa.**

CXXXI. Clarius id invenies apud Alexandrum in ipsis testimoniis objectis. Quid enim aliud suadet illud ex 2. p. q. 73. memb. 2. art. 3. *Respondeo, quod liberum arbitrium tripliciter consideratur. Uno modo secundum quod non cogitur, ex hoc modo dicitur liberum, quia indifferentem est boni, & mali. Expende, quare non cogitur, & liberum est, nempe quia indifferentem est ad bonum, & malum: quod mox iterum repetit: *Illæ auctoritates, quæ concludunt, quod liberum arbitrium est indifferentem boni, & mali, intelliguntur de libero arbitrio secundum naturam illam, secundum quam non cogitur. Quid aptius, ut credas, coactionem, quam à libertate abigit, esse indifferentiæ contrariam? Vnde art. 4. in Christo, qui peccare non poterat, sic libertatem admittit, ut fuerit in illo electio, prout eligere dicitur deservire, seu determinare inter aliqua duo. Quo illi indifferentiam adscribit, non obstante impotentia peccandi. Indeque libertatem naturæ tribuit, & coactionem excludit: *Vnde libertas naturæ, quæ est à coactione, communis fuit Christo, & aliis hominibus.* ut**

deprehendas, coactionem intelligere necessitatem indifferentiæ prius assertæ contrariam, similiter præmiserat memb. 1. ut Deo libertatem assereret: *Eligere dicitur dupliciter. uno modo dicitur eligere determinare, seu diffinire inter aliqua duo; & hoc modo convenit Deo electio. Alio modo dicitur eligere rem prius ignotam determinare, & quia id importat ignorantiam, non dicitur de Deo.* quibus adde clausulam articuli secundi: *Præterea duplex est facultas voluntatis, & rationis. Est enim quædam facultas, quæ est determinata ad unum tantum, & ista non convertitur cum libero arbitrio. Est alia facultas voluntatis, quæ se habet ad opposita, & hæc convertitur cum libero arbitrio.* En solam facultatem ad opposita indifferentem cum libero arbitrio convertit.

CXXXI. Rursus ibidem q. 73. art. 5. decernit, Philosophos potuisse pervenire ad noticiam liberi arbitrii, licet non pervenerint ad noticiam meriti procedentis ex gratia, quia poterant nosse potestatem voluntatis indifferentem ad opposita: *Poterant Philosophi pervenire ad intentionem liberi arbitrii. Hoc enim nihil aliud est, quam potestas rationalis ad opposita.* Expende, quo pacto liberum arbitrium per indifferentiam definiat. Deinde q. 74. memb. 2. soli creaturæ rationali, & non irrationali adscribit libertatem, quia *cum non sit alligata apprehensione facta alicuius tristabilis, vel delectabilis, non coarctatur vis appetitiva ad scitandum delectabile, vel fugiendum tristabile; propterea manet in rationali natura arbitrii libertas, & ideo est laudanda, vel vituperanda ex actu suo.* unde mox adjicit cum Damasceno: *Homo appetens potestatem habet refrenandi appetitum, vel sequendi eum: unde irrationabilia non sunt libera, nec laudantur, nec vituperantur; homo vero est liber, & laudatur, & vituperatur.* consequenter rejicit à rationis expertibus libertatem, licet possint appetere, vel non appetere, quia post cognitionem determinatur eorum appetitus ad unam partem. Ergo libertas vendicat, ut supposita cognitione maneat potestas indifferentis ad duas partes oppositas, consentaneè subdit: *Quaedam est flexibilitas secundum electionem, & hæc sequitur ad deliberationem rationis, quando scilicet postquam deliberavit, & cognovit esse bonum, adhuc in ipso est converti, vel non converti ad illud bonum: & hæc flexibilitas pertinet ad libertatem. Alia est flexibilitas appetitus secundum mutationem, quia potest mutari ab uno appetitu ad contrarium appetitum, & hæc potest esse irrationabilium, sed non pertinet ad liberum arbitrium, quia de se non habet, ut convertatur, vel non convertatur, sed determinat semper alteram partem.* Quid pro indifferentia ad partes oppositas necessaria ad libertatem disertius? Demum q. 75. memb. 4. *Eligere est principalis actus liberi arbitrii. Nam eligere est primus actus interior ex parte voluntatis: hoc enim est duobus præjacentibus alterum alteri præcipere, & licet sit actus voluntatis non obstat, quod non sit liberum. Est enim liberum arbitrium in quantum est inter duo.* Ergo necessitas ad unum determinans opponitur electioni, & libertati. En Alexander iplis in locis, in quibus à Baianis adducitur, assertor est indifferentiæ ad libertatem necessariæ clarissimus.

CXXXII. Similia apud Guillelmum Parisiensem invenies inter ea, quæ male, & sinistra intellecta nobis opponuntur. Nam libro de penitentia initio eo persuadet, libertatem nobis inesse, quia aliter *vana esset omnium legum institutio, quæ vendicat indifferentem potestatem agendi, & non agendi, ut ex Patrum doctrina præmissimus disp. 14. sect. 21.* Item quia aliter non esset agendum cum hominibus de

morum suorum emendatione, sicut cum brutis animalibus, aut lapidibus, cum impossibilitas naturæ premeret; nempe quia deficeret potestas ad oppositum indifferens. Deinde rcm ex ipsa nostri liberi consensus experientia probans concludit: Non quæras igitur extra te ipsum, an tui juris, & tuo voluntarius sis? an tibi subditus sit tuo voluntatis consensus, ut in illud, quod te stimulat, ipsum declinare possis, si velis, aut ab eodem avertere, si velis. Vbi ad libertatem consensus supponit necessariam potestatem indifferentem illum declinandi, & avertendi. Item jus, & dominium sibi subdens consensum, quod desiderare indifferentiam potestatis vidimus disp. 14. sect. 18. Rursus tract. de vitiis, & peccatis circa finem expressè tradit, non contradicere libertati impossibilitatem, & necessitatem bene agendi, & desistendi à bono, quæ Deo convenit, & beatis, nec necessitatem peccandi, & impossibilitatem non peccandi, quæ convenit actu peccantibus, ex suppositione quod peccant, quia talis necessitas, & impossibilitas est consequens, quam ipsa voluntas potest vitare, & non est, sicut necessitas virtutis cælestis, aut fati, quam secundum eos, (qui omnia evenire ex necessitate senserunt,) impossibile est averti, vel impediri. Quocirca aistis cælestibus negat vim imponendi necessitatem contrariam libertati, quia liberum arbitrium sic præstat consensum voluntarium, ut possit eorum motioni resistere. Si vero ab extrinseco agente moveretur ad volendum, docet, perimendam libertatem, quia avertere non esset in potestate nostra, cum ipsum avertere sit à motore extrinseco. Quibus satis significat, non esse libertatem, ubi non est consensus ea ratione voluntarius, qua possit averti. Quare mox explicat rationem, quare ea, & tanta sit libertas voluntatis, ut nec cogi possit ad operationem suam propriam, quæ est velle, vel nolle, neque prohiberi ab ea: imo necesse est, ut si velit operari operationem suam, quod operetur eam, quicquid ipsum ad hoc moveat, vel impellat. Nempè quia penes eam residet auctoritas summa se movendi, & dominium, ac imperium, seu imperiositas suarum voluntatum, & actionum, qua suam indifferentiam, suasque operationes proprias volendi, & nolendi sibi contradicentes determinare potest. Hoc enim imperium, & dominium secum ferre potestatem à necessitate ad unam partem determinatè solutam, & ad agendum, & non agendum expeditam, & indifferentem, vidimus disp. 14. sect. 18.

CXXXIII. Eadem leges apud alios Scriptores, si antecedentia, & consequentia expendis. Quippe fere omnes cum vim, & coactionem libertati meritorie, & demeritorie opponunt, usurpant eam, prout indifferentiæ propriæ, & nativæ arbitrii contrariatur, illudque impedit connaturali modo indifferenter operandi. Quid enim aliud conficit ratio, quæ nobis objicitur ex Bonaventura in 2. dist. 25. q. 5. ut Deus non possit cogere liberum arbitrium salva proprietate libertatis, quia liberum arbitrium, si aliquid vult, seipso movente vult. Ex hoc autem, quod cogitur, si aliquid vult, serviliter vult, & ab alio vult, & non à se. Quod non est aliud, quam arbitrium ad libertatem vendicare, ut à se, & non ab alio determinetur ad volendum stante iudicio indifferenti ad partes oppositas, quod absque indifferentia potestatis ad illas esse non posse, ostendimus disp. 15. sect. 11. Ideò ibidem docet, quod Deus possit auferendo libertatem superinducere conditionem de immensitate sue potentie. Tamen si coactio non esset necessitas determinans indifferentiæ contraria, sed determinatio voli

volitionis contraria nolitioni, ut volunt Baiani, neque ablata libertate posset Deus cogere voluntatem, quia nulla potestate potest Deus conjungere volitionem absolutam unius objecti cum nolitione absoluta ejusdem. Item ad ultimum argumentum admittit, posse brutalem appetitum cogi, quamvis non possit appetitus rationalis manente libertate, quia determinatio ad appetendum proveniens ab extrinseco non repugnat naturæ suapte conditione determinatæ ad agendum sicut indifferenti, quamvis utriusque repugnet appetere simul duo contradicentia, si ve simul velle, & nolle idem objectum. Consentaneè præmiserat, virtutem naturalem posse pati violentiam à Deo, sed non voluntatem, quia virtus naturalis sic est determinata ad unum, ut non sit ad oppositum. Voluntas vero veritabilis est ad utrumque oppositum. Quibus liquido apparet, Bonaventuram sentire libertatem ex se vendicare indifferentiam, & tunc voluntatem cogi, quando ei naturalis hæc indifferentia impeditur, & determinatio ipsius à se, & ab intrinseco tollitur, & ab extrinseco inducitur.

CXXXIV. Apud Ricardum in 2. dist. 25. ubi à Baianis allegatur, coactio opposita libertati eodem modo sumitur, quo à Bonaventura, eademque ratione negatur possibilis voluntati, etiam à Deo manente ipsius libertate, secus vero libertate pereunte. Præterea art. 1. q. 1. ad 4. cum objecisset contra libertatem Dei determinatam esse ejus voluntatem ad alteram partem, scilicet ad bonum, sic respondet: *Cum dicitur, quod in iis, quæ determinata sunt ad alteram partem, non est liberum arbitrium: dico, quod hoc verum est de iis, quæ ita determinata sunt ad alteram partem, quod effectum, quem faciunt, non possunt non facere, sic autem voluntas Dei ad alteram partem non est determinata, quia omnem effectum, quem facit, potuisset non fecisse, & quem facturus est, posset non facere.* Ergo censet, libertatem excludere determinationem ei indifferentiæ contrariam, qua effectus ita fiat, ut possit non fieri. Deinde art. 3. q. 2. considerat pressè arbitrium in quantum liberum, & in quantum deliberativum; & arbitrii in quantum liberi objectum asserit esse omne ens, secus vero ejus in quantum deliberativum est: *Nullus enim deliberat de necessariis, eo quod non possunt aliter se habere secundum Philosophum.* Quod sumpsit ex Bonaventura ibidem, part. 2. art. un. q. 2. Quapropter cum liberum arbitrium in iis, quæ sunt laudis, & vituperationis, meriti & demeriti capacia, deliberans sit, manifestum est ad libertatem moralem laudis, & vituperii, meriti, & demeriti capacem excludere necessitatem determinationis, qua effectus aliter esse non potest. Deinde objicitur in 2. dist. 7. art. 1. q. 2. asserens, Angelos post confirmationem in gratia esse liberos, quamvis sint necessitate determinati ad bonum, quia ea necessitas non est coactionis. Cæterum q. 1. ad 2. cum ea necessitate admittit indifferentiam ad plura bona, & diligendum, & non diligendum determinatè unum bonum: *Non nego tamen, quin voluntas bonorum Angelorum possit velle modo unum bonum, modo aliud in relatione tamen ad summum bonum.*

CXXXV. Denique ut alios præteream, Gabriel in 3. dist. 18. art. 3. non adducit ad rem. Quia ipsemet explicat dub. ult. meritum actus beatifici in Christo non constitui ex providentia ordinaria, & communi cæteris hominibus, & Beatis, sed extraordinaria, & propria Christi: *quia opera Christi secundum portionem superiorem accepta sunt à Deo ad retributionem gloriæ corporis Christo, & vitæ æternæ no-*

bis. Et sic non est de actibus cæterorum Beatorum. Cujus ratio non est, nisi divina voluntas. Quare non bene arguitur ex Christo ad reliquos homines, & Beatos, in quibus libertatem, & meritum esse non posse absque indifferentia potestatis, clarissimè tradit Gabriel locis allegatis n. 128. quod ipsi Baiani admittere debent, cum etiam apud ipsos non sit actus meritorius, nisi sit voluntarius, & elicitus à voluntate. Gabriel tamen in Christo actum beatificum videtur admittere meritorium, etiam à solo Deo, & non à voluntate procedat. Deinde potest negari, adstrui à Gabriele meritum absque potestate indifferenti etiam in actu beatifico Christi, siquidem ipse asserit; *Negatur quod actus beatitudinis sit simpliciter necessarius, quia sive sit à Deo immediatè, sive elicitus à voluntate, est liberè elicitus, & ita contingens.* Vbi tali actui adscribit libertatem contingentiam, & indifferentiam ad oppositum, negatque necessitatem tali indifferentiæ, & contingentiam contrariam. Quippe id asserit distinguens duas opiniones. Aliam, quæ in Christo duos actus beatificos fruitionis concedit, unum procedentem à solo Deo, & tendentem in Deum clarè visum, alterum à voluntate elicitem, qui etiam dicitur beatificus, licet priore, quæ à solo Deo est, sit imperfectior, quia non est sicut prior objecti beatifici in se clarè visi. Aliam, quæ in anima Christi unum tantum admittit actum beatificum, & cum à solo Deo productum. Iuxta primam opinionem de solo actu beatifico elicito à voluntate, & non tendente in Deum clarè visum pronuntiat, esse meritorium, de illo asserens: *Ille est meritorius, & de illo intelligenda sunt conclusiones, cum de primò præmississet: Est immediatè à Deo & non est meritorius.* In qua opinione potest voluntati Christi Domini tribui potestas cohibendi talem actum, quemadmodum ab scriptoribus recentibus tribuitur, cum negant meritum actui charitatis procedenti ex visione beata, & illud adscribunt procedenti ex scientia infusa. Iuxta opinionem secundam, quæ intellectu difficilior est, sic Gabriel statuit: *Consequens dicitur, quod fuit in potestate voluntatis, quantum ad tendentiam in objectum, non quantum ad esse elicitem. Nam voluntas per hunc actum liberè, & complacenter tendit in objectum beatificum, licet non liberè contradicentior.* Quod verum esse non potest, nisi saltem in potestate voluntatis constitutur unio actus beatifici producti à solo Deo, licet ipse actus potestati voluntatis subiectus non sit, quia ab ea unione obtinet voluntas tendere in objectum beatificum. Ideoque in eam unionem potest tribui voluntati indifferentiam, quam Gabriel alibi sæpius ad libertatem desiderat.

SECTIO XIII.

Explicatio præscorum Theologorum.

CXXXVI. Itaque cum apud omnes præscos Theologos, etiam eos, quos Baiani suæ fautores doctrinæ arbitrantur, constantissimum sit, libertatem moralem meriti, & demeriti, laudis, & vituperationis capacem, integram consistere non posse absque potestate indifferenti ad oppositum, prompta, facilisque est explicatio eorum, quæ nobis ex ipsorum scriptis objecta sunt n. 127. Ad primum respondeo. Coactio libertati opposita accipienda est necessitas determinans indifferentiam arbitrii contraria. Tum quia ipsi loquuntur phrasi communi Bernardi, & reliquorum Patrum, quos in eo sensu

eo sensu coactionem usurpare vidimus disp. 14. sect. 10, 11 & 12. Tum quia ipsi Theologi ad libertatem vendicant indifferentiam, & consequenter vim indifferentiæ illatam, censere debent, illatam libertati. Quando autem aliqui eorum, quos mox allegavimus, more Scholastico pressius coactionem accipiunt, & in ejus immunitate libertatem aliquam admittunt, eam distinguunt à libertate morali, quæ ad virtutem, & vitium, meritum, & demeritum, laudem, & vituperium idonea, & necessaria est.

CXXXVII. Ad secundum: cum voluntatem confundunt cum libertate, & voluntarium, & spontaneum cum libero, voluntatem, & voluntarium intelligunt sensu morali, & non physico, prout confert ad meritum, & demeritum, vituperium, & laudem. Quo pacto potestas indifferens ab eisdem exitur. Neque insolens est, voluntatem accipi, prout opponitur naturæ, & voluntarium, prout naturali opponitur, eaque ratione voluntatem operari cum indifferentia ad oppositum, & voluntarium esse ad oppositum indifferens. Quod non est à doctrina divi Thomæ alienum. Nam 1. p. q. 14. art. 2. asserens, processionem Spiritus sancti esse naturalem, rationem reddit: *Quia voluntas, & natura secundum hoc differunt in causando, quia natura determinata est ad unum: sed voluntas non est determinata ad unum.* unde mox colligit: *Eorum igitur voluntas principium est, quæ possunt sic vel aliter esse. Eorum autem, quæ non possunt nisi sic esse principium natura est.* quod aliter repetit ad 3. *Deus naturaliter vult, & amat se ipsum. Sed circa alia à se voluntas Dei se habet ad utrumque.* Ergo voluntas prout distinguitur à natura indifferens est ad opposita. Eandem doctrinam tradit præclarissimus discipulus Angelici Præceptoris Cajetanus 1. 2. q. 10. art. 1. *Causa libera, ut sic non est talis causa, qualis est natura: hæc enim est causa determinata ad unum. Illa vero causat, quia vult: ac per hoc est causa libera ad utrumlibet.* & paulo inferius ait: *Quidquid causat aliquid, quia talis res est, naturaliter causat illud. Quatenus vero electiva est per modum proprium, id est, libere à proposito, ad utrumlibet causalitatem habet, & non naturaliter. Quidquid enim causat, quia vult, libere causat.* Vbi eo distinguit causam liberam, quæ causat, quia vult, sicut voluntas ab ea, quæ causat, quia est, sicut natura, quod illa operatur indifferens ad opposita, hæc vero determinata ad unum. Similiter S. Thomas 1. 2. q. 6. art. 2. distinguit voluntarium perfectum ab imperfecto, & perfectum usurpat liberum, & proprium voluntatis rationalis, qua rationalis, & libera est, imperfectum vero necessarium, & non liberum, brutis appetentibus commune: *Perfectum igitur cognitionem finis sequitur voluntarium secundum rationem perfectam, prout scilicet apprehenso sine aliquis potest deliberans de fine, & de his, quæ sunt ad finem, moveri in finem, vel non moveri. Imperfectam autem rationem finis sequitur voluntarium secundum rationem imperfectam, prout scilicet apprehendens finem non deliberat, sed subito movetur in ipsum.* & in solut. ad 2. ait: *Ex hoc contingit, quod homo est dominus sui actus, quod habet deliberationem de suis actibus. Ex hoc enim, quod ratio deliberans se habet ad opposita, voluntas in utrumque potest: sed secundum hoc voluntarium non est in brutis animalibus.* Similia docet q. 24. de veritate, art. 2. Vnde nihil mirum, si interdum nomina voluntatis, & voluntarii, ac spontanei simpliciter dicta sumantur pro digniori, & perfectiori significato.

CXXXVIII. Ad tertium: nego, primos Theo-

logos alicubi admittere cum necessitate antecedenti determinante ad unum libertatem, quæ ad meritum, & demeritum, laudem, & vituperationem conferre possit. Qui enim ex illis arbitrium Beatorum in patria liberius, quam in via cum Augustino prædicant, id explicant consentaneè ad nostram doctrinam. Alii quidem, quia liberius est à miseria, & servitute peccati, ut id Augustinum intellexisse, exposuimus sect. 3. Alii vero, quia liberius, & remotius est ab impediens, & retardantibus bonum, nempe à concupiscentia intrinseca, & omni tentatione extrinseca, nec non ab ipsa potestate deflectendi in malum. Alii denique quia pronius, & promptius est ad virtutis bonum, quia cum ad libertatem pertineat voluntarium, pronitas, & promptitudo, quæ reddit opus magis, & perfectius voluntarium, reddit quoque magis liberum. Cum quo tamen componitur indifferentia ad plura determinata bona, quæ determinatè cum summo bono conjuncta non sunt, ut expressè facit Ricardus n. 134. Nec non Bonaventura in 2. dist. 7. p. 1. art. 2. q. 1. ad 3. *Rationales potestates sunt ad opposita; sed non ad omnia opposita, sed ad aliqua, utpote ad facere aliquid, & non facere; ad incidere unicam, & non incidere, ut dicit ipse Philosophus. Et hoc modo liberum arbitrium confirmatum ad opposita potest esse.* Similiter Gabriel in 2. dist. 7. art. 2. conclus. 4. & dist. 10. q. 2. versus finem. Marfilus in 2. q. 16. art. 5. col. ult. Et alii ex præcis Theologis, qui à Baianis non objiciuntur. Qui vero Christo Domino tribuunt meritum cum necessitate immutabilitatis, & evitabilitatis, quia hæc non opponitur libertati, sicut violentia, & coactio, exponendi sunt de immutabilitate, & evitabilitate generica, qualis est ea, quæ competit Deo, & Beatis ad bene moraliter agendum, non vero specifica, & numerica, quia ad plures species bonorum, & plura operum individua Christus indifferens fuit, sicut Deus, & Beati, in quorum indifferentiam revocant Scholastici libertatem, ut vidimus. Ad tertium: fateor, plures Scholasticorum præsertim ex Schola Scotica liberas asserere actiones voluntarias, etiam necessarias, ut processionem Spiritus sancti, & dilectionem, qua Deus se diligit, & qua Beati diligunt Deum. Differte tamen eas communiter sic usurpare eo genere libertatis de quo contendimus, nempe eo, quod ad meritum, & demeritum, laudem, & vituperium conferre possit. Quamvis enim S. Thomas, & Gabriel oppositum significant, expendimus, quid de eorum mente sciendum sit. De mente quidem S. Thomæ n. 24. & de Gabrielis mente n. 135.

CXXXIX. Et quidem Scholasticos distinguere inter libertatem moralem meriti, & demeriti capacem, & libertatem physicam, quæ ad morales effectus inepta est, & in sola immunitate à coactione physica collocatur, ex ipsorum scriptis comperum est. In Schola Scotistarum eam libertatis differentiam fieri, & admitti, examinavimus disp. 15. n. 153. & seqq. In Schola Thomistarum id etiam esse commune juxta divi Thomæ doctrinam tradunt, & explicant Capreolus in 2. dist. 1. q. 3. toto art. 1. præsertim conclus. 1. & dist. 25. q. un. art. 3. ad primum Henrici, & in 1. dist. 6. q. un. art. 3. ad argumenta Scoti contra 4. conclus. & Deza in 2. dist. 1. q. 3. præsertim art. 3. & 4. & in 1. dist. 6. art. 3. notab. 3. & art. 4. ad 9. contra 4. conclus. & in 2. dist. 24. art. 3. notab. 1. & 3. & dist. 25. art. 3. notab. 4. In Schola Nominalium id quo-

que

que probari, & distingui, ostendunt Ochamus in 1. dist. 1. q. 6. & Gabriel in 2. dist. 25. art. 1. & uterque in 1. dist. 10. q. 2. Ioannes Bachonius in 2. dist. 26. q. un. art. 4. Gregorius in 1. dist. 10. art. 2. post 3. conclus. Marfilus in 1. q. 44. art. 1. conclus. 1, 2 & 3. & in 2. art. 2. notab. 3. Almainus tract. 1. moral. c. 1. notab. 3. Ex aliis Bonaventura in 2. dist. 25. p. 2. art. un. q. 2. Richardus in 2. dist. 25. art. 2. q. 2. Carthusianus ibidem q. 3. Argentinas in 2. dist. 25. q. un. art. 1. & Dionysius Cisterciensis in 2. dist. 24. q. un. art. 1. & dist. 25. q. 3. art. 3. Quippe alii distinguunt inter libertatem à necessitate, & libertatem à sola coactione: alii inter libertatem contradictionis, & contingentiam, & libertatem complacentiam; alii inter arbitrium ut deliberans, & arbitrium, ut liberum; alii denique inter libertatem, & liberum arbitrium. Docentque, ad primam libertatis speciem pertinere indifferentiam, & capacitatem meriti, & demeriti, ad secundam vero libertatem, quæ cum necessitate determinante potest componi, verumtamen ad morales effectus virtutis, & vitii, meriti, & demeriti, laudis, & vituperationis inepta est.

CXL. Itaque in questione de voce, an libertas possit cum necessitate determinante consistere, non renuimus, aliquem libertatis modum posse cum ea necessitate conjungi, quæ solam coactionem, & violentiam excludat, cum apud omnes Theologorum Scholas ea usurpatio interdum admittatur, ut sæpius in hac controversia monuimus, & initio præmisimus. Verum in questione de re, de qua est tota contentio, an ea libertas, quæ indifferens excludat, & necessitatem inevitabilem determinationis antecedentis admittat, capax sit ad meritum, & demeritum, laudem, & vituperium, aliosque morales libertatis effectus, abnuimus, eos absque libertate indifferentiæ posse consistere, in eoque sensu ab Scholasticis, & Patribus ejusmodi libertatem sufficientem tradi; constanterque asserimus, Baianos in eo apertissime hallucinari, & Patrum, ac Theologorum scripta, aut cæcis oculis legere, aut violentis sensibus ad suam erroribus præoccupatam mentem voluisse torquere.

CXLI. Vnde maxime notandus, & mirandus est stupor ille, quo Baiani produnt, à se legi recentiores suæ sententiæ adversarios, qui ut libertatem adversus Calvinum tueantur, Magistrum sententiarum, & alios præcis Theologos pro sua indifferentiæ libertate stare autmant. Nam stupidum quidem esse eum stuporem, duo persuadent. Tum quia ex nostris disputationibus comperum est, præcis Theologos nullam veram libertatem, quæ merito, & demerito idonea sit, alicubi admittere, nisi ad utrumlibet indifferentem, & eos, qui à Baianis in suum patrocinium advocantur, ipsi manifestè adversari, arteque sibi familiari violentos sibi servire velle. Tum quia manifesto ostensum est, doctrinæ Calvinianæ de libertate arbitrii nullam aliam sententiam directè contradicere, nisi nostram, Baianamque per omnia illi consentire. Quare vendus esse Baianorum stupor, ne velint, Recentiorum doctrinam, præcorum Theologorum, & Patrum ecclesiæ patrocinium spoliare, ut sua, & Calviniana doctrina eorundem auctoritate suffulta sit. Siquidem post exortam hæresim Calvinianam nullus Catholicorum Scriptorum in aciem cum Calvinis prodit, qui nostræ sententiæ armis, & principis cum illis non conflixerit, Baianique, cum id viderint, Calvinianosque suæ sententiæ armis, & assertis sese tueri, nullum in suis studium scriptis conferunt, quo se à Calvinianis dividant, sed

se totos in eos examandos, & infamandos contendunt, qui manus cum Calvino, & ejus discipulis conferunt, quippe qui ipsorum Calvinianorum judicio, suæ doctrinæ adversarii, & hostes ex diametro pugnantentes censentur.

SECTIO XIV.

Clausula totius Controversiæ.

CXLI I. **E**X quatuor præcedentibus disputationibus sanctum, certumque relinquuntur, libertatem indifferentiæ esse ad meritum, & demeritum, virtutem, & vitium, laudem, & vituperium omnino necessariam, solamque à coactione immunitatem cura necessitate antecedenti determinante conjunctam ad libertatem moralibus effectibus congruam minimè sufficere. Quippe in prima disputatione ostendimus, libertatem hujusmodi non posse cum necessitate antecedenti componi, etiam si absit coactio. In secunda vero indifferentiam potestatis ad eum requiri. Et utrumque ex facris litteris, Conciliorum sanctionibus, Patrum testimoniis, Theologicis, & Philosophicis argumentis, omniumque fere Scholasticorum suffragiis firmum, verumque confecimus. Rursus in tertia, omnes evaluationes præclusimus, quibus Baiani vim, & impetum superiorum argumentorum infringere tentant. Demum in quarta, vanos, & irritos ostendimus conatus omnes, quibus Baiani ex Theologicis rationibus, Augustini, & aliorum Patrum doctrina, Scholasticorumque assertis suam sententiam stabilire contendunt.

CXLI II. Secundò conficitur, oppositam Baianorum sententiam non solum esse temerariam, sed etiam erroneam. Temeraria quidem est, quia contradicit communi Scholarum Catholicarum consensui, quæ tanquam dogma Theologicum libertatem indifferentiæ ad meritum, & demeritum necessariam contra Hæreticos libertatis hostes pronuntiant. Erronea vero, quia directè repugnat tribus sanctionibus Pontificum, damnantibus contra Michaëlem Baium libertatem cum necessitate determinante. modo absit coactio, & violentia posse consistere; definitionibusque Conciliorum ecclesiæ, quæ ad statuendam libertatem contra Calvinum, & Lutherum arbitrium sanciant, manere indifferens ad oppositum cum quacumque motione Dei; nec non sacra scripturæ testimoniis, quæ una cum indifferentia ad partes oppositas docent libertatem arbitrii juxta communem Interpretum, & Patrum Ecclesiæ expositionem. Quibus accedit, Calvinum, & reliquos libertatis temeratores nihilo ab hac sententia dissentire, cum expressè admittant in voluntate post peccatum immunitatem à violentia, & coactione. Quæ omnia ex disp. 14 & 15. manifesta sunt.

CXLI V. Neque refert id, quo se ab hac censura tueri putant Baiani, nempe à se non admitti liberos omnes voluntatis actus necessarios, cum excludant affectus indeliberatos simplices, & inefficaces. Nam eos excludunt eo solum titulo, quod coactionis; & violentiæ omnino expertes non sunt, ut verum sanciant, solam coactionis, & violentiæ exclusionem ad libertatem sufficere, quod Pontifices ecclesiæ prescribunt, & Ecclesiæ Concilia contra Calvinum, testimoniaque scripturæ una cum indifferentia libertatem statuentia damnant. Quemadmodum non caveret censuram hæresis Calvinianæ, qui meritum, & demeritum admitteret absque libertate, etiam si exciperet

peret actus simplices, & inefficaces voluntatis, quod illi perfecte voluntarii, & spontanei non sunt, prout requiritur ad meritum, & demeritum, cum violentia, & coactionis capaces sint. Nam cum ab ecclesia definitur, meritum, & demeritum non posse sine libertate consistere, sancitur nullum esse posse meritum, aut demeritorium actum secus libertate; similiter cum statuitur, libertatem meriti, & demeriti capacem una cum necessitate determinante, quamvis absit coactio, & violentia, esse non posse, stabilitur, non esse voluntatis actum, qui absque indifferentia voluntatis ad partes oppositas, & cum necessitate determinante ad unam tantum partem sit meritum, aut demeritorium. Nam prioris definitionis finis est, docere, libertatem esse necessariam ad omne meritum, & demeritum; posterioris vero, exclusionem necessitatis determinantis, & indifferentiam potestatis esse necessariam ad libertatem meriti, & demeriti capacem. Quare sicut prioris definitioni contradicit, qui aliquid meritum, vel demeritum agnoscit absque libertate, quamvis aliquos tueatur actus absque libertate elicitos, qui non sint meritorii, aut demeritorii: ita posteriori etiam contradicit, qui aliquem actum admittit liberum libertate meritoria, aut demeritoria absque indifferentia voluntatis, & cum necessitate antecedenti determinationis ad unum, quamvis aliquos necessitate determinante elicitos excludat ejusmodi libertate liberos. Quibus accedit juxta Baiana principia immerito negari libertatem affectibus simplicibus, & inefficacibus voluntatis, præsertim cum voluntas eis actu non renititur, ut sæpius arguimus.

CXLV. Tertio conficitur, rursus omnino dogmata, in quæ stabilenda Baiani contendunt, libertatem posse integram servari cum necessitate antecedenti determinationis ad unum, modo absuerit violentia, & coactio, scilicet licet posse homines peccare destitutos auxilio sufficienti ad non peccandum, item bene moraliter agere cum auxilio gratiæ antecedente necessitante ad consensum, & tollente indifferentiam proximam ad dissentium. Nam voluntas sic disposita caret omnino potestate indifferenti ad oppositum necessaria ad libertatem malitiæ, & bonitatis moralis capacem. Qui enim destitutus est auxilio sufficienti ad non peccandum, non potest non peccare, & qui necessitate antecedente determinatus est ad bene agendum, non potest non bene agere. De quo uberius progressu hujus libri.

CXLVI. Rursus quarto deprehenditur, Baianos eludere velle sacra testimonia Conciliorum, & Patrum, nec non Scholasticorum omnium, cum interdum scribunt à se negari arbitrio potestatem indifferentem etiam post originale peccatum, sed tantummodo eam indifferentiam esse ad actum liberum meritum, & demeritorium necessariam. Tum quia non apparet, quomodo eam indifferentiam admittant. Siquidem eam negant ad non agendum bene moraliter, cum prævenitur auxilio gratiæ, & ad non peccandum cum eo auxilio destituitur. Nullus autem est casus, in quo voluntas non sit, aut prævenita, aut destituta auxilio gratiæ. Ergo nullus est casus, in quo sit indifferens, & à necessitate ad unam partem determinante immunis. Tum quia sacri Scriptores, Concilia, & Patres, Scholasticique omnes indifferentiam adscribunt voluntati, ut ei afferant li-

bertatem, neque alio titulo, aliave ratione eam indifferentem proferunt nisi quia libera est. Ergo ubi indifferentiam voluntatis adstruunt, eam necessariam ad libertatem supponunt. Expende testimonia à nobis producta, & rem claram invenies. Neque scio, cur Baiani verentur negare arbitrio indifferentiam, scribuntque dispendio fidei negari non posse, nisi libertatis afferendæ ratione; nempe quia detracta indifferenti potestate detrahatur quoque voluntati libertas. Ergo non solum admittenda est indifferentia voluntatis, sed etiam ejus ad libertatem necessitas.

CXLVII. Demum conficitur, quam vana, & hallucinationis plena fuerint fundamenta, quibus innixi sunt Baiani; quatuor enim illa sunt principia, quæ tantum abest, ut destruant indifferentiam necessariam ad libertatem, ut illam potius adstruant. Primum est, quia Augustinus, & cæteri Patres docent, eum actum esse liberum, qui constitutus est in potestate voluntatis. Secundum, quia etiam tradunt, eum liberum esse, quem facimus, cum volumus, seu si volumus. Tertium, quia omnes unanimiter liberum definiunt actum, qui nulla vi, nullaque coactione elicitur à voluntate. Quartum denique, quia voluntatem cum libertate, & voluntarium, & spontaneum cum libero reciprocant. Nam omnes actus voluntatis, etiam si necessitate determinante sit elicitus, primæ est in potestate voluntatis, secundo sit cum volumus, si ve volentibus nobis, tertio nulla vi, aut coactione efficitur, quarto denique voluntarium, & spontaneum esse.

CXLVIII. Verum hæc principia nihil nobis obesse, sed potius prædesse ex instituto ostendimus. Primo quidem indifferentiam ad oppositum desiderari, ut actus voluntatis in nostra potestate sit, evicimus disp. 14. sect. 13, 14 & 15. Secundo eum actum fieri à nobis, cum volumus, si ve si volumus, qui ita fit, ut possit non fieri, & absque absoluta indifferentia potestatis eam propositionem conditionalem, proprio, germanoque sensu non esse veram, exposuimus disp. 15. sect. 2. Tertio vim, & coactionem, quæ phrasi communi Patrum à libertate semovetur, non esse aliam, quam necessitatem determinantem indifferentiæ contrariam, stabilivimus disp. 14. sect. 10, 11 & 12. Quod rursus ad hominem arguitur. Quia Baiani scribunt, à se admitti libertatem indifferentiæ, quamvis indifferentia ad libertatem meritoriam, & demeritoriam necessaria non sit, sicut admittitur libertas à miseria, & à peccato, quamvis hæc ad meritum, & demeritum non sit necessaria. Item docent, à Patribus triplicem libertatem distingui, nempe à coactione, & necessitate, à miseria, & à peccato. At libertas indifferentiæ non revocatur ad duas postremas libertatis species. Ergo revocanda est ad primam libertatem quæ est à coactione, & necessitate. Nam nullibi Patres ejus libertatis meminisse, cum re ipsa arbitrio insit, & principalis sit, incredibile est. Itaque coactionem accipiunt necessitatem indifferentiæ contrariam. Quarto denique voluntatem cum libertate, & voluntarium cum libero confundi, & converti à Patribus quia voluntas, & voluntarium sumitur moraliter pro frequentiori, & nobiliori significato, quod potestatem indifferentem vendicat, statuimus ibidem, & ubi à Baianis hæc loquutiones objectæ sunt, postremoque sect. præterita n. 137. Ut hinc tandem concludas, Baianos non minus esse temerarios in suis assertis, quam in suis probationibus futes & vanos.

DISPUTATIO XVIII.

An homo post peccatum contraxerit necessitatem peccandi, seclusa gratia Dei.

Postquam exploratum est, quid sit libertas arbitrii, examinandum est, an ea insit arbitrio post peccatum, seclusa gratia Dei? Quod investigari rectius non potest, quam in examen adductis viribus, quæ arbitrio seclusa gratia Dei post peccatum relictae sunt? An scilicet illæ solum fuerint superstitæ ad peccandum absque potestate non peccandi? quod erit præsentis disputationis subiectum. An etiam ad boni quidpiam agendum? quod erit assumptum disputationis futuræ. Quamvis enim necessitas peccandi, & impossibilitas boni quidpiam agendi conjunctæ sint, & in eadem controversiam veniant, disputatione tamen dividimus, quia diversis probationibus subjacent, & tot sunt, quæ à Baianis in utriusque argumentum congeruntur, ut absque molestia lectoris nequeant omnia indivisa sub una disputatione comprehendere. Quibus Baiani suam de libertate indifferentiæ experite doctrinam confirmare nituntur; nosque è contra illam ulterius avertere contendimus.

SECTIO I.

Explicatur controversia, & Baïi, Baianorumque sententia.

I. Præmitto primò, necessitatem peccandi intelligi inevitabilem peccandi determinationem, quoties arbitrium advertente ratione ad bonum, & malum operatur. Itaque advertente ratione ad bonum, & malum necessitas peccandi fert suum duo, & potestatem peccandi, & impotentiam abstinendi à peccato. Nam si una cum potestate peccandi adesset potestas non peccandi, abesset omnino peccandi necessitas. Quare huic necessitati opponitur non peccandi potestas. Quocirca qui necessitatem peccandi homini lapsò seclusa gratia Dei adscribunt, consequenter potestatem abstinendi à peccato negant.

II. Secundo præmitto, potestatem non peccandi huic necessitati oppositam duplicem esse posse. Aliam antecedentem, quæ contineat vires sufficientes ad non peccandum, licet ob ingentem non peccandi difficultatem non sit destituta à peccato. Aliam consequentem, quæ non solum viribus ad non peccandum sufficientibus prædita sit, verum etiam eas interdum exercent, exerciturave sit à peccato recedens. Priori potestati opponitur impotentia, & necessitas physica peccandi; posteriori vero solum potentia, & necessitas moralis in ingenti difficultate moraliter insuperabile consistens. Ad priorem potestatem sufficientia principia sufficientia seorsum ab efficacia, ad posteriorem vero non solum sufficientia, sed etiam efficacia necessaria sunt. Quemadmodum Scholastici docent, posse voluntatem communibus auxiliis gravi tentationi resistere, totamque legem implere potestate antecedenti, & sufficienti, quia alioquin cedens tentationi, & legem non implens homo non peccaret; verum id non posse potestate consequenti, & efficaci absque speciali auxilio Dei.

III. Præmitto tertio, arbitrium potestate antecedenti posse non peccare contra præceptum negativum, quod semper instat, aut per puram omissionem actus prohibiti, aut per actum positivum illi contrarium. Qui actus potest esse interdum malus,

interdum bonus, interdum indifferens, si possibilis est actus indifferens in individuo. Similiter etiam pura omisso potest esse aut mala, aut indifferens, aut etiam bona juxta nostra principia jacta disp. 60. de Ente supernaturali. Rursus actus bonus resistens peccato potest esse tum supernaturalis, & conferens in vitam æternam, tum naturalis, & inutilis ad meritum vitæ æternæ. Quod etiam potest contingere puræ omissioni bonæ, quam meritoriam esse posse vitæ æternæ, ibidem ex instituto probavimus.

IV. Præmitto quarto, arbitrium posse uni peccato repugnare per aliud absque auxilio gratiæ, v.g. abstinere à peccato incontinentiæ ex affectu avaritiæ, aut vanæ gloriæ. Nam affectus turpes possunt esse contrarii, & ad nullum eorum auxilium gratiæ necessarium esse. Item non posse peccato resistere cum merito vitæ æternæ absque speciali auxilio gratiæ, quia de fide est contra Pelagium nullum meritum vitæ æternæ haberi posse absque speciali auxilio gratiæ.

V. Denique præmitto, auxilium gratiæ ad non peccandum necessarium posse considerari duplex. Aliud intrinsicè supernaturale pertinens ad cogitationes, & affectiones honestas intrinsicè supernaturales, aut aliud genus qualitatis, quæ arbitrium juvare possit ad resistendum peccato, & sit ordinis supernaturalis supra omne debitum, & exigentiam naturæ non solum quoad modum, sed etiam quoad substantiam. Aliud intrinsicè naturale pertinens ad cogitationes, & affectiones honestas intrinsicè naturales, aut aliam qualitatis speciem, quæ ex naturali providentia Dei debeatur, aut disponatur à Deo.

VI. Igitur Michaëlis Baïi, & Baianorum sententia est; Naturam humanam post lapsum incurrisse omnimodam necessitatem peccandi, qua non possit seclusa gratia Dei moraliter agere, nisi peccatum, nec à peccato abstinere, nisi peccando. Necessitatem autem istam adstruunt omnino antecedentem oppositam potestati physiciæ, & antecedenti non peccandi, si ve per puram omissionem, si ve per actionem positivam, quæ peccatum non sit. Gratiæ vero auxiliantem necessariam ad non peccandum volunt debere esse intrinsicè supernaturalem, eamque pertinentem ad fidem, & charitatem insulam. Quare ante fidem omnes homines destitutos afferunt auxilio necessario ad non peccandum, ideoque omnes

infidelas de facto obnoxios esse necessitati peccandi, quia potestate antecedenti possint abstinere à peccato urgente tentatione, aut præcepto aliquo, sive naturali, sive humano, sive divino. Item addunt, eodem auxilio ad non peccandum carere fideles, & iustos, qui reipsa peccant, tum quia in statu naturæ lapsæ nullum auxilium gratiæ admittunt sufficiens, quod non sit efficax, tum quia omne auxilium gratiæ indistinctum docent ab actu charitatis efficaci, & impossibile cum peccato.

VI I. Cum autem sibi objiciant, libertatem ad peccandum requiri etiam secundum doctrinam Augustini, quam in his assertis sectari putant; sic respondent. Primò dicunt, ad peccandum sufficere libertatem indifferentiæ, qua quodlibet peccatum determinatè, & in particulari excusare potest arbitrium, quamvis id non possit absque alio peccato; quoniam necessitas peccandi peccato originali inducitur non est specifica, sed generica, qualis competit damnatis ad peccandum, & beatis ad non peccandum, & bene moraliter agendum; nec non Christo Domino, & ipsi Deo. Igitur quemadmodum in damnatis est liberitas sufficiens ad non peccandum una cum necessitate generica peccandi, & in beatis, & Christo Domino, ac Deo ad bene moraliter agendum, quamvis necessitate generica nequeant non semper bene moraliter agere, quia in specie, & in individuo possunt in oppositum flectere voluntatem ad aliud opus ejusdem generis: ita in homine lapsio potest inveniri libertas peccando sufficiens cum necessitate generica peccandi, quia potest peccatum, quod perpetrat, cavere, sive quoad speciem, sive quoad individuum committendo aliud peccatum illi oppositum.

VI II. Addunt tamen secundò, præcedentem solutionem dari Scripturibus recentibus juxta ipsorum principia vendicantia ad libertatem aliquam indifferentiam. Cæterum eam non esse doctrinæ Augustini conformem, qui nullibi ad libertatem indifferentiam desiderat, sed solam voluntatem, & immunitatem à coactione. Ad quam immunitatem rursus vendicant, ut actus nullo metu, aut cupiditate urgente fiat: nam si impellente timore mali, aut cupiditate boni temporalis fiat actus, non erit à coactione liber, cum talis timor, & cupiditas arbitrio dominetur, & illud cogat ea vi, cui resistere non valet. Quare cum omne peccatum hominis lapsi, aut ex timore mali, aut ex desiderio boni temporalis committatur, decernunt, nullum post lapsum fieri peccatum cum libertate etiam à coactione. Tandemque decernunt, libertatem ad solum primum peccatum in statu innocentiae commissum esse necessariam, quod est purè peccatum, non vero ad peccata post lapsum commissà, quæ non solum sunt peccata, sed etiam poena peccati.

IX. Cum vero rursus insistant, ab Augustino etiam ad peccata hominis lapsi libertatem desiderari. Respondent, eam libertatem non esse aliam, quam illam primam status innocentiae libertatem, qua primum peccatum fuit ab omni coactione, & necessitate determinante liberum, & in eo tanquam in radice, & causâ cætera peccata illi necessitate nexa, libera sunt, utraque libertate coactionis, & indifferentiæ. Aliter etiam respondent, Augustinum velle etiam peccata hominis lapsi libertate indifferentiæ, qua caveri possint, perpetrari: verum eam libertatem esse, quæ obtinetur per gratiam supernaturalem Dei fidelibus, & iustis assistentem, non vero infide-

libus, & aliis remotis à fide, & charitate Dei. Quare omnia peccata infidelium relinquunt etiam juxta hanc solutionem non libera alia libertate, quam prima: nec non omnia fidelium, & iustorum peccata, quæ reipsa perpetratur. Quia juxta Baianorum principia præsentem gratiam ad non peccandum necessariam nullum committitur peccatum, quia omnis gratia hominis lapsi est efficax, & indistincta ab affectu efficaci charitatis. Atque ad eum omnes, qui peccant, reipsa carent auxilio gratiæ necessario ad non peccandum, & consequenter libertate non peccandi constituta per gratiam.

X. Hæc sunt asserta, sive monstra, quæ in hac re proferunt Baiani, & Augustino adscribunt, eique apertè contradicere occurrunt omnes Catholicos Scriptores, qui oppositum docent, quod vel mentem Augustini assequuti non sunt, vel suis philosophicis cogitationibus magis, quam clarissimis Augustini documentis fidunt. Ut hinc cernas, in quæ barathra præcipites ruant homines, qui omnis Philosophiæ, atque Theologiæ scholasticæ expertes Sanctorum scripta intelligere volunt, & sibi ea penetrare solum vocis sonum sequentes persuadent in eis fidei arcanis, quæ exactam, & instructam S. Theologiæ, & omnis Philosophiæ notitiam desiderant.

X I. Item cernes, hanc controversiam à nobis suscipi alio sensu diverso ab eo, quo communiter Scholastici intelligunt eam, qua inquiritur, an ad non peccandum, & resistendum tentationi necessaria sit gratia specialis Dei? Tum quia in ea non est controversia de potestate antecedenti, & sufficienti, sicut in hac præsentem; sed de sola potestate efficaci, & consequenti. Tum quia non contenditur de gratia intrinsecè naturali, sive sit supernaturalis extrinsecè, & quoad modum, sive non: quemadmodum nunc cum Baianis contendimus. Demum quia inter Scholasticos peccato, & tentationi absque peccato resistitur, ubi eliciatur actus virtutis moralis contrarius ex motivo honestatis creatæ, quod ad actum moraliter bonum omnis malitiæ expertem sufficit: in hac vero controversia Baiani volunt peccatum, & tentationem non vinci absque peccato, nisi ex actu, & motivo charitatis, omnemque alium actum ex motivo solius bonitatis, & honestatis creatæ esse culpabilem, & vitiosum, ut ex mente Baii, & Baianorum exposuimus disp. 13. & exponemus disputatione sequenti.

SECTIO II.

Sententia contraria stabilitur, & ex sanctionibus Pontificum contra Baium editis probatur.

XII. Vera tamen, communisque Scholasticorum, & nostra sententia est, hominem post lapsum non esse obnoxium necessitati physiciæ, & antecedenti peccandi, sed seclusa etiam gratia Dei, cum advertit ratio ad bonum, & malum morale, posse potestate physica, & antecedenti abstinere à quocumque peccato determinato, & particulari, sive per puram omissionem, sive per actum indifferentem, sive per naturalem virtutis actum, quin incurrat aliud peccatum. Secundò, esto gratia specialis Dei necessaria sit ad non peccandum, eam sufficere intrinsecè naturalem, quin intrinsecè supernaturalis sit, si res per se, & juxta naturæ leges consideretur. Tertiò, licet gratia intrinsecè supernaturalis necessaria sit, eam non desiderari, quæ ad so-

lam fidem, & charitatem Theologicam infusam pertineat. Quibus ex diametro repugnat hæc sententia præcedenti Baianorum, quoad tres præcipuas partes illius; quamvis sola prima est princeps nostræ controversiæ subiectum, quæ in improbandam necessitatem antecedentem peccandi potissimè dirigitur.

XIII. Primaque probatio sese offert ex procriptione, qua Pontifices Ecclesiæ Pius V, Gregorius XIII, & Vibanus VII, damnant tres propositiones sequentes Michaëlis Baii. Quarum prima est 28 Bullæ: *Liberum arbitrium sine gratiæ Dei adjutorio, non nisi ad peccandum valet.* Quæ est ipsissima Baianorum doctrina, & in Bulla Pontificum proscripta; eicontradicens nostrâ definita tanquam vera. Secunda est 29 Bullæ: *Pelagianus est error dicere, quod liberum arbitrium valet ad nullum peccatum vitandum.* Ergo damnabile est, quod Baiani docent, arbitrium post lapsum absque gratia Dei nullum posse vitare peccatum.

XIV. Baiani sibi objiciunt secundam propositionem prætermittentes primam. Respondentque, eam à Pontificibus esse interdictam propter solam censuram, & non propter doctrinam, ut etiam censuit Pater Valquez. Sed facillè refellit responsio. Primò, quia etiam damnatur à Pontificibus prima propositio nullam continens censuram, & eandem doctrinam secundæ. Ergo non solum censura, sed etiam doctrina damnata est. Cur enim primam propositionem exceperent Pontifices ex operibus Baii, & insererent Bullæ, nisi vellent ejus doctrinam proferbere, etiam assertam absque censura. Secundò, quia Baiani ejusdem criminis rei sunt. Quia non solum afferunt, arbitrium absque gratiæ Dei adjutorio non nisi ad peccandum valere, nullumque peccatum vitari posse, sed etiam repetitis censuris clamant, oppositum esse Pelagianum errorem. Tertiò, quia, ut præmissimus disp. 1. sect. 4. contra Gabrielem Valquez, omnes Baii propositiones in Bulla comprehensæ notantur propter doctrinam eo sensu, quo ab eorum Authore sunt assertæ.

XV. Nec refert, quod Valquez excogitavit contra primam impugnationem. Nimirum eam absque censura assertam prohiberi ab Ecclesiâ, quia Michaël Baius desiderabat ad non peccandum adjutorium gratiæ indistinctum à charitate, quod merito damnabile est. Nam id in primis Baianos non vindicat, cum ipsi etiam censeant, auxilium gratiæ ad non peccandum requisitum esse à charitate indistinctum. Præterea ad rem non est, quia, ubi ea propositio traditur à Baio, nulla est ejusmodi gratiæ assertio; quare ea ibi non notatur propter qualitatem gratiæ, sed propter ejus necessitatem. Neque enim insolens est Pontificibus, & Conciliis Ecclesiæ damnare tanquam errores distinctos doctrinam, & modum, seu principium, quo illam hæretici teneant. Sed de hac Gabrielis Valquez expositione, & impugnatione vide scripta fufius disp. 13. n. 20. & seqq.

XVI. Tertia propositio est 68. Bullæ: *Homo peccat etiam damnabiliter in eo, quod necessario facit.* Ergo peccare, & damnari non potest homo propter opera, ad quæ faciendâ necessitas ipsi invecita est. Baiani, cum quibus confingimus, in hanc propositionem incidunt, & eam bisariam explicant, ut damnationem evadant. In primis eam intelligi de necessitate peccandi, quæ nullam relinquit indifferentiam ad oppositum, etiam peccatum. At ipsos eam necessitatem peccandi asserere post lapsum, quæ so-

lùm generica sit, & admittat indifferentiam ad vitanda peccata specifica, & individua per alia peccata illis opposita. Quæ sufficit ad libertatem damnabiliter peccandi, cum homines, & Angeli damnati damnabiliter peccent cum ejusmodi necessitate peccandi, quamvis ratione status novas penas non mereantur. Hæc tamen solutio facillè contemnitur. Primò, quia ea propositio proscritur à Bulla in eo sensu, in quo ab ejus Authore Michaële Baio assertitur. At Michaël Baius necessitatem peccandi non asseruit alio sensu, quam Baiani. Nam disertè tradit Opusculo de libero arbitrio c. 10. circa finem, hominem seclusa gratia Dei non ea necessitate peccare, & tentationi succumbere, ut non possit peccato, & tentationi resistere, aliud committens peccatum, aliique tentationi, & cupiditati cedens ex eodem fundamento, Augustinique testimonio, quo moventur Baiani.

XVII. Audi ipsum: *Quapropter dicendum non est, quod is, qui Dei auxilio desistit tentatione aliqua pulsatur, semper in illud peccati genus inducatur, ad quod tentatione provocatur, quia fieri potest, ut contra-rius cupiditatibus agatur, quæ simul consistere non possunt. Sed tamen quisquis tentatur ad peccandum, is necessario in aliquam tentationem inducitur, ac subjicitur peccati dominio, nisi à Domino protegatur.* quibus ex doctrina Augustini subdit: *Quapropter docet Augustinus de Civitate Dei, lib. 21. c. 16. vitia non veraciter vinci, nisi vera delectatione justitiæ, licet aliquando sint apertissima vitia, quæ aliis vitiis vincuntur occultis, quæque putantur esse virtutes, in quibus regnat superbia, & quædam sibi placendi altitudo ruinosa. Tunc itaque vitia vitia deprimenda sunt, inquit, cum Dei amore vincuntur. Nam à quocumque vitia sic vincuntur, is in nullam malè cupiditatis tentationem inducitur, quod proprie tentationem superare est. Sed qui malum unam tentationem alia forsitan deteriori comprimit, is non est dicendus tentationem illam vicisse, sed mutasse, sicut nec servitutem evasisse dicendus est, qui mutavit dominum: sed quem ex servo contingit fieri liberum.* Lege nunc Baianorum scripta, & luce clarius cernes, nihilo discipulos à Magistro in eo, in quo ab Ecclesiâ damnatur, dissentire.

XVIII. Secundò solutio respicitur, quia licet interdum peccatum peccato, & cupiditas cupiditate contraria vinci possit, id tamen semper non potest, nec occurrit possibile, quamvis arbitrium reipsa peccet. Nam arbitrium reipsa peccat, quoties advertens ad malum, & bonum morale relicto bono prosequitur amore malum. Sæpius autem contingit, sic proponi malum incontinentiæ cum bono morali ipsi opposito, ut non proponatur bonum ali-quod temporale tali malo contrarium, nec urgeat cupiditas, aut tentatio contraria, sed sola tentatione, & cupiditate incontinentiæ pulsatur. Tunc autem peccat damnabiliter in eo, quod omnimoda necessitate omnis indifferentiæ experte facit; nam tunc non potest abstinere à peccato incontinentiæ amore boni moralis, qui absente gratia impossibilis est, nec amore alterius commodi temporalis, quod tunc non proponitur, nec omissione pura, quæ à Baianis impossibilis asseritur. Non est autem alio modo possibile indifferentia ad oppositum. Secundò, quia inter duo peccata contraria sæpius continget arbitrium eligere minus grave, & turpe. Indifferentia autem ad actus inæquales non sufficit ad libertatem damnabilem, nisi electio fiat extremi gravioris, & turpioris, ut exposuimus de Ente supernaturali

rali disp. 74. & progressu exponemus. Demum quia ipsi Baiani profitentur prædictam indifferentiam juxta doctrinam Augustini, & suam non esse ad peccandum necessariam, nec quidpiam conferre. Ergo absque illa sentiunt, posse peccatum damnabile necessitate commissum admitti.

xx. Aliter respondent, eam propositionem 68. Bani intelligi de necessitate, quæ nullam liberam determinationem supponit. Nam necessitas, quæ nascitur ex hypothese liberæ determinationis, sufficit ad peccandum, qualis est ea necessitas, quæ Dæmones, & damnati peccant, & in ordine boni moralis ea, quæ Deus immutabiliter vult, quod semel decrevit. Ejusmodi autem esse necessitatem peccandi, quam ipsi homini lapsæ adscribunt, quia oritur ex prima determinatione libera, quæ Adamus peccavit, & in eo omnes peccavimus. Sed inutilis est responsio. Tum quia Michaël Baius non asserit necessitatem peccandi inveciam naturæ humanæ, nisi ex suppositione liberæ determinationis, quæ Adamus peccavit; nam ante illam in statu innocentie nullam admittit necessitatem peccandi, sed omnimodam libertatem abstinendi à peccato etiam absque dono gratiæ, ut lib. 1. exposuimus. Ergo cum ea propositio damnatur ab Ecclesia in eo sensu, in quo à Michaële Baio asserita fuit, damnatur etiam necessitas peccandi damnabiliter ex hypothese primæ determinationis liberæ Adami profecta. Tum quia Concilia, & Patres Ecclesiæ volunt etiam post illam primam liberam determinationem Adami manere inextinctam libertatem peccandi ab illa prima distinctam, ut progressu arguemus. Ad necessitatem vero, quæ Dæmones, & damnati peccant, & quæ Deus perseverat in suis decretis, satisfecimus disp. præterita, sect. 8.

xx. Rursus nonnulli ex nuperis Baianis occurrunt; ideò eam propositionem esse damnabilem, quia continet arbitrium peccare damnabiliter omni affectu turpi necessitate elicitò, etiam si simplex, & inefficax sit. At ipsos negare peccatum damnabile affectibus simplicibus, & inefficacibus. Sed hallucinantur. Primò, quia ea propositio non continet doctrinam universalem, quæ asserat arbitrium peccare damnabiliter affectibus honestis simplicibus, & inefficacibus, qui necessitate insunt; sed in aliquibus tantum, quæ homo necessitate perpetrat. Itaque damnationis scopus, & census eo tantum dirigitur, ut removeat damnabile peccatum ab omni eo, quod homo necessario facit, quia necessitas repugnat cum libertate requisita ad peccandum. Tum quia Michaël Baius non adscribit malitiam damnabilem, & imputabilem affectibus simplicibus, & inefficacibus. Nam licet motus necessarios concupiscentiæ asserat prohibitos, & malos contra præceptum *Non concupisces*; tamen negat, eos imputari ad culpam, ut puniantur, & damnentur, ut constat ex propositione 76. *Motus pravi concupiscentiæ sunt pro statu hominis vitiosi prohibiti præcepto Non concupisces. Unde homo eos sentiens, & non consentiens transgreditur præceptum Non concupisces, quamvis transgressio in peccatum non deputetur.* Vbi cernis, motus pravos concupiscentiæ nobis nolentibus insurgentes, licet vitiosi, & prohibiti sint, non imputari ad damnationem, & culpam. Quod fulè tradit ipse Baius l. de peccato originis, c. 16 & 17. ut suo loco propalabimus.

xxi. Si quis autem contra hanc nostram probationem objiciat, ex ea non solum Baianos, sed plures etiam illustres Scholasticos damnari, qui do-

cent, non posse arbitrium sine auxilio gratiæ ulli etiam levi tentationi resistere, quia nullum committitur peccatum, quin aliqua saltem levi tentatione, & cupiditate boni delectabilis pulsetur arbitrium. Respondeo. Sæpius monui disp. 13. & sect. etiam præcedenti notavi, latum esse inter Baianam, & præfatam Scholasticorum sententiam discrimen. Nam Baiani omnem potestatem antecedentem, & sufficientem abstinendi à peccato negant arbitrio sine auxilio gratiæ: Scholastici vero adscribunt illi potestatem antecedentem, & sufficientem, & physicam libertatem, solumque consequentem, & efficacem potestatem adimunt, & ad solam istam potestatem gratiam auxiliantem requirunt ob moralem necessitatem peccandi, & ingentem difficultatem non peccandi. Item quia Baiani ad non peccandum desiderant necessitate antecedente necessariam gratiam intrinsecè supernaturalem; Scholastici vero necessitate consequenti gratiam intrinsecè naturalem. Quod alibi ex ipsorum Scholasticorum testimoniis comprobavimus.

SECTIO III.

Alia probatio ex Sanctione Tridentina de libero arbitrio non extincto contra Calvinum.

xxii. **S**ecunda probatio conficitur ex Concilio Tridentino sess. 6. can. 5. sic decernente: *Si quis liberum hominis arbitrium post Adæ peccatum amissum, & extinctum esse dixerit, anathema sit.* Quod etiam sanxerit c. 1. declarans, homines peccato Adæ contraxisse servitutem peccati, quin ab ea per vim naturæ, aut legis liberari possent; *tamen si in eis liberum arbitrium minime extinctum esset, viribus licet attenuatum, & inclinatum.* At si naturæ humanæ ex peccato Adæ injecta esset necessitas peccandi, liberum arbitrium peccato Adæ esset extinctum. Nam nulla superesset homini libertas secluso beneficio gratiæ divinæ, neque ad bonum, neque ad malum; Ad bonum quidem, quia seclusa gratia negatur à Baianis omnis potestas boni, quocirca etiam libertas boni ultro ab eis conceditur extincta. Ad malum vero, quia asseritur inveciam omnimoda necessitas peccandi, quæ peccandi libertati repugnat. Ergo omnis esset amissa, & extincta libertas. Etenim Calvinus, qui liberum arbitrium peccato Adæ extinctum docuit, & anathemate superiori Concilii Tridentini percussit, noluit, extinctam esse voluntatem, ut ipsemet explicat in Antidoto contra cap. 1. sess. 6. Tridentini apud Ricardum art. 7. pag. 235. *Neque tamen interea negamus, quin maneat homini voluntas, sed mala. Nam lapsus Adæ non sustulit voluntatem, sed ex libera servam fecit, ut non modo ad peccandum sit proclivis, sed peccato obnoxia.* Nam etiam post peccatum admittit Calvinus posse hominem velle malum, & nolle bonum, quod sine voluntate, seu facultate volendi impossibile est. Itaque ideò liberum arbitrium extinctum cenfer, quia perit potestas boni agendi, & mali cavendi, solaque relicta est servitus, obnoxietas, & necessitas peccandi. Ideò lib. 2. adversus Pighium Baianorum argumento utitur: *Libertas, & servitus inter se pugnant, ut qui alterum dixerit, alterum negat. Proinde si serva est hominis voluntas, libera simul nisi improprie dici non potest.* En quo pacto interitum libertatis intelligat, & suadeat, quia ex peccato Adæ servitus, & necessitas peccandi subsequuta est.

xxiii.

xxiii. Confirmatur. Baiani profitentur, ex peccato Adæ nullam homini superstitem fuisse libertatem, nisi ad peccandum. Cum autem hanc peccandi libertatem cum necessitate peccandi conjunctam urgent in eis præsertim hominibus, qui à fide remoti sunt, nullam juxta doctrinam Augustini, & suam tandem libertatem admittunt, nisi eam, quæ in radice, & causa primæ determinationis liberæ Adami præcessit, ut præmissimus n. 9. At Calvinus docens interitum post peccatum Adæ libertatem ad peccandum, minimè negat peccatis hominis lapsæ libertatem extrinsecam naturæ humanæ ex prima determinatione libera peccandi descendente ab Adamo; nam in eo autem peccatum integram fatetur libertatem, quæ possit Adamus se, & posteros à peccato, & servitute peccati tueri, & in solam Adami determinationem liberam revocat totam ruinam libertatis posterorum, ut pluribus ejus testimoniis illustrari possit, quæ pervia sunt apud omnes, qui cum Calvinò consulant. Neque alio sensu Tridentinum definit, liberum arbitrium post Adæ peccatum mansisse inextinctum, quam eo, quo omnes Catholici, & Calviniani intelligunt, nempe adhuc post Adæ peccatum relicto esse libertatis usum scorsim ab usu libertatis Adami distinctum. Quæ ratione ipsi Calvinus Patres sibi contradicentes intellexit in Antidoto ad caput 1. sess. 6. Tridentini apud Ricardum pag. 235. *Cum libertatem minime extinctam esse contendunt, hoc sane intelligunt, aliquid restare facultatis voluntati humanæ ad bonum eligendum. Vbi enim non est interitum, illic saltem aliqua est vitæ portio. Tollunt deinde ambiguitatem, cum attenuatum dicunt, & inclinatum.* Itaque argumentum præstat Calvinus, quia ad eos usus Tridentinum docet, arbitrium mansisse liberum, ad quos decernit mansisse viribus attenuatum, & inclinatum. At post Adæ peccatum non mansit viribus attenuatum, & inclinatum ad usum primæ determinationis liberæ, quæ Adamus peccavit, quia eum nulla præcessit infirmitas, & inclinatio; sed ad alios usus unicuique homini proprios ab illo primo originali, & radicali libertatis Adami distinctos. Ergo libertas inextincta, quam definit Concilium, intelligenda ad usus liberos ab illo primo Adami separabiles, & distinctos. Ideoque qui nullam post Adæ peccatum peccandi libertatem agnoscunt, nisi primam illam originalem, & radicalem Adami, Concilio contradicunt, & consentiunt Calvinò.

xxiv. Rursus confirmatur. Libertas, quam Calvinus extinctam profitetur, est libertas indifferentiæ, quæ voluntas in utramque partem se flectere possit, ut ipsemet explicat lib. de Iustificatione c. 2. apud Ricardum, art. 7. pag. 231. *Quotus, quæso, quisque est, qui dum assignari homini liberum arbitrium audit, non statim concipit illum esse & mentis suæ, & voluntatis dominum, qui flectere se in utramque partem à se ipso possit? At potestas indifferens ad non peccandum, quæ erat in statu innocentie ante lapsum, non admittitur à Baianis perseverans post lapsum. Ergo libertas, quam Calvinus asserit extinctam, non admittitur à Baianis inextincta. Neque refert indifferentia ad plura peccata. Tum quia juxta doctrinam Baianorum hæc indifferentia ad libertatem non confert. Tum quia ea non competit arbitrio, quoties peccat, ut arguebamus n. 18. Præterea, quia ea indifferentia non est ad non peccandum, præsertim si ad abstinendum à peccato leviori, committendum est necessario peccatum gravius, in quo levioris malitia eminenter continetur, ut ibidem notabamus ex*

disp. 74. de Entè supernaturali. Demum quia Calvinus eandem indifferentiam admittit, cum solam adferat necessitatem peccandi, quam habent Dæmones, & damnati, & qualem Deus habet ad bonum agendum, quæ solum est generica, & non specifica, ut mox contabit ex verbis ipsius Calvini.

xxv. Si autem velint Baiani, superesse libertatem à coactione, Calvinus eam ingenuè fatetur superstitem; imò ex ea componit potestatem peccandi cum necessitate indifferentiæ contraria. Notandaque sunt ejus verba apud Ricardum art. 7. pag. 237. quæ prolixius forsan, quam alicui fas esse videbitur, proponam, ut ejus consensionem per omnia cum Baianis aperiam: *Voluntatem autem necessitate in malum trahi, vel duci, quamvis libertate abdicata, offendit eos, qui inter necessitatem, & coactionem distinguere nesciunt. At si quis interroget eos, an non Deus necessario bonus sit? An non diabolus necessario malus? Quid respondeant? Sic enim connexa est Dei bonitas cum divinitate, ut non magis necessarium sit, ipsum esse Deum, quam bonum. Diabolus autem per lapsum sic à boni communione alienatus est, ut nihil quam male agere possit. Quod si quis sacrilegus obgannat, Deo parum laudis ex sua bonitate debere, ad quam servandam cogitur. Cui non erit prompta responsio. Immensa ejus bonitate fieri, ne male agere possit, non violenta impulsione? Ergo si libertatem Dei voluntatem in bene agendo non impedit, quod necesse est illum bene agere; si diabolus, qui non nisi male agere potest, voluntate tamen peccat. Quis hominem ideò minus voluntariè peccare dicit, quod sit peccandi necessitati obnoxius? Hanc necessitatem cum ubique prædicet Augustinus, dum etiam invidiosè Cælestii cavillo urgetur, ne tum quidem asserere dubitavit in hæc verba: *Per libertatem factum est, ut esset homo cum peccato: Sed jam poenalis virtutis subsequuta ex libertate fecit necessitatem. At quoties incidit ejus rei mentio non dubitat in hunc modum loqui de necessaria peccati servitute. Hæc igitur distinctionis summa observetur: *Hominem, ut vitiatum est ex lapsu, volentem quidem peccare, non invitum nec coactum, affectione animi propensissima, non violenta coactione, propria libidinis motu, non extranea coactione, quæ tamen est naturæ pravitate non posse nisi ad malum moveri, & agi. Quod si verum est, peccandi cerè necessitate subjacere, non obscure exprimitur. Quid in his cernes, quod non sit menti, & verbis Baianorum consentiens? Primò immunitatem à coactione cum necessitate peccandi conjunctam. Secundò, eadem Baianorum argumenta ex servitute peccati, & Augustini doctrina, nec non ex divina, & diabolica necessitate confecta. Tertio, necessitatem solum genericam, & non specificam peccandi, qualis est Dæmoni ad malum, & Deo ad bonum. Quarto denique, libertatem status innocentie, cujus libera determinatio servitutem, & necessitatem peccandi invecit, & in qua tanquam in radice, & causa libera sunt peccata post eam commissa.***

xxvi. Demum confirmatur. Tridentinum non solum decernit liberum arbitrium peccato Adæ non esse amissum, & extinctum, sed etiam fuisse solum viribus attenuatum, & inclinatum. Quod Araulicanum secundum can. 8. definit *infirmatum, & lapsum.* At si nulla relinquatur potestas ad non peccandum, jactura peccati Adæ in ejus posteris non erit sola vinum attenuatio, & inclinatio, infirmitas, & lætio, sed omnis vitæ, & sanitatis interitus, & amissio, ut Calvinus n. 23. adductus ex ipsa sanctione Tridentina sibi contraria arguit. Nam arbitrii extinctio asserita à Calvinò non est physica quoad physicam arbitrii, & voluntatis

luntatis entitatem, ut ipse exposuit n. 22. sed moralis quoad vitæ moralis potestatem, & motus, ut etiam exposuit n. 23. Potestas autem ad solum peccatum relicta, non est ad vitæ, sed moris moralis motus. Item virium attenuatio supponit superfluitatem aliquam saltem physicam, & antecedentem virium facultatem, & partem, sive ad bonum aliquod agendum, sive ad malum saltem cavendum, siquidem aliud supponitur extingui, aliud attenuari; inclinatio vero solum fert proclivitatem ad malum, non vero omnimodam necessitatem, cui resisti non possit. Quare Calvinus huic decreto Tridentini contradicens omnem ad bonum agendum, & malum excusandum facultatem arbitrio relicta negat, necessitatemque, & non solum inclinationem peccandi asserit, ut pariter asserunt Baiani. Ergo aliqua potestas saltem physica, & antecedens, quamvis non moralis, & consequens superfluitatem arbitrio asserenda est, solaque inclinatio, & non physica, & antecedens necessitas admittenda, ut doctrina Catholicorum sit consentanea Tridentino, & dissentanea Calvino.

xxxix. Hinc etiam Calvinus cum Baianis colligit omnia opera moralia infidelium, & quæcumque alia relicta sine fide, & charitate Theologica, & infusa esse verè, & propriè peccata. Quia sine fide, & charitate Dei non est auxilium gratiæ, & quidquid sine auxilio gratiæ sit, peccatum est, & in eo homo necessitate peccat. Quod suo loco ex testimoniis Calvinii, & discipulorum eius manifestum erit. Item Calvinus Baianis consentit in adscribenda contraria sententia, solis philosophicis cogitationibus ex Ethnica philosophia, & non ex doctrina Scripturarum, & Augustini haustis. Itaque Baiani conveniunt cum Calvino primò in asserenda necessitate peccandi. Secundò in ea probanda ex servitute peccati, ex impossibilitate boni agendi, & ex unica Augustini doctrina, eisdemque prolixis testimoniis ipsius. Tertio, in consequentia inde deducta peccatorum infidelium. Quarto, in improperanda contraria sententia tanquam purè philosophica, & Ethnica, & Pelagiana. Quæ omnia videri possunt apud fragmenta Calvinii, quæ refert Ruardus de libero arbitrio art. 7. pag. 231 & seqq. Ut vel ex hac sola confessione Baianorum sententiam verearis Calvinianam.

SECTIO IV.

Idem probatur ex doctrina Augustini.

xxxix. NE Baiani ex doctrina Augustini se tueantur, & exultent, ut Calvinus etiam ex ipsa sese tueri putat, & exultat; operæpretium est testimonia proferre, quæ Baianorum doctrinam Augustinianæ repugnantem evincant. Primò, quia nihil solemnius Augustino est, quam nullum esse peccatum, quod à voluntate omnino caveri non potest. Ita sapius lib. 3. de libero arbitrio cum Manichæis disputans. Nam c. 1. probat, motum, quo voluntas inferiora diligit, esse culpabilem, quia sic voluntarius est, ut ab animo cohiberi possit: *Qui motus, si culpa deputatur, voluntarius est, & in potestate voluntatis: in eoque similis est illi motui, quo deorsum versus lapis fertur, quod sicut iste proprius est lapidis, sic ille animi. Verumtamen in eo dissimilis, quod in potestate non habet lapis cohibere motum, quo fertur inferius: animus vero dum non vult, non ita movetur, ut superioribus desertis inferiora delingat, & idèd la-*

pidi naturalis est ille motus, anima vero iste voluntarius. Idèd voluntas culpabilis motu ad inferiora graditur, quia non movetur sicut lapis deorsum, ut suum motum cohiberi non possit. unde colligit: Propterea quid opus est querere, unde iste motus existat, cum cum non nisi animi, & voluntarium, atque in nostra potestate, & ob hoc culpabilem esse fatemur, ut eo motu improbo, atque cohibito voluntatem nostram ad finendum sempiterno bono, ab amore temporalium convertemus. Itaque idèd motus voluntatis ad temporalia bona culpabilem esse fatetur, quia ita voluntarius, & in potestate animi situs est, ut eum improbare, atque cohibere possit. quibus mox subjicit: Motus, quo hic, atque illic voluntas convertitur, nisi esset voluntarius, atque in nostra potestate, necne laudandus cum ad superiora, neque culpandus homo esset cum ad inferiora detorquet, quasi quemdam cardinem voluntatis. En motus voluntatis non esset culpandus, cum ad inferiora, nec laudandus, cum ad superiora convertitur, nisi esset, quasi cardo voluntarius vertibilis, & indifferens ad oppositum. Quod rursus confirmat Augustinus c. 2, 3 & 4. seqq. ostendens, ex præscientia Dei nullam tali motui culpabili injici necessitatem antecedentem, & inevitabilem, qua caveri, & vitari non possit, sed solum consequentem, & vitabilem, ut ex professo exposuimus disp. 16. n. 52 & seqq. Vnde obiter deprehendes, qua veritate, seu potius vanitate proferant Baiani, nullibi Augustinum ad libertatem culpabilem, sive laudabilem vindicare indifferenciam ad oppositum, & miraculi instar sibi fore, si alicubi id vel leviter indicaverit.

xxxix. Eadem sapius in ea cum Manichæis disputatione inculcat, & c. 18. summam omnia complectens sic claudit: *Reminiscere superiorum, quæ à nobis tam multa de peccato, & voluntate libera dicta sunt. Sed si laboriosum omnia mandare memoria, hoc brevissimum tene. Quæcumque ista causa est voluntatis, si non ei potest resisti, sine peccato ei ceditur. Si autem potest, non ei ceditur, & non peccatur. An forte fallit incantum? Ergo caveat, ne fallatur. At tanta fallacia est, ut cavere omnino non possit? Si ita est, nulla peccata sunt. Quis enim peccat in eo, quod nullo modo caveri potest? En quasi compendio tota Augustini de libertate ad peccatum necessariam eo revocatur doctrina, ut teneamus constantem, nullum esse peccatum, si caveri non potest, aut si causa aliqua præcessit volendi turpia, cui à voluntate resisti non possit. Eadem docet lib. de duabus animabus c. 12. Peccati reum teneri quemquam, quia non facit, quod facere non potuit, summa iniquitatis est, & infamia. Quamobrem illa anima quidquid faciunt, si libero ad faciendum, & non faciendum motu animi carent, si denique his abstinendi ab opere potestas nulla conceditur, peccato earum teneri non possumus. Audis summæ iniquitatis & infamiæ esse, reum criminis habere aliquem, quod fecerit id, quod vitare non potuit, & à quo abstinendi potestas nulla concessa est. Similiter lib. 1. Actorum cum Felice Manichæo c. 3. *Esse liberum arbitrium, & inde peccare quemquam si velit, non peccare si nolit, non solum in divinis scripturis, quas non intelligitis, sed etiam in verbis ipsius Manichæi probo. Quod liberum arbitrium comprehendere etiam, ut est modo in posteris Adæ, indubitabile est. Ergo aut in illis non est arbitrium liberum, aut est potestas non peccandi, si nolit.**

xxx. Eadem doctrinam non solum in scriptis contra Manichæos, sed etiam in aliis tradit. Nam lib. de

lib. de nat. & grat. c. 65. probat cum Hieronymo: *Liberi arbitrii nos condidit Deus, neque ad virtutem, neque ad vitium necessitate trahimur.* Vbi negat aperte, eos, qui libero arbitrio præditi sunt, necessitate peccare. Idemdem lib. 5. de Civitate, c. 10. *Manifestum est, voluntates nostras, quibus velle, vel perpetram vivunt, sub necessitate non esse.* Ergo qui peccatam vivunt, sub necessitate peccandi non sunt. Quam necessitatem excludere antecedentem, & inevitabilem determinationem peccandi, & ejus immunitatem includere indifferenciam ad non peccandum exposuimus disp. 16. num. 57 & seqq. Ad hæc lib. de vera Relig. c. 14. sic ait: *Vtique adèd peccatum voluntarium est malum, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium.* Vbi per voluntarium non aliud, quam liberum intelligi, quod est perfectè voluntarium, & arbitrii proprium, manifestum est, & ipsi fatentur Baiani. Liberum autem esse non posse peccatum, nisi potestate ad oppositum indifferenti fiat, quatuor præcedentibus disputationibus evictum est. Ergo peccatum fieri non potest, nisi potestate cavendi, seu non faciendi arbitrium præditum sit. Quo respicit definitio peccati lib. de duab. animab. cap. 10. ab Augustino tradita: *Voluntas retinendi, vel consequendi, quod iustitia vetat, & unde liberum est abstinere.* Quæ ad peccatum desiderat libertatem, seu potestatem abstinendi ab opere vitio, seu peccato.

xxxix. Ut ab hoc argumento ex tot Augustini testimoniis confecto se tuteant Baiani, triplici solutione se muniunt. Prima est, rectè componi cum necessitate peccandi, quam ipsi docent homini auxilio gratiæ destituito inesse, libertatem, seu potestatem cavendi peccatum; quia nullum in particulari committitur peccatum, quod alio peccato vitari non possit. Nam necessitas peccandi injecta naturæ lapsæ non est specifica, & individualis, sed tantum generica. Verum hæc solutio solida non est. Primò, quia ipsi Baiani tradunt, non esse conformem doctrinæ Augustini, & suæ, sed recentiorum dumtaxat, quia nullibi Augustinus ad libertatem, & potestatem peccandi exigit indifferenciam non peccandi, quam recentiores desiderant. Ideoque hanc solutionem ipsi contemnunt, & profitentur, jam non ex sua, & Augustini sententia, sed ex sola recentiorum sibi adversantium doctrina adhiberi. Secundò, quia sapius potest homo peccare, & re ipsa peccat, quin alio peccato possit abstinere à peccando, videlicet cum illi proponuntur duo tantum bona opposita; alterum honestum, & conforme legi Dei, alterum turpe, & legi Dei difforme, hæc enim sola ad peccandum propositio ex parte intellectus sufficiens est, & non est necessaria duorum bonorum temporalium, & turpium sibi adversantium representatio, neque duarum cupiditatum, & tentationum contradicentium impulsio, nec re ipsa id perpetuo peccantibus contingit, ut arguebamus n. 18. Ergo potest esse peccatum, quin alio peccato caveri possit. Nam ut per aliud peccatum caveatur, occurrere debet bonum temporale oppositum bono temporalis peccati cavendi, ex quo aliud moveatur peccatum, duplexque cupiditas, & tentatio ad duo illa bona temporalia incitans voluntatem.

xxxix. Tertio, quia vel duo peccata sibi contraria, quorum alterum altero vitabile est, sunt æqualis malitiæ, vel inæqualis? Si æqualis malitiæ sunt, sola indifferenciam ad illa extrema cum necessitate peccandi ex illis eligendi non sufficit ad libertatem peccandi, ut ex professo ostendimus disp. 74. de Ente supern.

Quia æstimatione morali non est libertas abstinendi à malitia proposita, cum utraque, malitia morali æstimatione eadem sit, & non magis electione unius, quam alterius à malitia recedatur, & in quacumque illarum alterius malitia contineatur, perindeque sit, ac si ad unum tantum extremum potestas, & determinatio adsit, ut pluribus exemplis, & argumentis ostendimus ibidem. Si inæqualis malitiæ sunt; nullum erit peccatum electio levioris peccati, quia inter duo mala eligere minus malum, cum alterum eorum necessitate eligendum est, maximè est conformè rationi, & à quocumque, cui illa mala impendent, maximè æstimabile, & nulla ratione injuriosum. Quis enim non æstimet, aut queratur, quod imminente, aut morte ipsius, aut incendio domus, deforam cavere domus incendium, quod eum caveam à morte incendii? Ergo qui inter duos amores temporales mutuo contrarios, quorum alter necessitate eligendus est, eligit minus turpem, cavet peccatum absque peccato, atque adèd potest abstinere à peccato absque necessitate peccandi.

xxxix. Quarto, quia juxta phrasim Augustini cavere peccatum, & abstinere à peccato, non est à peccato, alterius peccati perpetratione recedere, sed omnino peccato carere, quia id non est cavere peccatum sed mutare, sicut non est cavere servitutem, sed mutare, potestatem unius domini in alterius potestatem transferre. Sic Augustinus lib. 21. de Civitate, c. 26. & lib. de continent. c. 13. de gratia, & lib. arbit. c. 2. & alibi sæpè docet, peccatum verè non vinci alio peccato, nec tentationi resistere, qui alteri tentationi succumbit. Idèd cum ad superandas tentationes & cavenda peccata ex doctrina Augustini auxilium gratiæ requiritur, nullus Theologus, nec ullus Baianorum tale auxilium intelligit desiderari, cum unum peccatum alio peccato caveatur, & una tentatio alia tentatione superatur, quia vero, & Augustini sensu ea non est abstinencia à peccato, & tentationis victoria. Ergo cum toties Augustinus docet, peccatum esse non posse, nisi adit potestas cavendi peccatum, seu abstinendi à peccato, talis potestas debet intelligi immunis à necessitate omnimoda peccati, & non adstricta ad aliud committendum peccatum. Quinò, quia peccata commissa contra præcepta affirmativa diligendi Deum, & (Baianorum opinione) referendi omnes actiones humanas in ipsum Deum, tanquam in finem, non possunt caveri aliis peccatis contrariis. Nam ea peccata caveri non possunt, nisi adimpleantur ejusmodi præcepta; dum enim præcepta non implentur, peccatur, & non caveatur peccatum contra illa. Ejusmodi autem præcepta adimpleri non possunt cum peccato eorum violationi contrario; nam dilectio Dei, & relatio cujusvis actionis in ultimum finem componi non potest cum aliquo peccato. Ergo peccata eis præceptis affirmativis contraria non possunt vitari aliis peccatis. Quid autem Baiani huic argumento respondeant, & quam vanè, progressu disputationis videbimus. Demum solutio refellitur, quia eam doctrinam tradit Augustinus contra necessitatem peccandi, quam Manichæi volebant inesse homini ex commixtione substantiæ malæ, seu animæ suapte institutione determinatæ ad solum peccandum, & non agendum bonum. At hæc necessitas à Manichæis asserta non erit specifica, & individualis, sed generica, qualis ex peccato Adæ asseritur à Baianis inventa naturæ lapsæ. Nam ad suam tuendam sententiam non indigebant Manichæi alia necessitate peccandi

orta ex aliqua substantia hominis, quam ea, quæ ex peccato Adæ tribuitur naturæ lapsæ; eo enim ipso talis substantia, seu anima esset naturaliter mala eodem modo, quo Manichæi contendebant. Neque occurrente duplici cupiditate temporali contraria negarent, posse animam naturam malam, quam vellet eligere. Ergo potestas cavendi peccatum objecta ab Augustino huic necessitati contraria intelligi debet, quæ vitare potest peccatum absque necessitate peccandi. Alias nihil argumentum contra Manichæos concluderet. Relinquitur igitur ex doctrina Augustini certum nunquam admitti posse peccatum absque potestate abstinendi à peccato, quæ immunis sit à necessitate aliud committendi peccatum.

xxxiv. Secunda solutio est, Augustinum in testimoniis superioribus, in quibus ad peccatum vendicari potestatem vitandi peccatum, non agere de peccatis post lapsum à natura vitata commissis, sed de primo tantum peccato Adæ, & aliis quibusque, quæ ex prima institutione naturæ ab homine, prout à Deo primum conditus est, procedunt. Nam disserit contra Manichæos, qui non ex vitio naturæ, sed ex prima ejus institutione tribuebant homini necessitatem peccandi: qua ratione Baiani ingenue fatentur, non posse homini necessitatem peccandi inesse, sed liberam potestatem abstinendi à peccato. Item quia ipse Augustinus explicat, cum peccatum liberum, & voluntarium definit, solum comprehendere primum Adæ peccatum, quod est peccatum tantum, non vero peccata posterorum, quæ sunt simul peccatum, & poena peccati. Nam lib. 1. Retract. c. 15. cum meminisset definitionis, qua dixit, peccatum esse non posse, nisi voluntarium, sic exponit: *Quod propterea dictum est, ut hac definitione volens à nolente discernatur, & sic ad illos referretur intentio, qui primo in paradiso fuerunt humano generi origo mali, nullo cogente peccando, hoc est, libera voluntate peccando, quia, & scientes contra præceptum fecerunt, & ille tentator suavit, ut hoc fieret, non coegit. & aperitissime paulo post de peccati definitione, quæ requirit, ut sit liberum abstinere, sic subiungit: Propterea vera est, quia id definitum est, quod tantummodo peccatum est, non quod est etiam poena peccati.* Rursus lib. oper. imperf. fol. 38. cum Pelagiani objecissent eandem definitionem, & potestatem abstinendi à peccato in ea contentam, sic respondet: *Ipse est Adam, quem nostra illa definitio, quæ tibi placuit, intrinsecus, cum dicerem: Peccatum est voluntas retinendi, vel consequendi, quod iustitia vetat, & unde liberum est abstinere. Adam quippe omnino quando peccavit, nihil in se habebat mali, quo nolens urgeretur ad operandum malum, & propter quod diceret: Non quod volo, facio bonum; sed quod nolo malum hoc ago. Ac per hoc id egit, quod iustitia vetat, & unde illi liberum fuerat abstinere.* Num autem ea definitio competat peccatis post lapsum commissis? mox declarat negans: *Nunc ei, qui dicit, quod nolo malum, hoc ago, abstinere inde liberum non est. Ac per hoc tria ista discernas, & scias aliud esse peccatum, aliud poenam peccati, aliud utrumque.* Itaque tria distinguit peccatum tantum, peccatum, & poenam peccati, & poenam tantum. Peccatum tantum intelligit amorem objecti prohibiti cum scientia, & advertentia plena, nullaque cupiditate concupiscentiæ cogente elicito; qualis fuit amor primorum parentum peccantium; peccatum, & poenam peccati amorem objecti vetiti, sive cum ignorantia, sive cum impossibilitate præceptum adimplendi, sive cum dominante concupiscentia à voluntate proceden-

tem, qualis est omnis amor vitiosus hominis lapsi: poenam vero tantum malum quodcumque seorsim ab amore prohibito homini ex peccato Adæ contingens, qualis est mors corpora, & ignorantia, quam homo ex peccato contraxit. Igitur Augustinus ad solum primum genus peccati libertatem requirit, & illud solum suis peccati definitionibus objectis à nobis comprehendit, cætera vero ab eis, & à libertate, & voluntario excludit.

xxxv. Hæc solutio Augustino injuriosa est, & à veritate prorsus aliena. Nam Augustino adscribit errorem Calvini à Concilio Tridentino damnatum, nempe peccata post lapsum commissa non esse libera, & liberum arbitrium pravaricatione Adæ adeo fuisse extinctum, ut nec ad peccandum libertas remanserit: nam ante peccatum eam libertatem, qua peccatum possit caveri, admitti à Calvino, testatissimum ipsi est, & constat ex sectione præterita, ubi doctrinam à Baianis Augustino adscriptam fuisse errorem ipsissimum Calvini, satis exposuimus. Secundò, quia Augustino injuriosum est, ejus sententiam contradicere communi totius Ecclesiæ, & cæterorum Patrum, ac omnium Theologorum Catholicorum doctrinæ. Contradiceret autem aperte, si vera esset Baianorum expositio, nam disp. 14 & 15. ex professo demonstratum est, doctrinam esse totius Ecclesiæ, & omnium Patrum, & Theologorum peccata etiam post lapsum commissa esse homini libera, & ea libertate, quæ vendicat indifferentiam ad cavendum illa, ut recolenti testimonia Patrum, & Theologorum in eis disputationibus producta manifestum constabit. Tertio, quia eam doctrinam, & definitionem peccati non solum admittit Augustinus in iis, quæ contra Manichæos scripsit, sed etiam in aliis, nempe lib. de nat. & grat. c. 65 & 67. lib. 5. de Civitate c. 10. lib. de vera Relig. c. 14. ut constat ex n. 30. & lib. de perfectione justitiæ c. 1. & seq. & aliis in locis indefinitè eam de omni vero, & proprio peccato tradens, ideoque solum ab ea excludens peccata, quæ improprie peccata sunt, ut mox exponemus. Quare non solum naturæ primum institutæ, sed etiam peccato vitiatæ, quam in aliis scriptis supponit, eam cavendi peccati libertatem adscribit.

xxxvi. Quarto, quia etiam in Manichæorum scriptis supponit naturam ignorantiam, & cupiditatem concupiscentiæ obnoxiam, qualem supponebant Manichæi, quamvis ejusmodi mala, & incentiva peccandi non essent orta ex peccato, sed ex ipsa conditione naturæ. Atque adeo disputabat cum illis in ea hypothese concupiscentiæ, difficultatis, & ignorantiam, in qua nunc sunt causa necessitatis peccandi. Nihilominus tamen eam necessitatem Manichæis negabat, & improbabat ex libertate necessaria ad peccandum. Ergo etiam ad peccata, quæ fiunt à natura concupiscentiæ, & ignorantiam, difficultatique bene operandi subiecta vendicat Augustinus libertatem, seu potestatem cavendi. Nam inter Manichæos, & Augustinum nullum erat discrimen quoad mala instantia naturam, & eam inducentia ad peccandum, sed solum quoad originem eorum, volentibus Manichæis, originem esse commixtionem substantiæ naturaliter malæ, Augustino vero, solum originale peccatum. Disputatio tamen Augustini cum Manichæis non fuit asserere originale peccatum, sed evertere necessitatem peccandi; & adstruere libertatem non peccandi, sive ea mala ex primordiis naturalibus, sive ex originali peccato inessent naturæ.

Quare

Quare in utraque hypothese, seu suppositione removere necessitatem peccandi, & probat libertatem abstinendi à peccato. Id testatur disertè Augustinus lib. de bono Persever. c. 12. Sic se ipsum exponens: *Sicut autem nunc, ut ostenderem gratiam Dei non secundum merita nostra dari, secundum utrumque sensum hoc defendere malui: & secundum nostrum scilicet, qui obstrictos originali peccato parvulos dicimus, & secundum Pelagianorum sensum, qui originale negant esse peccatum; ita & in 3. lib. de lib. arb. secundum utrumque sensum restitui Manichæis, sive supplicia, sive primordia naturæ sint ignorantia, & difficultas, sine quibus nullus hominum nascitur.* En sole clarius, doctrinam de libertate ab Augustino in lib. 3. de lib. arb. assertam sentiri ab ipso veram, sive supponatur, sive non originale peccatum, sive concupiscentia, & ignorantia difficultatque rectè agendi ex originali peccato, sive ex alio capite naturam inficiant. rationemque mox reddit: *Quia contra quos mea dirigebatur intentio, sic mihi visum est refellendi, ut si poena esset peccati originalis in parvulis, quod veritas habet, sive non esset, quod nonnulli errantes opinantur, nullo modo tamen quam Manichæorum error inducit, duarum naturarum, boni scilicet, & mali mixtio crederetur.* Nempe quia sive concupiscentia, & ignorantia, difficultatque bene operandi essent poena originalis peccati, sive primordia naturalia, poterat disputatio concludere ex conditione naturæ ferentis secum ejusmodi passiones, nullam induci necessitatem peccandi, & malitiam naturalem, sed extraneam, quia cum eis componitur libertas non peccandi.

xxxvii. Ideo etiam lib. 1. Retract. c. 9. docet, non referendum in Deum peccatum ex concupiscentia, & difficultate bene agendi, cui omnes nascimur obnoxii, profectum, quamvis ejusmodi defectus sint naturales, & seorsim à peccato inherentes, sicque docuisse lib. 3. de libero arb. quia sive supponatur, sive non originale peccatum, persistit semper libertas, qua peccatum caveri potest, in eo libro asserta: *Quam miseriam (difficultatem recti, & ignorantiam veri ex concupiscentia profectam) Pelagiani nolunt ex justa damnatione descendere, negantes originale peccatum. Quamvis ignorantia, & difficultas, etiamsi essent hominis primordia naturalia, nec sic culpandus Deus, sed laudandus esset, sicut in lib. 3. de lib. arb. disputavimus.* Itaque perpetuo censet, veram esse doctrinam de libertate vitandi peccatum traditam contra Manichæos in lib. 3. de lib. arb. etiam ex suppositione quod adsint ignorantia, & difficultas concupiscentiæ, quibus nunc nascimur subiecti, & sive illæ sint poena peccati, sive non. Quia ratione libertatis, qua peccata possumus cavere, probat Augustinus, ea non esse referenda in Deum in quacumque hypothese, qua origo eorum malorum statuatur, ut ex professo expendimus disp. 9. sect. 7.

xxxix. Neque preiunt à Baianis objecta n. 34. Nam peccata, quæ à libero, & voluntario excludit Augustinus, & peccatum, poenamque peccati usurpat, non sunt proprie, & formaliter, ac simpliciter peccata, sed improprie, & materialiter, ac secundum quid; nempe ea, quæ per ignorantiam invincibilem, & nobis volentibus, ac non valentibus vitare contingunt. Id, quod exfertissimè exposuit lib. 3. de lib. arb. c. 19. Nam cum c. 18. tradidisset, peccatum esse non posse, quod caveri non potest, continuo sibi objicit peccata ignorantiam, & infirmitatis, quæ caveri non possunt. Sed ea respondet non esse tantum peccata, sed etiam poenam pec-

cati: *Sed hæc omnia hominum sunt ex illa mortis damnatione venientium.* cum autem rursus urgeat: *Si Adam, & Eva peccaverunt, quid nos miseri fecimus, ut cum ignorantia cecitate nasceremur?* Id est, cur nobis ignorantiam peccata, quæ à nobis vitari non possunt, deputanda sunt ad culpam? His querelis mox satisfacit: *Non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras, sed quod negligis querere, quod ignoras.* Ista propria tua peccata sunt. Quasi diceret, ignorantiam invincibilis, & involuntariæ peccata non esse proprie peccata, sed peccata solum ignorantiam vincibilis, & voluntariæ, quia hæc solum, & non illa vitari possunt, & ad culpam imputari. Quare propria peccata accipienda sunt, ut distinguantur ab impropriis, quod mox exponit, addens: *Nam illud, quod ignorans quisque non rectè facit, & quod rectè volens facere non potest, idè dicitur peccata, quia de peccato illo libera voluntatis (primi hominis) originem ducunt.* Nam sicut linguam dicimus non solum membrum, quod movemus in ore, dum loquimur, sed etiam illud, quod ejus membri motum consequitur, id est, formam, tenoremque verborum, secundum quem modum dicitur alia lingua græca, alia latina: sic non solum peccatum illud dicimus, quod proprie vocatur peccatum, libera enim voluntate, & ab scientie committitur, sed etiam quod jam de hujus supplicio consequatur, necesse est. En peccata, quæ sunt simul poena peccati, & caveri non possunt, non imputantur ad culpam, nec sunt proprie peccata, sed tantum analogicè, & improprie, quia de peccato veniunt, sicut loquutio linguæ non est proprie lingua, sed analogicè, & improprie, quia motum linguæ consequitur.

xxxix. Id etiam satis exprimit Augustinus lib. 1. Retract. c. 13. exponens peccata, quibus convenit peccati voluntarii definitio: *Peccatum quippe illud intelligendum est, quod tantummodo peccatum est, non quod est etiam poena peccati. Quamvis, & illa, quæ immerito non voluntaria peccata dicuntur, quæ vel à nescientibus, vel à coactis perpetrantur, non omnino possunt sine voluntate committi, quoniam, & ille, qui peccat ignorans, voluntariè utique peccat, quod cum faciendum non sit, putat esse faciendum.* Vbi plura ad rem consideratione digna sunt. Primò ea solum, quæ sunt peccata simpliciter, & non secundum quid, & cum addito, qualia peccata tantum, & non peccata, & simul poena peccati, definitione voluntarii peccati comprehenduntur. Secundò ea, quæ involuntaria peccata dicuntur, & sunt poena peccati, & à nescientibus, & non valentibus vitare, perpetrantur, immerito dici peccata, quippe quia immerito usurpatur peccatum, quod improprie peccatum est. Tertio etiam ea in eo, quod peccata dicuntur; nempe materialiter, quia circa materiam peccati versantur, tueri Augustinum, esse voluntaria, & libera, quia materiam saltem cognoscunt, & vitare possunt, ut peccato semper servet indemnem voluntarii, & liberi rationem. quare tandem concludit: *Non itaque falsum est, quod dixi, usque adeo peccatum voluntarium malum est, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium.* Itaque constanter censet, definitionem peccati voluntarii complexi omnia peccata, quæ merito, & proprie sunt peccata, videlicet quæ à voluntate caveri possunt, & ideo peccata tantum, sive simpliciter dicuntur, & solum excludit ea, quæ immerito, & improprie peccata sunt, quia vitari non possunt, & ideo peccata cum addito, & secundum quid nempe peccata, & poena peccati dicuntur, videlicet quæ ex ignorantia invincibili, & infirmitate, seu

seti impotentia inevitabili perpetratur. Quippe etiam in statu naturæ lapsæ sunt peccata, quæ cum scientia, & pleno voluntatis consensu fiunt, & à voluntate caveri possunt, & ea dicuntur ab Augustino peccata tantum, sive propriè, & simpliciter peccata; alia item quæ caveri non possunt, quia ex ignorantia invincibili, & concupiscentia inevitabili absque plena advertentia, consensuque fiunt, & idè vitari non possunt, ideoque sunt materialiter tantum, & improprie peccata, & ab Augustino cum addito, & secundum quid peccata, & pœna peccati vocantur: iustus sunt alia mala, quæ tantum sunt pœna peccati, ut mors, & afflictiones corporeæ. Quare tria illa, quæ Augustinus distinguit, possunt in statu naturæ lapsæ inveniri, & distingui. Vide hæc fufius exposita disp. 9. sect. 7.

XL. Vnde nihil refert, definitionem peccati, unde liberum est abstinere, Augustinum lib. 1. oper. imperf. fol. 37. & lib. 1. Retract. c. 15. exposuisse de primo Adami peccato. Quia non fuit animus excludere peccata omnia naturæ lapsæ, quia etiam ea, quæ propriè peccata sunt in statu naturæ lapsæ, sub ea definitione comprehenduntur; nam ea etiam peccata tantum sunt, & non solum peccata, & pœna peccati. Ratio igitur duplex fuit: altera, quia adversus Manichæos, cum quibus confligens eam definitionem tradidit, intentio erat excludere, originem malè esse ipsam naturam prout à Deo conditam, & solam adstruere voluntatem, & libertatem arbitrii; quod in primo Adami peccato monstrandum erat, cum illud solum præcesserit natura, prout à Deo condita fuit, & nullo peccato vitiata. Altera, quia manifestior erat in Adami peccato ea libertatis potentis à peccato abstinere conditio. quare cum addit: *Nunc ei, qui dicit: Quod nolo malum, hoc ago, abstinere inde liberum non est: non complectitur peccata naturæ lapsæ, quæ propriè peccata sunt, & plenè consentientes arbitrio fiunt, sed motus inordinatos concupiscentiæ, qui cohiberi non possunt, & improprie peccata sunt.* Priore rationem ipse reddit: *Hic peccatum definitum est, quod tantummodo peccatum est, non quod etiam pœna peccati. De hoc quippe agendum fuit, quando mali origo quaerebatur, quale commissum est à primo homine ante omnes homines malum.*

XLI. Secunda ratio, & totus discursus constat ex iis, quæ mox adjicit. Nam cum distinxisset illa tria, aliud esse peccatum, aliud pœnam peccati, aliud utrumque, id est, ita peccatum est, ut ipsum sit etiam pœna peccati, continuo necit: *Intelligis, quid horum trium pertinet ad illam definitionem, ubi voluntas est agendi, quod iustitia vetat, & unde liberum est abstinere.* Peccatum namque isto modo definitum est, non pœna peccati, non utrumque, ubi peccatum tantum, à quo liberum est abstinere, voce peccati simpliciter usurpat, & alia ab ea peccati voce excludit, ut præ se ferunt postrema verba: *Peccatum namque isto modo definitum est, non pœna peccati, non utrumque:* distinguens peccatum à pœna peccati, & ab eo, quod utrumque est, nempe peccatum, & simul pœna peccati. Quocirca ea, quæ in natura lapsæ propriè, & simpliciter sunt peccata, supponit Augustinus ad illam definitionem pertinere. Quod mox explicat exemplis trium generum peccati adductis: *Horum sanè trium generum si requirantur exempla, primi generis in Adam sine ullo nodo questionis occurrit. Multa quippe sunt, quæ agunt homines, mala, à quibus eis liberum est abstinere, sed nulli tam liberum est, quam illis fuit, qui Deo suo, à quo erat conditus rectus,*

nullo prorsus vitio depravatus adstibat. Secundi autem generis, ubi tantummodo est pœna peccati, exemplum in eo malo est, quod quisque ex nulla parte agit, sed tantummodo patitur; velut cum pro suo scelere, qui peccavit, occiditur, sive alia corporis pœna quacunque cruciatur. Tertii vero generis, ubi peccatum ipsum est & pœna peccati, potest intelligi in eo, qui dicit: Quod nolo malum, hoc ago; ad hoc pertinent etiam omnia, quæ per ignorantiam cum aguntur, mala non putantur, vel etiam putantur bona. Vbi expende primò, idè peccatum Adami adduci exemplum primi generis peccati, quod est peccatum tantum, quia in eo sine ullo modo questionis occurrit ratio propria peccati, & libertas abstinendi ab illo. Secundò, præter Adami peccatum annumerare ei primo generi multa peccata, quæ etiam in natura lapsæ agunt homines, à quibus liberum eis est abstinere. Tertio, ad tertium genus peccati, quod est simul pœna peccati, non referre peccata, quæ plenè consentientes concupiscentiæ committimus, sed peccata solum, quæ ex ignorantia invincibili, & concupiscentia inevitabili, sive motus inevitabiles concupiscentiæ irrepunt; ut alia, quæ ab Scholasticis evitabilia, & propriè peccata censentur, intelligas ab hoc tertio genere relegare, & ad primum peccati evitabilis genus revocare, ideoque etiam plura lapsorum hominum peccata sub doctrina peccati liberi, & voluntarii complecti.

XLI I. Et quidem Augustinum adversus Manichæos disputantem, libertatem abstinendi à peccato non solum primo Adami peccato, sed etiam nostris post lapsum commissis adscribere confirmat illud, quod disp. 2. contra Fortunatum tanquam certum adscribit: *Potest unusquisque nostrum mediocri consideratione invenire, verum esse, quod dico. Hodie namque in nostris actionibus, antequam consuetudine aliqua implicemur, liberum habemus arbitrium faciendi aliquid, vel non faciendi. Cum autem ista libertate fecerimus aliquid, & facti ipsius tenuerit animam perniciose dulcedo, & voluptas, eadem ipsa consuetudine sic implicatur, ut postea vincere non possit, quod sibi ipsa peccando fabricata est.* Ergo hodie etiam post lapsum antequam præcedat inveterata consuetudo peccandi, plura à nobis sunt peccata cum libertate abstinendi ab illis. Demum rationem comprehendendi solum Adami peccatum sub definitione peccati, à quo nobis liberum est abstinere, non potuisse Augustino esse concupiscentiam urgentem ad peccandum, ex eo liquet, quia ut superius præmissimus, Augustinus adversus Manichæos libertatem asseruit etiam in hypothesi, quod concupiscentia non esset pœna peccati, sed affectio naturalis pertinens ad primordia hominis, ut supponebant Manichæi. Ergo ratione concupiscentiæ non poterat Augustinus primum Adæ peccatum magis, quam posterorum ejus sub ea definitione comprehendere; siquidem etiam supposita concupiscentia contendebar, Adæ peccatum esse liberum libertate, qua posset voluntas abstinere ab illo.

XLI II. Cum Iuliano vero confligens in lib. Oper. imperf. & aliis contra ipsum scriptis, id non supponit, sed potius oppositum, quia totus conflictus erat de statuendo originali peccato, quod Iulianus negabat, Augustinus vero ex duplici præcipue capite probabat. Tum quia Adamus absque concupiscentiæ, & ignorantie malis, quibus ejus posteri subjacentem, conditus fuit, & solum originale peccatum potuit nos eadem felicitate privare: tum quia motus inordinati concupiscentiæ, & ignorantie actus interdum in sacris litteris dicuntur peccata; id autem alia

alia ratione dici non possunt, nisi quia effectus sunt peccati, seu, ut ait Augustinus supra, quia de primo illo peccato veniunt, cum ejusmodi actus, liberi non sint, & evitabiles à nobis. Quia vero Iulianus hanc probationem urgebat ex definitione peccati ab ipso Augustino tradita contra Manichæos, idè recurrit ad expositionem peccati tantum, & peccati, quod est simul pœna peccati, sive peccati, quod est propriè, & simpliciter peccatum, & peccati, quod est improprie, & analogicè, & secundum quid peccatum, ut sub ea definitione comprehendat peccatum propriè, quale fuit Adami, & sunt plurima posterorum, & ab ea secludat improprie peccata, quales sunt concupiscentiæ, & ignorantie, opera à nobis inevitabilia, quæ solum possunt in sacris litteris dici peccata, quia sunt effectus, & pœna peccati. Quæ sola acceptio, sive usurpatio peccati analogica, & impropria sufficiebat Augustino, ut assumptum originalis peccati concluderet. Vnde Baiani frustra fatigantur, & nos fatigant in coaccervandis testimoniis Augustini ex conflictu cum Iuliano, ut iterum progressu exponemus, & superius etiam disp. 9. exposuimus.

SECTIO V.

Roboratur ulterius præcedens probatio.

XLI V. Denique tertia solutio est, Augustinum etiam ad peccata post lapsum commissis postulare libertatem abstinendi ab illis; verum eam non esse naturalem, sed supernaturalem provenientem ex auxilio gratiæ. Nam lib. de Perf. Iustitiæ c. 2. & seqq. & lib. de nat. & grat. c. 67. cum admisisset Pelagianis peccatum esse non posse, nisi vitari possit, continuo adjungit, eam potestatem non esse à nobis, sed à gratia auxiliante Dei. Quod alibi sapius adversus ipsos Pelagianos inculcat. Quia vero Baiani gratiam auxiliantem Dei solis fidelibus dispensari docent, idè juxta hanc solutionem ab ea generali libertatis ad peccandum necessariæ doctrina segregant infidelium peccata, quibus non assistit gratia divina.

XLI V. Hæc solutio facile revincitur. Primò, quia Augustinus non solum asserit, peccata esse libera & caveri posse, sed etiam eam libertatem, & potestatem cavendi esse necessariam, ut peccata sint: *Quis enim peccat in eo, quod caveri non potest? Item: Usque adeò voluntarium est peccatum, ut nullum sit peccatum, nisi sit voluntarium.* At infidelium peccatis non deficit quidquid est necessarium ad rationem peccati, alias verè non essent peccata. Ergo eis non deficit libertas, & potestas cavendi illa. Non per gratiam, cum ea infidelibus non provideatur, ut Baiani docent. Ergo cavere possunt peccata per facultatem naturæ. Secundò, quia Augustinus non differit de solis peccatis committendis, sed etiam de peccatis re ipsa commissis, cum ea docet caveri posse, ut etiam peccata re ipsa commissis ab homine fidei, credamus, caveri ab eo potuisse. At peccata re ipsa à fidelibus commissis non potuerunt caveri per gratiam juxta Baiana principia; nam etiam fidelibus re ipsa peccantibus deficit gratia ad non peccandum necessaria. Quia eis gratia non adiit efficax, si enim efficax esset, non peccaret, neque inefficax, & sufficiens; nam in statu naturæ lapsæ nullam admittunt gratiam sufficientem, quæ re ipsa efficax non sit. Ergo etiam fideles re ipsa peccantes destituti sunt, sicut infideles,

auxilio gratiæ necessario ad non peccandum. Ergo si possunt abstinere à peccato, non erit ea potestas per vires gratiæ, sed naturæ.

XLVI. Tertio, quia Baiani doctrinam generalem Augustini de libertate ad peccandum necessaria gratis, & voluntariè limitant ad sola fidelium peccata, solum ut sua dogmata non arguantur falsitatis. Nam doctrina Augustini communis est omni peccato, & omnem comprehendit peccantem; quin aliquem excipiat, ut testimonia ipsius exprimunt. Rationes item, quibus illam probat ex communi hominum conceptione, ex præceptis, & exhortationibus, ex vituperio, & laude, meritoque, & demerito, quæ frequentes sunt lib. 3. de lib. arb. & in aliis contra Manichæos scriptis proculdubio complectuntur omne genus peccati, hominumque peccantium. Itaque etiam infidelibus remotis à gratia adscribenda est potestas abstinendi à peccato, aut asserenda gratia illis communis, aut neganda necessitas peccandi. Denique quia possunt fieri absque gratia plures virtutum naturalium actus, ut disp. seq. statuemus. Per eos autem virtutum actus possunt vitari peccata eis contraria, ut per se manifestum est.

XLVII. Neque obest, interdum ab Augustino requiri gratiam ad non peccandum. Tum quia differit de abstinentia à peccato salutari, & conferente ad consequentem iustitiæ, & gloriæ, ut ostendimus sect. 9. Nos autem differimus de abstinentia à peccato, quæ salutaris non sit, nec conferens ad consequentem iustitiæ, & gloriæ. Tum quia Augustinus differit de cavendo peccato per totam seriem vitæ contra Pelagianos, qui volebant hominem posse viribus naturæ vitam innocentem & omni peccati expertem transigere. Nos autem id non contendimus, sed posse hominem in uno, aut altero eventu, cum determinatè, & in particulari occurrit committendum peccatum, ab illo abstinere, etiam si necessarium sit in aliquo eventu totius vitæ, in peccatum incidere: nam id nobis sufficit, ut removeatur necessitas peccandi à Baianis asserta. Quæ uberius sanciemus progressu. Neque etiam refert, à nobis doceri disp. 20. de Ente supernaturali, auxilia gratiæ esse infidelibus communia, ut eis per illa sola adscribatur potestas vitandi peccata. Nam, ut ibidem exposuimus, auxilia gratiæ non dispensantur infidelibus ex natura rei, & conditione libertatis naturalis, sed ex elevatione gratuita ad statum supernaturalem, & lege consequenti extrinseca conjungendi potestatem supernaturalem cum naturali, & cogitationes, & affectiones honestas supernaturales, cum naturalibus, ut opus, quod alias ederet arbitrium naturale faciens, quod in se est, edat supernaturale. Quare assertio nostra supponit potestatem naturalem, ut eam comitentur auxilia supernaturalia, & ea absente cessat ratio dispensandi illa, ut colliges, si asserta nostra in ea disputatione recolueris.

XLIIX. His confecta est prima probatio ex libertate ad peccatum necessaria, quæ juxta Augustini doctrinam debet esse cum potestate abstinendi à peccato conjuncta. Nunc secunda occurrit ex testimoniis, quæ negant ex peccato Adæ periisse liberum voluntatis arbitrium. Nam si ex peccato Adæ contrahunt homines necessitatem peccandi, periisse videtur libertas arbitrii. Tum quia libertas ex doctrina Augustini, & aliorum Patrum, quam disp. 14. & 15. tradidimus, postulat indifferentiam ad extrema opposita, atque adè ad peccandum, & non peccandum. Tum quia liberum arbitrium peccato non extinguitur

inctum eo sensu exponere debemus apud Augustinum, quo adversetur Calvino asserenti peccato Adæ fuisse extinctum. At si nulla superstes esset potestas ad non peccandum, extincta esset omnino libertas eo sensu, quo Calvinus extinctam asseruit, ut vidimus sect. 2.

XLIX. Ad assumptum probandum ex pluribus unum illud testimonium sufficit ex lib. 1. ad Bonifacium c. 2. *Quis autem nostrum dicat, quod primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere? Libertas quidem perierit per peccatum, sed illa, quæ in paradiso fuit, habendi plenam cum immortalitate iustitiam, propter quod natura humana divina indiget gratia, dicente Domino, Si vos filius liberaverit, tunc verè liberi eritis, utique liberi ad bonè, iustèque vivendum. Nam liberum arbitrium usque adeò in peccatore non perierit, ut per illud peccat maxime omnes, qui cum delectatione peccant, & amore peccati hoc eis placet, quod eis liber. Vbi expende, Augustinum eo sensu negare peccato Adæ periisse liberum arbitrium, quo Pelagiani ei imponebant ejusmodi asserunt. At Pelagiani sic imponebant ab Augustino doceri, peccato Adæ liberum arbitrium periisse, ut nulla homini deest gratia Dei nec ad peccandum libertas, sed omnimoda necessitas remanserit. Ergo sentit Augustinus post Adæ peccatum relictam esse naturæ humanæ libertatem oppositam necessitati peccandi. Quare c. 3. Pelagianorum imposturam sic repellit: *In malo liberum habet arbitrium, cui delectationem malitiæ, vel occultus, vel manifestus deceptor inseruit, vel sibi ipse persuasit. Non itaque sicut dicunt, nos quidem dicere, & iste audeat insuper scribere, omnes in peccatum veluti in vii carnis suæ necessitate coguntur, sed si jam in ea etate sunt, ut propriè mentis utantur arbitrio, & in peccato sua voluntate retinentur, & à peccato in peccatum sua voluntate præcipitantur. Sed hæc voluntas, quæ libera est in malis, idèò libera in bonis non est, quia liberata non est.* En Pelagiani negat, quod ipsi falso imponunt, homines propriæ mentis compotes carnis suæ necessitate, & non voluntate libera peccare. Vbi voluntas ad peccandum libera intelligenda est potens abstinere à peccato, prout opponitur necessitati peccandi, quam objiciebant Pelagiani. Nam ea necessitas plane erat opposita indifferentiæ ad non peccandum, & non voluntarietati, & spontaneitati peccandi; neque enim ex necessitate gratiæ ad bonum ab Augustino assertæ poterant Pelagiani objicere arbitrium nolens peccare, sive nolle, vel velle simul conjungere. Quare nec vis, & coactio à Baianis objecta alia est, quam necessitas inevitabilis ad peccandum determinans, quam velit nolit, inesse arbitrio, necesse sit, ut communem esse usurpationem Patrum ostendimus disp. 14. sect. 10, 11 & 12. Item nota, eo modo voluntatem asserere liberam in malis sine gratia, quo in bonis asserit liberam per gratiam. In bonis autem sic libera est per gratiam, ut excludat necessitatem repugnantem potestati non agendi bona, & dissentendi gratiæ. Ergo in malis sic asseritur libera, ut excludat necessitatem peccandi oppositam indifferentiæ non peccandi.*

L. Confirmatur: Augustinus explicans libertatem, quæ perierit peccato Adæ, exprimit, eam solam fuisse, quæ in paradiso fuit habendi plenam cum immortalitate iustitiam: item libertatem à servitute peccati, in quam modo restituitur per Christum, ut præter has libertates aliam relinquat superstitem, quæ peccato Adæ non perierit. Ea autem alia esse non

potest, quam libertas naturalis indifferens ad non peccandum, quæ ex ipsa institutione naturæ homini debita est seorsim ab omni dono supernaturali, & beneficio creationi superaddito, & ab enumeratis libertatibus differens est. Nam illæ supernaturales sunt, & ex beneficio superaddito creationi naturæ homini conveniunt; hæc autem naturalis est, & absque tali beneficio inerat ante peccatum Adamo, ut disp. 8. sect. 21. præmisimus. Ergo quamvis aliæ perierint, hæc inextincta manit.

LI. Postrema probatio ex fulciendis disputatione futura præformatur. In ea enim ostendimus ex doctrina Augustini, seclusa gratia Dei inesse homini potestatem agendi aliqua bona opera naturalia inutilia ad vitam æternam, & eam esse etiam infidelibus communem. Per ea autem opera potest homo vitare peccata occurrentia illis contraria. Confirmatur: quia ex doctrina Augustini nulla testimonia possunt contradicere nostræ, nisi quæ ex conflictu cum Pelagianis promuntur vendicantia ad bonè agendum, & non peccandum necessariam gratiam Dei, ut Baianorum argumenta liquido ostendunt. At hæc indemnem relinquunt libertatem abstinendi à peccato, quam nos sine gratia Dei adhibemus arbitrio. Nam conflictus Augustini cum Pelagio solus fuit de opere bono, & abstinencia à peccato conferente in justificationem, & vitam æternam, ut sancimus sect. 9. At abstinencia à peccato, quæ à nobis sine gratia Dei tribuitur arbitrio, non est conferens in justificationem, & vitam æternam, sed in perfectionem, & honestatem naturalem, præmiæque à Deo, ut auctore naturæ, dispensabilia. Ergo omnia Augustini testimonia indemnem relinquunt libertatem abstinendi à peccato, de qua nos contendimus. Scio, hanc distinctionem operum irrideri à Baianis. Sed quam vanè, vidimus disp. 8. sect. 16. & rursus decursu videbimus.

SECTIO VI.

Probatio ex doctrina aliorum Patrum.

LII. **N**ullo validius argumento probatur, nostram doctrinam esse Augustino conformem, quam demonstrando, eam esse consentaneam doctrinæ cæterorum Patrum; nam ipse sæpius reperit in scriptis contra Pelagianos, sua dogmata esse præcis Patribus, & totius Ecclesiæ consensui conformia. Id autem manifesto colligitur ex principiis doctrinæ Patrum, quæ de libertate indifferentiæ disp. 14. præmisimus. Primò quidem quia peccatum debet esse in potestate voluntatis constitutum. At juxta doctrinam Patrum non potest esse peccatum in potestate voluntatis constitutum, nisi adit potestas ad illud cavendum indifferens, ut constat ex sect. 13, 14 & 15. Secundò, quia peccatum fit ex electione arbitrii. Sic autem fieri non potest absque potestate indifferenti ad oppositum, ut constat ex sect. 16. Tertio, quia peccatum est actus deliberationis, & consilii. At hujusmodi actus vendicat indifferentiam ad oppositum, ut constat ex sect. 17. Quarto, quia peccatum est actus dominii, & juris arbitrii. Ius autem, & dominium arbitrii non exercetur in actum, quem cohibere non potest, ut constat ex sect. 18. Quintò, quia moralis bonitas, & malitia actionum non consistit cum necessitate determinante ad unum extremum absque indifferentiæ ad oppositum, ut constat ex sect. 19.

Sextò,

Sextò, quia peccatum est actio demeritoria, & vituperabilis. Demeritum autem, & vituperium non convenit actioni, quæ vitari non potest, ut constat ex sect. 20. Demum quia peccatum est materia reprehensionis, & legis. Lex autem, & reprehensio non cadit in actum, quem cavere non possumus, ut constat ex sect. 21. Hæc omnia principia disp. 14. ex professo fulcimus testimoniis Patrum, & libertatem indifferentiæ, quæ possit arbitrium abstinere à peccato, necessariam esse ad peccandum, manifestè faciunt. Quibus adjungemus pleraque testimonia, quæ id confirmant, & ostendant nostram doctrinam perpetuo fuisse à primo nascentis Ecclesiæ exordio Patribus constantem.

LIII. Clemens Romanus lib. 3. Recog. pag. 4. refert Petrum Apostolum cum Simone Mago pro libero arbitrio sic differentem: *Dico quomodo Deus judicat secundum veritatem unumquemque pro actibus suis, si agere aliquid in potestate non habuit? Hoc si reneatur, convulsa sunt omnia: frustra erit studium sectandi meliora. Sed & Indices frustra legibus præsumunt, & puniunt eos, qui malè agunt; non enim in sua potestate habuerunt, ut non peccarent.* Ergo ex mente Petri, teste Clemente, non possunt subire judicium pœnæ, qui necessitate peccant, absque potestate expedita, & indifferenti non peccandi. quibus adijunge ex lib. 1. pag. 3. alia, quæ eos, qui Evangelium non receperunt, Petrus admonet: *Sit autem in vestra potestate vel recipere, quæ annunciamus, vel spernere. Nos enim, quod ex pedire novimus, tacere non possumus, quia nobis, si tacemus, damnum est: vobis autem, si non recipiatis, pernicies.* quibus Clemens subdit: *Perferunt ad vos divina mandata, ita ut omnes, qui audiunt, sequi possent.* Tamen vix unus, aut alter sequitur est, referent ibidem ipso Clemente. Ergo etiam destituti fide, & spernentes illam poterant cavere infidelitatis peccatum. Multo igitur certius credendum est, cavere etiam posse peccata contra legem naturalem commissa.

LIV. Item Dionysius Areopagita de divin. nomin. c. 4. objicit: *Sed dicit quispiam infirmitati supplicium non deberi.* respondet autem: *Si non suppetere potestas, rectè se haberet, honestaque esset oratio. Sin à bono potestas proficiscitur, quod dat, ut divina scripta iradum, unicuique omnino ea, quæ illi accommodata sunt, laudanda non est statim ex bono, atque bonis suis deslexio, depravatio, declinatio, & prolapsio.* En infirmitas excusaret supplicium, si non adesset data à Deo potestas cavendi peccatum, quia vero hæc semper peccantibus expedita, & prompta est, idèò eis supplicium debetur. quibus adijunge ex lib. de Cælesti Hierarchia, cap. 9. *Respondendum est, errorem, quo aliæ nationes in eos, qui Dei non sunt deslexerint, rectis Angelorum præfectorum non esse tribuendum, sed illi, qui proclivitate sua de recta ad Deum ferente via deslexerint amore sui, & contumacia.* Vbi eis nationibus, quæ verum Deum non colunt, adscribit potestatem expeditam sectandæ, & deserendi viam veritatis naturalem, ut propterea ipsorum culpæ, nempe contumaciæ, atque inordinato sui amoris, & non providentiæ divinæ tribuat errorem, in quo versantur.

LV. Iustinus Apologia. 2. pro Christianis post medium: *Nisi homines arbitratu suo possunt turpia fugere, honestè sectari, extra culpam erunt, quidquid agant.* Quid disertius? quibus accedunt ea, quæ ad Gentiles q. 9. scribit: *In nostra potestate est esse castos, aut scortatores. Ad agendum dedit nobis Deus vires: sed eas subjecit potestati propositi. Accipimus enim à Deo facien-*

di, & non facendi potestatem. Expende, admonerè gentiles fidei expertes in nostra potestate indifferenti ad agendum, & non agendum esse peccata ex viribus una cum libero arbitrio acceptis à Deo. Eodem respicit Irenæus lib. 4. adversus Hæreses cap. 72. *Omnes homines ejusdem sunt naturæ potentes retinere, & operari bonum, & potentes rursus amittere id, & non facere.* Communis omnium hominum naturæ tribuit facultatem operandi bonum, & amittendi illud per peccatum, quia natura in omnibus eadem est.

LVI. Tertullianus lib. 2. adversus Marcionem cap. 6. *Neque boni, neque mali merces jure pensaretur ei, qui aut bonus, aut malus necessitate fuisse inventus, non voluntate. In hoc & lex constituta est non excludens, sed præbens libertatem de obsequio sponte præstando, vel transgressione sponte committenda. Ita in utrumque exitum libertas patuit arbitrii.* Quamvis sermo sit de libertate primi hominis ad peccandum, & non peccandum indifferenti, expendendæ sunt rationes, quibus eam probat, hominibus etiam lapsis communes. Altera, quia non potest jure cuiquam pensari supplicium, si necessitate esset malus. Altera, quia lex, & præceptum non potest imponi ei, qui transgressio-nem cavere non potest.

LVII. Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromat. fol. 65. *Nec laudes, nec vituperationes, nec honores, nec supplicia iusta sunt, si anima non habet liberam potestatem, & appetendi, & aggrediendi. Liberari enim à malis, & delectabili electione, & ante omnia non assentiri phantasiis fallacibus, situm est in nostra potestate.* Quæ doctrina ad Gentiles dirigitur, & omnes homines comprehendit, excluditque peccata supplicio, & vituperatione digna, si non adit potestas libera cavendi illa; ideoque in nostra potestate constituit, dissentire cuiusvis delectabili concupiscentiæ, & fallaci phantasiæ. rursus lib. 2. prope med. *In nostra quidem certe est potestate parere præceptis. Quoniam nisi voluerimus, erimus participes iræ, & voluimus nos ipsos deditentes peccabimus.* Idèò peccantes & iræ participes erimus, quoniam nolumus parere præceptis, cum possimus; quia seculæ potestate ratio non erit peccandi, & subeundi pœnam, & iram Dei.

LIX. Lactantius lib. 4. Divinar. Institut. c. 14. *Doctus itaque virtutis etiam hanc excusationem debuit hominibus auferre, ne quis, quod peccat, necessitas potius adscribat, quam culpa sua.* Vbi liquido statuit, necessitatem excusare à culpa. Eusebius de præparat. Euangel. lib. 6. cap. 5. de lege naturali differens: *Sic Deus per legem, rectam ostendit viam, per potestatem vero liberam effecit, ut in ipsa esset, virtutis præmia sine vi aliqua eligere, cum possit etiam contraria mala. Ita si proprio motu naturalem despexerit legem, fons vitiorum spontè, non aliunde, nec ulla necessitate, sed libera voluntate, atque judicio facta est. Eligentis igitur culpa est, Deus vero inculpabilis est.* Ergo in omnibus, quos Deus instruit per legem naturalem, origo peccati non est aliqua necessitas, sed libertas, qua legem implere possunt. Nam si necessitas esset, non posset vituperari, neque damnari peccatum, ut ipsemet testatur c. 9. *Non dicimus, quia proditor Judas præsebat, necesse fuisse, ipsum prodere; si sic enim esset, non vituperaretur ab his, qui proditorum præviderunt. Vituperatur autem nimirum, quia potuisset etiam non prodere.* Quæ ratio communis est omni peccato, ut excludat necessitatem, qua fiat.

LIX. Athanasius orat. contra Idola prope init. *Vires suas occupat mens, iisque ad eas, quas commenta est, voluptates abutitur, idèò quod libera sit, & sui arbi-*

rii. *Potest enim, ut ad bona se inclinare, ita bona quæque averfari.* Etiam eis, qui Idola colunt, mentem adfcribit titulo libertatis naturalis, qua possint, cum voluerint, voluptates, aut bona averfari, & sectari. Contentienter negat vires naturales arbitrii humani solum ad peccandum valere. Ita tract. de Christi adventu adversus Apollinarium ante med. affirmantem, à natura humana vitari non posse peccatum: *Sed dicite mihi, si non peccare ex violentia sit; anne ergo peccare secundum naturam fiet? Quod si ita est, statueritis Conditorem (quod blasphemum est) peccati esse opificem. Ergo certum est, in non peccando naturam adesse.* At non adesset natura in non peccando, seu non peccare non esset secundum naturam, si vires naturales ipsius non conferrent ad non peccandum, sed solum ad peccandum. Huc etiam advoco illud Athanasii testimonium, quod sexta Synodus Constantinopolit. Act. 8. post med. refert, ac probat: *Quando Adam in principio formavit Deus, numquid consentitum ei dedit peccatum? Quid ergo jam opus erat mandati? Quomodo ergo eum condemnavit peccantem?* Nam ratio removendi necessitatem peccandi in Adamo, removet etiam in posteris quoad propria ipsorum peccata, nempe quia alias post Adæ peccatum frustra essent mandata, & iniusta supplicia, siquidem possent posteri Adæ necessitate excusari, sicut postea Adamus.

LX. Hilarius in Psalm. 68. illa verba: *Quia propter te sustinui opprobrium*, exponens: *Ne in naturis quidem hominum inest necessitas aliqua peccati.* Dixerit quidem de lapsis hominibus, & eis omnem negat necessitatem peccandi. rursus illa verba Psalm. 118. *Quoniam mandata tua elegi*, sic expendit: *Aliis gloriam sacculi eligentibus, aliis venerationem elementorum, ac Demorum capeffentibus, sanctus iste mandata Dei elegit: Elegit autem non naturali necessitate, sed voluntate pietatis. Quia unicuique ad id, quod vult, via est propofita vivendi, & appetendi, atque agendi permiffa libertas, & ob id aut pœna, aut præmio unicuique afficietur electio. Quia necessitate eligendi soluta est voluntas, & ejus electioni via vivendi, five honesta, five turpis propofita, ob id aut pœna, aut præmio unicuique afficietur electio.* Ergo ad præmium, & pœnam rejicienda est necessitas, & indifferentia ad opofitum concedenda. Rursus id Psalm. 2. *Tunc loquetur ad eos in ira sua*, sic explicat: *Vnicuique nostrum libertatem vitæ, sensumque permiffit, non necessitatem in alterutrum affigens. Quid enim honoris, ac præmii, bonitatis necessitas mereatur?* Argue à contrario. Nam si necessitas deturbat à nostris operibus bonitatem moralem, meritum, honorem, & præmium, pariter quoque moralem malitiam, demeritum, vituperationem, & supplicium.

LXI. Ad rem pulchrè Optatus Milevitanus contra Parmenianum lib. 7. prope init. *Quod de voluntate potest ab homine fieri, hoc meruit prohiberi. Quid quid necessitas peccat, non potest magnis viribus accusari. Denique voluntas habet pœnam, necessitas veniam. Homocida scelus, dum nemo cogit, potest & facere, potest & non facere. Adulterium mæchus, dum deforis nemo compellit, potest admittere, potest & non admittere, & cetera hujusmodi, in quibus liberum habetur arbitrium. Voluntatem intelligit libertatem, & coactionem, necessitatem determinantem ad unum, ut contextus ipse præ se fert, & doctrina generalis est completens omnia peccata naturæ lapsæ. Ergo si lapsi homines necessitate peccarent, non possent à peccato prohiberi, nec de peccato accusari, veniaque po-*

tius, quam pœna digni essent, quotquot contra legem naturalem delinquerent.

LXII. Cyrillus Alexandrinus lib. 2. in Ioannem c. 54. illa verba: *Dilixerunt homines magis tenebras, quam lucem*, sic exponit: *Liberum arbitrium homini his verbis ostendit, qui ad alterutrum secundum animi sui motum potest proficisci. Sic enim iuste laudem, si bene agimus, & contraria, si mala committimus, invenimus.* Ergo ubi refidet liberum arbitrium, potestas est ad alterutrum indifferens, quia aliter, qui mala committunt, non possunt vituperationi subiacere, sicut nec laudi, qui egerint bona. Vbi expende verba Ioannis, quæ Cyrillus expendit, comprehendere præcipuè Gentiles, qui diligunt magis tenebras, quam lucem, atque adeò illis etiam asferere infitam libertatem ad alterutrum indifferentem. Clarius, & aptius Cyrillus Hierosolymitanus catech. 4. de statu hominis: *Si enim ex necessitate scortareris, cuius gratia Deus gehennam parasset?* Quasi iniusta esset gehennæ pœna, si necessitas scortandi adesset, quia cum illa non possit scortatio esse peccatum.

LXIII. Epiphanius hæresi 16. aptiffimè: *Propterea quod possit peccare, & non peccare, ab alio peccatorum supplicia sumantur, alius vero laudem referat relictæ factorum.* Expende causalem propterea, ut credas, pœnam habere locum non posse, ubi deficit potestas indifferens peccandi, & non peccandi. Præclarus hæresi 24. *In eo, quod omnis homo potest facere malum, & potest non facere, cum quidem fecerit, est malum.* Audis, in quo situm sit malum, five peccatum, nempe in eo, quod fiat cum potestate non faciendi illud: item eam potestatem omni homini inesse, nec aliter esse posse omnibus communem potestatem peccandi.

LXIV. Hieronymus lib. 3. contra Pelagianos post med. *Hoc est, quod tibi a principio dixeram, in nostra esse positum potestate, vel peccare, vel non peccare, vel ad bonum, vel ad malum extendere manum, ut liberum servetur arbitrium, sed hoc pro modo, & tempore fragilitatis humane.* En non servatur liberum hominis arbitrium, etiam si natura fragile absque potestate non peccandi. Item Epist. 147. ad Damasum col. 3. *Dedit eis liberum arbitrium, dedit mentis propriæ libertatem, & ut viveret unusquisque non ex imperio Dei, sed obsequio suo, id est, non ex necessitate, sed ex voluntate, ut virtus haberet locum, & à ceteris animantibus distaretur.* Ergo liberum arbitrium, quo omnis homo naturaliter distat à ceteris animantibus, vendicat, ut virtutem non impediatur peccandi necessitas. Epist. 150. ad Heldibiam. q. 10. *Deus æquali cunctos sorte generavit, & dedit arbitrii libertatem, ut faciat unusquisque, quod vult, five bonum, five malum.* Ad sortem creationis cunctis hominibus æqualem pertinet libertas, & potestas faciendi pro arbitrio, five bonum, five malum. Demum Hieronymi est lib. 2. contra Iovinianum illud, quod Augustinus probat, lib. de Nat. & Grat. c. 65. *Neque ad virtutes, neque ad vitia necessitate trahimur.* Quod ingenue à cunctis hominibus removet necessitatem ad peccandum, sicut ad bene agendum.

LXV. Chrysostomus tom. 1. serm. in verba Isaiæ 1. *Si volueritis, & audieritis me*, sic expendit: *Si vivendi rectè, an secum libertas adempta nobis fuisset, nec bonus unquam celeste munus dignè perciperet, nec malus supplicium competens inveniret.* Ergo ut malus dignè subeat supplicium, liber esse debet ad cavendum peccatum, sicut bonus ad deferendam virtutem, ut præmium consequatur. Quod etiam tradit hom. 22.

in Genesim col. 2. *Nonne manifestum est, sua quemvis voluntate, vel malitiam, vel virtutem eligere? Nam nisi ita esset, & natura nostræ pravitatis infusa esset, neque illos puniri, neque istos virtutum retributiones accipere, oportebat.* Itaque non potest esse necessaria, & infusa homini pravitatis, sicut nec virtus, ut iusta sit punitio peccantis. Item suffragatur Gaudentius Brixianus tract. 3. in Exodum, five serm. 3. de manducat. Agni paschalis post med. *Libertatem diximus arbitrii, quia voluerunt utique Iudæi facere, quod fecerunt, & utique si voluissent, non fecissent.* rursus tract. de Machabæis comparat libertatem, qua primi Parentes violarunt præceptum abstinentiæ cum libertate, qua Machabæi illud impleverunt: *Manducavit homo, quia voluit, mandatum non custodivit, quia voluit, morte mulctatur, quia mandatum servare potuit, & non studuit.* Igitur si unius arbuticuli fructus temerè à Protoplastis degustatum mortem generi adquisivit humano, potuit, & Machabæis tum sub lege positus interitum parare mandati divini transgressio, quibus nunc honorem, & gloriam præcepti ejus custodia comparavit. Ergo Iudæis adhuc sub lege positus, & peccantibus non erat peccandi necessitas, quam contendunt Baiani, sed indifferens ad non peccandum potestas, qualis fuit Adamo peccanti.

LXVI. Nemesius Episcopus Emiffenus de natura hominis, ubi agit de animæ facultatibus c. 40. (alias Nyffenus de Philofophia lib. 7. c. 2.) *In nostra potestate est situm, aut dedere se malis temperationibus, aut relinquiri, & vincere.* At plerique malam temperationem, ut perturbationum causam excusantes, necessitati, non suæ ipsorum voluntati vitium adfcribunt. En negat concupiscentiæ vim necessitandi ad peccandum, & omnibus tribuit potestatem reluctandi motioni illius. Pamphilus Martyr in apolog. pro Origene in sect. 3. quæ incipit: *Qui de nato*, ex persona Origenis scribit: *Non nisi necessitati esse subjectos, ut omnimodo, etiam si nolimus, mala agere cogamur. Si enim nostri arbitrii sumus, impugnavit forsalle nos possunt aliqua virtutes ad peccatum: non tamen necessitate cogimur agere male.* Expende, titulo arbitrii liberi nos subjectos non esse necessitati peccandi, eademque ratione omnes homines etiam infideles ab ea necessitate liberandos, Macharius senior Ægyptius hom. 13. inter med. & finem: *Neque enim homo profunde malus, & se ipsum vas efficiens diaboli, per quem totus orbis damnatus est, peccato necessitate quadam adhaeret; sed liberum habet arbitrium.* Quantumvis profunda sit malitia hominis, ratione libertatis abigenda est peccandi necessitas.

SECTIO VII.

In eadem probationem plura testimonia Patrum.

LXVII. Superioribus accedit Prosper contra Coll. c. 38. *Liberum arbitrium naturaliter homini inditum manet in natura: sed qualitate, & conditione mutata per mediatorem Dei, & hominum Christum Iesum, qui ipsam voluntatem ab eo quod perverse volebat, avertit, & in id, quod est bonum esset, velle convertit, ut delectatione affecta, fide mundata, spe crecta, charitate accensa, liberalem suscipere servitutem, & servilem amitteret libertatem.* Itaque etiam post lapsum manet in natura humana libertas naturalis. Quæ sanè nulla esset, si non esset saltem ad non peccandum indifferens, & quamvis

ratione contracti peccati servilis sit, libertas tamen est, & non necessitas, qualis prorsus esset, si etiam ad non peccandum fuisset adempta facultas. Idè ab ea distinguit libertatem supernaturalem ad fidem, & charitatem infusam, quam peccato perdidimus, & Christi merito restauramus. similiter lib. 1. de vocat. gentium c. 8. *Liberum arbitrium, nec tunc quidem perdidit, quando diabolo voluntate se dedit, à quo iudicium voluntatis depravatum est, non ablatum.* Si autem perdit, & ablata esset potestas non peccandi; & inducta omnimoda peccandi necessitas, perdit, & ablata esset omnis libertas, ut arguebamus sect. 2. Idè Prosper admittit relictam superstitem facultatem ad plura opera bona naturalia, quæ naturam honestant, & decenter ornant, quamvis ad vitam æternam non conferant, ut vidimus disp. 8. sect. 16. rationemque reddit lib. contra Collat. c. 26. *Nature quippe humane, cuius creator est Deus, etiam post prævaricationem manet substantia, forma, vita, sensus, & ratio, ceteraque corporis, atque animi bona, quæ etiam malis, vitiosisque non desunt; sed non in illis veri boni perceptio est, quæ mortalem vitam honestare possunt, æternam autem conferre non possunt.* Nimirum quia etiam post prævaricationem manent animi bona naturalia, vitæque naturales, quibus natura opera edat honesta, rationique naturali conformia; quæ tamen à veri boni perceptione deficiunt, ac solam vitam naturalem, & temporalem honestant, supernaturalem autem, & æternam non conferunt.

LXVIII. Damascenus lib. de 1. Infitur. c. 10. *Natura, quæ ratione utitur, naturali cupiditati tum succumbere potest, tum non succumbere, sed eam vincere. Itaque declarat natura, quæ cum vitæ cupiditate per se ducatur, tamen rationi obtemperat.* In natura omnibus hominibus communis, sola ratione naturali duce, non est adstricta succumbere cupiditati concupiscentiæ, sed indifferens, & potens dissentire illi. & non peccare. Item Dial. contra Manichæos circa med: *Quæ anima, quæ tyrannidè oppressa est, poterit, quin peccet? Ac proinde culpa non erit.* Scribit contra animam necessitate malam, qualem constituebant Manichæi, & censet, cum ea necessitate culpam esse non posse.

LXIX. Marcus Heremita lib. de Baptismo inter med. & fin. *Quare tibi persuadent ille ipse primus homo, se non fuisse mutationis expertem, neque ad vitium particulariter convertibilem, neque necessitate naturæ, sed beneplacito voluntatis transgressum esse mandatum, quem admodum ille parere poterat oppugnationi satanæ, habebat autem potestatem, sic, & nos.* Ergo persuaderi debent Baiani, nostram, sicut primorum Parentum libertatem necessitate peccandi esse expeditam, quia utraque non est ad solum vitium adstricta, sed etiam ad bonum, & resistentiam mali convertibilis. rursus ibidem: *Cui sciat scriptura in nostra facultate positum esse, ut hæc agamus, necne, propterea non Satanam, neque peccatum Adæ, sed nos increpat.* Quia adhuc post Adæ peccatum, & oppugnationem concupiscentiæ, atque Satanæ in nostra potestate positum est illi resistere, idè scriptura jure increpat peccata nostra, immerito increpatura, si necessitate ageremus illa.

LXX. Bernardus serm. 81. in Cant. à medio: *Nescio, quo pravo, & miro modo ipsa sibi voluntas, peccato quidem in deterius mutata, necessitatem faciat, ut necessitas cum voluntaria sit, excusare non valeat voluntatem, neque voluntas cum sit illicita excludere necessitatem.* Itaque necessitas non potest excusare à peccato, nisi involuntaria nobis sit, & inevitabilis à nobis, qua-

lis est peccato Adami injecta naturæ. quare mox subdit: *Malo non caret merito tam is, qui potuit non facere mala, & fecit, quam qui potuit facere bona, & non fecit.* Itaque malum meritum vendicat libertatem ad oppositum indifferentem expeditam à necessitate, vel mali agendi, vel deserendi boni. Quod pulchrè tradidit tract. de lib. arb. col. 2. *Quod si liberum non esse cognoscitur, quo pacto ei vel bonum, vel malum imputatur? Excusat nempe utrumque necessitas.* Vbi ergo adest necessitas amandi, seu agendi mali, excusata est omnis imputatio malitiæ. quibus mox subdit: *Cum triplex sit nobis propoſita libertas, à peccato, à miseria, à necessitate; hanc ultimo loco positam contulit nobis in conditione naturæ, in primam restauramur à gratia, media nobis reservatur in patria.* Expende, libertatem à necessitate, non solum rationali, à qua inseparabilis est, & per gratiam non illam, sed à peccato libertatem reparari. Ideoque mox addit, illam non fuisse cum peccato extinctam, sed in lapsis etiam hominibus manere; si autem peccato inducta esset necessitas peccandi, & deserendi boni, quænam esset à necessitate libertas? Tamque certum est Bernardo, potestatem peccandi nulli hominum inesse posse absque potestate non peccandi, ut pronuntiet eo solum homini etiam lapsio relictam potestatem peccandi, ut gloriam non peccandi, cum peccare posset, obtineat: *Datum homini posse peccare, non ut proinde peccaret, sed ut gloriosior inde appareret, si non peccaret, cum peccare posset.* quibus paucis interjectis necit: *Neque tamen fuit culpa dantis, sed abutentis, qui ipsam videlicet facultatem convertit in usum peccandi, quam acceperat ad gloriam non peccandi.* Bernardus autem toto eo tractatu de lib. arb. differit de libertate peccandi, prout est communis omnibus lapsis hominibus. Ergo eam censet individuam à potestate non peccandi, & ad usum, & gloriam non peccandi concessam. Quod videant Baiani, quomodo cohæreat cum necessitate peccandi.

LXXI. Ennodius Ticinensis ad Constantium apud Turrianum pro Epistolis Pontificum lib. 4. prope finem his aureis verbis Baium, Baianoque infectatur: *Inventus est homo, qui servos Christi sub hac occasione crederet, asserens de arbitrii libertate, homini in una tantum parte quæ deterior est, eligendi datam esse licentiam. O schismaticam propositionem, quæ juxta Apocrypsim scriptas habet in fronte blasphemias! Quæ ista libertas est, si valet, edisserat, ubi hoc solum datur velle, quod puniat? Aut quare electionem nominet, ubi unam tantum partem asserit esse concessam?* Audis, schismaticam propositionem secum ferentem blasphemias homini in unam tantum partem, & eam deteriorem, scilicet ad solum peccandum datam esse naturalem facultatem. Quia cum hujusmodi necessitate nulla potest esse libertas, nec peccandi facultas. Quod cecinisse videtur Prudentius lib. 2. adversus Symmachum sect. 3.

Imo nocens, quicumque volens, quod non licet, audet.

Aterutrum quia velle suum est.

Ergo innocens habendus est, quicumque illicita velit, dum alterutrum velle suum non est, sive dum in sua potestate non est alterutrum extremum indifferenter velle.

LXXII. Anselmus lib. de Concor. Prædestinat. cum libert. c. 1. *Quod si queratur de peccato ipsius voluntatis, cum peccat volendo, utrum sit necessitate? Respondendum est, quia sicut non vult necessitate: ita non est peccatum voluntatis necessitate.* Itaque omnes,

qui voluntate peccant, nullam habent necessitatem peccandi. Hanc autem necessitatem mox explicat, debere esse antecedentem, & inevitabilem; nam consequenti, & evitabili necessitate peccare potest: *Tamen verum est, quia si vult homo peccare, necesse est, eum peccare, sed ea necessitate, quam supra dixi nihil cogere, aut prohibere.* tandemque concludit: *Non est culpa Dei, qui creavit in homine cum libertate arbitrii voluntatem; & contulit ei justitiam, ut nihil, nisi iuste vellet, sed culpa est hominis, qui justitiam deseruit, quam servare potuit.* Quod etiam de homine lapsio scribit. Ergo culpa hominis non est deserere justitiam lege naturali præscriptam, nisi eam servare possit.

LXXIII. Theodoretus lib. 5. de Providentia prope finem; *Neque Deus cum sit optimus, & iustissimus ab iis penas exigeret, qui ex lege vitam vivere adamarunt, si necessitate aliqua deliquissent.* Ergo injustus est Deus penas exigens ab eis, qui necessitate delinquant. Item ad rem aptissimè illa verba ad Rom.

7. *Quod enim operor, non intelligo; sic exponit: Illa non volo, & odi, non necessitatem, sed imbecillitatem significat: non enim necessitate, aut vi aliqua impulsu peccamus, sed à voluptate delinuit ea facimus, quæ ut scelerata, & flagitiosa abhorremus.* Vbi Baiani millies inculcant necessitatem peccandi, ibi Theodoretus eam excludit, solumque imbecillitatem naturæ agnoscit, & peccatum in solum voluntatem consentientem appetitui, cum posset dissentire, revocat.

LXXIV. Anastasius Nicæanus quæstionibus in scrip. versus fin. col. antepenult. ex Basilio in homil. *Quod Deus non sit auctor malorum, ait: Quod proprie malum est, nempe peccatum, ex libero arbitrio dictum est, cum in nostra potestate sit situm, vel à vitio abstinere, vel esse malos.* Considera, peccatum propriè esse non posse, nisi in nostra libera potestate sit, ab eo abstinere. Hugo Cardinalis illa verba Ecclesiast. 15. *Reliquit eum in manu consilii sui,* quæ ostendimus disp. 15. sect. 1. comprehendere etiam hominem lapsium, ita vertit: *In potestate, seu libertate arbitrii, ut posset peccare, & non peccare, si vellet.* Ergo homo lapsus relictus est cum potestate peccandi, & non peccandi, si velit. Laurentius Justinianus lib. de Contemp. Mundi c. 8. *Præstitit quippe Dominus liberam boni, vel mali eligendi facultatem, qua mediante improbus merito condignum habeat de mali perpetratione supplicium.* Vbi plane supponit absque libera inter bonum, vel malum eligendi facultate non posse hominem de peccato puniri.

LXXV. Demum Richardus Victorinus differens de homine lapsio tract. 1. de statu interior. homin. p. 1. c. 13. *Non autem arbitrium hominis idcirco liberum dicimus, quia promptum habeat bonum vel malum facere: sed quia liberum habet bono, vel malo non consentire. Possit quidem facere malum, est infirmitatis; posse facere bonum, est potestatis; neutrum autem (facere) libertatis.* Tam propria igitur est libertatis etiam hominis lapsi posse non peccare, seu non consentire malo, ut proprius ejus actus non tam sit, aut facere bonum, aut malum, quam utrumque cohibere, continuoque adjicit: *Potesit enim consentire, vel non consentire aspirationi divinæ; similiter & suggestioni diabolicæ, utrumque quidem ex libertate, neutrum autem ex necessitate.* quibus præmissis concludit: *Potestatem itaque promerendi peccando amittere potuit. Libertatem vero arbitrii, sicut nunquam non habuit, sic nunquam non habebit; quia nunquam qualicumque peccato, vel pœna amitti, vel minui poterit. Amisit itaque potestatem,*

non is-

non libertatem. Sed qualem (inquit) potestatem? Audi qualem accepit, & intelliges, qualem amisit. Omnia (inquit) subjecisti sub pedibus ejus. Quibus discretè statuit, solum esse perditam peccato Adæ libertatem promerendi, & subjiciendi sibi appetitum, & cætera creata; superstitemque relictam libertatem, quæ non peccare, & dissentire suggestioni concupiscentiæ possit. Quibus annuera Moguntinus Patres c. 2. *Nos peccata nulla impulsu necessitate, sed malitia, & vitio nostro perpetravimus.*

LXXVI. Hæc lectori sat sunt, ut perspiciat clarissimum, necessitatem peccandi post lapsium inventam naturæ humanæ in eis omnibus, qui re ipsa peccant, quam mordicus Baiani tuentur, contrariam esse doctrinæ Patrum, quam plurimis aliis testimoniis promptum erat locupletare, sed fastidium peperimus. Scio, Baianos eis respondere posse eadem, quæ testimoniis Augustinianis respondent. Sed nullus etiam non scier, eas responsiones esse frivolas, & vanas, & à nobis sufficientissimè labefactatas, principiaque, quibus ad eorum impugnationem usi sumus, esse cæterorum etiam Patrum doctrinæ communia.

SECTIO IIX.

Rationes Theologicæ pro eadem doctrina.

LXXVII. Prima, & potissima est ea, in qua Augustinus, & cæteri Patres cum omnibus Scholasticis nituntur. Ad peccandum necessaria est libertas arbitrii demeritoria, & vituperabilis, ut contra Calvinum, & alios Hæreticos definitum est ab Ecclesia. Cum necessitate peccandi non potest esse ejusmodi libertas, ut per quatuor disputationes præcedentes demonstravimus, attendentes, ad libertatem indifferentiam necessitati contrariam requiri, & solum voluntarietatem, & immunitatem à coactione non sufficere. Ergo implicat, naturam humanam ex Adami peccato potestatem peccandi cum necessitate contrahere. Consequencia est optima. Solutiones, quas huic argumento adhibent Baiani, vidimus sect. 4 & 5. & satis, superque refellimus. Prima est, cum necessitate peccandi, manere libertatem indifferentiam ad non peccandum, in specie, & in individuo, per aliud peccatum contrarium. Quam repulimus à n. 31. ad. 34. Secunda est, libertatem ad peccandum non requiri in statu naturæ lapsæ, sed solum in statu naturæ integræ, & innocentis. Quam rejecimus à n. 35. ad. 44. Tertia est, eam libertatem non requiri naturalem per solas vires arbitrii, sed per vires gratiæ. Quam labefecimus, à n. 44. ad. 48.

LXXVIII. Confirmatur: quia rationes, quibus Augustinus, & cæteri Patres probant libertatem abstinendi à peccato ante peccatum Adæ, probant eandem post Adæ peccatum, nimirum præcepta, cohortationes, objurgationes, vituperationes, atque supplicia, quæ locum habere non possunt, si aliquid hominum genus, sublata beneficiendi libertate, peccandi necessitate prematur. Ad ex disciplina Christiana certum est, etiam post Adæ peccatum stimulos istos re. s. cuius hominum generi admoventi. Falsum est igitur, quemquam vel ante, vel post fidem, peccandi necessitate teneri. Item confirmatur; quia hæc etiam urgent ad impletionem liberam præceptorum, quæ affirmativa dicuntur, ideoque violationem illorum cuius hominum generi culpabilem, & vituperabilem evincunt. At violatio ista cavere non potest, nisi bonis operibus absque peccato, quia præcepta affirmativa præscribunt opera moraliter bona, malitiæ moralis expertia, præsertim præceptum diligendi Deum, & in eum referendi, quæcumque moraliter agimus, quod omnes homines in omni morali operatione obligare, profitentur Baiani. Ergo possibile est omnibus hominibus aliqua moraliter agere absque peccato.

LXXIX. Hæc sibi objiciunt Baiani. Ad primamque confirmationis objectionem respondent, eam ex Ethnica Philosophia, & Pelagiana disciplina potius, quam ex Catholica, & Augustiniana doctrina fieri; quia solis Ethnicis Philosophis, & Pelagianis Hæreticis familiare est, ad ejusmodi præcepta, cohortationes, objurgationes, vituperationes, & supplicia esse necessariam indifferentiam ad bonum, & malum, quia in eorum solum Schola bonum admittitur opus, quod non sit ex fide, & charitate profectum. Cæterum cum in Catholica, & Augustini doctrina oppositum sit sanctissimum, libertas ad peccandum necessaria admittenda est absque ejusmodi indifferentia, & cum necessitate peccandi componenda ab eis, qui à fide, & charitate alieni sunt. Vel quia cum necessitate confusa peccandi cohæret indifferentia ad plura peccata sibi contraria; quorum alterum altero vitari, & superari potest. Vel quia nulla ejusmodi indifferentia necessaria est ad libertatem, sed sufficit immunitas à coactione, & actionum omnium humanarum voluntarietas. Quod ex eo probant sibi certissimum, quia ejusmodi leges naturales, objurgationes, & vituperationes premunt etiam damnatos, quibus tamen nulla beneficiendi facultas, & omnimoda peccandi necessitas inest. Ad secundam confirmationem similiter respondent, etiam damnatos præceptis affirmativis obligari, quamvis nullius boni operis agendi facultate præditi sint. Nimirum quia sive sit possibilis pura ommissio actus præcepti, sive non, voluntas creata semper operatur, aut omittit operari ex aliquo fine, & bono sibi proposito, sive creato, sive increato. Cum autem qui auxilio gratiæ destituti sunt, ex fine, & bono increato operari nequeant, necessum esse, omittere, aut operari ex fine & bono creato, atque adeo sive diligant Deum, sive omittant diligere, referre dilectionem, aut omissionem in finem, & bonum creatum. At multiplex est finis, & bonum creatum, ex quo possunt sive omittere, sive diligere. Ergo etiam in eis præceptis manet indifferentia, & libertas ad peccandum sufficiens cum necessitate peccandi, cum maneat indifferens electio finis, & boni creati, ex quo voluntas possit, sive omissionem, sive actum præceptum decernere.

LXXX. In hac solutione plura involuntur. Eis tamen facile ex præteritis occurremus. In primis calumniæ, quibus Baiani nostram doctrinam, & objectionem infamant, sapiunt spiritum Calvinianum, quo Calvinus Catholicorum doctrinam, & libertatem Ethnicam, & Pelagianam criminatur, ut præmissimus n. 27. Et quidem immerito utrique; nam Philosophia naturalis, & Theologia supernaturalis in eadem asserta, & argumenta sæpè conveniunt, cum plurima nostræ fidei dogmata rationi etiam naturali maxime conformia sint, inter quæ unum præcipue est, libertatem meritoriam, & demeritoriam, laudabilem, & vituperabilem esse non posse, absque potestate ad oppositum indifferenti, & eam ex ratione præcepti, cohortationis, objurgationis, vituperationis,

nis, & supplicii arguere, ut non solum Scholastici recentiores, sed etiam Augustinus, & ceteri Patres sacris scripturis inherentes, frequenter arguunt, sicut eorum testimonia præteritis sectionibus, & uberius disp. 14 & 15. à nobis producta manifestissime persuadent. Secundò, indifferentiam ad vitandum unum peccatum per aliud, & non aliter, minimè sufficere ad libertatem, quam ex præceptis, & aliis capitibus enumeratis Patres colligunt, demonstravimus à n. 31. ad 34. Præsertim cum ex disciplina Christiana, & naturali ratione admonere possimus quemquam hominum, non solum ut in specie, & individuo abstineat ab hoc, vel illo determinato peccato, sed etiam in genere ab omni peccato, & eum objurare, & vituperare, quod aliquo, cum in particulari materia moraliter operatur, se obstringat peccato; ad legem enim naturalem etiam pertinet illud *Declina a malo, & fac bonum*, quod in genere, omne prohibet peccatum. Quare ejusmodi rationes, aut nullam indifferentiam, aut etiam genericam ad omne in materia particulari cavendum peccatum efficiunt. Rursus ad ejusmodi libertatem non sufficere solam immunitatem à coactione absque aliqua indifferentia ad oppositum, ut ex sua, & Augustini doctrina Baiani respondent, satis exploratum est per quatuor integras disputationes præcedentes. Demum nullam esse redargutionem ex necessitate peccandi damnatorum confectam, constat ex disp. præterita, sect. 8. & uberius constabit sect. 11.

LXXXI. Vnde etiam evanescunt, quæ ad elevandam secundam confirmationem promunt, præsertim cum in præceptis affirmativis, nec doctrina voluntarietatis, nec indifferentiæ locum habeat. Nam Baiani proclamant ad ea implenda, tam infidelibus, quam etiam fidelibus reipia delinquentibus auxilia gratiæ necessaria deficere. Ergo ommissio actuum præceptorum non est à voluntate, sive purè omittente, sive ommissionem importante, sed à defectu extrinseco auxiliorum gratiæ, quæ ad actus præceptos necessaria sunt; nam ejusmodi defectus independenter à voluntate inducit necessarium defectum, & ommissionem actus, sicut defectus cognitionis necessariæ ad amorem objecti inducit defectum amoris. Ergo sicut deficiente cognitione defectus amoris non est ab intrinseco voluntatis, sed ab extrinseco defectu cognitionis, ita deficiente auxilio gratiæ necessario ad actum præceptum, ommissio actus præcepti non erit ex virtute intrinseca arbitrii, sed ex carentia extrinseca auxilii. Ut autem talis ommissio voluntaria sit, debet esse à principio intrinseco voluntatis, ut indubitatum est. Ergo ommissio actus præcepti contraria adimplenti præcepti, in qua violatio formaliter consistit, non potest esse libera, quia sit voluntaria.

LXXXII. Quare nihil refert indifferentia ad plura bona creata, ex quibus talis ommissio potest amari. Quia ex quocumque ametur, non potest voluntas imperare, & referre ommissionem in finem, cum non possit ex amore talis finis proficisci, sed ex solo auxilii gratiæ defectu. Ut autem ommissio referatur in finem, debet esse voluntaria, & ex amore finis profecta. Præterea quia hæc indifferentia frustra à Baianis fingitur, ut vitari possit peccatum præcepto affirmativo Deum super omnia creata diligendi, & in eum omnia opera referendi contrarium. Nam peccata contra hujusmodi præcepta vitari non possunt, nisi adimpletis præceptis, dum enim præcepta non adimplentur, violantur. Si autem hujusmodi præcepta adimplentur, necessum est existere actum

dilectionis Dei super omnia, nec non actum referentem in Deum quidquid in eo instanti moraliter agimus. At cum his actibus repugnat aliquis amor vitiosus objecti creati, in quod aut dilectio Dei, aut relatio in Deum referatur. Implicat enim hæc duo conjungi, amari Deum super omnia bona creata, & amare bonum creatum supra Deum, nec non referre in Deum quidquid in hoc instanti moraliter agimus, & moraliter agere amorem objecti creati irreveribilem in Deum, & relatum intrinsece in solam creaturam. Hallucinatur igitur Baiani, dum libertatem abstinendi à peccato violante hujusmodi affirmativa præcepta contendunt componere cum necessitate peccandi.

LXXXIII. Secunda ratio Theologica sit. Potestas abstinendi ab omni peccato in uno instanti determinato erat naturalis homini in statu naturæ integræ, ante peccatum, debitaque naturali hominis constitutioni, qua rationalis est, seorsim ab omni auxilio gratiæ, & beneficio naturæ superaddito creationi, ut pluribus confecimus disp. 8. à sect. 13. ad 26. At peccato Adæ ablata non est potestas naturalis debita homini qua rationali ex sola constitutione naturæ seorsim ab omni auxilio gratiæ, & beneficio superaddito creationi. Ergo post Adæ peccatum manet in quocumque homine potestas abstinendi ab omni peccato in unoquoque instanti determinato, in quo moraliter operatur. Consequenter est legitima. Major disp. 8. sufficenter probata. Minor probatur, quia homini ob Adæ peccatum ablata non sunt cætera bona naturalia debita naturali ipsius constitutioni seorsim ab omni beneficio gratuito creationi superaddito; omnia enim bona, quæ sacra litteræ, Ecclesiæ Patres, & Theologi Scholastici docent ratione peccati adempta, ut iustitiam infusam, merita conferentia in vitam æternam, auxilia habitualia, & actualia gratiæ Theologicæ, obedientiam appetitus sensitivi, immortalitatem, & alia ejusmodi, erant supernaturalia, & indebita creationi hominis, sine quibus potuit à Deo condi, ut toto libro præcedenti in genere, & in specie comprobavimus. & ab eorum ordine potestatem moraliter operandi sine peccato exclusimus, sicut vim intellectivam, sensitivam, & alias facultates naturales. Ergo sicut aliæ facultates naturales superflites fuerunt post peccatum, ita etiam fuit superflita potestas moraliter agendi sine peccato.

LXXXIV. Confirmatur, quia post peccatum remanserunt integra omnia principia, quibus adæquatè constituebatur ante peccatum potestas abstinendi à peccato homini naturalis. Nam illa erant natura ipsius voluntatis radicaliter indifferens ad peccandum, & non peccandum, cognitio intellectus proponens malitiam objecti, & honestatem illi contrariam, & concursus generalis Dei, paratus ad utrumque extremum: his enim solis constitutis, & secluso quovis alio intelligitur illa facultas naturalis, quæ nullo indigebat auxilio gratiæ superaddito naturæ, ut nunc supponimus. At hæc principia in statu naturæ lapsæ non defunt. Ergo nec potestas physica, & antecedens abstinendi à peccato constituta ex illis. Explicatur: his principiis ante peccatum erat possibilis usus libertatis abstinendi à peccato pertinetens ad ordinem naturalem. Ergo eisdem permanentibus post peccatum etiam erit possibilis, quemadmodum sunt possibiles actus aliarum facultatum naturalium, solum quia permanent eadem principia, quibus erant possibiles ante peccatum.

LXXXV. Dicent Baiani, post peccatum esse impedi-

impedimentum concupiscentiæ inducentis ad peccandum, quod non erat ante peccatum, & superandum est ad non peccandum, & absque auxilio gratiæ superari non potest. Redarguuntur. Primò, quia ea potestas naturalis abstinendi à peccato debita constitutioni naturæ conveniret homini in puris naturalibus constituto, ut probant nostra argumenta disp. 8. confecta. At in puris naturalibus homo conderebatur obnoxius concupiscentiæ, sicut modo est, ut ostendimus disp. 9. Ergo concupiscentia superveniens in statu naturæ lapsæ non tollit potestatem physicam, & antecedentem abstinendi à peccato, sed solam moralem, & consequentem, quæ in facilitate abstinendi à peccato consistit. Secundò, quia concupiscentia non fert secum necessitatem peccandi, sed solam inclinationem superabilem potestate naturali hominis, ut arguemus n. 87. Ergo ea non reddit impossibile, sed tantum difficilem abstinendam à peccato.

LXXXVI. Tertia ratio. In statu naturæ lapsæ, affectus turpes simplices, & inefficaces peccandi nullum continent peccatum ob necessitatem, qua sunt, quamvis sint spontanei, & voluntarii, & ratione originalis peccati inducta sit necessitas habendi illos, & ablata potestas cohibendi. Ergo nec in affectibus absolutis, & efficacibus erit peccatum, si eadem necessitate sunt. Nec refert, affectus absolutum, & efficacem moveri ex iudicio indifferenti boni, & mali: quia etiam affectus simplices possunt ex eo moveri, cum eo persistere, sicut persistebant necessitate cum eo, in illo, qui clamabat: *Non quod volo bonum, hoc ago: sed quod nolo malum, hoc facio*. Velle enim illud, & nolle, quæ simul afficiebant voluntatem, non erant affectus efficaces, & absoluti, sed inefficaces, & simplices. Tamen simul erant cum notione boni, & mali. Quare idem Apostolus ad Rom. 6. admonet: *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediat concupiscentiis ejus*. Nempe quia etiam advertente ratione affectus ex concupiscentia excitati necessitate existunt, & quamvis possimus non consentire illis, non possumus non illos sentire, & ideo non prohibet Paulus, ut non sint, sed ut non regnent. Quod sic ponderat Augustinus tract. 41. in Ioannem: *Non ait, non sit: sed non regnet. Quando vis peccatum necesse est esse in membris tuis, saltem illi regnum auferatur; non fiat, quod jubet*. Et Gregorius lib. 21. Moral. cap. 2. *Peccatum in humano corpore non esse, sed regnare prohibuit, quia in carne corruptibili non esse non potest, sed non regnare potest*. Prohiberet autem, eos affectus non esse, si cum advertentia rationis, & iudicio indifferenti non essent omnino necessarii. Quare propter eandem rationem eorum consensus prohiberi non potest in eis, in quibus consensus, sicut sensus necessitate existit, & poterit à consensu malitia propria, sicut à sensu necessitate legari. Neque item refert, affectus simplices interdum nobis nolentibus existere, ac proinde omnino voluntarios non esse. Quia etiam consensus eorum, si inevitabilis est, potest eodem pacto nobis ineffaciter nolentibus esse, quia potest voluntas velle ea necessitate solvi, & eo affectu, quo consensus, etiam sensum cohiberet, si posset, ut disputatione præterita sæpius expendimus. Præterea quia cum consensus necessitate sequitur eos affectus, voluntas non est in eis invita, si enim spontaneè fertur amore efficaci in objectum, à fortiori etiam simplici, & inefficaci fertur.

LXXXVII. Quarta ratio. Tota necessitas pec-

candi secluso auxilio gratiæ revocatur à Baianis in vim concupiscentiæ, quæ ante peccatum non instigabat ad peccandum. At hæc discriminis ratio nulla est. Tum quia ante peccatum non solum erat potestas cohibendi appetitus sensitivi motus, sed etiam eis resistendi semel permissis, sive ex suppositione, quod permitterentur excitari, & excitare. Ad quod in eo statu non erat necessarium auxilium specialis gratiæ superadditum beneficio creationis, ut præmissimus disp. 8. Ergo etiam in statu naturæ lapsæ, in quo ejusmodi motus necessitate excitantur, erit potestas eis renitendi, secluso speciali auxilio gratiæ. Nam tales motus ex suppositione, quod permitterentur, non minus in eo statu, quam in isto retardarent dissensum, nec in isto voluntas est minoris virtutis naturalis, quam in illo secluso impedimento concupiscentiæ. Ergo si in illo statu poterat voluntas etiam in sensu composito eorum motuum, superare resistantiam ipsorum, etiam poterit in isto, in quo non est resistantia major. Præsertim si supponamus eisdem prorsus esse motus sensitivos ante, & post peccatum commissum, ut poterat contingere, quia post eorum motuum consensum poterant iidem motus perseverare una cum ipso consensu, ante consensum quidem liberi, & evitabiles, post consensum vero necessarii, & inevitabiles. Tamen tunc iidem motus non magis moverent, aut cogere voluntatem in secundo instanti, in quo erant inevitabiles, quam in primo. Ergo si in primo motu eorum poterat ab arbitrio resisti, etiam poterit in secundo, cum nulla sit motio nis eorum inæqualitas. Tum quia in statu puræ naturæ esset rebellio concupiscentiæ, ut disp. 9. probatum reliquimus. Tamen in eo non deficeret naturæ potestas resistendi, secluso auxilio gratiæ Theologicæ, ut probant omnia nostra argumenta disp. 8. confecta. Ergo sola concupiscentiæ rebellio non sufficit inducere necessitatem peccandi.

LXXXVIII. A priori ratio est, quia vis concupiscentiæ solum est movendi, & inclinandi voluntatem ad consensum peccati, absque connexionione intrinseca cum illo, siquidem auxilio gratiæ potest ab ea separari consensus. At sola inclinatio, & motio, non connexa intrinsece cum consensu, non potest reddere impossibile, sed solum difficilem dissensum, qui alias seclusa ea motione, & inclinatione esse possibilis. Alioquin non posset arbitrio superare difficultas aliqua agendi ex inclinatione ad unam partem, absque impossibilitate alterius. Quod per se videtur absurdum, & inauditum Patribus, & Theologis, distinguuntibus sæpius difficultatem ab impossibilitate agendi, quæ physica, & antecedens sit, indigens nova virtute ad illam superandam. Explicatur; motio concupiscentiæ ad consensum unius peccati non solum retrahit voluntatem à dissensu contrario honesto, sed etiam turpi. Tamen non tollit potestatem voluntatis ad dissensum turpem. Ergo nec ad dissensum honestum. Nec satisfacies, si dicas, ad dissensum turpem præcedere inclinationem alterius cupiditatis contrariæ, qua compenatur inclinatio ad consensum contrarium etiam turpem. Quia etiam si voluntas non sollicitetur cupiditate contraria inclinante ad dissensum turpem, potest consensus ex turpi dissensu cohibere. Nec enim necessum est, ut quoties voluntas cupiditate unius objecti turpis pellicitur ad ejus consensum, ad sit simul cupiditas alterius objecti turpis contrarii pelliciens ad dissensum. Cum enim passionem animæ æquales in omnibus non sint, contingere potest, passionem

tionem inclinans vehementer ad unum objectum, conjungi cum levissima, aut fere nulla inclinatione ad contrarium. Tamen adhuc in eo eventu adest potentia physica, & antecedens, ad dissensum turpem ex amore talis objecti. Ergo vehemens inclinatio voluntatis ad unam partem, non tollit potentiam, quæ seclusa ea inclinatione, erat ad aliam. Explicatur rursus: delectatio infusa gratiæ circa objectum honestum potest aded intendi, & augeri, ut superet delectationem, & inclinationem concupiscentiæ ad objectum turpe; quod poterat contingere Adamo in statu naturæ integræ, ut vehementius moveretur delectatione infusa gratiæ ad consensum honestum, quam in statu naturæ lapsæ movetur cupiditate concupiscentiæ ad consensum turpem. Tamen ea gratiæ inclinatio ad honestum consensum, non tolleret in statu naturæ integræ potentiam physicam, ad dissensum contrarium. Ergo nec inclinatio concupiscentiæ, in statu naturæ lapsæ, tollit potentiam ad dissensum honestum contrarium quæ semota concupiscentia, inerat voluntati. Siquidem difficultas, & resistentia superanda, in statu naturæ lapsæ, ad dissensum honestum non est major, sed minor, quam superanda, in statu naturæ integræ, ad dissensum turpem.

lxxxix. Confirmatur; si sola vis concupiscentiæ induceret necessitatem peccandi, posset Deus esse autor peccati. Nam concupiscentia est homini naturalis, & absque peccato præcedenti, ex sola institutione naturæ potest ei inesse, inestque, si homo in statu puritatis, & non gratiæ conderetur, ut ex instanti monstravimus disput. 9. Tunc autem Deus, condens naturam concupiscentiæ obnoxiam, esset autor peccati. Nam esset autor naturæ necessitate connexæ cum peccato. *Quod enim est causa causæ, etiam est causa causati necessario per talem causam*, ut fert commune proloquium. Ideo Augustinus, Manichæis afferentibus, Deum esse autorem peccati, quia autor est naturæ cupiditatis concupiscentiæ obnoxie, ut Deum liberet à causalitate peccati, totus incumbit, probando, una cum concupiscentia, tribuere Deum potentiam illi resistendi, ut vidimus disput. 9. n. 75. & seqq. supponens quidem, Deum non posse aliter vindicari à causalitate peccati, nisi ablata necessitate peccandi, & posita potestate abstinendi à peccato. Ergo vis concupiscentiæ tanta non est, ut afferat secum necessitatem naturalem peccandi, & auferat naturalem potentiam, non peccandi. Roboratur ulterius; quia Baiani necessitatem peccandi, seclusa gratia Dei, non solum tribuunt naturæ ex peccato Adæ, sed etiam ex ipsa conditione, & infirmitate naturæ, cum non solum in statu naturæ lapsæ, sed etiam integræ, desiderent auxilium gratiæ Theologicæ, ad abstinendum à peccato, doceantque etiam in eo statu nullum suis viribus naturalibus agere posse opus, quod non sit peccatum, quia blasphemant opera bona naturalia & sola supernaturalia volunt esse bona, ut vidimus disput. 8. sect. 10. Quare seclusa gratia, in omni statu naturam humanam prædicant cum peccato connexam. At gratia creationi indebita potest à Deo negari. Ergo natura condita, omnino connexa cum peccato. Tunc autem in Deum condentem naturam refunderetur peccatum, Nam nulla alia ratione ex Manichæorum sententia, & eorum, qui astris cælestibus adscribunt vim necessitandi voluntatem ad peccandum, colligunt Patres, Deum fore opificem peccati, nisi quia esset conditor naturæ, & agentium, inducentium necessitatem peccandi,

ut arguimus ex Patrum doctrina disput. 8. sect. 25. Ergo in statu etiam naturæ lapsæ esset autor peccati. Siquidem ea necessitas oriretur ex sola conditione naturæ, & abstractione gratiæ, quæ Deo voluntariæ sunt, & à Deo directè procedunt.

xc. Quinta ratio. Etiam inter infideles excusabilior est, qui gravissima impulsus tentatione, quam qui levi tentatione motus, perjurat; item qui peccatum ex specie, & individuo levius, v. g. mendacium, quam qui gravius, v. g. perjurium perpetrat. At hæc, Baianorum opinione, non essent vera. Primum quidem; quia levi tentatione pulsatus, æquè est impotens illi resistere, ac gravissima tentatione impulsus, & tanta inest illi, quanta huic necessitas pejerandi. Nulla autem potest esse excusatio major, quam impotentia, & necessitas. Qui enim unica catena vinculus tenetur, æquè excusabilis est, ac qui duplici vinculus est. Nec Baiani se expediant, si dicant, facilius posse ad aliud peccatum contrarium diverti eum, qui levi tentatione instigatur. Nam potest contingere, ut illi non proponatur aliud objectum contrarium perjurio, quam honestum, ad quod, per Baianos, infidelis diverti non potest. Item si occurrat objectum turpe contrarium, potest contingere, ut gravius turpitudinis sit, quam perjurium, & illud aliud, in quod alius vehementer instigatur tentatione potest converti. Imputabile autem ad majorem malitiam esse non potest, quod ad gravius committendum peccatum non se convertit. Rursus quia alius poterat simul duplici gravi tentatione contraria sollicitari, & pari facilitate, ac levi tentatione motus, à perjurio, alterius peccati perpetratione abstinere. Ex quibus etiam secundum absurdum persuadetur. Nam minus peccat, qui inter duo peccata inæqualia, quorum alterum necessitate eligendum est, eligit minus malum, quam qui eligit majus. At potest contingere, ut eligenti perjurium, simul cum illo non occurrat aliud peccatum levius, sed gravius; eligenti vero mendacium, occurrat levius. Ergo minus peccabit, qui perjurium, quam qui mendacium, eligit. Quod mihi aded certum est, ut in eo eventu non solum minus, verum etiam nullum peccatum censeam perjurium, secus vero mendacium, ut ex professo ostendi disput. 74. de Ente supernaturali. His similia plura alia absurda, poterant ex Baianorum opinione deprehendi. Sed ea lectoris discursui relinquo, ut finem imponamus impugnationi Baianæ.

xc i. Sexta tamen ratio prætereunda non est, quæ Baianorum inconsequentiam arguit adscribentium solis infidelibus, & non fidelibus necessitatem peccandi, cum etiam fideles, reipsa peccantes, comprehendat eadem ratio necessitatis, quæ eam infidelibus adscribit, nempe defectus gratiæ, necessariæ ad non peccandum. Nam per vos nullus hominum potest abstinere à peccato, absque auxilio gratiæ. At etiam fideles, qui reipsa transgrediuntur præceptum, destituti sunt auxilio gratiæ, ad illud implendum. Nam per vos, in statu naturæ lapsæ, nullum est auxilium gratiæ, quod non sit efficax, & auxilium purè sufficiens, chimericum, & monstruosum est. At in eis, qui reipsa violant præceptum, non fuit aliquod auxilium efficax ad illud adimplendum; nam cum auxilio efficaci ad præceptum adimplendum, non potest per vos, etiam quoad entitatem auxilii, componi violatio præcepti. Ergo reipsa in eis nullum præcessit auxilium. Ergo reipsa præcessit necessitas violandi præceptum. Siquidem per vos nullum est medium inter adimplentem, & violationem præ-

cepti, etiam si adsit impotentia illud adimplendi.

xc i i. Quibus accedunt duæ aliæ rationes, quæ radicibus evertunt doctrinam Baianam, & ex progressu stabilendis præformantur. septima igitur est, quia natura humana, etiam post lapsum, potest agere plures virtutum actus naturales solis viribus naturæ, absque auxilio gratiæ Theologicæ. Ergo à fortiori, poterit abstinere peccato. Siquidem virtutum actus malitiæ moralis expertes sunt. Antecedens disputatione ventura feliciter. Octava, & postrema est, quia etiam gentiles capaces sunt agere plura bona ordinis naturæ, sterilia in vitam æternam, quin eis aliquo deturpentur peccato. Ergo nullum est hominum genus, quod ex peccato Adæ, necessitatem peccandi contraxerit, etiam secluso auxilio gratiæ. Rursus quamvis gratiæ auxilium, ad non peccandum necessarium sit, Gentiles non esse propterea necessitati peccandi obnoxios constat ex nostra disput. 20. de Ente supernaturali, in qua fancimus, auxilia supernaturalia gratiæ, omnibus hominibus, etiam remotis à fide, esse communia; quod ulterius confirmabimus disput. 20.

xc i i i. Demum licet per se esset verum, quod Baiani contendunt, nullum opus morale fieri posse absque peccato, dum non refertur in Deum, & elicitur ex charitate; in quo unice ad tuendam suam sententiam nituntur; posset adhuc, saltem per accidens, multiplex opus edi, expertes peccati, si fiat ex opinione invincibiliter erronea, quod nulla est obligatio referendi in Deum omnia opera, quæ agimus. Nam homo peccare non potest, nisi velit malum sibi propositum, & operetur contra propriam conscientiam, & rationem dictantem, opus esse prohibitum, ut inter moralia est principium primò verum. At qui judicat, non esse malum, sed potius bonum moraliter, subvenire egenti, propter solam honestatem creatam officii misericordie, quamvis non dirigatur in bonitatem divinam, re vera nullum vult malum sibi propositum, cum ex parte objecti nulla proponatur malitia, sed bonitas moralis, neque operatur contra propriam conscientiam, & dictamen rationis, cum nulla adsit scientia dictans, tale opus esse prohibitum, & malum; sed potius contraria, dictans esse præceptum, & moraliter bonum. Ergo reipsa operatur absque peccato. Nam posse hominem amore prosequi, & opere implere officia misericordie, & aliarum virtutum moralium propter honestatem creatam ipsorum, absque auxilio gratiæ, ultro fatentur Baiani, quia adhuc ejusmodi opera contendunt esse moraliter mala, atque vitiosa, quod eorum amor sistat in creatura, & non transeat in Deum. A qua malitia purgatur ejusmodi amor, ex opinione contraria, judicante, non teneri hominem omnes suos affectus, & actiones actu in Deum referre.

xc i v. Si autem opponant, ignorantiam, & errorem invincibilem, non excusare hominem à culpa. Inprimis erroneam esse hanc Baianorum assertionem, præmissimus disput. 10. sect. 3. & seqq. Deinde aliud est operari ex ignorantia purè negativa juris naturalis, aliud ex opinione probabili, licet erronea sit, imo etiam probabiliori, quam sit opposita; plura enim falsa esse posse multo probabiliora veris, certissimum est. Quando enim homo operatur ex opinione probabili, & longe probabiliori, quam sit opposita, negari non potest, agere juxta dictamen prudentiæ; nam cum homini veritas moralis eviden-

ter explorata non est, nec ad ejus evidentiam pervenire non potest, adestque necessitas eligendi alterutram partem contradictionis, conforme quidem prudentiæ est, illam eligere, quæ verior, & probabilior, pluribusque rationis, & auctoritatis fundamentis verior, & probabilior proponitur. At potest homini proponi verior, & probabilior opinio, quæ afferit, non peccare hominem, incumbentem officii virtutum moralium, propter solam honestatem creatam ipsorum, etiam si actu ea non dirigat in Deum, siquidem hæc pars est conformior omnibus principiis Theologicis, & omnium Theologorum suffragiis. Ergo operans cum hoc dictamine, nullius peccati reus haberi potest. In quam rem vide plura à nobis proposita disput. 10. sect. 3 & 4.

xc v. Huc usque argumenta contendimus contra primam, & principem partem sententiæ Baianæ, quæ necessitatem peccandi adscribit naturæ lapsæ, secluso auxilio gratiæ. Nunc restant impugnantæ aliæ duæ; quarum altera vendicat ad non peccandum necessariam gratiam entitate supernaturalem, & excludit sufficientem gratiam entitate naturalem; altera gratiam entitate supernaturalem ejus qualitatis, & speciei desiderat, ut ad fidem, & charitatem Theologicam pertineat, quin seclusa fide, & charitate Theologica possit arbitrium absque peccato cavere peccatum. Hæc asserta ex eo nunc improbantur, quia possibiles sunt virtutum actus moraliter boni, & malitiæ expertes entitate naturales, ut ostendemus disput. seq. At ad actus entitate naturales, non potest esse necessarium auxilium entitate supernaturale, ut sæpius ostendimus disput. 114. de Ente supernaturali. Auxilium item entitate supernaturale, non limitatur ad fidei, & charitatis Theologicæ actus, sed plura dona ab eis actibus differentia, possunt esse auxilia gratiæ entitate supernaturalia, ut ex professo exponemus disput. 24.

SECTIO IX.

Baianorum argumentis solvendis præmittuntur nonnulla.

xc v i. **S**Tatuenda semel sunt principia, quæ ad solutionem argumentorum contrariæ sententiæ, sæpius sunt repetenda. In primis præmitto, aliud esse posse hominem lapsum abstinere à peccato per se, & ex natura rei, absque consortio gratiæ, aliud id posse etiam ex lege, & providentia nunc præsentis. Nam ut disput. 20. de Ente supern. copiosè statuimus, licet possit homo suis viribus per se, & ex natura rei, plures virtutum actus elicere, absque consortio gratiæ, ex lege tamen, & providentia nunc præsentis id non posse absque consortio gratiæ, quia lege supernaturali Dei nunc sancitum est, ut nunquam homo conferat secum concursum ad eliciendum virtutis actum, sine fructu salutari, & supernaturali, sive quin simul is conatus edat actum salutarem, & supernaturalem, ideoque semper præveniatur auxiliis supernaturalibus, ad actus supernaturales, quoties ad sunt auxilia naturalia, ad virtutum actus naturales necessaria: ita licet possit homo per se, & ex natura rei, suis viribus abstinere à peccato, sine peccato; ex lege tamen, & providentia supernaturali Dei, potest id reipsa esse impossibile, absque consortio gratiæ, quia lege supernaturali providentiæ præsentis statutum est, ut una cum auxiliis naturalibus, retrahentibus voluntatem

tem à peccando, concurrant perpetuo simul auxilia supernaturalia, ut abstinentia à peccato moraliter bona & honesta, salutaris sit in vitam æternam, & cum arbitrium hominis egerit, quod in se est ad eum fructum salutarem edendum, non frustretur ejus conatus fructu salutis. Quod locum habere, non solum quando voluntas abstinet à peccato, per actum positivum moraliter bonum, sed etiam per puram omissionem, quia talis omisso potest esse moraliter bona, & meritoria, multis probavimus disp. 70. de Ente super. quæ asserta iterum nunc non probo, quia ex professo ea ex sacris litteris, testimoniis Patrum, & rationibus Theologicis, quod fat, superque sit, in præcatis disputationibus sancivimus.

xcvii. Vnde possunt hæc duo componi, arbitrium suis solis viribus, absque consortio gratiæ agens, non posse nunc, juxta leges præsentis providentiæ, quidquam edere, quod non sit peccatum, per se tamen, & ex natura rei posse plura agere, & abstinere à peccato absque perpetrato peccati. Quia licet id possit per se, & ex natura rei, ex lege tamen, & providentiæ Dei, numquam solis suis viribus, absque consortio gratiæ, relinquitur à Deo, ad usus libertatis honestos, & bonos, sed solum ad turpes, & malos, ideoque nunc re ipsa solis suis viribus, absque concursu gratiæ, nihil agit, nisi peccatum. Præsertim in sententiâ Baianorum, quæ Augustini etiam esse censetur, respiciente actus indifferentes in individuo. Itaque cum ea lege, & providentiâ nunc præsentem, componitur, falsam esse Baianorum doctrinam, de qua nunc confiligimus; quia eorum doctrina per se, & ex natura rei adstruit potestatem hominis lapsi ad solum peccandum valere, & nec à peccato abstinere, nec opus, quod non sit peccatum, suis viribus absque auxilio gratiæ seorsim ab extrinseca constitutione Deragere posse.

xcix. Præmitto secundò, omnem Augustini conflictum cum Pelagianis, de necessitate gratiæ ad bona opera moralia, & abstinentiam à peccato, directè incubuisse in abstinentiam à peccato, & opera bona salutaria in vitam æternam, afferenda solis viribus gratiæ possibilis, & impossibilis solis viribus naturæ. solemnissimum enim Pelagianorum dogma fuit, ex sanctionibus Conciliorum, & scriptis Patrum, Theologorumque omnium notissimum, gratiam non esse necessariam ad meritum vitæ æternæ, neque ad ullum opus salutare eorum, quæ in sacris litteris continentur, sed naturam ad ea peragenda solis suis viribus sufficere. Quare interdum Concilia, & Patres, opera, ad quæ gratia necessaria est, notanter significant cum adjunctione *prout oportet*, eam qualitatem meriti, & utilitatis exprimente, ut exposuimus disp. 8. sect. 16. Neque refert, sæpius Augustinum, & alios Patres absque tali adjunctione, bona opera, & abstinentiam à peccato, negare possibilis solis viribus naturæ, absque auxilio gratiæ. Tum quia supponebant disputationis subjectum eo modo, quo à Pelagianis asserbatur: qui meritum, & utilitatem conferentem in vitam æternam non dividebant à bonitate, & honestate operum, quæ solis naturæ viribus adscribebant. Tum quia licet opera supernaturalia, & salutaria à naturalibus & non salutaribus differentia sint, re ipsa tamen executione, & actione arbitrii moraliter sunt indivisa, quia ut nuper monuimus, ex lege providentiæ supernaturalis nunc præsentis, non potest arbitrium supernaturalis, & salutaris à non salutaribus, & supernaturalibus sua actione, & concursu dividere; atque adeò ubi usus

liberi arbitrii moraliter bonus supponitur, supponunt quoque Patres cum Augustino, cum auxilio gratiæ editum, quia re ipsa in eo intervenit concursus salutaris, & meritorius conferens in justificationem, & vitam æternam. Quapropter Theologi, qui distinguunt consideratione metaphysica opera bona, & malitiæ expertia, salutaria, & non salutaria in vitam æternam, & illa absque auxilio gratiæ impossibilia fatentur, quamvis hæc per se, & ex natura rei soli facultati naturæ absque auxilio gratiæ possibilis tribuant, nihil contra doctrinam Augustini, & aliorum Patrum, de necessitate gratiæ contra Pelagium asserunt, pronuntiant, siquidem gratiæ necessitatem ad opera, de quibus cum Pelagio fuit disputatio, fide Catholica certissimam profitentur. Quæ de re vide præmissa disp. 8. sect. 16. & alia subjicienda disp. seq. sect. 6.

xcix. Præmitto tertio, aliam esse libertatem abstinendi à peccato, aliam libertatem à servitute peccati: item aliam necessitatem peccandi, aliam servitutem peccati. Differt quidem libertas abstinendi à peccato à libertate, quæ est à captivitate peccati, quia alia ab alia separabilis est. Nam in Deo, Christo, Beatis, & pueris baptizatis est libertas à captivitate peccati. Tamen in eis non est libertas abstinendi à peccato, quia eis non est liberum peccare, nec est illa potestas peccandi, quam secunda affert potestas abstinendi à peccato. Item peccatoribus fidelibus, qui se ad justificationem disponunt, adest libertas abstinendi à peccato, quin adest libertas à captivitate peccati. Iustus etiam in via, inest plena, & perfecta libertas abstinendi à peccato, & non inest plena, & perfecta libertas à captivitate peccati, ut mox exponemus. A priori explicatur discrimen: quia libertas abstinendi à peccato importat potestatem indifferentem peccandi, & non peccandi, sive vindicat cavere peccatum, quod perpetrare potest, & cum illud potest perpetrare, libertas vero à captivitate peccati vindicat defectum peccati, & cujusvis effectus, & juris inducti per peccatum, ita ut nulla culpa, neque poena peccati dominetur. Nam eo ipso, quod homo concipiatur immunis à culpa, & poena peccati, jureque offensionis, & punitionis divinæ inducti per peccatum, apprehenditur omnino liber à servitute peccati, sicut ei obnoxius, dum peccato, aut poenæ peccati, subiectus concipitur. Hæc autem extrema, cum quibus libertas abstinendi à peccato, & libertas à captivitate peccati comparantur, longè diversa sunt. Ergo etiam libertates ipsæ, sunt longè diversæ.

c. Hinc etiam servitus peccati diversa est à necessitate peccandi. Tum quia potest esse servitus peccati, quin adest peccandi necessitas. Pueri namque, & amentes adulti, nondum baptizati, servi sunt peccati, & carent necessitate peccandi, cum nullum possint ex defectu rationis, & mentis committere peccatum. Item fidelis peccator, dum se præparat ad justificationem, & nondum illam obtinet, sub peccati servitute tenetur, & à peccandi necessitate liber est, cum absque peccato eliciat actus, quibus ad justificationem disponitur. Tum quia servitus peccati opponitur libertati diversæ, ab ea, cui opponitur peccandi necessitas. Nam peccandi necessitas, soli opponitur libertati abstinendi à peccato, servitus vero peccati, libertati filiorum Dei. Quas duas libertates vidimus esse diversas. Item à priori, quia necessitas peccandi, est potestas determinata ad peccandum, cum impotentia abstinendi à peccato; ser-

vo; servitus vero peccati est subiectio, qua homo tenetur sub jure, & potestate peccati committi, quoad reatum culpæ, & poenæ, cum impotentia liberandi se ab illo, & quidquam agendi, conferens ad libertatem contrariam, & statum justitiæ, & adoptionis divinæ, quem peccato amisit. Cum quo componitur posse plura agere, quæ non conferant, neque ad remissionem peccati, neque ad justificationem, qua à servitute peccati liberetur, ideoque à novo peccato abstinere, & naturales virtutum actus agere, inutiles ad extrahendum hominem, à servitute peccati, & traducendum eum in pristinam gratiæ, & libertatis propriæ filiorum Dei statum. Itaque necessitas peccandi comparatur cum solis peccatis committendis, servitus vero cum peccatis commissis, & impotentia abstinendi ab aliis committendis eo libertatis usu, qui conferat ad justificationem, & libertatem propriam filiorum Dei. Eo namque ipso, quod homo apprehendatur obnoxius peccato commisso, & poenæ ipsius cum impotentia vindicandi se ab eo statu, & reparandi damna inducta per peccatum, concipitur integrè servus peccati, & vicissim ab ea servitute liber censetur, ubi à peccato liberatur, & in potestatem reparandi damna peccati restituitur. Id autem totum rectè concipitur, quamvis adit potestas cavendi nova peccata, & agendi aliqua bona opera naturalia, inutilia in libertatem à peccato, & reparationem justitiæ, & adoptionis per peccatum amissa; nam peccato amissa solum sunt bona supernaturalia, indebita homini qua rationali; potestas autem cavendi nova peccata, & agendi aliqua bona opera naturalia, inter naturalia bona homini qua rationali debita numeratur, ut præteritis statuimus. Ergo servitus peccati apprehenditur integra absque necessitate peccandi.

ci. Vnde manifesto colligitur, Baianos non rectè arguere necessitatem peccandi, ex servitute peccati, neque necessitatem gratiæ, ad libertatem abstinendi à peccato, ex necessitate gratiæ, ad libertatem à captivitate peccati; frustra que congerere testimonia Augustini, quæ ad eam libertatem, auxilium gratiæ necessarium desiderant. Quandoquidem discrepat servitus peccati, à necessitate peccandi, & libertas ab ejus servitute, à libertate abstinendi à peccato. Neque refert, Augustinum confligentem cum Iuliano, ad libertatem à servitute peccati contentam in sacris litteris, vindicare necessariam non solum remissionem præteritorum peccatorum, sed etiam potestatem abstinendi à futuris committendis concessam per gratiam Christi; ideoque ad utramque hominem indigere liberatore Christo. Nam Augustinus plane ad eam libertatem postulat, illam potestatem cavendi peccata futura, & agendi futura opera bona, quam Iulianus negabat ad eam pertinere, & Christo liberatore egeret; nempe eam, quæ justificatorum propria est, & amissa peccato, conferens in hominis sanctitatem, & salutem, quia ad istam etiam non esse necessariam gratiam liberatricem Christi, tuebatur Iulianus. At nos ultro fatemur, ejusmodi potestatem esse supernaturalem, & indigentem auxilio gratiæ, pertinereque ad libertatem à captivitate peccati, quia per peccatum amissa fuit, & propria est eorum, qui in libertatem filiorum Dei adscribuntur. Præter eam tamen asserimus, inesse homini potestatem physicam, & antecedentem, cavendi plura peccata, & aliqua bona agendi, sine fructu salutis, prorsus naturalem, & debitam homini qua rationalis est. Quod ex dictis satis constat, & amplius ex dicendis constabit.

cii. Colliges secundò, Baianos falsissimè, & fallacissimè imponere Suario, Proleg. 1. c. 1. Libertatem à peccati captivitate, consistere in sola remissione peccati committi, & non pertinere ad illam, ullam potestatem, quidquam in posterum agendi, atque cavendi, ac proinde Suarii sententiam, nihilo differre à sententiâ Iuliani, quam Augustinus impugnat. Nam Suarius n. 3. sic eam libertatem definit: *Carentia culpæ, & remissio poenæ dicitur libertas quædam à peccato, seu peccati servitute juxta illud Rom. 6. Cum servi essetis peccati, liberi fuistis justitiæ, nunc autem liberati à peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum in sanctificationem.* Quibus libertatem à servitute peccati, non solum constituit in remissione culpæ, sed etiam in remissione poenæ. Ad remissionem autem poenæ pertinet, potestas ferendi fructum in sanctificationem, ut colligit ex Paulo, quia talis potestas in poenam peccati adempta fuit homini, & ex sola gratia Redemptoris restituta. Item ibidem asserit cum Augustino lib. 14. de Civitate c. 15. Admum peccando amisisse libertatem subjectionis expertem, quam concupivit, quia, & peccati, & poenæ, & misericordiam servus factus est, & contraxit concupiscentiæ inordinationem, & pugnam somitis, quæ servitus quædam poenalis est. Vbi revocat in servitutem peccati, non solum reatum culpæ, sed etiam poenæ, & inordinationem concupiscentiæ, & fomitis pugnam, cuius oppositum contendebat contra Augustinum Iulianus. Ergo temerè à Baianis imponitur Suario sententia Iuliani.

ciii. Tertid colliges, falso Baianos totam servitutem peccati revocare in vim concupiscentiæ, destitutam auxilio gratiæ. Tum quia homo conditus in statu puræ naturæ esset obnoxius concupiscentiæ, destitutusque auxilio gratiæ, ut præmissimus l. 1. Tamen non esset servitus peccati subiectus, cum nullum præcessisset peccatum, talem servitutem inducens. Ergo vis concupiscentiæ destituta auxilio gratiæ, non est servitus peccati. Si autem homini sic condito superveniret peccatum, contraheret servitutem peccati, quin accederet nova vis concupiscentiæ. Itaque servitus de novo superveniens, alia esset à concupiscentiæ inclinatione ipsam præcedenti, & comitanti. Item Angeli peccando servi fiunt peccati. Tamen in eis nulla est concupiscentiæ instigatio. Quare licet de facto vis, & pugna concupiscentiæ pertineat ad integritatem servitutis peccati, quia de facto jure peccati, concupiscentia invecata est in naturam humanam; tamen in ea non est collocanda formalis ratio servitutis, & essentiæ, sed in reatu culpæ, & poenæ, sive in jure inducto per peccatum ad offensionem, & punitionem divinam, cum impotentia liberandi se ab illa, & restituendi se in bona per peccatum amissa. Quia vero inter poenas, & miseras peccati, gravissima omnium est, rebellio concupiscentiæ, & potestatis salutaris resistendi illi, amissio, idè ab Augustino, & aliis Patribus per hanc omnium notissimam, & molestissimam poenam servitus peccati sæpius exprimitur.

civ. Item colliges, hominem etiam justificationem, & sanctum, non esse in via omnino, & plenè liberum à servitute peccati. Quia adhuc post justificationem, obnoxius est aliquibus poenis temporalibus peccati, ut rebellionem concupiscentiæ, cruciatus corporeis, & mortalitati. Quamdiu enim durat vis; & jus peccati ad puniendum hominem, non potest intelligi ablata omnino servitus, & subiectio per peccatum inducta. Quare in hac vita etiam sanctif-

simis quibusque competit, quod ait Apostolus Rom. 7. *Igitur ego ipse mente servus legi Dei, carne autem legi peccati.* Continuoque habent, unde ad Deum clamant: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* Ut enim ait Augustinus tract. 41. in Ioannem: *Quia ex parte servimus Deo, liberi sumus: ex qua parte servimus legi peccati, adhuc servi sumus.* Prima ergo libertas est carere criminibus, sed ista inchoata est non perfecta libertas. Tunc autem erit plena libertas, quando erit perfecta sanitas, ac totius boni consummatio vultu omni ex parte peccato. Quia tunc erimus expertes omnis mali, & poenæ peccati. Quare ad hanc servitutem peccati, cui etiam iusti obnoxii sunt, non est necessaria aliqua necessitas etiam venialiter peccandi, sed sufficit ipsa rebellio concupiscentiæ impediens, & retardans virtutum actus, a qua essent iusti immunes, si re ipsa non contraxissent peccatum, & inquam Apostoli voces desiderantis perfectam libertatem, & deplorantis servitutem peccati, diriguntur.

c v. Præmitto quartò, aliam esse necessitatem peccandi, sine auxilio gratiæ, in toto decursu vitæ, aliam necessitatem peccandi in quocumque instanti, & opere, in quo exercetur libertas. Nam possunt esse vires ad cavendum peccatum in uno, aut altero instanti, & opere morali, quin adsint ad cavendum omnino peccatum, in omnibus instantibus, & operibus moralibus totius vitæ. Quod etiam in sententia Baianorum, desiderante auxilium gratiæ ad quodcumque peccatum cavendum, sentiendum est. Nam auxilium gratiæ, quod tribuit potestatem ad unum opus virtutis, & cavendum unum peccatum, non tribuit potestatem ad omnia virtutum opera agenda, omniaque cavenda peccata: alioqui homo unum cavens peccatum, & agens virtutis opus, caveret omnia peccata, & ageret omnia virtutum opera, cum in eorum sententia potestas gratiæ auxiliantis, cum efficacia est semper conjuncta. Vnde ex gratia necessaria ad vivendum sine peccato, & vitam innocentem agendum, non arguitur legitime necessaria gratia ad unum, aut alterum cavendum peccatum in uno, aut altero instanti, & opere morali determinato, siquidem major virtus ad illud, quam ad istud opus requiritur. Præsertim cum in toto vitæ decursu urgeant plura præcepta affirmativa, præscribentia actus positivos fidei, spei, & charitatis, aliarumque virtutum salutaris, & supernaturales, qui, juxta fidem Catholicam, absque auxilio gratiæ, fieri nequeunt. Igitur cum præsens controversia nostra cum Baianis, non sit de potestate abstinendi à peccato per totum decursum vitæ, sed in uno, aut altero instanti, & opere morali determinato, quia Baiani in nullo volunt posse hominem suam libertatem exercere absque peccato, solis viribus naturæ, relinquendum est, ad præsentem controversiam non conferre argumenta, & testimonia, quæ gratiam Dei persuadent necessariam, ad omnia cavenda peccata, omniaque præcepta implenda, totamque vitæ periodum transigendam innocentem, & expertem peccati.

SECTION X.

Michaëlis Baii, & Baianorum argumenta.

c v i. PRIMò arguit Baius. Frequens Augustini assertum est, liberum arbitrium, sine Dei adjutorio, non nisi ad peccandum valere, nostrum nihil nisi peccatum esse. Ita lib. de spiritu, & littera c. 3. lib. 3. contra duas Epist. Pelagian.

lib. 1. Retract. c. 15. serm. 10. de verbis Apostoli. Epist. 89. q. 2. Epist. 106. ad Paulinum. Quod admittit, & repetit Cælestinus Pontifex c. 10. referens idem pronuntiarum ex Carthaginensi, & Milevitano Conciliis. Quibus Baiani addunt canonem 22. Concilii Araucianici: *Nemo habet de suo, nisi mandacium, & peccatum.* Ergo seclula gratia Dei, inest homini necessitas peccandi.

c v i i. Respondeo. Eodem argumento, eisdemque Augustini testimoniis utitur Calvinus de Iustificatione c. 2. apud Ruardum de libero arbitrio art. 7. pag. 231. ad probandum, peccato Adæ extinctum esse liberum arbitrium, quia injecta est necessitas peccandi, & ablata potestas non peccandi, & boni quidpiam agendi. Prætereo plura, quæ à Scriptoribus recentibus excogitata sunt, ad exponenda hæc testimonia, & componenda cum assertione fronte contradictoria, quam Pontifices Ecclesiæ in Bulla contra Baium definiunt, damnantes ejus propositionem 28. *Libera arbitrium, sine gratiæ Dei adjutorio non nisi ad peccandum videtur, & videri possunt disp. 13. n. 20. & seqq. Facilius, & vero proximius ego doctrinam Augustini, Cælestini Pontificis, Conciliorumque Carthaginensis, Milevitani, & Araucianici cum nostra, & Pontificum proferentium Baium compono ex præmissis n. 96. Nempe Baium, & Baianos negare arbitrio potestatem abstinendi à peccato sine auxilio gratiæ non solum juxta legem, & providentiam supernaturalem nunc præsentem, sed etiam juxta naturam ipsius arbitrii, & providentiam naturalem sibi debitam; Augustinum vero, & alios Patres eam negare solum juxta præsentem providentiam, & legem supernaturalem Dei, qua stabilitum est, ut arbitrium non relinquatur agere suis solis viribus absque auxilio gratiæ, nisi peccatum, ad aliosque libertatis usus honestos, & bonos perpetuo præveniatur auxiliis gratiæ, quin naturales à supernaturales & salutaribus dividantur, ut arbitrium agens, quod in se est in edendum salutis fructum, non frustratur, ob defectum auxilii divini, effectu salutari. Vide, quæ præmissimus n. 96. & quæ fusius sanximus disp. 20. de Ente supern.*

c i v. Secundò argunt Baiani. Homo lapsus contraxit servitutem peccati. Ergo etiam necessitatem peccandi. Nam libertas abstinendi à peccato non componitur cum servitute peccati. Qui enim servus est, liber esse non potest. Sic arguit Augustinus lib. de Spiritu, & Littera c. 30. *Ut quid ergo miser servus de libero arbitrio audens superbiere, antequam liberentur, aut de suis viribus, si jam liberati sunt? Nec attendunt, in ipso nomine liberi arbitrii, utique libertatem sonare; ubi autem spiritus Domini, ibi libertas. Si ergo servi sunt peccati, quid se jactant de libero arbitrio? A quo enim qui devotus est, huic & servus additus est. Si autem liberati sunt, quid se jactant de opere proprio? Itaque servus peccati non potest esse liber, nisi à servitute liberetur per Christum, ac proinde, ut in libertatem aliquam respiceret, indiget gratia Christi, qua à cupiditatibus, & compedibus, quibus vinctus est, solvatur. Quod repetit lib. 3. contra duas Epist. Pelagian. c. 8. lib. 2. de Nupt. c. 3. & 8. in Enchirid. c. 30. & aliis sexcentis suorum scriptorum locis. Quia vero Iulianus respondebat, arbitrium ab hac servitute liberari, & in pristinam libertatem restitui sola remissione peccati commisi, ad quam fatebatur necessariam gratiam Christi, & misericordiam Dei, ideoque eam non esse necessariam ad libertatem abstinendi à committendis peccatis, quia ad servitutem peccati*

peccata non pertinet impotentia cavendi suis viribus peccata futura: acriter in eum Augustinus invehitur lib. 1. Oper. Imperf. fol. 163. *Ex isto hæretico sensu, quo dicitur, non fieri per gratiam liberationem à peccato, nisi cum de præterito accipitur venia: non autem etiam ne dominetur peccatum, cum quisque à concupiscentia sua trahitur in ejus assensum, etiam Sanctorum orationibus contradicitis. Ut quid enim Deo dicitur: Ne nos inferas in tentationem; si ut hoc non fiat, in liberi arbitrii nostri est potestate? Ut quid dicit Apostolus; Oramus autem ad Deum, ne quid faciatis mali, si Dominus non liberat à peccatis, nisi dando veniam præteritis? Quod ibidem pluribus aliis fusè confirmat. Vnde Baiani sic argumentum instaurant. Homo non potest liberari à servitute peccati suis viribus sine gratia Dei, & meritis Christi. Ad libertatem autem, seu liberationem istam à servitute peccati pertinet non solum remissio peccati præteriti, sed etiam potestas cavendi futuri. Ergo sine gratia Dei, & meritis Christi non potest homo lapsus ullum peccatum cavere.*

c i x. Respondeo. Hoc est ipsissimum argumentum Calvinii, quo probat, libertatem extinctam per peccatum, ut videtur est apud Ruardum art. 7. p. 236. *Libertas, & servitus inter se pugnant, ut qui alterum dixerit, alterum negat. Proinde si servus est hominis voluntas, libera simul, nisi improprie dici non potest.* En vestrum argumentum, Baiani. Audite vestram quoque; ex eisdem Augustini testimoniis probationem apud eundem Ruard. p. 231. *In primis Augustinus, qui non dubitat servum appellare, alicubi successerit quidem adversus eos, qui liberum negant arbitrium, sed præcipuum dicit rationem: cum ait: Tantum ne audeat quisquam sic negare voluntatis arbitrium, ut velit excusare peccatum. At certe alicubi fatetur, sine spiritu non esse liberum hominis voluntatem, cum cupiditatibus vincens, ac vincens subdita sit. Item viclam vitio, in quod cecidit voluntate, cepisse carere libertate naturam. Item hominem libero arbitrio male usum, & se, & arbitrium suum perdidisse. Item liberum arbitrium captivatum. Similis sententia habet lib. 3. contra duas Epist. Pelag. & l. c. 3. & l. 3. c. 7. de verbis Apostoli serm. 3. & c. 30. de Spiritu & littera, postquam ostendit liberum arbitrium constitui per gratiam, acriter in eos invocatur, qui sibi illud arrogare sine gratia. Ut quid, inquit, miser homines de libero arbitrio audens superbiere, antequam liberentur, aut de suis viribus, si jam liberati sunt? Nec intelligunt in ipso nomine arbitrii utique libertatem sonare, ubi autem spiritus Domini, ibi libertas. Si ergo servi sunt peccati, quid se jactant de libero arbitrio? A quo enim quis devotus est, huic & servus additus est. Si autem liberati sunt, quid se jactant, velus de opere proprio? An ita liberati sunt, ut nec servi ejus esse velint, qui dicit: Sine me nihil potestis facere? Et alio loco jocose eludere videtur hujus vocis usum, cum dicit: liberum quidem esse arbitrium, sed non liberatum: liberum quidem justitiam, sed servum peccati. Cernat nunc lector, quo differat Baiana ex doctrina Augustini probatio à probatione Calviniana.*

c x. Vbi nota, Calvinum ex doctrina Augustini non solum velle extinctam esse post peccatum liberi arbitrii rem, sed etiam vocem arbitrii liberi extinguendam, servumque potius, quam liberum nunc dicendum arbitrium. Ideoque continuo concludit: *Itaque si quis vocis hujus usum non prava intelligentia, sibi permittat, per me quidem non vexabitur ob eam rem, sed quia sine ingenti periculo non posse retineri confesso, magno contra Ecclesiæ bono futurum, si aboleatur, neque ipse usurpare velint, & alios, si me consultant, abstinere optaverim.* A quo non longè absint Baiani, qui vocem ser-

vi arbitrii sæpius inculcant, & usurpant, acriterque invehuntur in nescio quem scriptorem, quem referunt reprehendere Calvinum, quod novam vocem servi arbitrii Patribus inusitatam invchere contenderit, objicientes, Augustino fuisse usitatam, & frequentem, quamvis non eo sensu, quo Calvinus est. Sed optarem, ut Baiani discrimen exponerent, si servitus arbitrii libertati naturali abstinendi à peccato contraria sit. Quod in eorum scriptis desidero, & in nostris, & omnibus Catholicis contra Calvinum editis manifestum est. Nempe Calvinum vocare servum arbitrium sensu excludente libertatem naturalem abstinendi à peccato, sicut Baiani volunt, & usurpant, Augustinum verò sensu excludente libertatem à peccato supernaturalem, & à libertate naturali differrentem, ut scēt. præterita exposuimus.

c x i. Itaque argumenti Calviniani, atque Baiani solutio est, servitutem peccati non esse connexam cum necessitate peccandi, posseque cum libertate rationali abstinendi à peccato rectè componi, ut n. 99. & seq. præmissimus. Quemadmodum enim servitus justitiæ, in quam à servitute peccati transferimur per gratiam, non fert secum necessitatem sectandi iustitiam, nec aufert libertatem naturalem deserendi illam; ita servitus peccati, quam Adæ prævaricatione incurrimus, non adducit secum necessitatem peccandi, nec adimit libertatem naturalem abstinendi à peccato. Neque juvat, quod Baiani addunt, Augustinum contra Iulianum contendere, libertatem contrariam servituti peccati non solum consistere in remissione peccati commisi, sed etiam in potestate abstinendi à peccato committendo; & ad utrumque necessariam esse Christi liberatoris gratiam. Quoniam hæc potestas alia est ab ea, quam asserit Scholasticorum doctrina, nempe supernaturalis illa est, quæ gratiæ justificanti, aut elevationi naturæ in ordinem supernaturalem annexa est, & per peccatum deperdita, conferens in salutem, & fructus ferens supernaturalis justitiæ. Quod Paulus expressit ad Rom. 6. *Cum servi essetis peccati, liberi fuistis justitiæ; nunc autem liberati à peccato, servi autem facti Deo habetis fructum in sanctificationem.* Vbi servituti peccati opponit libertatem justitiæ, qua homo servus factus Deo, fructus edit sanctificationis, & justitiæ salutaris proprios, conferentes in vitam æternam. Augustinus autem, qui eo Pauli testimonio contra Iulianum utitur, eodem profus sensu, quo Paulus loquitur, & libertatem, servituti peccati contrariam, eodem intelligit, & cum servitute justitiæ supernaturalis recipiat. At libertas abstinendi à peccato à nobis, & omnibus Scholasticis asserta, non est hujusmodi, quia ea non adstruit potens ferre fructus sanctificationis, & justitiæ supernaturalis conferentes in salutem, & vitam æternam, nec cum servitute justitiæ, de qua Paulus differit, connexa est.

c x i i. Eo quidem sensu Augustinum contra Iulianum, & alios Pelagianos libertatem servituti peccati contrariam usurpare, multa persuadent. Primò, quia Iulianus, & cæteri Pelagiani, eo sensu volebant libertatem abstinendi à peccato, & bona moralia agendi non indigere liberatrice gratia Christi, siquidem contendebant, solam libertatem naturalem, suis viribus sufficere ad ferendum fructus justitiæ salutaris in vitam æternam, & obsequia præstanda conferentia in illam. Augustinus autem vindicat gratiam necessariam ad libertatem, quam adstruebat Iulianus cum aliis Pelagianis. Ergo proculdubio libertatem intelligebat salutarem, & secundam ad edendos fructus conferentes in salutem, & vitam æternam.

æternam. Quæ præmissimus n. 97. Secundò, quia libera à servitute peccati, in quam per gratiam restituitur, non est alia, docente passim Augustino, quam illa, quæ per peccatum amissa est. Hæc autem non est libertas naturalis, sed supernaturalis conferens in salutem, ut arguebamus n. 83.

CXIII. Rursus tertio, quia id exprimit Augustinus, in ipso conflictu cum Iuliano. Nam lib. 1. Oper. Imperf. contra Iulianum, post verba nobis objecta n. 108. cum Iulianus clamaret, eum contradicentia proponere, arbitrium scilicet esse liberum, & non liberum, hoc ipso, quo volebat esse liberum, & tamen à peccato liberandum, sic ei responderet fol. 124. *Liberos dicimus ad faciendâ opera pietatis eos, quibus dicit Apostolus; Nunc autem liberati à peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificatione. Hunc in sanctificatione fructum, qui fructus proculdubio charitas est, atque opera eius nullo modo habere possumus à nobis. Quibus disertè tradit libertatem servituti peccati oppositam, quæ indiget gratia Dei, esse eam, cujus fructus sunt charitas, & pietatis, ac ipsius charitatis opera, quæ phrasi Augustini, & Pauli sunt salutaria, & conferentia in vitam æternam. Consentaneè præmiserat fol. 123. *Alia est remissio peccatorum in eis, quæ mala facta sunt, alia charitas, quæ facit liberum ad ea, quæ bona faciendâ sunt. Utroque modo liberat Christus, quia & iniquitatem ignoscendo aufert, & inspirando tribuit charitatem.* En duplicem libertatem opponit servituti peccati, & utramque per Christum comparatam; aliam, qua aufertur iniquitas; aliam, qua tribuitur charitas cum operibus pietatis ad charitatem pertinentibus. Eodem sensu loquitur fol. 162. *Ab hac ergo servitute ille liberat, qui non solum dat præcepta per legem, verum etiam donat per spiritum charitatem, cujus delectatione vincatur delectatio peccati.* Ergo ad libertatem à servitute peccati, quam Deus confert, sola pertinet potestas charitatis per Spiritum sanctum infusæ, quæ salutaris sit, & conferens in vitam æternam.*

CXIV. Demum, quia libertatem à servitute peccati individuum asserit à servitute iustitiæ, qua servi facti Deo habemus fructum in sanctificatione, ut ait Apostolus Rom. 6. Sic Augustinus in Enchirid. c. 30. *Ad iustè faciendum liber non erit, nisi à peccato liberatus, esse iustitiæ cæperit servus.* paucisque interjectis: *Tunc ergo efficiuntur verè liberi, cum Deus non fingit, id est, format, & creat non ut homines, quod jam facit, sed ut boni homines simus.* Vbi planè hanc libertatem revocat in gratiam iustificantem, qua supra conditionem naturalem formamur in adoptionem supernaturalem filiorum Dei, ut opera edamus tanta filiatione digna. Quo respicit tract. 21. in Ioannem: *Hæc spes nostra est, fratres, ut à libero liberemur, & liberando servos nos faciat: servi enim eramus cupiditatis; liberati servi efficiuntur charitatis.* continuoque declarat, quomodo charitas illa liberans servitute Dei faciat: *Non dicat Christianus, liber sum, in libertatem vocatus sum, faciam, quod volo, nemo me prohibeat à voluntate, si liber sum: sed si ista voluntate peccatum facis, servus es peccati. Noli ergo libertate abuti ad liberè peccandum, sed necesse ad non peccandum. Erit enim voluntas tua libera, si fuerit pia, eris liber, si fueris servus; liber peccati, servus iustitiæ: nunc autem liberati à peccato, servi autem facti Deo habetis fructum in sanctificatione.* Vbi duo expen-

de: alterum, servitute Dei, atque iustitiæ non tollere libertatem peccandi, & deserendi iustitiam, atque adeò nec servitute peccati tollere libertatem non peccandi, & quidquam boni contrarium peccati agendi: alterum, servitute iustitiæ esse libertatem, qua edimus opera pietatis, & charitatis fructulque sanctitatis salutares in vitam æternam.

CXV. Eodem conferunt alia plura, quæ libertatem istam adscribunt charitati, & adoptioni filiorum Dei. sic serm. 10. in append. *Servum se fecit cupiditas, liberum charitas.* & lib. 1. Oper. Imperf. fol. 123. *Charitas facit liberum ad ea, quæ benè faciendâ sunt.* & lib. 2. de Peccat. meritis c. 6. *Ab execranda dominationis servitute liberantur, quibus Dominus Iesus cum recipientibus dedit potestatem, filios Dei fieri. Ab ista liberandi fuerant, quibus dicit: Si vos filius liberaverit, tunc verè liberi eritis.* Ergo libertas à servitute peccati est potestas, qua homines liberati possunt fieri filii Dei, & heredes vitæ æternæ. similiter lib. 2. Oper. Imperf. contra Iulianum fol. 216. *Nunc non est in potestate filiorum hominis à malo liberari, nisi gratia Deû det potestatem, filios Dei fieri.* claudat Fulgentius Augustini discipulus lib. de Incarnat. & grat. cap. 19. sic hanc libertatem explicans: *Hæc libertas, quæ non ex humano arbitrio nascitur, sed gratuita Dei misericordie confertur, à bona voluntate sumit exordium, & per fructum sanctificationis in vitam æternam plenè sortitur effectum.* Ergo libertas à peccato nobis ex Dei misericordia concessa vindicat potestatem edendi actiones salutares, & fructus sanctificationis conferentes in vitam æternam.

CXVI. Itaque libertas à servitute peccati, quamvis negativum sonet, fatemur non consistere in sola remissione peccati commissi, sed importare juxta Augustini, & sacrarum litterarum doctrinam etiam potestatem positivam ulterius cavendi peccata futura, & plura bona opera agendi; at non qualemcumque sed supernaturalem, & indebitam homini, non solum qua peccatori, sed etiam qua homini, & rationali, charitatis infusæ, & filiationis adoptivæ Dei propriam, qualis fuit Adamo ante peccatum supra naturæ conditionem concessa, & per peccatum depredita, voluntatemque exerens in usus, & actus honestos, salutares, & proficuos in sanctificationem infusam, & vitam æternam. At ejusmodi libertas, longè diversa est ab ea, quam communis Scholasticorum doctrina asserit, superstitem fuisse post peccatum, quia ea adstruitur ab omnibus naturalis, & homini, qua rationali prorsus debita, & citra charitatem infusam, & filiationem adoptivam Dei infusa, inutilisque ad ferendum fructus salutares, & conducentes in vitam æternam, solumque conferens ad decorem, & honestatem naturæ rationalis, prout rationalis est, bonaque naturalia adipiscenda, quæ à Deo prout Autore naturæ dispensabilia sunt. Igitur necessitas divinæ gratiæ non benè arguitur ex illa libertate ad istam. Omnes namque Scholastici ultro fatentur de fide certissimam necessitatem gratiæ ad libertatem à servitute peccati, etiam quoad potestatem in futurum agendi; præter illam tamen tribuunt naturæ rationali, quia rationalis est, aliam libertatem, & potestatem ab ea differentem etiam ad cavenda peccata, & benè moraliter exercenda officia virtutum, inextinctam peccato, quam Baiani suo argumento illæsam relinquunt.

SECTIO

SECTIO XI.

Alia Baianorum argumenta.

CXVII. Tertio arguunt Baiani, ex dominatu concupiscentiæ, & tyrannide Diaboli in liberum arbitrium. Nam homo suis viribus excutere non potest dominatum concupiscentiæ. Dum autem illi subiectus est, non potest non peccare, nec liber esse ad abstinendum à peccato. Hoc est enim dominari alteri, illum habere in sua potestate, ut faciat, quidquid Dominus imperaverit. Ita Augustinus in Epist. 89. ad Hilarium: *Ipsa quippe (voluntas bona) fideliter orat, & dicit: Strinera mea dirige secundum verbum tuum, & ne dominatur mihi omnis iniquitas. Quomodo enim libera est, cui dominatur iniquitas? ut ei autem non dominetur, vide ab illi quis invocetur? Vbi phrasi scripturarum voce iniquitatis concupiscentiam intelligit, & ab ejus dominatu docet, hominem abique auxilio gratiæ liberari non posse, nec sub illo liberum esse posse. Quem dominatum tradit etiam serm. 12. de verbis Apostoli c. 1 & 2. & in Enchirid. c. 106. cuius vim exprimit lib. 2. Oper. Imperf. fol. 149. *Ista concupiscentia, quæ non potest nisi esse in carne mortali, in eis regnat, qui desiderii ejus ad mala perpetranda consentiunt, & ab ea, quoscumque illexerit, visci pertrahuntur majori impetu, cum lege prohibentur, si gratia non juvantur.* Et lib. 6. contra Iulianum c. 23. de hominibus concupiscentiæ adhuc subiectis, & non liberatis ab ejus dominio per gratiam ait: *Ego putabam dici ista non posse, nisi de his, quos ita haberet carnis concupiscentia subjugatos, ut facerent, quidquid illa compelleret.* Ergo dum homo premitur iugo concupiscentiæ, & auxilio gratiæ destitutus est, non potest non facere, quidquid illa imperaverit.*

CXVIII. Hinc etiam Diabolus terrenarum cupiditatum autor hominem vel mancipium ad arbitrium suum regit, nisi auxilio gratiæ ab ejus potestate eruat. Ita Augustinus Epist. 107. ad Vitalem: *Responde, quomodo ad declinandum à malo, & faciendum bonum liberum habeamus arbitrium, quando erat sub potestate tenebrarum? Unde nos si, quæ modum dicit Apostolus, Deus eruit, ipse utique illud liberum facit.* & paulo post: *Princeps iste rector tenebrarum regit eos ad arbitrium suum. Quid ergo operatur hæc potestas in filii dissidentia, nisi opera sua mala, & inprimis maximeque ipsam dissidentiam, & infidelitatem, qua sunt inimici fidei, per quam scit, eos posse sanari, posse perferri à liberis, quod ei vehementer invidet, in æternitate regnare. Quam Daemonum potestatem à nobis insuperabilem sine auxilio Dei tradit pluribus aliis in locis, ut in Psalm. 26, 34, 67 & 77. lib. 83. qq. 9. 79. lib. 3. de Civitate c. 10. lib. 6. c. 9. lib. 7. c. 33. lib. 8. c. 22. Epist. 107. & lib. 3. de libero arbitrio cap. 10.*

CXIX. Respondeo, Neque concupiscentia, neque Diabolus dominari nobis potest, nisi consentientibus nobis. At in nostra potestate est non consentire, atque adeò etiam ejusmodi dominatum excutere. Quod per se, & ex natura rei præstare potest arbitrium suis viribus sine fructu salutis, ex lege tamen Dei, & providentia supernaturali nunc præsentis id non potest sine auxilio gratiæ, quia dissensus concupiscentiæ, & Daemonis honestus, & moraliter bonus de facto non editur, nisi salutis, & supernaturalis, aut cum salutari, & supernaturali individue conjunctus.

CXX. Dominatum concupiscentiæ etiam post peccatum Adæ à nostro libero consensu pendere, exprimit Apostolus Rom. 6. *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediat concupiscentiis ejus.* Nam prohibens obedire concupiscentiæ, & admonens auferre illi dominationem, & regnum, liquido significat, concupiscentiæ dominatum, & regnum à nostro libero consensu, nostraque potestate libera pendere. Quod sic ponderat Augustinus tract. 41. in Ioannem: *Non ait, non sit: sed non regnet. Quamvis illi regnum auferatur, non fiat quod jubet.* & Gregorius lib. 21. Moral. c. 2. *Peccatum in humano corpore non esse, sed regnare prohibuit, quia in carne corruptibili non esse non potest, sed regnare potest.* Similiter exponunt Paulum plures alii Patres. Ergo quamvis in nostra potestate non sit, ut concupiscentiæ appetitiones non pullent, in ea situm est, ut non dominentur, & regnent, quia licet non possimus prohibere sensum carum, possumus cohibere consensum, in quo regnum, & dominatio concupiscentiæ consistit, ut tradit Augustinus lib. 2. Oper. Imperf. fol. 149. *Ista concupiscentia in eis regnat, qui desiderii ejus ad mala perpetranda consentiunt.* Itaque regnum ejus dissolvitur in eis, qui ei ad mala perpetranda dissentiant. Quod etiam cecinit Prudentius in Hamartigenia contra Marcionitas paulo post med.

*Subiectos sivelet artus
Imperio quassare gravi, jussisque severis
Dedere regnanti Domino, vis nullaresistit.*

CXXI. At in nostra potestate situm esse, concupiscentiæ non consentire, ideoque regnum, & dominatum adimere, præter testimonia proximè adducta, confirmat illud Clementis Alexandrini lib. 1. Stromat. circa med. *Liberati à mala, & delectabili electione, & ante omnia non assentiunt fallacibus phantasiis, & visis, situm est in nostra potestate.* Item Nemesius de Nat. hominis c. 40. sive Nyssenus de Philosophia lib. 7. c. 2. *In nostra potestate est situm, aut dedere se malis temperationibus, aut relaxari, & vincere.* At plerique malam temperationem, ut perturbationum causam, excusantes, necessitati, non sine ipsorum voluntati vitium adscribunt. Rectius Damascenus lib. de prim. inst. c. 10. *Natura, quæ ratione utitur, naturali cupiditati tum succumbere potest, tum non succumbere, sed eam vincere.* Itaque declarat natura, quæ cum vitæ cupiditate per se ducatur, tamen rationi obtemperat. Multi enim rationem ducem sequenti summa voluntate cibi, formique, atque reliquorum appetitionem, cum naturam rationis arbitrio subiecissent, nec ei parvisissent, neglexerunt. aliisque missis Prudentius ubi supra:

*Nemo habitum naturæ, aut irritamina, peccans
Corporis accuset, si ille est frangere rebelles
Affectus carnis, nimiosque vitare pulsus.*

CXXII. Rursus per se, & ex natura rei posse hominem dissentire concupiscentiæ non solum auxilio gratiæ, sed etiam viribus nature, ex eo arguitur. Primò quia testimonia Patrum præmissa, comprehendunt omne hominum genus absque discrimine, ut omnes, etiam gentes, possint concupiscentiæ dissentire; præsertim cum Patres libertati arbitrii, & rationis naturalis ductui, eam potestatem adscribant. At Baianorum opinione Gentes remotæ à fide, expertes sunt gratiæ auxiliantis, & in aliorum sententia, gratia supernaturalis eis tribuitur, quia potestas naturalis supponitur. Secundò, quia si non esset naturalis dissentienti potestas, non esset potestas peccandi per consensum, cum Patres non agno-

fcant peccatum, quod caveri non possit, ut vidimus. Terrio, quia vis concupiscentiæ, non est determinans, sed tantum inclinans, & movens ad consensum, difficilemque solum, & non impossibilem reddens dissentium, ut arguebamus n. 87. & seqq. Quarto, quia alias, tantum determinaret vehementem concupiscentiam, quantum levis, & remissa, & non esset excusabilior, qui ex vehementi, & ardenti impulsu concupiscentiæ peccaret, quam qui peccaret ex frigida, & levi, ut arguebamus n. 90. Denique, quia si desititatis auxilio gratiæ, non inesset potestas naturalis, dissentendi, consensus peccati non esset revocandus in vim concupiscentiæ, sed in solam imbecillitatem, & impotentiam dissentendi, siquidem etiam si non adesset concupiscentiæ motio, & inclinatio, esset necessarius consensus peccati; nam ubi impossibile est dissentius ex solo defectu gratiæ, necessarius est ex eodem capite consensus.

CXXXI I. Neque obest, Augustinum auxilium gratiæ requirere, ut homo à dominatu concupiscentiæ liberetur. Nam hæc libertas intelligenda est, sicut libertas à servitute peccati, ut non sit qualicumque potestas dissentendi, etiam sine fructu salutis, sed salutis, & meritoria, propriaque filiorum Dei, ut sectione præterita exposuimus. Eodem enim modo loquitur Augustinus de libertate à dominio peccati, ac de libertate à dominio concupiscentiæ. Ideoque Tridentinum sess. 5. can. 5. & Moguntinum c. 6. decernunt cum Augustino lib. 1. de Peccator. Merit. & Remiss. cap. ult. concupiscentiam in renatis per baptismum relinquere ad agnoscendum, & meritum, ut filii Dei per ejus victoriam iustitiam in baptismo acquisitam, & gloriam in patria fruendam meritis augeant. Item quia Augustinus loquitur juxta providentiam, & legem Dei supernaturalem nunc præsentem, juxta quam de facto nulla est concupiscentiæ victoria, & resistencia, quæ non sit salutaria, & proficua, atque adeo indigens auxilio gratiæ ex consortio individuo usus honesti libertatis naturalis cum salutari, & supernaturali, ut præmissimus n. 96. ex disp. 20. de Ente superat.

CXXXI V. Eadem de potestate, & tyrannide Dæmonis in liberum arbitrium dicenda sunt. Nam ejus vires & imperium nullius momenti esse, nisi illi nos libero subiciamur consensu, frequentia sunt Patrum asserta. Tertullianus in exhort. ad castit. prope init. *Ita Diaboli opus unum est tentare, quod in te est, an velis. At ubi voluisti, sequitur, ut te sibi subigat, non operatus in te voluntatem, sed nactus possessionem voluntatis.* Ambrosius lib. 1. de Jacob. c. 3. *Voluntarium sibi servum Diabolus auclionatur, neminem iugo servitutis adstrictum possidet, nisi se prius peccatorum are vendiderit.* Nazianzenus sent. 52. *Quid nos omnibus in rebus miserum hostem accusamus, atque noxas nostras adscribimus, cum ipsi scelera nostra vivendi ratione, potestatem demus?* Olympiodorus illud Ecclesiast. c. 10. *Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris,* sic exponit: *Spiritus potestatem habentis est Diabolus princeps mundi hujus, & Dominus filiorum inobediencie, qui nulli coacti necessitate, sed electione liberæ voluntatis, sese ultro subjecerunt illius dominationi, atque tyrannidi.* Ergo nulla esset dominatio, atque tyrannis Dæmonis, nisi inobediencia filii, nulla pressa necessitate, sed libera sua electione, illi se ultro subjecerent.

CXXXV. Quare in nostra potestate est, ejusmodi tyrannidem, & dominationem excutere, quia in nobis est illi dissentire, atque vincere. Augustinus in

Psalm. 91. col. 2. *Satanas non cogit in vitium: in tua potestate est consentire, aut non consentire.* Anselmus Dialog. de libert. c. 5. *Voluntas non nisi sua vincitur potestate; quare nullatenus potest tentatio vincere rectam voluntatem. Et cum dicitur, improprie dicitur. Non enim aliud intelligitur, quam quia voluntas potest se subicere tentationi.* Damascenus lib. 2. fidei cap. 4. de Dæmonibus ait: *Suggerere quidem homini permitti sunt, cogere autem aliquem non possunt. In nostra enim potestate est, non admittere eorum suggestionem.* Cyrilus Hierosolymit. catechesi 4. tit. de statu hominis: *Subjicit tibi Dæmon scortationis cogitationes, si velis, probas, si nolis, improbas.* Chrysostomus Homil. 23. in Genes. *Neque Diabolus ipsum quis tantum putes, ut prohibere quempiam possit, quo minus in viam, quæ ad virtutem ducit, eat. Supplantat quidem, & decipit sordidiores; non cogit autem, nec prohibet; id quod verum experientia docet.* Macharius Senior Homil. 25. *Ille libertas, quæ est in facultate hominis, sita est in eo, ut Diabolo resistere possit.* Ambrosius in Psal. 118. serm. 11. vers. 4. *In nobis est, ut aut subiciatur adversariis, aut resulet.* unde concludit: *Possumus ergo in hac vita triumphum de adversariis habere perpetuum.* claudat Prudentius sic canens in Hamartigenia contra Marcionitas post medium:

*Sed tantum turbare potest, & fallere quantum
Nos volumus, qui decrepito saggesta leoni
Armamenta damus, fugit fera futile strodens,
Humani generis, ni per suffragia gliscat.*

CXXXVI. Rationem reddit Augustinus ser. 197. de Tempore. *Latrare potest, sollicitare potest, mordere omnino non potest, nisi volentem; non enim cogendo, sed suadendo nocet, nec extorquet à nobis consensum, sed petit.* & tract. 12. in Joannem post med. *Non enim cogendi potentiam Diabolus habebat, sed per suadendi veritatem. Si non consentiret, nihil invecerat Diabolus. Consensio tua, ô homo, te perduxit ad mortem.* Unde conficitur, non solum cum auxilio gratiæ, sed etiam cum viribus naturalibus, posse hominem Dæmonem reluctari. Nam vis illius solum est suadens, sollicitans, & movens, & non determinans, nec cogens. Homo autem potest suis viribus resistere virtuti solum suadenti, & moventi, & non determinanti, neque cogenti, quia talis virtus supponit possibilem resistenciam, & dissentium; nam si dissentius esset impossibilis, non solum suaderet, & moveret, sed etiam determinaret, & cogeret, siquidem tentatio Dæmonis redderet impossibilem dissentium, & necessarium consensum, connexaque esset necessario cum illo. Cum igitur Dæmon tentare possit, non solum fideles, sed etiam infideles, & eos, qui auxilio gratiæ supernaturalis destituti sunt, manifestum colligitur, etiam eos potestate resistendi Dæmoni præditos esse.

CXXXVII. Confirmatur; quia si ejusmodi potestate carerent, non esset majus periculum consentiendi gravissimæ Dæmonis tentationi, quam levissimæ: imo etiam si nulla prorsus ingruat tentatio, idem prorsus periculum erit, quod in tentatione gravissima. Nam in eis, qui à gratia supernaturali alieni sunt, tam impossibile est levi tentationi dissentire, quam gravi; siquidem nulli absque auxilio gratiæ resistere, est possibile. Ergo tam necessarium erit consentire uni, quam alteri. Quod esse absurdum deprehenditur ex Matth. 24. ubi Christus de suprema tentatione ait: *Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet. Et nisi breviter fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro.* Vbi mani-

manifestè supponit, cum graviore tentationi gravius periculum peccandi, & frequentius quoque peccatum adesse, quam cum leviori. Item Augustinus lib. 20. de Civitate c. 8. *Quod si permitteretur in tam longo tempore, & tanta infirmitate multorum, plurimos tales, quales Deus id perpeti non vult, & fideles dejiceret, & ne crederent, impediret. Quod ne faceret, alligatus est.* Vbi Augustinus alludit ad Apocalyp. 20. In quo Satanans refertur ligatus usque ad postrema tempora, nec nunc gravissimos homines impetat tentationibus, quibus tunc impetet, ne vi earum homines perdat. Ergo graviore tentationibus majus inest cadendi periculum, quam levioribus.

CXXXIX. Quare propter eandem rationem majoris laudis, & coronæ est, graviorem, quam leviozem Dæmonis tentationem superare, ut ibidem Augustinus supponit, dicens: *In quorum sanè, qui tunc futuri sunt, Sanctorum, atque fidelium comparatione, quid sumus? Quandoquidem ad illos probandos, tantus solvetur inimicus cum quo nos ligato tantis periculis dimicamus.* Id autem verum non erit, si nulla inest nobis potestas superandi tentationem, nisi ex auxilio gratiæ Baianæ. Nam si leviter & graviter tentatus destituti sunt auxilio gratiæ, neuter poterit tentationem superare; si vero auxilio gratiæ præventi sunt, uterque pari facilitate superabit; siquidem utriusque gratia est necessario connexa cum victoria tentationis, & repugnans consensui illius. Itè propter eandem rationem, gravior est culpa illius, qui nulla, quam qui aliqua Dæmonis tentatione impulsus peccat; ut notat Damascenus in Dial. contra Manichæos prope med. *Majori excusatione, & venia dignus habetur, qui alterius suavis, quam qui de industria peccavit.* Id autem esset fallum, si esset necessaria gratia supernaturalis ad non peccandum, quia uterque peccans destitutus est auxilio gratiæ, Baianorum opinione. Cum defectu autem gratiæ tam difficile, imo & impossibile est abstinere à peccato uni, quam alteri, ut arguebamus n. 90. Ergo Dæmon tentatio argumentum est resistenciæ possibilis, non solum auxilio gratiæ, sed etiam facultate naturæ.

CXXXIX. Augustinus vero vindicat necessariam gratiam Christi, ut homo à tyrannide, & potestate Dæmonis eruatur. Quia differit de libertate salutari, & conferente in vitam æternam, quam Pelagiani solis viribus naturæ haberi posse contra Augustinum contendebant. Nos autem hujusmodi libertatem nolumus solis naturæ viribus comparari, sed de fide certum credimus, absque auxilio gratiæ Christi obtineri non posse; sed aliam purè naturalem, & sterilem in vitam æternam, nulloque salutis fructu caventem peccata, in quæ Dæmonis tentatio impellit, & agentem opera moraliter bona, à quibus ipsa avertit. Nullo tamen facto discrimine docet absolute Augustinus, nullam Dæmonis, seu tentationis victoriam haberi posse, nisi per Christum; quia de facto juxta legem supernaturalem providentiæ nunc præsentis victoria honesta naturalis, & per se sterilis individua est à supernaturali, & salutari, moraliterque altera cum altera eadem est, ut sæpius inculcavimus, & probatum reliquimus ex disp. 20. de Ente superat. Si enim necessario adesset victoria salutaria, & conferens in vitam æternam, ad quam secundum fidem catholicam necessaria est gratia auxiliaria Christi, ubicumque adesset victoria honesta, & rationalis, rectè profertur, nunquam sine auxilio gratiæ Christi obtineri posse ullam Dæmonis, & tentationis victoriam, quæ honesta, & rationalis sit.

CXXX. Quarto arguunt Baiani. Quia Augusti-

nus disertè docet, inevitabilem esse peccato primi hominis necessitatem peccandi. Ita lib. 1. Oper. Imperf. fol. 155. *Multum erras, qui vel necessitatem nullam putas esse peccandi, vel cum non intelligis illius peccati esse penam, quod nulla necessitate commissum est. Si enim necessitas nulla peccandi est, ut omnium vim mali ejus, quod originaliter trahitur, hoc enim nullum esse vos vultis: quid parietur, quæso, qui secundum vestrum sensum tanta mole mala consuetudinis premebatur, ut diceret: Non quod volo, facio bonum, sed quod nolo malum, hoc ago? Peccandi necessitatem non solum asserit, sed etiam probat. Similiter contra Cælestium lib. de Perf. Iustitiæ c. 4. *Responderetur, per arbitrii libertatem factum est, ut esset homo cum peccato, sed jam penalis virtuositas subsequuta ex libertate fecit necessitatem: unde ad Deum fides clamat: De necessitatibus meis educ me, moxque rationem reddit: Vita enim vitio, in quod cecidit voluntate, caruit libertate naturæ.* Ergo vitio originali naturæ inducta est peccandi necessitas, & ablata libertas abstinendi à peccato. Argumentum confirmant: quia Iulianus in conflictu cum Augustino sæpius inculcat, ab Augustino libertatem negari, quia asseritur necessitas peccandi, & sola conceditur potestas agendi malum, & non bonum, quæ cum libertate nequit consistere. Ita lib. 1. Oper. Imperf. fol. 121, 122, 132 & 140. Cui argumento non insisteret Iulianus, nisi Augustinus affereret, homini lapsò peccandi necessitatem inesse, & abesse potestatem abstinendi à peccato.*

CXXXI. Respondeo. Calvinus apud Ruardum art. 7. p. 237. eodem argumento se munit, ut libertatem necessitate peccandi extinctam esse doceat: *Hanc necessitatem cum ubique prædicet Augustinus, dum etiam invidiosè Cælestii cavillo uteretur lib. de per. Iust. ne cum quidem asserere dubitavit in hæc verba: Per libertatem factum est, ut esset homo cum peccato, sed jam penalis virtuositas subsequuta ex libertate fecit necessitatem. Ad quod incidit eis rei mentio, non dubitat in hunc modum loqui de necessaria peccati servitute. Quod si verum est, peccandi certè necessitati subjacere non obscure exprimitur.* Cernant Baiani, quantum accedat Calvino, & ab illo recedere non posse, nisi suis argumentis respondeant, quod Calvino ab omnibus Catholicis responderetur.

CXXXI I. Itaque bifariam Augustinum explico. Primò, ex peccato Adæ non tribuere homini necessitatem peccandi peccato propriè dicto, sed improprie, & analogicè, quemadmodum opera ex ignorantia invincibili protecta, & motus inordinati inevitabilis concupiscentiæ peccata dicuntur, quatenus sunt materialiter contra legem, & peccati penæ sunt. Unde ortum duxit solemniter Augustino divisio peccati in peccatum tantum, & in peccatum, & penam peccati simul. In qua divisione ea, quæ Augustinus recenset, peccata, & simul penas peccati, excluditurque esse peccata tantum, nolle comprehendere sub propria ratione, & definitione peccati, sed improprie, & analogica, vidimus n. 38. & seqq. & fusius exposuimus disp. 9. sect. 7. Igitur de hoc genere peccati, necessitatique peccandi differere Augustinum lib. 1. Oper. Imp. fol. 155. Cum asserit necessitatem peccandi, manifestum evincunt, quæ verbis objectis continuo subjicit: *Deinde cogitare te existimo, quid appetendum, quid vitandum sit in agenda vita, quanto labore discatur. Qui autem nesciunt, ipsam boni appetendi, malique vitandi ignorantiam patiuntur peccandi necessitatem. Necessè est enim, ut peccet, qui nesciendo, quid facere debeat, quid non debeat facere, facit.* Vbi peccata necessitate commissi revocat in ea,

quæ ex ignorantia invincibili committuntur. Similiter fol. 159. *Neceſſe eſt ut peccet, à quo ignoratur juſtitia.*

CXXXII. Rurfus fol. 156. Cum arguiſſet ad hominem dari poſſe aliquam neceſſitatem peccandi, quia fatebantur Pelagiani, eos, qui malo inolitæ conſuetudinis premuntur, aliqua peccandi neceſſitate teneri, concludit eandem neceſſitatem induci poſſe ex originali peccato, malique concupiſcentiæ, & ignorantia inde provenientibus, in hunc modum: *Cur ergo non creditis, tantum ſaltem valuiſſe illud primi hominis ineffabiliter grande peccatum, ut eo vitaretur humana univerſa natura, quantum valet nunc in homine uno, ſecunda natura? Sic enim à doctis appellari conſuetudinem nos commemorandos putaviſti. Cum igitur & illa fateamur in hominibus eſſe peccata, quæ committuntur non neceſſitate, ſed voluntate, quæ tantummodo peccata ſunt, unde ab eis liberum eſt abſtinere: Et peccatis de ignorantia, vel affectionum neceſſitate venientibus, quæ jam non ſolum peccata, verum etiam pœnæ ſunt peccatorum, plenum ſit genus hominum, quomodo dicitis, deſinitio nibus noſtris peccatum nec in moribus inveniri? Vbi primum conſidera, non alia peccata ab Auguſtino confici ex peccandi neceſſitate profecta, quam ea, quæ ex ignorantia invincibili, & concupiſcentia inevitabili procedunt, quæ propriè peccata non ſunt, ſed analogicè, & improprie, ut ſuperioribus vidimus. Deinde ea non recenſere inter peccata, quæ ſolum peccata ſunt, & voluntate committuntur, ſed inter ea, quæ peccata dicuntur, quia peccati pœnæ ſunt, quibus improprie, & analogicè tantum rationem peccati convenire ex mente ipſius Auguſtini, locis proximè citatis demonſtravimus. Demum eo ſolum genere malitiæ ea cenſere peccata, quo à Pelagianis peccata cenſebantur, quæ ex neceſſitate, mala conſuetudine procedunt, nempe malitia ſola ipſius conſuetudinis, quæ vitari potuit, & in qua ſola culpabilia, & mala ſunt, non vero malitia nova diſtincta ab ea, qua mala conſuetudo inducta fuit. At præter hoc genus peccati, quod peccatum, & ſimul pœna peccati uſurpatur ab Auguſtino, agnoſcit aliud genus peccati, quod tantummodo peccatum eſt, & à voluntate caveri poteſt, malitiamque induit novam, & diſtinctam ab originali peccato, quia cum ſcientia, & libertate plena committitur, ut ibidem oſtendimus, & verba proximè relata ſupponunt. Ergo juxta mentem Auguſtini ſunt etiam poſt lapſum plura peccata abſque neceſſitate peccandi.*

CXXXIV. Ratio eſt, quia ad conflictum Auguſtini cum Pelagio opus non erat, ut opera ignorantia invincibilis, & deſideria inordinata concupiſcentia inevitabilis eſſent propriè, & verè peccata, ſed fat erat, ut improprie, & analogicè peccata cenſerentur in alio prævio peccato, cujus veræ pœnæ ſunt. Nam tota diſputatio eo ſolum dirigebatur, ut probaret Auguſtinus, in eſſe nobis originale peccatum, quia ignorantia, & concupiſcentia ſupplicia ſunt peccati, & non alterius, niſi originalis inſcientis totam naturam. Quod ex eo arguit, quia in ſacris litteris motus concupiſcentia inevitabilis, & ignorantia invincibilis actus dicuntur peccata. Peccata autem dici non poſſunt propriè, quia vitari non poſſunt, ſed improprie tantum, quia pœnæ ſunt, & effectus peccati, quemadmodum uſurpamus linguam, non ſolum membrum corporis, quod ſonus vocum edit, ſed etiam effectum ejus, nempe loquutionem, & ſermonem, qua ratione aliam dicimus linguam græcam, aliam latinam; quo exemplo rem præ-

ſentem exponit Auguſtinus lib. 3. de libero arb. c. 19. ut præmiſimus n. 38. & uberius diſp. 9. ſect. 7. **CXXXV.** De hac ipſa neceſſitate peccandi intelligendus eſt Auguſtinus lib. de Perſ. juſt. c. 4. Tum quia eam refert in vitioſitate pœnalem; *Sed jam pœnalis vitioſitas ſubſequuta, ex libertate fecit neceſſitatem.* Pœnalis enim vitioſitas, neceſſitatem faciens, non eſt alia, quam pœnalis impotentia cavendi ignorantia errata, & concupiſcentia deſideria, quæ in ſacris litteris interdum peccata dicuntur, quia pœnæ peccati ſunt. Tum quia id mox explicat Auguſtinus ſubdens neceſſitates, à quibus ad Deum clamamus liberari: *Vnde ad Deum ſides clamat: De neceſſitatibus meis educ me. Sub quibus poſiti, vel non poſſumus, quod volumus intelligere, vel quod intellexerimus, volumus, nec valeamus implere.* Vbi neceſſitates noſtris viribus inevitabiles refert eſſe eas, quæ vel ex defectu intelligentia, vel ex defectu potentia proveniunt.

CXXXVI. Secundo hanc neceſſitatem peccati, quam Auguſtinus tribuit naturæ lapſæ, & à qua, abſque gratia ſalvatoris, liberari non poteſt, exponere poſſumus eſſe eam, quæ opponitur libertati peccati, quam ipſemet cenſet hominem comparare per liberatorem Chriſtum. Quam non eſſe naturalem arbitrii libertatem à nobis aſſertam, ſed ſupernaturalem, & ſalutarem conferentem in vitam æternam, expoſuimus ſatis ſect. præter. Quare poſt verba obiecta ex lib. de Perſ. juſt. ſubdit Auguſtinus: *Nam & ipſa libertas credentibus à liberatore promittitur: Si vos, inquit, filius liberaverit, tunc verè liberi eritis. Vicit enim vitio, in quod cecidit, voluntate, caruit libertate natura. Hinc alia ſcriptura dicit: A quo enim quis devictus eſt, huic & ſervus additus eſt. Sicut ergo non eſt opus ſanis medicus, ſed male habentibus, ita non eſt opus liberis liberator, ſed ſervis, ut eis dicat gratulatio libertatis: Salvasti de neceſſitatibus animam meam. Ipſa enim ſanitas eſt vera libertas, qua non periſſet, ſi bona permanſſet voluntas. Quia vero peccavit voluntas, ſequuta eſt peccantem peccatum habendi dura neceſſitas, donec tota ſanctur infirmitas. & accipiat tanta libertas, in qua ſicut neceſſe eſt, permanet beatè vivendi voluntas: ita ſit etiam bene vivendi, & nunquam peccandi voluntaria, falixque neceſſitas.* Ex quibus manifeſte deprehenditur, neceſſitatem, quam Auguſtinus aſſerit factam ex libertate non eſſe aliam, quam ſervitutem peccati, & libertatem illi contrariam, quam refert in merita Chriſti eſſe eandem cum libertate à ſervitute peccati. At ſatis oſtendimus ad ſecundum argumentum diſcrimen hujus libertatis, & ſervitutis à libertate, & neceſſitate, de quibus noſtra diſſertatio eſt.

CXXXVII. Quibus addi poteſt alia expoſitio ſcriptoris recentibus frequens, nempe Auguſtinum non admittere neceſſitatem peccandi in quocumque instanti, & opere morali determinato, ſed in toto decurſu vitæ abſque auxilio gratia. Quia hæc poteſtas adſcribatur à Pelagianis ſoli facultati naturæ; & re vera abſque auxilio gratia tanta facultas homini lapſo convenire non poteſt, quamvis in uno, vel altero opere, & instanti morali determinato poſſit ſuis viribus abſtinere à peccato, quia ab uno ad alterum non eſt argumentum legitimum, ut præmiſimus n. 105.

CXXXVIII. Hinc ad confirmationem conſtat ſolutio. Primò Auguſtinum ſolum admittere neceſſitatem ad ea peccata, quæ improprie, & analogicè peccata ſunt, quia pœnæ ſunt, & effectus peccati. Quibus ſanè fruſtra à Iuliano obijcitur libertas, quia ejuſmodi peccata abſque libertate poſſunt contingere, &

re, & aſſumptum Auguſtini contra Iulianum concludere. Secundo, eam neceſſitatem eſſe ſervitutem peccati, ad cujus libertatem contra Iulianum, & alios Pelagianos gratiam liberatricem juxta fidem catholicam Auguſtinus contendit. Tertio, eam admittere Auguſtinum ſolum comparatione totius curſus vitæ, non vero omnium instantium, & operum moralium, quæ homini in ſingulis moraliter operandi eventibus occurrunt. Quæ omnia ſunt extra præſentem controverſiam, cum à nobis quoque cum Auguſtino admittantur, quin noſtræ, & communi Scholaſticorum nunc aſſertæ doctrinæ contradicentia ſint, ut ex præteritis deprehenditur.

CXXXIX. Quintò arguunt Baiani. Nullum opus moraliter bonum poteſt fieri ab homine lapſo ſolis viribus naturæ abſque auxilio gratia, ut ex pluribus capitibus doctrinæ Auguſtinianæ conficere tentant. At ubi nulla eſt poteſtas agendi bonum opus morale, omnimoda eſt neceſſitas agendi malum, atque adeò peccandi, quia in genere moris medium non eſt inter opera bona, & mala. Ergo abſque auxilio gratia ineſt homini lapſo neceſſitas peccandi. Quod confirmant; quia Gentes à fide remotæ, & gratia Chriſtianæ expertes, nullum agunt, nec agere poſſunt opus morale, quod vitioſum, & peccatum non ſit; quia id dogma Auguſtinianum eſſe contendunt. Si autem naturæ lapſæ auxilio gratia deſtituta competeret poteſtas abſtinendi à peccato poſſent gentiles moraliter plura agere, quin peccarent. Ergo homini lapſo nulla competit moralis poteſtas, quæ non ſit peccandi.

CXL. Reſpondeo. Etiam hoc argumentum cum ſua confirmatione obijciunt Calviniani ad ſuam de extrinſca poſt lapſum libertate perſuadendam ſententiam, ut proponemus progreſſu. Deinde aſſumptum eſt falſum, & ab Eccleſia damnatum, contrariumque ſacrarum litterarum, & Patrum doctrinæ. De quo erit proxima diſputatio, in qua Bajanorum obiecta expendemus, & reſellemus. In ſequenti vero gentiliū poteſtatem antecedentem ad plura opera bona moralia, doctrinæ Auguſtinianæ, & ſacrarum litterarum, aliorumque Patrum ſtatuemus conformem. Quo argumenti confirmatio nulla eſt. Præterea, quod totius argumenti doctrinam evertit, dari poſſe actus morales in individuo indifferentes, ad quos nulla gratia neceſſaria nec gentiliū poteſtas negari poteſt. Quia hæc ſententia non eſt Theologi omnibus communis, & non expedit, nunc in ea nos implicari.

CXLI. Demum arguunt; quia cum neceſſitate peccandi, poteſt eſſe propriè peccatum. Tum quia damnati vera, propriaque peccata committunt cum omnimoda neceſſitate peccandi, & abſque ulla poteſtate boni cujuſpiam operis agendi. Tum quia cum omnimoda neceſſitate bene agendi Deo competit bonitas moralis, atque laudabilis: eadem autem eſt ratio de malitia, ac de bonitate morali, ut ei opponatur neceſſitas. At nulla ratio poteſt obſtare neceſſitati peccandi hominis lapſi, niſi oppoſitio neceſſitatis cum libertate requiſita ad peccandum. Ergo nulla eſt ratio ejuſmodi neceſſitatem negandi.

CXLI. Reſpondeo. Eodem argumento utitur

Calvinus ad ſuam de extrinſca libertate poſt lapſum aſſertionem, ut manifeſto, & locupletis teſtimonio præmiſimus num. 25. Deinde aſſumptum argumentum nego. Nec illud evincit neceſſitas peccandi damnatorum. Nam damnatis non ineſt antecedentem, & phyſicam, ſed conſequentem ſolam, & moralem, verius exiſtimo, ut attingi diſp. præter. n. 32. & uberius ſancivi tract. de Angelis cum Scoto in 2 diſt. 7. q. unic. art. 3. ante ſolat. argum. Baſſole ibidem q. 1. art. 3. Durando q. 2. n. 12. Valentia tom. 1. diſput. 4. q. 15. pun. 2. ſub ſinem, & aliis. Quod Damascenus ſupponit in Dialog. contra Manichæos inter med. & fin. probans, Deum nulli creaturæ rationali etiam in futuro ſæculo autorem eſſe mali, ſed unamquamque ſua propria libertate malam eſſe, quia ex concuſſu parato Dei poterat vitare malum, & agere bonum illi contrarium. Expende verba: *Deus, quod ſuarum partium eſt, dat, ut bene ſimus: at nos, quod in poteſtate noſtra ſitum eſt, nempe ut data bona conſervemus, vel facimus, vel negligimus. Quin Deus Diabolo quodque ſemper bona præbet: verum ille accipere recuſat. Atque in futuro ævo Deus omnibus bona fundit: at unuſquiſque prout capacem ſeſe reddidit, boni participat eſſe.* Ergo Deus ſuo concuſſu omnibus adest, nullique in præſenti ſæculo hominibus, neque in futuro Dæmonibus, atque damnatis deficit, ut bonum operentur, ſi velint. Quod de bonis operibus naturalibus intelligendum eſt, quia dona, & bona ſupernaturalia, cum indebita ſint, & gratioſa, damnatis denegari, concors eſt Theologorum ſententia.

CXLII. Si vero Deus denegat damnatis ſuum concuſſum, & principia neceſſaria ad bonum quidpiam etiam naturale agendum, ut perique Theologorum autumant, dicendum eſt, damnatos non peccare in eis actibus, quos omnimoda neceſſitate abſque indifferentia ad oppoſitum eliciant, ſed eos eſſe purè pœnales, ut nunc ſunt concupiſcentia motus, & ignorantia invincibilis actus, qui improprie, & analogicè peccata dicuntur, quia ſunt tranſgreſſiones materiales præceptorum, & effectus, pœnæque peccati. Qui vero cum poteſtate indifferenti ad oppoſitum perpetrantur, peccata vera, & propria eſſe poſſunt, ſi relictiſ aliis minus gravibus eligantur. Nam ſi electio fiat inter actus turpes omnino æquales, aut inter inæquales eorū, qui minus turpes ſunt, nullum intereſſe propriè peccatum, conſtat ex ſuperioribus, & ex diſp. noſtra 74. de Ente ſupernat.

CXLIII. Similiter ad bonitatem moralem Dei reſpondeo. Nempe Deum non eſſe moraliter, ſed naturaliter tantum bonum amore ſui, & alio quovis affectu, quem deponere non potuit, quia deficit libertas neceſſaria ad bonitatem moralem. Itaque moralem ejus bonitatem in actu ſecundo, & uſu ſolum inveniri in amore creaturarum, quem ita habet, ut deponere poſſit affectu contrario. Cui libertati non obſtare neceſſariam ipſius immutabilitatem, expoſuimus contra Baianos diſputat. 17. ſect. 8. Quam autem ratione inter affectus contradicentes Deo poſſibiles conſideretur inæqualitas neceſſaria ad electionem moralem, atque laudabilem, prolixè diſputationis eſt, quam nos expoſuimus tract. de Volunt. Dei.

DISPUTATIO XIX.

An homini lapsò adfit potestas naturalis antecedens ad agendum quidpiam moraliter bonum absque auxilio gratiæ?

Hæc disputatio præcedenti appendix est, nec non prorsus eadem, si actus indifferentes in individuo rejiciantur, ut Baiani rejiciunt, & nos ultro nunc rejectos damus. Item annexa est potestati naturali hominis integri, quam disp. 8. à sect. 10. ad 27. expendimus ab auxilio gratiæ independentem. Quare recolenda sunt, quæ in ea ex professo sancivimus, ne semel posita cum molestia lectoris repetamus. Quibus positis hæc disputatio brevior erit, quam ejus gravitas doctrinæ, & proluxa Baianorum scripta vindicare videntur.

SECTIO I.

Statuitur sententia contra Baium definita ab Ecclesia.

M

ichaël Bajus voluit homini lapsò nullam post peccatum inesse potestatem, ad aliquem actum edendum moraliter bonum absque auxilio gratiæ supernaturalis. Quam potestatem negat non solum consequentem, & efficacem, sed etiam antecedentem, & sufficientem solis viribus naturæ. Auxiliumque gratiæ necessarium affirmat, non solum naturale, sed etiam supernaturale, & ad charitatem, & fidem insulam Theologicam spectans: quemadmodum potestatem abstinendi à peccato negare, & gratiam necessariam ad illam asserere, exposuimus disp. præced. sect. 1. & disp. 8. sect. 13. Itaque consequenter explodit communem distinctionem virtutis, & actus moraliter boni in naturalem, & supernaturalem, quia nulla virtus, nullusque actus moraliter bonus est possibilis homini lapsò, qui supernaturalis non sit, & indigens auxilio supernaturali gratiæ. Duobus in genere fundamentis nititur. Primum, quia certa, & explorata Augustini doctrina est in omnibus contra Pelagianos scriptis asserta, nullam virtutem, nullumque opus moraliter bonum fieri posse ab homine lapsò sola facultate naturæ, sine auxilio gratiæ, ejusque vires naturales solum ad peccandum valere. Secundò, quia nullus est virtutis actus, qui charitatis non sit, aut ex charitate elicitus. Charitatis autem actus ejus excellentiæ est, ut superet facultatem naturæ, & vendicat auxilium gratiæ. Hæc omnia de mente Baii constabunt disputationis decursu. Eis per omnia subscribunt Baiani, & copiosioribus longè, quam Baius probationibus insistent, & acrioribus censuris, & aculeis doctrinam contrariam, præcipueque divisionem virtutis naturalis, & supernaturalis pungunt, & mordent.

II. Discrimen tamen inter Baium, & Baianos est. Nam Baius ante peccatum admittit potestatem naturalem ad virtutum actus solis viribus naturæ absque auxilio gratiæ eliciendos, negans omnino virtutem supernaturalem, & gratiam Theologicam ad aliud genus actuum, quam purè naturalium, quia debita omnino sunt constitutioni naturæ omnia principia necessaria ad actus meritorios vitæ æternæ agendos, quæ à Baio homini naturalia, & à Theologis supernaturalia, & gratiosa dicuntur. Cæterum asserit, hanc potestatem post peccatum esse omnino extinctam, ideoque eam non posse homini lapsò absque

auxilio gratiæ superaddito redire. Baiani vero non solum post peccatum, verum etiam ante illud insistentur possibiles actus virtutum entitate naturales, & vires connaturales homini ad quidpiam boni etiam naturale agendum. Quam rursum potestatem titulo peccati volunt homini lapsò ad eum convenire non posse, ut etiam si ante peccatum conveniret, adhuc per peccatum esset extincta. Itaque tam Baius, quam Baiani in utroque statu negant differentiam actuum virtutis naturalium, & supernaturalium, quia Baiani in neutro agnoscunt actus entitate naturales facultate naturæ possibiles, sed solos supernaturales: Baius vero ante peccatum solos tuetur possibiles actus entitate naturales; & nullos supernaturales, post peccatum vero solos supernaturales, & nullos naturales. Quod discrimen constat ex disp. 4 & 5.

III. Contraria est communis Scholasticorum, & totius Ecclesiæ sententia. Quæ duas complectitur partes. Prima est, homini ex naturali conditione naturæ rationalis ante peccatum competere vires, principiaque sibi naturalia, & debita ad virtutum actus eliciendos purè naturales, & steriles in vitam æternam; ex beneficio vero gratiæ superaddito creationi concessa fuisse dona supernaturalia, & principia insula, & indebita, quæ propriè, & Theologicè sunt, & dicuntur dona, & auxilia gratiæ ad actus meritorios vitæ æternæ entitate supernaturales agendos ab actibus entitate naturalibus prorsus distinctos. Secunda est, post peccatum relictam esse naturæ rationali indemnem potestatem physicam, & antecedentem ad actus moraliter bonos naturales, quæ ante peccatum ex sola naturali conditione hominis competeat; adempta vero fuisse potestatem supernaturalem, & auxilia indebita constitutioni naturæ ad actus salutare, & supernaturales edendos; ideoque nova, & majori gratia homini lapsò, quam innocenti ex meritis Christi eam facultatem, & vires restitui debere. Priorem partem ex professo sancimus disp. 8. à sect. 10. ad 27. Posterior nunc scienda est, quoad virtutem naturalem antecedentem, & physicam, actuum honestorum naturalium elicitivam secluso auxilio gratiæ, non solum ad charitatem, & fidem pertinente, sed etiam ad aliud quodvis virtutis genus, entitate supernaturali, & naturali constitutioni rationalis naturæ indebita. Itaque nostra, & vera sententia nunc contra Baium, & Baianos duo statuit. Alterum, hominem lapsum posse sine auxilio gratiæ supernaturali plures virtutum actus potestate physica, & antecedenti elicere, qui salutare, & meritorii non sint. Alterum, in utroque statu naturæ admittendam esse distinctionem actuum virtutis naturalium, & supernaturalium. Quod à nobis probatum

erit

erit in statu naturæ lapsæ, ubi probaverimus possibiles absque auxilio gratiæ actus entitate naturales; cum ab omnibus utriusque partis assertoribus aliud genus actuum supernaturalium, & salutarium solis gratiæ supernaturalis viribus possibilem contra Pelagianos certum de fide supponatur.

IV. Neque huic sententiæ dissentiant, Baianæque consentiunt Gabriel Vasquez, Ludovicus de Torres, Maratius, & alii Scholastici, qui in communi Scholasticorum controversia, de necessitate gratiæ ad bona opera moralia, asserunt etiam ad actus virtutum naturalium esse necessariam gratiam auxiliantem Dei. Nam ut sæpius monuimus disp. 13. & ostendimus n. 15. nolunt hi autores, necessitatem istam esse antecedentem, & pertinentem ad sufficientiam voluntatis, sed solum consequentem, & spectantem ad solam efficaciam, solum enim in eis, qui re ipsa virtutum actus operantur, asserunt, pertinere ad gratiam Dei cogitationem congruam, & efficacem, non vero inefficacem, & incongruam reddentem arbitrio posse, in eis, qui re ipsa non operantur. Baiani vero cum Baio profitentur, hanc necessitatem gratiæ esse omnino antecedentem, ut nec sufficientiam haberi possit absque gratia auxiliante Dei. Itaque ab his Theologis ejusmodi gratia non desideratur entitate supernaturalis, & pertinens ad fidem, & charitatem insulam Theologicam, sicut à Baio, & Baianis exigitur, sed gratia, & cogitatio, atque affectio honesta ordinis naturalis sufficiens docetur. Quare ab eis etiam admittitur communis divisio actuum virtutis in naturales, & supernaturales, quæ à Baianis negatur. Ac tandem virtuosi, & moraliter boni prædicantur præter charitatis actum, actus etiam virtutum moralium, qui ex fine, & motivo intrinseco creato eliciuntur, differentes specie ab actu charitatis, qui ex fine, & motivo intrinseco bonitatis increatæ elicitur. Quem actum solum, Baiani cum Baio moraliter bonum, & virtuosum agnoscunt.

V. Nostra sententia primum nititur sanctionibus Pontificum Ecclesiæ, quæ contrariam Baianorum sententiam proscribunt. Nam inter propositiones in Bulla contra Baium damnatas sunt sequentes. In primis 37. *Amor naturalis, qui ex viribus naturæ exoritur, ex sola philosophia, per elationem præsumptionis humanæ, cum injuria crucis Christi defenditur à nonnullis doctoribus. item 38. Cum Pelagio sentiunt, qui boni aliquid naturalis, id est, quod ex naturæ solis viribus ortum ducit, agnoscit. rursum 66. Non nisi Pelagiano errore admitti potest usus aliquis boni liberi arbitrii, sive non malus, & gratiæ Dei injuriam facit, qui ita sentit, & docet. Quibus aliæ plures consentiunt, ut 23, 28, 29, 30, 31. & aliæ. Ergo propositiones eis contradicentes, quæ nostræ sunt, & affirmant, usum aliquem bonum naturalem liberi arbitrii ex solis viribus naturæ haberi posse, ex sanctione Pontificum sunt admittendæ veræ. Nam ubi definitur falsà aliqua propositio, sancitur vera contradictoria illius.*

VI. Recurrunt Baiani ad familiarem sibi, & aliquibus Theologis solutionem, nempe has propositiones non damnari propter doctrinam, sed propter censuram, qua oppositi infamant. Baianis tamen hæc solutio non faver. Primum, quia ipsi acerbioribus censuris, quam Baius doctrinam oppositam mordent, ut constat ex disp. 2. sect. 1. Secundò, quia, ut præmissimus disp. 1. sect. 4. nulla est propositio contenta in Bulla contra Baium, quæ non proscribatur ratione doctrinæ. Neque re quidem vera opus erat Vasquio, & alijs Theologis ad suam de necessi-

tate gratiæ sententiam indemnem tuendam, in banc solutionem confugere, siquidem eorum doctrina longè differens est à Baiana in Bulla damnata, ut n. 4. & alibi sæpius admonuimus. De quo vide, quæ præmissimus disp. 13. n. 13. & seqq. Tertio, quia damnantur in Bulla aliæ propositiones continentes eandem doctrinam sine ulla censura, ut 28. *Liberum arbitrium sine gratiæ Dei adjutorio non nisi ad peccandum valet. & 39. Omnis amor creaturæ rationalis, aut vitiosa est cupiditas, qua mundus diligitur, quæ à Joanne prohibetur, aut laudabilis illa charitas, qua per Spiritum sanctum in corde diffusa, Deum amatur.* Vbi nullus amor creaturæ rationalis admittitur moraliter bonus possibile nisi supernaturalis, & infusus, ex charitateque elicitus. Denique quia in materia præfata, ubi remouetur censura Pelagianæ doctrinæ, statuitur vera propositio negans necessitatem gratiæ ad bonum opus morale. Nam hæc necessitas neque à Baio, & Baianis, neque ab ullo Theologo aliunde arguitur, quam ex testimoniis Conciliorum, & Patrum, quæ contra Pelagium lata sunt, ut videre est apud scripta Baii, Baianorumque, ac Theologorum. Ergo ubi Pontifices decernunt, non esse Pelagianum negare necessitatem gratiæ ad aliquod bonum opus morale, decernunt, nullum esse fundamentum id oppugnandi, atque adeò esse verum.

VII. Dicit quispiam, doctrinam in eis propositionibus damnatam, non esse necessitatem gratiæ, sed charitatis necessitatem, ut aliquod opus sit moraliter bonum; siquidem Baius eo censet, gratiam esse necessariam ad omne opus bonum morale, quod charitas necessaria est ad illud, & nullum agnoscit opus moraliter bonum, quod charitatis non sit, ut constat ex disp. 13. sect. 2. & seqq. & constabit amplius disp. 21 & 22. sed contra. Nam hæc duo asserta distincta sunt; aliud, gratiam supernaturalem esse necessariam ad omne opus bonum; aliud nullum esse opus bonum, quod non sit charitatis actus, & opus; quamvis alterum ab altero pendeat, & ab assertore arguatur. Item Baius ea tanquam distincta tradit; nam gratiæ necessitatem ad omne opus bonum non solum probat, quia nullum est bonum opus, quod charitatis non sit, sed etiam quia ubi admittatur opus bonum à charitate distinctum, adhuc ad illud eliciendum, admittenda est necessaria gratia, quia sacræ paginæ & Augustini testimonia conficiunt, nullam post peccatum relictam arbitrio potestatem ad quidpiam boni agendum, sed solum ad peccandum. Quare Pontifices Ecclesiæ in Bulla contra Baium non solum excerptunt ex operibus Baii, & damnant propositiones continentes, solius charitatis opera esse moraliter bona, sed etiam continentes, ad quodvis opus bonum etiam naturale, esse necessariam gratiam, sive non esse possibile opus bonum naturale, sed solummodo supernaturale, & elicitum ex gratia. Itaque Pontifices non solum proscribunt doctrinam Antecedentis, sed etiam seorsim ab illa, doctrinam Consequentis: alias enim sufficeret recolere, & proscribere solas propositiones de necessitate charitatis ad opus moraliter bonum, quin etiam seorsim eas, quæ gratiæ necessitatem continent, proponerent, atque damnarent. Quemadmodum in Calvino non solum damnant, nullam adesse libertatem nostris operibus bonis, sed etiam principium, ex quo illud consequens arguunt, nempe gratiam auxiliantem ejus esse efficaciam, cui resisti, & dissentiri non possit. Quare non solum contradiceret Concilium, qui libertatem negaret bonis operibus,

ribus, sed etiam qui afferens eis libertatem adesse, negaret, non posse gratiæ dissentiri, atque resisti; & alterum cum altero componeret. Cujus rei plura alia sunt apud Concilia exempla, in quibus Antecedens, & Consequens seorsum proscribuntur. Ergo similiter proscribunt Pontifices contra Baium necessitatem gratiæ supernaturalis ad omne opus bonum seorsum à necessitate charitatis. Itaque eis contradicit non solum qui asserit nullum esse opus bonum à charitate non elicatum, sed etiam qui admittens opera bona non elicita à charitate negat esse aliqua possibilia, quæ sint naturalia, & elicita viribus naturæ sine auxilio gratiæ.

SECTION II.

Sententia contra Baium definita probatur ex sacris litteris, & Conciliis.

I X. In eadem probationem advoco testimonia sacra, quæ ex professo expendimus disp. 8. sect. 14 & 15, ad probandum, homini innocenti, ex sola conditione naturæ rationalis, competere facultatem naturalem elicivam boni operis, seorsum ab auxilio gratiæ supernaturali, indebito creationi naturæ. Nam ea testimonia, ut ibi expendimus, continent ejusmodi facultatem, & libertatem homini naturalem independentem à gratia. Aliunde comprehendunt hominem; non solum in statu innocentis, sed etiam naturæ lapsæ. Ergo etiam in statu naturæ lapsæ adscribunt homini sacra testimonia facultatem, & libertatem naturalem boni operis elicivam, independentem à gratia supernaturali indebita creationi. Consequentia est legitima. Major propositio constat manifesta ex scriptis disp. 8. sect. 14 & 15. Minor probatur facilis est, testimonia recolendo. Primum est illud Rom. 1. *Revelatur enim ira Dei de caelo, super omnem impietatem hominum eorum, qui veritatem Dei in injustitia derinent, quia quod notum est Dei, manifestum est in illis. Deus enim illis manifestavit; invisibilia enim ipsius à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque ejus virtus, & divinitas, ita ut sint inexcusabiles.* Hic sermo manifestè dirigitur ad homines lapsos, quippe ad eos, qui sua impietate provocant iram Dei, & veritatem ejus in injustitia detinent, & non colentes, neque diligentes Deum inexcusabiles facti sunt. Ergo naturalis amor justitiæ, & Dei facultate naturæ possibilis, quem in hoc testimonio contineri ostendimus disp. 8. à n. 164. ad 168. communis est hominibus lapsis.

I X. Secundum est illud Rom. 2. *Cum gentes, quæ legem non habent; naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, testimonium reddente illis conscientia ipsorum.* Vbi ambigi non potest, differere Paulum de lapsis hominibus. Ergo si in hoc cloquio comprehenduntur opera bona naturalia ex folis principiis naturæ elicita, ut vidimus à n. 168. ad 172. ejusmodi opera possibilia sunt hominibus lapsis. Tertium testimonium est illud Eccl. 15. *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui. Adjecit mandata, & præcepta sua. Si volueris mandata servare, conservabunt te, & in perpetuum fidem placitam servare. Apposuit tibi aquam, & ignem: ad quod volueris porrigere manum tuam. Ante hominem vita, & mors, bonum, & malum; quod placuerit ei, dabitur illi.* Vbi testari Deum libertatem hominis naturalem, suis viribus tam boni,

quam mali operis activam, expendimus à n. 183. ad 192. Rursus in eo completi etiam libertatem lapsis hominibus communem ostendimus disp. 15. sect. 1. Ergo lapsis hominibus convenit libertas suis viribus activa boni operis, & mali.

X. Postremum est illud Gen. 1. *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris, & volatilibus caeli, & bestiis, universaque terræ.* item illud Eccl. 17. *Deus creavit de terra hominem, & secundum imaginem suam fecit illum; & secundum se vestivit eum virtute, & dedit illi potestatem eorum, quæ sunt super terram.* Hanc imaginem homini sua creatione impressam exprimere solam facultatem rationalem, & liberam, appetitivam, & electivam boni seorsum à donis supernaturalibus ipsi creationi indebitis, exposuimus cum pluribus Interpretibus, & Patribus Ecclesiæ, à n. 173. ad 183. Item eam imaginem significari adhuc residendam in homine lapsio, persuadent testimonia Patrum, & rationes ex sacro textu depromptæ. Nam rationem imaginis adscribunt Interpretes, & Patres ibidem adducti, homini qua rationali, & libero, & ex sua naturali perfectione cæteris animantibus præcellenti seorsum ab omni dono supernaturali. At etiam post peccatum manet homo rationalis, & liber, & sua perfectione naturali cæteris animantibus præcellens, seorsum à dono supernaturali. Ergo etiam post peccatum manet in eo ratio imaginis Dei, exprimens facultatem naturalem, appetitivam, & electivam boni.

X I. Alia probatio sumitur ex Conciliis Ecclesiæ Araucano 2. Africano, Tridentino; & Moguntino, quorum testimonia protulimus, & expendimus in eadem disp. 8. n. 193. usque ad n. 210. Quia dum definiunt gratiam necessariam ad opera bona moralia, notanter, & non absque consilio adjiciunt, esse necessariam, ut ea faciant, prout oportet ad salutem, ad vitam æternam, ad justificationem, aut quid simile. Qua phrasi supponere Concilia, posse sub eo genere operum bonorum fieri alia, quæ non sint coniferentia ad vitam æternam, justificationem, & salutem; ideoque non desiderari necessariam ad illa gratiam supernaturalem Dei, multis ibidem confectimus. At opera, quæ definitiones Conciliorum complectuntur, pertinent ad statum naturæ lapsæ. Tum quia ea sunt actus dilectionis Dei, poenitentiam, & similes, quibus peccator ad suam justificationem disponitur. Tum quia sunt opera, quæ negabant fieri auxilio gratiæ Pelagiani, contra quos Concilia eam gratiæ necessitatem definiunt: nulli autem Theologo dubium fuit, Pelagianos differere de operibus bonis naturæ lapsæ, eisque etiam necessitatem gratiæ negare. Ergo hujusmodi definitiones Conciliorum, supponunt possibilia bona opera moralia, quæ non sint salutaria, nec vendicantia necessariam gratiam auxiliantem Dei. In cujus argumenti confirmationem adduximus Augustinum, Fulgentium, Prosperum; Cælestinum Papam, & Gennadium, qui pluribus testimoniis, quibus necessitatem gratiæ contra Pelagianos decernunt, eandem phrasim usurpant, differentes de operibus bonis hominis lapsi. Ergo etiam Ecclesiæ Patres supponunt possibilia opera naturalia, quæ sterilia sunt in vitam æternam, & nullam vendicant supernaturalem gratiam. Solutionem, quam huic argumento excogitarunt Baiani, ibidem à n. 103. ad 210. refellimus.

X I I. Confirmatur ex Tridentino sess. 5. c. 1. can. 5. definitè contra Calvinum non esse post peccatum

peccatum extinctam libertatem arbitrii creati. Nam, ut expendimus disp. præf. sect. 3. noluit Calvinus, extinctam esse voluntatem, sed ejus potestatem, & facultatem ad quidpiam boni agendum, ut nulla remaneat libertas ad bonum, sed omnimoda necessitas ad malum; quod à n. 22. usque ad 27. Calvini testimonio illustravimus. Ergo Tridentinum damnans extinctam arbitrii libertatem, decernit superstitem potestatem electivam tam boni, quam mali, siquidem talis potestas definitur non extincta, sed manens. Considera, quæ Calvinus in Antidoto contra Tridentinum, c. 1. sessio 5. Patribus Tridentinis opponit, & refert Ruardus art. 7. pag. 235. *Cum libertatem minimè extinctam esse contendunt, hoc sanè intelligunt, aliquid restare facultatis voluntati humane ad bonum eligendum. Vbi non est interitum, illic saltem aliqua est vitæ portio. Tollunt deinde omnem ambiguitatem, cum attenuatum dicunt, & inclinatum. Ergo si illud credimus, debilitavit nos peccatum originale, ut voluntatis nostræ vitium non pravitas sit, sed infirmitas: atque hoc posterius ubique Scriptura docet. Ut innumera testimonia omittam. Paulus cum de natura humani generis concionatur, non infirmitatis damnat liberum arbitrium, sed omnes esse inuiles pronuntiat, aversos à Deo, & tyrannidi peccati addictos, ita ut idoneos esse neget, ad quidquam boni cogitandum. Neque tamen interea negamus, quin maneat hominis voluntas, sed mala. Nam lapsus Adæ non sustulit voluntatem. Nullus rectius, quam ipse Calvinus exponere potuit mentem Tridentinorum Patrum suæ doctrinæ de libertate extincta contrariam. At eos intelligit, ut velint superstitem fuisse aliquam facultatem naturalem electivam boni, & non solius electivam mali. Ergo cum Patres Tridentini sanciant non extinctam post peccatum libertatem arbitrii, volunt, mansisse aliquam facultatem naturalem indifferentem ad bonum, & non adstrictam, & determinatam ad solum malum.*

X I I I. Consentaneè Calvinus, omnibus Scripioribus Catholicis, apud eundem Ruardum supra pag. 233. sic detrahit: *Inter Scripiorum Christiana professionis, tamen nemo extitit, qui non agnosceret, & sanitate rationis in homine graviter ex peccato vulneratam, & voluntatem pravis cupiditatibus implicatam, multi tamen eorum philosophis plus æquo accesserunt, & hoc consilio vires humanas extulisse nobis videntur, ne si impotentiam discernere essent confessi, primum philosophorum aachianos, quibus cum tunc certamen habebant, excuterent: deinde carni, suapte sponte nimis ad bonum torpenti, novam desideria occasionem præberent. Ergo ne quidam communi hominum judicio absurdum traderent, scripturæ doctrinam, cum philosophiæ dogmatibus, dimidia ex parte conciliare studuerunt.* Itaque Scripioribus Catholicis, quos sibi adversarios profiteretur, id objicit Calvinus, scilicet admittere potestatem naturalem boni, quam philosophi gentiles gratiæ supernaturalis ignorantes, & sola ducti naturali ratione adscribunt homini, nolque omnimodam boni impotentiam negare, & ut philosophiam cum sacra doctrina prædicante necessitatem gratiæ concilient, partem dimidiam operum, nempe supernaturalium & salutarium, auxilio gratiæ adscribere. Ergo cum libertate arbitrii extincta docet Calvinus extinctam naturalem potestatem boni, etiam eam, quæ à Philosophis agnita fuit. Quocirca cum Catholici Calvino adversantes profiterentur libertatem non extinctam, eam saltem potestatem homini post peccatum superstitem intelligunt.

X I V. Ideò solemne Calvino fuit dogma Baianum, de impossibilitate cuiusvis operis boni absque

gratia pertiiente ad fidem. Ita lib. 3. Inst. c. 14. *Imprimis quando naturalibus dotibus cersendi (hominines) sunt, à vertice capitis ad plantam usque pedis scintilla boni non reperitur. Quod per sex paragraphos probat ex iisdem locis scripturæ, & Augustini, quibus Baius, & Baiani. Ibidem §. 4. Est malè dictum, nec modo nullius ad justitiam pretii, sed certi in damnationem meriti, quidquid cogitat, meditatatur, perficit homo, ante quam Deo per fidem reconcilietur.* item §. 5. *Ut natura conditi sumus, citius ex lapide oleum, quam ex nobis opus bonum exprimitur.* rursus ibidem: *Omni justitia usque ad minimam particulam hominem spoliamus, donec sola misericordia in spem vitæ æternæ regeneratus fuerit.* præterea lib. 2. Inst. c. 3. §. 2. *Gravi telo confoditur ejus ingenium, cum omnes, quæ inde procedunt cogitationes, ut stultæ, frivole, insanæ, perversæ irvidentur.* quibus satis aperitur, sententiam Calvinianam de libertate extincta post peccatum nihilo à Baiana differere.

SECTION III.

Recoluntur testimonia Patrum superius producta, quæ eandem probationem faciunt.

X V. Præter testimonia Patrum, qui phrasi, *sicut oportet*, utuntur, plurima alia produximus disp. 8. sect. 17, 18, 19 & 20. quæ vires naturales hominis innocentis ad bonum sufficientes persuaderent. Quia tamen plura eorum, eandem etiam homini lapsio sine discrimine communes tradunt, oportet nunc breviter illa recollere referendo tantum sententias, ne molesta verborum repetitione Lectorem fatigemus. Clemens Romanus n. 211. habet Abrahamum *ex ipsa naturæ facultate ante fidem cognitione naturali rationis ductum à Deo viam veritatis capessivisse, & sæculum sprevisse.* Amor autem veritatis, atque justitiæ ex ipsa naturæ facultate, & lumine naturali rationis ante fidem conceptus naturalis est, & non entitate supernaturalis. Irenæus n. 212. *quia omnes homines ejusdem sunt naturæ, pronuntiat, omnes esse potentes retinere, & operari bonum referens in naturam rationalem hominis operandi bonum potestatem.* item quod homo natura liber sit, colligit suæ potestatis esse ad hoc, quod possit eligere bona, vel contraria. Tertullianus n. 213. docet legem naturalem ante scriptam, *sicut intelligebatur naturaliter, hoc est, lumine naturali absque instructione scripta, ita à Patribus custoditam naturaliter, hoc est, affectu naturali sequuto naturalem notionem, quo eos Patres naturalis justitiæ legis præcedebat.*

X V I. Eusebius n. 214. *quia unicuique rationali anima liberum arbitrium à natura inest, colligit bonum id esse ad eligenda bona creatum, ideoque quando malè agit solum esse culpandam voluntatem, & non naturam, cum ei vitium ad eligenda bona inest, & in istam legem volens contempserit.* Macharius Senior tradit ipsam naturam non solum ad vitium, sed etiam ad bonum, & honestum aptam esse inclinare, ideoque ex se capacem esse tum boni, tum mali. Aptitudo autem, & capacitas naturalis ad bonum honestum, nequit esse sine facultate naturali prosequendi illud. Athanasius n. 215. *virtutem, quæ in nobis est, mentem tantum requirere humanam, quia proculdubio naturalis animæ puritas fons est, & origo virtutum.* item mentem hominis, idè quod libera sit, & sui juris, posse, ut ad bona se inclinare, ita bona quoque aversari. Vbi expende titulum libertatis naturalis, quo solo menti humanæ vires adscribit proprias,

proprias, ad bona æquè sectanda, ac averfanda. Rurſus certum eſſe in non peccando naturam aſſe. Quod non eſſet verum, ſi vires naturales hominis non conferrent ad non peccandum, & bonum agendum, ſed ad peccandum ſolum.

xv i r. Baſilius n. 216. tanquam certum ſupponit, ad omnia nos, quæ deſcripta nobis à Deo præcepta ſunt conſequenda, naturales etiam ab ipſo facultates accepiſſe. item aſſerit, idèd hominem peccantem eſſe malum, quia habet inſitam ſibi poſſeſſionem, aut Deum ſequendi, aut à bono diſcedendi. Inſita autem naturæ rationali poteſtas naturalis eſt. Rurſus eſſe apud nos ipſas virtutes ſecundum naturam, ad quas habendas aſſinitas animæ ex ipſa natura nobis inſeſt. Præterea intellectualem creaturam, natura utentem libera, poſſe ad utrumlibet inclinari, ad electionem ſcilicet boni, & peioris. Ergo ſuapte natura, facultateque libera naturali ad bonum indifferens eſt & inclinari poteſt. Conſequenter noſtræ natura inclinationem ad utraque per æquè propendere; & ceu contingit in ſtatera plerumque ad id, quod bonum eſt, deſistere. Quæ naturæ inclinatio, atque propenſio ad utrumque æquabiſ nequit intelligi abſque facultate naturali proſequendi bonum.

x i i r. Nazianzenus n. 217. admonet te rationem tibi inſitam, moventem, ac virtutis igniculum per arbitrii libertatem exſeſcitantem, tantum tibi virtutis habitum comparare poſſe, ut jam ad vitium ferri propemodum nequeas. Quare in laudem parentis mortui, commendat ante fidem, ex ſola inſtitutione naturæ, virtutes ab eo moraliter naturales, comparatas, ac præcipuè juſtitiam uſque aded incorruptam, ut quamvis in magnis Reip. muneribus, adminiſtrationibusque verſatus, ne teruncio quidem facultates ſuas auſerit. Quod de aliis permultiſ à fidei illuſtratione remotis aſſeverat, ſcilicet plures eorum ſolo Chriſtiani nomine carere, cum rem ipſam habeant, & morum honeſtate ad Chriſtianos pervineant. rationem reddit, quia ob arbitrii libertatem, ſic quidem conditi ſumus, ut virtutis, & vitii capaces exiſtamus. ſcilicet quia ſola naturalis facultas libertatis fert ſecum capacitatem, & vires ad virtutes naturales, & vitia.

x i x. Nyſſenus n. 218. in conſtructionem naturæ, & libertatem naturalem refert poteſtatem hominis ad bonum, qua tanquam ex cella quadam penuria ex natura bonum promanſit. Item Nemeſius n. 219. eandem omnino docet facultatem conſultandi, & mentendi, temperateque, & imtemperatè vivendi. Ergo ut naturalis eſt facultas conſultandi, mentendi, & imtemperatè vivendi: ita naturalis erit facultas bonum ſectandi, verum dicendi, & temperatè vivendi. Hieronymus n. 220. perſpicuum tradit natura omnibus Dei inſeſſe notiſſimam, ſeminaque juſtitie, reliquarumque virtutum, quibus multi abſque fide ſapienter, & ſanctè aliqua faciunt. item eoſdem fuiſſe juſtitie amatores non mians, quam ſapientie. Chryſoſtomus n. 221. Secundum naturam eſſe nobis virtutem, præter naturam malitiam, non aliter quam bona, & adverſa valendo. Quomodo autem ſecundum naturam eſt virtus, ſi naturalis non eſt, ſed ſupra naturam? Præter naturam malitia, ſi ejus inclinatio, & facultas ſolum ad peccandum valet? Sicut bona valetudò conformis naturæ virtus, ſi vires ad illam conſequendam naturales non ſunt, ſed ſupernaturales?

xx. Cyrillus Alexandrinus n. 222. omnibus hominibus, etiam gentilibus tribuit ſufficientiam, & aptitudinem naturalem ad bonum; id probans ex Paulo Rom. 2. gentium quippe Deus eſt, & per inſitas

leges bene commonſtratur, quas omnium cordibus inſenſiſſi Opifex. Vnde colligit, legem non habentes ſibi ipſi legem eſſe inſitis ad hoc inſtructionibus pervenientes; natura enim per ſe ipſam diſcendo, ſaſtore annuente, recipit omniſ boni ſcientiam. Theodoretus n. 223. Deum non eſſe fabricatum naturam, quæ nihil boni ex ſe, ſed ſolum virtutum parere poſſet. Caſſiodorus ibidem nullum hominem excuſare ſe poſſe, quod amare non poſſit juſtitiam, & Deum ſicut interdum excuſare ſe poſſet, quod non poſſit vigilare, jejunare, aut laborare, quia vires naturales deficiunt. Poſſent autem homines, præſertim gentiles, deſtituti auxilio gratiæ, ſe excuſare, quod non poſſint Deum, & juſtitiam diligere, ſicut quod non poſſunt interdum vigilare, jejunare, aut laborare, quia vires naturales deficiunt. Gregorius n. 224. Iudæos nativitate peccatores naturaliter bonos conditos pronuntiat, quia in creatione contulit Deus naturam ſuapte virtute, & conditione naturali bonam. Quod componi non poteſt cum ſola facultate naturali peccandi, ſine naturali virtute agendi bonum.

xx i. Damascenus n. 225. aſſerit, affectus legi, & rationi conformes eſſe naturales; & probat, tum quia homo qua rationis participes rationem ducem in appetendo ſequitur, tum quia homo natura Dei ſervus eſt, & ſuapte legibus ſubjectum. Eandem alibi facultatem boni, homini naturalem conſicit, quia rationalis eſt: Quorſum enim ratione utitur, ſi ad bonum libertate careat? Alibi naturales eſſe virtutes, & naturaliter, & æquè omnibus inſeſſe, eſi non omnes æquè operemur ea, quæ ſunt naturæ: nam ex eo, quod ſecundum naturam, in id, quod præter naturam, per tranſgreſſionem labimur. Guigo Carthuſianus n. 226. dilectionem Dei vocat naturalem animæ pulchritudinem, & perfectionem. Laurentius Luſtinianus ibidem, cor noſtrum hortum naturaliter quippe ſacundum, & ad ſuſcipiendum ſponſum idoneum, bene ſemper naturaliter tendens ad bonum. Vincentius Lirinienſis Hæreticorum aſſertum cenſet, talem hominis eſſe naturam, qua proprio quodam motu, & neceſſaria cujuſdam voluntatis impulſu nihil aliud poſſit, nihil aliud velle, niſi peccare. Quibus annumera plurima aſſerta ſancti Thomæ, Bonaventuræ, Scoti, & Gabrielis cum Occhamo, quæ recitavimus n. 227, 228, 229. & apertè demonſtrant, ſententiam noſtram eſſe omnibus Theologis dogmaticam.

xx i r. Neque mens Auguſtini contraria nobis cenſenda eſt, quod tota in ſcriptis Pelagianorum incubat in ſtatuendam neceſſitatem gratiæ ad quidpiam boni agendum. Nam, ut expendimus ibidem n. 230. Auguſtinus pluribus in locis proſitetur ſuam hac de re doctrinam eſſe in omnibus aliorum Patrum ſententiæ conformem: vidimus autem alios Patres pro noſtra ſtare doctrina. Item quia Auguſtinus in ſcriptis contra Pelagianos ſolum deſerit de operibus bonis conferentibus in vitam æternam, quæ Pelagiani ſoli naturæ abſque auxilio gratiæ adſcribebant. Cum igitur procul ab ejus diſputatione fuerit naturæ vires ad opera bona ſterilia in vitam æternam, de quibus nunc diſſerimus, expendere, præſertim ſupponens, ut vidimus diſp. 20. de Ente ſupern. opera ſalutaria à non ſalutaribus, ſupernaturalia à naturalibus, nunc ex lege præſentis providentiæ eſſe individua, & unico naturæ conatu neceſſario annexa, mirum videri non debet, in eis ſcriptis tum temporis facultatem naturæ ad opera bona purè naturalia, & præmii temporalis, ac naturalis meritoria, ſilentio præteriſſe; ſiquidem eorum conſtitutio, & aſſertio erat extra rem ſua cum Pelagianis diſputatione ſuſceptam,

pram, cuique forſan occaſio foret ſcandali, atque erroris, ſi non valerent alia ab aliis opera diſcernere, præſertim cum diſſertio ad ſolam metaphyſicam conſiderationem pertineret, & non ad moralem, & dogmaticam, in quam incumbere diſputatio, quandoquidem ſupponebat, ubi quidpiam boni moralis intercedit, ſemper aſſeſſe opus ſalutare, eoque indigens auxilio gratiæ, quod opera naturalia bona à ſupernaturalibus, & ſterilia à ſacundis noſtra libertate, & conatu inſeparabilia ſunt, ideoque moraliter eadem. Pro quo vide etiam, quæ expendimus n. 231.

xx i r. Præterea quia in aliis ſcriptis, & interdum in eis etiam, quibus Pelagianos contrivit, vires naturæ ad ſectandam virtutem ſufficientes expreſſit. Nam n. 233. perhibet deſerionem virtutis non ſore nunc homini lapſo culpabilem, ſi ad ſectandam virtutem, naturalis impotentia aſſeſſet. Item n. 234. bonitatem virtutum, qua vitia privant, pertinere ad integritatem naturæ, imo eſſe ipſam naturæ integritatem. Quod Manichæis objicit, ſupponentibus concupiſcentiam, & ignorantiam homini naturalem, ut probet naturam ſuapte conditione non eſſe malam, & ſola ferentem vitia, atque peccata. Ergo etiam ſuppoſita concupiſcentia, & ignorantia, adhuc natura ſibi aſſeſſit naturalem bonitatem virtutum, ſacunditatemque edendi virtutum fructum. Similiter num. 235. idèd vitium eſſe contra naturam, quia privat bonitate virtutum conſentanea naturæ, & pertinente ad naturalem ejus integritatem, & ſtatum. Quod confirmat n. 236 & 237. aſſerens moralem virtutum bonitatem ita eſſe naturæ rationali naturalem, ſicut eſt homini naturalis viſus, & auditus, nec non ſanitas, & bona valetudo, & idèd animorum quæcumque ſunt vitia, naturalium eſſe privationes bonorum. Quæ vera eſſe non poſſunt, ſi omniſ bonitas virtutis eſt ſupernaturalis, & facultate naturæ impoſſibilis etiam poſt peccatum; ſiquidem etiam poſt peccatum vitia, & peccata humana, contra naturam ſunt, & privant bonitate virtutem diſſerenti ab ea, qua primum privaverit peccatum, ne dicamus peccata poſt lapſum commiſſa nullam malitiam à prima diverſam continere.

xx i v. Rurſus n. 238. de Iudæis perfidis ſcribit vim eis inſeſſe naturæ, qua anima rationalis legitimum aliquid, & ſentit, & facit. Opus autem legitimum non eſt peccatum, ſed opus moraliter bonum legibus naturæ conforme. Item nullo modo culpandam, imo vero & laudandam patientiam eſſe eam, qua quis non habens charitatem in aliquo ſchiſmate conſtitutus, ne Chriſtum neget, patitur tribulationes, anguſtias, famem, & cætera. Per Baianos autem patientia ſchiſmatici non eſt ex gratia ſupernaturali, cum deſtitutus ſit habitu fidei, & charitatis, quibus ſolis annexa eſt ſupernaturalis gratia. Inſuper n. 239. arguit omnem animam peccatricem facultate naturali edere poſſe bonum poenitendi aſſeſſum, ut probet contra Manichæos, nullam eſſe ſuapte natura ad peccandum ſolum adſtrictam, cum etiam poſt peccatum retineat facultatem naturalem ſufficientem ad affectum bonum. Præterea n. 240. vires naturales animæ voluntatemque, & alias facultates dari homini à Deo, etiam qua Autore naturæ, ut amore proſequamur, & opere perficiamus bonum. Qui finis Deo qua Autori naturæ eſſet impoſſibilis, ſi naturæ deficerent vires ſufficientes naturales ad bonum. Ad hæc num. 241. diſtinguit bona, quæ ad Deum pertinent, quæ ſine Deo, aut inchoare, aut peragere non poſſamus, & bona, quæ de bono naturæ oriuntur, quæ ad præſentem vi-

tam pertinent, & ab operibus malis diſtinſta ſunt, & hæc, ut expendimus n. 242. non ſolum materialiter, ſive ex materia ſola, ſed etiam formaliter, & ex motivo, atque fine bona aſſerit. Ergo præter bona ſalutaria pertinentia ad Deum, & auxilio gratiæ elicta, ſunt alia moraliter bona, pertinentia ſolum ad vitam præſentem, & ſinem naturalem, quæ de bono naturæ oriuntur, ſive ſola facultate naturæ cum ſolo concurſu generali Dei. Et num. 243. admittit in eo, qui nondum audivit Euangelium, modeltiam, temperantiam, aliasque virtutes morales, ex odio malitiæ contrariæ partas. In eo autem Baiani nullam agnoſcunt auxiliantem gratiam Dei Demum n. 244, 245 & 246. Polemoni gentili adſcribit opera moraliter bona, pertinentia ad honeſtatem vitæ, & valentia ad futuræ vitæ immortalitatem, ſi Deum abſeſſis ſuperſtitionibus gentium piè coleret. Quæ, Baianorum opinione, non poterant eſſe elicta auxilio gratiæ, nec vera, & noſtra, quam ibidem expendimus, niſi elicta ſimul eſſent auxilio naturæ.

xx v. Quibus adde, Auguſtinum diſp. præter ſect. 4 & 5. tribuere naturæ lapſe poteſtatem abſtinendi à peccato, ſive agendi moraliter ſine peccato. At opinione Baianorum, & Auguſtini non eſt medium inter opus morale malum, & bonum. Ergo ſi poteſt facultate naturæ agere opus non malum, poterit proculdubio bonum. Item Auguſtinum, ut monſtrabimus diſp. ſatura, admittere inter gentiles remotos à fide, & Baianorum opinione, auxiliorum gratiæ expertes aliqua opera moraliter bona. Præterea Baianos ipſos docere, Auguſtinum fateri, virtutum eo ſenſu eſſe naturalem, quo ſit præſcripta ex lege, ratione, & ordine naturali. Aſus autem ex lege, ratione, & ordine naturali præſcriptus non poteſt non contineri intra vires ſufficientes naturæ, ut arguemus progreſſu. Demum ab Auguſtino tradi omnia principia Theologica, ex quibus manifeſtè deprehenditur facultas naturalis, bene moraliter agendi, in homine lapſo, ut de curſu diſputationis cernes, cum rationes Theologicas conſideremus.

xx v i. Mentem Auguſtini confirmant ejus diſcipuli Fulgentius, & Proſper per omnia Auguſtino conformes. Fulgentius num. 247. arbitrii libertati, quam retinet inextinctam homo lapſus, qua intellectualis creatura eſt, annexam docet cognoscendi ac diligendi Deum facultatem. Item n. 248. probat, illos, qui fidei gratiam non recipiunt, illa, quæ ad honeſtatem morum, & vitæ ſocietatem pertinent, naturali quadam lege ſervare, quamvis eis operibus alioqui bonis nullus eorum juſtificatus ſit; quod repetit n. 249. Rurſus n. 250. diſtinguit juſtitiam legis à juſtitia fidei, quia illa ante fidem erat naturalis, & humana, hæc vero ſupernaturalis, & divina, ſive quia juſtitia, quæ ex lege eſt, eſt ab homine, juſtitia vero, quæ eſt ex fide, non eſt niſi ex Deo, ſive quia illa non poteſt operanti ſalutem acquirere, ſicut poteſt juſtitia fidei.

xx v i i. Proſper vero n. 251. ſupponit aſtiones rectas, & bona ſtudia juſtitie, & honeſtatis legibus conformia, quæ tamen æternæ beatitudinis promiſſum non habent, ſed ſolam mercedem temporalem acquirunt, & præſentem vitam decenter exornant. Item n. 252. docet Deum juvare omnes homines ad opera bona per ſola auxilia naturæ, atque aded ad bona opera naturalia. Rurſus n. 253 & 254. bonam voluntatem, & virtutem eſſe homini naturalem. Et n. 255. poſt vitæ prima multa homini ſuperſeſſe opera laudabilia, & ex probitatis amore proſecta, quamvis inutilia ad ſalutem, & vitam æternam, Rationem reddit n. 256.

quia etiam post prævaricationem manet naturæ humanæ ratio, ceteraque animi bona, quæ moralem vitam honestare possunt, æternum autem conferre non possunt.

xxxix. His Patrum testimoniis, quæ ex disp. 8. recitavimus, accedunt plura alia, quæ disp. præ. protulimus sect. 6 & 7. ad dissuadendam, post lapsum, necessitatem naturalem peccandi, & persuadendam naturalem facultatem abstinendi à peccato. Nam ubi Patres testantur, posse hominem suapte facultate naturali abstinere à peccato, sive operari sine peccato, expriment etiam posse bene moraliter operari; nam Baianorum opinione, & communi Theologorum, moralique, & frequenti consideratione Patrum, medium non est inter operari bonum, & malum, atque aded seclusa operatione mala, relinquunt possibilem viribus naturæ operationem bonam. Præsertim cum vera sit sententia, quam docuimus disp. 70. de Ente supern. in ipsa omissione mali reperiri posse bonitatem moralem, laudabilem, & meritoriam.

xxxix. Pro luce, & complemento eorum, quæ ex Patribus Ecclesiæ recensimus, & solutione eorum, quæ his objici possunt, recolendum est id, quod sæpius monuimus ex disp. 20. de Ente supernat. scilicet non excludi interventionem, & necessitatem gratiæ supernaturalis ab operibus moraliter bonis, quod ea sufficientiæ naturæ adscribamus. Quia ex lege, & providentia supernaturali nunc præsentem, nulla opera moraliter bona sunt naturalia, & ex viribus, & principiis naturæ elicita, quæ à supernaturalibus individua non sunt, & moraliter indistincta, continuoque præveniunt cogitationes, & affectiones supernaturales, auxiliaque supernaturalia omnem operationem moraliter bonam, etiam entitate naturalem, ut simul cum naturali edatur operatio bona supernaturalis, ne conatus generalis naturæ frustratur effectu salutis, & arbitrio agentis, quod in se est, desit ex parte Dei auxilium gratiæ, quod actionem bonam naturæ edat salutarem, & non relinquat sterilem in vitam æternam.

SECTIO IV.

In eadem probationem veniunt rationes Theologicæ, & confectæ pro viribus naturalibus hominis innocentis sufficientibus ad bonum.

xxx. Non solum contestationes Patrum, sed etiam rationes Theologicas, quas disput. 8. à sect. 21. ad 26. pro sufficientia naturali hominis innocentis contendimus, pro facultate naturali sufficienti hominis lapsi nunc expendimus. Prima est, quia homo lapsus manet liber libertate naturali, naturæ rationalis creatæ propria; siquidem in eum concurrunt testimonia sacræ paginæ, & argumenta, quæ Patres, & Theologi ex laude, & vituperio, merito, & demerito, legibus, & præceptis, iudicio indifferenti, & experimentis, aliisque capitibus ad probandam hominis libertatem faciunt. At hæc libertas naturæ rationalis creatæ propria, debet esse indifferens ad bonum. Tum quia argumenta libertatis, aut nihil probant, aut probant potestatem indifferentem ad bonum. Tum quia Patrum testimonia ejusmodi libertati potestatem indifferentem ad bonum adscribunt. Ergo homo lapsus manet facultate naturali indifferens ad bonum. Hujus argumenti vim expendimus, & principia illustravimus disp. 8. sect. 21.

xxxix. Secunda est, quia homo lapsus manet rationalis. Rationalis autem manere non potest, absque potestate sufficienti prosequitiva boni rationalis, atque honesti. Tum quia facultati cognoscitivæ boni annexa est, & inseparabilis facultas appetitiva, & prosequitiva ejusdem. Tum quia creatura rationalis, prout rationalis, dirigibilis est per rationem, ne ratio naturalis frustranea ipsi sit, & ad actiones naturæ impossibiles directione utatur. Ergo homo lapsus manet potens suis viribus actiones rationales, & honestas elicere. Robur hujus argumenti, & assumptum ipsius disertis testimoniis Patrum, & perspicuis rationibus sancivimus sect. 22.

xxxix. Tertia est, quia Deus, qua Autor naturæ, condit naturam lapsam, sicut innocentem, ut virtutem colat, & obsequia sibi grata exhibeat, cum alio sine nequeat illi rationem naturalem, & voluntatem conferre, concursumque ad alios fines operandi, quam honestos parare. At hic finis non potest intendi à Deo, qua Autore naturæ, nisi possint principia naturalia, quæ ab Autore naturæ disponuntur, actus edere virtuosos, & moraliter bonos, quia non potest Deus, ut Autor naturæ, intendere finem impossibilem obrineri mediis, quæ ab ipso, ut Autore naturæ providentur: auxilia autem supernaturalia gratiæ, non sunt media dispensabilia à Deo, ut Autore naturæ, sed ut Autore supernaturali. Ergo virtutum actus possibilem sunt viribus, & principiis naturæ. Hoc argumentum sacræ paginæ, & sanctorum Patrum testimoniis munivimus, & à Baianorum solutionibus vindicavimus sect. 23.

xxxix. Quarta, & efficax probatio est, quia lex naturalis præcipit, & consulit, non solum homini innocenti, sed etiam lapsio opera moraliter bona, quamvis nulla adsit providentia supernaturalis debita naturæ, quæ homini lapsio, sicut innocenti negari potest à Deo. At nulla lex potest præcipere, neque consulere opera impossibilia. Ergo etiam si nulla adsit providentia supernaturalis disponens auxilia supernaturalia gratiæ, possibilem sunt homini lapsio opera moraliter bona. Consequentia est legitima. Major, & Minor constant ex sectione 24. ubi etiam Baianorum responsiones contrivimus.

xxxix. Postrema est, quia si natura lapsa suis viribus non posset opera edere moraliter bona, sed solum mala, excusabilis esset malitia peccatorum, quæ sunt ab homine lapsio, superaddita malitiæ primi peccati. Nam si natura innocens creata non posset suapte conditione, & facultate aliud operari, quam peccatum, non esset culpabilis, & vituperabilis propter opera mala, quæ necessitate ageret, ut multis Patrum assertis illustravimus sect. 25. Ergo si post primum peccatum manet impotens agere opus bonum, & necessitate agit malum, quin illud possit cavere, nulla malitia erit illi culpabilis, & vituperabilis præter malitiam primi peccati. Nam post primum peccatum manet par conditionis cum ea, quam adscribunt Manichæi, & alii Hæretici naturæ prima conditione malæ, & necessitate determinatæ ad peccandum. Ergo si huic naturæ nulla posset verti vitio, nec culpæ malitia, neque nostræ lapsæ alia poterit verti vitio, & culpæ malitia, nisi malitia primi peccati. Siquidem ratio impossibilitatis ad bonum, & necessitatis ad malum par, & eadem prorsus est. Vide de hac probatione, quæ adduximus sect. 25.

SECTIO

SECTIO V.

Idem probant rationes Theologicæ, & confectæ pro facultate naturali hominis lapsi sufficienti ad non peccandum, & plures alie.

xxxv. Idem faciunt ea, quæ sancivimus superiori disputat. pro facultate naturali hominis lapsi sufficienti ad cavendum peccatum, præsertim rationes Theologicæ objectæ sect. 8. Unde primum arguo. Potest homo lapsus, absque auxilio gratiæ operari sine peccato. Ergo etiam bene moraliter. Antecedens fuit subjectum totius disputationis præteritæ. Consequentia est optima juxta Baiana, & communia Theologorum principia excludentia actus morales indifferentes medios inter malos, & bonos.

xxxv. Secundò, quia homo lapsus, seclusa gratia, potest violare non solum præcepta, & consilia negativa, sed etiam affirmativa. Præcepta autem, & consilia affirmativa violare non potest seclusa gratia, nisi seclusa gratia, valeat elicere virtutum actus positivè præceptos. Nam eorum violatio est libera, & demeritoria, vituperabilis, & reprehensibilis. Libera autem, & demeritoria, vituperabilis, & reprehensibilis esse non potest, nisi possit talem violationem cavere. At violatio præcepti affirmativi cavere non potest, nisi opere impletur actus virtutis præceptus; dum enim is actus opere non impletur, violationem, & non observatum censetur præceptum, seu consilium præscribens illius. Ergo ut violari possit seclusa gratia tale præceptum, seu consilium, debet esse possibilem, seclusa gratia, actus præcepto, seu consilio præscriptus. Vide hoc argumentum, & occupatam solutionem Baianorum n. 78, 79 & 82.

xxxv. Tertiò, quia naturæ rationali, ante peccatum, competunt, absque auxilio gratiæ superaddito creationi, vires sufficientes ad bonum, ut ponimus ex disp. 8. Ergo etiam post peccatum. Nam peccato adempta non est facultas naturalis ad bonum, sicut aliæ facultates naturales ademptæ non sunt, sed supernaturales solum. Confirmatur, quia post peccatum manent eadem principia, quibus ante peccatum constituebatur potestas sufficiens ad bonum, nempe voluntatis facultas, cognitio indifferens, & concursus paratus Dei. Hoc argumentum expendimus n. 83, 84 & 85.

xxxv. Quartò, quia inter naturam innocentem, & lapsam, aliud discrimen non est, ut innocenti potius, quam lapsæ adsit potestas sufficiens ad bonum, nisi vis concupiscentiæ retardans virtutis usum post peccatum, in quam Baiani totam revocant impossibilitatem naturalem virtutis. At vis concupiscentiæ non sufficit adimere naturæ lapsæ potestatem naturalem, competentem innocenti naturæ. Tum quia natura innocens, etiam post permisos motus concupiscentiæ retardans usum virtutis, poterat suis viribus exercere virtutem. Tum quia vis concupiscentiæ non est determinans, sed tantum inclinans voluntatem ad actum virtuti oppositum. Inclinatio autem non determinans, sed movens ad actum virtuti oppositum non reddit impossibilem, sed tantum difficilem virtutis usum, alias seclusa ea inclinatione, & motione possibilem. De quo vide n. 87 & 88. Confirmatur, quia, si sola vis concupiscentiæ auferret potestatem sufficientem colendi virtutem, disertio virtutis revocaretur in Deum, in quem revocatur

creatio naturæ, cui annexa est naturaliter concupiscentia. De quo vide n. 89.

xxxix. Quibus adde quintò, quia etiam post peccatum naturales sunt homini affectus simplices, & inefficaces honesti, qui necessitate oriuntur ex sola propositione honestatis, sicut turpes, ex sola propositione delectabilitatis. Nam sicut natura prout sensitiva, & appetitiva inclinatur in bonum delectabile, & hanc inclinationem exerit in affectus simplices, & inefficaces talis boni, ita prout rationalis, & volitiva, inclinatur in bonum honestum sibi conveniens, & hanc inclinationem exerit in affectus simplices, & inefficaces honestatis. Item quia Adamus, ante peccatum afficiebatur naturaliter in bonum honestum obedientiæ, & poterat una cum affectione supernaturali talis honestatis, affectione etiam naturali moveri, ad prosecutionem, & amorem efficacem illius, peccanteque Adamo poterat talis affectio naturalis permanere, quia componitur affectio simplex, & inefficax objecti honesti cum amore efficaci objecti turpis, & semper in peccante componitur, quia peccans resistit moti divini ad objectum honestum, quæ in ejusmodi affectione honesta simplici, & inefficaci potissimum consistit. De quo plura scripsimus disp. 103. sect. 6. de Ente supern. Ergo etiam potest esse naturalis homini amor, & affectus efficax honestatis. Quia affectio inefficax honesta movet, & inclinatur naturaliter ad affectum honestum absolutum, & efficacem, sicut turpis ad turpem. Movere autem, & inclinare non potest naturaliter ad affectum naturaliter impossibilem.

xl. Sextò admittunt Baiani, posse hominem lapsum, solis viribus naturæ, amore prosequi officia virtutum misericordiæ, temperantiæ, iustitiæ, & aliarum moralium ex motivo intrinseco solius honestatis creatæ, nempe quia ea conformia sunt rationi, & convenientia naturæ rationali, prout rationali, & quia honestum est, ea sic amari, & executioni mandari secluso motivo intrinseco, & sine bonitatis divini. At ejusmodi actus sunt moraliter boni. Ergo viribus naturæ fieri possunt actus moraliter boni. Consequatio negari non potest. Major eo à Baianis datur, quia nullus ab eis admittitur actus moraliter bonus, cujus motivum, & finis intrinsecus non sit bonitas increata Dei, quia omnis amor creaturæ, sistens in ipsa creatura, est vitiosus, & turpis, cum non respiciat finem intrinsecum, quem debet respicere. Minor ex professo statuenda est disp. 22. Confirmatur, quia si qua ratione ejusmodi affectus non sunt moraliter boni, sed mali, maxime, quia non referuntur in Deum, tanquam in finem. At hæc ratio nulla est. Tum quia licet intrinsecè non referantur in Deum, tamen extrinsecè referibiles sunt in ipsum. Si autem essent vitiosi, & mali moraliter, non possent in eum referri, sicut mendacium, & perjurium referri nequeunt. Quare eorum malitia non erit intrinseca, sed extrinseca ex defectu relationis extrinsecæ. Malitia autem extrinseca, contingens ex defectu relationis in finem bonum, componitur cum bonitate morali intrinseca, sicut contingens ex relatione extrinseca in finem malum, ut copiosè differimus disp. 50. de Ente supern. Tum quia potest ejusmodi actus non dirigi in Deum cum ignorantia invincibili obligationis dirigendi. Hæc autem ignorantia invincibilis sufficit purgare actum malitia non dirigendi, ut vidimus disp. 10. sect. 3. & seqq. Explicatur, quia affectus voluntatis non est moraliter bonus, aut malus, quia velit objectum re ipsa bonum,

aut malum, sed solum in apprehensione intellectus; quare potest esse affectus malus, volens objectum re ipsa bonum, si apprehendatur malum, & affectus bonus, volens objectum re ipsa malum, si apprehendatur bonum. At potest ex ignorantia invincibili, & cum opinione probabili apprehendi moraliter bona eleemosyna relata in solum finem subveniendi necessitati proximi, prout rationi, & naturæ rationali conformem, quamvis non referatur in Deum. Ergo affectus sic volens eleemosynam erit moraliter bonus, quamvis non referatur in Deum. Vide hanc probationem disp. præf. n. 93 & 94.

XLII. Septimò, quia omnis natura fertur inclinatione sibi innata ex principiis intrinsicis ipsius in bonum sibi conveniens. Ergo etiam natura rationalis, prout rationalis, ferri potest inclinatione elicita propria ipsius sibi naturali, & ex principiis sibi debitis competenti, in bonum sibi, prout rationali, conveniens. At appetitio elicita à natura rationali tendens in bonum sibi, prout rationali, conveniens, est moraliter bona, cum mala esse non possit; nam omnis affectus malus est disconveniens naturæ rationali, prout rationali. Ergo ex principiis naturæ rationali debitis, & connaturalibus elici potest affectus moraliter bonus, etiam post peccatum. Nam sicut peccatum non tollit inclinationem innatam naturæ in bona sibi physice convenientia, ita nec inclinationem elicitam naturalem, in bona sibi convenientia moraliter, cum natura manserit rationalis.

XLIII. Octavò, quia gentiles Baianorum sententia remoti ab omni auxilio gratiæ, possunt agere plura opera moraliter bona, ut sancimus disp. seq. Nec obest, opinio nostra capaces esse auxiliorum gratiæ. Quia capacitas auxiliorum gratiæ opinio nostra supponit auxilia naturalia gentilibus debentia sufficientia ad actiones moraliter bonas naturales; nam auxilia supernaturalia eo solum titulo disponuntur à Deo gentilibus, ut arbitrium agens, quod in se est in actionem moraliter bonam naturalem, ob merita Christi, & statum elevationis in finem supernaturalem, actionem edat conferentem in eum finem, quin ex parte Dei desit auxilium tali actioni necessarium. Demum, quia esto ad actum moraliter bonum necessaria sit dilectio Dei, & relatio operis in Deum, potest esse naturalis, & viribus sufficientibus naturæ possibilis talis dilectio, & relatio, ut statuemus disp. 21.

SECTIO VI.

Baii, & Baianorum argumenta referuntur, & repelluntur.

XLIII. **B**AII, & Baiani omnia sua argumenta ex assertis Augustinianis construunt, quibus per omnia suam doctrinam esse conformem, & contrariam omnino Pelagianam, contendunt, & prædicant. Primò, quia vera, & Augustini doctrina est, hominem post peccatum incurrisse necessitatem peccandi. Si autem post peccatum superesset homini potestas naturalis, quidquam boni moralis agendi absque auxilio gratiæ, non incurrisset necessitatem peccandi. Respondeo. Assumptum hujus argumenti fuit subjectum totius disputationis præteritæ, in qua ejus falsitas examinata est.

XLIV. Secundò, quia Augustino celebratissimum est dogma, nullum esse opus bonum, quod non

fit ex fide, & ante fidem omnia infidelium opera esse peccata, & virtutes esse vitia. At fides, solis viribus naturæ, absque auxilio gratiæ haberi non potest. Respondeo. Hujus argumenti principium, neque verum, neque Augustinianum est. De quo erit tota disputatio ventura.

XLV. Tertiò, quia ex doctrina Augustiniana nullum est opus bonum, quod non sit ex charitate Theologica, & dilectione Dei profectum, imo quod non sit ejus charitatis actus, & opus, cum nullum sit opus moraliter bonum carens sine tibi debito, qui est Deus. At charitatis actus, & dilectio Dei non potest fieri solis viribus naturæ absque auxilio gratiæ. Respondeo. Dilectio Dei potest esse naturalis, & potestate antecedenti naturæ absque auxilio gratiæ possibilis, ut sancimus disp. 21. ex professo. Secundò potest esse virtutis opus, quod non sit charitatis Theologicæ actus, neque ex charitate profectum, ut ex instituto stabiliemus disp. 22.

XLVI. Quartò, ad rem proximam arguunt, quia solemnia, & frequentia sunt Augustini, & Conciliorum, ac Pontificum Ecclesiæ, doctrinam Pelagianam proscriptam pronuntiatam, quæ in genere definiunt, nullum opus moraliter bonum esse posse, ad quod non sit necessarium auxilium gratiæ; à quibus recensendis abstinere, quia pervia sunt, & innegabilia. His autem generalibus pronuntiationibus contradicit asserens, plura esse posse opera moraliter bona, ad quæ non est necessarium auxilium gratiæ. Confirmatur, quia sic definiunt hanc necessitatem gratiæ Augustinus, & cæteri Patres confluentes cum Pelagio, Conciliaque Ecclesiæ Pelagium anathematizant, ut simul statuatur liberum arbitrium suis viribus non nisi ad peccandum valere. Si autem valeret suis viribus absque auxilio gratiæ ad aliqua opera moraliter bona, falsa esset hæc Augustini, & Patrum, Conciliorumque doctrina. Rursum confirmatur, quia opera virtutis heroica, ut victoria gravis tentationis, dilectio efficax Dei, & totius legis observantia referuntur in auxilium gratiæ, & negantur possibilis viribus solis naturæ. At Augustini, & cæterorum Patrum, Conciliorumque eloquia, eodem modo ad omnia moraliter bona, ac ad hæc heroica opera necessitatem gratiæ definiunt, quin ulla sit in eorum scriptis differentia. Ergo nulla opera moraliter bona admittenda sunt solis naturæ viribus possibilis, aut etiam heroica illis possibilis impunè possunt adscribi.

XLVII. Respondeo. Augustinus, & Concilia Ecclesiæ cum cæteris Patribus definiunt necessitatem gratiæ ad opera bona moralia cum limitatione prout oportet ad salutem, justificationem, & vitam æternam, aut quid simile; quare sub ea definitione non comprehenduntur opera bona naturalia, quæ asseruntur in utilia ad hos fines supernaturales. Sic intelligendas definitiones Ecclesiæ de necessitate gratiæ ad bonum quidpiam agendum contra Pelagianos latas, duo argumenta demonstrant. Alterum; Pelagianos, & semipelagianos negare necessitatem gratiæ determinatè ad opera conferentia ad finem supernaturalem, cum adscribant vim merendi vitam æternam, & impetrandi fidem, & justificationem, & disponendi hominem ad illam operibus elicitis absque gratia sola facultate naturæ. Ergo necessitas gratiæ ab Ecclesia contra Pelagianos, & semipelagianos definita intelligenda est ad ea opera salutaria, ad quæ gratiæ hostes talem necessitatem negarunt. Alterum est, quia Concilia, & Patres Ecclesiæ, cum decernunt

decernunt gratiam ad bene agendum necessariam, frequenter utuntur phrasi *sicut oportet*, aut aliis adjetivis denotantibus qualitatem salutarem operum, pro qua talem necessitatem definiunt. Quod ex professo ostendimus disp. 8. sect. 16. pluribus testimoniis Concilii Araucanici, Africani, Tridentini, & Moguntini, nec non Fulgentii, Prosperi, Augustini, Cennadii, & Celestini Papæ.

XLIX. Quibus plura ex eisdem, & aliis in eandem rem adjici possunt. Expende ex Augustino sequentia. Primò q. 2. ad Simplicianum hanc gratiæ necessitatem ad fidem sic asserit: *Nisi vocando præcedat misericordia Dei, nec credere quisquam potest, ut ex hoc incipiat justificari, & accipiat facultatem bene operandi*, unde concludit: *Ergo ante omne meritum est gratia*. Vbi exprimit, à se gratiam ad opus meritorium requiri, bonumque opus indigens gratia, cum merito recipiari, ideoque quod prius vocaverat *bene operari*, postea vocat *meritum*, quibus subdit: *Vnde advoceatur, nec ipsis operibus misericordiam quam oportere gloriarum, & extolli, quod eis, quasi suis Deum promeruerit, quandoquidem ipsam misericordiam ille præstitit, qui misericordiam præstabit, cui misericordiam fuerit*. En opera misericordiam humanæ, quæ necessario præveniuntur gratia, & misericordia divina, intelligit illa, quibus promeretur Deum. continuoque repetit: *Quod si eam (misericordiam) credendo se meruisse, quis iustitiam, noverit, eum sibi præstitisse, ut crederet, qui misertur inspirando fidem*. Ergo inspirationem præviam ad solum opus meritorium desiderat. Vbi advertere est, meritum, quod operibus bonis indigentibus auxilio gratiæ Augustinus adscribit, non esse determinatè condignum, neque determinatè congruum, sed ab utroque præcedens. Tum quia sufficit quælibet meriti, & impetrationis ratio, ut gratiam auxiliantem desideret. Tum quia Pelagiani, & Semipelagiani meritum sic præcedens, & indeterminatum tribuerunt operibus bonis naturalibus. De quo vide scripta à nobis disp. 15 & seqq. de Ente superu.

XLIX. Rursum id disertè tradit Augustinus lib. 4. contra Iulianum c. 3. Nam cum Iulianus assereret, fieri ab infidelibus opera sterilia, & infructuosa vitæ æternæ, sic eum Augustinus alloquitur: *Quoniam saltem concedis opera infidelium, quæ tibi eorum videntur bona, non tamen eos ad salutem sempiternam, regnumque perducere: scito, nos illud bonum hominem dicere, illam voluntatem bonam, illud opus bonum sine Dei gratia, quæ datur per unum mediatorem Dei, & hominum, nemini posse conferri, per quod solum homo potest ad æternum Dei donum, regnumque perducere*. Quid disertius, ut constet, Augustinum contra Iulianum, & cæteros Pelagianos, ea solum opera censere bona, & indigentia auxilio gratiæ, quæ ad regnum cælorum possunt perducere? Denique lib. de Spiritu & lit. c. 28. cum de Gentilibus, & Iudæis dixisset: *Nam & ipsi homines erant, & vis illa naturæ inerat eis, qua legitimum aliquid anima rationalis, & sentit, & facit; lubjungit: Sed pietas, quæ in aliam vitam transfert beatam, & æternam, legem habet immaculatam convertentem animas, ut ex illo lumine renoventur, fiatque in eis, signatum est super nos lumen vultus tui Domine*. Quibus satis distinguit pietatis opera, quæ ex lumine supernaturali fiunt, ab operibus legitimis, & bonis, quæ fiunt ex lumine naturali rationis, in eo, quod illa in aliam vitam transferant beatam, & æternam, in quam hæc hominem perducere nequeunt. His, & similibus plena sunt scripta Augustini contra Pelagianos,

nos, luculentissimè exprimentia, auxilium gratiæ ad sola opera conferentia in vitam æternam solo merito, sive titulo talis conditionis vendicari.

L. Item prosper ad Capit. Gallor. respons. 8. *Cum ducem quatuordecim sacerdotibus, quorum constitutionem, contra inimicos gratiæ Dei, totus mundus amplexus est, veraci professione, quemadmodum ipsorum habet sermo, dicamus, gratiam Dei per Iesum Christum Dominum non solum ad cognoscendam, verum etiam ad faciendam justitiam, nos per actus singulos adjuvare, ita ut nihil sanctæ, veræque pietatis sine illa habere, cogitare, aut agere valeamus*. Vbi non solum prædictam limitationem adhibet illis verbis; ita ut nihil sanctæ, veræque pietatis sine illa habere, cogitare, aut agere valeamus; sed etiam ab Africanis Patribus ita fuisse intellectam, & sanctam definitionem de necessitate gratiæ satis declarat. Item Fulgentius lib. de Incarn. & Grat. c. 19. apertius id tradit: *Libertas, quæ non ex humano arbitrio nascitur, sed gratuita Dei miseratione confertur, à bona voluntate sumit exordium; & per fructum sanctificationis in vita æterna plenum sui sortitur effectum*. quibus manifestè significat, libertatem, & facultatem bonæ voluntatis collatam per gratiam Dei esse illam, quæ fructum sanctificationis edens in vitam æternam plenum suum sortitur effectum. Vide expressiora alia Prosperi, & Fulgentii testimonia disp. 8, 198 & 199.

LI. His addit Petrum Diaconum, qui lib. de Incarnat. & Grat. c. 6. decernit, *per gratiam dari homini ea cogitare, & desiderare, quæ pertinent ad vitam æternam*. & concludit: *Sine hac igitur gratia potest quidem cogitare, & desiderare humana, non autem potest cogitare, aut velle, seu desiderare divina*. Vbi humana naturalia, & divina supernaturalia, & ad vitam æternam pertinentia significat, constantè c. 7. disserit de bono velle, quod pertinet ad vitam æternam. Eodem sensu scribit Anselmus lib. de Concord. pag. 3. *Liberum arbitrium naturale sine adjutorio gratiæ nihil valet ad salutem*, paucisque interjectis subnectit: *Corda humana sine doctrina, sine studio sponte quasi germinant cogitationes, & voluntates nihil utiles saluti, aut etiam noxias: illas vero, sine quibus ad salutem animæ non proficimus, nequaquam sine generis sui semine, & laboriosa cultura concipiunt, & germinant*. de quibus intelligit illud Pauli: *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus*. Similiter Iudorus lib. 2. sent. c. 5. *Omnia bona à Deo nobis gratia præveniente donantur, nam nihil boni operis dedimus, per quod confessionem fidei mereamur*. Expende rationem, ob quam omnia opera bona procedunt ex gratia, quia nullum potest esse fidei meritorium, nisi donatum à Deo auxilio gratiæ, ut excludat meritum fidei ab operibus naturæ. Quibus omnibus manifestè constet, necessitatem gratiæ ad bona opera semper in Ecclesia intellectam fuisse, cum ea qualitate, & conditione operum, quæ ad salutem prodesse possunt. Nam quamvis plerumque asserta Conciliorum, & Patrum eam qualitatem, & conditionem operum cum limitatione prædicta non expriment, exponenda sunt cum illa, factò argumento ex iis, quæ plerumque ut vidimus, aliis in locis expresserunt.

LI. Hanc expositionem admittunt, & tradunt communiter Theologi cum sancto Thoma q. 24. de Veritate art. 14. respons. ad argum. & 1. 2. q. 109. art. 1. ad 1. & in 2. distinctione 28. & Ioanna 15. lect. 1. Cajetanus, & Conradus 1. 2. q. 109. art. 2. dub. 3. Sotus lib. 1. de Nat. & Grat. c. 21. Vega de Iustitiat. q. 12. & cæteri Scholastici

communiter. Nec non omnes, qui cum Calvino, & Luthero confligunt. Ruardus art. 7. de Iustificat. §. *Et quia articulus*, Roffensis art. 36. §. *Augustinus planè*, Hofius in Confess. c. 37. Driedo lib. 1. de Grat. & lib. arb. tract. 2. c. 2. p. 2. Stapletonius lib. 2. de Corrupt. nat. c. 12 & 13. & plures alii. Vnde arbitraria, & commentitia censenda non est, ut temerè à Baianis censetur, ea expositio Conciliorum, & Patrum, in quam communis Theologorum consensus præsertim cum hæreticis concertantium incubuit.

LIII. Sed huic expositioni objicitur prima Confirmatio argumenti, nimirum sic definiti necessitatem gratiæ in genere ad omne opus bonum morale ab Augustino, Conciliis, & Patribus Ecclesiæ, ut afferant arbitrium suis viribus absque auxilio gratiæ non nisi ad peccandum valere. Nam si præter opera bona salutaria essent alia bona opera sterilia in vitam æternam solis viribus arbitrii absque auxilio gratiæ possibilia, non valerent arbitrium suis viribus absque auxilio gratiæ ad solum peccandum, sed etiam ad bonum agendum, cum opera bona naturalia non sint peccata. Huic objectioni plura respondent Pater Suarez lib. 1. de Grat. c. 21. & alii, quæ mihi non arident. Promptior, & verior mihi solutio est ex doctrina, quam copiosè sancivi disp. 20. de Ente supern. Nempè arbitrium nunc ex lege providentiæ supernaturalis solis suis viribus non relinqui ad aliud agendum, quam peccatum; nam licet eis possit per se etiam opera bona naturalia in lucem edere, nunquam tamen ad ea agenda disponitur, quin simul ad supernaturalia, & salutaria quoque agenda disponatur, atque aded semper ad boni quidpiam edendum, auxiliis supernaturalibus præveniatur, ut nullus ab eo præstetur conatus in bonum, qui salutaris non sit; ideoque ex tali lege necessarium jam sit ad omne bonum agendum auxilium supernaturale gratiæ, quia opus bonum naturale à supernaturali, individuum jam est, & alterum alteri moraliter identificatum. Hujus plurima, & præclara argumenta, & testimonia exhibuimus, ubi supra. Ex quo etiam, principi argumento responderi potest, ad omnia bona opera moralia ex lege Dei gratiam requiri, quia nulla sine fructu salutis eduntur, siquidem etiam naturalia nequeunt humana libertate, & actione à supernaturalibus dividi, quæ per se vendicant necessarium auxilium gratiæ. Itaque etiam de facto arbitrium auxilio gratiæ destitutum solum ad peccandum valet, quoniam ad opera bona etiam naturalia auxiliis gratiæ præmunitur, & ad sola peccata suis viribus sine auxilio gratiæ operari fiuntur.

LIV. Hinc etiam ad secundam confirmationem respondeo. Ad opera heroica naturalia æquè, ac ad cætera omnia competit homini lapsò potestas physica antecedens, & sufficiens naturalis secluso auxilio gratiæ, & seclusa providentiæ supernaturali nunc præsentis, licet potestas moralis, & efficax ad omnia æqualis non sit, ob inæqualem difficultatem agendi, inæqualemque consensum arbitrii. Si autem itemus legibus providentiæ præsentis, æqualis est necessitas auxiliis gratiæ ad omnia opera etiam naturalia, sive heroica, sive facilia, quia lex supernaturalis Dei de non edendo opere bono absque fructu salutis, omnia pariter comprehendit. Itaque nullum quantumvis heroicum opus naturale lege præscriptum per se vendicat auxilium supernaturale gratiæ à Patribus contra Pelagianos contentum, quia hoc, ut vidimus disp. 105. de Ente supern. entitate supernaturale est,

& auxilium entitate supernaturale non potest esse necessarium per se ad ullum opus entitate naturale, de quo ex professo differimus disp. 114. de Ente super. Ex lege vero supernaturali extrinseca Dei, & confortio individuo operis supernaturalis, omnia, etiam minima opera bona naturalia vendicant auxilium gratiæ, quia nullum editur inutile salutis; utile autem salutis opus absque auxilio gratiæ edi non potest.

SECTIO VII.

Alia Baianorum argumenta objiciuntur, & explicantur.

L V. Quidam arguunt, Augustinus creberrimè docet, post peccatum amissam esse libertatem, & perditum liberum arbitrium. Ita lib. de Perf. Iust. c. 4. in Enchiridion c. 30 & 31. lib. de Correct. & Grat. c. 12. lib. 14. de Civitate, c. 11. lib. 1. ad Bonifacium, c. 2. & lib. 2. c. 15. & aliis in locis. At non est amissa libertas ad peccandum. Ergo amissa est libertas ad bene moraliter agendum.

LVI. Respondeo. Primò, ubi Augustinus asserit, non esse amissam libertatem ad peccandum, supponit relictam esse aliquam potestatem abstinendi à peccato, & bene agendi; quoniam libertas ad peccandum esse non potest in homine lapsò absque potestate abstinendi à peccato, & consequenter bene agendi, cum inter bonam operationem, & malam nullum medium agnoscant Baiani, præsertim si potestas non peccandi, sit contra præcepta affirmativa. De quo satis diximus disp. præter. Secundò etiam testatur Augustinus aliis in locis, homini post peccatum mansisse libertatem, & liberum arbitrium, ut vidimus disp. præced. Quare testimonia præ se ferentia contradictionem componenda sunt. Compositio autem Baiana de libertate amissa ad bene agendum, & relicta ad solum peccandum admittenda non est. Tum, quia Calviniana est, cum Calviniani asserentes extinctam omnino libertatem, non aliud velint reipsum, quam Baiani, ut vidimus disp. superiori, sect. 3. 10 & 11. Tum quia libertas ad peccandum non potest esse absque potestate indifferenti ad non peccandum, ut ibidem ostendimus sect. 4 & seqq. & consequenter etiam ad bene moraliter agendum, cum arbitrium moraliter agens non possit omnino abstinere à peccato, quin bene moraliter agat, ut ipsimet Baiani fatentur.

LVII. Rectius igitur hæc testimonia Augustini componit communis Theologorum doctrina, nempe amissam esse libertatem supernaturalem ad actus salutares in vitam æternam, relictam vero fuisse libertatem naturalem, ad actus in æternam felicitatem steriles, & ad bona tantum naturalia, à Deo ut Autore naturæ dispensabilia idoneos. Hanc expositionem præter consequentiam, & probationem nostræ doctrinæ, quæ sit nunc erat, duo persuadent. Alterum, eam Augustinum differè testari in locis, ubi præcipua testimonia nobis objiciuntur ex lib. 1. ad Bonifacium c. 2 & 3. Ut expendimus disp. præter. n. 49 & 50. Ex quibus ad alia fieri argumentum potest. Alterum, libertatem amissam esse eandem cum ea, quæ nobis restituitur per Christum. At hanc libertatem ex doctrina Augustini non esse naturalem, quam nos tribuimus viribus naturæ, sed supernaturalem, & salutarem in vitam æternam, ostendimus disp. præced. à n. 111. ad 117.

L I X. Sextò

LIX. Sextò arguunt. Ab Augustino status humani generis quadruplex distinguitur, ante legem, sub lege, sub gratia, & in pace. Eaque inter hos status differentia traditur, quod in duobus primis ante legem, & sub lege arbitrium sub peccati concupiscentia sic captivum jacet, ut legem justitiæ implere non possit, quia ante legem nullo resistente concupiscentia ducit ad peccandum, sub lege vero quamvis ob timorem penæ, & notitiam justitiæ renitatur voluntas, tandem à concupiscentia vincitur: at in duobus postremis valet justitiæ implere, sub gratia quidem vincens virtute charitatis resistantiam concupiscentiæ, in pace vero justitiæ absque pugna concupiscentiæ exequens. Ante gratiam igitur nulla est potestas implendi justitiæ, & bene moraliter agendi. Sic Augustinus lib. 83. qq. q. 66. de his statibus differens: *Ex quo comprehendimus, quatuor esse differentias etiam in uno homine, quibus gradatim peractis, in vita æterna manebitur. Prima est actio ante legem, secunda sub lege, tertia sub gratia, quarta in pace. Ante legem actio est, cum peccatum ignoramus, & sequimur carnales concupiscentias. Sub lege est actio, cum jam prohibemur à peccato, & tamen consuetudine vitii peccamus, quoniam nos nondum adjuvit fides. Tertia actio est, quando jam firmissime credimus liberatori nostro, nec meritis nostris aliquid tribuimus, sed ejus misericordiam diligendo jam non vincimur delectatione consuetudinis male, cum ad peccatum nos ducere nititur. remque brevius colligens sic claudit: In prima ergo actione, quæ est ante legem, nulla pugna est cum voluptatibus hujus sæculi: In secunda, quæ sub lege est, pugnamus, sed vincimur: In tertia pugnamus, & vincimus: In quarta non pugnamus, sed perfecta, & æterna pace requiescimus. Ergo ante gratiam nulla est actio moraliter bona, neque concupiscentiæ victoria. Eadem repetit Augustinus Comment. in Epist. ad Galat. vers. 17. c. 5. in Exposit. proposit. Epist. ad Rom. n. 13. in Enchirid. cap. 118. in Psalm. 35. in Psalm. 64. & alibi sæpius.*

LX. Respondeo. Ante legem, & sub lege fuerunt plures homines, qui operati sunt virtutum actus moraliter bonos laudabiles, & gratos apud Deum, ut ante legem Noe, & Iob, & sub lege Abrahamus, Iacobus, & David. Itaque sensus Augustini eis in locis esse non potest ante Christi adventum, à quo incipit status gratiæ, nulla fuisse opera moraliter bona, sed ante prævia merita Christi, quæ nobis, & antiquis Patribus impetrarunt à Deo auxilia gratiæ, hominem videri captivum servitute concupiscentiæ, & peccati, quia absque gratia Christi ab ea liberari non potest. Cæterum id doctrinæ nostræ non officit, quia cum necessitate gratiæ ad libertatem à servitute peccati, rectè cohæret libertas naturalis, independens à gratia, ad agendum aliqua opera moraliter bona, inutilia in finem supernaturalem, quia libertas à servitute peccati comparata per Christum est supernaturalis, & altioris ordinis, quam ea, de qua nunc differimus, ut exposuimus satis disp. præter. à num. 109. ad 117. Scopus itaque Augustini est, neque ante legem, neque post legem absque gratia posse hominem à servitute peccati liberari.

LX. Sic passim lib. 83. qq. q. 66. *Legem, quamvis à peccando prohibeat, non tamen sic dicit (Apostolus) datam, ut liberaret à peccato, sed ut demonstraret peccatum, cui serviens anima debet se ad gratiam liberatoris convertere, ut à peccato liberetur. Pbi ergo non est gratia liberatoris, anget peccandi desiderium prohibitio peccatorum. Quod quidem ad hoc utile est, ut sentiat ani-*

ma, se ipsam non sibi sufficere ad extrahendum se de servitute peccati. quibus præmissis subjungit: Ex quo comprehendimus, quatuor esse differentias, & cætera, quæ argumentum opponit. Mens igitur Augustini est, gratiam necessariam esse, nec naturam, nec legem sufficere, ut liberemur à servitute peccati, rationemque reddat, quia ante legem peccatum natiuitate contraximus, quamvis esset hominibus occultum; per legem vero apparuit quidem peccatum, sed non fuit ablatum, imò homini imputari cæpit cognitione peccati, quod ante legem non imputabatur, quia erat ipsi ignotum: Si ergo ait Apostolus, ut appareat peccatum per legem, manifestum est, quod superius ideo dicebat, mortuum, & non deputari, quia non apparebat, antequam lege prohibente ostenderetur. Quare de tertio statu hominis constituti sub gratia sic aggreditur differere: Imploret ergo auxilium, qui sic positus est, & noverit, suum fuisse, quod cecidit, non suum esse, quod surgit. Jam ergo liberatus agnoscens gratiam liberatoris sui dicit; Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum. En totus sermo tendit in statuendum necessariam liberatoris gratiam, ut homo extrahatur à servitute peccati. continuoque subnectit: Et incipiunt jam verba dici hominis sub gratia constituti in actione, quam tertiam demonstravimus, quæ habet quidem reluctantem moralitatem carnis, sed non vincemem, atque captivantem ad confessionem peccandi. Sic enim dicit: Igitur ipse ego mente servo legi Dei, carne autem legi peccati. Nulla ergo condemnatio est nunc his, qui sunt in Christo Jesu. Lex enim spiritus vitæ in Christo Jesu, liberavit me à lege peccati, & mortis. Quod impossibile erat legi. Itaque tota Augustini contentio est, libertatem à servitute peccati, quæ impossibilis erat naturæ, & legi, possibilem fuisse Salvatoris gratiæ.

LXI. Igitur cum ostensum superioribus jam sit, necessitatem gratiæ ad libertatem à servitute peccati rectè componi cum libertate naturali ad bene moraliter agendum absque fructu salutis, quia illa libertas à servitute peccati altior est, & supernaturalis; conficitur, doctrinam Augustini argumento objectam indemnem relinquere assertionem nostram. Nec refert, ante gratiam hominem asseri victum concupiscentia ad peccandum, & præter peccatum nullum agere opus moraliter bonum. Tum quia ut præteritis præmissimus, ex lege Dei nunc præsentis supra ordinem naturæ lata omnia opera bona etiam naturalia præveniuntur auxilio gratiæ, & nunquam elicitur opus moraliter bonum, quin conatus honestus naturæ, ad salutem proficiat, ideoque extra gratiam de facto nullum relinquuntur opus morale, quod non sit peccatum. Tum etiam quia Augustinus ante legem peccatum concupiscentiæ non agnoscit formaliter, sed materialiter tantum malum, quia malitia concupiscentiæ sistens in ipsa concupiscentia ante legem non concupisces, prohibentem concupiscentiæ non erat hominibus nota, sed ignota, ideoque non imputabatur ad pravariationem, & culpam, ut multis ex professo ostendit in ea quæst. 66. Quare cum eo materiali peccato erat composibilis formalis honestas voluntatis, quia affectus potest esse formaliter honestus, quamvis afficiatur in objectum turpe, & illicitum, si proponatur licitum, & honestum, quia malitia, & bonitas moralis affectus, non desumitur ex bonitate, ut à peccato liberetur. Pbi ergo non est ipsa in objecto, sed prout apprehensione proponitur, siquidem etiam charitatis affectus, qui non potest

test non esse formaliter bonus, potest interdum ferri in objectum prohibitum, si proponatur honestum, & præceptum, conferensque in divinam gloriam. Possit enim ignorantiam invincibilem purgare affectum à malitia, & bonitatem moralem conferre, vidimus disp. 10. sect. 3 & 4.

LXII. Ex præteritis solutionem deprehendes aliis argumentis Baianorum, & explicationem testimoniis Augustini, quibus in eorum comprobationem paginas implent, & lectorem obruant, quia ullam præteritis vim augeant. Scilicet argumentum ex eo confectum, quod lex tantum abest, ut ad peccata vitanda prosit, ut potius ad gravius delinquendum incitet, nisi gratia infirmitatem hominis opituletur. Item aliud, quia nulla pugna concupiscentiæ, nullaque tentatio vincitur, nisi gratia adfuerit: imo quia nullum peccatum absque alio peccato superari potest. Aliud quia omne opus, quod hominibus gratia destitutum apparet bonum, & splendidum, re ipsa est malum, & turpe apud Deum. Rursum quia non est opus moraliter bonum, si fiat timore poenæ, & non amore iustitiæ; amore autem iustitiæ fieri non potest, nisi ex spiritu charitatis, & gratiæ. Aliaque his similia. Quæ ex duplici principio satis superioribus inculcato absque negotio diluantur. Alterum est, Augustinum nullibi gratiam desiderare ad opus moraliter bonum, nisi illud salutare sit, & conferens in vitam æternam. Alterum, licet per se, & ex natura rei possibile sit opus moraliter bonum absque auxilio gratiæ sterile, & inutile in finem supernaturalem, re ipsa tamen de facto ex lege providentiæ supernaturalis nunc præsentis, nunquam fieri posse, quin auxilium gratiæ opituletur, quia ejusmodi opus individuum est ab opere salutari, & supernaturali; quod per se gratiam auxiliantem desiderat. His enim principiis politis rectè componitur cum nostra sententia nullam esse posse observantiam legis moraliter bonam, nullam tentationis victoriam sine peccato, nullum opus verè, & apud Deum bonum, & laudabile, nisi amore iustitiæ, nisi præcedente auxilio gratiæ, & eo non præcedente esse malam observantiam legis, & tentationis victoriam, & omnem aliam operationem moralem. Quoniam licet per se, & ex natura rei possibile sit legis observantia, tentationis victoria, amor iustitiæ, & operatio verè bona moraliter, sola potestate antecedenti naturæ, absque consortio, & concursu gratiæ supernaturalis; de facto tamen ex lege supernaturali Dei, talis concursus necessarius est, quia ex tali lege nullus conatus honestus naturæ potest exhiberi non salutari, & divisus ab opere salutari, & supernaturali; & ad solum peccatum finitur suis solis viribus potens proximè operari arbitrium.

SECTIO VIII.

Gratia ad actus bonos necessaria non est entitate supernaturalis, & pertinet ad fidem, & charitatem Theologicam.

LXIII. Hucusque explosimus necessariam ad bene moraliter operandum necessitate antecedenti gratiam auxiliantem Dei, spectatis rebus per se, & seclusis legibus providentiæ supernaturalis nunc præsentis. Iam quamvis aliqua gratia esset ad virtutis actum necessaria, ea in specie explodenda est, quæ à Baianis exigitur. Quippe illi volunt, eam esse debere entitate

supernaturalem, & ad fidem, & charitatem infusam Theologicam pertinentem. Quod breviter rejicitur ex alibi scriptis, & scribendis.

LXIV. Eam quidem ad omnem virtutis actum possibilem, non esse necessariam intrinsecè supernaturalem, inde probatur. Quia disp. 8. à sect. 10. ad 27. ostendimus naturæ rationali seorsim à peccato, esse possibilem virtutum actus, entitate naturales. At ad ejusmodi actus, post peccatum eliciendos, necessaria esse non potest gratia entitate supernaturalis; quia nullus actus entitate naturalis, potest vindicare necessarium principium entitate supernaturale, ut sæpius ostendimus tom. 1. de Ente supern. & tom. 2. disp. 114. Nam actus vendicans necessarium principium entitate supernaturale, non continetur intra vires sufficientes naturæ, & superat omnia principia connaturalia, & possibilem naturæ, quod sufficit, ut entitas, & excellentia talis actus ad ordinem rerum entitate supernaturalium pertineat. Ergo possibilem sunt virtutum actus, ad quos gratia entitate supernaturalis necessaria non sit. Explicatur, & confirmatur. Ante peccatum erant possibilem plures virtutum actus, ex solis cogitationibus, & affectionibus honestis naturalibus cum facultate intrinseca voluntatis, & concursu generali Dei. At post peccatum possunt ejusmodi cogitationes & affectiones honestæ, entitate naturales, cum facultate intrinseca voluntatis, & concursu generali Dei manere. Ergo post peccatum, possunt manere omnia principia, quæ complent sufficientiam naturæ ad actus virtutum, entitate naturales. Manentibus autem principiis, constituentibus sufficientiam naturæ ad virtutum actus, non potest natura non esse sufficiens ad illos, nec illi possunt impossibilem manere. Ergo post peccatum possibilem esse possunt, potestate antecedenti, & sufficienti, virtutum actus entitate naturales, ante peccatum possibilem.

LXV. Dicent Baiani, ea principia post peccatum manere impedita ex resistantia concupiscentiæ, quæ superari non potest; nisi vires augeantur, & entitate superiores addantur. Id tamen facile refellitur. Primum, quia disp. 8. probavimus, possibilem esse virtutum actus entitate naturales homini constituto in suo statu naturali seorsim à peccato. At homo in suo statu naturali constitutus, non excludit rebellionem concupiscentiæ, quia seorsim à peccato homini connaturalis est, ut ostendimus disp. 9. Ergo cum rebellionem concupiscentiæ possibilem erant, ante peccatum, actus virtutum entitate naturales. Secundò, quia resistantia concupiscentiæ tanta non est, ut vici non possit auxiliis entitate naturalibus. Nam ea consistit in propensione, qua appetitus sensitivus fertur in objectum delectabile turpe. Quæ propensio non necessitat, sed tantum movet, & inclinat voluntatem ad consensum, siquidem existente gratia, cum ea propensione appetitus componitur voluntatis dissentus. At auxiliis entitate naturalibus potest hæc propensio superari; nam eo possunt intendi à Deo cogitationes, & affectiones honestæ entitate naturales, ut sua intensione moveant tantum voluntatem ad objectum honestum, quantum movent cogitationes, & affectiones turpes, ex motibus concupiscentiæ insurgentes, cum possit esse æqualis, & major intensio cogitationum, & affectionum honestarum, quam turpium. Ergo Deo sic intendente cogitationes, & affectiones honestas naturales, potest voluntas æquè facilis, & propensa manere ad consensum honestum, ac est ad turpem. Tunc autem ad resistendum inclinationi turpi per consensum honestum, non est necessaria

cessaria virtus supernaturalis, sicut necessaria non est ad resistendum inclinationi honestæ per consensum turpem. Ergo absque auxilio intrinsecè supernaturali, potest voluntas per auxilia entitate naturalia, resistere inclinationi concupiscentiæ. Tertiò à priori; quia inclinatio concupiscentiæ, non connexa cum consensu turpi voluntatis, tantum reddit difficilem, non vero impossibilem consensum honestum, ut arguimus disp. præ. n. 88 & 89. Ergo quamvis non augeantur à Deo cogitationes, & affectiones honestæ, possunt, cum rebellionem concupiscentiæ, manere possibilem virtutum actus entitate naturales.

LXVI. Præterea quamvis auxilia gratiæ, intrinsecè supernaturalia, necessaria sunt, post peccatum, ad virtutum actus, ea pertinere non debere ad actus fidei, & charitatis Theologicæ, tribus argumentis, alibi susus roborandis, conficitur. Primum, quia ad omnem fidei, & charitatis actum necessarium est auxilium gratiæ. At auxilium gratiæ ad omnem actum fidei, & charitatis necessarium non potest esse actus fidei, & charitatis, alias esset infinita auxiliorum gratiæ processio. Ergo potest esse auxilium gratiæ, quod non sit neque fidei, neque charitatis infusus actus. Secundò, quia omnia auxilia gratiæ revocantur ad cogitationes, & affectiones honestas supernaturales, ut vidimus disp. 102, 103 & 104. de Ente supern. At præter cogitationes, & affectiones honestas pertinentes ad fidem, & charitatem, sunt possibilem alia entitate supernaturales, quæ pertineant ad virtutem spei Theologicæ, & alias virtutes morales à fide, & charitate differentes, ut suo loco ostendemus. Ergo præter auxilia gratiæ, pertinentia ad fidem, & charitatem Theologicam, possibilem sunt alia auxilia, entitate supernaturalia, quæ ad actus spei Theologicæ, & virtutum moralium sufficient, & concurrant. Tertiò, quia auxilia gratiæ sunt communia gentilibus remotis à fide, ut ex professo ostendimus disp. 20. de Ente supern. sect. 16. & seqq. & rursum ostendemus disp. seqq. Gentilibus autem remotis à fide, non sunt communes actus fidei Theologicæ. Ergo auxilia gratiæ, non sunt necessario actus fidei Theologicæ. Hæc progressu susus stabienda sunt, & à Baianorum argumentis vindicanda.

SECTIO IX.

Differentia actuum salutarium, & non salutarium explicatur.

LXVII. Itaque, nunc ponimus ex dictis differentiam actuum bonorum salutarium, & non salutarium; sed in quo ea consistat solidè explicamus. Dari enim actus bonos salutare in vitam æternam ex sacris scripturis, Conciliis, & Patribus de fide certum est, & Baiani supponunt. Præterea etiam esse possibilem actus bonos non salutare, ex ipsis scripturis sacris, Conciliis, & Patribus, rationibusque Theologicis nostra conficitur disputatio. Nam actus bonus solis naturæ viribus absque auxilio gratiæ possibilem, salutaris esse non potest, cum sacra testimonia, Concilia, & Patres adversus Pelagianos doceant, actus conferentes in vitam æternam non posse solis naturæ viribus absque auxilio gratiæ fieri. Ergo cum ostenderimus, actus esse bonos, qui per se non vendicant auxilium gratiæ, & sola facultate naturæ fieri possunt, manifestum convincitur, etiam dari actus moraliter bo-

nos, qui salutare non sint. Quænam autem sint capita, ex quibus eorum differentia desumitur, nunc indagamus. Nam Baiani, quia eorum differentiam ignorant, blasphemant.

LXVIII. Prima, & potissima, ex qua omnes alia differentia originem habent, ea est, quod actus salutare sunt entitate supernaturales, actus vero non salutare entitate naturales. Esse plures actus salutare entitate supernaturales, nunc jam omnes Theologi supponunt, & plerique eorum ad fidem pertinere docent; alii erroneum, alii temerarium oppositum pronuntiant. Si vero aliqui actus salutare entitate supernaturales admittendi sunt, omnes salutare actus ejus generis esse, Baiani ultro fatentur, & nos absque inconsequentia manifesta negari non posse, probavimus disp. 44. de Ente supern. Itaque supernaturalitas entitativa actuum omnium salutarium, nunc à nobis cum Baianis supponitur. Naturalitas vero actuum non salutarium, & solis viribus naturæ absque auxilio gratiæ possibilem à nemine negatur, nec negari potest.

LXIX. Hinc secunda eorum differentia in genere est, quod actus salutare ordine transcendentem connectuntur, sive immediatè, sive mediatè cum gratia sanctificante; cujus ordinis, & connexionis expertes sunt actus non salutare. Nam disp. 4. de Ente supern. ostendimus, supernaturalitatem intrinsecam omnium donorum entitate supernaturalium ex hoc ordine, & connexionem definiri, & desumi. Vbi qualis is ordo, & connexio sit, exposuimus. Tertia item est in genere, quod actus entitate supernaturales superant omne debitum, & exigentiam naturæ, quoad existentiam, & possibilitatem eorum, principiaque, quibus fieri possunt; cujus excellentiæ immunes sunt actus non salutare. Nam omnia entia entitate supernaturalia, sic comparari cum natura, ut ejus debitum, & exigentiam omnino excellent, naturalia vero ejus exigentiæ, & debito quoad existentiam, aut possibilitatem annexa sunt, vidimus disp. 5. de Ente supern.

LXX. Rursum magis in specie est quarta differentia, quod actus boni salutare dirigi per se non possunt, nisi ex cognitione intrinsecè supernaturali, alii vero ex cognitione intrinsecè naturali. Affectum enim salutarem intrinsecè supernaturalem non posse moveri per se ex cognitione naturali, sed supernaturali, statuimus disp. 49 & 62. de Ente supern. Affectum vero naturalem non posse vindicare cognitionem supernaturalem, præmissimus disp. 48 & 114. Insuper differunt quintò, quod actus salutare vendicant per se principium efficiens intrinsecè supernaturale superadditum naturæ, sive habituale, sive actuale; quod actus sterile in vitam æternam non exigunt. Actus enim entitate supernaturales postulare causam efficientem supernaturalem, ostendit existentia, & infusio virtutum supernaturalium, quam præmissimus disp. 120. de Ente supern. nam eo titulo virtutes supernaturales infunduntur animo cum gratia justificante, ut conferant naturæ vim efficientem, quæ ipsi deficit naturalis. Sextò, differunt, quod actus salutare pendunt per se ab auxiliis gratiæ actualis, differentibus à virtutibus infusis, & moventibus concursu formali arbitrium ad agendum, intrinsecè quidem supernaturalibus, à quibus independentes sunt actus inutiles in salutem. Sancimus enim disp. 105. auxilia actualia gratiæ à Patribus contra Pelagianos asserta ad actus salutare necessaria, esse intrinsecè supernaturalia. Demum eo

distinguntur, quod actus salutares per se ante justificationem merito imperatorio, & congruo possunt disponere ad illam, & post justificationem possunt merito condigno illam augere, & coronam gloriæ promereri. Hos enim effectus non posse actibus naturalibus quantumvis bonis convenire, copiosè illustravimus à disp. 15. ad disp. 20. Possè autem eos competere omnibus virtutum actibus intrinsecè supernaturalibus, statuimus disp. 90 & disp. 132. sect. 31. & seqq.

LXXI. Alii rursus volunt, eo etiam distingui, quod actus salutares moventur ex objecto formali intrinsecè supernaturali; alios vero ex objecto formali intrinsecè naturali. Verum hoc discrimen necessarium non esse, nec re ipsa intercedere, constat ex disp. 45. de Ente supern. ubi ex professo monstravimus, actus supernaturales ex objecto formali naturali, & naturales ex objecto formali supernaturali moveri posse. Item alii eo discriminant hos actus, quod natura nequit in actus salutares concursum immediatum etiam partialem conferre, sed totam rationem immediatam agendi esse virtutem supernaturalem; in actus vero non salutares naturam conferre totam virtutem, & concursum efficientem. Hanc tamen differentiam nullatenus extare, sed posse, & necessarium esse, naturam exhibere concursum immediatum partialem in actus salutares entitate supernaturales, totamque agendi rationem non esse virtutem insulam, & supernaturalem, multis, & ingentibus argumentis confestim disp. 30. de Ente supern.

LXXII. Hinc est, non esse experimento aliquo, aliove argumento discerni ab homine actum bonum misericordiæ, justitiæ, aut alterius virtutis salutarem à non salutari. Nam cum uterque possit circa idem objectum formale, & materiale versari, & uterque immediatè pari modo ab arbitrio procedat, nullo discrimine apparenti, neque ex parte objecti externi, neque ex parte concursus interni, nullum intellectui humano vestigium objicitur, ex quo arguere possit, actum salutarem misericordiæ, potius quam non salutarem adesse. Inde etiam est, concurrente arbitrio ad actum bonum naturalem simul fieri etiam supernaturalem. Nam ex parte arbitrii eodem modo præstatur concursus ad utrumque, quin ejus conatus ad edendum actum misericordiæ naturalem circa objectum proprium alius sit ab eo, quem confert ad edendum supernaturalem. Agente autem arbitrio, quod in se est, ad actum salutarem, & supernaturalem, non potest ex defectu auxilii, & concursus divini deficere actus salutaris, & supernaturalis; quocirca credendum est, arbitrium proximè dispositum cogitationibus, & affectionibus honestis na-

turalibus ad actum misericordiæ naturalem præveniri à Deo simul cogitationibus, & affectionibus supernaturalibus, quæ sunt auxilia gratiæ divini, ut arbitrium conferens concursum ad actum naturalem una cum illo edat circa idem objectum actum etiam salutarem, & supernaturalem, ne hujus defectus in solum defectum auxilii divini revocetur contra eloquia sacra, & testimonia Patrum, quæ docent, nunquam Deum deesse conantibus, & intendentibus quantum est ex se in opera salutis. De quo copiosa fuit disp. 20 nostra de Ente supern.

LXXIII. Itaque considerare est arbitrium agens circa objectum honestum quasi duplex principium rationale; alterum naturale ex propria, & nativa conditione naturæ rationalis; alterum supernaturale ex conditione sibi extranea, & supernaturali elevationis in statum amicitiae, & filiationis, participationisque divini, & huic duplici conditioni arbitrii, correspondere duplex genus actionum honestarum unicuique proprium. Nam arbitrium, quæ rationale est, live ratione naturali dirigibile vendicat edere posse actiones rationi naturali conformes. Quæ vero elevatum est ad amicitiam, & adoptionem, participationemque divinam per gratiam exigit operationes talis status proprias, amiceque, & filio Dei, consorteque naturæ divini dignas. Quare gratia justificans consideratur, ceu quædam natura supernaturalis, quam sectantur tanquam facultates, & potentiæ virtutes insulæ, ut eis mediis operetur actus dignitati, in quam elevat naturam, consentaneos, ut exposuimus disp. ult. sect. 5 & seqq. de Ente supern. Unde in homine elevato in finem supernaturalem per gratiam considerabilis est, quasi duplex natura, & radix duplicis generis operationum naturalium, & supernaturalium circa eadem objecta, & motiva virtutum. Quemadmodum enim in eodem homine sensus externus, & internus, nec non intellectus immediatè intuentur idem objectum sensibile, tanquam objectum formale apprehensionibus diversis, & unicuique facultati propriis; item anima separata, & Angelus inferior, ac superior, nec non Deus immediatè cognoscunt eadem objecta naturalia cum maximo discrimine cognitionum: ita pariter arbitrium qua principium naturale, & qua supernaturale, seu elevatum per gratiam potest edere circa eadem objecta formalia, & materialia virtutum affectus genere, & specie differentes, unicuique statui, & conditioni arbitrii consentaneos, & proprios. Hæc mirum non est blasphemari, & ignorari à Baianis, qui omnis Philosophiæ, & Scholasticæ Theologiæ ignorantibus sunt, & de ignorantia gloriantur.

DISPUTATIO XX.

An Infideles possint quidpiam boni moraliter agere? An eorum opera necessario sint peccata.

Hæc disputatio duabus præcedentibus affinis est. Baiani enim suam de necessitate peccandi, & impossibilitate bene agendi post lapsum, sententiam comprobant ex necessitate, & impossibilitate, quam infidelibus inesse, prolixis ex doctrina Augustini probationibus conteudunt. Nos è contra oppositum ex potestate naturali antecedenti, & sufficienti ad opera bona moralia etiam infidelibus communi confirmabimus.

SECTIO I.

Baii, & Baianorum sententia est ab Ecclesia proscripita, & solis Hæreticis nostris temporis probata.

Elebre est Michaëlis Baii, & sequentium ejus assertum, omnia infidelium opera esse peccata, & virtutes, quantumvis splendide, & generosè appareant, esse vitia. Quod non solum docent, ita re ipsa contingere, verum etiam spectatis viribus naturalibus eorum, aliter contingere non potuisse, quia deficit illis potestas antecedens, & sufficiens ad bonum aliquid opus agendum, & omnimoda adest necessitas peccandi. Quare docent, nullo validius argumento constare, quid possit natura lapsa, suis viribus relicta, & auxilio gratiæ destituta, quam ex captivitate peccati, quæ infideles tenentur, & impotentia bene moraliter agendi, quæ in eis relucet, quod fidei insulæ, & opitulationis gratiæ omnino expertes sint. In quod persuadendum promunt ex doctrina Augustini multiplicia, & varii generis argumenta.

I. Contraria sententia est communis Scholasticorum doctrina, & à Pontificibus Ecclesiæ definita in Bulla edita contra Baium. Nam in ea proscribitur propositio 26. *Omnia opera infidelium sunt peccata, & Philosophorum virtutes sunt vitia.* Quam Baius tradit lib. 2. de virtutibus impiorum c. 5 & 6. & eisdem argumentis, & Augustini testimoniis munit, quibus recentes Baianistæ muniunt. In qua damnatione recurrere non est ad solutionem de censura tantum proscripita, & non doctrina. Nam ea propositio absque ulla censura profertur damnata.

II. Scribunt Baiani, in Bulla Pontifices sancire, nonnullas sententias (in ea insertas) aliquo pacto sustineri posse in rigore, & proprio verborum sensu ab assertoribus intento. Nam ut indicarent, non omnes articulos falsitatis esse damnatos, salutarem clausulam adjecerunt: *Quamquam nonnullæ aliquo pacto sustineri possent in rigore, & proprio verborum sensu ab assertoribus intento*, nulla comatis distinctione interposita inter verba *possent*, & immediatè sequentia *in rigore, & proprio verborum sensu ab assertoribus intento*, ut hæc postrema verba ad defensionem nonnullarum sententiarum referri vellent, & non ad damnationem sequentem, hæreticas, erroneas, &c. Scandalosas, & impias aures ofensionem immitentes damnamus, &c. Quare Pontificum Bullam adulteratam esse profertur ab iis, qui comatis interpunctione verba *sustineri possent*, divi-

dunt à sequentibus *in rigore, & proprio verborum sensu ab assertoribus intento*. Si quæ autem sententia in rigore, & proprio verborum sensu vera est, & sustineri potest, maxime quæ ab Augustino discretissimè est tradita, & sæpius inculcata. Itaque non est à Pontificibus interdicta propter ejus falsitatem, sed pro bono pacis, propter scandalum, quod Theologis parum in doctrina Augustini versatis novitas ejus faciebat. Si enim Baianorum scripta in comprobationem suæ sententiæ essent Apostolicæ sedi proposita, & Theologis perspecta, non esset (ajunt) Augustini sententia prohibita.

III. Hæc solutio nondum in scirpo quærit, & levi innititur scipioni. Primò, quia hoc pacto nulla est Baiana sententia Bullæ inserta, quæ non possit impunè defendi tanquam vera. Nulla enim est determinatè definita hæretica, aut erronea notata, & sic de qualibet posset, qui vellet, & illam tueretur, respondere, eam esse, quæ in rigore, & proprio verborum sensu sustineri potest, & non propter falsitatem doctrinæ, sed propter recentium Theologorum scandalum pro bono pacis fuisse circumscriptam. Quare disp. 1. sect. 4. præmisimus, omnes fuisse propter falsitatem doctrinæ damnatas. Secundo, quia lectio Bullæ referens verba *in rigore, & proprio verborum sensu ab assertoribus intento* ad defensionem, & non ad damnationem sententiarum est omnino falsa, & à Baianis recentibus conficta, ut vidimus disp. 1. n. 9 & 10. ab ipsiusque adulterata est Bulla, qui comatis interpunctionem inter verba *sustineri possent*, & sequentia *in rigore, & proprio verborum sensu* deleverunt. Nam prima Bulla impressa anno 1579. in Camera Apostolica cum ea comatis interpunctione edita fuit; apud me enim extat exemplar Bullæ, quæ à Cardinali Toletio Lovanium delata fuit promulganda, & Michaëli Baio, & sequacibus intimanda, quod una cum opusculis ipsius Baii à Toletio fuit asservatum, & in eo invenitur expressa, & clara comatis interjectio dividens defensionem sententiarum à proprio, & rigoroso verborum sensu ab assertoribus intento, & ejusmodi sensum cum Pontificum proscriptione conjungens. Tertio, quia post scripta Baianorum examinata Romæ, & alia ab ipsis in sui defensionem coram Urbano VIII, & Cardinalibus Congregationis fidei proposita anno præsentis 1644. dum hæc scribimus, damnati sunt Baiani in eis, quæ pro Baio, & comatis litura scripserunt, & detulerunt, & approbante Pontifice, & sacra Congregatione fidei, recens Bulla fuit edita cum ea interpunctione, & divisione, primis exemplaribus Bullæ Pii V, & Gregorii XII, per omnia conformis.

v. Igitur jam hæc solutio omnino evanuit, & recurrere

recurrere deinceps non est, neque ad commatis interpunctionem, neque ad scripta Baii, & Baianorum nondum visa, nec examinata ab Ecclesia, neque ad inauditam partem, quibus huc usque Baiani se manebant; siquidem auditis Baianis, & perspectis, & discussis omnibus Augustini testimonii productis ab ipsis causa tota in defensionem nostram, & totius Scholasticæ doctrinæ iudicata est. Et quidem ridicula erat Baianorum præsumptio, ab ipsis solis, & non ab aliis illustribus Theologis, & Scriptoribus Scholasticis tam præcedentibus, quam sequentibus Baium, exploratam esse Augustini de necessitate gratiæ doctrinam, cum nihil ex ea promant, quod ipsi Scholastici Theologi prius non protulerint, & sibi objecerint, & exposuerint. Copia quidem testimoniorum in eis tanta non est; sed tanta ab eis est prætermissa, quamvis sibi perspecta, & promptissima, tum quia molestiæ vitandæ consuluerunt, tum quia ad vim argumenti unicum Augustini testimonium sufficiebat, quin tot alia eodem spectantia conglomerarentur. Imo idè credideris, à Pontificibus notari in Bulla; nonnullas sententias aliquo pacto sustineri posse, non tamen in rigore, & proprio verborum sensu ab assertoribus intento, quia similes propositiones constabat inveniri apud Augustinum, & alios Patres, non tamen in eo sensu, in quo à Michaële Baio assertæ sunt, sed in eo, in quo communiter à Theologis accipiuntur, ac proinde in sensu Baiano à Pontificibus damnantur.

v i. Certius quidem est, hanc Baianam doctrinam esse Lutheranam, & Calvinianam, quam Augustinianam; ex quo aliter eam impetimus. Nam eam constanter tradunt Lutherus, & Calvinus cum suis sequacibus, eisdem prorsus fundamentis, quibus in eam moventur Baiani, ex quorum scriptis, potius, quam ex Augustinianis decerpta videntur pronuntia, & argumenta, quibus Baiani eam tradunt, atque commendant. Lutherus in Epist. ad Galat. c. 4. Opera extra fidem facta, ut maxime in speciem sancta videantur, sub peccato, & maledicto sunt. idem in Genes. c. 8. Si igitur hoc quasi somnium vitæ, & externam hanc larvam consideres, pulcherrimum factum est, sed coram Deo est fœda idololatria. Calvinus lib. 3. Inst. c. 14. §. 4. Est maledictum (opus infidelium) nec modo nullius ad justitiam pretii; sed certè in damnationem meriti, quidquid cogitat, meditat, perficit homo, antequam Deo per fidem reconcilietur. idem §. 3. Constituit igitur (Augustinus) omnes Fabricios, Scipiones, Catones in illis suis præclaris facinoribus hoc peccasse, quod cum fidei, luce carerent, non ad eum finem ipsa referunt, ad quem referre debuerunt. idem in Antid. Trid. sess. 6. in can. 7. Sine qua (fide) que videntur bona opera, in peccata vertuntur. ibidem: Idè peccant infideles, quidquid agant, quod facta sua non ad legitimum finem referunt. Vbi eisdem locis Augustini utitur, quibus Baiani. idem lib. 3. Inst. c. 14. §. 3. Quia ergo scopum non recipiunt, quem Dei sapientia præscribit, tametsi officium bonum videtur, quod agunt, sine tamen perverso peccatum est. Quod toto fere capite probat. Quibus perspicuum apparet, non esse aliam Lutheri, atque Calvini, & Michaëlis Baii, atque Baianorum mentem.

v i i. Idem docent eorum Affectæ. Chemnitius in Exa. Trid. in sess. 6. can. 1 & 7. Infidelium opera, non inter verè bona opera, sed inter peccata recensenda sunt. Bucerus 1. ad Rom. c. 14. vers. 23. Quod fide caret, non modo ingratum, sed & abominabile est coram Deo. Chamierus lib. 4. c. 6. n. 1. Quidquid sit ab-

que fide peccatum est, quod probat toto illo capite, & seqq. ex iisdem fere locis Augustini, & scripturæ, quibus Baiani. idem c. 10. n. 2. *Ut alia omnia deessent, certè nihil agit infidelis propter Deum; atqui hic finis si desit, nihil est, quod possit bene fieri.* ibidem: *Infidelium voluntas eo ipso, quo destituitur charitate, mala est.* item ibidem: n. 25. *Non est necesse, aliquem operari propter diabolum, ut peccet, sed sufficit omnino non operari propter Deum.* Petrus Martyr in Epist. ad Rom. c. 2. vers. 14. *Præclara eorum opera (infidelium) licet quoad ipsos peccata essent, tamen ex sua natura, vel genere, cum accederent ad illa, que Deus in lege præcepit, damnari non poterant humano iudicio: coram Deo tamen prava ea fuisse, idè non est dubium, quod ad congruum finem minime referrentur.* Quid plura, ut manifestum cernas, Baianorum assertum esse per omnia Lutheranum, & Calvinianum.

SECTIO II.

Sententia Baiana contradicunt sacra litteræ.

x i. **P**osse infideles potestate antecedenti, & sufficienti quidquam boni moralis operari, sacra litteræ contestantur. Inprimis illud Rom. 1. *Revelatur enim ira Dei de celo super omnes impietatem hominum eorum, qui veritatem Dei in injustitia detinent, quia quod notum est Dei, manifestum est in illis. Deus enim illis manifestavit; invisibilia enim ipsius à creatura mundi per ea, que facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque ejus virtus, & Divinitas, ita ut sint inexcusabiles.* Hic est Paulo sermo de infidelibus, ut est communis Patrum, & Interpretum sensus. Primò, quia dirigitur ad eos, qui Deum verum non colunt. Secundò ad eos, qui absque Evangelio doctrina, & fide per creaturas visibiles non ascendunt in notionem, & adorationem Divinitatis, & virtutis sempiternæ. Quales sunt soli infideles destituti illustratione fidei, & instructi lumine naturali, quo veritatem Dei, & justitiam adorationis, & dilectionis ipsius assequi possunt.

x i i. Rursus supponit Paulus, eos potuisse non solum notionem, sed etiam affectu prosequi justitiam, veritatem, & adorationem Dei. Tum quia eos impietatis, & injustitiæ accusat, ita ut sint inexcusabiles, quod verum Deum non colant, & veram justitiam non sectentur. Si autem eis esset impossibilis talis cultus, atque justitia, jure possent excusari, & immerito possent accusari, quod deseruerint amorem justitiæ, & veri Dei cultum: nulla enim est major excusationis ratio, quam impossibilitas. Tum quia Paulus eos addicit iræ, atque vindictæ divinæ, quod cultu, & amore non prosequantur verum Deum, quem ex visibilibus creaturis, notionem manifestam assequi possunt. Nulla autem ratione iræ, atque vindictæ divinæ obnoxius est, quod deserat justitiam, & religionem veri Dei, qui nullis viribus valet eam exercere: quis enim jure puniatur, & vindicetur id, quod homini impossibile fuit cavere? Ergo manifesto supponit Paulus, posse Gentiles potestate antecedenti, & sufficienti verum Deum colere, justitiamque exercere.

x i i i. At hæc potestas non potest non eis adesse ex viribus, & principiis naturæ. Tum ad hominem ex Baianorum doctrina, qui eos alienos prorsus ab auxiliis gratiæ esse proclamant. Tum quia amor cultus, atque justitiæ infidelibus possibilis arguitur à Paulo ex notionem naturali Dei, quam ex visibilibus creaturis

haurire

haurire possunt. Amor autem ex notionem naturali possibilis, non potest esse supernaturalis, sed naturalis, quia amorem supernaturalem necessario præcedit cognitio supernaturalis, ut ostendimus disp. 49 & 62. de Ente supern. Ergo ex viribus, & principiis naturæ inest Gentilibus potestas antecedens, & sufficientis ad amorem moraliter bonum religionis, atque justitiæ, quem deserere, imputabile ipsis sit ad culpam impietatis, & injustitiæ.

x i. Confirmatur discursus testimonio Ambrosii sic expendentis præcedens eloquium Pauli: *Sicut enim in illo, qui credit, justitia Dei revelatur, ita in eo, qui non credit, impietas, & injustitia revelatur. Ex ipsa enim cali fabrica iratus illi videtur Deus. Idcirco enim tam pulchra astra condidit, ut ex his quantum, & quam admirabilis est creator eorum possit agnosci, & solus adorari. Per naturalem ergo legem verum facit genus humanum. Potuerunt enim id per legem naturæ apprehendere fabrica mundi restitucante, Autorem solum Deum diligendum, quod Moyses litteris tradidit. Sed impii facti non colendo creatorem, & injustitia in eis apparet, dum videntes dissimulant à veritate non fatentes unum Deum, quia quod notum est Dei, manifestum est in illis.* En Ambrosius duo manifesta ex Pauli testimonio prodit. Alterum, eo comprehendi non solum fidelem, qui credit, & justitiam Dei revelat, sed etiam infidelem, qui non credit, & revelat impietatem, & injustitiam. Alterum, ejusmodi infidelem idè reum impietatis, & injustitiæ fieri, quia notionem naturali hausta ex fabrica creaturarum potuit apprehendere Autorem solum Deum diligendum, & lege naturali obligatur ad ejusmodi dilectionem, & amorem justitiæ. Atqui notio naturalis non potest movere, nec naturalis lex obligare ad affectum supernaturalem, sed naturalem, ut alibi demonstratum à nobis est. Ergo infideli homini possibilis est amor Dei, atque justitiæ intrinsecè naturalis.

x i i. Quo etiam respicit Prosper lib. 1. de Vocat. Gent. c. 5. scribens: *Secundum scripturam credimus, & piissime confitemur, quod nunquam universitatis hominum divina providentiæ cura defuerit. Quæ licet exceptum sibi populum specialibus ad pietatem dixerit instituitis, nulli tamen nationi hominum, bonitatis suæ dona subtraxit, ut propheticas voces, & præcepta legalia convincerentur in elementorum obsequiis, ac testimoniis accepisse. Unde & inexcusabiles facti sunt, qui Deos sibi dona fecerunt, & que creata erant ad utendum, venerari sunt ad colendum.* Audis, Prosperum prædicare cum Paulo inexcusabiles infideles, qui creaturis deserunt cultum creatoris, quod providentia Dei eis disposuerit in elementorum, & aliarum creaturarum contestatione naturali, sufficientia principia, ad verum Dei, atque justitiæ cultum, ad quem promovent electum fidelium populum prophetiæ voces, & eloquia scripturarum; quippe quæ possint infideles, sicut fideles ab idolorum veneratione recedere, & sese in veri Dei adorationem, & dilectionem convertere.

x i i i. Duo huic probationi objici possunt. Primum, ex communi Theologorum doctrina non posse dilectionem Dei super omnia creata, neque ullum justitiæ affectum superatis ingentibus difficultatibus absque auxilio gratiæ fieri. At testimonio Pauli proponi infidelibus dilectionem veri Dei super omnia creata, & justitiæ cultum superatis ingentibus difficultatibus exercendum, cum eos omnes provocent ad idolorum religionem avita suorum profectio, parentum, & totius nationis voces, suarumque

passionum naturalium licentia, quas contemnere ingentis eis difficultatis est. Secundum, nos ex hoc Pauli testimonio disp. 20. de Ente supernat. collegisse auxilia gratiæ infidelibus communia. Ergo perperam nunc arguimus ex eo vires naturales absque auxilio gratiæ sufficientes ad veri Dei, atque justitiæ amorem, & cultum.

x i v. Ad primum respondeo. Communis Theologorum doctrina non adstruit necessariam gratiam auxiliantem Dei ad potestatem antecedentem, & sufficientem, sed ad efficacem, & consequentem solam dilectionis Dei super omnia, & amoris heroici, atque difficilis justitiæ, ut sæpius notavimus. Nos autem nunc contra Baianos solam potestatem antecedentem, & sufficientem, non vero efficacem, & consequentem, ab auxilio gratiæ independentem contendimus; quia absque potestate antecedenti, & sufficienti non poterat eis ad culpam, & poenam imputari desertio amoris Dei, veræque religionis, atque justitiæ. Adde, non esse constantem omnium Theologorum sententiam, necessarium esse auxilium gratiæ ad amorem naturalem Dei super omnia, non diuturnum, & brevem; sed plures, gravæque Theologos Priscorum, & Recentium tueri, potestate etiam efficaci, & consequenti posse haberi brevi tempore dilectionem naturalem Dei absque auxilio gratiæ; quibus nos adhæsimus disp. 114. de Ente supernat. sect. 16.

x v. Ad secundum respondeo. Primò, hæc nostra probatio torquetur ad hominem contra Baianos, qui tenacissimè profitentur, auxilia gratiæ non posse infidelibus esse communia. Vnde potestas colendi Deum, atque justitiam, quæ ex Pauli attestatio- ne manifesto colligitur, non potest ab eis asserti ab auxilio gratiæ dependens, sed omnino independens, atque adè naturalis solum, & non supernaturalis. Secundò, nulla probatio earum, quas disp. 20. de Ente supernat. confecimus pro gratia auxiliante Gentilium, quidquam convincit, nisi supponendo, quod in hac presenti controversia contendimus, nempe eis adesse facultatem antecedentem, & naturalem ad virtutis cultum, & bonitatis moralis exercitium; nam totus ejus Disputationis scopus eo collimat, ut auxilia gratiæ supernaturalia ad virtutum actus supernaturales necessaria, ex lege supernaturali providentiæ nunc presentis disponantur à Deo omnibus hominibus, quibus adsunt principia, sive auxilia naturalia proximè sufficientia ad virtutum actus naturales, ut conatus naturæ ad amorem naturalem virtutis non deseratur à Deo, quin fructum edat salutarem consortio auxilii supernaturalis arbitrio agenti, quod in se est, provisi à Deo. Quare una cum auxilio supernaturali ex hoc Pauli testimonio probavimus ibi auxilia naturalia Gentibus ad verum Dei, atque justitiæ cultum sufficientia. Itaque etiam Interpretes Pauli interdum hoc testimonium exponunt de violatione legis supernaturalis, interdum solum de violatione legis naturalis, Infidelibus imputabili.

x v i. Eadem est mens Pauli Actor. 14. ubi cum præmississet, Deum dimississe gentes, ut ingrederentur vias suas, adjicit: *Non sine testimonio semetipsum reliquit, benefaciens de celo, dans pluvias, & tempora fructifera, implens cibo, & lætitia corda nostra.* Vbi testimonium, quod sumet Deus Gentibus reliquit, interius monens corda nostra, veritatemque suæ Divinitatis, & obligationem nostræ adorationis, & dilectionis confirmans, est naturalis ratio assequens ex

creaturis veritatem, & beneficentiam creatoris, dictantque nobis, & omnibus hominibus debitum obsequium colendi, & diligendi Deum; quæ, cum naturalis sit, ad solum provocat affectum naturalem, & facultate naturali possibilem. Quo etiam pertinet illud Act. 17. *Definiens statuta tempora, & terminos habitationis eorum, quæverere Deum, si forte attrectent eam, aut inveniant.* Vbi ex dispositione naturali temporum, & rerum, proponitur Gentibus à fide alienis possibile, non solum quærere Deum, sed & eum attrectare, atque invenire.

xv r r. Vtrumque testimonium commentatur Prosper lib. 2. de Vocat. Gentium. cap. 4. dicens: *Legimus enim in Actibus Apostolorum 14. Paulum, & Barnabam Lycaoniis dicere de Deo, qui in præteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas. Equidem non sine testimonio semetipsum reliquit, benefaciens de celo, dans pluvias, & tempora fructifera.* Quod testimonium sui Gentibus à Deo dispositum explicans concludit: *Cælum ergo, cunctaque cælestia, mare, & terra, omniaque, quæ in eis sunt, consono speciei suæ, ordinationisque concentu, protestabantur gloriam Dei, & prædicatione perpetua majestatem sui loquebantur Autoris. Et tamen maximus numerus hominum, qui vias voluntatis suæ ambulare permixtus est, non intellexit, nec sequutus hanc legem est, & odor vitæ, qui spirabat ad vitam, factus est ei odor mortis ad mortem, ut etiam in illis visibilibus testimoniis diceretur, quod litera occideret, spiritus autem vivificaret.* Itaque Gentes viis suæ voluntatis dimissas non reliquit Deus sine testimonio, & lumine veritatis, utique naturali ex creaturis cælestibus, & terrestribus parto, quod eis prodesset ad actiones probas exercendas, & pravas cavendas. Quia vero eis naturalibus supernaturales, & salutares annexæ sunt, idè ad odorem vitæ, & spiritum vivificantem pertinere significat Prosper, ut expendimus disp. 20. de Ente supernat. n. 76.

x r r x. His accedit illud etiam Pauli Rom. 2. *Gloria autem, pax, & honor omni operanti bonum, Iudæo primum, & Gentili.* Vbi manifesto supponit, Gentilem posse operari bonum, quod honorem, pacem, & aliqualem gloriam mereatur. Differit autem Paulus de Gentilibus adèd à fidei, & Evangelii luce remotis, qui nunquam gehennæ, aut resurrectionis nomen audierunt. Ergo gentes infideles non sunt ea necessitate ad peccandum adstricti, ut bonum operari non possint. Audi Chrysostrum in Matth. homil. 37. colum. penult. *Qui ante Christum obierunt, atque idèd ipsam non cognoverunt, si ab Idolorum cultu recesserunt, ac Deum solum adoraverunt, si præterea honestè vitam peregerunt, æterna bona, & beatitudinem adipiscuntur.* Paulum audi: *Gloria, inquit, & pax omni operanti bonum, Iudæo, & Gentili.* Quibus planè supponit, infideles Idolorum cultores potuisse ab Idololatria recedere, & honestatem vitæ juxta legem, & rationem naturalem colere, cum eis fides Christi non affulserit. Nec refert, Paulum, & Chrysostrum eis polliceri gloriam æternam. Quia ea non promittitur bonis operibus naturalibus seorsum à supernaturalibus, sed conjunctis cum illis, quia nullus hominum potest, juxta providentiam nunc præsentem, affectus moraliter bonos naturales à supernaturalibus dividere, quod cogitationibus, & affectionibus honestis naturalibus ex naturali lumine, & creaturarum visibilibus concursu excitatis inferuntur à Deo continuo illustrationes, & affectiones supernaturales, quibus una cum affectu honesto naturali, ex auxiliis naturalibus elicitò, arbitrium agens, quod in se

est, edit simul etiam supernaturalem, & salutarem conferentem in gloriam æternam, ut copiosè illustravimus disp. 20. de Ente supernat.

x r r x. Eodem conferunt verba Christi Matth. 5. *Si diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Nonne & Ethnici hoc faciunt? Estote ergo vos perfecti, sicut & Pater vester cælestis perfectus est.* Hortatur Christus discipulos, ut non qualemcumque probitatem, Ethnicis quoque communem sectentur, sed singularem, & disciplinæ Christianæ propriam, qua non solum amicos, & fratres, sed etiam inimicos diligant, æmulantes Patris cælestis charitatem, & perfectionem, qui solem suum oriri facit super bonos, & malos. Ergo Ethnicis tribuit aliquam probam dilectionem. Nam si de improba dilectione Ethnicorum ex fine pravo vitati loqueretur, non esset efficax argumentum Christi; tum quia ab improba dilectione ad probam non esset aptum argumentum; tum quia improba dilectio pravo fine infecta nullius mercedis digna est, etiam inimicis exhibeatur. Ergo supponit, Ethnicos dilectione moraliter bona amicos, & fratres diligere.

SECTIO III.

Ad eandem probationem expenditur illud Pauli

Rom. 2. *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter, quæ legis sunt, faciunt.*

xx. **H**ic venit propof. 23. Michaëlis Baii proscripta à Pontificibus Ecclesiæ: *Cum Pelagius sentiant, qui testimonium Apostoli ad Rom. 2. Gentes, quæ legem non habent, naturaliter, quæ legis sunt, faciunt: intelligunt de Gentibus fidei gratiam non habentibus.* De cujus propositionis vero, germanoque sensu vide, quæ præmissimus disp. 3. sect. 2. Itaque Baiani cum Baio ultro fatentur, si hoc Pauli estatum intelligatur de Gentibus Infidelibus suam de necessitate peccandi, & impotentia antecedenti quidquam boni moralis agendi Infidelibus adscriptam, sententiam omnino explodi, cum Apostolus eis adscribat opera legi conformia facere naturaliter, sive ex ductu naturali rationis, & ipsorum opinione, Infideles gratiæ auxiliantis divini expertes prorsus sint. Idèd eam Pauli expositionem detestantur, & Pelagianam omnino pronuntiant. Pontifices vero Ecclesiæ cernentes, eam de Infidelibus etiam interpretationem esse Patribus Ecclesiæ, & aliis Interpretibus frequentem, decernunt, eam posse absque dispendio Catholicæ doctrinæ contra Pelagianos ab Ecclesia definitæ defendi. Igitur nolunt, hunc Pauli sensum esse unicè verum, & oppositum de solis Gentibus ad fidem conversis falsum. sed eum esse probabilem, & omnino Catholicum, & ad dogmata Theologica explicanda idoneum, atque adèd ea expositione uti posse Theologos ad explodendam doctrinam erroneam Baianorum, & Baii, quam ipsi Pontifices damnant de Infidelium necessitate peccandi, & omnimoda impotentia antecedenti boni cujusquam operandi.

xx r. Hoc quidem interpretamentum de Gentibus etiam Infidelibus non esse unicè probandum, & in Bulla Pontificum definitum, aliudque de Gentibus fidelibus non esse improbandum, nec à Pontificibus contra Baium rejectum, ex eo constat, quod de Gentibus solum fidelibus intelligant Paulum Augustinus de Spirit. & Litt. cap. 26 & 27. Prosper contra

contra Collat. c. 22. Fulgentius de Incarn. & Grat. c. 25. Beda, Anselmus, D. Thomas, Toletus, Salmeron, & alii plures Interpretes. Quos Patres, & Scriptores Catholicos credibile non est à Pontificibus Ecclesiæ damnari. Damnantur autem Baiani, quia sic suo sensui adherent, ut alium Pelagianum, & omnino improbandum tueantur. Quod Augustinus, & alii Patres, ac Interpretes nullibi tradunt, sed interdum expositionem de Gentibus etiam Infidelibus favent, & eam probam, probabilemque esse, significant, ut progressu ostendemus.

xx r r. Neque obeft, Fulgentium supra asserere, solos eos, qui gratia contradicunt, nempe Pelagianos exponere Paulum de Gentibus etiam Infidelibus. Nec item Prosperum contra Collat. c. 22. hanc expositionem censere *superbissimi sensus novitatem.* Nam trifariam potest sic intelligi Paulus. Primum ut velit, Gentes etiam Infideles opera bona legi conformia agere facultate naturali adjuncta auxilio gratiæ, ut plerique volunt. Secundo, agere ejusmodi opera facultate naturali absque gratia, prorsus sterilia, & inutilia in salutem, ut communis est Theologorum sententia. Tertio, ea facere cum aliquo merito, & impetratione salutari. Prima, & secunda interpretatio prorsus est aliena à semipelagianorum errore, & Catholicis Scripturibus familiaris. Tertia est prorsus Pelagiana, & eo tantum sensu à Fulgentio, & Prospero rejecta. Nam Pelagiani eo sensu objiciebant testimonium Pauli, ut opera solis naturæ viribus absque auxilio gratiæ elicitis cis adscribant, ut nos illustravimus disp. 20. de Ente supernat. aut ea, quæ sola facultate naturali absque auxilio gratiæ fiunt, nullus meriti, & imperationis vigorem in salutem conferre doceant. Itaque Fulgentius, & Prosper Pelagianos non mordent, quod Paulum de Gentibus etiam Infidelibus accipiant, sed quod eorum opera sola facultate naturæ elicitis meritoria, seu impetratoria salutis profiteantur.

xx r r. Ut autem præsentis instituto satisfaciamus, & nostræ doctrinæ assertum persuadeamus, sufficit contra Baianos ostendere, Paulum eo in loco non solum complexi Gentes credulas, sed etiam incredulas; siquidem Baianis tertatissimum est, incredulas Gentes gratiæ auxiliantis divini omnino esse expertes. Vnde innegabile confectarium est, opera legis moraliter bona ab eis elicitis, independentia esse ab auxiliis gratiæ, & sola egere facultate nature. Itaque tandem eorum opera, solis naturæ viribus elicitis, non esse necessitate peccata. Igitur Apostolum eo eloquio comprehendisse Gentes etiam infideles, assertor est Hieronymus ad caput 24. Isaïæ, dicens: *Audiant Iudæi, qui se solos legem accepisse gloriantur, quod universa primum Gentes, totiusque orbis naturalem acceperit legem.* De qua Apostolus loquitur: *Cum enim Gentes, quæ legem non habent, &c.* Vbi liquido satis exprimit, Apostolum Rom. 2. de lege differere naturali, de universisque gentibus, quæ eam acceperunt, sive credentes fuerint, sive non: Difertius Matth. 22. illa verba: *Ite ergo ad exitus viarum, sic expendens: Gentilium populus non erat in viis, sed in exitibus viarum.* Vbi aperte significat, sermonem sibi esse de Gentilibus peregrinis à fide, qui extra Ecclesiam degunt, de quibus mox questionem movet: *Quomodo in his, qui foris erant inter malos, & boni aliqui sunt reperti.* & responderet: *Hunc locum plenius tractat Apostolus ad Romanos, quod Gentes naturaliter facientes ea, quæ legis sunt, condemnent Iudæos, qui scriptam legem non fecerint.* & addit: *Inter ipsos*

quoque Ethnicos est diversitas insinuit, cum sciamus, quosdam esse proclives ad vitia, & rientes ad mala, alios ob honestatem morum virtutibus deditos. Quid præclarior, ut Paulus differat de Gentibus à fide extraneis, & probitatis, ac virtutis opera colentibus. Ad ipsam Hieronymum Epist. ad Algal. q. 8. *Naturalem legem scriptam in cordibus nostris, Apostolus docet: Cum enim Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt: isti legem non habentes, ipsi sibi sunt lex: qui indicant opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium perhibente illis conscientia.* *Ista lex, quæ in corde scribitur, omnes continet nationes, & nullus hominum est, qui hanc legem nesciat.* Vnde omnis mundus sub peccato, & universi homines prævaricatores legis sunt. En Hieronymus in exponendis sacris scripturis Doctor eximius ab Ecclesia commendatus nullum hominum, nullamque nationem excipit, quam lex naturalis, & Apostoli sermo non contineat, atque adèd etiam Gentes remotas à fide.

xx r v. Similiter Tertullianus lib. de Coron. Milit. c. 6. *Quæres igitur Dei legem habens communem hanc in publico mundi, in naturalibus tabulis, ad quas & Apostolus solet provocare, ut cum ad Romanos, natura facere dicens nationes ea, quæ sunt legis, & legem naturalem suggerit, & naturam legalem.* Vbi per nationes indefinitè sermone Pauli contentas complectitur etiam fidei expertes, quibus etiam in publico mundi lex naturalis insculpta est; alioqui testimonio Pauli non rectè probaret omnem mundi nationem lege naturali ad bene agendum provocari, rursus Ambrosius lib. 5. Epist. 41. verba illa ejusdem testimonii, ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, sic exponit de lege naturali cordibus omnium hominum inscripta: *Quæ non aliqua percipitur lectione, sed profuso quodam naturæ fonte, in singulis exprimitur, & humanis ingeniiis hauritur.* Ad omnes, & singulos homines porrigit sermonem, quin ullum excipiat. Similia lib. de Fuga sæculi c. 3. tibi legem eo Pauli eloquio contentam sic explicat: *Lex autem gemina est, naturalis, & scripta. Naturalis in corde, scripta in tabulis. Omnes ergo sub lege, sed naturali. Sed non est omnium, ut unusquisque sibi sit lex. Ille autem sibi lex est, qui facit sponte, quæ legis sunt. & in corde suo scriptum opus legis ostendit. Primum natura ipsa boni operis magistra est. Scis, non furandam, & furaris, non adulterandum, & adulteras, quibus mox subdit: Lex autem quid operatur, nisi ut omnis mundus fieret subditus Deo, quia non solum Hebræo lata est, verum etiam advenam vocavit, quæ non excludit profelytum. Sed quia lex os omnium potuit obstruere, non potuit mentem convertere, idèd ultimum remedium, &c.* Quibus luculenter exprimit Paulum, sicut suo sermone legem naturalem omnibus hominibus communem comprehendit, ita etiam sub eis, quæ ea, quæ legis sunt, faciunt, omnes homines, quibus natura magistra est, sive credentes, sive non credentes comprehendisse.

xx v. Eandem mentem tribuit Paulo Autor Comment. qui adscribuntur Ambrosio, exponens illa verba proximè anteriora: *Qui sine lege peccaverunt, sine lege peribunt.* & sic adiungens: *Igitur qui sine lege peccat, peribit, & qui sine lege legem servat, iustificabitur.* *Institiam naturaliter servans, custos legis est.* Si enim iusto non est lex posita, sed iniustus, qui non peccat, amicus legis est. *Amicis sola deest fides, per quam fiat perfectus, quia nihil illi proderit apud Deum abstinere à contrariis, nisi fidem in Deum acceperit, ut sit iustus per vitamque, quia illa temporis iustitia est, hæc æternitatis.* Vbi Gentili, cui deest fides, adscribit ex do-

Etina Pauli iustitiam naturaliter servatam, quæ ad solam confert retributionem temporalem, & non æternam, collaturæ ad æternam, si fides accefferit, sine qua impossibile est justificari, & placere Deo. Similiter Cyprianus lib. 3. ad Quir. c. 9.

xxv r. Eandem mentem Pauli exprimit Origenes lib. 2. in Epist. ad Rom. ubi elucidans priora illa Paulini testimonii verba, *Gloria, & honor, & pax omni operanti bonum, Iudæo primum, & Græco.* subiungit: *Quod ut ego capere possum de Iudæis, & Gentilibus dicit utrisque nondum credentibus.* postquam autem de Iudæis præmisit, de Gentilibus subinde sic addit: *Sed & Græcus, id est, Gentilis, qui cum legem non habeat, ipse sibi est lex, ostendens opus legis in corde suo, & naturalisatione motus (sicut videmus nonnullos in Gentibus) vel iustitiam tenere, vel castitatem, vel prudentiam, temperantiam, modestiamque custodiat; iste licet à vita æternæ videatur privatus, quia non credit Christo, & intrare non possit in regnum celorum, quia renatus non est ex aqua, & Spiritu sancto, videtur per ea, quæ dicuntur ab Apostolo, bonorum operum gloriam, & honorem, & pacem perdere penitus non posse.* Quibus planè commentatur Paulum de Gentili fide destitutum, & operibus legis ex naturali ratione elicitis, quibus meritum gloriæ, & honoris adscribit, vel quia temporalem tantum mercedem, aut ab æterna præcipientem intelligit, vel etiam æternam, quia una cum naturali lumine rationis, adest etiam illustratio supernaturalis, qua simul cum affectu iustitiæ naturali supernaturalis quoque, & salutaris à naturali individuus edatur, ut sæpius annotavimus ex nostra disp. 20 de Ente supern.

xxvi r. Concinit Chrysostomus hom. 5. in Rom. 2. eadem Apostoli verba expendens: *Per naturæ autem verbum naturaliter intelligit cogitationes, ac variocinationes,* quibus subdit: *Ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, simul attestante ipsorum conscientia, sufficit enim loco legis conscientia, & cogitatio,* utique naturalis, quam præmiserat. unde subiungit: *Per hæc rursum ostendit, Deum sic hominem finxisse, ut possit per se virtutem intelligere, ac vitium declinare.* Ergo Paulus de Gentibus differit ratione, & cogitatione naturali utentibus, sive fide illustrati sint, sive non. Quo pacto Chrysostomus accepit Theophilactus, & eum sectatur. Cyrillus Alexandrinus lib. 3. contra Iulianum circa finem præsentis testimonio probat, omnes nationes etiam barbaras posse vitæ probitatem colere, Deo eas per legem naturalem provocante: *Gentium quippe Deus est, & per insit as leges bene commonstratur, quas omnium cordibus insculpsit Opifex.* paucisque interjectis: *Jam si quid est Iudæorum duntaxat, & non etiam Gentium fuit Deus, & conditor, quomodo legem non habentes sibi ipsi sunt lex? Insitis ad hoc instructionibus pervenientes, natura enim per se ipsam discendo, factore annuente recipit omnis boni scientiam.* Ergo Gentes etiam infideles, comprehensæ sunt testimonio Pauli, cum eas etiam insitis instructionibus per se ipsam natura doceat. Eodemque sensu exponit Paulum Oecumenius. Quibus etiam consentiunt Theodoretus, Anselmus, divus Thomas in hunc locum, nec non Autor Imperfecti in Matth. hom. 8. & plures alii, qui interdum expositione de Gentibus fidelibus, interdum de infidelibus utantur. Qua etiam ratione Paulum exponunt Cajetanus, Sorus, & Catherinus, nec non Stapletonius lib. 2. de Iustificat. c. 14. pronuntians, hanc esse communem Patrum maxime Græcorum sententiam. Qua igitur fronte Baiani scribunt, eam

expositionem Pauli de Gentibus infidelibus, quam probant tot, ac tam illustres Patres, & scripturæ Interpreteres, tam Latini, quam Græci, tam præci, quam novi, esse tantum Pelagianam? Qua item fide eam solis recentibus scriptoribus arrogat?

xxix. Nec Augustinus rejicit hanc elucidationem Pauli, esto aliam de Gentibus fide divina illustratis potior ducat. Eam enim probat lib. 2. de serm. Domini in monte c. 15. docens: *Nullam esse animam, quamvis perversam, quæ tamen nullo modo ratiocinari potest, in cuius conscientia non loquatur Deus. Quis enim scribit in cordibus hominum naturalem legem, nisi Deus? De qua lege Apostolus ait: Cum enim Gentes, quæ legem non habent, &c.* Vbi Pauli testimonium accommodat omni animæ, quæ ratione, & lege naturali dicitur, per quam Deus omnem hominem alloquitur, & hortatur ad bonum. In eandem incumbit lib. 4. contra Iulianum c. 3. differens de Gentilibus alienis à fide, qui propter opera virtutum moralium mitius punientur, quam alii, qui eam contempserunt: *Ad hoc eos in die iudicii cogitationes suæ defendent, ut tolerabilibus puniantur, quia naturaliter, quæ legis sunt, utrumque fecerunt, scriptum habentes in cordibus opus legis hæcenus, ut alius non faceret, quod perpeti nolent, hoc tamen peccantes, quod homines sine fide non ad eum finem ista opera retulerunt, ad quem referre debuerunt.* Quibus supponit præsentis testimonii verba, etiam Gentilibus peregrinis à fide in opera legi naturali conformia incumbentibus convenire, quamvis legis opera ab eis elicita ob defectum relationis in Deum non sint ore pleno dicenda virtuosa, & bona; de quo infra.

xxx. Quin eo ipso in loco, in quo aliam expositionem adtruit, hanc, quam nunc ab improbabilitate vindicamus, non improbandam supponit. Nempe lib. de spirit. & litt. c. 27. ubi ex instituto exponens præsentis testimonium sic de Gentibus incredulis præmittit: *In numero eorum etiam impiorum, nec Deum verum veraciter, jusque colentium, quædam tamen facta vel legimus, vel novimus, vel audivimus, quæ secundum iustitiæ regulam non solum vituperare non possumus, verum etiam merito, recteque laudamus.* ubi clarissimè supponit, in eis Gentibus opera laudabilia, & bona, ut progressu illustrabimus. quibus post pauca subdit: *Verumtamen quia non usque adeo in anima humana imago Dei, terrenorum affectuum labe devertita est, ut nulla in ea, velut lineamenta extrema remanserint: Unde merito dici possit, etiam in ipsa impietate vitæ suæ facere aliqua legis, vel sapere, si hoc est, quod dictum est, quia Gentes, quæ legem non habent, hoc est, legem Dei, naturaliter, quæ legis sunt, faciunt: & quia huiusmodi homines ipsi sibi sunt lex, & scriptum opus legis in cordibus suis, id est, non omnino deletum est, quod ibi per imaginem Dei, cum crearentur, impressum est.* Vbi licet propositam expositionem absolute non adferat, sed sub conditione, ejus tamen probabilitatem adtruit, cum eam non reipuat, & juxta eam exponat imaginem Dei homini in creatione impressam, & adhuc ea admittit tueatur opera bona salutaria Gentilium fieri auxilio gratiæ sanante, & reparante naturam, ut mox subiungit: *Nam sicut ipsa imago Dei renovatur in mente credentium per testamentum novum, quam non penitus impietas aboleverat; nam remanserat utique id, quod anima hominis, nisi rationalis esse non potest, ibi (id est in mente non credentium) lex Dei non ex omni parte deleta per injustitiam profecto scribitur renovata per gratiam.* Expende postrema verba. Quæ nobis tribuentibus Gentili opera bona absque gratia elici-

tia elicita, non contradicunt, quia Augustinus ea prodit sub conditione Pelagianæ, qua bona Gentilium opera salutaria assererantur. De quo uberius progressu.

xxx. Eodem modo loquitur Prosper lib. contra Collat. c. 22. nam cum asseruisset, Paulum Rom. 2. agere de Gentilibus, *qui cum essent longè, facti sunt propè credentes in eum,* subiungit: *Si autem (quod magis vult hic disputator intelligi,) de illis ista dicuntur, qui alieni à gratia Christiana, quædam ad similitudinem legalium mandatorum, proprio iudicio sanciebant, quis ambigat, hanc sapientiam humano generi ad temporales vitæ utilitatem ex natura à Deo condite superesse reliquias? Si enim nec ad ista terrena ordinanda rationalis animi vigeret ingenium, non vitata esset, sed extincta natura. Quæ tamen etiam si cunctis mortalium eruditionum polleat disciplinis, justificari ex se non potest.* Itaque tuctur Prosper, admitti posse interpretationem de Gentibus alienis à fide, quin Pelagianus, aut Semipelagianus fateatur error; quia licet in eis aliqua admittantur opera moraliter bona, ne omnino extincta post peccatum adstruatur rationalis natura, ea tamen non possunt ad justificationem & salutem supernaturalem, ut Pelagianus volunt, sed ad temporalem, & naturalem tantum utilitatem conferre, ut Catholici volunt Scriptores.

xxx r. Ex quibus omnibus primò deprehenditur Bajanorum temeritas, secundò vanitas, tertio nostræ doctrinæ veritas. Temeritas inde conficitur, quia Pelagianam infamant eam expositionem, quam vidimus esse Patribus Latinis, & Græcis, catholicisque Theologis, & Interpretibus communem, & ab Augustino, & Prospero cum indemnitate heresis Pelagianæ defensas. Colligitur vanitas, quia Baiani eo nituntur, quod ejusmodi expositione utantur Pelagianus ad sua dogmata adstruenda, & ab Augustino, Prospero, & Fulgentio reprehendantur. Nam, ut vidimus, Pelagianorum error non arguitur, quod Paulum de Gentibus fide carentibus intel igit, sed quod simul Paulo tribuant, vires testari naturales, quibus solis sine gratia opera perficiant cum merito, & impetratione salutis. Potest autem Paulus exponi de Gentibus incredulis, quin opera sola facultate naturæ elicita salutaria asserantur, vel quia opera bona etiam Gentilium auxilio gratiæ fiunt, ut significat Augustinus, vel quia sine auxilio gratiæ edita, ad solam mercedem temporalem, & naturalem, non vero supernaturalem, & æternam idonea sunt, ut Prosper exponit. Demum veritas nostræ sententiæ confirmatur, quia Baiani ultro farentur, ejusmodi Gentiles esse auxiliorum gratiæ expertes; Paulus vero juxta expositionem propositam testatur, eos opera agere legi naturali conformia, & moraliter bona. Ergo agunt opera moraliter bona absque auxilio gratiæ, atque adeo necessitate antecedenti naturali non peccant.

xxx r r. Neque officit, nos disp. 20 de Ente supern. ejusmodi gentes statuisse gratiæ auxiliantis capaces. Quia ejus solium gratiæ, seu cogitationis, & affectionis supernaturalis capaces asserimus, quæ cogitationibus, & affectionibus honestis naturalibus ministerio creaturarum, & naturali lumine rationis excitatis annexa sit, & actum virtutis edat supernaturalem circa objecta virtutum naturalia, cum ex cogitatione, & affectione honesta naturali, naturalis virtutis actus edendus est, ut arbitrium agens, quod in se est, gratia divina non deferat. Ergo ejusmodi capacitas divinæ gratiæ Gentibus infidelibus à nobis

adscripta supponit facultatem naturalem arbitrii per auxilia naturalia dispositam, ac promptam ad agendum virtutum actus naturales. Quod absolum non est ab illis verbis Pauli, *naturaliter, quæ legis sunt, faciunt.* Nam licet vox *naturaliter* admittat sensum naturæ adjunctæ per gratiam, ut nos cum Augustino, & aliis illustravimus disp. 20. de Ente supern. n. 60 & 63. Capere etiam potest sensum naturæ sola ductæ cogitatione, & lege naturali, ut exponunt Patres pro hac expositione adducti, & alii producti disp. 8. n. 172. Ergo non solum ad hominem contra Baianos negantes infidelibus auxilia gratiæ, sed etiam absolute, & asserta etiam gratiæ infidelibus communi, arguitur ex testimonio Pauli potestas naturalis Gentilium infidelium ad bona opera moralia.

xxx r r r. Tandem sensus de Gentibus nondum credentibus, eruitur verus, ex ipsis verbis, & contextu sermonis Apostoli. Primò, quia comprehendit indefinitè Gentes, quæ legem non habent, utique scriptam, & Mosaicam, & evangelicam. Infideles autem Gentes sunt, quæ talem legem non habent. Secundò, quia de iis Gentibus differit, quæ solam legem habent in cordibus scriptam, & quæ ipsi sibi sunt lex per solius testimonium conscientiæ, ut expriment verba: *Ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum.* Infideles autem sunt, qui lege destituti externa, solam internam, & naturalem sibi ducem habent. Tertio, quia ejusmodi testimonium prodidit Paulus, ut iudicium Dei damnans eos, qui sine lege scripta peccant, & pereunt, iustum predicaret; nempe quia licet contra legem in tabulis scriptam delinquere non possint, possunt contra legem naturalem scriptam in cordibus delinquere. præmiserat enim: *Quicumque enim sine lege peccaverunt, sine lege peribunt, & quicumque in lege peccaverunt, per legem iudicabuntur.* Ut autem hoc iudicium censeretur iustum, subiungit duplicem propositionem cautalem: alteram, *Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur.* Qua ostendit iustè puniri eos, qui lege scripta instructi sunt, quia non eis sufficit ad indemnitatem, & justificationem, lex solum audita, & non custodita. Alteram, *Cum enim Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, ipsi sibi sunt lex;* qua prodit rationem, ob quam qui lege scripta destituti sunt, subire possunt iudicium Dei, quia ductu legis naturalis, & conscientiæ propriæ non carent. At infideles sunt, qui absque instructione legis scriptæ, lege naturali, & scientia naturalis rationis ducuntur. Ergo infideles sunt potissimum ejus propositionis subiectum. Hic sensus rectè cum Pauli scopo, & sermone coheret. Ex quo simul deprehenditur, opera legis, quæ naturaliter legem non habentes faciunt, esse ea, quæ ex dictamine, & luce legis naturalis fiunt, atque adeo esse naturalia, & non supernaturalia, quæ ex sola illustratione supernaturali fieri possunt.

xxx r v. His tamen objici plura possunt. Primò, Paulum differere de Gentibus, quæ facientes legem iustificantur, quales esse non possunt infideles, qui absque fide justificari non possunt. Verbis enim præsentibus præmiserat Paulus: *Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur.* quibus continuo subiungit: *Cum enim Gentes, quæ legem non habent, &c.* Ergo de iis facientibus legem loquitur, qui legis custodia iustificantur. Secundò, Paulum agere de Gentibus, quæ operantes bo-

num, gloriam æternam adquirent; nam ea verba, *Gentes, quæ legem non habent, &c.* inducit ad probandum illa præcedentia, *Gloria, & honor omni operanti bonum, Iudæo primum, & Græco.* Gentes autem, quæ apud Deum gloriam, & honorem merentur, non sunt, nisi fideles. Tertio, sermonem Paulo esse de custodia totius legis; nam facere, quæ lex præscribit, non dicitur, qui unam tantum, aut alteram legem servat. Tota autem lex servari non potest ab infidelibus, sed fidelibus, quibus solis dispensatur à Deo gratia, ad custodiam totius legis necessaria.

xxxv. Hæc tamen facile depulsantur. Ad primum respondeo. Primum, Paulus prioribus illis verbis, *factores legis justificabuntur*, non differit de iis, de quibus sermo illi est posterioribus, *Cum enim Gentes, quæ legem non habent, &c.* ac proinde hæc posteriora non comprehendunt eos, qui per opera legis justificantur. Priora enim illa ad solos Iudæos pertinent, qui auditores legis externæ erant, posteriora vero ad Gentes, quæ destitutæ lege externa, per solam internam diriguntur, ut prioribus verbis iudicium Iudæorum, per posteriora vero iudicium Gentium commendaret iustum, ut exposuimus n. 33. Quare posteriora non concludunt facientes ea, quæ legis sunt, justificari, sed ostendere legem in suis cordibus scriptam, sicut enuntiant priora. Secundò non justificantur factores legis, nisi totam legem opere exequantur. De Gentibus autem non pronuntiat Paulus totam legem servare, sed aliqua tantum legis, ut mox exponemus. Tertio, etiam Gentiles observantes totam legem justificabuntur, quia una cum virtutum actibus naturalibus, præsertim cum dilectione efficaci Dei, quæ etiam pertinet ad legem naturalem exercentur virtutum actus supernaturales à naturalibus individui, quibus potest justificatio impetrari. Ideoque custodiæ etiam legis naturalis annexa est justificatio Gentilium, quamvis eam non impetrent actus naturales; nempe quia naturalibus conjuncti sunt supernaturales, custodientes legem naturalem, & ad justificationem Gentium, quæ non audierunt legem supernaturalem, sufficientes. Quæ de re expatiati sumus disp. 20. de Ente supern.

xxxvi. Ad secundum plerique exponunt, Paulum tantum velle omni operanti bonum Deum retribuere mercedem præcipientem ab æterna, & temporalis, supernaturalis, & naturali; quia etiam opera bona naturalia, apud Deum mercede naturali digna sunt, sicut supplicio mala. Rectius tamen respondeo. Sicut omni fidei operanti bonum non decernitur gloria æterna, nisi sub conditione, quod sit iustus, & in iustitia perseveret; ita nec infideli, nisi sub conditione, quod ab Idolorum cultu recedat, & fidelis, ac iustus fiat, ut exponit Chrysostomus adductus n. 18. Itaque etiam infidelibus agentibus opera bona naturalia, promittitur gloria, quamvis eam non promerantur, nec ad eam aliqua ratione conferant opera bona naturalia, quia simul supernaturaliter operentur, præventi continuo, & indivisim auxiliis supernaturalibus, cum præveniuntur, naturalibus, ut sapientius inculcavimus. Ergo etiam infideles, quoties operantur bonum, possunt simultaneo consensu, ad salutem, & gloriam æternam promoveri, virtute operis boni, si cætera requisita operi bono superaddita adsint, sub quorum conditione, omni operanti bonum gloriam, & honorem, pacemque æternam, & supernaturalem pollicetur Apostolus.

xxxvii. Ad tertium respondeo. Primum, Pau-

lus Gentibus non tribuit custodiam totius legis, sed indefinite loquitur in materia contingenti, ea, quæ sunt legis, facere. Quod verum est, si aliqua legis præcepta exequantur, quamvis alia violent. Secundò, etiam infideles possunt potestate antecedenti, & sufficienti omnia legis præcepta servare, quia licet auxilium efficax, ad servandum totam legem, pertineat ad gratiam Dei, & solis iustis, atque fidelibus dispensetur, sufficiens tamen omnibus, quos lex naturalis obligat, debet esse commune. Præterea etiam efficax infidelibus adimplentibus legem naturalem diligendi Deum, provideri potest; quia una cum dilectione naturali, supernaturalis etiam adest, cui annectitur justificatio, & totius legis adimpletio.

SECTIO IV.

Sententia Baiana refutatur ex doctrina Patrum.

xxxix. **B**aiariam ex doctrina Patrum, sententia Baianorum falsitatis arguitur. Primum, quia in genere docent homini suapte natura solum qua libero, & rationali convenire facultatem antecedentem, & sufficientem prolequitivam boni moralis, & rationalis; nam infideles, etiam qua homines, libertate naturali, & rationalitate præditi sunt. Cujus generis testimonia elapsis disputationibus plura, & illustra produximus, & expendimus. Secundò, quia in specie de infidelibus pronuntiant, lege, & ratione naturali ductos, posse virtutem colere, & interdum plures eorum coluisse. Cujus generis testimonia nunc producemus, & expendemus. Animadvertenda tamen sunt duo, quæ sæpius admonuimus. Alterum, juxta Baianorum principia ea testimonia Patrum, quæ infidelibus opera bona moralia tribuunt, tum destruere necessitatem absolutam peccandi, quam Baiani infidelibus adscribunt, tum adstruere potestatem antecedentem, & sufficientem, naturalem agendi bene moraliter, absque auxilio gratiæ. Nam cum potestate absoluta agendi bona opera moralia, non componitur absoluta necessitas peccandi, neque cum remotione auxiliorum gratiæ, quorum infideles expertes à Baianis asseruntur, potestas componitur, quæ supernaturalis sit, & ab auxiliis gratiæ dependens. Alterum, eandem potestatem naturalem ex ejusmodi testimoniis confici, quamvis infideles auxiliorum gratiæ capaces sint; quia eis auxilia gratiæ non providentur alia, quam ea, quæ auxiliis naturalibus annexa sunt, nec alio titulo, quam ut agentes auxiliis naturalibus naturales virtutum actus, non eis deficiat ex parte Dei, ut etiam supernaturales, & salutares edant. Itaque providentia dispensans infidelibus auxilia gratiæ asseri non potest, nisi supponatur potestas naturalis sufficiens ad veram virtutis actus, ut ex disp. 20. de Ente supern. ad fastidium usque prænotavimus.

xl. Nazianzenus orat. 19. in laudem parentis mortui colum. 4. commendat ante fidem ex sola institutione naturæ, virtutes ejus morales naturales, prudentiam, temperantiam, ac præcipue iustitiam, usque aded incorruptam, ut quamvis in magnis Republicæ muneribus, administrationibusque versatus, ne renunciet quidem facultates suas auxerit. quod de aliis permultis à fidei illustratione remotis sic præmiserat: *Quemadmodum ex nostris plerique nobiscum non sunt, quos scilicet à communi corpore flagitiosa vitæ ratio separat: sic contra permulti exterorum à nobis sunt, quicumque*

quicumque nimirum fidem moribus anteverunt, ac solo Christiani nomine carent, cum rem ipsam habeant; quo in numero meus quoque Pater erat, ramus quidem alienus, ceterum morum bonestate ad nos propendens. En differt adstruit eas virtutes morales infidelibus communes, quæ non re, sed nomine tantum à Christianis virtutibus differunt. Quod verum esse non posset, si objecto, & motivo formali, ac sine vere virtuti necessario discreparent, solumque materiali objecto ac officio virtutis convenirent, cum juxta doctrinam Augustini lib. 4. contra Julianum c. 3. & omnis moralis Philosophiæ, non officiis, sed finibus, hoc est, non objectis materialibus, sed formalibus virtutes distinguantur à virtutibus.

xl. Accedit Hieronymus, qui ad illud Galat. 1. *Ut revelaret filium suum in me*, sic habet: *Perfipuum sit, natura omnibus Dei inesse notitiam, & habere in se semina sapientiæ, & iustitiæ, reliquarumque virtutum. Unde multi absque fide, & evangelio Christi vel sapienter faciunt aliqua, vel sanctè, ut parentibus obsequantur, &c. unde de his infidelibus colligit: Magis iudicio obnoxios fieri, eo quod habentes in se principia virtutum, & Dei semina non credunt in eo, sine quo esse non possunt. Expende, multos absque fide sapienter, & sanctè aliqua facere. Nam qui sola virtutum officia, absque amore virtutis & sine debito prosequuntur, non ea sapienter, & sanctè, sed insipienter, & vitiosè exequuntur. Item infideles magis inde obnoxios fieri iudicio Dei, cum in Deum non credunt, quod habeant in se principia virtutum, & semina; nam si in se non haberent potestatem antecedentem ad veras, sed falsas, & vitiosas virtutes, non possent jure ex hac potestate magis de vera virtute deserta accusari, atque puniri. quibus adde, quæ ad Demetriadem scribit: *Multos Philosophorum audivimus, & legimus, & vidimus ipsos castos, patientes, benignos, modestos, liberos, abstinentes, iustitiæ amatores, non minus quam sapientiæ.* Vbi de veris virtutibus agere ostendit illud, quo pronuntiatum claudit *iustitiæ amatores non minus, quam sapientiæ*, cum prodat, Philosophos ex amore iustitiæ, & non alicujus commodi temporalis virtutes coluisse. Quod rursus confirmant ea, quæ n. 23. ex Hieronymi scriptis in Matth. 22. protulimus, quibus docet infideles à Paulo Rom. 2. commendari, facientes opera bona moralia legi naturali conformia, & inter eos reperiri aliquos moraliter bonos, ob honestatem morum virtutibus deditos, qui alios Ethnicos, nec non Iudæos condemnent. Quod alienum est ab eis, qui solis virtutum officiis, ex flagitioso fine, & amore vitioso incumbunt.*

xl. Consonat Chrysostomus 1 Cor. 9. hom. 22. in morali: *Qui vult bonus fieri, ei nihil est impedimento, nisi ex pessimorum numero antea fuerit. Atque etiam id nobis opportunum accidit, quod secundum naturam est nobis virtus, præter naturam malitia, non aliter, quam bona, & adversa valendo. Quomodo pessimis, & infidelibus nihil impedimento est, ut boni fiant, si nec gratia eis adest, nec vires naturæ sufficiunt, ut boni sint? Quod enim majus impedimentum, quam physica, & antecedens impotentia? Expende item rationem, & deprehendes, esse nullam, si vera virtus supra vires naturales sufficientes Gentilium asseratur. Quomodo enim secundum naturam est virtus, si naturalis non est, sed supra naturam? Præter naturam malitia, si ejus inclinatio, & facultas solum ad peccandum valet? Sicut bona valetudo conformis naturæ virtus, si vires ad illam consequendam deficiunt? item Homil. 7. in Ioann. ad illud, *Illuminat**

omnem hominem venientem in hunc mundum, sic de illuminationis gratia, qua omnem hominem allicit ad bonum, pronuntiat: *Gratia in omnes diffusa est: non Iudæum, non Græcum, non Barbarum, non Scytham, non liberum, non servum excipit, aut designatur: omnibus eadem est, omnibus se facilem exhibet, omnes pari honore advoocat.* Nullum excipit, nec Græcum, nec Barbarum, nec Scytham, quem Deus ad bonum sua illuminatione non provocet. Barbaros autem, & infideles provocat illustratione gratiæ conjuncta luminis, & rationi naturali pariter moventi ad bonum. Vide ex Chrysostomo alia n. 18 & 27.

xl. Damascenus lib. 3. de fide c. 14. *Naturales sunt virtutes, & naturaliter, & æque in omnibus insunt, nisi non omnes æque operentur ea, quæ sunt naturæ; nam ex eo, quod secundum naturam, in id, quod præter naturam, per transgressionem lapsi sumus.* Considera virtutes omnibus naturales, & æque omnibus inhærentes absque discrimine Gentilium, eo quod secundum naturam sint. Guillelmus Abbas lib. de Amore pag. 139. *Philosophi mundi hejus olim iustitiam coluerunt, & affectu amoris, & effectu operis in tantum, ut dicebatur ab eis: Oderunt peccare bonæ virtutis amore.* Philosophorum nomine Gentiles infideles intelligit. Ergo infideles amore virtutis oderunt peccatum, & iustitiam coluerunt.

xl. Clemens Alexandrinus lib. 6. Stromat. fol. penult. *Providentia unicuique distribuit pro meritis ea, quæ conveniunt. Merito ergo Iudæis quidem lex, Græcis autem data est Philosophia usque ad adventum (Christi Domini.) Hinc autem est universa, ac generalis vocatio ad peculiarem populum iustitiæ, per eam, quæ est ex fide, doctrinam, per unum cogente Dominum eo, qui est unus solus Deus amborum, Græcorum scilicet, & Barbarorum, vel potius totius humani generis. Græcis igitur, atque Barbaris, & toti humano generi generalis vocatio ad iustitiam provisa est per naturales cogitationes Philosophiæ, quæ ex rebus naturalibus hauriri possunt, ideoque per eas possunt iustitiam colere, & insertis cogitationibus, & affectionibus supernaturalibus ad fidem, & justificationem pervenire. Similiter orat. exhort. ad Gentes: *Audite, qui estis longe, qui propè; nullis celatum est verbum, lux est communis, omnibus illucescit hominibus.* Eos, qui longè sunt, intelligit infideles. Ergo eis etiam illucescit lux, qua possint ad iustitiam colendam perducere.*

xl. Athanasius disp. contra Arium in Niceno Concilio colum. 5. expendens Pauli testimonium Rom. 1. quod nos expendimus n. 8. & seqq. ut accuset eos, qui filii divinitatem negant, sic arguit: *Adsit nobis ille celeberrimus Paulus, & veritati testimonium perhibebit. Invisibilia ejus, inquit, ex creatione mundi, operibusque intellecta perspiciuntur, & æterna ejus potestas, & Deitas, quo sit, ut illi sint inexcusabiles, quod ubi cognovissent Deum, non ut Deum honoraverunt, & gratias egerunt. Ergo possunt infideles ex sola natione naturali mundialis machinæ colere, & glorificare Deum. quibus subjicit: *Nomine beatus Paulus accusat eos, qui in corpore apparente Deo, Dei filio, non appaerunt æternam ejus Deitatem omnia gubernantem? Ex magnitudine enim, & pulchritudine rerum conditarum congruenter oportet artificem æstimari, & gratias illi haberi.* Scilicet quia rerum conditarum magnitudo, & pulchritudo sufficit infidelibus, ut artificem venerentur, & obsequiis ipsi gratis, pro acceptis beneficiis gratos sese tanto benefactori exhibeant. Similiter arguit orat. 2. contra Arianos juxta princip. *Inno**

Paulus inculcat Græcos, quod congruentiam inter se partium, ordinemque rerum naturæ contemplantes, nihil cogitaverint de natura ratione, sive verbo. Res enim conditæ conditorem ostendunt, ut per eum verum Deum intelligant. Inculcatio autem esset frigida, si Græci infideles non possent naturali visibilium creaturarum auxilio, autorem colere, atque diligere, cum prompta sit excusatio, impotentia colendi, & diligendi.

XLV. Quibus annuera nostræ doctrinæ assertores alios Patres, quos in expositionem Pauli advocavimus duabus elapsis sectionibus. Nam Ambrosius n. 11. dicitur de infidelibus asserit, per naturalem legem reos fieri, si iustitiam non colant, & verum Deum non diligant, quia ductu legis naturalis, & sola rerum creaturarum notione potuerunt ad ejusmodi cultum, & dilectionem pervenire. Eadem ex Ambrosii scriptis reperies n. 24. Tertullianus n. 24. docet, omnes nationes teste Apostolo provocari ad opera legi conformia per legem ipsam naturalem. Autor Comment. qui adscribuntur Ambrosio, testatur n. 25. etiam eos, qui fide destituti sunt, servare iustitiam naturalem, quæ ad æternitatis præmia non confert ob defectum fidei. Origenes n. 26. tribuit Gentilibus non credentibus virtutes morales, quibus ad gloriam pervenirent, si fide imbuerentur. Cyrillus Alexandrinus n. 27. prodit, Gentes incredulas natura per seipsam discende, & insitis instructionibus naturæ pervenire ad legis naturalis observantiam. Denique ejusdem veritatis testes sunt Theophilactus, Theodoretus, Oecumenius, Autor Imperf. in Matth. Anselmus, & divus Thomas relati n. 27. & quotquot testimonia Pauli ex Rom. 1 & 2. superioribus producta exponunt de Gentibus infidelibus, operibusque bonis ex sola naturali illustratione possibilibus, ut non semel expendimus.

SECTIO V.

Improbatur etiam ex doctrina Augustini.

XLVI. Præteritis accedit doctrina Augustini, quidquid Baiani clamitent, Augustinum pro se luce clariore stare. Prætereo ex num. 28. Augustinum omni animæ ratione utenti tribuere opera legi naturali conformia, Paulumque Roman. 2. bona infidelium opera comprehendisse. Sed non prætereo verba, quæ n. 29. ex lib. de Spiritu, & litt. c. 27. produximus: *In numero eorum etiam impiorum nec Deum verum veraciter, justeque colentium, quadam facta vel legimus, vel novimus, vel audivimus, quæ secundum justitiæ regulam non solum vituperare non possumus, verum etiam merito, justeque laudamus.* Quibus, impiis adscribit facta aliqua secundum justitiæ regulam merito laudabilia, qualia non sunt peccata, sed opera moraliter bona. Quamvis ea frequentia non sint, sed perrara, ut continuo anhorat: *Quamquam si discutiatur, quo sine fiant, vix inveniuntur, quæ justitiæ debitam laudem, defensionemque mereantur.* Ex quibus duo conficio. Primò, omnia infidelium opera non esse peccata, cum aliqua licet rara inveniatur reipsa elicita moraliter bona. Secundò, frequentem eis esse potestatem antecedentem, & sufficientem ad ejusmodi opera, licet eam raro exercent; nam ut possunt aliqua, possunt multiplicia ejus generis agere, cum principia agendi eorum rara non sint, sed frequentia.

XLVII. His bifariam respondent Baiani. Primò, Augustinum eo in loco non admittere opera ali-

qua infidelium ex objecto formali, & sine, sed ex officio tantum, & materiali objecto moraliter bona, quia plura sunt opera ex officio tantum virtutis, & materiali objecto legi conformia, ut obedire parentibus, alienum restituere, quæ etiam in infidelibus docet Augustinus bona, simulque non esse facta bene, quia ex fine vitioso fiunt; ejusmodique esse opera bona in eo testimonio comprehensa. Secundò, ea opera bona non concedere Augustinum absolute, sed sub conditione, & permissione, ut explicet adhuc eis concessis, verum esse assertum princeps, de quo ibi contendit, quemadmodum admitti, seu permitti solet inter disputandum antecedens etiam falsum, ut consequentia ostendatur nulla. Quippe Augustinus ibi ex professo, totisque viribus contendit in hoc Testamento veteris, ac novi discrimen esse positum, quod *lex ibi in tabulis, hic in cordibus scribitur, ut quod ibi foris scriptum est, hic deletur in intrinsecis.* cui doctrinæ objiciebatur testimonium Apostoli Rom. 2. *Gentes naturaliter ea, quæ sunt legis, facere, habentes opus legis scriptum in cordibus suis.* At responderet primò absolute, & ex proprio sensu, tale testimonium non intelligi de Gentibus infidelibus, sed fidelibus. Secundò, sub conditione, etiam admisso Pelagianorum sensu, de Gentibus infidelibus, adhuc stare verum discrimen positum, quia cum illa opera perrara sint, satis indicatur, non omnino deletum esse ex animo, quod ibi vi creationis impressum erat, & proinde adhuc in cordibus istarum Gentium per gratiam novi Testamenti esse scribendum, quod non omnino vitiorum vetustate deletum est. Sic enim Augustinus hanc doctrinam aggreditur: *Si autem hi, qui naturaliter, quæ legis sunt, faciunt, nondum sunt habendi in numero eorum, quos Christi justificat gratia; sed in eorum potius, quorum etiam impiorum, nec Deum verum veraciter, justeque colentium quadam tamen facta, &c.* En Augustinus sub conditione, & sola permissione loquitur. quibus similiter subjicit: *Verum tamen quia non usque adeo imago Dei terrenorum affectuum labe detrita est, ut nulla in ea, velut lineamenta extrema remanserint, unde merito dici possit, etiam in ipsa impietate vita sua, facere aliqua legis, vel sapere: si hoc est, quod dictum est, quia Gentes, quæ legem non habent, &c. etiamsi illa differentia non perturbabitur, quæ distat à veteri Testamento novum.* Quibus satis apparet Augustini assertum de operibus bonis infidelium non esse absolutum, sed conditionale, & solum permixtum, & Pelagianis gratis datum, ut discrimen veteris Testamenti à novo, adhuc sub tali concessione explicet non turbari.

XLVIII. Sed hæc solutiones ad evasionem potius, quam ad veram sinceramque Augustini explicationem excogitæ sunt. Prima quidem, quæ Baianis rector, & menti Augustinianæ consonantior est, facile refellitur. Primò quidem quia esto opus ex objecto tantum naturali conforme legi, possit absolute, & phrasi Augustiniana dici bonum, neutiquam tamen potest commendari secundum justitiæ regulam factum, & merito, recteque laudabile, qualia Augustinus pronuntiat, esse opera ab infidelibus interdum elicita. Quia secundum regulas justitiæ, justamque, & rectam laudem operibus debitam, non solum ex objecto materiali, sed etiam præcipue ex objecto formali opus debet esse bonum, cum regula justitiæ metiatur bonitatem præcipue ex objecto formali, rectaque, ac debita laus non solum Dei, sed etiam hominum sapientium ad intentionem potius finis, quam ad materiæ usum attendat. Quod enim absolute,

solute, vereque peccatum est, nequit absolute, & verè dici secundum justitiæ regulam factum, meritoque, ac rectè laudabile. Quis enim asserat secundum regulam justitiæ audire sacrum, meritoque, ac rectè laudabile esse, qui sacro afficit animo solum vitioso meretricem videndi, & ad affectum lascivum alliciendi? Confirmatur; nam Augustinus rejiciens frequentia impiis esse opera etiam ex fine bona, non alia ratione ea excludit, nisi quia *si discutiatur, quo sine fiant, vix inveniuntur, quæ justitiæ debitam laudem, defensionemque mereantur;* significans planè ea, quæ justitiæ debitam laudem merentur, esse etiam ex fine, & objecto formali bona. Ergo cum asserit, ab eis fieri aliqua (licet raro) secundum justitiæ regulam rectam, debitamque laudem merentia profecto supponit ea esse etiam ex objecto formali, & sine bona.

XLIX. Secundò, quia Augustinus ejusmodi opera docet adhuc in Gentibus fieri à natura renovata per gratiam, ut producat verba subjuncta: *Nam sicut ipsa imago Dei renovatur in mente credentium per Testamentum novum, quam non penitus impietas aboliverat; nam remanserat utique id, quod anima hominis, nisi rationalis esse non potest, sic ibi (id est in mente non credentium) lex Dei non ex omni parte deleta per injustitiam, profecto scribitur renovata per gratiam.* Ut autem fiat peccatum, & opus ex objecto tantum materiali bonum, non indiget natura renovari per gratiam. Tertiò, quia Augustinus limitatione subjuncta docet ea opera esse in impiis rara. Rara autem non sunt opera ex objecto tantum materiali bona.

L. Quartò, quia ea opera sic peccatis venialibus componit, & opponit: *sicut enim non impediunt à vita æterna justum quædam peccata venialia, sine quibus hæc vita non ducitur: sic ad salutem æternam nihil profunt impio, aliqua opera bona, sine quibus difficillime vita cujuslibet pessimi hominis ducitur.* Frivola autem esset ista collatio, si opera essent materialiter tantum bona, formaliter vero peccata, & mala. Nam id Augustinus profert, ut ostendat, ejusmodi opera, si à gratia Christi aliter sunt illi, de quibus agitur, (nempe impii) parum, aut nihil eis prodesse in ætate, quæ iudicabit Deus occulta hominum. Ut autem eis ad salutem æternam non prodesse persuaderet, promptius erat dicere, ea esse absolute peccata, & potius mala, quam bona. Ergo idè ad vitam æternam non conferre prodit, quia si ex gratia non fiunt, & supernaturalia non sunt, sed purè naturalia, ut Pelagiani contendebant, salutaria esse non possunt, quamvis moraliter bona sint, cum omne opus bonum salutare ex auxilio gratiæ fieri debeat. Quam mentem etiam præsignificavit Augustinus anterioribus illis verbis, quibus voluit legem hominibus inscriptam non esse externam, sed internam, sive impressam per gratiam, quæ homo ducitur ad justificationem, & salutem, sive insitiam per naturam, quæ ad æternam salutem moveri non potest: *Nec istam inscriptionem, quæ justificatio est, poterat efficere in Iudæis lex in tabulis scripta. Nam & ipsi homines erant, & vis illa natura inerat eis, quæ legitimum aliquid anima rationalis & sentit, & facit. Sed pietas, quæ in aliam vitam transfert beatam, & æternam, legem habet immaculatam convertentem animas.* Vbi legi naturali, vi sola naturæ sculptæ tribuit movere rationalem animam, ut opus aliquod legitimum, sive legi conforme faciat, non vero tale, quale ad veram pietatem, & justificationem, ac salutem suffi-

ciat, quod soli legi gratiæ internæ datum est. Demum solutio respicitur quia Augustinus admittit opera bona impiorum eo sensu, quo a Pelagianis objiciebantur. Pelagiani autem ea non solum objiciebant bona ex objecto materiali, sed etiam ex formali. Ergo Augustinus etiam ex objecto formali bona concedit.

LI. Itaque mens Augustini super questione mota de sensu Apostoli Rom. 2. *Gentes, quæ legem non habent, &c.* Primò quidem supponit verum, non solum fideles, sed etiam infideles agere opera moraliter bona. Deinde decernit, adhuc Paulum eo in loco non comprehendere opera bona infidelium, sed tantum fidelium, & horum quidem non omnium etiam Iudæorum, sed solum Christianorum, & ad novum Testamentum pertinentium. Rursus si opera infidelium continentur sub testimonio Pauli admittenda esse elicita auxilio gratiæ, quia non sufficit impietas ipsorum delere imaginem naturalem Dei, quæ animus prout rationalis capax est gratiæ, & illustrationis supernaturalis divinæ, disponitque idonea, ut bonis operibus justificationem consequatur. Tandem si infideles relegantur à gratia auxiliante Dei, opera ipsorum bona non esse adtribuenda conferentia in salutem æternam, sed fructu salutis vacua. Quibus tueretur continenti solum discrimen novi, & veteris Testamenti, tota disputatione contentum; & mens Augustini à Baianis, & aliis obscurata, redditur omnino perspicua.

LI I. Unde secunda etiam solutio evanescit. Nam Augustinus solum concedit sub conditione opera infidelium bona comprehendit testimonio Pauli, non vero ea fieri ab infidelibus bona; conditionales enim voces, loquens de infidelibus, semper apponit testimonio Pauli, non vero operibus bonis. Duo namque continebat Pelagianorum objectio: alterum, ab infidelibus lege naturali directis fieri opera moraliter bona; alterum ejusmodi opera contineri testimonio Pauli dicentis: *Gentes, quæ legis sunt, naturaliter facere.* Primum quidem Augustinus non respuit, sed absolute concedit, & tota disputatione supponit, quamvis cum ea limitatione, ut rara, & non frequentia sint. Secundum absolute negat, quia Paulum intelligit de fidelibus novi Testamenti, & Christianis. Permittens tamen sub conditione, opera infidelium absolute concessa bona, objectum esse sermonis Apostoli, asserit, ea admittenda elicita per gratiam, cum salutaria sint, aut neganda salutaria, & proficua in vitam æternam, si infideles gratiæ divinæ expertes habeantur. Cujus argumenta plura sunt.

LI II. Primò, quia si opera bona impiorum sub conditione tantum Pelagianis concederet, non erat, cur ea solum rara, & non frequentia traderet, cum Pelagiani ea impiis frequentia tribuerent. Secundò, quia voces conditionales solum apponit impiis, quia pertinent ad Gentes, quas Apostoli testimonium Rom. 2. complectitur, non vero eorum operibus bonis; imo horum operum propositiones absolute semper, & non conditionales sunt. Nam c. 27. sub conditione profert: *Si autem hi, qui naturaliter, quæ legis sunt, faciunt, nondum sunt habendi in numero eorum, quos Christi justificat gratia.* absolute vero, & sine conditione: *Quorum etiam impiorum quadam facta vel legimus, vel novimus, quæ secundum justitiæ regulam merito, recteque laudamus.* item c. 28. absque conditione, & absoluta est propositio: *Non usque adeo in anima humana imago Dei terrenorum af-*

fectum labe detrita est, ut nulla in ea velut lineamenta extrema remanserint, unde merito dici possit, etiam in ipsa impietate vitæ suæ, facere aliqua legis, vel sapere. Conditionalis vero solum ea, quæ continuo subjicitur: Si hoc est, quod dictum est, quia Genes, quæ legem non habent, naturaliter, quæ legi sunt, faciunt. rursus absolutus est illorum verborum sensus, quæ inferius subdit: Sicut non impediunt a vitæ æternæ justum quædam peccata venialia, sine quibus hæc vitæ non ducitur: sic ad salutem æternam nihil profunt impio aliqua bona opera, sine quibus difficillimè vitæ cuiuslibet pessimi hominis inveniuntur. Ergo bonorum operum pronuntiata absoluta semper, & non conditionata sunt.

L I V. Tertiò, quia absolute sunt, & non conditionales rationes, quas in eorum operum probationem adducit. ut illa: Quia non usque adeo in anima humana, imago Dei terrenorum affectuum labe detrita est, ut nulla in ea velut lineamenta extrema remanserint. item illa: Hoc enim in corde fidelium scribitur per renovationem, quod non omnino deletum est per vetustatem. Nam sicut ipsa imago Dei renovatur in mente credentium, quam non penitus impietas aboleverat; nam remanserit utique id, quod anima hominis, nisi rationalis esse non potest: ita etiam ibi lex Dei, non ex omni parte deleta per injustitiam, profecto scribitur renovata per gratiam. nec non illa mox subjecta: Nam & ipsi homines erant, & vis illa nature inerat eis, qua legitimum aliquid anima rationalis & sentit, & facit. Unde sic arguo. Qui admittit absolute verum Antecedens, etiam absolute verum admittit Consequens, quod legitime censet inferri ex tali Antecedenti. Augustinus autem absolute veras admittit propositiones Antecedentes, ex quibus arguit legitima illatione bona opera impiorum. Ergo etiam admittit absolute vera bona impiorum opera. Quare denique, quia etiam absolute sentiat ab impiis fieri opera moraliter bona, consistit vera differentia veteris, & novi Testamenti, quam sua disputatione contendit. Nam ea opera, si ad salutem profunt, etiam ab impiis fieri possunt auxilio gratiæ internæ. Si vero tale auxilium eis extraneum est, ea opera ad salutem non proficiunt, quod eis significat verbis: Etiam sic, illa differentia non perturbabitur, qua distat à veteri Testamento novum. rationemque subjungit; quia etiam ibi (in mente impiorum) lex Dei non ex omni parte deleta per injustitiam profecto scribitur renovata per gratiam. cui etiam addit: A cuius gratia si alieni sunt illi, de quibus agimus, quid eis proderunt in die, qua Deus iudicabit occulta hominum, nisi forte ut mitius puniantur?

L V. Secundam Baianæ doctrinæ improbationem Augustinus exhibet illustri testimonio Epist. 130. ante med. Xenocrates Polemonem, ut scribitis, & nos ex illius litteris recordamur, de fruge temperantiæ disputando, non solum ebriosum, verum etiam tunc ebrium ad mores alios repente convertit. Quamquam ergo ille, sicut prudenter, & veraciter intellexistis, non Deo fuerit acquisitus, sed tantum à dominatu luxuriæ liberatus; tamen nec id ipsum, quod melius in eo factum est, humano operi tribuimus, sed Divino. Ipsius namque corporis, quod est insensum nostrum, si qua bona sunt, sicut forma, & vires, & salus, & si quid ejusmodi est, non sunt, nisi ex Deo creatore, & perfectore nature. Quanto magis animi bona donare nullus alius potest? quid enim superbis, vel ingratis cogitare potest humana vecordia, si putaverit, cum carne pulchrum faciat Deus hominem, animo castum ab homine fieri? hoc in libro sapientiæ sic scriptum est: Cum scirem, inquit, quia nemo potest esse continens, nisi Deus det. ex quibus continuo colligit:

Polemo ergo, si ex luxurioso continens factus ita scriberet, cuius esset hoc donum, & eum abjectis superstitionibus Gentium pie coleret, non solum continens, sed etiam veraciter sapiens, & salubriter religiosus existeret, quod ei non tantum ad præsentis vitæ honestatem, verum & ad futuræ immortalitatem valeret. En Polemonem Gentilem virtute continentiae præditum, quæ accedente fide, & justificatione ei ad immortalitatem vitæ valeret.

L V I. Ut autem præcidas solutionem, qua Baiani intelligunt, Augustinum de opere materiali tantum continentiae, quod bonum quidem est, munusque divinum, etiam cum homo ille malè utitur non referens in Deum, & eo ipso peccans, expende sequentia. Primò quidem, Augustinum non solum differere de continentia externa, sed etiam interna, sive de affectu continentiae, cum eam usurpet animi, & non corporis bonum, atque donum. Affectus autem continentiae bonus non potest esse solum materialiter, & non formaliter bonus, sicut esse potest opus externum. Nam affectus internus non potest non intrinsecè respicere aliquem finem, & objectum formale. Si autem finis intrinsecus, & formalis est temporalis, & turpis, talis affectus non potest esse eo sensu bonus, quo referibilis fit in Deum, & usui bono sit subjectus. Affectus enim ex fine intrinsecò, & objecto suo formali turpis, non potest in Deum referri, nec bono alicui usui servire, cum intrinsecè sit turpis, & malus. Si vero finis intrinsecus, & formalis, supra objectum materiale bonum, est honestus, & bonus, non potest non talis affectus esse formaliter bonus, cum ex objecto materiali, & formali bonus sit. Quo discrepat opus bonum internum ab externo, quod internum intrinsecè respicit motum formale, & finem; externum vero nulli fini, & motivo determinato intrinsecè assignatur, sed indifferens est, ut in turpem, & honestum finem referatur, quamvis ex se bonum sit, legique divinæ, & naturali conforme. Quare Augustinus usurpans opera bona, quæ ex fine, & usu operantis sunt vitiosa, & mala, differit tantum de operibus externis bonis, non vero internis. Præcedenti autem loco sermo illi est de continentia interna, quæ est animi bonum, atque donum. Ergo sermo est de continentia non solum materialiter, sed etiam formaliter bona.

L V I I. Secundo de ea continentia disputat, quæ continetur eo sap. 8. testimonio: Cum scirem, quia nemo potest esse continens, nisi Deus det. At omnium Interpretum & ipsius Augustini expositione, ejusmodi testimonium continentiam complectitur formaliter virtuosam, & bonam, cum ipse Augustinus, & alii Patres confluentes cum Pelagio, sequacesque Theologi eo testimonio utantur, ut probent continentiam formalem animi, esse nobis auxilium internæ gratiæ donatam à Deo. Continentia enim tantum materialis ex fine temporali, & vitioso potest esse ab homine, absque ullo auxilio gratiæ internæ. Tertiò, quia ait Augustinus, eam continentiam valere Polemoni ad honestatem vitæ. Valere autem ad vitæ honestatem non potest continentia, quæ non ex honestate ipsa continentiae, sed ex fine pravo, & temporali comparata est. Quod confirmat disputatio, qua Xenocrates Polemonem ad continentiam convertit, quæ illi non motivum aliquod temporale, & turpe, sed honestatem ipsam continentiae proposuit, & in continentiam adduxit. Affectus autem continentiae ex honestate ipsius virtutis conceptus non solum ex materia, sed etiam ex forma ho-

ma honestus est, cum species, & forma virtutis ex objecto, & motivo formali bonitate, & perfectionem suam hauriat. Quare, quia testatur Augustinus, eam continentiam valituram ad vitæ futuræ immortalitatem, si Polemo Deum coleret. Continentia autem solum materialiter, & non formaliter bona, non potest etiam fidelibus, & iustis ad vitæ futuræ immortalitatem valere.

L I X. Demum quia Augustinus eam continentiam animi internam, non humano operi tribuit, sed Divino, animique donum nuncupat donatum à Deo, eam in Dei operationem, & gratiam referens. Continentiam vero animi respiciens finem temporalem, & turpem tribuit potest humano operi, quin Divino, animique bonum non est, nec gratiæ divinæ donum, cum homo possit eam comparare affectu intrinsecè malo, cuius Deus per gratiam, nec per causalitatem naturalium Autor sit. Quare non refert, eam continentiam comparare Augustinum cum forma, viribus, & salute, aliisque corporis bonis, quæ ad Deum, qua Autore naturæ pertinent, quia Deus etiam ut Autor naturæ, non potest sibi proprium arrogare opus intrinsecè malum, qualis potest esse affectus continentiae respiciens intrinsecè finem temporalem, & malum, sicut potest arrogare plura corporis bona. Præterea quia eam collationem proponit Augustinus arguens à minori ad majus, ut significant illa verba: Quanto magis animi bona donare nullus alius potest? item sequentia: Quid enim superbius, vel ingratis cogitare potest humana vecordia, si putaverit, cum carne pulchrum faciat Deus hominem, animo castum ab homine fieri? Quare eam continentiam censet bonum longè altius, operationeque divina dignius, pulchritudinemque animi celsiorem, quam sunt omnia corporis ornamenta, & bona. Quis autem nisi stupidus censet affectum internum continentiae intrinsecè turpem, ex fine intrinsecò, esse animo majorem pulchritudinem, majusque bonum, quam sunt corporis salus, vires, venustas, & alia hujusmodi bona? eamque potiori titulo vindicare operationem, gratiamque divinam?

SECTIO VI.

Uterior improbatio sententiæ Baianæ ex doctrina Augustini.

L I X. Tertiò præteritis nocte, quod lib. 1. de peccat. mer. & remiss. c. 22. adducit, ut probet, gratiam fidei sine meritis dari: Unde enim sit, ut homo ab incunte pueritia modestior, temperantior, ex magna parte libidinum victor, qui oderit avaritiam, luxuriam detestetur, atque ad virtutes cæteras profectior confurgat, & tamen eo loco sit, ubi ei prædicari gratia Christiana non possit. Alius autem libidibus deditus flagitiosus, & facinoribus cooperis ita gubernatur, ut audiat, credat, baptizetur, &c. ubi duo isti tam diversa merita contraxerunt? Non dico, ut iste credat, ille non credat, quod est propria voluntatis, sed ut iste audiat, ille non audiat, hoc enim non est in hominis potestate. Vbi planè ante gratiam fidei admittit opera moraliter bona. Nam in eo, qui nondum audivit Evangelium agnoscit modestiam, temperantiam, cæterasque virtutes ex odio avaritiæ, luxuriæ, cæterorumque vitiorum partas, quod denotat, virtutes non solum materialiter, sed etiam formaliter ex motivo honestatis acquisitas. Quippe scopus Augustini erat, gratiam fidei bonis meritis humanis, & naturalibus non an-

necti; probatio vero, quia ei, in quo bona merita naturalia præcedunt, non datur, cum sæpè detur ei, in quo mala merita præcurrunt. Si autem ea opera non essent formaliter bona, probatio ex antithesi, & contrarietate operum, & meritorum confecta prorsus esset nulla; quia indubitabile erat, gratiam fidei non annexi eis operibus, quæ specie solum, & non veritate sunt bona, sed peccata, neque Pelagiani, cum quibus Augustinus disputabat, ejusmodi operibus adjungebant gratiam fidei, sed re vera moraliter bonis, licet purè naturalibus. Ergo cum Augustinus arguit, adhuc eis suppositis, & interdum re ipsa præcedentibus, non vinculari fidem, opera proculdubio bona, quæ omnis malitiæ expertia sint, intelligendus est assumere, ne vanum, & prorsus ineptum tanti Doctoris, & acerrimi dissertatoris reddamus argumentum.

L X. Quare, Baiana sententia revincitur ex lib. de Patientia c. 26. ubi de Schismatico, & Hæretico sic scribit: Si quis autem non habens charitatem, quæ pertinet ad unitatem spiritus, & vinculum pacis, quo Catholica Ecclesia congregata commeditur, in aliquo schismate constitutus, ne Christum neget, patitur tribulationes, angustias, famam, nuditatem, persecutionem, pericula, carceres, vincula, tormenta, gladium, vel flammam, vel bestias, vel ipsam crucem timore gehennarum, & ignis æterni: nullo modo ista culpanda, imò vero hæc laudanda patientia est. En in homine carente fide patientiam admittit nullo modo culpandam, imò vero & laudandam. Patientia vero infecta peccato, & sine vitioso, aliquo modo esset culpanda, & non omnino laudanda. Rursus c. 27. decernit hanc patientiam esse donum Dei auxilio gratiæ internæ comparatum: Negandum non est, etiam hoc esse donum Dei. Sola autem opera moraliter bona, & malitiæ expertia sunt dona Dei auxilio gratiæ internæ comparata.

L X I. Nec audiendi sunt Baiani, qui volunt, hujusmodi patientiam asseri ab Augustino laudandam, & bonam, solum ex officio, & materia virtutis, non vero ex fine, & forma ipsius, donumque divinum nuncupari, solum quia intercedit gratia protectionis externæ, non vero gratia auxilii interni, cum ex solo timore peccatorum æternarum, & non ex amore charitatis poenas toleret temporales. Primò, quia Augustinus sic eam prædicat laudandam, ut nullo modo culpanda sit. Si autem ex fine, & forma esset vitiosa, aliquo modo esset culpanda, imò magis esset culpanda, quam laudanda, cum in opere morali, potior sit species, & forma ex fine desumpta, quam sola ipsius materia. Præsertim cum Augustinus non solum differat de passione externa, sed etiam de affectu patiens, & fidei interno, qui, ut arguebamus n. 56. non potest non esse intrinsecè, nisi aut omnino bonus, aut omnino malus, quidquid sit de opere externo. Secundo, quia manifesta hallucinatio est, negare Augustinum eam patientiam tribuere soli gratiæ protectionis externæ, & non auxilio gratiæ internæ. Ambigi enim non potest, Augustinum differere de eo auxilio gratiæ, quod ad omnia pietatis opera adversus Pelagianos contendit; nam eodem modo, eisdemque prorsus rationibus probat gratiam necessariam ad eam patientiam, quibus gratiam ad fidem, & charitatem probat. Sicut igitur fides, & charitas dona sunt Dei auxilio gratiæ internæ; ita & patientia in hoc loco donum Dei asseritur ab Augustino, eodem internæ gratiæ auxilio.

L X I I. Sic enim immediatè præmiserat: Unde nequaquam dubitante pietate, sicut charitas sancti amantissimi,

tiam, ita patientia pie tolerantium Dei donum est. Neque enim scriptura fallit, aut fallitur, que non solum in veteribus libris habet hujus rei testimonia, cum Deo dicitur: Patientia mea tu es, & ab ipso est patientia mea; & ubi alius Propheta dicit, accipere nos spiritum fortitudinis, verum etiam in Apostolicis litteris legitur: Quia vobis datum est pro Christo, non solum ut credatis in eum, sed ut etiam patiimini pro eo. Non ergo quasi de proprio faciat animum elatum, quod sibi audit esse donatum. Eodem modo patientiam, quo charitatem, & fidem, paribusque sacræ paginæ testimoniis auxilio gratiæ donatam ostendit, quibus continuo subjungit, huic patientiæ donatæ à Deo annumerandam quoque esse Schismatici patientiam, ut nostri argumenti verba exprimunt. Quod ut magis explicet, proponit c. 27. *Sed merito queri potest, utrum ista patientia donum Dei sit, an viribus tribuenda sit voluntatis humanæ, que quisque ab Ecclesia separatus non pro errore, qui eum separavit, sed pro veritate sacramenti, seu verbi, que apud eum remansit, timore pœnarum æternarum pœnas patitur temporales? Quibus de hac patientia eandem gratiæ quæstionem movet, quæ de fide, & charitate, aliisque pietatis operibus, cum Pelagianis aliis in scriptis inita ab ipso est. Ne autem Pelagianorum errori faveat, sic decernit: Cavendum est, ne forte si donum Dei esse negaverimus, cogamur fateri sine adjutorio, & munere Dei in voluntate hominis esse posse aliquid boni. Neque enim hoc non est bonum, ut credat æterno supplicio se esse puniendum, si negaverit Christum, ut pro ista fide quaecumque supplicium perferat humanum. Proinde sicut negandum non est, etiam hoc esse donum, ita intelligendum est, alia esse Dei dona filiorum Jerusalem: alia vero, quæ possunt accipere etiam filii concubinarum, quibus Iudæi carnales, & Schismatici, vel Hæretici comparantur. Sentit igitur, ut ab errore Pelagiano, negante necessarium auxilium gratiæ internæ ad opus moraliter bonum recedatur, talem patientiam admittendam esse ejusmodi auxilio donatam à Deo, quia ea bona moraliter est, quamvis ex timore pœnarum æternarum profecta sit, nec adeo sit perfecta, ac est patientia filiorum Jerusalem, quæ ex amore charitatis pœnas sustinet temporales. Quo evanescit ratio, qua Baiani relegant ab hac patientia auxilium gratiæ internæ, quod ex timore gehennæ tormenta subeat. Quia etiam ex timore pœnarum potest esse moraliter bona, quamvis ejus bonitas par non sit bonitati patientiæ, quæ ex dilectione charitatis crucem subit; quidquid contra Tridentinum & Augustinum aliter sentiant Baiani; de quo alibi certandum est.*

LXIII. Quintò doctrinam nostram obfignat Augustinus lib. 1. de Grat. Christi c. 24. ubi verba illa Esther. 15. *Convertitque Deus cor Regis in mansuetudinem*, de Assuero Gentili, & Idololatra in omnem furorem effuso dicta adducit ad probandam gratiam interni auxilii Dei: *Vellem ergo, diceret iste (Pelagius) nobis, utrum Rex ille ad Deum jam cucurrerat; utrum & ab eo se regi cupiverat, suamque voluntatem ex ejus voluntate suspenderat, & ei jugiter inhaerendo unus cum illo spiritus factus erat, utrum se totum Deo tradiderat?* &c. Puto, non desipere; sed insanire hominem, quisquis de illo Rege, qualis tunc erat, hæc senserit; & tamen convertit Deus, & transtulit indignationem ejus in lenitatem. *Quis autem non videat, multo majus esse, indignationem à contrario in lenitatem convertere, atque transferre, quam cor neutra affectione præoccupatum, sed inter utramque medium in aliquod declinare?* ex quibus mox subinfert: *Legam ergo, & intelligant, in-*

tueantur, atque fateantur, non lege, atque doctrina insanante forinsecus, sed interna, atque occulta, mirabili, ac ineffabili potestate operari Deum in cordibus hominum, non solum veras revelationes, sed etiam bonas voluntates. Desinat itaque jam Pelagius, & seipsum, & alios fallere contra Dei gratiam dispuendo. Ex quibus sic arguo. Opus gratiæ internæ ab Augustino contra Pelagium requiritæ est moraliter bonum, expertisque malitiæ; nam ad sola opera moraliter bona malitiæ expertia Augustinus contra Pelagium auxilium gratiæ internæ necessarium contendit. Conversio Assueri Gentilis testimonio Augustini fuit opus gratiæ internæ contra Pelagium requiritæ, siquidem ex illo arguit operationem internæ gratiæ. Ergo testimonio Augustini, in homine Gentili admittendum est opus moraliter bonum.

LXIV. Hoc testimonium sibi objiciunt Baiani, & negant, Assueri conversionem fuisse opus omni ex parte bonum, sed materialiter tantum, quatenus fuit averfio à majori malo; ideoque nec fuisse opus internæ gratiæ, sed providentiæ naturalis, miris, & occultissimis modis similes quotidie affectuum reciprocationes, etiam in perditissimis hominibus operantis; facile enim est, cor humanum ex uno affectu temporali, in alium contrarium, etiam temporalem converti. Itaque Augustini argumentum volunt esse à minori ad majus; nam si Deus potest terrena corda affectibus terrenis, quo voluerit inclinare, à fortiori poterit corda fidelium affectibus cælestibus & operatione interna gratiæ infusæ, quo voluerit, convertere. Qui arguendi modus insolitus Augustino non est. Sic enim lib. de Grat. & lib. arb. c. 20. cum instantissimè toto libro divinæ gratiæ vim ad mutanda corda, potestatemque commendasset, tandem ad operationem illam generalis providentiæ delabitur, qua voluntates terrenas regit, unumque peccatum etiam altero, velut pœna, pleçtit: *Quæ scriptura, si diligenter inspicatur, ostendit, non solum bonas hominum voluntates, quis ipse facit ex malis, &c. verum etiam illas, quæ conservant sæculi creaturam, ita esse in Dei potestate, ut eas, quo voluerit, quando voluerit, faciat inclinari, vel ad beneficia quibusdam præstanda, vel ad pœnas quibusdam ingerendas, sicut ipse judicat, occultissimo quidem judicio, sed sine ulla dubitatione justissimo. Nam invenimus, aliqua peccata etiam pœnas esse aliorum peccatorum.* Deo videlicet occultissimis modis operante. Sub qua providentia constituit etiam istam Assueri conversionem.

LXV. Sed quidquid recalcitent Baiani, ambigi non potest, Augustinum adscribere conversionem istam, tanquam opus integrè bonum, veræ gratiæ internæ Dei, ad bona opera moralia adversus Pelagium requiritæ, quæ totius conflictus Augustini cum Pelagio subiectum est. Nam ante eam gratiam volebat Pelagius præcedere, profecta ex sola instructione externæ legis plura eximia opera bona moralia, quibus homo currebat ad Deum, & unus cum ipso spiritus fiebat, alisque meritis gratiam Augustinianam internam posteriorem subiciebat. Quod Augustinus ex Assueri conversione explodit, præmiserat enim ex Pelagio: *Arbitrii libertate qui bene utitur, ita se, inquit, totum tradit Deo, ut ponat cor suum in manu Dei, ut illud, quo voluerit Deus, ipse declinet. Sed hoc tam magnum adjutorium, sicut iste desipit, tunc mereamur, cum sine ullo adjutorio, non nisi de arbitrii libertate currimus, ab eo nos regi cupimus, voluntatem nostram ex ejus voluntate suspendimus, eique adherendo jugiter, unus cum illo efficiamur spiritus ut his præceden-*

tibus meritis sic ejus gratiam consequamur, ut cor nostrum, quo voluerit, ipse declinet. Vbi desipit, qui dixerit, non esse Augustini sermonem de gratia auxiliante interna, quam ad omnia bona moralia opera necessariam, tota ejus cum Pelagio dissertatio probandam suscepit.

LXVI. Igitur hoc Pelagii assertum primò sic rejicit: *Quomodo est ergo gratia, si non gratis datur? Quomodo est gratia, si ex debito redditur?* Secundò, quia ea gratia interna pluribus datur, quin ejusmodi merita, ex arbitrii libertate absque adjutorio gratiæ comparata, præcedant, ut Assuero Regi, qui tali gratiæ auxilio conversus fuit ab indignatione in lenitatem, quin verè dici possit, ab ullo homine, nisi infano, quod prius Rex ille ad Deum jam cucurrerat, & ab eo se regi cupiverat, suamque voluntatem ex ejus voluntate suspenderat, & ei jugiter inhaerendo unus cum illo spiritus factus erat, seque totum Deo tradiderat, & cor suum in manu Dei posuerat. Unde si major gratia, qua cor perditissimi, & infidelis hominis, vehementer affectione præoccupatum, Deus in suum obsequium convertit, nullis præcurrentibus meritis providetur à Deo, à fortiori minor gratia, qua corda fidelium, & justorum nullis affectionibus contrariis obnoxia, quo voluerit, declinat, nullis meritis præcurrentibus arguitur à Deo dissoni. Itaque argumentum non est à minori ad majus, ut Baiani pronuntiant, sed à majori ad minus, ut dicitur illa Augustini verba, *Quis autem non videat, multo majus esse indignationem à contrario in lenitatem convertere, &c.* quia non erat disputatio de efficacia, & potestate gratiæ internæ, ut hallucinantur Baiani, sed de gratuita absque meritis præviis dispensatione illius, & argumentum Augustini à majori gratia absque meritis provisâ, ad minorem debitorum meritis providendam, non solum efficax, sed etiam convincens fuit. Nulla autem ratione convinceret, si à gratia naturali ad supernaturalem, & à gratia bonis operibus inepta, ad gratiam bonis operibus commodam, & necessariam argueret. Quare optime concludit; *Deum in cordibus hominum operari bonas voluntates, interna, atque occulta, mirabili, ac ineffabili potestate;* quia gratia sic operans non est in humana merita, sed in occultum, & gratuitum Dei beneplacitum revocanda.

LXVII. Quare ad rem non est, potestas miranda Dei punientis, atque permittentis peccata in vindictam aliorum peccatorum, & interdum in beneficium justorum, quæ ex lib. de Grat. & lib. arbit. c. 20 & 21. objicitur. Quoniam in loco à nobis objecto non est Augustino disceptatio, de potestate inclinandi corda humana, quo voluerit, sed de gratuita, & liberali largitate dispensandi auxilia gratiæ, quibus homini dominatur, quin ulla ejus gratiæ merita humana præcurrant. Cujus oppositum adstruit adesse providentiæ, qua punit, & permittit peccata. Illic enim ejus providentiæ rationem verbis objectis continuo subjungit: *Nam invenimus, aliqua peccata etiam pœnas esse aliorum peccatorum.* Hic vero contendit, dona gratiæ, atque merita, non esse præcedentium meritorum præmia. Illic cavet: *Quis non ista judicicia divina contremiscat, quibus agit Deus in cordibus etiam malorum hominum, quidquid vult, reddens eis tamen secundum merita eorum?* Hic vero repetitis clamoribus inculcat, gratiam secundum merita non reddi: *Quomodo est ergo gratia, si non gratis datur?* iterum: *Quomodo est gratia, si ex debito redditur?* iterum: *Quomodo verum dicit Apostolus; Non ex nobis, sed Dei donum est, non ex operibus, ne forte quis extolla-*

tur? item: *Si autem gratia, inquit, jam non ex operibus, alioquin gratia, jam non est gratia.* rursus iterum: *Quomodo, inquam, hoc verum est, si opera tanta præcedunt, que nobis adipiscenda gratiæ meritum faciant, quo nobis non donec gratia, sed reddatur ex debito?* Cernis, quanta sit inter utramque disputationem Augustini, & providentiæ Dei distantia? Nec refert, inter opera providentiæ permittentis, & punientis peccata meminisse Augustinum eventus Assueri, qui Esther. 15. refertur, & à nobis cum Augustino objicitur. Quia in eam providentiæ non refert conversionem Assueri, sed præcedentem ejus indignationem, & furorem, tanquam peccatum, quod Deus permiserit, ut magis eluceret conversionis gratia. Nam ut ipsimet Baiani fatentur, Assueri conversio potius fuit beneficium, quam supplicium.

LXVIII. Rursus sexto serm. 52. de Temp. triplicem charitatem distinguit: *Charitas alia est Divina, alia est humana, alia est humana licita, alia illicita.* deinde charitatem humanam licitam Paganis, & infidelibus adscribit: *Licitam ergo charitatem habere, humana est, sed ut dixi, licita est. Non solum autem ita licita est, ut concedatur, sed ita licita est, ut si defuerit, reprehendatur. Licitam vobis humana charitate diligere conjuges, diligere filios, diligere amicos vestros. Omnia enim ista nomina habent necessitudinis vinculum, & gluten quodammodo charitatis. Sed videtis, istam charitatem esse posse & impiorum, id est, Paganorum, Judæorum, Hæreticorum. Quis enim eorum non amat uxorem, filios, fratres, vicinos, affines, amicos, &c. Hæc ergo humana est.*

LXIX. At hæc charitas, etiam sine relatione in Deum, moraliter bona est. Primò, quia hæc charitas, non est solum obsequium externum, sed etiam amor internus, qui non potest non moveri intrinsicè ex aliquo objecto formali, & sine sibi intrinsicè. Si autem finis intrinsicè talis amoris interni est vitiosus, & turpis, non potest amor esse licitus, & irreprehensibilis, quamvis obsequium externum sit irreprehensibile, & licitum; nam talis amor ex fine sibi intrinsicè vitiosus est, & irreferibilis in Deum. Si vero finis intrinsicè ejus amoris est honestus, & moraliter bonus, non potest non talis amor esse omni ex parte intrinsicè bonus, cum non solum ex objecto materiali, sed etiam ex formali, & sine intrinsicè moraliter bonus sit. Ergo humana charitas, aut licita non est, aut est omnino moraliter bona. Secundò, quia Augustinus in hac trimembri charitatis divisione, charitatem humanam licitam accipit se-junctam à relatione in Deum; nam conjuncta cum tali relatione, non est charitas humana, sed divina, cum talis relatio ad charitatem divinam pertineat, & hominis charitatem elevet ad charitatem Dei. Quod Augustinus circa finem exponit: *Clamemus ergo, & bene vivamus. Amate filios vestros, amate conjuges vestras, etsi seculariter. Nam secundum carnem amare debetis, ut secundum Deum illi consulatis, & non in eis, nisi Christum diligatis, & oderitis in vestris, si Christum habere voluerint. Ipsa enim est charitas illa divina.* Ergo charitas humana, ut est membrum talis divisionis se-junctum à charitate divina, sumitur ab Augustino se-juncta à relatione in Deum. Si autem sic se-juncta, esset moraliter mala, atque vitiosa, non esset sic se-juncta irreprehensibilis, & licita, quia, prout est vitiosa, & moraliter mala, illicita, & reprehensibilis est. Tertio, quia talis charitas humana, est composibilis cum divina, & per illam referibilis in Deum, hortante Augustino: *Tamen quando & humanis di-*

hijis uxorem, sed plus dilige Christum. Non dico, ut non diligas Patrem, non dico, ut non diligas filios, sed plus dilige Christum. Caritas autem divina non imperat, nec refert in Deum dilectionem, quam non supponit moraliter bonam, & gratiam Deo, non solum ex objecto materiali, sed etiam ex formali sibi intrinsicæ. Nam si motivum formale sibi intrinsicum, est temporale, & turpe, talis dilectio nequit à charitate divina in Deum referri. Igitur supponi debet ex objecto formali, & materiali, intrinsicè bona.

SECTIO VII.

Etiam discipuli Augustini Fulgentius, Prosper, & Orosius refragantur Baianis.

LXX. **M**entem Augustini probant discipulorum testimonia. Fulgentius de Incarn. & Grat. c. 17. sic habet: *Ergo & Gentibus Deus penitentiam ad vitam dedit. At. 11. Nempe cum ipse Salvator noster, propriae vocis imperio, humanam convertit voluntatem, dicens: Penitentemini, & credite Evangelio. Claret tamen, quia ut homo in Deum credere incipiat, à Deo accipit penitentiam ad vitam, ita ut omnino credere non possit, nisi penitentiam dono Dei miserantis acceperit.* En penitentia previa providetur Gentibus medium ad suscipiendum fidem, quæ eatenus in potestate Gentium constituta est, quatenus suorum scelerum poenitentes in justificationem, & fidem perveniant. Ergo ante fidem præcedit poenitentia, qua disponantur infideles ad fidem. Item c. 25. docet, esse ante fidem opera moraliter bona, quæ non sunt apud Deum æterna gloriæ mercede digna. Probat enim, quod etiam illi, qui fidei gratiam non recipiunt, illis, quæ ad bonitatem morum, & vitæ societatem perveniunt, naturali quadam lege servant. Reprobat autem eis operibus aliquos eorum justificatos esse; quod Abraham Rom. 4. solum ex fide, & non ex operibus legis, sive naturalis, sive scriptæ, etiam moraliter bonis, justificatus asseritur, quia sola opera ex gratia elicita ad justificationem conferre possunt.

LXXI. Item c. 26. *Quomodo hi (scilicet, qui sine gratia fidei, & charitate Deum cognoverunt) potuerunt iusti esse apud Deum, qui sic in suis moribus, utque operibus voluntatis aliquid servant, ut hoc ad finem Christianæ fidei, charitatisque non referant? Quibus aliqua quidem bona, quæ ad societatis humanæ pertinent æquitatem, in eis possunt, sed quia non charitate Dei sunt, prodesse non possunt.* En ante gratiam fidei admittit aliqua opera bona, in quibus nihil ad bonitatem, sed solum ad justificationem, & meritum vitæ æternæ desiderat, siquidem adjuncta charitate, & justificatione profutura supponit.

LXXII. Rursus c. 27. distinguit justificationem legis à iustitia fidei, quia illa erat humana, seu naturalis, hæc vero supernaturalis, & divina. Quippe de illa ait: *Potest esse naturaliter & in corde Iudæorum, & in corde Gentilium, quæ tamen sine fide Christi non justificat servatores suos. Hæc utique fuit in Paulo, quando fuit incredulus, secundum annulationem persequens Ecclesiam Dei, & secundum iustitiam, quæ ex lege est conversatus sine querela.* Cernis iustitiam legis naturalem in corde Iudæorum, atque Gentilium inutilem ad justificandum sine fide, sine qua per se nulla potest iustitia esse supernaturalis, & ex auxilio gratiæ, quod iterum colligit ex Paulo ad Philip. 3! *Quis non his verbis Apostolice videat, iustitiam, quæ ex lege est, esse ab hominibus, iustitiam vero, quæ est ex fide, non*

esse, nisi ex Deo? Id est, illam solis viribus humanis, istam vero non sine viribus divinis comparari. & infra: Quid ergo prædest Paulus sine cognitione Christi illam, quæ in lege factorum est, servare iustitiam. Cum iustitiam usurpat, & cum fide Christi profuturam, perspicue significat, non malam, sed moraliter fuisse bonam. Itaque claudit: *Illuminationis gratiam per spiritum fidei propterea largitur, ut quod Deo placitum est, fides per charitatem operetur.* Quæ quamdiu in homine non est, quidquid sine lege fidei per legem naturalem scriptum remansit in homine, operantem nullatenus salvat, quia neminem Deus sine fide justificat, nec potest operanti salutem acquirere, quia sine fide impossibile est placere Deo. Nemo ergo naturali legi conetur assignare legem, quam Deus non condendo naturam, sed donando gratiam in corde Gentium adscribit. Hæc est enim lex, non qua homo societatis humanæ vinculum etiam sine fide custodit, &c. Opera soli legi naturali conformia sine fide Christi supponit, & ad salutem inutilia prædicat, non quia mala, sed quia sine fide Christi, & auxilio gratiæ elicita. Ergo supponit bona. Nam si mala essent, non esset necessarius tam cautus, & repetitus recursus ad absentiam fidei, & gratiæ Christianæ, ut eorum vanitatem ad salutem crederemus.

LXXIII. Accedit Prosper lib. 2. de Vocat. Gent. c. 9. *Ad considerationem revertamur differentiarum, quibus divine gratiæ opera, ac dona variata sunt. Cur secretissima voluntate noluerit super omnes generationes, aut super omnes homines æquales donorum suorum esse mensuras. Si quidem aliter eos juverit, quos ad cognoscendum se cæli, & terræ testimonio conveniebat. Aliter illos, quibus non solum elementorum famulatu, sed etiam doctrina legis, & Prophetarum oraculis, miraculorum signis, & Angelorum cooperationibus consuebat. Et multo magis aliter misericordiam suam universis hominibus declaraverit, quando filius Dei factus est filius hominis.* En homines sunt, quos Deus juvat ad opera suæ gratiæ (utique bona) per solam gratiam naturæ, seu solius creationis, nempe per cogitationes, quas elementa ministrant, atque adeo ad opera naturalia. Hi autem sunt Gentiles carentes fide. Nam *super omnes generationes, & super omnes homines in omnibus temporibus testatur diffusam aliquam speciem gratiæ, qua ad bene agendum homines juventur, quamvis inæqualis fuit mensura, & varia differentia ipsius.* Iudæos quidem ministerio legis, & Prophetarum, & frequentibus Angelorum oraculis, Christianos vero exemplis, & præceptis Christi. Ergo infideles, qui his subsidiis destituti sunt, intelligi debent illi, quos aliter juvit, & ad sui cultum, & obsequium cæli, & terræ testimonio, & elementorum famulatu convenit. Vide, quæ in eadem comprobationem adduxerimus ex Prospero n. 17. In qua doctrina tradenda totus est lib. 1. de Vocat. Gent. cap. 19, 20 & 21. & lib. 2. c. 10, 13, 23, 25. usque ad 30.

LXXIV. Quare c. 31. sic incipit: *Elaboratum est, quænam Dominus adjuro, ut non solum in novissimis diebus, sed etiam in cunctis retro sæculis probaretur, gratiam Dei omnibus hominibus adfuisse, providentia quidem parti, & bonitate generali, sed multamodo opere, diversaque mensura, quoniam sive occultè, sive manifestè, ipse est, ut Apostolus ait 1. Timoth. 4. Salvator omnium hominum, maxime fidelium.* Totus Prosperi labor contentus asseritur in probandum gratiam semper, ac cunctis sæculis, non solum in lege Evangelica, & scripta, sed etiam in lege naturali omnibus hominibus, tam fidelibus quam infidelibus adfuisse, ut eo providentia genere posset verè predicari Deus salva-

salvator omnium hominum, licet maxime fidelium propter specialia auxilia gratiæ, quæ præ infidelibus illis disposuit. Quare expendens superius Apostoli testimonium: *Salvator omnium hominum maxime fidelium,* subiungit: *Dicendo enim, qui est Salvator omnium hominum, confirmavit, bonitatem Dei super universos homines esse generalem.* Adjiciendo autem, maxime fidelium, ostendit, esse partem generis humani, quæ merito fidei divinitus inspirata ad summam, atque æternam salutem specialibus beneficiis provebatur. Itaque idem Deum Apostolus omnium hominum, maxime fidelium Salvatorem prædicat, quia universos homines divina bonitas aliquibus semper subsidiis promovet ad amorem iustitiæ, licet fideles specialioribus, & supernaturalioribus provehat, similia ad cap. Gallosum 3. illa expende: *Omnium hominum cura est Deo; nemo est, quem non aut Evangelica predicatio, aut legis testificatio, aut ipsa etiam natura conveniat. Sed infidelitatem hominum ipsis adscribamus hominibus.* Ergo nullus est hominum, etiam infidelis, quem saltem natura non conveniat ad bona agenda, & cavenda peccata, idcoque infidelitas non potestatis defectui, sed libertatis vitio adscribenda.

LXXV. Eiusdem doctrinæ disertissimus assertor est Paulus Orosius Augustino coævus, & ipsius defensor acerrimus in Apolog. de libertate longe ante medium: *Mea semper hæc est fidelis, atque inauditata sententia, Deum adiutorium suum, non solum in corpore suo, quod est Ecclesia, cui specialia ob credentium fidem gratiæ suæ dona largitur, verumetiam universis in mundo Gentibus propter longanimitatem sui, æternamque clementiam subministrare, non nisi ut assis cum discipulo tuo Cælestio, cui jam apud Africanam Synodum occulta illa impiorum dogmata natura contra est, in solo naturali bono, & in libero arbitrio generaliter universis unam gratiam contribuat, sed speciatim quorundam per tempora, per dies, per momenta, per atomos cunctis, & singulis ministrare.* & paulo inferius: *Itaque cum videas, hominibus signari tantam Diaboli incubuisse nequiritiam in disperdendum, nullam hinc credis Dei in custodiendo gratiam præfuisse?* En manifestum adiutorium gratiæ ad bona opera requisitum, non solis credentibus Deus in corpore suo, quod est Ecclesia, verum etiam universis Gentibus infidelibus extra illam propter longanimitatem sui clementiam quotidie largitur; neque minor est divina bonitas in protegendo suis auxiliis Paganos, quam diabolica nequitia, quæ infideles Barbaros miserè oppugnat, solet esse in disperdendo.

LXXVI. Neque refert, his testimoniis, non tam probari potestatem naturalem infidelium ad opera moraliter bona naturalia, quam supernaturalia ad supernaturalia, siquidem gratia auxilians Dei, quæ his Patrum attestatibus continetur, ad opera providetur supernaturalia, & non naturalia. Nam ex gratia auxiliante, & potestate supernaturali bene agendi infidelium conficiuntur duo adversus Baianos manifesta. Alterum, procul ab infidelibus abesse necessitatem peccandi in omnibus, quæ moraliter agunt, siquidem prompta eis est facultas abstinentiæ à peccato, & in obsequia virtutum incumbendi. Alterum, eis non deficere potestatem naturalem boni operis moralis, quæ aliis hominibus inest. Nam gratia auxilians supernaturalis eis providetur ministerio communi creaturarum, quæ excitant cogitationes, & affectiones honestas naturales, quibus una cum auxiliis supernaturalibus, sive supernaturalibus cogitationibus, & affectionibus, quæ ex lege

Dei naturalibus inferuntur, possunt virtutum actus naturales, sicut supernaturales elicere, siquidem præsentia eis sunt auxilia naturalia ad actus virtutum naturales, sicut supernaturalia ad supernaturalia.

SECTIO IIX.

Rationes Theologicae contra necessitatem peccandi Infidelium.

LXXVII. **N**ecessitatem peccandi infidelium improbant omnes Theologicae rationes, quas expendimus disp. 18. sect. 8. contra necessitatem peccandi naturæ lapsæ suis viribus relicta; nam Baiani ea solum ratione infidelibus necessitatem peccandi adscribunt, quod in eis natura gratiæ divinæ expertis est, & suis tantum viribus relicta. Eandem etiam rejiciunt rationes productæ disp. 19. sect. 4 & 5. ad probandum, homini lapsu auxiliis gratiæ destituto competere potestatem naturalem antecedentem ad actus virtutum naturales, siquidem infidelibus integra est, & communis libertas, & potestas, ratioque naturalis ab auxiliis supernaturalibus sejuncta, quæ aliis hominibus convenit, nec Baiani eis adimunt talem potestatem alio titulo, quam naturali cæteris hominibus communi. Quas omnes qui expendit, evidentissimum cernit, quam ab omni ratione alienum sit hoc Baianorum assertum.

LXXVIII. Inter alia illud argumentum recole, quod lex naturalis diligendi Deum subministrat. Nam ejus obligatio convincit potestatem antecedentem & sufficientem diligendi Deum, & referendi in eum virtutum officia. Quæ præcedit unica defensionis Baianæ doctrinæ, quæ in eo unice nititur, quod nulla actio potest esse moraliter bona, nisi referatur in Deum, & Infidelibus impossibilis est ejusmodi relatio. Nam obligatio legis naturalis consistere non potest cum impossibilitate operis præcepti. Item recole ignorantiam invincibilem hujus obligationis referendi opera in Deum, quæ excusare potest malitiam ab ejus defectu derivatam. in ejusque confirmationem expende bonitatem, & malitiam moralem affectus interni non desumi ex bonitate, & malitia objecti re ipsa existentis, sed solum ab intellectu apprehensa, posseque opus externum apprehendi moraliter bonum, etiam si actu non sit relatum in Deum. De quo argumento vide disp. 18. n. 93 & 94. & disp. 19. n. 40. Nec oblivioni danda ea ratio, quæ ex ipsis Baianis principiis desumitur. Quippe Baiani admittunt, posse voluntatem profectam amore virtutum officia propter honestatem creatam ipsorum, & convenientiam cum natura rationali, quin ex objecto sibi intrinsicè, nec materiali, nec formali possit in affectum resultare malitia, ideoque talis affectus ex se intrinsicè referibilis sit in Deum. Id autem consistere non potest absque bonitate morali affectui intrinsicè, ut expendimus præteritis locis. Illud etiam à posteriori, & absurdo refutandum est, quod objecimus disp. 18. n. 90. Nempe etiam inter infideles excusabiliorum esse cum, qui gravissima impulsus tentatione, quam qui levi tentatione motus perjurat: item qui peccatum ex specie, & individuo levius v. g. mendacium, quam qui gravius v. g. perjurium perpetrat. Hæc autem vera esse non posse cum Baianorum opinione, & necessitate peccandi, ibidem ostendimus.

LXXIX. Ad hæc. Potest infidelibus, ante notitiam

notitiam fidei, proponi à ministro Euangelico, nec non ab alio Gentili, aut seculo ministerio humano, ex sola ratione naturali, aut media lectione libri, aut meditatione creaturarum, aut alio medio ratio motiva diligendi Deum, & iustitiam virtutum moralium. Tunc autem ei præsentia erunt auxilia sufficientia ad diligendum Deum, & virtutum moralium iustitiam. Ergo ante notitiam fidei adesse potest infidelibus potestas sufficiens diligendi Deum, & virtutum moralium iustitiam. Consequentia est optima. De Majori quis dubitet? Minor probatur, quia fidelibus providentur iis mediis auxilia necessaria, & sufficientia ad dilectionem Dei, & iustitiæ virtutum. Non est autem ratio, cur eadem providentia infidelibus negetur, cum media ordinaria providentiæ divinæ etiam eis præsentia sint. Addo, necessario connexa cum auxiliis internis sufficientibus ad ejusmodi virtutum actus. Nam eis mediis necessario excitantur cogitationes, & affectiones simplices, & indeliberatæ bonitatis divinæ, & virtutum moralium. At præter cogitationes, & affectiones bonitatis divinæ, & virtutum moralium ad amorem absolutum, & deliberatam ejus bonitatis, sola requiritur humanæ voluntatis, & libertatis determinatio, quæ potest ab infidelibus, sicut à fidelibus pro arbitrio præstari.

LXXX. Confirmatur. Fideles plerumque possunt potestate sufficienti diligere Deum, & honestatem virtutum, quin actu diligant; neque enim potestas sufficiens fidelium cum actuali dilectione iustitiæ increatæ, & creatæ annexa est; alias nunquam eis imputari posset omisio talis dilectionis, siquidem imputabilis non est, cum deficit potestas sufficiens ad illam, nec possibilis per te omisio, cum talis potestas adest. At fidelibus prætermittentibus talem dilectionem, cum possunt eam habere, non ad sunt alia auxilia, quam cogitationes, & affectiones iustitiæ, sive increatæ, sive creatæ, quæ ante fidem possunt infidelibus adesse. Ergo ante fidem potest infidelibus adesse potestas sufficiens ad dilectionem iustitiæ, sive increatæ, sive creatæ.

LXXXI. Explicatur. Si Minister euangelicus præsentiens Christianam religionem difficilem fore infideli, nisi prius à vitis legi naturali, & Deo Autori naturæ contrariis ad virtutes oppositas traducatur, velit ante notitiam fidei suasionibus à ratione naturali petitis infideli ad dilectionem Dei, atque virtutum convertere, ut ea dilectione disponatur ad adiutendam nostram religionem, & fidem: sane eis suasionibus euangelicis poterit infidelis ad fidem disponi. Quis enim crederet tale medium supervacuum fore, ejusmodique suasionem prorsus inutiles ad infidelium conversionem? cum ordinariæ, & frequentes sint ministris Euangelicis incumbendis in illam? ergo etiam cum absque Ministro Euangelico eadem motiva proponantur ab alio infideli, aut ratione naturali, lectione libri, meditatione creaturarum, aut alio quovis modo poterit infidelis in ejusmodi dilectionem Dei, aut virtutum moralium induci. Quid namque refert, easdem rationes motivas hoc, vel illo instrumento proponi, ut voluntas in earum amorem inducatur? Divina enim providentia, ait Prosper de vocat. Gent. lib. 1. c. 5. licet exceptum sibi populum specialibus ad pietatem direxerit instruitis, nulli tamen nationi hominum bonitatis suæ dona subtraxit, ut propheticas voces, & præcepta Euangelica in elementorum obsequiis, ac testimoniis non acceperint. vel ut lib. 2. c. 14. ait: Quod in Israël per constitutio-

nem legis, & Prophetica eloquia gerebatur, hoc in universis nationibus totius creaturæ testimonia, & bonitatis Dei miracula semper egerunt. substituit igitur Deus in exterioribus creaturis, & ministerio naturæ institutionem Euangelicam; vel ut subdit Prosper supra c. 5. Testimonium Dei, & æternæ legis tabulas, ut in paginis elementorum, ac voluminibus temporum communis, & publica divina institutionis doctrina legeretur. Igitur aut nulli ministerio externo, moralia ad bene agendum auxilia conjuncta sunt, aut ea etiam infidelibus disponuntur absque instructione hominum, per visibilibus creaturarum ministeria.

LXXXII. Accedit Angelorum custodia. Singulis namque Gentibus præfecti sunt Angeli custodes, quibus cura moralium actionum ipsorum demanda est. Ita communis sententia patrum, & Scholasticorum apud expositores sancti Thomæ 1. p. q. 113. At si non possent infideles actionibus moraliter bonis exerceri, per illustrationes internas ab Angelis menti ipsorum subministratas, inutilis profus esset Angelorum sollicitudo. Angelorum etiam Gentibus communem præfecturam continet illud Cantici Deuter. 32. Constituit terminos populorum juxta numerum Angelorum Dei, ut legunt septuaginta, Novatianus lib. de Trinitate, Rufinus in exposit. Symboli, Gregorius Homil. 34. in Euang. & Chrysostomus Colof. 1. Hom. 3. colum. 4. Accedit Hieronymus Mich. 6. prope init. Montes non alios significari, puto, quam Angelos, quibus rerum humanarum commissa est procuratio, Deuteronomii Cantico in id ipsum congruente: Cum divideret Excelsus Gentes; cum disseminaret filios Adam, constituit terminos terræ, secundum numerum Angelorum Dei. Hi sunt administratoris Spiritus missi in ministerium propter eos, qui hæreditatem salutis possessuri sunt. Gregorius lib. 17. Moral. c. 8. ante med. docet, certa Angelorum ministeria dispensandi singulis quibusque Gentibus esse prælatam. idem colligitur ex c. 10. Danielis, ubi non solum populi fidelis, sed etiam Perfarum Princeps, atque præfectus Angelus legitur. Quid autem prodesset Gentibus Angelica administratio, si nullus virtutis actus, aut iustitiæ fructus edi posset?

LXXXIII. Totum discursum continet Dionysius Areopagita de cælest. Hierach. c. 4. ubi primum sic statuit: Theologia Hierarchiam nostram (id est subordinationem, atque gubernationem hominum) Angelis attribuit, cum populi Iudæorum principem Michælem appellet, aliosque aliarum nationum. Statuit enim Altissimus terminos Gentium secundum numerum Angelorum Dei. En Angelis commissa est cura, & administratio Gentium. Hanc autem destinari, ut eas à suis erroribus, & sceleribus revocarent, & in verum Dei cultum, iustitiæque amorem adducerent, mox adjicit: Quod si quærat aliquis, cur populus Iudæorum ad divinas illustrationes solus efferveret, & excitaretur? Respondendum est, errorem, quo alie nationes in eos, qui Dei non sunt, deflexerint, præter Angelorum præfecturis non esse tribuendum, sed illis ipsis, qui proclivitate sua de recta ad Deum ferente via deflexerint amore sui, & contumacia, &c. Quibus Idololatriæ scelera, & veri cultus Dei, atque iustitiæ desertionem vitio, & contumaciæ Gentium adscribit, quia Angelorum præfectura auxilia, & media eis suggestit sufficientia, quibus suum errorem possent deserre, & veritatis viam ferentem in Deum adire.

LXXXIV. Quæ auxilia continuo exprimit esse illustrationes mentis, ejusmodi fini congruentes, & sufficientes: Nec eorum, quæ providentur libertate di-

vini radii illustrationis, quæ à providentia manat, vel obviuntur, vel obscurantur; sed oculorum mentis distinctio facit, ut effluens paternæ benignitatis lucis largitio vel omnino communicari, capique non possit, &c. Itaque infidelium peccata non impediunt, sed obscurant, & inervant luccm, & vim illustrationum, quibus divina providentia, medio Angelorum ministerio, Gentes provehit ad iustitiæ, & honestatis amorem, & cultum. Eorumque auxiliorum copiam, & sufficientiam rursus tradit: Præsertim cum aliis Gentibus, ex quibus nos quoque ad immensum, copiosumque divinæ lucis profundum, quod omnibus ulro se communicandum offert, emerimus, non alieni Dei præfuerint, sed unum principium omnium, & ad illud Angeli, qui unicuique rationi præfecti erant, sequaces deducerent. Considerandus est Melchisedech. Quæ omnia ex fine, in quem dirigitur Angelorum custodia, confirmat ad finem: Vna quidem de omnibus Altissimi providentia, omnes homines salutis causa Angelis suis ad se deducendos distribuerit. Nempe quia salutis causa divina providentia Angelos nationibus, & hominibus etiam infidelibus, & Barbaris præfecit, ad quam assequendam bona virtutum opera, verique Dei cultus, & amor suis conatibus procurant. Tandemque concludit: Omnes Angelos, qui singulis Gentibus præfuerint, ad illud ipsum principium, ut proprium eos, qui ulro, & sponte sequantur, deducere. Quomodo autem Angeli Gentes infideles deducerent ad Deum, si nullum veræ virtutis opus, nullum Dei cultum, & amorem possent elicere? Ergo ex prima nascentis Ecclesiæ doctrina sanctum est, Barbaris, & infidelibus hominibus possibilita esse veræ virtutis, atque iustitiæ opera.

LXXXV. Aliud argumentum ex communi Theologorum dogmate conficitur, quo sciunt, omnibus hominibus etiam infidelibus possibilem esse salutem remotè salutem, & sola ipsorum culpa ab ea deficere. Nam in hominum carentium fide potestate etiam remota salus esse non potest, nec ulla ejus assequenda via, nisi in eorum potestate sit, aliqua opera moraliter bona, saltem legi naturali conformia perficere, quibus aliquo pacto ex lege Dei annexa sit gratia, sive antecedens, sive consequens ad salutem necessariam, & eorum operum desertio causa sit, ut ad illam non perveniant. Nec enim alia ratione potest eis esse culpabilis salutis defectus, eorumque vitio solum, & non divinæ providentiæ tribui, nisi quia vitio, & culpa ipsorum bona opera ipsi possibilia deserta sunt, quibus salutis viam adire possent. Quare constans est Theologorum doctrina, idèd jure infideles ab æterna salute arceri, quia legem naturalem, quam servare poterant violaverunt, & divinæ providentiæ paratæ ad eis elargiendum auxilia gratiæ obstruxerunt viam.

LXXXVI. Huc advoco doctrinam divi Thomæ ad Rom. 10. lect. 3. de Barbaris, qui nutriuntur in sylvis, & propter invincibilem igitur ignorantiam excusantur à peccato infidelitatis: Si qui tamen eorum fecissent, quod in se est, Dominus eis secundum suam misericordiam providisset, mittendo eis prædicatorem fidei, sicut Petrum Cornelio, Act. 10. & Paulum Macedonibus, Act. 16. Sed tamen hoc ipsum, quod aliqui faciunt, quod in se est, convertendo se, scilicet ad Deum, ex Deo est movente corda ipsorum ad bonum. rursus de Veritate q. 14. art. 11. ad 1. Si aliquis nutritus in sylvis, ductum naturalis rationis sequeretur in appetitu boni, & fuga mali: certissime tenendum est, quod ei Deus vel per internam inspirationem revelaret ea, quæ sunt cre-

denda, vel aliquem fidei prædicatorem ad eum dirigeret, sicut misit Petrum ad Cornelium, Act. 10. & in sequenti solutione ad 2. Si nos fecerimus, quod in nobis est, ut scilicet aulicum rationis naturalis sequamur, Deus non deficiet nobis ab eo quod nobis necessarium est. quibus familia tradit de veritate, q. 24. quæ est de libero arbitrio art. 1. ad 2. & clarius in 2. sentent. dist. 28. q. unic. art. 4. ad 4. quibus consequenter de puero perveniente ad usum rationis, si se ipsum ordinaverit ad debitum finem, loquitur, 1. 2. q. 89. art. 6. corp. Quibus planè supponit Angelicus præceptor, posse hominem ante notitiam fidei, ductum rationis naturalis sequendo, bona moraliter opera agere, quibus ex lege providentiæ divinæ ad notitiam fidei necessariam ad salutem perveniat.

LXXXVII. Quam doctrinam sequuntur cæteri Scholastici præsertim divus Bonaventura in 3. sent. distinct. 25. art. 10. q. 2. Albertus in 2. dist. 28. art. 1. ad 4. Alexander 3. p. q. 69. memb. 3. art. 3. prope finem, & memb. 5. art. 2. §. 1. corp. & ad 1. & art. 3. corp. sed præcipue in solut. ad 6. argument. & 2. p. q. 129. memb. 8. §. 1. Egidius in 2. dist. 28. q. 1. art. 3. fine. Raynerius variis in locis repetens sententias divi Thomæ supra positas. Paludanus in 3. dist. 25. q. 1. in med. Capreolus in 2. distinct. 40. art. 3. versus finem. Cajetanus 1. 2. q. 109. art. 6. §. Neque obstat. Conradus ibidem. Durandus in 3. dist. 25. q. 1. n. 9. & lib. 1. dist. 39. q. 3. fine. Ricardus in 3. dist. 25. art. 3. q. 2. ad 2. & 3. & aliis multis in locis. Henricus quodlib. 5. q. 20. post med. Gabriel in 2. dist. 41. q. unic. art. 3. dub. 1. & 3. num. 7. & in 2. dist. 22. q. 2. art. 3. & dist. 27. q. unic. art. 2. conclus. 4. Dionysius Carth. in 2. dist. 28. q. 2. post med. Argentinus in 2. dist. 27. q. un. art. 3. post med. Marilius in 1. q. 20. fine, & aliis in locis. Gerson. p. 1. Alphaberto 24. in regula moral. litt. M. & Alphab. 61. litt. G. tract. de vita spirituali, lect. 1. Major in 2. dist. 28. q. 1. ad 27. object. §. ad formam argumenti. Abulensis in Matth. c. 19. q. 181. ad 3. & ad 4. & Matth. c. 21. q. 211. Michaël de Bononia in 2. dist. 29. q. unic. fine. Alter Conradus tract. 7. de contractibus q. 100. conclus. 2. post med. & in 4. argum. Adrianus quodlib. 4. q. 1. paulo post med. §. Sciendum autem. & quodlib. 3. q. 1. ante med. & quodlib. 7. q. 1. Roffensis art. 36. contra Lutherum inter princip. & med. articuli. §. verbosus, post med. Driedo lib. de Concordia lib. arb. cum prædestina. p. 2. c. 3. prope med. §. Verum hic sciendum. defendens communem sententiam, ut piam, & probabilem. Similiter Ruardus art. 7. de lib. arb. circa med. §. Doctores autem. fol. 348. & seq. Sed asseverando ex propria sententia loquuntur Castro de lege pœnali lib. 2. c. 14. colum. 5. & 6. Ioannes de Medina codice de pœnit. tract. 1. q. 11. §. Nunc ad motiva. Vega lib. 6. in Trident. c. 17. & 20. & lib. 13. c. 12. colum. ult. (quamvis in dicto c. 20. plusquam cæteri Authores, excedat refutans supernaturalitatem auxilii prævenientis Barbaros) Victoria relect. ultima de pervenientibus ad usum rationis prope finem p. 3. post propos. 3. n. 14. Cano relect. de Sacramentis in genere p. 2. versus med. Soto lib. 1. de Natura & Gratia c. 21. prope init. & lib. 2. c. 12. fine. & 4. sent. dist. 1. q. 2. art. 3. circa med. & dist. 5. q. un. art. 2. post med. §. Hic primum omnium. & in Epist. Rom. c. 1. ad illud ita ut sint inexcusabiles. & c. 10. ad illud: Numquid non audierunt. Corduba in questionario lib. 2. de ignorantia, q. 4. præfere.

præsertim à colum. 9. §. *Secundò dico*, & in seqq. & q. 5. ad 4. argum. Viguierius in tit. c. 10. §. 4. in princ. ante vers. 1. colum. 2. Delphinus lib. 4. de lib. arb. circa med. tractans; *Quid sit hominem facere, quod in se est*. conclus. 1. p. 161. & fusus lib. 5. de iustificat. post med. in q. *possimne, qui Evangelii prædicationem nunquam audiverunt, salutem consequi?* Cartagena de prædest. discursu 8. prope med. §. *Respondendum igitur*. Trigofus 1. p. q. 18. art. 8. dub. 5. circa secundum argumentum, dub. 2. post med. Barthol. Medina 1. 2. q. 76. art. 2. ad ultim. & q. 89. art. 6. ad 2. Capreoli, & q. 109. art. 6. colum. penult. Banez 2. 2. q. 10. art. 1. in med. dum respondet ad 4. & 1. p. q. 23. art. 3. dub. 3. conclus. 1. & 2. Aragon 2. 2. q. 2. art. 3. ad 2. & q. 10. art. 4. in argum. 2. & solutionibus illius. Tumul. 1. 2. q. 89. art. 6. disp. 2. in 2. p. dicto 4. §. *Sed observa valde*, & disp. 3. p. 2. & disp. 4. præsertim dicto 4. quod melius declarat in q. 113. art. 4. disp. 2. conclus. 4. & 5. Navarrus 1. p. q. 19. controvers. 23. pagina 457. Didacus Alvarez disp. 56 & 57. & disp. 112. n. 7. post conclus. 3.

LXXXIX. Qui omnes unanimi consensu describunt infidelibus potestatem ad bona opera moralia legi naturali conformia, quibus præcepta legis naturalis adimplere possint, & ad supernaturalia, notitiamque fidei aliqua ratione disponi, quamvis non omnes uno modo id tuncantur. Alii enim una cum potestate naturali supernaturalem quoque auxilium gratiæ innixam infidelibus tribuunt, ut ea ratione dispositionem ad justificationem, & notitiam supernaturalem fidei non solum viribus naturæ, sed auxiliis supernaturalibus gratiæ tribuant. Alii vero negantes auxilia gratiæ infidelibus communia solum sufficientiam naturalem ad bonas virtutum naturalium actiones tuerentur. Quorum alii in eis naturalibus virtutum operibus omnino bonis vim positivè dispositivam ad dona supernaturalia agnoscunt. Alii vero rectius vim solum prohibentium peccatorum remotivam. Ex quibus rursus alii legem supernaturalem adiungunt, quia infallibiliter remotioni obstantium dona supernaturalia annectantur. Alii vero ejusmodi legem infallibilem aspernantur, & soli divinæ providentiæ, & misericordiæ dispensationem gratiæ relinquunt. De quibus placitis, & nobis verofimiliori asserto vide scripta à disp. 17. ad 20. inclusivè de Ente supernato.

LXXXIX. Ex quibus deprehendes, quam malignus fuerit Baianorum animus, qui sententiam de bonis operibus infidelium solis societatis Scripturibus adjudicant, ut liberius possint in eam debarbari. Siquidem ea sententia in schola Thomistica, & Scotica, aliisque Catholicis universim ab omnibus Theologis defenditur, ut salutem infidelium possibilem, & eorum damnationem justam tuerentur.

xc. Demum sententia Baiana arguit vanitatis, quia vanis proflus his fundamentis innititur. Primo, quia nullus est veræ virtutis actus, qui non sit charitatis divinæ opus, quod infidelibus auxiliorum gratiæ expertibus impossibile est. Secundo, quia ante fidem nullum esse potest opus moraliter bonum, cum omnis gratia ad opus moraliter bonum necessaria pertineat ad fidem, & juxta Apostolum omne, quod non est ex fide, peccatum sit. Primum enim fundamentum esse proflus inane, & fallum, ex eo persuaadet. Primo, quia disputatione sequenti videbimus possibilem esse infidelibus potestatem antecedenti, & sufficienti dilectionem naturalem Dei.

Secundò, quia disp. 22. ostendimus præter charitatis actus, esse integre moraliter bonos virtutum moralium actus, qui intrinsecè moveantur ex bonitate divina, sed ex honestate creata, nec extrinsecè acta referantur in Deum. Tertiò, quia disp. 20. de Ente supernato, copiosè sancivimus, infideles esse participes auxiliorum gratiæ, quibus possunt justitiam colere, & Deum, ut Aurborem naturæ amore etiam supernaturali diligere. Secundum fundamentum falsitatis arguitur. Primò omnibus, quæ in hac disp. objecimus. Secundò, quia ante fidem bona moraliter est ipsa voluntas fidei, quæ non potest ex fide proficisci, cum necessaria, & antecedens semper sit ad fidem actualem admitendam. Tertiò, quia sect. 10. stabilimus, auxilia divinæ gratiæ non esse adstricta fidei strictæ Theologicæ, sed alia multiplicitis differentiæ esse possibilia, quæ ad illustrationes, & affectiones supernaturales aliarum virtutum intellectuum, & moralium pertineant.

SECTIO IX.

Objicitur, & diluitur argumentum à Baianis confectum ex fide necessaria ad omne opus moraliter bonum.

PLURA congerunt Baiani in suæ sententiæ tutelam. Prætereo, quæ ex necessitate peccandi, & impossibilitate bene moraliter agendi naturæ lapsæ suis viribus relictae in genere contendunt, quia ea duabus elapsis disputationibus depulsumus. Nunc solum ea, quæ in specie ex infidelium statu promunt, opponemus, & diluemus. Primumque ac potissimum formant ex necessitate fidei ad omne opus moraliter bonum. Cum enim infideles destituti omnino sint auxilio fidei, si illud ad quodvis bonum opus requisitum est, rectè conficiunt, eos etiam esse omni bono opere destitutos. Necessitatem autem probant ex Paulo, & Augustino.

Nam Pauli scitissimum testimonium est illud Rom. 14. *Omne, quod non est ex fide, peccatum est*. item illud Hebræorum 11. *Sine fide impossibile est placere Deo*. Ergo opera, quæ ex fide non procedunt, qualia sunt infidelium omnia, non possunt esse moraliter bona, neque Deo placitura, sive grata. Hæc collectio est Augustino frequentissima.

Ita traçt. 86. in Joannem: *Quid enim est boni operis ante fidem, cum dicat Apostolus: Omne, quod non est ex fide, peccatum est*. item Epist. 105. ad Sixtum: *Opera bona sunt ab homine, fides autem sit in homine, sine qua illa à nullo sunt homine. Omne enim, quod non est ex fide, peccatum est*. & in lib. de Gestis Pelagii c. 14. *Quantumlibet opera infidelium prædicentur, ejusdem Apostoli sententiam veram novimus, & invictam: Omne, quod non est ex fide, peccatum est: cum ipsa sit initium, unde bona opera incipiunt*. Quo argumento utitur etiam Epist. 107. ad Vitalem lib. de Gratia Christi c. 26. lib. 3. ad Bonifacium, c. 5. lib. 1. de Nupt. & Concupis. c. 3. lib. 4. contra Julianum c. 3. & in omnibus scriptis contra Pelagium frequentissima.

Idem idem arguit Augustinus lib. 4. contra Julianum c. 3. ex testimonio Hebræorum 11. & utrumque conjungens negandis bonis operibus, & virtutibus infidelium invictum esse conficit: *Nam testimonium illud, quod ex Apostolo posui: Omne, quod non est ex fide, peccatum est: sicut tibi visum est, accepisti,*

Et exposuisti, non ut sapiat, sed ut sapiat. De cibis enim Apostolus loquebatur: verum cum dixisset: Qui autem discernit, si manducaverit, damnatus est, quia non ex fide, hanc peccati speciem, de qua agebatur, generali voluit probare sententia, max inferens: Omne enim, quod non est ex fide, peccatum est. Sed ut hoc tibi de cibis tantum intelligendum esse concedam: quid de alio dicitur es testimonio, quod idem idem posui, nec inde aliquid disputasti, quia non invenisti, quomodo in tuam potes detorqueere sententiam, quod ad Hebræos scriptum est: Sine fide enim impossibile est placere Deo? Nempe ut hoc diceretur de tota vita hominis, agebatur, in qua justus ex fide vivit, & tamen cum sine fide impossibile sit placere Deo, tibi virtutes sine fide sic placent, ut eas veras prædicet, etque bonos esse homines, & rursus quasi te præstiturit laudis earum, steriles pronuntiare non dubites. En duplici testimonio Pauli à Baianis objecto Julianum stringit, ut fateatur, infidelibus nullum opus moraliter bonum, nullam virtutem veram esse posse, quia fide caret, sine qua nullum opus, quod peccatum non sit, & placeat Deo fieri potest, simulque rejicit interpretationes Scholasticorum, quibus se munebat Julianus.

Respondendo. Plures Ecclesiæ Patres, & Pauli interpretes testimonia objecta Pauli aliter, quam Augustinus, exponunt. Nam primum Rom. 14. communi sensu intelligunt de solo dictamine conscientie. Quod lata significatione fides dicitur, quia illi auctultate, & obedire tenetur, qui moraliter operatur, peccatumque censetur, non solum quiddam contra illud, sed etiam quiddam illo prætermisso, & contempto agitur. Secundum vero Hebræorum 11. non de opere, sed de persona Deo gratia accipiunt, ut nulla sine fide justa, & sancta, amicaque jure videatur. De quo vide Pauli interpretes, præsertim recentiores Iustinianus, & Cornelium, qui alios referunt. Sed quiddam de hoc sit, illud apud omnes certum, Paulo esse sermouem de operibus, quæ ad justificationem, & vitam æternam conferunt, in quæ tribuenda fidei Augustinus advocat ea testimonia Pauli. Quippe Pelagiani, cum quibus de bonis operibus, & virtutibus infidelium decertat, solas arbitrii vires, absque auxilio gratiæ sufficientes profitebantur, ut opera fierent, quæ veram justificationem, & vitam æternam conferrent, & ut id evincerent, ad bona infidelium opera, virtutesque, quæ absque auxilio gratiæ, & fidei hominem ad veram justitiam, felicitatemque æternam promovebant, & perducebant, Augustinum provocabant. Augustinus vero, ut eos revinceret, ejusmodi opera removet ab infidelibus, quibus nullum gratiæ, & fidei divinæ auxilium adesse, Pelagiani ipsi supponebant. At nos cum cæteris Scholasticis oppositum Pelagianis dogma profitemur. Nam opera moraliter bona, quæ soli facultati naturæ infidelium possibilia adscribimus, nullius pretii, atque momenti ad justificationem, & æternam salutem esse fatemur; quæ vero ad hunc finem proficua censentur, etiam in infidelibus auxilio gratiæ tribuenda, constantissimè asserimus. Unde neque Pauli, neque Augustini testimonia doctrinæ nostræ obesse possunt.

Et quidem Augustinum eo solum sensu verè Theologico, atque Christiano opera moraliter bona, verasque virtutes infidelibus negare, indubitatum est. Tum quia eo solum sensu bona opera, & virtutes negat facultati naturæ, & auxilio gratiæ tribuit, ubicumque de necessitate gratiæ cum Pelagianis confligit, ut duabus præteritis disputationibus

fatis vidimus. Tum quia in specie eo sensu initus fuit de bonis operibus, & virtutibus infidelium conflictus cum Juliano, cum quo hac de re ex professo exactam disputationem suscepit lib. 4. cap. 3. contra ipsum exarato. Nam de virtutibus infidelium sic habet: *Si ad consequendam veram beatitudinem, quam nobis fides per Christum promittit, nihil profert homini virtutes, non sunt veræ virtutes*. & postea referens definitionem virtutis ex Cicer. lib. 2. de Invention. *Virtus est habitus naturæ modo, & rationi consentaneus*. subjungit: *Sed quid sit consentaneus liberanda, ac beatificanda naturæ moralium, nescierunt*: consequenter cum præmittisset: *Per quod enim vera justitia, per hoc etiam regnum Dei. Deum namque ipse, quod abie, erit injustus, si ad ejus regnum verus non admittitur justus, cum & ipsum ejus regnum justitia sit*. conclusit: *Porro si veram justitiam non habent impii, profectio nec alias virtutes comites ejus, & socias*. Quia vera justitia non est, quæ ad regnum cælorum non perducit, idè non admittit veras esse virtutes, quæ justitiæ comites sunt, nisi quæ vitam æternam conferre possunt. Idè Juliano cum cæteris Pelagianis exprobrat justitiam veram infidelibus adscribere, quibus sine fide vita æterna impossibilis est: *Abstinet autem, ut sit justus verus, nisi vivat ex fide, justus enim ex fide vivit. Quis porro eorum, qui se Christianos haberi volunt, nisi soli Pelagiani, aut in ipsis etiam forte tu solus, justum dixerit infidelem, justum dixerit impium, justum dixerit Diabolo mancipatum?*

Similiter non fert bona opera infidelibus adscribi, nisi ea possint ad æternam salutem conferre: *Quoniam concedis, opera infidelium, quæ tibi videntur bona, non tamen eos ad salutem æternam perducere; scio, nos illum bonum hominem dicere, illum voluntatem bonam, illud opus bonum sine gratia Dei, quæ per unum mediatorum datur, nemini posse conferri, per quod solum homo potest ad æternam Dei donum, regnumque perducit*. Idem idem renuit concedere virtutes steriles, & opera bona sterilia, quæ fructum vitæ æternæ ferre non possint, qualia Julianus aliqua infidelibus tribuebat: *Quapropter dici non potest, quantum te ista fallat opinio, qua dixisti, omnes virtutes asfectus esse, per quos aut fructuosæ, aut steriles boni sumus. Fieri enim non potest, ut steriles boni sumus: sed boni non sumus, quiddam steriles sumus. Arbor enim bona bonos fructus facit. Abstinet autem, ut Deus bonus, a quo securis paratur arboribus non facientibus fructum bonum, excidat, & in ignem mittat arbores bonas. Nullo modo igitur homines sunt steriles boni; sed qui boni non sunt, possunt esse alii minus, alii magis mali*. Quibus disertè Augustinus explicat, nullam à se haberi virtutem veram, nullam actionem bonam, nullam hominem bonum absque fructu salutis; atque aded sola usurpatione Theologica, atque Christiana accipere virtutes veras, operaque bona, quæ refert in auxilium gratiæ, & fidei, nempe sola illa, quæ in assequutionem æternæ salutis conducunt.

Sed hinc sibi plaudentes insurgunt Baiani, & arguunt, nostram sententiam à Pelagiana, quam Augustinus impugnat, non differre. Nam nos quoque infidelibus damus opera naturalia sterilia in vitam æternam, quæ Pelagiani dabant, & Augustinus quasi chimerica, & fictitia rejicit. Cæterum hæc redargutio inanis est, & ignorantia plena. Quod ut aperiam, sciendum est, duplicis generis opera tribui infidelibus à Pelagianis bona solis viribus naturæ elicit, duplicisque generis virtutes veras purè naturales. Vno modo cum homo incumbit virtutis officio

propter honestatem ipsius virtutis, & ex fine honesto ipsius interdum creato, & interdum increato. Alio modo cum incumbit virtutis officio ex fine pure temporali, & vitioso propter solum commodum, aut lucrum temporale, quin agendo intendat in illam honestatem, aut convenientiam etiam creatam cum natura rationali, aut lege naturali, sive divina. Hanc esse Iuliani sententiam, & in quam explendam eo in loco totus Augustini cum Iuliano conflictus dirigitur, sect. seq. evidentissimum aperiemus.

x c i x. Opera igitur priori modo bona non erant opinione Iuliani, & aliorum Pelagianorum sterilia, sed fecunda in vitam æternam, etiam si edita absque auxilio gratiæ solis viribus naturæ. Quid enim Pelagianis solemnus, quam bonos virtutum actus sola naturæ facultate elicitos meritorios, seu impetratorios esse vitæ æternæ? Quinam autem virtutum actus huic merito, & impetrationi aptiores, quam qui ex solo honestatis motivo fiunt? Opera solius posterioris generis asserbat Iulianus sterilia, ac simul virtuosa, & bona, quod materia esset bona, finis vero non solum extrinsecus, sed etiam intrinsecus esset temporalis, & ingratus Deo. His assertis Pelagianis nostra sententia omnino adversaria est. Nam priora opera, si absque auxilio gratiæ fiunt, nullo modo admittit salutem assequendam proficua, quia sanctissimum nobis est, nulla esse salutaria opera, quæ auxilio gratiæ non indigeant. Opera vero posteriora nullo modo admittimus moraliter bona, quia ad bonitatem moralem non sufficit sola bonitas officii, sed etiam finis intrinseci, sive sola bonitas objecti materialis, sed etiam formalis, ut omnibus Scholasticis celebratissimum est. Ergo Iulianus eas solum virtutes steriles prædicat, quæ soli officio virtutis incumbunt, & cum fine intrinseci temporali, & turpi componuntur; eas vero fructibus salutaribus fecundas, quæ ex fine honesto, & amore virtutis suos actus eliciunt, & utraq; infidelibus solisque naturæ viribus adscribit. A quibus nostra, & communis Scholasticorum doctrina toto cælo aberrat.

c. Verum adhuc insites, Augustinum virtutes eo ipso, quod steriles sint in vitam æternam, à verarum choro virtutum deturbare; nos vero veras ex fine intrinseci honesto virtutes, ac simul steriles admittere, & infidelibus tribuere, nempe naturales solis naturæ viribus partas. Respondeo. Augustinus phrasi solum Theologica, atque Christiana virtutes veras, & opera moraliter bona usurpat, ea videlicet, quæ apud Paulum, & sacros Scriptores reperiuntur: eiusmodi autem virtutes, & opera ad vitam æternam conferunt. Nos vero usurpatione philosophica, & Gentili virtutes veras, & opera bona infidelibus tribuimus, quæ bonitatem cum sterilitate vitæ æternæ coniungunt, quod eorum radix, ac semen non sit gratia, quæ sola fructus in vitam æternam salutare edere potest. Præterea Augustinus respuit virtutes steriles eo sensu, quo Iulianus eas steriles prædicabat, nempe omni merito etiam naturalis apud Deum expertes, & solum eius apud homines capaces, quod ex fine temporali, & non honesto moverentur. Nos autem nullas admittimus virtutes veras, quæ apud Deum meritoria non sint saltem felicitatis naturalis etiam æternæ, siquidem etiam naturales virtutes, ex fine honesto virtutis operatrices ad eam felicitatem à Deo impetrandam conferre possunt, ut exposuimus disp. 8. sect. 7. Quod à virtutibus sterilibus Iuliani, quæ finem temporalem, & turpem admittunt, alienum est. Demum idè Augustinus virtutes

omnino steriles rejicit, quia in ea existimatione est, quam nos fuso calamo illustravimus disp. 20. de Ente supernat. quod nec virtutes naturales ex fine honesto virtutis operari quidquam possunt, quin fructus simul salutis comparetur, quia actus honestus naturalis à supernaturali individuus est, & nequit arbitrium in honestum amorem conatum conferre, quin auxilio gratiæ præveniatur, ut simul cum merito naturali supernaturale quoque edat. Quod Iulianus negabat.

c i. Sed insuper insistent Baiani, Augustinum ex testimonio Pauli Rom. 14. non solum contendere opera bona fieri auxilio gratiæ & fidei, verum etiam omnia, quæ ex illo non fiunt, esse peccata, & mala, *omne enim, quod non est ex fide, peccatum est.* Atque adeo nulla infidelibus relinquit opera, quæ sint malitiæ expertia, sola facultate naturæ elicitia. Respondeo. Hæc obiectio diluenda est ex doctrina sapientis inculcata, qua diluimus disp. 18. sect. 10. illud frequens Augustini, & aliorum Patrum assertum, quod arbitrium sine auxilio gratiæ non nisi ad peccandum valet. Nimirum quia arbitrium quicquid suis solis viribus relinquitur, peccatum est, quoniam ad agendum etiam opera naturalia bona, suis solis viribus non relinquitur, sed continuo, & perpetuo auxiliis gratiæ prævenitur, ut numquam sola opera bona naturalia edat, quin eis supernaturalia misceantur, conjunctis inseparabili vinculo auxiliis supernaturalibus cum naturalibus, ut individuo conatu, & opere arbitrium actum virtutis naturalem, & supernaturalem eliciat. Quare verum est, quicquid arbitrium agit nullo præcedente auxilio gratiæ peccatum esse, quia nec opus naturale bonum efficitur, quin auxilium gratiæ, ex lege Dei sic disponente præcurrat.

SECTIO X.

Urgetur argumentum præcedens, & quam sit fides, ex qua bona opera salutaria procedunt, exponitur.

c i i. **E**X præmissis objicies. Nullus per nos potest agere opus bonum naturale, quin possit supernaturale, & salutare in vitam æternam. At infideles nequeunt agere opus aliquod supernaturale, & salutare in vitam æternam. Ergo nec opus bonum naturale. Consequentia est, oprimæ. Major à nobis supponitur. Minor ex Apostolo, & Augustino probatur. Nam uterque docet, omnis operis salutaris principium esse fidem. Infideles autem omni fide destituti sunt. Respondeo. Fides ad omne opus salutare necessaria, non est fides stricta, sed lata. Infideles autem solius fidei strictæ, non vero latæ incapaces sunt. De hoc argumento copiosè differuimus disp. 63. de Ente supernat. ex qua excerptam ea, quæ præfenti objectioni explicandæ necessaria sunt, cum eorum plurima in rem præsentem natissima sint. Itaque tribus pronuntiatis clauditur tota solutio. Alterum, fidem apud sacros Scriptores, & Ecclesiæ Patres non solum usurpari strictam, sed etiam latam. Alterum, fidem ad opera supernaturalia, & salutaria necessariam, non esse strictam, sed latam. Tertium, infideles fidei latæ esse participes.

c i i i. Ut primum explicem; fidem strictam voco assensum objecti propter testimonium Dei propositum ab Ecclesia ministerio externo, & vocali homi-

hominum, qualem habent fideles regulariter fidem Theologicam ex auditu concipientes. Fidem latam vero aliam quamcumque cognitionem supernaturalem honesti, partam ex testimonio externo creaturarum irrationalium, aut ex inspiratione interna Dei, quam Deus, ceu vocem infert auditui mentis, erudiens in interiori schola hominem absque voce extrinsecus sonante, ut frequenter docet Augustinus; proptereaque cum ipso *vocationem divinam* usurpant Theologi, quod æmuletur vocem externam ministrorum Ecclesiæ, quæ in auditum externum fidelium testimonium desert, cui stricta fides assentitur. Igitur nostri operis nunc est ostendere, apud sacros Scriptores & Ecclesiæ Patres non solum assensum Theologicum objecti propter testimonium Dei ab Ecclesia propositum, sed etiam quamcumque cognitionem supernaturalem insulam à Deo, aut immediate per se ipsum, aut medio ministerio creaturarum vocari fidem.

c i v. Testetur hanc veritatem primus Christus Dominus Matth. 6. *Si ergo fanum agræ, quod hodie est, & cras in clivam mittitur, Deus sic vestit, quanto magis vos modicæ fidei?* En Christus Dominus vocat fidem certitudinem providentiæ divinæ comparatam ex testimonio creaturarum irrationalium, quibus diligens assistit providentia Dei; & arguit modicæ fidei eos, qui tanto argumento non fidunt certo curæ paternæ Dei, quæ hominibus omnia necessaria largissimè disponit. Accedit Paulus Rom. 10. ubi præmittens fidem ex auditu concipi, *ergo fides ex auditu, auditus autem per verbum Dei*, probat nihilominus omnibus hominibus tam Gentilibus, quam Iudæis sufficienter proponi verbum Dei, quod credant, quin ullus excusari queat de fide non accepta, quod non audierit: *Numquid non audierunt? & quidem in omnem terram exiit sonus eorum.* Videlicet quia voces creaturarum irrationalium testantium magnitudinem, bonitatem, & providentiam Dei ab omnibus audiuntur. Ita intelligunt Augustinus, Arnobius, Cassiodorus, & alii Patres in Psalm. 18. è quo ea verba Paulus desumpsit.

c v. Audiamus Chrylóstomum homil. 9. ad populum Antiochen. sic de Cælestibus corporibus differentem: *Vocem non habent, ipsi non est lingua; quomodo igitur narrant? Per ipsum aspectum.* Cum enim *videris pulchritudinem, magnitudinem, celsitudinem per tantum temporis permanere, tanquam vocem audiens, & ad aspectum discens adoras eum, qui tam pulchrum, & admirabile corpus creavit. Tacet cælum, sed ipsius aspectus vocem tibi clariores emittit per oculos; non per aures nos docens.* Et post pauca claudit: *Scythæ, & Barbarus, & Indus, & Ægyptius, & omnis homo super terram incedens, hanc vocem audit; non enim per aures, sed per oculos in mentem incidit nostram.* Quare consequenter illud *fides ex auditu* non de auditu carnis, sed mentis intelligit Clemens Alexandrinus lib. 2. Stromat. ex sententia Epicharmi dicentis: *Mens videt, mens audit, cætera surda, & cæca sunt.* Cujus auditus mentis meminerunt Aristoteles Problemate 33. sect. 11. Plutarchus lib. 2. de fortitudine Alex. Tertullianus lib. de anima c. 8. & Theodoretus lib. 1. de curand. grec. affect. Ideo Chrylóstomus ea verba Pauli sic expendit: *Non simpliciter auditum dixit, quod humana verba audire oporteat, & credere; sed subtilis est hic auditus; est enim auditus per verbum Dei. Deo siquidem tam loquenti, quam mirabiliter operanti aequè credere, & obedire oportet.* Itaque fides, qua Deo credimus, auditus, quo Dei verba capimus, non

solum Deo loquenti, sed etiam operanti creaturas, quæ suo aspectu nos provocant in amorem, & gratitudinem Dei, exhiberi potest. Ac tandem fides merito nuncupatur cognitio Dei, & beneficiorum ipsius, quæ absque voce sonante, visis tantum creaturis menti nostræ inseritur, ut in Conditoris laudes, & amorem assurgamus. Deinde eadem mens Pauli illustris est Act. 14. ubi exhortans Licaonios ad fidem veri Dei, sic eos alloquitur: *Nos mortales sumus similes vobis, homines annuntiantes vobis, ab his vanis converti ad Deum, qui fecit cælum, & terram, mare, & omnia, quæ in eis sunt, qui in præteritis generationibus dimisit Gentes ingredi vias suas; & quidem non sine testimonio semetipsum reliquit, benefaciens de cælo, dans pluvias, & tempora fructifera, implens cibo, & lætitia corda nostra.* Vbi Paulus ad fidem veri Dei non proponit Licaoniis aliud testimonium, quam id, quod exhibent creaturæ, & præteritas generationes adorantes alios Deos, & à vera fide declinantes inexcusabiles prædicat, quod testimonio veri Dei, quod cæli, & pluviarum, tempora fructifera, & providentia quotidiana universi reddunt, assensum fidei non præbuerint. Quo testimonio utitur eleganter Athanasius orat. contra Idola inter medium, & finem fusa, & accurata deductione deprehendens, ad deturbandum Idolorum cultum, & persuadendam fidem veri Dei validius omnibus testimonium irracionales creaturas conferre.

c v i. Irrefragabile argumentum exhibet Cornelius Act. 10. quod sic oppono. Cornelius ante auditum Evangelium, ante fidem strictam, Ecclesiæ ministerio conceptam, credebatur Deo, & agebat plura opera salutaria ex fide infusa. Non ex fide stricta, ut per se manifestum est. Ergo ex fide lata, quæ à fide stricta, quam postea Petro instruite obtinuit, differret. Minor, & Consequentia constant. Major probatur ex sacro textu. Nam ante strictam fidem orationes, & opera misericordiæ Cornelii referuntur accepta Deo, ut eis mereretur Evangelium audire, & strictam fidem concipere, ut ad illa verba orationis sue, *& elemosynæ tuæ ascenderunt in conspectu Dei*, docent communiter Ecclesiæ Patres. Nullum autem opus salutare, & acceptum Deo esse potest, ad quicquam supernaturale impetrandum, nisi ex fide profectum, ut ex Paulo, & Augustino cum Baianis supponimus. Totum assumptum luculenter illustrat Augustinus lib. 1. ad Simplic. q. 2. prope init. *Incipit autem homo percipere gratiam, ex quo incipit Deo credere, vel interna, vel externa monitione motus ad fidem. Sed interest quibus articulis temporum; vel celebratione Sacramentorum gratia plenior; & evidentior infundatur. Non enim Catechumeni non credunt, aut vero Cornelius non credebatur Deo, cum elemosynis, & orationibus dignum se præberet, cui Angelus mitteretur: sed nullo modo ista operaretur, nisi ante credidisset. Nullo autem modo credidisset, nisi vel secretis per visa mentis, aut spiritus admonitionibus vocaretur.* Quid uberius sermo meus aptius toti rei dixerit? En planè Augustinus tradit, Cornelium ante Angelum sibi missum, & Evangelium propositum credidisse Deo, meruisseque ab illo per fidem, ut Angelus mitteretur, quia interna monitione, & illustratione ad orationes, & elemosynas movebatur, quæ deficiente admonitione externa (quæ ad fidem strictam exigitur) sufficit ad fidem infusam, quia non determinatè admonitio externa, sed vel externa sensus, vel interna mentis ad credendum fat est.

c v i i. Similiter Gregorius Homil. 19. in Ezechielem

chielem circa medium : Cornelius Centurio, cuius eleemosyna ante baptismum Angelo attestante laudata sunt, non operibus venit ad fidem, sed fide venit ad opera; si enim verè, & ante baptismum non crederet, quid orabat? vel quomodo hinc omnipotens Deus exaudiret? Neque enim poterat bona agere, nisi antea credidisset: scriptum namque est: sine fide impossibile est placere Deo. Cernis, Cornelium sine fide non potuisse orationes, & eleemosynas salutare agere; ideoque ante baptismum, & instructionem Petri vera, & insula fide credidisse Deo. Hæc Gregorii verba refert Beda Act. 10. & sententiam probat. Item Chrysostomus in Matth. c. 17. Homil. 58. ante medium ibi; Cornelius sua fide gratiam spiritus invocavit. Quod refert, & sequitur Magister in 3. distinct. 25. à medio. Igitur Cornelius ante fidem strictam, fide salutari gaudebat. Claudat probationem istam Hieronymus ad Galat. 3. juxta princip. cujus egregia hæc sunt, Sciebat Paulus, & Cornelium Centurionem spiritum ex operibus legis accepisse, sed non ex operibus legis, quam nesciebat; (videlicet Iudaica.) Si autem a contrario dicitur; ergo sine auditione fidei accipi spiritus potest? Nos respondendum, accepisse quidem eum spiritum, sed ex auditu fidei, & naturali lege, qua loquitur in cordibus nostris; bona quæque facienda, & mala vitanda, per quam dudum quoque Abraham, & Moyses & ceteros sanctos iustificatos retulimus. Ecce sine auditione fidei strictæ spiritum fidei Cornelius accepit ex lege naturali, quo fidei spiritu & veteres Patres iustitiam adepti sunt.

C I X. In eandem doctrinam adduco catechismum Pii V. paulo ante expositionem Symboli: Fides autem, quamquam late pateat, & magnitudine, ac dignitate differt, (est enim sic in sacris litteris: Modice fidei quæ dubitasti? Magna est fides tua, & Adange nobis fidem:) tamen est idem genere, & diversis fidei gradibus eadem definitionis vis, & ratio convenit. Igitur fides in sacris litteris late patet, & una non est specie, sed genere; atque ita rectè potest in fidem latam, & strictam, perfectam, & imperfectam distribui. A quo non absonat Chrysostomus, apud divum Thomam in Catena Marci 9. illa verba Parentis dæmoniacci: Credo Domine, adjuva incredulitatem meam, sic expendens: sed si crederet, dicens, credo, quomodo substat; Adjuva incredulitatem meam? Dicamus igitur; quoniam multiplex est fides, introductoria scilicet, & perfecta. Hæc autem incipiens credere, Salvatorem deprecabatur, ut apponeret reliquum ad suam virtutem. Itaque fides multiplex est, introductoria scilicet, & perfecta: illa, quæ motivo innititur creato, ideoque interdum nutat; hæc vero, quæ motivo innititur divino, ideoque constans, & firma est, ut habet Gregorius lib. 22. Moral. c. 14. post med. alias c. 21. & Beda Mar. 9. Ergo Pater dæmoniacci credebatur, quia Christo assensum tanquam homini præcellentis sanctitatis præstabat; at quia simul tanquam Deo non exhibebatur, quod majus quid, & difficilius erat, ideo auxilium ad altioris fidei perfectionem desiderabat. Tandem obfignat Hieronymus ad Galat. 1. verba illa, ut revelaret filium suum in me, sic ponderans: Non est autem ipsum, ut revelaret filium suum in me, quod si diceret, ut revelaret filium suum mihi: Cui enim quid revelatur, huic & illud potest revelari, quod ante in eo non erat: in quo vero revelatur, illud revelatur, quod prius fuit in eo, & postea revelatum est. Ex quo perspicuum fit, naturam omnibus Dei inesse notitiam, nec quemquam sine Christo nasci, & habere in se semina sapientie, & iustitie, reliquarumque virtu-

rum. Unde multi absque fide, & Evangelio Christi, vel sapienter faciunt aliqua, vel sanctè, unde colligit: Magis iudicio obnoxios fieri, eo quod habentes in se principia virtutum, & Dei semina, non credunt in eo, sine quo esse non possunt. In quibus duo considera: alterum, ad revelationem, cui fides assentitur, sufficere lucem ipsam, quam naturæ principia ferunt: alterum, omnes homines reos esse infidelitatis, quod ea luce non credunt in Deum. Etenim ista de fide stricta vera esse non possunt. Atque adeo vera sunt, quia de fide lata sunt accipienda, ea scilicet notitia supernaturali, quæ principii, atque sapientie naturæ ex providentia supernaturali annexa est juxta ea, quæ disp. 20. de Ente supern. stabilivimus.

C I X. Accedit ratio Theologica. Nullus fit actus salutaris, & supernaturalis, qui non sit ex fide, ut ex Paulo, & Augustino Baiani supponunt, & nos ex professo ostendimus disp. 63. de Ente supern. sect. At plures fiunt, qui non sint ex fide stricta, ut probant omnia, quæ pro bonis operibus infidelium adduximus, & exactius ostendunt, quæ mox adijciemus in probationem secundi principii solutionis nostræ. Ergo præter fidem strictam alia fides admitenda est, quæ salutarium actuum principium sit. Hæc autem alia esse non potest, quam exposita n. 103. Ergo. Illustratur: Apud Ecclesiæ Patres non solum usurpatur charitas insula strictè, qua Deum diligimus propter se, sed etiam latè, qua diligimus propter se omnem honestatem, ac iustitiam etiam creatam, ut disp. seq. monstrabimus. Igitur pariter dare est fidem insulam strictam, quæ innititur testimonio externo Dei, & fidem latam, quæ vel ex testimonio interno Dei, vel externo creaturarum movetur. Par namque est utriusque ratio, & pari modo de fide insula, ac de insula charitate sacræ litteræ, & Ecclesiæ Patres loquuntur.

C X. Iam secundum principium nostræ solutionis, nimirum fidem strictam non esse ad omne opus salutare necessariam, probatu facile est. Vidimus enim præter fidem strictam dari fidem insulam latè acceptam, quæ fit actuum salutarium principium. Confirmatur ex operibus Cornelii, quæ ante strictam fidem salutaria fuerunt, ut ostendimus n. 106 & 107. probatque Gregorius homil. 9. in Ezechielem col. 3. Neque fides sine operibus, neque opera adjuvant sine fide, nisi opera fortasse pro fide percipienda sunt. Sicut Cornelius ante pro bonis operibus meruit audiri, quæ fidelis existeret. Quæ ex re colligitur, quia bona opera pro fide percipienda faciebatur. Nam cui ab Angelo dicitur: Orationis tuæ, & eleemosynæ tuæ ascenderunt in conspectu Dei, & mox pro eadem ascensione præcipitur, ut ad Simonem mittat, qui ei veniens predicare debeat, constat, quia hoc petit, unde meruit exaudiri. Vide posse fieri opera salutaria ante fidem acceptam pro percipienda fide, & ea fecisse Cornelium ante fidem meritoria fidei, item Bernardus serm. 78. in cant. prope finem: Cornelius eleemosynas, & orationibus suis Domino quidem eas sibi inspirante promeruit pervenire ad fidem. Inspiratione igitur Dei egit Cornelius ante fidem opera, quæ promererentur fidem.

C X I. Secunda colligitur ex disp. 20. de Ente supern. Etenim ostendimus, nullum fieri virtutis acquirat actum, quem auxilium gratiæ supernaturalis non præveniat, ut simul cum illo voluntas actum supernaturalis circa idem objectum eliciat. At ante fidem strictam possunt fieri plures actus virtutum naturalium, ut per se manifestum est. Ergo etiam actus virtutum supernaturalium, Confirmatur, ut in eadem disp.

disp. à sect. 12. vidimus. Deus auxilia supernaturalia gratiæ infidelibus quoque dispensat, quibus queunt simul cum actibus naturalibus actus etiam supernaturales efficere, & salutare. At fides stricta ad infidelibus remota est. Ergo fides stricta non est ad actus salutare, atque supernaturales necessaria.

C X I I. Tertia colligitur ex disp. 49. de Ente supern. ubi statimur, actum præ affectionis necessarium ad assensum fidei strictæ esse supernaturalem. At hic affectus necessario antecedens assensum fidei strictæ, non procedit ex fide stricta. Ergo aliquis affectus supernaturalis potest esse, qui non procedat ex fide stricta; atque adeo etiam alii actus virtutum moralium supernaturalium similiter esse possunt. Confirmatur: non solum fides, sed etiam desiderium fidei est salutare, & supernaturale, ideoque indigens auxilio supernaturali gratiæ, ut frequens est apud Concilia, & Patres Ecclesiæ, qui cum Semipelagianis decertarunt, & disp. 14. sect. 1. de Ente supern. illustravimus. Desiderium autem fidei ex fide non est. Ergo omnis affectus salutaris non est ex fide. Quo pertinet illud, quod Titus Bostorum Episcopus ad ea verba Lucæ 14. Compelle intrare, dixit: Dominum fidei a Deo non sine precibus obtineri solet. Quo disertè preces antecedentes fidem strictam, impetratores docet.

C X I I I. Quarta ex variis Patrum testimoniis depromitur, quæ ante fidem strictam ministerio Ecclesiæ propositam plures actus elicitos ex gratia Dei, & imperatorios agnoscunt. Clemens lib. 1. Recognit. in principio sic refert suæ ad fidem vocationis exordia: Inerat mihi comes optima, quæ me quiescere non sinebat, immortalitatis cupido. Et enim post verum exitum docuit, & gratia omnipotentis ostendit, ea me animi intento ad inquisitionem veritatis, & agnitionem vere læcis adduxit. Clemens igitur accipiens ex gratia Dei veram immortalitatem vitæ, impetravit lucem fidei, ut in illam feliciter perduceret. Item Petrus apud Clementem lib. 4. Recognit. in Gentibus, quibus nondum erat prædicatum Evangelium, sic divinam providentiam gratiæ proponit: Occulta Dei virtute, quem debeant diligere, prius etiam quam doceantur, agnoscent. Videtis enim eos, quasi bonos servos desiderare eum, quem sibi sperant, adventum sui Domini invitare: Desiderium ergo audiendi verbi Dei, & voluntatem ejus faciendi, ex Deo habent, & hoc est initium doni Dei, quod Gentibus datur, ut possint per hoc doctrinam recipere veritatis. Attende, Gentes adhuc infideles occulta Dei virtute illustrari, ut veritatis prædicatorem agnoscant, doneque divino adventum ejus desiderare, ut eo merito doctrinam fidei recipiant. Luculenter Nazianzenus orat. 19. in laudem Parentis mortui col. 4. post laudatam ejus prudentiam, temperantiam, ejusque adeo iustitiam, ut quamvis in magnis Reipublice muneribus, administrationibusque versatus, ne renuncio quidem facultates suas auxerit, subdit: Pro his rebus fidem quoque, ni fallor, præmii loco retulit. En actus virtutum moralium ante fidem meritorios fidei, ac per consequens supernaturales, ut nunc supponimus ex disp. 44. de Ente supern. quibus superius præmiserat: Quænammodum ex nostris plerique nobiscum non sunt, quos scilicet a communi corpore flagitiosa vitæ ratio separat; sic contra permulti exteriorum a nobis sunt, quicumque nimirum fidem moribus anteverunt, ac solo Christiani nomine carent, cum rem ipsam habeant; quo in numero meus quoque Pater erat, rarus quidem alienus, ceterum morum honestate ad nos propendens. Considera, permultos Gentilium an-

tevertere fidem moribus salutaribus, nihilo differens à moribus Christianis, ac proinde meritorius donorum supernaturalium, quales testimonio superiori retulit Nazianzenus sui Parentis mores.

C X I V. Accedit Augustinus lib. 1. Confess. c. 6. Cælum, & terram, & omnia, quæ in eis sunt, ecce undique mihi dicunt, ut te amem, nec cessant dicere omnibus, ut sint inexcusabiles. Solæ voces igitur cæli, & terræ, aliarumque creaturarum irrationalium, quamvis Evangelica præconia deficiant, quæ ad fidem strictam necessaria sunt, reddunt amorem Dei omnibus hominibus, & Gentibus prorsus inexcusabilem. Ut autem scires, de amore Dei salutari, & ex gratia interna elicitio esse sermonem, subnequit Augustinus: Altius autem tu misereris, cui miseris fueris, & misericordiam præstabis, cui miseris fueris, alioquin cælum, & terra sordis loquentur laudes tuas. Nimirum quia ut hæc voces creaturarum excitantes ex se solam notionem naturalem Dei, amorem eliciant salutarem, & supernaturalem, præsto adest providentia supernaturalis, & misericordia Dei, quæ illis adjungit illustrationes supernaturales occultas, & internas, quibus is amor Dei salutari, & supernaturalis efficiatur; sicut eandem etiam adjungi necesse est, cum Evangelicæ voces aures hominum pulsant, ut sapè tradit Augustinus contra Pelagium, solam doctrinam externam fidei absque gratia interna Dei ad actus salutare non sufficere. In eadem rem multa sunt apud Augustini discipulum Prosperum in libris de vocat. Gentium, quorum plura dedimus disp. 20. de Ente supern. sect. 14. Accipe nunc ex lib. 2. duo testimonia. Primum c. 5. Quis ambigat, eos, qui de quibuscumque nationibus, quibuslibet temporibus Deo placere potuerunt, spiritu gratiæ fuisse directos, quæ etsi pariter antea, atque occultior fuerit, nullis tamen sæculis se negavit virtute una, quantitate diversa, opere multiformi. Iam ergo ambigere nefas est, quibuscumque nationibus, etiam infidelium, quibuslibet temporibus, etiam ante notitiam strictæ fidei, & revelationis divinæ adeste præsentem spiritum gratiæ Dei, ut opitulante gratia Dei, eis salutariter agere commune sit: licet infidelibus hæc gratia pariter, & occultior quam fidelibus dispensetur; illis sola instruenta natura, istis vero abundè præterea instruenta Ecclesia, prædicatione verbi Dei, lectione sacrorum voluminum, administratione Sacramentorum, eruditione Doctorum, Christi Domini, & Sanctorum miraculis, & exemplis, in quibus elucet opus multiforme, & quantitas diversa gratiæ, cujus Prosper meminit.

C X V. Secundum testimonium est c. 20. Denique si ad ipsa mundi exordia recurramus, invenimus, omnium Sanctorum, qui diluvium præcesserunt, Dei spiritum fuisse rectorem. Propter quod & filii Dei nominati sunt. Genes. 6. Quoniam, ut ait Apostolus, quicumque spiritus Dei aguntur, hi sunt filii Dei. Ante legem Evangelicam, & scriptam, cum hominibus sola affulgebat lex naturæ, plures exstiterunt Sancti, qui solo acti spiritu interno gratiæ salutariter agebant, quin ad omnia eorum opera salutaria, propositio externa verbi Dei, quæ ad fidem strictam, & Theologicam requiritur, eis prælueret. Possunt igitur absque fide Theologica prælucente, actus fieri salutare, & supernaturales. Alius Augustini discipulus Fulgentius subscribat. Qui lib. de Incarnat. & Grat. c. 17. docet, penitentiam Gentibus, priusquam fidem prædicandam, adeoque ante fidem penitentiam salutarem donari, ut mens peccatorum maculis expedita, luce fidei

fidei illustrari queat: Ergo & Genibus Deus penitentiam ad vitam dedit. Act. 11. nemo cum ipse salvator nosset, propria vocis imperio humanam converteret voluntatem dicens: Penitemini, & credite Evangelio. Claret tamen, quia ut homo in Deum credere incipiat, a Deo accipit penitentiam ad vitam, ita ut omnino credere non possit, nisi penitentiam dono Dei miserantis acceperit. Igitur potest esse salutaris penitentia, priusquam homo in Deum credere incipiat, atque adeo quin ex fide stricta talis penitentia dirigatur. Claudat illustre testimonium Clementis Romani lib. 7. constit. Apost. c. 34. Abraham enim progenitorem nostrum viam veritatis ex ipsa naturæ facultate capefcentem, cum ei appareret, tanquam dux deduxisti; eumque, quid tandem esset hoc seculum, docuisti, ac fidem ejus antegressa est cognitio, cognitioni vero consequens fuit fides, fidem autem insequuta est actio. Quid manifestius? Ecce Abrahamus ante fidem Theologicam, & strictam ex cognitione supernaturali, quam Deus notitiæ naturalium inferebat, viam salutis capefivit. Fides igitur stricta ad omnes actus salutes principium necessarium non est.

c x v i. Postrema probatio ex rationibus Theologicis componitur. Prima est, ut fiant actus supernaturales virtutum moralium, sufficit cognitio proponens honestatem objecti, & si vis, etiam cognitio practica dictans existentiam actus. At neutra harum cognitionum spectat ad fidem Theologicam. Ergo quin præcurrat cognitio fidei Theologicæ, possunt fieri actus supernaturales virtutum moralium. Consequentia est aperta. Minor probatur. Cognitio practica dictans existentiam actus, præter quam quod non est necessaria ad illum, ut vidimus disp. 62. sect. 2. de Ente supern. solum pertinet ad prudentiam, ut omnes Theologi fatentur. Cognitio vero proponens honestatem objecti, non potest ad fidem Theologicam attingere, nisi honestas objecti, ut à Deo revelata proponatur. At honestas objectiva virtutum moralium non semper proponitur revelata à Deo; tum quia alias raro fierent actus supernaturales virtutum moralium, præsertim à rusticis hominibus, si eam sub revelatione divina proponi necesse est; tum quia re vera non sunt revelata à Deo objecta formalia specifica omnium virtutum moralium; ubinam enim revelatum est objectum formale misericordiæ, fortitudinis, & justitiæ? In genere quidem revelatum est à Deo, honestum esse diligendum, turpe fugiendum, at in specie misericordiam ex hac honestate, fortitudinem ex illa, & alias virtutes ex aliis honestatibus formaliter moveri, nullibi à Deo revelatum est. Confirmatur. Ignoret quis, imo arbitretur, objecta formalia virtutum moralium non esse revelata à Deo. Non poterit is virtutum moralium actus salutes efficere? non poterit atteri de peccatis, & sacramento justificari, operibusque misericordiæ, justitiæ, religionis, & obedientiæ vitam æternam promereri? Sane poterit. Tamen in objecta formalia virtutum non fertur, ut revelata à Deo. Ergo frustra exigitur cognitio, quæ ex revelatione divina moveatur, ut virtutum moralium actus salutes, & supernaturales sint. Iterum confirmatur. Proponat Prædicator Evangelicus honestatem misericordiæ conformem rationi, veniæ peccatorum congruentem, & aptam ad promerendum gloriam, quin eam enuntiet revelatam à Deo, efficiaturque auditor in opera misericordiæ propter honestatem propriam hujus virtutis, quin revelationis divinæ recordetur. Poterit is affectus fieri salutaris, & supernaturalis.

Tamen fiet absque cognitione fidei Theologicæ. Ergo.

c x v i i. Secunda ratio. Possunt actus naturales, & supernaturales moveri ex eodem objecto formali naturali, ut disputatione 25. de Ente supern. statutum est; quare ante propositam revelationem divinam potest Deus multiplici genere illustrationum, proponere honestatem virtutum, & interiori vocatione movere voluntatem ad earum actus; imo nihil Deo revelante poterat Deus elevare naturam, ad plures virtutum actus efficiendos, mediis illustrationibus internis, quæ voluntatem dirigerent. Necessaria igitur non sunt cognitiones strictæ fidei ad illos. Confirmatur. Sunt plures cognitiones prudentiæ infusæ, quæ proponunt honestas actiones externas virtutum moralium, ut disp. 62. n. 3. de Ente supern. dicebamus. Hæ sufficiunt ad amorem liberum supernaturalem earum, ut ibidem declaratum est. Ut quid igitur necessaria erunt cognitiones elicite à fide Theologica? Tertia à paritate; sicut fides dicitur principium honorum operum, ita charitas etiam apud Ecclesiæ Patres eorundem principium est, ut Baianis solum est. Tamen charitas Theologica, & stricta, quæ afficitur in bonitatem divinam, non est necessaria, sed charitas latè accepta sufficit, scilicet affectio sancta, & supernaturalis cujuscumque honestatis moralis, ut actus salutes eliciti à peccatore demonstrant, ut disp. 22. exponemus. Igitur similiter sufficit fides lata, quin stricta, & Theologica necessaria sit. Unde ad Pauli, & Augustini objecta testimonia requiruntur fidem ad opera salutaria satisfieri potest.

c x i x. Restat nunc tertium nostræ solutionis principium statuere, nempe infideles carentes stricta fide, non esse fidei latè expertes. Sed hunc laborem excusat nostra hac de re disput. 20. de Ente supern. ubi in hoc campo latissimè expatiati sumus; nec non tota probatio præsentis asserti. Quæ vero contra objici possunt, diluimus disp. 20. de Ente supern. sect. 21. Quare Augustinus arguens ex absentia fidei abesse infidelibus virtutes veras, & opera bona moralia, intelligendus est arguere ad hominem contra Pelagianos, qui ut conficerent absque auxilio gratiæ solis viribus naturæ haberi posse virtutum opera, provocabant ad opera bona infidelium, supponentes, eas esse ab omni fide supernaturali, & infusa tam stricta, quam lata remotas, à Deoque solis suis viribus relictas. Nec voluit Augustinus lib. 4. contra Julianum c. 3. ad hanc solutionem recurrere. Tum quia infidelium opera ex fine necessario bona censuit esse rara. Tum quia aliis in locis ea solutione usus est, tribuens infidelibus auxilia internæ gratiæ, ut vidimus sect. 5 & 6. Nec eam omnino prætermisit, sed attingit in ipso conflictu cum Juliano proponens ei fatius fore veras virtutes, quas in gente remota à fide prædicabant, auxilio divinæ gratiæ donatas, quam sola facultate naturæ partas admittere; dicens: *Quanto fatius, si te impius in laudare delectat, ut non audiens dicentem scripturam: Qui dicit, impium justum esse, maledictus erit in populo, & odibilis in Gentibus, etiam virtutibus veris eos prædicare abundare. Quanto, inquam, fatius, hæc ipsa in eis dona Dei esse fatereveris, iterum mox inculcat: Quanto ergo tolerabilis illis, quas dicit in impiis esse virtutes, divino muneri potius, quam eorum tribuere tantummodo voluntati. licet ipsi hoc nesciant, donec, si ex illo sunt prædestinatorum numero, accipiant spiritum, qui ex Deo est, ut sciant, quæ à Deo donata sunt eis.* Quibus procul non abest

abest infidelibus tribuere auxilia gratiæ, ad fidem fusè acceptam pertinentia, quibus veras comparant virtutes, si veræ illis adscribendæ sunt, liquidoque demonstrat, certius esse, eas virtutes in auxilium gratiæ revocandas, quam eas ab hominibus fide destitutis removendas.

SECTIO XI.

Aliud Baianorum argumentum ex fine, in quem opera bona referri debent.

c x i x. **S**ecundò, arguunt Baiani ex fine ad bonitatem operis necessario. Nullam opus potest esse moraliter bonum, nisi referatur in Deum, qui sicut est necessario principium, ita & esse debet finis omnis operationis bonæ, ideoque omnis affectus sistens, & hærens in creatura vitiosus est, quippe carens fine sibi debito, temporali, & terreno ex bono temporali, & terreno, quod amat, quale est omne creatum bonum. At infideles neque referunt, neque referre possunt sua opera in Deum, qui ad hanc relationem necessaria est charitas infusa Dei, aut saltem gratia auxiliaria supernaturalis, cujus non sunt infideles participes. Ergo nequeunt in eis esse ulla opera moraliter bona.

c x x. Hunc discursum voluit esse Augustini pluribus in locis, & præsertim lib. 1. de Nupt. cap. 3. ubi controversia cum Juliano de pudicitia conjugali ab infidelium pudicitia exordium sumpsit, & questionem sic proponit: *Virum eo peccare dicendi sunt (infideles) quod dono Dei male utantur, non id referentes ad cultum ejus, à quo acceperunt?* Ita ut tota difficultas controversiæ in eo sita fuerit, ut ipsa sola, & nuda finis propositi absentia sufficiat, ut sit opus malum? quam questionem statim dirimit Augustinus affirmativè, & de pudicitia infidelium questionem propositam sic concludit: *Absit ergo pudicum veraciter dici, qui non propter Deum verum fidem consubii servat uxori.* quam controversiam repetens lib. 4. contra Julianum cap. 3. totius solutionis cardinem tangit præcisissimè: *Quia cum non ad suum referuntur Autorem dona Dei, hoc ipso male his utentes efficiuntur injusti.* Vbi expendunt illud hoc ipso, quo ceu Philosophus, vel Theologus in pulvere Scholastico tritus, brevi, & formali, præcisæque voce ultimas questionis fibras præcidit asserens, hoc ipso, quo opera non referuntur in Deum, esse peccata. Quam rationem in ea controversia ubique scrupulosissimè observat, & radices totius disceptationis quarens sic concludit: *Cum itaque facit homo aliquid ubi peccare non videtur, si non propter hoc facit, propter quod facere debet, peccare convincitur.* Hunc autem finem debitum, Deum esse, cum docuisset pluribus, rursum instantius, & eadem præcisissima loquutionis cura adjicit: *Quidquid autem boni sit ab homine, & non propter hoc, propter quod fieri debere vera sapientia præcipit, etsi officio videatur bonum, ipso non recto sine peccatum est.* Quæ doctrina Gentes illas, quæ sine fide naturaliter ea, quæ erant legis, fecisse videbantur, etiam Romanas, quæ cæteris præcelluerunt, decernit, fuisse, hoc peccantes, quod sine fide non ad eum finem ista opera retulerunt, ad quem referre debuerunt. Ac tandem in eadem disputationem totam conficit asserens, eum, qui non facit opera bona, intentione fidei bonæ, hoc est, fidei, quæ per dilectionem operatur, plene esse nigredine peccatorum. Quam doctrinam inculcat tract. 25. in Ioan-

nem lib. de fide, & operibus c. 7. lib. ad Honoratum c. 12. serm. 18. de divers. c. 4. & aliis in locis. Ergo ex Augustini doctrina sanctum est, infideles ex sola, & pura, præcisæque absentia finis debiti, nempe Dei, in omnibus, quæ agunt, peccare.

c x x i. Respondeo. Hoc argumentum, cui Baiani cum suo Baio unice fidunt, momenti non est. Primò, major est falsa. Nam ut opus sit moraliter bonum, non est necessaria formalis, & actualis relatio in Deum, sed sufficit virtualis, quæ continetur in ipso honestatis affectu suapte natura tendente, & referibili in Deum. Tum quia alias nullus esset possibilis virtutis affectus, qui non esset elicitus à charitate, & cæteri omnes essent vitiosi, & turpes, quod est errorum, & contra omnem doctrinam sacrarum literarum, Conciliorum, Patrum, & Theologorum, quæ plurimum aliarum virtutum actus bonos meritorios, & laudabiles admittit, & prædicat. Tum quia ab ipsis Baianis admittuntur in peccatoribus fidelibus plures actus moraliter boni, etiam in statu peccati, qui formali, & actuali intentione non referuntur in Deum; nam alias peccatorem eo charitatis affectu extraherent ab statu peccati, siquidem Baianorum doctrina, aut nihil probat, aut probat, eam relationem esse debere efficacem, & impossibilem cum amore vitioso creaturæ. Quæ de re ex professo discendum nobis est cum Baianis disp. 22. Secundò, etiam minor est veritati contraria. Tum quia infidelibus est possibilis potestate antecedenti naturali, & absque auxilio gratiæ dilectio Dei, qua possunt sua opera in Deum dirigere, ut disp. seq. fulcimus. Tum quia infideles etiam sunt participes auxiliiorum gratiæ, quibus possunt etiam absque fide stricta suas actiones in Deum revocare, ut fusè ostendimus disp. 20. de Ente supern. & disp. 63. sect. 4. Si enim nulla potestate possent in Deum sua opera dirigere, omissio dirigendi non esset culpabilis, neque posset inficere malitia, opera alias dirigibilia in Deum. Identidem posset excusare ignorantia invincibilis talis obligationis, quæ non solum infidelibus, sed etiam fidelibus est possibilis etiam cum dictamine probabili, & prudenti contrariæ opinionis. Impotentia autem & ignorantia invincibilis possunt hominem ab omni reatu culpæ liberare, ut superioribus ex doctrina Patrum, & ratione naturali, & Theologica sæpius arguimus.

c x x i i. Ad Augustinum respondeo. Esto ejus testimonia probent, ad virtutis actum necessariam esse actualem, & formalem relationem in Deum, nullum objicitur, quod proponat, eam esse infidelibus impossibilem, eisque neget potestatem referendi, sed factum, de quo non est nobis concertatio, qui solum contendimus, eis esse possibile opera moraliter bona, quidquid sit, an de facto ea agant? Oppositum videtur ex doctrina Augustini convinci. Nam infideles reos facit peccati, quod sua opera non referant in Deum. Reatum autem peccati inducere non potest omissio, & absentia ejus, quod nobis omnino impossibile est potestate etiam antecedenti, & sufficienti. Negat quidem factum, quia rara in eis sunt opera moraliter bona, ut ex ejus doctrina præmisimus n. 46. Quippe in eis difficillimus est honestatis amor, quos plurima avocant ab honesto, & provocant ad turpe, rara vero in virtutis cultum incitant; In eis enim est urgens concupiscentia, carnis libido ardens, excellentiæ cupidus ingens bonorum temporalium amor frequens, ratio nebulis obscura, probitatis cogitatio, & affectio remissa, absunt exempla

empla, & documenta virtutis, eloquia sacra, sacramenta, & multiplicia subsidia, quæ fideles auxiliis gratiæ continuis fovent, & ad virtutis obsequia pellicunt, solaque, & nuda auxilia, quæ visibilia, & irrationalium creaturarum ministerio neccuntur, eis providentur. Quare semper prævalet in eis honestatis amor temporalis, & terrenus amor, quia communibus auxiliis ingentis difficultatis est, tot, tantaque impedimenta luperare. Ideo Augustinus veras virtutes numquam infidelibus negavit impossibiles, sed existentes, Romanis quidem, quia finis operandi honesta, & egregia facinora, fuit laudis, & excellentiæ gloria, Epicureis voluptas, Stoicis suimet complacentia, & gloriatio, aliaque id genus temporalia bona à veræ virtutis honestate aliena. De quo uberius erit sermo disp. 22.

cxxxix. Deinde Augustini testimonia non probant, ad moralem operis bonitatem, necessariam esse actualem, & formalem relationem in Deum, sed vel actualem, vel virtualem, qua aliquo modo in Deum, tamquam in ultimum finem dirigantur, & omnem finem vitiosum, & turpem excludant. Ad hanc autem relationem sufficit; opera fieri ex quocumque fine proximo honesto suapte natura tendente in Deum, tamquam in ultimum finem, & repugnante fini intrinseco vitioso, & turpi, qualis est omnis finis cuiuscumque virtutis, etiam moralis à charitate distinctæ, ut ex professo statuemus disput. 22. Neque Augustinus contra Iulianum alium finem ad bonitatem operis contendit, nisi honestum, vitiosum, & turpi contrarium, sive is sit creatus, sive increatus, quia omnis affectus respiciens finem intrinsecum honestum, vitiosum, & turpi contrarium suapte natura tendit in Deum, tamquam in ultimum finem, & in eum dirigibilis est. Cujus manifestum argumentum est, controversiam cum Iuliano, de relatione operum in finem bonum ad bonitatem eorum necessaria, imitam ex eo fuisse, quod Iulianus contenderet, sufficere ad illam solum officium virtutis bonum, absque ullo fine bono, sive, ut Scholastici loquuntur, solum sufficere objectum materiale bonum, etiam si objectum formale non sit bonum, imo posse virtutem, & opus moraliter bonum consistere cum fine, & objecto formali temporali, & terreno, vitiosoque, & turpi.

cxxxix. Iulianum quidem voluisse, opera esse virtuosa, & bona, solum quia circa materiam virtutis versantur, quamvis fine intrinseco, & formali virtutis careant, & ex solo commo, & lucro temporali fiant, perspicue tradit Augustinus, Iuliano lib. 4. c. 3. sequentia adscribens, & obijciens: *Tu vero tam male accipis, quod ait Apostolus: Nam qui in agone contendit, ab omnibus continens est, ut continentiam tam magnam virtutem, de qua scriptum est, quod nemo esse potest continens, nisi Deus det, etiam choraulas, & huiusmodi turpes, infameque personas habere contendas, videlicet quia sæpius ex aliis pravis cupiditatibus se continent. moxque adjicit: Sed ut gravissimam faceres injuriam Scipionibus, continentiam, quam in eis tanto eloquio prædicasti, dedisti & histrionibus. Nempe quia in his etiam officium continentiam reperitur, quamvis amor, & finis honestatis ipsius desideretur, aliique interpositis opponit: An placet tibi veras virtutes avorum esse dicamus, cum lucrorum vias prudenter excogitant, cum pro adquirenda pecunia sæva, atque aspera multa fortiter tolerant, cum varias cupiditates, quibus sumptuosè vivunt, temperant, sobrièque castigant, cum abstinent ab alieno, & de suo sæpe amisso*

contemunt, quod videtur ad justitiam pertinere, ne juratis, & iudicis plura consumant?

cxxxv. Ne autem doctrinam imposuisse calumnietur Iulianus, continuo sic refert: *Vnde, ne tibi videatur calumniari, ipsa tua verba jam ponam. Cunctarum, inquis, origo virtutum in rationabili animo sita est, & affectus omnes, per quos aut fructuosè, aut sterilitè boni sumus, in subjecto sunt mentis nostræ prudentia, justitia, temperantia, fortitudo. Horum igitur affectuum vis cum in sit omnibus naturaliter, inquis, non tamen ad unum finem in omnibus properat, sed pro iudicio voluntatis, cuius nutus servunt, aut ad æterna, aut ad temporalia diriguntur. Quod cum sine, non in eo, quod sunt, non in eo, quod agunt, sed in eo solum variant, quod merentur. Nec nominis sui igitur, inquis, possunt, nec generis sustinere dispendium, sed solum, quod appetiverunt, præmiis, aut amplitudine ditantur, aut exilitate frustrantur. En Iulianus solis officiis, & non finibus virtutes discernit à vitiis, siquidem quidquid fines variant, & interdum illi temporales, & turpes sunt, contendit nullum eas, nec generis, nec nominis sustinere dispendium, eamque solum differentiam, finem temporalem, & honestum inducere, quod temporalis præmio solum temporali merendo, honestus vero præmio æterno idoneus sit, quia propterea virtuti aliqua perfectio, aut veræ virtutis usurpatio detrahatur. Quare ex mente Iuliani concludit: Ergo virtutes ista tali sine turpes, atque deformes, & idè nullo modo germanæ, veræque virtutes, tibi tamen ita veræ videntur, & pulchræ, ut nec nominis sui possint, nec generis sustinere dispendium, sed solum, quod appetiverunt, præmiis exilitate frustrantur, id est, terrenorum commodorum fructu, non celestium præmiorum. Ecce cum fine turpi veras virtutes ex solo officio virtutis Iulianus componit. Ideo Augustinus ex professo docet, virtutes non officiis, sed finibus discernendas esse à vitiis, ut progressu videbimus.*

cxxxvi. Quod etiam ex ipsis testimoniis Augustini objectis deprehendes. Nam lib. 1. de Nupt. conclusionem de fide connubii propter Deum servanda uxori, ad veram pudicitiam necessaria, ex eo antecedenti deducit: *Cuius faciunt hæc homines sine fide, quæ videntur ad conjugalem pudicitiam pertinere, sive hominibus placere querentes, vel sibi, vel aliis, sive in his rebus, quas vitiosè concupiscunt, humanas molestias devitantes, sive Daemonibus fervientes, non peccata coercentur, sed aliis peccatis alia peccata vincuntur, quo præmissio immediate infert: Absit ergo pudicum veraciter dici, qui non propter Deum veram fidem connubii servat uxori. Itaque catenus propter Deum fidem connubii servandam uxori, ad veram pudicitiam colligit, quatenus vera pudicitia consistere non potest in sola fide servata uxori, cum sine aliquo merè temporali, & turpi, quem infideles respicere in antecedenti præmitterat. Quod illustrat ejusdem asserti probatio, cujus lib. 4. contra Iulianum c. 3. sic meminit: Ego dixi pudicum non veraciter dici, qui non propter Deum veram fidem connubii servat uxori. Vnde autem id ostenderem paulo post adhibui, quod mihi visum est grande documentum. Cum enim virtus sit, inquam, pudicitia, cui vitium contrarium est impudicitia, omnesque virtutes, etiam quæ per corpus operantur, in animo habitent, quomodo vera ratione pudicum corpus asseritur, quando à vero Deo ipse animus fornicatur? Expende grande documentum, seu argumentum esse ad probandum, veram pudicitiam esse non posse, nisi fides connubii servetur propter Deum, quod in animo fornicatur vera pudicitia esse non possit, cum pud-*

pudicitia virtus non corpori, sed animo in sit. Nimirum quando per affectum ipsum, quo fides servatur uxori, animus fornicatur à Deo, quia finem intendit vitiosum, & turpem boni creati, cui Deo contempto animus adheret. Nam ea fornicatio non est intelligenda sola plurium Deorum adoratio, ut volunt Baiani, cum infideles esse possint, qui unum, & verum Deum adorent, sed violatio fidei debita Deo, & ad hæsi creaturæ præ Deo, quæ in omni gravi peccato reperitur, & communi phrasi scripturæ, & Patrum, fornicatio dicitur, ut Augustinus mox significat, adjiciens: *Deinde ne quisquam nostrum negaret, animum infidelium fornicari, adhibui testimonium Psal. 72. ubi legitur: Ecce enim, qui longe se faciunt a te, peribunt, perdidisti omnem, qui fornicatur abs te. Quod communi interpretatione intelligitur de omni homine graviter peccante, qui suo peccato longè recedit à Deo, & creaturis proximè adheret. Neque accipienda est ad hæsi creaturæ per alios affectus peccati; nam ea ratione etiam in peccatore fidei non possit vera pudicitia inveniri, siquidem ejus animus per alios affectus fornicarius est. Ergo eo solum veram pudicitiam excludit ab animo infidelium etiam servantium fidem uxori, quia ipsemet affectus animi fidem servans, & officium virtutis pudicitia respiciens, sic deserit finem Deum, ut finem intendat creatum vitiosum, & turpem, quare non ex sola absentia relationis formalis, & actualis in Deum, sed etiam ex positiva intentione finis vitiosi, & turpis denegat infidelibus veram pudicitiam virtutem.*

cxxxvii. Idem arguitur ex pronuntiatu obiectis ex lib. 4. contra Iulianum c. 3. Nam solus defectus relationis in Deum non sufficit hominem constituere injustum, & plenum nigredine peccatorum, ut primo, & ultimo testimonio contendunt Baiani. Homo enim injustus, & plenus nigredine peccatorum denotat peccatum grave, justitiæ, & gratiæ divinæ repugnans. Sola autem absentia relationis in Deum in homine incumbente officio virtutis non potest esse peccatum grave justitiæ repugnans; nam homines verè justii plura committunt venialia peccata, quæ non referuntur in Deum, nec referibilia sunt, quin ex eo præcisius defectu efficiantur injusti, & pleni nigredine peccatorum. Ergo is relationis defectus accipiendus non est sejunctus à relatione in finem graviter vitiosum, & malum, ex qua tanta malitia derivetur, & cum qua contendebat Iulianus, ut præmilius, componi posse operis bonitatem, & virtutem. Quare cætera testimonia eo solum tendunt, ut probent ad bonitatem operis & veritatem virtutis desiderari necessariam intentionem alicujus finis boni, quin exprimat, eum esse debere expresse, & actualiter solum Deum, quia ipsa virtutum specificæ bonitates, sunt fines boni, & non sunt formalissimè Deus. Ideoque non singulari, sed plurali voce inculcat sæpius in ea disput. non officiis, sed finibus discernendas esse virtutes à vitiis; significans discretè, non esse unicum, sed multiplicem finem proximum virtutum, ne alias unica, sed multiplex asseratur virtus. Nam multiplicitas, & varietas virtutum, ut omnis fert Theologia, & Philosophia, & Augustinus contra Iulianum contendit, non sumitur ex solis officiis, & materialibus objectis, sed ex finibus, & objectis formalibus ipsarum, ex quibus, docente Augustino contra Iulianum, earum bonitas haurienda est. De quibus omnibus uberius erit sermo disp. 22. cum fanciemus, plures esse virtutes specie à charitate differentes, pluresque bonos eorum fines.

cxxxix. Ex his dilues alia plura, quæ in confirmationem præteriti argumenti ex doctrina Augustini obijciunt Baiani. Primò virtutes Romanorum, qui aliis Gentibus in moralibus virtutibus colendis præcelluerunt, non fuisse veras, quia sua opera non retulerunt in Deum, quamvis plerique eorum interdum solam honestatem virtutis intenderunt. Secundò virtutes Stoicorum fucatas fuisse, etiam si virtutem coluerunt, tamquam finem propter se solum expectabilem. Tertio, omnem amorem creatum, aut esse charitatem infusam, aut cupiditatem vitiosam, quin medius aliquis sit inter hos affectus amor. At si qui infidelium veris virtutibus ornati fuerunt, maxime Romani, & Stoici, qui in earum cultu, atque doctrina præ aliis floruerunt, certumque omnino est, absque fide non potuisse charitate infusa ad quippiam agendum moveri. Ergo nullus infidelium veris virtutibus præditus fuit, nec alio affectu, quam vitiosa cupiditate quidquam egit.

cxxxix. His igitur consentienter respondeo. Primò Romanorum, & Stoicorum virtutum falsitas non arguit impossibilitatem, de qua contendimus, sed solum factum, de quo disputationem continemus. Deinde non denegat Augustinus virtutes veras, ex defectu solius relationis formalis, & actualis in Deum, sed etiam virtualis, quia sua opera non agebant ex fine honesto, sed temporali, & vano. Quod ex professo celebrat lib. 5. de Civitate Dei, c. 12. *Veteres, primique Romani, quantum eorum docet, & commendat historia, &c. Laudis avidi, pecuniæ liberales erant, gloriæ ingentem, divitiarum honestas volebant: hanc ardentissime dilexerant, propter hanc vivere voluerunt, pro hac & mori non dubitaverunt. Cæteras cupiditates hujus unius ingenti cupiditate presserunt. Ipsam denique patriam, quoniam servire videbatur ingloriosum, dominari vero, atque imperare gloriosum, prius omni studio liberam, deinde dominam esse cupiverunt. & ibidem paulo inferius: Ista ergo laudis aviditas, & cupido gloriæ, multa illa miranda fecit, laudabilia scilicet, atque gloriosa secundum hominum existimationem. pluribusque in eadem cogitationem adjectis colligit: Vnde intelligi potest, quem finem volebant esse virtutis, & honoris, & quo eam referebant, qui boni erant, ad honorem scilicet. Aliaque plurima subdit eidem argumento conformia; eademque repetit lib. 5. c. 15. Ex quibus manifestum est, veteres Gentiles, atque Romanos in eum solum scopum, sectando virtutem, intendisse, ut gloriam apud homines compararent, in eoque totum eorum finem fuisse temporalem, & vanum.*

cxxx. Si vero aliqui eorum contempta aliorum laude honestatem virtutis adamarunt, finis eorum fuit vana suimet complacentia, & adulatio superba, ut Augustinus exprimit lib. 5. de Civit. c. 20. *Nec illi se ab ista defendunt feditate, qui cum aliena spernant iudicia, velut gloria contemptores, sibi sapientes videntur, & sibi placent. Nam eorum virtus, si tamen nulla est, alio modo quodam humana subditur laudi. Neque enim ipse, qui sibi placet, homo non est. Qui autem vera pietate in Deum, quem diligit, credit, & sperat, plus intendit in ea, in quibus sibi displicet, quam in ea, si qua in illo sunt, qui non tam ipsi, quam veritate, id est, Deo placent. Quo respicit illud, quod docet lib. 19. de Civit. c. 16. Superari vitia apertissima vitii quibusdam occultis, quæ putantur esse virtutes, in quibus regnat superbia, & quædam sibi placendi altitudo ruinosa. En alienas laudes spernebant, ut laudi propriæ, & adulationi se darent toti, & in se ipsi superbe gloriarentur foli.*

cxxxix. Alii vero, qui virtutem propter se solam expetere videbantur, expetendamque docebant, eo vitio superbiam laborabant, quod virtutem tamquam ultimum finem se sola beatem homines, & in alium finem irreferibilem colebant. In quos est illud Augustini lib. 21. de Civitate c. 25. *Licet à quibusdam tunc vera, & honesta putentur esse virtutes, cum ad se ipsas referuntur, nec propter aliud expetuntur, etiam tunc inflata, aut superba sunt, & ideo non virtutes; sed vitia iudicanda sunt.* Nimirum quia excludunt altiore finem, in quem referri possint, nempe Deum, cui omnes virtutes servire debent. Quo respicit Augustinus lib. 4. contra Iulianum c. 3. non solum rejiciens à choro verarum virtutum eas, quæ commodis temporalibus serviunt, sed etiam eas, quæ nulli alteri etiam Deo servire ferunt: *Proinde virtutes, quæ carnalibus delectationibus, vel quibusdamque commodis temporalibus serviunt, vera prorsus esse non possunt. Quæ autem nulli rei servire volunt, nec ipse vera sunt.* Nam omnis vera virtus Deo servire debet, & in Deum tamquam ultimum finem esse referibilis, quia nulla se sola sine Deo hominem beare potest, quia solus Deus, & nulla virtus creata est summum hominis bonum, ut expendimus disp. 20 & 65. de Ente supern. Augustinus vero oppositum insinuans sic explicandus est, ut *charitatis* voce intelligat omnem affectum virtutis infusum, eoque vinculo conjunctum, & individuum ab omni virtutis acquisitione, & naturalis amore, ut naturalis absque supernaturali nunquam existat, ideoque moraliter unus, & idem æstimetur uterque. Inter affectum autem virtutis sic spectatum, & cupiditatem vitiosam nullus est amor moralis, qui medius sit ab utroque extremo distinctus.

cxxxix. Nec momenti est, quod huic doctrinæ obijciunt Baiani, eum nempe affectum, qui intrinsecè respicit solum finem creatum in eo sistere, atque hæere ultimo, nec altius assurgere in Deum, ideoque creaturam finem ultimum constituere. Nam rectè componitur, affectum creatum formaliter, & expressè ferri in bonum creatum, & virtualiter, & implicite in Deum, quia sic in bonum creatum afficitur, ut ferat, & suapte conditione poscat per alium affectum dirigi, & imperari in altiore finem, cui servire potest. Quod negare solum possunt, qui ignorant prima Theologiæ principia de actibus imperantibus, & imperatis, & de relatione intrinseca, & extrinseca affectuum in finem. Quare virtutis affectus non respicit creaturam tanquam ultimum finem, quia non excludit, sed admittit ulteriorem relationem in Deum, quam affectus vitiosus ferre non potest, nec in Stoicorum, & veterum Philosophorum sententia vanus suæ virtutis affectus.

cxxxix. Neque majoris momenti est, quod adijciunt, eum, qui movetur intrinsecè ex fine honesto creato, quia consentaneus est rationi, seu naturæ rationali creatæ, colere, seu adorare rationem naturalem, & naturam rationalem tanquam Dominam, & Reginam, nullius parentem imperio, & legi, ceu primam honestatis regulam, & normam, ideoque illam respicere, tamquam finem ultimum. *Cui*, esto non sit ultimus finis, *Qui*. Tum quia honestas, quæ per affectum virtutis respicitur tanquam consentanea rationi, & naturæ rationali præcindit à ratione, & naturæ rationali creatæ, & increata, quia sufficit convenientia cum ratione, & naturæ rationali creatæ, & increatæ communi, honestatem virtutis constituere. Quo non excluditur ratio, & natura rationalis divina à directione, & regula moralium actionum, siquidem etiam in conformitate cum illa reperitur eadem honestas, quæ in conformitate cum ratione, & naturæ rationali creatæ proponitur, &

talis conformitas ferens virtutis affectum non vendicat rationem, & naturam rationalem creatam prout creata est, differens à divina, sed prout est ratio, & natura rationalis communis divinæ. Tum quia licet actiones humanæ alliciant voluntatem prout conformes legibus, & rationibus divinis, adhuc eorum bonitas, & honestas sic spectata manet creata, differens ab increata, & divina, cum talis ipsarum conformitas non sit adæquatè distincta ab ipsis actionibus creatis, sed eas importet in recto. Itaque voluntas eam intendens respicit finem creatum differenter à divino. Quæ omnia latius expendenda sunt disp. 22. cum de virtutibus moralibus, & aliis à charitate differentibus differemus.

cxxxix. At illud vero, quod improbat, amorem creatum medium inter charitatem infusam, & cupiditatem vitiosam consentienter etiam respondeo. Primò possibilem esse dilectionem naturalem Dei diversam à supernaturali, & infusam, ut stabilimus disp. seq. Secundò esse possibilem plures virtutum moralium affectus à vitiosa cupiditate, & charitate infusa differentes, ut fanciemus disp. 22. Rursus infideles esse capaces charitatis infusæ, & auxilia gratiæ ipsis esse communia, ut expendimus disp. 20 & 65. de Ente supern. Augustinus vero oppositum insinuans sic explicandus est, ut *charitatis* voce intelligat omnem affectum virtutis infusum, eoque vinculo conjunctum, & individuum ab omni virtutis acquisitione, & naturalis amore, ut naturalis absque supernaturali nunquam existat, ideoque moraliter unus, & idem æstimetur uterque. Inter affectum autem virtutis sic spectatum, & cupiditatem vitiosam nullus est amor moralis, qui medius sit ab utroque extremo distinctus.

SECTIO XII.

Objiciuntur, & explicantur Ambrosius, Hieronymus, Prosper, & Fulgentius.

cxxxv. **N**on solum Augustinum, sed alios etiam Patres ante ipsum contendunt Baiani, suam doctrinam in scripturis traditam observasse, & in scriptis suis expressisse. Inprimis quia Ambrosius in Psal. 1. scribit: *Virtutes sine fide folia sunt: videntur vivere, sed prodesse non possunt: agitantur vento, quia non habent fundamentum. Quanti Gentiles habent misericordiam, habent sobrietatem, sed fructum non habent, quia fidem non habent.* Vbi virtutes sine fide steriles tradens, eas non veras, sed fucatas ostendit, quoniam teste Augustino supra n. 97. nulla vera virtus sterilis est.

cxxxvi. Respondeo. Virtutes sine fide non afferit Ambrosius esse vitia, sed fructum non ferre condignum vitæ æternæ, nempe quia sine fide non potest quis in statu justificationis necessario ad meritum condignitatem constitui. Cum quo componitur, esse virtutes veras, quamvis sine fide steriles, quia fidei, & justificationi conjunctæ fructum ferre possunt. Virtutes vero steriles, quas Augustinus contra Iulianum improbat, illæ sunt, quæ etiam fidei conjunctæ nullius fructus sunt, quales erant virtutes, quas Iulianus usurpabat steriles, nempe eas, quæ ex fine temporali, & vitioso solis virtutum officiis incumberebant, ut exposuimus n. 99, & 124, & 125. Porro virtutes, quas sine fide folia nuncupat Ambrosius, sunt virtutes morales fidelibus, & infidelibus communes, inter quas numerat eam Marthæ virtutem, qua

qua Domino ministravit, proculdubio bonam. In ligno enim sapientiæ considerat mysticè fructus, & folia, fructusque virtutibus mysticis, quæ vacant fidei, & contemplationi internæ; folia vero moralibus virtutibus, quæ in actione externa occupantur, comparat, mysticas moralibus eo præferens, quod morales sine mysticis, ceu folia cito decidunt, & perseverantes non sunt, ut fructum ferre possint, mysticæ vero se ipsas fovunt, ut perseverent, & fructus edant. Quare nec fidem intelligit strictè, sed latè, prout omnem virtutem mysticam contemplationi deditam comprehendit. Audi Ambrosium: *Novit ergo sapientia, quibus quando dare debeat: que nec folium amittit ligni sui, & ideo qui fructus sit sapientiæ, quod folium, consideremus. Fructus interior est; folium, quo fructus vel à sole torrenti, vel à frigore defenditur. In mysticis fructus est, in moralibus folium.* quibus continuo subnectit verba à Baianis objecta, eisque subiicit: *Præstare autem mystica moralibus, etiam ipse Dominus docet in Evangelio suo, dicens de Maria, quæ sedens sicut pedes Domini audiebat verbum illius, cum Martha circa ministerium festinaret, & quæretur, quod soror eam propria circa mensæ ministerium non juvaret: Martha, Martha Maria optimam partem sibi elegit, quæ non auferetur illi. Si quæ Christo ministrabat ad mensam, non conferebatur ei, quæ verbum cupiebat audire, quem operantem studioso cognitionis æternæ conferre poterimus?* Itaque utrasque virtutes externis, & internis deditas, morales & mysticas bonas commendat, sed has illis præstantiores laudat. Vnde tantum abest, nobis adversari Ambrosium, ut potius virtutibus infidelium suffragetur, siquidem eas in choro eorum moralium virtutum reponit, in quo sunt fidelium virtutes, & illa Marthæ fuit, quæ in Christi administratione externa fuit occupata. Vide, quæ ex Ambrosio adduximus n. 11. in favorem nostræ sententiæ.

cxxxvii. Item opponitur Hieronymus. Primò Epist. 4. afferens: *Illi Philosophi sæculi vitium vitio, peccatumque peccato medicantur. Nos amore virtutum vitia superamus.* Secundo lib. 2. in Epist. ad Galat. initio vers. 11. c. 3. *Faciatis & nos aliquid simile huic, quod dicitur: Iustus ex fide vivit, & dicamus: Castus ex fide vivit; sapiens ex fide vivit; fortis ex fide vivit; & à cæteris virtutum partibus vicinam sententiam proferamus adversus eos, qui in Christum non credentes fortes, & sapientes, temperantes se putant esse, vel justos, ut sciant, nullum absque Christo vivere, sine quo omnis virtus in vitio est.* Ergo virtus eorum, qui in Christum non credunt, & ex fide non vivunt, vitiosa est.

cxxxviii. Respondeo. Primum testimonium non arguit impossibilitatem, sed factum; cum quo componitur, potuisse etiam Philosophos amore virtutis vitia superare. Deinde factum illis adscribit, quia frequens est oppositum: tamen in pluribus eorum, licet rarum admittit, ut ex ipso Hieronymo retulimus n. 23 & 40. Secundum vero non rejicit ab infidelibus virtutes, sed docet eas illis non inesse sine Christo, hoc est, sine fide lata, seu illustratione infusa donata per Christum, quia virtutes supernaturalis sine illa possunt acquiri, re ipsa tamen ex lege Dei non acquiruntur sine ipsa, quia virtutes supernaturalis naturalibus annexæ sunt etiam in infidelibus, ut sæpius admonuimus ex disp. 20. de Ente supernat. Quare ex doctrina Hieronymi ibidem tradita ostendimus n. 40 & 108. tum multos absque fide, & Evangelio Christi vel sapienter facere aliqua, vel sanctè; tum eis inesse fidem latam donatam per Christum, ex qua possunt veras exercere virtutes.

cxxxix. Tertio congerunt plura Prosperi pronuntiata Augustiniani conformia, quibus decernit, Gentilium virtutes non esse veras, sed potius vitiosas, ut l. r. de Vocat. Gentium, c. 7. easque sola virtutum similitudine decipere, cum re ipsa vitia sint, atque peccata, ut lib. contra Collat. c. 28 & 29. & lib. 3. de vita contemplativa c. 1. Ad quæ primò respondeo. Prosper solum factum definit, quin impossibilitatem veras virtutes habendi adstruat. nam ideo eis veras virtutes negat, quia dum multi eorum *justitiæ, temperantiæ, continentiæ, & benevolentia* sectatores sunt, in his studiis non Deo, sed Diabolo serviunt, ut ait lib. contra Collat. c. 28. aut quia ad eum, qui est fons omnium bonorum, referre noluerunt, ut habet lib. 3. de vita contemplativa, c. 1. quibus potius supponit, potuisse, si vellent, veris virtutibus gaudere, officia virtutum, quæ exercebant, non in finem vitiosum, & turpem, sed in honestum, & Deum referendo. Et quidem eorum virtutes non declinasse in vitia solum ex defectu relationis in Deum, ut volunt Baiani, sed ex directione positiva in finem vitiosum, & turpem, ex eo constat, quod lib. 3. de Vita contempl. c. 1. Infidelium virtutes pronuntiat vitia, quæ suos operarios condemnant, insustoque præcipitant, atque a finibus æternæ salutis eliminant. Sola autem absentia relationis in Deum non fert secum tantam malitiam, ut operantem condemnet, & à finibus æternæ salutis eliminat. Nam justi venialiter peccantes non referunt in Deum, nec referre possunt opera venialiter mala. Tamen non merentur propterea damnari, & à finibus æternæ vitæ eliminari. Itaque de solo facto, & non de jure, seu potestate infidelium sermo est Prospero in eis locis. De potestate enim satis multa in suffragium nostræ sententiæ tulit Prosper supra n. 73 & 74.

cxl. Deinde respondeo. Virtutes veras, quas Prosper solis viribus naturæ clicitas infidelibus extraneas prædicat, sunt illæ, quæ phrasi Theologica, & Christiana veræ sunt, nempe quæ gratiæ divinæ, aut vitæ æternæ consequendæ prodesse possunt, non vero illæ, quæ ad id muneris juvare nequeunt, quales sunt virtutes purè naturales sola facultate naturæ consequibiles. Quippe decertabat cum Semipelagianis, qui eo sensu veras virtutes seu virtutum semina soli adscribebant naturæ, quo scilicet gratiæ promerendæ essent idoneæ, ut liquido proponit lib. contra Collat. c. 28 & 29. *Qui ergo dicit sine ullo opere gratiæ naturaliter omni animæ semina inesse virtutum, quid laborat ostendere nisi de istis seminibus quadam germina præcedentium Deo gratiam pullulare meritorum?* quare his rejectis concludit: *Ergo omnia, quæ ad vitam, & pietatem pertinent, non per naturam, quæ vitiosa est, habemus: sed per gratiam, quæ natura reparatur, accepimus.* En Prospero disputatio solas virtutes complectitur meritorias gratiæ, & ad vitam, & pietatem pertinentes, quas infidelibus facultate naturæ acquiritas, ut volebant Pelagiani, communes expuldit. neque refert, eas probare vitiosas ex eo quod peccatum est, quod ex fide non est. nam fidem accipit latè omnem illustrationem supernaturalem auxiliantis gratiæ, quam Pelagiani proponebant esse ab infidelibus alienam; quidquid autem ex gratia auxiliante non est, sed ab arbitrio suis solis viribus relicto de facto juxta præsentem providentiam, vitiosum est; quoniam ex lege Dei virtutes etiam naturales, & bona opera naturalia, auxiliis gratiæ præcurrentibus comparantur, quod naturalia supernaturalibus annexa, & individua sunt, quemadmodum Augustinum exposui-

expofuimus, quia Proferi doctrina per omnia Auguftiniana eft.

C X L I. Demum producit Fulgentius lib. de Incarn. & Gratia c. 25. quia illud Apoftoli Rom. 2. *Gentes, quæ legem non habent, ea, quæ legis funt, naturaliter faciunt*, renuit intelligi de infidelibus, fed de Gentibus fidelibus, & oppositam expofitionem afferit esse solis Pelagianis gratiæ contradicentibus propriam. Si enim sentiret, infidelibus esse communia opera bona moralia, non erat, cur eam Pauli sententiam de Gentibus infidelibus acceptam respiceret. Respondeo. Fulgentius idem Pauli eloquium Gentes infideles comprehendere negat, quia censet, in eo non esse sermonem de quibuscumque operibus legis moraliter bonis, sed de illis, quæ ad justificationem sufficiunt juxta illud, quod Apoftolus præmiserat: *Factores legis justificabuntur*. Iustificari autem homo sine fide nullis operibus quantumvis bonis potest, quia *sine fide impossibile est placere Deo*. Quo Pelagianis contradicebat volentibus, posse infideles suis operibus purè naturalibus absque ulla fide infusa, sive lata, sive stricta justificari. Nos autem, qui

infidelibus damus bona opera moralia tam naturalia, quam supernaturalia, nolumus eos posse sine ulla prorsus fide justificari.

C X L I I. Hanc esse Fulgentii mentem satis exprimit concludens: *Cum ergo Apoftolus de his Gentibus loquens, qui naturaliter ea, quæ legis funt, facientes ostendant opus legis scriptum in cordibus suis, de his se loqui refletur, qui justificantur, Abraham autem patrem nostrum non ex operibus, sed ex fide justificatum esse commemorat, quis audeat illas in hoc loco Gentes accipere, quas constat non esse justificatas ex fide, cum ipse testetur Apoftolus: Quia omne, quod non est ex fide, peccatum est. Et quia sine fide impossibile est placere Deo? quibus mox subdit: Apoftolus autem de his, qui justificantur, se loqui monstravit, cum de Gentibus naturaliter, quæ legis funt, facientibus, & opus legis in suo corde habentibus disputaret, ille sensus est veritati conveniens, quod Gentes in eodem loco accipiuntur, quas Deus fidei dono justificat. Quis jam dubitet, Fulgentium ea solum opera moraliter bona à Gentibus infidelibus relegare, quæ hominem justificare valent, quia sine ulla prorsus fide justificatio impossibilis est?*

D I S P U T A T I O X X I.

An dilectio Dei entitate naturalis sola facultate antecedenti naturæ sit possibilis naturæ lapsæ?

Ex præteritis exploratum est, totam Baianam doctrinam de necessitate peccandi naturæ lapsæ, & impotentia antecedenti quidquam boni moralis agendi, duobus cardinibus inniti. Alter est, dilectionem Dei nulla facultate antecedenti naturæ absque auxilio gratiæ esse possibilem, sed eam necessario esse entitate supernaturalem, & ad charitatem infusam Dei omnino pertinere. Alter, nullum esse virtutis actum, seu amorem creatum bonum præter dilectionem Dei, & charitatem infusam. Quæ duo expendenda, & explodenda nunc sunt. Primum in hac disp. Secundum vero in seq. Quibus tota machina Baianæ doctrinæ à suis cardinibus prorsus ruet.

S E C T I O I.

Baiana sententia explicatur, & à Pontificibus Ecclesiæ proscripta præmittitur.

I. **M** Baianam sententiam explicem, tria ex communi Scholasticorum doctrina præmitto. Primum, quot modis dilectio Dei sumatur? Secundò, quomodo ea naturalis esse possit, & in disputationem veniat? Tertio, qua ratione nunc differatur possibilis? Vocum enim ambiguitate sublata disputatio erit perspicua.

I I. Dilectio Dei primò dividitur in dilectionem concupiscentiæ, qua Deus amatur, ut bonum nostrum, seu propter bonitatem summam nobis convenientem, & in dilectionem benevolentiam, qua amatur, ut est in se bonus, seu propter se, seorsum à respectu, & convenientia nostri. Secundò, dividitur uterque amor in amorem Dei, ut Autoris naturæ, quo diligitur, prout ex operibus naturæ bonus cognoscitur; & in amorem Dei, ut Autoris gratiæ, quo diligitur, prout ex operibus gratiæ excedentibus naturam bonus proponitur. Tertio, in amorem perfectum, & imperfectum. Quia vero multiplex est

perfectio, & imperfectio, quæ in amore Dei considerari potest; interdum perfectus dicitur, quia est efficax, & connexus cum aliqua adimpletionem præcepti, & evitacione alicujus peccati; imperfectus vero, quia omnino inefficax est, & sistit in sola complacentia bonitatis divinæ, quin connectatur cum observantia alicujus præcepti, sed potius cum omni legis violatione componatur. Interdum perfectus dicitur, quia inducit adimpletionem omnis præcepti, & nullam alicujus violationem gravem admittit; imperfectus vero, quia non excludit omne peccatum grave, quamvis aliquibus committendis repugnet, & aliquibus præceptis observandis insistat. Interdum perfectus censetur, quia levibus etiam peccatis committendis resistit; imperfectus vero, quia levia admittit, quamvis gravia omnino removeat. Denique perfectus nuncupatur, quia non solum præcepta, sed etiam consilia exequitur, & in omnem virtutis, & justitiæ perfectionem, & gloriam Deo comparandam intendit; imperfectus vero, quia consilia, & perfectionem sanctitatis contemnit, quamvis nullam Dei offensam etiam levem fieri sinat.

I I I. Secundò, amor Dei primo dicitur naturalis, prout à supernaturali distinguitur, quia solis viribus, & principiis naturæ debitis absque auxilio gratiæ fieri potest. Quia vero auxilia gratiæ alia sunt quoad substantiam, alia quoad modum supernaturalia, amor

amor Dei secundò dicitur naturalis, prout à supernaturali, non solum quoad substantiam, sed etiam quoad modum fecernitur. Tertio, naturalis usurpatur, prout opponitur libero, quia per modum naturæ necessitate elicitur. Quarto, naturalis accipitur, prout violento contrariatur, quia nulli naturæ inclinationi resistit. Quia vero potest non resistere bifariam; vel quia juxta naturæ ipsam propendentis inclinationem est, vel quia est præter ejus inclinationem, quin sit contra illam; idem hoc sensu naturalis potest usurpari positivè, & negativè.

I V. Rursus tertio dilectio Dei consideratur possibilis naturæ lapsæ. Tum potest ante antecedenti, & sufficienti solum, quæ omnia principia necessaria ad amorem Dei eliciendum complectitur, quamvis cum ejus existentia connexa non sit, sed ab ea separabilis ex defectu solo concursus arbitrii, qui non præstatur, vel ob impedimenta, & difficultatem agendi, vel ob solum beneplacitum ipsius. Tum potestate consequenti, & efficaci, quæ non solum principia necessaria, & sufficientia comprehendit, sed etiam efficacia, & congrua cum actu ipsius amoris connexa, & ab eo individua, quia ejusmodi sunt, ut ea absolute existentia præcesserit consensus conditionatus arbitrii infallibiliter futurus sub conditione, quod ea principia existant, ut explicant Societatis Theologi; vel quia principiis, quæ sufficientiam arbitrii constituunt, & pertinent ad ejus actum primum, adjungitur aliqua motio necessaria ad actum, & cum actu intrinsecè connexa, quæ ad actum primum non pertinet, sed ad actum secundum, quia ejus munus non est complere potentiam, & vires augere, sed eas jam completas, & sufficientes ad agendum determinare: Ut explicant Prædeterminatistæ.

V. His præmissis disputatio nunc in primis non est cum Baianis de amore concupiscentiæ Dei. Quia eum admittunt solis naturæ viribus possibilem naturæ lapsæ, quod eum censent vitiosum, & turpem; de quo differemus disp. seq. Sed de solo amore benevolentiam sive perfecto, sive imperfecto, sive Dei, ut Autoris naturæ, sive ut largitoris gratiæ; quia nullum ferunt entitate naturalem, nec facultate naturæ possibilem. Deinde non est controversia de tali amore naturali, prout opponitur necessario, aut violento, sed solum prout opponitur quoad substantiam supernaturali, quia censent implicare amorem benevolentiam Dei, qui entitate, & substantia supernaturalis non sit, & principiis, seu auxiliis entitate naturalibus fieri valeat, quin adjungantur entitate supernaturalia, tam habitualia, quam actualia. Demum non est disceptatio de potestate consequenti, & efficaci, sed de sola antecedenti, & sufficienti. Quare nostra controversia distat ab ea, quæ communiter inter Scholasticos de necessitate gratiæ ad diligendum Deum, quæ supponens potestate antecedenti possibilem dilectionem Dei entitate naturalem, rursus inquirat, an vel ob excellentiam actus, vel ob ejus difficultatem auxilia efficacia ipsius sint perpetuo gratiosa, quod communi cursu providentiæ disposita, & occurrentia numquam sortitura sint effectum, quamvis possint, si velit arbitrium, atque idem necessitas divinæ gratiæ non differitur antecedens, sed consequens.

V I. Itaque celebratissimum dogma Baianorum est, nullum Dei amorem haberi posse in natura lapsa sola facultate antecedenti naturæ, sed ad potestatem sufficientem arbitrii esse necessarium habitum infusum charitatis, aut aliud principium substituens vir-

tutum ipsius, auxiliumque actualis gratiæ entitate supernaturali, & indebitum creationi naturæ, ideoque omnem Dei amorem naturæ lapsæ possibilem, esse entitate supernaturalem. Ludibrioque & irrisione dignam, omninoque chimericam censent distinctionem Scholasticis frequentem amoris Dei in naturalem, quo Deus diligitur, ut Autor naturæ, & in gratuitum, & supernaturalem, quo diligitur, ut beatificator, seu largitor gratiæ.

V I I. Ego reor, sententiam esse à Pontificibus Ecclesiæ in Bulla contra Baium proscriptam. Nam inter propositiones damnatas Baii est propositio 34. *Distinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet, quo Deus amatur, ut Autor naturæ, & gratuiti, quo Deus amatur, ut beatificator, vana est, & commentitia.* item propositio 37. *Amor naturalis, qui ex viribus naturæ exoritur ex sola Philosophia per elationem præsumptionis humanæ cum injuria crucis Christi defenditur à nonnullis doctoribus.* rursus propositio 39. *Omnis amor creature rationalis aut vitiosa est cupiditas, qua mundus diligitur, aut laudabilis illa charitas, qua per Spiritum sanctum in corde diffusa Deus amatur.*

V I I I. Ex quibus præceditur primò solutio Patris Vasquez, & Baianorum occurrentium, hanc doctrinam damnari in Baio propter solam censuram immodestam contrariæ sententiæ, quia disputat. 1. sect. 4. præmissimus in genere nullam esse in Bulla propositionem, quæ non damnetur propter doctrinam. Item Baiani hac solutione tueri se non possunt, cum acerbius, & immodestius, quam Baio oppositam, & communem Scholasticorum doctrinam injuriis lacestant, & mordeant. Rursus in proposit. 39. continetur ea doctrina, quin ulla adjiciatur censura. Nihilominus tamen ea propositio excerpitur, & proscibitur in Bulla. Nec audiendi sunt Pater Vasquez, & Pater Torres, qui negant eam propositionem intelligendam de amore naturali Dei, sed de amore naturali virtutis, & honestatis moralis. Nam ea propositio excerpta est ex lib. de Charitate c. 5. cujus capitis inscriptio est: *Quod nihil eis patrocinetur, qui aliquam Dei dilectionem soli tribuunt libero hominis arbitrio.* Vbi totus sermo est de dilectione Dei, & de excludenda charitate acquisita, & dilectione naturali, ut persuadet hæc conclusio: *Igitur charitas acquisita, sine Scriptura sacra, generalibus Conciliis, & traditione veterum asseritur.* quibus deinde subjicit: *Juxta mundi hujus sapientiam sub nomine Philosophiæ elationis nostræ persuadet humana præsumptio, ut crucis Christi doctrinam subvertat, & Scripturas sacras negligenter attendat. Igitur sub prætextu Philosophiæ naturalis circa ea, quæ Dei sunt, nullus est agnosceendus dilectionis motus, qui de libero consurgat arbitrio.* Ergo indubitabile est, ea propositione directè negari amorem naturalem Dei, & ejus sensum ab Assertore intentum à Pontificibus damnari.

I X. Secundò, præceditur solutio Ludovici de Torres assertentis, idem Baio negantem distinctionem duplicis amoris Dei à Pontificibus notari, quia negabat possibilem amorem gratuitum, & supernaturalem Dei, non vero naturalem. Manifestum enim est ex proposit. 37. præmissa ab eo rejici amorem naturalem Dei, & ex proposit. 39. ab eo asserti amorem supernaturalem charitatis infusam. Præterea disput. 8. n. 161. evidentissimum ostendimus testimoniis productis ex scriptis Baii, idem ei differentiam contradicere, quia impossibilis est in natura lapsa amor Dei etiam ut Creatoris, qui sit entitate naturalis, & non sit ex supernaturali auxilio gratiæ, &

pertinens ad charitatem infusam. Cujus mentis non leve argumentum est, Baianos totis viribus insectari amorem Dei naturalem, in ejusque asserti probationem adducere Augustini testimonia, quibus Baius utitur, ad ejusmodi amoris Dei distinctionem refellendam.

x. Suam existimationem ex duabus conjecturis arguit Torres. Prima est, quia Baius contendebat, amorem Dei esse connaturalem, ac debitum naturæ integræ, ut constat ex lib. 1. Secunda est, quia plures Theologi impunè defendunt, nullum esse amorem Dei, etiam ut Autoris naturæ, ad quem non sit necessaria gratia, quin Pontificum damnationi credantur obnoxii. Sed hæc momenti non sunt. Nam, ut sæpius admonuimus, doctrina Baii extrema fuit in statu naturæ integræ, atque lapsæ, quippe nimis efferens naturam integram, & nimis deprimens lapsam. Quare dona, quæ ante peccatum naturæ debita, & connaturalia asseruit, post peccatum profus indebita, & supernaturalia falsus est, & vires omnino abstulit naturæ lapsæ ad honestum sectandum etiam naturale, quas naturæ integræ debitas adscripsit, etiam cum merito vitæ æternæ, ut colligere est ex propositionibus Baii de utroque statu excerptis, & expensis lib. præcedenti, & præsentis. Ergo in doctrina Baii infirmum argumentum est ab uno statu ad alium. Theologi vero desiderantes gratiam ad amorem Dei, liberantur à censura Pontificum contra Baium lata; quia illi necessitatem gratiæ solum consequentem, & quoad efficaciam contendunt; Baius vero etiam antecedentem, & quoad sufficientiam. Quare Theologi una cum necessitate gratiæ, possibilem asserunt amorem Dei entitate naturalem, ab infusæ charitatis amore specie differentem, quem Baius profiteretur impossibilem.

x i. Porro distinctionem amoris Dei in naturalem, & supernaturalem tradunt sanctus Thomas 1. p. q. 60. art. 3 & 5. & q. 62. art. 2. & 1. 2. q. 109. art. 3. & 2. q. 36. art. 2. Altifiodorensis lib. 2. sum. tract. 1. c. 4. Alenſis in 2. p. q. 91. memb. 1. ad 7. & q. 31. memb. 3. Ricardus in 2. distin. 28. art. 1. q. 1. Bonaventura in 2. dist. 3. art. 3. q. 1. ad 3. Ariminenſis in 2. dist. 39. q. 1. art. 2. Abulenſis in cap. 19. Matthæi, q. 177. Sotus lib. 1. de Nat. & Grat. c. 22. Canus relect. de Pœnit. p. 5. Cajetanus, Conradus, Medina, alique Interpretes sancti Thomæ 1. 2. q. 109. art. 3. quin ullus Theologorum recentium eam distinctionem improbaverit præter Gabrielem Vasquez, & Baianos. Quare communis Scholasticorum sententia habenda est, quæ amorem benevolentiae Dei docet facultate antecedenti naturæ possibilem intrinsecè naturalem. Quod Baiani non negant, sed supponunt; & ex Hæreticis Melancthon in Apolog. art. 2. de peccato originali id Catholicis adscribit: *Tribuunt interim humanæ naturæ integræ vires ad diligendum Deum super omnia.* & tit. de Iustificat. *Affingunt, quod ratio sine Spiritu sancto possit diligere Deum super omnia.*

SECTIO II.

Ex sacris litteris, & Conciliis ostenditur possibilem facultate antecedenti naturæ amoris naturæ Dei.

x i i. **I**gitur communis Scholasticorum sententia jam à Pontificibus Ecclesiæ definita persuadetur ex sacris testimoniis, quibus in gene-

re præteritis disputationibus probavimus possibilem naturalem virtutum actus etiam in statu naturæ lapsæ, & in specie disp. 8. sect. 13 possibilem amorem naturalem Dei in statu naturæ integræ. In primis enim Apostolus Rom. 1. pronuntians inexcusabiles Gentes, quæ noscentes ex visibilibus creaturis Deum, non sicut Deum glorificaverunt, significat facultate naturæ esse possibilem aliquem pietatis actum, quo colatur Deus. Ergo & esse possibilem amorem naturalem Dei. Antecedens ostendimus disputat. anteriori, sect. 2. Consequens probatur. Tum quia actus glorificandi Deum, vel querendi, & volendi gloriam Deo, qui in eo Pauli eloquio continetur est actus amoris Dei, per quem solum Deo volumus gloriam. Tum quia Ambrosius Apostolum expendens, eum actum Gentibus possibilem exprimit: *Idcirco enim tam pulchra astra condidit, ut ex his, quantum, & quam admirabilis est creator eorum, possit agnosci, & solum adorari. Per naturalem ergo legem reum facit genus humanum. Potuerunt enim id per legem naturæ apprehendere fabrica mundi testificante, Autorem solum Deum diligendum.* Ergo aut nullum pietatis actum, aut maxime dilectionem Dei, ut Autoris fabricæ mundialis ex ductu legis naturalis, & notione naturali creaturarum possibilem prodit Apostolus. Tum quia Prosper lib. 1. de Vocat. Gent. c. 5. Paulum respiciens scribit: *Nulli nationi hominum bonitatis suæ dona subtraxit, ut propheticas voces, & præcepta legalia convincerentur in elementorum obsequiis, ac testimoniis accepisse. Unde & inexcusabiles facti sunt, qui Deos sibi dona fecerunt, & quæ creata erant ad utendum, venerati sunt ad colendum.* Nimirum ideò infideles reos arguit, quia instructi vocibus elementorum, & luce naturali rationis cultum, & amorem, quem creatori deesse debuerant, creaturæ detulerunt. Quæ ad hominem magis Baianos stringunt. Quippe docent, infideles auxiliis gratiæ esse destitutos. Paulus autem differit de cultu, & amore veri Dei ab infidelibus deserto, ut concors est omnium Patrum, & Interpretum sensus. Ergo de amore Dei sola facultate naturæ absque auxiliis gratiæ possibile.

x i i i. Eodem respicit Paulus Actor. 14. præmittens Deum dimisisse Gentes, ut ingrederentur vias suas, & adiciens: *Non sine testimonio semetipsam reliquit, benefaciens de celo, dans pluvias, & tempora fructifera, implens cibo, & lactitia corda nostra.* Vbi testimonium, quod summet Deus Gentibus reliquit, interiorius monens corda nostra, veritatemque suæ divinitatis, & obligationem nostræ adorationis, & dilectionis confirmans, est naturalis ratio allequens ex creaturis veritatem, & beneficentiam creatoris, distansque nobis, & omnibus hominibus debitum obsequium colendi, & diligendi Deum, quæ, cum naturalis sit, ad solum provocat affectum naturalem, & facultate naturali possibilem. Quo etiam pertinet illud Actor. 17. *Definiens statuta tempora, & terminos habitationis eorum quævere Deum, si forte invenirent eum, aut inveniant.* Vbi ex dispositione naturali temporum, & rerum proponitur Gentilibus à fide alienis possibile, non solum querere Deum, sed eum atrectare, & invenire. Virumque testimonium commentatur Prosper lib. 2. de Vocat. Gent. c. 4. verbatim productus disp. præterit. n. 17. & ex utroque arguit impietatis Gentes, quæ vias voluntatis suæ ingressæ sunt, spernentes amare bonitatem, & adorare majestatem, *quam cuncta caelestia, mare, & terra, omniaque quæ in eis sunt, consensu speciei suæ, ordinationis, quæ concentu protestabantur, & prædicatione perpetua lo-*

quebantur.

quebantur. Vbi amorem Dei naturalem possibilem exprimit: tum quia eum possibilem infidelibus alienis à gratia (Baianorum opinione) adscribit; tum quia eum ex visibilibus creaturarum testimonio, & lumine naturali possibilem prædicat.

x i v. In eadem probationem advocari potest illud Rom. 2. *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter, quæ legis sunt, faciunt.* Nam cum primum legis mandatum sit diligere Deum, & Baianorum opinione, nullum sit aliud opus moraliter bonum, nisi dilectio Dei, aut eam dilectionem complectens, inter ea legis, quæ Gentes naturaliter faciunt, comprehendit debet dilectio Dei, aut saltem potestas diligendi Deum. At disp. 8. sect. 14. à n. 168. probavimus, ea fieri facultate naturali. Ergo dilectio Dei fieri potest sola facultate naturali. Confirmatur ex disp. præterita, sect. 13. ubi ostendimus, Gentes facientes, quæ legis sunt, intelligi debere etiam infideles; atque adeò etiam infidelibus esse possibilem dilectionem Dei, quæ pertinet ad primum mandatum legis. At infidelibus dilectio Dei possibilis esse non potest, quin ea contineatur in sola facultate naturæ. Tum quia Baianorum iudicio infideles non sunt participes auxiliorum gratiæ: tum quia auxilia gratiæ solum ea sunt infidelibus communia, quæ annexa sunt auxiliis naturæ, sive cogitationibus, & affectionibus honestis naturalibus, & circa objecta virtutum materialia, & formalia ipsarum, ut copiosè expoluimus, & illustravimus disp. 20. de Ente superni. Ergo dilectio Dei possibilis est solis auxiliis, sive cogitationibus, & affectionibus naturalibus.

x v. Secunda probatio confirmatur ex Conciliis. Nam disp. 8. sect. 16. ostendimus, Concilia Ecclesiæ, quæ definiunt, gratiam necessariam ad diligendum Deum cum ea adjectione prout oportet ad salutem, aut quid simile, significare possibilem esse dilectionem Dei, quæ non conferat ad salutem absque necessitate gratiæ, quia alias ea adjectio esset frustranea, & studium ejus notationis prorsus inutile. At Concilia Ecclesiæ utuntur ea phrasi, & adjectione inter alios virtutum actus etiam Deum in statu naturæ lapsæ. Ergo possibilis est dilectio Dei non conferens ad salutem absque auxilio necessario gratiæ etiam in statu naturæ lapsæ. Minor constat ex Concilio Arausiano 2. c. 25. sic decernente: *Nullus diligere Deum, sicut oportuit, aut credere in Deum, aut operari propter Deum, quod bonum est, potest, nisi gratia eum, aut misericordia divina præveniente.* item ex Tridentino sess. 6. can. 3. *Si quis dixerit sine præveniente Spiritu sancti inspiratione, atque ejus adjutorio hominem credere, sperare, diligere, aut præterire posse, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, anathema sit.* Quibus liquido constat non solum ad alios virtutum actus, sed etiam ad dilectionem Dei, Concilia Ecclesiæ cum adjectione, & phrasi sicut oportet necessitatem gratiæ definire.

x v i. Confirmatur ad hominem. Baianorum opinione nullus est virtutis actus, nisi interveniat dilectio Dei, aut distinctus omnino à dilectione Dei. At ex doctrina Conciliorum, & Patrum consensuum cum Pelagio ea phrasi sicut oportet denotat plures esse virtutum actus entitate naturales, ut arguimus disp. 8. sect. 16. Ergo etiam denotat dilectionem Dei esse possibilem, quæ naturalis sit, & non salutaris, ac supernaturalis. Hujus probationis momentum, & eorum, quæ Baiani contra objiciunt, explicatio- nem vide disp. 8. sect. 16. ubi pro actu dilectionis

divinæ, & aliarum virtutum quoad substantiam naturalem possibili in statu naturæ integræ eam uberius expendimus.

SECTIO III.

Amor naturalis Dei ex doctrina Augustini.

x v i i. **T**ertiam probationem exhibent testimonia Patrum. Ac in primis, quæ ex scriptis Augustini, & discipulorum ejus promi possunt. Primò quidem, quia ex doctrina Augustini inest homini naturalis inclinatio, & innatus appetitus in amorem Dei. Innatus autem appetitus inesse homini non potest in amorem entitate supernaturalem, sed naturalem, & facultate naturæ possibilem, ut ex professo ostendimus disp. 9. de Ente superni. Assumptum probatur ex illo libri 1. Confess. c. 1. *Fecisti nos ad te, & inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te.* Hæc enim inquietudo ex ipsa naturæ rationalis conditione, seu creatione nascitur, quæ sicut non potuit ad amandum solas creaturas, sed Deum creari, ita nec potest in ullius rei creaturæ amore conquietescere; non magis, ac lapis extra centrum suum. Semper enim ulterius urgetur pondere suo, tanquam cui deest finis, & centrum, quod ejus naturæ quietandæ præstitum est, sicut lapis naturalis fertur. Quo respicit Epist. 119. c. 10. *Multa quidem per corpus delectant, sed non est in eis requies diuturna, & propterea magis sordidant animam, & aggravant potius, ut sincerum ejus pondus, quo in superna fertur, impediant.* Ideò in amore bonorum corporalium non quiescit anima, quia ea bona impediunt pondus naturale quo in Deum diligendum fertur. Ideò cum ad hæc inferiora diligenda declinat, vis illi infertur contra naturalem inclinationem, & ordinationem, qua in suprema movetur. Vnde lib. 1. de ferm. in Monte c. 12. *Omnes naturæ in ordine suo, gradibus suis pulchre sunt, sed de superioribus, in quibus rationalis animus ordinatus est, ad inferiora non est declinandum. Nec quisquam hoc facere cogitur, & ideò si fecerit, sine justâ defensione punitur. Non enim hoc committit in vitium.* En locus naturalis animæ, quem ordo naturalis, tanquam centrum ipsius præstituit, supernus est, atque Deus; ideoque invita, seu violenta est, cum à divinis, & supernis amandis ad hæc inferna declinat.

x i i x. Secundo, quia juxta Augustini principia naturæ rationalis est, seu naturale illi, adhærere per dilectionem Deo. Ita sent. 139. apud Prosp. ex lib. 11. de Civit. c. 17. *Non itaque esset vitium recedere à Deo, nisi naturæ, cujus hoc vitium est, potius competere esse cum Deo.* Quid autem est naturæ competere, esse per dilectionem cum Deo, nisi hoc ei esse naturale? qua autem ratione dilectio vendicans fieri a-ctivitate naturæ, potest esse naturæ rationali naturalis, nisi eidem rationalis activitas sit naturalis? quod exemplo oculorum, & aurium magis expressit lib. 12 de Civit. c. 1. *Sicut cum vitium oculorum dicitur cæcitas, id ostendit, quod ad naturam oculorum pertinet visus: & cum vitium aurium dicitur surditas, ad earum naturam pertinere monstratur auditus: ita cum vitium creaturæ rationalis dicitur, quod non adheret Deo, hinc aperte declaratur, ejus naturæ, ut Deo adhereret, convenire.* Similiter lib. 22. c. 1. Cæcitas oculis vitiosa, & surditas vitiosa auribus ostendunt eis esse naturalem, & congenitam vim audiendi, atque videndi. Ergo recessus à Deo vitiosus creaturæ ratio-

nali testatur vim adherendi per amorem Deo esse eidem congenitam, & naturalem.

xx. In cujus confirmationem venit doctrina, qua Augustinus ex vitiis naturæ, arguit bonitatem naturalem ipsius, non quidem physicam, sed moralem. Nam si vitium naturæ est recedere à Deo, bonum erit ipsi naturale, Deo per amorem adherere. sic in genere lib. 3. de lib. arb. c. 14. *Quia vitium adversatur naturæ, tantum additur malitiæ vitiorum, quantum naturarum integritati minuitur. Cum ergo vituperas vitium, id profecto laudas, cujus integritatem desideras. Cujus autem nisi naturæ integritatem?* Perfectionem naturæ, quam vitia minuunt, quis non sciat esse bonitatem virtutum, cui opponuntur vitia, siquidem perfectio substantialis naturæ non minuitur. Bonitas ergo virtutum, integritas naturæ est. Naturæ vero integritas naturalis est. Ea autem integritas, quæ ab ipsa natura originem ducit, qualis est bonitas, & perfectio moralis virtutum, nativa activitate naturæ perficitur. Ergo cum inter vitia naturæ computet Augustinus recedere à Deo, inter bona pertinentia ad ejus integritatem, & perfectionem naturalem, quam nativa virtus, & activitas naturæ continet, computari debet adherere per dilectionem Deo. Adde, eo ab Augustino bonitatem virtutum proponi integritatem naturæ, ut probet contra Manichæos, quos ibi insequitur, nullam naturam rationalem esse suapte conditione vitiosam, & malam, hoc est, ferentem sua activitate sola vitia, atque peccata, ut Manichæi putabant. Id autem non probaret, nisi eam virtutum, & dilectionis divinæ bonitatem, naturæ fecunditati tribueret. Igitur censet Augustinus, naturam rationalem suapte fecunditate naturali ferre posse bonitatem virtutum, & dilectionis divinæ, quam vitia minuere necesse est, ut naturæ vitiosa, & nociva sint.

xx. Consequenter arguens contra Manichæos ex vitio, & corruptione naturæ, bonitatem ipsius, sic rem concludit con. Epist. fundam. c. 35. *Videre jam facile est, nihil nocere corruptionem, nisi quod labefacit naturalem statum, & ideo eam non esse naturam, sed contra naturam.* Igitur cum vitium minuere, aut corrumpere bonum naturæ docet, intelligit labefacere statum naturalem bonitatis moralis, qua vitium privatur. Ideo in Enchirid. ad Laurent. c. 11. *Quid est autem aliud, quod malum dicitur, nisi privatio boni? Nam sicut corporibus animalium nihil est aliud morbus, & vulneribus affici, quam sanitate privari: ita & animarum quæcumque sunt vitia, naturalium sunt privationes bonorum.* Bona autem, quibus animos vitia privant, sunt perfectiones morales virtutum, & dilectionis divinæ. Ergo virtutes sunt animis naturales, sicut sanitas corporibus naturalis est, consequenter lib. 4. contra Iulianum, c. 3. *Humane substantiæ vitia quoque ipsa bonitatis perhibent testimonium naturalis.* Scilicet bonitatis moralis, cujus privatione, & diminutione nocent naturæ, ut ratio subiecta significat: *Quid enim aliud in vitio rectè displicet, nisi quia detrahatur, vel minuitur, quod in natura placet?* Detrahit autem, vel minuit bonitatem moralem virtutis. Ergo ea bonitas, testimonio vitiorum, naturalis est substantiæ humanæ. Bonitas autem moralis complectens essentialiter actionem procedentem à substantia rationali, non potest esse naturalis ipsi, nisi ipsa actio eidem naturalis sit. Quis autem eo desipiat, ut credat, actionem esse naturalem principio, & vim ejus activam non esse naturalem? Aded Baiani affectant ignorantiam Philosophiæ, ut id illis ve-

neri possimus, ne credant. Igitur cum Augustinus sæpius inculcet, recedere à Deo, esse vitium naturæ, ideoque naturæ hominum esse accedere per dilectionem Deo, sic ejus dilectionis bonitas accipienda est naturalis, qualis conficitur esse ex his testimoniis bonitas generica virtutum, qua vitia privant, nempe ipsa facultate naturæ possibilis.

xxi. Tertio id arguitur, quia sapientissimè adversus Manichæos scripturarum temeratores ex puris rationibus naturalibus convincit, veritatem, justitiam, atque sapientiam, hoc est, ut ipse solertissimè inculcat, Deum verum ex creaturis naturali rationatione compertum, velut omnium principium, & unicum objectum summo amore diligendum à quacumque rationali natura, ut ex eo deprehendat, nullam esse posse suapte natura malam, & soli creatorum amori adstrictam ex nativa, sive naturali virtute ipsius, ut arguit lib. 2. de lib. arb. c. 9. usque ad finem. Ergo sentit naturali animæ virtute posse diligere Deum. Nam ejus scopus est, naturalem animæ virtutem porrigi ultra solum amorem creaturarum ad creatoris amorem. Quare si suapte conditione, & facultate naturali ferre non posset amorem Dei, sed solum amorem creaturarum vitiosum, & turpem, non probaret ex amore Dei animæ rationali possibili, eam non esse suapte natura, & facultate naturali malam eo sensu, quo Manichæi contendebant, nimirum credebant, eo esse malam, quod non poterat sua nativa virtute aliud velle, & operari, quam malam. Quod in opinione Baianorum urgentius est, cum omnis amor creaturæ sitens in ipsa, & non tendens intrinsecè in Deum, peccatum sit. Item quia amor, qui persuadetur ex sola ratione naturali & comparatur ex sola naturali creaturarum cognitione non est supernaturalis, sed naturalis. Nec refert, interdum Augustinum referre in Deum eum amorem, quia refert tanquam in Autorem naturæ, intendentem, & persuadentem, ac moventem ad illum, modo quo in Deum non referuntur peccata, ut conficiat esse animo possibile, suapte conditione, & facultate opus, quod non sit peccatum.

xxi. Idemtidem adversus eisdem Manichæos lib. de Moribus Ecclesiasticis. c. 3. proponit: *Ratione queramus, quomodo sit rectè vivendum.* Itaque seclusa fide soli innitens rationi naturali quaerit, in quo sit constituta recta vita, & vera felicitas hujus vitæ. Eam autem constituit in amore Dei; quia collocari non potest, nisi in amore summi, & optimi boni; ratio enim præscribit, summum bonum cæteris omnibus amore præferendum, & nullum esse beatum absque summi boni consequitione, quæ in hac vita in ejus amore consistit. Summum autem bonum Deus est: *Quem si sequimur, bene; si assequimur, non tantum bene, sed etiam beatè vivimus.* explicans vero illud sequi: *At eum sequimur diligendo.* Vides, quam nullo supernaturali, vel fidei principio utatur, sicut professus fuerat, ut optimum hominis bonum, quod ex ductu solius rationis naturalis diligere debeat, quo & bonus, beatique sit, adversus hostes omnis credulitatis indagat, & Deum esse conficiat, unde omnem naturalem discursum concludit: *Maximum ergo, quod ad beatam vitam ducit, primumque mandatum est, diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, &c.* Ergo ex solis principii naturæ possumus diligere Deum juxta Augustini doctrinam.

xxi. Quarto hæc mens Augustini deprehenditur, quia probat celebre Philosophorum, & Platoniorum placitum docentium beatitudinem hominis

hominis naturalem in hac vita constitutam esse in contemplatione, & amore Dei. Hi autem Philoſophi hunc amorem Dei celebrarunt solum naturalem, & ex solis naturæ principii possibilem, cum omnis fidei infusæ, & gratiæ entitate supernaturalis ignorant fuerint. Ergo cum eis supponit Augustinus amorem Dei entitate naturalem, & ex solis principii naturæ possibilem Assumptum ostendit. Nam de Platonis lib. 10. de Civit. c. 1. sic tradit: *Eligamus, Platonicos omnium Philosophorum nobilissimos, propterea quia sicut sapere potuerunt, licet immortalem, ac rationalem, vel intellectualem hominis animam, nisi participato lumine illius, à quo & ipsa, & mundus factus est, beatam esse non posse: ita illud quod omnes appetunt, id est, vitam beatam, quemquam isti assequeremur negant, qui non illi uni optimo, qui est incommutabilis Deus, puritate casti amoris adhaerent: rursus c. 11. Cui Deo simpliciter inherere (fatentibus quoque Platonis, & per multastantibus) solum beatificum bonum est.* unde lib. 8. c. 5. testatur: *Si ergo Plato Deo hujus imitorem, cognitorem, amatorem dixit esse sapientem, cujus participatione beatus sit, quid opus est excutere ceteros: quorum nulli nobis, quam isti propius accesserunt. consequenter c. 9. beatitudinem, & finem naturalem hujus vitæ refert ex Platone in imitationem Dei, quæ ejus amorem includit: Nunc satis est commemorare Platonem determinasse finem boni esse secundum virtutem vivere, & ei soli venire posse, qui notitiam Dei habeat, & imitationem, nec aliam ob causam beatam.* Ex quibus liquidum est, inconculsam fuisse Platoniorum sententiam, beatitudinem hominis naturalem in Dei consideratione, & dilectione consistere, utique ea, quæ ex rebus creatis comparari potest, cum omni fide, & principio supernaturali destituti fuerint, atque aded in dilectione naturali, ex solis principii naturæ possibili: Eodem enim modo de sapientia, seu cognitione Dei, ac de ejus amore philosophati sunt. Sapientiam autem, & contemplationem Dei solum agnovissent naturalem ductu solius naturæ possibilem. Ergo etiam dilectionem ex tali notione partam. At Augustinus Platonis in hac sua Philosophia suffragatur, ut lib. 8. de Civit. Dei acclamat gratulando: *Sive isti Platonici, sive quicumque alii quarumlibet Gentium Philosophi de Deo ista sentiant, nobiscum sentiunt.* Ergo menti, & doctrinæ Augustiniane conforme est, possibilem esse amorem Dei entitate naturalem.

xxi. Contendunt Baiani, hos Philosophos amorem Dei, in quem beatitudinem hujus vitæ retulerunt, agnovisse, & asseruisse supernaturalem, quod eum revocarunt in gratiam ipsius Dei, cum Augustinus lib. 11. de Civit. c. 25. ex Platonis mente Deum prædicet amoris, quo bene, beatèque vivitur, inspiratorem, & suavitatis intimæ largitorem. & lib. 22. de Civit. c. 22. ex Tullio referat, nullum datum à Diis esse donum majus, nec potuisse dari hominibus, quam hunc amorem. Sed facile revincuntur. Nam gratia, quam Philosophi agnovissent in beneficio talis amoris, non est supernaturalis, sed naturalis, pertinet ad creationis gratiam, & ad Deum, ut Autorem, & provisorum naturæ, à quo plura beneficia naturalia proficisci possunt, ut falus, bonum ingenium, corporis fortitudo, & pulchritudo, nec non plures cogitationes, & affectiones honestæ naturales, quas excitare possent causæ creatæ, & interdum solus Deus excitat, ut dominium na-

turale, quo sibi subjicit voluntatem creatam, exerceat in ejus etiam naturales actiones. Primum, quia eodem modo loquuti sunt Platonici de sapientia, & cognitione Dei, ac de ejus amore. Sapientiam autem, & cognitionem Dei non crediderunt supernaturalem, sed entitate naturalem ex creaturis discursu naturali comparatam. Secundò, quia id exprimit Augustinus lib. 11. de Civit. Dei, c. 25. de mente Platoniorum referens. *Si ergo natura nostra esset à nobis, profecto & nostram nos genuissemus sapientiam, nec eam doctrinam, id est, aliunde discendo perciperemus; & noster amor à nobis profectus, & ad nos relatus ad beatè vivendum sufficeret, nec bono alio, quo frueremur, ullo indigeret. Ne vero quia natura nostra, ut esset, Deum haberet Autorem, proculdubio, ut vera sapiamus, ipsum debemus habere doctorem, ipsum etiam, ut beati simus, suavitatis intimæ largitorem.* Quibus duo subdit peripicua. Alterum, pari modo in Deum referri cognitionem, ac amorem Dei. Alterum, eo utrumque divinæ gratiæ deputari, quod à nobis non est, hoc est, ex meritis nostris, creaturæ. Item de sapientia, seu Philosophia, quæ non solum amorem, sed etiam notitiam Dei complectitur, sic habet lib. 22. de Civit. c. 22. *Ad hos meliores quosque in his malis adjuvat gratia, ut quanto fidelior, tanto fortiore corde tolerantur: ad quam rem etiam Philosophiam prodesse dicunt docti hujus sæculi, quam Diis quibusdam paucis, ut ait Tullius, veram dederunt. Nec hominibus ab his, aut datum est donum majus, aut potuit dari.* Philosophiam autem, & sapientiam non putarunt donum suapte natura supernaturale, & infusum, sed beneficium naturale, nostro quoque labore acquisibile.

xxv. Nec obest, Augustinum adjicere: *Vsq̄ adeo, & ipsi, contra quos agimus, quoquo modo compulsi sunt, in habenda, non quacumque, sed vera Philosophia, divinam gratiam confiteri.* Nam hæc gratia communis est beneficiis naturalibus ipsius creationis, nimirum quæ gratis absque meritis præcedentibus disponuntur à Deo, quamvis non sint aliena à creatione naturæ. Pelagiani autem volebant, dona gratiæ supernaturalia meritis nostris præcedentibus deputari; Augustinus vero gratis conferri, & non semel ea dona à meritis præcedentibus relegat ex donis naturalibus, quæ absque eis meritis hominibus contingunt. In eumque scopum, & gratiam, superiorem sermonem dirigit Augustinus.

xxvi. Denique ex Augustini doctrina concluditur probatio; quia in Dialogo contra Manichæos inter init. & med. sic habet: *Si viribus illis, quæ à Deo anime donatæ sunt, ad ea utamur, ob quæ eas accipimus, bonum est.* Loquitur enim de viribus naturalibus, ut exempla, quibus id explicat, ostendunt, idem autem repetens post med. & explicans adjicit: *Exempli gratia partem eam animi, in qua cupiditas sita est, nempe voluntatem nobis idcirco dedit, ut ipsum, qui solus est, concupiscamus.* Ergo vires naturales animæ, & voluntas suapte facultate possunt amore profectui Deum. Quis enim credat ad amorem Dei datas esse, & ad eum amorem eliciendum insufficientes esse? Ex quibus omnibus conficitur, amorem Dei entitate naturalem, & naturæ viribus possibilem non esse principii doctrinæ Augustiniane dissentaneum, ut Baiani proclamant, sed potius consentaneum, ut Scholasticis perpetuo vestigiis Augustini insistentes supponunt.

SECTIO IV.

Idem arguitur ex doctrina Discipulorum Augustini, & aliorum Patrum.

xxv i r. Rursus consonam esse Augustino notam, & communem Scholasticorum sententiam, confirmant testimonia Fulgentii, & Prosperii, & aliorum Patrum. Id prodit Fulgentius de fide ad Petrum c. 3. *Deum diligendi, ac cognoscendi se non nisi Angelis, & hominibus indidit facultatem. Quibus propter arbitrii libertatem, quæ maximè debuit intellectuali creaturæ conferri, ita cognoscendi, ac diligendi se facultatem voluntatemque donavit, ut eam unusquisque, & habere posset, & perdere.* Eodem modo tradit concessam à Deo potestatem diligendi se, quo se cognoscendi potestatem. At potestas cognoscendi Deum competit solis viribus naturæ. Ergo & potestas diligendi Deum. Item asseritur, tradita propter arbitrii libertatem, quæ esse non potest, qualis intellectuali creaturæ debetur, absque potestate agnoscendi, ac diligendi Deum. Arbitrii autem libertas inter facultates naturales, & vires naturæ intellectuales numeratur.

xx i x. Rursus conficit amorem naturalem Dei ad Monimum c. 18. *Creaturæ rationali alia beatitudo nec potuit, nec potest esse, nec poterit, nisi ut agnoscens, à quo non solum facta est, sed etiam rationalis est facta, majorem dilectionem exhibeat bono Creatori, quam sibi. Nec enim inesse posset illatenus ratio, nisi ei posset inesse Creatoris dilectio.* Ex eo solum quod creatura rationalis se agnoscat factam à Deo, & rationalem, quod facultate naturæ assequi potest, possibile ipsi est Creatoris dilectio, quia notioni Creatoris per naturalem rationem conjungitur naturali nexu dilectio Creatoris possibilis, siquidem nullatenus inesse posset ratio, nisi ei posset inesse Creatoris dilectio.

xx i x. Eiusdem sententiæ est Prosper subscribens Augustino sent. 139. *Non itaque esset vitium recedere à Deo, nisi natura, cujus hoc vitium est, potius competere esse cum Deo. Itaque naturæ rationalis est, hoc est, naturale, esse per dilectionem cum Deo, idemque vitium est naturæ recedere per malam voluntatem à Deo, quia nocet naturæ, privando illam bonitate naturali adherendi per bonam voluntatem Deo. Quod ex fine naturali creationis operum illustrium naturæ scitè celebrat lib. 2. de vocat. Gent. c. 4. Cælum quippe, ac terra, & mare, omnisque creatura, quæ videri, atque intelligi potest, ad hanc præcipuè disposita est humani generis utilitatem, ut natura rationalis de contemplatione tot specierum, de experimentis tot bonorum, de perceptione tot numerum ad cultum, & dilectionem sui imbueretur Autoris. Itaque finis præcipuus condendi cælum, & terram, & reliquas creaturas corporeas non est utilitas hominis temporalis, & corporea, sed spiritualis, & honesta, quæ de cultu & dilectione Autoris naturæ, quam omnia creata provocant, percipitur. Clausula capituli est: Cælum ergo, cum laque cælestis, mare, & terra, omniaque, quæ in eis sunt, consono speciei suæ, ordinationisque concentu protestabantur gloriam Dei, & prædicatione perpetua maiestatem sui loquebantur Autoris: & tamen maximus numerus hominum, qui vias voluntatis ambulare permixtus est, non intellexit, & odor vitæ, qui spirabat ad vitam, factus est ei odor mortis ad mortem, ut etiam in illis visibilibus testimoniis discretetur, quod littera occideret. Dolet, quod Gentes naturali providentiæ relictæ hanc*

vite utilitatem, nempe dilectionem gratiæ divinæ, in quam cuncta cælestia, atque terrestria ab Autore naturæ disposita sunt, læthali abusu perdidierint.

xx x. Accedit Bernardus lib. Medit. de humanæ conditionis cognitione c. 1. exponens rationem imaginis Dei, quam homo suapte conditione naturali exprimit: *Non propterea ejus imago est, quia sui meminisse intelligere, ac diligere eum, à quo factus est.* Ratio imaginis Dei est homini naturalis, & in facultate naturali intelligendi, ac volendi constituta, ut multis ostendimus disp. 8. sect. 15. & inter alios Patres Bernardum assertorem produximus. Nunc igitur pronuntiat, in ea potissimum facultate, & perfectione naturali exprimi in homine imaginem Dei, qua non se ipsum, sed Deum intelligere, & diligere valet. Ergo sicut ratio imaginis Dei est naturalis homini, ita & naturalis est facultas intelligendi, ac diligendi Deum. Explicatur, quia facultas intelligendi Deum est naturalis. Pariter autem in facultate diligendi, ac intelligendi collocat imaginis Dei perfectionem. Ergo pariter etiam facultas diligendi Deum asseritur naturalis.

xx x i. Basiliius Homil. 9. *Quod Deus non sit Autor malorum, inter med. & fin. sic differit: Unde iniquus est homo? Ex ipsius libera voluntate. Unde malus Diabolus? Ex eadem penitus causa. Habebat enim, & ipsa liberam vitam, & iustam sibi potestatem, aut Deum sequendi, aut à bono discedendi.* Audis iustam potestatem Deum sequendi; Deum vero sequimur diligendo, ut ex Augustino præmissimus n. 22. Inrita autem creaturæ rationali potestas naturalis est. Idem in regul. disput. interrog. 2. prope init. tanquam certum supponit, *ad omnia nos, quæ descripta nobis à Deo præcepta sunt consequenda, naturales etiam ab ipso facultates accepisse.* Inter præcepta autem primum, & potissimum est amor Dei. Ergo indita nobis est facultas naturalis, seu virtus, qua Dei amorem exequamur.

xx x i i. Nyssenus orat. cathe. c. 5. *Oporebat omnino nostræ naturæ constructionem, ut per vix sibi insitam cognosceret id, quod est supremum, ut reverteretur desiderio divinæ æternitatis.* Refert in ipsam constructionem naturæ, & in vim insitam ipsi naturæ notionem Dei, & desiderium æternitatis. Cassiodorus de amicit. §. *Quod charitas est sabbatum, agens de præcepto dilectionis Dei: Potest quidem aliquis excusare, quod vigilare, jejunare, aut laborare idoneus non sit; (scilicet quia vires naturales deficere possunt) sed nullus excusare se potest, quod amare non possit.* Posset autem se excusare, si ad Deum amandum vires sufficientes deficerent; præsertim Gentiles, quibus etiam supernaturales, Baianorum opinione, deficiunt.

xx x i i i. Guigo Carthusianus lib. de Medit. c. 19. *Quæ est ergo naturalis animæ pulchritudo? Devotam esse erga Deum. Et quantum? Ex toto corde, & ex tota anima, & ex totis viribus. Naturali vero pulchritudine ac perfectione privari, nulli rei non potest non esse damnosum. Quid expressius pro amore Dei naturali efficacit? Laurentius Justinianus in ferm. S. Lucae prope init. *Cordis nostri habitaculum, sponsi horrens esse perhibetur. Naturaliter quidem fecundus est, & ad suscipiendum sponsum idoneus. Tanquam ab Optice summo conditus bene semper naturaliter tendit ad bonum. Sponsus autem suscipitur, & habitat in corde per amorem. Ergo cor humanum naturali fecunditate ferre potest amorem sponsi, qui est Deus.**

xxx i v. Ansel-

xxx i v. Anselmus in Monol. c. 66. egregiè: *Nilil aptius, quam rationalem creaturam ad hoc esse factam, ut summam essentiam, & super omnia bona amet, sicut ipsa est summum bonum: imo ut nihil amet, nisi illum, aut propter illum.* Nullus finis aptior, & naturalior creationi animæ rationalis esse potest, quam amor Dei, & creaturarum amor propter Deum. Deus autem, ut Autor naturæ non potest intendere finem, qui mediis naturalibus obtineri non possit; nam si media ad munus Dei, qua Autoris supernaturalis pertinent, ad id quoque munus, & non ad officium Autoris naturæ pertinebit consequutio, & intentio finis. Ergo amor Dei potest solis mediis naturalibus à Deo, qua Autore naturæ dispositis obtineri. Quibus annuera Ambrosium productum n. 12. ubi ex lege naturali, & naturali notione creaturarum exprimit omnibus hominibus etiam infidelibus possibilem esse amorem Dei. Vides nunc quam temerè Baiani scribant, & inculcent, amorem Dei entitate naturalem esse chimericum, & ab Scholasticis absque ullo Scripturarum, Conciliorum, & Patrum fundamento confictum.

SECTIO V.

Amor Dei naturalis probatur rationibus Theologicis.

xxx v. Deum possibilis in statu naturæ lapsæ amor Dei entitate naturalis fulcitur Theologicis rationibus, quibus is amor in statu naturæ innocens perisualis est possibilis disp. 8. Prima est, quia etiam in statu naturæ lapsæ obligat lex naturalis, naturaliaque rationis dictamina, atque consilia suadent diligere Deum propter se præ omnibus bonis creatis, quia Deus naturali ratione innotescit præ omnibus illis amore dignus, nec dictamina, & consilia rationis naturalis fuadere ad amorem impossibilem, qualis esset amor Dei secluso beneficio gratiæ superaddito creationi. Vim hujus argumenti expendimus, & à Baianorum responsionibus vindicavimus sect. 24. Secunda est, quia in statu naturæ lapsæ possumus naturali cognitione assequi bonitatem Dei amabilem propter se. Voluntatis autem potest amore naturali ferri in objectum, quod intellectus assequitur naturali cognitione bonum. Robur hujus argumenti munivimus, & Patrum testimonio illustravimus sect. 22.

xxx v i. Tertia, quia Deus potest amari propter se amore supernaturali. Esset autem impossibile amor supernaturalis Dei propter suam bonitatem, si esset impossibile amor naturalis Dei propter ipsam, quia non potest voluntas elevari auxiliis gratiæ ultra objectum formale sibi naturale, quod suos affectus naturales movere potest. Quod firmavimus sect. 26. Quarta, quia Deus ut Autor naturalis hominis, & totius fabricæ visibilis finem intendit sui amorem, & gloriam, gratiarum actionem, & laudem, qua ei homo respondere potest. At hic finis esset frustraneus, & impossibilem Deo, qua Autori naturali, si impossibile esset amor naturalis Dei. Vide hanc rationem sacris litteris, & scriptis Patrum innoxiam sect. 23.

xxx v i i. Rursus quinta sit, quia voluntas creatura, cui notione naturali proponitur bonitas divina diligibilis propter se, potest affici in illam affectu naturali inefficaci. Ergo etiam affectu efficaci natura-

li. Antecedens probatur. Tum quia affectus inefficax complacentiæ simplicis sequitur necessario propositionem cujuscumque boni, ut vidimus disp. 103. sect. 6. de Ente supernat. Ergo affectus simplex naturalis seclatur necessario propositionem naturalem bonitatis divinæ. Tum quia alias propositio boni esset frustranea voluntati, si non posset ab illa in ejus affectionem moveri, sicut esset frustranea propositio mali, si non posset illud aliquo affectu displicentiæ averfari; eo enim solum sine à natura proponitur voluntati amabile bonum, & odibile malum, ut bonum amore, & malum odio prosequatur. Quod igitur voluntati circa reliqua bona sibi proposita amabilia non negatur possibile, negandum non est circa bonum divinum sibi propositum amabile propter se. Præterea quia ad affectum inefficacem simplicis complacentiæ non retardant impedimenta creaturarum, cum possit creaturarum amor cum amore simplici, & inefficaci bonitatis divinæ componi. Consequentia probatur. Primum, quia affectus simplex, & inefficax suapte natura movet, & allicit voluntatem ad efficacem amorem, sicut apprehensio simplex veritatis ad iudicium; adeoque potest complacentia bonitatis intendi, & augeri, ut ingens fiat pondus, vehementisque inclinatio voluntatis ad amorem absolutum. Monstruosa autem esset natura, quæ edere non valeret amorem, in quem inditi sunt ab Autore naturæ motus ingenti pondere, & vehementi inclinatione pellicientes ad illum.

xxx i x. Secundò, quia cum omnis affectus inefficax, & complacentia bonitatis aliorum objectorum moveat ad amorem absolutum, & efficacem possibilem ipsius, eo solum id potest deficere affectui simplici, & complacentiæ bonitatis divinæ, quod creaturarum amor homini connaturalis impedimento sit, & retardet eum affectum, ejusque resistencia facultate naturali superari non possit. At hæc ratio solum evincit amorem absolutum, & efficacem bonitatis divinæ fore voluntati create difficilem, non vero impossibilem, quemadmodum etiam affectus vitiosus, & turpis, contrarius alteri affectui vitioso, & turpi longè vehementiori redditur ex tali oppositione difficilis, sed non impossibilis voluntati. Item ea causa solum improbat impossibilem absque gratia naturali, non verò supernaturali. Nam ea difficultas superari potest intentione, & augmento affectus simplicis, & inefficaci naturalis; cum enim is affectus, intentionis, & augmenti capax sit, potest aded intendi, & augeri à Deo, ut ejus inclinatio, & motio in amorem Dei prævaleat affectioni, & motioni voluntatis in amorem creaturarum contradictentium amori absoluto, & efficaci bonitatis divinæ. Nulla autem relinquitur difficultas voluntati ad amorem Dei ex affectione, & motione creaturarum, cum adest ingentior, & vehementior inclinatio, & motio ad amorem efficacem Dei, quam ad amorem efficacem creaturarum. Ergo solo auxilio gratiæ entitate naturali potest tolli difficultas amoris efficaci Dei. Neque ad amorem supernaturalem eliciendum alio modo tollitur difficultas orta ex affectione naturali creaturarum, nisi quia intenditur à Deo complacentia, & delectatio simplex supernaturalis bonitatis divinæ, ut prævaleat oppositæ affectioni, & delectationi creaturarum, ut crebro Augustinus docet. Ad hæc: tentationes, & affectiones creaturarum continuo animum non pulsant, & interdum aded remissè, ut modica sit difficultas superanda. Ergo poterunt aliquando affectiones simplices

ces perfectionum divinarum entitate naturales absque impedimento amorem absolutum, & efficacem inducere.

xxxix. Sexta sit; quia amore benevolentiae naturali prosequimur parentes, consanguineos, & amicos. Ergo etiam possumus Deum. Nam plura motiva potest ratio naturalis proponere voluntati ad amorem Dei, quam ad amorem Parentum, consanguineorum, & amicorum. Sive enim perfectiones, & dotes naturales consideres, sive naturalia beneficia perpendas, sive bonorum communionem spectes, sive vincula, quibus aliis hominibus adstringimur, observes, altiora multo sunt, quæ ratio naturalis in Deo ad provocandum amorem Dei investigare, & assequi potest, ut nullus, nisi expertus rationis naturalis negabit. Ergo si motiva humana possunt à voluntate creata obtinere amorem benevolentiae ad eam efficacem, ut interdum commoda temporalia, interdum honorem, interdum etiam vitam ipsam contemnat, cur negabimus motiva divina ratione naturali proposita eundem amorem obtinere posse? Siquidem hæc præ illis magis diligibilia, majorique amore digna proponuntur. Amor autem elicitus ex motivis naturalibus, naturalique notione propositis naturalis est.

xl. Septima sit ad hominem. Nam Baiani nullum admittunt opus moraliter bonum absque actuali, & formali relatione in Deum, quæ Dei amorem includit, omneque opus absque tali relatione elicitum censent esse peccatum. Si autem esset impossibile naturæ rationali talis relatio, fieret, naturam rationalem suapte facultate antecedenti, suisque viribus sufficientibus esse necessitate adstrictam ad peccandum, nullumque opus moraliter bonum agere posse, adeoque ejus naturalem libertatem non esse indifferentem ad bonum, & interdum cum omnimoda necessitate, & determinatione ad unum peccare. At hæc omnia contradicunt sacris Scripturis, Conciliis, & Patribus, argumentisque Theologicis, & Philosophicis, quæ copiose anterioribus disputationibus produximus, & expendimus. Ergo natura rationalis suapte antecedenti facultate potest dirigere in Deum opera aliqua bona. Confirmatur, quia si talis relatio esset naturæ impossibilis, non posset ex defectu talis relationis peccare natura, quia culpabilis esse non potest omisio ejus, quod nobis impossibile est, ut naturalis ratio, & Patrum doctrina superioribus producta persuadent. Ergo talis relatio debet constitui in potestate antecedenti naturæ, ut ejus defectus, sicut Baiani volunt, possit inficere, & deturpare opera, quæ officii virtutum incumbunt.

xli. Octava, quia nulla est natura, quæ in bonum sibi conveniens aliqua inclinatione non feratur, & mediis ab Autore naturæ provisus illud non assequatur; natura quidem irrationalis, & sensus expertus media inclinatione innata, natura vero sensitiva media appetitione elicitur. Ergo natura rationalis poterit media affectione elicitur sibi naturali bonum prosequi rationis sibi qua rationali conveniens. Aut igitur hoc bonum naturæ rationalis proprium, & ipsi qua rationali consentaneum est solum increatum, aut ab increato, & creato præcindens, aut creatum solum? si solum increatum est, poterit natura rationalis affectu sibi naturali ferri in bonitatem increatam Dei, quod intendimus. Si ab increato, & creato præcindit, & in illud, qua præcindens, & commune increato affici potest, etiam poterit illud, cum proponatur contractum ad ens increatum, & Deum,

amore prosequi, siquidem continetur sub communi ratione formali motiva sui amoris naturalis, ut inductione intellectus, & aliarum potentiarum omnium tam sentientium, quam appetentium probari potest, quæ actus naturales eliciunt circa omnia objecta participantia rationem formalem motivam sui. Si verò illud est bonum creatum solum; ex illo etiam ferente amorem naturalem voluntatis ad bonum increatum argumentum fieri potest. Tum quia bonum etiam increatum, & divinum potest ratione naturali objici, tanquam conveniens, & consentaneum naturæ rationali creatæ, siquidem nullum est tot vinculis naturalibus cum illa conjunctum, & cum quo ordo, & ratio naturalis majorem unionem, & adhesionem præscribat. Tum quia bonum increatum, qua conveniens naturæ rationali divinæ apprehenditur majus bonum, digniusque amore creaturæ rationalis, quam bonum apprehensum, qua solum conveniens naturæ rationali creatæ. Ergo si bonum qua conveniens naturæ rationali creatæ ferre potest amorem naturalem creaturæ rationalis, potiori ratione fert ejusmodi amorem bonum, qua conveniens naturæ rationali divinæ. Confirmatur: Possumus diligere affectu naturali cultum Dei; quia est conveniens excellentiæ divinæ, & obedientiam præceptorum, quia est conveniens dominio jurisdictionis divinæ. siquidem hæc convenientia actionum creaturarum est bonitas quadam creata. Ergo à fortiori possumus diligere affectu naturali ipsam excellentiam divinam, & perfectionem domini divini prout convenientem Deo. Siquidem ab his perfectionibus divinis participant suam bonitatem actiones creatæ eis convenientes, & consentaneæ.

xlii. Postrema. Infideles ex errore, sive vincibili, sive invincibili, quo credunt divinitatem, & perfectiones comites illius inesse soli, aut lunæ, possunt facultate naturali Deum falsum diligere super omnia, & in eum suas actiones dirigere. Ergo etiam cum ejus erroris convincuntur naturalibus rationibus, abesse ab eis divinitatem, & illam inesse enti increato rerum omnium principio, ut verè rationibus naturalibus convinci possunt, poterunt Deum verum sibi propositum etiam facultate naturali super omnia diligere. Consequentia probatur. Nam Deum falsum eo diligunt, quod eum apprehendunt sui conditorem, omnipotentem, sapientem, beneficium, & reliquis perfectionibus divinis præditum. At Deum verum etiam apprehendunt similibus perfectionibus divites, & amabilem. Ergo propter eandem, aut similes perfectiones poterunt eodem, aut simili amore diligere. Nam amorem naturalem Idoli non excitat in voluntate creata objectum materiale, seu subiectum, cui adscribunt eas perfectiones, sed objectum formale ex ipsis perfectionibus coalescens. At perfectiones omnipotentiae, sapientiae, & beneficentiae, quæ cum errore inducebant voluntatem ad amorem Idoli, proponuntur absque errore cum notione vera naturali inesse vero Deo. Ergo etiam poterunt sic propositæ ad veri Dei amorem inducere. Quis enim credat notionem veram ejusdem perfectionis non posse excitare amorem, quem potest falsa ejusdem perfectionis cognitio? Item voluntatem creatam posse solem super omnia diligere, quod falso credat sui conditorem, sapientem, & beneficium, & eadem facultate non posse simili amore diligere Ens increatum & verum Deum, cum illum verè credit sapientem, & beneficium, conditoremque sui?

SECTIO

SECTIO VI.

Objiciuntur Baianorum argumenta.

xliv. Proponam simul omnia Baianorum argumenta eodem, quo ipsi colligant, filo, quia una fere est eorum omnium solutio; & ab Augustini testimoniis, quæ frustra coaccervant, recensendis abstinere, quia dandum eis est Antecedens, in cujus probationem adducunt, & neganda consequentia, quam colligunt. Primumque est, quia amor benevolentiae Dei est purus, & castus, quo Deus gratis, & absque spe ullius lucri diligitur. Hujusmodi autem amor solis viribus naturæ impossibilis est, quia ad eum spiritum gratiæ divinæ desiderat Augustinus con. 11. in Psal. 118. serm. 3. in Append. lib. 5. contra Iulianum c. 3.

xliv. Secundum, quia Deus solus est omnis virtutis reconditio, & veritas ex Augustino lib. 2. de lib. arb. c. 10. & seqq. Veritas autem, & reconditio moralis diligere non potest absque spiritu gratiæ, & charitatis ex ipso Augustino lib. 1. Retract. c. 9. & lib. 2. de libero arb. c. 19. Tertium, quia solus Deus est vera justitia, quæ à voluntate creata diligere debet, teste Augustino lib. 3. Confess. c. 7. serm. 17. de verb. Apost. c. 3. Epist. 144. & 222. lib. de Catechiz. rud. c. ult. tract. 100. in Ioan. serm. 15. de verb. Apost. c. 7. lib. 8. de Trinit. c. 6 & 9. Tract. 35. in Ioan. serm. 4. de divers. c. 6. Amor autem justitiæ haberi non potest sine auxilio charitatis, & gratiæ ex serm. 15. de verb. Apost. c. 6, 7 & 9. & serm. 17. de spiritu, & littera, c. 10, 14, 29, 30, 32, 35. lib. de Natura, & grat. c. 57. lib. 1. ad Bonifac. c. 10. lib. 2. c. 9. & lib. 2. de corrept. & grat. c. 2.

xlv. Quia vero vident ad hæc, & familia ab Scholasticis responderi, sermonem Augustini in eis locis esse de specie amoris infusi, & supernaturalis, qui solus conferens est in salutem, & vitam æternam, non vero de alia specie amoris naturalis, qui in salutem, & vitam æternam non confert, nec fit, sicut ad illam oportet. Insurgunt, & exandescunt contra utramque amoris Dei distinctionem in naturalem, & supernaturalem, & in salutarem elicitum sicut oportet, & in non salutarem, nec sicut oportet elicitum, & utramque chimericam, & ab Scholasticis solis absque sacrarum litterarum, Conciliorum, & Patrum fundamento confictam, & in Scholas intrusam proclamant, & simul argumentis, & convitiis rejectare tentant. Itaque primam distinctionem amoris Dei, in naturalem, & supernaturalem sic depulsant.

xlv. Primò, quia Augustinus nullibi ea usus est contra Pelagianos contententes amorem Dei esse solis naturæ viribus possibilem. Credibile autem non est, eam solutionem non occurrisse Augustino, præsertim cum de virtutibus infidelium gratiæ supernaturalis expertum differuit, ut admitta eis possibili viribus naturæ dilectione Dei naturali, & sterili in vitam æternam, solam rejiceret supernaturalem, & salutarem, ut Scholasticis in more est. Augustinus tamen ejus distinctionis non meminit in conflictu cum Pelagio, & Iuliano, sed omnem prorsus veram virtutem, & dilectionem Dei, sola facultate naturæ possibilem, ab infidelibus gratiæ supernaturalis expertibus, relegavit lib. 1. de Nupt. c. 3. lib. 4. contra Iulianum c. 3. & lib. de Gestis Pelagii, c. 14.

xlvi. Secundò, quia lib. de spir. & litt. c. 15. de Nat. & Grat. c. 57. docet, sine spiritu gratiæ, & charitatis non posse aliud dominari, nisi peccatum. Si autem esset possibilis amor Dei naturalis elicitus viribus naturæ sine spiritu gratiæ, & charitatis, aliud, quam peccatum posset sine tali spiritu dominari. Tertio, quia Augustinus Epist. 144. amorem justitiæ, & Dei elicitum ex gratia opponit formidini turpi poenæ, quasi non possit anima quidquam amare, nisi aut honestè ex gratia, aut turpiter ex timore poenæ. At si posset sine gratia amare justitiam, & Deum, præter amorem elicitum ex gratia, & timorem poenæ posset esse amor naturalis Dei ab utroque affectu differens.

xlvii. Quarto, quia lib. de spiritu, & litt. c. 14. & lib. 1. ad Bonifac. c. 10. perspicue tradit, non posse diligere justitiam, & Deum, nisi ex dono gratiæ. At posset, si Deus, & justitia diligere posset amore naturali ex solis viribus naturæ, quemadmodum quia motus lapidis sursum asseritur non esse, nisi à principio extrinseco, rectè colligitur impossibilem alicuius motus lapidis sursum, qui sit à principio intrinseco. Quintò, quia Augustinus lib. de Corrept. & Grat. c. 2. remittit ad experientiam, ut cum feris te diligere cum delectatione justitiam, non dubites esse gratiæ donum. Si vero posset Deus diligere affectu, & delectatione purè naturali absque gratiæ dono, posset dubitare, & vereri, non esse gratiæ donum dilectionem, & delectationem justitiæ, & Dei, quam experiris.

xlviii. Sextò, quia contententibus Pelagianis possibilem amorem Dei purè naturalem solis viribus, & ductu naturæ conceptum, negat Augustinus assumptum, referens in gratiam Dei amorem etiam ex sola notitia creaturarum absque fide Christi elicitum, lib. de Grat. & lib. arb. c. 18. & lib. de Nat. & grat. c. 2. Si autem posset haberi amor Dei purè naturalis, eum daret Augustinus possibilem, præsertim cum ex solo ductu creaturarum visibilium absque fide Christi concipitur. Postrema, quia amor Dei purè naturalis maxime is esse debet, quem Ethnici Philosophi absque fide Christi, & rerum supernaturalium notitia possibilem agnoverunt. At is etiam, confessione ipsorum, erat ex gratia Dei, atque ad eam supernaturalis, testante Augustino lib. 8. de Civit. c. 5 & 9. lib. 11. c. 25. lib. 4. in Iulianum, c. 3. & Tullio lib. 1. qq. Acad. & lib. 1. de legibus. Ergo amor Dei purè naturalis, & absque auxilio gratiæ elicitus chimericus est.

1. Addunt contra amorem Dei non salutarem, nec elicitum sicut oportet, ex doctrina Augustini eo ipso, quod Deus propter se solum, & gratis amat, fieri amorem Dei, sicut oportet, quin aliud desideretur ex tract. 91. in Ioan. sermo. 19. de verb. Apostoli c. 10. serm. 234. de divers. c. 3. in Enchirid. c. 121. contra serm. Arian. c. 25. Omnis autem amor Dei honestus, & moraliter bonus elicitur propter Deum solum, & purè gratis. Ergo omnis elicitur, sicut oportet, & supernaturalis.

SECTIO VII.

Objecta explicantur.

1. Præteritis explicandis præmitto primò, non solum probatam esse à Pontificibus Ecclesiæ contra Baianam doctrinam distinctionem amoris Dei in naturalem, & supernaturalem,

ralem, ut præmissimus sect. 1. Sed etiam divisionem in amorem meritorium, & non meritorium, sive in elicitedum sicut oportet, & non sicut oportet elicitedum. Nam Baiani eam distinctionem non solum ab amore Dei, sed etiam ab omni alio virtutis actu rejiciunt; Scholastici vero eam tam in amore Dei, quam in aliis virtutum actibus admittunt. Ergo Pontifices Ecclesiæ eam definiunt, cum damnant Baii propositionem 16. *Ille quoque distinctio, qua dicitur opus bifariam bonum, vel quia ex objecto, & omnibus circumstantiis est rectum, & bonum, quod moraliter bonum consuevit appellari, vel quia est meritorium regni æterni, rejicienda putatur.* item propositionem 62. *Celebris illa distinctio Doctorum, divina legis mandata bifariam impleri, altero modo quantum ad præceptorum operum substantiam tantum, altero quantum ad certum quemdam modum, videlicet secundum quem valeant operantem perducere ad regnum, hoc est, ad modum meritorum, commentitia est.* Etenim Pontifices has propositiones proferentes decernunt veras eis contradicentes, nempe esse opus bonum morale, quod non fit meritorium, & impletionem mandatorum Dei, quæ non fiat modo meritorio; quo valeat operantem perducere ad salutem, & vitam æternam.

LII. Præmitto secundò, Augustinò in locis objectis, & aliis sæpius esse sermonem de amore Dei conferente in salutem, & vitam æternam. Tum quia de aliis virtutum actibus, ad quos gratiam auxiliantem desiderat, semper in ea acceptione contra Pelagianos disseruit, ut elapsis disputationibus sæpius expendimus, quia Pelagiani non alio sensu virtutum actus solis naturæ viribus tribuebant, quam salutes, & meritorios vitæ æternæ. Quod æquius censeri debet de amore benevolentiae divinæ, qui omnium perfectissimus est. Tum quia Augustiniana scripta eum Dei amorem præsentius complectuntur, quem continent scripta sacra, & in charitatem ab Spiritu sancto infusam continuo referunt. Is autem amor semper intelligitur salutaris, & conferens in vitam æternam, quia Dei amorem in eum finem hominibus commendat, & hortantur.

LIII. Præmitto tertio, quamvis amor Dei naturalis, & non salutaris, & viribus naturæ absque auxilio gratiæ sit per se possibilis, duplicem interesse causam, cur Augustinus de illo contra Pelagianos non differat scorsim ab amore salutaris, & supernaturali. Prima est, quia Pelagiani nullum agnoverunt amorem Dei non salutarem, & meritorium, quantumvis solis naturæ viribus elicitedum, sed omnem etiam naturalem profitebantur salutarem, & totus Augustini scopus fuit stabilire necessitatem gratiæ ad omnem actum salutarem, & meritorium, & ostendere implicentiam in conjunctione actus salutaris, & meritorii cum actu purè naturali, & solis naturæ viribus elicitedo, quidquid sit de conjunctione bonitatis moralis cum illo, ut Augustini scripta, & quæ à nobis superioribus producta sunt, liquido demonstrant. Secunda est, quia ut sæpius anterioribus disputationibus inculcavimus, & faciatissimè illustravimus disput. 20. per totam, & disp. 114. à sect. 13. de Ente supern, ex sacris testimoniis, Patrum suffragiis, Theologicisque rationibus, quamvis amor Dei naturalis, & non salutaris sit possibilis scorsim à supernaturali, & salutaris, de facto tamen ex lege Dei elevantis naturam per gratiam, non potest naturalis fieri divisus à salutaris, & supernaturali, sed adeò illi individue conjunctus est, ut moraliter possit uterque pro uno, & eodem opere merito computari, & ita

à Patribus computatur, quod nulla nobis adsit libertas naturalem à supernaturali, & salutaris dividendi. Quippe Deus liberalis gratiæ auxiliantis provisor disposuit, gratiam nobis sic promptam, & continuam adesse, ut perpetuo cogitationibus, & affectionibus honestis naturalibus excitatis concursu causam fecundarum, & ex providentia naturali Dei, inferantur, & jungantur circa eadem objecta cogitationes, & affectiones supernaturales gratiæ à Deo ex providentia supernaturali nobis infusæ, quibus voluntas creata præventa cum præstat conatum in virtutis actum, sive misericordiae, sive religionis eliciedum, non solum naturalem ex cogitationibus, & affectionibus honestis naturalibus, sed etiam supernaturales ex supernaturalibus eliciat; siquidem nec ex defectu gratiæ (cum ea adsit) nec ex defectu concursus arbitrii (cum hic à voluntate concurrente in actum naturalem cohiberi, sicut nec discerni, aut dividi non possit) una tunc cum actu virtutis naturali deficere potest supernaturalis. Quod genus providentiæ non solum Christianis, sed etiam Gentilibus esse commune, in eadem disp. à sect. 12. ostendimus.

LIV. Igitur tribus argumentis objectis unica responsio sit. Augustinus refert in spiritum, & auxilium gratiæ amorem castum Dei, rectitudinis, atque justitiæ, quia solus amor salutaris eis in locis sive in sermonem, sive in disputationem venit; vel quia de amore non salutaris nunquam cum Pelagianis, qui eum non agnoverunt etiam viribus naturæ elicitedum, decertavit; vel quia de facto nunquam amor Dei re ipsa elicitedum non salutaris, quamvis per se possibilis sit, quia semper editur à voluntate præcurrentibus auxiliis gratiæ individue conjunctus, & inseparabilis ab amore salutaris, moraliter unus, & idem cum illo, ut nuper præmissimus. Præterea amorem rectitudinis, & justitiæ esse posse, qui non sit Dei, ut disp. seq. discuriemus, quia ad rem præsentem non attinet. Qua etiam solutione diluuntur omnia, quæ contra distinctionem duplicis amoris Dei objecta sunt.

LV. Vnde ad primam objectionem respondeo. Augustinus Pelagianis objicientibus Gentiles elicere plures virtutum actus, ideò non occurrit admittendo naturales, & steriles in vitam æternam, & negando supernaturales, & salutes, quia naturales etiam in Gentilibus à supernaturales individui sunt, cum adsit etiam Gentilibus gratia Dei ad bene moraliter agendum, ut præmissimus. Quare esto Augustinus negaverit eis inesse veras virtutes, id non ex defectu virium, & potestate antecedenti, & sufficienti ad rectè agendum, sed ex defectu potestatis consequentis, & efficaciarum auxiliorum admittere veritas est, quod scilicet eorum mens assueta amare temporalia, & delectabilia, opera quoque honesta, quæ agebant, non propter honestatem, & finem rectum, prout ad virtutem opus erat, sed propter commoda temporalia gerebant. Præterea verum non est, Augustinum relegavisse à Gentilibus omnem virtutis actum, sed plures in eis laudabiles, & moraliter bonos agnovisse, ut disp. superiori copiosis ipsius testimoniis deprehendimus, ubi exposuimus, quænam fuerint veræ virtutes, quas in locis objectis à Baianis negavisse videtur.

LVI. Ad secundam respondeo. Ideò Augustinus docet, sine spiritu gratiæ, & charitatis non posse aliud dominari, nisi peccatum, quia de facto ex lege, & providentia supernaturali Dei non potest dividi amor Dei, atque justitiæ viribus naturæ possibilis ab amore Dei, atque justitiæ supernaturali, & possibili

possibili viribus gratiæ, quod individua unione auxilia supernaturalia auxiliis naturalibus, & supernaturales actus naturalibus virtutum actibus continuo jungantur; atque adeò quod voluntas creata operatur, quando non operatur spiritus gratiæ, non potest esse opus virtutis etiam naturale, cum hoc etiam spiritui, & operi gratiæ conjunctum sit, sed solum peccatum. Similiter ad tertiam respondeo. Ideò amor Dei, atque justitiæ elicitedo ex gratia opponit Augustinus turpem, & temporalem formidinem poenæ, quia voluntas creata re ipsa, quando non amat Deum, atque justitiam ex gratia, nihil nisi turpiter, & temporaliter amat, siquidem honestus amor naturalis sive Dei, sive justitiæ, scorsim, & divisus à supernaturali fieri non potest, sed supernaturalis cum naturali, simul & individue perficitur, & gratiæ concursus per se divisibilis à concursu solius naturæ de facto ex lege providentiæ, & elevationis supernaturalis ab eo indivisibilis est.

LVII. Ad quartam objectionem respondeo. Tradit Augustinus, non posse diligi justitiam, & Deum sine dono gratiæ: tum quia differit cum Pelagianis volentibus dilectionem salutarem justitiæ, & Dei fieri solis viribus naturæ absque auxilio gratiæ: salutaris autem dilectio justitiæ sine auxilio gratiæ fieri repugnat, cum supernaturalis sit, secus vero dilectio naturalis, quæ non est salutaris: tum quia absoluted nulla Dei, & justitiæ dilectio nunc sine auxilio gratiæ haberi potest, quia nunc dilectio naturalis nequit haberi sine supernaturali ob unionem individuum, & moralem idemnitatem utriusque. Cum igitur supernaturalis & salutaris dilectio gratiam desideret ex natura rei, etiam naturalis, & non salutaris dilectio eandem desiderabit ex lege Dei. Nec juvat exemplum motus lapidis sursum, qui à principio intrinseco esse non potest. Ejus enim ratio non est solum, quia à principio extrinseco movetur, sed etiam quia nulla adest ratio, nec à priori, nec à posteriori, qua suadeatur virtus intrinseca inesse lapidi ad se movendum sursum. At quamvis voluntas creata moveatur ad dilectionem Dei, atque justitiæ ex gratia, ad sunt plures rationes, quæ suadeant etiam ex viribus naturalibus ad dilectionem justitiæ posse moveri; quas satis multas, & illustres præmissimus. Similiter ad quintam respondeo. Qui senserit diligere cum delectatione justitiam, non dubitet esse gratiæ donum. Quia de facto ea experientia haberi non potest absque gratiæ dono, cum certum sit, tunc adesse dilectionem supernaturalem, & salutarem, quæ à naturali non sejungitur.

LIX. Ad sextam eadem esto solutio. Idem amor Dei etiam ductu creaturarum conceptus ex gratiæ auxilio perficitur, quia nunquam ab eo amor Dei salutaris, & supernaturalis dividitur. Quippe amor Dei supernaturalis etiam ex sola bonitate naturali Dei qua Autoris naturæ per creaturam manifesta moveri potest. Nam ut de Ente supern. disp. 45. sect. 2 & 3. docui in genere de omnibus actibus supernaturalibus, & tractat. de charit. in specie de actibus charitatis infusæ, potest actus supernaturalis objectum formale, & motivum habere solum naturale, & charitatis actus objectum formale habere Deum, non solum qua Autorem supernaturalem, sed etiam qua naturalem licet principium vendicet Deum qua supernaturalem, & non qua naturalem. Ad postremam respondeo. Baiani in ea duas contradictiones implicant. Altera est, Ethnicos Philosophos assertores fuisse puræ naturæ de facto existen-

tis, & simul assertores dilectionis Dei nunc elicitedo ex gratia Dei, & supernaturalis, per quam status convertitur puræ naturæ. Altera, Ethnicos Philosophos expertes fuisse gratiæ, & aliunde participes, aut saltem capaces dilectionis Dei, quæ elicitedo per gratiam. En quibus Baiani sua argumenta involvant. Itaque dicito. Primò Ethnicos Philosophos non agnovisse gratiam Dei in potestate sufficienti naturæ ad dilectionem Dei, sed tantum in efficaci, & actuali ipsa dilectione, quemadmodum Theologi frequenter docent: atque adeò inficiati non sunt vires sufficientes naturæ absque auxilio gratiæ ad amandum Deum, nec gratiam vendicant ad posse amare, sed ad actu amandum. Secundò, eam gratiam non fuisse supernaturalem, sed naturalem, quæ in gratiam creationis, & providentiæ naturalis potest referri, & non extrahit amorem Dei ab ordine naturali, in quo collocant Theologi amorem Dei naturalem, quem specie à supernaturali distinguunt. De quo vide n. 24.

LIX. Idemdem ex dictis constat, quam immerito exardescant Baiani adversus dilectionem Dei non salutarem, & non meritoriam, communemque Theologorum distinctionem, qua actus moraliter boni in salutes, & non salutes, sive in elicitedo, sicut oportet, & non sicut oportet ad salutem dividuntur, cum ea etiam distinctio à Pontificibus Ecclesiæ probata sit, ut præmissimus n. 51. & ex amore Dei naturali, & aliis virtutum actibus facultate naturæ possibilibus, quos in hac disp. & præcedentibus statuimus posibles, satis deprehenditur. Ad ea vero, quæ ex Augustino adversus hanc distinctionem opponunt, ex iis, quæ expendimus disp. 8. à n. 128. dicito, eo ipso, quod Deus gratis, & propter se diligitur, dilectionem quidem fieri, sicut oportet, ut sit bona, non vero, ut sit meritoria vitæ æternæ, nec Augustinum in eis locis meritum, sed bonitatem dilectionis asserere. Vide testimonia Augustini, & quæ nos ad rem præsentem scripsimus disp. 8. à n. 205. Nisi hic etiam velis superiori doctrina uti, scilicet, rectè doceri eo ipso, quod Deus gratis, & propter se ametur, amorem fieri etiam, sicut oportet ad meritum, quia fieri talis amor non potest nunc ex lege Dei, quin interveniat amor supernaturalis individuus ab amore naturali, atque adeò salutaris, & meritorius vitæ æternæ. Itaque per se, & alio providentiæ genere fieri poterat dilectio Dei propter ipsum Deum, quin fieret sicut oportet ad salutem, nempe naturalis, & ex sola facultate naturæ. Secus vero juxta leges providentiæ supernaturalis nunc præsentis, quas Augustinus supponit.

SECTIO VIII.

Complutensium, & Salmanticensium placita, & argumenta expenduntur.

LX. **A** Morem Dei entitate naturalem referuntur negare possibilem; ex Complutensibus P. Vasquez 1. 2. disp. 195. & Ludovicus de Torres opusc. 13. de Grat. dub. 7. alique sequaces eorum. Sed Ludovicus de Torres, quamvis id probabile tradat, oppositum tamen probabilius esse docet. De P. Vasquez aliqui sentiunt, omnem Dei amorem benevolentiae eo sensu docere supernaturalem, quo supernaturalem docet omnem virtutis moralis actum, nempe solum quoad modum, quia ad eum eliciedum non negat potestatem antecedentem, & sufficientem, sed solum consequentem, & effici-

& efficacem eo modo, quo illam negat ad omne virtutis opus moraliter bonum, quod ad illum necessaria sit auxilians gratia Dei, & non valeat sola facultas naturæ. Verum indubitabile est, Gabrielem Vasquez sentire omnem benevolentiam amorem Dei esse entitatem supernaturalem. Tum quia n. 7. disertè tradit, eum esse supernaturalem quoad substantiam, postulareque suapte natura habitum infusum, & non esse sicut virtutum moralium actus, qui fieri possunt viribus naturæ cum solo auxilio gratiæ moventis absque habitu suapte natura infuso. Tum quia ejus argumenta ad persuadendam supernaturalitatem entitativam, & substantialem amoris Dei diriguntur, ut mox videbimus. Quare suæ sententiæ judicium, quod singularis sit, & communi Scholasticorum sententiæ contraria, aliis Theologis integrum relinquit n. 7. & ult. quasi illud non audeat omnino decernere, nec sibi fidere. In quo ejus modestia Baianæ temeritati composita maximè elucet.

LXI. Objicit primò; quia in sacris scripturis nullum est fundamentum distinguendi duplicem amorem Dei; alterum ut finis naturalis; alterum ut finis supernaturalis, quia solum commendatur amor Dei nulla facta distinctione ipsius. Respondeo. Primò virtutes morales distinguuntur in acquisitas, & infusas, sive in entitate naturales, & supernaturales, ut vidimus disp. 20. sect. 6. de Ente supern. & P. Vasquez non negat. Tamen sacra litteræ eas absque distinctione commendant. Ergo similiter amor Dei potest sic distingui, quamvis in sacris litteris ejus distinctio non exprimitur. Tum quia potest ex aliis principiis ea differentia deprehendi. Tum quia distinctio, quæ explicita non traditur, implicita arguitur adjunctis aliis, quæ in sacris litteris continentur. Secundò, quia Deus in sacris litteris proponitur diligendus non solum ut cognitus per fidem, & revelationem, sed etiam ut cognitus per creaturas visibiles solo lumine naturali, ut vidimus sect. 2. Hoc autem est sufficiens fundamentum adstruendi amorem Dei entitatem naturalem à supernaturali differentem, quia ex sola naturali cognitione non potest Deus diligere amore intrinsecè supernaturali, ut ibidem arguebamus.

LXII. Objicit secundò, quia Augustinus charitatem infusam, & amorem Dei continuo reciprocatur, charitatem definit solum per amorem Dei, ut Psal. 50. ad illud voluntariè sacrificabo tibi, lib. 1. de Doct. Christ. c. 1. serm. 13 & 15. de verb. Apost. Charitas autem amor supernaturalis est. Item quia Epist. 107. ad Vitalem ait: *Liberum arbitrium ad diligendum Deum granditate primi peccati perdidimus.* Ergo nulla remansit facultas naturalis libera ad diligendum Deum. Respondeo. Augustinus charitatem definit per amorem Dei, non distinguens amorem naturalem, & supernaturalem, vel quia solum differit de amore salutari, & conferente in vitam æternam, in quem finem eum commendat, vel quia moraliter de facto uterque amor unus, & idem est, quoad usum, & exercitium arbitrii; cum non possit alius ab alio dividi, ut superiori sect. sæpius inculcavimus. Nec juvat asserere, nos liberum arbitrium ad diligendum Deum primò peccato perdidisse. Tum quia sæpius contra Pelagianos etiam docet libertatem ad quidpiam boni agendum amisisse per peccatum, ut vidimus disp. 18. n. 49 & 50. & n. 111. ad 117. Tamen possibiles sunt plures actus virtutum moralium boni entitatem naturales, ut Pater Vasquez admittit. Tum quia libertas ad diligendum Deum pec-

cato deperdita, illa debet intelligi, quæ in Paradiso fuit, status innocentiam propria, & naturæ gratiosa, creationique superaddita, nempe salutaris, & conferens in vitam æternam, quæ ex habitu per se infuso, & fide, auxiliisque gratiæ entitate supernaturalibus conveniebat, aut etiam potestas naturalis non solum sufficiens, sed etiam efficax. quippe facilis, & prompta ad diligendum Deum absque resistentiâ concupiscentiæ, & amoris bonorum temporalium. Cum quo componitur, non fuisse deperditam facultatem naturalem antecedentem, & sufficientem, quæ libertati naturali hominis connaturalis, & annexa est, solaque potest cum concursu generali Dei, & cogitatione naturali bonitatis divinæ, possibilem reddere amorem naturalem Dei.

LXIII. Objicit tertio; quia si esset possibilis amor Dei naturalis distinctus à supernaturali, posset is haberi absque gratia habituali justificante, siquidem talis gratia non est principium necessarium ipsius, & seorsim ab illa existit in voluntate potestas integra, & sufficiens ad talem amorem. Id autem est absurdum, quia esset in homine amor amicitiam cum Deo, quin esset amicus Deo, siquidem in eo esset macula peccati, & non esset gratia habitualis ad amicitiam cum Deo necessaria. Respondeo. Iuxta leges providentiæ nunc præsentis non est casus objectus contingens, nec possibilis. Quia ut præmissimus ex disput. 20. de Ente supern. semper ac voluntas creata est proximè disposita ad diligendum Deum amore naturali prævenitur auxiliis supernaturalibus, ut una cum amore naturali supernaturalem eliciat, quin integra ei sit libertas alterum amorem ab altero dividendi; atque adeo eventus esse non potest, in quo solus amor naturalis sine supernaturali existat, & consequenter nec sine gratia habituali, quæ amor supernaturali annexa est. Seclusis autem legibus providentiæ supernaturalis nunc præsentis id posset contingere absque absurdo, quia absurdum non est, hominem Deum diligere amore sufficienti ex parte hominis ad amicitiam naturalem cum Deo, quin homo redametur à Deo amore amicitiam, quia purgatus non est à macula peccati, & injuria Dei. Id enim sæpius inter homines contingit; potest enim is, qui graviter alium offendit, offensum amore amicitiam diligere, quin offensus velit eum redamare. Item potest contingere divinitus etiam in amore Dei supernaturali juxta nostram, & communem Theologorum sententiam, quam stabilivimus disp. 99. de Ente supern. quæ tuetur, dilectionem efficacem Dei etiam supernaturalem non repugnare essentialiter cum peccato habituali, sed posse cum eo componi; nam etiam ejusmodi dilectio composita cum macula peccati esset amor amicitiam cum Deo, quin in eo eventu peccator amans Deum esset Deo amicus ob defectum redamationis divinæ, quæ cum peccato hominis repugnat. Quippe ad amicitiam necessarius est mutus amicorum amor, quin sufficiat solus amor unius partis. Potest autem alterius amor deficere vel ob libertatem redamantis, vel ob indignitatem amanti.

LXIV. Objicit quartò; quia dilectio naturalis Dei super omnia esset connexa cum remissione peccati. Nam esset perfecta conversio in Deum, quæ cum aversione à Deo componi non potest. Absurdum autem est, dilectionem naturalem connecti cum remissione peccati, quia dilectio Dei connexa cum remissione peccati esset ultima dispositio ad justificationem. Amor autem naturalis juxta doctrinam Concilio-

Conciliorum non potest ad justificationem disponere. Respondeo. Dilectio Dei naturalis quantumvis perfecta, non esset se sola remissiva peccati, nec illi repugnans; quia id etiam dilectioni, & contritioni supernaturali convenire, negavimus disp. 99. sect. 4. de Ente supern. ubi ostendimus, conversionem actualem in Deum posse cum aversione habituali à Deo conjungi. Deinde quamvis dilectio naturalis depelleret maculam peccati, non esset dispositio sufficiens ad justificationem. Nam justificatio præter remissionem peccati complectitur infusionem gratiæ. Dilectio autem naturalis non disponderet ad infusionem gratiæ, quia dispositio, & forma debent esse ejusdem ordinis, & respectu transcendentem connecti. Gratia autem habitualis, & dilectio naturalis non sunt ejusdem ordinis, nec respectu transcendentem connexa, ut constat ex disp. 4 & 5. de Ente supern. Quare dilectio naturalis, si esset opposita peccato, non constitueret hominem justificatum, sed innocentem, quia remissio peccati separabilis est ab infusione gratiæ. Hæc intellige seclusis legibus providentiæ nunc præsentis; nam juxta illas dilectio naturalis indivisa est à supernaturali, quæ ad justificationem disponere valet, & gratiam habituales inducere.

LXV. Objicit quinto. Dilectio naturalis non potest à supernaturali distingui, nisi ex objecto formali, quia specifica actuum ejusdem potentiam distinctio ex objecto formali desumitur. At dilectio naturalis non potest à supernaturali ex objecto formali distingui. Tum quia Deus etiam ut Autor naturæ potest diligere amore supernaturali, si ejus bonitas proponatur sola fide supernaturali, ut potest proponi. Tum quia etiam Deus ut Autor gratiæ, & beatorum potest diligere amore naturali, si ejus bonitas objiciatur cognitione naturali saltem probabili, ut objici re ipsa potest. Respondeo. Amor naturalis, & supernaturalis non debent necessario distingui ex objecto formali; nam potest amor supernaturalis moveri ex sola bonitate, & objecto formali naturali, & amor naturalis ex sola bonitate, & objecto formali supernaturali, ut ex professo discussimus disp. 45. de Ente supern. ubi etiam exposuimus, quomodo modo tendenti possint distingui. Quare ab eis discedo, qui hos actus amoris Dei eo necessario distinguunt, quod naturalis Deum, ut Autorem naturæ, seu finem naturalem; supernaturalis vero ut Autorem gratiæ, & finem supernaturalem respiciat, quia utroque modo potest respici per utrumque actum, quia potest utroque modo notionem tam naturalem, quam supernaturalem diligendus proponi.

LXVI. Objiciunt sextò nonnulli Affectæ Gabriëlis Vasquez. Si bonitas Dei posset amari amore naturali, & supernaturali, etiam veritas revelans Dei posset fide naturali, & supernaturali credi, cum par sit utriusque ratio. At veritas Dei revelans non potest credi fide naturali, sed sola supernaturali. Ergo nec bonitas diligere amore naturali, sed solo supernaturali. Respondeo. Deo ut primæ veritati revelanti possumus assentiri non solum assensu supernaturali, sed etiam naturali, & re ipsa ita assentiri Hæreticos mysteriis nostræ fidei à se creditis etiam ex motivo revelationis divinæ, ostendimus disp. 45. de Ente supern. & in statu puræ naturæ assensu etiam naturali credere hominem posse revelata à Deo, ut Autore, & Governatore naturali, exposuimus disp. ult. de Ente supern. sect. 27.

LXVII. Baianorum item sententiæ suffragari videntur graves quidam, & docti Theologi Salman-

ticenses, qui nunc de facto amorem Dei super omnia entitate naturalem inficiantur possibilem eo argumento ducti, quod amor Dei super omnia debet repugnare cum omni peccato actuali etiam contra præcepta supernaturalia commissio, atque adeo debet inducere adimplerionem omnium præceptorum instantium etiam supernaturalium, qualia instant de facto sæpius in statu naturæ lapsæ, quæ re ipsa elevata est ad finem supernaturalem, & præceptis supernaturalibus obstricta. Amor autem naturalis non potest inducere adimplerionem præceptorum supernaturalium, cum ejus efficacia naturalis sit, & cum solis præceptis naturalibus connexa. Verum hæc sententia longè diffidet à Baiana. Nam in hac sententia possibilis est amor Dei super omnia entitate naturalis in statu naturæ puræ, quem admittunt possibilem hi Salmanticensis Theologi, quia in eo non esset natura ad finem supernaturalem elevata, nec præceptis supernaturalibus adimplendis obstricta, ideoque ad amorem Dei super omnia non esset necessaria efficacia cum adimplerione præceptorum supernaturalium connexa, quæ nunc reddit impossibile amorem Dei super omnia entitate naturalem. In sententia vero Baianorum nullus est eventus possibilis, in quo possibilis sit aliquis amor Dei super omnia, neque perfectus, neque imperfectus entitate naturalis.

LXVIII. Deinde argumento respondeo. Primò, amor Dei super omnia non fert secum efficaciam intrinsecam absolutam inducendi adimplerionem omnium præceptorum, sed solum conditionatam, nempe supposita potestate omnia adimplendi; nam adimpletu impossibilia possunt omitti cum amore Dei super omnia, quia eorum ommissio non est culpabilis arbitrio creato, & sola culpa omittendi potest repugnare tali amori. Amor autem naturalis potest inducere voluntatem creatam in adimplerionem præceptorum supernaturalium sub conditione, quod illi proponantur obligare, & tribuantur principia supernaturalia, quæ in ejus potestate absoluta adimplerionem constituent possibilem, ut contra eisdem Theologos discussimus disp. 49. sect. 3. de Ente supern. Secundò, quamvis id non valeat inducere solus amor naturalis Dei, poterit conjunctus cum amore supernaturali; quemadmodum actum supernaturalem, quem non potest elicere sola voluntas creata cum principiis naturalibus, elicere potest principiis supernaturalibus conjuncta, ad eumque elicendum concursum conferre. At in statu naturæ lapsæ, & simul elevata in finem supernaturalem amor Dei naturalis individuus est ab amore supernaturali, ut sæpius inculcavimus. Tertio, potest esse amor efficax Dei valens inducere adimplerionem unius præcepti, & non alterius, ut examinavimus disp. 131. sect. 3. de Ente supern. Ergo etiam poterit esse amor efficax naturalis, qui possit obligare hominem ad implerionem præceptorum naturalium, & non supernaturalium. Itaque erit possibilis amor efficax naturalis cum efficacia limitata ad sola præcepta naturalia, & non universalis, & porrecta ad supernaturalia, ideoque non omnino perfecta, sed imperfecta. Num autem is amor dicendus sit super omnia, erit quæstio de nomine, quæ ad rem præsentem non attinet, cum de re constet, possibilem esse aliquem amorem efficacem Dei possibilem entitate naturalem, & ei similem, qui esset in statu naturæ puræ, casu quo natura non esset in finem supernaturalem elevata.

SECTIO IX.

Quomam differant amor Dei entitate naturalis, & supernaturalis.

LXXIX. Communis Scholasticorum sententia est, eos differre objecto formali, quoniam alius in Deum, ut autorem naturæ, & finem naturalem, & alius in Deum, ut autorem gratiæ, & finem supernaturalem afficitur. Cujus unicum argumentum est, specificam distinctionem actuum ejusdem potentia non posse aliunde, quam ex objecto formali desumi. Verum oppositum verius esse, ex professo decrevi disp. 45. de Ente supernat. Vbi variis argumentis ostendi, posse actum naturalem ex objecto formali naturali, & supernaturalem ex naturali moveri, pluresque esse ejusdem potentia actus, qui cum eodem objecto formali distinctionem specificam fortiantur, ut in intellectu apprehensio simplex, & judicium ejusdem veritatis, & in voluntate simplex complacentia, & amor absolutus ejusdem bonitatis. Nec in re præfenti leve argumentum est, posse homini proponi sola fide supernaturali bonitatem Dei, ut Autoris naturalis, & sic propositam diligere. Is autem amor esset supernaturalis, cum esset elicitus ex notione supernaturali, & salutari in vitam æternam. Item ex sacris litteris, & doctrina Patrum hominem moveri, ut ex contemplatione creaturarum visibilibus excitetur ad laudem, gloriam, & dilectionem creatoris, & plures sanctissimi viri ex tali consideratione in eos affectus accenduntur. Credibile autem non est, eos affectus non esse eis salutares, & meritorios, quamvis bonitas Dei, in quam afficiuntur, sit naturalis propriaque Dei, ut Autoris naturæ; quia naturalibus cogitationibus excitatis ministerio sensuum inferuntur cogitationes supernaturales ministerio Spiritus sancti infusæ, quibus edi valeant affectus supernaturales, ut ex doctrina Augustini, & aliorum Patrum illustravi tract. de Charitate. Idem tamen posse sola notione naturali objici homini bonitatem supernaturalem Dei, ut Largitoris gratiæ, & beatitudinis supernaturalis, cum possimus probabili cognitione eam bonitatem assequi, ut constat ex disp. 11. & disp. 45. de Ente supern. bonitatemque sic objectam diligere a voluntate creata. Eiusmodi autem dilectio non esset supernaturalis, sed naturalis, cum eam sola præcederet cognitio naturalis, & non supernaturalis, ut opus erat ad edendam dilectionem supernaturalem.

LXXX. Voluit alii, eos affectus distingui ex effectibus diversis, scilicet quia amor naturalis solum movet voluntatem ad obedientiam præceptorum naturalium, supernaturalis vero ad obedientiam præceptorum supernaturalium. Etiam hæc differentia non est necessaria, nec constans. Tum quia differentia affectus naturalis, & supernaturalis convenit etiam inefficacibus affectibus, qui sistant in sola complacentia, & delectatione bonitatis divinæ, quin vim exerant in aliquem ulteriorem effectum, ex quo eorum arguatur distinctio. Tum quia etiam amor naturalis potest movere, & obligare voluntatem ad observantiam præceptorum supernaturalium, cum adsint principia supernaturalia constituentia in potestate voluntatis observantiam eorum, ut nuper dicebamus ad Salmanticensium argumentum. Præterea quis neget, amorem supernaturalem Dei obligare posse hominem ad exequenda præcepta naturalia. Nam cum amoris efficacia possit esse inæqualis, in alio major, & in alio minor, interdum compossibilis cum viola-

tione unius præcepti, & non alterius, interdum cum omni violatione incompossibilis, ut statuimus disp. 131. sect. 4. de Ente supern. fieri poterit amor supernaturalis Dei, qui solis præceptis naturalibus violandis repugnet.

LXXXI. Relinquitur, ut hi actus ex modo intinsecotendendi in Deum suam differentiam fortiantur. Quia vero modus tendendi actuum difficilis semper explicatu est, oportet ad ejus notionem considerare semper extrinseca connotata, quibus est annexus, & eum definire per illa. Igitur eo dividuntur hi affectus, quod amor Dei naturalis est proprius naturæ rationalis, suæ tantum conditioni, & exigentiæ relictæ, quia natura rationalis suapte conditione vendicat posse suam Conditorum diligere, & in eum obsequia servitutis, gratitudinis, & religionis dirigere scorsim ab altiori conditione & statu, in quem elevetur. Supernaturalis vero proprius est naturæ in participationem Deitatis, filiationisque, & amicitia divinæ elevatæ, quia homo qua particeps divinitatis, & qua filius, & amicus Dei vendicat sibi peculiarem amoris Dei, & obsequiorum ipsius affectus, quibus peculiarem tam alti, & divini status conditionem exercent, & prodat. Sicut enim gratiæ habituali, seu naturæ cuidam supernaturali debentur virtutes infusæ, quæ, seu proprietates, & facultates peculiarem ipsam sectentur; ita affectus etiam peculiarem amoris Dei, & virtutum talis status proprii, & digni debiti sunt, qui ejus altitudinem, & præstantiam testentur.

LXXXII. Quare modus peculiaris amoris supernaturalis, qua differentis à naturali, exponitur primò per connexionem transcendentem, qua amor supernaturalis annectitur gratiæ habituali, sive existenti, sive futuræ, sive possibili, cujus connexionis expers est naturalis amor modo, quo exposuimus in genere differentiam entis supernaturalis quoad substantiam ab omni ente quoad substantiam naturali disp. 4. de Ente supern. Secundò, quia amor supernaturalis vendicat supra activitatem naturalem arbitrii habitum infusum charitatis tanquam principium efficiens ipsius cum auxiliis gratiæ entitate supernaturalibus; naturalis vero ultra vires activas naturæ, & principia naturæ debita non exigit principium aliquod, neque efficiens, neque formale, quod suapte natura infusum sit, & supernaturale. Tertio, quia amorem supernaturalem præcurrit necessario cognitio supernaturalis, naturalem vero naturalis. Quarto denique, quia amor supernaturalis elicitus à peccatore confert ad justificationem, & elicitus à iusto ad consequutionem vitæ æternæ; naturalis vero neque ad justificationem, neque ad vitæ æternæ consequutionem quidquam positivè juvat, sed solum negativè removens impedimenta peccati.

LXXXIII. Igitur clausula totius disputationis sit, facultate antecedenti, & sufficienti naturæ possibile esse dilectionem Dei entitate naturalem, non solum imperfectam, sed etiam perfectam, quæ sit efficax, & repugnans omni actuali peccato, saltem læthali, atque adeò etiam super omnia; cum probationes adductæ utramque dilectionem conficiant possibilem. Itaque etiam admittendam communem Scholasticorum distinctionem amoris Dei in naturalem, & supernaturalem, charitatisque divinæ in acquisitam, & infusam; eamque non esse prohibitam ab Scholasticis confictam, sed ex sacris litteris, Conciliis, & Patribus, Theologicisque rationibus deprehensam. Ac tandem omnia Baianorum asserta, & opprobria contra illam jacta digna esse, quæ temeritatis, & erroris nota exultentur.

DISP V.

DISPUTATIO XXII.

An præter charitatem, & amorem Dei sint aliæ virtutes, & affectus moraliter boni specie differentes?

Ut penitus corruat tota machina Baianæ doctrinæ de viribus naturæ lapsæ, solum restat dirimenda proposita controversia; siquidem, ut anterioribus disputationibus sæpius admonuimus, ad abigendum à potestate naturali arbitrii omne bonum, & illi tribuendum solum malum, primum illorum principium est, nullam esse veram virtutem, nisi charitatem, neque affectum moraliter bonum, nisi dilectionem Dei, omneque opus non procedens ex tali dilectione esse peccatum, & omnem affectum sistentem in quavis bonitate creata, quantumvis honesta, qui intrinsecè non respiciat bonitatem divinam, esse vitiosum, ac turpem. Quamvis enim etiam eo supposito ostensum sit, posse liberum voluntatis arbitrium potestate antecedenti bonè moraliter operari, quia supra illam non est omnis dilectio Dei; nunc tamen statuendum est, erroribus esse plenum hoc primum dogma, quod tanquam prorsus verum, & inconcussum Baiani celebrant.

SECTIO I.

Baianorum pronuntiata in questione præfenti, eorumque proscriptio.

I. **M**ichael Baius constanter assertit, nullam esse virtutem, quæ ad charitatem infusam non pertineat, nullumque veræ virtutis actum, qui non sit elicitus à charitate; nam omnis affectus voluntatis aut est amor Dei propter se, aut creaturæ amor; si Dei est amor, erit actus charitatis infusæ, si vero est amor creaturæ, erit cupiditatis vitiosæ. Ita lib. de charit. c. 5. lib. 1. de virtutibus impiorum c. 5 & 6. & lib. 2. de Merit. c. 1. & constat ex Bullæ proposit. 17 & 39. Ex quo principio manant plurima hujus Autoris asserta, quæ notantur in Bulla. Primò quidem, nullum esse Dei amorem entitate naturalem, ideoque commentitiam esse distinctionem amoris Dei in naturalem, & supernaturalem, ut constat ex proposit. 35. nam omnis amor charitatis infusæ supernaturalis est, & Deus alio amore diligere nequit. Item esse vanam distinctionem operis boni in illud, quod est meritorium, & in illud, quod meritorium non est, ut constat ex proposit. 62 & 63. nam quod ex charitate fit, non potest non esse meritorium, & quod non fit ex charitate, non potest esse bonum. Secundò, ex eodem principio decrevit, nullum esse opus moraliter bonum etiam naturale solis viribus naturæ possibile, ut constat ex proposit. 28, 29, 30, 31, 37, 38 & 66. nam charitatis actus, sine quo nullum opus est moraliter bonum, solis viribus naturæ possibile non est. Tertio, omnia opera infidelium esse peccata, ut constat ex proposit. 28. quia ea non eliciuntur ex charitate infusæ, neque referuntur in Deum, & quidquid ex charitate non elicitur, neque in Deum referuntur, vitiosum, & peccatum est. Quarto, Deum posse suis præceptis ad impossibilia obligare, ut constat ex proposit. 55. quia obligat præcepto diligendi Deum eos, qui defituri sunt auxilio gratiæ ad actum charitatis infusæ necessario, quales sunt infideles.

II. Eidem principio, & corollariis subscribunt Baiani. Adduntque, & expriment alia plura asserta cum eo nexa, & implicita. Primò quidem omnem

affectum mercenarium, & concupiscentiæ, qui ex retributione movetur, aut ex bono etiam summo, & divino, prout nobis convenienti, esse vitiosum, & turpem, quia charitatis affectus, qui solus est moraliter bonus, debet esse benevolentia, & omnino gratiosus, & in Deum tantum, qua in se bonum refertur. Secundò turpem, & vitiosum esse omnem affectum, & dolorem peccati, qui ex solo timore poenæ etiam æternæ concipitur. Tertio, non esse virtuosam, sed turpem poenitentiam, quæ ex sola fæditate peccati movetur, & non ex bonitate divina. Quarto, consequenter anteriores hos dolores peccati, etiam cum sacramento poenitentia, non esse idoneos, & sufficientes ad justificationem. Tandem quinto virtutes morales, quæ officia virtutum prosequuntur amore propter solam honestatem creatam ipsorum, aut propter solam convenientiam cum natura rationali, aut ratione naturali, & non propter bonitatem increatam, & divinam, non esse veras virtutes, sed vitia.

III. Quare Baius, & Baiani non distinguunt virtutes morales ex objectis formalibus, sed materialibus dumtaxat, quatenus scilicet eadem charitas variis officiis virtutum propter Deum prosequendis incumbit; nam si ea diligantur ex objecto formali creato, talis dilectio ad nullam virtutem pertinet; si vero ex objecto formali divino amentur, talis amor ad solam pertinet charitatem. Itaque charitas dicitur justitia, prout servat æqualitatem propter Deum; misericordia, quia alienæ miseriæ, subvenit propter eandem bonitatem divinam; patientia, quia propter Deum sustinet mala; religio, quia ex eodem motivo exhibet cultum Deo; obedientia, quia propter Deum legibus, & præceptis pareat, & sic de reliquis virtutibus. Vnde consequenter relegant à voluntate multiplicatam, & differentiam specificam virtutum habitualium, quia ad eandem virtutem habitualement pertinent actus, qui ex eodem motivo, & objecto formali prosequuntur amore varia objecta materialia. Num autem idem sentiant de virtutibus intellectualibus, ut omnes referantur ad fidem infusam, omnino non exprimentur, quamvis partem affirmantem satis indicent.

IV. Hanc Baianorum sententiam quoad principium ejus assertum de turpitudine omnium affectuum, qui elicitur non sunt à charitate infusæ Dei, & ad amo-

ad amorem benevolentia Dei non pertinent, censco omnino temerariam, & erroneam. Cujus censuræ argumentum est non leve, omnia confectaria ipsius, quæ numero præcedenti recensuimus, esse tali censura digna. Quippe omnia contradicunt communi, & constanti Theologorum judicio, nec non doctrinæ sacrarum litterarum, Conciliorum, & Patrum, ut progressu disputationis videbimus. Quare omnia expendenda sunt, ut falsitatis, & erroris convincatur dogma Baiianum, quod discutiendum in hac disp. suscipimus, siquidem illorum falsitas, & pestilens doctrina arguit manifestè, quam à veritate alienum, & hæretica peste infectum principium est, ex quo ejusmodi asserta necessario derivantur.

v. Prima, & princeps probatio nostræ doctrinæ est proscriptio Baiianæ in Bulla Pontificum. In qua damnatur propositio 39. *Omnis amor creaturæ rationalis, aut vitiosa est cupiditas, qua mundus diligitur, quæ à Joanne prohibetur, aut laudabilis illa charitas, quæ per Spiritum sanctum in corde diffusa Deus amatur.* Ergo præter vitiosam cupiditatem, & amorem Dei elicitem à charitate infusa, sunt alii virtutum affectus non prohibiti à Deo, sed laudabiles, & accepti. Inter quos, licet numerari possit dilectio naturalis Dei, alii etiam præter talem dilectionem affectus comprehenduntur. Nam ea propositio excerpta est ex lib. de Charit. c. 6. ubi Baii scopus est excludere moraliter bonum omnem creaturæ amorem, & solam Dei dilectionem infusam, malitiæ expertem statuere, ut manifestum evincunt argumenta Baii, quæ sect. 16. ex eo capite promemus. Nam c. 5. antecedenti rejicit dilectionem naturalem Dei, & divisionem charitatis in acquiritam, & infusam, & sequenti capite proponit argumentum: *Quod omnis amor creaturæ rationalis sit charitas infusa, qua Deus amatur, aut vitiosa cupiditas, qua mundus diligitur.* Vbi dilectionem mundi intelligit omnem amorem creaturæ sitentem in ipsa. Ergo non solum rejicit possibilem dilectionem naturalem Dei, sed etiam virtuosam omnem dilectionem creaturæ propter ipsam.

vi. Eodem pertinet propositio 26 Bullæ: *Omnia opera infidelium sunt peccata, & Philosophorum virtutes sunt vitia.* Quia idè solum id verum adstruit Bajus, quia nulla potest esse vera virtus, quæ in Deum non referatur, & intendat, etiam si virtus propter semetipsam ametur, contendens falsam esse divi Thomæ, & sectatorum ipsius, Peripateticorumque doctrinam, quæ virtutes morales docent esse veras, cum incumbant officii virtutum propter honestatem creatam ipsorum, & non propter bonitatem divinam, ut testimoniis ipsius Baii productis ex lib. 2. de Virtut. impior. ubi hæc propositio continetur, ostendimus manifestum disp. 13. n. 26. & seqq.

vii. Eodem respicit proscriptio propositionis 17. *Non est vera obedientia legis, quæ sit sine charitate.* Quam tradit Baius lib. 2. de Merit. operum, c. 1. quia nullam censet veram, & bonam, & apud Deum meritoriam, sed vitiosam, & simulatam obedientiam legis, quæ non fit ex charitate, & amore Dei, sed ex amore bonitatis creatæ, aut ex timore alicujus pœnæ: *Quia quæcumque sine charitate sunt, etiam si apud homines speciosa videantur, tamen apud Deum simulata tantum, & non vera sunt legis obedientia. Quicumque enim faciebant, quod lex jubebat, inquit Augustinus, non ad præstantiam spiritus gratiæ, timore pœnæ faciebant, non amore justitiæ, ac per hoc coram Deo non*

erat in voluntate, quod coram hominibus apparebat in opere. Itaque potest esse bona, & meritoria obedientia legis, quæ non præstetur ex charitate. Ergo præter charitatem sunt aliæ virtutes veræ, & moraliter bonæ, & apud Deum meritoria.

SECTIO II.

Improbatur sententia Baiiana, quod amor concupiscentiæ Dei, & retributionem intendens esse possit virtuosus.

ix. **N**ostra sententia ab Ecclesiâ definita primum hoc argumento fulcitur. Amor concupiscentiæ Dei, & retributionem respiciens potest esse moraliter bonus. Is amor non est elicitus à charitate, qui graciosus omnino est, & puræ benevolentia. Ergo amor, qui charitatis non sit, nec benevolentia Dei, potest esse moraliter bonus. Consequutio est legitima. Minor admittitur à Baianis, qui propterea solam majorem negant, & omnem affectum concupiscentiæ, & mercenarium etiam circa Deum turpem, & vitiosum persuadere conantur. Eam tamen veram esse evincunt primò sacræ litteræ, quæ hortantur homines propter mercedem, & retributionem operari. Nam si affectus mercenarius, & retributionem respiciens esset vitiosus, sacræ litteræ potius prohiberent, quam suaderent, & moverent homines ad ejusmodi affectum. Eloquia autem sacræ amore mercedis, & retributionis frequenter monere, & ex eo homines ad obsequia divina movere, innegabile est, cum homini, ut ex eo fine operetur, mercedem, & præmium operum crebro proponant.

ix. Sic Psal. 118. vers. 112. *Inclinavit cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum propter retributionem.* Proverb. 11. vers. 18. *Seminanti autem justitiam merces fidelis.* Ecclesiast. 12. vers. 2. *Benefacit justo, & invenies retributionem magnam, & si non ab ipso, certe à Domino.* 1. Cor. 9. vers. 24. *Omnis, qui in agone contendit, ab omnibus se abstinere, & illi quidem, ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.* Coloss. 3. vers. 24. *Quodcumque facitis, ex animo operamini, sicut Domino, & non hominibus: scientes, quod à Domino accipietis retributionem hereditatis.* Hebr. 11. vers. 25. *Majores divitias estimans thesauro Ægyptiorum improperium Christi: aspicebat enim in remuneratorem.* 1. Pet. 5. vers. 4. *Cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam.* Apoc. 2. vers. 10. *Esse fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.* Quibus alia plurima addi possent. Ergo sacræ eloquia hortantur ex motivo mercedis, & retributionis operari. Nam hæc non solum continent assertionem mercedis, sed etiam exhortationem agendi. At qui proposita mercede ad agendum hortatur, intendit, ut homo præceptis divinis obsequatur ex motivo bonitatis divinæ, qui cum ad ejusmodi obsequia hortatur sola proposita bonitate divina, nec non monet agere propter lucrum temporale, qui solo proposito lucro temporali suadet actionem. Item expende eis locis proponi, & approbari Davidem *inclinantem cor suum ad faciendas justificationes propter retributionem,* Psal. 118. Paulum laborantem, *ut coronam incorruptam accipiat,* Corinth. 9. & Moysen *respicentem in remuneratorem,* Hebr. 11. At qui officii virtutum incumbit *propter retributionem, & ut coronam accipiat, nec non respiciens in remuneratorem,* intuitu mercedis ope-

dis operatur. Ergo laudabilis est in sacris litteris voluntas intuitu mercedis operandi. Videantur Interpretes ad proposita testimonia, & præsertim Ecclesiæ Patres, qui eadem, qua nos, mente illa exponunt.

x. Id enim docent Ecclesiæ Patres. Augustinus in Psal. 120. *Noli facere (opus bonum) nisi propter vitam æternam; idè fac, & securus facies.* Expende voces *propter, & idè,* quæ denotant finem, & causam motivam agendi. Et in Psal. 124. *Non faciamus aliquid, nisi spe celestium præmiorum. Ipsa est enim altitudo, non hic quæerere mercedem, sed sursum.* Itaque solum improbat querere, & intendere præmia temporalia, & terrena, non vero celestia, & æterna. rursus Psal. 102. *Ubi cumque peccas, bonum quæris, refectionem desideras. Bona sunt ista, quæ quæris, sed mala tibi erunt deserto illo, à quo benefacta sunt. Bonum tuum quære, o anima. Est enim bonum aliud alteri, & omnes creaturæ habent quoddam bonum suum integritatis suæ. Interest quid cuique rei imperfectæ necessarium sit, ut perficiatur. Quære tuum bonum. Nemo tuum nisi unus Deus. Summum bonum, hoc est, tuum bonum. Quid ergo deest, cui summum bonum bonum est. Inferiora bona aliis, & aliis bona sunt. Cohæres Christi quid gaudes, quia socius es peccatorum? Erige spem tuam ad bonum bonorum omnium. Ipse erit bonum tuum, à quo omnia in suo genere facta sunt bona.* His manifestè cohortatur Augustinus ad amorem concupiscentiæ Dei. Tum quia suadet querere Deum, non solum quia bonum in se, sed quia bonum nobis, quæ est ratio motiva concupiscentiæ. Tum quia excitat desiderare Deum, tanquam suum summum bonum eo genere amoris, quo desiderat inferiora bona, cum peccat. Amor autem, quo homo desiderat terrena bona, concupiscentiæ est. Hieronymus Psal. 118. vers. 112. *Propter retributionem vitæ æternæ, ut illam merear percipere.* Vbi finis mercenarius agendi satis exprimitur vocibus *propter, & ut,* quæ communi hominum sensu finem motivum significant. Et lib. 1. contra Iovinianum disertè docet, Paulum idè plus laborasse, ut majorem mercedem acciperet. Cyprianus lib. de Exhortat. Martyrii, c. ult. *Hæc oportet mente, & cogitatione completi, hæc die, ac nocte meditari: Si talem persecutio invenit Dei militem, vincit non potest, virtus ad præmium prompta.* Quibus militem Christianum confirmat ad perferenda temporalia tormenta propter præmium coronæ, & beatitudinis æternæ. Similiter ad Seagrimum, & Rogatianum inter alia scribit: *Super vitæ charitatis gloriæ cogitantes, pressuras omnes, & persecutiones calcare nos convenit.* & lib. 2. Epist. 4. *Vbi non nisi Dei præcepta, & Christi præmia cogitantur, voluntas est illic tantum Dei.* Ergo voluntas est Dei, & non ingratum Deo, spe, & intentione præmiorum adimplere præcepta. Similia alii Patres in Psal. 118. præsertim Hilarius, Ambrosius, & Hieronymus, & in Hebr. 11. præsertim Chrysostronus, Theophilactus, & Anselmus.

xi. Hæc doctrina expressa, & definita est in Tridentino sess. 6. can. 11. *Atque etiam eos (constat orthodoxæ religionis doctrinæ adversari, qui statunt, in omnibus operibus justos peccare, si in illis suam ipsorum sordidiam excitando, & se se ad currendum in stadio cohortando, cum hoc, ut in primis glorificetur Deus, mercedem quoque intendant æternam.* Vbi licet prius, & præstantius doceat operari, ut glorificetur Deus, damnat eos, qui peccare censent, cum homines intuitu mercedis æternæ excitantur, & moventur ad præcepta adimplenda. Brevius, & expressius rejecta clausula glorificationis divinæ definit c. 31. *Si quis*

dixerit, justificatum peccare, dum intuitu æternæ mercedis bene operatur, anathema sit. Unde constat illam prioris definitionis clausulam, *cum hoc, ut in primis glorificetur Deus, mercedem quoque intendant æternam,* non esse adjectam, quia necessarium est ad inculpabilem intuitum mercedis æternæ, ut referatur in gloriam Dei, & ex ejus amore benevolentia procedat, sicut Baiiani volunt. Tum quia posteriori definitione eam adjectionem prætermittit Concilium, quam non prætermisisset, si necessaria esset ad purgandum à la-be peccati intuitum mercedis æternæ. Tum quia Hæretici, quos anathemate ferit, non docebant peccare eos, qui intuitu mercedis referantur in gloriam Dei, & ex amore benevolentia divinæ mercedem quærebant, sed eos tantum, qui intuitu solius mercedis adimplebant præcepta.

xii. Sic Calvinus in Antid. ad sess. 6. c. 25. *Dei judicio nihil est sincerum, nec probum, nisi quod ex perfecto ejus amore manat.* Quod est ipsissimum Baiianorum assertum. idem ibidem can. 31. *Cum ingenuam à suis filiis obedientiam requirit Deus, servile hujusmodi obsequium (intuitu scilicet mercedis operari) non repudiabit modo, sed præcui etiam rejiciet.* Si autem merces expetitur propter gloriam Dei, & ex sincero Dei amore, servile obsequium non est, nec intuitu mercenario perfectum. Item Lutherus in assertione, articulorum contra Bullam Leonis ass. 6. *Constitutio, quæ paratur per amissionem æternæ beatitudinis, facit hypocritam, imò magis peccatorem.* Vbi solum respuit dolorem peccati, qui paritur ex sola amissione beatitudinis æternæ; nam qui simul oritur ex amore gloriæ, & bonitatis divinæ, non improbat à Lutero, ut videbimus n. 39. Ergo Hæretici à Tridentino proscripti solum damnant opera, quæ ex solo mercedis intuitu fiunt, non vero, quæ simul cum mercede tanquam finem primum, & ultimum Dei gloriam, & bonitatem respiciunt. Itaque verba illa à Tridentino adjecta, *cum hoc ut in primis glorificetur Deus,* solum denotant, ex duplici fine, ex quo homo operari seorsim potest, tum propter gloriam Dei, tum propter mercedem æternam prius, & potius operandum ex fine gloriæ divinæ, quamvis licitum etiam sit, intuitu quoque mercedis seorsim operari, & non solum illum gloriæ, sed etiam istum mercedis finem respectari sine peccato posse. Aut etiam utrumque simul esse compossibilem, nec alterum alteri repugnare, ut progressu exponemus.

xiii. His in probationem accedit communis Fidelium consensus, qui se bene agere, & præcepta obsequere credunt, dum mercedis æternæ intuitu seorsim ab altissimo fine gloriæ, & bonitatis divinæ moventur ad agendum opera bona, & cavendum peccata. Quippe crebra, & frequens est sacrarum Concionatorum, & Theologorum cohortatio, atque doctrina, qua nulla facta memoria divinæ bonitatis, & gloriæ instruantur, & excitantur, ut respicientes remunerationem, & illam intendentes ob solum suum commodum, & lucrum spirituale, & æternum, applicent animos ad obedientiam legis, & peccatorum cautionem. Virisque Christianæ perfectionis strenuis folemne est, imperfectos, & socordes prius ex hoc motivo sibi commodo allicere ad parendum præceptis; deinde vero jam perfectos, & solertes ex motivo altiori gloriæ, & bonitatis divinæ. At non solum temerario, sed etiam hæretico ausu damnaretur celebris, & usitata hæc instructio, atque professio totius Ecclesiæ. Quare tanquam Hæreticus damnatus fuit quidam Bugaurius de Monte Falcone in Catalonia Regno ab Archiepiscopo Tarracoenfi Sancio, quod

quod docuerit, nullum opus esse bonum, nisi fiat ex puro, & sincero amore Dei, quocumque ex motivo fiat, etiam intuitu mercedis æternæ, ut habetur in Catalogo Hæreticorum apud Bernardum de Luxemburgo, & refertur à Vega in Tridentinum lib. 11. c. 39. fine.

xiv. Prima ratio Theologica fit. Virtus habitualis spei infusæ distinguitur à charitate. Ergo ejus objectum formale, & motivum intrinsecum non est Deus, ut est bonus in se, sed ut bonus, & commodus nobis, neque ejus amor est benevolentia, sed concupiscentia. Antecedens est omnium Theologorum separantium in peccatore fidei, & non desperante fidem habitualem à charitate cum S. Thoma 1. 2. q. 65. art. 4. & in 3. d. 26. q. 2. art. 3. quæst. 2. & q. 2. de Verit. seu unic. de Charit. art. 6. ad 10. & quæst. 4. quæ est de spe art. 3. & in 4. d. 14. q. 1. art. 2. quæst. unc. 2. ad 2. Alense 3. p. q. 65. Alberto in 3. d. 26. art. 5. Durando q. 2. n. 8. Bonaventura art. 1. q. 4. Scoto in 4. dist. 14. q. 1. §. *Hic sunt tria*, & aliis præcis Theologis. Quod ad eod certum censet Medina 1. 2. q. 62. art. 4. dub. 1. ut oppositum doceat hæreticum, & contra fidem catholicam. Penè hæreticum, & saltem erroneum Vasquez 1. 2. disp. 91. c. 4. Valentia tom. 2. disp. 5. q. 7. puncto 2. §. *Quæritur*, &c. & tomo 3. disp. 2. q. 1. puncto 2. in fine, & Suarez tom. 3. de Grat. l. 11. c. 5. n. 15. Tum quia Paulus id exprimit 1 Corinth. 13. dicens: *Fides, spes, & charitas, tria hæc: major autem horum est charitas.* Nam is ternarius numerus realem trium harum virtutum ab invicem distinctionem significat; cum enim certum sit continere distinctionem charitatis à fide, parque sit ratio distinctionis ab spe, si Pauli verbis insistamus, non est cur spem cum charitate confundamus, præsertim cum Paulus conferens charitatem cum spe, sicut cum fide, eam præferat spei, sicut fidei, voce plurali utens: *Major autem horum est charitas.* item Tridentinum, sess. 6. c. 7. de spe, cen. de virtute distincta à charitate, sicut à fide definit: *In justificatione simul hæc omnia infusa accipit homo, fidem, spem, & charitatem.* Et Augustinus de his virtutibus tanquam de tribus ab invicem distinctis differit in Enchirid. c. 3 & 4. & alibi sæpius, alique Patres similiter, & frequenter. Hujus distinctionis argumentum est, quocumque mortali peccato deperdi charitatem, & non deperdi spem, sicut nec fidem.

xv. Consequentia probatur. Tum quia virtutes distinctæ præsertim infusæ vendicant objecta formalia, & motiva distincta, cum habitus etiam acquisiti, tam intellectus, quam voluntatis objectis formalibus distinguantur, & sub eodem objecto formali varia materialia respiciant. Inter spem autem, & charitatem nulla potest objecti formalis, & motivi diversitas alia considerari, quam ea, quæ ad amorem benevolentia, & concupiscentia necessaria est, ut charitas in Deum qua bonum in se, spes vero in eum qua bonum, & commodum nobis intendat. Tum quia diversitas, quæ inter charitatem, & spem assignatur à Baianis, quod spes ex eodem motivo charitatis eodemque benevolentia amore Deum respiciat qua bonum absens, & arduum, charitas vero non solum qua absens, sed etiam qua præsens, & possessum, & ab utraque conditione abstrahens, non sufficit ad constituendas duas virtutes habituales distinctas. Nam charitati habituali, ut distinctæ ab alio quocumque habitu competit amore Deum etiam ut absentem, ut ipsimet Baiani probant, & videbimus sect. seq. quo-

rum argumenta eo diriguntur, ut persuadeamur, charitatis esse sperare Deum, & eum qua bonum absens, & arduum diligere. Quod etiam competit habitibus acquisitis voluntatis, sive virtuosus, sive vitiosus, qui sub eodem motivo suum bonum tam absens desiderio, quam præsens gaudio prosequuntur. Vbi autem charitas eliceret amorem Dei qua absens, qui, Baianorum opinione, est tota spes nostra, non erat, cur ad similes actus alia nobis virtus infunderetur, quæ in solius Dei absens prosecutionem incurreret, sicut inter habitus acquisitos non existit aliquis, qui bonum solum qua absens prosequatur. Alioqui etiam esset infundenda alia virtus distincta, qua Deus, ut præsens diligeretur. Quæ solis Theologia, & Philosophiaæ torius ignaris in mentem venire possunt. Ergo aut neganda est distinctio charitatis habitualis ab spe, aut admittenda diversitas motivi, & objecti formalis utriusque.

xvi. Secunda ratio. Licitum est, dolere de peccatis, & præcepta servare ex timore gehennæ, & amissionis beatitudinis æternæ, qui non sit à charitate elicitus. Ergo etiam erit licitum, operari ex amore mercedis, & retributionis æternæ, qui non sit elicitus à charitate. Antecedens ex professio sanctorum progressu contra Hæreticos hujus temporis. Consequentia est legitima. Tum quia eadem est amoris mercedis, & timoris pœnæ ratio, ut non elicitur à charitate purgentur labe peccati. Tum quia ex eodem fonte, & motivo oritur uterque affectus. Qui enim timet pœnam, quia sibi disconvenientem, amat bonum tali malo contrarium, quia sibi conveniens est; & sicut ex amore concupiscentia, quo se ipsum diligit homo, nascitur desiderium boni, ita & odium, atque timor mali. Quare Baiani idem de timore pœnæ, quod de amore præmii, qui concupiscentia fit, & non elicitus à charitate, pronuntiant.

xvii. Tertia. Potest quis de Deo gaudere à se possessio, qua sibi convenienti, & bono, seclusa omni turpitudine. Ergo etiam potest Deum amare, & desiderare possidendum qua sibi convenientem, & commodum. At hic amor non est charitatis, & benevolentia, qui Deum respicit solum qua sibi, & in se bonum, sed solius concupiscentia, cuius proprium est respicere bonum relatè ad nos, & qua nobis conveniens. Ergo potest esse sine ulla turpitudine amor concupiscentia, qui charitatis actus non fit. Prima consequentia negari non potest; nam bonum, de quo possessio gaudere licitum est, licitè possimus sub eadem ratione desiderare; impossibileque est gaudere de possessione boni, quam desiderare non possumus. Antecedens cernitur in Beatis, qui non solum gaudent, quod Deus in se sit bonus, & possideat cumulum perfectionum infinitum, sed etiam quod à se ipsis possideatur tanquam summum ipsorum bonum, ipsosque beatificans. Quis enim cohibeat in Beatis ejusmodi gaudium, quod allicit infinita bonitas à se possessa? Deus enim non solum est infinitus, qua bonus in se, sed etiam qua nobis bonus, & nostræ beatitudinis objectum. Sicut enim Deus necessario delectatur possessione suarum perfectionum, qua sibi commoda sunt: sic Beati delectantur necessario eorumdem possessione, qua sibi sunt commoda. Imo propria status beatifici delectatio non est illa benevolentia, qua gaudemus de bonis Dei prout in se, & Deo contentaneis, sed ista concupiscentia, qua de eis bonis gaudemus prout nobis contentaneis, & à nobis possessis. Nam prius gaudium haberi potest à justis in via, & posterius solum in patria, in qua sola

sola est tot, tantorumque bonorum commoda, felixque possessio.

xix. Quarta. In objecto formali, & materiali amoris concupiscentia, qua Deum, aut beatitudinem, aut gratiam divinam nobis desideramus ob lucrum, & commodum nostrum, nulla relucet turpitudine, aut malitia. Ergo nec ejus amori ulla inest turpitudine, aut malitia. Nam vitium amoris ex vitio objecti sive materialis, sive formalis derivatur. Vbi enim bonum, quod amat, & motivum, propter quod amat, vitiosum non est, non potest amor talis objecti esse vitiosus. Nam si bonitas objectiva tam materialis, quam formalis est consona naturæ rationali, prout rationali, ex quo sumitur bonitas moralis objectiva, etiam amor talis bonitatis erit consonus naturæ rationali, prout rationali. Amor autem omnino consonus naturæ rationali prout rationali non potest esse moraliter vitiosus, & malus; nam actus moraliter malus, & vitiosus, naturæ rationali prout rationali dissonus est. Itaque antecedens probat. Materiam amatam turpitudinis expertere esse, indubitabile est, siquidem eam possumus honestè diligere ex motivo charitatis. At ex motivo charitatis honestè diligibilis non est materia turpis. Rationem item formalem objectivam non esse vitiosam, ex eo patet. Quia ratio formalis objectiva talis amoris est convenientia summi boni, & beatitudinis, gratiaque divinæ cum homine. Hæc autem convenientia vitiosa non est. Nam horum bonorum convenientia non est respectiva homini qua appetenti, & sentienti, sed qua rationali. Convenientia autem bonorum cum homine qua rationali nullam turpitudinem præ se fert. Etenim ejusmodi bona perficiunt intellectum, & voluntatem rationalem hominis, cum intellectum faciant adhærere vero, & voluntatem adhærere bono divino, & repugnare bonis creatis, quæ avertunt ab illo, & ab omni regula rationis, legisque divinæ.

xx. Explicatur. Homo considerans seipsum beatum, & justum, priusquam beatus, & justus sit, afficitur amore sui in eum felicitatis statum, desiderans, & amans seipsum cum ea felicitate sibi possibili, & ex tali sui ipsius beati, & justis desiderio, & amore caver peccata tali felicitati repugnantia, & opere exequitur præcepta, atque consilia conferentia in illam. In hoc concupiscentia amore, quo se ipsum diligit, nulla relucet turpitudine. Tum quia is amor non fertur in seipsum utcumque, sed ut beatum, & justum. Amare autem seipsum beatum, & justum, non est prohibitum, sed potius præceptum. Tum quia is amor non est radix alicujus actionis pravæ, sed omnis probæ. Amor autem sui, qui radix est omnis actionis probæ, non est pravus: arbor enim bona fructus bonos facit, mala vero malos. Confirmatur: Deus seipsum diligit qua beatum, & justum amore concupiscentia; nec non hominem amat beatum, & justum esse. Ergo etiam homo poterit seipsum amore concupiscentia apprehensum beatum, & justum, sive in statu præsentis, sive possibili desiderare, aut amare. Siquidem idem est bonum amatum amore divino, atque humano, & ejus bonitas expectabilis est propter se.

xxi. Nec refert quod possunt respondere Baiani, cum amorem non respiciere Deum, tanquam finem, sed creaturam: turpe autem esse præstitueret creaturam sibi finem, & non Deum. Nam in primis finis *Qui* ejus amoris est Deus, & non creatura, cum finis, qui eo amore intenditur, sit beatitudo nostra,

& summum bonum, quod est solus Deus. Deinde licet creatura sit finis *Cui*, tamen non amat, ut ultimus, sed ut proximus, & immediatus, cum ulterius referibilis sit in Deum, ut in finem ultimum *Cui* homo beatus, & justus sive in cuius gloriam, beatitudinem, & justitiam suam potest convertere. Nec refert, actu in Deum tanquam in finem *Cui* non dirigi: nam ullum præceptum non est actu, & formaliter referendi in Deum, tanquam in finem intrinsecum omnem affectum creaturæ, sed cum eliciendi tantum talis relationis capacem, & virtualiter tendentem in eum, ut progressu sæpius exponemus, & statuemus.

SECTIO III

Expediuntur Baianorum objecta contra amorem concupiscentia Dei, & mercenarium virtuosum.

xxi. Primò arguunt, nullum esse amorem concupiscentia Dei virtuosum. Quia si quis esset, maximè actus spei Theologica. At actus spei Theologica non est concupiscentia, sed benevolentia amor elicitus à charitate. Primò, quia spei actus est, quo bonum absens, & arduum ab alio consequendum, & futurum desideramus. Charitatis autem est Deum summum bonum nostrum in via absens, auxilio gratiæ divinæ consequendum desiderare. Quicumque enim bonum amat, etiam benevolentia amore, dum illud est absens, desiderat, & cum est præsens, gaudet possessione illius, ut experimento cernitur in amore, quo amicos diligimus. Secundo, quia Augustinus pluribus in locis spem docet esse charitatis motum. Nam in Enchirid. c. 3. cum de fide, & spe differuisset, ad charitatem veniens scribit: *Iam de amore quid dicam, sine quo fides nihil prodest? spes vero sine amore esse non potest. Propter quod Apostolus Paulus fidem, quæ per dilectionem operatur, commendat, quæ sine spe esse non potest. Proinde nec amor sine spe est, nec sine amore spes.* Vbi Augustinus loquitur de amore charitatis, & eum cum spe reciprocatur, quia est spes charitatis motus. & c. 117. *Quamvis sperare sine amore non possit, fieri tamen potest, ut id non amet, sine quo ad id, quod sperat, non potest pervenire.* Hoc est, ut non amet opera bona, & in Epist. ad Galat. ait, opera esse faciendæ sine charitatis æterna sperantis hinc præmia, & ex fide expectantis. Quamobrem de utraque tam fide, quam spe lib. de Perfecl. just. c. 10. *Charitas in celo augetur, & impletur contemplata, quod credidit, & quod sperabat adeptæ.* Ergo charitas sperat in via.

xxii. Respondeo. Spes bifariam sumitur latè, & strictè, ut notant communiter Theologi differentes ex professio de spe Theologica. Latè dicitur spes quocumque desiderium boni absens ab alio consequendi, atque futuri, quocumque ex motivo desideretur. Strictè vero est amor concupiscentia, quo bonum absens, & ab alio consequendum, atque futurum, quia nobis commodum desideratur. Itaque charitas potest sperare Deum spe lata, non vero stricta, quæ est propria virtutis Theologicae peculiaris à charitate distinctæ. Cum enim certum sit, dari virtutem habitualement infusam spei à charitate distinctam, & separabilem, ut arguebamus n. 14. & seqq. & nullum sit aliud utriusque discrimen, quam charitatem ferri in Deum etiam absentem, prout bonum in se, & spem in Deum prout no-

bis bonum, necessum est, charitati amorem benevolentiam, & spem latam solum tribuere, habitui vero spei amorem concupiscentiæ, & spem strictam, Vnde constat ad primam probationem.

xxix. Ad secundam, quæ objicit testimonia Augustini, respondeo. Quæ ex Enchiridio producuntur, manifestè supponunt, spem esse à charitate distinctam; nam fidem, spem, & charitatem tria dona Dei usurpat c. 6. *Ad illa tria redeamus fidem, spem, & charitatem.* & c. 7. *In his duobus tria illa inueniuntur.* & c. 8 & 9. de his tanquam de tribus virtutibus distinctis differit. & c. 117. *Charitas, quam duobus istis, id est, fide, ac spe majorem dixit Apostolus, quanto in quocumque major est, tanto melior est, in quo est. Cum enim queritur, utrum quisque sit homo bonus, non queritur, quid credat, aut speret, sed quid amet? Quibus manifestè, spem, sicut fidem à charitate distinguit. Cum vero spem sine amore non esse pronuntiat, si is amor intelligendus est à charitate elicitus, spes non est elicita à charitate, sicut fides, quæ sine amore nihil prodest, non est actus à charitate elicitus. Differit enim de fide, & spe formata, & non informi, quæ sine charitate possunt peccatori convenire, & cum amore charitatis iustorum propriæ sunt. Et quidem de spe sic Augustinum loqui, constat ex fide spei sermone conjuncta, de qua, ut formata, & quæ per dilectionem operatur, differit c. 117. dicens: *Nam qui rectè amat, procul dubio rectè credit, & sperat: qui vero non amat, inaniter credit, etiamsi sint vera, quæ credit: inaniter sperat, etiamsi ad veram felicitatem doceantur pervenire, quæ speret.* Qua ratione Augustinum in his locis interpretatur sanctus Thomas citatus n. 14. Crediderim tamen, amorem, sine quo spes esse non potest, accipiendum largius, & genericè, quia omnis spes est quidam amor, & desiderium sperati boni. Nam cum spei, & fidei dixisset esse commune, eorum esse, quæ non videntur, & eo utramque discriminaffet, quod fides esse possit malorum, nempe pœnarum inferni, spes vero non nisi bonorum; consequenter adjicit, credi posse, quæ non amantur, ut probat exemplo Demonum, qui credunt, quæ non amant, sed formidant; sperari vero non posse, nisi quæ amantur, quia spes sine amore non est, cum sit amor, & desiderium boni sperati.*

xxv. Cætera testimonia, quæ charitatem sperare significant, sinistrè Baiani intelligant, & obijciunt, ut actus spei sit à charitate elicitus. Nam lib. de Perfect. just. c. 10. non solum profert, charitatem sperare, sed etiam credere: & Paulus 1. Corinth. 13. pariter ait de charitate: *Omnia credit, omnia sperat.* Tamen actus credendi non est elicitus à charitate, sed à fide. Igitur sperare tribuitur charitati, quia actus spei, sicut fidei interdum à charitate imperatur. Nam, ut inferius exponemus, potest spei, & concupiscentiæ amor à charitate non elicitus esse ab amore benevolentiam charitatis imperatus. Præterea potest adscribi charitati sperare, quia spes lata potest esse à charitate elicita, ut præmissimus n. 22.

xxv. Arguunt secundò, actus charitatis potest respicere mercedem, & præmium, & propter retributionem operari. Ergo ex actu virtuoso respiciente mercedem, & propter retributionem operante, non arguitur amor concupiscentiæ virtuosus, & actus bonus à charitate non elicitus. Nam si aliquis amor concupiscentiæ, & à charitate non elicitus admittendus est virtuosus, maximè is esse debet, qui mercedem, & retributionem intendit, ut persua-

dent argumenta sectionis præteritæ. Antecedens probant. Merces, & præmium, retributioque tota iustorum non est bonum aliud quod creatur, sed ipsemet Deus. Ergo charitatis amor, cuius est respicere Deum, potest, quin à puritate amoris benevolentiam delabatur, mercedem, & præmium respicere. Nam amor concupiscentiæ aliud bonum, & finem querit, nempe seipsum, qui amat. Ita Augustinus in Plal. 134. *Hoc est gratis amare, non quasi proposita acceptione mercedis, quia ipsa Merces tua summa, Deus ipse erit, quem gratis diligis. Et sic amare debes, & ipsum pro mercede desiderare non desinas, qui solus te satiet.* Ecce gratis amatur, ideoque amore benevolentiam & non concupiscentiæ amatur, dum solus Deus præmium, & merces amoris queritur. identidem in Plal. 71. ad illa verba: *Pars mea Deus, ait: Factum est cor castum, gratis jam amatur Deus. Non ab illo petitur aliud præmium. Qui aliud præmium petit à Deo, & propterea servire vult Deo, curius facit, quod vult accipere, quam ipsum, à quo vult accipere. Quid ergo? Nullum præmium Dei? Nullum præter ipsum. Præmium Dei ipse Deus est. Hoc amat, hoc diligit, si aliud dilexerit, non erit castus amor. Recedit ab igne immortalis, frigidus, corrumpitur.* Ergo à puritate casti, & gratuiti amoris eliciti à charitate non receditur, dum aliud præmium non intenditur, quam solus Deus. Quare in Epist. ad Galat. *Liberos opera bona facere docet sine charitatis, quæ æterna sperat hinc præmia, & ex fide expectat.* Vbi charitatis, & filiorum charitate diligentium, & non fervorum, qui mercenarii sunt, esse docet sperare præmia, dum finis charitatis, nempe Deus respicitur.

xxvi. Respondeo. Charitas respicit mercedem, & præmium materialiter, (ut ajunt Scholastici) nempe Deum, qui est præmium, & merces iustorum; non vero formaliter qua præmium, & mercedem. Nam charitas solum tendit in Deum prout in se, & sibi bonum, non vero prout bonum nobis, qua ratione amatur per spem strictam à charitate distinctam, & amore concupiscentiæ. Deus autem qua præmium, & merces iustorum, non est solum bonus in se, sed etiam nobis bonus. At actus virtuosus probatus est, qui respicit præmium, & mercedem formaliter, ut talem; nam qui materialiter tantum respicit, non est, qui intuitu mercedis, & propter retributionem, & præmium operatur; harum enim vocum sensus non est materialis, sed formalis. Quare hæretici eis vocibus amorem mercedis virtuosum rejiciunt, & Tridentinum eisdem virtuosum definit.

xxvii. Nec Augustinus contradicit componens cum amore gratioso respectum mercedis. Primò, quia componitur amor benevolentiam charitatis imperans cum amore concupiscentiæ elicito ab spe, & imperato à charitate, ut nuper ad primum argumentum exponebamus Augustinum. Secundò, quia potest Augustinus intelligi de amore casto, & gratioso, prout opponitur amori mercenario vitioso, qui respicit bona temporalia, & terrena; non vero prout opponitur amori mercenario virtuosus, qui respicit bona caelestia, & æterna, maximeque ipsum Deum, etiamsi ea, ut nobis commoda respiciat, quia is etiam amor potest haberi absque ulla impuritate, & turpitudine cordis, cum non sit prohibitus, sed præceptus à Deo, nec opponatur charitati, sed cum illa cohæreat, & ad illam maximè conferat, ut exponemus ad quartum argumentum. Itaque mens Augustini eo solum dirigitur, ut puritas, qua Deus amari debet,

ri debet, credatur vitari, & deturpari amore mercedis temporalis, & creatæ, non vero æternæ, atque divinæ, ut exprimunt testimonia à nobis objecta n. 10. Quo respicit serm. 16. de verb. Apost. ubi etiam Baiani nobis Augustinum opponunt: *Opera faciat in charitate, non expectans retributionem temporalem, sed promissum Dei, faciem Dei.* Vbi disertè excludit retributionem temporalem oppositam æternæ, ut expectationem mercedis cum charitate componat.

xxix. Tertiò arguunt. Amor concupiscentiæ Dei respicit creaturam tanquam finem Dei, referens Deum ad creaturam. Id autem vitiosum est, cum pervertat ordinem, quo creatura in Deum, tanquam in finem referri debet: nam ut ait Augustinus lib. 83. qq. 30. *Summa pervertitur est frui utendum, & uti faciendum.* Ergo amor concupiscentiæ Dei necessario est vitiosus. Majorem probant. Tum quia amor concupiscentiæ Dei amat Deum creaturam, & non creaturam Deo; cum Deum amet tanquam utilem, & commodum creaturæ. Tum quia prius amat creaturam, quam Deum, & ex amore creaturæ nascitur amor Dei qua convenientis creaturæ. Vnde Augustinus homil. 34. *Si diligis aurum, prius te diligis, & sic aurum.* Similiter si diligis Deum, tibi concupiscendo Deum, prius te diligis, & sic Deum. Quare frueris te, & uteris Deo, quia te ipsum propter te ipsum diligis, Deum vero non nisi propter te. Quæ est pervertita quædam cupiditas Dei. Vnde apponit Augustinus lib. 1. de doct. Christ. c. 22. *Sed nec seipsum quisquam frui debet, si liquido advertas, quia nec seipsum debet propter seipsum diligere, sed propter illum, quo fruendum est. Tunc quippe est optimus homo, cum tota sua vita pervit in incommutabilem vitam, & toto affectu inhaeret illi. Si autem se propter se diligit, non se refert ad Deum, sed ad seipsum conversus, non ad incommutabile aliquid convertitur. Et propterea jam cum defectu aliquo se fruatur: quia melior est, cum totum hæret, atque constringitur incommutabili bono, quam cum inde, vel ad seipsum relaxatur.* Quibus damnat aperte amorem concupiscentiæ, quo homo Deum diligit propter seipsum, & non seipsum propter Deum, sed propter seipsum.

xxix. Respondeo. Vitiosum non est amare Deum nobis, & aliis creaturis rationalibus, non tanquam medium, sed tanquam ultimum finem *Qui* fini non ultimo *Cui*: quo pacto Deum amamus amore concupiscentiæ elicito ab spe stricta, distincta à charitate. Nam licitum est amare Deum, prout vera est, & prout seipsum amat, & nobis amandus proponitur. Deus autem re vera est nobis bonus, & seipsum nobis amat, & nobis datur amandus; sicut enim Deus qua homo nobis datus, nobis natus celebratur, ita etiam qua Deus nobis est salus, redemptio, & beatitudo, & seipsum amat esse nobis beatitudinem, redemptionem, & salutem. Præter Deum autem summum bonum nostrum possidendum à nobis non est alius finis *Qui* consequendus à nobis amatur. Cæterum nobis amatur, tanquam fini *Cui* bonus est, quia ejus bonitas non solum sibi, sed etiam nobis contentanea, & amabilis est. Nos tamen propterea non sumus ultimus finis *Cui*; quia is amor non ita sistit in nobis, ut referibilis non sit in Deum, etiam tanquam in finem *Cui* nos, & commoda nostra velimus; liquidem ipsa commoditas beatitudinis nostræ, & possessio ipsa summi boni maximè confert, ut Deum ardentius, & constantius diligamus, æternamque ejus gloriam, laudesque canamus. Solus autem is finis amatur, ut ultimus, qui repugnat in alium ulterio-rem referri, & cuius amor cum alterius ulterio-

ris finis amore, & intentione componi nequit. Vnde de amore concupiscentiæ Dei non utimur Deo fruendo, nec fruimus nobis utendis. Nam Deum amamus tanquam ultimum finem *Qui* explicitè, cum non sit alius finis, quem possidendum appetamus; & tanquam ultimum finem *Cui* implicitè, cum is amor nostri possit referri in Deum amore benevolentiam quaerente Deo gloriam, & Deum tanquam finem *Cui* respiciente. Itaque amore concupiscentiæ Dei nosmetipsos sic diligimus, ut amor nostri indivisus sit ab amore Dei, cum afficiatur is amor erga nos qua beatos, atque ad eam beatitudinem, quæ Deus est, & rursus in Deum dirigibilis sit. Solis autem bonis, quæ ultimo amamus, fruimur, & eis bonis utimur, quæ amamus non ultimo, amore capaci relationis in ulteriorem finem. Vnde Augustinus nobis non obstat, quia nullus seipso fruatur, sed Deo, cum Deum amore concupiscentiæ diligit, quia non seipsum constituit ultimum finem amoris, quem in nobis constituit dissuadet Augustinus.

xxx. Rursus arguunt quartò. Amor concupiscentiæ Dei contradicit amori benevolentiam charitatis. Tum quia amor benevolentiam charitatis est omnino gratiosus, amor vero concupiscentiæ mercenarius. Tum quia amor benevolentiam respicit solum Deum tanquam finem, amor concupiscentiæ vero creaturam rationalem, quæ sibi amat Deum, tanquam commodum, & utilem. Amor autem contradicens charitati non est virtuosus, sed vitiosus. Ergo amor concupiscentiæ vitiosus est. Respondeo. Amor concupiscentiæ Dei non repugnat amori benevolentiam charitatis. Primò, quia in eodem actu possunt componi utriusque respectus. Nam Deus, cum sit bonus in se, & bonus nobis, potest eodem actu propter utramque bonitatem amari, verum enim est quod sancimus disp. 46. de Ente supern. posse eundem actum moveri ex duplici objecto formali, & motivo intrinseco, quod seorsim potest duplicem specificare actum: sicut namque in eodem objecto duplex bonitas, absoluta, & relativa conjungitur, ita in eodem actu potest conjungi respectus formalis intrinsecus ad utramque bonitatem. Amor autem benevolentiam est, quo Deus amatur qua bonus in se, concupiscentiæ vero, quo amatur qua nobis bonus. Secundò, quia saltem in eadem voluntate potest uterque actus commorari, & amor concupiscentiæ Dei ab amore benevolentiam imperari. Nam amor charitatis potest imperare actum conferentem in suum finem. Amor autem concupiscentiæ conferre potest in finem charitatis. Tum quia in eum finem confert omnis actus Deo gratus: amor autem concupiscentiæ elicitus ab spe Theologica gratus est Deo, ut sect. præterita probavimus. Tum quia finis intrinsecus amoris concupiscentiæ Dei est nostra beatitudo, & summi boni possessio: beatitudo autem, & possessio summi boni maximè conducit ad finem charitatis, cum in eo statu charitatis potissimum suos ardores explicet, & gloriam Dei, laudesque æternas divinæ bonitatis decanter. Quare rectè componitur amor gratuitus benevolentiam cum amore mercenario, quando merces nobis desiderata non est alia, quam nostra beatitudo, & summi boni possessio, in qua charitas suos nobiliores actus exercet. Item potest simul voluntas creata amore charitatis Deum intendere tanquam finem ultimum *Qui*, & *Cui*, & amore concupiscentiæ Deum tanquam finem ultimum *Qui*, & creaturam rationalem tanquam finem non ultimum *Cui*, ut

nuper præmissimus; siquidem potest simul creatura rationalis, ut possidens Deum, & sibi beatitudinem amans dirigi in Deum, tanquam in ultimum finem *Cui* major ipsius gloria, & bonitatis manifestatio intendatur, & acquiratur.

xxx r. Quinto. Ex præcepto Dei proximus est diligendus charitate propter Deum, & non est alius amor proximi virtuosus. Ergo etiam nosmetipsos diligere debemus charitate, & non est alius amor, qui sit concupiscentiæ virtuosus. Nam proximum præcipitur diligere, sicut nosmetipsos. Respondeo. Proximum possumus virtuosè diligere affectu, qui charitatis Dei non sit. Primò quidem affectu amicitia supernaturalis à charitate distincta. Nam possumus eum diligere propter probitatem vitæ, & dona supernaturalia creata fidei, patientiæ, misericordiæ, & alia, quæ in eo elucunt, & ex tali complacentia, & affectu illi desiderare, & procurare bona temporalia, & æterna. At hic amor non esset charitatis divini, qui procedere debet ex complacentia Dei, & ex bonitate divina, & non ex bonitate creata etiam supernaturali, complacentiaque ipsius. Secundò possumus Deum amare proximo, qua bonum ipsi, & non qua bonum in se, siquidem talis bonitas est in Deo motiva amoris. Eiusmodi autem amor esset distinctus à charitate, & virtuosus, quemadmodum probavimus virtuosum esse, & à charitate distinctum actum, quo Deum amamus, qua nobis bonum; quidquid sit, an eiusmodi amor proximi sit elicitus ab spe Theologica distincta à charitate, qua nobis Deum speramus, an alia spe habituali distincta à nostra: de quo tractatu de spe Theologica. Tertiò proximo extremè indigenti possumus subvenire ex motivo creato virtutis moralis misericordiæ, quam esse à charitate Dei distinctam, decursu ostendemus. Actus autem subveniendi proximo extremè indigenti amor est proximi, cum amare sit velle alicui bonum, & eo actu velimus proximo bonum salutis, honoris, aut vitæ.

xxx r. Demum sextò. Actus concupiscentiæ, qui intuitu solius mercedis, aut propriæ commoditatis operatur, & præcepta divina adimplet, sic afficitur in mercedem, & commoditatem propriam, ut deficiente mercede, & commoditate propria non adimpleret præcepta; nam deficiente bonitate unice, & intrinsecè motiva amoris, deficeret amor, & consequenter effectus unice pendens ab ipso. At actus, qui sic afficitur in mercedem, & propriam commoditatem, ut deficiente mercede, & commoditate propria non adimpleret præcepta divina, virtuosus esse non potest; nam præfert propriam commoditatem, & mercedem bonitati divinæ, & gratiæ ipsius, quæ sine adimplerione præceptorum amari, & stare non potest, siquidem deficit gratiæ divinæ, & obedientiæ præceptorum ob defectum mercedis, & commoditatis propriæ. Ergo amor concupiscentiæ, qui intuitu solius mercedis, & commoditatis propriæ operatur, non est virtuosus, sed vitiosus.

xxx r. Respondeo. Bifariam potest quis intuitu solius mercedis, & commoditatis propriæ velle adimplere præcepta. Primò simul volens positivè, & actu, ea non adimplere, sed violare deficiente tali commoditate, & mercede; quo pacto defectus adimplerionis præceptorum, & violatio esset per se effectus talis actus, & objectum ipsius, quia actu nunc absoluto expetitur talis violatio in eventu, & sub conditione, quod merces, & commoditas propria deficiat. Is actus vitiosus est, quia fertur po-

sitivè in objectum vitiosum, nempe in violationem præceptorum sub conditione, sub qua vitiosa, & turpis est; nam etiam absente mercede, & commoditate propria, turpe, & vitiosum est violare præcepta. Secundò, tantum volens adimplere præcepta ob mercedem, & commoditatem propriam illis annexam, & non volens positivè, nec nolens, sed præsciens violare præcepta absente mercede, & commoditate propria: quo pacto violatio præceptorum sub ea conditione non est objectum alicujus affectus nunc absolute existentis, siquidem talis violatio nunc absolute non expetitur à voluntate, neque esset effectus per se talis actus, siquidem etiam eo existente, & deficiente potest componi affectus, quo tunc ex alio motivo, sive charitatis, sive obedientiæ adimplentur præcepta. Nam una cum actu volente adimplere præcepta intuitu mercedis, & commoditatis propriæ conjungi potest alius, quo etiam velimus illa adimplere ex motivo charitatis, aut obedientiæ; in quo eventu adimplerentur præcepta, etiam si negaretur à Deo hominibus ea adimplenti merces, & commoditas propria. Quare cum solus adest affectus mercedis, & commoditatis propriæ, defectus adimplerionis præceptorum non sequitur per se defectum talis actus, siquidem potest adhuc voluntas, si velit, ex alio motivo, & per alium actum adimplere præcepta, & per actuale mercedis, & commoditatis propriæ affectum id non excluditur, cum alter affectus cum altero compossibilis sit. Quare deficiente mercede, & commoditate propria non est infalibilis eventus conditionatus violationis præceptorum; nam adhuc sub ea conditione fortè erit affectus charitatis, aut obedientiæ, quo impediatur præceptorum violatio. Nec refert, fortè etiam eventum forè conditionatum, quo præcepta violentur, ut actu sit vitiosus affectus mercedis, & commoditatis propriæ; nam sicut meritis purè conditionatis actu absolute nihil meremur, nec prohi sumus; ita nec demeritis, & violationibus conditionatis actu, & absolute nihil demeremur, nec pravi sumus. Igitur affectus mercedis, & commoditatis propriæ, quem nos probamus, & laudamus virtuosum, non est prioris, sed posterioris generis, qui sic afficitur in adimplerionem præceptorum, & mercedem illi annexam, ut illam absolute inducat, quin positivè afficiatur in ejus adimplerionis defectum etiam conditionatum, nec affectum adimplerionis etiam sub conditione excludat; sed potius admittat.

SECTIO IV.

Item improbat Baiana sententia, quia timor pœnarum servilis potest esse virtuosus ex sacris litteris, & Conciliis.

xxx r. Secunda Baiana sententiæ improbatio est similis præcedenti, & convincens. Timor gehennæ est virtuosus. Is affectus non est elicitus à charitate. Ergo affectus non elicitus à charitate est virtuosus. Consequentia est optima. Minor datur à Baianis, quia eiusmodi affectus non movetur ex motivo increato bonitatis divinæ, sed creato malitiæ pœnarum. Quare Majorem negant Baiani, & nos in hac sectione fulciemus. In primis ex sacris testimoniis, quæ timorem pœnæ suadent, & commendat, Deique donum esse prædicant. Nam sacra litteræ nec suadere, nec commenda-

dare, nec donum Dei prædicare possunt actum turpem, & malum.

xxx v. Expende ex multis sequentia. Exod. 20. *Si probaverit vos, venit Deus, & ut terror illius esset in vobis, & non peccaveritis.* Job. 9. *Verbar omnia opera mea, scias, quod non parceres delinquenti.* Psal. 118. *Confige timore tuo carnes meas, à judiciis enim tuis timui.* Proverb. 14. *Timor Domini fons vitæ, ut declinet à ruina mortis.* Eccli. 1. *Initium sapientiæ timor Domini.* Eccli. c. 25. *Qui tenet illum, (timorem) cui assimilabitur? Timor Dei initium dilectionis ejus.* Isa. 26. *A facie tua (septuaginta à timore tuo) Domine concepimus, & quasi parturimus spiritum salutis.* Malach. 1. *Si ego Pauper, ubi est honor meus; & si Dominus ego sum, ubi est timor meus?* Luc. 12. *Ostendam autem vobis, quem timeatis; time te eum, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam; ita dico vobis, hunc time te.* Apocal. 14. *Time Domini, & date illi honorem; quia venit hora judicii ejus.* Rom. 8. *Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore; sed accepistis spiritum adoptionis filiorum.* In quem locum Glossa: *Unus spiritus est, qui facit duos timores, servilem, & castum.* Ex quo sanctus Thomas 2. 2. q. 19. art. 4. probat, acceptum fuisse Deo spiritum timoris servilis, qui ex pœna concipitur.

xxx v r. Ecce ex his testimoniis alia cohortantur hominem ad timorem gehennæ, & vindictæ divinæ. At ad affectum vitiosum cohortari nequeunt. Alia timorem pœnæ à Deo inditum docent. Affectus autem vitiosus à Deo inditus esse non potest. Alia timorem Dei vindicis, & pœnarum commendat. Affectum autem vitiosum commendare non possunt. Videantur interpretes in ea loca, præferim Ecclésiæ Patres, qui sensum nostræ probationi consentaneum liquido exprimunt, & alia plura sacre paginæ testimonia promunt, quæ eum confirmant.

xxx v r. Deinde sanctiones Tridentinæ timorem pœnæ virtuosum & hominibus utilem decernunt. Ita sess. 6. can. 8. *Si quis dixerit gehennæ metum, per quem ad Dei misericordiam de peccatis dolendo confugimus, vel à peccando abstinemus, peccatum esse, aut peccatores peiores facere, anathema sit.* Eum disertè docet Tridentinum, gehennæ metum esse posse à peccato, & vitio liberum, quia potest dolorem peccatorum prætorum excitare, & à futuris committendis cavere, & ad Dei misericordiam querendam hominem convertere. item sess. 14. c. 4. *Illam vero contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ, & pœnarum metu concipitur, si voluntatem peccandi excludat cum spe veniæ, declarat, non solum non facere hominem hypocritam, verum etiam donum Dei esse, & Spiritus sancti impulsus, quo penitens adjutus viam sibi ad justitiam parat. Hoc enim timore utiliter concussi Nativitæ. Quamobrem falso quidam calumniantur Catholicos Scriptores, quasi tradiderint, sacramentum penitentiæ absque bono motu suscipientium gratiam conferre. Vbi Tridentinum supponit, timorem gehennæ excludere posse voluntatem peccandi, & cum esse Spiritus sancti impulsus, & donum, utiliterque posse hominem convertere, & cum sacramento penitentiæ, tanquam bonum animi motum ad gratiam consequendam conferre. rursum sess. 14. can. 5. *Si quis dixerit, eam contritionem quæ paratur per discussionem, collectionem, & detestationem peccatorum, qua quis recogitat annos in amaritudine sui animæ, ponderando peccatorum suorum gravitatem, amissionem æternæ beatitudinis, & æternæ damnationis incursum, non esse verum, & ni-**

lem dolorem, nec præparare ad gratiam, anathema sit. Vbi clarè definit bonum esse, & utilem dolorem peccati, qui ex sola amittendæ beatitudinis, & pœnarum inferni consideratione concipitur. His accedit Concilium Colonienfè celebratum anno 1536. p. 7. c. 32. *Nemo hic excusationem prætextat, quod non irabatur; quod Dominus semper stet ad ostium pulsans per interitum, & externum verbum commonens, ut convertamur à via nostrapessima, & inclinans quoniam ira, & indignatio, tribulatio, & angustia in omnem animam hominis operantis malum.* Quibus factis exprimitur bonus timor comminationis, & iræ divinæ, siquidem à Deo monitionibus externis, & internis incutitur, & intenditur.

xxx r r. Baiani Tridentinis, & sacris testimoniis respondent, eis solum probari, & commendari timorem pœnarum æternarum, qui ex amore charitatis procedit, & in Deum, tanquam in ultimum finem refertur, non vero purè servilem, & nudum timorem secluso amore charitatis eum dirigente in Deum. Quemadmodum enim Augustinus probat actiones naturales alendi filios, & vitam propriam, & similes, si referantur in Deum, eas vero improbat, si absque ista relatione fiant: sic probandus, aut improbandus est timor pœnarum præsentis, aut absente charitatis actu eum dirigente in Deum. Itaque seclusa charitate purum timorem pœnarum esse affectum naturalem, & vitiosum; quia secum fert tum affectum peccati, quo, si pœna tolleretur, prosequeretur peccatum, tum amorem concupiscentiæ sui, quo homo sibi soli providet bonum, & se ipsum ultimum finem constituit. Ideoque tantum abesse, ut talis timor possit excludere voluntatem peccandi, ut potius illam includat, & malitiam augeat. Nam nudo timore pœnæ peccatum fugit, invitus; & animo repugnanti fugit, ideoque non fugit peccatum, sed supplicium.

xxx r. Sed crediderim, hanc esse elusionem potius, quam solutionem, & ipsissimam doctrinam Lutheri, quam ex sacris scripturis damnat Tridentinum. Nam Tridentinum directè, & in terminis proferibit illam Lutheri propositionem contentam in Assertionibus articulorum contra Bullam Leonis ass. 6. *Contritio, quæ paratur per discussionem, & collectionem, & detestationem peccatorum, qua quis recogitat annos in amaritudine sui animæ, ponderando peccatorum gravitatem, multitudinem, facilitatem, amissionem æternæ beatitudinis, & acquisitionem æternæ damnationis, hæc contritio facit hypocritam, imo magis peccatorem.* Tamen Lutherus non improbat timorem gehennæ ex amore charitatis profectum, sed purè servilem, qui ex sola pœnarum consideratione nascitur. Quod Chemnitius ejus discipulus ingenuè testatur in Exam. Trid. de Contritione in fine sess. 14. c. 5. *Contritio expavescens consideratione iræ Dei oriatur ex dilectione Dei, vera, & salutaris erit penitentia, simulataque, & Iudaica est, quia ex puro timore pœnarum concepta. Nec non ipse Lutherus in Epist. ad Sulpicium: Penitentia vera non est, nisi quæ ab amore justitiæ, & Dei incipit, & hoc est principium penitentia. Quare si primus motus penitentiæ non sit timor pœnæ, sed amor Dei, atque justitiæ imperans timorem in Deum; vera à Luthero admittitur penitentia. rationem reddit Baianam: Quia respicientiam,*

Et intelligentiam sui mali sine mutatione affectus, & amoris fieri est impossibile. rursus in serm. de Pœnit. aliam Baianorum rationem adjicit: Quo magis timore pœnæ, & dolore damni conteruntur, eo magis peccant, & afficiuntur suis peccatis, quæ coguntur, non autem volunt odisse. Nimirum quia timens, quidquid ex illo timore fecerit, nihil ex animo, nihil ex corde, nihil volenter, sed violentè operatur. Quare de attritione ex solo metu pœnarum profecta lubdit: Vocant l'attritionem proxime disponentem ad contritionem. Quam opinionem errorem ego iudico. Attritio autem Papistarum, scilicet Catholicorum Theologorum, ad contritionem disponens, non est alia, quam ea, quæ ex solo supplicii æterni timore ingeneratur, ut proferemus n. 43. Ergo à Luthero solum improbat, non vero contritio, quæ ex amore Dei nascitur, etiam imperante timore. Igitur Tridentinum contradicens Luthero dolorem probat, qui secluso amore Dei ex solo metu gehennæ excitatur.

x l. Præterea Baiana solutio refutatur. Quia affectus timoris pœnæ, & detestationis peccati ex illo parte est distinctus à dilectione Dei, & prout sic distinctus, est objectum, & subiectum Scripturarum, & Conciliorum, quæ nulla facta consideratione dilectionis divinæ illum commendat, & approbant. Ergo prout sic distinctus est virtuosus, & bonus. Nam ipsimet timor pœnæ distinctus ab amore Dei à sacris litteris, & Conciliis proponitur inditus, & intentus à Deo, donumque Dei, & impulsus Spiritus sancti. At solus affectus in se bonus potest esse inditus, & intentus à Deo, donumque Dei, & impulsus Spiritus sancti. Ergo timor pœnæ seorsim ab amore Dei est affectus virtuosus, & bonus. Rursus sacrae litteræ, & Concilia tradunt, timorem pœnæ, quem laudant, & probant bonum, esse initium, & principium amoris Dei, atque iustitiæ, & hominem ab illo incipere, & moveri ad perfectam contritionem, & dilectionem Dei. At si timor pœnæ non esset bonus, nisi imperatus à dilectione Dei, non posset qua bonus initiare dilectionem Dei, & viam parare ad illam, quia timorem qua bonum semper præcederet dilectio Dei, siquidem actus imperans semper præcedit imperatum, & est principium, & initium illius. Ergo timor pœnæ est bonus, prout antecedit amorem Dei, & excludit imperium, & directionem illius. Insuper aut timor pœnæ, prout ab amore Dei distinctus, est in se bonus, aut malus: Si in se malus est, ut conficiunt Baianorum argumenta, non potest à charitate dirigi in Deum, quia actus in se malus, & continens affectum peccandi seorsim ab amore Dei non potest amore Dei diligi, & dirigi in Deum. Si vero in se bonus est, prout distinctus ab amore Dei, ut significant sacrae litteræ, atque Concilia, etiam erit bonus, & laudabilis, secluso amore Dei, quia etiam eo secluso retinet suam intrinsicam bonitatem, atque naturam. Ergo timor pœnæ etiam purus, & servilis, seclusoque amore Dei, est virtuosus, & bonus.

x l i. Demum Tridentinum eum gehennæ timorem, & dolorem peccati ex illo genitum decernit virtuosum, & bonum, ob quem Hæretici nostri temporis calumniantur Catholicos Scriptores, quasi tradiderint, sacramentum pœnitentiæ absque bono motu suscipientium gratiam conferre, ut præmissimus ex l. c. 4. At Catholicos Scriptores, quos Hæretici calumniantur, sunt veteres, & recentes Scholastici, & Hæreticorum Antagonistæ, qui docent timorem pœnæ purè servilem, & dolorem peccati ex illo conce-

ptum, seorsim à dilectione Dei esse bonum animæ motum, & cum sacramento pœnitentiæ dispositionem sufficientem ad gratiam. Quod Baiani non ignorant, dum in Scholasticos invehuntur, quod attritionem imperfectam ex sola pœna intentam partam, seclusa charitate Dei, doceant cum sacramento pœnitentiæ gratiam conferre. Ergo definitio Tridentina decernit, cum motum seclusa charitate Dei per se spectatum esse bonum, & salutarem.

x l i i. Eam esse Catholicorum Scriptorum sententiam ignorabit solus, qui in eorum scriptis versatus non est. Sic D. Thomas 2. 2. q. 19. art. 4. Timor servilis secundum suam substantiam bonus est. item 3. p. q. 85. art. 5. loquens de pœnitentiâ, quantum ad actum, quibus Deo operante in pœnitentiâ cooperamur, sic docet: Tertius est motus timori servili quo quis timore suppliciorum à peccatis retrahitur. Sic igitur patet, quod actus pœnitentiæ à timore servili procedit, sicut à primo motu affectus ad hoc ordinato. & ad primum: Peccatum primo incipit homini displicere propter supplicia, quæ respicit timor servilis. Si ab illo primo incipit, ille non procedit à prævio amore Dei elicitus à charitate. quem dilectus, & clarius sectantur omnes ejus interpretes. Bonaventura in opusc. de Grat. sanctif. lib. 5. c. 4. Timor servilis donum Spiritus sancti est, nec tamen est cum Spiritu sancto, sicut aurora est de sole, nec tamen cum sole est. Timor servilis Spiritui sancto locum præparat, & eum, sicut secula filium introducat. timor servilis duo facit. Primum est, quod viam præparat charitati. Secundum quod retrahit à peccato metu pœnæ tantum. En timor servilis, etiam ut præcurrit charitatem, & ad illam præparatorius est, donum est Spiritus sancti, & animo salutaris, & bonus.

x l i i i. Similiter Alexander Alenfis 3. p. q. 79. memb. 2 & 3. Dionysius Carthusianus in 3. dist. 34. q. 3. Durandus in 3. dist. 34. q. 4. n. 9. Gabriel in 4. dist. 14. q. 2. dub. 3. Quibus consentiunt cæteri veteres Scholastici. Clarius sic intelligentes sacra, & Tridentina testimonia recentiores. Dominicus Soto in 4. dist. 14. q. 2. art. 3. Petrus Ledesma in Theolog. mor. tract. de Pœnit. c. 7. Didacus Cabezudo in 3. p. de Contrit. q. 1. art. 2. dub. 2. Gamachæus 1. 2. q. 19. de dono timoris, c. 5. Alphonsus à Castro verbo Timor, hæresi 1. contra Lutheranos, & verbo Contritio. Bannes 2. 2. q. 19. à 4. conclus. 1. Bonacina tom. 1. disp. 5. q. 5. punct. 3. proposit. 3. n. 4. Navarrus tom. 2. de Contrit. c. 1. n. 8. in manuali. Lorca 2. 2. q. 19. disp. 12. n. 4. sect. 2. Puteanus 3. p. quæst. 85. art. 5. dub. 1. Kellisonus 1. 2. q. 42. & 3. p. q. 1. de Pœnit. art. 2. Duvallius 2. 2. tract. de spe, q. 3. art. 2. Pefantius q. 86. disp. 1. art. 5. rursus Driedo de Captiv. & Redemp. c. 2 & 7. tract. 4. p. 6. Jacobus Latomus de sacram. Pœnit. art. 3. Ruardus Tapperus art. 4. pag. 185. Iudocus Ravestein Tiletanus p. 1. de præparat. ad justitiam. c. 1. Cunerus Petri Episcop. Leonardienf. de Charit. art. 2. Thomas Stapletonus tom. 2. proleg. 1. in lib. 5. Guilielmus Estius lib. 3. Sentent. dist. 34. §. 7. & in 4. dist. 54. §. 3. Jacobus Baius lib. 2. Relig. Christ. c. 84. Ioannes Malderus Episc. Antverp. 2. 2. q. 19. art. 4. Guilielmus Mercerus ad supp. divi Thomæ, q. 1. art. 3. de Contrit. Ioannes Wiggers de Virtut. Theol. q. 19. art. 4. n. 14.

x l i v. Qui omnes perspicuè, & constanter tuentur, timorem iræ Dei, & damnationis æternæ esse virtuosum animi motum, & dolorem peccati ex illo elicitum disponere cum sacramento pœnitentiæ ad

ad gratiam sejuncto etiam amore Dei, & charitatis actu. Ergo sacra, & Tridentina testimonia sic debent intelligi, ut nudum timorem pœnæ, & dolorem peccati ex tali motu procedentem, bonum, & salutarem commendent. Tum quia is est communis Catholicorum scriptorum sensus, qui id tuentur contra Hæreticos à Tridentino proscriptos ex sacris, & Tridentinis sanctionibus. Tum quia Tridentinum sess. 14. c. 4. ex sacris litteris Catholicos scriptores à calumnia Hæreticorum vindicat in hac doctrina, & ei tanquam veræ, & Catholicæ subscribit.

x l v. Alia Baianorum responsio est, timorem gehennæ, & iræ divinæ celebratum in sacris litteris, & Conciliis esse ingenuum, & filialem illum metum, quo etiam ex charitate possumus gehennam, & iram divinam tanquam charitatis contrariam horrere, & fugere. Nam gehenna, & ira Dei hominem constituunt in statu opposito charitati, & eum averunt ab illa beatitudine, & possessione Dei, in qua charitas suas nobiliores vires exerit, & ardentes flammæ explicat. Sed ex dictis non minoris falsitatis, & fallaciæ convincitur hæc solutio, quam præcedens. Primò, quia Lutherus, & ejus sectatores hunc timorem à charitate elicitum non improbant, cum talis timor filialis, aut sit amor formalis Dei, aut illi necessario adhærens. Secundò, quia Catholici scriptores, quos Tridentinum à calumnia Hæreticorum vindicat, & veræ doctrinæ assertores prædicat, non solum timorem pœnæ filialem, & ingenuum, elicitum à charitate, sed etiam servilem titentem in ipsa pœna gehennæ, & amissione beatitudinis æternæ, prout nobis nociva, tuentur affectum bonum, & disponentem cum sacramento pœnitentiæ ad gratiam.

x l v i. Tertio, quia sacrae litteræ, atque Concilia de illo timore pœnæ differunt, qui est initium dilectionis Dei, & hominem præparat ad perfectam pœnitentiæ ex charitate elicitam. Talis autem non est timor filialis pœnæ, cum vel sit formalis amor Dei, vel saltem virtualis, & illum necessario supponens. Quarto, quia Tridentinum de illo motu animæ, qua propter gehennam de peccatis dolemus, decernit salutarem, & virtuosum, qui secluso sacramento non sufficit ad justificationem, & cum illo sufficiens est, ut progressu ostendimus. Detestatio autem peccati ex timore filiali pœnæ profecta, & à charitate elicitata sufficit extra sacramentum ad justificandum. Demum quia Paulus Rom. 8. non solum probat acceptum spiritum adoptionis filiorum Dei, sed etiam spiritum servilis timoris ab illo distinctum. At timor filialis pœnæ prout oppositæ fini charitatis pertinet ad spiritum adoptionis filiorum Dei. Ergo præter timorem filialem acceptus est Deo timor servilis. Quibus accedit, Ecclesiæ Patres sic intellexisse sacra testimonia, & præcipuè Augustinum, ut productis eorum testimoniis ostendimus.

SECTIO V.

Ejusdem argumenti probatio ex Augustino.

x l v i i. **N**ulla veritas Patribus Ecclesiæ, & crebrior, quam timorem servilem ex sola pœna intentata à Deo incussum seorsim ab amore Dei esse honestum, & hominibus salutarem. ita Augustinus in Psal. 127. *Vbi vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Audiant hæc homines, & quia verè futura sunt impiis, timent, &*

continent se à peccato. Habent timorem, & per timorem continent se à peccato: timent quidem, sed non amant justitiam: cum autem per timorem continent se à peccato, fit consuetudo justitiæ, & incipit, quod durum erat amari, & dulcescit Deus. & jam incipit homo justè vivere. Timet, ne mittatur in gehennam, bonus est, & utilis iste timor. En discretè bonum, & utilem timorem ignis æterni. Qui non proponitur ortus ab amore Dei, quia est timor, quo homo incipit amare justitiam, quam prius non amabat, & simul incipit dulcescere Deus, qui prius non erat dilectus, & dulcis. Baiani innuunt, Augustinum hic ideò utilem proferre timorem cruciatus æterni, quia continet à peccatis externis, quæ faciunt consuetudinem peccandi, non vero omnino ab internis, cum ipse nudus timor peccatum sit. Non potest esse malignior cogitatio. Augustinus non solum utilem, sed etiam bonum pronuntiat hunc timorem. Qua autem ratione bonus affectus, qui peccatum est? Item eo incipit amari justitia, & dulcescere Deus. Id autem quomodo affectu, quo amatur justitia, & offenditur Deus?

x l i x. Rursus in eundem Psal. ad illa verba: *Beati omnes, qui timent Dominum*, expendit: *Ille timor nondum castus præsentiam Domini, & pœnas timet, timore facit, quidquid boni facit: non timore amittendi bonum illud, sed timore patiendi illud malum: non timere ne perdat amplexus pulcherrimi sponsi, sed timet, ne mittatur in gehennam. Bonus est, & iste timor utilis est. Audis iterum bonum, & utilem timorem pœnæ purè quidem servilem, quia nondum castum, nec ab amore Dei profectum, quia non timet amittere Deum qua bonum, sed pati malum, nec deperdere amplexus sponsi, sed mitti in gehennam. Atque adeò non quia amat Deum bonum, non quia sponsi amplexus desiderat, timet, sed quia imminet supplicium, & ideò non dolet absentiam, sed timet præsentiam ipsius Dei comminantis vindictam.*

x l i x. Quibus accedunt testimonia, quæ timorem pœnæ commendat, quia apparat animum ad amorem Dei, nondum inhabitantem in eo. Sic in Epist. Ioan. Tract. 9. *Nondum est in illo perfecta charitas. Numquid tamen desperandum est? In quo vides initium, cur desperas finem? Quod initium video, inquis? ipsum timorem. Audi Scripturam: Initium sapientiæ timor Domini. Quantum autem mortificat iste, qui timere capit diem judicii, membra sua super terram: tantum surgunt, & corroborantur membra caelestia, membra autem caelestia omnia operabona. Malus esse non potest timor judicii divini, ex quo speratur salus hominis, & opera bona corroborantur, initiumque est justitiæ, & sapientiæ Dei. Tamen non est ortus à charitate, quia nondum in homine sic timente charitas est, sed prævio timore initiatur, quod in eodem Tract. 9. magis exprimit: *Si nullus est timor, non est, qua intrat charitas; sicut videmus, per sciam introducere linum, quando aliquid fuitur; seta prius intrat, sed nisi exeat, non succedit linum: sic timor primo occupat mentem, non autem ibi remanet, quia ideo intravit, ut introduceret charitatem. Stimulat timor, noli timere; intrat charitas, quæ sanat, quod vulnerat timor. Quo testimonio Bonaventura n. 42. probat timorem purè servilem, & nudum à charitate esse donum Spiritus sancti. Quippe introductorius est amoris Dei, & ideò bonus. Primò occupat animum, & ideò non est ab amore charitatis profectus, sed nudè timens pœnam, & nondum amans Deum.**

1. Eodem respicit de verb. Apost. serm. 13. *Timor servilis est, charitas libera est, & ut sic dicamus, timor*

mor est servus charitatis. Ne possideat Diabolus cor tuum, præcedat servus in corde tuo, & servet Dominus venturæ locum, fac vel timore poenæ, si nondum potes amore iustitiæ. Quid disertius pro servili, & nudo timore poenæ? Adest bonus timor poenæ, ex quo bene opereris, cum non adest amor Dei, atque iustitiæ; præcurrit servus timor Dominam charitatem. Ergo præcedit bonus purè servilis, & nudus charitate, quia non ex amore, & charitate timor, sed ex timore charitas & amor procedit, & charitas adveniens tantum abest, ut foveat, & inducat, ut potius foras mittat timorem. Item tract. 9 in Epist. Ioan. Oportet est ergo, ut intret timor primò, per quem veniat charitas, timor medicamentum, charitas sanitas. Si medicamentum est timor: ergo bonus est, & utilis animæ. Si primò intrat, & priusquam charitas: ergo non est profectus à charitate, sed purè servilis, & charitate nudus ingreditur.

L I. Hanc cognitionem sæpius inculcat, ut timorem etiam prævium charitati, vel ex eo probe-mum bonum, quod viam sternit ad illam. Expende ferm. 18. de verb. Domini c. 8. Time tamen, ut ista formido custodiat te, & perducatur ad dilectionem. & c. 12. Adhuc timor ille servilis est, custos quidem malorum, ut abstineant se à malis, & abstinendo digni sint ad se admittere charitatem. Qui potest timor servilis custodire à malis, si ipse malus est? Qui potest dignum reddere hominem charitate, si charitati adversatur? Item qui potest esse ortus à charitate motus præparans charitati admittendæ locum? rursus in Psal. 149. Nisi timore incipiat homo Deum colere, non pervenit ad amorem. Timor colens Deum, & hominem ad amorem Dei perducens bonus, & salutaris est. Tamen non est à charitate procedens, cum illum præcedat, & ad eum concipiendum hominem ducat. repetit in Epist. Ioannis Tract. 9. Initium sapientie timor Domini, timor quasi præparat locum charitati, &c. Major charitas, minor timor, minor charitas, major timor, si autem nullus timor, non est, quæ intret charitas. Hæc non possunt intelligi de amore casto, & filiali, quia hic crescit crescente charitate. Ergo de timore servili, qui amore charitatis decrevit, quamvis illius inducendæ in animam prædux sit, ideoque profectus, & bonus.

L I I. Cum igitur tantus sit fructus, quem timor poenæ in peccatoribus iter salutis arripere incipientibus parit, merito in Psal. 5. de timore scribit, quod magnum sit præsidium procedentibus ad salutem. meritoque Tract. 41. in Ioan. hortatur Christianum: Noli timere poenam, sed ama iustitiam. Nondum potes amare iustitiam, time vel poenam, ut pervenias ad amandam iustitiam. Quippe nemo à perfectio incipit, sed à minus bono ad bonum, & à bono ad melius progreditur, ideoque à timore poenæ bono ad amorem Dei, atque iustitiæ meliorem perducitur. Vnde etiam Paulum tradit Epist. 50. ad diligendum Deum timore supplicii perductum: Quem major timor compulit ad charitatem, ejus perfecta charitas foras misit timorem. Vbi eo respicit, quod Paulus terribiliter divina potestate prostratus fuit, tremensque, ac stupens clamavit act. 9. Quid me vis facere? Timor ergo prius hominem conculcit, ut iter ad amorem charitatis parer. Quare bonus is, & salubris est, etiam si à charitate non procedat.

L I I I. Quibus consonat ferm. 214. de Temp. Cum timetur poena, quam Deus minatur, discitur amari præmium, quod pollicetur, ac sic per timorem poenæ bona vita retinetur. Per bonam vitam bona conscientia com-

paratur, ut per bonam conscientiam nulla poena timeatur. Quapropter discat timere, qui non vult timere: discat ad tempus esse sollicitus, qui semper vult esse securus. Cohortatur ad timorem poenæ, quam minatur Deus, quia ex tali timore recta vita: bonaque conscientia comparatur, spes præmii nascitur, & ipse timor poenæ accedente iustitia, & charitate depellitur. Timor autem, quem tot bona sectantur, bonus, & salutaris homini qui negetur? confirmat ferm. 18. de verb. Apost. c. 7. Vitiliter timere coperis non temporales cruciatus, sed æterni ignis supplicia. & c. 8. Modo cum dicitis mihi: gehennam timeo, ardere timeo, in æternum puniri timeo, quid dicitur sum? Male times? Vane times? Non audeo: quandoquidem ipse Dominus ablato timore subiecit timorem, & ait, ubi dixit: Nolite timere eos, qui corpus occidunt, postea non habent, quid faciant: sed cum timere qui habet potestatem, & corpus, & animam occidere in gehennam ignis: ita dico vobis, hunc timeat. Cum ergo Dominus timorem incusserit, & vehementer incusserit, & repetendo verbum comminationem geminaverit, dicitur ego sum: Male times? Ista non dicam: plane time. Nihil melius times. Nihil est quod magis timere debeas. Ergo utiliter timeatur cruciatus æterni, eo genere timoris servilis, quo inutiliter timeatur temporales cruciatus. Item si nihil melius timetur, quam gehenna: ergo bene, & absque peccato illa timeatur. Rursus si eam timere debes, & timere præcipis: ergo talis timor nulli debito, atque præcepto repugnans, sed potius divinis legibus, atque consiliis consentaneus est.

L I V. Consciententer lib. de Grat. & lib. arb. c. 18. Cavere debemus, ne nos arbitremur non accepisse spiritum timoris Dei, quod sine dubio magnum est donum Dei, non quo timore Petrus Christum negavit; sed illius timoris spiritum accepimus, de quo dicit ipse Dominus Christus: Eum timeo, qui habet potestatem animam, & corpus perdere in gehennam. quibus spiritum servitutis in timore, quem Paulus refert Rom. 8. accepimus Iudæos, commendat, & probat Christianis virtuosum, & bonum, cum non mala sola temporalia, sed æterna metuunt. Aded ut prodatur de catechizandis rudibus c. 5. Ravissimè accidit, imo vero nunquam, ut quisquam veniat volens fieri Christianus, qui non sit aliquo Dei timore percussus. Cernis quam fuerit timor poenæ etiam Christianis salubris. ibidemque adjicit: Ipsa etiam severitate, qua corda mortalium saluberrimo terrore quatuntur, charitas edificanda est. Quis censet peccatum terrorem poenæ, qui hominibus saluberrimus est? Et quis à charitate profectum timorem, quo ipsa charitas edificatur? Similiter contra Advers. Legis & Prophet. lib. 1. c. 16. Salubriter non solum bonitatem, verum etiam severitatem Dei sacra scriptura commendat; quoniam, & amatur Deus utiliter, & timetur.

L V. Hinc est quod Augustinus crebro monet, hortatur, & inculcat Tract. 41. in Ioan. Tract. 3. in Epist. Ioan. ferm. 13. de verb. Apost. c. 13. ferm. 18. c. 10. ferm. 214. de Temp. c. 1 & 3. aliisque plurimis in locis, ut poenas gehennæ timeamus. Quod sanè non faceret, si timor servilis poenæ in se ipso spectatus esset malus, vel Deum vindicem, & supplicia, quæ comminatur, non possemus, nisi peccando formidare, cum timor à Deo incussus fructus charitatis non sit, ut Baianorum argumenta continent; siquidem talem timorem præducem tradit charitati, & locum parare ad illam. Quare purè servilis est, cum timor purè servilis definitione communi Theologorum, nec non Baianorum, alius non sit, quam

quam qui ex sola poena intentata concipitur, nulla habita ratione bonitatis divinæ, aut oppositionis cum illa, ideoque nullo precedente amore Dei, aut odio mali Deo oppositi elicit à charitate. Quam conditionem competere timori, quem Augustini pronuntiata celebrant, cæcus erit, qui non viderit, aut rationis expertus, qui non expenderit.

SECTIO VI.

Ejusdem veritatis probatio ex aliis Patribus.

L V I. E Andem veritatem frequentibus, & disertis pronuntiatis testantur alii Patres. Ambrosius lib. 2 de Vocat. Gent. c. 9. Quid tam beatificum, quam hic timor; cum ergo hic timor etiam per quamdam vim magni terrores immittitur, non ibi ratio extinguatur, nec intellectus auferitur, sed illa potius, quæ mentem premebat, caligo discutitur, ut voluntas depravata prius, atque captiva, recta efficiatur, & libera. Tantum abest, miserabilem, & turpem esse timorem, qui terrore poenæ æternæ conculcit peccatorem, ut beatificus potius sit; mentemque humanam captivare in peccatum, ut potius excusso jugo peccatorum illi afficeret libertatem. item in Psal. 118. vers. 120. Configat carnales cogitationes timor Domini, & iudiciorum ejus, & servituti redigat. Quod carnes istæ rejiciunt clavos divini timoris, hand dubie dicitur: Non permanebit spiritus meus in his hominibus, quia carnes sunt. Si per timorem iudiciorum Dei permanet spiritus Dei in homine, profecto talis timor probus est, & non adversarius spiritui divino. rursus ad Virg. laps. c. 8. Pœnitentia sic agitur; si tibi ante oculos ponas, de quanta gloria rueris, & de quo libro vitæ nomen tuum deletum sit, & si te jam credas prope ipsas postam tenebras exteriores. Quantumvis laborem, quantumvis afflictionem subire, esto contenta, dummodo ab æternis poenis libereris. Pœnitentiam salutarem prodit ex puro poenarum æternarum timore partam, cum ad illam non charitatis, aut Dei bonum, sed proprium tantum damnum, & cruciatuum æternorum malum ob oculos proponendum hortatur.

L V I I. Clarius Hieronymus in c. 1. Malach. Vult itaque primo Deus, ut filii ejus simus, & bonum voluntate faciamus; si hoc consequi volumus, ut saltem servos suos habeat, & à malis per suppliciorum formidinem recedamus. Itaque Deus cum hominem non potest in sui filium convertere amore charitatis, obedientem servum saltem habere procurat servili suppliciorum timore à peccatis recedentem, unde in c. 2. Mich. Qui pudore, & verecundia non tenentur, agant pœnitentiam saltem comminatione poenarum. Ergo quem non pudet peccati ex charitate propter offensam Dei, salubriter, & bene pœnitentem propter nudam comminationem poenarum. rursus tom. 3. ad Fabiol. mans. 28. Timore supplicii, & ejus loci, ubi est fletus, & stridor dentium, deserens Diaboli vincula, Christo Domino credentium turba colla submittit. Quod amor Dei, & charitatis apud fidelium turbam non agit, timor æterni supplicii seorsim à charitate consequitur, nempe ut deserens peccata, obedientiæ divinarum legum colla submittat.

L I I X. Chrysostomus ad Popul. Antioch. homil. 15. appositè, & egregiè: Quid gehenna gravior? Sed hujus metus nihil utilius; gehennæ namque timor regni nobis adfert coronam. Nihil enim tantum peccata quidem consumit, virtutem vero crescere facit, & germi-

nare, quantum continui timoris natura. Propterea qui non vivit in timore, rectè illius agere, non est facile, sicut vicissim cum timore vivere impossibile est peccare. Nisi bonus esset timor, non multos impendisset Christus sermones, & longos, de illa poenâ, & supplicio loquens. confer hæc cum Baianorum dictis. Baiani ajunt, impossibile esse, ut ille non peccet, qui poenâ timore non peccat. Chrysostomus vero, cum timore vivere esse impossibile peccare. Illi, timorem gehennæ esse peccatum; Hic, esse bonum: Illi, esse nocivum, & inutilem; Hic, nihil utilius esse, quia regni nobis adfert coronam, & nihil tantum peccata consumit, & virtutem crescere facit, & germinare. Præterea lib. 1. de Compunct. cordis sub finem: Hoc solum est, quod exposcitur à nobis, ut gehennam ponamus in conspectibus nostris, & Angelos, qui in die iudicii ubique discurrunt, & congregant de omni orbe terrarum eos, qui tradendi sunt in gehennam, ac supplicii tradendi. Expende illud hoc solum, ut credas solum, & purum timorem ex gehennâ proposita conceptum seorsim ab amore Dei, & charitatis actu, esse virtuosum, & dignum, qui à nobis exposcatur.

L I X. Non minus disertè Bernardus Tract. de præcepto, & dispensatione: Bonus quidem obedientia gradus est, si juxta Magistrum nostri sententiam propter metum gehennæ quisquam obedierit; melior tamen, cum ex Dei amore obeditur. si timor gehennæ bonus, charitas melior; ergo ille etiam citra charitatem, propriam habet bonitatem. item Epist. 107. progressum justificationis sic describit: Audit se vocari, cum timore conculcitur: sentit & justificari, cum amore perfunditur, & de magnificatione diffidet? Initiat, provehitur, & de sola consummatione desperabit? Nempe si initium sapientie timor est Domini, in quo dicta est esse nostra vocatio, quid nisi provehitur in sapientia est amor Dei? En timor præcurrens amorem Dei sic est bonus, ut initiet nostram justificationem, quia provehit nos ad Dei amorem. subjicit: Sic abyssus abyssum invocatur in voce caratælarum suarum, cum in terrore iudiciorum suorum immensa illa æternitas, & æterna immensitas, cuius sapientia non est numerus, cor hominis pravum, & inscrutabile mira sua bonitate, & potentia educit in admirabile lumen suum. Deus sua potestate incutit prius terrorem iudiciorum suorum, & bonitate posteriori amorem, quibus quasi quibusdam gradibus perducit hominem in justificationem.

L X. Basiliius in Psal. 32. Necessario velut introductorius ad pietatem timor assumitur, dilectio vero deinceps succedens à timore scientifico adoptatos perficit. En pius, & virtuosus est timor poenæ, cui dilectio charitatis succedit: item in Psal. 33. ad illud Divites eguerunt præclare: Timor salutaris est, qui sanctitatis operativus. Vis, enarrem, qualis sit? Si quando te senseris ad unum aliquod ceteri, ac proflire peccatum, ad mentem revoca formidabile illud, nec ulli mortalium tolerabile Christi iudicium. Hæc time; & hoc timore eruditus, animam à concupiscentia ad hæc mala, velut fræno quoddam relide. Audin, purum timorem poenæ esse sanctitatis operativum, frænumque unicum, quo animam non solum à pravis operibus externis; sed etiam cogitationibus internis relidas?

L X I. Gregorius lib. 28. Moral. c. 8. Cum futurorum timor infunditur, ut bone vitæ surgat edificium, jam fundamenta construuntur. Infirma quidem, & ruinosa essent fundamenta si timor futurorum cruciatuum præmissus charitati esset peccaminosus, rursus 3. p. pastor. admon. 14. Admonendi sumi, qui stellæ metunt, ut si malis veraciter cavere desiderant,

rant, æterna supplicia perhorrescant, neque in hoc suppliciorum timore permancant, sed in amoris gratiam nutrimento charitatis exerceant. Ergo timor, quo æterna supplicia perhorrescimus, charitati prævius, virtuosus est, etiam si purè servilis, nec talis, in quo permanere valeamus. Insuper homil. 34. in Euang. *Prava mens, si non prius per timorem avertitur ab assuetis vitiis non emundatur.* Timor vitia mentis fugans qui crit vitiosus?

LXXI. Clemens Alexandrinus lib. 2. Stromat. *Ac primò quidem ad salutem inclinatio, nobis fides apparet, postquam timor, & spes, & poenitentia. Quis timorem autem accusant, legem infestantur; quod si legem, clarum est, quod illum quoque, qui legem dedit.* Itaque non potest timor servilis poenæ accusari, nisi lex divina, & Deus eum timorem incutiens accusetur. Accedit Cyprianus lib. 3. ad Quirinum, c. 20. ajens: *Fundamentum, & firmamentum spei, ac fidei esse timorem.* item de laude Martyrii: *Nos ad hunc gloriæ titulum (martyrii) metus excitet futurorum: etenim quibus magna promissa sunt, magis magna sunt, quæ metuenda ipsi videantur.* Metus futurorum cruciatuum servilis est, & adeò salutaris, ut etiam ad martyrii gloriam consequendam valeat excitare. Ricardus de sancto Victore in Benjamin minore c. 8 & 9. timorem poenæ statutæ pro peccatis dicit esse initium sapientiæ, & primam virtutum prolem, & sine ea cæteras haberi non posse. Et utilitatem timoris explicat, quia quanto quis vehementius metuit poenam, quam meruit, tanto acerbius plangit culpam, quam fecit. Et illud *Cov contritum, & humiliatum Deus non despicies*: exponit de corde humiliato per timorem, & contrito per dolorem.

LXXII. His plurima alia eorumdem Patrum, & aliorum asserta adjici possent. Sed ea prætereo, quia producta satis rem nostram evincunt, & constantem produunt, Patrum mentem esse doctrinæ Baianæ contrariam, cum omnes unanimi consensu timorem ignis æterni etiam amoris charitatis præviuum, ideoque purè servilem commendent, & suadeant, pluribusque salutis fructibus sæcundum prædicent, & unicum construendæ charitati, & justitiæ acquirendæ fundamentum præmittant. Quæ omnia aliana prorsus sunt à vitioso affectu, eisque omnibus, quibus Baiani nudum poenæ timorem criminantur, & deturpant. In quo non Patrum Ecclesiæ spiritum, sed Hæreticorum nostri temporis æmulantur.

SECTIO VII.

Ejusdem veritatis probationes Theologicæ.

LXXIV. Prima sit. Timor poenæ elicited à virtute infusa spei strictæ est virtuosus; certum enim est, nullam virtutem infusam elicere posse actum vitiosum, affectumque supernaturalem, qualis est à virtute infusa elicited, esse intrinsecè bonum. At à virtute infusa spei elicited timor poenæ purè servilis, in quem charitas nullum confert concursum. Ergo timor poenæ purè servilis non est vitiosus, sed bonus. Minorem, quæ sola indiget probatione, probò. Virtus infusa spei est distincta à charitate, ut præmissimus. n. 14 & 15. Virtuti autem distinctæ à charitate competit elicere seorsim à charitate timorem mali oppositi bono, quod est motivum formale ipsius; nam ad eandem virtutem pertinet profèqui bonum, & fugere malum tali bono oppositum. Ad spem autem pertinet pro-

sequi amore concupiscentiæ beatitudinem æternam prout nobis commodam, ut ibidem statuimus. Ergo ad eandem spectat elicere fugam & timorem amissionis tanti boni, qua nobis incommodi. At is timor non est filialis, neque charitativus, sed purè servilis. Ergo timor purè servilis est actus elicited à virtute infusa spei distincta à charitate.

LXXV. Secunda. Detestatio universalis omnium peccatorum ex metu gehennæ concepta potest gratiam conferre cum sacramento poenitentiae, & non sine illo, ut ex professo ostendemus cum Tridentino inferius. Eiusmodi detestatio non potest non esse bona, cum disponat ad gratiam cum sacramento consequendam. Tamen non est elicited à charitate ex spiritu filiali, quia valeret extra sacramentum gratiam conferre, ut ibidem sciencimus. Ergo detestatio peccatorum ex spiritu timoris purè servilis concepta, & ab amore charitatis sejuncta potest esse bona. Consequencia est optima. Major, & Minor ex Tridentino scienciendæ progressu.

LXXVI. Tercia. Non potest esse vitiosus affectus, quem universus cætus fidelium credit virtuosum, & omnes sacri concionatores sedantes exemplum Christi Domini, & Apostoli fidelibus persuadent. Nam esset universam Ecclesiam damnare, & omnem Ecclesiasticam instructionem, & Christi Domini, atque Apostoli prædicationem accusare. Sed omnium fidelium cætus credit, & omnes Concionatores sacri exemplo Christi Domini, & Apostoli persuadent virtuosum nudum timorem poenæ sejunctum ab omni affectu charitatis. Ergo eiusmodi timor virtuosus est. Minor negari non potest, cum nihil frequentius, & constantius sit universæ fidei, & credulitati fidelium, quam non peccare, sed virtuosè agere, dum continent se à peccatis solo timore gehennæ, etiam si nullus præcedat, aut sequatur charitatis affectus. Nihil etiam usitatus, & solemnissimus, quam fidelium turbam à sacris concionatoribus terere sola comminatione poenarum, & propositione sola iræ, & vindictæ divinæ. Quod à Christo Domino, & ejus discipulis factitatum est. Christus Luca 13. *Nisi poenitentiam egeritis, omnes simul peribitis,* & c. 12. *Timete eum, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam.* item Matthæi 5. *Esto consentiens adversario tuo, ne forte tradat te iudici, & Index Ministri, & in carcerem mittaris.* quem imitatus est Apostolus Hebr. 10. *Voluntariè peccantibus post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia, sed terribilis quedam expectatio iudicii, & ignis æmulatio, quæ consumptura est adversarios.* & iterum: *Quia iudicabit Dominus populum suum; horrendum est incidere in manus Dei viventis.* Similes comminationes inculcat Hebr. 6. Rom. 12. 2 Corinth. 13. aliique in locis. Idem tamen perterrefaciebat peccatores Ioannes Baptista: *Progenies viperarum, quis demonstrabit vobis fugere à ventura ira? Facite ergo fructum dignum poenitentiae.* rursumque subdit: *Iam enim securis ad radicem arboris posita est. Omnis ergo arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Quibus terroribus plena etiam sunt scripta veteris Testamenti. Quorsum hæc, si terror supplicii divini nudus ab amore Dei, & charitatis actu, quem hæc eloquia sacra non proponant, nec excitant, turpis, & peccaminosus est?

LXXVII. Quarta ad hominem. Est timor poenæ, qui accedente relatione charitatis in Deum est virtuosus, & salubris, ab omni malitia immunis, fatentibus etiam ipsis Baianis, qui pressa sacrae scripturæ,

pturæ, Conciliorum, & Patrum testimonii non audent negare timorem poenæ esse posse bonum, sed addunt, oportere ad ejus bonitatem, & malitiæ immunitatem, ut præcedente charitatis affectu referatur in Deum, quo desinat esse purè servilis. Ergo timor poenæ etiam purè servilis, hoc est, absente, & non præcedente affectu charitatis referente cum timorem in Deum, potest esse virtuosus. Consequencia probatur. Nam timor poenæ elicited prævio actu charitatis referente eum in Deum potuit fieri actu charitatis non præcedente, sicut alii actus extrinsecè in Deum relati possunt fieri non relati, quia talis relatio est eis extrinsecæ, & accessoria. Tunc autem timor poenæ esset purè servilis, & bonus. Purè servilis, quia non esset ullus charitatis affectus filialis, à quo talis timor servilitate denudatur. Bonus, quia si bonus non esset, sed malus, seorsim à charitate elicited, quod includit affectum peccandi seclusa poena, non posset referri in Deum, & quanvis in Deum referretur, esset malus. Ergo potest esse timor purè servilis bonus.

LXXVIII. Confirmatur, & explicatur. Timor poenæ extrinsecè relatus in Deum est affectus distinctus ab affectu charitatis referente. Prout sic distinctus consideratus non apprehenditur in se malus, nec continens voluntatem peccandi; quia non posset sic distinctus in Deum referri. Ergo etiam seclusa relatione in Deum non continet voluntatem peccandi, nec malus est. Nam idem potest existere, & deficiente relatione perseverare. Idem autem perseverans non potest objectum variare, quia respectus cuiusvis affectus ad objectum, intrinsecus. Ergo affectus timoris, qui præcedente relatione non continet respectum ad peccatum, etiam deficiente tali relatione non continet. Quod etiam probat de dolore peccati procedente ex tali timore, si extrinsecè relatus in Deum bonus sit, ut bonum esse sic relatum, respondent Baiani ad testimonia Conciliorum, & Patrum.

LXXIX. Quinta probatio. Potest homo detestari omnia peccata solum propter supplicia futura, quia omnia peccata inducunt iram Dei, & talia supplicia, eorumque sola malitia motiva est ad detestationem omnis generis peccati, sicut est ad detestationem unius. Si autem detestatio peccati propter sola supplicia futura esset peccatum, non posset voluntas omne peccatum propter sola supplicia futura detestari. Nam voluntas non potest detestari affectum, quo actualiter afficitur in objectum, cum talis affectus voluntarius ipsi sit, & semper ab ipsa volutus censeatur. At si talis detestatio esset peccatum inducens supplicia futura, esset planè sui ipsius detestatio, siquidem detestatio est omnis peccati inducentis talia supplicia. Ergo detestatio propter sola supplicia futura non est peccatum. Quo simul evititur Baianorum fundamentum negantium eum nudo timore poenæ excludi posse voluntatem peccandi. Nam omnis voluntas peccandi detestabilis est à voluntate ex motivo supplicii divini, siquidem malitia, & disconvenientia talis supplicii est digna fugæ, & motiva ad detestandum quicquid cum supplicio futuro connexum est absque ullo discrimine. Voluntas autem peccandi connexa est cum supplicio futuro. Ergo potest voluntas propter sola supplicia futura detestari, id est excludere voluntatem peccandi.

LXXX. Sexta. In detestatione peccati propter solum vitandam gehennam nulla est malitia, neque ex

parte objecti materialis, neque ex parte objecti formalis. Ex parte objecti materialis, quia conforme est præcepto divino fugere, & detestari peccata. Ex parte objecti formalis, quia rationi consentaneum est, nec alienum à consiliis, & admonitionibus divinis fugere iram, & vindictam Dei, æternamque gehennam. Ergo mala non est detestatio peccati propter solum vitandam iram, & vindictam Dei, æternamque gehennam. Nam omnis malitia affectus derivatur ex aliqua malitia objecti sive materialis, sive formalis. Neque verum est, quod Baiani contendunt, detestationem peccati propter solum vitandam vindictam Dei, & gehennam æternam continere voluntatem peccandi sub conditione absentiae talis poenæ; peccare autem absente poena malum est. Nam fidelitas est talis voluntas conditionata in omni detestatione peccati propter solum poenam futuram, quia detestatio peccati propter solum poenam futuram separabilis est à tali voluntate actuali conditionata. Nam potest quis simul detestari peccatum per unum actum propter solum poenam futuram, & simul per alium propter solum offensam Dei oppositam bonitati divinæ, quia peccatum continet simul utramque malitiam: quemadmodum potest quis dolere de injuria illata parenti, aut amico, tum propter damna sibi futura, tum propter violatas legis pietatis, & amicitiae, quibus erat obstrictus ad cavendam talem injuriam. At actus detestans peccata propter poenam futuram non esset compossibilis cum actu peccata detestante propter offensam Dei oppositam bonitati divinæ, si prior actus contineret actualem voluntatem peccandi seclusa poena futura, quia voluntas simul vellet duo contradicentia objecta, nempe peccare absente poena, & non peccare illa absente, quia etiam illa absente manet offensam Dei. Ergo detestatio peccati propter poenam futuram non fert necessario secum affectum actualem peccandi absente poena.

LXXXI. Ratio à priori est. Quia sunt objecta omnino diversa absentia peccati præsentis poena, & existentia peccati poena absente; quia potest abesse peccatum præsentis poena, & simul abesse etiam poena absente. Nam licet actu non velit homo absentiam peccati etiam poena absente propter offensam Dei, aut aliud motivum inducens talem absentiam, potest tamen contingere, ut absente poena etiam nolit præsentiam peccati propter aliud motivum, quod nunc actu amplectendum per alium affectum non excludit. Quemadmodum qui amat Deum propter solum sapientiam, non excludit eum amare propter alias perfectiones, nec qui vult donare aureum extreme indigenti, quia debitor illius est ex justitia, non excludit voluntatem donandi in eo eventu extreme necessitatis ex sola misericordia. Aliud enim est abstrahere affectum alterius motivi, aliud excludere, sicut aliud est in intellectu præscindere unam perfectionem objecti ab alia, aliud unam asserere, & aliam negare; potest enim cognitio præscindens esse vera, & negans esse falsa, quia re vera inest objecti perfectio, à qua intellectus præscindit. Quare sicut communi proloquio *Abstrahentium non est mendacium*; ita in voluntate abstrahentium non est malitia. Ergo potest voluntas detestari peccatum præsentis poena, quin actu illud esse velit poena absente. Quo veniunt, quæ de observatione præceptorum intuitu solius mercedis diximus n. 33.

LXXXII. Septima. Est genus timoris, qui absente amore Dei, atque justitiæ introductorius est illius in animam peccatoris, & tali amore præsentis depellitur,

litur, & crescente decrefcit, ut eft manifeflum ex facris eloquiis, & testimoniis Patrum, quæ præmiffimus, & expendimus. At is timor non potefl non effe purè fervilis, & folius pœnæ, fimulque virtuosus, & bonus. Purè quidem fervilis, tum quia præcedit amorem Dei, atque iuftitiæ, & illo abfente elicitur; tum quia timor filialis Dei nafcitur ex amore ipfius, & amore præfente nutritur, & crescente augetur. Virtuosus vero; tum quia pravus affectus non potefl animam difponere, & apparare ad amorem Dei, atque iuftitiæ, cum illam ab eo amore avertat, & in objecta creata ipfi contraria convertat; tum quia affectus peccaminofus non potefl etiam remiffus componi cum amore Dei, atque iuftitiæ, ficut talis timor componitur, fi quidem testimonio Patrum, quo major eft amor Dei, minor eft ejuſmodi timor, & quo minor ille, major eft ille. Ergo timor purè fervilis potefl effe virtuoſus.

LXXIII. Poſtrema, & oſtava. Affectus elicitus ex auxilio gratiæ non potefl effe malus, fed bonus. Timor pœnæ & dolor peccati ex illo partus funt elicitus ex auxilio gratiæ. Ergo nec timor pœnæ, nec dolor peccati ex illo partus eft affectus malus, fed bonus. Major, & Conſequentia negari non poſſunt. Minor probatur, quia ut conſtat ex testimoniis adductis n. 35. Exodi. 20. terror refertur incuſſus à Deo, ut Iudæi non peccarent, Pfal. 118. David precatur Deum, ut conſigat timore iudicii divini carnes ſuas; Rom. 8. Apoſtoloſ proponit, ſpiritum ſervitutis in timore effe acceptum à Deo; & Tridentinum productum n. 37. definit, attritionem ex gehennæ, & pœnarum metu conceptam effe donum Dei, & Spiritus ſancti impulſum. Gregorius n. 61. effe infulum à Deo; Auguſtinus n. 54. effe ſine dubio magnam donum Dei. At aliæ non ſunt loquendi formæ lacrarum litterarum, Conciliorum, & Patrum, quæ Theologiſ perſuadent, actum fidei, & dilectionis Dei effe elicitum auxilio gratiæ. Ergo etiam timoris gehennæ actus, & doloris peccati propter illam credendus effe elicitus auxilio gratiæ.

LXXIV. Confirmatur ex illis Auguſtini verbis in annotat. in Iob. *Ipſum timorem, quo cavet futuras pœnas, miſericordiæ Dei deputat.* Actus autem, qui miſericordiæ Dei deputatur, auxilio gratiæ elicitur. item ex iis, quibus exponit, ſpiritum ſervitutis in timore acceptum à Deo Rom. 8. Nam ſerm. 13. de Verb. Apoſt. c. 13. ait: *Dicit aliquis: Alius eſt ſpiritus ſervitutis, alius ſpiritus libertatis. Si alius eſſet, non diceret Apoſtoloſ, iterum. Idem ergo ſpiritus, fed in tabulis lapideis, in timore; in tabulis cordis, in dilectione.* Itaque idem eſt ſpiritus Dei, qui timorem, & dilectionem operatur, eodemque modo uterque acceptus à Deo credendus eſt. Ergo ſicut ſpiritus dilectionis, & libertatis eſt infulus à Deo, & argumentum auxiliorum gratiæ ad dilectionem Dei; ita ſpiritus ſervitutis, & timoris eſt etiam infulus, & argumentum auxiliorum gratiæ ad timorem pœnarum. Idem tamen ſuper Exodum q. 55. *Proinde non arbitror, alium, quam eundem ſpiritum ſignificari, ubi dicit Apoſtoloſ: Non enim accepiffis ſpiritum ſervitutis iterum in timore, fed accepiffis ſpiritum adoptionis, in quo clamamus Abba Pater: quia eodem ſpiritu Dei, id eſt, digito Dei, quo lex in tabulis lapideis conſcripta eſt, timor incuſſus eſt eis, qui gratiam nondum intelligebant, ne de ſua infirmitate, atque peccatis per legem convincerentur, & lex illis fieret pædagogus, à quo perducerentur ad gratiam, quæ eſt in fide Jeſu Chriſti. Quafi diceret, quia timor diſponit ad gratiam, & dilectio-*

nem Dei, idem eodem ſpiritu, & auxilio gratiæ infulditur, & providetur à Deo timor pœnæ, quo dilectio Dei. Etenim Deus dicitur Spiritus timoris, ſicut dilectionis, quia operatur timorem, ſicut dilectionem: quemadmodum apud Iſaiam dicitur *Spiritus ſapientiæ, & intellectus, Spiritus conſilii, & fortitudinis, Spiritus ſcientiæ, & pietatis*, quia omnia hæc operatur unus, & idem Spiritus Dei; atque aded etiam *Spiritus timoris*, quia ut amorem, ita & timorem operatur, prout Auguſtinus in eadem citata quæſtione extertè docet: *Vnde ſignificatur propter diverſas operationes, & effectus Spiritus Dei diſſimiliter appellari, cum ſit unus, atque idem, ille dumtaxat, qui etiam Spiritus ſanctus in unitate Trinitatis accipitur.* Ergo ut amor Dei, ita & timor pœnæ ſpiritu divino operanti, & ejus auxilio gratiæ infulo adſcribendus eſt.

LXXV. Baiani volunt, hæc ſolum arguere, auxilium gratiæ naturalis, & externæ protectionis Dei, quia timor pœnæ eſt affectus naturalis homini, & juxta Auguſtinum gratia ſpecialis Chriſti Domini nobis ex ejus meritis in lege Euangelica proviſa pertinet ad amorem iuftitiæ. Sed inceptè. Primò, quia eodem modo, eodemque ſpiritu Dei dicitur diſponi, & fieri à Deo timor, quo amor abſque ullo diſcrimine. Ergo eodem gratiæ genere timor, quo amor elicitus cenſendus eſt, eodemque argumento ſupernaturalis, & infulus. Secundò, quia ut timor pœnæ arguatur bonus, ſufficit, ut quocumque ſpecialis providentiæ, & gratiæ genere credatur diſpoſitus, & intentus à Deo, quia Deus nequit affectum pravum, & vitioſum intendere, & ſpeciali gratiæ, & providentiæ etiam naturalis auxilio eliciendum diſponere. Nec refert, auxilia gratiæ, legis Euangelicæ propria pertinere ad amorem potius, quam ad timorem, ut auxilia gratiæ ad timorem proviſa in lege veteri cenſeantur naturalia, & ab eis extranea, quæ ex meritis Chriſti comparata ſunt. Nam merita Chriſti etiam antiquis Patribus auxilia gratiæ ſupernaturalia comparantur ad actus fidei, & alios meritorios ab ipſis elicitos medio timore pœnarum. Ergo etiam ad timorem pœnarum potuerunt tunc, & nunc ex meritis Chriſti auxilia ſupernaturalia gratiæ provideri. Nunc autem auxilia legis Euangelicæ dicuntur amoris gratiæ ab Auguſtino, quia frequentius nunc, quam olim auxilia ſupernaturalia providentur ad obedientiam legis ex amore Dei, atque iuftitiæ; quam ex ſolo, & puro timore, quamvis auxilia gratiæ ad huiusmodi obedientiam proviſa, etiam ſupernaturalia, & ex meritis Chriſti diſponantur.

SECTIO IIX.

Duo Baianorum argumenta contra timorem ſervilem virtuoſum reſelluntur.

LXXVI. **P**recedentem doctrinam multis arietibus quatunt Baiani ut conſciant, ſolum charitatis actum effe virtuoſum. Primò, quia ſolus timor pœnæ non potefl excludere voluntatem peccandi; imo potius qui ex ſolo timore pœnæ non peccat, continet actualem affectum peccandi, ſecula pœna, & idem reus eſt talis voluntatis apud Deum in occulto cordis, quamvis in foro externo, & apud homines operis externi reus non ſit. Quod pluribus Auguſtini pronuntiatis perſuadere contendunt.

LXXVII. Nam lib. de Spirit. & litt. c. 8. explicat legem Iudæis operatam effe iram Dei, non ſolum

ſolum tranſgredientibus, fed etiam adimplentibus illam, quia ex ſolo timore pœnæ, quem lex incuriebat, operabantur: *Quia & quicumque faciebant, quod lex jubebat, non adjuravate ſpiritu gratiæ, timore pœnæ faciebant, non amore iuftitiæ; ac per hoc coram Deo non erat in voluntate, quod coram hominibus apparebat in opere: potiusque ex illo rei tenebantur.* Quia ex timore pœnæ faciebant, arguit, eos in occulto, & apud Deum reos fuiſſe voluntatis peccandi, quamvis rei non fuiſſent operis lege prohibiti, aut præcepti. Quare lib. 1. ad Bonifacium c. 9. *Sic profecto in ipſa inſu voluntate peccat, qui non voluntate, fed timore non peccat.* Quid Baianorum menti conſonantius? idem tamen Epift. 144. *Inaniter autem putat, victorem ſe eſſe peccati, qui pœnæ timore non peccat, quia eſt non implere foris negotium male cupiditatis, ipſa tamen mala cupiditas inſu eſt hoſtis.* Ergo timor ſolum potefl continere opus externum prohibitum, non vero affectum internum illud agendi, ſi poſſet impunè. Similiter in Pfal. 77. *Ex corde autem nullo modo fieri poteſt, quod formidine fit pœnæ, non dilectione iuftitiæ.* Nam quantum attinet ad facta, qua fornicatioſ aguntur, & qui timent pœnam, & qui amant iuftitiam, non ſerantur; & idem pares ſunt manu, diſpares corde, pares opere, diſpares voluntate. Nimirum quia amor iuftitiæ depellit affectum peccandi internum, timor vero pœnæ illum in corde retinet, & fovet.

LXXVIII. Rationem reddit ſerm. 3. in append. *Qui timet pœnam, optat ſi fieri poteſt, facere, quod lubear, & non habere, quod timeat.* Ergo timori annexa eſt voluntas impunitatis, & illa poſita peccandi, quare timori negat ſerm. 15. de Verb. Apoſt. c. 6. vim eradicandi concupiſcentiam, & deſiderium peccandi: *Qui timore pœnæ non concupiſcit, puto, quia concupiſcit.* quod rurius explicat, & concludit: *Quid magnum eſt pœnam timere? Quis enim non timet? Quis latro, quis ſceleratus, quis neſarius? Sed hoc intereſt inter timorem tuum, timoremque latronis, quod latro timet leges hominum, & idem facit latrocinium, quia ſperat ſe fallere leges hominum: tu autem leges ejus times, ejus pœnam times, quem fallere non poteſt. Nam ſi fallere poſſes, quid non feciſſes? Ergo & concupiſcentiam tuam malam non amor tollit, fed timor premit.* Itaque ſicut latronis timor non tollit voluntatem furandi, fed furtum, ita nec timor gehennæ à Deo intentatæ, & propoſitæ non tollit affectum internum operis prohibiti, fed ſolum opus prohibitum externum. His plura alia accumulunt Baiani ex Auguſtino; quæ robur non addunt, fed repetunt. Quare ſuperiorum ſolutione omnia diſſolvuntur.

LXXIX. Itaque reſpondeo. Timor pœnæ æterna potefl tollere non ſolum opera prohibita externa, fed etiam omnem actualem affectum internum, & aliam quamcumque voluntatem peccaminofam, quia motivum deteſtandi peccata externa commune eſt omni affectui, & peccato interno, nimirum reatus pœnæ æternæ, qui omni peccato etiam interno annexus eſt. Sicut igitur voluntas ex motivo pœnæ æternæ potefl averti à peccato externo, & illud deteſtari; ita potefl averti ab omni affectu prohibito, & peccato interno, illudque ex eodem motivo deteſtari, cum etiam peccata interna, & affectus prohibiti pœnam æternam incurrant, ut arguebamus n. 69. Neque obſtat, ſecula pœna peccatorum fore, qui ex ſolo timore pœnæ ſe continent peccando; tum quia id non foret ex affectu actuali nunc abſolute exiſtenti peccandi, fed ex affectu, qui ſub ea conditione cenſetur fore, à quo affectu con-

ditionato ex parte ſubjecti, qui abſolute nunc non eſt, fed tunc data hypothefi eſſet, non potefl nunc abſolute reddi malus, & peccans, qui ex timore actuali deteſtatur, & excludit abſolute omnem actualem affectum peccandi, ut contra Maſſilienſes tuctur pluribus in locis Auguſtinus, & univerſa credit Eccleſia; tum quia deteſtans omne peccatum, tam internum, quam externum propter ſolam gehennam, non excludit odium peccati ex alio motivo, quod ſecula pœna poſſet impedire peccatum, & forte reipla exiſteret, & impediret, etiamſi pœna non adefſet, ut arguebamus n. 33, 70 & 71.

LXXX. Ad Auguſtini testimonia reſpondeo. Illa fronte contradicentia ſunt aliis, quæ produximus ſect. 5. nam ea manifeflum evincunt, eſſe aliquem timorem pœnæ, etiam ſervilem, & ab amore charitatis ſejuñctum, qui virtuoſus ſit, & ex quo ſolo poſſit homo honeſtè operari, & non peccare, viamque ad juſtificationem, & charitatem parare. Quare ea testimonia componenda ſunt cum Baianis, facta diſviſione, & diſtinctione timoris pœnæ & modi operandi ex timore, qua alius virtuoſus, alius vitioſus eſſe doceatur, quin omnis proſus timor univerſim improbetur, ſicut à Baianis improbat. Itaque duplex eſt timor pœnæ, & modus ex timore adimplendi legem; alius admittens affectum actualem tranſgrediendi ſecula pœna; alius eum affectum actualiter excludens, quia talis affectus actualiter exiſtens reus eſt pœnæ, etiamſi in objectum feratur ſeculum à pœna. Igitur Auguſtinus eum ſolum timorem pœnæ, & modum ex tali timore adimplendi præcepta condemnat, qui ſecum componit actualem affectum violandi præceptum, ſi pœna tollatur, & impunitas concedatur. Nam opponit timorem pœnæ amori iuftitiæ, & obedientiam legis ex timore pœnæ obedientiæ legis ex amore iuftitiæ, ſupponens timorem pœnæ amori iuftitiæ, & alteram obedientiam alteri contradicentem eſſe. Solus autem timor pœnæ conjunctus actuali affectui peccandi ſic opponitur amori iuftitiæ. Secus vero timor pœnæ omnem talem affectum ſecula excludens; qualis eſt timor à nobis aſſertus, & ex facris litteris, Conciliis, & Patribus, rationibusque Theologicis virtuoſus, & poſſibilis probatus. Quam Auguſtini mentem ſoli Baiani ignorare, & obſcurare poterant, cum iplamè objecta testimonia eam meridiana luce clariorem exprimant, ut ea percurrant, & expendenti conſtabit.

LXXXI. Nam lib. de ſpiritu & litt. c. 8. idem Iudgos facientes legem ex timore pœnæ intus in corde reos teneri coram Deo tradit, *quod eos novevat malle, ſi fieri poſſet, impunè committere*, ut continuo ſubjicit. Itaque iterum eos, & apud Deum peccare ſubdit in corde, *ubi videt, etiamſi aliud faciat, qui legem timet, quod tamen mallet facere, ſi liceret.* Quibus liquido exprimit, timorem pœnæ eſſe conjunctum affectui actuali, quo timens mallet facere oppoſitum, ſi poſſet impunè. ibidem etiam c. 32. improbat operantem ex timore, *cum aliud habeat in voluntate, qua mallet, ſi fieri poſſet, licere, quod non licet.* Ergo voluntas mallens facere, ſi liceret, ſupponitur actu conjuncta timori. Item lib. 1. ad Bonifac. c. 9. idem in voluntate peccare docet, qui timore peccat, quia præmiſerat: *Aliud eſt enim voluntate benefaciendi benefacere; aliud autem ad malefaciendum voluntate ſe inclinari, ut etiam faceret, ſi hoc poſſet, impunè permitti.* Vbi cernis, actuali voluntate malefaciendi timentem pœnam ſic inclinari, ut malefaceret, ſi impunitus poſſet, rurius Epift. 144. inaniter putat, victorem eſſe

esse peccati, qui timore pœnæ non peccat, quia, ut mox subnectit: *Quis coram Deo innocens invenitur, quis vult fieri, quod vetatur, si subtrahas, quod timetur? Ac per hoc in ipsa voluntate reus est, qui vult facere, quod non licet fieri, sed ideo non facit, quia impune non potest.* Quibus potuit clarius exprimi affectus actualis, quo timens vult fieri, quod vetatur, si adit impunitas? Præterea in Psal. 77. eos, qui formidine pœnæ legem implent, & ex corde non agunt, tales exprimit, *qui mallent, non præcipi, quæ non ex corde faciunt, & tamen faciunt, ac per hoc quasi videntur ambulare in lege Dei, sed nolunt ambulare; non enim ex corde faciunt.* Nimirum quia adest actualis voluntas non faciendi ablata pœna, & optans, eam auferri, ut legem non exequantur.

LXXXI. Identidem ferm. 3. in Append. verba ipsa objecta promunt præsentem eundem affectum, cum timeantem pœnam proponant optantem abesse pœnam, ut impune sibi liceat, quod libet. Eundem exprimit verba objecta ex ferm. 15. de verb. Apost. c. 6. siquidem continentem se à peccato externo ex timore pœnæ comparat latroni, qui ex eodem timore à furto se abstinet, cum in corde retineat actuale desiderium furandi. Eundem explicat aliud exemplum, quo timentem confert leoni expectanti devorare prædam, quam ex timore salvam relinquit: *Terrore ingenti armorum, atque telorum, & circumstantis forsitan multitudinis, vel obviam euntis etiam leo revocatur à præda, & tamen leo venit, leo redit, prædam non rapuit, non malitiam possit. Si talis es, adhuc justitia est, qua justitia tibi consulis, ne torquaris.* Subjungit etiam exemplar lupi adeuntis ovile ad rapinam ovium, & latratu canum, & clamore pastorum redeuntis absque præda, qui semper lupo manet, quia numquam desistit ab interno appetitu rapiendi. Idem propositum actuale peccandi timori conjunctum prodit similitudo uxoris castæ, & adulteræ, qua tract. 9. in Epist. Ioan. & Epist. 120. ad Honoratum, c. 21. distinguit operantem ex amore justitiæ, & ex timore pœnæ; quia sicut adultera retinet actualem affectum adulterii, cum se continet timore mariti, quo adulterium committeret, si non premeretur imminente vindicta; ita qui se abstinet à peccato externo ex timore pœnæ, affectum fovet adulterinum actualem, quo illud perpetraret, si pœna non immineret. Ergo indubitabile est, Augustinum improbantem obedientiam legis ex timore pœnæ, de eo tantum pœnæ timore differere, qui conjunctam sibi habet actualem voluntatem transgrediendi legem, si non premeretur pœna. Siquidem ubique inculcat eum affectum timori pœnæ, quem condemnat, adjunctum.

LXXXII. Sed retorquebunt Baiani, eam conjunctionem juxta mentem, & doctrinam Augustini esse individuum ab omni timore pœnæ, atque adeo omnem ab Augustino timorem improbari, quia ex natura generica timoris pœnæ colligit ejus unionem cum actuali affectu peccandi relegata pœna. Hæc est Baianorum hallucinatio. Nam Augustinus pluribus in locis, quæ protulimus sect. 5. discrete docet, esse speciem timoris pœnæ virtuosam, & præducem charitatis, donumque magnum Dei, ex quo peccator honeste operatur, & se præparat ad justificationem, & charitatem. Ergo unionem affectus peccandi cum timore pœnæ non arguit ex generica conditione omnis timoris. Præterea quia revera potest timor pœnæ relegare omnem affectum peccandi, & secluso affectu charitatis inducere obe-

dientiam legis etiam prohibentis desiderium peccati, ut præteritis monstravimus. Ergo injurius est Augustino, qui ei adscribit mentem huic veritati contrariam, dicens, non posse ab eo, qui pœnam timet, & ex timore pœnæ operatur, dividi affectum actualem peccati. Itaque non generico, sed specifico timori pœnæ annectit Augustinus affectum prædictum. nempe ei timori pœnæ, qui oppositus, & contradictorius est amoris justitiæ, qualis non est universim omnis pœnæ timor, ut probationes nostræ persuadent; perpetuo enim timori pœnæ, quem infamat, opponit Augustinus tanquam contradicentem amorem justitiæ. Quippe ferè semper differit de timore pœnæ judaico, quo Judæi soli justitiæ externæ, & forenti incumbebant, nihil de interna curantes, quia solum evadere pœnas externæ legis transgressioni definitas cogitabant. Ergo solum modum operandi ex timore, Judæorum proprio, & aliorum, qui Judæos æmulantur, criminatur, & tali specifico timori, & modo agendi ex timore voluntatem peccandi individue conjungit. Cum quo componitur alius pœnæ timor, & agendi ex timore modus à voluntate peccandi divinus, quem nos cum ipso Augustino, sacris scriptoribus, Conciliis, & Patribus, rationibusque Theologicis virtuosum adstruimus.

LXXXIV. Secundo arguunt Baiani præteriti argumenti assumptum confirmantes. Quia ea, quæ aguntur pure ex metu, secundum se spectata sunt involuntaria, prout vero hic, & nunc aguntur, voluntaria, atque adeo ex utroque mixta. Ergo agens pure ex metu, voluntatis actum conjunctum, & præsentem habet, quo nollet hoc facere, vel omittere, nisi mali impendentis metu cogereetur. Quod ita decernit S. Thomas 1. 2. q. 6. art. 7. ad 2. assignans differentiam ejus, qui aliquid ex concupiscentia, & metu agit: *In eo, qui per metum aliquid agit, manet repugnans voluntatis ad id, quod agitur, secundum quod in se consideratur. Sed in eo, qui agit aliquid per concupiscentiam, sicut est incontinens, non manet prior voluntas, qua repudiabat illud, quod concupiscitur, sed mutatur ad volendum id, quod prius repudiabat, & ideo quod per metum agitur, quodammodo est involuntarium. Sed quod per concupiscentiam agitur, nullo modo. Nam incontinens concupiscentiæ agit contra id, quod prius proponebat, non autem contra id, quod nunc vult: Sed timidus agit contra id, quod etiam nunc secundum se vult.* Ergo ex metu facta sunt nobis involuntaria contra id, quod actu nunc volumus.

LXXXV. Id, quod etiam Augustino adscribunt, tum quia testimonia præmissa supponunt, timoris, seu metus conditionem ex se ferre, ut sibi annectat voluntatem actualem oppositi agendi secluso malo sibi impendenti. Tum quia docet, agentem ex metu esse coactum, & invitum, atque adeo involuntarium contra affectum actualem oppositi. sic lib. de spirit. & litt. c. 32. *Timor cogitur in opere habere, quod licet, & in Epist. ad Galat. Timore ista implere cogebantur.* & inferius: *Qui per charitatem servit, libere servit, & sine miseria obtemperans Deo, cum amore faciendo, quod docetur, non cum timore quod cogitur.* Ergo facta ex metu sunt nobis coacta.

LXXXVI. Respondeo. Metu facta bifariam possunt esse involuntaria. Primo, contra affectum actualem ex se efficacem, & nobis liberum agendi oppositum, secluso impendenti malo. Secundo, contra affectum inefficacem, necessarium, & inevitabilem à nobis. Priori modo adimpletio præcepti est nobis involuntaria cum actuali peccato, quia existit affectus

affectus efficax, & liber objecti prohibiti. Posteriori modo potest esse involuntaria absque peccato, quia in affectu inefficaci objecti prohibiti nobis necessario, & inevitabili nulla est malitia moralis. Igitur metui in genere non est conjuncta necessario prior ratio involuntarii, sed posterior, siquidem una cum metu nobis necessario, & inevitabili liber est affectus efficax oppositi, & à nobis evitabilis, cum ad libertatem peccandi requisita sit potestas evitandi peccatum, ut fatissimè, & manifestissimè superioribus demonstravimus. Ergo cum metu potest voluntas cum affectu liberum ex se efficacem sub conditione absentiæ imminentiæ mali cohibere. Quare S. Thomas 1. 2. q. 6. ar. 6. ea, quæ ex metu fiunt, docet esse involuntaria solum secundum quid, & voluntaria simpliciter cum Aristotele lib. 3. Ethic. c. 1. & Nemesio, seu Nysseno lib. 5. Philosphiæ, c. 1. & omnibus Interpretibus, ac cæteris Theologis, nec non Jurisconsultis, Navarro prælud. 6. n. 4. & Covarruvia 4. Decretal. p. 1. c. 4. §. 1. n. 12. & cælis. Vnde potest ex metu gehennæ impleri præceptum absque peccato, quia ejus adimpletio potest non esse involuntaria simpliciter ex affectu contrario libero, & ex se efficaci sub conditione, sed ex affectu simplici, & inefficaci omnino necessario, & inevitabili, in quo nulla resideat moralis malitia. Itaque erit absolute voluntaria, & libera, ideoque meritoria, quia metus pœnæ non reddit talem adimpletionem involuntariam simpliciter; sicut projectio mercium in mare est libera, & voluntaria simpliciter, quamvis fiat ex metu mortis imminente naufragio, & sit involuntaria secundum quid.

LXXXVII. Quam rationem involuntarii interdum ferunt etiam ea, quæ ex amore justitiæ fiunt, nullo interveniente peccato. Nam sunt contradicente affectu simplici, & inefficaci objecti delectabilis oppositi, & displicentia molestiæ & difficultatis amore justitiæ superandæ. Hoc pacto poterat Augustinus explicari de coactione secundum quid, & non simpliciter. Verum cum Augustinus de factis ex metu differat, quæ cum peccato fiunt, & metu contradicente amoris justitiæ, ut superiora testimonia liquido expriment, dicendum est, non de omni metus genere, sed de illa specie agere, quæ adjunctam habet voluntatem liberam ex se sub conditione efficacem oppositum præcepto agendi, ut præteritis exposuimus.

LXXXVIII. Quibus adde, posse quidpiam ex metu fieri nulla intercedente ratione involuntarii. Quia ex metu gehennæ potest induci voluntas ad amorem objecti honesti, in quo nulla consideretur molestia, aut difficultas, sed sola malitia moralis objecti oppositi pœnis æternis addicta, & honestas objecti amati rationi consentanea. Tunc autem esset voluntaria adimpletio præcepti, quin etiam secundum quid esset involuntaria, siquidem nullus existeret affectus etiam simplex objecti oppositi contradicens, cum nulla esset proposita molestia, aut alia objectiva contradicendi ratio. Cæterum tunc exterior adimpletio non esset pure ex metu, cum interjiceretur amor honestatis objecti sufficiens movere voluntatem ad illam adimpletionem. Amor tamen honestatis interjectus potest esse pure ex metu, quia licet propositio, & affectio simplex honestatis possent inducere voluntatem ad amorem absolutum, & efficacem talis objecti, re ipsa tamen non inducerent, nisi metus gehennæ adesset, atque adeo re ipsa pure ex metu ad eum amorem inducitur. Quod doctri-

næ D. Thomæ contrarium non est. Tum quia traditur solum de factis externis ex puro metu, non vero internis. Tum quia de regulariter contingentibus est. Regularis autem non est casus, in quo non interveniat propositio, & displicentia molestiæ, & difficultatis operis ex metu agendi. Demum hoc argumento utuntur Hæretici ad improbandum contritionem imperfectam, seu attritionem ex metu gehennæ conceptam, ut significant illa Lutheri verba, ferm. de Pœnit. *Quo magis timore pœnæ comeruntur, eo magis peccant, & afficiuntur suis peccatis, quæ coguntur, non autem volunt odisse.* Expende postrema verba coguntur, & non volunt odisse. Ideo Tridentinum, sess. 14. c. 4. decernit: *Falso docent, contritionem (quæ attritio dicitur, quoniam ex gehennæ, & pœnarum metu concipitur,) esse extortam, & coactam, non liberam, & voluntariam.* item can. 5. *Si quis dixerit, illam esse dolorem coactum, & non liberum, & voluntarium, anathema sit.* Ut hinc cernas, Baianos cisdem argumentis, quibus Lutheranos, infitere.

SECTIO IX.

Diluntur alia Baianorum argumenta contra præcedentem doctrinam.

LXXXIX. Tertio obijciunt, voluntatem peccandi, qua quispiam detinetur, non posse deponi, ita ut ipsum peccatum, & non aliquid aliud aversetur homo, nisi ex contraria voluntate benefaciendi. Talis autem voluntas non potest ullo pacto haberi ex timore pœnæ, sed ex dilectione justitiæ, quæ est proprius effectus charitatis. Nam tali justitiæ dilectione opus bonum qua bonum, seu justum diligitur, & nisi quale diligitur, semper animus male diligit, & in perverfa voluntate manet. Sic enim asseverantissimè pronuntiat Augustinus lib. 2. cont. Advers. leg. & Proph. c. 7. *Desiderium peccandi non extinguitur, nisi contrario desiderio rectè faciendi; ubi fides per dilectionem operatur.* similiter inferius: *Desiderium peccati per prohibitionem non extinguitur per jubentem litteram timore pœnæ, sed per juvantem spiritum dilectione justitiæ.* Ergo ut homo exuat voluntatem peccandi non sufficit solus pœnæ timor; sed necessarius est justitiæ amor. complentienter Epist. 144. ad Anast. *Amicus erit justitiæ, si ejus amore non peccet. Tunc enim verè timebit peccare. Nam quis gehennas metuit, non peccare metuit, sed ardere. Ille autem peccare metuit, qui peccatum ipsam sicut gehennas odit.* & iterum paulo post: *Tantum porro quisque peccatum odit, quantum justitiam diligit, quod non poterit lege terrente per litteram, sed spiritu sanante per gratiam.* Itaque ut homo peccatum censeatur odisse, & non solum pœnam, opus est, ut diligit justitiam, & absque dilectione justitiæ non est verè dicendus, quod timet peccare, sed ardere. Eadem habet con. 11. in Psal. 118.

x c. Ideo timorem asserit, non tollere, sed premerere cupiditatem peccandi, necessariumque esse charitatis amorem, quo animus à peccati dilectione ad justitiæ dilectionem transferatur. sic ferm. 15. de verb. Apost. c. 6. *Concupiscentiam etiam malam non amor tollit, sed timor premit.* & ferm. 18. c. 9. *Timor id agebat, ne faceres; charitas id agit, ne vultis facere, etiamsi impune possis admittere.* & ferm. 39. de Temp. *Quisquis vultis peccatum vis extinguere, mandato novo extingue cupiditatem, & amplectere charitatem.* & in lib. de Morib. Eccles. c. 30. tanquam Ecclesiæ doctrinam

Strinam tradit: *Merito apud se* (Ecclesiam catholicam) *visum est, quam sit sub lege operatio vana, cum libido animum vastat, & cohibetur pœnæ metu, non amore virtutis obruitur.* Vnde & illa absoluta sententia: *Non bonus est quisquam timore pœnæ, sed amore justitiæ.* Nempe quia non potest voluntas mala mutari in bonam timore pœnæ, sed amore justitiæ, qui pertinet ad officium charitatis.

x c i. Respondeo. Primò, quamvis aliquis amor justitiæ sit necessarius, ut homo deponat voluntatem peccandi, & non sufficiat solus gehennæ timor, is amor non debet esse elicitus à charitate, sed sufficit elicitus à virtute infusa spei Theologicæ à charitate distinctæ. Nam gehenna est opposita bonitati, & beatitudini, quam amat spes à charitate distincta, & atque adeò ex amore talis bonitatis, & beatitudinis potest homo detestari omnia peccata præterita, & futura externa, & interna connexa cum gehenna, quam timet, ut oppositam tali bono. At eum amorem spei strictæ non esse elicitum à charitate, sed à virtute infusa distincta, superioribus satis probavimus. Nec refert, ab Augustino desiderari amorem justitiæ, quia ad amorem justitiæ pertinet omnis amor virtuosus, qui in objectum honestum, & justum afficitur, qualis est amor spei Theologicæ à charitate non elicitus. Nec item refert, interdum ab Augustino charitatem requiri; tum quia charitatis nomine sæpè usurpat omnem virtutis affectum etiam à charitate Theologica, & stricta non elicitum, ut progressu ostendimus; tum quia charitatis amorem non postulat, ut præcisè deponatur voluntas peccandi, sed ut perfectius, & constantius deponatur, exhortans ad altiore, & perfectiorem mutantæ voluntatis modum. Si autem opponas, cum præcedit aliquis amor justitiæ, etiam si à charitate non elicitus, nequaquam mutari voluntatem ex puro timore pœnæ. Respondeo. Mutatur ex timore pœnæ purè servili, quia amor præcedens non est à charitate elicitus, neque filialis, & respiciens Deum prout in se bonum, sed est amor concupiscentiæ respiciens Deum prout nobis bonum, & beatificum. Rei autem nostra disputatione susceptæ sufficit ex timore purè servili absque filiali amore charitatis fieri mutationem voluntatis.

x c i i. Secundò, esto necessarius sit amor justitiæ, ut ab amore injustitiæ declinet voluntas, talis amor justitiæ non debet præcedere omnem affectum inclinantem ad ejusmodi mutationem, sed potest ex puro timore pœnæ incipi mutatio, & concipi amor justitiæ, quo voluntas ab statu injustitiæ ad statum justitiæ transferatur. Itaque licet actiones externæ legi conformes ab amore justitiæ imperentur, & non à puro timore pœnæ, affectus tamen interni possunt à puro gehennæ timore imperari, quia solus gehennæ timor præcedens inducit voluntatem ad eum amorem justitiæ arbitrio liberum, & imperantem externam omnem obedientiam legis; nempe quia si animus non percelleretur tali timore pœnæ, non discerneret elicere talem amorem justitiæ. Quippe prius eo timore percussus, & videns, non posse pœnam sibi intentatam, & impendentem evitare, nisi amorem injustitiæ exuat, & amorem justitiæ induat, proximè, & efficaciter movetur ad detestandam injustitiam, & amandam justitiam, non detestatur illam, neque amat illam, nisi prius concussa fuisset timore pœnæ. Quo respiciunt eloquia Scripturarum, & Patrum, quæ timorem pœnæ initium amoris justitiæ, & illius præparatorium, & introducto-

rium proponunt. Porro hic justitiæ amor non est solus charitatis strictæ actus, sed esse potest aliarum virtutum amor; nam si homo solius incontinentiæ, aut injustitiæ strictæ peccato teneatur, poterit sufficienter emendari, & mutari amore solius continentiæ, aut justitiæ strictæ, elicitò à virtute morali distincta à charitate, & ex formidine pœnæ æternæ concepto; si vero plurium vitiorum reatu obnoxius sit, poterit à vitioso statu in virtuosum transferri amore religionis, aut obedientiæ, aut alterius virtutis morali à charitate differentis, quæ bonum honestum respiciat omni vitio, & peccato contrarium. Nam omnes hi affectus virtuosus ad amorem justitiæ pertinent, nec non ad charitatis latæ usurpationem, & ex solo timore pœnæ præduce, & re ipsa hic, & nunc efficaci concipiuntur. Quo Augustini testimonia nobis non obliunt, nec Baianis profunt, ut solum charitatis strictæ actum conficiant ad mutationem voluntatis necessarium.

x c i i i. Tertiò potest ex solo timore pœnæ, quia amor aliquis absolutus, & efficac justitiæ præcedat, excitari detestatio omnis peccati, tam interni, quam externi, qua connexi cum gehenna, aut qua oppositi bono creato, virtutum moralium à charitate differentium motivo, per quam voluntas aversetur non solum pœnam, sed etiam peccati malitiam talis detestationis motivo. Nam, ut tract. de Pœnit. exposuimus, potest voluntas immediatè excitari ad odium peccati, nullo præcedente amore absoluto, & efficaci boni oppositi; quia sola ejus malitia immediatè motiva est odii, & actus odii est in se immediatè liber, qui potest à voluntate fieri, aut cohiberi seorsim ab alio præcedenti actu voluntati libero. Itaque timens gehennam, & considerans peccata continere malitiam annexam cum illa, aut odium alterius malitiæ juvare posse ad illam vitandam, potest immediatè moveri ad odium peccati, sive quia inducit gehennam, sive quia opponitur honestati virtutum, quæ avertunt à gehenna. Tunc autem satis efficaciter recedit voluntas à malo peccati, cum illud efficaciter detestetur, & talis detestatio sit efficax fuga, non solum à pœna, sed etiam à culpa, quæ illam inducit, quamvis præviis non sit amor aliquis formalis justitiæ. Cæterum talis detestatio erit virtualis quidam amor justitiæ; tum quia repugnat amori omnis injustitiæ; tum quia odisse malum prout oppositum virtutis bono, æquivalenter est amare virtutis, & justitiæ bonum.

x c i v. Huic doctrinæ non adversatur Augustinus vendicans amorem justitiæ, & excludens solum pœnæ timorem. Nam pœnæ timorem excludit oppositum amori justitiæ, & cum amore injustitiæ compossibilem. Ad timor pœnæ, quem nos laudamus, non est oppositus amori justitiæ, nec cum amore injustitiæ compossibilis, ut scè. præterita exposuimus. Item vendicat amorem justitiæ formalem, aut virtualem. Detestatio autem peccati ex timore pœnæ profecta potest esse virtualis amor justitiæ, licet formalis non sit. Nam ipsi Baiani fatebuntur, detestationem peccati elicitam à charitate fore sufficientem, ut voluntas omnino declinet peccatum, & ab ejus amore recedat, quamvis non præcedat formalis amor Dei, quia detestatio peccati qua offensus Deo est virtualis amor Dei, & voluntatem fugat ab omni peccato. Ergo idem poterit sentiri de odio peccati qua repugnantis nostræ beatitudini, aut aliis bonis virtutum moralium à charitate stricta differentium ex formidine pœnæ concepto; quia etiam tale odium

odium est virtualis quidam amor justitiæ pertinentis ad spem Theologicam, & virtutes morales, & sic avertit voluntatem à peccando, ut cum illo repugnet conjungi omnis affectus peccandi.

x c v. Præterea huic argumento Baiano innotuitur Hæretici à Tridentino profcripti, qui detestationem peccati metu gehennæ conceptam detestantur, dum ad mutationem voluntatis insistant requiri amorem justitiæ. Sic Lutherus in Epist. ad Sulpicium: *Respicentia, & intelligentia sui mali sine mutatione affectus, & amoris fieri, est impossibile.* Et Chemnitius in exa. Trid. de Contrit. in fine, sess. 14. can. 5. *Contritio expavescentis consideratione iræ, & iudicii Dei, si non oritur ex dilectione Dei, etiam si accedat fides, peccans, & statuens, remitti nobis peccata propter Christum, tamen est non salutaris, sed Iudæ penitentia.* Quibus Lutherus rejicit respicientiam mali, & mutationem voluntatis, & Chemnitius veram penitentiam avertentem omnino voluntatem ab affectu peccati ex solo timore pœnæ, quia absque amore justitiæ, & Dei talis mutatio, & averfio voluntatis fieri non potest. Quod est Baianorum argumentum.

x c v i. Quartò opponunt. Affectus, qui refertur in creaturam, tanquam in ultimum finem, est vitiosus. Timor pœnæ, qui non oritur ex amore Dei, nec in Deum refertur, respicit creaturam, tanquam ultimum finem, quia oritur ex sui ipsius timentis amore, & timentem ipsum respicit, tanquam ultimum finem. Ergo timor purus pœnæ non relatus in Deum, nec ex amore Dei profectus, vitiosus est. Minorem probant ex Augustino. Nam in Psal. 79. ait: *In eo, quod amas, vis, ut bene tibi sit, & in eo, quod times, non vis, ut male tibi sit.* quia ex amore sui nascitur timor impendentis mali. & serm. 214. de temp. c. 3. *Timor propterea pungit animam, ne amittatur aliquid, quod in creatura diligitur, vel ipsa salus, & requies corporalis, aut tale aliquid post mortem. Propterea enim timentur, & apud inferos pœnæ, & dolores, ac tormenta gehennarum.* Ergo pure timens sibi tantum prospicit, & alteri fini, quam sibi non consulit, cum ulterius non pergit in Deum. Vnde conficit tract. 9. in Epist. Ioan: *Si adhuc propter pœnæ times Deum, nondum amas, quem sic times.* Nam ille timor, ne in ignem æternum mittaris cum diabolo, non est castus: non enim venit ex amore Dei. Ergo timor gehennæ, qui non venit ex amore Dei, sed ex sui ipsius amore, non est castus, sed vitiosus. Quem defectum exprimit serm. 18. de Verb. Apost. c. 7. *Cum ideo adulter esse non cœperis, quia times ardere in igne sempiterno, nondum laudandus es: non quidem ita dolendus, ut ante, sed tamen nondum laudandus. Quid enim magnum est timere pœnam? Si non est laudandus; ergo erit vituperandus? Augustinum scèctatur discipulus Prosper lib. 3. de Vita contemplativa, c. 31. *Aliter quis timet, ne malum, quo puniatur, incurrat; aliter ne bonum, quo delectatur, amittat. Non igitur omnis timor haberi debet in vitio, sed ille tantum, de quo scriptum est: Quia timor pœnam habet.* Ergo purus timor pœnæ habetur in vitio.*

x c v i i. Respondeo. Hoc argumentum etiam probat contra Baianos, timorem pœnæ non esse in se bonum, & referibilem in Deum, sed intrinsecè vitiosum, & qui ex amore Dei manare non possit. Nam affectus timoris pœnæ distinguitur ab amore Dei. Sic autem distinctus non respicit intrinsecè Deum, sed solum creaturam hærendo in ipsa tanquam in ultimo sine sibi intrinsecò, quia soli creaturæ timentis bono prospicit, & per se ex ipsius amore nascitur, cum illi

foli consulat, ne ipsi malè sit, quod est quoddam ipsius bonum. Vnde intrinsecè nascitur vitio amoris, quo timens à seipso diligitur, atque adeò sic vitiosus, non erit dignus, qui referatur in Deum. Si enim in Deum referri potest, etiam absente tali relatione, & amore Dei non respiciet creaturam, tanquam ultimum finem, quia licet actu in Deum relatus non sit, secundum se referibilis in Deum est, atque adeò ex hoc capite vitiosus non erit, ut arguebamus n. 67 & 68. Itaque timor pœnæ, etiam cum purus est, nempe absente amore justitiæ, & Dei, non respicit creaturam, tanquam ultimum finem, quia affectus creaturæ, tanquam ultimi finis sic hæret intrinsecè in creatura, ut nec extrinsecè possit in Deum referri, quia ulteriorem finem & relationem excludit. Talis autem non est purus timor pœnæ, cum possit extrinsecò Dei amore dirigi in ipsum Deum, & interdum re ipsa dirigatur. Nec item ejusmodi est amor ipsius creaturæ timentis, ex quo timor per se nascitur, quia etiam hic amor, licet non per se, saltem per accidens sæpius procedit ex amore Dei, in quem refertur, quia se ipsum beatum, & à miseria & pœna immunem diligere, rationi, & legibus divinis contentaneum est, & nullibi prohibuitur.

x c i x. Hinc duo priora Augustini testimonia explicantur. Nam ea solum persuadent, timorem pœnæ ex timentis amore proficisci; potest autem timens seipsum amare, quin amor vitiosus sit, nec se ipsum respiciat, tanquam ultimum finem. Alia duo posteriora minime continent timoris servilis vitium, sed minorem bonitatem, & perfectionem, quam amoris Dei, & filialis timoris. Nam tract. 9. in Epist. Ioann. timorem pœnæ non negat castum, ut asserat vitiosum, sed ut timorem servilem à filiali distinguat, & illi voluntate, & perfectione postponat. Præmiserat enim scopum: *Discernamus ergo istos duos timores.* deinde de timore servili pœnæ prodit: *Sunt homines, qui propterea timent, ne mittantur in gehennam, ne forte ardeant cum diabolo in igne æterno. Ipse est timor ille, qui introducit charitatem.* Si autem hic timor esset vitiosus, non introduceret, sed fugaret potius charitatem. Idè cum continuo profert, nondum esse castum, & fidelem, quia non venit ex amore Dei, sed ex timore pœnæ. Quare anterioribus cum servilem timorem pœnæ cum charitate inchoata, & imperfecta componit: *Ergo timor non est in charitate. Sed in qua charitate? Non inchoata. In qua ergo? Sed perfecta charitas foras mittit timorem.* Ergo incipiat timor, quia initium sapientiæ timor Domini. Cum autem cœperit charitas habitare, pellitur timor, qui est præparavit locum: quantum enim illa crescit, ille decrevit: & quantum illa fit interior, timor pellitur foras. Major charitas, minor timor: Minor charitas, major timor. Si autem nullus timor, non est, qua invet charitas. En timor pœnæ viam præparat charitati, & cum illa nondum perfecta, & adulta conjungitur. Quod à timore peccaminoso alienum est.

x c i x. Præterea serm. 18. de Temp. non disuadet, timorem ignis æterni laudandum, quia vituperandum est, sed quia non est, tanquam quid magnum laudandum, ut satis prodit dicens: *Quid magnum est timere pœnam?* Vituperabile enim non esse eum timorem, exprimit verbis immediatè subjunctis, quibus ad eum timorem hominem cohortatur: *Præterea timere cœperis, non temporales cruciatus, sed æterni ignis supplicia, & ideo adulter non fueris.* quibus mox subdit: *Quare non committis adulterium? Et respondet, quia timeo gehennam, timeo supplicium ignis æterni.*

æterni, timeo iudicium Christi, timeo societatem diaboli, ne puniatur ab illo, cum illo videam. Quid dicitur sum? Male times? cui interrogationi respondet: Non audeo, quanquam ipse Dominus ablato timore subiecit timorem, & ait: Eum timete, qui habet potestatem corpus, & animam mittere in gehennam ignis: ita dico vobis, hunc timete. Cum ergo Dominus timorem incussit, & vehementer incussit, & repetendo verbum comminationem ingeminaverit, dicitur ego sum; male times ista? Non dicam. Planè time, nihil melius times, nihil est, quod magis timere debeas. En ubi Baiani volunt, Augustinum dissuadere, & vituperare timorem ignis æterni, planissimè illum persuadet, & exemplo, atque doctrina Christi commendat. Rationemque mox subijcit; quia locum præparat charitati, & cum ea animum ingreditur, & occupat; nam licet perfecta charitas foras mittat timorem fervilem, cum primum animum intrat, non intrat, & ipsa incommittata timore.

c. Prosper autem aliquem timorem pœnæ in vitio habet, nempe cum, qui amori iustitiæ inimicus est, & cum affectu interno peccandi seclusa pœna componitur. Simul tamen habet in pretio alium timorem pœnæ æternæ, qui amori Dei amicus est, & omni peccato, & affectui peccandi inimicus. Nam verbis objectis subdit: Caterum iste, de quo dicitur: Timor Domini expellit peccatum, &c. Qui sine timore est, non potest justificari, non est inter vitia numerandus, sed potius intelligendus est vitii inimicus. Quippe scopus Properi in eo capite totus est, non esse damnandos omnes affectus timoris, & tristitiæ, doloris, & lætitiæ, sed aliquos eorum, tanquam homini salutare, & bonos admittendos, inter quos numerat timorem, & dolorem pœnæ. Sic enim disputationem aggreditur: Videamus nunc, quid diligentia disputationis inveniat etiam de quatuor affectionibus, quas vitia esse, iustitia sapientium mundi hujus existimat. Nam si timere, aut dolere, cupere, vel lætari omnino non possent, nisi peccatores, aut perditii, rectè non affectus aliqui possent dici, sed morbi. At cum tales animorum motus inveniantur in sanctis Apostolis, & Prophetis, quis ita despiat, ut eos vitia credat, ex quibus Deo placuerunt illi, qui vitii plusquam ceteri homines resistunt? Ergo quia metu pœnæ non solùm peccatores quatiuntur, sed etiam viri sancti vitii resistunt, non est talis metus inter vitia numerandus.

c. i. Quintò arguunt. Iustitia ex timore pœnæ phrasi Apostolica est iustitia ex lege, quia ex metu legis terrentis profecta. Iustitia autem ex lege apud Deum iniustitia est, tum quia Apostolus ad Philipenses 3. conversatus in lege sine querela, talem iustitiam suam, quæ ex lege est, arbitratus est detrimentum, ac stercorea. tum quia Augustinus lib. 1. ad Bonif. c. 9. de Apostolo sic tradit: Nec moveat, quod ad Philipenses scribit, secundum iustitiam, quæ in lege est, quod fuerit sine querela: potuit enim esse intus in affectionibus pravus prævaricator legis, & tamen conspicua opera legis impleve, vel timore hominum, vel ipsius Dei; sed pœnæ formidine, non dilectione, & delectatione iustitiæ. Et Fulgentius lib. de Incarnat. & Grat. c. 27. iustitiam Pauli, quæ ex lege est, esse ex homine; iustitiam vero, quæ ex fide Christi est, non esse, nisi ex Deo, docet, & concludit: Ideo cum in illa iustitia, quæ ex lege est, sine querela conversaretur Apostolus, fuisse se impium non negat. Nempe quia illa non ad pietatem, sed ad impietatem pertinet, quod ex sola formidine pœnæ procedat.

c. i. i. Respondeo. Primò iustitiam ex lege op-

ponit Apostolus iustitiæ, quæ est ex gratia, & fide Christi, ut sæpius annotat Augustinus, & significat Fulgentius solùm, ut illa purè naturalis, & non conferens ad salutem, etiam si infecta non sit labe peccati, habeatur. Secundò, iustitiam ex lege terrente opponit iustitiæ internæ, quæ est ex amore iustitiæ, aut odio iniustitiæ repugnante affectui interno peccandi, ut illa ex lege iustitiæ solùm externa, & composibilis cum affectu interno peccandi censetur; qualis esse potuit iustitia Pauli conversantis in lege sine querela, & qualis sola Iudæis ab Augustino traditur, ut vidimus, & exposuimus ad primum argumentum. At iustitia ex timore pœnæ ad salutem conferens, quam nos laudamus, non est ejusmodi purè externa, & composibilis cum affectu interno peccandi, ut sæpius monuimus, & probavimus.

c. i. i. Demum arguunt. Timor pœnæ, & alius quicumque affectus ex timore pœnæ conceptus, non est ex gratia Dei, sed ex solis viribus arbitrii. Quod pluribus Augustini pronuntiatibus persuadere contendunt. At affectus bonus debet esse ex gratia. Ergo affectus timoris, & alius quicumque ex ipso conceptus non est bonus. Respondeo. Etiam hoc argumentum improbat, quod ipsi Baiani, à se credi, persuadere contendunt, nempe timorem pœnæ esse in se spectatum virtuosum, & bonum; siquidem omnis affectus, qui in se bonus est, debet esse ex gratia. Deinde potest esse affectus bonus ex solis viribus arbitrii non conferens ad salutem, ut præmissis disputationibus sancivimus. Præterea timor pœnæ, & amor obedientiæ præceptorum, & dolor peccatorum ex puro timore pœnæ conceptus potest esse ex gratia, ut vidimus n. 73 & seqq. quia potest ad salutem, & justificationem conferre, ad quam conferre non potest affectus ex gratia non elicitus. De quo argumento uberius erit sermo sèct. 11. Vbi Augustini pronuntiatia promemus, & exponemus.

SECTIO X.

Refutatur Baiana sententia, quia attritio non elicitur ex charitate confertur cum sacramento gratiam.

c. i. v. **R**efructus nostra sententia fulcitur, & Baiana refellitur. Attritio omnium peccatorum non elicitur ex charitate confertur cum sacramento gratiam. At sacramento non potest gratiam conferre absque bono motu suscipientium. Ergo motus non elicitus ex gratia potest esse virtuosus, & bonus. Consequentia est legitima. Minor definitur in Tridentino sess. 14. c. 4. & à Baianis conceditur. Majorem solam negant mirantes, fuisse, & esse Scholasticos, qui eam tueantur in mera hallucinatione fundatos. Idèd in eam evincendam tota nostra probatio incumbit, quæ ad hoc argumentum revocatur. Est dolor omnium peccatorum, qui extra sacramento non confert remissionem, & gratiam, & cum sacramento illam confert. Hic dolor esse non potest contritio perfecta elicitur ex charitate. Ergo erit contritio imperfecta, sive attritio ex charitate non elicitur. Discursus est legitimus, & convincens, si utraque Præmissa probetur.

c. v. Minorem probo. Primò ex sacris litteris, quæ alicui pœnitentiæ peccatorum, & conversioni in Deum etiam sine sacramento remissionem infallibilem annexunt; ut Reg. 2. c. 12. Peccavi Domino. Dominus quoque transiit peccatum tuum. Ezech. 18.

Si

Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, omnium iniquitatum ejus non recordabor. Ezech. 33. Iustitia justi non liberabit eum, in quacumque die peccaverit: & impietas impij non nocet ei, in quacumque die converteris fuerit ab iniquitate sua. Vbi vana esset comparatio, si iustitia illico amitteretur peccando, & perfecta conversione, & pœnitentia non illico recuperaretur. At hæc pœnitentia, cui annexa est necessario remissio peccati, maximè esse debet perfecta contritio elicitur ex charitate, cum non sit alia, quæ ex altiori motivo, & virtute esse possit. Quod confirmant eloquia sacra, quæ charitatis actum cum remissione peccatorum, & redamatione Dei conjunctum expriment. Proverb. 8. Ego diligentes me diligo. Luc. 7. Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. 1. Petri 4. Charitas operit multitudinem peccatorum. 1. Ioan. 4. Omnis, qui diligit, ex Deo natus est. ibidem. Deus charitas est, qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. item c. 3. Nos scimus, quoniam transiit sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres.

c. v. i. Secundò ex Tridentino sess. 14. c. 4. Docet propterea, contritionem hanc aliquando charitate perfectam esse: hominemque Deo reconciliare, priusquam hoc sacramentum actu suscipiatur. Vbi aperte definit, quando contritio perfecta est, & elicitur ex charitate, peccatorum reconciliari Deo etiam prius, quam actu suscipiatur sacramentum. Tertiò, ex Pontificibus Ecclesiæ prescribentibus propositiones sequentes Bani. Inprimis 32. Charitas perfecta & sincera, quæ est ex corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, tam in catechumenis, quam in pœnitentibus potest esse sine remissione peccatorum. 33. Charitas illa, quæ est plenitudo legis, non est semper conjuncta cum remissione peccatorum. 34. Catechumenus rectè, & sanctè vivit, & mandata Dei observat, ac legem implet per charitatem ante remissionem peccatorum, quæ in Baptismi lavacro demum percipitur. 71. Homo existens in peccato mortali sive in reatu æternæ damnationis potest habere veram charitatem, & charitas etiam perfecta potest consistere cum reatu æternæ damnationis. 72. Per contritionem etiam cum charitate perfectam, & cum voto suscipiendi sacramentum conjunctam non remittitur crimen extra casum necessitatis, aut martyrii sine actuali susceptione sacramenti. Vnde vera est propositio his omnibus contradicens, nempe contritionem perfectam ex charitate elicitam esse non posse sine remissione peccatorum etiam ante susceptionem sacramenti.

c. v. i. i. Quartò probatur ex testimoniis Patrum, quæ produximus disp. 99. de Ente supern. ad sancendum, contritionem charitatis perfectam esse formam justificantem; nam ea tribuunt clarissimè charitatis actui mundationem à peccato, sanitatem, pulchritudinem, & vitam animæ; morbi, faditatis, & mortis expultricem, participationemque deitatis, alioque effectus justificationis proprios. Quintò, quia in lege veteri, in qua nullum erat sacramentum, quod expiaret peccata post originale remissum commissa, contritio perfecta charitatis erat unicum justificationis remedium. Neganda autem non est in lege Evangelica eidem contritioni vis expandi peccata sine sacramento, quæ in lege veteri ante adventum Christi illi competeat. Demum quia alias non esset à Deo provium saluti eorum, qui ad sacramentum accedere non possunt, cum aliud eis remedium non superfit, nisi contritio à charitate elicitur. Quibus omnibus certa, & inconcussa manet confecti argumenti Minor, nempe dolorem omnium pecca-

torum, qui non valens extra sacramentum remissionem, & gratiam conferre, cum sacramento illam confert, non esse contritionem perfectam à charitate elicitam, quia hæc sine sacramento valet peccatorum reconciliare Deo.

c. i. x. Major nunc probanda est, scilicet aliquem esse ejusmodi dolorem. Cujus prima probatio est. Sacramenta pœnitentiæ, atque Baptismi re ipsa operantur aliquando remissionem omnium peccatorum in adultis, qui ad ea cum reatu peccatorum accedunt. Nam ea sacramenta per se instituta sunt in remissionem peccatorum, ut Concilia Ecclesiæ decernunt. Si autem aliquando non conferrent peccatorum remissionem eis, qui cum eorum reatu accedunt, nunquam obtinerent effectum, in quem instituta sunt, & quem ex sua institutione conferre valent. Quod sine errore asseri non potest. At si non esset aliquis dolor peccatorum, qui non valens sine sacramento remissionem peccatorum, & gratiam conferre, re ipsa illam cum sacramento conferret, nunquam hæc sacramenta operarentur effectum, in quem instituta sunt. Nam semper necessarius est aliquis dolor prævius suscipientis sacramentum ad eum effectum. Si autem is dolor prævius conferret sine sacramento remissionem peccatorum, nunquam sacramenta cum effectum remittendi peccata consequerentur, siquidem semper præcederet remissio peccatorum medio dolore impetrata, & præstita à Deo. Ergo admittendus est aliquis dolor operans cum sacramento remissionem peccatorum, quam sine sacramento non operatur.

c. i. x. Neque satisfacit, quod Baiani subindicant, esse in peccatoribus aliquos charitatis actus inefficaces, qui non valent peccatorem sine sacramento reconciliare cum Deo, & cum sacramento possunt. Nam dolor peccatorum necessarius ad remissionem cum sacramento debet esse efficax, & repugnans cum omni affectu peccandi, & conjunctus cum proposito efficaci de cætero non peccandi, ut decernit Tridentinus sess. 14. c. 4. Ejusmodi autem non sunt affectus inefficaces charitatis, qui interdum peccatoribus insunt. Nam si repugnarent omni affectui peccandi, & continerent propositum efficax de cætero non peccandi, planè essent odia peccatorum efficacia, & à charitate elicitur valerent extra sacramentum peccatorem reconciliare Deo, ut præmissimus. Ergo aliquis dolor efficax, & incompossibilis cum affectu peccandi admitti debet, qui ante sacramentum non sufficiat remittere peccata, quæ sufficiat cum sacramento remittere.

c. x. Aptius occurret ex nostra doctrina, quam tradidimus disp. 131. sèct. 4. & seqq. de Ente supern. nempe posse charitatem ex suo motivo omnibus peccatis communi detestari efficaciter unum tantum peccatum, quoniam efficaciter omnia detestatur. Nam juxta hanc doctrinam, si homo reus est solius peccati incontinentiæ, & ex motivo charitatis illud solùm detestatur; talis detestatio quamvis elicitur à charitate non erit sufficiens hominem justificare sine sacramento pœnitentiæ, quia non est perfecta contritio, & universalis omnium peccatorum detestatio, quæ æquivalent amoris efficaci Dei super omnia, cui soli justificatio annexa est; poterit tamen cum sacramento pœnitentiæ eum peccatorem justificare, quia ad effectum sacramenti non requiritur universalis omnium peccatorum detestatio; sed eorum tantum, quæ re ipsa commissa sunt, ut communis fert Theologorum sententia asserentium suf-

Si 4

ficere

ficere ad effectum sacramenti detestationem elicitem à virtutibus moralibus ex motivo specifico ipsarum, licet omnibus peccatis oppositum non sit, sed illis tantum, quæ re ipsa sunt commissa, quia cum ea detestatione potest fieri integra confessio dolorosa peccatorum ad effectum sacramenti necessaria. Adhuc tamen probatio nostra urget. Tum quia non est neganda sacramentis in remissionem omnium peccatorum institutis vis justificandi hominem, qui omnis generis peccatorum reus sit, atque adeo etiam eum, qui dolore universali omnium peccatorum tactus ad sacramentum accedat. Si autem is dolor universalis effectus elicitor à charitate, non possent sacramenta effectum fortiri justificandi hominem, qui omnium peccatorum reus sit, ut jam vidimus. Tum quia non solum dolor particularis, sed etiam universalis peccatorum esse potest dispositio sacramenti poenitentiae, atque baptismi ad impetrandum effectum proprium ipsorum, præsertim cum adest necessitas, in qua non potest fieri specifica recogitatio, & memoria peccatorum. Is autem dolor non posset ad effectum horum sacramentorum proprium dissonere, si non possent cum illo sacramenta remissionem peccatorum conferre.

CX I. Secunda Majoris probatio est. Quia Tridentinum sess. 14. c. 4. cum præmississet, contritionem charitate perfectam sine sacramento poenitentiae hominem reconciliare Deo, continuo decernit: *Illam vero contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, quoniam vel ex impituitatis peccati consideratione, vel ex gehennæ, & poenarum metu communiter concipitur, declarat, Dei donum esse, & Spiritus sancti impulsam, non adhuc quidem inhabitantis sed tantum moventis, quo poenitens adjutus viam sibi ad justitiam parat. Et quamvis sine sacramento poenitentiae per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in sacramento poenitentiae impetrandam disponit.* En dolor, qui contritio imperfecta, & attritio dicitur, qui cum sacramento poenitentiae peccatorem ad Dei gratiam impetrandam disponit, quamvis eum sine sacramento per se solum ad justificationem perducere nequeat. Tamen est virtualis quædam detestatio omnium peccatorum; tum quia omnem peccandi voluntatem excludit; tum quia ex motivo omnibus peccatis opposito, nempe ex gehennæ, & à fæditate peccati concepta præponitur. Ergo est dolor efficax omnia detestans peccata, qui non valens sine sacramento gratiam, & remissionem peccatorum conferre, potest ad illam cum sacramento conserendam disponere.

CX II. Tertia probatio ex eadem Tridentina sanctione conficitur. Nam dolori imperfecto peccati, qui ex motivo perfecto charitatis non concipitur, sed ex solo motivo imperfecto gehennæ, non est annexa sine sacramento justificatio, quamvis omnem peccandi voluntatem excludat, ut Tridentinum supponit, & testimonia scripturarum, & Patrum, quæ ejusmodi vim soli charitati adscribunt. Tamen cum sacramento poenitentiae potest hominem ad justificationem obtinendam perducere, ut disertè Tridentinum tradit, eam vim sacramento adjunctam tribuens attritioni ex motivo gehennæ, & non charitatis conceptæ, cum attritionem à perfecta contritione impetrante justificationem sine sacramento eo distinguat, quod istam charitate perfectam esse, contingat, secus vero illam, & ut expendimus sess. 4. contra Baianos, non aliter Hæreticos improbantem dolorem ex metu gehennæ partum Tridentinum

proscriberet, nisi eum dolorem secluso charitatis amore, atque motivo approbare. Ergo. Confirmatur; quia timor gehennæ, & dolor peccati ex illo procedens secluso quovis charitatis actu est virtuosus, & bonus, & auxilio gratiæ elicitus, & ad charitatem, & justificationem animum disponens, omnemque peccandi affectum excludens, ut præteritis sectionibus probatum reliquimus. Ergo quamvis sine sacramento non possit sic nudus remissionem peccatorum conferre, poterit illam cum sacramento impetrare. Nam Baiani eo talem dolorem rejiciunt dispositionem sacramentalem, quia nec virtuosus est, nec auxilio gratiæ elicitus, nec omnem peccandi affectum excludens.

CX III. Dicunt Baiani, ideò Tridentinum definire, *contritionem* aliquando esse charitate perfectam, & hominem Deo reconciliare etiam prius, quam actu suscipiatur sacramentum; non quia etiam contritio imperfecta, & attritio non valens sine sacramento peccatorem justificare, non sit charitatis actus, & factus, sed quia aliquando ita perfectus est dolor à charitate elicitus, ut sine sacramento possit peccatorem reconciliare Deo, aliquando vero ita imperfectus, ut ad justificationem peccatoris necessaria sit sacramenti susceptio. Attritionem autem, seu contritionem imperfectam arguunt esse charitatis actum, & non dolorem ex puro timore gehennæ conceptum, quia Tridentinum eo c. 4. sess. 14. contritioni genericè sumptæ, prout est communis perfectæ, & imperfectæ, eas conditiones, & perfectiones adscribit, quæ puro dolori ex metu gehennæ parto convenire non possunt, nempe *ingentem peccatorum detestationem, vehementem quoddam ante actæ vitæ odium, & novæ inchoationem, & propositum excludens voluntatem peccandi, quæ solius charitatis, & non doloris, & timoris purè servilis vim, & perfectionem desiderant, cum timor poenitæ nequeat affectum peccandi excludere, nec novæ vitæ inchoationem, & propositum continere, ut à se probatum superioribus argumentis supponunt.* In quoniam autem consistat imperfectio charitatis, quæ attritio dicitur, & sine sacramento nequit peccatorem ad justificationem perducere, cum enumeratas conditiones, & perfectiones contritioni perfectæ communes complectatur, non exponunt, sed toti incumbunt in detestationem ex puro timore conceptam, ne dicam, Tridentinam sanctionem, resellendam.

CX IV. Sed hæc ipsorum responsio ex præteritis facile resellitur. Nam si attritio, seu contritio imperfecta, quæ definitione Tridentina continetur, est actus à charitate elicitus, & aliunde complectens efficacem omnium peccatorum detestationem, & excludens omnem affectum peccandi cum proposito de cætero non peccandi, & inchoatione novæ vitæ nihil desiderari potest, ut sine sacramento poenitentiae valeat hominem justificare, quoniam comprehendit eam perfectionem poenitentiae, & charitatis, cui sacræ litteræ, Concilia, & Pontifices, Patresque Ecclesiæ justificationem annectunt, ut constat ex probatione jam præmissa. Præterea quia Tridentinum imperfectiorem contritionis, quæ attritio dicitur, & sine sacramento ad gratiam obtinendam non disponit, explicat, desumi ex motivo imperfecto poenarum, rationem adjiciens: *Illam contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, quoniam ex gehennæ, & poenarum metu communiter concipitur, &c.* Vbi illa causalis *quoniam* denotat ejus contritionis, seu attritionis imperfectiorem ex motivi poenarum imper-

fectione manare. Ergo ad eum dolorem non concurrat perfectum charitatis motivum. Accedit, Tridentinum attritionem ex metu gehennæ perfectam eo sensu accipere, quo Hæretici illam improbant, & Catholici Theologi communiter approbant. At Hæretici illam improbant, & Catholici approbant sensu excludente charitatis motivum, & actum, ut expendimus n. 39, 41 & seqq. Ergo eo sensu admitenda est attritio, seu imperfecta contritio, quæ cum solo sacramento valeat remissionem peccatorum, & gratiam conferre.

CX V. Vnde colligitur, ejusmodi attritionem non solum non esse actum elicitem à charitate, sed etiam non esse imperatum. Quia etiam sensu excludente imperium extrinsecum charitatis talem attritionem tunc Theologi, esse dispositionem sufficientem ad obtinendum sacramenti effectum, & Hæretici eodem sensu illam rejiciunt, ut citatis locis producta evincunt. Præterea quia attritio imperata est distincta ab actu charitatis imperante. Attritioni autem sic distinctæ tribuit Concilium vim disponendi peccatorum ad impetrandam cum sacramento gratiam; quæ vis non potest motui animæ vitioso, sed virtuoso inesse. Ergo motus animæ non elicitus à charitate potest esse virtuosus. Rursus autem actus charitatis imperans est efficax, aut inefficax? Si efficax est, poterit etiam sine sacramento impetrare gratiam, quia actus efficaciter imperans detestationem formalem omnium peccatorum, & propositum novæ vitæ, ac de cætero non peccandi ex motivo charitatis est virtualis quædam omnium peccatorum detestatio, & præceptorum omnium adimpletio, ac subinde actus à charitate elicitus adeo perfectus, qui sine sacramento possit peccatori gratiam justificantem impetrare. Si vero inefficax est, tota efficacia avertendi voluntatem à peccato, & convertendi illam in adimpletionem præceptorum Dei, atque adeo etiam disponendi ad justificationem soli attritioni distinctæ ab affectu charitatis imperante convenit. Et consequenter motus non elicitus à charitate erit virtuosus. Quod est totius nostræ disputationis negotium.

SECTIO XI.

Baiarorum impetus adversus nostram præcedentem probationem franguntur.

CX VI. **A**ttentionem, quæ disponat peccatorem ad obtinendam cum sacramento gratiam, & non elicitam à charitate, sed ex puro metu gehennæ conceptam dicunt Baiani esse meram Scholasticorum hallucinationem, & chimeram. Primò id probant, quia talis attritio non potest excludere voluntatem peccandi, nec hominem convertere à peccato in amorem justitiæ, coacta est, & creaturam respicit, tanquam ultimum finem, aliisque argumentis superius contra timorem servilem poenæ, & dolorem ex illo partum confectis; quæ iterant in rem præsentem. Verum cujus momenti ea sint, satis expendimus sectionibus elapsis.

CX VII. Secundò objiciunt ex Tridentino sequentia. Primò, quia sess. 14. c. 3. can. 4. dolorem ad sacramentum poenitentiae necessarium usurpat verbi nominis *contritionem*. Contritio autem est actus elicitus à charitate; perfecta quidem perfectus, & imperfecta imperfectus. Secundò, in eadem sess. c. 4. attritioni conferrent cum sacramento gratiam tri-

buit ingentem peccatorum detestationem, inchoationem novæ vitæ, exclusionem omnis affectus peccandi, & propositum de cætero non peccandi. Quæ servilis timoris aliena sunt, & propria charitatis, Deum, & justitiam super omnia diligentis officia. Tertio, c. 5. dolorem confessioni sacramentali necessario adjunctum vocat *tristitiam secundum Deum*. Quæ ex sola charitate proficiscitur. Quarto, sess. 6. c. 6. inter dispositiones necessarias ad sacramentum Baptismi numerat eum poenitentiae actum, quo peccatores *Deum tanquam omnium justitiæ fontem diligere incipiunt*. Qui à sola charitate potest proficisci. Deum sess. 14. c. 1. exponens, qualis sit poenitentia necessaria eis, qui aqua baptismali abluendi sunt, ait: *ut perversitate objecta, & emendata tantam Dei offensionem cum peccati odio, & pio animi dolore detestentur.* Vnde Propheta ait: *Convertimini, & agite poenitentiam*. Vbi desiderat detestationem peccati, prout est offensa Dei, & conversionem in Deum; quæ sunt solius charitatis actus.

CX VIII. Hæc tamen levissima sunt, ut superare queant clarissimam nostræ doctrinæ sanctionem latam sess. 14. c. 4. & à nobis sectione præterita, & sess. 4. expensam, & illustratam. At primum respondeo. Contritio bifariam sumitur; primò, prout est communis attritioni, quæ etiam contritio imperfecta dicitur. Secundò, prout ab attritione, seu contritione imperfecta distinguitur. Contritio hoc tantum posteriori sensu est elicità à charitate, secus vero priori, in quo à Tridentino accipitur. Nam sess. 14. c. 4. postquam contritionem in genere definiasset, illam dividit in eam, quæ charitate perfectam esse contingit, & in eam, quæ charitate perfecta non est, quoniam ex motivo poenarum gehennæ communiter concipitur, & ideò *Contritio imperfecta, & attritio* dicitur. Vbi eo ipso hanc contritionem imperfectam à motivo, & officio charitatis dividit. Ad secundum; Potest dolor peccatorum ex metu gehennæ conceptus voluntatem peccandi excludere, & propositum de cætero non peccandi, efficacemque omnium peccatorum detestationem continere, ut superioribus ostendimus, & Tridentinum disertè tradit, eas omnes conditiones soli attritioni ex metu gehennæ conceptæ adscribens, ut jam expendimus. Ad tertium; Dolor adjunctus sacramentali confessioni dicitur *Tristitia secundum Deum*, quia non est temporalis, & purè naturalis tristitia, sed auxilio gratiæ divinæ concepta, & à Deo infusa, Deoque grata, & accepta. Quæ dolori ex solo metu gehennæ parto conveniunt, ut ex præmissis liquido constat.

CX IX. Ad quartum respondeo. Primò, in eo capite Concilium non exponit actus præcisè necessarios ad susceptionem Baptismi, sed regulares, & modo communi providentiæ ordinarios, inter quos etiam numerat salutarem, & utilem dolorem ex terrore poenarum incussum, & dilectioni Dei prævium, atque adeo non procedentem ex illa, quamvis omnium Theologorum, nec non Baiarorum confessione is dolor necessarius semper non sit, sed sufficiat dolor immediatè ex motivo charitatis profectus nulla prævia consideratione, & formidine poenarum, nempe quia regularis, & frequentius est ex poenarum timore ad amorem justitiæ procedere. Itaque sicut potest suscipi Baptismus, & ejus effectus, quin præcedat talis dolor, ita etiam cum tali dolore, quin subsequatur talis amor. Secundò, ejusmodi dilectio non est elicità à charitate, sed à spe

Theologica à charitate distincta, atque aded non est benevolentia, sed concupiscentia divina amor, quo Deum tanquam nobis salutarem, & bonum diligimus, quippe tanquam omnis nostræ justitiæ fontem. Quod verba Concilii significant: *Dum peccatores se esse intelligentes à divina justitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo, in spem eriguntur, fidentes, Deum sibi propter Christum propitium fore; illumque tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt.* En amor, quo Deum tanquam justitiæ fontem diligere incipiunt, est ipse, quo in spem eriguntur. deinde subdit: *De hac dispositione scriptum est: Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & quod inquirentibus se remunerator sit. & Confide fili, remittentur tibi peccata tua.* Confidere autem, & ad Deum qua remuneratorem accedere, spei strictæ officium est. Quam spem non esse à charitate elicitam, & esse amorem concupiscentiæ Dei, probavimus sect. 2. Ad postremum: Non ait Tridentinum, penitentiam ad suscipiendum Baptismum necessariam detestari peccatum, quatenus est offensa Dei, sed detestari peccatum, quod est offensa Dei, quod præstari potest dolore non elicitò à charitate, nec ex motivo offensa Dei, sed poenarum Inferni, ut ipsum Tridentinum postea declarat c. 4. Conversio vero ejus poenitentia est à peccato in amorem justitiæ, & obedientiæ præceptorum, quæ ex puro timore gehennæ fieri potest, ut ostendimus. In Deum enim non est necessaria actualis, & affectiva conversio, sed virtualis, & effectiva, quæ prædicto dolore cum sacramento poenitentia obtineri potest.

cxx. Tertio arguunt. Dolor disponens in sacramento ad impetrandam gratiam debet esse supernaturalis, & auxilio gratiæ elicitus. Dolor autem ex nudo timore poenarum profectus purè naturalis est, & solis naturæ viribus partus. Quid enim homini naturalius, & promptius, quam tanti mali impendentis timore concuti, & odisse quicquid cum illo necessitate connectitur? Quod ex doctrina Augustini probant. Primò, quia timorem poenæ lege terrente incussum distinguit contra gratiam, quod ille foris ex tabulis nascitur lapideis, ista vero intus in corde habitat, & operatur; Lex exterius terrendo, gratia vero interius amore justitiæ alliciendo. Ita lib. de Spirit. & Litt. c. 17, 19, 21, 29. ferm. 6. de Verb. Apost. c. 6. lib. de Nat. & Grat. c. 1. lib. 4. ad Bonifac. c. 5. lib. de Perf. Iust. c. 19. & lib. 1. q. 1. ad Simplicianum. Secundò, quia juxta Augustinum timor poenarum nascitur ex amore, quo creatura timens seipsam diligit, qui homini naturalis est. Nam rationem reddens ferm. 214. de Temp. c. 3. cur timor castus, qui ex amore creatoris oritur, permaneat in seculum seculi, timor vero poenæ mittatur foras: *Quare nisi quia ille timor, quem foras charitas mittit, propterea pungit animam, ne amittatur aliquid, quod in creatura diligitur, vel ipsa salus, & requies corporalis, aut aliquid tale post mortem? Propterea enim timentur, & apud Inferos poenæ, ac tormenta gehennarum.* Inauditum est autem in Augustini principiis, ad diligendam creaturam, aut salutem, quietemque corporalem esse Christi gratiam necessariam.

cxxi. Tertio, quia Augustinus distinguit justitiam legis terrentis à justitia Dei, quod illa est homini *justitia sua*, hoc est, suis viribus comparata, quia ex timore poenæ est profecta, ista vero ex gratia, & amore Dei. Sic lib. de Grat. Christi, c. 13. *Dicit Apostolus justitiam suam, quæ ex lege est, tanquam sit imperata, non data. Si autem data est, non dicitur justitia*

nostra, sed Dei, quia sic fit nostra, ut sit nobis ex Deo. quod accuratius explicans adjicit: *Tantum igitur inter legem distat, & gratiam, ut cum lex esse non dubitetur ex Deo, justitia tamen, quæ ex lege est, non sit ex Deo. Quia ex lege justitia dicitur, quæ sit propter legis mandatum; justitia ex Deo dicitur, quæ datur per gratiæ beneficium, ut non formidine poenæ serviliter cogar esse sub lege, sed libera charitate delecter esse cum lege.* Ecce luculentissimè assertum, justitiam ex lege, hoc est, opus justitiæ, quod ex poenarum legis timore fit, non esse justitiam ex Deo, neque datam à Deo. & ferm. 15. de Verb. Apost. c. 6. exactissimè distinguit justitiam tuam, quæ ex timore poenæ est, à justitia Dei, quam Deus facit: *Facit enim & hoc Dominus. Sed ipsa est justitia ejus, non tua. Nam quamdiu habes tuam, potes timere poenam, non amare justitiam.* & iterum c. 7. *Gentes, quæ non sciebantur justitiam, quæ ex lege est, quasi propriam suam, quæ sit de timore poenæ, non de amore justitiæ, apprehenderunt justitiam; justitiam autem, quæ ex fide est.* & paulo post de Saulo superbiante de justitia legis: *Quid est de timore superbia? Quasi de justitia sua. Ex lege quidem, sed sua. Quid est ex lege? Quia in mandatis legis. Quid est de sua? Tanquam de viribus suis. Amor decrat, amor justitiæ, amor charitatis Christi. Et unde illi amor? Solus possidebat timor, sed charitati venturæ locum in corde servabat.* Ergo ab Augustino tanquam res sibi prospectissima traditur, justitiam ex lege, hoc est, opus justitiæ, quod solo legis terrentis adjutorio operamur, esse justitiam nostram, hoc est, nostris viribus factam, & à justitia Dei, quæ auxilio gratiæ, & dilectione charitatis fit, omnino distingui.

cxxii. Quartò, quia Augustinus disertis verbis negat dari gratiam iis, qui ex timore operantur. Ita lib. de Spirit. & Litt. c. 8. *Quicumque faciebant, quod lex jubebat, non adjuvante Spiritu gratiæ, timore poenæ faciebant, non amore justitiæ.* & c. 29. *Timentibus poenam absconditur gratia; sub quo timore anima laborans, quando concupiscentiam malam non vicerit, per fidem confugiat ad misericordiam Dei, ut det, quod jubet, atque inspirata gratiæ suavitate, &c.* & lib. 3. contra Julianum, c. 1. *Multa multitudo dulcedinis Domini, quam profecto non invidit, & tamen abscondit timentibus eum.* Solemne enim Augustino est, per dulcedinem illam intelligere gratiam Dei. & lib. 1. ad Simplicianum: *Vsitatus vocatur lex, quando minatur, & terret, & vindicat. Itaque idem inter legem, & gratiam, quandoquidem unus datur & legis, & gratiæ? Lex terret de seipso præsumentem, gratia juvat in Deum operantem.* & q. 55. super Exod. *Timor incussum est eis, qui gratiam nondum intelligebant, ut lex illis fieret pedagogus, à quo perducerentur ad gratiam, quæ est in fide Christi.* & ferm. 12. de verbis Apost. c. 1. *Quid prodest legem accepisse minantem, & non adjuvantem, ut sub illa essemus rei ante gratiam? Frustra lex minatur, ubi iniquitas dominatur.* Quibus liquido exprimit Augustinus, gratiam esse à puro timore poenæ alienam.

cxxiii. Respondeo. Hoc argumentum in ipsos Baianos retorqueri potest, qui interdum volunt, timorem poenæ, secundum se spectatum, esse bonum, & referibilem in Deum. Nam bonus, & referibilis in Deum esse non potest affectus non elicitus ex gratia, præsertim opinione ipsorum, qui vires naturales auxilio gratiæ destitutas ad solum peccatum

tum sufficientes tuerentur. Præterea n. 74. probavimus ex Augustino, & Tridentino, timorem poenæ esse posse ex auxilio supernaturali gratiæ profectum, quia salutaris est, & conferens ad justificationem, & charitatem obtinendam, ut nostræ probationes confirmant. Nec obstat, naturale esse homini timere malum sibi imminens. Quia plures virtutis actus elicit auxilio gratiæ possunt incumbere officiis homini naturalibus, & promptis, ut alere filios, parentes diligere, propriam vitam, & honorem tuere, & alii ejusmodi. Insuper licet timor simplex, & inefficax poenæ futuræ sit homini naturalis, & promptus, non ita est timor absolutus, & efficax, quo mala aspera, & tristitia præsentia complectatur, & bona delectabilia præsentia contemnat, ut ad dolorem efficacem peccati disponentem in sacramento ad gratiam necessariam est; cum plures peccatores proposita sibi poenæ futura adhuc insistant amori præsentium, & desistant à proposito de cætero non peccandi, quia magis movent animum mala, & bona præsentia, quam futura, præsertim sola fide obscura proposita, & sub ea solum conditione futura, quod ante mortem nulla fiat peccatorum poenitentia, cujus spe falli possunt. Nos autem de timore poenæ futuræ differimus efficaciaci, qui sic detestetur peccata præterita, & præsentia, ut mala tristitia, & bona delectabilia præsentia spernat, illa amore complectens, & ista odio fugiens, ut ad novæ vitæ inchoationem, & propositum de cætero non peccandi requiritur.

cxxiv. Ad primam probationem ex doctrina Augustini respondeo. Primò, interdum Augustinus legem terrentem distinguit à gratia, quia legem accepit eo sensu, quo Pelagianii illam usurpabant gratiam, nempe externam ejus propositionem, & interdum eam cogitationem, & affectionem internam naturalem, quæ soli externæ propositioni naturaliter annectitur. Nam ut copiosè statuimus disp. 105. de Ente supern. gratia Theologica ex doctrina Augustini est intrinsecè supernaturalis, & infusa, & omnino distincta ab ipsa propositione externa legis, & omni cogitatione, & affectione interna naturali, quæ per se, & naturaliter ministerio externo legis excitatur. Quam gratiam internam, & infusam adesse posse puro timori poenæ, significat Augustinus adductus n. 74. referens timorem servilem poenæ cum Paulo in spiritum acceptum, & infusum à Deo, & omnino eundem cum spiritu, in quem refertur amor filialis Dei. Secundò, internum timorem lege terrente incussum dividit Augustinus à gratia, quia timorem accipit oppositum amori justitiæ, compositumque cum affectu interno peccandi seclusa poenæ, ut vidimus sect. 8. & videri potest apud plura loca eorum, quæ à Baianis nunc citantur. Nos autem eum timorem poenæ, & dolorem peccati asserimus dispositionem ad justificationem sacramentalem, qui excludit omnem affectum internum peccandi, & cum amore justitiæ compossibilis est. Tertio etiam interdum timorem poenæ salutarem opponit gratiæ, quia gratiam accipit propriam novæ legis, prout distinctam à gratia veteris legis terrentis, quia illa perfectior ad amorem justitiæ, ista vero imperfectior ad timorem poenæ pertinet, quamvis utraque Theologicè gratia sit, & à Deo infusa, ut exponemus ad quartam probationem.

cxxv. Ad secundam probationem respondeo. Inauditum quidem est apud Augustinum, necessariam esse gratiam homini ad diligendam salutem & commoditatem corpoream dilectione non conferente ad salutem spiritualem animæ. Cæterum apud eum cre-

berimum est, necessariam esse homini gratiam ad diligendam salutem, & requiem temporalem dilectione conferente ad salutem animæ. Talis autem est dilectio, qua homo seipsum diligit timens gehennam, & ex tali timore detestans omnia peccata, tam interna, quam externa, & propterea efficaciter de cætero non peccare, siquidem tali sui amore, & peccatorum dolore se præparat ad justificationem cum sacramento consequendam.

cxxvi. Ad tertiam respondeo. Justitia ex lege negatur ab Augustino justitia Dei, eaque sua hominis propria dicitur. Primò, quia legis justitiam intelligit opus justitiæ ex sola externa legis propositione, & cogitatione, & affectione interna naturali, illi necessario annexa profectum. Secundò, quia accipit justitiam solum externam, quæ soli externæ adimplenti legis caventi poenæ lege terrenti præscriptas incumbit, & cum affectu interno peccandi seclusa poenæ, ideoque cum injustitia interna componitur, ut ipsi in locis, quæ à Baianis obijciuntur, expendimus sect. 8. Talis autem non est dolor peccati ex timore poenæ conceptus, quem tuemur, ad justificationem disponere. Tum quia ille non elicitur ex sola propositione externa legis, neque ex cogitatione, & affectione naturali illi necessario annexa, sed ex infusa, & supernaturali motione, & impulsu Spiritus sancti, ut præmissimus n. 74. & 75. Tum quia talis dolor excludit omnem injustitiam internam, & affectum peccandi etiam seclusa poenæ, ut superioribus exposuimus, & probavimus. Itaque talis dolor potest esse opus justitiæ Dei, & non solius legis eo sensu, quo à Paulo, & Augustino accipitur *justitia ex lege* opposita justitiæ Dei.

cxxvii. Ad quartam respondeo. Gratiam negari significat iis, qui ex timore poenæ operantur. Interdum quia de timore poenæ differit, qui oppositus est amori justitiæ, & cum affectu impunè peccandi conjunctus, ut Augustino usitatissimum est, & satis constat ex sect. 8. Interdum quia gratiam usurpat eam, quæ propria est novi Testamenti, & pertinet ad amorem justitiæ, proptereaque novum Testamentum *lex gratiæ*, & amoris dictum est. Eo enim à Paulo, Augustino, & aliis Patribus cultores veteris, & novi Testamenti discernuntur, quod illi ex spiritu servili timoris, hi vero ex spiritu filiali adoptionis filiorum Dei præcepta divina adimplent, ideoque gratia propria Evangelii ad amorem spectat, quia ejus profectores vocantur ad præcepta implenda ex amore justitiæ, & non sicut antiquitus ex timore poenæ, quamvis Theologicè etiam ad timorem poenæ salutarem auxilia gratiæ infusa necessaria sint.

cxxviii. Quo spectat illud Apostoli Romanorum 8. *Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore; sed accepistis spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus Abba Pater.* Vbi duo significat Paulus: alterum, spiritum timoris servilis à Judæis olim acceptum, sicut spiritum adoptionis filialis nunc acceptum à Christianis esse infusum à Deo: alterum, priorem spiritum timoris fuisse Judæorum proprium, posteriorem vero amoris esse proprium Christianorum. Ita Glossa: *Unus spiritus est, qui facit duos timores, servilem, & castum.* Ergo ab eodem spiritu gratiæ infusæ uterque timor, servilis, & castus procedit. Quod Augustini testimonio illustravimus n. 74. ubi ex questione 55. super Exod. expendimus in favorem nostræ sententiæ testimonium, quod Baiani in suæ tutelam truncatum adducunt; sic enim habet: *Proinde non arbitror, aliam, quam eundem spi-*

ritum significari, ubi dicit Apostolus: *Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis, in quo clamamus Abba Pater: quia eodem Spiritu Dei, id est, digito Dei, quo lex in tabulis lapideis conscripta est, timor incussus est eis, qui gratiam nondum intelligebant, ut de sua infirmitate, atque peccatis per legem convincerentur, & lex illis fieret pædagogus, à quo perducerentur ad gratiam, quæ est in fide Iesu Christi.* En timor servilis pœnæ procedit ab auxilio gratiæ, quia incutitur ab eodem Spiritu Dei, à quo infunditur amor iustitiæ, nempe quia viam sternit, & pædagogus est ducens ad gratiam novi Testamenti propriam, quæ pertinet ad charitatem, & amorem, quæ est gratia, quam non intelligebant, nec experiebantur Iudei.

CXXXIX. Hoc gratiæ discrimen sæpius Augustinus expressit. Ita in Psal. 90. *Conc. 2. Data est illi lex ad timorem, non ad amorem. Vt autem timor converteretur in amorem, occisus est iustus, &c.* Et post quadraginta dies, *venit Spiritus sanctus jam in plenitudine amoris, non in pœna timoris.* & paulo post in ejusdem propositi pertractatione subnectit: *Nec ergo rei legis fierent, non accepta gratia, & in lege rei tenerentur, &c. ne pedes huius capitis incurverent in legis reatum, missus est Spiritus sanctus, ut amorem faceret, & solveret à timore. Timor legem non implebat, amor implevit. Timuerunt homines, & non impleverunt, & amaverunt, & impleverunt.* Quia ut quæst. 15, super Deuter. dicit: *Homo potest facere opus legis per charitatem iustitiæ; quod non potest per timorem pœnæ; quæ charitas est gratia novi Testamenti.* Ecce satis expressum, auxilia pertinentia ad charitatem, & amorem iustitiæ esse gratiam novi Testamenti propriam, quia in hac gratiæ lege monemur, & movemur præ lege veteri operari ex amore iustitiæ potius, quam ex timore pœnæ. Igitur quia lex antiqua terrens erat præparatoria ad legem novam gratiæ, & amoris, idè cultores illius, & omnes, qui ex puro timore legem adimplent, alieni à gratia ab Augustino dicuntur, nempe illa speciali, quæ novi Testamenti propria est, & stricta significatione per antonomasiam gratia dicitur. Cæterum lata, & Theologica usurpatione veri nominis gratia est auxilium, quo Deus facit temere pœnam, prout oportet ad salutem cum eis conditionibus, quas timori salutari pœnæ superioribus adscripsimus, quia tale auxilium est donum, & impulsus Spiritus sancti, & ab eodem spiritu divino, à quo amor iustitiæ infunditur, citra exigentiam naturæ dispositum, ut constat ex n. 73 & seqq.

SECTIO XII.

Eadem sententiæ refellitur, quia affectus per se antecedens assensum fidei est virtuosus, & non elicitus à charitate.

CXXX. **A**lia Baianæ sententiæ impugnatio est. Assensum fidei præcedit per se affectus voluntatis. Is affectus est virtuosus, & non elicitus à charitate. Ergo est affectus virtuosus, qui non fit à charitate elicitus. Consequentia negari non potest. Major est communis Theologorum doctrina. Nam assensus fidei est liber, & meritorius. Liber autem, & meritorius esse non potest à libertate, & merito residente in intellectu; atque aded erit à libertate, & merito voluntatis talem assensum imperantis. Præterea quia veritas fidei est per se obscura, & non valens seipsa determinare, & necessi-

tare intellectum ad assensum. Ergo indiget imperio, & determinatione voluntatis. Quare Theologi ad assensum fidei docent necessarium in voluntate virtutem piæ affectionis, quia sine pia affectione imperante nequit intellectus determinari ad assensum obscurum fidei: *Quoniam fides sine voluntate non potest esse, ut ait Augustinus lib. de dono perseverantiæ, c. 18.*

CXXXI. Minor quoad utramque partem facile probatur. Et quidem prior, scilicet eum affectum esse virtuosum, indubitata est. Primò, quia ab eo affectu assensus fidei est meritorius: at meritorius esse non potest ab affectu, qui virtuosus non fit. Secundò, quia virtuosum est, & legi divinæ, & naturali consentaneum velle assentiri revelatis à Deo, quæ sufficienter credibilia proponuntur. Tertio, quia virtuosus esse non potest affectus intrinsecè supernaturalis, & per se elicitus auxilio supernaturali gratiæ. Talis autem est affectus præcurrens assensum fidei. Tum quia is affectus est salutaris, cum per se consecrat in assensum salutarem fidei. Omnis autem affectus salutaris est supernaturalis, ut copiose tradidimus disp. 44. de Ente supernat. Tum quia supernaturalis esse debet cognitio, quæ per se antecedit affectum supernaturalem; ergo supernaturalis etiam esse debet affectus, qui per se antecedit assensum supernaturalem; quia par est utriusque ratio. De quo vide disp. 49, 60 & 62. de Ente supernat. Accedit, unum ex præcipuis articulis, de quibus Augustinus, & Prosper cum Semipelagianis confligunt, esse necessitatem gratiæ ad voluntatem imperantem, & initiantem fidei. Augustinus enim Epist. 107. controversiam cum Vitali proponit: *Tu initium fidei, ubi est etiam initium bonæ, hoc est, piæ voluntatis, non vis donum esse Dei.* Et Prosper lib. contra Collat. c. 5. disputationem cum inimicis gratiæ ait fuisse *de bonarum initium voluntatum.* & c. 6. *de Sanctarum origine voluntatum, & fidei, charitatisque principii.* Affectus autem, ad quem per se necessaria est gratia entitate supernaturalis, (qualis est gratia, de qua Augustinus, & ejus discipuli differuerunt cum Pelagianis, & Semipelagianis, ut vidimus disp. 105. de Ente supern.) non potest non esse intrinsecè supernaturalis.

CXXXII. Posterior, quæ à Baianis negatur, nempe eum affectum non esse elicitum à charitate, viris Theologis citra dubium est. Nam omnis affectus charitatis supponit per se assensum fidei, quia supponit per se cognitionem supernaturalem, quæ regulariter non est alia, quam fides. Ergo omnis assensus fidei non supponit per se affectum charitatis. Alias daretur processio infinita actuum charitatis, & fidei ante primum assensum fidei. Ergo est aliquis virtuosus affectus, quem per se supponit assensus fidei, qui non fit elicitus à charitate. Idè sacræ litteræ, & Concilia, ac Patres Ecclesiæ actum fidei docent semper prævium ad charitatis actum, & primum inter eos, qui peccatorem ad justificationem disponunt. De quo Augustinus tum alibi sæpius, tum lib. 1. ad Simplicianum: *Nisi ergo vocando præcedat misericordia Dei, nec credere quisquam potest, ut ex hoc incipiat justificari.* & Tridentinum sess. 6. c. 6. dispositionem peccatoris ad iustitiam docet, incipi, *dum fidem ex auditu concipiens liberè credit vera esse, quæ divinitus revelata, & promissa sunt.* & subjicit: *De hac dispositione scriptum est: Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & quod inquirentibus se remunerator fit.*

CXXXIII. Dicunt Baiani, assensum fidei præcedere quidem eos affectus perfectos charitatis, quibus

Deus super omnia diligitur, & peccatoris justificatio obtinetur; secus vero eos imperfectos, qui non solum peccatoribus, sed etiam actu peccantibus communes sunt, & in quadam divinæ bonitatis complacentia simplici, & inefficaci consistunt, quæ licet sufficienter inducere assensum fidei, vim tamen non habent voluntatem avertendi à delectationibus terrenis, & illas superandi. Itaque assensum fidei ab his charitatis affectibus imperfectis, qui iustitiæ inchoationes sunt, proficisci. Sed hæc doctrina parum Theologica est, & insufficienter propositæ difficultati solvenda. Nam omnis affectus charitatis etiam imperfectus supponit per se cognitionem supernaturalem, quæ Baianorum etiam opinione pertinet ad fidem. Ergo omnis cognitio fidei non supponit per se charitatis affectum etiam imperfectum, ex quo proficiscatur. Nisi velint admittere infinitam processionem actuum imperfectorum charitatis, & fidei antecedentium, & subsequentium, quam argumento præcedenti objicimus. Præterea quia ad assensum fidei non sufficit affectus simplex, & inefficax charitatis, sed necessarius est absolutus, & efficax. Tum quia affectus simplices, & inefficaces necessarii nobis sunt, & non liberi, nobis quidem sine nobis liberè operantibus infusi. Affectus autem præcedens, & imperans assensum fidei est omnino liber, & meritorius, cum ab eo desumatur totum meritum fidei. Tum quia affectus imperans assensum fidei sic determinat, & cogit intellectum ad assensum, ut cum eo nequeat componi dissensus. At affectus simplicis, & inefficacis benevolentia non potest sic determinare, & cogere intellectum ad assensum fidei, ut cum eo nequeat componi dissensus; sicut enim eis affectibus simplicibus potest dissentire voluntas, ita etiam intellectus, aut potest voluntas eis negare imperium assensus, & opponere imperium dissensus, sicut potest eis negare amorem efficacem iustitiæ, & opponere iniustitiæ amorem.

CXXXIV. Duo monuerim. Alterum, hoc argumento non premi eos, qui sentiunt, ex sola apprehensione bonitatis divinæ secluso iudicio posse elici assensum liberum, & absolutum charitatis; quia talis apprehensio potest esse infusa à Deo absque prævio charitatis affectu, cum non sit libera, sed necessaria nobis. Cæterum Baianos urgeri, qui constanter docent, affectum liberum, & absolutum charitatis fieri non posse, nisi præcedat iudicium fidei, quia tale iudicium debet esse prævio voluntatis affectu absoluto, & efficaci imperatum, ut probavimus. Si autem talis affectus imperans esset elicitus à charitate, necessaria esset progressio infinita actuum charitatis, & fidei. Alterum, licet actus charitatis per se non præcurrat semper omnem assensum fidei, posse interdum aliquos fidei actus imperare, & prævenire. Nam obsequium intellectus præstitum mysteriis fidei confert in finem charitatis; ideoque juxta Paulum: *Charitas omnia credit,* quia potest imperare assensum fidei, quibus mysteria revelata credamus. Tamen tunc sistendum est in aliquo assensu fidei, qui non ex charitatis affectu, sed ex pia affectione distincta à charitate fit elicitus. Cujus virtutis distinctio exponitur, & probatur argumento sequenti.

CXXXV. A priori igitur ostenditur, affectum, quem per se supponit assensus fidei, non esse necessario elicitum à charitate. Nam potest voluntas moveri ad imperandum assensum supernaturalem fidei ex sola bonitate creata ipsi assensui supernaturali fidei intrinsecæ, Nam revera assensui supernaturali fidei inest

bonitas intrinsecæ legi naturali, atque divine consentanea; consentaneum enim est utrique legi, intellectum assentiri verbo Dei sufficienter proposito. Affectus autem, qui moveretur ad imperandum assensum fidei ex tali bonitate assensui intrinsecæ non esset elicitus à charitate, cum bonitas motiva talis affectus non sit increata, atque divina, qualis esse debet bonitas charitatis motiva. Tamen esset virtuosus affectus; quia bonitas supernaturalis assensus, prout consentanea legi naturali, atque divinæ, non potest non movere affectum legi divinæ, & naturali consentaneum, qui virtuosus, & turpis esse non potest. Itaque potest proponi nobis Deus qua verus in dicendo, quin bonus in essendo, & simul præceptum naturale, atque divinum præscribens assentiri Deo quidquam dicenti, bonitasque assensus tali præcepto conformis. Tunc autem potest voluntas affici in bonitatem creatam ejus assensus, & ex tali affectu efficaciter eum imperare, quin occurrat obligatio alium eliciendi affectum, quam imperantem ex tali bonitate assensus. Is affectus prohibet consentaneum legi naturali, atque divinæ, nulla violata lege naturali, aut divina, quæ occurrat adimplenda. Ergo prohibet absque ullo vitio virtuosus. Non elicitus à charitate, cum ejus motivum non occurrerit, nec induxerit ad agendum. Ergo erit affectus imperans assensum fidei virtuosus, & à charitate non elicitus.

CXXXVI. Hic affectus non erit ex fide stricta profectus, cum imperet primum fidei strictæ assensum. Item quia cognitio præscribens bonitatem assensus fidei, est evidens, & non obscura, sicut est ipsa fides. Alia igitur cognitio supernaturalis definenda est, quæ reguletur eum affectum, sicut alia est cognitio evidens credibilitatis mysteriorum fidei, quæ regulariter præcedit assensum fidei. Ad quam autem virtutem ea cognitio pertinet; an ad prudentiam infusam, an ad aliquam peculiarem scientiam, seu sapientiam etiam infusam, in quo variant Theologi, non est instituti nostri explicare. Exposuimus rem ex professo Tract. de fide. Itaque juxta nostram, & communia Theologorum principia non urget explicanda difficultas de processu infinito actuum Baianis à nobis objecta.

CXXXVII. Objiciunt Baiani, omnem actum fidei esse necessario ex affectu charitatis profectum. Primò, quia juxta Augustinum omnem actum fidei præcedit voluntas bona, ut vidimus n. 131. At voluntas bona phrasi Augustini est charitas, ut tanquam rem certissimam profert disputans cum Pelagio lib. de Grat. Christi, c. 2. *Quasi vero aliud sit bona voluntas, quam charitas, quam scriptura nobis esse clamat ex Deo, & à Patre datam, ut filii ejus essemus.* Secundò, quia Deus nos jubet primitus in se credere. At nemo potest præceptis Dei obedire sine charitate, ut differens de re præsentis cum Semipelagianis concludit lib. de dono perseverantiæ, c. 16. *Prævenit ergo, & fidem gratia: alioquin si fides eam prævenit, proculdubio prævenit & voluntas, quoniam fides sine voluntate non potest esse. Si autem gratia prævenit fidem, quoniam prævenit voluntatem, profecto prævenit omnem obedientiam, prævenit etiam charitatem, qua una veraciter, & suaviter obeditur.* Ecce eo quod gratia prævenit voluntatem, & obedientiam, sine qua fides esse non potest, prævenit etiam charitatem, quia per charitatem Deo veraciter obeditur. Tertio, quia prima cupiditas boni est credendi voluntas. At juxta Augustinum lib. 2. ad Bonifac. c. 9. *Quid est boni cupiditas, nisi charitas, de qua Ioannes Apostolus sine ambiguitate*

guitate loquitur dicens: Charitas ex Deo est. Quartò, quia nostra justificatio inchoatur à fide. At juxta Augustinum lib. de Nat. & Grat. c. 68. *Charitas inchoata, inchoata iustitia est, charitas provelta provelta iustitia.* Quintò, quia nulla voluntas est bona, & iusta, nisi iustitia diligatur. Iustitia autem, quæ omni bona voluntate diligitur, non est alia, quam Deus, ut pluribus Augustini pronuntiat decursu producendis probant. Sextò, quia Augustinus non agnoscit, nisi duos amores; alterum Creatoris, qui ad charitatem pertinet infusam; alterum creaturæ, qui pertinet ad vitiosam cupiditatem. Ergo cum amor imperans fidem non sit cupiditatis vitiosæ, erit sane charitatis infusæ. Denique, quia præter actum perfectum charitatis, quo Deus super omnia diligitur, sunt plures imperfecti charitatis actus simplices, & inefficaces peccatoribus, & etiam actu peccantibus communes, ex quibus proficisci valeat fides.

CXXXIX. Respondeo. Hæc futilia sunt, & solutu facilia. Ad primum nego omnem voluntatem bonam phrasi Augustini esse charitatem strictam, de qua differuimus, nempe amorem divinæ bonitatis propter se. Nec id testatur Augustinus lib. de Grat. Christi c. 2. quia ibi *charitatem* usurpat pro suo more in lata significatione omnem virtuosum affectum salutarem, etiam si amor strictus non sit divinæ bonitatis propter se, sed solius honestatis creatæ, ut expendemus progressu; aut solùm arguendo colligit, si omnis bona voluntas haberi potest solis viribus arbitrii, ut asserbat Pelagius, etiam charitatem strictam, quam scriptura commendat, nobis inesse ex Deo, etiam haberi sola facultate naturæ, siquidem etiam charitas est bona voluntas, licet omnis bona voluntas non sit charitas. Ad secundum nego, non posse obediri præcepto credendi sine prævia charitate stricta. Nec oppositum evincit Augustinus lib. de dono perseverantiæ, c. 16. quia ut proximè dicebamus, *charitatem* ibi accipit latè, aut solùm illativè colligit, fidem absque gratia elicitam, quæ præcurrit voluntatem bonam, prævenire posse etiam charitatem strictam, per quam veraciter obeditur, prout oportet, & sufficit ad justificationem consequendam; atque aded non solùm initium, sed etiam complementum justificationis obtineri posse sola facultate naturæ absque auxilio gratiæ, quod Semipelagiani, cum quibus disputat, negabant, quia par est bonæ, & salutaris voluntatis, atque charitatis iustificantis ratio. Quasi modo argueremus & nos, si aliquis virtutis meritoria actus fieri potest absque auxilio gratiæ, fieri quoque posse charitatis strictæ actum, quia non est alia charitatis, quam alterius omnis virtutis meritoria ratio.

CXXXIX. Ad tertium; Augustinus vel ex objecto testimonio prodit, *charitatem* interdu non solùm strictè virtutem Theologicam, sed etiam fusc omnem aliam virtutem etiam moralibus communem usurpare. Ad quartum; Augustinus non asserit, omnem inchoatam iustitiam esse charitatem inchoatam, sed omnem charitatem inchoatam esse inchoatam iustitiam, quia licet inchoata charitas non possit ab inchoatione iustitiæ dividi, potest tamen inchoatio iustitiæ dividi à charitate. Ad quintum; Præter iustitiam objectivam increatam sunt plures iustitiæ creatæ derivatæ, & regulatæ à divina, ut ex subjiaciendis inferius constabit, sicut fide catholica credendum est, esse iustitias formales creatas distinctas ab increata, atque divina. Itaque Augustinus solùm refert in Deum omnem nostram iustitiam, tanquam

in causam exemplarem extrinsecam, ut decursu exponemus. Ad sextum; Augustinus revocans omnem amorem creatum in charitatem infusam, aut vitiosam cupiditatem exponendus est de charitate fusc accepta, & de amore Dei, aut formali, aut virtuali, ut sect. 16. elucidabimus. Ad postremum; Admitto charitatis actus imperfectos, & simplices peccatoribus, & etiam actu peccantibus communes. Cæterum affectus inefficaces non sufficiunt, ut ex eis imperetur, & proficiscatur fides; efficaces vero nequeunt ante omnem assensum fidei haberi, aut saltem per se necessarii non sunt ad illum, ut constat ex n. 133. & seqq.

SECTIO XIII.

Etiam refellitur, quia sunt veræ virtutes morales à charitate distinctæ.

CXL. **P**ostrema probatio nostræ sententiæ, & improbatio Baianæ sit, Dantur veræ virtutes morales iustitiæ, misericordiæ, temperantiæ, fortitudinis, obedientiæ, religionis, & similes à charitate distinctæ. Ergo sunt virtuosus affectus à charitate non eliciti. Nam virtutes distinctæ à charitate eliciunt virtuosos affectus absque concursu charitatis, quia ut distinctæ à charitate vim obtinent elicivam suorum actuum. Antecedens est omnium Theologorum cum S. Thoma 1. 2. q. 56. & seqq. & Magistro in 2. Dist. 27. & in 3. Dist. 33. & 34. quin unus fuerit, qui negaverit. Nam licet aliqua fuerit controversia, an virtutes morales distinctæ à charitate sint infusæ, an solùm acquisitæ; nulla tamen dissensio fuit in eis saltem acquisitis, & naturalibus à charitate distinctis admittendis. Item quamvis aliqua sit discordia, num actus earum virtutum sint meritorii apud Deum sine relatione charitatis, nulla tamen existit concertatio in eis scorsim à charitate bonis, & virtuosis concedendis. Quare vel ex hoc solo titulo Baiana sententia negans veras virtutes morales à charitate distinctas meretur censuram temeritatis subire.

CXLI. Ratio Antecedentis est. Quia sunt plures honestates creatæ, virtutum motivæ, à bonitate increata motiva charitatis distinctæ. Virtutes autem distinctæ sunt, ubi sunt motiva, & objecta formalia virtutum distincta. Quis enim rationis compos negat, virtuosum, & honestum esse subvenire proximo indigenti ex eo solùm motivo, quod talis subventio est consentanea vinculo naturæ rationalis, legique naturali, atque divinæ; solvere debitum, quia æquitas naturalis postulat satisfacere juri alterius; obedire legi, quia debita est talis obedientia potestati superiori; colere Deum, quia talis cultus est consentaneus excellentiæ divinæ; aliaque hujusmodi officia prosequi, solùm quia sunt conformia regulis, & legibus naturalibus, atque divinis? Hæc enim motiva prudentiæ conformia sunt, hominique rationali, qua rationali dignissima, qualia non sunt motiva vitiosa, & turpia. At ejusmodi motiva non sunt increata, sed creata, quia convenientia, seu conformitas humanarum actionum cum natura rationali, aut cum jure creato alterius, aut cum superiori alterius potestate, aut cum excellentia divina, aut etiam cum præscriptis, & legibus naturalibus, atque divinis creata est, & non increata, quia talis conformitas non inest Deo, sed ipsis humanis actionibus, sicut ut disconvenientia, & difformitas contraria non comple-

complectitur aliquid divinum, sed creatum. Ergo plures sunt honestates morales, & rationales virtutum motivæ omnino creatæ à bonitate increata motiva charitatis distinctæ.

CXLII. Confirmatur. Si charitas imperet affectus, qui ex eis motivis intrinsicis prosequantur officia virtutum, & ex tali imperio extrinsecò referantur in Deum, tales affectus eliciuntur moraliter boni, & virtuosus, & nulla ex parte defectuosus, & vitiosus, quia materia, & finis tam intrinsicus, quam extrinsecus sunt convenientes naturæ rationali, & legibus divinis, neque in eis actibus sic elicitis desiderari à Baianis potest relatio in Deum, cum sint à charitate imperati. Ergo etiam si fiant absque imperio extrinsecò charitatis, erunt moraliter boni, & virtuosus. Antecedens admittunt Baiani. Consequentia probatur. Tum quia tales affectus imperati à charitate, ut distincti ab imperio, considerantur virtuosus, & boni, omninoque differentes ab affectibus vitiosis contrariis, qui vel contrariam materiam, vel cum eadem materia rationem motivam intrinsecam purè temporalem gloriæ vanæ, aut alicujus commodi temporalis, seu boni delectabilis respiciunt, eoque solùm imperantur à charitate, & non imperantur, si tales non essent, ut imperari non possunt affectus contrarii. At ejusmodi affectus secluso imperio manent intrinsicè iidem, qui existente imperio considerantur, ut ab eo distincti. Ergo manent virtuosus, & moraliter boni. Tum quia ejusmodi amores honestatis creatæ eliciti ex conformitate cum natura rationali, aut lege naturali, atque divina, manent secluso imperio conformes naturæ rationali, & legi naturali, atque divinæ, sicut erant imperio subiecti, quia eorum conformitas sumitur ex objecto materiali, & formali intrinsicò, quod respiciunt, & idem utrumque est præfente, & absente imperio extrinsecò, quia respectus ad objectum intrinsicum invariabilis est affectui voluntatis.

CXLIII. Præterea cum ejusmodi affectus imperantur à charitate, non solùm actus imperans, sed etiam actus imperati sunt auxilio gratiæ; quia non solùm actus imperans, sed etiam actus imperati sunt salutares, & meritorii, quales esse non possunt, quin fiant auxilio gratiæ. Item quia natura lapsa Baianorum opinione non potest suis viribus quidquam velle, nisi ex concupiscentia, & bono delectabili movente, & communique Theologorum judicio, urgente gravi tentatione impellente ad bonum delectabile non potest prosequi sine auxilio gratiæ bonum honestum oppositum ex motivo honestatis oppositæ, & conformitatis cum natura rationali, aut lege naturali, atque divina. Ergo cum ejusmodi affectus objecti honesti eliciti ex tali motivo intrinsicò conformitatis cum natura rationali, aut lege naturali, atque divina persistunt sine imperio charitatis ipsis accessorio, & extrinsecò, manent supernaturales, & eliciti auxilio gratiæ, sicut antea, cum manent entitate iidem, & eadem posterius, ac prius ratio sit, ut indigeant auxilio gratiæ. Supernaturales autem, & eliciti auxilio gratiæ manere non possunt, quin intrinsicè virtuosus sint.

CXLIV. Occurrunt Baiani, juxta sua principia ejusmodi affectus secluso imperio charitatis esse vitiosos, tum quia eis deficit relatio debita in Deum, tanquam in ultimum finem, tum quia eos vitiat respectus intrinsicus sistens in creatura, tanquam in ultimo fine, cum talis respectus hæreat in sola creatura, & non perget ulterius in Deum. Sed hæc evasio

inanis, & frivola est. Primò, quia malitia extrinsecò desumpta ex defectu relationis in Deum non potest eis affectibus tollere bonitatem sibi intrinsicam hauritam ex objecto materiali, & formali intrinsicò, nulla ratione vitioso, sed honesto, sicut non potest tollere entitatem supernaturalem indigentem auxilio gratiæ, quæ nequit à bonitate intrinsicè honesta separari. Quemadmodum enim disp. 50. de Ente supern. copiosè ostendimus, posse affectum supernaturalem intrinsicè bonum vitari extrinsecè ex relatione positiva in finem malum, ideoque componi posse malitiam extrinsecam finis cum bonitate intrinsicè actus supernaturalis propria; rectius poterit talis bonitas intrinsicè componi cum defectu extrinsecò finis divini. Præsertim cum is defectus non inducat malitiam peccatis, quæ relationem in Deum prorsus excludunt.

CXLV. Secundò, quia nulla extat lex, sive naturalis, sive divina, quæ præcipiat, ut actu referamus in Deum omnes nostros voluntatis affectus; sed obsequio divino satisfacimus eos elicientes tales, qui in Deum referri possunt, & suapte natura, atque virtute in eum tendant, quatenus divinis præscriptis, & legibus intrinsicè conformes sunt, & beneplacito divino digni. Tales autem eduntur affectus prædicti, non imperati à charitate, quia suapte natura capaces sunt, ut ab ea imperentur, & referantur in Deum, tanquam obsequia beneplacito divino digna. Nam si opus esset, eos actu in Deum referre ea ratione, cujus capaces affectus sunt, & Deus suo munere, & jure dignus non sufficeret ad eorum affectuum bonitatem, & meritum quævis actualis relatio, sed eo perfecta, quæ Deum super omnia dilectum respiceret, & in Deum tanquam in finem omnibus creaturis præpositum dirigeret: nam affectus suapte natura ejusmodi relationis perfectæ capaces sunt, & Deus quoque ex se tali relatione dignus. At Baiani docent, talem relationem necessariam non esse, sed sufficere aded imperfectam, quæ peccatoribus, imò & actu peccantibus communis sit, & in sola simplici, & inefficaci complacentia bonitatis divinæ consistat. Ergo ut ejusmodi affectus boni sint sine illa relatione actuali charitatis perfectæ, ita & sine ista imperfecta; sufficiensque erit sola virtualis, quæ in eorum dignitate, & conducentia ad finem increatum consistit.

CXLVI. Tertio, respectus intrinsicus finis honesti creati non constituit creaturam ultimum finem eorum affectuum. Nam si creatura esset ultimus finis eorum affectuum, quod eorum respectus intrinsicus sistat in fine creato, quin ulterius progrediat in Deum per ipsos dilectum, etiam cum imperantur extrinsecè à charitate, creaturam respicerent tanquam ultimum finem, quia etiam tunc eorum respectus intrinsicus hæret in sola creatura, quin Deus talem intrinsicum respectum terminet; siquidem sola honestas creata est finis intrinsicus ejus respectus. Itaque etiam cum imperio extrinsecò charitatis essent vitiosus, cum vitiosus sit omnis affectus constitutus in creatura ultimum finem, quod tamen diffidentur Baiani. Si ergo exuunt respectum ultimi finis à creatura, quia licet intrinsicè non referantur in Deum, saltem extrinsecè in eum diriguntur, ideoque non ita finem creatum respiciunt, ut excludant ulteriorem relationem in Deum, sicut affectibus intrinsicè vitiosis contingit, prout opus est, ut creatura constitutur ultimus finis; etiam cum actualiter

non subjacent imperio charitatis, exuent respectum ultimi finis à creatura, quia licet solam creaturam diligant, tanquam finem intrinsecum, & immediatum, non excludunt ulteriorem relationem in Deum per extrinsecum charitatis imperium; siquidem suapte natura possunt cum illa componi, & in Deum referribiles sunt, quo ab affectibus intrinsecè vitiosis constituentibus in creatura ultimum finem discriminantur. Ergo etiam non relati actualiter in Deum erunt ejusmodi affectus virtuosus.

CXLVII. Rursus eadem distinctio virtutum moralium à charitate probatur. Si virtutes morales non essent à charitate distinctæ, nec ipsæ inter se distinguerentur; tum quia ea, quæ sunt eadem uni tercio, sunt etiam eadem inter se in rebus creatis; tum quia inter se actus misericordiæ, & justitiæ solum distinguerentur objecto materiali, & non formali, cum omnes ex eodem motivo bonitatis divinæ prosequerentur sua objecta; distinctio autem objecti materialis non sufficit ad distinctionem specificam virtutum, ut est in confesso apud omnes: alias non esset eadem fides, quæ crederet, Deum esse trinum, & quæ crederet, Deum incarnatum propter revelationem divinam, nec eadem charitas, quæ propter Deum solveret debitum, & quæ propter eundem Deum subveniret gratis egenti. At virtutes morales justitiæ, & misericordiæ, temperantiæ, & fortitudinis, obedientiæ, & religionis sunt inter se distinctæ. Ergo etiam sunt à charitate distinctæ. Minor probatur; quia peccata eis virtutibus opposita sunt specie distincta, & indigent in confessione tanquam distincta explicari, solum quia virtutibus specie differentibus opponuntur. Qui enim incontinentiæ reus est, & qui est reus injustitiæ, non satisfacit præcepto integræ confessionis, dicens se contra charitatem deliquisse, quia præter malitiam charitati contrariam omni peccato communem, malitiam contraxit specialem oppositam speciali virtuti continentiæ, aut justitiæ. Ergo virtutes continentiæ, & justitiæ specialem bonitatem moralem continent à bonitate morali charitatis diversam.

CXLIX. Dices, specialem malitiam contrahi solum ex oppositione cum præcepto diverso, nimirum quia diversum est præceptum præscribens continentiam, & prohibens incontinentiam à præcepto præscribente justitiam, & prohibente injustitiam. Sed non satisfacit. Nam si justitia, & temperantia solum differunt bonitate materiali, & non formali, nempe desumpta ex objecto materiali, & non formali, præceptum præscribens justitiam non esset specie diversum à præcepto præscribente temperantiam, quia bonitas formalis utroque præcepto præscripta esset ejusdem speciei. Si enim sola diversitas materialis objecti sufficeret ad diversitatem præceptorum inducentium malitias specie diversas, differret specie hæresis negans Trinitatem ab hæresi negante incarnationem, & injustitia retinens vestes alienas ab injustitia retinente alienas pecunias, quia objecta materialia sunt specie diversa. Ergo diversitas specifica præceptorum arguit diversitatem specificam virtutum, non solum materiale, sed etiam formalem.

CXLIX. Insuper in Deo distinguuntur ratione inter se justitia, & misericordia, fidelitas, & liberalitas, aliæque ejusmodi perfectiones, tanquam attributa distincta, quia sacræ litteræ, & Ecclesiæ Patres illas tanquam consideratione nostra distinctas proponunt. Ergo in creatura rationali ejusmodi virtutes realiter inter se distinctæ sunt. Nam ea, quæ in creatura ne-

queunt realiter distingui, vix possunt in Deo consideratione separari, cum præcipuum fundamentum dividendi ratione perfectiones divinas creaturis communes consistat in divisione reali ipsarum, quæ in creaturis reperitur. Ad hæc: potest esse homo temperans, quin sit liberalis, aut justus, & è contra, si assuefiat actibus temperantiæ, & simul actibus avaritiæ, atque injustitiæ, ut potest contingere. Si autem actus temperantiæ virtuosus fierent ex solo motivo bonitatis divinæ communi actibus liberalitatis, & justitiæ, consuetudo acquisita per actus temperantiæ promptum redderet animum ad actus quoque liberalitatis, & justitiæ, quia promptitudo, & inclinatio acquisita in amore objecti formalis juvat, & expedit animum ad amore cujuscumque objecti materialis sub tali objecto formali sæpius amato comprehensi, ut experimento notum est. Denique quia si justitia, & temperantia, & reliquæ virtutes morales solo objecto materiali, & non formali differrent, numerandæ essent virtutes morales infinitæ, longè majores numero quam reipsa numerantur, & à Philosophis, & Theologis, Patribulque Ecclesiæ agnitæ sunt; nam objecta materialia charitatis sunt infinita, & sub temperantia, atque justitia continentur plura specie diversa, quæ sub una, & eadem virtute numerantur. Nulla autem esset ratio, quare charitas fortiretur rationem virtutis diversæ, prout fertur ad hæc objecta materialia diversa, & non prout fertur ad illa. Ergo virtutum moralium varietas non est ex solis objectis materialibus, sed etiam formalibus metienda, & numeranda.

SECTIO XIV.

Argumentum præcedens autoritate munitur, præsertim Augustini.

CL. AD statuendum discrimen virtutum moralium à charitate prætereo autoritatem veterum Philosophorum cum Aristotele, & omnium Theologorum cum S. Thoma, & Magistro locis relatis n. 140. quia Baiani ejus modestiæ sunt, ut omnium Philosophorum, & Theologorum suffragia, suo tantum fidentes judicio, tanquam vana, & futilia temerè sperant. Prætermittendum tamen non est, communem esse Catholicorum, & totius Ecclesiæ sensum, à quo impunè recedere viris Catholicis fas non est, eam virtutum moralium varietatem, & distinctionem contineri in aliquibus scripturæ locis. Præsertim illo Sapient. 7. ubi de sapientia charitati juncta dicitur: *Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honestas per manus illius.* Nam manifestè significatur, præter unam charitatem, & sapientiam plura alia bona ad honestatem morum pertinentia animo advenisse ab ipsa quidem distincta. Item Sapient. 8. de ipsa profertur: *Sobrietatem enim, & prudentiam docet, & justitiam, & virtutem, quibus utilis nihil est in vita hominibus.* Vbi communi Patrum, & Interpretum expositione comprehenduntur quatuor virtutes cardinales ab invicem, & à charitate distinctæ, licet eidem quodam quasi disciplinæ vinculo copulata. Nec curo, an istæ virtutes insulæ sint, an solum acquisitæ; quia instituto nostro fat est, eas acquisitas esse, cum opposita sententia nullam præter unam charitatem admittat virtutem etiam acquisitam, & naturalem, sed omnem aliam qualitatem moralem censet vitiosam, & turpem. Quamquam adversariorum opinione si vera virtus

virtus distincta à charitate asserenda est, ea quidem supernaturalis, & insulæ est adstruenda, quia omnem virtutem acquisitam, & entitate naturalem aspernatur possibilem, ut præteritis disputationibus præmissimus.

CL I. Idem rursus probatur ex communi Ecclesiæ consensu. Nam Catechismus Romanus capite de Baptismo disertè asserit effectum justificationis inter cæteros esse *nobilissimum omnium virtutum comitatum, quæ in animam cum gratia divinitus infunduntur.* Vbi ex præscripto Ecclesiæ proponitur omnibus fidelibus credendum, præter gratiam, & charitatem esse nobilissimum comitatum virtutum. Quod verè propositi non posset, si præter gratiam, & charitatem una sola restaret fides infundenda. Eundem consensum communem exprimit Clementina unica de summa Trinitate, & fide Catholica desumpta ex Viennensi Concilio decernens: *Nos autem attendentes generalem efficaciam mortis Christi, (quæ per Baptisma applicatur pariter omnibus baptizatis,) opinionem secundam, quæ dicit, tam parvulis, quam adultis conferri in Baptismo informantem gratiam, & virtutes, tanquam probabiliorem, & dilis Sanctorum, ac Doctorum modernorum Theologia magis consonam, & concordem, sacro approbante Concilio, auximus eligendam.* Nam Clemens de illis virtutibus decernit, cum gratia infundi, de quibus fuit præcipua Theologorum controversia. Hæc autem præcipua fuit de virtutibus moralibus, quas plebique præcorum Theologorum negaverunt per se insulas, cum omnes illi admiserint per se insulas Theologicas, item de illis differit, de quibus Innocentius in cap. *Majores* de Baptismo differuit; nam quod Innocentius indecilem reliquit, Clemens approbavit. At Innocentius planè virtutes morales comprehendit; referens enim opiniones ait, in Baptismo conferri fidem, & charitatem, aliisque virtutes. Præter fidem autem, & charitatem non sunt aliæ virtutes plurali numero dignæ, quam morales. Nam si solas Theologicas numerare voluisset, facilius, & clarius addidisset spem, quam generaliter *alias virtutes.*

CL II. Quamvis autem non definerit infusionem earum virtutum una cum gratia; cæterum planè supponit cum omnibus Theologis naturalium saltem existentiam distinctam à gratia. Capreolus quidem in 3. distinct. 33. q. uni. art. 3. ad 2. contra 3. conclus. erroneam censet sententiam, quæ illarum infusionem negat, innixus huic Clementinæ. Et quoniam Durandus responder, in ea solum esse sermonem de virtutibus Theologicis, ipse pronuntiat, expositionem esse erroneam, quia omnes Glossæ Sanctorum, inquit, etiam de aliis virtutibus id intelligunt, & præcipuè adducit Interlinea em, & Lyranam in illud ad Tit. 3. *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abunde:* additque Glossa, *ad remissionem omnium peccatorum, & copiam virtutum.* Non daretur autem, ait Capreolus, copia virtutum, si tantum Theologicas infunderentur. Cui censuræ subscribunt Conradus 1. 2. q. 62. art. 3. & Medina ibidem, & q. 51. art. 4. dub. 2. De qua tamen censura vide, quæ scriptissimus dñp. 120. sect. 8. Id ad rem nostram exploratissimum, nullam neque Theologis, neque Concilio Viennensi, neque Pontificibus Ecclesiæ Innocentio, & Clementi dubitationem fore de infusione virtutum moralium una cum charitate, & gratia, si virtutes morales non essent à charitate differentes, quia insulæ charitate non posset dubitari, illas quoque infundi. Ergo universa Ecclesiæ supposuit, eas esse à charitate distinctas.

CL III. Etiam probatur ex doctrina Patrum, præsertim Augustini. Qui lib. 4. contra Julianum, c. 3. ubi Baiani jactant, suam contineri sententiam, exprimit nostram manifestè; celebris enim est illa sententia, quam non semel Iuliano objicit: *Noveris itaque non officii, sed finibus à vitiis discernendas esse virtutes. Officium est autem, quod faciendum est, finis vero, propter quod faciendum est.* Vbi expende primò, differentem de virtutibus pertinentibus ad voluntatem, eas, non unam, sed multiplices constitucere. Deinde eis non unum finem, & objectum formale, sed multiplicem adscribere. Præterea eas non ex officii solum, sed etiam ex finibus, & formalibus objectis distinguere. Quæ omnia adversantur Baianorum doctrinæ, qui unam tantum virtutem verant agnoscunt, nempe charitatem, & nullam aliam præter illam; unum tantum finem intrinsecum tribuunt virtuti, nempe Deum, solisque officii temperantiam, justitiam, & fortitudinem, de quibus Augustinus agit, aliæque virtutes morales inter se distinguunt, cum eadem officia pluribus virtutibus, sicut eadem virtutibus quoque & vitiis possint esse communia. Ergo ex mente Augustini virtutes sunt plures inter se, & à charitate discretæ, quibus non est unus solus finis intrinsecus, unicumque objectum formale, propter quod operentur, sed multiplex, & quæ non solis officii, sed præcipuè objectis formalibus discernuntur.

CL IV. Item præmiserat: *Ita omnibus virtutibus non solum sunt vitia manifesta diversione contraria, sicut prudentiæ temeritas: verumetiam vicina quodammodo, nec veritate, sed quadam specie fallente similia, sicut ipsi prudentiæ non temeritas, vel imprudentia, sed astutia.* Vitia multiplicis speciei, & generis sunt, & unicuique virtuti duplex vitium opponit, alterum manifestum, quod officio, & objecto materiali contrarium est, alterum occultum, & similitudine fallens, quod officium, & objectum materiale habet virtuti commune, & solo fine, & objecto formali illi adversarium est. Ergo in primis censet, suum peculiarem finem, & objectum formale, unicuique virtuti convenire, peculiarique vitia unicuique esse contraria. Si autem omnes virtutes in una sola charitate essent constitutæ, nec esset unicuique virtuti speciali suum speciale objectum formale, cum omnes unicum solum motivum intrinsecum respicerent, nec unicuique virtuti suum vitium speciale, præsertim ex objecto formali esset contrarium, cum omnia vitia charitati, & ejus objecto formali directè repugnent.

CL V. Præterea in eodem capite virtutes cardinales inter se distinguit eas appellans *quatuor*, & tanquam diversas considerans: *Cum enim agitur aliquid prudenter, fortiter, temperanter, & juste, omnibus quatuor virtutibus agitur.* Vbi comparatione ejusdem operis, & officii, quatuor virtutes cardinales, prudentiam, fortitudinem, temperantiam, & justitiam distinguit. Quæ distinctio non ex objecto materiali, & officio diverso, sed ex objecto formali sumenda est, eaque salvari ægrè potest circa idem opus, si sola charitatis virtus concurrat. De quibus etiam præmiserat: *Ex hac enim fide prudenter, fortiter, temperanter, & juste, ac per hoc his omnibus veris virtutibus rectè, sapienterque vivit, quia fideliter vivit.* Cur diceret *his omnibus virtutibus* fideliter vivere, si præter fidem una tantum restaret charitas, ad quam omnis virtus revocatur? Eadem mente veram justitiam infidelibus negans ait: *Porro si veram justitiam non habent impij, profecto nec alias virtutes comites ejus, & socias.* Ergo justitiam

stitiam non una solum virtus, sed plures alia ab una charitate distinctæ comitantur.

CLVI. Quam pluralitatem virtutum sapius eo sapite inculcat, & Iuliano eis infideles abundare, asserenti, eo quidem sensu, quo à Philosophis virtutes asseruntur, & distinguuntur, abundantiam quidem, & pluralitatem virtutum sensu Philosophico assertam non negat, sed solum refragatur, eam infidelibus ex viribus naturæ, & absque auxilio gratiæ convenire, admittens sanè, eam fidelibus auxilio gratiæ partam inesse. Quod cum unius tantum virtutis, nempe solius charitatis, simplicitate coherere non potest. Idèd Iuliano objicit: *Quanto ergo tolerabilis illas, quas dicit in impiis esse virtutes, divino muneri potius, quam eorum tribuere tantummodo voluntati.* Iulianus impiis adscribebat virtutes morales sensu Philosophico à charitate distinctas; verum quia eas non divino muneri, sed propriæ eorum voluntati, & facultati tribuebat, idèd illi bellum indicit Augustinus, amicas manus daturus, si eas virtutes veras, quantumvis solum morales, & non Theologicas, à charitate distinctas in auxilium gratiæ revocaret. Quare eum mox provocat ad Philosophorum scholam, cujus se discipulum profitetur: *Verum tu in hac causa, etsi ad scholam Pythagoræ provocas, vel Platonis, ubi eruditissimi, atque doctissimi viri multo excellentiore ceteris Philosophia nobilitate veras virtutes non esse dicebant, nisi que menti quodammodo imprimuntur à forma illius æternæ, immutabilisque substantiæ, quod est Deus, etiam illic adversus te quantum donat, qui nos vocavit, pietatis libertate clamabo.* Vbi Philosophorum de virtutibus doctrinam laudat, quam Baiani vituperant, solum quia virtutes à Deo derivari docebant, quamquam eas multiplices, & ab una charitate diversas definiunt.

CLVII. Dicit quispiam, Augustinum in conflictu cum Iuliano solum differere de virtutibus actualibus, & non habitualibus; virtutes autem actuales esse multiplices, quamvis habituales non sint, nisi una simplex charitas, quia charitatis actus variis sunt, atque diversi. Sed in primis charitatis actus non sunt speciei diversi pro sola diversitate objectorum materialium, ut communis fert Theologorum, & Philosophorum doctrina, si morali, & Theologica consideratione pensentur. Multiplicitas autem virtutum à Iuliano, & Augustino in suo conflictu supponitur specifica, & non solum numerica. Præterea ambo de virtutibus differunt tam actualibus, quam habitualibus. Nam Iuliani assertum sic Augustinus proponit: *Sed acerbissimi gratiæ huius inimici exempla nobis opponitis impiorum, quos dicitis alienos à fide abundare virtutibus, in quibus sine adjutorio gratiæ solum est naturæ bonum, licet superstitionibus mancipatum, qui solis libertatis ingentia viribus, & misericordes crebro, & modesti, & casti inveniuntur, & sobrii.* At homines habitibus potius, quam actibus constituuntur misericordes, modesti, casti, & sobrii. Propterea, Augustinus ut has virtutes impiorum condemnet, eam virtutis definitionem præmittit: *Non enim absurde virtus definita est ab eis, qui dixerunt: Virtus est animi habitus naturæ modo, atque rationi consentaneus.* Vbi manifestè virtutem habituales definit; indeque Theologi communiter virtutis habituales definitionem desumunt. Ergo planè de virtutibus etiam habitualibus differit. Itaque tantum abest in conflictu cum Iuliano Augustinum nostram repudiare sententiam, sicut Baiani clamant, ut eam potius disertissime supponat, & asserat. Quibus autem Baiani ex ea disputatione suam opinionem

fundent, partim superioribus vidimus, & expendimus, & partim inferioribus expendemus.

CLIX. Evolvantur alia volumina, & scripta Augustini, & inveniuntur plura alia præclara sententia nostra suffragia. In primis tom. 1. lib. 1. Retract. c. 7. illud Sapient. 8. *Sobrietatem, & sapientiam docet, & iustitiam, & virtutem,* sic exponit: *His enim nominibus latinus interpretatur quatuor illas virtutes, quæ maxime in ore Philosophorum esse assolent, nominavit, sobrietatem appellans temperantiam, & prudentiam imponens nomen sapientiam, fortitudinem vero virtutis vocabula enuntians, solam iustitiam suo nomine interpretatur est. Illas autem quatuor virtutes in eodem libro Sapientia suis nominibus appellatas, sicut à Græcis vocantur, longè postea reperimus in codicibus Græcis.* Expende, virtutes cardinales numerare bis quatuor Philosophico sensu. At sensu Philosophico non solum actuales, sed habituales virtutes quatuor sunt ab invicem distinctæ. Quod in unam solam charitatem habituales convenire non potest. deinde ibidem c. 9. & lib. 2. de lib. arb. c. 19. *Virtutes, quibus rectè vivitur, magna bona sunt: Species autem quorumlibet corporum, sine quibus rectè vivi potest, minima bona sunt. Potentia vero animæ, sine quibus rectè vivi non potest, media bona sunt. Virtutibus vero nemo male vitur. Ceteris autem bonis, id est, mediis, & minimis, non solum bene, sed etiam male quisque uti potest; & idèd virtute nemo male vitur; quia opus virtutis est bonus usus istorum, quibus etiam non bene uti possumus.* Differit planè de virtutibus habitualibus, ut ipsa verba præ se ferunt, & omnes Theologi exponunt. Qui ex hoc testimonio eam disputationem invexerunt in scholas, an possimus malè uti habitibus virtuosis? Si autem nulla alia esset voluntatis virtus, nisi una charitas, peperam virtutes plurali voce magna bona nuncupasset, cum omnes ad unum tantum charitatis bonum refundantur.

CLIX. Deinde tom. 2. Epist. 29. disputans de paritate peccatorum, quam Stoici, & Iovinianus tuerentur, refert illam Philosophorum sententiam: *Qui unam virtutem habet, omnes habet, & qui unam non habet, nullam habet.* moxque adjicit: *Ego eam exponi volo, non confirmari.* Si autem charitas sola esset omnis virtus, non posset de tali sententia dubitari, cum indubitatum esset, eum, qui charitatem habet, omnes habere virtutes, & cui illa deficit, omnes abesse, ut ipsèmet Augustinus progressu exponit, sententiam Philosophorum charitati accommodans, continuo subiungit: *Et illud quidem de virtutibus, & vitiis, si veraciter dicitur, non est consequens, ut propter hoc omnia peccata sint paria. Nam illud de inseparabilitate virtutum, nisi forsitan fallor, omnibus Philosophis placuit.* Vbi virtutes accipit habituales, sicut vitia ab ipsis actualibus peccatis distincta, & superiorem sententiam exponit eo solum sensu veram, quo in statu perfectò ab invicem distinctæ, non sint tamen ab invicem separabiles. Oppositum potius docet, dum ait: *Quia sunt audaces, qui timidi non sunt, & rursus timidi, quibus abest audacia, cum sit utrumque vitium; quoniam qui vera virtute fortis est, nec temerè audet, nec inconsultè timet, cogimur fatari, vitia plura esse virtutibus.* Quia uni virtuti consistenti in medio duo extrema vitia opponuntur, colligit, virtutes multitudine, & numero superari à vitiis. Si autem virtutes nullis essent multitudinis, & numeri, sed omnes una sola charitate concluderentur, frustraneum, & vanum esset hoc argumentum, cum non solum duo vitia, sed etiam omnia charitati opponantur.

CLX. Rur-

CLX. Rursum subditur, an superior sententia de virtutum connexionem intellecta sit vera? *Hæc utrum ita se habeant, diligentius inquirendum est. Non enim, & ista divina sententia est, qua dicitur: Qui unam virtutem habuerit, omnes habet, eique nulla incit, cui una defuerit, sed hominibus hoc visum est, multum quidem ingeniosis, studiosis, sed tamen hominibus. ab eaque dissentiens immediate subiicit: Ego vero nescio, quemadmodum dicam, etiam mulierem, quæ viro suo servat thori fidem, si hoc faciat propter præceptum, & promissum Dei, & quæ primitus sit fidelis, non habere pudicitiam, aut pudicitiam nullam, vel parvam esse virtutem. Unde pudicitia conjugalis in viris, feminisque religiosis, cum proculdubio virtus sit, non enim aut nihil, aut vitium est, non tamen secum habet omnes virtutes. Nam si omnes ibi essent, nullam esset vitium: si nullam vitium, nullam omnino peccatum. Quis autem sine aliquo peccato? En potest virtus moralis pudicitia ab aliis virtutibus separari, idemdem post alia: Rectè possumus dicere in ipso uno homine, quod adhuc non habeat continentiam, & habeat non parvam misericordiam. Ergo virtus misericordiam potest à continentia seungi. Quod fieri non possit, si charitas individuè utramque complecteretur.*

CLXI. Consentienter tom. 3. lib. de Genes. ad litt. c. 31. distinguit virtutes in eas, quæ permanentes sunt, & in eas, quæ non sunt permanentes: post hanc vitam in statu beatitudinis æternæ: *Virtutes sunt sive permanentes, ut pietas: sive utiles huic vitæ, & postea non futuræ, sicut fides, qua credimus ea, quæ nondum videmus: & spes, qua futura cum patientia expectamus, & ipsa patientia, qua omnia toleramus adversa, donec, quo volumus, veniamus. Iste quippe, & huiusmodi virtutes, quæ nunc propter transigendam istam peregrinationem valde necessarie sunt, non erunt in illa vita, propter quam adipiscendam sumus necessarie.* Clarissimè dividit pietatem in æterna beatitudine duraturam, quæ apud Augustinum charitas est, à fide, spe, & patientia, aliisque virtutibus huius status vitæ propriis, quæ in alio duraturæ non sunt, item lib. de Spiritu & Anima c. 4. explicans virtutes, quæ moderantur quatuor affectus animæ, spem, & gaudium, dolorem, & metum: *Quoniam virtus est habitus mentis bene compositæ, componendæ, & instituendæ, atque ordinandæ sunt dicti affectus ad id, quod debent, & quomodo debent, ut in virtutes proficere possint, alioquin in vitia facile decidunt. Cum igitur prudenter, modestè, fortiter, & iuste amor, & odium instituuntur, in virtutes exurgunt, prudentiam scilicet, & temperantiam, fortitudinem, atque iustitiam, quæ quasi origines, & cardines sunt omnium virtutum. Et hæc omnia cum affectuose, & virtuosè in anima constituuntur per odium mundi, & sui, proficitur in amorem Dei, & proximi: per contemptum temporalium, & inferiorum crescit in desiderium æternorum, & superiorum.* Vbi disertè agit de virtute habituali pertinente ad voluntatis affectus; eamque dividit in plures virtutum species ab invicem distinctas, præsertim cardinales, quas imperfectiores charitate docet, & præduces ad illam, siquidem ab illis proficitur anima in amorem Dei, & proximi clicitum à charitate.

CLXII. Eidem doctrinæ insitit tom. 4. Nam lib. 83. qq. q. 31. definit, & dividit cum Cicerone virtutum in quatuor cardinales species nulla facta charitatis mentione. denique q. 61. *Quatuor millia hominum, quo numero significantur spirituales propter quatuor animæ virtutes, quibus in hac vita spiritaliter vivitur, prudentiam, temperantiam, fortitudinem, &*

iustitiam. Quarum prima est cognitio rerum appetendarum, & fugiendarum. Secunda, resensio cupiditatis ab his, quæ temporaliter delectant. Tertia, firmitas animi adversus ea, quæ temporaliter molesta sunt. Quarta, quæ per ceteras omnes diffunditur, dilectio Dei, & proximi. At non possent quatuor millia hominum spirituum per quatuor virtutes cardinales significari, nisi illæ numero quaternario essent ab invicem realiter distinctæ, sed omnes, ut volunt Baiani, cum una charitate confusæ. A qua planè discernit prudentiam, cum eam definiat cognitionem, & scientiam; quæ charitatis actus esse non potest. Nec non à temperantia, & fortitudine, cum in sola quarta iustitiæ specie collocet dilectionem Dei, & proximi: rursus lib. 21. sentent. 14 & 19. *Tria sunt genera virtutum: primæ civiles politicorum. Secundæ purgatoriæ, quibus excutitur anima vitiis. Tertiæ exemplares, quæ jam contemplanti menti imprimuntur à Deo, ubi totum vivit, ubi totum semper beatè vivit.* Quando virtutes exemplares charitati identificantur, quis sentiat, vel le Augustinus purgatorias, & civiles peccatoribus communes in solam charitatem refundere, & tot generæ, & species virtutum, non solum actualium, sed etiam habitualium sub uno simplici charitatis actu comprehendere?

CLXIII. Præterea tom. 6. lib. de Bonò conjugali, c. 21. *Virtutes animi aliquando in opere manifestantur, aliquando in habitu latent.* Quod mox exponit per varias virtutum species, patientiæ, charitatis, & abstinentiæ, quæ manent in animo habituales, etiam quando in opus non prodeunt actuales. Ergo non est una, sed multiplex virtus habitualis ad affectus voluntatis spectans. Rursum quam disertè tom. 7. nostram tradiderit doctrinam, constat ex iis, quæ ex lib. 4. contra Iulianum, cap. 3. expendimus n. 153. & seqq. Accedit tom. 8. in Psalm. 83. ubi illud: *Ambulabunt de virtutibus in virtutem,* sic exponit: *Ipsè dat diversas virtutes in loco hoc, qui pro omnibus virtutibus necessarius, in convulle plorationis, & utilitatibus dabit unam virtutem se ipsum. Nam & virtutes agendæ vitæ nostræ quatuor describuntur à multis, & in scriptura inveniuntur. Itaque non unam dumtaxat, sed multas, & diversas virtutes nobis donat Deus, præsertim quatuor cardinales. Quas mox describit, & à charitate, & statu beatifico dividit subdens: *Iste virtutes nunc in convulle plorationis per gratiam Dei donantur nobis. Ab his virtutibus immo in illam virtutem. Et quæ erit illa virtus, nisi solius contemplationis Dei? Necessaria ibi non erit ista prudentia, ubi nulla mala occurrunt, quæ vitemus. Sed quid præsumimus fratres? Non ista iustitia, ubi nulla erit cuiusquam indignitas, cui subvenire debeamus. Non ista temperantia, ubi nulla erit libido refrenanda; non ista fortitudo, ubi nulla erunt mala toleranda. Ergo ab his virtutibus huius actionis ibimus in virtutem illius contemplationis, qua contempleremur Deum.* Ergo nunc sunt virtutes cardinales, quæ non comitantur charitatem in statu visionis, & contemplationis beatæ.*

SECTIO XV.

Pro eodem argumento autoritas aliorum Patrum.

CLXIV. Augustino subscribit discipulus Prosper, cujus aperta suffragia mentem Præceptoris aperient, & indubitata relinquent. Ergo Prosper lib. 3. de vita con-

templativa c. 18. quatuor virtutes cardinales, quas principales appellat, sic aggreditur exponere: *Videa- nus nunc, an vera sit Philosophorum illa sententia, qua quatuor virtutes, velut quasdam virtutum omnium fontes, vitia quoque quatuor, velut quasdam origines omnium malorum definiunt. Principales quatuor esse virtutes, non solum Philosophi sentiunt, sed etiam nostri consentiunt. Sed quare quatuor, vel que sint opera singularum, hoc Domino illuminante, debemus breviter demonstrare. Quaternarium numerum perfectioni sacratum, penè nullus ignorat. Quod probat, quia Partes orbis, Elementa, Affectiones animæ, Flumina Paradisi, Euangelia, Currus Ezechielis, nec non Rotæ, Animalia, Alæ, ac Facies quaternario numero distinguuntur. Unde subdit: *Ideo virtutes istæ, quæ tantum continent perfectionis in numero, sollicitè considerare debemus, quantum sanctitatem conferant animo Christiano, & quam nihil perfectionis usquam sit, quod in istis virtutibus non sit.* paucisque interjectis adjicit: *Itaque difficile quidem est nobis nomina virtutum, quæ ex illis quatuor, quas principales diximus, oriuntur, ostendere: sed cum proprietates, & actus eorum cæperint aperiri, ex ipsi affectionibus singularum, quæ virtutes, ex quibus existant, forsitan apparebit.* Dubitare itaque non debemus, virtutes cardinales aded numero quaternario commendatas sentiri à Prospero ab invicem distinctas. Nec item habituales, prout Philosophi earum distinctionem, & divisionem constituunt. siquidem eandem ipso Philosophorum sensu approbat cum Catholicis Theologis Prosper. Quare eas virtutes ab actibus, & operibus suis distinguit, cum aperire proponit, quæ sint opera singularum. & actus earum, planè demonstrans de ejusmodi virtutibus, tanquam de principiis operum, & actuum salutarium differere.*

CLXV. Quod illustrius confirmat cap. 27. ubi præmissa quatuor harum virtutum conditione, atque natura concludit: *Ergo vis animi, quæ in appetitum, rationemque dividitur, ad perfectionem bonæ actionis implendam, cognitionemque rerum latentium consequendam his quatuor virtutibus, unde etiam jam diu discernimus, adjuvatur. Quarum tribus, temperantia scilicet, & animi fortitudine, atque justitia informatur ipse appetitus, ut actio fiat. Prudentia vero rationem, quæ est acies mentis, illuminat: ut & ratio appetitum gubernet, & rationi appetitus obtemperet.* Quis ambigat sermonem de his quatuor virtutibus Prospero esse, tanquam de principiis actionum salutarium, adjuvantibus vim animi rationalem ad illas. Igitur cum charitas unius, & simplex habitus sit, plane eam ab his quatuor distinctis, & diversis habitibus fecerunt.

CLXVI. Hanc moralium virtutum à charitate discretionem ibidem illustrat cap. 25. ubi postquam prolixo sermone de superioribus virtutibus differuit, sic incipit de charitate differere: *Itaque jam de charitate, quia locus exigit, hic quoque pauca perstringam. Taceo de carnali amore, qui incipiens à conjugio manat in filios: quia talem amorem cum peccatoribus habemus, bestisque communem. Propinquorum etiam pratero: quia & ipse adhuc ad carnem pertinere videtur, & sanguinem. Nec de illo aliquid dico, quo etsi amicos amamus, tamen etiam ipse refertur ad aliquod commodum temporale. Non quod hi amores honesti non sint, cum sint omnibus naturales: sed quod his omnibus sit ille incomparabile diversitate præstantior, quo Deum diligimus gratis, & amicam. Quibus primò charitatem discriminat à virtutibus cardinalibus, quas anterioribus capitibus discusserat, exprimens, eas ad charitatem non pertinere. Deinde*

ab amoris actibus virtuosus, & honestis, quibus filios, parentes, propinquos, & amicos diligimus. Ergo virtutum moralium actus sunt, qui non sint à charitate eliciti.

CLXVII. Eandem asserit doctrinam eodem lib. 3. de Vita contemplat. c. 3. *Si virtus habitat in animo viri, superbia humilitatis cedit imperio; quia non potest mens regnum habere virtutum, nisi prius jugum excusserit vitiorum. Tunc non vitia fideliter expulsa discedunt, si virtutibus cedant. Alioqui vel subsidunt ad tempus ejecta, vel redeunt, nisi virtutes in locis virtutum, quæ fuerint depulsa, successerint.* Factaque longa inductione virtutum, & vitiorum, quæ sibi mutuo repugnant, concludit: *Funditus eradicet bonitas acquisita malitiam, ut expulsiōne vitiorum celebretur introductio gloriosa virtutum.* Quibus disertè supponit multipliciter, & diversitatem virtutum moralium, quibus specifica vitia opponantur. Si vero omnes morales virtutes ad unam charitatem redigantur, nec erit multiplicitas virtutum, nec specifica oppositio vitiorum cum illis, sed omne vitium, omnem virtutem, sicut omnem charitatem depellet.

CLXVIII. Rursum c. 14. explanans illud 1 Corinth. 13. *Si habuero, &c. charitatem autem non habuero, nihil sum, habet: Non ad hoc ista dicit Apostolus, quasi aliqua bona sine charitate habere aliqui non possint; sed quia nihil profuit habentibus ea, si à charitate defecerint.* Recensuerat Apostolus plura virtutum moralium opera, quæ nihil sine charitate prodesse. Prosper vero exponit, illa sine charitate fieri quidem virtuosa posse, & bona, prodesse vero non posse ad vitam æternam, si operans à charitate peccato aliquo defecerit, neque ad justificationem impetrandam, si charitas non acceperit. Ergo sentit charitatem non concurrente moralium virtutum opera manere bona.

CLXIX. Præterea lib. contra Collat. cap. 27. præter charitatem agnoscit alias plures virtutes nobis infusas morales: *Virtutes cum vitiis habitare non possunt, quæ enim participatio, inquit Apostolus, justitiæ cum iniquitate? aut quæ societas lucis ad tenebras? Virtus namque principaliter Deus est, cui non aliud est habere virtutem, quam esse virtutem. Hujus cum participes sumus, habitat Christus in nobis; habitat fides, spes, charitas, continentia, intellectus, consilium, fortitudo, cæteraque virtutes.* Virtus habitans sane habitualis est. At præter fidem, & charitatem in nobis cum Christo habitare, tradit, alias plures virtutes ad voluntatem spectantes, continentiam, fortitudinem, cæteraque virtutes. disertius c. 38. *Charitas ex Deo est diffusa per Spiritum sanctum in cordibus nostris. Hoc de fide, hoc de tolerantia passionum. Hoc de pudicitia conjugali, hoc de continentia virginali, omnibusque virtutibus sine exceptione profitemur; quod nisi donata essent nobis, non invenirentur in nobis.* Vbi satis distinguit à charitate continentiam, pudicitiam conjugalem, patientiam, aliasque virtutes morales, & eas à Deo infusas, sicut charitatem apertissimè prodit. Luculentissimè menti nostræ suffragatur lib. Sentent. 7. *Dilectio Dei, & proximi propria, & specialis est virtus propria, atque Sanctorum, cum cæteræ virtutes, & bonis, & malis possint esse communes.* En seorsim à charitate, & dilectione Dei admittit virtutes morales, quod illa solis justis insit, hæ vero peccatoribus etiam communes sunt.

CLXX. Eandem veritatem prodit lib. contra Collat. c. 19. enumerans multitudinem virtutum, quas homo in illa universalis prævaricationis ruina per-

perdidit: *Perdidit primis fidem, perdidit continentiam, perdidit charitatem, spoliatus est sapientia, & intellectus; caruit consilio, & fortitudine, & impiè aliora scelerando à veritatis scientia, & obedientia pietate dejectus est.* Accuratius c. 21. *Postquam homo se, hoc est, imaginem Dei deceptoris suo subdidit, perdidit boni scientiam, quia perdidit bonam conscientiam. Injustitiam enim iniquitas depulsa, humilitatem superbia destruxit, conscientiam concupiscentia elisit, infidelitas rapuit fidem, captivitas abstulit libertatem, nec potuit illic ulla portio residere virtutum, quo tanta irruerat turba vitiorum.* Quorum tam studiosa enarratio vitiorum, quæ in genus humanum invexit primum peccatum, virtutibus oppositis, quibus spoliavit, composita, si omnium ruina ad unius tantum charitatis damnum revocaretur? Ergo præter charitatem aliæ plures admittendæ sunt virtutes per peccatum amissæ.

CLXXI. Quamvis ex mente Prospero liquido arguatur mens Augustini, cui per omnia Prosper consentiens fuit, eadem rursus nostræ sententiæ consentanea ex communi aliorum Patrum doctrina, cui Augustinus semper inhæsit, facile deprehenditur. Ambrosius in Apocal. c. 3. circa finem: *Per septem videlicet virtutes omnia vitia purgantur: quemadmodum gule vitium purgatur per abstinentiam, superbia per humilitatem, libido per pudicitiam; odium, avaritia, invidia, & multa alia per charitatem. Similiter & cætera vitia habent hostes suos, à quibus aut vincuntur, aut vincunt.* Plures numerat virtutes morales, eo quidem à charitate distinctas, quod charitati omnia vitia, illis vero sua cuique specifica vitia, & non alia contrariantur.

CLXXII. Item lib. de Paradiso, c. 3. cum præmississet, virtutes cardinales esse quatuor allegoricè expressas per quatuor flumina Paradisi, sic eas distinguit: *Vbi prudentia, ibi & malitia: ubi fortitudo, ibi iracundia: ubi temperantia, ibi intemperantia plerumque est, aut alia vitia sunt. Vbi autem justitia, ibi concordia virtutum est cæterarum.* Si autem hæ virtutes essent à charitate indistinctæ, nulla esset inter ipsas distinctio, eademque vitia omnes in animo, aut supponerent, aut debellarent, eademque virtutes omnes sibi concordēs admitterent. Quam justitia cum cæteris virtutibus concordiam, earumque pluralitatem inferius repetit: *Injustitia quidem parens cæterarum est facunda virtutum quadam vi. In quo enim aliqua harum, quas diximus, principalis est virtus, in eo etiam cæteræ presto sunt, quia ipse sibi sunt connexæ, concretæque virtutes.* Vbi disertè supponit, has virtutes ab invicem quidem esse distinctas, cæterum asserit, inter se esse connexas, negat vero alias virtutes morales singulis cardinalibus, sed soli justitiæ annexi, quæ sola parens est, & origo omnium virtutum. Quod discrimen ab eis esset alienum, si omnes in unam, & eandem charitatem coirent.

CLXXIII. Rursum lib. 2. de Cain, & Abel, c. 6. *Virtus genus est, quæ dividitur in plurimas species, sed principales quatuor sunt, Prudentia, Temperantia, Fortitudo, Injustitia.* Nullibi Philosophi, & Theologi Scholastici, quos Baiani in commendanda varietate specifica virtutum moralium acriter insectantur, manifestius earum virtutum varias species, quam hic Ambrosius, expressere. Quorum doctrinam in divisione virtutum cardinalium probat lib. 2. Offic. c. 9. *Vulgi, & Philosophiæ usu dividitur una quadam forma virtutum, ut temperantia sit in despicendis voluptatibus: fortitudo spectetur in laboribus, & periculis: prudentia in delectu bonorum: justitia, quæ sit bona cum-*

stos juris alieni, & vindex proprietatis. Sic igitur nobis communis opinionis gratia, quadrapartita hæc facta divisio. Quarum virtutum inter se discrimen, & aliarum moralium spectantium ad ipsas ex professo discutit lib. 1. & 2. Offic. per plura capita, nulla facta earum cum charitate identitate, & unione, quamvis sæpius earum mutuum inter se connexionem celebrat.

CLXXIV. Ad hæc lib. 2. de Abraham, c. 10. *Fons est justitia cæterarum virtutum, quæ virtutes alias illuminet. Prudentia enim sine justitia nocet. Fortitudo quoque, nisi eam justitia temperet, intolerabilis insolentia est, furor, quam rationi propior, dominationi, quam libertati. Sobrietas, & temperantia privata bona sunt, nec ullius vis, nisi justa erga Deum reverentia, & fideli mente pietatem colas. Injustitia sola est, quæ virtutes omnes complectitur, & commendat omnes.* Quis non cernat, charitatem, quam hic justitiam, & planè habitualement accipit Ambrosius, à fortitudine, & temperantia, quas parit, & perficit, omnino distinguere? Demum lib. 4. de Sacramentis c. 2. explicans septem Spiritus sancti dona: *Septem quasi virtutes Spiritus. Et omnes quidem virtutes ad spiritum pertinent. Nam ut ait Apostolus: Quia multiformis est, inquit, sapientia Domini nostri, & multiformis sapientia Dei, ita multiformis est Spiritus sanctus, qui habeat diversas, variasque virtutes. Unde & Deus virtutum dicitur.* Cum unus sit spiritus Dei, multiplex in sacris litteris proponitur, quia multiplices sunt virtutes, quas humanæ voluntati infundit. Ergo non est una sola charitas infusa, quæ omnes virtutes complectatur.

CLXXV. Accedit alius Ecclesiæ Doctor Gregorius homil. 5. in Ezechiel. Cujus ea sententia notatu dignissima est, quæ etiam refertur can. 11. distinct. 2. de Pœnit. *In sanctorum quippe cordibus juxta quasdam virtutes semper permanet, juxta quasdam vero recessurus venit, & venturus recedit. In fide etenim, spe, atque charitate, & in bonis aliis, sine quibus ad cælestem patriam non potest venire, sicut est humilitas, castitas, justitia, atque misericordia perfectorum corda non deserit.* & paulo post: *In his itaque virtutibus, in quibus ad vitam minimè pervenitur, Spiritus sanctus in electorum suorum cordibus permanet.* Præter fidem, & charitatem recenset virtutes morales ab ipsis distinctas, & eas quidem habituales, & permanentes, per quas Spiritus sanctus perficit in nobis. Ergo ex mente Gregorii virtutes morales habituales sunt, quæ à fide, & charitate sint distinctæ.

CLXXVI. Consonat lib. 32. iu. c. 31. Iob. c. 1. *Vnaquæque enim virtus tanto minor est, quanto defunt cæteræ. Nam sæpè quosdam pudicos quidem vidisse nos, contigit, sed non humiles, quosdam vero quasi humiles, sed non misericordes. Nam si virtutes morales ab invicem dividi queunt, ut testatur Gregorius, nequeunt identitate uni charitati conjungi. Cæterum mox subjicit, quamvis in statu imperfecto virtutes morales disjungi possint, non posse in statu perfecto, ut Theologis solemne est: *Vt enim, sicut quibusdam visum est, de primis quatuor virtutibus loquar, prudentia, temperantia, fortitudine, atque justitia, tanto perfectæ sunt singulæ, quanto vicissim sibi met conjunctæ. disjunctæ autem perfectæ esse nequaquam possunt.* Ergo possunt disjunctæ in statu imperfecto reperiri. Quod esset impossibile, si omnes essent identitate charitati conjunctæ.*

CLXXVII. Eandem multipliciter simplicitati unius charitatis oppositam significat lib. 2. in c. 1. Iob. c. 24. explicans allegoricè parabolam filii prodigi:

digi: In domo ergo fratris primogeniti convivuntur filii, dum virtutes reliquæ epulantur in fide. In domo fratris primogeniti filii convivuntur, dum virtutes nostræ in habitaculo fidei, sacri eloquii cibo faciuntur. Tunc ergo virtutes nostræ veras vitæ epulas sumunt, cum nutriti fidei sacramentis incipiunt. In domo fratris primogeniti convivuntur filii, quia nisi virtutes reliquæ sapientiæ epulis repleta ea, quæ appetunt, prudenter agant, virtutes esse nequaquam possunt. His enim liquido exprimit, præter fidem non unam tantum virtutem, sed plures, & varias alias esse, quæ fide nutriantur, & crescant. Ergo præter fidem plures admittit virtutes ab una simplici habituali charitate distinctas.

CLXXIX. Ne huic veritati confirmandæ desint suffragia omnium quatuor Doctorum Ecclesiæ, Augustino, Ambrosio, & Gregorio consentit Hieronymus. Qui Epist. ad Demetriadem post med. approbat commune Philosophorum de multiplicitate, & discretionem virtutum moralium à charitate iudicium: Philosophorum quoque sententia est: Moderatas esse virtutes: excedentes modum, atque mensuram inter vitia deputari. Quod de solis virtutibus moralibus Philosophi pronuntiarunt, & Hieronymus etiam pronuntiat; neque de charitate verum est, cum charitas modum, & mensuram excedere nequeat, ut ipse tradit Epist. ad Paulam, & Eustochium Marcellæ: Mensuram charitas non habet. Eorundem Philosophorum sententia subscribit Epist. ad Pammachium: Dicamus aliquid, & de Philosophis. Quatuor virtutes describunt Stoici, ita sibi invicem nexas, & mutuo coherentes, ut qui unam non habuerit, omnibus careat: prudentiam, iustitiam, fortitudinem, temperantiam. Has omnes sic habetis singulis, ut tamen emineatis in singulis. Vbi disertè juxta Philosophorum asserta ab invicem distinctas, & sibi mutuo nexas asserit quatuor cardinales virtutes.

CLXXX. Eiusdem mentis est lib. x. adversus Pelagianos ante med. probans illud Critobuli: Nullus ergo sanctorum, quamvis in isto corpuscule est, cunctas potest habere virtutes. in ejuque confirmationem adducit: Si totum requiris ab omnibus, tollis rerum diversitatem, & gratiarum distantiam, item exemplum multitudinis, & diversitatis scientiarum, & artium: Deus possibiles dedit humano generi omnes artes, quippe quas plurimi didicerunt. Quis nostrum, quamvis sit ingeniosus, poterit omnia comprehendere, cum eloquentissimus orator de Rhetorica, & juris scientia disputans, dixerit: Pauci unum possunt, utrumque nemo. unde concludit: Dedit itaque Deus præcepta diversa, virtutesque varias, quas omnes simul habere non possumus. Atque ita fit, ut quod in alio, aut primum, aut totum est, in alio ex parte versetur: & tamen non sit in crimine, qui non habet omnia, nec condemnetur ex eo, quod non habet. Quibus luculentissimè ostendit varietatem, & multipliciter virtutum non solum actualium, sed etiam habitualium, de quibus differit, sicut de artibus, & scientiis habitualibus.

CLXXXI. Earum recapitulationem proponit Damascenus in Hist. de Barlaam c. 11. Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, longanimitas, benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, continentia, sanctificatio animæ, & corporis, cordis afflictio, & contritio, elemosina, iniuriarum oblivio, humanitas, vigilia, sincera de omnibus præcedentibus peccatis penitentia, compunctio lacrymarum, luctus tum pro suis, tum pro aliorum peccatis, aliaque ejuſdem generis: quæ quidem tanquam gradus, & scalæ inter se coherentes, atque aliæ ab aliis suffulta, animum in calum subvehunt. Vbi

præter charitatem enumerat plurimas alias virtutum species, quas ocioſum esset referre ad commendationem spiritus, & gratiarum Dei, si omnes unam solam charitatem referrent, uniuſque solius charitatis, & non alterius virtutis partes essent.

CLXXXII. Quid multis agam in ea re, quæ aded in Patrum scriptis pervia est, ut illi soli, qui omnis Philosophiæ, atque Theologiæ luce defuiti sunt, videre nequiverint, & qui suis tantum exoticis cogitationibus excæcati sunt, negare quiverint aude-re? Quis enim Patribus frequentior, quam de virtutibus moralibus, etiam habitualibus fermo? Et quid in eorum monumentis constantius, quam earum virtutum multiplicitas, & distantia? Ac subinde earumdem à charitate discretio, cum inter se divisa esse non possint, quæ in una, & simplici charitate habituali indivisa sunt. Igitur cum virtutes morales ab invicem, & à charitate distingui non possint, nisi objectis formalibus distinguantur, & unicum, ac genuinum charitatis motivum sit bonitas increata Dei, quæcumque illa sit, manifestum, & certum conficitur, virtutes morales à charitate distantes ex creatis bonitatibus, & honestatibus moveri, atque aded plures esse virtuosos affectus, qui in aliam, quam in divinam bonitatem intrinsecè afficiantur.

SECTIO XVI.

Explicatur primum, & princeps argumentum, quo Baius, & Baiani virtutes morales cum charitate recipiunt.

CLXXXIII. Totam superiorem doctrinam explodit Baius lib. de Charit. c. 6. ex illo suo principio in Bulla Pontificum proſcripto, quod omnis amor creaturæ rationalis aut vitiosus est cupiditas, qua mundus diligitur, quæ à Ioanne prohibetur, aut laudabilis illa charitas infusa per Spiritum sanctum, qua Deus amatur. Nam si essent virtutes morales à charitate discretæ, essent quoque plures amoris actus ab eis virtutibus eliciti, qui nec essent vitiosæ cupiditatis à Ioanne prohibite, nec laudabilis charitatis à Deo infusæ, ut per se manifestum est. Suum principium probat ex Augustino in Enchirid. c. 117. Regnat enim carnalis cupiditas, ubi non est charitas. Id, quod adhuc expressius testari videtur lib. 2. de peccatorum meritis, c. 18. Nilum si voluntas potest in medio quodam ita consistere, ut nec bona, nec mala sit, aut enim iustitiam diligimus, & bona est, & si magis diligimus, magis bona. Quis vero dubitet dicere, voluntatem nullo modo iustitiam diligentem, non modo esse malam, sed etiam pessimam voluntatem? quibus continuo subdit: Quod à Deo nos avertimus, nostrum est, & hæc est voluntas mala, quod vero ad Deum nos convertimus, nisi ipse excitante, atque adjuvante non possumus, & hæc est voluntas bona. Igitur juxta Augustini doctrinam non est affectus voluntatis medius inter malum, quo creatura diligitur, & bonum, quo Deus amatur. Id etiam docet Leo serm. 5. de jejuniis septimi mensis his verbis: Duo namque amores sunt, ex quibus omnes prodeunt voluntates, rationalis enim animus, qui sine dilectione esse non potest, aut Dei amator est, aut mundi. Similiter Christus in Evangelio Matth. 12. ubi ait: Qui non est mecum, contra me est. Quia sicut contra Christum nemo esse potest, nisi per cupiditatem malam, sic cum illo nemo esse potest, nisi per charitatem, & voluntatem bonam, hæc Baius.

CLXXXIII.

CLXXXIII. Eodem argumento utuntur in rem præsentem Baiani. In cuius confirmationem addunt plura alia Augustini asserta. Ut illud ex lib. 9. de Trinit. c. 7. Nemo volens aliquid facit, quod non in corde suo prius dixerit. Quod verbum amore concipitur, sine creaturæ, sive Creatoris, id est, aut naturæ mutabilis, aut incommutabilis veritatis. Ecce amorem generalissimè, & immediata divisione discretum in amorem creaturæ, & Creatoris. unde infert: Ergo aut cupiditate, aut charitate. Ut autem scias, quæ sit ista cupiditas charitati ex adverso divisa, audi sequentia: Non quod non sit amanda creatura: Sed si ad creatorem refertur ille amor, non jam cupiditas, sed charitas erit. Tunc enim est cupiditas, cum propter se amatur creatura. Tunc non utentem adjuvat, sed corrumpit fruentem. Ergo non potest creatura propter se amari, quin amor ejuſmodi sit vitiosus, & corrumpens cupiditas. Hinc illa doctrina solemniter Augustino, quod arbor bona, & mala non sit aliud, quam voluntas bona, & mala, hoc est, charitas, & cupiditas, ut lib. de Grat. Christi, c. 20. loquitur: Illa possibilis (voluntatis) utriusque radicis est capax, quia non solum potest homo habere charitatem, qua sit arbor bona, sed potest etiam cupiditatem, qua sit arbor mala. Hac consideratione in Psal. 18. ait: Qui noluerit servare charitati, necesse est, ut servet iniquitati. Eandem oppositionem, & divisionem charitatis, atque cupiditatis docet lib. de Patient. c. 17. eos reprimens, qui patientiam iustorum, sicut iniustorum bonam esse posse ex solis arbitrii viribus censent: Qui hæc dicunt, non intelligunt, & quemque iniustorum tanto esse ad quæcumque mala perseveranda fortioſorem, quanto in eo maior est charitas Dei. statimque ex illo Apostoli Charitas omnia suffert concludit: Quanto ergo maior est in sanctis Charitas Dei, tanto magis pro eo, quod diligitur, omnia tolerantur. Et quanto maior est in peccatoribus cupiditas mundi, tanto magis pro eo, quod concupiscitur, omnia tolerantur. Nullum itaque medium agnoscit Augustinus inter patientiam, quæ ex charitate, & eam, quæ ex vitiosa cupiditate proficiſcitur. Quibus alia plura infusa accumulunt.

CLXXXIV. Respondeo. Nihil est juxta Augustini principia certius, quam cupiditatis vitiosæ non esse affectus, quos virtutibus moralibus adscribimus à charitate distantibus. Primò, quia juxta Augustini doctrinam affectus vitiosæ cupiditatis moventur ex bono delectabili, appetitui, & concupiscentiæ consentaneo. Affectus vero virtutum moralium à charitate distantium moventur ex bono creato honesto, legi divinæ, & naturali, naturæque rationali consentaneo, ut ostendimus sect. 14. Quod à bono delectabili concupiscentiæ aded remotum est, ut ferè semper illi repugnet, opulque sit ad id sectandum motus concupiscentiæ, & delectationes carnis superare, atque calcare, cum earum virtutum officium sit, eas comprimere, & cohibere, ut facta inductione per castitatem, abstinentiam, temperantiam, fortitudinem, iustitiam, & cæteras virtutes morales, manifestum fiet. Secundo, quia juxta Augustini cupiditas vitiosa sic opponitur charitati, ut cum illa componi repugnet, & ab ejus imperio relegata sit, ut ipsa objecta testimonia Augustini demonſtrant, quæ amorem creaturæ in cupiditatem, & charitatem, tanquam in duas species non solum diversas, sed etiam omnino oppositas, & repugnantes partiuntur. At affectus virtutum moralium qui in

honestatem creatam afficiunt, prout rationi naturali, & legi divinæ consentaneam, componi possunt cum affectu charitatis, & ab eo in Deum referri.

CLXXXV. Hinc ejuſmodi affectus cum vitiosæ cupiditatis non sint, si adæquata est divisio amoris creati Augustino adscripta, debent ad charitatem referri, etiam si à charitate Theologica eliciti non sint, nec ex bonitate increata Dei immediatè, & intrinsecè moventur. Quo stabilitur, quod sæpius monuimus, charitatem apud Augustinum non solum strictè pro virtute Theologica, sed etiam latè pro virtute morali infusa, aut pro virtute infusa communi charitati Theologicæ, & virtutibus moralibus ab ea distinctis, interdum accipi. Nam si omnis affectus creaturæ pertinet aut ad vitiosam cupiditatem, aut ad infusam charitatem, & affectus virtutum moralium non eliciti à charitate Theologica, & stricta, ad vitiosam cupiditatem non pertinent, conficitur pertinere ad charitatem infusam communem charitati strictæ, & virtuti morali infusæ. Sicut enim communi usurpatione Theologorum misericordia, iustitia, fortitudo, & aliæ virtutes morales bifariam sumuntur, tum latè, tum strictè; latè quidem pro omni virtuoso affectu incumbente officiis materialibus earum virtutum, etiam si ex motivo specifico ipsarum non fiat, ideoque misericors, iustus, & fortis censetur, qui in officia misericordiæ, iustitiæ, & fortitudinis intendit, quamvis ea ex motivo solius charitatis, & bonitatis divinæ prosequatur; strictè vero cum ea prosequitur ex motivo singulari, & specifico earum virtutum: sic etiam charitas potest utramque usurpationem latam, & strictam admittere, ut stricta sit, cum ex motivo bonitatis divinæ in obsequia Dei, & ipsius gloriæ comparandam intendit; latè vero, cum ex alio quocumque motivo virtuoso obsequia Deo grata, & glorioſa opera exequitur, qualia sunt omnia virtutum moralium opera, & officia, quamvis ex motivis creatis sibi propriis, & præscripto divino, & naturæ rationali consentaneis mandentur.

CLXXXVI. Neque obest, ab Augustino interdum vitiosæ cupiditati non solum opponi charitatem, sed etiam amorem Dei, sive charitatem, qua Deus amatur, quæ strictam, & Theologicam charitatem videtur exprimere. Nam etiam charitas sic fusè accepta comprehendit amorem Dei. Tum quia sub ea sola usurpatione charitas est virtus infusa communis charitati Theologicæ, & strictæ, moralibusque virtutibus infusa à Deo; virtus autem sic communis complectitur sub se charitatem strictam, qua Deus diligitur propter se. Tum quia etiam affectus virtutum moralium sunt acceptione lata quidam amores Dei. Nam amor alicujus personæ verè dicitur, quo illi volumus aliquod bonum, quamvis ex ipſius complacentia non velimus. Omnis autem affectus virtutum moralium vult opera, quæ sunt obsequia Dei, grata beneplacito ipsius, & in ejus gloriæ conferentia. Idèd Christus testatur Dei amorem in suorum præceptorum observatione consistere: Si quis diligit me, sermonem meum servabit. Præcepta autem adimpleri possunt ex affectu virtutum moralium, ut si quis Missam audiat ex motivo specifico religionis, jejundet ex motivo abstinentiæ, restituar, & non furietur ex motivo iustitiæ, subveniat extremè indigenti ex motivo misericordiæ. Sic etiam seipsum amare dicitur, qui suam animam odit ex charitate Dei, quia diligendo Deum, & odio habendo peccata nobis delectabilia ex affectu bonitatis divinæ volumus bona spiritalia, & æterna in nostram beatitudinem

titudinem conferentia, quamvis is amor ex nostri complacentia non procedat. Itaque amor creatoris oppositus amori creaturæ, in quem Augustinus dividit omnem amorem creatum, sic accipiendus est, ut non solum formalis amor Dei, sed etiam materialis intelligatur. Nam amori vitioso creaturæ uterque amor repugnat, & materialis amor Dei inclusus in affectibus virtutum moralium non est oppositus, & repugnans amori formali charitatis strictæ, sed cum eo amico federe possibilis. Ergo talis virtutum moralium amor in divisione amoris creati facta ab Augustino non pertinet ad amorem creaturæ, sed ad amorem Dei.

CLXXXVI. Confirmatur. Quia ea divisio amoris creati in vitiosam cupiditatem, & charitatem Dei sive in amorem creaturæ, & amorem Dei admittit alias expositiones latas, quæ charitatem, & amorem Dei stricto, & rigoroso sensu non complectantur. Nam odium peccati elicium à charitate non est strictè, & libidiner amor Dei, sed virtualiter tantum, & latè. Item affectus spei Theologicæ à charitate distinctæ non est amor Dei elicium à charitate stricta. Tamen ejusmodi affectus in ea divisione pertinent ad charitatem, & amorem Dei, & non ad vitiosam cupiditatem, & amorem creaturæ. Ergo similiter talis divisio potest admittere expositionem, quæ non excludat à charitate, & amore Dei affectus virtutum moralium, qui ex honestate creata honestatis creatæ, quamvis sensu rigoroso, & stricto non sint charitatis, & amoris Dei actus.

CLXXXVII. Ex quibus opus non est ad objecta Augustini testimonia singulatim respondere, cum nullum eorum sit, quod non admitat expositionem latam charitatis, & amoris Dei completentem affectus virtutum moralium, qui ex honestate creata moventur, probatumque sit ex Augustini doctrina, ejusmodi affectus non posse sub vitiosa cupiditate, & amore creaturæ, ac proinde sub infusa charitate, & amore Dei comprehendi. Quod exploratum erit legenti Augustini textum in ipsis locis objectis. In eo enim comperiet, vitiosam cupiditatem, & amorem creaturæ intelligere Augustinum, tum affectum bono delectabili, appetitui, & concupiscentiæ consensum affixum, tum affectum charitati, & amori Dei inimicum. Affectus autem virtutum moralium, pro quibus nunc certamus, nec charitati, & amori Dei inimici sunt, nec bono delectabili, sed honesto, delectationes carnis, & concupiscentiam spernentem, & comprimentem sunt affixi, ut ex præmissis lect. 14. manifestum est.

CLXXXVIII. Quod ut inconcussum maneat, oportet ex eis doctrina illustrare, & confirmare principia, quibus tradita expositio insitit. Primum quidem cupiditatem apud Augustinum non esse qualemque amorem creaturæ, sed eum, qui in bonum delectabile concupiscentiæ, & libidini consonum afficitur, plurimis ipsis assertis sancitum est. Ex plurimis hæc accipe. In primis serm. 6. de Verb. Apolt. c. 1. *Quidquid est peccatorum in dictis, in factis, in cogitationibus, non exoritur nisi ex mala cupiditate, nisi ex illicita delectatione.* Vbi malam cupiditatem cum illicita delectatione confundit, objectumque cupiditatis subinde idem cum objecto illicitæ delectationis convertit. item lib. 1. de lib. arb. c. 3. *Clarum est jam nihil aliud, quam libidinem in toto malefaciendi genere dominari, quam alio nomine cupiditatem vocamus.* Objectum autem libidinis quis neget esse solum delectationem, & c. 4. *Convenit inter nos, omnia male-*

facta non ob aliud mala esse, nisi quod libidine, id est, improbanda cupiditate sunt. ibidem: *Resipisco, & admodum gaudeo, jam me plane cognovisse, quid sit illa culpabilis cupiditas, quæ libido nominatur.* Ergo objectum culpabilis cupiditatis, & libidinis non differunt, & lib. de Grat. Christi, c. 20. *Cupiditas hominis, quæ vitium est, ipsa est concupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum, & ambitio seculi, quæ non est ex Patre, sed ex mundo est.* & Prosper doctrinæ Augustini sectator indivulsus lib. 3. de Vita contemplat. c. 4. *Peccatum perpetrare non possum, nisi male delectationi consentiam, quod cupiditatis est proprium.* & Cyrillus Alexandrinus lib. 4. in Ioan. c. 51. *Voluptas quedam ante omne peccatum præcurrit, & fervens cupiditas ad delicta solet allicere, quæ ante peccati actum insidet, & mentis consentium arripit. Quod verum Christi discipulus ostendit, dicens: Vnusquisque venatur à concupiscentia sua abstractus, & illeclus. Deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum.* Quibus satis conficitur, cupiditatem esse amorem concupiscentiæ, & libidinis, qui in voluptuosa, & delectabilia fertur. A quo longissimè absunt affectus, qui in bonum creatum, quæ legi divinæ, & rationi consentaneum moventur, quales sunt virtutum moralium actus, quos nemur non elicitos à charitate.

cx c. Aliud item principium, scilicet cupiditatem sumi ab Augustino charitati inimicam, & repugnantem, præterquam quod satisprehenditur ex assertis præmissis, quibus cupiditas proditur peccaminosa, & vitiosa, innumera alia aperte perhibent. Sæpissimè repetit lib. 83. q. 35 & 36. *Omnium malorum radicem esse cupiditatem, & radicem omnium bonorum charitatem.* Alibi cupiditatem esse venenum charitatis. Alibi vocat eam voluntatem malam, & nihil tam inimicum esse bonæ voluntati, quam libidinem. & alibi, *aliud est charitatis radix omnium bonorum, aliud cupiditas radix malorum, tantumque inter se differunt, quantum virtus, & vitium.* His plena sunt Augustini scripta, quæ evidentissimè ostendunt, cupiditatem ab Augustino accipi oppositam, & adversariam charitati. Quis autem sentiat, charitati adversari, & opponi eos voluntatis affectus, qui mandant executioni opera legi divinæ, & naturali conformia, qua conformia sunt ex motivo ipsius conformitatis creatæ; cujusmodi esse virtutum moralium actus à charitate non elicitos, sed imperatos, aut imperabiles, probavimus lect. 14.

SECTIO XVII.

Alia Baianorum objecta repelluntur.

CXCII. Præterea Baiani addunt, constantem Augustini doctrinam esse, nullam esse virtutem, quæ non sit charitas, aut amor Dei. Ita lib. de Morib. Eccles. c. 15. *Quod si virtus ad beatam vitam nos ducit, nihil omnino esse virtutem affirmaverim, nisi summum amorem Dei.* & Epist. 29. *Et ut generaliter, breviterque complectar, quam de virtute habeam notionem, quod ad recte vivendum attinet, virtus est charitas, quæ id, quod diligendum est, diligitur.* & Epist. 52. ad Macedon. *Quamquam & in hac vita virtus non est, nisi diligere, quod diligendum est. Quid autem diligamus, quod præcipue diligamus, nisi quo nihil melius invenimus: Hoc Deus est; cui sic diligendo aliquid vel præponimus, vel æquamus, nos ipsos diligere nescimus.* Ecce ab Augustino luculentissimè assertum, definitionem virtutis esse amorem Dei, & virtutem non esse, nisi qua Deus diligitur. At nulla virtus à charitate

charitate differens, & in solum bonitatem creatam intendens, actum elicit, qui sit amor Dei, aut quo Deus diligitur. Ergo nulla virtus etiam moralis admittenda est à charitate differens.

CXCIII. Respondeo. Hoc argumentum premit etiam Baianos. Nam ipsi docent, ad virtuosum actum opus non esse, ut sit amor Dei super omnia, quia fideles peccatores in statu peccati plures virtutum actus eliciunt, qui non possunt esse ejusmodi amor Dei, per quem homo extrahitur ab statu peccati, & in statum justificationis transfertur. Augustinus autem tradens, virtutem esse amorem Dei, manifestè differit de amore, quo Deus super omnia diligitur. Nam priori testimonio perhibet, esse summum amorem Dei, qualis solus est amor Dei super omnia. In aliis esse amorem, quo rectè, iusteque, seu beatè vivimus, & id bonum, quod præcipimur diligere, diligimus, nempe eo charitatis præcepto, quo jubemur Deum ex toto corde, & ex tota mente amare, cuius præcepti eis in locis sæpius Augustinus meminit. At solus amor Dei super omnia est, quo rectè, & iuste, beatèque vivimus, & quo tale præceptum adimplemus. Id, quod clarissimè exprimit lib. 10. de Civit. c. ---. ubi etiam Augustinus nobis à Baianis objicitur: *Bonum nostrum, de cuius fine inter Philosophos magna contentio est, nullum est aliud, quam Deo inherere: cuius unius anima intellectualis incorporeo, si dici potest, amplexu, veris impletur, facundaturque virtutibus. Hoc enim bonum diligere in toto corde, in tota anima, & in tota virtute præcipimur. Ad hoc bonum debemus, & à quibus diligemur, duci, & quos diligimus, ducere. Sic complentur duo illa præcepta, in quibus tota lex pendet, & Prophætæ.* Ergo non qualicumque amor boni, quod diligendum est, sed ille, quo Deo inhaeremus, & ab omnibus terrenis avertemur, præceptumque amandi Deum ex tota mente, & ex tota anima adimplemus, est vera virtus, quam Augustinus commendat. Itaque sicut præter eum amorem, Baianis etiam fatentibus, enumerandi sunt inter virtuosos actus alii plures, qui ad ejus perfectionem non perveniunt, & peccatoribus communes sunt: ita possunt eis annumerari virtutum moralium actus, qui ex motivo honestatis creatæ aliunde, quam ex bonitate divina bono honesto adhæreant.

CXCIV. Ergo Augustinus definiens virtutem, charitatem, & dilectionem, qua Deus super omnia diligitur, non comprehendit omnem virtutem, sed eam, quæ per antonomasiam virtus est, & aliarum omnium perfectionem continet, cæterarumque radix, & forma est. Quemadmodum tota lex dicitur esse unum charitatis præceptum, quamvis alia plura hominem obligent, quia in illo continentur cætera, & eo adimpleto non possunt alia non adimpleri. Nam si eo rigore omnis virtus esset dilectio Dei, neque fides, neque prudentia admittendæ essent rigorosæ virtutes à charitate distinctæ; cum tamen non possint non ab ea distingui, & earum actus ab aliis virtuosis habitibus non elici, siquidem sunt assensus, & cognitiones supernaturales intellectus, quæ à voluntate, & ejus habitu fieri non possunt. Igitur quemadmodum cum Augustini doctrina cohæret, actus fidei, & prudentiæ infusæ esse virtuosos, & non elicitos à charitate, sed ab aliis habitibus à charitate differentibus, quia Augustini mens eo solum collimat, ut credamus, in charitate, & amore Dei super omnia contineri eminentem, & in radice omnem virtutis etiam intellectualis perfectionem, vel quia ab ea cæteræ imperantur, vel quia ab ea perfectæ iusti-

tiæ ornamentum, & complementum sortuntur, cum sine illa informes sint, & statui peccati communes; & sine merito condigno vitæ æternæ: ita cum eadem doctrina consistit, virtuosos esse eos affectus, qui in honestatem creatam virtutum moralium intendunt, & ab habitibus infusis à charitate diversis eliciuntur, quia eorum omnium perfectio in una charitate omnium radice, & imperatrice, nec non formatrice eminentissimè continetur.

CXCV. Unde amor Dei, per quem Augustinus definit virtutem, non incongruè potest extendi ad illam materialem, & latam dilectionem Dei, quam superiori sectione exposuimus, & affectibus virtutum moralium non procedentibus à charitate adscriptis. Nam si Dei amor potest detorqueri à rigoroso sensu, & eo accipi, quo comprehendat etiam odium peccati, & actum intellectus virtuosum elicium à fide, aut prudentia infusa, non est ratio, cur porrigi etiam non possit ad materialem eam dilectionem Dei, qua Dei obsequia ipsi grata, & in ejus gloriam cedentia expetantur, & operi mandentur, etiam si non ex affectu, & motivo divinæ bonitatis, sed honestatis creatæ procedant. Quare interdum Augustinus virtutem solum asserit, esse amorem, quo id, quod diligendum est, diligitur, ad quod bonum non solum Deus pertinet, sed etiam quicquid Deo consentaneum est quale proculdubio est omne virtutum moralium obsequium, qua conforme naturæ rationali, & divinis regulis dilectum, prout à virtutibus moralibus à charitate discretis diligitur. Licet enim bonum, quod diligendum est, mox adjiciat; esse Deum, non excludit propterea alia ejusmodi bona, sed proponit tantum præcipuum bonum, cuius respectu cætera virtutis bona definienda sunt. Ideo interdum tali virtutis amori solum opponit reum purè temporalium affectum charitati repugnantem, qualis non est affectus elicium à virtute morali, quæ charitas non est, ut anterioribus præmissimus.

CXCVI. Tertio rursus arguunt discurrendo per ipsas virtutes morales, quas Augustinus proficitur à virtute charitatis indistinctas. Nam in primis de quatuor virtutibus cardinalibus sic pronuntiat lib. de Morib. Eccles. c. 15. *Namque illud, quod quatripartita dicitur virtus ex ipsis amoris vario quodam affectu, quantum intelligo, dicitur. Itaque illas quatuor virtutes, quarum utinam ita sit in mentibus vis, ut nomina in ore sunt omnium, sic etiam definire non dubitem, ut temperantia sit amor, integrum se præbens ei, quod amatur: fortitudo amor facile tolerans omnia, propter quod amatur; justitia amor soli amato serviens, & propterea rectè dominans: prudentia amor ea, quibus adjuratur, ab eis, quibus impeditur, sagaciter seligens. Sed hunc amorem non cuiuslibet, sed Dei esse, diximus, id est; summi boni, summae sapientiæ, summaeque concordia.* Ecce quatuor virtutes cardinales sunt quatuor amores Dei, quibus materialia earum virtutum officia prosequimur. Quod pluribus exponit ibidem, & copiosius c. 21, 21, 24 & 25. idemdem Epist. 52. ad Macedon. *Quamquam & in hac vita virtus non est, nisi diligere, quod diligendum est. Id eligere prudentia est; nullis inde averti molestiis, fortitudo est; nullis illecebris, temperantia; nulla superbia, justitia est. Quid autem eligamus, quod præcipue diligamus, nisi quod nihil melius invenimus? Hoc Deus est, cui si diligendo aliquid vel præponimus, vel æquamus, nos ipsos diligere nescimus.* Quibus similia tradit lib. 6. Musicae, c. 15 & 16.

CXCVI. Idem de virtute Religionis, qua Deus colitur, docere Augustinum contendunt, ut religio

non sit alia, quam charitas. Ita Epist. 120. cap. 18. Porro pietas cultus Dei est, nec colitur ille, nisi amando. & lib. 12. de Trinit. cap. 14. Quis cultus ejus, nisi amor ejus, quo nunc desideramus eum videre, credimusque, & speramus, eum nos esse visuros. & Epist. 29. Quid autem est pietas, nisi Dei cultus? Et unde ille colitur, nisi charitate. & in Psal. 77. Quia DEVS rebus omnibus major, & melior invenitur, plus omnibus diligendus est, ut colatur. Quibus perspicue tradere videtur, cultum Deo à religione exhibitum non esse alium, quam amorem Dei elicitem à charitate. Idem de Continentia præclare profertur lib. de Continent. cap. 3. Nam & ipsa continentia cum fenat, cohibetque libidines, simul & appetit bonum, ad cuius immortalitatem tendimus, & respicit malum, cum quo in hac mortalitate contendimus. Illius quippe amatrix, & spectatrix, hujus vero hostis, & resistis est, & decus ejus appetens, & dedecus fugiens. Sane quia ex illius summi boni appetitione mali oppositi refrenatio proficiscitur, idem de Patientia lib. de Patient. c. 17. Quanto ergo major est in sanctis charitas Dei, tanto magis pro eo, quod diligitur, omnia tolerantur: & quanto major est in peccatoribus cupiditas mundi, tanto magis pro eo, quod concupiscitur, omnia tolerantur. Ad hoc in eis patientia vera iustorum, unde est in eis charitas Dei, & inde est patientia falsa iniquorum, unde est in eis cupiditas mundi. Vbi patientiam virtuosam nullo à charitate discriminat. Similiaque concludunt, de aliis virtutibus moralibus ex scriptis Augustini proferri posse.

cxviii. Respondeo. Etiam hoc argumentum Baianos urget. Illis enim testatissimum est, virtutum moralium actus non solum iustis, sed etiam peccatoribus esse communes, & cum habituali peccato compossibiles. Superiora autem Augustini testimonia, si quid præsentis controversiæ pro Baianorum sententia veraciter conficiunt, maximè sunt, nullum esse virtutis moralis actum, sive is fortitudinis, sive temperantiæ, sive prudentiæ, sive iustitiæ, sive religionis, sive continentiæ, sive patientiæ sit, nisi verus sit amor, quo Deus efficaciter super omnia diligitur, & peccator ab statu iniustitiæ in statum iustitiæ transferatur. Nam eis in locis Augustinus de nullo alio Dei amore differit, nisi de efficaci, quo Deus super omnia amatur, nec aliis actibus charitatis, quam his præstantissimis virtutum moralium officia, conditiones, & naturas definit, ut lustranti Augustinum manifeste constabit, mirumque est, id Baianos in ipsis, quæ obijciunt, testimoniis non advertisse.

cxix. Nam lib. de Morib. Eccles. c. 15. præmiserat: Nihil omnino esse virtutem, affirmaverim, nisi summum amorem Dei. Quem amorem quadrupartitum continuo docet esse virtutis in quatuor cardinales divisionem. At non est summus amor Dei, nisi ille, quo Deus omnibus creatis antefertur. Quod singulas virtutum definitiones percurrenti, & expendenti dilucidum erit. Quo enim alio amore Temperantia integrum se præbet ei, quod amatur? Quo alio Fortitudo facile tolerat omnia propter quod amatur? Quo alio Iustitia soli amato servit, & propterea rectè dominatur? Quo alio Prudentia ab eis, quibus impeditur, sagaciter seligit? Videantur, quæ inferius sigillatim virtutum singularum exequens officia tradit. Nam c. 21. temperantiam definit, quæ nobis amoris illius, quo innectimur Deo, integritatem quamdam, & incorruptionem pollicetur. Manus enim ejus est in coercendo, sedandisque cupiditatibus, quibus inhiamus in ea, quæ nos avertunt à legibus Dei, & a fructu bonitatis ejus. Ad quas cupiditates revocat omnes affectus bo-

norum visibilium, quibus quodam blanditiarum lenocinio à Deo, & ejus amore revocamur. Quis autem alius, nisi amor efficax Dei super omnia potest nos Deo innectere, integroque, & incorruptos tueri, & ab iis, quæ avertunt à legibus Dei, & à fructu bonitatis ejus, coercere? deinde cap. 22. fortitudinem explicans: Amor namque ille, de quo loquimur, quem tota sanctitate inflammatum esse oportet in Deum, in non appetendis istis temperans, in amittendis fortis vocatur. Quis autem alius amor tota sanctitate inflammatus est in Deum, nisi ille, de quo agimus? De Iustitia, & Prudentia post aliqua ex Scripturis atexta subjicit c. 24. Hanc ergo iustitia vitam regulam dabit huic amatori, de quo sermo est, ut Deo, quem diligit, id est, summo bono, summam sapientiæ, summam paci libertatisque serviat, cæteraque omnia pariter subiecta sibi regat, partim subjicienda præsumat. Quibus potuit clarius exprimi amor, quo Deus omnibus creatis præfertur. Demum omnia antedicta in unum colligens, clarissimeque definiens, quid sint singulæ virtutis species, quas morales vocant, concludit c. 25. Quid amplius de moribus disputem? Si enim Deus est summum hominis bonum, quod negare non potestis, sequitur profecto, quoniam summum bonum appetere, est bene vivere, ut nihil sit aliud bene vivere, quam toto corde, tota anima, tota mente Deum diligere, à quo existit, ut incorruptus in eo amor, atque integer custodiat, quod est temperantia: ut nullis frangatur incommodis, quod est fortitudo: nulli alii serviat, quod est iustitia: vigilet in discernendis rebus, ne fallacia paulatim, dolisque subrepat, quod est prudentia: Hæc est hominis una perfectio, qua sola impetrat, ut veritatis sinceritate perficiatur; hæc nobis Testamento utroque concinitur, hæc nobis hinc, atque inde suadet. Singula verba amorem Dei super omnia sonant, & illa evidentissimè, quæ his virtutibus tribuunt toto corde, tota anima, tota mente Deum diligere.

cxix. Similiter has virtutes definit lib. 6. Musica, c. 15. asserens, quod sit temperantia actio illa, qua se anima ab amore infervoris pulchritudinis extrahit; Fortitudo affectio, qua nullas adversitates, mortemve formidat; Iustitia ipsa ejus ordinatio, qua nullo servit, nisi uni Deo, nulli coequari, nisi purissimis animis, nulli dominari appetit, nisi naturæ bestiali, atque corporeæ. statimque cap. 16. in Prudentiæ descriptione subnectit, harum virtutum esse conversionem amoris in Deum, & aversionem ab hoc sæculo. undemox adjicit: Hoc esse arbitror, quod agitur in his virtutibus, quæ ipsa conversione animam purgant. Non enim amor temporalium rerum expugnatur, nisi suavitate æternarum. Nonne amor convertens nos in Deum, & avertens ab hoc sæculo, animam purgans, & amorem temporalium expugnans, est verus Dei amor super omnia? Quid Epist. 52. ad Maced. Expende objecta verba, præsertim illa ultima, Deus est, cui si diligendo aliquid vel præponimus, vel æquamus, nos ipsos diligere nescimus, & invenies disertum amorem Dei super omnia, de quo contendimus. Quare non nihil inferius docet, harum virtutum amore adimpleri duo præcepta amandi Deum, & proximum, in quibus tota lex pendet, & Prophetæ.

cc. Percurre cætera, quæ pro virtute religionis adducuntur. Quid illud in Psal. 77. Quia Deus rebus omnibus major, & melior invenitur, plus omnibus diligendus est, ut colatur? Potuit aliis clarius exprimi amor, quo Deus rebus omnibus antefertur? Quo ab eo amore differt is, qui continentia adscribitur, appetens bonum, ad cuius immortalitatem tendimus, & respiciens malum, cum quo in hac mortalitate contendimus? Tandem

Tandem veram patientiam à falsa discriminat charitate iustorum propria, quæ est ipsissimus amor, quo Deus præ omnibus creatis diligitur, & iustus ab injusto seceratur. Ex quibus omnibus assertissimum ab Augustino relinquatur, amorem Dei, in quem virtutes morales revocat, non esse peccatoribus communem. Atque ad eodem testimonia objecta, aut non conficere, quod Baiani affirmant, nempe virtutes morales esse à charitate indistinctas, aut simul eriam conficere, quod negant, nempe virtutes morales esse peccatoribus communes.

ccxi. Itaque ab omnibus etiam adversariis, miriori, & latiori, quam sonant, sensu testimonia objecta Augustini exponenda sunt. Idem reor, Augustinum temperantiam, fortitudinem, prudentiam, & iustitiam, cæteraque virtutes morales charitati attributas non accipere in eis locis formali, & stricto sensu, quo nos eas veras esse virtutes à charitate distinctas ex doctrina ipsius Augustini, & aliorum Patrum, rationibusque Theologicis sancivimus, sed materialiter tantum, & lato, quo verè eam usurpationem subire possunt. Quippe formali, & stricta significatione temperantia, & fortitudo, aliæque virtutes morales sunt habitus, seu actus, qui non solum officiis, sed etiam finibus, & honestatibus creatis sibi peculiaribus intendunt. Materiali vero, & lata usurpatione omnes illi sunt, qui ex quovis sine honesto, & virtuoso solis earum officii incumbunt, ut superiori sectione præmisimus. Igitur ut Augustinus commendaret charitatis, & amoris Dei excellentiam, illi voluit adscribere iustitiam, sanctitatem, & perfectionem per omnes virtutes morales dispersam, quia potest imperare omnium actiones non solum externas, sed etiam internas, earumque omnium generè præscriptis, & præceptis satisfacere. Quo etiam genere charitatem commendavit Apostolus 1. Corinth. 13. dicens: Charitas omnia credit, omnia sperat, omnia suffert. Charitas patiens est, benigna est, non amulatur, &c. Quo tamen non excludit alias virtutes à charitate distinctas, quæ suos peculiare edant actus officiis propriis ex sibi peculiari motivo incumbentes, ut de fide credente per actus à charitate non elicitos indubitabile est, & de spe etiam Theologica dubitari non posse, probavimus sect. 2 & 3. Similiter igitur nec Augustinus tribuens charitati virtutum moralium usurpationem, & officia, excludit propterea peculiare alias virtutes ex motivis differentibus per alios actus à charitate non elicitos eadem officia prosequentes. Tum quia nulli eas negat, & alias à charitate differentes excludit. Tum quia eas positivè asserit aliis in locis, quæ expendimus sect. 14.

ccxi. Cujus manifestum argumentum est, Augustinum charitati appropriare prudentiam, sicut cæteras virtutes cardinales, & morales, & eam definire amorem eorum, quæ eligenda sunt, ut videre est apud testimonia, quæ nunc exponimus. Tamen innegabile est formali, & stricta acceptione esse prudentiam à charitate non elicitam, & ab ejus actibus differentem, nempe actionum prosequendarum, & fugiendarum præctam notitiam, quæ ad intellectum, & non ad solam voluntatem sicut charitas pertineat. Prudentiam enim strictè, & formaliter acceptam non esse virtutem voluntatis, sed intellectus, quis neget? Augustinusque ipse id sæpius testatur, Nam lib. 1. de lib. arb. c. 13. ab eo definitur Prudentia appetenda, & vitandorum rerum scientia. consequenter quærit: Nulla ne putamus præ-

ditum esse prudentia, qui bonum appetendum, & vitanda ea, quæ huic inimica sunt, videt? respondetque: Nullo modo mihi videtur hoc posse quisquam sine prudentia. item lib. 1. de Morib. Eccles. c. 24. Nec de prudentia distinctè differendum est, ad quam dignoscencia pertinet appetendorum, & vitandorum, & lib. 6. Musica, c. 16. Iam diu prudentiam constat inter nos eam esse, quæ intelligit anima, ubi ei consistendum sit. Demum verbis productis n. 158. prudentiam docet esse sapientiam, & in sacris litteris sic expressam. & n. 162. esse cognitionem rerum appetendarum, & fugiendarum. En prudentiam definit Augustinus sapientiam, intellectum, dignoscencia, visionem, cognitionem, & scientiam. Quæ liquido exprimitur, eam esse opus intellectus, & non voluntatis. Sicut igitur Prudentia exponenda est charitati attributa solum latè, & non strictè, materiali acceptione, & non formali; ita possunt similiter aliæ morales virtutes exponi.

SECTIO XIX.

Concluditur Baianorum objectio, atque solutio.

ccxii. Ad hæc, ut cernas, quam ex professo contenderint Baiani, persuadere, nullam esse præter charitatem virtutem, quæ nostram voluntatem exornet, & instruat, colligunt varia principia Augustini, ex quibus id arguunt. Primum est, quia tum alibi sæpius, tum Epist. 52. docet, virtutem non esse, nisi diligere, quod diligendum est. Iam vero quid est aliud creaturæ rationali diligendum, nisi charitate unus, & solus Deus. Quod complectitur Epist. 29. Virtus est charitas, qua id, quod diligendum est, diligitur. Nam quamvis creaturæ etiam possint interdum diligi, tamen si non referantur in Deum, vitiosè diliguntur. Idem enim celebratissima Augustino est doctrina, rebus creatis utendum esse, & non fruendum, Deo autem solo fruendum, & non utendum; quia utimur bonis, quæ propter aliud diligimus, fruimur vero bonis, quæ diligimus propter se, quin referamus in alium ulteriorem finem. Sic enim fruitionis rationem explicat lib. 1. de Doctrina Christi. c. 4. Fruis est amore alicui rei inbere propter seipsam. Vri autem, quod in usum venerit, ad id, quod amas, obtinendum referre. Quasi id, quo utimur, non ametur, sed id solum, propter quod fruendum utimur, unde c. 5. colligit: Res, quibus fruendum est, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus est. Et post enumeratas res varias temporales, quibus utendum est, inter quas receuset humanitatem Christi, conficit: In his igitur omnibus rebus illa tantum sunt, quibus fruendum est, quas æternas, atque incommutabiles commemoravimus. Cæteris autem utendum est, ut ad illarum fruitionem pervenire possimus. Quam doctrinam rursus per plura capita fundit. Ergo solus Deus est bonum, quod à creatura rationali propter se diligendum est, creata vero bona solum propter Deum. Idem etiam lib. 4. contra Julianum, c. 3. negat infidelibus veras virtutes, quia ea, quæ diligunt, etiam si interdum honesta sunt, non referunt in finem virtutis Deum, & post longam disputationem concludit: Sed breviter accipe, ne forte cum in rebus ipsis tantum erres, quantum erravi plurimum potest, videar tecum certare de verbis. Discos, eum, qui non facit opera bona intentione fidei bonæ, hoc est, ejus, quæ per dilectionem operatur, totum, quasi corpus, quod illis

velut membris operibus constat, tenebrosum esse, hoc est, plenum nigredine peccatorum. Ecce ad opus virtutis bonum necessariam intentionem fidei per dilectionem charitatis operantis, subditque, & finit: Per amorem Creatoris bene utitur creaturis. Sine hoc amore Creatoris nullus quisquam bene utitur creaturis. Ergo ad bonum creaturarum usum necessarius est Creatoris amor.

cciv. Respondeo. A creatura rationali solus Deus diligendus est, prout solus Deus excludit bona creata, quæ una cum Deo amari nequeunt, secus vero prout excludit etiam ea, quæ cum amore Dei compossibilia sunt, & in ejus amorem conferre possunt, qualia sunt omnia objecta creata, tam materialia, quam formalia virtutum moralium, quorum amor confert in amorem Dei, & ab amore Dei imperari potest, quia est gratus Deo, & referibilis in Deum. Creaturæ namque rationali diligendum bonum est, quod est consentaneum rationi, & legi naturali, atque divinæ. Bonitas autem objectiva creata virtutum moralium tam materialis, quam formalis consentanea est rationi, & legi naturali, atque divinæ, ut constat ex sect. 13. Quare Deus à creatura rationali diligendus completi debet, non solum bona increata, sed etiam ea creata, quæ ad Dei obsequium pertinent, & increatis affinia sunt, cujusmodi esse objecta materialia, & formalia virtutum moralium, etiam si creata sint, nostræ probationes præmissæ conficiunt. Charitas item accepta generalissimè pro virtute, qua id, quod diligendum est, diligitur, ut eam accipit Augustinus Epist. 29. comprehendere debet non unam solum virtutem, sed plures à charitate stricta distinctas, nempe etiam morales in solam honestatem creatam immediatè, & intrinsecè intendentes, quia talis honestas spectat ad Deum, & in Deum suapte natura referibilis est, licet actu non referatur, & ejus amor est etiam amor materialis Dei, licet non sit formalis, ut exponebamus sect. 16.

ccv. Hinc amor virtutum moralium non elicitur à charitate non est fructio honestatis creatæ, quamvis illam diligat propter se. Quoniam frui non est, quoquo modo diligere bonum propter se, sed diligere propter se ultimo, seu tanquam ultimum finem irreferibilem in alium, seu, ut Augustinus explicat, hærendo in bono, & excludendo relationem in ulterius bonum, modo quo nostram beatitudinem diligimus. Quare sola beatitudo objectiva, & bonum, quod tanquam beatificans amatur, est phrasi Augustini fructio objectiva. Sic enim Augustinus lib. de Doctrina Christi. c. 22. Quod propter se diligendum est, in eo constituitur vita beata. & c. 31. luculentius: Dicimus, eare nos perfui, quam diligimus propter seipsum: & eare nobis fruendum esse certum, qua efficiuntur beati, ceteris vero utendum. & iterum c. 33. Illæ, quibus fruendum est, beatos nos faciunt. Istis, quibus utendum est, tendentes ad beatitudinem adjuvamus, & quasi adminiculamur; ut ad illas, quæ nos beatos faciunt, pervenire, atque his inhaerere possimus. En solis illis bonis fruimur, quæ beatos nos reddunt, & tanquam nostra beatitudo ultima diliguntur, ideoque in eis dilectione hæremus, quin ulterius tendere possimus. At honestas virtutum moralium non diligitur propter se ultimo, tanquam ultimus finis, & ultima nostra beatitudo, irreferibilis in majus aliud bonum, cum ejus amor suapte natura tendat in Deum, & beatitudinem æternam comparandam, referibilisque in illum sit,

ccvi. Ideò Augustinus prohibens creaturis frui, & illis dilectione inherere, solum vetat, ne ex illis beatitudinem nostram aucupemur. Sic enim in Psal. 4. *Vi quid diligitis vanitatem, ut quid vultis beati esse de infimis. Sola veritas facit beatos: ut quid ergo temporalium rerum amore detinemini? Vi quid tanquam prima extrema scilicet vanitati, quod est vanitas, & mendacium?* & in lib. de agone Christiano, c. 11. *Nolite amare temporalia, quia si bene amarentur, amaret ea homo, quem suscepit Filius Dei. Quis beatam vitam esse arbitretur in eis, quæ contemenda esse, docuit Filius Dei?* Ergo ex mente Augustini amor non constituens beatitudinem, & ultimum finem in creaturis, ideoque in eis non hærens, ut ulterius transire nequeat in alium altiorum, & increatum finem, neque erit fruens creaturis, neque prohibitus à Deo. Eiusmodi autem est amor honestatis creatæ non elicitus à charitate, quem moralibus virtutibus adscribimus, quia honestatem creatam non prosequitur tanquam beatitudinem, nec tanquam ultimum finem, sed tanquam finem intermedium, ex quo facilis, & proximus sit transitus ad ultimum, in quem per se conducit, & referibilis est.

ccvii. Ergo bonis creatis non fruimur, quamvis propter se illa diligamus, & in eis solis nostra dilectio sistat, quando non ita sistit, ut omnino hæreat, & conquiescat, sed quasi in via, & medio ad ulteriorem finem paulisper maneat, ut inde alio proficiatur, & tendat. unde hujusmodi dilectionem Augustinus aptissimo vocabulo lib. 1. de Doctrina Christi. c. 35. vocat, non mansoriam, sed transitoriam tanquam viam vel tanquam vehiculorum, quibus ad aliud pergimus, seu peregrinamur, cui dilectione mansoria inhaeremus. Quare Tract. 10. in Epist. Ioan, docet, creaturas diligendas tanquam viam ad ultimum finem, quin eis hæreamus, quamvis interdum sistamus, ut inde perveniamus ad finem: *Quid est finis? Christus, quia Christus Deus. Ibi tibi finis est, & alibi via est. Noli hæere in via, & non pervenire ad finem. Ad quidquid aliud veneris, transi, usque quo pervenias ad finem.* Quod cum exposuisset amore pecuniarum, salutis corporeæ, honoris, & laudis, quæ amari possunt propter fines intermedios, qui tandem ducant in Deum, quia per eos in eum finem ultimum transire possumus, concludit: *Videte, fratres, quanta transivimus, in quibus non est finis. Hic utimur, quasi in via; quasi in mansionibus stabulorum reficimus, & transimus.* Animadvertite, amore creaturarum quasi in mansionibus refici posse, dum fieri transitus possit ad ultimum finem, quia licet amor sistat, & quasi maneat in creatura, potest peregrinari, & transire in Deum, cum possit in eum consequendum conducere, & referri.

ccviii. Hinc de rebus creatis ad proprium unicuique finem intermedium referendis, & in Deum tandem dirigendis, quia in eum finem utiles sunt, luculentè tradit lib. 83. qq. 9. 30. *Perfecta igitur hominis ratio, quæ virtus vocatur, utitur primò seipsa ad diligendum Deum. Virtus autem ceteris rationalibus animantibus ad societatem, irrationalibus ad eminentiam. Virtus etiam corporibus quibusdam vivificantibus ad beneficentiam, sic enim utitur suo corpore, quibusdam assumendis, vel respiciendis ad valetudinem; quibusdam rolandis ad patientiam; quibusdam ordinandis ad justitiam; quibusdam considerandis ad aliquod veritatis documentum. Virtus etiam iis, à quibus se abstinet, ad temperantiam.* En perfecta ratio, & virtus utitur rebus creatis ad fines intermedios creatos virtu-

tum mo-

tum moralium proprios, quales sunt omnes, quos hic recenset, quia ex illis proficisci potest in Deum, & viam parare ad eum ultimo consequendum. Quapropter ut n. 161. vidimus, virtutes morales docet ad peregrinationem necessarias, & à Deo concessas. Item per virtutes cardinales animam proficisci in amorem Dei. & n. 163. per easdem virtutes nunc in convallationis ambulare, & ire in illam virtutem, quæ est ipse Deus. & Damascenus n. 180. virtutes morales appellat tanquam gradus, & scalas animum in caelum subvehentes.

ccix. Ex his lib. 4. contra Iulianum, c. 3. non relegat ab infidelibus veras virtutes, quia honesta, quæ diligunt, & agunt, non referunt actu, & explicitè amore charitatis in Deum, sed quia nec actu, nec virtute, nec explicitè, nec implicitè, nec charitatis, nec aliarum virtutum dilectione diriguntur in Deum. Nam Augustinus in eo capite ad veram virtutem non desiderat unicum tantum finem, & objectum formale proximum, sed multiplex, & varium, qualemque illud sit, rationi, & legi divinæ consentaneum, ut expendimus n. 153. & seqq. Totus enim ejus disputationis scopus est, non sufficere ad veram virtutem solum officium bonum cum fine vitioso, & malo, sed finem quoque dilectionis debere esse honestum, & bonum, quia Iulianus ad veram virtutem solum vendicabat officium bonum, etiam si finis esset purè temporalis, & malus, ut ex professo discussimus disp. 20. n. 123. & seqq. At fines moralibus virtutibus adscripti non sunt purè temporales & vitiosi, sed rationales, & honesti. Quare indiscriminatim desiderat in eo conflictu ad veram virtutem, finem bonum, & Deum. Sæpius tamen meminit finis, qui sit increatus, & Deus, quia sub eo continentur ceteri honesti, etiam creati, quia virtute, & implicitè omnes in eum tendunt, & ex relatione virtuali, & implicita in Deum excludunt omnes virtutes, omnem finem vitiosum, & turpem.

ccx. Quare in testimoniis ex eo capite objectis n. 203. licet ad bonum virtutis opus solum expresserit dilectionem Dei, satis eis significat, animum solum esse, excludere intentionem finis vitiosi, & exponere intentionem finis honesti, quicumque ille, etiam si creatus sit. Nam ex solo defectu relationis in Deum absque affectu positivo vitiosi finis non fiunt opera plena nigredine peccatorum; esto enim sufficiat talis defectus ad aliquam levem malitiam, non tamen ad gravem, qualem ea verba significant, cum venialibus peccatis talis relatio deficiat absque gravi malitia. Ideoque cum ad bonum creaturarum usum amorem Creatoris postulat, continuo subjicit: *Hoc ergo amore opus est, ut bonum beatificum sit, & pudicitia conjugalitatis, ut sit ejus intentio, quando utitur conjugi carne, non in voluptate libidinis, sed in voluntate propagationis. Si autem vicerit, & propter seipsum, non propter filios propagandos fieri aliquid extorserit, & voluntas veniale peccatum sit propter nuptias Christianas.* Quibus exprimit, amorem Creatoris ad bene utendum creaturis, solum desiderare, tum ut excludat intentionem finis vitiosi, tum ut operi præstituat intentionem finis honesti, etiam si moralis solius virtutis, & non charitatis finis sit, siquidem ad bonum usum conjugii ex eo amore solum conficit, finem non esse debere voluptatorem libidinis, sed procreationem filiorum, quæ pudicitie conjugalitatis finis proximus, & virtuosus est, & satisfaciit Creatoris amori ad bene utendum creaturis necessario.

ccxi. Secundum principium, ex quo arguuntur

Baiani, est; quia juxta Augustinum ad virtutum pertinet instituire vitam humanam juxta leges, & regulas æternas Dei diligendo illas; nam sola vita eis legibus, & regulis conformis est virtuosa, & bona, & eis difformis est vitiosa, & mala. Diligere autem regulas, & leges æternas Dei est proprium charitatis, cujus officium est diligere, quidquid Deus est, à quo indistincta est lex æterna Dei. Sic enim lib. 1. de lib. arb. c. 15. *Dic mihi prius, utrum qui rectè vivere diligit, eoque ita delectatur, ut non solum ei rectum sit, sed etiam dulce, atque jucundum, amet hanc legem, habeatque charissimam, qua videt tributam esse bonæ voluntati beatam vitam, malè miseriam?* Respondet Evodius: *Amat omnino, ac vehementer: nam ipsam sequens ita vivit. Quid cum hanc amat (inquit Augustinus) mutabile aliquid amat, ac temporale, an stabile aliquid amat, ac sempiternum?* Respondet: *Æternum sanè, atque incommutabile.* Vbi ad rectitudinem vitæ virtuosæ, & bonæ, desiderat amorem legis æternæ, & incommutabilis Dei, qui pertinet ad charitatem.

ccxii. Respondeo. Vt homo rectè, & virtuosè vivat, non est opus amare legem æternam Dei, sive ex ejus amore, & motivo operari; sed sufficit amare actiones humanas illi conformes, & ex motivo, & amore honestatis creatæ illis inhaerentis, quæ per conformitatem ad eam regulam sumitur, illas exercere, ut ostendimus sect. 13. Eo enim homo sequitur legem æternam Dei, & ad agendam vitam regulis æternis utitur, & secundum eas vivit, & illis animum coaptat; quod juxta Augustini doctrinam sufficit ad rectam, & virtuosam vitam. Sic enim lib. 2. de lib. arb. c. 10. differens de regulis, & quasi luminibus virtutum, quas ad sapientiam pertinere docet; & ad eas animum rectè viventi ita convertit, ut quanto magis quisque ad agendam vitam eis utatur, & secundum hæc agat vitam, tanto magis vivat, faciatque sapienter. & c. 13. *homines fieri prudentes, fortes, temperantes, & justos, coaptando animum illis incommutabilibus regulis, luminibusque virtutum, quæ incorruptibiliter vivunt in ipsa veritate, sapientiaque communi, quibus & ille coaptavit, & fixit animum; quem istis virtutibus præditum sibi ad imitandum proposuit.* Ecce apertissimè ad virtutem sufficit animum coaptare regulis æternis Dei, & secundum illas vitam agere. At negari non potest secundum eas regulas vitam agere, & eis coaptari animum, qui solas prosequitur amore, & opere actiones eis regulis conformes ex motivo honestatis creatæ ipsi actionibus creatis inhaerentes, quæ conformitate ipsarum cum illis constituitur? Talis enim conformitas, & convenientia actionum creaturarum cum regulis æternis Dei creata est, & non omnino increata, qualis esse debet bonitas charitatis motiva. Ergo potest esse motiva virtutis creata bonitas, quæ non sit motiva charitatis. Unde cum Augustinus asserit, *enim, qui rectè vivere diligit, amare hanc legem,* intelligendus est, amare conformitatem actionum creaturarum cum illa, ut ipse mox exponit rationem ejus amoris reddens: *Nam ipsam sequens ita vivit.* Sedatur enim proculdubio illam, prosequendo conformitatem cum illa. Quæ conformitas non est quid mutabile, & temporale, sed immutabile, & æternum, quia honestas objectiva creata præscripta per talem legem est æternæ veritatis, & ideo qui eam diligit, non amat aliquid mutabile, & temporale, sed stabile, immutabile, & æternum.

ccxiii. Præterea lex, quam amat, qui rectè, & virtuosè vivere instituit, potest exponi lex objectiva,

Etiva, sive honestas præscripta per legem formalem actionibus creatis inhærens, & non ipsa lex formalis existens in Deo, & indistincta à sapientia, & voluntate divina, quia veritas practica, & honestas objectiva legis subit interdum usurpationem legis. Quare lib. 2. de lib. arb. c. 10. proluxit, & ex professo tradens æternas regulas, quas sapiens, & rectus homo sectari debet, recenset esse, *studendum esse sapientia; iuste esse vivendum; deteriora melioribus esse subdenda; propria suis quibusque tribuenda; æternum temporali esse melius; à corruptione ad incorruptionem convertendum animum, hoc est, incorruptionem diligendam esse; vitam, quæ nullis adversariis de certa, & honesta sententia dimoveatur, esse meliorem, quam eam, quæ facile incommotis temporalibus frangitur, atque subvertitur.* Quæ ipsam honestatem objectivam actionum, & affectionum creaturarum hominis potius, quam formalem directionem increatam Dei, aut æquè utramque proponunt. Quare harum regularum veritatem omnibus esse communem, omnibusque per se notam, sic præmiserat, ut has regulas omnibus sapientibus communes conficeret: *Quod ergo unum verum videmus ambo singulis mentibus, nonne utriusque nostrum commune est? Manifestissimè.* Verum autem, quod mentibus videtur, objectum est sapientiæ. subditque: *Hoc item verum, & unum esse, & omnibus, qui hoc sciunt, ad videndum esse commune, quamvis unusquisque id, nec mea, nec tua, nec cuiusque alterius, sed sua mente conspiciat, cum id, quod conspiciatur, omnibus conspicientibus communiter præsto sit, numquid negare poterimus? Nullo modo.* Quod verum commune, & omnibus per se notum continuo explicat proponens superiores regulas, quas *virtutum lumina* vocat. Ergo sicut hæc veritas omnibus communis, & per se nota, sive ab omnibus communiter præsto conspiciat, objectiva est, ita & regulæ subjæctæ sunt objectivæ. Quippe homo rectè, & virtuosè agit eo ipso, quod tali objecto, & præscripto suas actiones conformet, & ex ipso illas regulat. Ergo talem objectivam honestatem diligens verè amat legem, & regulam æternam Dei, quia veritas objectiva eorum dictaminum æterna, & immutabilis est, sicut est veritas formalis ipsorum.

c c x i v. Adhæc sufficit ad virtutem veram diligere legem naturalem hominis abstrahentem à creatura, & increata; qua ratione lex naturalis non potest esse charitatis objectum, quod esse debet specificè, & determinatè increatum, atque divinum. Nam eo ipso quod quis sibi proponat dictamina prudentiæ regulantia virtutes lumine naturæ nota, & in ea sectanda afficiatur, & incumbat, quamvis illi non occurrat, ea esse judicia, & placita divina, actiones edet virtuosas, atque laudabiles. Ergo ad virtutem opus non est diligere legem naturalem, prout increatam, atque divinam. Neque Augustinus meminit legis divinæ, quod necessarium sit illam prout divinam diligere, sed quia lex naturalis in Deo constantior, & stabilior est, quam in creatura, & legis veritas perpetua, & immutabilis esse debet, ut ipse exponit c. 12. *Si esset æqualis mentibus nostris hæc veritas, mutabilis etiam ipsa esset. Mentes enim nostræ aliquando eam minus, aliquando plus vident, & ex hoc fatentur, se esse mutabiles: cum illa in se manens nec proficiat, cum plus à nobis videtur, nec deficit, cum minus, sed integra, & incorrupta, & conversos lætificet lumine, & averfos puniat cecitate.* Itaque veritatis moralis regulam ideò potius in mente divina, quam in humana collocat, quia cum illa immutabilis, & indefectibilis sit, nulla in mente aptius refidet, quam in ea, quæ

omnis mutationis, & defectus experta est. Nihilominus eam etiam nostris mentibus esse communem, testimonia nuper præmissa ex c. 10. manifestum evincunt. quibus adde ex c. 12. luculentiora verba: *Quapropter nullo modo negaveris, esse incommutabilem veritatem hæc omnia, quæ incommutabiliter vera sunt, continentem, quam non possis dicere tuam, vel meam, vel cuiusque hominis, sed omnibus incommutabilia vera cernentibus, tanquam miris modis secretum, & publicum lumen præsto esse, ac se præbere communiter. Omne autem, quod communiter omnibus ratiocinantibus, atque intelligentibus præsto est, ad nullius eorum propriè naturam pertinere, quis dixerit? Quid manifestius, ut veritatis regulam ex mente Augustini nobis etiam credas esse communem, ideoque eam per se abstrahere à mente humana, atque divina, cum omnibus ratiocinantibus, atque intelligentibus prompta, & communis sit, quamvis stabilem, & permanentem sedem non habeat, nisi in mente divina.*

c c x v. Tertium principium est, quia virtutis, qua iuste vivitur, munus est diligere iustitiam. Iustitia autem, quæ à virtute diligitur, ex doctrina Augustini Deus est. Nam lib. 8. de Trinit. c. 6. docet, cum iustum hominem diligimus, non posse non diligere formam, qua iustus est; eam autem formam non esse aliam, quam Deum, quia est forma, quæ per se ipsam, & non per aliam diligitur, & talis est. Quod est proprium bonitatis divinæ: *Neque enim invenimus aliquid tale præter ipsam, aut eam, cum incognita est, credendo diligamus ex eo, quod jam tale aliquid novimus. Quidquid enim tale aliquid perspexeris, ipsa est, & non est quidquam tale, quoniam sola ipsa talis est, qualis ipsa est.* Præclarius c. 9. ubi cum retulisset normam Catholicæ Religionis, & eos, qui illam sectantur, esse omnibus amabiles per charitatem Dei, *quia illorum vita credita in eandem formam flagrantius excitat charitatem, ut quanto flagrantius diligimus Deum, tanto certius, se renuuntque videamus; rationem continuo subdit: Quia in Deo conspiciamus incommutabilem formam iustitiæ, secundum quam hominem vivere oportere iudicamus.* Ergo iusti charitate divina diligibiles sunt, quia in Deo refidet forma iustitiæ, qua ipsi iusti & diligibiles sunt.

c c x v i. Respondeo. Hoc argumentum favet Hæreticis nostri temporis proscriptis à Tridentino sess. 6. c. 7. qui volunt, hominem non esse iustum per iustitiam creatam ipsis inhærentem, sed per iustitiam increatam Dei ipsis extrinsecam. Nam secundum Augustinum homo iustus est diligibilis ab ea forma, à qua iustus est. At hoc argumentum contenditur, esse diligibilem à forma iustitiæ residente in Deo, & non ab aliqua forma, & iustitia creata, ut eo conficiatur, dilectionem, qua iustus diligitur, esse elicitam à charitate, quæ ex sola iustitia, & bonitate increata moveri potest. Ergo etiam hominem esse iustum à forma increata iustitiæ, & non à creata. Vnde ex opposito principio, quod in Tridentino sanctissimum est argumentum retorqueo. Homo est iustus à forma iustitiæ creata sibi intrinseca, & non à forma increata iustitiæ Dei homini extrinseca. At homo iustus est nobis diligibilis ab ea forma, à qua creditur esse iustus, quia forma iustitiæ per se ipsam diligibilis est, diligibilemque reddit eum, quem afficit, & efficit iustum. Ergo homo iustus diligibilis est à forma creata seorsum ab increata, atque adeò iustitia, & bonitas creata seorsum ab increata movere potest dilectionem virtuosam, & iustam.

c c x v i i. Quare iustitia, sive forma, qua homo fit iustus, duplex est. Alia formalis homini intrinseca,

trinseca, & inhærens; alia exemplaris, & extrinseca residens in Deo, ad cuius normam, & conformitatem edit homo actiones iustas, per quas iustitiam formalem sibi intrinsecam adipiscitur. Propter utramque homo diligibilis est, quia ex utriusque amore procedere potest dilectio hominis iusti. Quando homo diligitur propter iustitiam formalem sibi intrinsecam, talis dilectio non pertinet ad charitatem strictam, sed latam, quia movetur ex bonitate, & iustitia creata. De qua videtur differere prius Augustini testimonium, quia etiam iustitia creata nobis inhærens per se ipsam talis est, cum essentialiter iustitia sit, & per se ipsam est diligibilis, cum bonitatem intrinsecam contineat propter se diligibilem. Cum vero homo diligitur propter iustitiam exemplarem Dei, ejusmodi dilectio spectat ad charitatem strictam, quia excitatur ex bonitate, & iustitia increata Dei. Id tamen non tollit, posse etiam hominem diligi propter iustitiam creatam sibi inhærentem, siquidem etiam talis iustitia propter se ipsam amabilis est. De hac secunda dilectione videtur esse posterius Augustini testimonium, quod tantum conficit, hominem posse diligi ex charitate Dei, non vero non posse alterius virtutis amore diligi. Addo, Augustini testimonia non comprehendere omnem iustitiæ dilectionem omnibus virtutibus communem, sed eam tantum, qua proximum iustum diligimus. Præterquam sunt plures alii virtutum moralium actus diligentes iustitiam objectivam, quæ in æqualitate, seu conformitate actionum creaturarum cum regula rationis naturalis, aut legis divinæ consistit, & creata est, & non omnino increata; prout vendicat charitatis objectum, ut prævidimus sect. 13.

c c x i x. Quartum, & postremum principium est, quia virtus non est aliud, quam affectio animæ bona, ut Augustinus tradit lib. 12. de Genes. ad litter. c. 15 & 24. Iam vero affectio amoris erga creaturam non potest esse bona, cum generaliter profertur lib. 6. de Musica, c. 14. *Amor inferioris pulchritudinis animam polluit.* A cuius labe mundatur per affectionem erga creatorem; de qua ibidem scribit: *Hæc quippe dilectionis virtute inferiora ordinat, nec ab inferioribus fordatur.* & querens: *Quenam animæ affectio divinitus imperatur, qua purgata, atque exonerata revolet ad quietem? illam proponit: Quid me putas hinc divinitus debere dicere, cum divina Scriptura tot voluminibus, & tanta auctoritate, & sanctitate prædicit, nihil nobiscum aliud agant, nisi ut diligamus Deum.* Igitur cum virtus sit affectio animæ bona, affectio vero erga creaturam sit unicum ejus vitium, quo fordidata polluitur, & ab ea pollutione per dilectionem Dei mundatur, perspicuum est, virtutem non aliud esse, nec esse posse, nisi amorem Dei.

c c x i x. Respondeo. Doctrina objecta Augustini Baianis etiam adversaria est. Nam sæpius ipsi annotant, virtutem generaliter non esse eum amorem Dei, quo super omnia diligitur, ne peccatoribus in statu peccati denegent omnem virtutis actum. Augustinus autem lib. 6. Music. cap. 14. ubi Baiani volunt, sanxisse, virtutem, & amorem Dei reciprocari, apertissimè loquitur de amore Dei super omnia, ut manifestum exhibent postrema verba si integra, & non truncata legantur. sic enim habet: *Nisi ut diligamus Deum ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente.* item inferius: *Tenet ordinem anima seipsa tota diligens, quod super se est, id est, Deum.* Anima autem non diligit Deum seipsa tota, ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente, nisi amore, qui sit

super omnia creata, sive quo Deum omnibus creaturis anteponat. Itaque non quælibet affectio erga creaturam mala est, & animam polluit, sed illa, quæ amori Dei inimica est, & cum eo componi nequit; clarissimè enim Augustinus ejusmodi solam creaturarum dilectionem condemnat, cum ei dilectionem creatoris, tanquam adversariam opponat, iam vero affectiones honestatis creatæ, quas à virtutibus moralibus, & non à charitate tuetur elicitas, non sunt amori Dei repugnantes, sed amico federe cum illo conjungibiles, ut sæpius annotavimus, & probavimus.

S E C T I O X I X.

Conficitur, charitatem apud Augustinum usurpari affectionem bonam cuiuscumque virtutis insusam à Deo.

c c x x. **E**X superioribus deprehenditur, iniquè à Baianis reprehendi eos, qui sentiunt, charitatem ab Augustino sæpius vocari latè quamcumque affectionem bonam insusam à Deo, sive ea à virtute Theologica respiciente Deum, sive à morali intendente in honestatem creatam elicitam sit. Nam cum ostensum sit verissimum, plures esse moralium virtutum affectus à charitate Theologica, & stricta non elicitos, pluraque sint Augustini testimonia, quæ in anterioribus vidimus charitati adscribentia omnem virtutis affectum, confectarium videtur, ut *charitatis* nomine complectatur virtutes etiam morales à Theologicis differentes. Itaque sicut *fides* apud Augustinum, & alios Patres accipitur latè, & strictè; latè quidem pro omni illustratione, & cognitione insula; strictè vero pro solùm Theologica, quæ innitur revelationi externæ Dei, ut copiosè exposuimus disp. 20. sect. 10. Ita *charitas* apud Augustinum subit utramque usurpationem strictam, & latam; strictam, quæ significet solam virtutem Theologicam, qua Deum diligimus propter se; latam vero, qua diligimus honestum, & consentaneum rationi, & legi naturali, atque divinæ, sive talis honestas creata, sive increata sit. Quare sicut *fides* etiam lata usurpatione non comprehendit quamcumque illustrationem moralem, nisi insula, & supernaturalis sit, etiam si plures sint morales illustrationes naturales: ita *charitas* non complectitur etiam acceptione lata quamcumque affectionem honestam, nisi solam supernaturalem, & insulam, quamvis plures sint affectiones honestæ naturales.

c c x x i. Id primò colligitur, quia Augustinus crebro omnem bonam voluntatem, omnemque boni amorem usurpat *charitatem*. Ita lib. 8. de Trinit. c. 10. *Quid est dilectio, vel charitas, quam tansepere Scriptura divina laudat, & prædicat, nisi amor boni?* item lib. 2. contra duas Epist. Pelagian. c. 9. *Quid boni cupiditas, nisi charitas.* & lib. 1. Oper. Imperf. fol. 40. *Charitas sola vult bonum.* & lib. de Gratia Christi, c. 2. *Quasi vero aliud sit bona voluntas, quam charitas.* Quibus omnibus, & aliis plurimis, quæ possent produci *charitatis* voce complectitur omnem virtuosum affectum. Iam vero plures sunt affectus virtuosus, qui à virtute Theologica intendente immediatè, & intrinsecè in solam bonitatem divinam edicti non sint, ut totius disputationis decursu confecimus.

c c x x i i. Secundò, quia *charitatem* nuncupat omnem affectum oppositum vitiosæ cupiditati, cum

omnem amorem creaturæ dividat tanquam in duas species oppositas in charitatem, & cupiditatem, ut multis vidimus sect. 16. At vitiosæ cupiditati non solum opponitur amor Dei, sed etiam amor honestatis creatæ, in quam afficiuntur virtutes morales, ut ibidem tradidimus.

CCXXIII. Tertiò, quia frequens Augustino est, opponere charitatem timori poenæ, & ex charitate censere factum opus, quod ex amore iustitiæ, sive honestatis, & non ex timore poenæ est profectum. Ita in Epist. ad Galat. *Qui per charitatem servit, libere servit cum amore faciendo, quod docetur, non cum timore, quod cogitur.* item lib. de Spirit. & litt. c. 32. *Illi, qui timore poenæ iustitiam suam facere conantur, ideo non faciunt iustitiam Dei, quia charitas eam facit, qua non libet, nisi quod licet; non timor, qui cogitur in opere habere, quod licet, cum aliud habeat in voluntate, qua mallet, si fieri posset, licere, quod non licet.* & q. 15. super Deuter. *Homo potest facere opus legis per charitatem iustitiæ, quod non potest per timorem poenæ, quæ charitas est gratia novi testamenti.* & serm. 18. de verb. Apost. c. 8. *Ergo poenam times, charitatem nondum habes, formido est mali, nondum dilectio boni.* iterum: *Intret in cor tuum charitas, & quantum illa intrat, tantum timor exit.* & c. 9. *Ille charitate, ut dicere cæperam, intrante, incipit timor exire.* & lib. de Spirit. & litt. cap. 15. *Mandatum si fit timore poenæ, non amore iustitiæ, serviliter fit, non liberaliter, & ideo nec bene fit. Non enim est fructus bonus, qui de charitatis radice non surgit.* Et c. 22. *Iustitiam legis non præcisione carnis, sed cordis charitate custodiunt.* Ecce aperitissimum, charitatem ab Augustino sumi amorem iustitiæ oppositum timori poenæ. Quod confirmant innumera testimonia, quæ timori poenæ sine voce charitatis opponunt amorem iustitiæ. Quod autem fit ex amore honestatis creatæ, in quam virtutes morales incumbunt, non agitur timore poenæ. Ergo fit amore, & charitate iustitiæ.

CCXXIV. Quartò, quia interdum virtutem generalissimè cum charitate reciprocatur. Ita Epist. 29. *Et ut generaliter, breviterque complectar, quam de virtute habeam notionem, quod ad rectè vivendum attinet, virtus est charitas, quæ id, quod diligendum est, diligitur.* & lib. de Grat. Christi, c. 20. *Aliud est charitatis radix bonorum, aliud cupiditatis radix malorum. Tantumque inter se differunt, quantum virtus, & vitium.* & cap. 21. *Charitas, quæ virtus est, ex Deo nobis est.* Tamen præter charitatem Theologicam, & strictam sunt aliæ plures virtutes. Ergo apud Augustinum latius porrigitur usurpatio charitatis, quam virtutis Theologicæ, & charitatis strictæ.

CCXXV. Demum quia creberrimè charitatem convertit cum gratia ad omne opus salutare necessaria, nempe cum ea affectione sancta, quam una cum illustratione supernaturali necessariam esse, copiosè ostendimus disp. 103. de Ente supernaturali. Ita lib. de Grat. & lib. arb. c. 18. *Quidquid se putaverit homo facere bene, si fiat sine charitate, nullo modo fit bene.* item Epist. 143. ad Iulianam viduam: *Dem operatur in vobis, & velle, & perficere pro bona voluntate; non*

sicut isti sentiunt, tantummodo scientiam revelando, ut noverimus, quod facere debeamus, sed etiam inspirando charitatem, ut ea, quæ dicendo novimus, etiam diligendo faciamus. similiter lib. de Grat. Christi cap. 13. gratiam ad quidpiam agendum salutare sic à Deo infundi docet, *ut non ostendat tantummodo veritatem, verum etiam impertiat charitatem.* consequenter cap. 27. *Sine gratia, quæ charitas Dei diffunditur in cordibus nostris, omnino nihil boni, quod ad pietatem pertinet, veramque iustitiam, fieri posse non dubitet.* Ita cap. 35. gratiam ad bene, & salutariter agendum necessariam vocat *inspirationem flagrantissimæ charitatis.* rursus in Exposit. proposit. Epist. ad Roman. n. 60. *Dat Deus Spiritum sanctum, ut per charitatem bona operemur.* & iterum statim: *Nisi quis credat in eum, non accipit donum Dei, id est, Spiritum sanctum, per quem infusa charitate bonum possit operari.* quia videlicet ut inferius addit: *Illius est dare credentibus, & volentibus facultatem bene operandi per Spiritum sanctum, per quem charitas Dei diffunditur in cordibus nostris.* & lib. de Grat. Christi, cap. 26. *Esi confenseris (Pelagius) nos gratia Dei accipere charitatem, non sic sentiat, tanquam ulla merita bona nostra præcesserint.* & Epist. 106. ad Paulinum: *Hanc enim fidem, volumus, habeant, qua imperrent charitatem, quæ sola bene operatur.* & lib. 10. contra Faustum, cap. 27. *Qua sola charitate iustitia legis posset impleri.* Quid plura, ut credas, Augustino usitatissimum esse charitatis voce generalissimè auxilium gratiæ efficientis notare? Quis autem ex præteritis non cernat, plures esse affectiones sanctas, & infusas à Deo, nempe pertinentes ad virtutes morales, ex quibus possit homo moveri, & juvari ad opera salutaria, quin illæ sint à virtute Theologica charitatis strictæ profectæ.

CCXXVI. En densissimum testimonium ostensum, charitatem ab Augustino solum usurpari significatione lata omnem virtutis infusæ affectum, & iustitiæ amorem etiam moralibus virtutibus communem, & à virtute Theologica charitatis strictæ, quæ in solam bonitatem divinam afficitur, non elicium. Quippe charitas fusè accepta tantum significat amorem. Quare ipse Augustinus serm. 52. de Temp. c. 2. dividit charitatem in varias species: *Charitas alia est divina, alia humana, alia est humana licita, alia illicita.* Vnde charitas infusa sine ulla improprietas potest accipi amor infusus cujuscumque virtutis etiam moralis. Præsertim cum ejusmodi amor aliquis sit saltem materialis amor Dei, quia vult obsequia grata Deo, & in ejus gloriam conferentia. Quod fat esse ad usurpationem amoris Dei exposuimus n. 186. Itaque claudimus, præter virtutem Theologicam charitatis, & amorem formalem divinæ bonitatis propter se admittendas esse alias plures virtutes, aliosque plures affectus virtuosos specie differentes, sive naturales sive supernaturales. Ideoque tandem vanum esse Baianorum primum, & unicum principium, in quo nixi pronuntiant, & prolixè euentur, arbitrium creatum suis viribus nullum virtutis opus bonum, sed solum peccatum agere posse. In quod labefaciendum omnes elapsæ disputationes intentæ sunt.

DISPUTATIO XXIII.

An imbecillitas naturæ lapsæ reddiderit hominem incapacem auxilii gratiæ purè sufficientis.

Vique adeo volunt Baiani, imbecillum mansisse naturam humanam post lapsum, ut non solum suis viribus absque auxilio gratiæ nequeat agere opus, quod peccatum non sit, verum etiam non possit ad illud adjuvari alio auxilio gratiæ sufficienti, quam solo intrinsicè efficaci, quia ad ejus infirmitatem pertinet, ut non possit illi tribui potestas antecedens agendi, nisi auxilio gratiæ, quod simul tribuat actionem. Quod alienum judicant à natura humana nondum lapsa, quæ potuit sufficiens ad bonum constitui auxilium gratiæ non efficaci, quia ante lapsum nullam infirmitatem, nec debilitatem virium subtraxit. Ideò ad explorandam potestatem superstitem naturæ post lapsum non importunè præteritis præfens atexitur disputatio.

SECTIO I.

Exponitur controversia, & Baianorum sententia cum assertis illi nexis; Prædeterminatiſtarumque latum à Baianis discrimen.

Auxilium sufficiens bifariam accipitur. Primò, prout ab insufficiente distinguitur, & efficaci commune est; & definitur auxilium tribuens potestatem antecedentem, & sufficientem agendi cum actione, sed ab actuali actione divilam; ideoque clarius *purè sufficiens* appellatur. Nam si auxilium gratiæ efficacis communi acceptione Theologorum dicitur, quod non solum confert potestatem, sed etiam actionem, & cum illa non solum compossibile est, sed etiam actu compositum; sanè auxilium sufficiens efficaci contrapositum, ut fert communis auxilii divisio insufficientis, & efficaci, tale esse debet, quod compossibile cum actione, non sit actu cum ea compositum, sed ab ea divilum. Itaque duo complectitur auxilium gratiæ purè sufficiens; alterum, rationem veræ gratiæ auxiliantis cum potestate sufficienti ad juvandam imbecillitatem arbitrii, ut cum eo arbitrium potestate antecedenti, & sufficienti possit agere opus salutare: alterum, divisionem ab actuali actione, seu operis defectum. In hoc posteriori sensu instituitur disputatio de auxilio gratiæ purè sufficienti naturæ lapsæ. Igitur in examen vocatur; an in statu naturæ lapsæ sit aliqua gratia auxilians purè sufficiens, & non efficaci, in quo sufficientia, & potestas adiutrix arbitrii ab efficaci sit disjuncta, & quo arbitrium sit absolutè, & sufficienter potens operari, & non operans?

I. Vbi adverto, præsentem controversiam locum habere, sive arbitrium possit, sive non, suis viribus solis absque gratia bonum aliquod opus naturale perficere. Quia de operibus supernaturalibus, ad quæ fide Catholica est necessaria gratia auxilians, & ad quæ agenda potest arbitrium auxilium gratiæ reddi potens, tota nititur controversia. Quia ad explicandam potestatem naturæ lapsæ in ordine ad

opera salutaria, quæ supernaturalia sunt, id expedit examinare. Quod ut planius cum Baianis disputatio procedat, eis consentio, nullum esse actum salutarem, qui entitate supernaturalis non sit, nec ullam esse verè gratiam internam, & Theologicam, de qua Patres, & Concilia cum Pelagianis contenderunt, nisi entitate supernaturalem.

II. Ergo Baianorum sententia est, nullum esse post lapsum Adæ adiutorium gratiæ verè sufficientis, quod efficacis non sit, & reipsa operans; pureque sufficiens esse omnino impossibile; lapforum reparationi prorsus inutile, & perniciosum; monstrum quoddam singulare gratiæ; novumque gratiæ genus Augustino, & aliis Patribus, Conciliisque Ecclesiæ, nec non divo Thomæ, præfisque Scholasticis incognitum, & à solis Recentioribus, & Pelagianis excogitatum. Quia infirmitas naturæ lapsæ tanta est, ut nullo auxilio gratiæ juvari possit, nisi efficaci. Quare rursus docent, auxilium eo sensu sufficientis, quod simul cum alio auxilio utique efficaci fortiatum effectum, non esse verè gratiam naturæ lapsæ ab Augustino agnitam, quia omnis gratia infirmitati naturæ provisâ, & potens operari cum illa, ferre debet secum efficaciam, & actionem, & sine efficaciâ conferentem actionem inutilis prorsus, & vana est, impossibilisque potestas cum natura lapsa, & imbecilli quidquam salutare agendi sine vi conferente necessaria connexionem actionem. Itaque nulli hominum, qui reipsa non operantur, dari auxilium sufficientis ad operandum, neque Christianis iustificationis, neque peccatoribus obduratis, & excæcatis, neque Judæis, neque Gentilibus.

IV. Quibus nequeunt consequenter sequentia, Primò, plures esse tentationes, quas homines etiam iusti superare nequeunt, nempe omnes illas, quas reipsa cum fructu salutis non superant. Secundò, plura esse præcepta observatu impossibilia ab eis, qui observare sunt obligati, nimirum ea, quæ reipsa violantur. Nam neque tentationes superari, neque præcepta observari possunt sine auxilio gratiæ. Auxilium autem gratiæ non adest eis, qui tentationes non superant, & præcepta violant; nam si reipsa adisset cum omne auxilium gratiæ naturæ lapsæ provisum verè sufficientis non sit, quin sit etiam efficaci, tentationes quidem cum quolibet reipsa superarentur, & præcepta adimplerentur. Tertiò, non posse post Adæ lapsum in Deo statui voluntatem, qua omnibus hominibus, vel generalia, vel sufficientia gratiæ adiutoria

jutoria ad salutem necessaria præparavit præter velicitatem quamdam damnatis etiam in statu damnationis communem. Ideoque neque Deum post hominis lapsum adhuc habere voluntatem salvandi omnes homines etiam quantum in ipso est, sed solos prædestinatos, quibus solis auxilia gratiæ efficacia disponit. Quartò, Christum non fuisse mortuum pro omnibus hominibus, sed solum pro electis. Idem tamen pro solis electis orasse, & non pro reprobis.

v. Hæc sententia non invenitur apud Michaëlem Baïum expressa; illius tamen principii consentanea est, & ex fontibus doctrinæ ipsius à Baianis hausta. Nam inter Baïi asserta unum est, obligare hominem posse præcepta observatu impossibilia, atque adeo posse absque auxilio gratiæ sufficienti homines peccare non adimplendo præcepta, ad quæ implenda gratia necessaria est. Itaque Gentiles peccare non referendo sua opera in Deum, quamvis gratia requisita sit ad ejusmodi relationem, & ipsi auxiliis gratiæ omnino sint destituti. Item maximam esse distantiam inter vires nativas arbitrii ante lapsum, & post lapsum, sicut est inter vires hominis sani, & infirmi, cum ante lapsum adeo valida sit, atque robusta natura humana, ut debita sit ipsi facultas sufficiens, & integra ad omne opus salutare agendum, & post lapsum adeo imbecillis, & infirma, ut nulla nisi sola peccandi potestas debeat, & omnis operis moraliter boni facultas indebita, & supernaturalis sit, ideoque inter opera naturalia nullum bonum opus possibile sit. Quibus principii nuntur Baïani ad hanc suam opinionem erroneam statuendam, & vindicandam.

vi. Contendunt Baïani, in eadem esse sententia Prædeterminatistæ, qui ad actum operandum desiderant necessariam physicam qualitatem, seu motionem cum actuali operatione intrinsecè connexam, & arbitrii prædeterminantem ad agendum, & cum actionis defectu incompossibilem. Nam auxilium verè sufficiens illud est, quod eam tribuit potestatem agendi, ut præter illud nihil aliud per modum principii necessarium sit, ut homo velit, aut operetur. At in sententia Prædeterminatistarum auxilium, præter quod aliud per modum principii necessarium non est, ut homo velit, aut operetur, complectitur physicam prædeterminationem, & gratiam intrinsecè efficacem, siquidem talis prædeterminatio, & gratia intrinsecè efficax constanter aseritur per modum principii necessaria, ut homo operetur, aut velit, & quodcumque aliud auxilium præcedat, necessarium semper vindicat, ut præter illud accedat auxilium prædeterminans, & intrinsecè efficax. Ergo hi Theologi nullum admittunt auxilium verè sufficiens, quod efficax non sit, pureque sufficiens omnino aspernantur.

vii. Verum hæc manifesta impostura est, & ingens injuria Prædeterminatistis à Baianis illata, ut tanto patrocinio possint impunè ipsi suum singulare, & erroneum dogma tueri. Itaque Prædeterminatistarum sententia trahitur, sed non venit ad sententiam Baianam; per consequentias adducitur, sed non per asserta ipsorum. Nam consequentias, quæ ex sua sententia colligunt, non esse auxilium verè sufficiens absque efficaci, & prædeterminanti, sive absque actuali operatione, & effectu salutis, prædeterminatistæ constantissimè negant, tanquam absurdas, & erroneas, & enixè contendunt, etiam eis, qui actu non operantur, veram adesse gratiam suffi-

cientem, per quam absolute operari possint ab actuali operatione divisa. Quia physicam prædeterminationem nolunt esse necessariam ad posse, sed ad actu operari, auxilium gratiæ vero verè sufficiens constituit cum omnibus requisitis ad posse, præter quæ aliud conferens potestatem, necessarium non sit, licet aliud conferens actionem, & posse completum determinans ad actu agendum rursus expectetur. Quod an verum sit; an item legitima consequentia à Baianis confecta, nunc non decerno, quia non est quæstio de veritate rei, sed de mente solum, & assertis Prædeterminatistarum. Itaque solum assero, Prædeterminatistas in re præsentis controversiæ subjecta longè à Baianis distidere.

ix. Dissentiunt enim primò, quod Baïani eis, qui re ipsa non operantur, negant adesse auxilium gratiæ verè sufficiens, & reddens arbitrio potestatem agendi opus desertum. Prædeterminatistæ vero illud auxilium gratiæ verè sufficiens adesse, asseverantissimè tuerunt. Secundò, Baïani volunt, nullum re ipsa esse veræ gratiæ auxilium, in quo potestas antecedens ab actuali actione, & sufficientia ab efficacia comparatione ejusdem actus divisa sit, ideoque repugnare aliud ad posse, aliud ad actu operari necessarium esse, & adesse, sed utrumque munus inseparabile eidem omni veræ gratiæ auxilianti post Adæ lapsum semper inesse. Prædeterminatistæ vero speciem veræ gratiæ auxiliantis admittunt, in qua hæc munera sint divisa, & potestas sine actuali actione, sufficientia sine efficacia, posse antecedens sine actu operari reperitur. Tertio, Baïani volunt, & enixè contendunt, aliud auxilii gratiæ genus ad statum naturæ lapsæ, aliud ad statum naturæ integræ esse necessarium, & non posse utriusque status differentiam consistere, nisi in statu naturæ integræ auxilium gratiæ esset verè sufficiens absque efficaci sibi intrinseca, quin ullum auxilium intrinsecè efficax necessarium sit; in statu vero naturæ lapsæ nullo alio auxilio gratiæ possit ejus infirmitati mederi, nec languori subveniri, nisi auxilio intrinsecè efficaci, quin ullum aliud, quod intrinsecè efficax non sit, possit illius debilitatem ad quidquam agendum adjuvare. Quod utriusque status discrimen est unicum fundamentum Baianorum ad asserendum naturæ lapsæ necessarium, non vero naturæ integræ auxilium gratiæ intrinsecè efficax. Prædeterminatistæ vero nullum inter auxilia sufficientia, & efficacia gratiæ ad actus supernaturales necessaria in utroque statu discrimen agnoscunt; quia non ex conditione naturæ prout lapsæ, sed prout creatæ, & Deo subordinatæ, imbecillitateque nativa ad actus supernaturales utrique statui communi gratiam sufficientem, & prædeterminantem arguunt nulla in ordine ad actus supernaturales, sed aliqua, quæ ad rem non pertinet, in ordine ad naturales, statuta differentia. Hæc in Prædeterminatistarum scriptis adeo pervia, & manifesta sunt, ut versatis in Theologorum scriptis, quibus hæc scribimus, injuria fieret, si locupletibus Prædeterminatistarum testimoniis in medium productis persuadere vellemus. Ex pluribus videatur unius Alvarez disp. 18. n. 20. disp. 23. n. 29. disp. 71, 72, 79 & 112. Quam sit hoc omnibus Theologis, etiam Prædeterminatistis certum, rectè vidit Malderus Episcopus Antverpien. 1. 2. q. 111. art. 3. ubi cum dub. 4. præmississet verum: *Conclusio sit assertiva: Omnino dari gratiam excitantem verè sufficientem, quæ non sit efficax*: & dub. 5. memb. 1. probasset, eam gratiam dari omnibus adultis, non obduratis,

duratis, etiam cum actu non operantur, addit: *Quæ sine moverunt Scholasticos Doctores plerisque non immerito, ut manibus, pedibusque in eam sententiam irent, quæ adultis saltem omnibus in Christo tribuit sufficientem gratiam, quæ salvari queant: quod apud Hispanos, & ubique in Christianis Acalemis hodie adeo receptum est, ut non dubitaverit Cumelem tom. 3. disput. suarum, ad 1. part. divi Thomæ scribere. Quæ propositio ab omnibus admitti debet, & in quacumque opinione. & Petrus de Cabrera Cordubensis in 3. part. D. Thomæ, q. 18. art. 4. disp. 6. dub. 1. Hæc conclusio adeo certa est, ut oppositum sine errore affirmari non valeat. Et Petrus de Ledesma de gratiæ auxiliis art. 16. q. unic. Hoc est certissimum dictum inter Theologos, & illud docent omnes discipuli divi Thomæ.* En ubique in Christianis Academiis recepta est gratia sufficiens non efficax, & præcipuè apud Hispanos, inter quos physica prædeterminatio exorta est, potissimumque apud Cumelem, Cabreram, Ledesmam, & omnes discipulos divi Thomæ, qui Prædeterminatistæ sunt.

x. Hinc consequenter detestantur Prædeterminatistæ reliqua asserta corollaria Baianorum. Docent enim constanter, in Deo esse etiam post lapsum Adæ voluntatem generalem salvandi omnes homines, quantum in ipso est, ex qua non solum Prædeterminatistæ, sed etiam Reprobis auxilia sufficientia, & necessaria ad salutem providerit. Item Christum pro omnibus mortuum esse; nec non etiam pro Reprobis, & non pro solis Prædeterminatistis preces ad Patrem fuisse. Ex quibus deprehendes, admissa etiam physica prædeterminatione locum habere controversiam præsentem, & Baianis Prædeterminatistas principes adversarios esse. Quippe illis contra suam physicam prædeterminationem crebro objicitur negare auxilium verè sufficiens iis, qui re ipsa non operantur, nec prædeterminantur; & ut ab hac calumnia, & consequentia erronea se vindicent, totis viribus, prolixisque lucubrationibus studuerunt, veram sufficientiam, & plenam, & antecedentem potestatem seorsim à physica prædeterminatione, & auxilio gratiæ intrinsecè efficaci statuere, & persuadere. Quod an obtinuerint, non est præsentis disputationis definire. Unde tamen conficitur præsentem cum Baianis controversiam longè aliam esse ab ea, quæ inter Theologos nostræ Societatis, & Dominicanos de efficacia gratiæ olim inita fuit, & nunc publicis scriptis dirimi à Pontificis Ecclesiæ est interdicta. Quod totius nostræ disputationis decursus manifestum comprobabit.

x. Itaque Baianorum sententia omnibus scholis Catholicis peregrina, & inaudita est. Docent quidem plerique, auxilia sufficientia ad aliquos actus infidelibus non dari, nec non etiam interdum peccatoribus fidelibus, præsertim obduratis, & excæcatis in vindictam præcedentium peccatorum. Cæterum ea non dari omnibus, qui re ipsa non operantur, etiam justificatis, quia auxilium verè sufficiens esse non potest, quia efficax non est, & operationis, & efficacia gratiæ defectum argumentum esse, defuisse omnino gratiam Dei etiam sufficientem, nullus usquam asseruit, sed à solis Baianis nunc auditum, & assertum est. Crediderim, totam eorum mentem eo solum collimare, ut cum suo Magistro Baio persuadeant, posse eos, qui non operantur, obligari, & peccare, quamvis potestate operandi destituti sint, opusque præceptum sit impossibile. Quod est etiam annexum assertis disputationum præcedentium de necessitate peccandi naturæ lapsæ, & impossibilitate an-

tecedenti observandi præcepta etiam naturalia, & quidquam boni operis agendi. Quare ex tribus principii in genere apud Theologos constantissimis, & sanctissimis eorum sententia erroris arguenda est. Alterum est, in genere plures dari naturæ lapsæ gratias internas, quæ efficaces non sint. Alterum, eos, qui re ipsa non operantur, sæpius esse præditos potestate operandi, & auxilio gratiæ verè sufficienti præventos. Tertium, nullam hominem peccare, quod opus deferat sibi auxiliis gratiæ destituito impossibile, nec ad illud agendum obligari.

SECTIO II.

Baïani in questione præsentis per omnia consentiunt Hæreticis nostri temporis.

x. Verum omnino Baïani aliorum patrocinio, & suffragiis destituti non sunt, quia eis per omnia suffragantur Hæretici nostri temporis, ut cernas, an ex fontibus Augustinianæ doctrinæ, ut ipsi jactant, an ex lacunis Hæreticorum hæc sententia hausta sit? Primò enim utrique concordans sunt negando, gratiam sufficientem omnibus promiscuè dari non operantibus, & operantibus, reprobis, & electis. Sic enim Petrus Molineus in Epist. quadam apud Malderum 1. 2. fol. 485. *Pessimum, quod in opinionibus istis nuperis reperio, est gratia ista sufficiens, quam dicitur Deus dare omnibus hominibus.* En Hæretici jactant in Catholicos novitatis calumniam à Baianis in assertores gratiæ purè sufficientis jactam. Ex Molineo deprehendes mentem sui Magistri Calvini in his, quæ subdimus. Itaque Calvinus lib. 2. Infit. c. 2. §. 6. *Pereneticos nihil moror, qui gratiam pariter, & promiscuè expositam esse garriunt.* & in Antid. ad sess. 6. §. porro: *Adorus Spiritus sancti sic est efficax, ut fidem semper gignat.* & ibidem can. 9. *Regenerationis spiritum non dari, nisi electis, quisquis ignorat, nescio, quid in Scripturis teneat.* Cernis, doctrinam Calvinianam esse, gratiam solis electis, & iis, qui re ipsa operantur, dari, & nullam esse, nisi efficacem, quæ fidem semper gignat. Item apud Stapletonium in Antid. Euangel. in Ioan. pag. 10 & 11. Papistis adscribit, & exprobrat Calvinus, *gratiam solum nobis offerri, & in arbitrio nostro esse ejusdem fructus, vel respiciendæ facultatem.* & postea suum errorem statuit: *Aperit constat, non potentialiter tantum à Christo nobis offerri adoptionis gratiam, sed ipso actu, ut loquuntur.* En ex Catholicorum doctrina de auxilio gratiæ sufficienti illud displicet Calvino, quod gratia nobis detur cum facultate, & optione illam respiciendi, & frustrandi, ita ut cum illa nobis sola potentia, & non actus ipse seorsim à nostra electione conferatur. Eodem respicit Chemnitius in exam. Trid. ad sess. 6. can. 4 & 5. *Non sunt frustra præcepta, nisi nihil possit liberum arbitrium sine gratia necessitante, quam soli electi habent.* Vbi nihil posse arbitrium asserit sine gratia efficaci, quam vult necessitantem esse, & solis electis, & operantibus dari. Nec Baïani reculabunt, gratiam efficacem necessitantem asserere, cum tueantur, libertatem cum necessitate antecedenti componi, & gratiam intrinsecè efficacem non solum ad actu, sed etiam ad posse antecedens operari necessariam dari.

x. Secundò, conveniunt asserendo, præcepta Dei esse posse observatu impossibilia, negata à Deo gratia, qua præcepta implere sufficimus. Sic Calvinus lib. 2. Infit. c. 7. *Sit extra controversiam, impossibile*

impossibile esse in hac carne legis implementum. & ibidem §. 5. Quod autem impossibile legis observationem diximus, id est paucis verbis explicandum, simul & confirmandum: solet enim vulgo absurdissima sententia videri. Cum vero Baiani sibi obijciunt, præceptorum observationem omnibus esse possibilem, retorquent, idem Pelagianos contra Augustinum contentiosissime inculcasse. Quod etiam retorquet Calvinus in Antid. ad fess. 6. c. 11. Impossibile esse, assero, quod Scripturæ nunquam futurum pronuntiant. Vocabant Augustinum hac calumnia Pelagiani, quod diceret Dei præcepta ad observandum esse impossibilia. idem 2. Infit. c. 7. §. 5. Eiusmodi arguita vexabant Augustinum Pelagianum, injuriam fieri Deo, si plus jubeat, quam per ejus gratiam præstare queant fideles. Item occurrunt Baiani, non esse frustra præcepta, & consilia, quamvis homini desit gratia sufficiens, qua præcepta possit implere. Ut illa enim sunt ad significandum homini, ut si fortè possit, quod jubetur; si non possit, suæ infirmitatis admonitus ad gratiam impetrandam confugiat: item ut qui præcepta non faciunt, conscientia aculeis torqueantur, & coram Deo inexcusabiles habeantur. Non aliter Calvinus lib. 2. Infit. c. 5. §. 7. Impii, dum adversari Deo suas libidines per legem edoceri, suo ipsorum testimonio rei sunt. Pii, dum suæ impotentia admoniti, ad gratiam confugiunt. & ibidem §. 4. Verbum idem, dum Reprobis desinat, est non in eorum correctionem, in alium tamen usum valere facit, quo & in presens conscientia testimonio urgeantur, & in judicii die magis reddantur inexcusabiles. En quam per omnia concordia sint pronuntiatæ Calviniana, atque Baiana.

x i i. Non sunt magis discordia Lutherana. Quippe Lutherus huic pessimo dogmati constanter adhæsit. Ita in Confutat. rationis Latonomianæ: Tot Scripturæ testimonia probant, mandatum esse impossibile nobis, ut nihil sit manifestius. & in Epist. ad Galat. c. 4. Impossibile est, humanam naturam implere legem: imo in justificatis, qui habent Spiritum sanctum repugnat lex membrorum legi mentis. & in Psal. 51. Decalogum nunquam potest plene præstari. & in Propositionibus de lege contra Antinomios: Lex est plane inutilis, & impossibilis. & in Respons. ad Dialog. Sylvestri: Pessimè facis, quod negas, Salvatorem impossibilia jussisse, plusquam pessimè facis, quod hoc falsitatem audes appellare; non possumus in hac vita mandata Dei implere. Tamen si adit gratia verè sufficiens, nec Lutherus negat, legem impleri posse. Ergo impossibilitas legem implendi, quæ oritur ex defectu gratiæ à Baianis asserta, asseritur à Lutero.

x i v. Cum Calvino, & Lutero Baianis subscribunt alii Hæretici eorum discipuli. Melancthon ad cap. 4. Epist. ad Rom. edit. 1. Cum mandat lex, diligi Deum, perinde impossibilia jubet, atque si præcipiat nobis transvolare Caucasum. & in Apolog. tit. de Votis Monast. Extrema impietas est, sentire, quod Decalogo ita satisfaciunt, ut merita superint, cum hæc præcepta omnes Sanctos accusent: Diliges Dominum &c. item, Non concupisces, &c. Ioannes Monhemius Dial. 3. Nemo quantumvis perfectus præstare potest, quod lex jubet. Chemnitius in exam. Trid. ad fess. 6. can. 11 & can. 18. tota q. 3. Quamvis igitur caro spiritui repugnat, lex non potest perfectè impleri. & ibidem ad fess. 6. can. 4. & 5. Non sunt frustra præcepta nisi nihil possit liberum arbitrium sine gratia necessitante, quam soli electi habent. Difertè omnes deprædicant legem, & præceptorum adimplerem, carnis resistantiam, tentationemque victoriam esse hominibus etiam justis impossibilem.

x v. Tertio, conformes sunt exponendo illud 1. ad Timoth. 2. Vult omnes homines salvos fieri, non intelligi de omnibus singulatim hominibus, sive de singulis generum, sed de generibus singulorum. Ita enim Calvinus lib. 3. Infit. c. 24. §. 16. in 1. ad Timoth. 2. Quo nihil aliud profecto significat, quam nulli hominum ordini viam ad salutem præclusisse, item in ejusdem loci expositionem: De hominum generibus, non de singulis personis sermo est. rursus ibidem: Pueriliter ergo hallucinantur, qui hunc Pauli locum prædestinationi opponunt. Si Deus, inquit, indifferenter vult, salvos fieri, falsum est, alios ad salutem, alios ad exitium æternum ejus consilio esse prædestinatos. Aliquid fortè dicerent, si Paulus hic de singulis hominibus ageret. Pomeranus eundem locum exponens: Hujus loci sensus est, nullum mundi ordinem a salute excludi. Gaspar Megander ibidem: Omnis generis homines, sive de quolibet statu aliquos servari vult. A quibus nihilo discrepant Baiani.

x v i. Quarto, concordant docendo, Christum non fuisse mortuum pro omnibus hominibus, ideoque nec omnium fuisse Redemptorem, nec pro omnibus orasse. Ita Calvinus in c. 17. Ioan. Christus proprii gregis solummodo fuit sollicitus, & pro electis suis dumtaxat oravit. & in Ioan. 1. 2. v. 2. Sub omnibus reprobos non comprehendis, sed eos designat, qui simul crederentur erant, & qui per varias mundi plagas dispersi erant. Beza in Theibus de sacrificio apud Malderum, in Anti-Synodico, c. 7. Coram Deo, & 101. Ecclesia testatur figmentum illud inauditum, & diluatum, Christum videlicet non minus pro omnibus, quam pro fidelibus esse mortuum. item: Sive consilium Dei, sive passionis effectum, sive utrumque spectemus, pro impiis nullo modo est mortuus. Chamierus tom. 3. lib. 9. c. 13. in titulo cap. Non pro quibusvis mortuus Christus. Synodus contra Remonstrant. c. 2. art. 6. Rejicit Synodus errorem eorum, qui impetrationis, & applicationis distinctionem usurpant, ut incautus, & imperitis hanc opinionem insillunt: Deum, quantum ad se attinet, omnibus hominibus ex æquo ea beneficia voluisse conferre, quæ per mortem Christi acquiruntur. Nam isti dum simulant, se distinctionem hanc sano sensu proponere, populo perniciosum Pelagianismi venenum conantur propinare. & in specimine Amstelodamensi, art. 43. Christus non est tamen ipse secundum consilium, mandatum, & commisionem sui Patris mortuus pro omnibus, sed pro solis electis. & ibidem art. 44. Qui docent, Christum pro omnibus, & singulis hominibus mortuum esse, hi faciunt divinum consilium, & decretum incertum. ibidem consequenter: Et faciunt in anem virtutem satisfactionis Christi.

x v i i. Concorditer Boquinius Pincerus, & Clebitius apud Coccium Theauri Catholici, tom. 1. lib. 2. art. 7. docent, Christum non esse pro omnibus omnium hominum peccatis crucifixum, & mortuum, sed tantum pro fidelibus, & piis. Hieronymus Zanchus in Mitc. doctrina 1. Ioan. 2. ait: Sanguis Christi non est secundum propositum Dei, & re ipsa pro reprobis, & incredulis effusus, sed tantum pro quibusdam multis, hoc est, electis, & quidem pro omnibus istis multis. Simon Simonius contra Scheghium lib. 2. fol. 24. scribit. Christum tantum electorum gratia seipsum exinanivisse, forma servi assumpta. Fidei Genevanæ Clapeus in dial. 4. apud Fewardentium in Theomachia Calvinistica lib. 5. c. 15. Tantum pro his mortuus est, qui eum receperunt in tali justitia, id est, ut perfectum legis pro se-ipsis observatorem, & qui pro his Deo perfectè satisfecerit. Benedictus Arerius p. 2. probl. fol. 868. Deum volentem, ac scientem excludere Judam, Pharaonem, Cai-

pham,

pham, Herodem, nec esse eorumdem, & aliorum desperantium, & damnatorum Christum Salvatorem.

x x i x. Expende nunc Baianorum cum his Heterodoxis concordiam. Afferunt Baiani, Christum non fuisse omnium hominum Redemptorem, nec pro omnibus hominibus mortuum fuisse. Quod omnes Heterodoxi producti constanter afferunt. Inculcant argumentum pro gratia sufficiens omnium sumptum ex Christi redemptione, & morte omnibus hominibus communi usque ad nauseam à Pelagianis inculcatum fuisse; ideoque Pelagianorum armis nostram sententiam defendi: quod etiam definit Synodus contra Remonstrant. facta. Item Christum pro suis dumtaxat electis Patrem orasse: quod etiam Calvinus contendit. Insuper efficaciam divini propositi, & prædestinationis ex hoc argumento incertam reddi; nec non inanem virtutem satisfactionis Christi: quod etiam eadem Synodus contendit. Quo cernes, non solum doctrinam, sed etiam argumenta Baianorum esse Hæreticis communia, & quod nobis obijciunt, ipsos prolixo studio tria Heterodoxorum arma colligere, & obsoleta recudere.

x x i x. Ex quibus omnibus argumentum conficitur ad relegendam ab scholis Catholicis Baianorum sententiam. Quippe inter duas adversantes assertiones ea potius repudianda est, quæ magis affinis est pestilenti Hæreticorum doctrinæ, & à communi Catholicorum magis exorbitans. Iam vero ejusmodi sunt Baianorum asserta, ut superiora persuadent. Ergo Baianis potius, quam nostris assertis scholæ Catholicæ interdicienda sunt. Etiam deprehendes, hos Augustinianæ doctrinæ defensores, & commendatores, quam ingentem illi injuriam, & infamiam inurant, cum Augustinum contendunt docuisse, quod ab omnibus scholis Catholicis repulsum est, & à solis Hæreticorum admittum, magisque velint, Heterodoxis, quam Catholicis esse fautorem. Quod Augustino infamis notæ, & grandis injuriæ est.

SECTIO III.

Auxilium gratiæ purè sufficiens in statu naturæ lapsæ ex sacris litteris conficitur.

x x. **M**ultiplicis generis sunt testimonia sacra, quæ veritatem nostræ doctrinæ persuadent. Primò, quidem illa, quæ continent exprobrationes, querelas, & accusationes peccatorum, quod divina mandata contempserint. Nam vana, & injusta videtur exprobratio, querela, & accusatio litem peccatoribus intendens, si eis denegat Deus auxilium gratiæ verè sufficiens, quod non solum ad actum adimplere præceptum, sed etiam ad posse necessarium est, cum prompta sit excusatio, & justa responsio peccatoris, quod præcepta non impleverit, quia Deus denegavit ipsi auxilium gratiæ non solum ad actuale obedientiam, sed etiam ad potestatem sufficientem necessarium, quod ipse debebat ex se conferre; non quidem absolute, sed ex suppositione, quod velit ab eo obsequia exigere, & promiserit, quantum est ex se non defuturum illi in eis, quæ ad illa exhibenda necessaria sunt. Poterit enim non immerito peccator Deo calumniatoris notam obijcere cum Iob 10. Numquid bonum tibi videbitur, si calumnieris, & opprimas me? inter quæ testimonia illustre est illud Isaïæ 5. Et nunc viri Juda judicantur inter me, & vineam meam; quid est, quod ultra debui fu-

cere vineam meam, & non feci? An quod expectavi, ut faceret uvas, & fecit labruscus? En supponit aliquid debuisse facere, nempe ex suppositione, quod voluit, & expectavit fructus vineæ, sed non debuisse ultra ea, quæ fecit. Deinde tantum fuisse evidentiæ eorum, culturamque vineæ, ut ipsi peccatores iudices appellari poterint ad justificandam providentiam Dei, & condemnandam malitiam peccatoris, convincendumque, nulla ratione in Deum, sed in solam peccatoris voluntatem sterilitatem fructuum posse refindi. Si autem Deus non concessisset auxilium gratiæ verè sufficiens, posset peccator jure respondere ultra debuisse facere præter ea, quæ fecit, nempe conferre sufficiens auxilium gratiæ ad potestatem ferendi fructus necessarium.

x x i. In quem locum præclare Cyrillus Alexandrinus: Quid igitur boni illis defuit, ut inutiles fierent? Si enim rerum ad usum, & utilitatem necessariam quidpiam à me, qui plantaveram, fortè prætermisissum fuerit, causa nihil dicam, neque poenas exigam; quid enim facerem, inquit, quod non ei fecerim, cum vero rebus eam utilibus plenam, nulliusque rei indigam fecerim; etiam spinas tamen pariat. & post pauca: Num igitur incertum, num desidiosum agricolam dicet? an potius illos accusabis, qui tanta sollicitudine curati à me, adeo fertilitatem suam neglexerunt. Audis, nihil à Deo prætermisissum esse, nec homini defuisse eorum, quæ necessaria sunt, ut fructus salutare ferret, aliterque desidiosum agricolam fore, injustumque fructuum, & poenarum exactorem. Quid autem magis necessarium homini, quam auxilium gratiæ verè sufficiens, sine quo nec fructus, nec potestas eadendi illos consistere possunt. Similia scribunt in eum locum Hieronymus, Basilus, Beda, & alii Patres, & Interpretes.

x x i. Baiani respondent, hoc testimonium extra rem adduci. Quia in eo non est sermo de homine lapsò, sed de homine integro, cui Deus copiosa gratiæ auxilia suppeditavit; & quem innumeris gratiæ beneficiis coluit; in quo gratia verè sufficiens potest ab efficaci dividi; secus vero in homine lapsò. Nam Deus in hoc testimonio proponitur culturæ debitor homini, sive vineæ suæ. Soli autem homini integro, & non lapsò debita verè est cultura gratiæ. Cernis, quibus erroribus suas implicent solutiones Baiani. Primò enim volunt, Deum debuisse homini integro sola ratione creationis auxilia gratiæ, nec potuisse cum in statu puræ naturæ condere. Quod quam erroneum sit, discussimus ex professo lib. 1. per totum. Quare debitum Dei in eloquio Isaïæ contentum non est absolutum, nec ex jure aliquo naturali profectum, sed ex suppositione promissionis divinæ factæ hominibus de non deserendis ipsis à Deo, ut quantum est ex ipso, possint fructus salutaris dare, aut ex suppositione voluntatis antecedentis, qua voluit ab eis eos fructus exigere, & expectare. Hæc enim decreta obligant Deum, ut ex parte Dei non subtrahantur homini, sed provideantur auxilia gratiæ verè sufficientia, & necessaria tam homini lapsò, quam integro, quibus talia decreta communia fuerunt. Secundò, contendunt contra omnium Patrum, & Interpretum expositionem à superiori testimonio Isaïæ excludere hominem lapsum. Cum omnes illud intelligant de populo Israëlito, & accommodent populo Christiano contemnant divinas leges, quos Deus, seu vineas suas etiam post Adæ peccatum ingentibus beneficiis coluit, ut fructus vitæ salutaris referrent, eos ab eis populis expectans, & exigens.

X x

Erro-

Erroneus autem sensus est, qui contradicit communi Patrum, & Interpretum expositioni.

xxix. In cuius confirmationem venit parabola vineæ proposita à Christo Matth. 24. Marc. 12. & Lucæ 24. *Homo erat Paterfamilias, qui plantavit vineam, & septem circumdedit ei, & fodit in ea torcular, & edificavit turrim, & locavit eam colonis.* Vbi Chrysostomus homil. 69. in Matth. expendit, quod *his omnibus nihil ab eo, quod ad salutem pertinet, derelictum demonstrat.* Quod etiam expendunt communiter cæteri Patres, & agnoscunt in hac parabola factam à Christo allusionem ad vineam Isaiæ, & mutuam utriusque loci per alterum expositionem notant. Basilius Isaiæ 5. Hieronymus Matth. 21. & Isaiæ 5. Ambrosius Lucæ 20. & plerique alii. Quippe Isaiæ 5. sic proponitur: *Vinea facta est dilecto meo in cornu filio olei, & sepovit eam, & lapidem elegit ex illa, & plantavit vineam electam, & edificavit turrim in medio ejus, & torcular extruxit in ea, & expectavit, ut faceret uvas, & fecit labruscas.* Confona utriusque vineæ cultura evidens argumentum est, eandem utrobique vineam comprehendit. At nullus Patrum, & Interpretum est, qui sub Evangelica vinea non intelligat primario Synagogam Iudeorum, & secundario Christianorum Ecclesiam. Ergo eadem intelligenda est sub Isaiæ vinea. Quare Ambrosius Lucæ 20. exponens Evangelicam vineam: *Plerique varias significationes de vinea appellatione derivant. Sed evidenter Esaias vineam Domini Sabaoth domum Israël esse, memoravit.* Et cum Iudæis applicuisset omnem culturam Evangelicæ vineæ, mox adjicit: *Vinea typus noster est.* Accommodatque ex professio Ecclesiæ Christianæ omnia, quæ de utraque vinea facit textus complectitur. Quod aliis etiam Patribus frequens est. Ergo absque ingenti temeritate, & errore non potest homo lapsus à vineæ appellatione Isaiæ 5. relegari.

xxxiv. Secundò, ex eodem Isaiæ testimonio, & aliis argumentum præformatur. In eo enim, & aliis Deus proponitur expectans fructus salutes, & conversionem peccatoris: *Expectavi, ut faceret uvas, & fecit labruscas.* Eiusmodi enim expectatio significat ad conversionem peccatoris solam ipsius voluntatem, & cooperationem desiderari præsentibus jam, & provisus à Deo omnibus auxiliis gratiæ necessariis, quæ ad ipsum dari pertinent. Nam si aliquid subtraxisset eorum, quæ necessaria sunt, non solum ad actuale, sed etiam ad possibilem conversionem, frustra, & fide expectaret Deus illum. Qui enim verè, & serio alium expectat, ut veniat, manifestum supponit ex parte sua nihil denegasse eorum, quæ requisita sunt, ut ad ipsum venire possit, nam denegans ad adventum necessaria, expectator esset ridiculus, & vanus. Deus autem nostram conversionem, & voluntatem expectat, etiam quando ei peccatis nostris resistimus, ut ex sacris litteris Patres prædicant. Ergo supponit providisse omnia auxilia gratiæ ad nostram conversionem necessaria, etiam quando illam subtrahimus.

xxv. Ita Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi 1. *Liberalis namque Deus, & pronus ad beneficentiam, expectat tamen cuiuslibet propriam voluntatem.* Itaque post effusam liberalitatem, & beneficentiam in elargiendis donis gratiæ nostram Deus expectat voluntatem. Basilius lib. de Spiritu sancto, c. 16. *Nunc videtur adesse semel consignatio expectans, ut ad salutem convertantur. Tum vero in totum ab anima, quæ gratiam ipsius prophana verit, rescinditur; eo quod non est*

in inferno, qui confiteatur, nec in morte, qui memor sit Dei, quod jam non adsit Spiritus adiutorium. Igitur in vita præsentis expectat conversionem baptizatorum, quia illis adest adiutorium gratiæ; in futura vero non expectat conversionem damnatorum, quia tale eis adiutorium abest. Ergo non sufficit auxilium gratiæ propter peccata subtrahi, ut Deus verè expectet operis fructum, ad quem talis gratia requisita est. Iidorus lib. 2. Sentent. c. 15. *Quod servatur nobis tempus penitentiæ, ut non simul morte obrunamur precipiti, sed detur locus satisfactionis: hoc totum de Dei procedit clementia, ut nos non damnet crudeliter; sed expectet ad penitentiam patienter.* Deus non solum expectat nostram penitentiam, sed expectat patienter, quia semper tarda est penitentia hominis misericordiae diviniæ, quæ illam prævenit auxiliis gratiæ.

xxvi. Plura, & aurea Gregorius in rem præsentem. Audi homil. 34. in Euangel. col. penult. *Pensamus supernas divitias Conditoris nostri. Peccare nos vidit, & perulit. Qui nos ante culpam peccare prohibuit, etiam post culpam expectare ad veniam non desistit. Ecce ipse nos, quem despicimus, vocat. Aversi ab illo sumus, & tamen non avertitur. Vnde bene per Esaiam dicitur: Et erunt oculi tui videntes præceptorem tuum, & aures tue audient vocem post tergum monentis. Quasi in faciem suam homo monitus est, quando ad iustitiam conditus præcepta rectitudinis accepit. Sed cum hæc eadem præcepta contempsit, quasi conditori suo dorsum dedit. Sed ecce adhuc post tergum, sequitur, & monet; quia jam & à nobis contempnus est; & tamen nos adhuc vocare non cessat. Quasi dorsum eum in faciem dedimus, cuius verba despiciamus, cuius præcepta calcamus. Sed stans post tergum nos aversos revocat; quia & videt, quod despicitur, & tamen per præcepta clamat, per patientiam expectat.* Monet primò pensare supernas divitias Dei, dum nos ad conversionem expectat, quia non potest expectare, nisi gratiæ dona ad illam necessaria prius effundat. Ideò secundò proponit, Deum nos expectare; quia non solum ante, sed etiam post peccatum persequitur nos monens, & vocans. Tertiò, Deum in primo homine eodem modo expectasse obedientiam, quo post inobedientiam expectavit conversionem, eodemque modo ante, & post inobedientiam perseverare monentem & vocantem. At ante primi hominis inobedientiam, opinione Baianorum, Deus monuit, & vocavit hominem ad obedientiam præsentis auxilio gratiæ purè sufficienti. Ergo etiam post inobedientiam simili auxilio vocat, & monet ad penitentiam.

xxvii. Audi iterum in Ezechiel. homil. 11. circa finem: *Misericors Deus tempus nobis ad penitentiam relaxat; sed cum ejus gratiæ patientiam nos ad augmentum verimus culpe, hoc ipsum tempus, quod ad parcendum pie disposuit, districtionis ad feriendum vertit: ut quia reverti quis, etiam spatio temporis accepto, noluerit; per hoc mala sua ad reatum auget, per quod ea diluere potuit, si converti voluisset. Vnde scriptum est: Ignoras, quoniam benignitas Dei ad penitentiam te adducit? Secundum duritiam autem tuam, & cor impenitentis thesaurizas tibi iram in die iræ, & revelationis iudicii Dei. De benignitate ergo omnipotentis Dei iram sibi in die iræ reprobus thesaurizat; quia dum ad penitentiam tempus accipitur, & ad peccandum exhibetur, ipsum remedium gratiæ vertit in augmentum culpe. Vnde & omnipotens Deus, qui collata remedia conficit ad culpæ augmentum irabit, ipsam benignitatem, quam contulit, in iudicii districtionem vertit, ut inde post amplius feriat, unde modo amplius expectat.* Vides, hominem thesau-

thesaurizare iram Dei, expectantis penitentiam, quia remedium gratiæ, quod Deus providet ad illam, vertit in culpam, & ita collata remedia ad culpæ augmentum irabit, & inde post Deus amplius feriet, unde modo amplius expectat.

xxviii. Idemdem lib. 16. Moral. c. 4. *Quisquis delinquit, & vivit, idcirco divina dispensatio in equitate tolerat, ut ab iniquitate compeccat. Sed qui diutius toleratur, nec tamen ab iniquitate compeccatur, minus quidem superna patientia percipit; sed reatus sui vinculis ex ipso se munere artius adstringit. Nam quia accepta penitentia tempora dirigit ad culpam, distribuit in ultimis iudex impensa argumenta misericordiae convertit ad poenam. Hinc namque per Paulum dicitur: An ignoras, quia patientia Dei ad penitentiam te adducit? Tu autem secundum duritiam tuam. & post pauca subdit: Vnde necesse est, ut, cum nos diutius expectari conspiciamus, ipsa prærogata peccatis tempora, quasi damnationis argumenta timeamus. Cur damnationis, & majoris iræ diviniæ argumentum est dilatio, & expectatio patientiæ, si toto tempore, quo peccator non poenitet, poenitere non potest, & ratio vera dilationis est, quia Deus decrevit gratiam necessariam, & sufficientem differre.*

xxix. Diadochus de perfectione Spirituali, c. 89. initio: *Duo nobis bona per Baptismum regenerationis sancta gratia comparat; quorum alterum aliter in finitio intervallo antecellit; sed illud quidem statim largitur; renovat enim nos in ipsa aqua, & cunctas animæ lineas; id est, quod est ad imaginem Dei, omnibus rugis peccati nostri detractis splendescere facit; hoc vero, id est, quod est ad similitudinem Dei, non statim largitur, sed expectat potius, ut illud nobis adiutoribus operetur. Cum igitur coepit mens multo sensu suavitatem Dei gustare, scire nos oportet, tum gratiam incipere, veluti depingere in imagine similitudinem. Igitur tum Deus verè expectat, cum gratiam conferens nostram operationem desiderat.*

xxx. Claudat Cyrillus Alexandrinus vineam Isaiæ 5. quam Deus expectavit, ut faceret uvas, seu fructus salutes, exponens: *Verumtamen cum illam omni misericordia & dilectione dignaver, non erat racemorum ferax, non vitis generosa, legem non coluit; non probam, neque sanctam vitam degit, sed spem agricolæ voluti fefellit. Ego quidem expectavi iudicium, id est, ex animo sincero rectam, & in omnibus rebus agendis opinionem irreprensibilem, seu iudicium; sed illa, inquit, paravit iniquitatem, videlicet vitis spinas peperit; itaque fefellit, ut jam dixi. Vnde enim æquum erat, iustitiæ fructus crescere, inde præter opinionem, & expectationem ostendebatur vita, quæ extra sacras litteras, & præter divinum præscriptum legem habet, & condemnationem. Demens est agricola, qui serio sperat, & opinatur, fructus futuros in ea vinea, cui certo sibi constat, defuisse necessariam culturam, imo quam ipsemet decrevit deserere in eis, quæ ad ferendos fructus requisita sunt. Ergo qui sincere eos sperat, & opinatur, futuros, manifestum supponit, adfuisse omnem culturam, & nihil eorum defuisse, quæ ex parte agricolæ ad fertilitatem vineæ providenda erant. Quod satis exprimit Cyrillus dicens, vineam omni dilectione, & misericordia agricolam fuisse dignatum. Quis enim credat, omnem dilectionem, & misericordiam adfuisse, ubi defuit auxilium gratiæ verè sufficientis, & necessarium, ut vinea fructus daret?*

xxxi. In explicationem præteriti argumenti annota, duplicem esse modum expectandi operationem arbitrii. Primò, Deus potest illam expectare

tanquam præviam, & conferentem ad collationem gratiæ; ut scilicet Deus ex operatione arbitrii moveatur ad conferendam gratiam. Secundò, potest expectare operationem arbitrii tanquam subsequenter, & futuram ex gratia, ut scilicet expleatur voluntas conferendi gratiam, quia licet operatio arbitrii sit effectus gratiæ, tamen non est adæquatè ex gratia, sed simul etiam ex libero arbitrio, cuius cooperatio libera necessaria est ad fructum salutis, quia simul cum gratia convenire debet in opus libertas arbitrii, ideoque ejus conventum, & cooperationem expectare Deus potest. Primus expectandi modus est prorsus alienus à doctrina sacrarum litterarum, & Patrum, & ipsissimus Semipelagianorum error, quem sub voce *expectandi* Semipelagiano sensu accepta proscribunt Concilia, & Patres Ecclesiæ. Itaque solus secundus expectandi modus adscribi debet sacris litteris, & Patribus Ecclesiæ, cum Deum prædicant nostram expectare voluntatem, & operationem. Iam vero constat, non posse eam expectari à Deo, tanquam futuram, & subsequenter ex gratia, nisi gratia à Deo collata sit, aut si decretum sit à Deo, illam non conferri. Igitur cum ex præteritis innoscat, Deum expectare operationem nostræ voluntatis, etiam quando illa ex malitia nostra subtrahitur, confectarium est, gratiam à Deo nobis dari sufficientem, etiam quando nostra deficit operatio, atque aded talem, quæ efficax non sit.

xxxii. Tertiò, in eisdem rei argumentum veniunt ea testimonia sacra, quibus Deus queritur de divitiis, & donis gratiæ ab homine contemptis. Nam nullus est similem indignum Dei, non statim largitur, sed expectat potius, ut illud nobis adiutoribus operetur. Cum igitur coepit mens multo sensu suavitatem Dei gustare, scire nos oportet, tum gratiam incipere, veluti depingere in imagine similitudinem. Igitur tum Deus verè expectat, cum gratiam conferens nostram operationem desiderat.

xxxiii. Tertiò, in eisdem rei argumentum veniunt ea testimonia sacra, quibus Deus queritur de divitiis, & donis gratiæ ab homine contemptis. Nam nullus est similem indignum Dei, non statim largitur, sed expectat potius, ut illud nobis adiutoribus operetur. Cum igitur coepit mens multo sensu suavitatem Dei gustare, scire nos oportet, tum gratiam incipere, veluti depingere in imagine similitudinem. Igitur tum Deus verè expectat, cum gratiam conferens nostram operationem desiderat.

xxxiv. Tertiò, in eisdem rei argumentum veniunt ea testimonia sacra, quibus Deus queritur de divitiis, & donis gratiæ ab homine contemptis. Nam nullus est similem indignum Dei, non statim largitur, sed expectat potius, ut illud nobis adiutoribus operetur. Cum igitur coepit mens multo sensu suavitatem Dei gustare, scire nos oportet, tum gratiam incipere, veluti depingere in imagine similitudinem. Igitur tum Deus verè expectat, cum gratiam conferens nostram operationem desiderat.

xxxv. Tertiò, in eisdem rei argumentum veniunt ea testimonia sacra, quibus Deus queritur de divitiis, & donis gratiæ ab homine contemptis. Nam nullus est similem indignum Dei, non statim largitur, sed expectat potius, ut illud nobis adiutoribus operetur. Cum igitur coepit mens multo sensu suavitatem Dei gustare, scire nos oportet, tum gratiam incipere, veluti depingere in imagine similitudinem. Igitur tum Deus verè expectat, cum gratiam conferens nostram operationem desiderat.

xxxvi. Tertiò, in eisdem rei argumentum veniunt ea testimonia sacra, quibus Deus queritur de divitiis, & donis gratiæ ab homine contemptis. Nam nullus est similem indignum Dei, non statim largitur, sed expectat potius, ut illud nobis adiutoribus operetur. Cum igitur coepit mens multo sensu suavitatem Dei gustare, scire nos oportet, tum gratiam incipere, veluti depingere in imagine similitudinem. Igitur tum Deus verè expectat, cum gratiam conferens nostram operationem desiderat.

xxxvii. Audi Augustinum illud Psal. 102. *Longanimis, & multum misericors* cum præsentis Pauli eloquio conferentem, & exponentem: *Quid tam longanimis? Quid tam multum in misericordia? Peccatur, & vivitur: accedunt peccata, augetur vita: blasphematur quotidie, & facit, solem suum oriri super bonos, & malos. Vocat undique ad correctionem, vocat un-*

diſque ad penitentiam; vocat beneficiis creaturæ, vocat impertiendo tempus vivendi, vocat per leſiorem, vocat per tractatorem, vocat per intimam cogitationem, vocat per flagellum correctionis, vocat per miſericordiam conſolationis longanimis, & multæ miſericordiæ. Sed obſerva, ne longitudine miſericordiæ Dei male utendo, tu tibi iheſaurizes, quod ait Apoſtolus, iram in die iræ, & revelationis juſti judicii Dei. Nam hoc ait Apoſtolus: An divitias benignitatis, & longanimitatis ejus contemnis? unde poſt pauca infert Auguſtinus: Ergo te Deus longanimitate ſua parcendo ad penitentiam adducit. En non una ſola, ſed multiplex, & varia vocatio gratiæ reiſpâ peccatorem tangens, & ad penitentiam movens præcedat, neceſſe eſt, ut juxta Apoſtolum peccator divitias bonitatis, & miſericordiæ divinæ contemnat, theſaurizet iram Dei, & verè ad penitentiam adducatur.

xxxiv. Irenæus lib. 4. adverſus Hæreſes, c. 71. de Angelis, & hominibus lapſis loquens: Quoniam Deus dedit benignè bonum, ipſi vero non caſtodiunt diligenter illud, nec pretioſum arbitrii ſunt; ſed ſupereminentiam bonitatis contempſerunt. Abjicientes igitur bonum, & quaſi reſpuentes, merito omnes juſtum judicium incident Dei. Quemadmodum Apoſtolus Paulus ad Romanos teſtificatus eſt dicens: An divitias bonitatis ejus, &c. Expende bonum gratiæ reiſpâ datum à Deo, quod Angeli, & homines contempſerunt, offendente Deo ſupereminentiam bonitatis. Item eodem modo ſine diſcrimine homines lapſos, qui teſtimonio Pauli ad penitentiam adducuntur, ac Angeli, qui ad Dei obedientiam ante lapſum præventi ſunt, proponi contemnentes, & abjicientes bonum gratiæ. Iam vero Angeli reprobi ante lapſum, ſarentibus Baianis, gratiam verè ſufficientem acceperunt. Ergo etiam homines poſt lapſum non penitentes. Conſonat Hieronymus Dialog. 3. adverſus Pelagianos, col. 5. diſſerens, quomodo Chriſtus Dominus Iudam elegerit, quem præciebat fore proditorum: Tantæ bonitatis eſt, & ineffabilis clementiæ, ut eligat eum, quem interim bonum cernit, & ſcit, malum futurum, dans ei poteſtatem converſionis, & penitentiam juxta illum ſenſum Apoſtoli: Ignoras, quia benignitas Dei ad penitentiam te adducit. Ergo Deus Iudæ impenitenti poteſtatem penitentiam dedit. Hæc autem poteſtas ſine auxilio gratiæ eſſe non potuit. In eoque etiam Hieronymi admiratio, & quaſtio conſiſtit, quod gratiam ad penitendum contulerit Deus ei, quem ſciebat impenitentem futurum.

SECTIO IV.

Uterior ejuſdem gratiæ probatio ex ſacris litteris.

xxxv. **Q**uartò, in eadem probationem advo-co reprehentiones, & exprobrationes, quæ in ſacris litteris peccatoribus ſiunt per comparationem ad alios, nimirum quia ipſi inobedientes, & impenitentes ſiunt, cum alii ejuſdem auxiliis obedientes, & penitentes fuerint, aut reiſpâ forent. Nam ejuſmodi reprehentio, & exprobratio comparativa ſupponit manifeſtè, peccatores inobedientes, ſeu impenitentes præventos eſſe auxiliis gratiæ ſufficientibus ad obedientiam ſeu penitentiam, ſicut alii reiſpâ obedientes, & penitentes, cum quibus comparantur, præventi ſunt. Nam ſi auxiliis verè ſufficientibus deſtituti eſſent,

vana eſſet comparativa exprobratio, cum facile poſſent illam repellere, reſpondentes, mirum non eſſe, ſe aliis, quoad obedientiam, & penitentiam inæquales eſſe, cum inæquales conſtituti eſſent à Deo, quoad ſufficientem poteſtatem. Quid enim mirum, illos non obedire, aut penitere, cum alii obediunt, aut penitent, ſi aliis reiſpâ conceduntur omnia auxilia gratiæ non ſolum ad poteſtatem, ſed etiam ad actualem obedientiam, & penitentiam neceſſaria, & ipſis omnia etiam ad poteſtatem ſufficientem, & antecedentem requiſita negantur? Nam comparatio, ut ait Ariſtoteles lib. 6 & 3. Topic. debet fieri ſupponendo cætera paria. Plurima ſunt ejuſmodi teſtimonia ſacra, & illuſtre illud Matth. 11. & Lucæ 10. Tunc cepit exprobrare civitatibus, in quibus factæ ſunt plurimæ virtutes ejus, quia non egiſſent penitentiam. Væ tibi Corozain, væ tibi Bethſaida, quia ſi in Tyro, & Sidone factæ fuſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio, & cinere penitentiam egiſſent. Verumtamen dico vobis, Tyro, & Sidoni remiſſus erit in die judicii, quam vobis. Vbi Chriſtus increpat Iudæos, quod non egerint penitentiam eis auxiliis, quibus gentiles, ſi illis præberentur, penitentiam egiſſent. At Gentiles non egiſſent penitentiam ſine auxilio gratiæ verè ſufficienti. Ergo Iudæos increpat, quod non egerint penitentiam cum auxiliis gratiæ verè ſufficientibus. Alioqui increpatio comparativa nullius eſſet proſus efficaciam, cum eſſet ab longè imparibus facta.

xxxvi. In cujus explicationem, & confirmationem adverto, comparationem æqualitatis inter Iudæos, & Gentiles non ſolum fieri à Chriſto Domino quoad auxilia, & ſigna externa, ſed etiam quoad auxilia gratiæ interna. Nam Chriſtus improperat Iudæis impenitentiam, quod Gentiles cum eiſdem virtutibus penitentiam egiſſent. At penitentia fieri nequit ſola virtute externa ſine interna gratiæ. Ergo improperatio fuit etiam ob gratiam internam effectum penitentiam frustratam. Ratio eſt, quia ex providentia Dei auxiliis externis gratiæ ſemper adiungantur interna, ut ex cultura externa ferre poſſit noſtra voluntas fructus ſalutares internos, quod ex inſtituto probavimus diſp. 20. ſect. 9. & ſeqq. de Ente ſupern. Ergo auxilia externa non objiciuntur à Chriſto diviſa ab internis, ſed conjuncta. Quare Anſelmus in eum locum id ſupponens pronuntiat: Sed quare Deus negat gratiam libenter ſuſcepturis, & gratiæ conſenſuris, ſcilicet Gentilibus, eligit vero non conſenſuros gratiæ, ſcilicet Iudæos, non eſt noſtrum ſcire. Vbi Anſelmo eſſe quaſtionem de gratia interna, quam ſupponit collatam Iudæis diſſidentibus, & negatam Gentilibus conſenſuris, diſcretiſſimum eſt. Quod etiam probatur ex principio, cui inſtitimus. Nam ſi Chriſtus conferret Iudæos præventos ſolis auxiliis gratiæ externis ſine internis cum Gentilibus præventis non ſolum auxiliis externis, ſed etiam internis, non eſſet juſta, nec efficax exprobratio comparativa, quia vana eſt, ſi fiat inter longè diſtantes, & inæquales, & in ea ſuppoſitione maxima exiſteret inter Iudæos, & Gentiles diſtantia. Ergo utroſque ſupponit Chriſtus ſic arguens præventos auxiliis gratiæ non ſolum externis, ſed etiam internis. Ergo ſupponit auxilia interna gratiæ in Iudæis purè ſufficientia, & non efficaciam ad penitentiam.

xxxvii. Illuſtratur teſtimoniis Patrum, qui id apertè ſupponunt. Chryſoſtomus enim homil. 36. in Matth. ante med. expendens perſidiam, & impenitentiam Iudæorum collatam cum aliis, ait:

Deus

Deus enim quamvis ſciat, nihil boni vos facturos, cura tamen, ac providentia ſumma erga vos utitur, ita ut etiam iis, qui impudentiſſimi ſunt, ne umbram quidem dubiæ, atque ingratiæ dubitationis relinquat. Vbi duo confidera. Alterum, ſummam curam, & providentiam Dei, quæ vera eſſe non potuit, ſi ſubtraherentur auxilia verè ſufficientia, & neceſſaria internæ gratiæ. Alterum, tantam fuiſſe providentiam Dei, ut nec impudentiſſimi umbram ingratiæ dubitationis relinquat. Quis autem non videat, non ſolum dubitationis umbram impudentiſſimis, ſed juſtam, & ſeriam excuſationem, & pluſquam dubitandi lucem cordatis, & prudentibus ſuperſeſſe in favore Iudæorum, ſi eis negarentur auxilia gratiæ verè ſufficientia, quæ aliis, qui ipſis objiciuntur, non negantur? Theophilaſtus Matth. 11. Nulla poſt hac vobis excuſatio erit, ſed omnino condemnabimini. Etenim ego quidem implevi omnia, vos autem increduli facti, juſtum me, ut pote, qui nihil intermiſiſſim, cenſurabimini. Tunc cepit exprobrare, &c. Poſtquam monſtravit, quod quæcumque oportebat, fecerat; & manſerunt abſque penitentia, conſequenter exprobrat: Væ tibi Corozain, &c. Itaque primò nullam poſt tot auxilia Iudæis excuſationem reliquit; ſecundò Deus omnia ſui muneris implevit, ut pote qui nihil intermiſiſſim; tertio, quæcumque oportebat, fecit. Quæ vera eſſe nequeunt, ſi Iudæis auxilia gratiæ internæ verè ſufficientia non contuliſſent. S. Thomas Matth. 11. commentans ſermonem Chriſti contra Iudæos præmiſſum, & illud: Cui ſimilem aſſimabo generationem iſtam, ſcribit: Sicut aliquis, quando alicui fecit, quidquid boni potuit, & ipſe eſt ingratus; neſcit, cui comparare eum: Sic Dominus omnia bona fecerat generationi huic. Vnde Iſaiæ 5. Quæd ultra debui facere vineæ meæ, & non feci? Cui ergo potero comparare tantam malitiam. Audis, Deum feciſſe Iudæis omnia bona, & quidquid boni potuit, & idè incomparabilem fuiſſe eorum malitiam. Quæ autem ratione omnia bona, & quidquid boni potuit, ad penitentiam contulit, qui auxilia gratiæ verè ſufficientia ad illam neceſſaria eis denegavit? Ergo exprobratio Iudæis facta ſupponit auxilia gratiæ verè ſufficientia ad penitentiam neceſſaria eis conceſſa.

xxxviii. Vnde repellitur Baianorum explicatio, qui volunt, exprobrationem Chriſti Iudæis fuiſſe ſolum factam ob majora impedimenta gratiæ verè ſufficientis, quæ præ Gentilibus oppoſuerunt, & non immediate, ac directè ob incredulitatem, & impenitentiam ipſorum, ſive quia Iudæi ſuis peccatis indigniores tali gratia, quam Gentiles redditi ſunt. Nam ea indignitate non obſtante Chriſtus Iudæis præ Gentilibus majora exhibuit benevolentiam ſigna, & auxilia gratiæ externa, quæ juxta Patrum doctrinam, & veram rationem Theologicam internis auxiliis gratiæ conjuncta ſunt. Deus enim ſepè ſolet indignioribus gratiam conferre, quam negat dignioribus, nempe peccatoribus, ut convertantur in Deum, quando juſtis ſubtrahitur gratia, qua non avertantur ab ipſo. Indeque augetur indignatio Dei, & juſta exprobratio, quod non obſtantibus hominum peccatis uberrimè eis diſpoſuerit auxilia gratiæ, & ex ſola malitia, & arbitrio ipſorum non penituerint: quo contenditur improbratio Iudæorum. Præterea quia vel Deus conceſſit Iudæis gratiam ſufficientem ad vitanda peccata, quibus dono penitentiam indigni ſunt redditi, vel non? Si eam conceſſit, & nihilominus peccata non vitarunt, jam erit gratia verè ſufficiens, quin ſit efficax. Si eam denegavit; urget argumentum obſectum; nam comparatione Gentili-

um, quibus Deus largitus eſt gratiam ſufficientem ad vitanda majora Iudæorum peccata, non poſſunt exprobrari Iudæi, qui ejuſmodi gratia ſufficienti deſtituti ſunt. Rurſus quia improperatio Chriſti directè tendit in penitentiam à Iudæis deſertam, ſuppoſitis virtutibus apud ipſos factis, quam cum eiſdem non deſeruiſſent Gentiles, ut non tam majorem Iudæorum malitiam in præcedentibus peccatis, quam in ipſa majori impenitentia, & reſiſtentia auxiliorum gratiæ eis objiceret, & nobis commendaret. Ergo communiter Patres, & Interpretes expendunt. Ergo exprobrationis materia non eſt indignitas præcedens gratiæ, ſed actualis impenitentia, & reſiſtentia auxiliorum, quæ non obſtante tali indignitate Iudæis proviſa ſunt. Demum quia poteſt contingere, ut ex parvulis Iudæorum, & Gentiliſſimis perveniuntibus ad uſum rationis, aut ex adultis utriuſque Gentis æqualiter peccatoribus, & indignis Iudæi factis virtutibus Chriſti non credant, cum Gentiles eiſdem virtutibus, ſi apud ipſos fierent, reiſpâ crederent. Tunc autem eſſet juſta exprobratio Chriſti his Iudæis facta, nulla majori indignitate præcedente ex parte Iudæorum, quam Gentiliſſimis, cum omnes parvuli perveniunt ad uſum rationis, & adulti utriuſque nationis ante prædicationem fidei, & miracula Chriſti ſupponantur æquales. Ergo ad juſtam Chriſti exprobrationem neceſſaria non eſt inæqualitas peccatorum præcedens prædicationem fidei, & miracula Chriſti.

xxxix. Tota præcedentis argumenti doctrina confirmatur, quia reprehentio comparativa ſolet fieri ob diſcretionem impenitentis à penitente factam ex ſolo libero arbitrio & non ex gratia ſufficienti inæquali, ut inter Pharaonem, & Nabuchodonoforem expendit Auguſtinus lib. de Prædeſt. & Grat. c. 15. Quantum ad naturam ambo homines erant, quantum ad dignitatem ambo Reges: quantum ad cauſam ambo captivum populum Dei poſſidebant: quantum ad poenam ambo flagellis clementer admoniti. Quid ergo ſines eorum fecit eſſe diverſos; niſi quod unus manu Dei ſentens in recordatione propriæ iniquitatis ingeruit; alter libero contra Dei miſericordiſſimam veritatem pugnavit arbitrio? Vbi Auguſtinus culpam Pharaonem Nabuchodonofori compoſitum, & Pharaonis diſcrimen ab illo non revocat in ea, quæ ad Deum pertinent diſponere, ſed in ſolum Pharaonis arbitrium, quod libero contra Dei miſericordiſſimam veritatem pugnavit arbitrio. Iam vero, ſi Pharaoni negata eſſet gratia ſufficiens interna ad converſionem neceſſaria, quæ Nabuchodonofori conceſſa fuit, jure poſſet in tantam gratiæ à Deo diſpoſitæ inæqualitatem, & non in liberum ſolum Pharaonis arbitrium diſcretio ipſius ab illo referri. Quod clarius expreſſit Chryſoſtomus Rom. 9. ſerm. 16. col. 15. Vnde igitur alii quidam uſa ſunt iræ, alii vero miſericordiæ? Ex propria voluntate. Deus vero quoniam vehementer bonus eſt, erga utroſque bonitatem ſuam declarat. Nec enim eorum tantummodo, quos ſalvavit, ſed & quantum in ſe fuit, Pharaonis miſertus eſt. Quod autem ſalvatus non eſt, totum per ſuam ipſius voluntatem ſtetit, quantum ad Deum attinebat, nihil ab illis, qui ſalvati ſunt, minus habuerit. & præmiſerat: Nec enim Deus quidquam non fecit, quod ad Pharaonis correctionem conferret. Quid expreſſius, ut Pharaoni ex parte Dei non deſuerit gratia ſufficiens ad penitentiam requiſita? Cum Deus ejus, ſicut reiſpâ penitentiam, miſertus fuerit, & nihil ipſe minus habuerit, & quod ad Deum attinebat, quidquam non fecit ad ejus conferens correctionem? Quare totum per ſuam ipſius voluntatem ſtetit; Ideoque non ſtetit per Deum ſubtrahentem auxilium

auxilium gratiæ sufficiens, sicut re ipsa stetit, si illud subtraxisset.

XL. Quod argumentum sæpius inculcat Chrysoſtomus. Audi Homil. 42. in Genes. Abrahami exemplo sic argentem: *Quæ igitur nobis posthac relicta est excusatio, cum unus homo cunctas in se virtutes possideat; nos vero ita immunes earum simus, ut ne unam quidem perficere juvet? Quod enim non quia non possumus, sed quia nolumus, à bonis omnibus simus alieni, manifestè indicat, quod multi vicinorum nostrorum invenimur virtutibus conspicui.* præterea in Matth. homil. 60. *Quod si pravos idcirco boni reprehendunt, quia possent esse non pravi; hoc certe non parvum probitatis suæ argumentum dixerim.* & homil. 9. col. 3. in 1 Corinth. 3. *Jejunare non potes, neque virginitatem servare? At qui potes, modo velis; & qui possunt, nos arguunt.* & lib. 1. de Compunct. cordis post med. Apostolorum exemplo colligit, omnibus baptizatis observantiam præceptorum ex gratia Dei esse possibilem: *Et tu enim accepisti gratiam Dei per Baptismum, etiamsi non ut signa faceres; sed quantum sufficeret ad hoc, ut rectè vitæ observantiam custodires, & ideo perditionis nostræ causa nulla alia est, quam negligentia nostra, atque desidia.* En docente Chrysoſtomo verè possunt, & sufficientes sunt probi esse, & rectè vivere, qui improbi sunt, & pravè vivunt, solumque negligentia, atque desidia, & quia nolunt, causa est perditionis ipsorum. Atqui hæc potestas, & sufficientia nequit esse sine auxilio gratiæ sufficienti, neque ea deficiente in solam arbitrii negligentiam, & voluntatem defectus operationis refundi, quibus similia docent Basilii in Constit. Mon. c. 3. Hieronymus adversus Iovinianum lib. 2. circa Med. Prosper in Epist. ad Demetriad. apud Ambrosium Epist. 84. col. 3. Isidorus lib. 2. sentent. c. 11. Nemesius de Natura hominis, c. 40. alias Nyssenus lib. 7. Philosophiæ, c. 2. & alii Patres.

XL I. Prætereundum non est testimonium Augustini lib. 3. de lib. arb. c. 19. objectionem hominibus frequentem sic proponentis, & diluentis: *Dicunt enim: Si Adam, & Eva peccaverunt; quid nos miseri fecimus, ut cum ignorantia cecitate, & difficultatis cruciatibus nasceremur: & primò erravimus, nescientes, quid nobis esset faciendum: deinde ubi nobis coepissent aperiri præcepta justitiæ, vellemus ea facere, & veniente carnalis concupiscentia, nescio, qua necessitate non valeremus? Quibus breviter respondetur, ut quiescant, & adversus Deum murmurare desistant. Rectè enim fortasse querebantur si erroris, & libidinis nullus hominum victor existeret. Cum vero ubique sit præsens, qui multis modis per creaturam sibi Domino servientem aversum vocet, doceat credentem, consoletur sperantem, diligentem exhortetur, conantem adjuvet, exaudiat deprecantem, non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras, sed quod negligis quereve quod ignoras; nec illud, quod vulnere membrum non colligis, sed quod volentem sanare contemnis: ista tua propria peccata sunt.* & post pauca: *Nam si illud, quod ignoras, rectè non quisque facit, & quod rectè volens facere, non potest, ideo dicuntur peccata, quia de peccato illo libera voluntatis originem ducunt.* Plura hic sunt consideratione digna. Primò, quia alii victores concupiscentiæ, & tentationum existunt, arguit, alios, qui eas non vincunt, existere victores potuisse. Secundo, hujus potestatis sufficientis rationem à priori reddit, quia Deus omnibus præsens adest, omnes monens, & adjuvans. Tertio, à posteriori id probat, quia alias non posset eis ad culpam imputari, quod non vincant, cum imputabile non sit ad culpam, quod est nobis potestate antecede-

nti, & sufficienti impossibile; & quando talis impotentia ex antecedenti peccato est profecta, sola antecedenti peccati, quod vitari potuit, malitia, & non subsequenti, quod non potuit vitari, imputabilis est.

XL I I. Huic argumento ex scriptis Baianorum objicimus primò; etiam in nostra sententia eos, qui non operantur, cum operantibus compositos constitui inæquales; siquidem aliis confertur à Deo gratia congrua, quæ aliis subtrahitur. Secundo, saltem in sententia Prædeterminatarum eam inæqualitatem negari non posse, cum aliis donetur gratia prædeterminans ad actualem operationem necessariam, quæ aliis negatur. Tertio, Augustinum totam inæqualitatem ludæorum, & Gentilium revocare in voluntatem divinam, non vero in consensum humanum, in quem nos refundimus. Nam de bono perseverantiæ, c. 10. quærens, cur illa signa non fecerit Christus apud Tyrios credituros, respondet: *Hoc reducendum ad divinam voluntatem.* & c. 14. *Quia prædestinati non erant, audiam enim hæc, & faciunt, quibus datum est, non autem quibus non est datum.* Denique nostrum argumentum fuisse Augustino objectum à Pelagianis negantibus, Deum sua gratia de nolentibus facere volentes. Sic refert Augustinus de Correct. & Grat. *Obedientiam, inquit, non accepimus, quid itaque corripimus, quasi eam nobis dare possimus?* quibus Augustinus respondet c. 7. *Perseverantia est donum Dei, justè tamen corripimus eos, qui non perseveraverunt, ex bona quippe in malam vitam sua voluntate mutati sunt.* Nempe quia etiam carentes dono gratiæ ad perseverantiam necessario correptionis capaces sunt, cum ejus defectus ex mala ipsorum voluntate proficiatur.

XL I I I. Prompta est his objectis solutio. Ad primum respondeo. In nostra sententia inæqualitas Gentilium non est antecedens, sed consequens, quia non est secundum aliquam virtutem gratiæ independentem à voluntate creata, sed omnino dependentem ab illa cum omnimoda æqualitate Iudæorum, quoad virtutem intrinsecam, & sufficientiam gratiæ, æqualique potestate sufficienti ad reddendum congruam gratiam, quæ ipsi de facto fuit incongrua, quia congruitas, & incongruitas gratiæ sumitur in nostra sententia ex consensu, & dissensu libero conditionato voluntatis, qui æqualiter in Gentilium, & Iudæorum potestate constituti sunt. Quare incongruitas gratiæ culpabilis fuit Iudæis, & Christi exprobratione digna, sicut congruitas ejusdem fuit Gentilibus laudabilis. Quod in Baianorum sententia par non est, sed longissimè impar, cum tanta fuerit antecedens, & à nostra voluntate independens inæqualitas, ut aliis reddatur gratia verè sufficiens, aliis negetur, quin fuerit in eorum potestate dari, aut negari. Ad secundum respondeo. Etiam Prædeterminatistæ servant æqualitatem gratiæ in utroque extremo, quoad veram potestatem sufficientem, quæ necessaria est, ut operatio salutaris sit in utriusque potestate antecedenti, & sufficienti; quia physica prædeterminatio non est necessaria in eorum sententia ad sufficientiam, & potestatem antecedentem operandi, sed solum ad actualem operationem, & exercitium talis potestatis, & veræ sufficientiæ, quam supponit. Quare volunt. jure posse non operantes reprehendi comparatione aliorum, quia verè, & æqualiter sufficientes erant ad operandum. Quamvis autem adhuc nostrum argumentum etiam Prædeterminatistæ premere possit, & semper premat, negari non potest evidentius torquere Baianos, quia minus exprobra-

biles sunt comparatione aliorum, qui omni gratia, & potestate æquali sufficienti, & antecedenti destituti sunt, ut vera destitutos admittunt non operantes Baiani, quam qui gratia sufficienti, & tali potestate non sunt destituti, ut Prædeterminatistæ tuerentur. Quare ut nostrum argumentum Prædeterminatistæ urgeat, probare debet, aut prædeterminationem non esse necessariam ad actu operandum, aut eam ad potestatem antecedentem, & sufficientem pertinere; in qua suppositione ipsi Prædeterminatistæ admittunt bonam esse consequentiam illatam, quod non operantes comparati cum operantibus nequeunt justè improperari.

XL I V. Ad tertium, aliud est, quærere rationem, cur Gentiles non fuerint de facto, & absolute præventi auxiliis Iudæorum, quibus erant salvandi? Aliud, cur eis auxiliis sub conditione provisus re ipsa salvarentur? Primum solum revocat Augustinus in decretum solius Dei, in quod nos etiam revocamus. Secundum non revocat in solius Dei decretum, sed etiam in liberam voluntatem Gentilium præventam gratia, cui forent congrua Iudæorum auxilia, ut nuper dicebamus. Ad quartum; est latum discrimen inter Pelagianorum argumentum, & nostrum. Primò, quia antecedens argumenti Pelagiani non objicitur ex comparatione cum alio, sicut nostrum. Secundo, quia ejus consequens est referre perseverantiam actualem in solam voluntatem creatam sine gratia; nostrum vero referre in illam agentem cum gratia. Exprimit Augustinus ibidem, c. 6. Pelagianis objiciens: *Nam si dixerimus perseverantium sic esse hominis, ut ei non sit ex Deo, evacuamus gratiam Dei.* Itaque non evacuat gratia Dei, ubi perseverantia sic esse hominis asseratur, ut simul ei sit ex Deo, ut nos asserimus. Quare c. 7. testimonio objecto subdit: *Homo in eo, quod per Evangelium audieras, & tenueris, perseveras, si velles.* Hoc est, cum ea gratia, quam audito Evangelio assequutus es, perseverabis, si velis, & tuæ solius culpæ erit, & non absentia gratiæ Dei, quod non perseveres, & ideo non perseverans correptione dignus eris. Quare in testimonio objecto Pelagianis arguentibus vanam correptionem non perseverantium, respondet: *Iustè corripimus eos, qui non perseveraverunt, ex bona quippe in malam vitam sua voluntate mutati sunt.* Hoc est, justè corripuntur non perseverantes, quia sufficientes cum accepta gratia perseverare, sua culpa ab incepto itinere declinarunt.

SECTIO V.

Concluditur gratiæ purè sufficientis probatio ex sacris litteris.

XL V. **R**ursus quintò in Baianos torquedo testimonia sacra, quæ hominem proponunt rebellem, & resistentem gratiæ Dei, sive spiritui Divino, ut Actor. 7. *Vos semper Spiritui sancto resististis.* 2 ad Timoth. 3. *Quemadmodum Joannes, & Membres resisterunt Moysi, ita & hi resisterunt veritati, homines corrupti mente.* Proverb. *Vocavi, & renuistis: extendi manum meam, & non fuit, qui aspiceret.* *Despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis.* Numer. 14. *Nolite rebelles esse contra Dominum.* & cap. 15. *Adversus Deum rebellis fuit.* Quæ, & alia plurima testantur, homines proprio arbitrio resistere divinis illustrationibus, & inspirationibus gratiæ, quibus eos provocat ad conversionem,

& poenitentiam, Deumque cum hominibus quasi certamen inire, impetuque gratiæ cum arbitrio consistere de victoria conversionis, & poenitentia, ut pluribus, quæ produci possent, expendant. At arbitrium resistere nequit gratiæ Dei, nisi illa præsens sit, & sufficiens promere fructum salutis, quem suo renifu impedit arbitrium. Ergo multiplex est gratia verè sufficiens, quæ efficax non sit. Minor probatur ex ipsa quidditate resistentiæ, quæ importat impedire virtutem activam oppositam, ne producat effectum, quem ex se potens est producere. Quando enim aqua recepit calorem, ut quatuor ab agente valente calefacere usque ad illum solum gradum, verè aqua non resistit tali agenti, ne producat calorem ut visio, quia in eo non adest virtus tantæ intensiõis activa. Ergo arbitrium resistens gratiæ Dei impediendò poenitentia, & conversionis fructum supponit præsentem gratiam Dei sufficientem, & potentem eum producere, nisi ab arbitrio impediretur.

XL V I. Confirmatur. Ideò arbitrium non potest resistere voluntati efficaci Dei, quamvis possit impedire suis peccatis, ne sit in Deo, quia supposita tali voluntate non potest arbitrium cum illa conjungere oppositum ejus, quod Deus efficaciter decrevit. Potest autem resistere præcepto Dei, & humanis decretis de actionibus in sua libera potestate constitutis, quia cum præceptis Dei, & humanis decretis potest oppositum componere. Neque voluntati Dei, neque ejus præceptis, neque humanis decretis verè resisteret, si ipsa non adest, quamvis in sensu diviso, ut ajunt, opus, quod præsentia prohiberent, executioni mandaret. Neque item aqua resisteret igni, ne introduceret calorem, si Deus igni subtraheret concursum generalem ad calorem producendum necessarium, quamvis insit ei virtus productiva remota, ut verè resistit igni cum Dei concursu ad calefaciendum proximè sufficienti, & disposito. Ergo ut arbitrium verè resistat gratiæ Dei, opus est, ut gratia assit potens, & sufficiens operari effectum salutarem, quem impedit arbitrium.

XL V I I. Sextò, contra eandem sententiam arguo ex sacris testimoniis, quæ asseverant, ex solo arbitrio, & non ex Deo inchoari hominis perditionem, & ex solo Deo ejus reparationem, quin per Deum stet, ut salus perditia recuperetur. Inter quæ decantatum est illud Oisæ 13. *Perditio tua Israel, tantummodo in me auxilium tuum.* Quo soli arbitrio ascribitur perditio salutis, & Deo reparationis auxilium, quin à Deo sit quidquam auxilio gratiæ contrarium, ut significat vox illa exclusiva *tantummodo.* Tam vero si Deus negaret auxilium gratiæ verè sufficiens ad salutem necessarium iis, qui justitiam perdunt, ex Deo esset quidquam auxilio gratiæ requisito contrarium, nempe illius privatio, quæ auxilio gratiæ præstando directè contradicit. Deinde etiam Deus inchoaret hominis perditionem, & non solum arbitrium. Quia à Deo esset independenter ab arbitrio subtractio gratiæ sufficientis ad præcepti violationem, & ejus poenitentiam necessariæ. Ad subtractionem autem talis gratiæ consequitur necessario defectus adimpletionis præcepti, & poenitentia ipsius, quæ sine tali gratia haberi nequeunt. Nam juxta vulgare proloquium *Bonum ex integra causa, malum vero ex quocumque defectu,* qui causa est, ut deficiat effectus, siquidem est causa defectus repugnantis existentia effectus.

XL I X. Quo sensu exponunt communiter Pa-

tres præcedens testimonium Prophetæ. Ita Isidorus lib. 2. Sentent. cap. 5. §. 4. *Vi percas, tuo merito; ut salveris meo auxilio.* Glossa ordinaria ex Ruperto: *Ac si dicat: Tu ipse perditionis tuæ causa es: tu tibi perditionem reservasti, recedendo à me, qui solus tibi poteram, & consueveram auxiliari; & nusquam tibi auxilium est, nisi apud me, si penitentiam agere velis.* unde divus Thomas 1. 2. q. 112. art. 3. ad 2. *Defectus gratiæ prima causa est ex nobis, sed collationis gratiæ prima causa est à Deo secundum illud Osæ 13. Perditio tua Israël, &c.* Quibus fatis exprimitur, ex solo libero arbitrio, & non ex Deo inchoari defectum gratiæ auxiliantis necessariam, & operis salutaris, ad quam gratia requisita est, quin Deus illam subtrahat, nisi præcedente merito arbitrii. At in Baianorum sententia ante meritum, & culpam arbitrii præcedit à Deo subtractio gratiæ verè sufficientis, & necessariæ ad illam omnino vitandam; siquidem talis arbitrii culpa non esset, nisi prius ei subtraheretur gratia verè sufficientis, quæ ad culpam cavendam necessaria est, cum talis gratia sufficiens, sit necessario, & intrinsecè efficax, & cum arbitrii culpa incompossibilis. Quod manifestius est in primo cuiusque hominis lapsi peccato, quod nullo alio præcedente peccato ex defectu gratiæ sufficientis præcedente proficiscitur.

XLIX. Quo etiam pertinet illud Eccles. c. 15, *Non dixeris, per Deum abest.* Vel, ut legunt Septuaginta, & Augustinus de Grat. & lib. arb. c. 2. *Non dixeris, propter Dominum recessi.* Vel, ut Iansenius ex Græco: *Per Deum factum est, ut defecerim.* Quo manifestum significatur per solum liberum arbitrium, & non per Deum stare defectum gratiæ, & boni operis, quia sola arbitrii culpa, & non antecedens voluntas Dei potest esse causa absentiæ gratiæ, & operationis ad salutem necessariæ. Vnde ex sacrarum litterarum, & Patrum doctrina deprompta est celebris illa sententia *Deus neminem deserit, nisi prius deseratur ab ipso.* Quod, quamvis Baiani proclamant, assertum esse à Patribus de desertione per gratiam habitualementer justificantem, quam semper antecedit necessario peccatum, non vero de desertione per gratiam auxiliantem etiam necessariam ad salutem, quam præcedere hominis culpam paradoxum dicunt, & enormiter doctrinæ Augustini, & Patrum contrarium, verum tamen esse, & ab Augustino, & cæteris Patribus de illa etiam desertione Dei, quæ sit gratiæ actualis verè sufficientis, & necessariæ assertum, indubitabile est iis, qui sincera mente. & non præoccupata aliqua exotica cogitatione sacri textus, & Patrum scripta evolvunt.

L. Primus testis sit Augustinus de Corrept. & Grat. c. 3. *O homo in correptione agnosce, quid debeat habere: in correptione agnosce tuæ vitio non habere.* Itaque præcepto ostendit, obedientiam debitam esse, correptio vero nostro solo vitio, & non gratiæ auxiliantis defectu illam abesse. Ideò cap. 7. minus excusabiles esse, qui in accepta fide non perseverant, quam illos, qui nunquam audierunt fidem, hac ratione probat: *Quoniam potest dici homini, in eo, quod audieris, & teneras, in eo perseverares, si velles: nullo modo autem dici potest, id, quod non audieras, crederes, si velles.* Scilicet quia audiens Euangelium destitutus non est auxilio gratiæ verè, & proximè sufficienti, quo perseveret in fide, si velit. Non audiens vero eiusmodi gratiæ auxilio ad credendum Euangelio caret, & ideò ille potius, quam iste de fide deserta reprehensibilis est. Audi Tract. 2. in Ioann. circa

med. exponentem lumen gratiæ, quo Deus illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: *Opus est, ut tu non recedas ab eo, qui nusquam recedit. Opus est, ut non deseras, & non desereris. Noli cadere, & non tibi occideri: si tu feceris casum, ille tibi facit occasum.* Differit de luce gratiæ actualis, qua Deus illuminat mentes hominum, & voluntates accendit. Itaque nota illud *Opus est, ut non deseras, & non desereris, scilicet illustrari, & accendi lumine gratiæ.* Ergo Deus neminem deserit etiam subtractione gratiæ actualis, nisi prius deseratur ab ipso.

L I. Clarius lib. 2. de Peccator. merit. & Remiss. & de Baptismo parvulorum, c. 17. referent, & sequente Fulgentio lib. 1. ad Monim. c. 28. *Vò innotescat, quod latebat; & suave fiat, quod non deledebat, gratiæ Dei est, qua hominum adjuvat voluntates; qua ut non adjuventur, in ipsis iridem causa est, non in Deo: sive damnandi prædestinati sunt propter iniquitatem superbiæ, sive contra ipsam superbiam iudicandi, & erudiendi, si filii sunt misericordiæ.* Audis, Baiane, tam in Reprobis, quam in Prædestinatis destitutionem gratiæ, qua adjuventur, non à Deo, sed ab ipsorum culpa proficisci? Quod Augustinus continuo sic confirmat: *Vnde Ierem. 10. cum dixisset: Scio, Domine, quia non est in homine via ejus: neque viri est, ut ambulet, & dirigat gressus suos; continuo subiunxit: Corripe me Domine, verumtamen in iudicio, & non in furore tuo; tanquam diceret: Scio, ad correptionem meam pertinere, quod minus abs te adjuvor, ut perfectè dirigantur gressus mei; verumtamen hoc ipsum noli sic mecum agere, tanquam in furore, quod iniquos damnare statuisti: sed tanquam in iudicio, quo doces, tuos non superbiere.* En quia Deus auxilio suæ gratiæ neminem deserit, nisi provocatus furore in hominis culpam, rogat, ut ab ea se contineat, & gratiam auxiliarem sibi non subtrahat.

L I I. Post quæ verba subiungit Fulgentius citato c. 28. *In istis sancti Augustini dictis attende, quæso, mihi charissime, primum quia ut non homines adjuventur à Deo, in ipsis causa dicitur esse, & non in Deo.* Ecce Magister, & discipulus excludunt à Deo causam deserendi hominem per gratiam auxiliantem, & illam totam refundunt in hominis culpam. Vnde c. 13. præmiserat Fulgentius: *Iuste deseritur à Deo, qui deserit Deum. Et quia homo deserens Deum peccat, deserens peccatorem Deus iustitiam servat. Quid autem magis iustum, quam, ut ille, qui desiderio peccandi iam peccat, pro eo, quod desiderans peccare, ipse sibi noxius efficitur, semetipsum peccato suo ledere permittat.* Cernis, desertionem Dei per gratiam auxiliantem semper esse iustam, quia illam semper in vindictam culpæ præcedentis decernit. Quam iustitiam vindicat cap. 27. *Mali nunc iuste deseruntur, & postmodum iuste torquentur. In talibus enim Deus iudicium suum desertione inchoat, cruciatione consumat.* Quia sicut propter culpam, ita & propter illam solam auxiliis gratiæ hominem deserit. En conformes doctrinæ nostræ assertores Augustinum, & Fulgentium. Quod rursus tradit Augustinus lib. 83. qq. q. 68. & lib. 1. ad Simplicianum, q. 2. col. 6 & 7. ubi asserens auxilia gratiæ sine ullis meritis præcedentibus dari, adiungit, iusto Dei iudicio propter demerita subtrahi, quibuscumque subtrahuntur.

L I I I. Cujus mentem non solum Fulgentius, sed etiam Prosper defendit in respons. ad cap. Gallor. c. 11 & 12. *Cum vero aliquis à Deo aut iraditus desideris suis, aut obduratos, legimus, aut relictos; magnis peccatis suis hoc ipso meruisse, profitemur.* & post pauca:

pauca: *Atque ita neque de iudicio Dei querimus, quo deserit meritos deseri; & misericordiæ ejus gratias agimus, qua liberat non immeritis liberari: vives itaque obedientiæ non ideo cuique subtrahit, quia cum non prædestinavit, sed quia recessurum ab ipsa obedientia esse, prævidit.* In his disertus est sermo de viribus gratiæ actualis. Tamen nullus est derelictus sine suis peccatis, nullus desertus, nisi deseri meritus, nulli subtrahuntur vires gratiæ, nisi propter inobedientiam præviam, & ideò nullus iuste queritur de iudicio Dei deserentis hominem. Contendis adhuc, Baiane, Deum solius gratiæ habitualis subtractione, non vero actualis deserere hominem, nisi prius deseratur ab ipso, & id esse in doctrina Augustini, & discipulorum ejus sanctissimum? Accipe plura etiam clarissima ex Prospero lib. 2. de vocat. Gent. c. 26. de voluntate humana collata cum gratia auxiliante sic discernente: *De sua habens mutabilitate, si deficit; de gratiæ opitulatione, quod proficit. Quæ opitulatione per innumeros modos, sive occultos, sive manifestos omnibus adhibetur, & quod à multis refutatur, ipsorum est nequitia; quod autem à multis recipitur, & gratia est divina, & voluntatis humana.* Quibus gratia auxilians omnibus innumeris modis adhibita proponitur, & ab iis, qui non operantur, sua nequitia refutata, illa quippe gratia, de qua præmiserat: *Gratia Dei in omnibus justificationibus principaliter præeminet, suadendo exhortationibus, movendo exemplis, servando periculis, incitando miraculis, dando intellectum, inspirando consilium, corque ipsum illuminando, & fidei affectionibus imbuendo.* quibus c. 28. consonat: *Fit manifestum, quod diversis, atque innumeris modis omnes homines vult Deus salvos fieri: sed qui veniunt, Dei auxilio diriguntur; qui non veniunt, sua pertinacia reluctantur.* Quia Deus innumeris modis disposuit hominibus salutem, credendum est, eos, qui non veniunt, non venire, quia sua pertinacia reluctantur.

L I V. Rursus ad cap. 5. Gallor. ita responderit: *Qui dicit, quod qui vocati sunt, non equaliter vocati sunt, sed alii, ut crederent, alii, ut non crederent; quasi cuiquam vocatio causa fuerit non credendi, non rectè dicit. Quamvis enim fides non sit, nisi ex Dei dono, & hominis voluntate: infidelitas tamen non est, nisi ex sola hominis voluntate.* Quia omnes aequaliter vocati sunt ad fidem, quantum est ex parte Dei, nulli fides subtrahitur ex antecedenti aliquo decreto Dei, sed ex merito præcedenti propriæ voluntatis. item ad c. 13. *Qui dicit, quod quibusdam vocatis, & pie iustaque viventibus obedientia subtrahatur, ut obedire desistant: male opinatur de bonitate Dei, atque iustitia, ut videatur ad impietatem pros cogere, & innocentium bonis adimere; cum ipse sit pius, atque innocente largitor, & cunctos. Qui ergo Deo adhaeret, Spiritu Dei agitur, qui autem à Deo recedit, propriæ voluntate obedire desistit.* Itaque contra Dei pietatem cogitat, qui sine merito antecedenti voluntatis gratiam necessariam ad salutem, vocationisque obedientiam cuiquam adimi arbitratur. Deprehende jam, Augustino, & ejus discipulis fixissimum, asseverantissimumque esse, neminem auxilio gratiæ, nec fructu salutari ipsius destitui à Deo, nisi ex merito, & culpa propriæ voluntatis.

L V. Quod cæteri Patres, quibus Augustinus per omnia adhaeret, ex sacris litteris promunt, expendentes, quoties Deus ab homine subtrahit auxilia gratiæ, eam subtractionem in hominis præcedentem culpam referri. Sic Isaiæ, c. 5. *Et nunc ostendam vobis, quid ego faciam vineæ meæ. Auferam sèpem ejus, &*

erit in disreptionem, diruam maceriam ejus, & erit in concalcationem, & ponam eam desertam; non putabitur, & non fodietur; & nubibus mandabo, ne pluant super eam imbrem. Vbi Hieronymus notat, hæc ad animæ statum, quam Deus prius auxilii gratiæ uberrimè excolit, & non ferentem fructus deinde deserit, pertinere: *Cum illa, quæ dicuntur de vinea, possum & ad animæ humane referri statum, quæ à Deo plantata in bonum non vnos attulerit, sed labruscas, quibus subdit: Tollitur autem Dei auxilium ab his, qui indigni sunt, ut quia non senserunt Deum per beneficia, sentiant per supplicia.* Ergo animæ etiam lapsæ non tollitur auxilium gratiæ nisi in supplicium præcedentis indignitatis, & culpæ.

L V I. Basilius præcedens testimonium exponit fuscè ad institutum nostrum. inter alia nota illa: *Nobis adimuntur molitiones murorum, cum per sacerdotiam, & torporem nos indignos reddiderimus tutela divinorum dogmatum, & paulo inferius: Quod à Deo deserantur peccatores, sit per eorum ignaviam. Quod vel hinc liquet; ait enim Scriptura de his, quorum saluti consulit: Non te deseram, neque derelinquam.* Ne autem dubitares, desertionem Dei intelligere subtractionem gratiæ auxiliantis, subdit: *Quando vineæ istius germina improbanda veniunt, ab ea tollitur pluvia. Quandoquidem auxiliari gratia Dei sibi prærogata, non ut conveniebat, usa est. Itaque etiam nos, si quando deprehendemur, minus rectè nisi occasione rei bene gerendæ, indulgia nobis à Deo, tunc nobis adimuntur caleste præsidium.* Quid manifestius? Cyrillus Alexandrinus in eundem locum: *Cum enim nihil deesset eorum, quæ ipsis utilia sunt, in vepres retigit sua sententia. Par enim est, ut qui ad tantam perveritatem devenissent, manu, & cura, & auxilio Domini in posterum privarentur.* Ergo nostra perveritas malè utens auxiliis præstitis gratiæ, & non voluntas antecedens Dei privat nos ulterioribus auxiliis.

L V I I. Eodem spectat illud Ierem. 51. *Cyrenasius Babylonem, & non est sanata. Derelinquamus eam, & eamus unusquisque in terram suam.* Quæ voces, si ve Dei, si ve Angelorum sint, in idem recidunt, cum Angeli non nisi ut ministri Dei curare possent adhibentes exteriori medicamento, quæ gratiæ internæ adjuncta operarentur sanitatem, unde aptè Glossa exponit: *Non scientiam artis, nec vim resinæ criminantur, sed te, qui noluisse obedire. Sunt medici sub magno medico Angeli Dei volentes animas nostras curare. Quos ipsi repellimus, dum consiliis eorum non acquiescimus: qui videntes, se perdere operam, ad invicem dicunt, relinquamus eum.* Similia Gregorius 3. p. Pastoral. admonit. 14. En Deus non derelinquit animam auxiliari gratia, nisi prius inobedientem eidem gratiæ.

L I I X. Eodem sensu exponunt Patres parabolas talentorum, & mnarum, Matthæi 13. Marci 4. & Luca 8. *Tollite ab eo talentum, & date ei, qui habet decem talenta. Omni enim habenti dabitur, & abundabit, ei autem, qui non habet, etiam id, quod videtur habere, auferetur ab eo.* Vbi talentorum nomine auxilia gratiæ intelligi, concors est Patrum, & Interpretum expositio; ideoque etiam nulli hominum denegari, & auferri talentum ad negotiandam salutem, nisi propter negligentiam suam. item illud Matth. 23. *Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisse? Ecce relinquitur vobis domus vestra deserta. Dico enim vobis, non me videbitis amodo, &c.* Id est, quia noluisse, destituenti auxiliis, & præsidii salutis, quibus vobis adfui, ut volunt Chryostomus, Hilarius, Theophylactus, Euthimius, & alii Patres, nec non illud Isaiæ 59.

Ecce non est abbreviata manus Domini, ut salvare nequeat, nec aggravata auris ejus, ut non exaudiat, sed iniquitates vestra dividerunt inter vos, & Deum vestrum. Quibus alia plura sunt in sacris litteris similia, quæ Patrum expositione significant, Deum nullum hominem auxiliis gratiæ destituere, nisi ipse prius habita destituit.

LIX. Consequenter Gregorius homil. 4. in Euang. *Subtili ergo, occultoque judicio à quorundam auribus prædicatio subtrahitur, quia suscipiari per gratiam non merentur.* Anselmus lib. de Concordia liberi arbitrii cum grat. & prædest. c. 3. *Sic autem gratia subsequitur donum suum, ut nunquam sive parvum, sive magnum sit, illud dare deficiat, nisi liberum arbitrium volendo rectitudinem, quam accepit, deserat. Numquam enim separatur rectitudo hæc à voluntate, nisi quando aliud vult, quod huic rectitudini non concordat. Sicut cum quis accipit rectitudinem volendi sobrietatem, & rejicit eam volendo immoderatam bibendi voluptatem. Quod cum facit, sua voluntate, & ideo sua culpa perdit gratiam, quam accepit.* Expende gratiam nunquam deficere dare donum suum, hoc est, fructum salutis, nisi liberum arbitrium deserat, semperque sua culpa perdere gratiam, quam accepit. Claudat Arnobius lib. 2. adversus Gentes circa finem: *Omnibus uniformiter potestatem veniendi ad se facit. patet, inquit, omnibus fons vitæ: nec ab jure potandi quisquam prohibetur, aut pellitur. Si tibi fastidium tantum est, ut oblati respicias beneficium muneris: quinto si tantum sapientia prævalens, ut ea, quæ offeruntur à Christo, ludum, atque ineptias nomines; quia invitans peccat, cujus solæ sunt hæc partes, ut sub tui juris arbitrio fructum sua benignitatis exponat.* Et postquam exposuit libertatis humanæ potestatem, ut eligat, vel respiciat vitæ sortem, subdit: *Nunquid orandus es, ut beneficium salutis à Deo digneris accipere; & tibi aspernant, fugientique longissime infundenda in gremium est divinæ benevolentia gratia? Quid clarius, ut cernas gratiam auxiliantem Dei omnibus adesse paratam, & à Deo nulli denegari, nisi ab ipso respiciatur.*

LX. Ex quibus nostra sententia bitariam conficitur. Primum, quia in illo, qui primum committit peccatum, sive primum violat præceptum, admitenda est gratia verè sufficiens, quæ opinione Baianorum ad quodcumque adimplendum præceptum, & non peccandum necessaria est, quin fuerit efficax. Nam juxta sacrarum litterarum, & Patrum doctrinam præmissam Deus nulli subtrahit gratiam verè sufficientem, & necessariam ad implenda præcepta, nisi præcedente culpa ipsius. Jam vero ante primum peccatum violans legem Dei nulla præcedit culpa. Secundò, quia ratio, propter quam Patres justam prædicant subtractionem gratiæ, ea est, quia indignus redditur beneficio gratiæ is, qui acceptam gratiam frustravit effectu, & eam vertit in culpam. Ergo supponunt, ante subtractionem gratiæ datam esse homini aliam verè sufficientem, quæ ex abusu hominis sortita effectum non sit.

LXI. Item dignosces, quantum hallucinentur Baiani, & qualia dogmata asserantissimè, & præfidentissimè statuunt in sacris litteris, & Patrum scriptis asserta, dum clamant, *Deum neminem deserere, nisi prius deseratur ab ipso, solum de subtractione gratiæ justificantis habitualis, non vero gratiæ auxiliantis actualis esse verum, oppositumque sacris litteris, & Ecclesiæ Patribus enormiter esse contrarium.* Ex anterioribus namque manifestum est, nihil esse doctrinæ sacræ scripturæ, & Patrum magis consen-

taneum. In id enim confirmandum conveniunt plura eloquia sacra, Augustinus, Fulgentius, Prosper, Hieronymus, Basilius, Cyrillus Alexandrinus, Gregorius, Anselmus, Arnobius, & alii plures, qui possent produci.

LXII. Neque torquet argumentum, quod contendunt Baiani, nempe ex doctrina Augustini Deum adjuvare, & non adjuvare, deserere, aut non deserere, prout sibi visum fuerit, & quosdam divino adjutorio destitui etiam justos, ex occultis judiciis Dei, & in ea solum revocandum, quod istis, & non illis gratiam largiatur. Nam interdum est Augustinus sermo de gratia efficaci, non vero sufficienti; aut de gratia sufficienti copiosa & superabundanti, ultra quam necessaria est, ut cum justus in peccata labatur; quibus gratia verè sufficiens, & ad præcepta implenda necessaria nunquam subtrahitur, gratia vero efficax, superabundansque, sufficiens, quando, & quomodo Deo visum fuerit, providetur. Interdum de gratia sufficienti his peccatoribus subtracta, quando aliis similibus sit largissimè disposita; nam cum Deus utrosque pari gratiæ auxiliantis desertione punire possit; in ejus libitum, & occultum judicium revocatur, quod paribus, & interdum gravioribus præcedentibus peccatis huic suam gratiam uberissimè profundat, & illi parcissimè provideat, aut omnino denegat. De quo uberius dicemus, cum Baianorum argumenta diluamus. Progressivè etiam exponemus, quomodo hæc gratiæ auxiliantis subtractio ob culpam hominis contingens intelligenda sit.

LXIII. Ex præteritis item præoccupatur solutio, quæ desertionem Dei per gratiam auxiliantem referre contendat in culpam præcedentem originalem. Nam producta testimonia sacrarum litterarum, & Patrum disertissimè revocant illam in culpam, & Patrum disertissimè revocant illam in culpam, & indignitatem personalem hominis deserti propriam, ut ea expendenti exploratissimum erit. Præsertim cum Patres sua, & sacrarum litterarum doctrina complectantur homines fideles, quibus culpa originalis deleta est, & per Baptismum concessa gratia justificans, & disposita gratia auxilians ad professionem Christianæ religionis requisita. Sin argumentum nostrum robor retinet in homine adulto labe originali purgato, cum primum delinquit contra legem Dei. Quippe ei ob culpam originalem jam remissam non potest adimi gratia sufficiens ad vitandum primum peccatum necessaria. Itaque in illo erit verè sufficiens, quin sit efficax.

LXIV. Confirmet præcedens argumentum, & totam ex sacris litteris probationem claudat illud Apoc. 3. *Ecce ego sto ad ostium, & pulso; si quis aperuerit mihi januam, intrabo ad illum.* Quod Patres, & Interpretes intelligunt de pulsibus gratiæ auxiliantis, & excitantis continuo assistentis arbitrio etiam delinquenti in Deum, ut si velit aperire voluntatem, & ipsi cooperari, introducat salutem, & Deum. quo sensu Concilium Senonense Provinciale can. 15. post med. *Neque tamen tanta gratia necessitas libero præjudicat arbitrio, cum tamen illa semper sit in promptu, neque momentum quidem prætereant, in quo Deus non stet ad ostium, & pulset, cui si quis aperuerit januam, intrabit ad illum.* Tam prompta, tam frequens, ac quolibet momento continua gratia deseret ne arbitrium ad salutis opera necessaria, ut ex solo defectu gratiæ non solum desint, sed etiam impossibilia sint? Consonat Concilium Provinciale Coloniense primum p. 7. c. 32. tom. 3. Conciliorum, pag. 81. *Nemo hic excusationem prætextat, quod non trahatur, cum Deus semper*

semper stet ante ostium pulsans, nimirum per internum, & externum verbum commonens, ut convertatur à via nostra pessima; & inclinans, quoniam ira, in omnem animam hominis operantis malum: gloria autem omni operanti bonum. Arguit eos, qui sua peccata, & impenitentiam defectu gratiæ auxiliantis, & impossibilitate excusare tentant, quia eis etiam gratia verè sufficiens adest non solum externa, sed etiam interna, qua in Deum converti, & peccatorum poenitere valeant. Alia testimonia sacra, quæ nostræ doctrinæ favent, discursu Theologicarum rationum, quibus ea rursus fulcienda est, expendemus.

SECTIO VI.

Gratia purè sufficiens ex Conciliis, & Pontificibus Ecclesiæ.

LXV. **E**X doctrina sacrarum litterarum hauserunt Concilia, & Pontifices Ecclesiæ plures sanctiones, quæ gratiam verè sufficientem, & non efficacem supponunt. Ita Lateranense Concilium sub Innocentio I I. cap. Firmiter: *Si post susceptionem Baptismi quispiam relapsus fuerit in peccatum, per veram poenitentiam potest semper reparari.* Omnes relapsos post Baptismum comprehendit, & eis omnibus, tam re ipsa poenitentibus, quam non poenitentibus potestatem veræ poenitentia, qua reparantur, adscribit. At potestatem veræ poenitentia sine auxilio gratiæ verè sufficienti esse non potest. Ergo etiam qui re ipsa non poenitent, tali gratia verè sufficienti, sicut potestatem poenitendi præditi sunt.

LXVI. Araucanicum 2. can. 25. *Hoc secundum fidem Catholicam credimus, quod accepta per Baptismum gratia omnes baptizati, Christo auxiliante, & cooperante, quæ ad salutem pertinent, possint, & debeant, (si fideliter laborare voluerint,) adimplere.* Pende duo. Alterum, omnibus baptizatis tribuere absolute potestatem ex gratia auxiliante constitutam agendi ea, quæ ad salutem pertinent, & debent, atque adeo gratiam verè sufficientem communem omnibus etiam illis, qui talia non agunt. Alterum, per illam conditionalem, si fideliter laborare voluerint, occurrere cogitationi Baianorum, nimirum quia gratia verè sufficiens talis conditionis est, ut operetur, si velit arbitrium, & non operetur, si nolit, ac proinde ut nolente arbitrio possit frustrari effectu, effectuque frustratio non in defectum gratiæ, sed in vitium revocetur arbitrii. quibus subdit: *Deus nobis inspirat, ut & Baptismi sacramenta fideliter requiramus; & post Baptismum cum ipsius adjutorio ea, quæ sibi sunt placita, implere possimus.* En divinæ gratiæ inspiratio, & virtus, qua baptizati, quæ sunt Deo placita implere possint, omnibus adest. Plures autem sunt, qui eam non adimplent.

LXVII. Valentianum 3. sub Lothario anno 855. profertur: *Nec ipsos malos ideo perire, quia boni esse non potuerunt, sed quia boni esse noluerunt; suoque vitio in massa damnationis, vel merito originali, vel etiam actuali permiserunt.* Itaque non defectus potestatis, & gratiæ auxiliantis divinæ, sed soli vitio voluntatis creatæ verti debet, quod mali pereant, cum boni esse potuerint si vellent, utique accepta à Deo gratia verè sufficienti; sine qua boni esse, & salvi fieri homines nequeunt. Ergo in eis, qui pereunt, supponit Concilium gratiam verè sufficientem, quæ efficax non fuerit.

LXVIII. Accedunt Senonense, & Coloniense

canonibus disertis, quos verbatim dedimus n. 63. Nam Senonense decernit, ideo gratiæ necessitatem libero non præjudicare arbitrio, quia semper, & omnibus prompta est, corda humana pulsans, quin momentum quidem prætereant, in quo non stet ad ostium, ut cooperetur arbitrio. Coloniense verò impenitentibus excusationem impossibilitatis præcludit, quia eis semper præsens est gratia ad poenitentiam commonens, & inclinans. Quo etiam venit Concilium Moguntinum, c. 7. *Hanc vero prævenientem gratiam cum per alia media, tum potissimum in prædicatione verbi ad conversionem hominis operari, dum homo peccatorum suorum admonitus, & à Deo justo judice constituta peccatis supplicia metuens, mox excitatus, & adjutus Dei gratia à timore peccati ad Dei misericordiam cogitationem desecit.* Quippe decernit, internam prævenientem gratiam Dei provideri homini nexam ministerio externo creaturarum, ac potissimum prædicationi verbi Dei, quæ fieri crebro solet etiam iis, qui re ipsa non obediunt. Ergo gratia Dei interna datur plerumque à Deo sine fructu salutis.

LXIX. Tridentinum id crebro sess. 6. supponit: In primis c. 11. *Nam Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet, & facere, quod possis, & petere, quod non possis, & adjuvat, ut possis.* Si enim Deus subtraheret gratiam verè sufficientem eis, qui violant præcepta, juberet impossibilia, cum sine tali gratia impossibilis sit adimpletio præceptorum. Quare Concilium, ut præcepta observatu possibilia definiat, decernit, simul cum præceptis conferre potestatem, & juvare auxilio suæ gratiæ, ut ea implere possimus, aut saltem gratiam, & potestatem orandi pro impetrando tali auxilio; cum tamen plerique obligentur præceptis, quin ea observent, nec pro auxilio gratiæ impetrando orent. Vnde colligit, justos posse adimplere præcepta, & justitiam acceptam conservare, quamvis in levia quotidiana peccata crebro cadant, ideoque subdit: *Quo fit, ut justis ipsi eo magis se obligatos ad ambulandum in via justitiæ sentire debeant, quo liberati jam à peccato, servi autem facti Deo sobrie, justè, & pie viventes proficere possunt per Christum Jesum, per quem accessum habuerunt in gratiam istam.* Itaque justis eo magis obligati sunt ad ambulandum in via justitiæ, quo magis in ea pie viventes auxilio gratiæ divinæ proficere possunt. Vnde qui non ita ambulant, nec proficiunt, ob defectum potestatis, & gratiæ excusari nequeunt, ut jam præmiserat: *Servant sermones ejus: quod utique cum divino auxilio præstare possunt.* continuoque confirmat, rationem subdens: *Deus namque sua gratia semel justificatos non deserit, nisi ab eis prius deseratur.* Scilicet quia Deus non subtrahit suam gratiam auxiliantem justificatis, & præcepta servantibus, cum eam nulli subtrahat, nisi prius ipse subtrahat obedientiam, & cooperationem gratiæ, ut anteriori sect. illustravimus.

LXX. Baiani volunt, Tridentinum hic non esse accipiendum de desertione Dei, quæ fit per subtractionem gratiæ actualis, sed justitiæ habitualis, quia solum contendit, sancire, justos non deperdere justitiam habituales per venialia peccata, sed solum per mortalia, quibus verè Deus deseritur. Sed sinistra, & violenta est expositio. Nam totus capitis illius contextus, & scopus, quem præmissimus, illi contradicit. Mens enim tota Concilii eo solum dirigitur, ut persuadeat, justificatis esse possibilem observationem mandatorum Dei, quia gratia auxilians divina ad illam necessaria, à qua tota possibilitas pendet, justificatos non deserit, non solum ut præcepta adimplerent,

pleant, sed etiam ut consiliis obedientes magnos profectus faciant, quod proximè ante desertionem Dei à iustificationis alienam præmiserat. Ergo desertio subsequens Dei annexa desertioni antecedenti hominis intelligenda est desertio gratiæ auxiliantis actualis, & non iustitiæ habitualis privatio. Quod enim peccata venialia cum iustitia componi possunt, obiter tantum, & remotius ab ea sententia assertum fuit.

LXXI. Consequenter c. 13. *Nemo ut perseveranter stet, sibi certi aliquid absoluta certitudine pollicetur; tamen in Deo auxilio firmissimam spem collocare, & reponere omnes debent. Deus enim, nisi ipsi illius gratiæ defuerint, sicut cepit opus bonum; ita perficiet, operans velle, & perficere.* Hinc duplex argumentum conficio. Alterum, quia non potest esse firmissima spes perseverantiæ, ubi non est firmissima spes auxilii gratiæ. At omnes tam Reprobi, quam Prædestinati nequeunt habere spem firmissimam auxilii efficacis, ubi non sit certum, eam gratiam omnibus dari, imò sit certum aliquibus negari. Ergo talis spes firmissima solius erit sufficientis gratiæ, quæ nulli subtrahitur. De quo argumento plura sect. 16. Alterum, quia certum supponit, omnes perseveraturos, nisi ipsi illius gratiæ defuerint. Ergo certum est, omnibus dari eam gratiam sufficientem, qua perseverent, si ipsi tali gratiæ non desint, atque adeo eos, qui re ipsa non perseverant, gratiam habuisse sufficientem, cui defuerunt, ac proinde inefficacem. Unde etiam confirmatur de gratia actuali intelligendum, quod prius dixerat, *Deum neminem deserere, nisi prius deseratur ab ipso.* Nam hic expressè differit de auxilio gratiæ actualis, & quod nunc asserit, *nisi ipsi illius gratiæ defuerint*, tunc asserit, *nisi prius deseratur ab ipso.*

LXXII. Item can. 29. *Si quis dixerit, eum, qui post Baptismum lapsus est, non posse per gratiam resurgere, anathema sit.* Quæ definitio non est conditionalis si gratia ad resurgendum detur, sed absoluta potestatis resurgendi, & gratiæ ad illud sufficientis. At illi, quibus denegatur gratia verè sufficientis ad penitentiam, quales sunt omnes impenitentes, non possunt verè per gratiam resurgere. Ergo impoenitentibus verè conceditur gratia sufficientis, quod prætereundus canon. 6. ejusdem sess. *Si quis dixerit, non esse in potestate hominis vias suas malas facere, &c. anathema sit.* Vbi contra Lutherum definitur, in potestate hominis esse declinare peccata, & obedientiam mandatorum eligere. Si autem adimitur homini gratia sufficientis ad cavenda peccata, & observanda præcepta, non est in ejus potestate peccata cavere, & præcepta observare, siquidem talis potestas constituitur ex gratia auxiliante verè sufficienti ad ejus extremi electionem necessariam. Ergo qui peccat, destitutus non est gratia verè sufficienti ad non peccandum, & præceptum implendum.

LXXIII. Subscribunt Pontifices Ecclesiæ Pius V, Gregorius XIII & Urbanus VIII, dum Baio interdicitur propositionem 55. *Definitiva hæc sententia, Deum homini nihil præcepisse impossibile, falso tribuitur Augustino, cum Pelagius sit.* Quippe Baio tuebatur, quod in hac controversia enixè contendunt Baiani, eam sententiam solùm in hominem integrum, cui debita erant vires sufficientes ad implendum præcepta, non vero in hominem lapsum, qui suo peccato eos perdidit, & sibi impossibilitatem attulit, verè convenire, Pelagiumque solùm adhuc post lapsum docere,

homini sine auxilio gratiæ præcepta esse observatu possibilia, ea ratione Augustino sæpius objecta, quod præcepta etiam ligant hominem lapsum, & nullum ad impossibile obligari posse. Quod etiam frequentissimè inculcant Baiani. Ita Baio lib. de Peccato originis, c. 12. cujus argumentum est: *Quo sensu verum sit, quod Deus homini nihil impossibile præcepit? cui respondet: Quamquam communis animi conceptio, qua dicitur Deus homini nihil impossibile præcepisse, sensu aliquo legitime, quem statim explicabimus, verissima sit. At tamen definitiva sententia, qua dicitur Augustino adscribitur, Augustini non est; sed Pelagii in Epistola ad Demetriadem virginem, quam Beda Italiano tribuit.*

LXXIV. Sensum autem legitimum ejus sententiæ sic exponit: *Dico igitur, communem animi conceptionem, qua dicitur: Deum homini nihil impossibile præcepisse, de homine recto, qualis erat, cum Deus ab initio mandata, & præcepta illi apposuit, esse verissimam, rationem continuo subjicit: Quia in illo statu ex viribus sibi in sua creatione donatis absque omni impedimento, & difficultate prestare poterat, quidquid Deus illi præceperat, & quod viderat, vitare. Sicut etiam significat Scriptura, qua dicit: Si volueris mandata servare, concipiant te. Nihil enim aliud fuit ei, mandata servare, quam velle servare.* Id autem verum non esse de homine lapsò, cum probasset ex Augustino, & Prospero, concludit: *Quod igitur consideratione primæ intelligentiæ, & respiciendo ad vires homini in sua creatione collatas, verissime dicitur: Deum nihil homini præcepisse impossibile: Hoc de homine corrupto dici non potest.* probationemque claudit: *Quia Deus legem, quam homini recto, & ad eam implendam idoneo posuit, non ideò postea mutare, imò potius tollere debuit, quia homo voluntariè peccando suo vitio sibi obediendæ facultatem ademit.* Hic est ipsissimus Baianorum discursus. Cui plura attestat Baianis per omnia conformia, testimoniaque Augustini, quibus illi præcipuè nituntur. Nec aliud poterat consequenter asserere Baio, cum infideles statuerit gratiæ divinæ expertes, & simul impotes adimplere naturalia præcepta, necessitateque peccantes. Igitur cum Pontifices Ecclesiæ superiorem Baio sententiam proscribant, non solùm doctrinam Baianorum, sed etiam rationem unicam, quod ea Augustiniana sit, & opposita Pelagiana, in qua nituntur, condemnant. Itaque proscriptio superioris propositionis Baio volunt homini etiam lapsò adesse gratiam, & potestatem verè sufficientem, qua præcepta adimplet sibi possibilia sint, quamdiu eorum obligatione tenetur, & in ea delinquit. Ac per consequens gratiam tunc adesse sufficientem, quæ efficax non sit.

LXXV. Quibus concinit Innocentius I. Epist. ad Concilium Carthaginense apud Augustinum 91. definiens: *Deum quotidiana præstare remedia, quibus nisi freti, consiquè nitamur, nullatenus vincere humanos poterimus errores.* Quotidiana remedia vocat continua, ac frequentia auxilia gratiæ, quæ omnibus præstito sunt, ut humanos possint vincere errores. Et in Epist. ad Concilium Milevitana apud Augustinum 93. *In omnibus divinis paginis voluntati libera non nisi adiutorium Dei legitime esse necessarium.* Ergo ex divinis paginis libertati humana nexum est adiutorium Dei. Ac proinde non est rejiciendum adiutorium gratiæ ab homine libero etiam peccante, sed concedendum libertati ejus annexum, etiam si non fortia-

SECTIO VII.

Gratia purè sufficientis ab Augustino asserta.

LXXVI.

Aggrediamur probationem ex doctrina Patrum, præsertim Augustini, in qua quotam esse gratiam naturæ lapsæ verè sufficientem, & non efficacem, præsentissimè asserunt Baiani. Sed quantum hallucinantur, præclara omnium præcipuè Augustini testimonia prodent. Plura in expositionem sacrarum litterarum præmisimus, & expendimus. Alia nunc producemus. ejusmodi gratiam agnoscit lib. 83. qq. q. 68. *Ad illam cænam nec omnes, qui vocati sunt, venire voluerunt, neque illi, qui venerunt, venire possent, nisi vocati. Itaque nec illi debent sibi tribuere, qui venerunt, quia vocati venerunt, nec illi, qui noluerunt venire, debent alteri tribuere, sed tantum sibi; quoniam, ut venerent vocati, erat in eorum libera potestate.* Vocatio ergo ante meritum voluntatem operatur, qui autem vocatus non venit, sicut non habuit meritum præmii, ut vocaretur, sic inchoat meritum supplicii, cum vocatus venire neglexerit. Differit de vocatione gratiæ, quæ redditur sine meritis, & eam omnibus ad cænam vocatis non solùm eis, qui re ipsa venerunt, sed etiam aliis, qui non venerunt, præstitam tradit, ideoque quod hi non venerint, sibi soli tribuendum, quia non ex defectu potestatis, & gratiæ, sed vitio propriæ voluntatis, sive quia noluerunt, non venerunt, proptereaque merito supplicii addicti sunt.

LXXVII. Consonat lib. 1. ad Simplicianum, q. 2. *Noluit Esau, & non cucurrit, sed est voluisset, & cucurrisset, Dei adiutorio pervenisset, qui etiam velle, & currere vocando præstaret, nisi vocatione contempta reprobus fieret.* Qui vocationem contemnit, non caruit adiutorio gratiæ, quo posset currere, si vellet. Tamen non cucurrit, ac subinde adiutorium ei fuit purè sufficientis, & non efficacis. & de sanctis, ferm. 47. *In potestate nostra posuit, qualiter in die iudicii judicemur; non dixit: Vado in Orientem, &c. Sed: Dimitte inimico tuo, & dimitte tibi: nihil extra te querit, at te ipsum, & conscientiam tuam te Deus dirigit; in te enim posuit, quod requirit.* Non esset in nostra potestate in die iudicii fors sanctorum, si nobis subtraheretur gratia sufficientis ad talem potestatem necessariam. Igitur cum hæc potestas omnibus facta sit, omnibus etiam illis, qui eam sortem non consequuntur, data est etiam eis gratia verè sufficientis ad illam.

LXXVIII. Eidem veritati præluet, quoties incidit in illud Ioan. 1. *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* ita lib. 1. de Genesi contra Manichæos, c. 3. *Illud autem lumen non irrationalium animalium oculis patitur, sed pura corda eorum, qui Deo credunt, & ab amore visibilibus rebus, & temporalium se ad ejus præcepta servanda convertunt, quod omnes homines possunt, si velint, quia illud lumen omnem hominem illuminat venientem in hunc mundum.* Vbi hoc lumen gratiam corda patentem intelligit. Illud autem asserit omnibus commune etiam violentibus præcepta, quibus propterea potestatem illa servandi etiam servantibus communem, & æqualem adscribit, eadem mente præcedens testimonium exponit Tract. 2. in Ioan. circa med. *Si autem tu stas, præsens est tibi, sed non steteris, recordare, unde cecideris: unde te dejecit, qui prior te cecidit. Dejecit enim te, non vi, non impulsu, sed voluntate tua. Si enim malo non consentire, stares, illuminatus maneres.* Deus semper

adest præsens, & illuminans suæ gratiæ adiutorio, ut stes, etiam quando cadis, quia si voluisses, illuminatus stares.

LXXIX. Idem confirmat crebro prædicans, eos, qui damnantur, & delinquant, non, quia non possunt oppositum, sed quia nolunt delinquere, & damnari. ita lib. 2. de Peccat. Merit. c. 17. *Cum voluntate humana gratia adjuvante avaritia sine peccato in hac vita homines possint esse: cur non sint, postera facillimè, ac veracissimè respondere; quia homines nolunt.* & de Grat. & libero arbitr. c. 15. *Quid prodest, si quod possumus, nolimus? & lib. 1. Retract. c. 22. Alio loco dixi, nisi quisque voluntatem mutaverit, bonum operari non potest, quod in nostra potestate esse positum, Dominus in alio loco posuit, ubi ait: Aut facite arborem bonam, & fructum ejus bonum. Matth. 12. Quod non est contra gratiam Dei, quam prædicamus: in potestate quippe hominis est, mutare voluntatem in melius, sed ea potestas nulla est, nisi à Deo detur.* Si quod nolunt homines, possunt, & in eorum potestate positum est mutare in melius voluntatem, planè eis non deficit gratia sufficientis, qua possint, & qua talis potestas constituitur.

LXXX. Eodem faciunt plura, quæ gratiam auxiliantem Dei non solùm operantibus, & iustis, sed etiam non operantibus, & peccatoribus generalem produunt. Ita ad illud *longanimus, & multum misericors*, in Psal. 102. *Blasphematur quotidie, & facit solum oriri super bonos, & malos. Vocat undique ad correctionem, vocat undique ad penitentiam, vocat beneficis creatura, &c.* En ipsos blasphemantes non desistit undique auxilio suæ gratiæ præveniens ad correctionem, & penitentiam vocare, & lib. de vera Relig. ad finem: *Nisi Deus summè bonus esset, qui & nulli naturæ, quæ ab ipso bona esse potest, invidit, & in bono ipso alia quantum vellent, alia quantum possent, ut manerent, dedit.* Observa discrimen inter creaturas liberas, & naturales, Naturalibus enim quantum possent, liberis autem quantum vellent, dedit Deus, ut essent bonæ, disponens utriusque juxta propriam earum conditionem media ad suam bonitatem comparandam necessaria, quin liberis aliunde, quam ex sua voluntate illa deficiat. & paulo inferius: *Domini benignitatis ejus, quo placuit, & conciliatum est auctori suo, ut non interires, quidquid ab eo per verbum factum est.* Ut non interiret, intelligit, quantum est ex parte Dei prævenientis necessaria ad evitandum interitum.

LXXXI. Ideò illud discrimen constituit inter opera gratiæ gratis datæ, & gratiæ ad pietatem auxiliantis, quòd illa non fuit in potestate cuiusque hominis, sicut ista, quia non omnibus tribuit gratiam ad patranda miracula, sicut ad pietatis opera agenda. ita lib. 50. Homil. homil. 34. *Sic ergo dedit cuidam mortuos suscitare, alii dedit disputare: omnibus tamen quid dedit? Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.* propterea illud Psal. 55. *In me sunt Deus vota tua,* exponit: *Ipse dedit tibi fidem, spem, & charitatem: hoc sacrificaturus es. Sed plane omnia illa cetera potest tibi auferre inimicus invito; hoc auferre non potest, nisi volenti. Volens habere aurum, perdet aurum: si fidem nemo perdit, nisi qui speraverit.* Quis autem spernit fidem, nisi qui auxilio gratiæ sufficienti potens retinere illam perdit? Ergo qui perdit, potens est auxilio gratiæ sufficienti retinere, & ideò non potest, nisi volens perdere. Quocirca hæc bona debemus conservare, & rei sumus, si perdimus, quia dedit nobis Deus & liberam voluntatem, & sufficientissi-

nam facultatem, sic lib. 3. de libero arbit. c. 16. *Ex eo igitur quod non accepit, nullus reus est, ex eo vero quod non facit, quod debet, iustus reus est. Debet autem, si accepit, & voluntatem liberam, & sufficientissimam facultatem.* At cui deest gratia verè sufficiens, non adest sufficientissima facultas. Ergo is non debet salutis opera, quæ non facit.

LXXXII. Expende ex serm. 102. de Tempore. *Deus modo pro ineffabili pietate sua non solum nos admonet, sed etiam rogat, ut à peccatis mortiferis revocemur. Audiamus illum, dum rogat, ne nos postea non audiat ille, dum iudicat. Audiamus eum per Prophetiam dicentem: Fili miserere anime tue placens Deo. Quid ad hæc respondebit humana fragilitas? Deus te rogat, ut tui miseraris, & non vis. Causam tuam apud te agit, & à te non potest impetrare.* Iam quis credat, Deum subtrahere gratiam sufficientem ad penitentiam ei, quem rogat, ut poeniteat? Nonne illuderes, si rogares filium, ut aggredere litterarum studium, & illi negares auxilia ad studium necessaria, quæ tu facillimè præstabis, & à nullo alio filius sperare potest. Vide clarissima omnium testimonia n. 315 & 316, 322 & 323.

LXXXIII. Quamvis hæc pro Augustini doctrina nostræ sententiæ consentanea illustrata sint, illustrata fortè cuipiam videbuntur alia, quæ arguentes ex sacris litteris adduximus n. 33, 39, 41, 44, 50 & 51. nec non alia, quæ subijciemus progressu conficientes argumenta Theologica ex possibilitate præceptorum, ex spe Theologica omnibus communi auxiliis divinis innixa, ex gratia interna auxiliis externis communibus nexa, ex gratia etiam obduratis, & excæcatis disposita, ex voluntate Dei salvandi omnes homines etiam Reprobis generali, ex Christi redemptione, & oratione omnibus communi, & aliis; omnia enim hæc illustrat Augustini doctrina. Quare etiam hæc pronuntiata recolenda sunt, ut deprehendas, quantum, & quam enormiter ab Augustini principis sanctissimæ aberraverint Baiani, qui post lapsum Adæ gratiam purè sufficientem omnino impossibilem, quia Augustino incongnitam, voluerunt.

SECTIO IIX.

Afferta item à Discipulis Augustini.

LXXXIV. **R**ursus mens Augustini, & veritas nostræ doctrinæ colligitur manifesta ex scriptis Discipulorum ejus. Perpetuus in ea asserenda fuit Prosper, gratiam Dei omnibus hominibus generalem deprædicans. sic lib. 2. de Vocat. Gentium, c. 5. *Quæ gratia est parior antea, atque occultior fuit: nullis tamen sæculis se negavit, virtute una, quantitate diversa, consilio incommutabili, opere multiformi.* & c. 29. *Univeritati hominum ita multiplex, atque ineffabilis bonitas Dei consuluit semper, & consulit; ut neque ulli pereuntem excusatio suppedit de abnegato sibi lumine veritatis, neque cuiquam sit liberum de sua iustitia gloriari.* Quibus discretissimè sancit, gratiam Dei nulli hominum, nec etiam pereuntem abesse, quin de ipsa abnegata ullam excusationem præterere queant. Tale autem auxilium gratiæ non solum commune, sed etiam supernaturale præmiserat, dicens: *Quod & nemini negatur, & nulli debetur, in iis, quos promissit, efficitur.* Auxilium enim, quod nulli debetur, supernaturale est, & illud asserit nulli negari. Item de solo auxilio supernaturali verum est, & à Prospero, & Au-

gustino sæpius inculcatum, non posse quemquam agentem cum illo de sua iustitia gloriari.

LXXXV. In eodem est argumento lib. 2. de Vocat. Gent. c. 10. *Manifestaverunt divinorum eloquiorum multa auctoritates, & continua omnium sæculorum experimenta docuerunt, iustam Dei misericordiam, misericordemque iustitiam, nec alendis unquam corporibus hominum, nec docendis, iuvandisque eorum mentibus defuisse. Semper etiam pluit super bonos, & malos, semper solem suum oriri facit super iustos, & iniustos.* Eadem repetit sent. 4. & in Comment. Psal. 102. ad illud *longanimis, & multum misericors*, conferens cum testimonio Matth. 5. *Qui solem suum oriri facit super bonos, & malos.* Itaque Deus nullis hominum mentibus iuvandis defuit, ideoque nullis adiutorium gratiæ sufficientis subtraxit, quare c. 13. consequenter: *Cum ergo talia ad Cain loqueretur Deus, numquid ambiguum est, voluisse eum, & quantum ad illum medendi modum sufficiebat, ut Cain ab illo impietatis furore respiceret? Sed malitia pertinax inde facta est inexcusableior, unde debuit esse correctior.* En Deus voluit, ut Cainus respiceret, & ad eum finem egit quantum ad illum modum medendi sufficiebat, & ideo ejus pertinax malitia facta est inexcusableior, unde debuit esse correctior. Quod vero auxiliis præstitis sciebat Deus non esse convertendum Cainum, & robustiora eâ subtraxerit, cavet Prosper: *Nec ex eo necessitate peccandi urgebatur facinus voluntatis.* Scilicet quia ei providerat auxilia gratiæ, quibus posset peccatum cavere, quantum ad illum modum medendi sufficiebat.

LXXXVI. In eodem persistit c. 28. *Sicut quæ crediderunt, iuvantur, ut in fide maneant, sic etiam quæ non crediderunt, iuvantur, ut credant.* En adiutorium gratiæ præfens illis, qui non credunt, vide plura in eodem capite, consonat. c. 23. *Non irreligiosè arbitror credi, neque inconvenienter intelligi, quod isti paucorum dierum homines ad illam pertineant gratiæ partem, quæ semper universis est impensa nationibus: quæ utique si bene eorum uterentur parentes, etiam per eosdem iuvarentur.* Ergo parentibus providetur gratia sufficiens ad consulendum salutem filiorum infantium, qua interdum malè utuntur, & ideo parentum culpa infantes sine Baptismo decedunt. rursum c. 26. conferens voluntatem creatam cum gratia: *De sua habens mutabilitate, si deficit; de gratiæ opitulatione, si proficit: quæ opitulatio per innumeros modos, sive occultos, sive manifestos omnibus adhibetur, & quod à multis refutatur, ipsorum est nequitia; quod autem à multis suscipitur, & gratiæ est divina, & voluntatis humane.* Cernis, dividi à Prospero opitulationem gratiæ in eam, quæ reluctantium nequitia refutatur, nempe purè sufficientem, & eam, quæ à multis suscipitur, nimirum efficacem.

LXXXVII. Tandem c. 31. concludit: *Elaboratum est, quantum Dominus adjovit, ut non solum in novissimis diebus, sed etiam in cunctis retro sæculis probaretur, gratiam Dei omnibus hominibus adfuisse, providentia quidem pari, & bonitate generali, sed multiformi opere, diversaque mensura; quoniam, sive occultè, sive manifestè ipse est, (ut Apostolus ait) salvator omnium hominum, maxime fidelium.* Quibus consonat c. 34. & lib. de vita contemplant. c. 8, & ad objecta Vincentiani 13 & 15. Ex quibus indubitatum est constantem fuisse Prosperi mentem in asserenda gratia auxiliante Dei purè sufficienti, quippe omnibus etiam non cooperantibus communi. Quod rursum pulchrè cecinit lib. de Ingrat. c. 10. differens de Gratia, quam Ecclesia Catholica proficitur: *Vi cun-*

Vi cunctos vocet illa quidem, invitetque, nec ullum Præteriens studeat, communem asserere salutem Omnibus, & totum peccato absolvere mundum: Sed proprio quemque arbitrio parere vocanti, Iudicioque suo mota se extendere mente Ad lucem oblatam, quæ se non subtrahat ulli.

Audis, gratiam Dei cunctos vocare, nullum præterire, nulli subtrahi, & in omnium arbitrio ejus obedientiam constitui, ideoque inobedientiam ad culpam deputari? Recole alia n. 53 & 54. in expositionem sacri textus nostræ doctrinæ faventis adducta. Item ea, quæ disp. 20. sect. 7. ex ipsius scriptis expendimus pro gratia infidelium naturalibus auxiliis ad bona opera agenda conjuncta, quæ præfenti huic nostro asserto consona sunt.

LXXXIX. Subscribit etiam Fulgentius Epist. 7. ad Venantium, c. 8. ex parabola Samaritani, probans, omnibus provideri auxilia gratiæ ad salutem sufficientia, & necessaria, & concludens: *Sicut ergo medico nostro nulla est incurabilis plaga, ita nec in aliquo vulnere, nec in aliquo tempore cælestis potest deficere medicina. Ideo ipse medicus semper se posse converso salutem donare restatur: numquid qui cadit, non resurgit? aut qui averfus est, non revertetur? quare ergo averfus est populus iste in Hierusalem aversione contentiosus? Induraverunt cervicibus suas, noluerunt reverti.* Si in nullo tempore deficit cælestis medicina peccatori, planè nec deficit gratia cælestis verè sufficiens, qua in Deum conversus laetatur: quocirca peccatores, non quia non possunt, sed quia nolunt, non revertuntur in Deum, nec suis vulneribus medentur. Idèd c. 10. nullam ætatem excipit, in qua non possit homo converti in Deum, & à Deo in conversionem non vocetur: *Si aliquam ætatem iudicaret Dominus conversionis remedio ineptam, non diversis temporibus operarios vocaret ad vitam, hinc colligit: In quacumque igitur quis ætate vocatus, si benignitatem vocantis Domini non spernat, necesse est, denarium vite perennis accipiat.* Ergo in quacumque ætate vocat Deus hominem ad penitentiam, quam plerique non agunt, quia vocatio ejus conditionis est, quam quilibet spernere possit. eo respicit lib. de Incarn. & Grat. c. 12. *Sic humano generi gratiam divinam bonitas contulit, per quam in hominibus non solum propagans obligatione contracta, & vitio propriæ voluntatis adjecta deleteretur omnis iniquitas, quin etiam cogitationis sanctæ amissa pridem in homine primo, per hominem secundum reciperetur facultas.* Si alicui lapsio negaretur gratia verè sufficiens ad penitentiam non illi restitueretur facultas amissa sanctæ cogitationis, & gratiæ auxiliantis, per quam omnis iniquitas deleatur, cum sine illa deleteri non possit iniquitas ejus, cui talis gratia dencatur, vide alia n. 52.

LXXXIX. Accedit Paulus Orosius doctrinæ Augustini vindex acerrimus in Apolog. pro libertate arbitr. ante med. *Mea semper hæc est fidelis, atque indubitata sententia, Deum adiutorium suum non solum in corpore suo, quod est Ecclesia, cui specialia ob credentium fidem gratiæ suæ dona largitur, verum etiam universis in hoc mundo gentibus propter longanimitatem suam, æternamque clementiam subministrare, non ut tu asseris cum discipulo tuo Cælestio, cui jam apud Africanam Synodum occulta illa impiorum dogmatum natura contusa est, in solo naturali bono, & in libero arbitrio generaliter universis unam gratiam contributam, sed speciatim quotidie per tempora, per dies, per momenta, per atomos, & cunctis, & singulis ministrare.* & post pauca: *Itaque cum videas, hominibus ignavis tantam diaboli incubuisse nequitiam in disperdendum, nullam hinc credis in custodiendo gratiam præ-*

fuisse? & tandem concludit: *Ex quo evidentissimè declaratum est, nemini hominum deesse adiutorium, præsertim cum sanctior insistat, & inhi infirmitas.* Considera, quanta certitudine Paulus Orosius profiteatur gratiam purè sufficientem, quippe omnibus etiam infidelibus non operantibus generalem, cum suam sententiam semper fidelem, atque indubitam censeat. Item discretè, & manifestè talem gratiam adstruere supernaturalem, & internam, cum respuat auxilia naturalia, & externa à Pelagio, & Cælestio apud Africanam Synodum concessa.

XC. Quibus antumera, quæ ad præformanda, & roboranda argumenta Theologica ex tribus his illustribus Augustini discipulis producemus, quæ per omnia Baianis principiis dissentientia, & nostris consentientia sunt. Vnde considera, utri melius in hac controversia Augustini mentem assequuti sint? Prosper, Fulgentius, & Orosius gratiæ Augustinianæ per omnia propugnatores, & illustratores; an Baiani novitii, & garruli doctrinæ Augustinianæ buccinatores? Itaque cum indubitabile sit, Augustini discipulos nostræ adhæsisse sententiæ, in dubium verti non debet. Augustinum ab ea non discessisse, & ab Scholis Catholicis, & omnium Theologorum Catholicorum cætu relegandos, qui oppolitum tueri, & persuadere Augustinianam audent.

SECTIO IX.

Etiam asserta à cæteris Patribus.

XC I. **E**adem mens aliis Patribus ab initio nascentis Ecclesiæ constantissima fuit, quippe haulta ex doctrina sacrarum litterarum, quam tueri non posse, credunt, nisi potestatem salutis, & penitentiam, gratiamque sufficientem ad illam, etiam iis, qui pereunt, communem adscribant, & in solum vitium arbitrii creati, & non in defectum gratiæ, & providentiæ divinæ eorum interitum; & impoenitentiam referant. Ita Clemens Romanus Epist. 3. de officio sacerdotis: *Ab initio duo regna statuit Deus, & potestatem dedit unicuique hominum, ut illius regni fiat portio, cui si ad obedientiam ipse subiecit. Hæc potestas adeundi regni, & se subjiciendi ex duobus, cui voluerit, sine gratia sufficienti nulli hominum conceditur. item lib. 1. Recognit. pag. 3. *Sit autem in vestra potestate, vel recipere, quæ adjuvamus, vel spernere.* & post pauca: *Ita ut omnes, qui audiunt, sequi possent.* Etiam hæc potestas accipiendi verbum Dei spernentibus communis gratiam verè sufficientem desiderat.*

XCII. Dionysius Areopagita lib. de Cælesti Hierarchia c. 9. *Nempe & aliis Gentibus, ex quibus & nos ad immensum, & infinitum divini luminis pelagus, quod semper paratum est, & patet omnibus ad participandum, ex præteriti erroris cæcitate respiravimus: ad quod sanè obsequentes ducebant Angeli præpositi singulis Gentibus.* Expende, omnibus paratum, & patens immensum pelagus divini luminis, & illustrantis, ac simul accendentis gratiæ, qua omnes, si volunt, ex præteriti erroris cæcitate respirent. Idèd docet, errorem, quo alia nationes in eos, qui Dei non sunt, deflexerunt, rectis Angelorum præfectoribus non esse tribuendum, sed illis ipsis, qui proclivitate sua de recta ad Deum ferente via deflexerunt amore sui, & contumacia. Nota, illis tribuendum, quod deflexerint, non vero absentiam luminis gratiæ, quod eis Angeli ministrarunt. Quia licet talis illustratio non defuerit, ea tamen potestatem non operandi reliquit, nam ut mox subdit Dionysius:

nyfius: *Nec enim vita nobis data est, cui vis illata sit, aut imposta necessitas.*

x c i i i. Iustinus Martyr Dialogo cum Triphone adversus Iudæos in fine: *Itaque si omnes, qui misericordiam à Deo consequi volunt, superioris vitæ poenitent, id præstare possunt.* En omnibus ac credentibus sufficientem poenitentiam, & misericordiam consequendi. Eodem pertinent, quæ ad Gentiles quæst. 9. scribit: *In nostra potestate est, esse castos, aut fortiores. Ad agendum dedit nobis Deus vires: sed eas subiecit potestati propositi. Accepimus enim à Deo faciendi, & non faciendi potestatem.* Ad nullum autem virtutis actum agendum, ad nullumque vitandum peccatum vires sine auxilio gratiæ admittunt Baiani ex conditione naturæ lapsæ, nec nos ex lege supernaturali providentiæ divinæ. Irenæus lib. 4. adversus hæreses c. 71.

Hi, qui non operantur bonum, iudicium iustum recipiant Dei, quoniam non sunt operati bonum, cum possent operari illud. Expende potestatem sufficientem operandi bonum non operantis concessam. item rationem, quia aliter non possent subire iustum iudicium Dei. consonat ibidem c. 29. *Si autem quidam propter inobedientes Israëlitas perditos infirmum dicunt legis Doctorem, invenient in ea vocacione, quæ est secundum nos, multos quidem vocatos, paucos vero electos: & id, quod erat semper liberum, & suæ potestatis, in homine semper servasse Deum, & suam exhortationem: ut iuste damnentur, qui non obediunt ei, & qui obediunt ei, honorentur incorruptibilitate.* Nota vocacionem, & exhortationem tam internam, quam externam, qua obediunt, etiam qui non obediunt, semper fuisse communem, ut locus esset inobedientium poenæ, sicut obedientium præmiis. Vide alia n. 34.

x c i v. Clemens Alexandrinus lib. 2. Stromat. pag. 6. *Divinum verbum clamavit, omnes simul vocans, eos quidem vel maxime cognoscens, qui non erant parituri: & tamen quoniam est in nostra potestate parere, & non parere, ut nulli possint causari prætextum ignorantia, iustum fecit vocacionem, &c.* Considera, Deum vocare etiam eos, quos præcitur non parituros, ut in eorum potestate sit parere, & nullo prætextu sive ignorantia, sive impotentia excusentur. idem lib. 7. Stromat. *Servator quidem est, non horum quidem servator, illorum vero non. Quomodo est servator, & Dominus, si non est omnium servator, & Dominus? Nec ergo nunquam aliquibus inviderit, qui omnes ex æquo vocavit.* De vocacione gratiæ sufficienti ad salutem fermo est, quam sicut nulli invidit, nulli subtraxit Deus. ibidem: *In studio decerant abletæ, & ex his utique superat, qui aliæ paruerit.* Omnibus enim omnia à Deo posita sunt æqualia, & ipse alienus à reprehensione. *Misericordiam autem consequitur is, qui potens est, & potens est, qui voluerit.* Itaque causa, cur aliqui palmam non obtineant, petenda est ex propria ipsorum voluntate, qui usi non sunt gratia, & potestate sufficienti, quam Deus eis disposuit, victoribus in certamine æqualem. Eadem mente in Orat. exhortat. ad Gentes: *Andite, qui estis longè, audite, qui propè: nullus cælatus est Verbum, lux est communis, omnibus illucefcit hominibus, nullus est in Verbo cymmerius.* Nullum excipit, quem lux divinæ gratiæ ad salutem necessaria, & sufficientem non illufret.

x c v. Cyprianus lib. 4. Epist. 7. *Si dies omnibus æqualiter nascitur, & si sol super omnes pari, & æquali luce diffunditur: quanto magis Christus sol, & dies verus, in Ecclesia sua lumen vitæ æternæ pari æqualitate largitur? Unde apparebat, Christi indulgentiam, & cælestem gratiam postmodum sequunturam æqualiter omnibus divi-*

di sine sexus varietate, sine annorum discrimine, sine acceptione personæ super omnem Dei populum spiritualis gratiæ munus infundi. Planè eadem gratia spiritualis, quæ æqualiter in Baptismo à credentibus sumitur, in conversione, atque actu nostro postmodum vel minuitur, vel augetur. Ergo æqualis non credentibus Evangelio, ac credentibus impœnitentibus, ac poenitentibus cælestis gratia dividitur, & infunditur. Apud Ephrem Syrus scribit, 13. de compunct. *Semper ejus gratia corda nostra visitat: sed si cor immundum offenderit, illico recedit, viri susque Deus misericordia tactus cogit eum ad nos peccatores invensendos venire. Nequit enim penitus nos gratia deserere; à propria enim ipsius benignitate eo adigitur, ut omnium nostrum misereatur.* Gratia semper corda nostra visitans, & pullans, & numquam deserens, credi non potest deesse, cum adest operandi obligatio.

x c v i. Hieronymus in Psal. 140. tom. 7. *O infelicissimum humanum genus! qui peccata excusamus, dicentes: Vitæ à natura, cum in potestate nostra sit, & peccare, & Domino adjuvante non peccare.* Ergo non possumus infirmitate naturæ peccata excusare, quia semper adest adjuvans, & sufficiens gratia Dei, qua possumus illa vitare. Ita in exposit. fidel ad Dama-lum: *Tam eos errare dicimus, qui cum Manichæo dicunt, hominem peccatum vitare non posse; quam illos, qui cum Ioviniano asserunt, hominem non posse peccare.* Igitur numquam admittendum est, hominem peccare, quin adest gratia, & potestas sufficiens, qua vitare possit peccatum. Clarissimè in Epist. ad Cyprianum: *Homo à principio conditionis Deo vitatur adjuvante, & cum illius sit gratia quod creatus est, illiusque misericordia quod subsistit, & vivit: nihil boni operis agere potest absque eo, qui ita concessit liberum arbitrium, ut suam per omnia gratiam non negaret.* Qui homini per omnia sua opera non negat gratiam, & eam per omnia non donat efficacem, dabit sanè plerumque purè sufficientem. Alia habes n. 34 & 55.

x c v i i. Ambrosius lib. 6. in Lucam, c. ante-penult. de refectioe turbarum ex quinque panibus, agens: *Si tua negligentia virtutem, quam acceperas, perdidisti; non alimentorum cælestium, sed tuæ mentis tibi præsidia defuerunt.* Denique Dominus sicut super justos, & injustos pluit, ita etiam injustos pascit, & justos. &c. infra: *Dividit escas Dominus Iesus, & ille quidem vult dare omnibus, negat nemini, dispensator est enim omnium.* Sed cum ille panes frangat, & det discipulis; si tu manus non extendas tuas, ut accipias tibi escas, desicies in via, neque poteris in eum culpam tuam referre, quæ miseretur, & dividit. & iterum: *Quid respondebis ei? aut quomodo excusabis? Non potes dicere, quia escam non dedit, qui dat omnibus. Et non potes dicere, quia noluit te bonum facere, ante quem posuisti bonum, & malum, ut non ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium.* Hæc alimenta, sive mentis præsidia sunt auxilia gratiæ, quæ Deus omnibus donat, & nulli denegat, & ideo qui peccat, inexcusabilis est, quia non illi alimentorum, sive auxiliorum cælestium, seu suæ mentis præsidia defuerunt. Ita lib. 2. de Cain, & Abel c. 7. Cainum Dei nomine alloquens: *Non habes, quod excusis, Culpe ipsius ad te conversio est. In te reverteretur crimen, quod à te cepit. Non habes, in quo necessitatem magis, quam mentem tuam arguas. in te reverteretur impietas tua; tu princeps illius es.* & iterum: *Tu princeps operis tui, tu dux criminis.* Si Caino defuisset gratia sufficiens cohibendi crimen, haberet, quo possit illud excusare, nec ab ipso, sed à subtractione præcedenti gratiæ necessaria illud coepisset, nec verè princeps, & Dominus illius cohibendi esset, si-

quidem

quidem deficeret ad crimen arcendum potestas, & adest ad agendum necessitas.

x c i i x. Chrysothomus multus est in hac afferenda veritate. Sic homil. 7. in Ioan: *Gratia in omnes diffusa est; non Iudæum, non Græcum, non Barbarum, non Scytham, non liberum, non servum, non virum, non mulierem, non senem, non juvenem excipit, aut indignatur: omnibus eadem est, omnibus se facilem exhibet, omnes pari honore advocat: qui autem ejus munere sui negligunt, hanc suam cecitatem sibi ipsi impotent; cum enim detur omnibus, omnibus pateat, & à nemine prohibeatur, perdit quidam, & nequam homines propria dumtaxat malitia ingredi recusant.* Gratia hæc omnibus hominibus disposita, non est solum externa, sed etiam interna, quia reddit potentes credere, & obedire præceptis, quin inobedientiæ ulla exculatio sit, & sine gratia interna talis potestas esse non potest, & prompta est impossibilitatis exculatio. Eleganter homil. 13. in Matth. expendens Matthæi conversionem circa finem: *Liberi arbitrii nos creavit Deus, ut voluntate nostra cum adiutorio Dei, quod volumus, faciamus. Si publicanus es, poteris fieri Evangelista: Si blasphemus es, potes fieri Apostolus: Si latro es, poteris paradisi colonus effici: Si magus es, poteris Dominum adorare. Nec est ulla malitia, que poenitentia non solvatur: & ideo tanquam principia malignitatum eligit Christus, ut nemo usque in finem semetipsum despiciat. Noli mihi dicere; perii, qui jam medicum habes fortioverem te, & potentioverem, quam infirmitas tua est. Medicum habes voluntatem tuam, si volueris, emendantem, & potentem, & cupientem.* Ergo cum libero arbitrio adest simul adiutorium Dei, quo si velis, ex publicano potes fieri Evangelista, ex blasphemio Apostolus, & ex latrone paradisi colonus, & inexcusabilis fias, si peras.

x c i x. Idem homil. 2. in Psal. 50. col. 4. moribundo desperatione dicenti: *Mille criminibus obnoxius sum; non possum in novissimo poenitere die.* Sic respondet: *Potes, & valde potes charissime. Quis potens, & valde potens poenitere sine auxilio gratiæ verè sufficienti? Ideo homil. 41. ad popul. Antiochen. post med. hortans ad poenitentiam: Non vacat imbecillitatem accusare, non naturam. Solo nos negligentia facit indignos.* Sine gratia autem verè sufficiente imbecillitas erit, quam accusamus, & qua negligentiam excusamus. Absert tamen talis imbecillitas ex defectu gratiæ, quia ut ipse testatur homil. 9. in Genes. *Gratia parata est, quærens, qui se cum largitate suscipiant.* Propterea homil. 45. in Matth. exponens parabolam feminis: *Cujus rei causa major feminis pars amissa est? Non seminantis quippe causa; sed suscipientis culpa re vera, hoc est, propter reluctantes, atque repugnantem animam.* Quærens vero causam, cur inter laxa, & spinas, & secus viam Paterfamilias seminaverit? Respondet; quia terra libera potest virtute feminis exsterili converti in steruosam. unde subdit: *Quod si hæc mutatio in omnibus facta non est, non seminantis culpa, sed audientium inobediencia id contingit. Nam ipse quidem eis diligenter semina tradidit; si vero illi corruerunt accepta, inculpabilis omnino est, qui tanta benignitate in omnes equaliter utitur.* Semina accepta quis neget esse auxilia gratiæ. Ergo ea interdum ejusmodi dantur, quæ anima reluctante fructum non edant, & corrumpanitur, quamvis equalia sint aliis, quæ in aliis fructus uberrimos reddant. Qua comparatione utitur ferm. 19. in Roman. 11. *Etenim ne quis culpam ipsius rei naturæ adscribat, sed potius perveras illorum mentis, quodam adeptos esse justitiam ostendit. Propterea significanter quoque ejusmodi comparatione utitur, qua*

tam supernam gratiam, quam ipsorum studium exprimat. Elucet igitur eorum perveritas, qui non afferuntur justitiam, quando alii æquales eam adipiscuntur, quia aliorum justitia sibi æqualium exprimit gratiam sufficientem, qua possent illam obtinere, & simul nequitiam qui negligunt. Adi plura Chrysothomi suffragia n. 37, 39, 40.

c. Basilus de Constit. Monast. c. 2. sic omnes aggredi orationem hortatur: *Gratias tibi ago Domine propter incredibilem clementiam, & in ferendis hominum culpis facilitatem tuam, qui peccantem me quotidie patientia tua sustines, & ad respiciendum omnibus nobis potestatem facis.* Qui Deo gratias agit pro accepta respiciendi potestate, non potest credi destitutus gratia verè sufficienti ad poenitentiam. Pluribus confirmat n. 25 & 56. Idorus in mystica exposit. Sacrament. sive Quæstion. in Genesim, c. 6. *Quod si obtemperasset Deo Cain dicenti: Quiesce, sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius, ad se convertisset peccatum suum, sibi hoc tribuens, & consistens Deo: ac si adjutus indulgentiæ gratia, ipse peccato suo dominaretur, non illo sibi dominante servus esset peccati, neque fratrem occidisset innocentem.* Ergo Cainus non caruit auxilio sufficienti gratiæ, quo possit suo crimini dominari, & illud cohibere, si vellet. Adde, quæ produximus n. 25 & 48.

SECTIO X.

Vberior assertio Patrum.

c i. Præteritis suffragatur apertus nostræ sententiæ assertor Cyrillus Alexandrinus lib. 1. in Ioan. c. 11. illud: *Mundus ipsum non cognovit,* exponens: *Non verbum Dei, & æternam hanc lucem, sed imbecillitatem suam mundus accusat: illuminat enim filius, repellit autem gratiam creatura. Neglexit ulterius currere, suffodit illuminationem ex desidia, & contempsit hanc gratiam.* At non gratiam efficacem. Ergo purè sufficientem. Præclarius lib. 11. in Ioan. *Quod si Proditor equaliter aliis discipulis Salvatoris auxilium non habuisset; frustra hæc à nobis dicerentur; sin autem non minus, quam ceteri, divina gratia regebatur; quomodo etiam non servavit eum Christus, qui suum patrocinium ei præstavit, qui quantum ad ferendam opem attinuerit, servasset hominem, nisi ultro ille in perditionem insuisset? Gratia igitur in aliis effulsi, servavitque omnes, qui cooperantem ei voluntatem tradiderunt.* Quid desertius? Non minus, quam aliis Apostolis Proditori adfuit auxilium gratiæ, & quantum ad ferendam opem attinebat, eum, sicut alios, servasset Christus. In aliis vero effulsi gratia, quæ proditori data est, quia alii cooperantem illi voluntatem tradiderunt, & hic ultro in perditionem insluit. Dubitas, Baiane, fuisse in Proditore gratiam verè, & purè sufficientem? Alia dedimus illustra n. 21, 30, & 56.

c i i. Gregorii plura, & præclara suffragia præmisimus n. 26, 27, 28, 59. Quibus adde illius Job. 25. *Et super quem non consurget lumen illius?* expositionem lib. 17. Moral. c. 9. *Lumen Dei est gratia præveniens, quæ si in corde nostro nequaquam gratuita consurgeret, profecto mens nostra in peccatorum suorum tenebris obscura remaneret.* Iobus nullum hominem excipit à lumine Dei, & Gregorius hoc lumen explicat gratiam prævenientem internam. Ergo nullus excipitur à participatione talis gratiæ. item

lib. 33. Moral. c. 20. Idcirco nequaquam cælestis gratia præmia æterna percipiunt; quia ea nunc, dum promereri poterant, libero arbitrio contempserunt. Igitur reprobi destituti non sunt auxilio sufficienti gratiæ, quo possent æterna præmia promereri, siquidem illa assequuti non sunt, quia ex libero arbitrio talem gratiam contempserunt.

C I I I. Bernardus serm. 5. de Quadragesima: *In nobis est, si vinci volumus, & nemo vestrum in hoc certamine dejicitur invitus: sub te, o homo, appetitus tuus est, & tu dominaberis illi. Potest inimicus excicare tentationis motum; sed in te est, si volueris, dare, vel negare consensum: in tua facultate est, si volueris, inimicum tuum facere servum tuum, ut omnia tibi cooperentur in bonum.* Expende, quoties repetat in te, in tua potestate, & si volueris, esse superare tentationem, & considera, an Baianis consentiat asserentibus, tentationes, quibus re ipsa acquiescimus, à nobis ex defectu gratiæ sufficientis, superari non posse. Vocationem gratiæ omnibus communem, & promptam, & nulli deficientem pulchrè exprimit, altas sapientiæ voces exponens serm. de Convers. ad Clericos, c. 2. in principio: *Neque sanè laborandum est, ut ad vocis hujus perveniat auditum: labor est potius aures obturare, ne audias. Nimirum vox ipsa se offert, ipsa se ingerit, neque pulsare interim cessat ad ostia singulorum, adhuc nobis proximus est, adhuc loquitur, & non est, qui forte audiat, adhuc dicit: Et errant corde; adhuc sapientia clamitat in plateis: Redite prævaricatores ad cor.* Disserit de Vocatione gratiæ ad conversionem peccatoris necessaria. Quam liquido prodit pulsantem, & moventem omnium corda, etiam eorum, qui resistunt.

C I V. Damascenus in Dialogo contra Manichæos circa finem: *Deus omnibus, tum ut sint, tum ut bene, & præclare sint, præbet, solis nimirum instar, bonitatis suæ radios ad omnia opera sua diffundens; atque ut quidem nos sintus, non in nobis stum est accipere: ut autem beati simus, in nostro arbitrio consistit. Quocirca si velimus, ac cupiamus, ipsius bonitatis participes erimus, atque in sempiterna luce versabimur.* En Deus suo auxilio gratiæ deesse nobis non potest, ut boni, & beati simus. Anselmus præclare de Concordia gratiæ, & liberi arbitrii, c. 3. *Quod autem quidam experimento existimant probare, nihil valere liberum arbitrium, quia multi immenso conatu nituntur, ut bene vivant; & quadam (ut ajunt) impossibilitate obstante nihil proficiunt, aut post profectum irrecuperabiliter deficiunt, non destruunt, quod rationabiliter monstratum est, liberum scilicet arbitrium cum gratia valere. Ut autem nitentes non proficiant, aut post profectum deficiant, non impossibilitate, sed aliquando gravi, aliquando facile superabili difficultate fieri existimo. Sæpissime namque asserere solemus, impossibile nobis esse, quod sine difficultate perficere non valemus. Quo non solum docet gratiam purè sufficientem, quippe potestatem antecedentem, & sufficientem arbitrii constitutam ex gratia, cum re ipsa non operatur arbitrium, sed etiam Baianorum argumento occurrit, revocans experientiam, qua impossibilitatem persuadere conantur, in solam difficultatem potestate antecedenti, & sufficienti superabilem. Vide alia n. 36 & 59.*

C V. Nec abest Nyssenus orat. ad illa verba Matth. 25. *Quatenus fecistis mihi ex his minimis, mihi fecistis, prope inquit: Amplectamur benedictionem, & fugiamus maledictionem. In nobis enim sum est, alteriter ad arbitrium vel eligere, vel prætermittere,*

Electio enim benedictionis divinæ in die iudicii in nobis esse non potest sine gratia sufficienti ad exequenda præcepta, per quæ illam mereamur. Proximius ad rem lib. de Beatit. tit. 5. in Beatitud. 5. *Per singularem, & particularia de universalibus docemur, quod non alia ratione potiri quis potest eorum, quæ cupit, nisi ipse sibi bonum largiatur. Quamobrem Dominus alicubi dicit: Regnum Dei intra vos est: & quicumque petit, accipit, & qui querit, invenit, & pulsanti aperietur. Ut & accipiendi, quod desideretur, & inveniendi, quod queratur, & invocandi, quo curiamus, penes nos potestas sit, & à nostro pendeat arbitrio, cum velimus.* Hanc autem potestatem nobis etiam non operantibus tribuere Nyssenum sine auxilio gratiæ sufficienti, injurius ei erit, qui sibi persuadeat. Paulinus Epist. 27. & 1. ad Aprum col. 4. *In omni loco plura quotidie mirabilia solito signa crebrescunt, ut omnem, quantum in Deo est, hominem salvum faciat. Ostendit in raris, quod omnibus, si velint, profit; sufficit enim universorum institutioni forma paucorum, quæ in utrumque proponitur, ut credentibus exemplo sit, indurantis testimonio.* Expende, Deum, quantum in ipso est, disponere omnibus, quod si velint, profit ad salutem, sicut credentibus, & raris profuit, quorum exemplum testimonium, & argumentum est gratiæ, & potestatis sufficientis contra eos, qui reluctantur.

C V I. Chrysológus serm. 51. post med. *Pœnitentiam, pœnitentiam cito, quia nobis spatium temporis jam negatur, jam nobis ipsa hora concluditur, iudicium præsentia jam nobis satisfactio locum excludit. Curvat pœnitentia, sententia ne præcurrat; quia Dominus quod non venit adhuc, quod adhuc expectat, quod moras facit, nos sibi redire desiderat, non pervire, quos pietate tali semper est alloquutus: Nolo mortem peccatoris, sed ut revertatur impius à via sua, & vivat.* Cum his qui componitur subtrahit gratiæ sufficientis ad pœnitentiam? Disertius Laurentius Justinianus lib de Casto Connub. c. 4. *In cunctis Deus noster misericors, patiens, & benevolus est, nulli gratiam subtrahit, omnibus offert, neminem excludit venientem ad se. Quid Baianis contradicentibus, & nobis consentientibus? Nulli gratiam subtrahit, omnibus offert, neminem excludit.* & lib. de Triumphali Christi agone, c. 25. paulo post initium: *Quamdiu vitæ indulget spatium Deus, facile miseretur, cum autem iudicat, nemini parcit. Nulli planè in hac peregrinatione, quantumvis scelerato, & infideli suam funditus misericordiam denegat. Quomodo non denegaret, si gratiam verè sufficientem ad pœnitentiam negaret? Patribus annuimera Liram ad illud Rom. 8. *Quicumque enim Spiritu Dei aguntur, sic nobis subscribentem: Sicut Deus per influxum generalem movet creaturas ad perfectiones suas naturales, sic per influxum specialem movet creaturam rationalem ad bonum supernaturale, & talis influxus vocatur à Doctoribus instinctus divinus: & ista est prima preparatio ex parte Dei ad habitum gratiæ consequendum. & paucis interjectis: Divinus instinctus nulli deficit in vita presenti, & ideo qui habitum gratiæ non consequitur, sibi merito imputatur, quia consensus dicto instinctui est ultima dispositio ad gratiam habitabilem, quæ facit Dei filiationem. Quid disertius desideres?**

C V I I. Nec prætereundus Philo in Cantica ad illa verba: *Terribilis ut castrorum acies ordinata, sic scribens: Ecce Deus donat gratiam promerendi, offert, ut capias, hortatur accipere, ostendit occurrere, pulsat, ut aperias, ait enim: Sto ad ostium, & pulso;*

si quis

si quis mihi aperuerit, ingrediar ad eum, & commanebo. Ecce ille immobilis solè iustitia, qui ut hic mobilis semper illucet, aperta, & patentia illuminat, clausa, & obstruata percurrit. Nullum igitur gratia sufficienti destituit. Theophilactus ad illa verba: *Nisi ei datum fuerit à Patre meo, sic habet: Sæpissime diximus, quando audieris, quod Pater dat fidem in Filium, ne existimes, quod aliis benefaciat Pater, quos sepeget, aliis autem non; hoc enim injustè agentis est. & subdit: Omnibus dat Deus, sed hoc quidam & sumum bene, & utuntur, alii vero non item.* Itaque Deus etiam non credentibus, & non operantibus benefacit, & dat gratiam, & omnes illam accipiunt, quamvis ipsa non utantur. relege alia n. 37. Marcus Eremita lib. de Baptismo, col. 2. *Aut demonstratio mihi baptizatos exequi non posse mandata libertatis, & ea de causa Baptisum non esse perfectum: aut si demonstramus, eos accepisse talem facultatem, confiteantur liberari quidem gratia Christi, at seipsos tradidisse virtutum servituti, eo quod non impleant omnia mandata, ideoque rursum mancipatos esse.* En virtuti Baptismi tribuit gratiam auxiliantem, qua baptizati exequi possunt mandata, si velint. & lib. de Paradiso tit. 2. c. 55. *Quidam dicunt non possumus bonum facere, nisi evidenter Spiritus sancti gratiam susceperimus; semper autem tales animo proposito studentes voluptatibus, tanquam ii, qui omnium destituti sumus auxilio, faciendi facultatem expostulant.* Hoc est, injustè conquiruntur sibi ademptam facultatem, & auxilium sufficientis faciendi bonum, quod eis revera adest solum quia evidenti experientia illud non sentiunt. Quibus accedunt Cyrillus Hierosolymitanus adductus n. 25. Anobius n. 59. Rupertus n. 48. Diadocus n. 29. & alii plurimi, quos brevitate studio præterimus. Plurima item superiorum Patrum, & aliorum aperta suffragia producemus rationum Theologicarum discursu.

C I X. Quia vero Baiani non solum Patribus, sed etiam Scholasticorum Principi divo Thomæ gratiam sufficientem, non efficacem ignotam proclamant, Patrum assertis expedit subiungere Angelici Doctoris pronuntiata, nostræ doctrinæ per omnia consentanea, ex 1. p. q. 49. art. 2. *Deus non deficit in agendo, quod est necessarium ad salutem. Non solum electis, sed etiam reprobis.* Auxilium autem gratiæ sufficientis ad agenda pœnitentiam, & implenda præcepta necessarium est ad salutem. Ergo eis non deficit. item q. 23. art. 3. ad 3. *Reprobatio nihil subtrahit de potentia reprobati. Vnde cum dicitur, quod reprobatus non potest gratiam adipisci, non est intelligendum secundum impossibilitatem absolutam, sed secundum impossibilitatem conditionatam, sicut supra dictum est, quod prædestinatum necesse est salvari necessitate conditionata, quæ non tollit libertatem arbitrii.* Vnde arguo primò: *Reprobatio nihil subtrahit de potentia reprobati. Quantum autem subtraheret de auxilio gratiæ sufficienti, tantum subtraheret de potentia ad consequendam salutem. Secundò, Prædestinatus habet omnia sufficientia ad peccandum, & perseverandum, & in peccato, si velit. Reprobis potens est adipisci gratiam, & salvari eadem potestate antecedenti, & sufficienti, qua Prædestinatus est peccare, & damnari. Ergo Reprobis habet auxilia gratiæ sufficientia, quæ secundum fidem necessaria sunt ad justificationem, & salutem.*

C I X. Rursus 1. 2. q. 98. *Deus non deficiebat hominibus, quin daret eis salutis auxilia.* Vbi perspicue differit etiam de Reprobis, & q. 109. art. 4. ad se-

cundum manifestè docet omnium præceptorum adimpletionem quibuslibet hominibus esse possibilem, quamvis necessaria sit gratia auxilians Dei. Ergo supponit omnibus adesse gratiam sufficientem, qua eis possibilis reddatur adimpletio præceptorum. & art. 8. ad 1. *Quia ex eius defectu est, quod homo sese ad gratiam habendam non præparet, propter hoc à peccato non excusatur, quod sine gratia peccatum vitare non potest.* Ergo cum peccato conjungitur gratia sufficientis ad vitandum peccatum; alias posset homo ex defectu gratiæ suam excusare peccatum. Disertissime omnium q. 106. art. 2. ad 2. *Dicendum, quod gratia novi Testamenti, est adjuvet hominem ad non peccandum, non tamen ita confirmat in bono, ut homo peccare non possit. Et ideo si quis post acceptam gratiam testamenti novi peccaverit, majori pena est dignus tanquam majoribus beneficiis ingratus, & auxilio sibi dato non utens. Quia quantum est de se, sufficiens auxilium dat ad non peccandum.* En satis expressum auxilium gratiæ sufficientis ad non peccandum, peccantibus etiam datum.

C X. Præterea 3. p. q. 52. art. 6. *Homines, quamdiu vivunt, possunt ad fidem, & charitatem converti, quia in hac vita non sunt homines confirmati in bono, vel malo, sicut post exitum ab hac vita.* Expende discrimen hujus vitæ ab alia, quod Reprobis in alia ex defectu gratiæ sufficientis non potest in Deum converti; sicut potest in ista, in qua gratia ad talem potestatem necessaria non deficit. ideo q. 86. art. 1. corpore: *Dicere, quod aliquod peccatum sit in hac vita, de quo quis pœnitere non possit, erroneum est. Primò quidem quia per hoc tolleretur libertas arbitrii. Secundò, quia per hoc derogaretur virtuti gratiæ, per quam moveri potest cor cuiuscumque peccatoris ad pœnitentiam.* De fide est, hominem sufficienti auxilio gratiæ destitutum pœnitere non posse. Supponit igitur peccatori etiam impenitentem adesse gratiam sufficientem, qua de suis peccatis pœnitere possit. Alias non esset ad pœnitendum liber, aut derogaretur virtuti gratiæ, quæ potestatem, & sufficientiam ad pœnitendum non posset tali homini conferre.

C X I. Quibus adde ex q. 24. de veritate art. 11. in corp. *Obstinatio in via est imperfecta, ita quod non de facili possit quis cooperari, ut exeat de peccato; non potest autem ita esse obstinatus in malo, quin ad suam liberationem cooperari possit.* Cooperari intelligit auxilio gratiæ. Ergo in obstinato supponit auxilium gratiæ, cui potestate absoluta cooperari possit. Ideoque obstinationem vitæ vocat imperfectam, quia hæc in solam difficultatem, non vero in absolutam impossibilitatem, salutis sicut in termino revocatur. ad hæc in 4. dist. 20. q. 1. ad 1. *Deus, qui dat omnibus abundantè, nulli gratiam denegat, qui, quod in se est, facit, ut se ad gratiam præparet. Quamdiu manet homini usus liberi arbitrii in hac vita, potest ad gratiam se præparare de peccatis dolendo.* Quia Deus largus est in conferenda gratia auxiliante, ideo non est credendum, eam denegari, quamdiu adest usus liberi arbitrii, ut se ad gratiam justificantem præparet. Quod enim *Deus facienti, quod in se est, non denegat gratiam,* non sit accipiendum de gratia subsequente conatus voluntatis, ne divo Thomæ unquam Semipelagianisimum infudisse, credamus, copiosè differni disput. 20. de Ente supern.

C X I I. Demum id sæpius tradit exponens Evangelia, & Paulum, sic in Ioan. c. 1. lect. 5. *Illuminat*

veram asseruit. Secundò, testimonia sacrarum litterarum, Conciliorum, & Patrum, quæ nos in probationem advocavimus, apertissimè comprehendunt hominem lapsum, & in posteros Adami potius, quam in ipsum Adamum sermonem dirigunt, ut ea recolenti, & consideranti evidentissimum erit. Terriò, hac solutione utuntur Lutherus, & Calvinus, & ipsorum asseclæ, ut expediant argumenta, quæ ipsis ex sacris litteris, & Patribus objiciuntur à Catholicis ad probandum liberam, & indifferentem esse potestatem adimplendi præcepta, volentes solam naturæ integræ libertatem, & indifferentiam sufficere, ut in statu naturæ lapsæ imputetur ad culpam præceptorum desertio, & eo solum sensu eloquia scripturarum, & Patrum accipienda, ut referunt scriptores relati n. 122. & nos productis ipsorum Hæreticorum testimoniis expendimus disp. 16. sect. 3. Denique eò sensu inobedientia præceptorum excusaretur à nova malitia, & culpa peccato originali superaddita, cujus accusant hominem lapsum ex possibili adimplentione præceptorum sacri Scriptores, Concilia, & Patres. Nam eo solum culpabilem volunt, quo possibilem vitari transgressionem præceptorum. Ergo si solum in Adamo fuit possibile vitari præceptorum transgressio, in eo solum fuit culpabilis.

c x x i v. Secundò, Baiani respondent, Deum non posse jubere id, quod propriis, & alienis viribus est impossibile; ceterum posse, quod propriis tantum viribus impossibile est. At præceptorum obedientiam esse possibilem viribus gratiæ, si Deus illas donare velit, quamvis solis naturæ viribus impossibile sit. Sed refellitur responsio. Nam præterita testimonia persuadent, Deum suis præceptis absolute hominem obligare non posse ad id, quod absolute homini tam propriis, quam alienis viribus impossibile est. At si Deus subtrahat homini vires gratiæ ad implendum præcepta necessaria, non est homini absolute possibilis adimpletio præceptorum, etiam viribus gratiæ, sed solum sub conditione donationis talium virium, nam absolute decrevit Deus ejusmodi vires negare, & stante tali virium subtractione non est absolute possibilis homini earum possessio à suo arbitrio omnino independens. Ergo ex suppositione, quod Deus subtrahit vires gratiæ independentes ab arbitrio hominis, non potest homo absolute obligari ad præceptorum adimplentionem. Quid enim refert, posse Deum talem suppositionem tollere, & vires gratiæ concedere, si independentes ab hominis arbitrio talis suppositio, & gratiæ subtractio persistit, & simul cum illa omnimoda impossibilitas exequendi præcepta etiam viribus gratiæ, quæ supponuntur subtractæ? Nam ut arguebamus n. 113. Deus non potest obligare ad ambulandum hominem catenis vincitum, nec ad suscitandum mortuos gratia miraculorum destitutum, nec ad volandum alarum expertem, etiam si homini sit possibilis ambulatio, si catenæ solvantur; mortuorum suscitatio, si gratia miraculorum donetur; nec non volatus, si alæ divinitus disponantur; quia dum hæc auxilia necessaria absolute negantur, absolute sunt impossibiles actiones præceptæ. Tam necessaria autem est gratia sufficiens ad opera virtutum præcepta, quam alia auxilia ad actiones objectas, & æquæ omnia sunt Deo possible, & æquæ sunt homini absolute detrahenda. Ergo æquæ homo erit absolute immunis obligatione obediendi.

c x x v. Præterea superior sacrarum litterarum, Conciliorum, & Patrum doctrina eo refertur, ut in-

excusabilis reddatur culpa eorum, qui præcepta divina non exequuntur, & impossibilitate virium sibi denegatarum à Deo illam exculant; ac subinde sacri scriptores, Concilia, & Patres, cum impossibilitatem excludunt, opponunt concessam à Deo facultatem sufficientem præcepta adimplendi. Ergo rejiciunt impossibilitatem ortam ex subtractione auxiliorum, quæ à Deo donari possunt, atque adeò compossibilem cum possibilitate conditionata, si Deus ea largiri velit. Nullus enim eorum hominum, in quos talis sententia dirigitur, diffidetur possible esse opera præcepta sub conditione, qua Deus auxilia necessaria largiatur. Rursus Hæretici à Patribus, & Conciliis proscripti, & ab Scriptoribus Catholicis castigati nolunt, Deum obligare ad præcepta, etiam viribus divinis observari impossibilia, cum ea à pluribus in via, & ab omnibus in patria observari profiteantur, sed impossibilia ex suppositione potestatis à Deo subtractæ, sive impossibilitate orta ex subtractione gratiæ divinæ. Ergo cum eorum sententia proferitur eodem sensu, quo Baiana accipienda est. Denique Baiani ultro fatentur, si Deus homini integro ante peccatum denegasset auxilium gratiæ sufficiens ad opus abstinentiæ, aut alterius virtutis non posse hominem præcepto divino obligari ad illud exequendum, quia tali subtractione redderetur impossibile. Tamen maneret possibile viribus divinis sub conditione, qua Deus illas concederet. Ergo ad obligationem præcepti non sufficit sola possibilitas conditionata operis ex viribus gratiæ, nisi etiam existat absoluta ex reali, & præterita concessione earum.

c x x v i. Propterea tertio respondent, Deum non posse obligare ad impossibile, quando impossibilitas non est orta ex arbitrio hominis; secus vero quando ex antecedenti culpa ipsius profecta est, qualis est ea, quæ homini ex subtractione gratiæ sufficientis contingit, quia semper à Deo in vindictam anterioris culpæ decernitur. Inprimis nota contradicentia asserita, quibus implicatur Baiani. Cum eis opponimus, *Deum neminem deservere, nisi prius deseratur ab ipso*, ut in potestate arbitrii constituitur omnium hominum sufficientia ad salutem, contendunt enixè eam sententiam neque ab Augustino, neque ab aliis Patribus, neque à Tridentino assertam de illa desertione, quæ fit per subtractionem gratiæ actualis, sed solum de illa, quæ privatione justitiæ habitualis contingit, quia subtractio gratiæ actualis ex solo arbitrio Dei disponitur, prout sibi visum fuerit independentes à merito hominis, ut recolere est n. 49. & seqq. & præsertim n. 62. Nunc vero cum eis objicimus possibilitatem ad præcepta necessariam, & impossibilitatem ex desertione Dei, & subtractione gratiæ actualis contingentem volunt, ejusmodi desertionem Dei, & subtractionem gratiæ actualis semper, & necessario manare ex anteriori desertione, & culpa hominis. Hæc autem qui componantur, tu videris.

c x x v i i. Præterea evanescit omnino solutio in primo cujusque hominis peccato. Illud enim committitur violatione alicujus præcepti. Aut igitur præcessit gratia sufficiens ad illud præceptum implendum, aut non? Si præcessit; ergo extitit gratia sufficiens, quæ non fuerit efficax. Si non præcessit; ergo præceptum obligavit ad opus impossibile impossibilitate, quæ ex culpa antecedenti non manaverit, cum ante primam culpam nulla alia præmissa sit. Unde sequentia etiam præcepta, quæ homo deseruit, obliga-

obligarunt eum ad opera impossibilia independentes à culpa hominis, siquidem prima impossibilitas inculpabilis fuit. Si autem propterea ad culpam originalem recurrat præoccupatus est recursum iis, quæ adversus primam solutionem contendimus. Ex quibus rursus præsens solutio redarguitur; quia esto impossibilitas ex anteriori culpa profecta sit, non erit nova culpa in transgressionem præcepti sequenti, & tota in præcedentem revocabitur, quia juxta objectam doctrinam, quæ contendit, non esse imputabilem ad culpam transgressionem præcepti vitari impossibilem, non potest esse imputabilitas novæ culpæ, ubi non est nova vitandi possibilitas, atque ideo sequentia opera transgressionem præcepti contradicentia solum erunt peccata extrinsecè ex primæ culpæ malitia. Quemadmodum homicidium ebrietate commissum, & opera phræneticorum, & amentium præceptis contradicentia non contrahunt aliam malitiam præter eam, qua ipsis ebrietas, phrænesis, & amentia culpabilis fuit, quia solum in ea causa fuerunt vitari possible.

c x x i i x. Tres solutiones præteritæ eo item argumento refelluntur, quod præcepta divina quocumque genere impossibilitatis redderentur profus frustra, & vana; præsertim ea, quæ supponunt impossibilitatis causam, scilicet culpam originalem, aut actualem, ut præcepta Baptismi, & Pœnitentiæ. Nam finis præcepti est opus præceptum. At ubi propter culpam præcedentem decernitur à Deo negari gratia sufficiens, talis finis est homini impossibilis, & præceptum in finem impossibile est omnino frustraneum, & vanum. Quid enim refert, hominem propter crimina in vincula esse conjectum, ut vanum præceptum non sit, quo eum velis obligare, ut vinculis iter aggrediatur, & militiam adeat? Cujus argumenti vim majorem cernes, si consideres fructus, & fines, quos Baiani præceptis divinis una cum subtractione gratiæ, & hominis impossibilitate præceptis, & exhortationibus divinis adscribunt.

c x x i x. Ergo Baiani respondent, præcepta divina hominibus gratia sufficienti destituta non esse prorsus inutilia, quia plures, & magnos fructus salutare homini possible ex eis Deus intendere, & homo percipere potest. Primus est movere hominem ad obediendum, quando una cum præcepto, & consilio donatur à Deo gratia. Secundus, si non donec, ostendere, quid sibi agendum sit, ne in suis peccatis ignorantiam prætexat, ne sibi de peccato ignoranter commisso blandiatur. Tertius comprimere superbiam hominis, cum experiatur, se impotem agere, quod debet; nec non punire originale peccatum, cum non possit non ejusmodi experimento homo torqueri. Quartus orare Deum, ut sibi auxilia gratiæ provideat. Quibus addunt alias plures utilitates hujus generis.

c x x x. Sed hæc vanissima, & irritoria sunt. Vbi enim primus, & individuus finis præcepti, & exhortationis impossibilis est, vanissima sunt præcepta, & exhortamenta, quæ alias utilitates contendunt. Primus autem, & individuus finis præcepti, & exhortationis est opus præcepto, & exhortatione præscriptum, quod homini gratia sufficienti destitutum impossibile est. Semper enim vanus, & irritorius erit, qui præcipiat, aut hortetur hominem vinculis ligatum, ut iter peragat, & militiam exercent, aut hominem gratiæ miraculorum expertem, ut mortuum suscitaret. Quamvis enim ex eo præcepto, atque consilio possit homo moveri ad agendum, quando libertatem, aut gratiam miraculorum obtineat, quam-

vis eo tollatur excusatio prætexta ignorantiae, & hominis superbia experimento suæ imbecillitatis comprimatur, & torqueatur, quamvis etiam orare possit, ut sibi facultas ad opus præscriptum concedatur; ceterum ubi finis potissimus præcepti absolute homini impossibilis est, & in eum consequendum, præceptum non confert, vanum & superfluum omnino, contemnendumque judicatur ab omnibus prudentibus præceptum, sive consilium. Quod igitur homine cordato, & prudente indignum prorsus est, adscribunt Baiani Deo. Quid si pro opere non impleto pœnas exigeret, sane crudelitatis, & tyrannidis notam apud omnes incurreret.

c x x x i. Deinde expendamus singulatim ingentissimos fructus, quos Baiani præceptis referunt, & eos comperiemus vanissimos. Primus quidem; quia præceptum æquè obligat, & instat juxta Baianos, quando abest, ac quando adest gratia sufficiens, siquidem etiam absente gratia reus culpæ, & pœnæ judicatur, qui præceptum non implet. At absente gratia sufficienti motio præcepti prodesse non potest, cum opus præceptum impossibile sit, & ad impossibile frustraneum sit motio. Itaque tunc vanus erit hic motio, & incitationis fructus. Item præsentem gratia, qualis à Baianis asseritur, momenti non est motio præcepti. Nam gratia ejusmodi est, quæ necessitate inferat opus præceptum, eodemque modo inferret, etiam si præceptum abesset, quia ejus vis intrinseca independentes à præcepto connectitur cum opere, illudque eodem modo inducit in eo, cui præceptum imponitur, ac in eo, cui non imponitur, quin alius cum æquali gratia sive promptius, sive intensius, sive delectabilius operetur illud, quam alius. Ad quid igitur movet præceptum præsentem gratia, ad quod non moveat æqualiter gratia, absente præcepto? Pone duos homines vinculis impeditos ad iter agendum, & alteri prohiberi iter, & non prohiberi alteri. Inprimis hoc præceptum, quod opere ab utroque impletur, prudentum judicio prorsus esset vanum, & inutile, quia præceptum non potest tenere hominem, ubi vincula tenent. Deinde talis prohibitio nihil ferret ad omissionem itineris in uno potius, quam in alio, quia æqualia vincula æquales homines æqualiter ab itinere arceat. Ergo frustraneum redditur præceptum non solum absente, sed etiam præsentem auxilio gratiæ.

c x x x i i. Etiam secundus fructus momenti non est. Nam quid prodest, non excusari per ignorantiam eum, qui per impotentiam excusari potest; siquidem arguenti ipsum de crimine jure respondere potest, per ipsum non stitisse opus præceptum, cum ei non adfuerint sufficientia principia ad illud agendum, ideoque nec agere sibi fuerit possibile. Unde nec præcepto tollitur ignorantia obligationis adimplendi. Nam licet illud innotescat latum à Deo, non potest innotescere obligare hominem, quia etiam ex eo constat adesse sibi potestatem illud adimplendi; nam sine ea potestate obligatio adimplendi esse non potest. At per te notitia præcepti non est argumentum ejusmodi potestatis. Ergo nec erit obligationis noscendæ. Atque adeò post præceptum æquè erit homini ignota, ac erat antea obligatio.

c x x x i i i. Præterea tertia utilitas procul abest. Nam is, qui violat præceptum, non experitur defectum auxilii, & potestatis necessariæ ad illud implendum; solum enim experitur, se nolle efficaciter, non autem se non posse præceptum implere. In violante enim semper adest rolle efficax præceptum ser-

vare; nam si adesset efficax velle, illud impleret, cum à voluntate nostra Deus non aliud exigat, quam efficaciter velle. At ubi adest experientia nolendi implere præceptum, non est argumentum impotentia adimplendi, cum defectus adimplendi referri possit in nolitionem, & defectum volitionis efficacis adimplendi, quin necessarium sit revocari in adimplendi in potentiam. Quare notio propriæ imbecillitatis, & impotentia non potest hominem à vana sua præsumptione potestatis naturalis sibi sufficientis deicere. Vnde nec potest infirmitas sibi nota cum torquere; quoniam ex defectu operis boni non potest arguere infirmitatem, & sufficientiam ad illud. Potest quidem deprehendere sibi defuisse auxilia efficacia ad præceptum opere implendum; nam si ea adessent, operè impleretur præceptum, & hæc consideratione potest cognoscere dependentiam, quam habet à Deo, ut sibi efficacia auxilia provideantur, & sub ejus providentia humiliari: fecus vero defuisse auxilia sufficientia, cum possit eis præsentibus præceptum violari, ut Baianorum confessione violatum fuit ab Angelis, & primis parentibus, quin possent verè ipsi inde suam impotentiam, & insufficientiam colligere. Audio Baianos clamantes utriusque status discrimina, & in statu naturæ lapsæ non posse sufficientiam ab efficacia seungi. Sed ab eis quæro; num id colligatur ex præceptis, & consiliis, ut ea experimento, & argumento sint, non adimplentibus defuisse gratiam sufficientem adimplendi? item quoniam hominum non solum ignorantium, & vulgarium, sed etiam Theologorum, & sapientium, præter ipsos Baianos, & Calvinianos, hanc gratiæ sufficientis ab efficaci indivisionem agnoverunt, ut præcepta omnibus communia hanc notitiam humiliantem violantibus pariant? Inutilia igitur huc usque præcepta, & consilia fuerunt universitati hominum, qui à doctrina Baiana fuerunt alieni, & deinceps erunt, nisi in eam omnes conveniant. Rursus Ecclesiæ Patres suis testimoniis nos admonent, homines, cum peccant, non quia non possunt, sed quia nolunt, præcepta violare; ideoque inobedientiam præceptorum non in defectum potestatis, sed voluntatis referendam. Quibus igitur magis credendum; Patribus, qui nobis prædicant, in solam nostram nolitionem, & non in præviam insufficientiam voluntatis revocandum; an Baianis, qui in solam insufficientiam refundendum clamitant? Procul igitur abigunt Patres à mentibus hominum argumentum impotentia, quod Baiani nobis validissimum esse contendunt. Denique licet ejusmodi argumentum valeat in eis, qui prius volunt præceptis parere, & postea non parent, valere tamen non potest in eis, qui ex malitia delinquant, & nulla prævia obedientia voluntate tanguntur. Vnde in eis evanescet fructus iste præcepti.

CXXXIV. Demum quarta utilitas hinc deficit. Nam orare non potest. Deum homo, ut possit præceptum implere, qui non agnoscit, non posse. At ex defectu obedientia præcepti non agnoscit, se non posse obedire. Ergo inde orare non potest, ut possit. Præterea quia aut adest auxilium gratiæ ad orandum, aut non? Si non adest, quid prodest notitia præcepti, ut orat, cum non possit absque auxilio gratiæ orare? Vnde omnibus violatoribus præceptorum, qui Deum non orarunt pro auxilio gratiæ, vana, & inania fuerunt præcepta, siquidem absque auxilio gratiæ ad orandum necessario eum fructum ferre non possunt. Si vero adest auxilium gratiæ, etiam si

absit præceptum, homo orabit pro gratia, siquidem talis gratia cum orationis opere intrinsecè connexa est. Ergo præcepta semper inutilia, & frustranea homini relinquuntur, dum ejus potestati sufficienti non relinquitur opus agendum. Quæ autem Baiani ex Augustino objiciunt, ut hos præceptorum fructus cum impossibilitate agendi opera præcepta component, diluimus sectione seq.

CXXXV. Accedamus jam ad postremam solutionem, quam speciosissime sic formant. Duplex est præcepti faciendi impotentia. Vna est ex defectu alicujus requisiti, quod non potest nostra voluntate, seu volitione quantumlibet magna suppleri. Talis est impotentia illius, qui caret Breviario ad horas, quas ignorat, recitandas, & illius, qui caret rebus temporalibus ad largiendam elemosynam, & scientia ad eum docendum, qui defectu instructionis perit, & hujusmodi infinita. De tali impotentia verissimum est, quod Deus non jubet impossibilia, & hominem excusare à culpa. Altera impotentia est, quæ ex defectu ipsius voluntatis, seu volitionis arbitrii oritur, quæ si adesset, quanta adesse debet, & necessaria est, præceptum facillimè impleretur. Hæc impotentia non faciendi cum præcepto componitur, & nullo modo excusat eum, qui non implet, quod præcipitur. Possit enim implere, si vellet. Quod si noluerit, atque ideo non potuerit, quis non dixerit eum pro ipsa tam perversa, obdurataque voluntate culpandum? Talis est impotentia, quæ ex defectu gratiæ salvatoris homini lapsa contingit. Nam talis gratia non est aliud quam ipsa efficax voluntas, seu volitio charitatis infusæ, ideoque non est aliud posse, quam velle, & non posse, quam nolle, quia ubi adest talis voluntas, adest potestas, & ubi abest, necessaria est impossibilitas, seu impotentia; nam sine illa non potest arbitrium præceptum implere, & cum illa potest, & continuo implet. Vnde impotentia divina mandata faciendi ex defectu gratiæ sufficientis profecta, quæ in peccatoribus reperitur, talis est, ut non desinant implere posse, si voluerint. Velint enim, pleneque velint, mox ut voluerint, implebuntur. Si autem nolint, ideoque non possint, quis nisi nolentibus vitio vertat duritiam iniquæ voluntatis, sequunturque defectum potestatis? Itaque hæc impotentia non est antecedens, sed consequens arbitrii velle voluntatis creatæ, ideoque cum absoluta, & antecedenti potestate, & possibilitate compossibilis, ut inter Scholasticos circumfertur.

CXXXVI. Quis hæc audiat, & non fallatur, credens, Baianos nihilo à communi, & nostra sententia recedere? Propius accedamus, & proposita velut manu admota revelemus, & inveniemus, hæc ad speciem potius, quam ad veritatem rei esse composita, verbisque illudere, & rebus fallere velle. Si enim hæc, ut sonant, & præ se ferunt, vera sunt, & à Baianis fanciuntur, quorum proluxis scriptis, & Augustini testimoniis contendunt, præcepta non solum obduratis, & excæcatis, sed etiam interdum justificatis esse impleta impossibilia, eisque negari à Deo potestatem implendi, ut suam imbecillitatem experiantur, & oreant, & querant à Deo posse, quod non habent? peccatoribusque impotentiam parendi præceptis in vindictam suorum peccatorum à Deo decerni? Si enim hæc impotentia tantum est consequens, & non antecedens, & à solo velle, aut nolle voluntatis nostræ profecta, absolutam, & simpliciter dictam potestatem supponit, & præcepta absolutè possibilia reddit. Vnde ut Baiani arguunt, frustra

erunt orationes pro obtinenda potestate, quam habent; frustra que impotentia vindicta, quam homines sibi faciunt, & à se pro suo velle, aut nolle abjicere possunt. Itaque Baiani aliquid dissimulant, quo fallere volunt, aut seipsos non intelligunt, & contradicentibus implicent, aut interdum Hæreticis, interdum Catholicis conniventes vacillant.

CXXXVII. Ab eis quæramus; an cum primum homo lapsus peccat, arbitrium priusquam transgrediat præceptum, habeat in sua potestate antecedenti illud velle, quod gratiam sufficientem naturæ lapsæ propriam, & ad implendum præceptum necessariam dicunt, an non? Nam cum illud velle sit effectus arbitrii, admittenda est in eo potestas antecedens, & sufficiens ad illud. Si enim deficit arbitrio potestas antecedens ad habendum illud velle, jam impotentia ad illud velle, & consequenter ad præceptum implendum erit omnino antecedens, & independens ab omni actu volendi, aut nolendi arbitrii, siquidem ante omnem volendi, aut nolendi actum præcedit in arbitrio talis impotentia, atque adeo non erit impotentia profecta ex volitione, aut nolitione arbitrii. Si adest in arbitrio ante nolle servare præceptum potestas integra, & sufficiens ad velle, rursus inquiri; an ea potestas infit ex solis viribus naturæ, an ex viribus auxiliantis gratiæ? Certum est, ex viribus naturæ non inesse, cum velle illud salutare sit, & ad meritum conferens, ne Pelagianismo implicentur Baiani. Erit igitur talis præcedens potestas ex viribus auxiliantis gratiæ, quæ ad omne velle salutare, & liberum arbitrii creati ex Augustino, & Conciliis necessaria est. En cum primum homo lapsus peccat, prævenit arbitrium gratia sufficientis ad velle efficax implere præceptum, quæ non fuit efficax, siquidem præcessit gratia sufficientis ad illud velle, quin tale velle sequutum fuerit. Igitur aut in arbitrio antecedente omne velle, & nolle adimplentis præcepti admittenda est gratia purè sufficiens, aut impotentia antecedens, & independens, à nolle sequenti arbitrii. Vnde talis impotentia erit primi generis earum, quas distinguunt Baiani, abigenis obligationem præceptorum, & excusans à culpa non adimplentem illa, cum sit orta ex defectu alicujus requisiti antecedentis omnem volitionem, aut nolitionem arbitrii.

CXXXVIII. Deinde quæcumque sit gratia sufficiens naturæ lapsæ, sive ea sit aliqua volitio arbitrii, sive cogitatio, sive alia distincta motio; donatio talis gratiæ constituenda est in solo arbitrio voluntatis divinæ, ut ea nobis infundatur à Deo sine nobis liberè operantibus, hoc est, non valentibus eam pro nostro arbitrio advocare, aut eam à nobis revocare, sed prout visum, & libitum fuerit arbitrio divino. Quare sicut ea nobis sine merito antecedenti conceditur, ita cum primum subtrahitur, sine merito antecedenti negatur, quin arbitrii culpa, sed voluntas præcedens Dei fuerit, quod negetur. Ergo impotentia sequuta talem subtractionem gratiæ erit nobis immixta à solo Deo. At impotentia à solo Deo immixta valet excusare obligationem præcepti; quia Deus solus arbitrio, & non arbitrium sibi potestatem abstulit, & gratiam sufficientem, sive volitionem bonam subtraxit, & tali potestate sublata, & impotentia immixta non valet arbitrium præceptum servare. Cur igitur hæc impotentia non excusabit ab obligatione præcepti, sicut illa, quæ ex defectu scientiæ, aut rerum temporalium nascitur? siquidem tam impossibibile nobis reddit actionem præcep-

ptam una, quam altera, & tam una, quam altera arbitrio inevitabilis est.

CXXXIX. Vnde rursus arguo. Impotentia inevitabilis arbitrio reddit impossibile opus præceptum impossibilitate antecedenti, & ejus omissionem excusabilem à culpa, ut copiosè ex doctrina Patrum sancimus disp. 16. sect. 4. & seqq. quia talis impotentia inducit necessitatem antecedentem oppositam libertati, & incapacem meriti, atque demeriti. Impotentia orta ex defectu gratiæ sufficientis est inevitabilis arbitrio, sive gratia in bona hominis voluntate, sive in alia motione collocetur; quia non est in arbitrii potestate talem subtractionem, & impotentiam impedire, præsertim eam, quæ primam hominis culpam præcedit. Ergo talis impotentia reddit opus præceptum impossibile impossibilitate antecedenti, & ejus omissionem excusabilem à culpa. Consequitio est legitima. Minor à Baianis assertissima. Major à nobis anterioribus probatissima.

CXL. Iam revelare est, quod dissimulant Baiani. Quippe volunt, impossibilitatem antecedentem præcepti faciendi inevitabilem arbitrio, & necessitatem antecedentem præcepti violandi posse componi cum libertate necessaria ad peccandum, quia libertas non vindicat potestatem indifferentem ad opposita extrema, nec contrariatur necessitati determinationis antecedentis, sed solius coactionis, ut elapsis disputationibus expendimus. Quia vero huic doctrinæ opponuntur asserta sacrarum litterarum, Conciliorum, & Patrum, quæ ubique prædicant; Deum impossibilia jubere non posse, nec hominem posse ad impossibilia agenda obligari, tentant verbis mitigare suam sententiam, & cum doctrina Patrum specie tenus componere, asserentes, impossibilitatem, quam ipsi adscribunt arbitrio, esse ortam ex ipsa voluntate, seu volitione arbitrii; quæ cum potestate libera, & obligatione morali præceptorum compossibilis est. Verum rem non consequuntur. Tum quia ante volitionem arbitrii præcedit impotentia præcepti faciendi, ut jam patefecimus. Tum quia licet verissimum sit, impotentiam ex nostro volendi actu profectam non adimere libertatem, nec obligationem moralem præcepti, quando talis volendi actus constitutus est in nostra potestate indifferenti ad oppositum, & à nobis evitabilis est, ut Scholastici communiter ex doctrina Patrum docent; cæterum falsissimum id est, quando talis volendi actus non est in nostra potestate ad oppositum indifferenti, & omnino inevitabilis nobis est. Nam prior impotentia præcepti faciendi componitur cum potestate arbitrii, & possibilitate præcepti antecedenti, quam Patres vendicant ad obligationem præceptorum, cum possit arbitrium illam tollere, si velit, potestate quam habet indifferentem ad oppositum. Posterior vero impotentia excludit potestatem antecedentem, & possibilitatem præcepti faciendi ad obligationem præceptorum necessariam, siquidem arbitrio inevitabilis est, & nulla potestate antecedenti ad oppositum indifferenti, qua arbitrium ad faciendum præceptum sese flectere possit, impediri ab arbitrio potest. Igitur cum talis sit impotentia præcepti faciendi à Baianis asserta, licet sit ex nostro volendi actu profecta, patefactum relinquitur, eam esse oppositam possibilitati præceptorum, quam Patres, & Concilia necessariam vendicant. Vnde contra hanc solutionem instauro omnia, quæ anterioribus disputationibus copiosè protulimus pro indifferentia potestatis ad libertatem meriti, & demeriti

meriti capacem necessaria. Item in eam adorno omnia, quæ disputatione sequenti producemus contra gratiam in sola volitione charitatis efficaci constitutam.

SECTIO XIII.

Vindicatur etiam ab objectionibus ipsorum.

CXLII. Primò obijciunt, nodam præcedentis argumenti omnibus esse solvendum. Nam excæcati, & obdurati, nec non infideles urgentur, & obligantur præceptis divinis. Tamen destituti sunt gratia sufficienti, qua illa possunt implere; nam obduratio, & excæcatio in ejsmodi gratiæ subtractione consistit, & infidelibus ante fidem nulla gratia potest esse communis, cum ex fide sit initium omnis operis boni. Ergo potest esse obligatio præceptorum cum subtractione gratiæ sufficientis, & impossibilitate præcepta faciendi. Respondeo. Nodus iste à nobis, & cæteris Theologis facile solvitur. nam excæcatis, & obduratis, nec non infidelibus gratia videtur à Deo gratia sufficientis ad faciendâ præcepta, quæ ipsos obligant, & si quæ sunt, ad quæ talis gratia negatur, nullam non adimplendo culpam contrahunt distinctam ab ea, qua gratiæ subtractionem merentur, quia sanctissima omnibus Theologis est præcedens doctrina, neminem ad impossibilia obligari posse. De quo argumnto ex professo differemus inferius, & ex doctrina Patrum fanciemus, quod nunc supponimus.

CXLIII. Secundò obijciunt Augustini testimonia, quæ contra Pelagianos præceptorum possibilitatem contentiosissimè inculcantes admonent, ut adjuvatorum divinum precemur ad ea agenda, quæ non valemus implere. Vnde bifariam arguunt. Primò, quia Augustinus exserte proficitur, hominem non posse aliqua facere, quæ Deus jubet, & idè potestatem, & gratiam ad illa faciendâ necessariam implorandam à Deo. Secundò, quia oratio pro gratia sufficienti impetranda, quæ ab Augustino admonetur faciendâ, quando instant præcepta, argumentum est defectus gratiæ, atque adè etiam potestatis necessariæ ad implendâ præcepta. Si enim jam adest gratia, qua præcepta implere sufficientes sumus, stultum est orando fatagere, ut possimus. Nam quid stultius, ut Augustinus ait, quam orare, ut possis id, quod jam habes in tua potestate?

CXLIII. Assumptum ex Augustino probant cumulatim his testimoniis. sic lib. de Nat. & Grat. c. 15. *Itaque præcepto facere commemur, quod conantes, & nostris viribus non valentes adjuvatorum divinum precemur.* & c. 43. *Non igitur Deus impossibilia jubet, sed jubendo admonet, & facere, quod possis, & petere, quod non possis, & c. 69. Eo quippe ipso, quo firmissimè creditur, Deum justum, & bonum impossibilia non potuisse præcipere, hinc admonemur, & in facilibus quid agamus, & in difficilibus quid petamus.* & in lib. de Spiritu & littera: *Idè enim lex jubet, ut admoveat, quid faciat fides, ut, cui jubetur, si nondum potest, sciat, quid petat. Si autem continuo potest, & obedienter facit, debet etiam scire, quo donante potest.* & lib. de Perfect. justitiæ, c. 3. summis viribus Celestius contendit, præcepta esse debere possibilia: *Nam cur præciperetur, quod fieri omnino non posset?* responderet ei Augustinus similitudine: *Consuetissimè homini præcipi, ut rectis passibus ambulet, ut cum se non posse perspexerit, medicinam requirat.* Quam similitudinem lucidius paulo ante declaraverat: *Cum videmus clau-*

dum, qui sanari potest, recte utique dicimus, debet homo iste esse sine claudicatione, & si debet, potest. Nec tamen cum vult, continuo potest. Sed cum fuerit adhibita curatione sanatus, & medicina adjuverit voluntatem. & lib. de Grat. & lib. arb. c. 16. eandem objectionem Augustino Pelagianis moveat: *Magnum aliquid Pelagiani se scire putant, quando dicunt: Non juberes Deus, quod scires non posse ab homine fieri. Quomodo igitur retundit istud eorum acutissimum telum: Quis hoc nesciat? Sed idè jubet aliqua, quæ non possimus, ut noverimus quid ab illo petere debeamus. Ipsa est enim fides, quæ orando impetrat, quod lex imperat. Quam Augustini doctrinam Augustini verbis paulo ante citatis Tridentina Synodus tanquam Catholicam sanxit sess. 6. c. 11. *Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet, & facere, quod possis, & petere, quod non possis.**

CXLIV. Ergo Augustinus, & Tridentinum supponunt, hominem interdum non posse præcepta servare. Non solum quia disertè id suis testimoniis exprimunt, sed etiam quia idè admonent orare Deum, ut possit; si enim posset, ad quid peteret, ut possit? Vnde interdum gratia sufficientis subtrahitur, quia cum gratia sufficienti non deficeret posse, neque opus esset precari Deum, ut posse conferret, cum gratiæ sufficientis proprium sit, hominem sufficientem, & potentem constituere. Hinc etiam doctrinam istam extendunt non solum ad obduratos, & excæcatos, nec solum ad infideles, sed etiam ad fideles, & justificados. Tum quia soli fideles ad petendum auxilium idonei sunt, & illi potius, quam alii capaces, ut admoneantur Deum orare. Tum quia Tridentinum de justificationis expressè differit, ut ostendat, quod præmiserat, Dei præcepta homini justificato non esse ad observandum impossibilia, eo quod jubendo Deus moneat petere, quod non possis; & si exaudiat, adjuvet, ut possis.

CXLV. Respondeo. Ex his argumentum instauror. Nam Augustinus, ubi supponit, hominem non posse præceptum facere, supponit, orare posse adjuvatorum præcepti faciendi, atque adè adesse salutem gratiam sufficientem ad orandum; nam frustra admoneremur orare, nisi possemus, & sufficientes essemus ad orandum. Tamen vix est unus ex mille non adimplentibus præcepta, qui petat gratiam sufficientem ad illa faciendâ. Ergo supponit Augustinus, adesse gratiam sufficientem ad orandum, quæ non fuerit efficax. Deinde Augustinus in his testimoniis non asserit, quod asserunt Baiani, nempe hominem obligari præceptis, quæ implere non possunt, & cum impossibilitate ea adimplendi contrahere non adimplendo reatum culpæ, & pœnæ: sed potius oppositum exprimit, dum nunquam Pelagianis negat, quod assumunt, sed certum eis concedit; nempe Deum ad impossibilia obligare non posse. Itaque dum homo obligatur præceptis, & ea reus culpæ, & pœnæ non adimpler, ex doctrina Augustini supponitur sufficientis, & potens illa adimplere, ac subinde cum gratia sufficienti non efficaci.

CXLVI. Præterea impossibilitas, quam oratione fulciendam Augustinus monet, non est physica, sed moralis, in sola operis præcepti agendi difficultate constituta, quæ cum physica, & absoluta potestate servandi præcepta componitur. Primò, quia Augustinus supponit, eam impossibilitatem esse, quam experimento noscimus, & idè ad Deum orandum movemur, vel, ut Augustinus ait lib. de Perfect. just. c. 3. *Vi cum se non posse perspexerit, medicinam requirat.* & in Psalm 106. *Conatur, & non potest,*

potest, ligatum se sentit, exclamat ad Dominum. & lib. de Virginit. c. 47. *Latent ista in facultatibus, & viribus ammorum, tentatione panduntur, experientia propagantur.* & ferm. 2. in Append. *Bene ergo aliquando Deus differt adjuvatorum suum, ut probet hominem, ut exerceat hominem, ut ipse sibi homo innotescat.* & inferius: *Voluerunt sanari, quia cognoverunt, se laborare, quod non cognoscerent, nisi datam legem implere non possent.* & tract. 96. in Ioan. *Vnde Petrus, qui hoc jam se posse præsumperat, aliud expertus est, quam putabat.* At sub experientiam non cadit impotentia physica, & subtractio gratiæ sufficientis, sed sola impotentia moralis, sive difficultas agendi, quæ ab actione hominem arcet. Nam aut homo vult efficaciter implere præceptum, aut non? si non vult efficaciter, nondum potest perspicere, se non posse, sed tantum se non velle, atque ita in defectum suæ voluntatis potius, quam potestatis debet referre, quod præceptum non implet. Si efficaciter vult, non potest impotentiam obediendi præcepto sentire. Tum quia præceptum ad sui obedientiam solam vindicat efficaciam arbitrii nostri voluntatem, cum arbitrium in ejus obsequium non possit aliud præstare, quam efficacem affectum. Tum quia actiones præceptæ, quæ à voluntate imperandæ sunt, mox ut ipsa efficaciter voluerit, implebuntur; si enim aliquando arbitrio volente non sunt, idè est, quia voluntas, sive volitio est languida, & inefficax. Quando vero exequutio præcepti pendet ab aliquo requisito nobis extrinseco, & temporalis, quod non adest, & elargitio elemosynæ, aut Horatium recitatio, aut auditio Sacri, quæ plerumque mandari exequutioni non possunt ob defectum rerum temporalium, Brevarii, aut Ministri; tunc sanè voluntas pro facto reputatur ad impletionem præcepti, nec tunc petenda est à Deo gratia interna sufficientis, quæ solum ad volendum efficaciter necessaria est, sed auxilia solum temporalia, & externa. Conatus igitur voluntatis, qui explorant ejus impotentiam, solum sunt affectus inefficaces, & languidi voluntatis, qui difficultate rei herent, & sistant, quin affectum efficacem pariant. Itaque sola rei difficultas, & non absoluta, & physica impossibilitas potest à non adimplente præceptum experimento sentiri.

CXLVII. Secundò, quia Augustinus sæpissimè eam impossibilitatem in difficultatem revocavit. sic in objecto testimonio ex lib. de Nat. & Grat. c. 69. *Eo quippe ipso, quo firmissimè creditur, Deum justum, & bonum impossibilia non potuisse præcipere, hinc admonemur, & in facilibus quid agamus, & in difficilibus quid petamus.* Vbi ea, quæ anterioribus impossibilia dixerat, propter quæ Deus orandus est, nunc difficultata exponit, & possibilia facilia, clarius in Psalm. 106. *Invenit ergo se ligatum difficultatibus cupiditatum, & non posse viam propter conpedes ambulare. Inclusum se sentit difficultate vitiorum, & tanquam muro impossibilitatis erecto, portisque clausis, quæ evadat, ut recte vivat, non invenit.* In impossibilitatis murum vocat difficultatem cupiditatum, & vitiorum Disertius lib. 2. de Peccator. merit. c. 19. ubi necessitatem gratiæ dilatione ejusdem sic à Deo commendari asserit: *Nec in eo ipso vult, nos damnabiles esse, sed humiles, commendans nobis eandem gratiam suam, ne facilitatem in omnibus assequuti, nostrum putemus esse, quod ejus est.* Expende, Deum non differre gratiam, qua absolute, sed qua facile possimus, ut difficultas agendi nos provocet ad humilitatem, & ad orandum Deum compellat. Eodem respicit lib. de Perfect. justitiæ

c. 10. *Non aliam ob causam Scriptura commemorat, non esse gravia divina præcepta, nisi ut anima, quæ illa gravia sentit, intelligat, se nondum accepisse viros, quibus talia sint præcepta, qualia commendantur, levia scilicet, atque suavia, & oret gemitu voluntatis, ut impetret donum facultatis.* En orandum animæ, ut impetret donum facultatis, quando ea gravia sentit, sive difficultata, & non levia, sive facilia.

CXLVIII. Similiter lib. 3. de lib arb. c. 18. cum præmisset, justam pœnam esse, ut qui, rectè facere cum posset, noluit, amittat posse cum velit: continuo rationem subdit: *Nam sunt revera omni animæ peccanti duo ista pœnalia, ignorantia, & difficultas.* Vbi satis exprimit, inter animæ impossibilitates numerari difficultatem. idem idem lib. 1. Retract. cap. 9. cum ejsdem pœnæ, potestatis amissionem meminisset, subdit: *Ad quam miseriam justè damnationis pertinet ignorantia, & difficultas, quam patitur omnis homo ab exordio natiuitatis suæ, nec ab isto malo liberatur quisquam, nisi Dei gratia.* Ergo gratia nos liberans à malo difficultatis est, quæ reparat contractæ imbecillitatis, & impotentiae miseriam. idè lib. 2. de Peccator. merit. & remiss. c. 19. docet, gratiam, quæ tribuit posse facere justitiam à Deo petendam, ut illam suavem, & facilem, seu delectabilem reddat: *Cum autem ab illo illius adjuvatorum deprecamur ad faciendam, persiciendamque justitiam, quid aliud deprecamur, quam ut suave faciat, quod non delectabile, quia & hoc ab illo esse deprecandum, ejus gratia dicitur, dum antea non delectaret, ut qui gloriatur, non in se, sed in Domino gloriatur.* Quid autem aliud est deprecari, ut suave, & delectabile fiat, quod antea molestum, & insuave erat, nisi ut fiat facile, quod prius erat difficile. Quo veniunt ea, quibus ex doctrina Augustini, & aliorum Patrum probavimus disp. 10. sect. 5 & 6. & rursus probavimus sect. 22. impotentiam bene agendi obduratis, & excæcatis in sacris litteris adscriptam non esse aliam, quam moralem, seu difficultatem cum potestate absoluta, & antecedenti compositam.

CXLIX. Intolens enim Patribus non est, difficultatem impossibilitatem usurpare. Sic Nazianzenus orat. 36. sive 4. de Theolog. prope med. *Quarta significatione hoc fieri non posse dicitur, à quo nostra voluntas abhorret; cuiusmodi est illud: Non poterat illic signa facere propter incredulitatem eorum.* Quis negat, non defuisse Christo potestatem absolutam illic signa faciendi; quia vero Judæorum incredulitas, à qua Christus abhorrebat, eis faciendis resistebat, idè non posse, ab Evangelista scriptum censet Nazianzenus. Repeto luculentissimum, & in rem aptissimum testimonium Anselmi de Concord. Grat. & lib. arb. c. 3. *Quod autem quidam experimento existimant probare, nihil valere liberum arbitrium, quia multi immenso conatu nituntur, ut bene vivant, & quadam (ut aunt) impossibilitate obstant nihil proficiunt, aut post profectum irrecuperabiliter desiciunt: non destrunt, quod rationabiliter monstratum est, liberum scilicet arbitrium cum gratia valere. Et autem nitentes non proficiunt, aut post profectum desiciunt, non impossibilitate, sed aliquando gravi, aliquando facile superabili difficultate fieri existimo. Sæpissimè namque asserere solemus, impossibile nobis esse, quod sine difficultate persicere non valemus.* Quid toti rei aptius? Igitur impotentia experimento nostrorum conatum subjecta alia non est, quam difficultas cum potestate arbitrii, & gratia sufficiente composita.

c. l. Hinc rursus respondeo. Impotentia facienti præ-

di præcepta oratione subveniendâ, non est antecedens ex defectu gratiæ sufficientis contingens, sed tantum consequens ex defectu gratiæ efficacis, & subsequenter proveniens nimirum ex absentia voluntatis efficacis, & robustæ, quæ ad præceptorum observationem necessaria est. Nam Augustinus eam impotentiam tribuit volentibus adimplere præcepta; sed non volentibus efficaciter, & robustè, sed inefficaciter, & languidè; qui enim deprecatur auxilium gratiæ ad præcepta faciendâ, jam desiderat, & vult aliquo modo ea facere, non tamen voluntate efficaci, quæ sortiatur effectum. At in volente facere præceptum, & non faciente adest gratia sufficientis ad voluntatem efficacem præcepti, & solum abest gratia, & voluntas efficacis. quæ re ipsa fiat, Gratia enim, quæ sufficit parere voluntatem inefficacem, vires sufficientes habet, ut pariat efficacem, si arbitrium voluerit, quia voluntas efficacis non est magis supernaturalis, quam inefficax, & principia supernaturalia, quæ elevat infirmitatem arbitrii ad voluntatem inefficacem arbitrii circa unum objectum, elevare possunt circa idem ad voluntatem etiam efficacem, si arbitrium cooperari voluerit; sicut enim idem habitus supernaturalis ad utramque voluntatem sufficientis est, ita & eadem gratia actualis; proinde non ex defectu virium sufficientium, sed ex defectu cooperationis arbitrii, quæ rei difficultate terretur, deficit voluntas efficacis. Itaque Augustinus in absentiam voluntatis efficacis impotentiam, & potentiam in ejus præsentiam revocat, gratiamque à Deo petendam non aliam censet, quam ejusmodi efficacem, & robustam voluntatem.

CL I. Ita clarissimè lib. de Grat. & lib. arb. c. 15. *Per hanc fit, ut sit homo bonæ voluntatis, qui prius fuit voluntatis malæ. Per hanc etiam fit, ut ipsa bona voluntas, quæ jam esse cepit, augetur, & tam magna fiat, ut possit implere divina mandata, quæ voluerit, cum valde, perfecteque voluerit.* Per eandem gratiam voluntas mala incipit esse bona, & bona incipiens, & inefficax augetur, & fit magna, si arbitrium voluerit, & tali aucta & magna, perfecta que voluntate, hoc est, efficaci, potest adimplere præcepta, quæ prius non poterat, quia voluntas erat inefficax, & parva. Vnde c. 16. subdit: *Ad hoc enim valet, quod scriptum est: Si volueris, conservabis mandata, ut homo, qui voluerit, & non poterit, nondum se plene velle cognoscat.* Expende primò, hominem non posse adimplere mandata non aliud esse, quam non plene, seu efficaciter velle. Secundò, si homo voluerit, tale velle plenum, & efficacis una cum semipieno, & inefficaci in ejus arbitrio esse constitutum. Quia vero tale velle perfectum, & efficacis interdum deficit ob cupiditatis malæ resistentiâ, & verè donum Dei est, & gratia faciens adimplere præcepta, idè talem efficacem voluntatem à Deo petendam hortatur: *Et oret, ut habeat tantam voluntatem, quanta sufficit ad implenda mandata.* Sic quippe adjuvatur, ut faciat, quod jubetur. Quare ad plenum posse vendicat plenum, & efficacis velle, & cum semipieno, & inefficaci velle agnoscat solum inefficax, & imperfectum posse: *Tunc enim utile est velle, cum possumus, & utile est posse, cum volumus.* Nam quid prodest, si quod non possumus, volumus, aut si quod possumus, nolimus? Quia vero totum velle in arbitrio voluntatis situm est, illud mox præcipit, ut possit, sic concludens: *Velit ergo, & faciat mandata, quoniam si voluerit, conservabit mandata.*

CL I I. Quam doctrinam iterum inculcat, tanquam certissimam: *Certum est enim, nos mandata serva-*

re, si volumus, sed quia preparatur voluntas à Domino, ab illo petendum est, ut tantum velimus, quantum sufficit, ut volendo faciamus. Certum est, nos velle, cum volumus, sed ille facit, ut velimus bonum, &c. Certum est, nos facere, cum facimus, sed ille facit, ut faciamus præbendo vires efficacissimas voluntati. Nempe affectus efficacissimos, quibus possumus, & facimus mandata, etiam si ingentissimæ difficultates, & cupiditates renitentur. Quam veritatem in summam contrahendo clarissimè, & brevissimè ibidem c. 17. tradit: *Qui ergo vult facere Dei mandatum, & non potest, jam quidem habet voluntatem bonam, sed adhuc parvam, & invalidam: poterit autem, cum magnam habuerit, & robustam.* Hinc imbecillitatem Petri, cum lapsus fuit, in hujus voluntatis imbecillitatem, & inefficacem refert: *Ipsam chivitatem Apostolus Petrus nondum habuit, quando timore Domini ter negavit, &c. Et tamen quamvis parva, & imperfecta non deorat, quando dicebat Domino: Animam meam pro te ponam. Putabat enim, se posse, quod se velle sentiebat.* Consequenter ejusdem, & Martyrum fortitudinem post passionem Christi in hujus voluntatis, & charitatis efficaciam, & ardorem refundit.

CL I I I. Hanc veritatem intuebatur lib. 8. Confess. c. 5. cum unius voluntatis in varios affectus divisionem, & impotentiam superandi vitiosos mirifice exponit: *Ego cum deliberabam, ut jam servirem Domino Deo meo, sicut diu disposueram. Ego eram, qui volebam, ego qui volebam, ego ego eram. Nec plene volebam, nec plene volebam. Ideo mecum contendebam, & dissipabam à me ipso. & ipsa dissipatio me invito quidem fiebat, nec tamen ostendebat naturam mentis alienæ, sed penam meam.* Sed cur voluntatem sibi renitentem superare non poterat, mox subdit: *Voluntas autem nova, quæ mihi esse ceperat, ut te gratis colerem, fruique te vellem, nondum erat idonea ad superandam priorem vetustatem roboratam.* Hoc est, nondum erat omnino efficacis, & robusta, sed inefficax, & languida. Nam ut docet consentienter lib. de Spirit. & Littera c. 36. *Fieret enim perfecta justitia, si tanta voluntas adhiberetur, quanta sufficit carere rei.* Hoc est, voluntas profusus efficacis, & robusta. Quod etiam lib. 8. Confess. c. 8. confirmat tradens nihil aliud esse posse, quam fortiter, & integrè velle: *Non solum ire, verum & pervenire illuc, nihil erat aliud, quam velle ire, sed velle fortiter, & integrè, non semisanciam hac, atque illac versare, & jactare voluntatem, parte assurgente cum alia parte cadente luctantem.* rationemque subjicit: *Ibi enim facultas ea, quæ voluntas, & ipsam velle, jam facere est.* Nempe quia fortis, & integra voluntas, sicut secum affert plenum velle, ita & posse quod voluit, ita etiam lib. 1. de lib. arb. c. 13. *Ex quo conficitur, ut quisquis velle, honesteque vult vivere, si id se velle præ fugacibus bonis velit, assequatur tantam rem tanta facilitate, ut nihil aliud ei, quam ipsam velle sit habere, quod voluit.* Scilicet, si tanta sit voluntas, ut justitiam præferat fugacibus bonis, & efficacis justitiæ amor amorem bonorum temporalium vincat. Propterea Tract. 53. in Ioan. edisserens locum, ubi ex Istaia de Iudæis narratur, quod non poterant credere, cum præmississet, quarendum, quomodo illorum culpa cum hac impotentia possit coherere, sic difficultatem explanat: *Quare autem non poterant credere, si à me queratur, cito respondeo, quia volebant, malam quippe eorum voluntatem prævidit Deus.* Itaque sicut voluntas efficacis credendi est potentia, ita noluntas impotentia est.

CL I V. Ex quibus liquido cernitur, Augustino frequentissimum esse dicere, arbitrium non posse, quando

quando potestate consequenti voluntatis efficacis caret; posse vero, quando ea potestate præditum est. Quia doctrina explicanda sunt plurima ejus testimonio, quæ produnt ad faciendum mandata non sufficere velle, sed etiam requiri posse, quia plura volumus, quæ non valemus implere; ut lib. de Perfect. Iust. c. 3. *Nec tamen cum vult continuo potest.* & c. 4. *Volumus, nec valemus implere.* nempe quia voluntas est inefficax, & infirma, quod significat serm. 97. de Divers. c. 4. *Volumus, & Domine, volumus, & non possumus: aut forte nec volumus, premente sarcina gravamur, & nolimus.* Quia voluntas talis est, sive tam debilis ex lucta cum concupiscentia, ut fortè voluntas non sit, idè non adest potentia. & serm. 3. de Verb. Apost. c. 8. *Volo, ut velis, sed non sufficit, ut velis.* Adjuvandus es, ut plene velis, & impleas, quod velis. Ergo velle, quod non sufficit, est semiplenum, & inefficax; posse vero, quod ultra desideratur, est velle plenum, & efficacis.

CL V. Igitur impotentia, quam Augustinus adscribit non adimplentibus præcepta, solum est consequens usum liberi arbitrii ex defectu efficacis voluntatis ipsius profecta; non vero antecedens ex subtractione gratiæ sufficientis orta. Consequenter gratia, quam admonet precari, est illa efficacis, quam Deus certo scit sortituram nostræ voluntatis efficacis eventum, & potestas consequens ex tali voluntate futura. Neque obest, talem voluntatem efficacem in nostra libera potestate esse constitutam, ut eam non possimus petere à Deo. Quia etiam ea voluntas constituta est in potestate Dei, & promptius, ac certius potest Deus illam nobis dare, quam ipsi nobis; nam Deo suppetunt innumera auxilia efficacis gratiæ, quibus provisus certissimè scit voluntatem efficacem arbitrii re ipsa futuram; arbitrium vero licet de sua potestate antecedenti, & gratia sufficienti non dubiter, dubitare tamen de eventu futuro potest, diffidens sibi, & timens innatam suam inclinationem ad malum, & tentationum impetum, difficultatumque occursum, quibus non solum peccatores, sed etiam justis crebro succumbunt. Quare voluntatem efficacem adimplendi præcepta etiam à nostra indifferenti potestate elicita verè esse gratiam, & donum Dei præmissimus disp. 5. sect. 4. & seqq. & disp. 7. sect. 3. nec non de Ente supernatur. disp. 103. sect. 4 & 5. Quæ doctrina huc usque tradita vel ex eo magis confirmatur, quod, ut Baiani volunt, Augustinus in objectis testimoniis differat etiam de justis hominibus, qui interdum desistuntur à Deo gratia sufficiente, & potestate antecedenti ad implenda præcepta. Id autem horreat aures audire, & in id damnandum præcipue Tridentina Sanctio expressa n. 69. & seqq. lata fuit, & plura Augustini, & aliorum Patrum, sacrarumque litterarum testimonia conveniunt, quæ expendemus sect. seqq.

SECTIO XIV.

Gratia purè sufficientis arguitur ex gratia sufficienti numquam deferente justos, etiam labentes.

CL VI. **Q**uamvis infidelibus, quamvis obduratis, & excæcatis, quamvis aliis peccatoribus Deum subtrahere gratiam sufficientem ad faciendum mandata poterari possent, intollerandum est, id etiam justis, amicis, & filiis adoptivis Dei asserere commune. Vnde arguo. Plerumque

justi etiam amicissimi Deo labuntur in peccatum. His tamen Deus non denegat gratiam sufficientem, qua possint vitare peccatum, & adimplere præceptum. Ergo plerumque adest in statu naturæ lapsæ gratia sufficientis, quæ non sit efficacis. Probatio Minoris negotium est discursus præsentis. Eam planissimè conficit Tridentinum sess. 6. c. 11. definitiō: *Deus sua gratia semel justificatos non deserit, nisi ab eis prius deseratur.* & c. 13. *Deus, nisi ipsi illius gratiæ defuerint, sicut cepit opus bonum, ita perficiet.* Quibus sanxille Tridentinum, Deum sua gratia auxiliante non deesse justis, ita ut prius Deus justis auxiliando deficiat, quam justis obsequendo deficiant Deo, expendimus n. 69 & seqq.

CL V I I. Id etiam persuadent sacra testimonia, quæ commendant specialem protectionem, providentiam, & dilectionem, qua Deus justos protegitur. Hac mente intelligit Augustinus de justis totum Psalmum 17. potissimum illa verba: *Misit de summo, & accepit me, & assumpsit me de aquis multis. Erupit me de inimicis meis fortissimus, &c. Et retribuet mihi Dominus secundum justitiam meam, & secundum puritatem manuum mearum retribuet mihi, quia custodiavi vias Domini, neque impie egi à Deo meo.* Etenim Deus, qui justum ab hostibus spiritualibus protegit, ne ipso invito vitam eripiant, credendum non est eripere illi auxilia suæ gratiæ ex proprio motu, seu libito ad tuendam vitam necessariam. Vnde illud: *Et posuit tenebras latibulum suum,* sic exponit: *Et posuit obscuritatem sacramentorum, & occultam spem in corde credentium, ubi lateret ipse non eos deserens.* Quippe sacramentis, quibus justis pascuntur, annectit auxilia gratiæ sufficientia, quibus numquam deserantur à Deo ad justitiam conservandam necessaria. paucisque interjectis: *Conversus ipsum ambiat, quia in medio eorum est, cum omnibus equaliter facit.* Quæ æqualitas favendi non potest intelligi vera, nisi quoad auxilia sufficientia ad implenda mandata necessaria, ut illos, qui ea transgrediuntur, credamus æqualibus cum aliis, qui non labuntur, auxiliis gratiæ fuisse preventos. Idem tamen Hieronymus illud ejusdem Psal. 17. *Cum sancto sanctus eris, & cum perverso perverteris,* sic explanat in Ecclesiastem, c. 7. *Dicendum est, sanctum Dominum esse cum eo, qui sanctus est; & perversum apud Deum, quia sua voluntate fuerit ante perversus.* Ergo ante, seu prius debet esse perversio justificati, quam Deus eum sua protectione destituat, de qua aperte differit ibi Hieronymus.

CL I I X. Eodem respiciunt plurima alia sacræ Scripturæ testimonia, quibus prædicatur, & promittitur Dei specialis providentia erga justos fidelissimam, & præsentissimam, ut eis nihil desit eorum, quæ ad tuendam justitiam, & superandos adversarios, qui eam tollere moliantur, desiderari possunt. Huiusmodi est illud Psal. 33. *Timeat Dominum omnes sancti ejus, quoniam non est inopia, seu nihil desitimentibus eum.* & infra: *Multæ tribulationes justorum, & de omnibus his liberavit eos Dominus. Custodit Dominus omnia ossa eorum: unum ex his non contremuit.* Psal. 32. *Ecce oculi Domini super metuentes eum, & in eis, qui sperant super misericordia ejus, ut eruat à morte animas eorum, & alat eos in fame.* Psal. 36. *Junior fui, etenim senui, & non vidi justum derelictum, neque semen ejus quærens panem.* & infra: *Quia Dominus amat iudicium, & non derelinquet sanctos suos, in æternum conservabuntur.* denique ad eandem rem expendit totum Psal. 90. cuius initium est: *Qui habitas in adjutorio altissimi, in protectione Dei calis commorabitur, &c.* De justis

etiam dicta est illa gratulatio 2. Paralipom. 15. *Domini vobiscum, quia finis cum eo. Si quæseris eum, invenietis, si autem dereliqueris eum, derelinquet vos.* Quis tot tantæque asseverantissimas attestations divinas de justis numquam derelictis à Deo, & de providentia protegente, & omnia necessaria disponente cum subtractione auxiliorum sufficientium ad servanda mandata componat? Videantur Patres, & interpretet in hæc loca unanimi consensu nostram elucidantes doctrinam.

CLIX. Hanc veritatem efficacius persuadet contractus matrimonii inter Deum, & animas justas initus, quem sacræ literæ commemorant. præsertim Paulus 2 Corinth. 11. *Despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo, quippe matrimonium ex se est vinculum perpetuum, & indissolubile Matth. 19. Quod ergo Deus conjunxit, homo non separat.* Quo sacramento Olee 2. significatur desponsatio Ecclesiæ, & animæ justæ cum Deo ex parte ipsius indissolubilis: *Sponsabo te mihi in sempiternum, & sponsabo te mihi in justitia, & in misericordia, & in rationibus.* Igitur hæc fides conjugii ex parte Dei sempiterna promittitur, & fore creditur, ideoque per Deum numquam violatur, nec dirimitur dando libellum repudii, nisi prior repudii causa ab sponsa detur, cum spernens, & tanquam adultera alteri viro dedita fidem Catholicam violans. Ideo Hierem. 3. queritur: *Quomodo si contemnat mulier amatorem suum, sic contempsit me domus Israël, dicit Dominus.* Expende, Deum adhuc amatorem contemni ab anima justa, quia numquam ipse deficit amori sponsi. At huic amori deest, & repudium ipse inchoasset, si nullis sponsæ culpis provocatus illam desereret subtrahendo auxilium gratiæ ad ejus servanda præcepta necessarium. Ergo obligatio, & amor sponsi proprius non cohæret cum subtractione gratiæ sufficientis.

CLX. Confirmatur hæc consideratio ex illo Isaïæ 50. *Hæc dicit Dominus: Quis est hic liber repudii matris vestre, quo dimisi eam? Aut quis est creditor meus, cui vendidi vos? Ecce in iniquitatibus vestris vendidi estis, & in sceleribus vestris dimisi matrem vestram.* ubi Hieronymus: *Putatis me aduritiam matrem vestram, terrenam Hierusalem esse projectam, & quod ego mentis rigide dederim ei libellum repudii, & non potius, quod verum est, intelligitis, illam suo à me vitio recessisse? Dicente enim me ad eam: Quiescite iniquè agere, discite bonum facere, audire me noluit, sed vertit contra me scapulam recedentem.* Vbi satis exprimit, Deum nunquam, quantum est ex se repudiare, nec repellere animam justam, nisi prius illa recesserit. Quod rursus explicat Hieronymus: *Vnde adulteram matrem vestram ultra tenere non potui, sed volentem abire permisisti. Quod autem peccata suis unusquisque venundatur, dum proprio arbitrio derelicti nostra voluntate vel ad bonum, vel ad malum ducimur, &c. paucisque interjectis inculcat: Ut autem sciatis non à me repudiatam matrem vestram, sed voluntate propria recessisse: post multa beneficia humanum corpus assumpsit, &c.* En his omnibus Deus proponitur ante repudium admonens, & alliciens animam ad sui amorem, & obedientiam, illamque tenens, ne ab ipso recedat, beneficiisque obligans, ne sua voluntate vinculum matrimonii dissolvat. Quæ ægrè componi possunt, si prius ipse animam gratia sufficienti destituit.

CLXI. Doctrinæ scripturarum consonant asserta Patrum. Augustinus lib. de Nat. & Grat. c. 26. *Cum ad perfectam sanitatem, hoc est, ad perfectam vi-*

tiam, justitiamque perduxit, non deserit, si non deseratur, ut pie semper, justeque vivatur. Deserere autem Deus hominem perfectè sanum, quin prius desereretur ab ipso, si justo subtraheret gratiam sufficientem ad implenda præcepta, & ut pie, justeque vivat semper, necessariam. Quod illustrius docet illud Psal. 7. *Iustum adiutorium meum à Domino, qui salvos facit re-ctos corde; sic ponderans: Ibi misericors auxilium est, quia nullam habet meritum peccator, qui adhuc iustificari desiderat, credens in eum, qui iustificat impium.* Hic autem iustum auxilium est, quod jam justo tribuitur. Dicat ergo ibi peccator, qui dixit: *Infirmus sum, salvum me fac propter misericordiam tuam, & dicat hic iustus, qui dixit: Si reddidi retribuendum mihi mala, iustum auxilium meum à Domino, qui salvos facit re-ctos corde. Si enim medicinam exhibet, qua sanemur infirmi, quanto magis eam, qua custodiamur sani? Quoniam si cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est, quanto magis iustificati salvii erimus ab ira per ipsum?* Esto concedatur peccatoribus denegari adiutorium gratiæ sufficientis, quia illud peccatoribus ex misericordia tantum dispensatur, credi non potest, denegari iustis; tum quia eis, quasi ex justitia debetur, & idèd iustum eis adiutorium dicitur; tum quia credibile non est, quibus, cum peccatores essent, Deus ut converterentur, auxilium gratiæ largitus est, eisdem jam amicis, & iustis, ut acceptam justitiam, & intam amicitiam retineant, auxilium gratiæ sufficientis invidere.

CLXII. Prosper ad caput 7. Gallor. differens de iustis, qui non perseverant: *Quamvis enim omnipotentia Dei posuerit vires standi præbere lapsuris; gratia tamen eius non prius eos deseruit, quam ab eis desereretur. Et quia hoc ipsos voluntaria facturos defectione prævidit, idèd in prædestinationis electione illos non habuit.* Nempe quoad prædestinationis executionem, quæ iustis ex Deo non negatur subtrahendo perseverantiæ donum, nisi prius ipsi gratiæ sufficienti præstita defuerint. & in responsi. ad object. 7. Vincencianam: *Sed nullo modo credendum est, huiusmodi homines in hanc desperationem ex voluntate Dei cecidisse, cum potius alleverit Dominus omnes qui corrumpunt, & erigat omnes electos. Nemo enim, nisi illius gratia erigatur; nemo, nisi illius gratia stabilitur. Dei ergo voluntas est, ut in bona voluntate maneat: qui & priusquam deseratur, neminem deserit, & multos desertores sæpe convertit.* Expende, voluntatis divinæ esse, ut iustis in bona voluntate permaneat, & idèd ex voluntate Dei ipsi deficiente non cadere, cum ejus gratia potius alleverit corruentes, & stabiliat erectos, neminemque deserat, priusquam deseratur ab ipsis.

CLXIII. Similiter ad objectionem 14. *Si autem ab his receditur, & ad vitia, atque peccata transitur, nihil ibi Deus male tentationis immittit, & recessurum non deserit, antequam discessisset, ut redeat. & ad objectionem 15. seqq. Nemini autem Deus correctionis adimit viam, nec quemquam boni possibilitate despoliat. Quia qui se à Deo avertit, ipsi & velle, quod bonum est, & posse sibi substat. Diferentissima hæc sunt, & commentario non egent. demum lib. 2. de Vocat. Gent. c. 12. *Hæc autem summam, breviterque perstricta ad id valeant, ut certissime noverimus, nullum si- delium à Deo non discedentem relinqui, neque cuiusquam ruinam ex divina esse constitutione dispositam: sed multis, qui jam iudicio rationis utuntur, idèd liberum esse discedere, ut non discessisse sit præsum, & ut quod non potest, nisi cooperante Spiritu Dei, fieri eorum**

meritis deputetur, quo cum id potuit voluntate non fieri. Ex quibus manifestissimum est, in Augustini Scholæ bene audire non posse doctrinam Baianam, quæ contendit, iustos à Deo auxiliis sufficientibus gratiæ ad justitiam conservandam necessariis destitui, ideoque derelinqui, & deseri nulla præcedente culpa, qua ipsi deserant Deum, cum oppositum Augustino, & Prospero testatissimum sit.

CLXIV. Accedit Cyprianus lib. de Orat. Dominica circa med. *Cum Dei sint omnia, habenti Deum nihil deerit, si Deo ipse non desit.* Bernardus lib. de Anima, c. 7. *Fidelis socius est, & non deserit sperantes in se, nisi prior ipse deseratur.* idem pulchrè docet Dionysius de divin. nomin. c. 8. annuens eis quorundam querelis: *Non est iustitia homines sanctos dimittere non adjutos, à paucis cruciatis. & concludens: Quare verum est dicere, quod hoc divinæ justitiæ magis est proprium, non molire, & destruere ob timorem animositatem materialium donationibus; neque si aliquis conetur hoc facere, dimittere non adjutos, sed collocare illos in polcebra, & inflexibili statione. Quis autem non cernat, Deum homines sanctos dimittere non adjutos, & non collocare in statione inflexibili, quantum est ex se, si ex se eis detrahit gratiam sufficientem ad faciendam mandata, & contra adversarios impetus animositatem tuendam. Ad hæc Catechismus Pii V ad illa verba: *Adveniat regnum tuum, Orationis Dominicæ: Adjutores sint oportet, & Ministri Dei gratiæ in eo tenendo cursum, quo pervenitur in cælum. Numquam nos deserit Deus, qui nobiscum se futurum perpetuo pollicetur est: unum ut nobis videndum sit, ne Deum, & nos ipsos deseramus.* Itaque id unum nobis omni studio curandum est, ne Deum, & nos ipsos deseramus; quoniam nisi priores in deserendo simus, nihil est formidandum, ne Deus nos deserat, qui suæ pollicitationi deesse non potest, qua iustis promittit, perpetuo ad futurum præsentem, ut ipsius gratiæ adiutores sint, cursumque teneant, quo in cælum perveniant.*

CLXV. Nec deunt rationes Theologicæ, quæ hanc veritatem fulciant. Nam iustis ratione justitiæ habitualis, & permanentis tenetur conferre, & recipiã conferit virtutes habituales inutiles, quibus edere valeant actiones divina amicitia, & filiatione dignas. Ergo eodem titulo tenetur providere, & recipiã providet auxilia gratiæ actualis ad eandem actiones sufficientia, & necessaria, inter quas primæ sunt, quæ divinis præceptis faciendis incumbunt. Nam frustra essent virtutes habituales infusæ, nisi instantibus præceptis adungerentur gratiæ actualis sufficientia auxilia, sine quibus virtutes habituales nequeunt ab arbitrio in agendum quidpiam advocari. Sicut igitur cum statu iustificationis non componitur spoliatio virtutum habitualium, ita nec gratiarum actualium sufficientium opportunis operandi occasionibus privatio; siquidem par est utriusque providentiæ ratio, & altera sine altera frustanea est. Item quia ratio ipsa naturalis dicitur, non possit Deum jure in sacris litteris, & monumentis Patrum ingenibus præconiis commendari iustorum parentem, amicum, protectorem, sponsum, & fidelissimum socium, & hæc munera ex sua pollicitatione, & ardentissimo amore erga iustos gerere, si Deus ex solo suo beneplacito, nullaque movente, seu merente iustorum culpa illos penitus derelinquat, & deserat, retinendo sibi auxilia gratiæ sufficientis ad obsequium præceptorum necessaria. Si enim hoc à creato aliquo parente, amico, protectore, & spon-

so, & commilitone alienum est, & incredibile, quin suo muneri desit; quis tale credat de divino in his muneribus largissime subeundis commendatissimo? Quamvis igitur ita se gerere Deum cum peccatoribus audire Theologus ferat, nequit sine horrore, ita gestum à Deo cum iustis.

SECTIO XV.

Eadem gratia arguitur ex potestate superandi tentationes succumbentibus communit.

CLXVI. **Q**ui tentationibus succumbunt, poterant illas superare. At superare non poterant sine gratia sufficienti, Baianis fatentibus necessaria. Ergo eis, qui tentationibus succumbunt, adest gratia sufficientis, quæ non sit efficax. Majorem negant Baiani, & præsentis argumento probandam suscipimus; cetera enim probatione non egent. Inprimis ex sacris litteris. Quo pertinet illud Matth. 12. *Quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, & vasa ejus diripere, nisi prius alligaverit fortem?* Nempe Dæmonem, ne tentationes ipsius nostris viribus superiores sint: quod eximium Christi Domini beneficium fuisse, Patres Ecclesiæ prædicant, consonat illud Apocalyp. 20. *Et vidi Angelum descendentem de cælo, habentem clavem Abyssi, & catenam magnam in manu sua. Et apprehendit draconem serpente antiquum, qui est Diabolus, & Satanas, & ligavit eum per annos mille: & misit eum in Abyssum, & clausit, & signavit super illum, ut non seducat amplius Gentes.* Vnde sic arguo. Deus non ita ligavit Dæmonem, ut omnem illi tentationem prohiberit, siquidem quotidie homines tentat. Ergo sic ligavit, ut non permiserit tentare ultra vires, quibus ei possit resisti. Nam si impetus Dæmonis tentantis nostris viribus superiores sunt, & nullæ nobis adsunt, quibus ei prævalere possimus, quid prodest ligari, aut quid amplius obesset solum relinqui? Nam si omnis gratia sufficientis, qua possumus tentationibus resistere, est intrinsecè efficax, non potest magis nocere gravis, quam levis tentatio. Si enim adest gratia, quamvis gravissima tentatio sit, non potest non illam superare, cum efficax sit. Si vero adest, quamvis tentatio sit levissima non potest non succumbere, siquidem nulli, vel levissimæ tentationi, adversariorum confessione, possumus sine gratia resistere. Ergo hoc Dæmonis ligamine Deus voluit sic temperare tentationum vires, ut non superarent vires gratiæ, quas omnibus tentatis largitur, ut illis reluctentur; ideoque victoria Dæmonis non superioribus viribus ipsius, infirmitati quæ nostræ destituta gratia Dei, sed nostro solum libero consensui tribuatur.

CLXVII. Sic accipit Augustinus serm. 197. de Tempore: *Ante adventum Christi, fratres charissimi, solutus erat Diabolus. Veniens Christus fecit de eo, quod in Evangelio scriptum est: Nemo potest intrare in domum fortis, & vasa ejus diripere, nisi prius alligaverit fortem. Venit ergo Christus, & alligavit Diabolum. Sed dicit aliquis: si alligatus est, quare adhuc tantum prævalet? Verum est, fratres charissimi, quia multum prævalet, sed tepidis, & negligentibus, & Deum in veritate non timentibus dominatur. Alligatus est enim, tanquam innexus canis catenis, & neminem potest mordere, nisi eum, qui se illi mortifera securitate conjunxerit. Jam videte fratres, quam stultus est homo ille, quem canis in*

castrensia possunt mordet. Tu te illi per voluntates, & cupi-
ditates seculi noli conjungere, & ille ad te non præsumet
accidere. Latrare potest, sollicitare potest, mordere omni-
no non potest, nisi voluntatem: non enim cogendo, sed sua-
dendo nocet, nec extorquet à nobis consensum, sed petit.
En manifestissimè supponit, tentationibus consentientes
post alligatum Dæmonem potestate gratiæ
vigere, qua dissentire possint, si velint; ideoque eor-
um culpæ, & negligentia, non autem virtuti præ-
cellenti Dæmonis, neque imbecillitati nostræ impu-
tandam victoriam hostis, cum ejus vires fractæ sunt,
ac debiles collatæ cum iis, quas Deus ad eum supe-
randum largitur, quibus consonat Augustinus lib.
20, de Civit. c. 7 & 8. & in Psal. 103, ad illa verba:
Draco iste, quem formasti, &c. nec non Basilii lib.
de Spiritu sancto c. 8. *Cum ait Apostolus: In his om-
nibus superamus; ne quam hac voce humile quoddam mi-
nistrium indicat, sed auxilium potius, quod per impe-
rium suæ potentia operatur in nobis. Siquidem ipsum
abligavit fortem, diripuitque vasa illius, videlicet nos,
quibus ad omnia mala opera fuerat abusus, fecitque va-
sa vitia Domino, apparatus ad omne opus bonum ob
promptitudinem illius, quod erat in nobis. Ecce Deum
alligasse fortem indicat auxilium, quod nobis præ-
stat, ut ejus opera, & tentationes dissolvamus, ap-
parati ad opera bona Dei.*

CLXXIX. Eandem potestatem communem
omnibus hominibus, saltem fidelibus, & iustis signifi-
cant alia testimonia. Ut illud Lucæ 10. Ecce dedi
vobis potestatem calcandi supra serpentes, & scorpiones,
& super omnem virtutem inimici: & nihil
vobis nocerit. item illud 1. Corinth. 10. Fidelis Deus,
qui non patietur, vos tentari supra id, quod potes-
tis, sed faciet cum tentatione proventum, ut possitis
sustinere. Quæ testimonia apertam exprimunt pote-
statem superandi hostiles tentationum impetus, &
communi Patrum, & Interpretum expositione
omnes fideles saltem iustos, quorum plerique ten-
tationibus cedunt, complectuntur. eodem perti-
nent illæ exhortationes Jacobi 4. *Resistite Diabolo,
& fugiet à vobis.* & 1. Petri 5. *Cui resistite fortes in
fide.* & Ephes. 2. *Stare ergo saccinti lumbos vestros in
veritate, & indui loriceam iustitiæ.* & rursus: *In om-
nibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela
nequissimi ignea extinguere.* Quæ supponunt omnes
fideles esse auxiliis gratiæ armatos, & potentes re-
sistere impulsibus tentationum, & hostium. Frustra-
neæ enim alias essent exhortationes resistendi factæ
illis, qui virtute resistendi carent.

CLXXIX. Concilia quoque Ecclesiæ veritatem
istam illustrant, & supponunt. Tridentinum sess. 5.
c. 5. *Manere autem in baptizatis concupiscentiam, vel
fornicem, hæc sancta Synodus fatetur, & sentit: quæ
cum ad agonem relicta sit, nocere non consentientibus, sed
viriliter per Christi Iesu gratiam repugnantibus non va-
let, quinimo qui legitime certaverit, coronabitur.* Vbi
præfens omnibus baptizatis adstruitur per Christi
gratiam potestas repugnandi tentationibus concu-
piscentiæ, quæ præ aliis hominibus valentiores sunt.
Subscribit, & explicat Synodus Moguntina anno
1549. celebrata, effectus Baptismi sic exequens c.
6. *Viresque contra relicta concupiscentiæ impetus acci-
pimus, ut jam non regnet peccatum in nostro mortali cor-
pore, nec ad culpam nobis, sed ad meritum occasionem, si per
gratiam Dei graviter pugnaverimus, concupiscentia in
nobis sit relicta.* Itaque licet Baptismus non deleat
concupiscentiam, confert tamen vires gratiæ, qui-
bus cum illius cupiditatibus configamus, & victo-

riam cum merito reportemus, si gnaviter pugnare
velimus.

CLXX. Eodem incumbit doctrina Patrum. Au-
gustinus in Psal. 91. col. 2. *Si Satanas loqueretur, &
taceret Deus, haberes, unde te excusares: modo aures
tuæ posita sunt inter moentem Deum, & suggerentem
serpentem. Quare huc flecitur, hinc avertuntur? Non
cessat Satanas suadere malum, sed nec Deus cessat ad-
monere bonum. Satanas autem non cogit invitum: in
tua potestate est consentire, aut non consentire.* Ergo
quando homo flecitur audire, & obedire Satanæ,
in ejus potestate est illi resistere, quia Deus etiam
tunc non subtrahit voces, & admonitiones gratiæ,
quibus consentire possit. & lib. 83. qq. q. 4. *Deus
ita optimè hominem fecit, ut si vellet, manere optimus,
nullo resistente impediretur.* & subjungit: *De sua
autem quidquid est; quia suo suo non cogit invitum, ad
ejusmodi hominis voluntatem causa depravationis ejus
recedit, sive aliquo, sive nullo suadente depravatus sit.*
Si autem negaretur gratia sufficiens ad dissentien-
dum suasioni, cogeret consentire, quia anteceden-
ti necessitate determinaretur ad consensum, cum
ablata esset antecedens potestas sufficiens ad dissen-
sum: à qua necessitate, & determinatione anteceden-
ti phrasi Augustini, & aliorum Patrum non dif-
fert coactio, ut vidimus disp. 14. sect. 10. & seqq.
& lib. 2. de Actis cum Felice Manichæo c. 6. *Sed
quia erat in hominis potestate seductori non consentire,
ideo positum est, & per se ipsum, & per seductorem, ut
in eo, quod positum est per seipsum, liberum arbitrium:
in eo vero, quod positum est per seductorem, intelligas,
Diabolum non opprèsorem invitum, sed tentatorem volentis.*
Expende, esse in potestate ejus, qui tentatione sedu-
citur, seductioni non consentire, ideoque non infir-
mitate, sed suamet libera voluntate valenti dissen-
tere, tentationi succumbere. & lib. 3. de lib. arb. c.
10. *Verbum Dei Diabolum homine indutus etiam homi-
ni subjungavit. Qui potuit Diabolum homini subjuga-
ri non valenti illi resistere?* & Tract. 12. in Ioan.
*Si non consentire, nihil invoverat Diabolum. Consentio
tua, o homo, te perduxit ad mortem.* Supponit igitur,
potuisse non consentire.

CLXXI. Cyrillus Alexandrinus lib. 11. in Ioan.
c. 21. *Cujus auxilio facile Diaboli vires superabimus,
nisi ei obsequamur ad voluptates, aliosve peccandi modos
provocari: nisi quoque nos ne tentari quidem illi voluntatis
nostræ habenas largiamur: nam si ad ejus laqueum
spontè, ac negligentia nostra venimus: quem alium po-
tius, quam nos ipsos criminabimur?* En quia Dei auxi-
lio vires Diaboli superare possumus, quando ejus ten-
tatione vincimur, non alium, quam nos ipsos crimi-
nari debemus. Ambrosius serm. 11. in Psal. 118.
vers. 4. *Dominus veniens in hunc mundum subiecit ani-
mæ nostræ omnes contrarias potestates, ut fide tua, con-
versatione tua, & operibus conterantur.* Si ergo non con-
teris adversarium, tua culpa est, qui permissa non uteris
potestate. In nobis est igitur, ut aut subjiciatur adver-
sarius, aut resulet. Quis jam neget potestatem con-
terendi adversarium, etiam quando culpa nostra non
conteritur? & mox concludit: *Possimus ergo in hac
vita triumphare de adversariis habere perpetuum.* Vbi
perpetua est triumphandi potestas, non potest deesse
gratia sufficiens ad triumphum necessaria.

CLXXII. Nazianzenus sententia 52. *Quid nos
omnibus in rebus miserum hostem accusamus, etque no-
xas nostras adscribimus; cum ipsi scelerata nostra vivendâ
ratione potestatem demus? Tibi ipsi, vel soli, vel potissi-
mum succense.* Qua consideratione Anselmus in Dia-
logo de

logo de libertate c. 5. *Voluntas non nisi sua vincitur
potestate. Quare nullatenus potest tentatio vincere re-
clam voluntatem. Et cum dicitur improprie dicitur,
Non enim aliud intelligitur, quam quia voluntas potest
se subjicere tentationi.* & c. 7. *Vides igitur, quia cum
homo habitam rectitudinem voluntatis, aliqua ingruen-
te deserit tentatione, nulla vi aliena abstrahitur; sed ipse
converit se ad id, quod fortius vult.* Nota hominem
non proprie dici tentatione vinci, sed suamet homi-
nis potestate semper sit tentationem superare, non
est vis tentationis, sed hominis potestas subtrahens
sibi victoriam, quæ illam tentationi tribuit. Damas-
cenus libro 2. de fide c. 27. *Potestatem habet refra-
nare appetitum, & ipsum sequi. Mera arbitrii potestate,
malitiæ inventor effectus.* Quia homo mera arbitrii
libertate, malitiæ inventor est, quando sequitur ap-
petitum, potest illum refrænare.

CLXXIII. Macharius senior Ægyptius ho-
mil. 25. *Ulla libertas quæ est in facultate hominis, sita
est in eo, ut Diabolo resistere possit.* & post pauca: *Im-
possibile est, eum ambulare super aspidem, & basiliscum,
& conculcare leonem, & draconem, qui prius, quatenus
homini possibile est, non expurgatus fuerit, & roboratus
abeo, qui dicit Apostolus: Ecce dedi vobis potestatem
calcandi super serpentes, & scorpiones, & super omnem
virtutem inimici.* Ergo una cum libertate adest po-
testas Diabolo resistendi, & ea quidem accepta, &
ex gratia Dei, Pulchre Laurentius Navarriensis Epi-
scopus antiquissimus scriptor homil. 1. de Pœnit.
*Quis me liberabit de corpore mortis hujus? Quis me eruet
ab hac nequitia vole, morsuque ferali? Homo noli dis-
fidere, in promptu est, vita in manu est: virtus in volun-
tate est, victoria in arbitrio est. Si voluisti, vicisti; si no-
lueris victus relinqueris. Qui vult vincere, conatur, ut
vincat; qui desperat, amisit victoriam.* expendit illud,
Virtus in voluntate est, victoria in arbitrio est, & se-
quentia; quibus diserta est vincendi potestas. His
alia innumera possent adjungi pronuntiata Patrum,
quæ constantem ipsorum esse doctrinam probent,
cum homo tentatione vincitur, reipsa ita contingere
cum potestate sufficienti vincendi. Sed superiora
sufficiunt.

CLXXIV. Etiam id rationibus Theologicis con-
ficitur. Prima est, quia si non adesset cum tentatione
potestas sufficiens superandi illam, deficeret libertas
necessaria ad culpam consentiendi. Nam ut anteriori-
bus disputationibus spatiosissimè ostendimus, non
potest esse libertas capax bonitatis, & malitiæ mora-
lis absque potestate sufficienti ad oppositum ejus,
quod arbitrium operatur, indifferenti, neque vera es-
set culpa, quæ cavere non potest. Secunda; quia non
esset major culpa ejus, qui levi, quam ejus, qui gra-
vi tentatione pulsatus delinquit; neque major vin-
cendi gravem, quam levem tentationem difficultas:
quæ sunt contra communem doctrinam Theologo-
rum, & Patrum. Nam si adest gratia sufficiens,
æque promptum est, & facile, gravem ac levem
tentationem superare, cum gratia intrinsecè efficax
æque repugnet cum consensu unius, ac alterius ten-
tationis componi. Si vero abest gratia sufficiens,
æque difficile, & laboriosum est, levem, ac gravem
tentationem repellere, cum ad utrumque adsit im-
potentia antecedens repellendi, & nulla sit major
difficultas, quam impossibilitas. Consequenter non
erit major victoria, neque majus meritum in eo, qui
gravem, quam in eo, qui levem tentationem con-
terit. Nam ubi ambo constituentur sufficientes ex gra-
tia Dei ad tentationum, quibus impetuntur, impe-

tus frangendos, pari uterque facilitate, sicut pari
uterque necessitate, & connexione intrinseca tenta-
tionem propullabit.

CLXXV. Nihilominus contendunt Baiani, do-
ctrinam esse Augustini, quarumdam cupiditatum
tentationes aliorum hominum vires superare, ita
ut eas superare non possint, nempe eorum omnium,
qui tentationibus reipsa superantur. Primò, quia il-
lum Apostoli locum 1. Corinth. 10. *Fidelis est Deus,
qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis, sed
faciet cum tentatione proventum, ut possitis sustinere;*
nullo modo tam indifferetè intelligit, ut hoc in om-
nibus hominibus fidelibus, sed tantum in electis ob-
servetur; ideoque supponit, plures eorum tentari
supra id, quod possunt, nempe qui non faciunt cum
tentatione proventum, ita lib. 13. de Trinit. c. 19.
*Tantum pro condicione mortalitatis hujus adversari fini-
tur Diabolum, quantum eis expedire novit, de quo sacræ
literæ personant per os Apostolicum: Fidelis Deus, qui
non permittet, vos tentari supra id, quod potestis, sed fa-
ciat, &c. Sed circa eos ista servantur, de quibus Apo-
stolus dicit: Scimus, quia diligentibus Deum omnia
cooperantur in bonum eis, qui secundum propositum vo-
cati sunt sancti.*

CLXXVI. Respondeo. Pollicitatio Pauli duo
beneficia complectitur; alterum, fideles non tentan-
dos supra vires suas; alterum, ex tentatione facien-
dum eis proventum. Primum omnibus fidelibus
commune promittit. Secundum solis iustis, & dili-
gentibus Deum. Itaque supra beneficium omnibus
commune de non tentandis ultra vires suas aliqui-
bus pollicetur peculiare, & eximium de proventu, &
merito cum tentatione faciendo. Augustinus igitur
non excludit omnes fideles à priori beneficio, sed à
posteriori tantum, quia communis Patrum, & Inter-
pretum expositio, cui in hoc loco Augustinus non
contradicit, sub priori comprehendit omnes fideles,
item respondeo. Omnibus spondetur potestas resi-
stendi tentationibus, & simul proventus ex illis futu-
rus, sed hic fructus sub conditione voluntatis, & co-
operationis illorum, nimirum si velint illum ex gra-
tia percipere. Quia vero solum iusti, & diligentes
Deum reipsa id volunt, & exequuntur, idè Augu-
stinus docet hanc promissionem solum servari, sive
exequutioni mandari in eis, qui diligunt Deum.
Itaque Augustinus non negat, promissionem omni-
bus esse communem, sed solum eam quoad omnia
in omnibus adimpleri, sive servari, sed tantum in di-
ligentibus Deum.

CLXXVII. Secundò objiciunt ex lib. 3. de
lib. arb. c. 18. quod homo resistente, atque torquente
dolore carnalis vinculi non possit à libidinosis operibus
temperare. Ergo Augustinus adscribit homini impo-
tentiam repugnandi concupiscentiæ libidini. Re-
spondeo. Hæc impotentia non est antecedens, &
physica, sed tantum consequens, & moralis in sola
difficultate constituta, ut exposuimus n. 148. quia
continuo rationem subdit: *Nam sunt revera omni-
anime peccanti duo ista pœnalia, ignorantia, & difficul-
tas.* Deinde esto hæc impotentia antecedens, &
physica sit, intelligenda est ex solis viribus naturæ,
non vero ex viribus gratiæ homini conveniens. Quia
Augustinus differit de impotentia omnibus homini-
bus communi, nempe ea, quam natura rationalis
contraxit in vindictam peccati originalis. Hæc autem
aut est difficultas renitendi concupiscentiæ, etiam
cum auxilio gratiæ, aut absoluta imbecillitas sine
auxilio, non vero cum illo; siquidem plures homi-
num

num cum auxilio gratiæ concupiscentiæ repugnant.

CLXXIX. Tertio obijciunt, quia Augustinus docet, orandum Deum, ut non permittat, nos tentari ultra vires nostras. Frustra autem oraretur, si id omnibus esset lege invariabili concessum. Ergo aliqui supra suas vires tentantur, nempe qui tentatione vincuntur. Sic enim Augustinus de Catechizandis rudibus c. 25. *Humilis esto Deo, ut non te permittat tentari ultra vires tuas.* & c. ult. *Opera misericordiæ cum pia humilitate impetram à Domino, ut non permittat, servos suos tentari plusquam possunt sustinere.* & Tract. de Virbis excidio, c. ult. *Planè oremus, & gemisamus ad Dominum, ut servetur erga nos, quod Apostolus dicit: Fidelis Deus, qui non vos sinet tentari supra id, quod potestis.* Similia serm. 182. de Temp. & lib. de Virginit. c. 5. Confirmatur, quia ratio, cur multos Deus tentari sinat, & cadere, proditur ab Augustino esse, ut imbecillitatis, seu impotentia suarum virium capiant experientiam, & discant lapsu invalidos esse, & à Deo quærendum auxilium gratiæ, quo tentationibus prævalere possint. Ita in Plal. 36, 42 & 55. & lib. de Virginit. c. 47. & aliis in locis. Ergo supponit, eos, qui tentatione labuntur, carere potestate sufficienti ad illam superandam. Alias lapsu non experiretur impotentiam, neque necessitatem quærendi à Deo sufficientem gratiam.

CLXXXI. Respondeo. Impotentia superandi tentationes ab Augustino asserta explicanda est modo, quo explicuimus sect. 13. impotentiam adimplendi præcepta; quia impotentia obediendi præceptis oritur ex impotentia resistendi tentationibus, obediendum eorum impediuntibus; nam tentationes impellentes ad peccandum vires suas exerunt in violationem præceptorum. Quare hæc impotentia, sicut illa, non est alia intelligenda, quam moralis ex difficultate vincendi proveniens, aut impotentia consequens ex defectu affectus liberi efficacis, & infirmitate inefficacis contingens. Itaque recolenda sunt omnia, quæ ex Augustino produximus sect. 13. Quod in re præfenti ex eo arguitur; quia Deum non sincere, hominem tentari supra id, quod potest sustinere, non est, omnem omnino tentationem impedire, sed illam sic temperare, ut vires tentationis adeo non crescat, ut superiores non sint, viribus hominis resistivis, sed illi æquales. Vnde tentatio non comparatur à Paulo, neque ab Augustino cum viribus nature, sed cum viribus gratiæ homini in hærentis; nam cum viribus nature, ipsorum adversariorum sæpius decantata opinione, non potest temperari, & cœquari tentatio, cum nulla prorsus, nec levis tentatio possit eis viribus superari. Compositio autem cum viribus gratiæ facta arguit primò, vires esse gratiæ, quæ viribus tentationum inefficaces reddantur; secundò impotentiam sustinendi tentationes non excludere antecedentem sufficientiam, & potentiam frangendi illas, quia frustra darentur à Deo vires gratiæ ad tentationum conflictum, quæ sufficientes non essent.

CLXXX. Ad confirmationem etiam respondeo. Experientia, quam homines tentatione capiunt, non est impotentia antecedentis, & Physicæ, sed consequentis, & moralis. Nam ut ostendimus sect. 13. impotentia antecedens, & physica sub experientiam non cadit, sed sola difficultas vincendi, & infirmitas volendi. Nam vel adest, vel abest voluntas efficax dissentiendi tentationi? Si abest; non potest tribui impotentia virium, sed inefficacia voluntatis, seu volitionis liberæ, quod tentatio vincat. Si vero adest;

nulla potest argui resistentiæ impotentia, cum voluntas nolens efficaciter consentire tentationi omnem conatum resistendi, quem opponere potest cum gratia, jam exhibuerit, & vinci tentatione non possit, siquidem voluntas efficax dissentiendi tentationi conjungi non potest cum illius consensu. Præterea quia vires tentatione expertæ illæ non sunt, quæ potestate sufficienti renitendi carent, sed vires probatæ difficultate vincendi. Quare etiam illæ, quæ reipsa vincunt, tentatione probantur, & experientiam infirmitatis, seu difficultatis solo periculo labendi capiunt. Ideò Augustinus lib. de Virginit. c. 52. cavet: *De viribus vestris expertæ caveo, ne quia ferre aliquid potuistis, inflentini: de inexperitis autem orate, ne supra quam potestis ferre, tentemini.* Vbi vires expertas tentatione significat esse eas, quæ efficaciter, & reipsa victrices fuerunt; siquidem illis admonet cavere, ne homo inflatur, cujus superbiæ inflationis periculum esse non potest, si vires victrices non fuerunt, sed victæ.

SECTIO XVI.

Arguitur etiam ex spe Theologica, & timore filiali, Præfatis quoque communi.

CLXXXI. **V**T ex spe Theologica innixa Deo argumentum conficiam, præmitto primò, spem Theologicam tam gratiæ justificantis, quam gloriæ consequendæ, non solum Prædestinatis, sed etiam Reprobis esse communem, qui possunt, ac debent gratiam justificantem, cum peccatores sunt, & gloriam, cum in statu sunt justitiæ, sperare à Deo. Primò, quia sic decernit Tridentinum sess. 6. c. 13. *In Dei auxilio firmissimam spem collocare, & reponere omnes debent.* Expende vocem universalem omnes, quæ nullum fidelem, & justificatum excludit. Item Moguntinum c. 7. de omni peccatore ad poenitentiam vocato: *Cum alia omnia in scripturis revelata, tum hoc præcipue fide firma capit, Deum peccatoribus propter Christum misereri velle, qua subnixus fiducia spem concipit, & timorem animo ejicit, ac Deum, quem ad miserandum proclivem, sibi que propitium credit, &c.* Secundò, quia Patres communiter peccatores omnes nullo excepto ita sperare jubent. Sufficiant Augustinus, & Ambrosius. Ille in Plal. 64. ad illud: *Spes omnium finium terræ, & in mari longè, fuisse, & ex professo explicans cujullibet peccatoris spem Deo adhærendam.* Hic vero lib. 2. de Cain, & Abel c. 9. dicens: *Vult te provocare ad poenitentiam Deus; vult de se sperari indulgentiam; vult demonstrare tua confessione, quod non sit auctor malitiæ.*

CLXXXI. Tertio, quia si spes non esset omnibus præcepta, sed solis electis, nullus desperans peccaret contra præceptum Dei. Nam nullus scit, se esse ex numero electorum, atque adeo neque comprehendendi, & obligari eo præcepto, quod solos obligat electos à Deo. Quarto, quia non solum Præfatorum, sed etiam Prædestinatorum spes esset incerta, & vacillans. Nam nullus citra revelationem Dei potest esse certus de sua prædestinatione. Quare merito dubitare quisque posset, an ad eos pertineat, qui certo, & firmiter inniti possunt auxilio indefectibili Dei ad sperandum gratiam justificantem, & gloriam. Consequenter spes illorum necessario erit incerta, & infirma, cum desit fundamentum, cui innitatur certum, ac firmum.

CLXXXI. Præmitto secundò, spem Theologicam

logicam ex parte Dei esse omnino certam, & firmam, five certo, & firmiter sperare futuram gratiam, & gloriam, quantum est ex parte Dei, ita ut ex parte Dei deesse non possit, nisi desit ex parte liberi arbitrii. Ita Paulus Hebr. 6. *In quo abundantius volens Deus ostendere pollicitationis hæreditibus immobilitatem consilii sui, interposuit jusjurandum, ut per duas res immobilis, quibus impossibile est mentiri Deum, firmissimum solatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propositam spem, quam sicut anchoram habemus animæ tutam, ac firmam, & incedentem usque ad interiora velaminis; ubi Præcursor pro nobis introivit Iesus.* Expende spem animæ tutam, ac firmam, item firmitatem anchoræ tenentis animam inter fluctus, & tempestates, quibus ex se vacillat, ne eis agitata allidat ad laxa. Rursus res immobilis, quibus innititur spes, & fixa est, pollicitationem, & jusjurandum Dei, quibus impossibile est Deum deesse. Videantur in hunc locum interpretes, præsertim Chrysostomus, Ambrosius, Anselmus Oecumenius, & D. Thomas. Sufficiat Augustinus in Præfat. ad Plal. 123. *Spes nostra tam certa est, quasi jam res perfecta sit. Neque enim timemus promittente veritate. Veritas enim neque falli potest, neque fallere. Bonum est, ut habeamus illi, illa nos liberat, sed si manserimus in verbo ejus.* En quam certa sit spes nostra, quasi jam rei possessio sit, quia hæret infallibili veritati Dei, ex qua nullum imminet periculum eventus, sed ex nostra voluntate, quæ potest non manere in verbo ejus, etiam si Deus firmus semper fuis promissis steterit. Quare Paulus Hebr. 10. præcipit: *Teneamus spem nostræ confessionem indefectibilem. Fidelis enim est, qui reprobis.* Vbi non solum præcipitur spes, sed ita tenax, ac certa, ut ab ejus veritate declinare sit impossibile, quia innititur fidelitati divinæ. Ideò etiam Tridentinum sess. 6. c. 13. omnibus præcipit *in Dei auxilio spem firmissimam collocare.*

CLXXXI. Præmitto tertio, firmitatem, & certitudinem spei Theologicæ inniti non solum verbo, & promissioni Dei, sed etiam auxilio divinæ gratiæ, quod necessarium est ad opera nostra, quibus gratiam, & gloriam asserit, & pollicetur futuram. Quo respicit Paulus I. Corinth. 1. *Exspectantibus revelationem Domini nostri Iesu Christi, qui & confirmabit vos usque in finem sine crimine in die adventus Domini nostri Iesu Christi.* Vbi spem nostram confirmat ex vocatione, & auxilio Dei, quod spei nostræ deesse non potest, ex quo loco arguit Chrysostomus homil. 2. Ex parte Dei nullum auxilium ad salutem necessarium nobis deesse, insperatumque eventum per nostram culpam adesse. Inter alia nota illa: *Induci vocati proposita bona complecti noluerunt; id, quod non amplius vocanti, sed eorum stultitia fuit imputandum. Ipse enim largiri voluit; illi autem cum accipere nollent, sibi ipsis repulsi auctores fuerunt.* unde mox colligit: *Nemo igitur Deum accuset, cum nulla vocantis culpa persistat increduli, sed sua, qui resistunt.* Ergo quia Iudeis non desuit gratia vocans, & invitans Dei, non potuit eis ex parte Dei deficere salus, neque quidquam ad ipsam necessarium, sed solum ex parte, & culpa ipsorum, qui vocationi Dei cooperari noluerunt. Ideò Scholastici cum D. Thoma 2. 2. q. 17. art. 1 & 4. corpore docent, fundamentum spei Theologicæ esse divinum auxilium. Quod etiam supponit Tridentinum sess. 6. c. 13. jubens omnibus *in Dei auxilio firmissimam spem collocare, atque reponere.*

CLXXXI. Ex quibus sic arguo. Non solum Prædestinati, sed etiam Reprobi debent sperare à

Deo spe certa, & firmissima auxilio ipsius innixa gratiam in statu peccati, & gloriam in statu justitiæ. At talis spes esset prorsus impossibilis, si Deus Reprobis peccatoribus denegaret auxilia necessaria ad justificationem sufficientiam, & justis necessaria, & sufficientiam ad perseverantiam, & gloriam. Ergo eis non denegat ejuismodi auxilia. Ac proinde in eis admittenda sunt auxilia sine efficacia sufficientia. Major ex præmissis certissima est. Consequentia est legitima. Minorem more scholastico probat S. Thomas I. Corinth. 1. lect. 1. ad verba citata Pauli: *Debetis sperare, quia Deus est fidelis: Non autem videretur esse fidelis, si nos vocaret ad societatem Filii, & nobis negaret, quantum in ipso est, ea, per quæ pervenire ad eum possumus.* Vnde Iosue 1. dicit: *Non te deseram, neque derelinquam.* Quibus potuit nostra propositio asseri clarius? ita etiam 2. 2. q. 18. art. 4. cujus tertium argumentum id est: *Certitudo esse non potest de eo, quod deficere potest; sed multi viatores habentes spem, deficiunt à consequuntione beatitudinis: ergo spes viatorum non habet certitudinem.* & respondet: *Hoc, quod aliqui habentes spem deficiunt à consequuntione beatitudinis, contingit ex defectu liberi arbitrii potentis obstaculum peccati, non autem ex defectu divinæ potentie, vel misericordiæ, cui spes nititur.* Vnde hoc non præjudicat certitudini spei. Itaque præjudicaret certitudini spei, si omnipotentia, aut misericordia Dei auxiliis gratiæ deficeret homini, quia cum eorum defectu non poterat esse spes prout innixa Deo omnino certa.

CLXXXI. Si enim fundamentum nostræ spei est auxilium gratiæ, qua ratione potest spes firma, & certa consistere, ubi fundamentum incertum, & infirmum est? Quemadmodum fides nostra non potest esse infallibilis, & certa, si non esset intrinsecè, & infallibiliter connexa cum revelatione Dei reipsa existentis, & revelatio Dei reipsa existens cum veritate objecti, quia tota certitudo, & infallibilitas Dei innititur revelationi Dei. Explicatur, quia spem nostram esse omnino certam, & indefectibilem, non est eventum rei speratæ esse absolute futurum cum omni certitudine, & indefectibilitate, quia plerique spe Theologica sperant à Deo justificationem, & salutem, quam reipsa non obtinuerunt. Consistit igitur certitudo, & indefectibilitas spei, quod ex parte Dei auxiliantis, & conferentis speratum bonum nunquam deficiat eventus, nisi ex parte nostra defuerit, ideoque si voluerimus, certissime consequemur. Hæc autem certitudo, & indefectibilitas ex parte Dei impossibilis est, si Deus ex se subtrahat reprobis peccatoribus auxilia gratiæ sufficientia, & necessaria ad perseverantiam, & gloriam; quia ex parte Dei deerunt requisita ad speratum eventum, quamvis enim mihi certissimum sit, Deo non deesse omnipotentiam ad auxiliandum, & misericordiam ad volendum auxilia, & fidelitatem ad implendum promissa; si tamen crediderim, Deum nihilominus pluribus ex se denegare auxilia sufficientia ad salutem necessaria; merito dubitare possum; an ea mihi deficient, & cum hac dubitatione impossibile est, spem concipere omnino certam, & firmam, quod ex parte Dei non est mihi de futura salus, siquidem hæc sine talibus auxiliis ex parte Dei mihi provis futura esse non potest. Quomodo enim certo sperare possum bonum ab eo, quem certo non scio mihi suo auxilio adfuturum?

CLXXXI. Confirmatur, quia spes stabilis, & firma non solum est à nobis concepta, sed etiam à Deo nobis indita, & præcepta, continuisque exhorta-

hortationibus propofita. Si autem Deus nos defti-
tueret auxiliis fufficientibus ad falutem neceffariis,
effret spes nobis promiffa infidiosa, & fubdola. Pro-
ditionis enim genus est, erigere aliquem in spem au-
xilii nostro innixam ad eam præceptis, & admoni-
tionibus, promiffionibusque invitandam, & compen-
dendam, & deinde negare illi ea auxilia, à quibus
bona fperanda pendent, & futura funt. Similifque
effret ei fpei, quam Ecclefiasticus c. 13. detegit, Prin-
cipes fubdolos hujus sæculi ad insecandos pauperes
venditare: *Subridens spem dabit, narrans tibi bona, &
dicit: Quid opus est tibi? Et confunder te in cibis suis,
donec excarniat te his, & ter, & in noviffimo deridebit
te: & postea videns delevinet te, & caput suum move-
bit ad te.* nempe fubfannando. Similis ergo erit spes
nobis à Deo data, & præcepta, si auxilia neceffaria,
& fufficientia fubtrahat illis, quos præfcit non con-
fequenturos falutem. Confolatur enim eos, quali ar-
ridens, & illis narrat bona, quæ in eos conferre dif-
ponit, fperemque alit fubnixam fuis promiffionibus,
& auxiliis, & interrogat: Quid opus est vobis?
Quid ad hæc bona confequenda defideratis? Re-
quidem vera, si Deus apud fe decreviffet, negare il-
lis auxilia gratiæ fufficientia, & requiffet ad falutem,
potius eos irrideret, quam in spem erigeret. Quid
enim magis opus est illis, quam hujusmodi auxilia?
Quare in noviffimo eos derelinquens, derideret, &
fubfannaret. Rectè igitur Waldensis lib. 1. doctri-
nalis fidei c. 29. diffidendum cenfet de falute iis,
quibus Deus non dedit potestatem fufficientem, ut
filii Dei fiant: *Sed quare non est diffidendum, ubi in-
cumbit neceffitas, quam potestas data non tollit? Quia
potestas illa est tantum ad unam partem, ut fciat illud
poffim, quod facturus sum: non autem ad vitandum ma-
lum, quod tracturus sum. Hanc potestatem irrationabi-
lem dedit Deus hominibus filios Dei fieri, ut fieri num-
quam poffint?* Expende irrationabilem potestatem datam
à Deo, de qua potius diffidendum, quam fperandum
fit. Minimè igitur firmitas noftræ fpei cum fubtra-
ctione auxiliorum fufficientium potest confiftere.

C L X X X I X. His oppones, à Deo non folùm
fperandum, fed etiam timendum, nec folùm cum fpe,
fed etiam cum timore, & tremore operandum, ne
Deus nos aliquando deferat juxta illud Philippens.
2. *Cum metu, & tremore veftram falutem operamini.*
*Deus enim est, qui operatur in vobis, & velle, & perfice-
re pro bona voluntate.* Verum is timor argumentum
potius est præfentis, quam abfentis gratiæ fufficien-
tis Dei. Est enim timor filialis, quo non à Deo, fed
à nobis ipsis timemus malum culpæ, ne videlicet de-
ficiamus gratiæ præfentis ipsis, & culpa noftra pro-
vocemus eum, ut nos deferat, quod ab eo nulla de-
fertio, neque mali inflictio abfente culpa timeri poffit.
Expende, quæ prodit Bernardus ferm. 54. in
Cant. col. ult. *In veritate didici, nihil æquè efficax esse
ad gratiam promerendam, retinendam, recuperandam,
quam si omni tempore coram Deo inveniaris, non altum
fapere, fed timere. Beatus homo, qui femper est parvidus.
Time ergo, cum arripserit gratia, time, cum abierit, time,
cum denovo revertetur, & hoc est, femper parvidum esse, in
quorum explicationem fequentia fubjicit: Cum ad-
est gratia, time, ne non digne opereris ex ea. Subtrahit
gratia time, & contremifce, Deo tibi ut fentis irato. Ne-
que dubites, in causa esse fuperbiam, etiam si non appareat.
Numquid qui humilibus dat gratiam, humili aufert da-
tam? Jam si gratia reproposita redierit, multo magis re-
ovendum, ne contingat recidivum pari juxta illud in En-
angelio: Ecce sanus factus es, vade, & amplius jam nol*

peccare, ne tibi deterim aliquid contingat. En duo ti-
menda proponit. Alterum, ne gratiæ præfentis Dei
defit cooperatio noftri arbitrii; ergo poffibile est,
& contingens, ut cum gratia præfentis Dei conjun-
gatur fubtractio cooperationis noftræ; timeri enim
non potest, nisi quod poffibile, & contingens est; ac
proinde contingens est, gratiam Dei ex defectu co-
operationis noftræ manere purè fufficientem. Alte-
rum, ne Deus fuperbia noftra provocatus gratiam
fubtrahat, quia ex fe sine præcedenti culpa nulli il-
lam fubtrahit. *Numquid qui humilibus dat gratiam hu-
mili aufert datam?*

C L X X X I X. Ad rem Augustinus fuperius testi-
monium Philipp. 2. versans lib. de Nat. & Grat. c.
27. *Quare cum timore, & tremore, & non potius cum
fecuritate, si Deus operatur, nisi quia propter voluntatem
noftram, sine qua bene non poffimus operari, cito potest
fubrepere animo humano, ut quod bene operatur, suum
tantummodo exiffimet, & dicat in abundantia fua: Non
movebor in æternum?* Cernis objectum timoris & tre-
moris primarium esse fubreptionem gratiæ culpæ,
& fecundarium fubtractionem gratiæ, fimilia in
eodem libro, c. 33. & in Pfal. 103. col. ult.
*Dicis, ó Paule, operamini, dicis, ut operemur. Quare
cum timore, & tremore? Deus enim est, inquit, qui ope-
ratur in vobis. Ideo ergo cum tremore, quia Deus ope-
ratur, quia ipse dedit, non ex te est, quod habes, cum ti-
more, & tremore operaberis: nam si non tremueris eum,
aufert, quod dedit.* Confonat Leo ferm. 8. de Epiph.
c. 2. *Cum timore, & tremore, &c. Hæc est Sanctus cau-
fa tremendi, atque metuenda, ne ipsis operibus pietatis
elati defervantur ope gratiæ, & remaneant in infirmitate
naturæ.* Sola igitur abfentia noftræ cooperationis
primum metuenda est, ne illi confequens neatur
abfentia gratiæ divinæ. Itaque non poffumus ex
Deo timere privationem hujus boni, fed folùm ex
nobis, quia Deus ex fe, nisi culpa noftra præcurrat,
nulli bonum gratiæ fufficientis denegat.

SECTIO XVII.

*Gratia purè fufficiens probatur ex voluntate di-
vina falvandi omnes homines etiam
Reprobos.*

C X C. **D**EUS vult verè, & fincerè omnibus homi-
nibus etiam Præfcitis falutem; cum infi-
deles funt, fidem; cum fideles peccato-
res, juftificantem gratiam; cum jufti, perfeverantiam,
& gloriam. Quod Paulus 1. Timoth. 2. complectitur,
& exhibet, dicens: *Qui omnes homines vult falvos fieri,
& ad agnitionem veritatis venire.* Quamvis enim Præ-
fciti non confequantur falutem, quia plures eorum
non perveniunt ad fidem, plures ad juftificationem,
plures ad perfeverantiam, & gloriam; componitur ve-
ra, & fincera voluntas falutis omnium cum hoc defe-
ctu, quia Deus exoptat eis falutem; vel quantum in ip-
fo est, ut plures interpretes exponunt; vel, ut alii, fub
conditione, si ipsi voluerint; ita ut per Deum non
flet, fed per ipsos folùm, quod falutem à Deo volen-
tam non confequantur. At non potest Deus omni-
bus etiam Præfcitis, quantum est ex fe, etfi ipsi vo-
luerint, vera, & fincera voluntate exoptare falutem,
nisi eis provideat auxilia gratiæ fufficientia requiffa
ad falutem, quia nullus, quantum est ex fe, exoptat,
& intendit aliquem finem, nisi præparet media re-
quiffa ad finem, quæ ad ipsum folùm pertinent præ-
parare; nam vult, ut per ipsum non flet, quo minus ob-
tineat.

Disp. XXIII. Gratia naturæ lapsæ purè fufficiens.

obtineat finis. Ergo Deus provideat præfcitis auxi-
lia gratiæ fufficientia requiffa ad falutem, hæc in
Præfcitis non funt efficacia, fed purè fufficientia. Er-
go provideatur à Deo auxilia gratiæ purè fufficientia.
Totus hic difcurfus legitimus, & convincens est.
Confequentiæ probatione non egent. Prima Minor
admittitur à Baianis. Quare tota probatio in folam
Majorem contendenda est. Quippe folam eam ex-
plodunt Baiani, & utramque testimonia Pauli expo-
fitionem à folis Pelagianis, & fcriptoribus recentibus
excogitatum inculcant, & garrunt.

C X C I. Paulum quidem fuperiori testimonio
comprehendere omnes homines, etiam Reprobos,
probatur primò ex anteriorum contextu, quæ fic
præmiferat: *Obfecro igitur primò, omnium fieri obse-
rationes, orationes, poffulationes, gratiarum actiones
pro omnibus hominibus: pro Regibus, & omnibus, qui in
fublimitate funt, ut quietam, & tranquillam vitam aqua-
mus in omni pietate, & castitate: hoc enim bonum est,
& acceptum coram Salvatore noftra Deo, qui omnes ho-
mines vult falvos fieri, & ad agnitionem veritatis veni-
re.* Quibus Paulus fpiritu afflatus divino obfecrat,
ut oremus pro falute omnium hominum, quia Deus
omnibus hominibus vult falutem: quare fub volun-
tate divina falvandi omnes comprehenduntur om-
nes illi, pro quibus Paulus hortatur orandum; alias
non bene colligeret orationem noftram pro omni-
bus faciendam ex voluntate divina falvandi omnes.
At ex fpiritu divino, quo Paulus hanc orationem pro
omnibus communem proponit, facienda est oratio
etiam pro Reprobis. Ergo voluntas divina falvandi
omnes ad Reprobos etiam protenditur. Indifcretè
enim pro omnium falute nobis oratio præcipitur, &
nobis ignota est difcretio Elektorum à Præfcitis,
ac fubinde sine difcrimine nobis oratio fundenda
proponitur. Confequenter etiam falus omnium à
Deo sine difcrimine, & exceptione volita est, fiqui-
dem orationis à nobis fundendæ ratio traditur falus
omnium hominum volita à Deo.

C X C I I. Quam Pauli exhortationem non fo-
lùm implet Ecclefiæ, fed etiam rationem Deo pro-
ponit Feria fexta in Parafæuce, quando pro Hæreticis,
& Schismaticis ita orat: *Omnipotens, fempiternus
Deus, qui falvas omnes, & neminem vis perire, respice
ad animas diabolicæ fraude deceptas, &c.* Quis autem
ita infaniat, ut hanc orationem folos Prædefthnatos
ex Hæreticis, & Schismaticis comprehendere cen-
feat? Vnde etiam Ignatius Apoftolorum difcipulus
Epift. 11. ad Ephes. prope med. *Sed pro aliis homini-
bus orate indefinenter. Est enim illis spes, ut Deum me-
reantur adipifci. Numquid qui cadit, inquit, non adji-
ciet, ut refurgat, aut qui avertitur, non convertetur?*
Quæ oratio ad Reprobos etiam porrigitur, quippe
omnes funt fpei falutis capaces. Similiter ratione uti-
tur Chryfoftomus 1. ad Timoth. 2. homil. 7. *Imi-
tate Deum, si omnes ille vult falvos fieri, pro omnibus
oportet orare: illius & tu concordat voluntati.* moxque
adjicit orandum pro omnibus etiam Ethnicis, qui
numquam crediderunt. Ergo oratio noftra pro illis
facta concors est voluntati divinæ, imo ideò pro il-
lis faciendæ, quia Deus illis falutem voluit.

C X C I I I. Non aliter Augustinus ad articulos
fibi falfo impofitos art. 2. vel potius Profer ad ob-
jectiones Vincentianas object. 2. *Sinceriffimè cre-
dendum est, atque proficendum, Deum velle, ut omnes
homines falvi fiant; fiquidem Apoftolus, cujus ifta est
fententia, falvificè præcepit, quod in omnibus Ecclefiis
piffimè custoditur, ut Deo pro omnibus hominibus fup-*

*placetur; ex quibus, quod multi pereunt, pereuntiam
est meritum, quod multi falvantur, falvantis est donum.*
En difcretè, & breviter alienus est à pietate, fince-
raque fide, qui diffiteatur, Deum velle falvare om-
nes, etiam qui pereunt; fiquidem pro eis etiam fup-
plicat Ecclefiæ credens, Deo talem voluntatem in-
effe; quin obftet ipforum interitus, quia is non ex
defectu voluntatis divinæ, fed ex culpa voluntatis
humanæ contingit.

C X C I V. Alia non est mens Cypriani de Orat.
Dominica, petitionem tertiam: *Fiat voluntas tua,*
fic exponens: *Potest etiam fic intelligi, ut quoniam
mandat Dominus inimicos diligere, & pro his quoque, qui
nos perfequuntur, orare, petamus, & pro illis, qui adhuc
terra funt, & nondum celestes esse ceperunt, ut circa il-
los voluntas Dei fiat.* & paucis interpofitis: *Merito
& nos, qui esse debemus Deo Patri fimiles, que folam
fuum orti facti fuper bonos, & malos, & pluit fuper ju-
ftos, & injuftos; fic Chrifto monente oramus, & petimus, ut
precem pro omnium falute faciamus, ut qui adhuc funt
prima nativitate terreni, incipiant esse celestes ex aqua,
& fpiritu fano nari.* Itaque cum oramus pro falute
infidelium, qui perfequuntur fideles, non aliud pe-
timus à Deo, quam ut in eis fiat voluntas ipsis, qua
vult, ut illi etiam falvi fiant.

C X C V. His autem non obeffe interitum Repro-
borum, fed cum illo componi poffe veram, & fince-
ram voluntatem divinam falutis eorum, probat du-
plex expofitio Pauli infinnata n. 190, quam Baiani
tanquam Pelagianam impugnant, fed Patres Ecclefiæ,
& Scholastici communiter tanquam Catholicam, &
Paulo conformem propugnant. Prior est Deum velle
falutem Reproborum, quantum in ipfo est, ut non per
ipfum, fed per ipsos flet, si peccant. Sic Ambrofius
de Paradiso c. 8. *Quod in Deo fuit, ostendit omnibus,
quod omnes vult liberare.* confidera quod in Deo fuit,
fimiliter Chryfoftomus ad Rom. 9. ferm. 16. *Quantum
ad Deum attinet falvæ fuiffent omnes tribus Ifrael,
imo, & omnes mortales.* & homil. 7. in Ioan. *Illumi-
nat omnem hominem venientem in hunc mundum, illu-
minat profecto, quantum in ipfo est.* Si qui autem fponfe
fua mentis oculis comiventibus ad hujus lucis radios
aciem dirigere noluerunt, non ex luminis natura in tene-
bris perfiterent, fed ex malitia fua, qua fponfe tanto fe
dono indignos reddiderunt. expendit, quantum ad Deum
attinet, quantum in ipfo est, Deum velle falutem eo-
rum, qui falvi non fuerunt, & eorum fulem; qui re-
ipla non crediderunt.

C X C V I. Eodem modo Paulinus Epift. 1. ad
Aprum: *Hinc in omni loco plura quotidie mirabiliora
folito figna crebrefcunt, ut omnem, quantum in ipfo (Deo)
est, hominem falvum faciat.* Anfelmus lib. de Volunt.
Dei inter med. & fin. *Voluntas approbans in Deo est,
quæ vult, omnes homines falvos fieri, quoniam nullum
prohibet, quantum ad fe, falvum fieri. Imo si quis ad
hoc laborat, approbat.* non aliter Cyrillus Alexandri-
nus lib. 11. in Ioan. c. 21. illud: *Omne, quod dediffi
mibi, non perdam ex eo, fic ad rem cum perditione Ju-
dæ componens: Chriftus, quantum ad forendam operam
illi attinuerit, fervasset hominem, nisi ultro ipfo in per-
ditionem inffiffet.* Gratia igitur in vultu effulfit, ferva-
vitque omnes, qui cooperantem ei voluntatem tradide-
runt: *fic enim falus noftra modis difpofita est.* etiam
Enchiridion Colonien. in tit. de facram. penit. cap.
Quinto ftatuendum est. fol. 90. *Mifericors Deus vult,
omnes homines falvos fieri, quod ad fe attinet, voluntate
anteceffenti. Quod vero Reprobos damnat, fit voluntate
confequenti, quod iuftum fit eos, quibus præbita est om-*

nis occasio consequenda salutis, nec apprehendere voluerunt, damnare. unde colligit: Deus ad eum vult omnes homines salvos fieri, ut nemini, quantumlibet scelerato, gratiam suam subtrahat. Hæc planissima sunt, & sufficientiunt, ut exploratissimum sit, Patres Ecclesiæ, & non solos Recentiores, & Pelagianos exponere voluntatem Dei salvandi omnes, quantum in ipso est, five, quantum ad ipsum attinet, ut cum illa voluntate damnationem Reprobatorum conciliant.

c x c v i i. Posterior expositio, quæ prioris explicatio est, expressius traditur à Patribus; nempe voluntatem generalem salvandi omnes esse conditionatam sub eâ conditione, si ipsi voluerint, ut Re-probi credantur damnari, quia ipsi voluerunt, non vero quia Deus illis salutem non voluit, & auxilia ad illam necessaria subtrahit. ita disertè Ambrosius 1. ad Timoth. 2. Si Deus, qui omnipotens dicitur, omnes homines salvos vult fieri, cur non impletur ejus voluntas? Sed in omni loquutione sensus est, conditio later. Unde dicit Petrus Apostolus: Omnis scriptura indiget interpretatione. Vult enim Deus, omnes salvos fieri: sed si accedant ad eum. Non enim sic vult, ut nolentes salventur; sed vult illos salvari, si & ipsi velint. Nam utique qui legem omnibus dedit, nullum excepit à salute. Numquid non medicus idcirco proponit in publico, ut omnes se ostendat velle sanare, si tamen ab agris requiratur? Nihil potuit expressius adduci.

c x c i x. Item Hieronymus 1. ad Timoth. 2. Qui vult, omnes homines salvos fieri, sic explicat: Si ipsi tamen vocati Deo consentire voluerint. Cyrillus Alexandrinus lib. 3. in Isaiam, tom. 2. ad illa verba, c. 28. Discite audire, postquam dixerat, Deum velle omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire: Sumit igitur vult ab his, quæ contigerunt veteribus, imaginem, & figuram auxilii futurum Israëlitis à Deo, qui servare potest, si quidem velint servare nostri verbis parere, vides expressam conditionem, sub qua Deus vult, & potest omnes salvare, si ipsi consentire voluerint, si velint parere. Anselmus Matth. 6. ad illa verba: Fiat voluntas tua; sic habet: In terra multi contradicunt voluntati Dei, illi scilicet, quæ est ex misericordia, quæ vult, omnes homines salvos fieri: cum enim vellet, pravos etiam salvare, si vellet; tamen ipsi contradicunt operibus huic voluntati. Orat ergo, ut Deus faciat alios terrenos tales, qui nullo modo voluntati Dei resistant. Nota, velle pravos etiam salvare, si vellet. in eadem rem Beda lib. variar. qq. q. 13. Ita Deus nobis bona sua promittit, ut tamen labore nostro adquirantur. Quod si voluerimus, ad laborem in omnibus, quæ bene agemus, nobis cooperabitur. Ergo Deus nobis salutis bona promittit sub conditione, si voluerimus cooperari.

c x c i x. Hæc conditionalis voluntas 1. Timoth. 2. confirmatur ex alio Pauli testimonio Rom. 11. Vide ergo bonitatem, & severitatem Dei. In eos quidem, qui ceciderunt, severitatem: in te autem bonitatem Dei, si permanseris in bonitate, alioquin & tu excideris. Sed & illi, si non permanserint in incredulitate, inferentur; potens est enim Deus iterum inferere illos. Quod Magister sentent. ex sententia Augustini, Ambrosii, & Aimonis sic exponit: Dico, in te esse bonitatem Dei, tamen hac conditione, si permanseris in bonitate, ut scilicet totum Deo tribuas. Alioquin, id est, nisi tu permanseris, & tu scis & illi excideris à sancta radice, & senties Dei severitatem. Sed & illi, quasi dicat: Non solum tu excideris, si non permanseris in bono, sed & illi, id est, Iudei, si non permanserint in incredulitate, inferentur, & ideo non sunt despiciendi. Dico, si non permanserint,

quod utique potest fieri; potens est enim Deus inferere illos iterum. ubi satis expressa, & inculcata proponitur conditio, si permanseris in bonitate; & bonitas Dei non est attributum necessarium bonitatis, sed benigna, & libera voluntas salvandi omnes homines sub conditione, si permanserint. unde aptè Augustinus contra Adimantum Manichæi discipulum c. 27. versans illa verba Pauli: Alioquin & tu excideris, & illi, si non permanserint in incredulitate inferentur, sic colligit: Simul etiam ostendit in nostra potestate esse, ut vel inferi bonitati ipsius, vel excidi severitate mereamur. En Augustinus Reprobis adfruit communem voluntatem conditionatam Dei, ut illis afferat potestatem indifferentem ad salutis, & damnationis eventum.

c c. Confirmat etiam Fulgentius lib. 1. de Remiss. peccat. c. 11. ex illo Isaiæ 1. Si volueritis, & audieritis me, bona terra commedetis, si autem nolueritis, neque audieritis me, gladium devorabit vos. Os enim Domini loquutum est hoc. & Isaiæ 30. Si conversus fueris, & ingemueris, salvus eris. quibus Fulgentius subiungit: In hoc testimonio condicionali Deus & præcepto utitur, & promisso. Dicens quippe: Si conversus fueris, & ingemueris, salvus eris: ostendit ex conversionis conditione promissionem salutis omnino pendere. Hæc est igitur inter Deum, hominemque conditio; inter Iudicem, qui sine justitia, misericordiamque prærogat; & peccatorem, qui misericordiam justè judicantis expectat. En non solum est condicionalis promissio, sed etiam interior misericordiarum voluntas.

c c i. Rursum illustratur, & confirmatur ex patris conditionis Dei cum homine in scriptura contentis. ut Ecclesiast. 15. Si volueris mandata servare, servabunt te. Matth. 16. Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, &c. & c. 19. Si vis ad vitam ingredi, serva mandata. Isaiæ 11. Si volueritis, & audieritis me, bona terra commedetis. Ioan. 8. Si quis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in æternum. Ioan. 12. Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus. Apocal. 3. Si quis audiverit vocem meam, & aperuerit mihi januam, introibo ad illum, &c. Quibus alia plura similia sunt. Hæc pacta conditionalia nullum hominem excipiunt, & continent voluntatem internam Dei ad adimplendo promisso, ni Deum fictum, & simulatum promissorem credamus. Unde primò colligitur, esse in Deo voluntates conditionatas salutis humanæ omnibus hominibus sine exceptione communes. Secundò, Deum cum his pactis non posse conjungere subtractionem auxiliorum gratiæ, quæ necessaria sunt ad conditionem usus arbitrii humani, sub qua Deus pacificatur. Nam violaret obligationem pacti. Communis enim Theologorum, & Jurisconsultorum doctrina est, eum, qui sub aliqua conditione pacificatur cum alio, jure naturæ teneri non impedire ex se conditionem, à qua pendet ejus obligatio, quia id esset, velle se ab obligatione, cui stare tenetur, liberare. At Deus subtrahens auxilia necessaria ad fidem, pœnitentiam, opera præcepta, aut perseverantiam, impediret conditionem, sub qua pacificatur. Nam ex se induceret impossibilitatem talis conditionis, quæ est maximum omnium impedimentum.

c c i i. Huc usque ostendimus desiderium divinum salutis omnium hominum sine exceptione Reprobatorum ex mente Pauli 1. ad Timoth. 2. & expositionibus illius, quas improbant adversarii, & probant scriptores Scholastici, quos ipsi insequuntur. Nunc eadem generalis voluntas probanda est seorsim

sim ex testimoniis Patrum. Inprimis ex Augustino, qui præteritis adjicit plura in comprobationem hujus veritatis. nam de spiritu & littera. c. 33. ubi asseruit voluntatem credendi esse nobis à Deo, quærit: Si dono Dei etiam hoc, quare non omnibus, cum omnes homines velit salvos fieri, & in agnitionem veritatis venire? Quæ dubitandi ratio manifestè supponit, divinam salutis omnium voluntatem comprehendere etiam eos, quibus deficit voluntas credendi. respondet vero: Vult Deus, omnes homines salvos fieri, & in agnitionem veritatis venire: non sic tamen, ut eis adimat liberum arbitrium, quo vel bene, vel male nutes justissime judicentur. Itaque concedit, etiam non credentibus velle salutem, & eis conferre, quantum est ex se, donum fidei, nihilominus tamen eos justissime judicari, quia eis adhuc adjuris à Deo relinquuntur libertas arbitrii omnino expedita, & indifferens, ut bene, vel malè tali libertate, & auxiliis gratiæ ad illam necessariis uti possint.

c c i i i. Item lib. 1. de Genes. contra Manich. c. 3. Illud autem lumen pacit pura corda eorum, qui Deo credunt, & ab amore visibilium rerum se ad ejus præcepta servanda convertunt: quod omnes possunt, si velint: quia illud lumen illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Quod testimonium recollens lib. 1. Retract. c. 10. sic exponit: Quod dixi: Illud lumen pacit pura corda eorum, &c. non existiment novis Hæretici Pelagiani, secundum eos esse dictum. Verum est enim omnino omnes homines hoc posse, si velint, sed præparatur voluntas à Domino. Itaque Pelagianis concedit, non solum fideles, & justos, sed etiam infideles, & peccatores posse se ad Dei præcepta servanda convertere, si velint; quia sub omni homine, quem Deus illuminat, & vult salvare, illi etiam continentur; eis tamen negat, id fieri posse solis viribus arbitrii, prout ipsi volunt, sed præparata à Deo voluntate humana viribus gratiæ, quæ eis talem potestatem conferunt, ut ea utantur, si velint, prout nos contra Pelagianos cum Augustino tuemur. Aptissimè rem explicat lib. 3. de lib. arb. c. 19. Non tibi deputatur ad culpam, quod in vitis ignoras; sed quod negligis querere, quod ignoras: nec illud, quod vulnerat a membris non colligis, sed quod volentem sanare contemnis. Ergo Deus vult, ut consequantur salutem, etiam illi, qui volentem sanare contemnant.

c c i v. Voluntatem fidei non exhibitæ ab hominibus tradit expressè lib. de spiritu & litt. c. 33. Infideles contra voluntatem Dei faciunt, cum Evangelio non credunt, nec ideo tamen eam vincunt, verum se ipsos fraudant magno, & summo bono, mali que pœnalis implicant, experturi in supplicii potestatem ejus, cujus in donis misericordiam contempserunt. quod exemplo mox explicat: Qui enim dicit v. g. volo, ut hi omnes servi mei operentur in vinea, & post laborem requiescentes epulentur, ita ut quisquis eorum hoc noluerit, in pistino semper molat; videtur quidem quicumque contempserit, contra voluntatem Domini sui facere: sed tunc eam vincet, si & pistinum contemmens effugerit, quod nullo modo fieri potest sub Dei potestate. Apertè supponit, Deum velle fidem eorum, qui non credunt. Tum quia non credendo contradicunt ejus voluntati. Tum quia Dei voluntas frustranea, & victa diceretur omnino, si fide ab hominibus deserta desertores pœnas non lucent. Quemadmodum qui non laborantes in vinea castigat, voluit prius eorum laborem; sed non vincitur ejus voluntas, quia simul voluit castigare, si non laborarent. idem supponit

lib. 3. confess. c. 2. Et si approbatur officio charitatis, qui dolet miserum mallet tamen utique, non esse, quod doleret, qui germanitus misericors est. Si enim est malevola benevolentia, quod fieri non potest; potest & ille, qui veraciter, sinceriterque miseretur, cupere, esse miserum, ut miseretur. Nonnullus itaque dolor approbandus, nullus amandus est. Itac enim tu Domine Deus, qui animas amas, longè, atque perius, quam nos, & incorruptibilitatis miseris, qui nullo dolore sanciantur. Cum autem miseriarum, quæ homini contingere possunt, maxima omnium sit derelictio, & gratiæ sufficientis, si ve ad fidem, si ve ad pœnitentiam, si ve ad implenda præcepta, si ve ad perseverantiam finalem necessariæ desitutio, æternaque damnatio, Deusque nostri sincerè, & veraciter miseretur, & germanitus ipse misericors sit, conficitur, malle, quantum est ex se, talem misericordiam non adesse, ut benevolentia Dei malevola sit.

c c v. Ne autem Catholicis in hac re de Augustini mente ulla esset dubitatio, permittit divina providentia, ut Hæretici Pelagiani Augustino, & ejus sectatoribus adscriberent, quod modo eis Baiani adscribant, & excitavit Prosperum, ut Augustinianam doctrinam ab hac calumnia vindicaret, & eam nobis exponeret, ut ab ea enormiter exorbitantes censerentur, qui Prospero non consentirent. Igitur septima objectio Vincentiana sic habet: Quod hæc sit voluntas Dei, ut magna pars Christianorum salva esse nec velit, neque possit. Responsio: Si de his hoc dicitur, qui pietatem Christianam conversationis, & fidei deserentes, in prophanos errores, aut in damnabiles mores irrevocabiliter transferunt; non dubium est, quod talem voluntatem habentes salvi esse nolint: & quod quamdiu salvi esse nolint, salvi esse non possunt. Sed nullo modo credendum est, hujusmodi homines in hanc desperationem ex Dei voluntate cecidisse, cum potius allever Dominus omnes, qui corrumpunt, & erigat omnes elisos. Negat disertè, Deum non velle salvos fieri, nec eos posse, qui deserentes fidem, in varias hæreses prolapsi sunt, & pereunt, quia id non est voluntatis divinæ, sed humanæ, nec eorum impotentia est antecedens, sed solum consequens, nimirum non possunt, quia quamdiu ipsi volunt, non possunt, hoc est, cum sensu composito voluntatis humanæ.

c c v i. Rursum decimasexta, & ultima sic est: Quod magna pars illa fidelium, atque sanctorum, quæ ad æternam mortem prædestinata est, quando dicit Deo in oratione Dominica: Fiat voluntas tua: nihil aliud, quam contra se perat; id est, ut cadant, & ruant, quia voluntas Dei hæc est, ut æterna morte pereant. Responsio: Non hoc Veritas dicit, quod hæc sit voluntas Dei, ut fideles, & sancti à fide, atque innocentiaruant, & pereant in æternum, sed Veritas dicit: Hæc est voluntas ejus, qui misit me Patris, ut omne, quod dedit mihi, non perdam ex eo quidquam, sed resuscitem illud in novissimo die. Quod ergo Pater Filio dedit, Filius omnino non perdit. Idem enim dicit: Omne, quod dat mihi pater, venit ad me, & non efficiam foras. Quod si per generalitatem vocationis, & per abundantiam bonitatis Dei, etiam non perseveraturi perseveraturis admixti sunt, hi cum à pietate desiciunt, non ex Dei opere, sed ex sua voluntate desiciunt. Cernis, Deo esse voluntatem contrariam voluntati perdendi eos, qui pereunt, nempe voluntatem salvandi, cum hanc illi voluntatem opponat.

c c v i i. Clarissimè ad cap. 8. Gallor. Qui dicit, quod non omnes homines, vult Deus, salvos fieri, sed certum numerum Prædestinatorum; divinus loquitur, quam

quam loquendum est de altitudine inscrutabilis gratia Dei, qui & omnes homines vult salvos fieri, atque in agnitionem veritatis venire. Quid disertius? Ergo voluntas salvandi non excipit Reprobos à Prædestinatis. Cujus voluntatis generalitatem ex instituto asserit, & probat Prosper lib. 1. de Vocat. Gent. à c. 4. & lib. 2. à c. 9. usque ad 31. postremum. Sufficiat proponere ex c. 28. *Sicut qui crediderunt, juvantur, ne in fide maneat, sic etiam qui non crediderunt, juvantur, ut credant. Et quemadmodum illi in sua habent potestate, ut exeant; ita & isti in sua habent potestate, ne veniant. Fitque manifestum, quod diversis, atque innumeris modis omnes homines vult Deus salvos fieri, & in agnitionem veritatis venire. Sed qui veniunt, Dei auxilio dirigitur, qui non veniunt sua pertinacia reluctantur.* Ecce qui non credunt, & pereunt, juvantur à Deo, ut credant, & salvi fiant, quia manifestum est, eos etiam Deum velle salvos fieri, & in agnitionem veritatis venire, ut qui non veniunt, & pereunt, suam tantum pertinaciam, & non absentiam voluntatis, & gratiæ divinæ id tribuant. quis jam dubitet de mente Augustini, cum aded aperta, & constans sit pro nostra sententia doctrina Prosperi per omnia Augustiniana? Cense, uter magis Augustinianus sit, mentemque Augustini certius assequutus, Baianus, an Prosper?

c c i x. Consonat aliorum Patrum doctrina. Ignatius Epist. ad Philadelph. *Oportet separari ab infidelibus, & monere eos, & ad poenitentiam provocare; si forte audiant, & acquiescant. Amator enim hominum est Deus noster, & vult, omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Propter quod & solem oritur facit super bonos, & malos, & pluit super justos, & injustos. Cujus utilitatis etiam Dominus volens esse imitator dicit: *Esote perfecti, sicut Pater vester caelestis perfectus est.* En voluntatem salutis omnibus hominibus sine exceptione generalem, quæ nos obligat ad provocandum omnes ad poenitentiam, & salutem, Dionysius Hierarch. Eccles. c. 2. *Sacrorum Praefectus, qui semper Dei similitudine omnes homines salutem adipisci, & ad veritatis notitiam venire cupiat: prædicat omnibus ex veris Evangelis, Deum, qui pro sua, naturalique bonitate terram incolentibus propitius esset, ad nos pro sua humanitate venisse, ad sui similitudinem perduxisse, quantum quidam eorum aptum erat ad percipiendam divinitatem; quotquot enim receperunt eum, dedit eis potestatem, filios Dei fieri.* Si Dei similitudine tenemur Ministri sacri salutem omnibus cupere, ideoque ex vero Evangelio omnibus prædicare; utique & ipse Deus eandem omnibus cupit; qui nos suo exemplo vult, ut eam omnibus procuremus.

c c i x. Ephrem Syrus serm. de Vita Religiosa, atque Monastica pag. 6. *Deus animarum nostrarum vulnera sanat, spretusque à nobis mirabiliter suffert: omnes enim nos salvari cupit, & omnes Regni sui hæredes, & possessores fieri desiderat. Vult etiam voluntatem nostram, atque propositum à se laudari.* Damascenus lib. 11. de fide, c. 29. *Illud quoque nos ne fugiat, Deum, ut bonitate præstantem, omnes quidem homines servari, ac Regni sui compotes esse velle: neque supplicii, ac cruciatus causa, verum ad hoc, ut bonitatis ipsius participes firmus, nos effinxit: ut justum autem, vis quoque qui peccant, poenam inferri, nihilominus velle. Ac prius illud antecedens voluntas seu beneplacitum dicitur ex ipso manans, secundum autem consequens voluntas, atque permissio à nostro vicio ortum ducens.* En quibus Deus voluntate consequenti vult, poenam inferri, voluntate antecedenti vult possessionem regni, quod Damascen-

ni fidus, sincerusque interpres divus Thomas adducit ad exponendum Paulum 1 ad Timoth. 2. lect. 1.

c c x. Hieronymus Hierem. 15. *Laboravit rogans, ut jam deficeret Deus crebro eis ignoscendo, & lassus sit semper eos provocans ad salutem.* Ergo Reprobos Deus, quibus usque ad lassitudinem rogat, & parcit, nihilominus provocat ad salutem. Epiphanius hæresi 66. pag. 3. *Deus propter excellentem justitiam, & ob excellentiam bonitatem, omnes, & omnia utilissima esse voluit, & sua bona omnibus proposuit. Iuxta permutationem vero liberi arbitrii omnibus propria voluntate uti concedit, ut quisque quod voluerit, faciat.* Omnibus, quibus propria voluntate uti concedit bona sua proposuit, & utilissima esse voluit, ac subinde etiam Reprobis, qui libero arbitrio propria utuntur voluntate. Gregorius in lib. 1. Regum lib. 2. c. 2. *Per misericordiam converti vult peccatores, & vivere, sed per justitiam eos, qui converti noluerunt, vult perire.* Ergo quibus per justitiam vult mortem, per misericordiam vult vitam. unde subdit: *qui enim peccatorem vult vivere, ut convertatur, si hunc inconvertibilem divina præscientia noverit, occidit.* Basilii in Constit. Monast. c. 2. *Cupit ipse quidem, & eos, qui non credunt, salvos fieri, mutarique in melius, & credere, sicut Paulus ait: qui vult, omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Audis, Deum cupere, eos etiam, qui non credunt, credere, & salvos fieri.

c c x i. Chrysostomus homil. 9. de Laudibus Pauli: *Ipse quidem vult, omnes salvos fieri, atque non omnium voluntas ejus voluntati obsequitur, neque ab eo aliquis cogitur. Vnde & ad Hierusalem sic dicit: Hierusalem, Hierusalem quoties volui congregare filios tuos, & voluisti? Quid ergo? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Vides, quod Dominus salvare nos vult; nos autem, quia nos non ei adjungimus, manemus in interitu. Deus enim paratus est ad salvandum hominem, non involuntarium, neque non volentem.* Ergo eos etiam, qui manent in interitu, vult Deus salvare. item homil. 11. in Epist. ad Ephes. *Voluntas prima est, ut non pereant, qui peccaverunt: voluntas secunda est, ut qui facti sunt mali, pereant.* Eos ipsos, qui re ipsa pereunt, vult primitus non perire. & in cap. 2. Genes. homil. 11. *Nos item si voluerimus, quod nostrum est facere, nihil prohibebit, eadem nos bona consequi: liberalis enim Dominus, & vult, omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Expende omnes, si velint, consequi posse salutem, etiam eorum, qui re ipsa non consequuntur; quia Deus omnibus illam vult. Quo etiam pertinent, quæ scribit ad Rom. 9. ferm. 16. de Pharaone: *Tulit illum multa patientia ad poenitentiam inducere volens: nisi enim hoc voluisset, tandem eum utique non tulisset.* Vult Pharaoni poenitentiam, quam ipse repulit. Nec obeft, quod Chrysostomo, & aliis Græcis Patribus opponunt Baiani, eos ante Pelagianismum sua scripta exarasse, & nullos imperfectius de gratia, quam Græcos differuisse. Nam Augustinus differens de gratia lib. 1. contra Julianum c. 5 & 6. non semel provocat ad auctoritatem Chrysostomi, & Græcorum Patrum, quia illi veram de gratia Christi doctrinam tradiderunt, si minus late disputatam, non idè minus sinceram. Alioquin & pluribus Conciliis strictius quædam dogmata tradentibus sua derogaretur auctoritas.

c c x i i. Prætereo ingentem aliorum testimoniorum molem, quæ in volumine excreverent, si omnia Patrum asserta de re subiecta producerem. Abundant producta, ut exploratum sit, constantem esse Patrum mentem, Deum non solum Prædestinatis, sed

sed etiam Reprobis salutem; non solum fidelibus, sed etiam infidelibus fidem; non solum poenitentibus, sed etiam impoententibus poenitentiam; non solum perseverantibus, sed etiam non perseverantibus perseverantiam verè, sincereque voluisse; subindeque eis omnibus auxilia gratiæ sufficientia ad ejusmodi fines necessaria præparasse. Vnde constat, quam temerè Baiani hanc voluntatem Dei, & expositiones Pauli pro illa solis Pelagianis, & Recentioribus adscriperint. In cujus confirmationem venient omnia, quæ de Christi Domini voluntate, & desiderio salvandi homines pro sequentibus argumentis adducemus. Voluntas enim humana Christi Domini quoad desiderium salutis hominum per omnia fuit conformis voluntati Patris divinæ.

SECTIO XIX.

Elevantur, quæ respondent, & objiciunt Baiani ad præcedens argumentum.

c c x i i i. **V**T superius argumentum enervent Baiani, objiciunt testimonium Pauli 1 Timoth. 2. *Qui vult omnes homines salvos fieri;* aliter ab Augustino, & Augustinianis exponi, nempe ut solis Prædestinatis congruat. Prima expositio est, ut Deus dicatur, omnes homines velle, salvos fieri, accomodata distributione, scilicet omnes, qui salvantur; seu quod idem est, nullum salvum fieri, nisi quem Deus voluerit. Simili enim loquutione dicitur Ioan. 1. *Qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum;* non quod omnes illuminentur à Deo, sed quia nemo nisi per ipsum illuminatur. & 1 Corinth. 15. *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificentur;* non quod omnes in Adam mortui vivificentur in Christo; sed quia nullus vivificatur, nisi per Christum. Sic tradit Augustinus lib. 4. contra Julianum, c. 8. *Sic ergo debet intelligi, quod dictum est: Omnes homines vult salvos fieri: quemadmodum intelligitur, quod dictum est: Per unius justificationem in omnes homines ad justificationem vitæ. Quod lib. de Prædest. sanct. c. 8. familiari illustrat similitudine: Sicut ergo integrè loquimur, cum de aliquo literarum magistro, qui in civitate solus est, dicimus: Omnes iste hic literas docet; non quia omnes discunt, sed quia nemo, nisi ab illo discit, quicumque ibi literas discit: ita rectè dicimus, omnes Deus docet venire ad Christum, non quia omnes veniunt, sed quia nemo aliter venit.* Quam expositionem sequuntur Prosper in Epist. ad Rufin. Fulgentius lib. de Incarn. & Grat. c. 31. Anselmus in. c. 2. Epist. 1. ad Timoth.

c c x i v. Secunda expositio est, intelligendam esse distributionem non pro singulis generum, hoc est, pro omnibus omnino singularibus hominibus, sed pro generibus singulorum, hoc est, pro omni genere hominum, pro Judæis, & Gentibus, servis, & liberis, Principibus, & privatis, doctis, & indoctis, adultis, & parvulis, viris, ac mulieribus; quia ex omni hominum genere aliqui prædestinati sunt, ac salvi fiunt. Sic ferm. 22. de divers. c. 5. *Profrus nullum genus hominum de sua vocatione desperet; pro omnibus passus est Christus. Veraciter de illo scriptum est: Qui vult, omnes homines salvos fieri, & in agnitionem veritatis venire.* Iululentius lib. de Correp. & Grat. c. 13. *Hic unum dicam; ita dictum est: Omnes homines vult salvos fieri; ut intelligantur omnes prædestinati; quia omne genus hominum in eis est, sicuti dictum*

est Pharisæis: decimatis omne olus; ubi non est intelligendum, nisi omne, quod habebant. Neque enim omne olus, quod erat in toto terrarum orbe, decimabant. Secundum istum loquutionis modum dictum est; sicut & ego omnibus per omnia placeo, &c. Quod latius explicat in Enchirid. c. 103.

c c x v. Tertia expositio est, ut Deus dicatur omnes homines velle salvos fieri, quia facit, ut nos salutem omnium velimus, & optemus, hanc nobis voluntatem, & desiderium non solum præcipiendo, sed etiam inspirando. Sic lib. de Correp. & Grat. c. 15. *Quia ergo nos, qui salvi futuri sumus, nescientes, omnes, quibus prædicamus hanc pacem, salvos fieri, velle Deus jubet, & ipse in nobis hoc operatur diffundendo istam charitatem in corde nostro per Spiritum sanctum, qui datus est nobis; potest etiam sic intelligi, quod omnes homines Deus vult salvos fieri, quoniam nos facit velle. Sicut misit spiritum filii sui clamantem: Abba Pater, id est, nos clamare facientem.* De quo volendi modo præclare disputat Augustinus lib. 22. de Civit. c. 1. *Secundum hanc voluntatem, quam Deus operatur in hominibus, etiam velle dicitur, quod ipse non vult, sed suos id volentes fecit, sicut dicitur cognovisse, quod ut cognosceretur, facit, quibus ignorabatur.* Vnde concludunt Baiani, cum ex tribus his expositionibus liceat nobis eligere, quam voluerimus, nullam sane necessitatem esse ad illam nostram Pelagianis omnibus probatam expositionem fugere, quasi omni alioquin effugium interclusum sit.

c c x v i. Respondeo. Tres enumeratæ expositiones ab Augustino traditæ optimè consentiunt cum antecedente voluntate Dei, quæ omnibus hominibus etiam præscitis verè, sincereque velit salutem, quantum in se est, & sub conditione, quod ipsi velint, quia expositioni à nobis traditæ contradicant. Nam nulla earum nostram, & communem excludit, ut ipse Augustinus de Correp. & Grat. c. 14. exponit: *Quod scriptum est, quod vult, omnes homines salvos fieri, nec tamen omnes salvi fiunt, multis quidem modis intelligi potest, ex quibus in aliis opusculis nostris aliquos commemoravimus, sed hic unum dicam.* Itaque sicut Augustinus per expositiones, quas in eo capite approbat, & tradit, non excludit, & improbat alias, quas alibi tradiderat; ita neque per tres enumeratas expositiones rejicit nostram expositionem, & voluntatem generalem salutis Reprobis etiam communem. Primò, quia sectione antecedenti vidimus, Augustinum disertissimè communi, & nostræ expositioni suffragari. Secundò, quia Prosper Augustinianæ doctrinæ perpetuus sectator, & acerrimus propugnator, qui etiam interim ejusmodi expositiones complectitur, tuetur, & approbat pugnacissimè nostram. Tertio, quia alii Patres etiam Augustiniani, ut Beda, Anselmus, & D. Thomas eam interpretationem & veram, & Augustinianam esse sapius docent.

c c x v i i. Ratio est. Quia licet voluntas salutis humanæ omnibus hominibus etiam Reprobis generalis sit, negari non potest erga Prædestinatos propriam, & specialem salutis voluntatem adesse, quæ Reprobis non est communis; nam Prædestinatis non solum vult sicut Reprobis salutem voluntate antecedenti, sed etiam consequenti, non solum voluntate conditionata, sed etiam absoluta, non solum voluntate inefficaci, sed etiam efficaci. Igitur cum Augustinus voluntatem salutis hominum limitat ad solos Prædestinatos, intelligendus est agere de sola voluntate Prædestinatorum propria, efficaci, absoluta,

& consequenti. Per quam tamen non excluditur voluntas Reprobis communis, antecedens, conditionata, & inefficax, quia altera cum altera rectè componitur, cum objecta ipsarum contradicentia non sint. Quippe absolute, & simpliciter velle salutem, competit illi voluntati, quæ cum voluntate etiam consequenti damnationis repugnat, qualis est voluntas specialis Prædestinatorum propria, non vero Reprobis communis. Itaque omnes expositiones Augustini tam nobis nunc objectæ, quam à nobis sect. præcedenti probatæ unam integram integræ voluntatis, qua Deus omnibus hominibus salutem intendit, conficiunt, ut non solum eam, quæ Reprobis communis est, sed etiam eam, quæ est peculiaris Prædestinatis, complectantur, cum Paulus 1 Timoth. 2. sub voluntate salvandi omnes homines neutram determinans, utramque comprehendat, facta utriusque accommodata distributione ad fortes contrarias hominum, quibus Deus exoptat, & procurat salutem.

c c x i x. Sic D. Thomas in 1. dist. 46. q. 1. art. 1. ad 1. Damascenum cum Augustino concordat: *Secundum Damascenum verbum Apostoli intelligitur de voluntate antecedenti, & non de consequenti. Sed secundum Augustinum intelligitur de consequente. Unde exponit eam dupliciter. Uno modo, ut sit distributio accommodata pro omnibus, qui salvantur, &c.* quam concordiam fufius explicat 1 Timoth. 2. lect. 2. Igitur sicut expositio Damasceni de voluntate antecedenti Reprobis etiam communi non censetur à D. Thoma contradicens expositioni Augustinianæ de voluntate consequenti Prædestinatorum propria, ita nec nostra, quæ ab ea, quam D. Thomas Damasceno adscribit, differens non est. item sicut illa Damasceni, etiam Augustiniana est, licet non ubique tradita, ut etiam sanctus Thomas credit, qui eam sequitur per omnia Augustino consentiens, ita & superior à nobis proposita habenda est Augustiniana.

c c x i x. Secundò obijciunt, nosram expositionem Pauli, & voluntatem generalem salutis conditionatam, si homines velint, Pelagianis, & Semipelagianis placuisse, & in ea ab Augustino dissentisse, quia eam Augustinus illis tribuit tanquam sibi contrariam lib. 4. contra Iulianum, c. 8. lib. de Spiritu & litt. c. 33. & Epist. 107. Respondeo. Pelagianis, & Semipelagianis non repugnavit Augustinus in adscribenda Deo voluntate generali, & conditionata salutis, neque eos in hoc articulo reprehendit. Sed eorum error ab Augustino refutatus in duobus longè à nostra sententia dissentientibus consistit. Primò, quia voluntatem conditionatam gratiæ iustificantis, & gloriæ constituerunt pendente quoad executionem à conditione operum procedentium ex libero arbitrio sine auxilio gratiæ. Secundò, quia voluntatem gratiæ auxiliantis sic conditionatam contenderunt, ut gratiam auxiliantem daret Deus ex previa conditione meriti humani, & non gratuita, & liberali donatione sine merito. quas voluntates conditionatas nostra sententia cum Augustino, & Ecclesia Catholica credit à veritate, & fide Christiana alienas. Videatur Augustinus in locis, in quibus à Baianis opponitur, & manifestus innotescet sensus, quem illi adscribimus. Præsertim lib. 4. contra Iulianum, c. 8. ubi apertissimè eam solum voluntatem conditionatam rejicit, quæ gratiam sub conditione præcedentium meritorum dari decernit. Sic enim Pelagianorum assertum proponit: *Loquacissimè laboratis adstruere, ac persuadere, gratiam*

Dei secundum merita nostra dari. quibus mox subijcit: Calumniaris me dicere, nihil studii exspectari ab humana voluntate debere contra illud Evangelium: Petite, & accipietis, &c. Ibi enim vos ponere jam cœpistis merita gratiam præcedentia, ut his meritis debita illa reddatur, ac si gratia inaniter nuncupetur. quibus necit ea, quæ Baiani opponunt, tanquam Pelagiana: *Vt videlicet intelligamus, docentibus vobis, ideo non omnes salvos fieri, quia ipsi nolunt petere, cum Deus velit dare: Nolunt querere, cum Deus velit ostendere; nolunt pulsare, cum Deus velit aperire.* Similia sunt alia, quæ referunt. Vnde dignoscet, qua fide accipienda sunt à Baianis objecta.

c c x x. Tertiò opponunt, conditionem, si velit homo, non minus pendere, & donari à Deo, quam ipsam salutem; ideoque non posse à Deo salutem hominis decerni sub tali conditione, quia decerneretur sub conditione ipsius voluntatis divinæ, in qua existentia conditionis constituta est. Respondeo. Salus hominis consistens in beatitudine Patriæ, & gratia viæ pendet à Deo, qui immediatè pendeat à libero arbitrio; conditio vero, sub qua salutem decernit, immediatè à libero arbitrio dependens est. Idèò beatitudo, & gratia magis est donum Dei, quam nostra voluntas, cui tanquam conditioni Deus annectit salutem; siquidem hujus existentia immediatè unice à voluntate divina determinatur; illius vero à concursu libero voluntatis humanæ. Idèò potest altera ab altera tanquam à conditione pendere. Neque obstat, nosram etiam volitionem esse donum Dei, quia est donum pendens à libero nostræ voluntatis concursu, qui deficere potest ex nostro libero arbitrio, positus omnibus auxiliis præcedentibus Dei. Quod ad hominem contra Baianos urgeo; quia ipsi fatentur, Deum in statu naturæ integræ velle hominis salutem, sub conditione, si homo velit. Tamen etiam in statu naturæ integræ bona, & meritoria hominis voluntas est verè, & propriè donum, & gratia Dei, ut ex professò fancivimus disp. 5. sect. 3. & seqq.

c c x x i. Quartò urgent, quia Apostolus 1 Timoth. 2. hortatur ut orationes pro omnibus hominibus fundantur Deo, utpote qui vult, omnes homines salvos fieri. Si autem sensus esset, Deum, quantum in se est, jam præstitisse omnibus auxilium sufficiens ad salutem, non esset rogandus Deus pro omnium hominum salutè, quippe quibus Deus, quod suarum partium est, jam omnibus providit omnia, quæ tenetur necessaria præstare; sed homines potius rogandi, seu monendi erunt, ut auxiliis à Deo præstitis uti velint. Quis enim rogat Deum pro eo bono, quod seorsim à suis precibus obtinet, aut obtenturus est ex lege indefectibili Dei. Respondeo: Datur locus orationi, qua Deum rogemus pro hominum salute, etiam si Deus decreverit dare seorsim à nostris precibus auxilia gratiæ necessaria ad illam. Primò, quia Deus potest dare auxilia gratiæ purè sufficientia, & non efficacia, & possumus preces fundere, ut efficacia provideat. Secundò, quia Deus sufficientia non tenetur frequentia, & singulis momentis disponere; oratio autem nostra potest impetrare, ut ea frequentia, & in eis eventibus, in quibus abest ministerium causarum secundarum, hominibus disponat, prout sæpè solet disponere. Tertiò, quia Deus generali voluntati salutis satisfactis donando auxilia gratiæ remissa, & non intensa, quæ difficultatem agendi relinquunt, & nullam conferant facilitatem; preces autem iustorum possunt obtinere, ut

ingentia,

ingentia, & intensa, facilitantiaque operationem donentur. De quo plura progressi.

c c x x i i. Demum arguunt; quia sub ea generali voluntate debent comprehendere infantes. At infantes non potest Deus velle salvos fieri sub conditione si velint, quia talis conditionis, & voluntatis incapaces sunt. Quo argumento Augustinus lib. 4. contra Iulianum, c. 8. & in Enchirid. c. 97. premit Pelagianos asserentes, neminem à salute deficere, nisi quia noluit, nec illam adipisci, nisi quia voluit; quia plures infantium decedunt sine Baptismo, etiam si voluntate non repugnarunt, & plures cum Baptismo, etiam si non voluerunt. Quibus adjiciunt, Deum non solum non velle voluntate conditionata parvulorum salutem, verum etiam voluntate absoluta omnino antecedenti, & efficaci nolle plures eorum salvari. Quod probant ex Augustino lib. 6. contra Iulianum, c. 14. lib. de dono perseverantiæ, c. 14. Epist. 107. ad Vitalem, & lib. 2. de Bonifac. c. 6.

c c x x i i i. Respondeo. Conditio, si homines velint, in expositione Patrum accommodanda est, volendo capacibus, atque adè adultis, de quibus ipsi differunt, non vero incapacibus, quales sunt infantes. Augustinus autem respuit eam conditionem contra Semipelagianos ex pueris volendo incapacibus, quia Semipelagiani sic eam tuebantur, ut contenderent nulli gratiam, & misericordiam divinam adesse, nisi prius volenti, & merenti, & nulli deesse, nisi nolenti, & demerenti. Quod à nostra sententia alienum est, & optimè ab Augustino ex pueris refutat, quibus favet gratia, & misericordia divina, quin prius merentur, aut velint, & interdum abest, quin demerantur, & nolint. Vnde ad adultos fieri consequentia potest, ut eos etiam non prius volentes, imò etiam nolentes gratia divina sufficiens præveniat, & non demerentes prius interdum efficax deferat. Deinde verum est, Deum, quantum est ex se, voluisse infantium sine baptismo decedentium salutem, hoc est, nisi impediatur à creaturis, sive liberis, sive naturalibus, quia ex se remedia providit, quibus salus omnibus daretur, nisi obtarent causas secundæ, sive liberæ, sive naturales; nam nulli infantium ea deficit, nisi vel ex negligentia, aut culpa adultorum, qui potuerunt illis disponere Baptismum; vel ex occurru causarum naturalium reddentium illam impossibilem præter intentionem Dei. Tertiò, plerique Theologi tuerent, omnibus infantibus etiam illis, qui in utero materno decedunt, & qui nascuntur confestim morituri, ubi non erat prompta aqua baptismalis ad futuram salutem, si homines velint, quia poterant illam vel orationibus, vel aliis meritis imperrare. Quocirca in ejus impetrationis defectum, ad quam Deus auxilia sufficientia providit, & non in defectum voluntatis divinæ absentia salutis parvulorum revocanda est. De quo uberius Tract. de Prædestinat. Nunc enim nobis de sola adultorum salute, qui soli gratiæ auxiliantis capaces sunt, controversia suscepta est.

SECTIO. XIX.

Ejusdem gratiæ argumentum ex morte, & redemptione Christi Reprobis etiam communi.

c c x x i v. **C**hristus pro omnium etiam Reprobis salute mortuus est. Ergo ejus merita impetrant auxilia gra-

tia necessaria etiam Reprobis, qui non consequuntur salutem. Alias frustranea esset omnino tantæ pretii jactura, destinata, & facta pro illorum salute. Antecedens negant Baiani. Sed probant evidentiâ testimonia sacrarum litterarum, conciliorum, & Patrum. In primis Paulus in eo commendando totus est, & frequens Rom. 5. *Sicut per unius delictum in omnes homines in commendationem: sic & per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ. Sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi: ita & per unius obedientiam justitiam constituentur multi.* & Rom. 8. *Qui etiam proprio suo silio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum.* & 1. Corinth. 8. *Peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est.* Ex quo sic arguitur. Nullus electus perit. Aliquis, propter quem Christus mortuus est, perit. Ergo aliquis, propter quem mortuus est Christus, non est electus. & 2. Corinth. 5. *Æstimantes hoc, quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus est Christus: ut & qui vivunt, jam non sibi vivant; sed et, qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit.* Hæc collectio Pauli esset nulla, si non æquè latè pateret remedium salutis, ac malum morbi originalis, cum ex generalitate remedii arguat generalitatem mali. & 1. Timoth. 2. *Obsecro omnium orationes fieri pro omnibus hominibus; &c. Unus enim Deus, unus & mediator Dei, & hominum homo Christus IESUS, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.* Itaque pro omnibus orandus Deus, quia pro omnibus redemptor, & mediator extitit Christus. Quæ ratiocinatio esset invalida si Christi redemptio, & mediatio non comprehenderet omnes, quos orationes Ecclesiæ comprehendunt. & 1. Timoth. 4. *Qui est salvator omnium, maxime fidelium.* Si maxime fidelium, certe etiam infidelium, ut sæpius Prosper arguit, & Hebr. 2. *Videmus IESUM propter passionem mortis gloriæ, & honore coronatum: ut gratia Dei pro omnibus gustaret mortem.*

c c x x v. Idemdem Ioannes. sic 1. Epist. 2. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.* & c. 3. *Si ille pro nobis animam suam posuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere.* & 2. Ioan. 4. *Nos ergo diligamus Deum, quia Deus prior dilexit nos.* Hæc admonitio diligendi ad omnes etiam Reprobos dirigitur; alias nullus posset credi sub ea comprehensus, quia nullus certo potest credere, se esse ex electorum numero. Ergo etiam pro Reprobis Deus animam suam posuit. Siquidem rationem diligendi Deum, & proximum proponit dilectionem, qua Deus pro omnibus unigenitum suum dedit, & Christus animam suam posuit, item Petrus Act. c. 2. *Vobis est remissio, & filiis vestris, & omnibus, qui longe sunt, quoscumque advocaverit Dominus.* & c. 3. *Vobis primum Deus suscitans filium suum, misit eum benedicientem vobis, ut converterat se unusquisque à nequitia sua.* En Dei filius missus, & mortuus proponitur, primum omnibus Israëlitis, quibus fuerat promissus; eisque benedicens, ut converterat se unusquisque à nequitia sua: id est, ex se impetrans benedictionem gratiæ, qua convertatur unusquisque nullo eorum excepto. Tamen plures eorum in sua nequitia permanserunt, & perierunt. unde Act. 13. præmittitur: *Vobis verbum salutis ejus missum est.* & tandem subijcitur: *Vobis oportebat primum loqui verbum Dei; sed quoniam repellit illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ: ecce convertimur ad Gentes.* Ergo iidem homines sunt,

quibus primario missa est salus, & doctrina Christi, & qui repellentes illam indigni facti sunt æternæ vitæ.

ccxxvi. Sanciunt eandem veritatem Concilia ita Tridentinum sess. 6. c. 3. *Et si ille pro omnibus mortuus est, non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt.* Vnde sic arguo. Omnes, qui salvantur, mortis Christi beneficium recipiunt, ut est fide Catholica certum. Aliqui, pro quibus mortuus est Christus, hoc beneficium non recipiunt, ut est à Tridentino sancitum. Ergo aliqui, pro quibus mortuus est Christus, non salvantur. Consequitur, & tora argumentatio est peremptoria. item Concilium Valentinum 3. c. 5. *Firmissime tenendum credimus, quod omnia multitudo fidelium ex aqua, & Spiritu sancto regenerata in Christi sanguine sit à peccatis suis abluta; quia nec in eis potuit esse vera regeneratio, nisi fueret vera redemptio.* & infra: *Ex ipsa tamen multitudine fidelium redemptorum alios salvari æterna salute, alios, qui ad redemptionis gratiam potius irritam facere, quam servare elegerunt ad plenitudinem salutis, & ad perceptionem æternæ beatitudinis nullo modo pervenire.* En firmissimè credendum, plures eorum, quos Christi redemptio complectitur, quia gratiam redemptionis irritam fecerunt, ad ejus plenitudinem, & æternam salutem non pervenire.

ccxxvii. Accedunt Ecclesiæ Patres disertissimis, & luce meridiana clarioribus testimoniis. Ambrosius illud Psal. 118. *Miseri cordia Domini plena est terra,* ad rem adducit ferm. 8. *Sol justitiæ omnibus ortus est, omnibus venit, omnibus passus est, & omnibus resurrexit. Si quis autem non credit in Christum, generalis beneficio ipse se fraudat.* Christus omnibus suæ passionis beneficium destinavit, & disposuit, & qui ipsam fructum non percipiunt, ipsi se generali beneficio fraudant. item 1. Corinth. 11. prope finem: *Quid est, nisi poenas dare mortis Domini? Occisus est enim pro iis, qui beneficium ejus irritum ducunt. Quid expressius? & to. 4. lib. de Paradiso c. 8. Veniat Dominus IESVS omnes salvos facere peccatores: etiam circa impios ostendere suam debuit voluntatem, & ideo nec proditorum debuit præterire.* Ergo Christus pro omnibus salvandis etiam impiis, imo & proditore ipso, in mundum venit. & lib. 1. de Jacob, & vita beata illud Rom. 8. *Pro nobis omnibus tradidit illum, sic expendit: Mire addidit, pro omnibus: ut ostenderet, quod ita omnes diligit, ut dilectissimum filium pro singulis traderet.*

ccxxviii. Hieronymus Epist. ad Ocean. de Bigamia: *Mentitur Ioannes Baptista, & digitio Christi, & voce demonstrans: Ecce agnus Dei, ecce qui tollis peccata mundi; si sunt adhuc in seculo, quorum Christus peccata non tulerit.* At juxta Baianos plures sunt adhuc in hoc seculo, quorum Christus peccata non tulerit, cum mortuus non sit, nisi pro solis salvandis. Chrysostomus 1. ad Timoth. 2. homil. 7. *Quomodo illi non crediderunt, quia noluerunt: suas tamen ille partes exequutus est, dum pro eis in cruce penderet.* Ephrem Syrus ferm. de Pass. Salvatoris: *An nescis ô miser, & impudens, quod de his omnibus negligentis, atque despicientis rationem abs te exiget, qui pro te crucifixus est Dominus? Nunc quidem hoc dum audis, negligis, in deliciis ridet, & omni cura vacuus, ac liber visus: sed venit profecto dies illa terribilis, dies ultionis, ut sine fine lægeas, exclamisque præ doloribus tuis in igne perenni. Expende, ad eum hominem, qui damnandus est igne perenni, dirigi illam rationem, pro te crucifixus est.*

ccxxix. Apertissimè Nazianzenus orat. in Arrian. col. 5. rem conficit sequenti discursu: *At ego ita simplici, & philosophico animo præditus sum, ut unum, idemque calum omnibus commune esse, existimem, communem etiam Solis, & Lunæ conversionem, communem siderum situm, & ordinem, communem diei, noctisque æquabilem portionem, & militiam, quibus mox subdit generalia beneficia supernaturalia: Et majora proferam, communem rationem, legem, Prophetas, ipsas Christi perpassiones, quarum opera omnes citra ullam exceptionem instaurati sumus, qui ejusdem Adam participes fuimus, versutaque & captiosa serpentis oratione circumventi, & per peccatum enecti, atque extincti, ac per caesitè Adam salutem restituti, atque ad vitæ lignum, unde excideramus, per ignominiosum lignum revocati sumus. Considera primò, ipsas Christi perpassiones in hominum beneficium generale destinasse Deum, sicut calorum motum, solis, & lunæ conversionem, Prophetas, & legem. Secundo, omnes nos citra ullam exceptionem instauratos esse, qui culpæ Adæ participes fuimus. & in Orat. 2. in Pascha circa med. *Vitima legalibus sacrificiis immixta est, illa, inquam, non exigua cuiusdam parvis orbis terrarum, nec ad exiguum tempus, sed totius mundi, nec nuncquam interitura expiatio.* Si autem pro solis electis esset oblata, exigua quidem partis mundi nempe pufilli gregis esset expiatio.*

ccxxx. Quæ mens ab initio nascentis Ecclesiæ Patribus infidet. Sic enim Dionysius Areopagita Epist. 8. ad Demoph. *Ipsam vitam suam pro transfugis profudit.* Transfugas generaliter accipit, ut constat ex discursu totius Epistolæ. Clemens Alexandrinus lib. 7. Stromat. pag. 2. *Servator est, non horum quidem, ut illorum, sed omnium.* Cyprianus lib. de opere, & elemosyna sic inducit Diabolum in die iudicii de suis servis iactantem: *Ego pro istis nec alapas accepi, nec flagella sustinui.* Nempe sicut Christus, quæ exprobratio esset vana, nisi Christus etiam pro Reprobis alapas, & flagella sustinisset.

ccxxxi. Disertus, ac perpetuus hujus veritatis assertor est Leo Papa. sic ferm. 1. de Nativit. Domini: *Dominus noster peccati, mortisque destructor, sicut nullum à reatu liberum reperit, ita liberandis omnibus venit.* Ergo omnes reatu obnoxios suscepit liberandos. & de Pass. Domini ferm. 3. *Sic ad omnium redemptionem utebatur malitia persequentium, ut in mortis ejus, resurrectionisque sacramento etiam interfectores sui possent salvæ esse, si crederent.* & ferm. 11. *Pro omnibus impiis mortuo Domino potuisset etiam Iudas consequi remedium, si non festinasset ad laqueum.* & ferm. 16. c. 3. *Qui enim veni peccatores salvos facere, neque ipsis quidem interfectores suis misericordiam denegavit.* quod probat ex Iuda: *Traditorem ab immanitate concepti sceleris & beneficii est revocare dignatus, & verbis, assumendo in Discipulum, provehendo in Apostolum, monendo signis, consecrando mysteriis, ut cui nihil benevolentia deesset ad correctionem, nihil occasio superesset ad crimen. Sed tu impiissime homo, semen Chanaan, & non Iuda, &c. quibus fati exprimit misericordiam, quam suis etiam interfectores non denegavit, fuisse auxilia gratiæ, quibus possent suum crimen arcere.*

ccxxxii. Accipe ejusdem veritatis testem Augustinum, quem Baiani alienum ab hac doctrina proclamant. sic de Symbolo ad Catechumenos: *Videtur vulnere, quæ insitissis? agnosceis latius, quod pupugisset? quoniam & per vos, & propter vos aperitum est, neque tamen intrare voluistis. Querela dirigitur ad Repro-*

ad Reprobos, qui soli per penitentiam latus Christi intrare volunt. & lib. 6. contra Iulianum c. 4. *Vnus (inquit Apostolus) pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt ostendens, fieri non potuisse, ut moreretur, nisi pro mortuis.* Ex hoc enim probavit, omnes mortuos esse, quia pro omnibus mortuus est unus. Impingo, inculco, infarcio recusanti. *Vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt. Vide quia consequens esse voluit, ut intelligantur omnes mortui, si pro omnibus mortuus est. Quia ergo non in corpore, restat ut in peccato esse mortuos omnes, si pro omnibus Christus mortuus, nemo neget, nemo dubitet, qui se non negat, aut dubitat esse Christianum. idem tamen c. 9. *Apostolus unum dixit, fuisse, in quo omnes peccaverunt; in illo uno mortui sunt omnes, ut moreretur alius unus pro omnibus.* Vnus enim pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, pro quibus Christus mortuus est. Vide familia lib. 1. de Peccator. merit. & remiss. c. 27. *Christus mortuus est pro omnibus, qui peccato Adæ mortui sunt. At omnes homines, nemine excepto, peccato Adæ mortui sunt, & ideo ex fide Apostolo debita omnes sine exceptione mortui sunt, quia pro omnibus mortuus est Christus. Ergo pro omnibus, nemine excepto, Christus mortuus est. Alias mors generalis omnium sine exceptione alicujus hominis non argueretur legitime ab Apostolo, & Augustino ex morte generali Christi, quæ secundum Baianos patitur exceptionem Reprobos, qua Iuliano neganti mortem originalis peccati aperta superesset solutio.**

ccxxxiii. Adde ex Tract. 4. in Ioan. sub init. *Populi autem spernentes propter superbiam suam humilitatem Dei crucifixerunt salvatorem suum, & fecerunt damnatorem suum.* Ecce salvator est, quantum in se est, patiendi, quorum damnator est puniendi. & Tract. 3. in Ioan. *Illis jam petebat veniam à quibus adhuc accipiebat injuriam. Non enim attendebat, quia ab ipsis moriebatur, sed quia pro ipsis moriebatur. Et nemo de sui peccati dimissione desperet, quando illi veniam meruerunt, qui occiderunt Christum.* Ergo etiam Reprobis, quibus non licet de sui peccati dimissione desperare, Christus ex se veniam disposuit, & impetravit. & in Psal. 54. illa verba: *Quoniam vidi iniquitatem, & contradictionem in civitate, consequenter expendit: Extendebat manus ad populum non credentem, & contradicentem, & tamen ipse expectans dicebat: Pater ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt. Adhuc sane reliquis scivimus civitatis, adhuc contradicentem de frontibus omnium, modo extendit manus ad reliquias non credentes, & contradicentes.* Quæ verba generalia sunt, & ad eos etiam diriguntur, qui adhuc contradicunt, & sua infidelitate pereunt, ad quos Christus manus suas in cruce extendit, & vim suæ passionis, & orationis dirigit. & in Psal. 108. illud: *Nec est, qui se abscondat à calore ejus, sic primò exponit: Cum autem Verbum caro factum est, non permittit ullum mortalium excusare se de umbra mortis. Ipsum enim penetravit Verbi calor.* Nempe quia suis meritis obtinuit omnia necessaria, ut omnes mortales, quin ullus exculare se possit, Verbi calor penetraret. Quo etiam respicit lib. de Prædestinat. & Grat. c. 15. ubi comparans Prædestinatos, & Reprobos quærit: *Cur medicamentum unius medici confectum aliis ad inventum, aliis voluerit ad salutem? & respondet: Quia Christi bonus odor, aliis est odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in morte.*

ccxxxiv. Augustini mentem prodit indubitatam Prosper, qui ejus menti perpetuo inhaesit. Sic lib. 2. de Vocat. Gent. c. 16. *Nulla ratio dubitandi est: IESVM Christum Dominum nostrum pro impiis,*

& peccatoribus mortuum, à quorum numero si aliquis liber inventus est, non est pro omnibus mortuus Christus, sed propter pro omnibus mortuus est Christus. Ergo ad omnes, qui sub numero impiorum, & peccatorum continentur, directa fuit mors Christi. Vnde cum nullus excipiatur ab hoc numero, nullus etiam excipiendus est à participio mortis Christi. & c. 3. claudens plura, quæ præmiserat ad probandum, gratiam Christi omnibus hominibus etiam infidelibus, & Reprobis fuisse communem, sic colligit: *Elaboratum est, quantum Dominus juravit, ut non solum in novissimis diebus, sed etiam in cunctis retro seculis probaretur, gratiam Dei omnibus hominibus adfuisse: quoniam sive manifeste, sive occulte: Ipse est, ut Apostolus ait, salvator omnium hominum, maxime fidelium. Quæ sententia subtilissima brevitas, & validissimi roboris, si tranquillo consideraretur intuitu, coram hanc, de qua egimus, controversiam dirimit. Dicendo enim quia salvator omnium confirmavit, bonitatem super universos homines esse generalem. Igitur quia Christus salvator est omnium hominum non solum fidelium, sed infidelium, ideo gratia Dei omnibus hominibus adfuit generalis. & in Præfat. ad objectiones Vincentianas afferit, omnes illas esse ineptissimarum blasphemiarum prodigiosa mendacia, & impias, ac profundas opiniones, quarum prima est: *Quod Dominus noster IESVS Christus non pro omnium hominum salute, & redemptione sit passus, cui objectioni respondet: Contra vulnus originalis peccati, quo in Adam omnium hominum corrupta natura est, verum, & potens, ac singulare remedium est mors filii Dei, qui solus absque peccato pro peccatoribus mortuus est.* Vnde primò Prospero blasphemia & mendacium est; quod Baianis dogma Catholicum. Secundo, Christus mortuus est pro omnibus originali peccato infectis, & ejus vulnere Deus mortem Christi remedium providit, quo mederentur, si vellent, & sua se culpa fraudare fructu nolissent.*

ccxxxv. Ex quibus liquido constat Antecedens nostri argumenti, cui negando insistant Baiani. Consequentia de gratia sufficienti ad salutem omnibus inde provisa arguitur cum Paulo Rom. 8. *Quia qui proprio filio suo non peperit, sed pro nobis omnibus tradidit illum; quomodo non etiam cum illo omnia illis donavit.* Quæ consequentia licet de Prædestinatis facta sit à Paulo, vim habet eandem pro Reprobis, quoad auxilia sufficientia ad salutem, quæ ad Deum pertinet donari; quia Antecedens non solum in Prædestinatis, sed etiam in Reprobis verum est, unde Ambrosius lib. 1. de Jacob & vita beata, c. 6. *Pro quibus igitur, quod supra omnia est, dedit, potest fieri, ut non in illo universa donaverit? Nihil enim excepit, qui omnium cessit autorem. Nihil est igitur, quod negari nobis posse vereamur; nihil est, in quo munificentia divine diffidere perseverantiam debeamus.* Repugnat igitur mente Catholica apprehendi, Deum nobis filium salvatorem donasse, & negasse omnia sufficientia necessaria ad salutem, in quam filium destinavit. Ex quo ratio Theologica conficitur. Nam Christum mortuum, & passum esse pro omnium hominum etiam Reprobos salute plus aliquid significat, quam mortem, & passionem Christi ex se fuisse pretium, & remedium sufficiens ad impetrandam Reprobos salutem, nempe intentionem, & directionem Dei ad illam consequendam; licet enim domus pro filiorum habitaculo fabricata a parente, prodesse possit habitationi alienorum, non verè dicitur pro alienis fabricata, quia intentio, & directio fabricantis solos filios respicit, & non alienos.

Hæc autem intentio, & directio esset irrita, & vana, si mors, & passio Christi non operaretur circa Reprobos quidquam conferens ad salutem, aut si cum illa conjungeret Deus subtractionem auxiliorum sufficientium ad illam. Quare Christus non dicitur pro Dæmonibus salvandis passus, & mortuus, licet ejus passio, & mors pretio, & virtute non careat ad eorum etiam salutem sufficienti; quia nec ad eorum salutem à Deo destinata est, nec auxilia gratiæ sufficientiæ provisa. Detrahit autem his auxiliis mors, & passio Christi non magis profuisset hominibus Reprobis, quam Dæmonibus in damnatione positis. Ergo aut Christus non est pro Reprobis mortuus, aut eis impertivit auxilia gratiæ ad salutem sufficientia.

SECTIO XX.

Confirmatur præcedens argumentum ex oratione, & voluntate Christi desiderante omnibus hominibus, etiam Præscitis, salutem.

CCXXXVI. **C**hristus Dominus oravit pro salute eorum, qui illam recipi affectu non sunt. Ergo eis ex se impetravit auxilia gratiæ sufficientia ad salutem. Alias oratio Christi pro Reprobis fusa non magis valeret, quam si fusa non fuisset. Ideo etiam hoc Antecedens negant Baiani. Quod primò ex luce scripturarum persuadetur. Isaia 53. *Posui in eo Dominus iniquitatem omnium nostrorum. Et ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus rogavit.* & Lucæ 23. *Pater dimitte illis, quia nesciunt, quid faciunt.* Crucifixo autem Christi electi omnes non fuerunt. & I Ioan. 2. *Advocatus habemus apud Patrem IESUM Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.* Si propitiatio est, pro omnibus moriendo, certè & advocatus est pro omnibus orando.

CCXXXVII. Item ex doctrina Patrum. Cyprianus serm. de Pass. Domini ultra med: *Mediator inter nos, & Patrem oras pro his, qui ad dolorem vulnerum tuorum opprobria addiderunt, & pro inimicis imperis veniam, supplicas, & obsecras, ut hæc eis iniquitas dimittatur, & à morte tua habeantur innoxii ipsi, qui sanguinem tuum super se, & super filios suos manare precantur, usque adeo excæcati, ut scelus suum non intelligant, nec odium Christi ipsa mors crucifixi extinguat.* Ambrosius tom. 1. lib. de Institut. Virginitatis c. 11. *Pro omnibus advocatus noster est apud Patrem, & infirmitates nostras suscepit, & pro nobis dolet, & infirmatur.* Hieronymus in illud Isaia 27. *Idcirco super hoc dimittetur iniquitas domus Jacob: Causas reddet, cur postquam Iudæi in Dominum miserunt manus, veniam consequantur, si voluerint agere penitentiam, ut compleatur Salvatoris oratio: Pater ignosce illis, quod enim faciunt, nesciunt. Propterea, inquit, dimittetur iniquitas domus Jacob, &c. ut mereatur benedictionem Dei, qui sibi malitiam fuerat imprecatus dicens: Sanguis ejus super nos, & super filios nostros.* At neque omnes Iudæi, neque omnes alii, pro quibus hi Patres volunt, Christum orasse, & advocatum extitisse, fuerunt prædestinati.

CCXXXVIII. Leo Papa serm. 1. de Pass. sub finem: *Mors Christi nos liberat: vos (Iudæos) accusat, &c. & tamen tanta est bonitas nostri redemptoris, ut etiam postquam confegit veniam, si Christum Dei filium confitendo illam parviciidalem malitiam relinquatis: non enim Dominus in cruce frustra oravit dicens: Pater dimitte il-*

lis quia nesciunt, quid faciunt. Quod remedium nec re Iudæa transiret, si ad eam penitentiam confugisset, quæ te revocaret ad Christum, non quæ insinaret ad laqueum. item serm. 4. de Pass. in initio: *Principes Sacerdotum, quibus indulgentiam Salvator petebat, supplicium crucis irrisorum aculeis exasperabant.* Theophylactus in illud Lucæ 23. *Pater dimitte illis: Virgine dimissum fuisset eis peccatum, nisi deinceps in incredulitate mansissent.* Quibus supponunt hi Patres, Christum fuisse orationem pro Iudæis, & Iudæis, qui in sua nequitia, & incredulitate manserunt.

CCXXXIX. Rursus confirmatur, quia Christus exoptavit salutem eorum, qui illam adepti non sunt. Quod Patres Ecclesiæ promunt ex verbis Christi petentis in cruce: *Sitio, quæ ardentem sitim numquam expletam significant. Si autem solam respiceret Prædestinatorum salutem, expleta jam esset. Vnde vox erupit Psal. 68. Dederunt in escam meam fel, & in siti mea potaverunt me aceto. Vbi Augustinus: Id est, fidem illorum desideravi, & vetustatem invenni. in ejusdem loci commentario D. Thomas Ioan. 19. lect. 5. Per hoc quod dicit: Sitio, ostendit mortem suam esse veram, non phantasticam. item ostenditur ejus ardens desiderium de salute generis humani 1 Timoth. 2. *Vult omnes homines salvos fieri. Lucæ 19. Venit filius hominis quærere, & salvum facere, quod perierat. Vehemens autem desiderium consuevit exprimere per sitim. Psal. 43. Sitivit anima mea ad Deum vivum.* Sequens autem contextus apertè significat, hanc sitim extendi etiam ad eos homines, qui pro vino acetum offerunt sitienti salutem eorum.*

CCXL. Cyrillus Hierosolymitanus catech. 13. propius ad finem, quam ad med: *Ac ille hæc sustinuit pro salute omnium veniens: populus vero malam illi mercedem reddidit. Dixit Iesus: Sitio. Qui educebat ipsi ex rupe aquas, en petit à vinea, quam plantavit, succus. Sed quid vinea, quæ secundum naturam quidem erat ex sanctis Patribus, secundum voluntatem autem ex Sodomis (vineam enim illorum ex Sodomis, & sarrmentum illorum ex Gomorrha) sitienti Domino spongia madefacta, & imposta arundini porrigit acetum, & dederunt in cibum meum fel, & in siti mea potaverunt me aceto. & paucis interjectis: *Et ut ne omnia repetamus: Exspectavi, inquit, ut faceret uvam: sitivi, ut daret vinum; ipsa autem fecit spinas. Quæ apertissimè exprimunt, sitim Christi expletam non fuisse, desiderasseque ab hominibus, quæ illi non reddiderunt.**

CCXLI. Gregorius in Psal. 4. penitentialem illud: *Cineream tanquam panem manducabam, exponens: Quid enim sitit Deus, nisi fidem nostram? Vnde & à muliere Samaritana quæsitit bibere, de cuius cum non legitur aqua bibisse, sed spirituales potum ei mulier obtulit, cum mundi eum Salvatorem agnovit. In cruce quoque potus sitiebat, & penitentiam peccantium, & fidem exoptabat peridorum. Sed vinea Domini Sabbathi in Patribus à Deo plantata, & doctrinæ aratro, & verbi ligonibus per manus Prophetarum exculta, novissimè in amaritudinem versa, dum ei vinum lætitiæ ferre debuit, feralis invidiæ acetum porrexit. Sitivit ergo Redemptor suavem potum salutis etiam ab illis accipere, qui non nisi acetum propinarunt. Pulchrè expendit Drogonium Hostiensis Episcopus serm. de Sacramento Dominicæ passionis, col. 3. *Sitio, inquit: Domine quid sitis? Ergone plus cruciat tuis, quam crux? De cruce sitis, & de siti clamas? Sitio. Quid? Vestram fidem, vestram salutem, vestrum gaudium: plus animarum vestrarum, quam corporis mei cruciatu me tenet. O vos omnes qui transiit per viam, attendite, & videte, si est dolor similis, sicut dolor meus.* Attendite*

Attendite dolorem meum, ut in dolore meo videatis dolorem vestrum, &c. Sitis expleta non cruciat. Ergo idem Christus siti cruciatur in cruce, quia sitiebat salutem, & fidem hominum præsertim Israëlitarum, quæ explendæ siti defuerunt.

CCXLII. Eo respicit Paulinus Nolanus Epist. 33. ad Desiderium post med: *Itaque in illa arbore salutem hominis esuriebat, & ab homine debitum sibi fructum petebat; sed & cum in sua propria venisset, sui eum non receperunt, & debitum sibi fructum, quam per legem, & Prophetas in eos seminaverat, sterilis infidelium Iudæorum Synagoga non reddidit. Audis Christum in illa arbore esurisse fructus salutis, quos Israëlitas debuerunt, & non reddiderunt. Claudat Arnoldus Carnotensis tom. 1. Biblioth. tract. de Verbo Christi Sitio prope init. *Ego vero sacramentalem hanc sitim intelligo, in qua non tam desideratur potus, quam hominum salus. pluribusque interjectis de ardore hujus sitis, subjicit: Sed perversa, & aversa mens carnalium, sive hujus non intelligens sacramentum, sancto ori amaritudinem applicat in calamo, & fonti misericordiæ venena propinat. En non expletam sitim Christi, unde subdit: Hoc potius ille fons sitit irriguus, ut ex eo assatum haurias; illaque repletur dulcedine, ut pure refrigerent latices, & ardentiam in te libidinum extinguant carbones. Hoc sitit, ut vivens in te charitas perseveret, ut sicut palma in sublime comam spei attollas, & sicut cedrus Libani impuribilis vivas.* Hic sermo ad omnes fideles sive electos, sive Præscitos sine discrimine dirigitur, cum nullus suæ electionis certus esse queat. Ergo supponit, sitire Christum omnium ardentem, & inclinentem charitatem, & salutem.*

CCXLIII. Rursus ingentem Christi charitatem, qua pro singulis, ac subinde pro uno tantum mortem subiisset, si ad ejus salutem necessarium foret, commendat Chrysostomus, & ex verbis Apost. Galat. 2. *Qui dilexit me, deditque semetipsum pro me, sic deducit: Declinat, hoc quoque par esse, ut quisque nostrum non minus agat gratias Christo, quam si ob ipsum solum advenisset. Neque enim recusaturus erat, vel ob unum tantum exhibere dispensationem, adeo singulum quemque hominem pari charitatis modo diligit, quo diligit orbem universum.* Dilectionem hanc fuisse generalem duo produunt. Alterum, quia asserit, *singulum quemque hominem pari charitatis modo Christum diligere, quo diligit orbem universum.* Quo non solum omnia genera hominum, sed singulos etiam generum, ad quos Chrysostomus sermonem dirigit, manifestè complectitur. Alterum, quia singulos homines sine discrimine, & exceptione hortatur gratias agere Christo ob tantam uniuersumque dilectionem. Si autem talis dilectio solos Prædestinatos respiceret, aut nulla, aut dubia incumberet singulis obligatio gratiarum, cum nulli certa sit fors suæ prædestinationis.

CCXLIV. Hoc idem ardens desiderium salutis hominum sine exceptione Reproborum ostendit Christus Lucæ 12. dicens: *Ignem veni mittere in terram. Et quid volo, nisi ut accendantur? Quid enim aliud velle potest, qui ignem admoveat mundo combustibili, nisi ut accendantur, & ardeat? Ardore quidem charitatis afflato per Spiritum sanctum, ut observavit Gregorius in Ezechiel. homil. 2. *Ignis quippe in terram mittitur, cum per ardorem S. Spiritus afflata terrena mens à carnalibus suis desideriiis concrematur.* Iam vero hanc accendendæ terrene mentis voluntatem eo fuisse Redemptori generalem, ut ad eos etiam homines porrigeretur, qui se præbebant cineres ad concipiendum ignem ineptos, ad illud Psal. 4. penitentialis: *Cineream tan-**

quam panem manducabam, sic exponit Gregorius: Illos volebat curare, qui salutem volebant habere, qui adversus salutem suam armati, & phreneticorum more medicum incusantes, volebant potius ex infirmitate mortem incurrere, quam vitam ex salute invenire. Sed cineres Redemptor noster manducabat, quando in corpus suum eos traxerat. Cineres namque erant, quia dum principem tenebrarum magis, quam autorem sequerentur luminis, in eorum cordibus quasi extinctus fuerat divini prorsus ignis amoris. Cineres, inquam, erant, videlicet nulli apertus, & sine charitatis glutino omnino dissoluti. Quis non hæc miretur misericordiæ Dei divitias? En Christus illos volebat accendere, & curare, qui salutem volebant habere, & mortem potius, quam vitam volebant incurrere, tanquam cineres nulli concipiendo igni idonei, & sine charitatis glutino omnino dissoluti.

CCXLV. Ex hac Redemptoris nostri voluntate Reprobis etiam communi arguitur optimè gratiæ purè sufficiens ad salutem. Nam hoc ardens desiderium salutis Reproborum componi non poterat cum subtractione auxiliorum gratiæ sufficientium ad salutem, quæ à solo Deo possunt disponi, & ad illam consequendam necessaria sunt. Tum quia Christus non poterat desiderare ardentem salutem homini impossibilem, præsertim cum prænosset eorum auxiliorum subtractionem futuram, & cum illa impossibilem salutem. Quis enim non frigate propolita sibi impossibilitate finis & objecta privatione mediorum, quæ requisita sunt ad illum? Tum quia inutilis, & prorsus vana esset in Christo ea voluntas, quæ nullum adaptatum finem operaretur, aut à Patre consequeretur effectum. Qualis illa esset, qua ardentem exoptaret dæmonibus in damnatione positis salutem.

SECTIO XXI.

Refelluntur solutiones, & objectiones Baianorum ad præcedens argumentum.

CCXLVI. **E**x præteritis rejicitur prima solutio, qua Baiani superiori argumento respondent, nempe Christum verè dici obtulisse suam mortem, redemptionem, & propitiationem pro omnibus hominibus etiam Reprobis, quia erat pretium pro omnibus omnino sufficiens, non tamen omnino pro omnibus efficiens, quia non omnibus applicata est. Cui conformiter dicere Scholastici solent, Christum omnes redemisse sufficienter, non efficaciter. Vnde ex defectu applicationis non est operata in omnibus mors Christi auxilia gratiæ necessaria ad salutem. Item nec pro omnibus oblatam, nec propriè omnes redemisse dicendam, sed eos tantum, quos à captivitate erutus in libertatem gratiæ, & hereditatem gloriæ asseruit. Sic enim Prosper ad objectionem primam Vincentianam: *Quod ad magnitudinem, & potentiam pretii, & quod ad unam pertinet causam generis humani, sanguis Christi redemptio est totius mundi. Sed qui hoc seculum sine fide Christi, & sine regenerationis sacramento perierunt, redemptionis alieni sunt. Cum itaque propter unam omnium naturam, & unam omnium causam à Domino nostro in veritate susceptam, rectè omnes dicantur redempti; & tamen non omnes à captivitate sunt eruti, redemptionis proprietates haud dubie penes illos est, de quibus Princeps mundi missus est foras, & jam non vasa diaboli, sed membra sunt Christi, quibus consentanea est responsio ad cap. 9. Gallor. Cum itaque rectissime dicitur Sal-*

vator pro totius mundi redemptione crucifixus, propter veram humanæ naturæ susceptionem, & propter communem in primo homine omnium perditionem: potest tamen dici pro his tantum crucifixus, quibus mors ipsius profuit.

CCXLVII. Rejicitur tamen. Nam Christus non solum dicitur redemptio, & propitiatio omnium hominum, sed etiam pro omnibus oblata, & missa in mundum, ut Patrum testimonia sæpius inculcant. At mortem, & passionem Christi esse redemptionem, & propitiationem pro omnibus hominibus oblata, & missam in mundum plus aliquid significat, quam esse pretium ad omnium redemptionem, & propitiationem sufficiens, ut præmissimus n. 235. nempe destinationem voluntatis divinæ ad finem salutis omnium, quæ inducere debet media necessaria ad eum finem. Neque enim Christus dicitur mortuus, & passus, redemptioque venisse pro dæmonibus in damnatione positus liberandis, quamvis ejus mors fuerit valoris sufficientis ad eorum etiam libertatem, & salutem, quia in eum finem oblata, & destinata non est. Item quamvis Princeps sit dives, & potens ad duos captivos redimendos, verè non dicitur pro duobus redemptionem mittere, nisi pro illis offerat, & destinet facultatem sufficientem. Præterea quia morti, & passioni Christi adjuncta fuit oratio ad Patrem pro omnibus fusa, ardeatque sitis salutis omnium, quæ ad applicationem talis pretii necessaria, & sufficiens est, ut satis multis ostendimus sectione præterita.

CCXLIX. Quibus Prosper non contradicit. Sed distinguit duplicem redemptionem Christi, seu duplicem applicationem pretii sanguinis ipsius, utramque propriam, sed aliam magis, aliam minus propriam, seu aliam strictam, aliam latam. Quippe altera est communis omnibus hominibus, quæ ab impotentia consequendi salutem transfert hominem ad potestatem sufficientem consequendi illam, impetrans auxilia gratiæ sufficientia ad ejus consequutionem necessaria, sub qua comprehenduntur etiam Reprobi. Altera est magis stricta, & Prædestinatorum propria, quæ ab impotentia transfert hominem non solum ad potentiam, sed etiam ad actum consequendi salutem, impetrans non solum sufficientia, sed etiam efficacia auxilia gratiæ. Quæ magis proprie, quam præcedens redemptio hominis dicitur, quia eruit omnino hominem à captivitate peccati, & confert plenam, & perfectam libertatem à peccato; illa vero communis cum peccati reatu composibilis est, & solam interdum imperfectam, & temporalem libertatem communicat, & solum redemptio dicitur, quia potestatem plenæ, & perfectæ libertatis in hominis arbitrio constituit, quam sine pretio sanguinis Christi nullus hominum obtinere potest. Igitur cum Prosper redemptionis proprietatem solis Prædestinatis adscribit, intelligendus est de redemptionis proprietate stricta, & non lata. Quam latam agnoscere, & admittere Prosperum, disertis ejus testimoniis vidimus n. 234.

CCCLI. In quam divisionem redemptionis latæ, & strictæ, sive communis, & propriæ coincidit divisio Scholasticorum in sufficientem, & efficacem. In qua tamen redemptio sufficiens non accipitur ab Scholasticis eo sensu, quo à Baianis, nempe quo significetur sanguis Christi esse pretium sufficiens, sed quo rursus ex applicatione Dei operetur, & impetret potestatem sufficientem salutis cum auxiliis gratiæ necessariis ad illam, ut Scholasticorum scripta manifestissimè prodant. Nec cum à no-

bis dividitur cum Prospero in communem, & propriam, sumenda est propria, prout distinguitur ab impropria, sed prout distinguitur à generali, & communi; quia generalis redemptio impropria non est, cum talis usurpetur verè redemptionis nomine, non solum ab Scholasticis, sed etiam à Patribus, ut superiora restantur. Porro à Baianis negari non potest alia species redemptionis differens ab ea, quæ Prædestinatorum propria est, sive ea imperfecta, sive communis, & lata, sive alio nomine nuncupetur, & distinguatur. Quia plures Reproborum ex meritis Christi consequuntur fidem, & plures charitatem, & gratiam, ingentiaque merita vitæ æternæ condigna, quæ proprii sunt redemptionis Christi effectus. Tamen non lortiantur plenam, & æternam salutem Prædestinatorum propriam. Sicut igitur Prosper vocans Prædestinatos propriè redemptos, & eos, pro quibus mortuus est Christus, non excludit hanc redemptionis speciem imperfectam Reprobis, fidelibus, justificatis, & merentibus apud Deum communem; ita nec excludit aliam latorem redemptionis usurpationem infidelibus etiam, & non operantibus generalem, quam nuper præmissimus.

CCCL. Exploditur etiam secunda solutio, qua Baiani volunt, Christum dici verè redemptionem omnium hominum, & pro omnibus mortuum; non quia pro singulis hominibus mortuus fuit, & exiit Redemptor, sed solum pro generibus singulorum; ita ut ex Gentibus, & Judæis, ex Principibus, & privatis; ex indoctis, & doctis, ex viris, & feminis fuerint homines, pro quibus Christus fuit crucifixus, & Redemptor, quia ex his omnibus generibus hominum plures sunt Prædestinati in gloriam. Quam solutionem probant. Tum quia eo sensu exponitur ab Augustino illud assertum generale 1 Timoth. 2. *Deus vult omnes homines salvos fieri*, ut dicebant Baiani n. 214. Tum quia Augustinus pluribus in locis nomine mundi, & Ecclesiæ, quam Christus redemit sanguine suo, & pro qua illum fudit, non accipit generaliter omnes, & singulos homines, sed strictè, aut solos fideles, aut solos justos, & Prædestinatos.

CCCLI. Quia ex clarissimis Augustini, & aliorum Patrum testimoniis, quæ præteritis sectionibus expendimus, manifestum est, Christum fuisse mortuum, & Redemptorem venisse pro omnibus, qui fuerunt mortui originali peccato, ejusque sanguinem, orationem, & firmiter etiam non credentes, non poenitentes, & non salvandos comprehendisse. Neque urget prima probatio. Quia ut præmissimus sect. 17 & 18. voluntas divina salvandi omnes homines 1 Timoth. 2. non solum omnia genera hominum, sed etiam singulos generum comprehenditur. Nec Augustinus hunc sensum Pauli alicubi rejicit, ut ostendimus n. 216. & seqq. Secunda item probatio momenti non est. Quia sicut interdum Augustinus inter verè redemptos solum numerat eos, qui reipsa consequuti sunt aut fidem, aut etiam gratiam, aut etiam gloriam; ita etiam interdum eos recenset, qui nihil horum adepti sunt, sed potestatem consequendi ejusmodi dona, ut ejus testimoniis comprobavimus. Quare interdum loquitur de redemptione solum efficaci, interdum de redemptione etiam sufficienti, quam nuper exposuimus. Quomodo de voluntate salvandi omnes homines sic fuisse loquutum, ostendimus n. 216 & seqq.

CCCLII. Vnde etiam explicationem sumunt, quæ nobis ex Augustino obijciunt asserente, Christum non pro singulis hominibus, sed pro electis semetipsum

metipsum tradidisse. Sic lib. 21. de Civit. c. 24. *Vnde Apostolus de ipsis in illud regnum Prædestinatis loquens: Qui proprio, inquit, filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum.* & Tract. 45. in Ioan. eundem Apostoli locum exponens: *Quibus nobis? Prædestinatis, justificatis, &c.* & serm. 6. de Verbis Apost. c. 8. exponens, pro quibus Deus miserat filium suum: *Ergo & misit Deus filium suum propter Prædestinatos, vocandos, justificandos, glorificandos.* & Epist. 102. ad Evodium sine ulla ambiguitate pronuntiat: *Non perit unus ex illis, pro quibus mortuus est Christus.* & serm. 8. de Natali S. Vincentii: *Et si lamiat caro, & si laceratur, quando perit, qui sanguine Christi redemptus est? Potens homo non potest perdere, quod emit auro suo, & Christus perdit, quod emit sanguine suo?*

CCCLIII. Similiter Tract. 107. in Ioan. exponens orationem Christi Ioan. 17. *Non pro mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi*, docet, non orasse pro Reprobis. sed pro solis ovibus electis: *Mundum vult modo intelligi, qui vivunt secundum concupiscentiam mundi, & non sunt in ea sorte gratiæ, ut ab illo eligantur ex mundo. Non itaque pro mundo, sed pro his, quos ei Pater dedit, rogare se dicit.* similiter Tract. 100. in Ioan. *Quoniam est mundus, de quo scriptum est: Ne cum hoc mundo damnemur. Pro isto mundo non rogamus, neque enim quo sit Prædestinatis, ignorat.* Igitur cum Augustinus loca scripturæ, quibus pro omnibus Christus traditus asseritur, de Prædestinatis intelligat; cum disertis verbis doceat, non perire eum, qui sanguine Christi redemptus est non rogare Christum pro mundo, qui ad damnationem destinatus est, ambigendum non est, Augustinum sentire, Christum non esse mortuum, nec orasse pro Reprobis. Confirmatur; quia juxta doctrinam Augustini, si fideles certo scirent, quinam sint Reprobi ignibus æternis addendi, non orarent pro Reprobis, quare idèd pro omnibus hominibus orant sine discrimine; quia ignorant discretionem Prædestinatorum à Reprobis. sic lib. 21. de Civit. c. 24. *Denique si de aliquibus ita certa Ecclesia esset, ut qui sunt illi, etiam nosset, qui licet adhuc in hac vita sint constituti, tamen prædestinati sunt in æternum ignem ire cum diabolo, iam pro eis non oraret, quam nec pro ipso. Sed quia de nullo certa est, orat pro omnibus dumtaxat hominibus inimicis suis in hoc corpore constitutis, nec tamen pro omnibus exauditur.* Similia lib. de Correct. & Gratia, c. 15. At Christus non ignorabat, quinam essent reprobandi, & igne æterno puniendi. Ergo pro illis salvandis orationem non fudit.

CCCLIV. Respondeo. Baianis hæc obiectio solvenda est. Nam ipsi ingenuè fatentur, & fide catholica certum est, plures Reproborum ex sanguine, & meritis Christi assequi fidem, gratiam justificantem, & plurima auxilia, quibus agunt illustria virtutum opera. Quare negari non potest, Christum pro his etiam Reprobis traditum esse, & missum in mundum, atque adeo non pro solis Prædestinatis, ut testimonia Augustini præ se ferunt. Itaque sicut Baianis distinguendum est inter intentionem specialem, ac principalem, & communem, ac minus principalem, qua Christus pro hominibus traditus, & missus est in mundum; dicendumque, pro Prædestinatis ex speciali, ac principali intentione, pro his vero Reprobis ex communi, ac minus principali venisse: sic nobis licet distinguere, & communem, ac minus principalem intentionem non ad hos solum Reprobos, sed etiam ad omnes alios etiam infideles ex-

tendere. Quod non esse alienum à doctrina scripturarum, & Patrum, etiam Augustini, & Prosperi, satis superioribus ostendimus. Vnde eadem Augustino, quæ Prospero, explicatio adhibenda est, nempe Augustinum, cum redemptionem, adventum, & passionem Christi ad solos Prædestinatos limitat, differere de efficaci, ac propria, non vero de sufficienti, ac communi, prout ad Prosperum exposuimus. Eadem enim est utriusque mens.

CCCLV. Similiter ad ea, quæ de oratione Christi pro solis electis facta opponuntur, respondendum est. Voluntas enim humana Christi per omnia divinæ conformis fuit. Sicut igitur divina aliter pro Prædestinatis, aliter pro Reprobis pretium sanguinis Christi applicavit, ita etiam humana Christi voluntas oratione ad Patrem proposita dispariter in Prædestinatos, & Reprobos sua merita, donaque largienda dixerit, illis quidem efficacia ex amore speciali, his vero sufficientia ex amore communi. Itaque oratio Christi pro solis Prædestinatis fusa accipienda est ea, quæ ex speciali ipsorum amore, & pro efficacibus gratiæ auxiliis facta est. Cum qua tamen conjunctam fuisse orationem, & voluntatem Christi generalem pro salute, & auxiliis sufficientibus Reproborum, satis exploratum est sect. præ. Quam orationis distinctionem Baiani quoque tenentur admittere, Christumque pro aliquibus Reprobis, & non pro solis Prædestinatis orasse, cum Patrem rogando dicit: *Ut mundus credat, quia tu me misisti*, ut notat Augustinus Tract. 100. in Ioan. *Pro isto mundo rogat dicens: ut credat mundus, &c.* Quia in mundo non solum Prædestinati, sed etiam Reprobi crediderunt in Christum.

CCCLVI. Ad confirmationem respondeo. Ex ea potius nostra confirmatur sententia. Nam licet nobis constaret certa alicujus reprobatio, possumus, charitatis affectu, quantum ex parte nostra efficaci, desiderare ejus salutem, & tale desiderium Deo per orationem, non absolute efficacem, sed inefficacem, & conditionatam proponere. Sicut enim charitatis affectu dolere tunc possumus damnationem illius, sic possumus ejus libertatem exoptare, quia damnatio, & reprobatio futura non est antecedens, sed consequens libertatem Reprobi, & componitur cum potestate antecedenti salutis ipsius; quare tale desiderium afficitur in objectum absolute possibile, & sub conditione consensus Reprobi futurum. Quamvis enim certo reprobatio futura sit, possumus ex parte nostra exoptare, quod non sit futura, sicut futuram dolere. Ergo similiter humana Christi voluntas affectu charitatis absolute inefficaci, & quantum est ex se efficaci potuit exoptare, & petere salutem Reproborum. Explicatur; quia cum reprobatio ne futura componuntur auxilia sufficientia ad obtinendam salutem, sicut cum futura prædestinatione potestas sufficiens ad perdendam illam per peccatum finale. Ergo etiam componitur cum noticia reprobationis futuræ desiderium, & oratio auxiliorum sufficientium. Itaque Augustinus cum tali noticia solum excludit voluntatem, & orationem efficacem, seu connexam cum auxiliis efficacibus ad salutem, non vero orationem, & voluntatem absolute inefficacem, & cum auxiliis sufficientibus conjunctam.

CCCLVII. Quam doctrinam illustrent testimonia, quæ ad orationem Christi pro Reprobis fusalam illustrandam adduximus superiori sect. quibus addit ipsum Augustinum illud Plal. 108. *Ego autem orabam,*

ham, sic exponentem: *Non quidem dixit; quid orabat; sed quid melius intelligere debemus, quam pro eis ipsi? Crucifixo enim maxime detrahebant, quam velut homini, quem quasi vicerant, illudebant. De qua cruce ille dixit: Pater ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt. Et quoniam in profundo malignitatis reddebant ipsi mala pro bonis, ille in summo benignitatis reddebat bona pro malis.* Porro autem eam orationem ad Reprobos etiam dilatam fuisse, constat, quia Augustinus sub ea oratione comprehendit eos, quos David sub eo Psalmo complexus est. At in eo sermonem esse Davidi de Reprobis, probat totus sequens contextus, præsertim illud: *Constitu super eum peccatorem, & Diabolus stet à dextris ejus. Cum judicatur, exeat condemnatus, &c.* quo etiam venit testimonium Augustini productum n. 233. in quod illustrandum Hieronymus confert illius 27. *Idcirco super hoc dimittetur iniquitas domui Jacob; expositionem: Propter hoc, id est, propter Christi orationem auferatur peccatum ejus, si voluerit agere penitentiam, & merebitur benedictionem Dei, qui sibi maledictionem fuerat imprecatus, dicens: sanguis ejus super nos, & super filios nostros.* Claudat totam probationem, & doctrinam oratio illa Christi in horto facta: *Pater, si possibile est, transeat à me calix iste.* Quæ fusa fuit ad Patrem pro transitu calicis, quem certo sciebat non esse futurum. Ergo similiter poterat orare pro salute Reproborum, quam certo sciebat non esse futuram.

SECTIO XXII.

Eandem gratiam arguunt auxilia sufficientia obduratis, & excæcatis provisa.

CCLIX. **D**eus providet obduratis, & excæcatis auxilia necessaria ad conversionem. Non efficacia. Ergo purè sufficientia. Discursus est legitimus, & enervans princeps Baianorum argumentum, quod ex obduratis, & excæcatis Iudæis, qui destituti fuerunt auxiliis gratiæ sufficientibus, & potestate antecedenti necessaria ad conversionem objicitur. Assumptum probatur primò ex sacris litteris, nam in eis frequentes sunt exhortationes obduratis factæ ad conversionem, & reprehensiones, & comminationes, quod non convertantur, sic Isaiæ 31. *Convertimini, sicut in profundum recesseratis filii Israël.* Ezechielis 33. *Convertimini à visis vestris pessimis.* Levitici 26. *Ad dam corpeptiones vestras septuplum propter peccata vestra, & conteram superbiam divitiæ vestre.* Proverb. 29. *Qui corripientem dura cervice contemnit, repentinus ei superveniet interitum.* Ecclesiast. 3. *Cor durum habebit male in novissimo.* At hæc exhortationes, reprehensiones, & comminationes supponunt potestatem antecedentem, & sufficientem ad avertendum se à peccatis, & convertendum se in Deum, ut elapsis disputationibus copiosè sancivimus. Hæc autem potestas antecedens & sufficientis non potest homini inesse ex solis viribus arbitrii sine auxilio gratiæ, ut ipsis Baianis in confesso est. Ergo obdurati præveniuntur à Deo auxiliis gratiæ sufficientibus ad conversionem in Deum, & aversionem à peccato necessariis.

CCLIX. Quod egregè confirmat illa reprehensio, & exhortatio Apostoli Rom. 2. ad obduratos directa: *An divitiis bonitatis ejus, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? Ignoras, quoniam benignitas Dei ad penitentiam te adducit? Tu autem secundum*

duritiam tuam, & impenitentem cor tuum thesaurizas tibi iram. Vbi rem esse Paulo cum obduratis, exprimit manifestum illud *secundum duritiam tuam.* Cum illa autem conjungere Paulum potestatem sufficientem, & copiosa auxilia gratiæ necessaria ad penitentiam, expendimus, & illustravimus n. 32. & seqq.

CCLX. Rursus confirmatur; quia sacræ litteræ constituunt in potestate libera obduratorum, ne obdurentur, sic Psal. 94. *Hodie si vocem Domini audieris, nolite obdurare corda vestra.* & Deuter. 10. *Circumcidite igitur præputium cordis vestri, & cervicem vestram, ne obduretis amplius.* & 1. Regum 6. *Quare aggravatis corda vestra, sicut aggravavit Egyptus? & 2. Paralip. 30. Nolite indurare cervicem vestram, sicut patres vestri: tradite manus Domino.* Ergo in potestate arbitrii est, obdurationem depellere, & impedire. quippe ipsi sunt obdurationem architectorum, ut observant Basilii, & Theodoretus in versum Psal. 49. præcitatum: *Offendit mentis liberum arbitrium.* Non enim simpliciter dixit: *Ne obduretis, sed, Nolite obdurare corda vestra, edocens ipsos esse architectos hujusmodi duri cordis.* Vnde primò colligitur, impotentiam conversionis, & penitentiam obdurationi conjunctam non esse antecedentem, sed consequentem; quippe quam arbitrium sua libera voluntate abjicere potest. Secundò, cum obduratione componi potestatem antecedentem, & sufficientem ad conversionem, & penitentiam, quæ ex confessione Baianorum, & fide catholica vindicat necessaria auxilia gratiæ. Nam potestas abjiciendi obdurationem individua est à potestate conversionis, & penitentiam; quoniam obduratio per solam conversionem in Deum, & penitentiam peccati depellitur. Ergo si cum ipsa obduratione componitur potestas depellendi ipsam, simul conjungitur potestas antecedens, & sufficientis ad conversionem, & penitentiam. Ratio est; quia licet in potestate arbitrii non sit auxiliorum gratiæ collatio, tamen in illa est cooperatio agendi cum illis, qua posita obduratio fugatur. Si autem omnino subtrahantur auxilia, nulla erit obduratio; tum quia erit omnimoda impotentia agendi, cum qua repugnabit obdurationem abigere; tum quia obduratio importat essentialiter resistentiam arbitrii auxiliis gratiæ præsentibus factam, ut progressu magis explicabitur, & constabit.

CCLXI. Quæ veritas ex sacris litteris illustris comprobatur, productis in medium trium nationum insigniter obduratarum exemplis. Primum est Egyptorum, & maxime Pharaonis. Hos enim quantumvis obduratos Deus exterius per Moysen, & Aaron, & interius per gratiam miraculis, flagellis, & suasionibus annexam sufficienter provocabat ad correctionem, ut potuissent obedire, & veniam obtinere, si vellent. Primò, quia eo tempore, quo Pharaos obduratus resistebat, novam addidit imputabilitatem, & gravitatem culpæ, à culpa præterita, qua se reddidit obduratum, distinctam, ut fertur Exodi 9. *Videns Pharaos quod cessasset pluvia, & grando, & tonitrua, auxit peccatum, & ingravitatum est cor ejus.* quod & ipse Pharaos falsus est dicens: *Peccavi etiam nunc.* Hoc est, non solum præterito tempore, sed etiam nunc præteriti denuo peccavi. At si post obdurationem subtraherentur omnino auxilia sufficientia gratiæ, & nulla superesset potestas obediendi Deo, non adderet inobedientiam novam imputabilitatem, & gravitatem culpæ ab ea, qua prius se obduravit, distinctam; quia nova imputabilitas, & gravitas culpæ novam vindicat potestatem, & libertatem obediendi;

sicut

sicut enim sine libertate obediendi non potest inobedientia ad culpam imputari; sic nec ad novam culpam sine nova, & distincta libertate. Secundò, quia Pharaoni post ejus obdurationem ingeminata sunt Dei præcepta, atque supplicia, quæ necessariam vindicant potestatem implendi, quod præcipitur, ut jam probatum est scd. 11, 12 & 13. Nam *induratum esse cor Pharaonis* legitur Exodi 7. Præcepta verò, & comminationes divinas c. 8. *Hæc dicit Dominus: Dimitte populum meum, ut sacrificet mihi. Si autem nolueris dimittere, ecce ego percutiam, &c.* & c. 9. *Dimitte populum meum. Quod si adhuc renuis, & retines eum, ecce manus mea, &c.* & c. 10. *Vsq; quo non vis subisci mihi? Dimitte populum meum, ut sacrificet mihi; sin autem resistis, & non vis dimittere eum, ecce ergo inducam, &c.* quibus bis, & ter inculcatur præceptum; *Dimitte populum meum.* Significaturque potestas illud adimplendi apposita conditio: *si nolueris, si renuis, si non vis, ut probavimus disp. 15. scd. 2.* Quod amplius innotescet ex testimoniis Augustini, & aliorum Patrum de Pharaone differentium, quæ subjiciemus inferius.

CCLXII. Secundum exemplum exhibent Palastini, quorum obduratio proponitur Sap. 12. *Non ignoras, quoniam nequam est natio eorum, & naturalis malitia ipsorum, & quantum non poterat mutari cogitatio illorum in perpetuum. Semen enim erat maledictum ab initio.* Nihilominus totus ejus capitis sermo incumbit proponendo, & commendando largissimam, & suavissimam misericordiam, qua Deus eos sustinuit, & provocavit, ac exspectavit ad penitentiam. præcipue observa illud: *Eos, qui exerrant, paribus corripis; & de quibus peccant, admones, & alloqueris, ut relicta malitia credant in te Domine.* Quæ correptiones, admonitiones, & alloquutiones divinæ continent gratiam sufficientem internam ad fidem, & obedientiam Dei necessariam, quibus subditur: *Dubas locum penitentiam, & rursus: Veniam dabis peccatis illorum.* scilicet quantum est ex te, si penitere vellent. & iterum: *Ob hoc, quod omnium Dominus es, omnibus te pavore facis.* Sicut nemo subterfugit dominium Dei, sic nec misericordiam parentem ipsius. denique: *Si enim inimicus servorum tuorum cum tanta cruciasti attentione, dans tempus, & locum, per que possent mutari à malitia, &c.* Itaque tempus, & locus datus ad penitentiam fuit cum potestate convertendi, & mutandi se à malitia in Deum. Quo veniunt, quæ ponderavimus n. 24. & seqq. de expectatione Dei ad penitentiam supponente necessario potestatem peccatoris sufficientem ad illam.

CCLXIII. Tertium, & illustrius exemplum hujus veritatis profert nobis providentia, qua Deus se gessit erga populum Israëliticum perpetuo obduratum in triplici ejus statu, ante Christum, cum Christo, & post Christum ante Christum lib. 2. Paralip. c. 36. *Sed etiam induravit cervicem suam, & cor, ut non revertiretur ad Dominum Deum Israël. Sed & universi Principes Sacerdotum, & populus prævaricati sunt inique juxta universas abominationes gentium, & polluerunt domum Domini, quam sanctificaverat sibi in Hierusalem.* En obstinatam duritiam illius populi. tamen non destitisse illi sufficientem auxilium gratiæ, continuo subditur: *Advertebat autem Dominus Deus patrum suorum ad illos per manus nuntiorum suorum de nocte confurgens, & quotidie cor ammonens.* juxta quod Ieremias 25. *Loquutus sum ad vos de nocte confurgens, & loquens, ubi illud: De nocte confurgens* significat vigilantissimum studium gratiæ pulsatricis, qua Deus eorum sa-

luti consultit, ut rectè observavit Lira. illud verò: *Quotidie ammonens* notat assiduitatem, & frequentiam nunquam intermissam illius, ut optimè adnotavit Hieronymus: *Ut ostendat, Dei nos semper indigere auxilio, & nunquam posse sufficere, quod semel datum est, nisi quotidie Domini admonitione renovetur.* Ergo supponit, quotidianas admonitiones Dei illi populo factas auxilia fuisse sufficientia gratiæ, quibus ad bene agendum semper indigemus.

CCLXIV. Aliis in locis proponitur obstinatio illius populi, & simul providentia Dei assistens, & invitans ad penitentiam, sic Ieremias 3. *Tu autem fornicata es cum amatoribus multis, & illico: Tamen revertere ad me, dicit Dominus, & ego suscipiam te.* item notans ejus obdurationem: *Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisse erubescere.* nihilominus allicit: *Ergo saltem amodo voca re: Pater meus, dux virginum mearum tu es.* similiter Ezechielis 33. se ipsos arbitrantur Israëlita obdurati viribus ad vitam æternam necessariis destitutos: *Iniquitates nostræ, & peccata nostra super nos sunt, & in ipsis nos tabescimus: quomodo ergo vivere poterimus? tamen eum errorem refutans Deus adjicit: Vivo ego, dicit Dominus Deus: Nolo mortem impij, sed ut convertatur à via sua, & vivat.* Ut voluntas Dei de ipsorum conversione, & vita gratiæ, & gloriæ certos redderet de sua potestate, & divina misericordia ad illam obtinendam, si vellent.

CCLXV. De statu obdurationis, in quo Christo præsentem, & cum illis commorante fuit ille populus, plura sunt Evangelica asserta, & egregium vaticinium Isaiæ 6. allegatum Ioan. 12. *Propterea non poterant credere; quia iterum dixit Isaias: Excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum.* Cæterum hoc potissimum tempore inuadisse eos divinam gratiam, testantur miracula, exempla vitæ, prædicationes frequentes, sanguisque Christi profluvia, quibus annexa fuisse interna auxilia gratiæ, multis ostendimus disp. 20. de Ente supern. scd. 8. & seqq. quo respicit illud Isaiæ 5. *Quid ultra debetis facere vineæ meæ, & non feci? Vbi contineri ingentem auxiliorum copiam, quæ ad fructuosos fructus operum salutarium necessaria sunt illi unico populo, præsertim vivente Christo, provisa, præmittimus n. 20. & seqq. item illud Matth. 23. *Quæses vos: congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & nolistis.* Ex quo affectu arguunt auxiliorum gratiæ abundantiam Hilarius suo can. 24. sine, Chryostomus homil. 9. de Laudibus Pauli sine, Irenæus lib. 4. adversus hæreses, c. 71. & alii Patres.*

CCLXVI. Confirmatur; quia si Principes, & sacerdotes Iudæorum, qui inter alios præcipue excæcati, & obdurati fuerunt, non possent destituti auxiliis gratiæ in Christum credere, neque essent rei culpæ ob suam infidelitatem, & mortem Christo illatam, sed potius tenerentur Christum blasphemare, & accusare tanquam hereticis superbissimè autorem; nam sine potestate credendi non poterat esse obligatio assentiendi, sed dissentendi divinitati Christi. Reos autem fuisse culpæ infidelitatis, testatur Christus Ioan. 9. *Si essetis cæci, non haberetis peccatum; nunc autem dicitis, quia vidimus; peccatum ergo vestrum manet.* item Ioan. 15. *Si non venissem, & loquutus eis fuisset, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* Quibus non solum prodiur eorum peccatum, sed etiam ratio, & causa illius; nimirum quia non poterant ex impotentia credendi, & omnimoda cæcitate, & ignorantia invincibili excusari.

Ergo sicut excusari posse ex ignorantia invincibili supponitur, si Christus non venisset, & lux prædicationis ipsius non eis afflisset; ita rectè ex subtractione auxiliorum internæ gratiæ excusari possent; siquidem tanta eis impotentia credendi inesset ex uno, ac ex alio capite.

CCLXXI. In tertio eorum statu post discessum Christi idem probatur ex illo Act. 7. ubi à Stephano reprehenduntur: *Dura cervice, & incircumcisus cordibus, & auribus vos semper Spiritus sancto resistitis.* Nam reprehensione digni non essent, nisi obedire potuissent. Nec Spiritui sancto resistere possent, nisi præsentia adessent ejus auxilia, ut expendimus n. 45 & seqq. item ex Apostolo ad Hebr. 3. qui ad Iudæos primario refert præceptum Psal. 94. *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra.* unde exhortationem adjicit: *Videte fratres, ne forte sit in aliquo vestro cor malum incredulitatis, sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec hodie cognominatur, ut non obduretur quis ex vobis fallacia peccati.* Ambrosius, & Chrysostomus cor malum vertunt cor durum. Erat igitur in eorum potestate obdurationem impedire, & excutere, atque aded etiam obcedere, ut arguebamus n. 260.

CCLXXII. Rursus probatur secundò argumenti assumptum ex Patribus Ecclesiæ, præsertim Augustino. Qui lib. de Prædest. & Grat. c. 13. id tradit: *Alios derelinquens ad æqualitatis iudicium reservavit, nulli tamen agnoscendæ veritatis abstulit facultatem.* Qui facultatem non abstulit, nec auxilia gratiæ, quæ illam conferunt. Id autem de obduratis fuisse scriptum, constat ex initio subjuncto capitis 14. *Geme, quicumque induratus es, & justitiam confitere.* ubi generaliter pronuntiat: *Nec ii, qui indurati, atque damnati sunt occasione culpe ex hoc habere se credant, quod nullam, qua converterentur, sint misericordiam assequuti.* Ergo adfuit eis misericordia auxilians Dei, qua, si vellent, converterentur. paucisque interjectis de Pharaone ait: *Numquid non potuit, sicut flagelli cadens expulit populum, ita miraculis credens Deum tantæ virtutis agnoscere? Quæ potestas credendi sine auxilio gratiæ esse non potuit.* Quare c. 15. Pharaonem comparando cum Nabuchodonosore probat illum potuisse sicut istum mutari, ideoque non necessitate, sed libero contra Deum arbitrio pergere.

CCLXXIII. Quam Pharaonis obdurati potestatem disertius exprimit Augustinus serm. 88. de Temp. observans: *Quoties Pharaonem Dei plaga percussit, ass. etus poenituit. At ubi ei remissio divina indulgentiam dedit, iterum se in superbiam elatus exivit.* quod post modum repetit: *Quoties flagella remota sunt, contra Deum se obduratus exivit; quoties vero afflictus est, humiliter supplicavit.* Unde manifestum est, habuisse Pharaonem interiori gratiam sufficientem ad poenitendum, & humiliter supplicandum, sine qua gratia poenitere, & supplicare non potuisset. etiam urgentibus flagellis, ideoque remittentibus illis, non ob defectum auxilii sufficientis, sed ob liberam malitiam recruduisse duritiam: *Quam rem, inquit Augustinus, etiam ipse (Pharaon) confitente evidenter agnoscerimus.* Sic enim ipse, cum castigaretur, justitia compellente professus est: *Dominus justus, ego autem, & populus meus impius. Quis ergo conscientia Christianus, Deum injustum esse, conqueritur? Nam & in tantum non enim Deus irrevocabiliter obduravit, ut post decem plagas populum Dei non solum dimitteret, sed etiam exire compelleret. Quod enim decem plagis percussus fecisse di-*

citur, post primam castigationem implere potuisse cognoscitur. Considera postrema verba, quibus evidenter ostenditur, secundum Augustini sententiam illo etiam tempore, quando obduravit cor suum, Pharaonem obedire potuisse. Quam potestatem illi ex gratia factam adnotavit lib. 83. qq. q. 68. *Numquid ergo latebat Pharaonem, quantum boni consequuta fuerint terra illa per adventum Ioseph? Illius ergo rei gesta cognitio vocatio ejus fuit, ut populum Israël misericorditer tractans non esset ingratus. Quod autem huic vocationi obtemperare noluit, sed exercuit crudelitatem in eis, quibus humanitas, & misericordia debebatur, meruit poenam.* Expende vocationem, cui obtemperare noluit, & posset, si vellet.

CCLXXIV. Rursus lib. de Grat. & lib. arb. cap. 23. sic præcavit à contraria sententia: *Nec ideo auferatis à Pharaone liberum arbitrium, quia multis in locis dicit Dominus: Ego indurabo cor Pharaonis. Non enim propterea non ingravit cor suum, dicente Scriptura: Et ingravit Pharaon cor suum, & in isto tempore, & noluit dimittere populum: ac per hoc & Deus induravit per justum iudicium, & Pharaon per liberum arbitrium.* Expende, Pharaonem, etiam postquam ad priora miracula obduratus fuit, seipsum libero arbitrio ad posteriora obdurasse, ideoque liberum fuisse, ut obdurationem excuteret, & Deo obediret. Quod absque gratia agere non poterat. Ideò Augustinus tract. 52. in Ioan. col. 3. explicans obdurationem Iudæorum Ioan. 12. *Non poterant credere, sic hanc impossibilitatem credendi asserit: Quare non poterant, si à me queratur, cito respondeo, quia volebant.* & lib. de Prædest. Sanctorum c. 6. differens de ipsorum excæcatione, *Misericordia in electione, quæ consequuta est misericordiam Dei: iudicium vero in cæteros, qui excæcati sunt: & tamen illi, quia voluerunt, crediderunt; illi, quia noluerunt, non crediderunt.* Quibus exploratum est, Augustinum semper obduratis reservare liberam credendi, & poenitentiam facultatem.

CCLXXV. Confirmat Augustini mentem Prosper lib. 2. de Vocat. Gent. c. 13. Vbi cum præmississet beneficia gratiæ omnibus communia, subdit: *Quæ beneficia licet obduratis nihil remedii, & emendationis attulerint, probant tamen, aversionem eorum non divinam fuisse constitutionis, sed propriam voluntatis.* Vbi manifestè supponit, beneficia gratiæ obduratis quoque esse communia, licet nihil eis remedii, & emendationis afferant, proptereaque in ipsorum voluntatem, & non in subtractionem gratiæ, & potestatis aversionem eorum referendam. Accedit Clemens Alexandrinus lib. 7. Stromat. pag. 2. de Verbo Dei filio sic loquens: *Hic est magister, qui mysteriis quidem erudit eum, qui est præditus cogitatione, & spe bona eum, qui est fidelis: & corrigente disciplina per sententiam operationem eum, qui est duro corde; hinc est providentia privatim, publicè & ubique. Deus igitur erudit, & corrigit per sententiam operationem etiam eum, qui est duro corde.* & lib. 1. Prædagogi ostendit, obduratis, & obstinatis per summam misericordiam Dei provideri auxilia gratiæ, etiam quando prævidentur nullius remedii esse futura: *Maximum autem signum est ejus benignitatis, quod licet aperte sciret impudentiam populi, qui recalcitrabat, & resistebat, aperte tamen adhortatur ad poenitentiam, & dicit per Eszechiel: Fili hominis in medio scorpionum tu habitas: verumtamen loquere ipsis, si forte audierint. Quinetiam Moysi dicit: Vade, & dic Pharaoni, ut emitat populum. Ego autem novi, quod non emitet ipsos. Verumtamen aperte ostendit; & Deum præservasse futurum, & ejus benignitatem libero animi arbitrio*

largiri occasione poenitentia. Cernis, obduratis Deum, quamvis prævideat, eos non convertendos, numquam negare suam misericordiam largientem auxilia, & opportunitatem poenitentia per crebras exhortationes, & admonitiones externas, & internas.

CCLXXVI. Item Damascenus lib. 2. fidei c. 29. *Finalis derelictio, cum Deo cuncta, quæ ad salutem sunt, faciente, incorrigibilis, & immedicabilis, magis autem insanabilis ex proprio proposito permanet homo. Tunc enim traditur in finalem perditionem, ut Iudas.* De obdurato sermo est, quia solus obduratus immedicabilis, incorrigibilis, & insanabilis verè dicitur. Tamen illi Deus cuncta, quæ ad salutem faciunt, disponit, inter quæ prima sunt sufficientia auxilia gratiæ, & ideo ex suo libero beneplacito finalis ei derelictio contingit. Chrysostomus homil. 67. in Ioan. prope finem explicans illud: *Induravit, & tradidit, docet, Deum non solum non tradere, sed ne derelinquere quidem, nisi velimus.* Vbi illud nisi velimus denotat liberam facultatem abjiciendi, & impediendi obdurationem. item clarius de Pharaone Rom. 9. serm. 16. *Tulit illum multa patientia ad poenitendum inducere volens. Nisi enim hoc voluisset, tandem eum utique non tulisset.* Quis enim credat, Deum sine auxiliis sufficientibus gratiæ voluisse Pharaonem ad poenitentiam inducere? clarissime serm. 16. *Neque enim Deus quidquam non fecit, quod ad illius correctionem conferret; neque ipse Pharaon vicissim quidquam omisit, quod ad suam perditionem faceret, omnique venia privaret.* Si Deus fecit omnia, quæ ad ejus correctionem conferrent, sane non ei denegavit auxilia necessaria ad illam. Unde legitime concludit: *Quod autem salvatus non est, totum per suam voluntatem fecit.* Vide Hieronymum n. 263. Basilium, & Theodoretum n. 260. Quibus adde alios, quos ad probationem tertiam subijcimus.

CCLXXVII. Tertia probatio sumitur à priori ex ratione Theologica. Nam obduratio componitur cum potestate antecedenti hominis obdurati ad suam conversionem, & poenitentiam. Quæ potestas sine auxiliis gratiæ nemini potest adesse. Tota enim ratio negandi obduratis auxilia sufficientia gratiæ Baianis est impotentia conversionis, & poenitentia, quam læcra litteræ, & Augustinus obduratis adscribunt, & in qua Baiani obdurationem constituunt. Quam impotentiam non esse antecedentem, & physicam, sed consequentem, & moralem, ex nimia difficultate obediendi Deo, & ex relitientia divinæ vocationis ingentissima exponunt, & prædicant Patres. Sic ad illud Ioan. 12. *Non poterant credere, de Iudæis obduratis scriptum ex Augustino præmissimus n. 270.* Similiter Chrysostomus homil. 67. in Ioan. *Non potuerunt autem, hoc est, noluerunt. Ita nonnumquam potestate pro voluntate nititur. Hoc & communi sermone usurpatum videmus, cum quis dicit, non possum asperum hominem diligere, vehementiam voluntatis potestatem appellans, brevius Theophilactus in eum locum: Hoc autem, quod dicit, non potuerunt credere, significat noluerunt: nam malus, & improbus homo non potest credere, quamdiu talis fuerit.* Similiter Theodoretus, Euthymius, Leontius, & alii. Nec non Athanasius serm. de Pass. Domini: *Quod si rursus dicant: Impossibile erat, Iudæos credere, quia hoc de illis scriptum erat; ne impossibilitatem istam voluntati, delectique agentium tribuas, qui se mutare poterant; sed istam statuas in verbis Prophetæ, quatenus ille mentiri non poterat.* similiter illud Ioan. 8. *Non potestis audire sermonem meum, ubi Augustinus tract. 47. Ideò audire non poterant, quia corrigi credendo volebant.* Quibus satis difertè traditur, impotentiam credendi lu-

dæorum esse ex propria ipsorum voluntate repugnantem profectam.

CCLXXVIII. Neque enim insolens est sacris Scripturis, & Patribus impossibilitatem repugnantiam voluntatis, & difficultatem usurpare. De quo argumento plura adduximus disp. 10. sect. 5. Nazianzenus orat. 36. quæ est quarta de Theologia: *Quarta significatione hoc fieri non posse dicitur, à quo nostra voluntas abhorret; hujusmodi est illud: Non poterat illic signa facere propter incredulitatem eorum.* & paucis interjectis: *Quo etiam in ordine ponendum est illud: Non potest mundus odisse vos, & quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali? Quo etiam pacto quidquam horum impossibile est, nisi quod voluntas repugnat.* consonat Cyrillus lib. 5. in Ioan. c. 22. illud Ioan. 8. *Quo ego vado, vos non potestis venire, sic exponens: Cum igitur me nunc sequi renitis ad virtutis laborem, non poteritis me etiam sequi ad præmium. Non ob negatam bene agendi facultatem, sed ob propriam animi vestri malignitatem viam salutis amplecti recusantem.* Nota postremam periodum: *Non ob negatam bene agendi facultatem, &c.* Ergo est impotentia cum bene agendi facultate conjuncta ex malignitate propriæ voluntatis profecta. In quam rem illustre est testimonium Anselmi, quod præmissimus n. 104. impossibilitatem in solam difficultatem revocantis, & cum potestate antecedenti componentis. Cujus rei plurima alia possent ex sacris litteris, & Patribus adduci testimonia.

CCLXXIX. Nec id Theologis etiam, & Philosophis inusitatum est. Sic S. Thomas 3. p. q. 86. art. 1. ad 2. *Dicit illud non posse sanari, quod non potest de facili sanari.* & de Verit. q. 24. art. 11. corpore in rem præsentem aptissime: *Ita quod non de facili possit cooperari, ut exeat de peccato: & hæc est oblatio imperfecta.* Hanc solam, & non aliam oblationem S. Thomas ibidem asserit in hac vita contingere. consonat Aristoteles lib. 1. de Cælo c. 11. *Impossibile dupliciter dicitur. Aut enim quia non verum est dicere, ortum esse posse, aut quia non facile, nec cito, nec bene oriri potest.* Igitur impossibilitatis, aut impotentia voce terri non debemus, ut obduratis potestatem antecedentem obedientia, & conversionis in Deum denegemus, cum ex sacris litteris, Patribus, Theologis, & Philosophis exploratum sit, eam vocem, præsertim in obduratis non impotentiam antecedentem, sed consequentem, solamque repugnantiam voluntatis, & difficultatem præ se ferre.

CCLXXX. Cujus veritatis argumentum exhibent sacra testimonia præmissa n. 260. quæ obdurationem in libera hominis potestate constituunt, ut eam possit admittere, & abjicere, si velit. Arguunt enim evidentiissime obdurationem non esse antecedentem, sed consequentem usum arbitrii, ac subinde nec esse antecedentem, sed consequentem impotentiam ex ea profectam. Quo respicit Hieronymus Zachariæ 7. circa finem illud Psal. 57. *Sicut aspides surda, & obduratis aures suas, expendens, & notans: Posuerunt cor suum adamantem propria voluntate cordis duritiam suscipientes.* Ergo ipsimet obdurati cor suum adamantem reddunt, & propria voluntate cordis duritiam suscipiunt. In quem Psalmum optime de obduratis Augustinus: *Aspides similes dixit spiritus Dei quosdam non audientes verbum Dei: & non solum non audientes, sed omnino, ut non valeant audire, facientes. & post pauca: Non erant surdi, sed fecerunt se surdos. Quia enim aures patentes in corde non habebant, violentia tamen verbi per aures carnis irruens, etiam ipsis aures cordis vim faciebat: clausurunt, & aures corporis*

ria. Nota liberam facultatem seipfos obdurandi, quia ipsi fecerunt se surdos. Item vim urgentem gratiæ, quia violentia verbi auribus cordis vim faciebat. Eandem libertatem valentem facere cor durum, aut novum, Deo obediens, & blandum, notat Augustinus lib. de Grat. & lib. arb. c. 15. *Ne autem putetur, nihil sibi facere ipsos homines per liberum arbitrium, ideo in Psalmo dicitur: Nolite obdurare corda vestra. & per ipsum Ezechielem: Projicite à vobis omnes impietates, & facite vobis cor novum, & spiritum novum.* Ergo inest obduratis potestas indifferens, ut possint cordis duritiam projicere, & sibi facere cor novum. Quam doctrinam tanquam Catholicorum propriam impudentissimè repudiat Calvinus apud Horantium locor. Catholicor. lib. I. c. 42. *Probris de Indis in Psalmo refertur: Generatio prava, quæ non direxit cor suum. Alio etiam Psalmo hortatur Prophetæ suæ ætatis homines, ne obdurent corda sua. Sed stultè inde colligitur, cor nostrum in utramque partem esse flexibile. Cur ita? An non ejus præparatio à Deo est? Impudens, ac juxta stultus Calvinus arguit stultitiæ Catholicos, quod obduratis adscribant cor in utrumque flexibile.*

CCLXXVII. Itaque obduratio non est constituta in omnimoda subtractione auxiliorum gratiæ, & in impotentia antecedenti obediendi Deo inde sequuta, ut volunt Baiani, siquidem obduratio impotentia non est antecedens, sed consequens, & cum antecedenti potestate obediendi Deo compositibilis est, atque adeo cum auxiliorum sufficientium assistentia, quam sibi vendicat talis potestas. Ergo obduratio consistit in resistentiæ voluntatis facta creberrimis, & ingentissimis auxiliis, & vocationibus gratiæ, quia non adest obduratio, nisi ad sit reluctatio voluntatis auxiliis frequentibus, & ultra communem providentiam urgentibus, & impellentibus voluntatem humanam, & his præsentibus semper adeste creditur, ut facta inductione per eos, quos sacra Scriptura, & Patres obduratos prædicant, manifestum deprehenditur. Ideo Ioannes c. 12. ostensurus, impletum fuisse Isaiæ vaticinium de Iudæorum obduratione, præmitit: *Cum tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eum.* & c. 3. Ezechielis colligitur, quod *omnis domus Israël avertit fronte, & duro corde est, ex eo quod noluerit audire Prophetam, quem Ethnici, & Barbari ob summam verbi, & exempli efficaciam audirent.* Sic Bernardus lib. 1. de Considerat. *Quid est cor durum? Ipsum est, quod nec compunctione scinditur, nec pietate molitur, nec movetur precibus, minis non cedit, flagellis datur, ingraturum ad beneficia, ad consilia infidum, ad judicia severum, impavidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad divina.* Unde obduratio duo complectitur. Alterum, subtractionem auxiliorum efficacium, quibus Deus prævidit, obsequitur voluntatem. Alterum, assistentiam potentissimorum auxiliorum sufficientium, quæ præsentit nullum sortitura effectum. Dempto enim altero eorum demitur obduratio, & utroque præsentit semper prælens est.

SECTIO XXIII.

Expediuntur, quæ Baiani objiciunt argumenta præcedenti.

CCLXXIX. **A**dversus auxilia sufficientia obduratorum opponunt Baiani primò in genere plurima Augustini

testimonia, quibus de obduratis & excæcatis tradit, Deum illorum *nolle misereri*, ut lib. 1. ad Simplicianum, q. 2. *eos deserere non adjuvando*, ut tract. 53. in Ioan. desinitere, *omni lumine veritatis, & divino adjutorio*, ut lib. de Perfect. just. c. 19. *eos non vocare, nec eis aperire sensum, nec infundere gratiam*, ut in Psal. 147. Quæ omnia promit; docens modum, quo Deus hominem obdurat. At hæc vera esse non possunt, si eis confert gratiam sufficientem. Ergo ex mente Augustini obdurati gratia sufficienti desituti sunt. Respondeo. Hæc omnia accipienda sunt de misericordia Dei, de lumine veritatis, adjutorio, & gratia efficaci, qua præscit obduratos operaturos, non vero de sufficienti, qua valentes operari præno-scit non operaturos. Ideo nuper dicebamus, ad obdurationem necessariam esse subtractionem gratiæ sufficientis, sine qua esse non potest libertas & potestas, quam ex doctrina scripturarum, & Patrum, præsertim Augustini, obduratis adesse, superioribus ostendimus.

CCLXXX. Secundò opponunt testimonia, quibus docet, eos *precepta velle non posse*, ut lib. de Perfect. just. c. 19. *non posse credere*, ut quæst. 14. in Matth. *bonum intueri, & videre non posse*, ut lib. 2. de ferm. Domini in Monte c. 9. lib. 11. contra Faustum c. 7. & aliis in locis. Confirmant, quia impotentiam videndi revocat Augustinus in cæcitate mentis, quippe quia cæci, & excæcati sunt. Cæcus autem dici non potest qui potestate sufficienti videndi desitutus non est; nam ut ait Augustinus lib. de Nat. & Grat. c. 51. *Cæcum puto quod velis videre, sed non potest.* Quo cæcitate, & impotentiam naturalem contractam sine gratia per peccatum contra Pelagium probat. Respondeo. Hoc argumentum præoccupatum est tertia probatione nostræ sententiæ n. 273. & seqq. qua fultè ostendimus, obduratorum impotentiam non esse antecedentem, sed consequentem cum potestate antecedenti credendi, volendi, videndi bonum conjunctam. Ad confirmationem respondeo. Alia est cæcitas naturalis, & involuntaria; alia moralis, & voluntaria. Naturalis, & involuntaria caret potestate antecedenti videndi bona homini salutaria; moralis vero, & voluntaria caret voluntate videndi illa, & ideo in errore, & cæcitate voluntariam inducitur. Prior cæcitas est, quam natura suis solis viribus relicta per peccatum contraxit, & quam Augustinus lib. de Nat. & Grat. contra Pelagium contendit inesse naturæ rationali desitute omni auxilio gratiæ. Posterior est obduratorum, & excæcatorum propria, qui præventi lumine veritatis avertunt sua sponte oculos ab illo nolentes assentiri mysteriis fidei sibi propositis, sed erroribus, quibus mens eorum obscuratur, & excæcatur. Quod satis reliquimus superioribus probatum; nam quæ obdurationem homini voluntariam, & liberam probant, pariter arguunt, ejusmodi esse excæcationem, quæ par est apud sacros Scriptores, & Patres excæcationis, & obdurationis doctrina.

CCLXXX. Quia tamen Baiani huic argumento nimis insistent, alia liber in ejusdem doctrinæ explicationem de excæcatione subjungere. Augustinus in Psal. 68. *Obscurentur oculi eorum, ne videant, & dorsum eorum semper incurva. Ecce misericordia, & iudicium: misericordia in electione, quæ consequuta est misericordiam Dei: iudicium vero in cæteros, qui excæcati sunt: & tamen illi, quia voluerunt, crediderunt: illi, quia noluerunt, non crediderunt.* En excæcatis, & oculis

oculis obscuratis vocat, quia credere noluerunt. clarior Cyrilus Alexandrinus lib. 8. in Ioan. c. 21. *Ex eo vero quod nos deserit, gratia suæ splendorem subtrahendo, & effectus fervorem, relinquitur in nobis excæcatio, & obduratio, cujus nos ipsi soli auctores sumus precipui.* Perinde atque si quis sponte se avertat à sole, & densas incurrat tenebras: hæc deficientia luminis in oculis ejus non solis absentia, sed solum ejus culpæ est adscribenda. Quæ vero Deo permittente sunt, sæpenumero à Scriptura exprimuntur, perinde, atque ea efficiet, ut in Exodo: *Ego indurabo cor Pharaonis.* & Paulus ad Rom. *Propterea iradidit eos Deus,* &c. Audis, nos ipsos solos auctores esse præcipuos excæcationis, quia sponte nostra oculos avertimus à lumine: Deus vero excæcare dicitur, non quia omnino subtrahit lucem gratiæ, sed quia subtrahit ejus splendorem, & fervorem efficacem, quo præsentit obediremus lumini, & excuteremus tenebras errorum.

CCLXXXI. Non aliter Cyrilus Hierosolymitanus Catechesi 6. inter med. & fin. *Propterea in parabolis loquitur, ut videntur non videant. Non quod odisset eos, volebat, ne viderent; sed propter indignitatem, quod oculos suos ipsi obstruxissent; ubi enim spontanea pravitas, ibi & impedimentum gratiæ.* Ergo quod excæcati non vident, oritur, quia ipsi sibi oculos obstruxerunt. Paulinus Epist. 27. quæ est prima ad Aprum col. 4. *A Christo, qui veritas est, alieni in hac necesse est errorum infidelium cæcitate permanere, qui si vellent intelligere, ut bene agerent, oculos suos, quos statuerunt declinare in terram, ad salutem justitiam levarent.* Itaque ideo à Christo, & veritate alieni in cæcitate permanent, quia ipsi intelligere nolunt, & oculos suos in tenebras convertunt. Ex quibus liquido deprehenditur, cæcitate moralem obduratis peccatoribus adscriptam esse voluntariam, atque adeo consequentem, & non ex defectu potestatis, sed voluntatis profectam.

CCLXXXII. Tertio insurgunt contra hanc doctrinam Baiani probantes excæcationem, & obdurationem esse immediatè involuntariam, & à sola divina voluntate pendentem. Nam quamvis homo ob culpam præcedentem obduretur, & excæcetur, postquam tamen illa perpetrata est, non est amplius humanæ, sed divinæ voluntatis, ut obdurationem, & excæcationem careat, aut plectatur. Est enim pœna, quæ ex divino pendet iudicio, de cujus ratione est, ut sit involuntaria. Quæ omnia significavit Augustinus lib. 1. contra Iulianum Oper. Imperf. fol. 41. *Eademque cæcitas si peccati pœna non esset; si de Dei iudicio non veniret, non legeremus: Obscurentur oculi eorum, ne videant. Quis porò volens cæcus est corde, cum velit nemo cæcus esse vel corpore.* Unde lib. 2. contra Advers. legis, & Proph. c. 8. excæcationem, & obdurationem à divina voluntate suspendit: *Ille igitur, qui secundum Apostolicam sententiam; cujus vult, miseretur, & quem vult obdurat; procul dubio quem vult illuminat, & quem vult excæcat.* Igitur excæcationis, & obdurationis inflicto, atque permansio à divina pendet voluntate. Ideo & ab ea sola remouetur juxta illud Augustini lib. 5. contra Iulianum, c. 3. *Cæcitas cordis, quam solum remouet illuminator Deus, & peccatum est, quo in Deum non creditur, & pœna peccati, quæ cor superbum digna animadversione puniunt.*

CCLXXXIII. Respondeo. Cæcitas naturalis, & physica tam mentis, quam corporis, quæ importat privationem potestatis antecedentis, & sufficientis ad videndum, à Deo pendet auctore; quia sicut à Deo datur, ita & ab ipso auferretur antecedens videndi potestas. Hæc cæcitas purè pœna est, & eam

peccato originali contraxisset natura, nisi meritis salvatoris fuisset reparata, secus vero cæcitas moralis, quæ solam importat impotentiam videndi consequentem, & purè pœna non est, sed partim pœna, & partim culpa. Quæ enim parte culpa est, non potest Deum auctorem habere, sed solum liberum arbitrium. Ideo ejus cæcitas, sive excæcationis architectum hominem vocant Basilus, & Theodoretus n. 260. & auctorem præcipuum Cyrilus Alexandrinus n. 280. & probant ea, quæ sèct. præterita ad probationem tertiam adduximus, & in hac præsentit ad solutionem argumenti præteriti. Quippe excæcatio, & cæcitas moralis obduratis attributa partim complectitur subtractionem omnis illuminationis, & gratiæ efficacis, quæ immediatè à Deo est, & pœna peccati esse solet; partim averfionem voluntatis ab illustratione sufficienti, quæ prælens ad est, & per eam averfionem inefficax redditur, & hac parte culpabilis est, & soli homini imputabilis. Ideo Augustinus lib. 5. contra Iulian. c. 3. *cæcitate cordis asserit peccatum esse, quæ in Deum non creditur, & pœnam peccati, quæ cor superbum digna animadversione puniunt.* Addit vero eam *solum remouere illuminationem Deum;* tum quia solus Deus confert illustrationem efficacem, per quam primario remouetur; tum quia solus Deus est primaria, & principalis causa nostri salutaris consentus, per quem secundario auferretur. Unde postremum testimonium nobis objectum prodest potius, quam obest ad confirmationem, & explicationem nostræ doctrinæ. Nam si *cæcitas cordis* teste Augustino *peccatum est*, quis dubitet à nobis esse primario, & directè, & non à Deo.

CCLXXXIV. Nec cætera duo testimonia obsunt. Primum quidem; quia n. 280. ex ipso Augustino vidimus illud: *Obscurentur oculi eorum, ne videant,* non solum continere pœnam, quæ à solo Deo infligitur per subtractionem illustrationis efficacis, verumetiam culpam, quia *credere noluerunt,* quæ ab ipsis excæcatis est. Quare in eo testimonio cæcitate cordis pœnam decernit Augustinus, & nolitam à nobis, vel qua parte subtractionem illustrationis efficacis complectitur, vel quia de necessitate physica, & naturali, quæ naturæ inest sine auxilio gratiæ, quod Iulianus necessarium negabat ad si lem, & salutem, sermo Augustino est. Nec item secundum; quia sicut illud Rom. 9. *Cujus vult, miseretur, & quem vult, indurat,* non denotat indurationem à solo Deo pendere; ita nec illud Augustini *quem vult, illuminat, & quem vult, excæcat,* arguit, excæcationem fortius esse voluntatis divinæ, & non humanæ. Nam illud Rom. 9. de obduratione scriptum est solum ad persuadendum, in Deum misericordem, & justum referri, quod ex duobus hominibus præcedenti culpa æqualiter indignis gratia Dei, alteri ex misericordia donetur gratia efficax, alteri ex justitia talis gratia efficax subtrahatur. Sic enim Augustinus de bono perseverantiæ c. 11. *Investigabilis ergo est misericordia, quæ cujus vult miseretur, nullis ejus præcedentibus meritis, & investigabilis veritas, quæ quom vult obdurat, ejus quidem præcedentibus meritis: sed cum eo, cujus miseretur, plerumque communitibus.* Cum quo componitur, obdurato dari gratiam sufficientem, quam ipse suo libero dissensu reddit inefficacem, ut obdurationem sibi voluntariam complet, ut sacra litteræ, & Patres Ecclesiæ testantur, dum obdurationem, & excæcationem in libera hominis potestate constituunt. Itaque his solum conficitur à Deo esse subtractionem auxiliorum efficacium tanquam

poenam præcedentium meritorum, quam obduratio, & excæcatio partim comprehendit; non vero adæquatè totam excæcationem, & obdurationem, quæ rursus partim complectitur resistenciam voluntaris humanæ auxiliis sufficientibus reipsa præstitis, & præsentibus factam, ut exponebamus n. 277.

CLXXXV. Quartò Baiani arguunt ex illo Augustini de Correct. & Grat. c. 11. *Si hoc adiutorium vel Angelo, vel homini, cum primum facti sunt, defuisset, quoniam non talis natura facta erat, ut sine divino adiutorio posset manere, si vellet, non utique sua culpa cecidisset. Adiutorium quippe defuisset, sine quo manere non posset. Nunc autem quibus deest tale adiutorium, jam poena peccati est. Quibus autem datur, secundum gratiam datur, non secundum debitum.* Nam adiutorium Angelo, vel homini peccantibus collatum sufficiens fuit, & non efficax. Tamen ait Augustinus, nunc illud aliquibus non dari in poenam originalis peccati. Ergo aliquibus, maximè obduratis, auxilium sufficiens negatur.

CLXXXVI. Respondeo. Hoc testimonium nobis potius, quam Baianis favet. Nam illud adiutorium Angelo, & homini peccantibus concessum sic erat sufficiens, ut non esset intrinsecè efficax. Tamen ait Augustinus nunc aliquibus dari, sicut ait, aliquibus negari. Ergo nunc aliquibus datur auxilium sufficiens, quod non sit intrinsecè efficax. Deinde illud adiutorium non erat ad credendum Deo, aut poenitendum peccati, quale est adiutorium, quod obduratis subtrahitur, sed solum ad perseverandum in gratia. Nam totus Augustini sermo in eo capite est de auxilio ad perseverandum necessario, ut ex ipsius contextu manifestum est, & ex illis verbis *adiutorium quippe defuisset, sine quo manere non posset.* Ergo ex hoc testimonio auxilium gratiæ sufficiens nulli ad actus fidei, & poenitentiae, aliosque similes obduratis præceptos subtrahitur. Si vero Augustinum velis etiam hæc auxilia comprehendere; prompta est responsio, ea nunc non provideri à Deo, qualia in statu naturæ integræ homini, & Angelo provisæ sunt; quia ea tunc erant continua, & nullis occupationibus, & affectionibus temporalibus interrupta; nunc verò interrupta sunt, & negantur pluribus momentis, quibus in statu naturæ integræ non negarentur. Item nunc phræneticis, & amentibus non dantur in poenam originalis peccati; tunc autem his morbis auxilia gratiæ impediuntibus careret natura.

CLXXXVII. Crediderim vero, Augustinum differere de solo adiutorio gratiæ ad perseverandum necessario. Illudque in statu naturæ lapsæ etiam sufficiens non dari, non quidem absolutè, sed cum limitatione, scilicet quale Angelo, & primo homini peccantibus datum fuit, nempe ad facilem præceptorum observantiam, & perseverantiam gratiæ; quia poena peccati fuit, ut difficultatem obediendi Deo, & rebellionem carnis contra spiritum contraheremus. Nec obest, ab Augustino asseri illud, nunc aliquibus ex gratia, & sine debito donari. Nam illud accipiendum est nunc dari, non omnimoda idemitate, & paritate, sed æquivalenti, & superiori, ut ipse se exponit subjungens: *Et tanto amplius datur per Iesum Christum Dominum nostrum, quibus id dare Deo placuit, ut non solum adsit, sine quo permanere non possumus, etiamsi velimus; verum etiam tantum, ac tale sit, ut velimus.* quasi diceret: licet illud omnino idem non detur, dari aliud præstantius, quo contra repugnantiam carnis, & difficultates insurgentes ple-

rique prævalent, & omnes, quantum est ex parte auxilii provisæ, prævalere possunt.

SECTIO XXIV.

Postrema gratia purè sufficientis probatio ex variis Theologicis rationibus.

CLXXXVIII. **V**T gratiæ purè sufficienti probandæ finem tandem faciamus, complectar breviter multiplices rationes Theologicas principiis alibi fundatis innixas. Prima est; qui in statu naturæ lapsæ violant præcepta, libertate præditi sunt ad peccandum necessaria. At hæc libertas esse non potest absque potestate indifferenti ad oppositum, hoc est, ad præcepta servandum, ut copiosè sancimus disp. 14, 15, 16 & 17. Ergo in statu naturæ integræ potest dividi potestas sufficiens ab efficaci. Ergo etiam gratia sufficiens; tum quia Baianorum opinione potestas sufficiens ad impenda præcepta esse non potest sine gratia sufficienti; tum quia eadem est ratio ad dividendum gratiam sufficientem ab efficaci, quæ est ad dividendum potestatem sufficientem ad impendi præcepta. Secunda; Homo lapsus sine auxilio sufficienti gratiæ Baianorum opinione contraheret necessitatem peccandi, quoties actu peccat. At illam non contrahit, ut fuse vidimus disp. 18. Ergo cum peccat homo lapsus non est destitutus auxilio sufficienti gratiæ.

CLXXXIX. Tertia; natura lapsa nihil boni moralis agens habet vires naturales sufficientes ad opera naturalia bona. Ergo etiam ad opera supernaturalia, quando illa actu non agit. Antecedens stabilivimus disp. 19. Consequentia optima est; tum quia par est ratio ad separandum sufficientiam ab efficaci quoad opera supernaturalia, ac naturalia; tum quia nunc de facto ex lege stabili Dei opera & auxilia supernaturalia à naturalibus individua sunt, ut latissimè monstravimus disp. 20. de Ente supern. Confirmatur; quia si in aliquibus hominibus inefficacia agendi bonum esset cum insufficientia conjuncta maximè in infidelibus. At illis sufficientiam adesse, ex professo discussimus disp. 20. Rursus confirmatur; quia violentibus præcepta si ad aliquem actum deficeret virium sufficientia, maximè ad dilectionem Dei. Ad eam autem adesse sufficientiam naturalem, multis probavimus disp. 21.

CCXC. Quarta; Auxilia externa gratiæ, ut exhortationes, miracula, exempla, scripta, & alia hujusmodi sunt credentibus, non poenitentibus, nec illud, ad quod ea provocant, & destinantur, operantibus communia, ut per se manifestum est, & non negatum à Baianis. At auxiliis externis gratiæ annexa sunt ex lege Dei auxilia gratiæ interna, ut fuso calamo fundavimus disp. 20. de Ente supern. Ergo auxilia gratiæ interna etiam non operantibus sunt communia. Quinta; quia etiam non operantibus sunt communes cogitationes, & affectiones simplices, & inefficaces honestæ, ut experimento compertum est, & à Baianis admissum. At cogitationes, & affectiones honestæ etiam simplices, & inefficaces sunt vera auxilia gratiæ, ut ex instituto prodidimus disp. 102 & 103. de Ente supern. Ergo sunt auxilia gratiæ purè sufficientia, etiam non operantibus communia. Nec valet respondere, ad sufficientiam naturæ lapsæ ultra hæc auxilia necessariam esse dilectionem absolutam, & efficacem honestatis im-

missam à Deo. Tum quia disp. 103. de Ente supern. sect. 3. ejusmodi gratiam non esse necessariam, multis ostendimus. Quod etiam confirmavimus disp. 7. sect. 14. & disp. 16. sect. 8. & rursus constabit disp. seq.

CCXCI. Sexta; Si aliqua ratio persuaderet, naturæ lapsæ potius, quam integræ necessariam esse gratiam sufficientem ab efficaci individiam maximè imbecillitas contracta per peccatum cum rebellionem appetitus conjuncta, quam inculcant Baiani. At hanc rationem momenti non esse ad necessitatem talis gratiæ sufficientis, quæ intrinsecè efficax sit, quia rebellio appetitus non reddit impossibilem, sed solum difficilem operationem bonam cum gratia sufficiente naturæ integræ, & cum solis affectionibus inefficacibus huic malo mederi potest, & in æqualem inclinationem ad bonum, ac ad malum naturæ lapsæ restitui, præmisimus disp. 7. sect. 13. & disp. 18. n. 88. & ulterius fulciemus disp. seq. Postrema; quia homo lapsus in hac via viator est. At si esset destitutus auxiliis sufficientibus gratiæ ad salutem necessariis, non esset in via, sed in termino. Nam viator ab eo, qui in termino damnationis est, eo distinguitur, quod potestate præditus est accedendi ad terminum; qua omnino caret, qui auxiliis gratiæ sufficientibus destitutus est. quo enim discernens infidelem, nec non fidelem peccatorem, cui Deus omnino subtrahit auxilia sufficientia gratiæ, & impossibilis est gressus aliquis, sive motus, aut accessus ad terminum salutis, ab eo, qui jam in termino damnationis constitutus est? cum utrique omnis gratia, & possibilitas salutis adempta sit. Addo, iniquiorem, & infeliciorem fore statum Reprobii viventis, & viatoris, quam mortui, atque damnati. Quia cum uterque aliud non possit, quam peccare; ille potest suis peccatis damnationem, & poenas augere, quas hic non potest; & illius via solum ad majora supplicia, & acerbiorum damnationem tendit, & istius terminus immunem cum reddit ab hac infelicitate, & damno.

CCXCII. Reliquum igitur sit, homini lapsæ provideri auxilia gratiæ purè sufficientia, eumque etiam, cum non operatur, posse operari. Primum, quia sic declinamus dogmata hæreticorum nostri temporis, ut vidimus sect. 2. Secundò, quia sic planius, & plenius consentimus doctrinæ sacrarum litterarum, ut expendimus sect. 3, 4 & 5. Tertio, Conciliis, & Pontificibus Ecclesiæ in hæremus, ut ostendimus sect. 6. Quartò, Augustino, & ejus discipulis, ut discussimus sect. 7 & 8. Quintò, cæteris Patribus, ut sect. 9 & 10. Sextò, quia eo cum sana doctrina divina præcepta observatu possibile tuemur, ut præmisimus sect. 11, 12 & 13. Septimò, ne Deum desertorem justorum prius quam desertum doceamus contra sacrarum litterarum, & Patrum doctrinam traditam sect. 14. Octavò, ne potestatem superandi tentationes justis succumbentibus denegemus contra eandem doctrinam, ut confestim disp. 15. Nonò, ne spem Theologicam innixam Deo, incertam, & vanam asseramus, ut arguimus sect. 16. Decimò, ut voluntatem divinam salvandi omnes homines, Reprobis etiam generalem, cum sacris scripturis, & Patribus fateamur, ut deprehendimus sect. 17 & 18. Undecimò, ut mortem, & redemptionem Christi etiam Reprobis communem cum sacris litteris, Conciliis, & Patribus asseramus sect. 19. Duodecimò, etiam orationem, & voluntatem humanam Christi sect. 20 & 21. Decimotertio, quia obdura-

tis etiam & excæcatis auxilia sufficientia gratiæ provisæ sunt sect. 22 & 23. Postremo, & decimoquarto; quia omnes rationes Theologicæ, & præcipua Catholicorum dogmata nostram sententiam continent, ut in hac sect. perstrinximus.

CCXCIII. Quæ omnia evidentissimum concludunt, non solum nostram sententiam gravioribus, verioribus, sanioribus, & solidioribus principiis, quam Baianam esse innixam, verum etiam Baianam esse prorsus temerariam, & erroneam. Temerariam quidem, quia in re gravissima contradicit communi Theologorum consensui, quin ei una Catholicorum Schola etiam prædeterminatarum, quam sibi arrogat, consentiat, ut exploratum reliquimus sect. 1. Erroneam vero, quia ejus falsitas manifesta deprehenditur ex sacrarum litterarum, Conciliorum, & Pontificum Ecclesiæ dogmatibus, communique Patrum sacris testimoniis in hærentium doctrina, ut totius nostræ disputationis, & multiplicis probationis discursus convincit. Quibus accedit, eam per omnia esse consonam doctrinæ ab Ecclesia damnatæ Hæreticorum nostri temporis, eisdemque, quibus ipsam fundamentis, & Augustini testimoniis insistere, ut propalavimus sect. 2. Iam ergo desinant Baiani, nostram tot, tantisque argumentis munitam sententiam calumniari, & infamare Augustino contrariam. Siquidem nulla ejus confecta probatio est, quæ non sit hausta ex Augustini pronuntiatis, sacrarumque litterarum, Conciliorum, & Patrum, quibus Augustinus perpetuo conformis est, illustrissimis testimoniis.

SECTIO XXV.

Proponuntur, & explicantur Baianorum argumenta.

CCXCIV. **P**rimò arguunt. Si adiutorium sufficiens semper adesset arbitrio libero, etiam quando non operatur, ut ejus assertores volunt, qui adeo libertati arbitrii annexum illud prædicant, ut sine illo nec libertatem ad peccandum admittant; sanè tale auxilium pertineret ad constitutionem naturæ; ad quam non potest non pertinere auxilium cum illa connexum, quale fuisse adiutorium primo homini, & Angelo provisum, testatur Augustinus lib. de Correct. & gratia, c. 11. *Si autem hoc adiutorium vel Angelis, vel homini, cum primum facti sunt, defuisset, quoniam non talis natura facta erat, ut sine divino adiutorio posset manere, si vellet, non utique sua culpa cecidissent. Adiutorium quippe defuisset, sine quo manere non posset.* Vbi de adiutorio sufficienti sermo est. At auxilium pertinens ad constitutionem naturæ non est verè & propriè gratia Theologica, sed Pelagiana; quia Pelagius contra Augustinum gratiam prædicabat annexam naturæ; quia creatio naturæ gratiosa, & sine merito antecedenti hominis facta est. Ergo gratia sufficiens Pelagiana est, & non Theologica, & Augustiniana.

CCXCV. Respondeo. In hoc argumento maximè hallucinantur Baiani, & ingenti illud errore implicant. Hallucinantur; quia non intelligunt Scholasticos Scriptores, quos impugnant. Quippe illi duplex genus adiutorii sufficientis distinguunt. Aliud naturale ad usum libertatis naturalem, & non conferentem ad salutem. Aliud ad usum supernaturalem, & salutarem. Illud prius docent annexum ab intrin-

feco libertati naturæ etiam ad peccandum necessariæ, quia non potest esse libertas ad peccandum necessaria sine potestate sufficienti ad vitandum peccatum, & implendum præceptum. Ideoque illud auxilium sufficiens relegat ab auxiliis gratiæ Theologicæ, quia pertinet ad constitutionem libertatis naturalis. Istud posterius non constituunt debitum naturæ, nec ab intrinseco cum ejus libertate connexum, sed ex lege, & providentiâ extrinseca Dei supernaturali, & indebita naturæ, quia Deus voluit, ut agens homo liberè, quod in se est ad honestatis amorem, edat illum supernaturalem, & salutarem, editurum solum naturalem, & non salutarem, si non præveniretur auxilio supernaturali, & sibi indebito. Quocirca istud auxilium inter veras, & Theologicas gratias recensent, & extra naturæ constitutionem collocant; nam licet ab ejus libertate peccata sit, non est ejus constitutioni debita; quia posset hæc integra sine tali auxilio manere. Quod non solum in statu naturæ lapsæ sed etiam integræ verum, & ab Augustino contra Pelagium assertum voluit, & oppositum erroneum. Vnde Baiani ingenti se errore implicant, cum supponunt, adjutorium sufficiens etiam ad salutares, & in vitam æternam conferentes actiones pertinere ante peccatum ad constitutionem naturæ, illique adeo debitum esse, ut sine illo conditi Deo nequiverit, quia in eo statu nullam aliam gratiam etiam ad actiones salutares necessariam profiterentur, nisi solum Pelagianam, ut disp. 6. ex professo contra Baianos discussum est. Neque Augustinus oppositum docuit in objecto testimonio, quia illud *sine quo manere non possent* non est sic accipiendum, ut sine illo homo, vel Angelus existere non possent, sed in justitia accepta salutariter agentes, & præcepto obediens perseverare; quia de perseverantia morali in gratia, non vero de permanentia existentie physica totus in eo capite sermo Augustinianus est.

ccxcvi. Secundò arguunt Adjutorium purè sufficiens esse monstruosum, inutile & perniciosum homini. Monstruosum quidem; nam quid monstruosius proferri potest, quam adjutorii genus, quod nunquam ab initio lapsus humani usque ad judicii diem ullum in humana voluntate effectum habuit, aut habiturum est? Inutile vero, quia actione vacuum semper est, & nulli operi agendo prodest. qua consideratione Augustinus pulchrè asseruit lib. de Grat. & lib. arb. c. 15. *Tunc autem utile est velle, cum possumus, & tunc utile est posse, cum volumus. Nam quid prodest, si quod non possumus, volumus, aut si quod possumus, nolimus?* Perniciosum autem, quia homini nihil salutare, sed majorem sui damnationem, & perniciem affert. Hoc ipso quippe unusquisque damnabilior est, quo magis sufficienti gratia abundavit. Nemo enim unquam sufficienti gratia usus est, aut uteretur in æternum; qui mitius profecto puniretur, si tali auxilio caruisset.

ccxcvii. Respondeo. Hoc argumentum Baianis solvendum est, qui tale adjutorii genus in statu naturæ integræ admittunt. Itaque sicut in eo monstruosum, inutile, & perniciosum non est; ita nec in statu naturæ lapsæ erit. quippe illud purè sufficiens, & effectum carens non est suapte natura, sed ex vitio, & negligentia humanæ voluntatis, quæ posset, si vellet, tali auxilio cooperari, & cum eo effectum salutarem fortiri. Vnde idemmet auxilium nunc arbitrio subrahente cooperationem purè sufficiens, & effectum vacuum est, nunc idem arbitrio cooperante effectum salutarem fortitur. Sæpe enim contingit,

hominem, cum primum à Deo vocatur, non cooperari vocationi, & persistente eadem vocatione tandem eidem consentire. Ecce auxilium, quod in uno instanti purè sufficiens est, in alio est efficax, seu efficiens. Itaque spectata natura auxilii non caret in æternum operatione, nisi ei jungatur liber voluntatis dissensus. Cum igitur monstruosus non sit dissensus voluntatis, ita nec erit monstruosa pura auxilii sufficientia. Neque erit ejus collatio profors inutilis; tum quia confert, ut Deus suo muneri satisfaciatur, juvans, quantum est ex se, hominem ad consequendam salutem; tum quia confert, ut homo plena libertate, & potestate salutis consequendæ gaudeat, quæ homini profors inutilis non est, cum in ejus arbitrio salutem constituat. Vbi mirandum profecto est, Baianos asserere, non esse alienum à Deo, nec profors inutile, dare homini potestatem ad solum peccandum adstrictam, & ab eo alienam, & profors inutile censere, potestatem concedere ad salutem consequendam, si velit. Nec Augustinus rejicit omnem utilitatem potestatis carentis effectum, sed adequatam, & perfectam; quæ per effectum completur; præterquam adest utilitas inadæquata, & imperfecta solius potestatis complebilis, & perfectibilis per illum. Quam manifestè supponit Augustinus interdum adesse, dicens: *Si quod possumus, volumus.* Supponit enim interdum nolle, quod possumus, sicut supponit interdum velle, quod non possumus, dicens: *Si quod non possumus, volumus,* adeoque potestatem adesse frustratam effectum. Vnde nec tale auxilium ex se perniciosum est; quia ex se solum potest parere salutarem effectum, & in eum edendum destinatur, & provocat voluntatem. Pernicies vero tota à nostra nascitur voluntate, quæ tali auxilio abutitur, & uti in salutem recusat, sicut potest, quemadmodum sacramenta, miracula, præcepta, prædicatio verbi divini, & alia auxilia externa, quæ nullum in homine consequuntur effectum, perniciosam non sunt, quamvis major ex illis damnatio homini contingat, & mitius puniretur si illa non adfuissent, quia tota hominis perniciæ, & frustratio effectus non in ea subsidia, sed in solum vertitur voluntatem humanam, quæ uberrimos, si vellet, ex illis fructus percipere posset.

ccxcviii. Tertio objiciunt, aliud auxilii genus necessarium esse ad naturam infirmam, & ægrotam, quam ad robustam, & sanam; sicut alia alimenta in statu ægitudinis, & sanitatis requiruntur. Homo enim, qui cum eisdem cibis eisdem corporis vires retinet, nunquam ægrotus censendus est; nec oculus, qui solo lumine restituto videre potest, infirmus creditur, quia etiam sanus eodem lumine indiget ad videndum. At homo lapsus integro, & innocenti comparatus, ægrotus, & infirmus est, læsæque habet vulnere peccati vires arbitrii. Ergo medicus, qui illas homini recuperare velit, alia ei ægroti, quam sano auxilia providere debet. At homini sano in statu naturæ integræ provisâ sunt ejus generis auxilia sufficientia, quibus homo possit operari, si velit, & quibus ipsi non datur ipsium velle; ideoque possunt ab arbitrio inefficacia relinquere. Ergo homini lapsò, & infirmo providenda sunt auxilia sufficientia, quæ simul sint suapte intrinseca entitate efficacia, quæ non solum posse tribuant, sed etiam velle. Alias nulla erit hominis sani, & ægroti quoad vires agendi differentia; siquidem cum eisdem auxiliis eadem in utroque statu opera edere valeat. Ideo adjutorium naturæ lapsæ proprium ex doctrina Augustini

medicinale usurpant, quod ægitudini virium curandæ, & supplendæ destinatur, in quod naturæ sanæ adjutorium non incumbit. In quæ confirmanda expendunt varia Augustini testimonia de Corrupt. & Grat. c. 11 & 12. quibus distinguitur auxilium Adam collatum ab eo, quod hominibus lapsis ex meritis Christi disponitur, quod illud fuerit auxilium, *sine quo non* arbitrium operari non potest; istud vero sit auxilium, *quo* reipâ operatur; quia aliud fuit auxilium hominis sani, istud vero ægroti, qui majori, & potentiori virtute indiget adjuvari. Hoc est princeps, & cui toti fidunt Baiani, argumentum.

ccxcix. Respondeo. De hoc argumento copiosa nobis dissertatio fuit disp. 7. sect. 12. & sequenti ubi illud fufius proposuimus, & expendimus. Ex qua constat, non esse necessarium discrimen essentialiter inter auxilia utriusque naturæ, sed sufficere accidentale, & individuale majoris intensionis, & virtutis, quæ ad efficaciam intrinsecam non accedat; quia tota differentia revocatur ad difficultatem, & resistantiam agendi ex concupiscentia naturæ lapsæ profectam, qua carebat natura sana; difficultas autem, & resistantia agendi non vendicat discrimen essentialiter auxiliorum, nec vim ipsi intrinsecè efficacem, non solum ad posse, sed nec ad velle, & actu operari, sed solum majorem sufficientem, quæ sola intensione sive entitativa, sive graduâ ejusdem quoad speciem auxilii, operationem facilem, & voluntatem in æquilibrio inclinationis ad bonum honestum, & delectabile constituat. Quæ, ubi supra, satis exposita, & probata sunt, & rursus disp. seq. exponemus, & probabimus. Ibidem Augustini mens, & doctrina nihilo contradicens nostræ demonstrata est, & singula ejus testimonia à Baianis objecta multiplici expositione elucidata. Itaque ea recolenda sunt, ne eadem nunc actum agentes repetamus.

ccc. Quarto arguunt ex oratione, qua à Deo poscimus tum ad operandum auxilia, tum operationem actuali ipsorum. Interdum enim precamur Deum, ut nos adjuvet ad vincendam tentationem, ad observandum præcepta, ad pœnitendum peccatorum, & convertendum nos in ipsum: interdum ab ipso Deo poscimus ipsam tentationis victoriam; præceptorum observantiam; pœnitentiam peccatorum; & conversionem in Deum. Vnde primò colligunt, auxilium gratiæ sufficiens non esse nobis semper paratum, & promptum, sed interdum negari, quia vanè, & stultè peteremus id, quod in nostra potestate habemus, & seorsim ab oratione ex infallibili lege, & providentiâ Dei deesse non potest. Nam ut ait Augustinus lib. de Nat. & Grat. c. 16. *Cur enim oratur, ut accipiatur, si ab homine est, ut habeatur? & c. 18. Quid stultius, quam orare, ut facias, quod in potestate habes?* quasi diceret: Frustra à Deo poscitur, quod jam habetur. Secundò colligunt, gratiam auxiliantem, quæ petitur, non solum esse sufficientem, sed intrinsecè efficacem, quæ non solum secum afferat posse, sed etiam actu operari, & velle, ipsamque determinationem voluntatis. Nam à Deo poscimus actuali operationem, ipsum actu velle, & ipsam determinationem nostræ voluntatis, dum poscimus nostram conversionem, & nostram tentationis victoriam, & præceptorum obedientiam; quia hæc imbibunt essentialiter cooperationem, volitionem, & determinationem ipsam voluntatis. At hæc cooperatio, & determinatio nostræ voluntatis à Deo peti non potest, nisi ea nobis cum auxilio donetur, ipsaque nostra cooperatio, & determinatio gratia,

& donum sit Dei. Ergo tale est auxilium Dei, quod non solum tribuat posse, si velit, & cooperetur arbitrium, sed etiam donet ipsum velle, & cooperari, determinationemque arbitrii. Id autem præstare non potest auxilium, quod non sit intrinsecè efficax, sed cum afferens cum potestate agendi ipsam actionem, & cooperationem arbitrii. Ergo auxilium naturæ lapsæ debet esse non solum intrinsecè sufficiens, sed etiam efficax.

ccci. Respondeo. Argumentum in arguentes retorquetur. Nam etiam in statu naturæ integræ erat locus precibus, qua Adamus sibi, Evæ, & filiis auxilium Dei ad perseverandum, & perseverantiam ipsam postularet. Nam etiam in eo statu auxilia, & merita salutaria erant veræ gratiæ, veraque munera, & dona Dei, ut ex instituto differimus disp. 6 & 7. At à Deo in statu naturæ lapsæ ideo auxilia, & merita petuntur, quia sunt veræ gratiæ, veraque dona, & munera Dei, ut ipsi Baiani pronuntiant, & contentantur omnia Augustini testimonia, quibus suum argumentum conficiunt. quod enim Augustinus adversus Pelagium ad probandam necessitatem gratiæ toties ex oratione inculcat, naturæ etiam ante peccatum commune est. Gratiam enim ad merita necessariam, quam Augustinus adversus Pelagium contendit, comprehendere etiam naturam innocentem, absque ingenti errore negari non potest, ut disp. 6. probavimus. Neque oppositum docuit Augustinus in exposit. 2. in Psal. 29. *In paradiso non clamabas, sed laudabas, non gemitas, sed fruebaris:* ut Baiani arbitrantur. Nam eo loci non excludit Augustinus omnem Adami orationem pro gratia Dei, sed pro ea, quæ ad vincendam rebellionem appetitus necessaria erat; quia tunc nulla erat appetitus rebellio, neque carnis cum spiritu colluctatio, quæ nunc nos gemitare, & clamare facit ad Deum.

ccci. Itaque possunt in statu naturæ lapsæ, sicut in statu naturæ integræ posci à Deo tam auxilia gratiæ, quam ipsa merita, & opera salutaria, quamvis in statu naturæ lapsæ, sicut integræ auxilia Dei sufficientia parata nobis, & promptissima sunt, & ex se indifferentia, & non intrinsecè determinantia. Petimus quidem à Deo auxilia gratiæ alias præsentia, & futura. Primò, quia inter auxilia sufficientia gratiæ alia sunt efficacia, & prævisâ à Deo operatura, alia inefficacia, & à Deo prævisâ caritura effectum, & speciale Dei beneficium est, ut nobis ea disponat, quæ effectum prævidet sortitura. Quod speciale beneficium precibus impetrari potest. quo respicit Augustinus lib. de Gestis Pelagii, c. 14. probans ex oratione necessitatem gratiæ: *Vnde & oramus semper adjutorium opportunum, ne inferamur in tentationem.* Hoc est, adjutorium efficax, & sortiturum effectum. Secundò, quia ex auxiliis sufficientibus alia sunt remissa, & debilia; alia intensa, & fortia, quæ una potestatem agendi conferunt, & difficultatem aut elevant, aut tollunt. Hæc igitur præ illis possunt à Deo orantibus decerni. Tertio, quia auxilia gratiæ non sunt dari disposita singulis momentis, nisi ministerio creaturarum excitentur cogitationes, & affectiones honestæ naturales, quibus supernaturales inferantur. Attamen præter has occasiones, & tempora Deus ut Autor, & provisor supernaturalis pleurumque se solo absque creaturarum ministerio cogitationes, & affectiones supernaturales nostris mentibus ingerit, & auxilia gratiæ disponit. Itaque hæc dispositio gratiarum nostris precibus potest esse subiecta. Quarto, quia licet auxilia gratiæ nobis continua,

tinua, & prompta sunt, eorum tamen prompta, & continua providentia omnibus nota non est, nec ulli de se certa. Idem sub hac incertitudine utiles orationes sunt ad divina auxilia certius, & constantius impetranda. Demum quia sapius Deus vult orari pro eis donis, quæ alias decrevit nobis dare, ut oratio nostra gratiæ divinæ, & doni liberalis testificatio sit, & ut ea non tanquam debita, sed indebita, & gratiosè promissa speremus. Auxilia autem gratiæ supernaturalis sufficientia ejusmodi sunt, licet nobis à Deo promissa sint, quia semper sunt nobis gratiosa, & indebita, & ultra omnem naturæ exigentiam, & debitum provisa.

cccix. Ex quibus constat, nostræ sententiæ non obesse argumentum, quod Augustinus contra Pelagium pro necessitate gratiæ sapius, ex oratione contendit, quia eo solum intendit necessarium nobis esse ad opera salutaria auxilium Dei ultra vires naturales nobis indebitum, & gratiosum, liberaliterque à Deo donatum, quia oratio est gratiæ divinæ testificatio, & doni liberalis commendatio. Quamvis autem gratiæ à nobis afferta dona sunt liberalia Dei, & nobis gratiosa, & indebita, & ultra vires omnes naturales, omnemque exigentiam naturæ nobis disposita, quia omnia principia naturalia nobis debita, & cursu causarum naturalium contingentia non valent sola opus edere salutare, nisi adiint superna auxilia elevatiora, & prorsus indebita, & gratiosa. quæ si Pelagius concederet Augustino necessaria, nulla profecto esset cum illo controversia. Idem Augustinus lib. de Nat. & Grat. c. 16. cum ait: *Cum enim oratur, ut accipiatur, si ab homine est, ut habeatur?* non refutat orationem pro eo, quod utcumque habetur, sed pro eo, quod ab homine habetur, & non à Deo, tanquam donum gratiosum, & indebitum nobis. Idem tamen cum ait. c. 18. *Quid stultum, quam orare, ut facias, quod in potestate habeas?* stultam censet orationem fufam pro eo, quod in nostra naturali, & debita potestate habetur, prout Pelagius assererat; non vero pro eo, quod habetur in potestate supernaturali, & indebita ex dono liberali, & gratioso Dei. Si quidem velis etiam pro his donis, cum habentur, orari Deum non posse; jam tibi præmissimus, quo pacto hæc dona non habeantur lege infallibili disposita, & certa, ut pro his habendis Deus orari possit. Ex quibus etiam orandi modis colligitur gratiæ divinæ testificatio, quam Augustinus ex oratione conficit, quia semper ea tanquam dona nobis indebita, & gratiosa precamur, & auxilia efficacia, fortia, & frequentia, tanquam ejusdem naturæ cum sufficientibus remissis, & in frequentibus petimus. Vnde ubi alia ex oratione conficiuntur entitate supernaturalia, & gratiosa, alia quoque ejusdem conditionis asserenda sunt.

ccciv. Item possumus à Deo petere non solum auxilia, sed etiam opera, & merita nostra, ut nostram obedientiam, & conversionem, nec non & determinationem nostræ voluntatis. Tum quia licet ea à nobis pendeant, & in nostra potestate sint, principaliter tamen pendent à Deo, & in ejus sunt constituta potestate, & providentia; ideoque ejus munera, & dona verè sunt, quamvis auxilia non sint intrinsicè determinantia, & efficacia, ut demeritis naturæ integræ ab eo genere auxiliorum procedentibus ostendimus ex professo disp. 6 & 7. Peti autem possunt à Deo ea, quæ sunt propriè dona, & munera ipsius, & in ejus præcipuè potestate, & providentia constituta sunt. Tum quia à solo Deo disponuntur

nobis aded gratiosè, ut subtrahi possint, & interdum subtrahantur auxilia efficacia, quæ certo, & infallibiliter sortitura sunt effectum, ideoque ea à solo Deo petenda sunt. At qui petit à Deo auxilium efficax, quæ efficax, & certo, & infallibiliter operaturum, si detur, eo ipso petit moraliter ipsam operationem, etiam si auxilium cum operatione intrinsicè connexum non sit; quia petitur sub infallibilitate, & connexione extrinseca inseparabili ab effectu, quemadmodum qui poscit auxilium intrinsicè connexum cum effectu, consequenter poscit effectum; quia tanta est connexio extrinseca, & consequens nostri auxilii cum effectu, quanta est connexio intrinsicè, & antecedens auxilii Baianici. Ergo si auxilium indifferens posci à Deo potest, quæ extrinsece connexum, & à Deo operaturum prævisum, etiam poterit cum illo posci ipsa operatio futura. Sic etiam homo petit non solum beneficium, sed etiam beneplacitum largitoris ab eo, quem scit certè impetraturum, & inter munera, & beneficia sibi ab eo collata beneplacitum alienum recenset, quamvis intercessoris favor non fuerit intrinsicè cum beneplacito largitoris connexus, quia credebatur extrinsece ex eventu conditionato, si ipse faveret, connexus cum illo.

SECTIO XXVI.

Expediuntur alia Baianorum argumenta.

cccv. **Q**uintò suam sententiam probant; quia Augustinus ex gratia data mox effectum operis consequutum inferre solet; atque aded ubi deficit effectus operis, rectè colligitur, gratiam deesse. Sic Augustinus serm. 43. de verbis Domini: *Agis, si ageris, & bene agis, si à bono ageris.* quod ex Apostolo Rom. 8. didicit: *quicumque spiritu Dei aguntur, hi filii Dei sunt.* ut probaret, eos re ipsa operari, & facta carnis mortificare. Vnde & Augustinus ibidem adjicit: *Non sum filii Dei, si non aguntur spiritu Dei. Si autem spiritu Dei aguntur, pugnant, quia magnum habent adversorem.* & lib. 6. contra Iulianum, c. 14. *Quotquot enim spiritu Dei aguntur, hi filii Dei sunt. Ac per hoc quicumque aguntur Dei spiritu, ipsi facta carnis mortificant spiritu.* & lib. 3. ad Bonifacium: *Quis autem ambulat secundum spiritum, nisi quisquis agitur Dei spiritu?* Ergo Spiritus, & motio gratiæ, quæ hic cum spiritu Dei convertitur, nunquam ab effectu operis, & mortificatione carnis dividitur. Secundò, id docet lib. 1. ad Simplicianum, q. 2. *Illud autem nescio, quomodo dicitur, frustra Deum misereri, nisi nos velimus. Si enim Deus miseretur, jam volumus. Ad eandem quippe misericordiam pervenit, ut velimus.* Quod si jam volumus, quando miseretur Deus, profecto gratia, quæ est effectus misericordiæ, & nostræ voluntatis effectrix, non potest ab hominis, cujus miseretur Deus, volitione separari. quare disertè subjicit: *Nullius Deus frustra miseretur.* Nempe quia gratia, quam ejus misericordia donat, nunquam frustratur effectu, quod confirmat Augustinus Epist. 107. ad Vitalem: *Gratia dat merita ipsa, cum datur.* Ergo cum datur gratia, non deficient opera meritoria.

cccvi. Respondeo. Ex sola gratia data secundum entitatem sibi intrinsicè nunquam inferitur sequutus operis effectus. Prima argumenti probatio suspecta est; quippe qua utitur Calvinus ad suadendum gratiam perdere libertatem, ut referunt

Staple-

Stapletonius in superius testimonium Pauli, & Camerarius de lib. arb. c. 10. Deinde vim habet ad probandum etiam gratiam naturæ integræ esse intrinsicè efficacem, & determinantem arbitrii ad effectum operis. Nam etiam in statu naturæ integræ vera est sententia Pauli Rom. 8. *Quicumque spiritu Dei aguntur, hi filii Dei sunt.* & illa Augustini: *Non sum filii Dei, si non aguntur spiritu Dei.* Nam Angeli, & primi parentes verè agebantur spiritu Dei in eis, quæ egerunt meritoria vitæ æternæ, siquidem erant verè filii Dei. & quidem de Christo, in quo erat voluntas sana, & integra Lucæ 4. dicitur: *Agebatur leprosus spiritu in desertum.* Tamen Spiritus, quo agebatur, non erat seipso determinans voluntatis integræ, & sanæ, ut Baiani profitentur.

cccvix. Deinde agi duplicem subit significationem; aliam philosophicam; aliam morale. Philosophica significatione nullus simpliciter agitur ab alio, nisi ad agendum ex vi sola impulsus alieni determinetur. Morali vero significatione simpliciter agitur ab alio, qui solum ad agendum inclinatur, & movetur, quamvis non determinetur, sed suo arbitrio determinatio relinquatur. Ideo juxta priorè philosophicam usurpationem S. Thomas lib. 4. contra Gentes c. 22. exponens præcedens testimonium ait: *A Spiritu sancto filii Dei aguntur quodammodo; non sicut servi, sed sicut liberi. Cum enim liber sit, qui sui causa est, illud libere agimus, quod ex nobis ipsis agimus.* Considera hominem à Spiritu sancto non agi simpliciter sed quodammodo; hoc est, secundum quid. Si autem Spiritus sanctus determinaret voluntatem ad unum, simpliciter, & non secundum quid ageretur homo à Spiritu sancto. Quod egregè docet Ferrariensis Præceptorum exponens §. *Ad hujus evidentiam, in hunc modum: Quando actio dicitur ab altero determinari, ita quod ipsum agat præcisè secundum inclinationem sibi ab altero ad unum determinatam, sic dicitur simpliciter agi, sicut bruta dicuntur agi. Si autem actio non determinetur sibi ab altero; sed sic quidem movetur, sive inclinatur ab altero ad agendum, quod tamen in potestate sua sit agere, & non agere, sive agere hoc modo, aut illo, tale dicitur agi, non simpliciter, sed secundum quid, quia non determinatur actio ab extrinseco ad unum, sed ipsum se determinat; sed tamen aliquantulum inclinatur ad agendum ab extrinseco. Quia ergo sic Spiritus sanctus nos ad agendum inclinatur, quod tamen operamur ex proprio arbitrio, tanquam habentes in nostra potestate sequi, aut non sequi Spiritus sancti inclinationem, & motionem, ideo dicitur ab ipso agi, non simpliciter, sed secundum quid.* Ergo quia Spiritus sanctus non determinat actionem hominis ad unum, non agit simpliciter hominem: agit vero secundum quid; quia enim aliquantulum inclinatur, ita ut in ejus potestate sit deserere talem inclinationem. Quod etiam explicuit S. Thomas dicens, voluntatem liberam esse sui causam, & ex se ipsa agentem, scilicet quia causa est, seipsam à se & non ab alio determinans ad agendum.

cccix. Itaque Paulus, & Augustinus accipienti sunt significatione morali, quia filii Dei sic aguntur Spiritu Dei, ut solum inclinentur ab Spiritu Dei, relicta sibi potestate indifferenti, ut se determinent ad sequendum, vel deserendam motionem, & inclinationem spiritus divini. Ideo Chrysoströmus Rom. 8. homil. 14. col. 2. illud aguntur, vertit spiritu Dei ducuntur, nam quod Lucæ 4. dicitur: *Agebatur Iesus à spiritu in desertum*, Matth. 4. significatur: *Ductus est Iesus à spiritu in desertum.* proptereaque colligit,

spiritum Dei accipi posse ab homine, quin homo agat, ut filius Dei, quia ipse non se finit eo spiritu duci, sic enim observat: *Atque ideo non dixit Apostolus: Quicumque spiritu accepertunt, sed, Quicumque spiritu ducuntur, hoc est, quicumque omnem vitam eo spiritu vivunt, hi sunt filii Dei.* Ergo non sufficit talem spiritum accipere, sed etiam eo duci, & eo vitam agere opus est, ut simus filii Dei. Item Augustinus agi spiritu Dei non aliud esse docet, quam illustratione, & affectione simplici Spiritus sancti moraliter moveri, & inclinari ad agendum, sic de verbis Apostoli serm. 13. post. med. *Spiritu Dei aguntur; sed spiritu exhortante, illuminante, adjuvante.* Spiritus autem solum exhortans, & illuminans, non est determinans, sed tantum inclinans. & lib. de Gestis Pelagii, c. 3. *Spiritu sapientia, non viribus propriis voluntatis reguntur, & aguntur filii Dei.* Itaque idem est agi, quod regi spiritu sapientiæ supernaturali, & non humano, & naturali. At Spiritus sapientiæ regens non determinat, sed tantum moraliter movere ad agendum. & de Correp. & Grat. c. 2. *Aguntur cum delectatione, & iustitia suavitate.* Quæ omnia solum moralem motionem, & inclinationem, & non omnimodam determinationem agendi præ se ferunt.

cccix. Vnde Augustinus ex sola gratia data, aut ex solo spiritu Dei infuso non arguit sequutum operis effectum, cum asserit, eos, qui spiritu Dei aguntur, bene agere, pugnare, facta carnis mortificare, & secundum spiritum ambulare. Sed aliud spiritu infuso adjiciendum supponit, ex quo inferatur operis effectus nempe ut agatur, hoc est, ut suo libero consensu se finat voluntas humana agi, moveri, seu duci, & non reluctetur, ut nuper cum Chrysostrómo observabamus. Itaque non ex sola gratia data, sed etiam ex libero nostræ voluntatis consensu talis operis sequela colligitur. Rursus dici potest, non ex eo solum, quod agatur homo spiritu Dei in actu primo, sed etiam ex eo, quod agat in actu secundo, deprehendere Augustinum, quod homo bene agit, & opera carnis mortificat. Quasi diceret: quicumque agunt, si spiritu Dei aguntur, bene agunt, & opera carnis mortificant. Nam ejus scopus solus est, ostendere ad bene agendum, necessariam esse gratiam Dei, & non posse solo spiritu naturali, & humano opera carnis mortificare. præmiserat enim Apostolus Rom. 8. & cum eo Augustinus eo serm. 43. de verbis Domini: *Si spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.* adjecerat autem Augustinus: *Expone nobis Apostole, quo spiritu? Habet enim & homo spiritum ad naturam propriam pertinentem, quo homo est. Quæ ergo quo spiritu? mo, an Dei? Audis, questionem esse, an cum facta carnis mortificamus, id opus agamus spiritu nostro, an divino? audi solutionem: sublata est questio sequentibus verbis. Cum enim dixisset: Si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis; continuo adjicit: Quotquot enim spiritu Dei aguntur, hi filii sunt Dei. Agis, si ageris, & bene agis, si à bono ageris. Ergo Redemptor tibi spiritum dedit, quo mortifices facta carnis. En satis manifestum, ab Augustino solum contendit, eos, qui supponuntur bene agere, & facta carnis mortificare, id non spiritu humano, & naturali, sed divino; & supernaturali perficere. similiter serm. 13. de verbis Apostoli proponit: *Quid te ergo jam volebas extollere, ubi audisti: Si spiritu actiones carnis mortificaveritis, vivetis? Dicitur enim eras: hoc potest voluntas mea, hoc potest liberum arbitrium meum.* deinde solvit: *Nisi illa**

ccc

regat,

regat, cadis, nisi regat, jaces. Quomodo ergo spiritu tuo, cum audias Apostolum dicentem: Quotquot enim spiritu Dei aguntur, hi filii sunt Dei? Tu te vis agere, à te ipso vis agi ad actiones carnis mortificandas? Expende prius, idem apud Augustinum esse agi à Deo, ac regi spiritu divino. Deinde ex Paulo solum concludi, non posse hominem sua tantum voluntate, & facultate absque spiritu gratiæ divino actiones carnis mortificare.

ccc. Hinc solvitur, quod alii objiciunt ex Augustino de Gestis Pelagii c. 3. Proculdubio plus est agi, quam regi. Qui enim regitur, aliquid agit; qui vero agitur, agere aliquid ipse vix intelligitur. Tamen tantum præstat voluntatibus nostris gratia Salvatoris, ut non dubitet Apostolus dicere: Quotquot spiritu Dei aguntur, &c. Vbi teste Augustino plus est agi, quam regi, ac per consequens plus quam moraliter moveri, quia sic impelluntur filii Dei impetu gratiæ, ut vix aliquid agant. Verum hoc ex dictis non premit. Nam superioribus perspicue docet, idem esse agi, ac regi spiritu Dei, & non solis viribus voluntatis. Itaque in hoc testimonio solum comparat Augustinus agi à Deo cum regi à se ipso solis viribus naturæ; non vero cum regi à Deo spiritu supernaturali, & infuso. Nam eo capite 3. præmiserat hanc propositionem Pelagii: *Homines voluntate propria sine Deo reguntur.* quam continuo rejicit ex Paulo: *quod absit à nobis; nam proculdubio plus est agi, quam regi.* quibus subjicit: *Spiritus sapientia, non viribus propriæ voluntatis reguntur, & aguntur filii Dei.* Vbi manifestè supponit, idem esse agi, ac regi spiritu Dei, quamvis non sit idem ac regi viribus propriæ voluntatis. Quod rursus sic explico. Bifariam potest homo regi ab alio. Primum, sola ostensione bonitatis, quin ad eam sectandam tribuantur illi vires, sed supponantur, sicut regitur ab alio homine. Secundò, præstitis viribus ab illo ad sectandam bonitatem ostensam. Priori modo volebat Pelagius, hominem regi à Deo; Augustinus vero regi posteriori modo, eumque modum exprimi à Paulo dicente, filios Dei agi spiritu divino, atque aded plus esse agi, quam purè regi.

cccxi. Quod autem Augustinus addit, sic hominem agi spiritu Dei, ut ipse vix aliquid agere intelligatur, non est sic accipiendum, ut homo verè, & simpliciter non agat. Nam Augustinus id studiosissimè cavet serm. 13. de verbis Apostoli: *Dicit mihi aliquis: Ergo agimur, non agimus. Respondeo. Imo & agis, & ageris. Et tunc bene agis, si à bono ageris. Spiritus enim Dei, qui te agit, agentibus adjutor est; ipsum nomen adjutoris præscribit tibi, quia & tu ipse aliquid agis.* Quod rursus pluribus confirmat. Igitur ideò vix homo aliquid agere censetur, quia sic Deus prævenit arbitrium per vires gratiæ, & tot ei auxilia habitualia, & actualia præstat, & aded movet per affectiones, & illustrationes Spiritus sancti ad agendum, ut Deus præcipuas, ac potiores partes obtineat in opere nostræ salutis, atque aded exiguas arbitrio relinquat, ut hæc cum illis compositæ fere nullæ reputentur, sic Afric Episcopi rescribentes ad Zosimum Papam, & asserentes homines instinctu Dei bene operari: *Ideo utique quia præparatur voluntas à Domino, & ut boni aliquid agant, paternis inspirationibus suorum ipse tangit corda fidelium. Quotquot enim spiritu Dei aguntur, hi filii sunt Dei, ut nec nostrum deesse sentiamus arbitrium, & in bonis quibusque voluntatis humane singulis motibus magis illum valere non dubitemus, auxiliium.* Considera primò, homi-

nes, ut agant, agi à Deo solis inspirationibus paternis, non motionibus determinantibus, tollentibus indifferentiam arbitrii. Secundò, ideò solum agi, quia in bonis motibus magis valet auxilium Dei, quam nostrum arbitrium.

cccxi. His addo, rectè inferri effectum operis ex spiritu ageute filios Dei, quin ex omni gratia data eadem fiat illatio. Nam is spiritus potest aptissimè exponi amor efficax, & liber charitatis, qui proprius est filiorum Dei, & eos quidem agit ad impletionem præceptorum, & universa pietatis officia: quem actum inter auxilia gratiæ referri, ostendi disp. 103. sect. 4. Præter eum tamen alia esse plura necessaria auxilia gratiæ, ibidem sancimus sect. 2 & 3. & iterum sancimus disp. seq. Porro eum spiritum, quo aguntur filii Dei, esse efficacem Dei amorem, mox significat Paulus subdens: *Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore; sed spiritum filiorum Dei, in quo clamamus Abba Pater.* iterum ibi: *Quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* rursus ibi: *Quis ergo nos separabit à charitate Christi, tribulatio, an angustia, &c.* Quibus disertissimè ostendit, eum spiritum filiorum Dei esse ardentem, & efficacem charitatis dilectionem. ratio est, quia is spiritus est proprius filiorum Dei; siquidem, teste Apostolo, *Quotquot spiritus Dei aguntur, hi filii sunt Dei.* At omnis spiritus gratiæ non est proprius filiorum Dei, quia moveri ex gratia commune etiam est fidelibus peccatoribus, qui non sunt filii Dei. Ergo spiritus Dei, de quo agit Apostolus, non est communis spiritus gratiæ, sed charitatis efficacis, quo soli aguntur filii Dei.

cccxi. A qua mento non est alienus Augustinus serm. 13. de verbis Apost. ex professo superius Pauli testimonium expendens, & eum spiritum charitatem Dei exponens: *Forse diluvis eratis: Ex lex sufficit nobis. Lex timorem dedit, & videte, quid hinc subjungit Apostolus, cum diceret: Quotquot enim spiritu Dei aguntur, hi filii sunt Dei; quia qui cum spiritu Dei aguntur, charitate aguntur. Charitas enim Dei diffusa est in cordibus vestris per Spiritum sanctum qui datus est vobis. Sequitur adjungit: Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore.* quibus mox subdit: *Iam ergo non in timore, sed in dilectione, ut non servi, sed filii simus. Qui enim adhuc ideò bene agit, quia & penam timet, Deum non amat, nondum est inter filios.* En disertissimè ex mente Augustini spiritus Dei, quo aguntur filii Dei, non est alius, quam amor Dei operans, quem Deus suis filiis inspirat in lege gratiæ, & non servilis timor poenæ, quo in lege veteri cultores illius movebantur. Vbi expendo, eum timorem etiam esse spiritum Dei, ut ibidem Augustinus colligit ex verbis Apostoli: *Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore.* ideoque supponit, bene agere eum, qui ex timore poenæ operatur: *Qui enim adhuc ideò bene agit, quia & penam timet, &c.* De quo ex professo disseruimus disp. 22. sect. 4 & seqq. Ergo Augustinus ex verbis Apostoli non colligit, quemcumque spiritum Dei, & gratiæ esse cum actione nostræ connexam, sed solum spiritum charitatis efficacis, proprium filiorum Dei; præter quem est spiritus Dei, & gratiæ etiam timor poenæ, nec non virtutum moralium amor à charitate differens, & omnis gratia præveniens amorem ipsum charitatis, & reliquos virtutum affectus deliberatos, & efficaces. De quo disp. seq.

cccxiv. Iam secunda argumenti probatio ex quaest. 2. ad Simplicianum expedienda est. inprimis falso

falso refertur Augustinus dicens: *Si enim Deus miseretur, jam volumus, quasi misericordia Dei effectrix gratiæ non possit dividi à nostra voluntate.* Augustinus enim non dixit, *jam volumus*, sed: *Si Deus miseretur, etiam volumus.* quippe denotans, misericordiam, & gratiam prævenientem Deum solum opera, sed etiam voluntatem, seu volitionem nostram prævenire. Nam in ea quaestione tota Augustini mens eo collimat, ut nulla nostra voluntas bona gratiam præcedat, sed gratia omnem præcurrat voluntatem bonam, gratiaque non reddatur, quia illam meruit nostra voluntas, sed nostra voluntas bona ideò mereatur, quia prius gratia sine merito reddatur. Quare illud: *Nescio, quomodo dicatur, frustra Deum misereri, nisi nos velimus.* Intellige, nisi priori voluntate non elicit à gratia velimus. quod liquido ostendit ratio continuo subjuncta: *Ad eandem quippe misericordiam pertinet, ut velimus. Deus enim est, qui operatur in nobis, & velle, & operari pro bona voluntate. Nam si queramus, utrum Dei donum sit voluntas bona, mirum, si negare quisquam audeat. At enim quia non præcedit voluntas bona vocationem, sed vocatione bonam voluntatem, propterea vocanti Deo rectè tribuitur, quod bene volumus, nobis vero tribui non potest, quod vocamus. Quid disertius? Ergo non contendit Augustinus ex misericordia Dei præveniente, & præfente rectè inferri, nostram voluntatem adesse; sed ex nostra bona voluntate jam præfente rectè inferri, adesse priorem, & prævenientem misericordiam, & gratiam Dei: quod erat disputationis cum Pelagianis susceptæ subjectum.*

cccxv. Quando autem pluribus interjectis pronuntiat: *Nullius Deum frustra miseretur*; sermo illi est, non de omni misericordia vocante Dei, sed de congrua tantum, sive illa, qua sic hominem vocat, quomodo scit ei congruere, ut vocantem non respuat, continuo enim subdit: *Cujus enim miseretur, sic eum vocat, quomodo scit ei congruere, ut vocantem non respuat.* Quare ibidem sæpius supponit, plures homines vocari, quin vocationem sequantur, ideoque adesse vocationem gratiæ, nullo sequuto operis effectum. præmiserat enim: *Verum est ergo: Multi vocati, pauci vero electi. Illi enim electi, qui congruenter vocati: illi autem, qui non congruebant, neque contempserunt vocationem, non electi, quia non sequuntur, quamvis vocati.* Vis expressius? audi continuo subjuncta: *Item verum est: Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei, quia etiam si multos vocet, eorum tamen miseretur, quos ita vocat, quomodo eis vocari aptum est, ut sequantur.* his consona illa priora: *Nemo itaque credit non vocatus, sed non omnis credit vocatus. Multi enim sunt vocati, pauci autem electi, utique hi, qui vocantem non contempserunt, sed credendo sequuti sunt.* Quibus luce meridiana clarius docet, dari vocationem gratiæ, quin sequatur operis effectus.

cccxvi. Addo, illud *nullius Deum frustra miseretur*, accipiendum esse cum adjectione, etiam si homo prius non velit, quia disputationem contendit adversus Semipelagianos asserentes, *frustra Deum misereri, nisi nos velimus*, scilicet prius, ut jam exposuimus. Quo volebant, Deum non posse in sua potestate certum, & infallibilem habere effectum nostri operis, nisi nostra præcedat voluntas; ideoque frustra misereri, & suam vocationem impertiri, nisi nos prius velimus, quia non præcedente nostra voluntate non potest ejus misericordia certo consentum nostrum obtinere. Quibus contradicit Au-

gustinus asserens, nullius Deum frustra misereri, quia ejus misericordia potest, si velit, ex pluribus vocationibus eam eligere, & homini largiri, qua certo consequatur effectum, etiam si non præcurrerit nostra voluntas, quia plures sunt ita congruæ nostræ voluntati, ut præciat Deus obtemperaturam voluntatem, sic enim Augustinus immediatè præmiserat: *Non jam similiter verum est: Igitur non miserentis Dei, sed volentis, atque currentis est hominis, quoniam non potest effectus misericordiae Dei esse in hominis potestate, ut frustra illo miseretur, si homo nolit; quia si vellet etiam ipsum misereri, posset ita vocare, quomodo illis aptum esset, ut & moverentur, & sequerentur.* Igitur non ideò Deus nullius frustra miseretur, quia omnis Dei misericordia, & gratia cum effectu operis connexa est, sed quia aliqua talis esse potest, ut nulla etiam præcedente voluntate nostra effectum operis ex præscientia congruitatis, & eventus infallibiliter consequatur, quibus præluxerat, rationem dubitandi, cui postea acquievit, proponens: *An forte illi, qui hoc modo vocati non consentiunt, possent alio modo vocati accommodare fidei voluntatem. Et illud verum sit: Multi vocati, pauci electi: ut quamvis multi uno modo vocati sint, tamen quia non omnes uno modo affecti sunt, illi soli sequantur vocationem, qui ei capientiae reperiuntur idonei; & illud non minus verum sit: Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei, qui hoc modo vocavit, quomodo aptum erat eis, qui sequuti sunt vocationem?* Ex quibus tantum abest, ut Augustinus in hac quaest. 2. ad Simplicianum gratiam purè sufficientem destruat, ut illam potius disertissimè adstruat, cum toties inculcet, vocationes gratiæ hominibus dari, quin eis consentiant, nec eas sequantur.

cccxvii. Sextò, similiter probant; quia Augustinus ex defectu operis colligit defectum gratiæ, ac proinde deficiente opere nullam adesse præcedentem gratiam ad illud, sic arguit Augustinus ex illo Ioan. 6. *Omnis, qui audit, & didicit à Patre, venit ad me.* Vbi significatur, eum, qui non venit effectu operis, non audivisse, nec didicisse à Patre per interiorum doctrinam, & instructionem gratiæ. Ita exponit lib. de Prædest. Sanctorum c. 8. *Quid est omnis, qui audit à Patre, & didicit, venit ad me; nisi nullus est, qui audiat, & discat à Patre, & non veniat ad me? Si enim omnis, qui audit à Patre, & didicit, venit: profecto omnis, qui non venit, non audit à Patre, nec didicit. Nam si audivisset, & didicisset, veniret. Neque enim ullus audit, ac didicit, & non venit: sed omnis, ut ait Veritas, qui audit à Patre, & didicit, venit.* unde inferius concludit: *Abst ergo, ut quisque non veniat, qui à Patre audit, & didicit, & rursus instantius, & inculcatus: Qui credunt prædicatore forissecus insonante, intus à Patre audiunt, atque discunt; qui autem non credunt, foris audiunt, intus non audiunt, neque discunt. Hoc est, illis datur, ut credant, illis non datur.* Ergo cum deficit fides, & alius operis effectus, argumentum est, defuisse interiorum doctrinam, & instructionem gratiæ.

cccxiix. Confirmatur ex lib. de Grat. Christi c. 14. *Qui ergo non venerit, non de illo rectè dicitur, audit quidem, & didicit sibi esse veniendum, sed facere non vult, quod didicit. Profusus non rectè dicitur de isto docendi modo, quo per gratiam docet Deus. Si enim sicut Veritas loquitur, omnis qui didicit, venit; quisquis non venit, profecto non didicit.* quibus præmiserat c. 13. *Qui novit, quid est, quod fieri debeat, & non facit, nondum à Deo didicit secundum gratiam, sed secundum*

dum legem, non secundum spiritum, sed secundum litteram, quamvis multi, quod imperat lex, facere videantur timore pœnæ, non amore iustitiæ. Expende, eum, qui non venit, nec fecit, quod faciendum cognovit, colligi ab Augustino, non audivisse, nec didicisse à Patre secundum gratiam; ac proinde ex defectu operis arguere defectum gratiæ.

c c c x i x. Respondeo. Augustinus non semper colligit ex defectu operis absentiam gratiæ; nam ut ad præteriti argumenti solutionem vidimus, sæpius præsentiam vocationis cum absentia operis componit. Nec oppositum probat testimonium Ioan. 6. objectum. Quia illud potius suadet, posse componi cum gratia interna docente, & illustrante hominem defectum discendi, & veniendi ad Christum. Nam Christus non ait: *Omnis, qui audivit à Patre, venit; sed qui audivit, & didicit.* Quia licet audiamus vocationem Patris sine consensu voluntatis, tamen sine eo consensu non discimus, quem consensum post auditam vocem Patris negare possumus. Itaque ad efficaciam veniendi præter vocationem Patris adiunxit Christus liberam obedientiam voluntatis. Clarissime S. Thomas Ioan. 6. lect. 5. *Duo ponit: unum scilicet, quod pertinet ad donum Dei, cum dicit: Audivit scilicet Deo revelante; aliud, quod pertinet ad liberum arbitrium, cum dicit: Et didicit, scilicet per assensum; & ista duo necessaria sunt in omni doctrina fidei: omnis, qui audivit à Patre docente, & manifestante, & didicit præbendo assensum, venit ad me; venit, inquam, per cognitionem veritatis, per amoris affectum: Quid manifestius? Similiter Theophilactus: *Errunt omnes docti à Deo, videlicet omnes, qui voluerunt; non enim sufficit audire, sed oportet audisse, & discere.* Ergo præter vocationem auditam à Patre requiritur consensus voluntatis, ut reipsa quis veniat in Christum. Confirmatur ex illo Eph. 4. *Vos autem non didicistis, si tamen audistis, & in ipso edocti estis.* Ergo, audire, & docere à Patre non habet connexionem cum discere. Vnde potest homo non discere, neque venire, quamvis audierit, & edoctus fuerit à Patre.*

c c c x x. Nam ex dictis sensus verborum Christi Ioan. 6. is est: *Quicumque à Patre interius illustrante, inspirante, & vocante audierit, ac simul liberè consentiendo didicerit, veniat ad me credendo, sperando, & diligendo.* Quare cum is, qui non venit, arguitur non didicisse à Patre, non inferitur defectus gratiæ ex defectu operis, sed defectus consensus nostri liberi, qui ad discendum necessarius est. Nec refert, etiam colligi non audire, quod non vendicat liberum consensum: tum quia non colligitur solum, sed conjunctum cum non discere; quod, ut vidimus, liberum consensum desiderat. Tum quia licet verbum *audivit* possit hoc loco significare illustrationes, & inspirationes, quas supernus Magister in nobis sine nobis operatur; tamen non ineptè etiam accipi potest, ut liberum consensum significet. Infrequens enim non est apud sacras litteras, & Patres Ecclesiæ *audire* idem notare, quod docenti, vel præcipienti obedire; ut Plal. 80. *Israël si audiverit me, non erit in te Deus recens.* & iterum: *Non audivit populus meus vocem meam, & Israël non intendit mihi.*

c c c x x i. Hinc cum Augustinus eum, qui reipsa non venit ad Christum, arguit non audivisse, neque didicisse à Patre, non idè censendus est negare præsentem internam gratiam, sed liberum voluntatis consensum, qui vel ad audiendum, vel ad discendum necessarius est. Præterea, quod certius reor, non arguit defectum omnis gratiæ internæ, sed illius specialis, &

congruæ, quæ secundum propositum, & prædestinationem Dei ex præscientia infallibili eventus disponitur iis, qui secundum propositum vocantur, & docentur à Patre; de qua differit in locis argumento objectis. Sic disertè lib. de Grat. Christi, c. 13. *Sic enim docet Deus, eos, qui secundum propositum vocati sunt, simul donans, & quid agant, scire, & quod sciunt agere.* Unde ad Thessalonicenses sic Apostolus loquitur: *De charitate autem fraternitatis non opus habetis vobis scribi. Nam ipsi vos à Deo didicistis, ut diligatis invicem. Atque ut probaret eos à Deo didicisse, subiunxit: Etenim faciis illud in omnes fratres in universa Macedonia: tanquam hoc sit certissimum indicium, quod à Deo didiceritis, si id, quod didiceritis, feceritis. Isto modo sunt omnes secundum propositum vocati.* Augustinus igitur illationem infallibilem, qua venire conjungit cum discere, totam revocat in propositum Dei, & in vocationem specialem, quæ est secundum ejus præsentiam, & propositum. Quare cum non venire separat à discere, & audire, non de omni vocatione gratiæ, sed de congrua, & speciali secundum propositum Dei prædestinatorum propria intelligendum est. Idem tamen lib. de Prædestinat. c. 8. ubi nobis opponitur, quia manifestè differit de gratia Prædestinatorum propria, & à Reprobis aliena, ut ex contextu manifestum est. Inter alia nota illa: *Quando ergo Pater vnus audivit, & docet, ut veniat ad filium, auferit cor lapideum, & dat cor carneum, sicut Propeta prædicante promisit. Sic quippe facit filios promissionis, & vasa misericordiae, quæ preparavit in gloriam.* Ergo de illa sola gratiæ internæ loquitur qua filios facit promissionis, & vasa misericordiae in gloriam præparata.

c c c x x i i. Idè Augustinus pluribus in locis studiosissimè utramque vocationem distinguit. Sic de Prædest. Sancto, c. 3. *Vocatio secundum propositum Dei non omnium, qui vocantur, est, sed tantum electorum.* Itaque est vocatio gratiæ, quæ non est secundum propositum. Disertius ibidem c. 16. *Vocat enim Deus prædestinatos multos filios suos, ut eos faciat membra prædestinati unici filii sui; non ea vocatione, qua vocati sunt, qui noluerunt venire ad nuptias: illa quippe vocatione, & Iudæi vocati sunt; quibus Christus crucifixus scandalum est, & gentes, quibus Christus crucifixus salutis est: sed ea vocatione Prædestinatos vocat, quam distinxit Apostolus dicens ipsis vocatis Iudæis, & Græcis prædicare, se Christum, Dei virtutem, & Dei sapientiam; sic enim ait: Ipsi autem vocati, ut illos ostenderet non vocatos, sciens esse quamdam certam vocationem eorum, qui secundum propositum vocati sunt, quos præscribit, & prædestinavit conformes imaginis filii sui.* En distinguit vocationem eorum, qui vocati non venerunt, & eam, qua alii venerunt sive Prædestinatorum propriam, & Reprobis communem, sive eam, quæ est, & eam, quæ non est secundum propositum Dei. Ergo iis, qui non veniunt, non negat omnem vocationem gratiæ, sed potius aliquam eis adesse supponit, solamque ab eis relegat certam, & congruam illam vocationem, quæ secundum propositum Dei Prædestinatis præparatur.

c c c x x i i i. Quam doctrinam scitè notat etiam Epist. 106. ad Bonifac. col. 9. *Certus est Dei præscientia definitus numerus, & multitudo sanctorum, quibus diligentibus Deum, quod eis donavit per diffusum in cordibus eorum spiritum sanctum omnia cooperantur in bonum iis, qui secundum propositum vocati sunt, quos ante præscribit, & prædestinavit conformes fieri imaginis filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quos autem prædestinavit, illos & vocavit. Hic subaudienda debemus*

debemus secundum propositum. Sunt enim & alii vocati, sed non electi, ac per hoc non secundum propositum vocati. Quos autem vocavit, &c. Expende notationem Augustini, & rationem notandi: *Sunt enim & alii vocati, sed non electi, ac per hoc non secundum propositum vocati.* Quam etiam invenies lib. 5. contra Iulianum c. 3. & lib. de Corrept. & Grat. c. 12. Ex quibus colligitur Augustini doctrinam, non solum non dissentaneam, sed maximè consentaneam esse gratiæ, & vocationi purè sufficienti.

c c c x x i v. Septimò opponunt, gratiam purè sufficientem, & ex se non efficacem possibilitatis gratiam esse, assertam à Pelagio, & non voluntatis, & actionis, qualem Augustinus contendit esse omnem veram gratiam Salvatoris naturæ infirmæ provisam. Item eam gratiam non esse datricem bonæ voluntatis, & meritorum. Nec item discernere bene operantem à non operanti. Aliasque hujus generis proprietates ab ea gratia alienas esse, quas Augustinus verè gratiæ Christianæ adscribit. Respondeo. Hæc possunt gratiæ indifferenti, & ex se non efficaci convenire. Tum quia ea debent etiam admitti de gratia auxiliante naturam sanam, ut non solum adjuvet possibilitatem, sed etiam voluntatem, & actionem, meritaque donet, & operantem à non operante discernat, sicut ex professo docuimus disp. 7. Tum quia gratia ab Augustino contra Pelagium contenta communis est naturæ sanæ, erroneaque sententia, quæ solam gratiam Pelagianam in statu naturæ integræ admittat, ut ibidem expendimus, & rursus expendemus disp. seq. ubi de efficacia intrinseca Baianæ gratiæ, in quam stabilendam hæc obijciuntur à Baianis, erit ex professo ineunda controversia. Præterea hoc argumentum non expugnat gratiam purè sufficientem, quam tuentur Prædeterminatistæ. Nam sic eam adstruunt sufficientem ad posse, ut simul necessarium desiderent ad actualiter operari gratiam intrinsecè efficacem, cui superiores proprietates possint adscribi. Itaque argumento non conficitur, omnem prorsus gratiam sufficientem, tribuentem posse, non operantibus negandam.

SECTIO XXVII.

Diluuntur argumenta confecta ex lege Iudæis lata absque gratia sufficienti.

c c c x x v. **P**ostremò Baiani suam sententiam prolixo discursu probant; quia Iudæis lata est lex absque gratia sufficienti ad implendum illam disposita. Si autem alicuius non operantibus esset distributa gratia sufficientis, maximè Iudæis. Tum quia Iudæorum gens fuit à Deo præ aliis nationibus dilecta, & beneficiis specialibus exulta. Tum quia in eam gentem conveniunt omnia argumenta, quæ pro gratia sufficienti non operantibus provisâ præformata sunt. Ergo gratia sufficientis non est admittenda non operantibus distributa. Assumptum hujus argumenti tum ex variis Augustini assertis opponentibus legi gratiam; tum ex peculiari statu, & conditione gentis Iudæicæ persuadere nituntur, quas probationes breviter, & summatim proponam, ne molesta testimoniorum repetitione lectorem obruam, quin dissimulem ullam vim earum.

c c c x x v i. Igitur assertiones Augustinianæ, ex quibus id colligunt, præcipuæ sunt. Prima est, *legem datam esse, ut gratia quæreretur, gratiam datam esse, ut*

lex impleretur. Scilicet quia lege data innotuit hominibus peccatum, & gratia subtrahita à lege homines superbi, & de suis viribus præsumentes prolapsi fuerunt in peccatum, & suarum virium imbecillitatem experti necessitatem quærendæ, & postulandæ à Deo gratiæ agnoverunt. Cum autem gratia data fuit, una cum illa lex fuit impleta. Secunda est, *legem, & doctrinam sine gratia non tantum nihil juvare, sed prævaricationis reus facere: Litteram sine spiritu vivificante, & adjuvante non tantum nihil prodesse, sed etiam occidere & obesse.* Quod Augustinus non tradit de metaphyfica speculatione, ac præcisione, hoc est, de speculativa hypotheticæ propositionis veritate disputans, sed casum in Iudæis experientia quotidiana comprobatum, & notum ad memoriam dumtaxat revocans. Vnde contendit, legem, & doctrinam absolute & reipsa à gratia, litteram ab spiritu vivificante, & adjuvante separatam. Tertia *legem datam ante gratiam, Iudæosque sub lege fuisse nondum statuum humani generis, nec non singulorum hominum divisio.* Quorum primus dicitur *ante legem*; secundus *sub lege*; tertius *sub gratia*; ut hoc ipso intelligamus, homines totum statum primum, & secundum sine gratiæ spiritualis adjutorio transigere. Quarta est, *Iudæos sub lege non potuisse legem implere.* Possent autem, si eis adesset gratia sufficientis lationi legis annexa.

c c c x x v i i. Ut hæc diluam, præmittendum est, gratiam legi oppositam non uno semper modo apud Augustinum usurpari, videlicet adjutorium ad bene operandum necessarium, & sufficientem. Interdum enim lex opponitur gratiæ, quam præsignificavit in novo Testamento futuram, nempe beneficia nostræ redemptionis, & sacramenta, continentia gratiam tam justificantem, quam auxiliantem, quæ legales ceremoniæ Iudæorum præannuntiabant, seu præfigurabant futura. Interdum gratia legi opposita sumitur gratia auxilians sufficientis novi Testamenti propria, quæ per Antonomasiam usurpatur *gratia Salvatoris*, quia una cum adventu Salvatoris hominibus dispersa fuit. Hæc autem gratia duobus præcipuè veteri gratiæ præcellit, ob quæ specialem usurpationem gratiæ mereatur. Primò, quia ultra communem causarum secundarum cursum, & creaturarum ministeria rationalium dispensatur, non solum quoad tempora, in quibus datur, sed etiam quoad intentionem, & efficacitatem, in qua confertur. Quippe gratia veteris legis ea solum erat, quæ ex communi lege providentiæ supernaturalis, & elevationis, ordinationisque naturæ in finem supernaturalem inferitur cogitationibus, & affectionibus honestis, quas excitant causarum naturalium concursus, & creaturarum ministeria rationalium juxta ea, quæ copiose tradidimus disp. 20. de Ente supern. Cæterum in novo Testamento ultra hanc communem dispositionem infunduntur auxilia gratiæ, quando nullum adest ministerium creatum, quod occasionem, & locum faciat infusioni eorum; & eo ministerio præfenti infunduntur in ea intentione, quæ excedat intentionem cogitationum, & affectionum naturalium, quæ tali ministerio externo nectuntur. Tum quia sacramenta novæ legis ex opere operato vim habent conferendi auxilia gratiæ ultra communem providentiæ supernaturalis ordinem ad fines peculiare, in quos destinantur, consequendos. Tum quia adventu Salvatoris, & sanguini reipsa fuso ipsius peculiaris beneficia, & subsidia gratiæ promissa, & debita sunt. Secundò, quia gratia veteris legis præcipuè ministrat,

batur adimplendum legem ex timore servili pœnæ, non quidem vitioſo, ſed virtuſo, ut offendimus diſp. 22. ſect. 4. & ſeqq. licet ab uſu Gentis Iudicæ talis timor, temporalis, & vitioſus majori ex parte ferè ſemper eſſet. quia lex vetus proponebat obedientiam comminatione pœnarum temporalium, & Iudæorum animi propenſiores erant ad timendam malum pœnæ, quam ad amandum bonum virtutis, & juſtitie. Gratia vero novæ legis præcipuè eminet virtute movendi voluntatem ad amorem honeſtatis & juſtitie, agendamque officia virtutum propter juſtitiam, & honeſtatem ipſorum, ex ſpiritu filiali, & non purè ſervili.

ccccxix. Rurſus lex antiqua opponitur gratiæ præcipuè, quæ ad vincendam reſiſtentiam concupiſcentiæ, & tollendam difficultatem, & moralem impoſſibilitatem ex illa ortam conferitur. quippe gratia naturæ lapsæ alia eſt, quæ ſolum elevat imbecillitatem naturalem creaturæ rationalis ad opera ſupernaturalia, communem naturæ integræ ſecundum ſe conſideratæ, relicta difficultate operandi, quæ naſcitur ex concupiſcentia, qualis ineſt etiam ad opera virtutis naturalia, ſed compoſita cum poteſtate phyſica, & antecedenti ad agendum ea opera, qualis ad libertatem capacem præcepti, & meriti, atque demeriti neceſſaria eſt. Alia eſt, quæ ad frangendos impetus concupiſcentiæ, & reddendam facilem victoriam ipſius deſtinatur, atque adeo abolendam impoſſibilitatem moralem operandi. Cuiusmodi gratia non raro efficaciſſima invenitur etiam quoad impletionem totius legis, quia non raro voluntas opera exequitur, quæ ſibi facilia redduntur. Hæc eſt gratia Prædeſtinatorum naturæ lapsæ propria; quia munus gratiæ in natura lapsæ non ſolum eſt conferre poteſtatem ad opera ſupernaturalia, & naturalem debilitatem elevare ad illa, ſed etiam pugnare cum reſiſtentia concupiſcentiæ, & vires ad illam ſuperandam præbere; quia vero in Prædeſtinatis hæc gratia efficaciſſime eſſe debet, & hanc efficaciſſimam fortiri nequit, niſi ablata impoſſibilitate morali, & ingenti difficultate operandi, quæ ex rebellionem concupiſcentiæ ineſt, ideò Prædeſtinatis hæc gratia virtute, & intentione major providetur, ut paribus momentis, & motionibus impulſa voluntas ad bonum à Deo, ac eſt à concupiſcentia ad malum, facilis ei reddatur victoria, ſi operari voluerit. Quare hæc gratia, ut cooperante voluntate efficaciſſima eſt, ſic interdum voluntate non cooperante inefficax invenitur. Ergo quia hæc gratia in ſtatu veteris legis rara fuit, & pauciſſimis diſpoſita, ideò lex in illo ſtatu tali gratiæ ab Auguſtino opponitur. Demum etiam lex opponitur gratiæ efficaci, & congruæ, quæ ſemper in ratione gratiæ, & beneficii ſpecialis eſt; quia lex omnibus etiam non operantibus eſt communis, & neque ex ſe, neque ex communi diſpenſatione Dei talem gratiam ferre poteſt.

ccccxx. Hinc aſſertiones Auguſtiniæ facile explicantur. Prima quidem, ideò legem datam, ut gratia quæreretur, & gratiam datam, ut lex impleretur, quia lex promittebat, & prænuſtiabat futuram gratiam novi Teſtamenti, non ſolum auxiliantem, ſed etiam juſtificantem, & ſanantem, per quam lex, & eius promiſſio adimpleta eſt. Sic enim lib. de ſpiritu & litt. c. 19. *Lex data eſt, ut gratia quæreretur, gratia data eſt, ut lex impleretur*, ſubjungit: *Quod enim impoſſibile erat legis, in quo infirmabatur per carnem, miſit Deus ſilium ſuum in ſimilitudine carnis peccati, & de peccato damnavit peccatum in carne, ut juſti-*

*tia legis impleverit in nobis, qui non ſecundum carnem ambulamus, ſed ſecundum ſpiritum. Vnde & in prophetico teſtimonio Hierem. 31. Conſummabo, inquit, quod ſuper domum Iſrael, & ſuper domum Iuda teſtamentum novum. Quid eſt conſummabo, niſi implebo? En gratia, qua lex impleta eſt, & quæ ex lege quærenda erat, non eſt quæcumque auxilians gratia, ſed gratia novi teſtamenti lege promiſſa, non ſolum adjuvans, ſed etiam juſtificans & ſanans, quæ cum Chriſto nobis data eſt, & non dabatur per legalia opera, & præcepta, ſed ſolum promittebatur, & præfigurabatur in novo Teſtamento futura. Ideò conſequeatur adjicit: *Ergo propter veteris hominis noxam, quæ per litteram jubentem, & minantem minime ſanabatur, dicitur illud teſtamentum veteris: hoc autem novum propter novitatem ſpiritus, quæ hominem novum ſanat à vitio veteriſtatis.* Itaque quia in veteri Teſtamento per legalia non ſanabatur noxa veteris peccati, quæ in novo Teſtamento ſanatur per gratiam peculiarem juſtificantem, & auxiliantem ex mentis Chriſti lege veteri præfigurati, & promiſſi ſacramentis novæ legis connexam, ideò illud *vetus*, hoc *novum* teſtamentum dicitur. Nova igitur iſta gratia eſt, quæ legem veterem, ſeu promiſſionem ipſius implevit, & ex tali lege quærenda, & credenda Iudæis propoſita eſt. Quare hoc ſenſu ab Auguſtino in rem præſentem adducitur, & communiter accipitur illud Chriſti: *Non veni legem ſolvere, ſed adimplere.**

ccccxx. Ergo non quia Iudæi ex defectu gratiæ auxiliantis prolabebantur in peccata, & legem violabant, ideò ex lege ſibi data gratia auxilians proponebatur quærenda, ut Baiani interpretantur. Nam hac ratione non erat neceſſaria lex ſcripta, ſed ſufficiebat lex naturalis, ſiquidem ferè omnia Iudæorum peccata erant legi naturali contraria, & experientio peccatorum legi naturali repugnantium poterant ſuam imbecillitatem, & neceſſitatem gratiæ ad illam adimplendam deprehendere, ſicut experientia peccatorum, quæ contra legem ſcriptam perpetrabant. Si qua quidem ratione lex faciebat quærere gratiam, ea maximè ex mente Auguſtini, quia prohibitio augebat deſiderium peccandi, & neceſſitatem majoris gratiæ ad reſiſtendum illi. quod non arguit, legem deſtitutam fuiſſe omni gratia ſufficienti ad implendum illam, ſed ex peculiari, quæ delectatione juſtitie æquaret, aut ſuperaret naturalem delectationem peccati, concupiſcentiæ ingentem, quam in novo teſtamento experiuntur plerique juſti, & peccatores, præfertim Prædeſtinati. Sic Auguſtinus de ſpiritu & litt. c. 4. de lege augente concupiſcentiam peccandi proferit: *Lex quamvis bona auget prohibendo deſiderium malum: ſicut aquæ impetum, ſi in eam partem non ceſſet influere, vehementior fit, obice oppoſito, cuius molem cum eviceris, majore cumulo præcipitatis violentius per prona prævolvitur. Nefcio, quo enim modo hoc ipſum, quod concupiſcitur, fit jucundius, dum vetatur.* Hinc lex impellebat ad quærendam gratiam, quæ ſua ſuavitate redderet delectabilem juſtitiam, & facilem concupiſcentiæ victoriam, quam ſine illa experiebantur difficilem, quamvis non impoſſibilem. Ideò enim Iudæis impoſitam legem aſſerit c. 10. *Et cum & in ipſis cœperit inſinuari concupiſcentiæ morbus inſinuatæ prohibitionis, & cumulo prævaricationis augetur, confugiam per fidem ad juſtificantem gratiam, & per donum ſpiritus ſuavitate juſtitie delectari pœnam litteræ minantis evadant.* Itaque non propter impoſſibilitatem, ſed propter difficultatem expertam ſervandi legem ad majorem implorandam gratiam movebantur. Nam ſi eis ad-

eſſet

eſſet impoſſibilitas adimplendi legem, nulla eſſet prævaricatio, & culpa non adimplere illam, ut ſuperioribus ſatis oſtenſum eſt. Itaque eis ſemper adfuit gratia neceſſaria, & ſufficiens ad legem implendam, & ſola difficultas, & moralis impoſſibilitas ex augmento concupiſcentiæ orta compellere poterat ad majorem quærendam gratiam. Porro difficultatem agendi titulum eſſe Auguſtino ad quærendam à Deo gratiam, vidimus ſect. 13. Ad hæc: quomodo lex potuit dari ad quærendam gratiam auxiliantem, qua Iudæi erant deſtituti, ſi & ipſa gratia orandi, & quærendi decreta erat non dari, ſiquidem reipſa Iudæi illam non quæſierunt, neque orarunt à Deo. Ergo ſaltem data eis fuit gratia orandi, & quærendi purè ſufficiens.

ccccxi. Aſſertio ſecunda Auguſtini ſolum arguit legem, & doctrinam externam ſine gratia interna nihil prodeſſe ad opera ſalutaria agenda. Ea quippe aſſertio crebro ab Auguſtino inculcatur ad revincendum Pelagianorum errore contendendum nullum aliud adjutorium ad opera ſalutaria proviſum à Deo, quam legem, & doctrinam externam. quod explodit ex illo 2. Corinth. 3. *Littera occidit, ſpiritus autem vivificat.* quia lex, & doctrina externa potius obſt. quam prodeſt, niſi adſit vivificans ſpiritus, & gratia interna, ut ait de ſpiritu & litt. c. 4. *Doctrina quippe illa, qua mandatum accipimus, continenter, recteque vivendi littera eſt occidens, niſi adſit vivificans ſpiritus.* Id autem non ſolum de lege veteri, ſed etiam de lege nova verum eſt, quia aſſertio Auguſtiniæ comprehendit omnem legem, & doctrinam externam, quam error Pelagianus complectitur, qui non ſolum veterem, ſed etiam novam legem, atque doctrinam gratiam Dei auxiliantem aſſeruit. Sic ut igitur hæc Auguſtini aſſertio non poteſt deprehendi, legem evangelicam vacuum exiſtere auxilio gratiæ internæ; ita nec Iudaicam exiſtiſſe. Scopus enim ipſius non eſt in hac diſputatione aſſerere, aut negare gratiam internam annexam eſſe legi, & doctrinæ externæ, ſed tantum externam legem, & doctrinam ſolam ad opera ſalutaria non ſufficere. Quod evidenter concludit ex hypothetica propoſitione, ſi deſit ſpiritus vivificans & gratia interna, nihil prodeſſe, ſed potius obſt. litteram, & doctrinam externam. Quæ non eſt metaphyſica ſpeculatio, ſed genuina explicatio, & probatio doctrinæ Catholicæ, quam perſuadere contendebat. Nullo enim aptius argumento convincitur neceſſitas alicujus mediæ ad finem, quam ex hypotheſi, qua finis non obtinetur, ſi deſit tale medium. Imo hæc probatio, & propoſitio hypothetica neceſſaria eſt ad ſtatueſſendam, & evincendam neceſſitatem talis mediæ; ubi enim finis ad eſſe poteſt, etiamſi deficiat tale medium, non poteſt medium perſuaderi neceſſarium. Ergo Auguſtinus volens ſtatuerre, & probare gratiam internam eſſe medium neceſſarium ad opera ſalutaria, debuit ejus neceſſitatem conſicere ex hypothetica propoſitione, qua, ſi deſit gratia interna, quamvis adſit externa, nulla eſſent opera ſalutaria.

ccccxii. Cum quo tamen ſtat, gratiam internam abſolute non eſſe diſtinctam ab externa, ſed ex lege Dei conjunctam cum illa. Si enim quis aſſereret, ſigna externa ſacramentorum novæ legis ſufficere ſine qualitate interna gratiæ juſtificantis inſulſa à Deo & nobis inhaerentis ad remiſſionem peccati; poſſet rectè ſalutaris redargui ex hypothetica propoſitione, quia illa ſine gratia inſulſa interna erant omnino inania, & vacua virtute ad effectum remittendi peccatum. Tamen propterea arguens non

conſeretur negare, eis ſigna externis eſſe adjunctam talem gratiam internam. neque refert, Auguſtinum Epit. 107. aſſerere: *Agnoſcamus gratiam, quæ facit prodeſſe doctrinam; quæ gratia ſi deſit, videmus, etiam obſeſſe doctrinam: ubi tanquam rem experientia quotidiana comprobata, & notam diſtinctionem doctrinæ à gratia interna volunt Baiani ad memoriam dumtaxat ab Auguſtino revocari. Nam illud videmus in eo teſtimonio non ſignificat experientiam talis diſtinctionis, ſed certiffimam notitiam à ſe ex ſcripturis comprobata hypotheticæ propoſitionis, qua non ſemel aſſeruit, ſi gratia deſit interna, non prodeſſe, ſed obſeſſe doctrinam externam. Diſtinctio enim doctrinæ externæ à gratia interna ſub experimentum non cadit. Nam experientia peccatorum in eis, quibus aſſulget doctrina, non eſt talis diſtinctionis, ſed potius conjunctionis argumentum. Si quidem poterat ſimul cum doctrina externa, & gratia etiam interna homo violare præceptum; imo reus culpæ non poteſt ceuſeri, niſi adfuertit gratia interna, qua illud ſervare ſufficiens ſit, ut læpius arguimus.*

ccccxiii. Aſſertio tertia pronuntians, legem datam ante gratiam, & Iudæos ſub lege nondum adjutos gratia exiſtiſſe, non eſt accipienda de omni gratia auxiliante Theologica, ſed de gratia peculiari novi Teſtamenti propria, quæ per Antonomatiam dicitur gratia, & communiter ab Auguſtino opponitur legi, ut præmiſimus n. 327 & 328. ſic lib. 2. contra Adverſ. legis, & Prophet. c. 7. *Operabatur enim, ut in teſtamento veteri lex imponeretur ſuperbis, & de ſua voluntatis virtute ſidemibus, quæ non daret juſtitiam, ſed juberet; ac ſi morte prævaricationis imphortis ad gratiam conſurgerent, non jubentem tantummodo, ſed juvantem, quæ novo Teſtamento revelata eſt.* Vbi liquido lex opponitur gratiæ, quæ in novo teſtamento revelata eſt, quia hæc altiori, & abundantiori virtute juvat novæ legis cultores. & q. 55. ſuper Exodum: *Timor inſuſſus eſt eis, qui gratiam nondum intelligebant, ut de ſua infirmitate, atque peccatis per legem convincerentur, & lex illa fieret pedagogus, à quo perducerentur ad gratiam, quæ eſt in fide Ieſu Chriſti.* Lex dicitur pedagogus ad gratiam novi Teſtamenti, quæ eſt in fide Chriſti jam nati, quia timor pœnæ lege inſuſſus ducit ad charitatem inſulam ab ſpiritu ſancto quam Auguſtinus prædicat gratiam novi Teſtamenti propriam. At ſpiritus timoris etiam eſt inſuſſus à Deo, & proprius gratiæ Theologicæ oppoſitus naturæ, ut vidimus diſp. 22. ſect. 7. Itaque lex ab Auguſtino non opponitur omni gratiæ Theologicæ, ſed gratiæ charitatis novi Teſtamenti propriæ.

ccccxiv. Item ſententia 31. apud Proſperum: *Qui legem dedit, ipſe dedit & gratiam. Sed legem per ſervum miſit, cum gratia ipſe deſcendit: ut quia lex oſtendit peccata, non tollit, volentes legem ſuis viribus exequi, nec valentes cogantur ad gratiam.* Gratia, cum qua Chriſtus deſcendit, novi Teſtamenti propria eſt. Ergo hæc ſola apud Auguſtinum opponitur legi. & lib. 15. contra Fauſtum c. 8. *Eadem lex, quæ per Moylem data eſt, gratia, & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt, cum accedit littera ſpiritus, (ſcilicet charitatis, proprius filiorum Dei) ut inciperet impleri juſtitia legum.* Vbi legem per Moylem datam ſolum diſtinguit à gratia, quæ per Ieſum Chriſtum facta eſt. Hujus Auguſtiniæ mentis ſolum diſtinguentis legem à gratia novi Teſtamenti, & non univerſim ab omni gratia Theologica manifeſtum argumentum

est, quod gratiam à lege divisam nuncupet tollentem peccatum, vivificantem mortuum peccatorem, justificantem, liberantem à peccato, & quid simile. quia spiritus proprius novi Testamenti est charitatis, & amoris filialis Dei, qui solus potest hominem à peccato liberare: spiritus vero veteris legis est servilis, & timoris pœnæ, qui solus, licet vitiosus non sit, peccatorem justificare non valet. sic Epist. 107. *Hoc opus est gratiæ tollentis peccatum, & vivificantis mortuum peccatorem, non opus legis ostendentis peccatum, nec à peccato vivificantis.* & lib. de Grat. & lib. arb. c. 12. *Sub lege enim erant, non sub gratia, & ideo eis dominabatur peccatum, à quo non fit homo liber lege, sed gratia.* & serm. 13. de Verbis Apost. legem ait *dariam esse, ut non morbus sanaretur, sed ut prævaricatione morbo crescente medicus, id est, gratia quaeretur.* & Epist. 144. *Intelligens, quare lex sit data per ejus comminationem, confugit ad gratiam liberantem.* & lib. de spiritu & litt. c. 10. *Voluntas nostra ostenditur infirma per legem, ut sanet gratia voluntatem.* Quibus innumera alia adjici possent, quæ manifesto expriment, gratiam legi ab Augustino contrapositam non esse aliam, quam charitatis, & filiorum novi Testamenti propriam. Præterquam dari aliam gratiam Theologicam naturæ oppositam, & supernaturalem, communis est Theologorum sententia, quam munimus disp. seq.

c c c x x v. Porro duplici ratione Augustinus hanc gratiam legi opponit, & antonomastice usurpat *gratiam*, quia duplici ratione peculiaris est gratia. Prima, quia non solum elevat infirmitatem naturæ, sicut gratia legi veteri accincta, sed etiam difficultatem operandi ortam ex concupiscentia, quam gratia veteris legis relinquebat. sic lib. 83. qq. quæst. 66. *Vbi ergo non est gratia liberatoris auget peccandi desiderium prohibito peccatorum. Accedente autem gratia id ipsum, quod lex onerosè jufferat, jam sine onere, & libentissimè implemus.* & paulo post: *Sub istis passionibus, tanquam sub viro dominante agebat anima, antequam veniret gratia.* & lib. 1. q. 1. ad Simplicianum: *Quia ergo ab hominibus nohdam spiritualem gratiam percipientibus suavis admittitur, quod veteris, fallit peccatum falsa dulcedine.* & in Exposit. proposit. ex Epist. ad Roman. n. 13. *Sub lege pugnamus, sed vincimur, & quia nondum est gratia, superamur.* & serm. 6. de Verbis Apostoli c. 7. *Lex enim jubebat, & non implebat, quia caro, ubi non erat gratia, invictissimè resistebat.* Quibus & aliis plurimis gratiæ à lege divisæ id peculiare tribuit Augustinus ut superet difficultatem, & resistentiam operandi ex carnis concupiscentia insurgentem, ejusque victoriam non solum possibilem, sed etiam facilem reddat. Quod gratiæ veteris legis datum non erat, quia ea non excedebat intentionem, & vim movendi voluntatem, quam secum ferunt cogitationes, & affectiones naturales honestæ, quæ communi ministerio creaturarum excitantur, & quibus ex communi lege providentiæ supernaturalis cogitationes, & affectiones supernaturales inferuntur.

c c c x x v i. Secunda ratio est, quia gratia novi Testamenti propria altioris, & elevatioris conditionis est, ut pro famosiori significato sibi usurper nomen *gratiæ*, nempe pertinet ad charitatem, & amorem justitiæ, spiritumque filialem Dei. Gratia vero legis terrentis ad timorem pœnæ, & spiritum fervilem juxta illud Apostoli: *Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore; sed spiritum filiorum Dei.* Quare Augustinus ea solum ratione legem ter-

rentem separat à gratia, quia solum movebat agere timore pœnæ, & non amore justitiæ, & charitatis, prout ex gratia novi Testamenti operamur, sic q. 15. super Deuter. *Homo potest facere opus legis per charitatem justitiæ, quod non potest per timorem pœnæ. Quæ charitas gratia est novi Testamenti.* & in Commentario Epist. ad Galat. cum docuisset, Judæos opera bona ex timore fecisse, ait: *Ideo quedam opera legis implebant, quæ in sacramentis sunt; illa vero quæ ad bonos mores pertinent, implere omnino non poterant. Non enim implet ea, nisi charitas. quidnam autem sit illa charitas, mox explicat adjiciens: Quia & hominem si propterea non occidit aliquis, ne & ipse occidat, non implet præceptum justitiæ: sed si ideo non occidat, quia injustum est, etiam si id facere possit impune.* Itaque charitas à Judæis aliena non solum erat dilectio Dei, sed etiam amor justitiæ pertinens ad virtutes morales. & lib. de fide, & operibus c. 23. differens de Gratia novi Testamenti veteri legi opposita: *Ab hoc reatu graviore liberat gratia Spiritus sancti per Christum, quæ diffusacharitate in cordibus nostris donat justitiæ dilectionem, quæ immoderatio concupiscentiæ superetur.* & lib. 2. contra Adversar. legis, & Prophet. c. 2. cum præmisisset, legem inflammare prohibitionem desiderium concupiscentiæ addit: *Quod non extinguitur per jubentem litteram timore pœnæ, sed per juvenem spiritum dilectione justitiæ.* Ergo gratiæ legi oppositæ excellentia propria est operari, non ex timore servili pœnæ, sed ex amore ingenuo, & filiali justitiæ. De quo vide alia disp. 22. n. 128. Cum quo tamen stat adesse gratiam Theologicam, & insulam à Deo ad timorem pœnæ lege veteri incassum, ut præmisimus disp. 22. n. 73. & seqq. quia talis timor virtuosus, & salutaris esse potest, ut ibidem ostendimus sect. 4 & seqq.

c c c x x v i i. Quarta demum Augustini assertio adscribens Judæis impossibilitatem implendi legem, intelligenda est de impossibilitate consequenti, & morali, non vero antecedenti, & physica; quia ut superioribus copiosè sancimus, sine potestate antecedenti implendi legem non poterant Judæi reatum culpæ, & pœnæ prævaricationis legis contrahere, nec poterant ad impossibilia obligari. Porro Augustino, & aliis Patribus solum esse appellare *impossibile*, quod tantum difficile, & impotentia sola consequenti non est possibile. exposuimus variis Augustini, & aliorum Patrum testimoniis n. 146. & seqq. Id quod nunc clarius deprehenditur, quia totam impossibilitatem Judæorum ad servandam legem revocat in resistentiam concupiscentiæ, & difficultatem superandi illam. sic q. 74. in Exodum de Judæis: *Præcepta datæ legis implere non possunt, dum servunt desideria carnalibus.* & serm. de 5. portic. *Voluerunt sanari, & cognoverunt se laborare, quod non cognoscerent, nisi datam legem implere non possent.* Quibus impossibilitatem implendi legem revocat in desideria carnalia, & laborem sive difficultatem illis resistendi. & serm. 6. de Verbis Apost. c. 7. *Lex jubebat, & non implebat, quia caro, ubi non erat gratia, invictissimè resistebat.* His plena sunt Augustini scripta, quibus prodit, necessitatem gratiæ Christianæ, & impossibilitatem adimplendi præcepta legis Judæis adfuisse, quia carnalibus, & temporalibus bonis deliti ingentem concupiscentiæ rebellionem, & justitiæ scèdandæ difficultatem experiebantur.

c c c x x i i x. Ex alio capite absentiam gratiæ sufficientis in populo Judæorum arguunt, scilicet ex mul-

ex multiplici conditione status illius Gentis propria. Prima est, quia Synagoga considerata, ut Synagoga non erat aliud, quam terreni populi turba, hominumque carnalium congregatio solis bonis terrenis, & carnalibus incubantium, & propter solam felicitatem temporalem, & terrenam colentium unum Deum. Vnde illis à Deo sola bona temporalia, & non cælestia, & æterna promittebantur, nec à Deo aliud bonorum genus nec in hac præsentia, nec in futura vita expectabant. Hinc illi ex solo amore, atque timore erant, aut videbantur, Decalogi, & legis præcepta servabant, quia sola bona carnalia, & temporalia diligebant, & sola mala eis contraria metuebant. At gratia cælestis solum ad amorem spiritualium, & cælestium bonorum, & timorem malorum eis contradicentium datur à Deo, atque adeò ejus gratiæ incapaces erant, qui eis bonis cælestibus percipiendis, & diligendis erant incapaces. Secunda est, quia totus status veteris Testamenti erat figurativus, & Phœneticus gratiæ futuræ. Ergo non ferebat secum gratiam præsentem. Tertia, quia in eo statu fuit summa ignorantia, & occultatio gratiæ. Ergo etiam illius experientia, & possessio. Has illius status conditiones comprobant variis Augustini testimoniis, ex quibus superiores consequentias conficiunt. Confirmantque discursum, quia teste Augustino in Psalm. 72. eo solum filii veteris Testamenti discrepabant, & præstabant Gentilibus, quod illi bona temporalia, & terrena à Deo vero; Gentiles vero à Dæmonibus, & Idolis quærebant. Ergo sicut Gentiles gratia sufficienti destituti sunt, ita & illi erant.

c c c x x i x. Respondeo. Nulla fuit genti Judaicæ conditio, quæ eam reddiderit incapacem gratiæ cælestis. Nam ubi adest libertas capax culpæ, & præcepti, adest etiam capacitas gratiæ sufficientis ad vitandum culpam, & implendum præceptum. Præterea eis adfuerunt omnia adjutoria externa creaturarum, & luminis naturalis provocantia ad verum, & bonum amorem Dei, atque justitiæ, quæ Gentilibus adest, & auxilia gratiæ internæ ministrasse ad virtutis cultum, & amorem justitiæ, perspeximus disp. 20. Item præ aliis nationibus eloquia sacrarum litterarum, prophetiæ voces, & peculiaris, ac ingentia beneficia Dei, quæ eos ad Dei amorem, & cultum religiosum, & honestum, gratitudinem, justitiam, & misericordiam, omnemque virtutis usum, & veram peccatorum poenitentiam crebris, & clarissimis documentis alliciebant, cum veteris Testamenti scripta, & eloquia prophetica his admōitionibus sint plena, & tunc, sicut nunc insertis à Deo auxiliis gratiæ ad bonos ejusmodi affectus provocarent. Nullam enim Deo fuisse curam, & voluntatem, ut Judei promoverentur ad veram scèdandam justitiam, & salutem consequendam æternam, sed solam felicitatem terrenam, non potest viro Catho-

lico, & religioso credi, cum Deus eos in felicitatem æternam creaverit, & solum in hanc consequendam destinaverit felicitatem temporalem. Nec refert, Deum eos solis promissis temporalibus implevisse, & comminationibus pœnarum temporalium tenuisse; quia hæc media eligit Deus eorum ingenis mercenariis aptissima, ut viam sternent ad verum Dei amorem, gratitudinem, religionem, & omnem justitiæ cultum. Nam & amor mercenarius Dei, & timor servilis pœnæ potest esse bonus, & salutaris, elicitusque auxilio gratiæ, ut vidimus disp. 22. & hi affectus præduces sunt ad sincerum, & genuinum amorem Dei, atque justitiæ, ut ibidem ex doctrina Augustini, & Patrum monstravimus.

c c c x l. Vnde prima status Judaici conditio objecta solum arguit, Judæos de facto non dilexisse, nec coluisse veram morum honestatem, & justitiam, sed solam felicitatem temporalem, & terrenam, non vero id fuisse illis impossibile; quia Augustinus solum refert factum, non vero impossibilitatem antecedentem, sed consequentem ab ea Gente sibi factam ex vitiis, & pravis, ac terrenis affectionibus, quibus liberè adhærebant. Secunda vero solum probat, eos caruisse gratia, quam veteris Testamenti status prænuñtiabat, & repræsentabat futurum, nempe beneficia in novo testamento futura, & Christianorum propria; secus vero gratia omnibus naturæ elevatæ ad finem supernaturalem statibus communi, & externis creaturarum ministeriis annexæ, quam non prophetabat venturam, sed obtinebat possessam. Tertia item solam prodit ignorantiam, & occultationem gratiæ novi Testamenti, & mysteriorum, quæ fides Christi proficitur, non vero ejus justitiæ, quam ratio naturalis assequitur, & eloquia prophetica, & vetera scripta sacra continent clarissimam. Præterquam quod potest ignorari, & simul possideri gratia auxilians sufficiens; quia hæc experimento per se sensibilis non est, & cum effectus carentia est compossibilis. Nec quidquam his oppositum continent Augustini testimonia, quæ Baiani promunt.

c c c x l i. Ex dictis etiam ruit confirmatio difficultus præcedentis. Tum quia etiam infidelibus præsentia fuerunt gratiæ sufficientis auxilia, ut colligere est ex disp. 20. Tum quia licet Judæi moribus nihilo distaverint ab infidelibus, beneficiis tamen divinis longissimè ab eis recesserunt, præsertim institutionibus divinis ad pietatem, & justitiam commoventibus, quibus gratiæ cælestis auxilia inserta sunt. Negari saltem non potest, eis adfuisse auxilia ad confessionem, & cultum veri Dei, quæ Augustinus illis præ Gentilibus adscribit. Tamen crebro ad idola colenda conversi sunt. Ergo saltem hæc auxilia in eis purè sufficientia, & inefficacia fuerunt. Vnde tandem concluditur, vanam, & sine solido fundamento esse paradoxam hanc Baianorum sententiam, quæ in statu naturæ lapsæ omnem gratiam purè sufficientem pertinaciter tuetur negandam.

DISPUTATIO XXIV.

An infirmitas naturæ lapsæ vendicat gratiam efficacem essentiali discrimine differentem à gratia efficaci naturæ sanæ?

Vidimus infirmitatem naturæ lapsæ non excludere gratiam purè sufficientem, & non efficacem in eis, qui reipsa non operantur bonum, & peccant. Videndum nunc, an in eis, qui reipsa benè operantur, & merentur, talis infirmitas vendicat distantiam essentialem gratiæ ab ea, quæ ante peccatum in statu naturæ integræ in homine, & Angelo efficacis fuit? Et quænam sit talis differentia? Quæ controversia præcedenti annexa est; quia Baiani ratione ejusdem infirmitatis naturæ profitentur, nullam in statu naturæ lapsæ esse gratiam sufficientem, quæ efficacis non sit, & omnem gratiam efficacem naturæ lapsæ essentiali discrimine differentem esse à gratia efficaci naturæ innocenti, & integræ.

SECTIO I.

Baiana sententia constituens essentialia discrimen.

Præmitto, hanc controversiam non esse de gratia habituali, sed actuali tantum. Nam Baiani non eo desipiunt, ut gratiam habitualement naturæ lapsæ essentiali differentia discriminent à gratia habituali naturæ integræ; fatentur enim gratiam justificantem habitualement, & virtutes habituales infusas ipsam sectantes in utroque statu esse ejusdem naturæ, & speciei. Item præmitto, gratiam efficacem nunc sumi à purè sufficienti distinctam, scilicet eam, quæ cum actuali arbitrii operatione conjuncta, & connexa est, sive ea connexio, & conjunctio sit essentialis, & intrinseca auxilio, sive contingens, & extrinseca, ut efficacia superaddat sufficientiæ connexionem, & conjunctionem cum actuali consensu, & operatione arbitrii. Tertio præmitto, quæstionem esse de gratia, quoad substantiam supernaturali, quæ ad actus arbitrii entitate supernaturales, & elicitos concursu necessario habituum supernaturalium concurrunt, & movet arbitrium ad agendum. Nam Baiani solos actus entitate supernaturales non solum meritorios, & salutare, sed etiam moraliter bonos, & concursu gratiæ actualis indigent agnoscunt. quamvis enim natura suapte virtute naturali non sufficiat ad illos, simul tamen cum gratia suum confert concursum, cum non se habeat merè passivè ad illos, sed verè illos agat, mereaturque per illos. Quare ejus naturalis infirmitas, & valetudo potest esse ratio dubitandæ differentie auxiliorum, quæ naturam in statu infirmitatis, & valetudinis juvant. Sicut differentia naturalis intellectus, & voluntatis, nec non auditus, & visus inducit differentiam auxiliorum, quæ activitatem naturalem moralem earum potentiarum differentium elevat ad proprios actus entitate supernaturales.

I. Igitur asseverantissimè, & tenacissimè tuentur Baiani, essentiali interesse discrimen inter gratiam efficacem naturæ lapsæ, & integræ, minimeque posse naturam lapsam agere actum aliquem salutarem cum gratia actuali, cum qua agit natura integra, neque è contra naturam integram cum gratia, cum qua reipsa operatur natura lapsa, sed alteram gratiam ab altera necessario esse debere differentem virtute

specifica movendi voluntatem, & agendi salutarem actum. Quippe natura lapsa vulnere peccati ægrota, & infirma est, integra vero immunis à peccato sana est, & robusta. Natura autem ægrota, & infirma validiori auxilio indiget, disparisque conditionis, ac virtutis ab eo, quo indiget natura sana. Medicamenta enim, & alimenta, quæ ægroto homini necessaria, & utilia sunt, sano, & robusto sunt inutilia, & inepta. Si enim eisdem prorsus auxiliis posset eisdem actus operari natura lapsa, ac integra, nulla esset status valetudinis, & infirmitatis differentia; imò nulla potest esse virium ægrotudo, & infirmitas, ubi natura valet cum solis sanitatis auxiliis eisdem actus salutare operari. Quis enim censet oculum infirmum, qui cum eodem lumine, eademque specie impressa sine alio adminiculo potest visionis actus æquè perfectos, ac sanus elicere? item ægroto hominem eum, qui eisdem alitur cibis, quibus sanus, & absque medicinæ auxilio ad eisdem motus, eademque opera potens, & sufficiens est? Virium enim infirmitas, & integritas vendicant effectuum, & auxiliorum disparitatem, quæ disparem utriusque qualitatis conditionem testentur. Vnde auxilium naturæ lapsæ vocant *medicinale*, & infirmitatis, ac salvatoris proprium; quia ad sanandam infirmitatem naturæ destinatur, & à Salvatore, qui ad medendum nostro vulnere, & languori venit in mundum, providetur. Quod rursus explicant; quia gratia naturæ lapsæ est victrix concupiscentiæ, & liberatrix voluntatis à captivitate peccati, in quam hominem induxit morbus concupiscentiæ. Gratia vero naturæ integræ ejusmodi virtute resistiva concupiscentiæ, & captivitatis peccandi liberativa caruit; quia in eo statu aberat concupiscentia, cum qua posset configere voluntas rationalis, & gratia.

II. Deinde in specie utriusque gratiæ diversitatem revocant in efficaciam, & connexionem diversam cum consensu arbitrii. Nam gratia efficacis naturæ integræ non est intrinsecè connexa cum operatione, & consensu arbitrii, sed cum illius dissensu compossibilis est; gratia vero naturæ lapsæ est intrinsecè efficacis, & connexa cum arbitrii consensu, quin possit cum actuali ejus dissensu conjungi. Nam ad integritatem, & sanitatem libertatis pertinet, ut ejus arbitrio relinquatur actio, & cum sola sufficientia possit se, & alia principia determinare, ad quam voluerit contradictionis partem, componendo utramque cum illis; ad infirmitatem vero, & ægrotudinem arbitrii spectat, ut virtute se, & sua com-

principia determinare, ad quam voluerit contradictionis partem, componendo utramque cum illis; ad infirmitatem vero, & ægrotudinem arbitrii spectat, ut virtute se, & sua principia determinandi destitutum sit, & actio sibi non à se, sed ab auxilio supervenienti tribuatur, ideoque auxilium tale sit, ut secum ferat efficaciam, & connexionem intrinsecam cum actione, & consensu arbitrii. Nam si tale auxilium posset cum dissensu arbitrii conjungi, sanè determinatio agendi esset ab arbitrio, & non ab auxilio, & consequenter arbitrium se valens determinare ad agendum non esset ægrum, & infirmum, siquidem valeret cum auxilio indifferenti se, & auxilium ad agendum applicare, & adigere, sicut in statu sanitatis valebat. Explicatur rursus; quia in statu naturæ integræ nulli erant concupiscentiæ motus captivantes voluntatem in peccatum, quales sunt in statu naturæ lapsæ. Ergo in illo statu non erat necessaria gratia liberans voluntatem ab ista captivitate, quæ in hoc statu necessaria est. Gratia autem in hoc statu liberans voluntatem à captivitate, & necessitate peccandi ejus efficacis esse debet, ut eam necessitatem vincat per vim contrariam æquè determinantem, & necessitantem arbitrium ad bonum. Ergo in hoc statu necessaria est efficacis gratiæ intrinseca, quæ in statu integritatis non erat necessaria.

IV. Huic differentiæ ex efficacis intrinseca, & extrinseca auxiliorum desumptæ neunt alias, ceu proprietates consequentes ipsius. Primo, gratiam efficacem naturæ lapsæ determinare arbitrium ad agendum; gratiam vero naturæ integræ arbitrium relinquere indifferens. Secundo, gratiam naturæ infirmæ donare arbitrio actionem, & meritum; sanæ vero gratiam non donare. Tertio, hanc gratiam discernere operantem à non operante; illam vero non discernere, sed ab arbitrio totam discretionem provenire. Quarto, gratiam medicinalem esse causam principalem meriti, & arbitrium minus principale. At sanitatis gratiam esse causam minus principalem, quam arbitrium. Quinto, gratiam in statu naturæ lapsæ facere, ut faciamus, secus vero in statu naturæ integræ. Sexto, in statu sanitatis posse dari gratiam sufficientem, quæ inefficax sit; in statu vero infirmitatis nullam dari gratiam sufficientem, quæ non sit efficacis. Septimo, hominem lapsum non posse sicut integrum partiri gloriam, & laudem boni operis eum Deo, & auxilio gratiæ. Octavo, gratiam integritatis agere, si velimus; infirmitatis vero agere, quod velimus. Denique gratiam naturæ integræ expectare actionem arbitrii priorem, qua determinatur actio gratiæ posterior; gratiam vero naturæ lapsæ non subsequi, sed præire actionem arbitrii, quod à gratia determinatur ad agendum. Quibus alias similes conditiones adjungunt.

V. Simili consequenter discrimine libertatem arbitrii in utroque statu essentialiter distinguunt. Nam arbitrii sani libertatem constituunt necessario indifferenter ad duo extrema opposita, contrariamque necessitati determinationis antecedentis; libertatem vero arbitrii infirmi consistere volunt cum omnimoda necessitate antecedenti, & inevitabili absque potestate antecedenti ad opposita extrema indifferenti, contrariarique solum coactioni, & violentiæ; ideoque arbitrium destitutum gratia sufficienti ad implendum præceptum existere liberum ad peccandum absque potestate antecedenti vitandi peccatum, & adimplendi præceptum; proventum

vero gratia efficaci liberum esse ad merendum adimplitione præcepti, licet non sit indifferens ad dissentendum, & resistendum gratiæ, violandumque cum illa præceptum. Vnde libertas sana potest se determinare ad benè agendum; secus vero infirma, quæ non potest agere, nisi à Deo, & ejus auxilio determinata. Item libertatis sanæ est, quod possit agere, si velit; infirmæ vero, quod possit agere, & velit. Quibus alias differentes proprietates utriusque libertati adscribunt, consequenter ad eas, quas nuper de gratia utriusque libertatis auxiliatrice enumeravimus.

VI. Cum autem ad explicandum veniunt, quænam sit gratia efficacis naturæ lapsæ, explodunt primo qualitatem physicè prædeterminantem, & omnem aliam motionem, & actionem mortuam, quæ vitalis actus non sit. Secundo, procul rejiciunt omnem cogitationem congruam etiam supernaturalem. Tertio decernunt, esse delectationem, & suavitatem voluntatis in bono, superantem omnem delectationem concupiscentiæ in malo. Quarto hanc delectationem gratiæ non esse affectionem aliquam simplicem, & inefficacem, etiam charitatis infusæ, quæ cum affectu peccandi compossibilis est, sed dilectionem efficacem justitiæ, & bonitatis divinæ elicitam à charitate, & infusam nobis ab Spiritu sancto sine nobis valentibus illam impedire, quia juxta doctrinam Augustini infirmitas naturæ non alio medicamento sanatur, nec morbus concupiscentiæ alio remedio depellitur, quam ista delectatione justitiæ, & efficacis dilectione charitatis infusa ab Spiritu sancto. Vnde etiam ab ista gratia relegant omnem virtutis moralis affectum supernaturalem, & efficacem non elicitum à charitate stricta, & Theologica Dei; quia nullum virtutis moralis affectum agnoscunt à tali charitate non elicitum, & indistinctum, ut recensimus disp. 22.

VII. Huic sententiæ sic propositæ tuendæ nullum asciscunt scholasticum Patronum, sed solum Augustinum, quem soli Baiani hujus doctrinæ assertorem invenerunt, quia re vera omnes scholastici Scriptores illi refragantur, quod nullus istam utriusque gratiæ essentiali differentiam nec agnovit, nec asseruit. Eique contradicunt omnes Theologi utriusque familiæ Dominicanæ, & Iesuiticæ; inter quos maxima, & celebris de efficacis gratiæ controversia olim incepta fuit, & nunc perseverat. Utrique enim gratiam efficacem uno, & pari modo in statu naturæ integræ, & lapsæ constituunt, & nullam pro diversa utriusque status conditione differentiam essentiali gratiæ supernaturalis in ordine ad actus salutare, & supernaturales admittunt, quamvis vero utriusque Theologis partim videantur adherere Baiani, Iesuiticis in statu naturæ integræ, Dominicanis vero in statu naturæ lapsæ, longissimè tamen ab utriusque discrepant, etiam in ea parte, in qua eis consentire videntur. Discrimina utriusque partis à sententia Baiana vidimus, & expendimus disp. 7. sect. 2.

IX. Ejus sententiæ, & discriminis gratiæ, & libertatis in utroque statu non alios autores, & primos inventores assequor; quam ab Ecclesia proscriptos, nempe Michaëlem Baium, Calvinum, & Lutherum. Nam Baius magnam suorum errorum partem in eo utriusque status discrimine fundavit, diversas vires gratiæ, diversamque libertatis conditionem in statu naturæ integræ, ac in statu naturæ lapsæ pluribus assertis celebrans, quæ superioribus produximus, & expendimus. Quo etiam fundamento, & discrimine

discrimine viam paravit Calvinus libertati destruc-
dæ in statu naturæ lapsæ. Sic in Antidoto contra Tri-
dentinum sect. 6. sub init. *In eo hallucinantur, quod
nullum observant inter regenerationis gratiam, quæ nunc
misericordie nostræ subvenit, & primam, quæ Adæ data fue-
rat, discrimen, quod desereret, si vellet, &c.* item lib. 2.
Instit. c. 3. §. 10. *Talem fuisse hominis adhuc stantis
conditionem, concedimus, ut potuerit in alteram partem
inclinare; sed cum suo exemplo docuerit, quam miserum sit
liberum arbitrium, nisi Deus in nobis velit, & possit, quid
fiet nobis, si ad eum modulum suam gratiam nobis imper-
tatur?* Idem habet Lutherus in Genesim c. 2. Itaque
Calvinus, & Lutherus in homine stante, & integro il-
lud agnoscunt discrimen ab homine lapsæ, & infirmo,
quoad gratiam auxiliantem, ut integer indifferentem
ad utramque partem, lapsus vero determinantem, &
necessitantem ad unam tantum partem gratiam ob-
tineat. Quod est ipsissimum Baianorum assertum.

x. Superior Baianorum sententia plurima
continet Theologico examine digna. quæ de gratia
naturæ integræ adstruit, expendimus disp. 7. & re-
jecimus tanquam adversaria non solum doctrinæ Ie-
suiticæ, sed etiam Catholicæ. Plura eorum, quæ ad-
scribit gratiæ naturæ lapsæ, discussimus præteritis
disputationibus, & non solum Dominicanæ doctri-
næ, sed sacrarum litterarum, Conciliorum, & Pa-
trum, præsertim Augustini, & discipulorum ejus af-
fertis contraria, spatiosè ostendimus, ut in statu na-
turæ lapsæ libertatem moralem arbitrii, capacem
meriti, & demeriti non vendicare potestatem indis-
ferentem ad opposita, nec antecedenti, & inevitabi-
li necessitati, sed soli coactioni, & violentiæ contra-
riari: nullam in natura lapsæ esse gratiam sufficien-
tem, quæ efficaciam non sit, ideoque eos omnes, qui
peccant, & præcepta violant, destitutos re ipsa esse
gratia sufficienti ad non peccandum, & implendum
præcepta; aliaque his annexa, quæ vero de efficacia
intrinseca gratiæ medicinalis in genere asserit, non
licet nunc explodere, & impugnare, quia in eo asser-
to convenit Baiana sententia cum Dominicanâ quam
scriptis publicis impugnari prohibitum est à sede
Apostolica. Caterum duo de hac gratia naturæ la-
psæ præsentis disputationi examinanda subijcimus,
quæ subjecto nostrarum disputationum consentanea
sunt, & à sententia Dominicana longè remota. Al-
terum est in genere discrimen essentialis gratiæ me-
dicinalis à gratia naturæ sanæ. Alterum in specie dis-
crimen, quod collocant in solo amore efficaciam Dei
in solo ab Spiritu sancto. In quibus rejiciendis nobis-
cum Prædeterminatiæ conveniunt.

SECTIO II.

*Impune potest Baiana sententia, & essentialis
differencia gratiarum utriusque naturæ impu-
gnari in violatis legibus prohibentibus con-
troversiam de gratia efficaci.*

x. Præter tamen, quam impugnationem aggre-
diamur, explanare oportet, an liceat nobis
hanc disputationem publicam inire, & vul-
gare. Fortè enim non deerunt, qui eam calumnien-
tur esse à sede Apostolica prohibitam, & decretis
sanctissimorum Pontificum adversariam. Nam Pau-
lus Papa V decretum edidit, quo Nuntiis Apo-
stolicis præscripsit, ne ab ullo Theologo five regulari,
five seculari sinant imprimi in materia de auxiliis, et-
iam sub prætextu commentandi S. Thomam, quin

prius scripta mittant ad sanctam Inquisitionem Ro-
manam ad tollenda scandala, & dissensiones, quæ in
Ecclesia Catholica oriebantur occasione operum de
auxiliis. Quod decretum sanctissimus Dominus No-
ster Urbanus VIII anno 1625, die 22 Maji alio suo
decreto confirmavit, & innovavit, distinctè præci-
piens omnibus, & singulis Theologis tam Ecclesia-
sticis, quam secularibus, ut non audeant quoquo
modo in lucem edere tractatus, vel compositiones
ex professo, vel incidenter quacumque occasione,
prætextu, vel modo de materia auxiliiorum divi-
norum, sine expressa, & speciali licentia à Sanctitate
sua in Congregatione sancti Officii, obtinenda. In-
super idem sanctissimus Dominus anno præterito
1641, die 1 Augusti in Bulla speciali *Alis fel, re-
cord.* Paulus Papa V, mandavit sub poena excommu-
nicationis ipso facto incurrendæ, & privationis di-
gnitatum officiorum vocis activæ, & passivæ, facul-
tatis concionandi, publicè legendi, docendi, & in-
terpretandi ipso facto absque alia declaratione in-
currendæ, aliisque arbitrio Sanctitatis suæ poenis in-
fligendis etiam corporalibus, *ne in posterum audeant
imprimere, nec quoquo modo in lucem edere libros, tra-
ctatus, compositiones ex professo, vel incidenter, etiam sub
prætextu commentandi divum Thomam, seu in Philo-
sophicis agendi de concursu causæ primæ cum secundæ,
& præsertim defendendi, aut impugnandi librum Cornelii
Jansenii, cui titulus Augustinus, vel Theses Patrum So-
cietatis Iesu, aliasque scripturas, ut infra prohibitis, aut
alia quavis occasione, vel modo de materia auxiliiorum
divinorum seu de gratia, & libero arbitrio tractantes sine
expressa, & speciali licentia à Sanctitate sua in Congre-
gatione sancti Officii obtinenda, donec aliud in hac materia à
Sede Apostolica fuerit ordinatum.*

x. At hæc nostra disputatio tota est de quali-
tate, & natura auxiliiorum gratiæ: rursus scripta
Cornelii Jansenii in eadem materia impugnat, & car-
pit, quia tota doctrina, quam Baianis adscripsimus,
Janseniana est, quod speciali decreto in Bulla su-
periori prohibetur. Ergo tota hæc disputatio interdicta
est. Confirmatur: Theses, & scripta Lovanien-
sium contra Cornelium Jansenium prohibita sunt in ea-
dem Bulla, quia differunt de materia auxiliiorum. No-
stra disputatio differit de eadem ipsa materia, quam
continent illæ Theses, ac scripta Lovanien-
sium, Ergo etiam erit interdicta.

x. Hanc objectionem, & calumniam attigi,
& præoccupavi disp. 7. sect. 2. ignarus tunc omnino
Bullæ, quam sanctissimus Dominus Urbanus VIII,
occasione disensionum Lovanien-
sium, quæ inter
Patres Societatis, & Cornelium Jansenium, ejusque
Patronos exortæ sunt, promulgavit. Eiusque Bullæ
notitia impulit, ut huic difficultati denuo uberius sa-
tisfacere, & scripta nostra ab inobedientiæ ca-
lumniam contra Sedem Apostolicam, cujus præceptis
obsequentissimi sumus, vindicare. Quare duæ nunc
prohibitiones scriptorum de auxiliis distinguendæ
sunt. Altera pristina, quæ edita est primum à Paulo V,
& deinde confirmata, & innovata ab Urbano VIII
ad sedandas contentiones, quæ in hac controversia de
auxiliis divinæ gratiæ inter Theologos Societatis, &
Dominicanæ familiæ olim arserunt, & nondum om-
nino extinctæ sunt. Altera recens, quæ anno præte-
rito edita est ab Urbano VIII ad tollenda scanda-
la, quæ liber Cornelii Jansenii peperit. Neutri tamen
prohibitioni scripta nostra contraire reor. Pro quo
explicando notare aliqua operæpretium est.

x. Noto primò, sub prima prohibitione
generali

generali Tractatum de auxiliis divinæ gratiæ non
excludi omnem disputationem de auxiliis in genere,
sed eam solum, quæ in specie de efficacia intrinseca,
vel extrinseca eorum, seu discrimine auxilii effica-
cis à sufficienti inter Patres Societatis, & Theologos
Dominicanos cepta fuit, & coram summis Pon-
tificibus Clemente VIII & Paulo V advocata
& examinata. Nam decretum Pauli V eo so-
lum directum fuit, ut hanc controversiam specia-
lem inter has duas familias exortam mitigaret, &
contentiones, & offensiones pacis publicæ ab ea ma-
nantes impediret, ut omnibus Ecclesiæ Theologis
persuasissimum est; nec alia ejus decreti occasio,
& publicæ pacis turbatio in materia de auxiliis tunc
temporis fuit, nisi quam hæc controversia specialis
de efficacia divinæ gratiæ, & differentia auxilii effi-
cacis ab inefficaci excitavit. Quare post eam pro-
hibitionem impune excusa sunt, & quotidie excu-
duntur plurima scripta de auxiliis divinæ gratiæ, quæ
de efficacia non differunt, scilicet quæ de natura
auxiliorum in genere, de ejus divisione, de necessita-
te ad opera salutaria, de causis eorum, & aliis hujus-
modi disputant. Quo consilio cum ad Sedem Apo-
stolicam mitterentur tres Tomi de gratia elaborati à
doctissimo nostro Suario, permitti sunt in lucem edi-
primus, & tertius, qui plurima, & fere omnia de
auxiliis divinæ gratiæ subiecta continent, & solus
secundus reservatus fuit, donec à Sede Apostolica
edendi facultas concederetur; quia in solam effica-
ciam divinæ gratiæ explicandam incumberebat. Et-
enim plurima à priscis Theologis, à Magistro senten-
tiarum usque ad Bañez, & Molinam, quin gratia
physicè prædeterminans, nec scientia media, & effi-
cacia gratiæ ab eventu conditionato delumpta audi-
retur in Scholis de auxiliis gratiæ tradita sunt, quæ
nunc absque dispendio sacre Theologiæ, & noti-
tiæ principum mysteriorum fidei, quæ gratiam Dei
complectuntur, prætermitti non possent. Credibi-
le enim non est, Sedem Apostolicam voluisse, ut his
temporibus non doceatur necessitas gratiæ ad opera
meritoria contra Pelagium à plurimis Conciliis, &
Patribus Ecclesiæ, omnibusque Theologis, conti-
nuo sancita; nec differatur, an ad singula opera bo-
na moralia, ad victoriam tentationum, ad dilectio-
nem Dei, ad impletionem præceptorum necessaria
sit? an prædestinatio ortum ducat ex operibus na-
turæ absque auxilio gratiæ? an effectum fortiat
absque illo? & de aliis plurimis, quæ absque ullo
pacis detrimento, & maximo Ecclesiæ emolumento
differuntur. Sola igitur efficacia gratiæ, quæ duas
familias Dominicanam, & Jesuiticam in sententias
dissentientes contentiosè dividit, comprehensa est
sub decreto Pauli V prohibente scripta de auxi-
liis.

x. Quare consequenter etiam credendum
est, in eam prohibitionem non venire dissertationes
de efficacia gratiæ, quæ controversiam utriusque fa-
milix non attingunt, & aliud efficaciam genus, in quo
neutri parti favetur, aut contradicitur, statuerent
contendunt. Tum quia prædictum Pauli V decretum
alio non respexit, quam ut præcederetur occasio
contentionum, quæ ex prædicta controversia ma-
nabant. Tum quia adhuc post latam eam legem
plurima scripta vulgantur contra efficaciam gratiæ
Calvinianæ, & Lutherianæ, permittente, & probante
Sede Apostolica. Quis enim credat edentibus
quotidie Hæreticis frequentia scripta in favorem
suarum errorum, & impugnationem doctrinæ Ca-

tholicæ, & Tridentinæ, nolle Sedem Apostolicam,
ut eorum impetus frangantur, & fraudes detegantur
cum detrimento fidei Catholicæ, & fidelium intir-
morum periculo? Idemidem poterat nunc publicis
scriptis resisti aliis hæreticis, qui contra dogmata
Catholica, five de natura, five de necessitate, five
de efficacia auxiliiorum gratiæ novos errores disse-
minarent. Vbi igitur controversia non sit de sub-
jecto disputationum, quæ Romæ coram sede Apo-
stolica utrinque à Religione Dominicana, & Jesuiti-
ca habitæ sunt, etiam ea sit de efficacia divinæ gra-
tiæ, censeri non debet contraire decreto Pau-
li V.

x. Noto secundò, non alia scripta interdicti
ab Urbano VIII, & decreto edito anno 1625. & Bul-
la promulgata anno 1641, quam ea, quæ à Paulo
V interdicta sunt: atque adeò ab Urbano VIII
non prohiberi scripta, quæ non pertinent ad con-
troversiam de efficacia gratiæ inter familiam Domini-
canam, & Societatis susceptam, & aliud omnino
longe dissidens de auxiliis divinæ gratiæ subiectum
explorant. Id apertissimè conficitur ex Bulla præfa-
ta. Nam ut suam prohibitionem concludat in exor-
dio proponit decretum Pauli V vetans editio-
nem operum de auxiliis; deinde ejus decreti reno-
vationem, & confirmationem factam à sua Sanctita-
te anno 1625. rursus decernit: *Nullus in posterum
audeat dictis Decretis contraire: pro nunc eadem Sancti-
tate sua inherendo Decretis à Paulo V, & à Sancti-
tate sua emanatis librum Jansenii, cui titulus Augusti-
nus, Lovanii impressum, nec non Theses à Patribus So-
cietatis Iesu Antverpiæ in lucem editas, aliasque scri-
pturas, jam vigore supradictorum Decretorum prohibitas
hoc præsentis suo Decreto de novo prohibet, ac pro prohibi-
tis omnino haberi voluit.* Quibus demum immediatè
subjungit verba superius objecta totam Bullæ pro-
hibitionem continentia. Ex quorum contextu, &
antecedentium illatione manifestum deprehendi-
tur, Bullæ Urbani VIII, & Decreti Pauli V pro-
hibitionem esse eandem, in eademque opera inter-
dicenda destinari. Quorsum enim Decretum Pau-
li V infereretur Bullæ cum ejusdem renovatione
ab Urbano facta. Quorsum eorum Decretorum
contraventio studiosè adeò præcaveretur, & scopus
talia decreta servandi præfigeretur Bullæ, nisi unus,
& idem finis, unum, & idem illorum, & Bullæ sub-
jectum esset prohibitum?

x. Noto tertio, controversiam à nobis cum
Baianis susceptam esse longe distantem ab ea, quæ
cum Dominicanis Romæ suscepta fuit, & omnino
extraneam disputationibus, quas in lucem edi-
& typis mandari prohibuit Paulus V. Nam præ-
sens controversia non est directè de efficacia gratiæ
intrinseca, aut extrinseca, sed de essentiali gratiæ,
& efficaciam differentia asserenda, aut neganda in
utroque statu naturæ. Præterea id manifestum feci-
mus disp. 7. sect. 2. ostendentes Baianorum senten-
tiam à Societatis, & Dominicanæ familiæ sententia
omnino dissidere, & utrique adversari. Quis enim
Jesuiticus, aut Dominicanus Theologus asseruit,
auxilia gratiæ supernaturalia ad actus salutares, &
meritorios necessaria deberi naturæ integræ? Quis
eorum auxilia utriusque status essentiali discrimine
divisit? Quis de auxiliis naturæ integræ pronuntia-
vit, non esse causam principalem meritorum, qui-
bus merita jure possint adscribi? Non esse causam
discernentem merentes à non merentibus, Præde-
stinatos à Reprobis? Expectare ad agendum actio-

nem arbitrii priorem? testimoniaque sacræ scripturæ complemententia gratiam Dei non intelligi de auxiliis supernaturalibus naturæ integræ? Quæ omnia Baiani tanquam dogmatica asserta promunt. Item quis eorum Theologorum de auxilio efficaci naturæ lapsæ docuit tollere libertatem necessitati, & non coactioni contrariam? illud ad simpliciter, & sufficienter posse esse necessarium? nullum in natura lapsæ auxilium esse sufficiens, quod non sit efficax? omnesque Reprobos, & peccatores transgredientes præcepta Dei destitui auxiliis sufficientibus ad implenda illa? consequenter dixina præcepta ad impossibilia obligare? redemptionem, & mortem Christi non fuisse pro omnibus hominibus, etiam Reprobis, sed pro solis Prædestinatis communem? providentiam denique gratiæ non comprehendere voluntatem generalem, qua Deus velit omnes homines, etiam Reprobos, salvos fieri? quæ omnia etiam Baiani de gratia naturæ lapsæ tenacissimè tuentur. Igitur utraque familia Baianis adversaria est, & cum Baianis potest contendere, silentio prætermittit controversia utriusque suscepta. De quo relege præmissa disp. 7. sect. 2.

xvi. Jam promptum est, nostram controversiam cum Baianis inita vindicare à reatu inobediendiæ contra decreta Pontificum. Nam, ut præmissimus, Pontificum Decreta solum prohibent scripta de efficacia gratiæ controversiam familiæ Dominicanæ, & Iesuiticæ continentia. At nostra controversia cum Baianis inita longè diffidet à controversia quæ inter familiam Dominicanam, & Iesuiticam inita fuit, ut præterita manifestum evincunt. Ergo hæc controversia cum Baianis inita non est Pontificum Decretis prohibita. Confirmatur; plura scripta de materia auxiliorum divinæ gratiæ eduntur in lucem immunita ab hoc reatu, ut quæ de necessitate gratiæ contra Pelagium; de efficacia tollente libertatem contra Calvinum, & Lutherum; de natura, & divisione gratiæ, & aliis huiusmodi differunt; quia superiore controversiam ex professo non expendunt. Ergo immunita etiam edi potest in lucem disputatio de qualitate auxiliorum gratiæ à Baianis asserta, quia omnino extranea est à disputatione Dominicana, & Iesuitica de efficacia gratiæ suscepta. Nam leges prohibentes disputationem de auxiliis divinæ gratiæ aut æquè debent extendi ad omnia scripta, quæ de auxiliis differunt, aut æquè limitari ad ea sola, quæ prædictam controversiam complectuntur à nostra disputatione omnino alienam.

xvii. Item solutio prompta est ad argumentum initio objectum, scripta edi in lucem prohibita tum à Paulo V, tum ab Urbano VIII non comprehendere nostram cum Baianis disputationem, prorsus à controversia cum Dominicanis alienam. Nec urget confirmatio de prompta ex Bulla contra Lovanienfes diffensiones nuper edita. Nam (ut notatione secunda præmissimus,) ejus prohibitio omnino eadem est cum prohibitione Decreti Pauli V, nec ad alia scripta extenditur, quam ea, quæ à Paulo V interdicta sunt. Quare Iansenii liber, & Theses Iesuiticæ, omnesque Lovanienfium scripturæ, (quas nos non vidimus,) eo solum titulo vetantur, quia Decreto Pauli V, & ipsius Urbani VIII, in ejusdem confirmationem edito, contradicunt, ut in ipsa Bulla difertè proponitur: *Pro nunc eadem Sanctitas sua inherendo Decretis à Paulo V, & à Sanctitate sua emanatis librum Iansenii, cui titulus Augustinus, Lovanii impressum, nec non*

Theses à Patribus Societatis Iesu Antverpiæ in lucem editas, aliasque Scripturas jam vigore supradictorum decretorum prohibitas, hoc præsentis suo Decreto de novo prohibet, ac pro prohibitis omnino haberi voluit. Quippe Cornelius Iansenius totus est in impugnando, & mordendo Iesuiticam doctrinam de efficacia gratiæ, nec non Dominicanam; notans Iesuiticam passim Pelagianam, & eam cum assertis Massiliensium parallelè componens; Dominicanam vero doctrinam Augustinianam de gratia omnino debellatricem, & sacrarum Scripturarum enervatricem, & obscuratricem infamans. Vtramque enim penitus destruit, ut suam peregrinam adstruat. At nostra controversia nihil de sententia Societatis confirmat (licet eam supponat) nihil de Dominicana censet; sed tota incumbit evertendo ea Baianorum dogmata, quæ utriusque familiæ adversantur, & utriusque Theologi, manente integro suæ controversiæ subiecto, manus mutuo junctas cum Baianis conferre possunt. Licet enim Baianorum sententia partim nostræ, partim Dominicanæ accedat; cæterum totum ejus complexum longè ab utraque recedit. Quemadmodum sententia Calviniana de efficacia gratiæ maximo intervallo diffidet à sententia Catholica, licet partim ei consentiat, contra Pelagium admittens necessariam efficaciam gratiæ.

xviii. Virges, Baianorum sententiam, quam nos sect. 1. proposuimus, esse omnino eandem cum sententia Iansenii, quam Bulla Urbani VIII vetat publicis scriptis impugnari. Respondeo. Quid Iansenius senserit, nec curamus, nec asserimus. Sententiam propositam de essentiali differentia gratiæ, & virium arbitrii in utroque statu inter dogmata Michaëlis Baii, & sectatorum doctrinæ ipsius damnata ab Ecclesia primam esse sentimus, & scimus; ideoque prius quam pedem inferat ab Scholis catholicis deturbare contendimus, ejusque impugnationem sicut aliorum errorum Baii omnibus Theologis liberam, & nulla ratione interdictam censemus. Nec quod Iansenius Baio consenserit (quod aliorum iudicio relinquimus) Baianæ doctrinæ veritatem impugnationem remur. Neque enim prohibemur scribere de omnibus, quæ scripta Iansenii complectuntur; alias nec possemus impugnare necessitatem gratiæ ad omnia bona opera moralia etiam naturalia, nec constitutionem peccati originalis per concupiscentiam, nec alia plurima, quæ ex professo adstruere contendit Iansenius. Quæ deliret, qui credat. Itaque Bulla solum ea scripta contra Iansenium castigat, quæ Iansenii asserta impugnant ad controversiam inter nostros Theologos, & Dominicanos susceptam pertinentia, non vero quæ ab ea controversia longè distantia sunt; aut quæ ipsi Iansenio quavis in re mentem à dogmatibus fidei alienam adscribunt. Qua in re videntur notari in Bulla Lovanienfium scripta. At nostra hæc disputatione subiectum explorat à prædicta controversia extraneum, nec de Iansenii mente quidquam pronuntiat. Veneramur in Iansenio sacram, & Pontificiam dignitatem, ipsumque aded colimus, ut nulla ratione credamus, de mente ipsius fuisse præfatam Baianorum sententiam. Imo si ea in ejus scriptis contineri videatur, potius credemus, Iansenio jam defuncto fuisse affictam, quam ab eo vivente traditam. Nam libri Ianseniani editio posthuma fuit, & inter discipulos Baii, & Hollandos fidei periculosos homines fabricata. Confirmantur superiora ex sequenti responsione, quam eminentissimus Cardinalis de Lugo, consul-

consultus à Professoribus Lovanienfibus rescripsit, quæ talis est:

Tres clausulas invenio in Bulla novissima Urbani VIII, quæ explicatione indigent. prima est in Bulla Pii V, pag. 6. in principio: *ibi: Deque iisdem, & similibus posthac quoquo modo loquendi, scribendi, & disputandi facultatem quibuscumque interdiximus.*

Secunda est fol. 4. pag. 2. in fine in decreto Urbani VIII, ante triennium factò in illis verbis: *Ne impostentur.*

Tertia denique est in fol. ult. pag. 1. in principio: *ibi: Ne quis.* Hæc tertia clausula nihil aliud continet nisi quod continebat prima clausula relata ex Bulla Pii V, quare quidquid licebat nobis loqui aut scribere contra Baium, ejusque doctrinam; licet nobis nunc: cum eadem sint utriusque clausulæ verba; quod enim addit Urbanus: *aliisque, ut supra, sub inferis articulis,* &c. refertur ad quatuor opuscula infra referenda, quæ novissimè prodierunt in favorem Iansenii, de quibus, & de contentis in libro Iansenii, prohibet scribere, loqui, & disputare, scilicet in favorem istius doctrinæ; sic enim similia verba Pii V contra doctrinam Baii intellecta semper fuerunt, & usù ab omnibus recepta.

Secunda vero clausula ex decreto Urbani relata, solum prohibet, ne occasione impugnandi Iansenium, vel alia occasione imprimatur de auxiliis, seu de concordia gratiæ, & liberi arbitrii, sine licentia Pontificis: ut constat ex ejus verbis. Unde inferitur non minus, quam antea licere nobis Baii sententias impugnare; propugnare etiam, & citare Bullam Pii V & Gregorii XIII, exigere juramentum solum à promovendis ad Doctoratum, non revocandi sententias Baii damnatas: dicere etiam in concionibus, homines peccare rejiciendo gratiam Dei quando debent cooperari ad servanda præcepta, probare libertatem arbitrii contra Lutherum, & Calvinum, (abstinendo tamen à questione tractanda de concordia gratiæ efficacis cum libertate) dicere Deum dare gratiam sufficientem reprobis; nos posse resistere gratiæ, nos cooperari gratiæ; nos omne voluntarium esse liberum, nec hominem peccare in iis, quæ necessario facit, & hæc damnata esse in Baio. Potest etiam in rigore dici damnata esse in Iansenio, sicut post Bullam Pii V habentem eadem verba, dicebamus damnata esse in Baio: & quidem in colloquiis privatis passim nunc dicimus, damnatam nunc esse doctrinam Iansenii: in scriptis tamen, & libris ego abstinere modestiæ causa, & ad vitandos rumores à nomine Iansenii, sed solum dicerem renovatam esse ab Urbano condemnationem doctrinæ Baii propter aliquos, qui de ea damnatione dubitabant. Sic cum modestia obtinetur finis, & quidem Sedes Apostolica satis clarè reprobavit, & damnavit doctrinam illam, nec de hoc poterit ullus amplius dubitare. Hæc Cardinalis de Lugo.

At nos in his scriptis nihil differimus de concordia, aut discordia gratiæ physicè prædeterminantis cum libertate arbitrii, quam Pontifices scriptoribus Societatis & Dominicanis interdixerunt, sed omnes impetus contendimus in refutationem doctrinæ Baianæ, quin Iansenii meminimus, nec de mente ipsius Baio consentientis quidquam exploraverimus. Ergo hæc scripta non sunt Pontificum menti, & decretis contradicentia.

SECTIO III.

Nullum est discrimen essentialiale inter gratias efficaces utriusque naturæ ex sacris litteris.

xx. **I**am igitur disputationem, & probationem nostræ sententiæ promovemus. Ac primam, ex sacris litteris, quæ parem in utroque statu libertatem, & parem in utroque boni agendi potestatem homini adscribunt. Nam ubi par est boni potestas, & libertas, non potest esse dispar gratia talem potestatem, & libertatem constituens: quare Baiani cum dispari utriusque status gratia, dispari quoque homini libertatem asserunt. Primum testimonium sit illud celeberrimum Ecclesiastici 15. *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui. Adjecit mandata, & præcepta sua: si volueris mandata servare conservabunt te. Apposuit tibi aquam, & ignem, ad quod volueris, porriges manum tuam. Ante hominum vitam, & mors, bonum, & malum: quod placuerit ei, dabitur illi.* Ex quo sic arguo. In hoc testimonio continetur libertas indifferens ad opposita extrema, valens seipsam determinare, qualis à Baianis adscribitur homini integro ante peccatum. At ea libertas non solum homini integro, sed etiam lapsò asseritur ab Ecclesiastico in hoc testimonio. Ergo æqualis utrique homini libertas adscribitur; ac proinde æqualis etiam gratia talem libertatem boni agendi, ac merendi constituens. Consequenter est legitima.

xxi. Major probatio non eget. Clarissima enim in eo testimonio est differentia potestatis ad bonum, & malum, ad ignem, & aquam, & ad quod voluerit homo extremum porrigendi manum. Imò nullam in eo esse clausulam, quæ talem indifferentiam non contineat, eamque aperitissimè testari bonum in manu hominis positum, electionem, consilium, dominium, præcepta, meritum, & præmium, aliaque ejus generis in eo expressa, ex instituto probavimus disp. 8. n. 183. & seqq. & disp. 14. per totam. Eoque testimonio utuntur communiter Patres, & Theologi ad probandam libertatem indifferentiæ à necessitate antecedenti solutam. Sufficit nunc Antoninus 1. p. tit. 4. c. 2. §. 2. *Moveretur voluntas ad actum suum à seipsa. Cum enim sit Dominus sui actus, & ipse sit velle, & non velle; quod non esset, si non haberet in potestate sua movere seipsam; sequitur, quod à seipsa moveretur: Unde dicitur Ecclesiasti. 15. Posuit Deus ante illum bonum, & malum, ad quod voluerit, extendat manum suam.* Ergo ex hoc testimonio colligitur libertatis dominium indifferens ad velle, & non velle, quo voluntas possit seipsam à se movere, & determinare, quale Baiani in statu naturæ integræ admittunt.

xxii. Minorem negant Lutherus, & Calvinus, qui, ut tueantur, nullam esse in statu naturæ lapsæ indifferentiæ libertatem, huic testimonio à Catholicis objecto respondent, illud ad solum primum hominem in statu innocentie constitutum referri, non vero ad cæteros post lapsum Adami natos. Verum Catholicis, qui cum eis Hæreticis, & eorum sequacibus configunt, hanc expositionem erroris insimulant, ut videre est apud Bellarminum lib. 5. de Grat. & lib. arb. c. 24. & seqq. & Suarezium Tom. 1. de Grat. Prolegom. 4. c. 7. & seqq. Quare omnes Theologi cum Patribus Ecclesiæ hoc testimonio

utuntur ad probandum, etiam in statu naturæ lapsæ arbitrium mansisse liberum. Et Augustinus lib. de Grat. & lib. arb. c. 2. ex hoc testimonio arguens libertatem hominis prout nunc etiam post lapsum existentis, & motibus concupiscentiæ subjacentis ait: *Eccè apertissime videmus expressum liberam humanæ voluntatis arbitrium.* Ergo innegabile est viro Catholico, sub eo testimonio libertatem hominis in utroque statu sine discrimine apertissime exprimi. Quod testimonium respiciens Hieronymus lib. 3. contra Pelagianos post med. sic decernit: *Hoc est, quod tibi à principio dixeram, in nostra esse positum potestate vel peccare, vel non peccare, & vel ad bonum, vel ad malum extendere manum, ut liberum servetur arbitrium: sed hoc pro modo, & tempore fragilitatis humanæ.* Itaque fragilitas humana non demit potestatem indifferentem extendendi manum sive ad bonum, sive ad malum. item in Epist. 105. ad Helvidiam q. 10. *Deus equalis cunctos forte generavit, & dedit arbitrii libertatem, ut faciat unusquisque quod vult, sive bonum, sive malum.* En cunctis etiam lapsis æqualem libertatem adscribit cum illa, quæ in superiori testimonio indifferens ad bonum, & malum expressa est, & homini integro adscripta.

xxix. Probatur ex ipso contextu. Nam præmiserat Ecclesiasticus: *Ne dicas, per Deum abest.* item: *Non dicas, ille me implavit.* In cujus blasphemie repulsam Ecclesiasticus continuo arguit: *Quoniam Deus ab initio constituit hominem, & reliquit eum in manu consilii sui, &c.* Cujus argumenti vis nulla esset, si ageret de sola libertate concessa in statu innocentie. Nam inde non probaret, nos esse nostrorum criminum auctores, & non Deum (quod persuadere Ecclesiasticus contendit) nisi comprehenderet libertatem omnibus dominibus innatam. Rursus quia ea verba: *Si volueris mandata servare, conservabunt te. Apposuit tibi aquam, & ignem, ad quod volueris porrigere manum tuam,* & sequentia dirigit Ecclesiasticus concionator ad præsentem homines, & futuros, qui possent sua exhortatione proficere, si velent. Atque aded quamvis primum in eo testimonio expressa sit libertas Adami, consequenter etiam ei annexa supponitur similis libertas posteris Adami communis.

xxv. Secundò, ad hominem non solum integrum, sed etiam lapsum pertinet illud Ecclesiast. 31. *Qui potuit transgredi, & non est transgressus; facere mala, & non fecit. Ideo stabilita sunt bona illius in Domino, & eleemosynas illius enarrabit omnis Ecclesia Sanctorum.* Nam homo integer re ipsa præceptum transgressus fuit, & malum fecit. Vir autem in hoc testimonio laudatus potens transgredi, & malum facere, non est transgressus, & malum non fecit. Similiter alia testimonia, quæ adduximus disp. 15. sect. 1. comprehendunt hominem lapsum. Tamen in eis est expressa libertas indifferentiæ, & potestatis æqualis ad extrema opposita, qualis homini integro competebat, ut ibidem expendimus, & plurimis Patrum assertis elucidavimus. Ergo in sacris litteris expressa est libertas hominis lapsi par, & æqualis libertati hominis integri. Consequenter etiam gratia constituens eam libertatem est æqualis. Nam ea libertas est ad meritum, & præmium, ut significant illa verba: *Ideo stabilita sunt bona illius in Domino.* Libertatem vero ad meritum, & præmium sola gratia conferre potest.

xxv. Tertiò, in probationem advoco testimonia, quæ sub conditione nostræ voluntatis proponunt hominibus lapsis opera bona, ut Matth. 16.

Si quis vult venire post me, abneget semetipsum: & c. 19. Si vis ad vitam ingredi, serva mandata. Ecclesiast. 15. *Si volueris mandata servare, conservabunt te: aliaque innumera similia.* Nam Baiani gratiam, & libertatem propriam naturæ integræ definiunt esse eam, qua homo potest agere, si velit. Sic enim Augustinus lib. de Correp. & Grat. c. 11. differens de Adamo: *Dederat adjutorium, sine quo non posset in ea justitia manere, si vellet, & per quod posset, si vellet.* Quippe ajunt, Augustinum his, & similibus phrasibus conditionalibus significare, gratiam, & libertatem propriam Adami in statu innocentie fuisse indifferentem ad opposita extrema. Ergo cum ejusmodi loquutiones communes etiam sint homini lapsò, & in sacris litteris, & scriptis Patrum etiam Augustini frequentes, ut uberius ostendimus disp. 15. sect. 2. arguentes ex illis parem in utramque partem libertatis etiam lapsæ, & infirmæ potestatem, arguere nunc etiam fas est parem utriusque status libertatem, & gratiam.

xxvi. Quartò, testimonia sacra continentia gratiam auxiliantem naturæ lapsæ comprehendunt etiam sine discrimine gratiam naturæ integræ. Cujusmodi sunt sequentia 1 Corinth. 4. *Quis est, qui te discernit? Quid habes, quod non accepisti? Quid gloriaris, quasi non accepisti?* Rom. 9. *Non est volentis, neque currentis, sed Dei miserationis.* Philip. 2. *Deus est, qui operatur in nobis velle, & perficere.* Ezechielis c. 11 & 36. *Ego faciam, ut faciatis.* Rom. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Rom. 8. *Quicumque Spiritu Dei aguntur, hi sunt filii Dei.* Ioan. 6. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater traxerit eum.* item: *Omnis, qui audit à Patre, & didicit, venit ad me,* & alia plurima in scriptis Conciliorum, & Patrum contra Pelagianos frequentia. Hæc enim testimonia sunt, quibus putant Baiani exprimi gratiam propriam naturæ lapsæ à gratia naturæ integræ divisam, consensum arbitrii determinantem, & nullo modo indifferentem ad dissensum. Cæterum sub eis etiam comprehenduntur gratiam naturæ integræ quantumvis indifferentem, & eorum sensum etiam in eo statu esse verissimum, ex professo elucidavimus plurimis testimoniis Patrum disp. 7. sect. 10 & 11. nec non aliqua eorum disp. 6. sect. 3. Ergo eadem gratia est utriusque status communis. Nam in his testimoniis nulla fit gratiæ discretio. Ergo si ea complectuntur gratiam utriusque status communem, eadem sine discrimine gratia utriusque adscribenda est.

xxvii. Confirmatur. Sicut notio gratiæ, ita & ejus qualitas ex solis Scriptoris sacris arguenda est, quia principia naturalia non valent ad auxilium, & donorum supernaturalium notionem perducere, sed ex solis revelatis principiis illa nobis innotescunt. At scripturæ sacræ, & principia revelata eandem gratiam produnt utriusque status communem nullo facto discrimine. Ergo qualitas gratiæ utriusque status par, & æqualis est, quia imparitas, sive inæqualitas non potest ex sacris eloquiis deprehendi, siquidem ea indiscriminatim utramque gratiam complectuntur. Rursus confirmatur, & explicatur. Necessitas, & existentia gratiæ auxiliantis in statu naturæ integræ ad merita vitæ æternæ, sicut in statu naturæ lapsæ conformis est sacris litteris, & ided pertinens ad fidem Catholicam, & qui eam negaret, & solis viribus naturalibus merita naturæ integræ tribueret, erroris argueretur à Catholicis, nec Baiani quantumvis audacissimi, & nimii virium naturæ integræ exaltatores eam

eam veritatem diffiteri audent. Alia autem testimonia sacra non sunt, ex quibus colligatur existentia, & necessitas gratiæ ad merita naturæ integræ, quam superiora, quia Concilia, & Patres, præsertim Augustinus, nullis aliis utuntur contra Pelagium ad ejusmodi necessitatem, & existentiam arguendam. Ergo ex his testimoniis colligitur existentia, & necessitas gratiæ auxiliantis in statu naturæ integræ. At qualitas, & virtus gratiæ deprehenditur ex eisdem testimoniis, ex quibus ejus necessitas, & existentia arguitur; nec in statu naturæ lapsæ ex aliis utraque deducitur; nam hæc testimonia tam existentia, quam essentia, & virtuti gratiæ prænotandæ serviunt, ut promere est ex scripturis Patrum, & Theologorum. Ergo una, & eadem qualitas, seu virtus, & essentia gratiæ in utroque statu continetur in sacris litteris.

SECTIO IV.

Idem rursus probatur ex sacris litteris.

xxix. Non solum eis eloquiis, quæ testantur existentiam, & necessitatem gratiæ, sed etiam aliis, nostræ sententiæ præluceat examini gratiam commendator Paulus. Inter plurima illustre est illud 1 Corinth. 15. *Gratia Dei sum id, quod sum, & gratia ejus in me vacua non fuit; sed abundantius illis omnibus laboravi, non ego autem, sed gratia Dei mecum.* Sermo est de gratia naturæ lapsæ, & efficaci, nempe qua homo lapsus re ipsa operatus fuit, & quam scholastici in 2. distinct. 17. & 1. 2. q. 111. advocant ad explicandam gratiam operantem efficacem sub divisionibus gratiæ auxiliantis. At eam docet Paulus efficacem, sicut Baiani gratiam naturæ integræ, scilicet per cooperationem arbitrii, nec non indifferentem, ut ea deficiente vacua, & inefficax fiat. Nam ided ait, eam gratiam non fuisse in ipso vacuum, & inefficacem, quia ipse cum ea laboravit. Ergo efficaciam seu defectum vacuitatis, & inefficaciam revocat in cooperationem arbitrii. In cooperationem, inquam, non elicitam sola facultate naturæ, sed adjutorio ipsius gratiæ. Continuo enim adjungit: *Non ego autem, sed gratia Dei mecum.* Hoc est, interprete Augustino de Grat. & lib. arb. c. 15. *Non ego solus, sed gratia Dei mecum, ac per hoc neque gratia sola, neque ipse solus, sed gratia Dei cum illo.*

xxix. Sic Augustinus lib. de Prædestinat. & Grat. c. 11. *Gratia ejus in me vacua non fuit. Quid enim fecisti? Plus, inquit, omnibus laboravi, ne multum superbas à liberi defensor arbitrii, audiens Paulum de suis laboribus gloriantem: attende, quod sequitur: Non autem ego, sed gratia Dei mecum.* Observa primò ad deprehendendam gratiam efficacem in Paulo non querere Augustinum de sola vi intrinseca gratiæ, sed de eo, quod Paulus egit cum illa, sane deotentem, ex eo eventu efficacem deprehendi. Secundò, ne inde putaret Pelagius, consentire Paulum cum ipso, ut ex eadem anfa de nobis putant adversarii, occurrit Augustinus ex doctrina Pauli, cooperationem arbitrii, qua ejus gratia fuit efficax, & vacuitatis expertis, non fuisse ex solo arbitrio, ut sentiebat Pelagius, sed ex arbitrio, & gratia simul. Si autem gratia esset intrinsecè efficax, rectius reprimeret gloriationem superbam Pelagii, si in solam efficaciam antecedentem, & intrinsecam præoperationem revocaret. Similiter Gregorius 16. Moral. c. 10. *Quia gratiam li-*

berum arbitrium subsequitur, ait Paulus; gratia ejus in me vacua non fuit. Expendo causalem, & colligo, gratiam Pauli fuisse vacuitatis expertem, seu efficacem, quia consensus arbitrii ipsam subsequutus fuit. Baiani enim ajunt, ided gratiam naturæ integræ non esse ex se sola efficacem, sed ex se, & ex cooperatione arbitrii, quia in ea causalis illa vera est; ided gratia non est vacua, & inefficax, quia arbitrium operatur cum illa. Eadem est vera de gratia naturæ lapsæ ex mente Pauli, Augustini, & Gregorii. Ergo etiam gratia naturæ lapsæ non est ex se sola efficax.

xxx. Dices, efficaciam gratiæ ostendi à Paulo per cooperationem arbitrii, solum à posteriori, non vero à priori, quia est effectus efficaciam, non quia constituit efficaciam. Iam altius expendendum est Paulus. Prædicat ex professo magnam excellentiam, & efficaciam gratiæ, qua ex persequutore Ecclesiæ factus est Apostolus, abundantius cæteris laborans. Ergo prætermittere non debuit constitutionem ipsius. Ergo ubi explicat illam per labores ex gratia elicitos, sanè explicat per constitutum ipsius. Si enim ejus efficaciam esset omnino antecedens, & intrinseca, altius illam commendaret per vim suapte natura vacuitatis incapacem, quam per consensum subsequutum arbitrii. Arguo efficaciam. Gloriar Paulus in Domino, quod adjuncto suo labore gratia in ipso otiosa non fuerit. Gloriar autem non potuit de eo, quod aliter evenire non potuit. Ergo possibile sibi fuit prætermisso labore gratiam semel acceptam otiosam retinere, ac per consequens inefficacem. Ergo collaborationem adduxit, ut constitutionem efficaciam, non ut supponentem ipsius.

xxx. Illustro assumptum ex Patribus, qui exponentes Paulum significant gratiam, de qua ibi differit Paulus, vacuum relinqui potuisse. Aurea sunt verba Ennodii tom. 6. Biblioth. Colonienf. Epist. 19. ad Constant. *Ne sic fugax gratia crederetur Paulus, ut longo intervallo à veritate desciceret, adjunxit: Abundantius omnibus laboravi, & gratia Dei in me egena non fuit, quod dixisse est: Christus in me, quem dignè, & abundanter muneraretur, invenit.* En Pauli meritum, & gloriam. Audi consequentem nostram: *Non enim pauper est divina gratia, sed meritum nostrorum putatur quadam macie, aut exilitate tenuari; que tunc non suis estimatur meritibus fluere, quando de suis cursibus ariditatis nostræ vacua nihil recipit.* Itaque licet gratia Pauli ex se divites fructus ferret, tamen deficiente ipsius cooperatione, macie, & exilitate consumeretur; ideoque laborans cum illa, ingentis gloriæ, & abundantis remunerationis dignus fuit. quare ne eadem gratia ex defectu arbitrii in nobis vacua sit, ad studium operandi cum illa provocat Philo Carpatius tom. 4. Biblioth. Colon. ad illa verba Cantic. *Terribilis ut castrorum acies ordinata, sic edifferens: Respondeo Apostolus: Gratia ejus in me vacua non fuit; collaboravit enim; & quidem plusquam ceteri. Audeamus igitur & nos hunc imitari post acceptam Spiritu sancti gratiam ex libero voluntatis arbitrio, que bona sunt agere; cooperemur gratiæ, non otio, non torpore, non ignavia irritum faciamus.* Si autem gratia Pauli non posset ex defectu arbitrii irrita fieri, frustra sanè imitatione Pauli hortaremur, ne illi gratiæ efficaci, & non vacuæ, postquam accepta est, hoc est, in sensu composito ipsius jam acceptæ, cooperatio nostra deficeret.

xxx. Vnde confirmo præcedens argumentum, & aliud conficio ex aliis verbis Pauli 2 Corinth. 6. *Exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiamus.*

Nam ut ait Primatius: *In vacuum gratiam Dei recipit, qui cum gratia Dei non laborat, nec adiungit studium suum.* Ergo ab studio, & labore nostro adjuncto gratiæ pendet, quod gratia relinquatur vacua, aut non vacua, efficax, aut inefficax. Alias frustra nos hortaretur Paulus, ne gratiam Dei in vacuum recipiamus. Supponit enim gratiam in Corinthiis receptam. Ne autem omnino vacua remaneat, solum desiderat consensum voluntatis, & idem Corinthios hortatur ad illum. Nam si prius desideraretur gratia intrinsecè efficax, prius quidem, & potius postulare debebat à Deo gratiam intrinsecè efficacem à Corinthiis independentem, quam ab ipsis Corinthiis consensum voluntatis sine gratia intrinsecè efficaci impossibilem. Ergo post eam gratiam acceptam solo consensu voluntatis elicit ex gratia putabat Apostolus vacuitatem gratiæ impediri, efficaciamque obtineri.

xxxix. Compono hæc verba Pauli cum præcedentibus, & sic arguo. In illis proponit Paulus gratiam in ipso efficacem, & non vacuum; in his vero hortatur, ne eadem gratia in nobis vacua, & inefficax recipiatur. Ergo gratia in Paulo efficax potuit esse inefficax in nobis ex consensu, aut dissensu libero voluntatis. Assumptum eleganter ostendit Bernardus serm. 54. in Cant. *Cum adest gratia, time, ne non dignè opereris in ea; nam hoc monet Apostolus: Videte, inquiens, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis; & de semetipso dicebat: Gratia Dei in me vacua non fuit. Sciebat redundare in contemptum donantis donum negligere, neque expendere, ad quod donatum est; & propterea studiosissime hoc malum & ipse cavebat, docebatque cavendum.* Considera collationem utriusque loci, & gratiæ utrobique comprehensæ à Paulo; deinde malum, quod studiosissime ipse cavebat, docebatque cavendum; scilicet gratiam, quæ vacua non fuit, vacuum relinqui, donumque negligi, neque expendi in eo, ad quod donatum est. Ergo possibile iudicat Bernardus, gratiam, quæ in Paulo fuit efficax, vacuum, & neglectam relinqui tum à Paulo, tum à nobis non dignè operantibus cum illa.

xl. Illustro utrumque testimonium; & utramque partem confirmo ex S. Thoma. Qui i Corinth. 15. lect. 1. ait: *Offendit Paulus, quomodo usus sit gratia ista, quoad bonum, & idem dicit: In me vacua non facit, id est, otiosa; quia ea usus est ad id, ad quod data est sibi.* similiter 2. Corinth. 6. lect. 1. *Hortatur primò in generali, quoad gratia Dei non utamur in bonum. Secundò, ostendit Paulus gratiam Dei eis esse collatam.* Nunc sic arguo. S. Thomas docet, quod nostrum arbitrium utitur ad bonum gratia operante Dei. Ergo nostrum arbitrium præventum gratia applicat, & determinat ipsam gratiam ad agendum bonum, non autem gratia voluntatem. Antecedens constat ex testimoniis præmissis. Consequentia ex eodem S. Thoma 1. 2. q. 16. art. 1. ubi docet, uti aliqua re esse applicare, & determinare rem ad aliquam operationem. Vnde vulgare effatum: *Habitibus nitimur, cum volumus*, sic intelligit, ut voluntas determinet habitum ad agendum, non autem habitus voluntatem, ideoque possit voluntas in sensu composito habitum nullam operationem elicere. Ita 1. 2. q. 52. art. 3. & q. 63. art. 2. ad 2. q. 71. art. 4. corp. & q. 74. art. 2. corp.

xxv. His testimoniis Pauli possunt adungi alia, ut 1 ad Timoth. 4. *Noli negligere gratiam Dei.* 2 ad Timoth. 1. *Resuscita gratiam, quæ est in te.* & ad Hebr. 12. *Ne quis desit gratiæ Dei,* & similia.

Quæ plane indicant, pendere ab arbitrio nostro, gratiam efficacem, aut inefficacem relinqui. Nam supponunt manifestè, gratia Dei supposita in nostra potestate esse cooperari, aut non cooperari gratiæ, conjungereque consensum, aut dissensum nostrum cum illa. Alias vana esset, & ridicula exhortatio Pauli his locis contenta. Quis enim exhortetur ad cavendum malum impossibile. Impossibile vero est negligere gratiam; illicque deesse, si gratia intrinsecè connectitur cum operatione nostra, & gratia supposita non potest cooperatio nostra non subsequi. Quibus satis prælucent ea, quæ ad duo præterita testimonia expendimus.

xxv. Nec valet his respondere, sermonem esse Paulo de gratia habituali, habitibusque infusis, quos otiosos, & vacuos possumus retinere, non vero de gratia actuali. Nam id in primis refellitur ex contextu Pauli. Qui primò testimonio celebrat, se esse conversum ex persecutore Ecclesiæ in Apostolum per gratiam Dei, tribuens gratiæ exordium suæ justificationis. At exordium justificationis incipit à gratia actuali, & non habituali, ut habet Tridentinum sess. 6. c. 5 & 6. & can. 3 & 4. Quare Augustinus lib. de Gestis Pelagii c. 14. ait; Paulum ibi agere de gratia excitante sibi indigno, & peccatori data, ut ea fieret justus, & indignus. Similiter fecundo testimonio dirigit sermonem in Corinthios non modo justos, sed peccatores, eos exhortans ad reconciliationem cum Deo; sic enim præmiserat: *Obsecramur pro Christo, reconciliamini Deo.* At peccatores non gratiæ habituali, sed actuali momentur cooperari. Idem de gratia actuali excitante cum locum accipiunt Theodoretus, Oecumenius, Theophilactus, Anselmus, & Primatius apud nostrum Iustinianum ibidem. Secundò, Concilium Araucanum can. 6. eis testimoniis putat contra Pelagium gratiam actualem esse ad exordium justificationis necessariam. item Concilium Senonense in præfat. col. 2. contra Lutherum, auxilium gratiæ requirere cooperationem arbitrii. Tertiò, Ecclesiæ Patres ea testimonia intelligunt de gratia actuali. Bernardus enim supra ea adducit ad gratiam, quæ iustus iam adest, jam abest, jam revertitur, quæ proculdubio est gratia actualis. Sic enim loquens cum iustis testimonio superiori præmiserat: *Time ergo cum arripserit gratia; time, cum abierit; time, cum denudò revertetur.* Augustinus in libris contra Pelagianos ea frequenter objicit ad probandam gratiam auxiliantem, quam ipsi negabant. Recole testimonium adductum ex lib. de Prædest. & Grat. c. 11. cui continuo subjicit: *Vi autem de celo vocaretur, & tam magna, & efficacissima vocatione converteretur, gratia Dei erat sola.* Vbi plane differit de gratia actuali. Similiter Gregorius adductus ibidem, alique Patres. Denique Theologi eis utuntur cum Magistro in 2. dist. 25. §. *Idem nempe ad explicandum gratiam actualem operantem, & cooperantem.*

SECTIO V.

Discrimen nullum est ex Conciliis, & Pontificibus Ecclesiæ.

xxxvi. Arguo primum in genere ex sanctionibus definitivis necessitatem gratiæ ad salutes actus. Nam hæc sanctiones comprehendunt non solum gratiam naturæ lapsæ, sed etiam integræ ad merita vitæ æternæ

æternæ. Qui enim negaret, necessariam esse gratiam ad merita ante peccatum elicitam, & ea solis naturæ viribus tribueret, contradiceret Conciliorum, & Pontificum doctrinæ de necessitate gratiæ, ut præmisiimus disp. 5. contra Baium proscriptum ab Ecclesiâ, quod ejusmodi merita sine auxilio gratiæ necessario soli facultati naturæ arrogaverit. At gratia eis sanctionibus definita sine ullo discrimine docetur necessaria ad utriusque status merita; nulla enim extat apud Concilia, & Pontifices Ecclesiæ necessitatis gratiæ definitio, quæ talem discretionem faciat. Ergo ex Conciliis, & Pontificibus Ecclesiæ nullum est discrimen inter gratiam necessariam naturæ integræ, atque lapsæ. Quemadmodum enim inter gratiam habituales, & virtutes infusæ necessarias ad sanctificationem, & merita, nec non inter ipsos actus fidei, spei, & charitatis nullum in utroque statu admittitur discrimen inæqualitatis essentialis: quia doctrina Ecclesiæ nullam inter ea dona in utroque statu discretionem statuit, pariter de gratia auxiliante ex doctrina Ecclesiæ convenientia utriusque status colligenda est, & disconvenientia rejicienda.

xxvii. Confirmatur. Necessitas gratiæ à Conciliis, & Pontificibus Ecclesiæ asserta non est alia, quam ea, quæ adversus Pelagium, & Pelagianos contenta est, quia solum ad præcedendum eorum errorem tributum solis naturæ viribus merita vitæ æternæ definitiones Ecclesiasticæ gratiam necessariam decernunt. Ergo si ejusmodi definitiones complectuntur etiam statum naturæ integræ, gratia naturæ integræ sufficit ad contradicendum Pelagianorum errori. Ergo ut à Pelagiano errore recedatur, necessaria non est in statu naturæ lapsæ gratia essentialiter differens à gratia naturæ integræ, ut Baiani enixè contendunt, repetitis argumentis inculcantes, gratiam indifferentem, quam solum in statu naturæ integræ admittunt necessariam, esse in statu naturæ lapsæ Pelagianam, ideoque in eo statu aliam nempe determinantem arbitrii ad unam partem ab indifferenti longè diversam necessariam admittendam. Nam si in statu integritatis assertio gratiæ indifferentis contradicit errori Pelagiano, non potest ejusdem assertio in statu naturæ lapsæ cum errore convenire, sed repugnare; quandoquidem error Pelagianus nullam inter utrumque statum differentiam asseruit, sed indiscriminatim naturæ rationali solis suis viribus naturalibus relicta, five innocenti, five peccatrici facultatem agendi salutes actus absque auxilio gratiæ internè superaddito creationis gratiæ adjudicavit: imo positivè utriusque status discrimen exclusit, negando, posteros Adæ nasci infectos originali peccato, & asserendo, Adamum natum concupiscentiæ obnoxium, qualiter ejus posterius nascuntur, ut in scriptis Augustini contra Pelagium pervium est. Ratio enim, propter quam gratia indifferens supernaturalis, & gratiæ naturali creationis superaddita in statu naturæ integræ repugnat errori Pelagiano, ea est, quia talis gratiæ necessitas contradicit sufficienti, & facultati naturali arbitrii, quam ex solis suis viribus naturalibus arbitrium habere, tota doctrina Pelagiana contendit; ubi enim ultra vires naturales arbitrii principium aliquod supernaturale, & infusum necessarium est ad potestatem, & sufficientiam agendi salutes actus, nequit vera consistere doctrina, quæ solis viribus naturalibus sine principio supernaturali, & infuso talem potestatem adscribit. At hæc ratio etiam

militat in statu naturæ lapsæ, ut eadem gratia indifferens contradicat potestati naturali sine auxilio superaddito valenti agere salutes actus, doctrinæque talem facultatem solis naturæ viribus asserenti. Ergo ut Concilia, & Pontifices Ecclesiæ errori Pelagiano contradicerent, non erat opus, aliam post peccatum gratiam à gratia ante peccatum asserta differentem necessariam definire. Itaque talis gratiæ assertio in statu naturæ lapsæ repugnat cum errore Pelagiano consentire, quin ex hac consensione arguatur necessaria alia gratia longè diversa.

xxviii. Rursum confirmatur, & explicatur, Pelagius duplici dogmate hæretico contradixit doctrinæ Ecclesiæ. Alterum fuit, posteros Adæ non nasci obnoxios originali peccato, ideoque nullo esse vulnere peccati viribus naturalibus debilitatos, & læsos, sed eisdem viribus naturalibus, quibus Adamus creatus est, integros, & sanos in lucem nunc edi; alterum, ad actus salutes agendos solas eas vires naturales arbitrii integri, & sani sufficere, & nullam gratiam beneficio creationis, & doctrinæ, atque legis superadditam ad eos actus desiderari. Ecclesiâ vero alterum errorem ab altero distinguens, utrumque seorsum anathematizat, & damnat, censetque, etiam si negetur originale peccatum, & infirmitas naturæ ex ejus vulnere contracta, adhuc erroneum esse dogma, solis naturæ viribus actus salutes arrogare, & gratiam supernaturalem ad eos necessariam rejicere, & in hanc stabiliendam doctrinam omnes sanctiones de necessitate gratiæ seorsum ab infectione, & vulnere originalis peccati latae sunt. Alias solum erraret Pelagius negando originale peccatum, non vero deinde negando gratiam ad actus salutes necessariam, siquidem tota necessitas gratiæ pendet à vulnere peccati, & infirmitate naturæ contracta per illud, & solo eo titulo ab Ecclesiâ definita est. Quare etiam ante peccatum in Adamo, & Angelis posset impunè, quin Ecclesiasticæ doctrinæ contradiceret, defendi assertio Michaëlis Baii, quæ in eo statu talem gratiam necessariam excludit. Quod quam sit erroneum, expendimus disp. 6. unde sic arguo. Pelagius negavit gratiam necessariam naturæ nullo infectæ peccato. Ergo Ecclesiâ illi contradicens illam asseruit necessariam naturæ quantumvis immuni à peccato. Ergo gratia contra Pelagium asserta non est essentialiter medicinalis, & supponens per se morbum peccati, & infirmitatem accidentariam animæ, siquidem seorsum à morbo peccati, & infirmitate animæ accidentaria asseritur necessaria. Ergo sanctiones Conciliorum, & Pontificum Ecclesiæ de necessitate gratiæ definitæ contra Pelagium non continent gratiam per se medicinalem, & sanantem vulnus peccati, & infirmitatem naturæ, coque à gratia naturæ sanæ differentem, quod suapte specifica ratione supponat infirmitatem, & morbum naturæ, sanativaque sit debilitatis inductæ vulnere peccati. Principia hujus discursus sunt certissima, & consequentiæ legitime.

xl. Deinde arguo ex Conciliis, quæ protulimus, & expendimus disp. 15. lect. 3. ad probandum, gratiam naturæ lapsæ non esse determinantem arbitrii ad unam tantum partem, sed relinquere libertatem ad duas oppositas partes, consensum, & dissensum indifferentem, qualis Baianorum opinione asseritur naturæ integræ. Nam una, & præcipua differentia utriusque gratiæ docetur ab adversariis esse, quod gratia naturæ integræ non est determinans arbitrii, sed indifferens, & idem relinquit libertatem

indifferentiæ ad opposita extrema, contrariam non solum coactioni, sed etiam necessitati antecedenti; gratia vero naturæ lapsæ sic determinat arbitrium ad unam partem, ut non relinquit indifferentem ad oppositam; cum libertate nullatenus necessitati antecedenti, sed soli coactioni contraria. Testimonia nunc præterimus, ne actum agamus, & repetamus. Item arguo ex Conciliorum, & Pontificum assertis, quæ produximus disp. præf. sect. 6. ut conficeremus, in statu naturæ lapsæ dari gratiam purè sufficientem, sicut in statu naturæ integræ. Nam eo etiam discriminant utramque naturam, quod integra possit sufficiens constitui, quin re ipsa agat, nec gratia sit efficax; lapsa vero nequeat potestatem sufficientem habere absque actuali actione, & efficaci gratia. Quod discrimen cum gratia purè sufficienti naturæ lapsæ repugnat consistere.

XLI. Rursus arguo ex Concilio Arausicano 2. can. 19. contra Pelagium coacto sic decernente: *Natura humana, etiam si in illa integritate, in qua est condita, permaneret, nullo modo sospitam creatore suo non adiuvante servaret. Unde cum sine gratia Dei salutem non possit custodire, quam accepit; quomodo sine Dei gratia poterit reparare, quod perdidit?* Vbi expendit, in utroque statu eam solum gratiam desiderari, quæ excludat salutem, & salutare actus à sola facultate naturæ suis solis viribus relicta; item eam naturæ facultatem excludi cum sola gratia naturæ integræ, siquidem etiam naturæ integræ ea potestas negatur, asserta necessitate gratiæ. Ergo in utroque statu non alia desideratur gratia, quam ea, quæ in statu integritatis asseritur. Præterea considera, gratiam naturæ lapsæ argui ex gratia naturæ integræ, nullo utriusque discrimine proposito; nam si essentiale interesset discrimen, non bene ab una ad aliam; nempe à gratia indifferenti ad determinantem fieret illatio, cum ex longa utriusque distantia prompta esset Pelagio responso.

XLI I. Demum arguo ex tribus Pontificibus Ecclesiæ in Bulla edita contra Baium damnantibus discrimina utriusque status à Baio, & Baianis asserta. Nam discrimen, quo distinguunt utramque gratiam ex eo, quod gratia naturæ lapsæ merita donet, & idem merita ipsa sint verè gratia, & dona Dei, secus vero gratia, & merita naturæ integræ, damnantur à Pontificibus proscribentibus propositionem 1, 7 & 9. quibus Baius negat, merita naturæ integræ esse verè gratiam, & dona Dei, ut expendimus disp. 5. sect. 3 & 4. Item discrimen, quo utriusque status libertatem dividunt in eam, quæ indifferentiæ est, & opposita necessitati determinationis antecedenti, qualis adscribitur naturæ integræ; & in eam, quæ sine indifferentiæ ad partes oppositas & cum determinatione antecedenti ad unam soli coactioni, & violentiæ contraria est, qualis tribuitur naturæ lapsæ; proscribitur à Pontificibus, cum abolent propositionem 40, 42 & 67. quibus Baius ad libertatem naturæ lapsæ solum desiderat voluntarietatem agendi, solumque exclusionem violentiæ, etiam si conjunctam necessitati antecedenti, ut expendimus disp. 14. sect. 3. Ergo doctrinæ Ecclesiæ, & eorum Pontificum repugnant discrimina, quibus Baiani gratiam, & libertatem utriusque status fecerunt.

SECTIO VI.

Nullum discrimen ex Augustino.

XLI I I. **E**X doctrina Augustini arguitur primò in genere, sicut ex doctrina Conciliorum, & Pontificum Ecclesiæ. Nam gratia in statu naturæ lapsæ necessaria, ab illo est asserta in solam refutationem Pelagii, quia omnia ejus scripta de necessitate gratiæ contra Pelagium exarata sunt. At gratia contra Pelagium est ab Augustino asserta, communis, & una, ante peccatum, & post peccatum. Tum quia Pelagius unam, & eandem gratiam ante peccatum, & post peccatum negavit necessariam, cum ille non admisit originale peccatum. Tum quia gratia necessaria ante peccatum sufficit ad conterendum ejus errorem, quia ea sola gratia sufficit, ut salutaris arguatur asserens solas arbitrii vires naturales ad actus salutare valere, & gratiam veram Theologicam supra doctrinam, & creationem superadditam non esse necessariam. Quare scriptis Augustini contra Pelagium repugnet, qui in statu naturæ innocentis gratiam cum Pelagio rejiceret necessariam. Ergo gratia ab Augustino asserta contra Pelagium in statu naturæ lapsæ, una, & communis est naturæ innocenti. Quod argumentum latius expendimus sect. præterita.

XLI IV. Confirmatur: Augustinus sæpius Pelagianis objicientibus arbitrio adesse libertatem indifferentiæ, subjectam ipsius determinationi, qualis à Baianis admittitur in statu naturæ integræ, illam eis planissime concedit, ubi potestas ad bonum asseratur adesse ex auxilio gratiæ præparante voluntatem, & non ex sola facultate naturæ. Ergo Augustinus contra Pelagianos non contemnit aliam gratiam, quam eam, quæ in statu naturæ integræ admittitur à Baianis, relinquens libertatem indifferentiæ, subjectam determinationi arbitrii. sic lib. 1. Retract. c. 10. *Non existimant novi Hæretici Pelagiani, secundum eos (hoc est secundum eorum sententiam) esse dictum, omnes posse se ad Dei præcepta servanda convertere, si velint. Verum est enim omnino omnes homines hoc posse, si velint; sed præparatur voluntas à Domino.* Potestas servandi præcepta, si homines velint, apud Baianos est indifferentis, & subjecta determinationi arbitrii. Eam tamen concedit Augustinus hominibus lapsis & veram omnino esse asseverat, si non ex solis viribus arbitrii, ut Baiani volunt, sed ex auxilio gratiæ præparante voluntatem asseratur. item lib. 4. contra duas Epist. Pelagianorum c. 6. refert, Pelagianos ad extollendum liberum arbitrium, & statuendam nostræ potestatis indifferentiam omnino solutam solitos esse contra Manichæos objicere illud Isaïæ 1. *Si volueritis, & audieritis me, bona terra comedetis.* Quibus Augustinus ultro concedit, rectè in eo sentire, si illud intelligerent supposita gratia præveniente, & præparante voluntatem: *Si autem sic intelligerent, quod dictum est: si volueritis, ut etiam ipsam bonam voluntatem Deum præparare consentirent, tanquam Catholici uterentur hoc testimonio, & non solum hæresim veterem Manichæorum vincerent, sed novam Pelagianorum contererent.* Ergo ubi admittatur necessaria gratia præveniens, indifferentiæ potestatis arbitrii à Pelagianis asserta censetur ab Augustino Catholica, & novæ Pelagianorum hæresi, sicut Manichæorum contraria.

XLI V. Secundo, arguitur percurrando singula discrimi-

discrimina, quibus Baiani gratiam naturæ lapsæ dividunt à gratia naturæ integræ. Primum, & potissimum est, quod gratia naturæ lapsæ merita donat, non vero gratia naturæ integræ. At ex Augustini doctrina donata esse à Deo etiam merita naturæ integræ, plura ejus asserta evincunt. Primò, quia Augustinus de spiritu & litt. c. 32 & 33. serm. 44. de verbis Euang. & serm. 81. de verbis Apost. arguit, nobis esse donatum amorem actualem Dei ex illo Rom. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis.* Quod testimonium rursus testatur lib. 12. de Civit. Dei c. 9. ad Angelos quoque pertinere, qui in statu integritatis fuerunt: *Constituendum est igitur cum debita laude Creatoris, non ad solos sanctos homines pertinere, verum etiam de sanctis Angelis posse dici, quod charitas Dei diffusa sit in eis per Spiritum sanctum qui datus est eis.* Fatendum est igitur, amorem Dei Angelis quoque per Spiritum sanctum fuisse diffusum, & datum. Nec valet respondere, Augustino non esse sermonem de charitate actuali, sed habituali. Nam anteriora, ex quibus eam colligit conclusionem, solum continent charitatem actualem, & amorem Dei. cuiusmodi sunt: *Bonam voluntatem quis fecerat, nisi ille, qui eos cum bona voluntate, id est, cum amore casto, quo illi adherent, creavit, simul in eis & condens naturam, & largiens gratiam? Unde sine bona voluntate, hoc est, Dei amore, nunquam sanctos Angelos fuisse, credendum est.* Vbi planus est amoris actualis sermo; cum enim bis bonæ voluntatis meminerit, continuo expositionem, hoc est, amoris Dei, adjicit, ut per bonam voluntatem, actualem Dei amorem intelligere significaret, eoque statueret, Angelos initio simul cum natura accepisse à Deo datum castum amorem, quo Deo adhererent. Quem amorem intelligo gratiam, quam Deus condens naturam Angelis largitus est. Mox enim differentiationem bonorum Angelorum à malis, qui à Dei amore destiterunt, refert, aut quia *hi minorem acceperunt amoris divini gratiam, quam illi, qui perseverant;* aut quia *illi amplius adjuti ad beatitudinis plenitudinem pervenerunt:* sive majori præsentis auxilio amorem Dei præ aliis usque ad beatitudinis adaptionem retinuerunt. Ex quibus colligit superiorem conclusionem: *Constituendum est igitur, &c.* En satis manifestum, tum Augustino esse sermonem de actuali charitate, & amore Dei, tum eum amorem fieri donatum à Deo, & gratiam fuisse, quam Deus initio Angelis largitus est, & Angeli à Deo acceperunt.

XLI VI. Secundo id apertissime statuit lib. de Correp. & Grat. c. 11. differens de Adamo ante peccatum his verbis: *Tunc ergo dederat homini Deus bonam voluntatem; in illa quippe eum fecerat, qui fecerat rectum. Dederat adiutorium, sine quo in ea non posset permanere, si vellet; ut autem vellet, in ejus libera reliquit arbitrio.* Vbi bonam voluntatem datam à Deo, sicut adiutorium gratiæ perspicue testatur. At hæc voluntas bona non est potentia volendi, sed proculdubio actualis, & libera dilectio Dei, in qua primum Adamus conditus fuit. Tum quia asserit, eam bonam voluntatem esse, in qua posset cum adiutorio Dei permanere, si vellet, quamvis re ipsa non permanerit. Bona autem voluntas, in qua Adamus re ipsa non permanit, & posset permanere, si vellet, non erat planè potentia volendi, sed actualis voluntas, & amor Dei, cum quo creatus fuit. Tum quia ait, in ea voluntate Deum fecisse hominem rectum. In sola autem actuali voluntate bona, & non potestata volendi potuit homo fieri rectus. En ubi Baiani

volunt, Augustinum statuisse discrimen essentiale gratiæ dantis, & non dantis merita, apertissime illis contradicit, quia ex lib. de Correp. & Grat. c. 11 & 12. principem suæ sententiæ probationem faciunt, & apertissimam, evidentissimamque debucinant. Quod quam sit verum decursu manifestabimus, & ex hoc argumento, & seq. deprehendes.

XLI VII. Tertio rursus ex eodem libro de correp. & Grat. c. 10. hæc mens Augustini confirmatur. Nam cum præteritis capitibus ostendisset contra Pelagium, perseverantiam naturæ lapsæ esse donum speciale Dei, & gratiam acceptam à Deo; in hoc capite 10. movet quæstionem, an etiam perseverantia naturæ integræ possit haberi, quin sit accepta, & donata à Deo? supponens non esse aliter de illa, quam de perseverantia naturæ lapsæ sentendum. Quod constat ex duplici ratione, prima est, quia sic quæstionem primum aggreditur: *Queritur a nobis, quantum attinet ad hoc donum Dei, quod est in bono perseverare usque in finem, quid de primo homine sentiamus, qui certe sine ullo vitio factus est rectus? Vbi aperte supponit, hoc, quod est in bono perseverare usque in finem, etiam in primo homine esse donum Dei. secunda est, quia eo supposito sic quæstionem movet: *Sed illud magis querendum, operis usque tractandum est, quomodo respondeamus eis, qui dicunt, eum peccasse, & desertorem boni fuisse. Non ergo habuit in illo bono perseverantiam, & si non habuit, non utique accepit. Quomodo enim & accepisset perseverantiam, & non perseverasset? Porro si propterea non habuit, quia non accepit, quid ipse non perseverando peccavit, qui perseverantiam non accepit? Nec enim dici potest, ideo non accepisse, quia non est discretus à massa perditionis gratia largitate: nondum quippe erat illa in genere humano perditionis massa, antequam peccasset.* Planè etiam hic perseverantiam Adami supponit accipiendam à Deo donante illam, tum quia quæstionem istam proponit operosam, & difficilem, & præmiserat esse non contemnendam, sed in adiutorio Domini aggrediendam, atque solvendam. Si autem non supponeret, perseverantiam esse donum accipiendum à Deo, nullus opere, & difficultatis esset quæstio proposta, cum tota difficultas, cur Adamus non perseverando peccaverit, revocetur in qualitatem perseverantiæ accipiendæ à Deo. scilicet quia inde deducitur, ideo non perseverasse, quia Deus perseverantiam non donavit, cujus negationis Deus causa fuit, sicut est causa donationis perseverantiæ. Tum quia frivola, & frustranea esset in ratione dubitandi toties repetita inculcatio perseverantiæ non acceptæ, si non esset perseverantia accipienda. Præsertim cum in responsione objectionis post toties inculcatam acceptionem perseverantiæ nullum factum sit verbum, quod perseverantiam in Adamo non esse donum acceptum significet, cum id negando facilis, & prompta esset totius dubitationis, & objectionis solutio. Tota igitur quæstio, & dubitandi ratio nititur in qualitate perseverantiæ Adami, quæ est, esse donum accipiendum à Deo, quam Augustinus supponit.*

XLI VIII. Baiani conficientes probationem oppositæ sententiæ ex hoc capite volunt, Augustinum respondere negando perseverantiam naturæ integræ esse donum acceptum à Deo, quia Adamo tribuit vires integras liberi arbitrii, quibus ipse sibi posset, etiam non donante Deo perseverantiam obtinere. sic enim respondet: *Quapropter saluberrimè constitumur, quod rectissime credimus, Deum sic ordinasse Angelorum, & hominum vitam, ut in ea prius ostenderet, quid*

quid posset eorum liberum arbitrium: deinde quid posset sua gratiæ beneficium, justitiæque iudicium. Quibus verbis quasi digito volunt Augustinum ostendere fontem diversitatis gratiæ, qua Adamus, & homo lapsus præventus est à Deo; scilicet quia Adamus integris erat viribus auxilio indifferenti gratiæ non donante perseverantiam, sed eam libero arbitrio relinquente; homo lapsus vero quia infirmus est, & concupiscentiæ impulsibus obnoxius, auxilio determinante, & consequenter perseverantiam donante.

XLIX. Sed hallucinantur Baiani. Solutio enim rationis superioris dubitandi plana, & manifesta in Augustino est, idem Adamum non perseverando peccasse, quia licet perseverantia sit donum accipiendum à Deo, acceptio tamen ipsius erat arbitrio creato libera, & ab ejus consensu dependens. Quia tamen Deus potuit hunc consensum donare providendo illi auxilium efficax gratiæ, quo prævidit consensurum, & non solum sufficiens, quo non consensurum prævidit, idem ait, Deum eo usum fuisse providentiæ genere, quo solum auxilium sufficiens gratiæ, non vero efficax conferret; quia expediebat, ut prius ostenderet, quid posset liberum arbitrium operans absque auxilio gratiæ, scilicet peccatum, deinde quid posset beneficium gratiæ, justitiæque iudicium. Scilicet perseverantiam post lapsum in Prædestinatis, & damnationem æternam in reprobis, donante Deo auxilium efficax gratiæ Prædestinatis, & illud subtrahente reprobis. Hæc est mens genuina Augustini manifesta in ejus responsione, quam truncatam, & non integram tradiderunt Baiani: *Quapropter falserrimè confitemur, quod rectissime credimus, Deum, Dominumque rerum omnium, qui creavit omnia bona valde, & mala ex bonis excitura esse prævidit, & servit magis ad suam omnipotentissimam bonitatem pertinere, etiam de malis benefacere, quam mala esse non sinere: sic ordinasse Angelorum, & hominum vitam, ut in ea potius ostenderet, quid posset eorum liberum arbitrium, deinde quid posset sua gratiæ beneficium, justitiæque iudicium.* Vbi primum expendas, quæso, nullum extare verbum, quo neget Augustinus, perseverantiam Adami esse donum accipiendum à Deo. Deinde nullum, quo indiget diversitatem gratiæ, qua Adamus ante peccatum, & post peccatum ad perseverandum præventus fuit, scilicet ante peccatum indifferenti, & post peccatum determinantis, quam Baiani contendunt, & unicam totius doctrinæ Augustinianæ de gratia conclamant.

L. Nam quod Augustinus ait, Deum prius voluisse ostendere, quid posset liberum arbitrium, deinde quid posset gratiæ beneficium, non designat discrimen inter posse arbitrii ad perseverandum cum auxilio gratiæ ante peccatum concessio, & posse ejusdem arbitrii ad perseverandum cum auxilio concessio post peccatum, ut Baiani intelligunt, volentes in primo posse magnitudinem potestatis arbitrii ad perseverandum, & in secundo efficaciam, & potestatem gratiæ significare. Tum quia Augustinus ibi pari sermone dicitur de Angelis, ac hominibus, ut manifestant ejus verba: *Sic ordinasse Angelorum, & hominum vitam, ut in ea prius ostenderet, quid posset eorum liberum arbitrium, deinde quid posset sua gratiæ beneficium.* Quare si eorum arbitrium non solum ad homines, sed etiam ad Angelos referendum est, ideoque mox agreditur determinatè sermonem de casu, & perseverantia Angelorum. Tamen, etiam Baianorum opinione, Angeli perseverantes non steterunt auxilio gratiæ determinante, nec alio, quam eo, quod etiam

cadentibus concessum fuit, nec his post peccatum aliud efficacius ad perseverandum fuit provilum. Ergo ibi non constituit diversitatem gratiæ auxiliantis ad perseverandum ante peccatum, & post peccatum. Tum quia ex ipso contextu, & filo sermonis constat, prius illud posse arbitrii, quod Deus ostendere voluit, non ad arbitrii excellentiam, sed depreffionem potius Augustinum retulisse; scilicet, quod arbitrium ex se ad perseverandum in bono non valeat absque speciali auxilio Dei, etiam si infirmitate ulla non tangatur; cum auxilio autem divino perseveret etiam infirmitatibus obnoxium; liquidem Adamus subtrahente Deo auxilio efficaci gratiæ nullo tentationum internarum impulsu tactus miserè lapsus fuit; & plures nunc iusti; & etiam ipse Adamus post peccatum sævientem concupiscentiam perseverantiam consequuti sunt. Idem enim præmiserat Augustinus Deum præficiam peccatorum, & simul bonorum, quæ ex illis excitura sunt, peccata permittente, quia magis ad suam omnipotentissimam bonitatem pertinet, etiam de malis benefacere, quam mala esse non sinere. Scilicet, ut rectam, & probam ostenderet providentiam, qua sic ordinavit Angelorum, & hominum vitam, ut in ea prius displiceret experimento ostendere, quid posset eorum arbitrium auxilio efficaci gratiæ destitutum, nempe peccatum, quod in Adamo, & Angelis permittit. Nam illud prius, quod hominum, & Angelorum perseverantiam præcessit, non ad ostensionem potestatis ad perseverandum, sed infirmitatis potius argumentum contulit. Hæc cum Augustini mente, & totius capituli contextu magis nexa sunt, quam ea, quæ Baiani machinantur.

L I. Demum bona opera naturæ integræ Deo donanti deberi pronuntiat Augustinus conc. 2. in Psal. 70. *Angeli tibi debent, quod iuste vivunt, tibi debent, quod beate vivunt. Potentiam tuam, & justitiam tuam usquequo? usque in abyssum, quæ fecisti magnalia. Ne putes hominem solum pertinere ad gratiam Dei. Quid est Angelus, si deservat, qui creavit? quibus satis exprimit, debitum esse Deo, ab eoque acceptum, quod Angeli iuste vivunt, atque adeo iusta, & sancta eorum opera esse divina munera, & ejus gratiæ dona, item lib. 3. de lib. arb. c. 16. *Creaturam debere Deo, ut rectè vivat, si accepit & liberam voluntatem, & sufficientissimam potestatem.* Vbi omnem creaturam, etiam Angelicam comprehendit, à Deoque acceptam habere rectam vitam, & bonam voluntatem testatur. At Angeli ad naturam integram pertinent. Vide plura disp. 7. sect. 42. Ex quibus contra Augustini mentem gratia naturæ integræ discernitur à gratia naturæ lapsæ, quod hæc, & non illa merita donet, & idem merita naturæ integræ non sunt, sicut naturæ lapsæ, dona, & munera divina.*

L I I. Secundum discrimen est, adjutorium naturæ integræ esse, quo arbitrium potest operari, si velit; adjutorium vero naturæ lapsæ, quod re ipsa, & absolute operatur velle: nam potestas operandi sub conditione nostræ voluntatis significat indifferentiam, quam relinquit auxilium, integritatis naturæ propriam, & ejus conditionis exclusio determinationem propriam naturæ lapsæ. At gratiam etiam naturæ lapsæ conferre potestatem operandi, sub ea conditione, si arbitrium velit, testatissimum Augustino est. Sic de Spiritu, & litt. c. 31. ubi fidem in potestate naturæ colligit ex his principiis: *Hoc quisque in potestate habere dicitur, quod si vult, facit, si non vult, non facit. Vide nunc utrum quisque credat, si voluerit, aut non credat, si voluerit? Quod si absurdum est, profecto*

profecto fides in potestate est, & lib. 1. de lib. arb. c. 13. *Ex quo conficitur, ne quisquis rectè, honesteque vult vivere, si id se velle præ fugacibus rebus velit, assequatur tantam rem tanta facilitate, ut nihil aliud ei, quam ipsum velle sit habere, quod voluit.* Proponit omnibus non solum potestatem, sed etiam facilitatem absolutam honestè vivendi, etiam iis, qui turpiter vivunt, atque adeo non adstrictam uni parti, sed indifferentem, ea quidem ratione, quia possunt, si volunt, item lib. 3. c. 3. *Non possunt sentire aliud esse in potestate nostra, nisi quod cum volumus, facimus. Quapropter nihil tam in nostra potestate, quam nostra voluntas est.* Idem profusus est, in nostra esse potestate, cum volumus, ac si volumus. Quia igitur omnibus promptum est velle etiam iis, qui nolunt, idem testatur, omnibus adesse potestatem credendi, & bonum quidpiam operandi, si velint, supponens quidem auxilium gratiæ omnibus præfens. Id confirmat lib. 1. de Genes. contra Manich. c. 3. *Illud autem lumen pacis pura corda eorum, qui Deo credunt, & ab amore visibilibus rerum se ad ejus præcepta servanda convertunt. Quod omnes possunt, si velint; quia illud lumen omnem hominem illuminat venientem in hunc mundum.* quod testimonium recolens lib. 1. Retract. c. 10. sic exponit: *Quod dixi: Illud lumen pacis pura corda eorum, &c. non existimant novi Hæretici Pelagiani, secundum eos esse dictum. Verum est enim omnino, omnes homines hoc posse, si velint, sed præparatur voluntas à Domino.* Itaque Pelagianus concedit, non solum fideles, & iustos, sed etiam infideles, & peccatores posse se ad Dei præcepta servanda convertere, si velint; eis tamen negat, id fieri posse solis viribus arbitrii, prout ipsi volunt, sed præparatam à Deo voluntate humana viribus gratiæ, quæ eis talem potestatem conferunt, ut ea utantur, si velint, prout nos contra Pelagianos cum Augustino tuemur. Rursus lib. de Correp. & Grat. c. 7. probat, eos qui in accepta fide non perseverant, esse minus excusabiles, quam qui nunquam audierunt fidem: *Quoniam potest dici homini: In eo, quod audieras, & tenueras, perseverares, si velles: nullo modo autem dici potest: Id, quod non audieras, crederes, si velles.* Quia is, qui non audit mysteria fidei, non potest absolute credere, idem de illo verè non dicitur, quod crederet, si vellet, sicut de alio, qui fidem professus est. Ergo ea conditio voluntatis adjecta, & omnibus indiscriminatim proposita potestatem significat indifferentem, & necessitate sollicitam. Itaque sicut gratia, & potestas benè operandi in natura integræ asseritur à Baianis indifferens, & non determinata ad unam tantum partem, quia ab Augustino proponitur pendens à conditione, si arbitrium velit; sic etiam indifferens censenda est gratia, & potestas naturæ lapsæ, quia in his, & aliis innumeris testimoniis Augustinus eam prodit pariter pendentem ab eadem conditione si homo velit.

L I I I. Tertium discrimen præcedenti annexum est, gratiam naturæ integræ relinquere libertatem indifferentiæ, non solum coactioni, sed etiam necessitati antecedenti, & inevitabili oppositam, gratiam vero naturæ lapsæ solum servare libertatem determinationis antecedentis ad unam partem, coactioni, non vero necessitati antecedenti inimicam. Cæterum Augustinum etiam in statu naturæ lapsæ ad libertatem mercedi collatam per gratiam desiderare potestatem indifferentem ad opposita extrema, non solum violentiæ, sed etiam necessitati antecedenti adversariam, plurimis, & luculentissimis ejus assertis illustravimus disp. 14. sect. 7 & seqq. &

disp. 15. sect. 8. Quartum discrimen profertur esse, quod gratia naturæ integræ potest esse purè sufficiens; secus vero gratia naturæ lapsæ, quæ non potest non esse efficax. Quod tamen ab Augustini mente alienum esse demonstravimus disp. 23. sect. 7, 25 & 26. Quintum; in natura lapsa discretionem operantis à non operante tribui Deo, & gratiæ auxilianti; non ita in natura integræ. Id tamen adversari Augustino docenti, etiam in natura integræ discretionem referendam in Deum, & gratiam, ostendimus disp. 7. n. 48 & 49.

L I V. Sextum; non posse hominem lapsum partiri opus bonum, & laudem, ac gloriam ipsius cum Deo, sicut integer potest, sed hoc Augustino contradicit. Sic enim lib. 1. ad Simplic. q. 2. *Et velimus, & suum vult esse, & nostrum; suum vocando, nostrum sequendo.* & 1. Retract. c. 23. *Utrumque (credere, & operari) nostrum est propter arbitrium voluntatis, & utrumque tamen datum per spiritum fidei, & charitatis, & eadem regula & utrumque ipsius est; quia ipse præparat voluntatem, & utrumque nostrum, quia non sit nisi volentibus nobis.* Quibus apertissimè opus salutis partim Deo, & partim nobis adscribit, illud non solius Dei, sed etiam nostrum usurpans. Idem merito serm. 13. de verbis Apost. post med. ore pleno clamat: *Hoc est opus nostrum in hac vita actiones carnis spiritu mortificare. Hæc est actio nostra, hæc est militia nostra.* rationem tradit Tract. 4. in Ioan. Epist. *Quia agit tibi aliquid voluntate, ideo & tibi aliquid tribuendum est. Ideo autem tibi tribuendum est, ut dicam sicut in Psal. Adjutor meus esto, ne derelinquas me. Si dicis, adjutor meus esto, aliquid agis. Nam si nihil agis, quomodo ille adjuvat? Itaque nobis aliquid boni operis partim cum Deo tribuendum est, quia partim cum Deo nos etiam illud agimus. & lib. de spiritu & litt. c. 33. cum præmisset, solius Dei esse vocare, continuo addit: *Consensire autem vocationi, vel ab ea dissentire, propria voluntatis est; quæ res non solum non infirmat, quod dictum est: Quid habes, quod non accepisti? verum etiam confirmat. Accipere quippe & habere anima non potest dona, de quibus hoc accidit, nisi consentiendo, ac per hoc accipere, & habere, usque accipientis, & habitus est.* En sic inter Deum, & hominem opus bonum partitur, ut Dei sit vocare, & nostræ voluntatis consentire, quin obster, illud esse acceptum & donatum à Deo, quia non possumus accipere, nisi consentiendo, ac per hoc accipere, & habere utique accipientis, & habitus est. & de Prædest. & Grat. c. 11. *Post hanc vocationem illud sequitur, quod & vult ad conatum hominum pertinere, & ostendit, sine te non posse compleri. & mox adjicit: Ab ipso habemus perficere, quoniam ad nos pertinet conari bona, quæ velle donavit.* Ergo bona opera etiam ad nostros conatus pertinent, quia sine nostro concursu, & conatu non potest illa gratia sola perficere. & lib. 3. de lib. arb. c. 2. *Neque cum aliquid homo secundum Deum operatur, alienet illud à propria voluntate.* Si non potest alienare à propria voluntate, potest voluntati suæ appropriare, tanquam suam & non alienam. Vide, quæ copiose tradidimus disp. 30. de Ente supern. arguentes ex doctrina Augustini, & Patrum partialitatem nostræ actionis in opera salutaria.*

L V. Postremum, & principale discrimen est, gratiam naturæ integræ sic esse indifferentem, ut possit conjungi cum dissensu; gratiam vero naturæ lapsæ sic esse determinantem arbitrii, ut conjungi cum dissensu repugnet. Verum etiam gratiam naturæ lapsæ esse cum dissensu arbitrii compossibilem, doctrinæ

doctrinæ Augustini consentaneum est. Nam Augustini doctrina est, posse arbitrium infirmum dissentire vocationi divinæ, & illam contemnere. Sic lib. de spirit. & litt. c. 34. *Misericordia Dei prævenit nos; consentivo autem vocationi Dei, vel ab ea dissentire, non sicut voluntatis est.* & ad Simplic. lib. I. q. 2. *Noluit ergo Esau, & non cucurrit, sed & si voluisset, & cucurrisset Dei adjutorio pervenisset, qui ei etiam velle, & curvere vocando præstaret, nisi vocatione contempta reprobus fieret.* & lib. 83. qq. q. 68. *Qui vocatus non venit, inchoat meritum supplicii, cum vocatus venire neglexerit.* & q. 2. ad Simplic. *Cujus miseretur, sic eum vocat, quomodo scit ei congruere, ut vocatem non respiciat.* & præmisit: *Multi sunt vocati, pauci autem electi, usque hi, qui vocatem non contempserunt.* Quibus supponit, posse vocationem respici, atque contemni. Ergo in nostra potestate est, vocationem negligere, & contemnere, & illi dissentire. At posse vocationi dissentire, & illam contemnere, est posse dissentium cum vocatione conjungere. Nam actu vocationem contemnere, & negligere, & illi dissentire, est actu vocationem cum dissentiu componere. Ergo posse dissentire, & contemnere, atque negligere erit posse componere. Vim hujus argumentationis spatiosè expendimus, & à solutionibus vindicavimus disp. 14. sect. 4. Secundò, quia docet sæpius, hominem postquam à Deo vocatus est, non venire, neque vocationi consentire. Sic lib. 83. qq. q. 68. *Ad illam enim vocatam, quam Dominus dicit in Evangelio præparatam, nec omnes, qui vocati sunt, venire voluerunt, neque illi, qui venerunt, venire possunt, nisi vocarentur: itaque nec illi debent sibi tribuere, qui venerunt, quia vocati venerunt; nec illi, qui noluerunt venire, debent alteri tribuere, sed tantum sibi, quoniam, ut venirent vocati, erat in libera voluntate.* Idem idem tradit, posse hominem jam vocatum vocationem non sequi. ita q. 2. ad Simplic. *Verum est ergo: Multi vocati, pauci vero electi. Illi enim electi, qui congruenter vocati; illi autem, qui non congruebant, neque contempserunt vocationem, non electi, quia non sequuntur, quamvis vocati.* At non venire postquam vocatus est, vocationem non sequi, quamvis sit vocatus, significat, hominem cum dissentiu voluntatis vocationem conjungere; nam supponit, vocationem præcedere, & adhuc ea præcedenti, & supposita effectum non sequi, sed vocationem eventu frustrari.

LVI. Tertio, quia crebro Augustinus testatur potestatem bene volendi, & agendi cum nolle arbitrii conjungi. Sic lib. 2. de Peccator. mer. c. 17. *Cum voluntate humana gratia adjuvante divina sine peccato in hac vita homines possint esse; cur non sint, possent facillimè, ac veracissimè respondere; quia homines nolunt.* & de Grat. & lib. arb. c. 15. *Quid prodest, si quod possumus, nolumus?* Fatigarem Lectorem, si omnia hujus veritatis Augustiniana testimonia producerem. Copiosa, & illustria protulimus disp. anteriori per totam probantes, dari in statu naturæ lapsæ gratiam, & potestatem bene agendi, & volendi purè sufficientem. Ergo potestatem componi gratia ad bene volendum, & agendum necessaria, & sufficientem cum actuali nolle arbitrii creati. Nam potestas bene volendi, & agendi cum actuali nolle conjungibilis, & interdum conjuncta repugnat esse sine auxilio gratiæ, cujus est talem potestatem conferre. Quarto, quia inde arguunt Baiani gratiam naturæ integræ non esse determinantem arbitrii, quia in eo statu juxta doctrinam Augustini vera erat hæc propositio causalis, *ideo gratia operatur, quia vult arbitrium.* At

eadem causalis vera est etiam in statu naturæ lapsæ juxta eisdem Augustini doctrinam. Frequens enim in ejus scriptis est, quod habet lib. de Prædest. Sanctorum, c. 6. *Illi homines, quia voluerunt, crediderunt; illi quia noluerunt, non crediderunt.* Ergo etiam in statu naturæ lapsæ arbitrium determinat gratiam ad agendum. Quam causalem alii Patribus frequentè ostendimus disp. 7. n. 76. ubi n. 77 & 78. diluimus, quæ contra obijciunt Baiani.

LVI. Ad hæc: Augustinus differens de gratia utriusque naturæ, differentiam, & præstantiam gratiæ medicinalis præ gratia naturæ integræ non revocat in antecedentem determinationem unius, & indifferentiam alterius, sed in alia capita omnino diversa. Nempe primò, quia post Adæ peccatum homo factus est positivè indignus quocumque dono gratiæ, quo non erat positivè indignus in statu innocentia. Major autem benignitas, & gratia Dei est conferre donum indubitum homini positivè indigno, quam non digno. Sic istam majorem gratiam naturæ lapsæ explicat Augustinus in Enchirid. c. 106. cum ait: *Sed post illam ruinam major est misericordia Dei, quando & ipsum liberum arbitrium liberum est à servitute, cui dominatur cum morte peccatum.* Secundò, quia post Adæ peccatum ad consequendum vitam æternam vincenda est concupiscentia repugnans meritis, quæ ante peccatum non erat. Ad vincendam autem istam repugnantiam majores physicè vires gratiæ necessariae sunt. Sic exponit Augustinus de Correp. & Grat. c. 11. conferens cum primo homine lapsò post peccatum: *Ille non opus habet eo adjutorio, quod implorans isti, cum dicunt, video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae, quoniam in eis caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem: atque tali certamine laborantes, a periclitantes dari sibi pugnandi, vincendique virtutem per Christi gratiam possunt. Ille vero nulla tali rixa à se ipso adversus scriptum tentatus, atque turbatus in illo beatitudinis loco sua se cum pace fruebat.* Tertio, quare major nunc sit gratia, explicat; quia post peccatum ad adipiscendum beatitudinem æternam opus est homini lapsò post peccatum: quæ redemptio absque virtute hominis Dei generi humano repugnat. Virtus autem redemptiva hominis Dei propria major est physicè, quam ea, quæ Adamo ad obtinendum felicitatem æternam erat necessaria. Ita exponit Augustinus de Correp. & Grat. c. 11. ibi: *Nunc potentior gratia indigent isti, & quæ potentior, quam Dei unigenitus filius, æqualis Patri pro eis homo factus, & sine ullo vel originali, vel proprio peccato ab hominibus peccatoribus crucifixus.* En quare post Adæ peccatum necessariam censet Augustinus majorem gratiam, quam ante peccatum, quin necessaria sit vis intrinseca determinantis arbitrii, cujus Augustinus non meminit, & sine qua consistunt superiora utriusque gratiæ discrimina. Eandem gratiæ differentiam in utroque statu inculcat lib. de Grat. Christi, ut expendimus disp. 5. n. 42. & seqq. Ergo aliæ differentia gratiæ, quas Baiani Augustino adscribunt, voluntariæ sunt, & ab ejus mente profus alienæ.

SECTIO VII.

Discrimen est nullum ex discipulis Augustini.

LXIX. **P**rimò in genere; quia Augustini discipuli Prosper, Fulgentius, Orosius, Hilarius, & alii qualitates, quas adscribunt

bunt gratiæ Dei, significant esse proprias illius gratiæ, quam asserunt necessariam contra Pelagium; quia confligentes cum Pelagio necessitatem, & qualitates gratiæ produunt. Gratia autem ab eis contra Pelagium asserta communis est naturæ integræ, atque lapsæ, ut superioribus annotavimus. Ergo nulla est qualitas gratiæ ab eis asserta, quæ gratiam naturæ integræ excludat, & à gratia naturæ lapsæ essentialiter discriminet. Secundò, quia contra Baianos discretionem docent libertatem moralem naturæ lapsæ esse indifferentem ad opposita extrema, & non solum violentia, sed etiam necessitatem antecedenti contrariam, sicut est libertas naturæ integræ, ut disertis eorum testimoniis ostendimus disp. 14 & 15. Tertio quia contra eandem sententiam tradunt, gratiam verè sufficientem posse componi cum dissentiu, & inefficacem esse in statu naturæ lapsæ, sicut in statu naturæ integræ, ut manifestis ipsorum assertis elucidavimus disp. superiori sect. 8.

LIX. Addo quartò contra eosdem Baianos ex sententia Prosperi non solum cum gratia sufficienti, sed etiam cum gratia efficaci, quoad virtutem, & entitatem ipsius posse dissentium arbitrii conjungi. id docet lib. 2. de Vocat. Gent. c. 28. *Deus ad obediendum sibi ipsum velle sic donat, ut etiam à perseverantibus illam mutabilitatem, quæ potest nolle, non auferat.* Vbi nota primò, ut Deus nobis donet velle, opus non esse auxilio gratiæ, quod auferat indifferentiam ad nolle; ac proinde cum gratia indifferenti naturæ integræ posse merita à Deo Prædestinatis donari. Secundò, cum gratia efficaci donante velle posse in eis conjungi nolle. alias nulla esset ratio, quam in asserti præcedentis probationem continuo subjicit: *Alioqui nemo unquam fidelium recessisset à fide, neminem concupiscentia vinceret, neminem tristitia elideret, neminem iracundia debellaret, nullius charitas refrigeraret, nullius patientia frangeretur, & collatam sibi gratiam nemo negligeret; sed quia possumus hæc fieri, & in consensum talium tentationum facilis nimium, proclivis quæ de seipso est; nunquam debet in auribus fidelium vox illa Domini non sonare: Vigilate, & orate, ut non introitis in tentationem.* Nam ex sola potestate nolendi in sensu diviso gratiæ non possunt à contrario illatione præcedentes legitime argui. Ergo potestas nolendi asserta fuit à Prospero in sensu composito. Indubitabile enim est, solam repugnantiam componendi gratiam cum dissentiu nolente potuisse esse argumentum inducendi ex impotentia nolendi absurdas illas consequentias non recedendi à fide, non succumbendi concupiscentiæ, non remittendi charitatem, & alias commemoratas in eis, qui gratia divina præventi sunt; diviso enim gratiæ neutiquam poterat illas arguere, sed oppositas, cum proculdubio sit, in sensu diviso gratiæ posse hominem à fide recedere, à concupiscentia vinci, & à cæteris bonis operibus cessare. Quare omnes illationes ad unam illam tandem revocat, & collatam sibi gratiam nemo negligeret. Quia ad neglectum, & contemptum gratiæ necessaria est compositio dissentius cum illa, ut sect. præcedenti præmisimus. Ideoque hortatur fideles, vigilandum unicuique, quia etiam dum credunt, dum bene operantur, dum gratiam divinam experiantur, possunt illam contemnere, & cum illa à bene operando desistere, cum facillimum sit, nobisque proclive consentire tentationibus impellentibus in oppositum, & eidem gratiæ, cui prius consentirent, dissentire.

LX. Quocirca prædictum c. 28. sic concludit:

Igitur sicut qui crediderunt, juvantur, ut in fide manent; sic & qui non crediderunt, juvantur, ut credant. Et quemadmodum illi in sua habent potestate, ut excant: ita isti in sua habent potestate, ut veniant. Comparat potestatem eorum, qui adjuti credunt, cum potestate eorum, qui adjuti non credunt, in ordine ad extrema opposita, scilicet ut non credentes possint credere, sicut credentes possint discredere. At potestas credendi in eis, qui adjuti à Deo non credunt, est potestas componendi credere cum adjutorio Dei. Ergo potestas discredendi in eis, qui adjuti credunt, est potestas componendi discredere cum eodem adjutorio Dei. Nam si illi, qui reipsa credunt, non possent cum adjutorio Dei conjungere dissentium credendi, perperam argueret, eos, qui non credunt, conjungere posse cum eodem dissentiu adjutorium Dei, & potestatem credendi.

LXI. Eodem respicit lib. de Vocat. Gent. c. 26. comparans voluntatem cum gratia: *Quæ voluntas de sua habet mutabilitate, si deficit: de gratia vero opitulatione, si proficit; & quod à multis refutatur gratia, ipsorum est nequitia: quod à multis recipitur, gratia divina est, & voluntatis humane.* En eadem gratia naturæ lapsæ, quæ à multis suscipitur, à multis quoque refutatur; atque adeo in multis est inefficax, quæ in multis est efficax. Ergo ab eis, in quibus est efficax, potuit reddi inefficax, sicut ab aliis illam refutantibus, in quibus non est efficax; nam omnium hominum voluntates paræ potestatis sunt ad refutandam gratiam, & gratia suscipientibus, & refutantibus communis paræ opitulationis, & virtutis à Prospero sine discrimine proponitur. Quare etiam quod gratia suscipiatur à multis, & in eis efficax sit, non refert in solam virtutem gratiæ, sed etiam in liberam facultatem voluntatis humane: *Quod à multis recipitur, gratia divina est, & voluntatis humane.* Ergo etiam ex cooperatione voluntatis humane penedet, quod gratia recipiatur, & non refutetur, atque adeo quod sit efficax, & non inefficax, five quod effectum fortietur, & non frustretur. item Epist. ad Demetriadem paulo post med. *Cooperatores nos esse oportet gratiæ Dei, ut illam excitantem, juvantem, locupletantem, &c. vigilanter, & sobriè subsequamur.* Hortatur, ut cooperatores simus gratiæ Dei, & vigilanter studeamus, ut gratiam præsuppositam subsequamur. At si gratia ex se, & intrinsecè esset connexa cum nostra cooperatione, & nostro dissentiu repugnans, inanis esset hæc exhortatio, inaneque studium, & vigilantia nostra subsequendi gratiam; si quidem gratia semel posita, velimus nolimus, seorsum ab studio, & vigilantia nostra superaddita ex vi, & connexione sua intrinseca nostram cooperationem inducit.

LXII. Quintò, hi Patres contra nostros adversarios, naturæ lapsæ, sicut integræ deferunt aliquid operis salutaris, quo opus non solius gratiæ, sed etiam jure suum, & proprium vendicet voluntas partim cum Deo. ita Prosper Epist. ad Demetriadem. col. ult. *Quidquid pulchrum, præiosumque repereris, divini operis, & muneris esse non dubites: ita ut in omnibus bonis opulentia tua, & gratiam donatoris, & jus proprietatis agnoscas.* En præter donatoris gratiam, jus quoque nostræ proprietatis agnoscere fas est, quod nostræ virtuti, & actioni immediatè tribuatur. item lib. de Ingratis, postquam c. 28. de gratia, & viribus intrinsecis sic præmisit:

Huius ope, & fructu vescendum est, ut revalescens Languida mens etiam propriis bene viribus nutretur. Possit. E e e Subjun-

Subjungit c. 29.

sic adquirens, quibus ante carebas, ut tua sint, si collatis utare modeste.
Ergo tua efficit bona opera, quia non solius gratiæ, sed etiam propriis viribus tuæ voluntatis uteris ad illa. Accedit Fulgentius lib. de fide ad Petrum c. 17. *Dicitur, gratia Dei est adjuvare, ut sit mentem velle credere. Tunc enim verè, recteque ait, ejus hoc velle, cum eum gratia præveniens ceperit adjuvare.* Itaque ubi gratia admittatur voluntatem prævenire, jure, & verè, recteque *meum* esse dicitur velle. Ergo non soli Deo, sed partim Deo, partim nostro libero arbitrio velle, & operari salutare etiam in statu naturæ lapsæ tribuendum est.

LXIII. Sextò adversariis contradicunt in eo, quod gratiam naturæ lapsæ, solum quia medicinalis est, negant, arbitrium relinquere indifferens ad defensum, & asserunt vi sua intrinseca medicinali determinare ad consensum, nec aliter sanari posse infirmam voluntatem per gratiam. nam Fulgentius Epist. 7. ad Vincentium c. 8. ex parabola Samaritani vulneribus confossi probat, pluribus infirmis hominibus gratiam medicinalem adesse, qua non curantur, quia ab eis non adjungitur liber, & ad curationem necessarius consensus: *Sicut ergo Medico nostro nulla est incurabilis plaga, ita nec in aliquo vulnere, nec in aliquo tempore celestis potest deficere medicina. Ideo ipse medicus, semper se posse converso salutem donare testatur. Numquid qui cadit, non resurget? aut qui aversus est, non convertetur? quare ergo aversus est populus iste in Hierusalem aversione contentiosa? induxerunt cervicos suos, noluerunt reverti. Quamvis nullus sit incurabilis morbus, & medicus adit volens sanare, & celestis medicina non deficit, plures non sanantur, quia nolunt, & gratiæ medicinali præsentis reluctantur. quare c. 10. nullam ætatem, nec tempus excipit, in quo homo ad sanitatem non vocetur, & sanari non possit, si velit in Deum converti, & medicina uti: *Si aliquam ætatem judicaret Dominus conversionis remedio inaptam, non diversis temporibus operarios vocaret ad vineam. hinc colligit: In quacumque igitur quis ætate vocatus, si benignitatem vocantis Domini non spernat, necesse est, denarium vitæ perennis accipiat.* Quamvis omnis ætas infirma sit, & remedio egena; nulla tamen est remedio inepta, nec medicinali, & sufficienti à celesti medico destituta. Plures tamen in omni ætate non obtinent salutem, quia vocati ad illam remedium salutis, & occasionem spernunt. Ergo gratia medicinalis potest esse sufficiens, & non efficax ex defectu consensu arbitrii infirmi, qui ad sanitatem necessarius est. Prosper de primo post morbum originale infirmo sic scribit lib. de Vocat. Gent. c. 13. *Cum ergo talia ad Cain loqueretur Deus, numquid ambiguum est, voluisse eum (quantum ad illum medendi modum sufficiebat.) egisse, ut Cain ab illo impietatis furore respiceret? sed malitia pertinax inde facta est inexcusabilis, unde debuit esse correctior.* En ambigendum non est, Deum voluisse, ut Cainus respiceret, & sanaretur, auxiliaque ei medicinalia præstitisse, quantum ad illum medendi modum sufficiebat. Cæterum non respuit, nec sanatus est ob malitiam pertinacem ipsius, qua remediis præstitis reluctatus fuit. Ex quo ejus malitia, & infirmitas inde facta est inexcusabilis, unde debuit esse correctior.*

LXIV. Demum iidem Augustini discipuli differunt unam, & partem in statu sanitatis, & infirmitatis gratiam contra princeps Baianorum assertum profitentur. sic Fulgentius Epist. ad Thrasimundum

c. 3. *Non alia gratia stantem Angelum à ruina potuit custodire, nisi illa, quæ lapsum hominem post ruinam potuit reparare. Una est in utroque gratia operata; in hoc ut surgeret, in illo ne caderet; in illo ne vulneraretur, in isto ut sanaretur. Ab hoc infirmitatem repulit, illum infirmari non sinit; illius esca, istius medicina.* En una, & eadem gratia est in utroque statu operata; non alia stantem Angelum potuit custodire, nisi illa, quæ hominem post ruinam potuit reparare; eadem ab homine infirmitatem repulit, & Angelum infirmari non tulit, sanique esca, & infirmi medicina est. *Quid toti rei aptius? non solum asserto, sed etiam fundamento discriminis Baiani contradicit; quoniam celestis medicus potest eodem remedio infirmum sanare, & sanum alere, eodemque auxilio infirmitatem juvare, & impedire. ejusdem mentis est lib. de fide ad Petrum c. 23. Nec humanam naturam usque ad Diabolum vitare potuit, ut deinceps non posset quoad amiserat, Deo rursus largiente recipere. Omnipotens enim, qui potuit humanam formare, potest etiam infirmam sanando per gratiam reformare, & custodire naturam. A quo ipsa natura sicut in primo homine fidem ad salutem acceperat, ita nunc in singulis munere divinæ bonitatis accepit, quos idem Deus prædestinatos, & per fidem salvandos ex parentibus creat.* En primò restituit Christus naturæ, quam sanat, quod à Diabolo vitata perdidit, atque ad eam indifferentiæ libertatem, quam ante diabolicam suggestionem, & jacturam retinebat. Ergo auxilia gratiæ per Christum restituta pariter indifferentiæ sunt cum eis, quæ natura ante peccatum accepit à Deo, libertatem ejus ad bonum, & meritum vitæ æternæ constituentia. Alioqui usque ad Diabolum vitasset naturam, ut deinceps non posset, quam amiserat libertatem Deo rursus largiente recipere. Secundò, sicut Deus humanam formavit naturam, ita etiam infirmam sanando per gratiam reformavit; & sicut primus homo fidem à Deo ad salutem accepit, ita nunc singuli Prædestinati munere divinæ bonitatis, & gratiæ accipiunt. Ergo par est gratia, qua natura formatur, & reformatur ad meritum, & qua primus homo, & ejus posteritatem à Deo accipiunt. Comparatio enim gratiæ, & fidei inter utrumque statum facta paritatis gratiæ, sicut & fidei argumentum est.

LXV. Item eodem lib. c. 12. *Sic humano generi gratiam gratiam divina bonitas contulit, per quam in hominibus non solum propaginis obligatione contracta, & vitio propriæ voluntatis adjecta deleretur omnis iniquitas, quin etiam cogitationis sanctæ amissa pridem in homine primo per hominem secundum reciperetur facultas.* Ergo eadem gratia actualis, cogitationis sanctæ, quæ in primo homine amissa fuit, per secundum est nobis restituta; sicut eadem gratia habitualis restituta est, per quam originalis, & personalis iniquitas deleretur. De utraque enim gratia sermo est, & immerito restitutio esset intelligenda ad imparem gratiam actualem, & non ad imparem gratiam habitualem, cum sanitas morbi originalis per habitualem potius, quam per actualem nobis contingat, ut progressu arguemus. quibus mox subjicit: *ubi abundavit peccatum delinquentis hominis, superabundaret gratia Redemptoris, atque ita hominis arbitrium, quod sub ditione peccati male liberum fuit, vere, salubrisque libertatis reciperet denno statum prævenientis gratiæ munere liberatum.* Cernis arbitrium à cap-

ptivitate

ptivitate peccati per gratiam liberatum denuo recipere veram, salubremque libertatem pristinam, quam amisit. Ergo par est amissa, & recuperata libertas, parque gratia donatrix illius. Alias status gratiæ, & libertatis pristinus non esset denuo receptus. Quare ut exponat gratiam, per quam pristina libertas revocatur, aggreditur Fulgentius exponere gratiam, qua Deus primum hominem ad habendam, custodiendamque justitiam integrum, sanumque creavit. Quippe quia non est alia gratia, qua homo infirmus ad habendam, custodiendamque justitiam reformatus est ab ea, qua sanus formatus fuit.

LXVI. Eandem mentem indicat Prosper lib. 2. de Vocat. Gent. c. 4. *Sed ne in præteritis quidem sæculis hæc eadem gratia, quæ post Domini nostri Jesu Christi resurrectionem ubique diffusa est, & de qua scriptum est: Illuxerunt corruptiones sue orbi terræ, defuit mundo. iterum cap. 5. Quis ambigat eos, qui de quibuscumque nationibus, quibuslibet temporibus Deo placere poterunt, spiritum gratiæ Dei fuisse discretos? Quæ & si partior antea, atque occultior fuit, nullis tamen sæculis se negavit virtute una.* En eadem gratia, quæ post Christi resurrectionem ubique diffusa est, præteritis quidem sæculis, & quibuslibet temporibus virtute una omnibus, qui Deo placere poterunt, disposita à Deo fuit. Quæ sæcula, & tempora præterita porrigi possunt ad mundi exordium, & primum parentum statum, licet id Prosper non exprimat; tum quia universali propositione omnia tempora præterita comprehendit; tum quia ejus scopus in eis capitibus est ostendere, licet varii sint, & fuerint status hominum, varique providentia, qua Deus eos ad salutem promovit, multiplexque mensura gratiæ illis provisa, quia aliis parior, aliis copiosior, aliis manifestior, aliis occultior, aliis per sola media naturalia, aliis per supernaturalia disposita, & ministrata fuit, nihilominus semper unam, & eandem gratiam, quæ post Christi adventum elucet, omnibus adfuisse.

SECTIO IIX.

Ejusmodi discrimen est nullum ex cæteris Patribus.

LXVII. **A**liorum etiam Patrum doctrina excludit differentias utriusque gratiæ à Baiani constitutas. Primò, quia differentias gratiæ medicinali naturæ lapsæ adscriptas volunt Baiani esse proprias gratiæ à Patribus assertæ contra Pelagium. At gratia à Patribus contra Pelagium asserta non solum naturæ lapsæ, sed etiam integræ communis est; quia ex doctrina Patrum contententium cum Pelagio non solum in statu naturæ lapsæ, sed etiam integræ necessaria est gratia, quam negabat Pelagius ad opera conferentia in salutem; quare doctrinæ Patrum adversaretur, qui in statu naturæ integræ talem gratiam necessariam negaret, & solum facultatem naturæ abique auxilio gratiæ ad opera salutaria sufficientem tueretur. Ergo ex doctrina Patrum contra Pelagium definita nullæ sunt differentiæ gratiæ medicinalis à gratia naturæ integræ. Secundò, quia Baiani contendunt, gratiæ naturæ integræ proprium, & genuinum esse, libertatem meritoriam vitæ æternæ constituere indifferentem ad opposita. At id etiam esse com-

mune gratiæ naturæ lapsæ, quia non solum ante, sed etiam post peccatum libertas moralis excludit necessitatem antecedentem, & non solum coactionem, & violentiam, satis ex Patrum assertis sancimus disp. 14, 15 & seqq. Tertio, quia disputatione anteriori plurimis, & illustrissimis testimoniis Patrum demonstravimus, cum gratia sufficienti naturæ lapsæ, potestateque adimplendi præcepta, poenitendi, & credendi componi violationem præceptorum, impenitentiam, & infidelitatem. Ergo gratiæ medicinalis naturæ lapsæ, prout à gratia naturæ sanæ differentis proprium non est, intrinsecè operatricem, & efficacem esse.

LXVIII. Quarto, Baiani asserunt, solum gratiam naturæ integræ operari sub conditione, si notum arbitrium velit. id autem etiam convenire gratiæ medicinali naturæ lapsæ juxta Patrum doctrinam, ex-professo discussimus disp. 15. sect. 2. quod rursus alia plura Patrum testimonia confirmant. Cyrillus Hierosolymitanus Catech. 4. *Liberum arbitrium habet anima, subjicit tibi Diabolus scortationis cogitationes, si vis, probas; si nolis, improbas.* Laëtantius lib. 4. Instit. c. 24. de Deo: *Libertatem relinquit, ut & præmium sit constitutum parentibus, quia poterant non parere, si vellent.* Euthymius ad cap. 15. Lucæ exponens parabolam prodigi: *Liberum est mihi arbitrium. Si volo, modestus sum: si nolo, cogi nequeo.* Clemens Romanus Epist. 3. de officio Sacerdotis col. 4. *Si quis sanè audiens sermonem veri Prophete velit recipere, aut nolit, & amplecti onus ejus, (id est, mandata vitæ) habet in sua potestate. Liberi enim sumus arbitrii.* consonat Alexandrinus lib. 7. Stromat. fol. 149. *Quocirca præcepta homo accepit, ut ex se moveri, & incitari posset ad utrum velit ex his, quæ sunt eligenda.* Macharius Senior Tom. 2. Bibliot. homil. 27. *Versatilis est natura: ac si quis velit, evadit filius Dei; si contra, filius perditionis, eo quod permaneat liberum arbitrium.* His quidem Ecclesiæ Patres libertatem naturæ lapsæ comprehendunt. Tamen illam ad agendum sub conditione, si velit arbitrium, qualem Baiani naturæ integræ propriam definiunt, discretissimè adstruunt.

LXIX. Quintò, Baiani una cum gratia discriminant libertatem utriusque status. Eo quidem, ut diximus, quod ante peccatum libertas erat indifferens ad extrema opposita; post peccatum vero determinata ad unam partem, cum gratia quidem ad bonum, sine gratia vero ad malum solum excludens violentiam. At patres Ecclesiæ conferentes utriusque status libertatem, manifestè parem utramque deprædicant. Epiphanius Hæresi 64. *Spontanè ad utraque voluntatem Deus hominibus, perinde ut Angelis constituit, ut aut obediens verbo essent, aut non obediens.* Homines hic intelligit, non solum innocentes, sed etiam lapsos. At eis, sicut Angelis natura integra præditis, voluntatem ad utraque indifferentem attribuit. clarius Marcus Eremita lib. de Baptif. inter medium & finem: *Quare tibi persuadeat ille ipse primus homo, se non fuisse mutationis expertem, neque ad vitium particulariter convertibilem, neque necessitate naturæ, sed beneplacito voluntatis transgressum esse mandatum; quemadmodum ille parere poterat oppugnationi Satanae, habebat autem potestatem; sic & nos.* En par nobis, & primo parenti adest libertatis indifferentia, ut vel servare, vel transgredi præceptum, parere, vel repugnare oppugnationi Dæmonis valeamus.

LXX. Damascenus lib. 2. de fide c. 27. *Homo rationalis cum sit, ducit magis naturam, quam ducatur; quapropter appetens, ubi quidpiam velit, potestatem habet refrenare appetitum, aut ipsum sequi. Et id manifestum, cum Angeli rationales sint, libera potestate, & arbitrio esse factos.* Probat homines lapsos libertate indifferentiæ posse sectari, aut refrenare appetitum ex libertate Angelorum, qui integritate naturæ viguerunt. Beda lib. Variar. q. 13. docet, *hominem talem creatum fuisse à Deo, ut posset velle bonum, & non velle bonum.* & agens de primo parente: *Arbitrium certe liberum fuit, ut quod vellet bonum, seu malum faceret.* Qua libertatis indifferentia primæ creationis constituta sermonem promovet ad posteros Adami: *Ita Deus nobis sua bona promittit, ut tamen labore nostro adquirentur: quod si voluerimus ad laborem in omnibus, quæ bene agemus, nobis cooperabitur.* Ergo etiam posteros Adæ competit libertas cum indifferentia, quam ipse Adamus prima conditione nactus est.

LXXI. Gaudentius Brixianus Tract. de Machabæis comparat libertatem, qua primi parentes violarunt præceptum abstinentiæ, cum libertate, qua Machabæi illud impleverunt: *Manducavit homo, quia voluit; mandatum non custodivit, quia noluit; morte mulctatur, quia mandatum servare potuit, & non studuit.* Igitur si unius arbutusculi fructus temerè à Protoplastis degustatus mortem generi acquisivit humano, potuit & Machabæis tunc sub lege positus interitum parare mandati divini transgressio, quibus nunc honorem, & gloriam præcepti ejus custodia comparavit. Athenagoras in Apologia ad Imper. Antoninum: *Liberi arbitrii ipsi quoque (Angelis) in utramque partem voluntatem constituerat Deus, sicut & in hominibus liberam, & pravitatis, & virtutis diligendæ potestatem cernere est.* Itaque hominibus lapsis, sicut Angelis integris parentem in utramque partem pravitatis, & virtutis diligendæ potestatem constituit Deus.

LXXII. Autor libri de Ecclesiasticis dogmatibus c. 21. de homine primum condito sic asserit: *Liberi arbitrii sui commissus est homo statim in prima conditione, ut sola vigilantia mentis annitente etiam in præcepti custodia perseveraret; si vellet in eo, quod creatus fuerat, permanere.* Ne autem hæc indifferentia libertatis soli statui innocentiam crederetur concessa, mox eandem libertatem, & indifferentiam hominibus etiam lapsis adscribit: *Manet itaque ad querendam salutem arbitrii libertas, id est rationalis voluntas, sed admonente primo Deo, & invitante ad salutem, ut vel eligat, vel sequatur, vel agat occasione salutis, hoc est, inspiratione Dei.* Itaque etiam post lapsum manet prima libertas, & indifferentia arbitrii ad opera salutis, si Deus præveniente sua gratia adjuvet voluntatem, Eiusdem veritatis præclarus assertor est Gregorius Nazianzenus mox subijciendus. Ergo concors Patrum doctrina est, parem esse homini in utroque statu libertatem, nempe parem in utroque indifferentiam potestatis, atque ad eam parem quoque gratiam, quæ libertatem merendi, & salutariter agendi constituit, ut sæpius arguimus.

LXXIII. Sexto Baiani in discrimen utriusque gratiæ referunt, quod in statu naturæ integræ potior pars operis deferatur arbitrio, in statu vero naturæ lapsæ nulla pars operis, & laudis arbitrio, sed tota Deo tribuatur. Quod de principatu arbitrii in merita naturæ integræ docent, improbavimus disp. 7. sect. 5 & 6. Nunc ex doctrina Patrum probamus, merita naturæ lapsæ non ad eam tota esse Dei, ut aliqua pars eorum non sit etiam hominis, & partim ho-

mini cum Deo tribuantur. Sic Gregorius Nazianzenus in 1 Apologet. col. 8. *Singularis, & eximia Dei bonitatis argumentum est, ut nostra quoque aliqua ex parte sit virtus, neque naturæ nobis inseratur, sed voluntate, animique proposito excolatur, arbitriique libertate parem in utramque partem motum habente.* Prætereo nostram libertatem, sicut primi hominis, de quo Gregorius sermonem præmiserat, parem in utramque partem motum habere; quod ad præcedentem probationem notare est. Certe manifestum ex mente Nazianzeni, non solius Dei, sed nostram quoque aliqua ex parte esse virtutem, & id ad singularem, & eximiam Dei bonitatis gloriam pertinere. consequenter orat. de Christi Nativitate circa med. agens de hominis creatione ait: *Hunc arbitrii libertate donatum, ut bonum non minus illius esset, qui elegerit, quam ejus, qui semina præbisset, in paradiso collocat. Talem enim esse conveniebat eum, qui primum esset creatus.* quam Nazianzeni mentem utrobique commentans Nicetas scribit: *Tam excellens, & eximia fuit Dei erga genus humanum benignitas, ut virtutem non beneficio tantum suo hominibus contingere voluerit, verum etiam effecerit, ut ad eam adipiscendam ipsi quoque partes suas adjungant. Atque ita rerum præclarè gestarum laus non tota Dei sit, sed etiam hominum.* Quod Nazianzenus de primo homine statuerat, exponit Nicetas accipiendum quoque de cæteris, nempe opus meritum inter Deum, & hominem dividendum, partimque homini, sicut partim Deo adjudicandum.

LXXIV. Gregorius Magnus lib. 33. c. 20. *Bonum, quod agimus, & Dei est, & nostrum: Dei per prævenientem gratiam; nostrum per consequentem liberam voluntatem.* Si enim Dei non est, unde ei gratias in æternum agimus? rursum si nostrum non est, unde nobis retribui præmia speramus? quia ergo non immerito gratias agimus, scimus, quod ejus munere prævenimur; & rursum quia non immerito retributionem querimus, scimus, quod subsequente libero arbitrio bona elegimus, quæ ageremus. Non solum asserit, bonum opus ad nostra pertinere, sed etiam probat, quia alias immerito propter bona opera retributionem quereremus. Chrysostomus ad Rom. 11. serm. 19. *Potior pars gratiæ sit, non tamen totum.* quia aliqua pars nostri etiam arbitrii est. Hilarius in Matth. 7. vers. 29. *De nostro igitur est beata illa æternitas promerenda, præstandumque est aliquid de proprio, ut bonum velimus.* Aliquid ergo nostrum, & proprium est in meritis vitæ æternæ. Paulinus Epist. 2. ad Sever. *Quæ igitur nobis gratia, si in alieno caridum fideles fuerimus, nisi de proprio serviamus?* Ilidorus 2. sent. c. 5. *Sciendum quod & nostra sit justitia in his, quæ rectè agimus.* Si justitia in his, quæ rectè agimus nostra est, si de proprio servimus, & non in alieno tantum fideles sumus, merito aliquid etiam laudis ex bono opere tanquam nostro in nos redundat. Neque hoc impietatis est, ut imaginantur Baiani, sed religiosæ gratitudinis, sicut in statu naturæ integræ procul ab impietate est, aliquid boni operis, & laudis arbitrio quoque nostræ simul cum gratia appropriare.

LXXV. Septimo, Ecclesiæ Patres contra Baianos non solum unam, & parem in utroque statu arbitrii libertatem, sed unam quoque, & parem gratiam esse significant. Bernardus serm. 22. in Cant. col. 3. *Qui creavit hominem lapsum, dedit stanti Angelo, ne laboretur; sic illum de captivitate eruens, sicut istum à captivitate defendens: & hac ratione fuit æquè utriusque redemptio, solvens illum, & servans istum.* Expen-

de voces sic, & æquè, quæ utriusque gratiæ paritatem, & æqualitatem exprimunt; quam gratiam Bernardus per Chritum collatam intelligit. & serm. 1. de Annunt. prope init. *De bonis operibus certum omnino est, quod nemo hæc habeat à seipso. Nam si stare non potuit humana natura adhuc integra, quanto minus poterit per seipsam resurgere jam corrupta.* Non esset bona, & legitima argumentatio à gratia naturæ integræ, ad gratiam naturæ lapsæ, si illa huic impar, & essentialiter inæqualis esset. & tract. de lib. arbitrio cum vim, & necessitatem gratiæ ad merita naturæ lapsæ spatiose explicuisset, & per creaturas, & cum illis illa Deum operari præmiserat, subjungit: *Per quos, & cum quibus operatur Deus boni sunt, vel Angeli, vel homines, qui, quod vult Deus, agunt, pariter & volunt. Qui enim bono, quod opere complevit, voluntate consentiunt, opus omnino, quod per eos Deus explicat, ipsis communicat.* Vbi gratiam naturæ lapsæ, de qua Bernardus sermonem præmiserat, Angelis quoque integris sine discrimine communem supponit, & eos pariter, ac homines agere, Deumque eis, sicut hominibus merita donare, seu communicare decernit.

LXXVI. Eiusdem mentis est Gregorius homil. 14. in Ezechiel. *Vnguentis Patri, qui sursum est firmatas Angelorum, ipse deorsum factus est redemptio hominum; illis fortitudo, ne cadant, nobis adiutorium, ut surgamus post casum.* Idem igitur adiutorium Angelis est firmatas, & fortitudo, ne cadant, & nobis redemptio, ut surgamus post casum. Ergo necessarium non est discrimen essentialiter inter auxilia naturæ integræ, atque lapsæ, tantaque inæqualitas, quanta à Baianis necessaria excogitata est. Anselmus lib. de Casu Diaboli c. 1. id supponit, cum docet illud Corinth. 4. *Quid habes, quod non accepisti?* in quo gratia naturæ lapsæ Baianorum opinione continetur, non solum ad homines, sed etiam ad Angelos indiscriminatim pertinere. Nam ejus capitis titulus est: *Quod etiam ad Angelos dicatur: Quid habes, quod non accepisti?* Finis vero: *Vide, si non solum homini, sed & Angelo potest dici, quia non habet, quod non accepit.* aggreditur c. 2. *Constat ergo, quia ille Angelus, qui stat in veritate, sicut idcirco perseveravit, quia perseverantiam habuit; ita idcirco perseverantiam habuit, quia accepit, & idcirco accepit, quia Deus dedit.* Igitur non minus de Angelis, quam de hominibus lapsis verum est accepta à Deo habere bona merita, & perseverantiam in gratia. Ergo gratia naturæ lapsæ non eo differt à gratia naturæ integræ, qualis est Angelica, quod illa donet, ista vero non donet merita, & perseverantiam in gratia, ut volunt Baiani. Accedit Abbas Cellenensis lib. 1. exposit. mysticæ tabernaculi Moysæ post med. de Angelis sic tradens: *Spontanea volitione alii elegerunt in bonum, alii in malum: & de operante gratia, quam acceperunt in creatione, cooperantem meruerunt: qua non sicut ex operante justificatur impius, sed qua cooperante juvatur ad bene volendum, & perseverandum pius.* Vbi manifesto supponit, gratiam Angelorum fuisse, qualis est gratia, qua lapsus homo pius, sive justus ad bene volendum, & perseverandum juvatur.

LXXVII. Postremò Baiani princeps utriusque gratiæ discrimen in eo collocant, quod gratia naturæ lapsæ non sit qualis est gratia naturæ integræ, cum qua scilicet possit dissentium arbitrii conjungi, quia essentialiter cum ejus consensu connectitur. Quod alienum esse à doctrina Patrum, plurima eorum asserta faciunt. Nam frequens in eorum scriptis

dogma est, arbitrium creatum posse resistere, & dissentire gratiæ, cum qua reipia operatur; posse illam negligere, contemnere, & respuere, posse illam frustrare, & vacuum effectu reddere. At hæc, & alia ejusmodi asserta vera esse nequeunt, quin arbitrium possit cum gratia dissentium componere. Nam actu resistere, & dissentire gratiæ, actu illam respuere, & contemnere, frustrare, & vacuum reddere, non est aliud, quam actu cum illa dissentium conjugere. Ergo posse gratiæ resistere, & illam respuere, & frustrare, erit posse cum illa dissentium conjugere. Cujus argumenti, & illationis vim spatiose expendimus disp. 14. sect. 2 & 3. item Ecclesiæ Patres passim docent, & supponunt, arbitrium lapsum supposita gratia non solum posse, sed etiam reipsa negare consensum. At supposita gratia negare consensum, quid aliud est, quam cum gratia supposita dissentium conjugere. Rursus tradunt ex duobus hominibus pari gratia præventis alium consentire, alium dissentire gratiæ. Ergo gratiæ naturæ lapsæ essentialiter non est consensum arbitrii obtinere. Nam ubi potest esse separatio, & divisio à consensu, non potest esse essentialis, & indefectibilis junctio. Denique produnt, post gratiam collatam relinqui electionem, & determinationem arbitrio. Ergo gratiæ non est arbitrium determinare, & cum consensu connectere. Itaque solum restat Patrum testimonia prodere, in quibus superiora asserta, & principia manifesta sint. Ex multis aliqua tantum promam, ne Lectorem fatigem, & voluminem immensum excrescat.

LXXIX. Anselmus in 6. Matth. ad illa verba: *Fiat voluntas tua,* docet, interdum contingere, ut Deus per misericordiam velit de aliquo pravo, quod sit justus, & conferat illi gratiam suam, & tamen ille per liberum arbitrium contradicat, ne gratiæ Dei consentiat. Vt autem crederes, eam potestatem resistendi convenire homini etiam comparatione gratiæ, quæ reipsa effica est, subdit: *In Paulo tamen videtur cogens voluntas Dei; sed non est; quia licet percussus, tamen voluntas erat libera, ut resisteret, si vellet.* Ecce auxiliis gratiæ ex absoluta, & prædestinante Dei voluntate provisis, poterat Paulus, etiam cum obedivit, resistere.

LXXX. Cyrillus Alexandrinus in Ioan 17. lib. 11. c. 21. in fine: *Quod si proditor equaliter aliis discipulis Salvatoris auxilium non habuisset, frustra hæc à nobis dicerentur. Sin autem non minus, quam cæteri, divina gratia regebatur, sed suo ipsius iudicio in profundum perditionis delapsus sit, quomodo etiam non servavit eum Christus? qui suum patrocinium eis præstitit; qui, quantum ad ferendam opem illi attinuerit, servasset hominem, nisi ultero ille in perditionem insisteret. Gratia igitur aliis effulsit, servavitque omnes, qui cooperantem ei voluntatem tradiderunt: sic enim salutis nostræ modus dispositus est.* En proditor non solum gratiæ præsentis reluctatus fuit, sed etiam æquali cum ea, qua alii discipuli obedientes fuerunt, quia cooperantem illi voluntatem, quam alii tradiderunt, non exhibuit. item lib. 8. contra Iulianum sub finem: *Si Deus ineffabilis quadam, & divina virtute, & efficaciam affert singulorum mentem ad bene agendum, & indidisset postea bonum, à quo ægerime discedere posses, ultra non esset fructus mentis, neque res digna laude, sed necessitatis, & cupiditatis non voluntariæ.* Observa, si efficacia, cujus virtute homo ægerime potest à bono discedere, adversatur libertati, & merito coronæ, & laudis, quanto magis ea, cujus virtute impossibile est discedere à bono, qualis à Baianis proponitur virtus, & efficacia gratiæ medicinalis.

LXXX. Chryſoſtomus homil. 9. de laudibus Pauli: *Propterea dicitur: Nemo ad me venit, nisi Pater meus traxerit eum. Qui autem trahit, volentem trahit, humique jacentem, ac manum porrigentem. Et ut dicas, quod nullum cogit. Nam si ipse vult, nos autem non volumus: ad nostram salutem nihil proficiunt ea, quæ aliis qui efficaciam sunt, non quia infirma sit ejus voluntas, sed quia cogere neminem vult.* Ergo quia nos non volumus, non trahitur, licet Deus velit, & præstet auxilia, quæ alias nobis volentibus efficaciam forent; id eoque operis defectus, non infirmitatis eorum, sed nostræ ignaviæ argumentum est. Consequenter homil. 46. in Ioan. docet, electionem Dei esse tantum suavis, & non violentam, quia multos vocatos perire contingit. & in Genes. c. 4. homil. 19. Ergo quia liberi arbitrii esse nostram naturam fecit omnium Dominus: necessitatem utique non imponit, sed congruis remediis appositis totum in ægrotantis sententiam esse permitit. Expende auxilia gratiæ medicinalis nullam imponere necessitatem, & eorum efficaciam esse tantum congruente ad nostram quoque voluntate pendente, quia eis appositis adhuc in ægrotantis sententia, & facultate tota salus posita est. Quibus præmiserat: *Sciens abscondita in profundo, hortatur, consulit, conatusque nostros malos reprimat.* Ergo Deus profunda cordium scrutatur, ut congrua remedia dispenset. Si autem ea essent physicæ prædeterminantia, quid juvaret scrutatio cordium, cum in omnibus quoquo modo affectis essent habitura effectum? item homil. 22. in Genes. *Quia post gratiam in nostra potestate totum relitum est, idem locum habet retrahitio.* Observa, totum arbitrio relinqui. Non quoad actionem, cum etiam gratia agat, Ergo quoad determinationem. rursus Hebr. 13. homil. ult. *Non itaque gratiam repellamus; in nobis quippe est, ut vel permaneat in nobis, vel discedat à nobis.* Non quantum ad entitatem. Ergo quantum ad efficaciam.

LXXXI. Richardus Victorinus de statu interioris hominis par. 1. Tract. 1. c. 13. *Libertas est, quod consensus ejus extorqueri non potest. Potest etiam consentire, vel non consentire inspirationi divinæ, & similiter suggestioni diabolicæ.* Ad libertatem pertinet, posita inspiratione divina, consentire, vel non consentire illi, sicut suggestioni diabolicæ, cui voluntas non solum in sensu diviso, sed etiam in sensu composito dissentire potest, quia à libero arbitrio consensus extorqueri non potest. similiter c. 3. *Arbitrium hominis idcirco liberum dicitur, quia libertatem habet bono, vel malo non consentire.* Parem tribuit arbitrio potestatem dissentendi motioni bonæ, ac malæ. Male autem potest dissentire conjungendo cum ipsa dissentium. Ergo etiam bonæ.

LXXXII. Hugo Victorinus præclarus est nostræ sententiæ assertor in annotat. Epist. ad Rom. c. 9. q. 2. *De duobus queritur equaliter in peccato jacentibus, quibus gratia Dei equaliter proponitur, & offertur: Vnde sit, quod alter ei consentiat; & ab altero respiciatur? solutio: Vtriusque data est gratia, qua potuit consentire: alterius tamen mens mora est, & consentit, quod de bono natura potuit, quia velle adiacebat ei; quod ante gratiam implere non potuit, per gratiam quidem excitata est, & surrexit. Alter cum posset, non consentit, sed gratiam oblatam sponte rejecit, ut apparet in solis radio, & in duobus in foveam lapsis. Qui oculos aperit, videt non sine solis claritate. Qui oculos claudit, non videt. Sic qui manum meam apprehendit, extrahitur à me de fovea; qui autem negligit, nec nititur cum auxilio sibi exhibitio, non exiit.* Nequeunt æqua-

lia auxilia gratiæ internæ, & medicinalis, quibus equaliter in peccato jacentes moventur, & excitantur ad conversionem, in altero effectum sortiri, in altero vero non, quin suapte natura frustrabilia sint effectum ex arbitrii dissentiu, & cum illo compossibilia, qualia sunt auxilia externa, cum quibus comparantur interna. quibus consonant, quæ scribit lib. 9. in cap. 9. Dionysii de Cælesti Hierarchia: *Sicut in nostra potestate non est, ut divina illuminationis donum nobis offeratur: ita non nisi in nostra potestate est, ut oblatum suscipiatur. Nam aliquando cum volumus, offeritur, sed non suscipitur, nisi cum volumus. Et cum volumus quidem à Deo volumus, à nobis.* Ergo post oblatum, & infusum sine consensu voluntatis donum gratiæ in nostra potestate est, non suscipere illud, & sæpius contingit non suscipi, hoc est, acceptari, & ad effectum perducere.

LXXXIII. Eranodius Ticinensis apud Turrianum lib. 4. pro Epist. Pontific. *Nemo negat, nemo condemnat, quod auctore gratiæ præstante, & ipse æquitate callis hominibus aperitur; dux enim honorum, & præcessor est gratia, quando cælitus multiplici adrequiens incitatur hortatu. quando nobis dicitur: Venite filii, audite me. Sed nisi talibus monitis & voluntas nostra, quæ libera est, & labor præstet obsequium, ad periculum, & gehennam, non imperio aliquo, sed sponte, devolvimur.* paucisque interjectis subnectit: *Ergo debemus gratia, quod vocatur: debemus gratiæ, quod occultis stimulis, nisi resistamus, sapor nobis vitalis infunditur. Nostræ tamen electionis est, quod beneficia demonstrata sedamur.* Vbi expendit, gratiæ solum esse ducere hominem ad æquitatem, hortari, incitare, & mone; quæ solum motionem moralem superabilem ab arbitrio præ se ferunt. Deinde nostræ voluntatis esse, præcedenti gratiæ obsequium præstare, quod possit deficere, & idem nos suo defectu ad periculum, & gehennam perducere. Demum posse nos illi resistere, illamque beneficiis demonstratis non seclari.

LXXXIV. Laurentius Justinianus serm. 5. Lucæ: *Valeret enim sicut assensum præbere, ita gratiæ repugnare divinæ. Da igitur operem tu, qui gratiæ cælestis effectus es particeps, ne repescat spiritus.* Qui gratiæ divinæ repugnare potest, sicut assentire, poterit cum illa dissentium, sicut assensum conjungere. Qui operam dare monetur, capax est, ut ab illa separet consentium; frustra enim operam damus, & mone-mur cavere malum impossibile. & lib. de Contemptu mundi in peccatorem invehit: *Pulsanti ad cordis ostium aperire noluit, seque vocantem sapientiam audire neglexit. Poterat equidem vocatus respondere, annuere, & obtemperare, fierique justus.* Ergo peccator, postquam vocatus est, negligit vocationem, cui annuere, & obtemperare potest. Ergo vocatio neglectu peccatoris inefficax, potest ejusdem obedientia fieri efficax.

LXXXV. Macharius Senior homil. 27. Ioan. 2. Bibliot. de Apostolis differens: *Non tamen dicimus, in illis infirmam fuisse gratiam; verum dicimus, gratiam vel ipsi spiritualibus perfectis permittere, ut habeant suas voluntates, & facultatem agendi, quæ libuerint, & quo voluerint, inclinandi. Ipsa quoque natura humana, licet infirma, etiam illi bonum insit, facultatem habet versatilem.* Itaque non est infirmitatis gratiæ argumentum, quod homines possunt cum illa, quæ voluerint mala conjungere, quia natura versatile est, & gratia quantumvis valida illius indiffer-

rentiæ accommodata. Autor libri de Ecclesiasticis dogmatibus c. 21. *Initium salutis nostræ Deo miserrante habemus: ut autem acquiescamus salutiferæ inspirationi, nostræ potestatis est.* Ergo posita inspiratione initiante salutem in nostra potestate est illi non acquiescere, & obedientiam perficientem salutis negare.

LXXXVI. Ad hæc: Irenæus lib. 5. contra hæreses c. 1. docet, Deum convertere homines secundum suadelam, ut docet Deum. Suadere vero non est ad agendum determinare. Clemens Alexandrinus lib. 2. Stromat. pag. 54. *In nobis esse parere, vel repugnare vocationi. Quod, ut vidimus, significat compositionem dissentius cum vocatione, & lib. 1. Pædag. c. 9. Deum uti omnibus sapientiæ machinis ad voluntates hominum trahendas, admonentem, reprehendentem, arguentem, &c.* Vbi omnes machinas Dei ad trahendum voluntates hominum non ad potentiam, sed ad sapientiam refert; quia cum morales tantum sint, egerit sua sapientia ad præparandas efficaces, & infallibiles. Cyrillus Hierosolymitanus Catech. 1. in medio: *Dei esse plantare, & rigare, tum vero fructum facere; Dei esse gratiam offerre, tum vero acceptare, & custodire.* En nostrum est, gratiam reddere fructiferam, & post infusam à Deo repudiare, aut acceptare. Iustinus q. 8. ad Orthodoxos: *Non Deus, ut boni, vel mali sumus, sed arbitrium nostrum causa est.* Vtique determinans; nam efficiens, & movens etiam Deus causa est. Philo Carpaciore. Episc. in illa verba Cantic. 6. *Terribilis ut castrorum acies ordinata, tradit, hominem trahi à Deo alliciendo, & lumen infundendo.* Quod sane non est determinando essentiali connexionem cum consensu. Illustre testimonium Philonis habes n. 31. quo gratiam efficacem docet ignavia nostræ irritari posse. Tertullianus 2. contra Marc. c. 4 & 5. & lib. de anima c. 10. vim arbitrii ita subijci gratiæ, ut electio arbitrio relinquatur. Ergo etiam determinatio.

LXXXVII. Ambrosius 4. in Lucam c. 4. in fine Deum esse moralem Dominum, quia morali modo homines gubernat. Hieronymus Isaiæ 49. ad illa verba: *Ego dixi in vacuum laboravi;* quæ vult esse dicta propter libertatem arbitrii, & subdit: *Dei enim vocare est, nostrum autem credere, nec statim, si nos non credimus, impossibile est Deus, sed potentiam suam nostro arbitrio dereliquit, ut jussu voluntatem præmium consequatur.* Potentia Dei nostro arbitrio relicta, cum non credimus, sunt auxilia gratiæ, quibus credere nobis possibile sit; & quia nostræ determinationi relinquuntur, non credimus. item ad Galat. 5. *Sive ergo in bonam, sive in malam partem, nec Deus, nec diabolus in causa est, quia persuasio nostra non est ex eo, qui vocavit nos, sed ex nobis, qui consentimus, vel non consentimus vocanti.* Expende paritatem vocationis Dei cum vocatione demonis, & utriusque persuasionem, seu determinationem esse ex nobis.

SECTIO IX.

Improbatur discrimen ex rationibus Theologicis.

LXXXVIII. Prima est à priori. Triplex potest considerari infirmitas naturæ lapsæ, ex qua peti possit ab adversariis discrimen gratiæ sanantis à gratia naturæ sanæ. Altera est imbecillitas, seu impotentia naturalis hominis ad actus salutes, & entitate supernaturales, qui pertinent ad gratiam sanctificantem, & virtutes

infusæ. Altera est culpa superveniens naturæ. Tertia est rebellio concupiscentiæ renitentis pietatis operibus. At nulla ex his infirmitas inducit discrimen gratiæ auxiliantis actualis in utroque statu naturæ. Ergo ex infirmitate naturæ lapsæ non potest peti ejusmodi discrimen. De infirmitate, seu impotentia naturali hominis non valente suis solis viribus elicere actus entitate supernaturales absque auxilio gratiæ indebito naturali constitutioni hominis res est clara; quia hæc infirmitas, seu imbecillitas communis est nature integræ, & sanæ, quandoquidem etiam natura integræ, & sana non valet suis solis viribus naturalibus absque auxiliis, & virtutibus infusis, & indebitis naturali conditioni hominis actus edere salutes, & entitate supernaturales, ut præmiserat disp. 6. Infirmitas autem, & imbecillitas communis utrique statui in ordine ad actus salutes, & entitate supernaturales non potest inducere in utroque statu discrimen gratiæ auxiliantis ad illos.

LXXXIX. Neque illud potest inducere infirmitas culpæ solius. Nam à culpa non sanat gratia auxilians actualis, sed habitualis, aut saltem gratia habitualis est, quæ potissimum liberat naturam à tali infirmitate culpæ, ut constat in parvulis baptizatis, qui nulla interveniente gratia actuali sola infusione gratiæ habitualis eluuntur à culpa originali; nec non in adultis, qui juxta Tridentinum sess. 6. c. 7. justificantur per gratiam infusam habitualement. Tamen gratia justificans habitualis sanans peccatorem à culpa non est differens in statu naturæ lapsæ à gratia habituali naturæ integræ ut ipsimet adversarii fatentur. Ergo ex infirmitate culpæ aut non est arguenda differentia gratiæ actualis, aut ea potissimum arguenda est habitualis gratiæ. Confirmatur: Infirmitas culpæ in natura lapsa varia, & multiplex est, alia superbiæ, alia infidelitatis, alia incontinentiæ, alia injustitiæ, & sic variæ culparum, & morborum species. At si ex infirmitate culpæ sumeretur discrimen gratiæ actualis, alia esset gratia actualis sanans à morbo superbiæ, alia sanans à morbo incontinentiæ, variaque, & multiplex esset pro varietate, & multiplicitate specierum culpæ. Nam adversarii eo moventur, ut gratiam naturæ integræ discriminent à gratia naturæ lapsæ, quia alterius conditionis, & virtutis esse solet medicina quam cibus, & alterius cibus consentaneus homini sano, quam infirmo. At etiam diversæ conditionis, & virtutis solet esse medicina sanans à morbis diversis, ut ex nimia frigiditate profecto, & profecto ex nimio calore. Ergo pari etiam ratione alterius conditionis, & virtutis esse debet gratia sanans à morbo superbiæ, quam sanans à morbo incontinentiæ, & sic de aliis. Tamen adversarii unam, & eandem speciem gratiam, nempe charitatem ad omnes naturæ morbos necessariam, & efficacem prædicant. Ergo pariter possunt eandem speciem gratiam ad sanitatem tuendam, & reparandam agnoscere. Quippe tanta est diversitas conditionis naturæ inter diversas ipsius ægritudines, quanta est inter sanitatem, & ægritudinem; & interdum idem cibus potest esse medicina, & esca, accommodatusque homini sano, & infirmo; sicut idem virtutum actus possunt ad sanitatem servandam, & restituendam conferre. Vnde sumitur ratio à priori, quia gratia per se immediatè sanitatem animæ non confert, sed mediis virtutum actibus. Virtutum autem actus ejusdem speciei sunt elicitii à natura integræ, & lapsæ. Ergo etiam gratiæ auxiliantes ad illos ejusdem quoque speciei esse possunt.

x c. Demum hanc differentiam non vindicat infirmitas concupiscentiæ, cui subjacet natura lapsa, & à qua immunis est natura integra. Nam concupiscentiæ rebellio non reddit impossibiles, sed tantum difficiles naturæ lapsæ actus salutaris naturæ integræ. Ergo cum eodem auxilio gratiæ potest esse sufficiens ad illos natura lapsa, ac integra. Quippe concupiscentia non determinat, sed tantum inclinatur voluntatem ad consensum oppositum amoris virtutum; alioqui cum rebellionem concupiscentiæ non esset composibilis virtutum amor, etiam si provideretur naturæ lapsæ auxilium gratiæ longè diversum ab auxilio naturæ integræ, quandoquidem repugnat, voluntatem simul consentire motionibus contradicentibus, sive objecta contradicentia efficaciter simul amare. Dum autem voluntas solum inclinatur, & non determinatur efficaciter ad unum objectum potest se determinare ad oppositum, quia inclinatio non determinans ad unam partem non est incomposibilis cum determinatione voluntatis ad oppositam, siquidem potest voluntas tali inclinationi repugnare: alias nec cum auxilio gratiæ differenti posset voluntas inclinationi concupiscentiæ resistere.

x c i. Confirmatur, quia voluntas vehementer inclinata ad unum objectum delectabile vitiosum potest ex vicio opposito se determinare ad aliud ipsi repugnans per consensum vitiosum. Ergo etiam ad aliud honestum per consensum virtuosum, qui ante inclinationem concupiscentiæ cum auxilio naturæ integræ erat arbitrio possibilis; siquidem talis inclinatio non auferit possibilitatem ipsius, quamvis adferat difficultatem. Adde, eam difficultatem elevari posse absque novo auxilio gratiæ speciei diverso à precedenti; quia potest præcedens auxilium sanctæ cogitationis, & affectionis simplicis, & inefficacis aded augeri, ut tanta sit inclinatio, & delectatio voluntatis in objectum honestum, quanta est in objectum turpe; cum enim inclinatio concupiscentiæ non sit efficax, sed inefficax, neque infinita, sed finita, potest inclinatio inefficax affectionis sanctæ præcedentis sic intendi, ut attingat, & superet intentionem affectionis turpis, coque voluntas tantum afficiatur, & inclinatur in objectum honestum, quantum afficitur, & inclinatur in objectum turpe. At voluntas æqualiter affecta, & propensa in objectum honestum, & turpe constituta est in æquilibrio potestatis indifferentis valentis se ad quam voluerit partem determinare, qua ante inclinationem concupiscentiæ in statu naturæ integræ gaudebat; sic enim affecta, & inclinata voluntate par est potestas se determinandi ad utrumlibet, cum ratione inclinationis concupiscentiæ ad objectum turpe nequeat magis ad illud, quam ad objectum honestum, in quod æqualiter afficitur, & inclinatur, seipsam determinare. Rursus confirmatur; quia hæc inclinationis oppositio, & concursus objectorum repugnantium interdum occurrit etiam inter objecta ipsa honesta; sunt enim plures eventus, in quibus virtutum actus obijciuntur contrarii, ut actus charitatis subveniendi infirmo, & actus religionis audiendi Sacrum, in quos potest voluntas æqualiter, aut inæqualiter moveri. Quod non solum in statu naturæ lapsæ, sed etiam integræ potest contingere. Tamen potest voluntas inter hos actus, quem voluerit, eligere, quia aliud superaddatur auxilium gratiæ. Ergo etiam in statu naturæ lapsæ id poterit, cum æqualiter moveretur, & inclinatur in actum vitiosum, & honestum.

x c i i. Rursus confirmatur; quia plures sunt

virtutum actus, quibus partim, aut nihil concupiscentia resistit, ut alere filios, parentem colere, vitam incolumem tueri, & alios hujusmodi, in quos naturali inclinatione fertur natura. Vbi autem nulla, aut fere nulla adest resistentia concupiscentiæ, non adest ratio talis infirmitatis naturæ ad necessitatem novæ, & differentis gratiæ à gratia naturæ integræ, cum ab eis actibus eliciendis concupiscentia non avertat voluntatem, & ipsa inclinatio naturæ in eos etiam honestè eliciendis moveat. Ergo ad omnes honestatis actus non est necessaria naturæ lapsæ talis differentia gratiæ. Item confirmatur, & explicatur. Cum Adamus peccavit decernens comedere cibum prohibitum, credebatur actu fidei auxiliis gratiæ naturæ integræ propriis elicitum, talem cibum sibi esse prohibitum, & in eo fidei actu perseveravit post tale decretum, donec re ipsa facinus perpetravit, & cibum vetitum comedit. Tamen post tale decretum comedendi actus fidei conservatus fuit eisdem auxiliis, quibus primum fuit elicitus. Nam concupiscentia non resistit assensui credendi, sed soli voluntati respiciendi objecta delectabilia prohibita, quæ post assensum credendi possunt non respici, sed admitti. Tantum enim abest prohibitionis notitiam retardare concupiscentiam objecti prohibiti, ut illam potius stimulet, & angeat, teste experientia, & Paulo pluribus in locis. Ergo plures sunt actus naturæ lapsæ, qui fieri possunt auxiliis gratiæ naturæ integræ, non obstante infirmitate concupiscentiæ.

x c i i i. Secunda ratio etiam à priori est; quia disparitas naturæ sanæ, & infirmæ rectè apprehenditur absque disparitate auxiliorum gratiæ. Ergo perperam arguitur disparitas auxiliorum gratiæ ex disparitate naturæ sanæ, & infirmæ. Natura enim prius sana sanitate supernaturali conferente in vitam æternam intelligitur integra cum gratia justificante, & virtutibus infusus, auxiliisque gratiæ, quæ in statu innocentie hominem exornarunt; quia cum illis valida fuit ad edenda opera omnia salutaria in vitam æternam. Eo autem ipso, quod per peccatum eis donis destituta fuit natura, reddita creditur infirma, cum privata fuerit sanitate priori, & invalida exiterit ad priora opera salutaria agenda. Rursus eo ipso quod deleatur peccatum, & naturæ per merita Christi restituantur ejusmodi dona peccato deperdita, quamvis prioribus paria, & cum illis homo valeat opera salutaria perficere, intelligitur reparata prior sanitas peccato amissa; quia apprehenditur depulsa sequens infirmitas in eorum donorum privatione constituta, & redintegrate facultas virium salutarium ad motus, seu actus salutaris, quos integra, & sana valebat edere natura. Ergo sine ulla disparitate auxiliorum gratiæ intelligitur disparitas conditionis prius sanæ, deinde infirmæ, demum in sanitatem revocate. Quemadmodum oculus extitit sanus, dum potest videre lumine, specie impressa, & temperamento corporeo ad videndum idoneo, & necessario; infirmus vero, quando eo temperamento necessario destitutus est, & non valet cum cæteris aliis principiis visiones elicere; in sanitatem vero revocatur, cum ei restituitur idem specie temperamentum deperditum, coque facultas videndi cum eisdem prioribus auxiliis, cum quibus sanus, videre poterat. Itaque infirmitas naturæ non est sic consideranda, ut naturæ quamvis infirma, sive in sensu composito infirmitatis possit actiones edere salutaris, & ideo infirmitas perseverans fortioribus aliis auxiliis roboranda sit; nam dum naturæ infirmæ redduntur

S E C T I O X.

Exploditur discrimen specificum auxiliorum gratiæ à Baianis assertum.

x c v i r. Baiani non solum docent in genere gratiam naturæ lapsæ esse necessario differentem à gratia naturæ integræ ratione infirmitatis illius, & valetudinis istius, quod sectione præcedenti rejecimus; sed etiam in specie gratiam naturæ lapsæ licet esse determinatam arbitrii, ut illam necessitet ad agendum, illique adimat libertatem indifferentiæ oppositam necessitati antecedenti, qua in statu integritatis gaudebat, & solam relinquat libertatem violentiæ, & coactioni contrariam, quod satis multis explosimus disp. 14. & seqq. Insuper addunt, eo esse necessariam, & unicam talis conditionis gratiam, ut nulla sit in statu naturæ lapsæ gratia sufficiens, quæ efficax non sit, ideoque omnes, qui re ipsa peccant, destitui à Deo auxilio gratiæ sufficienti ad implendum præcepta necessario, præceptisque divinis ad opera sibi impossibilia obligari; quod suis probationibus falsitatis, & erroris evicimus disputatione præcedenti. Tandem eam gratiam naturæ lapsæ propriam volunt esse solam dilectionem efficacem Dei à Deo infusam, & ab habitu charitatis elicitam; quod nunc improbandum est.

x c i x. Primò, quia præter dilectionem efficacem Dei pertinere ad auxilia gratiæ, etiam in statu naturæ lapsæ, sanctas cogitationes, & pias affectiones etiam simplices, & inefficaces, ex multiplici sacrarum litterarum, Conciliorum, & Patrum doctrina verum, sanctumque probavimus disp. 102 & 103. de Ente supernaturali. quia ejusmodi cogitationes, & affectiones sanctæ, & supernaturales juvant, & conferunt ad actus salutaris movendo, & excitando arbitrium ad illos. Secundò, quia etiam natura integra potest juvari à Deo dilectione infusa charitatis, sicut natura lapsa, cum ejus dilectionis capax sit, & talis dilectio æquè idonea in utroque statu juvando arbitrium ad impletionem præceptorum, & cætera opera salutaria, & pro solo arbitrio Dei in omni statu dispensabilis. Ergo talis gratia non est aded propria naturæ lapsæ, ut naturæ integræ extranea, & aliena sit. De quo argumento vide disput. 7. n. 152. & seqq.

x c i x. Tertio, quia gratia præveniens, & excitans arbitrium ad agendum infunditur à Deo nobis sine nobis liberè operantibus, & valentibus illam cohibere, & impedire, necessitateque, & non libertate humana dispensatur à Deo, ut communis fert doctrina Theologorum, Conciliorum, & Patrum. At dilectio efficacem Dei in via non infunditur nobis sine nobis liberè operantibus, & valentibus illam impedire, & cohibere, neque necessitate nobis infusa, sed libertate. Tum quia in via talis dilectio dirigitur per fidem obscuram, quæ non valet necessitare ad bonum etiam infinitum, sicut clara, & intuitiva visio Dei. Tum quia opera salutaria regulariter semper agimus cum judicio indifferenti noscentes bona temporalia, & delectabilia ipsi opposita, quæ possumus, si volumus, diligere, cum Deum diligimus, & talium bonorum dilectione dilectionem Dei impedire. Ergo dilectio Dei non est unica gratia præveniens, & excitans arbitrium in statu naturæ lapsæ.

c. Con-

redduntur vires salutaris ad agendum, depellitur ejus infirmitas, & sanitas reparatur, & dum omnia opera salutaria perficere valet, quæ poterat sana, jam non infirma, sed sanitati integræ restituta cogitanda est. Id autem naturæ convenire apprehenditur, dum ei omnia priora principia integra restituantur, etiam si disparia non sint, & cum illis valet priora opera salutaria perficere, sicut in oculo sano, & infirmo consideratur. Ergo differentia conditionis naturæ sanæ, & infirmæ non vindicat auxiliorum gratiæ differentiam, sed eorundem privationem, & restitutionem.

x c i v. Tertia à posteriori; quia actus salutaris ejusdem speciei in statu naturæ sanæ, & infirmæ: tum quia sacra litteræ, Concilia, & Patres eodem modo de illis in utroque statu loquuntur, nullumque inter eos faciunt discrimen; tum quia, ut arguebamus superius, poterat Adamus ante, & post peccatum in eodem fidei actu perseverare. Ergo etiam auxilia gratiæ sunt ejusdem speciei. Nam ejusdem speciei esse non possunt actus, qui vendicant principia speciei diversa, ut lib. de Anima ostendimus. Actus autem vitales vendicant essentialiter principia efficiencia, à quibus procedunt, qualia sunt auxilia gratiæ, quibus natura ad sanitatem, & justificationem disponitur, ut vidimus disp. 110. de Ente supernaturali. quia actus vitalis seipso immediatè, & non per actionem distinctam à suis principiis efficientibus dependet, ut in libris de Anima monstravimus.

x c v. Quarta etiam à posteriori. Nam habitus infusi sectantes justitiam habituales in utroque statu sunt ejusdem speciei, ut fatentur ipsi Baiani. Ergo etiam auxilia gratiæ. Nam titulo infirmitatis naturæ dona gratiæ habitualia potius, quam actualia erant differentia constituenta, quia habitualia potius, quam actualia conferunt robur, & vires naturæ ad agendum opera salutaria, cum habitualibus potius, quam actualibus inest virtus præcipua activa, & efficiens actuum salutarium; plures enim Theologi negant actualibus vim efficientem, quam nullus habitualibus negavit. Vires autem efficientes, & activæ sunt, quæ præcipue, & magis conferunt ad infirmitatem, & imbecillitatem naturæ roborandam.

x c v i. Demum natura lapsa potest elicere actus moraliter bonos entitate naturales, sicut integra, ut ex professo discussimus disp. 19. At non posset, si ejus infirmitas vendicaret roborari auxiliis speciei differentibus ab auxiliis naturæ integræ. Nam infirmitas naturæ lapsæ etiam debilitavit vires ad agendum actus bonos entitate naturales, siquidem concupiscentia contracta per peccatum, in quam à Baianis refunditur talis infirmitas, non minus oppugnat actionem actuum bonorum entitate naturalium, ac entitate supernaturalium, ejusque resistentia vincenda est ad actus entitate naturales, sicut ad entitate supernaturales agendos. Auxilium autem speciei differentis necessarium ad hujusmodi victoriam, & roborandam imbecillitatem naturæ non est naturale, sed supernaturale, Baianorum opinione, quia non est debitum, & connaturale naturali conditioni naturæ, sed supra ejus exigentiam, & constitutionem naturalem. Actus autem, ad quos necessarium est necessitate antecedenti, quali asserunt Baiani, necessarium auxilium supernaturale, non sunt naturales, sed supernaturales. Ergo ejus differentie auxiliorum necessitas explodenda est.

c. Confirmatur; aliquis elicitur charitatis actus meritorius & liber, quem possit voluntas cohibere, & amore temporali impedire. Eadem autem ratio est, ut liber sit, & impedibilis amore temporali is charitatis actus, in quo collocatur auxilium gratiæ, quo homo lapsus juvatur ad meritum vitæ æternæ. Tum quia eadem adsunt principia ad cohibendum, & impediendum eum actum, ac alium, nempe voluntas libera, fides obscura, & iudicium indifferens. Tum quia non potest unus actus charitatis absque alio cohiberi, & impediari amore temporali, quia amor temporalis utriusque ex objecto repugnat. Ergo nulla dilectio efficax Dei infunditur in via omnino necessaria, & inimpedibilis ab arbitrio, qualis infunditur gratia primò præveniens, & excitans.

c. i. Tertio, quia plures sunt actus meritorii in statu naturæ lapsæ elicitu auxilio gratiæ, quin præcurrit necessario dilectio efficax Dei. Ergo in statu naturæ lapsæ auxilium gratiæ necessarium ad meritum non est dilectio efficax Dei. In primis enim plures sunt charitatis actus meritorii, & elicitu auxilio gratiæ. Tamen ad charitatis actum eliciendum necessarius non est alius charitatis actus præveniens; alias abiremus in infinitum, & ubi unus fieri potest absque alio actu charitatis præcurrente, possunt ceteri similiter alio non præveniente fieri. Si autem velint Baiani, charitatis actum meritorium fieri, quin præveniat auxilium gratiæ actuale, sed solum habituale; evertitur tota doctrina Catholica de necessitate gratiæ actualis ad meritum vitæ æternæ. Tum quia testimonia Scripturarum, Conciliorum, & Patrum universim ad omne meritum vitæ æternæ vendicant necessarium auxilium gratiæ, à qua doctrina non potest excludi potissimum, & primum meritum, quod inest charitatis actui, quin cætera merita possint excludi, præsertim Baianorum opinione, qui nullum meritorium actum admittunt, qui non sit elicitus à charitate infusa habituali. Tum quia plurima eorum testimonia disertè complectuntur charitatis actum, ut recolenti asserta Scripturarum, Conciliorum & Patrum, quæ adduci solent ad necessitatem gratiæ actualis comprobendam, manifesto constabit. item evertitur tota Baiana doctrina desiderans in statu naturæ lapsæ ad meritum vitæ æternæ auxilium gratiæ determinans arbitrii ad agendum, & donans arbitrio actionem, faciensque ut arbitrium operetur. Nam habitus infusus solum præveniens actum charitatis meritorium non potest ea munera obire, cum ipse non sit determinans arbitrii, nec donans actionem, nec faciens, ut arbitrium agat; siquidem cum actione arbitrii connexus non est, sed ab ea separabilis, & cum omissione opposita composibilis. Itaque arbitrium aget charitatis actum se ipsum determinans cum auxilio gratiæ habituali, & nullo gratiæ actualis auxilio determinatum. Quod videant Baiani, an suis principii consentaneum sit? Admittant igitur auxilium gratiæ actualis ad meritum vitæ æternæ necessarium ab actu efficaci charitatis diversum.

c. i. Item elicitur actus fidei impetratorius, & meritorius nulla necessario præcedente dilectione efficaci Dei, quamvis semper præcedat necessarium auxilium gratiæ. Nam, Baianorum, & communi Theologorum opinione, nulla in via elicitur dilectio efficax Dei supernaturalis, quin præcedat assensus fidei; nam talis dilectio necessario dirigitur notatione aliqua supernaturali obscura Dei, quæ non potest alia esse quam fidei. Ergo assensum fidei non præcedit necessario dilectio efficax Dei. Nam si ad

omnem fidei assensum esset necessaria præveniens dilectio Dei, & ad omnem dilectionem Dei præveniens assensus fidei, daretur processio infinita inter actus charitatis, & fidei ad meritum fidei aut charitatis necessaria. Sistendum igitur est in aliquo fidei assensu, qui non fiat præcedente dilectione efficaci Dei, quamvis fiat præcedente auxilio gratiæ, cum sibi non possit in dilectione efficaci Dei, quam non præcedat notio aliqua obscura supernaturalis Dei, atque ad eam fidei.

c. i. i. Rursus fiunt à peccatore fidei auxilio gratiæ plures actus moraliter boni disponentes ad justificationem, quin illam impetrent. Si autem fierent ex dilectione efficaci Dei justificationem impetrarent, quia efficaci dilectioni Dei annexa est justificatio. Si respondeant Baiani, esse posse dilectionem efficacem Dei, quæ non sit omnino perfecta, & super omnia creata, cui non adjungitur justificatio. Arguo ex dolore universali peccatorum, quæ sit attritio, & imperfecta contritio non valens extra Sacramentum justificationem conferre. Nam adesse dolorem universalem peccatorum, quæ cum Sacramento possit, & sine illo non possit justificationem conferre ex doctrina Tridentina Theologis omnibus sanctissimum est, & à nobis prolatus disp. 22. sect. 10. At ejusmodi dolor non potest esse cum dilectione efficaci Dei conjunctus, quin sit super omnia; nam dilectio efficax Dei inducens detestationem omnium peccatorum, omnique turpi bonorum temporalium amori repugnans, nihilo distat à dilectione efficaci Dei super omnia creata avertente voluntatem à Deo, cum eorum omnium amorem superet, & deturbet. Ergo aut talis dolor non est necessario conjunctus cum dilectione efficaci Dei, aut admittendus est dolor moraliter bonus, & auxilio gratiæ elicitus, quippe ad justificationem cum sacramento conferendam preparatorius, qui non procedat ex dilectione efficaci Dei.

c. i. v. Insuper plures sunt virtutum moralium actus meritorii vitæ æternæ à charitate differentes, & non elicitu, ut ex professo discussimus disp. 22. Ejusmodi autem actus fiunt auxilio gratiæ, nulla præcedente necessario dilectione efficaci Dei. Auxilio quidem gratiæ fiunt, quia sunt moraliter boni, & salutares in vitam æternam. Nulla tamen præcedente necessario dilectione efficaci Dei, quia ad eorum moralem bonitatem sufficit honestas creata propria, & specificativa ipsorum referibilis in Deum, quamvis actu non sit relata, ut disp. 22. fusè exposuimus, & probavimus. Ergo auxilium gratiæ necessarium ad omnem meritum vitæ æternæ non est dilectio efficax Dei elicitu à charitate, cum possint esse merita elicitu ex affectu aliarum virtutum.

SECTIO XI.

Discrimina auxiliorum naturæ integræ, & lapsæ.

c. v. **Q**uamquam vera non sint discrimina gratiæ auxiliantis in utroque statu naturæ à Baianis asserta, plures nihilominus alias differentias gratiæ in utroque statu naturæ admittendas fatemur. Primò, quodcumque auxilium naturæ lapsæ ad actus salutares collatum admitti debet moraliter majus beneficium, majorque gratia, quam collatum naturæ integræ. Nam sicut eo minor est gratia doni collati, quo magis illud debetur; ita

Disp. XXIV. Paritas gratiæ in statu naturæ integræ, & lapsæ. 611

major est gratia, quo minus debitum, & magis indeditum est. At auxilium gratiæ ad actus salutares necessarium magis indeditum est naturæ lapsæ, quam integræ, quia natura lapsa ratione peccati positivè tali beneficio indigna est, & resistit, à qua indignitate, & resistentia immunis est natura integræ, quam majorem gratiam explicat Augustinus in Hench. c. 106. cum ait: *Sed post illam ruinam major est misericordia Dei, quando & ipsum arbitrium liberum est à servitute, cui dominatur cum morte peccatum.* Nempe quia post peccatum major est misericordia, & gratia Dei conferens indigno donum, quam ante peccatum non indigno, nec digno.

c. v. i. Secundò, natura infirma ad reparandam salutem & destruendam captivitatem peccati indiget Christo redemptore, & medico, quo natura sana non eguit. Quia natura sana erat libera ab infirmitate, & captivitate peccati, cui subjecta fuit natura infirma, & absque Christo redemptore, & Medico non potuit juxta divina decreta in libertatem alferi, & in sanitatem restitui. quare redemptio Christi fuit specialis quadam gratia extrinseca homini lapsò præ integro necessaria. Hanc specialem, & potentioris gratiæ lapsus hominibus necessariæ rationem exponit Augustinus de Correct. & Grat. c. 11. dicens: *Nunc potentiori gratia indigent isti, & quæ potentior, quam Dei unigenitus filius æqualis Patri pro eis homo factus, & sine ullo vel originali, vel proprio peccato ab hominibus peccatoribus crucifixus?*

c. v. i. i. Quo etiam respicit Augustinus lib. de Nat. & Grat. c. 3. *Natura hominis primitus inculpata, & sine ullo vitio creata est. Natura vero ista hominis, quam unusquisque ex Adam nascitur, jam medico indiget, quia sana non est.* Quo probat specialem gratiæ necessitatem naturæ lapsæ præ integræ, similiter c. 53. *Vixata est, medicum implorat: Salvum me fac Domine, clamat: Sana animam meam, clamat. Quid intercludit has voces, ut defendendo quasi præsentem possibilitatem, futuram impediatur sanitatem?* eodem pertinent, quæ mox subiungit: *Vitium, quod curatione opus habet, non ab inculpabili Artifice contrahitum est, sed ex originali peccato, quod commissum est libero arbitrio. Si enim jam sumus nova creatura in Christo, tamen eramus natura filii iræ, sicut & ceteri: Deus autem, qui dives est in misericordia propter multam dilectionem, qua dilexit nos, & cum essemus mortui delictis, convulsificavit nos Christo, cujus gratia sumus salvi facti. Hæc igitur Christi, &c. item c. 43. *Melius itaque Dei causa agitur, cum & creator, & salvator agnosceretur, quam cum defensa velut sana, integrisque viribus creatura, opitulatio Salvatoris inanimetur.* Quibus omnibus Augustinus contendit explodere possibilitatem bene vivendi, & non peccandi, quam Pelagius naturæ nostræ insitam, & solis viribus naturalibus adseribebat, quia natura nostra nunc infirma est, & medico indiget ad sanitatem reparandam, & conservandam, nempe redemptione Christi, qua à servitute peccati liberetur. Quo auxiliu, & gratiæ genere non indigebat natura sana.*

c. v. i. x. Tertio, præter hanc gratiam extrinsecam necessariæ sunt naturæ lapsæ ad salutem plures intrinsecæ gratiæ, quæ erant naturæ integræ extrinsecæ. Nempe remissio peccati, & plura auxilia ad actus illam impetrantes necessaria; scilicet poenitentiam de peccato, fidem, & spem de misericordia, & propitiatione Dei, nec non orationes veniam deprecantes. Nam remissio peccati ingens gratiæ beneficium est, & ad eam impetrandam per se, & ex natura rei juxta leges providentiæ ordinariæ Dei præ-

ire debent actus poenitentiarum; fidei, & spei, nec non precum frequentium subsidia, & consequenter auxilia gratiæ internæ, quibus ejusmodi actus fiant. At natura innocens non indiget remissione peccati, neque auxiliis gratiæ moventibus, & adjuvantibus ad impetrationem illius.

c. v. i. x. Quarto, naturæ lapsæ providetur à Deo gratia concupiscentiæ resistiva, quæ naturæ integræ necessaria non erat. Nam in statu naturæ lapsæ datur concupiscentiæ rebellio, à qua immunis erat natura integræ. Conferret autem ad salutem concupiscentiæ reniti, quia ejusmodi renitentia fugat peccata, & auget salutis merita. Hujus specialis gratiæ pertinentis ad statum naturæ lapsæ, & non ad statum naturæ integræ meminit Augustinus de Correct. & Grat. c. 11. *Quid ergo? Adam non habuit Dei gratiam? Imo verò habuit magnam: sed disparem.* scilicet differentem à gratia hominis lapsi, quam differentiam expressit post pauca: *Ille non opus habebat eo adjutorio, quod implorant isti, cum dicunt: Vadeo aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati; quoniam in eis caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem, atque in tali certamine laborantes, ac periclitantes dant sibi pugnantem, vincendumque virtutem per Christi gratiam possunt.* Ille vero nulla tali rixa a seipso adversus seipsum tenatus, atque embatus in illo beatitudinis loco sua secum pace fruebatur, quibus satis exprimit tum differentiam utriusque gratiæ, tum radicem, & rationem illius. item lib. de Nat. & Grat. c. 53. *Non de illa gratia quaestio est, qua homo est conditus, sed de ista, qua fit salvus per Iesum Christum Dominum nostrum, pro qua fideles orant: Ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo.*

c. v. i. x. i. Porro ista gratia resistiva concupiscentiæ potest esse duplex. Alia natura lapsæ essentialiter propria, quia essentialiter supponit rebellionem concupiscentiæ, & in eam expugnantem destinatur, quales sunt cogitationes proponentes turpitudinem consensus illius, & honestatem dissensus, affectionesque piæ inclinantes in dissensum, & removentes voluntatem à consensu, nec non auxilia gratiæ necessaria ad orationem, qua victoriam concupiscentiæ petimus, & ad actus humilitatis, & patientiæ, quibus ejus pugnam sustinemus, & sub ejus jugo gemimus, & humiliamur, quæ gratia est intrinsecè resistiva. Alia est communis naturæ integræ, & extrinsecè solum resistiva concupiscentiæ, qualis est ea, qua nunc virtutum actus, naturæ integræ communes eliciunt concupiscentia resistente. Nam in statu naturæ lapsæ possumus agere renitente concupiscentia plures fidei, charitatis, religionis, & temperantiæ actus, quos in statu naturæ integræ sine ulla resistentia ageremus. Gratia autem reddens potestatem sufficientem ad illos in utroque statu potest esse eadem; quia resistentia concupiscentiæ, ut sæpius arguimus, non reddit impossibiles, sed solum difficiles virtutum actus cum eisdem principii: quemadmodum tentatio gravis, & levis possunt potestate antecedenti, & sufficienti cum eisdem principii superari, quidquid sit de potestate consequenti, & efficaci.

c. v. i. x. i. Demum gratia efficax naturæ lapsæ, qua reipsa operamur, fortior, & valentior est, quoad virtutem intrinsecam, quam gratia efficax naturæ integræ. Nam licet eadem virtus intrinseca gratiæ possit in utroque statu reddere voluntatem potestatem antecedenti sufficientem agere eisdem virtutis actus, quia resistentia concupiscentiæ in statu naturæ lapsæ non

non reddit impossibile, sed solam difficilem auxiliis naturæ integræ operationem virtutis; tamen regulariter voluntas non operatur re ipsa præsentem ingenti difficultate, nisi augeatur virtus intrinseca agendi, qua talis difficultas superetur. Quemadmodum ad superandam gravem tentationem major quoad virtutem intrinsecam gratia desideratur, quam ad frangendam tentationem levem, quia voluntas re ipsa regulariter vehementiori motioni, & inclinationi succumbit, & cedit. De qua gratia sermo Augustino est lib. de Correct. & Grat. c. 11. supra, cum gratiam naturæ lapsæ ratione rebellionis concupiscentiæ prædicat valentioris, & fortioris, quam gratiam Adami, quia differit de gratia efficaci qua prædestinati in statu naturæ lapsæ re ipsa perseverantiam consequuntur, quam Adamus non obtinuit, cum posset Adamus facillè illam habere; justo vero in statu naturæ lapsæ superatis ingentibus difficultatibus, & tentationibus internis, & externis perseverantes sint, & in iustitia permaneant. Quod licet potestate antecedenti, & sufficienti possit absque augmento virtutis intrinsecæ gratiæ contingere; secus vero regulariter potestate efficaci, & consequenti.

CXII. Cæterum de hac majori gratiæ efficaci virtute, & efficacia intrinseca in statu naturæ lapsæ notanda sunt duo. Alterum, ad ejusmodi virtutis gratiæ augmentum necessariam non esse differentiam specificam inter utriusque status auxilia; nam gratia naturæ lapsæ potest sufficienter augeri, & effectum operis sortiri, vel sola majori intentione ejusdem gratiæ tam cogitationis, quam affectionis præmotivis arbitrium in statu naturæ integræ, vel sola aliarum gratiarum naturæ integræ communium multiplicatione, & accessione, quia intentio, & multiplicatio gratiæ sufficit ad majus robur voluntatis, facilioremque concursum ipsius; sicut è contra major intentio, & multiplicatio tentationis, & motionis concupiscentiæ confert ad majorem virium debilitatem, & concursum arbitrii in opus virtutis difficiliorem. Alterum, ejusmodi majorem virtutem gratiæ non esse debere intrinsecè efficacem, & connexionem cum consensu arbitrii. Tum quia major ejusdem gratiæ utrique statui communis intentio, & multiplicatio non vendicat ejusmodi qualitatem gratiæ, imò illi omnino repugnat, quia gratia naturæ integræ, cum ex se, & intrinsecè indifferens sit quoad suam speciem, intendi, & multiplicari non potest per gratias ad eam natura, & conditione diversas, ut intrinsecè determinantes arbitrii sint, & connexæ cum ejus consensu. Tum quia ea qualitas, & differentia gratiæ necessaria non est, ut arbitrium vires augeat, & agendi difficultatem superet, facilemque habeat actionem, quemadmodum tentatio, & concupiscentiæ motio vires acquirit, & difficultatem auget intentione, & multiplicatione impulsus, qui non sit essentialiter, & intrinsecè connexus cum voluntatis consensu.

CXIII. Hæc omnia vide uberius exposita disp. 7. sect. 15. ubi etiam monuimus, superiorem de majori gratiæ virtute doctrinam non esse omnibus bonis naturæ lapsæ operibus communem; quia plura fieri possunt absque nulla, aut levi difficultate agendi, nempe quæ naturæ ipsius inclinationi consentanea sunt, ut reddere debitum conjugis, alere filios, subvenire necessitati propriæ corporeæ, & alia hujusmodi. Nam licet ad eorum honestatem non sufficiat materia virtutis, naturæ inclinationi

consensu, sed præterea necessaria sit honestas motivi, & objecti formalis, tamen hæc honestas ad eam extranea, & difficilis non est naturali naturæ, ut ad amore prosequenda talia objecta sibi facilia & prompta, non possit interdum ex illa moveri.

SECTIO XII.

Baiana argumenta obijciuntur, & diluuntur.

CXIV. **D**Vplicis generis argumenta Baiani obijciunt. Alia, quæ facta compositione utriusque status naturæ integræ, & sanæ directè inæqualitatem auxiliorum utriusque colligunt. Alia, quæ supposita indifferentia auxiliorum naturæ integræ, & eorum compossibilitate cum dissensu arbitrii creati contendunt auxilia naturæ lapsæ esse intrinsecè determinantia arbitrii, & cum ejus consensu intrinsecè connexa, & cum dissensu incompossibilia: in quibus longissimè exspatiantur. Prioris tantum generis argumenta ad præsentem controversiam attingunt, ideoque eis solum proponendis, & solvendis insistemus: quod ex præteritis facillè præstabitur. Argumenta posterioris generis solum perstringemus; quia spectant ad celebrem controversiam disputari in scriptis publicis ab Ecclesia prohibita de efficacia intrinseca, & prædeterminante auxiliorum gratiæ. quamquam composita cum statu naturæ integræ inconsequentiam, qua Baiani à Prædeterminatistis recedunt, fas nobis erit notare, & in ipsos Baianos torquere.

CXV. Itaque primò obijciunt argumentum sapius superioribus inculcatum. Natura integra, & lapsa comparantur naturæ sanæ, & infirmæ. At natura sana, & infirma inæqualibus indigent auxiliis adjuvari, quia inæquales sunt vires utriusque, & ubi natura infirma valet cum auxiliis naturæ sanæ eisdem motus, & actus salutare edere, eandemque vitæ functiones obire, nulla in tali conditione naturæ infirmitas potest adesse. Explicant exemplo cibi, qui alius esse debet homini sano, & alius infirmo; nam qui sano accommodatus est, infirmo est nocivus, item exemplo oculi sani, & infirmi. quippe oculus infirmus non valet eodem lumine, eademque specie, quibus sanus, videre; nam si eisdem principiis, quibus sanus, posset infirmus easdem visiones elicere, jam non infirmus, sed sanus esset oculus habendus.

CXVI. Respondeo. Hoc argumentum dilutum est disp. 7. sect. 16. & disp. 23. n. 298. enervatumque est superius n. 88. & seqq. quippe natura lapsa in pristina gratiæ auxilia peccato deperdita ex meritis Christi convalescens, & restituta, etiam si alterius ea conditionis non sint, suam sanitatem restaurat, & infirmitatem depellit. Nam tota ejus infirmitas essentialis constituta erat in privatione virium, & gratiarum auxiliantium pristinarum, quam meruit per peccatum. qua privatione virium depulsa non manet infirmitas, & restitutus pristinis viribus, & auxiliis reparatur sanitas. At natura infirma sanitate reparata, & infirmitate depulsa potest cum eisdem principiis, & auxiliis, quibus sana, eadem opera salutaria agere, eisdemque motus vitales exercere. Imò nullus hominum consideratur infirmus, nisi dum manet pristinis valetudinibus viribus, sive dispositionibus, & principiis corporeis ad functiones vitæ necessarias spoliatus, & cum illi restituantur beneficio medicamentorum pristina vires, sive dispositiones corporeæ ad functiones vitæ necessarias, quas morbo deperdidit.

perdidit, in sanitatem omnino restitutus censetur. Itaque natura lapsa nunc ex meritis Christi in priora naturæ integræ, & innocentis auxilia, & dona supernaturalia restituta non est comparanda naturæ infirmæ, sed jam sanæ, sive in sanitatem restituta, quod virium pristinarum defectus, in quo ejus infirmitas consistebat, abfuerit, & ad sit jam pristinum robur, & valetudo in priorum auxiliorum restitutione consistens. quemadmodum etiam ad ejus infirmitatem pertinebat spoliatio gratiæ justificantis, & habituum supernaturalium ipsam sectantium, qui robur, & vires principes efficientes actuum salutarium homini sano præstabant, & eorum restitutum ad recuperationem pristina valetudinis spectat, quin ulla sit essentialis differentia inter hæc habitualia gratiæ auxilia, quæ olim in statu primæ valetudinis, & nunc in statu recuperationis obtinet natura.

CXVII. Urgebis, in statu naturæ lapsæ non posse omnino morbum, & infirmitatem depelli, etiam si restituantur priora gratiæ dona, quia adhuc semper superest morbus concupiscentiæ reluctantis actioni virtutum, quo carebat natura integra. Respondeo. Morbus concupiscentiæ non est omnino enervans, sed solum retardans vires sufficientes agendi virtutum actus cum prioribus auxiliis possibiles, quia non aufert possibilitatem antecedentem, sed solam facilitatem eorum, nec inducit impossibilitatem, sed solam difficultatem cum prioribus auxiliis agendi, ut superioribus satis expendimus. Explicatur, quia in statu naturæ integræ non solum erant vires ad virtutum actus entitate supernaturales cum auxiliis gratiæ possibiles, sed etiam ad entitate naturales cum solis naturæ viribus sine consortio gratiæ possibiles, ut disp. 8. à sect. 10 & 27. demonstratum est. Tamen concupiscentia in statu naturæ lapsæ eas vires non abstulit, nec virtutum actus entitate naturales solis naturæ viribus possibiles reddidit impossibiles, quamvis ejus rebellio eis etiam agendis reluctetur, ut disp. 19. ostensum est. Ergo nec ejus resistantia reddidit impossibiles virtutum actus entitate supernaturales cum prioribus gratiæ auxiliis possibiles, quamvis vero resistantia concupiscentiæ, ut re ipsa superetur, vendicet ad efficaciam gratiæ auxiliantis majorem virtutem intrinsecam gratiæ; cæterum ea major virtus intrinseca ejusmodi esse non debet, quæ specie differat à prioribus naturæ integræ auxiliis, & connexionem intrinsecam cum arbitrii nostri consensu desideret, sed solam majorem eorum intentionem, aut multiplicationem, ut præteritis satis exposuimus.

CXVIII. Exempla objecta nihil faciunt. Primum quidem, quia potest esse cibus, & potus communis homini sano, & infirmo, eique comparantur auxilia gratiæ ad actus virtutum utriusque naturæ statui communes necessaria. Item cibus solum medicinalis soli statui ægritudinis idoneus; cui comparantur auxilia gratiæ ad actus supponentes per se peccatum necessaria, nempe poenitentiam, fidem, spem, timorem, humilitatem, & alios disponentes ad justificationem, quorum meminimus n. 108. Atque adeo hæc auxilia medicinalia fuerunt aliena ab statu naturæ integræ, in quo nullum fuit peccatum, solum quia ejusmodi actus ab eo statu extranei sunt, non vero quia ferant vim agendi cum actione actuali intrinsecè connexam. Secundum vero; quia oculus infirmus, si ad sanitatem restituitur, poterit cum eodem lumine, & specie impressa, eisdemque principiis, quibus sanus, visiones easdem elicere. Imò ad sanitatem restituitur solis restitutus principiis, quibus sanus videbat, quia in

eorum privatione, nempe alteratione humorum, & defectu temperamenti ad videndum requisiti tota ægritudo consistit, & eodem temperamento reparato sanitas reparatur, & virtus pristina videndi redditur. Ergo idem continget naturæ lapsæ infirmæ, reparatis, & restitutus eisdem prorsus viribus gratiæ pristina valetudinis absque nova & differenti accessione auxiliorum gratiæ, ut arguebamus n. 93.

CXIX. Secundò obijciunt. In statu naturæ integræ non erat concupiscentia captivans hominem in peccatum, sicut est in statu naturæ lapsæ. At ad liberandum hominem ab ista captivitate in peccatum auxilia gratiæ necessaria sunt, longè differentia ab aliis, quæ in ejusmodi libertatem asserendam non incumbant; nam captivitas concupiscentiæ seclusa gratia necessitat ad peccandum, ideoque auxilium gratiæ, quod tali necessitati prævalere possit, debet esse virtute intrinseca contraria necessitans ad cavendum peccata, & bene moraliter agendum; qua virtute non egebant auxilia naturæ integræ, à qua talis necessitas, & captivitas longè aberat.

CXX. Respondeo. Primò concupiscentia non necessitat ad peccandum etiam seclusa gratia Dei, ut disp. 18. discussum est; quia ejus inclinatio non est omnino efficax, & determinans ad peccandum, sed inefficax, & voluntatem indifferentem ad dissensum relinquens. Secundò, quia ut tollatur peccandi necessitas ex concupiscentia sine auxilio gratiæ profecta, non requiritur auxilium gratiæ determinans, & necessitans arbitrium ad bene agendum, sed sufficit auxilium ex se indifferens præbens vires agendi bonum malo concupiscentiæ contrarium, etiam si auxilium cum tali malo compossibile sit; quia necessitas peccandi oritur ex potestate peccandi, & simul impotentia non peccandi, & bene agendi. Impotentia autem non peccandi, & bene agendi aufertur reddita potestate etiam indifferenti ad bene agendum. Ergo sola ejusmodi potestate, & auxilii virtute indifferenti tollitur necessitas peccandi. Tertiò, ut auxilium gratiæ prævaleat inclinationi concupiscentiæ ad malum, sufficit, ut tanta sit auxilii delectatio in bono, sive ad bonum inclinatio, & motio, quanta est concupiscentiæ delectatio in malo, sive ad malum motio, & inclinatio. At absque differentia specifica auxiliorum naturæ integræ ab auxiliis naturæ lapsæ, potest esse tanta ex auxilio gratiæ delectatio voluntatis in bono, tantaque motio, & inclinatio, quanta est ex concupiscentia delectatio in malo, & ad malum inclinatio, & motio; quia cum affectiones, & cogitationes præ naturæ integræ multiplices sint, & intentionis capaces, possunt illæ ad eam intendi, & multiplicari, ut earum motio & inclinatio non solum attingat, sed etiam superet inclinationem, & motionem affectionum concupiscentiæ, & cum hac æquali ad utramque partem oppositam inclinatione, & potestate redigatur voluntas ad æquilibrium libertatis, quo in statu naturæ integræ gaudebat, & eruat à captivitate, & necessitate peccandi, quam sola concupiscentia sine auxilio gratiæ in statu naturæ lapsæ inducebat, quæ omnia ex superius præmissis, & disp. 7. scriptis liquida sunt.

CXXI. Tertiò opponunt, Augustinum disertè hanc auxiliorum differentiam testari lib. de Correct. & Grat. c. 11 & 12. Primò, quia gratiam auxiliantem naturæ integræ docet esse auxilium sine quo non; gratiam vero naturæ lapsæ auxilium quo, & utrumque auxilium eo distinguit, quod auxilium sine quo non ab operatione dividitur, & auxilium quo cum operatione conjungitur. Secundò, quia de auxilio

naturæ lapsæ decernit donare perseverantiam, & meritum, quia ab opere individuum est; de auxilio vero naturæ integræ non donare, quia ab opere divisibile est. Tertiò, quia comparans hominis stantis, & lapsi gratiam asserit discretè esse *disparem*, & lapsum, *et si non interim latiore nunc, verumiamen potentiore gratia indigere*. item *hanc potentiorē esse, & plus posse in secundo Adam*, quam in primo, quia non solum tribuit posse, si velit, sed etiam facit, ut velit. rursus *subventum esse infirmitati voluntatis humanæ, ut divina gratia indeclinabiliter, & inseparabiliter ageretur*. Fortissimo quippe dimisit, atque permisit facere, quod vellet, infirmis servavit, ut ipso donante invictissime quod bonum est, vellet, nec hoc deservere invictissime nollent.

CXXI. Respondeo. Hoc argumentum cum omnibus Augustini testimoniis, quæ Baiani expendunt, propositum est disp. 7. sect. 12. & ex professo dilutum, & explicatum sect. 16. Deinde eadem disp. 7. sect. 3. ostendimus juxta Augustini doctrinam non discerni utrumque statum naturæ integræ, & lapsæ ex auxiliis quo, & sine quo non, sed utrumque auxilium esse utrique statui commune, quia utrique commune est auxilium efficax, & purè sufficiens, quæ Augustinus per auxilium quo, & sine quo non significavit, & eo solum utrumque statum divisit, quod in statu naturæ integræ fuit auxilium perseverantiæ purè sufficiens, in statu vero naturæ lapsæ efficax. Item disp. 5. sect. 3. & seqq. & disp. 7. sect. 4. & seqq. ostendimus ex doctrina Augustini, & aliorum Patrum, non esse proprium auxiliorum naturæ lapsæ donare merita, sed id etiam esse auxiliis naturæ integræ commune. Demum disp. 7. sect. 15. exposuimus, in quo consistat major, & potentior virtus gratiæ efficacis naturæ lapsæ præ gratia efficaci naturæ integræ ab Augustino asserta, quin ea virtus vendicat connexionem intrinsecam cum consensu, nec differentiam essentialē à gratia naturæ integræ. Quibus vis argumenti satis, superque enervatur, & nihil ad ejus solutionem desideratur addendum.

CXXII. Postremo supponentes, gratiam naturæ integræ esse indifferentem, & composibilem cum dissensu, arguunt gratiam naturæ lapsæ ab illa differre, quia hæc ex se non est indifferens, sed determinans, neque composibilis sed repugnans conjungi cum dissensu arbitrii. Primò, quia in statu naturæ lapsæ discretio operantis à non operante procedit ex gratia juxta illud 1. Corinth. 4. *Quis est, qui te discernit?* si vero gratia esset ex se indifferens, & conjungibilis cum dissensu, discretio operantis à non operante non proveniret ex gratia, sed ex libero arbitrio, quia cum omnimoda gratiæ æqualitate determinatio arbitrii redderet operantem non operanti inæqualem. Secundò, quia ex gratia data in statu naturæ lapsæ arguitur legitima illatione sequutus effectus juxta illud Rom. 8. *Qui spiritu Dei aguntur, hi sunt filii Dei*, ut Baiani arguebant superiori disputatione n. 305. Quæ illatio non esset legitima, si gratia non esset cum effectu operis intrinsecè connexa. Tertiò, quia Augustinus ex defectu operis colligit defectum gratiæ salvatoris juxta illud Ioan. 6. *Omnis, qui audit, & didicit à Patre, venit ad me,*

ut arguebant Baiani disputatione præcedenti n. 317 & 318. Talis autem collectio esset nulla, si gratia naturæ lapsæ non esset ab opere individua. Quartò, quia gratia naturæ lapsæ ab Augustino asserta contra Pelagium est gratia *voluntatis*, & *actionis* differens à gratia *possibilitatis*, quam admittebat Pelagius. At si gratia ex se, & intrinsecè solum tribueret possibilitatem, & non actualem voluntatem, & actionem sibi conjunctam, talis gratia esset solius *possibilitatis* à Pelagio admittenda, & non *voluntatis*, & *actionis* ab Augustino contenta.

CXXIV. Respondeo. In utroque statu naturæ par gratia admittenda est, sive intrinsecè indifferens, sive intrinsecè determinans, quia par est in utroque statu gratiæ supernaturalis ad actus salutares, & entitate supernaturalis necessitas, quia una est, & communis utrique infirmitas, & imbecillitas naturalis ad illos. Neque ex disputatione Augustini, & aliorum Patrum cum Pelagio potest tale gratiæ discrimen deprehendi, quia Augustinus, & alii Patres non solum in statu naturæ lapsæ, sed etiam in statu naturæ innocentis gratiam ad salutares actus necessariam contra Pelagium contendebant, & asseriebant, ut nostris probationibus præmisimus. Ergo parē in utroque statu gratiam Pelagianis assertis contrariam statuebant. Quare omnes argumenti probationes in utroque statu vim habent eandem, cum testimonia sacra, & Augustiniana etiam statum naturæ integræ complectantur, & nullibi gratiam intrinsecè determinantem, & cum effectu intrinsecè connexam conficiant.

CXXV. Prima probatio refellitur ex disp. 7. sect. 10. ubi ex professo probavimus etiam in statu naturæ integræ esse verum Pauli eloquium: *Quis est, qui te discernit?* & discretionem operantis à non operante etiam in eo statu in gratiam, tanquam in causam magis principalem, & in arbitrium, tanquam in minus principalem esse revocandam. Secunda ex disputatione præcedenti n. 306. & seqq. ubi Baianorum objecta repulimus, & illud Pauli: *Qui spiritu Dei aguntur, hi sunt filii Dei*, etiam primis parentibus in statu innocentie fuisse commune ostendimus. Rursus tertia enervata est ibidem n. 319. & seqq. ubi Baianorum objectiones expendimus, & elevavimus. Quarta denique, quia gratia *possibilitatis* admittenda à Pelagio non erat differens à gratia creationis, nec illi superaddita, qualis erat gratia Augustiniana in utroque statu naturæ. Ideoque gratia Augustiniana erat *voluntatis*, & *actionis*: tum quia illa ad solum voluntatem, & actionem salutarem præstabatur; possibilitas vero cum gratia creationis conjuncta non solum ad salutares, & virtuosas actiones, sed etiam ad nocivas, & vitiosas æquè valebat juxta Pelagii doctrinam: tum quia voluntas, & actio salutaris principalis, & potius gratiæ, quam arbitrio debet adscribi juxta doctrinam Augustini, non solum in statu naturæ lapsæ, sed etiam integræ, ut ex professo discussimus disp. 7. sect. 4 & 5. Quod à Pelagio negabatur. Neque his diutius licet immorari, quia controversiam attingunt de efficacia intrinsecè, & prædeterminante gratiæ publicè vetitam disputari.

T Y P O G R A P H V S L E C T O R I

BENEVOLE LECTOR.

Decurrente ad finem hoc Opere, in quo adversus Michaëlis Baii Propositiones à Pio V, & Gregorio XIII PP. damnatas, differitur, opportunè ad manus meas devenere aliqua, quæ quia lucem adferre possunt, attexenda hic censui. Et primò quidem ipsius Michaëlis Confessionem, qua articulos in sensu damnato à se doctos, tradito (que profitetur, jamque eos à Sede Apostolica reprobatos, damnat quoque ipse & revocat. Deinde Urbani PP. VIII recentem Constitutionem, qua is Pianam & Gregorianam initio operis positas, confirmat una cum Suprema & Universalis Inquisitionis Decreto, pro ejusdem Constitutionis confirmatione edito, & Lovaniensibus DD. in Urbe presentibus exhibito. Addidi & Urbani ipsius, & S. D. N. Innocentii PP. X Brevia Apostolica, à non nemine studiosius conquistata, quibus illi dictæ Constitutionis exactam observantiam & executionem, Belgii Gubernatoribus, Archiepiscopis, Episcopis, & Academicis, quo possunt studio commendari. Ad extremum alia quadam, quibus variarum Provinciarum Prelati, & Academicarum DD. testantur, qua animi reverentia dictam Constitutionem acceptarint ipsi, & à suis observari voluerint. Tu his fructu & vale.

C O N F E S S I O
M I C H A E L I S B A I I
E T
R E V O C A T I O A R T I C V L O R V M,
Quos scripserat & docuerat.

EGO MICHAEL DE BAI, Cancellarius Vniversitatis Lovaniensis agnosco & profiteor, me ex variis colloquiis & communicationibus habitis cum R. P. D. Francisco Tolet, Concionatore S. Sanctitatis, & ad hanc rem specialiter misso, super diversis sententiis & propositionibus jam olim à Sanctissimo Domino Nostro Pio V, felicitis recordationis sub data Kalendarum Octob. Anno MDLXVII. & nuper à Gregorio XIII, moderno Pontifice Maximo sub data quarto Kal. Feb. Anno MDLXXIX iteratò damnatis & prohibitis, ita motum & eò perductum esse, ut planè mihi habeam persuasum, earum omnium sententiarum damnationem, atque prohibitionem jure, meritoque ac non nisi maturo judicio, & diligentissima excussione præmissis factam atque decretam esse. Fateor insuper plurimas ex iisdem sententiis, in nonnullis libellis à me olim & ante emanatam Sedis Apostolicæ saper iis Censuram, conscriptis, & in lucem editis contineri, & defendi, ETIAM IN EO SENSU IN QVO REPROBANTVR. Denique declaro me in præsentiarum ab iis omnibus recedere, & damnationi, à Sancta Sede factæ, acquiescere, neque post hac ullas docere, asserere, aut defendere velle. Actum die vigesima quarta Maji, Anno MDLXXX.

M I C H A E L D E B A I I.

S.^{MI} D. N.

S.^{MI} D. N.
D. V R B A N I
D I V I N A P R O V I D E N T I A
P A P Æ V I I I.

Confirmatio Constitutionum Pii Papæ V, & Gregorii XIII prohibentium quasdam Theologorum sententias, & opiniones. Nec non prohibitio libri, cui titulus, Augustinus, Cornelii Iansenii, olim, Ipreñ Episcopi, excusi Lovanii, typis Jacobi Zegeri, anno 1640, aliorumque operum, ac libellorum, occasione dicti libri, variis in locis, & variis idiomatibus impressorum.

Iuxta exemplar Romanum, impressum in Typographia Rev. Cam. Apostolicæ,
Anno M. DC. XLIV.

V R B A N V S E P I S C O P V S
S E R V V S S E R V O R V M D E I
Ad perpetuam rei memoriam.

IN Eminenti Ecclesiæ militantis Sede, meritis licet imparibus, constituti, sedulo meditamus, ut quæ, ad fidei Catholicæ conservationem, à Prædecessoribus nostris providè statuta, & ordinata sunt, firmiter perpetuo observentur; & cum opus sit, nostræ auctoritatis munimine confirmentur. Dudum siquidem à sël. record. Pio Papæ V. Prædecessore nostro emanavit Constitutio tenoris subsequenti, videlicet. P I V S Episcopus Servus Servorum Dei. Ad futuram rei memoriam. Ex omnibus afflictionibus, quas, in hoc loco à Domino constituti, tam luctuoso tempore sustinemus, ille animum nostrum præcipuè excruciat dolor, quod Religio Christiana tantis jam pridem turbinibus agitata, novis quotidie propositis opinionibus conflictetur, Christianique populus antiqui hostis suggestionibus disiectus, in alios, atque alios errores passim, & promiscuè deferatur: Quantum verò ad Nos attinet, totis viribus conamur, ut illæ, simul atque profiliunt, penitus opprimantur: Magno enim mœrore afficimur, quod plerique, spectatæ alioqui probitatis, & doctrinæ, in varias sententias, offensionis, & periculi plenas, tum verbo, tum scriptis, prorumpunt; deque eis, etiam in Scholis, invicem controversantur; cujusmodi sunt sequentes. Nec Angeli, nec primi Homini adhuc integri merita rectè vocantur gratia. Sicut opus malum ex natura sua est mortis æternæ meritorium, sic bonum opus ex natura sua est vitæ æternæ meritorium. Et bonis Angelis, & primo Homini, si in statu illo perseverasset usque ad ultimum vitæ, felicitas esset merces, & non gratia: Vita æterna Homini integro, & Angelo promissa fuit intuitu bonorum operum, & bona opera ex lege naturæ ad illam consequendam per se sufficiunt. In promissione facta Angelo, & primo Homini continetur naturalis justitiæ constitutio, qua pro bonis operibus, sine alio respectu, vita æterna justis promittitur. Naturali lege constitutum fuit homini, ut si in obedientia perseveraret, ad eam vitam pertransiret, in qua mori non posset. Primi hominis integri merita fuerunt primæ creationis munera; sed juxta modum

dum loquendi Scripturæ sacræ non rectè vocantur gratia ; quo fit , ut tantùm merita , non etiam gratia , debeant nuncupari . In redemptis per gratiam Christi , nullum inveniri potest bonum meritum , quod non sit gratis indigno collatum . Dona concessa homini integro , & Angelo , forsitan , non improbanda ratione , possunt dici gratia ; sed quia secundùm usum sacræ Scripturæ , nomine gratiæ , ea tantùm munera intelliguntur ; quæ per Iesum Christum malè merentibus , & indignis conferuntur , ideo neque merita , neque merces , quæ illis redditur , gratia dici debet . Solutio pœnæ temporalis , quæ , peccato dimisso , sæpe remanet , & corporis resurrectio , propriè non nisi meritis Christi adscribenda est . Quod piè , & justè in hac vita mortali , usque in finem , conversati , vitam consequimur æternam , id non propriè gratiæ Dei , sed ordinationi naturali statim initio creationis constitutæ , justo Dei iudicio , deputandum est ; neque in hac retributione bonorum , ad Christi meritum respicitur , sed tantùm ad primam institutionem generis humani , in qua , lege naturali , constitutum est , ut justo Dei iudicio obedientiæ mandatorum vita æterna reddatur . Pelagii sententia est . Opus bonum , citra gratiam adoptionis factum , non est Regni Cœlestis meritum . Opera bona à filiis adoptionis facta , non accipiunt rationem meriti ex eo ; quod sunt per Spiritum adoptionis inhabitantem corda filiorum Dei , sed tantùm ex eo , quod sunt conformia legi , quodque per ea præstatur obedientia legi . Opera bona iustorum non accipiunt in die iudicii extremi ampliorem mercedem , quam justo Dei iudicio mereantur accipere . Ratio meriti non consistit in eo , quod qui benè operatur habeat gratiam , & inhabitantem Spiritum Sanctum ; sed in eo solùm , quod obedit Divinæ legi . Non est vera legis obedientia , quæ fit sine charitate . Sentiunt cum Pelagio , qui dicunt , esse necessarium ad rationem meriti , ut homo per gratiam adoptionis sublimetur ad statum Deificum . Opera Catechumenorum , ut fides , & pœnitentia ante remissionem peccatorum facta , sunt vitæ æternæ merita , quam vitam ipsi non consequentur , nisi prius præcedentium delictorum impedimenta tollantur . Opera Iustitiæ , & Temperantiæ , quæ Christus fecit , ex dignitate personæ operantis non traxerunt majorem valorem . Nullum est peccatum ex natura sua veniale , sed omne peccatum meretur pœnam æternam . Humanæ naturæ sublimatio , & exaltatio in consortium Divinæ naturæ , debita fuit integritati primæ conditionis , & proinde naturalis dicenda est , & non supernaturalis . Cum Pelagio sentiunt , qui textum Apostoli , ad Romanos 2.º Gentes , quæ legem non habent , naturaliter , quæ legis sunt , faciunt , intelligunt de gentibus fidei gratiam non habentibus . Absurda est eorum sententia , qui dicunt , hominem ab initio , dono quodam supernaturali , & gratuito , supra conditionem naturæ suæ fuisse exaltatum , ut Fide , Spe , & Charitate Deum supernaturaliter coleret . A vanis , & ociosis hominibus , secundum insipientiam Philosophorum , excogitata est sententia , quæ ad Pelagianismum rejicienda est , Hominem ab initio sic constitutum , ut per dona naturæ superaddita , fuerit largitate conditoris sublimatus , & in Dei filium adoptatus . Omnia opera infidelium sunt peccata , & Philosophorum virtutes sunt vitia . Integritas primæ creationis non fuit indebita humanæ naturæ exaltatio , sed naturalis ejus conditio . Liberum arbitrium sine gratiæ Dei adjutorio , non nisi ad peccandum valet . Pelagianus est error , dicere , quod liberum arbitrium valet ad ullum peccatum vitandum . Non soli fures ii sunt , & latrones , qui Christum , Viam , & Ostium veritatis , & vitæ negant ; sed etiam quicumque aliunde , quam per ipsum in viam iustitiæ (hoc est ad aliquam justitiam) conscendi posse docent , aut tentationi ulli , sine gratiæ ipsius adjutorio resistere hominem posse , sic ut in eam non inducatur , aut ab ea non superetur . Charitas perfecta , & sincera , quæ est ex corde puro , & conscientia bona , & fide non ficta , tam in Catechumenis , quam in pœnitentibus , potest esse sine remissione peccatorum . Charitas illa , quæ est plenitudo legis , non est semper conjuncta cum remissione peccatorum . Catechumenus justè , rectè , & sanctè vivit , & mandata Dei observat , ac legem implet per charitatem , ante obtentam remissionem peccatorum , quæ in Baptismi lavacro demum percipitur . Distinctio illa duplicis amoris , naturalis videlicet , quo Deus amatur , ut auctor naturæ ; & gratuiti , quo Deus amatur , ut beatificator , vana est , & commentitia , & ad illudendum sacris Litteris , & plurimis veterum testimoniis , excogitata . Omne quod agit peccator , vel servus peccati , peccatum est . Amor naturalis , qui ex viribus naturæ exoritur , ex sola philosophia , per elationem præsumptionis humanæ , cum injuria Crucis Christi defenditur à nonnullis Doctoribus . Cum Pelagio sentit , qui boni aliquid naturalis , hoc est , quod ex naturæ solis viribus ortum ducit , agnoscit . Omnis amor creaturæ rationalis , aut vitiosa est cupiditas , qua mundus diligitur , quæ à Ioanne prohibetur , aut laudabilis illa charitas , qua , per Spiritum Sanctum in corde diffusa , Deus

Deus amatur . Quod voluntariè fit , etiamsi necessariò fiat , liberè tamen fit . In omnibus suis actibus peccator servit dominanti cupiditati . Is libertatis modus , qui est à necessitate , sub libertatis nomine non reperitur in Scripturis , sed solùm , nomen libertatis à peccato . Iustitia , qua justificatur per fidem impius , consistit formaliter in obedientia mandatorum , quæ est operum Iustitia , non autem in gratia aliqua animæ infusa , qua adoptatur homo in filium Dei , & secundùm interiorem hominem renovatur , ac Divinæ naturæ consors efficitur , ut sic per Spiritum Sanctum renovatus , deinceps benè vivere , & Dei mandatis obedire possit . In hominibus pœnitentibus , ante Sacramentum absolutionis , & in Catechumenis ante Baptismum , est vera justificatio ; separata tamen à remissione peccatorum . Operibus plerisque , quæ à fidelibus fiunt , solùm ut Dei mandatis pareant , cuiusmodi sunt , obedire parentibus , depositum reddere , ab homicidio , à furto , a fornicatione abstinere , justificantur quidem homines , quia sunt legis obedientia , & vera legis iustitia , non tamen iis obtinent incrementa virtutum . Sacrificium Missæ non alia ratione est Sacrificium , quam generali illa , qua omne opus , quod fit , ut sancta societate , Deo homo inhæreat . Ad rationem , & diffinitionem peccati non pertinet voluntarium ; nec diffinitionis quæstio est , sed causæ , & originis , Vtrum omne peccatum debeat esse voluntarium ; unde peccatum originis verè habet rationem peccati sine ulla relatione , ac respectu ad voluntatem , à qua originem habuit . Peccatum originis est , habituali parvuli voluntate , voluntarium , & habitualiter dominatur parvulo , eò quod non gerit contrarium voluntatis arbitrium ; & ex habituali voluntate dominante fit , ut parvulus discedens sine regenerationis Sacramento , quando usum rationis consecutus erit , actualiter Deum odio habeat , Deum blasphemet , & Legi Dei repugnet . Prava desideria , quibus ratio non consentit , & quæ homo invitus patitur , sunt prohibita præcepto , Non concupisces . Concupiscentia , sive lex membrorum , & prava ejus desideria , quæ inviti sentiunt homines , sunt vera legis inobedientia . Omne scelus est ejus conditionis , ut suum auctorem , & omnes posteros eo modo inficere possit , quo infecit prima transgressio . Quantum est ex vi transgressionis , tantum meritorum malorum à generante contrahunt qui cum minoribus nascuntur vitiis , quam qui cum majoribus . Distinctiva hæc sententia , Deum homini nihil impossibile præcepisse , falsò tribuitur Augustino , cum Pelagii sit . Deus non potuisset ab initio talem creare hominem , qualis nunc nascitur . In peccato duo sunt , actus , & reatus ; transeunte autem actu , nihil manet nisi reatus , sive obligatio ad pœnam ; Vnde in Sacramento Baptismi , aut Sacerdotis absolutione , propriè reatus peccati duntaxat tollitur ; & ministerium Sacerdotum solùm liberat à reatu . Peccator pœnitens non vivificatur ministerio Sacerdotis absolventis , sed à solo Deo , qui pœnitentiam regens , & inspirans , vivificat eum , & resuscitat ; ministerio autem Sacerdotis solùm reatus tollitur . Quando per eleemosynas , aliaque pœnitentiæ opera Deo satisfacimus pro pœnis temporalibus , non dignum pretium Deo pro peccatis nostris offerimus , sicut quidam errantes autumant (nam alioqui essemus , saltem aliqua ex parte , redemptores) sed aliquid facimus , cujus intuitu Christi satisfactio nobis applicatur , & communicatur . Per passionem Sanctorum in Indulgentiis communicatas non propriè redimuntur nostra delicta ; sed per communionem charitatis nobis eorum passionem impatiuntur , ut digni simus , qui pretio sanguinis Christi à pœnis pro peccatis debitis , liberemur . Illa Doctorum distinctio , Divinæ legis mandata bifariam impleri , altero modo quantum ad præceptorum operum substantiam tantùm ; altero quantum ad certum quendam modum , videlicet secundùm quem valeant operantem perducere ad regnum æternum (hoc est ad modum meritorum) commentitia est , & explodenda . Illa quoque distinctio , qua opus dicitur bifariam bonum , vel quia ex objecto , & omnibus circumstantiis rectum est , & bonum (quod moraliter bonum appellare consueverunt) vel quia est meritum regni æterni , eo quod fit à vivo Christi membro per Spiritum charitatis , rejicienda est . Sed & illa distinctio duplicis iustitiæ , alterius , quæ fit per Spiritum charitatis inhabitantem , alterius , quæ fit ex inspiratione quidem Spiritus Sancti , cor ad pœnitentiam excitantis , sed nondum cor inhabitantis , & in eo charitatem diffundentis , qua Divinæ Legis justificatio impleatur , similiter rejicitur . Item , & illa distinctio duplicis vivificationis ; alterius , qua vivificatur peccator , dum ei pœnitentia , & vitæ novæ propositum , & inchoatio per Dei gratiam inspiratur ; alterius , qua vivificatur , qui verè justificatur , & palmes vivus in Vite Christo efficitur , pariter commenditia est , & Scripturis minimè congruens . Non nisi Pelagiano errore admitti potest usus aliquis liberi arbitrii bonus , sive non malus , & gratiæ Christi injuriam facit , qui ita sentit , & docet . Sola violentia repugnat libertati hominis naturali . Homo

peccat, etiam damnabiliter, in eo, quod necessario facit. Infidelitas pure negativa in his, in quibus Christus non est predicatus, peccatum est. Iustificatio impii fit formaliter per obedientiam Legis, non autem per occultam communicationem, & inspirationem gratiae, quae per eam iustificatos faciat implere legem. Homo existens in peccato mortali, sive in reatu aeternae damnationis, potest habere veram charitatem; & charitas, etiam perfecta, potest consistere cum reatu aeternae damnationis. Per contritionem, etiam cum charitate perfecta, & cum voto suscipiendi Sacramentum conjunctam, non remittitur crimen, extra casum necessitatis, aut martyrii, sine actuali susceptione Sacramenti. Omnes omnino lustrorum afflictiones, sunt ultiones peccatorum ipsorum; unde, & Iob, & Martyres, quae passi sunt, propter peccata sua passi sunt. Nemo, praeter Christum, est absque peccato originali; hinc Beata Virgo mortua est propter peccatum ex Adam contractum, omnesque ejus afflictiones in hac vita, sicut, & aliorum lustrorum, fuerunt ultiones peccati actualis, vel originalis. Concupiscentia in renatis relapsis in peccatum mortale, in quibus jam dominatur, peccatum est, sicut, & alii habitus pravi. Motus pravi concupiscentiae, sunt, pro statu hominis vitati, prohibiti praecipue, Non concupisces; Unde homo eos sentiens, & non consentiens, transgreditur praecipuum, Non concupisces; quamvis transgressio in peccatum non deputetur. Quandiu aliquid concupiscentiae carnalis in diligente est, non facit praecipuum, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Satisfactiones laboriosae Iustificatorum, non valent expiare de condigno poenam temporalem restantem post culpam condonatum. Immortalitas primi Homini non erat gratiae beneficium, sed naturalis conditio. Falsa est Doctorum sententia, primum Hominem potuisse à Deo creari, & institui sine Iustitia naturali. Quas quidem sententias stricto coram Nobis examine ponderatas, quamquam nonnullae aliquo pacto sustineri possent, in rigore, & proprio verborum sensu ab assertoribus intento, haereticas, erroneas, suspectas, temerarias, scandalosae, & in piis aures offensionem immitentes, respectivè, ac quaecumque super iis verbo, scriptoque emissae, praesentium auctoritate damnamus, circumscribimus, & abolemus; deque eisdem, & similibus posthac, quoquo pacto, loquendi, scribendi, & disputandi, facultatem quibuscumque interdiciamus. Qui secus fecerint, ipsos omnibus dignitatibus, gradibus, honoribus, beneficiis, & officiis perpetuò privamus, ac etiam inhabiles ad quaecumque decernimus; Vinculo quoque anathematis eo ipso innodamus, à quo, nullus Romano Pontifice inferior, valeat ipsos, excepto mortis articulo, liberare. Ceterum, ut jam commoti his de rebus tumultus, & contracta odia facilius comprimantur, simulque animarum saluti plenius consulatur, Dilecto filio nostro Antonio tituli Sancti Bartholomaei in Insula Presbytero Cardinali Granvelano nuncupato, per Apostolica scripta mandamus, ut ipse, quid ad perpetuam dictarum sententiarum, & scripturarum abolitionem, quid ad arcendam hujusmodi proloquia, & disputationes, quid denique ad unionem, & pacem cum communi omnium, & Ecclesiae Catholicae satisfactione componendam, factò opus sit, in primis diligenter expendat; deinde in iis omnibus, quae pro communi salute, tranquillitate, & honore optimum judicaverit, salva semper Ecclesiae praedictae unitate, etiam per alium, seu alios, fide, doctrina, & religione praestantes, ocus exequatur, faciatque, quicquid decreverit, inviolatè ab omnibus observari. Contradictores quoslibet per censuras, & poenas praedictas, caeteraque juris, & facti remedia opportuna, appellatione postposita, compescendo; Invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio Brachii saecularis: non obstantibus, quod forsitan aliquibus ab Apostolica sit Sede Indultum, quod interdicti, suspendi, vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas, non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de Indulto hujusmodi mentionem; Et quibuslibet aliis privilegiis, exemptionibus, Indulgentiis, & litteris Apostolicis, specialibus, vel generalibus, quorumcumque tenorum existant, per quae praesentibus non expressa, vel totaliter non inserta, effectus praesentium impediri valeat quomodolibet, vel differri; & de quibus, eorumque totis tenoribus de verbo ad verbum habenda sit in nostris litteris mentio specialis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae damnationis, circumscriptionis, abolitionis, interdicti, decreti, & mandati, privationis, & innodationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus, se noverit incursum. Datum Romae apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicae Millesimo quingentesimo sexagesimo septimo, Kalendis Octobris, Pontificatus Nostri Anno secundo. Deindeque pia memoriae Gregorius Papa XIII, etiam praedecessor noster, intellecto per eum, non sine animi sui dolore,

dolore, non defuisse tunc temporis aliquos Theologos, tum studiosos, tum professores, qui articulos in praedicta Constitutione damnatos asserere, & pertinaciter defendere pergerent, pro officii sui munere eorumdem temeritatem, atque audaciam ad totius Ecclesiae periculum pertinentem, minimè contemnendam, & dissimulandam censuit; sed ad coercenda hujusmodi ingenia, per aliam suam Constitutionem sub datum quarto Kalendas Februarii, Anno Incarnationis Dominicae Millesimo quingentesimo septuagesimo nono, Pontificatus sui Anno octavo, editam, Pii praedecessoris constitutionem praedictam sua quoque auctoritate confirmavit, Articulosque ibidem comprehensos iteratò damnavit; & ne quis, hac in re constantem Sedis Apostolicae voluntatem, ac sententiam ignorare possit, suam hujusmodi confirmationis Constitutionem, altera Pii V comprehensa, publicavit, & promulgavit. Postea recol. mem. Paulus Papa V similiter praedecessor noster, ad tollenda scandala, & dissensiones, quae in Ecclesia Catholica oriebantur occasione editionis librorum, & operum de Auxiliis tractantium, in Generali Congregatione Sanctae Romanae, & Universalis Inquisitionis, sub die 1 Decembris Anni Domini 1611, coram ipso habita, decrevit, ut scriberetur Nuntiis Apostolicis, quod notificarent, & ordinarent Superioribus Religionum, & Universitatibus Studiorum, & Ordinariis eorum Nuntiaturae, ne sinerent imprimi in materia de Auxiliis, etiam sub praetextu commentandi S. Thomam, aut alio modo; & qui vellent de hac materia scribere; & imprimere, prius mitterent Tractatus, & Compositiones ad dictam Sanctam Universalem Inquisitionem; & in executionem mentis dicti Pauli praedecessoris, ejusdem Decreti tenor omnibus praedictis per Nuntios respectivè fuit legitime intimatus; Successiveque ne contra praedictum Decretum aliquid attentari contingeret, sed scandala, & dissensiones omnino cessarent, Nos in alia Generali Congregatione dictae S. Romanae, & Universalis Inquisitionis, Feria quinta die 22 Maii, Anno Domini 1625, per aliud Decretum nostrum, ipsum Pauli praedecessoris Decretum confirmavimus, & innovavimus; ac omnibus, & singulis cujusvis Religionis, Ordinis, Congregationis, Instituti, & Societatis, etiam de necessitate exprimendae, Regularibus, & aliis quibuscumque tam Ecclesiasticis, quam secularibus personis cujuscumque status, conditionis, gradus, ordinis, & dignitatis, tam Ecclesiasticae, quam saecularis, ne imposterum auderent imprimere, vel quoquomodo in lucem edere libros, Tractatus, vel compositiones, ex professo, vel incidenter, aut praetextu commentandi Divum Thomam, vel quemlibet alium Doctorem, aut alia quavis occasione, praetextu, vel modo, de materia Auxiliorum Divinorum tractantes, sine expressa, & speciali licentia à Nobis, in Congregatione Sancti Officii praedictae, obtinenda, donec aliud in hac materia à Sede Apostolica foret ordinatum, districtè praecipimus, & mandavimus; & ut hujusmodi nostrum Decretum inviolabiliter observetur, voluimus, & declaravimus, contravenientes, poenas privationis Dignitatum, & officiorum suorum, vocis activae, & passivae, facultatis concionandi, publicè legendi, docendi, & interpretandi, ipso facto, absque alia declaratione; incurrere, & nihilominus aliis etiam poenis nostro, & successorum nostrorum Romanorum Pontificum arbitrio infligendis, subjacere; librosque, quos ex tunc deinceps, contra dicti nostri Decreti tenorem edi contingeret, absque alia declaratione, tanquam expresse prohibitos haberi; & Impressores, praeter amissionem librorum, pecuniariis, aliisque corporalibus poenis juxta criminis gravitatem teneri. Novissimè tandem accepto per Nos in Oppido (Civitate nuncupato) Lovaniensi, quosdam assertos Cornelii Iansenii olim Episcopi Iprensis, executores ex testamento in lucem edi curasse librum, cui titulus, Augustinus, ex professo continentem, & tractantem materiam de Auxiliis, nulla penitus petita, vel obtenta à dicta Congregatione licentia illum imprimendi; ejusque operis occasione Patres Societatis Iesu, nonnullas in Civitate Antverpiae, de eadem materia tractantes Theses, pariter absque licentia ejusdem Congregationis, imprimi curasse; opinionesque Iansenii in praedicto libro contentas oppugnasse; rursusque nonnullas alias, orationes, scripturas, Epistolas, Thesesque in calce infra scripti Decreti nostri, tunc registratas, tam pro dicti libri Iansenii, quam Thesium à Patribus Iesuitis editarum defensione impressas fuisse, non solum contra praedictorum Decretorum prohibitionem, sed etiam in grave scandalum, & offensionem Ecclesiae Catholicae: Nos ut malis ejusmodi imminetibus quanto citius occurreretur, & ne imposterum ullus auderet dictis Decretis contraire, per aliud Decretum in alia plena, & generali Congregatione ejusdem Sanctae Romanae, & Universalis Inquisitionis coram Nobis die prima Augusti proximè praeteriti habita, inhaerendo prioribus Decretis à Paulo praedecessore, & à Nobis, ut supra editis, pro tunc dictum librum Iansenii, cui titulus; Augustinus, Lovanii impressum, nec non Theses

Theſes à Patribus Societatis Ieſu Antverpiæ in lucem editas ; aliasque ſcripturas in calce poſterioris noſtri Decreti huiusmodi regiſtratas, jam vigore anteriorum ſupradictorum Decretorum prohibitas, de novo prohibuimus, ac pro prohibitis omnino haberi volumus ; Mandavimusque ſub pœna excommunicationis, ipſo facto incurrendæ, ne quis cujuſcunque ſtatus, gradus, conditionis, & qualitatis, etiam ſpeciali & ſpecialiſſima nota dignæ, librum, & Theſes prædictas, aliasque ſcripturas, ut ſupra, abſque dictæ Sedis licentia in dicta Congregatione Sancti officii obtinenda, retinere, & legere poſſet. Mandavimus inſuper omnibus, & ſingulis, cujuſvis Religionis, Ordinis, & Dignitatis, Abbatiali, Episcopali, Archiepiscopali, & Patriarchali dignitate ſuffultis, Collegiis, & Vniiverſitatibus, ſub prædictis, ut ſupra, excommunicationis, ipſo facto incurrendæ, Interdicti Eccleſiaſtici, reſpectivè, aliſque, arbitrio noſtro, pœnis, inſtigendis, etiam corporalibus, ne in poſterum auderent imprimere, nec quoquo modo in lucem edere libros, Tractatus compoſitiones, ex profeſſo, vel incidenter, etiam ſub prætextu commentandi Divum Thomam, ſeu, in Philoſophicis, agendi de concuſſu cauſæ primæ cum ſecunda, & præſertim defendendi, aut impugnandi librum dicti Ianſenii, cui titulus, Auguſtinus, vel Theſes Patrum Societatis Ieſu, aliasque ſcripturas in calce dicti poſterioris noſtri Decreti, ut præfertur, regiſtratas, & prohibitas, aut alia quavis occaſione, vel modo de materia Auxiliorum divinorum, ſeu de gratia, & libero arbitrio tractantes, ſine expreſſa licentia à nobis in dicta Congregatione Sancti officii obtinenda, donec aliud in hac materia à Sede Apoſtolica prædicta foret ordinatum. Abſolutionem vero à prædicta excommunicatione, necnon interdicti ſuſpenſionem, & relaxationem, Nobis, & dictæ Congregationi reſervavimus ; Non obſtantibus quibuſcumque privilegiis, etiam Sanctæ Cruciatæ, Iubilæi (etiam generalis) & facultatibus Miſſionariorum, ac aliis à dicta Sede emanatis, ſeu emanandis, quibus omnibus in hac parte derogavimus : Volumusque ea omnia ſuum plenarium ſortiri effectum, omneſque contrafacientes, ut ſupra, ligare, nec quemquam excuſari poſſe, etiam ſub prætextu, quod anteriora Decreta Pauli prædeceſſoris, & noſtra, alias, ut præfertur edita, non forent in Provinciis intimata, vel uſu recepta. Irritum quoque, & inane decrevimus quicquid ſecus ſuper his à quoquam quavis auctoritate ſcienter, vel ignoranter contingeret attentari ; Contrariis quibuſcumque non obſtantibus. Et ne præmiſſorum ignorantia poſſet ab aliquo prætendi, volumus, ut poſterius noſtrum Decretum huiusmodi, ſeu illius exemplum, ad Valvas Baſilicarum S. Ioannis Lateranenſis, & Principis Apoſtolorum de Vrbe, & in Acie Campi Floræ, affixum, omnes ita arcuaret, & afficeret ; ac ſi unicuique perſonaliter intimatum foret. Nota vero librorum, & ſcripturarum prohibitarum, in calce poſterioris Decreti noſtri huiusmodi regiſtratarum, hæc eſt. Liber cui titulus, Auguſtinus, impreſſus Lovanii Typis Iacobi Zegeri Anno 1640. & Pariſiis 1641. Theſes Theologicæ de Gratia, libero arbitrio, & Prædeſtinatione, Antverpiæ apud Ioannem Meurſium Anno 1641. Cornelii Ianſenii Ipreſis Episcopi, &c. Laudatio Funeris dictæ à R. Fratre Ioanne à Lapide, &c. Lovanii, Typis Bernardini Maſii, &c. Epiſtola idiomate Hiſpano, All' Eminentiſſimo, y Reverendiſſimo Señor Cardinal de la Cueva de la Congregacion de la S. Inquiſicion, Por el P. Pedro Bivero de la Compania de I E S V S Predicador del Señor Cardinal Infante ; Data in Bruxellas 26. Henero 1641. Memoriale idiomate Hiſpano Cardinali Infanti Hiſpan. incipien. Sereniſſimo Señor, & finieñ, Como es V. Cathol. Real. A. Libellus, cui titulus, Humilis, & ſupplex querimonia Iacobi Zegers Typogr. Lovan. adverſus Libellum R. P. S. I. Regiæ Capellæ Bruxell. Concionatoris, & Theſes PP. Societatis, Lovanii apud Iacobum Zegers Anno 1641. primæ, ſecundæ, & tertiæ editionis. Memoriale ad Eminentiſſimum Cardinalem de la Cueva, circa Querimoniam frivolam Ianſenianam, &c. contra Theſes Theologicas, & Libellum ſupplicem, &c. ejuſdem de eodem tela ingeſta, & regeſta. Theſes Theologicæ, Apologeticæ, & miſcellanæ adverſus doctrinam Cornelii, &c. ſub prætextu querimonie Typographi Lovaniensis, editionis ſecundæ, &c. Antverpiæ apud Ioannem Meurſium Anno 1641. Libellus, cui titulus, Auguſtini Hipponenſis, & Auguſtini Ipreſis, de Deo omnes ſalvare volente, &c. Homologia, &c. Lovanii apud Iacobum Zegers Anno 1641. Epiſtola Liberti Fromondi, & Henrici Caleni Lovanii 16. Iunii 1641. R. P. Societ. Ieſu Lovan. incipien. Theſes veſtras. Epiſtola Profeſſorum S. Thom. Colleg. Societ. Ieſu Lovan. Liberto Fromondo, & Henrico Caleno, incipien. Gratias agimus, &c. Epiſtola, cui titulus, Petrus Biverus Doctõribus Ianſenianis, &c. Ad rem, Ad rem, &c. incipiens Ad rem, Amici, &c. Somnium Hipponenſe, ſive de Controverſiis, &c. Relatore Phyletino S. T. Baccal. Formato, Pariſiis Anno 1641. Inſuper omnes alii libri, Opiſcula,

Epiſtolæ, Orationes, Theſes, &c. aliaque omnia tam edita hucusque, quam imprimenda ; tam contra, quam pro Cornelio Ianſenio, ac Patribus Ieſuitis. Cum autem ex diligenti, & matura ejuſdem libri, cui titulus, Auguſtinus, lectione, poſtmodum compertum fuerit, in eodem libro multas ex propoſitionibus à prædeceſſoribus noſtris olim, ut præfertur, damnatas, contineri, & magno cum Catholicorum ſcandalo, & auctoritatis dictæ Sedis contemptu, contra præſatas damnationes, & prohibitiones defendi ; Nos huic malo, in ſcandalum totius Reipublicæ Chriſtianæ, & Fidei Catholicæ perniciem, vertenti, opportunum remedium adhibere volentes ; Conſtitutionis Gregorii ; ac Pauli prædeceſſorum prædictorum noſtrorum, nec non Decretorum huiusmodi totos, & integros tenores, ac Datas etiam veriores præſentibus pro totaliter expreſſis, & inſertis habentes, Motu proprio, & ex certa ſcientia noſtra, ac de Apoſtolica poteſtatis plenitudine, hac perpetuo valitura Conſtitutione ejuſdem Pii, & Gregorii prædeceſſorum, huiusmodi Conſtitutiones prædictas, omniaque, & ſingula in eis contenta, Apoſtolica auctoritate tenore præſentium, perpetuò confirmamus, & approbamus ; librumque prædictum, cui titulus eſt, Auguſtinus, Articulos, opiniones, & ſententias in dictis Conſtitutionibus reprobatas, atque damnatas, ut à Nobis compertum eſt, continentem, & renovantem ; aliaque omnia opera præſentibus noſtris litteris ſubinferta, quæ aliis ſub poſteriori Decreto noſtro prædicto regiſtratis, præſentes addimus, atque adjungimus, eadem auctoritate, per præſentes omnino prohibemus, ac pro vetitis, & prohibitis haberi volumus, & mandamus. Iubentes inſuper ſub omnibus pœnis, & cenſuris in prædicta Conſtitutione Pii prædeceſſoris, contentis (à quibus, nullus Romano Pontifice inferior, excepto mortis articulo, abſolvere contrafacientes poſſit) ne quis cujuſcunque conditionis, & qualitatis ſit, etiam ſpeciali, & ſpecialiſſima nota, & expreſſione dignus, de prædictis, ut ſupra, damnatis, & in prædicto libro contentis, aliſque (ut infra) ſubinfertis, Articulis, Opinionibus, ſententiis, libellis, orationibus, ſcripturis, Epiſtolis, Theſibus, quoquo pacto loqui, ſcribere, & diſputare audeat, Librumque, & alia prædicta penè ſc retinere, vel legere præſumat ; Remanente nihilominus in reliquis in ſuo robore poſteriori Decreto à Nobis in Sacra Supremæ, & Vniiverſalis Inquiſitionis Congregatione, ut præfertur, edito ; Decernentefque ſic, & non aliàs in præmiſſis omnibus, & ſingulis per quoscumque Interpretes, Doctores, Academias, Vniiverſitates, & Studia generalia, aliasque perſonas, Iudices Ordinarios, delegatos, mixtos, etiam Nuntios noſtros, & Sedis prædictæ, ſublata eis, & eorum cuilibet, qualibet, aliter iudicandi ; & interpretandi, ac gloſſandi, & decidendi facultate, & auctoritate, ubique iudicari, & deſiniri debere ; Irritumque & inane quicquid ſecus ſuper his à quoquam quavis auctoritate ſcienter, vel ignoranter attentatum forſan eſt hæctenus, vel in poſterum contigerit attentari. Non obſtantibus, omnibus, quæ in dicto noſtro poſteriori Decreto volumus non obſtare, Carteriſque contrariis quibuſcumque. Opera verò addita aliis, in calce poſterioris noſtri Decreti, ut præfertur, regiſtratis, & prohibitis, ſunt, ſequentia, videlicet, Liberti Fromondi Sacræ Theologiæ Doctõris, &c. Brevis Anatomia hominis, Lovanii apud Iacobum Zegers, &c. Anno 1641. Conventus Africanus, ſive diſceptatio Iudicialis apud Tribunal Præſulis Auguſtini, &c. enarratore Artemodoro Oneirocritico, A Rouen, Ches Nicolas de Montaigne anno 1641. Memorial Au Roy incipiens, Jean Ianſenius Chanoine, &c. & finiens, contra illa duo Decreta Summorum Pontificum, &c. Item atteſtatio Notarialis, &c. incipiens, Ego inſcriptus, & finiens, Petrus Mintart Notarius. Approbatio ſub nomine nonnullorum Theologorum ex variis Religionibus, tam Ordinum Monachalium, quam mendicantium, nec non Archiepiscopi Philippenſis, aliorumve Theologorum Clericorum Sæcularium, Doctrinæ Cornelii Ianſenii in dicto libro Auguſtinus, contentæ, incipiens. Quid cenſendum ſit de Doctrina in opere Reverendiſſimi D. Cornelii Ianſenii Episcopi Ipreſis fel. me. nuncup. Auguſtinus, contenta, patebit ex ſubſequentibus atteſtationibus Doctiſſimorum virorum in Belgio, & alibi exiſtentium, &c. & finiens : Et me publico, & Apoſtolico, ac dictæ Vniiverſitatis Notario, & Scribâ jurato, Quod atteſtor, Petrus Mintart Notarius. Ut autem præſentes noſtræ litteræ, omniaque, & ſingula in eiſdem litteris, ut ſupra contenta ad omnium notitiam deducantur, nec illarum ignorantia ab aliquo allegari poſſit, volumus eaſdem præſentes noſtras litteras, ſeu earum tranſumptum, etiam impreſſum (cui manu Notarii publici ſubſcripto, & ſigillo alicujus perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munito, plenam ubique locorum, & tam in iudicio, quam extra illud fidem adhiberi decernimus) in Baſilicâ Principis Apoſtolorum de Vrbe, & Cancellariæ Apoſtolicæ Valvis, atque in Acie Campi Floræ per aliquos ex Curſoribus Palatii Apoſtolici publicari, & affigi,

affigi, earumque copiam inibi affixam dimitti, publicationemque, affixionem, & copiarum affixarum dimissionem huiusmodi in omnibus, & quoad omnia sufficere, & pro solemnibus, & legitima haberi, nec aliam publicationem in Regnis, Provinciis, Civitatibus, Oppidis, & locis requiri, aut expectari debere, omnemque, & singulos perinde arctare, & afficere, ac si unicuique nominatim, ac personaliter intimatae, atque praesentatae fuissent. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis, approbationis, additionis, adjunctionis, prohibitionis, iussionis, Decreti, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se noverit incursum. Datum Romae apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicae millesimo sexcentesimo quadragesimo, primo Pridie Nonas Martii, Pontificatus Nostri Anno Decimonono.

E. DAT.

Visa de Curia P. Gentilis.

F. Morolus.

P. Ciampinus.

Anno à Nativitate D. N. IESU CHRISTI Millesimo sexcentesimo quadragesimo tertio, Indictione undecima, die vero 19 Iunii, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, & D. N. D. VRBANI Divina Providentia Papae VIII. Anno ejus vigesimo, supradicta Constitutio affixa, & publicata fuit ad valvas Basilicae Principis Apostolorum de Vrbe, & Cancellariae Apostolicae, atque in Acie Campi Florae, ut moris est, per me Io. Baptistam Ricium ejusdem Sanctiss. D. N. Papae, ac Sanctae Inquisitionis Cursorem.

Atestor Ego Io. Antonius Thomafius Supremae, & universalis Inquisitionis de Vrbe Notarius à Matrice actorum Pii V, & Gregorii XIII, F. R. nec non S^mi D. N. Urbani Papae VIII, quae in Archivo ejusdem Supremae, & universalis Inquisitionis conservantur, me extraxisse, seu transcripisse de verbo ad verbum, & deinde diligenter collationasse praesens Exemplar, atque in omnibus, & per omnia cum praedictis ut supra ad amissim concordare. In quorum fidem praesentes subscripsi, & sigillo Sanctae Rom. & Universalis Inquisitionis muniti vi hac die vigesima prima Iulii Millesimi sexcentesimi quadragesimi quarti.

Ita est.

Io. Antonius Thomafius Sanctae Rom.
Universalis Inquisitionis Notarius.

Locus Sigilli S. Congregationis S. Rom.
& Universalis Inquisitionis.

In Generali Congregatione Sanctae Romanae & universalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico apud Sanctum Petrum, coram Sanctissimo Domino nostro D. Urbano Divina Providentia Papa octavo, ac Eminentissimis & Reverendissimis Dominis Cardinalibus contra hereticam pravitatem in tota Republica Christiana Generalibus Inquisitoribus à Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

Um post publicatam Bullam Sanctissimi Domini nostri contra librum Cornelii Iansenii, olim Episcopi Iprensis, cui titulus Augustinus, excitatae fuerint variae difficultates occasione diversitatis exemplarium Bullae praefatae, & aliorum, de quibus in nonnullis libellis divulgatis: cumque per Ioannem Sinichium & Cornelium Papium Doctores Vniversitatis Lovaniensis fuerint praesentatae litterae ejusdem Vniversitatis, nec non porrectus duplex libellus Sanctissimo Domino nostro pro dicta Bullae veritate, & intentione Sanctitatis suae circa illam indaganda: Idem Sanctissimus litteras & libellum praefatum Sacrae Congregationi Supremae & universalis Inquisitionis remisit, ut per eam de contentis in illis informaretur, prout successivè informatus mandavit per Eminentissimos ac Reverendissimos DD. Cardinales Bernardinum Spadam, Ioannem Baptistam Pamphilium, & Laelium Falconerium, tres ex Supremis Inquisitoribus, antedictos Sinichium & Papium audiri, & deinde Sanctitati suae ab eis deducta referri. Qui quidem Domini Cardinales, in executionem dicti mandati, praefatos Doctores verbo & scripto, multa deductentes, tum congregatim, tum privatim audiverunt, eaque omnia in praefata suprema & universalis Congregatione prius communicata, ac ibi pluries discussa, una cum voto ipsius Congregationis Sanctissimo Domino Nostro diligentissimè retulerunt. Sanctitas vero Sua, audita relatione & voto praefatis, nec non omnibus maturè perpensis & consideratis; mandavit ex Archivo ejusdem Congregationis, & ex Matrice actorum, quae in eodem Archivo conservantur, extrahi sive transcribi, & diligenter collationari, ac imprimi exemplar Bullae praefatae, illudque sic extractum, collationatum & impressum, eidem Sinichio & Papiro, per supradictos DD. Cardinales Spadam, Pamphilium, & Falconerium consignari, ipsisque insuper Sinichio & Papiro intimari, & significari: Suae Sanctitatis mentem & voluntatem esse, ut eidem exemplari sic consignato fides adhibeatur, & ab omnibus Christi fidelibus Bullae huiusmodi omnino pareatur, sub poenis & censuris in ea contentis: & Demum super dubitationibus, difficultatibus, ac querelis occasione praefatae Bullae quoquo modo excitatis vel excitandis, perpetuum silentium imponi, prout imposuit, & ita, &c. Non obstantibus omnibus & quibuscumque in contrarium adductis, & deductis, &c. Insuper Sanctitas Sua mandavit juxta sensum praefatum scribi per eandem S. Congregationem Nuntiis Apostolicis ac locorum Ordinariis, & expediri etiam litteras ad Governatorem Flandriae, & Vniversitatem Lovaniensem, & ad alios, &c.

Fidem facio Ego Notarius publicus infra scriptus, qualiter die XXIX. Iulii MDC XLIV. in executionem supra scripti Decreti fuit à supra nominatis Eminentissimis & Reverendissimis DD. Cardinalibus Spada, Pamphilio, & Falconerio, datum & cum effectu consignatum in propriis manibus DD. Joannis Sinich & Cornelii Papii, Professorum Vniversitatis Lovaniensis, exemplar Bullae Sanctissimi Domini nostri Urbani Papae Octavi, contra Librum quendam Reverendissimi Cornelii Iansenii olim Episcopi Iprensis intitulum Augustinus, & alios libros & opuscula contenta in eadem Bulla: usque ab eisdem Eminentissimis DD. Cardinalibus intimatam & significatam Suae Sanctitatis mentem & voluntatem, ut in praefato Decreto, praesentibus testibus opportunis, & cum assistentia Reverendissimi D. Francisci de Albizis ejusdem Sanctae universalis Inquisitionis Assessoris. In quorum fidem me subscripsi, & sigillo praefatae Sanctae Inquisitionis muniti vi hac die trigesima Iulii Anni millesimi sexcentesimi quadragesimi quarti. Et erat subscriptum. Ita est. Ioannes Antonius Thomafius praefatae S. universalis Inquisitionis Notarius. Et appositum sigillum S. Congregationis.

B R E V I A
S. D. N. V R B A N I P A P Æ V I I I.

Pro Constitutione contra Corn. Iansenii
Augustinum, à se edita.

Dilecto filio, nobili viro

FRANCISCO DE MELLO,
Belgii Governatori

V R B A N V S P P. V I I I.

Dilecte fili, nobilis vir, salutem, &c.

Affidue conatur humani generis hostis discordiarum cuniculis viam sibi ad Ecclesiam invadendam fraudulenter aperire. Illa autem dissidia attentius fovere solet, quæ circa religionis articulos contingunt, si præsertim hujus S. Sedis Constitutionibus adferentur; inde enim publicæ tranquillitati, pariterque animarum saluti gravissimum infertur damnum. Nos tanto malo occurrere pro pastoralis muneris debito satagentes, Librum Cornelii Iansenii, cui titulus est Augustinus, Theses Patrum de Societate Jesu, aliasque lucubrations prædicti libri occasione in lucem editas jam dudum prohibuimus. Sed quia fecus, ac decuit, hujusmodi nostra decreta ab aliquibus excepta sunt, propterea rem totam diligentius perpendendam censuimus. Et cum in prænarato Libro multas Propositiones, à Deceptoribus nostris damnatas, contineri, ac defendi compertum fuerit, eorundem Pontificum Constitutiones peculiari diplomate confirmavimus, ipsumque Iansenii Librum, ac reliqua opera nostris inserta litteris reprobavimus. Anno Incarnationis Dominicæ millesimo sextentesimo quadragesimo primo, pridie nonas Martii. Quæ sanè nostra Constitutio die 19 Junii anno M DC XLIII affixa in Vrbe ac publicata fuit. Etenim nos Iansenii existimationi prospicientes, ejusmodi publicatione per id temporis spatium superfederi mandavimus, ea spe freti, ut Ianseniani Apostolicis decretis, quæ antè vulgata fuerant, tandem acquiescerent. Nunc quorundam contumaciam eò processisse, non sine ingenti animi ægritudine, audivimus, ut prædictam

Constitutionem falsitatis, insimulare iniquissimè audeant; hoc scilicet prætextu, quod veri diplomatis publicatio tamdiu dilata non fuisset. Illud etiam objiciunt, in ejusdem exemplo, Colonensibus typis vulgato, diversum apponi annum, hoc est, M DC XLII. Quid autem præjudicii editio illa parere potest Romanæ impressioni, quæ suo originali ad amissim congruit? nam quod de mendis, quæ typographorum incuria irrepserunt, adducitur, responsione omnino non eget, cum errores inter imprimendum admissos quis facile per se dignoscat. Nunc igitur Apostolicas ipsas litteras executioni mandari plurimum optantes, à Nobilitate tua majorem in modum petimus, operam sedulo adhibeas, ut Constitutioni nostræ, ea, qua par est, obedientia penitus deferatur, atque adversus illos, qui Pontificia jussa detrectaverint strenuè Apostolicæ auctoritatis propugnatores te præbeas. Minimè te hortamur ut quemadmodum Pii V, & Gregorii XIII, hac super re Constitutiones obsequenter excipi, ac prompte servari prædecessores tui diligenter curarunt, ita Nobilitas tua illorum vestigiis insistentis hoc idem præstet: satis enim te procul dubio innata pietas excitabit, quæ non minus quam sanguinis splendor, aut prudentiæ laus ingentia tuo nomini decora comparavit. Quibus certe officiis nostram sollicitudinem consolaberis, ipsam Ecclesiæ afferes solatium, & præcipuam erga commune bonum promotionem testaberis. Quod autem caput est, rem perficies Deo apprime gratam, à quo diuturnam felicitatem precamur Nobilitati tuæ, & paternam Benedictionem intimo cordis affectu impertimur. Datum Romæ die 24 Octobris M DC XLIII.

Venerabili Fratri

ARCHIEPISCOPO MECHLINIENSI
V R B A N V S P P. V I I I.

Vincula Christianæ charitatis, quæ animos multo obstringunt, non sine ingenti damno dirumpi perspectum est, dum ob acriter concitatas in rebus ad Catholicam fidem pertinentibus controversias ingenia traducuntur in partes. Ac proinde ad tollendas dissensiones, quæ ob editum Cornelii Iansenii Librum, qui inscribitur Augustinus, exortæ fuerant jam pridem super nonnullis conclusionibus in disputationem vocatis, scribendi, atque disputandi facultatem interdiximus: & deinde peculiari Constitutione ipsum Iansenii Librum, quippe qui

opiniones à Pio V, & Gregorio XIII, Prædecessoribus nostris damnatas, continere & tueri deprehensus fuit, omnino reprobavimus, pridie nonas Martii M DC XLII. Quæ Constitutio 19 Junii M DC XLIII publicata in Vrbe fuit. Pontificiæ tamen sollicitudinis zelum, contra quam sperabamus, parum apud quosdam profecisse audivimus, & quemadmodum par est vehementer doluimus. Aliqua enim ad falsitatem diplomatis indicandam, non minus leviter, quam impudenter objiciunt; de protracta illius publicatione, de anno in Coloniae exemplaribus immutato, ac

erroribus incuria typographi exortis; quæ omnia quanti ponderis sint, unusquisque perspicit. In tam aperta ipsorum contumacia tuæ vigilantie officia elucere cupimus, ut quam in eximia, qua polles, pietate speramus, illam primo quoque tempore in optatum gaudium convertas. Quamobrem enixè flagitamus, ut intolerabilem eorum arrogantiam coerceras, ipsosque ad parendum Apostolicæ Sanctio-

ni quoquo pacto compellas: non exiguis erga te nostræ benevolentie cumulus accedet, si diligenter operam adhibueris, ut tam justis voti compotes efficiamur, qui Fraternitati tuæ à bonorum omnium largitore jugem precamur felicitatem, & Pontificiam benedictionem ex animo impertimur. Datum Romæ 24 Octobris anno M DC XLIII.

Venerabili Fratri

ARCHIEPISCOPO CAMERACENSI
V R B A N V S P P. V I I I.

Venerabilis frater salutem & Apostolicam benedictionem.

Quam grave Reipub. Christianæ detrimentum portendant ingeniorum dissidia, dum præsertim de rebus ad Catholicam fidem spectantibus quæstio agitur, jam pridem advertit Pontificum decessorum nostrorum vigilantia; qui prolabentes in discrimen opiniones eruere, & excitatas discordiarum faces extinguere sunt conati. Nos, qui animorum saluti, & omnium tranquillitati consultum cupimus, eorundem Pontificum vestigiis inherentes, quemdam Cornelii Iansenii Librum, cui titulus Augustinus, aliosque ejus occasione variis locis atque idiomatibus editos, nostris primum decretis interdiximus, ac demum Apostolica Constitutione anno M DC XLII, pridie nonas Martii damnatos atque omnino prohibitos declaravimus. Eò tamen

processit aliquorum audacia, ut verissimum hoc diploma, & sanctæ Sedis oraculum levissimis prætextibus falsitatis insimulare præsumant: qui quanto se piaculo obstringant, gravissimæ censurarum penæ in eos inflictæ satis docent. Ex eorum autem pertinacia uberrimos poterit Fraternitas tua fructus percipere gloriæ, si, quemadmodum à Te petimus, illos in officio continueris, & Pontificio Præscripto, quolibet ex parte obtemperare coegeris: Tales equidem ab eximia tua virtute in hanc rem conatus expectamus, qui sollicitudinis nostræ solatia, & publicæ incolumitatis præsidia habeantur. Interea Omnipotentem precamur, ut Fraternitati Tuæ præsto sit, cui Apostolicam benedictionem intimo cordis sensu impertimur. Datum Romæ ad S. Petrum sub annulo Piscatoris die 24 Octobris M DC XLIII. Pontificatus nostri anno XXI.

Signatum erat,

Julius Rospigliosus.

Venerabili fratri

EPISCOPO ANTVERPIENSI
V R B A N V S P P. V I I I.

Venerabilis frater salutem & Apostolicam benedictionem.

Qualiquo erga hanc sanctam Sedem observantia sensu præditi sunt, ii magnopere mirantur, nonnullos ita à propria institutione aberrare, ut quæ à Romano Pontifice statuuntur temere despiciant. Id in Præsentia contingere plurimum dolemus, dum Constitutionem nostram quæ ad prohibendos Cornelii Iansenii & aliorum libros haud rectam doctrinam continentes anno M DC XLII, pridie nonas Martii condita à nobis fuit, nostroque jussu die 19 Junii M DC XLIII. Romæ publicata, à quibusdam Iansenii affectis impudenter, atque inanibus proorsus rationibus oppugnari audivimus.

Propterea fraternitati tuæ injungendum censuimus, ut pro eximia, qua præstas Pastoralis virtute, ac vigilantia omnino incumbas ut prædicti diplomatis præscripto qualibet ex parte fiat satis. Scimus mentem tuam ad eò pietatis zelo exardescere ut nihil ab illa quod à præcipua diligentia in præsentis opportunitate proficisci valeat, quicquam desideraturus sit. Tuâ sanè in hujusmodi causa officia fieri possunt hoc tempore propugnacula religionis, & solatia Ecclesiæ. Tantum decus adjungi cupimus nomini Fraternitatis tuæ, cui Apostolicam benedictionem in Domino impertimur. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die 24 Octobris M DC XLIII. Pontificatus nostri anno XXI.

Signatum erat,

Julius Rospigliosus.

ACADEMIÆ LOVANIENSI
V R B A N V S P P. V I I I.

Quanta in opinionibus errorum & scandalum preferentibus progigni possit in Ecclesiam perniciosus, cum exploratum omnibus sit; illas invalescere haud finit prospiciens cunctorum bono charitas Apostolica. Id causæ fuit, cur nos Pii V, & Gregorii XIII Constitutiones, quibus nonnullæ Theologorum sententiæ reprobantur, peculiari diplomate confirmavimus, simulque Cornelii Iansenii Librum, cui titulus Augustinus, aliaque di-

versorum opera prohibuimus anno Incarnationis dominicæ M DC XLII, pridie nonas Martias. Cuius quidem confirmationis pariterque prohibitionis tenor die 19 Junii anno M DC XLIII in Vrbe publicatus fuit. Minimè nos later ea qua decuit reverentia à perisque vestrum fuisse exceptam, quippe qui optime calleris virgam directionis in Pontificis dextra esse publicæ incolumitatis tutelam atque eorum judicem, quæ ad rectum salutis iter sine con-

quirenda sive vitanda sunt. Ingenti tamen animi ægritudine audivimus aliquos non desuisse, quorum temeritas eò prolapsa est, ut prædictam Constitutionem tum ob prorogatum publicationis tempus, ac etiam quorundam interpunctionum & litterarum menda, tum ob immutatum in Coloniensi editione annum, inanibus scilicet argumentis, in dubium vocare & falsitatis arguere non sunt veriti. Quam alienum hoc à Lovaniensis Academiæ institutione videatur, luculenter perspicier, quicumque illam semper fuisse perpenderit non minus pietatis, quam doctrinæ celebritate conspicuam & Pontificias sanctiones non solum exequi, sed omni studio ineri etiam soli-

A C A D E M I Æ D V A C E N Æ
V R B A N V S P P. VIII.

OMnipotentis imperium in Pontificia auctoritate despiciatur, quotiescumque Apostolicis Sanctionibus repugnatur. Quamobrem impudens aliquorum temeritas satis improbari non possit, qui Constitutionem de Cornelii Iansenii, cui titulus Augustinus, aliorumque operibus ac libellis vitandis anno MDCXLII. pridie Nonas Martii à Nobis conditam & MDCXLIII. die 19 Junii in Vrbe publicatam falsitatis infimulare vanissimis rationibus non sunt veriti. Ob tam apertam eorumdem contumaciam ingenti plavè ægritudine affecti fuimus, animo agitates, quam pernicioso exemplo, & propriæ salutis discrimine id præsumant. Attamen non parum valet ad sollicitudinem nostram aliqua ex

tam. Quamobrem confidimus fore, ut gravissimum hoc negotium suo pondere expedientes, Iussibus nostris sedulo pareatis, neque patiamini ob effrenatam quorundam audaciam florentissimæ universitatis nomen tanta contumaciæ nota circumfundi. Quibus certè documentis consuetum erga Nos obsequium declarabitis, iis vestra quoque tranquillitati consulitis, nec parvam à veris Ecclesiæ filiis laudem consequemini. Dirigat Consilia vestra, qui scientiarum Dominus est, vosque diu incolumes tueatur, quibus nos Paternam benedictionem impertimur. Datum Romæ 24 Octobris MDCXLIII.

parte levandam illa fiducia, quam in honorum zelo, & præsertim Duacensis Academiæ pietate constituimus. Neque enim patiemi veteris gloriæ decora, non tam doctrinæ quam religionis præsidio acquisita, inconsultis quorundam opinionibus imminui. Proinde nobis pollicemur fore, ut qua par est veneratione nostro diplomati, qualibet ex parte obtemperetis, vosque ejus laudis studiosos ostendatis, quæ communis quietis curatione, & debita erga hanc Sanctam Sedem obedientiâ comparari solet. Altissimum precamur; ut dirigat cogitationes vestras in beneplacito suo, & præclaræ isti universitati jugiter præsto sit, cui nos Apostolicam benedictionem impertimur. Datum Romæ 24 Octobris MDCXLIII.

B R E V I A
S. D. N. INNOCENTII P P. X.
Pro Constitutionis PP. Urbani VIII contra
Augustinum Cornelii Iansenii &c. obser-
vatione & executione.

Dilecto Filio nobili viro
MARCHIONI CASTRI RODRICI,
Belgii Governatori
INNOCENTIVS PAPA X.

Dilecte Fili, Nobilis vir, salutem & Apostolicam benedictionem.
Quam ubique Christianam religionem Catholica Majestas integram cupit, ac suis potissimum in Regnis discindi non patitur, eadem ut in Belgicis Provinciis conformata, Apostolicæ Sedis præscripto, in unitate servetur, Nobilitati tuæ non postremæ curæ esse Nobis tua pietas exploratissimum facit. Quam ob rem cum paucis ab hinc annis contra Prædecessorum laudatæ memoriæ Pontificum Pii V, Gregorii XIII, ac Pauli V decreta excusum Librum Augustinum inscriptum, Cornelii Iansenii Iprensis olim Episcopi nomine, aliaque eidem vel asserendo vel consultando, conscriptas Dissertationes Felicis recordationis Urbani VIII edita Constitutione prohibuerit, id Nobilitati Tuæ

haud veremur ne pariter animo infideat, ac istis in Provinciis, pro eâ, quâ præstas auctoritate, atque in Romanam Ecclesiam observantia, Constitutionem ipsam religiose, ac firmiter impleri, atque observari decernas & cures. Erit hoc tuæ in Deum, ac Regem testatæ fidei consentaneum; erit populis in una doctrinæ consensione degentibus salutare, erit ditioni ipsi fructuosum ac tutum; cui subtracta nimium quantum exitiosa regnis opiniosorum hominum malè sana documenta seditiones nequitiam de more invehent, ac scissuras. Et verò in isthoc ab hac S. Sede vetero, Iansenii Libro Expressam noscimus ac reassumptam doctrinam Michaëlis Baii, cujus improbatas opinionibus vehementer commotus Philippus II claræ memoriæ Regis animus eâ æstnavit sollicitudine ac zelo ut præcipuis ille monitis suo in Vrbe Oratori acriter præscripserit, impenitè ageret cum Pontificibus

cibus prædictis Pio, ac Gregorio, ut eas abolutas omnino vellent ac damnatas; eodemque studio transmitti in Belgium impetravit Religiosum virum Franciscum Toletum, confecuto mox tempore S. R. E. Cardinalem, quo is ea de re Diplomata in Lovaniensi Academia publica fieri ac recipi sedulo curaret. Summis adeo in hanc curam viribus enixuram confidimus Nobilitatem tuam, quæ carissimi in Christo Filii nostri Catholici Regis, avita prementis vestigia, & voluntatis sese & gloriæ responsuram

feridè reputaverit. A dilecto filio Abbate S. Anastasiæ, qui has tibi à Nobis litteras reddet, plurima in hanc rem audies, cui non dubiam abs Te nostro nomine fidem haberi percipimus. Accedis porrò hortator ipse tibi ac suavor & præcipuo nobis incremento læritiæ Pontificiæ referes accessionem charitatis, atque ejus, quam largissimè impertimur, Apostolicæ benedictionis. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris Die 2 Martii MDCXLV, Pontificatus nostri anno 1.

Gaspar de Simeonibus.

Venerabili Fratri
ARCHIEPISCOPO MECHLINIENSI
INNOCENTIVS P P. X.

Venerabilis frater salutem & Apostolicam benedictionem.

Omni charitatis ope à Fraternitate tua contendimus, ut pro eo, quo præstat in Apostolicam sedem, cultu ac studio, Constitutionem servari curet Decessoris nostri Piæ recordationis Urbani VIII, pridie Nonas Martii MDCXLII. evulgatam, quo Cornelii Iansenii Iprensis olim Episcopi nomine, excusum Liber Augustinus, aliaque multorum de eo scripta prohibentur; quorum improbatæ editioni ipsa adversabantur laudatæ memoriæ Pontificum Pii V, & Gregorii XIII, ac Pauli V decreta. Equidem unam illam, quam uni Deo debemus in una fide consensionem, fratrum altercationibus perire cer-

tum est, quos non ipsa regat ac firmet Rom: Sedis auctoritas. Hanc sane quamquam Fraternitati tuæ penitus cordi esse non ambigimus, quæ tamen Nos maxima hujus rei cura sollicitat, æque maximam in tua pietate fiduciam collocare suadet, qua nostræ has ad te voluntatis ac præceptionis litteras damus, sperantes à tua potissimum Religione, ac doctrina adstruendam fore S. huic Sedi obedientiam, in eaque tua opera salutarem inter Catholicorum animos charitatem constituturam: fraternitati tuæ Apostolicam benedictionem peramanter impertimur. Datum Romæ sub annulo Piscatoris die xx. Febr. MDCXLV, Pontificatus nostri anno 1.

Gaspar de Simeonibus.

Venerabili fratri
ARCHIEPISCOPO CAMERACENSI
INNOCENTIVS P P. X.

Venerabilis frater salutem & Apostolicam benedictionem.

Cum non ita pridem Cornelii Iansenii Iprensis olim Episcopi nomine excusum Liber, cujus inscriptio Augustinus, aliaque eidem qua defendendo, qua oppugnando conscripta opera præter laudatæ memoriæ Prædecessorum nostrorum Pii V, Gregorii XIII, & Pauli V mentem præcipuis decretis ac constitutionibus expressam, non levis constasse inter Catholicos viros contentiones, ac graviores ne excitaret, plurimum timeretur, visum proinde fuit felic. mem. Urbano VIII Decessori nostro scripta ejusmodi omnia, Librumque ipsum pœnis gravissimis contra non obedientes indictis prohibere. Id vero quamquam ex Pontificio Urbani ejusdem di-

plomate, pridie Nonas Martii, anno reparatæ salutis MDCXLII. edito fraternitati tuæ probè innotuisse arbitramur, atque una curæ fuisse ut Apostolicæ justioni in tua potissimum diocesi sedulo obtemperaretur, hortari tamen te, ac admonere voluimus, ut id peragere pro tua in hanc S. sedem observantia, atque Ecclesiasticæ consensionis & unitatis zelo quam diligentissime atque accuratissime insistas, statuasque hujusce rei integrè componendæ eandem omnino esse, atque ipsius decessoris nostram voluntatem. Fraternitati tuæ Apostolicam benedictionem ex animo impertimur. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo piscatoris die 20 Februarii MDCXLV, Pontificatus nostri anno primo.

Gaspar de Simeonibus.

Venerabili fratri
EPISCOPO ANTVERPIENSI
INNOCENTIVS P P. X.

Venerabilis frater salutem & Apostolicam benedictionem.

Elapsis proximè annis, cum Liber Augustinus inscriptus, Cornelii Iansenii Iprensis quondam Episcopi, nomine excusum, multorum incendisset ingenia, eorumque præsertim, qui ejus doctrinam resellerent, vel tuerentur: animadvertens Urbanus VIII fel. record. Decessor noster acriora in dies augeri certamina, atque in libri, scriptorumque hujusmodi impressione Constitutiones negligi laudatæ memor. Pontificum Prædecessorum nostrorum

Pii V, Gregorii XIII, & Pauli V ea omnia, librumque ipsum, severissimis pœnis adjunctis interdixit. Quod sanè innotuisse fraternitati tuæ, curæque fuisse, ut ipsius Urbani Constitutioni, pridie nonas Martii MDCXLII. evulgatæ, in ista præsertim Diocesi obtemperaretur, proculdubio arbitramur. Nostri autem Pontificatus tempore vehementer cupientes omnes dissensionum causas excindere, mandare tibi impenitè voluimus, ut voluntati nostræ tuam operam adjungens, ita perficere suadeas, ut nihil in posterum superiorum malorum timeatur, ac divisa omnia, Charitatis,

ritatis, atque obedientiæ vinculo confociuntur, ea te prudentia virum ac pietate ostendes, quem nobis perfectum amantissimè complectimur semper, & Apostolica nunc benedictione largissimè munera-

mur. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo piscatoris, die 20. Febr. M D C X L V. Pontificatus nostri anno primo.

Gaspar de Simeonibus.

Venerabili fratri

E P I S C O P O G A N D E N S I
I N N O C E N T I V S P P. X.

Venerabilis frater salutem & Apostolicam benedictionem.

Cum fel. record. Vrbanus VIII Decessor noster acriter exortas audisset inter Catholicos viros dissensiones, easque augeri pertinacia, qua oppugnando, qua defendendo librum, nómine Cornelii Iansenii, dum viveret Iprensium Episcopi, cum titulo Augustinus, impressum, adeoque animadvertisset, neque librum, neque aliorum de eo contententium opera, imprimi potuisse sine injuria, atque contemptu Apostolicarum Constitutionum Pii V, Gregorii XIII, & Pauli V sanct. memor. Pontificum; suo is diplomate publicè exposito, pridie nonas Martii M D C X L I. Librum, ceteraque opera,

pœnis additis in contumaces gravissimis, omnino prohibuit: quæ ut rectissimè sancita, & nota esse fraternitati tuæ, & digna quæ observarentur visâ non dubitamus. At enim cum eadem in Nos conservandæ unitatis voluntas ab Urbano transferret, Pontificia te præceptione monere libuit, ut superiore diligentia, accuratioreque, quam fieri potest studio cumulum facias, ita ut deinceps Urbani Constitutio, ubicumque tua sese opera probare potis fuerit, obedientiæ complementum ferat à fraternitate tua, cui Apostolicè ex animo benedicimus. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo piscatoris die 20. Februarii, M D C X L V. Pontificatus nostri anno primo.

Gaspar de Simeonibus.

Venerabili fratri

E P I S C O P O B R V G E N S I
I N N O C E N T I V S P P. X.

Venerabilis frater salutem & Apostolicam benedictionem.

Si quod ipsi nobis jure persuademus serio hætenus fraternitas tua incubuit, ut quacumque tuæ sese vires protendunt Decessoris nostri felic. record. Mem. Urbani VIII. Constitutioni pridie Non. Martii M D C X L I. editæ pareatur, qua excusus Cornelii Iansenii Iprensium olim Episcopi Liber Augustinus inscriptus, aliæque multorum ejus doctrinam vel probantes, vel rejicientes decertationes contra Apostolicæ sedis præscripta, summorumque Pontificum prædecessorum nostrorum Pii V, Gregorii XIII

& Pauli V decreta editæ prohibentur, pietati nos tuæ, zeloque ut decet gratulantes, impensius mandamus, ut idem imposturum eo studio prosequaris; quo suus Romanæ sedi cultus, atque obedientia fervetur, & succis fratrum dissensionibus, qui consequuntur pacis & unitatis fructus, quam uberrimè percipiantur, & hos è cœlo fraternitati tuæ permanenter apprecamur, & Apostolicam benedictionem largissimè impertimur. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo piscatoris die 20. Februarii, M D C X L V. Pontificatus nostri anno primo.

Gaspar de Simeonibus.

Venerabili fratri

E P I S C O P O I P R E N S I
I N N O C E N T I V S P P. X.

Venerabilis frater salutem & Apostolicam benedictionem.

Haud veremur quin fraternitas tua optime norit, quas inter Catholicos istarum partium dissensiones induxerit Liber typis excusus Cornelii Iansenii Iprensium quondam Episcopi nomine ac titulo notatus Augustinus, futuras illas acerbiores, & exitiales Catholicæ fidei factiones erupturas, nisi recolendæ mem. Vrbanus VIII Decessor noster, ex ea redolens, Librum ipsum cum aliis plurimis impressis scriptionibus, quarum fieri impressionem prohibuerant Constitutiones Laud. Mem. Pontificum Pii V, Gregorii XIII, & Pauli V publicis litteris pridie nonas Martii M D C X L I. anno consecutis apta

obnitentibus irrogatione pœnarum provide vetuisset. In cujus jussionis observantiam, si tu ut pariter credimus, diligenter incubuisti, Nos qui de fratrum scissuris intimè torquemur, majorem adhuc à te curam ac vigilantiam requirimus, ut ubicumque vires aderunt, ceterum in tua maxime jurisdictione Constitutio decessoris nostri ipsa plenissimè observetur, opus plane impleveris, & tuæ virtuti maximè consentiens, & munere, quod nunc cum laude geris longè dignissimum. Apostolicam benedictionem fraternitati tuæ amantissimè impertimur. Dat. Romæ apud S. Petrum sub annulo piscatoris die 20. Februarii M D C X L V. Pontificatus nostri anno primo.

Gaspar de Simeonibus.

Venera-

Venerabili fratri

E P I S C O P O R V R E M V N D I
I N N O C E N T I V S P P. X.

Venerabilis frater salutem & Apostolicam benedictionem.

Cum ad felic. record. Vrbanum VIII decessorem nostrum allatum de controversiis fuisset, quas Liber conscriptus Augustinus Iprensis olim Episcopi editus inter Catholicos excitarat, easque nosceret indies vehementer augeri, Librum ipsum, aliaque scripta, quæ felicis memoriæ Pii V, Gregorii XIII, & Pauli V decretis minime servatis impressa fuerant, gravissimis in eos qui non obtemperarant pœnis indictis, omnino prohibuit: quæ plenius ex ejus litteris, pridie nonas Martii M D C X L I. publicè transmissis, innotuisse fraternitati tuæ arbitramur.

Nos vero quoniam eodem Charitatis ardore animos integrè sedari percipimus, & mutua inter omnes concordiam revocari, nostrum esse duximus paternam te jussione monere, ut diligentia hætenus impensæ, quo Urbani Constitutio observaretur, velis operam adjungere quam maximam, atque ita efficere ut ubique ac in tua præsertim jurisdictione omnia juxta decessoris, nostramque mentem ita componantur, ut nullum reliquum sit dissensionis, ac scissuræ vestigium. Et Apostolicam benedictionem fraternitati tuæ, aptam meritis, amplissimam elargimur. Dat. Romæ die 20. Februarii, M D C X L V. Pontificatus nostri anno primo.

Gaspar de Simeonibus.

Venerabili fratri

E P I S C O P O T O R N A C E N S I
I N N O C E N T I V S P P. X.

Venerabilis frater salutem & Apostolicam benedictionem.

Ex libro Cornelii Iansenii nomine, ac titulo Augustinus, annis abhinc paucis edito, illorumque operibus qui eundem impugnabant, aut tuebantur, perniciosæ dissensiones inter Catholicos viros emerierant, impendebantque majores, nisi felic. record. Vrbanus VIII Decessor noster opportuna Libri, operumque hujusmodi prohibitione justis indictis pœnis, cavisset, ex litteris, hac de re publicè ab eo consecutis, pridie Nonas Martii Anni M D C X L I. putamus hæc plenius innotuisse fraternitati tuæ, quam nec latuisse ambigimus, & Librum & opera quæcumque ad eam doctrinam spectantia imprimi haud quaquam potuisse absque crimine violatarum

Constitutionum felic. Mem. Pii V, Gregorii XIII, & Pauli V. Ideoque non est cur dubitemus, quin hæc ipsam ab Urbano editam amplexus fueris observariq; curaveris; nec vero Nos curam istam deponeere possimus, priusquam fructum, quem ex ejusdem observantia Constitutionis certissimum speramus; hoc est unanimitatem fratrum in tuto positam intelligamus, & sollicitudini quidem tuæ robur adjicere jussione hac nostra volumus quo majore id studio perficere insistas, teque in exemplum ponas vigilantissimi pastoris cui jugem à domino faulitatem precamur & Apostolicam benedictionem ex animo elargimur. Dat. Romæ apud S. Petrum sub annulo piscatoris die 20. Februarii, M D C X L V. Pontificatus nostri Anno primo.

Gaspar de Simeonibus.

Venerabili fratri

E P I S C O P O N A M V R C E N S I
I N N O C E N T I V S P P. X.

Venerabilis frater salutem & Apostolicam benedictionem.

Cum ex Libro prænotato Augustinus, conscripto, ut præfertur à Cornelio Iansenio Episcopo, dum viveret Iprensium, itemque ex plurimis aliis scriptionibus oppugnantibus eundem librum, seu defendentibus, quod factum constat, neglectis summorum Pontificum Pii V, Gregorii XIII, & Pauli V Constitutionibus, quæ ejusmodi materiæ dissertationes vulgari non permittunt, graves inter Catholicos viros ortas fuisse contentiones, ac nisi quam primum occurreretur orituræ graviores intellexisset præ record. Vrbanus VIII Decessor noster, ille & Librum ipsum & cætera hujus generis scripta omnino vetuit, pœnis in non obedientes gravissimis con-

stitutis: hæc ex ejus diplomate pridie nonas Martii M D C X L I. publicè dato innotuisse putamus fraternitati tuæ, & sese Apostolicæ jussioni obedientem in sua præsertim dicecesi præstitisse. Verum ubi intellexeris de toto hoc malo penitus avertendo deque unitate inter filios constituenda, Nos æque, ac decessorem nostrum paternè laborare, multumque pietati tuæ ac zelo tribuere validissimæ hæc pondus præceptionis apud te habitura, quo impensius posthac in observantiam Pontificæ Constitutionis incumbas, nobis sane persuasissimum est, fraternitati tuæ Apostolicam benedictionem permanenter impertimur. Dat. Romæ apud S. Petrum sub annulo piscatoris die 20. Februarii M D C X L V. Pontificatus nostri anno primo.

Gaspar de Simeonibus.

Venerabili fratri

E P I S C O P O O D O M A R E N S I
I N N O C E N T I V S P P. X.

Venerabilis frater salutem & Apostolicam benedictionem.

Editum non ita pridem Cornelii Iansenii,

olim Iprensium Episcopi, nomine Librum, cui titulus Augustinus varia statim multorum consecuta sunt opera oppugnantium ejus doctrinam, vel defenden-

sendentium, quamvis ejusmodi quæstionum libros imprimi vetitum fuerit, à sel. record. summis Pontificibus prædecessoribus nostris Pio V, Gregorio XIII, & Paulo V. Hinc porro visæ non leves contentiones inter Catholicos excitari, acriores futuræ nisi piæ mem. Urbanus VIII Decessor noster opportuna tam libri, quam operum prohibitione, pœnis in contumaces constitutis gravissimis occurrisset: Totius rei notitiam fraternitatem tuam perferuisse non dubitamus ex ipsius præsertim Urbani litteris publicè datis pridie nonas Martii M DC XXXI, usque

sedulo curasse ut in tua potissimum diœcesi obtemperaretur. Nos autem summo ejusdem rei componendæ studio incensè, præceptionem tibi nostram adjungimus, quam imposterum exhibita in Apostolicam sedem observantia, & Ecclesiasticæ amore unitatis idem accuratius persequi non prætermittas, & hoc apud nos cumules verissimum Tuæ religionis ac pietatis argumentum. Fraternitati Tuæ Apostolicam benedictionem amantissimè impertimur. Dat. Romæ apud S. Petrum sub annulo piscatoris die 20 Februarii M DC XLV. Pontificatus nostri anno primo.

Gaspar de Simeonibus.

Theologis & Professoribus
ACADEMIÆ LOVANIENSIS
INNOCENTIVS P. P. X.

Dilecti filii salutem & Apostolicam benedictionem.

Fundatam Dei sanguine Ecclesiam, & afflantem à cælo Spiritus virtute corroboratam ipsa præscribente Apostolica Sede, Religionis ac Fidei fundamenta capere, nec aliunde sibi reliquam spem facere veritatis accersendæ ac salutis, nemo vel minimum neget, qui se Catholicum non neget. Et vestræ quidem florenti laude Academiæ, à qua Catholicam doctrinam continenter hausit Christianus orbis, religiosum hunc sensum hæere animis certum est, eoque persuasum constanter à vobis amplectendum Apostolicum Urbani VIII Decessoris nostri diploma, quo non ita pridem excusum Cornelii Iansenii Iprensis olim Episcopi, librum, Augustinum inscriptum, vetitum esse voluit, unaque reliquas, & propugnando illi & refellendo evulgatas dissertationes: cui universam editioni summorum decreta Pontificum Pii V, Gregorii XIII, & Pauli V planè obtulerant: ita nimirum & serio consulit decessor Pontifex Ecclesiasticæ, cui minus obtemperatum fuerat,

autoritati. Et proinde cavit ne subinde erumpentium in Ecclesia diffidiorum turbine, ad pervicaciæ scopulum allisæ naufragium facerent fratrum Charitas & Fides. Equidem leves animi gliscente contentionibus contemptu, suæ magis impotentia velificati quam Deo, sanam doctrinam non sustinent, sed ad sua desideria magistros sibi coacervant prurientes auribus, & Romanæ Ecclesiæ, à qua una & responsa Fidei peruntur, & scita Religionis, obedientiam temerè detrectantes. Hanc vero perpetuo à vobis, dilecti filii, eidem persanctè probatam, pro ea qua vos, de corde puro, & fide non ficta complectimur caritate, debita Constitutionis prædictæ observantia servandam curare in domino monemus, ac præcipimus, ut vere ex divino oraculo, filii sapientia sint cæus vester, & ratio vestra obedientia & dilectio: qua porro & Nos Apostolicam benedictionem vobis peramanter impertimur. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo piscatoris die 20 Februarii M DC XLV. Pontificatus nostri anno primo.

Gaspar de Simeonibus.

Theologis ac Professoribus
ACADEMIÆ DVACENSIS
INNOCENTIVS P. P. X.

Dilecti filii salutem & Apostolicam benedictionem.

Insignis vestra Academia, quamvis singulorum ingenia ad studia distribuat singularia, mores quidem ac instituta ad unitatem & concordiam universa temperavit quotiescumque verò in Catholicæ Religionis patrocinio, aut in Apostolicæ sedi probando obsequio, experiri sese contigerit, tum maxime vel in ipso conspectu orbis terrarum, incitare se virtus vestra, & gloria consuevit. Nos sane gaudemus, diutinam hanc obsequentissimorum filiorum constantiam nunc recens neuitquam in vobis fuisse dimotam, in tuenda observandaque Constitutione felic. rec. Urbani VIII Decessoris nostri pridie Non. Martii M DC XL I publicata, in qua Librum, titulo Augustinum, sub nomine impressum Cornelii Iansenii Episcopi olim Iprensium aliasque multorum disceptationes adstruentium illum, aut oppugnantium, gravibus enuntiatis pœnis, generatim interdixit: ut nimirum gemino occurreret piaculo, & violatæ, hujuscemodi impressionibus Apostolicæ Iussionis prædecessorum summorum Pontificum Pii V, Grego-

rii XIII, ac Pauli V & succrescentium indies diffensionum; quæ discrepantibus ingenis, atque animis, nec dicta Apostolicæ sedis audientibus, in non levem Religionis perniciem fuerant eruptura. Et quoniam in hujus Urbani Constitutionis observantia perstare, fructum pollicetur certissimum, Catholicæ, quam nos constabilire omnino decrevimus, consensionis & unitatis admonendos vos esse duximus, paternaque præceptione compellendos, ut in hoc acrius deinceps intendere, laboresq; vestros nostræ sollicitudini adjungere ne intermittatis ac ut filios amantissimos decet, mereri egregiè de hac sancta sede, adeoque reliquo de cætu rectè sentientium, qui vestræ sunt sapientia famam atque obtemperacionis ductum secuturi. Cujus sane ob recens isthoc experimentum, suo vos gremio arctissime in Domino semper complectetur parens Ecclesia; nosque indies magis, quibus par fuerit ornamentis, ac meritis instruemus. Apostolice interim ex animo vobis benedicimus. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo piscatoris die 2 Martii M DC XLV. Pontificatus nostri anno primo.

Gaspar de Simeonibus.

Vniuersi-

Vniuersitatis Sorbonæ Theologis, ac Professoribus

INNOCENTIVS P. P. X.

Dilecti filii salutem, & Apostolicam benedictionem.

Et plurimis vos in rebus Apostolicæ sedis patrocinium, & charitatem experti diu estis, Pontificatus nostri tempore operam dabimus, non ut pariatantum nostra sint reliquis beneficia, sed multò, quod Deo annuente speramus, ampliora. Nunc vero ut res exigit, officium paternum nostrum ad studia vestra, ad labores vestros fructuose, ac feliciter in Domino componendos, conservandoque libentissime adjungimus. Non vos latet dilecti filii, quas Liber Augustinus inscriptus sub nomine Cornelii Iansenii Iprensium olim Episcopi typis editus, quantasque diffensiones inter Catholicos viros, ejus doctrinæ adversos, additoseve excitavit, quot ea de causa scriptæ vicissim disceptationes in lucem prodierint, animorum acerbitates aperte indicantes: quam sanè operum editionem conceptam fuisse, ac peractam reclamantibus Apostolicis Constitutionibus felic. mem. Pii V, Gregorii XIII, & Pauli V ipsi vos minime ignoratis. Iam verò acriora quæ imminabant

diffidia piæ mem. Decessor noster Urbanus VIII recenti Constitutione pridie nonas Martii M DC XL I, pœnarum denunciatione gravissimarum adjuncta, eodem libro, eisdem operibus generatim interdictis sustulit, aut compressit. Quam ejus mentem auctoritate sanctæ hujus sedis, quæ unica fidei arbitra est, ac magistra, quin vos pro vestra religione, ac pietate ut rebus ipsis congruentem, ac temporari amplectendam, ac servandam censueritis haud sane ratio est; cur dubitemus. Voluimus tamen alacritati vestræ iustionem hanc nostram accedere, ut cum summa, qua ducimur voluntas, & cura pacis unitatisque retinendæ (quæ bona in vobis cujullibet observantia constitutionis) cognita patentius fuerit, majore deinceps studio idem persequentes laudem vestram novo hoc merito illustriorem ipsi faciatis, quos ut sapientia & doctrina præire pariter infirmis fratribus exemplo, & quidem salutari decet. Vniuersis vobis, ac iridem singulis Apostolicam benedictionem amantissimè impertimur. Datum die 20. Febr.

Gaspar de Simeonibus.

Ad Magistrum G V I L I E L M V M A B A N G E L I S S. Theol. Doctorem,
& in Lovaniensi Academia Professore.

INNOCENTIVS P. P. X.

Dilecte Fili, salutem & Apostolicam benedictionem.

Probat sese insigniter Orbi Catholico, dignè in te conformata Religionis doctrina; cui & jugiter, ab ipso in Nos, atque Apostolicam Sedem, obedientiæ cultu, meritum laudem, solidumque decus accersis ac paras. Testata, quæ respicit, ejus rei exempla, pari muneretur testimonio Romana Ecclesia; ejusque virtuti lucem cumulet, cujus ingenium in luce gradens, obsequitur veritati. Et verò exploratum id vobis liquidò est, in ipsa, quam præfers continenter, sollicitudine, & cura, ut Sanctæ hujus Sedis Decretis ac mandatis obtemperetur, quæ contra Iansenii Librum, Augustinum inscriptum, ritè jam antè prodierit. Quibus sane Decretis, sua ut

constet vis, atque obedientia deferatur, constanter volumus: quod certè, qui in Ecclesiæ gremio sunt filii, si detrectent, in dedecus sese, ac perniciem induisse non obscure sentient. Equidem ab inclyta ista Lovaniensi Academia, Nostræ ac Sanctæ Sedis menti ut pareatur, haud dubiè expectamus; in quam, ut plurima semper à Romana Ecclesia merita extiterunt, ita neuitquam in posterum deesse eadem volumus, quæ illa, ut confidimus, in dies magis sataget promereri. Tibi interim, Dilecte Fili, tam egregio incense studio, Pontificiam nostram benevolentiam exhibemus, & Apostolicam benedictionem impertimur. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem, sub annulo Piscatoris, die 7 Julii M DC XLVI. Pontificatus nostri anno secundo.

Gaspar de Simeonibus.

Venerabili fratri

L E O P O L D O G V I L I E L M O

ex Archiducibus Austriae, Episcopo Argentinensi,

INNOCENTIVS P. P. X.

Venerabilis frater, salutem & Apostolicam benedictionem.

Spectatus Nobis per omnia in fraternitate Tua Catholicæ religionis cultus, ejusque servandæ ac tuendæ accuratus ac sollicitus zelus, ingenitus ille Austriaco generi ac plane coalitus, exemplo nunc sese præcipuo probat, quod nuper dilectus filius Abbas S. Anastasiæ datis ad nos litteris retulit, de tua nimirum provida cura, atque opera, ut Apostolicæ Sedis mandatis obtemperetur, in iis quæ ad Iansenianam doctrinam spectant: utque ad Ecclesiarum in Belgio Episcopatus, apti viri, atque Apostolicis decretis, illisque præsertim quæ Catholicam fidem re-

spiciunt, obsequentes, sine mora nominentur. Hæc sanè omnia singulari nostrum animum affecere læticia, eoque Fraternitatem Tuam intimo Pontificæ charitatis sensu amplectimur, ac mirifice commendamus, vehementer hortantes ut hæc ipsa Nobis pergat impertiri solatia, suæque ipsius pietati insistens, quod impense facit, incolumitatem religionis, Romanæque Ecclesiæ dignitatem, pro ea, qua pollet, autoritate, factam testamque omni studio esse velit. Et verò Nos probè novimus, quam anxie ad ea quæ pro Dei causa sunt, Fraternitas tua animum adjiciat, sapienter intelligens cautum exinde perpetuo fore & populorum salutem, & Regnorum firmitudini, & Regnantium

gnantium felicitati. Plura in eam rem idem Abbas Tibi significabit: quem integra abs Te fide dignari peroptamus, & Fraternalitati Tuæ à Domino pera-

manter benedicimus. Datum Romæ apud S. Mariam Majorera sub annulo Piscatoris die 9 Septembris MDCXLVI. Pontificatus nostri Anno tertio.

Signatum erat,

Gaspar de Simeonibus.

CONSTITUTIONIS VRBANIANÆ

Promulgatio in Hispaniâ.

NOS D. DIEGO DE ARCE REINOSO, Por la gracia de Dios, y de la Santa Sede Apostolica Obispo de Plasencia, Inquisidor General en todos los Reynos, y Señorios de Su Magestad, y del su Consejo &c. Hazemos saber à todas y qualesquier personas, assi Ecclesiasticas, como seculares, de qualquier estado, orden, condicion, ò preeminencia que sean estantes en estos dichos Reynos, como nuestro muy Santo P. Urbano Papa VIII. Ha mandado despachar el Breve, que es del tenor siguiente:

VRBANVS EPISCOPVS

Servus Servorum Dei:

Ad perpetuam rei memoriam.

In eminenti Ecclesia militantis sede &c. ut supra.

Y para su execucion, y cumplimiento, por la presente mandamos à todas, y qualesquier personas, de qualquier estado, condicion, y dignidad que sean, assi Ecclesiasticos, como seculares, guarden y obedezcan el dicho Breve, segun y como, en el se contiene, con aparçevimiento que procederemos con toda severidad, y rigor, y como mejor aya lugar de derecho, contra los que remisos, è inobedientes fueredes en la observancia de su tenor; y os encargamos, y mandamos, que como quiere que entendais que se contraviene al dicho Breve en qualquier manera, lo denunciéis, y lo delateis ante Nos, o

EIVSDEM CONSTITUTIONIS

Promulgatio Antverpiæ in Belgio.

GASPAR Dei & Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Antverpiensis, Vniuersis & singulis nostræ Diocesis salutem in Domino.

Cum fel. rec. VRBANVS Papa VIII. Pontifex Maximus anno Domini MDCXLI pridie Non. Martii ediderit Bullam, eamque publicari fecerit anno MDCXLIII. die XIX Junii; cuius titulus est: *Sanctissimi Domini nostri VRBANI Divina Providentiâ Papæ VIII Confirmatio Constitutionum Pii Papæ V. & GREGORII XIII prohibentium quædam Theologorum sententias & opiniones; nec non Prohibitio libri, cui titulus, AVGVSTINVS CORNELII IANSENII, OLIM IPRENSIS EPISCOPI, excusi Lovanii typis Iacobi Zegers anno MDCXL, aliorumque Operum ac libellorum, occasione dicti libri variis in locis & variis idiomatibus impressorum.* Quæ Bulla sic incipit: *In eminenti Ecclesiæ Militantis sede, meritis licet imparibus constitui, sedulo meditamur, &c.* Et idem Sanctissimus Dominus noster, litteris ad nos in formâ Brevis datis anno MDCXLI, die XXI Octobris, nobis in iunxerit, ut prædicti Diplomatis sui præscripto qualibet ex parte fieret satis: atque insuper S. D. N. INNOCENTIVS Divina Providentiâ Papa X: per alias litteras, similiter in forma Brevis expeditas die XX Februarii anno MDCXLV. nobis ordinaverit, ut ipsius VRBANI Prædecessoris sui Constitutioni, in nostra præsertim Diocesi, con-

gruè obtemperaretur; & impensius mandaverit, ut voluntati suæ nostram quoque adungeremus: Nos, qui ab initio supradictam Bullam quæ decuit reverentiâ suscepimus, & conati sumus ut in nostrâ Diocesi eidem perfectè obediretur; considerantes tamen, adhuc aliquos de ejsdem Bullæ veritate & obligatione dubitare, iudicavimus eandem in nostrâ Diocesi iterum publicandam, prout presentibus publicamus: ac, quatenus opus est, mandamus omnibus nostræ Diocesis Christi-fidelibus, ut supradictæ Constitutioni VRBANI VIII in omnibus pareant & obediant; sub pœnis & censuris in eadem contentis. In quorum fidem has sigilli nostri impressione & Secretarii signaturâ confirmari fecimus. Datum Antverpiæ die X Maji MDCXLVI.

De mandato Perillustri & Reverendissimi Domini præfati.

Locus † sigilli.

M. SOMERS secret.

Infra scriptum erat:

Anno à Nativitate Domini millesimo sexcentesimo quadragesimo sexto, die vero decimâ quartâ mensis Maji, suprascripta littera affixa & publicata fuerunt ad valvas Ecclesiarum Cathedralis B. MARIE, & Parochialis sanctæ VVlburgis respectivè Antverpiensis, per me infrascriptum Notarium Apostolicum.

I. Hermans Not.

Ejusdem

Ejusdem promulgatio

NAMVRCI IN BELGIO.

ENGELBERTVS Dei & Apostolicæ Sedis gratiâ Episcopus Namurcensis. Vniuersis & singulis nostræ Diocesis, Salutem in Domino. Publicata nonnuper bullâ dogmaticâ pridem editâ à S. D. Urbano Papa VIII felic. record, cuius initium est, *In eminenti Ecclesiæ militantis sede, &c.* titulus vero ejsdem. *Sanctissimi D. N. D. VRBANI divinâ Providentiâ Papæ VIII confirmatio constitutionum Pii Papæ V. & Gregorii XIII, prohibentium quædam Theologorum sententias & opiniones. Necnon prohibitio libri, cui titulus, Augustinus Cornelii Iansenii olim Iprensium Episcopi, excusi Lovanii typis Iacobi Zegers, anno 1640. Aliorumque operum ac libellorum occasione dicti libri, variis in locis, & variis idiomatibus impressorum.* Cujus obedientiam & observantiam sedulo Nobis in iunxit Sanctissimus Dominus N. Innocentius X. per speciales suas litteras in forma Brevis ad nos datas die 20 Februarii 1645. ac postmodum Illustrissimus ac Reverendissimus Dominus Antonius Bichus Abbas sanctæ Anastasiæ, Administrator Apostolicæ Iurisdictionis cum facultatibus Nuntii in Belgicis ditionibus, & Burgundiæ Comitatu, &c. per alias litteras de decima Martii novissimè elapsi, ac denique receptis litteris Regiæ Majestatis de 26 ejsdem mensis Martii, quibus restatum facit, nolle impedimentum adferri publicationi dictæ Bullæ, mandando omnibus Officiariis desuper requirendis, ut favorem & assistentiam præbeant. Denuò intimamus & mandamus

omnibus & quibuscumque nostræ Diocesis, cuiusvis status, ordinis, gradus, conditionis & qualitatis existant, dictæ Bullæ per omnia parere & obedire. Declarantes Nos adversus eos, quos contravenisse constiterit, processuros per pœnas in eadem Bullâ insertas, videlicet privationem perpetuam omnium dignitatum, graduum, honorum, beneficiorum & officiorum, necnon inhabilitatem ad quacumque ex prædictis; Vinculo quoque anathematis eo ipso innodatos declaratuos, à quo nullus Romano Pontifice inferior, valeat ipsos excepto mortis articulo, liberare, prout latius in eadem Bullâ. Datum Namurci in Palatio nostro Episcopali sub sigillo nostro, & Secretarii nostri signaturâ die 21 mensis Aprilis anno millesimo sexcentesimo quadragesimo sexto.

De Mandato Perillustri & Reverendiss. Domini mei præfati.

Locus (†) sigilli.

I. BLONDEAV Secret.

Infra scriptum erat sic:

Anno à Nativitate Domini millesimo sexcentesimo quadragesimo sexto, die vero 22 mensis Aprilis, supradictæ litteræ affixæ & publicatæ fuerunt ad valvas Ecclesiarum Cathedralis S. Albani, & Collegiæ B. Mariæ Namurcensis, per me infrascriptum Notarium publicum & Curie spirituales Scribam juratum. Et signatum I. POTTELET Not.

Ex Statutis Synodalibus ab Illustrissimo & Reverendissimo domino

D. CLAUDIO D'ACHELLI,

Archiepiscopo Bisontino editis & promulgatis die

XXVI Maii MDCXLVIII.

CAPVT IIL

De Bulla VRBANI P. P. VIII. contra Iansenii librum, cui titulus Augustinus, cum veneratione admittenda.

QVia verò exigit à Nobis debita Sanctæ Sedi Apostolicæ obedientia, ut cum ea, qua par est, sedulitate & diligentia Doctrinas ab ea velut ceterarum Ecclesiarum Matre damnatas, damnemus & Nos, vel sic majorum vestigiis inherentes, quorum mentibus ab ipsis fidei incunabulis altè impressa restatum facit, nedum in maximis, quin & in minimis fuit reverentia. Hinc emanatam à felicis record. Urbano VIII summo Pontifice Constitutionem, quæ incipit: *In eminenti Ecclesiæ.* Et qua, Cornelii Iansenii liber, cui titulus Augustinus, legi, aut etiam à non legentibus servari, distictè prohibetur, propter damnatas in opere ejsmodi opiniones: Apostolicis prædicti VRBANI Papæ VIII, quemadmodum & promulgatis à Sanctissimo domino nostro Innocentio P. P. X. ea de re decretis, parere cupientes in omnibus, venerabundi admittimus, & usque adeò strictè servari mandamus, ut in posterum (quoad nobis placuerit) nullus omnino ad curam animarum admittatur, nisi qui post solemnem Concilii Tridentini Fidei professionem, formulam hic adjectam coram Vicario nostro Generali attentè legerit & juraverit. Ego N. profiteor me obedientem sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & S. D. N.

Innocentio X Pontifici Romano, ejsque successoribus, atque ideo me acceptaturum, prout de facto accepto, debita submissione Constitutionem felicis record. VRBANI VIII, editam anno decimo nono sui Pontificatus, Incarnationis dominicæ millesimo sexcentesimo quadragesimo primo, pridie Nonas Martii quæ incipit *In eminenti Ecclesiæ.* In qua damnatur & prohibetur liber Cornelii Iansenii, cui titulus Augustinus. Quam Constitutionem ego integrè accepto, & cum ea in omnibus sentio & consentio: ac promitto me (quantum in me fuerit) curaturum, ut præfatam Constitutionem omnes & singuli acceptent, & in omnibus cum eadem sentiant & consentiant. Ita spondeo, voveo ac juro. Ego idem N. sic me Deus adjuvet, & hæc sancta Dei Evangelia.

Prohibemus lectionem piorum in speciem operum Antonii Arnaud Sorbonici Doctoris *de frequentis communionem.* Et Ioannis Verger, de Havranne, sancti Cyroni Abbatis, variorum opusculorum Authoris. quorum quidem mense Octobri superioris anni adjecta pœna arbitraria, lectionem per diocesum nostram interdixeramus, &c.

S Y N-

S Y N G R A P H Æ

S. Theologiæ Doctorum Academiæ Lovaniensis, qui se suprapositam Urbani P. P. VIII Constitutionem recipere, eique parere se velle declararunt, mensè Decembri anno M D C X L I I I.

Infrascripti ad requisitionem R^m D^m Pro-nuncii Apostolici in Belgio, declaramus, nos Bullam S^m Domini Nostri Urbani VIII, qua confirmantur Constitutiones Pii Papæ V, & Gregorii XIII, ac prohibetur Augustinus Cornelii Iansenii olim Iprensis Episcopi, in quo multæ ex propositionibus à Sede Apostolica ante damnatis continentur, & contra easdem Damnationes defenduntur, tanquam Romæ legitime affixam & publicatam, reverenter recipere, ideoque in omnibus & per omnia parituros.

Ioannes Schinckelius senior facultatis Theologicæ Lovanii Regens, ac in eadem ordinarius Professor, Præfident Collegii Adriani VI.

Christianus Beufecum secundus ejusdem facultatis Regens, ac in eadem Professor Regius, Regiique feminarii Præfident.

Guilielmus Ab Angelis Tertius ejusdem Facultatis Regens, nec non S. Theologiæ Scholasticæ senior Professor Regius.

Ioannes Caramuel Lobkowitz S. T. D. Melrosæ Abbas Ordinis Cisterciensis.

Matthæus Theyghe S. T. D. & linguæ Græcæ Professor Academicus, Præfès Collegii Pastoralis Ibernæ.

Antonius Davius S. Theol. Doctor, & moralis

scientiæ Academicus Professor, Collegii Sabaudicæ Præfident.

Iacobus Speeq S. Theol. Doctor, & Professor Ordinarius.

Levinus Debbaur S. Theol. Licentiat, & Professor Ordinarius.

Eidem formulæ subscripserunt ex ordine S. Dominici S. Theologiæ Doctores.

F. Franciscus Hyacinthus Coquetius Ord. Prædicatorum S. Theol. Doctor Duacensis.

F. Marius Ambrosius Capello Ord. Prædic. S. Theol. Doctor Lovaniensis.

Supposito quod hæc ultima Bulla, prout est nobis ab Eximio D. M. N. Ioanne Schinckelio exhibita, de facto, prout talis est, emanavit à Sede Apostolica, sitque Romæ & hic sufficienter publicata, subscribo tanquam obediens filius S. R. Ecclesiæ.

F. Andræas à Turri S. Theologiæ Doctor Lovaniensis, Ord. Prædic.

Ego fr. Gasper Dingens Ord. Præd. S. Theol. Doctor Lovaniensis absolute & sine limitatione humiliter & reverenter recipio, & pareo præfatæ Bullæ, de cujus publicatione ob autoritatem Ill^m D^m Abbatiss S. Anastasiæ Pro-nuntii S. Sedis Apostolicæ in Belgio non possum dubitare.

P R O T E S T A T I O

DD. S. Theologiæ Academiæ Duacensis, ad Serenissimum Archiducem Leopoldum, adversus Corn. Iansenii doctrinam, pro sua erga Sedem Apostolicam & Bullam Urbani VIII observantia.

Serenissime Princeps.

Infrascripti sacræ Theologiæ Doctores & Professores in alma Vniversitate Duacena certiores facti à viro Religioso fide dignissimo nos scriptis quorundam ex Vniversitate Lovaniensi traductos, quasi doctrinæ, quæ Iansenio & Baio primum tribuitur non tantum subscripserimus aliquando, sed etiam modo pertinaciter adhærescamus; splendidius mendacium fingi nullum posse credimus, cum constet nos I^m Urbani VIII felic. mem. Bullam contra Iansenium amplexos, ipsamque in Scholis publicis solenni ritu promulgasse: Inde summum Pontificem brevi peculiari ac benedictione hanc Vniversitatem cohonestasse, quia tam prompte sedi Apostolicæ morem gessisset (breve id Pontificium nobis ad manum est) certissimum quoque nos Diploma super hac re Regium exosculatos integram ipsam Bullam ad Scholas publicas affixisse, quam nullus hominum vel digito injurioso attingit. Hic protestati sumus, ac protestamur iterum iterumque nos semper præstitisse obedientiam erga S. Sedem Petri, & Regem Catholicum: Imo semper doctrinam illam Iansenii profcriptam voluisse ita ut nullum unquam ex nostra Facultate Theologiæ Duacena infecerit; tanto

acerbior est dolor noster, quanto atrocior injuria; nec ferenda, qua nomen almæ hujus Vniversitatis traducitur apud Serenissimum Archiducem quasi inobedientium Catholicæ Ecclesiæ filiorum. Contra censuram communibus suffragiis humillime Serenissimam suam Celsitudinem rogandam, ut pergat doctrinam illam Iansenianam serio extirpare, qua nequaquam docetur B. Augustini mens, & cum hoc malum in pejus ita serpat, ut saniori Belgicæ nostræ parti, & Academiæ huic affricum mentiantur illi, verendum magis est ne petulantia ingenia five in Academiis five Monasteriis & alibi incautos & minus versatos in S. Augustini voluminibus hac perniciofa doctrina imbuant: & ab ejusmodi vero scintillis magna excitentur incendia, nisi potestas Serenissimi illa ipsa in suis principiis extinguat. Cæterum profiteamur & protestamur, neque hic neque alias à Bullis ac mandatis Pontificiis diplomatibusque regiis ne latum unquam esse discessuros, sed semper fore morigeros, prout plenius ex Relatione venerabilis Religiosi de facultate nostra bene meriti latoris præsentium sua Serenissima Celsitudo intelliget. cui eadem facultas Theol. Duac. ex animo omnem fospitatem & felicitatem precatur. Duaci 27 Julii M D C X L V I I I.

Georgius Colvenerius. Franciscus Sylvius.

Valentinus Randonse.

F I N I S.

I N.

T E S T I M O N I A S A C R A,

quæ in hoc volumine pro assertis Theologicis advocantur, & sæpius elucidantur.

d. Disputationem. n. Numerum notat.

Ex Veteri Testamento.

Ex Genesi.

Cap. I. **A**ciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris, & volatilibus cæli, & bestiis, univèrsæque terræ. d. 8. n. 173. & seqq. & d. 19. n. 10.

c. 2. Quocumque die comederis ex eo, morte morieris. d. 11. n. 2.

c. 3. In sudore vultus tui vesceris pane tuo, donec revertaris in terram, de qua sumptus es, quia pulvis es, & in pulvèrem reverteris. d. 11. n. 2.

Ex Exodo.

Cap. IIX. Hæc dicit Dominus: Dimitte populum meum, ut sacrificet mihi. Si autem nolueris, ecce percussio. d. 10. n. 46 & seqq. & d. 23. n. 261.

c. IX. Dimitte populum meum; quod si adhuc renuis, & retines eum, ecce manus mea. ibid. & d. 23. n. 261.

Videns Pharaon, quod cessasset pluvia, & grando, & ro-nitrua, auxit peccatum, & ingravarum est cor ejus. d. 23. n. 261.

c. X. Vique non vis subijci mihi? Dimitte populum meum, ut sacrificet mihi. Sin autem resistis, & non vis dimittere eum, ecce ego inducam. d. 10. n. 46. & seqq. & d. 23. n. 261.

c. XX. Ut probaret vos, venit Deus, & ut terror illius esset in vobis, & non peccaretis. d. 22. n. 35.

c. XXXII. Aut dimitte eis hanc noxam, aut si non vis dele me de libro tuo. d. 12. n. 151.

Ex Levitico.

Cap. XXVI. Addam correptiones vestras septuplum propter peccata vestra, & conteram superbiam duritiæ vestræ. d. 23. n. 258.

Ex Numeris.

Cap. XIV. Nolite rebelles esse contra Dominum. d. 23. n. 45.

c. XV. Adversus Deum rebellis fuit. ibid.

Ex Deuteronomio.

Cap. IV. Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, nec auferetis ex eo. d. 1. n. 42 & 43.

c. X. Circumcidite igitur præputium cordis vestri, & cervicem vestram, ne obduretis amplius. d. 23. n. 260.

c. XI. En propono in conspectu vestro hodie benedictionem, & maledictionem. Benedictionem, si obedieritis mandatis Domini Dei vestri, quæ ego hodie præcipio vobis; maledictionem, si non obedieritis mandatis Domini Dei vestri. d. 14. n. 151.

c. XXX. Considera, quod hodie proposuerim in conspectu tuo vitam, & bonum, & de contrario mortem, & malum, ut diligas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus, & custodias mandata illius. d. 8. n. 282.

Testes invoco hodie caelum, & terram, quod proposuerim vobis vitam, & mortem, benedictionem, & maledictionem. Elige ergo vitam, ut & tu vivas, & diligas Dominum Deum tuum, & obedias voci illius. d. 8. n. 282. d. 14. n. 136.

Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est, neque procul positum: sed juxta te est sermo valde in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illum. d. 23. n. 114.

c. XXXI. Considera, quod hodie proposuerim in conspectu tuo vitam, & bonum, & de contrario mortem, & malum. d. 14. n. 151.

c. XXXII. Constituit terminos populorum juxta numerum Angelorum Dei. d. 20. n. 82.

Ex Iosue.

Cap. XXIV. Si autem malum vobis videtur, optio vobis datur, ut Domino serviat. Eligit hodie, quod placet, cui potissimum servire debeatis: utrum Dñs, qui-bus servierunt Patres vestri. d. 14. n. 136.

Testes vos estis, quia ipsi elegeritis vobis Dominum. d. 14. n. 136.

Ex I. Regum.

Cap. VI. Quare aggravatis corda vestra, sicut aggravavit Ægyptus. d. 23. n. 260.

Ex II. Regum.

Cap. XII. Peccavi Domino. Dominus quoque transulit peccatum tuum. d. 22. n. 105.

c. XXIV. Hæc dicit Dominus, trium tibi datur optio. Elige unum, quod volueris ex his, ut faciam tibi. d. 14. n. 151.

Nunc ergo vide, & delibera, quem respondeam ei, qui me misit, sermonem. ibid.

Ex III. Regum.

Cap. IIX. Facies, ut des unicuique secundum omnes vias suas. d. 7. n. 111.

Ex Paralipomenon II.

Cap. XV. Dominus vobiscum, quia fuistis cum eo. Si quaesieritis eum, invenietis. Si autem dereliqueritis eum, derelinquet vos. d. 23. n. 158.

c. XXX. Nolite indurare cervices vestras, sicut Patres vestri: tradite manus Domino. d. 23. n. 260.

c. XXXVI. Sedesias induravit cervicem suam, & cor, ut non reverteretur ad Dominum Deum Israël; sed & universi Principes Sacerdotum, & populus prævaricati sunt iniquè juxta universas abominationes gentium, & polluerunt domum Domini, quam sanctificaverat sibi in Hierusalem. d. 23. n. 263.

Mittebat autem Dominus Deus patrum suorum ad illos per manus nuntiorum suorum de nocte confurgens, & quotidie commonens. ibid.

Ex I. Esdræ.

Cap. VI. Filii Israël se separaverunt à coinquinatione gentium, ut quaererent Dominum Deum Israël. d. 7. n. 97.

Ex II. Esdræ.

Cap. X. Se separaverunt de populis terrarum ad locum Dei. d. 7. n. 93.

Ex Tobia.

Cap. I. Quoniam memor fuit Domini in toto corde suo, dedit illi Deus potestatem quocumque vellet ire, haberis libertatem, quæcumque facere voluisset. d. 14. n. 4.

Ex Esther.

Cap. XV. Converteritque Deus cor Regis in mansuetudinem, d. 20. n. 63 & seqq.

Ex Job.

Cap. I. Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est. d. 12. n. 13.

Ecce universa, quæ habet, in manu tua sunt; tantum in eum ne extendas manum. d. 14. n. 131.

c. IX. Verebar omnia opera mea, sciens, quod non parceres delinquenti. d. 22. n. 35.

c. X. Numquid tibi bonum videtur, si calumnieris, & opprimas me. d. 23. n. 20.

Ex Psalmis.

Pfal. I. Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum. d. 14. n. 143.
 Psal. VII. Iustum adiutorium meum à Domino, qui salvos facit rectos corde. d. 23. n. 161.
 Psal. XVII. Misit de summo, & accepit me, & adsumpsit me de aquis multis. Eripuit me de inimicis meis fortissimis. d. 23. n. 157.
 Et retribuet mihi Dominus secundum iustitiam meam, & secundum puritatem manuum mearum retribuet mihi, quia custodivi vias Domini, neque impiè egi à Deo meo. *ibid.*
 Et posuit tenebras latibulum suum. *ibid.*
 Cum sancto sanctus eris, & cum perverso perverteris. *ibid.*
 Psal. XXX. In manibus tuis fortes meæ. d. 14. n. 131.
 Psal. XXXI. Ecce oculi Domini super metuentes eum, & in eis, qui sperant super misericordia eius, ut eruat à morte animas eorum, & alat eos in fame. d. 23. n. 158.
 Psal. XXXII. Timere Dominum omnes sancti eius, quoniam non est inopia timentibus eum. d. 23. n. 158.
 Multæ tribulationes iustorum, & de omnibus his liberavit eos Dominus. Custodit Dominus omnia ossa eorum: unum ex his non conteretur. d. 23. n. 158.
 Psal. XXXVI. Iunior fui, etenim senui, & non vidi justum derelictum, neque semen eius querens panem. d. 23. n. 158.
 Quia Dominus amat iudicium, & non derelinquet sanctos suos, in æternum conservabuntur. *ibid.*
 Psal. LXIV. Spes omnium finium terræ, & in mari longe. d. 23. n. 181.
 Psal. LXXIX. Dederunt in escam meam fel, & in siti mea potaverunt me aceto. d. 23. n. 236.
 Psal. LXXII. Iustificat se. d. 7. n. 93.
 Psal. XC. Qui habitat in adiutorio Altissimi, in protectione Dei cæli commorabitur. d. 23. n. 158.
 Psal. XCI. Deus altionum liberè egit. d. 14. n. 4.
 Psal. XCIV. Hodie si vocem Domini audieritis, nolite obdurare corda vestra. d. 23. n. 260 & 267.
 Psal. CXIV. Misericors Dominus, & iustus. d. 12. n. 130.
 Psal. CXIX. Attraxi Spiritum. d. 7. n. 129.
 Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum propter retributionem. d. 22. n. 9.
 Confige timore tuo carnes meas, à iudiciis enim tuis timui. d. 22. n. 35.

Ex Proverbiis.

Cap. IV. Viam sapientia monstrabo tibi, ducam te per semitas æquitatis, currens non habebis offendiculum. d. 23. n. 114.
 C. VIII. Ego diligentes me diligo. d. 22. n. 105.
 C. XI. Seminanti autem iustitiam merces fidelis. d. 22. n. 9.
 C. XIV. Timor Domini fons vitæ, ut declinet à ruina mortis. d. 22. n. 35.
 C. XVII. Mulier extranea, quæ verba sua dulcia facit, blanditiis protraxit illum: statim eum sequitur ignorans quod ad vincula stultus trahatur. d. 7. n. 126.
 C. XXI. Cor Regis in manu Domini, quocumque voluerit vertet illud. d. 14. n. 163.
 C. XXIII. Quando sederis, ut comedas cum Principe, diligenter attende, quæ apposta sunt ante faciem tuam, & statue cultrum in gutture tuo: si tamen habes in potestate animam tuam. d. 14. n. 129.
 C. XXIX. Anrum tuum, & argentum tuum confusa, & verbis tuis facito stateram, & franos ori tuo rectos. d. 15. n. 7.
 C. XXX. Qui corripientem dura cervice contemnit, repentinus ei superveniet interitus. d. 23. n. 258.
 C. XXXI. Operata est consilio manuum suarum. d. 14. n. 146.

Ex libro Sapientie.

Cap. IV. Gratia Dei, & misericordia in sanctos eius. d. 5. n. 1.
 C. VII. Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honestas per manus illius. d. 22. n. 150.

C. VIII. Sobrietatem enim, & prudentiam docer, & iustitiam, & virtutem, quibus utilius nihil est in vita hominibus. d. 22. n. 150.
 C. IX. Da mihi sedium tuarum afflictricem sapientiam, quæ mecum sit, & mecum laborebit. d. 10. n. 73.
 C. XI. Non ignorans, quoniam nequam est natio eorum, & naturalis malitia ipsorum, & quoniam non poterit mutari cogitatio illorum in perpetuum. Semen enim erat maledictum ab initio. d. 23. n. 262.
 Dabas locum penitentia. *ibid.*
 Veniam dabis peccatis illorum. *ibid.*
 Eos, qui exerrant, partibus corripis, & de quibus peccant, admones, & alloqueris, ut relicta malitia credant in te Domine. *ibid.*
 Ob hoc, quod omnium Dominus es, omnibus te parcere facis. *ibid.*
 C. XVI. Propter hoc, & tunc in omnia transfigurata omnium nutrici gratia tuæ deserviebant. d. 5. n. 1.
 C. XIX. Et quos roganter projecerant, hos tanquam fugitivos persequerantur. Ducebat enim eos ad hunc finem digna necessitas. d. 10. n. 42.

Ex Ecclesiastico.

Cap. I. Initium sapientia timor Domini. d. 22. n. 35.
 C. III. Facite, ut salvi sitis. d. 7. n. 111.
 Cor durum habebit male in novissimo. d. 23. n. 258.
 C. XII. Benefac iusto, & invenies retributionem magnam, etsi non ab ipso, certe à Domino. d. 22. n. 9.
 C. XIII. Subridens spem dabit, narrans tibi bona, & dicit: Quid opus est tibi? Et confundet te in cibis suis, donec exinaniat te bis, & ter, & in novissimo deridebit te: & postea videns derelinquet te, & caput suum movebit ad te. d. 23. n. 187.
 C. XV. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui. Adjecit mandata, & præcepta sua. Si volueris mandata servare, conservabunt te, & in perpetuum fidem placitam servare. Apposuit tibi aquam, & ignem: ad quod volueris, porrigere manum tuam. Ante hominem vita, & mors, bonum, & malum; quod placuerit ei, dabitur illi. d. 8. n. 183. & d. 14. n. 130. & seqq. & n. 134. & seqq. & d. 15. n. 1. & seqq. & d. 19. n. 9. & d. 24. n. 21.
 Non dixeris, per Deum abest. d. 23. n. 49.
 Si volueris mandata servare conservabunt te. d. 15. n. 11. & d. 23. n. 201. & d. 24. n. 25.
 C. XVII. Deus creavit de terra hominem, & secundum imaginem suam fecit illum; & secundum se vestivit eum virtute; & dedit illi potestatem eorum, quæ sunt super terram. d. 8. n. 173. & seqq. & d. 19. n. 10.
 Posuit oculum suum super corda illorum ostendere illis magna opera suorum, ut nomen sanctificationis collaudent, & gloriari in mirabilibus eius, ut magna enarrent operum eius. d. 8. n. 289.
 Disciplina intellectus replevit eos, creavit illis scientiam spiritus, sensu implevit cor illorum, & mala, & bona ostendit eis, posuit oculum suum super corda illorum ostendere illis magna opera suorum, ut nomen sanctificationis collaudent, & gloriari in mirabilibus eius, ut magna enarrent operum eius. *ibid.*
 C. XXIV. In omni populo, & in omni gente primum habui, & omnium excellentium, & humilium corda virtute calcavi. d. 7. n. 36.
 Ego in altissimis habitavi, & gyrum cæli circuii sola. *ibid.*
 Ego sapientia sicut aqueductus exivi de paradyso. *ibid.*
 C. XXV. Qui tenet illum cui assimilabitur? Timor Dei initium dilectionis eius. d. 22. n. 35.
 C. XXXI. Qui potuit transgredi, & non est transgressus: facere mala, & non fecit. Ideo stabilita sunt bona illius in Domino, & elemosynas illius enarrabit omnis Ecclesia Sanctorum. d. 15. n. 5. & d. 24. n. 24.
 C. XXXIII. Quare dies diem superat, & annus annum à sole? à Domini scientia superati sunt; factio sole, & præceptum custodiens per Dei sapientiam dividuntur; & immutavit tempora, & dies festos ipsorum, & ex ipsis exaltavit, & magnificavit Deus. d. 7. n. 49.
 Contra malum bonum est, & contra mortem vita; sic & contra virum iustum peccator, & sic intueri in omnia opera Altissimi. Duo, & duo, & unum contra unum. *ibid.*

Quasi

Ex Daniele.

Cap. XIII. Angustia mihi sunt undique, & quid eligam, ignoro. d. 14. n. 136.

Ex Osea.

Cap. II. Sponsabo te mihi in sempiternum, & sponsabo te mihi in iustitia, & in misericordia, & miserationibus. d. 23. n. 159.
 C. XI. In funiculis Adam traham eos in vinculis charitatis. d. 7. n. 126.
 C. XIII. Perditio tua Israël; tantummodo in me auxilium tuum. d. 23. n. 47.

Ex Amos.

Cap. III. Si erit malum in civitate, quod Dominus non fecit. d. 12. n. 13.

Ex Michea.

Cap. I. Descendit malum à Domino in portam Hierusalem. d. 12. n. 13.

Ex Malachia.

Cap. I. Si ego Pater, ubi est honor meus; & si Dominus ego sum, ubi est timor meus? d. 22. n. 35.

Ex Novo Testamento.

Ex Mattheo.

Cap. V. Si diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nonne & Ethnici hoc faciunt? Estote ergo vos perfecti, sicut & Pater vester cælestis perfectus est. d. 20. n. 19.
 Qui solem suum oriri facit super bonos, & malos. *ibid.*
 Esto consentiens adversario tuo, ne forte tradat te iudici, & iudex ministro, & in carcerem mittaris. d. 22. n. 66.
 C. VI. Si ergo fenum agri, quod hodie est, & cras in cibum mittitur, Deus sic vestit, quanto magis vos modica fidei. d. 20. n. 104.
 C. VIII. Domine si vis, potes me mundare. d. 15. n. 14.
 C. XI. Iugum meum suave est, & onus meum leve. d. 23. n. 114.
 C. XII. Quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, & vasa ejus diripere, nisi prius alligaverit fortem. d. 23. n. 166.
 C. XIII. Tollite ab eo talentum, & date ei, qui habet decem talenta. Omni enim habenti dabitur, & abundabit; ei autem, qui non habet, etiam id, quod videtur habere, auferetur ab eo. d. 23. n. 58.
 C. XVI. Si quis vult venire post me, abneget semetipsum. d. 15. n. 11. & d. 23. n. 201. & d. 24. n. 25.
 C. XIX. Si vis ad vitam ingredi, serva mandata. d. 15. n. 11. & d. 23. n. 201. & d. 24. n. 25.
 Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia, quæ habes. d. 15. n. 16.
 C. XXIII. Quoties volui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluiisti? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Dico enim vobis; non me videbitis amodo. d. 23. n. 58. & 265.
 C. XXIV. Erunt enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet. Et nisi breviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro. d. 18. n. 127.

Ex Marco.

Cap. XIII. Dedit servis suis potestatem cujusque operis. d. 14. n. 128.
 C. XVI. Qui non crediderit, condemnabitur. d. 8. n. 91.

Ex Luca.

Cap. III. Progenies viperarum, quis demonstrabit vos fugere à ventura ira? Facite ergo fructum dignum penitentia. d. 22. n. 66.
 Iam enim securis ad radicem arboris posita est. Omnis ergo arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. *ibid.*

T E S T I M O N I A S A C R A.

c. iv. Agebatur Iesus spiritu in desertum. d. 23. n. 306.

c. vii. Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. d. 22. n. 105.

c. viii. Vobis datum est nosse mysterium regni Dei. d. 5. n. 26.

c. x. Tunc cepit exprobrare civitatibus, in quibus factæ sunt plurimæ virtutes ejus, quia non egissent poenitentiam. Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro, & Sydone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere poenitentiam egissent. Verumtamen dico vobis Tyro, & Sydoni remissius erit in die iudicii, quam vobis. d. 23. n. 35.

Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes, & scorpiones, & super omnem virtutem inimici; & nihil vobis nocebit. d. 23. n. 168.

c. xii. Ostendam autem vobis, quem timeatis; timeate eum, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam: ita dico vobis, hunc timeate. d. 22. n. 35 & 66.

c. xiii. Nisi poenitentiam egeritis, omnes simul peribitis. d. 22. n. 66.

c. xvii. Numquid gratiam habet sermo illi. d. 12. n. 124.

c. xix. Regnum Dei intra vos est. d. 23. n. 114.

c. xxiii. Pater dimitte illis, quia nesciunt, quid faciunt. d. 23. n. 236.

Ex Ioanne.

Cap. i. Gratiam pro gratia. d. 5. n. 26.
Dedit eis potestatem filios Dei fieri. d. 14. n. 124. & seqq.

Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. d. 23. n. 77. & d. 23. n. 113.

c. iii. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu S. non potest introire in regnum Dei. d. 8. n. 99.

Qui credit in eam, non iudicatur; qui autem non credit, iam iudicatus est. d. 8. n. 90.

Qui credit in filium, habet vitam æternam; qui autem non credit, non habet vitam, sed ira Dei manet super eum. d. 8. n. 90.

Mandata illius gravia non sunt. d. 23. n. 114.

c. vi. Dixi vobis, quia nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à Patre meo. d. 5. n. 26.

Nemo potest venire ad me, nisi Pater traxerit eum. d. 7. n. 124. & seqq.

Omnis, qui audivit à Patre, & didicit, venit ad me. d. 7. n. 131 & 132. & d. 24. n. 125.

Nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à Patre meo. d. 15. n. 102.

c. vii. Doctrina mea non est mea, sed ejus, qui misit me; quia ego à me ipso non loquor. d. 7. n. 33.

c. viii. Si quis sermonem meum tenuerit, mortem non videbit in æternum. d. 23. n. 201.

c. ix. Si cæci offeris, non haberetis peccatum; nunc autem dicitis, quia vidimus: peccatum ergo vestrum manet. d. 10. n. 45. & d. 23. n. 1.

c. x. Ego pono animam meam, ut iterum sumam eam. Nemo tollit eam à me, sed ego pono eam à me ipso. Et potestatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo iterum sumendi eam. Hoc mandatum accepi à Patre meo. d. 14. n. 128. d. 17. n. 15. & seqq.

c. xii. Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias: Excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum, ut non videant oculis, & non intelligant corde, & convertantur, & sanem eos. d. 10. n. 44. & d. 23. n. 265.

Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus. d. 23. n. 201.

Si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum. d. 7. n. 126.

c. xv. Sicut palme non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos, nisi in me manseritis. Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere. d. 6. n. 14.

Si non venissem, & loquutus eis fuisset, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo. d. 23. n. 266.

Ex Actis Apostolorum.

Cap. ii. Vobis est repromissio, & filiis vestris, & omnibus, qui longe sunt, quoscumque advocaverit Dominus. d. 23. n. 225.

c. iii. Vobis primum Deus suscitans filium suum, misit eum benedictentem vobis, ut converteret se unusquisque à nequitia sua. d. 23. n. 225.

c. vii. Vos semper Spiritui sancto resistitis. d. 23. n. 45 & 267.

c. x. Orationes tuæ, & elemosynæ tuæ ascenderunt in conspectu Dei. d. 20. n. 106.

c. xiii. Vobis verbum salutis ejus missum est. d. 23. n. 225.

c. xiv. Nos mortales sumus similes vobis homines annuntiantes vobis ab his vanis converti ad Deum, qui fecit celum, & terram, & mare, & omnia, quæ in eis sunt, qui in præteritis generationibus dimisit gentes ingredi vias suas; & quidem non sine testimonio semetipsum reliquit, benefaciens de celo, dans pluvias, & tempora fructifera, implens cibo, & læticia corda nostra. d. 20. n. 105. & d. 21. n. 13. & d. 20. n. 16 & 17.

c. xvii. Desinens statuta tempora, & terminos habitationis eorum, quærere Deum, si forte attraheret eum, aut inveniant. d. 20. n. 16 & 17. & d. 21. n. 13.

Ex Epistola ad Romanos.

Cap. i. Revelatur enim ira Dei de celo super omnem impietatem hominum eorum, qui veritatem Dei in injustitia detinent, quia quod notum est Dei, manifestum est in illis. Deus enim illis manifestavit; invisibilia enim ipsius à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur; sempiterna quoque ejus virtus, & divinitas, ita ut sint inexcusabiles. d. 8. n. 164. & seqq. d. 19. n. 8. & d. 20. n. 8. & seqq.

c. ii. Gloria, & honor omni operanti bonum. d. 7. n. 105.

Cum Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, ejusmodi legem non habentes ipsi sibi sunt lex, testimonium reddente illis conscientia ipsorum. d. 8. n. 168. d. 9. n. 1. d. 13. n. 11. & seqq. d. 19. n. 9. d. 20. f. 3. & n. 141. & d. 21. n. 14.

Gloria autem, pax, & honor omni operanti bonum, Iudæo primum, & Græco. d. 20. n. 18.

Quicumque enim sine lege peccaverunt, sine lege peribunt, & quicumque in lege peccaverunt, per legem judicabuntur. d. 20. n. 33.

Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. d. 20. n. 33 & 35.

An divitiis bonitatis ejus, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? Ignoras, quoniam benignitas Dei ad poenitentiam te adducit? Tu autem secundum duritiam tuam, & impenitens cor tuum thesaurizas tibi iram. d. 23. n. 23 & 259.

c. iv. Ei, qui operatur, merces non deputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. d. 5. n. 2. 16 & 17.

c. v. Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. d. 5. n. 26, 30 & 36. d. 6. n. 15. & d. 8. n. 28.

Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors. d. 11. n. 1.

Sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem; sic & per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ. Sic enim per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi; ita & per unius obedientiam iusti constituentur multi. d. 23. n. 224.

c. vi. Liberati à peccato, servi facti estis iustitiæ. d. 14. n. 1.

c. vii. Passiones peccatorum operabantur in membris nostris, ut mortificarent morti. d. 7. n. 24.

Nunc autem jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Scio enim, quia non habitat in me, hoc est, in carne mea bonum. d. 7. n. 24. d. 9. n. 18. & seqq.

Condelector legi Dei secundum interiorem hominem: video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. ibid.

Si autem quod nolo, illud facio: jam non ego operor illud. d. 9. n. 26.

Infelix ego homo; quis me liberabit de corpore mortis hujus. d. 12. n. 6.

c. viii. Corpus mortuum est propter peccatum, d. 11. n. 1 & 11.

Quicumque spiritu Dei aguntur, hi sunt filii Dei. d. 7. n. 117. & d. 23. n. 306. & d. 24. n. 125.

Non

T E S T I M O N I A S A C R A.

Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore; sed spiritum filiorum Dei, in quo clamamus: Abba Pater. d. 7. n. 120. & d. 22. n. 35 & 128.

Quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. d. 7. n. 120.

Qui etiam proprio suo filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. d. 23. n. 224 & 235.

Tunc & ipsa creatura liberabitur à corruptione in libertatem gloriæ filiorum Dei. d. 14. n. 1.

c. ix. Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei. d. 5. n. 33. d. 7. n. 38 & 106. & seqq.

Oprobam enim ego ipse, anathema esse à Christo pro fratribus meis. d. 12. n. 151.

Non habet potestatem figuræ luti ex eadem massa facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam? d. 14. n. 128.

Cujus vult, miseretur, & quem vult, indurat. d. 23. n. 284.

c. x. Ergo fides ex auditu, auditus autem per verbum Dei. d. 20. n. 104. & seqq.

c. xi. Si autem gratia, jam non ex operibus, alioquin gratia jam non est gratia. d. 5. n. 2 & 16.

Videte ergo bonitatem, & severitatem Dei. In eos quidem qui ceciderunt, severitatem: in te autem bonitatem Dei, si permanferis in bonitate; alioquin & tu excideris. Sed & illi; si non permanferint in incredulitate, inferentur; potens est enim Deus iterum inferere eos. d. 23. n. 199.

c. xiii. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. d. 14. n. 129.

Non enim sine causa gladium portat. d. 14. n. 129.

c. xiv. Omne, quod non est ex fide, peccatum est. d. 20. n. 92. & seqq.

c. xv. Abundantius omnibus laboravi. Non ego autem, sed gratia Dei mecum. d. 7. n. 92 & 105.

Ex I ad Corinthios.

Cap. i. Expectantibus revelationem Domini nostri Iesu Christi, qui & confirmabit vos usque in finem sine crimine in die adventus Domini nostri Iesu Christi. d. 23. n. 184.

c. iv. Quid habes, quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non accepseris. d. 5. n. 29 & 33. d. 6. n. 16. d. 7. n. 38. d. 8. n. 29.

Quis est, qui te discernit? d. 7. f. 6. & n. 89. & seqq. & d. 24. n. 123.

Quid gloriaris, quasi non accepseris. d. 7. n. 59. & seqq. & 103. & seqq.

Laus erit unicuique à Deo. d. 7. n. 105.

Manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit unicuique à Deo. d. 14. n. 143.

c. vi. Nolite errare; neque fornicatores, neque idolis servientes, neque adulteri, &c. Regnum Dei possidebunt. d. 8. n. 88.

c. vii. Non habens necessitatem, sed potestatem habens suæ voluntatis. d. 14. n. 1 & 128.

c. viii. Peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est. d. 23. n. 224.

c. ix. Omnis, qui in agone contendit, ab omnibus se abstinat. & illi quidem, ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam. d. 22. n. 9.

c. x. Vt quid enim libertas mea iudicatur ab aliena conscientia? d. 14. n. 4.

Fidelis Deus, qui non patietur, vos tentari supra id, quod potestis. d. 23. n. 114 & 168 & 175.

c. xv. Si in hac vita tantum sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. d. 12. n. 24.

Gratia Dei in me vacua non fuit. d. 15. n. 102.

Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur. d. 23. n. 213.

Ex II ad Corinthios.

C. iii. Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis; sed sufficientia nostra ex Deo est. d. 10. n. 73. & d. 5. n. 33.

Littera occidit, spiritus autem vivificat. d. 23. n. 331.

c. v. Estimantes hoc, quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus est Christus; ut & qui vivunt, jam non sibi vivant; sed ei, qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit. d. 23. n. 224.

c. vi. Exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. d. 15. n. 102. & d. 24. n. 32.

c. xi. Despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo. d. 23. n. 159.

c. xii. Si voluero gloriarì, non ero insipiens, veritatem enim dicam. d. 7. n. 105.

Ad Ephesios.

Cap. i. Prædestinavit nos in adoptionem filiorum, in laudem gloriæ gratiæ suæ. d. 5. n. 1.

In quo habemus remissionem peccatorum secundum divitiis gratiæ ejus, quæ superabundavit in nobis. d. 23. n. 32.

c. ii. Vt ostenderet abundantes divitiis gratiæ suæ in bonitate. d. 23. n. 32.

Gratia salvi estis per fidem, & hoc non ex vobis, Dei autem donum est. d. 5. n. 26 & 32.

Princeps potestatis aëris hujus operatur in filios diffidentiae. d. 7. n. 24.

Stare ergo succincti lumbos vestros in veritate, & induti lorica iustitiæ. d. 23. n. 168.

In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere. ibid.

c. iv. Vos autem non didicistis, si tamen audistis. d. 7. n. 132.

Ad Philippenses.

Cap. ii. Deus est, qui operatur in vobis velle, & perficere. d. 5. n. 33. d. 7. n. 38 & 112. & seqq. & d. 23. n. 188.

Cum timore, & tremore vestram salutem operamini. d. 7. n. 113.

Ad Colossenses.

Cap. ii. Quodcumque feceris, ex animo operamini, sicut Domino, & non hominibus: scientes, quod à Domino accipietis retributionem hæreditatis. d. 22. n. 9.

Ad Thessalonicenses.

Cap. ii. Cujus est adventus secundum operationem sathanæ in omni virtute, & in omni seductione iniquitatis iis, qui pereunt. d. 7. n. 24.

Ex I ad Timotheum.

Cap. ii. Obsecro igitur primum, omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt, ut quietam, & tranquillam vitam agamus in omni pietate, & castitate: hoc enim bonum est, & acceptum coram salvatore nostro Deo. d. 23. n. 199 & 191. & seqq. & 224.

Vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. d. 23. n. 99. & seqq. & 213.

c. iv. Qui est salvator omnium hominum, maximè fidelium. d. 23. n. 224.

Nolite negligere gratiam Dei. d. 24. n. 32.

Ex II ad Timotheum.

Cap. i. Resuscita gratiam, quæ est in te. d. 24. n. 35.

c. ii. Emundat se. d. 7. n. 93.

c. iii. Quemadmodum Iannes, & Mambres restiterunt Moysi; ita & hi resistunt veritati, homines corrupti mente. d. 23. n. 45.

c. ix. Bonum certamen certavi, cursum consummavi. d. 7. n. 105.

Ad Titum.

Cap. iii. Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis, & renovationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abundè. d. 22. n. 152.

Ad Hebræos.

Cap. ii. Videmus Iesum propter passionem mortis gloria, & honore coronatum: ut gratia Dei pro omnibus gustaret mortem. d. 23. n. 224.

c. 4. Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ ejus. d. 5. n. 1.

c. vi. Non enim injustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri. d. 12. n. 138.

In quo abundantius volens Deus ostendere pollicitationis heredibus immobilitatem consilii sui; interposuit iuramentum: ut per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus, qui confugimus ad tenendum propositam spem, quam sicut anchoram habemus animæ tutam, ac firmam, & incedentem usque ad interiora velaminis; ubi præcurfor pro nobis introivit Iesus. d. 23. n. 183.

c. ix. Qui per spiritum sanctum semetipsum obrulit immaculatum Deo. d. 7. n. 9 & 33.

c. x. Voluntariè peccantibus post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia, sed terribilis quædam expectatio iudicii, & ignis æmulatio, quæ consumptura est adversarios. d. 22. n. 66.

Quia iudicabit Dominus populum suum, horrendum est incidere in manus Dei viventis. ibid.

c. xi. Sine fide impossibile est placere Deo. d. 20. n. 92 & seqq.

Majores divitias æstimans thesauro Ægyptiorum improprium Christi; aspicebat enim ira in remuneratorem. d. 22. n. 9.

c. xii. Proposito sibi gaudio sustinuit crucem confessione contempta. d. 17. n. 18 & 21.

Nequis desit gratiæ Dei. d. 24. n. 35.

Ex Epist. Iacobi.

Cap. i. Vnusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus, & illectus; concupiscentia, cum conceperit, parit peccatum. d. 7. n. 24.

c. iii. Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir; potest enim fræno circumducere eorum corpus. Si autem equis fræna in ora mittimus ad consentiendum nobis, & omne corpus illorum circumferimus. Ecce, & naves, cum magna sint, & à ventis validis minentur, circumferuntur à modico gubernaculo, ubi impetus dirigentis voluerit. d. 15. n. 9.

c. iv. Resistite diabolo, & fugiet à vobis. d. 23. n. 168.

Ex I. Petri.

Cap. iv. Caritas operit multitudinem peccatorum. d. 22. n. 105.

c. v. Cum apparuerit princeps pastorum percipietis immarcescibilem gloriæ coronam. d. 22. n. 9.

Cui resistite fortes in fide. d. 23. n. 168.

Ex II. Petri.

Cap. i. Quomodo omnia nobis divinæ virtutis suæ, quæ ad vitam, & pietatem donata sunt per cognitionem ejus, qui vocavit nos; per quem maxima, & pretiosa no-

bis promissâ donavit, ut per hæc efficiamini divinæ confortes naturæ. d. 8. n. 30 & 202.

Ex I. Epist. Ioannis.

Cap. i. In multis offendimus omnes. d. 9. n. 25. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. ibid.

Si confiteamur peccata nostra, fidelis est, & iustus, ut remittat nobis peccata. d. 12. n. 138.

c. ii. Omne, quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ, quæ non est ex patre, sed ex mundo. d. 9. n. 18 & seqq.

Nolite diligere mundum. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo. d. 9. n. 20.

Mundus transiit, & concupiscentia ejus. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternam. ibid.

Advocatum habemus apud Patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed pro totius mundi. d. 23. n. 225 & 236.

c. iii. Si ille pro nobis animam suam posuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere. d. 23. n. 225.

Castificat se. d. 7. n. 93.

c. iv. Omnis, qui diligit, ex Deo natus est. d. 22. n. 105.

c. v. Mandata illius gravia non sunt. d. 23. n. 114.

Ex II. Epist. Ioannis.

Cap. iv. Nos ergo diligamus Deum, quia Deus prior dilexit nos. d. 23. n. 225.

Ex Epist. Iudæ.

Hi sunt, qui segregant semetipfos. d. 7. n. 46.

Ex Apocalypsi.

Cap. ii. Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. d. 22. n. 9.

c. iii. Ecce ego sto ad ostium, & pulso; si quis aperuerit mihi januam, intrabo ad illum. d. 23. n. 64 & 201.

c. xii. Cauda ejus trahebat tertiam partem stellarum cæli. d. 7. n. 126.

c. xiv. Timete Dominum, & date illi honorem, quia venit hora iudicii ejus. d. 22. n. 35.

c. xx. Et vidi Angelum descendentem de cælo, habentem clavem Abyssi, & catenam magnam in manu sua. Et apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus, & Satanus, & ligavit eum per annos mille, & misit eum in Abyssum & clausit, & signavit super illum, ut non seducat amplius gentes. d. 23. n. 166.

c. ult. Si quis apposuerit ad verba hæc, apponet Deus super eum plagas scriptas in libro hoc. d. i. n. 42 & 43.

I N D E X
R E R V M , E T V E R B O R V M ,
quæ in hoc volumine continentur.

d. *Disputationem.* f. *Sectionem.* n. *Numerum significat.*

A.

Actio arbitrii.

Actio arbitrii non est prior actione gratiæ in opus naturæ integræ, d. 7. f. 8 & 9.

Actioem arbitrii priorem esse actione gratiæ, Semipelagianum est, ibid. n. 64. & seqq. ad 80.

Gratiam non expectare actionem arbitrii priorem, definiunt Ecclesiæ Concilia, n. 67, 81. & seqq. Immo posteriorem asserunt PP. Ecclesiæ n. 83. & d. 23. n. 24. & seqq.

Actio arbitrii, & gratiæ est simultanea, n. 68. & 73.

Actio specifica arbitrii non est prior, etiam ratione, actione gratiæ, n. 70. & seqq.

Non est major ratio, ut actio arbitrii præcedat actionem gratiæ in statu naturæ integræ, quam lapsæ, n. 75 & 76.

Actionis liberæ determinatio refertur in gratiam tanquam in causam efficientem determinationis; secus vero tanquam in causam determinantem, n. 101.

Actionem liberam determinare, ac determinationem efficere idem non est, n. 101 & 102.

Actionis partem in bono opere negat Calvinus libero arbitrio, n. 108.

Actionum legi naturali contradicentium turpitudine & fœditas non est referenda in Deum potius, quam contradicentium legi divinæ, quamvis ignorantia juris naturalis sit annexa conditioni hominis, d. 10. n. 13.

Actiones turpes sine hominis libertate, referendas esse in Deum alii ex Scholasticis affirmant; alii negant, ibid. n. 14.

Actiones voluntariæ cum necessitate antecedenti elicitaræ, possunt esse arbitrio violentæ, d. 14. f. 10 & 11. n. 99. & seqq.

Actiones aliquæ excipiendæ sunt, in quibus arbitrium non vendicat indifferentiam potestatis, n. 103 & 104.

Actus.

Idem actus potest esse benevolentis, & concupiscentiæ amor, d. 22. n. 30.

Actum esse in potestate voluntatis denotat elicatum cum libertate indifferentiæ ad oppositum, d. 14. f. 13. & seqq. d. 17. f. 6.

Actus boni.

Actus supernaturalis vitalitas specifica tribuitur gratiæ; & supernaturalitas specifica arbitrio, d. 7. f. 9. n. 101.

Ad actus entitatis supernaturales æquè infirma, & impotens est natura integra, ac lapsa, f. 13. & seqq. n. 148. & seqq.

Possibilis est possibilitate antecedenti actus possibilitate consequenti impossibilis, d. 8. f. 13. n. 156.

Actus boni distinctionem in naturalem, & supernaturalem, Patres Ecclesiæ significant ex phrasi *sicut oportet*, præcipuè Augustinus, n. 198. & seqq.

Si actum aliquem moraliter bonum non posset suis viribus natura elicere, esset deploratæ conditionis, n. 325.

Distinctio actus boni in naturalem, & supernaturalem frustra impugnatur à Baianis negantibus possibilem naturalem, d. 8. f. 27.

Actus boni distinctio in salutarem, sive meritorem, & sterilem, sive non meritorem, admittenda est, n. 337. & seqq.

Actum esse in potestate voluntatis phrasi Augustiniana significat, elicatum sine necessitate, & cum indifferentia ad oppositum, d. 14. f. 13.

Item phrasi aliorum Patrum, f. 14.

Item phrasi sacrarum litterarum, f. 15.

Phrasi Aristotelis, n. 114.

Sancti Thomæ, n. 115.

Deus non potest velle actum voluntatis humanæ quo ad modum libertatis per mediâ inducentia necessitatem, seu determinationem inevitabilem voluntati, d. 16. f. 9. n. 125. & seqq.

Ad omnem bonum actum non est necessaria gratia entitatis supernaturalis, d. 19. f. 8.

Neque pertinens ad fidem, & charitatem infusam, ibid.

Bonorum actuum differentia, salutarium, & non salutarium naturalium, & supernaturalium, f. 9.

Sententia negans actus bonos naturales damnatur ab Ecclesiâ non solum propter censuram, sed etiam propter doctrinam, d. 19. n. 6.

Item damnatur propter necessitatem cuiusvis gratiæ ad potestatem antecedentem, & sufficientem, n. 7.

Natura lapsa potest agere sine auxilio gratiæ actus bonos naturales, quos potest integra, d. 19. f. 5. n. 64 & 65.

Nullus actus bonus naturalis potest fieri ex lege præsentis providentiæ sine prævio auxilio gratiæ supernaturali, d. 19. n. 53.

Actus boni naturales etiam heroici potestate antecedenti naturæ lapsæ, & sufficienti sunt per se & ex natura rei possibili sine auxilio gratiæ, n. 54.

Licet gratia necessaria sit ad actum bonum pertinere ea non debet ad actus fidei, & charitatis Theologicæ, d. 19. n. 66.

Actus bonus naturalis non differt à supernaturali objecto formali, nec concursu immediato naturæ, d. 19. n. 71.

Possibiles sunt infidelibus actus moraliter boni, d. 20.

Oppositum non evincit fides necessaria ad actum bonum, n. 9 & 10.

Ad solos actus salutare desideratur fides, d. 20. n. 95. & seqq.

Quæ fides ad eos sit necessaria; vide *fides*.

Plures sunt in statu naturæ lapsæ actus boni salutare, non imperati à charitate, d. 24. n. 101. & seqq.

Item à charitate non eliciti, d. 22. per totam.

Adamus.

Adamum sine iustitia, & sanctitate conditum fuisse, renuit Baius, d. 4. f. 1. n. 20 & 21.

Adamus potuit eundem virtutis actum, ante, & post peccatum cum eisdem principiis elicere, d. 6. f. 4. n. 26. & seqq.

In statu puræ naturæ conditus fuit, si vera est Baii, & Baianorum sententia, non potuisse creati sine donis reipsâ collatis à Deo, d. 8. n. 4.

Adamo concessum fuit à Deo reipsâ triplex bonorum genus, d. 8. n. 5.

Adamo non deberi subjectionem appetitus ad rationem docuit S. Thomas, d. 8. n. 11 & 12.

Dona Adamo collata, & peccato deperdita primæ ipsius conditioni indebita fuere, ibid. f. 2.

Patres Ecclesiæ docent dona Adamo in prima sui conditione collata fuisse gratuita, & non debita, n. 20. & seqq.

Adamus non perdidit per peccatum bona ex conditione naturali debita, n. 23 & 24.

Adamus debita non erant iustitiæ salutaris dona, f. 3.

Probat hoc ex sacris litteris, n. 28. & seqq.

Ex Bulla contra Baium, n. 31.

Ex sanctis Patribus, n. 32. & seqq.

Ex Augustino, n. 36.

Adamo fuisse indebitam, & gratiosam obedientiam appetitus, decernit Bulla contra Baium, d. 9. f. 1. n. 4.

Augustinus item docuit, n. 5 & 12.

Item Patres Ecclesiæ, n. 5 & 6.

Adamum ante peccatum subiectum fuisse rebellioni concupiscentiæ, Iulianus Pelagianus asseruit f. 4. n. 52. & seqq.

Adami primæ conditioni non est debita scientia juris naturalis, d. 10. f. 7.
 Adamus potuit condi obnoxius errori, etiam circa jus naturale, ibid.
 In statu innocentie illustratus fuit scientia juris naturalis atque divini, omniumque rerum naturalium perfecta notitia, n. 84.
 Secluso peccato de facto immortalis existeret, d. 11. n. 1. & seqq.
 Ex sacris litteris, n. 1 & 2.
 Item ex Conciliis, n. 3.
 Ex Scholasticis & Patribus, n. 4.
 Num Adamus de facto conditus sit absolute mortalis, aut immortalis, questio est de voce inter Patres, & Theologos, n. 5.
 Adamo & hominibus, secluso peccato, debitam esse immortalitatem, Baiani cum Baio volunt, n. 6.
 Oppositum omnino certum, f. 2.
 Ita decernit Bulla contra Baium, n. 8.
 Item Augustinus, n. 9 & 10.
 Ceteri Patres, n. 11.
 Adamo, & Evæ aderat immunitas à morte dependent ab usu ligni vitæ, n. 14.

Vide *pura natura. Homo.*

Adjuvium.

Adjuvium Dei ad merita vitæ æternæ non habuisse principem causalitatem præ arbitrio docent Baiani, d. 3. n. 3.
 Item adjuvium Dei ad opera meritoria in statu innocentie esse debitum creationi naturæ, & eo solum sensu esse gratiam, quo creatio naturæ gratiosa est, n. 4.
 Vide *Gratia. Auxilium.*

Adoptio.

Adoptio Dei, creationi naturæ debita, intelligitur à Bulla contra Baium, jus naturale in felicitatem æternam, d. 4. n. 30.
 Adoptionem Dei, & sanctificationem deberi naturæ rationali innocenti, non docuit Augustinus, d. 8. f. 9.
 Adoptio & sanctitas innocentibus annexa arguebatur ab Augustino ex suppositione naturæ elevatæ, & supernaturalis providentiæ, n. 109. & seqq.
 Adoptio & sanctitas rectè colligitur ex innocentia in statu præsentis, secus vero in possibili, ibid. n. 112.

Æternitas.

Decreta libera Dei mensurantur duratione indivisibili æternitatis, & ideo nequeunt de liberis in necessaria transire, d. 17. n. 78 & 79.

Affectus. Affectio.

Affectus gratis donans induere solet nomen gratiæ, d. 5. n. 1.
 Affectus liber, & efficax virtutis computatur inter auxilium gratiæ, d. 7. f. 13. n. 173. & seqq.
 Affectus simplices, & inefficaces essent liberi, si voluntarium reciprocaretur cum libero, d. 17. n. 54.
 Affectus turpes simplices, & inefficaces arbitrio non liberi, essent capaces malitiæ peccati, si malitia peccati posset cum necessitate conjungi, d. 18. n. 86.
 Affectus simplex, & inefficax arguit possibilem amorem absolutum, & efficacem, n. 37 & 38.
 Affectus peccandi absente pœna non est necessario conjunctus cum omni timore pœnæ, n. 83.
 Ante assensum fidei necessarius est efficax voluntatis affectus, d. 22. n. 130.
 Qui virtuosus esse debet, n. 131.
 Non tamen est necessarius, qui à charitate sit elicitus, n. 132 & 133.
 Potest assensus fidei imperari ex affectu, qui solum respiciat bonitatem ipsi assensui intrinsicam, d. 22. n. 135.
 Hunc affectum non regulat fides stricta, sed alia supernaturalis cognitio, n. 136.
 Nulla lege tenemur referre actum in Deum omnes nostræ voluntatis affectus, d. 22. n. 145.
 Affectus oppositus vitiosæ cupiditati crebro usurpatur *charitas* ab Augustino, d. 22. n. 222.
 Item oppositus timori pœnæ, n. 223.
 Gratia sufficiens ad affectum inefficacem sufficit ad efficacem, d. 23. n. 150.

Affectionibus honestis naturalibus nexa sunt supernaturalis auxiliantis gratiæ, d. 20. n. 38.
 Vide *Amor.*

Afflictio. Affligi.

Affligere posse hominem mala corporea, & miseria hujus vitæ secluso peccato, Patres Ecclesiæ tradunt, d. 12. f. 2. & seqq.
 Patres Ecclesiæ docent justos, præ sceleratis hominibus, laboribus affligi seorsim à culpa, n. 21. & seqq.
 Afflictiones justorum non sunt semper peccatorum pœnæ, ibid.
 Afflictiones justorum, & felicitas temporalis sceleratorum hominum, sunt Ecclesiæ Patribus argumentum, quo probant animæ immortalitatem, n. 24. & seqq.
 Affligi justos à peccatoribus permittit Deus propter justorum proventum, n. 31.
 Id suadent Patres, ibid.
 Afflictiones corporeas hominem, secluso peccato, vexare posse tenet S. Augustinus, f. 3.
 Affligi possunt infantes malis corporeis, seorsim à culpa juxta Augustinum, f. 4 & 5.
 Afflictio hominis innocentis non est contra ordinem universitatis, & legem æternam Dei, f. 6.
 Afflictiones corporeæ non sunt oppositæ beatitudini, & felicitati simpliciter, n. 95.
 Afflictiones corporeæ hominis innocentis non adversantur providentiæ divinæ, f. 7.
 Nec oppositum docet Augustinus, ibid.
 Afflictiones corporeæ hominis innocentis non adversantur divinæ justitiæ, f. 8.
 Nec oppositum tenet Augustinus, ibid.
 Afflictiones corporeæ hominis innocentis non adversantur divinæ clementiæ, quod Augustino cõforme est, f. 9.
 Afflictiones corporeæ hominis innocentis non opponuntur lumini naturali, neque id testatur Augustinus, f. 10.
 Afflictiones corporeas refuderunt in culpam Gentiles Philosophi ob nimiam mentis cæcitatem, n. 116 & 118.
 Afflictiones corporeas hominis innocentis non improbat connexio pœnarum cum culpa, f. 11.
 Afflictio corporea crucians non est connexa cum culpa, quamvis culpa connectatur cum tali cruciatu, n. 120.
 Vide *Miseria.*

Agere.

Agitur spiritu Dei homo in statu naturæ integræ, d. 7. n. 117.
 Non agitur homo spiritu Dei omnino, & simpliciter, sed quodammodo, & secundum quid, n. 119. d. 23. n. 307. & seqq.
 Ut homo agatur spiritu Dei non est opus physice, sed moraliter tantum moveri, n. 118 & 119.
 Agere potest homo spiritu Dei, quin agat, ibid.
 Spiritus, quo homo agitur, est dilectio efficax Dei, n. 120.
 Agere spiritu Dei non est plus, quam regi spiritu divino; sed quam regi spiritu humano, n. 123.
 Agere duplicem subit significationem, Philosophicam, & moralem, d. 23. r. 307.
 Filii Dei aguntur amore efficaci Dei, n. 312 & 313.

Amor.

Amor solius creaturæ potuit homini in prima sui conditione inesse, d. 8. f. 10 & 12. n. 149.
 Amor veritatis, & rectitudinis esse potest, qui amor Dei non sit, n. 150.
 Amor justitiæ esse potest, qui Dei non sit, n. 152.
 Amoris Dei privatio, quo pacto sit vitium naturæ, & contra naturam, n. 152.
 Baiani volunt, amorem Dei beatificum omnino necessarium, esse liberum libertate morali, d. 17. n. 25. & seqq.
 Amorem beatitudinis esse nobis omnino necessarium, & liberum, nullatenus docuit Augustinus, d. 17. f. 12. & seqq.
 Amor beatitudinis duplex in patria, alius necessarius, alius liber, n. 44.
 Amor benevolentie, & concupiscentiæ possunt in eundem actum convenire, d. 22. n. 30.
 Ex cognitione naturali objecti arguitur possibilis amor naturalis ejusdem, d. 21. n. 37.
 Quæ sunt ex amore justitiæ sunt involuntaria secundum quid, d. 22. n. 87.

Amor

Amor deponens voluntatem peccandi non est necessarius elicitus à charitate Theologica, n. 91.
 Possimus odisse malum, quin precedat amor formalis alicujus boni oppositi malo, n. 93 & 94.
 Amor respiciens solum bonitatem creatam tanquam objectum formale sibi intrinsicum non constituit creaturam ultimum finem, d. 22. n. 146.
 Est amor voluntatis creaturæ, qui nec fit charitatis Theologicæ, neque cupiditatis vitiosæ, n. 184.
 Amor honestatis creatæ propter se non est vitiosus, ibid.
 Is amor est fuscus, & materialiter amor Dei, n. 186, 187 & 194.
 Divisio amoris creati in cupiditatem vitiosam, & charitatem infusam ab Augustino asserta, non est strictè accipienda, n. 187.
 Potest esse amor sistens in creatura, qui non sit fructio creaturæ, d. 22. n. 205. & seqq.
 Virtuofus est, quo homo amat propter justitiam creatam, n. 216 & 217.
 Solum amor libidinofus, & carnalis est apud Augustinum cupiditas, d. 22. n. 189 & 190.
 Amor etiam humanus, & illicitus comprehenditur voce charitatis fuscè acceptæ, n. 226.
 Gratia novæ legis pertinet ad amorem justitiæ; veteris vero ad timorem pœnæ, d. 22. n. 127. & d. 23. n. 336.

Amor Dei naturalis.

Amor Dei naturalis quid sit? d. 8. f. 13. & seqq. n. 155.
 Amorem Dei naturalem possibilem esse, decernit Bulla contra Baium, n. 158. & seqq.
 Assertio Baii de amore Dei naturali impossibili, non damnatur in Bulla propter solum censuram; sed etiam propter doctrinam, n. 162.
 Dissentiunt à Baio Scholastici desiderantes necessariam esse gratiam ad amorem Dei, n. 163.
 Amor naturalis Dei, atque justitiæ in statu naturæ integræ arguitur possibilis ex sacris litteris, f. 14 & 15.
 Amorem naturalem Dei, atque justitiæ possibilem esse, Concilia Ecclesiæ docent, n. 193.
 Item Patres Ecclesiæ, f. 17. & seqq.
 Item S. Thomas, n. 227.
 Scholastici, n. 227. & seqq.
 Sanctus Augustinus, f. 19 & 20.
 Amoris naturalis Dei, atque justitiæ possibilitas, arguitur ex notione naturali ipsius, f. 22.
 Amor naturalis Dei, atque justitiæ arguitur possibilis ex lege, & ratione naturali ipsum consulente, & præcipiente, f. 24.
 Idem arguitur ex elevatione naturæ per gratiam, f. 26.

Amor Dei supernaturalis.

Amoris supernaturalis vitalitas specifica tribuitur gratiæ; & supernaturalitas specifica arbitrio, d. 7. f. 9. n. 101.
 Ad amorem entitatem supernaturalem æquè infirma, & impotens est natura integra, ac lapsa, f. 13. & seqq. n. 148. & seqq.
 Amorem Dei supernaturalem possibilem esse neutiquam negavit Baius, d. 8. f. 13. & seqq. n. 160. & seqq.
 Ad amorem supernaturalem non obligat primò lex naturalis, n. 298.
 Repugnat naturam elevari ad amorem supernaturalem honesti propter se, quin sit possibilis amor honesti propter se naturalis, n. 321. & seqq.
 Amor Dei super omnia posset componi cum culpa gravi actuali, si ignorantia invincibilis juris naturalis non purgaret hominem à culpa, d. 10. f. 4. n. 37.

Amor Dei, naturalis, & supernaturalis.

Amorem Dei esse simul entitatem naturalem, & supernaturalem contradictio est, d. 8. f. 10 & 12. n. 139.
 Amorem supernaturalem impossibilem adstruunt Baiani, dum possibilem naturalem relegant, n. 140.
 Frustra adsciunt Patronos Theologos afferentes, rationalem naturam inclinari in beatitudinem supernaturalem, n. 141.
 Item adherentes, auxilia sufficientia gratiæ nunc hominibus deberi, n. 142.
 Præter amorem supernaturalem, admittendus est possibilis naturalis amor Dei atque justitiæ in statu naturæ integræ, d. 8. f. 13. & seqq.

Distinctio actuum bonorum naturalium, & supernaturalium, salutarium, & non salutarium arguitur ex phrasibus *sicut oportet* frequenter Patribus, & Conciliis, n. 193. & seqq. 198 & 200.
 Amor virtutis naturalis nequit ex lege Dei dividi à supernaturali, n. 331.
 Amor Dei etiam Angelicus in patria est distinctus ab amore viæ, d. 17. n. 80.
 Possibilis est naturæ lapsæ potestate antecedenti sine auxilio gratiæ amor Dei entitatem naturalis, d. 21. f. 1. & seqq.
 Dividitur in amorem benevolentie, & concupiscentiæ. Item amor benevolentie in plures alias species, n. 2.
 Præcipuè in amorem naturalem, & supernaturalem, n. 3.
 Quomam differant amor Dei entitatem naturalis, & supernaturalem, n. 9.
 Non esset possibilis supernaturalis, nisi esset possibilis naturalis, n. 36.
 A Philosophis Platonicis assertus entitatem fuit naturalis, n. 23 & 24.
 Arguitur possibilis naturalis ex notione naturali Dei, n. 37.
 Promptior est naturæ rationali amor Dei, quam amicorum & parentum, d. 21. n. 39.
 Magis item consentaneus ipsi, n. 41.
 Ex amore, quo infideles amant Deos falsos propter se arguitur possibilis amor naturalis veri Dei, n. 42.
 Vera est distinctio amoris Dei in meritum, & non meritum, n. 51.
 De facto naturalis, & non meritum indivisus est à supernaturali, & merito, n. 53.
 Est fundamentum in sacris litteris distinguendi duplicem Dei amorem, supernaturalem, & naturalem, n. 61.
 Non fuit deperdita per peccatum libertas ad amandum Deum, n. 62.
 Iuxta leges providentiæ præsentis, nequit esse amor efficax Dei naturalis sine gratia justificante, secus per se his legibus seclusis, d. 21. n. 63.
 Potest esse in peccatore sine remissione peccati; non ita juxta providentiam præsentem, n. 64.
 Amor Dei super omnia non fert secum efficaciam intrinsicam absolutam, sed solum conditionatam ad implementationem omnium præceptorum, n. 68.
 Naturalis potest inducere voluntatem in adimpletionem præceptorum supernaturalium, d. 21. n. 68.
 Naturalis, & supernaturalis non distinguuntur ex objecto formali, n. 65 & 69.
 Neque ex effectibus diversis, n. 70.
 Sed ex modo intrinseco tendendi in Deum, qui ex multiplici capite arguitur diversus, n. 71 & 72.
 Amor concupiscentiæ Dei non elicitus à charitate est virtuofus, d. 22. f. 2 & 3.
 Charitatis voce ab Augustino non usurpatur solus amor formalis Dei, d. 22. f. 19.
 Amor benevolentie Dei componitur cum amore concupiscentiæ, n. 27 & 30.
 Vterque amor potest in eundem actum convenire, n. 30.
 Amor concupiscentiæ Dei non respicit creaturam tanquam ultimum finem, n. 29.
 Nec utitur Deo, & fruatur creatura, ibid.
 Amor Dei inducitur in animam timore pœnæ, n. 49. & seqq.
 Amor Dei super omnia impetrat sine Sacramento gratiam justificantem, n. 105 & 106.
 Virtutum moralium amor est fuscus & materialiter amor Dei, d. 22. n. 186, 187 & 194.
 Quo pacto amor Dei apud Augustinum comprehendit omnem virtutem, n. 192 & 197. cum seqq.
 Amor Dei est spiritus Dei, quo filii Dei aguntur, d. 23. n. 312 & 313.
 Præter eum amorem sunt plures gratiæ auxiliantes naturæ lapsæ, d. 24. n. 98.
 Eo amore potest juvari natura integra, sicut lapsa, ibid.
 Is amor nequit esse gratia nobis sine nobis infusa à Deo, n. 99 & 100.
 Eum amorem præcurrit gratia actualis, & non sola habitualis, d. 24. n. 111.
 Non est necessarius ad actum fidei, n. 102.
 Nec ad actus salutes elicitos à peccatore, n. 103.

Nec

Nec ad virtutum moralium actus, n. 104.
Vide *Actus. Dilectio. Caritas.*

Angelus.

Angelum potuisse in statu innocentie perficere opera meritoria per vires naturales in creatione datas, sine gratia donante merita, eo sensu, quo Pelagius id asseruit de meritis utriusque status, Baiani volunt, d. 3. n. 1.

Sententia Theologorum asserentium non posse Angelum in primo instanti sue creationis peccare, non damnatur in Bulla proscibente Baium negantem potuisse à Deo creati hominem sine iustitia naturali, d. 4. n. 35.

Non sufficit ad statum puræ naturæ, Angelum creari sine peccato, & gratia, si elevatus, & destinatus sit ad gratiam, & gloriam supernaturalem, d. 8. n. 83 & 109.

Angelici decreti immutabilitas non probat, solam coactionem, & non antecedentem necessitatem contrariari libertati, d. 17. f. 8.

Est in decretis mutabilis, d. 17. n. 81.

Decernit cum libertate indifferentiæ, ibid.

Amat Deum in patria amore diverso ab amore viæ, n. 80.

Angeli custodes præfunt etiam infidelibus, d. 20. n. 82.

Eis ministrant auxilia gratiæ, n. 82. & seqq.

Anima.

Animæ separata negari potest appetitus innatus, & elicitus ad corporis resumptionem, d. 8. n. 74.

Animus separatus à corpore non erit violentus: esto appetitus innatus concedatur, ibid.

Potest Deus creare hominem, quia Author naturæ ut sit beatus solum secundum animam, & non secundum corpus, n. 75 & 76.

Animæ reunionem cum corpore vindicare possunt leges naturales morales iustitiæ vindicativæ, & remunerativæ Dei, n. 77.

Homo ratione peccati secundum corpus, & animam in deterius commutatus est, non solum, quam fuit in statu naturæ integræ, sed etiam quam esset in statu puræ naturæ, d. 9. f. 2, & seqq. n. 29.

Appetitus.

Appetitus naturalis beatitudinis non magis probat contrariam naturæ integræ, quam lapsæ visionem intuitivam Dei, d. 8. f. 6, & seqq. n. 60 & 61.

Appetitus innatus beatitudinis perseverat post peccatum, ibid.

Appetitus innatus, & elicitus ad corporis resumptionem, negari potest animæ, n. 74.

Appetitus sensitivus, suapte natura, secluso beneficio gratiæ, fertur in bonum delectabile disconveniens rationi, d. 9. n. 7 & 8.

Appetitus sensitivum nequit sibi subdere suapte facultate naturali voluntas rationalis, n. 9. & seqq.

Appetitus obedientiam homini primum condito naturalem esse, Baiani non probant, f. 2. & seqq.

Appetitus innatus hominis in beatitudinem, non probat deberi homini immortalitatem secluso peccato, n. 19.

Arauscanum Concilium.

Arauscanum vendicat gratiam necessariam ad inherita naturæ integræ, d. 6. f. 3. n. 17 & 18.

Non favet immortalitati debita homini secluso peccato, d. 11. n. 15.

Arauscanum, & Patres Ecclesiæ alio sensu, quam Baius, pronuntiant arbitrium sibi relictum, non posse aliud, quam peccatum, d. 13. n. 23. & seqq. d. 18. n. 107.

Vide *Concilia.*

Arbitrium.

Componitur, auxilium facere, ut arbitrium operetur, & arbitrium facere, ut operetur auxilium, diverso causalitatis genere, d. 7. f. 2. n. 25.

Arbitrium est instrumentum Dei in meritum supernaturale, n. 30. & seqq.

Gratiæ potius, quam arbitrio tribuenda est discretio merentis à non merente, etiam in statu naturæ integræ, f. 6 & 7.

Arbitrii actio non est prior actione gratiæ in opus naturæ integræ, f. 8 & 9.

Arbitrii actio, & gratiæ simultanea est, n. 68 & 73.

Non est major ratio, ut actio arbitrii præcedat actionem gratiæ in statu naturæ integræ, quam lapsæ, n. 75 & 76.

Ab arbitrii concursu pendet concursus gratiæ, etiam in statu naturæ lapsæ, ibid.

Quo sensu verum sit, & quo falsum, & ab Augustino, & Prospero refutatum, gratiam operari quia vult arbitrium, n. 77 & 78.

Arbitrium potest determinare gratiam ad agendum, quin actio arbitrii præcedat, n. 80.

Arbitrio cum gratia tribuitur discretio bene operantis à non operante, n. 91. & seqq.

Opus bonum non est solius Dei, sed partim, etiam arbitrii, n. 104. d. 24. n. 54, 62, 73 & 74.

Quo sensu verum est, Deum facere, ut faciamus, & nos facere ut Deus faciat opus bonum arbitrii, n. 111.

Arbitrii electio repugnat cum necessitate, & determinatione antecedenti, d. 14. f. 16.

Arbitrii dominium abigit necessitatem, & indifferentem potestatem desiderat, f. 18.

Sic sentiunt Ecclesiæ Patres, n. 153. & seqq.

Dominium Dei in arbitrium creatum, non vendicat determinare illud ad agendum, n. 163 & 164.

Actionum arbitrii meritum, & demeritum, laus, & vituperium, vendicat indifferentiam potestatis necessitati antecedenti oppositam, f. 20.

Arbitrium potest resistere, & dissentiri gratiæ divinæ, d. 14. f. 3. n. 23.

Arbitrium determinat gratiam ad agendum, n. 102.

Arbitrium utitur auxilio gratiæ pro libito, ibid.

Docet hoc S. Thomas, ibid.

Vt determinatio arbitrii sit subordinata Deo tanquam causæ primæ, non est opus esse subordinatam tanquam causæ determinanti, n. 103. & seqq.

Potest non peccare ex auxilio gratiæ tam naturali, quam supernaturali, d. 18. n. 5.

Interdum peccat, quin possit aliud peccatum oppositum committere, d. 18. n. 18 & 31.

Potest ex natura rei suis viribus naturalibus plura agere sine peccato, quamvis de facto suis viribus relictum nihil agat, quod non sit peccatum, n. 97.

Potest solis viribus naturæ concupiscentiæ dissentire, n. 122 & 123.

Irem Dæmoni reluctari, n. 126. & seqq.

Valet potestate antecedenti, & sufficienti sine auxilio gratiæ plura agere moraliter bona, d. 19. f. 1. & seqq.

Agens circa objectum honestum, quasi duplex est principium naturale, & supernaturale ad duplex genus actuum, n. 72.

Soli arbitrio adscribenda est discretio impenitentis à penitente, d. 23. n. 39. & seqq.

In eius potestate est obduratum excutere, n. 260 & 276.

Cum gratia naturæ lapsæ indifferens est ad dissentium, d. 24. n. 40, 41 & 53.

Vide *Actio arbitrii. Voluntatis. Gratia. Auxilium. Libertas. Indifferentia.*

Aristoteles.

In phrasi Aristotelis, actum esse in potestate voluntatis, significat elicitedum, sine necessitate, & cum indifferentia ad oppositum, d. 14. f. 15. n. 114.

Assensus.

Potest esse naturalis assensus revelationis, & attestationsis divinæ propter se, d. 21. n. 66.

Attributa.

Quæ divinis attributis debita sunt, possunt esse nobis gratia, d. 5. n. 22.

Attritio.

Est virtuosâ, & conferens cum sacramento gratiam, quamvis non sit elicita à charitate, d. 22. f. 10.

Quamvis sit universalis non confert sine sacramento gratiam, n. 108 & 110.

Debet esse efficax, & non sufficit inefficax ad conferendam sine sacramento gratiam, n. 109.

Non est elicita à charitate, n. 104. & seqq. 113. & seqq.

Nec à charitate imperata, n. 115.

Oppo-

Oppositum non docet Tridentinum, n. 117. & seqq.

Audire.

Potest homo audire à Patre, quin discat, & veniat, d. 7. f. 11. n. 132.

Augustinus.

Augustino injuriam faciunt Baiani exponentes Bullam Pontificum, d. 1. n. 12 & 14.

Augustinus cum Paulo, non solum opponit gratiæ debitum operum morale; sed etiam debitum connaturalitatis physicum, d. 5. n. 23.

Augustinus docuit merita naturæ integræ fuisse donata à Deo, n. 48.

Item perseverantiam naturæ integræ esse donatam, & acceptam à Deo, f. 6.

Rursus merita naturæ integræ esse dona Dei, & verè gratiam, n. 30 & 31, 53. & seqq.

Augustini mentem corrumpunt Baiani, n. 53. & seqq.

Augustinus vendicat gratiam necessariam ad merita naturæ integræ, d. 6. f. 3. n. 19 & 20.

Asserens, Adamum per liberum arbitrium stare potuisse, & angelos per liberum arbitrium stesisse, non excludit necessarium ad perseverantiam auxilium gratiæ superadditum naturæ, n. 33. & seqq.

Augustino imponunt Baiani sententiam Pelagii rejicientem gratiam ad merita naturæ integræ, n. 40. & seqq.

Augustinus tribuit auxilio gratiæ primatum causalitatis, d. 7. n. 41 & 42.

Item discretionem merentis à non merente etiam in statu naturæ integræ, f. 6 & 7. n. 48 & 49.

Quo sensu Augustinus, & Prosper refutarint, gratiam operari, quia vult arbitrium, n. 76 & 77.

Vim gratiæ operantis refert in suasionem, & motionem tantum moralem, n. 116.

Non asseruit discrimen essentielle inrer auxilia utriusque naturæ à Baianis contentum, n. 166. & seqq.

Gratia indeclinabilis, & invincibilis Prædestinatorum ab Augustino asserita non est omnino antecedens, & intrinsecè efficax, n. 172. & seqq.

Dei, et iustitiæ salutaris dona non fuisse Adamo debita, d. 8. f. 3. n. 36.

Non docuit homini innocenti ex providentia naturali homini debita beatitudinem celestem deberi, f. 8.

Non arguit injuriam à Deo inferri parvulis innocentibus exclusis à regno celesti, ex sola hypothesi innocentie naturalis, n. 84.

Augustinum sensisse de gratia, & excellentia beatitudinis supernaturalis minus altè, quam Pelagianos, volunt Baiani, n. 84 & 113.

Arguit injuriam parvulis innocentibus privatione regni celestis illarum ex legibus, & promissionibus providentiæ supernaturalis nunc presentis, n. 86. & seqq.

Non docuit adoptionem Dei, & sanctitatem innocentibus annexam ex suppositione naturæ elevatæ, & providentiæ supernaturalis, n. 109. & seqq.

Significat distinctionem actus boni, in naturalem, & supernaturalem ex phrasi *sicut oportet*, n. 200.

Adstruit possibilem naturæ integræ amorem naturalem Dei, atque iustitiæ, f. 19 & 20.

Negat naturam esse ad peccandum determinatam, n. 302.

Docuit obedientiam appetitus fuisse Adamo indebitam, & gratiosam, d. 9. n. 5 & 12.

Vituperans concupiscentiam, peccatum, & malum, non est accipiendus de propria malitia peccati, n. 27 & 52.

Confligens cum Iuliano Pelagiano de concupiscentia hominis, non docuit concupiscentiam esse extraneam naturali hominis conditioni, f. 3. & seqq.

Augustini cum Iuliano Pelagiano conflictus de concupiscentia hominis, alius fuit ab eo, quo Baiani cum affectibus puræ naturæ confingunt, f. 4.

Qualis fuerit bonitas concupiscentiæ à Iuliano, & malitia ab Augustino asserita? n. 53. & seqq.

Concedit Iuliano libidinem esse homini naturalem, n. 63.

Ex mente Augustini fuit mali motus concupiscentiæ etiam in objecta licita, n. 67. & seqq.

Asseruit Deum laudandum, etiam si hominem conderet in statu puræ naturæ cum difficultate bene agendi, & concupiscentia prona in malum, n. 75. & seqq. & f. 7.

Qua ratione asserat concupiscentiam esse morbum, n. 86.

Docet ignorantiam invincibilem purgare hominem à culpa, d. 10. n. 22. & seqq.

Item nullum esse propriè peccatum, quod non sit voluntarium, n. 24. & seqq.

Peccatum, quod est poena peccati, & involuntarium, non esse propriè peccatum, n. 16. & seqq.

Ignorantia invincibilis peccata, non esse propriè, sed improprè peccata, n. 58. & seqq.

Non docuit, deberi primæ hominis conditioni scientiam juris naturalis, f. 6.

Tenet, immortalitatem secluso peccato, non esse homini debitam, d. 11. n. 9 & 10.

Non favet immortalitati hominis secluso peccato, n. 16.

Sentit afflictiones corporeas posse hominem cruciare, secluso peccato, d. 12. f. 3.

Item, Deum permittere peccata propter bona inde futura, n. 39. & seqq.

Item, infantes posse malis corporeis affligi seorsim à culpa, f. 4 & 5.

In Augustinum immodesti Baiani, & temerarii, n. 59. & seqq.

Augustinus non docet, afflictiones corporeas hominis innocentis adversari providentiæ divinæ, f. 7.

Nec adversari divine iustitiæ, f. 8.

Nec adversari divine clementiæ, f. 9.

Nec opponi lumini naturali, f. 10.

Nec docet, non posse peccatum sine poena æterna relinqui, f. 12.

Alio sensu, quam Baius, pronuntiat arbitrium sibi relictum non posse aliud agere, quam peccatum, d. 13. n. 23. & d. 18. n. 107.

Docet, necessitatem libertati contrariam, d. 14. n. 51. & seqq.

Coactionem libertati contrariam significans, necessitatem antecedentem abigit, n. 81 & 82.

Augustiniana phrasi, actum esse in potestate voluntatis significat elicitedum sine necessitate, & cum indifferentia ad oppositum, f. 13.

Ex Augustino potestas indifferens ad libertatem necessaria, d. 15. f. 8.

Per conditionem *sevis* significat indifferentiam, & non solum voluntarietatem libertatis, n. 18 & 19.

Augustino non fuit cum Pelagianis controversia de indifferentia potestatis ad libertatem necessariam, n. 92 & 93.

Iuxta Augustinum, necessitas antecedens libertati contraria, est quæcumque necessitas inevitabilis ab arbitrio, & consequens vero libertati consona, quæ ab arbitrio evitabilis est, d. 16. f. 5.

Asseruit libertatem Christi in adimplendo mortis præcepto cum indifferentia potestatis, d. 17. n. 16 & 17.

Non tribuit beatis in non peccando libertatem moralem; sed solum libertatem à servitute peccati, n. 32. & seqq.

Id de Augustino restatur Baius, n. 35.

Non docuit amorem beatitudinis esse nobis omnino necessarium, & simul liberum, n. 40. & seqq.

Reciprocans voluntatem cum libertate accipit voluntatem moralem necessitati contrariam, d. 17. n. 58. & seqq.

Non docet necessitatem determinationis antecedentis esse amicam libertati, n. 63. & seqq.

Negat naturæ lapsæ etiam seclusa gratia necessitatem peccandi, d. 18. f. 4 & 5.

Non solum de peccato Adæ, sed etiam posterorum docet caveri posse, n. 35. & seqq.

Item esse voluntarium, & liberum, n. 34. & seqq.

Peccandi necessitatem ardet contra Manichæos seorsim ab originali peccato, n. 35.

Potestatem cavendi peccatum asserit seorsim à gratia, n. 45 & 46.

Ejus conflictus cum Pelagianis de necessitate gratiæ ad bene agendum, & abstinendum à peccato directè incubuit in opera salutaria in vitam æternam, d. 18. n. 98, 112. & seqq.

Ex peccato Adæ solam peccati improprè, & analogicè dicti necessitatem nobis inventam docet, n. 136. & seqq.

Item solam necessitatem oppositam libertati peccati comparatæ per Christum, n. 136.

Admittit

Admittit potestatem antecedentem & sufficientem sine auxilio gratiæ ad actus bonos naturales, d. 19. n. 22. & seqq.
 Oppositum indicans explicatur, f. 6 & 7.
 Gratiam desiderat ad sola opera salutaria, n. 47. & seqq.
 Distinguit quadruplicem statum naturæ lapsæ, & in omnibus potestatem ad bonum admittit, n. 58. & seqq.
 Infidelibus tribuit possibilia bona opera sine peccato, d. 20. f. 5 & 6.
 Comprehendit infideles sub illo Pauli Rom. 2. *Gentes quæ legem non habent*, &c. n. 28 & 29.
 Fidem desiderat ad sola opera salutaria, n. 95. & seqq.
 Infidelibus solas virtutes negat salutares, n. 96 & 97.
 Item sola opera bona actu existentia, & frequentia, non vero possibilia, n. 122.
 Non vendicat ad opus bonum actualem, & formalem relationem in Deum; sed in finem honestum, sive increatum, sive creatum, n. 123. & seqq.
 Admittit possibilem sola facultate antecedenti naturæ amorem Dei entitate naturalem, d. 21. f. 3.
 Item virtutes ad charitatem Theologica differentes, d. 22. f. 14.
 Timorem servilem poenarum non procedentem ad charitatem virtuosum, f. 5.
 Charitatem usurpat latè omnem amorem virtuosum iustitiæ infusum ad Deo, licet non sit formalis amor Dei, f. 19.
 Cum charitate recipiat omnem voluntatem bonam, n. 220.
 Item omnem affectum oppositum vitiosæ cupiditati, n. 222.
 Item oppositum timori poenæ, n. 223.
 Generalissimè omnem virtutem, n. 224.
 Rursus gratiam auxiliantem ad opus salutare necessariam, n. 225.
 Spem strictam ad charitatem distinguit, d. 22. n. 23 & 24.
 Non improbat omnem timorem servilem poenarum, f. 8 & 9.
 Sed eum, qui cum affectu peccandi impune conjunctus est, n. 80 & 81.
 Gratiam per antonomasiam usurpat novi Testamenti propriam, & pertinentem ad amorem iustitiæ, n. 128 & 129.
 Neutiquam docet, affectum prævium ad fidei assensum necessarium esse elicium ad charitatem strictam, & Theologica, f. 16. & seqq.
 Dividens amorem creatum in charitatem infusam, & cupiditatem vitiosam, non est strictè accipiendus, n. 187.
 Cupiditatem non accipit omnem amorem creaturæ, sed libidinofum, & carnalem, n. 189 & 190.
 Desinens virtutem amorem Dei accipit amorem super omnia, n. 192, 197, & seqq.
 Virtutem analogicè pro famosiori significato, n. 193.
 Amorem Dei prout extenditur ad materiale, & latum Dei amorem, n. 194.
 Admittit in statu naturæ lapsæ auxilium gratiæ purè sufficiens, d. 23. f. 7 & 8.
 Nullum est in Augustino assertum favens præceptis obligantibus ad impossibile, f. 13.
 Nullibi docet esse tentationes, seu cupiditates, quas superare non possimus, n. 175.
 Comprehendit reprobos sub voluntate divina salvandi omnes homines, n. 202. & seqq.
 Huic doctrinæ non contradicit accommodans Prædestinatis illud Timoth. 2. *Vult omnes homines salvos fieri*, n. 213. & seqq.
 Reprobos tuetur per Christum redemptos, d. 23. n. 232 & 233.
 Nullibi contradicit sanguini, & orationi Christi fusæ, & oblatae pro reprobis, n. 252. & seqq.
 Obduratis tribuit potestatem sufficientem ad conversionem, n. 268. & seqq.
 Nullibi eis negat auxilia gratiæ sufficientia ad poenitentiam, n. 276. & seqq.
 Duplicem gratiam, & vocationem crebro distinguit; aliam, quæ est secundum propositum Dei; aliam, quæ non est secundum propositum: Hoc est, efficacem, & inefficacem, d. 23. n. 322 & 323.
 Rejicit necessarium essentiale discrimen inter gratias naturæ integræ, atque lapsæ, d. 24. f. 6 & 7.

Nullibi docuit oppositum, n. 122.
 Concedit Pelagianis in statu naturæ lapsæ libertatem indifferentiæ, ubi cum illa gratiam necessariam admittant, utique indifferentem, n. 44.
 Gratiam voluntatis, & actionis oppositam gratiæ possibilitatis Pelagianæ non asseruit alienam à natura integra, neque intrinsecè determinantem, n. 125.
 Vide *Auxilium. Gratia. Natura. Libertas.*
Auxilium gratiæ.
 Auxilio supernaturali gratiæ sufficit fieri opus, ut sit donum, & gratia Dei, d. 5. n. 32. & seqq.
 Auxilio gratiæ indigere opera naturæ integræ, negavit Baius, d. 6. n. 2.
 Idem reipsa sentiunt Baiani, licet voce negent, n. 3. & seqq.
 Idem Lutherus, n. 7.
 Auxilium gratiæ desiderabant Semipelagiani ad perficienda merita naturæ integræ, n. 9.
 Auxilio gratiæ egebant merita naturæ integræ, f. 2. & seqq.
 Auxilium gratiæ ad merita naturæ integræ Magister exposcit, n. 11.
 Item S. Thomas, n. 12 & 13.
 Auxilii gratiæ necessitas ad merita naturæ integræ probatur ex sacris litteris, f. 3.
 Ex Concilio Arausicano, n. 17 & 18.
 Ex Augustino, n. 19 & 20.
 Ex Patribus Ecclesiæ, f. 4.
 Erravit Pelagius in opposito asserendo, n. 25.
 Auxilio gratiæ secluso, non necessitat concupiscentia ad peccandum, n. 29.
 Auxilium gratiæ superadditum naturæ, necessarium ad perseverantiam non excludit Augustinus, n. 33. & seqq.
 In quo constituerit discrimen necessitatis gratiæ ad perseverantiam naturæ integræ, atque lapsæ? n. 36. & seqq.
 Auxilium gratiæ, non solum habituale, sed etiam actuale necessarium est ad merita naturæ integræ, d. 7. f. 1.
 De gratia auxiliante naturæ integræ docent plura erronea Baiani, f. 2.
 Auxilium, quo, & sine quo non, ab Augustino assertum commune est naturæ integræ, atque lapsæ, n. 18. & seqq.
 Auxilium gratiæ, etiam concessum naturæ integræ, est causa principalior boni operis, quam arbitrium, f. 4 & 5.
 Auxilio gratiæ tribuit Concilium Senonense primatum causalitatis in opus bonum, n. 39.
 Item Concilium Valentinianum, & Africanum, ibid.
 Ex sacris litteris, Patribus, & Augustino idem colligitur à n. 36. ad 42.
 Auxilia gratiæ entitatis æqualia, possunt esse morali æstimatione inæqualia, n. 51. & seqq.
 Auxilium gratiæ operatur sub conditione, si volumus, n. 114 & 115.
 Auxilii operantis vim refert Augustinus in suasionem, & motionem tantum moralem, n. 116.
 Inter auxilia naturæ integræ, & lapsæ adstruunt Baiani discrimen essentiale, & quo fundamento? f. 12.
 Hoc discrimen, & Baianorum fundamentum rejicitur, f. 13. & seqq.
 Hujus discriminis author Calvinus, n. 146.
 Auxilia naturæ integræ, & lapsæ parificant Patres Ecclesiæ, n. 147.
 Auxilium gratiæ prædeterminans, aut necessitans ad bonum, necessarium, non est, ut tollatur necessitas peccandi, n. 149.
 Sunt aliqua auxilia naturæ integræ, atque lapsæ, inter quæ datur differentia specialis, & specifica, n. 165.
 Inter ea omnia non agnoscit Augustinus essentiale discrimen à Baianis inventum, n. 166. & seqq.
 Inter auxilia gratiæ computatur affectus liber, & efficax virtutis, n. 173. & seqq.
 Auxilium gratiæ desiderant Scholastici ad amorem Dei; secus Baiani, d. 8. n. 163.
 Auxilio gratiæ moventi negant Baiani cum Calvino, posse arbitrium resistere, & dissentire, d. 14. n. 25. & seqq.
 Auxilio gratiæ posse resistere, & dissentire aliud non est quam posse dissentium cum gratia componere, n. 26. & seqq.
 Auxilio gratiæ utitur arbitrium pro suo libito, quod tenet S. Thomas, d. 15. n. 102.

Non

Non est necessarium supernaturale ad potestatem non peccandi, d. 18. n. 5.
 De facto ex lege Dei non potest caveri peccatum sine auxilio gratiæ, quamvis possit ex natura rei, n. 99.
 Neque item fieri opus bonum etiam naturale, d. 19. n. 53.
 Non est per se necessarium ad opera etiam heroica naturalia, n. 54.
 Auxilia gratiæ supernaturalia cogitationibus, & affectionibus honestis nexa, d. 20. n. 38.
 Disponuntur homini, etiam infideli, ministerio Angelorum, n. 82. & seqq.
 Necessaria sunt ad timorem poenæ, & dolorem peccati ex illo partum, n. 22. n. 73. & seqq. 123. & seqq.
 Non est necessarium aliud auxilii genus ad naturam lapsam quam ad integram, d. 22. n. 299. & d. 24. per totam.
 Non est debitum ad opus salutare homini, neque lapsæ, neque integræ, ex naturali hominis conditione, d. 23. n. 22 & 295.
 Vide *Gratia auxilians.*
Auxilium sufficiens.
 Auxilia sufficientia Deum reprobis non providisse, neque voluisse, quantum est ex se, eos salvare, Baiani docent, d. 3. n. 8.
 Auxilia sufficientia esse post lapsum semper efficaciam similiter docent, n. 10.
 Auxilium purè sufficiens est propriè, & Theologicè gratia & naturæ indebita, d. 5. n. 21.
 Auxilium, quo, & sine quo non, ab Augustino assertum, non differunt ab auxilio efficaci, & insufficienti, d. 7. n. 18.
 Inter auxilia efficacia naturæ integræ, & lapsæ necessaria, non est aliqua differentia intrinseca, n. 158.
 Auxilia sufficientia gratiæ nunc hominibus deberi frustra Baiani adducunt, ut possibilem relegent amorem Dei naturalem, d. 8. n. 142.
 Auxilia sufficientia, quæ facilem redderent observantiam præceptorum, homini moraliter agenti in statu puræ naturæ deberentur, d. 9. n. 40 & 41.
 Purè sufficiens datur in statu naturæ lapsæ, d. 23. f. 2. & seqq.
 Adest violentibus præcepta, f. 11 & 12.
 Infirmis labentibus, f. 5. 14.
 Succumbentibus tentationi, f. 3.
 Reprobis ad salutem consequendam, f. 16. & seqq.
 Obduratis, & excaecatis, f. 22 & 23.
 Bifariam accipitur; & prout solum ab insufficiente, & prout ab efficaci distinguitur, n. 1.
 Purè sufficiens completitur potestatem ad opus, & operis defectum, n. 1.
 Sine illo collato peccatori vana est exprobratio, & accusatio, n. 20. & seqq.
 Nequit Deus expectare fructum salutis in homine, cui negat auxilium sufficiens, n. 24. & seqq.
 Neque illum potest reprehendere comparando cum aliis benè operantibus, n. 35. & seqq.
 Adest præsens, & verè sufficiens, cum peccator gratiæ resistit, n. 45. & seqq.
 Per Deum stare, hominem non converti; & à Deo inchoaretur hominis perditio, si auxilia ad conversionem, & non peccandum necessaria homini denegaret, n. 47. & seqq.
Deus neminem deserit nisi prius deseratur ab ipso, debet intelligi etiam de desertione per subtractionem gratiæ actualis, n. 49. & seqq.
 Præcepta obligare ad impossibile, si transgredientibus non adest auxilium verè sufficiens, d. 23. n. 113.
 Impotentia faciendi præcepta oratione subvenienda, non est antecedens ex defectu gratiæ sufficientis, n. 150. & seqq.
 Sufficiens ad voluntatem inefficacem præcepti sufficit ad efficacem, n. 150.
 Quamvis peccatoribus negetur, non est negandum iustis, etiam labentibus, n. 156. & seqq.
 Iustitiæ habituali nexa sunt auxilia sufficientia actualia, sicut habitualia, n. 165.
 Deficiente auxilio sufficienti non esset major culpa ejus, qui levi, quam ejus, qui gravi tentatione delinquit, n. 174.
 Detrahis auxiliis sufficientibus detrahatur certitudo, & firmitas spei innixæ Deo, n. 187. & seqq.

Possunt fieri orationes pro auxilio sufficienti, quamvis Deus seorsim ab illis illud dispenset, n. 221, 301. & seqq.
 Sufficientia auxilia reprobis ad salutem provisa arguuntur ex morte Christi pro illis oblata, n. 235.
 Item ex Christi voluntate desiderante reproborum salutem, n. 245.
 Pharaoni ad poenitentiam provisa, n. 261, 268. & seqq.
 Homo eis delicturus, esset in termino pejoris conditionis, quam damnatus, n. 291.
 Purè sufficiens non est monstruosum, nec homini perniciosum, n. 297.
 Iudæis non est lata lex sine auxilio sufficienti ad illam implendam, d. 23. n. 325. & seqq.
 Vide *Gratia sufficiens.*
Auxilium efficax.
 Baiani docent, nullum esse post lapsum auxilium gratiæ sufficiens, quod efficax non sit, d. 3. n. 10.
 Nec ullum, cui voluntas possit resistere, & cujus usus, aut non usus sit in arbitrio voluntatis, n. 11.
 Auxilium, quamvis non sit intrinsecè efficax, potest facere, ut faciamus, d. 7. n. 20. & seqq.
 Non efficax intrinsecè facit, ut faciamus, juxta mentem D. Thomæ, n. 21.
 Auxilium facere, ut voluntas operetur, & arbitrium facere, ut operetur auxilium diverso causalitatis genere, benè componitur, n. 35.
 Per auxilia gratiæ non efficacia intrinsecè, sed extrinsecè potest fieri discretio operantis à non operante, n. 50. & seqq.
 Auxilium qua efficax, & congruum etiam extrinsecè, donatur à Deo solo, n. 52. & seqq.
 Auxilii congruitas, & efficacia extrinseca, prior est, quam consensus absolutus arbitrii, n. 52 & 53.
 Discretio Prædestinati à Reprobo, & merentis à non merente fit à Deo in statu naturæ integræ, non solum per auxilia specialia; sed etiam per suam specialem amorem, n. 57 & 58.
 Auxilium congruum, qua congruum confertur amore speciali Dei, qui potest esse efficax, & inefficax amor consensus, n. 58.
 Absque auxilio gratiæ intrinsecè efficaci, sanari potest infirmitas naturæ lapsæ, n. 150.
 Cum auxiliis gratiæ intrinsecè efficacibus, cum quibus potest operari natura lapsa, potest liberè operari natura integra, n. 152.
 Si auxilium necessarium ad posse, esset intrinsecè efficax, nulla esset operandi difficultas, n. 155.
 Auxilium efficax naturæ lapsæ non est solus amor efficax Dei, n. 157.
 Inter auxilia efficacia utriusque naturæ aliqua differentia intrinseca necessaria est, n. 158.
 Ea differentia non vendicat efficaciam intrinsecam auxiliorum naturæ lapsæ, n. 159.
 Auxiliis efficacibus non debet esse essentialis, & specifica ea intrinseca differentia, n. 163.
 Auxilia aliqua sortiuntur necessariam differentiam specialem, & specificam, n. 165.
 Inter aliqua etiam auxilia efficacia nulla est necessaria differentia intrinseca, etiam individua, ibid.
 Non est omnino antecedens, & intrinsecè efficax gratia indeclinabilis, & invincibilis Prædestinatorum ab Augustino asserta, n. 172. & seqq.
 Ex sententia desiderante gratiam naturalem ad efficaciam benè agendi, non sequitur, fore naturam deploratæ conditionis si non posset suis viribus elicere aliquem actum moraliter bonum, n. 326. & d. 9. n. 36. & seqq.
 Auxilia efficacia ad totam legem implendam in statu puræ naturæ, essent debita aliquibus individuis humanæ speciei, d. 9. n. 38 & 39.
 In concilianda libertate cum gratia efficaci dissident Prædeterminatistæ à Baianis, d. 14. f. 5.
 Auxilia gratiæ operantia dependent à conditione, si voluerit arbitrium, non sunt intrinsecè determinantia, & efficacia, d. 15. n. 22.
 Non solum confert potestatem agendi, sed etiam actionem, & cum illa actu componitur, d. 23. n. 1.
 Voluntas arbitrii efficax, & robusta, est apud Augustinum auxilium efficax, n. 150. & seqq.
 Ex ejus defectu contingit impotentia consequens oratione subvenienda, ibid.

Si esset

Si esset intrinsecè efficax auxiliū prævieniens, non esset major victoria, & corona ejus, qui gravem, quam ejus, qui levem tentationem vincit, n. 174.
 Quamvis non sit intrinsecè efficax, & determinans, potest à Deo peti meritum, obedientia, & determinatio nostræ voluntatis, n. 304.
 Ab auxiliō efficaci secundum entitatem non fit legitima illatio ad operis effectum, n. 306. & seqq.
 Sunt plura auxilia in statu naturæ lapsæ, quæ non sint efficacia, d. 23. per totam.
 Auxiliū efficax naturæ lapsæ non differt essentiali discrimine ab auxiliō efficaci naturæ integræ, d. 24. per totam.

B.

Baius.

B Vila trium Pontificum contra Baium, d. 1. init.
 Baii propositiones damnatæ, ibid.
 Baii asserta proscribunt Pontifices tanquam fidei iudices auctoritate, quæ errori obnoxia non est, f. 1. n. 2.
 Non solum prohibent, sed etiam damnant, n. 3, 7 & 8.
 In perpetuum, & non solum ad tempus illas interdiciunt, n. 7.
 Baii proscripserunt assertiones constringitur abjurare in perpetuum facultas Theologica Lovaniensis, ibid.
 Baii propositiones pietatis offensivæ dignæ sunt censura Theologica, n. 9.
 Nulla Baii propositio in rigore, & proprio verborum sensu ab assertoribus intento sustineri potest, sed omnes in proprio & rigoroso verborum sensu damnantur in Bulla, n. 10. & seqq.
 In publicis opusculis Baii non extant aliquæ Bullæ propositiones, cæterum juræ damnatæ, n. 17.
 Nonnullæ propositiones, plures continent partes, & damnationem ambigunt, n. 18.
 Baii plures propositiones, præter doctrinam, continent contrariæ sententiæ censuram, n. 21.
 Nec ulla earum est, quæ non proscribatur propter doctrinam & non propter solum contrariæ censuram, f. 4.
 Baii propositiones, & aliæ damnabiles, quibus censuris proscribantur? n. 51.
 Michael Baius assertor doctrinæ in Bulla damnatæ quænam fuerit? n. 87.
 Baii opuscula continentia doctrinam proscripserunt in Bulla, n. 89.
 Capita in quæ revocantur errores Baii, & opusculorum loca in quibus reperiuntur, f. 11.
 Baius plura sincere, & absque censura repulit, quæ Baiani gravibus censuris carpunt, d. 2. n. 15.
 Baius, sicut Baiani, sua dogmata Augustini testimoniis rueri putavit, n. 16. & etiam supra, d. 1. n. 13.
 Baii undecim propositiones de statu naturæ integræ, d. 4. f. 1.
 Baius dona, & merita naturæ integræ negavit proprie gratiam, n. 12.
 Voluit ea deberi creationi naturæ, ibid. & n. 29.
 Creditur, merita naturæ integræ fieri sine auxiliō gratiæ, n. 14 & 15.
 Iustitiam, & dona ipsam scientiam deberi creationi naturæ innocentis, n. 19.
 Noluit Adamum fuisse conditum sine iustitia, & sanctitate, n. 20 & 21.
 Afferuit iustitiam primi hominis donum esse ab ipsius natura distinctum, n. 23. & seqq.
 Negavit ea dona verè esse, & dici supernaturalia, n. 26. & d. 5. n. 57 & 58. & seqq.
 Nullum donum agnoscat supernaturalia, nisi in statu naturæ lapsæ ratione peccati indebitum, n. 27.
 Integritatem naturæ debitam intelligit ultra dona iustitiæ obedientiam concupiscentiæ, n. 28.
 Adoptionem Dei creationi naturæ debitam intelligit jus naturale in felicitatem æternam, n. 30.
 Consequitur debitam creationi naturæ immortalitatem, immunitatem à miseris, & iustitiam naturalem, n. 32. & seqq.
 Negat merita naturæ integræ esse propriè donum, & gratiam Dei, d. 5. n. 27 & 28.
 Voluit, dona naturæ integræ naturalia, esse supernaturalia naturæ lapsæ, n. 59. & seqq.
 Consequenter, quam Baiani usurpavit naturalitatem, & supernaturalitatem donorum, n. 73.

Negavit merita naturæ integræ indigere auxiliō gratiæ, d. 6. n. 2.
 Si vera est Baii sententia, non potuisse creari primum hominem sine donis reipsa collatis à Deo, Adamus in statu puræ naturæ conditus fuit, d. 8. n. 4.
 Negat possibilem statum puræ naturæ, n. 6. & seqq.
 Baii argumenta pro donis iustitiæ salutariis debitis naturæ innocenti levia sunt, f. 4 & 5.
 Neutiquam negavit possibilem amorem Dei supernaturalem, n. 160. & seqq.
 Baii assertio de amore Dei naturali impossibili non damnatur in Bulla propter solum censuram, sed etiam propter doctrinam, n. 162.
 A Baio dissentiunt Scholastici desiderantes necessariam gratiam ad amorem Dei, n. 163.
 Vult immortalitatem secluso peccato esse homini debitam, d. 11. n. 6.
 Non posse hominem condi miseris corporis subiectum, d. 12. f. 1. n. 1.
 Baii undecim propositiones de libertate, & viribus naturæ lapsæ, d. 13. f. 1.
 Afferit veram libertatem, meritum, & demeriti capacem, non esse necessitati contrariam; sed soli coactioni, & violentiæ, n. 2. & seqq.
 Hæc doctrina non est in Bulla proscripserunt solum, quia Baius motus concupiscentiæ verè liberus ex lege prohibito pronuntiat, n. 5.
 Non negavit libertatem necessitati contrariam in sacris litteris contineri; sed eam voce *libertatis* significari, n. 8.
 Admisit in statu naturæ lapsæ libertatem indifferentiæ oppositam necessitati, n. 9.
 Damnatur in Bulla, quod ab illo Pauli Rom. 2. *Gentes, quæ legem non habent, &c. explodant infideles*, quia eis negat possibilem observantiam legis naturalis, & omnem operationem bonam, n. 11. & d. 20. n. 20. & seqq.
 Baii interpretatio damnatur, quamvis pluribus Patribus communis, quia aliâ catholicis Scriptoribus interdicit, n. 14.
 Item, quia contendit omnia infidelium opera esse peccata, n. 16.
 Consonantius menti Baii, quia contendit iustitiam esse connaturalem, & debitam primæ hominis conditioni, n. 17 & 18.
 Cur hæc expositio tradatur in hoc sensu Pelagiana à Baio? n. 19.
 Negat arbitrium post lapsum posse sine gratia aliud agere, quam peccatum, bonum quidpiam morale, ulli tentationi resistere, legem aliquam implere, amorem Dei naturalem elicere, f. 3. & seqq.
 Alio sensu, quæ Baius pronuntiant Arauscanum, Augustinum, & Patres Ecclesiæ arbitrium sibi relictum non posse aliud agere, quam peccatum, n. 23. & seqq. & d. 18. n. 107.
 In quo non definiuntur à Bulla contra Baium opera indifferentia in individuo, n. 23.
 Baius non damnatur in Bulla propter speciem, & qualitatem gratiæ, quam requirit, f. 3. & seqq.
 Damnatur autem primo, quia ad ea omnia opera negat potestatem antecedentem, & sufficientem, & non solum efficacem, & consequentem, ibid.
 Damnatur secundò: quia affectus, & opera virtutum moralium censet peccata, & ubi non sit affectus, & opus charitatis, ibid.
 Damnatur tertio: quia negat possibilem amorem Dei, & alterius virtutis moralis naturalem, distinctionemque omnis affectus boni in naturalem, & supernaturalem, f. 3. & seqq.
 In his omnibus à Bulla damnatur propter doctrinam & non propter censuram, ibid.
 Baii doctrina alia est à doctrina Theologorum ad ea opera gratiam desiderantium, f. 3. & seqq.
 Tribuit naturæ lapsæ seclusa gratia necessitatem peccandi, d. 18. f. 1.
 Damnatur ab Ecclesia propter hanc doctrinam seorsim à censura, n. 14.
 Admittit cum necessitate peccandi indifferentiam non peccandi per aliud peccatum, n. 16 & 17.
 Non adscribit affectibus turpibus simplicibus, & inefficacibus malitiam imputabilem, & damnabilem, n. 20.
 Explodit actus bonos entitatis naturales in statu naturæ lapsæ sine auxiliō gratiæ possibilem, d. 19. n. 1 & 2.
 Ad omnem bonum actum desiderat gratiam entitatis supernaturalem pertinentem ad fidem, & charitatem infusam, n. 1.

Pro-

Proscribitur ab Ecclesia propter assertum necessitatis gratiæ ad omnem bonum actum seorsim à censura, n. 6.
 Doctrina Baii hac in re diversa est ab illa, qua Scholastici desiderant aliquam gratiam ad quidpiam boni moralis agendum, n. 3 & 4.
 Nihil validum obicit, quo illam probet, f. 6 & 7.
 Afferit infidelium opera esse necessario peccata, d. 20. f. 1.
 Damnatur ab Ecclesia propter hanc doctrinam, ibid.
 Censet implicare in statu naturæ lapsæ amorem Dei naturalem, & sola facultate naturæ etiam antecedenti & sufficienti possibilem, d. 21. n. 5.
 Proscribitur ab Ecclesia propter hanc doctrinam, n. 7. & seqq.
 Nullam præter charitatem agnoscat virtutem, d. 22. f. 1.
 Id in Bulla proscribitur, ibid.
 Hæc doctrinæ necit plures errores, n. 1.
 Ex doctrina Baii hausta est ea, qua Baiani in statu naturæ lapsæ negant auxiliū gratiæ purè sufficientem, d. 23. n. 5.
 Item ea, qua constituunt necessariam essentiali discrimen inter gratias auxiliantes naturæ integræ, atque lapsæ, n. 8.
 Vide Baiani, Bulla.
 Baiani.
 Baiani exponentes Bullam Pontificum injuriam faciunt Augustino & Ecclesiæ, d. 1. n. 12 & 14.
 Quibus Baio consentiat? d. 2. f. 1.
 Gravibus censuris carpunt plura, quæ sincere, & absque censura repulit Baius, n. 15.
 Sua dogmata Augustini testimoniis tueri putantur, n. 16. & d. 1. n. 13.
 In eisdem assertis severiorem censuram merentur, quam Baius, d. 2. f. 3.
 Voluit, hominem, & Angelum in statu innocentie potuisse perficere opera meritoria per vires naturales in creatione datas, sine gratia donante merita, eo sensu, quo Pelagius id asseruit de meritis utriusque status, d. 3. n. 1.
 Insuper, potuisse eodè sensu in iustitia perseverare, n. 2.
 Item adiutorium Dei ad merita vitæ æternæ non habuisse principem causalitatem, præ arbitrio creato, n. 3.
 Discretionem merentis à non merente, & Prædestinati à Reprobo, arbitrio creato, & non adiutorio Dei esse adscribendam, ibid.
 Adiutorium Dei ad opera meritoria in eo statu esse debitum creationi naturæ, & eo solum sensu esse gratiam, quo creatio naturæ gratiosa est, n. 4.
 Peccatum originale ex natura rei seorsim ab omni peccato & lege Dei, in posterio transfundi tanquam verum, & naturalem ejus effectum, n. 5.
 Item peccatum originale puniri poena sensus; ideoque parvulos sine baptismo, decedentes ignibus inferni torqueri, n. 6.
 Ignorantiam invincibilem juris naturalis non excusare à peccato, n. 7.
 Deum, quantum est ex se non voluisse salvare Reprobos, neque eis auxilia sufficientia providisse, n. 8.
 Christum pro solis Prædestinatis orasse, n. 9.
 Nullum esse post lapsum auxiliū gratiæ sufficientem, quod efficax non sit, n. 10.
 Nullam esse gratiam post lapsum, cui voluntas possit resistere, & cuius usus, aut non usus sit in arbitrio voluntatis, n. 11.
 Consequenter non relinquere arbitrio libertatem indifferentiæ, oppositam necessitati, sed soli violentiæ, n. 12.
 Arbitrium, nullam laudis partem habere in bono opere, n. 14.
 Gratiam Christi solummodo ad charitatis actum, quo Deum diligimus, esse necessariam, n. 15.
 Quoad constitutionem, & essentiam efficaciam gratiæ, neque Dominicanam, neque Jesuiticam sententiam sectantur, sed ab utraque longissime recedunt, n. 16. & d. 7. n. 12. & seqq.
 Vtriusque sententiæ absurdas utrinque objectas sequelas amplectuntur, n. 16.
 Accedunt Pelagianis in statu naturæ integræ, Calvinianis vero in statu naturæ lapsæ, ibid.
 Nullum virtutis actum agnoscent, qui non sit charitatis Theologicæ, & Dei propter fe amor, n. 17.
 Docent, virtutes non aliter esse diversas, quam diversitate actuum charitatis desumpta ex objectis materialibus

ipsorum, omnesque habituales in unam charitatem coire, n. 18.
 Amorem concupiscentiæ, quo Deum, ut bonum nostrum diligimus, esse vitiosum; ideoque nullam esse spem virtuosam à charitate differentem, n. 19.
 Amorem virtutis propter se esse turpem, n. 20.
 Detestationem peccati ortam ex timore poenæ, & non ex amore Dei, esse peccatum, n. 21.
 Eiusmodi detestationem, non disponere ad justificationem cum sacramento consequendam, n. 22.
 Nullum esse virtutis actum in utroque statu naturæ entitate naturalem, & solis naturæ viribus possibilem, sed solum entitate supernaturalem: ideoque esse vanam distinctionem actuum virtutis, in naturales, & supernaturales, n. 23. & d. 8. n. 123. & seqq.
 Reipsa sentiunt cum Baio merita naturæ integræ fieri sine auxiliō gratiæ; licet voce tenus id negent, d. 4. n. 17.
 Negant merita naturæ integræ donari auxiliō gratiæ, n. 18.
 Esse propriè donum, & gratiam Dei, d. 5. n. 27 & 28.
 A Baianorum impostura vindicatur Suarez, f. 6.
 Imponunt Suariorum usum fuisse verbis Pelagii pro Augustinianis, ibid.
 Corruptum mentem Augustini, n. 53. & seqq.
 Iustitiæ dona volunt esse simul naturalia, & supernaturalia naturæ integræ, n. 62.
 Inconsequentius, quam Baius, usurpant naturalitatem & supernaturalitatem donorum, n. 17.
 Reipsa sentiunt merita naturæ integræ non indigere auxiliō gratiæ, quamvis voce videantur id negare, d. 6. n. 3. & seqq.
 Quoad merita naturæ integræ consentiunt Pelagio neganti gratiam necessariam ad illa, n. 42.
 Imponunt Augustino sententiam Pelagii rejicientem gratiam ad merita naturæ integræ, n. 40. & seqq.
 De gratia auxiliante naturæ integræ docent plura erronea, & ab omni Theologorum schola exorbitantia, d. 7. f. 2.
 Quo fundamento adstruant necessariū discrimen essentiali inter auxilia naturæ integræ, atque lapsæ, f. 12.
 Rejiciunt hoc discrimen, & Baianorum fundamentum, f. 13. & seqq.
 Negant possibilem statum puræ naturæ, d. 8. n. 6. & seqq.
 Baianorum argumenta pro donis iustitiæ salutariis debitis naturæ innocentie debilia sunt, f. 4 & 5.
 Voluit, Pelagianos alius sensisse de gratia, & excellentia Beatitudinis supernaturalis, quam Augustinum, n. 84 & 113.
 Admittunt reipsa actu existentem substantiam supernaturalem, n. 114.
 Frustra probant, hominem condi non posse sine charitate infusa Dei, f. 10 & 12.
 Suas probationes erroribus implicat, n. 131. & seqq.
 Item contradictionibus, n. 137. & seqq.
 Relegantes possibilem amorem Dei naturalem, reipsa impossibilem adstruunt supernaturalem, n. 140.
 Frustra sibi adfiscunt Patronos Theologos asserentes naturam rationalem inclinare in beatitudinem supernaturalem, n. 144.
 Item asserentes auxilia sufficientia gratiæ nunc hominibus deberi, n. 142.
 Profiterentur actu existentem substantiam intellectivam boni, & non volitivam ejusdem, n. 269.
 Frustra impugnant distinctionem actus boni in naturalem & supernaturalem, negantes possibilem naturalem, f. 27.
 Non probant obedientiam appetitus esse homini primum condito naturalem, d. 9. f. 2. & seqq.
 Baianorum conflictus cum puræ naturæ assertoribus, alius est à conflictu Augustini cum Iuliano Pelagiano de concupiscentia hominis, f. 4.
 Baianorum objecta pro scientia juris naturalis homini innocenti debita debilia sunt, d. 10. f. 2.
 Baiani suis argumentis non assequuntur ignorantiam invincibilem juris naturalis hominem culpæ, f. 5 & 6.
 Volunt immortalitatem secluso peccato esse homini debitam, d. 11. n. 6.
 Debilia sunt pro reorum argumenta, f. 3.

b 2

11

In Augustinum immodesti, & temerarii, d. 12. n. 59. & seqq.
 Leves, dum probant miserias corporeas esse non posse homini innocenti naturales, f. 6. & seqq.
 Frustra contendunt, non posse peccatum sine pœna æterna relinqui, f. 12.
 Afferunt, veram libertatem meriti, & demeriti capacem non esse necessitati contrariam; sed soli coactioni, & violentiæ, d. 13. n. 2. & seqq.
 Non admittunt in statu naturæ lapsæ libertatem indifferentiæ oppositam necessitati, n. 10.
 Omnem actionem voluntariam, etiam necessitate antecedenti elicitam volunt esse liberam, quod à coactione, & violentiâ immunitis sit, d. 14. n. 9 & 10.
 Exprobrant definitionem libertatis, quæ positis omnibus requisitis, potest agere, & non agere, n. 11.
 In statu naturæ integræ solam admittunt libertatem indifferentiæ necessitati antecedenti, contrariam; in statu vero naturæ lapsæ solam contrariam coactioni, & violentiæ, cum necessitate antecedenti compositam, n. 12.
 Gratulantur Calvino, quod de libertate cum Augustino & antiquis Patribus senserit, n. 21.
 Frustra se à Calvino in asserenda libertate fecernunt, f. 4.
 Admittunt opera bona esse in potestate voluntatis, eo sensu, quo Calvinus, n. 23.
 Esse electionem boni, & mali eodem sensu, quo Calvinus, n. 24.
 Negant electionem boni, & mali eodem sensu, quo Calvinus, n. 24.
 Item posse arbitrium motioni gratiæ resistere, & dissentiri, eodem Calvini sensu, n. 25. & seqq.
 Nequeunt admittere, posse voluntatem conjungere dissentium cum gratiâ naturæ lapsæ, n. 27.
 A Baianis dissident Prædeterminatistæ in libertate cum gratiâ efficaci concilianda, f. 5.
 Baiani spernunt doctrinam de sensu composito, & diviso, Prædeterminatistis communem ad concordiam libertatis cum gratiâ, n. 38 & 39.
 Baianorum evasiones frustraneæ sunt pro neganda libertate indifferentiæ opposita necessitati antecedenti, ad bonitatem, & malitiam moralem, meritum, & demeritum actionum arbitrii, n. 189. & seqq.
 Afferunt arbitrio necessitatem antecedentem ad actus, d. 16. n. 99.
 Baianorum gratia imponit arbitrio necessitatem antecedentem libertati contrariam, n. 100. & seqq.
 Necessitas determinans actum voluntatis quoad libertatis modum à Baianis magis libertati contraria, quam à Prædeterminatistis asseritur, n. 123 & 124.
 Baianis nullum argumentum est, quod evincat libertati solam coactionem, & non antecedentem necessitatem contrariari libertati, d. 17. f. 1. & seqq.
 Vtuntur eodem argumento, quo Calviniani, ut bonitas, & malitia moralis possit abdicata libertate, cum necessitate antecedenti componi, n. 3.
 Hostis libertatis humanæ Wiclephus utebatur argumento Baianorum confecto ex necessitate, qua Christus adimplevit mortis præceptum, ut homines simili necessitate convinceret adimplere sua præcepta, n. 12.
 Temere carpunt Scholasticos, quod vendicent indifferentiam ad libertatem, qua Christus adimplevit mortis præceptum, n. 15. & seqq.
 Volunt amorem Dei beatificum omnino necessarium esse simul liberum libertate morali, n. 25. & seqq.
 Tribuunt naturæ lapsæ seclusâ gratiâ necessitatem peccandi, d. 18. f. 1.
 Id suis argumentis non evincunt, f. 10 & 11.
 Desiderant ad non peccandum gratiam intrinsecè supernaturalem eamque pertinentem ad fidem, & charitatem infusam, n. 6.
 Potestatem peccandi tuerent sine potestate cavendi omnino peccatum, n. 8.
 Proscribuntur in Bulla contra Baium eo sensu, quo id asserunt, n. 16. & seqq.
 Libertas post peccatum extincta à Calvino asserita & à Tridentino damnata non est alia, quam peccandi necessitas à Baianis asserita, n. 22. & seqq.
 Inconsequenter solis infidelibus necessitatem peccandi adscribunt, n. 91.
 Falso imponunt Suario libertatem à captivitate peccati consistere in sola remissione peccati commissi, n. 102.

Necessitatem peccandi probant argumento Calvini, n. 131.
 Explodunt actus bonos entitate naturales possibiles, d. 19. n. 1.
 Non solum in statu naturæ lapsæ, sed etiam integræ, n. 2.
 Gratiam ad omnem bonum actum desiderant entitate supernaturalem, & pertinentem ad fidem, & charitatem infusam, n. 1.
 Id suis argumentis non probant, f. 6 & 7.
 Infidelium opera docent necessario peccata, d. 20. f. 1.
 Nulla via evadunt damnationem hujus doctrinæ latam in Bulla contra Baium, n. 3. & seqq.
 Lutherana est eorum doctrina, n. 6 & 7.
 Nulla sunt eorum argumenta pro hac doctrina, f. 9. & seqq.
 Censet implicare amorem Dei entitate naturalem, d. 21. n. 5 & 6.
 Proscribuntur ab Ecclesia propter hanc doctrinam, n. 7. & seqq.
 Nullam præter charitatem agnoscunt virtutem, f. 1.
 Damnantur in Bulla contra Baium, ibid.
 Amorem concupiscentiæ Dei vitiosum asserunt, f. 2.
 Id vanè fundant, f. 3.
 Timorem servilem poenarum improbant vitiosum, f. 4.
 Invalidè eum impetunt, f. 8 & 9.
 Item dolorem peccatorum non elicitem ex charitate, f. 10.
 Vani eorum conatus, f. 11.
 Item vana objecta ipsorum virtutes morales in solam Theologicam charitatem revocantia, f. 16. & seqq.
 In plures, & graves errores propter hanc doctrinam labuntur, d. 22. n. 2.
 Non distinguunt virtutes objectis formalibus, sed tantum materialibus, n. 3.
 Vtuntur argumento quo hæretici à Tridentino damnati, n. 88.
 Item quo utitur Lutherus, n. 95.
 Negant in statu naturæ lapsæ auxilium gratiæ purè sufficientis, d. 23. f. 1.
 In eo per omnia consentiunt hæreticis nostri temporis, f. 2.
 Levibus id argumentis fundant, f. 25. & seqq.
 Plura absurda confectaria docent, n. 4.
 Falso suam sententiam Prædeterminatistis imponunt, n. 7. & seqq.
 Constituunt essentiale discrimen inter gratias naturæ integræ, atque lapsæ, d. 24. n. 2.
 Earum diversitatem revocant in diversam connexionem gratiæ cum arbitrii consensu, n. 3.
 Huic differentiæ alias plures nectunt, n. 4.
 Simili discrimine utriusque status libertatem distinguunt, n. 5.
 A gratiâ naturæ lapsæ eliminant physicam prædeterminationem, & cogitationem congruam, eamque revocant in solam charitatis infusæ dilectionem, n. 6.
 Possunt impugnari impune propter hanc doctrinam, f. 2.
 Impugnant oppositam frustra, f. 12.
 Vide Calvinus, Lutherus, Hæretici, Augustinus, Pelagius, Baius.

Beatitudo.
 Beatitudinis appetitus naturalis, non magis probat connaturalem naturæ integræ, quam lapsæ visionem intuitivam Dei, d. 8. n. 60 & 61.
 Beatitudinis innatus appetitus post peccatum perseverat, ibid.
 Deus non tenetur creare naturam rationalem propter ultimum finem beatitudinis supernaturalis, n. 65.
 Dilectio Dei ad beatitudinem hominis necessaria non arguit repugnare finem ultimum naturalem ipsius, n. 68.
 Beatitudo naturalis non est idem, ac beatitudo naturali ratione cognoscibilis, n. 70 & 71.
 Beatitudo naturalis est, quæ inter bona viribus naturæ assequibilia, summum est bonum, summamque continet cum Deo conjunctionem, ibid.
 Beatitudo naturalis nequit esse perfecta, sed imperfecta in ratione beatitudinis, ibid.
 Immunitas miseræ ad beatitudinem necessaria non destruit possibilem puritatem naturæ, n. 73.
 Ad beatitudinis naturalis statum pertinere potest integritas naturæ, n. 78 & 79.

Beatitu-

Beatitudinem cælestem deberi homini innocenti ex providentia naturali, minime docuit Augustinus, f. 8.
 Neque arguit, injuriam à Deo inferri parvulis innocentibus exclusis à beatitudine, ex sola hypothese innocentie naturalis, n. 84.
 Theologi afferentes naturam rationalem inclinare in beatitudinem supernaturalem ineptè adducuntur à Baianis, n. 141.
 Inclinatio hominis in beatitudinem non probat deberi homini immortalitatem secluso peccato, d. 11. n. 19.
 Beatitudini, & felicitati simpliciter non sunt oppositæ afflictiones, & miseræ corporeæ, d. 12. n. 75.
 Libertas, qua beatitudinem diligimus, non probat solam coactionem, & non antecedentem necessitatem, contrariari libertati, d. 17. f. 4.
 Beatitudinis amorem, esse nobis omnino necessarium, & liberum, non docuit Augustinus, n. 40. & seqq.
 Beatitudinis amor duplex in patria; alius necessarius; alius liber, n. 44.
 Vide Gloria, Beatus.

Beatus.
 Homo beatus solum secundum animam, & non secundum corpus potest creari à Deo, qua author naturæ est, d. 8. n. 75 & 76.
 Beatus potest Deus cruciatibus æternis addicere, d. 12. n. 160 & 161.
 Beatorum libertas, non probat, solam coactionem, & non necessitatem antecedentem contrariari libertati, d. 17. f. 3.
 Beatorum amorem beatificum erga Deum omnino necessarium volunt Baiani esse liberum libertate morali, n. 25. & seqq.
 Beatis non est liberum non peccare libertate morali; sed sola libertate à servitute peccati, n. 30.
 Beatis non tribuit Augustinus in non peccando libertatem moralem, sed solam libertatem à servitute peccati, n. 32. & seqq.
 Id dixisse Augustinum, testatur Baius, n. 35.

Blasphemia Propositio.
 Quenam propositio blasphemia sit? d. 1. n. 84.

Bonum, Bonitas.
 Bonum opus non est solius Dei; sed partim etiam arbitrii, d. 7. n. 104.
 Bene agendi potestas, adimplendique præceptum adjuncta est potestati peccandi, ibid.
 Si actum aliquem moraliter bonum elicere non posset natura suis viribus, esset deploratæ conditionis, d. 8. n. 325.
 Id non sequitur ex sententia desiderante gratiam naturalem ad efficaciam bene agendi, n. 326. & d. 9. n. 36. & seqq.
 Portenta naturæ rationalis, cui nulla adest potestas antecedens ad bonum; sed solum ad malum, d. 8. n. 327. & seqq.
 Actus boni distinctio, in naturalem, & supernaturalem frustra impugnatur à Baianis negantibus possibilem naturalem, f. 27.
 Inter bona, & beneficia divina computari possunt miseræ corporeæ, d. 12. n. 20.
 Bonitas, & malitia moralis desiderant indifferentiam potestatis necessitati antecedenti oppositam, d. 14. f. 19.
 Bonitas creata sine increata potest esse virtutis motiva, d. 22. n. 141. & seqq.
 Bona creata divine voluntati, & legi conformia comprehenduntur sub Deo solo à creatura diligendo, n. 204.
 Vide Honestas.

Bruta.
 Bruta gauderent libertate, si libertas in sola voluntarietate cum antecedenti necessitate consisteret, d. 14. n. 97.

Bulla contra Baium.
 Bulla trium Pontificum contra Baium, d. 1. init.
 Bullæ momentum, f. 1.
 Bulla contra Baium primum à Pontificibus edita absque ordine, & numero propositionum, quem soli Theologi addiderunt in Bulla, n. 15.
 In Bulla plures propositiones numeris distinctæ eandem continent doctrinam, n. 16.

Bullæ exemplaria à Theologis transcripta cum aliqua varietate verborum, ibid.
 Bullæ propositiones aliquot non extant in publicis operibus Baii, ceterum jure damnatæ, n. 17.
 Aliæ propositiones plures continent partes, & damnationem ambiguum, n. 18.
 In Bulla non est determinata, & certa singularum propositionum censura; sed incerta, & indeterminata, n. 19.
 In Bulla non est propositio aliqua, quæ excipitur ab aliqua censura Theologica, n. 20.
 Nulla in Bulla continetur propositio Baii, quæ non proferatur propter doctrinam, & non propter solam contrariæ censuram, f. 4.
 Historia facti in promulgatione Bullæ contra Baium, n. 88.
 Bulla contra Baium definit rem, & vocem supernaturalitatis donorum gratiæ, & justitiæ, quæ primæ hominis conditioni data sunt, n. 26.
 Bulla proscribens Baium negantem potuisse à Deo creari hominem sine iustitia naturali, non damnat sententiam Theologorum asserentium, non posse hominem, aut Angelum in primo instanti suæ creationis peccare, n. 35.
 Definit statum pure naturæ possibilem, n. 36 & 37.
 Ex Bulla contra Baium justitiæ salutaris dona non fuerunt primo homini debita, d. 8. n. 31.
 Decernit possibilem amorem Dei naturalem, n. 158. & seqq.
 Insuper, obedientiam appetitus fuisse Adamo indebitam & gratiosam, d. 9. n. 40.
 Item immortalitatem, secluso peccato, non esse homini debitam, d. 11. n. 6.
 Damnât Baium negantem, posse hominem conditi miseris corporeis subiectum, d. 12. n. 2 & 3.
 Doctrina Baii asserentis, veram libertatem meriti & demeriti capacem, non esse necessitati antecedenti contrariam, sed soli coactioni, & violentiæ non est in Bulla proscripta solum quia Baius motus concupiscentiæ verè liberos, & lege prohibitos pronuntiat, d. 13. n. 5.
 Damnât libertatem necessitati amicam, & soli coactioni inimicam, d. 14. n. 14.
 Damnât necessitatem peccandi naturæ lapsæ, d. 18. f. 2.
 Propter doctrinam, & non propter censuram, n. 14.
 Potestate antecedenti, & sufficienti non esse possibilem naturæ lapsæ sine auxilio gratiæ opera moraliter bona, d. 19. f. 1.
 Propter solam doctrinam, n. 6.
 Propter necessitatem cuiusvis gratiæ, & non solius charitatis, n. 7.
 Item infidelium opera esse necessario peccata, etiam propter doctrinam, d. 20. f. 1.
 Non esse amorem Dei entitate naturalem, & sola facultate antecedenti naturæ lapsæ possibilem, d. 21. f. 1.
 Item non esse veram distinctionem amoris Dei in meritorem, & non meritorem, n. 51.
 Nullam præter charitatem esse virtutem, d. 22. f. 1.
 Violantibus præcepta non adest in statu naturæ lapsæ auxilia sufficientia gratiæ, d. 23. n. 73 & 74.
 Vide Baius.

C.

Cæcitas.

Metus cæcitas, alia naturalis, & involuntaria, alia moralis, & voluntaria, d. 23. n. 279.
 Voluntaria, & moralis est excæcorum propria, n. 279 & seqq.
 Naturalis, & involuntaria est puræ pœnalis, & à Deo pendens autore; secus voluntaria, & moralis, n. 283 & 284.

Calvinus.

Negat arbitrio partem actionis in bonum opus, d. 7. n. 108.
 Autor fuit discriminis essentialis inter auxilia naturæ integræ, atque lapsæ, n. 146.
 Negat possibilem statum puræ naturæ, d. 8. n. 10.
 Vult ignorantiam invincibilem non purgare hominem à peccato, d. 10. n. 21.
 Afferor fuit libertatis, quæ necessitati antecedenti amica est, solique coactioni, & violentiæ inimica, d. 14. n. 8.
 Eodem

Eodem fundamento hanc libertatem defendit, quo Baiani, n. 19 & 20.
 Calvino Baiani gratulantur, eo quod de libertate cum Augustino, & antiquis Patribus senserit, n. 21.
 A Calvino se frustra fecerunt Baiani in hac libertate asserenda, f. 4.
 Admittit libertatem arbitrii; si ad eam necessaria non est indifferentia, sed sola coactionis exclusio, n. 22.
 Item opera bona esse in potestate voluntatis eodem sensu quo Baiani, n. 23.
 Insuper, esse electionem boni, & mali eodem sensu quo Baiani, n. 24.
 Eo sensu, quo Calvinus, negant Baiani electionem boni & mali, ibid.
 Eodem Calvini sensu negant Baiani posse arbitrium motioni gratiæ resistere, & dissentire, n. 25, & seqq.
 Calvinus damnatur ab Ecclesia non solum, quod negaverit indemnitate libertatis per gratiam; sed etiam potestatem resistendi, & dissentendi gratiæ, d. 15. n. 26 & 27.
 Calvinus temeror libertatis naturæ lapsæ, admittit indifferentiam arbitrii in primo statu naturæ, d. 16. n. 32 & 33.
 Calviniani utuntur argumento bonitatis divinæ, quo utuntur Baiani, ut bonitas, & malitia moralis possit abdica libertate cum necessitate antecedenti componi, d. 17. n. 3.
 Libertas post peccatum extincta, à Calvino asserta, & à Tridentino damnata, non est alia, quam peccandi necessitas naturæ lapsæ inextincta, d. 18. n. 22, & seqq.
 Solum indifferentiæ libertatem profiteretur peccato extinctam, n. 24 & 25.
 Id probat ex servitute peccati argumento Baianorum, n. 109, & 110, & 131.
 Libertatem post peccatum extinctam non distinguit à potestate naturali antecedenti, & sufficienti ad quidpiam boni moralis agendum sine auxilio gratiæ, d. 19. n. 12, & seqq.
 Docet cum Baio, & Baianis infidelium opera esse necessario peccata, d. 20. n. 6 & 7.
 Improbatur cum ipsis virtuosum amorem concupiscentiæ Dei, & retributionem intendentem, d. 22. n. 12.
 Cum eisdem negat in statu naturæ lapsæ dari non operantibus auxilium gratiæ purè sufficientem, d. 23. n. 12.
 Item præcepta Dei esse observata possibile, n. 12.
 Illud 1 ad Timoth. 2. *Valt omnes homines salvos fieri*, esse reprobis commune, n. 15.
 Christum fuisse pro omnibus hominibus mortuum, n. 16.
 In statu naturæ lapsæ idem genus gratiæ auxiliantis dari, quod in statu naturæ integræ, d. 24. n. 8.
Causa. Causalis.
 Causa principalior boni operis est auxilium gratiæ, etiam concessum naturæ integræ, d. 7. f. 4 & 5.
 Primum causalitatis in opus bonum auxilio gratiæ denegare, Pelagianum est, n. 27.
 Arbitrium est instrumentum Dei in meritum supernaturale, n. 30, & seqq.
 Quenam sit causa instrumentalis? n. 34.
 Primum causalitatis gratiæ in meritum colligitur ex sacris litteris, n. 36 & 37.
 Primum causalitatis adscribitur gratiæ naturæ integræ Patres Ecclesiæ, n. 40 & 41.
 Causa efficiens discretionis à non operante, potest esse gratia ex se indifferens, & æqualis gratiæ non operanti, non vero potest esse causa formalis, n. 95, & seqq.
 A causis æqualibus liberè agentibus possunt prodire inæquales effectus, n. 98 & 99.
 In gratiam tanquam in causam efficientem determinationis referri potest determinatio actionis liberæ; secus vero tanquam in causam determinantem, n. 101.
Charitas.
 Ad charitatis actum, quo Deum diligimus, & non ad alium, affirmant Baiani necessariam esse gratiam Christi, d. 3. n. 15.
 Præter actum, qui charitatis Theologicæ sit, & amor Dei propter se, nullum virtutis actum Baiani agnoscunt, n. 17.
 Virtutes insuper, ajunt, non aliter esse diversas, quata

diversitate actum charitatis desumpta ex objectis materialibus ipsorum, omnesque habituales in unam charitatem coire, n. 18.
 A charitate differentem nullam spem virtuosam esse, n. 19.
 Actum charitatis erga Deum elici viribus debitis naturæ, & necessariis esse ad illum vires gratiæ, implicatio est, d. 8. n. 137 & 138.
 Charitatis privatio, qua ratione sit vitium naturæ, & contra naturam? n. 152.
 Damnatur Baio in Bulla, quia negat possibilem actum charitatis Dei, & alterius virtutis moralis naturalem, d. 13.
 Charitas Theologica non est gratia necessaria naturæ lapsæ ad actus salutares, d. 19. f. 8 & 24. n. 98, & seqq.
 Plures sunt virtutes à charitate Theologica differentes, d. 22. n. 1, & seqq.
 Non est elicità à charitate attritio conferens cum solo sacramento gratiam, f. 10.
 Neque à charitate imperata, n. 115.
 Neque voluntas per se antecedens assensum fidei, f. 12.
 A charitate Theologica differunt verè virtutes morales, f. 13.
 Charitas latè usurpatur omnis affectus virtuosus infusus à Deo, licet non sit formalis amor Dei, f. 19.
 Ab ea distinguitur virtus stricta spei, n. 14 & 15.
 Elicit tamen spem latam, sed non strictam, n. 21 & 22.
 Sperat & credit, quia imperat actus spei & fidei, n. 24.
 Non respicit mercedem, & præmium formaliter, qua præmium, & mercedem, n. 26.
 Potest proximus virtuosè diligi affectu non elicitò à charitate Theologica, n. 31.
 Timor pœnæ apparat animam ad charitatem Dei, n. 49, & seqq.
 Amor justitiæ deponens voluntatem peccandi non est necessario elicitus à charitate Theologica, n. 91.
 Affectus inefficaces charitatis non valent cum sacramento gratiam conferre, n. 109.
 Potest interdum affectus charitatis præcurrere, & imperare assensum fidei, n. 114.
 Si virtutes morales non essent à charitate distinctæ, nec ipsæ distinguerentur inter se, n. 147.
 Est amor creatus, qui non sit charitatis Theologicæ, neque cupiditatis vitiosa, n. 184.
 Apud Augustinum sumitur latè, etiam prout est communis virtutibus moralibus à charitate Theologica, & stricta differentibus, n. 185.
 Divisio amoris Dei creati in vitiosam cupiditatem, & charitatem Dei ab Augustino asserta, non est strictè accipienda, n. 187.
 Virtutes Cardinales, & morales materiali, & fuso sensu sunt à charitate indistinctæ, n. 202 & 203.
 Augustinus crebro usurpat charitatem omnem voluntatem bonam, n. 221.
 Item omnem affectum oppositum vitiosæ cupiditati, n. 222.
 Item oppositum timori pœnæ, n. 223.
 Generalissimè omnem virtutem, n. 224.
 Rursus gratiam auxiliantem ad omne opus salutare necessariam, n. 225.
 Item fusiussimè omnem amorem, & dividit in humanam, & divinam, licitam, & illicitam, n. 226.
 Actus charitatis Theologicæ elicitur præcurrente gratia actuali & non sola habituali, d. 24. n. 101.
 Vide *Amor Dei. Dilectio. Virtus. Injustificatio. Gratia.*
Christus.
 Christum pro solis prædestinatis orasse, docent Baiani, d. 3. n. 9.
 Christi gratiam solummodo ad charitatis actum, quo Deum diligimus, necessariam esse, similiter docent, n. 15.
 Voluntas humana Christi fuit instrumentum divinitatis ad liberas operationes ipsius, d. 7. n. 32 & 33.
 Christus quia homo, tribuit Deo suorum operum gloriam, n. 62.
 Christi libertas non potest esse Baianis argumentum, quod probet, solam coactionem, & non antecedentem necessitatem contrariari libertati, d. 17. f. 2.
 Christo non fuit liberum non peccare, n. 13.
 Nec id fuit Christo voluntarium, n. 13 & 14.
 Christus

Christus fuit liber in adimplendo mortis præcepto, n. 15, & seqq.
 Libertatem Christi in adimplendo mortis præcepto cum indifferentia potestatis, asseruit Augustinus, n. 16 & 17.
 Item reliqui Patres, n. 18, & seqq.
 Vendicantes indifferentiam ad libertatem, qua Christus adimplevit mortis præceptum, carpuntur temerè à Baianis, n. 15, & seqq.
 Pro omnibus etiam reprobis mortuus est, d. 23. f. 19.
 Oravit pro eorum salute, f. 20.
 Eam ardentissimè desideravit, & sitivit, f. 21.
 Impetravit omnibus etiam reprobis auxilia sufficientia ad salutem, n. 235 & 245.
 Pro uno tantum homine salvando subiisset mortem, n. 243.
 Mors Christi non solum fuit pretium sufficiens, sed etiam oblatum à Christo, & destinatum à Patre pro salute reproborum, n. 247.
 Eius redemptio propriè sumpta, alia lata, & sufficiens, alia stricta, & efficax, n. 248 & 249.
 Aliter pro electis, aliter pro reprobis oravit, n. 255.
Censura.
 Censura singularum propositionum in Bulla contra Baium, non est determinata, & certa; sed incerta, & indeterminata, d. n. 19.
 Censura Theologica inuritur quævis propositio in Bulla contenta, n. 20.
 Censuram contrariæ sententiæ continent plures propositiones Baui, n. 21.
 Propositiones inurentes censuram doctrinæ probabilis, non cadunt sub censuram, & damnationem Ecclesiæ, f. 5 & 6.
 Censura doctrinæ probabilis dupliciter potest ab Ecclesia prohiberi, n. 31.
 Censuras doctrinæ Dominicanæ, & Iesuiticæ de efficaciæ gratiæ, Pontifices prohibent, solum propter bonum pacis, & non propter periculum fidei, n. 36.
 Censura doctrinæ probabilis potest esse probabilis, n. 40.
 Item potest esse prudens, & utilis integritati religionis & fidei, n. 44.
 Censuræ Theologicæ potest subesse, & damnationi Ecclesiæ carpens usum Ecclesiæ, & pietatem fidelium innoxiam doctrinæ probabilis, n. 46.
 Item censura Theologica carpens probabilitatem acceptam communi Theologorum consensu, qualis est doctrina de Verbi incarnatione dependenti à peccato, n. 46.
 Quibus censuris proscribantur propositiones Baui, aliaque damnabiles, n. 51.
 Censura Theologica quænam sit?
 A censura Theologica immunes plures doctrinæ, prohibentur ab Ecclesia, n. 54.
 Censuram Theologicam non meretur temeritas contra receptam Philosophorum sententiam in rebus purè Philosophicis, n. 55.
 Censura Theologica non est sola pronuntiatio falsitatis sententiæ in materia Theologica, nisi feratur à Pontifice, ut à iudice causarum fidei, n. 56 & 57.
 Post latam ab Ecclesia censuram Theologicam doctrinæ temerariæ five scandalosæ, talis doctrina deinceps redidit erronea, n. 58, & d. 2. n. 19.
 Censura Theologica ferri non potest absque iudicio falsitatis doctrinæ, & malitiæ nocivæ fidei, d. 1. n. 85.
 Propositio potest mereri censuram Theologicam, aut ex objecto, aut ex proferentis animo, five iudicio, n. 59.
 Plures propositiones, quæ in disputatione Scholastica merentur censuram, non debent censuræ subesse in concione, & exhortatoria oratione, ibid.
 Censuram severiorem in eisdem assertis merentur Baiani, quam Baio, d. 2. f. 3.
Clementia.
 Clementiæ divinæ nullatenus adversantur afflictiones corporeæ hominis innocentis, d. 12. f. 9.
Coactio.
 Coactio, lata significatione, dicitur quævis necessitas antecedens; propriè vero est necessitas, & determinatio illata contra appetitum elicitum voluntatis, d. 14. n. 6.

Quod à coactione, & violentia immunis sit actio, volunt Baiani cum Baio esse liberam libertate morali meriti & demeriti, tamen cum necessitate antecedenti elicitata sit, n. 9 & 10.
 Patres Ecclesiæ coactionem libertati contrariam significantes, necessitatem antecedentem abigunt, f. 10 & 11, & d. 17. f. 9, & seqq.
 Si sola voluntaritas, & à coactione immunitas sufficeret ad libertatem, non assererent hæretici perdit libertatem ex prædestinatione, præscientia, & voluntate divina, d. 14. n. 98.
 Vide *Libertas. Necessitas. Violentia.*
Cogitatio. Cognitio.
 Cogitatio & scientia salutaris est indebita naturæ integræ, d. 10. n. 73, & seqq.
 Cognitio naturalis Dei, atque justitiæ arguit possibilem amorem naturalem ipsius, d. 8. f. 22.
 Cogitationibus naturalibus honestis nexæ sunt supernaturales, d. 20. n. 38.
 Supernaturales disponuntur etiam infidelibus ministerio Angelorum, n. 82, & seqq.
 Cognitio naturalis Dei, & alterius objecti testatur possibilem ejus amorem naturalem, d. 21. n. 37.
 Affectum fidei prævium regulat cognitio supernaturalis differens à fide stricta, d. 22. n. 136.
 Quævis cognitio infusa à Deo in via est fides latè accepta, d. 20. f. 9 & 10.
 Cogitationem congruam rejiciunt Baiani à gratia naturæ lapsæ, d. 24. n. 6.
 Vide *Fides.*
Comparatio.
 Vana est ad reprehendendum peccatores, si eis subtrahuntur auxilia sufficientia iustis provisa, d. 13. n. 35, & seqq.
Compositus sensus.
 Doctrina de sensu composito, & diviso prædeterminatistis communis spernitur à Baianis ad concordiam libertatis cum gratia, d. 14. n. 38 & 39.
 In sensu composito existentia requisitorum ad agendum, debet esse potestas ad conjungendum cum illis causantiam actionis, ut libertas servetur, d. 16. f. 2.
Complures.
 Plerique eorum infirmis argumentis contendunt impossibilem amorem Dei entitate naturalem, d. 21. f. 8.
Concilia Ecclesiæ.
 Concilium Constantiense non coegit abjurare Hieronymum de Praga censuram inusitam propositioni neganti, dari naturam universalem à parte rei, sed veritatem Trinitatis divinæ esse suæ doctrinæ nexam, d. 1. n. 47.
 Nec Joannem Hussium damnavit, quod infamaverit erroneos articulos purè philosophicos, n. 48.
 Concilium Araucanum vendicat gratiam necessariam ad merita naturæ integræ, d. 6. n. 17 & 18.
 Concilium Senonense tribuit gratiæ primatum causalitatis in opus bonum, d. 7. n. 39.
 Concilium Valentianum idem asserit, ibid.
 Concilium Africanum, ibid.
 Concilia Ecclesiæ docent possibilem naturalem Dei, atque justitiæ amorem, d. 8. n. 193.
 Concilium Palæstinum non decrevit ignorantiam invincibilem juris naturalis non excusare à peccato, d. 20. n. 38 & 39.
 Ex Conciliis, homo, secluso peccato, esset immunis à morte corporea, d. 11. n. 3.
 Concilium Araucanum secundum non favet immortalitati debitæ hominis, secluso peccato, n. 16.
 Concilium Constantiense damnat libertatem necessitati antecedenti amicam, & soli coactioni inimicam, contra Wiclephum ejus doctrinæ assertorem, d. 14. n. 15 & 16.
 Ex Conciliis potestas indifferens ad libertatem necessariam, d. 15.
 Concilia Ecclesiæ libertatem arbitrii post lapsum definiunt indifferentem ad opposita, omnis necessitatis antecedentis experrem, ibid.
 Damnant necessitatem peccandi naturæ lapsæ seclusa gratia, d. 18. f. 3.

Non adesse naturæ lapsæ potestatem antecedentem sufficientem sine auxilio gratiæ ad bona aliqua opera naturalia, d. 19. f. 2.
 Id arguit phrasîs *sicut oportet*, qua utuntur, n. 11.
 Item non esse naturæ lapsæ possibilem amorem Dei entitate naturalem, d. 21. f. 2.
 Timorem servilem peccatorum à charitate non profectum esse vitiosum, d. 22. f. 4.
 In statu naturæ lapsæ non esse auxilium gratiæ purè sufficientem, d. 23. f. 6.
 Præcepta Dei non esse homini observari possibilia, n. 115.
 Christum non esse pro reprobis mortuum, n. 226.
 Gratiam ad actus salutes necessariam non esse pariter naturæ integræ, atque lapsæ communem, d. 24. f. 5.
Concubitus.
 Concubitus conjugum propter solam voluptatem libidinis licitum esse, docuit Iulianus Pelagianus, d. 9. n. 60.
 Concubitus conjugum propter solam voluptatem est malus, n. 68.
Concupiscentia.
 Concupiscentiæ amorem, quo Deum, ut bonum nostrum diligimus, vitiosum esse, docebant Baiani, d. 3. n. 19.
 Concupiscentia non necessitat ad peccandum secluso auxilio gratiæ, d. 6. n. 29.
 Concupiscentiæ inclinatio in malum, potest superari dilectione boni infusa à Deo compossibili cum dissentio, d. 7. n. 149.
 Concupiscentia non inducit impossibilitatem; sed solum difficultatem agendi bonum cum principiis naturæ integræ, n. 152.
 Concupiscentiæ rebellio est homini primùm condito naturalis, & ejus obedientia indebita, & gratiosa, d. 9. f. 1. & seqq.
 Quod concupiscentia appetens prohibita sit homini naturalis, non est Deus author peccati, n. 13. & seqq.
 Concupiscentia in sacris literis significat consensus carnales deliberatos, n. 20.
 Concupiscentia indeliberata non est à Deo; sed à mundo, n. 21.
 Concupiscentia non est verè, & propriè peccatum, n. 22.
 Concupiscentia proveniens ex peccato appellatur impropiè peccatum; secus vero à peccato non proveniens, n. 22 & 23.
 Augustinus usurpans concupiscentiam *peccatum*, & *malum*, non est accipiendus de propria malitia peccati, n. 27 & 52.
 Concupiscentia in statu puræ naturæ non redderet Deum authorem peccati, n. 30. & seqq.
 Discrimen inter concupiscentiæ ad malum, & gratiæ ad bonum impulsus, n. 35.
 Concupiscentiæ rebellionis fuisse subjectum Adamum ante peccatum, Iulianus Pelagianus asseruit, n. 52. & seqq.
 Concupiscentiam insuper spiritui rebellem esse homini bonam, atque laudabilem, munusque à Deo concessum, n. 52. & seqq.
 Concupiscentiæ bonitas à Iuliano, & malitia ab Augustino asserta, qualis fuerit? n. 53. & seqq.
 Qua ratione concupiscentia homini naturalis, sit ipsi mala? n. 64. & seqq.
 Concupiscentiæ motus, etiam in objecta licita ex mente Augustini sunt mali, n. 67. & seqq.
 Laudandus Deus hominem condens in statu puræ naturæ cum difficultate bene agendi, & concupiscentia propria in malum, n. 75. & seqq. & f. 7.
 Concupiscentia non dominaretur voluntati rationali, quamvis esset in statu puræ naturæ, n. 80.
 Concupiscentiæ motus nunc sunt naturaliter mali, non vero moraliter, n. 82.
 Concupiscentia rebellis rationi non est à Deo ex primaria illius intentione, n. 83.
 Qua ratione concupiscentia sit, & asseratur ab Augustino *malus*? n. 86.
 Qua ratione matrimonium sit institutum in remedium morbi concupiscentiæ, n. 86.
 Possit esse pudor concupiscentiæ in statu puræ naturæ nullo peccato præcedente, n. 87 & 88.
 Non inducit necessitatem peccandi, d. 18. n. 85, 87. & seqq.

Non revocatur in ejus vim destitutam auxilio gratiæ tota servitus peccati, n. 103.
 Nequit nos damnare, nisi nos velimus, n. 119. & seqq.
 Possimus ei dissentire solis viribus naturæ, n. 122 & 123. & d. 19. n. 65.
 Non vendicat gratiam differentem à gratia naturæ integræ, d. 24. n. 90. & seqq. & 110 & 120.
 Vide *Libido*.
Conditio.
 Sub conditione, si velit arbitrium, operatur gratia naturæ lapsæ, d. 5. n. 50. d. 7. n. 114 & 115. d. 24. n. 25 & 68.
 Conditio, *si velis*, aut alia similis, nostro arbitrio apposita, exprimit potestatem expeditam, & indifferentem agendi, n. 189. & d. 15. f. 2.
 Denotat potestatem ad velle, & nolle, d. 15. n. 11. & seqq.
 Non est solum assertiva, sed etiam suspensiva, n. 12 & 13.
 Auxilia gratiæ operantia dependent à conditione, si voluerit arbitrium; non sunt intrinsecè determinantia, & efficacia, n. 21.
 Deus vult homines salvos fieri sub conditione, si velint, d. 23. n. 197. & seqq.
 Potest Deus quidpiam velle, sub conditione, donandum ab ipso, d. 23. n. 220.
Connaturalitas.
 Debitum connaturalitatis physicum excludit gratia Theologica, d. 5. n. 18. & seqq.
 Paulus, & Augustinus non solum opponunt gratiæ debitum operum morale; sed etiam debitum connaturalitatis physicum, n. 23.
Conscientia.
 Apud Paulum usurpatur *scies*, d. 20. n. 95.
Consilium.
 Consilium est de iis, quæ nostræ potestati subdantur, d. 8. n. 187.
 Consilium vendicat potestatem indifferentem necessitate contrariam, d. 14. f. 17.
Contradictio.
 Contradictio est, amorem Dei elici viribus debitis naturæ & necessariis esse ad illum vires gratiæ, d. 8. n. 137 & 138.
 Amorem Dei esse simul entitate naturalem & supernaturalem, p. 139.
 Afferri puram naturam, & eam condi non posse sine amore Dei elicto viribus gratiæ, n. 145.
 Probare impossibilitatem puræ naturæ ex debito amoris Dei seungi impossibilis à natura, n. 144.
Constitutio.
 Perfecta confert sine sacramen. gratiam, d. 22. n. 105 & 106.
 Secus imperfecta, etiam universalis, n. 108 & 110.
 Hæc non est elicta à charitate, n. 104. & seqq. 103. & seqq.
 Nec à charitate imperata, n. 115.
 Nec oppositum docet Tridentinum, n. 117. & seqq.
 Potest detestari peccata, quin præcedat amor justitiæ, n. 93. & seqq.
Cooperatio. Cooperari.
 Possit gratiæ cooperari, non denotat indifferentiam potestatis quam denotat, posse resistere, & dissentire gratiæ divinæ, d. 15. n. 24. & seqq.
 Nostra cooperatio expectatur à Deo ad fructum salutis, d. 23. n. 24. & seqq.
 Duplex modus illam expectandi, alius Pelagianus, alius Catholicus, n. 31.
Corpus. Corporeum.
 Ad corporis resumptionem appetitus naturalis innatus, elicitusque animæ separata negari potest, d. 8. n. 74.
 A corpore separatus animus, violentus non erit, tametsi dictus appetitus concedatur, ibid.

Secun-

Secundum corpus potest quis non esse beatus, & esse secundum animam, de potentia Dei absoluta, n. 75 & 76.
 Reunionem cum corpore possunt animæ vendicare leges naturales morales, justitiæ vindictivæ, & remunerativæ Dei, n. 77.
 Secundum corpus, & animam ratione peccati in deterior commutatus est homo, non solum, quam fuit in statu naturæ integræ, sed etiam, quam esset in statu puræ naturæ, d. 9. n. 29.
 Corpus contrariis qualitatibus obnoxium, suapte conditione est mortale, d. 11. n. 13.
 Vide *Afflictio corporea. Misericordia*.
Creatio. Creare.
 Creatio naturæ pertinet ad gratiam largam significatione, d. 5. n. 4.
 Etiam bona creationi naturæ annexa, n. 5.
 Preffius gratia est donum creationi naturæ indebitum, quamvis naturale sit, n. 6.
 Creatio naturæ, non est propriè, & Theologicè gratia, n. 8. & seqq.
 Creationis gratiam Pelagius admittens accusatur à Patribus tanquam proditor gratiæ veræ, & Theologicæ, n. 11.
 Creare naturam rationalem propter ultimum finem beatitudinis supernaturalis non tenetur Deus, d. 8. n. 65.
 Potest Deus creare hominem qua author naturæ, ut sit beatus solum secundum animam, & non secundum corpus, n. 75 & 76.
 Ex fine creationis naturali arguitur potestas naturalis naturæ integræ ad amorem Dei, atque justitiæ, f. 23.
Creatura.
 Non est ultimus finis amoris concupiscentiæ Dei, d. 22. n. 29.
 Non amatur tanquam ultimus finis, cum ejus amor in ulteriorem finem referibilis est, n. 29.
 Neque est finis ultimus timoris servilis peccatorum, n. 97.
 Neque amoris respicientis solum honestatem creatam tanquam objectum formale intrinsecum, n. 146.
 Neque is amor est fructio creaturæ, n. 205. & seqq.
Cruciatu. Cruciare.
 Potest Deus absoluta sua potestate justum cruciatibus æternis torquere, d. 12. n. 146. & seqq.
 Cruciatibus æternis additi, & æterna gloria privati, justii volunt ex affectu charitatis, pro fratribus, n. 151.
 Cruciatu æterni passionem potest Deus jure dominii à justo exigere, n. 153. & seqq.
 Cruciatibus æternis potest Deus addicere beatum, n. 160 & 161.
Culpa.
 Non est major ejus, qui levi, quam ejus, qui gravi tentatione delinquit, si utriusque deficit gratia sufficiens, d. 23. n. 174.
 Vide *Peccatum*.
Cupiditas.
 Est amor creatus, qui non sit cupiditatis vitiosæ, quamvis non sit charitatis Theologicæ, d. 22. n. 184.
 Divisio amoris creati in vitiosam cupiditatem, & charitatem insulam non est strictè accipienda, n. 187.
 Amor creaturæ propter honestatem creatam non est cupiditas, n. 184.
 Sed qui libidinosus, & carnalis est, n. 189 & 190.
D.
Damnare.
 Damnata Baii propositiones, d. 1. init.
 Damnant Pontifices Baii asserta, nec solum prohibent, n. 37 & 38.
 Damnare aliud, aliud prohibere est, n. 3 & 7.
 Damnantur in Bulla Baii asserta in proprio, & rigoroso verborum sensu, n. 10. & seqq.
 Sixtus IV non damnavit Theologos carpentes censura opinionem de Incarnatione Verbi dependenti à peccato, n. 45 & 46.
 Damnari ab Ecclesia potest carpens usum Ecclesiæ, & pietatem fidelium innixam doctrinæ probabilis, n. 46.

Damnari etiam potest carpens censura Theologica probabilitatem acceptam communi Theologorum consensu, qualis est doctrina de incarnatione Verbi dependenti à peccato, ibid.
Damnatio. Damnare.
 Peccandi necessitas damnatorum non probat solam coactionem contrariari libertati, d. 17. f. 8.
 Discrimen inter puram naturam, & damnatam quoad potestatem agendi bonum, d. 9. n. 37.
 Præditi sunt damnati libertate indifferentiæ, ad malum, & bonum, d. 17. n. 82 & 83. d. 18. n. 142 & 143.
 Potest fieri oratio pro salute reprobi, quamvis certo innotescat ejus damnatio futura, d. 23. n. 256 & 257.
 Melioris conditionis est damnatus, quam viator auxiliis gratiæ sufficientibus ad salutem destitutus, n. 291.
Dare.
 Deus promptius, & certius potest nobis dare voluntatem nostram efficacem, quam ipsi nobis, d. 23. n. 155.
 Non obstat dari nobis à Deo bonam voluntatem, ut Deus quidpiam velit sub conditione illius, d. 23. n. 220.
 Dantur nobis à Deo merita per gratiam naturæ lapsæ, sicut integræ, d. 24. n. 42, 45. & seqq.
 Vide *Donum*.
Debitum.
 Debitum esse creationi naturæ adjutorium Dei ad opera meritoria in statu innocentie, sentiunt Baiani, d. 3. n. 4.
 Debitum opponitur gratiæ, d. 5. n. 14.
 Non opponitur debitum primò, & adæquatè ortum ex promissione, & virtute conferentis donum, n. 15.
 Opponitur debitum ortum ex merito condigno, n. 16.
 Gratia Theologica excludit debitum connaturalitatis physicum, n. 17.
 Debita divinis attributis, possunt esse nobis gratia, n. 22.
 Debitum operum morale, & etiam debitum connaturalitatis physicum opponunt Paulus, & Augustinus gratiæ, n. 23.
Decreta.
 Decretorum Dei immutabilitas non probat solam coactionem, & non antecedentem necessitatem contrariari libertati, d. 17. f. 8.
 Nec id probat decreti Angelici immutabilitas, ibid.
 Divina mensurantur æternitate, & idèd nequeunt de liberis in necessariam transire, d. 17. n. 78 & 79.
 Secus creata, ibid.
 Angelica mutabilia sunt, n. 81.
Delectatio.
 Delectatio & voluptas sensitiva non potest esse motiva affectus sine peccato, d. 9. n. 68. & seqq.
Deliberatio.
 Deliberatio est eorum, quæ nostræ subjacent potestati, d. 8. n. 191.
Desertio. Deserere.
 Deus neminem deserit, nisi, prius deseratur ab ipso, debet intelligi de desertione etiam per subtractionem gratiæ actualis, d. 23. n. 49. & seqq.
 Sic Tridentinum id asserens, n. 70. & seqq.
 Vide *Auxilium sufficiens. Gratia sufficiens*.
Determinatio. Determinare.
 Potest determinare arbitrium gratiam ad agendum, quin actio arbitrii præcedat, d. 7. n. 86.
 Determinatio actionis liberæ refertur in gratiam tanquam in causam efficientem determinationis; secus vero tanquam in causam determinantem, n. 101.
 Determinare actionem liberam, ac determinationem efficere idem non est, n. 101 & 102.
 Nequit natura esse determinata ad peccandum, d. 8. n. 300. & seqq.
 Determinare arbitrium creatum ad agendum, non est dominii Dei, d. 14. n. 163 & 164.
 Potestas ad determinandam seipsam competit libertati, d. 15. n. 94. & seqq.
 Repugnat voluntatem liberam seipsam ad agendum determinare, sine potestate indifferenti ad oppositum soluta ab

ab omni necessitate, & determinatione antecedenti, n. 99. & seqq.

Arbitrium determinat gratiam ad agendum, n. 102. Ut determinatio voluntatis creatæ sit subordinata Deo tanquam causæ primæ, non est opus esse subordinatam tanquam causæ determinanti, n. 103. & seqq.

Necessitas inevitabilis arbitrio nequit determinare per modum libertatis, d. 16. n. 105. & f. 9.

Potest à Deo peti determinatio nostræ voluntatis, quamvis auxilium Dei non sit intrinsecè determinans, & efficax, d. 23. n. 304.

Detestatio. Detestari.

Detestationem peccati ortam ex timore pœnæ, & non ex amore Dei, peccatum esse, sentiunt Baiani, d. 3. n. 21. Eiusmodi detestationem, non disponere ad justificationem cum sacramento consequendam, similiter docent, n. 22.

Possimus detestari omnia peccata interna & externa ex timore pœnarum, d. 22. n. 69 & 79.

In tali detestatione nulla est malitia, n. 70 & 71.

Neque affectus peccandi absente pœna, ibid.

Vide *Contritio. Dolor. Atritio. Odium.*

Deus.

Deum quantum est ex se, non voluisse salvare Reprobos, neque eis auxilia sufficientia providisse, tenent Baiani, d. n. 8.

Deus solus donat auxilium qua efficax, & congruum, etiam extrinsecè, d. 7. n. 52. & seqq.

Deus facit discretionem Prædestinati à Reprobo, & merentis à non merente, in statu naturæ integræ, non solum per auxilia specialia, sed etiam per specialem amorem, n. 57 & 58.

In Deum refundi non debet discretio peccantis à non peccante, n. 55 & 56.

Dei specialis amor conferens auxilium congruum, qua congruum, potest esse efficax, & inefficax amor consensus, n. 58.

Si homo in statu naturæ integræ se discerneret à non merente, & non Deus, non posset in Domino gloriari; quod impium est, n. 59. & seqq.

Deo debet gloria boni operis, etiam in statu naturæ integræ, docent Patres Ecclesiæ, n. 60. & seqq.

Deo tribuit Christus qua homo suorum operum gloriam, n. 62.

Deum facere, ut faciamus, & nos facere, ut Deus faciat opus bonum arbitrii, quo sensu verum sit? n. 111.

A Deo trahitur homo, etiam in statu naturæ integræ, n. 124. & seqq.

Deus non tenetur creare naturam rationalem propter ultimum finem beatitudinis supernaturalis, d. 8. n. 65.

Potest creare hominem, qua auctor naturæ, ut sit beatus solum secundum animam, & non secundum corpus, n. 75 & 76.

Augustinus non arguit injuriam à Deo inferri parvulis innocentibus exclusis à regno cælesti, ex sola hypothesi innocentie naturalis, n. 84.

Qua auctor naturæ tenetur intendere finem per media naturalia assequibilem, n. 292.

Foret auctor peccati, si naturæ inesset necessitas peccandi, n. 307. & seqq.

Non est auctor peccati, quod concupiscentia appetens prohibita sit homini naturalis, d. 9. n. 13. & seqq.

A Deo non est concupiscentia indeliberata; sed à mundo, n. 21.

Deum non redderet authorem peccati concupiscentia in statu puræ naturæ, n. 30. & seqq.

Deus laudandus condens hominem in statu puræ naturæ cum difficultate bene agendi, & concupiscentia prona in malum, n. 75. & seqq. & f. 7.

Confirmat hoc Augustinus, ibid.

A Deo non est ex primaria illius intentione concupiscentia rebellis rationi, n. 83.

Turpitudine, & foeditas actionum legi naturali contradicentium non est referenda in Deum potius, quam contradicentium legi divinæ, quamvis ignorantia juris naturalis sit annexa conditioni hominis, d. 10. n. 13.

In Deum referendas esse actiones turpes sine hominis elicitas libertate, alii Scholastici affirmant, alii negant, n. 14.

A Deo aliqua mala non sunt, ab ipso tamen alia ingendi

& causari possunt, secundum opinionem Purum, d. 12. n. 12.

Deum permittere peccata propter bona inde futura, Patres prædicant, n. 27. & seqq. & Augustinus, n. 39. & seqq.

Permittit justos à peccatoribus vexari propter justorum profectum, n. 31.

Sic docent Patres, ibid.

Ex infantium corporeis molestitis, potest uberrimos fructus justitiæ haurire, n. 45. & seqq.

Oculis fines divinæ providentiæ ad nostri humilitatis exercitationem, n. 51.

Potest de potentia absoluta peccatum impunitum relinquere, n. 121. & seqq.

Secus juxta providentiam ordinariam, n. 122.

Potest negare meritis præmia ipsis condigna, n. 123. & seqq.

Non irrogaret injuriam negans justis coronam gloriæ, seclusa sua promissione, n. 124.

Solum ex promissione liberali, & non ex jure meritum, debet justis coronam gloriæ, n. 125. & 126.

Sic Patres Ecclesiæ, n. 125. & seqq.

Punit peccata citra condignum, n. 130.

Miscet misericordiam cum justitia in punitione peccati, n. 130. & seqq.

Quamvis non posset omnia peccata impunita relinquere, posset aliqua, n. 141.

Potest absoluta sua potestate justum cruciatibus æternis torquere, n. 146 & seqq.

In nihilum redigere, n. 148.

Iure domini, potest à justo exigere passionem cruciatum æterni, n. 153. & seqq.

Etiam potest pœnis æternis addicere beatum, n. 160 & 161.

A Deo trahitur, etiam, qui non operatur, d. 15. n. 22.

Deo tanquam causæ primæ subordinata erit determinatio voluntatis creatæ, & si non sit illi tanquam causæ determinanti, n. 103. & seqq.

Est à Deo sit imposta voluntati necessitas antecedens, & inevitabilis, tollit libertatem, d. 16. n. 76. & 77.

Deus non potest velle actum voluntatis humanæ quoad modum libertatis per media indudentia necessitatem, seu determinationem inevitabilem voluntati, n. 125. & seqq.

Sanctus Thomas docet, tunc Deum præferre actum quoad modum libertatis, cum media indifferentia disponit, n. 128. & seqq.

Dei libertas non probat, solum coactionem, & non necessitatem antecedentem contrariari libertati, d. 17. f. 1.

Nec necessitas immutabilitatis decretorum Dei, f. 8.

Deus non amat seipsum libertate morali; secus bona creata, n. 6 & 7.

Est liber libertate indifferentiæ ad decernendum creata, d. 17. n. 76 & 77.

Ejus decreta nequeunt de liberis in necessaria transire, n. 78 & 79.

Esset auctor peccati, si sola vis concupiscentiæ induceret necessitatem peccandi, d. 18. n. 89.

Potest virtuosè amari qua nobis conveniens, & commodus, d. 22. n. 17 & 18.

Is amor non utitur Deo, n. 29.

Non est finis in quem teneamur actu referre omnes nostræ voluntatis affectus, n. 145.

Quamvis solus à creatura diligendus, non excludit etiam ut nostri amoris motiva, bona creata ejus voluntati, & legi conformia, n. 204.

Vult omnes homines etiam reprobos salvos fieri, d. 23. f. 17 & 18.

Id vult quantum in ipso est, n. 195. & seqq.

Item sub conditione, si homines voluerint, n. 197 & seqq.

Comprehendit Prædestinatos sub ea generali voluntate, quamvis etiam sit specialis voluntas eos salvandi, n. 217.

Item comprehendit infantes, n. 222 & 223.

Nequit exprobrare, & accusare peccatorem, cui subtrahit gratiam sufficientem ad præceptum implendum, d. 23. n. 20. & seqq.

Non debet auxilium gratiæ sufficiens homini, neque lapsio, neque integro ex naturali hominis conditione, n. 22.

Verè expectat cooperationem nostræ voluntatis ad fructum salutis, n. 24. & seqq.

Nequit expectare, si denegat auxilium sufficiens, ibid. Bisariam expectare potest, n. 31.

Per

Per ipsum staret impoenitentia & hominis perditio, si denegaret auxilia sufficientia ad conversionem, & non peccandum necessaria, n. 47. & seqq.

Neminem deserit, nisi prius deserat ab ipso, etiam per subtractionem gratiæ actualis, n. 49. & seqq.

Promptus, & certius potest nobis dare voluntatem bonam, etiam liberam, quam ipsi nobis, n. 155.

Nihilominus potest illam velle sub conditione nostræ cooperationis, n. 220.

Autor est cæcitatibus mentis naturalis, & involuntariæ; secus voluntariæ, & moralis excæcatorum propriæ, d. 23. n. 283 & 284.

Dare nobis potest merita nostra, obedientiam, & conversionem nostram, nec non determinationem nostræ voluntatis, quamvis ejus auxilia non sint intrinsecè determinantia, & efficacia, n. 304.

Vide *Amer Dei. Gratia. Auxilium gratiæ.*

Diabolus. Demon.

Diaboli potestatem incurrit homo ratione peccati, etiam concupiscentia seclusa, d. 9. n. 29.

Nequit nobis dominari, nisi nos velimus, d. 18. n. 124. & seqq.

Possimus illi reluctari solis viribus naturæ, n. 126. & seqq.

Difficultas.

Difficultas nulla esset in operando, si auxilium necessarium ad posse esset intrinsecè efficax, d. 7. n. 155.

Virgatur impossibilitas, d. 23. n. 149, 274 & 275.

Dilectio. Diligere.

Dilectio efficax Dei est spiritus, quo homo agitur, n. 120. d. 7.

Tractio Patris potest accipi efficax dilectio virtutis, n. 130.

Potest homo condi diligens creaturam, & non Deum absque peccato, n. 149.

Dilectio Dei necessaria ad beatitudinem hominis non arguit repugnare finem ultimum naturalem ipsius, d. 8. n. 68.

Discretio. Discernere.

Discretio merentis à non merente, etiam in statu naturæ integræ, adscribenda est potius gratiæ, quam arbitrio, d. 7. f. 6 & 7.

Discretionem merentis à non merente, etiam in statu naturæ integræ, tribuit Augustinus gratiæ, n. 48 & 49.

Discretio operantis à non operante potest fieri per auxilia gratiæ non efficacia intrinsecè, sed extrinsecè, n. 50. & seqq.

Discretio peccantis à non peccante non debet refundi in Deum, n. 55 & 56.

Discretio Prædestinati à Reprobo, & merentis à non merente, fit à Deo in statu naturæ integræ, non solum per auxilia specialia, sed etiam per specialem amorem, n. 57 & 58.

Si se discerneret homo in statu naturæ integræ à non merente, & non Deus, non posset in dominio gloriari, quod impium est, n. 59. & seqq.

Discretio bene operantis à non operante tribuitur arbitrio cum gratia, n. 91. & seqq.

Gratia ex se indifferens, & æqualis gratiæ non operanti potest esse causa efficiens discretionis à non operante; secus vero formalis, n. 95. & seqq.

Solum arbitrium, & non subtractio gratiæ discernit impoenitentem à poenitente, d. 23. n. 39. & seqq.

Non est solius gratiæ naturæ lapsæ, sed etiam integræ discretio bene operantis à non operante, d. 24. n. 124 & 125.

Dissentus. Dissentire.

Dissentire gratiæ in potestate arbitrii situm esse, negant Baiani eodem sensu, quo Calvinus, d. 14. n. 25. & seqq.

Posse dissentire, & resistere gratiæ, est posse dissentium cum gratia componere, n. 26. & seqq.

Dissentire & resistere gratiæ in potestate arbitrii est, d. 15. n. 23.

Posse dissentire, & resistere gratiæ divinæ denotat indifferentiam potestatis, quam non denotat posse gratiæ cooperari, n. 24. & seqq.

Potestatem dissentendi, & resistendi gratiæ negavit Calvinus, ob quod damnatur ab Ecclesia, n. 26 & 27.

Æquè potest dissentium cum gratia naturæ lapsæ, atque integræ componi, d. 24. 28. & seqq. 77. & seqq. n. 55. & seqq. 59. & seqq.

Dolor.

Peccatorum dolor ex timore pœnarum servili conceptus est virtuosus, d. 22. f. 4. & seqq.

Confert gratiam cum sacramento poenitentiae, f. 10.

Elicitur auxilio gratiæ, n. 73. & seqq. 123. & seqq.

Non est à charitate elicitus, n. 104. & seqq. 113. & seqq.

Nec à charitate imperatus, n. 115.

Nec oppositum docet Tridentinum, n. 117. & seqq.

Vide *Contritio. Atritio. Detestatio.*

Dominium. Dominari.

Iure domini potest Deus exigere à justo passionem cruciatum æterni, d. 12. n. 153. & seqq.

Dominium Dei in creaturam rationalem duplex: alterum proprietatis; alterum jurisdictionis, n. 155.

Dominium arbitrii abigit necessitatem, & potestatem indifferentem desiderat, d. 14. f. 18.

Ita sentiunt Ecclesiæ Patres, n. 153. & seqq.

Dominium quid? n. 151.

Dominium Dei in arbitrium creatum non vendicat determinare illud ad agendum, n. 163 & 164.

Nequit nobis dominari concupiscentia, nisi velimus, d. 18. n. 119. & seqq.

Nec Damon, n. 124. & seqq.

Possimus solis viribus naturæ excutere dominatum concupiscentiæ, n. 122 & 123.

Nec non Damonis, n. 126. & seqq.

Donum.

Dona Dei propriè sunt merita naturæ lapsæ, d. 5. n. 26.

Item merita naturæ integræ, n. 29. & seqq.

Vt opus sit donum Dei sufficit fieri auxilio supernaturali gratiæ, n. 32. & seqq.

Dona Dei potiori ratione sunt merita naturæ lapsæ, quam naturæ integræ, n. 48.

Perseverantiam naturæ integræ esse donatam, & acceptam à Deo docuit Augustinus, f. 6.

Dona naturæ integræ naturalia, voluit Baius esse supernaturalia naturæ lapsæ, n. 59. & seqq.

Item Baiani dona justitiæ volunt esse simul naturalia, & supernaturalia naturæ integræ, n. 62.

Dona justitiæ salutaris verè sunt, & dicuntur supernaturalia naturæ integræ, n. 63 & 64.

Dona nequeunt esse simul naturalia, & supernaturalia naturæ integræ, n. 69. & seqq.

Duratio.

Indivisibilis, & instantanea est æternitas, qua mensurantur decreta libera Dei, d. 17. n. 78 & 79.

Idèd non patitur transitum de liberis in necessaria, ibid.

Successiva, & divisibilis est duratio, qua mensurantur decreta libera creata, n. 78 & 79.

Idèd possunt illa de liberis in necessaria transire, ibid.

E.

Ecclesia.

Post latam ab Ecclesia censuram doctrinæ temerariæ five scandalosæ, tales doctrinæ deinceps redduntur erroneæ, d. 1. n. 58. & d. 2. n. 19.

Ab Ecclesia damnata est libertas necessitati amica, & soli coactioni inimica, d. 9. f. 3.

Ecclesiæ consensu virtutes morales sunt à charitate distinctæ, d. 22. n. 151 & 152.

Vide *Pontificatus. Concilia. Sedes Apostolica. Bullæ contra Enium.*

Effectus.

Non inferitur sequutus ex sola gratia data, d. 23. n. 306. & seqq.

Effectus

Electio.

Electio solam eorum est, quae in nostra potestate relinquuntur, d. 8. n. 190 & 191.
 Electionem boni, & mali eodem sensu, quo Baiani Calvinus admittit, d. 14. n. 24.
 Negat illam eodem sensu, quo Baiani, ibid.
 Electio arbitrii repugnat cum necessitate, & determinatione antecedenti, f. 16.
 Actus turpis electio praeter turpiori, aut aequali non est peccatum, d. 18. n. 32.

Elevatio. Elevari.

Si elevatus sit homo, aut Angelus ad gloriam supernaturalem, non sufficit ad statum purae naturae sine peccato, & gratia creati, d. 8. n. 83 & 109.
 Ut natura sit elevata ad supernaturale donum, non est opus, ut actu eo fruatur, n. 101.
 In statu naturae elevatae parvulos nasci, Pelagiani sentiebant, n. 109. & seqq.
 Elevatio naturae per gratiam arguit possibilem amorem naturalem Dei, atque iustitiae, d. 8. n. 320. & seqq.
 Repugnat elevati naturam ad amorem supernaturalem honesti propter se, quin sit possibile amor honesti propter se naturalis, n. 321. & seqq.
 Vide *Natura elevata.*

Error.

Errori, & ignorantiae obnoxius nascitur homo post peccatum, d. 10. n. 1.
 Error juris naturalis, & etiam divini est malum naturae rationalis, n. 7 & 8.
 Potest esse error invincibilis circa jus naturale cum opinione probabili, & probabiliori oppositi, n. 35.
 Potest homo condici obnoxius errori, etiam circa jus naturale, f. 7.
 Vide *Ignorantia.*

Excacatio. Excacari.

Excacatio non tollit scientiam sufficientem ad peccandum, d. 10. n. 41.
 Excacatis providentur auxilia sufficientia gratiae, d. 23. f. 22 & 23.
 Caritas mentis voluntaria, & moralis, non verò involuntaria, & naturalis est excacatorum propria, n. 279. & seqq.
 Ea non est purè poenalis, & à Deo pendens Autore, n. 279. & seqq.
 Vide *Obduratio. Obdurari.*

Experientia.

Non discernit actus bonos supernaturales, & naturales, d. 19. n. 72 & 73.
 Neque impotentiam physicam adimplendi praecipuum, sed solam moralem, d. 23. n. 146.

Exspectare.

Gratiam non expectare actionem arbitrii priorem, Ecclesiae Patres definiunt, d. 7. n. 67.
 Vindicatur Lessius ab impostura semipelagianismi, quod asserat gratiam expectare concursum arbitrii, f. 9.
 Semipelagianum est, gratiam expectare actionem arbitrii priorem, n. 80.
 Catholicum vero, expectare actionem arbitrii gratia posteriori, n. 81. & seqq.
 Id asserunt Patres Ecclesiae, n. 83. & d. 23. n. 21. & seqq.
 Duplex modus expectandi operationem arbitrii; alius Catholicus, alius Pelagianus, d. 23. n. 21.
 Deus verè expectat illam ad fructum salutis, n. 24. & seqq.
 Nequit seridè expectare, denegans auxilium gratiae sufficiens, ibid.

F.

Facere.

Quamvis auxilium non sit intrinsecè efficax, potest facere ut faciamus, d. 7. n. 20. & seqq.
 Id est iuxta mentem D. Thomae, n. 21.
 Componitur, auxilium facere, ut arbitrium operetur,

& arbitrium facere, ut operetur auxilium, diverso causalitatis genere, n. 25.
 Quo sensu verum est, Deum facere, ut faciamus, & nos facere, ut Deus faciat opus bonum arbitrii, n. 111.

Felicitas.

Volebant Pelagiani; pueros sine baptismo decedentes constitui in statu felicitatis naturalis, medio inter felicitatem supernaturalem, & poenam aeternam, d. 4. n. 30.
 Vide *Beatitudo.*

Fides.

Ad eam non pertinet gratia ad actus salutares necessaria, d. 19. f. 8.
 Apud Paulum accipitur conscientiae dictamen, n. 95.
 Apud sacros Scriptores & Ecclesiae Patres est stricta, & lata, n. 103. & seqq.
 Lata est quaecunque cognitio supernaturalis honesti infusa à Deo, n. 103. & seqq.
 Stricta non est ad opera bona necessaria, n. 106. & seqq. 113. & seqq. 102. & seqq.
 Infideles non sunt expertes fidei latae, n. 118.
 Potest esse fides naturalis assentiens revelationi divinae propter se, d. 21. n. 26.
 Ante assensum fidei necessarius est efficax voluntatis affectus, d. 22. n. 130.
 Qui virtuosus sit, n. 131.
 Non tamen elicitus necessario à charitate, n. 132 & 133. d. 24. n. 102.
 Quamvis interdum possit eum praecurrere, & imperare charitatis affectus, n. 134.
 Item affectus ex sola bonitate creata ipsi assensui intrinseca conceptus, n. 135.
 Hunc affectum non regulat fides stricta, sed alia supernaturalis cognitio, n. 136.

Filii Dei.

Aguntur amore efficaci Dei, d. 23. n. 312 & 313.
 Non aguntur simpliciter à Deo, sed moraliter, & secundum quid, n. 307. & seqq.

Finis.

Ex fine creationis naturali arguitur potestas naturalis naturae integrè ad amorem Dei, atque iustitiae, d. 8. f. 23.
 Patres Ecclesiae id arguunt, n. 283. & seqq.
 Finem per media naturalia assequibilem tenetur intendere Deus, qua author naturae est, n. 292.
 Finem divinae providentiae occultit Deus ad nostrae humilitatis exercitationem, d. 12. n. 51.
 Pura ommissio arbitrio necessaria nequit in finem referri, d. 18. n. 82.
 Finis creatus, etiam honestus, nequit appeti virtuosè propter seultimo, n. 131.
 Potest appeti propter se virtuosè, quin sit ultimus, n. 132.
 Item qua consentaneus naturae rationali, & legi naturali, n. 133.
 Finis, in quem opera bona referri debent, non arguit infidelium opera esse peccata, d. 20. f. 11.
 Amor concupiscentiae Dei non respicit creaturam tanquam ultimum finem, d. 22. n. 29.
 Non est finis ultimus creatura, cum ejus amor in ulteriorem finem Deum referibilis est, n. 29.
 Non est creatura finis ultimus timoris servilis poenarum, n. 97.
 Neque amoris respicientis honestatem creatam propter se, n. 146.
 Deus non est finis necessarius, in quem tenemur referre actu omnes nostrae voluntatis affectus, n. 145.
 Debet diligi tanquam ultimus finis bonum, quo fruimur, n. 205. & seqq.

Franciscus Toletus.

Franciscus Toletus missus ad promulgandam Bullam contra Baium, Lovanii turbationes sedavit, d. 1. n. 88.

Fructio. Frui.

Non est fructio creaturae amor bonitatis creaturae propter se, d. 22. n. 25. & seqq.
 Ut fructio sit, opus est, illam amare tanquam ultimum finem, ibid.

G.

Gehenna.

Potest virtuosè timeri, & detestari propter se, d. 22. n. 70 & 71.
 Vide *Pana. Timor pana.*

Gloria. Gloriarì.

Gloria meritis reddita usurpatur gratia in radice auxiliorum gratiae, d. 5. n. 16 & 46.
 Non possit homo in Domino gloriarì, si in statu naturae integrè se discerneret à non merente, d. 7. n. 59 & seqq.
 Gloriam boni operis, etiam in statu naturae integrè debere Deo, Patres Ecclesiae docent, n. 60 & seqq.
 Potest homo gloriarì de opere bono tanquam elicito à se viribus gratiae, n. 105.
 Injuriam non irrogare Deo iustis, negans illis coronam gloriae seclusa promissione, d. 12. n. 124.
 Gloria mercedem iustis debet Deus solùm ex promissione liberali, & non ex jure, n. 125 & 126.
 Patres gloriae redditionem gratiam appellant, n. 128.
 Gloria aeterna privati, & aeternis poenis addici, iusti volunt ex charitatis affectu erga proximos, n. 151.
 Adscribenda est gloria operis partim arbitrio creato cum Deo, & gratiae, non solùm in statu naturae integrè, sed etiam lapsae, d. 24. n. 54, 62, 73 & 74.

Gentes.

Quo pacto Ecclesiae Patres accipiant vocem *naturaliter*, cum gentes legem non habentes naturaliter ea, quae legis sunt faciunt, d. 8. n. 170 & seqq.
 Infideles comprehenduntur à Paulo Rom. 2. sub gentibus, quae legem non habentes, naturaliter, quae legis sunt faciunt, n. 169.
 Ecclesiae Patres intelligunt infideles per gentes, quae Rom. 2. legem non habentes, naturaliter, quae legis sunt faciunt, n. 169.
 Vide *Infideles.*

Gratia.

Propriè esse gratiam merita naturae integrè, negavit Baius, d. 4. n. 12.
 Gratia sumitur interdum activè pro affectu gratis donante, d. 5. n. 1.
 Frequentius passivè pro dono gratis collato, n. 2.
 Ad gratiam larga significatione pertinet creatio naturae, n. 4.
 Pertinet etiam bona creationi naturae annexa, n. 5.
 Pressius gratia est donum creationi naturae indebitum, quamvis naturale sit, n. 6.
 Gratia propriè, & Theologicè est donum indebitum naturae pertinens ad nostram salutem supernaturalem, n. 7.
 Creatio naturae non est propriè, & Theologicè gratia, n. 8 & seqq.
 Gratia opponitur debitum, n. 14.
 Non opponitur debitum primò, & adaequatè ortum ex promissione, & virtute conferentis donum, n. 15.
 Opponitur debitum ortum ex merito condigno, n. 16.
 Gloria meritis reddita usurpatur gratia in radice auxiliorum gratiae, n. 16 & 46.
 Quamvis gratia Philosophicè non excludat meritum congruum, impetrationem, seu dispositionem moralem; excludit tamen Theologicè, n. 17.
 Gratia Theologica excludit debitum connaturalitatis physicum, n. 18 & seqq.
 Auxilium salutare purè sufficiens est propriè, & Theologicè gratia, & naturae indebita, n. 21.
 Possunt esse nobis gratia, quae divinis attributis debita sunt, n. 22.
 Gratiae opponunt Augustinus, & Paulus, non solùm debitum operum morale; sed etiam debitum connaturalitatis physicum, n. 23.
 Potest esse verè gratia malè non merentibus facta n. 24 & 25.
 Gratia Dei propriè sunt merita naturae lapsae, n. 26.
 Et merita naturae integrè, n. 29. Quod probatur ex Augustino, n. 30, 31, 53 & seqq.
 Gratia & donum Dei, est opus virtutis, eo quod fiat auxilio supernaturali gratiae, n. 32 & seqq.

Gratia suscipitur libero consensu voluntatis humanae, n. 44.
 Gratia indigno facta major est, n. 46.
 Specialis naturae lapsae gratia, concupiscentiae resistiva, ibid.
 Gratia specialis facta naturae lapsae fuit Verbi incarnatio, ibid. & d. 7. n. 167.
 Potiori ratione sunt gratia, & dona Dei, perseverantia & merita naturae lapsae, quam naturae integrè, d. 5. n. 48.
 Gratiae naturalis beneficia non excludit status purae naturae, d. 9. n. 34.
 Discrimen inter concupiscentiae ad malum, & gratiae ad bonum impulsum, n. 35.

Gratia auxilians.

Gratia auxilians naturae lapsae operatur sub conditione si velit arbitrium, d. 5. n. 50. d. 24. n. 26 & 68.
 Gratiae auxilio indigere merita naturae integrè, Baius negavit, d. 6. n. 2.
 Idem Baius, & Lutherus, n. 3 & 7.
 Gratiae auxilio egebant merita naturae integrè, f. 2 & seqq.
 Magister & S. Thomas ita, n. 11, 12 & 13.
 Ex sacris litteris hoc probatur, f. 3.
 Ex Concilio Arausiano, & Augustino, n. 17 & seqq.
 Ex Patribus Ecclesiae, f. 4.
 Erravit Pelagius in opposito asserendo, n. 25.
 Gratiae auxilio secluso, non necessitat concupiscentia ad peccandum, n. 29.
 Quamvis homo non caderet, non esset vera sententia Pelagii negans gratiam necessariam ad illa, ibid.
 Hanc Pelagii sententiam Baius Augustino imponunt, n. 40 & seqq.
 Quibus differat natura lapsa, & integrè quoad necessitatem gratiae, n. 44 & seqq.
 Gratiae auxilium, etiam concessum naturae integrè, est causa principalior boni operis, quam arbitrium, d. 7. f. 4 & 5.
 Gratiae auxilio primatum in opus bonum denegare, Pelagianum est, n. 27.
 Gratiae tribuit Concilium Senonense primatum causalitatis in opus bonum, n. 39.
 Gratiae potius, quam arbitrio tribuenda est discretio merentis à non merente, etiam in statu naturae integrè, f. 6 & 7.
 Non est prior actio arbitrii, quam gratiae in opus naturae integrè, f. 8 & 9.
 Gratiam non expectare actionem arbitrii priorem Concilia Ecclesiae definiunt, n. 67 & 80 & seqq.
 Gratiae arbitriique actio simulanea est, n. 68 & 73.
 Gratiae actio non est posterior (etiam ratione) actionis specifica arbitrii, n. 7 & seqq.
 Gratiae concursus pender à concursu arbitrii, etiam in statu naturae lapsae, n. 75 & 76.
 Quo sensu verum sit gratiam operari, quia vult arbitrium, n. 77 & 78.
 Gratiae cum arbitrio tribuitur discretio bene operantis à non operante, n. 91 & seqq.
 Gratiae tribuitur actionis liberae determinatio, tanquam causae efficienti determinationis; secus vero, tanquam causae determinanti, n. 101.
 Gratia propriè non trahitur ab homine; secus vero impropriè, n. 129.
 Dissident à Baio Scholastici desiderantes necessariam gratiam ad amorem Dei, d. 8. n. 163.
 Gratiae necessitas ad observantiam legis, & victoriam concupiscentiae à Patribus contenta, non est solùm consequens; sed etiam antecedens, d. 9. n. 33.
 Negant Baiani arbitrium post lapsum posse sine gratia aliud agere, quam peccatum, d. 13.
 Gratiae divinae potest arbitrium resistere, & dissentire, d. 15. n. 23.
 Gratiae divinae posse resistere, & dissentire, denotat indifferentiam potestatis, quam non denotat posse gratiae cooperari, n. 24 & seqq.
 Damnatur ab Ecclesia Calvinus, non solùm, quod negaverit indemnitate libertatis per gratiam; sed etiam potestatem resistendi, & dissentendi gratiae, n. 26 & 27.
 Gratiam determinat arbitrium ad agendum, n. 102.

Gratia Baiana imponit necessitatem antecedentem arbitrio, libertati contrariam, d. 16. n. 100 & seqq.

Perditur libertas per gratiam, quamvis gratia constituarur in velle ipso voluntatis, sitale velle necessarium est & inevitabile voluntati, n. 112 & seqq.

In statu puræ naturæ homini moraliter agenti debentur auxilia sufficientia gratiæ, quæ faciliem redderent observantiam præceptorum, d. 9. n. 40 & 41.

Gratia intrinsecè efficax non requiritur, ut merita sint donata à Deo, d. 5. n. 48.

Sine gratia intrinsecè efficaci sanari potest infirmitas naturæ lapsæ, d. 7. n. 150.

Cum gratia intrinsecè efficaci, cum qua potest liberè operari natura lapsa, potest & integra, n. 153 & seqq.

Non est necessaria gratia ad potestatem antecedentem & sufficientem agendi aliqua bona opera naturalia, d. 19. per totam.

Oppositum damnatur ab Ecclesia, n. 6.

Ad omnem bonum actum non est necessaria entitate supernaturalis, f. 8.

Neque pertinens ad fidem, & charitatem infusam, ibid.

Per antonomasiam dicitur *gratia*, quæ Novi Testamenti propria est, & pertinet ad amorem justitiæ, d. 22. n. 127 & seqq.

Ideo ab Augustino crebro usurpatur charitas, n. 225.

Opponitur legi multifariam, d. 22. n. 327 & 328.

Lex data, ut gratia Novi Testamenti quaeretur, n. 329.

Sine gratia interna lex, & omnis instructio externa inutilis est ad salutem, n. 331.

Interna erat annexa gratiæ, & legi externæ, n. 331 & 332.

Gratia interna Theologica communis fuit Judæis, licet non Evangelica, n. 333 & seqq.

Gratia novæ legis pertinet ad amorem justitiæ, veteris vero ad timorem pœnæ, ibid.

Gratia sufficiens interna non erat aliena ab statu populi Judaici, n. 338 & seqq.

Non est differentia essentialis inter gratias auxiliantes naturæ lapsæ, & integræ, d. 24. per totam.

Naturæ lapsæ propria non est unice constituta in sola efficaci dilectione Dei, f. 10.

Communia utrique gratiæ eadem testimonia sacra, n. 26 & 27.

Item eadem Conciliorum Augustini, & aliorum Patrum contra Pelagium testimonia, n. 37 & seqq. & 43.

Gratia naturæ lapsæ sicut integræ relinquit arbitrium indifferens ad dissensum, n. 40. 41 & 53.

Vtraque pariter merita donat, n. 42. 45 & seqq.

Vtraque partitur gloriam, & laudem boni operis cum arbitrio creato, n. 54. 62, 73 & 74.

Vtraque sine discrimine cum dissenso arbitrii composibilis est, n. 55 & seqq. 59 & seqq.

Naturæ lapsæ propria non differt essentialiter à gratia naturæ integræ, quod medicinalis sit, n. 64 & 65.

Eam differentiam non vindicat infirmitas naturæ lapsæ & sanitas integræ, n. 88 & seqq. 93, 116 & seqq.

Neque concupiscentia naturæ lapsæ propria, n. 90 & seqq. & 120.

Vtriusque status gratiæ non debent inter se magis differre quam virtutum actus ab ipsis eliciti, n. 94.

Nec magis quam habitus infusi, n. 95.

Præter dilectionem Dei sunt plures gratiæ auxiliantes naturæ lapsæ, n. 98.

Gratia nobis sine nobis infusa à Deo nequit esse dilectio efficax Dei, n. 99 & 100.

Gratia etiam actualis, & non sola habitualis est necessaria ad dilectionem Dei, d. 24. n. 101.

Gratia naturæ lapsæ æqualis physice naturæ integræ, est major gratia majusque beneficium moraliter, n. 105.

Christi redemptio est gratia specialis, & propria naturæ lapsæ, n. 106 & 107.

Plures gratiæ naturæ lapsæ fuerunt alienæ à natura integra, n. 108 & seqq.

Gratia concupiscentiæ resistiva potest esse communis naturæ integræ, n. 110.

Gratia efficax naturæ lapsæ universim est fortioris, & valentioris virtutis intrinsecè, quam gratia efficax naturæ integræ, n. 111.

Major hæc virtus non vindicat differentiam specificam à gratia naturæ integræ, n. 112.

Neque connexionem intrinsecam cum opere, ibid.

Non est solius gratiæ naturæ lapsæ, sed etiam integræ discretio operantis à non operante, n. 124 & 125.

Gratia *possibilitatis* Pelagiana differt à gratia indifferenti à Catholicis asserta, n. 125.

Gratia *voluntatis*, & *actionis* Augustiniana differt à gratia possibilitatis Pelagiana, quamvis illa sit indifferens, & communis naturæ integræ, n. 125.

Vide *Auxilium gratiæ, sufficiens, efficax.*

Gratia justificans.

In gratia justitiæ perseverare potuisse hominem, & Angelum in statu innocentie constitutos per naturales vires sine auxilio gratiæ, Baiani sentiunt, d. 3. n. 2.

Item non disponere ad justificationem cum sacramento consequendam desertionem peccati ortam ex timore pœnæ & non ex amore Dei, n. 22.

Gratiam justificantem, & dona ipsam sectantia debentur creationi naturæ innocenti, Baius voluit, d. 4. n. 19.

Iustitiæ salutaris dona, non erant primo homini debita, d. 8. f. 3.

Ex Bulla in Baium, sacris litteris, sanctis Patribus, Augustino, hoc confirmatur, n. 28, 31, 32, 36 & seqq.

Levia sunt Baii, & Baianorum argumenta pro donis justitiæ salutaris debitis naturæ innocenti, f. 4. & seqq.

Non damnatur in Bulla Baius propter speciem, & qualitatem gratiæ justificantis, quam requirat, d. 13.

Annexa est gratia justificans amori efficaci Dei etiam naturali juxta leges providentiæ presentis; secus his legibus seclusis, d. 21. n. 63.

Item dolori peccatorum ex metu gehennæ concepto una cum sacramento poenitentiae, d. 22. n. 10.

Etiam contritioni perfectæ seorsim à sacramento, n. 105 & 106.

Nec non amoris supernaturali Dei super omnia, ibid.

Non ita contritioni imperfectæ, etiam universali omnium peccatorum, sine sacramento poenitentiae, n. 108 & 110.

Nec affectibus inefficacibus charitatis etiam cum sacramento, n. 109.

Nexa sunt gratiæ justificantis auxilia gratiæ sufficientia actualia, sicut habitualia, d. 23. n. 165.

Vide *Iustitia, Iustificatio.*

H.

Hæretici.

Hæretici nostri temporis volunt ignorantiam invincibilem non purgare hominem à peccato, d. 10. n. 21.

Nullam assererent perdi libertatem ex prædestinatione, præscientia, & voluntate divina, si sola voluntarias, & à coactione immunitas, sufficeret ad libertatem, d. 14. n. 98.

Temeratores libertatis naturæ lapsæ, admittunt indifferenciam arbitrii in primo statu naturæ, d. 16. n. 31 & seqq.

Improbant attritionem ex metu gehennæ conceptam, quia involuntariam, argumento Baianorum, d. 22. n. 88.

Baiani consentiunt per omnia asserta negantia in statu naturæ lapsæ auxilium gratiæ purè sufficientis, d. 23. f. 2.

Vide *Lutherus, Calvinus, Vilephus, Pelagiani, Semipelagiani, Manichæi.*

Hieronymus de Praga.

Concilium Constantiense non cœgit abjurare Hieronymum de Praga censuram inusitam propositioni neganti dari naturam universalem à parte rei; sed veritatem Trinitatis divinæ esse suæ doctrinæ nexam, d. 1. n. 47.

Homo.

Homo.

Homo potest gloriari de opere bono tanquam elicito à se viribus gratiæ, d. 7. n. 105.

Deus non tenetur creare hominem propter ultimum finem beatitudinis supernaturalis, d. 8. n. 65.

Hominem potest creare Deus, qua author naturæ, ut sit beatus solum secundum animam, & non secundum corpus, n. 75 & 76.

Condi non posse sine fine charitate infusa Dei, frustra Baiani probant, f. 10 & 12.

Condi potest diligens creaturam, & non Deum, absque peccato, n. 149.

Est creatus ad imaginem Dei secundum perfectionem naturæ seorsim à gratia, n. 174 & 175.

In homine refert perfectio imaginis liberam, & naturalem facultatem amandi honestum, n. 176 & seqq.

Id ex Patribus, n. 177 & seqq.

Homini naturalis est libertas ad bonum, n. 184.

Nequit esse libertas ad bonum homini naturalis absque naturali potestate agendi bonum, n. 185 & seqq. & f. 12.

Homini primum condito naturalis est rebellio concupiscentiæ, & ejus obedientia indebita, & gratiosa, d. 9. f. 1 & seqq.

Ratione peccati incurrit potestatem Diaboli, etiam seclusa concupiscentia, n. 29.

Secundum corpus, & animam ratione peccati, in deterius commutatus est, non solum quam fuit in statu naturæ integræ, sed etiam, quam esset in statu puræ naturæ, n. 29.

Post peccatum nascitur obnoxius ignorantie, & errori, d. 10. n. 1.

Potest creari cum ignorantia juris positivi, tam humani, quam divini, secus vero cum ignorantia juris naturalis, Baiani sentiunt, n. 2 & 3.

Item hominem non excusari à peccato ex ignorantia invincibili juris naturalis, n. 3.

Si homini debita esset scientia juris naturalis, etiam scientia juris positivi, atque divini, n. 5 & seqq. & n. 83 & 84.

Excusatur à peccato ratione ignorantie invincibilis juris naturalis, f. 3 & 4.

Hominis primæ conditioni debita non est scientia juris naturalis, f. 7.

Nec Augustinus docuit oppositum, f. 6.

Condi potest errori obnoxius, etiam circa jus naturale, f. 7.

Secluso peccato, de facto immortalis existeret, d. 11. n. 1 & seqq. per totam.

Condi potest miseris corporeis subjectus, d. 12. f. 1 & seqq.

Homini in statu puræ naturæ, parere possunt uberrimos fructus salubres miseræ corporeæ, n. 9. 21 & seqq.

Etiam in statu puræ naturæ, n. 8.

Non solum in homine adulto, sed etiam in parvulo, n. 9.

Potest non peccare sua opera, non referens in Deum, quamvis ad id teneatur, d. 18. n. 93 & seqq.

Nequit de facto ex lege Dei sine auxilio gratiæ cavere peccatum, nisi per aliud peccatum, n. 96.

Potest virtuosè diligi propter justitiam creatam sibi inhærentem, d. 22. n. 216 & 217.

Pro uno tantum homine Christus subiisset mortem, d. 23. n. 243.

Non esset in via, sed in termino, peioris conditionis, quam damnatus, si auxiliis gratiæ sufficientibus ad salutem esset destitutus, n. 291.

Vide *Adamus, Natura rationalis, Arbitrium, Voluntas, Auxilium gratiæ, Gratia.*

Honestas.

Ad virtutem sufficit illam amare propter se, quin amet legem æternam Dei, d. 22. n. 212, 217 & seqq.

Creata sine increata potest esse virtutis motiva, d. 22. n. 145.

Creata amata propter se tanquam objectum formale non constituit creaturam ultimum finem, n. 146.

Vide *Virtus, Bonitas.*

I.

Ignorantia.

Ignorantiam invincibilem juris naturalis non excusare à peccato, Baiani sentiunt, d. 3. n. 7. & d. 10. n. 3.

Quod etiam Lutherus, & Calvinus, d. 10. n. 31.

Ignorantia & errori, nascitur homo obnoxius post peccatum, d. 10. n. 1.

Admittunt Baiani, hominem posse creari cum ignorantia juris positivi, tam humani, quam divini; secus vero cum ignorantia juris naturalis, n. 2 & 3.

Non solum ignorantia juris naturalis, sed etiam juris positivi, & divini est pœna peccati, n. 9 & seqq.

Quamvis ignorantia juris naturalis sit annexa conditioni hominis, non est referenda in Deum turpitudine, & fœditas actionum legi naturali contradicentium; potius quam contradicentium legi divinæ, n. 13.

Ignorantia invincibilis juris naturalis excusat hominem à culpa, f. 3 & 4. Quod Patres sentiunt, f. 4. Cujus oppositum Concilium Palæstinum non decrevit, n. 38 & 39.

Peccata ignorantie, etiam invincibilis interdum dicuntur etiam ea, quæ scienter facta oblivioni invincibili dantur, n. 18.

Ex ignorantia invincibili possunt aliqua procedere imputabilia ad culpam, n. 19.

Aburda, quæ sequuntur ex ignorantia invincibili, non excusant hominem à culpa, n. 33.

Si ignorantia invincibilis juris naturalis non purgaret hominem à culpa, posset culpa gravis actualis componi cum amore Dei supernaturali, n. 36.

Ignorantia naturalis non purgat potius, quam pœnalis hominem à culpa, n. 37.

Ignorantia invincibilis peccata, apud Augustinum non proprie, sed improprie talia sunt, n. 58 & seqq.

Ignorantia juris naturalis est connaturalis homini etiam secluso peccato, d. 10. f. 7.

Imago.

Ad imaginem Dei creatus est homo secundum perfectionem naturæ seorsim à gratia, d. 8. n. 174 & 175.

Imaginis perfectio refert in homine liberam, & naturalem facultatem amandi honestum, n. 176 & seqq.

Sic Patres Ecclesiæ, n. 177 & seqq.

Immortalitas, Immortale.

Immortalis existeret homo de facto, peccato secluso, d. 11. n. 1 & seqq. Quod ex Scriptura, Conciliis, Patribus & Scholasticis probatur usque ad num. 4.

Quæstio est de voce inter Patres & Theologos, num homo conditus sit de facto absolute immortalis, num immortalis? n. 5.

Immortalitatem, secluso peccato, homini debitam esse, Baiani volunt, n. 6. Eorum argumenta debilia, f. 3.

Oppositum omnino certum, f. 2. Ex Bulla contra Baium, n. 8. Ex Augustino, n. 9 & 10. Ex Patribus aliis, n. 11.

Immortalitas aderat primis parentibus dependenter ab usu ligni vitæ, n. 14.

Immortalitati homini debita, peccato secluso, non faver Araucanum secundum, n. 15. Nec Augustinus, n. 16. Nec inclinatio hominis in beatitudinem, n. 19.

Immortalitas animæ probatur à Patribus ex afflictionibus justorum, & temporali felicitate hominum sceleratorum, d. 12. n. 24 & seqq.

Immutabilitas.

Necessitas immutabilitatis decretorum Dei non est argumentum probans, solum coactionem, & non antecedentem necessitatem contrariari libertati, d. 17. f. 8.

Nec immutabilitas decreti Angelici hoc probat, ibid.

Imperium.

Quia charitas imperat actus spei, & fidei, dicitur sperare & credere, d. 22. n. 24.

Non imperat dolorem peccatorum conferentem cum solo sacramento gratiam, n. 115.

Potest imperari actus fidei ex affectu solius bonitatis creatæ ipsi intrinsecæ, n. 135.
Interdum etiam ex charitatis affectu, n. 134.
Necessarius est aliquis affectus imperans assensum fidei, n. 130.

Vide *Relatio*.

Impossibilitas. Impossibile.

Impossibilitatis nomine interdum denotant sacræ literæ & Ecclesiæ Patres impossibilitatem solam consequentem, non antecedentem, d. 10. n. 44 & seqq.
Difficultas usurpatur impossibilitas, d. 23. n. 149, 274 & 275.

Talis est impossibilitas adimplendi legem Iudeis ab Augustino adscripta, n. 237.

Item ea, quæ ad implenda præcepta oratione est fulcienda, n. 146 & seqq.

Præcepta obligarent ad impossibile, si transgredientibus non adessent auxilia gratiæ sufficientia, d. 23. n. 113.
Nequit homo præceptis obligari ad impossibile, n. 114 & seqq.

Etiam in statu naturæ lapsæ, n. 123.
Etiam ad impossibile viribus naturæ, si non adsunt vires sufficientes gratiæ, n. 124 & 125.

Deficiente gratia sufficienti non est recurrere ad impossibilitatem ortam ex arbitrio, n. 126 & 127.

Nullus est finis, & fructus præcepti impositi homini lapsæ ad impossibile, n. 128 & seqq.

Obligaretur ad impossibile deficiente gratia sufficienti quamvis ea constituitur in ipso velle voluntatis nobis necessario, n. 136 & seqq.

Vide *Impotentia*.

Impotentia.

Physica, & antecedens non subiacet experientiæ, sed sola moralis, & consequens, d. 23. n. 146.

Ejusmodi est impotentia faciendi præcepta oratione subvenienda, n. 150 & seqq.

Item obduratorum impotentia, n. 273 & seqq.

Vide *Impossibilitas*.

Improbabile.

Propositio improbabilis quænam sit? d. 1. n. 86.
An cadat sub censuram Theologicam? ibid.

Impunitas. Impune.

Divinitus potest peccatum impunitum manere, d. 12. n. 121 & seqq.

Impunitas peccati esset contra legem æternam liberam; non vero contra necessariam, n. 140.

Quamvis Deus non posset omnia peccata impunita relinquere, posset aliqua, n. 141.

Vide *Punitio. Punire*.

Incarnatio Verbi.

Sixtus IV non damnavit Theologos carpentes censuram opinionem de incarnatione Verbi dependenti à peccato, d. 1. n. 45 & 46.

Potest subesse censuræ Theologicæ, & damnationi Ecclesiæ propositio carpens censuram Theologicam probabilitatem doctrinæ de Verbi incarnatione dependenti à peccato, ibid.

Incarnatio Verbi est gratia facta naturæ lapsæ, d. 5. n. 46. & d. 7. n. 167.

Inclinatio. Inclinare.

Inclinatio concupiscentiæ ad malum potest superari delectatione boni infusa à Deo, compossibili cum dissensu, d. 7. n. 149.

Theologi asserentes naturam rationalem inclinare in beatitudinem supernaturalem non favent Baianis relegantibus possibilitatem amoris naturalis Dei, d. 8. n. 141.

Inclinatio hominis in beatitudinem non probat deberi homini immortalitatem secluso peccato, d. 11. n. 19.

Vide *Appetitus*.

Indifferentia. Indifferens.

Opera indifferentia in individuo non desinuntur à Bulla contra Baium, d. 13. n. 23.

Calvinus admittit libertatem arbitrii, si ad eam ne-

cessaria non est indifferentia; sed sola coactionis exclusio, d. 14. n. 22.

Indifferentiam potestatis respectu aliquarum actionum non vendicat arbitrium, n. 103 & 104.

Actum esse in potestate voluntatis phrasi Augustiniana significat elicitum sine necessitate, & cum indifferentia ad oppositum, f. 13. Phrasi aliorum Patrum, f. 14. Phrasi scripturæ, f. 15. Aristotelis, n. 114. S. Thomæ, n. 105.

Indifferentiam potestatis vendicat sibi electio, ut ex sacris litteris constat, excluditque necessitatem, n. 134 & seqq.

Constat id ex sanctis Patribus, n. 137 & seqq. Ex Scholasticis, n. 142.

Potestatem indifferentem vendicat contrariam vendicat sibi Consilium, f. 17. Sic Patres Ecclesiæ, n. 144 & seqq.

Item deliberatio, n. 150 & 151.

Potestatem indifferentem arrogat sibi dominium arbitrii abigitque necessitatem, f. 18. Sic Ecclesiæ Patres, n. 153 & seqq.

Ius sui esse non potest sine potestate indifferenti voluntatis, neque cum necessitate determinante ad unum, f. 18.

Indifferentiam potestatis necessitati antecedenti oppositam desiderant, bonitas, & malitia moralis, f. 19. Sic Patres Ecclesiæ, ibid.

Eandem vendicant meritum, & demeritum, laus, & vituperium actionum arbitrii, f. 20. Sic Patres Ecclesiæ, ibid.

Eandem leges, exhortationes, preces, & gratiæ, f. 21. Sic Patres Ecclesiæ, ibid.

Potestas indifferens ex sacris litteris ad libertatem necessaria, d. 15. f. 1 & 2. Ex Conciliis, f. 3. Ex Patribus, f. 4 & seqq. Ex rationibus Theologicis, f. 10. Ex Philosophicis, f. 11, 12 & 13. Ex præcis Scholasticis, f. 14. Ex Thomistis, f. 15. Ex Scotistis, & Nominalibus, f. 16. Ex Theologis Lovaniensibus, f. 17.

Conditio *si vis* denotat potestatem indifferentem ad velle & nolle, n. 11 & seqq.

Non est solam assertiva, sed etiam suspensiva, n. 12 & 13.

Augustinus per conditionem *si vis* significat indifferentiam & non solam voluntarietatem libertatis, n. 18 & 19.

Posse resistere, & dissentire gratiæ divinæ denotat indifferentiam potestatis, quam non denotat posse gratiæ cooperari, n. 24 & seqq.

Indifferentiæ libertas communis esse debet naturæ lapsæ & integræ, n. 86 & seqq. d. 24. n. 20 & seqq. 69 & seqq.

Sine potestate indifferenti ad oppositum, soluta ab omni necessitate, & determinatione antecedenti, repugnat voluntatem liberam seipsam ad agendum determinare, n. 99 & seqq.

Indifferentia radicalis, & remota non sufficit ad libertatem; sed necessaria est formalis, & proxima, d. 16. f. 1.

Indifferentia radicalis, & remota repugnans est, tibi formalis, & proxima repugnat, n. 12.

Ad libertatem naturæ lapsæ meriti, & demeriti capacem non sufficit indifferentia primæ conditionis in statu naturæ integræ, f. 3.

Indifferentiam arbitrii in primo statu naturæ admittunt Hæretici remeratores libertatis naturæ lapsæ, n. 31 & seqq.

Ira Calvinus, n. 32 & 33.

Indifferentia contrarietatis ad libertatem necessaria non est; sed sufficit contradictionis, d. 17. n. 5.

Nequit Deo negari ad decernendum creatura, d. 17. n. 76 & 77.

Neque Angelis ad sua decreta libera, n. 81.

Neque damnatis non solam ad malum, sed etiam ad bonum, n. 82 & 83, & d. 18. n. 142 & 143.

Ad peccandum necessaria est indifferentia ad actus inæquales, d. 18. n. 33.

Vide *Libertas. Necessitas. Voluntas. Arbitrium. Potestas libera.*

Indignus.

Potest esse verè gratia malè non merentibus, seu indignis facta, d. 5. n. 24 & 25.

Major est gratia indigno facta, n. 46.

Infames.

Infantes.

Infantes sine baptismo decedentes ignibus inferni torqueri, asserunt Baiani, d. 3. n. 6.

Infantes possunt malis corporeis affligi seorsim à culpa, etiam juxta Augustinum, d. 12. f. 4 & 5.

Ex infantium corporeis molestiis potest Deus uberimos fructus justitiæ haurire, n. 45 & seqq.

Comprehenduntur infantes sub voluntate generali salvandi omnes homines, d. 23. n. 222 & 223.

Vide *Parvuli. Innocens.*

Infideles.

Infideles comprehenduntur à Paulo Rom. 2. sub Genibus, quæ legem non habentes, naturaliter, quæ legis sunt, faciunt, d. 8. n. 169. d. 18. n. 23 & seqq.

Ecclesiæ Patres sic intelligunt, ibid.

Quo sensu Pelagiani eos sub Pauli testimonio comprehendant, d. 18. n. 22 & 23.

Damnat Bulla Baium, quod ad dictum Pauli locum explodit infideles, quia eis negat possibilem observantiam legis naturalis, & omnem operationem bonam, d. 13. n. 11. & d. 20. n. 20 & seqq.

Item quia contendit omnium infidelium opera esse peccata, d. 13. n. 16.

Inconsequenter illis solis Baiani adscribunt necessitatem peccandi, d. 18. n. 91.

Eorum opera non sunt necessario peccata, sed plura esse possunt moraliter bona, d. 20. per totam.

Oppositum non evincit fides ad opus bonum necessaria, f. 9 & 10.

Neque finis, in quem opera bona referri debent, f. 11.

Ea sententia Lutherana, & Calviniana est, n. 6 & 7.

Communia infidelibus sunt auxilia gratiæ, n. 38.

Præfati eis sunt Angeli custodes, d. 20. n. 82.

Qui eis ministrant auxilia gratiæ, n. 82 & seqq.

Possumt adipisci salutem, n. 85 & seqq.

Solas virtutes salutare ejus Augustinus negat, n. 96 & 97.

Sola item opera bona actu existentia, & frequentia, non vero possibilia, n. 122.

Non sunt expertes fidei latæ, n. 128.

Possumt potestate antecedenti sua opera in Deum referre, n. 121.

Item Deum verum, sicut Deos falsos, propter se, & super omnia diligere, d. 21. n. 42.

Infirmetas natura.

Infirmetas naturæ lapsæ sanari potest absque gratia intrinsecè efficaci, d. 8. n. & d. 24. n. 88 & seqq.

Non vendicat gratiam essentiali discrimine differentem à gratia naturæ integræ, nec dissensu incompossibilem, d. 24. n. 88 & seqq.

Vide *Natura lapsa*.

Injuria.

Deus non irrogaret injuriam negans justis coronam gloriæ seclusa sua promissione, d. 12. n. 124.

Vide *Meritum*.

In Præpositis.

Præpositio in potestatem agendi significat, d. 8. n. 186.

In manu rem esse, idem, quod esse in potestate, d. 8. n. 186.

Innocentia. Innocens.

Non arguit Augustinus injuriam à Deo inferri parvulis innocentibus, exclusis à regno cælesti, ex sola hypothetici innocentie naturalis, d. 8. n. 84.

Arguit autem illam ex legibus, & promissionibus providentiæ supernaturalis nunc presentis, n. 86 & seqq.

Naturæ rationali innocenti deberi sanctificationem, & adoptionem Dei, non docuit Augustinus, f. 9.

Adoptio, & sanctitas innocentibus annexa arguebatur ab Augustino ex suppositione naturæ elevatæ, & supernaturalis providentiæ, n. 109 & seqq.

Adoptio, & sanctitas rectè colligitur ex innocentia in statu præfenti; secus vero in possibili, n. 112.

Afflictiones corporeæ hominis innocenti non adversantur providentiæ divinæ, d. 12. f. 7. Nec oppositum tenet Augustinus, ibid. Nec adversantur divinæ justitiæ; nec divinæ clementiæ; cujus oppositum non docet Augustinus, f. 8 & 9.

Vide *Infantes. Parvuli. Afflictio*.

Instrumentum.

Arbitrium est instrumentum Dei in meritum supernaturale, d. 7. n. 30 & seqq.

Voluntas humana Christi fuit instrumentum divinitatis ad liberatas operationes ipsius, n. 32 & 33.

Causa instrumentalis quænam sit? n. 34.

Integritas.

Integritatem naturæ debitam intelligit Baius ultra doctrinam justitiæ obedientiam concupiscentiæ, d. 4. n. 28.

Licet integritas naturæ non pertineat ad statum naturalem primæ conditionis hominis, pertinere potest ad statum naturalem remunerationis, & beatitudinis naturalis, d. 8. n. 78 & 79.

Vide *Natura integra*.

Intellectiva substantia.

Baiani profitentur actu existentem substantiam intellectivam boni, & non volitivam ejusdem, d. 8. n. 269.

Repugnat substantia intellectiva, & non volitiva, ibid. & seqq.

Patres Ecclesiæ colligunt potestatem amandi bonum ex potestate nocendi, n. 270 & seqq.

Vide *Cognitio*.

Involuntarium.

Quæ fiunt ex amore justitiæ sunt involuntaria secundum quid, d. 22. n. 87.

Potest quidpiam fieri ex metu, quin sit involuntarium etiam secundum quid, n. 88.

Judei.

Judeis non est lata lex sine gratia sufficienti ad illam implendam, d. 23. n. 325 & seqq.

Dicuntur non fuisse sub gratia, quia non fuerunt sub gratia Evangelica, quamvis fuerint sub gratia Theologica, n. 333 & seqq.

Status populi Judaici non erat alienus à gratia sufficienti interna, n. 338 & seqq.

Poenas timebant cum affectu peccandi impudè, d. 23. f. 8 & 9.

Judicium indifferens.

Cum judicio indifferenti potest esse necessitas intimæ libertati, d. 16. n. 105 & seqq.

Julianus Pelagianus.

Cum eo conficiens Augustinus de hominis concupiscentia, non docuit concupiscentiam esse extraneam naturali hominis conditioni, d. 9. f. 3 & seqq.

Julianus Pelagianus asseruit, Adamum ante peccatum subiectum fuisse rebellioni concupiscentiæ, n. 52 & seqq.

Asseruit insuper, concupiscentiam rebellem spiritui esse homini bonam, atque laudabilem, munusque à Deo homini concessum, n. 52 & seqq.

Qualis fuerit bonitas concupiscentiæ à Juliano, & malitia ab Augustino asserta, n. 53 & seqq.

Julianus voluit, licitum esse consentire libidini, n. 59.

Item concubitus conjugum propter solam voluptatem libidinis, n. 60.

Juliano concedit Augustinus, libidinem esse homini naturalem, n. 63.

Volebat opera esse moraliter bona ex solo officio, & objecto materiali bono, d. 20. n. 124 & seqq.

Ea sola, & non opera naturalia ex objecto formali bona asserbat sterilia in vitam æternam, n. 98 & 99.

Jus.

Juris naturalis scientia debita non est primæ conditioni hominis, d. 10. f. 7.

Homo condi potest obnoxius errori, etiam circa jus naturale, *ibid.*

Iuris naturalis scientiam primæ hominis conditioni deberi, non docuit Augustinus, *f. 6.*

Plures veritates practicæ juris naturalis sunt invidentes, & solum probabiles, *n. 81.*

Scientia juris naturalis, & divini fuit homo in prima sui conditione perfectè illustratus, *n. 84.*

Deus solum ex promissione liberali, & non ex jure solo meritum debet justis mercedem gloriæ, *d. 12. n. 125 & 126.*

Sic sentiunt Patres Ecclesiæ, *ibid.*

Deus jure domini potest à justo exigere passionem cruciatu æterni, *d. 12. n. 153. & seqq.*

Ius sui esse non potest sine potestate indifferenti voluntas vel cum necessitate determinante ad unum, *d. 14. f. 18.*

Vide *Dominium. Promisso.*

Iustificatio.

Potest incipi ex puro timore pœnæ sine amore justitiæ, *d. 22. n. 92.*

Vide *Gratia justificans.*

Institia.

Institiam primi hominis, asseruit Baius, donum esse ab ipsius natura distinctum, *d. 4. n. 23. & seqq.*

Justitiæ salutaris dona non erant primo homini debita, *d. 8. f. 3.*

Ex Bulla contra Baium, *n. 31.* Ex Patribus, *n. 32. & seqq.* Ex Augustino, *n. 36.*

Possunt leges naturales justitiæ vindicativæ, & remunerativæ Dei vindicare animæ reunionem cum corpore, *d. 8. n. 77.*

Potest esse amor justitiæ, quæ sit Dei, *n. 151.*

In statu naturæ integræ præter amorem supernaturalem, admittendus est possibilis naturalis amor justitiæ, *f. 13. & seqq.*

Afflictiones corporeæ hominis innocentis non adversantur divinæ justitiæ, *d. 12. f. 8.*

Cum justitiæ misericordiam miscet Deus in punitione peccati, *n. 130. & seqq.*

Justitiæ ex lege quo pacto opponatur justitiæ ex gratia, *d. 22. n. 102, 124. & seqq.*

Quæ virtute diligitur, non est solum increata, *n. 217.*

Formalis quæ hominem reddit justum, est ipsi intrinsicæ secus exemplaris, *n. 217.*

Hæc creata est, & propter se diligibilis seorsum ab increata, *n. 216 & 217.*

Vide *Gratia justificans. Institia.*

Iustus.

Iustos præ sceleratis hominibus, laboribus affligi, seorsum à culpa, docent Patres Ecclesiæ, *d. 12. n. 21. & seqq.*

Iustorum afflictiones non sunt semper peccatorum pœnæ, *ibid.*

Ex iustorum afflictionibus, & felicitate temporali hominum sceleratorum probant Patres animæ immortalitatem, *n. 24. & seqq.*

Iustos permittit Deus à peccatoribus vexari propter illorum profectum, *n. 31.*

Iustus debet Deus mercedem gloriæ solum ex promissione liberali, & non ex solo jure meritum, *n. 125 & 126.*

Iustum potest Deus absoluta sua potentia cruciatibus æternis torquere, *n. 146. & seqq.* Item in nihilum redigere, *n. 148.*

Iusti ex affectu charitatis volunt pro fratribus gloria æterna privari, & pœnis æternis addici, *n. 151.*

In via subjacet iustus servituti peccati, *d. 18. n. 104.*

Quando labitur in peccatum, prævenitur gratia sufficienti ad præceptum implendum, *d. 23. f. 14.*

Id verum de iusto, quamvis peccatores gratia sufficienti non præveniantur, *n. 156. & seqq.*

Vide *Afflictio. Innocens, &c.*

L.

Laus boni operis.

Partienda Deo, & gratiæ cum arbitrio creato in utroque statu naturæ tam lapsæ, quam integræ, *d. 24. n. 54, 62, 73 & 74.*

Lex.

Leges naturales justitiæ vindicativæ, & remunerativæ Dei, possunt vindicare animæ reunionem cum corpore, *d. 8. n. 77.*

Arguitur possibilis amor naturalis Dei, atque justitiæ ex lege naturali ipsum præcipiente, & consulente, *f. 24.*

Lex naturalis obligat secluso beneficio gratiæ, *n. 295 & 296.*

Non est contra legem æternam Dei afflictio hominis innocentis, *d. 12. f. 6.*

Contra legem æternam liberam esset impunitas peccati; non vero contra necessariam, *n. 140.*

Ex lege justitiæ quo pacto opposita justitiæ ex gratia, *d. 22. n. 102, 124. & seqq.*

Nulla est lex obligans referre actum in Deum omnes nostræ voluntatis affectus, *n. 145.*

Non est opus ad virtutem amare legem formalem æternam Dei, sed honestatem illi conformem, *d. 22. n. 212.*

Lex objectiva per virtutem amanda, *n. 213.*

Sufficit ad virtutem diligere legem naturalem abstractentem à creatura, & increata, *n. 214.*

Vide *Præceptum.*

Lessius.

Vindicatur Lessius ab impostura Semipelagianismi, quod asserat, gratiam expectare concursum arbitrii, *d. 7. f. 9.*

Libertas. Liberum.

Libertas ad bonum homini naturalis, *d. 8. n. 184.*

Nequit esse libertas ad bonum homini naturalis, absque naturali potestate agendi bonum, *n. 185. & seqq. & f. 21.*

Libertas homini naturalis argumentum est possibilis amoris naturalis Dei, atque justitiæ, *f. 21.*

Libertati hominis naturali annectunt Patres Ecclesiæ potestatem naturalem agendi bonum, *n. 260. & seqq.*

Quadruplex libertas; à miseria, quæ dicitur *libertas gloria*; à servitute peccati, *libertas gratiæ*; à necessitate operandi, *libertas naturæ*; à coactione, & violentia, quæ dicitur *libertas complacentiæ*, *d. 14. n. 1.*

In sacris litteris non solum continetur, sed etiam voce libertatis exprimitur, *n. 3 & 4.*

Indubitabile est componi cum libertate morali meriti & demeriti capaci, necessitate consequentem, *n. 5.*

Libertatis definitionem; quæ positis omnibus requisitis ad operandum, potest agere, & non agere, exprimitur Baiani, *n. 11.*

In statu naturæ integræ solum admittunt libertatem indifferentiæ, necessitati antecedenti contrariam, in statu vero naturæ lapsæ, solum contrariam coactioni, & violentiæ cum necessitate antecedenti compositam, *n. 12.*

Omnes Scholastici sentiunt oppositum, *n. 13.*

Damnata est ab Ecclesia libertas necessitati amica, & soli coactioni inimica, *f. 3.* A Bulla contra Baium, *n. 14.* A Concilio Constantiensi contra Wiclephum ejus doctrinæ assertorem, *n. 15 & 16.*

Ejus libertatis Lutherus assertor fuit, *n. 17.* Calvinus, *n. 18.*

Eodem fundamento, quo Baiani, *n. 19 & 20.*

Baiani frustra se à Calvinio in asserenda libertate fecerunt, *f. 4.*

Libertatem arbitrii admittunt Calvinus, si ad eam necessaria non est indifferentia; sed sola coactionis exclusio, *n. 22.*

In concilianda libertate cum gratiæ efficaci, dissident Prædeterminatiæ à Baianis, *f. 5.*

Si sufficeret ad libertatem sola voluntarietas, & à coactione immunitas, nullam hæretici assererent perdit libertatem ex prædestinatione, præscientia, & voluntate divina, *n. 98.*

Si libertas sola voluntarietate cum antecedenti necessitate consisteret, inesset brutis libertas, *n. 97.*

Ex rationibus Theologicis libertas moralis excludit necessitatem indifferentiæ oppositam, licet voluntariam, *f. 22.*

S. Thomas docet, necessitatem etiam voluntariam, libertati esse contrariam, *f. 23.*

Idem Scholastici antiqui, & novi, Thomistæ, Scotistæ, & Nominales, *f. 24. & seqq.*

Ad libertatem necessaria est potestas indifferens, *d. 15. à sect. 1. usque ad 17.*

Concilia libertatem arbitrii post lapsum definiunt indifferentem ad opposita omnis necessitatis antecedentis expertem, *f. 3.*

Libertas vindicat potestatem seipsam determinandi, *n. 94. & seqq.*

Libertas rectè definitur potestas, quæ positis omnibus requisitis, potest agere, & non agere, *f. 12 & 13.*

Ita S. Thomas, *n. 111.* Cæteri Scholastici, *n. 112 & seqq.*

Alioqui nullum esset discrimen potestatis liberæ à naturali & necessaria, *n. 133. & seqq.*

Ad libertatem non sufficit indifferentia radicalis, & remota; sed necessaria est formalis, & proxima, *f. 1.*

Ad libertatem requiritur, ut voluntas, cum omnibus requisitis ad agendum, possit non agere in sensu composito cum illis, *f. 2.*

Ad libertatem naturæ lapsæ meriti, & demeriti capacem non sufficit indifferentiæ primæ conditionis in statu naturæ integræ, *f. 3.*

Nullum est Baianis argumentum, quod prober, solum coactionem, & non necessitatem antecedentem, contrariari libertati, *f. 1. & seqq.*

Id non probat libertas Dei, *f. 1.* Nec Christi, *f. 2.* Nec beatorum, *f. 3.* Nec libertas, qua beatitudinem diligimus, *f. 4.* Nec voluntatem cum libertate reciprocare, *f. 6.* Nec necessitatem determinationis, & non coactionis esse amicam libertati, *f. 7.*

Item, neque hoc probat necessitas immutabilitatis creatorum Dei, *f. 8.* Nec immutabilitas decreti Angelici: nec necessitas peccandi damnatorum, *ibid.*

Ad libertatem non est necessaria indifferentia contrarietatis, sed sufficit contraditionis, *d. 17. n. 5.*

Libertas à servitute peccati, longe distat à libertate morali, meriti, & demeriti capaci, *n. 30 & seqq.*

Patres Ecclesiæ distinguunt voluntarium ab spontaneo, & libero, *d. 14. f. 6.*

S. Thomas censet hæreticam opinionem, quæ liberum cum voluntario confundit, & cum necessitate antecedenti componit, *n. 48.*

Beatus non est liberum non peccare libertate morali; sed sola libertate à servitute peccati, *d. 17. n. 30.*

Amorem beatitudinis esse nobis necessarium, & liberum, Augustinus non docuit, *n. 40. & seqq.*

Beatitudinis amor duplex in patria; alius necessarius, alius liber, *n. 44.*

Affectus simplices, & inefficaces essent liberi, si voluntarium reciprocaretur cum libero, *n. 54.*

Nequit Deo negari indifferentiæ libertas, *d. 17. n. 76 & 77.*

Decreta libera divina nequeunt in necessaria transire, secus creata, *n. 78 & 79.*

Indifferentiæ libertas ad malum, & bonum communis est damnata, *n. 82 & 83. & d. 18. n. 142 & 143.*

Post peccatum extincta, à Calvinio asserita, non est alia quam peccandi necessitas, *d. 18. n. 22. & seqq.*

Ad peccandum necessaria est libertas indifferentiæ ad actus inæquales, *n. 32.*

Peccata etiam naturæ lapsæ debent esse libera juxta Augustini doctrinam, *n. 34. & seqq.*

Libertas à servitute peccati distat à libertate abstinendi à peccato, *n. 99.*

Idem necessitas gratiæ ad libertatem abstinendi à peccato non arguitur ex necessitate gratiæ ad libertatem à servitute peccati, *n. 101.*

Libertas à servitute peccati præter remissionem peccati commisi importat potestatem cavendi peccata futura, & bona opera agendi, *n. 116.*

Libertas, quam Calvinus asserit post peccatum extinctam est potestas antecedens, & sufficiens ad bonum quidpiam agendum sine gratia, *d. 19. n. 12. & seqq.*

Non fuit per peccatum deperdita ad diligendum Deum, *d. 21. n. 62.*

Baiani libertatem naturæ lapsæ discriminant à libertate naturæ integræ, *d. 24. n. 5.*

Par tamen in utroque statu libertas, & boni agendi potestas asserenda est, *n. 20. & seqq. n. 69. & seqq.*

Vide *Indifferentia. Necessitas. Arbitrium. Voluntas. Voluntarium.*

Libido.

Augustinus concedit Iuliano libidinem esse homini naturalem, *d. 9. n. 63.*

Vide *Iulianus. Concupiscentia.*

Lignum vitæ.

Dependenter ab esu ligni vitæ aderat primis parentibus immunitas à morte corporea, *d. 11. n. 14.*

Ligni vitæ constitutio non erat debita primæ hominis conditioni, *ibid.*

Litteræ sacræ.

Ex sacris litteris necessitas gratiæ ad meritum naturæ integræ, *d. 6. f. 3.*

Primatus causalitatis gratiæ in meritum, *d. 7. n. 36 & 37.*

Testimonia sacra, quæ continent gratiam naturæ lapsæ, communia sunt gratiæ naturæ integræ, *f. 10.*

Ex sacris litteris justitiæ salutaris dona primo homini indebita, *d. 8. n. 28. & seqq.*

Possibilis amor naturalis Dei, atque justitiæ in statu naturæ integræ, *f. 14 & 15.*

Hominem, secluso peccato, immunem esse à morte corporea, *d. 11. n. 1 & 2.*

Alium esse in potestate voluntatis significare, elicitum sine necessitate, & cum indifferentia ad oppositum, *d. 14. f. 5.*

Electionem vindicare indifferentiam potestatis, & necessitatem excludere, *n. 134. & seqq.*

Potestatem indifferentem ad libertatem esse necessariam, *d. 15. f. 1 & 2.*

Adesse naturæ lapsæ potestatem antecedentem sufficientem sine viribus gratiæ ad aliqua bona opera naturalia, *d. 19. f. 2.*

Infidelium opera non esse necessario peccata, sed esse posse plura moraliter bona, *d. 20. f. 2 & 3.*

Possibile esse naturæ lapsæ amorem Dei entitate naturalem sola facultate antecedenti naturæ, *d. 21. f. 2.*

Distinguendum duplicem amorem Dei, alium supernaturalem, alium naturalem, *n. 61.*

Timorem poenarum servilem non procedentem à charitate, sed illam præcedentem esse virtuosum, *d. 22. f. 4.*

Amorem retributionem intendentem non esse vitiosum, *n. 8 & 9.*

Auxilium gratiæ purè sufficiens naturæ lapsæ, *d. 23. f. 3, 4 & 5.*

Præcepta Dei esse homini possibilia observatu, *n. 114.*

Christum mortuum pro reprobis, *n. 224 & 225.*

Christum pro reprobis orasse, *n. 236.*

Obduratos, & exæccatos desitutos non esse gratia sufficienti ad conversionem, *n. 258. & seqq.*

Nullum esse essenziale discrimen inter gratias auxiliantes naturæ integræ, atque lapsæ, *d. 24. f. 3 & 4. n. 26 & 27.*

Lovanienses.

Lovaniensis facultas Theologica constringitur abjurare in perpetuum propositiones proscriptas Baii, *d. 1. n. 7.*

Ex Theologis Lovaniensibus ad libertatem necessariam potestas indifferens, *d. 15. f. 17.*

Lumen naturale.

Lumini naturali nullatenus opponuntur afflictiones corporeæ hominis innocentis, *d. 12. f. 10.* Nec id testatur Augustinus, *ibid.*

Lutherus.

Lutherus negavit, merita naturæ integræ indigere auxilio gratiæ, *d. 6. n. 7.*

Item possibile statum puræ naturæ, *d. 8. n. 10.*

Voluit, ignorantiam invincibilem non purgare hominem à culpa, *d. 10. n. 21.*

Asseruit libertatem necessitati amicam, & soli coactioni inimicam, *d. 14. n. 17.*

Infidelium opera esse necessario peccata, *d. 20. n. 6 & 7.*

Amorem mercenarium esse vitiosum, *d. 22. n. 12.*

Timorem poenarum esse virtuosum, si ex amore charitatis procedat, *n. 39.*

Secus purè servilem utens argumento Baianorum, *n. 95.*

Præcepta Dei observatu impossibilia, *d. 23. n. 13.*

I N D E X R E R V M.

Discrimen esse inter gratias auxiliantes naturæ integræ atque lapsæ, d. 24. n. 8.

M.

Magister.

Magister desiderat gratiam ad merita naturæ integræ, d. 6. n. 11.
Indifferentiam ad libertatem moralem, d. 14. f. 24. d. 15. f. 14.

Malitia. Malum.

Malitia & bonitas moralis desiderant indifferentiam potestatis necessitati antecedenti oppositam, d. 14. f. 19.
Qua ratione concupiscentia homini naturalis sit ipsi mala? d. 9. n. 64 & seqq.

Duo malorum genera distinguunt Patres, nempe eorum, quæ propriè, & simpliciter mala sunt, & à Deo non fiunt, & eorum, quæ non sunt absolute mala, quæ à Deo intendi, & causari possunt, d. 12. n. 12 & seqq.

Malum corporeum non est connexum cum culpa, quamvis culpa connectatur cum tali malo, n. 120.
Timore filiali non à Deo, sed à nobis ipsis malum culpæ timemus, d. 23. n. 188 & 189.
Vide Peccatum. Culpa.

Manichæi.

Manichæi volebant, Deum adegisse animas innocentes in peccatorum miseriis, d. 12. n. 105 & 106.
Item in miseriis æternis, n. 107.
Item ob finem vanum divinæ providentiæ, n. 108.
Adstruentes animam naturam malam admittebant indifferentem ad opposita peccata, d. 18. n. 33.

Matrimonium.

Qua ratione matrimonium sit institutum in remedium morbi concupiscentiæ? d. 9. n. 86.

Medium.

Deus, qua author naturæ tenetur intendere finem per media naturalia assequibilem, d. 8. n. 292.
Deus non potest velle actum voluntatis humanæ quoad modum libertatis, per media inducentia necessitatem, seu determinationem inevitabilem voluntati, d. 16. n. 125 & seqq.
Dum Deus media indifferentia disponit, docet S. Thomas prædefinire actum quoad modum libertatis, n. 128 & seqq.

Vide Finis.

Meritum.

Merita naturæ integræ donari auxilio gratiæ, Baiani negant, d. 4. n. 18.
Debitum ortum ex merito condigno opponitur gratiæ, d. 5. n. 16.
Licet gratia philosophicè non excludat meritum congruum impetrationem, seu dispositionem moralem, excludit tamen Theologicè, n. 17.
Merita naturæ lapsæ sunt propriè donum, & gratia Dei, n. 26.

Id negant meritis naturæ integræ Baius, & Baiani, n. 27 & 28.

Oppositum est tenendum, n. 29 & seqq.
Merita naturæ lapsæ potiori ratione sunt gratia, & dona Dei, quam naturæ integræ, n. 48.

Vt merita sint donata à Deo, non requiritur gratia intrinsecè efficax, n. 48 & seqq.

Merita naturæ integræ indigere auxilio gratiæ negavit Baius, d. 6. n. 2.

Idem re ipsa sentiunt Baiani, licet voce negent, n. 3 & seqq. Idem Lutherus, n. 7.

Ad merita naturæ integræ perficienda, desiderabant gratiam Semipelagiani, n. 9.

Merita naturæ integræ egebant auxilio gratiæ, f. 2 & seqq.

Idem sentit Magister n. 11. S. Thomas, n. 12 & 13. Litteræ sacræ, f. 3. Concilium Arauscanum, n. 17 & 18. Augustinus, n. 19 & 20. Alii Patres, f. 4. In opposito asserendo erravit Pelagius, n. 25.

Meritum in genero causæ formalis discernit merentem à non merente, d. 7. n. 46.

Discretionem merentis à non merente, etiam in statu naturæ integræ, tribuit gratia Augustinus, n. 48 & 49.

Potest esse iusta remuneratio præmii, quamvis pars corporis concurrans ad meritum irremunerata relinquatur, d. 8. n. 76.

Meritum potest negare Deus præmia ipsis condigna, d. 12. n. 123 & seqq.

Non ex solo iure meritorum; sed solum ex promissione liberali debet iustis mercedem gloriæ, n. 125 & 126. Sic Patres Ecclesiæ, n. 125 & seqq.

Potest nostrum meritum peri à Deo, quamvis auxilium Dei non sit intrinsecè determinans & efficax, d. 23. n. 304.

Donatur nobis à Deo sine discrimine per gratiam naturæ integræ, sicut lapsæ, d. 24. n. 42, 45 & seqq.
Vide Opus.

Merces.

Potest virtuosè intendi, d. 22. f. 2.

A charitate non amatur qua merces, n. 26.

Potest qua merces amari, quin actus velimus deficientem mercede violare præcepta, n. 33.

Metus. Vide Timor. Pœna.

Miseria.

Miseriæ immunitas necessaria ad beatitudinem, non destruit possibilem puritatem naturæ, d. 8. n. 73.

Potest homo condi miseriis corporeis subiectus, d. 12. f. 1 & seqq. Oppositum tueretur Baius, n. 1. Damnat Bulla contra ipsum, n. 2 & 3.

Miseriæ corporeæ, secluso peccato, uberrimos fructus salutares parere homini possunt, n. 9. 21 & seqq. Etiam in statu puræ naturæ, n. 8. Nec solum in adulto, sed etiam in parvulo, n. 9.

Miseriis corporeis suapte conditione obnoxia est natura sensitiva, & corporea, n. 10.

Miserias huius vitæ secluso peccato, hominem affligere posse Patres sentiunt, f. 2 & seqq.

Miseriæ corporeæ inter bona, & beneficia divina possunt computari, n. 20.

Vide Afflictio. Insultus. Insanus. Molestia.

Misericordia.

Misericordiam cum iustitia miscet Deus in punitione peccati, d. 12. n. 130 & seqq.

Modus.

Necessitas determinans actum voluntatis, quoad libertatis modum, à Baianis magis libertati contraria, quam à Prædeterminatistis asseritur, d. 16. n. 123 & 124.

Deus non potest velle actum voluntatis humanæ quoad modum libertatis per media inducentia necessitatem, seu determinationem inevitabilem voluntati, n. 125 & seqq. S. Thomas docet, tunc Deum prævenire actum quoad modum libertatis, cum disponit media indifferentia, n. 128 & seqq.

Alius est modus quo amor naturalis, alius, quo supernaturalis tendit in Deum, d. 21. n. 71.

Diversitas modi ex diversis connotatis extrinsecis nascendus est, n. 72.

Molestia.

Ex molestiis corporeis infantium potest Deus uberrimos fructus iustitiæ haurire, d. 12. n. 45 & seqq.

Vide Miseria.

Mortale.

Corpus contrariis qualitatibus obnoxium suapte natura est mortale, d. 11. n. 13.

Vide Immortalitas.

Morbus.

Qua ratione concupiscentia sit, & asseratur ab Augustino morbus? d. 9. n. 86.

Mors.

Homo secluso peccato, non esset subiectus mortis, d. 11. n. 1 & seqq.

Est homini etiam innocenti naturalis, d. 11. per totam.

Vide Immortalitas. Immunitas. Mortale.

Motio. Moveri.

Augustinus vim gratiæ operantis refert in suasionem, & motionem tantum moralem, d. 7. n. 116.

Vt

I N D E X R E R V M.

Vt homo agatur spiritu Dei non est necessarium physicè; sed moraliter tantum moveri, n. 118 & 119.

Vt homo trahatur sufficit motio moralis compossibilis cum dissentio, n. 127 & 128.

Vide Ager. Trahere.

Mutatio.

Qua voluntas ab iniustitia ad statum iustitiæ transferatur, potest incipi ex puro timore pœnæ, d. 22. n. 92.

N.

Natura rationalis.

Natura rationalis innocenti debet adoptionem Dei, & sanctificationem, non docuit Augustinus, d. 8. f. 9.

Qua ratione privatio charitatis sit vitium naturæ, & contra naturam, n. 152.

Natura nequit esse determinata ad peccandum, n. 300 & seqq. Sic Augustinus, n. 302.

Si naturæ inesset necessitas peccandi, Deus foret author peccati, n. 307 & seqq. Sic inferunt Patres, ibid.

Natura rationalis nequit esse rea peccati, sine potestate cavendi peccatum, n. 316 & seqq.

Si non posset suis viribus elicere actum aliquem moraliter bonum, esset deploratæ conditionis, n. 325. Quod non sequitur ex sententia desiderante gratiam naturalem ad efficaciam bene agendi, n. 326. & d. 9. n. 36 & seqq.

Naturæ rationalis portenta, cui nulla adest potestas antecedens ad bonum, sed solum ad malum, d. 8. n. 327 & seqq.

Rebellio concupiscentiæ est naturæ rationali primum conditæ naturalis, & ejus obedientia indebita, & gratiosa, d. 9. f. 1 & seqq.

Naturæ rationalis malum est non solum error juris naturalis, sed etiam divini, d. 10. n. 7 & 8.

Promptius est naturæ rationali amare posse Deum propter se, quam parentes, & amicos, d. 21. n. 39.

Consentaneum illi est Deum amare, n. 41.

Auxilium gratiæ sufficiens non pertinet ad constitutionem naturæ nec illi debitum est, d. 23. n. 295.

Disparitas naturæ sanæ, & infirmæ rectè componitur absque disparitate auxiliorum gratiæ, d. 24. n. 93, 116 & seqq.

Vide Homo. Natura integræ.

Natura integræ.

Vndecim propositiones Baii de statu naturæ integræ, d. 4. f. 1.

Negavit Baius merita naturæ integræ esse verè gratiam, n. 12.

Cui consentiunt Baiani, d. 5. n. 27 & 28.

Perferantiam naturæ integræ esse donatam, & acceptam à Deo Augustinus docuit, d. 5. f. 6.

Nequeunt dona esse simul naturalia, & supernaturalia naturæ integræ, n. 69 & seqq.

Merita naturæ integræ indigere auxilio gratiæ Baius negavit, d. 6. n. 2. Idem re ipsa Baiani, n. 3 & seqq. Lutherus, n. 7.

Ad perficienda merita naturæ integræ desiderabant gratiam Semipelagiani, n. 9.

Naturæ integræ merita egebant auxilio gratiæ, f. 2 & seqq.

Sic Magister, n. 11. S. Thomas, n. 12 & 13. Litteræ sacræ, f. 3. Concilium Arauscanum, n. 17 & 18. Augustinus, n. 19 & 20. Alii Patres, f. 4. In opposito erravit Pelagius, n. 25. Cujus sententiam imponunt Augustino Baiani, n. 40 & seqq.

Ad naturæ integræ merita non solum est necessarium auxilium gratiæ habituale, sed etiam actuale, d. 7. f. 1.

De gratia auxiliante naturæ integræ docent plura erronea Baiani, & ab omni Theologorum schola exorbitantia, f. 2.

Auxilium gratiæ etiam concessum naturæ integræ, est causa principalior boni operis, quam arbitrium, f. 4 & 5.

Etiam in statu naturæ integræ adscribenda est potius gratiæ, quam arbitrio discretio merentis à non merente, f. 6 & 7. Sic Augustinus, n. 48 & 49.

Quæ discretio etiam in illo statu non tribuitur homini, alioquin non posset in Domino gloriari, quod impium est, n. 59 & seqq.

In opus naturæ integræ non est prior actio arbitrii, quam gratia, f. 8 & 9. Cujus oppositum est Semipelagianum, n. 64 & seqq.

Homo trahitur à Deo, etiam in statu naturæ integræ, n. 124 & seqq.

Natura integræ potest liberè operari cum auxiliis gratiæ, intrinsecè efficacibus, cum quibus potest natura lapsæ, n. 153 & seqq.

Licet integritas naturæ non pertineat ad statum naturalem primæ conditionis hominis, pertinere potest ad statum naturalem remunerationis, & beatitudinis naturalis, d. 8. n. 78 & 79.

In statu naturæ integræ, præter amorem supernaturalem admittendus est possibilis naturalis amor Dei atque iustitiæ, f. 13 & seqq. Arguitur hoc ex sacris litteris, f. 14 & 15. Patres Ecclesiæ, f. 17 & seqq. S. Thomas, n. 227. Scholastici, ibid. & seqq. Augustinus, f. 19 & 20.

Natura integræ indebita est cogitatio, & scientia futuræ, d. 20. n. 37 & seqq.

Natura integræ non debentur species independentes à phantasmatis, n. 79 & 80.

Homo in statu innocentie illustratus fuit scientia juris naturalis, atque divini omniumque rerum naturalium perfecta notitia, n. 84.

Ex facultate naturæ integræ arguitur natura lapsæ potestas antecedens sufficiens sine viribus gratiæ ad aliqua bona opera naturalia, d. 19. f. 4 & 6. & n. 64 & 65.

Deus non debet auxilium gratiæ etiam sufficiens naturæ integræ ex naturali hominis conditione, sed ex elevatione ad finem supernaturalem, & promissione Deo libera & homini indebita, d. 23. n. 22.

Non est necessarium aliud auxilii genus ad naturam lapsam, quam ad integram, n. 299. & d. 24. per totam.

Alia discrimina auxiliorum utriusque naturæ, d. 24. f. 11.

Natura integræ potest juvari dilectione efficaci Dei, n. 98.

Plures gratiæ naturæ lapsæ fuerunt alienæ à natura integræ, n. 108 & seqq.

Gratia concupiscentiæ resistiva potest esse communis naturæ integræ, n. 110.

Gratia efficax naturæ lapsæ universim est fortioris, & valentioris virtutis intrinsecæ, quam gratia efficax naturæ integræ, n. 111.

Major hæc virtus non vindicat differentiam specificam à gratia naturæ integræ, n. 112.

Vide Adamus. Homo. Natura lapsa comparata cum integræ.

Natura pura.

Possibilitas status puræ naturæ definitur in Bulla contra Baium, d. 4. n. 36 & 37.

Quenam sit pura natura? d. 8. n. 3.

Status puræ naturæ medius est inter statum naturæ integræ & lapsæ, ibid.

Adamus in statu puræ naturæ conditus fuit, si vera est Baii & Baianorum sententia, non potuisse creati sine donis re ipsa collatis à Deo, n. 3.

Baius, & Baiani negant possibilem statum puræ naturæ, n. 6 & seqq. Lutherus, & Calvinus, n. 10.

Scholastici profitentur possibilem statum puræ naturæ: in quo homo sit conditus sine donis re ipsa collatis, n. 11 & seqq. Ita S. Thomas, ibid.

Possibilem puritatem naturæ non destruit immunitas miseriæ ad beatitudinem necessaria, n. 73.

Pelagiani non fuerunt assertores, neq; inventores puræ naturæ, n. 83 & 109.

Ad statum puræ naturæ non sufficit creati hominem, aut Angelum sine peccato, & gratia, si elevatus, & destitutus sit ad gratiam, & gloriam supernaturalem, ibid.

Contradictio est asseri puram naturam, & eam conditi non posse sine amore Dei elicitio viribus gratiæ, n. 143.

Item probare impossibilitatem puræ naturæ ex debito amoris Dei seungi impossibilis à natura, n. 144.

Concupiscentia in statu puræ naturæ non redderet Deum auctorem peccati, d. 9. n. 30 & seqq.

Status puræ naturæ non excludit beneficia gratiæ naturalis, n. 34.

Differentia inter puram naturam, & damnatam quoad potestatem agendi bonum, n. 37.

Pura

Pura natura etiam seclusa gratia, non esset in ruinam iura, n. 38. & seqq.

Auxilia efficacia ad totam legem adimplendam in statu puræ naturæ, essent debita aliquibus individuis humanæ speciei, n. 38 & 39.

In statu puræ naturæ homini moraliter agenti deberent auxilia insufficientia, quæ facilem redderent observantiam præceptorum, n. 40 & 41.

Constitutus Augustini cum Iuliano Pelagiano de concupiscentia hominis, alius fuit ab eo, quo Baiani cum assertoribus puræ naturæ consignant, f. 4.

Laudandus Deus condens hominem in statu puræ naturæ cum difficultate bene agendi, & concupiscentia propria in malum, n. 75. & seqq. & f. 7. Ita sentit Augustinus, ibid.

Non dominaretur concupiscentia voluntati rationali, quamvis esset in statu puræ naturæ homini naturalis, n. 79. Vide *Concupiscentia*.

In statu puræ naturæ possunt miseræ corporeæ parere homini etiam peccato secluso uberrimos fructus salutaris, d. 18. n. 8.

Natura lapsa.

Nullum donum agnoscit Baius supernaturale, nisi in statu naturæ lapsæ ratione peccati indebitum, d. 4. n. 27.

Merita naturæ lapsæ sunt propriè donum, & gratia Dei, d. 5. n. 26.

Specialis naturæ lapsæ gratia concupiscentiæ resistiva, n. 46.

Naturæ lapsæ gratia operatur sub conditione, si velit arbitrium, n. 50. d. 24. n. 25 & 68.

Etiam in statu naturæ lapsæ pender à concursu arbitrii concursus gratiæ, d. 7. n. 75 & 76.

Naturæ lapsæ infirmitas absque auxilio gratiæ intrinsecè efficaci sanari potest, n. 150 & 159.

Naturæ lapsæ auxilium efficax, non est solus efficax amor Dei, n. 157.

Naturæ lapsæ specialis est gratia incarnatio verbi, n. 167.

Potestas abstinendi à peccato competens naturæ integræ non est ablata naturæ lapsæ, d. 18. n. 83. & seqq.

Adest ipsi potestas antecedens sufficiens sine viribus gratiæ ad aliqua bona opera naturalia, d. 19. f. 5.

Nequit natura integra, quin etiam possit lapsa agere sine auxilio gratiæ actus bonos entitate naturales, f. 5. n. 64 & 65.

Opera etiam heroica naturalia potestate antecedenti naturæ lapsæ, & sufficienti sunt per se, & ex natura rei possibilia sine auxilio gratiæ, n. 54.

Status naturæ lapsæ quadruplex ab Augustino distinguitur & in omnibus potestas ad bonum admittitur, n. 58 & seqq.

Possibilis est naturæ lapsæ amor Dei entitate naturalis sola facultate antecedenti naturæ, d. 21. f. 1. & seqq.

Possibilitas naturæ lapsæ bifariam esse potest, tum potestate sola antecedenti & sufficienti, tum consequenti & efficaci, n. 4.

In statu naturæ lapsæ datur auxilium gratiæ purè sufficienti, d. 23. f. 2. & seqq.

Præcepta Dei esse homini observata possibilia, sanctum est in statu naturæ lapsæ, n. 123.

Non est necessarium aliud auxilii genus ad naturam lapsam quam ad integram, n. 299. & d. 24. per totam.

Gratia naturæ lapsæ in sola efficaci dilectione Dei constituta exploditur, d. 24. f. 10.

Aliqua discrimina auxiliorum utriusque naturæ, f. 11.

Gratia naturæ lapsæ sicut integræ operatur sub conditione si arbitrium velit, n. 25 & 68.

Gratia naturæ lapsæ relinquit arbitrium indifferens ad dissensum, n. 40. 41 & 53.

Non differt à gratia naturæ integræ ex eo, quod merita donet, n. 42. 45 & seqq.

Nec differt, quod partiatur laudem, & gloriam boni operis cum arbitrio creato, n. 54. 62. 73 & 74.

Neque ex eo, quod non possit cum dissensu componi, sicut potest gratia naturæ integræ, n. 55 & seqq. 59 & seqq.

Infirmitas naturæ lapsæ non vendicat gratiam essentiali discrimine differentem à gratia naturæ integræ, nec dissensu incompossibilem, n. 88 & seqq.

Neque concupiscentia naturæ lapsæ propria, n. 90 & seqq. & 120.

Præter dilectionem Dei sunt plures gratiæ auxiliantes naturæ lapsæ, n. 98.

Plures sunt in statu naturæ lapsæ actus meritorii, quin præcurrat necessario dilectio efficax Dei, n. 99 & 100.

Christi redemptio est gratia specialis, & propria naturæ lapsæ, n. 106 & 107.

Plures gratiæ naturæ lapsæ fuerunt alienæ à natura integra, n. 108 & seqq.

Gratia efficax naturæ lapsæ universim est fortioris & valentioris virtutis intrinsecè, quam gratia efficax naturæ integræ, n. 111.

Major hæc virtus non vendicat differentiam specificam à gratia naturæ integræ, n. 112.

Neque connexionem intrinsecam cum opere, ibid.

Non est solius gratiæ naturæ lapsæ discretio operantis & non operante, n. 124 & 125.

Vide *Natura lapsa comparata cum integra, & pura*.

Perseverantia, & merita naturæ lapsæ potiori ratione sunt gratia, & dona Dei, quam naturæ integræ, d. 5. n. 48.

Debita naturæ integræ non sunt supernaturalia naturæ lapsæ, n. 65 & seqq.

In quo constituerit Augustinus discrimen necessitatis gratiæ ad perseverantiam naturæ integræ atque lapsæ? d. 6. n. 36 & seqq.

Quibus differat natura lapsa ab integra quoad necessitatem gratiæ? n. 44 & seqq.

Commune est naturæ integræ, atque lapsæ auxilium, quo, & sine quo non ab Augustino assertum, d. 7. n. 18 & seqq.

Non est major ratio, ut actio arbitrii præcedat actionem gratiæ in statu naturæ integræ, quam lapsæ, n. 75 & 76.

Testimonia sacra, quæ continent gratiam naturæ lapsæ, communia sunt gratiæ naturæ integræ, f. 10. d. 24. n. 26 & 27.

Quo fundamento Baiani adstruant necessarium discrimen essentiali inter auxilia naturæ integræ, atque lapsæ? f. 12.

Ad actus entitate supernaturales æque infirma, & impotens est natura integra, ac lapsa, n. 148 & seqq.

Natura integra potest liberè operari cum auxiliis gratiæ intrinsecè efficacibus, cum quibus potest natura lapsa, n. 153 & seqq.

Licet inter auxilia sufficientia utriusque naturæ necessaria non sit aliqua differentia intrinsecè; ea tamen necessaria est inter auxilia efficacia, n. 158.

Inter statum naturæ integræ atque lapsæ est medius status naturæ puræ, d. 8. n. 3.

Appetitus naturalis beatitudinis non magis probat contrariam naturæ integræ, quam lapsæ visionem intuitivam Dei, n. 60 & 61.

Naturæ lapsæ, & integræ communis esse debet libertas indifferentiæ, d. 15. n. 85 & seqq. d. 24. n. 20 & seqq. 69 & seqq.

Hæretici temeratores libertatis naturæ lapsæ admittunt indifferentiam arbitrii in primo statu naturæ, n. 31 & seqq.

Vide Natura lapsa.

Natura elevata.

Ex suppositione naturæ elevate, & supernaturalis providentiæ arguebatur ab Augustino adoptio, & sanctitas innocentibus annexa, d. 8. n. 109 & seqq.

Vt natura sit elevata ad supernaturale donum non est opus, ut actu eo dono fruatur, n. 110.

In statu naturæ elevate parvulus nasci, Pelagianii dicebant, n. 109 & seqq.

Elevatio naturæ per gratiam arguit possibilem amorem naturalem Dei, atque iustitiæ, f. 26.

Repugnat naturam elevari ad amorem supernaturalem honesti propter se, quin sit possibilis amor honesti propter se naturalis, n. 321 & seqq.

Vide Elevatio. Elevari.

Naturalis.

Naturalia simul, & supernaturalia volunt Baiani esse dona iustitiæ naturæ integræ, d. 5. n. 62. Vide *donum*.

Possunt esse naturalia, quamvis excedant vires activas naturæ, n. 72.

Naturalis est homini primum condito rebellio concupiscentiæ ejusque obedientia indebita, d. 9. f. 1. & seqq.

Natura.

Naturalis est homini primum condito rebellio concupiscentiæ ejusque obedientia indebita, d. 9. f. 1. & seqq.

Natura.

Naturalis est homini primum condito rebellio concupiscentiæ ejusque obedientia indebita, d. 9. f. 1. & seqq.

Natura.

Naturalis est homini primum condito rebellio concupiscentiæ ejusque obedientia indebita, d. 9. f. 1. & seqq.

Natura.

Naturalis est homini primum condito rebellio concupiscentiæ ejusque obedientia indebita, d. 9. f. 1. & seqq.

Naturale trifariam usurpatur, n. 1.

Gratiæ naturalis beneficia non excludit status puræ naturæ, n. 34.

Concupiscentia homini naturalis, qua ratione fit ipsi mala, n. 64 & seqq.

Vide *Naturæ. Amor. Amor Dei. Appetitus. Benivolentia. Finis. Supernaturale.*

Naturaliter. Vide Genus. Infideles.

Necessitas. Necessarium.

Necessitas gratiæ ad observantiam legis, & victoriam concupiscentiæ à Patribus contenta, non est solum consequens, sed etiam antecedens, d. 9. n. 33.

In sacris litteris, & Ecclesiæ Patribus, necessitatis nomine denotatur solum consequens, & non antecedens, n. 42 & 43.

Necessitas est determinatio voluntatis ad unum, cum impotentia determinandi se ad oppositum, d. 14. n. 5.

Alia est antecedens, quæ oritur ex causa antecedenti usum liberum arbitrii, & inevitabilis ab ipso; alia consequens quæ oritur ex usu ipso libero arbitrii, & idè ab ipso evitabilis, ibid.

Baiani cum Baio volunt, omnem actionem voluntariam, etiam necessitate antecedenti elicitam, liberam esse libertate capaci, meriti & demeriti, quod à coactione, & violentia immunis sit, n. 9 & 10.

Necessitatem libertati contrariari, docet Augustinus, n. 51. & seqq.

Item docent universim Patres Ecclesiæ, f. 7. 8 & 9.

Vide Coactio.

Cum necessitate, & determinatione antecedenti pugnat electio arbitrii, f. 16.

Necessitatem excludit electio arbitrii desideratque indifferentiam potestatis. Sic sacra litteræ, n. 134 & seqq. SS. Patres, n. 137 & seqq.

Item consilium, f. 17. Sic Patres Ecclesiæ, n. 144 & seqq.

Necessitas antecedens libertati contraria, est, quæcumque inevitabilis est arbitrio; consequens vero libertati consona, quæ ab arbitrio evitabilis est, d. 16. f. 4 & seqq.

Ita Ecclesiæ Patres, n. 45 & seqq. Augustinus, f. 5.

Actio voluntariæ competit necessitas volendi, quamvis nolimus, n. 65.

Necessitas antecedens, & inevitabilis arbitrio violat libertatem quamvis sit imposita à Deo, n. 76 & 77.

Necessitatem arbitrii inevitabilem, docent antecedentem, & libertati dissonam Scholastici, n. 79 & seqq. S. Thomas, n. 88 & seqq.

Necessitatem antecedentem contrariam libertati impositi arbitrio gratia Baianorum, n. 100 & seqq.

Necessitas inevitabilis arbitrio nequit determinare per modum libertatis, n. 105. & f. 9.

Necessitas inimica libertati cum iudicio indifferenti esse potest, n. 105 & seqq.

Perditur libertas per gratiam, quamvis gratia constituitur in velle ipso voluntatis, si tale velle necessarium est, & inevitabile voluntati, n. 112 & seqq.

Necessitas agens libertati contraria non est alia, quam antecedens, & inevitabilis voluntati, n. 115 & seqq.

Necessitas determinans actum voluntatis quoad modum libertatis à Baianis magis libertati contraria, quam à Prædeterminatistis asseritur, n. 123 & 124.

Vide Modus.

Cum volumus necessitate, possumus necessitate nolle, d. 17. n. 69.

Vide Coactio. Indifferens. Libertas. Liberum. Volensum.

Necessitas peccandi.

Vt necessitas peccandi tollatur, non est necessarium auxilium gratiæ prædeterminans, aut necessitans ad bonum, d. 7. n. 149.

Si necessitas peccandi naturæ inesset, Deus author peccati foret, d. 8. n. 307 & seqq. d. 18. n. 89. Id colligitur Patres, ibid.

Vide Natura.

Necessitas peccandi damnatorum non probat, solam coactionem & non necessitatem antecedentem opponi libertati, d. 17. f. 8.

Nulla est naturæ lapsæ seclusa gratia necessitas peccandi, d. 18.

Duplex peccandi necessitas, alia antecedens, & physica; alia consequens, & moralis, n. 2.

Necessitas peccandi asserta à Baio damnatur in Bulla propter doctrinam, & non propter censuram, n. 14.

Eiusmodi necessitas est post peccatum extincta libertas à Calvino asserta, n. 22 & seqq.

Concupiscentia non inducit necessitatem peccandi, n. 85, 87 & seqq.

Servitus peccati diffidet à necessitate peccandi, n. 100 & 111.

Necessitas peccandi non arguitur recedè ex servitute peccati, neque gratiæ necessitas ad libertatem abstinendi à peccato ex necessitate gratiæ ad libertatem à captivitate peccati, n. 101.

Potest esse necessitas peccandi sine auxilio gratiæ in aliquo instanti totius vitæ, quin sit in omni instanti, in quo exercetur libertas, num. ult.

Vide Concupiscentia.

Nominales.

Nominales, & alii sentiunt libertati contrariam esse necessitatem etiam voluntariam, d. 14. f. 24 & seqq.

Item necessarium esse ad libertatem potestatem indifferentem, d. 15, f. 16.

O.

Obduratio. Obdurati.

Obduratis datur in statu naturæ lapsæ auxilium gratiæ purè sufficienti, d. 23. f. 22 & 23.

Ex sacris litteris id constat, n. 258 & seqq.

Impotentia obduratorum ad conversionem non est antecedens, & physica, sed consequens, & moralis, n. 273 & seqq.

In libera hominis potestate est obdurationem excurrere, n. 260 & 276.

Obduratio complectitur assistentiam auxiliorum sufficientium & subtractionem efficacium, n. 277.

Objectum.

Actus boni naturales, & supernaturales non differunt objecto formali, d. 19. n. 71. & d. 21. n. 65 & 66.

In detestatione peccati propter vitandam gehennam nulla est malitia, neque ex parte objecti materialis, neque formalis, d. 22. n. 70 & 71.

Virtutes morales essent numerandæ infinitæ, si solo objecto materiali charitatis, & non formali sibi proprio differrent, n. 149.

Obligatio.

Nulla esse potest ad impossibile, d. 23. f. 11 & 12.

Præcepta obligarent hominem ad impossibile, si non adessent transgrediendi auxilia gratiæ sufficientia, d. 23. n. 113.

Offensiva Propositio.

Quænam sit propositio offensiva piarum aurium, d. 1. n. 77 & 78.

Omissio.

Pura omissio actus arbitrii necessaria nequit esse voluntaria, d. 18. n. 81.

Neque in finem referri, n. 82.

Opinio.

Potest esse error invincibilis circa jus naturale cum opinione probabilis, & probabiliori oppositi, d. 10. n. 35.

Vide Incarnatio. Censura.

Optio.

Optio solum eorum est, quæ in nostra potestate relinquantur, d. 8. n. 190 & 191.

Vide Electio.

Opus bonum.

Vt opus sit donum, & gratia Dei sufficit fieri auxilium supernaturali gratia, d. 5. n. 52 & seqq.

Ex sacris litteris colligitur primatus causalitatis gratiæ in opus meritorium, d. 6. n. 36 & 37. Vide *Meritum*.

Opus bonum non est solius Dei, sed etiam arbitrii, d. 7. n. 104.

Potest

Potest homo gloriari de opere bono tanquam elicito viribus gratiæ, n. 105.

Partem actionis in opus bonum negavit Calvinus arbitrio.

Opera indifferentia in individuo non definiuntur à Bala contra Baium, d. 13. n. 23.

Quamvis homo teneatur sua opera referre in Deum, potest non peccare ea non referens, d. 18. n. 93 & 94.

Adest naturæ lapsæ potestas antecedens sufficiens sine viribus gratiæ ad aliqua bona opera naturalia, d. 19. f. 1. & seqq.

Opera bona sterilia in vitam æternam Iuliano, & Pelagianis non erant opera ex objecto formali bona, etiam naturalia, sed bona tantum ex officio, & objecto materialia, d. 20. n. 98 & 99.

Ante fidem strictam plura opera bona, n. 106 & seqq. & 113 & seqq.

Fides stricta non est ad bona opera salutaria necessaria, n. 102 & seqq.

Vt opus sit bonum non est necessaria formalis, & actualis relatio in Deum, n. 121.

Infideles possunt potestate antecedenti sua opera in Deum referre, n. 121.

Nullum opus bonum etiam naturale potest fieri ex lege presentis providentiæ sine prævio auxilio gratiæ supernaturali, d. 19. n. 53.

Opera etiam heroica naturalia potestate antecedenti naturæ lapsæ & sufficienti sunt per se, & ex natura rei possibilia sine auxilio gratiæ, n. 54.

Vide *Actus boni. Meritum.*

Oratio.

Christi oratio fusa pro reprobis arguit illis provivum auxilium gratiæ purè sufficiens, d. 23. f. 20 & 21.

Impossibilitas præcepti adimplendi oratione fulcienda non est physica, sed moralis in sola difficultate consistens, n. 146 & seqq.

Possunt fieri orationes pro gratia Dei, quamvis seorsim ab illis Deus illam dispense, n. 121, 301 & seqq.

Christus oravit pro reprobis, n. 236.

Aliter pro electis, aliter pro reprobis oravit, n. 255.

Potest fieri oratio pro salute reprobi, quamvis certo innotescat ejus damnatio futura, n. 256 & 257.

P.

Partiri.

Gratia etiam in statu naturæ lapsæ partitur laudem, & gloriam boni operis cum arbitrio creato, d. 24. n. 54, 62, 73 & 74.

Patres - Ecclesiæ.

Patres sentiunt ad merita naturæ integræ esse necessariam gratiam, d. 6. f. 4.

Primum causalitatis in opus gratiæ naturæ integræ adscribendum, d. 7. n. 40 & 41.

Deo deberi gloriam boni operis, etiam in statu naturæ integræ, n. 60 & seqq.

Gratiam expectare actionem arbitrii posteriorem, n. 83. & d. 23. n. 24 & seqq.

Auxilia naturæ integræ & lapsæ parificanda, n. 147. d. 24. f. 8.

Dona Adamo collata, & deperdita peccato, gratiosa, & indebita fuisse, d. 8. n. 20 & seqq.

Amorem naturalem Dei, atque justitiæ naturæ integræ possibilem esse, f. 17 & seqq.

Libertati hominis naturali annexam esse potestatem naturalem agendi bonum, n. 260 & seqq. Vide *Potestas.*

Colligi Deum fore auctorem peccati ex necessitate peccandi naturæ, n. 307 & seqq.

Nullam admittunt peccatum, ubi nulla est potestas illud cavendi, n. 3, 17 & seqq.

Sentiunt obedientiam appetitus Adamo fuisse indebitam, & gratiosam, d. 9. n. 5 & 6.

Ignorantiam invincibilem excusare hominem à culpa, d. 10. f. 4.

Nomine necessitatis denotari solum consequentem; non antecedentem, n. 42 & 43. Item nomine *impossibilitatis*, n. 44 & seqq.

Hominem secluso peccato immortalem fore, d. 11. n. 4.

Secluso peccato, homini debitam non esse immortalitatem, n. 11.

Distingunt duo malorum genera, quorum quædam à Deo non sunt; secus altera, d. 12. n. 12 & seqq.

Sentiunt miseras corporeas posse hominem affligere, secluso peccato, f. 2 & seqq.

Iustus præ sceleratis affligi seorsim à culpa, n. 21 & seqq.

Probant animæ immortalitatem ex afflictionibus iustorum, & temporali felicitate impiorum, n. 24 & seqq.

Predicant, Deum permittere peccata propter bona inde futura, n. 27 & seqq.

Item iustos à sceleratis vexari propter profectum iustorum, n. 31.

Deum solum ex promissione liberali, & non ex jure meritorum gloriam iustis debere, n. 125 & seqq.

Redditionem gloriæ gratiam appellant, n. 128.

Distingunt spontaneum, & voluntarium à libero, d. 14. f. 8.

Docent necessitatem libertati contrariam, f. 7, 8 & 9.

Coactionem libertati contrariam significantes, necessitatem antecedentem abigunt, f. 10 & 11.

Actum esse in potestate voluntatis, illorum phrasi significat elicitedum sine necessitate, & cum indifferentia ad oppositum, f. 14.

Ex mente Patrum potestatem indifferentem necessitati contrariam vendicari sibi electio, n. 137 & seqq.

Item consilium, n. 144 & seqq.

Item deliberatio, n. 150 & 151.

Item dominium, n. 153 & seqq.

Vide *Potestas indifferentem.*

Potestatem indifferentem requirunt ad libertatem, d. 15. f. 8.

Afferunt libertatem Christi in adimplendo mortis præcepto cum indifferentia potestatis, d. 17. n. 18 & seqq.

Docent non adeste naturæ lapsæ seclusa gratia necessitatem peccandi, d. 18. f. 6 & 7.

Adeste potestatem antecedentem sufficientem sine viribus gratiæ ad aliqua bona opera naturalia, d. 19. f. 3.

Esse bonos actus entitate naturales possibilem etiam in statu naturæ lapsæ, n. 11.

Infidelium opera non esse necessario peccata, sed esse posse plura moraliter bona, d. 20. f. 4.

Infideles comprehendit illo Pauli Rom. 2. *Gentes qualem non habent*, &c. n. 23 & seqq.

Fidem opera bona præcurrentem non esse unam, sed aliam strictam, aliam latam, n. 103 & seqq.

Possiblem esse naturæ lapsæ amorem Dei entitate naturalem sola facultate antecedenti naturæ, d. 21. f. 4.

Plures esse virtutes à charitate Theologica differentes, d. 22. f. 6.

Inter eas esse virtutes morales, f. 15.

Amorem retributionem intendentem esse virtuosum, n. 10.

In statu naturæ lapsæ dari auxilium gratiæ purè sufficiens, d. 23. f. 9 & 10.

Præcepta Dei esse homini observari possibilem, n. 116 & seqq.

Deum velle 1 Timoth. 2. Omnes homines salvos fieri etiam reprobos, *quorum in ipso Deo est*, n. 195 & seqq.

Item sub conditione, *si homines voluerint*, n. 197 & seqq.

Christum pro reprobis mortuum, n. 227 & seqq.

Christum pro reprobis orasse, n. 237 & 238.

Adeste obduratis potestatem sufficientem ad conversionem, n. 271 & seqq.

Vide *Gentes. Infideles. Sicut oportet.*

Parvuli.

Parvulos nasci in statu naturæ elevatæ dicebant Pelagiani, d. 8. n. 109 & seqq.

In parvulo possunt parere afflictiones corporeæ uberrimos fructus salutare, d. 12. n. 9.

Vide *Infantes. Imocens. Imocentia.*

Peccatum. Peccare. Peccator.

Bulla contra Baium non damnat sententiam Theologorum assententium non posse hominem, aut Angelum in primo instanti suæ creationis peccare, d. 4. n. 35.

Discretio peccantis à non peccante, non debet refundi in Deum, d. 7. n. 55 & 56.

Post peccatum perseverat appetitus innatus beatitudinis, d. 8. n. 60 & 61.

Abseq.

Abseq. peccato potest homo condi diligens creaturam, & non Deum, n. 149.

Patres Ecclesiæ non agnoscent potestatem peccandi sine potestate bene agendi, & adimplendi præceptum, n. 300.

Vide *Potestas. Natura. Necessitas peccandi.*

Peccati auctor Deus non est, quod concupiscentia appetens prohibita sit homini naturali, d. 9. n. 13 & seqq.

Concupiscentia non est verè, & propriè peccatum, n. 22.

Concupiscentia proveniens ex peccato appellatur improprie peccatum; secus verò à peccato non proveniens, ibid. & n. 23.

Vide *Concupiscentia.*

Homo ratione peccati incurrit potestatem diaboli etiam seclusa concupiscentia, n. 29.

Ratione peccati in deterius commutatus est secundum corpus & animam, non solum quam fuit in statu naturæ integræ, sed etiam quam esset in statu puræ naturæ, ibid.

Voluptas, & delectatio, sensitiva non potest esse motiva affectus sine peccato, n. 68 & seqq.

Post peccatum nascitur homo obnoxius ignorantie, & errori, d. 10. n. 1.

A peccato excusat hominem ignorantia invincibilis juris naturalis, f. 3 & 4.

Peccatum interdum dicitur quod tantum materialiter, & non formaliter peccatum est, n. 17.

Item peccati poena, ibid.

Peccata ignorantie, etiam invincibilis interdum dicuntur etiam ea quæ scienter facta oblivioni invincibili dantur, n. 18.

Vide *Ignorantia.*

Augustinus docet, nullum esse propriè peccatum, quod voluntarium non sit, n. 24 & seqq.

Item peccatum, quod est poenæ peccati, & involuntarium, non esse propriè peccatum, n. 26 & seqq.

Secluso peccato, homo de facto immortalis existeret, d. 11. n. 1 & seqq.

Vide *Immortalis. Immortalitas.*

Secluso peccato, parere homini possunt miseriæ corporeæ uberrimos salutare fructus, d. 12. n. 9, 21 & seqq.

Vide *Miseria. Afflictio.*

A peccatoribus permittit Deus iustos vexari propter horum profectum, n. 31.

Peccatum potest divinitus impunitum manere, n. 121 & seqq.

Non est in statu naturæ lapsæ peccatum cum necessitate peccandi, d. 18. f. 2.

Arbitrium interdum peccat, quin possit aliud peccatum oppositum committere, n. 18 & 31.

Nullus peccat cum sola libertate indifferentie ad actus turpes, si eligat actum minus turpem, aut æqualem, n. 32.

Recedere ab uno peccato per aliud non est peccatum cavere, sed mutare, n. 33.

Peccatum contra præceptum diligendi Deum non potest caveri per aliud peccatum, n. 33 & 82.

Non solum de peccato Adæ, sed etiam posteriorum verum est ex Augustino caveri posse, n. 35 & seqq.

Item esse voluntarium, & liberum, n. 34 & seqq.

Potestas abstinendi à peccato naturæ integræ non est ablata naturæ lapsæ, n. 83 & seqq.

Concupiscentia non inducit necessitatem peccandi, n. 85, 87 & seqq.

Affectus turpes simplices, & inefficaces arbitrio non liberi essent capaces malitiæ peccati, si malitia peccati posset cum necessitate componi, n. 86.

Deus esset auctor peccati, si sola vis concupiscentie induceret necessitatem peccandi, n. 89.

Quamvis homo possit ex natura rei cavere peccatum sine peccato sola facultate naturæ, nequit tamen de facto sine auxilio gratiæ ex lege providentiæ supernaturalis, n. 96.

Componuntur hæc duo, & arbitrium suis solis viribus non posse nunc quidquam agere, quod non sit peccatum, & ex natura rei posse plura agere sine peccato, n. 97.

Per peccatum non fuit deperdita libertas ad diligendum Deum, d. 21. n. 62.

Ex timore poenæ possumus detestari omnia peccata interna, & externa, d. 22. n. 69 & 79.

Qui detestatur peccatum ex timore poenæ, non vult absente poenâ peccare, n. 70 & 71.

Peccata ex oppositione cum virtutibus moralibus specie distincta arguunt differentiam specificam virtutum, n. 147 & 148.

Nequit Deus exprobrare, & accusare peccatorem, cui subtrahit gratiam sufficientem ad præceptum implendum, d. 23. n. 20 & seqq.

Actum bonum elicitedum à peccatore non præcedit necessario dilectio efficax Dei, d. 24. n. 103.

Vide *Culpa. Poena. Poenæ. Impunitas.*

Peccatum originale.

Peccatum originale ex natura rei, seorsim ab omni peccato & lege Dei in posteros transfundi, tanquam verum, & naturalem ejus effectum, Baiani docent, d. 3. n. 5.

Peccatum originale puniri poenâ sensus, ideoque parvulus, sine baptismo decedentes ignibus inferni torqueri, ibid.

Pelagius. Pelagiani.

Quoad constitutionem, & essentiam efficaciam gratiæ in statu naturæ integræ accedunt Pelagianis Baiani, d. 3. n. 16.

Pelagiani volebant, pueros sine baptismo decedentes constitui in statu felicitatis naturalis medio inter felicitatem supernaturalem, & poenam æternam, d. 4. n. 8.

Pelagius admittens gratiam creationis accusatur à Patribus tanquam proditor gratiæ veræ, & Theologiæ, d. 5. n. 11.

Erravit negans gratiam necessariam ad merita naturæ integræ, d. 6. n. 25.

Consentiant illi Baiani, n. 42. & imponunt Augustino, n. 40.

Hæc sententia esset falsa, quamvis homo non peccaret, n. 39 & seqq.

Pelagianum est, negare auxilio gratiæ primatum in opus bonum, d. 7. n. 27.

Pelagiani non fuerunt assertores, neque inventores puræ naturæ, d. 8. n. 83, 109.

Admittebant, Parvulos nasci in statu naturæ elevatæ, n. 109 & seqq.

Pelagianis non fuit cum Augustino controversia de indifferentia potestatis ad libertatem necessariam, d. 15. n. 92 & 93.

Negavit Pelagius necessariam gratiam ex se indifferentem etiam in statu naturæ lapsæ, d. 24. n. 38, 39 & 44.

Gratia possibilitatis asserta à Pelagio differt à gratia naturæ lapsæ indifferenti, & naturæ integræ communi à Catholicis asserta, n. 125.

Augustini conflictus cum Pelagianis de necessitate gratiæ ad bene agendum, & abstinendum à peccato directè incubuit in opera salutaria in vitam æternam, d. 18. n. 98, 112 & seqq.

Alio sensu Pelagiani, quam Catholici, comprehendunt infideles sub illo Pauli: *Gentes quæ legem non habent*, &c. d. 20. n. 22 & 31.

Pelagiani volebant opera esse moraliter bona, quæ ex officio, & materiali objecto tantum & non ex fine, & objecto formalis sunt bona, n. 124 & seqq.

Aliter quam Catholici exponunt voluntatem salvandi omnes homines sub conditione *si voluerint*, d. 23. n. 219.

Periculum.

Majus periculum est peccandi cum gravi, quam cum levitatione, d. 18. n. 127.

Permissio. Permittere.

Permittit Deus à peccatoribus vexari iustos propter horum profectum, d. 12. n. 31. Ita Patres, ibid.

Deus permittit peccata propter bona inde futura, n. 39 & seqq.

Perseverantia.

Perseverantia, & merita naturæ lapsæ potiori ratione sunt gratia, & dona Dei, quam naturæ integræ, d. 5. n. 48.

Perseverantiam naturæ integræ esse donatam, & acceptam à Deo, docuit Augustinus, f. 6.

In quo constituerit discrimen necessitatis gratiæ ad per-

perseverantiam naturæ integræ, atque lapsæ, d. 6. n. 36 & seqq.

Pharao.

Pharao post indurationem potuit cavere peccatum, & obedire Deo, d. 10. n. 46 & seqq. & d. 23. n. 261, 268 & seqq.

Præventus gratia sufficienti ad poenitentiam, d. 23. n. 261, 268 & seqq.

Philosophia. Philosophi.

Philosophos gentiles cæcitas mentis in tot compulsi errores, ut afflictiones corporeas in culpam refunderent, d. 12. n. 117 & 118.

Ex rationibus Philosophicis probatur necessariam ad libertatem potestatem indifferentem, d. 15. f. 11, 12 & 13. Theologia supernaturalis, & Philosophia naturalis in eadem asserta, & argumenta sæpe conveniunt, d. 18. n. 80.

Philosophi Platonici amorem Dei tradiderunt entitate naturalem, d. 21. n. 23 & 24.

Pæna.

Pœna peccati est non solum ignorantia juris naturalis, sed etiam positivi, & divini, d. 10. n. 9 & seqq.

Pœna peccati interdum dicitur, quod tantum materialiter, & non formaliter peccatum est, n. 17.

Non semper sunt pœnæ peccatorum, iustorum afflictiones, d. 12. n. 21 & seqq. Vide *Afflictio. Malum.*

Sine pœna æterna non posse peccatum relinquere, frustra Baiani contendunt, f. 12.

Id Augustinus non docuit, ibid.

Cæcitas naturalis, & involuntaria est purè pœnalis, & à Deo pendens Autore, secus voluntaria, & moralis execratorum propria, d. 23. n. 283 & 284.

Vide *Punitio. Punire. Impunit.*

Pontifices.

Pontifices proferunt asserta Baii tanquam iudices fidei, autoritate, quæ errori obnoxia non est, d. 1. n. 2.

Aliud est prohibere; aliud damnare propositionem Pontificis, n. 3 & 7.

In perpetuum, & non solum ad tempus illas interdunt, n. 7.

Pontifices solum propter bonum pacis, & non propter periculum fidei, prohibent censuras doctrinæ Dominicanæ, & Iesuiticæ de efficacia gratiæ, n. 36.

Non est censura Theologica sola pronuntiatio falsitatis sententiæ in materia Theologica, nisi ea feratur à Pontifice, ut à Iudice causarum fidei, n. 56 & 57.

Afferunt in statu naturæ lapsæ auxilium gratiæ purè sufficientis, d. 23. f. 6.

Negant Baianum gratiarum utriusque naturæ essentialè discrimen, d. 24. f. 5.

Vide *Bulla.*

Possibile.

Possibilis est possibilitate antecedenti actus, possibilitate consequenti impossibilis, d. 8. n. 156.

Possibile quidpiam arbitrio bifariam esse potest; tum potestate sola antecedenti, & sufficienti; tum consequenti, & efficaci, d. 21. n. 4.

Vide *Amor. Amor Dei.*

Potestas.

Potestatem agendi significat præpositio in, d. 8. n. 186.

In manu rem esse idem, quod esse in potestate, ibid.

Præcepta arguunt potestatem agendi ea, quæ præcipiuntur, n. 188. & d. 23. n. 114 & seqq.

Conditio, si velis, aut alia similis nostro arbitrio appositæ, exprimit potestatem expeditam, & indifferentem agendi, n. 189. & d. 15. f. 2.

Electio, & optio solum eorum est, quæ nostræ subduntur potestati, n. 190 & 191.

Item deliberatio, n. 191.

Potestatem amandi bonum colligunt Patres ex potestate noscendi, n. 270 & seqq.

Potestas peccandi adiunctam habet potestatem bene agendi, & adimplendi præceptum, f. 25.

Sic Patres Ecclesiæ, n. 300 & seqq.

Potestas non peccandi potest contingere voluntati

ex auxilio gratiæ tam naturali, quam supernaturali, d. 18. n. 5.

Potestas antecedens, & sufficientis ad quidpiam boni agendum sine gratia est liberas, quam Calvinus docet post peccatum extinctam, & Tridentinum damnat, d. 19. n. 12 & seqq.

Potestas alia antecedens, & sufficientis, alia consequens, & efficax, d. 21. n. 4.

Vide *Libertas. Indifferens, &c.*

Præceptum.

Præcepta arguunt potestatem agendi ea, quæ præcipiuntur, d. 8. n. 188. & d. 23. n. 114 & seqq.

Amor naturalis Dei, atque iustitiæ arguitur possibilis ex lege naturali ipsam præcipiente, f. 24.

Negativè possunt impleri, aut per puram omissionem actus prohibiti, aut per actum positivum illi contrarium, tam bonum, quam indifferentem, & malum, d. 18. n. 3 & 4.

Peccatum contra præceptum diligendi Deum non potest caveri per aliud peccatum, n. 33 & 82.

Amor Dei super omnia non fert secum efficaciam absolutam intrinsecam ad impletionem omnium præceptorum, sed solum conditionatam, d. 21. n. 68.

Amor Dei naturalis potest inducere de facto voluntatem in adimpletionem præceptorum supernaturalium, n. 68.

Potest homo intuitu solius mercedis, & commoditatis propriæ adimplere præcepta, quin actu veli deficiente mercede & propria commoditate illa violare, d. 22. n. 33.

Præcepta evincunt dari in statu naturæ lapsæ auxilium gratiæ purè sufficientis, d. 23. f. 11 & 12.

Bulla contra Baiam decernit violentibus præcepta in statu naturæ lapsæ auxilia sufficientia non abesse, d. 23. n. 73 & 74.

Præcepta obligant hominem ad impossibile, si transgredienti non adessent auxilia gratiæ sufficientia, n. 113.

Præcepta Dei sunt homini observata possibilis, n. 114.

Quod sanctum est etiam in statu naturæ lapsæ, n. 123.

Etiam quoad præcepta vendicantia vires gratiæ, n. 124 & 125.

Nullus est finis, & fructus præcepti impositi homini adimplere impotenti, n. 128 & seqq.

Deus subtrahens gratiam iuberet impossibilia, quamvis gratia à Deo subtracta constitueretur in velle voluntatis, prout Baiani illam constituunt, n. 136 & seqq.

Experimento non subjacet impotentia physica adimplendi præcepti, sed sola moralis, n. 146.

Prædeterminatio. Prædeterminatistæ.

Non est necessarium auxilium gratiæ prædeterminans aut necessitans ad bonum, ut tollatur necessitas peccandi, d. 7. n. 149.

Prædeterminatistæ dissident à Baianis in concilianda libertate cum gratia efficaci, d. 14. f. 5.

Doctrina de sensu composito, & diviso Prædeterminatistis communis ad concordiam libertatis cum gratia, spernitur à Baianis, n. 38 & 39.

Necessitas determinans actum voluntatis quoad libertatis modum à Baianis, magis libertati contraria, quam à Prædeterminatistis asseritur, d. 16. n. 123 & 124.

A gratia naturæ lapsæ eliminant Baiani physicam prædeterminationem, d. 24. n. 6.

Dissentiunt Prædeterminatistæ à Baianis dantes in statu naturæ lapsæ auxilium gratiæ purè sufficientis, d. 23. f. 1.

Falso Baiani suam sententiam Prædeterminatistis inponunt, n. 7 & seqq.

Vide *Necessitas.*

Prædestinatio.

Discretionem Prædestinati à reprobo in statu naturæ integræ arbitrio creato, & non adiutorio Dei adscribendam esse, Baiani docent, d. 3. n. 3.

Discretio Prædestinati à reprobo fit à Deo in statu naturæ integræ non solum per auxilia specialia, sed etiam per specialem amorem, d. 7. n. 57 & 58.

Voluntas salvandi Prædestinatos specialis est, & continetur sub generali salvandi omnes homines, d. 23. n. 217.

Christus

Christus aliter pro illis; aliter pro reprobis oravit, n. 255.

Pretium.

Mors, & sanguis Christi non solum fuit pretium sufficientis pro salute reproborum, sed etiam oblatum à Christo, & destinatum à Patre pro illis, d. 23. n. 247.

Premium.

Potest esse iusta remuneratio præmii, quamvis pars corporis concurrens ad meritum irremunerata remaneat, d. 8. n. 76.

Præmia meritis condigna negare potest Deus, d. 12. n. 123 & seqq.

Vide *Gloria.*

Prioritas. Prior.

Non est prior actio arbitrii, quam gratiæ in opus naturæ integræ, d. 7. f. 8 & 9.

Vide *Actio arbitrii. Auxilium gratiæ.*

Probabile.

Cum opinione probabili, & probabiliori oppositi potest esse error invincibilis circa jus naturale, d. 10. n. 35.

Plures veritates practicæ juris naturalis sunt solum probabiles, n. 81.

Vide *Censura. Opinio.*

Prohibere.

Aliud est prohibere; aliud damnare propositionem Pontificis, d. 1. n. 3 & 7.

Vide *Pontifices.*

Promissio. Vide Gloria.

Propositio.

Propositiones damnatæ Baii, d. 1. in it.

Vide *Baius. Pontifices. Censura.*

Propositio bifariam pietatis offensiva, n. 9.

Quænam sit propositio hæretica? n. 61 & seqq.

Quænam erronea? n. 65 & seqq.

Quænam suspecta in Fide? n. 73 & 74. Quænam scandalosa? n. 75. Quænam temeraria? n. 76. Quænam piarum aurium offensiva? n. 77 & 78. Quænam hæresi proxima? n. 81. Male sonans? n. 82. Simplicitium mendacium seductiva? n. 85. Improbabilis? n. 86.

Providentia.

Providentiæ divinæ fines occultit Deus ad nostræ humilitatis exercitationem, d. 12. n. 51.

Providentiæ divinæ non adversantur afflictiones corporeæ hominis innocentis, f. 7. Augustinus non tenet oppositum, ibid.

Iuxta ordinariam Dei providentiam, nequit peccatum impunitum manere, n. 122.

Quamvis homo possit ex natura rei cavere peccatum sine peccato sola facultate naturæ, nequit tamen de facto sine auxilio gratiæ ex lege providentiæ supernaturalis, d. 18. n. 96.

Iuxta leges providentiæ præsentis nequit esse amor Dei efficax naturalis sine gratia iustificante; secus per se his legibus seclusis, d. 21. n. 63.

Potest per se, & ex natura rei amor efficax naturalis Dei esse in peccatore sine remissione peccati; non ita juxta providentiam præsentem, n. 64.

Proximus.

Proximus potest virtuosè diligi affectu, qui charitatis divinæ non sit, d. 22. n. 31.

Pudor.

Potest esse pudor naturalis de malo non morali, sed naturali, d. 9. n. 87.

Potest esse pudor concupiscentiæ in statu puræ naturæ, nullo peccato præcedente, n. 87 & 88.

Punitio. Punire.

Deus punit peccata citra condignum, d. 12. n. 130.

In punitioe peccati miscet iustitiam cum misericordia, ibid. & seqq.

Vide *Impunit.*

Rationes Theologicæ.

EX rationibus Theologicis, liberas moralis excludit necessitatem indifferentiæ contrariam; licet voluntariam, d. 14. f. 22.

Ex eisdem, potestas indifferens ad libertatem necessariam, d. 15. f. 10.

Rationes Theologicæ evincunt abesse naturæ lapsæ seclusa gratia necessitatem peccandi, d. 18. f. 8.

Adesse potestatem antecedentem sola facultate naturæ ad opera bona moralia, d. 19. f. 4 & 5.

Infidelium opera non esse necessario peccata, sed esse posse plura moraliter bona, d. 20. f. 8.

Possibile esse naturæ lapsæ amorem Dei entitate naturalem sola facultate antecedenti naturæ, d. 21. f. 5.

Timorem pœnarum servilem non procedentem à charitate, sed illam præcedentem esse virtuosum, d. 22. f. 7.

Dari in statu naturæ lapsæ auxilium gratiæ purè sufficientis, d. 23. f. 24.

Nullum esse gratiarum utriusque naturæ discrimen essentialè, d. 24. f. 9.

Recipere.

Recipitur gratia libero consensu voluntatis humanæ, d. 5. n. 44.

Reclindo.

Rectitudinis amor esse potest, qui non sit amor Dei, d. 8. n. 150.

Redemptio.

Reprobi per Christum redempti, d. 22. n. 224 & seqq.

Redemptio Christi propriè sumpta, alia lata, & sufficientis; alia stricta, & efficax, n. 248 & 249.

Christi redemptio est gratia specialis, & propria naturæ lapsæ, d. 24. n. 106 & 107.

Regi.

Non est plus agi spiritu Dei, quam regi spiritu divino; sed quam regi spiritu humano, d. 7. n. 128.

Relatio. Referre.

Pura omniis actus arbitrio necessaria nequit in finem referri, d. 18. n. 82.

Quamvis homo teneatur sua opera referre in Deum, potest non peccare eam non referens, n. 93 & 94.

Ut opus sit bonum, non est necessaria formalis, & actualis relatio in Deum, d. 20. n. 121.

Infideles possunt sua opera potestate antecedenti in Deum referre, ibid.

Nalla lege tenemur referre actum in Deum omnes nostræ voluntatis affectus, d. 22. n. 145.

Remissio peccati.

Libertas à servitute peccati non consistit in sola remissione peccati committi, d. 18. n. 116.

Potest per se, & ex natura rei amor efficax naturalis Dei esse in peccatore sine remissione peccati; non ita juxta providentiam præsentem, d. 21. n. 64.

Reprehensio.

Comparativa non operantium cum operantibus vana est, si Deus illis subtrahat auxilia sufficientia gratiæ ad operandum, d. 23. n. 35 & seqq.

Reprobi.

Dantur reprobis in statu naturæ lapsæ auxilia gratiæ ad salutem sufficientia ex spe Theologica, & timore filiali reprobis communi, d. 23. f. 16.

Ex voluntate divina salvandi omnes homines etiam reprobos, f. 17 & 18.

Ex morte & redemptione Christi reprobi quoque communi, f. 19.

Ex Christi oratione, & desiderio salutis omnium hominum, etiam reproborum, f. 20 & 21.

Spes Theologica tam gratiæ iustificantis, quam gloriæ consequentiæ etiam reprobis est communis, d. 23. n. 181 & 182.

Spes Theologica certa, & firma innixa Deo esset im-

possibilis si Deus reprobis subtraheret auxilia sufficientia ad salutem, n. 185 & seqq.

Christus mortuus pro reprobis, n. 224 & seqq.
 Reprobi per Christum redempti, ibid.
 Christus oravit pro reprobis, n. 236.
 Desideravit eorum salutem, n. 239 & seqq.
 Christus aliter pro electis, aliter pro reprobis oravit, n. 255.

Potest fieri oratio pro salute reprobi, quamvis certo innoscat ejus damnatio futura, n. 256 & 257.

Resistere.

Resistere posse arbitrium motioni gratiæ negant Baiani eodem sensu, quo Calvinus, d. 14. n. 25 & seqq.
 Resistere posse gratiæ, est posse dissentire cum gratia componere, n. 26 & seqq.

Resistere, & dissentire gratiæ potest arbitrium, d. 15. n. 23.

Resistere posse gratiæ, denotat indifferentiam potestatis, quam non denotat posse gratiæ cooperari, n. 24 & seqq.

Damnatur Calvinus, quod negaverit potestatem resistendi gratiæ, n. 26 & 27.

Nequeunt peccatores resistere gratiæ, nisi adsit gratia vere sufficiens, d. 23. n. 45 & seqq.

Restitutio.

Potest intendi per actum non elicatum à charitate, qui fit virtuosus, d. 22. l. 2.

Revelatio.

Possumus divinæ revelationi assentiri assensu naturali, & supernaturali, d. 21. n. 66.

S.

Sacramentum Penitentiae.

Sacramentum confert gratiam cum sola attritione non elicità à charitate, d. 22. l. 10.

Cum dolore ex solo metu gehennæ concepto, ibid.
 Non est necessarium cum contritione perfecta, n. 105 & 106.

Secus cum imperfecta, etiam si universalis sit, n. 108 & 110.

Non valet cum affectibus charitatis inefficacibus gratiam conferre, n. 109.

Salus.

Æterna infidelibus possibilis, d. 20. n. 85.
 Omnibus hominibus etiam reprobis à Deo volita, d. 23. l. 17.

Prædestinatis voluntate speciali, n. 217 & 218.
 A Christo eisdem orata, l. 20.

Ardeniter desiderata, l. 21.
 Quamvis à Deo donanda, potest esse ejus voluntas conditionata, n. 220.

Infantibus omnibus etiam volita, n. 222 & 223.
 Potest orari pro illa, quamvis certo innoscat damnatio futura, n. 256 & 257.

Corporea potest auxilio gratiæ virtuosè expectari, d. 22. n. 123.

Salvaticenses.

Aliqui eorum contendunt impossibilem in statu naturæ lapsæ in finem supernaturalem elevatæ amorem Dei entitate naturalem, d. 21. l. 8.

Eorum argumentum invalidum, ibid.

Salutare.

Admittenda est distinctio actus boni in salutem, five meritum, & sterilem, five non meritum, d. 8. n. 337 & seqq.

Vide *Actus. Injustitia.*

Sanctificatio. Vide *Adoptio.*

Scandalosa. Vide *Proposio.*

Scholastici.

Scholastici profitentur possibilem statum puræ naturæ, in quo homo condatur sine donis re ipsa Adamo collatis, d. 8. n. 11 & seqq.

Baiani relegantes possibilem amorem Dei naturalem frustra sibi adfiscunt Parronos Scholasticos asserentes, naturam rationalem inclinare in beatitudinem supernaturalem, n. 141.

Item asserentes auxilia sufficientia gratiæ nunc hominibus deberi, n. 142.

Scholastici dissentiunt à Baio desiderantes gratiam ad amorem Dei, n. 163.

Adstruunt possibilem naturæ integræ amorem naturalem Dei atque justitiæ, n. 227 & seqq.

Alii affirmant, alii negant, actiones turpes sine hominis libertate elicatas referendas esse in Deum, d. 10. n. 14.

Ex ipsis probatur, hominem, secluso peccato, immunem à morte, d. 11. n. 4.

Sentiunt contra Baianos asserentes, in statu naturæ integræ solam dari libertatem indifferentiam necessitati antecedenti contrariam, in statu vero naturæ lapsæ solam contrariam coactioni, & violentiæ cum necessitate antecedenti compositam, d. 14. n. 13.

Ajunt, electionem vendicare sibi indifferentiam potestatis, necessitatemque excludere, n. 142.

Necessitatem, etiam voluntariam contrariari libertati, f. 24 & seqq.

Ad libertatem, potestatem indifferentem necessariam esse, d. 15. l. 14, 15, 16, 17.

Libertatem rectè definiti, potestatem, *qua possis*, &c. n. 112 & seqq.

Necessitatem ab arbitrio inevitabilem esse antecedentem & libertati inimicam, d. 16. n. 79 & seqq.

Scholastici prisci non docent, posse libertatem cum necessitate componi, ubi sola excludatur coactio, d. 17. l. 12 & seqq.

Scholasticos carpunt temerè Baiani, quod vendicent indifferentiam ad libertatem, qua Christus adimplevit mortis præceptum, n. 15 & seqq.

Tuentur gratiam necessariam ad non peccandum, & benè agendum alio sensu, quam Baius & Baiani, d. 18. n. 11. & d. 19. n. 3 & 4.

Adesse naturæ lapsæ potestatem antecedentem, & sufficientem sine viribus gratiæ ad bonum quidpiam morale agendum, d. 19. n. 3 & 4.

Gratiam desiderant ad sola opera salutaria, n. 52.

Docent salutem in fidelibus possibilem, d. 20. n. 87.

Amorem Dei entitate naturalem naturæ lapsæ possibilem, d. 21. n. 11.

Virtuosum esse servilem timorem pœnarum, d. 22. n. 43 & 44.

Vindicantur ea in re à Tridentino hæreticorum calumniæ, n. 41.

Detestantur nullum adesse in statu naturæ lapsæ auxilium gratiæ purè sufficiens, d. 23. n. 8 & 10.

Præcepta Dei non esse transgredientibus observata possibilem, d. 23. n. 122.

Gratiam naturæ lapsæ necessariam differre essentiali discrimine à gratia naturæ integræ, d. 24. n. 7.

Vide *Theologi.*

Scientia.

Si scientia juris naturalis esset debita homini, etiam scientia juris positivi, atque divini, d. 10. n. 5 & seqq. & n. 83 & 84.

Scientia juris naturalis non est debita primæ conditioni hominis, f. 7.

Scientia salutaris est indebita naturæ integræ, n. 73 & seqq.

Vide *Error. Ignorantia.*

Seditiosa. Seducitiva. Vide *Proposio.*

Semipelagiani.

Semipelagiani ad perficienda merita naturæ integræ desiderabant gratiam, d. 6. n. 9.

Semipelagianum est dicere, actionem arbitrii priorem esse actione gratiæ, d. 7. n. 64 & seqq.

Item gratiam expectare actionem arbitrii priorem, n. 80.

Sensu. Vide *Compositus sensus.*

Servitus peccati.

Diffidet à necessitate peccandi, d. 18. n. 100 & 111.

Non est argumentum necessitatis peccandi, n. 101.

Non

Non revocatur omnino in vim concupiscentiæ destitutum auxilio gratiæ, n. 103.

Ei subjacent etiam iusti in via, n. 104.

Libertas à servitute peccati non consistit in sola remissione peccati, n. 116.

Sicut oportet.

Phrasis *sicut oportet* Patribus, & Conciliis frequens arguit distinctionem actionum bonorum naturalium, & supernaturalium salutarium, & non salutarium, d. 8. n. 193 & seqq. & 198 & seqq. d. 19. n. 11.

Augustinus eandem distinctionem significat, n. 200.

Sixtus.

Sixtus IV non damnavit Theologos carpentes censura opinionem de incarnatione Verbi dependenti à peccato, d. 1. n. 45 & 46.

Sonans malè. Vide *Proposio.*

Species.

Species independentes à phantasmatibus non debentur naturæ integræ, d. 10. n. 79 & 80.

Spes.

Stricta distinguitur à charitate habituali, d. 22. n. 14 & 15.

Actualis bifariam accipitur latè amor boni absentis & ardui; strictè qua nobis convenientis, n. 22.

A charitate elicita lata, sed non stricta, n. 21 & 22.

Stricta non complectitur affectum deficiente mercede & bono nobis convenienti violandi præcepta, n. 33.

Habitualis elicit timorem servilem gehennæ, n. 64.

Theologica est reprobis communis, d. 23. n. 181 & 182.

Ex parte Dei est omnino certa, & firma, n. 183.

Innititur auxilio divinæ gratiæ, n. 184.

Esset impossibilis subtrahèctis à Deo auxiliis sufficientibus gratiæ, n. 185 & seqq.

Spiritus Dei.

Spiritu Dei agitur homo in statu naturæ integræ, d. 7. n. 117.

Ut homo agatur spiritu Dei, non est opus physicè; sed moraliter tantum moveri, n. 118 & 119.

Homo non agitur spiritu Dei omnino, & simpliciter; sed quodammodo, & secundum quid, n. 119.

Spiritu Dei potest agi homo, quin agat, ibid.

Spiritus, quo homo agitur, est dilectio efficacæ Dei, n. 120.

Non est plus agi spiritu Dei, quam regi spiritu divino; sed quam regi spiritu humano, n. 123.

Status.

Naturæ lapsæ quadruplex ab Augustino distinguitur, & in omnibus potestas ad bonum admittitur, d. 19. n. 58 & seqq.

Populi Iudaici non erat alienus à gratia sufficienti interna, d. 23. n. 338 & seqq.

Status naturæ integræ, atque lapsæ paris sunt libertatis, & ad benè agendum potestatis, d. 24. n. 20 & seqq. 69 & seqq.

Pari auxilio gratiæ adjuvantur, d. 24. per totam.

Vterque status complectitur pariter necessariam gratiam contra Pelagium definitam, n. 37 & seqq. & 43.

In utroque gratiæ auxiliantes æquè pares, ac virtutum actus, n. 94.

Item æquè actuales, ac habituales, n. 95.

Vide *Natura. Et ejus divisiones. Pelagiani.*

Suarez.

Suarez vindicatur ab impostura Baianorum, d. 5. l. 6.

Falso accusatus à Baianis, docere libertatem à captivitate peccati consistere in sola remissione peccati commissi, d. 18. n. 102.

Substantia.

Baiani admittunt, actu existentem substantiam supernaturalem, d. 8. n. 114.

Item intellectivam boni, & non volitivam ejusdè, n. 269.

Repugnat substantia intellectiva, & non volitiva, ibid. & seqq.

Supernaturale.

Injustitiam, & dona primo homini data dona supernaturalia dici, & esse negavit, d. 4. n. 26. & d. 5. n. 57 & 58 & seqq.

Bulla contra Baium definit rem, & vocem supernaturalitatis eorum donorum, n. 26.

Nullum supernaturale donum Baius agnoscit in statu naturæ lapsæ ratione peccati indebitum, n. 27.

Justitiæ salutaris dona verè sunt, & dicuntur supernaturalia naturæ integræ, n. 65 & seqq.

Nequeunt dona supernaturalia, & naturalia simul esse naturæ integræ, n. 69 & seqq. Vide *Naturale.*

Actus supernaturalis vitalitas specifica tribuitur gratiæ, & supernaturalitas specifica arbitrio, d. 7. n. 101.

Ad actus entitate supernaturales æquè infirma, & impotens est natura integræ, ac lapsa, n. 148.

Ad amorem supernaturalem nequit primò obligare lex, & ratio naturalis, d. 8. n. 298.

Ad amorem supernaturalem honesti propter se repugnat naturam elevari, quin possibilem sit amor honesti propter se naturalis, n. 321 & seqq.

Ex lege Dei nequit amor virtutis naturalis dividi à supernaturali, n. 331.

Actus entitate supernaturales non differunt à naturalibus objecto formali, nec concursu immediato naturæ, d. 19. n. 71.

Experimento, aliove argumento discerni à nobis non possunt, n. 72.

Ab invicem individui sunt, n. 72 & 73.

Vide *Actus. Auxilia. Gratia. Amor Dei.*

Suspecta. Vide *Proposio.*

T.

Temeritas.

Temeritas contra receptam Philosophorum sententiam in rebus purè philosophicis, non meretur censuram Theologicam, d. 1. n. 55.

Vide *Proposio.*

Tentatio.

Gravis major, quam levis peccandi periculum inducit, d. 19. n. 127.

Majorem laudem, & coronam meretur, qui gravio-rem, quam qui levio-rem superat, n. 128.

Adest gratia sufficiens ad superandas tentationes hominibus lapsis, qui eis succumbunt, d. 23. l. 15.

Deficiente gratia sufficiente non esset major culpa ejus, qui levi, quam ejus, qui gravi tentatione pulsatus delinquit, d. 23. n. 174.

Nec præsentè gratia intrinsicè efficaci esset major victoria ejus qui gravem, quam ejus, qui levem tentationem vincit, ibid.

Vide *Concupiscentia. Dæmon.*

Testamentum.

Novi testamenti gratia pertinet ad amorem justitiæ; & per anonomasiam est gratia, d. 22. n. 127 & seqq.

Theologi.

Theologi transcripserunt exemplaria Bullæ contra Baium cum aliqua varietate verborum, d. 1. n. 16.

Doctrina Baii de libertate capaci meriti, & demeriti differt à doctrina Theologorum volentium amorem beatificum necessarium esse liberum, d. 13. n. 6.

Item dum negat Baius, arbitrium post lapsum posse sine gratia aliud agere, quam peccatum, multum distat à doctrina Theologorum desiderantium gratiam ad quodlibet bonum opus morale, d. 13. l. 3 & seqq.

Vide *Scholastici.*

Theologia.

Cum Philosophia in eadem asserta, & argumenta sæpe convenit, d. 18. n. 80.

Vide *Rationes theologicas.*

S. Thomas. Thomistæ.

S. Thomas desiderat ad merita naturæ integræ gratiam, d. 6. n. 12 & 13.

I N D E X R E R V M.

Sentit, auxilium non efficax intrinsecè, facere, ut faciamus, d. 7. n. 20 & seqq.
 Possibile statum puræ naturæ in quo homo condatur sine donis re ipsa Adamo collatis, d. 8. n. 11 & 12.
 Possibile naturæ integræ amorem naturalem Dei, atque iustitiæ, n. 227.
 Hæreticam esse opinionem, quæ liberum cum voluntario confundit, & cum necessitate antecedenti componit, d. 14. n. 48.
 Iuxta S. Thomam; actum esse in potestate voluntatis, significat, elicited sine necessitate, & cum indifferentia ad oppositum, f. 13.
 Docet necessitatem, etiam voluntariam, libertati esse contrariam, f. 23.
 Sic Thomista; & alii, f. 24 & seqq.
 Ex Thomista, potestas indifferens ad libertatem necessaria, d. 15. f. 15.
 S. Thomas docet arbitrium uti auxilio gratiæ, n. 202.
 Libertatem recte definiti, quæ postis omnibus, &c. n. 111.
 Necessitatem arbitrio inevitabilem, antecedentem esse, & libertati dissonam, d. 16. n. 88 & seqq.
 Tunc Deum præfinire actum, quoad modum libertatis, cum media indifferentia disponit, n. 128 & seqq.
 Docet infidelibus possibilem esse salutem, d. 20. n. 86.
 Virtuosum esse timorem servilem pœnæ, d. 22. n. 42.
 In statu naturæ lapsæ dari gratiam pure sufficientem, d. 23. n. 108.

Timor.
 Pœnarum servilis est virtuosus, d. 22. f. 4.
 Vitiosus nequit viam parare ad charitatem Dei, n. 40.
 Quia virtuosus apparat animam ad amorem Dei, n. 49 & seqq.
 Plures fert fructus salutare, n. 51 & seqq. 58 & seqq.
 Est beatificus, n. 56.
 Elicitor à virtute infusa spei, n. 64.
 Dolor peccatorum ex illo conceptus confert gratiam cum sacramento penitentiæ, f. 10.
 Referibilis in Deum seclusa tali relatione non est vitiosus, n. 67 & 68.
 Inducere potest derestationem omnium peccatorum etiam interiorum, n. 69 & 79.
 Non fert secum affectum peccandi absente poena, n. 70 & 71.
 Elicitor auxilio gratiæ supernaturali, n. 73 & seqq. 123 & seqq. & n. 83.
 Non auferit operibus rationem voluntarii simpliciter, n. 86.
 Interdum potest non reddere illa etiam secundum quid involuntaria, n. 88.
 Potest initiare mutationem ab statu iniustitiæ ad statum iustitiæ, n. 92.
 Inducere derestationem peccati, quin amor iustitiæ præcedat, n. 93 & 94.
 Non respicit creaturam tanquam ultimum finem, n. 97.
 Potest esse supernaturalis, n. 127.
 Filialis timor arguit in statu naturæ lapsæ auxilia gratiæ pure sufficientia; d. 23. f. 16.
 Non à Deo, sed à nobis ipsis timet malum culpæ, n. 188 & 189.
 Gratia veteris legis pertinet ad timorem pœnæ, n. 338.

Tractio. Trahi.
 Trahitur homo à Deo, etiam in statu naturæ integræ, d. 7. n. 124 & seqq.
 Potest trahi, quin veniat, n. 126 & 127.
 Ut homo trahatur sufficit moralis motio composibilis cum dissenfu, n. 127 & 128.
 Non trahitur propriè gratia ab homine; secus improprie, n. 129.
 Tractio Patris potest accipi efficax dilectio virtutis, n. 130.
 Trahitur à Deo, etiam qui non operatur, d. 15. n. 22.

Tridentinum Concilium.
 Explodit necessitatem peccandi seclusa gratia in statu naturæ lapsæ, d. 18. f. 3.
 Libertatem post peccatum extinctam, ibid.
 Decernit timorem servilem pœnarum virtuosum, d. 22. n. 37 & seqq.
 Eundem, quem Scholastici probant, n. 41.

Non docet à charitate elicited dolorem, qui cum solo sacramento gratiam confert, n. 117 & seqq.
 Afferens Deum neminem deserere, nisi prius deseratur ab ipso, debet intelligi de deserione, quæ fit etiam per subtractionem gratiæ actualis, d. 23. n. 70 & seqq.

Turpido.
 Turpido, & fœditas actionum legi naturali contradicentium, non est in Deum referenda potius, quam contradicentium legi divinæ, quamvis ignorantia juris naturalis sit annexa conditioni hominis, d. 10. n. 13.

V.
Velle.
Conditio, si velis, aut alia similis nostro arbitrio apposita exprimit potestatem expeditam, & indifferentem agendi, d. 8. n. 189. & d. 15. f. 2. n. 11 & seqq. Ex Augustino, ibid. d. 15. n. 18 & 19.
 Auxilia gratiæ operantia sub conditione, quod voluerit arbitrium non sunt intrinsecè determinantia, & efficacia, d. 15. n. 21.
 Cum volumus necessitate, possumus necessitatem nolle, d. 17. n. 69.
 Deus juberet impossibilia contra doctrinam sacrarum litterarum & Patrum, quamvis gratia à Deo subtracta constitueretur in velle voluntatis prout Baiani illam constituunt, d. 23. n. 136 & seqq.
 Gratia naturæ lapsæ, sicut integræ operatur sub conditione, si arbitrium velit, d. 24. n. 25 & 68.

Ventre. Vide Trahi. Audire.
Viator.
 Auxiliis gratiæ sufficientibus destitutus non esset in via, sed in termino peioris conditionis, quam damnatus, d. 23. n. 291.

Victoria.
 Si gratia sufficiens esset intrinsecè efficax, non esset major victoria, & corona ejus, qui gravem, quam ejus, qui levem tentationem vincit, d. 23. n. 174.

Wiclephus.
 Wiclephus assertor libertatis inimicæ coactioni, secus vero necessitati antecedenti, quæ in Constantiensi damnata, d. 14. n. 15 & 16.
 Wiclephus hostis libertatis humanæ utebatur argumento Baianorum confecto ex necessitate, qua Christus adimplevit mortis præceptum, ut homines simili necessitate convinceret adimplere præceptum, d. 17. n. 12.

Violentum.
 Violentum non erit animus à corpore separatus, esto appetitus innatus concedatur, d. 8. n. 74.
 Volitio absoluta, & efficax non potest esse simpliciter violenta; secus secundum quid, d. 14. n. 7.
 Violentæ possunt esse arbitrio actiones voluntariæ cum necessitate antecedenti elicite, n. 99 & seqq.
 Excipiendæ aliquæ actiones, in quibus arbitrium non vindicatur indifferentiam potestatis, n. 103 & 104.
 Vide *Necessitas. Voluntarium.*

Viso beata.
 Visio beata non potest haberi solis viribus naturæ, d. 6. n. 32. Vide *Appetitus. Beatitudo.*

Vitalis. Vide Actus.
Virtus. Virtuosum.
 Pelagiani metiebantur virtutem ex officio, & materiali objecto tantum, & non ex fine, & objecto formali, d. 20. n. 124 & seqq.
 Non est virtuosum appetere finem honestum creatum propter se ultimo, d. 20. n. 131.
 Potest appeti virtuosè finis honestus creatus propter se, quin sit ultimus, n. 132.
 Virtuosum est appetere finem creatum qua consentaneum naturæ rationali, & legi naturali, n. 133.
 Plures sunt virtutes à charitate Theologica differentes, d. 22. f. 1 & seqq.

Amor

I N D E X R E R V M.

Amor concupiscentiæ Dei, & retributionem intendens non elicited à charitate est virtuosus, f. 2.
 Item timor pœnarum servilis non procedens à charitate, sed illam præcedens, f. 4.
 Item attritio non elicited ex charitate, f. 10.
 Nec non affectus antecedens per se assensum fidei, f. 12.
 Dantur veræ virtutes morales à charitate Theologica differentes, f. 13.
 Omnis virtus infusa à Deo usurpatur latè charitas, licet non sit amor formalis Dei, f. 19.
 Virtuosum est amare Deum qua nobis convenientem, & commodum, n. 17 & 18.
 Proximus potest virtuosè diligere affectu, qui charitatis divinæ non sit, n. 31.
 Ante assensum fidei necessarius est virtuosus efficax voluntatis affectus, n. 131.
 Honestas creata sine increata potest esse virtutis motiva, n. 141 & seqq.
 Si virtutes morales non essent à charitate distinctæ, nec ipsæ distinguerentur inter se, n. 147.
 At inter se sunt distinctæ, n. 147.
 Peccata ex oppositione cum virtutibus moralibus specie distincta arguunt differentiam specificam virtutum, n. 147 & 148.
 Virtutes morales essent numerandæ infinitæ, si solo objecto materiali charitatis, & non formali sibi proprio differrent, n. 149.
 Ex communi Ecclesiæ sensu virtutes morales sunt à charitate distinctæ, n. 151 & 152.
 Amor virtutis propter honestatem creatam non est cupiditas vitiosa, n. 184.
 Virtutum moralium amor est fuscus, & materialiter amor Dei, n. 186, 187 & 194.
 Virtutes cardinales, & morales materiales, & fuso sensu sunt à charitate indistinctæ, n. 202 & 203.
 Virtutum moralium amor à charitate non elicited non est fructio creaturæ, n. 205 & seqq.
 Ad virtutem non est opus amare legem æternam formalem Dei, sed honestatem illi conformem, n. 212.
 Lex æterna, quam virtus amat, est lex objectiva, sive honestas præscripta per legem formalem, n. 213.
 Sufficit ad virtutem diligere legem naturalem abstractentem à creatæ, & increata, n. 214.
 Iustitia, quæ virtute diligitur, non est solum increata, n. 217.
 Potest homo virtuosè diligere propter iustitiam creatam, n. 216 & 217.
 Augustinus generalissimè usurpat charitatem omnem virtutem, n. 224.
 Actus virtutum moralium non præcedit necessario dilectio efficax Dei, d. 24. n. 104.

Vitium.
 Quo pacto privatio charitatis sit vitium naturæ, & contra naturam? d. 8. n. 152.

Vocatio.

Apud Augustinum duplex vocatio frequens, alia sectandum propositum Dei, & efficax; alia, quæ non est secundum propositum, & inefficax, d. 23. n. 322 & 323.

Volitio. Vide Violentum.

Volitivum. Vide Substantia.

Voluntas.

Voluntas rationalis nequit suapte naturali facultate subdere sibi appetitum sensitivum, d. 9. n. 9 & seqq.
 Voluntas bifariam accipitur, & physice prout opponitur voluntati, & moraliter prout opponitur necessitati, d. 17. n. 57.
 Augustinus crebro usurpat charitatem omnem voluntatem bonam, d. 22. n. 221.
 Voluntas efficax, & robusta apud Augustinum arbitrii potestas, d. 23. n. 150 & seqq.
 Vide *Arbitrium. Velle.*

Voluntarium.

Patres distinguunt spontaneum, & voluntarium à libero, d. 14. f. 6.
 S. Thomas censet hæreticam opinionem, quæ liberum cum voluntario confundit, & cum necessitate antecedenti componit, n. 48.
 Actioni voluntariæ competit necessitas volendi, quamvis nolimus, d. 16. n. 65.
 Voluntarium non fuit Christo non peccare, d. 17. n. 13 & 14.
 Si voluntarium reciprocetur cum libero, affectus simplices, & inefficaces essent liberi, n. 54.
 Peccatum esse voluntarium, & liberum docet Augustinus etiam de peccatis naturæ lapsæ, d. 18. n. 34 & seqq.
 Pura omisso actus arbitrio necessaria nequit esse voluntaria, n. 81.
 Quæ sunt ex metu, possunt esse voluntaria simpliciter, d. 22. n. 86.
 Potest quidpiam fieri ex metu, quin sit involuntarium etiam secundum quid, n. 88.
 Vide *Liberum. Violentum. Thomas.*

Voluptas. Vide Delictatio.
Viti.
 Amor concupiscentiæ Dei non utitur Deo, & fruitur creatura, d. 22. n. 29.
 Vide *Arbitrium. Feni. Gratia. Creatura.*

F I N I S.

*Ut te in legendo juvaremus, benevole Lector, errores, quos plerumque ex Authoris absentia
& male scripto autographo irrepere scis, collegimus. quare irritum laborem no-
strum ne existimes, neve typographum culpes.*

E R R A T A.

NB. (a) significat primam Columnam, (b) secundam.

Pag.	Lin.	Legitur	Corrige	Pag.	Lin.	Legitur	Corrige	Pag.	Lin.	Legitur	Corrige
2.	b	Et ad Pelagianismum rejicienda est ista sententia. Hæc addenda sunt ad finem Propositionis xxi v. ante numerum xxv.		163.	b	3	Hinc, Huic	287.	a	13	Ricardus, Ruardus
4.		Lxxx. deleatur hic numerus.		163.	b	3	Hinc, Huic	313.	a	28	Zentæus, Lentæus
13.	a	44	duas	165.	a	50	a fin. effectu, affectu c. 7.	314.	b	3	dominari, damari
21.	b	10	vita æterna, vita æterna					320.	a	41.	fundamenti, fundamento
22.	b	33	Martyris, Martyrii					322.	b	16	rei, ufa
24.	b	52	promentis, prementis	173.	a	26	mysteriis, misteriis	353.	a	56	Iulius, Iulianus
27.	b	ult.	primi, puriori	198.	med.	5	faciem, facilem	356.	b	51	judicio, judico
32.	b	52	supermanenter, seu permanen- ter.	212.	a	29	ejusdem, eisdem	363.	a	27	fuit, fecit
64.	a	11	Secundo, Tertio					373.	a	7	suum, secum
69.	a	61	Angeli, Angelo	216.	a	4	solo, nullo	374.	a	29	peccando, à peccando
82.	a	41	Individui, Individuè	226.	a	23	solo peccante, non peccante	376.	a	47	centas, sentus
89.	a	23	divisibili, divisibile					b	51	Ricardum, Ruardum	
91.	b	24	possessione, propensione	227.	b	32	miseriis, miseram	381.	b	37	quæ immerito, quæ non im- merito
104.	a	10	hominum, hominem	233.	a	42	12, 1.	398.	a	47	non, nos
113.	a	61	hæc, hæc	234.	a	2	is es, is est	419.	a	4	a fin. impias, in pius
115.	b	10	Pelagianos, Pelagian	236.	b	12	professores, professiones	439.	a	16	Tamel, Zamel
			major, majore	238.	a	30	frequentem, sequentem	443.	a	8	præ, piæ
118.	b	64	mensurum, mensurum	248.	b	8	Hæc, Hæc	493.	b	33	reguletur, regulet
118.	b	9	conficiamus, conficiemus	255.	a	25	lib.2. c.6. adde contra Marcio- nem	516.	a	35	Latonomianæ, Latomianæ
155.	a	3	inefficaci, in efficaci	257.	a	36	scortaveris, scortaveris	548.	b	40	Consentio, Consensio
161.	a	40	Concupiscentia, Concupiscentiam	266.	b	60	elige, eligi	554.	a	58	inferentes, inferentur
				282.	a	35	suffiat, sufficiat	587.	a	ult.	proventum, præventum
								603.	a	22	parior, parior
											In fine Testimonis G g g pro IN. ponend- um TEST I.

